CARTEA DINTÂIU A MACAVEILOR

Cap 1

După moartea marelui Alexandru, care lovise pre Darie, au urmat în țara grecească Antiohul cel vestit, supt carele nelegiuiți oarecarii dintre fiii lui Israil au pângărit Ierusalimul. Iară Antiohul, deacă au învins pre Ptolomeiu, împăratul Eghiptului, au năvălit în Ierusalim. Și, luund toate vasele bisearicii și comoarele, au făcut ucidere mare, dintru carea s-au născut mare plângere. Aseamenea au făcut și căpeteniia dăjdilor, de la el trimis, aprinzând Ierusalimul, și pre mulți spre robie ducându-i. Antiohul legile închinării de idoli jidovilor le-au așezat, depărtând toate țeremoniile dumnezeieștii cinste și zidind idolul pustiirii. Pre cei ce nu vrea ticăloșaște i-au ucis. A căruia porunci mulți necredincioși le-au urmat, iară cei credincioși le-au lepădat, mai gata a muri.

161r 1. Și au fost după ce au lovit Alexandrul lui || Filip machidonul, carele întâiu au împărățit în țara grecească, ieșind din pământul Chethin, pre Darie, împăratul persilor și a medeanilor,

2. Rânduit-au războaie multe și au dobândit țăriile tuturor și au omorât împărații pământului.

3. Și au trecut până la marginile pământului și au luat jafurile mulțimii noroadelor; și au tăcut pământul înaintea lui.

4. Și au adunat puteare și oaste tare foarte, și s-au înălțat și s-au rădicat inima lui.

5. Și au dobândit împărățiile limbilor și pre tirani și i s-au făcut dăjduitori.

6. Și după aceastea au căzut în pat și au cunoscut că va muri.

7. Și au chemat slugile sale ceale cinstite, carii cu sâne era crescuți din tinereațe, și le-au împărțit împărăția sa, încă fiind viu.

8. Și au împărățit Alexandru ani doisprăzeace și au murit.

9. Și au dobândit slugile lui împărăția, fieștecarele în locul său.

10. Și ș-au pus toți cununi împărătești după moartea lui, și fiilor după ei, ani mulți; și s-au înmulțit realele pre pământ.

11. Și au ieșit dintr-înșii o rădăcină păcătoasă, Antiohul cel vestit, fiiul Antiohului împăratului, care fusease în Râm chizeaș; și au împărățit în anul împărățiii grecilor o sută treizeci și șeaptelea.

12. În zilele acealea au ieșit din Israil niște fii vicleani și au îndemnat pre mulți, zicând: „Să meargem și să rânduim așezământ cu limbile ce sânt împrejurul nostru, că, de când 161v ne-am depărtat de cătră eale, ne-au aflat | multe reale".

13. Și bun s-au văzut cuvântul în ochii lor.

14. Și s-au îndemnat oricarii din norod și s-au dus la împăratul și le-au dat puteare să facă dreptatea limbilor.

15. Și au zidit școală în Ierusalim, după legile neamurilor.

16. Și ș-au făcut mădulările netăiate împrejur și s-au depărtat de cătră sfântul testamânt și s-au împreunat cu neamurile și s-au vândut, ca să facă rău.

17. Și s-au gătit împărățiia înaintea Antiohului și au început a împărăți în pământul Eghiptului, ca să împărățască preste doao împărății.

18. Și au întrat în Eghipt cu mulțime grea, cu căruțe și cu elefanți și cu călărași și cu multă mulțime de corăbii.

19. Și au rânduit războiu asupra lui Ptolomeiu, împăratul Eghiptului; și s-au temut Ptolomeiu de cătră fața lui și au fugit, și au căzut mulți răniți.

20. Și au cuprins cetățile ceale întărite în pământul Eghiptului și au luat jafurile pământului Eghiptului.

21. Și s-au întors Antiohul, după ce au lovit Eghiptul în anul o sută patruzeci și trii, și s-au suit la Israil.

22. Și s-au suit la Ierusalim cu mulțime grea.

23. Și au întrat în sfințenie cu mândrie și au luat oltariul cel de aur și sfeșnicul luminii și toate vasele ei, și masa punerii-înainte și ceale de gustări și raclele și mojerearele ceale de aur și zaveasa și cununile și podoaba cea de aur, carea era în fața bisearicii, și le-au sfărâmat toate.

162r 24. Și au luat argintul și aurul și vasele || ceale dorite, și au luat comoarele ceale tăinuite, care au aflat; și luundu-le toate, s-au dus în țara sa.

25. Și au făcut ucidere de oameni și au grăit cu mare trufie.

26. Și au fost plângere mare în Israil și în tot locul lor.

27. Şi au suspinat căpeteniile şi bătrânii, fecioarele şi tinerii au slăbit, şi frumseaţa muierilor s-au schimbat.
28. Tot bărbatul au luat tânguire, şi ceale ce şedea în cămară bărbătească plângea.
29. Şi s-au clătit pământul preste cei ce lăcuiesc într-însul, şi toată casa lui Iacov s-au îmbrăcat cu ruşine.
30. Şi, după doi ani de zile, au trimis împăratul pre căpeteniia dăjdilor la cetăţile Iudei şi au venit în Ierusalim cu gloată mare.
31. Şi au grăit cătră dânşii cuvinte de pace cu vicleşug; şi i-au crezut.
32. Şi au căzut preste cetate de năpraznă şi o au lovit cu rană mare şi au pierdut norod mult din Israil.
33. Şi au luat jafurile cetăţii şi o au aprins cu foc, şi au strâcat căsile ei şi zidurile ei prinprejur.
34. Şi roabe au dus muierile, şi născuţii şi dobitoacele le-au stăpânit.
35. Şi au zidit cetatea lui David, cu zid mare şi ţapân şi cu turnuri ţapine, şi li s-au făcut spre tărie.
36. Şi au pus acolo neam păcătos, oameni vicleani, şi au biruit într-însa; şi au pus arme şi hrană şi au adu|nat jafurile Ierusalimului, 162v
37. Şi le-au pus acolo şi s-au făcut spre cursă mare.
38. Şi s-au făcut aceasta spre leşuirea sfinţeniii şi spre diavol rău în Israil.
39. Şi au vărsat sânge nevinovat prinprejurul sfinţeniii şi au spurcat sfinţeniia.
40. Şi au fugit lăcuitorii Ierusalimului, pentru ei, şi s-au făcut lăcaşul celor din afară şi s-au făcut streină săminţiii sale şi născuţii ei o au lăsat.
41. Sfinţirea ei s-au pustiit, ca sângurătatea *zilele ei ceale de sărbătoare s-au întors spre jale, sâmbetele ei spre ocară, cinstele ei spre nimica.

*Tovie 2, 6. Amos 8, 10.

42. După slava ei s-au înmulţit ocara ei, şi înălţimea ei s-au întors spre jale.
43. Şi au scris împăratul Antiohul la toată împărăţiia sa să fie tot norodul unul şi să lasă fieştecarele leagea sa.
44. Şi s-au odihnit toate neamurile după cuvântul împăratului Antiohului.
45. Şi mulţi din Israil s-au odihnit spre robiia lui şi au jârthuit idolilor şi au spurcat sâmbăta.
46. Şi au trimis împăratul cărţi prin mânile solilor în Ierusalim şi întru toate cetăţile Iudei, să urmeaze legile neamurilor pământului,
47. Şi să oprească arderile şi jârtvele, şi ceale de îmblânzire a să face în bisearica lui Dumnezeu, şi să oprească a prăznui sâmbăta
48. Şi zilele ceale de praznic.
49. Şi au poruncit a spurca ceale sfinte || şi norodul lui Israil cel sfânt. 163r
50. Şi au poruncit să se zidească oltare şi bisearici şi idoli, şi a jârtvui cărnuri de porc şi de dobitoace necurate.
51. Şi să-şi lasă fiii netăiaţi împrejur şi să-ş spurce sufletele cu toate ceale necurate şi urăciuni, aşa ca să uite leagea şi să schimbe toate îndreptările lui Dumnezeu.
52. Şi oricine n-ar fi făcut după cuvântul împăratului Antiohului să moară.
53. După toate cuvintele aceastea au scris la toată împărăţiia sa; şi au rânduit mai-marii preste norod, carii să silească la aceastea.
54. Şi au poruncit cetăţilor Iuda să jirtvuiască.
55. Şi s-au adunat mulţi din norod la cei ce părăsisea leagea Domnului şi au făcut reale pre pământ.
56. Şi au gonit pre norodul lui Israil întru ceale pitulate şi în ascunsele locurile celor fugiţi.
57. În zioa lunii caslau, a cinsprăzeacea, în anul o sută patruzeci şi cinci au zidit împăratul Antiohul urâtul pustiirii idol preste oltariul lui Dumnezeu şi prin toate cetăţile Iudei prinprejur au zidit oltare.
58. Şi dinnaintea uşilor caselor şi prin uliţe, aprindea tămâi şi jârtvuia.
59. Şi cărţile legii lui Dumnezeu le-au ars cu foc, tăindu-le.
60. Şi ori la cine să afla cărţile testamentului Domnului şi oricine ţinea leagea Domnului, după porunca împăratului, îl omorea.
61. În putearea sa făcea aceastea norodului lui Israil, | care să afla în toată luna şi luna prin cetăţi. 163v
62. Şi în a cincea şi în a doaozecea zi a lunii jârtvuia preotul care era în preajma jârtvelnicului.
63. Şi muierile care-ş tăia împrejur fiii săi să ucidea după porunca împăratului Antiohului.

64. Şi spânzura pruncii de cerbice prin toate căsile lor, şi pre cei ce-i tăiase împrejur îi ucidea.
65. Şi mulţi din norodul lui Israil au aşezat cu sineşi să nu mânce ceale necurate şi au ales mai vârtos a muri decât a să spurca cu bucate necurate.
66. Şi n-au vrut a înfrânge leagea lui Dumnezeu cea sfântă şi s-au ucis.
67. Şi au fost mânie mare foarte asupra norodului.

Cap 2

Mathathie, cu fiii, jeleaşte năcazul cetăţii şi pângărirea celor sfinte. Şi, arătând seamnele măhnirii, răspunde celor ce era de la împăratul trimişi că nici el, nici ruda sa vor asculta de acea necredincioasă poruncă. Şi, ucigând pre închinătoriul de idol jidov şi slujitoriul împăratului, fuge cu fiii la munte. Mulţi, nevrând a asculta să ucigă, nevrând sâmbăta a sta împrotiva nepriiatinilor, Mathathie, culegând oastea credincioşilor, cheamă iarăş cinstea lui Dumnezeu, strâcând închinarea de idoli. Şi tăind cetatea Antiohului şi murind, îndeamnă pre fii ca, cu pilda părinţilor, pururea să apere leagea Domnului, dând pre Simion, fiiul său, sfeatnic şi pre Iuda voievod oastei.

164r 1. În zilele acealea s-au sculat Mathathie, fiiul || lui Ioan, fiiului Simion, preotul din fiii lui Ioariv de la Ierusalim, şi au şezut în muntele Modin.
2. Şi avea cinci fii: Ioan, care să numea Gaddis,
3. Şi Simion, căruia policra era Thasi,
4. Şi Iuda, carele să chema Macavei,
5. Şi Eleazar, ce să zicea Avaron, şi Ioanathan, căruia polecra Apfus.
6. Aceştia au văzut realele care să făcea în norodul Iudei şi în Ierusalim.
7. Şi au zis Mathathie: „Amar mie, la ce m-am născut, să văzu zdrobirea norodului mieu şi zdrobirea cetăţii ceii sfinte şi a şedea acolo, când să dă în mânile nepriiatinilor?
8. Ceale sfinte în mânile streinilor au căzut. Bisearica lui, ca omul cel necinstit.
9. Vasele slavei lui roabe s-au dus, ucisu-s-au bătrânii ei în uliţe, şi tinerii ei au căzut de sabiia nepriiatinilor.
10. Ce neam n-au moştenit împărăţiia ei şi n-au dobândit jafurile ei?
11. Toată podoaba ei s-au luat. Ceaea ce era slobodă s-au făcut slujnică.
12. Şi, iată, ceale sfinte ale noastre şi frumseaţea noastră şi dragostea noastră s-au pustiit şi le-au spurcat limbile.
13. La ce, dară, noao mai mult a trăi?"
14. Şi au tăiat vejmintele sale Mathathie şi fiii lui şi s-au acoperit cu tărsine şi au plâns foarte.
15. Şi au venit acolo cei trimişi de la împăratul Antiohul să-i sâlească; carii fugise în cetatea Modim a jârtvui şi a aprinde tămâie şi de la leagea lui Dumnezeu a să depărta. |
164v 16. Şi mulţi din norodul lui Israil, aşezindu-să, s-au apropiiat cătră dânşii; iară Mathathie şi fiii lui statornici au rămas.
17. Şi răspunzând cei trimişi de la Antioh, au zis lui Mathathie: „Căpetenie şi luminat şi mare eşti în cetatea aceasta şi împodobit cu fiii şi cu fraţii,
18. Apropie-te, dară, întâiu, şi fă porunca împăratului, precum o au făcut toate neamurile şi oamenii Iudei şi cei ce au rămas în Ierusalim; şi vei fi tu şi fiii tăi între priiatinii împăratului şi sporit cu aur şi cu argint şi cu daruri multe".
19. Şi au răspuns Mathathie şi au zis cu glas mare: „Deşi ascultă toate neamurile de împăratul Antiohul să se depearte fieştecare de slujba legii părinţilor săi şi să se odihnească spre poruncile lui,
20. Eu şi fiii miei şi fraţii miei vom asculta de leagea părinţilor noştri.
21. Milostiv fie noao Dumnezeu! Nu e noao folos a lăsa leagea şi dreptăţile lui Dumnezeu.
22. Nu vom auzi cuvintele împăratului Antiohului, nici vom jârtvui trecând poruncile legii noastre, ca să meargem pre altă cale".
23. Şi, cât au încetat a grăi cuvintele aceastea, s-au apropiiat un jidov, în vedearea tuturor, a jârtvi idolilor pre jârtvelnic în cetatea Modim, după porunca împăratului.
24. Şi au văzut Mathathie şi l-au durut şi s-au cutremurat rărunchii lui şi s-au aprins iuţimea lui după judecata legii şi, sărind, l-au ucis pre jârtvealnic.
165r 25. Ci şi preotul, cel de la împăratul Antiohul trimis, || care sâlea a jârtvui, l-au ucis într-aceaea vreame şi jârtvealnicul l-au strâcat.

*Num 25, 13

26. Şi au răvnit leagea, *precum au făcut Finees lui Zamri, fiiului Salomi.
27. Şi au strâgat Mathathie cu glas mare în cetate, zicând: „Tot cel ce are râvna legii, aşezând testamântul, iasă după mine!"
28. Şi au fugit el şi fiii lui în munţi şi au lăsat toate care avea în cetate.
29. Atunci s-au pogorât mulţi, căutând judecată şi dreptatea în pustie.
30. Şi au şezut acolo ei şi fiii lor şi muierile lor şi dobitoacele lor, că au noroit asupra lor realele.
31. Şi s-au vestit oamenilor împăratului şi oastei carea era în Ierusalim, cetatea lui David, că să depărtase oricarii bărbaţi, carii au râsipit porunca împăratului, la locuri ascunse, în pustie, şi să dusease după ei mulţi.
32. Şi numaidecât s-au dus după ei şi au rânduit asupra lor războiu în zio sâmbetelor.
33. Şi au zis cătră ei: „Încă şi acum staţi împrotivă? Ieşiţi şi faceţi după porunca împăratului Antiohului şi veţi trăi".
34. Şi au zis: „Nu vom ieşi, nici vom face cuvântul împăratului, ca să pângărim zioa simbetelor!"
35. Şi au deşteptat asupra lor războiu.
36. Şi nu le-au răspuns, nice piatră au aruncat spre ei, nice au astupat locurile ceale tăinuite,
37. Zicând: „Să murim toţi întru unirea noastră, şi martori vor fi preste noi ceriul şi pământul, că cu nedreptul ne pierdeţi".
38. Şi le-au dat lor războiu sâmbăta; şi au murit ei şi muierile lor şi fiii lor | şi dobitoacele lor, până la o mie de suflete de oameni. 165v
39. Şi au cunoscut Mathathie şi priiatinii lui şi jale au avut preste ei foarte.
40. Şi au zis omul aproapelui său: „De vom face toţi precum au făcut fraţii noştri şi nu vom oşti asupra limbilor, pentru sufletele noastre şi dreptăţile noastre, acum, mai de curund ne vor pierde de pre pământ".
41. Şi au gândit în zioa aceaea, zicând: „Tot omul oricine va veni cătră noi cu războiu în zi de sâmbete, să oştim asupra lui şi nu vom muri toţi, precum au murit fraţii noştri prin ascunsuri".
42. Atunci s-au adunat cătră ei sinagoga asideilor cu puteare tare, din Israil, tot cel de bunăvoie în leage.
43. Şi toţi cei ce fugea de reale s-au adaos cătră dânşii şi li s-au făcut spre întărire.
44. Şi au adunat oaste şi au lovit pre cei păcătoşi cu mâniia sa şi pre oamenii cei strâmbi cu urgiia sa; şi ceialalţi au fugit cătră neamuri, să scape.
45. Şi au încungiurat Mathathie şi priiatinii lui şi au strâcat oltarele.
46. Şi au tăiat împrejur pruncii cei netăiaţi împrejur, oricâţi au aflat în hotarele lui Israil şi întru tărie.
47. Şi au gonit pre fiii mândriei şi s-au sporit lucrul în mânile lor.
48. Şi au dobândit leagea din mânile neamurilor şi din mânile împăraţilor; şi n-au dat cornul păcătosului.
49. Şi s-au apropiat zilele lui Mathathie a muri şi au zis fiilor săi: „Acum s-au întărit || mândria şi certarea şi vreamea prăpădirii şi mâniia urgiii. 166r
50. Acum, dară, o, fiilor, râvnitori legii să fiţ şi daţi sufletele voastre întru testamântul părinţilor voştri.
51. Şi vă aduceţi aminte de lucrurile părinţilor, care au făcut în neamurile sale, şi veţi lua slavă mare şi nume veacinic.
52. *Avraam au nu în ispită s-au aflat credincios şi i s-au socotit spre dreptate?
53. *Iosif, în vreamea strâmturii sale, au păzit porunca şi s-au făcut domn Eghiptului.
54. *Finees, tatăl nostru, râvnind râvna lui Dumnezeu, au luat testamântul vecinicii preoţii.
55. *Isus, când au plinit cuvântul, s-au făcut povăţuitoriu lui Israil.
56. *Caliv, când să mărturiseaşte în bisearică, ia moştenirea.
57. *David, cu mila sa, au dobândit scaunul împărăţiii în veaci.
58. *Ilie, râvnind râvna legii, s-au râdicat în ceriu.
59. *Ananie şi Azarie şi Misail, crezând, s-au izbăvit de văpaie.
60. *Daniil, în unirea sa, s-au izbăvit din gura leilor.
61. Şi aşa socotiţi, prin neam şi în neam, că toţi cei ce nădăjduiesc într-Însul nu slăbesc.
62. Şi de cuvintele omului păcătos să nu vă teameţi, că slava lui gunoiu e şi viiarme.
63. Astăzi să înalţă şi mâne nu să va afla, că s-au întors în pământul său şi gândirea lui au perit.

*Facere 22, 2.
*Facere 41, 4.
*Num. 25, 13.
Edi . 45, 28.
*Iosie 1, 2.
*Num. 14, 6.
Iosue 14, 14.
*2 Împăr. 2, 4.
4 Împăr. 1, 11.
*Daniil 3, 50.
*Daniil 6, 22
[23].

64. Voi, dară, fiilor, întăriți-vă și bărbătească lucrați în leage, că într-însa slăviți veți fi.

166v 65. Și, iată, Simion, fratele vostru, știu că om de sfat iaste. Pre acela auziți pururea, | și el vă va fi tată.

66. Și Iuda Macaveul, cu puteare tare din tinereațele sale, să vă fie căpeteniia oastei, și acela va purta războiu norodului.

67. Și veți aduce cătră voi pre toți făcătorii legii și izbândiți izbânda norodului vostru.

68. Răsplătiți răsplătirea limbilor și luați aminte spre porunca legii".

69. Și i-au blagoslovit și s-au adaos cătră părinții săi.

70. Și au murit în anul o sută patruzeci și șase și s-au îngropat de fiii săi în mormânturile părinților săi, în Modim, și l-au plâns tot Israilul cu plângere mare.

Cap 3

Iuda Macaveiu voivod ales să vesteaşte, carele, străbătând cetăţile Iudei, ucidea pre toţi necredincioşii. Şi, ucigând pre voivodul Apolonie şi răsipind oastea lui, au biruit cu puţin pre putearnica oastea Siriii cu povăţuitoriul său, Sărone. Iară mâniindu-să pentru aceasta împăratul Antiohul, purcezând în Persidea, au rânduit pre Lisie viţeîmpărat, dându-i gătire de războiu asupra jidovilor, carele au trimis asupra pământului Iudei pre Gorghia cu oaste. Iară Iuda şi ai săi la războiu să gată, mai vârtos cu lucrurile pocăinţii şi cu rugăciunea către Dumnezeu.

1. Și s-au sculat Iuda, care să cheamă Mathathie, fiiul lui, pentru el.

2. Și-l ajuta toți frații lui și toți cei ce să împreunase cu tatăl lui și oștea războiul lui Israil cu veselie.

3. Și au lățit slava norodului său și s-au îmbrăcat cu platoșe ca un uriiașu și s-au încins 167r cu armele sale ceale de războiu în războaie || și apăra taberile cu sabiia sa.

4. Aseamenea s-au făcut leului cu lucrurile sale și ca puiul leului ce râgneaște în vânat.

5. Și au gonit pre cei vicleani cercetându-i, și pre cei ce turbura norodul său i-au aprins cu văpăi.

6. Și s-au izgonit nepriiatinii lui de frica lui și toți lucrătorii strâmbătății s-au turburat; și s-au îndreptat mântuirea în mâna lui.

7. Și întărâta împărați mulți și veselea pre Iacov cu lucrurile sale; și în veac pomenirea lui cu blagoslovenie.

8. Și au străbătut cetățile Iudei și au pierdut pre cei necredincioși dintr-însele și au întors mâniia de către Israil.

9. Și s-au vestit până la marginile pământului și au adunat pre cei ce perea.

10. Și au adunat Apolonie neamurile, și din Samariia puteare multă și mare, a război asupra lui Israil.

11. Și au cunoscut Iuda și au ieșit spre întâmpinarea lui și l-au lovit și l-au ucis; și au căzut răniți mulți, și ceialalți au fugit.

12. Și au luat jafurile lor. Și sabiia lui Apolonie o au luat Iuda și oștea cu ea în toate zilele.

13. Și au auzit Siron, căpeteniia oastei Siriei, că au adunat Iuda adunare de credincioși și bisearica cu sine.

14. Și au zis: „Face-m-voiu nume și mă voiu proslăvi întru împărăție și voiu bate pre Iuda și pre cei ce sânt cu el, carii urgisea cuvântul împăratului".

167v 15. Și s-au gătit și s-au suit cu el taberile necredincioșilor, tari ajutori, ca să | facă izbândire spre fiii lui Israil.

16. Și s-au apropiat la Vethoron și au ieșit Iuda spre întâmpinarea lui cu puțâni.

17. Iară cât au văzut oastea venind spre întâmpinarea sa, au zis Iudei: „Cum vom putea puțâni oști împrotiva atâta mulțime și așa multă și așa tare? Și noi ne-am ostenit cu postul astăzi".

18. Și au zis Iuda: „Lesne e a să închide mulți în mâni de puțini. Și nu iaste usebirea înaintea Domnezeului ceriului a izbăvi cu mulți și cu puțini.

19. Că nu în mulțimea oastei e biruința războiului, ci din ceriu tărie este.

20. Aceia vin cătră noi în mulțime îndărăbnică și în mândrie, să ne piarză pre noi și muierile noastre și fiii noștri și să ne jefuiască.

21. Iară noi vom oști pentru sufletele noastre și pentru legile noastre.

22. Și Însuși Domnul îi va zdrobi înaintea feații noastre, iară voi să nu vă teameți de ei".

23. Și, cât au încetat de-a grăi, îndată au sărit asupra lor; și s-au zdrobit Seron și oastea lui înaintea acestuia.

24. Și i-au gonit în pogorârea lui Vethoron până la câmp; și au căzut dintr-înșii opt sute de bărbați, iară ceiaalalți au fugit în pământul filisteilor.
25. Și au căzut frica Iudei și a fraților lui și groaza preste toate neamurile prinprejurul lor.
26. Și au ajuns la împăratul numele lui, și de războaiele Iudei povestea toate neamurile.
27. Și, cât au auzit împăratul Antio||hul cuvintele aceastea, s-au măniiat cu inima; și au trimis și au adunat oastea a toată împărăția sa, taberi tari foarte. 168r
28. Și au deșchis vistieriia sa și au dat oastei leafă pe an și le-au poruncit să fie gata spre toate.
29. Și au văzut că au scăzut banii din vistieriile sale și dăjdile ținutului, puține pentru neînțeleagerea și rana ce au făcut pre pământ, ca să deperteaze ceale lejuite, carele era din zilele ceale dintâiu.
30. Și s-au temut ca nu cumva să aibă ca o dată și de doao ori spre cheltuieli și spre daruri, care dedease mainte cu mână largă și prisosise preste împărații cei dinnaintea lui.
31. Și era călcat cu inima foarte, și au gândit a să duce în Perside și a lua dăjdile țărâlor și a aduna argint mult.
32. Și au lăsat pre Lisia, om cinstit, de neam împărătesc, preste trebile împărăteșt, de la râul Efrathului până la râul Eghiptului,
33. Și să crească pre Antiohul, fiiul său, până când va veni.
34. Și i-au dat jumătate de oaste și elefanți. Și i-au poruncit despre toate care vrea și despre lăcuitorii Iudei și a Ierusalimului,
35. Și să trimită la ei oaste, a zdrobi și a dezrădăcina vârtutea lui Israil și rămășițele Ierusalimului și a ștearge pomenirea lor din loc,
36. Și să rânduiască lăcuitori fii de alt neam întru toate hotarele lor și cu sorți să | împarță pământul lor. 168v
37. Și împăratul au luat partea oastei ceiiaalalte și au ieșit din Antiohiia, cetatea împărățiii sale, în anul o sută patruzeci și șapte. Și au vânslat râul Efrathului și umbla prin țânuturile ceale din sus.
38. Și au ales Lisie pre Ptolomeiu, fiiul Doriminii, și pre Nicanor și pre Gordie, bărbați putearnici, din priiatinii împăratului.
39. Și au trimis cu ei patruzeci de mii de oameni și șapte mii de călărași, să vie în pământul Iudei, să-l piarză, după cuvântul împăratului.
40. Și au purces cu toată putearea sa și au venit și au ajuns la Emmaum, în pământul câmpiii.
41. Și au auzit neguțătorii ținuturilor numele lor și au luat argint și aur mult foarte și slugi. Și au venit în tabără, ca să ia pre fiii lui Israil spre robi; și s-au adaos către dânșii oastele Siriii și al pământului celor de alt neam.
42. Și au văzut Iuda și frații lui că s-au înmulțit răotățile, și oastele să apropiia de hotarele lor. Și au cunoscut cuvintele împăratului, care poruncise norodului a face spre perire și spre mistuire.
43. Și au zis fieștecarele către aproapele său: „Să râdicăm surupare a norodului nostru și să oștim pentru norodul nostru și pentru ceale sfinte ale noastre".
44. Și s-au adunat adunare, ca să fie gata la războiu și să să roage și să ceară milă și îndurări.
45. Și Ierusalimul nu să lăcuia, ci era ca pus||tiia; nu era cine să între și să iasă din născuții ei. Și cel sfânt să călca, și fiii celor de alt neam era în cetate, acolo era lăcașul limbilor. Și s-au luat desfătarea lui Iacov și au scăzut acolo surla și alăuta. 169r
46. Și s-au adunat și au venit în Masfa, în prejma Ierusalimului, că locul rugăciunii era în Masfa, mai înainte în Israil.
47. Și au postit într-acea zi și s-au îmbrăcat cu tărsâne și cenușe au pus pre capul său și au tăiat vejmintele sale.
48. Și au desfăcut cărțile legii, din carele cerceta limbile asămănarea bozilor săi.
49. Și au adus podoabele ceale preoțești și pârghele și zeciuirile. Și au deșteptat pre nazarei, cei ce plinise zilele.
50. Și au strâgat cu glas mare spre ceriu, zicând: „Ce vom face acestora și încătro îi vom duce?
51. Și ceale sfinte ale Tale s-au călcat și s-au spurcat, și preoții Tăi s-au făcut spre jale și spre smerenie.
52. Și, iată, neamurile s-au adunat asupra noastră să ne piarză. Tu știi ceale ce gândesc asupra noastră.
53. Cum vom putea sta înaintea feații lor de nu ne vei, Tu, Dumnezeule, ajuta?"
54. Și cu trâmbițele au strâgat cu glas mare.

55. Şi, după aceastea, au rânduit Iuda povăţuitori norodului, trivuni şi sutaşi, şi peste cinzeaci şi peste zeace.

56. *Şi au zis celor ce zidea case şi logodea muieri şi sădea vii şi celor fricoşi să se întoarcă fieştecarele la casa sa, după leage. |

*2 Leage 20: 5, 6, 7, 8.

169v 57. Şi au pornit tabăra şi o au aşezat spre austrul lui Emaus.

Giud. 7, 3.

58. Şi au zis Iuda: „Încingeţi-vă şi fiţi fii putearnici şi fiţi gata spre dimineaţă, ca să oştiţi asupra neamurilor acestora, care s-au adunat asupra noastră, a ne pierde pre noi şi ceale sfinte ale noastre.

Judec. 7, 3.

59. Că mai bine e noao a muri în războiu decât a vedea răotăţile neamului nostru şi a celor sfinte.

60. Iară precum va fi voia în ceriu, aşa să fie!"

Cap 4

Gorghie caută pre Iuda, iară acesta, pre ai săi îndemnând, varsă vrăjmaşii; şi iarăşi, biruind pre oastea lui Gorghie, culeage jafurile; şi iarăş, vărsând către Dumnezeu rugăciuni, învinge pre oastea lui Lisie şi după aceaea, curăţind bisearica, nou oltariu râdică. Şi toate cealea ce era de treaba dumnezeieştii slujbe gătindu-le şi jârtve aducând, cu mare veselie prăznuiesc înoirile ei opt zile, aşezând şi preste an praznicul acestor înoiri în opt zile a să face.

1. Şi au luat Gorghie cinci mii de bărbaţi şi o mie de călăraşi aleşi. Şi au pornit tabăra noaptea,

2. Ca să ajungă la tabăra jidovilor şi să-i lovească degrabă. Şi fiii cei din coşteiu le era povăţuitoriu.

3. Şi au auzit Iuda şi s-au sculat el şi cei putearnici, a lovi putearea oastelor împăratului, carea era în Emaus,

4. Că încă era râsipită oastea din tabără.

5. Şi au venit Gorghie în tabăra Iudei noaptea, şi pre nime n-au aflat, şi căuta prin munţi, că au zis: „Aceştia fug de noi". ||

170r 6. Şi, deacă s-au făcut zio, s-au arătat Iuda în câmp, numai cu trii mii de bărbaţi, carii acoperemânturi şi sabii nu avea.

7. Şi au văzut tabăra limbilor putearnică şi împlătoşaţi şi călăraşii împrejurul lor, şi aceştia învăţaţi la războiu.

8. Şi au zis Iuda bărbaţilor celor ce era cu sâne: „Nu vă teameţi de mulţimea lor, şi de pornirea lor să nu vă înfricoşaţi.

9. *Aduceţi-vă aminte cum s-au mântuit părinţii noştri în Marea Roşie, când îi gonea Faraon, cu oaste multă.

*Ieşir. 14, 5.

10. Şi acum să strâgăm spre ceriu şi să va milostivi spre noi Domnul şi-Ş va aduce aminte de testamântul părinţilor noştri şi va zdrobi oastea aceasta înaintea feaţii noastre, astăzi.

11. Şi vor şti toate limbile că iaste cine să răscumpere şi să izbăvească pre Israil".

12. Şi au râdicat cei de alt neam ochii săi şi i-au văzut viind dinprotivă.

13. Şi au ieşit din tabără la războiu şi au răsunat cu trâmbiţa cei ce era cu Iuda.

14. Şi s-au lovit şi s-au zdrobit limbile şi au fugit la câmp.

15. Iară cei mai de pre urmă, toţi au căzut de sabie şi i-au gonit până la Ghezoron şi până la câmpurile Idumeii şi Azotiii şi Iamniii. Şi au căzut dintr-înşii până la trii mii de bărbaţi.

16. Şi s-au întors Iuda şi oastea lui, urmând după el.

17. Şi au zis către norod: „Nu poftiţi jafurile, că războiu împrotiva noastră iaste.

170v 18. Şi Gorghie şi oastea lui aproape de noi, în | munte; ci staţi acum împrotiva nepriiatinilor noştri şi-i bateţi, şi veţi lua după aceaea jafurile fără grije".

19. Şi, încă grăind Iuda aceastea, iată, s-au arătat o parte oarecarea, privind din munte.

20. Şi au văzut Gorghie că spre fugă s-au întors ai săi şi au aprins tabăra, că fumul ce să vedea arăta ce era făcut.

21. Carea văzând, s-au temut foarte, văzând împreună şi pre Iuda şi oastea lui în câmp, gata la războiu.

22. Şi au fugit toţi la câmpul celor de alt neam.

23. Şi Iuda s-au întors la jafurile taberilor şi au luat aur mult şi argint şi hiachinth şi urşinic de mare şi bogăţii mari.

24. Şi, întorcându-să, laudă cânta şi binecuvânta pre Dumnezeu în ceriu, că e bun, că în veac e mila Lui.

25. Şi s-au făcut mântuire mare în Israil în zioa aceaea,
26. Iară oricarii de alt neam au scăpat, au venit şi au vestit lui Lisie toate ceale ce să făcuse.
27. Care el, auzând, căzând cu inima scădea, căci că nu ceale ce au vrut acealea s-au întâmplat în Israil şi care au poruncit împăratul.
28. Şi în anul următoriu au adunat Lisie bărbaţi aleşi şasezeaci de mii şi călăraşi cinci mii, ca să-i bată.
29. Şi au venit în Iudeea şi au pus tabăra în Vethoron. Şi le-au ieşit Iuda spre întâmpinare cu zeace mii de bărbaţi.
30. Şi au văzut oaste tare şi s-au rugat şi au zis: „Bine eşti cuvântat, Mântuitoriul lui || Israil, *Cel ce ai zdrobit pornirea celui putearnic prin mâna slujii Tale, David, **şi ai dat tabăra celor de alt neam în mâna lui Ionathan, fiiului său, şi a armaşului lui. 171r
31. Închide oastea aceasta în mâna norodului Tău Israil şi să se ruşineaze în oastea sa şi în călăraşi.
32. Dă-le groază şi usucă îndrâznirea vârtutii lor şi să se clătească cu zdrobirea sa.
33. Oborâ-i cu sabiia celor ce Te iubesc şi să Te laude toţi cei ce cunosc numele Tău cu cântări”.
34. Şi au lovit războiu; şi au căzut din oastea lui Lisie cinci mii de bărbaţi.
35. Şi, văzând Lisie fuga alor săi şi îndrâznirea jidovilor, şi cum că sânt gata au a trăi, au a muri tare, s-au dus în Antiohiia şi au ales ostaşi, ca, înmulţiţi, iară să vie în Iudeia.
36. Şi au zis Iuda şi fraţii lui: „Iată, s-au zdrobit nepriiatinii noştri, să ne suim acum a curăţi ceale sfinte şi a le înnoi”.
37. Şi s-au adunat toată oastea şi s-au suit în muntele Sionului.
38. Şi au văzut sfinţirea părăsită şi oltariul pângărit şi porţile arse şi prin curţi tufe răsărite, ca în dumbravă sau în munţi, şi cămările preoţeşti surpate.
39. Şi au tăiat vejmintele sale şi au plâns cu plângere mare şi au pus cenuşe pre capul său.
40. Şi au căzut cu faţa la pământ şi au strâgat cu trâmbiţele seamnelor şi au strâgat în ceriu.
41. Atunci au rânduit Iuda bărbaţi, să oştească împrotiva celor ce era în coşteiu, până când vor curăţi ceale sfinte.
42. Şi au ales preoţi fără prihană, | carii avea vreare în leagea lui Dumnezeu. 171v
43. Şi au curăţit ceale sfinte şi au dus pietrile spurcăciunii la loc necurat.
44. Şi au gândit de oltariul arderilor, care să spurcase, ce vor face cu el.
45. Şi le-au venit sfat bun, să-l strâce, ca nu doară să le fie spre ocară, că l-au spurcat limbile şi l-au râsipit.
46. Şi au pus pietrile în muntele casii, în loc cuvios, până când ar veni proroc şi va răspunde pentru eale.
47. Şi au luat pietri întregi după leage; şi au zidit oltariu nou, după cel ce fusease mainte.
48. Şi au zidit ceale sfinte şi ceale ce era în casă dinlontru. Şi casa şi curţile le-au sfinţit.
49. Şi au făcut vase sfinte noao şi au adus sfeacinicul şi oltariul tămâierilor şi masa în bisearică.
50. Şi tămâiare au pus pre oltariu şi au aprins candilele ce era pre sfeaşnic şi lumina în bisearică.
51. Şi au pus pre masă pâni şi au acăţat zaveasele şi au săvârşit toate lucrurile care făcuse.
52. Şi s-au sculat în zori de zio, a cincea şi a doaozecea zi lunii a noao (aceasta e luna Calev), în anul o sută patruzeci şi opt.
53. Şi au adus jârtvă, după leage, pre oltariul arderilor cel nou, care au făcut.
54. După vreamea şi după zioa în care îl spurcase limbile, întru aceaea s-au înoit cu cântări şi cu alăute şi chinice şi cu chimvale.
55. Şi au căzut tot norodul pre faţă şi s-au închinat şi bine au cuvântat în ceriu pre Cel ce le-au sporit. ||
56. Şi au făcut înoirile oltariului opt zile; şi au adus jârtve cu veselie şi jârtvă de mântuire şi de laudă. 172r
57. Şi au împodobit faţa bisearicii cu cununi de aur şi cu pavăjoare. Şi au târnosit porţile şi cămările ceale preoţeşti şi le-au pus în uşi.
58. Şi s-au făcut veselie în norod, mare foarte, şi s-au întors ocara limbilor.
59. *Şi au aşezat Iuda şi fraţii lui şi toată bisearica lui Israil, ca să se ţie zioa înoirii oltariului în vremile sale, din an în an, opt zile, din zio a doaozeci şi cinci a lunii Caliv, cu veselie şi cu bucurie.

*1 Împăr. 17, 50.
** 1 Împăr. 14, 13.
*Ioan 10, 22.

60. Și au zidit în vreamea aceaea Muntele Sionului și prinprejur ziduri înalte și turnuri țapine, ca nu cândva să vie limbile și să-l calce, precum mai nainte au făcut.
61. Și au așezat acolo oaste ca să-l ție și l-au întărit a păzi pre Vethsura, ca să aibă norodul tărie în prejma feații Idumeii.

Cap 5

Lovit-au Iuda multe limbi hotarâșe; și pre galaaditeanii și galileianii cei conăciți, cu fratele său, Simon, îi sloboade. Și biruind o dată și iarăși pre Timotheiu și prinzând cetatea Efron, carea nu vrea să-i dea treacere, și toată partea ei bărbătească ucigând, mai apoi, cu numărul întreg, veaseli să întorc în Muntele Sionului a jârtvui Domnului. Într-aceaea, cei rămași povățuitori în Ierusalim, împrotiva poruncii Iudii oștind asupra limbilor, să taie. Iară Iuda loveaște Chevron și Azotul, răsipind bozii lor. |

172v 1. Și au fost când au auzit limbile prinprejur că s-au zidit oltariul și jârtvealnicul ca dintâiu, s-au măniiat foarte,
2. Și cugeta a șteарge neamul lui Iacov, care era între dânșii. Și au început a-i ucide din norod și a-i goni.
3. Și bătea Iuda pre fiii lui Esav în Idumeea și pre cei ce era în Acravathanie, că încungiura pre israilteani, și i-au lovit cu rană mare.
4. Și ș-au adus aminte de răotatea fiilor Vean, carii era norodului spre cursă și spre smintealǎ, pândindu-l în cale.
5. Și s-au închis de el în turnuri și au apropiiat cǎtrǎ ei și i-au anathematizeluit și au aprins turnurile lor cu foc, cu toți cei ce era într-însele.
6. Și au trecut cǎtrǎ fiii lui Ammon și au aflat mânǎ tare și norod mult și pre Timotheiu, povățuitoriul lor.
7. Și au lovit cu ei războaie multe și i-au zdrobit înaintea lor și i-au bătut.
8. Și au prins Gazir cetatea și featele ei; și s-au întors în Iudeea.
9. Și s-au adunat limbile, ceale ce sânt în Galaad, asupra israilteanilor care era în hotarele lor, să-i șteargă. Și au fugit în coșteiul Datheman.
10. Și au trimis cărți la Iuda și la frații lui, zicând: „Adunatu-s-au asupra noastră limbile prinprejur, să ne șteargă.
11. Și să gătesc a veni și a prinde coșteiul în care am scăpat. Și Timotheiu e povățuitoriu oastei lor.
12. Acum, dară, vino și ne apucă din mânile lor, că au căzut mulțimea dintre noi.
13. Și toți frații noștri, carii era în locurile Tuvinului, s-au ucis; și roabe au dus muierile lor și născuții și jafurile, și au omorât acolo mai o mie de bărbați". ||
173r 14. Și încă cărțile să cetea, și, iată, alți soli au venit din Galileea, cu vejmintele tăiate, vestind după cuvintele aceastea,
15. Zicând: „A să fi adunat asupra sa din Ptolomaida și din Tir și din Sidon; și s-au umplut toată Galileea de cei de alt neam, ca să ne mistuiască".
16. Și cât au auzit Iuda și norodul cuvintele aceastea, s-au adunat bisearică mare a gândi ce vor face fraților săi, carii era în năcaz și să bătea de la aceia.
17. Și au zis Iuda lui Simon, frăține-său: „Aleage-ți bărbați și mergi și izbăveaște frații tăi în Galileea, iară eu și fratele mieu Ionathan ne vom duce în Galaadite".
18. Și au lăsat pre Iosif, fiiul Zahariii, și pre Azarie, povățuitoriu norodului, cu ceaealaltă oaste în Iudeea, spre pază.
19. Și le-au poruncit, zicând: „Povățuiți norodul acesta și să nu sloboziți războiu asupra limbilor, până când ne vom întoarce".
20. Și au împărțit lui Simion bărbați trii mii, să meargă în Galileea, iară Iudei opt mii, în Galaadite.
21. Și s-au dus Simion în Galileea și au lovit războaie multe cu limbile. Și s-au zdrobit limbile de către fața lui și i-au gonit până la poarta
22. Ptolomaidii. Și au căzut dintre limbi ca trii mii de bărbați și au luat jafurile lor.
23. Și au luat pre cei ce era în Galileea și în Arvati, cu muierile și născuții și cu toate ce avea, și i-au adus în Iudeea, cu veselie mare.
24. Și Iuda Macaveul și Ionathan, fratele lui, au trecut Iordanul și s-au dus cale de trii zile prin pustie.

25. Şi i-au întâmpinat navotheii şi i-au trimis în pace şi au povestit lui toate ceale ce să întâmplase fraţilor lor în Galaadite.
26. Şi pentru că mulţi dintr-înşii sânt prinşi în Varasa şi în Vosor şi în Alimis şi în Casfor | şi Magheth şi în Carnaim, aceastea toate cetăţi sânt întărite şi mari, 173v
27. Ci şi în cealeaalalte cetăţile Galaaditidei să ţin prinşi şi pre mâne au rânduit a râdica războiu cetăţilor acestora şi a-i prinde şi a-i şteaarge într-o zi.
28. Şi au întors Iuda şi oastea lui calea spre pustiia Vosorului degrabă şi au cuprins cetatea. Şi au ucis toată partea bărbătească în ascuţitul sabiii şi au luat toate jafurile lor şi o au aprins cu foc.
29. Şi s-au sculat de acolo noaptea şi să ducea până la cetate.
30. Şi au fost dimineaţa, rădicând ochii săi, iată norod mult, căruia nu era număr, purtând scări şi unealte, ca să prinză cetatea şi să-i bată.
31. Şi au văzut Iuda că au început războiul; şi strâgarea războiului s-au suit la ceriu ca trâmbiţa şi strâgare mare din cetate.
32. Şi au zis oastei sale: „Oştiţi astăzi pentru fraţii voştri!"
33. Şi au venit cu trii rânduri după ei şi au strâgat cu trâmbiţele şi au strâgat cu rugăciune.
34. Şi au cunoscut tabăra lui Timothei că e Macavei; şi au fugit de către faţa lui şi i-au lovit cu bătaie mare; şi au căzut în zioa aceaea dintr-înşii mai opt mii de bărbaţi.
35. Şi s-au întors Iuda în Masfa şi o au bătut şi o au prins. Şi au ucis toată partea ei bărbătească şi au luat jafurile ei şi o au aprins cu foc.
36. De acolo s-au dus şi au prins Casvonul şi Maghethul şi Vosorul şi cealeaalalte cetăţile Galaaditidei.
37. Iară după cuvintele aceastea, au adunat || Timothei altă oaste şi au pus tabăra împrotiva Rafon, preste repegiune. 174r
38. Şi au trimis Iuda a iscodi oastea. Şi i-au vestit, zicând: „Că s-au adunat către el toate limbile care sânt împrejurul nostru, oaste multă foarte.
39. Şi pre arapi i-au numit spre ajutoriu loruş şi au pus tabără preste răpejune, gătiţi a veni către tine la războiu". Şi s-au dus Iuda spre întâmpinarea lor.
40. Şi au zis Timothei căpeteniilor oastei sale: „Deacă să va apropiia Iuda şi oastea lui la răpegiunea apei, de va treace către noi întâiu, nu l-om putea suferi, că, putând, va putea asupra noastră.
41. Iară de să va teame a treace şi va pune tabăra preste râu, să înotăm la ei şi vom birui asupra lor".
42. Şi cât s-au apropiiat Iuda de răpegiunea apei, au aşezat pre scriitorii norodului lângă răpegiune şi le-au poruncit, zicând: „Nici un om veţi lăsa, ci vie toţi la războiu".
43. Şi au trecut la dânşii întâiu, şi tot norodul după el. Şi s-au zdrobit toate limbile de către faţa lor; şi au lepădat armele sale şi au fugit la bozul care era în Carnaim.
44. Şi au cuprins cetatea aceaea şi bozul l-au aprins cu foc, cu toţi cei ce era într-însul. Şi s-au smerit Carnaim şi n-au putut suferi înaintea feaţii Iudei.
45. Şi au adunat Iuda pre toţi israiliteanii carii era în Galaaditide, de la cel mai mic până la cel mai mare, şi muierile lor şi născuţii şi oaste mare foarte, ca să vie în pământul Iudei.
46. Şi au venit până la Efron. Şi această ce|tate mare, pusă întru întrare, întărită foarte, şi nu era a să abate de la ea dreapta sau stânga, ci prin mijloc era calea. 174v
47. Şi s-au închis cei din cetate şi au astupat porţile cu pietri. Şi au trimis la ei Iuda cu cuvinte de pace,
48. Zicând: „Să treacem prin pământul vostru, ca să meargem la pământul nostru. Şi nime nu vă va vătăma, numai cu picioarele vom treace". Şi nu vrea a le deşchide.
49. Şi au poruncit Iuda a vesti în tabără să se apuce fieştecarele în locul ce era.
50. Şi s-au apucat bărbaţii tăriii şi au bătut cetatea aceaea toată zioa şi toată noaptea şi s-au dat cetatea în mâna lui.
51. Şi au omorât toată partea bărbătească în ascuţitul sabiii şi o au desrădăcinat şi au luat jafurile ei şi au trecut prin toată cetatea preste cei omorâţi.
52. Şi au trecut Iordanul în câmpul mare, împrotiva feaţii Vethsam.
53. Şi era Iuda adunând pre cei mai de pre urmă şi îndemna norodul prin toată calea, până când au venit la pământul Iudei.
54. Şi s-au suit în Muntele Sionului, cu veselie şi cu bucurie, şi au adus arderi de tot, că nime dintr-înşii nu căzuse până când s-au întors în pace.
55. Şi în zilele în care era Iuda şi Ionathan în pământul Galaad şi Simon, fratele lui, în Galileea, împrotiva feaţii Ptolomaidei,

56. Auzit-au Iosiv, fiiul lui Zaharie, şi Azarie, căpeteniia ţăriii, lucrurile ceale bune purtate şi războaiele ce s-au făcut,

57. Şi au zis: „Să ne facem şi noi nume şi să meargem a oşti asupra limbilor care sânt împrejurul nostru".

175r 58. Şi au poruncit celor ce era în oastea sa || şi s-au dus în Iamniia.

59. Şi au ieşit Gorghie din cetate şi bărbaţii lui întru întimpinarea lor, spre bătaie.

60. Şi au fost goniţi Iosif şi Azarie până la hotarele Iudei. Şi au căzut în zioa aceaea, din norodul lui Israil, la doao mii de bărbaţi şi au fost fugă mare în norod,

61. Căci că n-au auzit pre Iuda şi pre fraţii lui, socotind că tare să vor purta.

62. Iară ei nu era din sămânţa bărbaţilor acelora prin carii s-au făcut mântuire în Israil.

63. Şi bărbaţii Iudei s-au mărit foarte înaintea a tot Israilul şi a tuturor limbilor, unde să auzea numele lor.

64. Şi s-au adunat cătră dânşii, norocite strâgând.

65. Şi au ieşit Iuda şi fraţii lui şi bătea pre fiii lui Isav în pământul care e spre austru. Şi au bătut Chevron şi featele ei şi zidurile ei, şi turnurile le-au aprins cu foc prinprejur.

66. Şi au purces tabăra, să se ducă la pământul celor de alt neam; şi străbătea Samariia.

67. În zioa aceaea au căzut preoţii în războiu, când vreau tare a face, când, fără sfat, ies la războiu.

68. Şi s-au abătut Iuda în Azot, la pământul celor de alt neam, şi au surpat oltarele lor, şi chipurile dumnezeilor lor ceale cioplite le-au ars cu foc; şi au prins jafurile cetăţii şi s-au întors la pământul Iudei.

Cap 6

Antiohul, împins de la cetatea cea bogată Elimaiede, au venit în Vavilon. Acolo, auzind nenorocirile care pătimise ai săi în Iudeea, au căzut de întristare în boală de moarte,
175v *mărturisindu-să aceasta a i să fi întâmplată | pentru necredinţa ce lucrase asupra jidovilor.*
Carele acolo murind, şi Iuda cetatea Ierusalimului conocind, următoriul lui, fiiul Antiohul Evpator zis, adunând asupra Iudei preaputearnică oaste, nu l-au putut învinge.
Şi Eleazar, ucigând cel mare elefant, de la acelaş apăsându-să, au murit.
Iară împăratul, conocind Ierusalimul, să chiiamă îndărăpt de Lisiia.
Ci după jurata pace, nu ţâne jurământul.

1 Şi împăratul Antiohul umbla prin ţinuturile din sus, şi au auzit a fi cetatea Elimaide în Persida, vestită foarte şi bogată cu argint şi cu aur,

2 Şi bisearica într-însa bogată foarte; şi acolo acoperemânturi de aur şi platoşe şi pavezele care au lăsat Alexandrul lui Filip, împăratul Machedon, carele au împărăţit întâi în ţara grecească.

3. Şi au venit şi căuta să prinză cetatea şi să o prădeaze, şi n-au putut, că s-au cunoscut cuvântul celor din cetate.

4. Şi s-au sculat spre războiu şi au fugit de acolo şi s-au dus cu întristare mare şi s-au întors în Vavilon.

5. Şi au venit carii îi vestea în Perside că au fugit taberile ceale din Iudeea,

6. Şi că s-au dus Lisie, cu puteare tare, întâiu, şi au fugit de cătră faţa jidovilor şi au biruit cu armele şi cu puterile şi cu jafuri multe, care au luat din taberile ceale ce au tăiat; ||

176r 7. Şi căci că au surpat urăciunea, carea zidise preste oltariul ce era în Ierusalim, şi sfinţeniia, ca dintâi, au încungiurat cu ziduri înalte, ci şi Vethsura, cetatea sa.

8. Şi au fost cât au auzit împăratul cuvintele aceastea, s-au spăimântat şi s-au clătit foarte. Şi au căzut în pat şi au căzut întru întristare, că nu i s-au făcut precum gândea.

9. Şi era acolo în multe zile, că s-au înoit în el întristare mare şi au gândit că va muri.

10. Şi au chemat toţi priiatinii săi şi le-au zis: „Depărtatu-s-au somnul de la ochii miei şi m-am povârnit şi am căzut cu inima pentru grije.

11. Şi am zis în inima mea: «La câtă supărare am agiuns şi la ce valuri de întristare în carea sânt acum, cel ce eram veasel şi iubit întru putearea mea!

12. Iară acum îm aduc aminte de răotăţile care am făcut în Ierusalim, de unde am luat toate jafurile ceale de aur şi de argint care era într-însul şi am trimis a lua pre lăcuitorii Iudei fără pricină.

13. Cunoscut-am, dară, că pentru aceaea m-au aflat răotăţile aceastea. Şi, iată, pieiu de mare întristare în ţară streină»".

14. Şi au chemat pre Filip, unul dintre priiatinii săi, şi l-au rânduit preste toată împărăţiia sa.
15. Şi i-au dat cunună şi platoşa sa şi inelul, ca să aducă pre Antiohul, fiiul său, şi să-l crească şi să împărăţască.
16. Şi au murit acolo Antiohul împăratul, în anul o sută patruzeaci şi noao. |
17. Şi au cunoscut Lisie că au murit împăratul şi au rânduit a împărăţi pre Antiohul, fiiul lui, pre care l-au crescut tinăr; şi au chemat numele lui Evpator. 176v
18. Şi cei din cetate închisease pre Israil împrejurul celor sfinte şi căuta lor ceale reale pururea şi tăriia limbilor.
19. Şi au gândit Iuda a-i pierde. Şi au chemat tot norodul, ca să-i conocească.
20. Şi au venit împreună şi i-au conocit în anul o sută cinzeci şi au făcut şanţuri şi grămăzi.
21. Şi au ieşit cariiva dintre cei conociţi şi s-au împreunat cu ei nişte necredincioşi din Israil,
22. Şi s-au dus la împăratul şi au zis: „Până când nu faci judecată şi să izbândeşti fraţii noştri?
23. Noi am judecat a sluji tătâni-tău şi a umbla în poruncile lui şi a asculta de aşezământurile lui.
24. Şi fiii norodului nostru, pentru aceaea, s-au streinat de la noi; şi oricarii să afla între noi s-au omorât, şi moşiile noastre să răpea.
25. Şi nu numai cătră noi şi-au întins mâna, ci şi spre toate hotarele noastre.
26. Şi, iată, s-au pus astăzi la coşteiul Ierusalimului, să-l cuprinză, şi cetatea Vethsura o au întărit.
27. Şi, de nu-i vei întimpina mai curând, mai mari decât aceastea vor face şi nu-i vei putea dobândi".
28. Şi s-au mâniiat împăratul cât au auzit aceastea şi au chemat pre toţi prietinii săi şi căpeteniile oastei sale şi pre cei ce era || preste călăraşi. 177r
29. Ci şi dintre alte ţări şi din ostroavele mării au venit cătră el oaste năimite.
30. Şi era numărul oastei lui, pedestraşi o sută de mii şi elefanţi treizeci şi doi, învăţaţi la războiu.
31. Şi au venit prin Idumeea şi s-au apropiat de Vethsura; şi au bătut zile multe şi au făcut grămăzuri şi au ieşit şi le-au aprins cu foc şi au bătut bărbăteaşte.
32. Şi s-au depărtat Iuda de la cetate şi au pornit tabăra cătră Vethzacaram, împrotiva taberii împăratului.
33. Şi s-au sculat împăratul până-n zio şi au deşteptat oastea spre pornire împrotiva călii Vethzacaram. Şi s-au gătit oastele spre războiu şi cu trâmbiţele au cântat.
34. Şi elefanţilor le-au arătat sânge de strugure şi de mure, ca să-i agerească spre războiu.
35. Şi au împărţit fiarele prin mii; şi au stătut lângă fieştecare elefant o mie de bărbaţi în platoşe lănţuite şi coifuri de aramă în capetele lor, şi cinci sute de călăraşi aleşi fieştecăriia fiară era rânduiţi.
36. Aceştia, mai înainte de vreame, oriunde era fiara, acolo era; şi oriîncătro să ducea, să ducea şi nu să depărta de la ea.
37. Ci şi turnuri de lemn preste ei întărite, acoperind peste fieştecarea fiară; şi peste eale, grămăzi; şi preste fieştecarea, bărbaţi de tărie, triizeci şi doi, carii oştea deasupra, şi indiianul, meaşterul fiarăi.
38. Şi ceiaalalţi călăraşi, dincoace şi dincolea, i-au aşezat în doao părţi, cu trâmbi|ţele a porni oastea şi a îndemna pre cei împăţoraţi în miile ei. 177v
39. Şi cât au strălucit soarele în pavezele ceale aurite şi de aramă, au strălucit munţii de cătră eale şi au sclipit ca fălinarii cei de foc.
40. Şi s-au împărţit şi s-au întins o parte a oastei împăratului prin munţi înalţi, şi alta prin locuri şesuri; şi mergea cu pază şi cu rânduială.
41. Şi să cutremura toţi lăcuitorii pământului de glasul mulţimei şi de păşirea gloatei şi de sunetul armelor, că era oastea mare foarte şi tare.
42. Şi s-au apropiat Iuda şi oastea lui la războiu; şi au căzut din oastea împăratului şase sute de bărbaţi.
43. Şi au văzut Eliazar, fiiul lui Savra, pre una dintre fiare împlătoşată cu platoşele împăratului; şi era înaltă preste cealeaalalte fiare. Şi i s-au părut că într-însa ar fi împăratul.
44. Şi s-au dat pre sine, ca să izbăvească pre norodul său şi să-şi dobândească nume veacinic.
45. Şi au alergat cătră ea cu îndrăznire în mijlocul miii şi omorând de-a dreapta şi de-a stânga, şi cădea de la el încoace şi încolo.
46. Şi s-au dus supt picioarele elefantului şi s-au pus supt el şi l-au ucis. Şi au căzut la pământ preste el şi au murit acolo.

47. Şi, văzând putearea împăratului şi pornirea oastei lui, s-au întors de către ei.

178r 48. Iară tabăra împăratului s-au suit împro||tiva lor, în Ierusalim, şi au pus tabăra împăratului la Iudeea şi la Muntele Sionului.

49. Şi au făcut pace cu cei ce era în Vethsura. Şi au ieşit din cetate, că nu le era acolo hrană celor închişi, că era simbetele locului.

50. Şi au cuprins împăratul Vethsura şi au rânduit acolo pază a o ţinea.

51. Şi au întors tabăra către locul sfinţeniii multe zile. Şi au aşezat acolo şanţuri şi grămăzuri şi săgeţi de foc şi turnuri a arunca pietri şi ascuţituri şi scorpii a arunca săgeţi şi praştii.

52. Şi au făcut şi aceia grămăzi în prejma grămăzilor lor şi au oştit zile multe.

53. Iară hrană nu era în cetate, căci că a şeaptelea an era, şi cei ce rămăsease în Iudeea dintre limbi mistuise rămăşiţele lor, ce să pusease.

54. Şi au rămas întru ceale sfinte puţini bărbaţi, că-i biruise foametea; şi s-au râsipit fieştecarele la locul său.

55. Şi au auzit Lisie că Filip, pre care rânduise împăratul Antiohul, încă trăind, să crească pre Antiohul, fiiul său, şi să împărăţască,

56. Că s-ar fi întors din Perside şi din Media şi oastea carea să dusease cu el, şi cum că cerca a cuprinde trebile împărăţiii.

57. Au grăbit a să duce şi a zice către împăratul şi către voievozii oastei: „În toate zilele scădem şi hrană noao puţână iaste, şi locul care-l conocim e întărit şi datorie avem a rândui despre împărăţie.

58. Acum, dară, să dăm dreaptele oamenilor acestora şi să facem cu ei pace şi cu tot neamul lor. |

178v 59. Şi să le rânduim să umble în legiuitele sale, ca dintâi, că pentru legiuitele sale, care le-am urgisit, s-au mâniiat şi au făcut toate aceastea".

60. Şi au plăcut cuvântul înaintea împăratului şi a căpeteniilor şi au trimis la ei a face pace şi o au priimit.

61. Şi s-au jurat lor împăratul şi căpeteniile, şi au ieşit din tărime.

62. Şi au întrat împăratul în Muntele Sionului şi au văzut tărimea locului şi au rupt mai curând jurământul care jurase; şi au poruncit a strâca zidul prinprejur.

63. Şi s-au depărtat grăbind şi s-au întors în Antiohia şi au aflat pre Filip stăpânind cetatea; şi au oştit asupra lui şi au prins cetatea.

Cap 7

Dimitrie, fiiul Seleuchii, ucigând pre Antiohul şi Lisiia, dobândeaşte împărăţia părinţilor săi. Carele, pârât fiind către el Iuda Macaveiu, trimite pre voievodul Vachidem şi pre pârâtul Alchim, preot rânduit a năcăji pre fiii lui Israil. Ci, neputând birui asupra Iudei, s-au trimis de la împăratul Nicanor, carele, ca şi cei dintâi, neputând cu vicleşug, cu putearea năvălind spre Iuda, o dată şi iarăş de el au fost biruit. Şi, după ce s-au trimis către Dumnezeu rugăciune, cu toată oastea sa au fost ucis, tăindu-să capul lui şi dreapta, carea, batjocorind jârtvele jidovilor, cu trufie asupra locului celui sfânt o înălţase. A căruie biruinţe zioa preste an vestită ||

179r *jidovilor să rânduiaşte.*

1. În anul o sută cinzeci şi unul au ieşit Dimitrie, fiiul Seleuchii, din cetatea Romii şi s-au suit cu puţâni oameni la cetatea de mare şi au împărăţit acolo.

2. Şi au fost cât au întrat întru împărăţia părinţilor săi, au apucat oastea pre Antiohul şi Lisiia, ca să-i aducă la el.

3. Şi lucrul lui i s-au cunoscut şi au zis: „Să nu-m arătaţi faţa lor".

4. Şi i-au ucis oastea şi au şezut Dimitrie pre scaunul împărăţiii sale.

5. Şi au venit la el oameni vicleani şi necredincioşi din Israil, şi Alchim, povăţuitoriul lor, care vrea a fi preot.

6. Şi au pârât norodul către împăratul, zicând: „Pierdut-au Iuda şi fraţii lui pre toţi priiatinii tăi, şi pre noi ne-au răsipit din ţara noastră.

7. Acum, dară, trimite om căruia crezi, să meargă şi să vază toată pustiirea carea ne-au făcut noao şi ţânuturilor împăratului şi să cearte pre toţi prietinii lui şi pre ajutătorii lor".

8. Şi au ales împăratul dintre priiatinii săi pre Vahide, carele stăpânea preste râul cel mare, întru împărăţie, şi credincios împăratului, şi l-au trimis

9. Să vază pustiirea ce-au făcut Iuda. Ci și pre necredinciosul Alchim l-au rânduit preot și i-au poruncit a face izbândire spre fiii lui Israil.

10. Și s-au sculat și au venit cu oaste mare la pământul Iudei și au trimis soli și au grăit către Iuda și către frații lui cu cuvinte de pace întru vicleșug. |

11. Și n-au luat aminte cuvintele lor, că au văzut cum că au venit cu oaste mare. 179v

12. Și s-au adunat către Alchim și Vachide adunare de scriitori, a cerca ceale dreapte.

13. Și cei dintâiu, assideii, carii era între fiii lui Israil, și cerca de la ei pace,

14. Că au zis: „Om preot din sămânța lui Aaron au venit, nu ne va încelui”.

15. Și au grăit cu ei vorbe de pace și s-au jurat lor, zicând: „Nu vă vom aduce rău voao, nici priiatinilor voștri”.

16. Și au crezut lui. Și au apucat dintre ei șasezeci de bărbați și i-au ucis într-o zi, după cuvântul ce e scris:

*Psalm 78, 1, 2, 3. 17. *„Trupurile sfinților Tăi și sângele lor l-au vărsat împrejurul Ierusalimului și nu era cine să-i îngroape”.

18. Și au cuprins frica și cutremurul pre tot norodul, că au zis: „Nu e adevăr și judecată într-înșii, că au trecut rânduiala și jurământul care au jurat”.

19. Și au pornit Vachide tabăra către Ierusalimul și o au pus în Vethzeca. Și au tremis și au apucat mulți dintre cei ce fugise de la sine și pre oricarii din norod i-au omorât și într-un puțu mare i-au aruncat.

20. Și au încredințat împărăția lui Alchim și au lăsat cu el agiutoriu spre ajutoriu lui. Și s-au dus Vachide la împăratul.

21. Și destul lucra Alchim pentru căpeteniia preoțiii sale.

22. Și s-au adunat către el toți cei ce turbura norodul său și au dobândit pământul Iudei și au făcut rană mare în Israil.

23. Și au văzut Iuda toate realele care au făcut Alchim și cei ce era cu el fiilor || lui Israil, cu mult mai multe decât limbile. 180r

24. Și au ieșit la toate hotarele Iudei prinprejur și au făcut izbândire asupra oamenilor fugași și au încetat a mai ieși prin țară.

25. Și au văzut Alchim că au biruit Iuda și cei ce era cu el. Și au cunoscut că nu-i poate sprijini și s-au înturnat la împăratul și i-au pârât de multe nelegiuiri.

*2 Macav. 15, 1. 26. *Și au tremis împăratul pre Nicanor, unul dintre căpeteniile ceale mai cinstite, carele era lucrând nepriatenii împrotiva lui Israil, și i-au poruncit a prăpădi norodul.

27. Și au venit Nicanor în Ierusalim cu oaste mare și au tremis către Iuda și către frații lui cuvinte de pace cu vicleșug,

28. Zicând: „Nu fie războiu între mine și între voi; veni-voiu cu oameni puțâni, să văz feațele voastre cu pace”.

29. Și au venit la Iuda și s-au închinat împreună cu pace; și vrăjmașii era gata a răpi pre Iuda.

30. Și s-au cunoscut Iudei cuvântul, că cu vicleșug venise la el. Și s-au înfricoșat de către el și n-au mai vrut a vedea fața lui.

31. Și au cunoscut Nicanor că s-au golit sfatul lui și au ieșit spre întâmpinarea Iudei la războiu, lângă Cafarsalama.

32. Și au căzut din oastea lui Nicanor mai cinci mii de bărbați și au fugit în cetatea lui David.

33. Și, după cuvintele aceastea, s-au suit Nicanor în Muntele Sionului și au ieșit dintre preoții norodului a i să închina cu pace și a-i arăta arderile de tot, carele să aducea pentru împăratul. |

34. Și, bajocorindu-i, i-au urgisit și i-au pângărit și le-au grăit trufașu. 180v

35. Și s-au jurat cu mânie, zicând: „De nu să va da Iuda și oastea lui în mânile meale îndată, deacă mă voiu întoarce în pace, voiu aprinde casa aceasta”. Și au ieșit cu mânie mare.

36. Și au întrat preoții și au stătut înaintea feații oltariului și a bisearicii și, plângând, au zis:

37. „Tu, Doamne, ai ales casa aceasta a să chema numele Tău într-însa, ca să fie casa rugăciunii și a ascultării norodului Tău.

38. Fă izbândire în omul acesta și în oastea lui, și să cază de sabie! Adă-Ți aminte de blăstămurile lor și nu le da lor să rămâie!”

39. Și au ieșit Nicanor din Ierusalim și au pus tabăra la Vethoron și l-au întimpinat oastea Siriii.

40. Şi Iuda au pus în Adarsa cu trii mii de bărbaţi. Şi s-au rugat Iuda şi au zis:

41. *„Cei ce era trimişi de la împăratul Sinaheriv, Doamne, pentru că Te-au blăstămat, au ieşit îngerul şi au lovit dintr-înşii o sută optzeci şi cinci de mii.

42. Aşea sfărâmă oastea aceasta înaintea noastră, astăzi; şi să ştie ceiaalalţi că rău au grăit asupra celor sfinte ale Tale. Şi îl judecă după răotatea lui".

43. Şi au lovit oastele războiu în zioa lunii adar a triisprăzeacea şi s-au zdrobit tabăra lui Nicanor şi au căzut el întâiu în războiu.

*4 Împăr. 19, 35. Tovie 1, 21. Ecli 48, 24. Isaie 37, 36. 2 Mac. 8, 19.

181r 44. Şi cât au văzut oastea lui că căzuse Nicanor, au lepădat armele sale şi au || fugit.

45. Şi i-au gonit cale de o zi, de la Adazer până când vii în Gazara, şi cu trâmbiţele au cântat după ei, cu însămnări.

46. Şi au ieşit din toate coşteaiele Iudei prinprejur şi-i vântura cu coarnele şi iară să întorcea către ei; şi au căzut toţi de sabie şi nu s-au lăsat dintr-înşii nici unul.

47. Şi au luat jafurile lor spre pradă. Şi capul lui Nicanor l-au ciontat, şi dreapta lui, carea o întinsease trufaş, şi le-au adus şi le-au spânzurat în prejma Ierusalimului.

48. Şi s-au veselit norodul foarte şi au petrecut zioa aceaea cu veselie mare.

49. Şi au rânduit a să ţinea în toţi anii zioa aceasta, a lunii adar triisprăzeacea.

50. Şi au tăcut pământul Iudei puţine zile.

Cap 8

Iuda, auzând cea mult numită veastea râmleanilor şi putearea carele aici să numără, trimiţând soli, legătură cu ei loveaşte, ca, supt acoperemântul lor, jidovii de jugul grecilor să se sloboază. Iară râmleanii trimit Iudei scrisoarea lovitei togmiri, în lespezi de aramă săpată, carea aici să însămnează.

1. Şi au auzit Iuda numele râmleanilor, că sânt putearnici cu tăriia şi să aşază spre toate ceale ce să cer de la dânşii şi oricarii s-au apropiiat de dânşii au aşezat cu ei priiatenii şi că sânt putearnici cu vârtutea.

181v 2. Şi au auzit războaiele lor şi puterile ceale bune care au făcut în Galaţiia, că i-au | biruit şi i-au dus supt dajde.

3. Şi câte au făcut în ţinutul Işpanii, şi cum că, supt biruinţa sa, au supus argintul şi aurul care sânt acolo şi au stăpânit tot locul cu sfatul său şi cu răbdarea,

4. Şi locurile care era de la ei departe foarte; şi împăraţii carii venise preste ei de la marginile pământului i-au zdrobit şi i-au lovit cu rană mare, iară ceiaalalţi le dau dajde în toţ anii.

5. Şi pre Filip şi pre Perseanul, împăratul cheteilor, şi pre ceiaalalţi carii asupra lor dusease armele i-au zdrobit în războiu şi i-au biruit.

6. Şi pre Antiohul cel Mare, împăratul Asiii, care râdicase războiu asupra lor, având o sută şi doaozeci de elefanţi şi călăraşi şi căruţe şi oaste mare foarte, zdrobit de dânşii;

7. Şi că l-au prins viu şi i-au aşezat să dea el şi cei ce vor împărăţi după el dajde mare şi să deaie chizeaşu şi aşezământ,

8. Şi ţânutul indilor, şi medeanii şi lideanii din ţărâle lor ceale mai bune. Şi luund acealea de la ei, le-au dat Evmenului împăratului;

9. Şi că cei ce era la Helledam au vrut a să duce şi a-i lua; şi s-au înştiinţat cuvântul cestora.

10. Şi au trimis către ei un voievod şi au oştit asupra lor; şi au căzut dintre ei mulţi, şi roabe au dus muierile lor şi fiii şi i-au apucat şi pământul lor l-au moştenit şi au strâcat zidurile lor şi în robie i-au supus până într-această zi.

182r 11. Şi cealeaalalte împărăţii şi ostroave || care cândva stăpânise împrotiva lor, le-au râsipit şi supt biruinţa sa le-au supus.

12. Iară cu priiatinii săi şi carii avea într-înşii odihnă au ţânut priiateniia şi au biruit împărăţiile ceale de aproape şi ceale de departe, că oricarii auziia numele lor să temea de ei.

13. Iară cărora vrea a le fi cu ajutoriu să împărăţască, împărăţea, iară pre carii vrea din împărăţie îi surpa. Şi s-au înălţat foarte.

14. Şi întru toate aceastea nime nu purta cunună, nici să îmbrăca cu urşinic ca să se mărească într-însul.

15. Şi pentru că curte ş-au făcut şi în toate zilele sfătuia trii sute şi doaozeci, sfat ţiind pururea despre mulţime, ca ceale vreadnice să poarte.

16. Și încredințază unui om sfatul său, prin fieștecare an, a stăpâni tot pământul său și toți ascultă de unul; și nu iaste pizmă, nici râvnă între ei.
17. Și au ales Iuda pre Evpolemul, fiiul lui Ioan, fiiului Iacov, și pre Iazon, fiiul lui Eliazer, și i-au tremis la Roma, a togmi cu dânșii priiatenie și soțire,
18. Și să ia de la ei giugul grecilor, că au văzut că spre robie apasă împărățiia lui Israil.
19. Și s-au dus la Roma cale multă foarte și au întrat în curte și au zis:
20. „Iuda Macaveul și frații lui și norodul jidovilor ne-au trimis la voi a face soțire și pace și a ne scrii soții și priiatinii voștri".
21. Și au plăcut cuvântul înaintea lor.
22. Și aceasta s-au scris îndărăpt, carea o au scris în tăbli de aramă și o au tremis în Ierusalim, să fie acolo la ei pomeni|rea păcii și a soțirii: 182v
23. „Bine fie râmleanilor și neamului jidovesc, pre mare și pre uscat în veac, și sabie și vrăjmașul departe fie de la ei!
24. Că de va sta întâiu războiu râmleanilor au tuturor soțiilor lor în toată domnia lor,
25. Ajutoriu va aduce neamul jidovesc precum vreamea va arăta, cu inimă plină.
26. Și ostașilor nu le vor da, nici le vor sluji, grâu, arme, bani, corăbii, precum au plăcut râmleanilor; și vor păzi poruncile lor, nimic de la ei luând.
27. Iară aseamenea și neamului jidovesc, de să va întâmpla întâi războiu, vor ajuta râmleanii din inimă, precum le va îngădui vreamea.
28. Și ajutătorilor nu li să va da grâu, arme, bani, corăbii, precum au plăcut râmleanilor; și vor păzi poruncile lor fără vicleşug".
29. După cuvintele aceastea au rânduit râmleanii neamului jidovesc.
30. Iară după cuvintele aceastea, de vor vrea ceștia au ceia a adaoge au a lua ceva cătră aceastea, vor face dintru înțeleagerea sa, și orice vor adaoge sau vor scădea întărite vor fi.
31. Ci și pentru răotățile care Dimitrie împăratul au făcut asupra lor, am scris lui, zicând: «Pentru ce ai îngreoiat giugul tău preste priiatinii noștri și soții jidovi?
32. Deci, de vor mai veni la noi asupra ta, vom face judecată și vom oști cu tine pre mare și pre pământ»".

Cap 9

Lui Vahide şi Alchim, împrotiva Iudei de || Dimitrie trimişilor, Iuda, cu puţânică oaste tare împrotivindu-să, să ucide şi să jeleaşte. Şi greu năcăjiţilor celor credincioşi israiliteani, fratele lui, Ionathan, în locul lui să rânduiaşte. Carele, pentru moartea lui Ioan, frăţine-său, loveaşte pre fiii lui Iamvri în nuntă. Şi iarăşi, lovind din oastea lui Vahide o mie de bărbaţi, Alchim, pentru necurata asupra sfântului loc lucrare, lovit de la Dumnezeu cu gută, au murit. Ci şi Vahide nici cu vicleşug, nici cu sâla putând a pierde pre Ionathan, făcând cu el pace s-au dus, nici s-au mai întors în Iudeea. 183r

1. Într-aceaea, cât au auzit Dimitrie că au căzut Nicanor şi oastea lui în războiu, au pus pre Vahide şi pre Alchim iarăş a-i trimite în Iudeea, şi cornul cel drept cu ei.
2. Și s-au dus pre calea carea duce în Galgala și au pus tabăra în Masaloth, carea iaste în Arveali, și o au cuprins și au omorât multe suflete de oameni.
3. În luna dintâiu a anului o sută patruzeci şi doi au pus oastea spre Ierusalim.
4. Și s-au sculat și s-au dus în Verea doaozeci de mii de bărbați și doao mii de călărași.
5. Şi Iuda pusease tabăra în Laisa şi trii mii de bărbaţi aleşi cu el.
6. Și au văzut mulțimea oastei că sânt mulți și s-au temut foarte; și mulți s-au tras din tabără și n-au rămas dintr-înșii fără opt sute de bărbați.
7. Și au văzut Iuda că au scăzut oastea sa și războiul îl silea și s-au frâmt cu inima, | că nu avea vreame a-i aduna, și s-au slăbănogit. 183v
8. Şi au zis celor rămaşi: „Să ne sculăm şi să meargem la protivnicii noştri, de vom putea oşti împrotiva lor".
9. Şi-l apăra, zicând: „Nu vom putea, ci să ne izbăvim sufletele noastre acum şi să ne întoarcem la fraţii noştri şi atunci vom oşti asupra lor, iară noi puţâni sântem".
10. Şi au zis Iuda: „Departe fie a face aceasta, să fugim de ei, şi de s-au apropiiat vreamea noastră, să murim întru tărie pentru fraţii noştri şi să nu agonisim vinovăție slavei noastre".
11. Și au pornit oaste din tabără și le-au stătut întru întâmpinare. Și s-au despărțit călărașii în doao părți și prăștiitorii și săgetătorii mergea înaintea oastei, și toți cei putearnici de bătaia dintâi,

12. Iară Vahide era în cornul drept; și s-au apropiat mulțimea de amândoao părțile și strâga cu trâmbițele.
13. Și au strâgat și cei ce era din partea Iudei, și ei, și s-au clătit pământul de glasul oastelor; și s-au lovit războiu de dimineața până sara.
14. Și au văzut Iuda că e mai țapână partea oastei lui Vahide de-a dreapta și s-au împreunat cu el toți cei statornici cu inima.
15. Și s-au zdrobit dreapta parte de la ei și i-au gonit până la muntele Azotului.
16. Și cei era în cornul stâng au văzut că s-au zdrobit cornul drept și au urmat după Iuda și după cei ce era cu el dindărăpt.
17. Și s-au îngreoiat războiul și au căzut răniți mulți din ceștia și din ceia.
18. Și Iuda au căzut, și ceiaalalți au fugit.
184r 19. Și Ionathan și Simon au luat pre Iuda, fra||tele său, și l-au îngropat în mormântul părinților săi, în cetatea Modin.
20. Și l-au plâns tot norodul lui Israil cu plângere mare și jelea zile multe.
21. Și au zis: „Cum au căzut cel putearnic, cel ce mântuia pre norodul lui Israil?"
22. Și cealeaalalte cuvinte a războaielor Iudei și a puterilor care au făcut și a mărimei lui, nu s-au scris, că multe era foarte.
23. Și au fost după moartea Iudei, s-au ivit cei vicleani întru toate hotarele lui Israil și au răsărit toți cei ce lucra strâmbătate.
24. În zilele acealea fost-au foamete mare foarte și s-au dat lui Vahide toată împărăția lor cu dânșii.
25. Și au ales Vahide bărbați necredincioși și i-au rânduit stăpânitori țărâi.
26. Și căuta și cerceta pre priiatinii Iudei și-i aducea la Vahide și să izbândea într-înșii și-i batjocoriia.
27. Și au fost năcaz mare în Israil, care n-au fost din zioa din carea nu s-au văzut proroc în Israil.
28. Și s-au adunat toți priiatinii Iudei și au zis lui Ionathan:
29. „De când au murit fratele tău, Iuda, bărbat aseaminea lui nu iaste, care să iasă împrotiva nepriiatinilor noștri, Vahide și a celor ce sânt nepriiatinii neamului nostru.
30. Acum, dară, pre tine astăzi te aleagem, să ne fii pentru el căpetenie și povățuitoriu, a război războiul nostru".
31. Și au priimit Ionathan în vreamea aceaea căpeteniia și s-au sculat în locul Iudii,
184v fra|telui său.
32. Și au cunoscut Vahidea și-l căuta a-l ucide.
33. Și au cunoscut Ionathan și Simon, fratele lui, și toți carii era cu el. Și au fugit în pustiia Thecue și au șezut la apa lacului Asfar.
34. Și au cunoscut Vahide, și în zioa sâmbetei au venit el și toată oastea lui, preste Iordan.
35. Și Ionathan au tremis pre frate-său, povățuitoriu norodului, și au rugat pre navuthei, priiatinii săi, să le împrumuteaze gătirea sa, carea era multă.
36. Și au ieșit fiii lui Iamvri din Madava și au prins pre Ioan și toate ceale ce avea și s-au dus cu eale.
37. După aceaste cuvinte s-au vestit lui Ionathan și lui Simon, fratelui său, că fiii lui Iamvri fac nuntă mare și duc logodita din Madava, fata unuia din căpeteniile lui Hanaan, ceale mari, cu sumeție mare.
38. Și ș-au adus aminte de sângele lui Ioan, frăține-său, și s-au suit și s-au ascuns supt acoperemântul muntelui.
39. Și au râdicat ochii săi și au văzut, și iată gâlceavă și gătire multă. Și mirele au purces și priiatinii lui și frații lui spre întâmpinarea lor cu tâmpene și cu musici și cu arme multe.
40. Și s-au sculat asupra lor din pândiri și i-au omorât; și au căzut răniți mulți, și cei rămași au căzut în munți și au luat toate jafurile lor.
41. Și s-au întors nunta spre jale și glasul musicilor lor spre tânguire.
42. Și au izbândit izbândirea sângelui fratelui său. Și s-au întors la râpa Iordanului.
185r 43. Și au auzit Vachide și au venit zioa || sâmbetei până la poala Iordanului cu puteare mare.
44. Și au zis cătră ai săi Ionathan: „Să ne sculăm și să oștim împrotiva nepriiatinilor noștri, că nu e astăzi ca ieri și alaltăieri.
45. Că, iată, războiul dinprotivă și apa Iordanului dincoace și dincolo și râpi și mocirle și dumbrăvi și nu iaste loc de-a întoarcerea.

*2 Par. 20, 3.

46. *Acum, dară, strâgaţi spre ceriu, să vă izbăviţi din mâna nepriiatinilor voştri". Şi s-au lovit războiul.
47. Şi au întins Ionathan mâna sa să lovească pre Vachide şi s-au întors de cătră el îndărăpt.
48. Şi s-au aruncat Ionathan şi cei ce era cu el în Iordan şi au înotat cătră ei Iordanul.
49. Şi au căzut din partea lui Vachide în zioa aceaea o mie de bărbaţi. Şi s-au întors în Ierusalim.
50. Şi au zidit cetăţi întărite în Iudeea, coşteiul ce era în Ierihon şi în Ammaum şi Vethorom şi în Vethil şi în Thamnata şi Fara şi Thoponu, ziduri înalte şi porţi şi încuietori.
51. Şi au pus pază într-însele, ca să lucreaze nepriiatinii în Israil.
52. Şi au întărit cetatea Vethsura şi Gazaram şi coşteiul şi au pus într-însele ajutoriu şi gătire de hrană.
53. Şi au luat pre fiii căpeteniilor ţinutului chizeşi şi i-au pus în coşteiu în Ierusalim, spre pază.
54. Şi în anul o sută cinzeci şi trei, în luna a doao, au poruncit Alchim a strâca zidurile sfintei case dinlontru şi a strâca lucrurile prorocilor; şi au început a le strâca. |
55. În vreamea aceaea s-au lovit Alchim şi s-au împiedecat lucrurile lui şi s-au închis gura lui şi s-au slăbănogit de gută; nice au mai putut grăi cuvânt şi a porunci din casa sa. 185v
56. Şi au murit Alchim în vreamea aceaea cu chin mare.
57. Şi au văzut Vahide că au murit Alchim şi s-au întors cătră împăratul; şi au tăcut pământul doi ani.
58. Şi au gândit toţi cei strâmbi, zicând: „Iată, Ionathan şi carii sânt cu el în tăceare lăcuiesc, fără grije. Acum, dară, să aducem pre Vachide şi-i va apuca pre toţi într-o noapte".
59. Şi s-au dus şi i-au dat sfat.
60. Şi s-au sculat să vie oaste multă. Şi au trimis prin ascuns cărţi la soţii săi, carii era în Iudeea, să prinză pre Ionathan şi pre cei ce cu el era, ci nu i-au putut, că li s-au cunoscut sfatul lor.
61. Şi au luat din oamenii ţinutului carii era căpeteniile oastei, cinzeci de bărbaţi, şi i-au ucis.
62. Şi s-au depărtat Ionathan şi Simon şi cei ce cu el era, în Vethvesen, care e în pustie; şi au zidit surpările ei şi o au întărit.
63. Şi au cunoscut Vahide şi au adunat toată mulţimea sa, şi celor ce era din Iudeea le-au vestit.
64. Şi au venit şi au pus tabăra pre Vethvesen şi o au bătut zile multe şi au făcut grămăzi.
65. Şi au lăsat Ionathan pre Simon, fratele său, în cetate, şi au ieşit în ţară şi au venit cu număr.
66. Şi au lovit pre Odaream şi fraţii lui şi fiii lui Faseron în sălaşele lor. Şi au început a tăia şi a creaşte întru puteri.
67. Iară Simon şi cei ce cu el era au ieşit din cetate şi au aprins grămăzile. ||
68. Şi au bătut împrotiva lui Vahide şi s-au zdrobit de la ei şi l-au năcăjit foarte, că sfatul lui şi întâmpinarea lui era deşartă. 186r
69. Şi mâniindu-să împrotiva vicleanilor oameni, carii îi dedease lui sfat să vie în ţara lor, pre mulţi dintr-înşii au ucis, iară el au gândit cu ceialalţi a să duce în ţara sa.
70. Şi au cunoscut Ionathan şi au trimis la el soli a alcătui pace cu dânsul şi a-i da robiia.
71. Şi bucuros au priimit şi au făcut după cuvintele lui şi i s-au jurat că nimică rău nu-i va face în toate zilele vieţii lui.
72. Şi i-au întors robiia carea mai înainte o prădase din pământul Iudei. Şi, întorcându-să, s-au dus la pământul său şi n-au mai adaos a veni în hotarele lui.
73. Şi au încetat sabiia din Israil; şi au lăcuit Ionathan în Mahmas şi au început Ionathan acolo a judeca norodul şi au şters pre cei necredincioşi din Israil.

Cap 10

Cuprinzând Alixandru, fiiul vestitului Antioh, Ptolomaida, să sârguiaşte Dimitrie a face legătură cu Ionathan, o dată, şi iarăş multe făgăduindu; iară el au mai ales făgăduitele de la Alixandru priiatenii. Care Alixandru, biruind şi ucigând pre Dimitrie, ia muiare pre Cleopatra, fata lui Ptolomeiu, împăratului Eghiptului, mult cinstind pre Ionathan. Apoi pre Apolonie, voivodul lui Dimitrie celui tinăr, l-au învins Ionathan, aprinzând | Iazotul şi bisearica lui Dagon. Şi iarăş de la Alexandru să cinsteaşte, dându-i Acaronul şi copce de aur. 186v

1. Şi în anul o sută şasăzeci s-au suit Alexandru, fiiul Antiohului, care s-au numit vestit, şi au cuprins Ptolomaida; şi l-au priimit şi au împărăţit acolo.
2. Şi au auzit Dimitrie împăratul şi au adunat oaste multă foarte şi au ieşit spre întâmpinarea lui la războiu.

3. Şi au trimis Dimitrie carte la Ionathan cu cuvinte de pace, să-l mărească.
4. Că au zis: „Să facem întâiu pace cu el, mai înainte de ce va face cu Alixandru asupra noastră.
5. Că-ş va aduce aminte de toate răotăţile noastre, care am făcut asupra lui şi asupra fratelui lui şi asupra neamului lui”.
6. Şi i-au dat puteare a aduna oaste şi a face arme şi a fi soţul lui; şi chizeşi, carii era în coşteiu, au poruncit a-i da.
7. Şi au venit Ionathan în Ierusalim şi au cetit cărţile în auzul a tot norodului şi a celor ce era în coşteiu.
8. Şi s-au temut cu frică mare, că au auzit că i-au dat împăratul puteare a aduna oaste.
9. Şi s-au dat lui Ionathan chizeşii şi i-au întors părinţilor săi.
10. Şi au lăcuit Ionathan în Ierusalim şi au început a zidi şi a înoi cetatea.
11. Şi au zis celor ce făcea lucrurile să zidească zidurile şi Muntele Sionului prinprejur 187r || cu pietri cioplite spre zidire; şi au făcut aşa.
12. Şi au fugit cei de alt neam, carii era prin cetăţile ce zidise Vahides.
13. Şi au lăsat fieştecarele locul său şi s-au dus la pământul său.
14. Numai în Vethsura au rămas unii din cei ce lăsase leagea şi poruncile lui Dumnezeu, că le era aceasta spre scăpare.
15. Şi au auzit Alixandru împăratul făgăduinţele care au făgăduit Dimitrie lui Ionathan; şi i-au povestit războaiele şi puterile care el au făcut şi fraţii lui, şi ostenealele care au ostenit.
16. Şi au zis: „Au doară vom afla vrun om ca acela? Şi acum îl vom face priiatin şi soţul nostru”.
17. Şi au scris carte şi o au trimis lui după aceaste cuvinte, zicând:
18. „Împăratul Alixandru, fratelui Ionathan, sânătate!
19. Auzit-am de tine că bărbat putearnic eşti cu tării şi vrednic a fi priiatinul nostru.
20. Şi acum te rânduim astăzi arhiereu neamului tău şi să te chemi priiatinul împăratului (şi i-au trimis urşinic şi cunună de aur), şi ceale ce sânt ale noastre să ţii cu noi şi să ţii priiatenii cătră noi”.
21. Şi s-au îmbrăcat Ionathan cu platoşa cea sfântă, în luna a şeaptea, în anul o sută şasăzeci, în zioa praznicului corturilor, şi au adunat oaste şi au făcut arme multe. |
187v 22. Şi au auzit Dimitrie cuvintele aceastea şi s-au întristat foarte şi au zis:
23. „Ce am făcut aceasta, că ne-au întrecut Alixandru de au apucat priiateniia jidovilor spre întărirea sa?
24. Scrii-voiu şi eu lor cuvinte de rugare şi vreadnicii şi daruri, să fie cu mine într-ajutoriu”.
25. Şi i-au scris într-aceaste cuvinte: „Împăratul Dimitrie, neamului jidovesc, sănătate!
26. Pentru că aţi ţinut cătră noi legătura şi aţi rămas în priiateniia noastră şi nu v-aţi apropiat cătră nepriiatinii noştri, auzit-am şi ne-am bucurat.
27. Şi acum rămâneţi încă ţiind cătră noi credinţa şi vă vom răsplăti bunătăţi pentru ceale ce aţi făcut cu noi.
28. Şi vă vom trimite vrednicii multe şi vă vom da daruri.
29. Şi acum vă dezleg pre voi şi pre toţi jidovii de dajde şi preţul sării vi-l îngăduiesc şi cununile îndărăpt vi le trimit. Şi ceale a triia din sămânţă,
30. Şi jumătate parte din rodul pomului, care iaste porţia mea, las voao din zioa de astăzi; şi după aceasta să nu să ia din pământul Iudei şi de la trii cetăţi care s-au adaos lui, din Samariia şi Galileea, de astăzi şi în toată vreamea.
31. Şi Ierusalimul fie sfânt şi slobod cu toate hotarele sale, şi zăciuirile şi dăjdile a lui fie. ||
188r 32. Slobozu şi putearea coşteiului care iaste în Ierusalim şi o dau arhiereului, să rânduiască într-însul bărbaţi oricarii el va aleage, să-l păzască.
33. Şi tot sufletul jidovesc, ce e robit din pământul Iudei în toată împărăţiia mea, îl las slobod în dar, să se dezleage toţi de dajde şi a dobitoacelor sale.
34. Şi toate zilele de praznic şi sâmbetele şi praznicele corturilor şi zilele ceale rânduite şi trei zile mai înaintea de zioa praznicului şi trei zile după zioa praznicului, fie toate de scutinţă şi de slobozenie tuturor jidovilor carii sânt întru împărăţiia mea.
35. Şi nime nu va avea puteare a face ceva şi a porni trebi asupra căruiva dintr-înşii în toată pricina.
36. Şi să se scrie dintre jidovi oastea împăratului la treizeci de mii de bărbaţi. Şi li să vor da prisosinţă, precum trebuie tuturor oamenilor împăratului, şi dintr-înşii să vor rândui carii să fie în coşteiele marelui împărat.
37. Şi dintre aceştia să vor rândui preste trebile împărăţiii, care să lucră din credinţă, şi căpetenii să fie dintr-înşii şi să umble în legile sale, precum au poruncit împăratul în pământul Iudei.

38. Şi trei cetăţi, care s-au adaos Iudei din prejma Samariei, cu Iudeea să se socotească şi să fie supt unul şi să nu asculte de altă puteare, numai a arhiereului.
39. Ptolomaida şi hotarele ei, care le-am dat dar celor sfinte, care sânt în Ierusalim, spre | lipsa cheltuialelor sfintelor. 188v
40. Şi eu dau în toţi anii cinsprăzeace mii de sicli de argint din veniturile împăratului, care sânt ale meale.
41. Şi tot ce va fi rămas, ce n-au dat cei ce era preste trebi în anii trecuţi, dintr-aceasta vor da spre lucrurile casii.
42. Şi preste aceastea, cinci mii de sicli de argint, care lua din veniturile sfintelor prin toţi anii; şi aceastea a preoţilor să fie, carii slujesc.
43. Şi oricine va scăpa în bisearica care e în Ierusalim şi întru toate hotarele ei, vinovaţi împăratului ori în ce treabă să se sloboadă, şi toate ceale ce sânt a lor întru împărăţiia mea slobode să fie.
44. Şi spre zidirea au înnoirea lucrurilor sfintelor, cheltuieli să vor da din veniturile împăratului.
45. Şi spre întemeiarea zidurilor Ierusalimului şi a le întări prinprejur, cheltuieli să vor da din veniturile împăratului şi a zidi zidurile în Iudeea”.
*Sus 7, 11. 46. Şi cât au auzit Ionathan şi norodul cuvintele aceastea, *nu le-au crezut, nici le-au cuprins, că ş-au adus aminte de răotatea cea mare carea făcuse în Israil şi-i năcăjise foarte.
47. Şi le-au plăcut Alixandru, că el le fusease căpetenie cuvintelor păcii, şi lui agiutoriu îi aducea în toate zilele.
48. Şi au adunat împăratul Alixandru oaste mare şi au pornit tabăra asupra lui Dimitrie.
49. Şi au lovit războiu doi împăraţi; şi au fugit oastea lui Dimitrie şi l-au gonit Alixandru şi au năvălit asupra lor.
50. Şi s-au sporit războiul foarte, până când au || apus soarele. Şi au căzut Dimitrie în zioa aceaea. 189r
51. Şi au trimis Alixandru cătră Ptolomeiu, împăratul Eghiptului, soli, după cuvintele aceastea, zicând:
52. „Pentru că m-am întors la împărăţiia mea şi am şezut în scaunul părinţilor miei şi am dobândit împărăţiia şi am zdrobit pre Dimitrie şi am stăpânit ţara noastră,
53. Şi am lovit războiu cu el şi s-au zdrobit el şi tabăra lui de noi şi am şezut în scaunul împărăţiii lui,
54. Şi acum să aşezăm împreună priiatenie; şi-m dă mie fata ta muiare, şi eu voiu fi jinerele tău şi voiu da ţie daruri, şi ei, vreadnice de tine”.
55. Şi au răspuns împăratul Ptolomeu, zicând: „Fericită e zioa în carea te-ai întors la pământul părinţilor tăi şi ai şezut pre scaunul împărăţiii lor.
56. Şi acum voiu face ţie ce ai scris, ci mă întâmpină în Ptolomaide, să ne vedem împreună şi să-ţi făgăduiesc precum ai zis”.
57. Şi au ieşit Ptolomeiu din Eghipt, el şi Cleopatra, fata lui, şi au venit în Ptolomaida, în anul o sută şasăzeaci şi doi.
58. Şi l-au întimpinat Alixandru împăratul şi i-au dat lui pe Cleopatra, fata sa. Şi au făcut nunta lui în Ptolomaida, ca împăraţii, cu mare slavă.
59. Şi au scris împăratul Alixandru lui Ionathan să vie întru-ntimpinarea sa.
60. Şi s-au dus cu slavă în Ptolomaida şi au întâmpinat acolo pre doi împăraţi şi le-au dat argint mult şi aur şi daruri; şi au aflat har înaintea lor. |
61. Şi s-au adunat asupra lui nişte oameni ciumaşi din Israil, bărbaţi strâmbi, pârând asupra lui; şi nu s-au uitat spre ei împăratul. 189v
62. Şi au poruncit a să dezbrăca Ionathan de hainele sale şi a-l îmbrăca cu urşinic; şi aşa au făcut. Şi l-au pus împăratul a şedea cu sâne.
63. Şi au zis căpeteniilor sale: „Ieşiţi cu el în mijlocul cetăţii şi vestiţi ca nime împrotiva lui să nu pârască de nice un lucru, nici să îngreoiază cineva de careva pricină”.
64. Şi au fost cât au văzut cei ce-l pârea slava lui, carea să vestea, şi acoperit cu urşinic, au fugit toţi.
65. Şi l-au mărit împăratul şi l-au scris între priiatinii cei dintâiu şi l-au pus povăţuitoriu şi părtaşu împărăţiii.
66. Şi s-au întors Ionathan în Ierusalim cu pace şi cu veselie.
67. În anul o sută şasăzeci şi cinci venit-au Dimitrie, fiiul lui Dimitrie din Creta, la pământul părinţilor săi.
68. Şi au auzit Alixandru împăratul şi s-au întristat foarte şi s-au întors în Antiohia.

69. Şi au rânduit Dimitrie împăratul pre Apolonie povăţuitoriu, care era preste Chelesiria, şi au adunat oaste mare şi s-au apropiiat cătră Iamniia. Şi au tremis cătră Ionathan arhiereul,

70. Zicând: „Tu sângur stai împrotiva noastră, iară eu m-am făcut spre râs şi spre ocară, pentru aceaea că tu faci puteare asupra noastră în munţi.

71. Acum, dară, de nădăjduieşti în puterile tale, pogorî la noi, la câmp, şi să ne arătăm acolo împreună, că cu mine e putearea războaielor. ||

190r 72. Întreabă şi învaţă cine sânt eu şi ceiaalalţi carii sânt cu ajutoriu mie, carii şi zic că nu va putea sta piciorul tău înaintea feaţii noastre, că de doao ori spre fugă s-au întors părinţii tăi în pământul său.

73. Şi acum, cum vei putea suferi călărimea şi atâta oaste în câmp, unde nu-i piatră, nici bolovani, nici loc de-a fugi?”

74. Şi cât au auzit Ionathan cuvintele lui Apolonie, s-au clătit cu sufletul; şi au ales zeace mii de bărbaţi şi au ieşit din Ierusalim şi l-au întâmpinat Simon, fratele lui, spre ajutoriu.

75. Şi au pus tabăra în Iopen şi l-au scos din cetate (că paza lui Apolonie în Ioppe era) şi o au bătut.

76. Şi înfricoşindu-să cei din cetate, au deşchis lui şi au dobândit Ionathan Iopen

77. Şi au auzit Apolonie şi au pornit trii mii de călăraşi şi oaste multă.

78. Şi s-au dus în Azot, ca când ar călători, şi îndată au ieşit la câmp, că avea mulţime de călăreţi şi să nădăjduia într-înşii. Şi l-au gonit Ionathan în Azot şi au lovit războiu.

79. Şi au lăsat Apolonie în tabără o mie de călăraşi după ei ascunşi.

80. Şi au cunoscut Ionathan că leşuiri sânt după sâne şi au încungiurat tabăra lui şi au aruncat săgeţi spre norod, de dimineaţa până sara.

81. Iară norodul sta, precum îi poruncise Ionathan, şi s-au ostenit caii lor.

190v 82. Şi au aruncat Simon oastea sa şi au lovit | împrotiva mulţimii, căci călăraşii să ostenise, şi s-au zdrobit de la dânsul şi au fugit.

83. Şi cei ce s-au râsipit prin câmp au fugit în Azot şi au întrat în Vethdagon, idolul său, ca să să izbăvească acolo.

84. Şi au aprins Ionathan Azotul şi cetăţile care era împrejurul ei şi au luat jafurile lor şi besearica lui Dagon, şi pre toţi cei ce fugise într-însa i-au ars cu foc.

85. Şi au fost cei ce au căzut de sabie cu cei ce s-au aprins mai opt mii de oameni.

86. Şi au pornit de-acolo Ionathan tabăra şi o au pus la Ascalon; şi au ieşit din cetate spre întâmpinarea lui cu mare slavă.

87. Şi s-au întors Ionathan în Ierusalim cu ai săi, având jafuri multe.

88. Şi au fost cât au auzit Alixandru împăratul cuvintele aceastea, au mai adaos a slăvi pe Ionathan.

89. Şi i-au trimis copce de aur, precum s-au obicinuit a să da rudeniilor împăraţilor, şi i-au dat Accaronul şi toate hotarele ei spre moştenire.

Cap 11

Murind Alixandru, şi aseaminea Ptolomeiu, carele în împărăţiia lui Alixandru cu vicleşug au fost năvălit, luând de la el fata sa şi dând-o lui Dimitrie muiare, acest Dimitrie pre Ionathan cinsteaşte, dându-i scrisori de scutire de dăjdi. Iară Ionathan îi trimite ostaş de ajutoriu, carii 191r *ucigând într-o zi o sută de || mii, pre împăratul de cetăţeanii Antiohiei l-au izbăvit şi Antiohia o au aprins. Iară el, trecând legătura cu Ionathan lovită, Antiohul, fiiul lui Alixandru, biruind pre Dimitrie, împărăţind, pace loveaşte cu Ionathan, carele, împreună cu frate-său Simon, de multe ori biruitoriu iase asupra celor de alt neam.*

1. Şi împăratul Eghiptului au adunat oaste ca năsâpul ce iaste în ţărmurele mării şi corăbii multe şi căuta a dobândi împărăţiia lui Alixandru cu vicleşug şi a o adaoge împărăţiii sale.

2. Şi au ieşit în Siria cu cuvinte de pace şi-i deşchidea cetăţile şi-l întâmpina, că poruncise Alixandru împăratul să-i iasă spre întimpinare, căci că socrul său era.

3. Iară Ptolomeu, întrând în cetate, punea pază de ostaşi în toate cetăţile.

4. Şi cât s-au apropiat de Azot, i-au arătat besearica lui Dagon aprinsă cu foc şi Azotul şi cealeaalalte a lui prăpădite şi trupurile lepădate şi hâlmurile celor tăiaţi în războiu, care făcuse pre lângă cale.

5. Şi au povestit împăratului că aceastea le făcuse Ionathan, ca să-i facă pizmă; şi au tăcut împăratul.

6. Și au întâmpinat Ionathan pre împăratul în Ioppe cu slavă și s-au închinat împreună și au dormit acolo.
7. Și s-au dus Ionathan cu împăratul până la râul ce să cheamă Eliutherie și s-au întors în Ierusalim.
8. Iară împăratul Ptolomeu au dobândit biruința cetăților până la Selevchia cea de mare și gândea spre Alixandru sfaturi reale. |
9. Și au trimis soli la Dimitrie, zicând: „Vino să facem între noi legătură și-ț voiu da fata mea, carea o are Alixandru, și vei împărăți întru împărățiia tătâni-tău, 191v
10. Că-mi pare rău căci am dat lui fata mea, că m-au căutat să mă ucigă”.
11. Și l-au urgisit pentru aceaea, că poftise împărățiia lui.
12. Și ș-au luat fata și o au dat lui Dimitrie și s-au streinat de cătră Alixandru; și s-au dovedit nedreptățile lui.
13. Și au întrat Ptolomeiu în Antiohia și au pus doao mitre în capul său, a Eghiptului și a Asiii.
14. Iară Alixandru împăratul era în Chilichia într-aceale vremi, că războia împrotivă cei ce era într-aceale locuri.
15. Și au auzit Alixandru și au venit la el spre războiu. Și au scos Ptolomeiu împăratul oastea și l-au întâmpinat cu mână tare și l-au alungat.
16. Și au fugit Alixandru în Arabiia, ca să se acopere acolo, iară împăratul Ptolomeiu s-au înălțat.
17. Și au luat Zabdiil arapul capul lui Alixandru și l-au trimis lui Ptolomeiu.
18. Și împăratul Ptolomeiu au murit a treia zi, și cei ce era în cetăți au perit de cei ce era în tabără.
19. Și au împărățit Dimitrie în anul o sută șasăzeci și șapte.
20. În zilele acealea adunat-au Ionathan pre cei ce era în Iudeea, să bată coșteiul cel ce e în Ierusalim; și au făcut împrotiva lui grămăzi multe.
21. Și s-au dus unii, cei ce urâse neamul său, oameni strâmbi, la împăratul Dimitrie și i-au vestit că Ionathan conoceaște coșteiul. ||
22. Și cât au auzit s-au mâniiat și îndată au venit la Ptolomaide și au scris lui Ionathan să nu conocească coșteiul, ci să-l întâmpine spre vorbă degrabă. 192r
23. Și cât au auzit Ionathan, au poruncit a conoci; și au ales dintre bărbații lui Israil și dintre preoți și s-au dat primejdiii.
24. Și au luat aur și argint și haine și alte daruri multe și s-au dus la împăratul în Ptolomaide și au aflat har înaintea lui.
25. Și-l pârea cariiva strâmbi din neamul său.
26. Și au făcut lui împăratul precum îi făcuse cei ce fusease înainte de el; și l-au înălțat înaintea tuturor priiatinilor săi.
27. Și i-au așezat căpeteniia preoțiii și oricarea avuse înainte prețuite, și l-au făcut căpeteniia priiatinilor.
28. Și au poftit Ionathan de la împăratul să scutească Iudeea și trei toparhii și Samaria și hotarele ei, și au făgăduit trei sute de talanți.
29. Și s-au odihnit împăratul; și au scris lui Ionathan cărți despre toate aceastea, într-acesta chip:
30. „Împăratul Dimitrie, fratelui Ionathan, sănătate, și neamului jidovilor!
31. Paria epistolii carea o am scris lui Lastheni, părintelui nostru, despre voi, o am trimis la voiu să știți.
32. Împăratul Dimitrie lui Lastheni tatălui, sănătate!
33. Neamului jidovesc, priiatinilor noștri, și celor ce țin ceale dreapte la noi, am jude|cat bine a face pentru bunătatea lor, carea au cătră noi. 192v
34. Rânduitu-le-am, dară, lor toate hotarele Iudei și trei cetăți, Lidan și Ramathan, carea s-au adaos Iudei din Samariia, și toate hotarele lor, a le usebi tuturor celor ce jârthuiesc în Ierusalim în locul celor ce lua de la ei înainte împăratul în toți anii, și pentru rodurile pământului și a pomilor.
35. Și cealeaalalte care era a noastre, ale zeciuirilor și dăjdilor, dintr-această vreame le slobozim lor; și ariile ceale de sare și cununile ce ni să aducea.
36. Toate lor le îngăduim și nimică dintre aceastea va fi deșert de acum și în toată vreamea.
37. Acum, dară, grijiți a face copia acestora și să se deaie lui Ionathan și să se puie în muntele cel sfânt, în loc vestit”.

38. Şi văzând Dimitrie împăratul că au tăcut pământul înaintea sa şi nimica nu-i stă împrotivă, au slobozit toată oastea sa, fieştecarele la locul său, afară de oastea cea streină, carea o au tras din ostroavele limbilor. Şi era lui nepriiatini toate oastele părinţilor lui.

39. Iară Trifon era oarecarele despre părţile lui Alixandru mai înainte şi au văzut că toată oastea murmura împrotiva lui Dimitrie; şi s-au dus la Emalhuil harapul, care creştea pre Antiohul, fiiul lui Alixandru.

40. Şi sta lângă el să-l dea lui şi ca să împărăţească în locul tătâni-său. Şi i-au vestit câte au făcut Dimitrie şi nepriiati||niile oastelor lui asupra lui, şi au rămas acolo zile multe.

193r

41. Şi au trimis Ionathan la Dimitrie împăratul să scoaţă pre cei ce era în coşteiu în Ierusalim şi pre cei din cetăţi, că oştea asupra lui Israil.

42. Şi au trimis Dimitrie la Ionathan, zicând: „Nu numai aceastea voiu face ţie şi neamului tău, ci cu slavă te voiu împodobi pre tine şi neamul tău, când va fi prilej.

43. Acum, dară, bine vei face de vei trimite spre ajutoriu mie bărbaţi, că s-au dus toată oastea mea”.

44. Şi au tremis Ionathan trii mii de bărbaţi tari la Antiohia; şi au venit la împăratul şi s-au veselit împăratul întru venirea lor.

45. Şi s-au adunat cei din cetate, o sută şi doaozeci de mii de bărbaţi, şi vrea a ucide pre împăratul.

46. Şi au fugit împăratul în polată; şi au cuprins cei din cetate căile cetăţii şi au început a oşti.

47. Şi au chemat împăratul pre jidovi într-ajutoriu şi s-au adunat toţi împreună la el şi s-au râsipit toţi prin cetate.

48. Şi au ucis în zioa aceaea o sută de mii de oameni şi au aprins cetatea şi au luat jafuri multe în zioa aceaea şi au izbăvit pre împăratul.

49. Şi au văzut cei din cetate că au biruit jidovii cetatea, precum vrea. Şi au slăbit cu mintea sa şi au strâgat cătră împăratul cu rugăciuni, zicând:

50. „Dă-ne dreaptele şi să înceate jidovii a ne bate pre noi şi cetatea”.

51. Şi au lepădat armele sale şi au făcut pace şi s-au slăvit jidovii înaintea împăratului şi înaintea tuturor celor | ce era întru împărăţiia lui şi s-au vestit prin împărăţie. Şi s-au întors în Ierusalim având jafuri multe.

193v

52. Şi au şezut Dimitrie împăratul în scaunul împărăţiii sale şi au tăcut pământul înaintea lui.

53. Şi au minţit toate care au zis şi s-au înstreinat de cătră Ionathan şi nu i-au răsplătit după facerile de bine, ceale ce-i dedease, şi-l năcăja foarte.

54. Iară după aceastea s-au întors Trifon şi Antiohul cu el, prunc tânăr, şi au împărăţit şi ş-au pus cununa.

55. Şi s-au adunat la el toate oastele care râsipise Dimitrie şi au oştit împrotiva lui; şi au fugit şi au întors dosul.

56. Şi au luat Trifon fiarăle şi au dobândit Antiohia.

57. Şi au scris Antiohul, tinărul, lui Ionathan, zicând: „Rânduiescu-ţi ţie preoţiia şi te rânduiesc preste patru cetăţi, să fii dintre priiatinii împăratului”.

58. Şi i-au trimis lui vase de aur spre slujbă şi i-au dat puteare a bea din aur şi a fi în urşinic şi a avea copce de aur.

59. Şi pre Simon, fratele lui, l-au rânduit povăţuitoriu de la hotarele Tirului până la marginile Eghiptului.

60. Şi au ieşit Ionathan şi umbla prin cetăţile de peste râu. Şi au adunat cătră el toată oastea Siriii într-ajutoriu şi au venit la Ascalom şi l-au întâmpinat cu cinste din cetate.

61. Şi s-au dus de-acolo în Gaza; şi s-au închis cei din Gaza, şi o au conocit şi au aprins ceale dinprejurul cetăţii şi le-au prădat. ||

194r

62. Şi s-au rugat gazeanii de Ionathan şi le-au dat dreapta şi au luat pre fiii lor chizeşi şi i-au trimis în Ierusalim; şi au umblat prin ţară până la Damasc.

63. Şi au auzit Ionathan că au nelegiut căpeteniile lui Dimitrie în Cadis, care e în Galileea, cu oaste multă, vrând a-l depărta de treaba împărăţiii,

64. Şi i-au întâmpinat, iară pre fratele său, Simon, l-au lăsat prin ţară.

65. Şi au pus Simon oastea la Vethsura şi o bătea zile multe şi i-au închis.

66. Şi au poftit de la el dreaptele şi le-au dat şi i-au scos de acolo şi au prins cetatea şi au pus într-însa pază.

67. Şi Ionathan şi tabăra lui au pus la apa Ghenesar şi, mai înainte de lumină, au mânecat în câmpul Asor.

68. Şi, iată, tabăra celor de alt neam îi întâmpina în câmp şi-l pândea în munţi, iară el i-au întâmpinat dinprotivă.

69. Iară leşuirile s-au sculat din locurile sale şi au lovit războiul.
70. Și au fugit cei ce era despre partea lui Ionathan toți, şi nime nu s-au lăsat dintr-înșii, fără Mathatie, fiiul Avisalomii, şi Iuda, fiiul Calfiii, căpeteniia oastei.
71. Și au tăiat Ionathan vejmintele sale și au pus pământ pe capul său şi s-au rugat.
72. Și s-au întors Ionathan cătră ei spre războiu și i-au întors spre fugă şi i-au bătut.
73. Și au văzut cei ce fugease din partea lui, şi s-au întors cătră el și gonea împreună cu el pre toți, până în Cadis la tabăra sa, şi au ajuns până acolo. |
74. Şi au căzut dintre cei de alt neam în zioa aceaea trei mii de bărbaţi; şi s-au întors Ionathan în Ierusalim. 194v

Cap 12

Ionathan cu râmleanii şi cu spartiatii legătura înnoiaşte. Pre căpeteniile lui Dimitrie carii îl năvălea îi lungeaşte. Şi bătând pre harapi, rânduiaşte a zidi cetăţile în Iudeea şi ziduri împrotiva coşteiului în Ierusalim. Ci de la Trifon, care poftea a năvăli în împărăţiia Antiohului şi să făcea a-i fi priiatin, la Ptolomaide cu vicleşug să prinde şi toţi carii cu el era să ucig.

1. Și au văzut Ionathan că ajută vreamea și au ales bărbați și i-au trimis la Roma, a așeza și a înnoi cu ei priiatenie.
2. Și cătră Spartiate și cătră alte locuri au trimis cărți într-aceaeaș formă.
3. Și s-au dus la Roma și au întrat la curte și au zis: „Ionathan, preotul cel mare, și neamul jidovilor ne-au trimis să înnoim priiateniia și soțirea ca dintâiu".
4. Şi le-au dat cărţile către dânşii prin locuri, ca să-i povăţuiască în pământul Iudei cu pace.
5. Şi aceasta e pariia cărţii lor, care au scris Ionathan spartiatilor:
6. „Ionathan, preotul cel mare, şi bătrânii neamului şi preoţii şi celaalalt norod jidovesc, spartiatilor, fraţilor, sănătate!
7. Încă demult era tremise cărţile cătră Onia, preotul cel mare, de la Arie, care împărățea la voi, că sânteți frații noștri, precum cuprinde scrisoarea ce e trimisă.
8. Și au cuprins Onie pre omul cel trimis cu || cinste și au luat scrisorile, în carele să arăta despre soțire și priiatenie. 195r
9. Noi, neavând nici o lipsă de aceastea, având mângăiarea sfintelor cărți, care sânt în mânile noastre,
10. Mai vrut-am a trimite la voi a înnoi frăținătatea și priiateniia, ca nu cumva streini să ne facem de cătră voi, că multe vremi au trecut de când ați trimis la noi.
11. Noi, dară, în toată vreamea fără treacere, în zile de praznic și în cealeaalalte, când trebuie, vă pomenim în jârtvele care aducem și în obiceaiuri, precum e slobod și să cuvine a pomeni frații.
12. Veselimu-ne dirept aceaea pentru slava voastră.
13. Iară pre noi ne-au încungiurat multe supărări și multe războaie și au oștit asupra noastră împărații carii sânt împrejurul nostru.
14. Și n-am vrut a vă îngreoia, nici pre ceiaalalți soți și priiatinii noștri într-aceaste războaie,
15. Că am avut din ceriu ajutoriu și ne-am izbăvit noi și s-au smerit nepriiatinii noștri.
16. Ales-am, dară, pre Numenie, fiiul Antiohului, și pre Antipatru, fiiul Iazonului, și i-am trimis cătră râmleani a înnoi cu dânșii priiateniia și soțirea cea dintâiu.
17. Și le-am poruncit ca să vie și pre la voi și să vă strânștască și să vă dea cărțile noastre despre înnoirea frăținătății noastre.
18. Și acum bine veț face răspunzându-ne la acestea".
19. Și aceasta e scrisoarea ce trimisease lui Onie:
20. „Arie, împăratul spartiatenilor, lui Onie, preotului celui mare, sănătate!
21. Aflatu-s-au în scrisoare despre spartia|teni și despre jidovi că sânt frați și că sânt din neamul lui Avraam. 195v
22. Și acum, de când am cunoscut aceastea, bine faceți că ne scrieți pentru pacea voastră.
23. Ci și noi v-am scris înapoi. Dobitoacele noastre şi moşiile noastre sânt a voastre, şi a voastre, a noastre. Poruncit-am drept aceaea aceastea a vă vesti".
24. Și au auzit Ionathan că au ieșit căpeteniile lui Dimitrie cu oaste multă, mai multă decât dintâiu, a oşti asupra lui.

25. Și au ieșit din Ierusalim și i-au întâmpinat în ținutul Amethidei, că nu le dedease loc ca să între în ținutul lui.
26. Și au trimis iscoade în tabăra lui și, întorcându-să, au vestit că să gată a veni asupra lui noaptea.
27. Iară deacă au apus soarele, au poruncit Ionathan alor săi să privegheze și să fie în arme gata la războiu toată noaptea; și au pus păzitori împrejurul taberii.
28. Și au auzit protivnicii că-i gata Ionathan cu ai săi la războiu și s-au temut și s-au înfricoșat întru inima sa și au aprins focuri în tabăra sa.
29. Iară Ionathan și cei ce era cu el n-au cunoscut până dimineața; și vedea luminări arzând.
30. Și i-au gonit Ionathan și nu i-au apucat, că au trecut râul Eleutherul.
31. Și s-au abătut Ionathan cătră harapi, carii să chema zavadei, și i-au lovit și au luat jafurile lor.
32. Și au prins și au venit în Damasc și străbătea tot ținutul acela.
196r 33. Iară Simon au ieșit și au venit până la Ascalon și la cetățile de-aproape; și || s-au abătut spre Ioppem și o au aprins,
34. (Că au auzit cum că ar vrea a da coșteiul părților lui Dimitrie), și-au pus acolo păzitori să o păzască.
35. Și s-au întors Ionathan și au chemat bătrânii norodului și au gândit cu ei a zidi coșteaie în Iudeia,
36. Și a zidi ziduri în Ierusalim și a râdica nălțime mare între coșteiu și între cetate, ca să se usibească de cetate, să fie sânguratecă, și nici să cumpere, nici să vânză.
37. Și s-au adunat să zidească cetatea; și au căzut zidul care era peste răpegiune, de cătră răsăritul soarelui, și l-au dires, cel ce să cheamă Cafetetha.
38. Și Simon au zidit Adiada în Sefela și o au întărit și i-au pus porți și încuietauri.
39. Și deacă au gândit Trifon a împărăți în Asiia și a lua cununa și a-ș întinde mâna spre împăratul Antiohului,
40. Temându-să ca nu doară să nu-l lase Ionathan, ci să oștească împrotiva lui, căuta a-l prinde și a-l ucide. Și, sculându-să, s-au dus în Vethsan.
41. Și au ieșit Ionathan spre întâmpinarea lui cu patruzeci de mii de bărbați aleși spre războiu și au venit în Vethsan.
42. Și au văzut Trifon că au venit Ionathan cu oaste multă; să-și întinză asupra lui mânile s-au temut.
43. Și l-au cuprins cu cinste și l-au lăudat tuturor priiatinilor săi și i-au dat daruri; și au poruncit oastei sale să asculte de el ca de sâne.
44. Și au zis lui Ionathan: „La ce ai năcăjit tot norodul, nefiind războiu între noi?
196v 45. Și acum slobozi-i la casele sale și-ți a|leage puțini bărbați carii să fie cu tine și vino cu mine în Ptolomaide, și o voiu da ție, și cealeaalalte coșteiuri și oastea și pre toți ispravnicii trebilor și, întorcându-mă, mă voiu duce, că pentru aceaea am venit".
46. Și i-au crezut și au făcut precum au zis; și au slobozit oastea și s-au dus în pământul Iudei.
47. Și au ținut cu sâne trei mii de bărbați, dintre carii au trimis în Galileia doao mii, iară o mie au venit cu el.
48. Iară cât au întrat în Ptolomaide Ionathan, au închis porțile cetății ptolomaidenii și l-au apucat pre el și pre toți carii întrase cu el; cu sabiia i-au omorât.
49. Și au trimis Trifon oaste și călaraș în Galileia și la câmpul mare, să piarză pre toate soțiile lui Ionathan.
50. Iară ei, cât au cunoscut că s-au prins Ionathan și au perit și toți carii cu el era, s-au îndemnat pre sâneși și au ieșit gata la războiu.
51. Și, văzând cei ce-i gonea cum că pentru suflet le iaste lor lucrul, s-au întors.
52. Iară ei au venit toți cu pace la pământul Iudei și au plâns pre Ionathan și pre cei ce cu el fusease foarte și i-au jelit Israil cu jale mare.
53. Și au căutat toate neamurile care era împrejurul lor a-i zdrobi, că au zis:
54. „Nu au căpetenie și ajutoriu; acum, dară, să-i batem și să luăm dintre oameni pomenirea lor".

Cap 13

Simon, luând pentru frate-său, Ionathan, căpeteniia, trimite bani de la Trifon ceruți, și pre fiii
197r *lui Ionathan, spre răscumpărarea lui. Iară Tri||fon, luând banii, pre tatăl îl ucide cu fiii. Carii*

îngropându-să şi plângându-să, Simon râdică părinţilor şi fraţilor mărit mormânt în Modin. Iară Trifon, ucigând pre Antiohul, năvăleaşte întru împărăţiia lui. Şi Simon, dobândind de la împăratul Dimitrie cărţi de legătură şi de scutinţă, au bătut Gazara, şi coşteiul Ierusalimului îl dobândeaşte. Pentru carea veseli fac prăznuire, carea şi în toţi anii a să prăznui la jidovi să porunceaşte.

1. Şi au auzit Simeon că au adunat Trifon oaste multă, să vie în pământul Iudei să zdrobească.
2. Văzând că în cutremur e norodul şi în frică, s-au suit în Ierusalim şi au adunat norodul.
3. Şi îndemnându-i au zis: „Voi ştiţi câte eu şi fraţii miei şi casa tătâni-mieu am făcut pentru legi şi pentru ceale sfinte, războaie, şi ce strâmturi am văzut.
4. Pentru aceastea au perit toţi fraţii miei pentru Israil şi am rămas eu sângur.
5. Şi acum nu mi să întâmple a îngădui sufletului mieu în toată vreamea cea de năcaz, că nu sânt mai bun decât fraţii miei.
6. Izbândi-voiu drept aceaea neamul mieu şi ceale sfinte şi născuţii noştri şi muierile, că s-au adunat toate neamurile a ne zdrobi pentru neprieteniia".
7. Şi s-au aprins duhul norodului împreună, cât au auzit cuvintele aceastea.
8. Şi au răspuns cu glas mare, zicând: „Tu eşti povăţuitoriul nostru în locul Iudei şi a lui Ionathan, fratelui tău.
9. Bate războiul nostru şi toate care vei zice noao vom face".
10. Şi, adunând pre toţi bărbaţii ostaşi, au sârguit a sfârşi toate zidurile Ieru|salimului şi l-au întărit prinprejur. 197v
11. Şi au trimis pre Ionathan, fiiul Avisalomii, şi cu el oaste noao în Ioppen şi, lepădând pre cei dintr-însa, au rămas acolo el.
12. Şi au pornit Trifon de la Ptolomaide cu oaste multă, să vie în pământul Iudei, şi Ionathan cu el de pază.
13. Iară Simon au pus la Addus, în prejma feaţii câmpului.
14. Şi cât au cunoscut Trifon că s-au sculat Simon în locul frăţine-său, Ionathan, şi cum că vrea a lovi cu el războiu, au trimis cătră el soli,
15. Zicând: „Pentru argintul cu care era datoriu fratele tău, Ionathan, din veniturile împăratului, pentru trebile care au avut, l-am prins.
16. Şi acum trimite argintul, o sută de talanţi, şi doi fii ai lui chizeşi, ca, slobozându-să, să nu fugă de cătră noi, şi-l vom slobozi".
17. Şi au cunoscut Simon că cu vicleşug grăiaşte cu sine, însă tot au poruncit a-i da argintul şi pruncii, ca să nu-şi ia mare urăciune de cătră norodul lui Israil, zicând:
18. „Pentru că nu i-au trimis argintul şi pruncii, pentru aceaea au perit".
19. Şi au tremis pruncii şi o sută de talanţi; şi au minţit şi n-au slobozit pre Ionathan.
20. Şi după aceastea au venit Trifon în ţănut, ca să-l zdrobească; şi au încungiurat prin calea carea duce la Ador. Şi Simon şi tabăra lui umbla în tot locul unde să ducea.
21. Iară cei din coşteiu au trimis cătră Trifon soli, să grăbească a veni prin pustie şi să le trimită hrană.
22. Şi au gătit Trifon toată călărimea ca să vie într-acea noapte, şi era zăpadă multă || foarte şi n-au venit în Galaaditide. 198r
23. Şi, apropiindu-să de Vascaman, au ucis pre Ionathan şi fiii lui acolo.
24. Şi s-au întors Trifon şi s-au dus la pământul său.
25. Şi au trimis Simon şi au luat oasele lui Ionathan, frăţine-său, şi le-au îngropat în Modin, cetatea părinţilor lui.
26. Şi l-au plâns tot Israilul cu plângere mare şi l-au jelit zile multe.
27. Şi au zidit Simon preste mormântul tătâni-său şi a fraţilor săi zidire naltă la vedeare, cu piatră poleită dinnapoi şi dinnainte.
28. Şi au aşezat şeapte stâlpi, unul în prejma alţiia, tatălui şi maicii şi patru fraţilor.
29. Şi acestora le-au pus împrejur stâlpuri mari, şi preste stâlpi arme, spre pomenirea veacinică; şi lângă arme, corăbii cioplite, carele să să vază de la toţi corăbierii pre mare.
30. Acesta e mormântul, care au făcut în Modin până în zioa aceasta.
31. Iară Trifon, călătorind cu Antiohul, împăratul cel tânăr, cu vicleşug l-au ucis.
32. Şi au împărăţit în locul lui şi ş-au pus cununa Asiei şi au făcut rană mare pre pământ.
33. Şi au zidit Simon coşteiele Iudei, întărindu-le cu turnuri înalte şi cu ziduri mari şi cu porţi şi cu încuietori şi au pus hrană în coşteie.

34. Şi au ales Simon bărbaţi şi au trimis la Dimitrie împăratul să facă slobozire ţărâi, că
198v faptele lui Trifon toate, prin | răpire, au fost lucrate.
35. Şi Dimitrie împăratul, la cuvintele aceastea, i-au răspuns şi au scris carte ca aceasta:
36. „Împăratul Dimitrie, lui Simon, preotului celui mare şi priiatinului împăraţilor, şi bătrânilor şi neamului jidovilor, sănătate!
37. Cununa cea de aur şi vahim, care aţi trimis, am cuprins. Şi gata sântem a face cu voi pace mare şi a scrii ispravnicilor celor împărăteşti să vă sloboază oricare v-am îngăduit.
38. Că oricare am rânduit voao sânt cunoscute, coşteiele care aţi zidit ale voastre fie.
39. Şi iertăm toate ceale neştiute şi păcatele până în zioa de astăzi, şi cununa cu carea eraţi deatori; şi orice altă era dăjduitori în Ierusalim de-acum să nu fie dăjduitoriu.
40. Şi de sânt dintre voi cariva vreadnici a să scrii între-ai noştri, să se scrie şi fie între noi pace!"
41. În anul o sută şeaptezeci s-au luat jugul limbilor din Israil.
42. Şi au început norodul lui Israil a scrii în tăbli şi între faptele ceale de obşte, în anul dintâi supt Simon, preotul cel mare, povăţuitoriul cel mare şi căpeteniia jidovilor.
43. În zilele acealea au pus Simon la Gaza şi o au încunjurat cu tabăra şi au făcut grămădiri şi le-au pus spre cetate şi au lovit un turn şi o au apucat.
44. Şi rupsease cei din grămădire în cetate; şi s-au făcut cutremur mare în cetate.
45. Şi s-au suit cei din cetate cu muierile şi cu pruncii preste zid, cu hainele tăiate, şi au
199r strâgat cu glas mare, pof||tind de la Simon a le da dreaptele.
46. Şi au zis: „Să nu ne răsplăteşti noao după răotăţile noastre, ci după milele tale".
47. Şi plecându-să Simon, nu i-au tăiat, însă din cetate i-au scos şi au curăţit casa în carea fusease bozii, şi atunci au întrat într-însa cu cântări, binecuvântând pre Domnul.
48. Şi, curăţând dintr-însa toată necurăţiia, au aşezat într-însa oameni carii să facă leagea şi o au întărit şi ş-au făcut lăcaşe.
49. Iară cei din coşteiul Ierusalimului să oprea a ieşi şi a întra prin ţară şi a cumpăra şi a vinde, şi au flămânzit foarte, şi mulţi dintr-înşii au perit de foame.
50. Şi au strâgat către Simon să priimească dreaptele şi le-au dat; şi i-au lepădat de acolo şi au curăţit coşteiul de spurcăciuni.
51. Şi au întrat într-însul în zioa doaozeci şi triia a lunii a doaoa, în anul o sută şeaptezeci şi unul, cu laudă şi cu stâlpări de finic şi cu chiniri şi cu chinvale şi psaltiri şi cu versuri şi cântece, că s-au zdrobit mare nepriiatin din Israil.
52. Şi au aşezat să prăznuiască în toţi anii zilele aceastea cu veselie.
53. Şi au întărit muntele bisearicii care era în prejma coşteiului şi au lăcuit acolo el şi cei ce cu el era.
54. Şi au văzut Simon pre Ioan, fiiul său, că e bărbat tare de războiu şi l-au pus povăţuitoriu puterilor tuturor. Şi au lăcuit în Gazara.

Cap 14 |

199v *Dimitrie, biruit fiind şi prins de voievodul lui Arsachis, Simon cu norodul său în mare pace să veseleaşte, către carele s-au trimis scrisori despre înnoirea legăturii de la spartiati şi de la râmleani, cu mare lauda lui Simon, care le trimisease râmleanilor o pavăză de aur de o mie de mna.*

1. În anul o sută şeaptezeci şi doi au adunat împăratul Dimitrie oastea sa şi s-au dus în Midia a-şi trage ajutori, să bată pre Trifon.
2. Şi au auzit Arsachis, împăratul Persiii şi al Mediii, că au întrat Dimitrie în hotarele sale şi au trimis pre unul dintre căpeteniile sale, să-l prinză viu şi să-l ducă la sine.
3. Şi s-au dus şi au lovit tabăra lui Dimitrie; şi l-au prins şi l-au dus la Arsachis şi l-au pus în pază.
4. Şi au tăcut pământul Iudei în toate zilele lui Simon şi au căutat ceale bune neamului său. Şi le-au plăcut lor putearea lui şi slava lui întru toate zilele.
5. Şi cu toată slava sa au luat Ioppem, spre liman, şi au făcut întrare la ostroavele mării.
6. Şi au lăţit hotarele neamului său şi au dobândit ţara.
7. Şi au adunat robie multă şi au stăpânit Gazara şi Vethsura şi coşteiul; şi au curăţit necurăţiile dintr-însul şi nu era cine să-i steaie împrotivă.
8. Şi fieştecarele îş chivernisea pământul său cu pace, şi pământul Iudei îş da rodurile sale şi pomii câmpului, rodul său.

9. Bătrânii în uliţe şedea toţi şi de || ceale bune ale ţărâi să sfătuia, şi cei tineri să îmbrăca cu slavă şi cu vejmintele de războiu. 200r

10. Şi cetăţilor le da hrană şi le rânduia să fie vase de tărie, până când s-au vestit numele slavii lui până la marginile pământului.

11. Făcut-au pace pre pământ şi au veselit Israil cu veselie mare.

12. Şi au şezut fieştecarele supt viţa sa şi supt zmochinul său; şi nu era cine să-i înfricoşaze.

13. Încetat-au cel ce tăbărea asupra lor de pre pământ; împăraţii s-au zdrobit în zilele acealea.

14. Şi au întărit pre toţi smeriţii norodului său, şi leagea o au cercat şi au şters toată strâmbătatea şi răotatea.

15. Ceale sfinte le-au slăvit şi au înmulţit vasele celor sfinte.

16. Şi s-au auzit la Roma că au murit Ionathan, şi până la Spartiate. Şi s-au întristat foarte.

17. Iară cât au auzit că Simon, fratele lui, s-au făcut preot mare în locul lui, şi el biruiaşte toată ţara şi cetăţile într-însa,

18. Au scris cătră el în table de aramă, să înnoiască priiateniile şi soţirea carea făcuse cu Iuda şi cu Ionathan, fraţii lui.

19. Şi s-au cetit înaintea bisearicii în Ierusalim. Şi aceasta e pariia cărţilor carea ne-au tremis spartianii:

20. „Căpeteniile şi cetăţile spartianilor, lui Simon, preotului celui mare, şi bătrânilor şi preoţilor, şi celuiaalalt norodului jidovesc, fraţilor, sănătate!

21. Solii cei trimişi cătră norodul nostru ne-au vestit despre slava voastră şi despre cinstea şi veseliia şi ne-au bucurat întru întrarea lor. |

22. Şi am scris ceale ce era zise de ei în aşezământurile norodului, aşa: Numenie al Antiohului şi Antipatru, fiiul Iasonii, solii jidovilor, au venit la noi, înnoind cu noi priiateniia cea dintâi. 200v

23. Şi au plăcut norodului a priimi pre acei bărbaţi cu slavă şi a pune pariia cuvintelor în ceale usebite cărţile norodului, să fie spre pomenire norodului spartienilor. Iară paria acestora o am scris lui Simon, preotului celui mare".

24. Iară după aceastea au trimis Simon pre Numenie la Roma, având o pavăză de aur mare, de măsură o mie de mna a aşeza cu ei soţire. Iară deacă au auzit norodul râmlenesc

25. Cuvintele aceastea, au zis: „Ce mulţămită vom răsplăti lui Simon şi fiilor lui?

26. Că au întors însuşi fraţii săi şi au bătut pre nepriiatinii lui Israil de cătră dânşii şi i-au aşezat slobozenia". Şi o au scris în tăbli de aramă şi o au pus în stâlpi în Muntele Sionului.

27. Şi aceasta e pariia scrisorii: „În zioa lunii Elul a optsprăzeacea, în anul o sută şaptezeci şi doi, în anul al treile supt Simon, marele preot în Asaramil,

28. În marea adunarea preoţilor şi a norodului şi a căpeteniilor neamului şi a bătrânilor ţărâi, cunoscute s-au făcut aceastea, că adease s-au făcut războaie în ţara noastră.

29. Iară Simon, fiiul lui Mathathie, din fiii lui Iariv, şi fraţii lui s-au dat pre sine primejdiii şi au stat împrotiva vrăjmaşilor neamului său, ca să steaie ceale sfinte ale || lor şi leagea. Şi cu slavă mare au proslăvit neamul său. 201r

30. Şi au adunat Ionathan neamul său şi li s-au făcut preot mare şi s-au adaos cătră norodul său.

31. Şi au vrut nepriiatinii lor a călca şi a râsipi ţara lor, şi a-şi întinde mânile spre sfintele lor.

32. Atunci au stătut înprotivă Simon şi au oştit pentru neamul său şi au cheltuit bani mulţi şi au întrarmat pre bărbaţii puterii neamului său şi le-au dat leafă.

33. Şi au întărit cetăţile Iudei şi Vethsura, carea era în marginea Iudei, unde era armele vrăjmaşilor, ceale de aur. Şi au pus acolo pază, bărbaţi jidovi.

34. Şi Ioppem o au întărit, carea era la mare, şi Gazara, carea iaste în marginile Azotului, în carea vrăjmaşii mainte lăcuia, şi au aşezat acolo jidovi. Şi orice era vreadnic spre înfrânarea lor, au pus într-înşii.

35. Şi au văzut norodul purtarea lui Simon şi slava ce gândea a face neamului său şi l-au pus loruşi povăţuitoriu şi căpeteniia preoţilor, pentru că el făcuse aceastea toate şi dreptatea şi credinţa carea au ţinut neamului său şi au căutat în tot chipul a înălţa pre norodul său.

36. Şi în zilele lui s-au sporit în mânile lui, ca să se ştargă limbile din ţara lor şi cei ce era în cetatea lui David, în Ierusalim, în coşteiu, din care purcedea şi spurca toate care sânt împrejurul celor sfinte şi aducea rană mare curăţeniii. |

37. Şi au aşezat într-însul bărbaţi jidovi spre apărarea ţărâi şi a cetăţii şi au înălţat zidurile Ierusalimului. 201v

38. Şi împăratul Dimitrie i-au aşezat marea preoţie.

39. După aceastea l-au făcut priiatinul său şi l-au slăvit cu slavă mare,
40. Că au auzit cum că s-au numit jidovii de la râmleani priiatini şi soţi şi fraţi şi cum că au priimit pre solii lui Simon cu slavă,
41. Şi pentru că jidovii şi preoţii lor au voit să le fie povăţuitoriu şi preot mare în veac, până când să va scula proroc credincios.
42. Şi să fie preste ei povăţuitoriu şi grije să-i fie pentru ceale sfinte şi să rânduiască ispravnici preste lucrurile lor şi preste ţară şi preste arme şi preste cetăţi.
43. Şi grije să-i fie de ceale sfinte şi să se auză de la toţi şi să se scrie cu numele lui toate scrisorile în ţară şi să se îmbrace cu urşinic şi cu aur.
44. Şi să nu fie slobod cuiva dintre norod şi dintre preoţi zădarnic a face ceva dintr-aceastea şi a zice împrotivă celor ce să zic de la el au a chema adunare în ţară fără el şi a să îmbrăca cu urşinic şi a purta copce de aur.
45. Iară cine va face afară de aceastea au deşartă va face ceva dintr-aceastea vinovat va fi".
46. Şi au plăcut a tot norodul a aşeza pre Simon şi a face după cuvintele aceastea.
47. Şi au priimit Simon şi i-au plăcut a sluji cu marea preoţie şi a fi povăţuitoriu şi căpetenie neamului jidovesc şi preoţilor şi să fie preste toţi.
48. Şi scrisoarea aceasta au zis să se puie în table de aramă şi în zăbrealele celor sfinte, 202r în || loc ales.
49. Iară pariia lor să se puie în vistierie, ca să le aibă Simon şi fiii lui.

Cap 15

Antiohul, fiiul lui Dimitrie, cărţi de priiatenie trimite la Simon. Râmleanii pre jidovi cu sâneş împreunaţi a fi învestesc şi altor limbi. Antiohul, gonind pre Trifon, cel de la Simon trimis ajutoriu îl leapădă şi trimite la el pre Athenovie, carele multe ca nişte datorii să le poftească. Şi luund răspunsul lui Simon, rânduiaşte împrotiva lui pre Chendeveiu povăţuitoriu oastei, iară el pre Trifon goneaşte.

1. Şi au trimis împăratul Antiohul, fiiul lui Dimitrie, cărţi din ostroavele mării lui Simon, preotului şi căpeteniii jidovilor, şi a tot neamului.
2. Şi era având acest modru: „Împăratul Antiohul, lui Simon marelui preot şi neamului jidovilor, sănătate!
3. Pentru că, adecă, ciumaşi au apucat împărăţiia părinţilor noştri, iară vreau a izbândi împărăţiia şi a o întoarce precum era mai nainte, şi aleasă am făcut mulţime de oaste şi am făcut corăbii de războiu.
4. Iară vreau a treace întâi prin ţară, să mă izbândesc asupra celor ce au strâcat ţara noastră şi carii au pustiit cetăţi multe întru împărăţiia mea.
5. Acum, dară, aşază ţie toate făgăduinţele care ţ-au îngăduit mai înainte de mine toţi împăraţii şi cealeaalalte daruri ţ-au făgăduit. |
202v 6. Şi-ţi îngăduiesc a bate bani supt numele tău în ţara ta.
7. Iară Ierusalimul sfânt să fie şi slobod; şi toate armele ce s-au făcut şi coşteiele carele ai râdicat, carele biruieşti, rămâie ţie.
8. Şi toată datoriia împăratului şi care sânt viitoare împăratului, de acum şi preste toată vreamea, să îngăduiesc ţie.
9. Iară, deacă vom dobândi împărăţia noastră, te vom slăvi pre tine şi neamul tău şi bisearica cu slavă mare, aşa ca să se vestească slava voastră preste tot pământul".
10. În anul o sută şeaptezeci şi patru au ieşit Antiohul la pământul părinţilor săi şi s-au adunat cătră el toate oastele, aşa cât puţâni rămaşi era cu Trifon.
11. Şi l-au gonit împăratul Antiohul şi au venit în Doram, fugind pre mare.
12. Că ştiia cum că s-au adunat realele asupra lui şi l-au părăsit oastea.
13. Şi s-au pus Antiohul asupra Dorei cu o sută şi doaozeci de mii de bărbaţi ostaşi şi cu o sută de mii călăraşi.
14. Şi au încungiurat cetatea, şi corăbiile din mare s-au apropiat şi asuprea cetatea de pre pământ şi de pre mare, şi pre nime nu lăsa a întra sau a ieşi.
15. Şi au venit Numenie şi cei ce cu el fusease din cetatea Râmului, având cărţi împăraţilor şi ţărâlor scrise, în carele să cuprindea aceastea:
16. „Luchie, sfeatnicul râmleanilor, lui Ptolomei împăratului, sănătate!
203r 17. Solii jidovilor au venit la noi, priiatinii noştri, înnoind cea dintâi priiatinie || şi soţire, trimişi de la Simon, căpeteniia preoţilor, şi de la norodul jidovilor.

18. Şi au adus şi o pavăză de aur de o mie de mna.

19. Plăcut-au, dirept aceaea, noao a scrii împăraţilor şi ţărâlor, ca să nu le facă rău, nici să oştască asupra lor şi asupra cetăţilor lor şi a ţărâlor lor şi să nu deaie ajutoriu celor ce vor oşti asupra lor.

20. Şi s-au văzut noao a priimi de la ei pavăza.

21. Deci oricarii ciumaşi au fugit din ţara lor cătră voi, daţi-i lui Simon, căpeteniia preoţilor, să izbândească asupra lor după leagea sa".

22. Aceastea şi scrise sânt lui Dimitrie împăratului şi lui Attalo şi lui Ariarathi şi lui Arsachi,

23. Şi cătră toate ţărâle, şi lui Lamsac şi spartienilor şi la Delum şi Mindum şi la Sichione şi la Caria şi la Samum şi la Pamfiliia şi la Lichiia şi la Alicarnasul şi la Coo şi la Siden şi la Aradon şi la Rod şi la Faselide şi Gortina şi la Gnidum şi Chipru şi la Chirene.

24. Iară paria lor o au scris lui Simon, căpeteniia preoţilor, şi norodului jidovesc.

25. Iară Antiohul împăratul au pus tabăra spre Dora a doao oară, clătindu-i de pururea mâna şi grămăziri făcând; şi au închis pre Trifon să nu purcează.

26. Şi au trimis la el Simon doao mii de bărbaţi, aleşi spre ajutoriu, şi argint şi aur şi vase multe.

27. Şi n-au vrut a le priimi, ci le-au rupt toate care legase cu el mai nainte şi s-au înstreinat de cătră el. |

28. Şi au tremis cătră el pre Athenovie, unul din priiatinii săi, să vorbească cu el, zicând: „Voi ţineţi Ioppem şi Gazara şi coşteiul din Ierusalim, cetăţile împărăţiii meale. 203v

29. Hotarele lor le-aţi pustiit şi aţi făcut rană mare pre pământ şi aţi stăpânit prin multe locuri întru împărăţiia mea.

30. Acum, dară, daţi cetăţile care le-aţi apucat şi dăjdile locurilor în care aţi domnit afară de hotarele Iudei.

31. Iară de nu, daţi pentru eale cinci sute de talanţi de argint, şi pentru răsipirea ce aţi făcut şi pentru dajda cetăţilor alte cinci sute de talanţi, iară de nu, vom veni şi vă vom bate".

32. Şi au venit Athenovie, priiatinul împăratului, în Ierusalim şi au văzut slava lui Simon şi strălucirea în aur şi în argint şi gătire mare şi s-au buiguit. Şi i-au spus cuvintele împăratului.

33. Şi i-au răspuns Simon şi i-au zis: „Nici am luat pământ strein, nici ceale streine ţinem, ci moştenirea părinţilor noştri, carea cu nedreptul de la nepriiatinii noştri câtăva vreame s-au biruit.

34. Iară noi, vreame având, izbândim moştenirea părinţilor noştri.

35. Că despre Ioppe şi Gazara, care ponosluieşti, ei făcea în norod rană mare şi în ţara noastră. Acestora dăm tălanţi o sută". Şi nu i-au răspuns Athenovie cuvânt.

36. Iară întorcându-să cu mânie cătră împăratul, i-au spus cuvintele aceastea şi slava lui Simon şi toate care au văzut. Şi s-au mâniiat împăratul cu mânie mare.

37. Iară Trifon au fugit cu corabiia în Orthosiada. ||

38. Şi au rânduit împăratul pre Chindeveul voievod pre mare, şi oastea pedestraşilor şi a călăraşilor o au dat lui. 204r

39. Şi i-au poruncit a porni tabăra spre faţa Iudei şi i-au poruncit să zidească Ghedorea şi să astupe porţile cetăţii şi să bată norodul. Iară împăratul gonea pre Trifon.

40. Şi au ajuns Chindeveul la Iamniia şi au început a întărâta gloata şi a călca Iudeia şi a robi norodul şi a-l ucide şi a zidi Ghedorea.

41. Şi au aşezat acolo călăraşi şi oastea, ca ieşind să umble prin calea Iudei, precum i-au rânduit lui împăratul.

Cap 16

Simon, bătrân, trimite oastea sa cu fiii săi, Iuda şi Ioan, asupra lui Chindeveu, pre carele biruindu-l, Ptolomeiu, ginerele lui Simon, de pofta stăpânirii aprins, cuprinzând cu uspăţu pre socru-său şi fiii lui, Mathathie şi Iuda, cu vicleşug îi omoară, ca aşa să apuce ţărâle Iudei. Iară solii carii trimisease la Ioan ca şi pre el cu vicleşug să-l omoară, s-au ucis de la el; şi Ioan tătâni-său în marea preoţie au fost următoriu.

1. Şi s-au suit Ioan din Gazara şi au vestit lui Simon, tătâni-său, ceale ce au făcut Chindeveul în norodul lor.

2. Şi au chemat Simon pre doi fiii mai bătrâni, pre Iuda şi pre Ioan, şi le-au zis: „Eu şi fraţii miei şi casa tătâni-mieu am bătut pre vrăjmaşii lui Israil de la tinereaţe până într-această zi şi s-au sporit în mânile noastre a izbăvi pre Israil de oarecâteva ori.

204v 3. Iară acum am înbătrânit, ci fiţi în lo|cul mieu şi al fraţilor miei şi, ieşind, bateţi pentru neamul nostru, iară ajutoriul din ceriu cu voi va fi".

4. Şi au ales din ţară doaozeci de mii de bărbaţi, ostaşi şi călăraşi, şi au purces cătră Chendeveu şi au dormit în Modin.

5. Şi s-au sculat dimineaţa şi s-au dus la câmp. Şi, iată, oaste multă, întru întâmpinarea lor, de pedestraşi şi de călăraşi, şi râu reapede era în mijlocul lor.

6. Şi au pornit tabăra asupra feaţii lor însuşi şi norodul lui, şi au văzut pre norod tremurând a înota preste râu şi au înotat el întâi; şi l-au văzut bărbaţii şi au trecut după el.

7. Şi au împărţit norodul şi călăraşii în mijlocul pedestraşilor. Şi era călărimea protivnicilor multă foarte.

8. Şi au strâgat cu sfintele trâmbiţe şi în fugă s-au întors Chendeveul şi tabăra lui şi au căzut dintre ei mulţi răniţi. Iară ceialalţi au fugit în coşteiu.

9. Atunci s-au rănit Iuda, fratele lui Ioan, iară Ioan i-au gonit până ce au sosit la Chedron, carea o au zidit.

10. Şi au fugit până la turnurile care era în câmpurile Azotului şi le-au aprins cu foc. Şi au căzut dintr-înşii doao mii de bărbaţ şi s-au întors în Iudeea în pace.

11. Şi Ptolomeiu, fiiul lui Avovi, era rânduit voievod în câmpul Ierihonului şi avea argint şi aur mult,

12. Că era jinere marelui preot.

205r 13. Şi s-au înălţat inima lui şi vrea a cu||prinde ţara; şi cugeta rău asupra lui Simon şi a fiilor lui, să-i ştargă.

14. Iară Simon, umblând prin cetăţile care era în ţinutul Iudei şi grije având de eale, s-au pogorât în Ierihon, el şi Mathathie, fiiul lui, şi Iuda, în anul o sută şeaptezeci şi şeapte, în luna a unsprăzeacea; aceasta e luna Savath.

15. Şi i-au cuprins fiiul lui Avovi în coşteiuţul ce să cheamă Doh, cu vicleşug, care l-au zidit. Şi le-au făcut uspăţu mare şi au ascuns acolo nişte bărbaţi.

16. Şi deacă s-au îmbătat Simon şi fiii lui, s-au sculat Ptolomeiu cu ai săi şi au luat armele sale şi au întrat la uspăţu şi l-au ucis pre el şi doi fiii lui şi pe nişte slugi ai lui.

17. Şi au făcut înşelare mare în Israil şi au răsplătit reale pentru bune.

18. Şi au scris aceastea Ptolomeiu şi le-au trimis împăratului, să-i trimiţă oaste de ajutoriu, şi-i va da ţara şi cetăţile lor şi dăjdile.

19. Şi au trimis pre alţii în Gazara să ucigă pre Ioan. Şi trivunilor au trimis cărţi să vie la sâne şi le va da argint şi aur şi daruri.

20. Şi pre alţii i-au trimis să cuprinză Ierusalimul şi muntele bisearicii.

21. Şi alergând oricarele mai degrabă, au spus lui Ioan în Gazara că au perit tată-său şi fraţii lui şi cum că: „Au trimis a te ucide şi pre tine".

22. Şi cât au auzit, foarte s-au spăimântat şi au apucat oamenii ce venise să-l piarză şi i-au ucis, că au cunoscut cum că-l căuta să-l ucigă. |

205v 23. Şi cealeaalalte a cuvintelor lui Ioan şi a războaielor lui, şi a bunelor puteri cu carele tare s-au purtat, şi a zidirii zidurilor care au zidit, şi a lucrurilor lui celor făcute,

24. Iată, aceastea scrise sânt în cartea zilelor preoţiii lui, de când s-au făcut căpetenie preoţilor după tatăl său.

G

INTRARE: s.f.; var. (Înv. și reg.) **ÎNTRARE**
întrare: *sg. ac.* 5,46; 14,5
întrarea: *sg. ac.* 14,21

ISCOADĂ: s.f.
iscoade: *pl. ac.* 12,26

(a) ISCODI: v. IV
a iscodi: *inf. prez.* 5,38

ISPITĂ: s.f.
ispită: *sg. ac.* 2,52

ISPRAVNIC: s.m.
ispravnicii: *pl. ac.* 12,45
ispravnicilor: *pl. dat.* 13,37
ispravnici: *pl. ac.* 14,42

ISRAILTEAN: s.m.
israilteani: *pl. ac.* 5,3
israilteanilor: *pl. gen.* 5,9
israiliteanii: *pl. ac.* 5,45
israiliteani: *pl. dat.* rezum. cap.9

(a) IUBI: v. IV
iubesc: *ind. pez. 3.pl.* 4,33
eram iubit: *pasiv ind. imp. 1.sg.* 6,11

IUȚIME: s.f. „furie"
iuțimea: *sg. nom.* 2,24

(a se) IVI: v. IV
(s-)au ivit: *ind. pf.c. 3.pl.* 9,23

(a se) IZBĂVI: v. IV
(s-)au izbăvit: *ind. pf.c. 3.sg./pl.* 2,59, 60
a izbăvi: *inf. prez.* 3,18; 16,2
să izbăvească: *conj. prez. 3.sg.* 4,11; 6,44
izbăveaște: *imperativ 2.sg.* 5,17
să izbăvim: *conj. prez. 1.pl.* 9,9
să (vă) izbăviți: *conj. prez. 2.pl.* 9,46
să (să) izbăvească: *conj. prez. 3.pl.* 10,83
au izbăvit: *ind. pf.c. 3.pl.* rezum. cap.11; 11,48
(ne-)am izbăvit: *ind. pf.c. 1.pl.* 12,15

IZBÂNDĂ: s.f.
izbânda: *sg. ac.* 2,67

(a se) IZBÂNDI: v. IV (Înv.) „a se răzbuna"
izbândiți: *imperativ 2.pl.* 2,67
să izbândești: *conj. prez. 2.sg.* 6,22
(să) izbândea: *ind. imp. 3.sg.* 9,26
au izbândit: *ind. pf.c. 3.pl.* 9,42
izbândi-voiu: *ind. viit.I. 1.sg.* 13,6
a izbândi: *inf. prez.* 15,3
să (mă) izbândesc: *conj. prez. 1.sg.* 15,4
să izbândească: *conj. prez. 3.sg.* 15,21
izbândim: *ind. prez. 1.pl.* 15,34

IZBÂNDIRE: s.f. (Înv.) „răzbunare"
izbândire: *sg. ac.* 3,15; 7,9, 24, 38
izbândirea: *sg. ac.* 9,42

(a se) IZGONI: v. IV
(s-)au izgonit: *ind. pf.c. 3.pl.* 3,6

Î

(a se) ÎMBĂTA: v. I
(s-)au îmbătat: *ind. pf.c. 3.pl.* 16,16

(a) ÎMBĂTRÂNI: v. IV; var. (Înv.) **(a) ÎNBĂTRÂNI**
am înbătrânit: *ind. pf.c. 1.sg.* 16,3

ÎMBLÂNZIRE: s.f.
îmblânzire: *sg. ac.* 1,47

(a se) ÎMBRĂCA: v. I
(s-)au îmbrăcat: *ind. pf.c. 3.sg./pl.* 1,29; 3,3, 47; 10,21
(să) îmbrăca: *ind. imp. 3.sg./pl.* 8,14; 14,9
a îmbrăca: *inf. prez.* 10,62
să (se) îmbrace: *conj. prez. 3.sg.* 14,43
a (să) îmbrăca: *inf. prez.* 14,44

ÎMPĂRAT: s.m.
împăratul: *sg. nom./ac.* rezum. cap.1; 1,1, 14, 19, 30, 43, 46, 57; rezum. cap.2; 2,15, 19, 25; rezum. cap.3; 3,26, 27, 37; 4,27; rezum. cap.6; 6,1, 2, 8, 16, 17, 22, 28, 33, 43, 50, 55, 57, 61, 62; rezum. cap.7; 7,6, 8, 20, 25, 26, 33, 41; 8,5, 6, 31; 9,57; 10,2, 8, 15, 18, 25, 37, 48, 51, 55, 58, 59, 61, 62, 65, 68, 69, 88; rezum. cap.11; 11,1, 2, 5, 6, 7, 8, 14, 15, 16, 18, 21, 24, 26, 28, 29, 30, 32, 34, 38, 41, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 52; 12,20, 39; rezum. cap.13; 13,31, 34, 35, 36; 14,1, 2, 38; 15,1, 2, 11, 25, 36, 38, 39, 41
împărații: *pl. nom./ac.* 1,2; 3,30; 8,4; 10,58; 12,13; 14,13; 15,5
împăratului: *sg. gen/dat.* 1,11, 44, 52, 60, 63; rezum. cap.2; 2,18, 22, 23, 31, 33, 34; 3,14, 38, 39, 42; 4,3; 6,32, 40, 42, 43, 47, 48, 60; 7,7, 8; 8,8; rezum. cap.10; 10,20, 36, 40, 43, 44, 45; 11,5, 51, 57; 13,15; 15,8, 16, 22, 32; 16,18
împăraților: *pl. gen./dat.* 2,48; 10,89; 13,36; 15,15, 19
împărați: *pl. nom./ac.* 3,7; 10,49, 60
împărat: *sg. gen.* 10,36

ÎMPĂRĂTESC, -EASCĂ: adj.
împărătești: *m./f. pl. ac./dat.* 1,10; 13,37
împărătesc: *n. sg. ac.* 3,32
împărătești: *f. pl. ac.* 3,32

(a) ÎMPĂRĂȚI: v. IV
au împărățit: *ind. pf.c. 3.sg.* 1,1, 8, 11; 6,2; 7,1; 10,1; 11,19, 54; 13,32
a împărăți: *inf. prez.* 1,17; 6,17; 12,39
să împărățască: *conj. prez. 3.sg./pl.* 1,17; 6,15, 55; 8,13; 11,40
vor împărăți: *ind. viit.I. 3.pl.* 8,7
împărățea: *ind. imp. 3.sg./pl.* 8,13; 12,7
împărățind: *gerunziu* rezum. cap.11
vei împărăți: *ind. viit.I. 2.sg.* 11,9

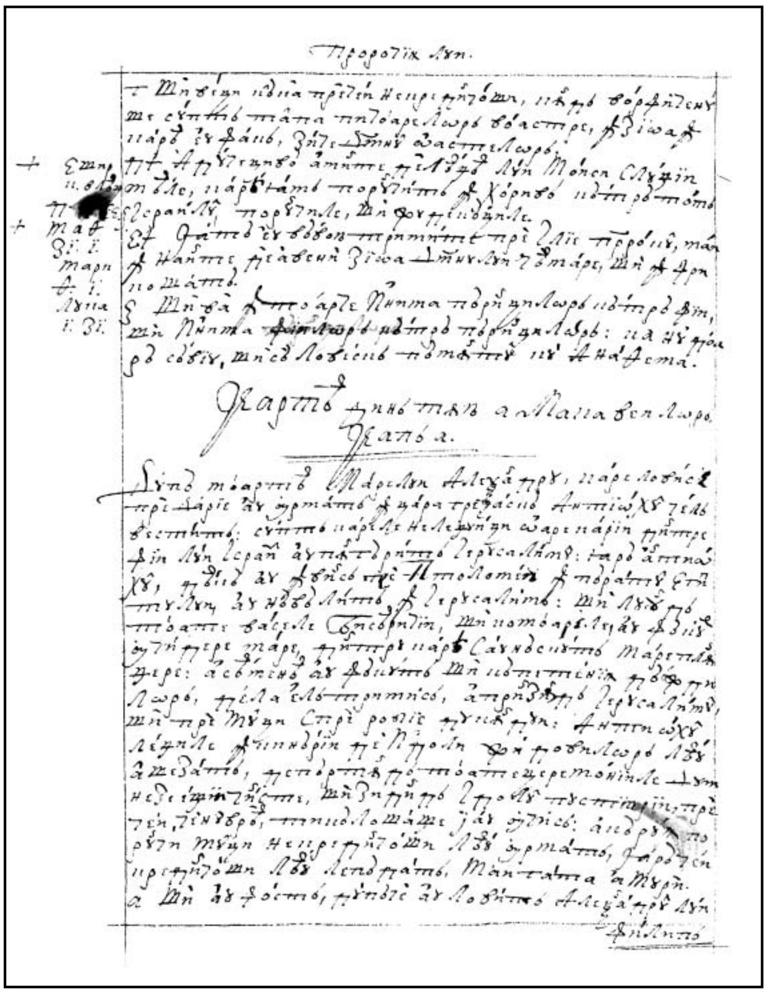
ÎMPĂRĂȚIE: s.f.
împărățiile: *pl. ac.* 1,5; 8,12
împărăția: *sg. nom./ac.* 1,7, 9; rezum. cap.7; 7,2, 20; 9,24; 11,9; 15,9
împărăției: *sg. gen./dat.* 1,11; 2,57; 3,37; 6,56; 7,4; 10,37, 53, 55; 11,1, 52, 63; 15,28
împărățiia: *sg. nom./ac.* 1,17; 2,10; 6,14; 8,18; 10,33, 34, 43, 52; rezum. cap.11; 11,1, 11, 51; rezum. cap.12; rezum. cap.13; 15,3, 4, 29
împărății: *pl. ac.* 1,17; 8,11
împărățiia: *sg. dat.* (*cu prep.* ***la***) 1,43, 53
împărăție: *sg. ac.* 3,14; 6,57; 7,8; 8,13; 11,51
împărățiia: *sg. gen.* (*cu prep.* ***a + toată***) 3,27
împărăției: *sg. dat. adn.* 10,65

(a se) ÎMPĂRȚI: v. IV
au împărțit: *ind. pf.c. 3.sg./pl.* 1,7; 5,20; 6,35; 16,7
să imparță: *conj. prez. 3.sg.* 3,36
(s-)au împărțit: *ind. pf.c. 3.pl.* 6,40

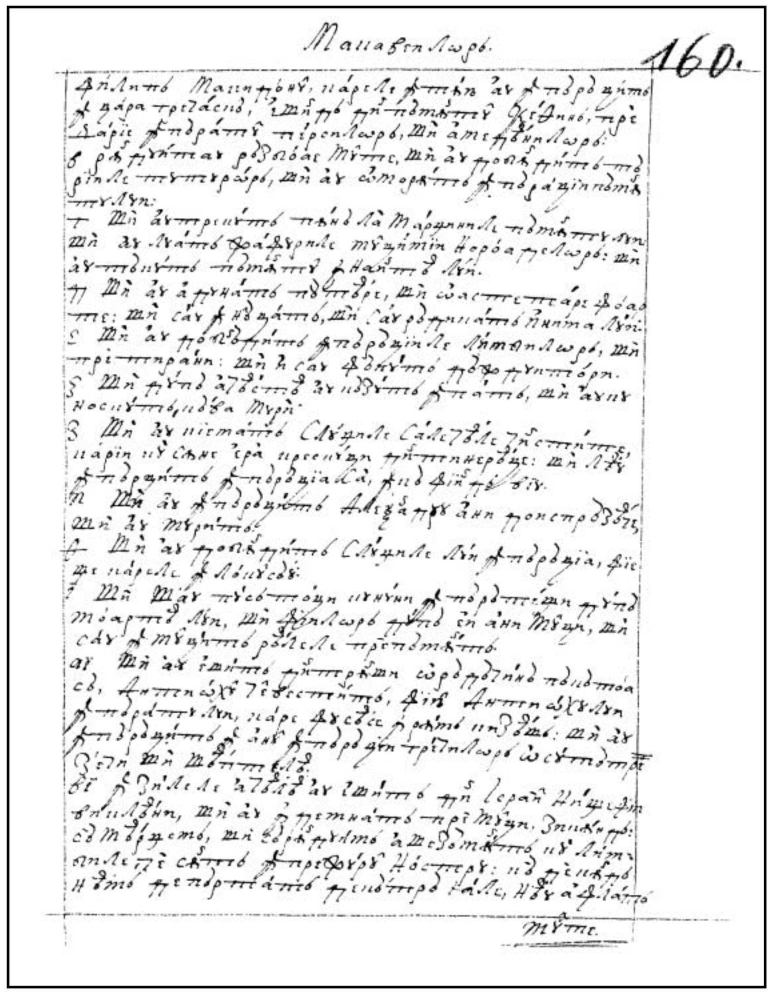
ÎMPĂȚORAT, -Ă: s.m./f. (Neob.) „adunat", „îngrămădit" (cf. lat. *constipati*; *constipō* „a strânge la un loc", „a îngrămădi"
(cei) împățorați: *s.m. pl. ac.* 6,38

S

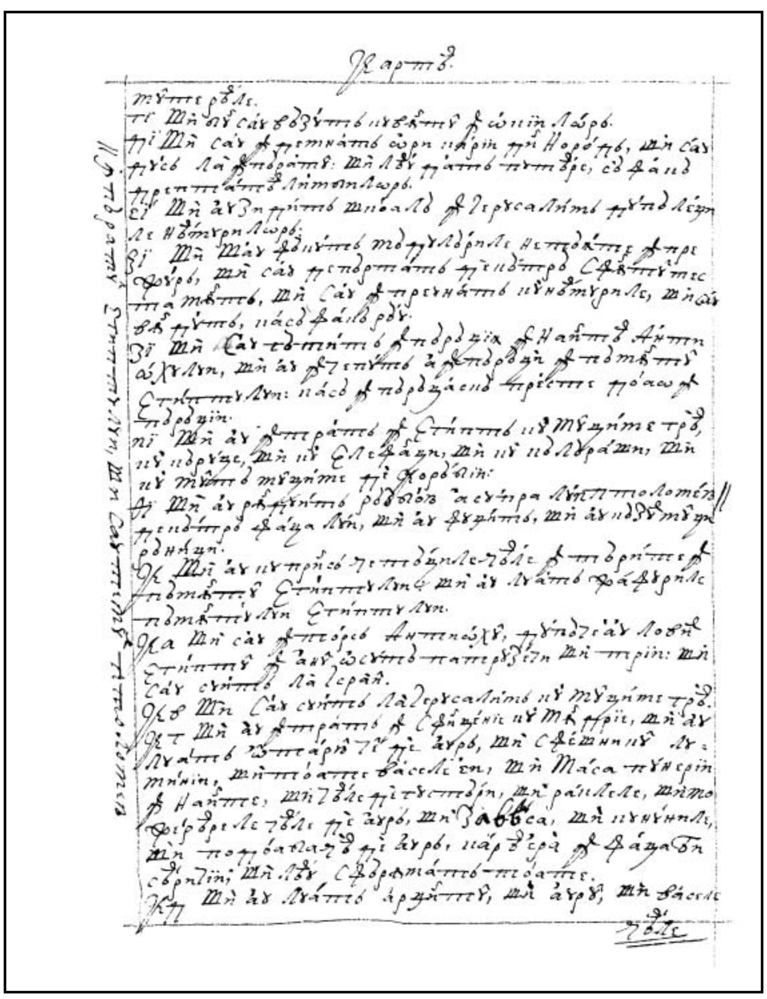
Z

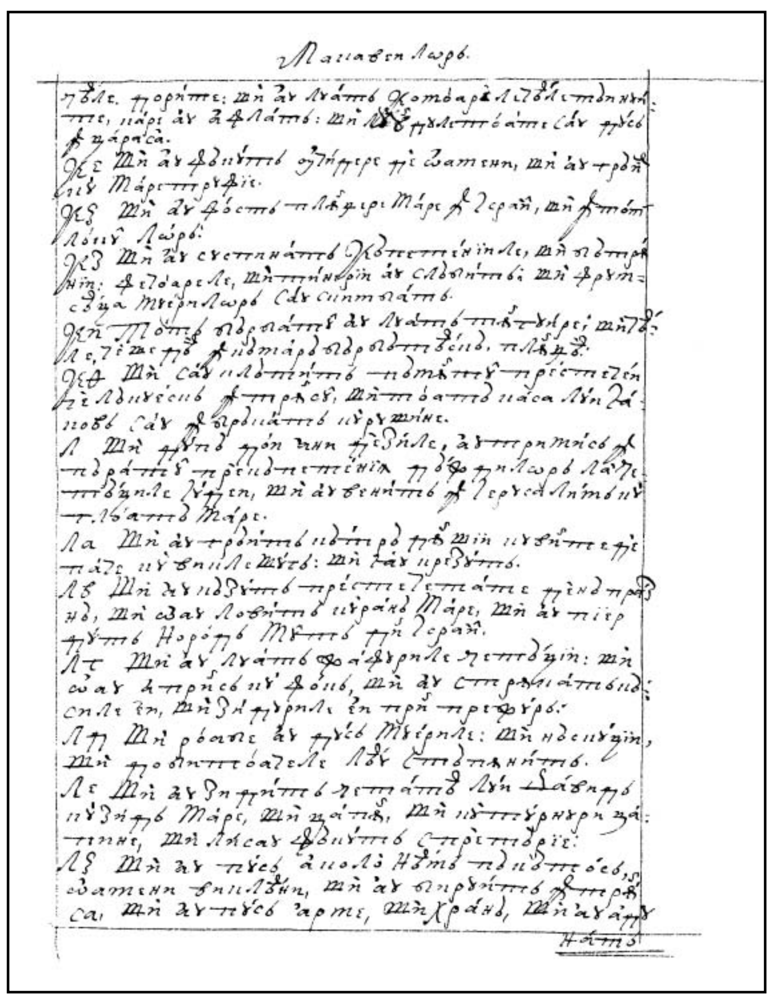
160v

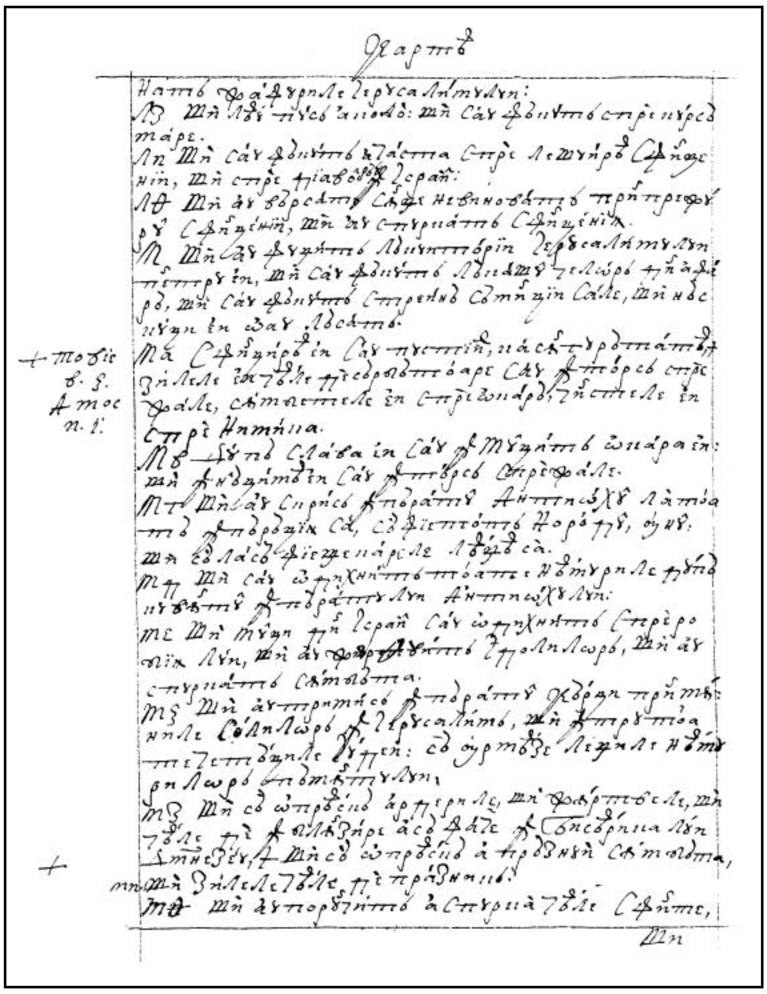
161r

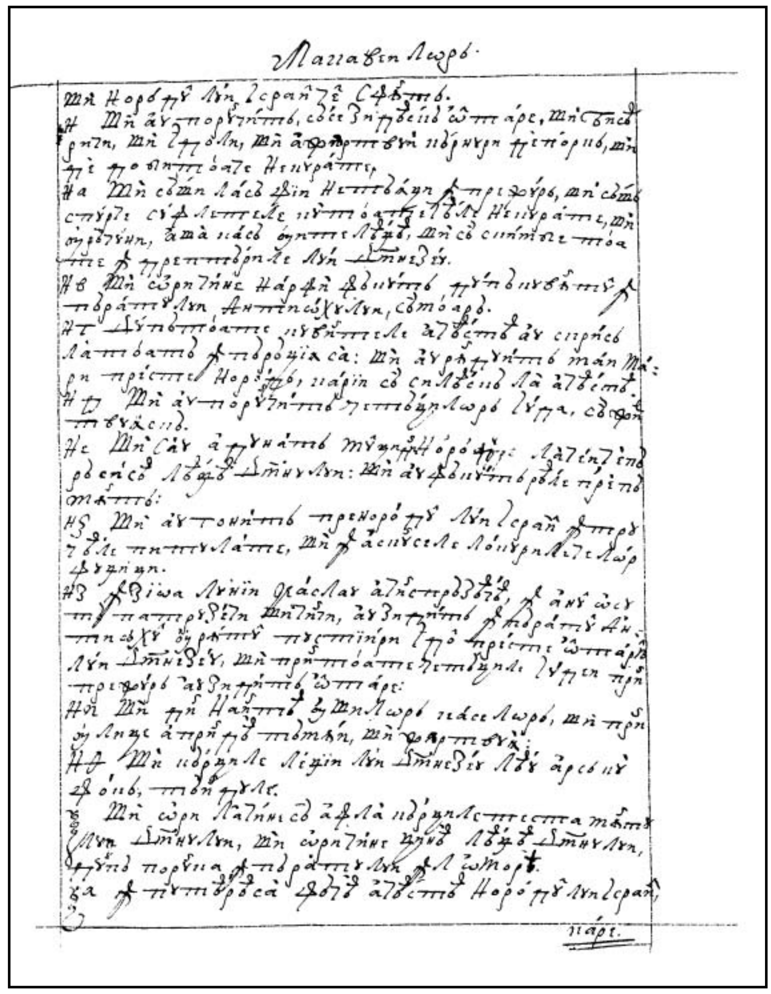

161v

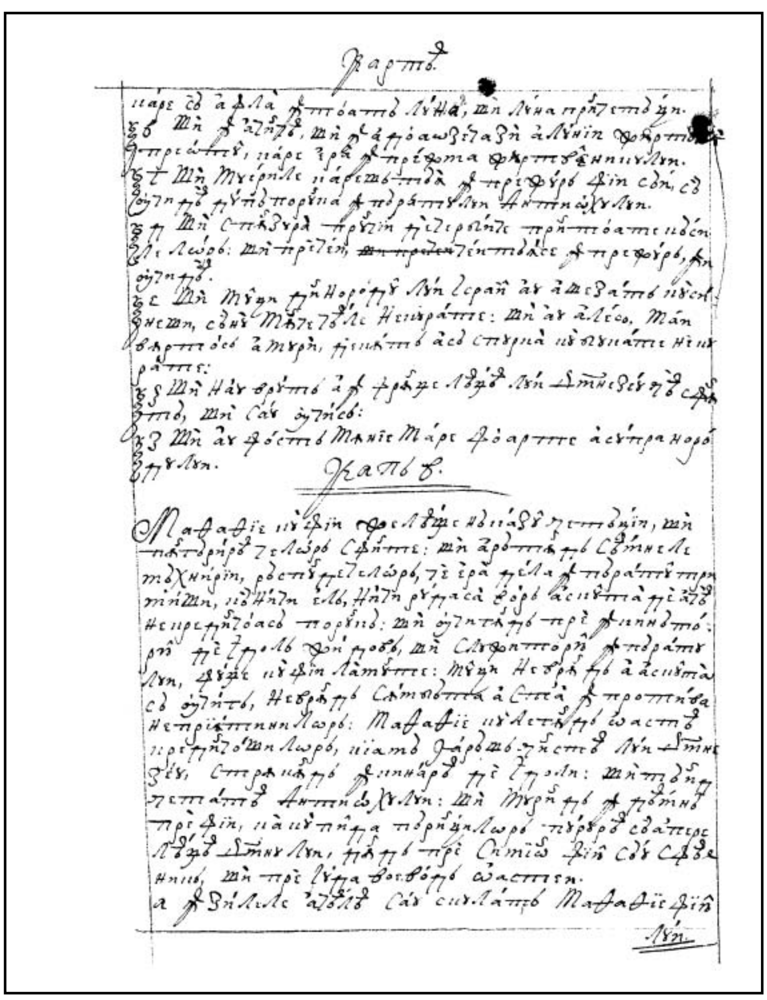

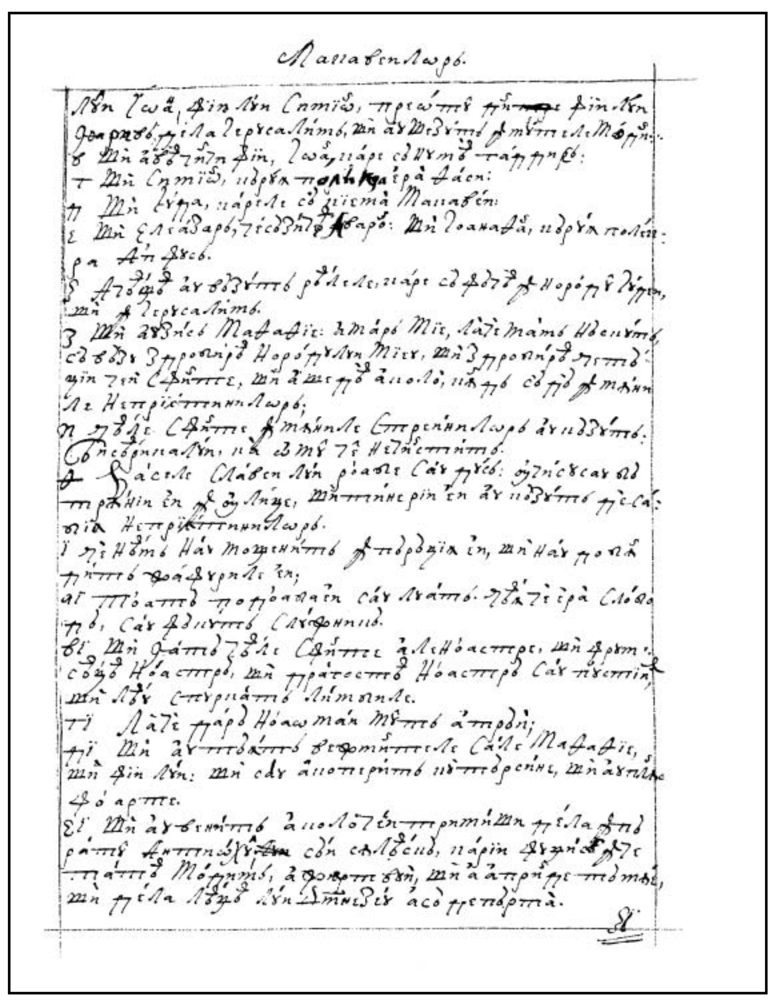
162r

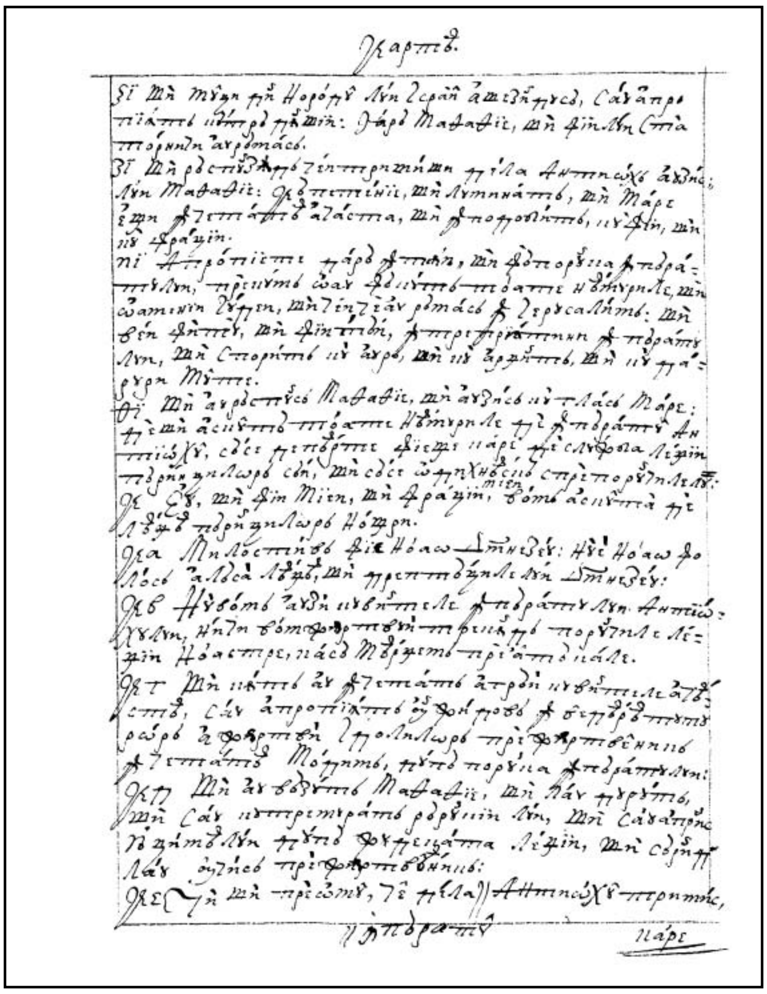

162v 163r

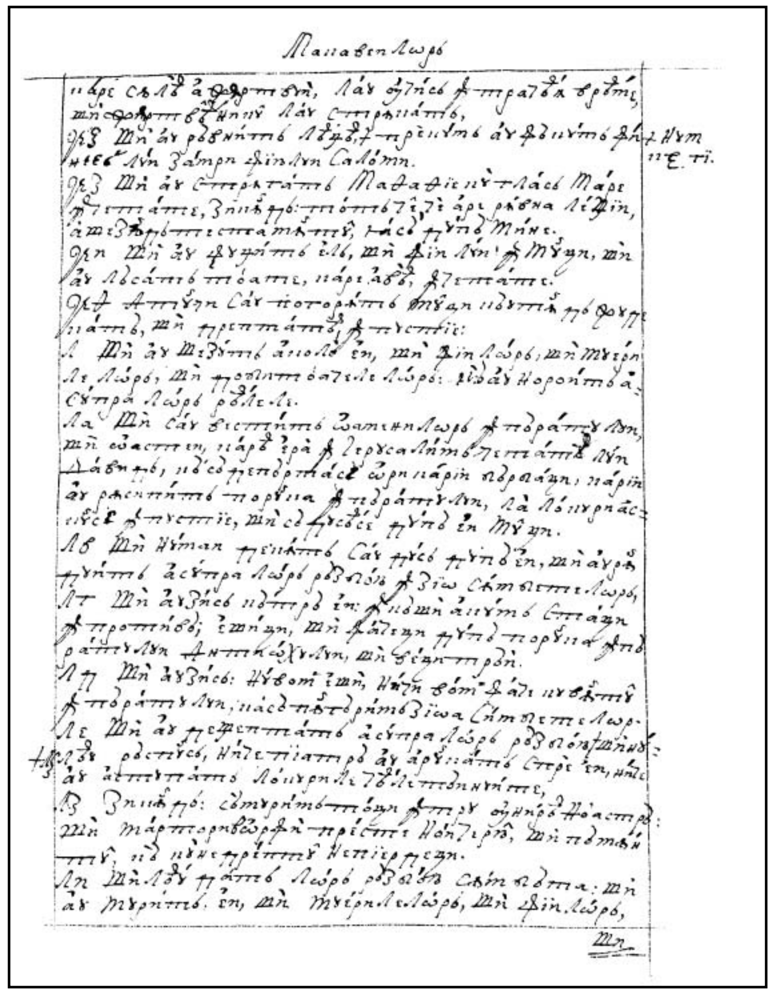

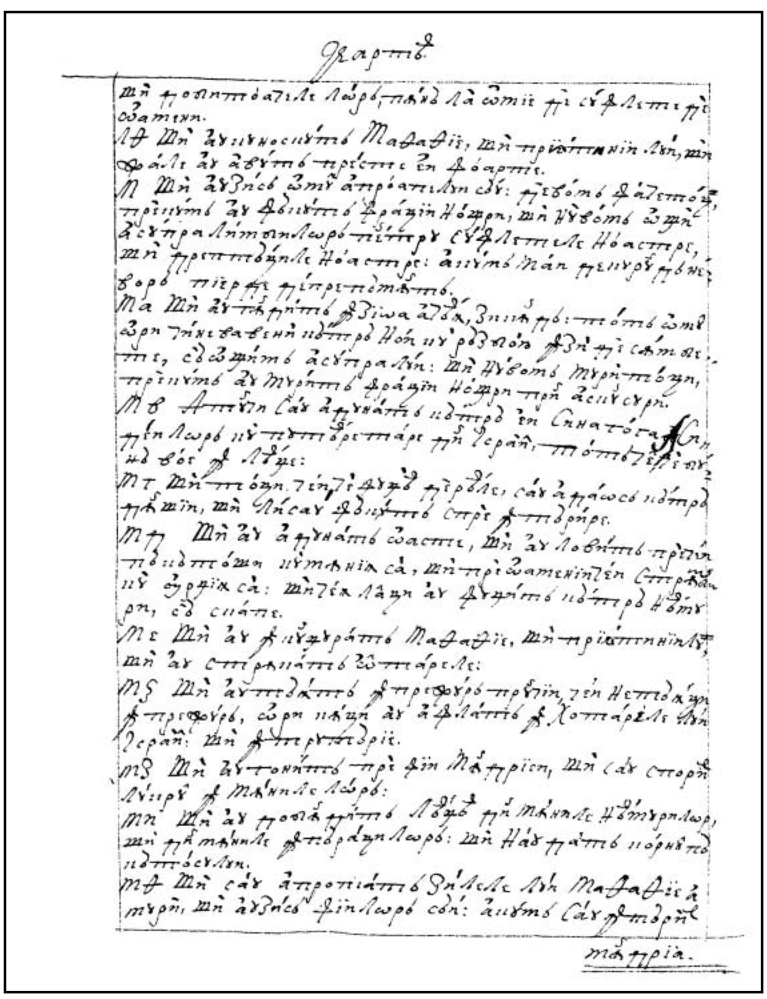
163v 164r

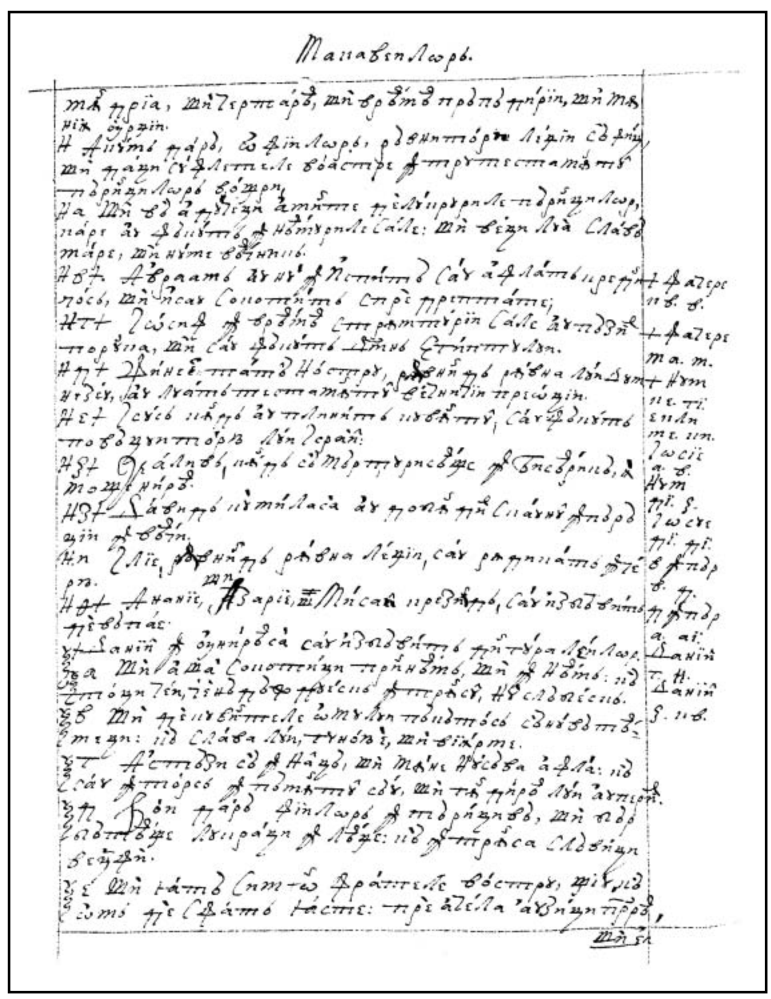
164v

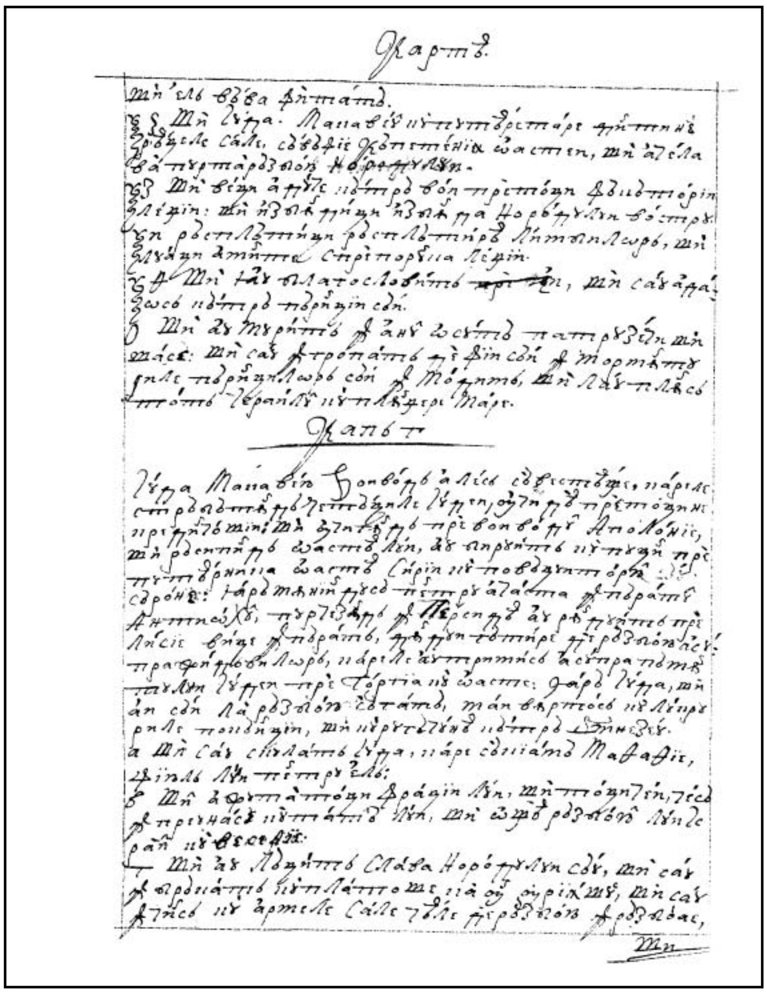
165r

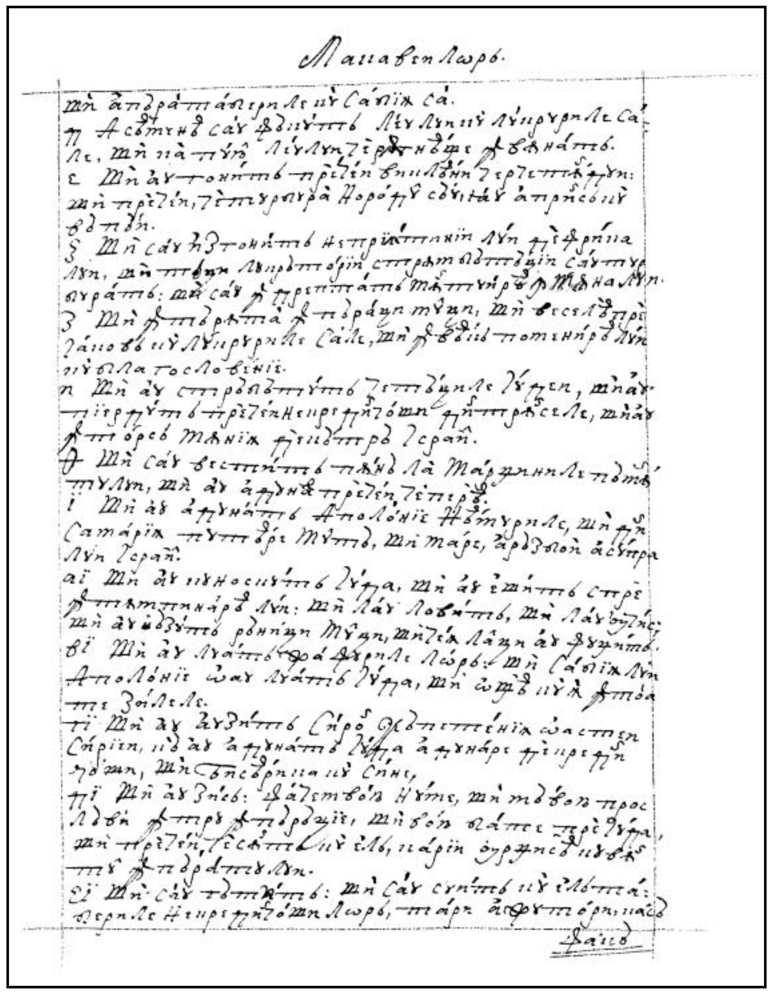
165v

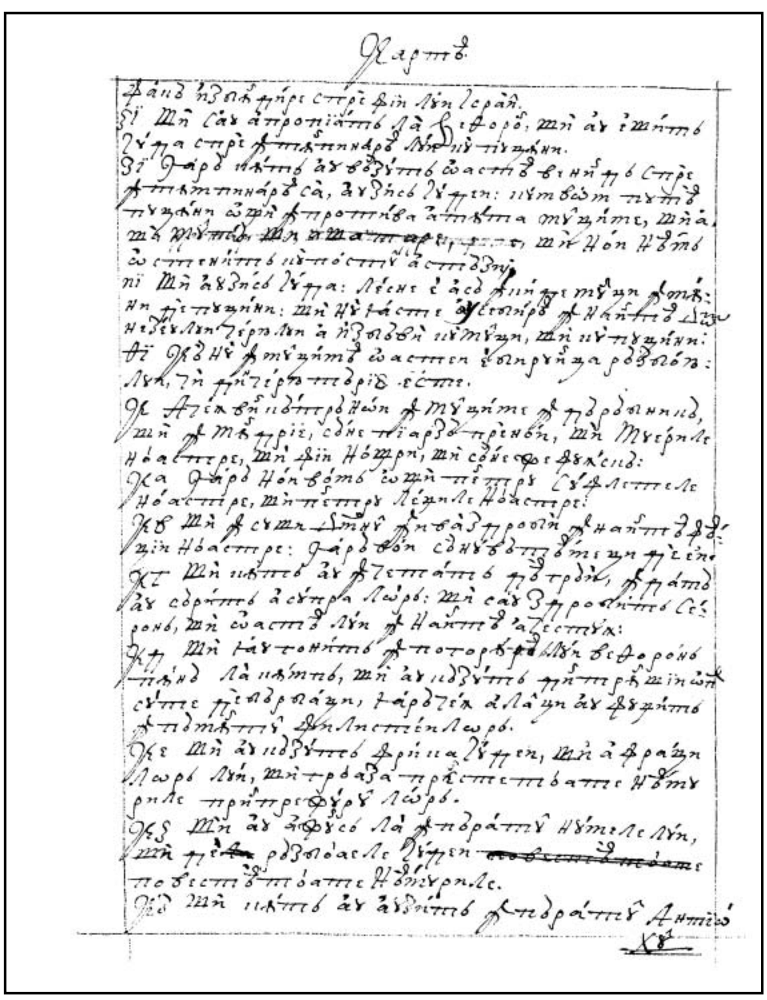
166r

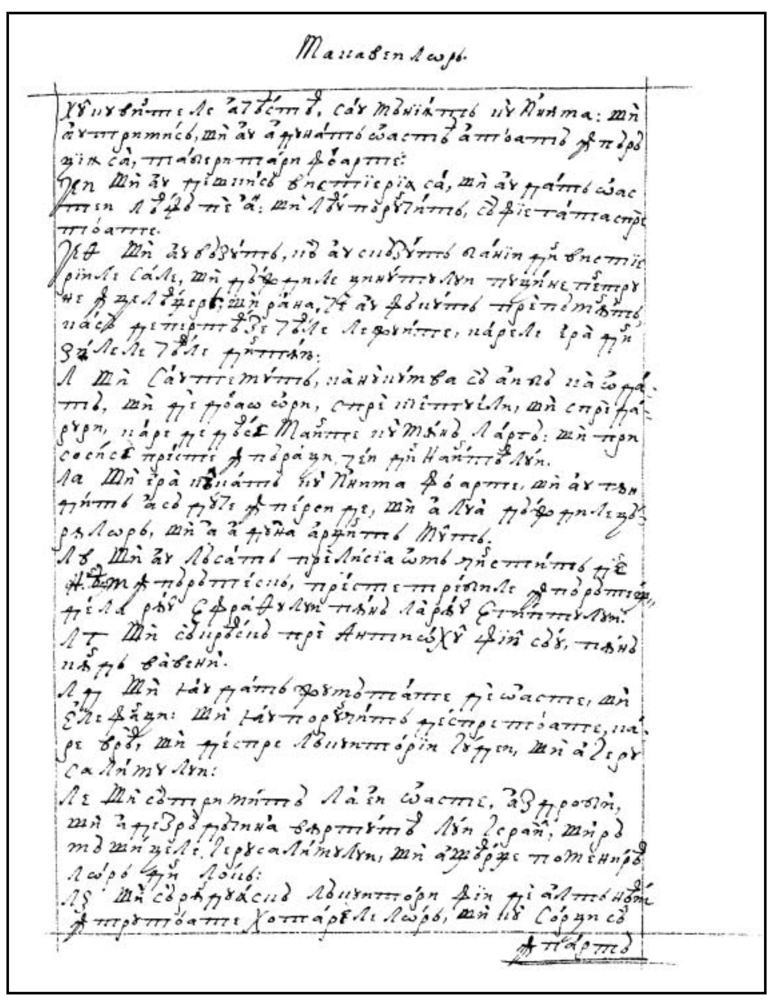
166v

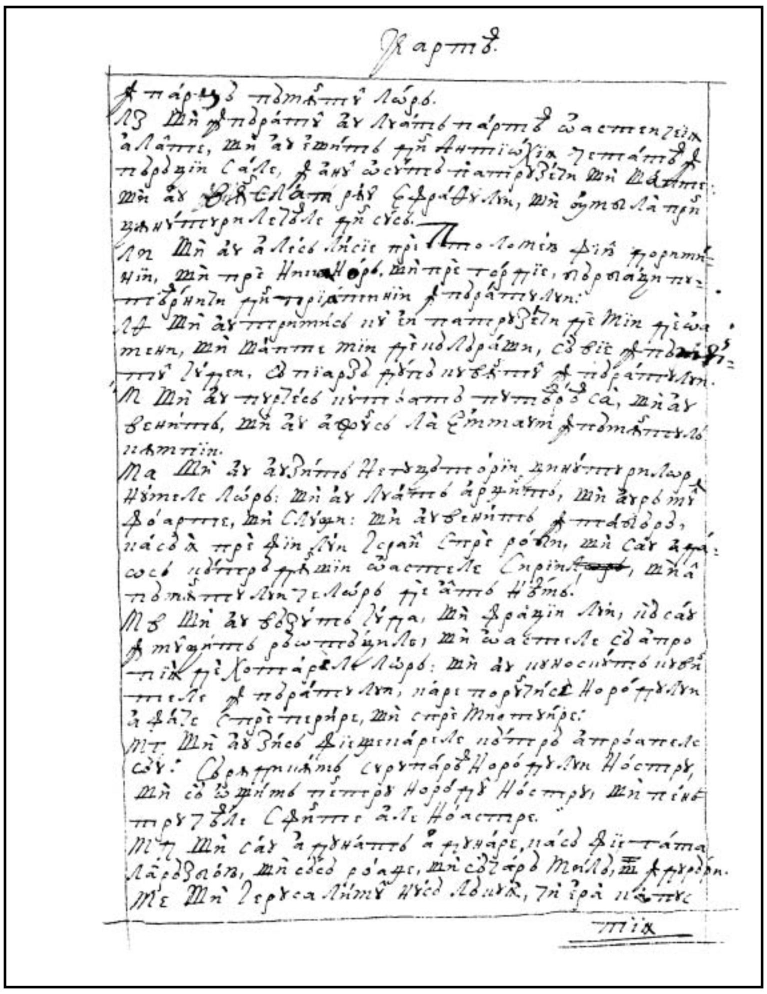
167r

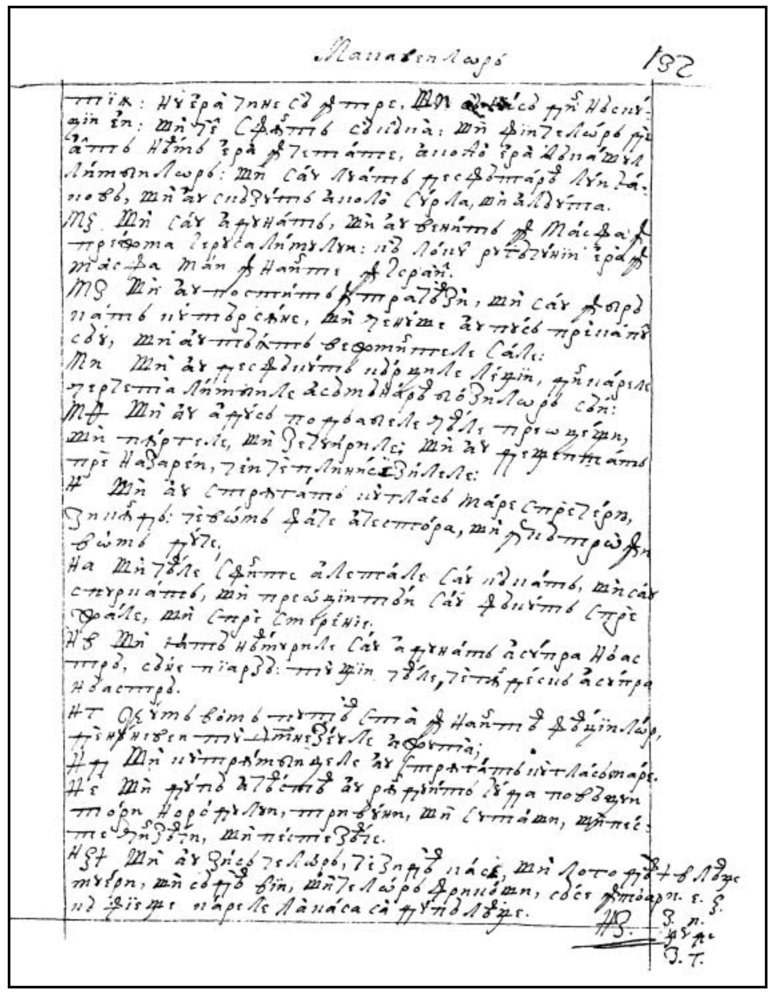
167v

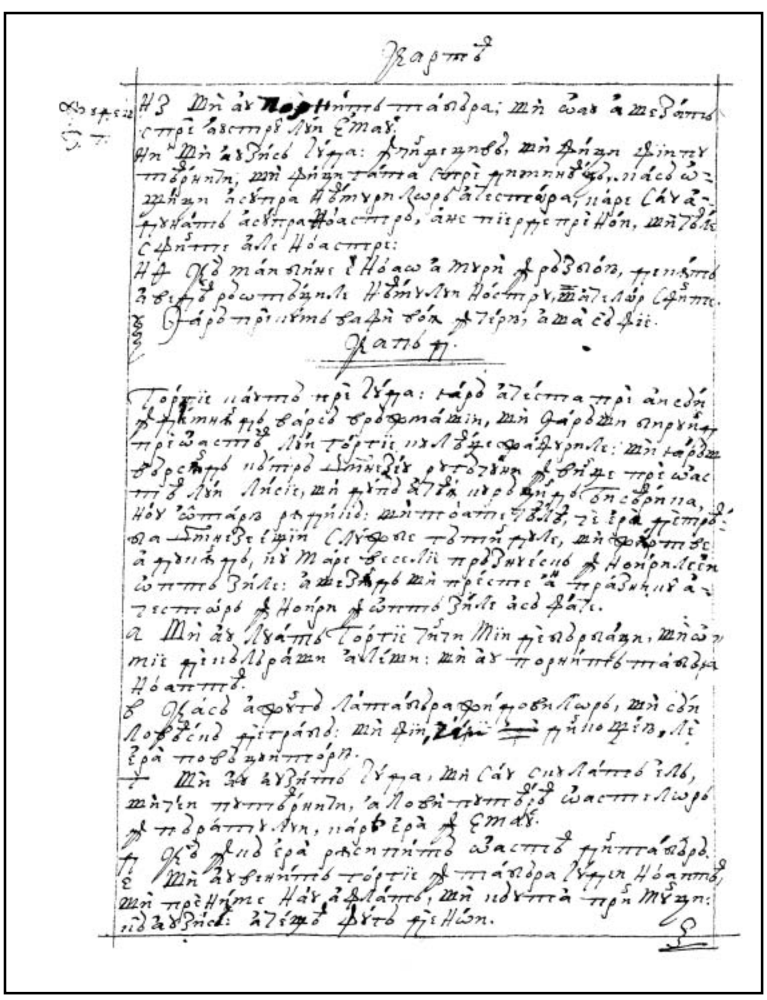
168r

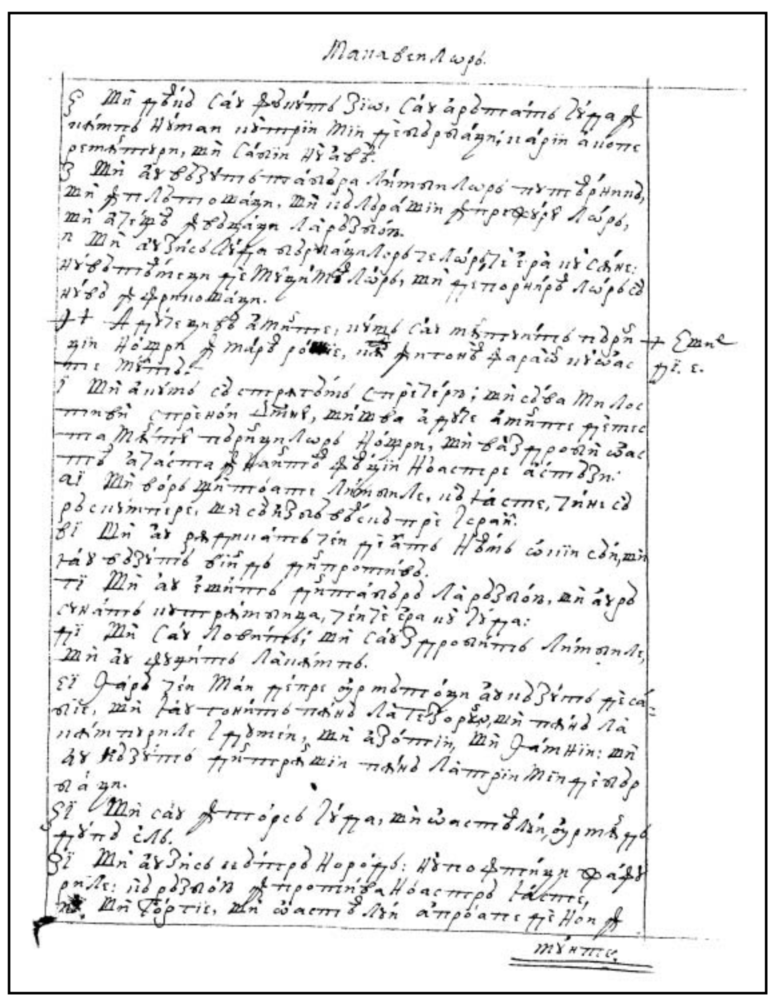
168v

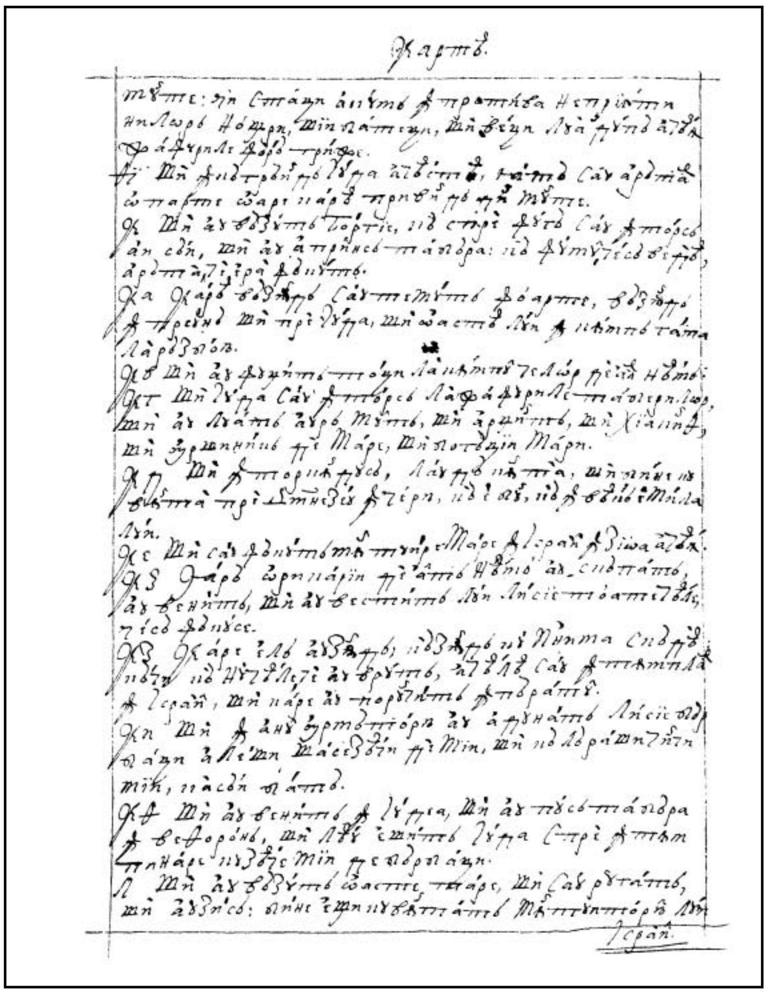
169r

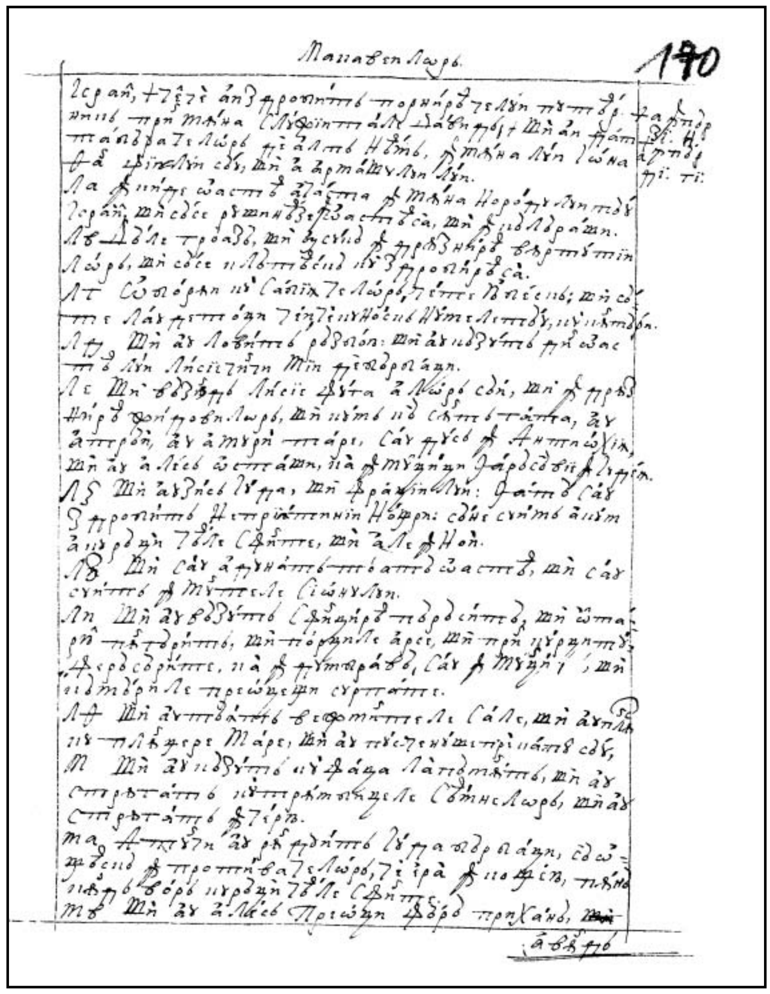
169v

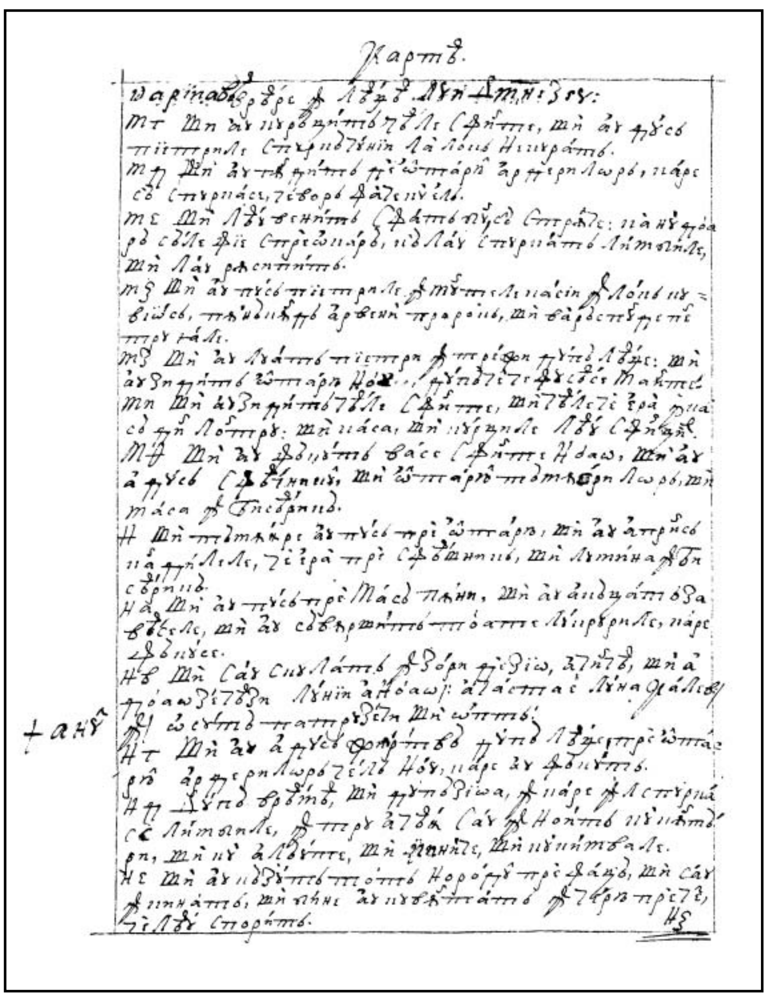
170r

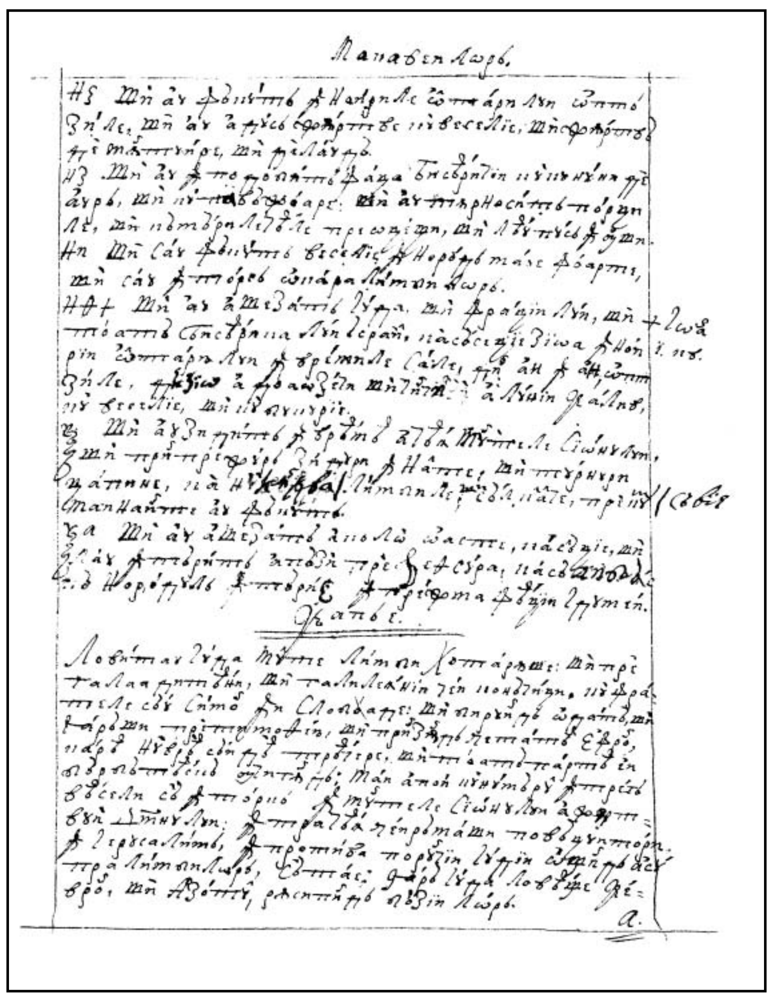
170v

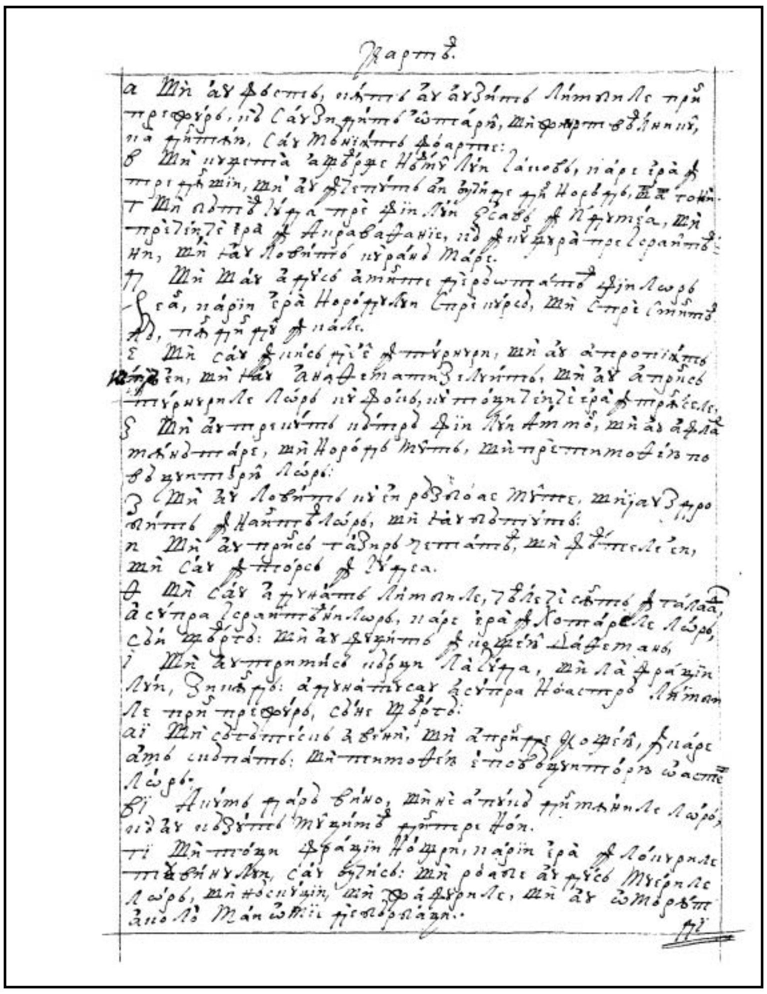
171r

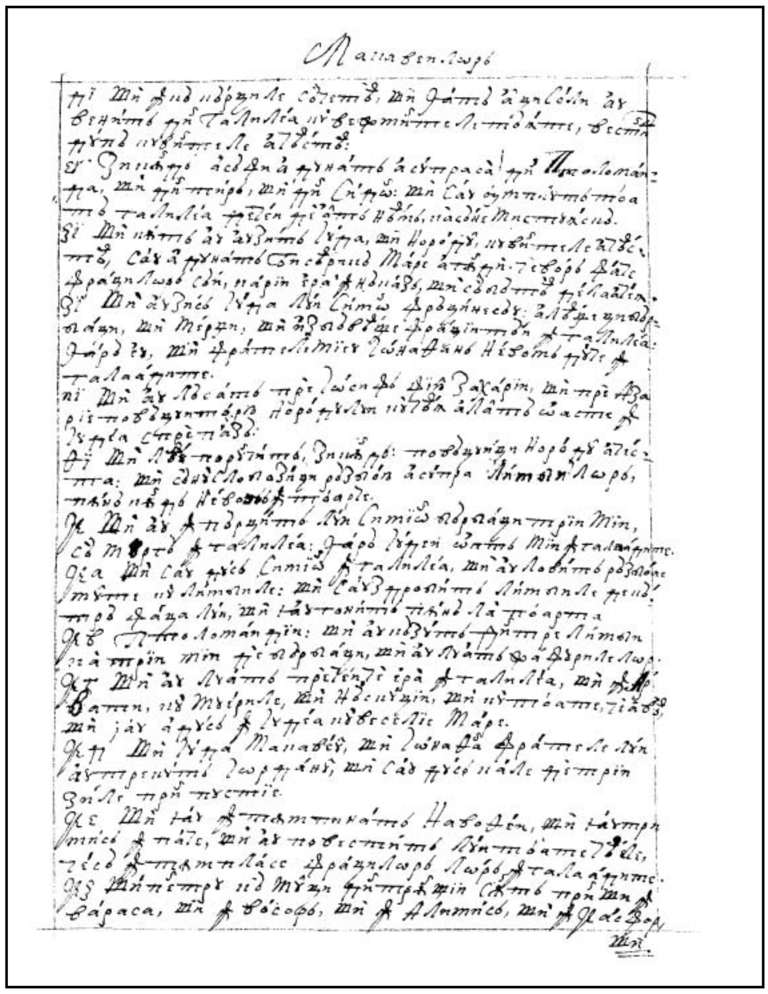
171v

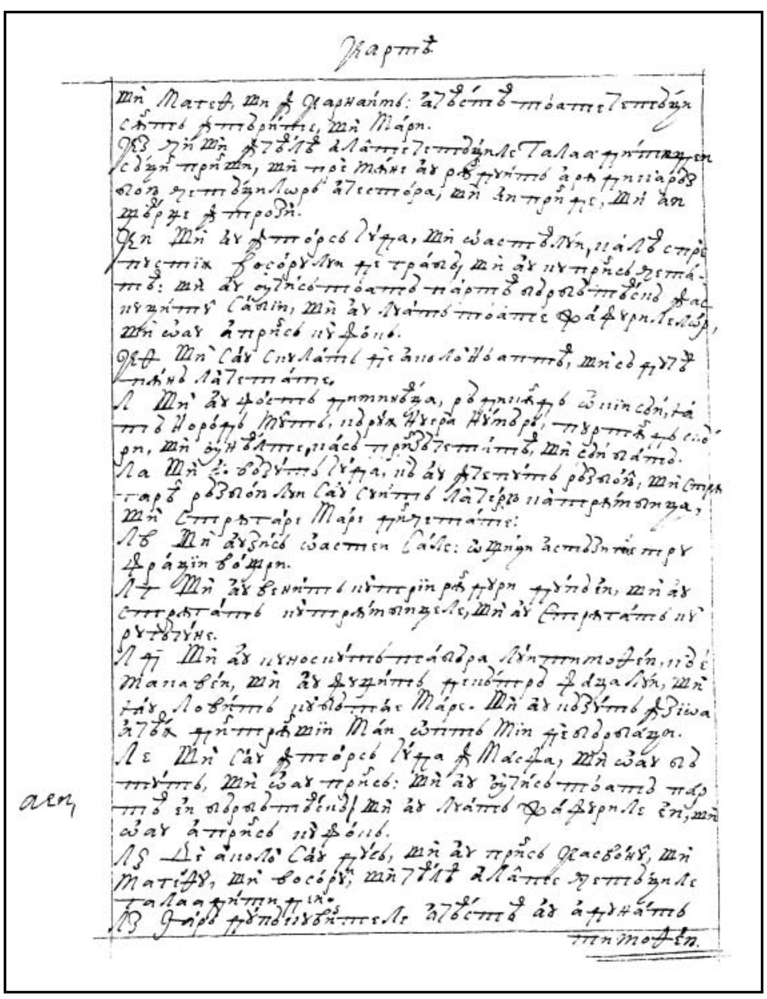
172r

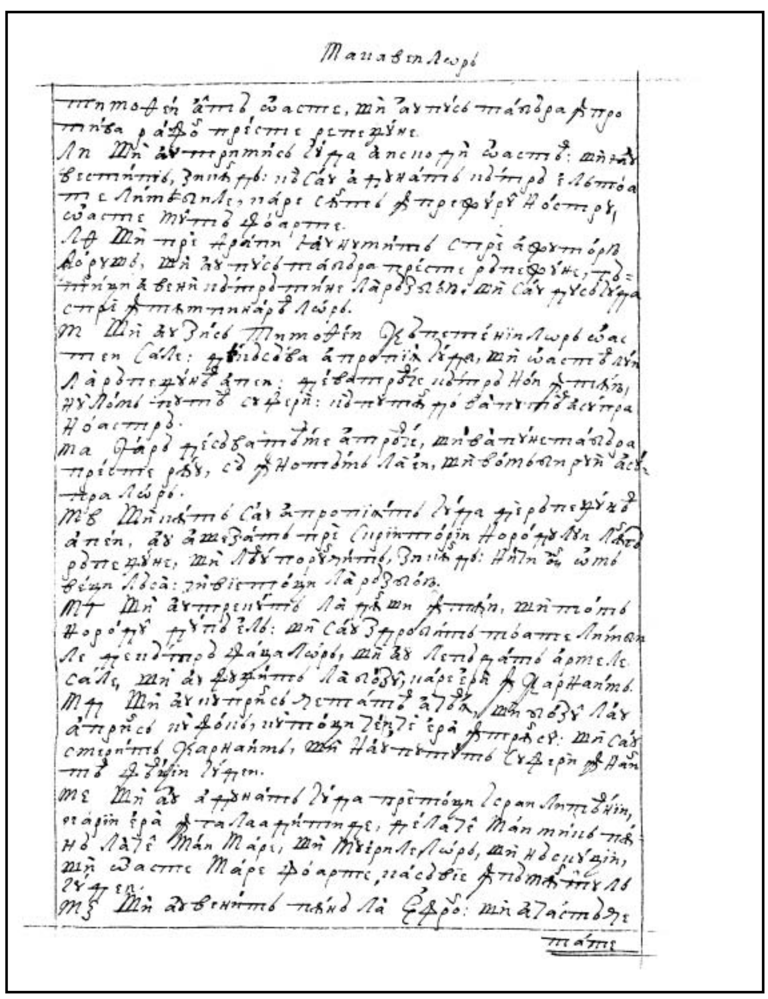
172v

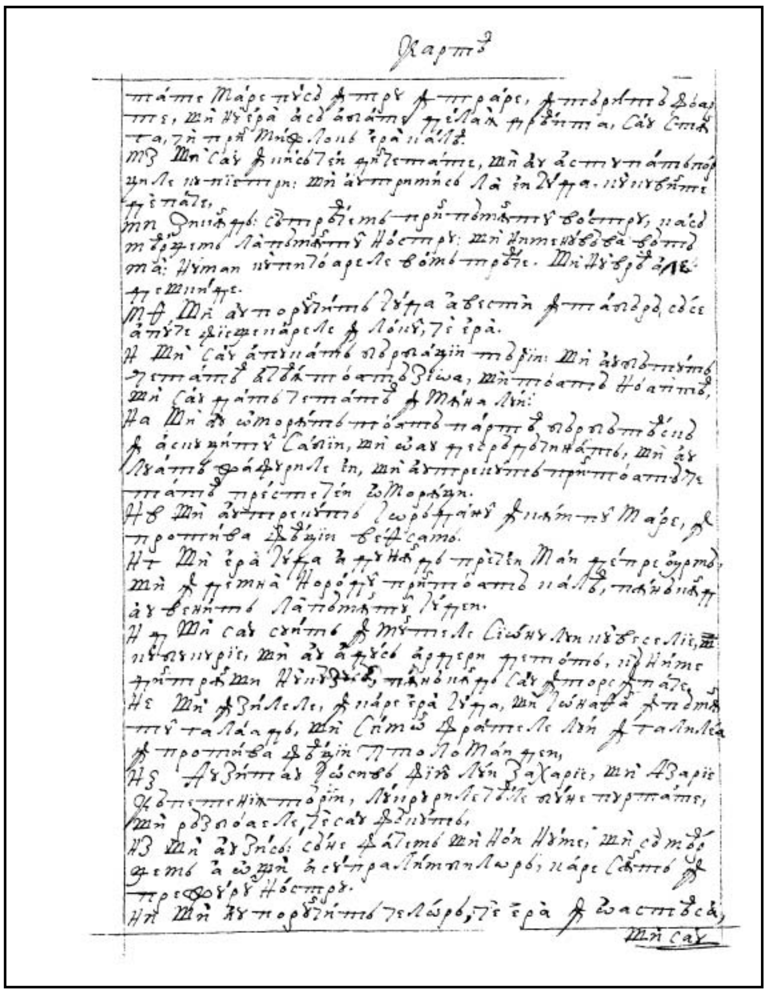
173r

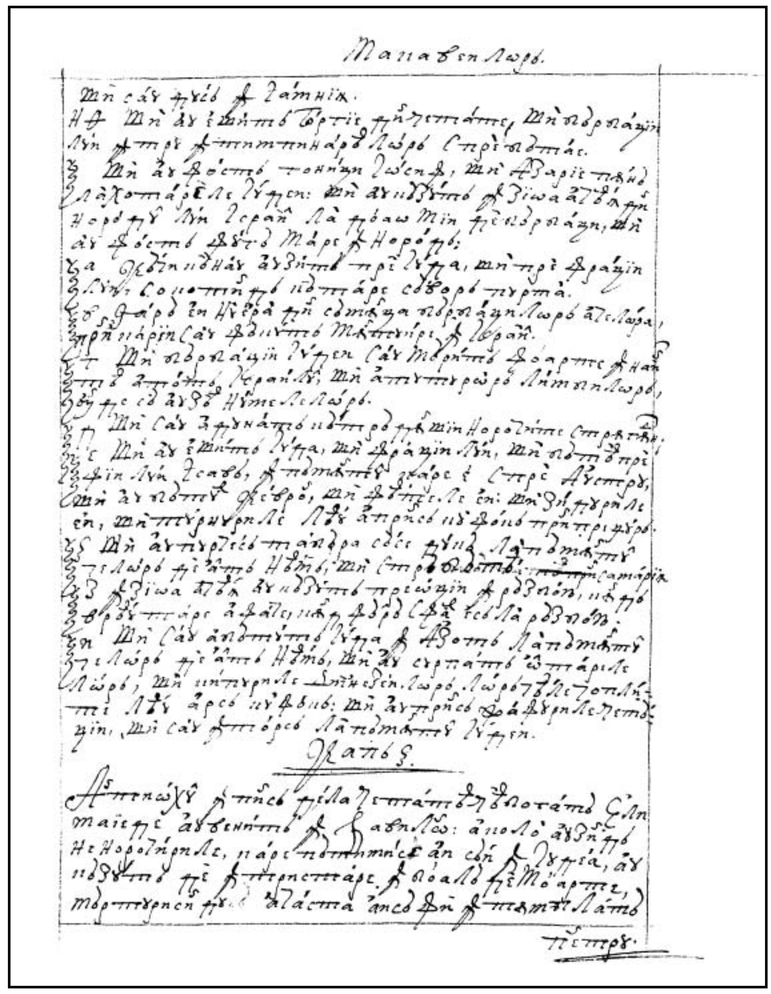

173v

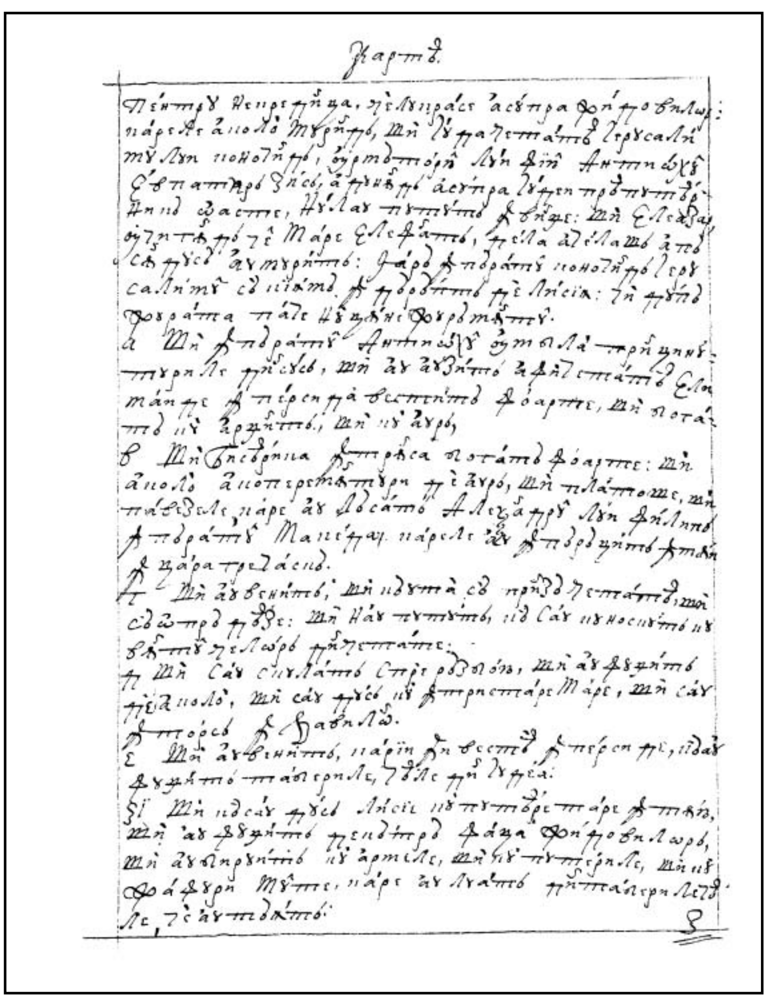
174r

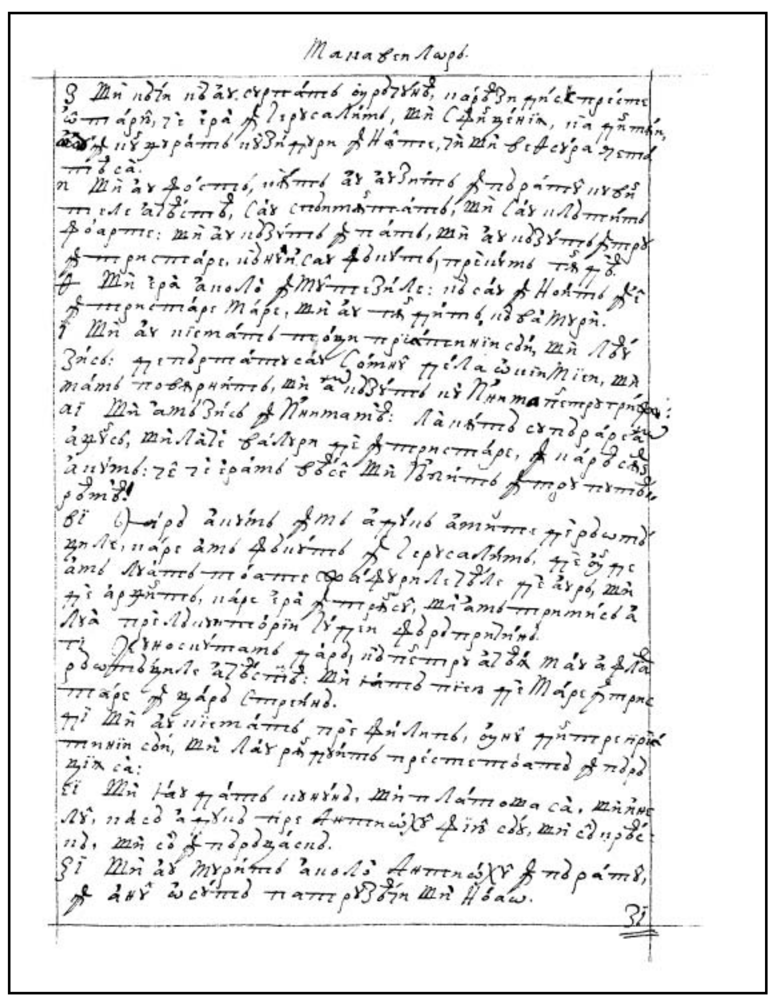

174v

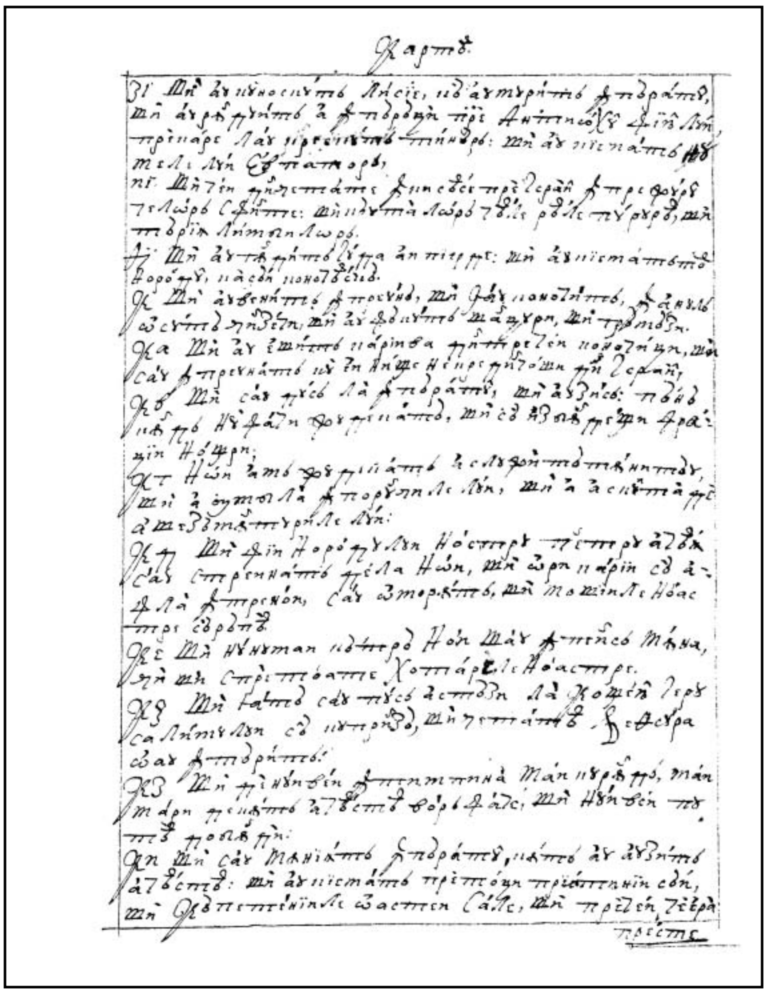
175r

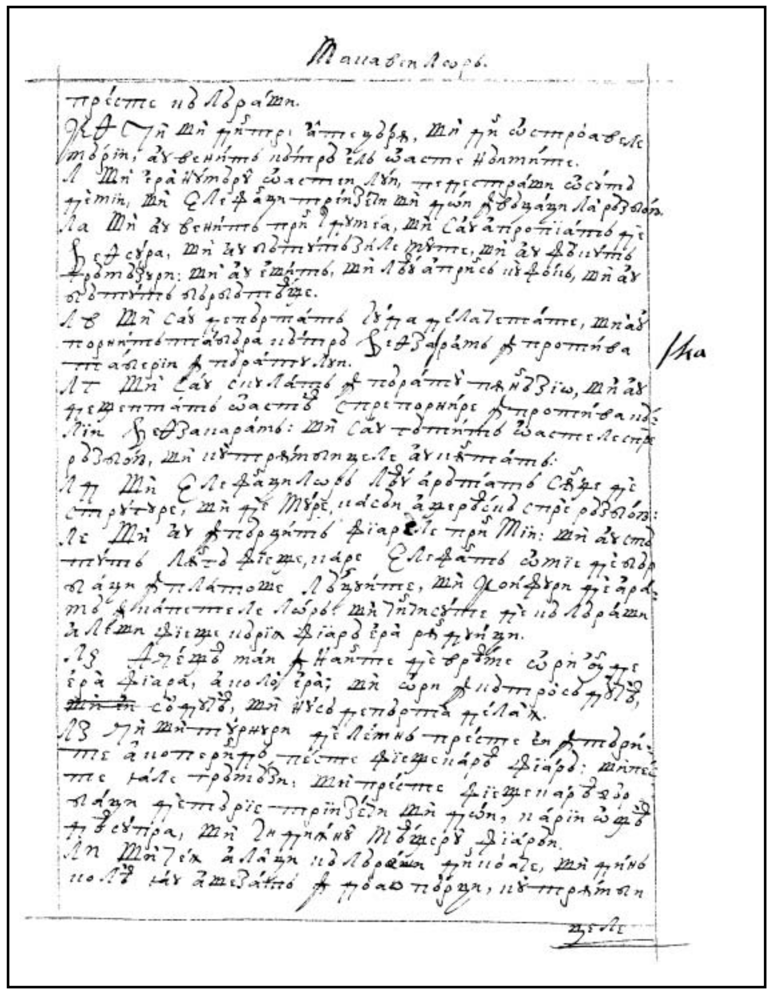

175v

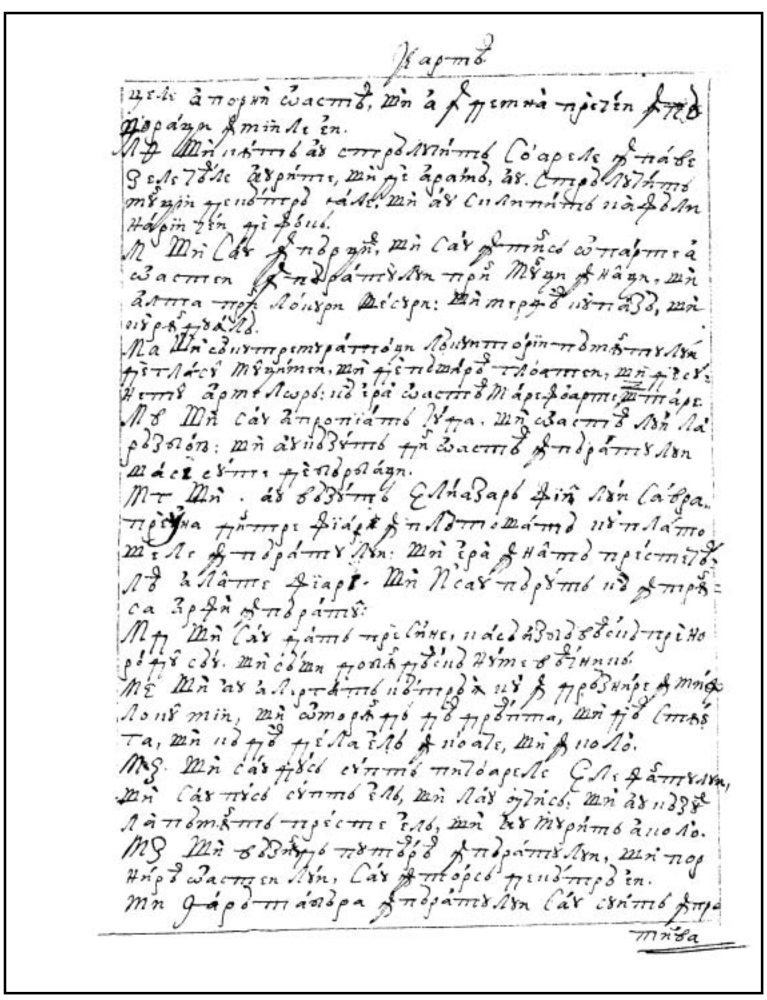
176r

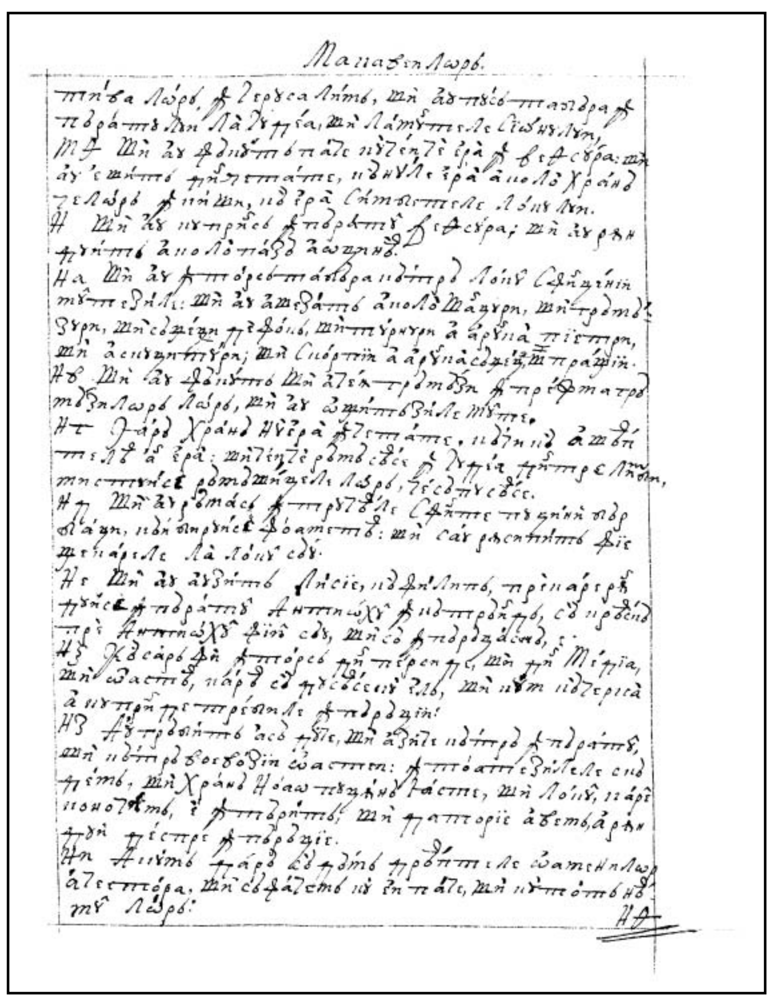
176v

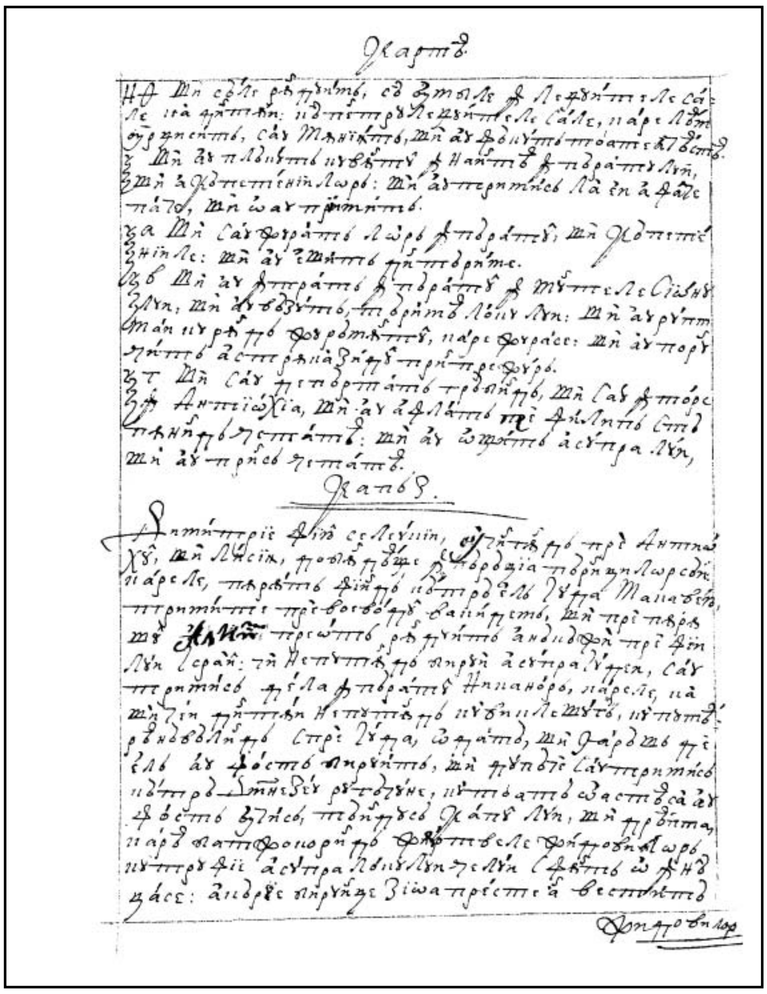
177r

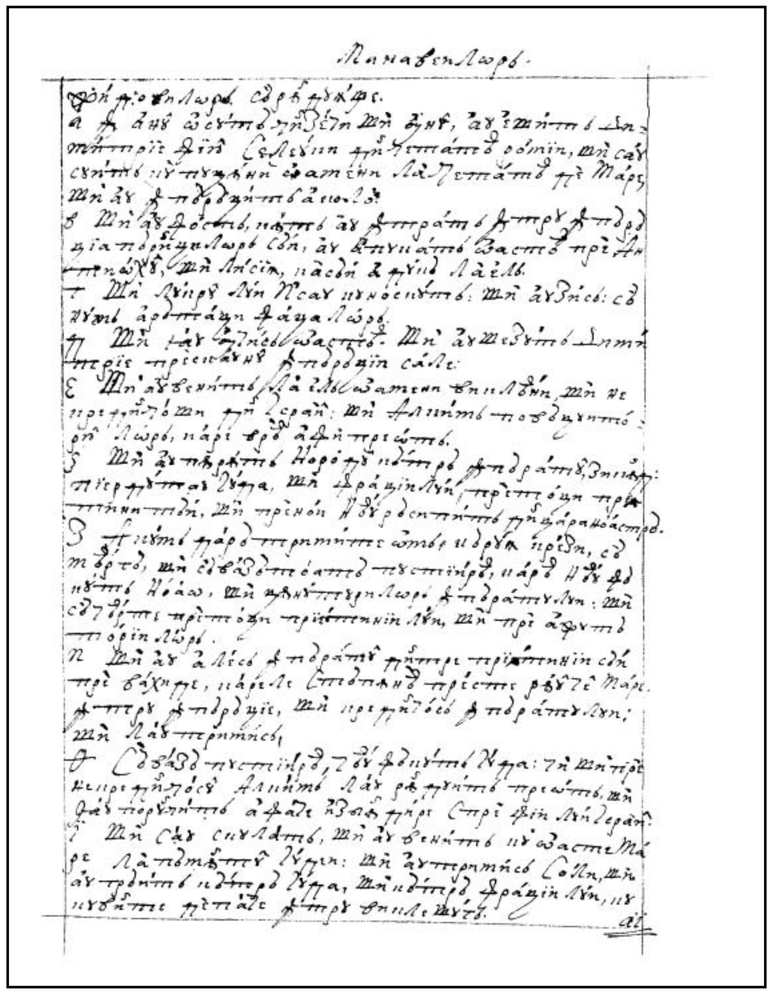
177v

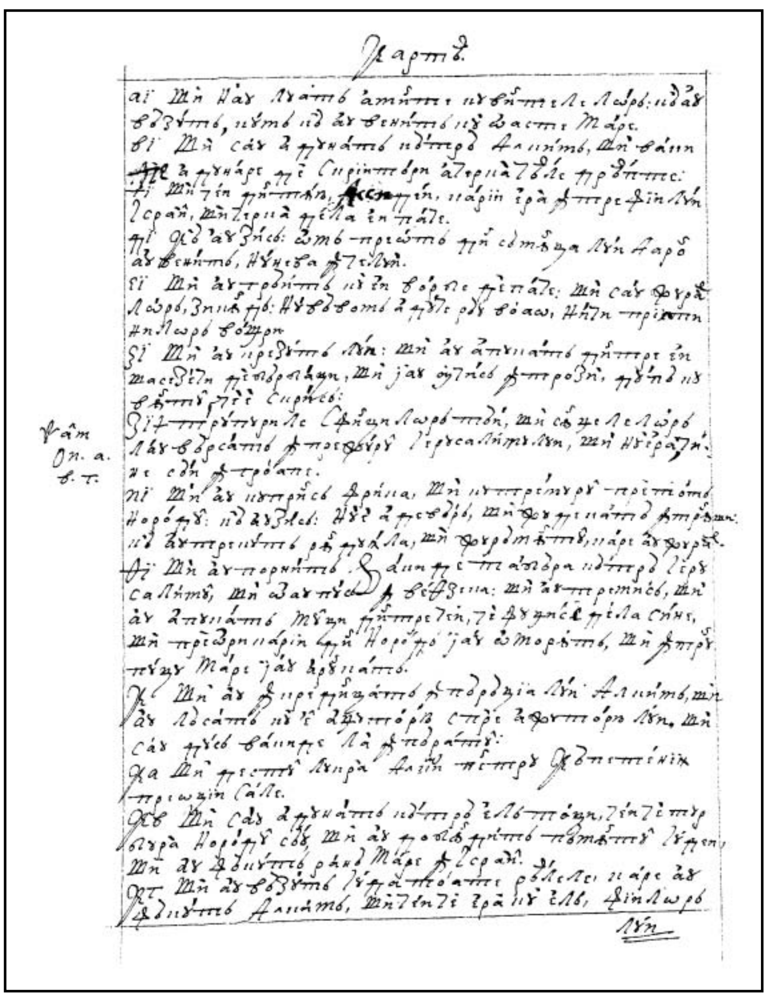
178r

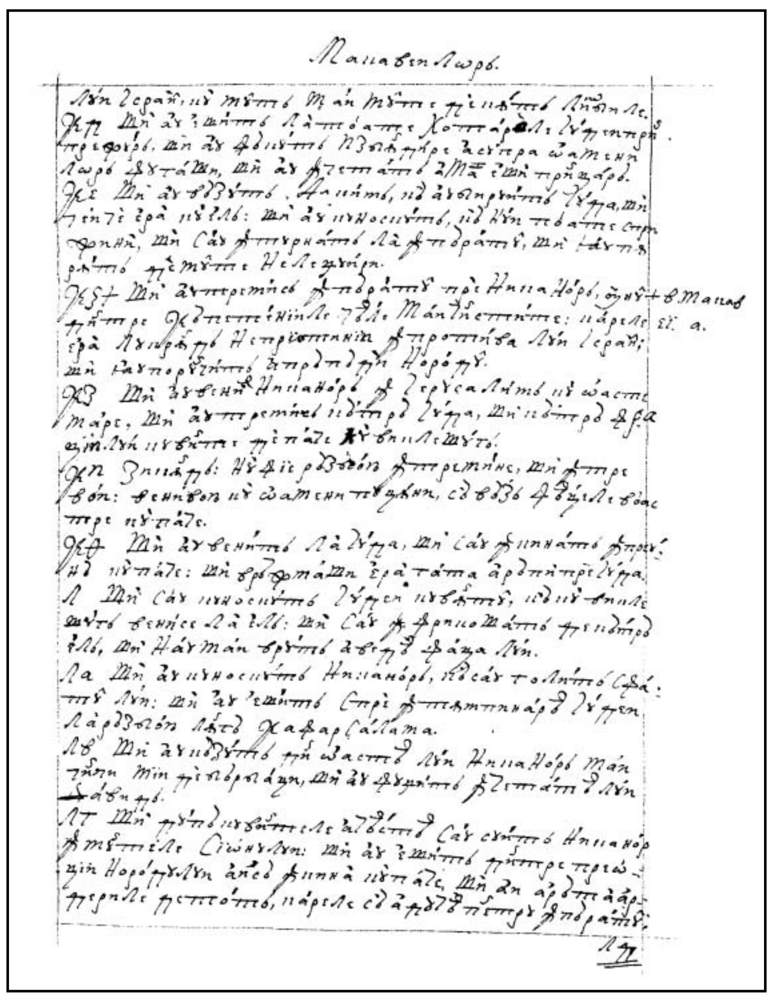
178v

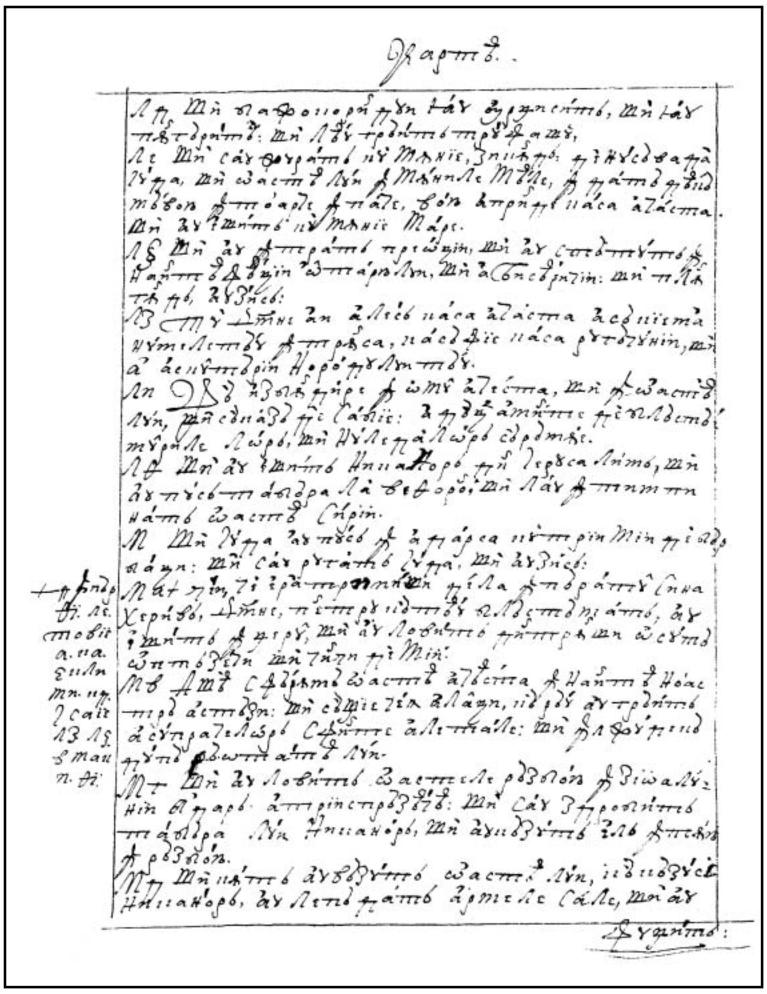
179r

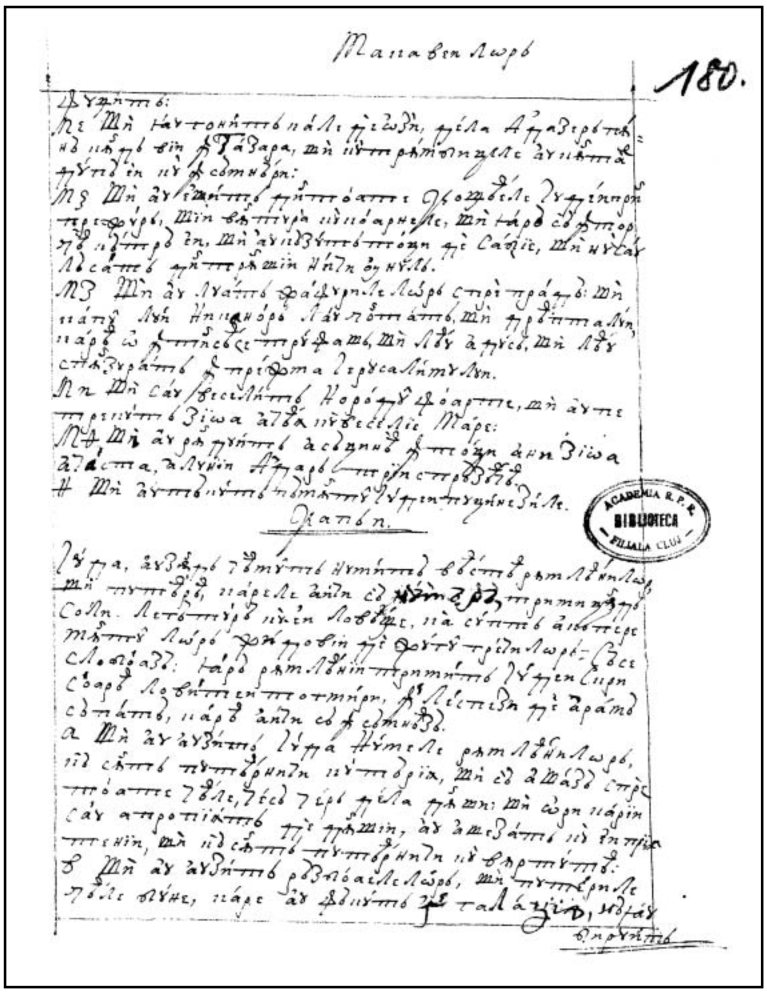
179v

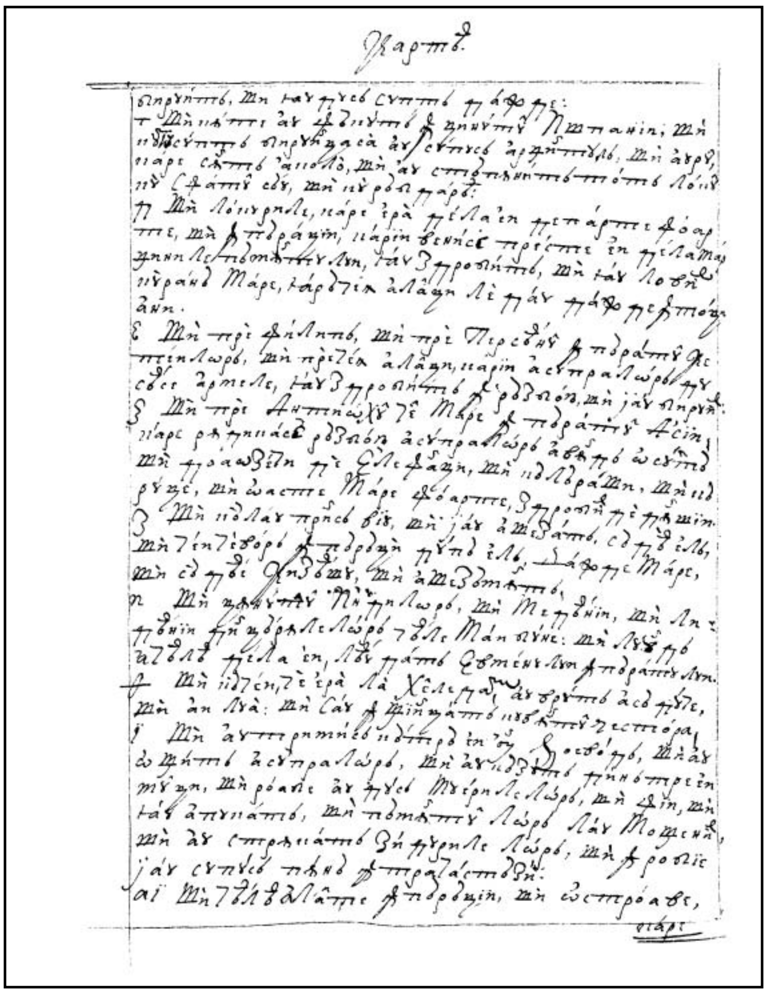
180r

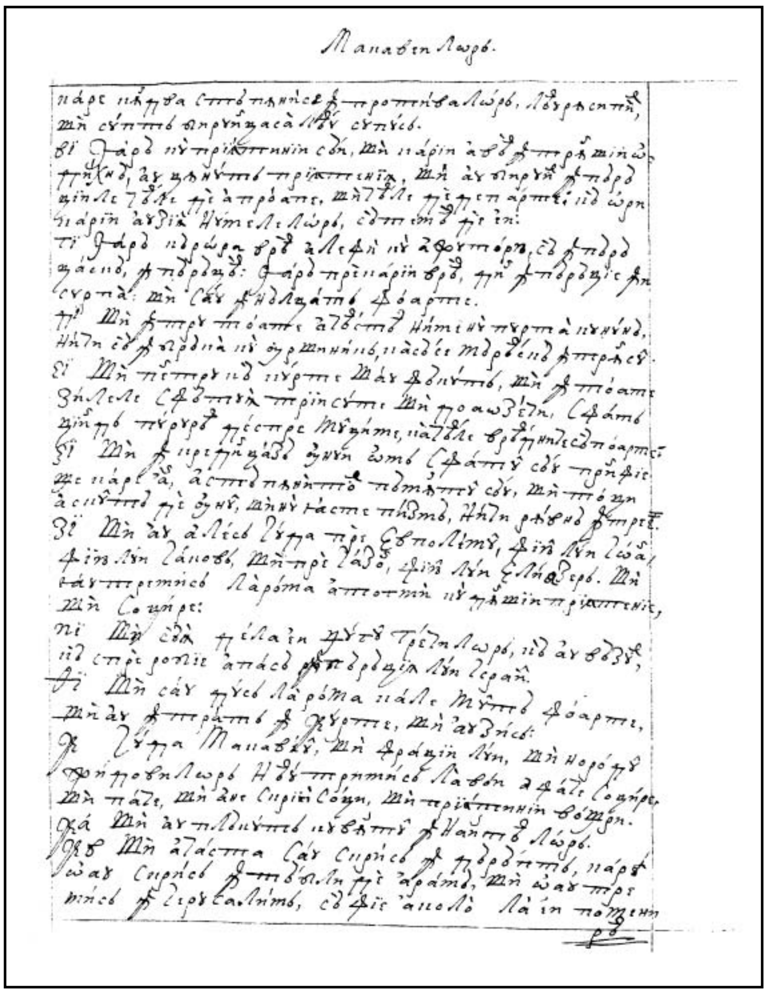
180v

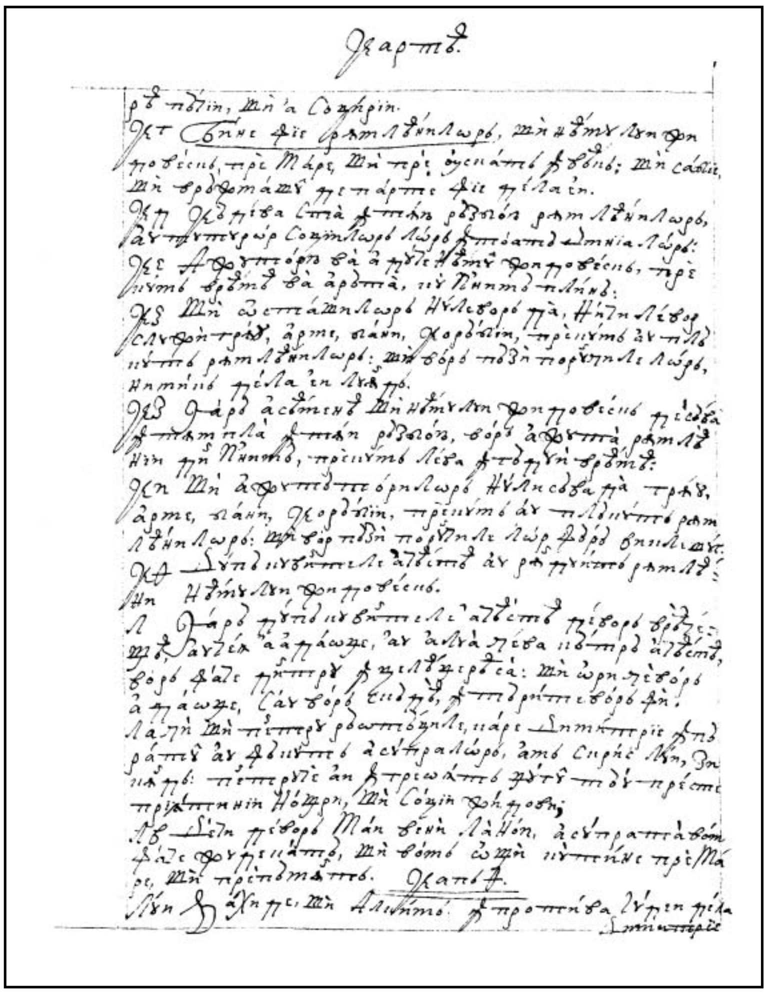
181r

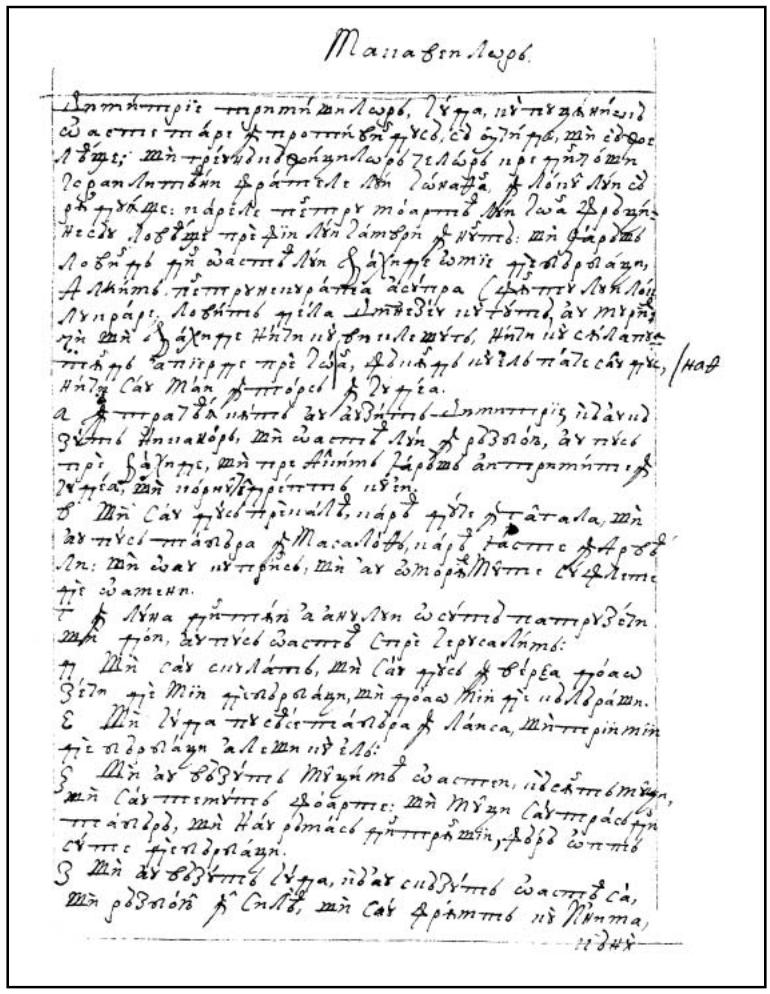
181v

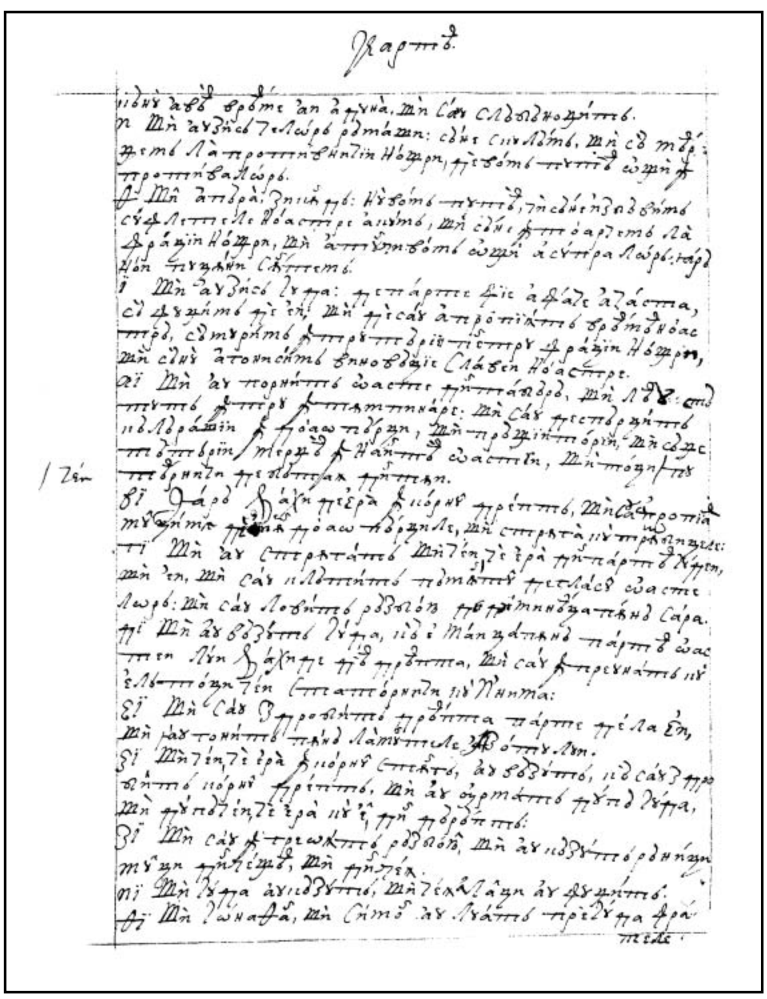
182r

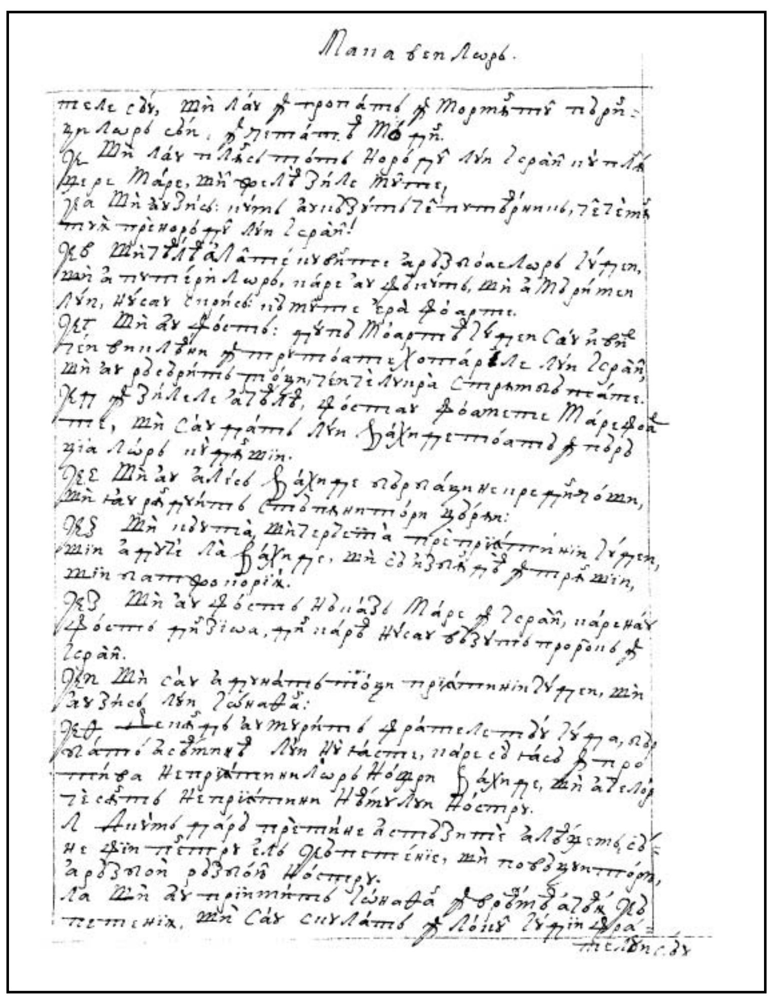
182v

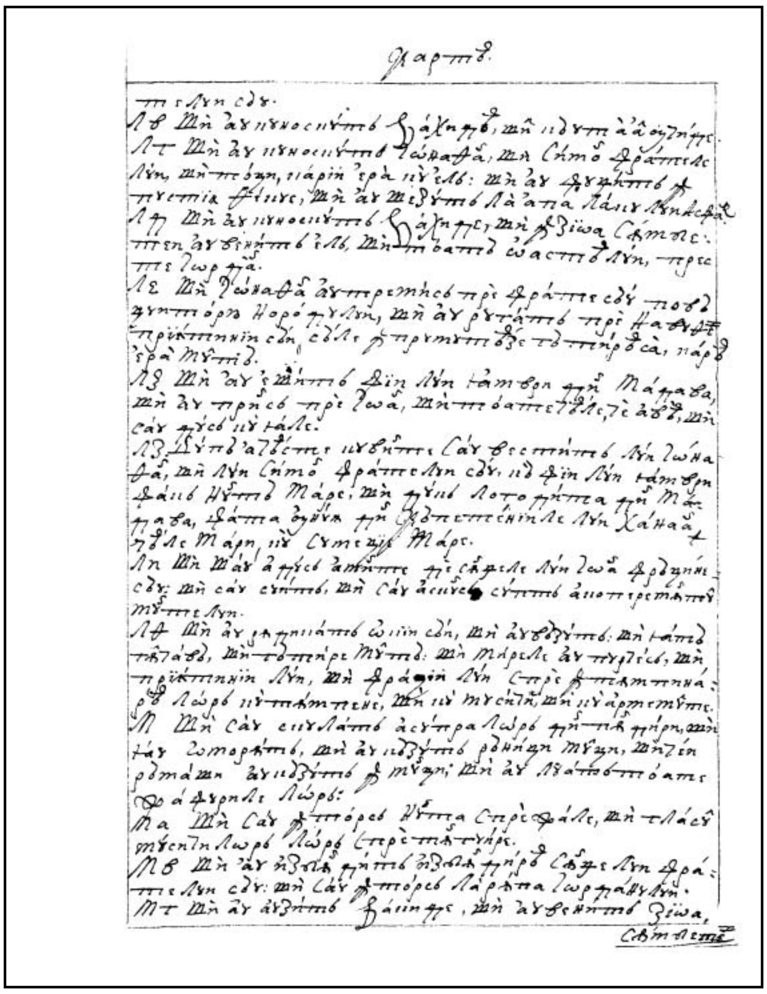
183r

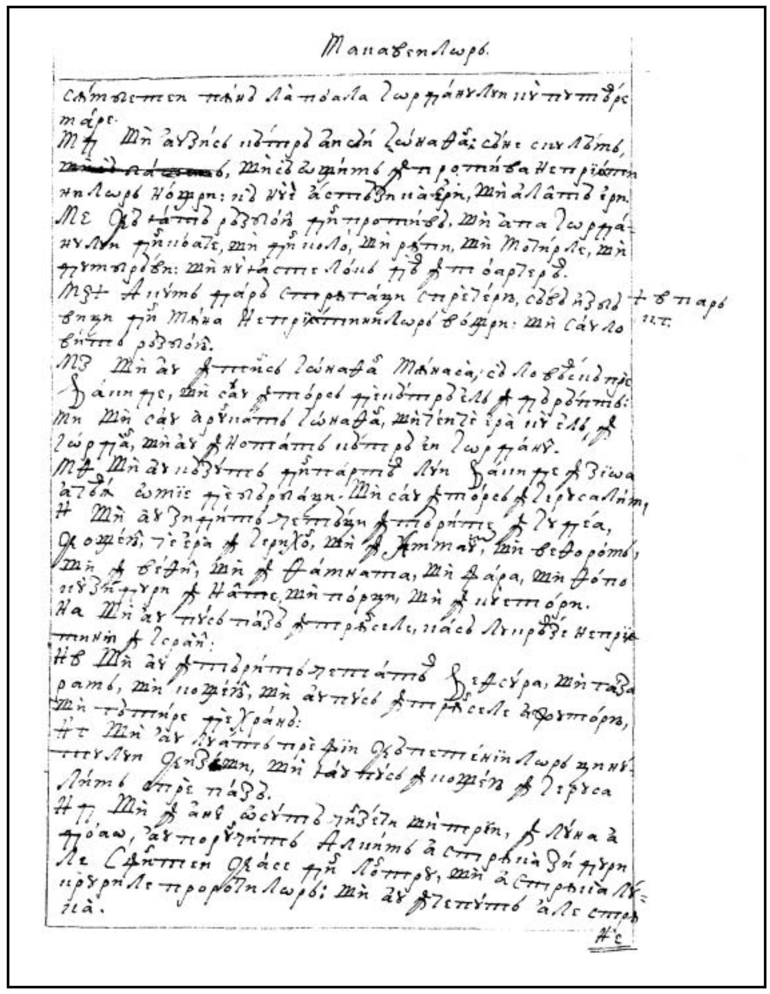
183v

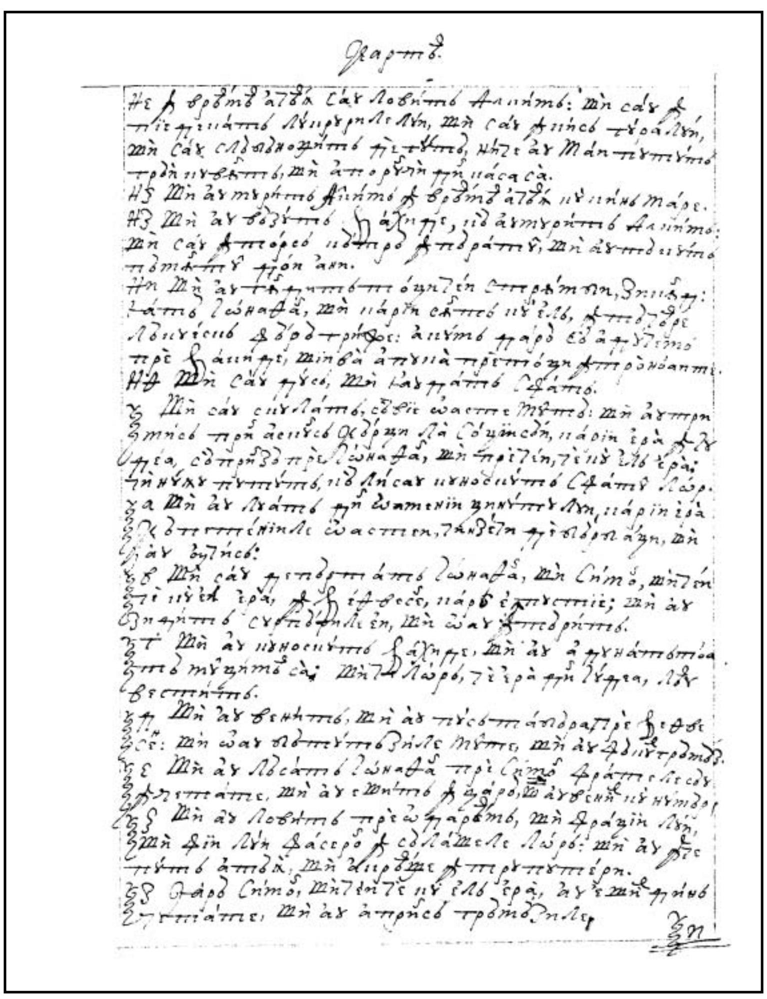
184r

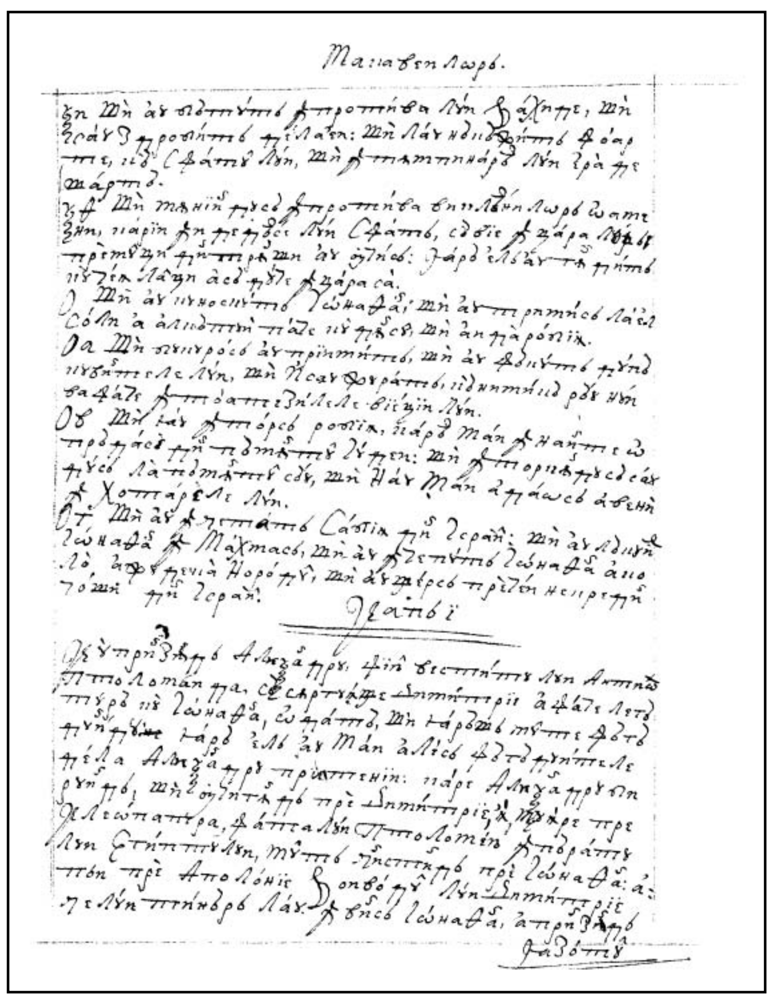
184v

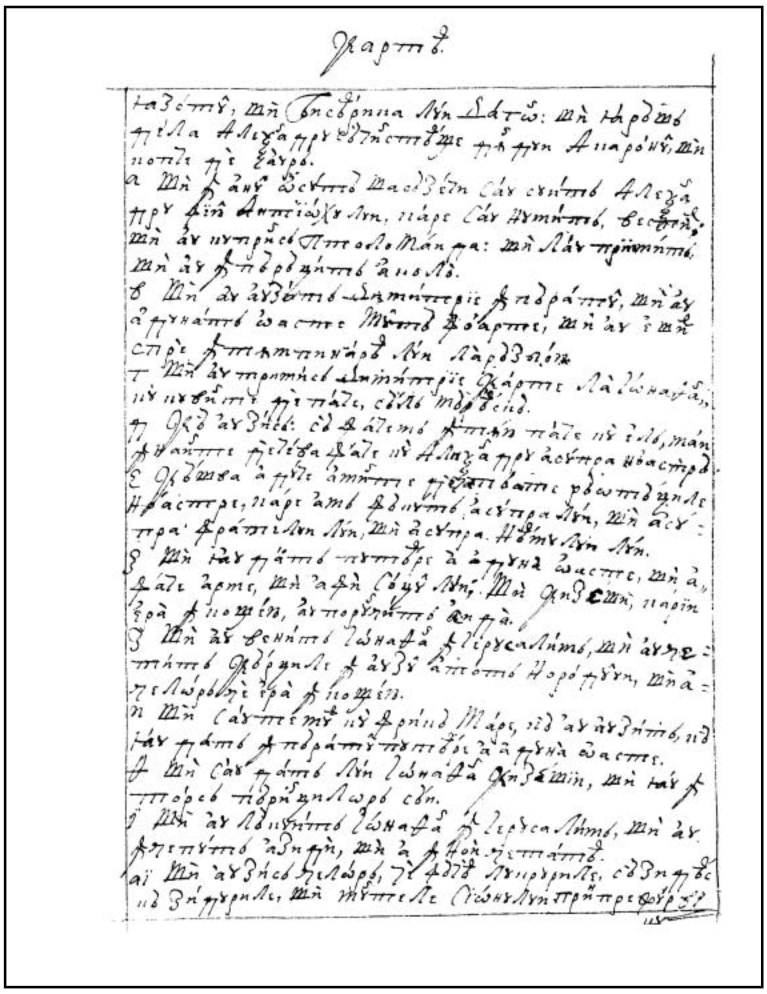
185r

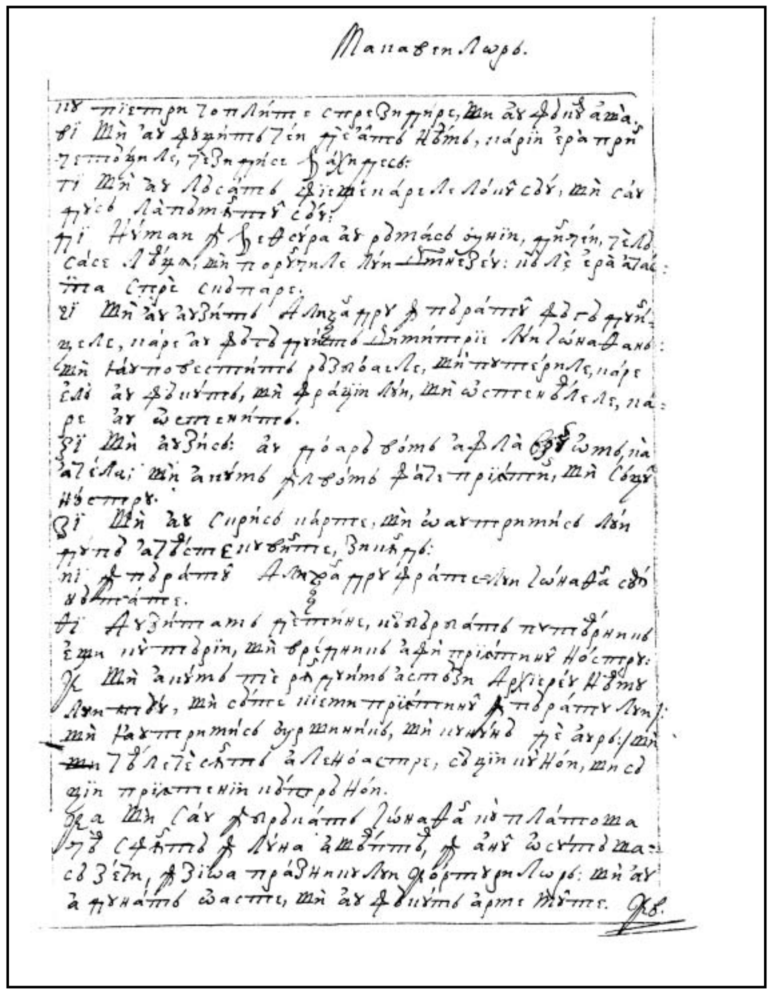

185v

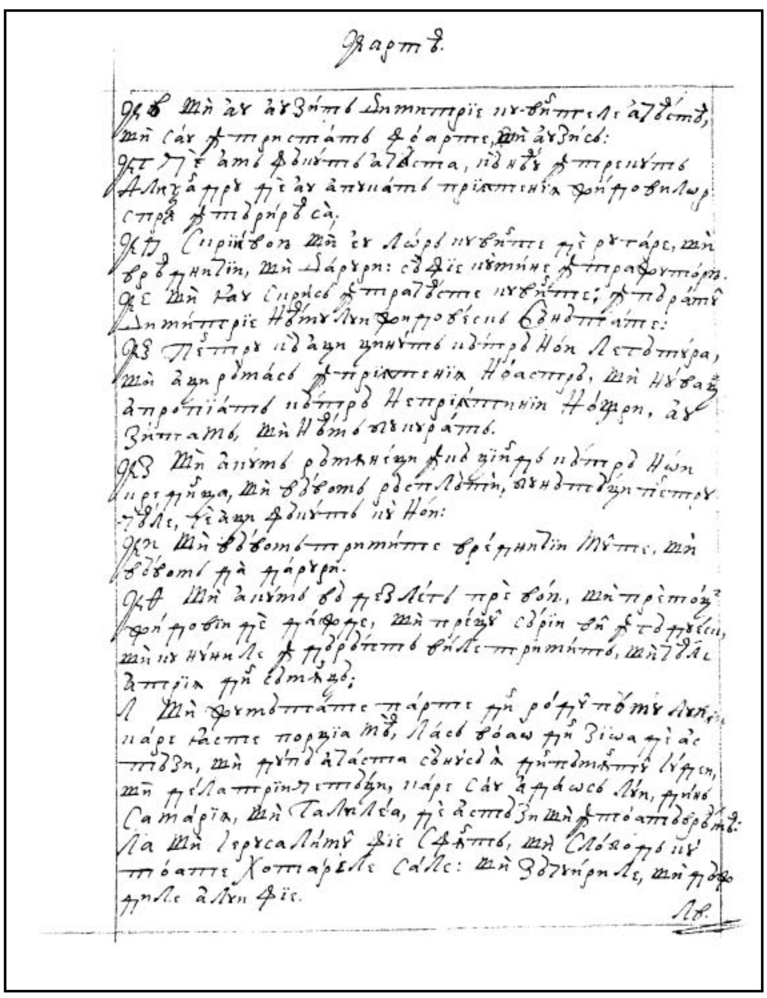
186r

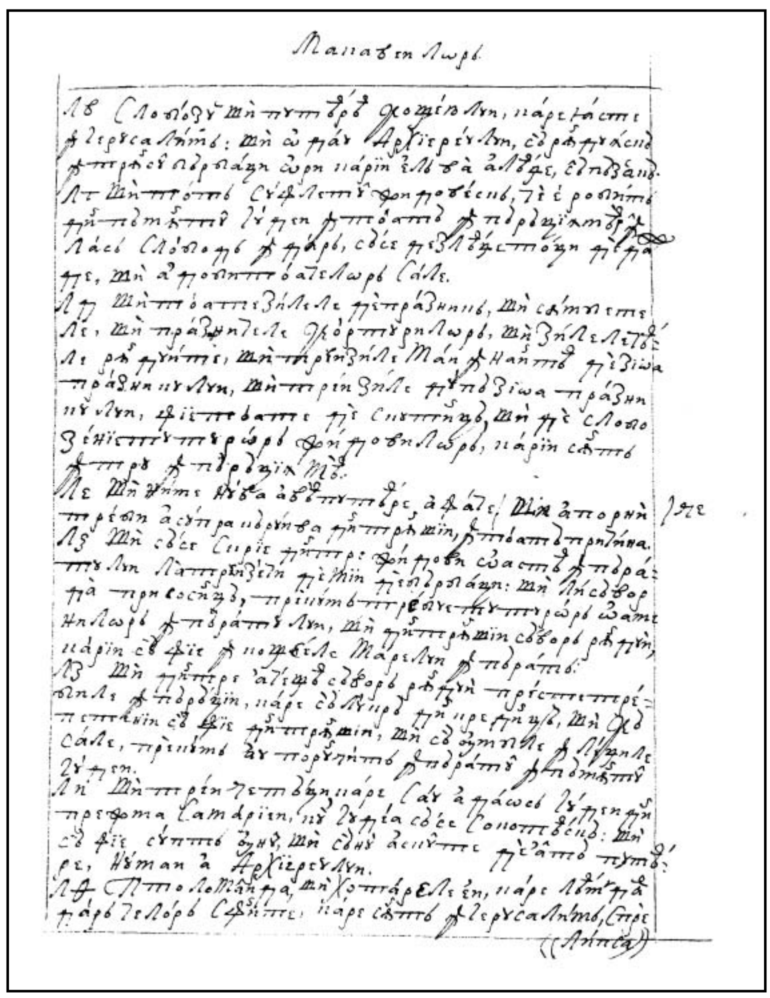

186v

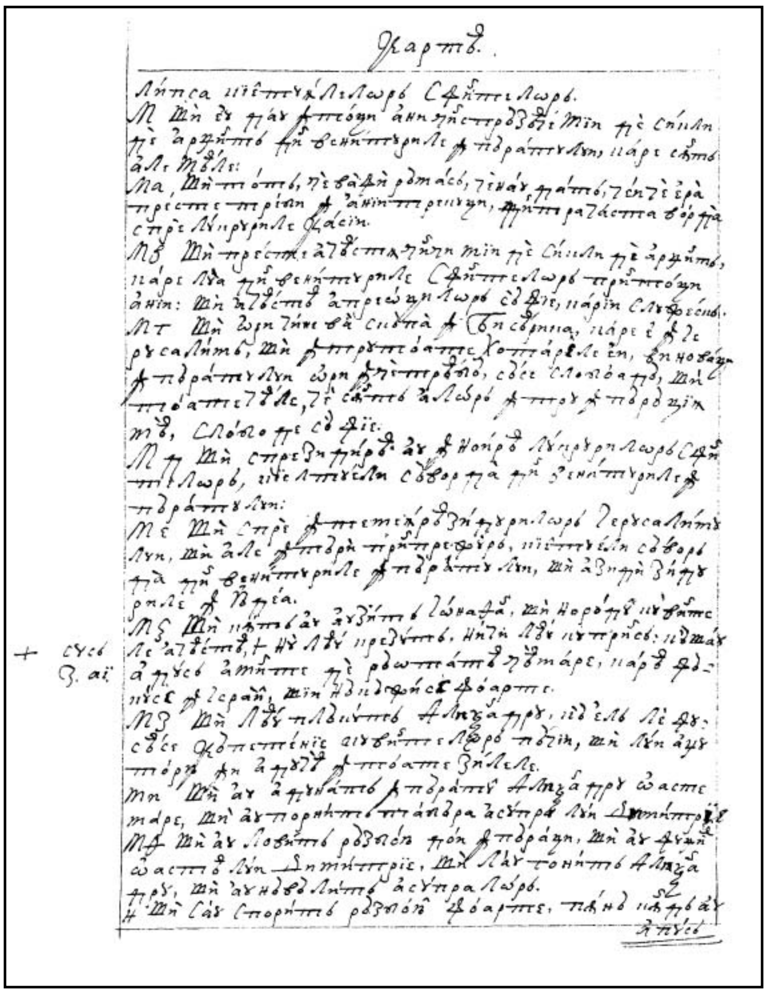
187r

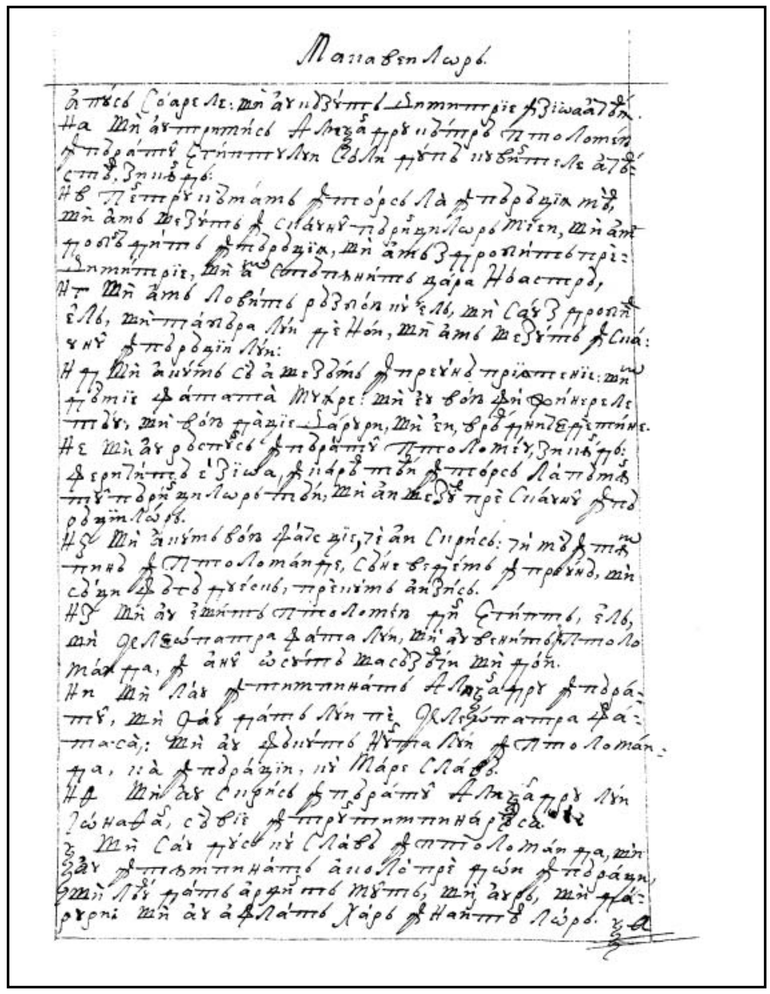

187v

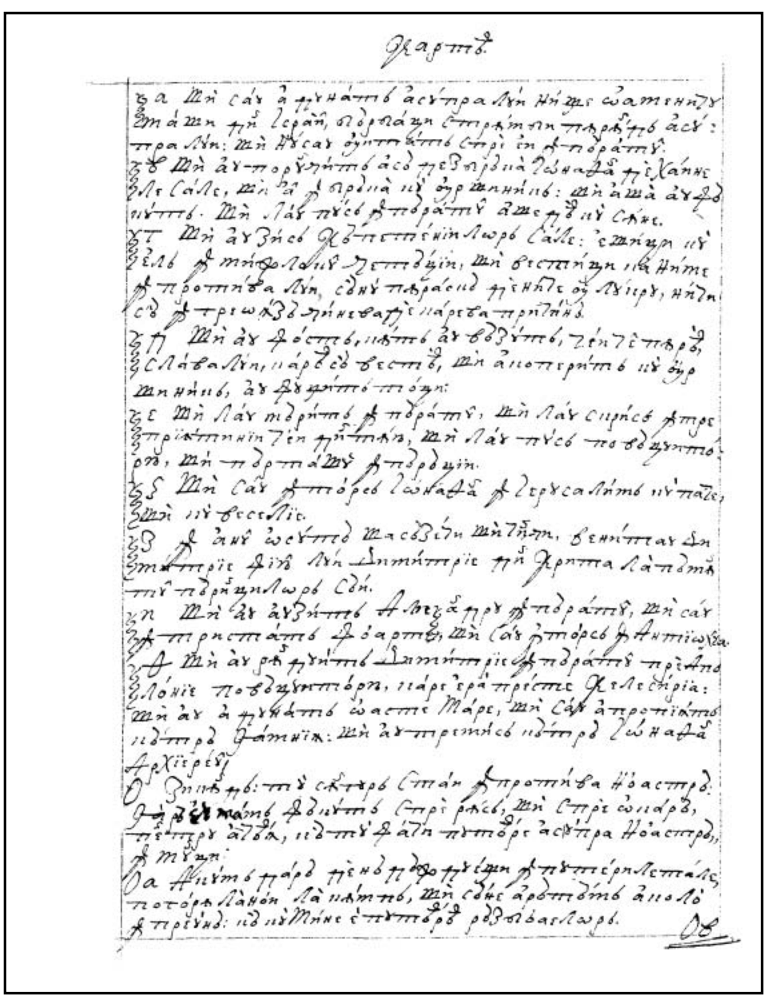
188r

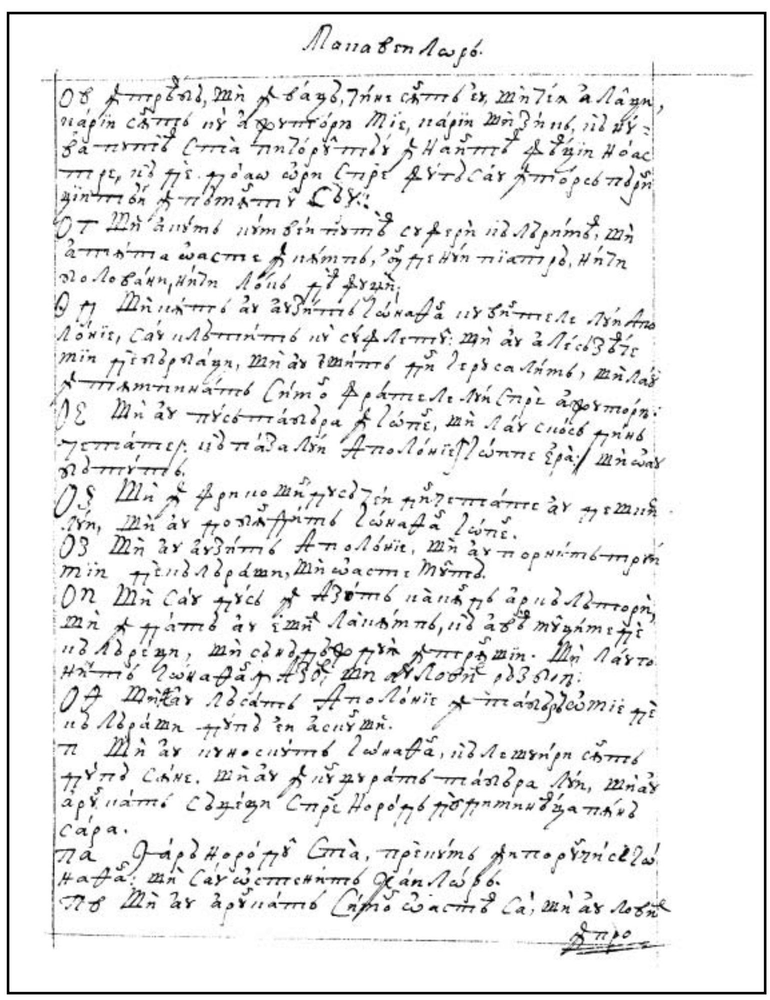
188v

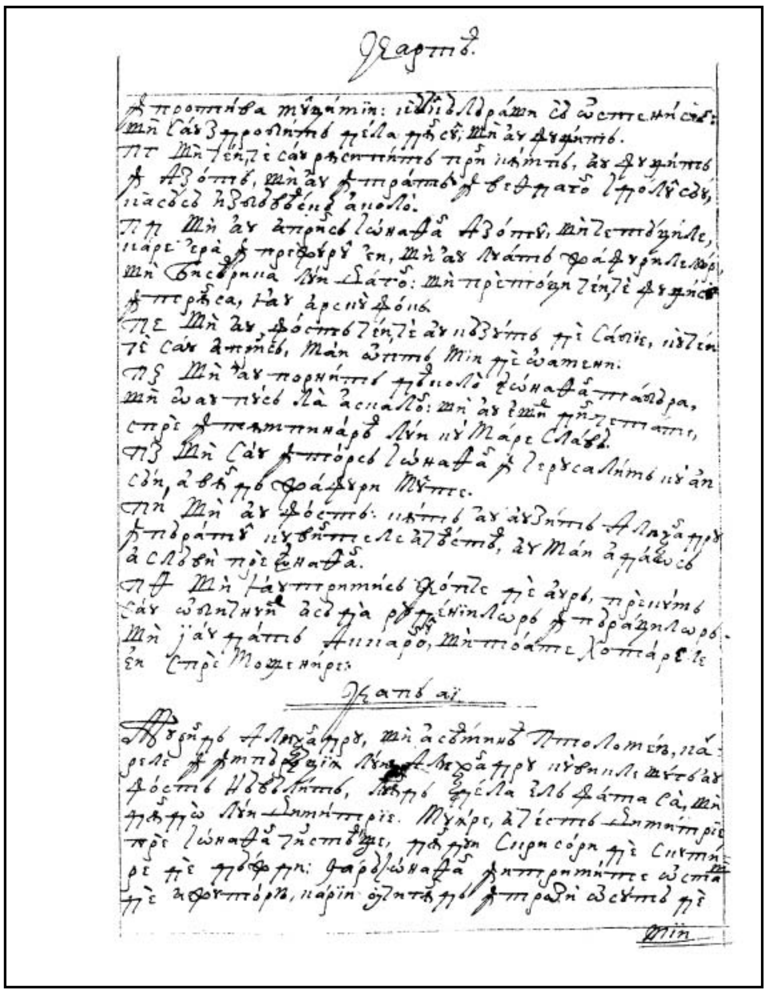
189r

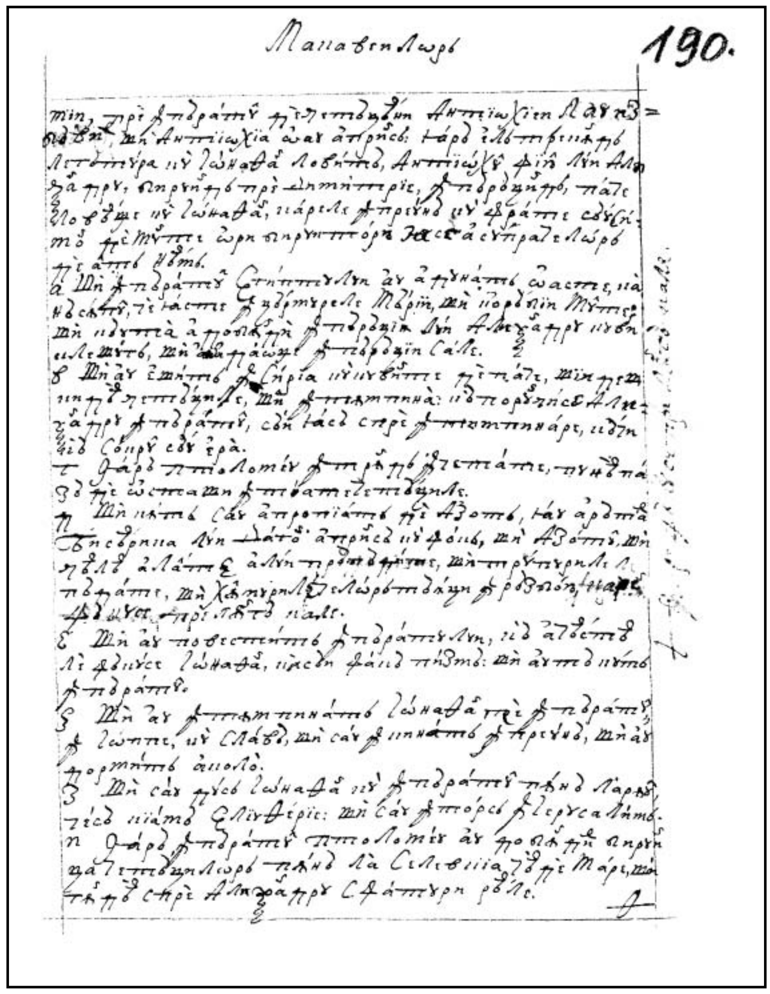
189v

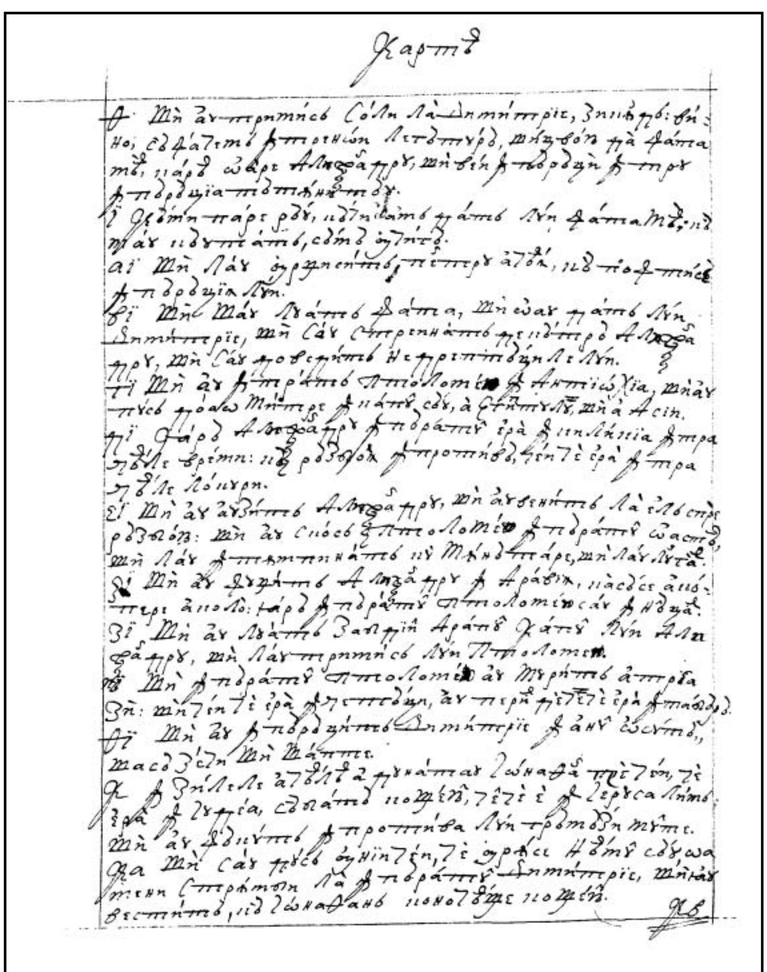
190r

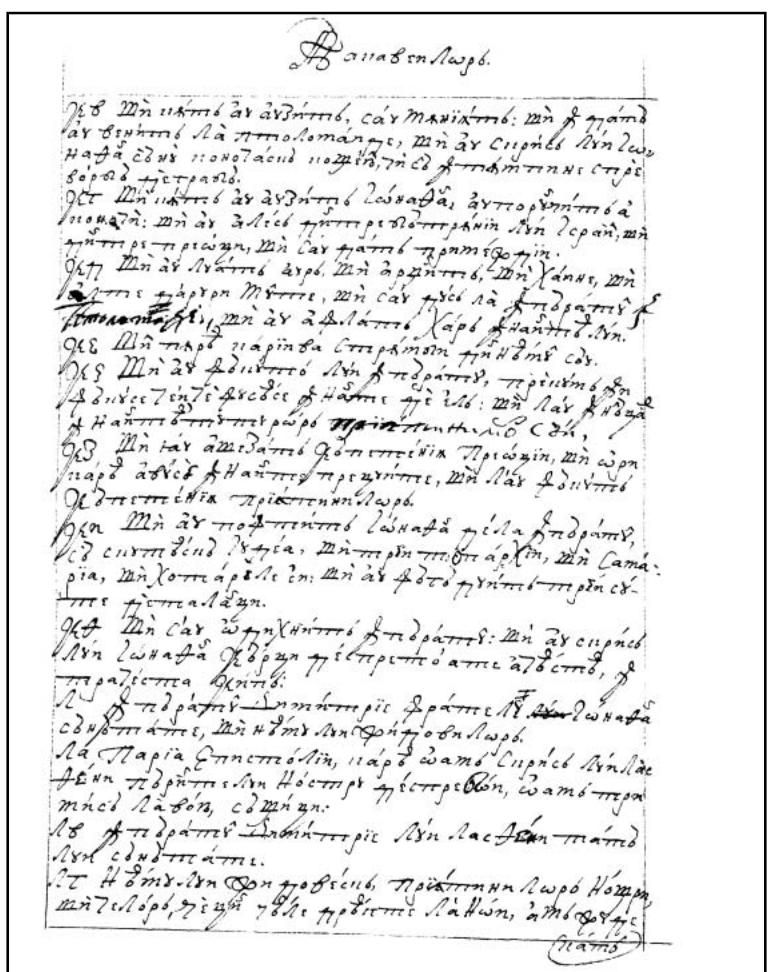
190v

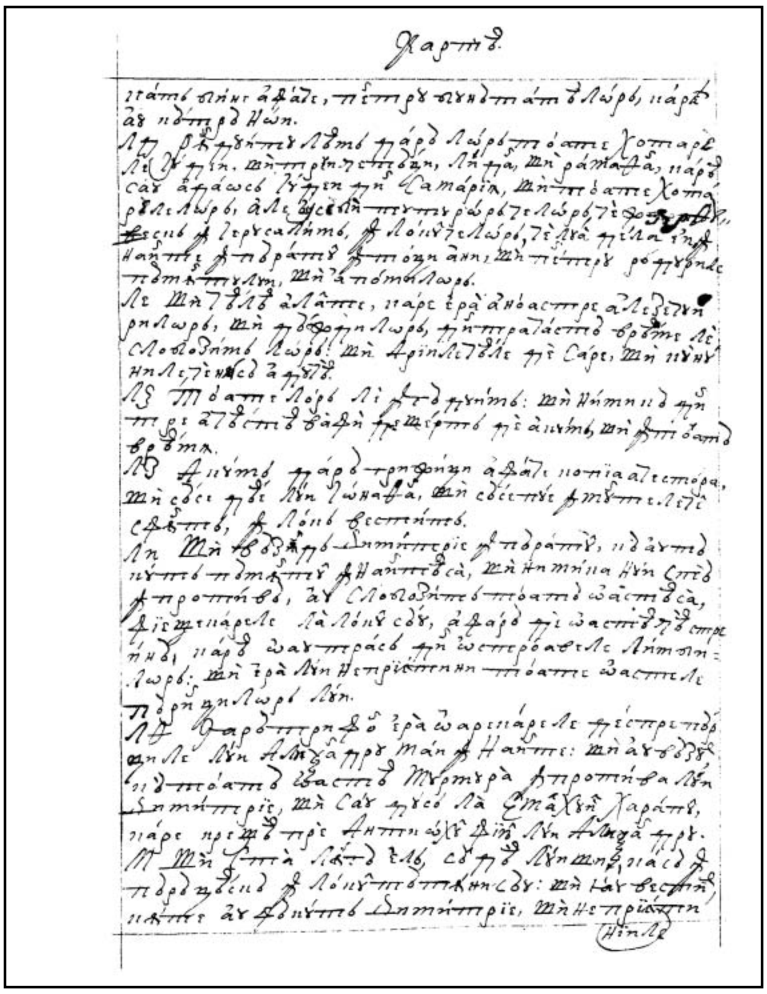
191r

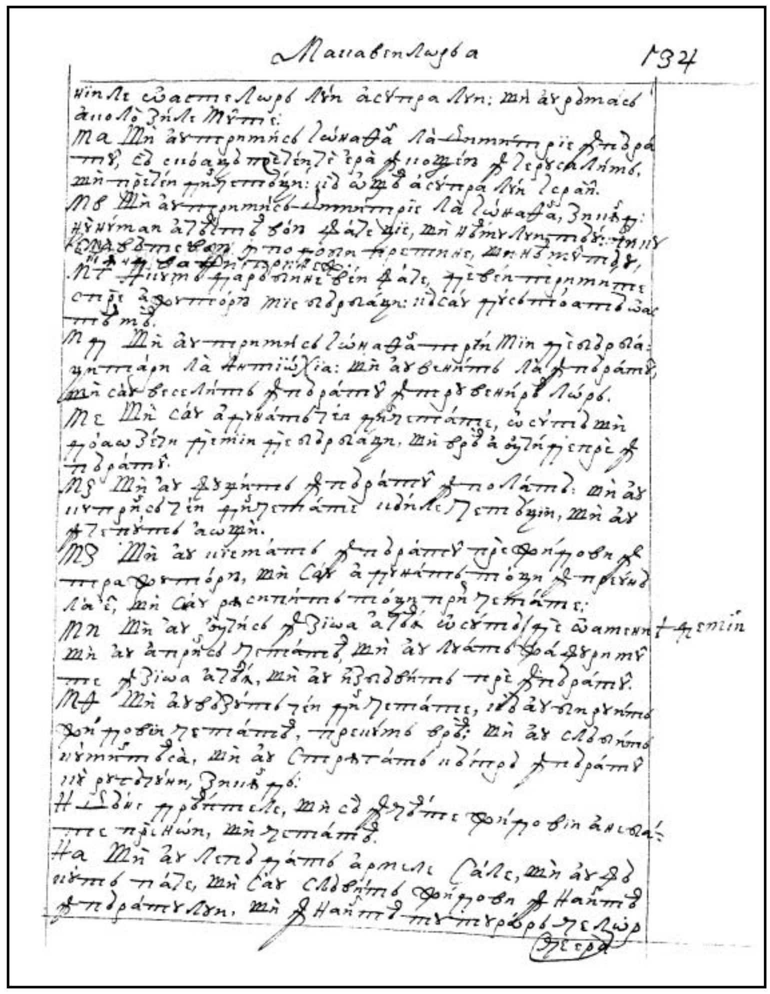
191v

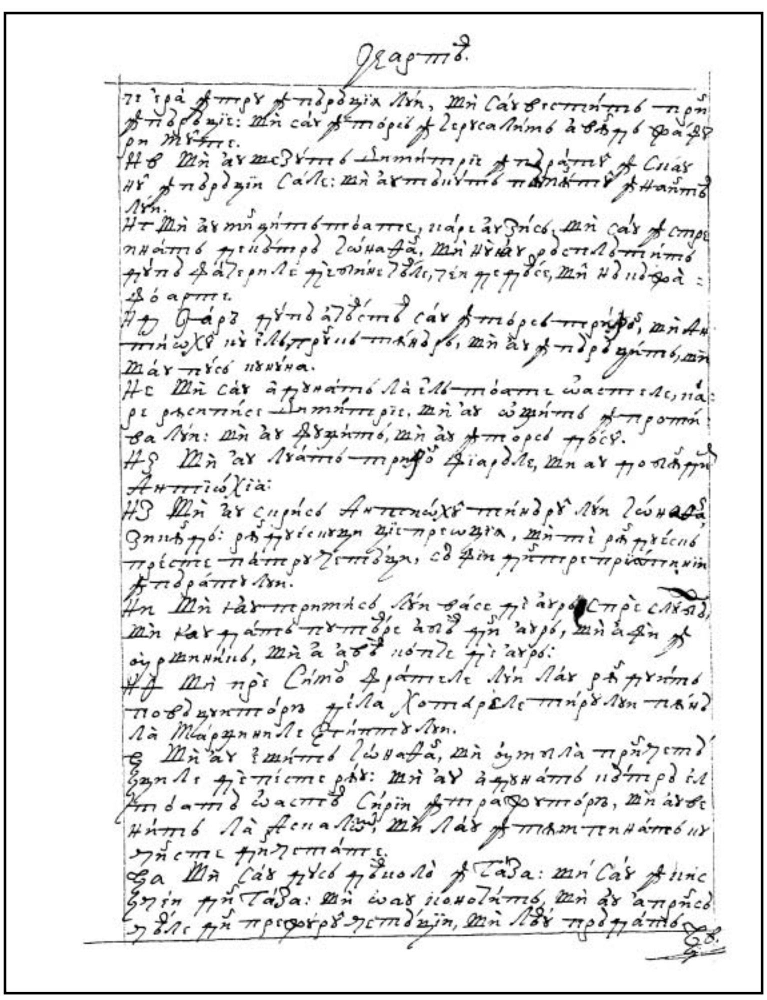
192r

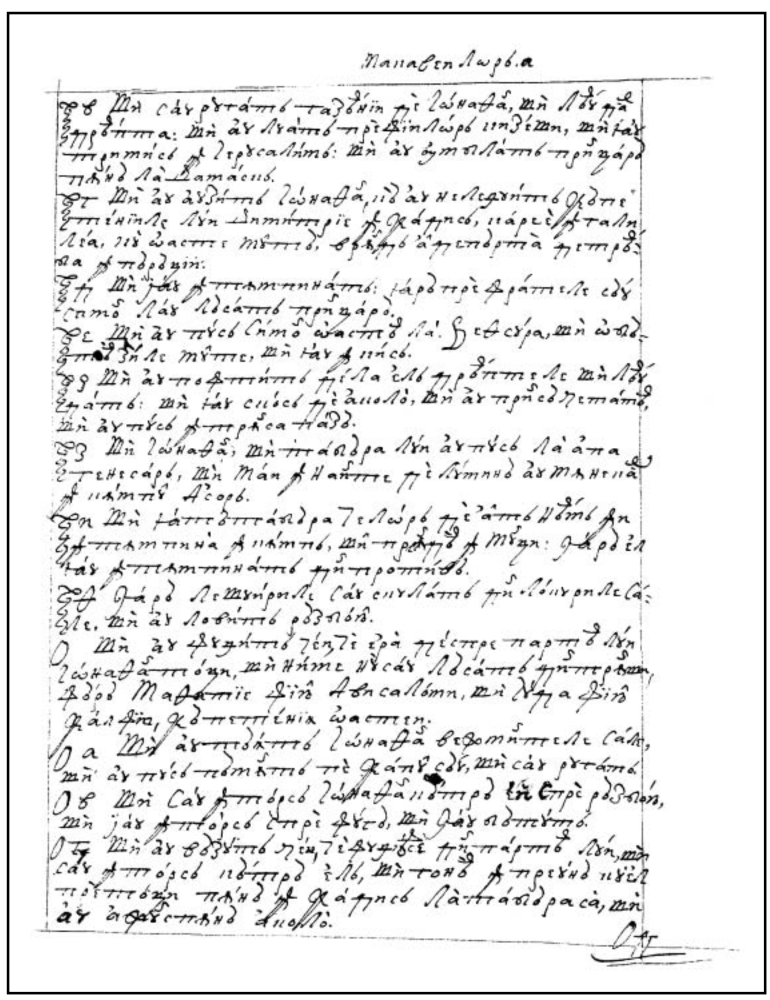
192v

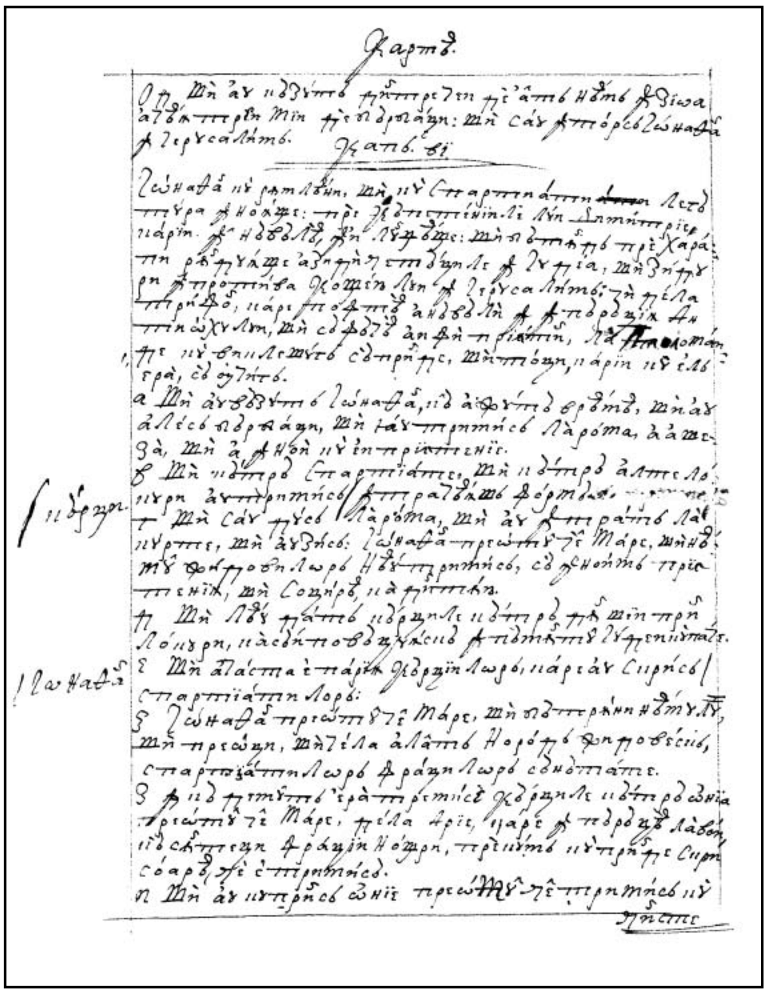
193r

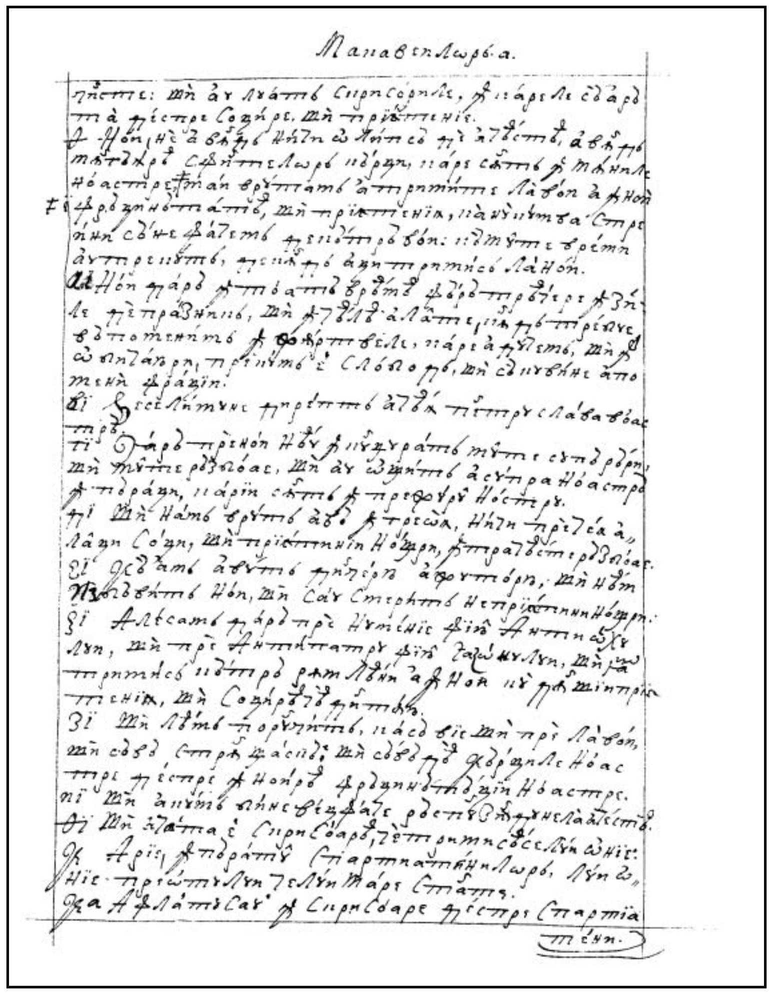
193v

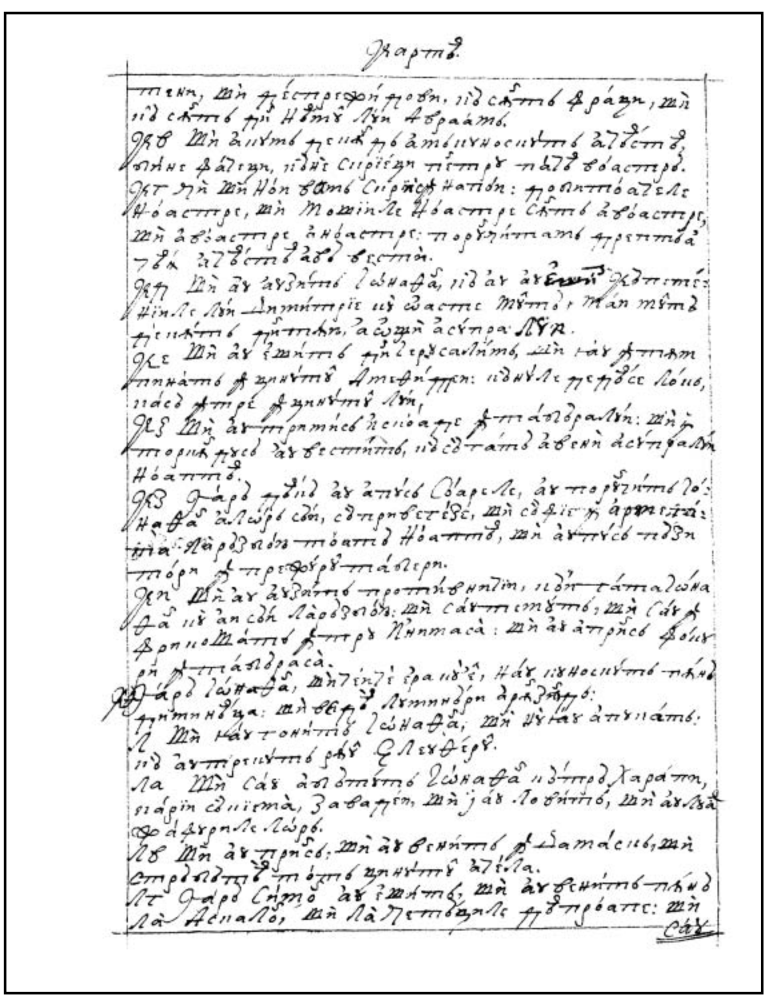
194r

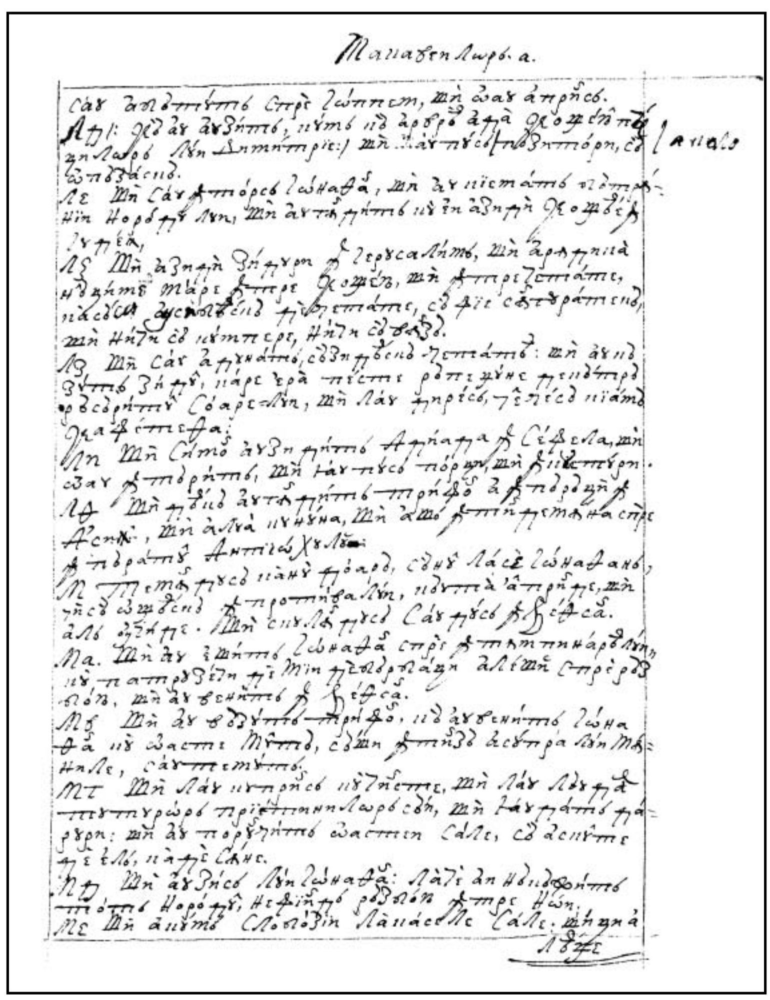
194v

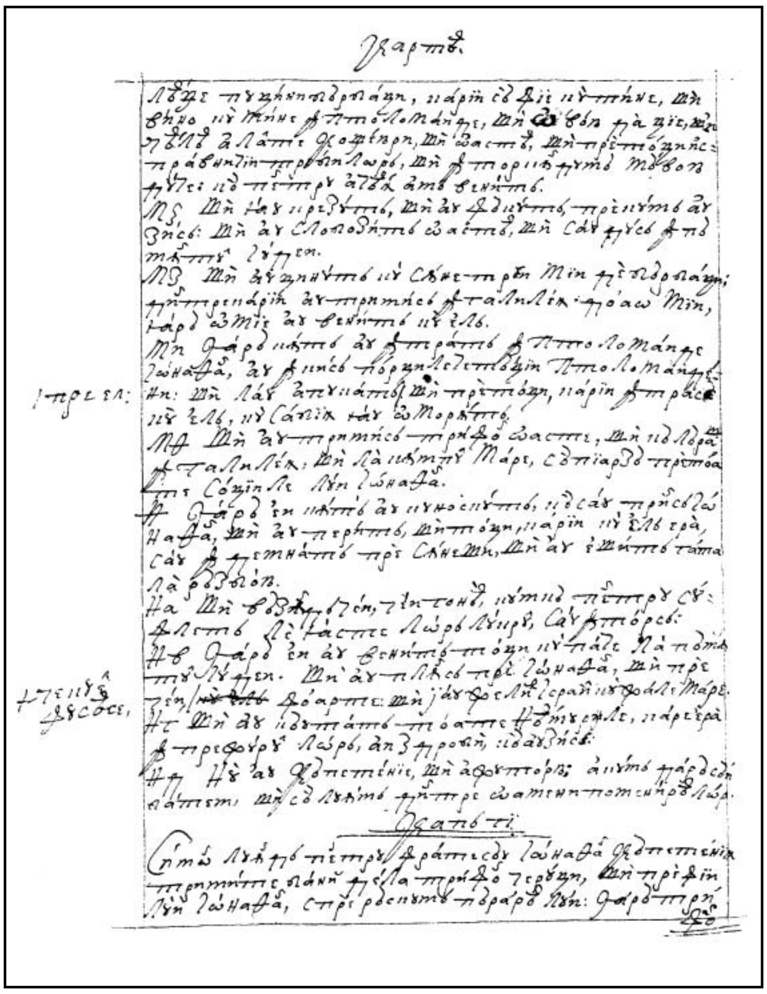
195r

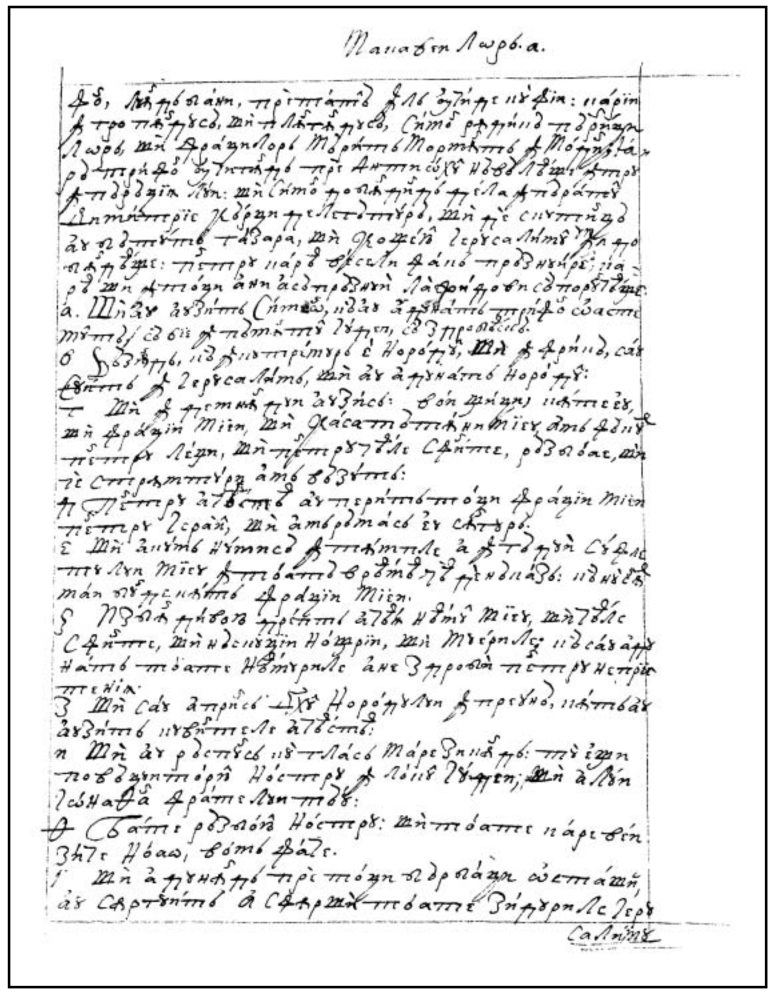

195v

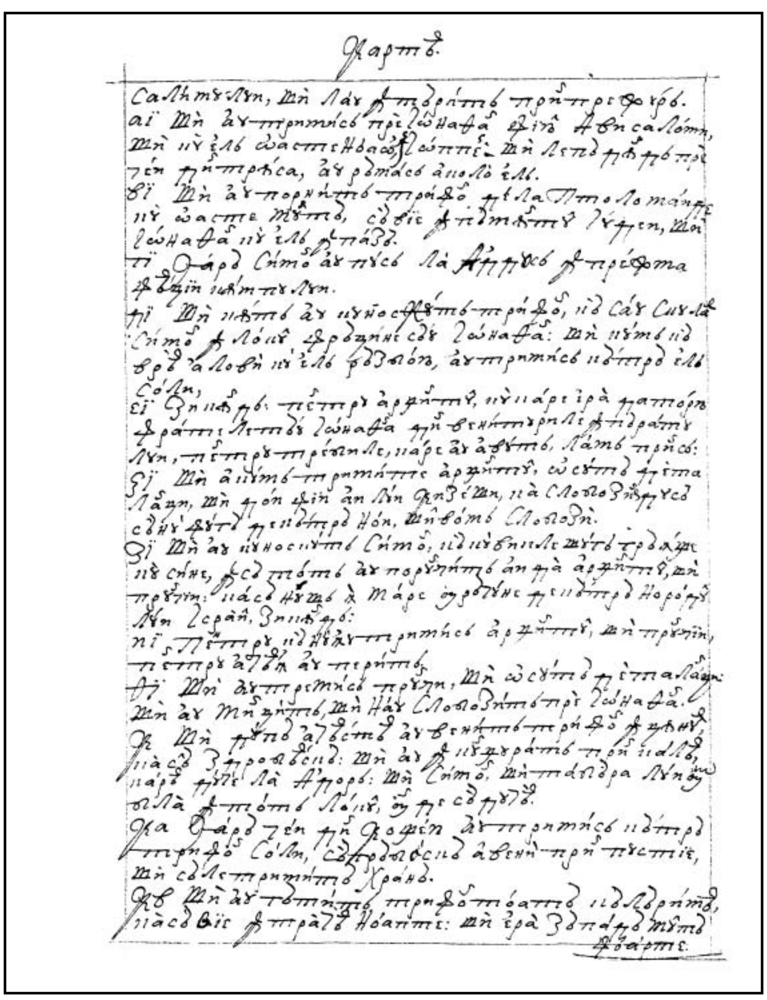
196r

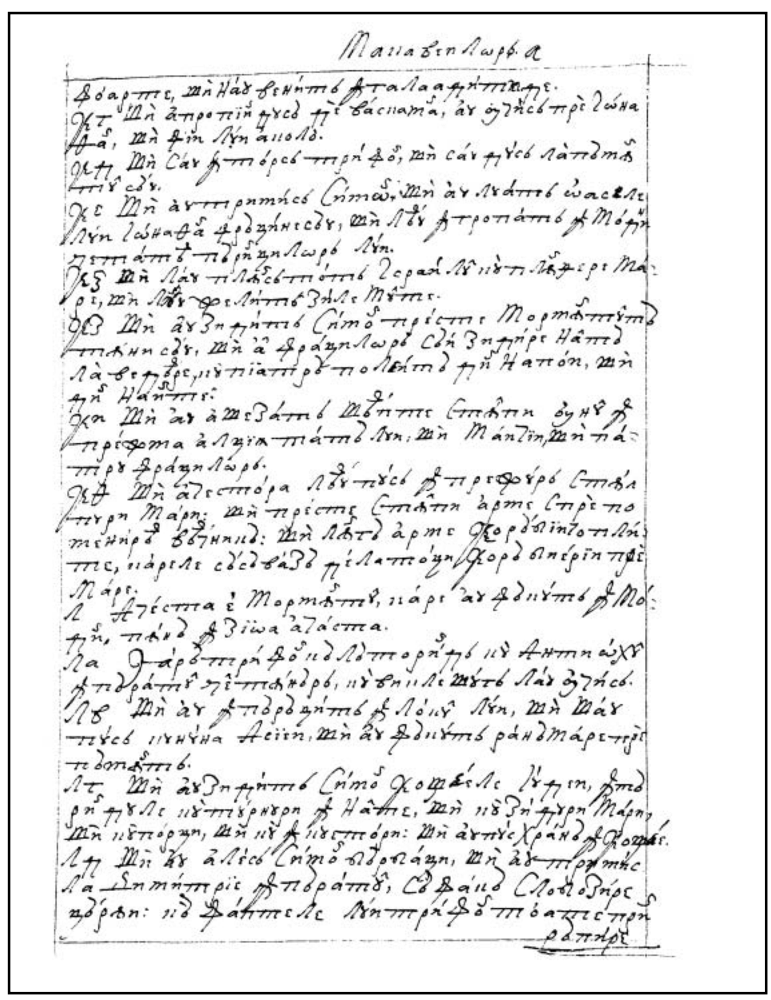

196v

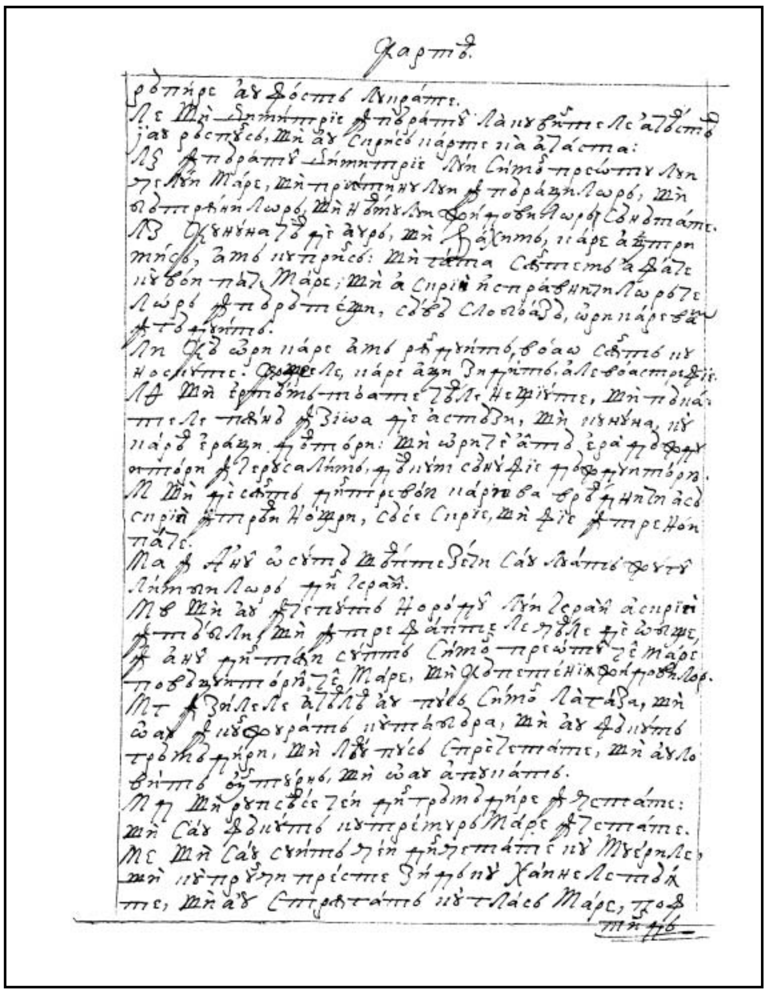
197r

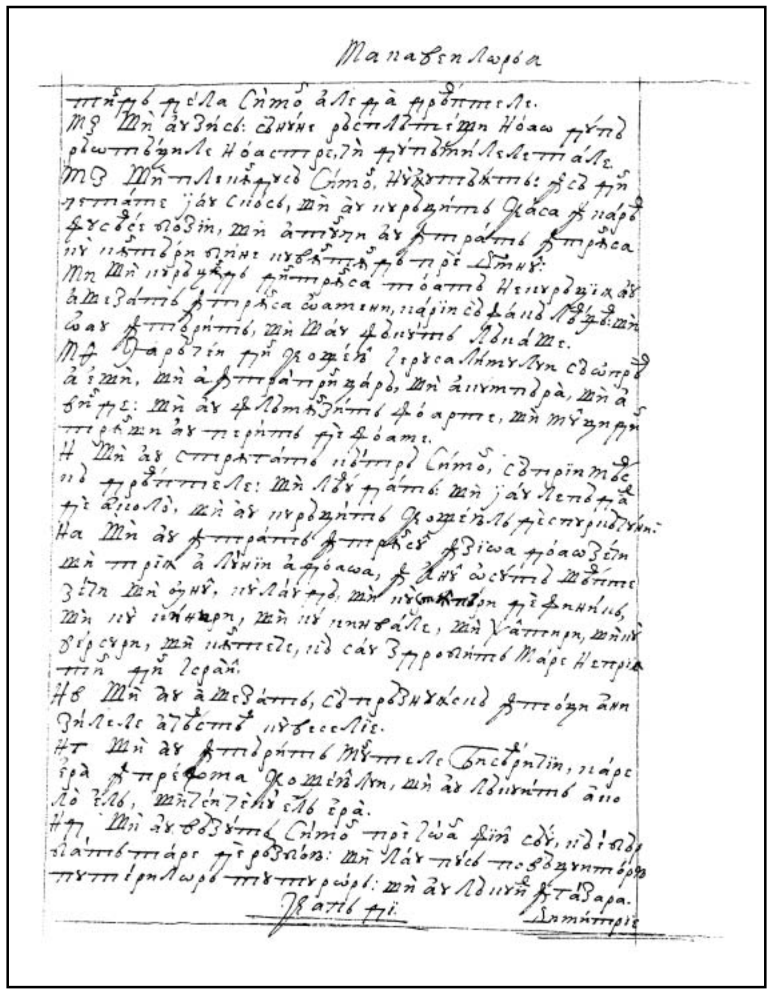

197v

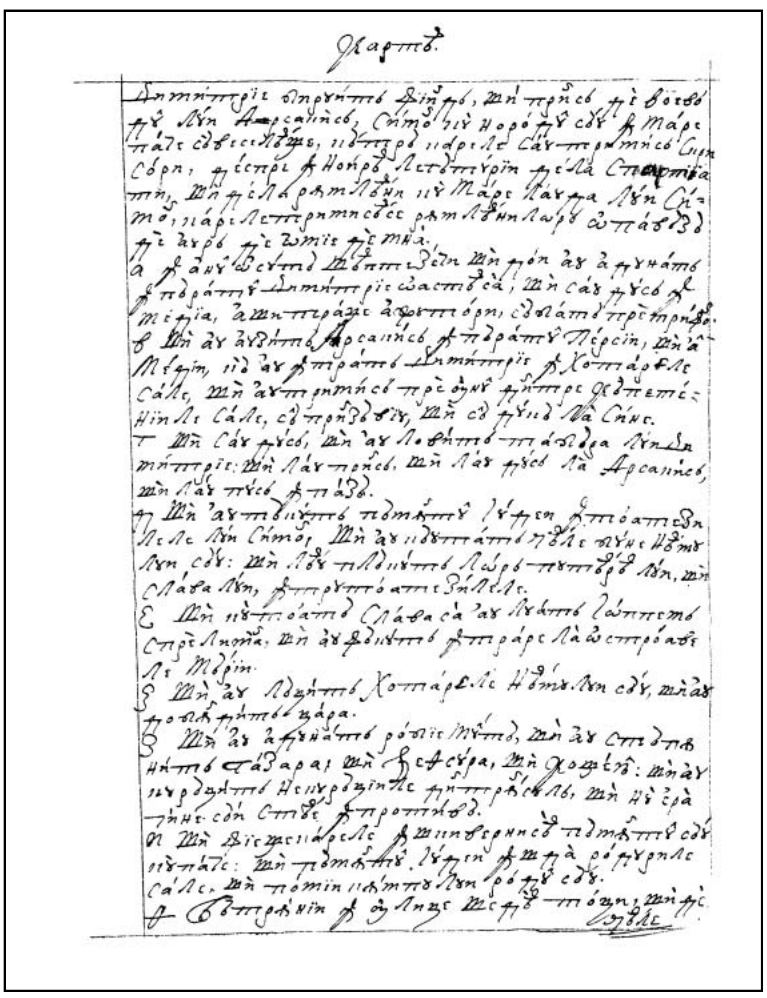
198r

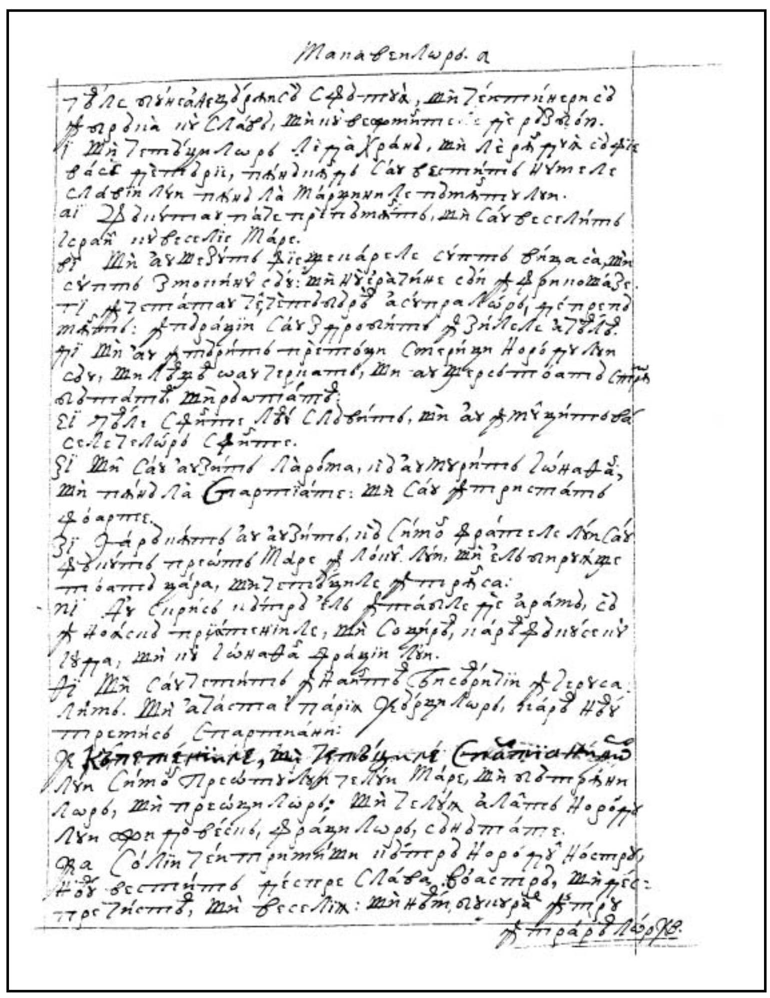
198v

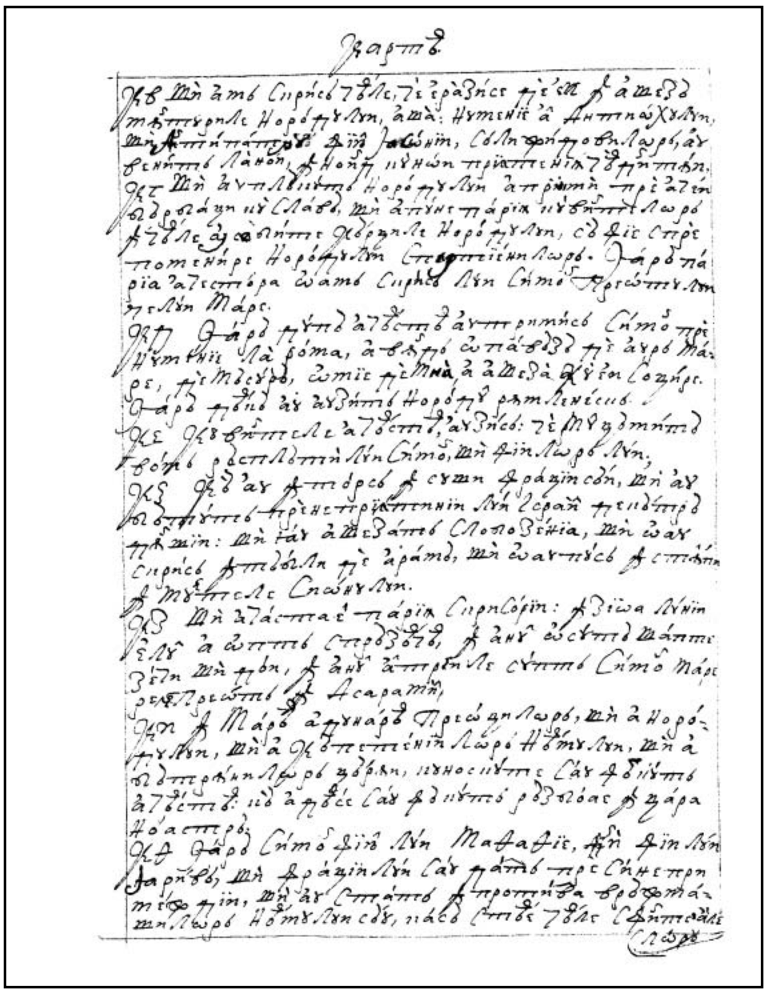
199r

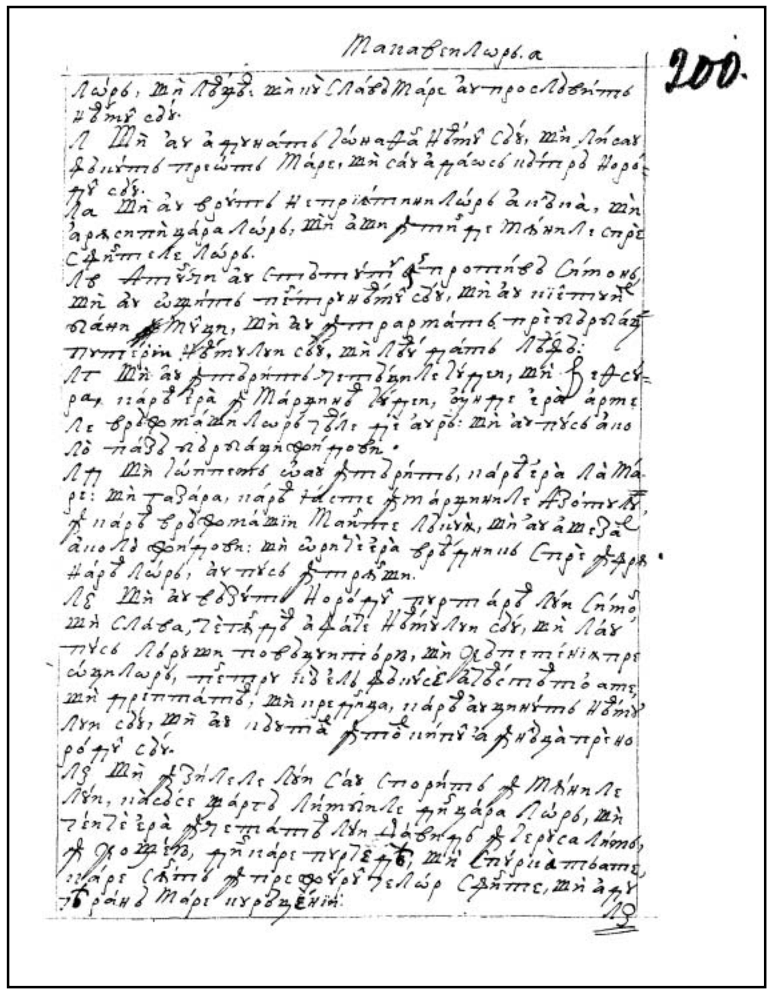

199v

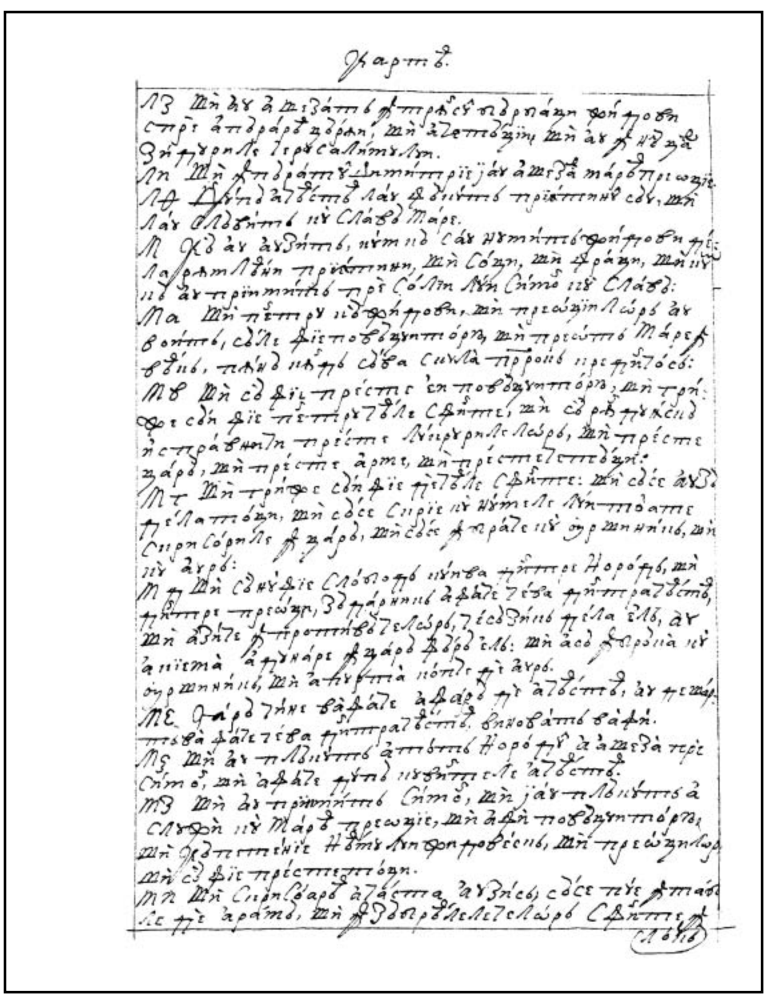
200r

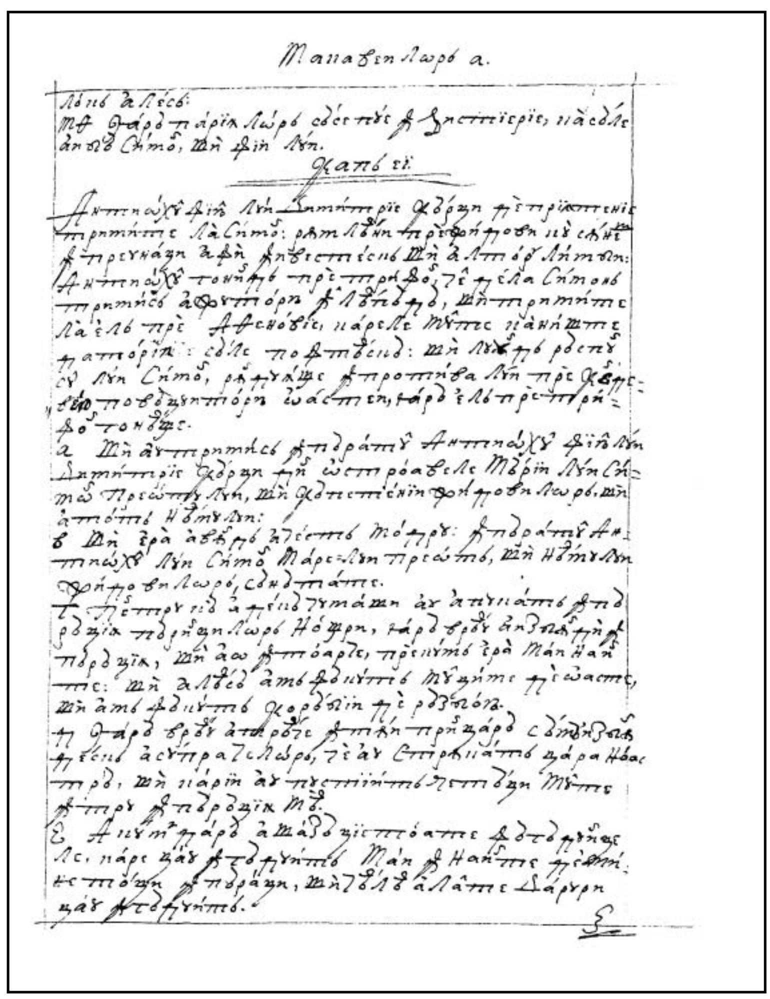

200v

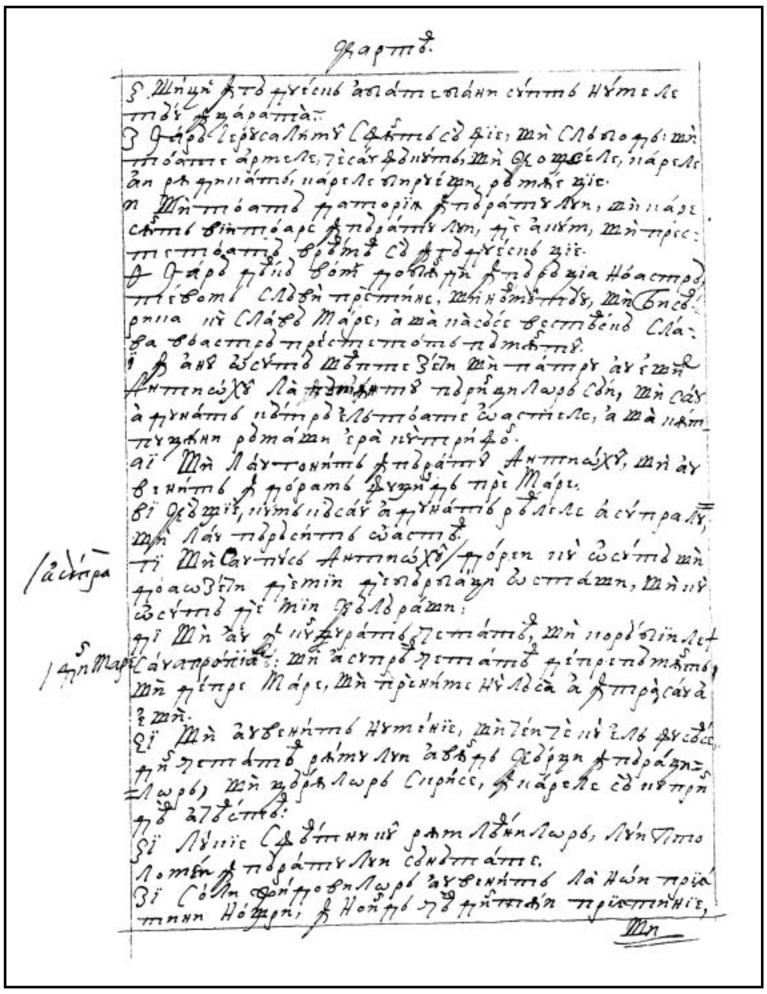
201r

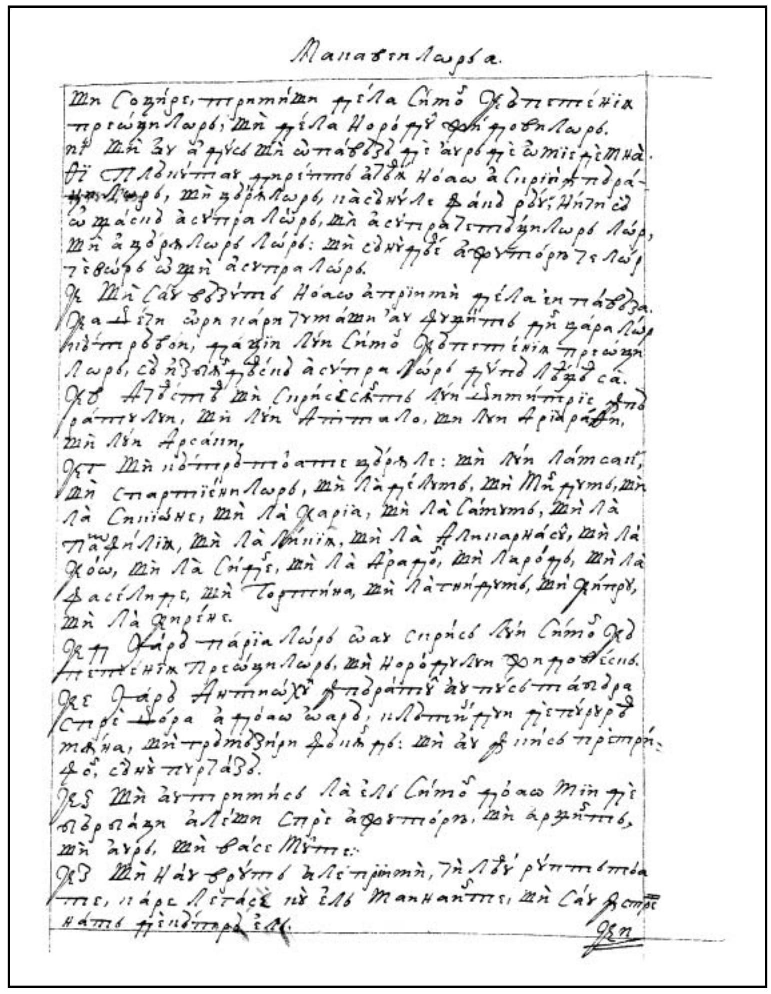

201v

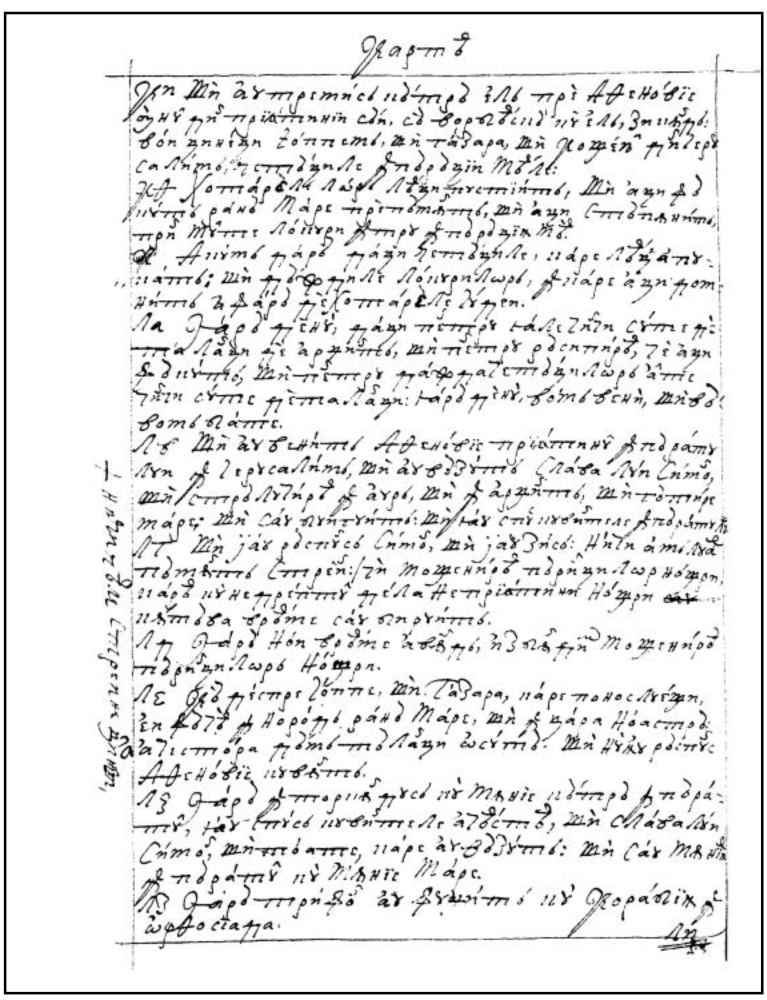
202r

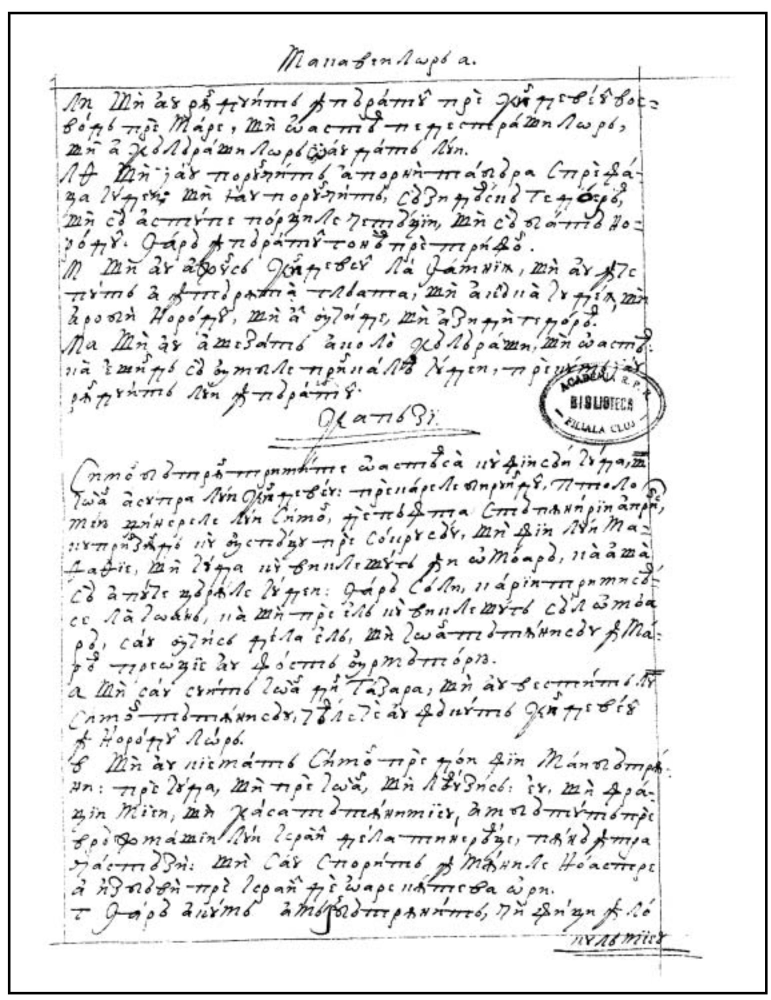
202v

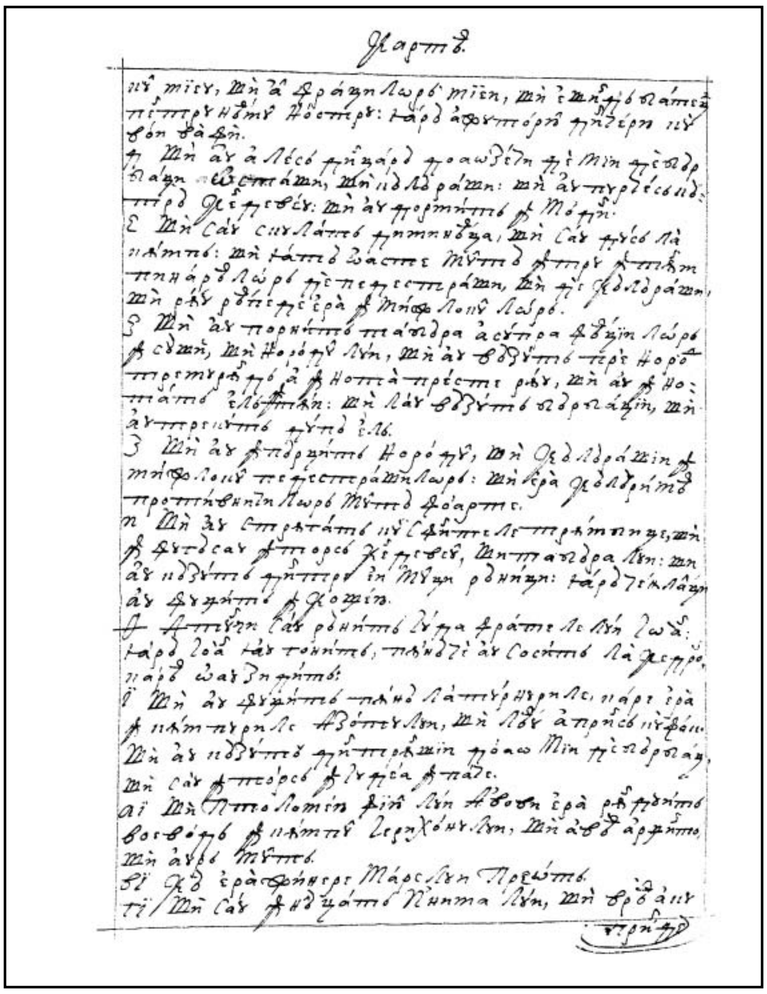
203r

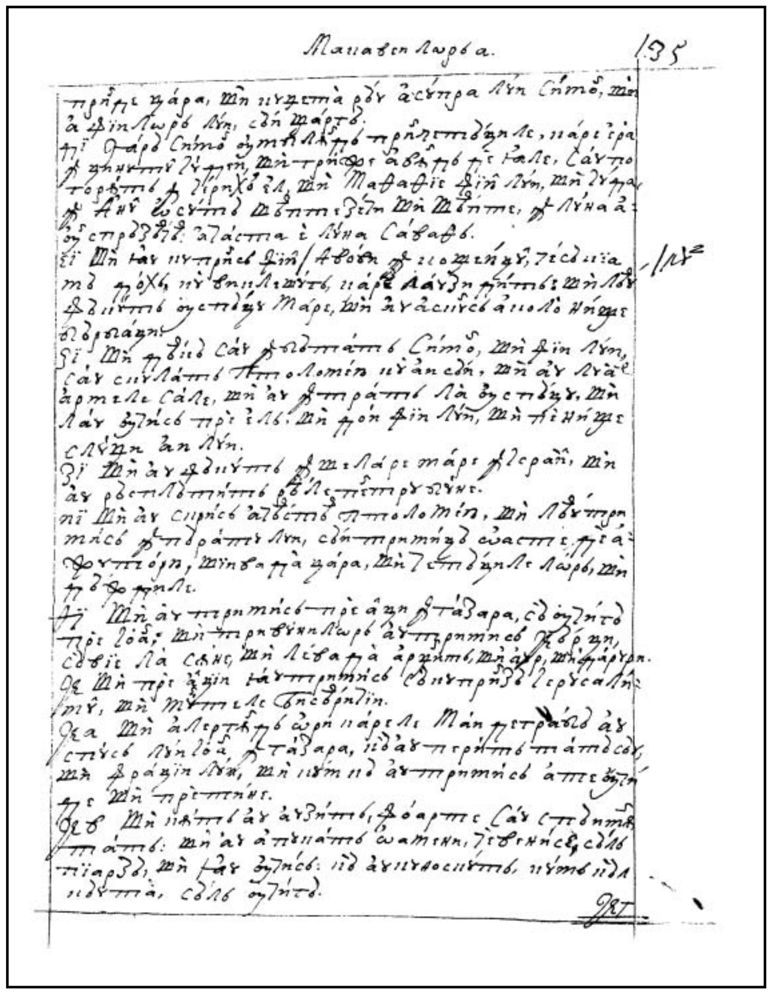
203v

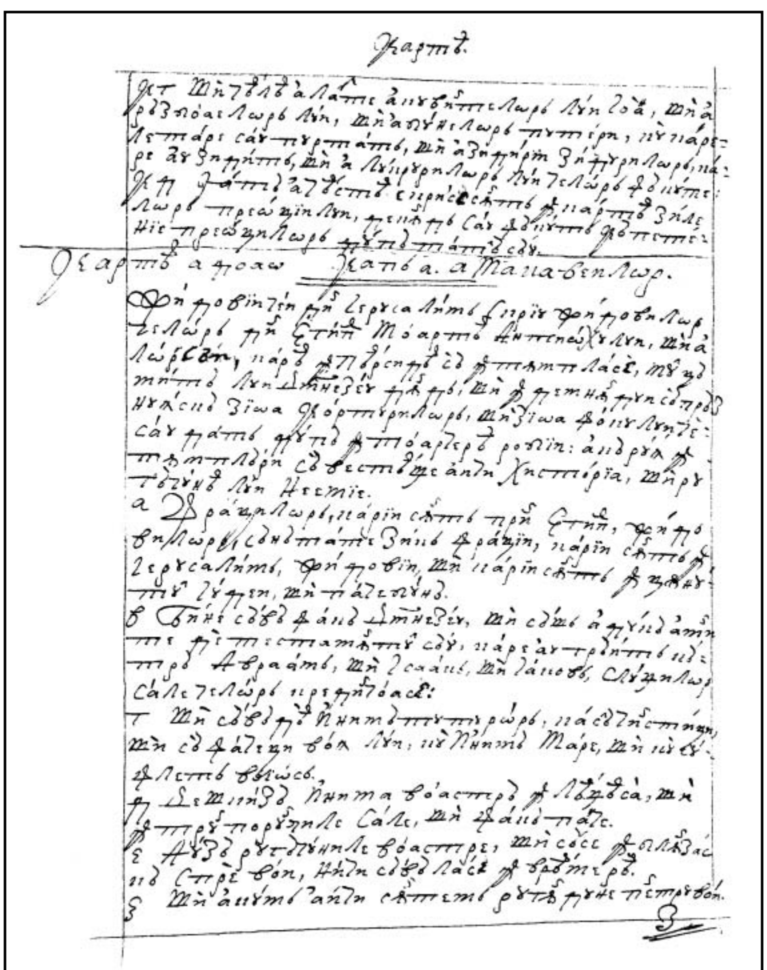
204r

204v

205r

205v

CARTEA A DOAO A MACAVEILOR

Cap 1

Jidovii din Ierusalim scriu jidovilor celor din Eghipt moartea Antiohului şi alor săi, carea în Pearsidea să întâmplase, mulţămită lui Dumnezeu dând şi îndemnându-i să prăznuiască zioa corturilor şi zioa focului, ce s-au dat după întoarcerea robiii. A căruia întâmplări să vesteaşte aici historia şi rugăciunea lui Neemie.

1. „Fraţilor, carii sânt prin Eghipt, jidovilor, sănătate zic! Fraţii, carii sânt în Ierusalim, jidovii, şi carii sânt în ţânutul Iudeii, şi pace bună!

2. Bine să vă facă Dumnezeu şi să-Ş aducă aminte de testamântul Său, care au grăit cătră Avraam şi Isaac şi Iacov, slugilor Sale celor credincioase.

3. Şi să vă dea inimă tuturor, ca să-L cinstiţi şi să faceţi voia Lui, cu inimă mare şi cu suflet voios.

4. Deşchiză inima voastră în leagea Sa şi întru poruncile Sale şi facă pace.

5. Auză rugăciunile voastre şi să se îmblânzască spre voi, nici să vă lase în vreame rea.

6. Şi acum aici săntem, rugându-ne pentru voi. ||

206r 7. Împărăţind Dimitrie în anul o sută şasăzeci şi noao, noi, jidovii, v-am scris întru năcaz şi în pornirea carea ne-au venit într-aceşti ani, de când s-au depărtat Iason de la sfântul loc şi de la împărăţie.

8. Poarta o au aprins şi au vărsat sânge nevinovat. Şi ne-am rugat cătră Domnul şi ne-au auzit şi am adus jârtvă şi făină şi am aprins candile şi am pus pâni.

9. Şi acum prăznuiţi zilele corturilor a lunii casleu".

10. În anul o sută optzeci şi opt, norodul cel din Ierusalim şi din Iudeea, bătrânii şi Iuda, lui Aristovol, învăţătoriului împăratului Ptolomei, care e din neamul unşilor preoţi şi celor din Eghipt jidovilor, închinăciune şi sănătate.

11. Din mari primejdii de la Dumnezeu izbăviţi, cu mărime Îi mulţămim, carii adecă împrotiva acelui împărat ne-am luptat.

12. Că el au făcut a fierbe din Pearside pre cei ce au tăbărât asupra noastră şi asupra sfintei cetăţi.

13. Că fiind în Pearside însuş voivodu, şi cu el nenumărată oaste, au căzut în bisearica Nanei, înşelat de sfatul preoţilor Nanei.

14. Că cu dânsa a lăcui au venit la loc Antiohul şi priiatinii lui, şi să ia bani mulţi supt nume de zeastre.

15. Şi, puindu-i înainte preoţii Nanei şi el cu puţâni întrând înlontrul bisearicii, au închis bisearica.

16. Întrând Antiohul şi deşchizind cea ascunsă întrarea bisearicii, aruncând pietri au lovit pre voivodul şi pre cei ce cu el | era şi i-au împărţit prin mădulări şi, tăindu-le capetele, afară i-au aruncat. 206v

17. Preste toate bine e cuvântat Dumnezeu, Cel ce au dat pre cei necredincioşi.

18. Vrând, drept aceaea, a face în zioa lunii casleu a doaozeaci şi cincea curăţirea bisearicii, de lipsă a fi am socotit a vă înştiinţa, ca şi voi să ţineţi zioa schinopeghiii şi zioa focului, ce s-au dat când Neemie, după ce au zidit bisearica şi oltariul, au adus jârtve.

19. Căci că în Pearside ducându-să părinţii noştri, preoţii carii atunci cinstitori de Dumnezeu era, luând focul de pre oltariu, tăinuit l-au ascuns în valea unde era un puţu adânc şi săc şi într-acela l-au pitulat, aşea cum tuturor necunoscut era locul.

20. Iară deacă trecuse ani mulţi şi au plăcut lui Dumnezeu, să se trimiţă Neemie de la împăratul Pearsidei, nepoţii preoţilor acelora carii ascunsease i-au trimis a cerca focul, şi, precum ne-au povestit noao, n-au aflat focul, ci apă groasă.

21. Şi le-au poruncit a scoate şi a-i aduce, şi jârtvele care era puse au poruncit preotul Neemia să se stropească cu apa aceaea şi leamnele şi ceale ce era deasupra puse.

22. Şi cât s-au făcut aceasta şi vreamea au fost când soarele au strălucit, care mainte era în nor, s-au aprins foc mare, aşa cât toţi să mira.

23. Iară rugăciune făcea toţi preoţii, când să mistuia jârtva, Ionathan începând, iară ceialalţi răspunzând.

24. Şi a lui Neemie rugăciunea era acesta modru având: „Doamne Dumnezeule, Ziditoriul tuturor, Cel înfricoşat şi tare, drept şi milostiv, care sângur eşti bun împărat, ||

25. Sângur ales, sângur drept și atotputearnic și veacinic, Cel ce izbăvești pre Israil de tot răul, Cel ce ai făcut părinți aleși și i-ai sfințit, 207r

26. Priimeaște jârtva pentru tot norodul Tău, Israil, și păzeaște partea Ta și o sfințeaște;

27. Adună răsipirea noastră, izbăveaște pre cei ce slujesc limbilor, și spre cei urgisiți și urâți priveaște, ca să știe limbile că Tu ești Dumnezeul nostru;

28. Năcăjaște pre cei ce ne supără și fac năpaste cu mândrie;

*2 Leage 30, 3, 5. Jos 2, 18.

29. Așază norodul Tău în sfânt locul Tău, *precum au zis Moisi".

30. Iară preoții psălmuia cântări până când s-au mistuit jârtva.

31. Iară deacă s-au mistuit jârtva, din apa cea rămasă, Neemie au poruncit să se ude pietrile ceale mai mari.

32. Carea cât s-au făcut, dintr-însăle flacără s-au aprins, ci din lumina carea au strălucit la oltariu, s-au mistuit.

33. Iară cât s-au dovedit lucrul, s-au vestit împăratului pearsilor că, în locul în care ascunsease focul cel ce-l mutase preoții, apă s-au arătat, din carea Neemie și cei ce cu el era au curățit jârtvele.

34. Și socotind împăratul și lucrul cu de-adinsul cercetând, i-au făcut bisearică, ca să cearce ce era făcut.

35. Și, deacă au cercat, preoților multe bunătăți le-au dăruit și fealiu de fealiu de daruri, și, luundu-le cu mâna sa le dăruia lor.

36. Și au numit Neemie locul acesta Neftha, ce să | tâlcuiaște „curățire" și să cheamă la mulți Nefi. 207v

Cap 2

Ieremie, supt robiia Vavilonului dând celor mutaţi foc şi leagea lui Dumnezeu într-acela munte, la carele, suindu-să, Moisi au văzut Pământul Făgăduinţii, au ascuns cortul, sicriiul şi oltariul tămâierii, să fie acolo până la întoarcerea norodului din robiia Vavilonului. Oricare a lui Moisi şi a lui Solomon fapte aici să ating. Despre faptele Iudei Macaveului şi a fraţilor lui, despre carele cinci cărţi a lui Iazon în una această carte să strâng.

1. Și să află în însămnările lui Ieremie prorocul că le-au poruncit a lua foc celor mutați, precum s-au însămnat și precum au poruncit mutaților.

2. Și le-au dat leagea, ca să nu uite poruncile Domnului și să nu rătăcească cu mințile, văzând bozii cei de aur și de argint și podoabele lor.

3. Și altele aseaminea zicând, îi îndemna să nu deperteaze leagea de la inima sa.

* 2 Leage 34, 1.

4. Și era scriptura aceaea în ce chip cortul și sicriiul au poruncit prorocul cu dumnezeiescul răspuns către sâne făcut, a să purta cu sâne până când au ieșit în munte, *în carele Moisi s-au suit și au văzut moștenirea lui Dumnezeu.

5. Și, venind acolo Ieremie, au aflat locul peșterii, și cortul și sicriiul și oltariul tămâierii le-au băgat acolo și au astupat ușea.

6. Și s-au apropiiat niscarii împreună, carii urma să-și înseamne locul, și nu l-au putut afla. ||

7. Iară cât au înțeles Ieremie, certându-i, au zis că necunoscut va fi locul, până când va aduna Dumnezeu adunarea norodului și să se îmblânzască. 208r

* 3 Împăra. 8, 11. 2 Paral. 6, 14.

8. Și atunci Domnul va arăta aceastea și să va ivi mărimea Domnului și nor va fi, precum lui Moisi să dovedea *și precum când Solomon au cerut să se sfințască locul marelui Dumnezeu, dovedea aceastea.

9. Că cu mărime purta înțelepciunea, și ca cel ce avea înțelepciune au adus jârtva înnoirii și a săvârșirii bisearicii.

* Preoți 9, 24. 2 Paral. 7, 1.

10. *Precum și Moisi să ruga către Domnul și s-au pogorât foc din ceriu și au mistuit arderea de tot, așa și Solomon s-au rugat și s-au pogorât foc din ceriu și au mistuit arderea de tot.

* Preoție 10, 16, 17.

11. Și au zis Moisi: *„Pentru că nu s-au mâncat ce era pentru păcat, s-au mistuit".

12. Aseamenea și Solomon în opt zile au prăznuit înnoirea.

13. Și să însămna în scrisorile și în istoriile lui Neemie însăș aceastea. Și vrând a râdica vivlioteca, au adunat de prin țări cărțile, și a prorocilor, și a lui David, și epistoliile împăraților, și de dăruiri.

14. Și aseaminea și Iuda, cealea ce căzuse prin războiul ce ni să întâmplase, le-au adunat toate și sânt la noi.

15. De poftiți dară aceastea, trimiteți carii să vi le ducă.
16. Vrând dirept aceaea a face curățire, v-am scris. Bine, dară, veți face de veți ținea zilele aceastea.
17. Iară Dumnezeu, Cel ce au izbăvit pre norodul Său și au întors moșiia tuturor și împărățiia și preoțiia și sfințeniia,
18. *Precum au făgăduit în leage, nădăjduim, că degrabă ne va milui și ne va aduna de supt ceriu la locul cel sfânt. |

* 2 Leage 33, 5. Sus 1, 9.

208v

19. Că ne-au scos din mari primejdii și locul l-au curățit.
20. Iară despre Iuda Macaveul și frații lui și de curățirea marii bisearici și de înnoirea oltariului,
21. Ci și de războaie, care sânt despre Antiohul cel vestit și fiiul lui Evpatrul,
22. Și de strălucirile care din ceriu s-au făcut cătră cei ce pentru jidovi tare au lucrat, așea cât toată țara, puțini fiind, o au izbândit și varvara mulțime o au izgonit,
23. Și cea în toată lumea vestita bisearică o au dobândit, și cetatea o au slobozit, și legile ceale părăsite iarăș le-au întors Domnul cu toată liniștea, milostiv fiindu-le.
24. Și iarăș de la Iason Chireneul ceale în cinci cărți cuprinse ispitit-am noi într-o carte a le scurta.
25. Că socotind mulțimea cărților și greotatea celor ce vreau a începe poveștile istoriilor pentru mulțimea lucrurilor,
26. Grijit-am adecă celor ce vor vrea a ceti să fie desfătare sufletului, iară cei sârguitori mai lesne să le poată cu mintea ținea, iară tuturor cetitorilor folos să le fie.
27. Și noao, adecă înșine carii acest lucru a-l scurta l-am cuprins, nu ușoară osteneală, ci încă lucru plin de privegheri și de sudoare am cuprins.
28. Ca cei ce gătesc ospățul și cearcă a face voia altora, pentru harul multora bucuroși osteneala suferim.
29. Adevărul, adecă despre fieștecare izvoditoriu îngăduind, iară noi după data scurtării formă sârguindu-ne.

209r

30. Că precum meașterul casii noao de toată || încheietura trebuie a griji, iară cel ce vrea a zugrăvi ceale vreadnice de podoabă trebuie a le câștiga, așea trebuie a socoti și despre noi.
31. Că a culeage înțeleagerea și a rândui cuvântul și cu grije fieștecarea parte a o cerca, izvoditoriului istoriii să cuvine.
32. Iară scurtarea vorbii a urma și isprăvirea lucrurilor a o ocoli, scurtării să cuvine a îngădui.
33. De aici, dară, povestirea vom începe. Pentru predoslovie atâta a fi zis destul fie. Că bolund lucru e mai nainte de istorie a să vărsa, iară istoriia a o scurta.

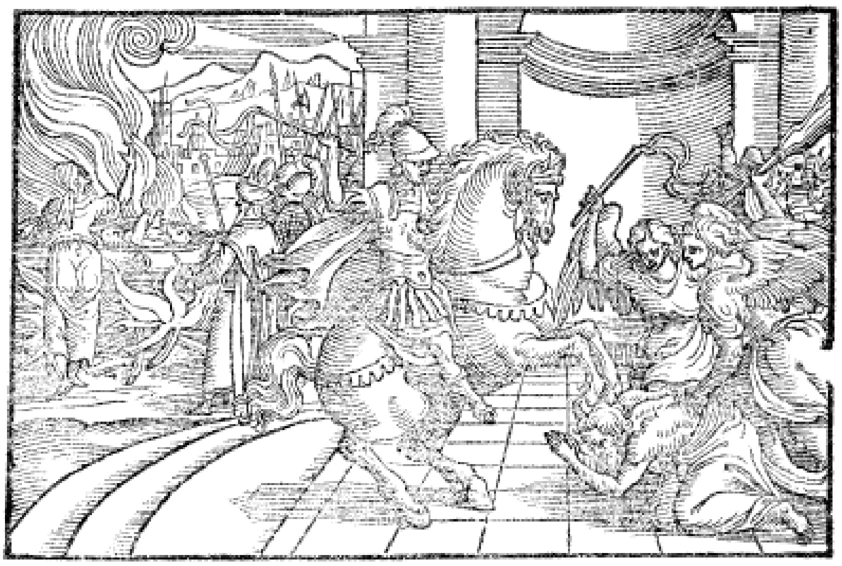
Cap 3

Simon, ispravnicul bisearicii, vistieriile ei lui Apolonie voivodului le vădeaște. La care a le răpi de la împăratul trimis fiind, Eliodor, după vărsatele jidovilor rugăciuni, de la Dumnezeu să loveaște, ci cu jârtva și rugăciunile arhiereului Onie să izbăveaște, și dând lui Dumnezeu și lui Onie haruri, împăratului și celoraalalți tuturor mărimile lui Dumnezeu vesteaște.

1. Deci lăcuită fiind sfânta cetate în toată pacea și legile încă bine păzându-le, pentru credința arhiereului Onie și pentru sufletele ce urăsc răotățile,
2. Era ca și însuși împărații și căpeteniile locul de mare cinste vreadnic a fi îl socotea și bisearica cu mari daruri o frâmsăța,
3. Așa cât Seleucul, împăratul Asiei, din veniturile sale da toate cheltuielele ceale de lipsă spre slujba jârtvelor.
4. Iară Simon din neamul lui Veniamin, ispravnic bisearicii rânduit, să nevoia, împrotivindu-să căpeteniia preoților, strâmb ceva în cetate a face.
5. Ci neputând învinge pre Oniia, au venit la Apolonie, fiiul Tharsei, care într-aceaea vreame era povățuito|ri în Chelesiriia și în Fenichiia.

209v

6. Și i-au vestit cu bani nenumărați plină a fi vistieriia în Ierusalim și averile de obște nemăsurate a fi, care nu sânt de treaba jârtvelor, și cu putință a fi a cădea toate supt putearea împăratului.
7. Și deacă au vestit împăratului Apolonie de banii ce era aduși, el chemând pre Eliodor, carele era preste trebile lui, l-au tremis cu porunci ca mai sus zișii bani să-i ducă.

8. Şi îndată Eliodor au pornit cu vedeare, adecă ca când prin Cheleseria şi Fenichiia cetăţile ar vrea a umbla, iară cu adevărul porunca împăratului vrând a o plini.
9. Ci deacă venise în Ierusalim şi cu cinste de la arhiereu în cetate fusease cuprins, au povestit despre datul banilor şi sămn, şi pentru ce ar fi venit au deascoperit şi întreba de sânt aceastea adevărat aşea.
10. Atunci arhiereul au arătat aceastea a fi marfe puse şi hrana văduvelor şi a săracilor,
11. Iară unele a fi a Hircanului, Tovie, omului foarte înălţat, între ceale ce vădise necredinciosul Simon. Iară toţi tălanţii de argint a fi patru sute, de aur doao sute.
12. Şi a să înşela cei cei crezuse locului şi bisearicii, carea prin toată lumea să cinsteaşte pentru cinstea sa şi sfinţeniia, de tot cu neputinţă a fi.
13. Iară el pentru ceale ce avea de la împăratul poruncite, zicea în tot fealiul împăratului a să cuvini acealea.
14. Şi în rânduita zi întra Eliodorul vrând dintru aceastea a rândui, iară prin toată cetatea nu puţână trepădare era.
15. Şi preoţii dinnaintea oltariului în odăjdii preoţeşti s-au aruncat şi chema din ceriu pre Cel ce au pus leage pentru marfele puse, ca celor ce le pusease întregi să le păzască. ||
16. Iară cel ce vedea faţa arhiereului cu mintea să rănea, că faţa şi vedearea schimbată arăta cea dinlăuntru a sufletului dureare. 210r
17. Că împrejur vărsată oarecarea măhnire era omului şi groaza trupului, prin carea celor ce vedea arătată să făcea durearea inimii lui.
18. Şi alţii cu gloată de prin case curgea, cu rugăciune de obşte rugându-să, pentru aceaea că spre urgisire locul cel sfânt era să vie.
19. Şi muierile încinsă cu târsine prin uliţe curgea, ci şi fecioarele ceale închise alerga cătră Onie, iară altele la ziduri şi unele prin fereşti să uita.
20. Iară toate râdicându-şi mânile spre ceriu să ruga.
21. Că era mişală amestecatei mulţimi şi a marelui preot, ca în lupta morţii vedearea.
22. Şi aceşte adecă chema pre Atotputearnicul Dumnezeu, ca ceale şieş încredinţate celor ce le încredinţase întregi să se păzască.
23. Iară Eliodor, ce pornise, făcea într-acela loc el cu dărăbanţii împrejurul vistieriii de faţă.
24. Ci Duhul Atotputearnicului Dumnezeu mare au făcut arătării Sale dovedire, aşa cât toţi carii îndrăznise a asculta de el, de putearea lui Dumnezeu căzând întru slăbănogire şi înfricoşare, s-au întors.
25. Că li s-au arătat un cal oarecare, groaznic având călăraşu, cu frumoase acoperemânturi împodobit, şi acesta de năprasnă pre Eliodor cu picioarele dinnainte l-au stropşit. Iară cel ce şedea pre el să vedea având arme de aur.
26. Şi alţi doi tineri s-au arătat cu puteare împodobiţi, frumoşi cu slava şi înfrâmsăţaţi cu haina, carii au stătut împrejurul lui şi de-amândoao părţile îl bătea, neîncetat cu multe rane îngreoindu-l.
27. Şi îndată Eliodor au căzut pre pământ | şi învăluit de multă ceaţă l-au apucat şi, în purtătoriul scaun puindu-l, afară l-au scos. 210v

28. Şi cel ce cu mulţi alergători şi dărăbanţi la numita mai sus vistierie întrase, nime ajutorindu-l, afară să purta cu putearea lui Dumnezeu cea arătată cunoscută.
29. Și el, adecă prin dumnezăiasca puteare, zăcea mult şi fără nici o nădeajde de mântuire.
30. Iară ceştia binecuvânta pre Domnul pentru că proslăvea locul Său şi bisearica, carea puţân mai nainte de frică şi de gâlceavă era plină, arătându-să Domnul cel atotputearnic, de bucurie şi de veselie s-au umplut.
31. Şi atunci, oricarii dintre prietinii lui Eliodor ruga degrabă pre Oniia, ca să cheme pre Cel Preaînalt, să dăruiască viaţă celui ce era pus în sfârşitul vieţii.
32. Şi, socotind arhiereul ca nu cumva să se prepuie împăratul despre ceva răotate de către jidovi asupra lui Eliodor săvârşită, au adus pentru mântuirea omului junghiiare de mântuire.
33. Şi, rugându-să arhiereul, aceiaş tineri, cu acealeaş vejminte împodobiţi, stând înaintea lui Eliodor, au zis: „Lui Onie preotului mulţămeaşte, că pentru dânsul Domnul ţ-au rânduit viaţa.
34. Iară tu, cel de la Dumnezeu bătut, vesteaşte tuturor mărimile lui Dumnezeu şi putearea”. Şi, aceastea zicând, nu s-au mai văzut.
35. Iară Eliodor jârtvă lui Dumnezeu aducând şi mari făgăduinţe făgăduind Celui ce l-au îngăduit a fi viu, şi lui Onie haruri dând, luându-şi oastea, călătorea către împăratul.
36. Şi mărturisea tuturor ceale ce supt ochii săi văzuse, lucrurile marelui Dumnezeu.
37. Şi întrebând împăratul pre Eliodor cine ar fi vreadnic încă o dată a să trimite la Ierusalim, au zis: ||
211r 38. „De cumva ai vrun vrăjmaşu au vrun pânditoriu împărăţiii tale, trimite-l acolo şi bătut îl vei lua îndărăpt de cumva va scăpa, pentru că într-acel loc adevărat iaste o puteare oarecarea a lui Dumnezeu.
39. Că Cel ce are în ceriuri lăcaş cercetătoriu şi ajutătoriu e locului aceluia, şi pre cei ce vin a-i face rău îi bate şi-i pierde”.
40. Aşadară despre Eliodor, şi despre paza vistieriii, aşea să are lucrul.

Cap 4

Onie pentru hulele lui Simon către Seleuc s-au dus, a căruia arhierirea răvnindu-o fratele lui, Iason, au făgăduit împăratului mulţi talanţi. Şi apucând arhiereirea, toată slujba lui Dumnezeu o au răzvrătit. Pre carele a să lepăda din arhiereire porunceaşte Menelae, mai mulţi împăratului făgăduind tălanţi. Căruia, neplinind ceale făgăduite, urmează fratele lui Lisimahul. Onie, vădind pre Menelae de călcarea de leage, cu îndemnul lui, de la Andronic să ucide. Pentru care, din porunca Antiohului întru acelaş loc Andronicul să ucide. Lizimahul fiind de norod călcat, Menelae la împăratul pârât, prin mijlocirea darurilor să sloboade, ucigându-să cei nevinovaţi ai lui pârâtori.

1. Iară Simon, mai sus-numitul a banilor şi a ţărâi pârâşul, rău grăia despre Oniia, ca când el ar fi îndemnat pre Eliodor la aceastea şi el ar fi fost pornitoriu răotăţilor.
2. Şi pre ispravnicul cetăţii şi apărătoriul neamului său şi râvnitoriul legii lui Dumnezeu, îndrăznea a-l zice leşuitori împărăţiii.
3. Ci, nepriiateniile într-atâta purcegând, cât şi prin oarecarii a lui Simon de lipsă ucideri să făcea, |
211v 4. Socotind Onie primejdiia vrajbii şi pre Apolonie nebunind, povăţuitoriul adecă, Chelesiriii şi a Fenichiii, a spori răotatea lui Simon, la împăratul s-au dus,
5. Nu ca pârâşul cetăţeanilor, ci folosul cel de obşte a toată mulţimea cu sâne socotind.
6. Că vedea cu neputinţă a fi fără împărătească rânduială a să dărui lucrurilor pace, nici pre Simon a putea înceta de la nebuniia sa.
7. Ci, după ieşirea lui Seleuc din viaţă, luând împărăţia Antiohul, care vestit să numea, răvnea Iason, fratele Onei, arhiereirea.
8. Mergând la împăratul, făgăduindu-i tălanţi de argint tri sute şasăzeci şi dintr-alte venituri optzeci,
9. Preste aceastea făgăduia şi alte o sută cinzeci, de s-ar îngădui puterii lui şcoala şi slujitorii şieşi a-i rândui, şi pre cei din Ierusalim antiohieni a-i scrii.
10. Carea îngăduind împăratul şi dobândind căpeteniia, îndată către leagea limbilor pre împreună dăjduitorii săi a-i treace au început.

11. Şi depărtând pre cealea ce pentru omeniia jidovilor de la împăraţi fusease rânduite, prin Ioan, tatăl lui Evpolemi, cel ce la râmleani pentru priiatenirea şi soţirea cu legiuită solire slujise, legile cetăţeanilor părăsind, rânduieli răzvrătite făcea.
12. Că au îndrăznit supt însuşi coşteiul a face şcoală şi pre fieştecarii cei mai buni slujitori în bordeiuri a-i pune.
13. Şi era aceasta nu înceapere, ci oarecare creaştere şi sporiul petreacerii cu limbile şi cu cei de alt neam, pentru a necredinciosului şi nu preotului Iasoni negrăita şi neauzita nelegiuire.
14. Aşa cât preoţii de atunci nu după sluj||bele oltariului să sârguia, ci urgisind bisearica şi părăsând jârtvele păzea a fi părtaş şcoalei şi nedreptei lui simbrii şi învăţăturii a să deprinde. 212r
15. Şi cinstele, adecă ceale părinţeşti întru nimica avându-le, greceştile slave mai bune a fi le socotea.
16. Pentru carele primejdioasa sârguire îi cuprindea, şi rânduialele lor le răvnea, şi aceloraşi cu totul aseaminea a fi poftea, pre carii vrăjmaşi şi ucigaşi îi avuse.
17. Că împrotiva dumnezeieştilor legi necredincios a lucra fără certare nu trece, ci aceasta vreamea următoare va dovedi.
18. Iară prăznuindu-să cel de al cincilea an lupta Tirului, şi împăratul fiind de faţă,
19. Au triimis Iason vicleanul din Ierusalim nişte oameni păcătoşi, ce purta drahme de argint trei sute spre jârtva Ercului, care le-au poftit cei ce le purtase să nu să cheltuiască spre jârtve, că nu era de lipsă, ci să se rânduiască spre alte cheltuieli.
20. Ci aceastea, adecă, s-au adus de la cel ce le trimisease spre jârtva Hercului, iară pentru cei de faţă s-au dat spre zidirea corăbiilor celor de oaste.
21. Şi, trimiţindu-să în Eghipt Apolonie, fiiul Mnesthei, pentru mai-marii lui Ptolomeu Filometoriului împăratului, deacă să cunoscuse Antiohul înstreinat a fi de către trebile împărăţiii, de ale sale folosuri grijindu-să, pornind de acolo au venit în Ioppen, şi de acolo în Ierusalim.
22. Şi cu cinste de la Iason şi cu priiatenie fiind cuprins, cu lumini de făclii şi cu laude au întrat, şi de acolo spre Fenichie oas|tea o au întors. 212v
23. Şi după vreame de trei ani au trimis Iason pre Menelae, fratele mai sus-numitului Simon, purtând bani împăratului şi despre trebile ceale de lipsă răspunsuri ducând.
24. Iară el, închinându-să împăratului după ce au mărit faţa putearii lui, spre sâne însuş au tras arhieriia, adăogând preste Iason talanţi de argint trei sute.
25. Şi, luund de la împăratul porunci au venit, nimic adecă având vreadnic de preoţie; iară suflete de nemilostiv tiran şi de fiară sălbatecă mânie purtând,
26. Şi Iason, adecă, carele prinsease pre fratele său, însuş înşelat fiind, pribeag în ţinutul Amanitii izgonit au fost.
27. Şi Menelae căpeteniia adecă au dobândit. Iară despre banii împăratului făgăduiţi, nimica lucra, când strânsură făcea Sostratul, ispravnicul coşteiului,
28. (Că acela avea strânsura dăjdilor) pentru care pricină amândoi către împăratul s-au chemat.
29. Şi Menelae s-au depărtat de la preoţie, urmându-i Lisimac, frate-său, iară Sostrat s-au făcut ispravnic Chiprului.
30. Şi aceastea fiind, s-au întâmplat de au mişcat gâlceavă tharseanii şi malloteanii, căci că Antiohidei, ţiitoarei împăratului, în dar fusease daţi.
31. Degrabă, dirept aceaea împăratul au venit a-i domoli, lăsând în locul său rânduit pre unul din soţii săi, Andronic.
32. Iară Menelae, socotind că ş-au apucat vreame cu prilej, nişte vase de aur din bisea||rică furând, le-au dăruit lui Andronic, şi altele le vânduse în Tir şi prin cetăţile vecine. 213r
33. Carea adevărat cunoscând Onie, îl vădea, însuşi în loc fără teamere contenindu-să în Antiohia, lângă Dafnis.
34. Pentru aceeaea Menelae, apropiindu-să către Andronic, îl ruga să omoară pre Onie. Carele venind la Onie şi dând dreaptele cu jurământ (măcar că-i era cu prepus), îl îndemnase a ieşi din locul scutinţii, îndată l-au omorât, nestidindu-să de dreptate.
35. Pentru care pricină, nu numai jidovii, ci şi alte neamuri greu să uita şi cu dureare purta nedreapta ucidere a unui bărbat ca aceluia.
36. Ci, întorcându-să împăratul din locurile Chilichiei, s-au dus la el jidovii în Antiohia, împreună şi grecii, jeluindu-să de nedreapta uciderea Oniei.

37. Întristându-să drept aceaea cu duhul pentru Onie, Antiohul, şi plecându-să spre milă, lacrămi au vărsat, aducându-ş aminte de trezviia răpăusatului şi de cuviinţa lui.

38. Şi aprinzându-să cu duhul, pre Andronic de urşinic dezbrăcându-l, porunceaşte a-l încungiura prin toată cetatea. Şi într-acelaş loc, în carele asupra lui Onie lucrase necredinţa, pre călcătoriul de leage de viaţă l-au despoiat, vreadnică răsplătindu-i Domnul pedeapsă.

39. Iară multe călcări de leage în besearică de la Lisimah făcându-să cu sfatul Menelai şi, ieşind veastea, s-au adunat mulţimea asupra lui Lisimah, după ce mult aur s-au fost scos.

40. Iară asupra gloatelor ce să sculase pline de mânie, Lisimah întrarmând ca la trei mii, cu mâni nedreapte au început a să sluji, | povăţuindu-i un tiran oarecarele, cu vârsta şi cu nebuniia bătrân. 213v

41. Ci, cât au înţeles sârguirea Lisimahului, alţii pietri, alţii bâte vârtoase au apucat, iară oarecarii cenuşe spre Lisimah au aruncat.

42. Şi mulţi, adecă răniţi, iară alţii şi aşternuţi, şi toţi spre fugă întorşi au fost, şi pre însuş călcătoriul de leage lângă vistierie l-au omorât.

43. Despre aceastea, dară, au început judecata asupra lui Menelae a să mişca.

44. Şi venind împăratul în Tir, la el au dus treaba lucrului trei bărbaţi de la bătrâni trimişi.

45. Şi biruindu-să Menelae, au făgăduit lui Ptolomeiu mulţi bani a-i da să îndeamne pre împăratul.

46. Deci, Ptolomeiu s-au apropiat cătră împăratul, ce şedea într-un foişor a să răcori, şi l-au întors de cătră judecată.

47. Şi pre Menelae, adecă cel de toată răotatea vinovat, de nelegiuiri l-au dezleagat, iară pre mişeii, carii şi la schite de ş-ar fi spus pricina, nevinovaţi s-ar judeca, pre aceştia cu moarte i-au omorât.

48. Curând, dară, nedireaptă pedeapsă au dat cei ce pentru cetate şi pentru norod şi pentru vasele ceale sfinte pricina au urzit.

49. Pentru care lucru şi tirii, greu părându-le, spre îngroparea lor foarte libovnici s-au arătat.

50. Iară Menelae, pentru a celor ce era supt biruinţa lui lăcomie, rămânea în biruinţă, crescând întru răotate spre leşuirile cetăţeanilor.

Cap 5

Oaste armate şi aceloraş împreună bătăi la Ierusalim prin văzduh în patruzeaci de zile să văd. Iason în Ierusalim năvălind şi pre cetăţeani nemilostiveaşte ucigând, la cei streini ticăloşaşte moare. Antiohul, pre mulţi în Ierusalim fără număr ucigând, robind || şi vânzind, besearica o jefuiaşte. Şi, ducându-să, lasă nemilostivi ispravnici să năcăjască norodul. Şi iarăş, trimiţindu-să voevodul Apolonie, pre mulţi ucide. Iară Iuda Macaveul cu ai săi la loc pustiiu să depărtează. 214r

1. Într-aceaea vreame, Antiohul a doao pornire găteaşte spre Eghipt.

2. Şi s-au întâmplat prin toată cetatea Ierusalimului a să vedea în patruzeci de zile prin văzduh călăraşi alergând, aurite având vejminte şi suliţe ca nişte oaste întrarmaţi.

3. Şi alergarea cailor prin rânduri însămnate şi loviri a fi împreună şi clătirea pavezelor şi mulţimea încoifaţilor cu sabiile scoase şi aruncarea săgeţilor şi sclipirea auritelor arme şi a tot fealiul de platoşe.

4. Pentru aceaea, toţi să ruga să se întoarcă arătarea spre bine.

5. Ci, ieşind mincinoasă vestire, ca când din viaţă ar fi ieşit Antiohul, luând Iason nu mai puţini o mie de bărbaţi, de năpraznă au năvălit spre cetate şi, cetăţeanii la zid împreună zburând, mai pre urmă apucându-să cetatea, Menelae au fugit în coşteiu.

6. Iară Iason nu îngăduia în uciderea cetăţeanilor săi, nici gândea sporirea asupra rudeniilor mare rău a fi, părându-să că va lua biruinţa vrăjmaşilor, iară nu a cetăţeanilor.

7. Şi căpeteniia adecă nu o au dobândit, iară sfârşitul leşuirilor sale turburarea au apucat şi, pribejind, iară s-au dus în Ammanite.

8. Mai pre urmă, spre perirea sa închis fiind de la Areta, tiranul harapilor, fujind din | cetate în cetate, tuturor urât ca un călcătoriu de legi şi urgisit ca vrăjmaşul ţărâi şi a ţăreanilor, în Eghipt s-au lepădat. 214v

9. Şi cel ce pre mulţi din ţara sa izgonise pribeag au perit, în Lachedemoniia pornind, ca când ar vrea acolo a avea pentru rudeniia scăpare.

10. Şi cel ce pre mulţi neîngropaţi lepădase, însuşi şi netânguit şi neîngropat să leapădă, nici streină îngroparea dobândind, nici mormântului părinţesc împărtăşindu-să.

11. Aceastea aşa fiind, s-au prepus împăratul cum că jidovii vor părăsi soţirea şi, pentru aceasta, din Eghipt purcezând cu inimă sălbatecă, cetatea adecă cu arme o au prins.

12. Dară au poruncit ostaşilor să ucigă, nici să îngăduiască pârâşilor şi, prin case suindu-să, să-i omoară.

13. Făcea-se dară ucideri de tineri şi de bătrâni, şi a muierilor şi a născuţilor perirea, şi a fecioarelor şi a pruncilor omorârea.

14. Şi era în trei zile optzeaci de mii ucişi, patruzeci de mii robiţi şi numai puţâni vânduţi.

15. Ci nici aceastea sânt destule. Îndrăznit-au şi în bisearică a întra, carea e decât tot pământul mai sfântă, povăţuind Menelae, vânzătoriul de legi şi de ţară.

16. Şi cu necuratele mâni luând sfintele vase, ceale ce de la alţi împăraţi şi cetăţeani era puse spre podoaba locului şi spre slavă, le purta cu nevrednicie şi le spurca.

17. Aşa înstreinându-să cu mintea Antiohul, nu socotea că pentru păcatele celor ce lăcuiesc în cetate, puţin Dumnezeu să mâniiase, pentru carea s-au şi întâmplat împrejurul locului ur||gisirea. 215r

* Sus 3, 25, 27.

18. Într-alt chip, de nu s-ar fi întâmplat a fi ei cu multe păcate învăluiţi, *precum Eliodor, care era trimis de la Seleucun împăratul a jefui oltariul, şi acesta, îndată venind bătut, şi împins adevărat ar fi fost de către îndrăznire.

19. Însă nu pentru loc neamul, ci pentru neam locul Dumnezeu l-au ales.

20. Pentru aceaea, şi însuşi locul s-au făcut părtaş răotăţilor norodului. Iară după aceaea va fi soţu bunătăţilor, şi care s-au părăsit în mâniia lui Dumnezeu Atotputearnicului, iarăş întru îmblânzirea marelui Domn cu slavă mare să va înălţa.

21. Deci, Antiohul o mie şi optsute de talanţi luând din bisearică, degrabă în Antiohiia s-au întors, socotind de mândrie, că pământul îi va fi spre înotare şi marea spre călătorie pentru sumeţirea minţii.

22. Şi au lăsat şi ispravnici a năcăji neamul. Şi în Ierusalim, adecă pre Filip, de neam frig, de nărav mai nemilostiv decât acela de la carele s-au rânduit.

23. Iară în Garizim, pre Andronic şi Menelae, carii mai greu decât aceialalţi apăsa cetăţeanii.

24. Şi, fiind pus împrotiva jidovilor, au trimis pre urâciosul voievod Apolonie cu oaste de doaozeci şi doao de mii, poruncindu-i a ucide pre toţi cei de vârste, muierile şi tinerii a-i vinde.

25. Carele venind în Ierusalim, cu pace a fi făcându-să, au odihnit până la sfânta zi a sâmbetei şi atunci, sărbând jidovii, alor săi arma a lua le-au poruncit.

26. Şi pre toţi carii purcesease spre vederi i-au omorât, şi prin cetate cu cei armaţi alergând, multă mulţime au ucis. |

27. Iară Iuda Macaveul, carele fusease al zeacelea, să ferise la loc pustiiu şi acolo între fiară, viiaţa în munţi cu ai săi petrecea şi, cu hrană de ierburi hrănindu-să, să zăbovea, ca să nu fie părtaşi spurcăciunii. 215v

Cap 6

Prin voievodul de la împăratul trimis jidovii să opresc de leagea lui Dumnezeu. Bisearica urât să spurcă, şi jidovii încă prin multe ţări râsipindu-să, la jârtvele idolilor să silesc. Să însămnează pierderea a doao muieri, pentru că ş-au fost tăiat împrejur fiii săi, şi cei ce prăznuiesc sâmbăta să ard. Însă acest năcaz să arată că nu e părăsirea lui Dumnezeu, ci certarea alor săi, cea aleasă a lui Eleazar bătrânului mucenicie, pentru că n-au vrut a mânca carne de porc, nici într-aceasta a făţărnici.

1. Şi nu după multă vreame, au trimis împăratul pe un bătrân oarecarele antiohiian să silească pre jidovi a treace de la părinţeştile şi a lui Dumnezeu legi

2. Şi a spurca cea din Ierusalim bisearică şi a o numi a lui Iupiter Olimpii, şi în Garizim, precum era cei ce lăcuia acolo, a lui Iupiter găzduitoriului.

3. Iară rea şi tuturor grea era alergarea răotăţilor.

4. Că bisearica era plină de neînfrânarea şi de uspeaţele limbilor şi de cei ce să pângărea cu curvele, şi în sfintele jirtvealnice muierile să îmbulzea înlontru purtând ceale ce nu era slobode.

5. Și oltariul plin era de ceale neslobode, care de legi să oprea.

6. Iară nici sâmbetele să păzea, nici zilele țărâi ceale de praznic să ținea, nici jidov chiar
216r cineva || pre sâne a fi să mărturisea.

7. Și să ducea cu amară lipsă în zioa naşterii împăratului la jârtve, și când prăznuia sărbătoarea lui Liveriu, să siliia cu iadăra încununați lui Liveri a încunjura.

8. Și poruncă au ieșit la vecinele limbilor cetăți îndemnând Ptolomeiu ca așijderea și dânşii împrotiva jidovilor să lucreaze și să jirthvească.

9. Iară pre cei ce n-ar vrea a treace la rânduialele limbilor să-i ucigă; era dară a vedea ticăloșie.

10. Că doao muieri au fost pârâte că ș-au tăiat împrejur născuții săi. Pre carele, pruncii de țâță spânzurându-i, după ce le-au încunjurat prin cetate, pre ziduri le-au prăpădit.

11. Iară alții la vecinele peșteri împreună ducându-să și pitulați zioa sâmbetei prăznuind, spuindu-să lui Filip, cu flacări s-au aprins, căci că să stidea pentru leage și pentru ținearea ei, cu mâna a-și da ajutoriu.

12. Iară mă rog celor ce vor ceti cartea aceasta să nu să îngrozască pentru protivnicile căderi, ci să socotească, că ceale ce s-au întâmplat, nu spre perire, ci spre certare au fost neamului nostru.

13. Că multă vreame a nu suferi pre păcătoși după vrearea sa a lucra, ci degrabă a-i izbândi, de mare bine judecată iaste.

14. Că nu precum în alte neamuri Domnul răbdând așteaptă ca pre eale, când va veni zioa judecății, întru plinirea păcatelor să le pedepsească.

15. Așa și în noi au așezat, ca păcatele noastre până în sfârșit învăluindu-să, așa mai pre urmă asupra noastră să izbândească.

16. Pentru carea niciodată adecă de la noi mila Sa o depărtează, iară certând cu ceale protivnice, norodul Său nu-l părăseaște. |

216v 17. Ci aceastea noao spre deșteptarea cetitorilor puține fie zise, iară acum trebuie să venim la poveaste.

18. Deci Eliazar, unul din scriitorii cei dintâiu, bărbat de vârstă vechiu și cu fața împodobit, deșchizându-i-să gura să siliia a mânca carne de porc.

19. Iară el slăvita moarte mai vârtos decât urâta viață îmbrățișind, de bunăvoie întâiu să ducea spre perire.

20. Și, văzând precum să cuvine a să întâmpla, cu răbdare suferind, au socotit a nu priimi ceale neslobode pentru dragostea vieții.

21. Iară cei ce sta înainte, de nedreapta milă fiind porniți, pentru vechea omului priiatenie, luându-l într-ascuns, îl ruga a-i aduce cărnuri din care lui a mânca era slobod, ca să fățărnicească a fi mâncat, precum împăratul poruncise, din cărnurile jârtvelor,

22. Ca, cu această faptă, de moarte să se izbăvească și, pentru cea veache a omului priiatenie, aceasta cu dânsul făcea omenire.

23. Iară el au început a gândi vreadnica vârstei și a bătrâneațelor sale adâncime și a născutei cinstei cărunteațele și a ceii din pruncie bunei petreaceri faptele și după a ceii sfinte și de la Dumnezeu datei legii rânduieli, au răspuns degrabă, zicând că vrea a fi trimis la iad.

24. „Că nu e lucru vreadnic de vârsta noastră – zice – a fățărnici, precum mulți dintre cei tineri, socotind pre Eliazar de noaozeci de ani a fi trecut cătră viața celor de alt neam.

25. Și aceia, pentru a mea fățărnicie și pentru puțână ce să strâcă vreamea vieții, să se
217r înșale, și prin această prihană și urgisirea bătrâneațelor || meale să-m agonisesc.

26. Că de nu mă voiu și scoate într-această vreame din pierderea omenească, iară de mâna Atotputearnicului nici viu, nici mort voiu putea scăpa.

27. Pentru aceaea, tare din viață ieșind, vreadnic adecă, de bătrâneațe mă voiu arăta.

28. Iară tinerilor pildă tare le voiu lăsa, când cu inimă voioasă și bărbăteaște pentru ceale greale și preaosfințite legi, cu moarte cinstită mă voiu săvârși”. Aceastea zicând, îndată spre perire să trăgea.

29. Iară cei ce-l ducea și puțin mai înainte fusease mai blânzi, spre mânie s-au întors pentru cuvintele de la el zise, care ei din mândrie a fi scoase le socotea.

30. Ci cu rane ucigându-să, au suspinat, și au zis: „Doamne, Cel ce ai sfânta știință, Tu chiar știi că, putându-mă de moarte izbăvi, ceale greale ale trupului rabd dureri, iară după suflet pentru frica Ta bucuros rabd aceastea”.

31. Și acesta adecă într-acesta chip din viață au ieșit, nu numai tinerilor, ci și tot neamului pomenirea morții sale spre pilda vârtutei și a tăriii lăsând.

Cap 7

A șeapte frați și a maicii lor mari foarte și tari suferitele periri, pentru că nu vrea a mânca cărnuri de porc. Și cât de vârtos împăratului pentru a sa nemilostivire i-au arătat a fi gata osândirea și maica pre fii cum i-au îndemnat.

1. Și s-au întâmplat și șapte frați împreună cu maica sa prinși a să sili de la împăratul a mânca împrotiva legii cărnuri de porc, cu zbiciuri și cu vine de tauri chinuindu-i.

2. Iară unul dintr-înșii, cel dintâiu, așa au zis: | „Ce cauți și ce vreai a învăța de la noi? Gata sântem a muri mai vârtos decât părințeștile ale lui Dumnezeu legi a le treace”. 217v

3. Și, mâniindu-să împăratul, au poruncit să se aprinză căldările și oalele ceale de aramă. Care îndată aprinzându-să,

4. Au poruncit celui ce întâiu grăise să i să taie limba, și pielea de pe cap trăgându-să, și vârfurile mânilor și a picioarelor să i să taie, ceiaalalți frații lui și maică-sa văzându-l.

5. Și, după ce s-au făcut cu totul chilav, au poruncit a apropia focul și, încă răsuflând, a-l prăji în tigae. În carea multă vreame chinuindu-să, ceiaalalți una cu maică-sa împreună să îndemna tare spre moarte,

* 2 Leage 31, 36, 43.

6. Zicând: „Domnul Dumnezeu va vedea adevărul și să va mângăia întru noi, *precum în mărturisirea cântecului au dovedit Moisi. Și întru slujile Sale să va mângăia”.

7. Murind, dară, cel dintâiu într-acestaș chip, pre cel ce urma îl ducea spre bajocură și, trăgându-i-să pielea capului cu perii, îl întreba de va mânca mai înainte, până a să chinui cu tot trupul prin fieștecare mădulariu.

8. Iară el, răspunzând cu glas părințesc, au zis: „Nu voiu face”. Pentru carea și acesta, în locul următoriu, chinurile celui dintâiu au priimit.

9. Și în sfârșitul duhului fiind, așa au zis: „Tu, adecă, preanelegiuite, într-această viață ne pierzi, ci Împăratul lumii, pre noi, pentru legi uciși, întru învierea vieții de veaci ne va deștepta”.

10. După acesta, al treilea să bajocorească și, limba poftindu-i-să, curând o au scos și mânile vârtos le-au întins.

11. Și cu cutezare au zis: „Din ceriu aceastea le moștenesc, ci pentru legile lui Dumnezeu acum și aceastea le urgisăsc, că de la Dânsul iarăș a le dobân||di nădăjduiesc”. 218r

12. Așa cât împăratul și cei ce cu el era să mira de îndrâznirea tinărului, căci ca o nimica socotea chinurile.

13. Și acesta așa săvârșindu-să, pre al patrulea îl năcăjea așijderea, chinuindu-l.

14. Și, fiind spre moarte, așa au zis: „Mai bine e celor dați de la oameni morți, nădeajde a aștepta de la Dumnezeu, că iarăș de la Dânsul să vor deștepta, că ție înviiarea nu-ți va fi spre viață”.

15. Și, apropiind pre al cincilea, îl năcăjea. Iară el, privind spre acela, au zis:

16. „Puteare între oameni având, fiind strâcăcios, faci ce ți-i voia, iară să nu gândești neamul nostru a fi de la Dumnezeu părăsit.

17. Iară tu răbdând așteaptă și vei vedea marea Lui puteare, în ce chip pre tine și sămânța ta o va chinui”.

18. După acesta ducea pre al șaselea, și acela începând a muri, așa au zis: „Nu rătăci în deșert, că noi pentru noi înșine aceastea pătimim, păcătuind înprotiva Dumnezeul<ui> nostru și vreadnice de minune s-au făcut întru noi.

19. Iară tu nu socoti ție a fi fără viitoarea certare, căci împrotiva lui Dumnezeu a oști te-ai ispitit”.

20. Iară preste măsură minunata maica și vreadnica de pomenirea celor buni, carea, perind șeapte fii supt vreamea unii zile privind, cu inimă bună purta pentru nădeajdea carea avea spre Dumnezeu.

21. Pre fieștecarele dintr-înșii îi îndemna tare, cu glas părințesc, plin de înțelepciune și fămeieștii gândiri bărbătesc suflet sămânând,

22. Au zis cătră dânșii: „Nu știu în ce chip în pântecele mieu v-ați arătat, că nici eu duhul și sufletul v-am dăruit voao și viața și a fieștecăruia mădulări nu eu le-am alcătuit,

23. Ci Ziditoriul lumii, Cel ce au închipuit naște|rea omului și Cel ce au aflat înceaperea tuturor și duhul voao iarăși cu milă îl va întoarce, și viața, precum voi acum pre voi înșivă vă urgisiți pentru legile Lui”. 218v

24. Iară Antiohul pre sine a să urgisi gândea și împreună urgisind glasul ceii ce probozea, fiind încă cel mai tinăr, nu numai cu cuvintele îl îndemna, ci și cu jurământ întărea, că bogat și fericit îl va face și, trecându-l de la părinţeştile legi, priiatin îl va avea și ceale de lipsă îi va dărui.
25. Ci la aceastea tinărul nicidecum plecându-să, au chemat împăratul pre maica și o îndemna să fie tinărului spre mântuire.
26. Și după ce o îndemnase cu multe cuvinte, au făgăduit că va îndemna pre fiiul său.
27. Deci, plecându-să cătră el, batjocorind pre nemilostivul tiran, au zis cu glas părinţesc: „Fiiul mieu, fie-ţi milă de mine, ceaea ce te-am purtat în pântece noao luni și lapte în trei ani ţ-am dat și te-am hrănit și la vârsta aceasta te-am adus.
28. Rogu-te, fiiule, să priveşti spre ceriu și pre pământ și spre toate ceale ce sânt într-însele și să înţelegi că din nimica le-au făcut Dumnezeu acealea și neamul omenesc.
29. Așa va fi, să nu te temi de acest chinuitoriu, ci vreadnic fraţilor tăi făcându-te părtaşu, priimeaşte moarte, ca într-aceaea milă cu fraţii tăi să te priimească".
30. Ea încă aceastea zicând, au zis tinărul: „Pre cine aşteptaţi? Nu ascult de porunca împăratului, ci de porunca legii carea s-au dat noao prin Moisi.
31. Iară tu, cel ce te-ai făcut izbânditoriu de toată răotatea asupra ovreailor, nu vei scăpa de mâna lui Dumnezeu.
32. Că noi pentru păcatele noastre răbdăm aceastea.
33. De S-au și mâniiat puţin asupra noastră Domnul, Dumnezeul nostru, pentru certarea și dojana, ci iarăși Să va mângăia spre slugile Sale. ||

219r 34. Iară tu, o, nelegiuitule, și decât toţi oamenii mai făcătoriu de reale, să nu te înalţi în zădar cu deşarte nădejdi, asupra slujilor Lui aprinzându-te,
35. Că încă n-ai fugit <de> judecata Atotputearnicului și care toate le veade Dumnezeu.
36. Că fraţii miei, puţină acum dureare suferind, supt testamântul vieţii de veaci s-au împărtăşit, iară tu cu judecata lui Dumnezeu ceale vreadnice a mândriii tale pedeapse vei plăti.
37. Iară eu, ca și fraţii miei, sufletul și trupul mieu îl dau pentru părinţeştile legi. Chemând pre Dumnezeu, ca mai devreame neamului nostru milostiv să fie, și pre tine, cu chinuri și cu bătăi, să te facă a mărturisi că Acela iaste Dumnezeu sângur.
38. Iară întru mine și în fraţii miei va înceta Atotputearnicului mâniia carea preste tot neamul nostru cu dreptate s-au adus.
39. Atunci împăratul, de mânie aprins, asupra acestuia mai presus de toţi fără milă au răpştit, nesuferindu-să a fi batjocorit.
40. Și acesta, dară, curat s-au prestăvit preste toate, în Domnul nădăjduind.
41. Iară mai pre urmă, după fii, și maica s-au săvârşit.
42. Deci, despre jârtve și despre cele foarte nemilostiviri destul s-au zis.

Cap 8

Iuda Macaveul, chemând ajutoriul lui Dumnezeu, după câteva biruinţe, pre Nicanor, carele neînşelata şieşi de jidovi făgăduia biruinţă, pre ai săi întâi spre rămâneare îndemnându-i, l-au gonit, ucigând din oastea lui împreună cu Timothei și cu Vahide mai mult de doaozeaci și noao de mii, aşa cât Nicanor sângur scăpând, au propoveduit pre Iudei a avea pre Dumnezeu acoperitoriu. |

219v 1. Iară Iuda Macaveul și cei ce cu el era, întra tăinuit prin coşteiuri și, chemând pre rudenii și pre priiatini și pre cei ce au rămas în leagea jidovească, luându-i, au scos cătră sâne şase mii de bărbaţi.
2. Și chema pre Domnul să Se uite spre norodul ce să călca de toţi și să Se milostivească spre bisearică, carea să spurca de la cei necredincioşi,
3. Să-I fie milă și de perirea cetăţii, carea ar trăbui degrabă a să alcătui și glasul sângelui, ce strâgă cătră sâne, să-l auză
4. Și să-Și aducă aminte și de nedreaptele a pruncilor celor nevinovaţi morţi și de blăstămurile numelui Său zise și să se aprinză spre aceastea.
5. Iară Macavei, adunând mulţimea, nesuferit limbilor să făcea, că mâniia Domnului spre milă s-au întors.
6. Și, venind asupra coşteailor și a cetăţilor fără veaste, le aprindea, și locurile ceale treabnice cuprinzând, nu puţine ucideri da vrăjmaşilor.

7. Iară mai vârtos noaptea să purta la aceaste alergări, şi vestea puterii lui pretutindini să vărsa.
8. Iară văzând Filip încet omul spre sporiu a veni şi mai ades lucrurile lui spornice a fi, cătră Ptolomeu, voievodul Chilichiei şi a Finichiii, au scris, să ducă ajutoriu trebilor împărăteşti.
9. Iară el degrabă au trimis pre Nicanor Patroclul, din cei dintâiu priiatin, dându-i din ceale mestecate limbi întrarmaţi nu mai puţin de doaozeaci de mii, ca toată sămânţa jidovească să o şteargă, adăogându-i şi pre Gheorghie, bărbatul ostaşu şi în lucrurile războiului foarte deprins.
10. Şi au rânduit Nicanor ca dajda împăratului ce să cuvinea a o da râmleanilor, doao mii || de talanţi, din robiia jidovilor să o plinească. 220r
11. Şi îndată au trimis la cetăţile de mare, chemând spre cumpărarea robilor jidoveşti, făgăduind cum că noaozeaci de robi va da pre un talant, neuitându-să spre izbânda carea de la Atotputearnicul îl va urma.
12. Iară Iuda, înţelegând, au spus celor ce cu sine era, jidovilor, venirea lui Nicanor.
13. Dintre carii unii, înfricoşaţi şi necrezând dreptăţii lui Dumnezeu, spre fugă să întorcea.
14. Iară alţii ce avea vindea şi împreună Domnului să ruga să-i izbăvească de necredinciosul Nicanor, carele mai înainte încă de a veni îl vânduse.
15. Şi de nu pentru ei, încai pentru testamântul care era cătră părinţii lor şi pentru chemarea sfântului şi marelui Său preste dânşii nume.
16. Şi, chemând Macaveii şapte mii, carii cu el era, îi ruga să nu să pleace vrăjmaşilor, nici să se teamă de acelor ce cu nedreptul vin asupra sa, a vrăjmaşilor mulţime, ci tare să se sârguiască,
17. Având înaintea ochilor ocara ce s-au făcut de la aceştia cu nedreptul locului celui sfânt şi iarăşi asuprirea ceii batjocorite cetăţi, încă şi ceale multe a bătrânilor rânduieli răsipite.
18. „Că ei adecă în arme nădăjduiesc – zice – împreună şi în îndrăznire, iară noi în Atotputearnicul Dumnezeu, Care poate şi pre cei ce vin asupra noastră şi toată lumea numai cu vrearea a-i ştearge, nădăjduim".
19. Şi le-au adus aminte şi de ajutorinţele lui Dumnezeu, care s-au făcut cătră părinţi *şi cum că supt Senaheriv o sută optzeaci şi cinci de mii au perit.
20. Şi despre războiul ce au avut asupra galateanilor în Vavilon, ca toţi, deacă au venit | la lucru machedonii, soţiile trândăvindu-să, aceia sânguri şasă mii au omorât o sută doaozeci de mii pentru ajutoriul ce li s-au dat din ceriu şi faceri de bine multe foarte pentru aceastea au dobândit. 220v

* 4 Împă. 19, 35. Tovie 1, 21. Ecli. 48, 24. Isaie 37, 36. 1 Mac. 7, 41.

21. Cu aceaste cuvinte statornici s-au făcut şi pentru leagi şi pentru moştenire a muri gătiţi.
22. Şi au rânduit pre fraţii săi povăţuitori amânduror rândurilor, pre Simon şi pre Iosif şi pre Ionathan, supuind fieştecăruia căte o mie şi cinci sute.
23. Lângă aceasta, şi de la Ezdra cetindu-le sfânta carte şi dând sămnul ajutoriului lui Dumnezeu, în şireagul dintâiu însuşi povăţuitoriu au lovit cu Nicanor.
24. Şi, fiindu-i ajutoriu Cel Atotputearnicul, au omorât mai mult de noao mii de oameni, iară partea cea mai mare a oastei lui Nicanor cu rane slăbindu-o, o au silit spre fugă.
25. Iară banii celor ce venise a-i cumpăra luundu-i, pre ei pretutindini i-au gonit.
26. Ci s-au întors la ceasul rânduit, că era înaintea sâmbetei, pentru care pricină n-au rămas, gonindu-i.
27. Iară armele lor şi jafurile adunându-le, sâmbăta făcea, binecuvântând pre Domnul, Cel ce i-au izbăvit într-această zi, înceaperea milii picăturind preste ei.
28. Iară după sâmbătă, celor slabi şi săracilor şi văduvelor au împărţit jafurile, şi ceale rămase ei cu ai săi le-au avut.
29. Aceastea, dară, aşa făcându-să, şi făcându-să de la toţi rugăciune de obşte, pre milostivul Domn L-au rugat ca să se îmblânzască până în sfârşit preste slugile Sale.
30. Şi dintre cei ce era cu Timotheiu şi cu Vahide împrotiva sa sârguindu-să, preste doaozeci de mii || au ucis, şi tăriile ceale înalte le-au dobândit. Şi mai multe prăzi au împărţit, dreaptă parte celor slabi, săracilor şi văduvelor, ci şi bătrânilor făcând. 221r
31. Şi armele lor cu de-adinsul culegându-le, toate le-au aşezat în locuri treabnice, iară cealeaalalte jafuri în Ierusalim le-au adus.
32. Şi pre Filarheu, carele cu Trifon era, l-au omorât pre omul, adecă necurat, carele cu multe pre jidovi năcăjise.
33. Şi Epinichiia făcând în Ierusalim, pre cel ce sfintele uşi le aprinsease, adecă pre Calisthine, ce scăpase într-un sălaş, l-au aprins, vreadnică răsplătire pentru necredinţele lui dându-i.

34. Iară cel mai făcătoriu de reale, Nicanor, care o mie de neguțători a cumpăra pre jidovi adusease,

35. Smerindu-să cu ajutoriul Domnului de la cei ce ca o nimica a fi îi socotise, dezbrăcând haina slavii, pre pământ fugind, sângur au venit în Antiohiia, cea desăvârșit nefericire despre oastea sa dobândind.

36. Și cel ce făgăduise râmleanilor că le va plăti dajda din robiia Ierusalimului propoveduia acum acoperitoriu pre Domnul a avea jidovii și pentru Dânsul a nu să putea răni, pentru că urmează legile ceale de la El rânduite.

Cap 9

Antiohul de la Pearzeapoli gonindu-să. Când cugetă a pierde desăvârșit pre jidovi, cu mari dureri dinlontru de la Dumnezeu lovindu-să, cu nesuferită putoare izvorând din trupu-i viermi. După cunoștința nelegiuirilor sale și târziu făgăduita întoarcere, cu moarte vreadnică s-au săvârșit, scriind cătră jido|vi cărți, să petreacă a fi supuși fiiului său. 221v

1. Într-aceaea vreame, Antiohul cu necinste să întorcea din Pearside.

2. Că întrase în ceaea ce să zice Pearseapolis și au ispitit a jefui norodul și a dobândi cetatea. Ci mulțimea la arme alergând, spre fugă s-au întors și așa s-au întâmplat, de Antiohul după fugă cu rușine s-au întors.

3. Și venind cătră Ecvatana, au înțeles ceale ce să făcuse cu Nicanor și cu Timotheiu.

4. Și înflându-să de mânie, gândea că izbânda celor ce-l gonise o va putea stoarce despre jidovi. Pentru aceaea au poruncit a mâna căruța sa, fără zăbavă călătorind, cereasca judecată grăbindu-l, căci că așa trufașu au grăit că va veni în Ierusalim și adunare de mormânturile jidovilor o va face.

5. *Iară Cel ce toate veade, Domnul, Dumnezeul lui Israil, l-au lovit cu nevindecată și nevăzută rană, căci cât au sfârșit acestaș cuvânt, l-au apucat iute durearea mațelor și amarăle celor dinlăuntru chinuri.

* 2 Par. 16, 9.

6. Și adecă destul de drept, ca cel ce cu multe și cu noao chinuri storsease ceale dinlontru altora, măcar că el nici într-un chip de la a sa răotate înceta.

7. Iară preste aceasta, de mândrie împlându-să, foc suflând cu duhul spre jidovi și, poruncind a grăbi lucrul, i s-au întâmplat cu pornire mergând a cădea din căruțe și cu grea zdrobirea trupului a i să năcăji mădulările.

8. Și cel ce i să părea și valurilor mării a porunci, peste modrul omenesc de trufie umplut fiind și înălțimea munților în cumpene a o spânzura, acum, smerit cătră pământ, cu purtătoarea să purta, arătata lui Dumnezeu puteare în sâneș mărturisind. ||

222r 9. Așa cât din trupul necredinciosului viermi au izvorât și cărnurile lui, încă trăind în dureri, au curs, și cu mirosul lui și cu putoarea oastea s-au îngreoiat.

10. Și cel ce puțin mai înainte să socotea a atinge stealele ceriului, pre acela nime nu-l putea purta, pentru nesuferirea putoarei.

11. De aici dară au început, din cea grea mândrie oborât, a veni la cunoștința sa, cu dumnezeiasca rană mișcat fiind, prin fieștecare cirtele vremii sporindu-i-să durerile.

12. Și nici el mai putând purta putoarea sa, așea au zis: „Drept e supus a fi lui Dumnezeu și cel muritoriu a nu să asămăna lui Dumnezeu".

13. Și să ruga acest necurat lui Dumnezeu, de la care nu era a dobândi milă.

14. Și cetatea, la carea sârguind vinea, să o aseamine pământului și mormânt adunărilor să o facă, acum doreaște a o face slobodă.

15. Și pre jidovi, pre carii nici de îngropăciune adecă vreadnici a-i avea, ci paserilor și fiarălor spre răpire a-i da, și cu cei mititei de tot a-i prăpădi zisease, aseaminea acum athineanilor a-i face să făgăduiaște.

16. Și bisearica cea sfântă, carea mai nainte o jefuise, cu bune daruri a o împodobi și ceale de treaba jirtvelor cheltuieli din viniturile sale a le dărui.

17. Preste aceastea, și jidov că să va face și prin tot locul pământului va străbate și va propovedui putearea lui Dumnezeu.

18. Iară neîncetând durerile (că venise preste el dreapta lui Dumnezeu judecată), dăznădăjduind, au scris cătră jidovi ca o rugăminte carte, aceastea cuprinzând:

222v 19. „Bunilor cetățeani, jidovilor, multă închi|năciune și bine sănătoși și fericiți a fi, împăratul și căpeteniia, Antiohul.

20. De sânteți bine, sănătoși, și fiii voștri, și de vă sânt toate după vreare, mari haruri dăm.

21. Şi eu în slăbiciune pus, iară de voi cu bine aducându-mi aminte, întorcându-mă din locurile Pearsidii şi de grea bolnăvire apucat fiind, de lipsă a fi am socotit pentru folosul de obşte a avea grije,
22. Nu dăznădăjduindu-mă pre mine însumi, ci nădeajde multă având a scăpa de boală.
23. Iară uitându-mă că şi tatăl mieu, în vreamile în care prin locurile ceale din sus povăţuia oastea, au arătat cine după sâne să ia împărăţiia,
24. Ca de s-ar întâmpla ceva împrotivă sau greu să se vestească, ştiind cei ce era prin ţări căruia e lăsat capul lucrurilor, să nu să turbure.
25. La aceastea socotind de aproape că cei putearnici fieştecarii şi vecinii pândesc vremile şi întâmplare aşteaptă, am rânduit pre fiiul mieu, Antiohul, împărat, pre care de multe ori alergând cătră împărăţiile ceale din sus, multora dintre voi îl închinam. Şi am scris cătră el ceale ce sânt supuse.
26. Rogu-vă, dară, şi vă cer, aducându-vă aminte de facerile de bine ceale de obşte şi usebite, ca fieştecarele să ţie credinţa cătră mine şi cătră fiiul mieu,
27. Că nădăjduiesc cum că cu cinste şi omeneaşte să va purta, şi va urma rânduiala mea, şi de obşte vă va fi”.
28. Deci, ucigaşul şi blăstămătoriul rău lovit fiind, şi, precum el pre alţii purtase, nimearnic în munţi cu ticăloasă ieşire viaţa ş-au sfârşit.
29. Şi îi petrecea trupul Filip, cel ce crescuse cu el, care temându-să de fiiul Antiohului, cătră Ptolomeiu Filometoriul în Eghipt s-au dus. ||

Cap 10

223r

Iuda Macaveiu, curăţând bisearica şi cetatea, în opt zile prăznuire face şi în tot anul a să face rânduiaşte. Efpator lui Antioh tătâni-său în împărăţie urmează, pre Ptolomeiu cu venin stângându-l, pre Gordie voivod lucrurilor rânduiaşte, pre jidovi de multe ori cu războiu năcăjindu-i. Jidovii şi pre acesta şi pre Timotheiu şi multe ale vrăjmaşilor întăriri biruiesc, tăind multe mii, şi cinci din ceriu călăraşi arătându-să, carii venise spre ajutoriul jidovilor.

1. Iară Macaveiu şi cei ce cu el era, acoperindu-i Domnul, bisearica adecă şi cetatea o au luat.
2. Iară oltarele, care cei de alt neam pe uliţe făcuse, şi bisearicile idolilor le-au prăpădit.
3. Şi, curăţând bisearica, alt oltariu au făcut şi, din pietrile ceale înfocate foc zămislindu-să, jârtve au adus după doi ani şi tămâiare şi candile şi pânile punerii-înainte au pus.
4. Care făcându-să, să ruga Domnului aşternuţi la pământ, ca să nu mai cază întru aseaminea reale, ci, de ar şi greşi cândva, de la Dânsul mai blând să se cearte şi să nu să dea varvarilor şi blăstămătorilor oameni.
5. Iară în ce zi bisearica de la cei streini să pângărise, într-aceaea zi s-au întâmplat a fi curăţirea, în doaozeci şi cinci a lunii, care au fost casleu.
6. Şi cu veselie opt zile au prăznuit ca praznicul corturilor, aducându-şi aminte că, puţin mai nainte vreame, zioa corturilor cea de praznic prin munţi şi prin peşteri ca fiarăle o au făcut.
7. Pentru aceaea thirsi şi ramuri verzi şi olive aducea înaintea Celui ce au sporit a curăţi locul Său. |
8. Şi au aşezat, cu poruncă de obşte şi cu judecată, ca tot neamul jidovesc în toţi anii să prăznuiască zilele aceastea. 223v
9. Şi a Antiohului, adecă, ce să numea vestit, ieşirea vieţii aşea i-au fost.
10. Iară acum, despre Eupatru, fiiul necuratului Antioh, ceale ce s-au făcut vom povesti, scurtând răotăţile ce s-au făcut prin războaie.
11. Că acesta, luund împărăţia, au rânduit preste trebile împărăţiii pre Lisie oarecarele, căpeteniia oastei din Finichiia şi Siriia.
12. Că Ptolomeiu, care să zicea Macru, ţiitoriu de adevăr cătră jidovi a fi au rânduit, şi mai ales pentru strâmbătatea ce să făcuse asupra lor, şi păciuit a lucra cu dânşii.
13. Ci, pentru aceasta, pârându-să de priiatini cătră Eupatru, de multe ori auzând a fi vânzătoriu, căci că încredinţatul şieş de la Filometoriu Critul părăsise, şi cătră Antiohul cel vestit trecând, şi de la el să depărtase, cu venin viaţa au săvârşit.
14. Iară Gordie, fiind povăţuitoriu locurilor, luund pre cei nimernici, adeaseori războia asupra jidovilor.

15. Iară jidovii, cei ce ţinea tăriile ceale de folos, pre cei lungiţi din Ierusalim îi cuprindea şi a războі ispitea.
16. Iară cei ce era cu Macaveiu, prin rugăciuni Domnului rugându-să să le fie ajutoriu, pornire au făcut spre tăriile idomeilor.
17. Şi, cu multă puteare sârguind, locurile au dobândit, pre cei ce-i întâmpina i-au omorât şi pre toţi împreună, nu mai puţin de doaozeaci de mii, i-au ucis.
224r 18. Iară careva, scăpând la doao turnuri foarte | | întărite, toată gătirea spre apărare având,
19. Macaveiu, spre bătaia lor lăsând pre Simon şi pre Iosif, încă şi pre Zaheiu şi pre cei ce cu ei era, destul de mulţi, el la ceale ce mai vârtos năvăliia lupte s-au întors.
20. Iară cei ce cu Simon era, duşi de lăcomie, de la oarecarii din turnuri cu bani s-au plecat. Şi luund şeaptezeaci de drahme, au slobozit pre careva a fugi.
21. Şi vestindu-să lui Macaveiu ceaea ce să făcuse, căpeteniilor norodului, adunaţi fiind, i-au pârât că cu bani vânduse pre fraţi, slobozând pre protivnicii lor.
22. Pre aceştia, dară, ce să făcuse vânzători i-au omorât şi îndată ceale doao turnuri le-au cuprins.
23. Iară cu armele şi cu mânile toate strânşteaşte lucrând, în doao coşteiuri mai mult de doaozeaci de mii au ucis.
24. Iară Timotheiu, cel ce mai nainte de la jidovi fusease biruit, chemând oaste de mulţime nimearnică şi aducând călărime asiană, au venit vrând a prinde Iudeea cu arme.
25. Iară Macaveiu şi cei ce cu el era, apropiindu-să el, să ruga Domnului, capul cu pământ prăsărând şi coapsele cu târsâne încingând,
26. La crepătura oltariului aşternuţi, ca şieş milostiv, iară nepriiatinilor lor să le fie nepriiatini şi protivnicilor să se împrotivească, precum leagea zice.
27. Şi aşea, după rugăciune, luund armele, mai departe din cetate purcezând şi, apropiindu-să de vrăjmaşi, au şezut.
28. Iară în întâia răsărita soarelui amândoi s-au lovit. Aieştia, adecă a biruinţii şi a strânştii, făgăduitoriu cu puteare pre Domnul având; iară ceia pre povăţuitoriul războiului îndrăzneală avea. |
224v 29. Ci fiind foarte războiu, s-au arătat protivnicilor cinci bărbaţi din ceriu, călăraşi cu frâne de aur împodobiţi, povăţuind pre jidovi,
30. Dintre carii doi pre Macaveiu în mijloc având, cu armele sale împrejur îngrădit, nevătămat îl păzea, iară asupra protivnicilor săgeţi şi fulgere arunca, din carea, şi cu orbire mestecaţi şi plini de turburare, cădea.
31. Şi s-au ucis doaozeaci de mii cinci sute şi călăraşi şasă sute.
32. Iară Timothei au scăpat în Gazara, cetatea cea întărită, preste carea era Cherie.
33. Iară Macaveiu şi cei ce cu el era, veselindu-să au conocit cetatea în patru zile.
34. Iară cei dinlontru, nădăjduindu-să tăriii locului, preste măsură blăstăma şi cuvinte negrăite arunca.
35. Ci luminând a cincea zi, doaozeaci de tineri dintre cei ce cu Macaveiu era, aprinşi cu inimile pentru blăstămuri, bărbăteaşte s-au apropiiat de zid şi cu vrăjmaşe îndrăznire mergând să suia.
36. Ci şi alţii aseamenea suindu-să, turnurile şi porţile a le aprinde s-au apropiiat, şi pre acei blăstămători de vii a-i arde.
37. Iară în doao zile necurmat jefuind cetatea, pre Timotheiu, ce să pitula în oarecare loc, aflându-l, l-au omorât, şi pre fratele lui, Cherie, şi Apollofan i-au ucis.
38. Care făcându-să, cu cântări şi cu mărturisiri binecuvânta pre Domnul, Cel ce au făcut lucruri mari în Israil şi biruinţă le-au dat.

Cap 11

Iuda Macaveul, oastea lui Lisie îndrăzneţului cea mare o au aşternut nădăjduindu-să spre
225r *ajutoriul Celui din ceriu trimis călăraş. Carea soco | |tind Lisie, pacea între jidovi şi între împăratul aşază. Însămnează-să scrisorile lui Lisie, a Antiohului şi a râmleanilor cătră jidovi, şi a Antiohului cătră Lisie pentru jidovi.*

1. Şi după puţină vreame, Lisie, ispravnicul împăratului şi rudeniia şi ispravnicul trebilor, greu purtând ceale ce să întâmplase,
2. Adunând optzeaci de mii şi toată călărimea, vinea asupra jidovilor, cugetând că prinzând, adecă, cetatea, o va face lăcaş limbilor.

3. Iară bisearica spre câştigarea banilor, ca şi cealeaalalte bisearicile limbilor o va avea, şi în toţi anii preoţiia vânzătoare.
4. Niceodată socotind putearea lui Dumnezeu, ci cu mintea desfrânat, în mulţimea pedestraşilor şi în miile călăraşilor şi în optzeci de elefanţi nădăjduia.
5. Iară întrând în Iudeea şi apropiindu-să de Vethsura, carea era în loc strâmt, de la Ierusalim departe de cinci stadii, acel coşteiu îl bătea.
6. Iară Macaveiu şi cei ce cu el era, cât au cunoscut că să bate coşteiul, cu plângere şi cu lacrămi să ruga Domnului şi toată gloata împreună ca să trimiţă pre îngerul cel bun, spre mântuirea lui Israil.
7. Şi el întâiu, Macaveiu, luând armele, pre ceiaalalţi i-au îndemnat împreună cu sâne a să da primejdiii şi a duce ajutoriu fraţilor săi.
8. Şi purcezând aseamenea cu suflet gătit în Ierusalim, s-au arătat mergând înaintea lor un călăraş cu haină albă, cu arme de aur, suliţa luciind.
9. Atunci toţi împreună bine au cuvântat pre milostivul Domn şi s-au întărit cu sufletele, nu numai pre oameni, ci şi pre sălbatece fiară şi ziduri de fier gătiţi a străbate. |
10. Mergea, dară, gătiţi, din ceriu având ajutoriu şi milostiv spre dânşii pre Domnul. 225v
11. Şi, ca nişte lei, cu năvălire căzând spre vrăjmaşi, au aşternut dintr-înşii unsprăzeace mii de pedestraşi, şi dintre călăreţi, o mie şase sute.
12. Iară pre toţi spre fugă i-au întors şi cei mai mulţi dintr-înşii răniţi, goli au scăpat, ci şi însuşi Lisie ruşinat fugând au scăpat.
13. Şi pentru că nu era nebun, cu sâne însuşi socotind cea despre sâne făcută împuţinare şi înţelegând nebiruiţi a fi jidovii, în agiutorul Atotputearnicului Dumnezeu răzimaţi, au trimis la ei.
14. Şi au făgăduit că să va odihni spre toate ceale dreapte, şi pre împăratul va sili a le fi priiatin.
15. Şi au îngăduit Macaveiu rugăciunei lui Lisie, întru toate socotind folosul. Şi oricare au scris Macavei lui Lisie despre jidovi, acealea le-au îngăduit împăratul.
16. Că era scrise jidovilor cărţi de la Lisie, adecă acest modru cuprinzând: „Lisie, norodului jidovesc, sănătate!
17. Ioan şi Avisalom, cei trimişi de la voi, dând scrisorile, poftea ca ceale ce printr-înşii să arăta să le plinesc.
18. Deci oricare s-au putut aduce la împăratul le-au pus înainte, şi care lăsa lucrul le-au îngăduit.
19. Deci, de veţi ţinea întregi credinţa, şi, după aceasta, pricina celor bune a vă fi voi ispiti.
20. Iară despre cealeaalalte prin fieştecarea cu cuvântul am poruncit, şi celora şi cestor ce s-au trimis de la mine a grăi cu voi.
21. Bine să trăiţi! În anul o sută patruzeci şi opt, în luna lui Dioscor, zioa doaozeci şi patru”.
22. Iară cartea împăratului aceastea cuprindea: || „Împăratul Antiohul, lui Lisie fratelui, închinăciune! 226r
23. Tatăl nostru între dumnezei dus fiind, noi vrând pre cei ce sânt întru împărăţiia noastră fără gâlceavă a petreace, şi lucrurilor sale a-şi pune sârguirea,
24. Am auzit pre jidovi a nu să fi odihnit tatălui mieu ca să treacă la leagea grecească, ci a vrea a ţinea rânduiala sa, şi pentru aceaea a pofti de la noi să li să îngăduiască legiuitele sale.
25. Vrând drept aceaea şi pre neamul acesta aşezat a fi, rânduind am judecat bisearica a li să întoarce, să facă după rânduiala mai-marilor săi.
26. Bine, dară, vei face de vei trimite la ei şi le vei da dreapta, ca cunoscând vrearea noastră, cu bună inimă să fie şi folosurilor sale să slujască”.
27. Iară cătră jidovi cartea împăratului aşa era: „Împăratul Antiohul, sfatului jidovilor şi celoraalalţi jidovi, închinăciune!
28. De trăiţi, aşa sânteţi precum voim, ci şi noi bine trăim.
29. Venit-au cătră noi Menelae zicând că vreaţi voi a vă pogorî cătră ai voştri, cei ce sânt la noi.
30. Acestora, dară, carii călătoresc până la zioa lunii Xanthilii a treizeacea, le dăm dreaptele de neteamere,
31. Ca jidovii să se slujască de bucate şi de legile sale ca şi dintâiu şi nimene dintr-înşii nici într-un chip supărare să pătimească despre ceale ce s-au făcut prin neştiinţa.
32. Şi am trimis şi pre Menelae, care să grăiască cu voi.
33. Fiţi sănătoşi. Anul o sută patruzeci şi opt, luna lui Xanthichi, a cincisprăzeacea zi”. |

226v 34. Şi au trimis şi râmleanii carte, aşa avându-să:

„Cvintul Memmie şi Titul Manilie, solii râmleanilor, norodului jidovilor, închinăciune!

35. Despre ceale ce Lisie, rudeniia împăratului, v-au îngăduit şi noi v-am îngăduit.

36. Iară despre carele au socotit a înştiinţa pre împăratul, degrabă trimiteţi pre careva, mai cu de-adinsul între voi sfătuindu-vă, ca să aşezăm precum să cuvine voao, că noi ne suim în Antiohia.

37. Şi pentru aceaea grăbiţi a scrii, ca şi noi să ştim de ce vreare sânteţi.

38. Bine să trăiţi! Anul o sută patruzeaci şi opt, a cinsprăzeacea zi lunii Xanthichii".

Cap 12

Iuda şi voivozii lui, în dumnezeiescul ajutoriu nădăjduindu-să, oştesc fericit asupra ioppeanilor, iamneanilor, harapilor, Casfin şi Efron cetăţilor şi asupra lui Timotheiu, ce avea foarte mare oaste, asupra coşteiului Carnion şi a lui Gorghie. Iară ucigând pre oricarii jidovi ce luase din darurile idolilor, Iuda grijeşte a să da jârtvă pentru păcatele lor.

1. Aceaste legături făcându-să, Lisie mergea către împăratul, iară jidovii chivernisea câmpul.

2. Iară cei ce rămăsease, Timotheiu şi Apollonie, fiiul Ghennei, ci şi Ieronim şi Demofon preste aceştia, şi în Nicanor Chipriarhul, nu-i lăsa a petreace în tăceare şi în linişte.

3. Iară ioppeanii o răotate ca aceasta au lucrat: rugat-au pre jidovii cu carii lăcuia să se suie în luntrele ce gătise cu muierile şi cu pruncii, ca când nici o nepriiatenie ar zecea într-înşii.

227r 4. Deci, după cel de obşte aşezământul cetăţii, || şi, ei odihnindu-să şi pentru pricina păcii nimic de prepus având, dacă au purces spre adânc, au înecat nu mai puţini de doao sute.

5. Care nemilostivire Iuda spre oamenii neamului său făcută cât o au cunoscut, au poruncit bărbaţilor ce era cu el şi, chemând pre dreptul Judecătoriu, Dumnezeu,

6. Au venit asupra ucigaşilor de fraţi şi limanul adecă l-au aprins, luntrele le-au ars, iară pre cei ce scăpase de foc cu sabiia i-au omorât.

7. Şi aceastea aşa făcându-le, s-au dus ca când iarăş s-ar întoarce şi pre toţi ioppeanii i-ar dezrădăcina.

8. Ci, cunoscând şi pre cei din Iamnie a vrea aseaminea a face lăcuitorilor cu sâne jidovi,

9. Şi preste iamneani noaptea au venit şi limanul cu corăbiile l-au aprins, aşa cât lumina focului să vedea în Ierusalim de doao sute şi patruzeaci de stadii.

10. De-acolo, deacă trecuse noao stadii şi aşa făcând către Timotheiu, au lovit cu el harapii, cinci mii de bărbaţi şi cinci sute de călăraşi.

11. Şi, fiind vârtoasă lupta şi cu ajutoriul lui Dumnezeu norocit căzând, ceiaalalţi harapi, învinşi, cerea de la Iuda a li să da dreapta, făgăduindu-să a da păşune şi în cealeaalalte a fi de folos.

12. Iară Iuda, socotindu-i adevărat în multe de folos, le-au făgăduit pace şi, luund dreaptele, s-au dus la sălaşele sale.

13. Şi au năvălit spre o cetate oarecarea tare, cu punţi şi cu ziduri încungiurată, carea era lăcuită de gloate de limbi mestecate, căriia numele Casfin.

14. Iară cei ce era înlontru, nădăjduindu-să în starea zidurilor şi gătirea hranelor, mai |

227v încet să purta, cu blăstămuri tăind pre Iuda şi blăstămând şi grăind ceale ce nu e slobod.

15. Iară Macavei, chemând pre marele lumii Împărat, Care fără berbeci şi grămăzi în vremile lui Isus au prăpădit Ierihonul, *au căzut vrăjmăşaşte asupra zidurilor.

* Iosue 6, 20.

16. Şi, prinzând cetatea prin vrearea Domnului, nenumărate ucideri au făcut, aşa cât balta ce era aproape de doao stadii lată, cu sângele celor ucişi să vedea a curge.

17. De acolo s-au dus stadii şapte sute cinzeaci şi au venit în Haraca către cei ce să zic tuveanei jidovi.

18. Şi pre Timotheiu adecă, într-acealea locuri nu l-au apucat, şi nici o treabă săvârşind s-au întors, lăsând în oarecare loc vârtoasă tărie.

19. Iară Dositheiu şi Sosipator, carii era voievozi cu Macavei, au omorât pre cei lăsaţi de Timotheiu în coşteiu zeace mii de bărbaţi.

20. Iară Macaveiu, rânduind împrejurul său şasă mii şi aşezându-i prin ceate, împrotiva lui Timotheiu au purces, care avea cu sâne o sută doaozeaci de mii de pedestraşi, şi călăraşi doao mii cinci sute.

21. Iară cunoscând venirea Iudei, Timotheiu au trimis muierile şi pruncii şi ceaeaaltă gătire într-un coşteiu ce să zice Carnion, că era tare de nu să putea lua şi cu nevoie a să apropia de el, pentru strâmtoarea locurilor.
22. Şi, arătându-să ceata Iudei cea dintâi, frica au cuprins pre vrăjmaşi din faţa lui Dumnezeu, Cel ce toate le veade şi spre fugă s-au întors altul de către altul, aşa cât mai vârtos de ai săi să oborea şi cu lovirile sabiilor sale să slăbănogea. ||
23. Iară Iuda foarte să sârguia, certând pre acei pângăriţi, şi au aşternut dintr-înşii treizeaci de mii de bărbaţi. 228r
24. Iară Timotheiu au căzut spre părţile lui Dosithei şi a lui Sosipatăr şi cu multe rugăciuni poftea să se sloboază viu, căci că a multor dintre jidovi părinţi avea şi fraţi, pre carii cu moartea lui a să încelui s-ar întâmpla.
25. Şi deacă s-au dat credinţa că-i va întoarce, după legătură, nevătămat l-au slobozit pentru mântuirea fraţilor.
26. Iară Iuda au ieşit către Carnion, omorând doaozeaci şi cinci de mii.
27. După acestora fugă şi moarte, au pornit oastea către Efron, cetatea cea întărită, în carea mulţi şi de multe limbi lăcuia. Şi tineri vârtoşi pentru ziduri stând, tare să lupta. Iară într-aceasta grămăziri multe şi gătiri de săgeţi era.
28. Ci pre Atotputearnicul chemând, Cel ce cu putearea Sa înfrânge tăriile vrăjmaşilor, au prins cetatea şi dintre cei dinlontru doaozeci şi cinci de mii au aşternut.
29. De unde către cetatea schitelor s-au dus, care de la Ierusalim era de şase sute de stadii.
30. Iară mărturisind aceştia, carii era la schitopoliteani, jidovii, cum că cu bine îi au, şi în vreamile nefericirii că omeneaşte s-au purtat cu ei,
31. Haruri dându-le şi îndemnându-i ca şi după aceaea către neamul său să fie milostivi, au venit în Ierusalim, apropiindu-se zioa săptămânii lor cea de praznic.
32. Şi după praznicul cinzecilor s-au dus asupra lui Gorghie, ispravnicul Idumeii.
33. Şi au ieşit cu trei mii de pedestraşi şi cu patru sute de călăraşi. |
34. Carii lovindu-să, s-au întâmplat a cădea puţini dintre jidovi. 228v
35. Iară Dosithei, oarecarele dintre a lui Vachenor călăraşi, om tare, pre Gorghie ţinea şi, vrând a-l prinde viu, un călăraş din trachi au năvălit asupra lui şi i-au tăiat umărul şi aşa Gorghie au scăpat în Maressa.
36. Iară cei ce era cu Esdrim, mai îndelung luptându-se şi obosindu-să, au chemat Iuda pre Domnul ajutoriu şi povăţuitoriu războiului să fie.
37. Începând cu glas părinţesc şi cu cântări, înălţind strâgarea, ostaşilor lui Gorghie fugă le-au căştigat.
38. Iară Iuda, strângând oastea, au venit în cetatea Odolla şi a şeaptea zi sosind, după obiceaiu a să curăţi, într-acelaş loc au prăznuit sâmbăta.
39. Şi a doao zi au venit cu ai săi Iuda, să ia trupurile aşternuţilor şi cu părinţii să-i puie în mormânturile părinţeşti.
40. Şi au aflat supt contuşurile celor omorâţi din darurile idolilor care fusease la Iamniia, *de la carele leagea opreaşte pre jidovi. Tuturor, dară, s-au arătat că pentru această pricină aceia căzuse.

* 2 Leage 7, 25.

41. Deci toţi bine au cuvântat dreapta Domnului judecată, care ceale tăinuite le făcuse arătate.
42. Şi aşa la rugăciuni întorcându-să, s-au rugat ca acea greşală făcută uitării să se dea. Iară tarele Iuda îndemna norodul a să ţinea fără păcat, cu ochii văzând ceale ce s-au făcut pentru păcatele celor ce au căzut.
43. Şi, făcând adunare, doaosprăzeace mii de dragme de argint au trimis în Ierusalim, să facă jârtvă pentru păcatele acelor || morţi, bine şi dumnezeiaşte gândind de înviiare. 229r
44. (Că de n-ar fi nădăjduit că vor înviia cei ce căzuse, netreabnic a fi s-ar vedea şi deşert a ruga pentru cei morţi).
45. Şi pentru că socotea cum că cei ce cu credinţă luase adormirea, cea bună ar avea pusă dăruire.
46. Sfântă, dară, şi folositoare e gândirea a ruga pentru cei morţi, ca de păcate să se desleage.

Cap 13

Menelae jidovul, pribeagul din porunca Antiohului, să pierde. Iară Antiohul mare foarte ducând asupra jidovilor oaste, o dată, şi iarăşi învins şi împins şi multe mii dintr-ai săi

ucigându-să, şi Filip împrotivă tăbărând, rugându-să, pace cu jidovii întăreaşte cu jurământ, aducând în bisearică jârtvă şi pre Iuda căpetenie Ptolomaidei rânduindu-l.

1 . În anul o sută patruzeaci şi noao, au cunoscut Iuda pre Antiohul Eupatrul că vine cu mulţime asupra Iudei,

2 . Şi cu el Lisie, ispravnicul, şi mai-marele preste trebi, cu sine având pedestraşi o sută şi zeace mii şi călăraşi cinci mii şi elefanţi doaozeaci şi doi, care ferecate trei sute.

3. Şi s-au mestecat cu ei şi Menelae şi cu multă viclenie ruga pre Antiohul, nu pentru mântuirea ţărâi, ci nădăjduind, că-l va pune căpetenie.

4. Ci Împăratul împăraţilor au deşteptat inimile Antiohului asupra păcătosului şi, spuind Lisiia că acesta e pricina tuturor răotăţilor, au poruncit (precum e obiceaiul lor) ca, apucându-l, 229v într-a|cel loc să se sugrume.

5. Şi era într-acel loc un turn de cinzeaci de coţi, adunare având prinprejur de cenuşe. Acesta avea vedeare spre o prăpaste.

6. De acolo în cenuşe a arunca pre călcătoriul de legi au poruncit, toţi poftindu-l spre perire.

7. Şi cu acea leage călcătoriului de leage a muri s-au întâmplat, nici pământului a să da Menelae.

8. Şi adecă destul de drept, că pentru că multe împrotiva oltariului lui Dumnezeu greşale au făcut, a căruia focul şi cenuşea era sfântă, însuşi cu moarte de cenuşe s-au osândit.

9. Ci împăratul cu mintea desfrânată vinea, mai strâmbă decât tatăl său, jidovilor a să arăta.

10. Carele Iuda înţelegându-le, au poruncit norodului ca zioa şi noaptea pre Domnul să-L cheme, ca precum pururea, aşa şi acum să-i ajute.

11. Căci carii de leage şi de ţară şi de sfânta bisearică a să despoia să stidesc, şi pre norodul, care mainte puţin răsuflase, să nu-l sufere iarăşi blăstămurilor limbilor a să supune.

12. Toţi, dară, împreună aceasta făcând şi cerând de la Domnul milă, cu plângere şi cu posturi în trei zile pre pământ aşternuţi, i-au îndemnat Iuda să se gătească.

13. Iară el cu cei mai bătrâni au socotit a ieşi, mai nainte de-a să apropiia împăratul cu oastea către Iudeea şi a dobândi cetatea, şi judecăţii Domnului a îngădui ieşirea lucrului.

14. Dând, dară, putearea Dumnezeului tuturor, Ziditoriului lumii, şi îndemnând pre ai 230r săi ca bărbăteaşte să oştească şi până la moar| |te pentru leagi, bisearică, ţară, cetate şi pentru cetăţeani să stea, către Modin oastea o au rânduit.

15. Şi, dând sămn alor săi a dumnezeieştii biruinţe, alergând nişte tineri tari, noaptea năvălind spre curtea împărătească, în tabără au ucis patru mii de bărbaţi şi pre cel mai-mare dintre elefanţi, cu cei ce era preste el puşi.

16. Şi cu frică mare şi cu turburare împlând tabăra vrăjmaşului, şi norocit purtându-să, s-au dus.

17. Iară aceasta s-au făcut luminându-să zioa, ajutorindu-l acoperirea Domnului.

18. Ci împăratul, gustând din îndrăznirea jidovilor, cu meşteşug ispitea greotatea locurilor.

19. Şi de Vethsura, carea era coşteiul jidovilor întărit, apropiia oastea, ci să lungea, să potihnea, să împuţina.

20. Iară celor dinlăuntru Iuda ceale de lipsă le trimitea.

21. Şi au vestit tainele vrăjmaşilor Rodoc oarecarele, din oastea jidovească, carele, căutat fiind, s-au prins şi s-au închis.

22. Iarăşi împăratul cuvânt au avut către cei ce era în Vethsura. Dreapta au dat, au luat, s-au dus.

23. S-au lovit cu Iuda, s-au biruit. Iară cât au cunoscut că împrotivă au războit Filip în Antiohiia, care era lăsat preste trebi, cu mintea căzând, pre jidovi rugând şi supus lor, joară despre toate cărora drept s-au văzut. Şi, întorcându-să, au adus jârtvă, au cinstit bisearica şi daruri au pus.

24. Pre Macaveiu l-au îmbrăţăşat şi l-au făcut de la Ptolomaide până la gherreani voivod şi căpetenie.

230v 25. Iară, dacă au venit la Ptolomaide, | greu purta ptolomeanii tocmirea priiateniii, măniindu-să ca nu cumva să rumpă legătura.

26. Atunci s-au suit Lisie la divan şi au arătat pricina şi au mâlcomit norodul şi s-au întors în Antiohia. Şi într-acesta chip meargerea împăratului şi întoarcerea au purces.

Cap 14

Îndemnând Alchim, care era rânduit spre arhierie, Nicanor asupra jidovilor de la împăratul Dimitrie trimis, auzând aleasele Iudei fapte, priiatenie cu el face. Carea apoi silind împăratul o desface, neputând apuca pre Iuda, râsipirea bisearicii amânânţă, şi pre bărbatul Raziia, jidovul cel de mare minte, să sileaşte a-l apuca. Carele, văzându-să aproape de-a să prinde de vrăjmaşi, au mai ales cu suflet nemişcat şieş moarte a-şi aduce decât ceale nevreadnice a pătimi de la vrăjmaşi, spre carii cu mânile sale măruntaiele ş-au aruncat.

1. Iară după vreamea de trei ani, au cunoscut Iuda şi cei ce cu el era pre Dimitrie a Seleucului, cu putearnică mulţime, şi cu corăbii, prin limanul Tripolis a să fi suit la locurile ceale treabnice,
2. Şi a fi ţinut ţărâle împrotiva Antiohului şi a voievodului său, Lisie.
3. Iară Alchim oarecarele, care fusease arhiereu, ci de bunăvoie s-au spurcat în vremile mestecării, socotind că nice într-un chip va avea mântuire, nici apropiiare cătră oltariu,
4. Au venit la împăratul Dimitrie, în anul o sută cinzeaci, dându-i cunună de aur şi finic, preste aceastea şi stâlpări, care să vedea a fi a bisearicii, şi într-aceaea zi adecă au tăcut.
5. Iară aflându-şi nebuniii sale vreame cu prilej, chemat fiind de la Dimitrie la sfat şi întrebat cu ce lucruri şi sfaturi jidovii să razimă,
6. Au răspuns: „Cei ce să zic assidei jidovilor, preste carii iaste Iuda Macaveul, războaie hrănesc şi gâlcevi pornesc, nici rabdă a fi împărăţiia lină. ||
7. Că şi, eu înşelat fiind de părinţasca slavă (iară zic de arhiereie), am venit aici. 231r
8. Întâiu, adecă folosinţelor împăratului credinţa ţiind, iară a doao, şi de cetăţeani grije având, că cu răzvrătirea lor tot neamul nostru nu puţinel să năcăjaşte.
9. Ci te rog aceastea toate, o, împărate, cunoscându-le, şi ţărâi şi neamului după blândeaţele tale ceale tuturor vestite, a le folosi socoteaşte.
10. Că până când trăiaşte Iuda, cu neputinţă pace a fi trebilor”.
11. Iară aceastea de la acesta zicându-să, şi ceiaalalţi priiatini, vrăjmăşaşte avându-să asupra Iudei, au aprins pre Dimitrie.
12. Carele îndată pre Nicanor, rânduindu-l preste elefanţi voievod, l-au trimis în Iudeea,
13. Dându-i porunci ca pre Iuda adecă să-l prinză, iară pre cei ce era cu el să-i risipească şi să rânduiască pre Alchim arhiereu bisearicii cei mai mari.
14. Atunci limbile, care din Iudeea fugise pentru Iuda, năvălind să mesteca cu Nicanor, ticăloşiile şi uciderile jidovilor fericirile sale a fi socotindu-le.
15. Auzând drept aceaea jidovii venirea lui Nicanor şi adunarea neamurilor, prăsăraţi cu pământ ruga pre Cel ce au rânduit norodul Său ca în veac să-l păzască şi Carele partea sa cu seamne arătate o acopere.
16. Iară, poruncind voivodul, îndată de-acolo au pornit şi au venit la coşteiul Desav.
17. Iară Simon, fratele Iudei, să lovise cu Nicanor, ci s-au înfricoşat de năpraznica protivnicilor venire.
18. Însă Nicanor, auzând putearea soţiilor Iudei şi mărimea sufletului carea avea pentru războaiele ţării, cu sânge judecata a face să temea.
19. Pentru aceaea, au trimis înainte pre Posidonie şi pre Teodotie şi Mathie, să dea dreaptele şi să ia.
20. Şi multă vreame despre aceastea sfat ţiind şi însuşi voievodul mulţimii vestindu-le, a tuturor una au fost judecata, spre priiatenie a să aşeza. |
21. Aşadară zi au rânduit, în carea tăinuit între sâne s-ar sfătui, şi fieştecăruia scaune s-au adus şi s-au pus. 231v
22. Iară Iuda au poruncit armaţilor a fi în locuri de îndemână, ca nu doară de la vrăjmaşi de năpraznă ceva rău să răsară. Şi vorbă cuvioasă au făcut.
23. Şi zăbovea Nicanor în Ierusalim şi nimica strâmb lucra, şi turmele gloatelor ce să adunase le-au slobozit.
24. Iară pe Iuda îl avea pururea iubit din inimă şi era plecat omului.
25. Şi l-au rugat să ia muiarea şi să nască fiiu. Nunta au făcut. Lin s-au purtat şi împreună petrecea.
26. Iară Alchim, văzând dragostea lor cea dinpreună şi împreunările, au venit la Dimitrie şi zicea pre Nicanor lucrurilor streine a le da voie, şi pre Iuda, leşuitoriul împărăţiii, şieş următoriu a-l fi rânduit.

27. Aşadară împăratul, întărindu-să şi cu realele acestuia hule pornindu-să, au scris la Nicanor, zicând: „Greu, adecă a-i fi pentru împreunarea priiateniii, însă a porunci ca pre Macavei mai curând legat să-l trimită în Antiohia".

28. Carele cunoscându-le, Nicanor să spăimânta şi greu purta de va strâca ceale aşezate, în nimica fiind vătămat de la om.

29. Ci, căci că împăratului nu putea sta împrotivă, prileju căuta cum va plini porunca.

30. Iară Macaveiu, văzând că Nicanor mai aspru cu sâne să poartă şi obicinuita întâmpinare mai sălbătăceaşte o face, înţelegând nu din bine a fi această asprire, puţâni de ai săi adunând, s-au tăinuit de cătră Nicanor.

31. Carea el cunoscând tare a fi de la om întrecut, au venit la cea mai mare şi prea sfânta 232r bisearică. Şi slujind preoţii obicinuite| |le jirtve, le-au poruncit a-i da pre omul.

32. Cărora cu jurământ, zicându-i că nu ştiu unde ar fi cel ce să căuta, întinzând mâna cătră biseariсă,

33. S-au jurat, zicând: „De nu-mi veţi da pre Iuda legat, această a lui Dumnezeu casă pământului o voiu asămăna şi oltariul îl voiu săpa şi biseariсa aceasta lui Liver tatălui o voiu sfinţi".

34. Şi aceastea zicând, s-au dus. Iară preoţii, întinzând mânile spre ceriu, chema pre Cel ce pururea apărătoriu era neamului lor, aceastea zicând:

35. „Tu, Domnul tuturor, Care de nimica n-ai lipsă, ai vrut biseariсa lăcaşului Tău a face între noi.

36. Şi acum, Sfinte al Sfinţilor, Domnul tuturor, păzeaşte în veac nepângărită casa aceasta, carea nu demult s-au curăţit".

37. Iară Razie, oarecarele dintre bătrânii Ierusalimului, pârât au fost lui Nicanor, bărbat iubitoriu de cetate şi cu bună veaste, carele pentru dragostea tatăl jidovilor să chema.

38. Acesta în multe vreami făgăduinţa înfrânării au ţânut în jidovime, şi trupul şi sufletul gata a-l da pentru rămânerea în bine.

39. Iară vrând Nicanor a-ş vădi urăciunea carea avea asupra jidovilor, au trimis cinci sute de ostaşi să-l apuce,

40. Că gândea cum că, de-l va încelui pre acela, mare bătaie va face jidovilor.

41. Iară gloatele a năvăli spre casa lui şi poarta a o rumpe şi foc a-i pune poftind, când să prindea, cu sabie însuşi s-au pătruns,

42. Alegând mai vestit a muri decât supus a fi păcătoşilor şi împrotiva născuţilor săi cu nevreadnice fapte a lucra.

232v 43. Ci, prin grăbire, nedându-şi rană desăvârşit, şi gloatele prin uşe rumpând, | alergând cu îndrăznire la zid, s-au aruncat pre sâneşi bărbăteaşte între gloate,

44. Care degrabă dând loc căderii lui, au venit prin mijlocul cerbicii.

45. Şi, încă răsuflând, aprins cu duhul, s-au sculat şi, cu mare curgere curgându-i sângele şi cu prea greale rane fiind pătrunsă, alergând prin gloate au trecut.

46. Şi, stând pre o piatră surpată şi fără sânge fiind, cuprinzând măruntaiele sale cu amândoao mânile le-au aruncat preste gloate, chemând pre Stăpânul vieţii şi al duhului, ca aceastea iarăş să i le întoarcă. Şi aşa au sfârşit viaţa.

Cap 15

Iuda pre ai săi împrotiva lui Nicanor, care urgisea putearea lui Dumnezeu, îi întăreaşte şi cu îndemnare, şi cu a cei de noaptea arătări dovedire, cum văzuse pre Ieremie prorocul rugându-să pentru norod. Carii, spre Dumnezeu nădeajde având, calcă oastea cea nenumărată, tăind capul şi mânile lui Nicanor, carele în Ierusalim, spre pomenirea dumnezeieştii acoperiri, s-au spânzurat; limba lui cea blăstămătoare dărăburită paserilor dându-să, şi aceaeaşi zi spre prăznuire de preste an rânduind-o.

1. Iară Nicanor, cât au înţeles pre Iuda a fi în locurile Samariii, au gândit cu toată năvălirea să lovească războiu în zioa sâmbetei.

2. Iară jidovii, carii de frică îi urma, zicea: „Să nu faci aşa sălbătăceaşte şi varvare, ci dă cinste zilii sfinţeniii şi cinsteaşte pre Cel ce veade toate".

233r 3. El, ticălosul, au întrebat de iaste putearnic în ceriu, care au poruncit a să ţinea | | zioa sâmbetelor.

4. Şi, răspunzând ei: „Iaste Domnul cel viu în ceriu putearnic, Care au poruncit a să sfinţi zioa a şeaptea".

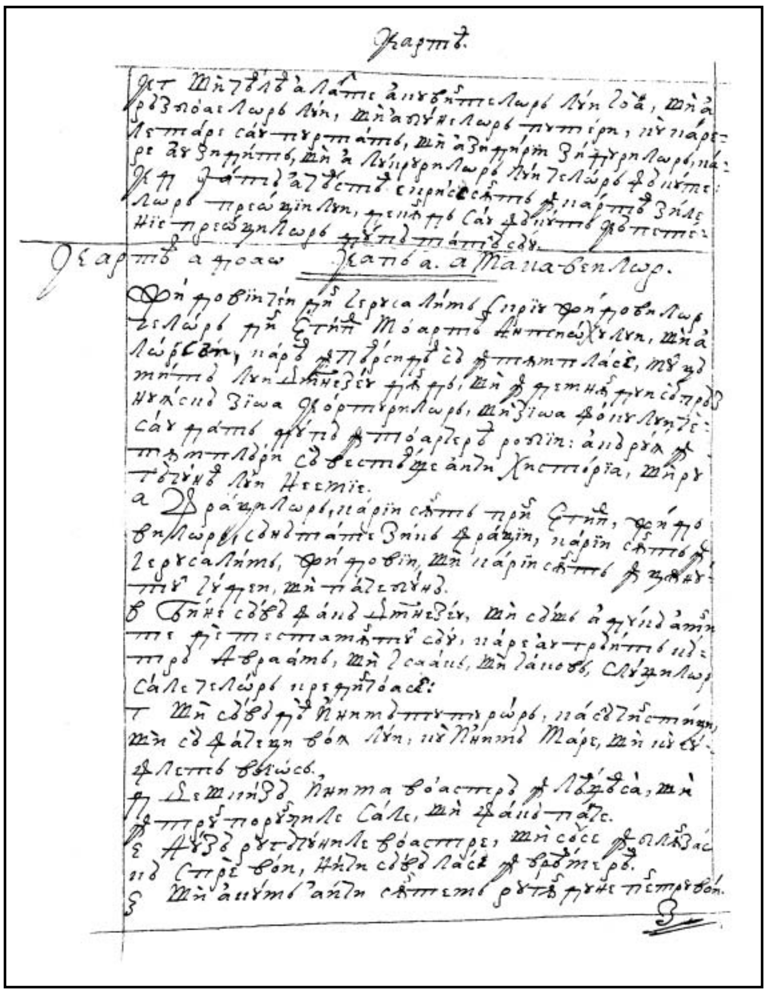
5. Iară el au zis: „Și eu putearnic sânt pre pământ, care poruncesc a lua armele și trebile împăratului a le plini", însă n-au dobândit să-și isprăvească sfatul.
6. Și, Nicanor, adecă, cu mare trufie rădicându-să, gândise biruință de obște a face despre Iuda.
7. Iară Macavei, pururea nădăjduia cu toată nădeajdea șieș viitoriu de la Dumnezeu ajutoriu.
8. Și îndemna pre ai săi să nu să înfricoșaze de năvălirea limbilor, ci în minte să aibă ajutările șieș din ceriu făcute, și acum să nădăjduiască de la Atotputearnicul viitoarea șieș biruință.
9. Și, grăindu-le din leage și din proroci, înștiințindu-i și despre luptele ce făcuse mai nainte, mai voioși i-au rânduit.
10. Și așa, râdicând sufletele lor, împreună le arăta vicleniia limbilor și călcarea jurământurilor.
11. Iară pre fieștecarii dintr-înșii i-au întrarmat, nu cu întărime de paveze și sulițe, ci cu cuvinte prea bune și cu îndemnări, arătându-le vreadnicul de credință vis, prin carele pre toți i-au veselit.
12. Și era visul într-acesta chip: Pre Onie, care fusease arhiereu, omul cel bun și blând, rușinos cu vedearea, smearin cu obiceaiurile și împodobit cu vorba, și care din pruncie întru puteri era chivernisit, mânile întinzindu-și și rugându-să pentru tot norodul jidovilor.
13. După aceasta, a să fi arătat și alt bărbat cu vârsta și cu slava minunat și cu îmbrăcăminte de mare podoabă împregiurul lui. |
14. Iară răspunzând Onie a fi zis: „Acesta e iubitoriul de frați și de norodul lui Israil. Acesta e care mult să roagă pentru norod și pentru toată sfânta cetate, Ieremie, prorocul lui Dumnezeu". 233v
15. Și a-ș fi întins Ieremie dreapta și a fi dat Iudei o sabie aurită, zicând:
16. „Priimeaște sfânta sabie, dar de la Dumnezeu, cu carea vei oborî protivnicii norodului mieu, Israil".
17. Deci îndemnați jidovii cu cuvinte foarte bune, din carele să putea înălța pornirea și a să întări inimile tinearilor, au așezat a să lupta și a oști bărbăteaște ca tăriia să judece despre lucruri, pentru că sfânta cetate și bisearica era în primejdie de perire.
18. Că de muieri și de fii, așijderea de frați și de rudenii mai puțână grije le era. Iară cea mai mare și dintâiu frică le era pentru sfințeniia bisearicii.
19. Ci și cei din cetate nu puțină grije îi cuprindea despre cei ce era să se lupte.
20. Și toți nădăjduind viitoarea judecată, și vrăjmașii apropiindu-să și oastea fiind rânduită, fiarele și călărașii în locurile sale puș.
21. Socotind Macavei venirea mulțimei și multe fealiuri de arme, gătirea și sălbătăcirea fiarălor, întinzând mânile spre ceriu pre Domnul Cel ce face minuni L-au chemat, Care nu după putearea armelor, ci precum Lui place dă celor vreadnici biruință.
22. Și au zis, chemându-L într-acesta chip: *„Doamne, Cel ce ai trimis pre îngerul Tău supt Ezechie, împăratul Iudei, și ai ucis din tabăra lui Sinaheriv o sută optzeaci și cinci de mii,

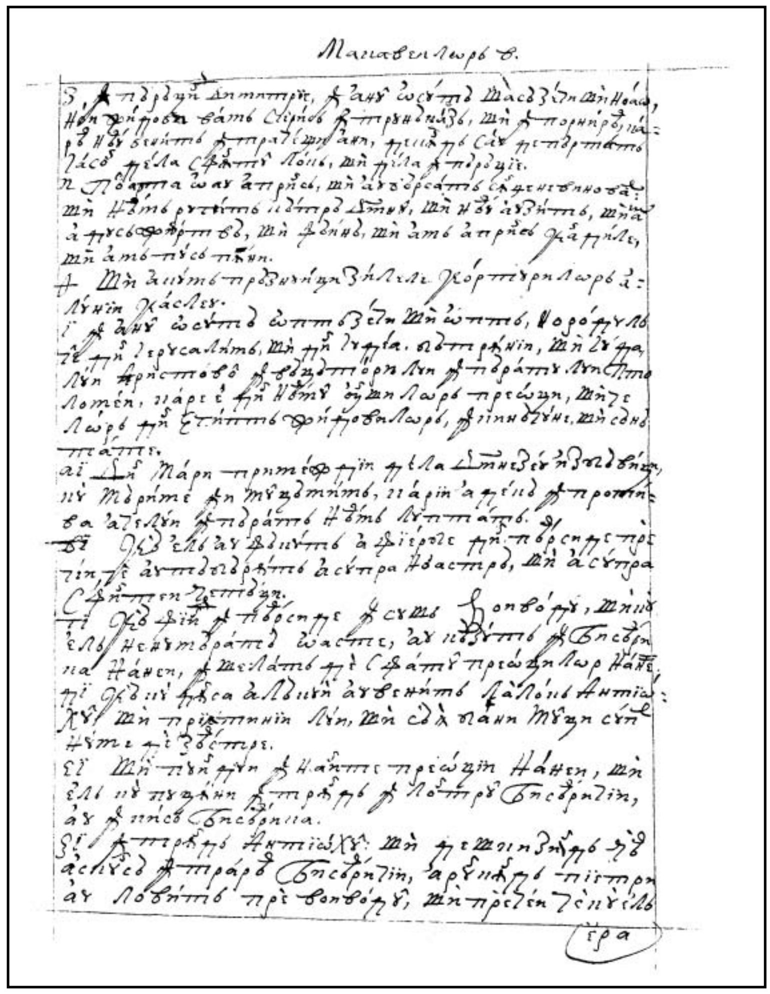
* Sus 8, 19.

23. Și acum, Stăpânul ceriurilor, trimite îngerul Tău cel bun înaintea noastră, întru frica și groaza mărimii brațului Tău,
24. Ca să se teamă cei ce vin cu blăstăm asupra norodului Tău celui sfânt". Și acesta, adecă, așa s-au rugat. ||
25. Iară Nicanor și cei ce cu el era, cu trâmbițe și cu cântece, să apropiia. 234r
26. Iară Iuda și cei ce cu el era, chemând pre Dumnezeu prin rugăciune, s-au lovit cu ei.
27. Cu mâna adecă luptându-să, iară cu inimile Domnului rugându-să, au așternut nu mai puțin de treizeaci și cinci de mii, de fața Domnului cu mărime veselindu-se.
28. Și, încetând și cu bucurie întorcându-să, au cunoscut pre Nicanor a fi căzut cu armele sale.
29. Făcându-să dirept aceaea strâgare și turburare deșteptându-să, cu glas părințesc pre Domnul Atotputearnicul bine-L cuvânta.
30. Și au poruncit Iuda, carele cu totul cu trupul și cu sufletul a muri pentru cetățeani gata era, capul lui Nicanor și mâna cu umărul tăiat în Ierusalim a să duce.
31. Unde ajungând, chemându-să trivunii și preoții la oltariu, au chemat și pre cei din coșteiu.
32. Și, arătându-le capul lui Nicanor și mâna cea necurată, carea râdicându-o asupra sfintei casii Atotputearnicului Dumnezeu cu mărime s-au proslăvit.
33. Și limba necredinciosului Nicanor tăindu-o au poruncit prin dărăbuțe să se dea paserilor, iară mâna nebunului în prejma bisearicii să se spânzure.
34. Deci, toți bine au cuvântat pre Domnul ceriului, zicând: „Bine e cuvântat Cel ce au ținut locul Său nespurcat".

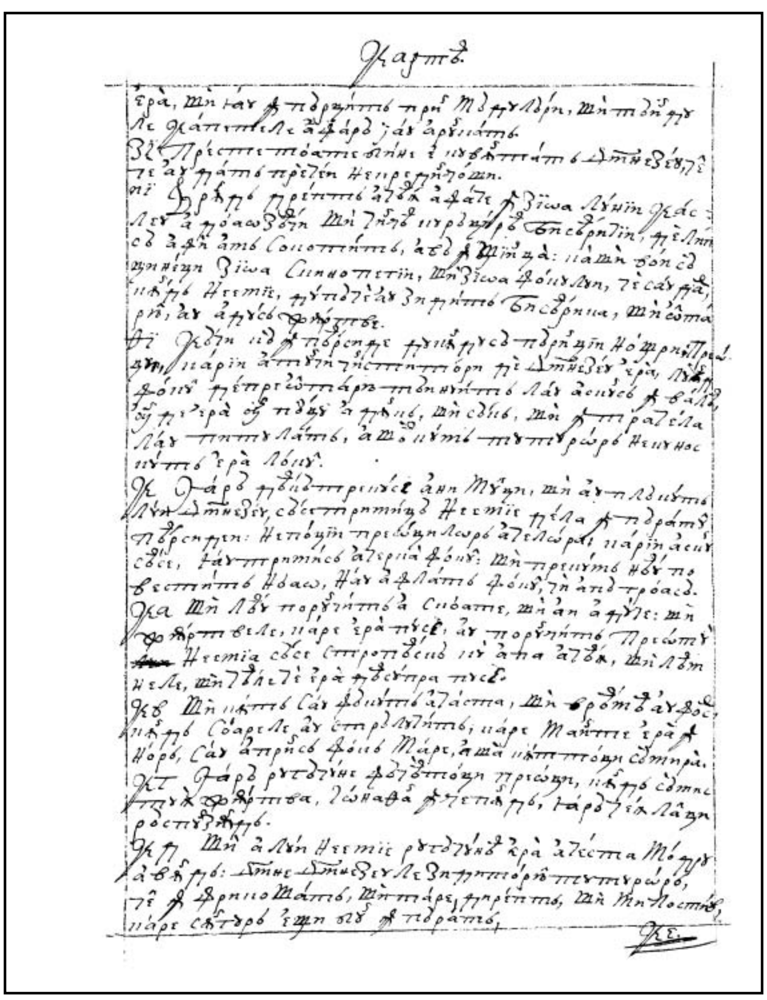
35. Şi au spânzurat capul lui Nicanor în coşteiul cel deasupra, ca văzut şi arătat să fie sămnul dumnezeiescului ajutoriu.
36. Deci toţi cu un sfat împreună au aşezat, nici într-un chip zioa aceasta fără prăznuire a o treace
37. Şi a avea praznic în zioa lunii Adar, a treisprăzeacea, carea să zice sireneaşte zioa dintâiu, de zioa lui Mardoheiu. |
234v 38. Aceastea, dară, despre Nicanor făcându-să şi din vremile aceale de ovreai cetatea stăpânindu-să, şi eu cu aceastea voiu face sfârşitul cuvântului.
39. Şi de cumva bine şi precum să cuvine istoriii, aşa şi eu voiesc. Iară de cumva mai puţin de vrednicie, să mi să îngăduiască.
40. Că, precum pururea a bea vin au pururea apă împrotivitoriu iaste, iară mestecându-le, dulce iaste, aşa celor ce cetesc, de va fi pururea ales cuvântul, nu va fi iubit. Acesta, dară, va fi săvârşitul.

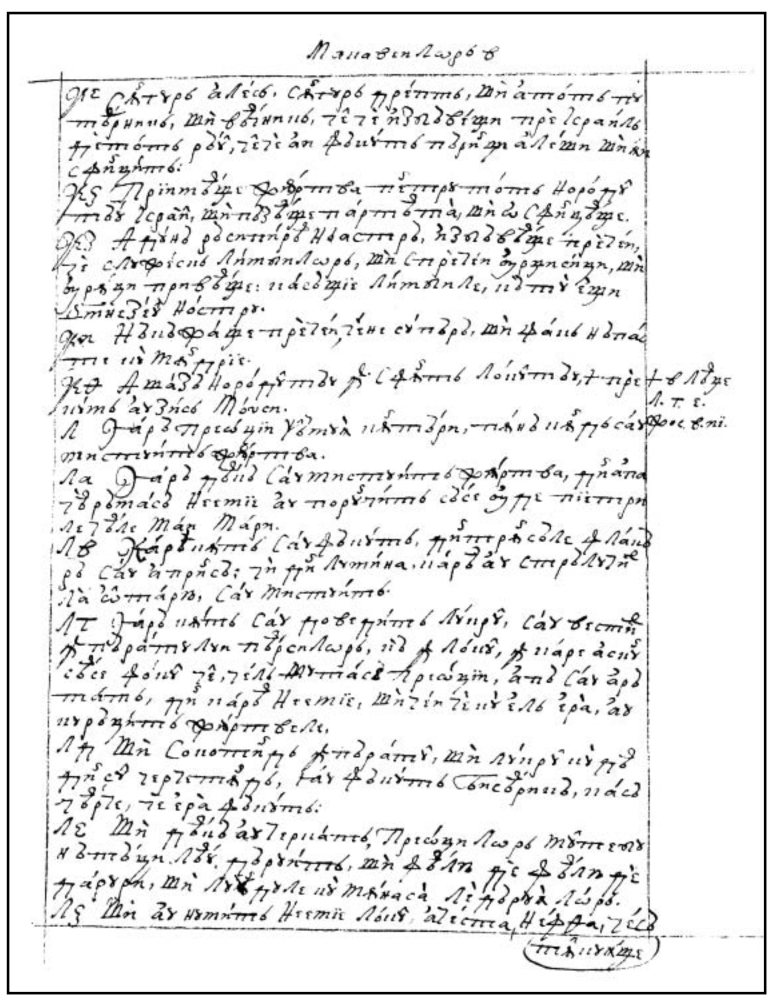
M

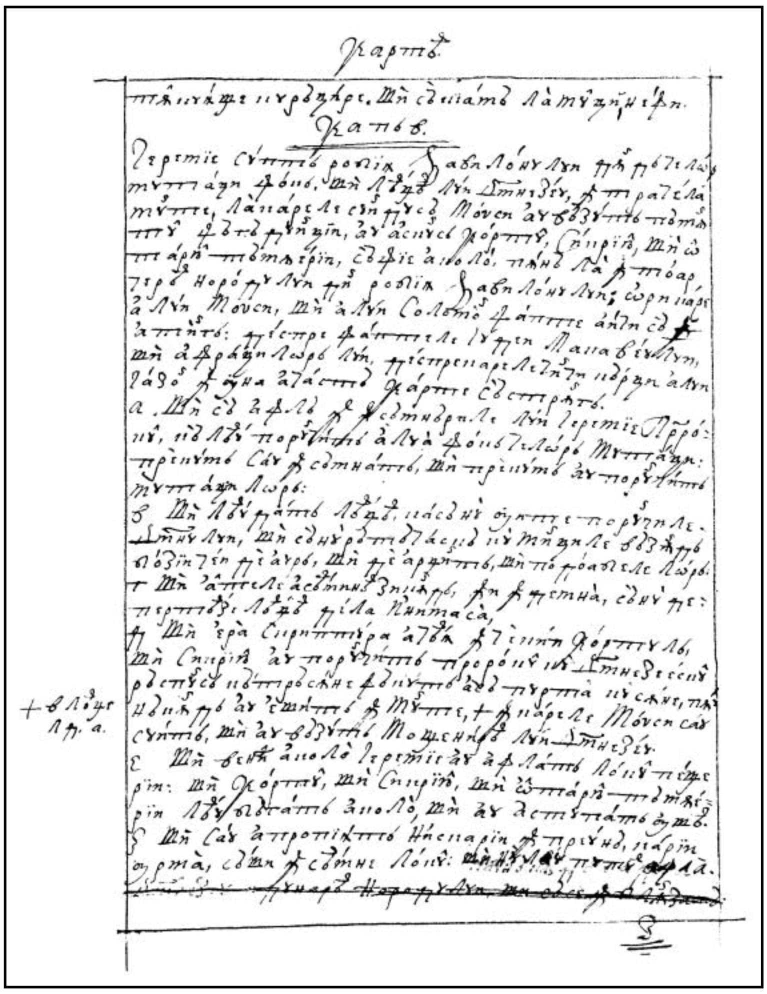

205v 206r

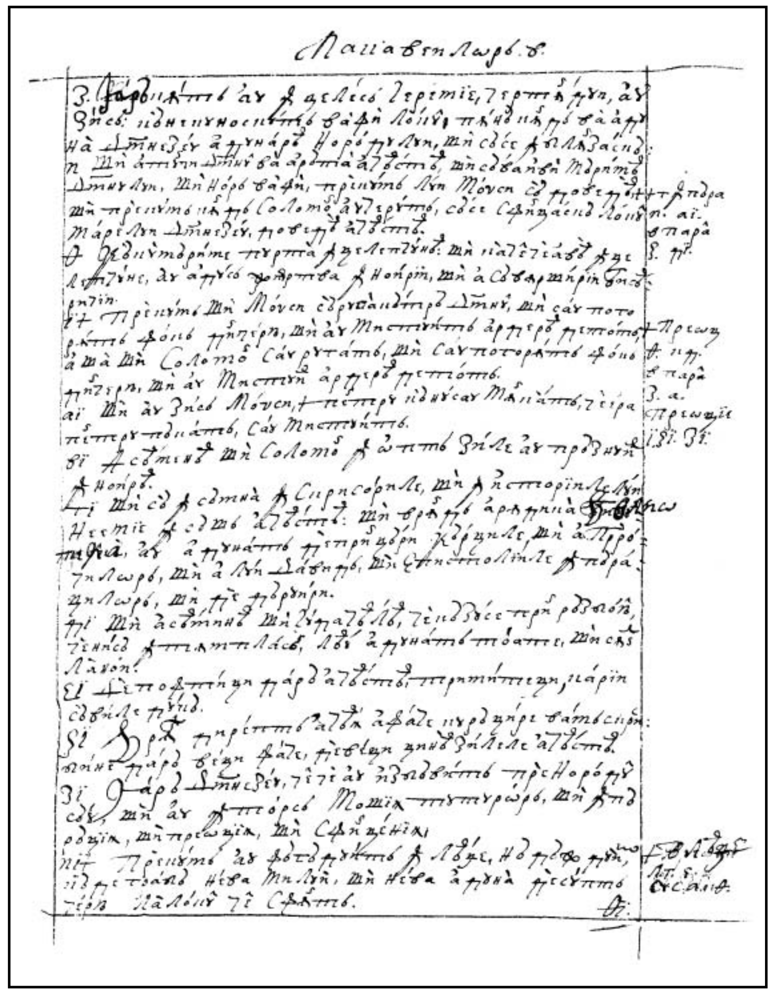

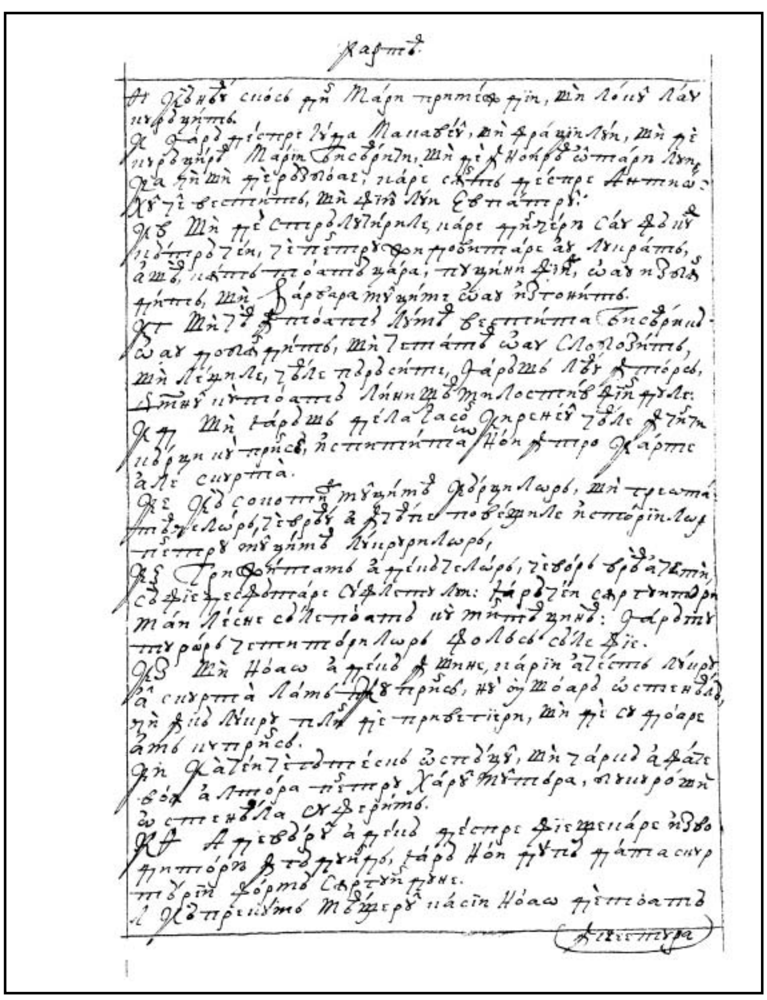
205v 207r

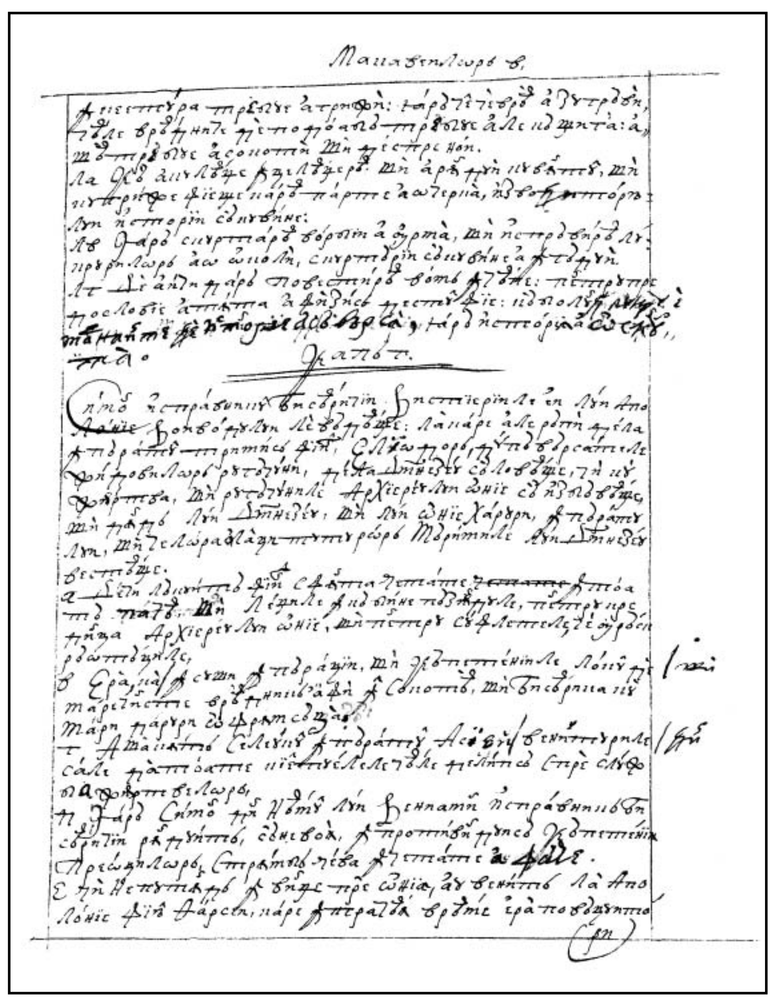
207v

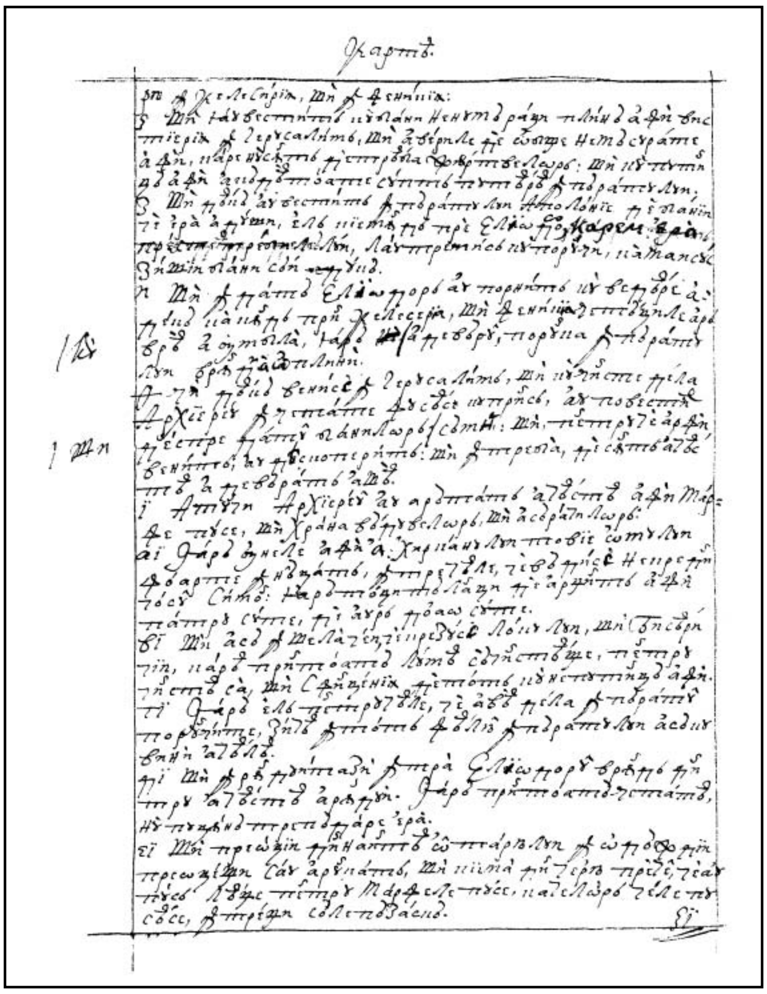
208r

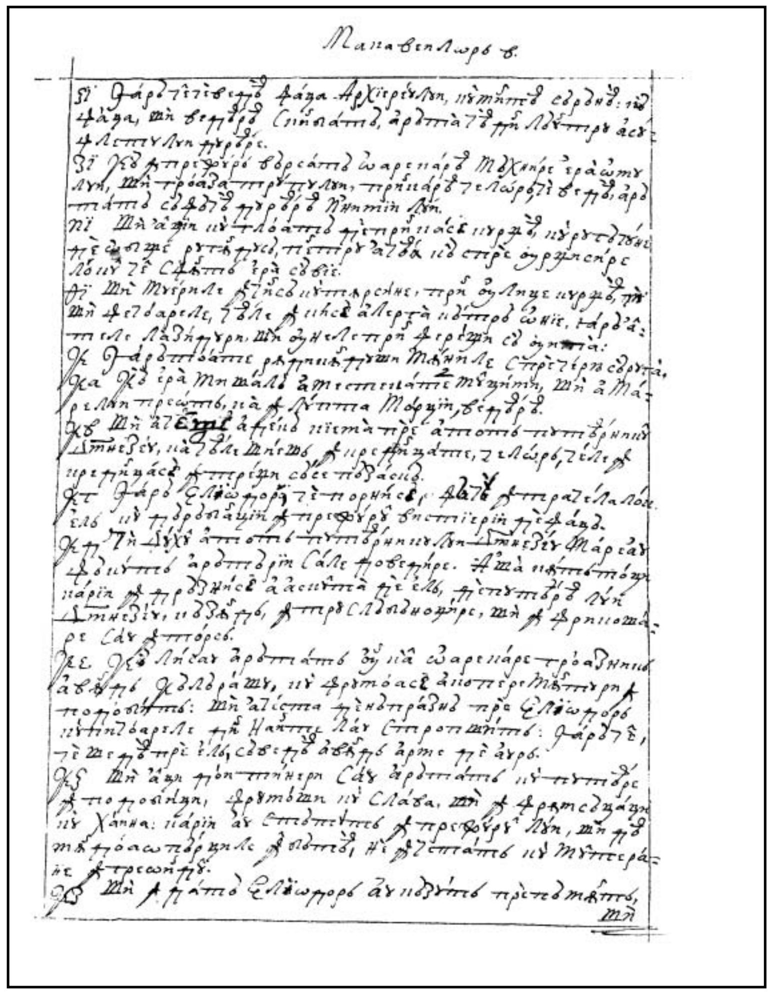
208v

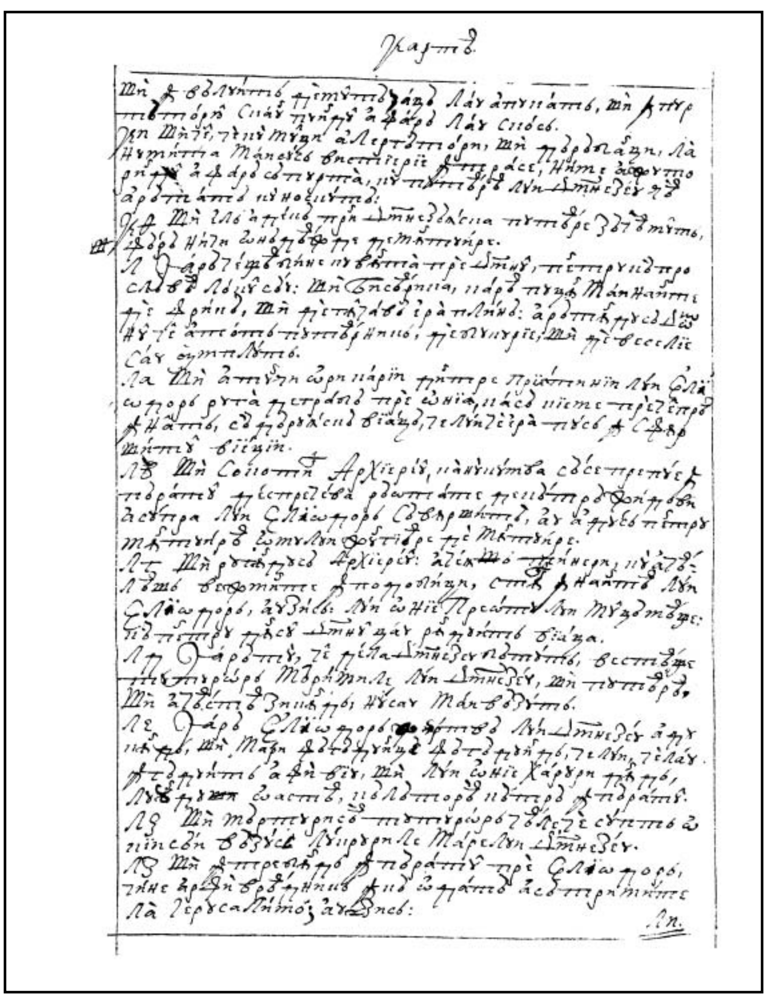
209r

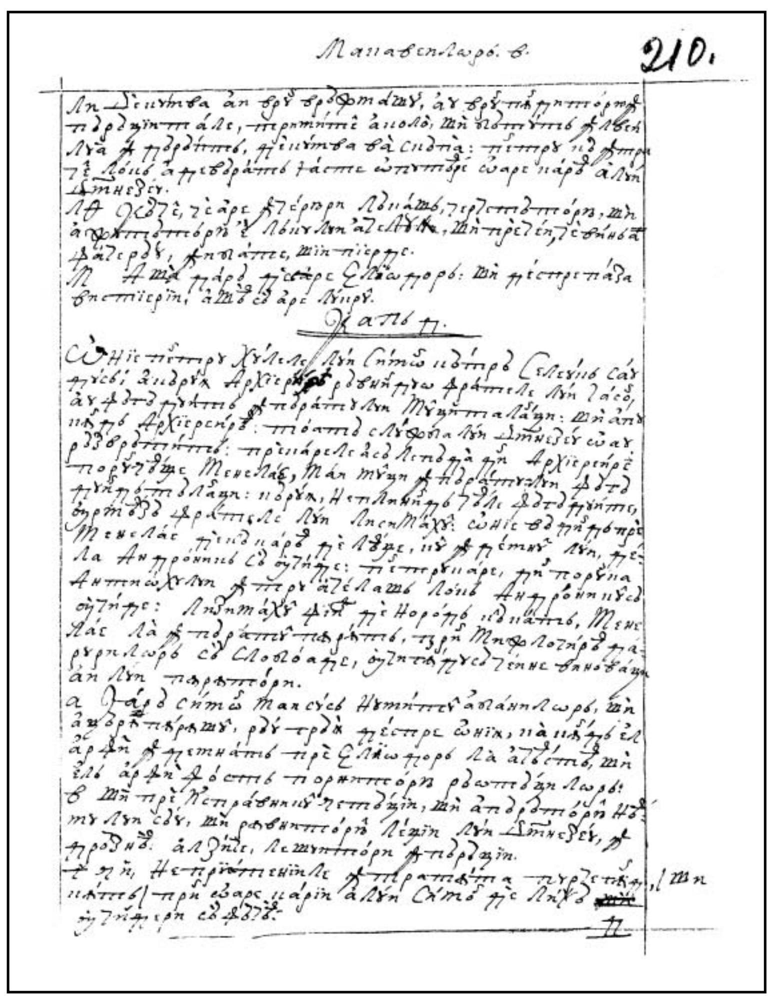
209v

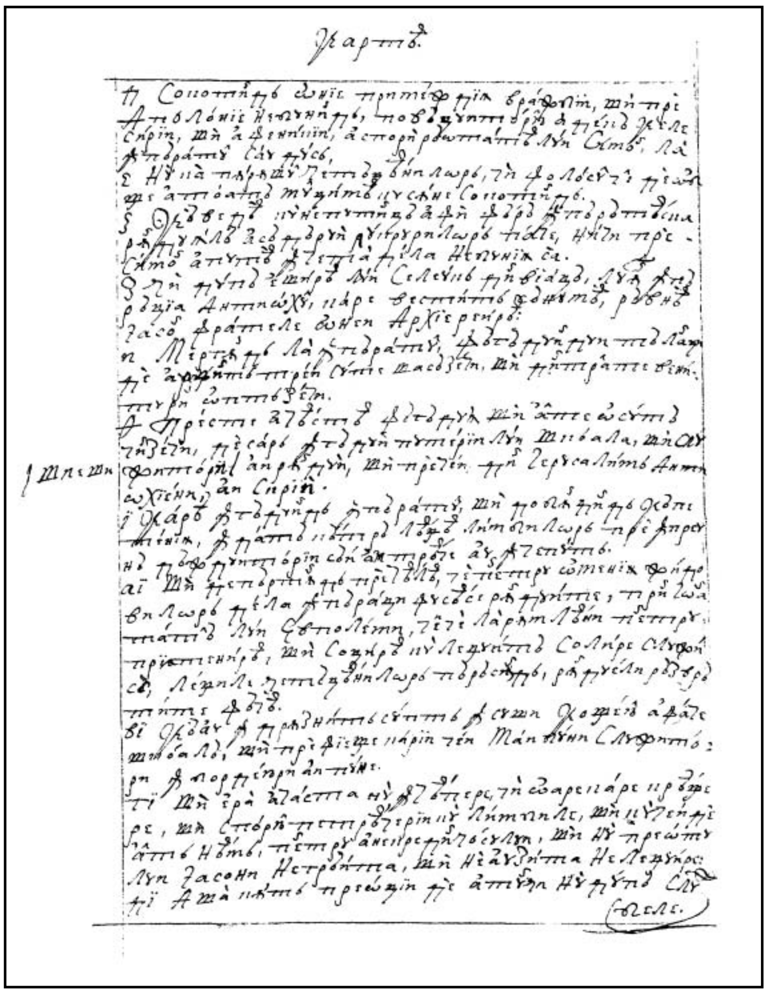
210r

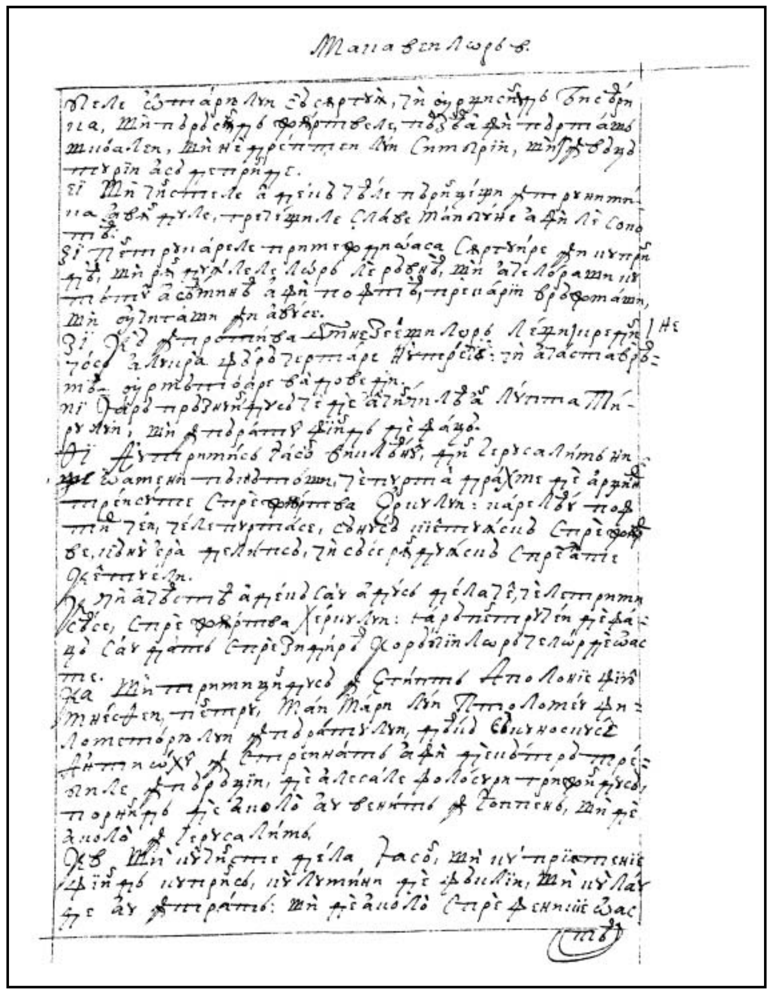
210v

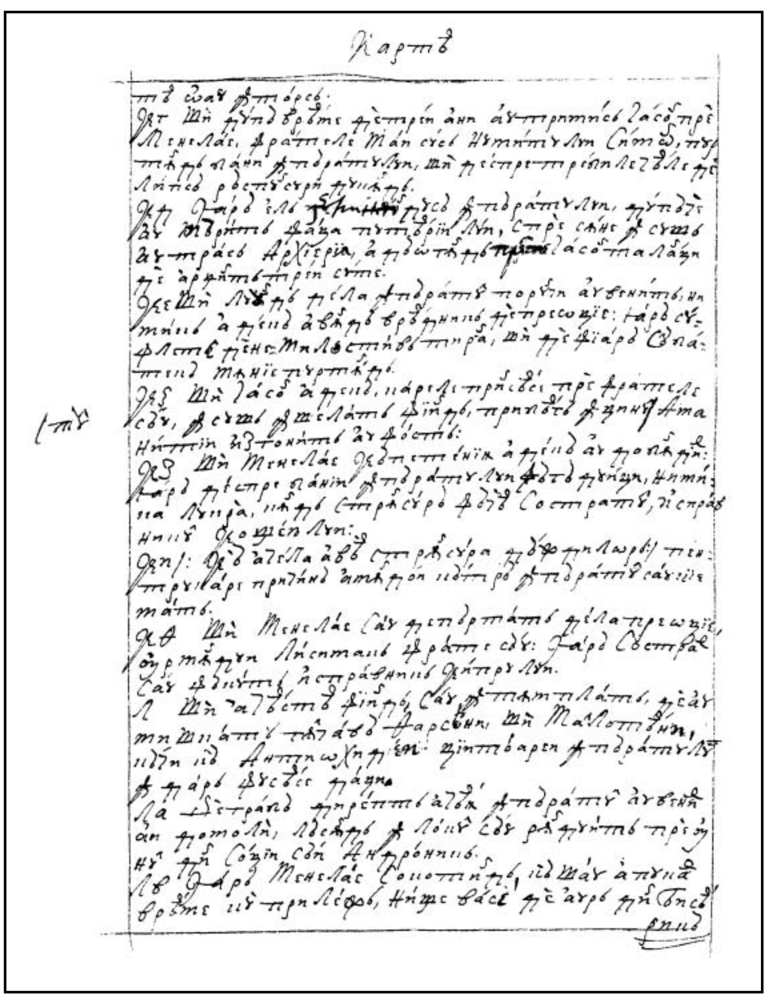
211r

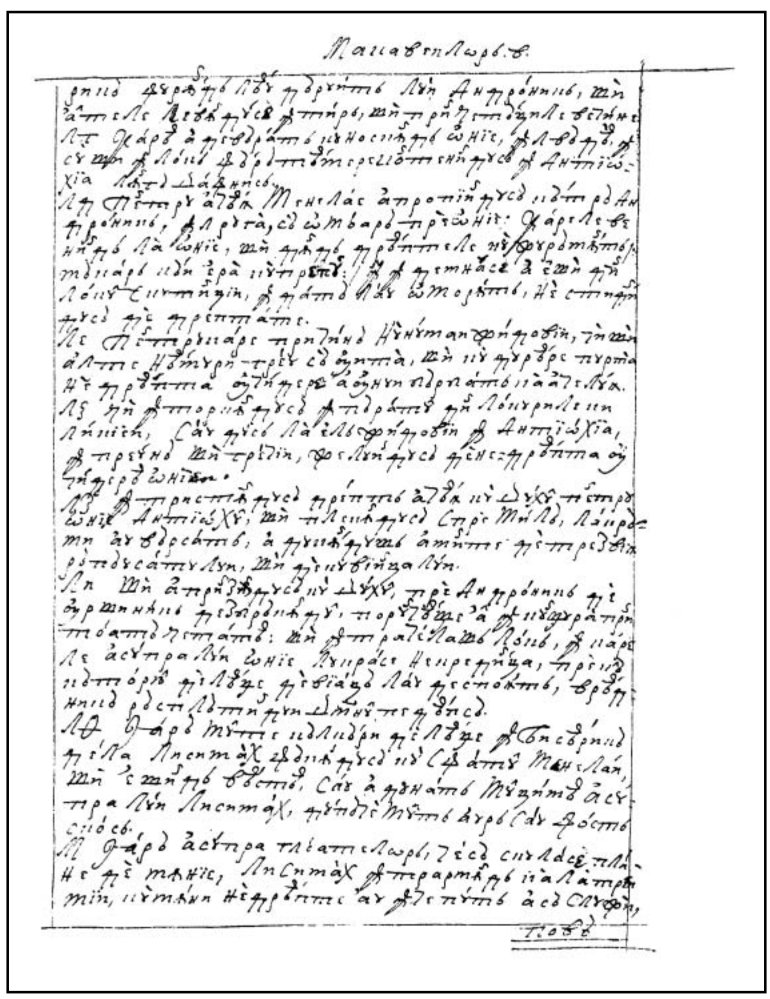
211v

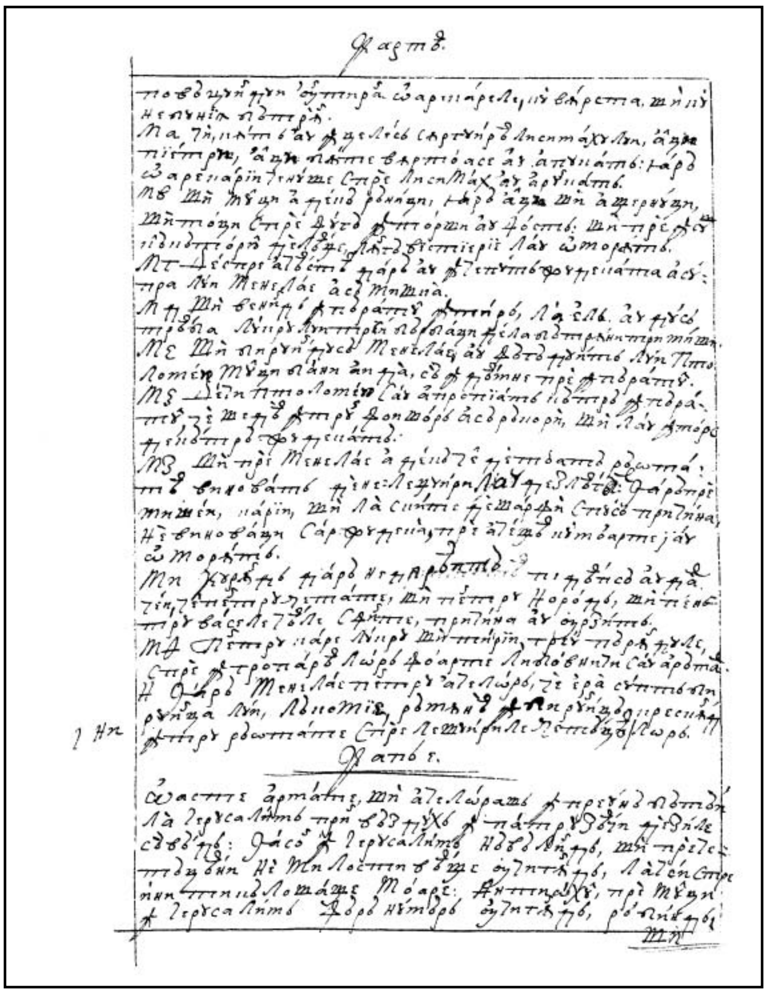
212r

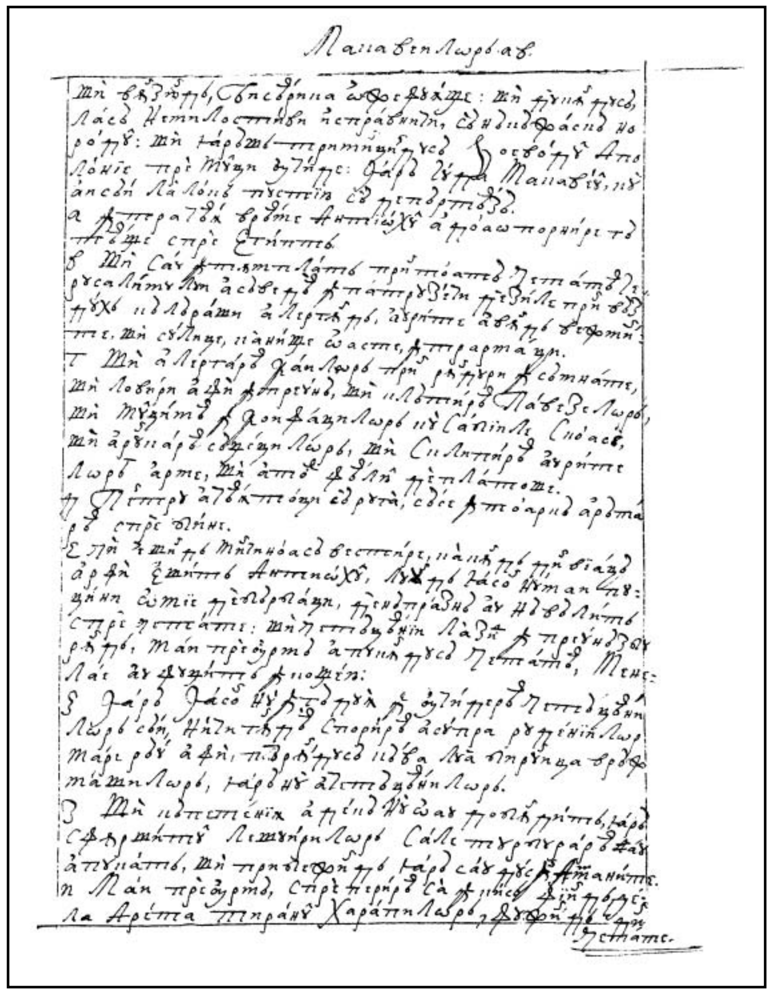
212v

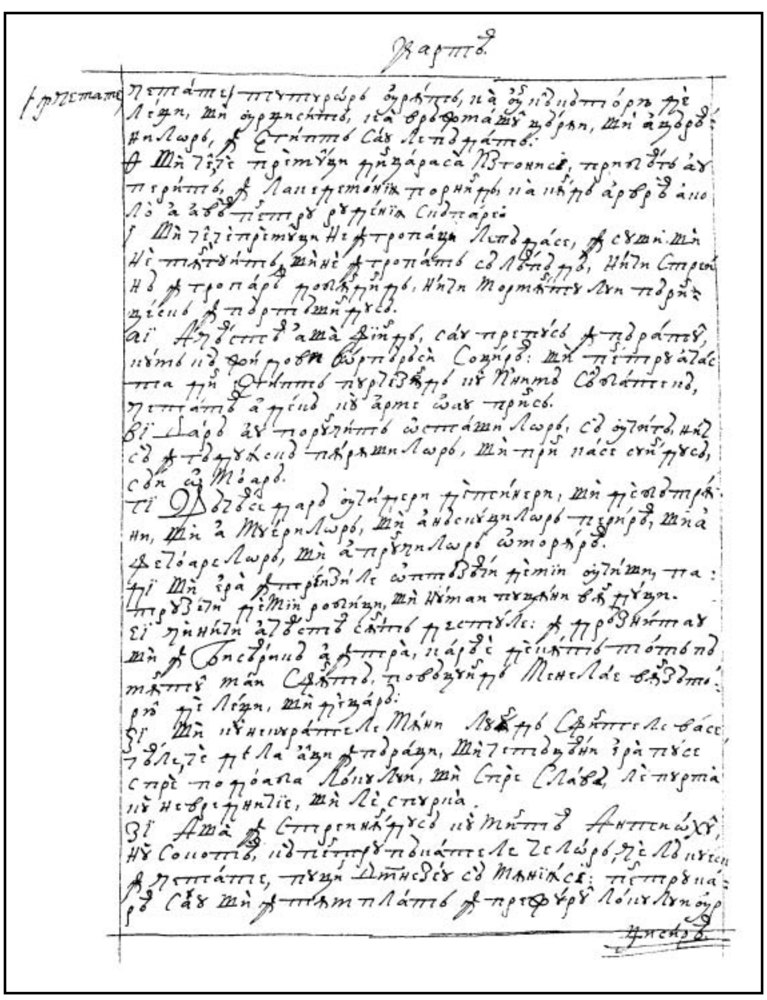
213r

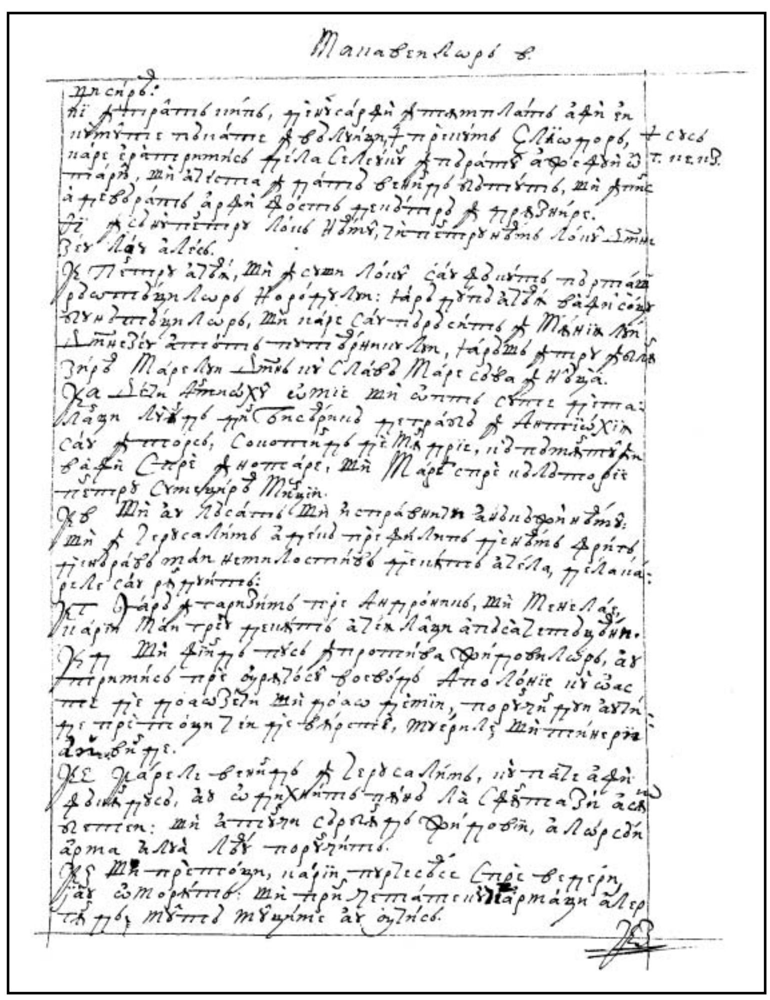
213v

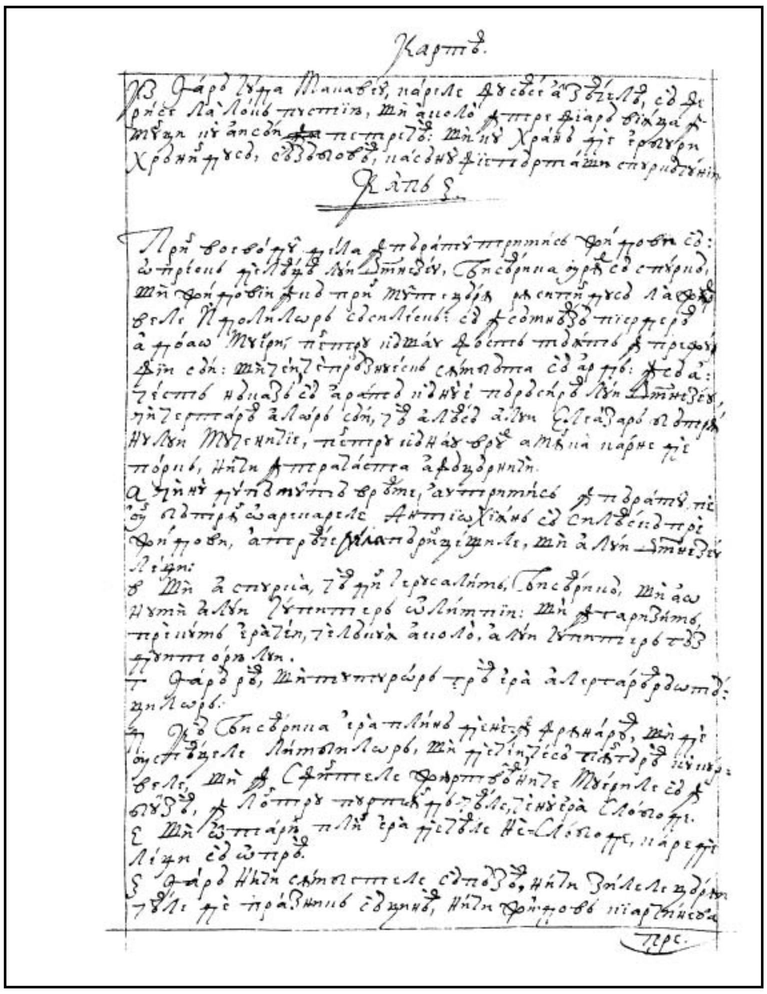
214r

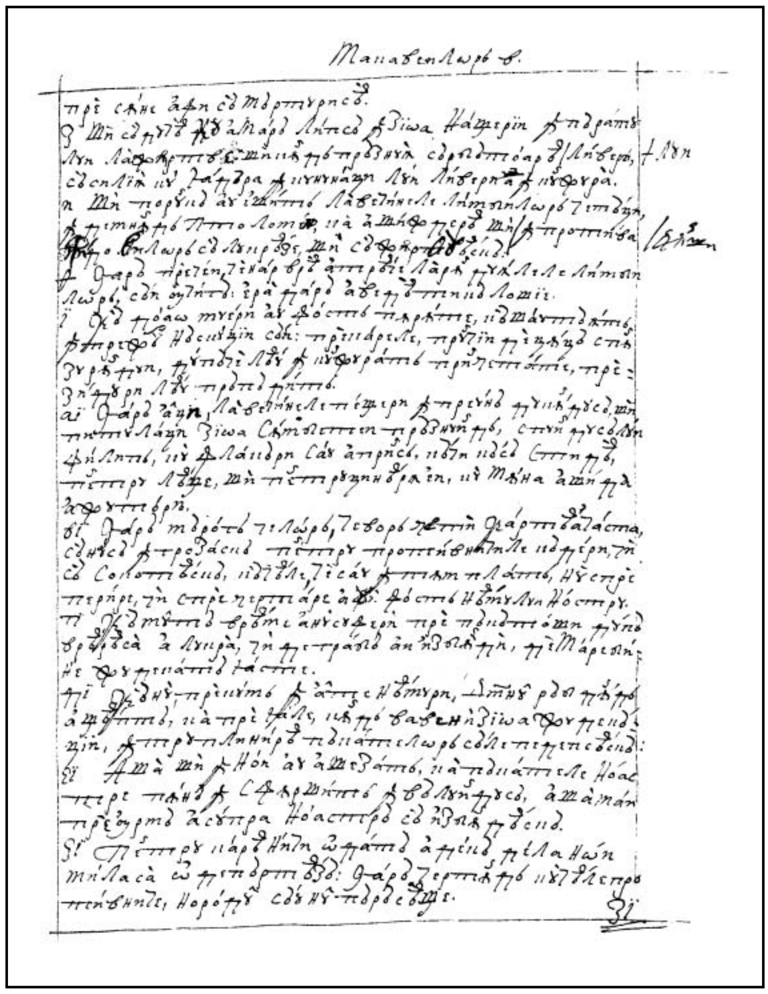

214v

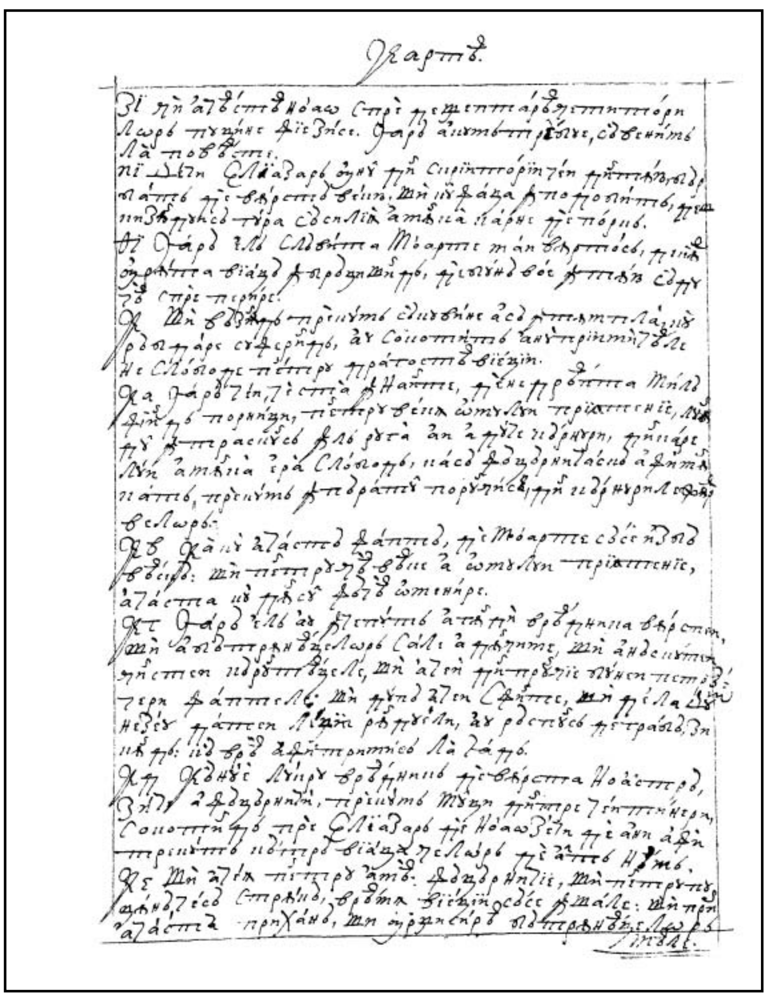
215r

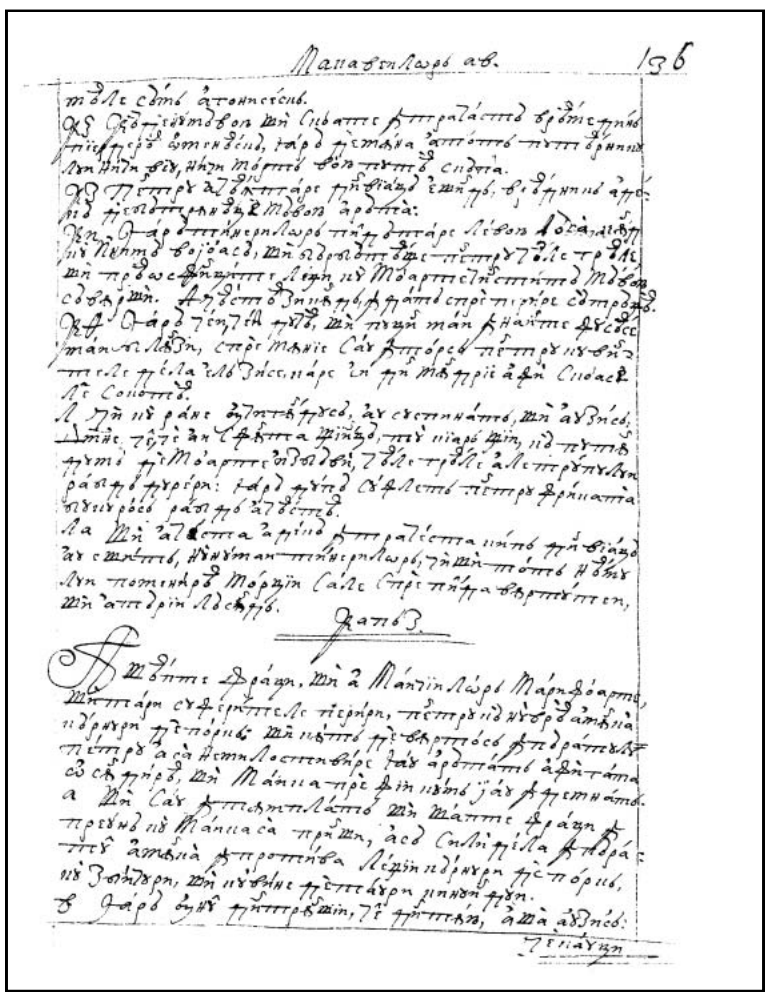

215v

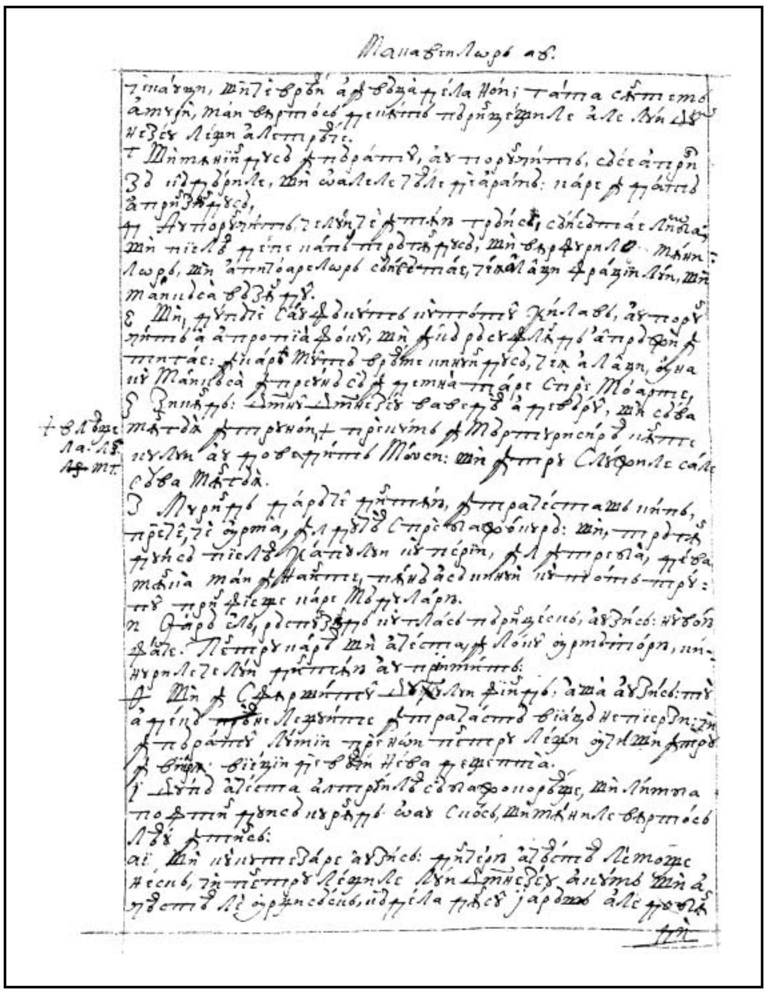
216r

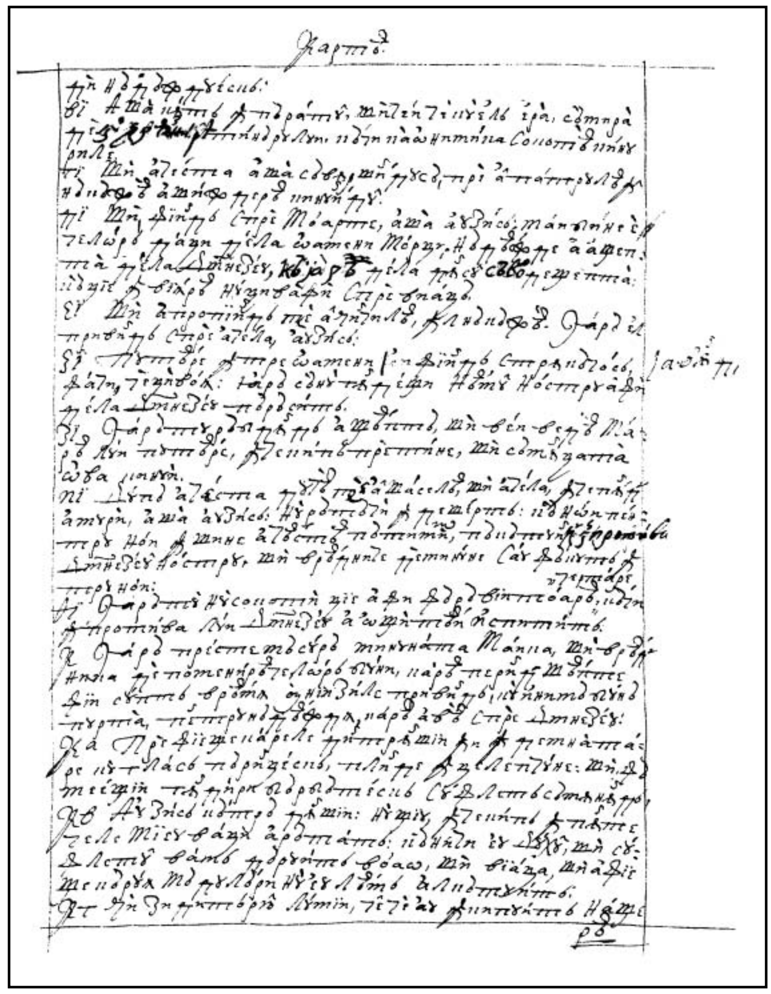

216v

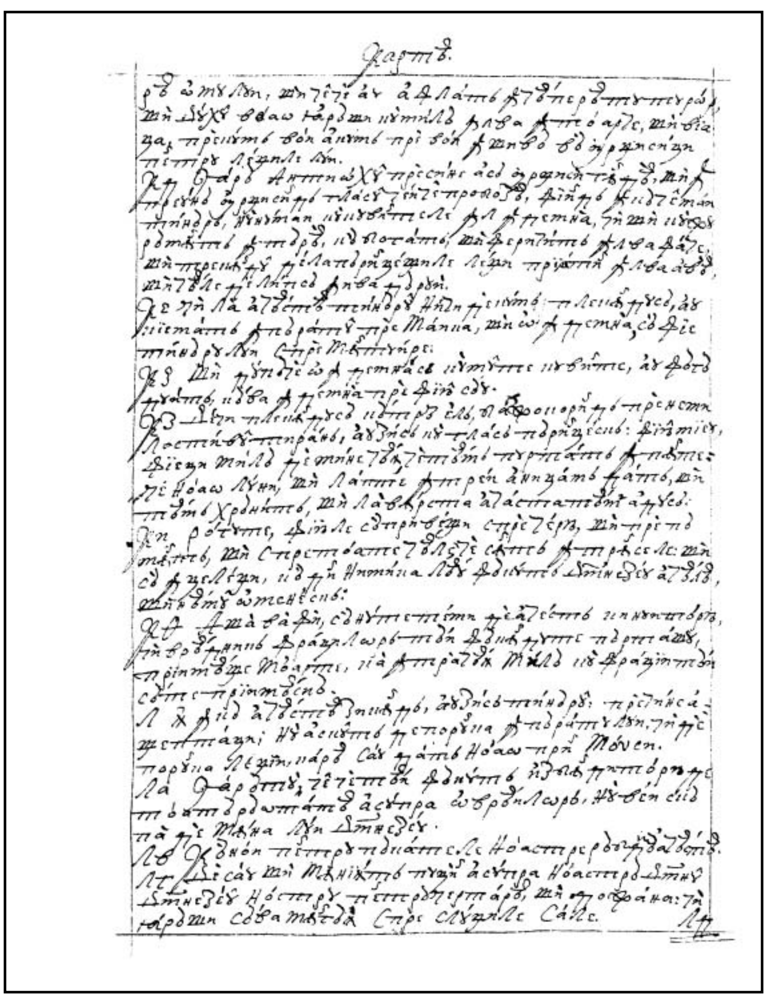
217r

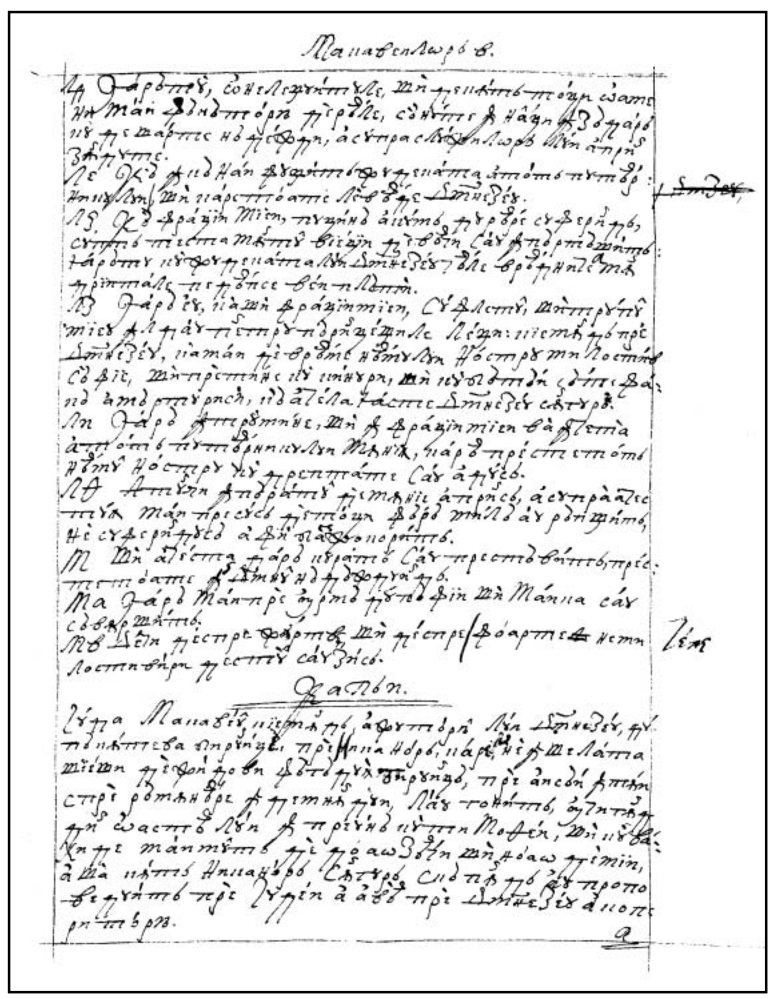
217v

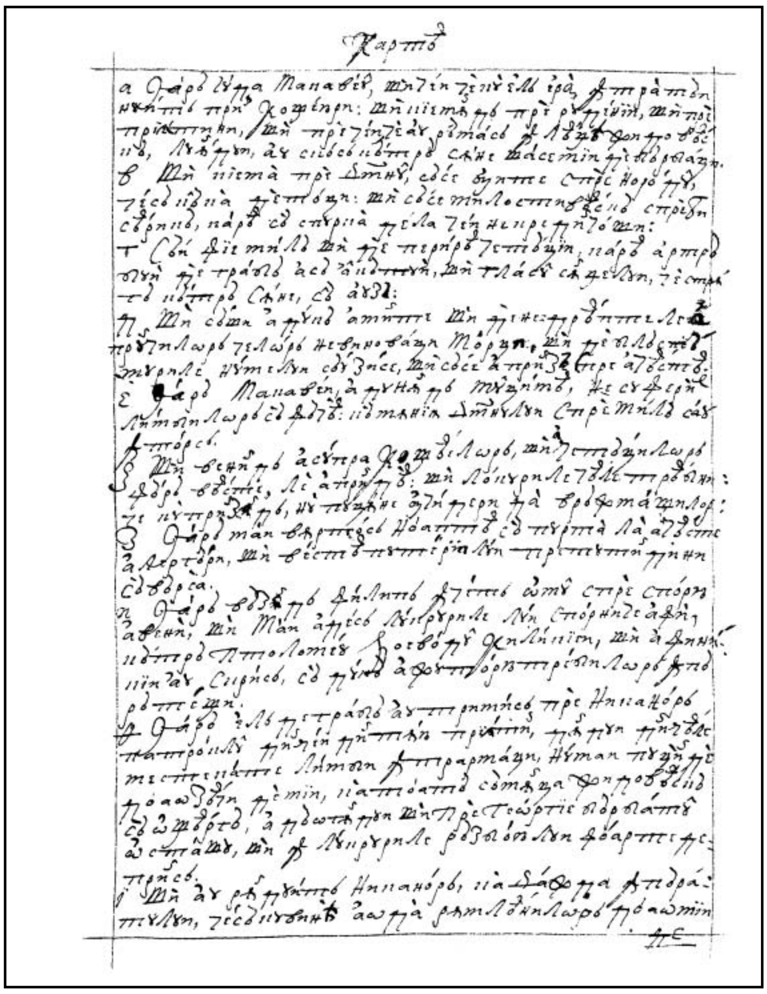
218r

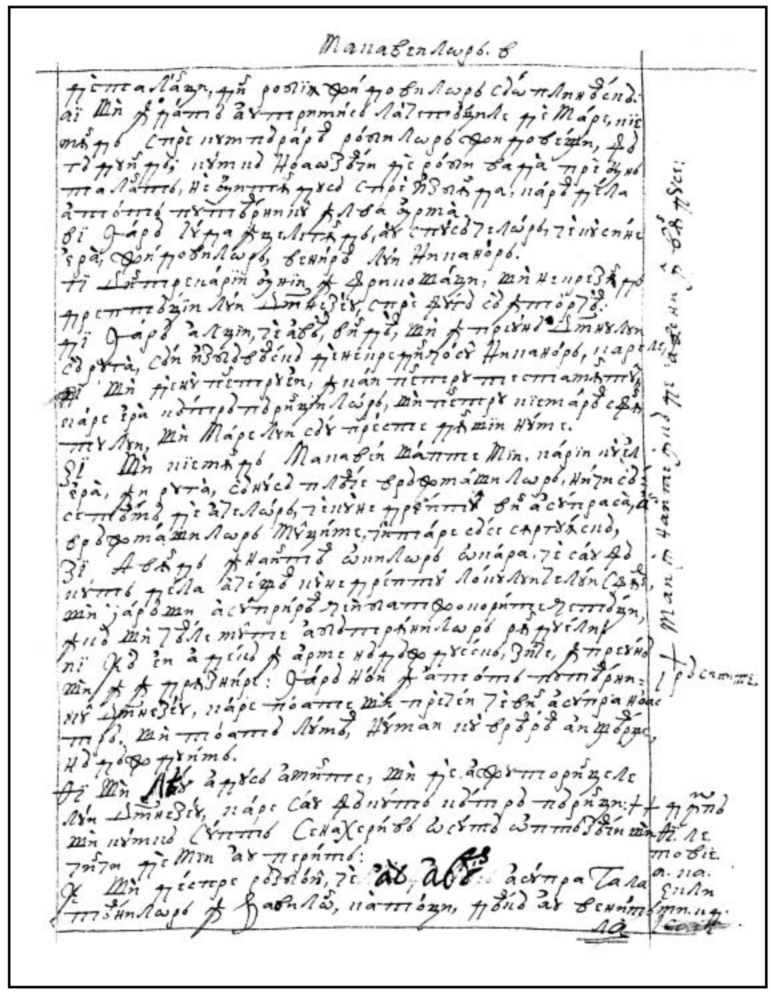
218v

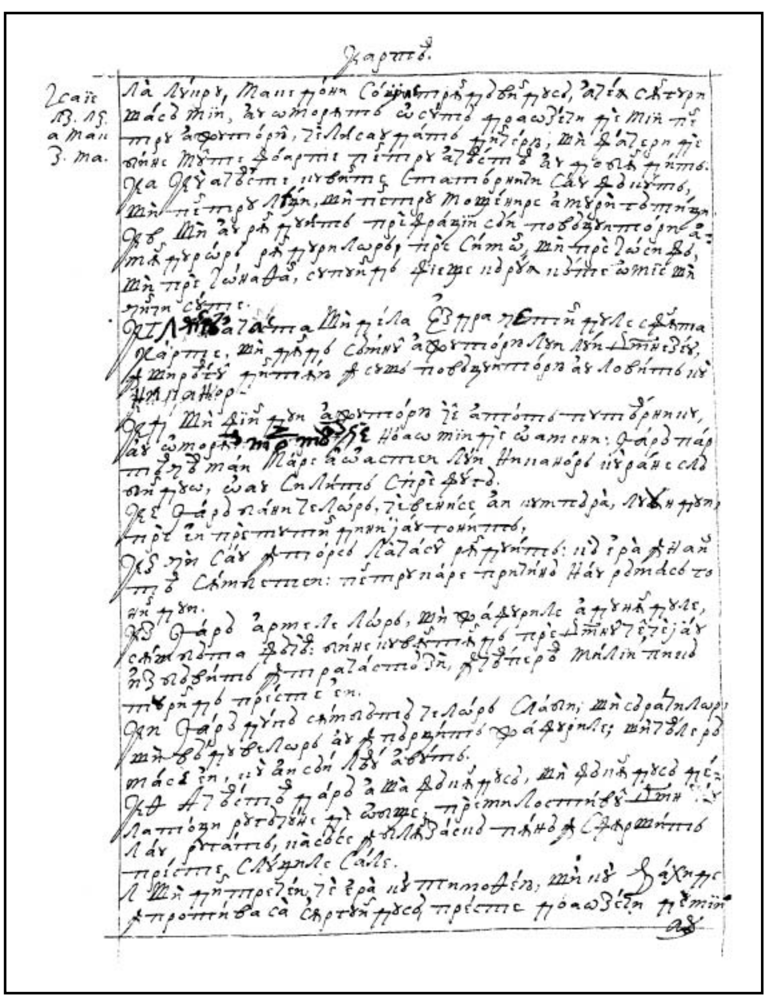
219r

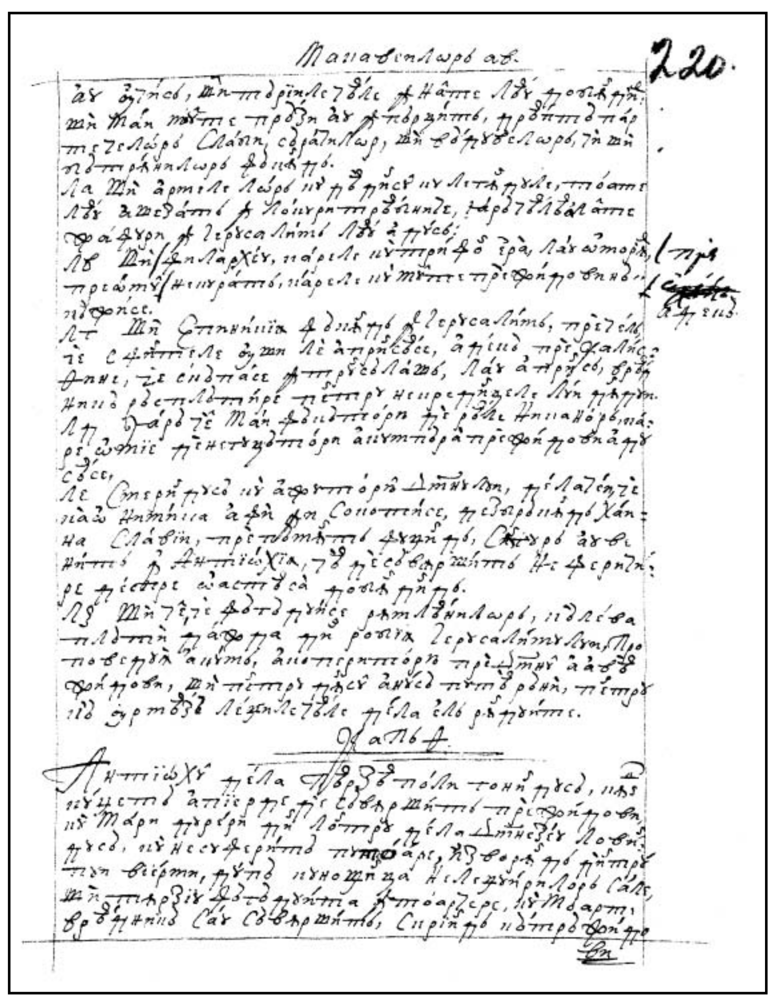
219v

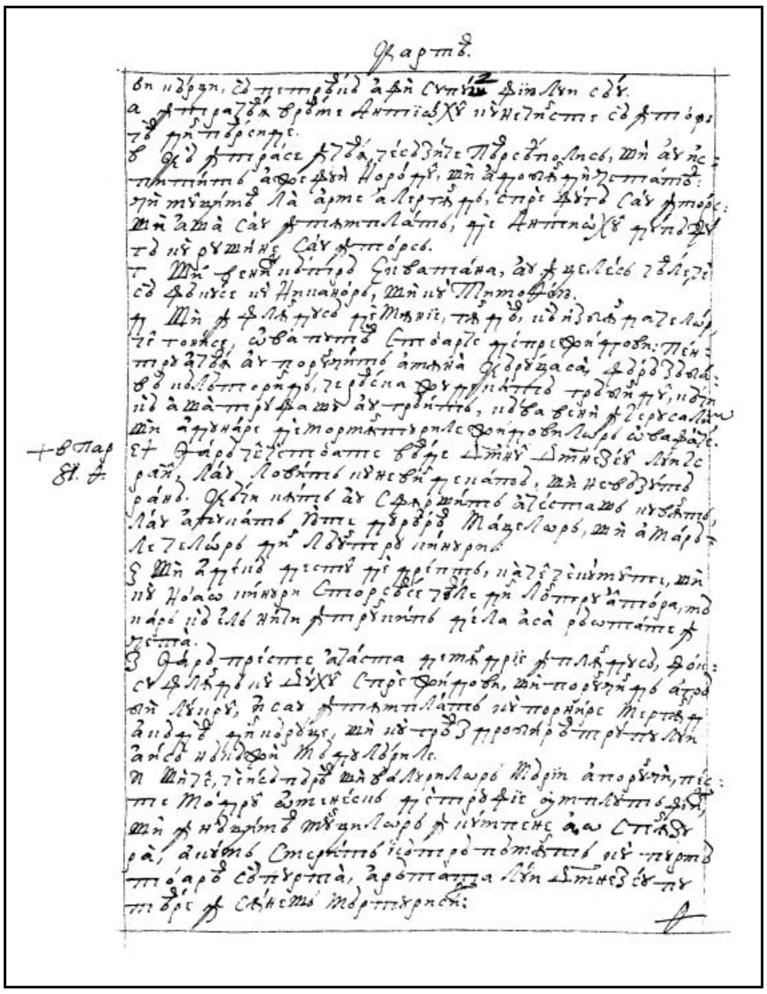
220r

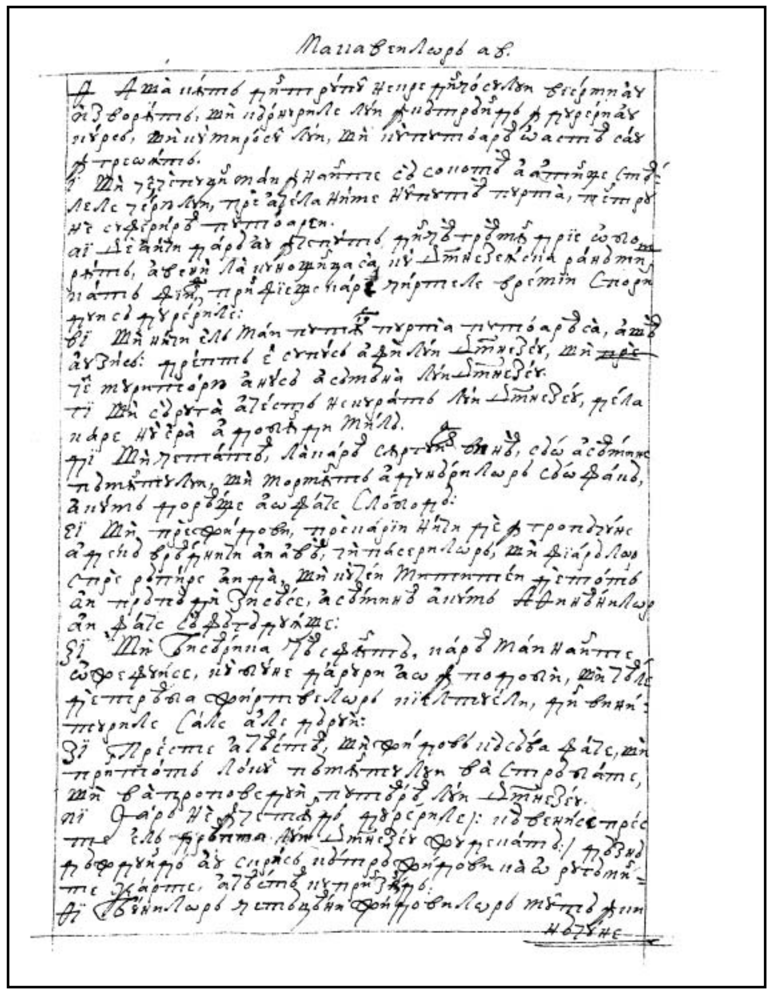
220v

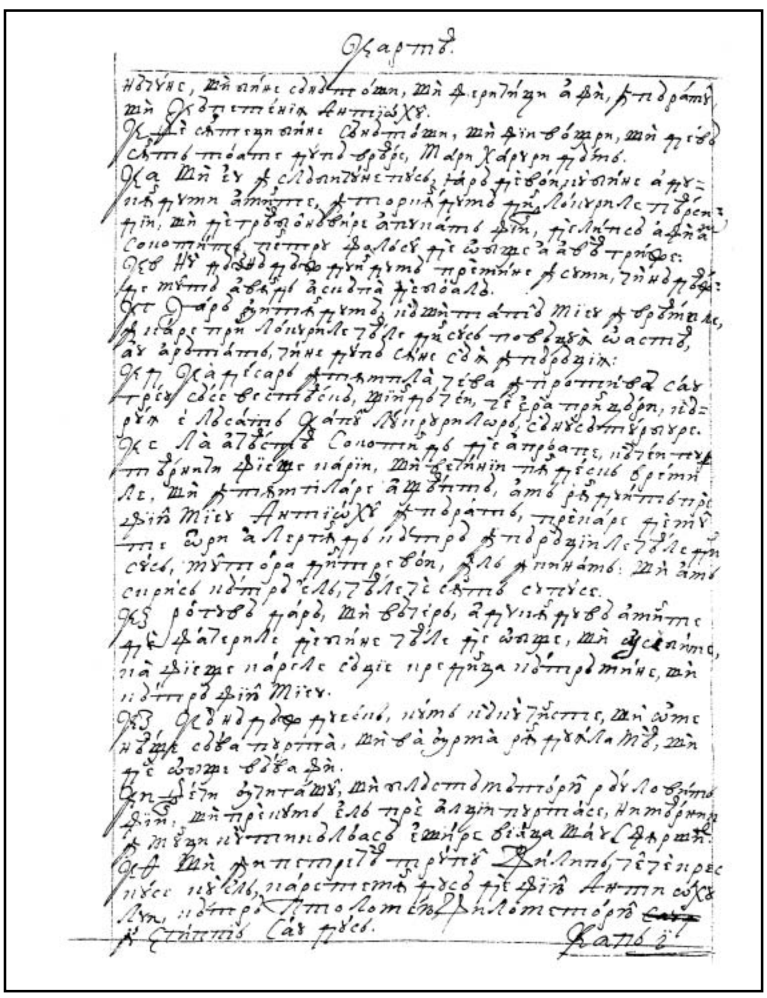
221r

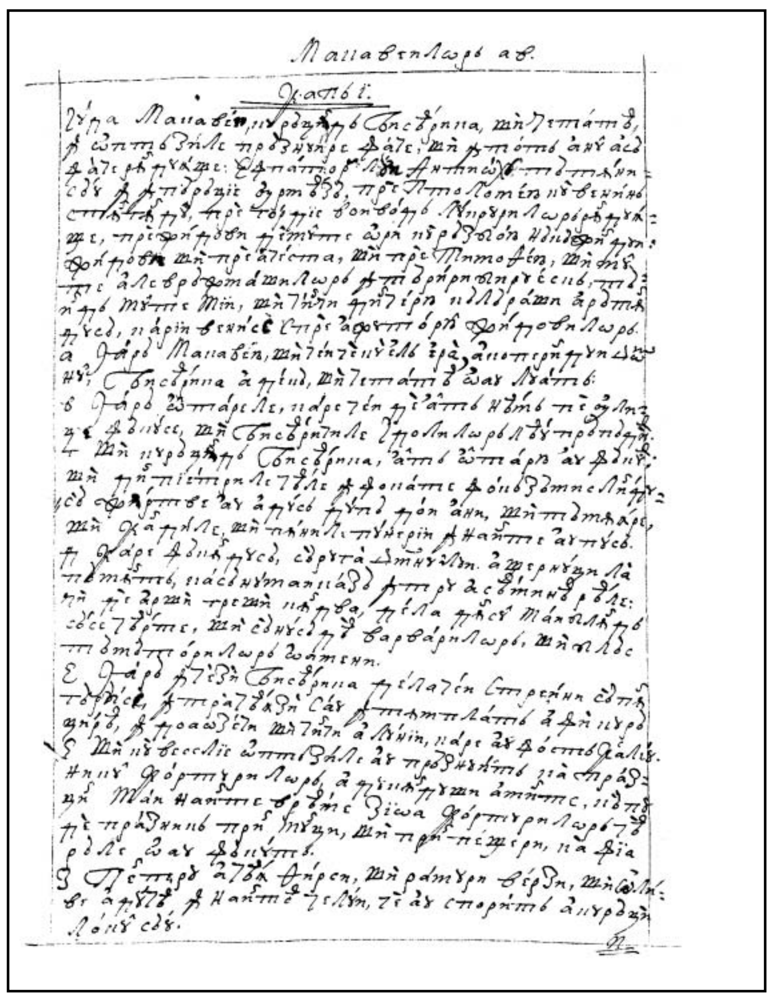
221v

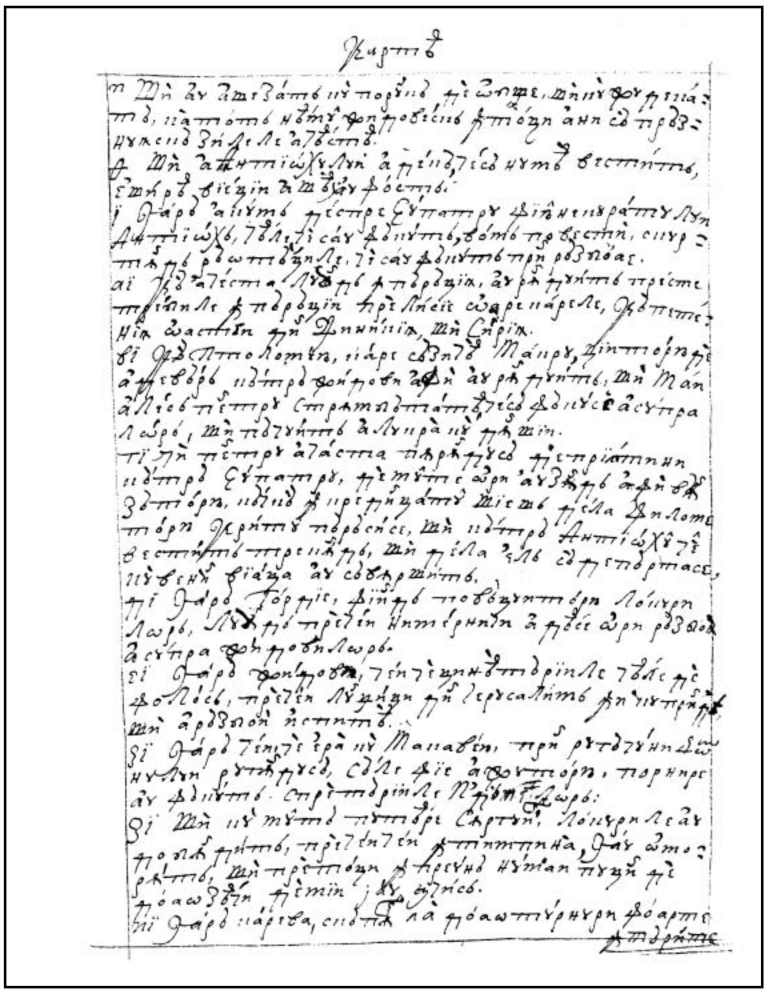
222r

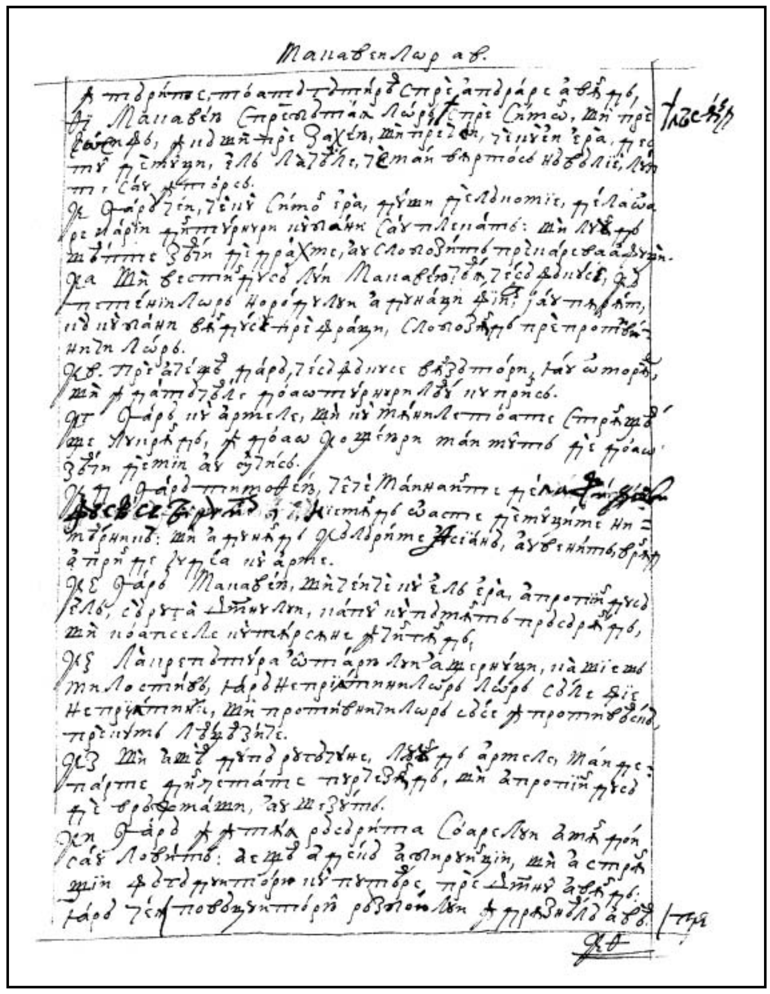

222v

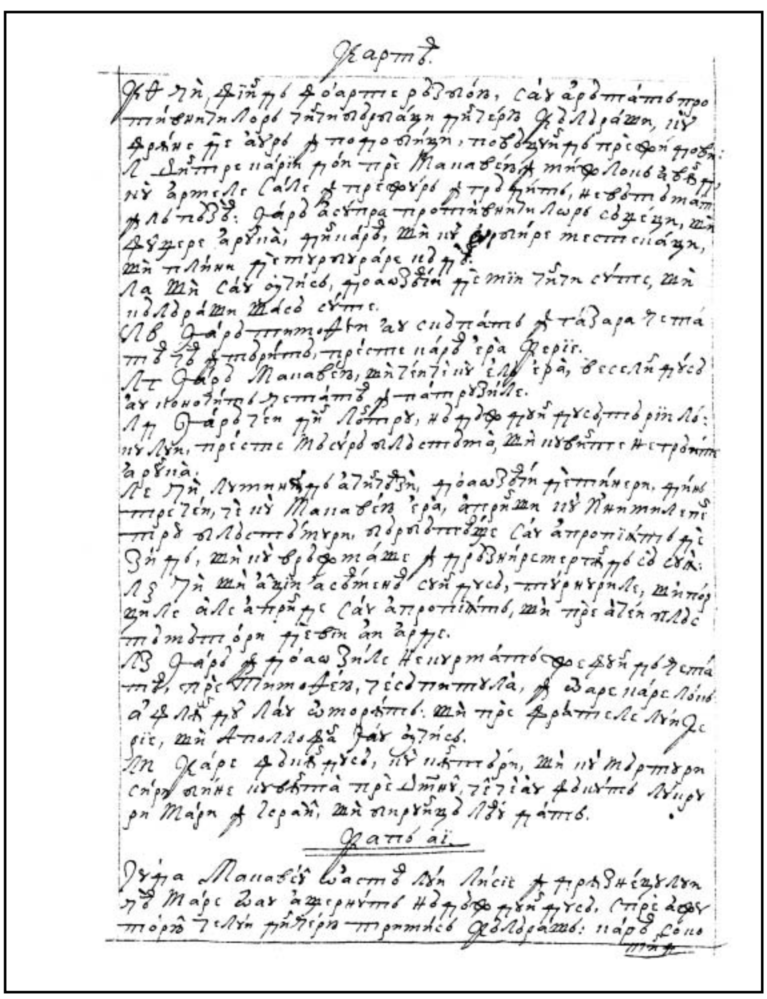

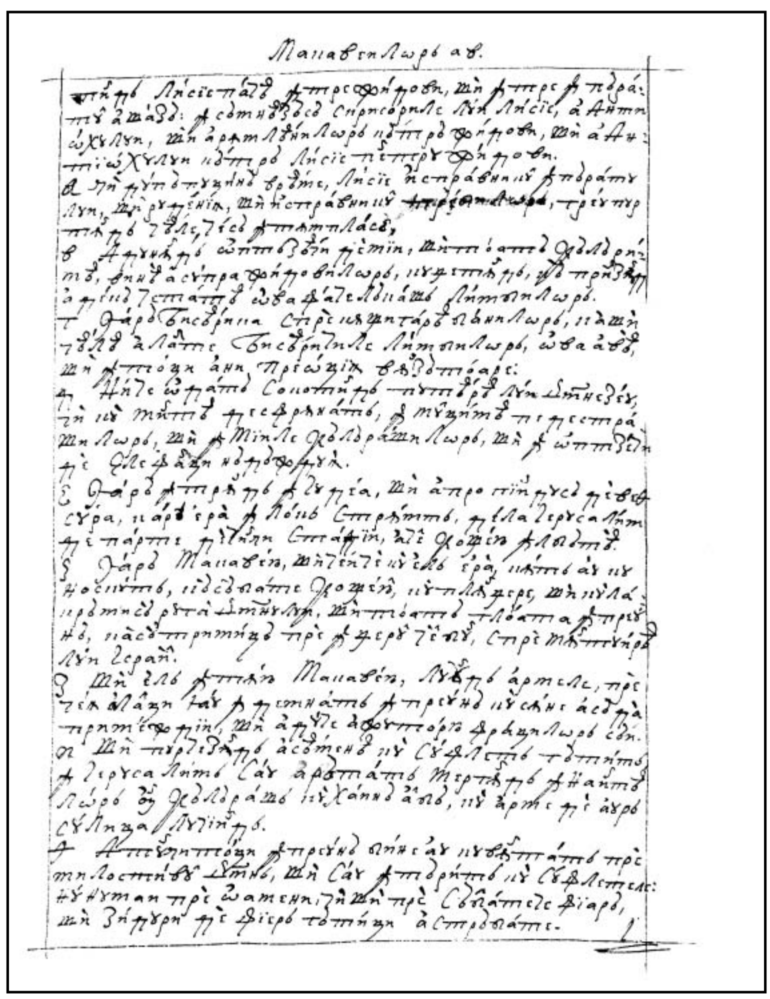
223r

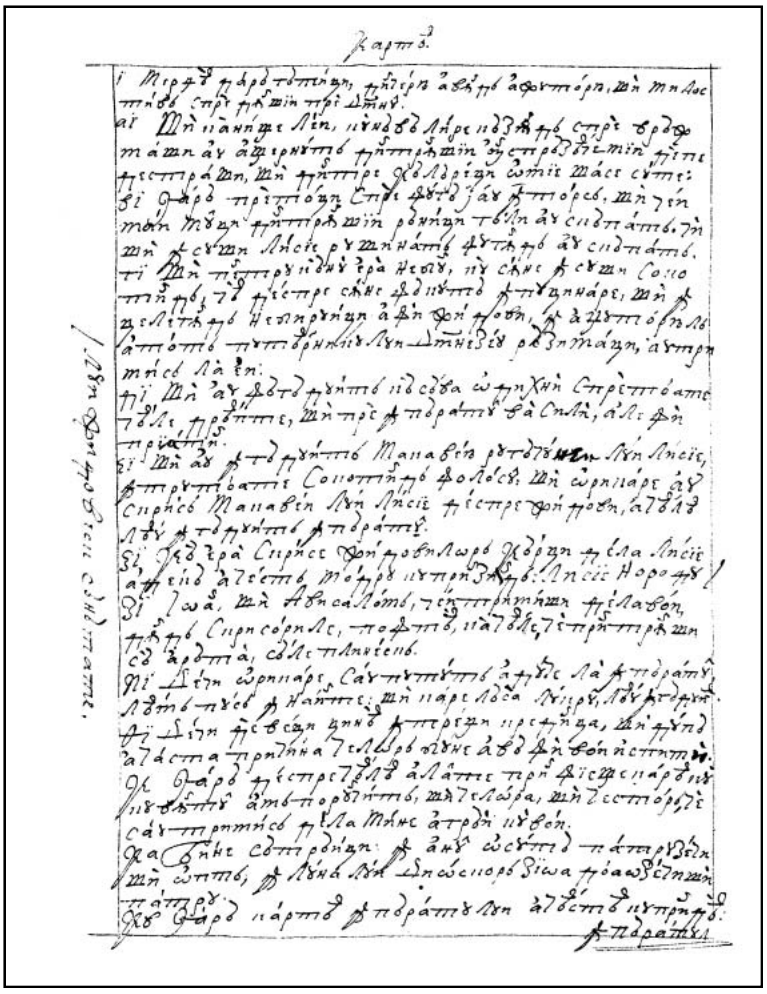

223v 224r

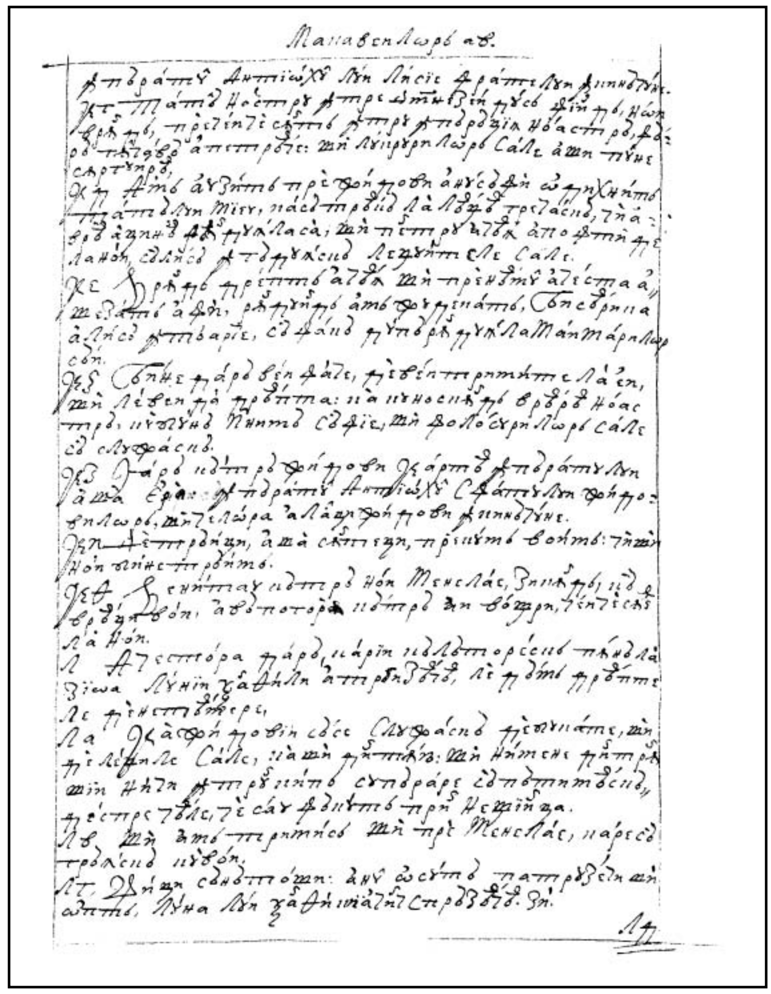

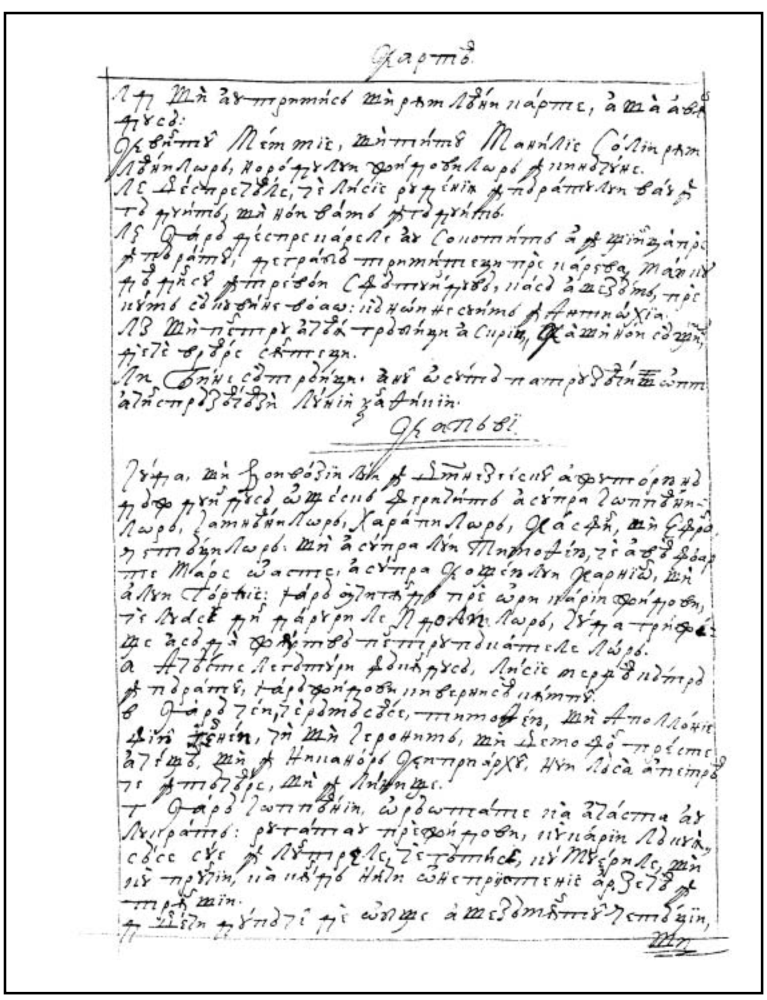
224v 225r

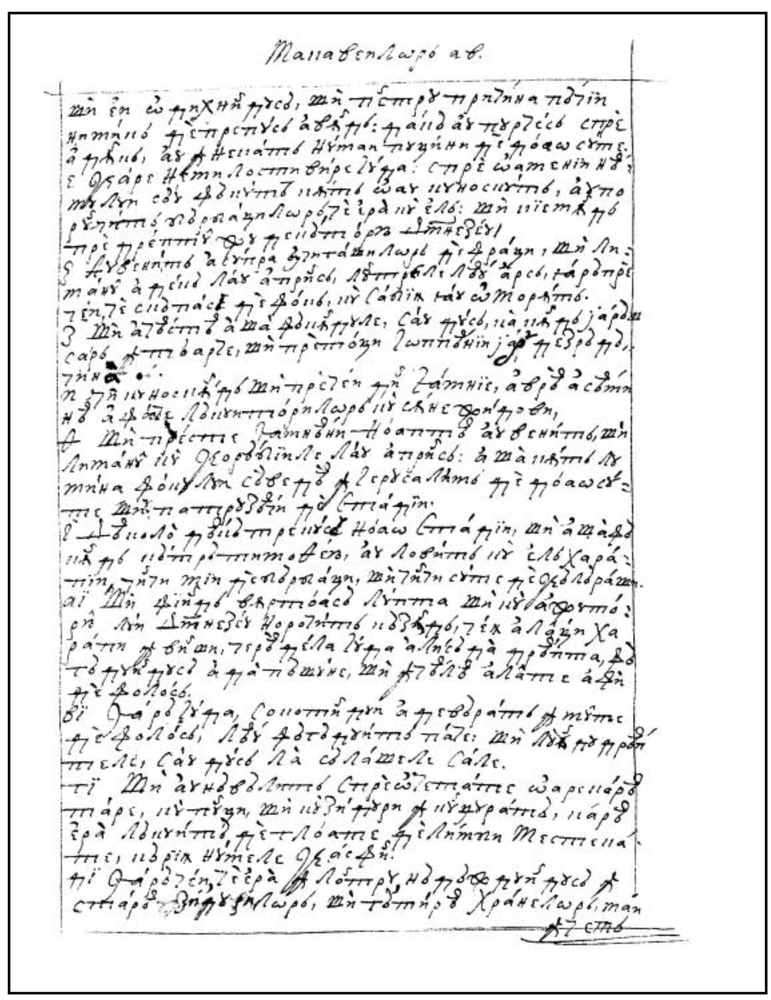
225v

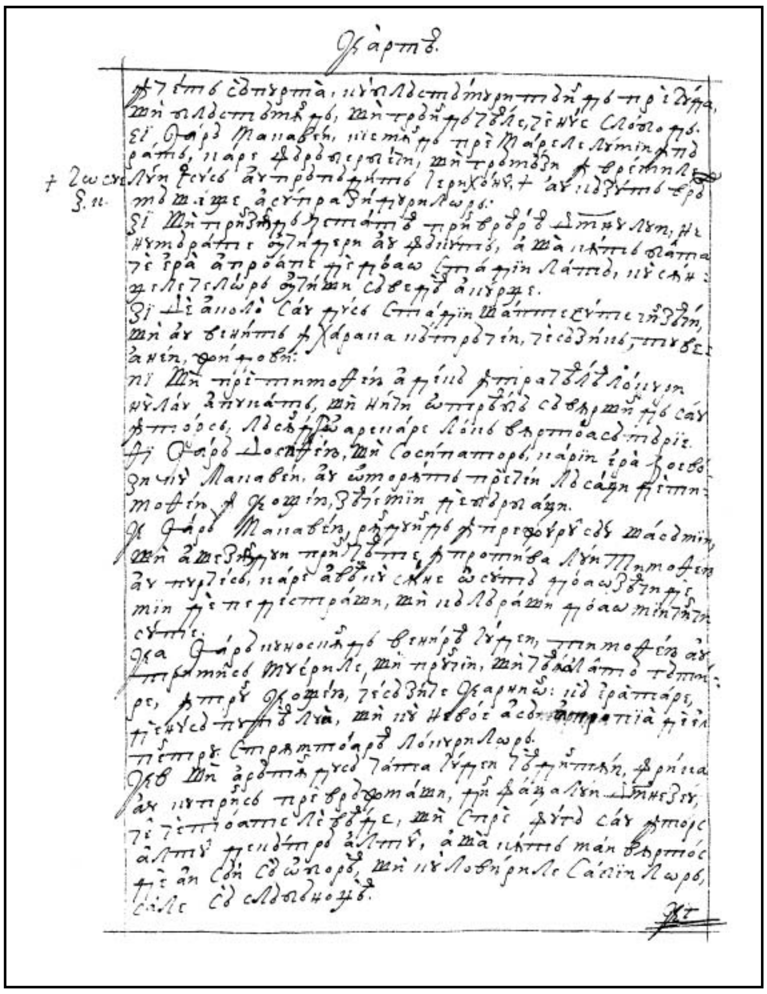
226r

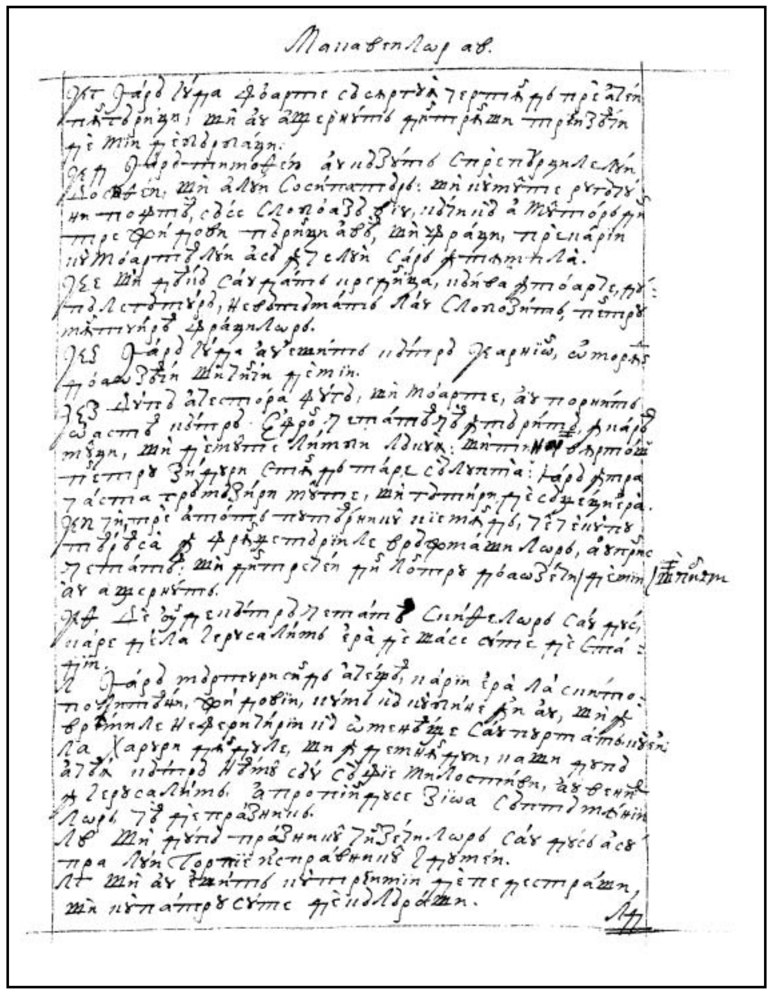
226v

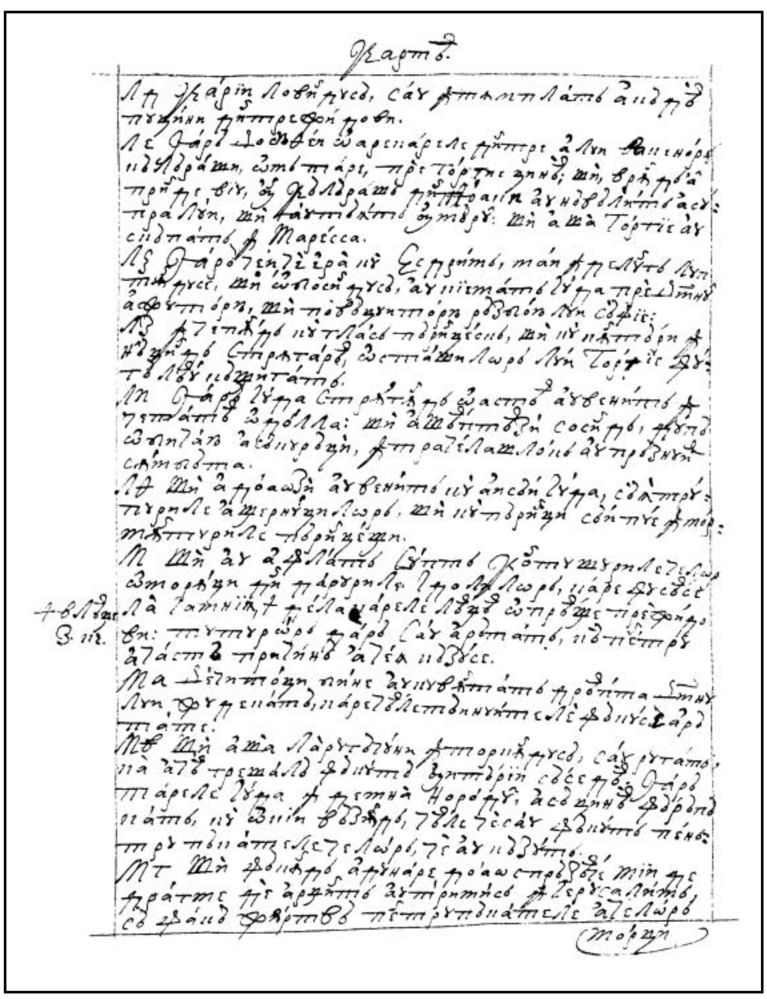
227r

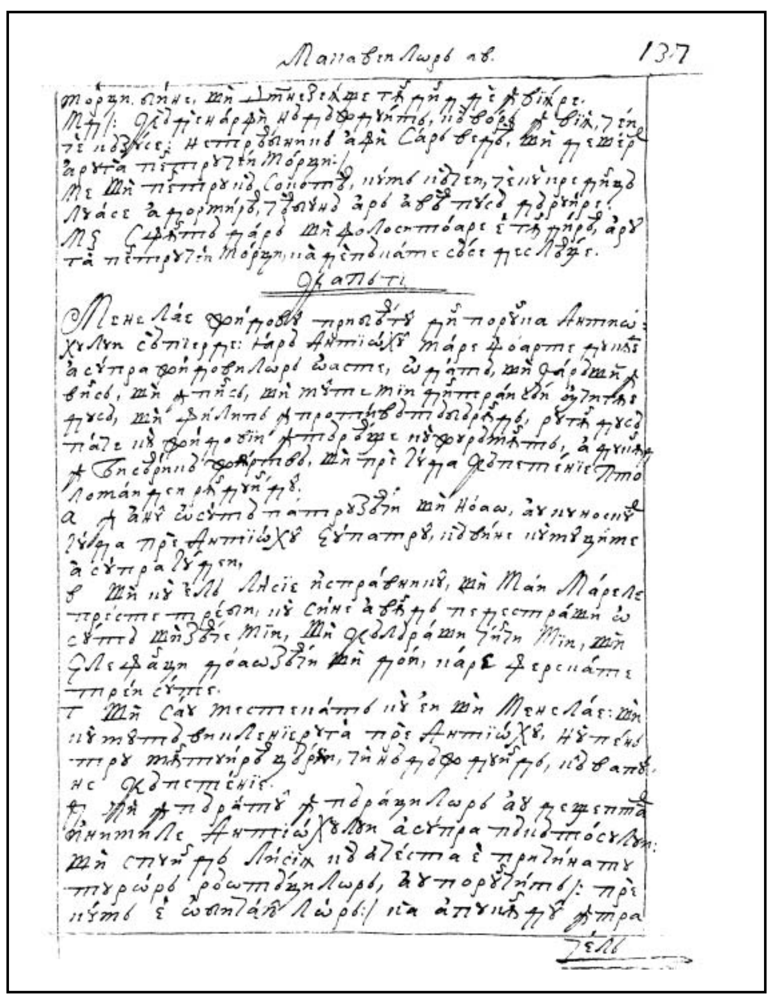
227v

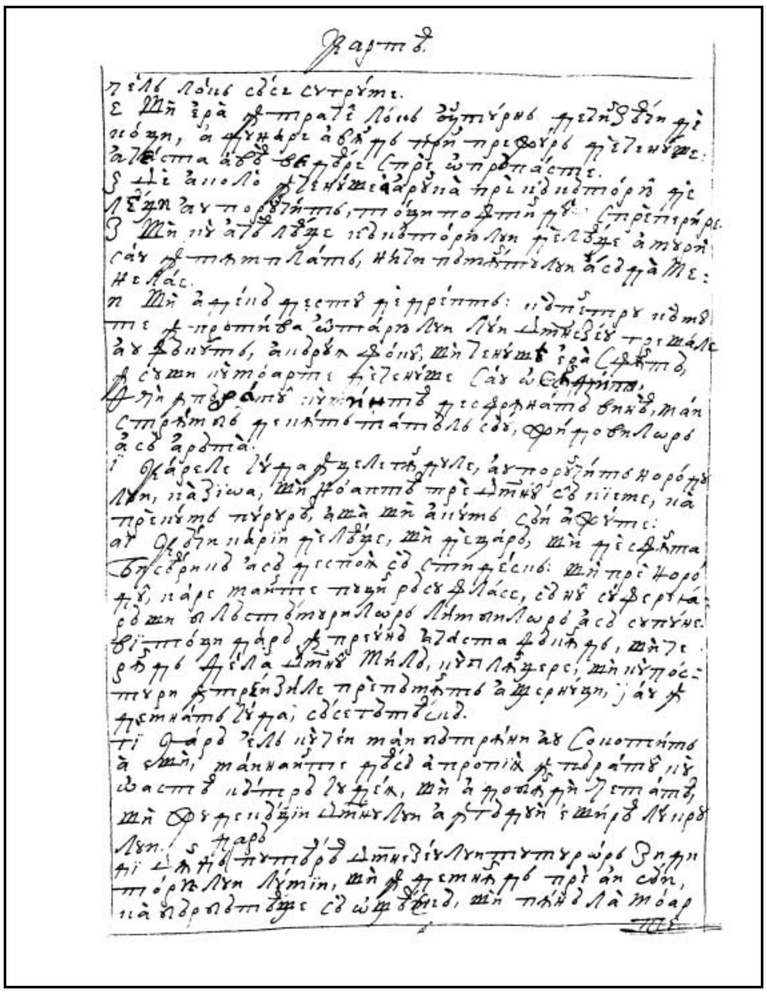
228r

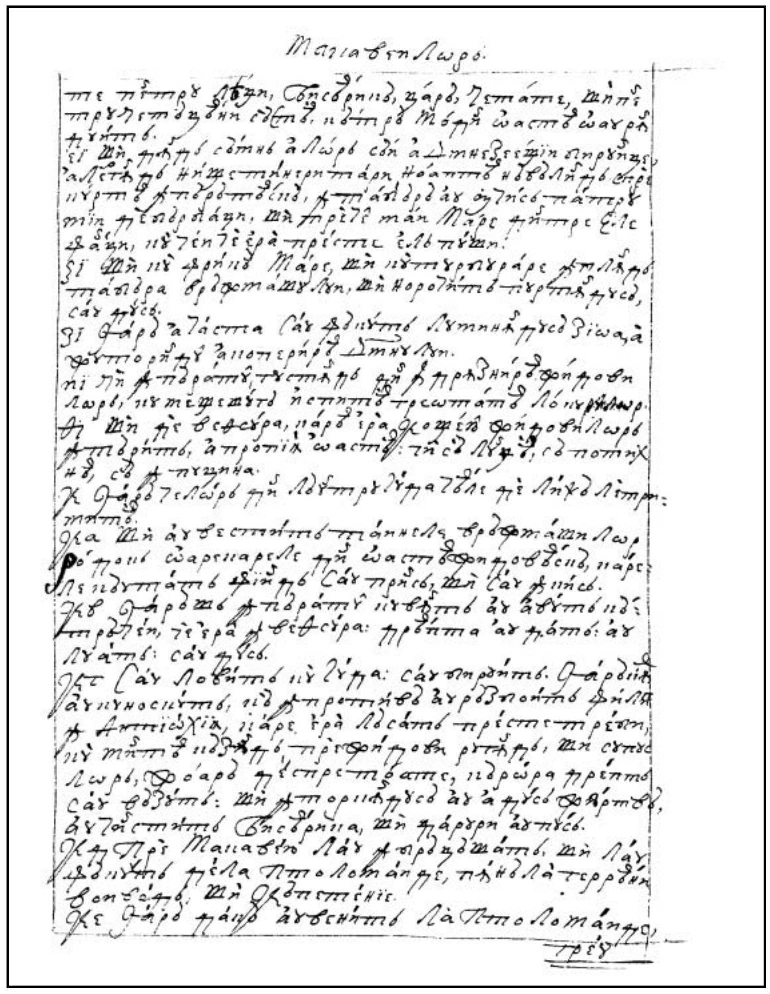
228v

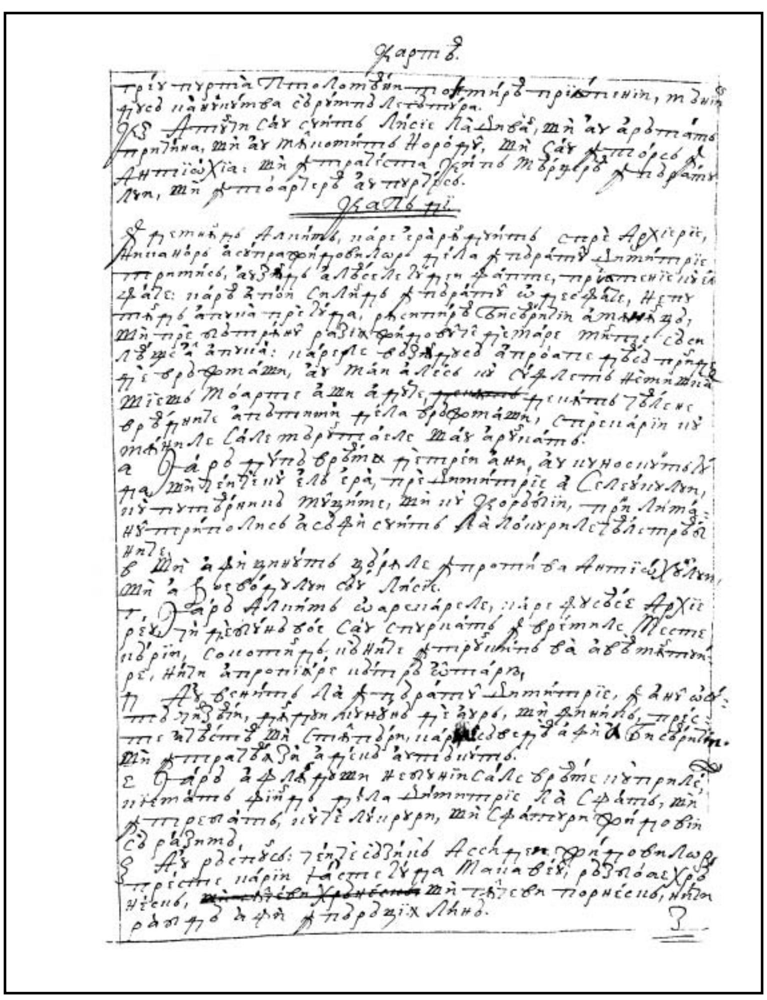
229r

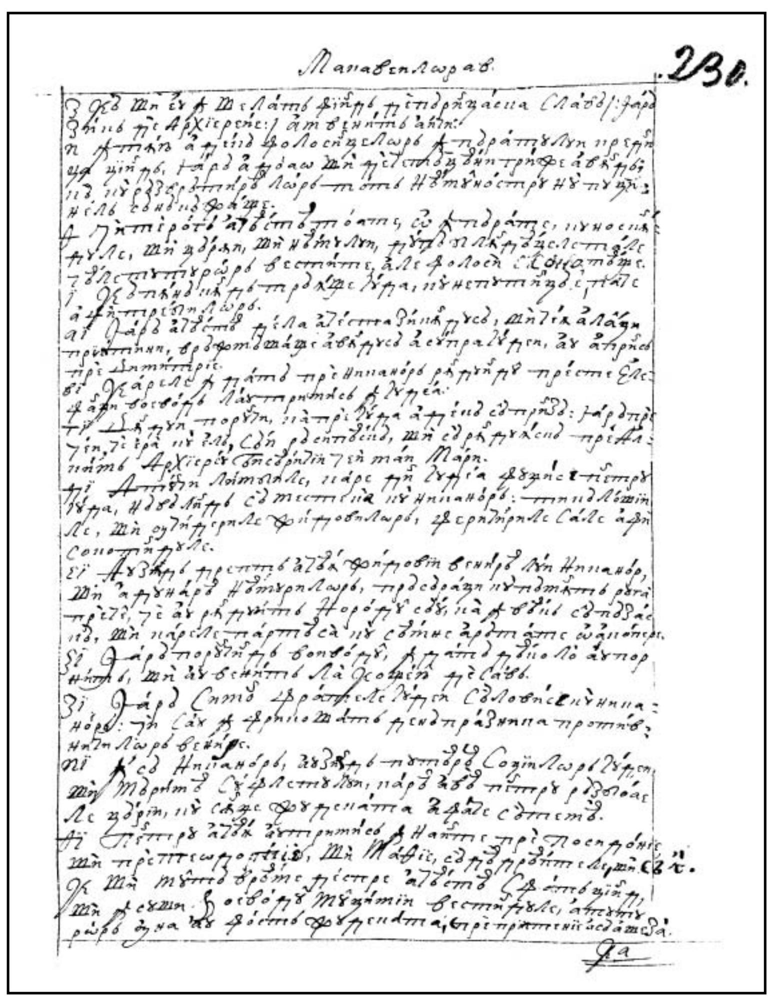
229v

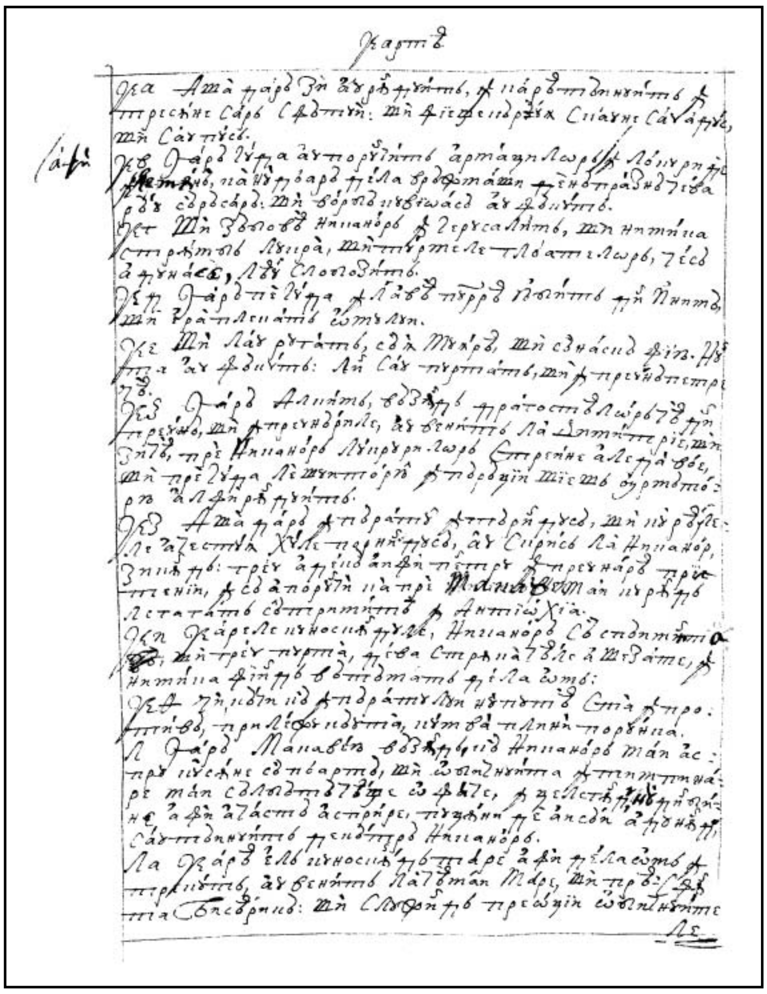
230r

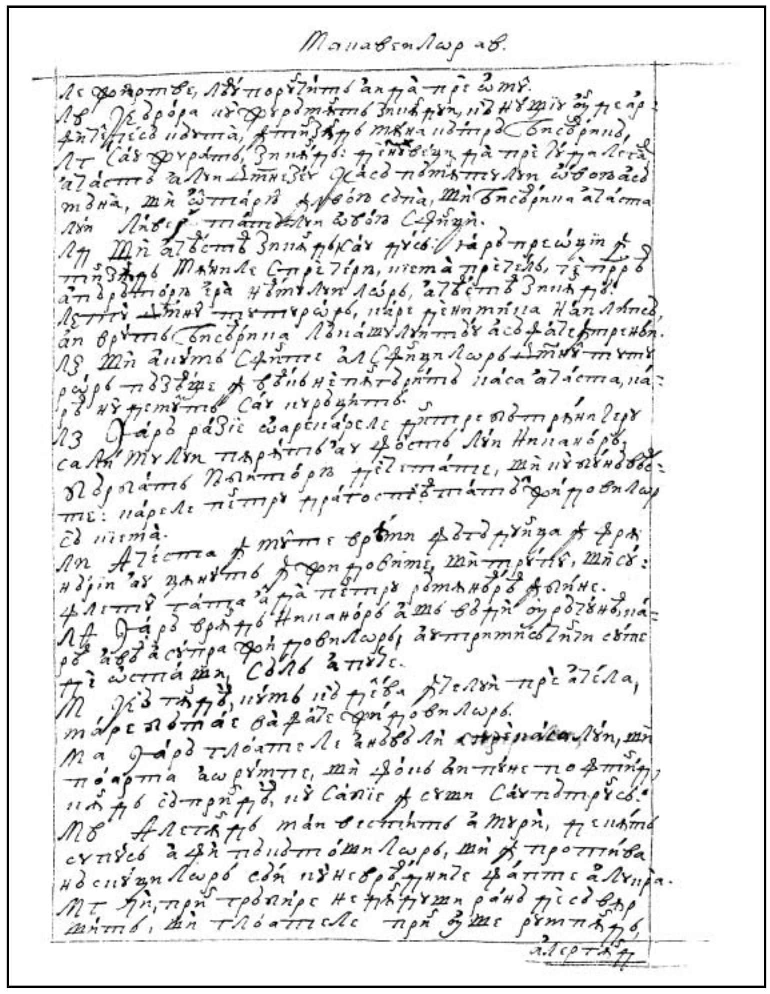
230v

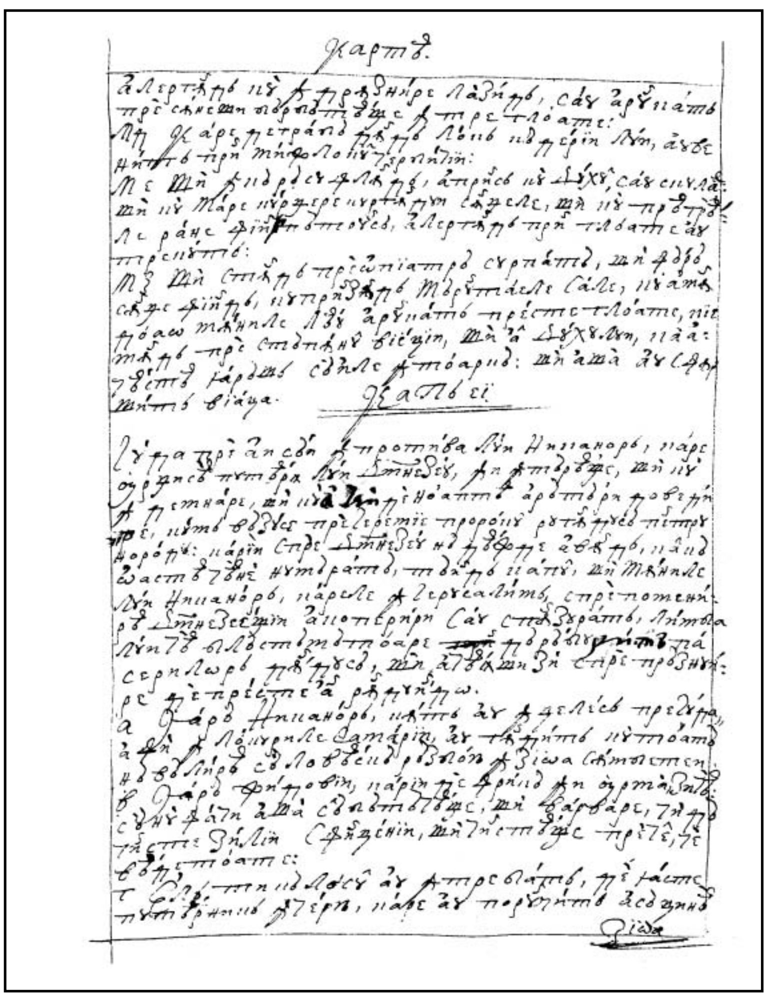
231r

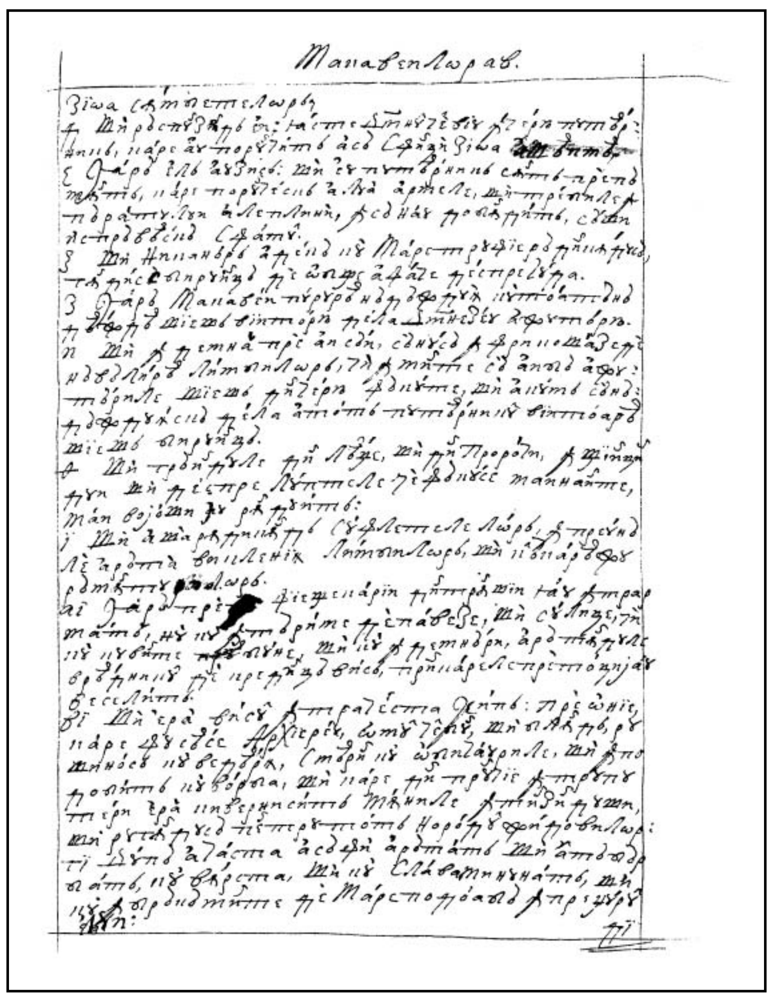
231v

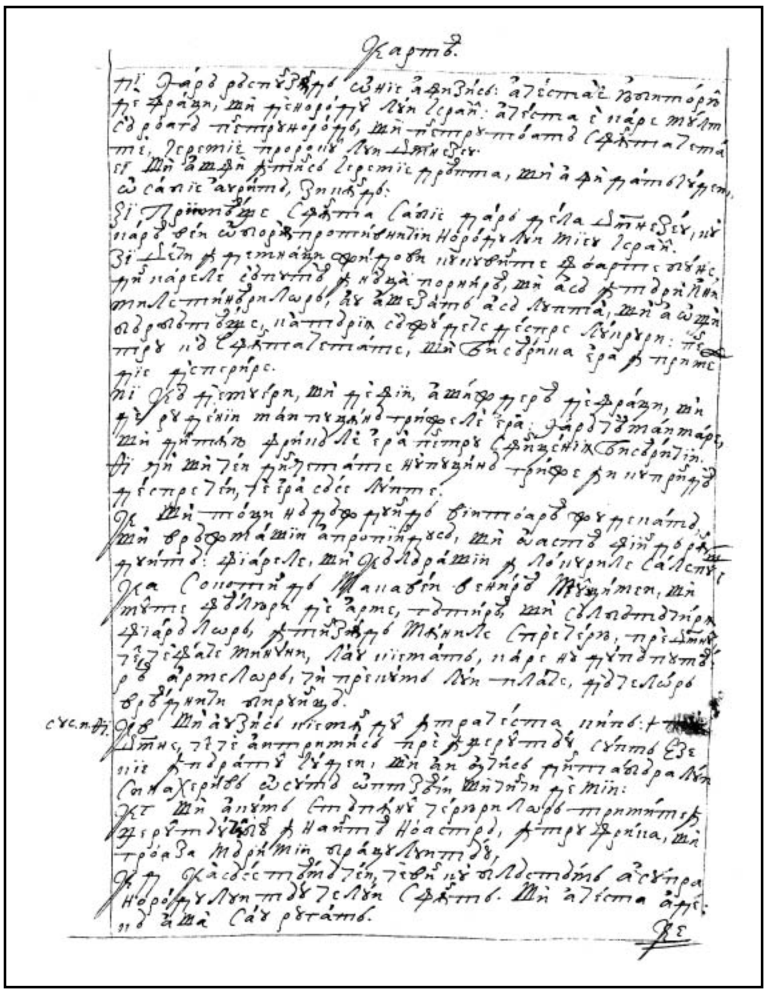
232r

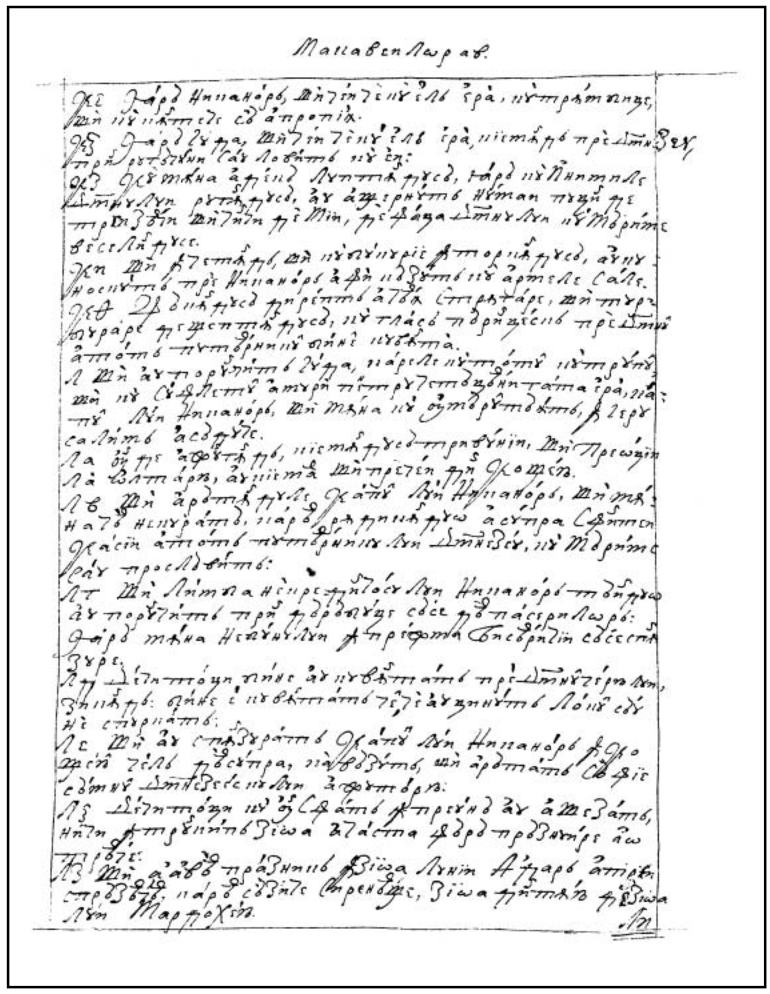
232v

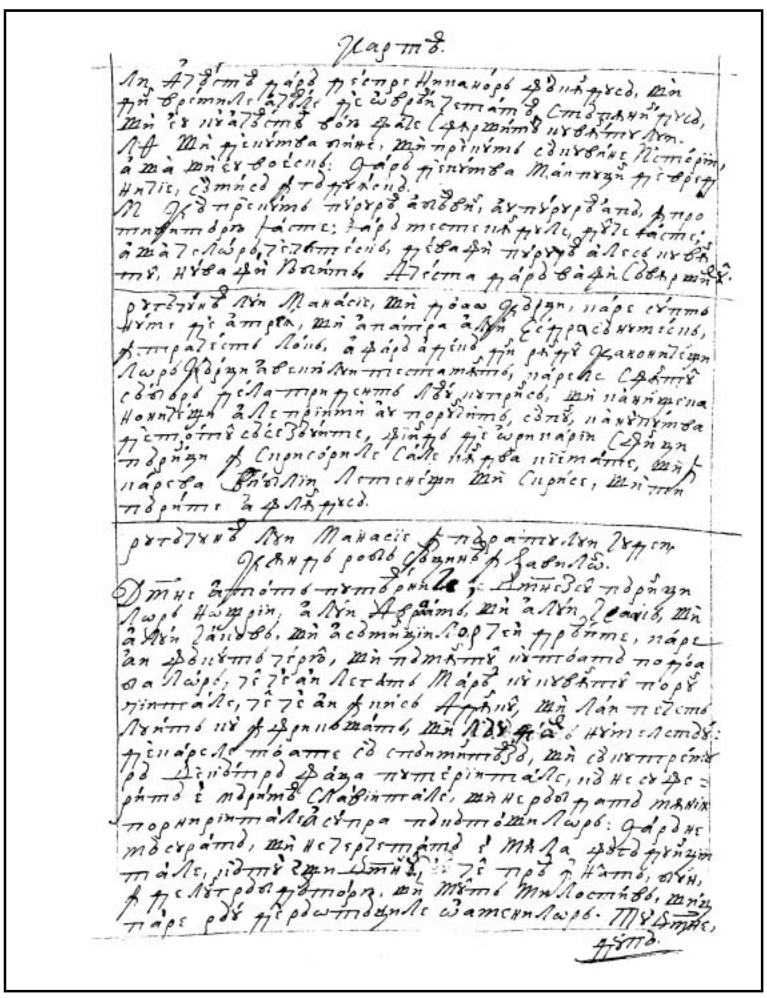
233r

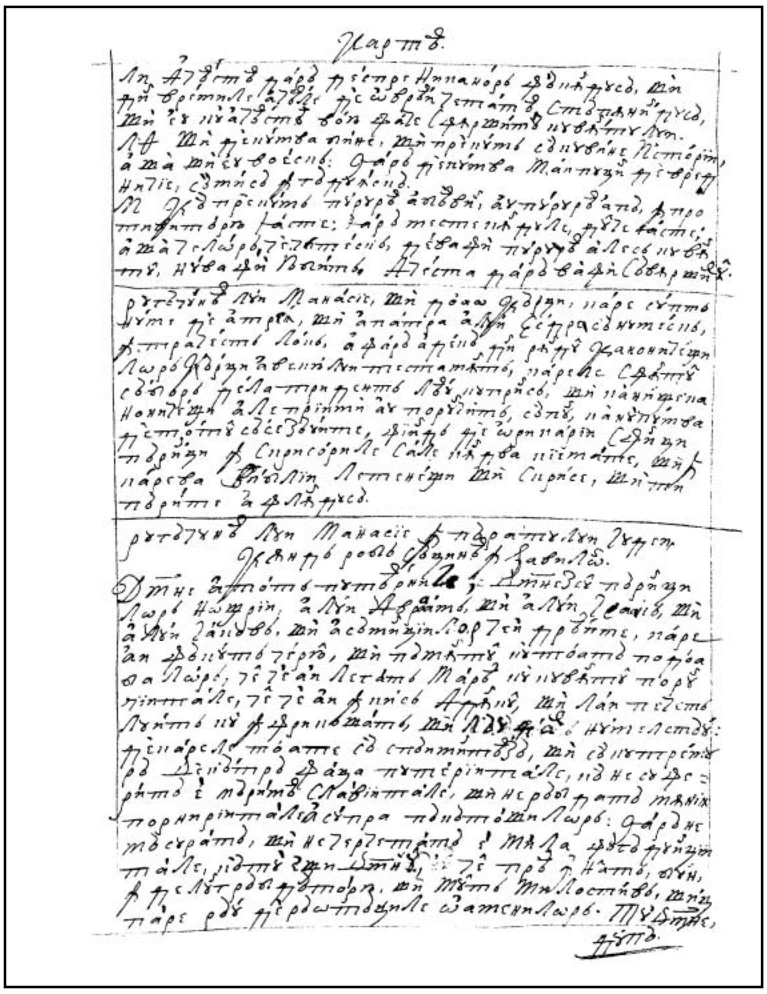
233v

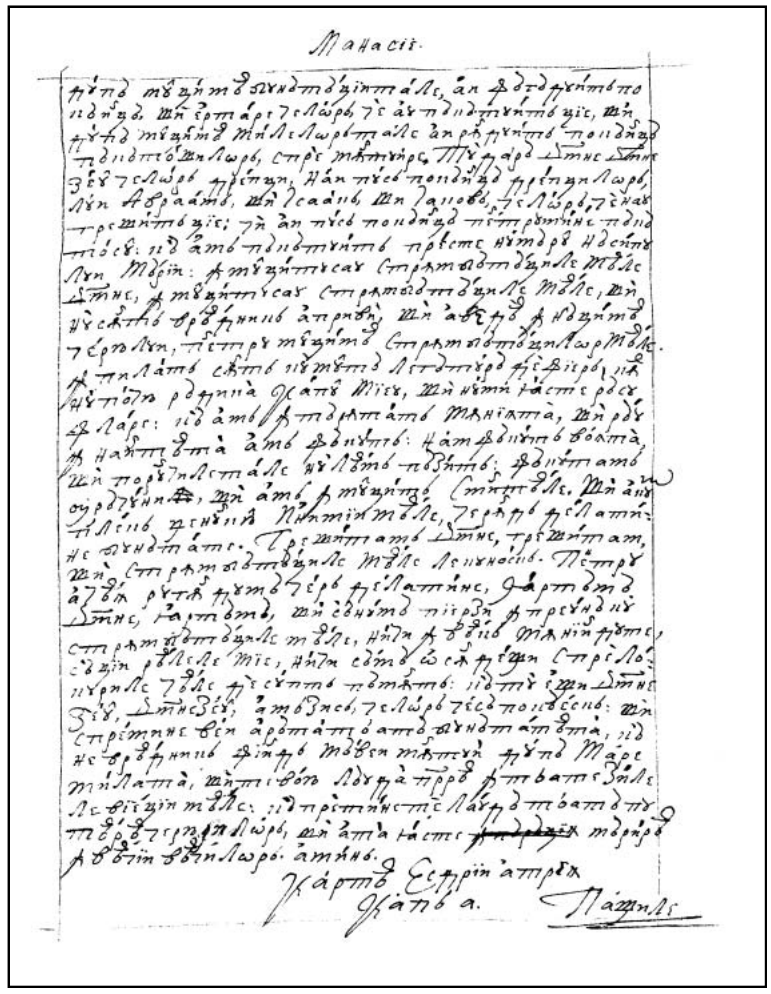

234r

234v

234v 235r

Rugăciunea lui Manasie şi doao cărţi care supt nume de a treia şi a patra a lui Esdra să numesc, într-acest loc, afară adecă din rândul canoniceştilor cărţi a Vechiului Testamânt, carele sfântul săbor de la Trident le-au cuprins şi ca nişte canoniceşti a le priimi au poruncit, să pun, ca nu cumva de totul să se zăuite, fiind de oricarii sfinţi părinţi în scrisorile sale cândva chemate şi în careva Biblii leteneşti şi scrise şi tipărite aflându-să.

RUGĂCIUNEA LUI MANASIE ÎMPĂRATULUI IUDEI, CÂND ROB SĂ ȚINEA ÎN VAVILON

Doamne Atotputearnice, Dumnezeul părinților noștri, a lui Avraam și a lui Isaac și a lui Iacov și a sămințiii lor ceii dreapte, Care ai făcut ceriul și pământul cu toată podoaba lor, Cel ce ai legat marea cu cuvântul poruncii Tale, Cel ce ai închis adâncul şi l-ai pecetluit cu înfricoşat şi lăudat numele Tău, de Carele toate să spăimintează şi să cutremură de cătră faţa puterii Tale, că nesuferită e mărimea slavii Tale şi nerăbdată mâniia pornirii Tale asupra păcătoşilor. Iară nemăsurată şi necercetată e mila făgăduinții Tale, că Tu eşti Domnul cel preaînalt, bun, îndelung răbdătoriu şi mult milostiv, şi-Ţi pare rău de răotățile oamenilor.

235r Tu, Doamne, || după mulţimea bunătăţii Tale ai făgăduit pocăinţă şi iertare celor ce au păcătuit Ţie, şi după mulţimea milelor Tale ai rânduit pocăinţă păcătoşilor spre mântuire. Tu, dară, Doamne, Dumnezeul celor drepţi, n-ai pus pocăinţă drepţilor, lui Avraam şi Isaac şi Iacov, celor ce n-au greşit Ţie, ci ai pus pocăinţă pentru mine păcătosul, că am păcătuit preste numărul năsipului mării. Înmulţitu-s-au strâmbătăţile meale Doamne, înmulţitu-s-au strâmbătăţile meale şi nu sânt vreadnic a privi şi a vedea înălţimea ceriului, pentru mulţimea strâmbătăţilor meale. Împilat sânt cu multă legătură de fier, cât nu pociu rădica capul mieu şi nu-mi iaste răsuflare. Că am întărâtat mâniia Ta, şi rău înaintea Ta am făcut. N-am făcut voia Ta, şi poruncile Tale nu le-am păzit. Făcut-am urăciuni şi am înmulţit sminteale. Şi acum plec genunchiul inimii meale, cerând de la Tine bunătate. Greşit-am, Doamne, greşit-am şi strâmbătăţile meale le cunosc. Pentru aceaea, rugându-mă, cer de la Tine: iartă-mă, Doamne, iartă-mă şi să nu mă pierzi împreună cu strâmbătăţile meale, nici în veac, mâniindu-Te, să ţii realele mie, nici să mă osândeşti spre locurile ceale de supt pământ. Că Tu eşti Dumnezeul, Dumnezeul, am zis, celor ce să pocăiesc şi spre mine vei arăta toată bunătatea Ta, că nevreadnic fiind, mă vei mântui după mare mila Ta şi Te voiu lăuda pururea în toate zilele vieţii meale. Că pre Tine Te laudă toată putearea ceriurilor şi a Ta iaste mărirea în veacii veacilor. Amin.

CARTEA ESDRII A TREIA

Cap 1 |

235v *Paştile ceale mari, care au jârthuit Iosie, prăznuind în şapte zile sărbătoarea azimelor. Căruia au urmat în împărăţiia Iudei Iehonie, Ioachim şi Sedechie; şi a lor şi a norodului robiia pentru fărădelegile sale şi răsipirea cetăţii să însămnează.*

1. Și au făcut Iosie Paştile în Ierusalim Domnului și au jârthuit fase în zioa lunii dintâiu a patrasprăzeacea,

2. Rânduind preoți prin rânduiala zilelor, cu vejminte îmbrăcați în bisearica Domnului.

3. Și au zis leviților, sfinților lui Israil slujitorilor, să se sfințească Domnului spre punerea sfântului sicriiului Domnului în casa în carea o au zidit Solomon, fiiul lui David împăratul:

4. „Nu va fi voao a o lua pre umere. Și acum slujiți Domnului vostru și grije să aveți de neamul lui Israil din parte, după satele și neamurile voastre,

5. După scriptura lui David, împăratului Israil, și după mărimea lui Solomon, fiiului lui; toți în bisearică și după părințasca voastră a împărăției porție, a celor ce stau înaintea fraților, fiilor lui Israil,

6. Jârthuiți fasca și jârtve gătiți fraților voștri și faceți după porunca Domnului, carea s-au dat lui Moisi".

7. Și au dăruit Iosie spre gloata carea s-au aflat, de oi, de miei, de iezi și de capre treizeaci de mii, vițel trei mii.

8. Aceastea din ceale împărăteşti s-au dat, după făgăduință, norodului și preoților, spre Paşti, oi cu număr doao mii și vițel o sută.

9. Și Iehonie și Semeie, Nathanail, frați, și Hasavie și Oziil și Corava, spre fase, oi cinci mii, vițel cinci sute.

10. Și aceastea făcându-să ales, au stătut preoții și leviții, având azime prin neamuri

236r 11. Și după părțile împărăției părinților, întru || vedearea norodului aducea Domnului după ceale ce sânt scrise în cartea lui Moisi.

[12.] Și au fript fase în foc, precum să cuvinea, și junghierile le-au fiert în căldări și în oale cu bunăvoință;

13. Și au adus tuturor carii era din gloată. Și după aceastea, ş-au gătit lor și preoților,

14. Că preoții aducea grăsimi până când să sfârşea ceasul. Și leviții au gătit șieș și fraților săi, fiilor lui Aaron.

15. Și sfinții cântăreți, fiii lui Asaf, era prin rând, după porunca lui David; și Asaf și Zaharie și Ieddimul, carele era de la împăratul,

16. Și portari prin fieştecare uşe, aşa cum să nu treacă fieştecarele a sa, că frații lor le-au gătit lor.

17. Și s-au săvârşit ceale ce era de jârtva Domnului.

18. Într-acea zi au făcut Fase și aducea junghieri spre jârtvă Domnului, după porunca împăratului Iosie.

19. Și au făcut fiii lui Israil, carii s-au aflat în vreamea aceaea, Fase și zioa sărbătoarei azimelor în şapte zile.

20. Și nu s-au prăznuit Fase ca acesta în Israil de la vreamile lui Samoil proroculul.

21. Și toți împărații lui Israil n-au prăznuit Fase ca acesta care au făcut Iosie și preoții și leviții și jidovii și tot Israilul carii s-au aflat la pomenire în Ierusalim.

22. În anul al optsprăzeacelea, împărățind Iosie, s-au prăznuit Fase.

23. Și s-au îndreptat lucrurile lui Iosie înaintea Domnului său, temându-să cu toată inima.

24. Și ceale ce despre el, adecă, s-au scris în vreamile dintâiu, despre cei ce au păcătuit și carii necredincioşi au fost spre Domnul decât tot neamul și carii n-au căutat cuvintele | 236v Domnului despre Israil.

25. Și după toată fapta aceasta a lui Iosie, s-au suit Faraon, împăratul Eghiptului, venind în Carcamis de la călătorie preste Eufrate, și i-au ieşit Iosie spre întâmpinare.

26. Și au trimis împăratul Eghiptului către Iosie, zicând: „Ce e mie și ție, împăratul Iudei?

27. Nu sânt trimis de la Domnul să oştesc asupra ta, că preste Eufrate e războiul mieu; grăbind, te pogoară".

28. Și nu s-au întors Iosie spre căruță, ci sârguia a-l oşti, neluund aminte cuvântul proroculul din gura Domnului,

29. Ci au rânduit spre el războiu în câmpul Magheddii. Şi s-au pogorât căpeteniile la împăratul Iosie.
30. Şi au zis împăratul slugilor sale: „Depărtaţi-mă de la războiu, că m-am slăbit foarte". Şi îndată l-au scos slugile sale din şireag
31. Şi s-au suit în căruţa sa a doao. Şi, ajungând în Ierusalim, au săvârşit viaţa şi s-au îngropat în părinţescul mormânt.
32. Şi în toată Iudeia jelea pre Iosie. Şi cei ce era ispravnici cu muierile îl tânguia până într-această zi. Şi s-au dat aceasta a fi pururea spre tot neamul lui Israil.
33. Iară aceastea s-au scris în Cartea istoriilor împăraţilor Iuda, şi toate faptele lucrurilor lui Iosie şi slava lui şi înţeleagerea lui în leagea Domnului, şi ceale ce s-au făcut de dânsul şi carele nu sânt scrise în Cartea împăraţilor Israil şi a Iudei.
34. Şi, luund cei ce era din neam pre Iehonie, fiiul lui Iosie, l-au rânduit împărat pentru Iosie, tatâl său, fiind de ani treizeci şi trei.
35. Şi au împărăţit preste Israil trei luni şi l-au depărtat împăratul Eghiptului, ca să || nu împărăţască în Ierusalim. 237r
36. Şi au împovorat neamul cu tălanţi de argint o sută şi de aur un tălant.
37. Şi au rânduit împăratul Eghiptului pre Ioachim, fratele lui, împărat Iudei şi Ierusalimului.
38. Şi au legat sfatul pre Ioachim şi pre Zarachelim, fratele său, şi, apucându-i, i-au dus în Eghipt.
39. De doaozeci şi cinci de ani era Ioachim când au început a împărăţi în pământul Iudii şi a Ierusalimului. Şi au făcut rău înaintea Domnului.
40. Iară după acesta s-au suit Navohodonosor, împăratul Vavilonului, şi, legându-l cu legătură de aramă, l-au dus în Vavilon.
41. Şi sfintele Domnului vase le-au luat Navohodonosor şi le-au dus şi le-au pus în bisearica sa în Vavilon.
42. Că de necurăţiia lui şi nedumnezeirea s-au scris în Cartea vreamilor împăraţilor.
43. Şi au împărăţit Ioachim, fiiul lui, pentru el. Iară când s-au rânduit împărat, era de ani optsprăzeace.
44. Şi au împărăţit trei luni şi zeace zile în Ierusalim şi au făcut rău înaintea Domnului.
45. Şi după un an, trimiţind Navohodonosor, l-au mutat în Vavilon împreună cu sfintele vase.
46. Şi au rânduit pre Sedechie împărat Iudei şi Ierusalimului, fiind de ani doaozeaci şi unul; şi au împărăţit ani unsprăzeace.
47. Şi au făcut rău înaintea Domnului şi nu s-au stidit de cuvintele ce s-au zis prin Ieremie prorocul din gura Domnului.
48. Şi, jurat fiind de împăratul Navohodonosor, călcând jurământul, s-au depărtat. Şi cu cerbicea sa şi cu inima sa învârtoşat, au trecut legiuitele Domnului, Dumnezeului lui Israil. |
49. Şi povăţuitorii norodului Domnului multe strâmb au lucrat şi necredincios s-au purtat preste toate necurăţiile limbilor; şi au pângărit bisearica Domnului cea făcută în Ierusalim. 237v
50. Şi au tremis Dumnezeul părinţilor lor prin îngerul Său a-i chema, pentru carea le-ar îngădui lor şi cortului Său.
51. Iară ei bajocorea pre îngerii Săi. Şi în ce zi au grăit Domnul, bajocurea pre prorocii Lui.
52. Carele până la mânie s-au întărâtat asupra neamului Său pentru nedumnezeirea sa şi au poruncit să se suie împăraţii haldeilor.
53. Aceştia au ucis tinerii lor cu sabiia împrejurul sfintei bisearicii lor şi n-au îngăduit tinărului şi bătrânului şi fecioarei şi pruncului,
54. Ci toţi s-au dat în mânile lor. Şi, toate sfintele vasele Domnului şi împărăţeştile cămări luund, le-au dus în Vavilon.
55. Şi au aprins casa Domnului şi au prăpădit zidurile Ierusalimului, şi turnurile lui le-au aprins cu foc,
56. Şi au mistuit toate ceale de cinste a lui şi de nimica o au făcut. Şi pre cei rămaşi de sabie i-au dus în Vavilon
57. Şi era robi lui până când au stăpânit perseanii, întru plinirea cuvântului Domnului prin gura lui Ieremie,
58. Până când au prăznuit bine pământul sâmbetele Sale; prăznuia sâmbăta, întru plinirea anilor şaptezeaci.

Cap 2

Chirul, împăratul pearsilor, pre jidovii cei întru împărăţia sa robi la pământul său îi sloboade. Carii înoind Ierusalimul, s-au oprit de la Artaxerx pentru pâra unora. ||

238r 1. Împărăţind Chirul, împăratul pearsilor, spre plinirea cuvântului Domnului prin gura lui Ieremie,

2. Au deşteptat Domnul duhul Chirului, împăratului pearsilor, şi au vestit întru toată împărăţiia sa împreună prin scrisoare,

3. Zicând: „Aceastea zice Chirul, împăratul pearsilor: «Pre mine m-au rânduit împărat lumii Domnul lui Israil, Domnul cel înalt.

4. Şi mi-au arătat a-I zidi casă în Ierusalim, carea iaste în Iudeia.

5. De iaste cineva din neamul vostru, Domnul aceluia suie-să cu el în Ierusalim.

6. Deci oricâţi pre lângă locuri lăcuiesc, ajute pre cei ce sânt în locul acela cu aur şi cu argint,

7. În dări, cu cai şi cu dobitoace şi cu alte cealea ce să pun după făgăduinţă spre casa Domnului, carea iaste în Ierusalim»".

8. Şi, stând căpeteniile neamurilor, a satelor şi a Iudei, din neamul lui Veniamin, şi preoţii şi leviţii pre carii i-au deşteptat Domnul a să sui şi a zidi casa Domnului, carea iaste în Ierusalim; şi cei ce era împrejurul lor,

9. I-au ajutat cu tot aurul şi argintul ei şi cu dobitoace şi cu făgăduinţe multe, mulţi a cărora sâmţirea s-au deşteptat.

10. Şi Chirul împăratul au scos sfintele Domnului vase carele dusease Navohodonosor, împăratul Vavilonului, din Ierusalim şi le închinase idolului său.

11. Şi, scoţindu-le Chirul, împăratul pearsilor, le-au dat lui Mitridat, care era preste vistieriile sale.

12. Iară prin acesta s-au dat lui Salmanasar, voievodului Iudeii.

13. Iară acestora acesta e numărul: vase de gustări, de argint, doao mii patru sute, athische de argint treizeaci, păhăruţe de aur treizeaci, şi iarăşi de argint doao mii patru sute; şi alte vase o mie, |

238v 14. Iară toate vasele de aur şi de argint, cinci mii opt sute şasezeaci.

15. Şi s-au numărat lui Salmanasar împreună cu cei ce din robiia Vavilonului venise în Ierusalim.

16. Iară în vremile lui Artaxerx, împăratului pearsilor, i-au scris, despre cei ce lăcuia în Iudeia şi în Ierusalim, Valsamul şi Mitridatul şi Savelie şi Rathimul şi Valthemul, Samelie scriitoriul şi ceiaalalţi lăcuitorii Samariii şi a celoraalalte locuri, ceastă din jos carte împăratului Artaxerx:

17. „Domnule, slugile tale, Rathim de la apuseani şi Savelie scriitoriul şi ceiaalalţi, judecătorii curţii tale în Chelesiriia şi Fenichiia.

18. Şi acum, cunoscut să fie domnului împăratului că jidovii carii s-au suit de la voi la noi, venind în Ierusalim, cetatea cea fugitoare şi rea, zidesc hornurile ei şi aşază zidurile şi bisearica o deşteaptă.

19. Şi, de să va săvârşi cetatea aceasta şi zidurile, nu numai dăjdile nu vor suferi a plăti, ci şi împăraţilor vor sta împrotivă.

20. Şi, fiind aceasta despre bisearică, drept a fi am socotit să nu treacem aceasta cu vedearea,

21. Ci să înştiinţăm pre domnul, împăratul, ca de ţi să va părea, împărate, caute-să în cărţile părinţilor tăi,

22. Şi vei afla între înştiinţări scrisori despre aceştia şi vei şti că cetatea aceasta au fost fugitoare, şi pre împăraţi şi pre cetăţi bătând,

23. Şi jidovii fugitori şi războaie făcând într-însa din veac, pentru care pricină cetatea aceasta s-au părăsit;

24. Acum, dară, înştiinţare facem, doamne împărate, că, de să va zidi cetatea aceasta şi zidurile aceştiia să vor rădica, pogorâre ţie nu va fi în Chelesiriia şi Fenichiia". ||

239r 25. Atunci au scris împăratul lui Rathim, carele scriia întâmplările, şi lui Valthim şi lui Savelie scriitoriului şi celoraalalţi ce era rânduiţi şi lăcuia în Siriia şi în Fenichiia, ceaste dedesupt:

26. „Cetit-am scrisoarea carea mi-aţi trimis. Şi am poruncit a căuta şi au aflat că cetatea aceaea e din veac împrotivitoare împăraţilor,

27. Şi oameni fugitori, şi războaie într-însa făcând, şi împăraţi tari foarte era în Ierusalim stăpânind, şi dăjdi scoţind de la Chelisiriia şi Fenichiia.

28. Acum, dară, am poruncit a opri pre oamenii aceia de-a zidi cetatea şi a-i opri ca nu ceva mai mult decât aceastea să fie,
29. Ci nici purcează spre mult ceale ce sânt de rău, aşa ca să se aducă împăraţilor supărare".
30. Atunci cetindu-să aceastea ce să scrisease de la împăratul Artaxerx, Rathim şi Savellie scriitoriul şi cei rânduiţi cu aceştia, prinzând, degrabă au venit în Ierusalim cu călăraşi şi cu gloată şi cu oaste.
31. Şi au început a opri pre cei ce zidea şi înceta de la zidirea bisearicii în Ierusalim, până la al doilea an a lui Darie, împăratului pearsilor.

Cap 3

Darie, după frumoasa cină ce au făcut tuturor alor săi, dormind, trei păzitori trupului lui au mişcat întrebare care-i mai de folos: vinul, împăratul, muiarea au adevărul? Şi întâiu despre vin să cearcă.

1. Împăratul Darie au făcut cină mare tuturor casnicilor săi şi tuturor boiarilor Mediii şi a Pearsiii,
2. Şi tuturor celor cu urşinic şi legiuitorilor şi sfeatnicilor şi ispravnicilor de supt el, de la Indiia până la Ethiopiia, o sută doaozeaci şi şeapte de ţări. |
3. Şi, deacă au mâncat şi au beut şi sătui să întorcea, atunci Darie împăratul s-au suit în culcuşul său şi au dormit şi s-au deşteptat. 239v
4. Atunci, cei trei tineri, păzătorii trupului, carii păzea trupul împăratului, au zis altul cătră altul:
5. „Zică fieştecarele cătră noi cuvânt care să întreacă. Şi oricăruia să va arăta cuvântul mai înţelept decât a altuia îi va da împăratul Darie mari daruri.
6. Cu urşinic a să îmbrăca şi cu aur a bea şi pre aur a dormi; şi căruţe cu frâu de aur şi cu chidariu de vison şi lanţu de aur împrejurul grumazului.
7. Şi al doilea va şedea de la Darie, pentru înţelepciunea sa, şi rudeniia lui Darie să va chema".
8. Atunci, scriind fieştecarele cuvântul său, l-au împecetluit şi l-au pus supt căpătâiul împăratului Darie.
9. Şi au zis: „Deacă să va scula împăratul, îi vom da scrisorile noastre. Şi oricarea va judeca împăratul din trei, şi sfatul Pearsidei, că cuvântul lui mai înţelept iaste, aceluia să va da biruinţa, precum s-au scris".
10. Unul au scris: „Tare e vinul".
11. Altul au scris: „Mai tare e împăratul".
12. Al treilea au scris: „Mai tari sânt muierile, iară preste toate biruiaşte adevărul".
13. Şi, deacă s-au sculat împăratul, au luat scrisorile sale şi le-au dat lui şi au cetit.
14. Şi trimiţind, au chemat pre toţi boiarii pearsilor şi Meadiii, şi cei cu urşinic şi legiuitorii şi ispravnicii.
15. Şi au şezut în sfat şi s-au cetit scrisorile înaintea lor.
16. Şi au zis: „Chemaţi pre tineri, şi ei vor spune cuvintele sale". Şi s-au chemat şi au întrat. ||
17. Şi le-au zis: „Spuneţi-ne despre aceastea ce sânt scrise!" Şi au început cel dintâiu, care zisease de tăriia vinului 240r
18. Şi au zis: „Bărbaţi, cât biruiaşte vinul pre toţi oamenii cei ce-l beau! Înceluie mintea.
19. Şi iarăş împăratului şi săracului le face mintea deşartă, precum şi a robului şi a slobodului, a săracului şi a bogatului.
20. Şi toată mintea o întoarce în negrije şi spre veselie şi nu-şi aduce aminte de nici o întristare sau datorie;
21. Şi toate ceale dinlăuntru le face de cinste şi nu-şi aduce aminte de împăratul, nici de sfatul, şi toate prin tălanţi a vorbi face.
22. Şi nu ş-au adus aminte, când au beut, de priiatenie, nici de frăţinătate, ci nu după mult apoi zmulg sabiile.
23. Şi, deacă să vor îneca de vin şi să vor scula, nu ş-au adus aminte de ceale ce au făcut.
24. O, bărbaţi, au nu biruiaşte vinul? Cine gândeaşte aşa a face?" Şi au tăcut zicând aceasta.

Cap 4

Să arată înalta putearea împăratului, a muierii şi a adevărului. Ci dându-să adevărului biruinţa, Darie, după cearerea lui Zorovavel, întoarce sfintele vase, scriind ca să se deaie jidovilor slobozenie şi cheltuieli spre înoirea Ierusalimului.

1. Şi au început a zice cel ce au zis despre tăriia împăratului.
2. „O, bărbaţi, au nu întrec pre oameni cei ce uscatul stăpânesc, şi marea şi toate cealea ce sânt într-însele?
3. Iară împăratul e preste toate şi le stăpâneaşte. Şi tot ce va zice alor săi fac; |
240v 4. Şi de-i va trimite la ostaşi, merg şi prăpădesc munţii şi ziduri şi turnuri,
5. Sugrumă-să şi sugrumă; şi cuvintele împăratului nu le trec. Că, de vor învinge, aduc împăratului toate care or fi prădat.
6. Aşijderea şi ceialalţi toţi, şi oricâţi nu oştesc, nici să împrotivesc, ci chivernisesc pământul; şi iarăşi, deacă vor săcera, aduc dăjdile împăratului.
7. Şi el unul sângur de va zice «ucideţi», ucig; de va zice «sloboziţi», slobod;
8. De va zice «loviţi», lovesc; de va zice «râsipiţi», râsipesc; de va zice «zidiţi», zidesc;
9. De va zice «tăiaţi afară», taie; de va zice «sădiţi», sădesc.
10. Şi toată gloata şi puterile de el ascultă, şi spre aceasta el şade şi bea şi doarme.
11. Iară aceştia îl păzesc prinprejur şi nu să pot duce fieştecarii a-şi face lucrurile sale, ci în zise ascultători sânt lui.
12. Bărbaţi, cum dară nu întreace împăratul, care aşa să vesteaşte?” Şi au tăcut.
13. A treilea, care zisease despre muieri şi despre adevăr, acesta e Zorovavel, au început a grăi:
14. „Bărbaţi, nu marele împărat şi mulţi oameni, nici vinul întreace? Cine, dară, e cel ce-i stăpâneaşte?
15. Au nu muierile au născut pre împăraţi şi pre tot norodul, care stăpâneaşte marea şi uscatul?
16. Şi dintr-însăle s-au născut şi eale au născut pre cei ce au sădit viile din carele să face vinul.
17. Şi eale fac vejmintele tuturor şi eale fac slava oamenilor şi nu să pot oamenii deslipi de muieri.
241r 18. De vor aduna oamenii aur şi argint şi tot lucrul frâmsăţat şi vor vedea o || muiare cu bună îmbrăcăminte şi cu bună frumseaţe,
19. Toate aceastea lăsându-le, spre aceaea iau aminte şi cu gura deşchisă să uită. Şi pre aceaea o trag cătră sâne mai mult decât aurul şi argintul şi tot lucrul frâmsăţat.
20. Omul lasă pre tatăl său, cel ce l-au crescut, şi ţara sa şi să împreună cu muiarea.
21. Şi cu muiarea sloboade sufletul, şi nici îş aduce aminte de tată-său, nici de mumă-sa, nici de ţară.
22. Şi de aici trebuie să ştiţi că muierile vă stăpânesc. Au nu vă doare?
23. Şi ia omul sabiia sa şi mearge pre cale a face furtişaguri şi ucideri şi a umbla cu corabia pre mare şi pre râuri.
24. Şi veade leul şi întru întunearec întră. Şi, deacă va face furtuşag şi viclenii şi răpiri, iubitei sale le aduce.
25. Şi iarăş iubeaşte omul pre muiarea sa mai mult decât pre tatăl au pre mumă.
26. Şi mulţi au nebunit pentru muierile sale şi robi s-au făcut pentru eale.
27. Şi mulţi au perit şi s-au sugrumat şi au păcătuit pentru muieri.
28. Şi acum creadeţi mie că mare e împăratul întru putearea sa, că toate ţărâle să stidesc a-l atinge?
29. Însă pre Apeme, fata lui Vezachil, o vedeam, ţiitoarea marelui împărat, şezând lângă împăratul, de-a dreapta
30. Şi luund cununa din capul lui şi puindu-o şieş şi cu palmele tăia pre împăratul de mâna stângă.
31. Şi preste aceastea cu gura deşchisă să uita spre ea. Şi, de-i va râde, râde, că, de i să 241v va | mâniia, o îmblânzeaşte până când să va întoarce spre har.
32. O, bărbaţi, căci nu sânt mai tari muierile? Mare e pământul şi înalt e ceriul. Cine face aceastea?”

33. Şi atunci împăratul şi cei în urşinic să uita altul spre altul. Şi au început a grăi despre adevăr.
34. „O, bărbaţi, au nu sânt tari muierile? Mare e pământul şi înalt e ceriul şi cea repede curgerea soarelui ocoleaşte ceriul prin locul său într-o zi.
35. Au nu e mare cel ce face aceastea? Şi adevărul e mare şi mai tare decât toate.
36. Tot pământul cheamă adevărul şi ceriul pre acela îl blagosloveaşte; şi toate lucrurile să clătesc şi să cutremură de el, şi nu e cu el ceva strâmb.
37. Vinul e strâmb, strâmb e împăratul, strâmbe muierile, strâmbi toţi fiii omeneşti şi toate lucrurile lor strâmbe; şi nu e întru dânşii adevăr şi întru strâmbătatea sa vor peri.
38. Şi adevărul petreace şi biruiaşte în veac şi e viu şi stăpâneaşte în veacii veacilor.
39. Nici e la el a lua faţa, nici deschiliniri, ci ceale dreapte face tuturor, nedrepţilor şi vicleanilor, şi toţi să îmblânzesc în lucrurile lui.
40. Şi nu e în judecata lui strâmbătate, ci tărie şi împărăţie şi puteare şi mărimea tuturor veacilor. Bine e cuvântat Dumnezeul adevărului!"
41. Şi au încetat a grăi. Şi toate noroadele au strâgat şi au zis: „Mare e adevărul şi biruiaşte!"
42. Atunci împăratul i-au zis: „Ceare, de vreai ceva mai mult decât ceale scrise, şi voiu da ţie după aceaea, că te-ai aflat mai înţelept decât soţii; şi lângă mine vei şedea şi rudenia mea te vei chema".
43. Atunci au zis împăratului: „Adu-ţi aminte de făgăduinţa ta ce ai făgăduit, a zidi Ieru||salimul în zioa în carea ai luat împărăţiia, 242r
44. Şi toate vasele ce s-au luat din Ierusalim a le slobozi, care le-au usebit Chirul când au ucis Vavilonul şi au vrut a le trimite acolo.
45. Şi tu ai vrut a zidi biserica carea o au aprins idumeii, când s-au râsipit Iudeea de la haldei.
46. Şi acum, aceasta e ce poftesc, doamne, şi ce cer, aceasta e mărimea carea poftesc de la tine, să faci făgăduinţa carea ai făgăduit Împăratului ceriului din gura ta".
47. Atunci sculându-să Darie împăratul, l-au sărutat. Şi au scris cărţi la toţi ispravnicii şi la cei mai-mari şi la cei cu urşinic, ca să-l povăţuiască pre el şi pre cei ce cu el era, pre toţi suindu-să a zidi Ierusalimul.
48. Şi tuturor ispravnicilor carii era în Siriia şi în Finiche şi în Livan le-au scris cărţi să tragă leamne de chedru din Livan în Ierusalim, să zidească cu eale cetatea.
49. Şi au scris tuturor jidovilor carii să suia din împărăţie în Iudeea pentru slobozeniia, ca tot putearnicul şi sfatul şi ispravnicul să nu vie la uşile lor.
50. Şi toată ţara carea o dobândise să le fie scutită, şi idumeii să lase coşteiele jidovilor, care le ţin.
51. Şi spre zidirea bisearicii să se dea în toţi anii tălanţi doaozeci, până când să va zidi.
52. Şi pre jârtvealnic arderi de tot a arde în toate zilele, precum au poruncă, alţi zeace tălanţi a da în toţi anii.
53. Şi tuturor celor ce purced din Vavilon a zidi cetatea, să le fie slobozenie şi lor şi fiilor şi tuturor preoţilor ce umblă înainte. |
54. Şi au scris şi cât şi sfinte odăjdii a să da au poruncit, în care să slujască. 242v
55. Şi leviţilor au scris să dea porunci, până la zioa în carea să va isprăvi casa şi să va zidi Ierusalimul.
56. Şi tuturor păzitorilor cetăţii le-au scris a-i da sorţi şi leafă.
57. Şi au slobozit toate vasele, oricare le usebise Chirul din Vavilon, şi toate ceale ce au zis Chirul şi el au poruncit a fi şi a slobozi Ierusalimul.
58. Şi, purcezând acel tinăr, râdicându-şi faţa spre Ierusalim, bine au cuvântat pre Împăratul ceriului
59. Şi au zis: „De la Tine e biruinţa şi de la Tine e înţelepciunea şi înţeleagerea, şi eu sluga Ta sânt.
60. Bine eşti cuvântat Cel ce mi-ai dat înţelepciunea şi Ţie mă voiu mărturisi, Doamne, Dumnezeul părinţilor noştri!"
61. Şi au luat cărţile şi au pornit în Vavilon şi au venit şi au vestit fraţilor săi tuturor, carii au fost în Vavilon.
62. Şi bine au cuvântat pre Dumnezeul părinţilor săi, că le-au dat slobozire şi stâmpărare,
63. Să se suie şi să zidească Ierusalimul şi biserica unde s-au chemat numele Lui întru-însa. Şi au săltat cu cântări şi cu veselie în şapte zile.

Cap 5

Cei ce să întorc din robiia Vavilonului în Ierusalim şi în Iudeea să însămnează şi întorc slujba lui Dumnezeu. Ci apoi, de începutul lucru, până la o vreame, să împiedecă.

1. Iară după aceastea, s-au ales să se suie căpeteniile satelor prin casăle şi neamurile sale, şi muierile lor şi fiii şi featele lor || şi slugile şi slujnicele lor şi vitele lor. 243r
2. Şi Darie împăratul au trimis împreună cu ei o mie de călăraşi, până când îi vor petreace în Ierusalim cu pace şi cu cântări şi cu tâmpene şi cu surle.
3. Şi toţi fraţii era săltând, şi i-au făcut a să sui împreună cu ei.
4. Şi aceastea sânt numele bărbaţilor carii s-au suit prin satele sale, întru neamuri şi spre partea împărăţiilor:
5. Preoţii, fiii lui Finees, fiii lui Aaron: Isus, fiiul lui Iosedec, Ioachim, fiiul lui Zorovavel, fiiului Salathiil din casa lui David, din ruda lui Fares, din neamul Iuda,
6. Care au grăit supt Darie, împăratul pearsilor, cuvinte minunate în anul împărăţiii lui al doilea, în luna nisan dintâiu.
7. Şi sânt aceştia carii s-au suit din Iudeea, din robiia mutării, pre carii i-au mutat Navohodonosor, împăratul Vavilonului, în Vavilon, şi s-au întors în Ierusalim,
8. Şi au căutat partea Iudei fieştecare la cetatea sa, carii au venit cu Zorovavel şi cu Isus, Neemie, Areoreas, Elimeon, Emanion, Mardoheiu, Veelsur, Mehdeatocor, Olior, Emonia, unul din căpeteniile lor.
9. Şi numărul de la neamurile lor. Dintre ispravnicii lor: fiii lui Fares, doao mii o sută şeaptezeci şi doi.
10. Fiii lui Ares, trei mii o sută cinzeaci şi şeapte.
11. Fiii Femo, o sută patruzeaci şi doi. Între fiii lui Isus şi Ioavi, o mie trei sute doi.
12. Fiii Demu, doao mii patru sute şeaptezeaci; fiii Horavan, doao sute cinci; fiii Vanica, o sută şasezeaci şi opt. |
13. Fiii Veveh, patru sute trii; fiii Arhad, patru sute doaozeaci şi şeapte. 243v
14. Fiii Ham, treizeaci şi şeapte; fiii Zoroar, doao mii şasezeaci şi şeapte; fiii Adim, patru sute şasăzeaci şi unul.
15. Fiii Adereacti, o sută opt; fiii Chiaz şi Zela, o sută şeapte; fiii Azoroc, patru sute treizeci şi noao.
16. Fiii Iedarvoni, o sută treizeaci şi doi; fiii Ananie, o sută treizeaci; fiii Asoni, noaozeaci.
17. Fiii Marsar, patru sute doaozeaci şi doi; fiii Zavarus, noaozeaci şi cinci; fiii Sepolemon, o sută doaozeaci şi trei.
18. Fiii Nepopas, cincizeaci şi cinci; fiii Nehanarus, o sută cinzeaci şi opt; fiii Chevethamus, o sută treizeaci şi doi.
19. Fiii Crearpatros, carii Enocadie şi Modie, patru sute doaozeaci şi trei; cei din Grama şi din Gardia, o sută doaozeaci şi unul.
20. Cei din Veselon şi Cheaghe, şasezeaci şi cinci; cei din Vastaro, o sută doaozeaci şi doi.
21. Cei din Vehenove, cinzeaci şi cinci; fiii Liptis, o sută cinzăci şi cinci; fiii Lavonni, trei sute cinzeaci şi şeapte.
22. Fiii Sihem, trei sute şeaptezăci; fiii Suadom şi Cleomus, trei sute şeaptezăci şi opt.
23. Fiii Ericus, doao mii o sută patruzeaci şi cinci; fiii Anaas, trei sute şaptezeaci. Preoţii:
24. Fiii Ieddus, fiii Evther, fiii Eleasih, trei sute şeaptezeaci şi doi; fiii Emeres, doao sute cinzăci şi doi.
25. Fiii Faseuri, trei sute cincizăci şi şapte; fiii Carei, doao sute doaozăci şi şeapte.
26. Leviţii: fiii lui Isus în Gaduhel, şi Vamis şi Serevie şi Edie, şaptezăci şi patru. Tot numărul de la anul doisprăzeace, treizăci de || mii patru sute şasăzăci şi doi. 244r
27. Fiii şi featele şi muierile, toată suma, mii patruzăci, doao sute patruzăci şi doi.
28. Fiii preoţilor, carii cânta în bisearică: fiii Asaf, o sută doaozăci şi opt.
29. Iară portarii: fiii Esmeni, fiii Asir, fiii Amon, fiii Acuga, Tova, fiiul lui Tovi, toţi o sută treizăci şi noao.
30. Preoţii ce slujiia în bisearică: fiii Seal, fiii Gasfa, fiii Tovloh, fiii Carie, fiii Su, fiii Healu, fiii Lavana, fiii Armaha, fiii Acuv, fiii Ufta, fiii Chefta, fiii Aggav, fiii Ovai, fiii Ananii, fiii Canna, fiii Ghedu,
31. Fiii An, fiii Raghin, fiii Thesanon, fiii Nahova, fiii Caseva, fiii Gaze, fiii Ozui, fiii Sinone, fiii Atre, fiii Hasteai, fiii Asiama, fiii Manii, fiii Nasisim, fiii Acusu, fiii Aghista, fiii Azui, fiii Favon, fiii Fasalon,

32. Fiii Meeda, fiii Fusa, fiii Carei, fiii Varcus, fiii Sarei, fiii Coesii, fiii Nasit, fiii Aghisti, fiii Pedon,
33. Solomon, fiii lui, fiii Asofor, fiii Falsida, fiii Chelii, fiii Dedon, fiii Gadahe, fiii Sefeghi,
34. Fiii Agghia, fiii Sahareth, fiii Savathen, fiii Caroneth, fiii Masith, fiii Ame, fiii Sasus, fiii Addus, fiii Suva, fiii Eura, fiii Rahotis, fiii Fasfat, fiii Malmon,
35. Toţi sfintelor slujind, şi pruncii lui Solomon, patru sute optzăci şi doi.
36. Aceştia sânt fiii cei ce s-au suit din Thelmela, Thelharsa, căpeteniile lor, Carmelam şi Careth,
37. Şi nu putea spune cetăţile sale şi rudeniile sale, în ce chip sânt din Israil: fiii Dalarii, fiii Tuvel, fiii Nehodaichi.
38. Din preoţi, cei ce slujiia cu preoţiia şi nu s-au aflat: fiii Ovia, fiii Ahisos, fiii Addin, | cel ce au luat muiare din featele Fargheleu 244v
39. Şi s-au chemat cu numele lui; şi acestora s-au căutat scrisoarea neamului în prădare şi nu s-au aflat; şi s-au oprit a sluji cu preoţiia.
40. Şi le-au zis Neemie şi Asthara să nu să împărtăşască de ceale sfinte până când să va scula arhiereu învăţat spre arătare şi spre adevăr.
41. Iară tot Israilul era, afară de sluji şi de slujnice, mii patruzăci şi doao, trei sute patru zăci.
42. Slujile acestora şi slujnicele, şeapte mii trei sute treizăci şi şapte; cântăreţi şi cântăreaţe, doao sute şasăzăci şi cinci.
43. Cămile, patru sute treizăci şi cinci; cai, şapte mii treizăci şi şase; muşcoi, mii doao sute patruzăci şi cinci; boi de jug, cinci mii doaozăci şi cinci.
44. Şi din ispravnici prin sate, când venea la bisearica lui Dumnezeu, care era în Ierusalim, au făgăduit a deştepta bisearica în locul său, după putearea sa,
45. Şi a da spre bisearică comoara lucrurilor cea sfântă de aur mna doaosprăzeace mii, şi de argint mna cinci mii şi odăjdii preoţeşti o sută.
46. Şi au lăcuit preoţii şi leviţii şi cei ce ieşise din gloată în Ierusalim şi în ţinut, şi sfinţii cântăreţi şi portarii, şi tot Ierusalimul în ţănuturile sale.
47. Iară apropiindu-să luna a şeaptea şi fiind fiii lui Israil fieştecarele în lucrurile sale, s-au adunat cu o inimă în curtea carea era dinnaintea uşii spre răsărit.
48. Şi, stând Isus, fiiul lui Iosedec, şi fraţii lui, preoţii, şi Zorovavel, fiiul lui Salahiel, şi fraţii acestuia, au gătit oltariul,
49. Să aducă pre el arderi, după ceale scrise în cartea lui Moisi, omului lui Dumnezeu. ||
50. Şi s-au adunat acolo dintr-alte neamurile pământului şi au râdicat jârtvealnicul în locul său toate limbile locului; şi aducea junghieri şi arderi Domnului de dimineaţă. 245r
51. Şi au făcut Schinopeghia şi zi de praznic, precum s-au poruncit în leage, şi jârtve în toate zilele, precum trăbuia.
52. Şi după aceastea, au rânduit aduceri înainte şi junghierile sâmbetelor şi a înoirilor şi zi de praznic tuturor celor sfinţite.
53. Şi oricâţi făgăduia Domnului, de la înoirea lunii a şeaptea, au început a aduce jârtve lui Dumnezeu, şi bisearica Domnului încă nu era zidită.
54. Şi au dat bani pietrarilor şi faurilor, şi beutură şi hrană cu bucurie.
55. Şi au dat cară sidonilor şi tirilor, să le aducă din Livan grinzi de chedru şi să facă plute în limanul Iopii, după porunca ce le scrisease Chirul, împăratul pearsilor.
56. Şi în anul al doilea, venind la bisearica lui Dumnezeu în Ierusalim în luna a doaoa, au început Zorovavel, fiiul lui Salathiil, şi Iosue, fiiul lui Iosedec, şi fraţii lor şi preoţii şi leviţii şi toţi cei ce venise din robie în Ierusalim
57. Şi au întemeiat bisearica lui Dumnezeu în lună noao a lunii a doaoa, în al doilea an după ce venise în Iudeea şi în Ierusalim.
58. Şi au rânduit pre leviţii de la doaozăci de ani preste lucrurile Domnului. Şi au stătut Isus şi fiiul lui şi toţi fraţii leviţii împreună gândind, şi ispravnicii legii făcând lucrurile în casa Domnului;
59. Şi au stătut preoţii având vejminte, cu trâmbiţe, şi leviţii, fiii lui Asaf, având chinvale,
60. Lăudând pre Domnul şi binecuvântându-L ca | David, împăratul lui Israil. 245v
61. Şi cânta cântec Domnului, că dulceaţa Lui şi cinstea în veaci preste tot Israilul.
62. Şi tot norodul au cântat cu trâmbiţa şi au strâgat cu glas mare, lăudând pre Domnul întru deşteptarea casei Domnului.
63. Şi au venit din preoţi şi din leviţi şi din ispravnicii satelor, cei bătrâni, carii văzuse cea mai dinnainte casă.

64. Și spre zidirea aceștiia cu strâgare și cu plângere mare și mulțimea trâmbiții și cu mare bucurie,
65. Într-atâta cât norodul nu auzea trâmbițele pentru plângerea norodului; că gloata era cântând mărit cu trâmbițele, așea cât departe să auziia.
66. Și au auzit nepriiatinii neamurilor Iudei și a lui Veniamin și au venit a ști ce glas de trâmbițe iaste.
67. Și au cunoscut că cei din robie zidesc bisearică Domnului, Dumnezeului Israil.
68. Și, apropiindu-să cătră Zorovavel și cătră Isus și cătră ispravnicii satelor, le-au zis: „Vom zidi împreună cu voi,
69. Că aseaminea am auzit pre Domnul vostru și noi așijderea umblăm din zilele lui Asfazereth, împăratului asirilor, care ne-au mutat aici”.
70. Și le-au zis Zorovavel și Isus și căpeteniile satelor lui Israil:
71. „Nu e noao și voao a zidi casa Dumnezeului nostru, că noi sânguri vom zidi Domnului lui Israil, după ceale ce ne-au poruncit Chirul, împăratul pearsilor”.
72. Iară limbile locului plecându-să spre cei din Iudeea și rădicând lucrul zidirii și pândiri și noroade adunând, îi oprea || a zidi. 246r
73. Și, năvăliri făcând, i-au opăcit, ca să nu să săvârșască zidirea în toată vreamea vieții Chirului împăratului; și au lungit zidirea în doi ani, până la împărățiia lui Darie.

Cap 6

Jidovii, îngăduind Darie, zidesc bisearica Domnului în Ierusalim.

1. Iară în anul împărățiii lui Darie al doilea au prorocit Agghei și Zaharie, fiiul lui Addim prorocului la Iudeea și Ierusalim, în numele Dumnezeului Israil, preste ei.
2. Atunci stând Zorovavel, fiiul lui Salathiil, și Isus, fiiul lui Iosedec, au început a zidi casa Domnului, carea e în Ierusalim,
3. Fiindu-le de față prorocii Domnului și ajutându-i. Într-aceaea vreame au venit cătră ei Siseannul, crăiuțul Siriii și a Finichiii, și Satravuzanes și soții lui,
4. Și le-au zis: „Cine poruncindu-vă, zidiți casa aceasta și acoperemântul acesta și toate cealeaalalte isprăviți? Și carii sânt grămăditorii carii zidesc aceastea?”
5. Și au avut har, făcându-să cercetare peste cei ce era în robie, de la Domnul, bătrânii jidovilor.
6. Și nu s-au împiedecat a zidi, până când să va înștiința Darie despre toate aceastea și să va lua răspuns.
7. Paria cărții carea au trimis lui Darie Sisennes, suptcrăiuțul Siriii și a Finichiii, și Satravuzanes și soții lui în Siriia și în Finiche ispravnici: „Împăratului Darie, închinăciune!
8. Toate fie cunoscute domnului împăratului, că viind în ținutul Iudeii și întrând în Ierusalim, am aflat zidind casa lui | Dumnezeu cea mare, 246v
9. Și bisearica, din pietri cioplite și mari și de scumpe materii în păreți.
10. Și lucrurile acealea necurmat fiind, și a să ajuta și a spori în mânile lor și întru toată slava foarte cu de-adinsul a să isprăvi.
11. Atunci am întrebat bătrânii, zicând: «Cine v-au slobozit a zidi casa aceasta și lucrurile aceastea a le întemeia?»
12. Iară pentru aceaea i-am întrebat, ca să-ți înștiințăm oamenii și ispravnicii, și scrisoarea numelor ispravnicilor am poftit de la ei.
13. Iară ei ne-au răspuns, zicând: «Noi sântem slugile Domnului, Care au făcut ceriul și pământul».
14. Și să zidea casa aceasta mai înainte de acești ani mulți de la marele și preatarele împăratul lui Israil și s-au săvârșit.
15. Și pentru că părinții noștri era întărâtători și au păcătuit spre Dumnezeul lui Israil, i-au dat în mânile lui Navohodonosor, împăratului Vavilonului, împăratului haldeilor.
16. Și casa aceasta, prăpădind-o, o au aprins, și norodul rob l-au dus în Vavilon.
17. În anul dintâiu, împărățind Chirul, împăratul Vavilonului, au scris Chirul împăratul a să zidi casa aceasta;
18. Și vasele ceale sfinte, de aur și de argint, care dusease Navohodonosor din casa cea din Ierusalim și le închinase în bisearica sa, iarăș le-au scos Chirul împăratul din bisearica cea din Vavilon și s-au dat lui Zorovavel și lui Salmanasar suptcrăiuțului.

19. Şi li s-au poruncit să aducă vasele aceas||tea şi să le puie în bisearica ce era în Ierusalim, şi bisearica lui Dumnezeu a o zidi în locul său. 247r

20. Atunci, Salmanasar au pus temeliile casii Domnului, carea e în Ierusalim. Şi de atunci până acum să zideaşte şi n-au luat săvârşirea.

21. Acum, dară, de ţi să pare, o, împărate, caute-să în împărăteştile biblioteci a împăratului Chirul, care sânt în Vavilon.

22. Şi, de să va afla cum că cu sfatul Chirului împărat au început grămădirea casii Domnului carea este în Ierusalim şi, de să pare domnului, împăratului nostru, să ne scrie despre aceastea".

23. Atunci, Darie împăratul au poruncit a să căuta în biblioteci. Şi s-au aflat în oraşul Ecvactanis, care e în mijlocul ţânutului, un loc în care era scrise aceastea:

24. „În anul dintâiu împărăţând Chirul, împăratul Chirul au poruncit a să zidi casa Domnului cea din Ierusalim, unde aprindea neîncetat cu foc,

25. A căriia nălţime să fie de zeace coţi, lăţimea de coţi şasăzăci, în patru cornuri de trei pietri cioplite, şi partea din sus, cea răvărsată în afară, din lemnul aceluiaş ţinut şi cu o aseamenea parte noao, şi cheltuieli a să da din casa Chirului împărat.

26. Şi vasele casii Domnului ceale sfinte, şi ceale de aur, şi ceale de argint, care le-au scos Navohodonosor din casa Domnului cea din Ierusalim, unde era puse, să se puie acolo".

27. Şi au poruncit, a avea grije lui Sisenne, suptcrăiuţului Siriii şi al Finichiii, şi Satravuzanului şi soţilor lui, şi celor rânduiţi în Siriia şi Finiche, ispravnicilor, să se contenească de cătră locul acela: |

28. „Şi eu încă am poruncit desăvârşit a o zidi şi am rânduit să agiute pre cei din robie jidovi, până când să va săvârşi bisearica casii Domnului. 247v

29. Şi de năcăjirea dăjdilor Chelesiriei şi a Finichiii, cu de-adinsul o sumă a da acestor oameni spre jârtva Domnului, lui Zorovavel ispravnicului, spre tauri şi berbeci şi miei;

30. Aşijderea şi grâu şi sare şi vin şi untdelemn, necurmat prin toţi anii, precum preoţii cei din Ierusalim au spus a să isprăvi în toate zilele, fără nici o treacere;

31. Să se aducă gustări marelui Dumnezeu, pentru împăratul şi slugile lui, şi să se roage pentru viaţa lor.

32. Şi să se vestească ca oricine va călca ceva dintr-aceaste scrise au va treace cu videarea să se ia lemn dintr-ale sale şi să se spânzure, şi averile lor împăratului să se scrie.

33. Pentru aceaea, şi Domnul, a Căruia nume s-au chemat acolo, să răsipească pre tot împăratul şi neamul care va întinde mâna sa a opri au rău a face casii Domnului aceii din Ierusalim.

34. Eu, Darie împăratul, am aşezat după aceastea foarte cu de-adinsul a să face".

Cap 7

Casa lui Dumnezeu, zidită, să târnoseaşte şi să sfinţeaşte. Într-aceaeaş, sărbătoarea azimelor să prăznuiaşte.

1. Atunci, Sisennes, suptcrăiuţul Chelesiriii şi Finichiei, şi Satravuzan şi soţii, urmând celor de Darie împăratul scrise poruncilor,

2. Sta lângă preaosfinţitele locuri foarte cu de-adinsul, lucrând împreună cu bătrânii jidovilor, căpeteniile Siriii. ||

3. Şi s-au sporit sfintele lucruri, prorocind Aggheiu şi Zaharie prorocii. 248r

4. Şi au săvârşit toate prin porunca Domnului, Dumnezeului lui Israil, şi din sfatul Chirului şi a lui Darie şi a lui Artaxers, împăratului pearsilor.

5. Şi s-au săvârşit casa noastră până la zioa lunii adar a doaozăci şi triia, în anul împăratului Darie al şaselea.

6. Şi au făcut fiii lui Israil şi preoţii şi leviţii şi ceiaalalţi din robie, carii s-au adaos, după ceale scrise în cartea lui Moisi.

7. Şi au adus spre închinarea bisearicii Domnului, tauri o sută, berbeci doao sute, miei patru sute,

8. Şi iezi, pentru păcatele a tot Israilul, doisprăzeace, după numărul neamurilor lui Israil.

9. Şi au stătut preoţii şi leviţii, îmbrăcaţi cu odăjdii, prin neamuri, preste toate lucrurile Domnului, Dumnezeului Israil, după cartea lui Moisi, şi portarii prin toate uşile.

10. Și au făcut fiii lui Israil, cu cei ce era din robie, Paştile acealea în zioa lunii dintâiu a patraspräzeacea, când s-au sfinţit preoţii și leviţii.

11. Toţi fiii robiii nu s-au sfinţit împreună, că leviţii toţi împreună s-au sfinţit.

12. Și au jârthuit fase toţi fiii robiii şi fraţilor săi, preoţilor, şi loruşi însuşi.

13. Și au mâncat fiii lui Israil cei din robie, toţi cei rămași de toate iscusirile limbilor locului, căutând pre Domnul; şi au prăznuit zioa sărbătoarei azimelor în șapte zile, ospătându-să înaintea Domnului,

248v 14. Pentru că au întors sfatul împăratului asirilor spre dânşii, a întări mâ|nile lor spre lucrurile Domnului, Dumnezeului Israil.

Cap 8

Suindu-să Esdra din Vavilon în Ierusalim, i să dau cărţile lui Artaxerx, care cuprind facerile ceale de bine spre jidovi. Însămnează-se cei ce împreună s-au suit. Şi aurul şi argintul preoţilor încredinţind, Esdra făcând rugăciune, îndeamnă norodul spre pocăinţă, căci că de la cei de alt neam nu să osăbise.

1. Și după acesta, împărăţind Artaxerx, împăratul pearsilor, s-au apropiat Esdra, fiiul lui Azarie, fiiului Helchie, fiiului Solomi,

2. Fiiului Sadoc, fiiului Ahitov, fiiului Ameri, fiiului Zahel, fiiului Vochi, fiiului Avisue, fiiului Fineis, fiiului Eleazar, fiiului Aaron, preotului celui dintâiu.

3. Acest Esdra s-au suit din Vavilon, fiind scriitoriu și deprins în leagea lui Moisi, cea dată de la Domnul, Dumnezeul lui Israil, a învăţa și a face.

4. Și i-au dat împăratul slavă, că aflase har întru toată vredniciia și pofta înaintea lui.

5. Și s-au suit împreună cu el dintre fiii lui Israil și dintre preoţii și leviţii și dintre sfinţii besearicii cântăreţi și portarii și slugile besearicii, în Ierusalim,

6. În anul al șaptelea, împărăţind Artaxerx, în luna a cincea – acest an al şeaptelea iaste al împărăţiii – ieșind din Vavilon în luna a noao a lunii a cincea,

7. Au venit în Ierusalim după porunca lui, după strânștea călătoriilor de la Domnul dată. ||

249r 8. Că într-aceastea Esdra mare învăţătură ţinea, ca să nu treacă ceva din ceale ce sânt din leagea Domnului și din porunci, și învăţind pe tot Israilul toată dreptatea și judecata.

9. Iară, apropiindu-să cei ce scriia scrisorile lui Artaxerx împăratului, au dat scrisoarea cea de la împăratul Artaxerx către Esdra, preotul și cetitoriul legii Domnului, a căriia parie aicea urmează:

10. „Împăratul Artaxerx, Esdrei, preotului și cetitoriului legii Domnului, sănătate.

11. Mai omeneaște eu judecând în facerile de bine, am poruncit celor ce doresc din neamul jidovilor, cu vrearea sa, şi din preoţii şi leviţii carii sânt întru-npărăţia mea, a te petreace în Ierusalim.

12. Deci carii poftesc a mearge cu tine adune-să şi pornească, precum au plăcut mie şi şeapte priiatinilor miei sfeatnici,

13. Să cercetează ceale ce să fac prin Iudeea şi Ierusalim, ţiind precum ai în leagea Domnului,

14. Și să aducă darurile Domnului, Dumnezeului Israil, care am făgăduit eu şi priiatinii Ierusalimului, şi tot aurul şi argintul ce să va afla în ţânutul Vavilonului, Domnului în Ierusalim; cu el,

15. Ce s-au dăruit pentru neamul acela, spre besearica Domnului ce este în Ierusalim, să se culeagă aurul acesta şi argintul; şi berbecii şi mieii şi iezii şi ceale ce să cuvin acestora,

16. Să aducă jârtve Domnului pre oltariul Domnului lor, care e în Ierusalim.

17. Și toate care vei vrea cu fraţii tăi a face, de aur şi de argint, isprăveaşte cum vei vrea, după porunca Domnului, Dumnezeului tău

249v 18. Și sfintele vase care s-au dat ție spre | lucrurile casii Domnului, Dumnezeului tău, carea este în Ierusalim.

19. Și cealeaalalte care-ţi vor veni spre lucrurile besearicii Dumnezeului tău le vei da din vistieriia împărătească.

20. Deacă vei vrea cu fraţii tăi a face din aur şi din argint, isprăveaşte după vrearea Domnului.

21. Şi eu, adecă împăratul Artaxerx, am poruncit păzitorilor vistieriilor Siriei şi Finichiei ca orice va scrii Esdra, preotul şi cetitoriul leagii Domnului, cu deadinsul să i să dea până la tălanţi de argint o sută, aseamenea şi de aur,
22. Şi până la o sută de modii de grâu, şi de vin veadre o sută, şi altele, oricâte prisosesc, fără plată.
23. Toate după leagea lui Dumnezeu să se facă Dumnezeului celui înalt, ca nu cumva să se scoale mâniia spre împărăţiia împăratului şi a fiiului şi a fiilor lui.
24. Iară voao să zice ca, tuturor preoţilor şi leviţilor şi sfinţilor cântăreţi şi slujilor bisearicii şi scriitorilor bisearicii aceştiia,
25. Nici o dajdă, nici altăceva poruncă să i să puie, nici să aibă cineva puteare a le arunca ceva.
26. Iară tu, Esdra, după înţelepciunea lui Dumnezeu, rânduiaşte judecători şi îndreptători în toată Siriia şi Fenichie. Şi pre toţi cei ce nu cunosc leagea Dumnezeului tău îi învaţă.
27. Ca oricari vor treace leagea cu deadinsul să se pedepsească, sau cu moartea, sau cu chinuri, sau şi cu pedeapsă de bani, sau cu închidere”.
28. Şi au zis Esdra scriitoriul: „Bine e cuvântat Dumnezeul părinţilor noştri, || Cel ce au dat această voie în inima împăratului, a proslăvi casa Sa carea este în Ierusalim, 250r
29. Şi pre mine m-au cinstit în videarea împăratului şi a sfetnicilor şi a priiatinilor şi a celor cu urşinic ai lui!
30. Şi eu nemişcat cu sufletul m-am făcut după ajutoriul Domnului, Dumnezeului mieu, şi am adunat din Israil bărbaţi să se suie împreună cu mine.
31. Şi aceştia sânt ispravnicii după părinţeştile sale şi a locului părţi, a celor ce s-au suit cu mine din Vavilon întru împărăţiia lui Artaxerx.
32. Şi din fiii lui Fares, Ghersomul; din fiii Siemarith, Amenul; a fiilor lui David, Accul, fiiul Schechilie.
33. Din fiii lui Fares, Zaharie, şi cu el s-au întors bărbaţi o sută cinzăci.
34. Din fiii povăţuitoriului Moavilionului Zahariei, şi cu el bărbaţi doao sute cinzăci.
35. Din fiii Zahnes, Iehonie Zeholei, şi cu el bărbaţi doao sute cinzăci.
36. Din fiii Sala, Maasie Gotholie, şi cu el bărbaţi şaptezăci.
37. Din fiii lui Safarie, Zarie Miheli, şi cu el bărbaţi optzăci.
38. Din fiii Iov, Avdie Ieheli, şi cu el bărbaţi doao sute doisprăzeace.
39. Din fiii Vanie, Sarimoth, fiiul Iosafie, şi cu el bărbaţi o sută şasăzăci.
40. Din fiii Veir, Zaharie Vevel, şi cu el bărbaţi doaosute opt.
41. Din fiii Ezead, Ioan Acchetan, şi cu el bărbaţi o sută zeace.
42. Din fiii Adonicam, cei mai de pre urmă, şi aceastea sânt numele lor: Elifalam, fiiul lui Ghevil, şi Semeie, şi cu el bărbaţi şeapte|zăci. 250v
43. Şi i-am adunat la râul ce să zice Thiia şi am tăbărât acolo trei zile şi i-am cunoscut.
44. Şi dintre fiii preoţilor şi a leviţilor nu am aflat acolo.
45. Şi am trimis cătră Eliazar şi Ecchelon şi Masman şi Malovan şi Enaatha şi Samea şi Ioriv, Nathan, Enuagam, Zaharie, şi cătră Mosolamul, cătră acei povăţuitori şi ştiuţi
46. Şi le-am zis să vie la Loddeu, care era la locul vistieriii.
47. Şi le-am poruncit să zică lui Loddeiu şi fraţilor lui şi celor ce era în vistierie să ne trimiţă pre cei ce să slujască cu preoţii în casa Domnului, Dumnezeului nostru.
48. Şi ne-au adus, după putearnica mâna Domnului, Dumnezeului nostru, bărbaţi învăţaţi: dintre fiii lui Moholi, fiiul lui Levi, fiiului Israil, Sevievian, şi pre fii şi pre fraţi, carii era optsprăzeace.
49. Asviiam şi Amin, din fiii fiilor lui Hananii, şi fiii lor, bărbaţi doaozăci.
50. Şi de cei ce slujea bisearicii, carii i-au dat David şi însuşi căpeteniile spre lucrare leviţilor, ce sluja bisearicii, doao sute doaozăci; toate numele s-au însămnat în scrisori.
51. Şi am făgăduit acolo post tinerilor înaintea lui Dumnezeu, ca să caut de la El noao cale bună, şi celor ce era cu noi şi fiilor şi dobitoacelor, pentru pândiri.
52. Că mi-au fost ruşine a ceare de la împăratul pedestraşi şi călăraşi spre petreacere, pentru apărarea împrotiva protivnicilor noştri,
53. Că am zis împăratului că putearea Dom||nului va fi cu cei ce-L caută cu toată dorirea. 251r
54. Şi iarăş ne-am rugat Domnului, Dumnezeului nostru, după aceastea, pre Carele şi milostiv L-am avut şi ne-am împărtăşit cu Domnul, Dumnezeul nostru.
55. Şi am usebit dintre ispravnicii gloatei şi dintre preoţii bisearicii bărbaţi doisprăzeace, şi pre Sedeviia şi pre Sanna, şi cu ei, dintre fraţii lor, bărbaţi zeace.

56. Şi le-am pus lor aurul şi argintul şi vasele ceale preoţeşti ale casei Dumnezeului nostru, carele dăruise împăratul şi sfeatnicii lui şi căpeteniile şi tot Israilul.

57. Şi deacă le-am pus, le-am dat talanţi de argint o sută cinzăci şi vase de argint de talanţi o sută şi tălanţi de aur o sută;

58. Şi de vase de aur de şapte ori doaozăci şi vase de aramă, de bună aramă, sclipind, doisprăzeace, vedeare de aur făcând.

59. Şi le-am zis: «Şi voi sfinţi sânteţi Domnului, şi vasele sânt sfinte, şi aurul şi argintul s-au făgăduit Domnului, Dumnezeului părinţilor noştri.

60. Străjuiţi şi le păziţi, până când le veţi da ispravnicilor gloatei şi preoţilor şi leviţilor şi căpeteniilor cetăţilor lui Israil, în Ierusalim, în preoţasca cămara casii Dumnezeului nostru».

61. Şi cei ce au trimis preoţii şi leviţii, aurul şi argintul şi vasele, le-au dus în Ierusalim, în bisearica Domnului.

62. Şi am pornit de la râul Thiia, în zioa a doaosprăzeacea lunii dintâiu, până când am întrat în Ierusalim.

251v 63. Şi, deacă s-au făcut a triia zi, iară a patra | zi, măsurându-să aurul şi argintul, s-au dat în casa Domnului, Dumnezeului nostru, lui Morimoth, fiiului Iori preotului;

64. Şi cu el era Eliazar, fiiul lui Fineis; şi era cu ei Iosadul, fiiul lui Isus, şi Medie şi Vanni, fiiul Levitei; la număr şi la cântariu toate.

65. Şi s-au scris cântariul lor într-acelaş ceas.

66. Iară cei ce au venit din robie au adus jârtvă Domnului, Dumnezeului Israil, tauri doisprăzeace pentru tot Israilul, berbeci optzăci şi şase,

67. Miei şeaptezăci şi doi, ţapi pentru păcate doisprăzeace şi, pentru mântuire, vaci doaosprăzeace, toate spre jârtva Domnului.

68. Şi au cetit poruncile împăratului împărăteştilor ispravnici şi suptcrăiuţilor Chereseniii şi Finichiei; şi au cinstit neamul şi bisearica Domnului.

69. Şi, isprăvindu-să aceastea, s-au apropiat cătră mine ispravnicii, zicând: «N-au deschilinit neamul lui Israil şi căpeteniile şi preoţii şi leviţii,

70. Şi limbile ceale de alt neam şi neamurile locului, necurăţiile sale de cătră hananei şi hethei şi ferezei şi ievusei şi moaviteani şi eghipteani şi de idumei,

71. Că s-au împreunat cu featele lor, şi ei şi fiii lor, şi s-au mestecat sămânţa cea sfântă cu ceale de alt neam ale locului limbi. Şi căpeteniile era ispravnici, şi sfatul strâmbătăţii lui din începutul împărăţiii lui».

72. Şi îndată cât am auzit aceastea, mi-am tăiat vejmintele şi sfânta îmbrăcăminte. Şi, rumpând perii capului şi barba, am şezut durându-mă şi măhnit. ||

252r 73. Şi s-au adunat oricâţi atunci să mişca de cuvântul Domnului, Dumnezeului Israil, la mine, jelindu-mă despre strâmbătatea aceasta; şi şedeam trist până la jârtva cea de sara.

74. Şi sculându-mă din post, tăiate având vejmintele şi sfânta îmbrăcăminte, îngenunchind şi întinzându-mi mânile cătră Domnul,

75. Ziceam: «Doamne, turburatu-m-am şi m-am ruşinat de cătră faţa Ta,

76. Că păcatele noastre s-au înmulţit preste capetele noastre şi strâmbătăţile noastre s-au înălţat până la ceriu,

77. Că din vreamile părinţilor noştri sântem în mare păcat până la zioa aceasta.

78. Şi pentru păcatele noastre şi a părinţilor noştri ne-am dat, cu fraţii noştri şi cu preoţii noştri, împăraţilor pământului spre sabie şi spre robie şi spre prădare, cu ruşine până-n zioa de astăzi.

79. Şi acum, cât e aceasta ce s-au întâmplat noao, mila de la Tine e, Doamne Dumnezeule, şi ne lasă noao rădăcină şi nume spre locul sfinţeniii Tale,

80. A deascoperi luminarea noastră în casa Domnului, Dumnezeului nostru, a ne da hrană în toată vreamea robiii noastre.

81. Şi robind, n-am fost părăsiţi de cătră Domnul, Dumnezeul nostru, ci ne-au rânduit în har, puind pre împăratul pearsilor a ne da hrană,

82. Şi a-l proslăvi în bisearica Domnului, Dumnezeului nostru, şi a zidi ceale părăsite ale Sionului, a ne da stare în Iudeea şi în Ierusalim.

83. Şi acum ce zicem, Doamne, având aceastea? Că am trecut poruncile Tale care ai dat, prin mânile slugilor Tale, prorocilor,

252v 84. Zicând că: 'Pământul la care aţi întrat | a stăpâni moştenirea lui, pământul e pângărit cu spurcăciunile celor de alt neam al pământului, şi necurăţiile lor l-au umplut tot cu necurăţiia sa.

85. Şi acum featele voastre nu le veţi împreuna cu fiii lor, şi featele lor nu le veţi lua fiilor voştri.

86. Și nu veți căuta pace a avea cu ei în toată vreamea, ca, biruindu-i, să mâncați ceale bune ale pământului și moștenire să împărțiți fiilor voștri până în veac'».
87. Și ceale ce ni să întâmplă noao, toate sânt pentru lucrurile noastre ceale reale și pentru păcatele noastre ceale mari.
88. Și ne-ai dat rădăcină ca aceaea, și iară ne-am întors a treace legiuitele Tale, ca să ne mestecâm cu necurățiia celor de alt neam a limbilor locului acestuia.
89. Au nu Te vei mâniia spre noi a ne pierde, până când nu să va lăsa rădăcina și numele nostru?
90. Doamne, Dumnezeul lui Israil, adevărat ești, că s-au părăsit rădăcina până-n zioa de astăzi.
91. Iată, acum sântem înaintea Ta întru strâmbătățile noastre; că nu iaste încă a sta înaintea Ta într-aceștia".
92. Și, când închinându-să, să mărturisea Esdra plângând, pre pământ așternut înaintea bisearicii, s-au adunat înaintea lui din Ierusalim gloată mare foarte, bărbați și muieri și tineri și tinere, că mare plângere era în mulțimea aceaea.
93. Și, strâgând Iehonie Iehelii, din fiii lui Israil, au zis Esdrei: „Noi am păcătuit asupra Domnului, că ne-am căsătorit cu muieri de alt neam din limbile locului.
94. Și acum ești preste tot Israilul; într-aceastea, dară, fie jurământ de la Domnul || a lepăda toate muierile noastre ceale de alt neam, cu fiii lor, 253r
95. Precum ție s-au poruncit de la cei mai-mari, după leagea Domnului. Sculându-te, descâlcește,
96. Că a ta iaste treaba aceasta, și noi cu tine sântem. Bărbătează fă!".
97. Și, sculându-să Esdra, au jurat căpeteniile preoților și pre leviți și tot Israilul a face după aceastea; și au jurat ei.

Cap 9

Li să porunceaște a lepăda muierile ceale de alt neam, cu fiii, și să însămnează cei ce din preoți și dintre leviți era împreunați cu ei. Esdra ceteaște leagea Domnului înaintea norodului. Care isprăvindu-să, li să porunceaște ca, ieșind la ale sale, veaseli zioa să o prăznuiască.

1. Și, sculându-să Esdra dinnaintea curții bisearicii, s-au dus în preoțescul fuișor a lui Ionathan, fiiul lui Nasavi.
2. Și, sălășluind acolo, n-au gustat pâne, nici apă au beut, pentru strânbătatea mulțimei.
3. Și au fost propoveduire în toată Iudeea și în Ierusalim, tuturor celor ce din robie era adunați în Ierusalim,
4. Ca oricare nu va alerga a doaoa sau a treia zi după judecata bătrânilor ce ședea înainte, să vor lua averile sale și acela strein să va giudeca de către mulțimea robiii.
5. Și s-au adunat toți cei din neamul Iudei și a lui Veniamin în trei zile în Ierusalim; aceasta e luna a noao, zioa lunii a doaozăcea.
6. Și au șezut toată mulțimea în curtea bisearicii, tremurând pentru iarna ce era. |
7. Și, sculându-să Esdra, le-au zis: „Voi strâmb ați făcut luundu-vă voao soții muieri de alt neam, ca să adaogeți către păcatele lui Israil. 253v
8. Și acum dați mărturisire Domnului, Dumnezeului părinților noștri
9. Și isprăviți voia Lui și vă depărtați de către limbile locului și de către muierile ceale de alt neam".
10. Și au strigat toată mulțimea și au zis cu glas mare: „Precum ai zis, vom face!
11. Ci pentru că mulțimea e mare și vreamea e de iarnă și nu putem sta nesprijiniți, și acest lucru nu ni-i noao de o zi, nici de doao, că mult am păcătuit într-aceastea,
12. Steaie ispravnicii mulțimii și toți cei ce lăcuiesc cu noi și oricari au muieri la sâne de alt neam.
13. Și steaie înainte, luund vreame din tot locul, bătrânii și judecătorii, până când vor dezlega mâniia Domnului a trebii aceștie".
14. Iară Ionathan, fiiul Iezelii, și Iozie Thecam au luat după aceastea; și Vosoramul și Levi și Savatheul împreună s-au însoțit cu ei.
15. Și au stătut după toate aceastea toți cei din robie.
16. Și ș-au ales bărbați Esdra preotul căpetenii mari din părinții lor după nume și au șezut împreună în luna a noao a lunii a zeacea, a descâlci lucrul acesta.

17. Şi s-au aşezat despre bărbaţii ce avea muieri de alt neam, până la înoirea lunii dintâiu.
18. Şi s-au aflat dintre preoţi mestecaţi, carii avea muieri de alt neam:
254r 19. Din fiii lui Isus, fiiul lui Iosedec, şi din fra| |ţii lui, Masea şi Eliozer şi Iorivul şi Ioadeu.
20. Şi au aruncat mânile să gonească muierile sale şi a jârtvui, pentru rugăciune, un areate, pentru neştiinţa sa.
21. Şi din fiii lui Semeri, Masea şi Iese şi Ieelec, Azarie.
22. Şi din fiii Fosere, Limosie, Hismaenii şi Nathanee, Iussio, Readdu şi Thalsa.
23. Şi din leviţi, Ioravdul şi Semei şi Colnii şi Calita şi Factia şi Colva şi Eliona.
24. Şi din sfinţii cântăreţi, Eliasiv, Zaccarul.
25. Şi din portari, Salumul şi Tolvane.
26. Şi din Israil, din fiii Foro, Ozi şi Remie şi Gheddie şi Melhie şi Mihelul, Eliazarul şi Iammevie şi Vanna.
27. Şi din fiii Iolaman, Hama şi Zaharie şi Iezrelul şi Iovdiul şi Erimoth şi Helie.
28. Şi din fiii Zafthoim, Eliada şi Eliasumul, Zohie şi Latimoth şi Zavdi şi Thevedie.
29. Şi din fiii Zeve, Ioan şi Amanie şi Zavdie şi Emeul.
30. Şi din fiii Vannii, Olamul şi Maluhul şi Ieddeul şi Iasuv şi Azavul şi Ierimoth.
31. Şi din fiii Addin, Nathul şi Mosie şi Calcul şi Raana, Maasea, Mathatie şi Veseil şi Vonul şi Manasse.
32. Şi din fiii Nuae, Noneu şi Assea şi Melhia şi Samei şi Simon şi Veniamin şi Malcul şi Marra.
33. Şi din fiii Ason, Careaneul, Mathathie şi Vannul şi Elifalah şi Manasse şi Semei.
34. Şi din fiii Vannii, Ieremie şi Moadie şi Avramul şi Ioil şi Ranei şi Pelie şi Iona şi
254v Marimoth şi Eliasiv şi Matheneul şi | Eliasi şi Oriza şi Dielul şi Semediul şi Zamvri şi Iosiv.
35. Şi din fiii Novi, Iddeul şi Mathathie şi Savadul şi Zeheda Sedmi şi Iessei, Vanea.
36. Toţi aceştia ş-au împreunat muieri de alt neam şi le-au slobozit cu fiii.
37. Şi au lăcuit preoţii şi leviţii şi cei din Israil în Ierusalim şi întru tot ţinutul, în luna a noao a lunii a şeaptea. Şi era fiii lui Israil întru pomenirile sale.
38. Şi s-au adunat toată mulţimea împreună în curtea carea iaste spre răsărit, la poarta cea sfântă.
39. Şi au zis Esdra arhiereului şi cetitoriului să aducă leagea lui Moisi, carea s-au dat de la Domnul, Dumnezeul lui Israil.
40. Şi au adus Esdra arhiereul leagea la toată mulţimea lor, de la bărbat până la muiare, şi tuturor preoţilor, a auzi leagea în lună noao a lunii a şeaptea.
41. Şi aceastea în sicriiul ce e înaintea porţii bisearicii sfinte, de dimineaţa până sara, înaintea bărbaţilor şi a muierilor. Şi au dat toţi înţeleagerea spre leage.
42. Şi au stătut Esdra, preotul şi cetitoriul legii, pre un divan de lemn ce era cioplit.
43. Şi au stătut lângă el Mathathie şi Samul, Ananie, Azarie, Urie, Ezechie şi Valsamul de-a dreapta;
44. Şi de-a stânga, Faldeul, Misail, Malahie, Avustha, Savu, Navadie şi Zaharie.
45. Şi au luat Esdra cartea înaintea a toată mulţimea, că şedea în slavă şi întru vedeare tuturor. | |
255r 46. Şi deacă au sfârşit leagea, toţi rădicaţi au stătut şi bine au cuvântat Esdra pre Domnul, Dumnezeul cel preaînalt, Dumnezeul Savaoth, Atotputearnicul.
47. Şi au răspuns tot norodul: „Amin!" Şi, râdicând în sus mânile, căzând pre pământ, s-au închinat Domnului.
48. Isus şi Vanavul şi Sarevie şi Iaddimul şi Accuvul şi Savatheul şi Calithe şi Azarie şi Ioradul şi Ananie şi Filie, leviţii,
49. Cei ce învăţa leagea Domnului şi întru mulţime cetea leagea Domnului şi aducea înainte fieştecare pre cei ce înţelegea cetirea.
50. Şi au zis Atharathe Esdrii, arhiereului şi cetitoriului, şi leviţilor carii învăţa mulţimea,
51. Zicând: „Zioa aceasta sfântă e Domnului". Şi toţi sta, auzând leagea.
52. Şi au zis Esdra: „Ieşind, dară, mâncaţi toate ceale grase şi beţi toate ceale dulci şi trimiteţi daruri celor ce n-au,
53. Că sfântă e zioa aceasta Domnului şi să nu fiţi măhniţi, că Domnul vă va proslăvi".
54. Şi leviţii vestea la obşte tuturor, zicând: „Zioa aceasta sfântă e, să nu fiţi măhniţi".
55. Şi s-au dus toţi a mânca şi a bea şi a să ospăta şi a da daruri celor ce nu avea să se oaspete; că cu mărime s-au înălţat cu cuvintele cu care s-au învăţat.
56. Şi s-au adunat toţi în Ierusalim a prăznui veseliia, după testamântul Domnului, Dumnezeului Israil.

e: *ind. prez. impers./3.sg.* 1,26, 27; 2,13, 26; 3,10, 11; 4,3, 13, 14, 28, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 46, 59; 5,71; 6,2, 20, 23; 8, 16, 79; 9,5, 11, 41, 51, 53, 54
este: *ind. prez. 3.sg.* 6,22; 8,15, 18, 28
ești: *ind. prez. 2.sg.* 8,90, 94
-i: *ind. prez. 3.sg.* rezum. cap.3; 9,11
iaste: *ind. prez. impers./3.sg.* 2,4, 5, 7, 8; 3,9; 5,66; 8,6, 91, 96; 9,38
sânt: *ind. prez. 3.pl.* 2,6, 29; 3,12; 4,2, 11, 32, 34; 5,4, 7, 36, 37; 6,4, 21; 8,8, 11, 31, 42, 59, 87
sânt: *ind. prez. 1.sg.* 4,59
sântem: *ind. prez. 1.pl.* 6,13; 8,77, 91, 96
sânteți: *ind. prez. 2.pl.* 8,59
va fi: *ind. viit.I. impers./3.sg.* 1,4; 2,24; 8,53
au fost: *ind. pf.c. impers./3.sg./pl.* 1,24; 2,22; 4,61; 8,52; 9,3
a fi: *inf. prez.* 1,32; 2,20; 4,57
fiind: *gerunziu* 1,34, 46; 2,20; 5,47; 6,10; 8,3
să fie: *conj. prez. 3.sg.* 2,28; 4,53; 6,25
fiindu-: *gerunziu* 6,3
fie: *conj. prez. fără **să** 3.sg.* 8,94
să fiți: *conj. prez. 2.pl.* 9,53, 54

(a) FIERBE: v. III
au fiert: *ind. pf.c. 3.pl.* 1,12

FIU: s.m.
fiiul: *sg. nom.* 1,3, 34, 43; 5,5, 48, 56, 58; 6,1, 2; 8,1, 32, 39, 42, 48, 64; 9,1, 14, 19
fiiului: *sg. gen.* 1,5; 5,5; 8,1, 2, 23, 48, 63
fiilor: *pl. gen./dat.* 1,5, 14; 4,53; 8,23, 32, 49, 51, 85, 86
fiii: *pl. nom./ac.* 1,15, 19; 4,37; 5,1, 5, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 47, 59; 7,6, 10, 13; 8,5, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 48, 49, 71, 85, 93, 94; rezum. cap.9; 9,19, 21, 22, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37
fiii: *pl. nom., în sintagma **fiii robiii*** „fiii surghiunului" 7,11, 12
fii: *pl. ac.* 8,48

FOC: s.n.
foc: *sg. ac.* 1,12, 55; 6,24

FOIȘOR: s.n.; var. **FUIȘOR**
fuișor: *sg. ac., în sintagma **preoțescul fuișor*** 9,1

FOLOS: s.n.
folos: *sg. ac., în loc. adj. **de folos*** rezum. cap.3

FRATE: s.m.
fraților: *pl. gen./dat.* 1,5, 6, 14; 4,61; 7,12; 8,47
frați: *pl. nom./ac.* 1,9; 8,48
frații: *pl. nom./ac.* 1,16; 5,3, 48, 56, 58; 8,17, 20, 55, 78; 9,19
fratele: *pl. nom.* 1,37, 38

FRĂȚÂNĂTATE: s.f.; aici prima atestare a cuvântului; cf. MDA, unde prima atestare este la Samuelis Klein, *Dictionarium Valachico-Latinum*, editat de Gáldi László, în 1944, la Budapesta.
frăținătate: *sg. ac.* 3,22

FRÂU: s.n.
frâu: *sg. ac.* 3,6

(a) FRIGE: v. III
au fript: *ind. pf.c. 3.pl.* 1,12

FRUMOS, -OASĂ: adj.
frumoasa: *adj. antep. f. sg. ac.* rezum. cap.3

FRUMUSEȚAT, -Ă: adj.; var. (Înv.) **FRÂMSEȚAT** (Înv.) „înfrumusețat" (după v. **a FRUMUSEȚA**)
frâmsățat: *n. sg. ac.* 4,18, 19

FRUMUSEȚE: s.f.; var. (Pop.) **FRUMSEȚE**
frumseațe: *sg. ac.* 4, 18

FUGITOR, -TOARE: adj. (aici) „nestatornic"; cuvântul nu este înregistrat în DA.
fugitoare: *f. sg. nom.* 2,18, 22
fugitori: *m. pl. nom.* 2,23, 27

FURTIȘAG: s.n.; var. (Înv.) **FURTUȘAG**
furtișaguri: *pl. ac.* 4,23
furtușag: *sg. ac.* 4,24

G

(a) GĂTI: v. IV „a prepara, de regulă la foc, mâncare"; „a aranja cu tot ce trebuie un loc, patul, masa, casa etc."
gătiți: *imperativ 2.pl.* 1,6
au gătit: *ind. pf.c. 3.pl.* 1,13, 14, 16; 5,48

(a) GÂNDI: v. IV
gândeaște: *ind. rpez. 3.sg.* 3,24
gândind: *gerunziu* 5,58

GLAS: s.n.
glas: *sg. nom./ac.* 5,62, 66; 9,10

GLOATĂ: s.f.
gloata: *sg. nom./ac.* 1,7; 4,10; 5,65
gloată: *sg. nom./ac.* 1,13; 2,30; 5,46; 8,92
gloatei: *sg. gen.* 8,55, 60

(a) GONI: v. IV
să gonească: *conj. prez. 3.pl.* 9,20

GRAS, -Ă: s.m./f.
(ceale) grase: *s.f. pl. ac.* 9,52

(a) GRĂBI: v. IV
grăbind: *gerunziu* 1,27

(a) GRĂI: v. IV
au grăit: *ind. pf.c. 3.sg.* 1,51; 5,6
a grăi: *inf. prez.* 4,13, 33, 41

GRĂMĂDIRE: s.f. (aici) „construcție"; traducătorii au echivalat lat. *structūra, -ae* prin *grămădire*, făcând legătra cu *structiō, -ōnis* „grămadă care se înalță"
grămădirea: *sg. ac.* 6,22

GRĂMĂDITOR, -TOARE: s.m./f. (aici) „constructor", „zidar" (cf. lat. *structor, -ōris*; vezi supra **GRĂMĂDIRE**)
grămăditorii: *s.m. pl. nom.* 6,4

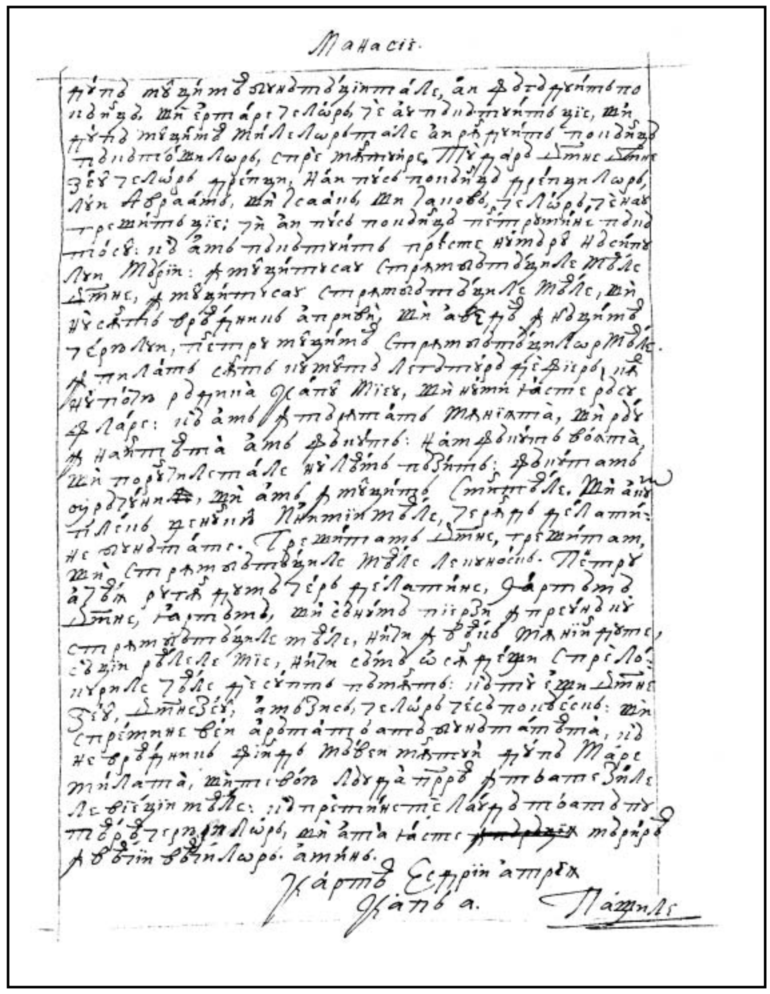
GRĂSIME: s.f.
grăsimi: *pl. ac.* 1,14

GRÂU: s.m.
grâu: *sg. ac.* 6,30; 8,22

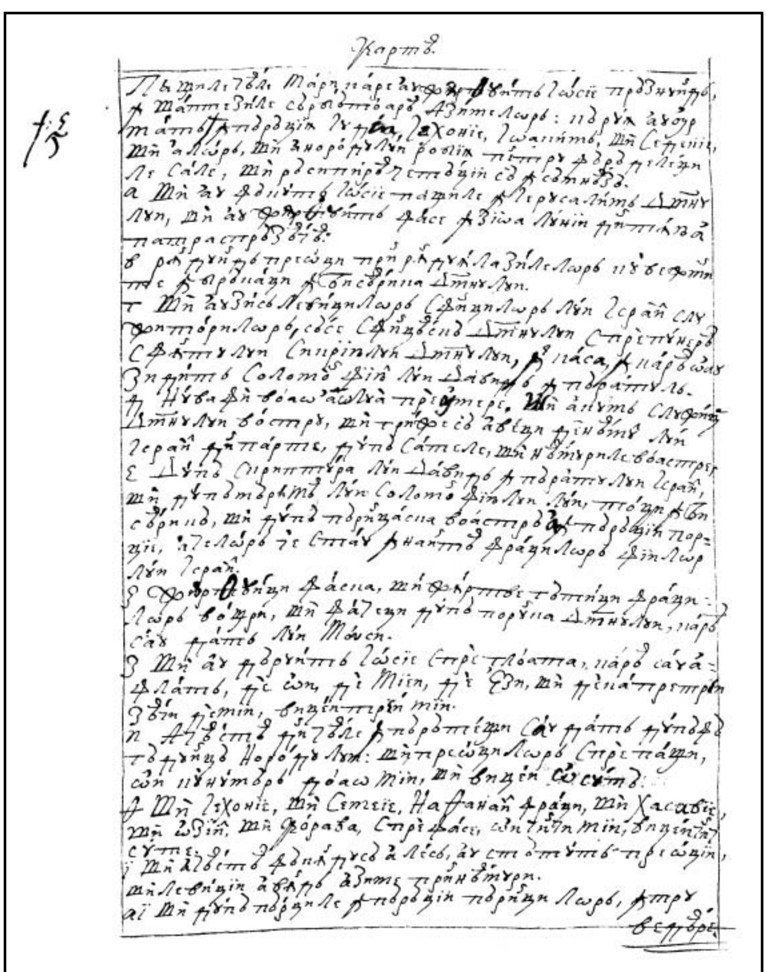
GRIJĂ: s.f.; var. **GRIJE**
grije: *sg. ac.* 1,4; 6,27

GRINDĂ: s.f.
grinzi: *pl. ac.* 5,55

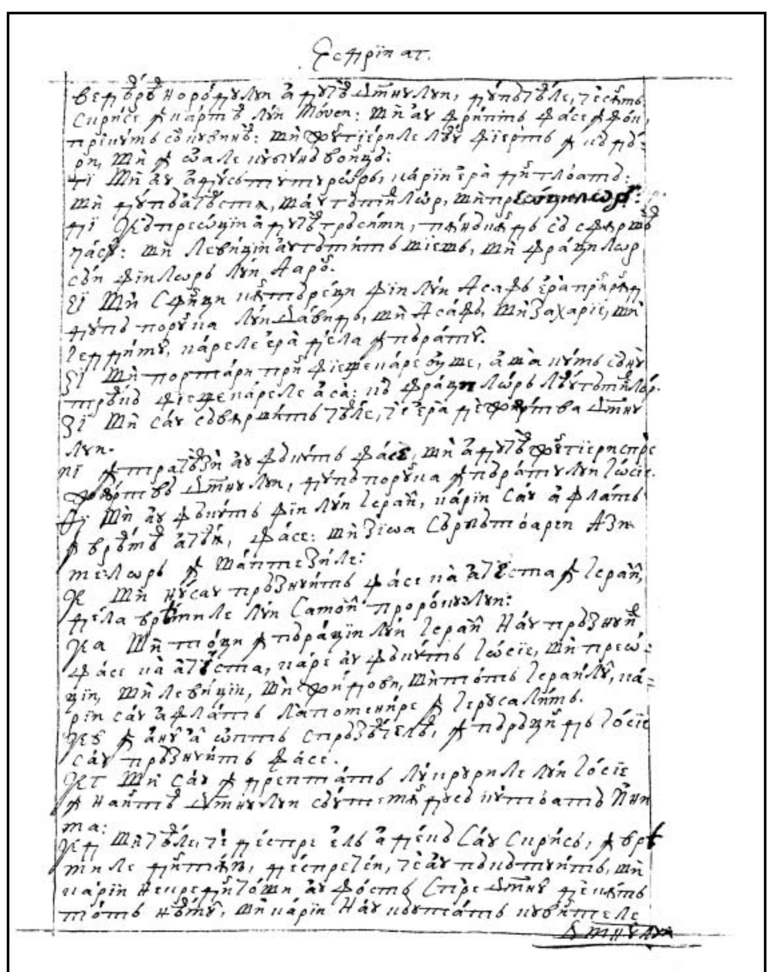
S

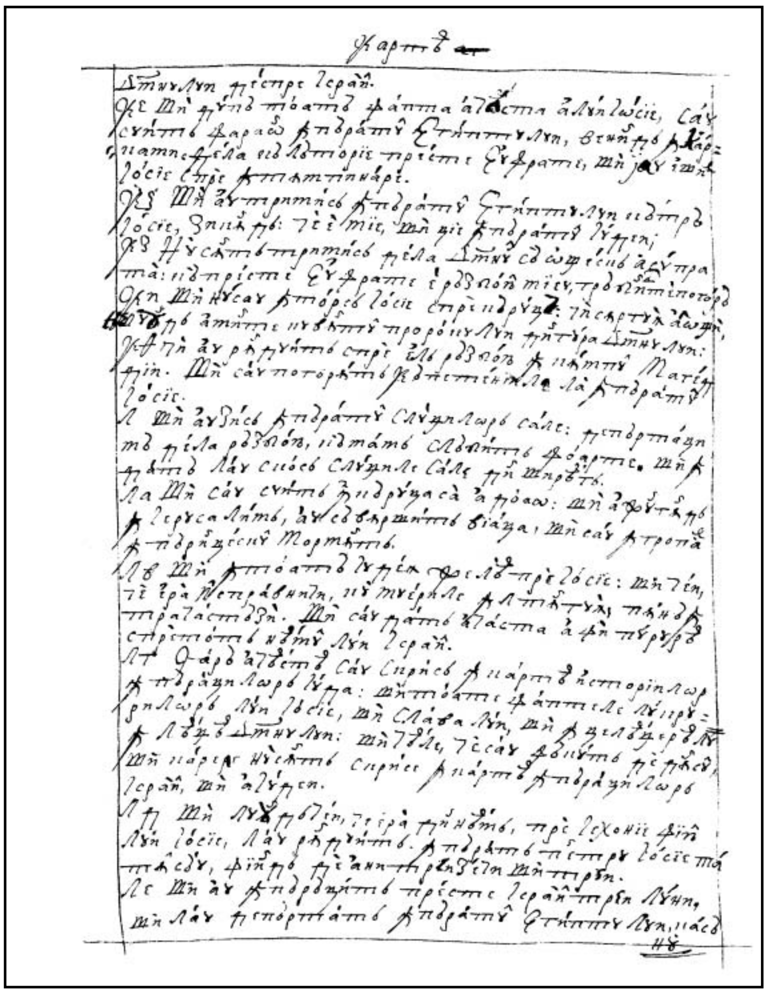
235r

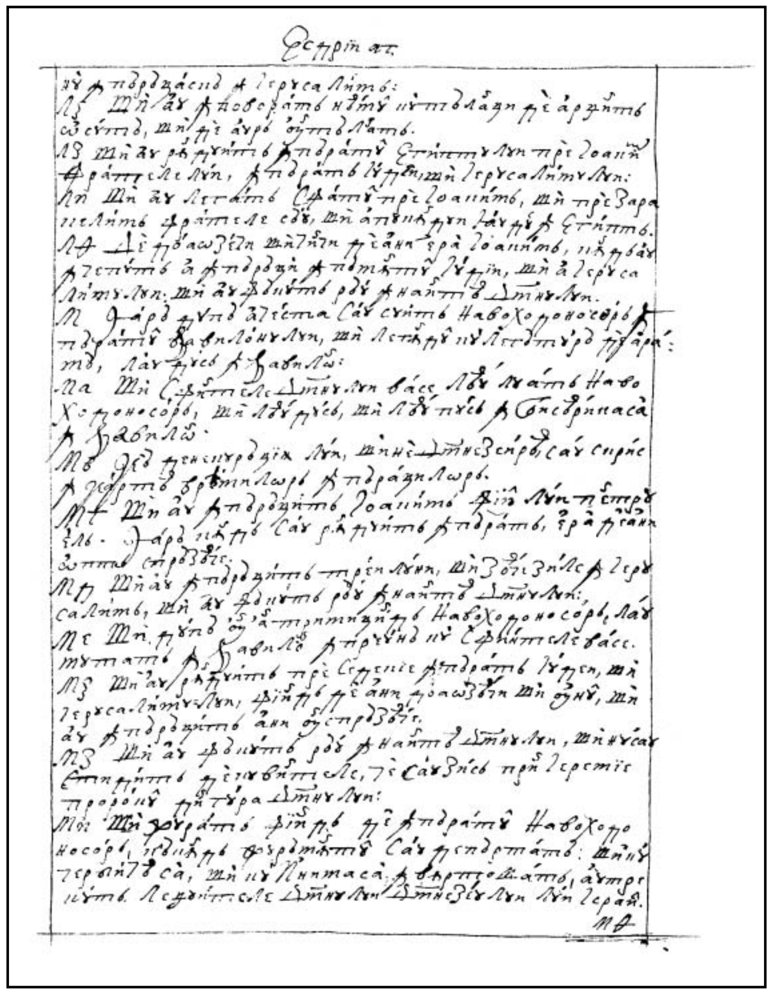

235v

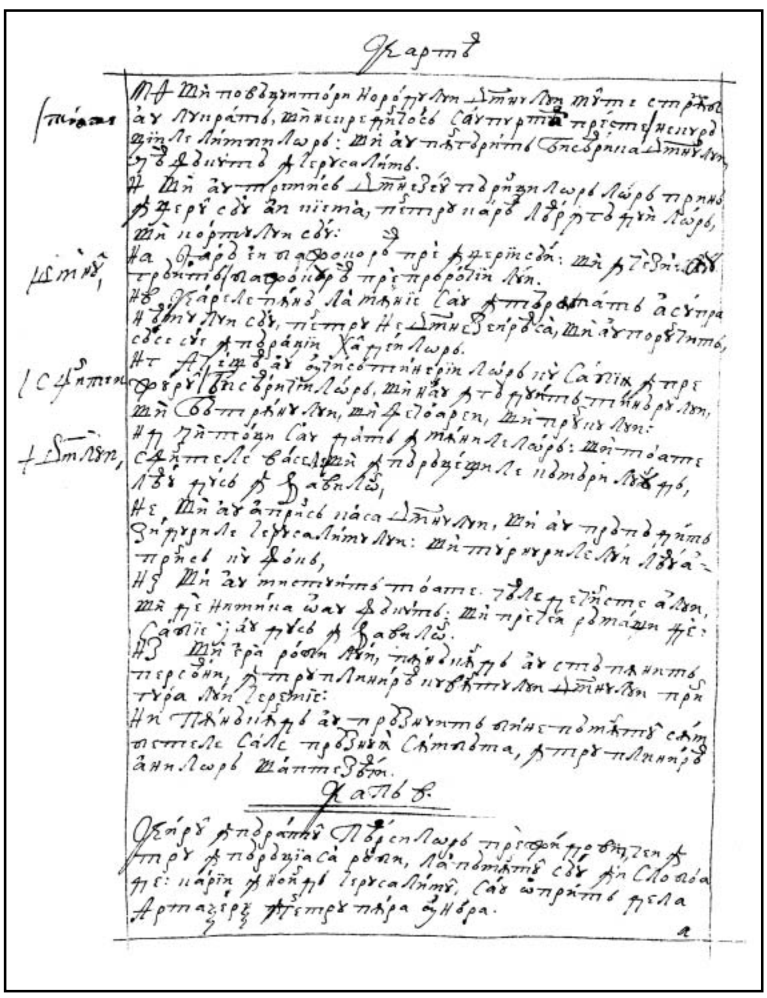
236r

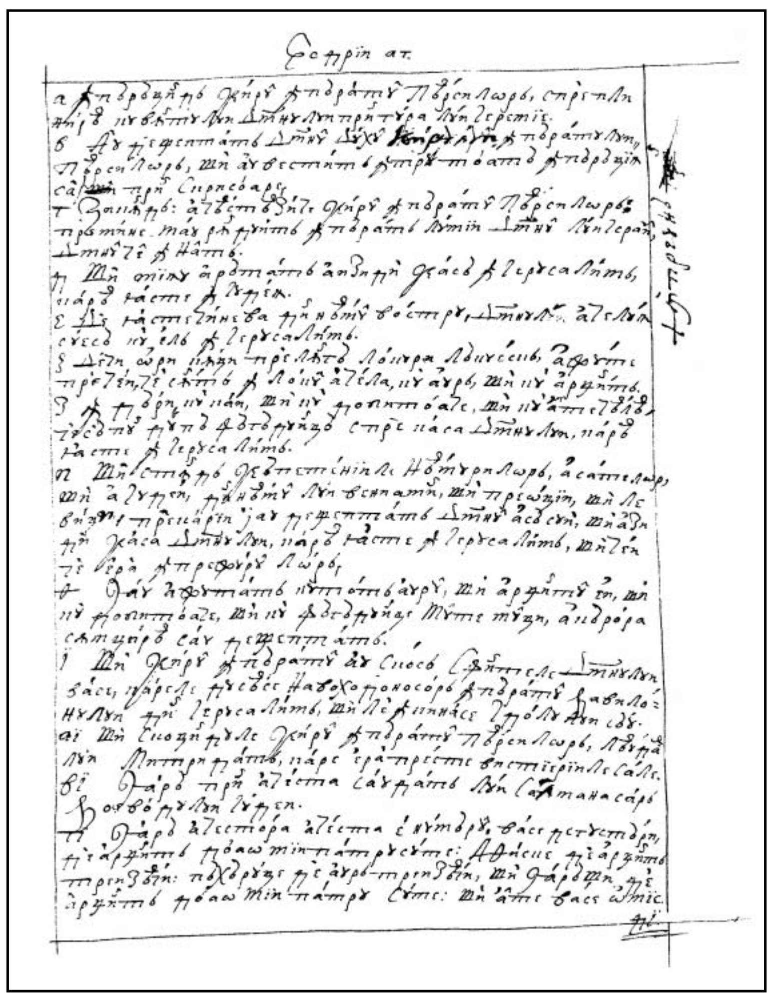

236v

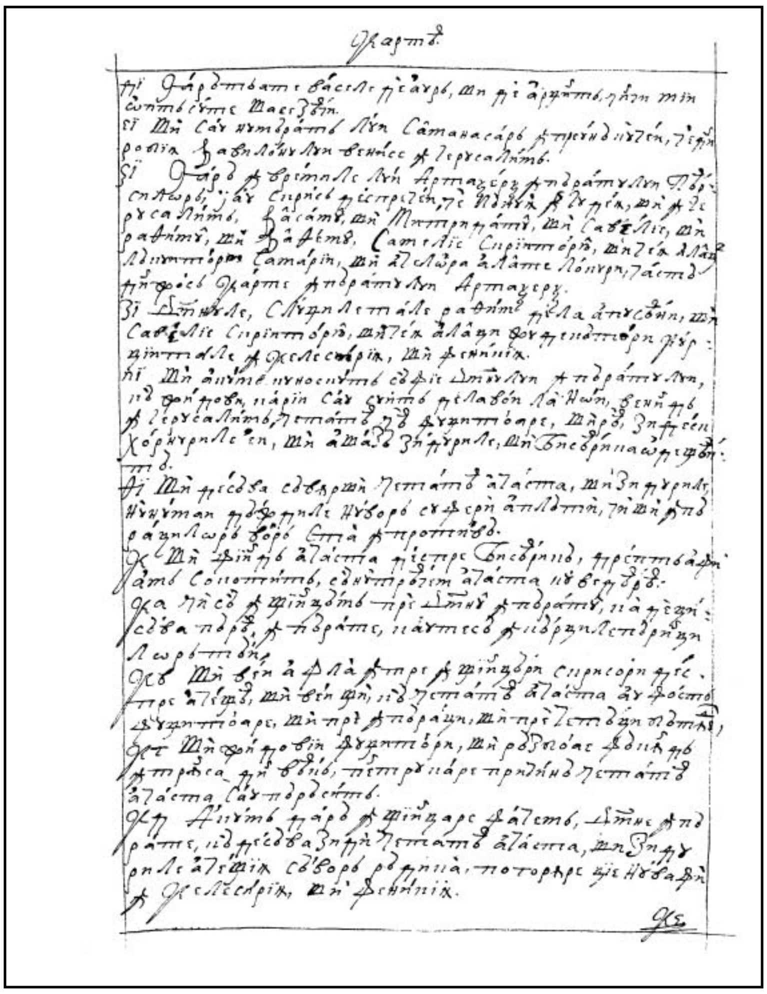
237r

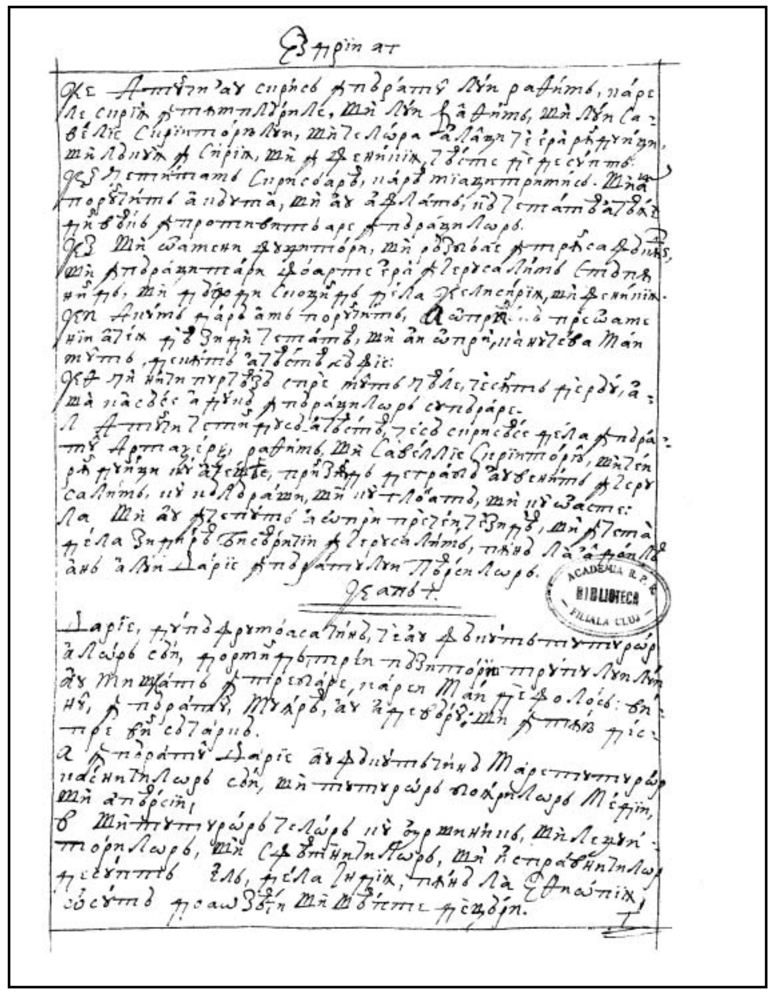

237v

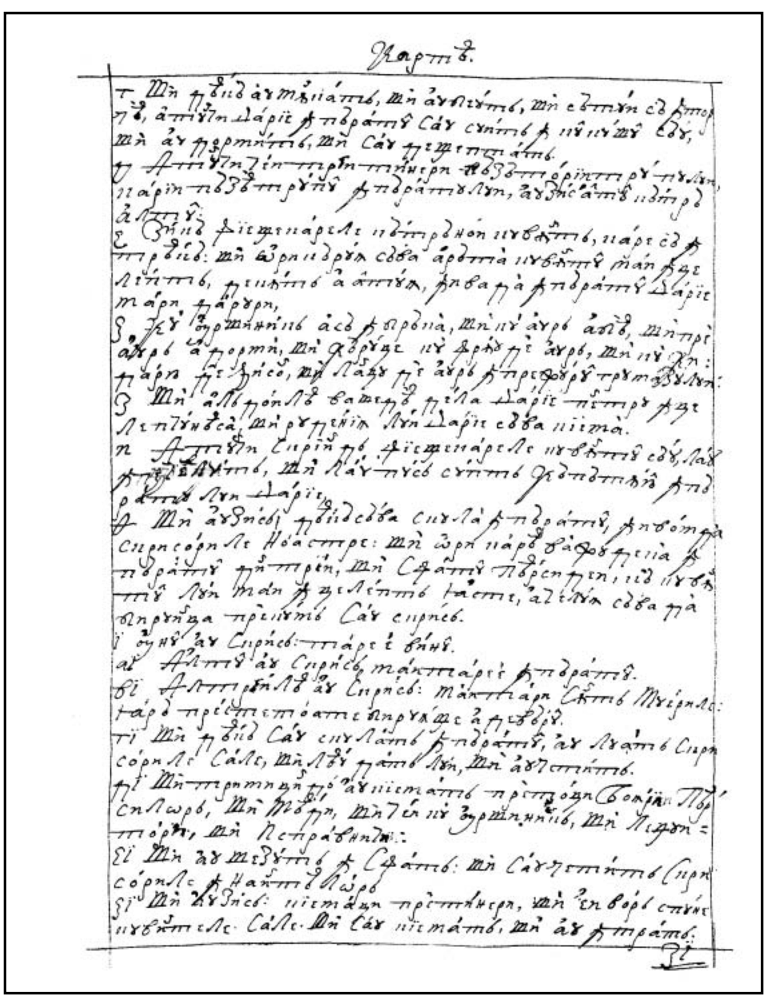
238r

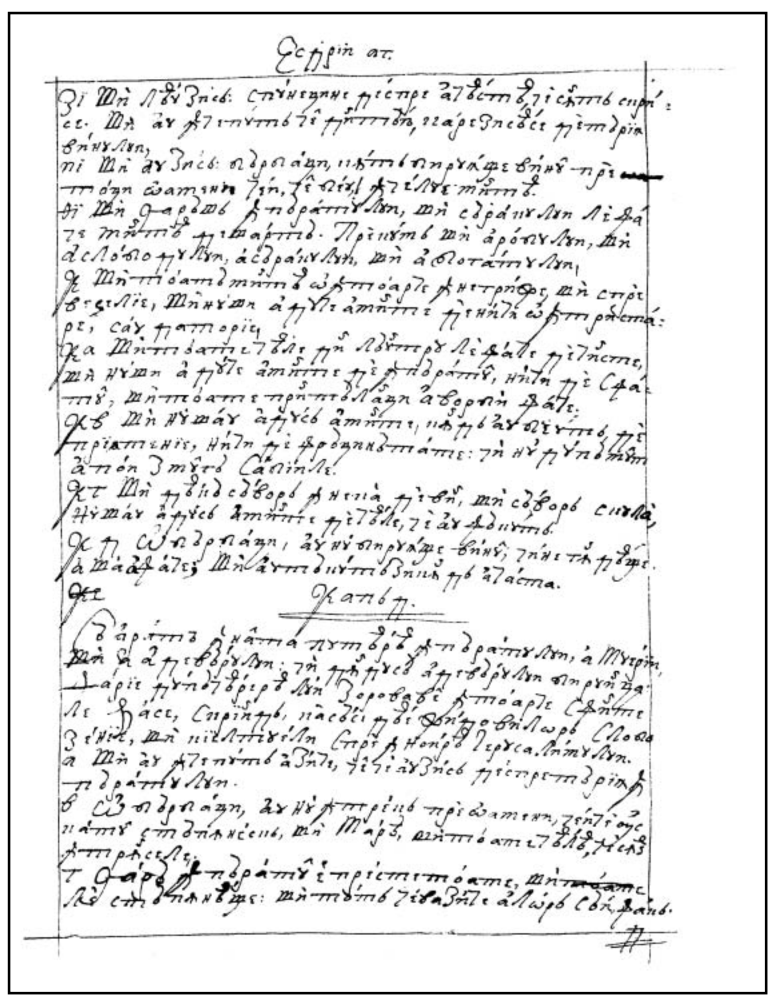
238v

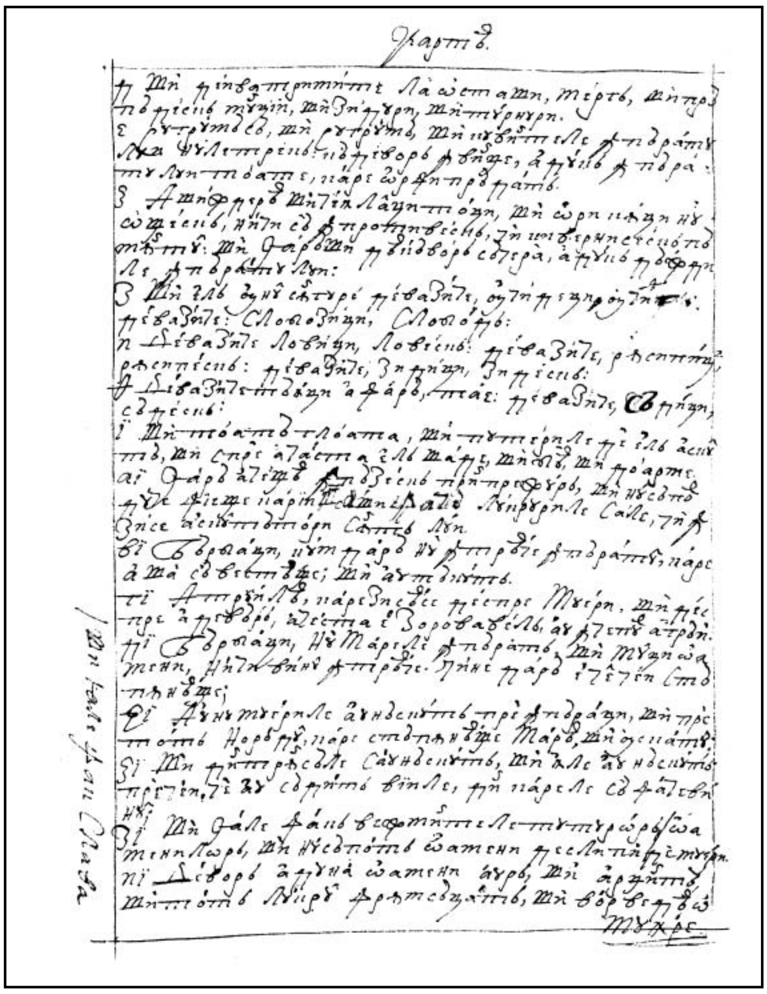
239r

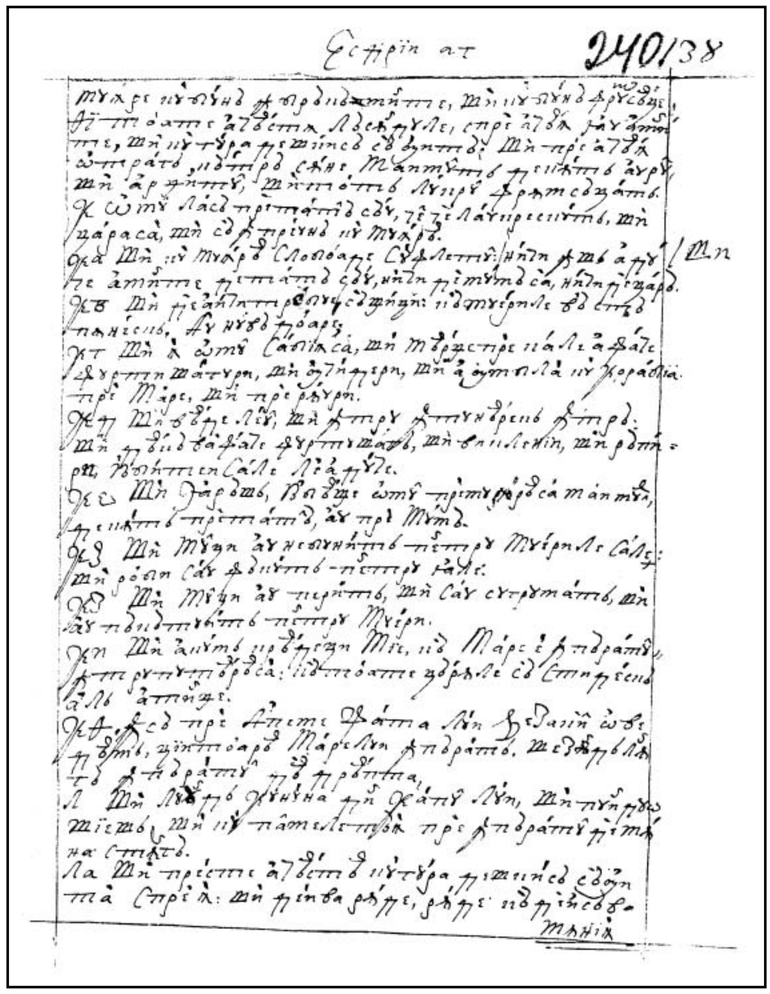
239v

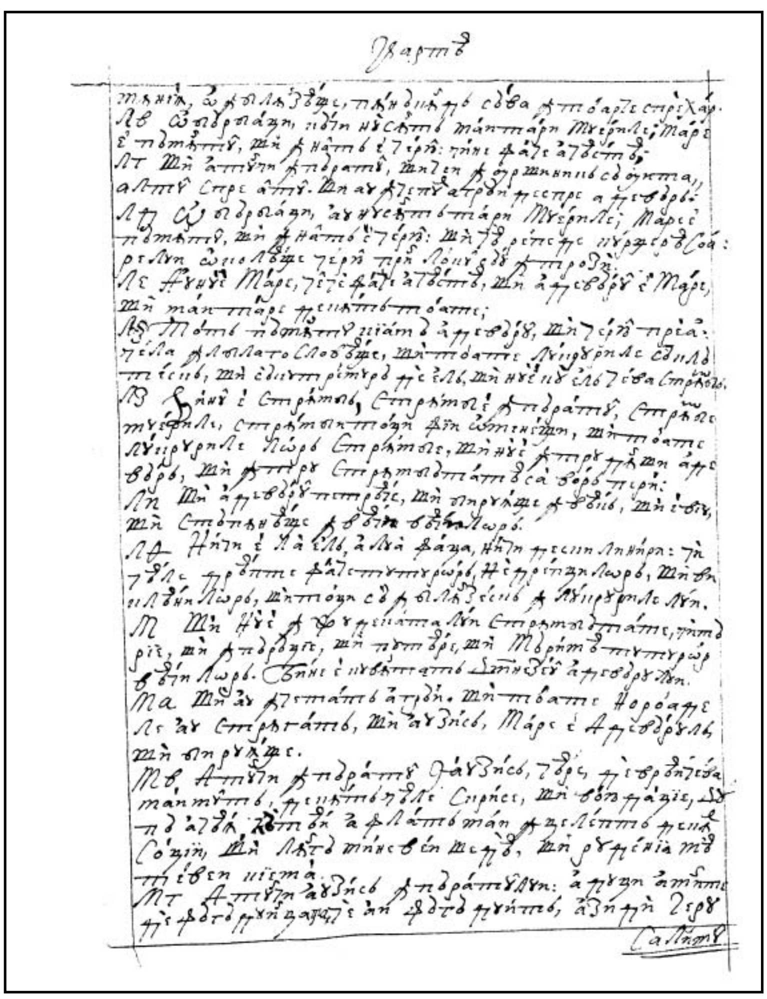
240r

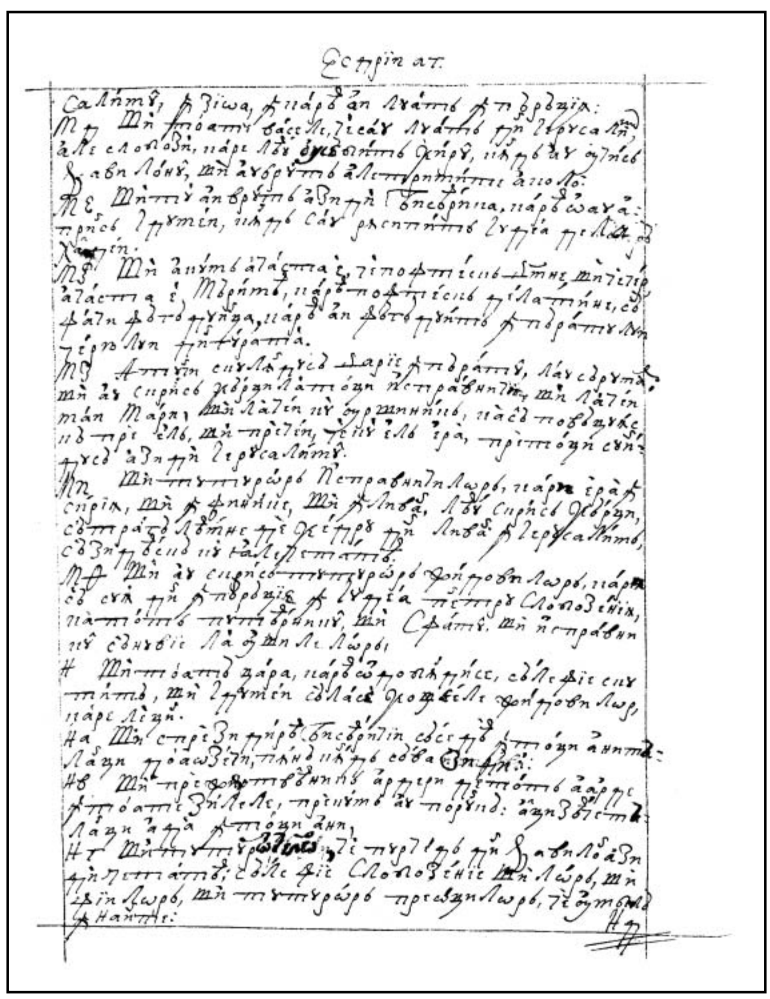
240v

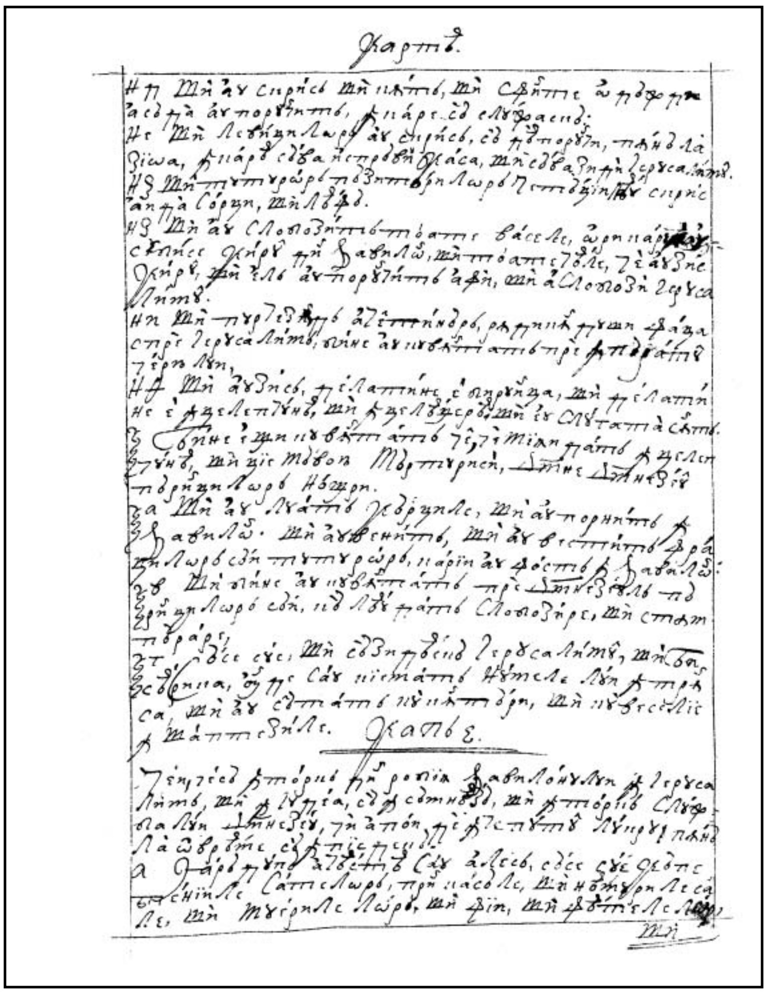
241r

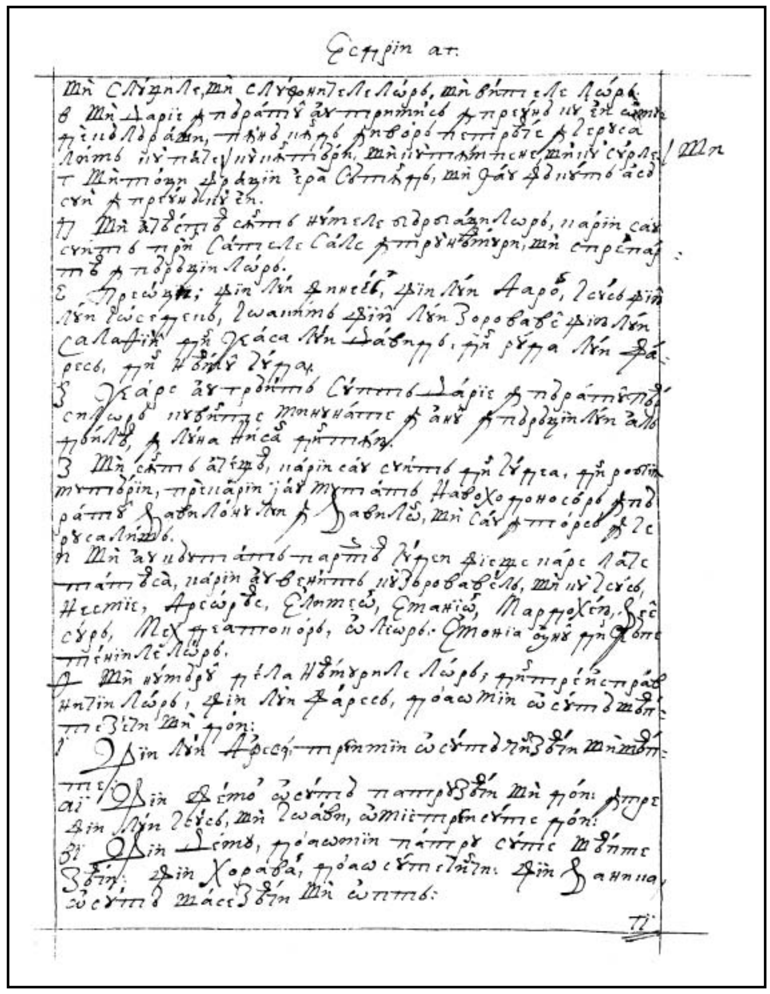
241v

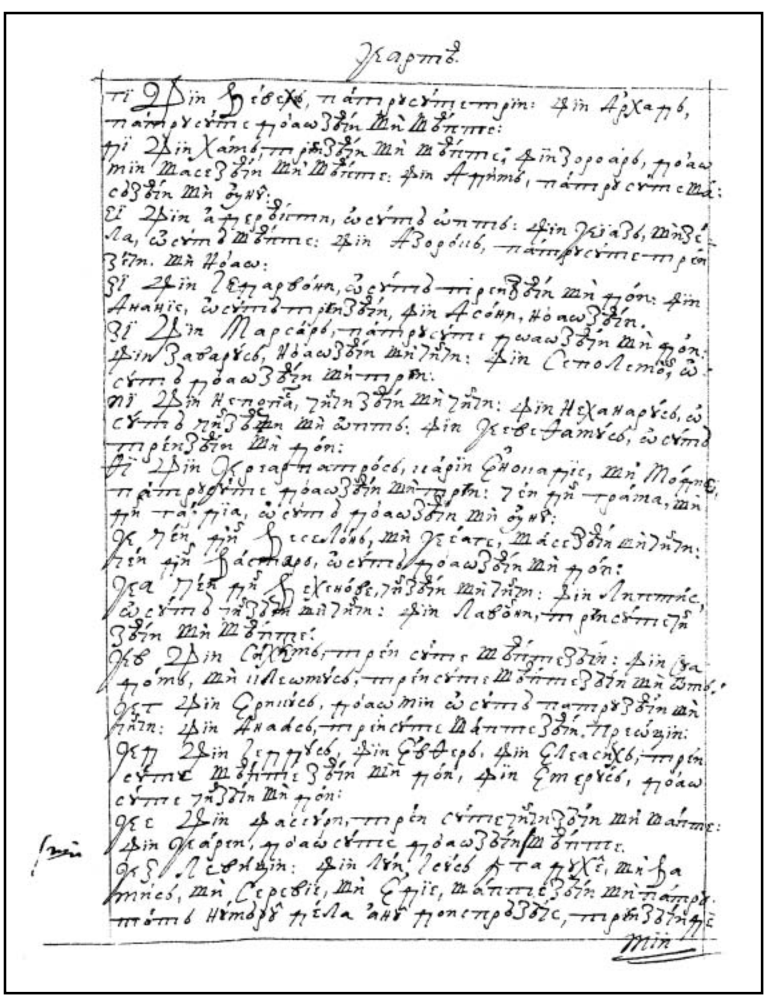
242r

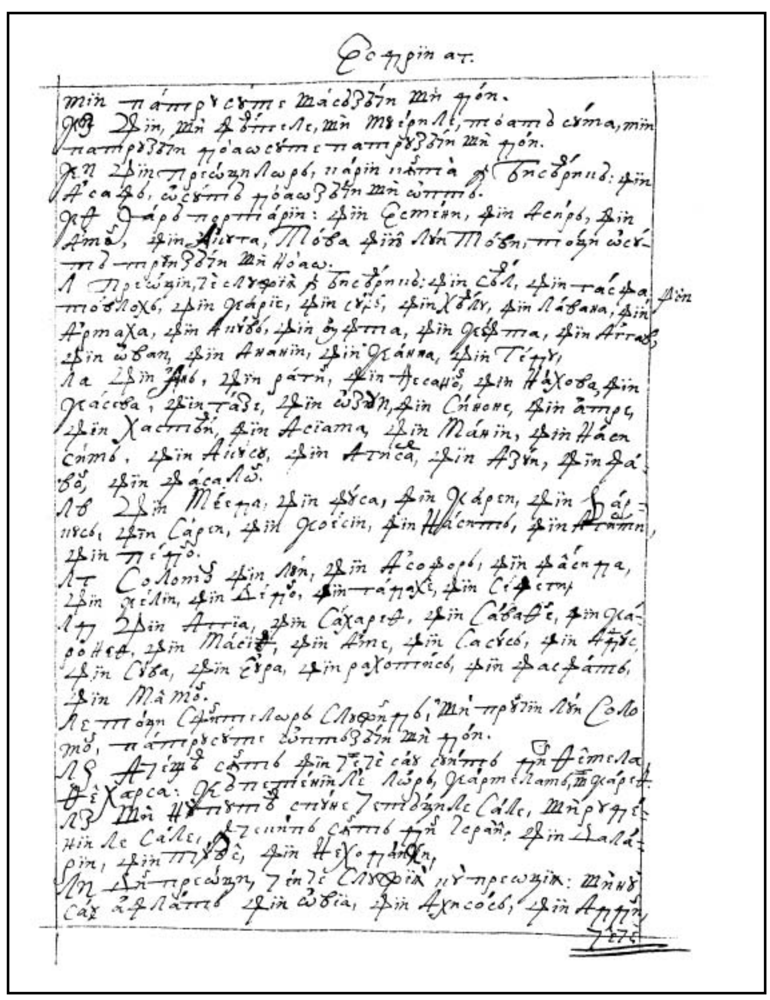
242v

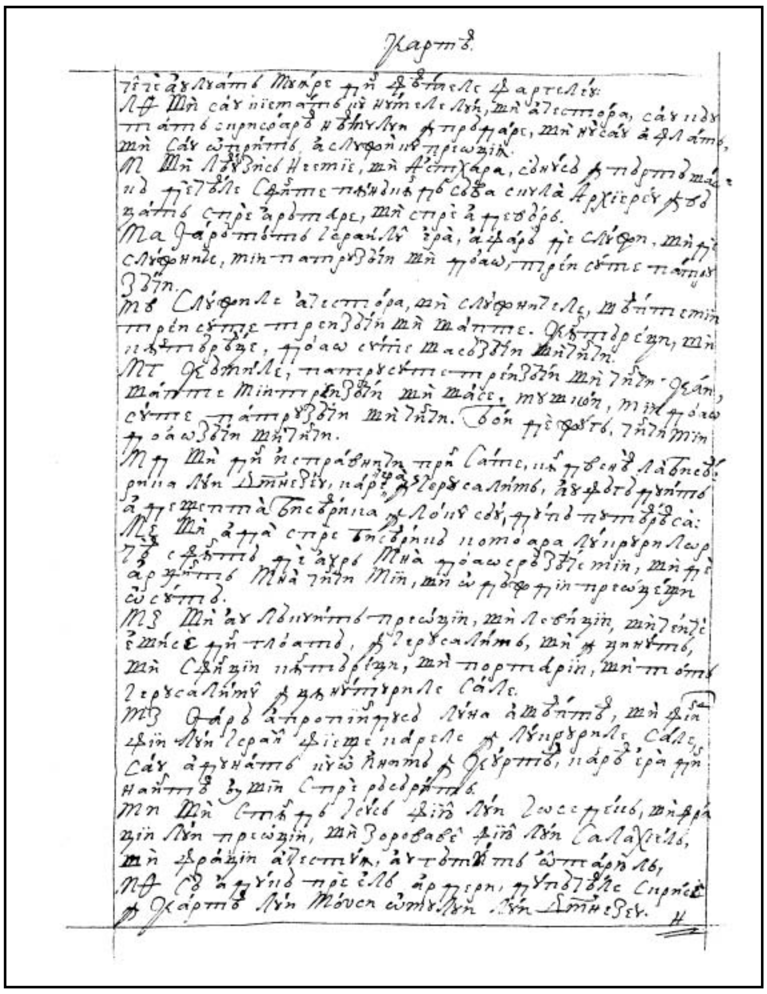
243r

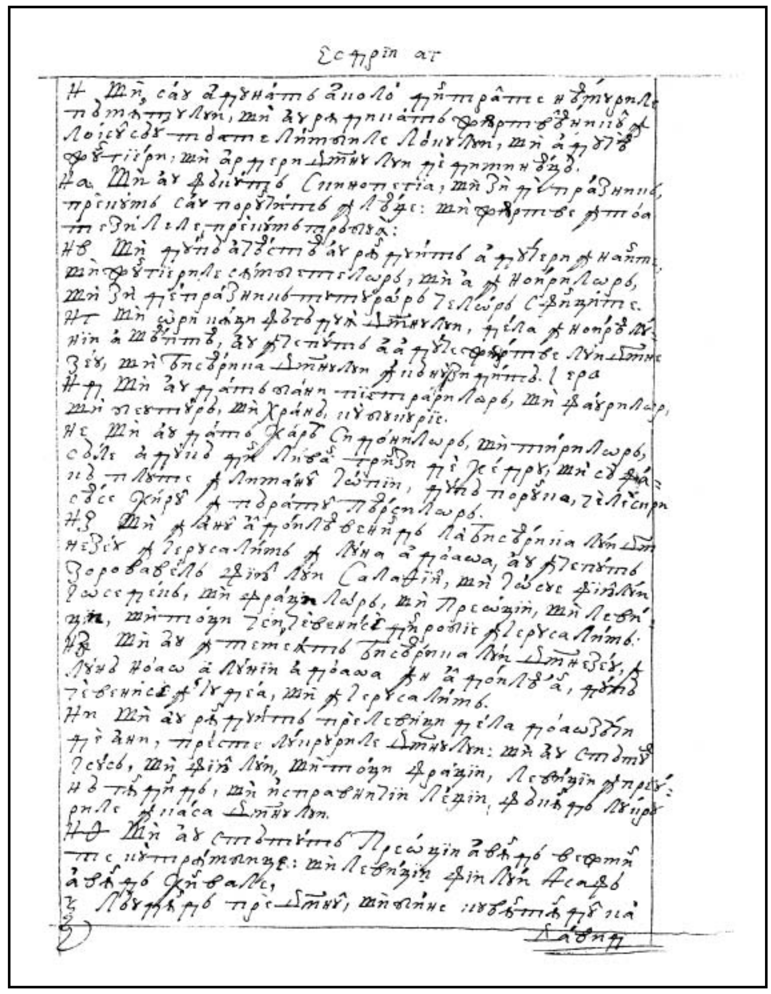
243v

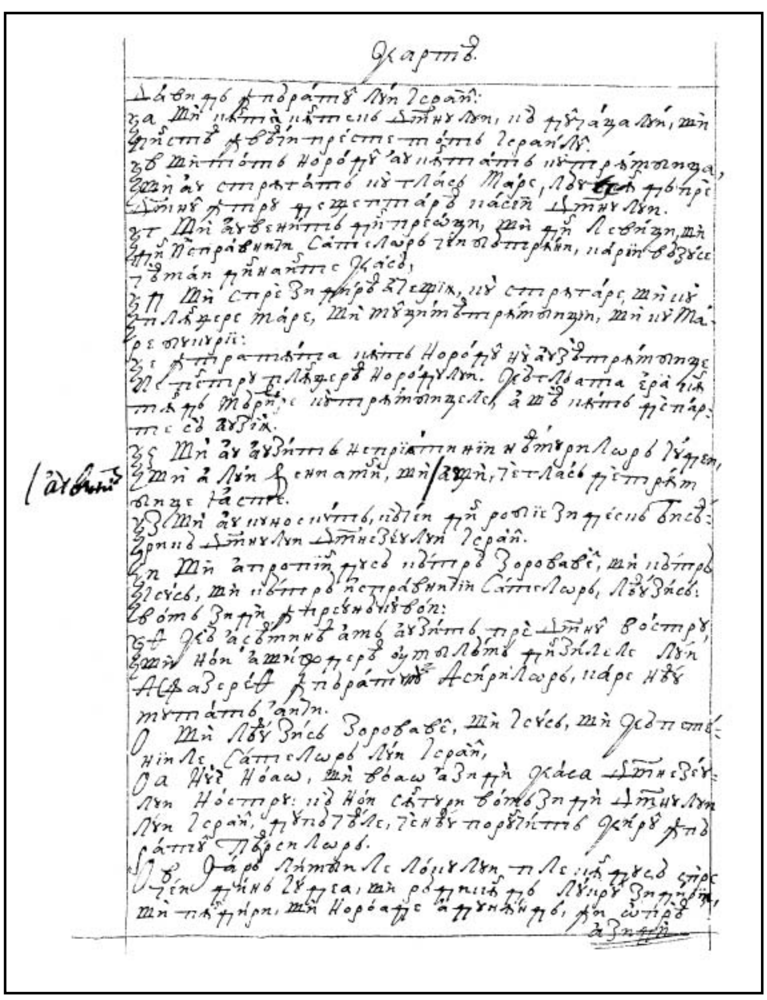
244r

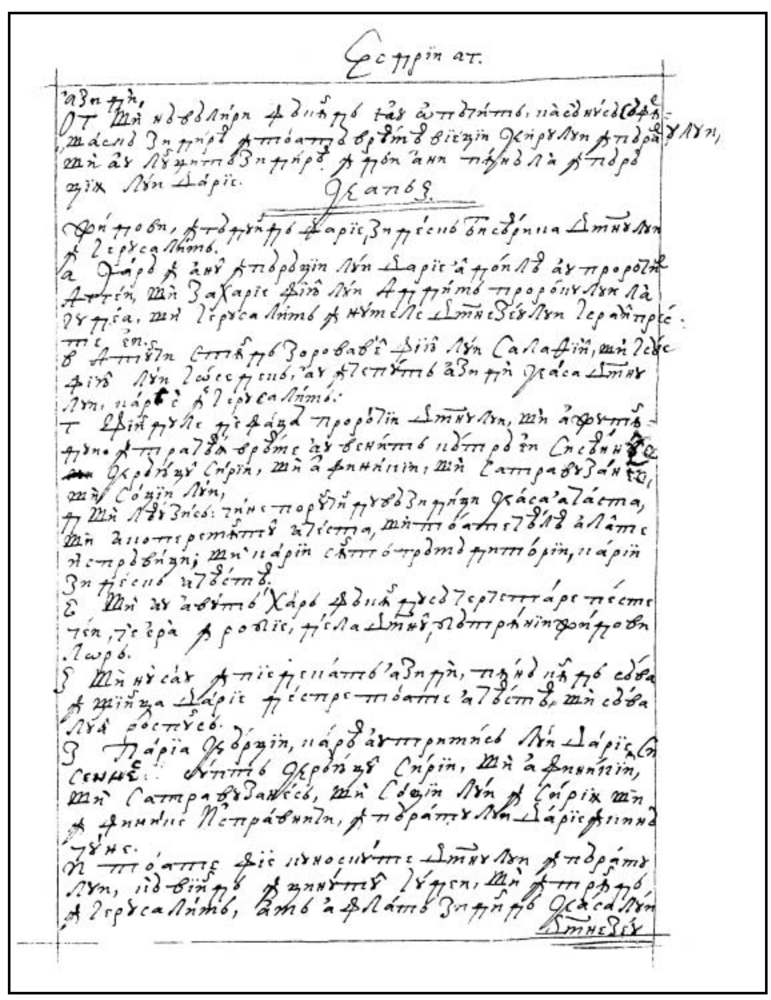
244v

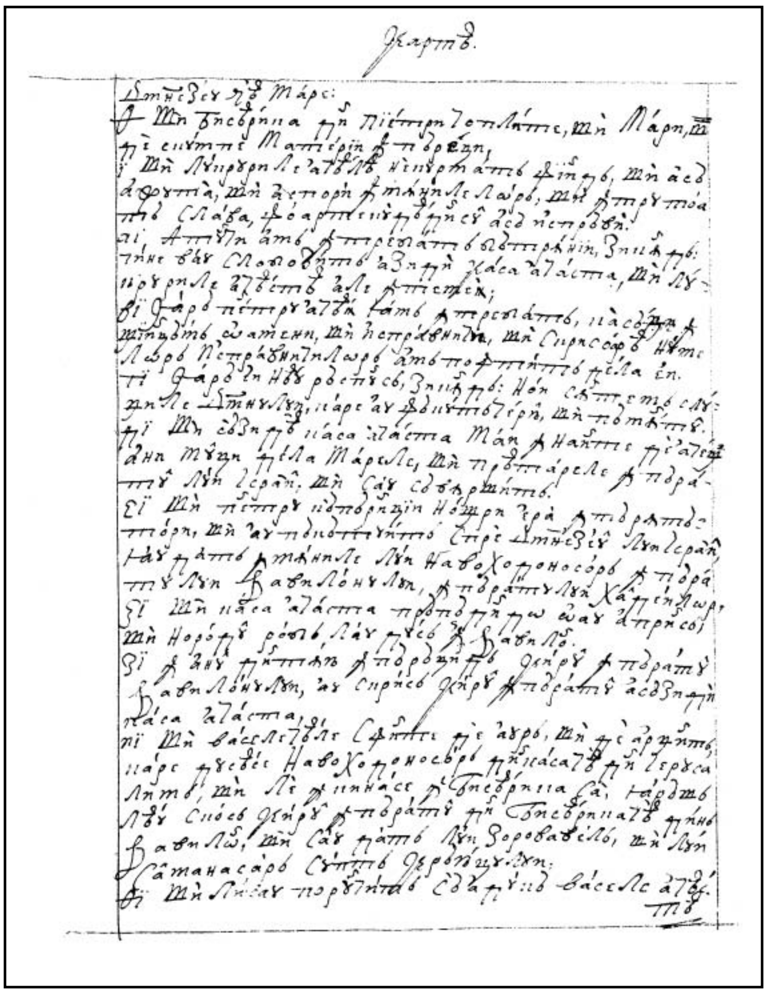
245r

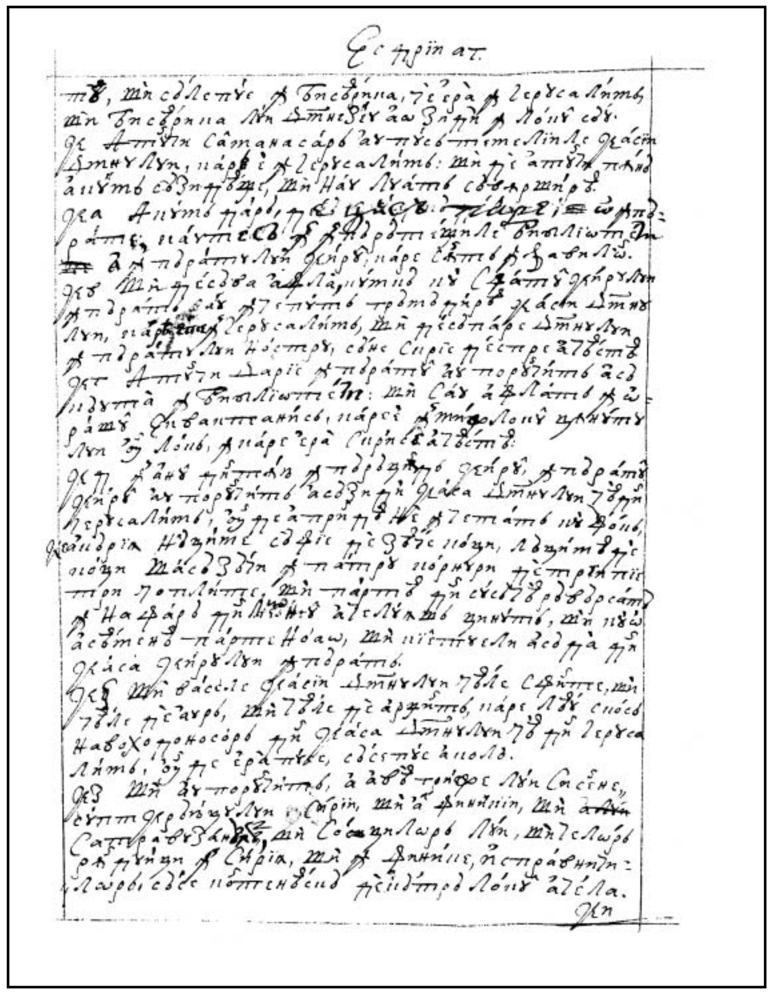

245v

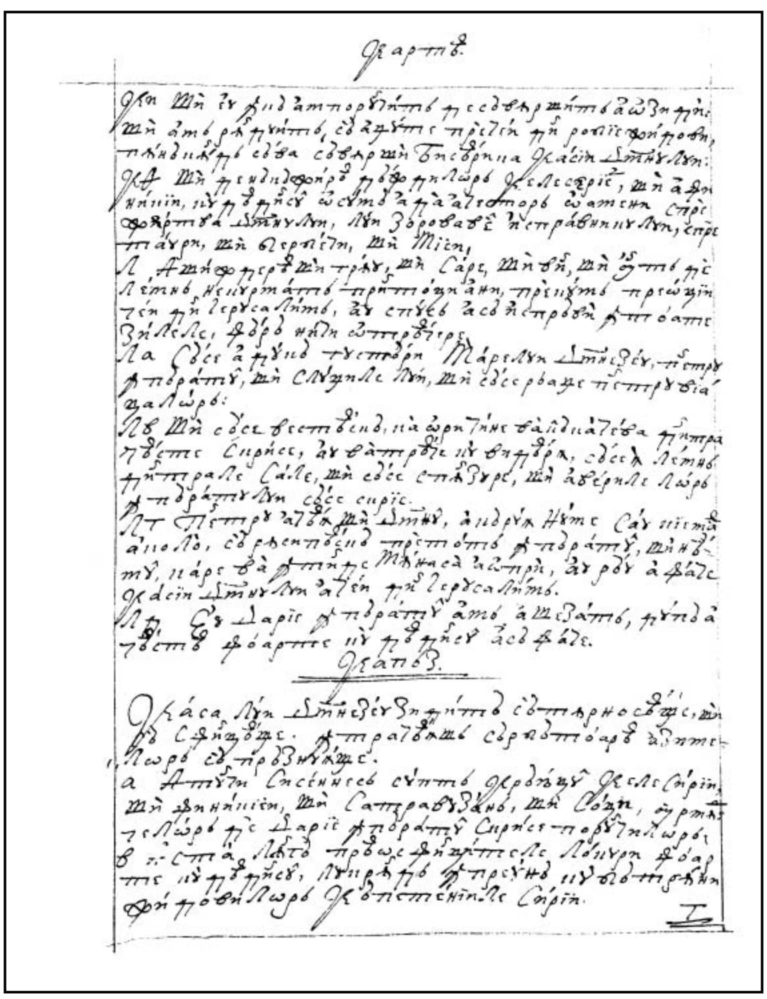
246r

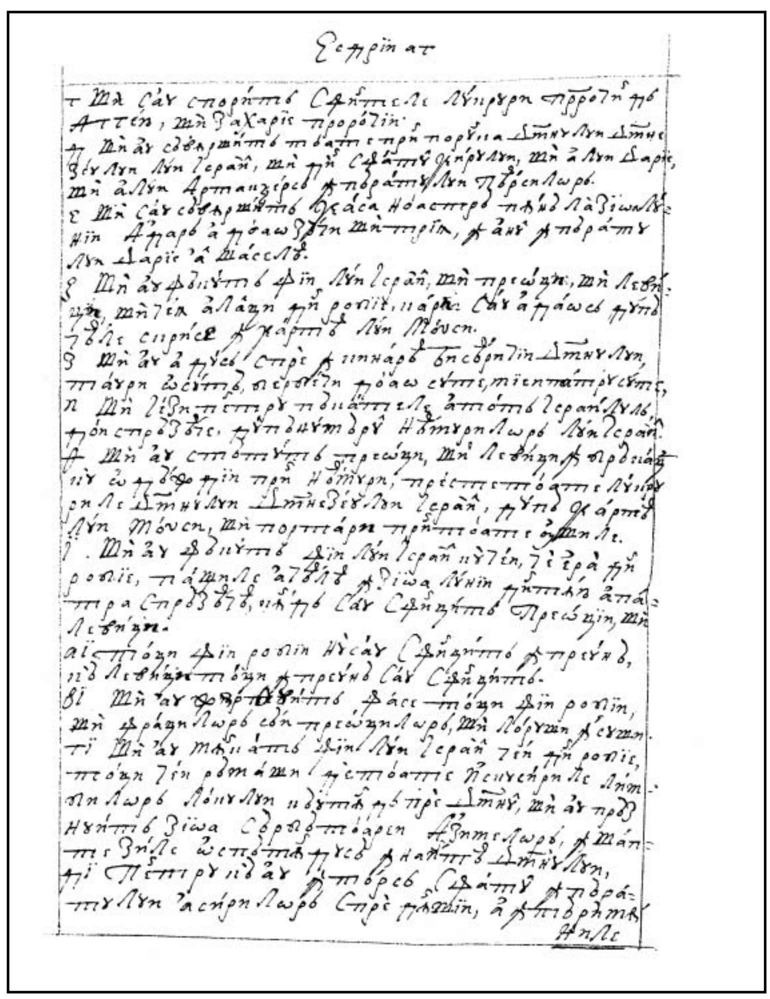

246v

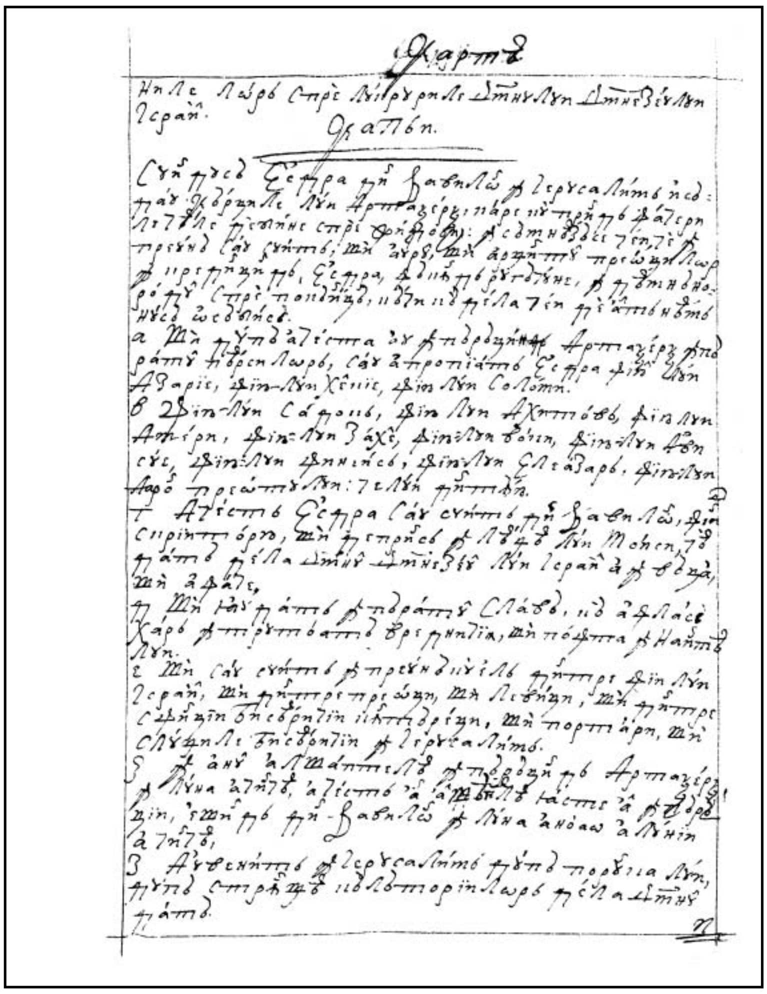
247r

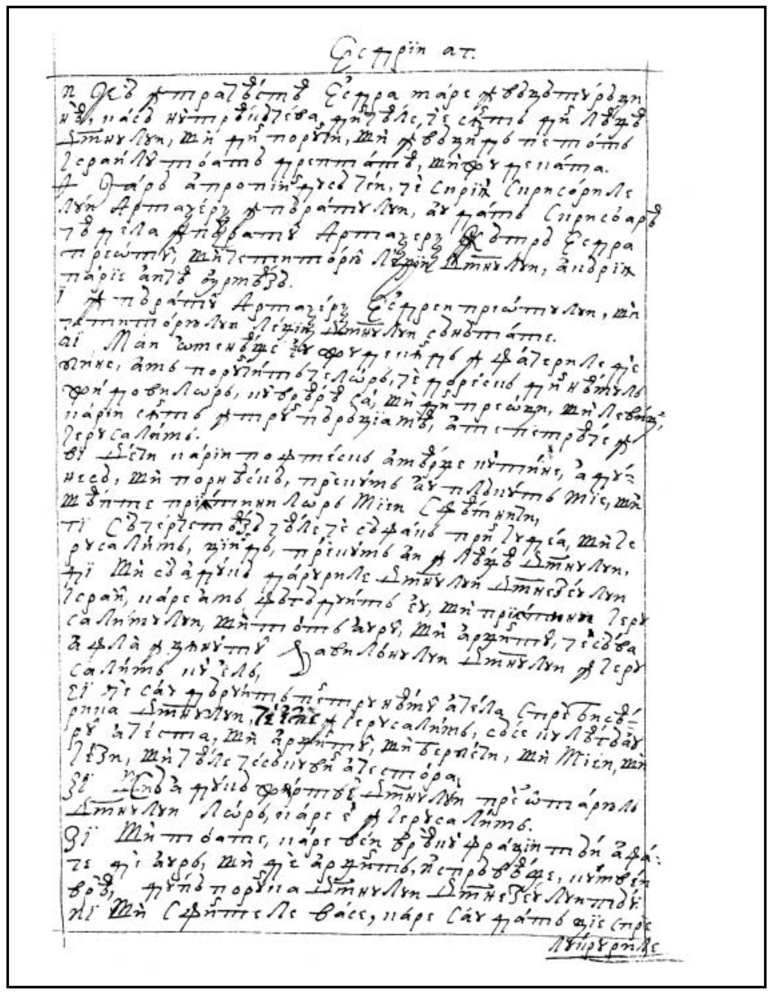

247v

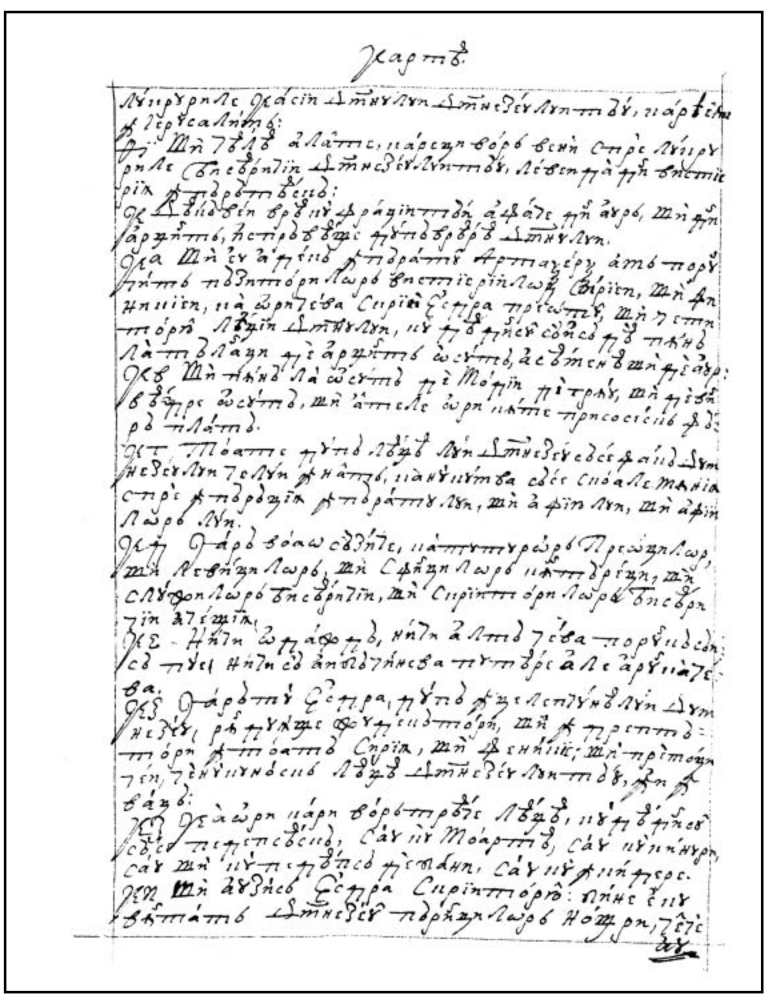
248r

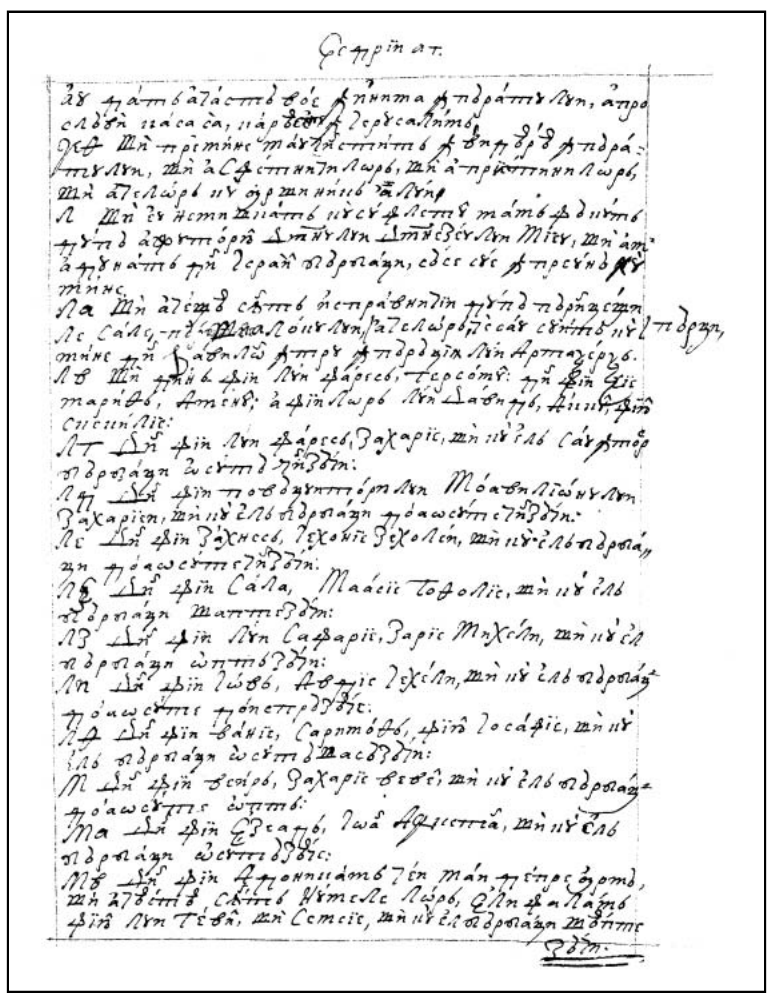
248v

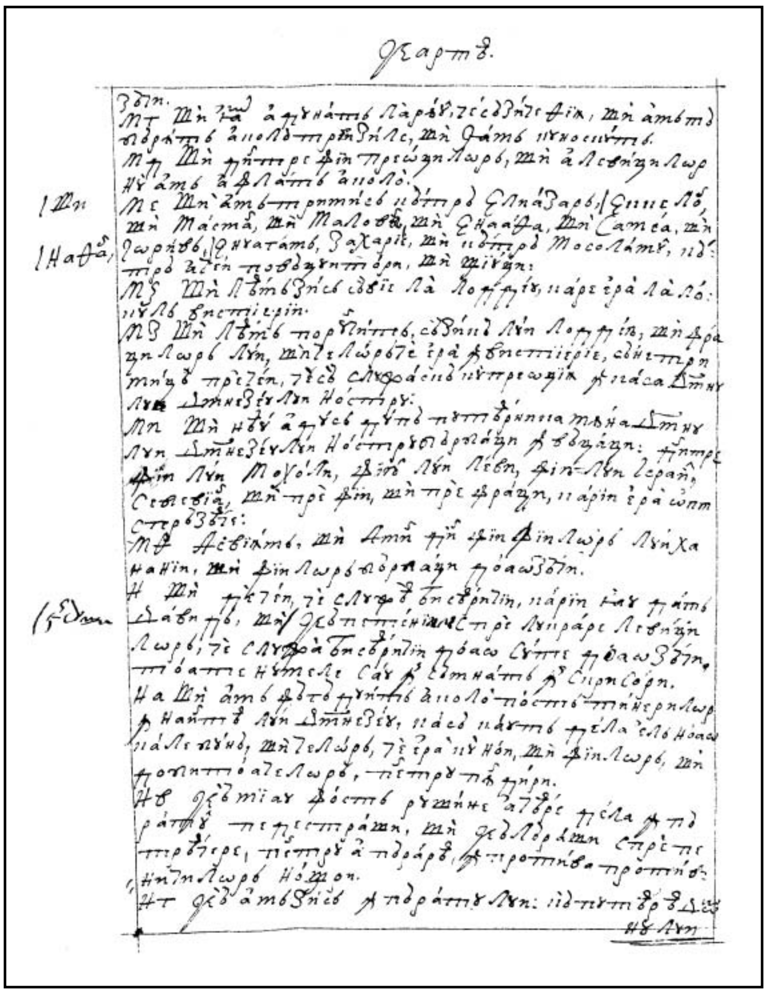
249r

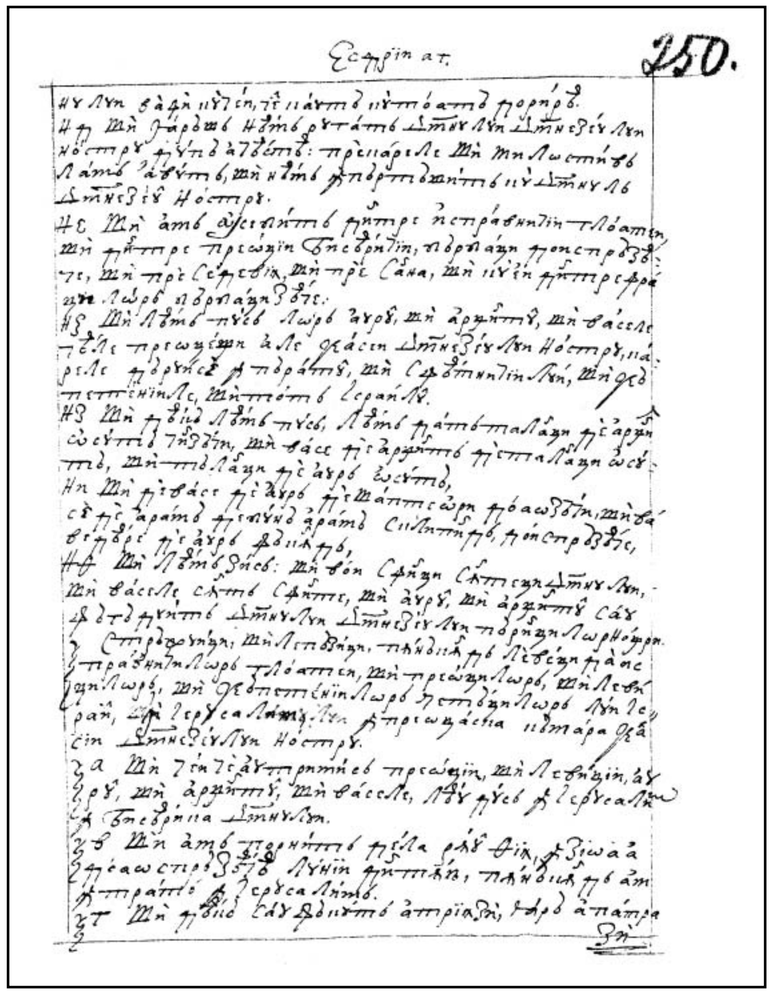
249v

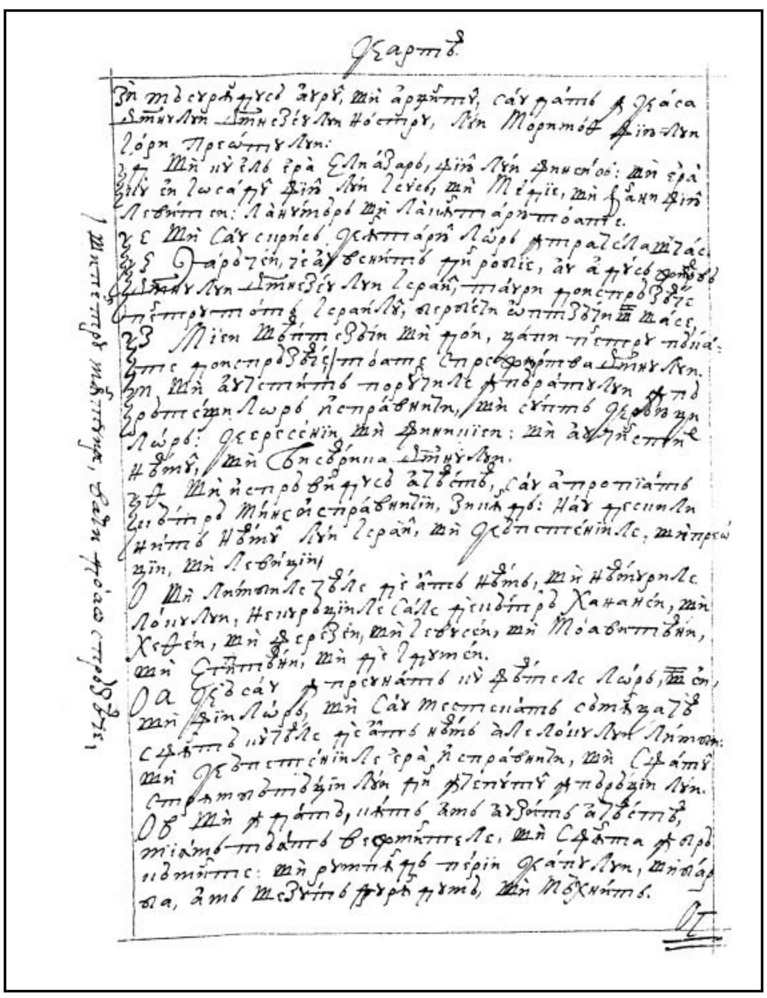
250r

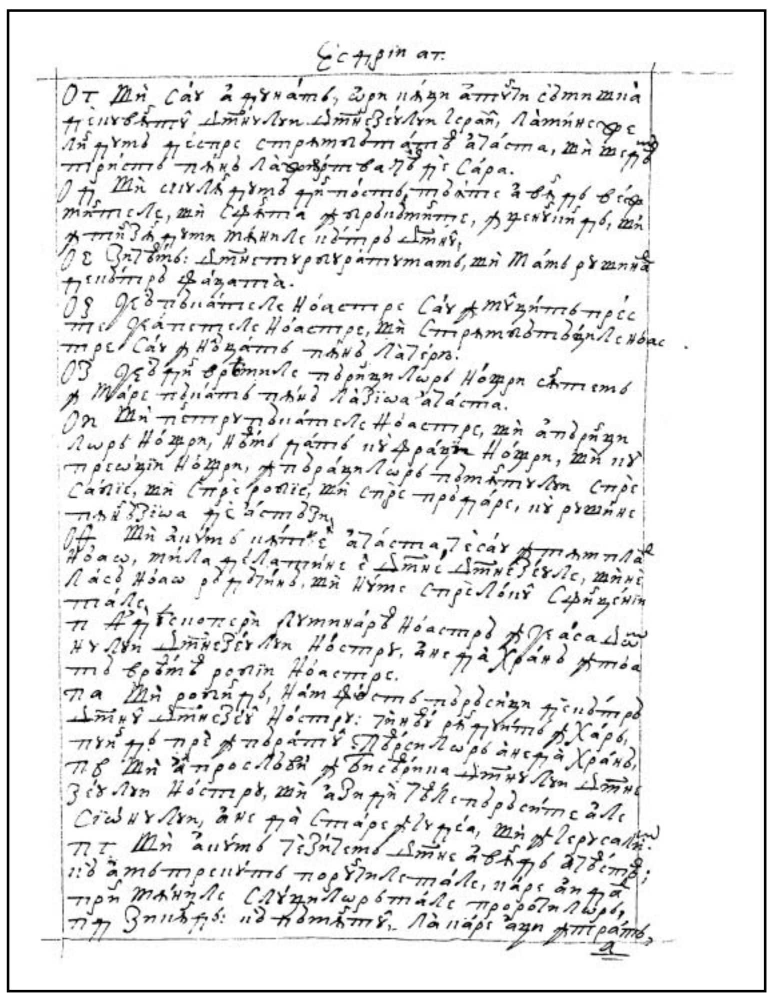
250v

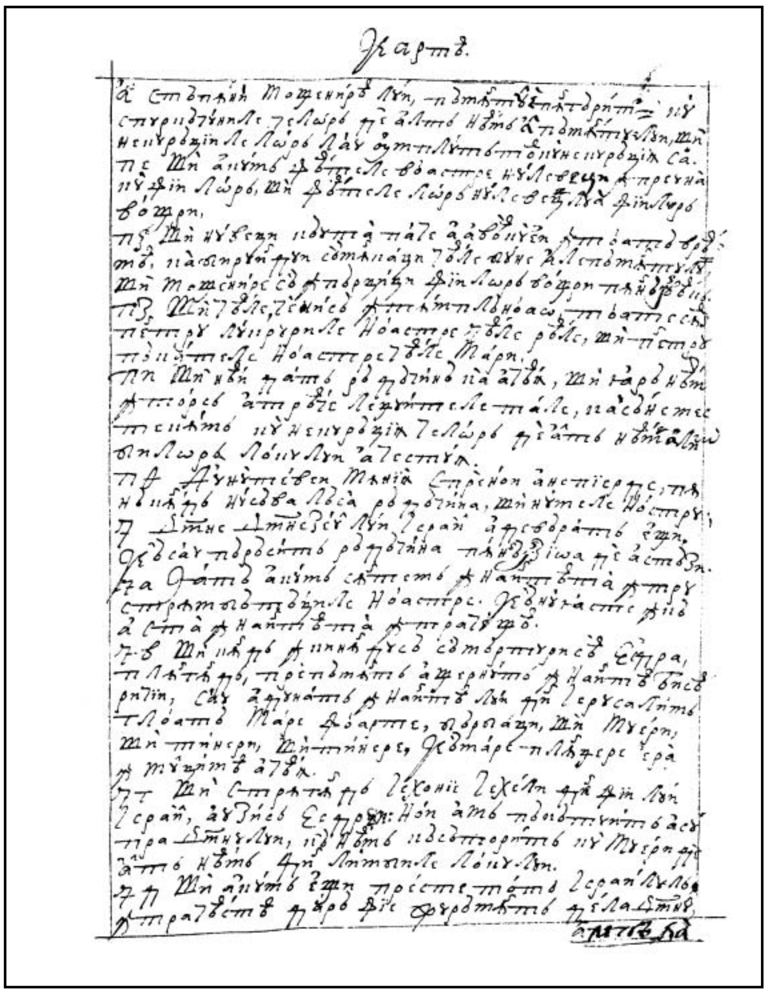
251r

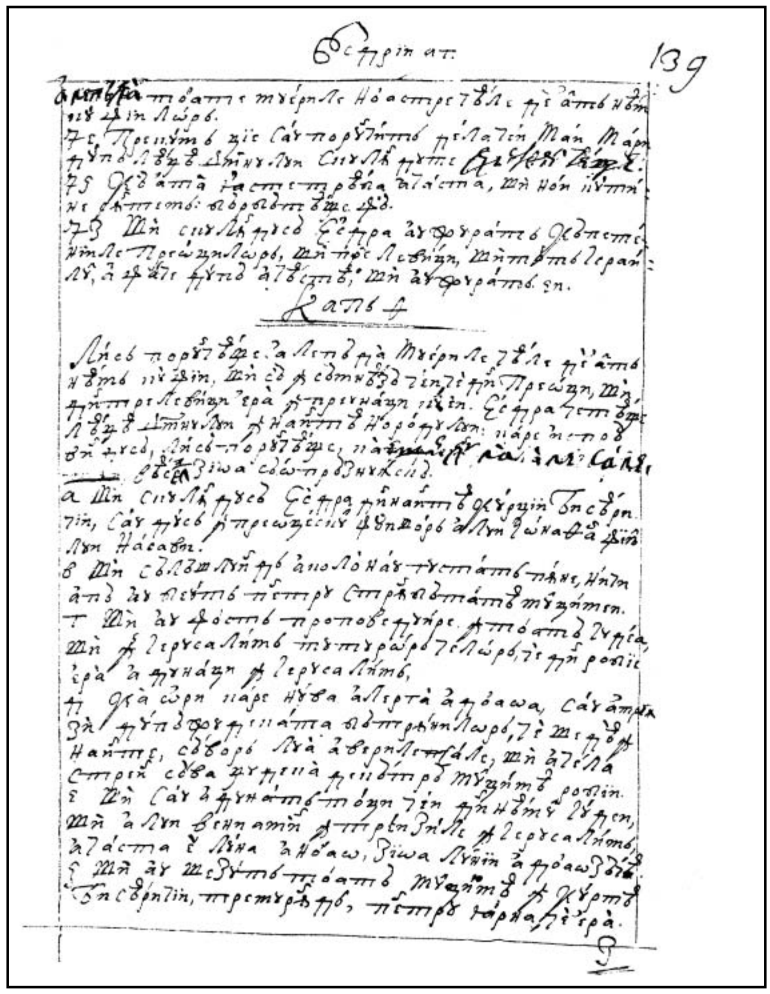
251v

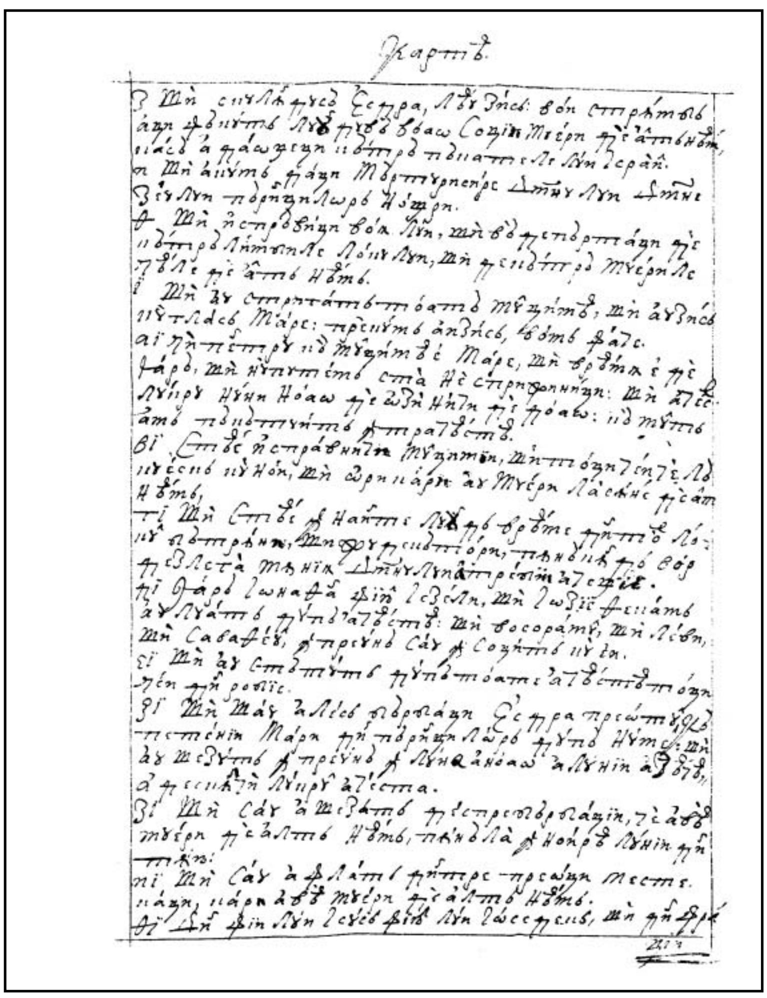
252r

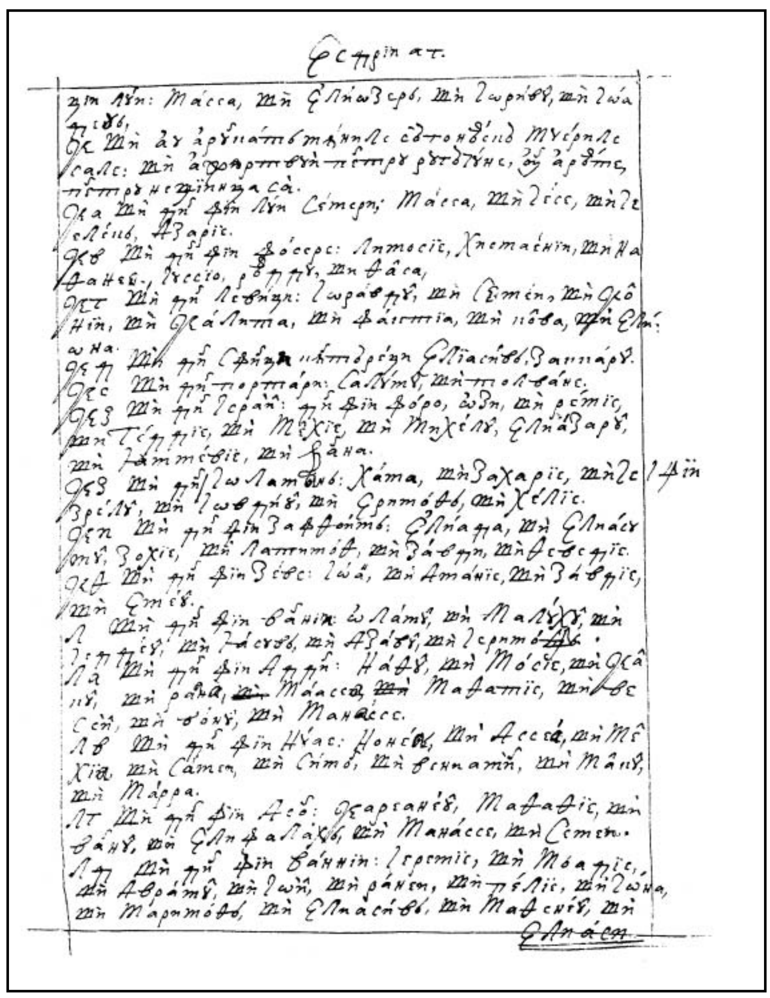
252v

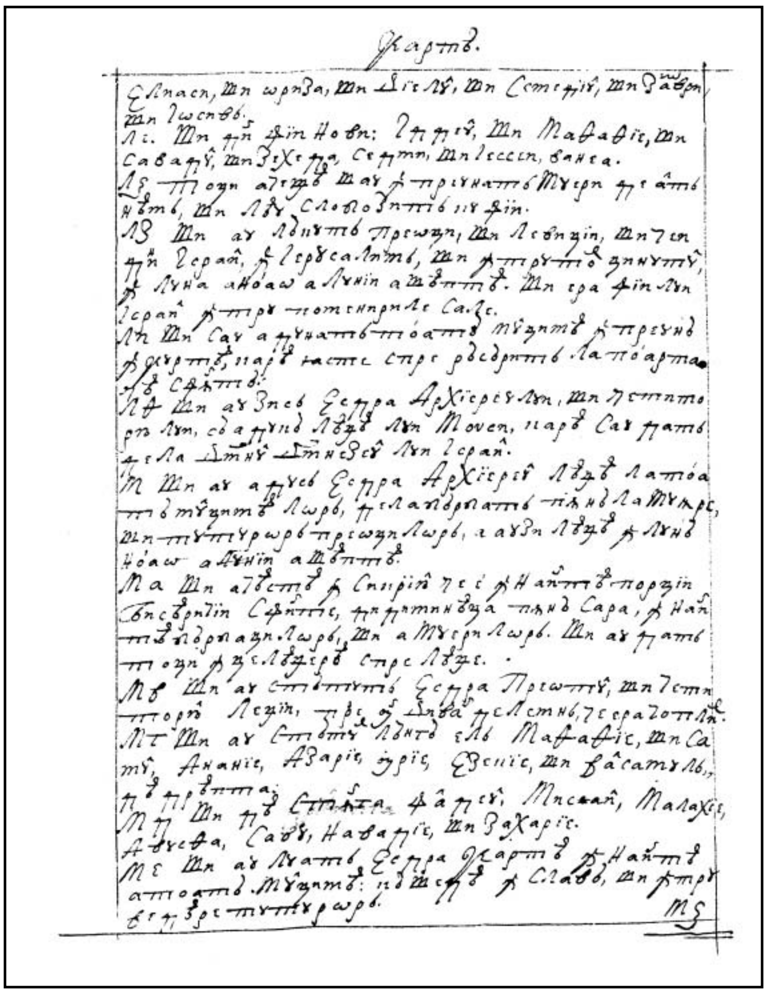
253r

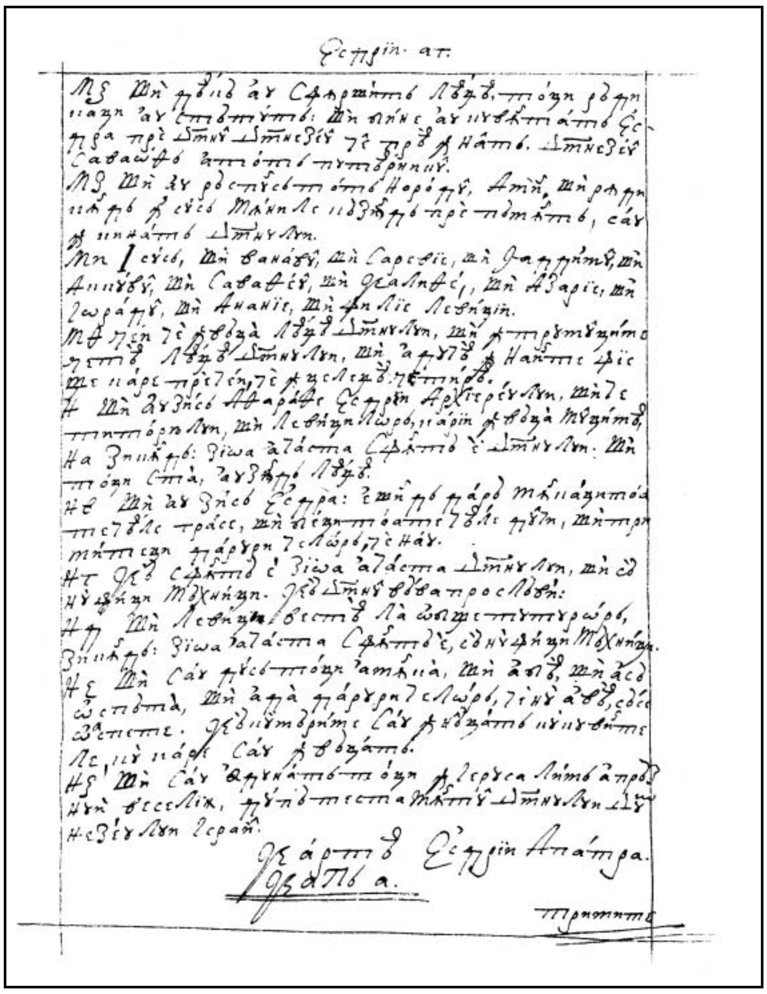
253v

254r

254v

255r

CARTEA ESDRII A PATRA

Cap 1|

255v *Trimite-să Esdra de la Domnul pentru multe faceri de bine pre nemulţămitorii jidovi a-i probozi.*

1. Cartea Esdrii prorocului a doao fiiului Sarei, fiiului Azarei, fiiului Helchie, fiiului Sadanie, fiiului Sadoc, Ahitov,
2. Fiiului Ahie, fiiului Fineis, fiiului Heli, fiiului Amerie, fiiului Asiel, fiiului Marimoth, fiiului Arna, fiiului Ozie, fiiului Vorith, fiiului Avisei, fiiului Fineis, fiiului Eleazar,
3. Fiiului Aaron din neamul Levii, care au fost rob în ţinutul medilor, întru împărăţiia lui Artaxerx, împăratului pearsilor.
4. „Şi au fost cuvântul Domnului către mine, zicând:
5. «Mergi şi vesteaşte norodului Mieu faptele lor şi fiilor lor strâmbătăţile care au făcut împrotiva Mea, să vestească nepoţilor
6. Că păcatele părinţilor lor în ei au crescut, că uitându-să de Mine, au jirtvuit dumnezeilor streini.
7. Au nu Eu i-am scos din pământul Eghiptului, din casa robiii? Iară ei M-au întărâtat şi sfaturile Meale le-au urgisit.
8. Iară tu scutură coama capului tău şi aruncă toate realele preste ei, pentru că n-au ascultat de leagea Mea, iară norodul e neînvăţat.
9. Până când îi voiu suferi, cărora atâtea faceri de bine le-am dăruit?
10. Mulţi împăraţi pentru ei am prăpădit; pre Faraon cu slugile sale şi toată oastea lui o am bătut.

256r 11. Toate limbile de către faţa lor le-am || pierdut, şi de la răsărit noroadele a doao ţări, a Tirului şi a Sidonului, am râsipit şi toţi protivnicii lor i-am omorât.
12. Iară tu grăiaşte către ei, zicând: 'Aceastea zice Domnul:
13. Eu, adecă pre voi prin mare v-am trecut şi uliţe voao întâiu întărite v-am pus înainte, povăţuitoriu v-am dat pre Moisi şi pre Aaron preot.
14. Lumină voao prin stâlp de foc v-am pus înainte şi mari minuni am făcut între voi, iară voi v-aţi uitat de Mine, zice Domnul'».
15. Aceastea zice Domnul Atotputearnicul: «Păturnichea voao spre sămn au fost, tabăra voao spre apărare v-am dat şi acolo aţi murmurat.
16. Şi v-aţi izbândit în numele Mieu din pierderea nepriiatinilor voştri, ci încă până acum aţi murmurat.
17. Unde sânt facerile de bine ce v-am dăruit? Au nu în pustie, când flămânzeaţi, aţi strâgat către Mine,
18. Zicând: 'La ce ne-ai adus în pustiia aceasta, a ne omorî? Mai bine era noao a sluji eghipteanilor decât a muri în pustiia aceasta!'
19. Eu M-am milostivit spre suspinele voastre şi v-am dat mană spre hrană, pâine îngerească aţi mâncat.
20. Au nu, când însătaţi piatra am tăiat şi au curs ape spre săturare? Pentru zăduhuri, cu frunză de copaciu v-am acoperit.
21. Împărţitu-v-am pământurile ceale grase, hananeii şi ferezeii şi filisteii de către faţa voastră i-am lepădat. Ce încă vă voiu face?» zice Domnul. |

256v 22. Aceastea zice Domnul Atotputearnicul: «În pustie fiind, în râul amorreului, sătioşi şi blăstămând numele Mieu,
23. Nu foc pentru blăstămuri v-am dat, ci aruncând un lemn în apă, dulce am făcut râul.
24. Ce-ţi voiu face, Iacov? N-ai vrut a asculta, Iudo. Treace-voiu la alte limbi şi voiu da lor numele Mieu, să păzască legiuitele Meale.
25. Pentru că M-aţi părăsit şi Eu vă voiu părăsi. Cerând voi de la Mine milă, nu vă voiu milui.
26. Când Mă veţi chema, Eu nu vă voiu asculta; că aţi întinat mânile voastre cu sânge şi picioarele voastre neleaneşe sânt a face ucideri.
27. Nu ca când M-aţi fi părăsit pre Mine, ci pre voi», zice Domnul.
28. Aceastea zice Domnul Atotputearnicul: «Au Eu nu v-am rugat, ca tatăl pre fii şi ca maica pre fiice şi ca doica pre mititeii săi,
29. Să-Mi fiţi spre norod, şi Eu voao spre Dumnezeu şi voi Mie spre fii, şi Eu voao spre tată?
30. Aşa v-am strâns, ca găina puii săi supt arepile sale; iară acum, ce voiu face voao? Lepăda-vă-voiu de la faţa Mea.

31. Jârtvă când îm veți aduce, întoarce-voiu fața Mea de către voi, că zilele voastre ceale de sărbătoare și înnoirile și tăierile împrejur le-am lăpădat.
32. Eu am tremis slugile Meale, prorocii, la voi, carii luându-i, i-ați omorât și ați măcelărit trupurile lor, a cărora sânge îl voiu căuta», zice Domnul.
33. Aceastea zice Domnul Atotputearnicul: «Casa voastră s-au pustiit; arunca-vă-voiu ca vântul pozdărâia.
34. Și fiii rodire nu vor face, că porunca Mea o au părăsit și ce e rău înaintea Mea au făcut. ||
35. Da-voiu casele voastre norodului ce vine, carii neauzându-Mă, cred. Cărora seamne nu le-am arătat, vor face ceale ce am poruncit. 257r
36. Prorocii n-au văzut, și-ș vor aduce aminte de strâmbătățile lor.
37. Mărturisesc darul norodului ce vine, a căruia mititei săltează cu veselie, nevăzându-Mă cu ochii cei trupești, ci cu duhul crezând ceale ce am zis.
38. Și acum, frate, priveaște ce slavă, și vezi norodul ce vine de la răsărit,
39. Cărora le voiu da povățuirea lui Avraam, Isaac și Iacov și Osei și Amos și Mihei și Ioil și Avdei și a Ionei
40. Și a lui Naum și Avacum și Sofoniei și Agghei, Zahariei și a lui Malahie, carele și îngerul Domnului s-au chemat».

Cap 2

Sinagoga supt chip de maică să cheamă de către răotățile sale la viață mai dreaptă.

1. Aceastea zice Domnul: «Eu am scos norodul acesta din robie, cărora porunci le-am dat prin slugile Meale, prorocii, pre carii n-au vrut a-i auzi, ci zădarnice au făcut sfaturile Meale.
2. Maica ceaea ce i-au născut le zicea: 'Duceți-vă, fiilor, că eu văduvă sânt și părăsită.
3. Crescutu-v-am cu veselie și v-am pierdut cu jale și cu întristare, că ați păcătuit înaintea Domnului, Dumnezeului nostru, și ce e rău înaintea Lui ați făcut.
4. Iară acum ce vă voiu face? Eu văduvă sânt și părăsită; duceți-vă, fiilor, și ceareți de la Domnul milă.
5. Iară eu pre Tine, Tată, martor Te chem pentru maica fiilor carii n-au vrut a țânea testamântul mieu,
6. Să le dai rușinare, și maica lor spre răpire, ca să nu fie neamul lor'. |
7. Răsipească-să între limbi numele lor, șteargă-să de pre pământ, că au urgisit taina Mea. 257v
8. Amar ție, Assur, cel ce ascunzi pre cei strâmbi lângă tine! Neam rău, adu-ți aminte ce am făcut Sodomului și Gomorului,
9. A cărora pământ zace hâlmuri de rășină și în grămăzi de cenușe. Așa voiu da pre cei ce nu M-au auzit», zice Domnul Atotputearnicul.
10. Aceastea zice Domnul către Esdra: «Vesteaște norodului Mieu că le voiu da împărăția Ierusalimului, carea eram să o dau lui Israil.
11. Și voiu lua Mie slava lor și le voiu da corturile ceale veacinice, care le gătisem lor.
12. Lemnul vieții le va fi spre mirosul ungerii și nu să vor osteni, nici să vor obosi.
13. Duceți-vă și veți lua; ceareți-vă zile puține, să se zăbovească. Acum s-au gătit voao împărățiia; preveghiați!
14. Mărturiseaște, ceriule și pământule, că am zdrobit răul și am zidit binele, că viu sânt Eu, zice Domnul.
15. Maică, îmbrățășază fiii tăi și-i creaște cu veselie; ca porumbița întăreaște picioarele lor, că te-am ales, zice Domnul.
16. Și voiu deștepta morții din mormânturile sale și din mormânturi îi voiu scoate, că am cunoscut numele Mieu în Israil.
17. Să nu te temi, maica fiilor, că te-am ales, zice Domnul.
18. Trimite-voiu ție ajutoriu pre slugile Meale, Isaie și Ieremie, spre a cărora sfat am sfințit și ț-am gătit doisprăzeace pomi îngrecați cu multe fealiuri de roduri
19. Și atâteaș izvoară curgând lapte și miiare și munți nemăsurați șapte, având trandafir și crin, întru carii de bucurie voiu umplea fiii tăi. ||
20. Văduva o îndrepteează, săracului judecă, lipsitului dă, săracul apără, golul îmbracă. 258r
21. Pre cel frâmt și slab grijaște, de șchiop să nu râzi, sprijineaște ciungul, și orbul spre vedearea luminii Meale cuprinde.

22. Bătrânul şi tânărul între păreţii tăi ţine-i.
23. Morţii, unde-i vei găsi, însămnând îi îngroapă şi-ţi voiu da şedearea dintâi întru înviiare.
24. Poposeaşte şi odihneaşte, norodul Mieu, că va veni odihna ta!
25. Doică bună, doiceşte fiii tăi, întăreaşte picioarele lor.
26. Slugile ce ţ-am dat, nime dintre dânşii nu va peri, că Eu îi voiu căuta din numărul tău.
27. Să nu te osteneşti căci, când va veni zioa stoarcerii şi a strâmturii, alţii vor plânge şi trişti vor fi; iară tu veaselă şi multă vei fi.
28. Răvni-vor limbile şi nimic vor putea asupra ta, zice Domnul.
29. Mânile Meale te vor acoperi, ca să nu vază fiii tăi gheena.
30. Veseleaşte-te, maică, cu fiii tăi, că Eu te voiu scoate, zice Domnul.
31. De fiii tăi ce dorm adu-ţi aminte, că Eu îi voiu scoate din coastele pământului şi milă cu ei voiu face, că milostiv sânt, zice Domnul Atotputearnicul.
32. Îmbrăţişază născuţii tăi, până când viu şi le voiu da milă; că prisosesc izvoarăle Meale şi darul Mieu nu va scădea».
33. Eu, Esdra, poruncă am luat de la Domnul în muntele Oriv, să mărg cătră Israil; la carii venind, m-au lepădat şi au scuipit porunca Domnului.
34. Pentru aceaea voao vă zic, limbi ceale ce auziţi şi înţeleageţi: «Aşteptaţi păstoriul 258v vostru, | odihnă veacinică vă va da, că aproape e Cel ce la sfârşitul veacului va veni.
35. Fiţi gata spre răsplătirea împărăţiii, că lumină veacinică va lumina voao prin veacul vremii.
36. Fugiţi de umbra veacului acestuia, luaţi veseliia slavii voastre. Eu mărturisăsc la arătare pre Mântuitoriul mieu.
37. Darul cel închinat priimiţi şi vă veseliţi, mulţămind Celui ce v-au chemat la cereştile împărăţii.
38. Sculaţi-vă şi staţi şi vedeţi numărul celor însămnaţi în uspăţul Domnului.
39. Cei ce au trecut din umbra veacului strălucit de la Domnul au luat îmbrăcăminte.
40. Priimeaşte, Sioane, numărul tău şi închide străluciţii tăi, carii au plinit leagea Domnului;
41. A fiilor tăi, care pofteai, plin e numărul; roagă porunca Domnului, să se sfinţească norodul tău, cel chemat din început».
42. Eu, Esdra, am văzut în muntele Sionului gloată mare, carea nu o am putut număra, şi toţi cu cântări lăuda pre Domnul.
43. Şi în mijlocul lor era un tânăr cu stat înalt, mai rădicat preste toţi aceia, şi capetelor fieştecăruia le punea cununi şi mai vârtos să înălţa; iară eu mă ţineam de minune.
44. Atunci am întrebat îngerul şi am zis: «Cine sânt aceştia, Doamne?»
45. Care răspunzind, mi-au zis: «Aceştia sânt carii îmbrăcămintea cea muritoare o au desbrăcat şi cea nemuritoare au luat şi au mărturisit numele lui Dumnezeu; acum să încununează şi priimesc stâlpările».
46. Şi am zis îngerului: «Acel tinăr cine iaste, carele pune cununile şi stâlpările în mâni le dă?» ||
259r 47. Şi răspunzând mi-au zis: «Acesta e Fiiul lui Dumnezeu, pre Carele în viaţă L-au mărturisit». Iară eu a-i mări am început, carii tare au stătut pentru numele Domnului.
48. Atunci mi-au zis îngerul: «Mergi, vesteaşte norodului mieu, ce fealiu şi câte minuni a Domnului Dumnezeu ai văzut».

Cap 3

În toate rămăşiţele lui Adam, şi mai vârtos în necredincioasele limbi, prisoseaşte răotatea.

1. În anul căderii cetăţii al treizăcilea eram în Vavilon şi m-am turburat, în culcuşul mieu zăcând şi gândurile meale să suia preste inima mea.
2. Căci că am văzut părăsirea Sionului şi prisosirea celor ce lăcuia în Vavilon.
3. Şi s-au vânturat duhul mieu foarte şi am început a grăi cătră Cel Preaînalt cuvinte grijnice.
4. Şi am zis: «O, Stăpâne Doamne, Tu ai zis din început, când ai zidit pământul, şi aceasta sângur, şi ai poruncit norodului,
5. Şi ai dat lui Adam trup muritoriu. Ci şi acela închipuirea mânilor Tale era, şi ai suflat preste el duhul vieţii şi s-au făcut viu înaintea Ta.
6. Şi l-ai băgat în raiul care-l sădise dreapta Ta mai nainte de a veni pământul.

7. Şi acestuia i-ai poruncit să iubească calea Ta şi o au trecut; şi îndată ai rânduit într-însul moarte şi în neamurile lui; şi s-au născut limbi şi neamuri şi noroade şi rudenii, cărora nu e număr.

8. Şi au umblat fieştecare neam în vrearea sa şi ceale de mirare făcea înaintea Ta | şi urgisea poruncile Tale. 259v

9. Şi iarăşi în vreami ai adus potopul preste cei ce lăcuia în lume şi i-ai pierdut.

10. Şi s-au făcut în fieştecare dintr-înşii, precum lui Adam a muri, aşa celora potopul.

11. Şi ai lăsat unul dintr-aceia, pre Noe cu casa sa, şi dintr-însul drepţi toţi.

12. Şi au fost deacă au început a să înmulţi cei ce lăcuia pre pământ, şi au înmulţit fii şi noroade şi limbi multe. Şi au început iarăşi a face nelegiuire mai mult decât cei dintâi.

13. Şi au fost când făcea ei strâmbătate înaintea Ta, Ţ-ai ales un bărbat dintr-înşii, a căruia nume era Avraam.

14. Şi l-ai iubit şi ai arătat lui unuia vrearea Ta.

15. Şi i-ai aşezat testamânt veacinic, şi i-ai zis că niciodată vei părăsi sămânţa lui. Şi i-ai dat pre Isaac, şi lui Isaac i-ai dat pre Iacov şi Isav.

16. Şi ai usebit Ţie pre Iacov, iară pre Isav l-ai despărţit; şi s-au făcut Iacov spre mulţime mare.

17. Şi au fost când scoteai sămânţa lui din Eghipt, i-ai adus pre muntele Sinai.

18. Şi ai plecat ceriurile şi ai aşezat pământul şi ai cutremurat lumea şi a tremura ai făcut adâncurile şi ai turburat veacul.

19. Şi au trecut slava Ta prin patru porţi: a focului, a cutremurului, a duhului şi a gerului, ca să dai săminţiii lui Iacov leage şi neamului lui Israil, iubire. ||

20. Şi n-ai luat de la ei inima cea rea, ca să facă leagea Ta într-înşii roadă. 260r

21. Că inimă îndărăvnică purtând, întâiu Adam au trecut şi s-au învins, ci şi toţi cei ce dintr-însul s-au născut.

22. Şi au fost rămâitoare sămânţa, şi leagea cu inima norodului, cu răotatea rădăcinii; şi s-au depărtat ce e bun şi au rămas răul.

23. Şi au trecut vremi şi s-au săvârşit ani; şi ai deşteptat Ţie slugă cu nume David.

24. Şi i-ai zis să zidească cetatea numelui Tău şi să-ţi aducă într-însa tămâieri şi jârtve.

25. Şi au fost aceasta ani mulţi; şi au părăsit cei ce lăcuia în cetate,

26. Întru toate făcând precum au făcut Adam şi toate neamurile lui, că şi ei să slujea de inimă rea.

27. Şi ai dat cetatea Ta în mânile nepriiatinilor lor.

28. Au doară mai bune fac cei ce lăcuiesc în Vavilon? Şi pentru aceasta va stăpâni Sionul?

29. Fost-au când venisem aici şi văzusem nelegiuirile, a cărora nu e număr, şi, greşind mulţi, au văzut sufletul mieu într-acest an al treizeacilea; şi s-au petrecut inima mea.

30. Că am văzut cumu-i suferi pre ei păcătuind şi ai iertat celor ce necredincios să purta şi ai pierdut norodul Tău şi ai ţânut nepriiatinii Tăi şi n-ai arătat.

31. Nimic mi-am adus aminte cum tre|buie a să părăsi calea aceasta, au doară mai bune au făcut Vavilonul decât Sionul? 260v

32. Au alt neam Te-au cunoscut fără Israil? Au ce neam au crezut aşezământurilor Tale, ca Iacov?

33. A cărora plata nu s-au arătat, nici osteneala au rodit; că trecând am trecut prin limbi şi le-am văzut prisosind şi neaducându-şi aminte de poruncile Tale.

34. Acum, dară, măsură în cumpănă nelegiuirile noastre şi a celor ce lăcuiesc în lume; şi nu să va afla numele Tău fără în Israil.

35. Au când n-au păcătuit înaintea Ta cei ce lăcuiesc pre pământ? Au ce neam au ţinut aşea poruncile Tale?

36. Aceştia, adecă prin nume îi vei afla a fi păzit poruncile Tale, iară limbile nu le vei afla».

Cap 4

Să înfrânge a îndrăzneţului cercetătoriu cercarea, multe asămănări aducându-să.

1. Şi au răspuns cătră mine îngerul ce au fost trimis cătră mine, căruia numele Uriil,

2. Şi mi-au zis: «Ieşind cu gândurile au ieşit inima ta în lumea aceasta şi gândeşti a cuprinde calea Celui Preaînalt».

3. Şi am zis: «Aşa, domnul mieu». Şi mi-au răspuns şi au zis: «Trei căli a arăta ţie sânt trimis şi trei asămănări a pune înaintea ta,

4. Dintre carele, de-m vei spune mie una dintr-acealea, și eu ție voiu arăta calea carea dorești a vedea și te voiu învăța de unde e inima cea rea».

5. Și am zis: «Grăiaște, domnul mieu!» Și au zis către mine: «Mergi, cântăreaște-m
261r greota| | tea focului, au măsură mie suflarea vântului, au cheamă-mi înapoi zioa ce au trecut».

6. Și am răspuns și am zis: «Cine dintre născuți poate face, să mă întrebi despre aceastea?»

7. Și au zis către mine: «De aș fi întrebându-te, zicând: 'Câte lăcașuri sânt în inima mării, au câte vine sânt în începutul adâncului, au câte vine sânt spre tărie, au care sânt ieșirile raiului?'

8. Doară mi-ai zice: 'Întru adânc nu m-am pogorât, nici încă la iad, nici în ceriu m-am suit cândva'.

9. Iară acum nu te-am întrebat fără de foc și de vânt și de zi prin care ai trecut și de la carele nu te poți despărți; și nu mi-ai răspuns despre eale».

10. Și mi-au zis: «Tu, care sânt ale tale cu tine crescând din tinereațe, nu le poți cunoaște.

11. Și cum va putea cuprinde vasul tău calea Celui Preaînalt, și acum din afară strâcându-se lumea a înțeleage dovedita strâcăciune în fața mea?»

12. Și am zis: «Mai bine era noao a nu fi decât viețuind încă a trăi întru fărădelegi și a pătimi și a nu înțeleage pentru ce».

13. Și au răspuns către mine și au zis: «Mergând am mers la pădurea leamnelor câmpului; și au gândit gânduri

14. Și au zis: 'Veniți și să meargem și să facem la mare războiu, să se depearte dinnaintea noastră și să ne facem alte păduri'.

15. Asemenea și valurile mării au gândit gânduri și au zis: 'Veniți, suindu-ne să batem pădurile câmpului, ca și acolo să ne rânduim noao înșine altă țară'.

261v 16. Și au fost gândirea pădurii deșartă, | că au venit focul și o au mistuit.

17. Aseaminea și gândirea valurilor mării, că au stătut năsipul și o au oprit.

18. Că de ai fi judecătoriu acestora, pre care ai înceape a-l îndrepta au pre care a-l osândi?»

19. Și am răspuns și am zis: «Adevărat, deșartă gândire au gândit; că pământul s-au dat pădurii, și mării, loc a-și purta valurile sale».

20. Și au răspuns către mine și au zis: «Bine tu ai judecat și căci nu ț-ai judecat ție însuți.

21. Că precum pământul s-au dat pădurii și marea valurilor sale, așa cei ce lăcuiesc pre pământ numai ceale de pre pământ pot înțeleage, și cei de preste ceriu, ceale de preste nălțimea ceriului».

22. Și am răspuns și am zis: «Rogu-te, Doamne, să mi să dea sâmțirea înțeleagerii.

23. Că n-am vrut a întreba de ceale mai de sus ale Tale, ci din ceale ce trec printre noi în toate zilele. Pentru ce Israil s-au dat spre ocară limbilor? Pre care ai iubit, norodul s-au dat neamurilor celor necredincioase și leagea părinților noștrii spre perire s-au adus și nicăiri sânt scrise rânduieli.

24. Și am trecut din lume ca lăcustele și viața noastră e amețire și spaimă și nici sântem vreadnici a dobândi milă.

25. Iară ce va face numelui Său, ce s-au chemat preste noi?» Și de aceastea am întrebat:

26. Și au răspuns către mine și au zis: «De vei ispiti mai mult, adeasăori te vei mira; că grăbeaște veacul a treace

27. Și nu cuprinde a purta ceale ce în vreamile viitoare sânt puse drepților. Că plin de nedreptate e veacul acesta și de slăbiciuni. | |

262r 28. Iară despre ceale ce întrebi, voiu zice că s-au sămănat răul și încă n-au venit strâcarea lui.

29. Deci, de nu să va întoarce ce s-au sămănat și să va depărta locul unde s-au sămănat răul, nu va veni unde s-au sămănat binele,

30. Pentru că grăunțul sămânții reale s-au sămănat în inima lui Adam din început. Și câtă necredință au rodit până acum și rodeaște până va veni area?

31. Iară socoteaște la tine; grăunțul realei sămință câtă roadă de necredință au rodit?

32. Deacă să vor tăia spicele, cărora nu e număr, cât de mare ariia vor înceape a face?»

33. Și am răspuns și am zis: «În ce chip și când aceștea? Pentru ce puțâni și răi anii noștri?»

34. Și au răspuns către mine și mi-au zis: «Nu grăbi tu preste Cel Preaînalt. Că tu grăbești în zădar a fi preste El, că ieșirea gândurilor tale e multă.

35. Au despre aceasta au întrebat sufletele drepților în cămările sale, zicând: 'Până când nădăjduiesc așa? Și când va veni rodul arei simbriii noastre?'

36. Şi au răspuns la acealea Ieremiil Arhanghelul şi au zis: 'Când să va plini numărul sămințelor în voi, că în cumpănă au cântărit veacul.
37. Şi cu măsura au măsurat vreamile şi cu numărul au numărat vreamile şi nu le-au clătit, nici le-au deşteptat, până când să va plini mai nainte zisa măsură'».
38. Şi am răspuns şi am zis: «O, stăpânitoriule doamne, ci şi noi toţi sântem plini de necredinţă
39. Şi ca nu doară pentru noi să nu să umple | area drepţilor, pentru păcatele celor ce lăcuiesc pre pământ». 262v
40. Şi au răspuns către mine şi au zis: «Mergi şi întreabă pre cea povarnică de au plinit cândva lunile sale, putea-va încă zgăul ei ţinea naşterea întru sâneşi?»
41. Şi am zis: «Nu poate, Doamne». Şi au zis către mine: «În iad cămările sufletelor s-au asămănat cu zgăul,
42. Că ceaea ce naşte să sârguiaşte a scăpa de datoriia naşterii; aşa şi acesta să sârguiaşte a răsplăti ceale încredinţate.
43. Din început să va arăta ţie despre ceale ce pofteşti a vedea».
44. Şi am răspuns şi am zis: «De am aflat har înaintea ochilor tăi şi de e cu putinţă şi de sânt vreadnic,
45. Arată-mi de are a veni mai mult decât au trecut, au mai multe au trecut decât ce va fi.
46. Ce au trecut, ştiu, iară ce va fi, nu ştiu».
47. Şi au zis către mine: «Stăi spre partea dreaptă şi-ţi voiu arăta tâlcuirea asămănării».
48. Şi am stătut şi am văzut. Şi iată un cuptoriu arzând au trecut înaintea mea; şi au fost când trecea văpaia, am văzut. Şi, iată, au biruit fumul.
49. După aceastea au trecut înaintea mea un nor plin de apă şi au slobozit ploaie cu pornire multă. Şi, deacă au trecut pornirea lui, au biruit într-însa picăturile».
50. Şi au zis către mine: «Gândeaşte ţie. Precum creaşte ploaia mai mult decât picăturile şi focul decât fumul, aşa au prisosit carea au trecut măsura; iară au biruit picăturile şi fumul». ||
51. Şi m-am rugat şi am zis; «Gândeşti că voiu trăi până în zilele acealea? Sau ce va fi în zilele acealea?» 263r
52. Şi au răspuns către mine şi au zis: «De seamnele de care mă întrebi, din parte îţi pociu spune. Iară despre viaţa ta nu sânt trimis a-ţi spune, ci nu ştiu.

Cap 5

Multe feliuri de seamne despre lucrurile viitoare Esdrei prin înger să arată pentru nădeajde şi socoteala celor robiţi.

1. Iară de seamne, iată, zile vor veni, întru carele să vor apuca cei ce lăcuiesc pre pământ cu dăjduire multă. Şi să va ascunde calea adevărului şi stearpă va fi de credinţă ţara.
2. Şi să va înmulţi nedreptatea preste aceasta carea tu însuţi vezi şi preste ceaea ce ai auzit cândva.
3. Şi va fi puind urma, precum vezi acum a împărăţi ţara, şi o vor vedea pustie.
4. Iară de-ţi va da Cel Preaînalt a trăi, vei vedea, după a triia trâmbiţă, şi va străluci degrabă soarele noaptea, şi luna de trei ori zioa.
5. Şi din lemn sânge va picături, şi piatra va da glasul său, şi noroadele să vor cutremura.
6. Şi va împărăţi cel ce nu-l nădăjduiesc cei ce lăcuiesc pre pământ, şi ceale zburătoare mutare vor face.
7. Şi Marea Sodomului peşti va arunca şi va da glas noaptea, care nu-l cunoscusă mulţi; iară toţi vor auzi glasul ei.
8. Şi răsunare va fi prin multe locuri şi foc adease să va arunca şi fiară sălbatece să vor muta şi muierile ceale de lună | vor naşte arătări. 263v
9. Şi în apele ceale dulci sărate să vor afla, şi priiatinii toţi între sâneş vor oşti şi să va ascunde atunci sâmţirea, şi înţeleagerea să va usebi în cămara sa.
10. Şi să va căuta de la mulţi şi nu să va afla. Şi să va înmulţi nedreptatea şi neînfrânarea pre pământ.
11. Şi va întreba o ţară pre vecina sa şi va zice: 'Au doară prin tine au trecut dreptatea ce face drept?' Şi aceasta va tăgădui.
12. Şi va fi în vreamea aceaea, şi vor nădăjdui oamenii şi nu vor dobândi. Şi să vor osteni, şi nu să vor îndrepta căile lor.

13. Aceastea seamne a-ți spune mi s-au îngăduit și, de te vei mai ruga și vei plânge, ca și acum, și vei posti șapte zile, iarăși vei auzi mai mari decât aceastea».
14. Și m-am deșteptat și trupul mieu s-au îngrozit foarte, și inima mea s-au ostenit să scază.
15. Și m-au ținut îngerul care au venit, care grăia cu mine și m-au întărit și m-au așezat pre picioare.
16. Și au fost în noaptea a doao și au venit la mine Salathiil, povățuitoriul norodului, și mi-au zis: «Unde erai și pentru ce e tristă fața ta?
17. Au nu știi că ție s-au încredințat Israil în țânutul mutării lor?
18. Scoală, dară, și gustă pâine și nu ne părăsi ca păstoriul turma sa în mânile lupilor celor răi!»
264r 19. Și i-am zis: «Du-te de la mine și nu te apropiia de mine». Și au auzit cât am zis || și s-au depărtat de la mine.
20. Și eu am postit șapte zile urlând și plângând, precum mi-au poruncit Uriil îngerul.
21. Și au fost după șapte zile și iarăș gândurile inimii meale mă supăra foarte.
22. Și au luat sufletul mieu duhul înțeleagerii și iară am început a grăi înaintea Celui Preaînalt cuvinte
23. Și am zis: «Stăpâne Doamne, din toată pădurea pământului și din toți copacii lui ai ales o vie.
24. Și din tot pământul copaciului Ț-ai ales o groapă, și din toate florile lumii Ț-ai ales un crin.
25. Și din toate adâncurile mării Ț-ai plinit un râu, și din toate zidurile cetății Ț-ai sfințit Ție însuși Sionul.
26. Și din toate ceale zidite paseri Ț-ai numit o porumbiță, și din toate zămislitele dobitoace Ț-ai rânduit o oaie.
27. Și din toate înmulțitele noroade Ț-ai căștigat un norod, și de la toți aleasa leage o ai dăruit norodului acestuia pre care l-ai dorit.
28. Și acum, Doamne, căci ai dat pre Unul celor mai mulți și ai gătit preste o rădăcină altele și ai pierdut pre Unul Tău între mulți,
29. Și l-au călcat cei ce să împrotivea făgăduințelor Tale și cei ce nu credea așezământurilor Tale,
30. Și, de urând ai urât pre norodul Tău, cu mânile Tale trebuie să se cearte».
31. Și au fost, dacă am grăit cuvintele, și s-au trimis îngerul la mine, cel ce mainte venise la mine în noaptea trecută,
264v 32. Și mi-au zis: «Auzi-mă și te voiu învăța | și îm ia aminte și voiu adaoge înaintea ta».
33. Și am zis: «Grăiaște, domnul mieu». Și au zis cătră mine: «Tu foarte te-ai făcut spre ieșirea minții pentru Israil; au mai mult ai iubit pre el decât Cel ce l-au făcut?»
34. Și am zis cătră el: «Nu, doamne». Ci, durându-mă, am grăit: «Că mă storc rărunchii miei în tot ceasul cercând a apuca cărarea Celui Preaînalt și a cerceta partea judecății Lui».
35. Și au zis cătră mine: «Nu poți». Și am zis: «Pentru ce, doamne? La ce mă nășteam, au pentru ce nu să făcea zgăul maicii meale mie mormânt, să nu văzu osteneala lui Iacov și obosirea neamului lui Israel?»
36. Și au zis cătră mine: «Numără-mi ceale ce încă nu venise și îm strânge picăturile ceale râsipite și îm înverzeaște florile ceale uscate
37. Și-m deșchide cămările ceale închise și-m pune înainte ceale închise într-însele suflări; arată-m chipul glasului. Și acum îț voiu arăta osteneala carea te rogi a o videa».
38. Și am zis: «Stăpâne doamne, și cine e care poate face aceastea, fără Cel ce n-are lăcașul cu oamenii?
39. Iară eu, neînțelept. Și cum voiu putea spune de ceale ce m-ai întrebat?»
40. Și au zis cătră mine: «Cum nu poți face una din ceale ce s-au zis, așa nu vei putea afla judecata mea, au în sfârșit dragostea carea am făgăduit norodului».
41. Și am zis: «Ci iată, doamne, tu aproape erai de cei ce sânt spre sfârșit. Și ce vor face
265r cei ce au fost mai nainte de || mine, au noi, au cei după noi?»
42. Și au zis cătră mine: «Cununei voiu asămăna judecata mea. Precum nu a celor mai de pre urmă, întârziiarea, așa nici a celor dintâi, iuțimea».
43. Și am mai răspuns și am zis: «Nici puteai face pre cei făcuți, și carii sânt și carii vor fi întru unul, ca mai degrabă să arăți judecata Ta?»
44. Și au răspuns cătră mine și au zis: «Nu va putea grăbi făptura preste Făcătoriul, nici a suferi veacul pre cei ce să vor zidi într-însul, întru unul».

45. Şi am zis: «Cum ai zis slugii Tale că înviind ai făcut vie zidirea cea de la Tine zidită întru una, şi suferea zidirea, putea-va şi acum a purta pre cei de acum întru unul?»
46. Şi au zis cătră mine: «Întreabă zgăul muierii; şi vei zice cătră el: 'Şi de naşti, căci prin vreame?' Rogu-o, dară, să deaie zeace întru unul».
47. Şi am zis: «Adevărat, nu va putea, ci după vreame».
48. Şi au zis cătră mine: «Şi Eu am dat zgău pământului celor ce sânt sămănaţi pre el spre vreame,
49. Că precum pruncul nu naşte ceale ce sânt ale bătrânilor, aşa Eu am rânduit pre cel de la Mine zidit veacul».
50. Şi am întrebat şi am zis: «Acum, deacă mi-ai dat cale, voiu grăi înaintea Ta. Că maica noastră de carea mi-ai zis încă tinără e. Acum de bătrâneaţe să apropie».
51. Şi au răspuns cătră mine şi au zis: «Întreabă pre ceaea ce naşte şi-ţ va spune. |
52. Că-i vei zice: 'Căci cei ce i-ai născut acum nu sânt aseamenea celor dinnaintea ta, ci mai mici de stat?' 265v
53. Şi va spune ţie şi aceaea: 'Alţii sânt carii în tinereaţele vârtutei s-au născut, şi alţii, carii supt vreamea bătrâneaţelor, scăzând zgăul, s-au născut'.
54. Socoteaşte, dară, şi tu, că mai mici de stat sânteţi decât cei mai nainte de voi.
55. Şi cei după voi, mai mici decât voi, ca făpturile ce bătrânesc şi trec tăriia tinereaţelor». Şi am zis: «Acuma, Doamne, de am aflat har înaintea ochilor Tăi, arată slugii Tale prin cine cercetezi zidirea Ta».

Cap 6

Dumnezeu toate le ştii mai nainte până a fi şi toate le-au zidit pentru om; şi sfârşitul tuturor socoteaşte.

1. Şi au zis cătră mine: «În începutul pământeştii lumi şi mai nainte de-a sta ieşirile veacului şi mai înainte de-a să afla întâmpinările vănturilor,
2. Şi mai înainte de-a suna glasurile tunetului şi mai înainte de-a sclipi străluicirile fulgerilor şi mai înainte de-a să întări temeliile raiului,
3. Şi mai înainte de-a să videa podoabele florilor şi mai înainte de-a să clăti puterile ceale clătite şi mai înainte de-a să strânge ceale nenumărate oastele îngerilor,
4. Şi mai înainte de-a să înălţa înălţările || văzduhului şi mai înainte de-a să numi măsurile tăriilor şi mai înainte de-a să înfierbânta hornurile în Sion, 266r
5. Şi mai înainte de-a să cerceta anii de acum şi mai înainte de-a să înstreina meşteşugirile celor ce acum păcătuiesc şi a să însămna cei ce au agonisit credinţa,
6. Atunci am gândit; şi s-au făcut prin Mine sângur, şi nu prin altul şi sfârşitul prin Mine, şi nu prin altul».
7. Şi am răspuns şi am zis: «Carea va fi osebirea vremilor? Au când sfârşitul ceii dintâi, şi a ceii următoare începerea?»
8. Şi au zis cătră mine: «De la Avraam până la Isaac, când au născut de la el Iacov şi Isav, mâna lui Iacov ţânea din început călcâiul lui Isav.
9. Că sfârşitul veacului acestuia, Isav, şi începerea celui următoriu, Iacov.
10. Mâna omului între călcâiu şi între mână alta să nu cauţi, Esdra!»
11. Şi am răspuns şi am zis: «O, Stăpâne Doamne, de am aflat har înaintea ochilor Tăi,
12. Rogu-mă, dară, să arăţi slugii Tale sfârşitul seamnelor Tale, a cărora o parte ne-ai arătat în noaptea ce au trecut».
13. Şi au răspuns şi au zis cătră mine: «Scoală pre picioarele tale şi auzi glasul sunetului cel plin.
14. Şi va fi ca clătirea, nici să va clăti locul în care stai pre el.
15. Pentru aceaea, când grăiaşte, tu nu te spăimânta, că din sfârşit cuvântul şi temeiul pământului să înţeleage. |
16. Că de dânşii cuvântul tremură şi să clăteaşte, că ştii că sfârşitul lor trebuie să se mute». 266v
17. Şi au fost deacă am auzit, m-am sculat pă picioarele meale şi am auzit. Şi, iată, glas grăind, şi sunetul lor, ca sunet de ape multe.
18. Şi au zis: «Iată, zile vin, şi va fi când voiu înceape a Mă apropiia, să cerceteaz Eu pre cei ce lăcuiesc pre pământ.
19. Şi când voiu înceape a cerca de la cei ce nedrept au strâcat cu nedreptatea sa şi când să va plini smerirea Sionului,

20. Şi când să va însămna veacul care va înceape a treace, aceastea seamne voiu face: cărţile să vor deşchide înaintea feaţii tăriii şi toţi vor vedea împreună,

21. Şi pruncii cei de un an vor grăi cu graiurile sale şi ceale povarnice fără vreame vor naşte prunci de trei şi de patru luni şi vor fi vii şi să vor deştepta.

22. Şi degrabă să vor arăta locurile ceale sămănate, nesămănate, şi cămările ceale pline degrabă să vor afla deşarte.

23. Şi trâmbiţa va cânta cu sunet, carea toţi auzându-o, îndată să vor spăimânta.

24. Şi va fi în vreamea aceaea, vor bate priiatinii pre priiatini ca pre nepriiatini şi să va spăimânta pământul cu aceastea. Şi vinele izvoarelor vor sta şi nu vor curge în trei ceasuri.

25. Şi va fi tot cel ce va fi rămas din toate aceastea care ţ-am zis mai înainte, acela să va mântui şi va vedea mântuirea Mea şi sfârşitul veacului vostru. ||

267r 26. Şi vor vedea oamenii cei priimiţi, carii n-au gustat moartea din naşterea sa, şi să va schimba inima lăcuitorilor şi să va întoarce spre altă sâmţire,

27. Că să va ştearge răul şi să va stânge vicleşugul.

28. Şi va înfluri credinţa şi să va învinge strâcarea şi să va arăta adevărul care au fost fără rod atâtea zile».

29. Şi au fost când îm grăia şi, iată, încet mă uitam spre Cel ce-i stam nainte.

30. Şi au zis cătră mine aceastea: «Vino să-ţi arăt vreamea nopţii viitoare.

31. Deci, de te vei ruga iarăş, şi iarăşi vei posti şapte zile, iarăşi îţ voiu vesti mai mari decât aceastea, prin zioa carea am auzit.

32. Că s-au auzit glasul tău la Cel Preaînalt, că au văzut Cel Tare îndreptarea ta şi au căştigat ruşinarea carea ai avut din tinereaţe.

33. Şi pentru aceasta m-au trimis a-ţi arăta toate aceastea şi a-ţi zice: 'Cutează şi să nu te temi.

34. Şi să nu sârguieşti cu vremile ceale dintâiu a gândi ceale deşarte şi să nu pripeşti de la vreamile ceale mai de pre urmă'».

35. Şi au fost după aceastea şi iarăşi am plâns; şi aseamenea am postit şapte zile, să plinesc trei săptămâni ce mi s-au zis.

36. Şi au fost în noaptea a opta şi inima mea să turbura iarăşi întru mine şi am început a grăi înaintea Celui Preaînalt. |

267v 37. Că să aprindea duhul mieu foarte şi sufletul mieu să nevoia.

38. Şi am zis: «O, Doamne, grăbind ai grăbit din începutul zidirii, în zioa dintâiu, zicând: 'Fie ceriul şi pământul', şi cuvântul Tău, lucru desăvârşit.

39. Şi era atunci Duhul, şi întunearecul să purta împrejur şi tăceare; sunet de glas omenesc încă nu era de la Tine.

40. Atunci ai zis de vistieriile Tale a să aduce luminătoriu luminos, cu carele să se areate lucrul Tău.

41. Şi a doao zi ai zidit duhul tăriii şi i-ai poruncit să desparţă şi despărţire să facă între ape, ca o parte oarecarea în sus să se despartă, iară o parte jos să rămâie.

42. Şi a treia zi ai poruncit apelor a să aduna într-a şaptea parte a pământului, iară şase părţi le-ai săcat şi le-ai ţinut, ca dintr-aceastea să fie înaintea Ta ceale ce slujesc, de la Dumnezeu sămănate şi lucrate.

43. Că cuvântul Tău au purces şi lucrul îndată să făcea.

44. Că au purces îndată rodul mulţimii nemăsurat şi gustările poftii de multe fealiuri şi florile cu văpseală neschimbată şi mirosuri de miroseală necercată. Şi în zioa a treia s-au făcut aceastea.

45. Iară a patra zi ai poruncit a fi strălucirea soarelui, lumina lunii, rânduiala stealelor;

46. Şi le-ai poruncit să slujască omului ce era a să plomădi. ||

268r 47. Iară în zioa a cincea ai zis părţii a şeaptea, unde era apa adunată, să zidească jigănii şi zburătoare şi peşti. Şi aşa să făcea.

48. Apa cea mută şi fără suflet ceale ce să poruncea cu voia lui Dumnezeu jigănii făcea, ca dintr-aceasta ceale minunate ale Tale neamurile să le vestească.

49. Şi atunci ai ţinut doao suflete. Numele unuia l-ai chemat Enoh, şi numele altuia, Leviathan,

50. Şi le-ai usebit dintre ealeşi. Că nu putea partea a şeaptea, unde era apa adunată, a le cuprinde.

51. Şi ai dat lui Enoh o parte, carea s-au săcat a treia zi, ca să lăcuiască în ea, unde sânt munţi o mie.

52. Iară lui Leviathan i-ai dat a şeaptea parte umădă şi o ai ţinut să fie spre îmbucarea acar a cărora şi acar când.

53. Iară în zioa a şasea ai poruncit pământului să zidească înaintea Ta dobitoace şi fiară şi ceale ce să târăiesc.
54. Şi preste aceastea pre Adam, pre carele l-ai rânduit voievod preste toate ceale ce ai făcut şi dintr-însul ne ducem noi toţi şi pre cel ce ai ales, norodul».
55. Iară aceastea toate le-am zis înaintea Ta, Doamne, că pentru noi ai zidit lumea.
56. Iară cealeaalalte neamuri de la Adam născute ai zis acealea nimică a fi şi pentru că balelor s-au asămănat şi ca strecurătoarea din vas ai asămănat prisosirea lor.
57. Şi acum, Doamne, iată, neamurile aceastea, carele spre nimica s-au socotit, au început a ne stăpâni şi a ne îmbuca.
58. Iară noi, norodul Tău care l-ai chemat întâiu născut, unul născut râvnitoriul Tău, ne-ai dat în mânile lor.
59. Şi deacă pentru noi s-au zidit ceriul, pentru | ce nu stăpânim moştenirea cu lumea? 268v
Până unde aceastea?

Cap 7

Fără năcazuri nu să ajunge la viaţa cea nemuritoare. Şi acum, adecă, folosesc rugăciunile drepţilor, iară după cea mai de pre urmă judecată nimică nu să va schimba. A multe fealiuri de nelegiuiri să supun oamenii, ci Domnul e milostiv.

1. „Şi au fost deacă am gătit a grăi cuvintele aceastea, s-au trimis la mine îngerul, cel ce fusease trimis la mine în nopţile dintâiu
2. Şi au zis către mine: «Scoală, Esdra, şi auzi cuvintele care am venit a le grăi către tine».
3. Şi am zis: «Grăbeaşte, Dumnezeul mieu!» Şi au zis către mine: «Marea s-au pus în loc mare, ca să fie adâncă şi nemăsurată».
4. Iară întrarea ei va fi în loc strâmt pusă, să fie aseamenea râurilor.
5. Că cine vrând va vrea a întra în mare şi a o vedea şi a o stăpâni, de nu va treace prin strâmt spre lăţime, cum va putea ajunge?»
6. Şi iarăşi alta: «Cetatea e zidită şi pusă în locul câmpiii şi e plină de toate bunătăţile.
7. Întrarea ei, strâmtă şi în povârnire pusă, ca să fie adecă de-a dreapta foc, de-a stânga apă adâncă.
8. Iară cărare numai una sângură iaste între eale pusă, adecă între foc şi între apă, ca să nu cuprinză cărarea fără numai urma omului.
9. Iară de să va da cetatea omului spre moştenire, de nu treace niciodată înaintea pusei primejdii, cum va lua moştenirea sa?»
10. Şi am zis: «Aşa, Doamne». Şi au zis către mine: «Aşa e şi partea lui Israil.
11. Că pentru ei am făcut lumea, şi când au || trecut Adam rânduialele Meale, s-au 269r
judecat ce s-au făcut.
12. Şi s-au făcut întrările veacului acestuia strâmte şi cu dureri şi cu osteneale, iară puţâne şi reale şi pline de primejdii şi de mare osteneală răzimate.
13. Că întrările veacului celui mai mare desfătate sânt şi fără grije şi carii fac rodul nemuririi.
14. Deci cei ce întră şi n-au întrat, carii sânt vii, strâmte sânt şi deşarte aceastea. Nu vor putea lua ceale puse.
15. Acum, dară, pentru ce tu te turburi, fiind strâcăcios? Şi ce te clăteşti, fiind muritoriu?
16. Şi căci n-ai luat în inima ta cel ce e viitoriu, ci cel ce e acum».
17. Răspuns-am şi am zis: «Stăpâne Doamne, iată, ai rânduit cu leagea Ta că cei drepţi vor moşteni aceastea, iară necredincioşii vor peri.
18. Iară cei drepţi vor purta ceale strâmte, nădăjduind ceale desfătate. Că cei ce necredincios s-au purtat şi ceale strâmte au pătimit, şi ceale desfătate nu vor vedea».
19. Şi au zis către mine: «Nu e judecătoriu preste Dumnezeu, nici cel ce înţeleage preste Cel Înalt.
20. Că pier mulţi din cei de acum, că să părăseaşte cea mai înainte pusă a lui Dumnezeu leage.
21. Că poruncind au poruncit Dumnezeu celor ce vin, când au venit, ce făcând vor fi vii, şi ce ţiind nu să vor certa.
22. Iară aceştia n-au vrut să înţeleagă şi s-au împrotivit Lui şi ş-au rânduit şieş gândirea deşertăciunii,

23. Şi ş-au pus înainte meştesugirile greşalelor; şi încă au zis Celui Preaînalt a nu fi şi căile Lui nu le-au cunoscut.

269v 24. Şi leagea Lui au urgisit şi făgădu|inţele Lui le-au tăgăduit şi în legiuitele Lui credinţă n-au avut şi lucrurile Lui nu le-au isprăvit.

25. Pentru aceasta, Esdra, ceale deşarte, celor deşerţi, şi ceale pline, celor plini.

26. Iată, vreamea va veni; şi va fi când vor veni seamnele care mai nainte ţ-am spus; şi să va arăta mireasa şi, arătându-să să va arăta, care acum să pitulă pământul.

27. Şi tot cel ce s-au slobozit din zisele reale, acela va vedea minunile Meale.

28. Că să va deascoperi Fiiul Mieu, Isus, cu cei ce sânt cu El; şi să vor veseli cei rămaşi în ani patru sute.

29. Şi va fi după anii aceştia şi va muri Fiiul Mieu, Hristos, şi toţi oamenii cei ce au răsuflare.

30. Şi să va întoarce veacul spre tăcearea dintâi zile şeapte, ca şi în judecăţile dintâiu, aşa cât nime să se părăsască.

31. Şi va fi după şeapte zile şi să va deştepta veacul care încă nu priveghează şi va muri cel strâcat.

32. Şi pământul va da pre cealea ce dorm într-însul şi praful pre cei ce într-acea tăceare lăcuiesc, şi cămările le vor da afară sufletele ce li s-au încredinţat.

33. Şi să va deascoperi Cel Preaînalt pre scaunul judecăţii şi vor treace ticăloşiile şi să va aduna îndelungă răbdarea.

34. Iară judecata sângură va rămânea, adevărul va sta şi credinţa să va întări.

35. Şi lucrul va urma şi plata să va arăta şi dreptăţile vor priveghea şi nedreptăţile nu vor stăpâni».

36. Şi am zis: «Întâiul Avraam pentru sodomleani s-au rugat, şi Moisi, pentru părinţii cei ce au păcătuit în pustie, ||

270r 37. Şi cei după el, pentru Israil, în zilele lui Ahaz şi a lui Samuil,

38. David, pentru frângerea, şi Solomon, pentru cei ce au venit spre sfinţenie,

39. Şi Ilie, pentru cei ce au luat ploaia şi pentru cel mort, să învie,

40. Şi Ezechie, pentru norod, în zilele lui Senaheriv, şi mulţi pentru mulţi.

41. Deci acum, când cel strâcăcios au crescut şi nedreptatea s-au înmulţit şi s-au rugat drepţii pentru necredincioşi, pentru ce şi acum aşa nu va fi?»

42. Şi mi-au răspuns şi au zis: «Veacul de acum nu e sfârşitul, slava într-însul adeasă rămâne. Pentru aceasta s-au rugat pentru cei neputincioşi.

43. Că zioa judecăţii va fi sfârşitul vreamii aceştiia şi începutul vremii viitoarei nemuriri, în care au trecut strâcăciunea.

44. Slobozitu-s-au neînfrânarea şi s-au tăiat necredinţa, iară dreptatea au crescut şi au răsărit adevărul.

45. Că atunci nime nu va putea mântui pre cel ce au perit, nici a îneca cel ce au biruit». Şi am răspuns

46. Şi am zis: «Acesta e cuvântul mieu cel dintâi şi mai de pre urmă, că mai bine era a nu da pământul lui Adam sau, dacă-l dedease, a-l conteni să nu păcătuiască.

47. Că ce foloseaşte oamenilor acum a trăi în întristare, şi, murind, a nădăjdui certare?

48. O, tu ce ai făcut, Adame? Că de ai păcătuit tu, n-au fost numai a ta cădearea, ci şi a noastră, carii din tine venim.

49. Că ce ne foloseaşte de ni s-au făgăduit vreamea cea nemuritoare, iară noi lucruri muritoare am făcut;

270v 50. Şi pentru că mai nainte s-au spus noao nădeaj|dea cea veacinică, iară noi, cei răi, deşerţi ne-au făcut?

51. Şi pentru că s-au pus noao lăcaşurile sănătăţii şi a negrijii, iară noi rău am petrecut,

52. Şi pentru că s-au pus slava Celui Preaînalt a acoperi pre cei ce târziu au petrecut, iară noi prin căi reale am umblat,

53. Şi pentru că să va arăta raiul, a căruia rod nestrâcat rămâne, întru care iaste negrija şi leacul,

54. Iară noi nu vom întra, că în locuri nemulţămitoare am petrecut,

55. Şi pentru că mai mult decât stealele va străluci faţa celor ce au avut contenirea, iară feaţele noastre, decât întunearecul mai neagre.

56. Că n-am gândit vieţuind, când făceam strâmbătate, că vom înceape după moarte a pătimi».

57. Şi au răspuns şi au zis: «Aceasta e gândirea luptei cu carea să va lupta cel ce pre pământ s-au născut, omul.

58. Ca de să va învinge, să pătimească ce ai zis; iară de va învinge, va primi, că am zis.
59. Că aceasta e viața, carea au zis Moisi, viețuind, cătră norod, zicând: 'Aleage-ți viața, să trăiești'.
60. Iară n-au crezut lui, ci nici după el, prorocilor ci nici Mie, Cel ce am grăit cătră dânșii.
61. Că n-ar fi întristarea spre perirea lor, precum e bucuriia cea viitoare preste cei ce au crezut mântuirii».
62. Și am răspuns și am zis: «Știu Doamne, că Te-ai chemat Preaînalt, milostiv în ceaea ce miluiaște pre cei ce încă n-au venit în veac ||
63. Și ce au trimis celor ce fac petreacere în leagea Ta. 271r
64. Și îndelung răbdătoriu iaste, că îndelungă răbdare dă celor ce au păcătuit, ca făpturilor Sale.
65. Și făcătoriu de daruri iaste, că vrea a dărui pentru lipsă.
66. Și mult milostiv, că mai mult înmulțeaște milele celor ce sânt acum și celor ce au trecut și celor viitori.
67. Că de nu va înmulți milele Sale, nu va viețui veacul cu cei ce vor moșteni într-însul.
68. Și dăruiaște, că de nu va dărui din bunătatea Sa, ca să se rădice cei ce au făcut strâmbătate, din strâmbătățile sale, nu va putea de zeace ori au a mia parte a oamenilor a fi vie.
69. Și Judecătoriul, de nu va îngădui celor ce s-au grijit cu cuvântul Lui și va ștearge mulțimea gâlcevilor, doară nu s-ar lăsa în mulțimea cea nenumărată, fără numai puțin foarte».

Cap 8

Dumnezeu, în veacul acesta, milostiv să cunoaște pentru păcătoși, însă cei mai mulți să osândesc. Iară drepților sânt puse răsplătirile.

1. Și au răspuns cătră mine și au zis: «Acest veac l-au făcut Cel Preaînalt pentru mulți, iară cel viitoriu, pentru puțini.
2. Și voiu zice înaintea ta o asămănare, Esdra. Iară cum vei întreba pământul, și-ț va spune, că va da pământ mult, mai vârtos de unde să se facă voie de lut, iară praf puțin, de unde să fie auru. Așa, fapta veacului de acum.
3. Mulți adecă sânt zidiți, iară puțâni să vor mântui». |
4. Și am răspuns și am zis: «Sorbi, dară, suflete, sâmțirea și îmbucă înțeleagerea. 271v
5. Că ai aflat a nu auzi și, vrând a proroci, că nici ți s-au dat loc, fără numai a fi viu.
6. O, Doamne, de nu vei îngădui slugii Tale să ne rugăm înaintea Ta și să ne dai sămânță inimii și sâmțirii lucrare, de unde să fie rodul, de unde va putea fi viu tot cel strâcat, care va purta locul omului?
7. Că sângur ești și o alcătuință a mânilor Tale noi sântem, precum ai grăit.
8. Și cum acum în zgău s-au alcătuit trupul și faci mădulările, ține-să în foc și în apă zidirea Ta. Și în noao luni pătimeaște alcătuirea Ta de zidirea Ta, carea într-însa s-au zidit.
9. Iară ceaea ce ține și ce să ține, amândoao să vor ținea. Și, țiindu-să cândva, iară întoarce zgăul ceale ce au crescut într-însul.
10. Că ai poruncit din mădulări, adecă din țâțe, a da lapte rodului țâțelor,
11. Să se hrănească cel ce s-au obicinuit, până la o vreame, și după aceaea să-l rânduiești milii Tale.
12. Hrănitu-l-ai cu dreptatea Ta și l-ai deprins în leagea Ta și l-ai certat cu înțeleagerea Ta.
13. Și-l vei omorî ca pre zidirea Ta și-l vei înviia ca pre lucrul Tău.
14. Deci nu vei pierde pre cel ce cu atâtea osteneale l-ai alcătuit; cu porunca ta lesne e a rândui ca și cel ce să făcea să se ție.
15. Și acum, Doamne, voiu zice: decât tot omul Tu mai vârtos ești. Iară de norodul Tău, pentru carele mă doare,
16. Și de moștenirea Ta, pentru care jelesc, || și pentru Israil, pentru carele sânt trist, 272r și de Iacov, pentru carele mă doare,
17. Pentru aceaea voiu începe a mă ruga înaintea Ta pentru mine și pentru ei; că voiu vedea lunecările noastre, cei ce lăcuim pre pământ.
18. Ci am auzit agerimea judecătoriului celui viitoriu.
19. Pentru aceaea, auzi glasul mieu și înțeleage cuvântul mieu și voiu grăi înaintea Ta»".
20. Începerea cuvintelor Esdrei mai înainte de-a să lua. „Și am zis: «Doamne, Cel ce lăcuiești în veac, a Căruia ochi râdicați spre ceale de sus și spre văzduh,

21. Și a Căruia thronul e nepreţuit şi slava necuprinsă, Căruia stau înainte cu cutremur oastele îngerilor,

22. A cărora ţâneare în vânt şi în foc să întoarce, a Căruia cuvântul e adevărat şi zisele credincioase,

23. A Căruia porunca e tare şi rânduiala groaznică, a Căruia vedearea usucă adâncurile şi urgia veştezeaşte munţii şi adevărul să mărturiseaşte,

24. Auzi rugăciunea slugii Tale şi ia în urechi ruga zidirii Tale.

25. Că vieţuind, voiu grăi şi, înţelegând, voiu răspunde.

26. Nici Te uita la greşalele norodului Tău, ci la cei ce-Ţi slujesc întru adevăr;

27. Nici lua aminte necredincioasele limbilor cugete, ci pre cei ce mărturiile Tale cu dureri le-au păzit,

28. Nici să gândeşti de cei ce înaintea Ta mincinos au petrecut, ci-Ţi adă aminte de cei ce din voia Ta teamere au cunoscut;

272v 29. Nici vrea a pierde pre cei ce au avut | obiceaiuri dobitoceşti, ci Te uită la cei ce leagea Ta strălucit o au învăţat;

30. Nici urgisi pre cei ce, mai răi decât fiarăle, s-au judecat, ci iubeaşte pre cei ce pururea întru a Ta dreptate au nădăjduit şi în slavă.

31. Că noi şi părinţii noştri cu aceastea obiceaiuri ne lâncezim, iară Tu pentru noi, păcătoşii, milostiv Te vei chema.

32. Că de vei dori a ne milui, atunci milostiv Te vei chema iară noao, celor ce nu avem lucrurile dreptăţii.

33. Că cei drepţi, cărora sânt lucruri multe puse, din lucrurile lor vor lua plata.

34. Că ce e omul, ca să-l urgiseşti? Au sămânţa cea strâcăcioasă, ca aşa amar să fii despre dânsa?

35. Că în adevăr, nime dintre cei născuţi iaste care nu s-au purtat necredincios, şi din cei ce să mărturisesc, carii n-au greşit.

36. Că întru aceasta să va vesti dreptatea Ta şi bunătatea Ta, Doamne, deacă vei milui pre cei ce n-au avearea faptelor bune».

37. Și au răspuns cătră mine şi au zis: «Drept ai grăit careva. Și după cuvintele tale, aşa va şi fi.

38. Că adevărat nu voiu gândi despre alcătuirea celor ce au păcătuit mai nainte de moarte, mai nainte de judecată, mai nainte de perire,

39. Ci Mă voiu veseli pentru zidirea drepţilor şi-M voiu aduce aminte şi de nemernicie şi de mântuire şi de primirea răsplătirii.

40. Precum, dară, am grăit, aşa şi iaste.

41. Că precum plugariul samănă pre pământ sămânţă multă şi saduri de mulţime 273r să||deaşte, ci nu în vreame toate ceale sămănate să mântuiesc, ci nici ceale sădite să prind, aşa şi cei ce s-au sămănat în veac, nu toţi să vor mântui».

42. Și am răspuns şi am zis: «De am aflat har, voiu grăi.

43. În ce chip sămânţa plugariului de nu să va sui, au de nu va lua plata în vreame, au de să va strâca de multă ploaie,

44. Aşa piare; şi aseamenea omul, cel alcătuit cu mânile Tale şi chipul Tău numit; că Te-ai asămănat lui, pentru carele toate ai alcătuit şi l-ai asămănat săminţii plugariului.

45. Nu Te mânia asupra noastră, ci iartă norodului Tău şi miluiaşte moştenirea Ta. Iară Tu zidirea Ta o miluieşti».

46. Și au răspuns cătră mine şi au zis: «Ceale de acum, celor de acum, şi ceale viitoare, celor viitori.

47. Că mult ţie iaste îndărăpt ca să poţi iubi făptura Mea mai mult decât pre Mine. Iară de tine adease şi de el m-am apropiat, iară de nedrepţi, niciodată.

48. Ci şi într-aceasta minunat eşti înaintea Celui Preaînalt,

49. Că te-ai smerit precum ţi să cuvine şi nu te-ai judecat, ca între cei drepţi mult să te proslăveşti.

50. Pentru carea multe mişălătăţi şi ticăloase să vor face celor ce lăcuiesc veacul întru ceale mai de pre urmă, că în multă mândrie au umblat.

51. Iară tu pentru tine înţeleage şi de ceale aseaminea ai tăi caută slava.

52. Că voao s-au deşchis raiul, săditu-s-au patul vieţii, gătitu-s-au vreamea viitoare, 273v gătitu-s-au prisosirea, ziditu-s-au cetatea, alesu-s-au | odihna, isprăvitu-s-au bunătatea şi s-au săvârşit înţelepciunea.

53. Iară rădăcina răului s-au însămnat de cătră voi. Neputinţa şi moliia de cătră voi s-au ascuns şi în iad au fugit strâcăciunea întru uitare.

54. Trecut-au durerile și s-au arătat în sfârșit comoara nemuririi.
55. Să nu adaogi, dară, a căuta despre mulțimea celor ce pier.
56. Că și aceia, luând slobozirea, au urgisit pre Cel Preaînalt și leagea Lui au trecut cu vedearea și căile Lui le-au părăsit.
57. Și încă pre drepții Lui i-au călcat
58. Și au zis în inima sa a nu fi Dumnezeu și încă țiind, că mor.
59. Că precum pre voi vă vor priimi ceale mainte zise, așa pre ei seatea și chinurile care s-au gătit, că n-au vrut pe om a-l pierde.
60. Ci și cei ce s-au zidit au pângărit numele Celui ce i-au făcut și nemulțămitori au fost Celui ce le-au gătit viața.
61. Pentru aceaea, judecata Mea acum să apropie.
62. Care nu tuturor le-am arătat, fără ție, și ție aseamenea puțin». Și am răspuns și am zis:
63. «Iată, acum Doamne, mi-ai arătat mulțimea seamnelor care vei înceape a face întru ceale mai de pre urmă, iară nu mi-ai arătat în ce vreame».

Cap 9

Înaintea judecăților lui Dumnezeu, precum și altor fapte a Lui alease, vor treace oricare seamne.

1. Și au răspuns către mine și au zis: «Mă||surând, măsură vreamea în sâneși. Și va fi când vei vedea, când va treace o parte oareacarea din seamnele ce s-au zis mai sus. 274r
2. Atunci vei înțăleage că aceaea e vreamea în carea va înceape Cel Preaînalt a cerceta veacul care de la El s-au făcut.
3. Și când să va vedea în veac clătirea locurilor și turburarea noroadelor,
4. Atunci vei înțeleage că despre aceastea grăise Cel Preaînalt, din zilele care au fost înaintea Ta din început.
5. Că precum tot ce e făcut în veac început are, așijderea și săvârșit, și sfârșitul e arătat.
6. Așa și vreamile Celui Preaînalt început au arătat în minuni și în puteri, și sfârșituri în fapt și în seamne.
7. Și va fi tot cel ce să va mântui, și care va putea scăpa prin lucrurile sale și prin credința cu care ați crezut,
8. Să va lăsa din zilele primejdiii și va vedea mântuirea Mea în pământul Mieu și în hotarele Meale, că m-am sfințit de către veac.
9. Și atunci să vor ticăloși cei ce acum rău s-au slujit de căile Meale și în chinuri vor petreace cei ce le-au lepădat cu urgie.
10. Că cei ce nu m-au cunoscut, viețuind, facerile de bine au dobândit.
11. Și cei ce au urât leagea Mea, când încă era având slobozire,
12. Și când încă le era deșchis locul pocăinții n-au înțeles, ci au urgisit, aceștia trebuie după moarte în chinuri a o cunoște.
13. Tu, dară, să nu fii mai mult grijnic în ce chip necredincioșii să vor chinui, ci cearcă | în ce chip drepții să vor mântui și a cărora e veacul și pentru carii îi veacul și când. 274v
14. Și am răspuns și am zis:
15. «Cândva am grăit, și acum zic, și după aceaea voiu zice: 'Că mai mulți sânt cei ce pier decât cei ce să vor mântui,
16. Precum să înmulțeaște valul preste picătură'». Și au răspuns către mine și au zis:
17. «Precum e țarina, așa și semințele; și precum florile, așa și văpsealele; și precum lucrătoriul, așa și zidirea; și precum lucrătoriul de câmp, așa și lucrarea. Că vreamea veacului era.
18. Și acum, când găteam celor ce acum sânt, mai înainte de a fi veacul în care să lăcuiască, și nime nu mi-au zis împrotivă.
19. Că atunci fieștecarele, și acum Ziditoriul în lumea cea gătită. Și cu săceriș nescăzut și cu leage necercetată s-au strâcat năravurile lor.
20. Și am socotit veacul și, iată, era primejdie pentru gândurile care într-însul au venit.
21. Și am văzut și i-am îngăduit foarte. Și Mi-am ținut o boboașe de strugur și sădire din neam mult.
22. Piară, dară, mulțimea carea fără pricină s-au născut și să se ție strugurul Mieu și sădirea Mea, că cu multă osteneală o am isprăvit.
23. Iară tu, de vei mai adaoge alte șapte zile, ci nu vei posti într-însele,

24. Te vei duce în câmpul florilor, unde nu e casă zidită, şi vei mânca numai din florile
275r câmpului, şi carne nu vei gusta || şi vin nu vei bea, ci numai flori.
25. Te roagă Celui Preaînalt necurmat şi voiu veni şi voiu grăi cu tine».
26. Şi m-am dus, precum mi-au zis, în câmpul ce să cheamă Ardath şi am şezut acolo între flori şi din buruianele câmpului am mâncat şi mi s-au făcut mâncarea lor spre saţiu.
27. Şi au fost după şapte zile, şi eu şedeam pre iarbă şi inima mea iarăşi să turbura ca dintâiu.
28. Şi s-au deschis gura mea şi am început a zice înaintea Celui Preaînalt; şi am zis:
29. «O, Doamne, Tu, arătându-Te noao, Te-ai arătat părinţilor noştri în pustiia ce nu să calcă şi neroditoare, când ieşiia din Eghipt; şi zicând ai zis:
30. 'Tu, Israile, auzi-Mă, şi sămânţa lui Iacov, ia aminte cuvintele Meale,
31. Că iată, Eu samân între voi leagea Mea şi va face între voi rod şi vă veţi proslăvi într-însul în veac.
32. Că părinţii voştri, luând leagea, nu o au ţinut şi legiuitele Meale nu le-au păzit şi s-au făcut rodul legii nenăscând, că nici putea, căci că al tău era.
33. Că cei ce o au luat au perit, nepăzind ce sămănase într-înşii.
34. Şi, iată, obiceaiu iaste ca, când va lua pământul sămânţa sau corabiia marea sau oarecare vas hrana sau beutura, deacă să va răsipi cel ce e sămănat sau în care s-au pus,
35. Împreună cel ce e sămănat sau pus sau ceale cuprinse să răsipesc, şi ceale cuprinse
275v | apoi nu rămân la noi, ci noao aşa nu s-au făcut.
36. Noi, adecă cei ce am luat leagea, păcătuind am perit, şi inima noastră carea o au priimit.
37. Că leagea n-au perit, ci au rămas întru a sa lucrare».
38. Şi, grăind eu aceastea în inima mea, m-am uitat cu ochii miei şi am văzut o muiare de-a dreapta şi, iată, aceasta jelea şi plângea cu glas mare şi cu sufletul o durea foarte; şi vejmintele ei tăiate şi cenuşe pre capul ei.
39. Şi am slobozit gândurile cu care gândeam şi m-am întors cătră ea şi i-am zis:
40. «La ce plângi şi de ce te doare sufletul?» Şi au zis cătră mine:
41. «Lasă-mă, domnul mieu, să mă plâng şi să adaog durearea, că foarte cu amar suflet sânt şi m-am smerit foarte».
42. Şi i-am zis: «Ce ai pătimit? Spune-m!». Şi au zis cătră mine:
43. «Stearpă am fost eu, slujnica ta, şi n-am născut, având bărbat ani treizăci.
44. Că eu în toate ceasurile şi în toate zilele şi aceşti treizăci de ani mă rog Celui Preaînalt zioa şi noaptea.
45. Şi au fost, după treizăci de ani, m-au auzit Dumnezeu, slujnica ta, şi au văzut smereniia mea şi au luat aminte năcazul mieu şi mi-au dat fiiu. Şi m-am veselit de el foarte eu şi bărbatul mieu şi toţi cetăţeanii miei şi măream foarte pre Cel Tare. ||
276r 46. Şi l-am doicit cu osteneală multă.
47. Şi au fost deacă crescuse şi venise a-şi lua muiare, am făcut zioa ospăţului.

Cap 10

Prin muiarea ce plângea şi iarăşi au strălucit să arată a să închipui Ierusalimul.

1. Şi au fost deacă au întrat fiiul mieu în cămara sa, au căzut şi au murit.
2. Şi ne-am întors toţi ochii şi s-au sculat toţi cetăţeanii miei a mă mângăia; şi m-am aşezat până a doao zi noaptea.
3. Şi au fost, când toţi să aşezase să mă mângăie, de m-am odihnit. Şi m-am sculat noaptea şi am fugit. Şi am venit, precum vezi, într-acest câmp.
4. Şi gândesc acum a nu mă mai întoarce în cetate, ci aici a petreace; şi nici a mânca, nici a bea, ci fără răgaz a mă jeli şi a posti, până ce voiu muri».
5. Şi am lăsat cuvintele întru carele eram şi am răspuns cu mânie cătră ea şi am zis:
6. «Mai nebună decât toate muierile, au nu vezi jealea noastră şi cealea ce ni se întâmplă?
7. Că Sionul, maica noastră, cu toată întristarea să întristează şi cu smerenie s-au smerit şi jeleaşte foarte vârtos.
8. Şi acum, căci că toţi jelim şi sântem trişti, că toţi ne-am întristat, iară tu te întristezi pentru un fiiu?
9. Că întreabă pământul şi-ţi va spune că acesta e cel ce trebuie să jelească cădearea atâta de mulţi ce odrăslea preste el.

10. Şi cei dintr-însul, din început toţi născuţii | şi alţii vor veni; şi, iată, mai toţi spre perire umblă şi răsipire să face mulţimea lor. 276v

11. Şi cine, dară, trebuie mai vârtos să plângă fără acesta, ce aşa mare mulţime au pierdut, decât tu, care pentru unul te doare? Iară de-m zici,

12. Că: «Nu e plângerea mea aseamenea pământului, că rodul pântecelui mieu am pierdut, carele cu măhnire l-am născut şi cu dureri l-am scos în lume,

13. Iară pământul, după calea pământului; şi s-au dus într-însa mulţimea de acum, precum s-au întâmplat». Şi eu ţie zic:

14. «Precum tu cu osteneală ai născut, aşa şi pământul îş dă roada sa omului din început, Celui ce l-au făcut.

15. Acum, dară, ţine-ţi la tine durearea ta şi tare rabdă căderile ceale ce ţi s-au întâmplat.

16. Că de vei îndrepta hotarul lui Dumnezeu şi sfatul Său vei lua în vreame şi întru unele ca aceastea te vei lăuda,

17. Întră dară în cetate la bărbatul tău». Şi au zis cătră mine:

18. «Nu voiu face, nici voiu întra în cetate, ci aici voiu muri».

19. Şi am adaos încă a grăi cătră ea şi am zis:

20. «Să nu faci cuvântul acesta, ci te aşază spre Cel ce te îndeamnă. Că ce cădearea Sionului? Mângăie-te pentru durearea Ierusalimului.

21. Că vezi cum că sfinţirea noastră s-au făcut pustie şi oltariul nostru s-au prăpădit şi bisearica noastră s-au strâcat.

22. Şi psaltirea noastră s-au smerit şi cântarea au tăcut şi săltarea noastră || s-au desfăcut şi lumina sfeacinicului nostru s-au stâns şi sicriiul legii noastre s-au răpit şi ceale sfinte ale noastre s-au spurcat şi numele, care s-au chemat spre noi, s-au mai pângărit. Şi fiii noştri ocară au pătimit şi preoţii noştri s-au aprins şi leviţii noştri în robie s-au dus şi fecioarele s-au întinat şi muierile noastre sâlnicie au pătimit şi drepţii noştri s-au răpit şi mititeii noştri s-au pierdut şi tinerii noştri au slujit şi tarii noştri neputincioşi s-au făcut. 277r

23. Şi ce e decât toate mai mare, peceatea Sionului, că s-au scăzut din slava sa, că ni s-au dat în mânile celor ce ne-au urât?

24. Tu, dară, scutură întristarea ta cea multă şi leapădă de la tine mulţimea durerilor, ca să ţi Să îmblânzască Cel Tare şi odihnă să-ţ facă Cel Preaînalt răpaosul ostenealelor».

25. Şi au fost când grăiam cătră ea; faţa ei sclipea, îndată şi vedearea, fulgerând era vedearea ei, cât mă spăimântam foarte de dânsa şi gândeam ce ar fi aceasta.

26. Şi, iată, îndată au slobozit sunet de glas mare, plin de frică, cât să cutremura pământul de sunetul muierii. Şi am văzut:

27. Şi, iată, muiarea nu să mai arăta mie, ci cetatea să zidea şi loc să însămna de mari temelii. Şi m-am temut şi am strâgat cu glas mare şi am zis:

28. «Unde e Uriil, îngerul care din început au venit la mine? Că acela m-au făcut a veni întru mulţime în ieşirea minţii aceştiia şi s-au făcut sfârşitul mieu spre strâcare şi rugăciunea mea spre probozire».

29. Şi când grăiam eu aceastea, iată, au venit la mine şi m-au văzut. |

30. Şi, iată, eram pus ca mortul şi înţeleagerea mea era înstreinată; şi au ţinut dreapta mea şi m-au întărit şi m-au aşezat pre picioarele meale şi mi-au zis: 277v

31. «Ce ţi-i ţie? Şi pentru ce s-au turburat înţeleagerea ta şi sâmţirea inimii tale? Şi căci te turburi?» Şi am zis:

32. «Pentru că m-ai părăsit şi eu, adecă, am făcut după cuvintele tale şi am ieşit la câmp. Şi, iată, am văzut, şi văzui ce nu pociu povesti». Şi au zis cătră mine:

33. «Stăi ca un bărbat şi te voiu înştiinţa». Şi am zis:

34. «Grăiaşte, domnul mieu, tu cu mine, să nu mă părăsăşti, ca să nu moriu în zădar.

35. Că am văzut ceale ce nu ştiiam şi auzu ceale ce nu ştiu.

36. Au doară simţirea mea să înşală şi sufletul mieu visază?

37. Acum, dară, rogu-te să arăţi slugii tale despre ieşirea minţii aceasta». Şi au răspuns cătră mine şi au zis:

38. «Auzi-mă şi te voiu învăţa şi voiu spune ţie de care te temi. Că Cel Preaînalt va deascoperi ţie taine multe.

39. Văzut-au calea ta cea dreaptă, că fără răgaz te întristai pentru norodul tău şi foarte jeleai pentru Sion.

40. Aceasta e, dară, înţeleagerea vedeniii carea s-au arătat ţie puţin mai înainte,

41. Pre carea o ai văzut jelindu-să, ai început a o mângăia.

42. Iară acum faţa muierii nu o mai || vezi, ci ţi s-au arătat a zidi cetatea. 278r

43. Şi pentru că povestea ţie de cădearea fiiului său, această dezlegare iaste:
44. Această muiare carea o ai văzut, acest Sion iaste. Şi pentru că ţ-au zis carea şi acum o vezi, ca pre o cetate zidită,
45. Şi pentru că ţ-au zis că stearpă au fost treizăci de ani, pentru că era ani, adecă treizăci când încă nu era într-însa încă aducerea adusă.
46. Şi au fost după ani treizăci, au zidit Solomon cetatea şi au adus aduceri. Atunci au fost când au născut cea stearpă fiiu.
47. Şi ceaea ce ţ-au zis, că l-au doicit cu osteneală, aceasta era lăcaşul în Ierusalim.
48. Şi pentru că ţ-au zis că: 'Fiiul mieu viind în cămara sa, murise' şi i să întâmplase cădearea, aceasta era carea s-au făcut cădearea Ierusalimului.
49. Şi, iată, ai văzut asămănarea ei. Şi pentru că jelea fiiul, o ai început a o mângăia. Şi de ceale ce s-au întâmplat, acestea trebuie să ţi să deşchiză.
50. Şi acum veade Cel Preaînalt că din suflet te-ai întristat şi cum că din toată inima rabzi pentru dânsa, ţ-au arătat strălucirea slavei ei şi frâmseaţea podoabei ei.
51. Că pentru aceaea ţ-am zis să rămâi în câmp, unde casă nu e zidită,
52. Că ştiiam eu că Cel Preaînalt începe a-ţi arăta aceastea.
53. Pentru aceaea ţ-am zis să vii la câmp, unde nu-i temeiu de zidire,
54. Că nu putea lucrul zidirii omeneşti a să ţinea în loc, unde să începea a să zidi cetatea Celui Preaînalt.
55. Tu, dară, să nu te temi, nici să se spăimântează inima ta; ci întră şi vezi strălucirea şi mărimea zidirii, cât poate vedearea ochilor tăi a vedea. |
278v 56. Şi după aceasta vei auzi cât cuprinde auzitul urechilor tale a auzi.
57. Că tu eşti mai fericit decât mulţi şi eşti chemat la Cel Preaînalt, ca şi cei puţâni.
58. Iară în noaptea de mâne vei rămânea aici
59. Şi-ţi va arăta Cel Preaînalt vedeniile celor de sus, ceale ce va face Cel Preaînalt celor ce lăcuiesc pre pământ din zilele ceale mai de pre urmă».
60. Şi am dormit noaptea aceaea, şi într-alta, precum îm zisease.

Cap 11

Arată-să Esdrei în videnie pajora ce ţine împărăţiia lumii.

1. Şi am văzut vis şi, iată, să suia din mare o pajoră, căriia era doaosprăzeace arepi de peane şi trei capete.
2. Şi am văzut şi, iată, întindea arepile sale preste tot pământul şi toate vânturile ceriului sufla într-însa şi să strângea.
3. Şi am văzut şi din arepile ei să năştea împrotivitoare arepi, şi acealea să făcea în vetrile mărunţeale şi puţineale.
4. Că capetele ei era odihnindu-să şi capul din mijloc era mai mare decât alte capete, iară ea să odihnea cu eale.
5. Şi am văzut şi, iată, pajora au zburat cu arepile sale şi au împărăţit pre pământ şi preste cei ce lăcuiesc într-însul.
6. Şi am văzut că supuse era ei toate supt ceriu şi nime nu-i grăia împrotivă, nici unul dintre făpturi ce sânt pre pământ.
7. Şi am văzut şi, iată, s-au sculat pajora pre unghile sale şi au slobozit glas cu arepile sale, zicând:
8. «Să nu priveghiaţi toţi împreună, dormiţi fieştecarele în locul său şi prin vremi priveghiiaţi, ||
279r 9. Iară capetele mai pre urmă să se ţie».
10. Şi am văzut şi, iată, glasul nu ieşea din capetele ei, ci din jumătatea trupului ei.
11. Şi am numărat împrotivitoarele arepile ei şi, iată, aceastea era opt.
12. Şi am văzut şi, iată, din partea dreaptă s-au sculat o areapă şi au împărăţit preste tot pământul.
13. Şi au fost când împărăţea, i-au venit sfârşitul şi nu s-au arătat locul ei. Şi ceaea ce urma s-au sculat şi au împărăţit, aceaea multă vreame au ţinut.
14. Şi au fost când împărăţise şi vinea sfârşitul ei şi nu să arăta ca şi cea dintâiu.
15. Şi, iată, glas i s-au trimis, zicând:
16. «Auzi tu, ceaea ce atâta vreame ai ţinut pământul, aceastea îţ vestesc mai înainte de ce vei începe a nu te arăta.

17. Nime după tine va ţinea vreamea ta, ci nici jumătatea ei».
18. Şi s-au râdicat a treia şi au ţinut împărăţiia ca şi ceale dintâiu. Şi nu s-au arătat şi aceaea.
19. Şi aşa să întâmpla tuturor altora, fieştecăriia a ţinea împărăţiia şi iarăşi nicăiri a să arăta.
20. Şi am văzut şi, iată, în vreamea arepilor ce urma, să râdica din partea dreaptă să ţie şi eale împărăţiia. Şi dintr-aceastea era carea ţinea, ci însă îndată nu să arăta.
21. Că şi unele dintr-însele să râdica, iară nu ţinea împărăţiia.
22. Şi am văzut după aceastea şi, iată, nu s-au arătat doaosprăzeace arepi şi doao vetrile. |
23. Şi nimică nu era în trupul pajorii, fără doao capete ce să odihnea şi şase vetrile. 279v
24. Şi am văzut şi, iată, ceale şase vetrile s-au văzut doao şi au rămas supt capul ce e de-a dreapta parte, că patru au rămas în locul său.
25. Şi am văzut şi, iată, suptarepile gândea a să râdica şi a ţinea împărăţiia.
26. Şi am văzut şi, iată, una s-au râdicat, ci îndată nu s-au arătat.
27. Şi ceale a doao mai degrabă decât cea dintâi nu s-au arătat.
28. Şi am văzut şi, iată, doao, care au biruit la sâneşi, gândea şi acealea a împărăţi.
29. Şi într-aceaea, când gândea, iată unul din ceale ce să odihnea capete, care era în mijloc, să deştepta; că acesta era mai mare decât doao.
30. Şi am văzut că s-au plinit doao capete între sâneşi.
31. Şi, iată, s-au întors capul cu ceale ce era cu el şi au mâncat doao suptarepieri, care gândea a împărăţi.
32. Iară acest cap au îngrozit tot pământul şi stăpânea într-însul pre cei ce lăcuiesc pre pământ cu osteneală multă; şi au ţinut biruirea lumii preste toate arepile ce au fost.
33. Şi am văzut după aceastea şi, iată, un jumătate de cap numaidecât nu s-au arătat, şi acesta ca şi arepile.
34. Şi au biruit doao capete care şi acealea aseamenea au împărăţit pre pământ şi preste cei ce lăcuiesc într-însul.
35. Şi am văzut şi, iată, au îmbucat capul cel de-a dreapta pre cel de-a stânga.
36. Şi am auzit glas zicându-mi: «Uită-te în prejma ta şi ia sama ce vezi».
37. Şi am văzut şi, iată, ca leul întă| |râtat din pădure răgnind. Şi am văzut că trimite glas de om cătră pajoră. Şi au zis, zicând: 280r
38. «Auzi tu, şi voiu grăi cătră tine şi-ţi va zice Cel Preaînalt:
39. 'Au nu tu eşti carele ai biruit de patru fiară, carele făcusem să împărăţască veacul mieu, şi ca printr-înşii să vie sfârşitul vremilor lor?'
40. Şi al patrulea venind, au învins pre toate jigăniile care au trecut şi cu biruinţa au ţinut veacul cu multă groază şi toată lumea, cu osteneală rea, şi au lăcuit într-atâtea vremi în lume cu vicleşug.
41. Şi ai judecat pământul nu cu dreptate.
42. Că ai năcăjit pre cei blânzi şi ai vătămat pre cei ce să odihnea şi ai iubit pre cei mincinoşi şi ai strâcat lăcaşele celor ce rodea şi ai smerit zidurile celor ce nu te-au vătămat.
43. Şi s-au suit hula ta până la Cel Preaînalt şi mândriia ta, la Cel Tare.
44. Şi au privit Cel Preaînalt la vreamile ceale trufaşe şi, iată, s-au sfârşit şi fărădelegile ei s-au umplut.
45. Pentru aceaea, să nu te arăţi tu, pajoră, şi arepile tale înfricoşate şi vetrilele tale reale şi capetele tale vicleane şi unghile tale reale şi tot trupul tău deşert,
46. Ca cum s-ar stâmpăra tot pământul şi să se întoarcă slobozit de sâla ta şi să nădăjduiască judecata şi mila Celui ce l-au făcut».

Cap 12 |

După rugăciunea Esdrei să dă dovedirea aceştii vedenii cu mădulările ei. 280v

1. Şi au fost, când grăia leul cuvintele aceastea cătră pajoră. Şi am văzut
2. Şi, iată, capul ce biruise şi nu s-au arătat patru arepile acealea care au trecut la el şi s-au râdicat să împărăţască. Şi era împărăţiia lor micşoară şi plină de gâlceavă.
3. Şi am văzut şi, iată, eale nu să iubea şi tot trupul pajorii să aprindea şi să spăimânta pământul foarte; şi eu de gâlceavă şi de ieşirea minţii şi de mare frică m-am deşteptat şi am zis duhului mieu:
4. «Iată, tu mi-ai dăruit aceasta întru aceea că cercetezi căile Celui Preaînalt.
5. Iată, încă m-am obosit cu sufletul, şi cu duhul mieu neputincios sânt foarte, nici puţină iaste în mine puteare pentru multa frică de carea m-am spăimântat într-această noapte.

6. Acum, dară, mă voiu ruga Celui Preaînalt să mă ție până în sfârșit».

7. Și am zis: «Stăpâne Doamne, de am aflat har înaintea ochilor Tăi și de m-am îndreptat înaintea Ta decât mulți și de s-au suit adevărat rugăciunea mea înaintea feații Tale,

8. Întărească-mă și-m arată slugii Tale tâlcuirea și desfacerea aceștii groaznice vederi, ca deplin să mângâiu sufletul mieu.

9. Vreadnic m-ai avut a-mi arăta vremile ceale mai de pre urmă». Și au zis cătră mine:

10. «Aceasta e tâlcuirea vederii aceștia: ||

281r 11. Pajora carea ai văzut suindu-să din mare, aceasta e împărăția carea s-au văzut în vedenia lui Daniil, fratelui tău.

12. Ci lui nu s-au tâlcuit, că Eu acum ție o tâlcuiesc.

13. Iată, zile vin și să va scula împărăție pre pământ și va fi frica mai iute decât a tuturor împăraților carii au fost mai înainte de ea.

14. Și vor împărăți într-însa împărați doisprăzeace, unul după altul.

15. Că al doilea va înceape a împărăți și acela va ținea mai multă vreame decât cei doisprăzeace.

16. Aceasta e tâlcuirea a doaosprăzeace arepi care ai văzut.

17. Și glasul care ai auzit ce au grăit, nu din capetele ei ieșind, ci din mijlocul trupului ei,

18. Aceasta e tâlcuirea: că după vreamea împărățiii aceiia să vor naște prigoniri nu puține și să va povârni să cază. Și nu va cădea atunci, ci iarăși să va rândui spre înceaperea sa.

19. Și pentru că ai văzut suptarepi opt lipite de arepile ei,

20. Aceasta e tâlcuirea: scula-să-vor într-însa opt împărați a cărora vremi ușoare vor fi și ani grabnici, și doi adecă dintr-înșii vor peri.

21. Iară apropiindu-să vreamea de mijloc, patru să vor ținea în vreamea când să va apropia vreamea ei să se sfârșască. Iară doi spre săvârșit să vor ținea.

22. Și pentru că ai văzut trei capete odihnind,

23. Aceasta e tâlcuirea: în ceale mai de pre urmă a ei va deștepta Cel Preaînalt trei împărății și va chema într-acealeași multe și vor stăpâni pământul,

281v 24. Și pre cei ce lăcuiesc pre el, cu osteneală mai multă decât toți cei ce au fost | mai nainte de aceștia. Pentru aceaea aceia s-au chemat capete de pajoră.

25. Că aceștia vor fi carii vor aduna întru una necredințele ei și carii vor săvârși ceale mai de pre urmă a ei.

26. Și pentru că ai văzut capul cel mai mare a nu să ivi, aceasta e tâlcuirea lui: că unul dintr-înșii pre patul lui va muri, și însă între chinuri.

27. Că pre doi, carii vor rămânea, sabia îi va mânca.

28. Că sabia unuia va mânca pre cel cu el; ci și acesta mai pe urmă de sabie va cădea.

29. Și pentru că ai văzut doao suptarepi trecând preste capul cel de-a dreapta,

30. Aceasta e tâlcuirea: Aceștia sânt pre carii i-au țânut Cel Preaînalt spre sfârșitul său, aceasta e împărăția cea mititea și plină de turburare.

31. Precum ai văzut și leul, care l-ai văzut din pădure deșteptându-să și răgnind și grăind cătră pajoră și vădind-o pre ea și nedreptățile ei, prin toate cuvintele lui, precum ai auzit,

32. Acesta e vântul care l-au ținut Cel Preaînalt spre sfârșit cătră ei și cătră necredințele lor; și îi va vădi și va mustra înaintea lor rupturile lor.

33. Că-i va pune la judecată de vii; și va fi când îi va vădi, atunci îi va certa.

34. Că pre norodul Mieu cel rămas îl va slobozi cu ticăloșie, carii s-au mântuit preste hotarele Meale, și-i va veseli până când va veni sfârșitul, zioa judecății de carea ț-am grăit din început. ||

282r 35. Acesta e visul ce ai văzut și aceastea sânt tâlcuirile.

36. Tu, dară, sângur vreadnic ai fost a ști taina Celui Preaînalt aceasta.

37. Scrie, dară, în carte toate aceastea care ai văzut și le pune în loc ascuns.

38. Și vei învăța într-însele pre cei înțelepți din norodul tău, a cărora inimi cunoști că le vor cuprinde și vor ținea tainele aceastea.

39. Iară tu încă rabdă aicea zile șapte, ca să ți să areate orice va vrea Cel Preaînalt a-ți arăta».

40. Și s-au dus de la mine. Și au fost deacă au auzit tot norodul că au trecut șeapte zile și eu nu mă întorseasem în cetate; și s-au adunat toți, de la cel mai mic până la cel mai mare, și au venit la mine și mi-au zis, zicând:

41. «Ce ț-am păcătuit și ce nedrept am lucrat împrotiva ta, căci că părăsindu-ne, ai șezut în locul acesta?

42. Că tu noao sângur ne-ai rămas dintru toate noroadele, ca strugurul din vie și ca candila în loc întunecos și ca limanul și ca corabia cea mântuită de vifor.

43. Au nu ne ajung realele ce ni să întâmplă?
44. Deci, de ne părăseşti tu, cât mai bine era noao a fi fost aprinşi şi noi cu aprinderea Sionului?
45. Că nici sântem noi mai buni decât cei ce au murit acolo». Şi au plâns cu glas mare; şi am răspuns cătră ei şi am zis:
46. «Cutează, Israile, și să nu te întristezi tu, casa lui Iacov,
47. Că este de voi aducere aminte înain|tea Celui Preaînalt şi Cel Tare nu ş-au uitat de voi întru ispită. 282v
48. Că eu nu v-am părăsit, nici am ieşit de la voi, ci am venit la locul acesta să mă rog pentru pustiirea Sionului, a cerca milă pentru smereniia simţirii voastre.
49. Și acum duceți-vă fieștecarii la casa sa, și eu voiu veni cătră voi după aceaste zile».
50. Și s-au dus norodul, precum i-am zis, în cetate.
51. Iară eu am şezut în câmp şeapte zile, precum mi-au poruncit. Şi mâncam numai din florile ţarinii; din buruieni au fost hrana mea în zilele acealea.

Cap 13

Altă vedenie Esdrii să arată, cu tâlcuirea ei.

1. Și au fost după şapte zile şi am visat vis noaptea.
2. Şi, iată, din mare să scula vânt a turbura toate valurile ei.
3. Şi am văzut şi, iată, să împuternicea omul acela cu miile ceriului. Şi când întorcea faţa sa să se uite, să cutremura toate ceale ce să vedea supt el.
4. Şi oricând ieşea glas din gura lui, ardea toţi cei ce auzea glasurile lui, precum să aşază pământul când va simţi focul.
5. Şi am văzut după aceastea şi, iată, să aduna mulţime de oameni, cărora nu era număr, din patru vânturile ceriului, să bată pre omul ce să suise din mare.
6. Și am văzut și, iată, ei șieși cioplise un munte mare și au zburat preste el. ||
7. Iară eu am căutat a vedea ţinutul sau locul unde să cioplise muntele, şi n-am putut. 283r
8. Şi după aceastea am văzut şi, iată, toţi cei ce s-au adunat cătră el să-l bată să temea foarte, şi măcar că îndrăznea a oşti.
9. Şi, iată, cât au văzut pornirea mulţimei ce venea, nu ş-au râdicat mâna, nici ţinea sabia, nici ceva unealtă de războiu, fără numai precum am văzut.
10. Că au trimis din gura sa ca o suflare de foc şi din buzele sale duh de văpaie, şi din limba lui slobozea scântei şi vifoară; şi s-au mestecat toate împreună aici: suflarea, foc şi duhul văpăii şi mulţime de vifor.
11. Şi au căzut asupra mulţimei cu răpegiune, carea era gătită a oşti, şi au aprins pre toţi, cât îndată nimic să vedea de acea nenumărată mulţime, fără numai praful şi mirosul fumului. Şi am văzut şi m-am înfricoşat.
12. Şi după aceastea am văzut pre omul acela pogorându-să din munte şi chemând cătră sâne altă mulţime pacinică.
13. Şi să apropia cătră el faţă de oameni mulţi, unora, ce să bucura, altora, ce să întrista. Iară alţii legaţi, alţii aducând din cei ce să aducea. Şi m-am bolnăvit de mulţimea spaimii şi m-am deşteptat şi am zis:
14. «Tu din început mi-ai arătat slugii Tale minunile aceastea şi vreadnic m-ai avut a priimi rugăciunea mea.
15. Și acum arată-mi încă tâlcuirea visului acestuia.
16. Că, precum socotesc cu înțeleagerea mea, | amar celor rămași în zilele acealea, și cu mult mai mult amar celor ce nu sânt părăsiţi. 283v
17. Că cei ce nu sânt rămaşi întristaţi era.
18. Înţeleg acum ceale ce sânt puse în zilele ceale mai de pre urmă şi-i vor întâmpina, ci şi pre cei rămaşi.
19. Că pentru aceasta au venit la mari primejdii şi la multe lipse, precum arată visurile aceastea.
20. Însă mai lesne e celui din primejdie a veni spre aceasta decât a treace ca norul din veac şi acum a vedea ceale ce să întâmplă mai pre urmă». Şi au răspuns cătră mine şi au zis:
21. «Şi tâlcuirea vedeniii ţ-oi spune şi de care ai grăit îţ voiu deşchide,
22. Pentru că de aceştia ai zis: 'Carii au rămas'; aceasta e tâlcuirea:

23. Cel ce ia primejdia în vreamea aceaea, acela s-au păzit. Cei ce au căzut în primejdie, aceia sânt cei ce au fapte și credință cătră Cel Preatare.

24. Să știi, dară, că mai fericiți sânt cei rămași decât cei morți.

25. Aceastea sânt tâlcuirile vedeniii: că ai văzut om suindu-să din inima mării,

26. Acela e pre carele ține Cel Preaînalt în multe vremi, carele prin sâne va izbăvi zidirea sa și el va rândui pre cei rămași.

27. Și pentru că ai văzut din gura lui așa ca duhul și foc și vifor

28. Și căci că nu ținea sabie, nici unealtă de războiu, că au rupt pornirea lui mulțimea carea venise a-l bate, aceasta e tâlcuirea. ||

284r 29. Iată, zile vin, când va începe Cel Preaînalt a-i izbăvi pre cei de pre pământ.

30. Și va veni întru ieșirea minții preste cei ce lăcuiesc pre pământ.

31. Și unii pre alții vor gândi a-i bate, cetate pre cetate și loc pre loc și neam asupra neamului și împărăție asupra împărățiii.

32. Și va fi când vor fi aceastea și să vor întâmpla seamnele ce ț-am arătat mai-nainte. Și atunci să va arăta Fiiul Mieu, care L-ai văzut ca pre un om suindu-să.

33. Și va fi când vor auzi toate limbile glasul Lui. Și va lăsa fieștecarele în țara sa războiul său care are asupra altuia

34. Și să va aduna mulțimea într-una nenumărată, ca vrând a veni și a-L bate.

35. Iară El va sta pre vârful muntelui Sionului.

36. Și Sionul va veni și să va arăta tuturor gătit și zidit, precum ai văzut muntele a să ciopli fără mâni.

37. Iară Acela, Fiiul Mieu, va vădi meșteșugirile limbilor, necredințele lor, acealea care s-au apropiat de vifor, pentru realele lor gândiri și pentru chinurile cu care vor începe a să chinui,

38. Care s-au asămănat văpăii; și-i va pierde fără osteneală prin leagea carea focului s-au asămănat.

39. Și pentru că L-ai văzut adunând la Sâne altă mulțime pacinică,

40. Aceastea sânt zeace neamuri care s-au robit din pământul său în zilele împăratului Osie, pre care rob l-au dus Salmanasar, împăratul asirilor, și i-au trecut preste râu și s-au dus la pământ strein.

284v 41. Iară ei ș-au dat sfatul acesta, | să lase mulțimea limbilor și să treacă în ținutul cel mai dincolo, unde niciodată n-au lăcuit neam omenesc,

42. Sau acolo a ținea legiuitele sale, care nu le ținuse în ținutul său.

43. Iară prin întrările râului ceale înguste, în Eufrath au întrat,

44. Că le-au făcut lor atunci Cel Preaînalt seamne și au rânduit vinele râului până când au trecut,

45. Că prin ținutul acela era cale multă de drum, de un an și jumătate. Că ținutul acela să chema Arsareath.

46. Atunci au lăcuit acolo până la vreamea cea mai de pre urmă. Și acum iarăși când va începe a veni,

47. Iarăși Cel Preaînalt va rândui vinele râului, să poată treace. Pentru aceastea ați văzut mulțimea cea cu pace.

48. Ci și cei rămași din norodul tău, aceștia sânt cei ce să află în hotarul Mieu.

49. Fi-va, dară, când va începe a pierde mulțimea limbilor celor ce s-au strâns, vor acoperi pre cei ce au biruit norodul.

50. Și atunci va arăta lor cu mult mai multe minuni».

51. Și am zis eu: «Stăpâne Doamne, aceasta îmi arată, pentru ce am văzut bărbatul suindu-să din inima mării». Și mi-au zis:

52. «Precum nu poți aceastea sau a le ispiti, sau a le ști, care sânt în fundul mării, așa nu va putea fieștecine pre pământ a vedea pre Fiiul Mieu sau pre cei ce sânt cu El, fără în vreamea zilii. ||

285r 53. Aceasta e tâlcuirea visului ce ai văzut și pentru carea te-ai luminat aici sângur.

54. Că ai lăsat a ta și de a Mea leage ai grijit și ai căutat.

55. Că viața ta o ai rânduit cu înțelepciune și sâmțirea ta o ai chemat maică.

56. Și pentru aceasta ț-am arătat plată la Cel Preaînalt. Că va fi după alte trei zile, cătră tine altele voiu grăi și-ți voiu dovedi lucruri greale și minunate».

57. Și m-am dus și am trecut la câmp, mult slăvind și lăudând pre Cel Preaînalt pentru ceale minunate ce făcea prin vreame

58. Și pentru că stăpânеаște pre acela și ceale ce sânt aduse în vremi. Și am șezut acolo trei zile.

Cap 14

Să arată Domnul Esdrei în rugă şi oricare taine viitoare îi deascopere.

1. Şi au fost a treia zi şi eu şedeam supt stăjariu.
2. Şi, iată, glas au ieşit în preajma mea din rug şi au zis: «Esdra, Esdra!» Şi am zis: «Iată, eu, Doamne!» Şi m-am sculat pă picioarele meale. Şi au zis cătră mine:
3. «Deascoperindu-Mă M-am deascoperit preste rug şi am grăit lui Moisi când norodul Mieu sluja în Eghipt.
4. Şi l-am trimis şi am scos norodul Mieu din Eghipt şi l-am adus pre muntele Sinai şi-l opream la Mine multe zile.
5. Şi i-am povestit multe minunate şi i-am arătat ascunsele vremilor şi | sfârşitul şi i-am poruncit, zicând: 285v
6. 'Aceaste cuvinte la arătare vei face, şi aceastea le vei ascunde.
7. Şi acum zic ţie:
8. Însămnează ceale ce ţ-am arătat şi visurile care ai văzut şi tâlcuirile care tu ai văzut în inima ta le pune,
9. Că tu vei fi priimit de toţi. Întoarce-te-vei rămas cu sfatul Mieu şi cu cei aseamenea ţie, până când să vor sfârşi vremile.
10. Că veacul au pierdut tinereaţele sale şi vremile să apropie a îmbătrâni.
11. Că în doaosprăzeace părţi s-au împărţit veacul şi au trecut a zeacea lui şi jumătate de a zeacea parte.
12. Şi mai sânt după jumătatea a zeacea parte.
13. Acum, dară, rânduiaşte casa ta şi ceartă norodul tău şi mângăie pre smeriţii lor şi slobozi strâcăciunea
14. Şi lasă de la tine muritoarele gânduri şi leapădă de la tine omeneştile povare şi te dezbracă de firea cea neputincioasă şi pune deoparte gândurile tale ceale greale şi sârguiaşte a te muta din vremile aceastea.
15. Căci care ai văzut acum întâmplată-să reale, iarăşi decât aceastea mai reale vor face.
16. Că cu cât mai neputincios va fi veacul de la bătrâneaţe, cu atâta să vor înmulţi preste lăcuitori realele.
17. Că s-au îndelungat mai vârtos adevărul şi s-au apropiat minciuna, că, iată, sârguiaşte a veni vedenia carea ai văzut'. ||
18. Şi am răspuns şi am zis înaintea Ta, Doamne: 286r
19. «Că iată, eu mă voiu duce, precum mi-ai poruncit, şi voiu certa pre acest norod. Iară pre cei ce să vor naşte, cine-i va dojeni?
20. Pusu-s-au, dară, veacul întru întunearec şi cei ce lăcuiesc într-însul, fără lumină.
21. Că leagea Ta s-au aprins; pentru aceaea, nime nu şti ceale făcute de Tine sau care vor înceape lucruri.
22. Că de am aflat întru Tine har, trimite spre mine Duhul Tău cel sfânt şi voiu scrii tot ce s-au făcut în veac din început, ceale ce era în leagea Ta scrise, ca să poată afla oamenii cărarea, şi cei ce vor vrea a fi vii, în ceale mai de pre urmă fie vii».
23. Şi au răspuns cătră mine şi au zis: «Mergând, adună norodul şi vei zice cătră ei să nu te caute în patruzăci de zile.
24. Iară tu îţi găteaşte condeaie multe şi ia cu tine pre Sarei, Davrie, Salemia, Ehanul şi pre Asiil, aceşti cinci carii sânt gata a scrii degrabă.
25. Şi vino aici, şi Eu voiu aprinde în inima ta candela înţăleagerii, carea nu să va stânge până când să vor sfârşi ceale ce vei înceape a scrii.
26. Şi atunci celor desăvârşit unele le vei arăta, unele celor înţelepţi într-un ascuns le vei da. Că mâne, într-acest ceas, vei înceape a scrii».
27. Şi am purces precum mi-au poruncit şi am adunat tot norodul şi am zis:
28. «Auzi, Israile, cuvintele aceastea:
29. 'Nimernicit-au părinţii noştri din început în Eghipt şi s-au izbăvit de acolo.
30. Şi au luat leagea vieţii, carea nu o au pă|zit, care şi voi după ei o aţi trecut. 286v
31. Şi s-au dat voao pământul spre soarte şi pământul Sionului; şi părinţii voştri şi voi aţi făcut strâmbătate şi n-aţi ţinut căile care v-au poruncit Cel Preaînalt.
32. Şi, fiind judecătoriu drept, au luat în vreame de la voi ce vă dăruise.
33. Şi acum voi sânteţi aici, şi fraţii voştri înlăuntrul vostru sânt.

34. Deci, de veţi porunci sâmţirii voastre şi veţ deprinde inima voastră, vii veţ fi ţinuţi, şi după moarte veţi dobândi milă.

35. Că judecata după moarte va veni, când iarăşi vom înviia şi atunci numele drepţilor să vor ivi şi faptele necredincioşilor să vor arăta.

36. Deci cătră mine acum nime să nu să apropie, nici să mă caute în patruzăci de zile'».

37. Şi am luat cinci bărbaţi, precum mi-au poruncit, şi ne-am dus la câmp şi am rămas acolo.

38. Şi am fost a doao zi şi, iată, glas m-au chemat zicând: «Esdra, deşchide-ţi gura şi bea cu ce te voiu adăpa».

39. Şi am deşchis gura mea şi, iată, un păhar plin mi să da. Acesta era plin ca de apă, iară faţa lui era aseamenea focului.

40. Şi am luat şi am beut. Şi bându-l, inima mea să chinuia cu înţeleagerea şi în pieptul mieu creştea înţelepciunea. Că duhul mieu să ţinea de aducerea aminte.

41. Şi s-au deşchis gura mea şi nu s-au mai închis.

42. Cel Preaînalt au dat înţeleagere celor cinci bărbaţi şi s-au scris ieşirile minţii de noapte, ceale ce li să || spunea, care nu le ştiia. 287r

43. Iară noaptea mânca pâine, iară eu zioa grăiam, şi noaptea nu tăceam.

44. Şi s-au scris în patruzăci de zile cărţi doao sute patru.

45. Şi au fost deacă s-au plinit patruzăci de zile, au grăit Cel Preaînalt zicând: «Ceale dintâiu care ai scris fă-le arătate şi le cetească cei vreadnici şi cei nevreadnici.

46. Iară ceale mai de pre urmă şaptezăci le veţi ţinea, să le dai celor înţelepţi din norodul tău.

47. Că într-aceştia e vâna înţeleagerii şi izvorul înţelepciunii şi râul minţii». Şi am făcut aşa".

Cap 15

Să vestesc multe ticăloşii în veac viitoare.

1. «Iată, grăiaşte în urechile gloatei Meale cuvintele prorociii care le voiu băga în gura ta, zice Domnul.

2. Şi fă să se scrie în hârtie că credincioase sânt şi adevărate.

3. Să nu te temi de gândirile ceale împrotiva ta, nici să te bucure de necredinţele celor ce zic.

4. Că tot necredinciosul întru necredinţa sa va muri.

5. Iată, Eu aduc – zice Domnul – în lume reale, sabie şi foamete, şi moarte şi perire,

6. Pentru că au pângărit strâmbătatea tot pământul şi s-au umplut lucrurile lor ceale strâcăcioase».

7. Pentru aceaea zice Domnul:

8. «Acum nu voiu tăcea despre necredinţele celor ce nedumnezăiaşte petrec, nici voiu suferi într-înşii ceale ce strâmb lucrează. Iată, sângele cel | nevinovat şi drept strâgă cătră Mine şi sufletele drepţilor strâgă necurmat. 287v

9. Izbândind îi voiu izbândi – zice Domnul – şi voiu lua tot sângele nevinovat dintr-înşii cătră Mine.

10. Iată, norodul Mieu ca o turmă la ucidere să duce, acum nu-l voiu răbda a lăcui în pământul Eghiptului,

11. Ci-l voiu aduce cu mână tare şi cu braţu înalt şi voiu lovi cu bătaie ca dintâiu şi voiu strâca tot pământul lui.

12. Jeli-va Eghiptul şi temeliile lui de rană bătute şi de certare, care le va duce preste el Dumnezeu.

13. Jelui-vor lucrătorii ce lucră pământul, că vor scădea sămintele lor de seacetă şi de grindină şi de stea groaznică.

14. Amar veacului şi celor ce lăcuiesc într-însul!

15. Că s-au apropiat sabiia şi zdrobirea lor şi să va scula neam asupra neamului spre războiu şi sabie în mânile lor.

16. Că va fi neaşezarea oamenilor şi unii, biruind pre alţii, nu vor socoti de împăratul său, şi căpeteniile călii faptelor sale, întru putearea sa.

17. Că va pofti omul a să duce în cetate şi nu va putea.

18. Că pentru mândriia lor cetăţile să vor turbura, casele să vor cutremura şi oamenii să vor teame.

19. Nu va milui omul pre vecinul său spre facere în deşert, casele lor spre sabie, spre răpirea averilor sale, pentru foametea pâinii şi năcazul cel mult.

20. Iată, Eu chem împreună – zice Domnul – toţi împăraţii pământului spre frica Mea, carii sânt de la răsărit şi de la austru şi de către || Eur şi de la Livan, a-i întoarce spre sâne şi a le răsplăti ceale ce au dat lor. 288r

21. Precum fac până astăzi aleşilor Miei, aşa voiu face şi voiu răsplăti în sânul lor». Aceastea zice Domnul Dumnezeu:

22. «Nu va îngădui mâna Mea preste păcătoşi, nici va înceta sabiia de preste cei ce varsă sânge nevinovat pre pământ».

23. Ieşit-au foc de la mânia Lui şi au îmbucat temeliile pământului şi pre păcătoşi, ca paiele aprinse.

24. «Amar celor ce păcătuiesc şi nu ţin poruncile Meale, zice Domnul.

25. Nu le voiu îngădui! Depărtaţi-vă, fiilor, de puteare, să nu pângăriţi sfinţeniia Mea!»

26. Că au cunoscut Domnul pre toţi cei ce greşesc Lui; pentru aceaea i-au dat spre moarte şi spre ucidere.

27. Că au venit în lume realele şi veţi petreace într-însele, că nu vă va izbăvi Dumnezeu pentru că aţi păcătuit împrotiva Lui.

28. Iată vedeare groaznică şi faţa ei de către răsărit.

29. Şi vor ieşi neamurile bălaurilor harapilor cu căruţe multe şi ca suflarea, numărul lor să va purta pre pământ ca să se teamă şi să se cutremure toţi carii îl vor auzi,

30. Carmonii, nebunind cu mâniia, şi vor ieşi ca nişte porci sălbateci din pădure şi vor veni cu puteare mare şi vor sta spre războiu cu ei şi vor jefui partea pământului asirilor.

31. Şi după aceastea vor birui bălaurii, de naşterea sa aducându-şi aminte, şi să vor întoarce suflând împreună, cu vărtute mare a-i goni.

32. Aceşte să vor turbura şi vor tăcea întru | tăriia lor şi vor întoarce picioarele sale spre fugă. 288v

33. Şi de la hotarul asirilor conăcitoriul îi va conoci şi va mistui pre unul dintr-înşii; şi va fi teamere şi cutremur în oastea lor şi prigonire spre împăraţii lor.

34. Iată, nori de la răsărit şi de la miazănoapte până la amiazăzi şi faţa lor groaznică foarte, plină de mânie şi de vihor,

35. Şi să vor bate împreună şi vor izbi oastea mare pre pământ şi steaoa lor; şi va fi sângele de sabie până în pântece,

36. Şi gunoiul de om până la aşternutul cămilii; şi va fi frică şi cutremur mare pre pământ

37. Şi să vor îngrozi cei ce vor vedea mâniia aceaea şi frica îi va cuprinde. Şi după aceastea să vor porni ploi mari,

38. De la miazăzi şi de la miazănoapte şi partea alta de la apus.

39. Şi vor birui vânturile de la răsărit şi o vor închide. Şi norul, care l-am deşteptat cu mânie, şi steaoa a face înfricoşarea, spre vântul de la răsărit şi de la apus să va vătăma.

40. Şi să vor înălţa nori mari şi putearnici, plini de mănie, şi steaoa, ca să îngrozască tot pământul şi pre cei ce lăcuiesc într-însul. Şi vor turna preste tot locul înalt şi râdicat stea groaznică,

41. Foc şi grindină şi sabii putearnice şi ape multe, cât şi toţi câmpii să se umple şi toate păraiele, de plinirea apelor multe.

42. Şi vor prăpădi cetăţile şi zidurile şi munţii şi măgurile şi leamnele pădurilor şi iarba câmpurilor şi holdele lor.

43. Şi vor treace fără răgaz până în Vavilon şi-l vor cutremura. ||

44. Veni-vor la el şi-l vor încungiura şi vor vărsa steaoa şi toată mănia preste el; şi să va duce praf şi fum până la ceriu şi toţi împrejur îl vor jeli. 289r

45. Şi cei ce vor rămânea supt el vor sluji celor ce l-au îngrozit.

46. Şi tu, Asiia, cea cu o inimă spre nădeajdea Vavilonului şi slava feaţii lui,

47. Amar ţie, ticăloasă, pentru că te-ai asămănat ei şi ai împodobit featele tale întru curvie a plăcea şi a te slăvi întru ibovnicii tăi, carii au poftit cu tine pururea a curvi.

48. Pre acea urâtă o ai urmat întru toate lucrurile tale şi întru meşteşugirile ei. Pentru aceaea zice Dumnezeu:

49. «Trimite-voiu ţie reale, văduvire, sărăcie şi foamete şi sabie şi ciumă, spre jefuirea caselor tale de vătămare şi de moarte şi de slava puterii tale.

50. Ca floarea să va săca, când să va scula fierbinţeala cea trimisă asupra ta.

51. Bolnăvi-te-vei ca o săracă rănită şi certată de muieri, ca să nu te poată cuprinde cei putearnici şi ibovnicii.

52. Au doară Eu aşa te voiu răvni, zice Domnul,

53. De n-ai fi ucis pre aleşii Miei în toată vreamea, înălţind lovirea mânilor, şi zicând preste moartea lor, când erai beată:

54. Împodobeaşte frumseaţea feaţii tale!

55. Plata curviii tale în sânul tău pentru aceasta răsplătire vei lua.

56. Precum vei face aleşilor Miei – zice Domnul – aşa va face ţie Dumnezeu, şi te va da spre rău. |

289v 57. Şi născuţii tăi vor peri de foame. Şi tu de sabie vei cădea şi cetăţile tale să vor zdrobi şi toţi ai tăi în câmp de sabie vor cădea.

58. Şi cei din munţi de foame vor peri şi vor mânca cărnurile sale şi sângele vor bea de foamea pânii şi de seatea apei.

59. Ticăloasă, prin mări vei veni şi iarăşi vei lua ceale reale.

60. Şi prin treacere vor zdrobi cetatea cea ucisă şi vor îngrozi o parte de pământul tău şi partea slavei tale o vor prăpădi, întorcându-să iarăşi cătră răsipitul Vavilon.

61. Şi prăpădită le vei fi în loc de pozderie, şi aceia îţi vor fi foc.

62. Şi te vor îmbuca pre tine şi cetăţile tale, pământul tău şi munţii tăi, toate pădurile tale şi pomul cel roditoriu cu foc îl vor arde.

63. Pre fiii tăi robi îi vor duce şi venitul tău spre pradă îl vor avea şi slava feaţii tale o vor prăpădi».

Cap 16

Groaznica a toată lumea pustiire, carea va fi în sfârşit.

1. Amar ţie, Vaviloane şi Asiia, amar ţie, Eghipte şi Siriia!

2. Încingeţi-vă cu saci şi cu târsine şi tânguiţi pre fiii voştri şi vă doară, că s-au apropiat zdrobirea voastră!

3. Tremisu-s-au voao sabie, şi cine o va întoarce?

4. Tremisu-s-au spre voi foc, şi cine-l va stânge?

5. Tremisu-s-au voao reale, şi cine le va izgoni?

290r 6. Au doară va goni cineva pre leu, ce flămân||zeaşte în pădure? Au va stânge focul în pozdărâi îndată când va înceape a arde?

7. Au doară va întoarce cineva săgeata cea de la săgetătoriu tare aruncată?

8. Domnul cel tare trimite reale, şi cine le înfrânge?

9. Ieşit-au foc din mânia Lui, şi cine-l va stânge?

10. Fuljera-va, şi cine nu să va teame? Tuna-va, şi cine nu să va spăimânta?

11. Domnul va amânânţa, şi cine îndată nu să va îngrozi de cătră faţa Lui?

12. Pământul s-au cutremurat şi temeliile lui, marea să învăluiaşte din fund şi valurile ei să vor turbura şi peştii ei de cătră faţa Domnului şi de cătră slava tăriii Lui.

13. Că tare e dreapta Lui carea încordează arcul. Săgeţile Lui ascuţite, carele de la El să trimit, nu vor scădea când va înceape a le trimite spre marginile pământului.

14. Iată, să trimit ceale reale şi nu să vor întoarce până când vor veni pre pământ.

15. Focul să aprinde şi nu să stânge, până ce va mistui temeliile pământului.

16. Precum nu să întoarce săgeata cea trimisă de putearnic săgetătoriu, aşa nu să vor întoarce realele ce să vor trimite pre pământ.

17. Vai mie, vai mie! Cine mă va izbăvi într-acealea zile?

18. Înceaperea durerilor şi multe suspinuri, înceaperea foametei şi multe periri, înceaperea războaielor şi să vor îngrozi stăpâniile, înceaperea răotăţilor şi să vor îngrozi toţi!

19. Întru aceastea, ce voiu face când vor veni realele?

290v 20. Iată foametea şi bătaia şi năcazul | şi strâmtoarea trimis-au zbiciuri spre întoarcere.

21. Şi întru toate aceastea nu să vor întoarce de cătră strâmbătăţile sale, nici de zbice pururea îşi vor aduce aminte.

22. Iată, va fi ieftişug pre pământ, aşa cât vor gândi că li-i îndreptată pacea; şi atunci vor odrăsli realele pre pământ, sabiia, foametea şi multă turburare.

23. Că de foame mulţi lăcuitorii pământului vor peri, şi sabia va pierde pre ceiaalalţi, carii vor scăpa de foame.

24. Şi morţii ca gunoiul să vor lepăda; şi nu va fi cine să-i mângăie, că să va lăsa pământul pustiiu şi cetăţile lui să vor surpa.

25. Nu să va lăsa cine să lucre pământul şi să-l samine.

26. Pomii vor da roduri, şi cine-i va culeage?

27. Strugurul să va coace, şi cine-l va călca? Că va fi locurilor mare pustiire.

28. Că va pofti omul a vedea om sau glasul lui a-l auzi,

29. Că să vor lăsa dintr-o cetate zeace și doi din câmp, carii să vor ascunde în tufe dease și în crepăturile pietrilor,
30. Precum să lasă prin maslini și în fieștecare pomi câte doao, trei masline,
31. Au precum în viia cea culeasă să lasă struguri de la cei ce cu deadinsul cercetează viia,
32. Așa să vor lăsa în zilele acealea trei au patru de la cei ce vor cerceta casele lor cu sabiia.
33. Și să va lăsa pământul pustiiu și țarinele lui să vor îmbătrâni și căile lui și toate cărările lui vor odrăsli spini, pentru că nu va treace om pre dânsa.
34. Jeli-vor featele neavând miri, jeli-vor muierile neavând bărbați, jeli-vor featele lor neavând ajutoriu. ||
35. Mirii lor în războiu să vor mistui și bărbații lor în foamete să vor sfârși. 291r
36. Iară auziți aceastea și le cunoașteți, slugile Domnului!
37. Iată cuvântul Domnului, priimiți-l! Să nu creadeți dumnezeilor despre carii au zis Domnu.
38. Iată, să apropie realele și nu întârziiază.
39. Ca și cea povarnică când naște în luna a noao fiiul său, apropiindu-se ceasul nașterii sale, mainte de doao sau trei ceasuri durerile împresură pântecele ei și, ieșind trupul din pântece, nu vor întârziia într-o cirtă,
40. Așa nu vor zăbovi realele a veni pre pământ și veacul va jeame și durerile îl vor împresura.
41. «Auziți cuvântul, gloata Mea! Gătiți-vă spre luptă și în ceale reale așa fiți, ca nimearnicii pământului.
42. Cel ce vinde, ca cel ce fuge, și cel ce cumpără, ca cum ar pierde;
43. Cel ce neguțătorească, ca cel ce dubândă nu va lua, și cel ce zideaște, ca cel ce nu va lăcui;
44. Cel ce samănă, ca cel ce nu va săcera; așa și cine taie viia, ca când nu va culeage;
45. Cei ce să căsătoresc, așa ca cum n-ar face fii, și cei ce nu să însoară, ca văduvi.
46. Pentru aceaea, cei ce să ostenesc, fără pricină să ostenesc.
47. Că rodurile lor cei de alt neam le vor săcera și avearea lor o vor răpi și casele le vor răsturna și fiii lor îi vor robi, că în robie și în foamete nasc pre fiii săi.
48. Și cei ce neguțătoresc în răpire, încât de mult împodobesc cetățile și casele sale și moșiile și feațele sale,
49. Atâta mai vârtos voiu răvni asupra lor pentru păcatele sale», zice Domnul. |
50. Precum râvneaște curviia spre muiarea cea vreadnică și bună foarte, 291v
51. Așa va răvni dreptatea asupra strâmbătății, când să împodobeaște și o pâreaște în față, când va veni cine să apere pre cel ce cearcă tot păcatul pre pământ.
52. Pentru aceaea, să nu vă asămănați ei, nici lucrurilor ei.
53. Că încă puțin și să va lua strâmbătatea de pre pământ și dreptatea va stăpâni preste voi.
54. Nu zică păcătosul că n-au păcătuit, că cărbuni de foc va arde pre capul celui ce zice: «N-am păcătuit înaintea Domnului Dumnezeu și a slavei Lui».
55. Iată, Domnul va cunoaște toate lucrurile oamenilor și meșteșugirile lor și gândurile lor și inimile lor.
56. Că au zis: «Să se facă pământul», și s-au făcut «să se facă ceriul», și s-au făcut.
57. Și întru cuvântul Lui stealele s-au întemeiat și știe numărul stealelor.
58. Cel ce ispitească adâncurile și vistieriile lor, cel ce au măsurat marea și plinirea ei,
59. Cel ce au închis marea în mijlocul apelor și au spânzurat pământul preste ape cu cuvântul Său,
60. Cel ce au întins ceriul ca o cămară, pre ape l-au întemeiat,
61. Cel ce au pus în pustie izvoară de ape și preste vârfurile munților bălți, a trimite râuri de la piatră rădicată, să adape pământul,
62. Cel ce au închipuit pre om și au pus inima sa în mijlocul trupului și i-au trimis duh, viață și înțeleagere,
63. Și răsuflarea lui Dumnezeu Atotputear||nicului, Carele au făcut toate și cercetează toate ceale ascunse întru ascunsurile pământului, 292r
64. Acesta au cunoscut meșteșugirea voastră și ceale ce gândiți întru inimile voastre, păcătuind și vrând a ascunde păcatele voastre,
65. Pentru carea Domnul cercetând au cercetat toate lucrurile voastre și vă va treace pre toți.

66. Și voi vă veți rușina când vor purceade păcatele voastre înaintea oamenilor și strâmbătățile vor fi carele vor sta pârâșe în zioa aceaea.

67. Ce veți face? Au cum veți ascunde păcatele voastre înaintea lui Dumnezeu și a îngerilor Lui?

68. Iată, judecătoriu e Dumnezeu, teameți-vă de El, părăsiți-vă de păcatele voastre și vă uitați strâmbătățile voastre acum a le face în veac, și Dumnezeu vă va scoate și vă va izbăvi din tot năcazul.

69. Că iată, să aprinde arderea preste voi, gloate multe, și vor răpi pre unii dintre voi și vor îmbucătora idolilor pre cei uciși.

70. Și cei ce să vor odihni le vor fi spre bajocură și spre ocară și spre călcare.

71. Că va fi locurilor loc și spre cetățile vecine sculare multă preste cei ce să tem de Domnul.

72. Fi-vor ca niște nebuni, nimărui îngăduind a răpi și a jefui încă pre cei ce să tem de Domnul.

73. Că vor jefui și vor răpi averile și din căsile sale îi vor scoate.

74. «Atunci să va arăta lămurirea aleșilor Miei, ca aurul ce să lămurează în foc. |

292v 75. Auziți, iubiții miei, – zice Domnul –, iată, sânt de față zilele ceale de năcaz și din aceastea vă voiu izbăvi.

76. Să nu vă teameți, nici să vă îndoiți, că Dumnezeu e povățuitoriul vostru.

77. Și cel ce ține ceale poruncite și poruncile Meale – zice Domnul Dumnezeu – să nu vă tragă în cumpănă dreptățile voastre, să nu să rădice preste voi păcatele voastre.

78. Amar celor ce să strâng de păcatele sale și să acopăr de strâmbătățile sale precum țarina să strânge de pădure și cu spini să acopere cărarea ei prin carea nu treace omul, și să scoate și să aruncă spre îmbucarea focului»”.

Cu agiutoriul lui Dumnezeu am agiuns și la sfârșitul Vechiului Testamânt.

PLOAIE: s.f.
ploaie: *sg. ac.* 4,49; 8,43
ploaia: *sg. nom./ac.* 4,50; 7,39
ploi: *pl. nom.* 15,37

PLUGAR: s.m.
plugariul: *sg. nom.* 8,41
plugariului: *sg. gen.* 8,43, 44

POARTĂ: s.f.
porți: *pl. ac.* 3,19

POCĂINȚĂ: s.f.
pocăinții: *sg. gen.* 9,12

PODOABĂ: s.f.
podoabele: *pl. nom.* 6,3
podoabei: *sg. gen.* 10,50

POFTĂ: s.f.
poftii: *sg. gen.* 6,44

(a) POFTI: v. IV
poftea: *ind. imp. 3.sg.* 2,41
poftești: *ind. prez. 2.sg.* 4,43
va pofti: *ind. viit.I. 3.sg.* 15,17; 16,28
au poftit: *ind. pf.c. 3.pl.* 15,47

(a se) POGORÎ: v. IV; vezi **(a se) COBORÎ**

POM: s.m.
pomi: *pl. ac.* 2,18; 16,30
pomul: *sg. nom../ac., în sintagmele* ***pomul vieții/pomul cel roditoriu*** 8,52; 15,62
pomii: *pl. nom.* 16,26

(a) POPOSI: v. IV (Reg.) „a oferi cuiva ospitalitate", „a găzdui"
poposeaște: *imperativ 2.sg.* 2,24

PORC: s.m.
porci: *pl. ac., în sintagma* ***porci sălbateci*** 15,30

(a se) PORNI: v. IV
(să) vor porni: *ind. viit.I. 3.pl.* 15,37

PORNIRE: s.f. „dezlănțuire"; „avânt"
pornire: *sg. ac.* 4,49
pornirea: *sg. nom./ac.* 4,49; 13,9, 28

PORUMBIȚĂ: s.f.
porumbița: *sg. ac.* 2,15
porumbiță: *sg. ac.* 5,26

PORUNCĂ: s.f.
porunca: *sg. nom./ac.* 1,34; 8,14, 23
porunci: *pl. ac.* 2,1
poruncă: *sg. ac.* 2,33
porunca: *sg. ac., în sintagma* ***porunca Domnului*** 2,33, 41
poruncile: *pl. ac.* 3,8, 33, 35, 36; 15,24; 16,77

(a se) PORUNCI: v. IV
am poruncit: *ind. pf.c. 1.sg.* 1,35; 14,5
ai poruncit: *ind. pf.c. 2.sg.* 3,4, 7; 6,41, 42, 45, 46, 53; 8,10; 14,19
au poruncit: *ind. pf.c. 3.sg.* 5,20; 7,21; 12,51; 14,27, 31, 37
(să) poruncea: *ind. imp. 3.sg.* 6,48
poruncind: *gerunziu* 7,21
veți porunci: *ind. viit.I. 2.pl.* 14,34

PORUNCIT, -Ă: s.m./f.
(ceale) poruncite: *s.f. pl. ac.* 16,77

(a) POSTI: v. IV
vei posti: *ind. viit.I. 2.sg.* 5,13; 6,31; 9,23
am postit: *ind. pf.c. 1.sg.* 5,20; 6,35
a posti: *inf. prez.* 10,4

POTÂRNICHE: s.f.; var. **PĂTURNICHE**
păturnichea: *sg. nom.* 1,15

POTOP: s.n.
potopul: *sg. nom./ac.* 3,9, 10

POTRIVNIC, -Ă: s.m./f.; var. (Înv. și reg.) **PROTIVNIC, -Ă** „dușman"
protivnicii: *s.m. pl. ac.* 1,11

POVARĂ: s.f.
povare: *f. pl. ac., în sintagma* ***omeneștile povare*** 14,14

POVARNICĂ: s.f. "femeie gravidă"; în Grigore Maior, *ILV/ Lexicon*, II, *praegnans* este explicat: "groasă", "tăroasă".
(cea) povarnică: *sg. ac.* 4,40; 16,39
(ceale) povarnice: *pl. nom.* 6,21

POVĂȚUIRE: s.f.
povățuirea: *sg. ac.* 1,39

POVĂȚUITOR, -TOARE: s.m./f.; var. **POVĂȚUITORIU**
povățuitoriu: *s.m. sg. ac.* 1,13
povățuitoriul: *s.m. sg. nom.* 5,16; 16,76

(a se) POVÂRNI: v. IV
(să) va povârni: *ind. viit.I. 3.sg.* 12,18

POVÂRNIRE: s.f.
povârnire: *sg. ac.* 7,7

(a) POVESTI: v. IV
povesti: *inf. prez. fără* ***a*** 10,32
povestea: *ind. imp. 3.sg.* 10,43
am povestit: *ind. pf.c. 1.sg.* 14,5

PRADĂ: s.f.
pradă: *sg. ac.* 15,63

PRAF: s.n.
praful: *sg. nom.* 7,32; 13,11
praf: *sg. nom./ac.* 8,2; 15,44

(a se) PRĂPĂDI: v. IV
am prăpădit: *ind. pf.c. 1.sg.* 1,10
(s-)au prăpădit: *ind. pf.c. 3.sg.* 10,21
vor prăpădi: *ind. viit.I. 3.pl.* 15,42, 60, 63

PRĂPĂDIT, -Ă: adj. „rupt"
prăpădită: *f. sg. nom.* 15,61

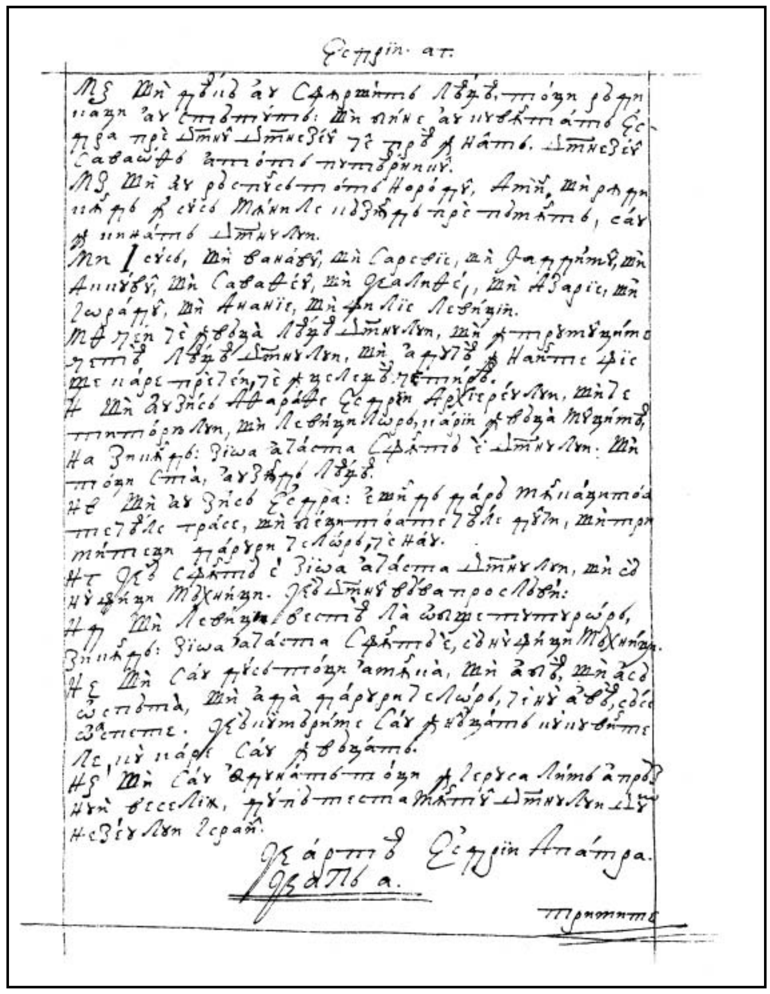
PREAJMĂ: s.f.; var. (Înv. și reg.) **PREJMĂ**
prejma: *sg. ac., în loc. prep.* ***în prejma*** 11,36
preajma: *sg. ac., în loc. prep.* ***în preajma*** 14,2

PREAÎNALT: s./adj. „Dumnezeu"; „atribut al divinității"
(Cel) Preaînalt: *s.m. sg. nom./ac.* 3,3; 4,34; 5,4; 6,32; 7,33; 8,1, 56; 9,2, 4; 10,24, 38, 50, 52, 57, 59; 11,38, 43, 44; 12,23, 30, 32, 39; 13,26, 29, 44, 47, 56, 57; 14,31, 42, 45
(Celui) Preaînalt: *s.m. sg. gen., în sintagmele* ***calea Celui Preaînalt/cărarea Celui Preaînalt/cetatea Celui Preaînalt/căile Celui Preaînalt*** 4,2, 11; 5,34; 10,54; 12,4
(Celui) Preaînalt: *s.m. sg. gen./dat.* 5,22; 6,36; 7,23, 52; 8,48; 9,6, 25, 28, 44; 12,6, 36, 47
Preaînalt: *adj. m. sg. nom.* 7,62

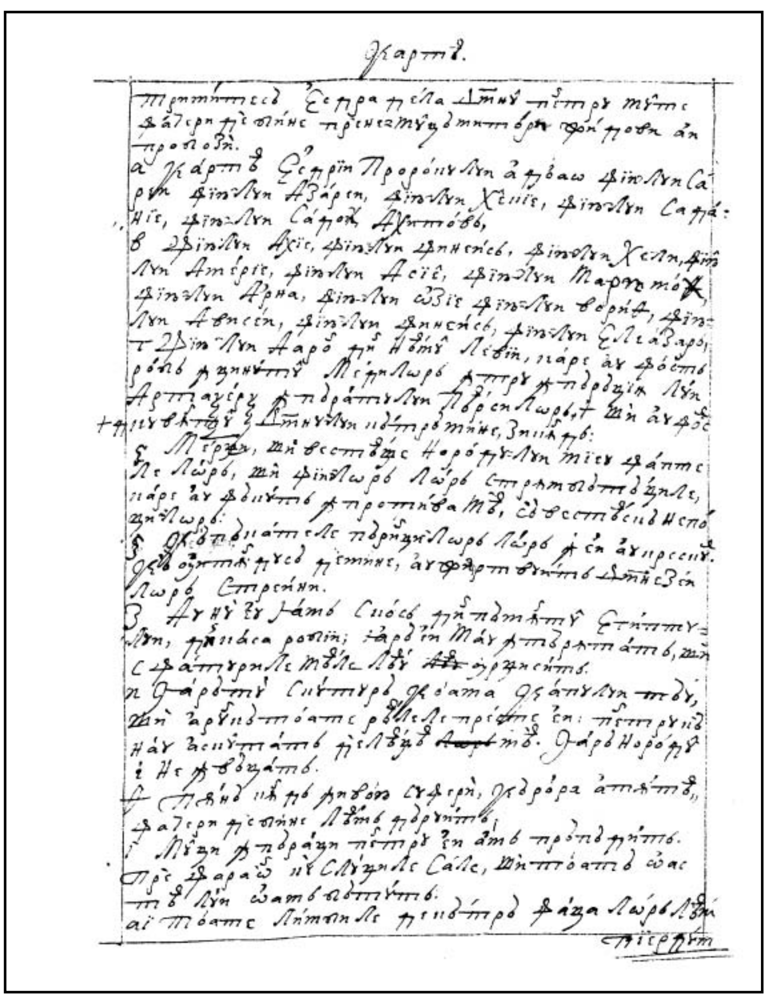
R

S

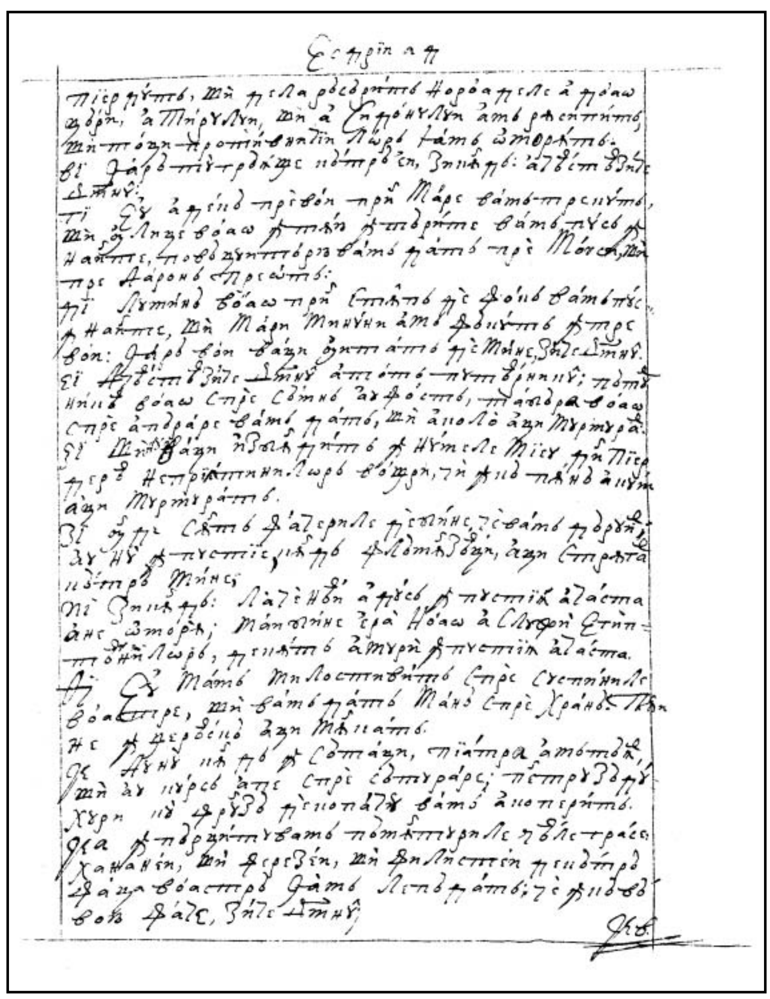
Z

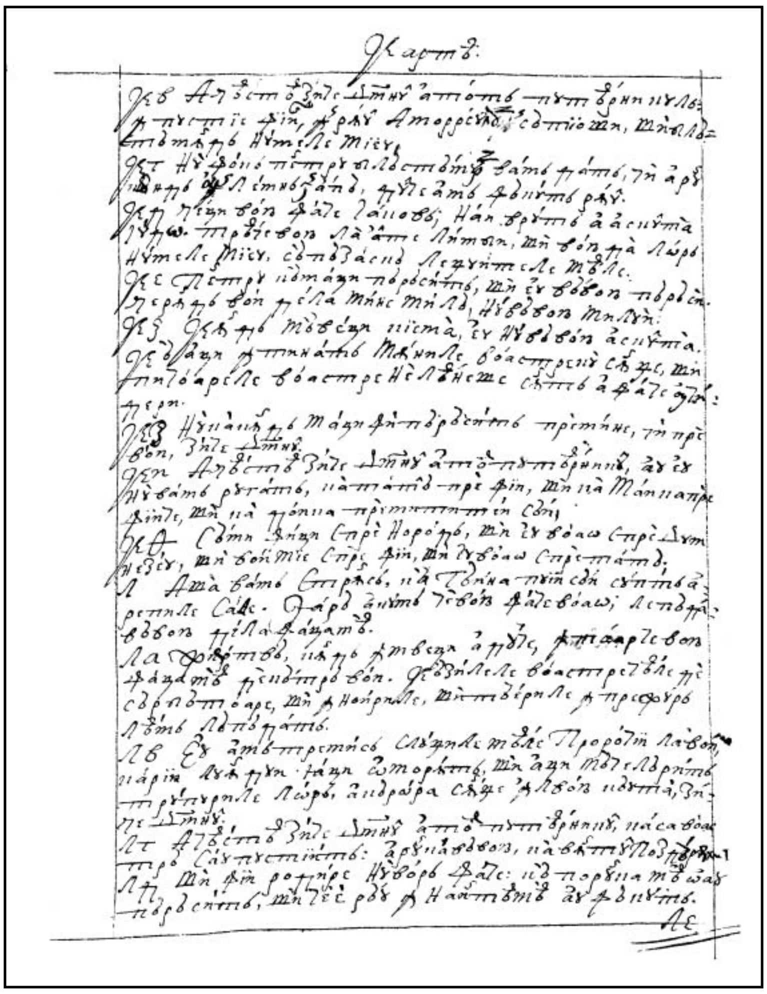
255r

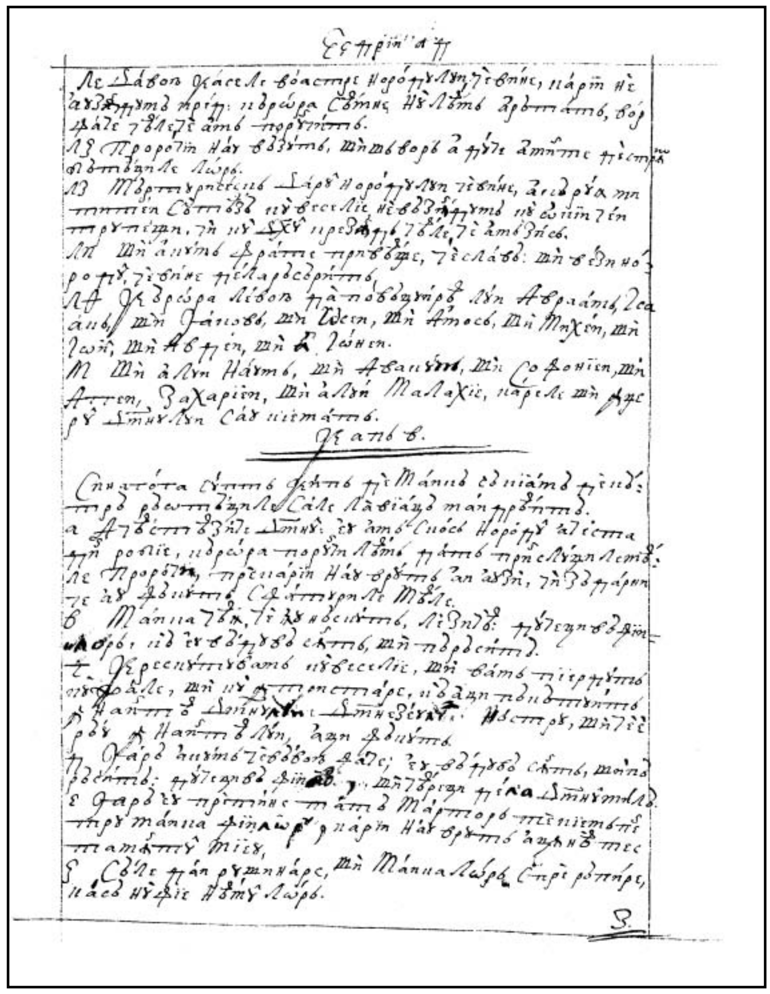

255v

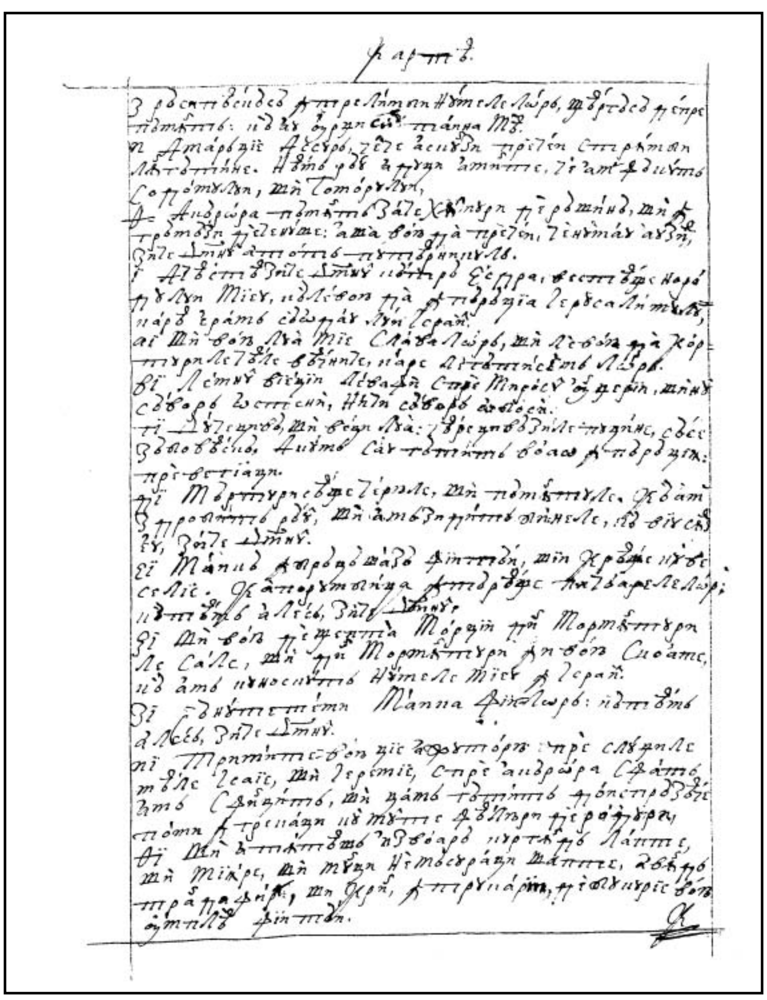
256r

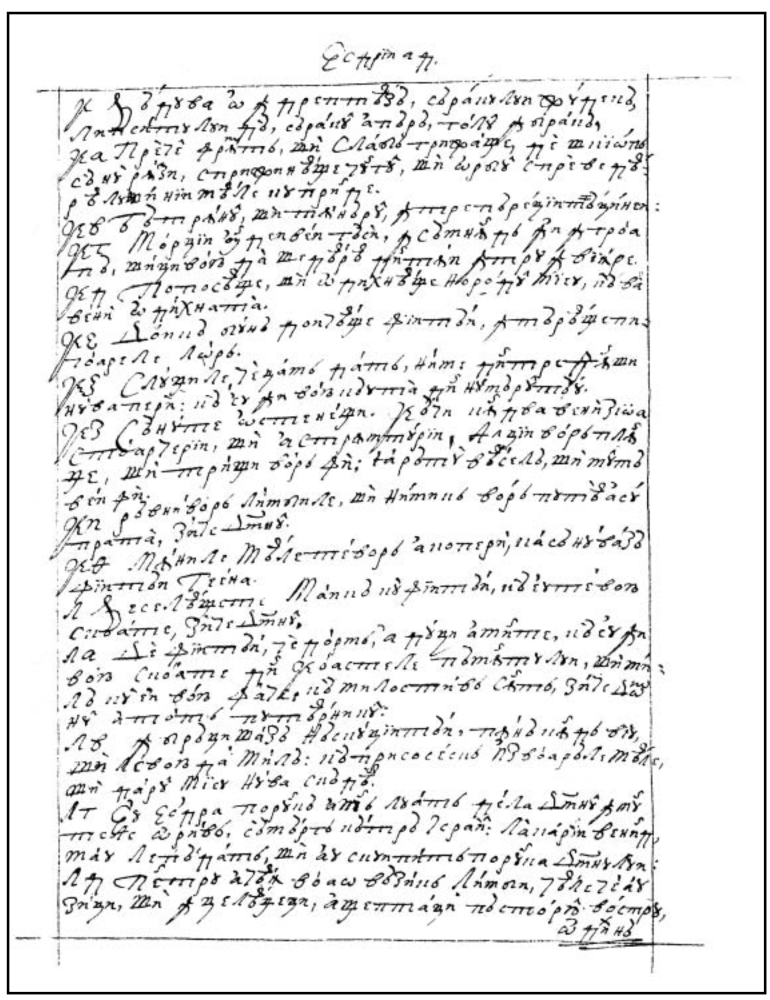

256v

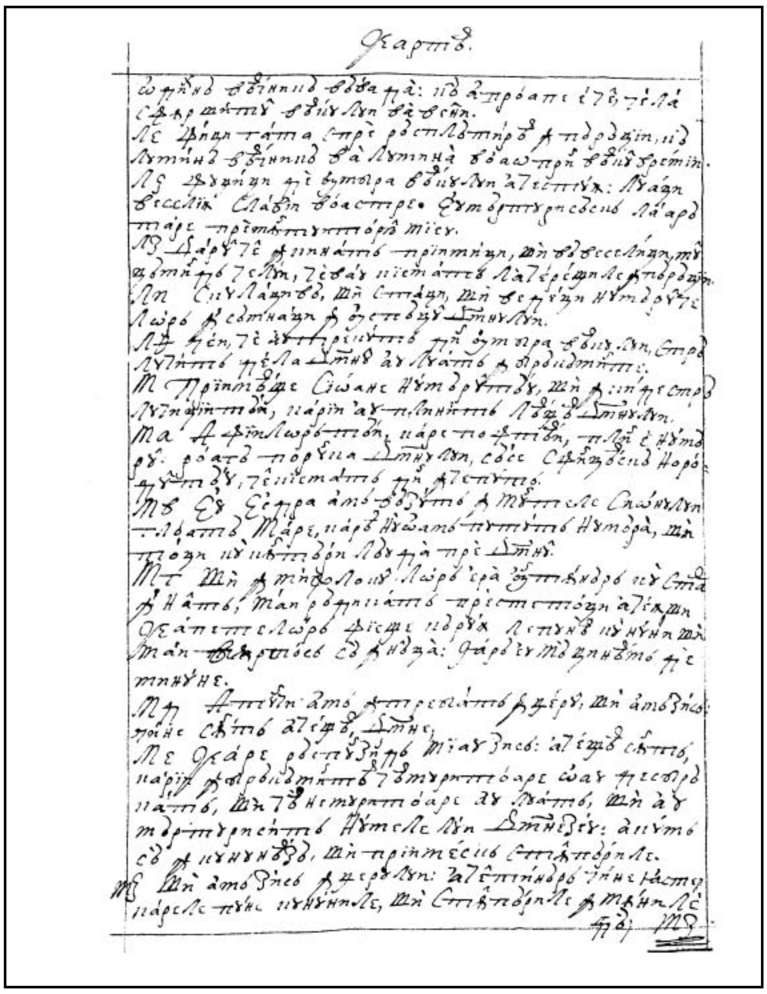
257r

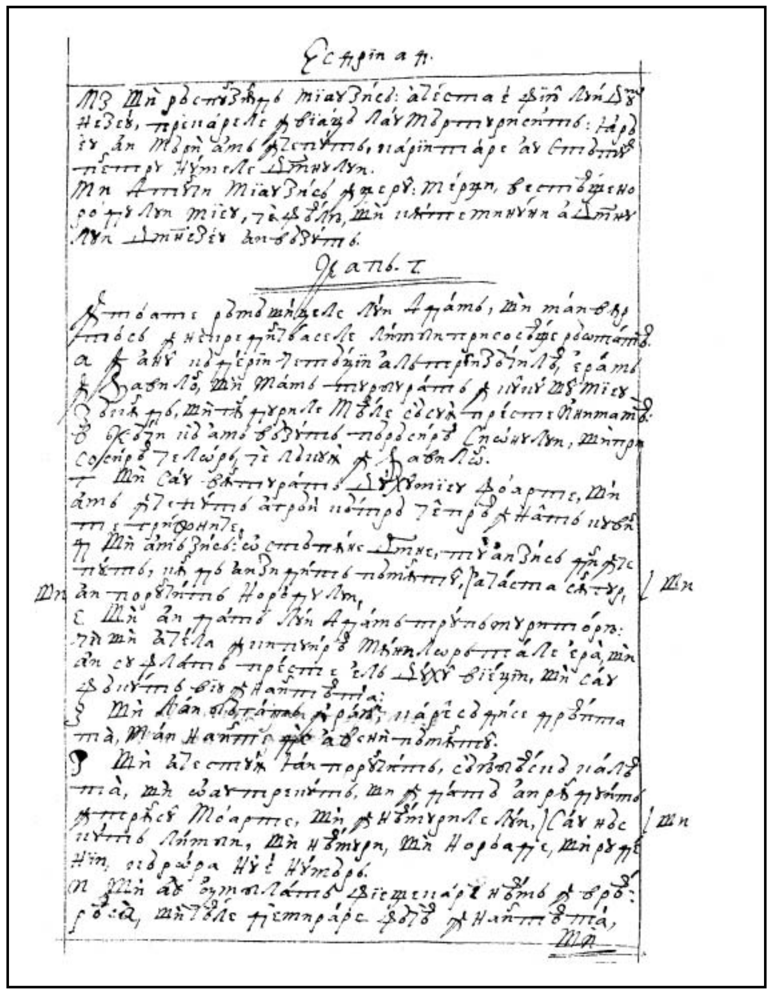

257v

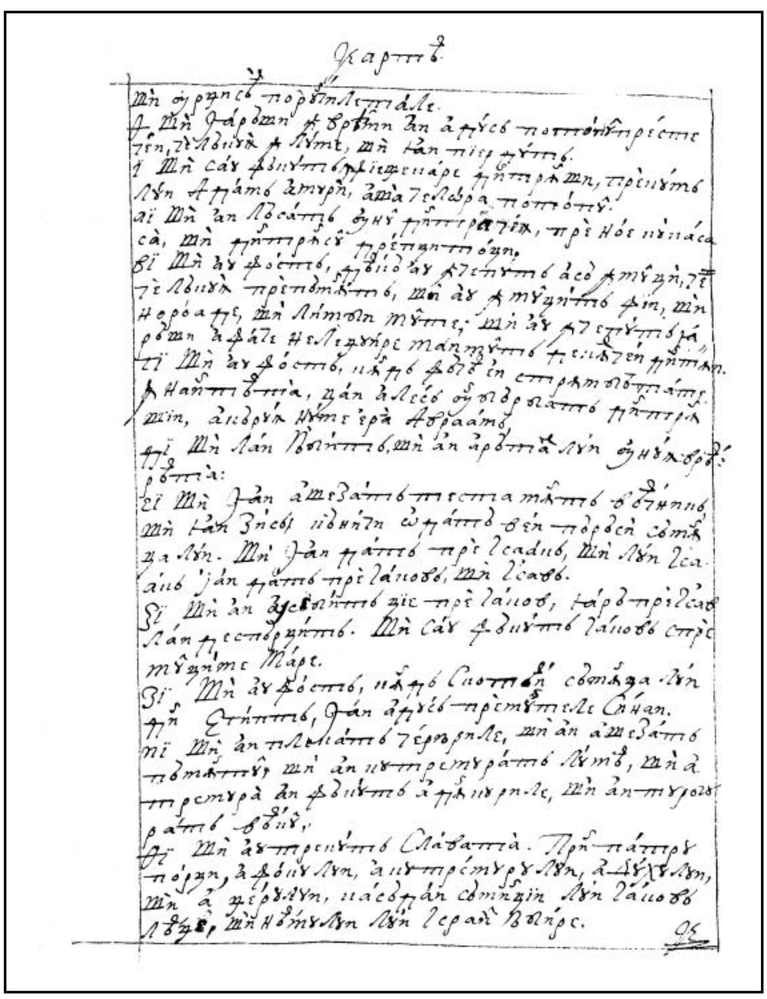
258r

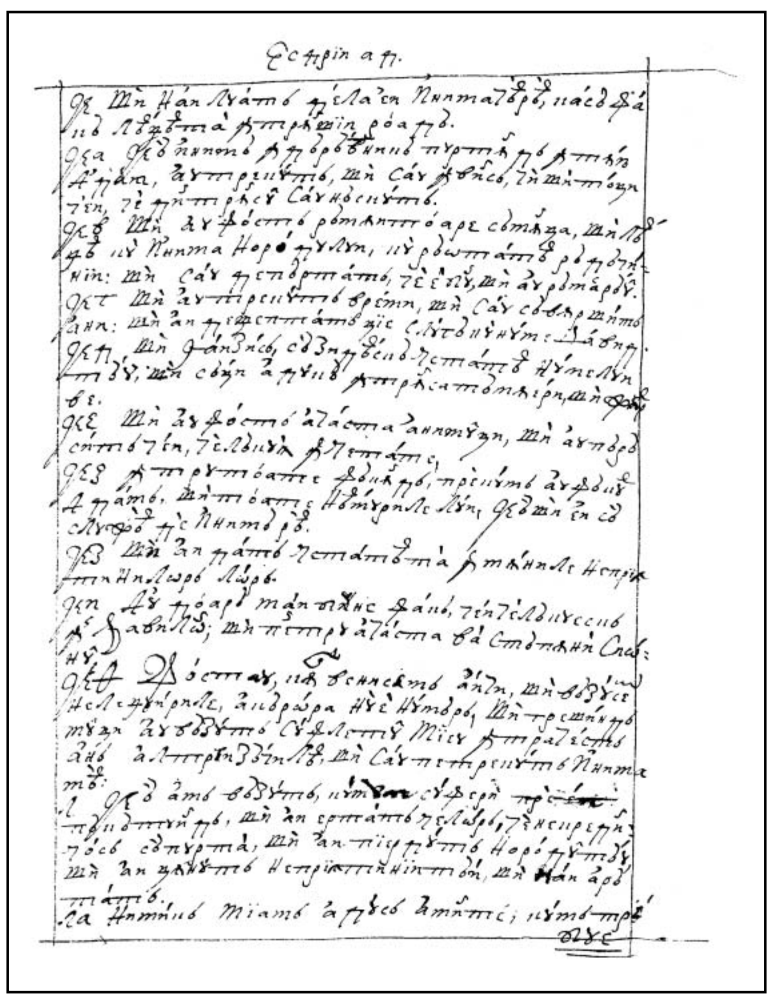
258v

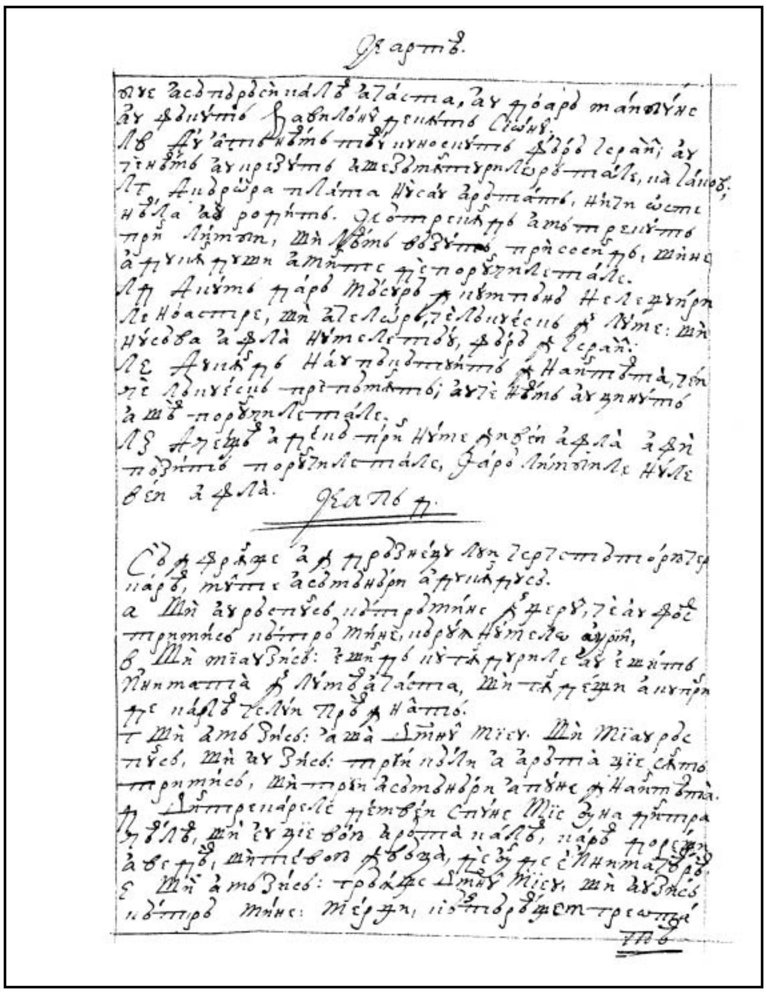
259r

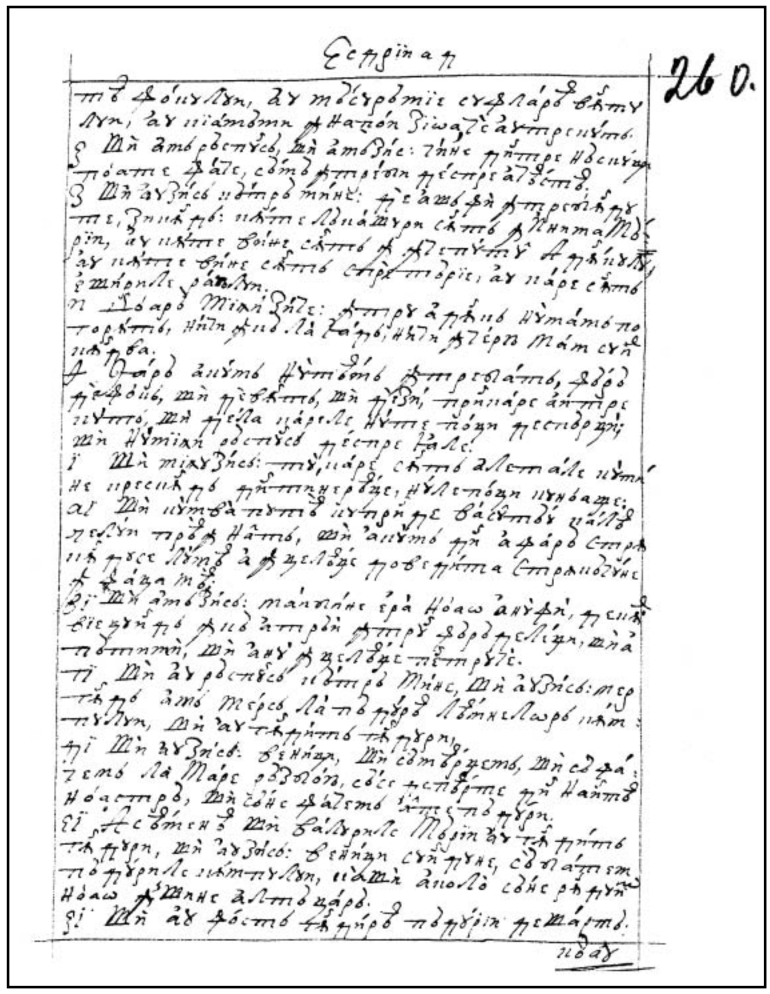
259v

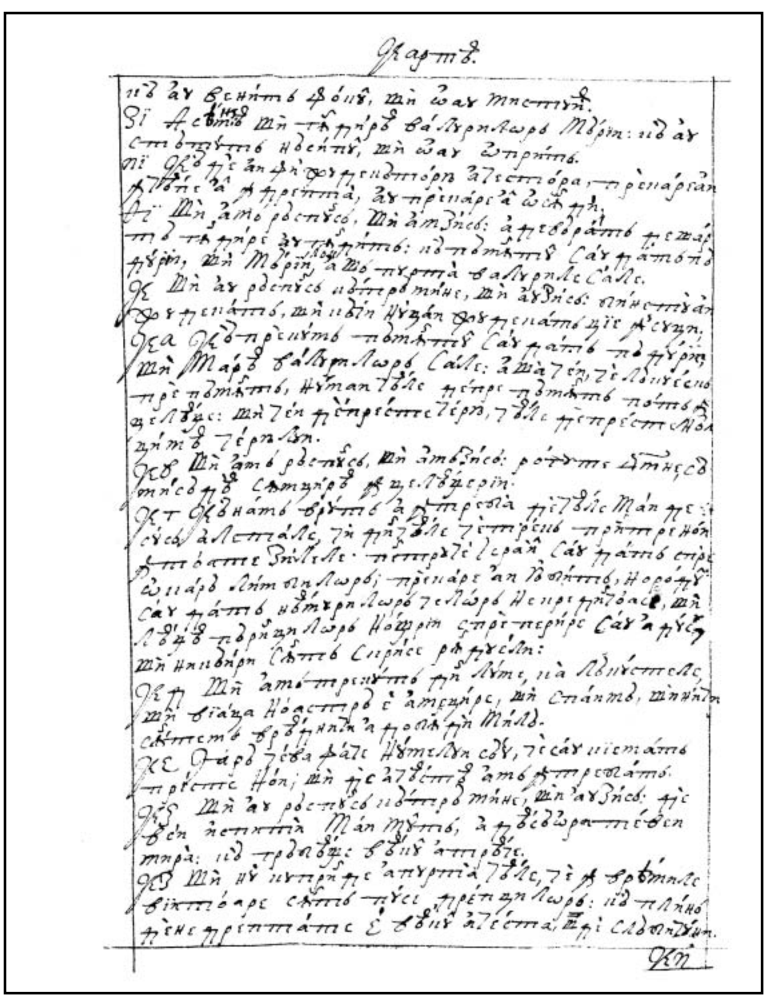
260r

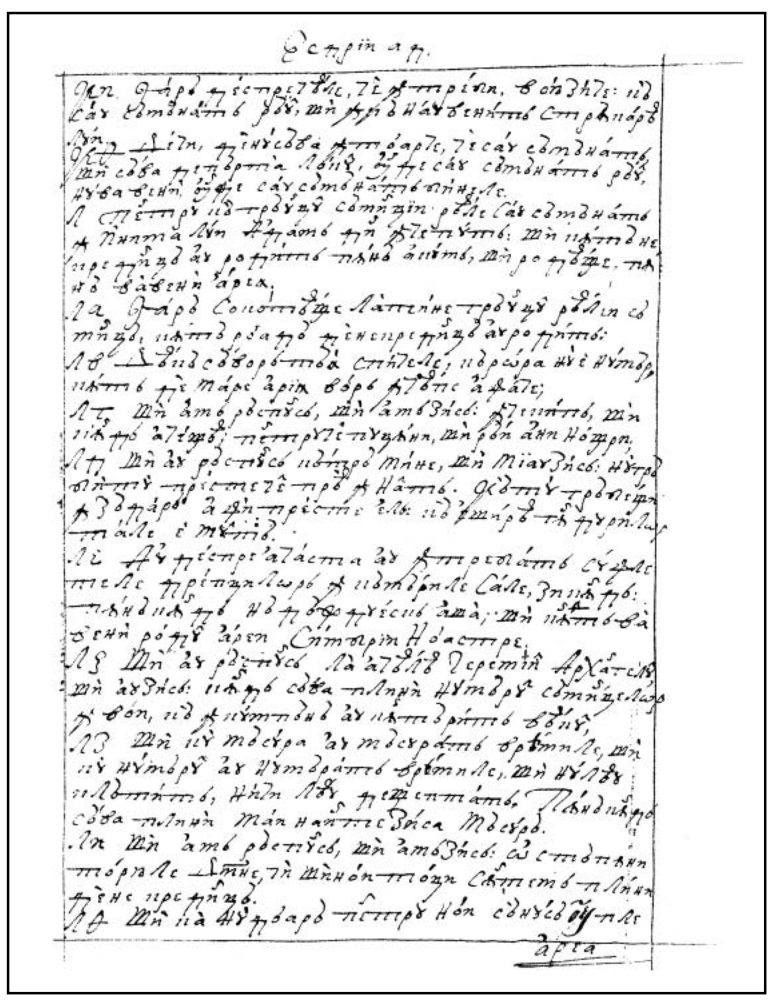
260v

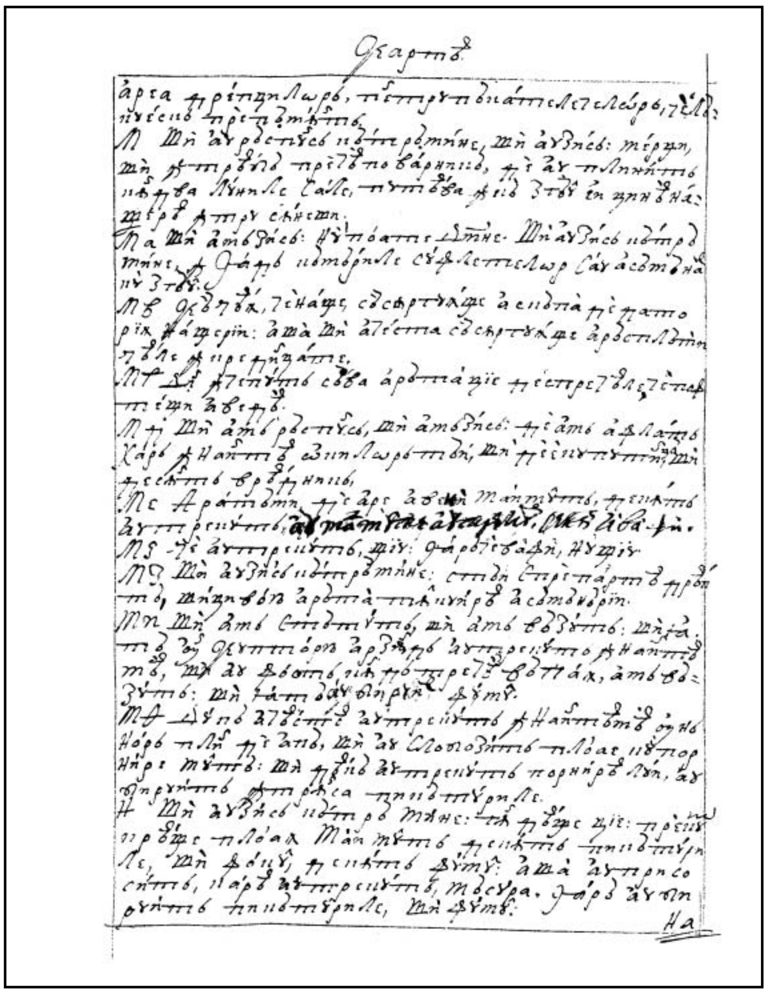
261r

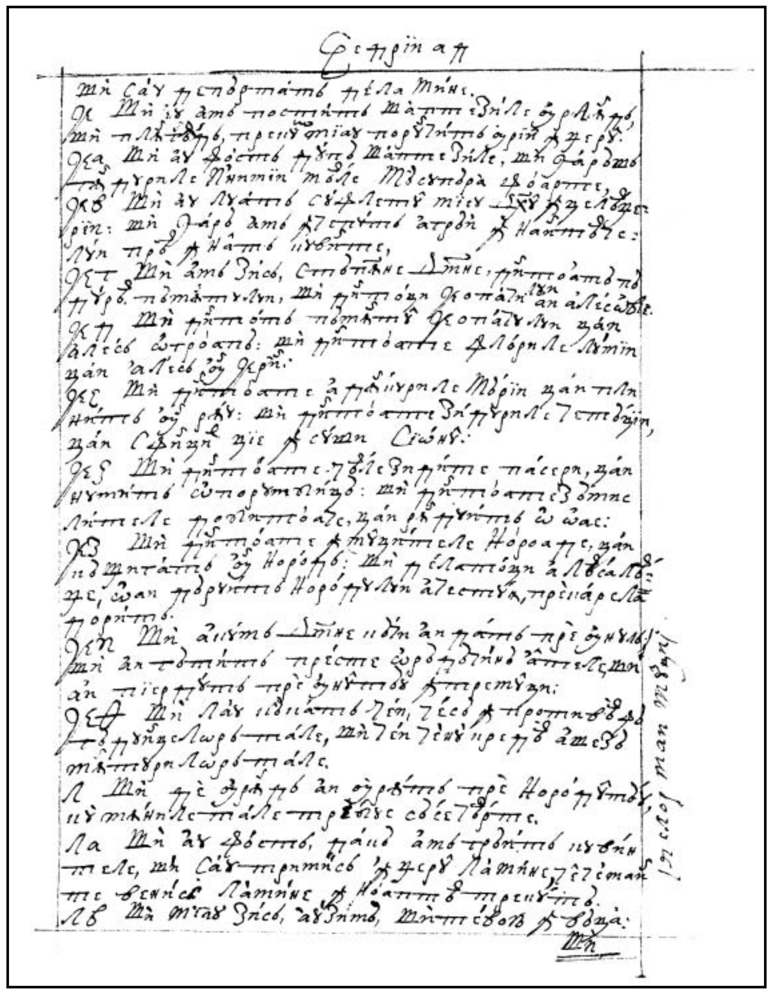
261v

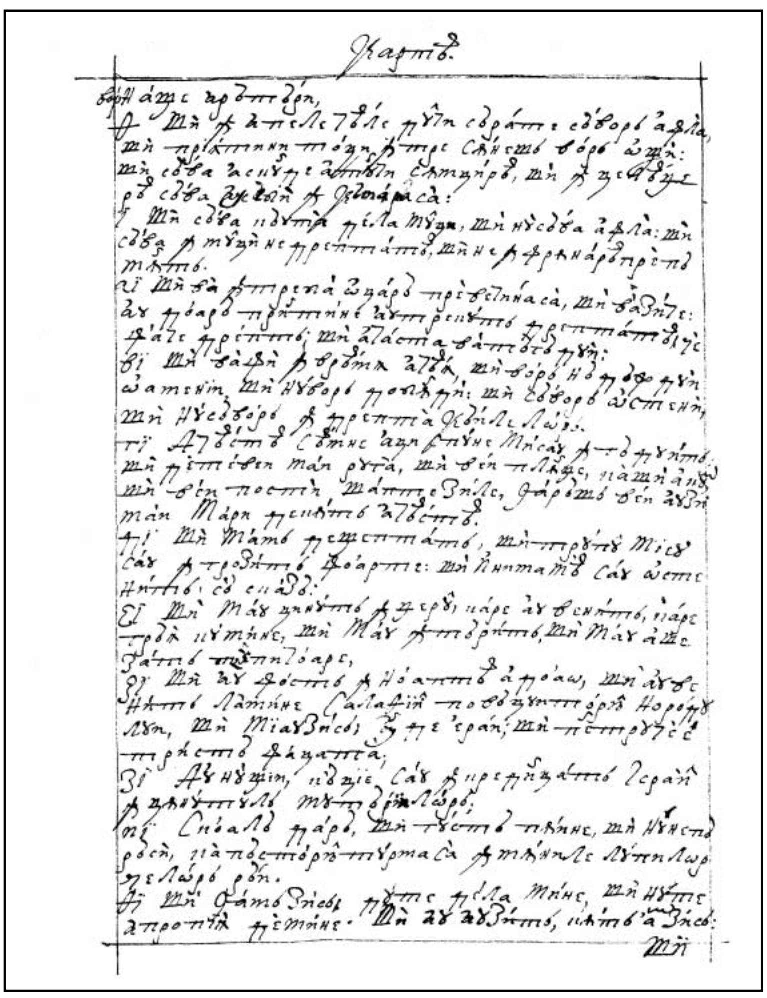
262r

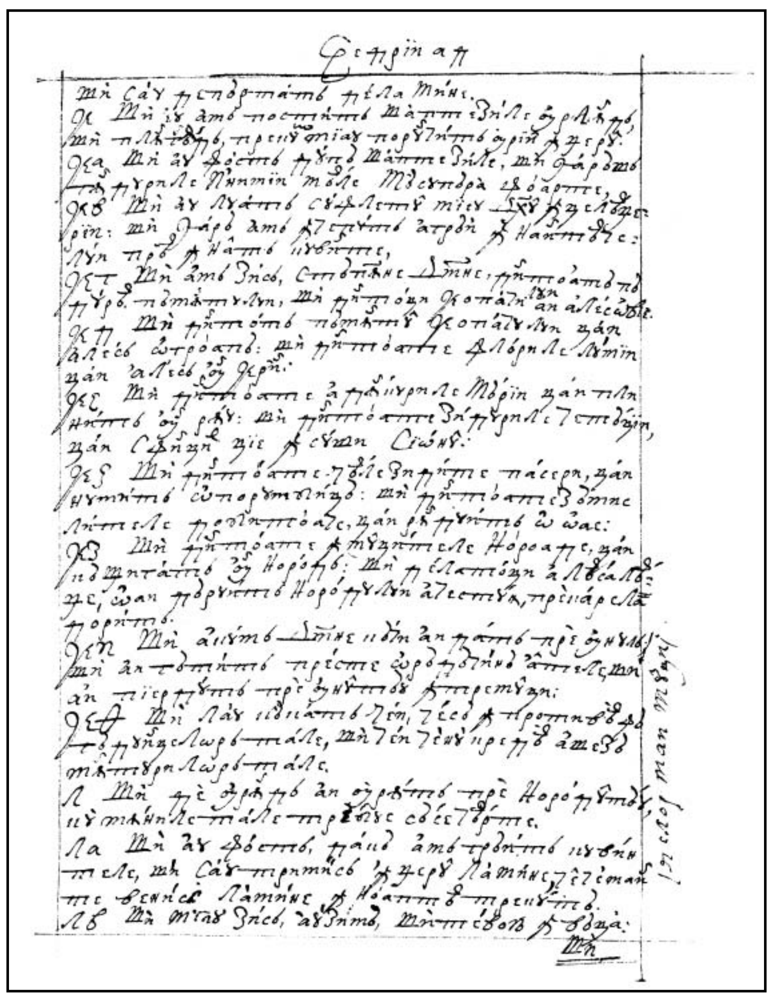
262v

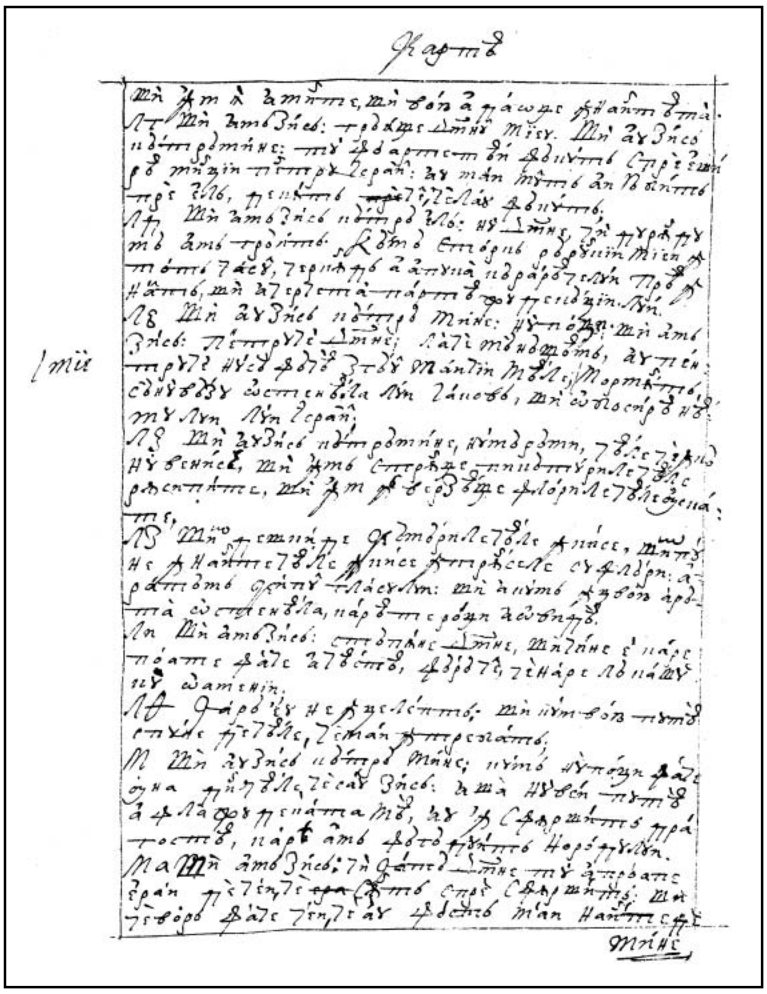
263r

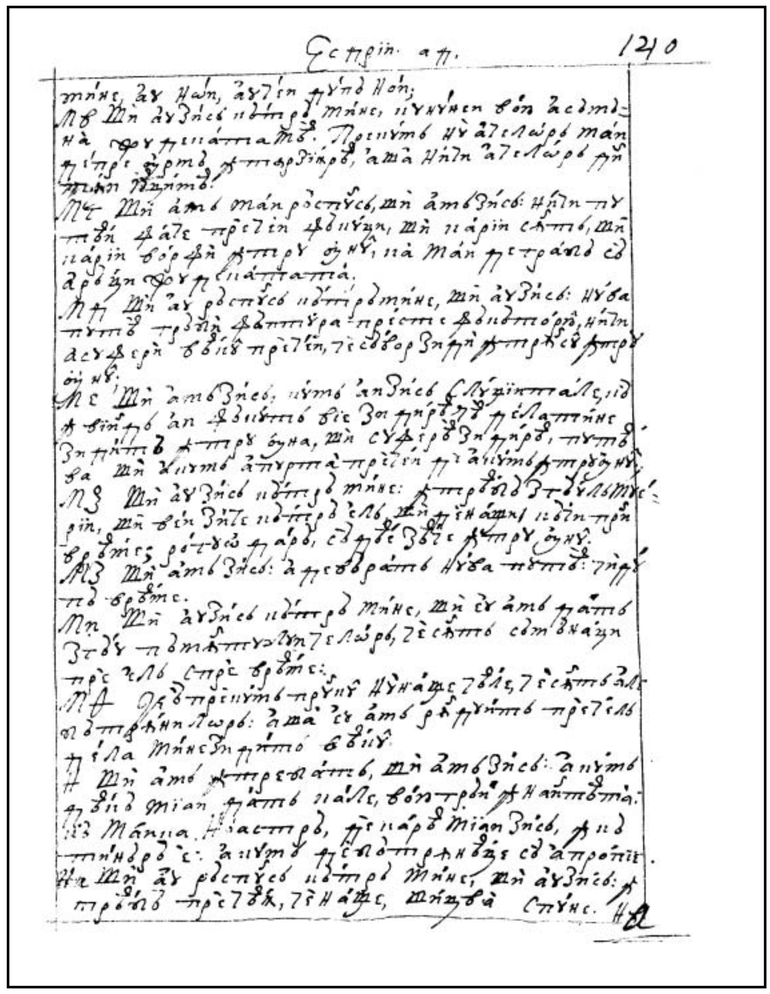

263v

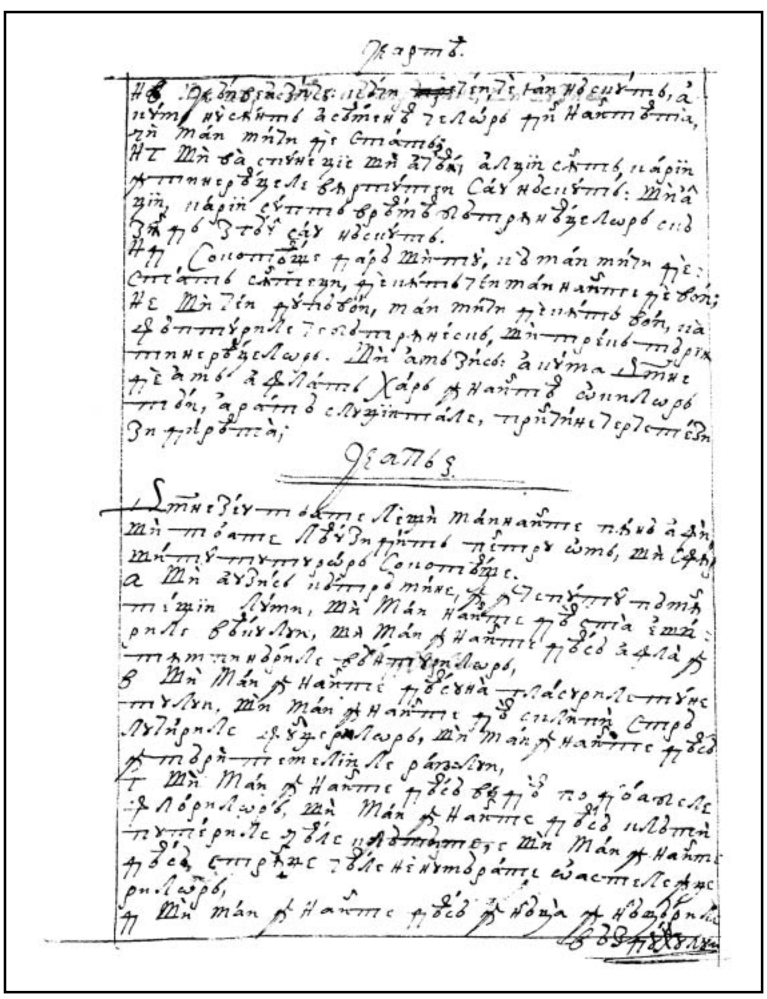
264r

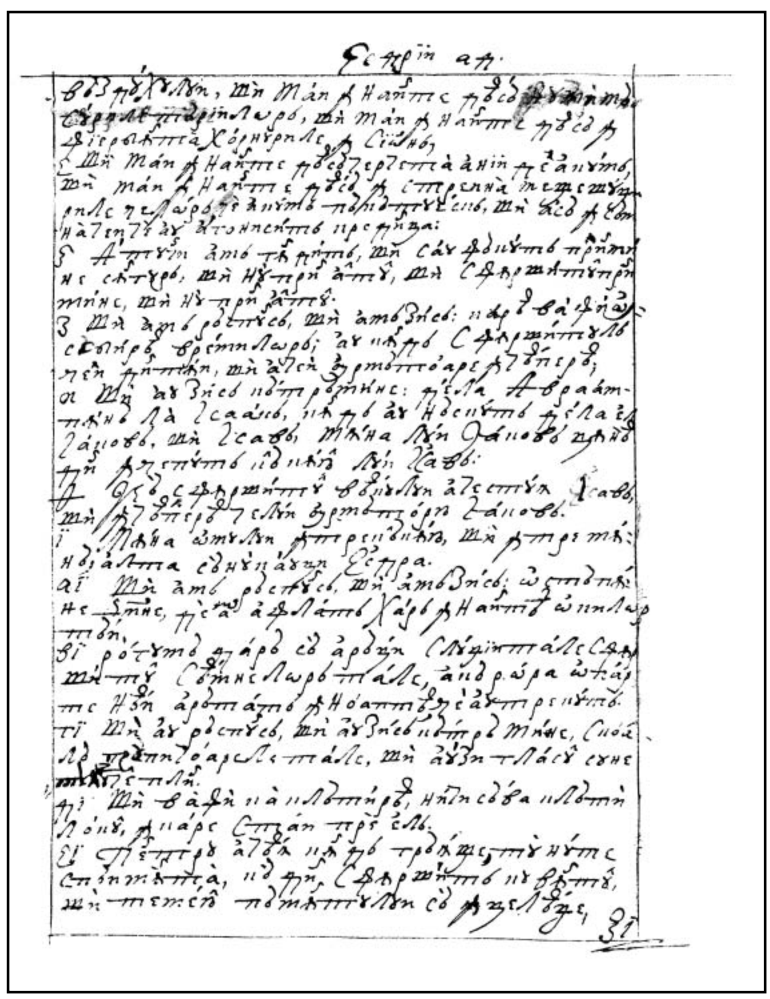

264v

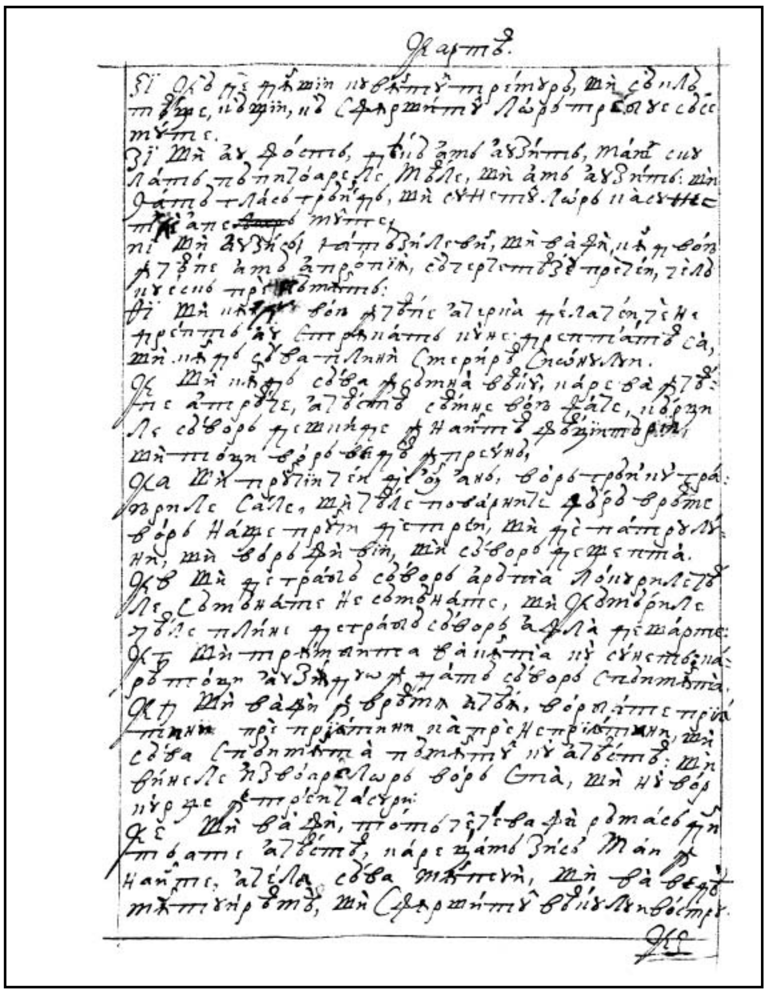
265r

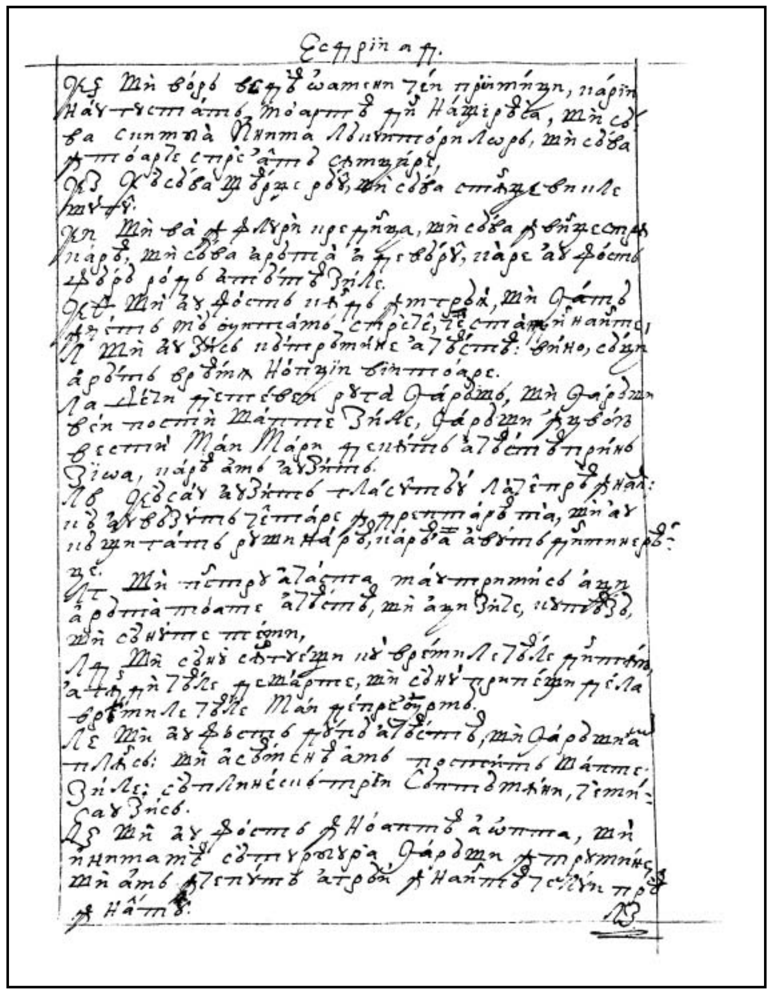

265v

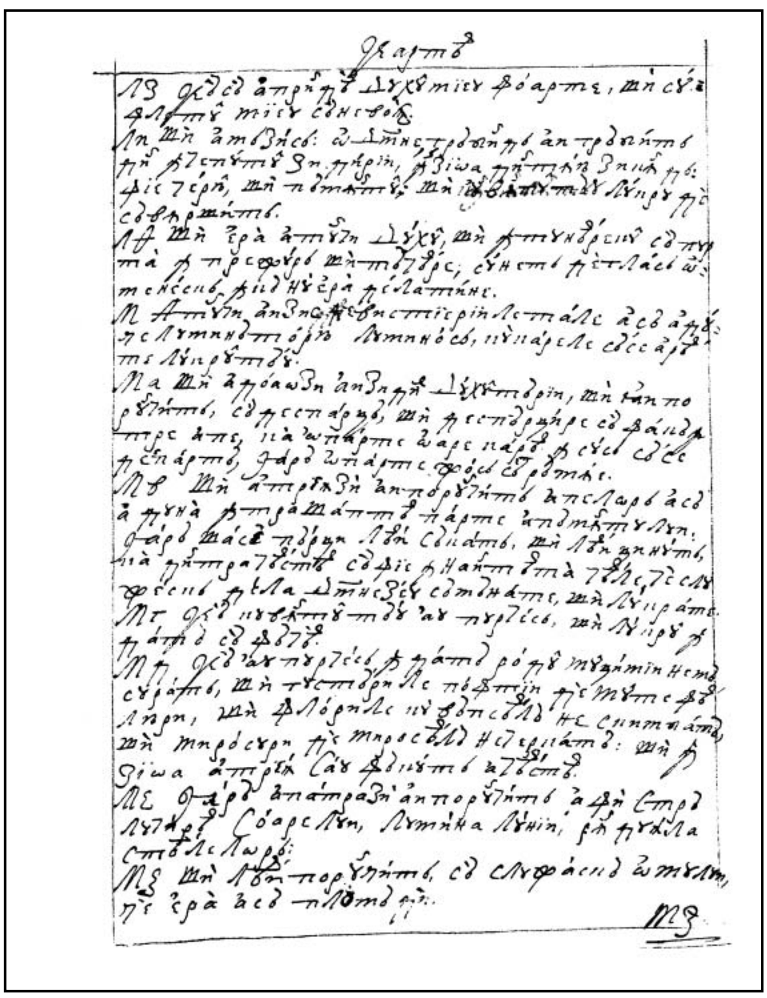
266r

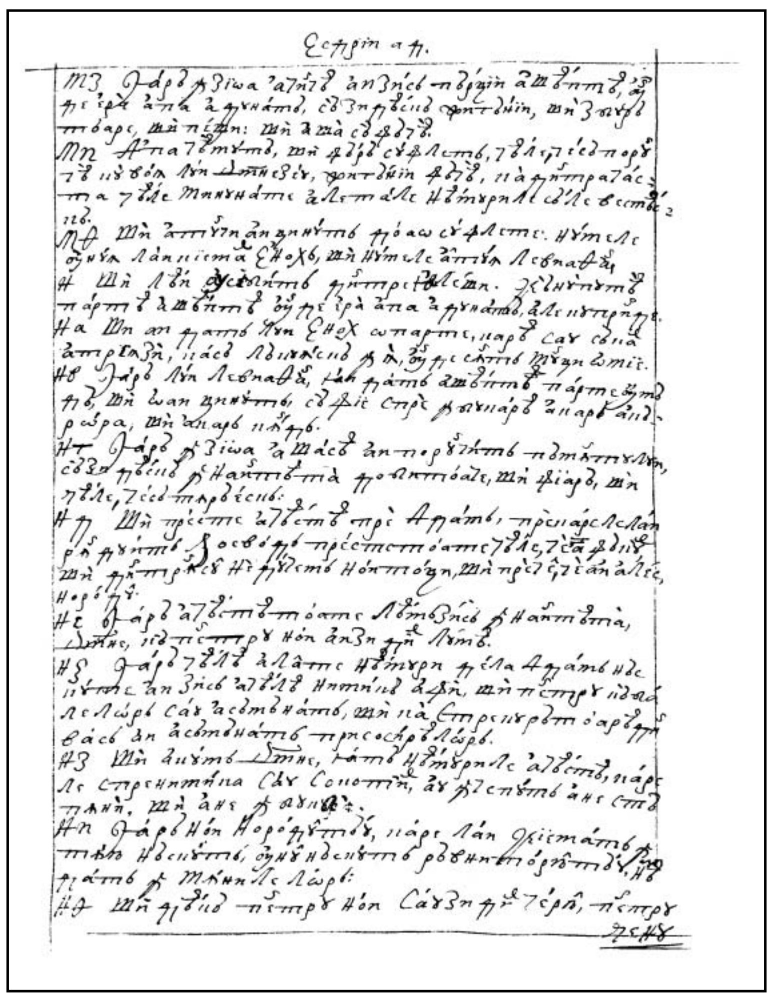
266v

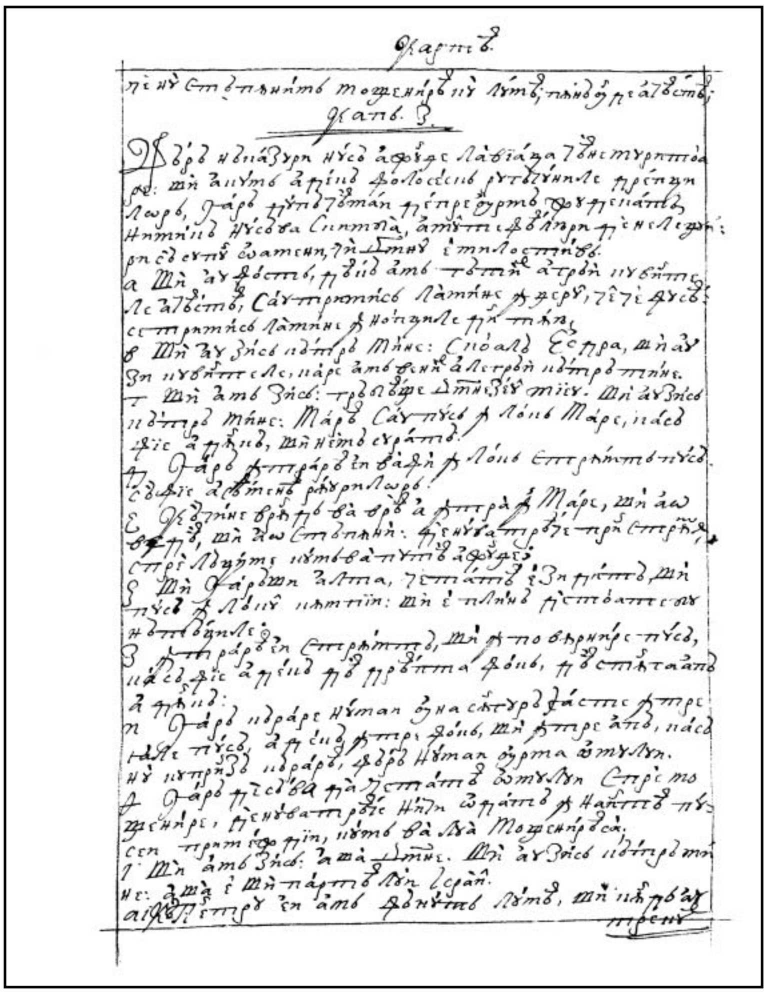
267r

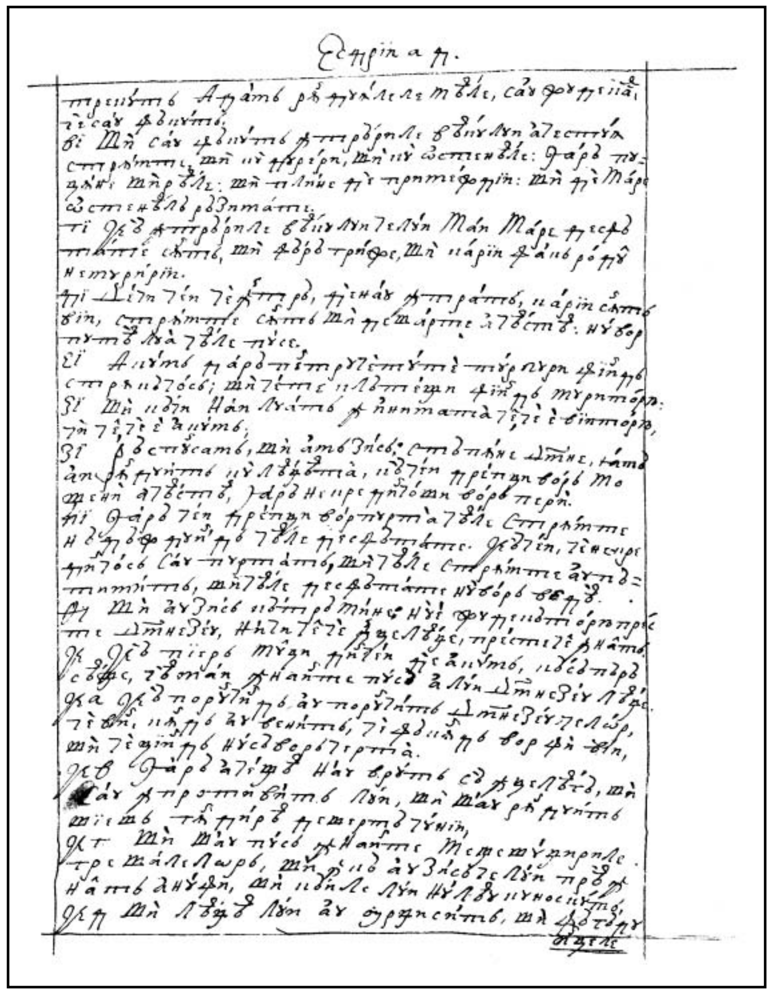
267v

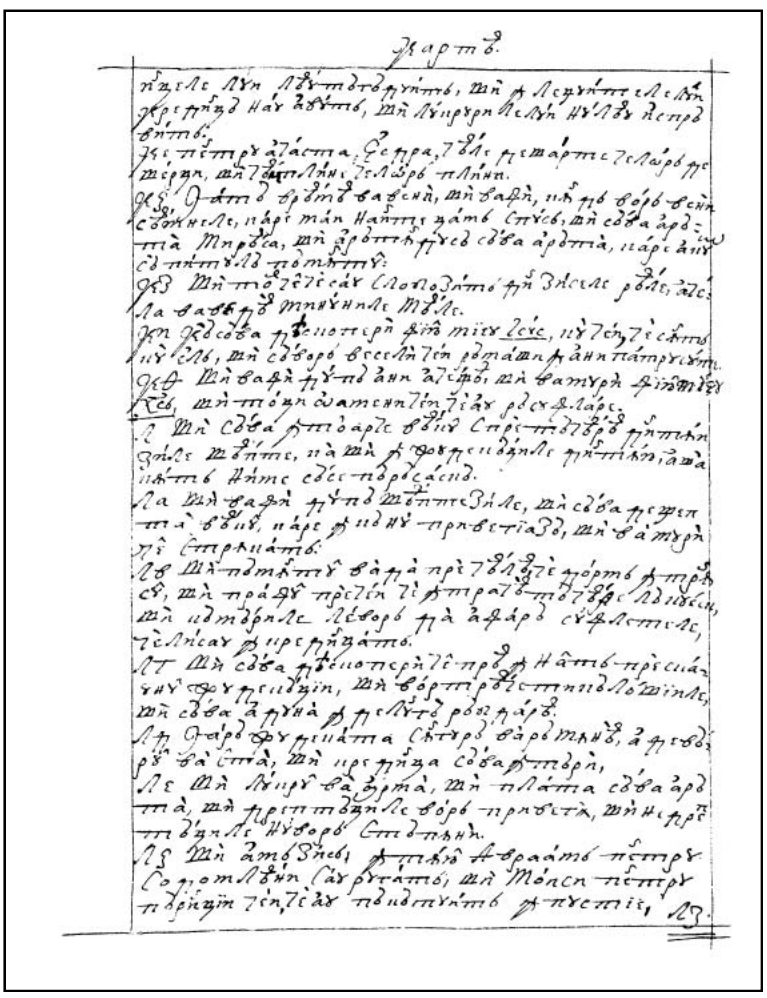
268r

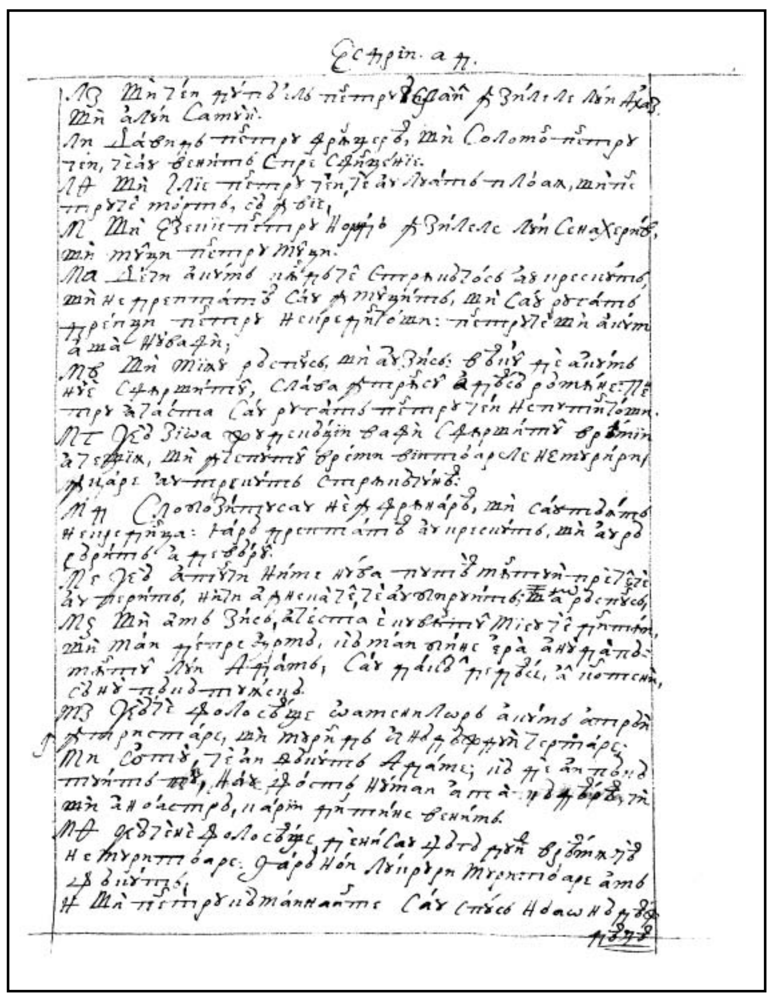
268v

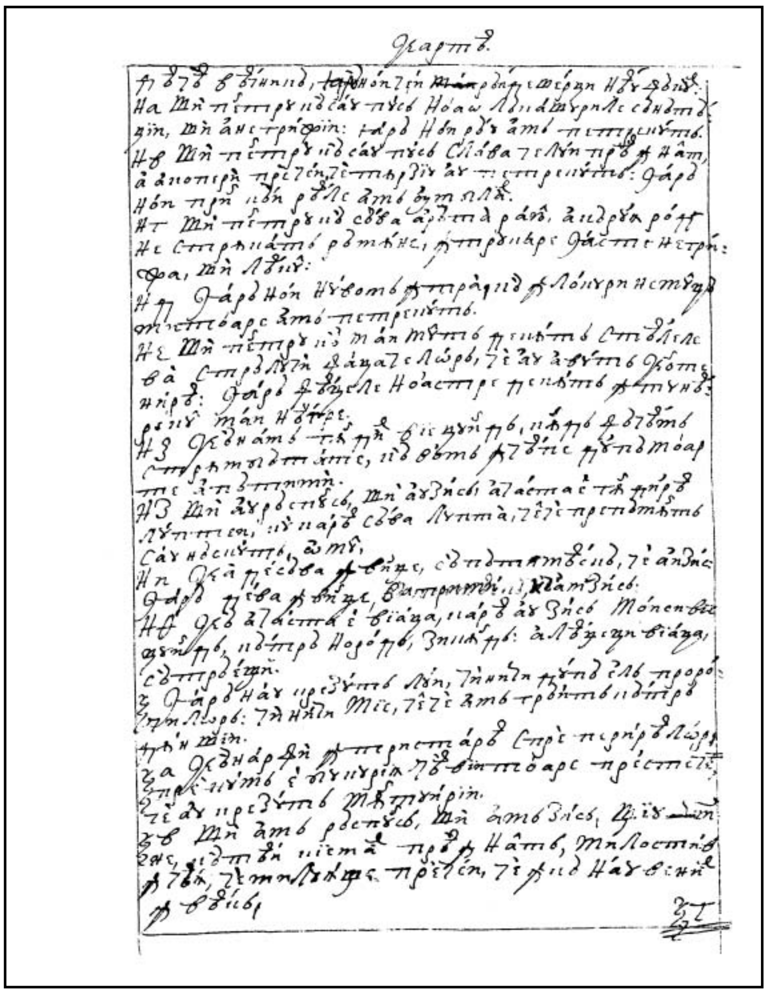
269r

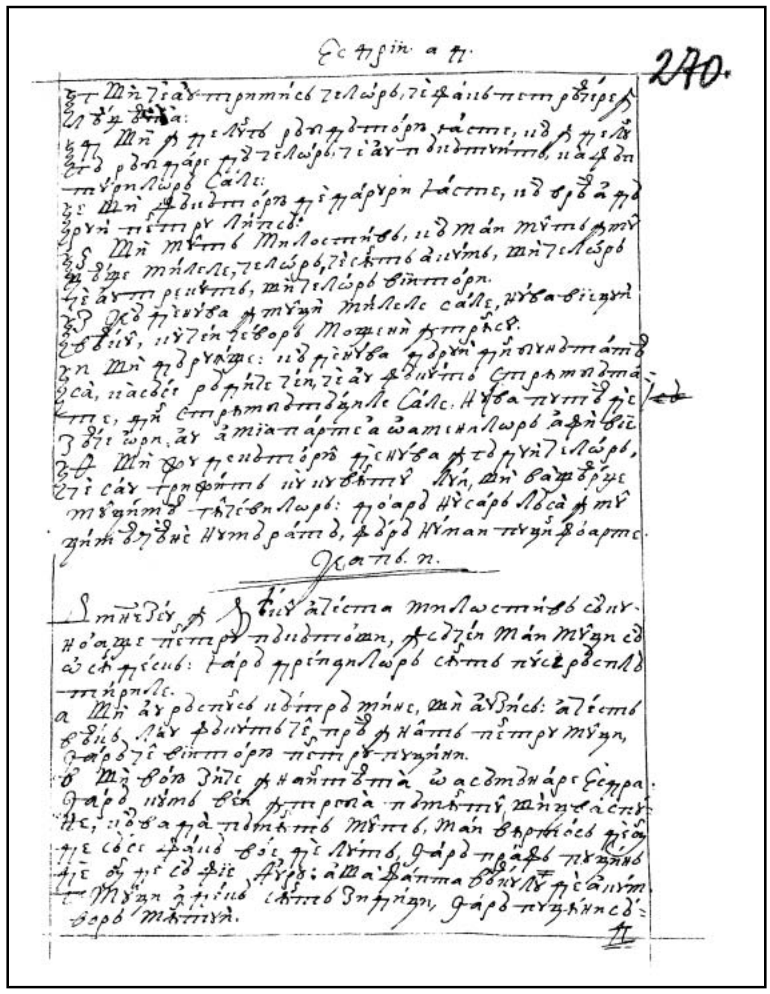

269v

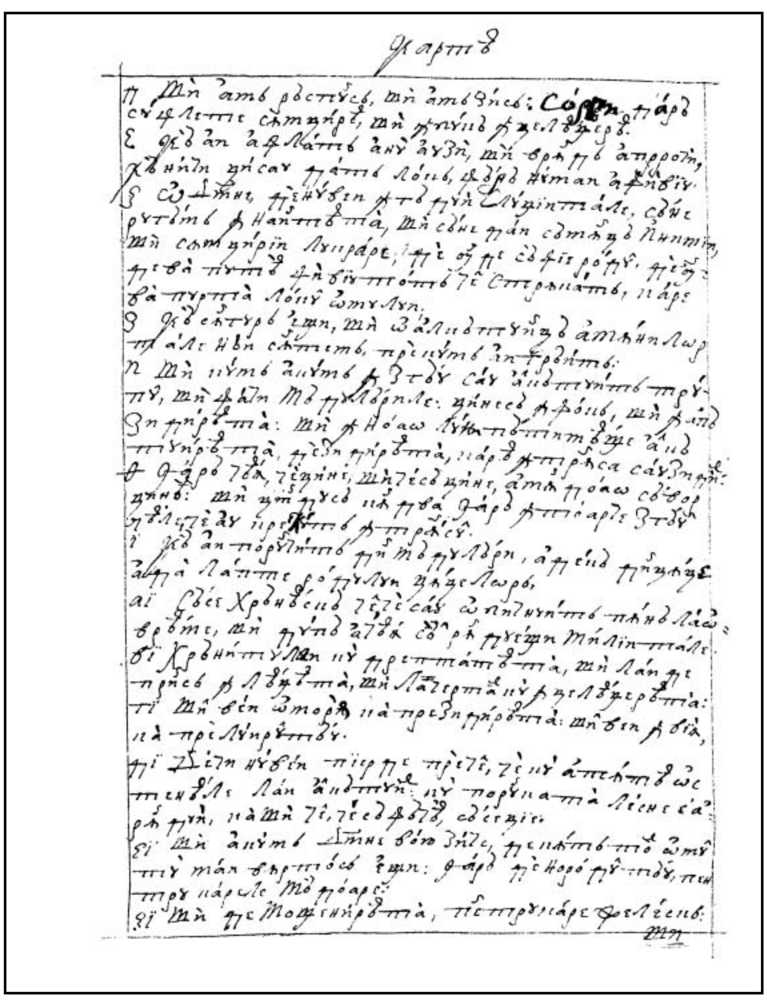
270r

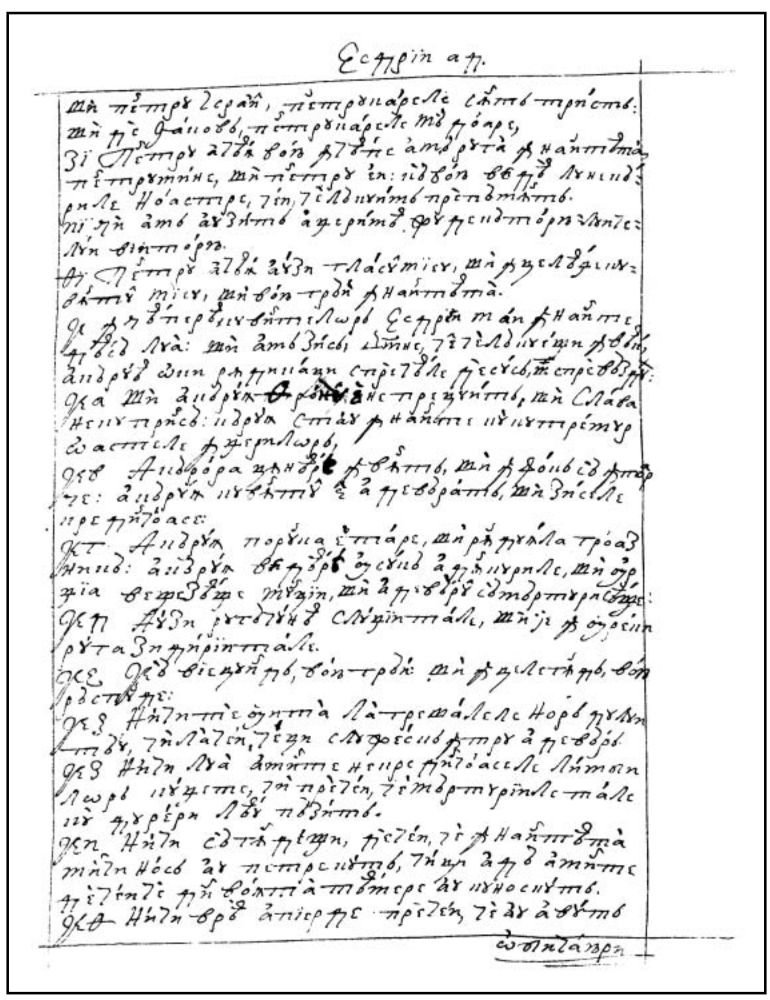

270v

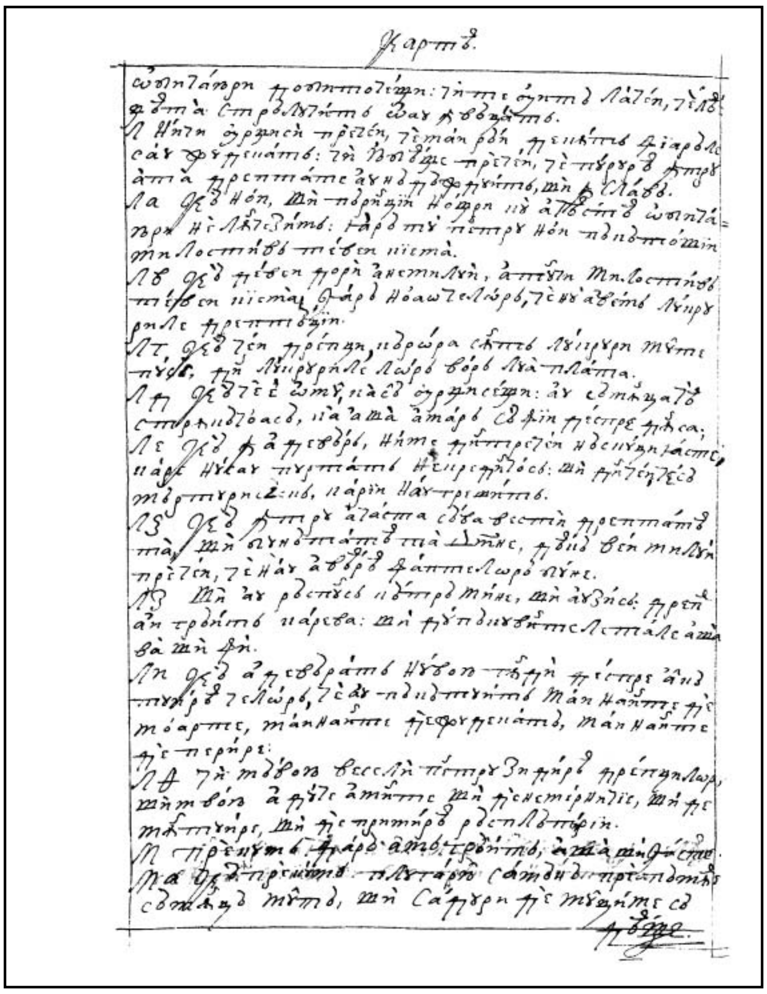
271r

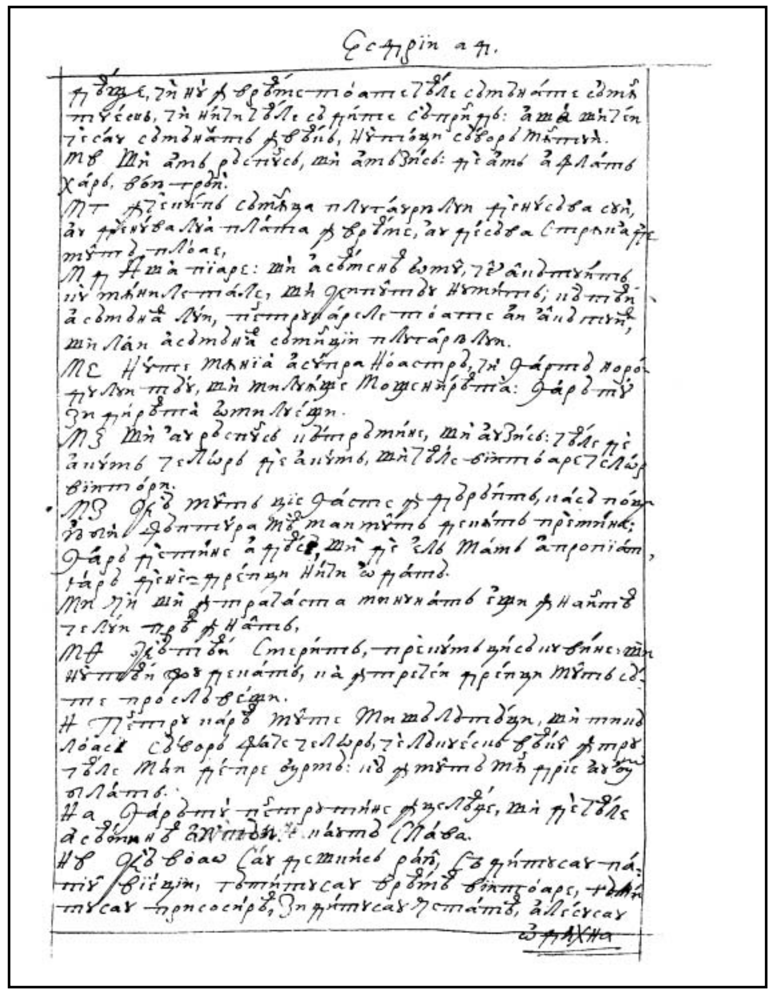

271v

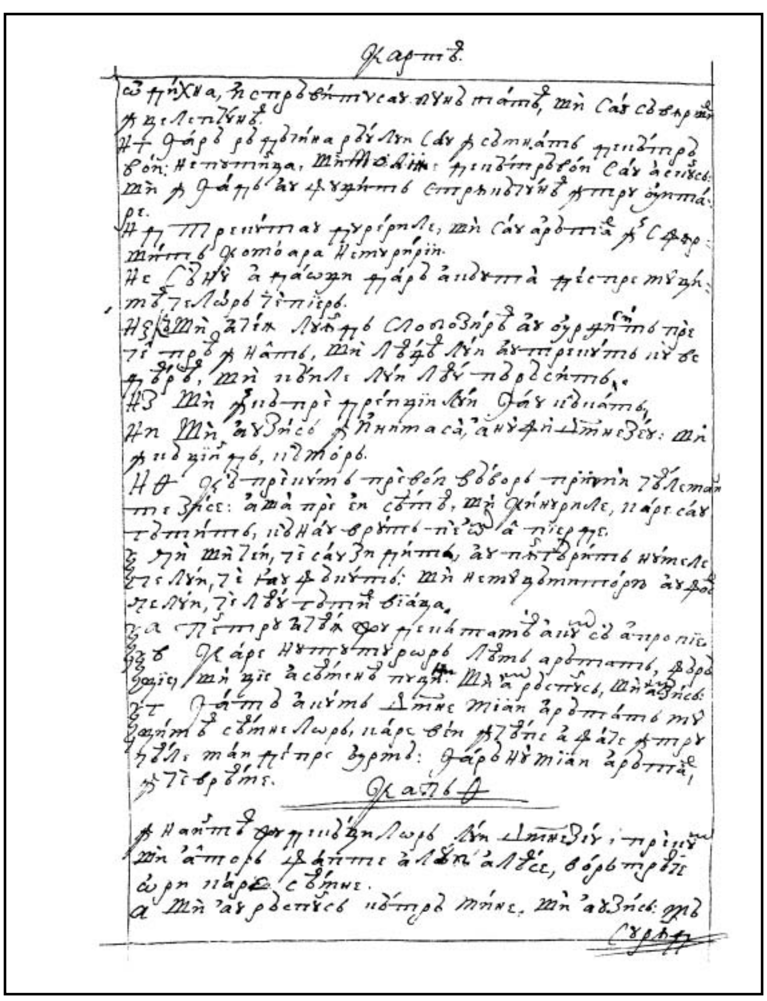
272r

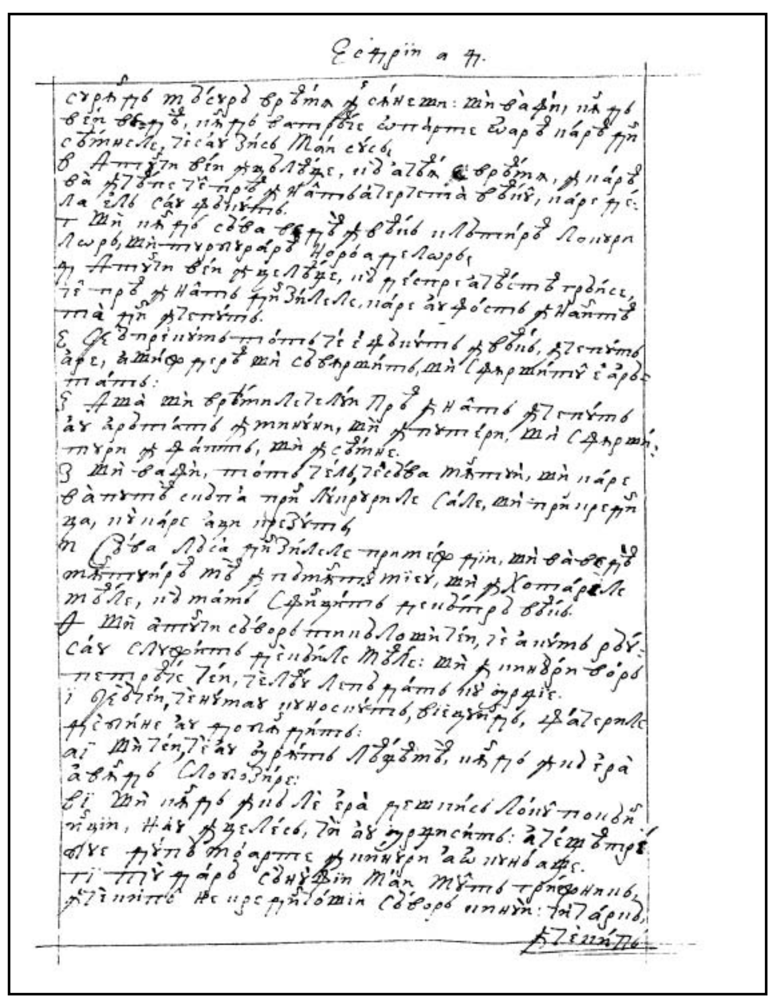
272v

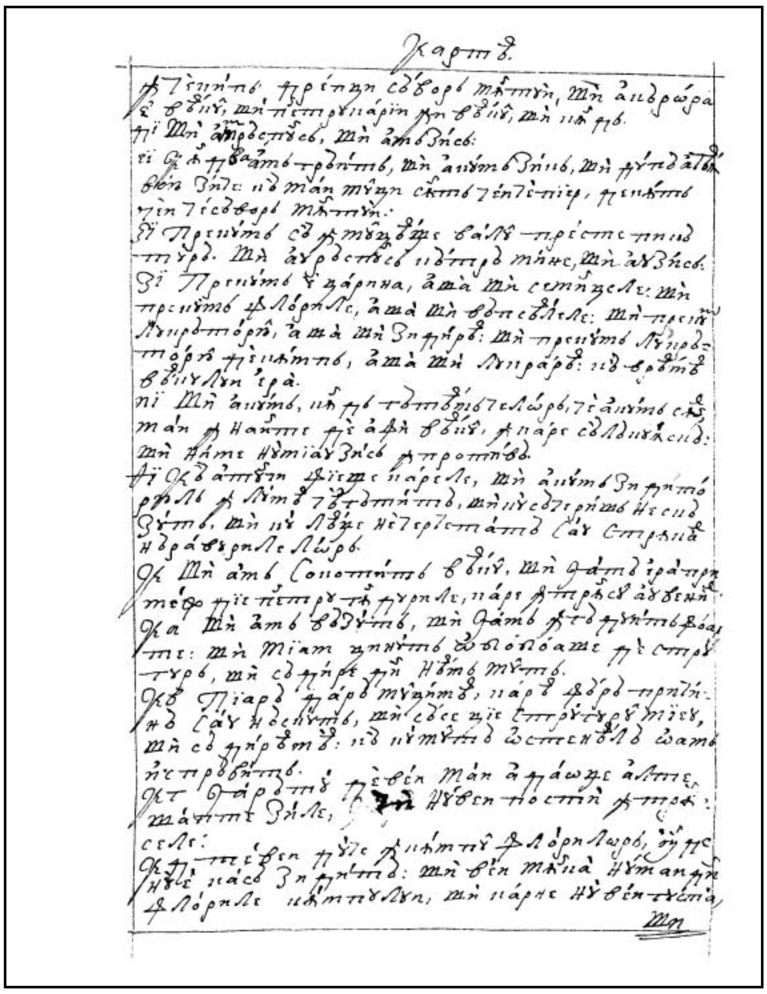
273r

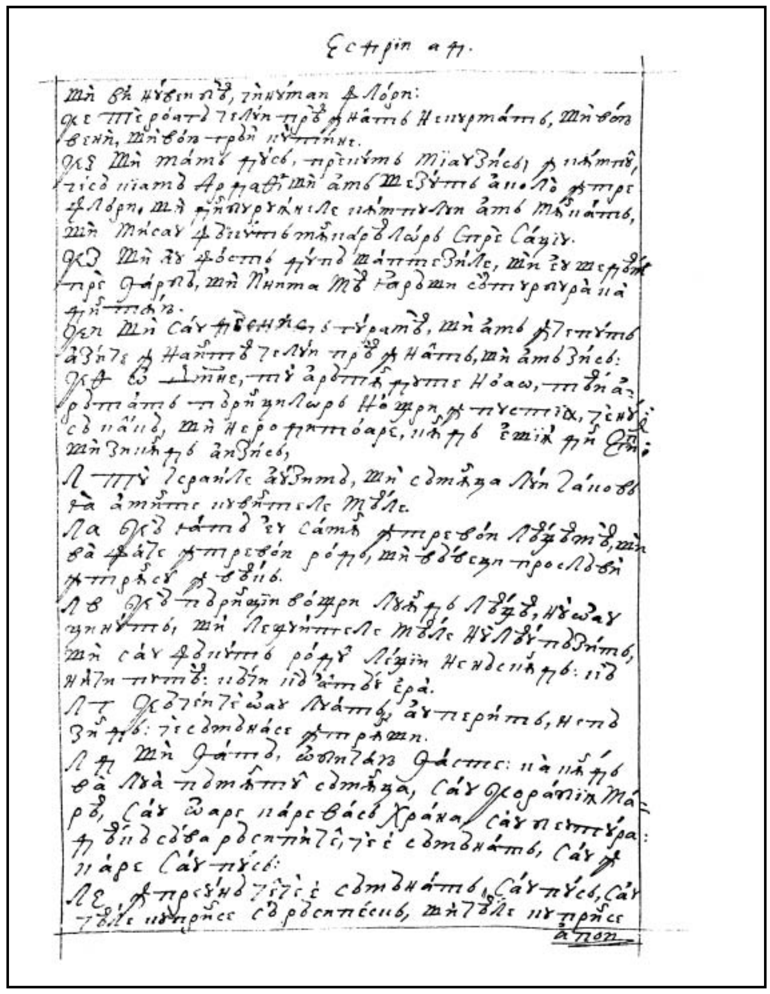
273v

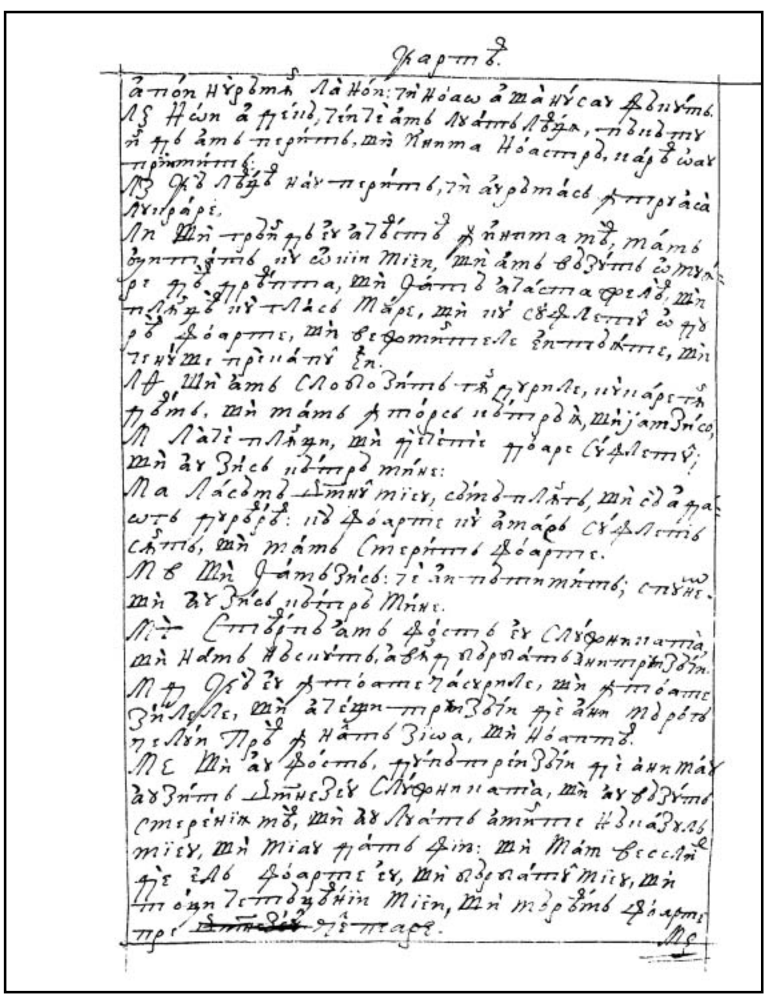
274r

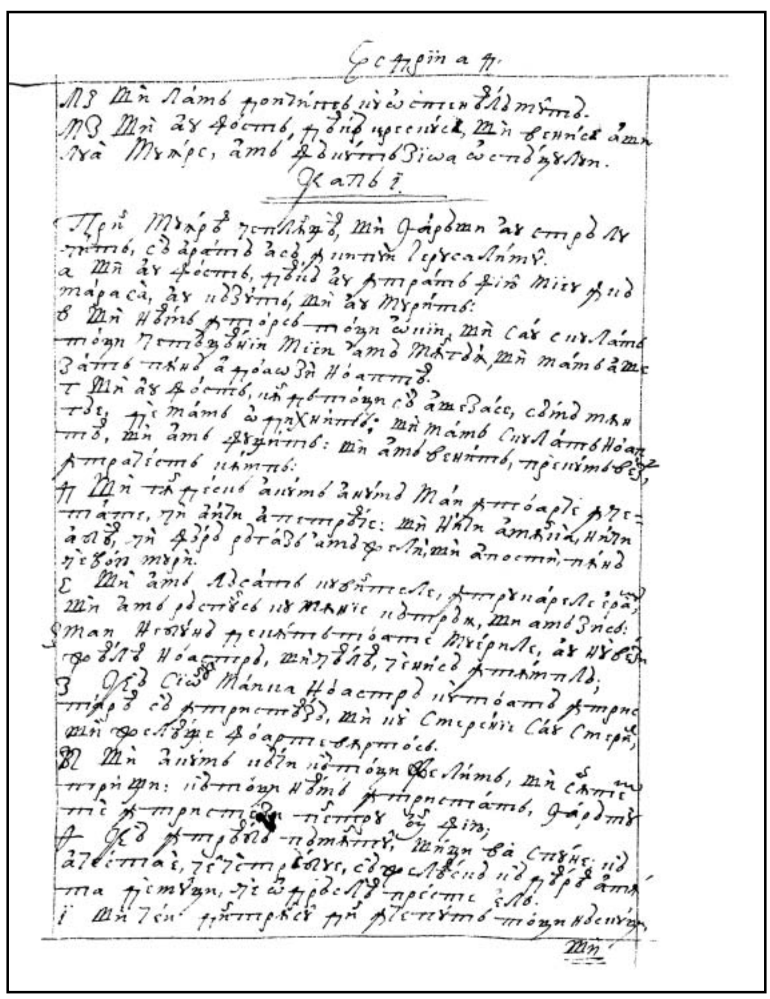
274v

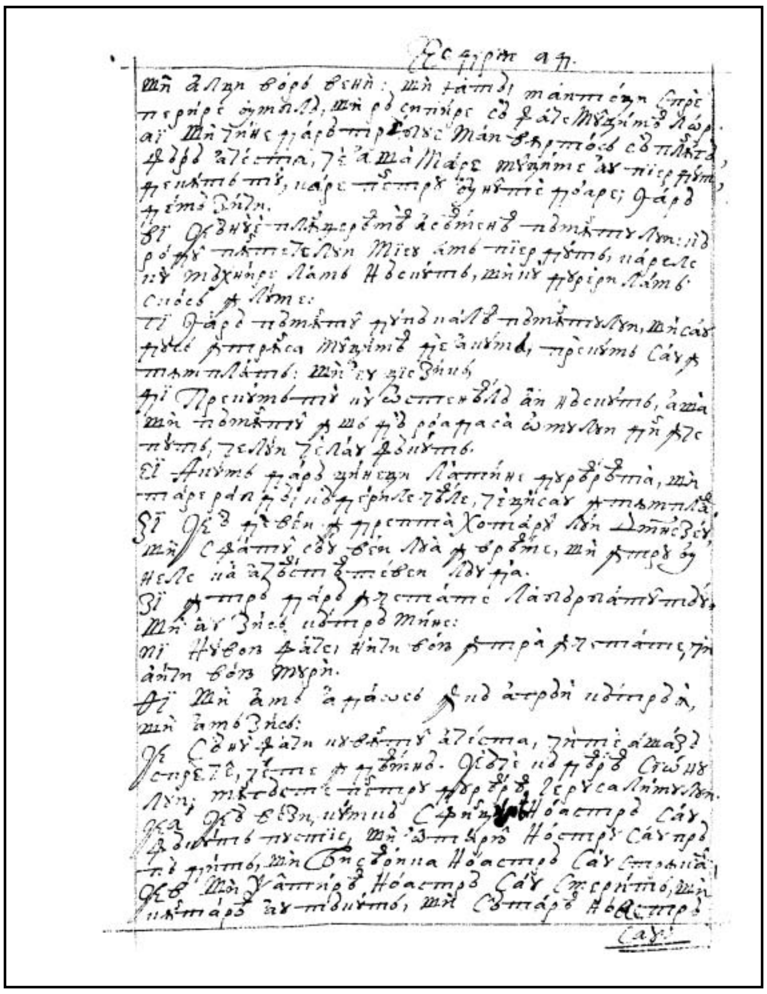
275r

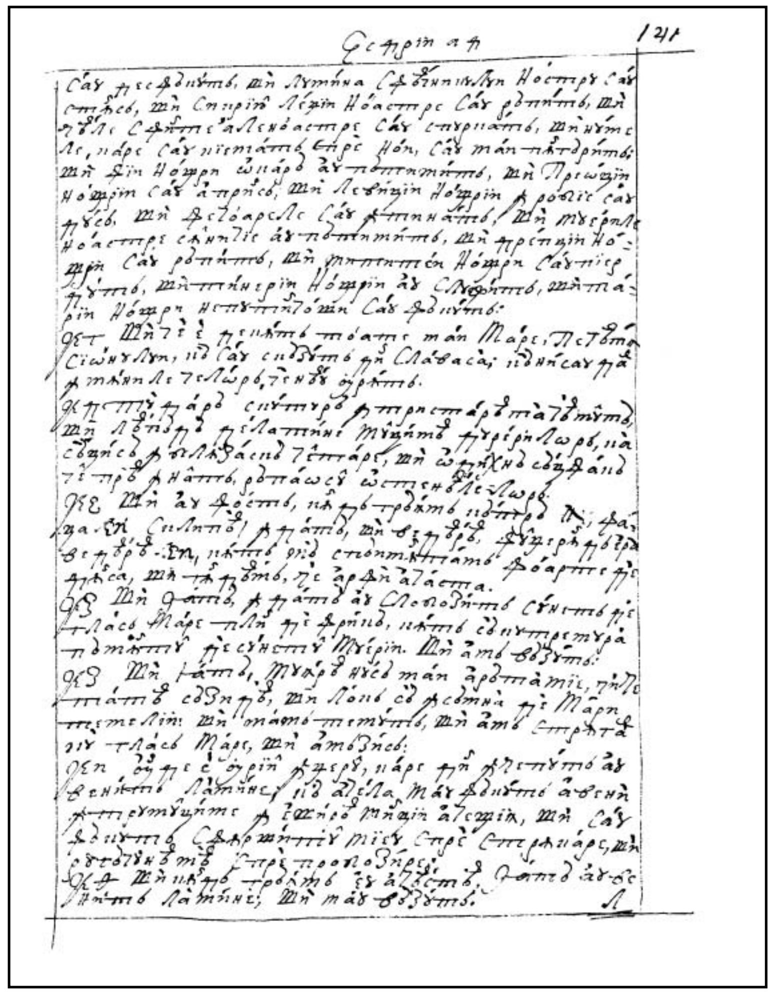
275v

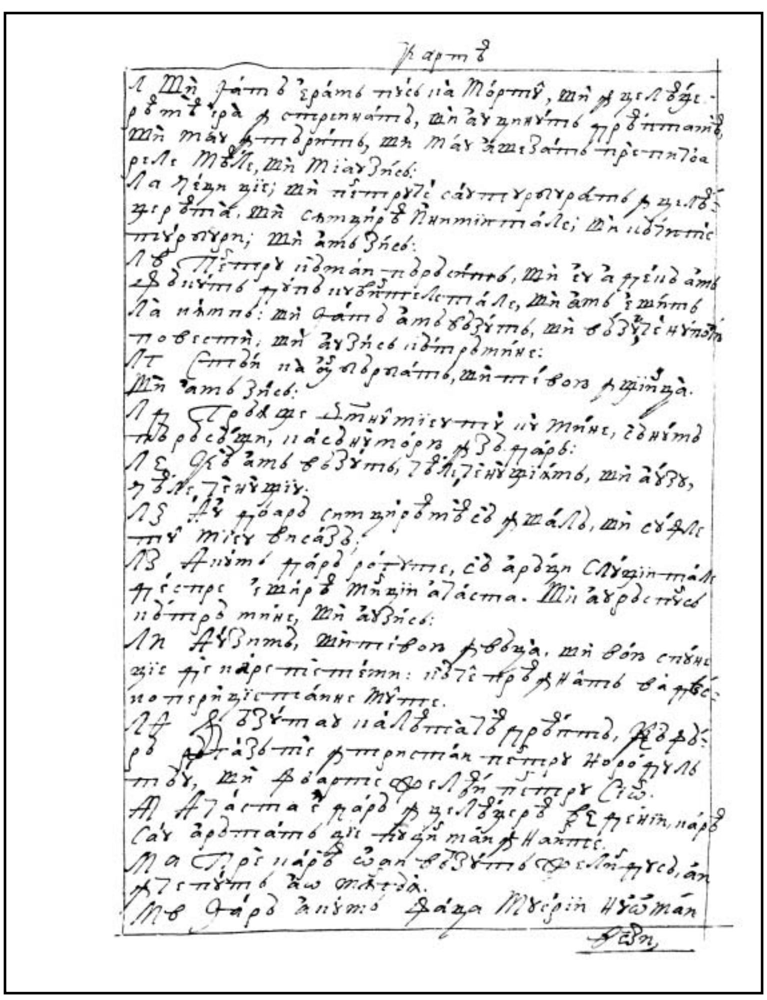
276r

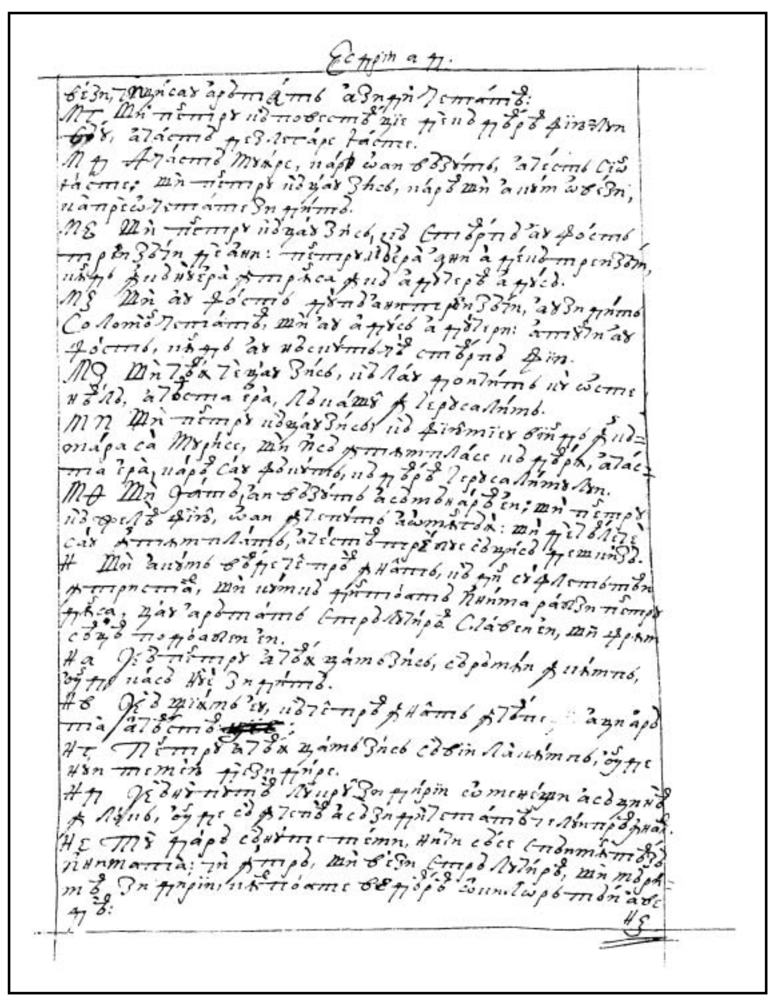
276v

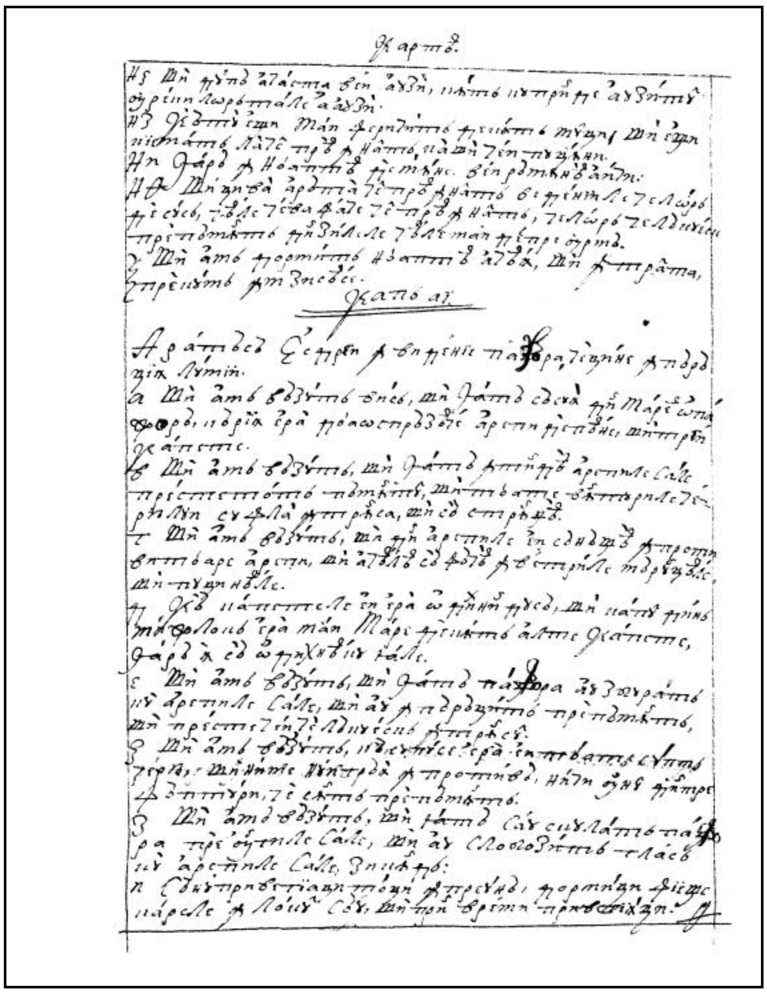
277r

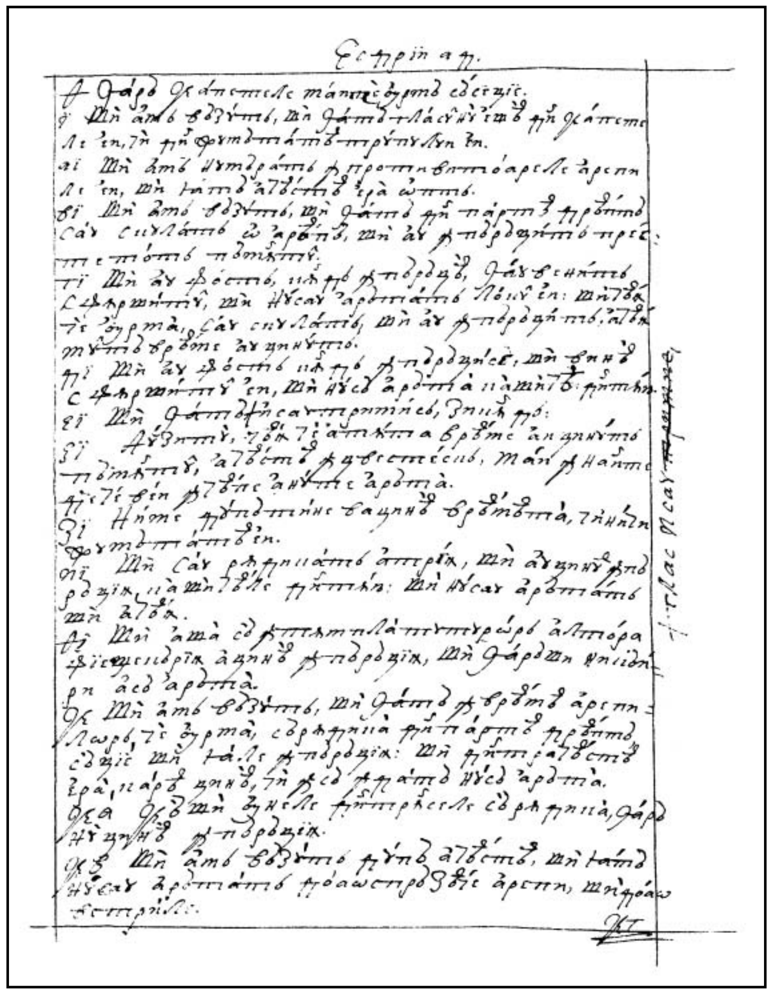
277v

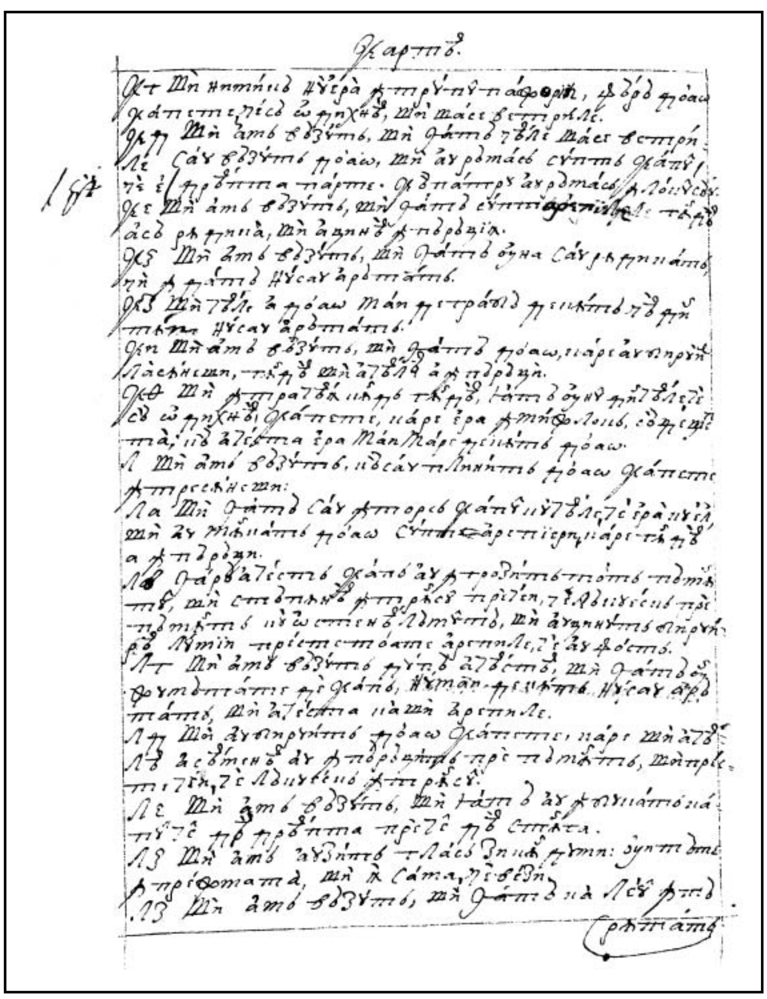
278r

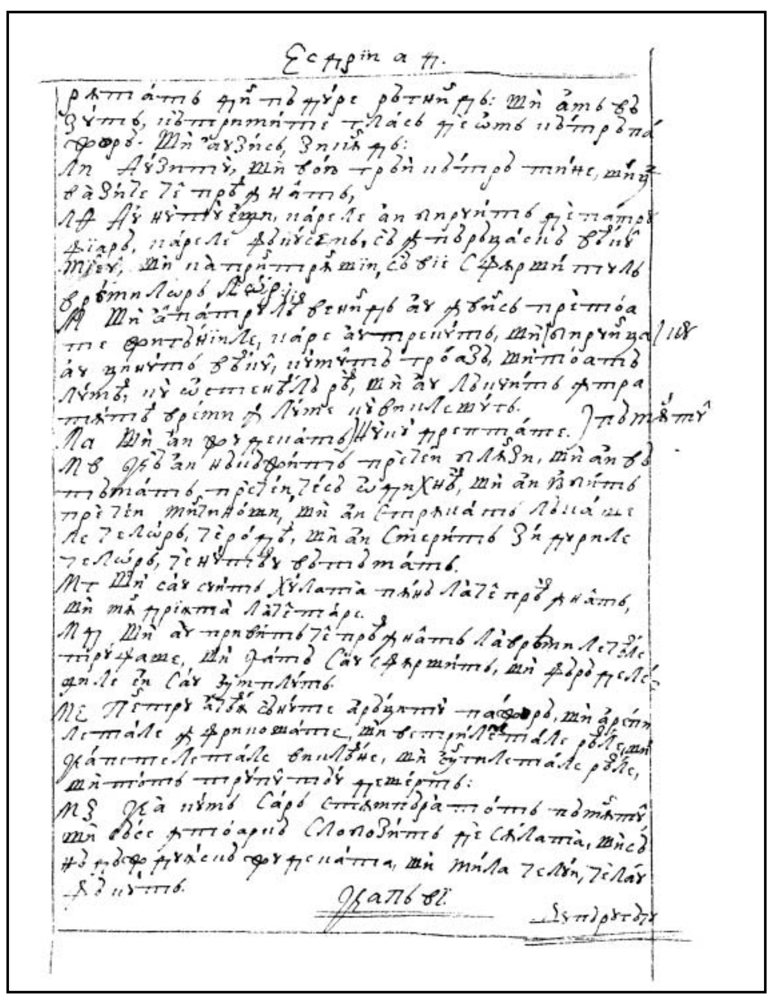
278v

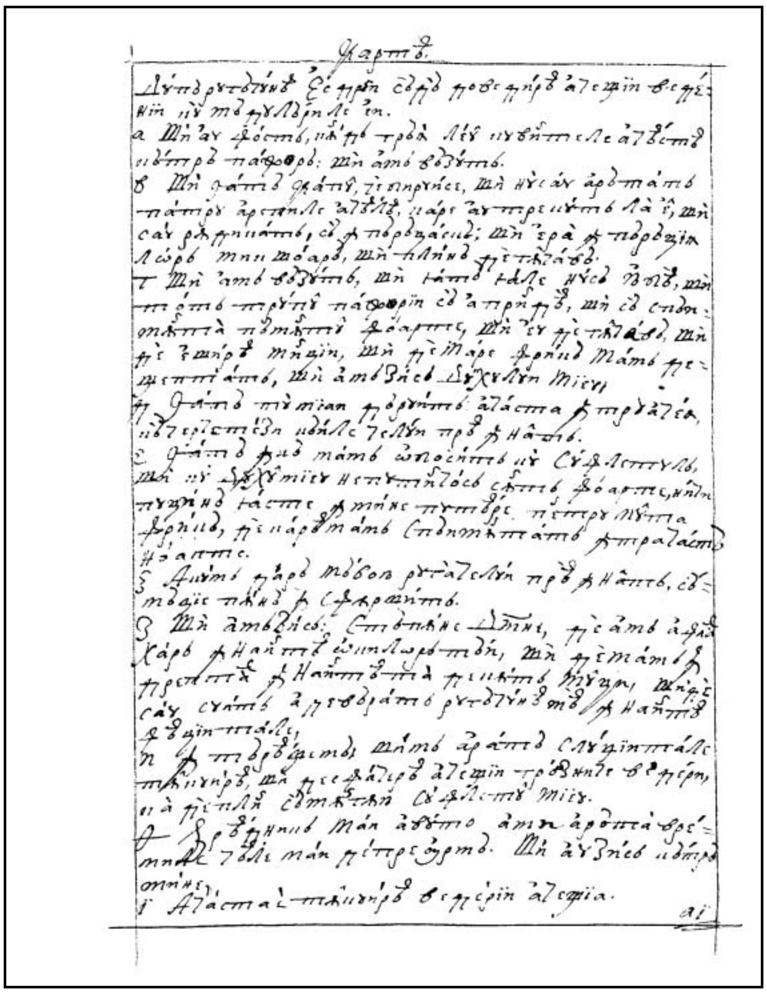
279r

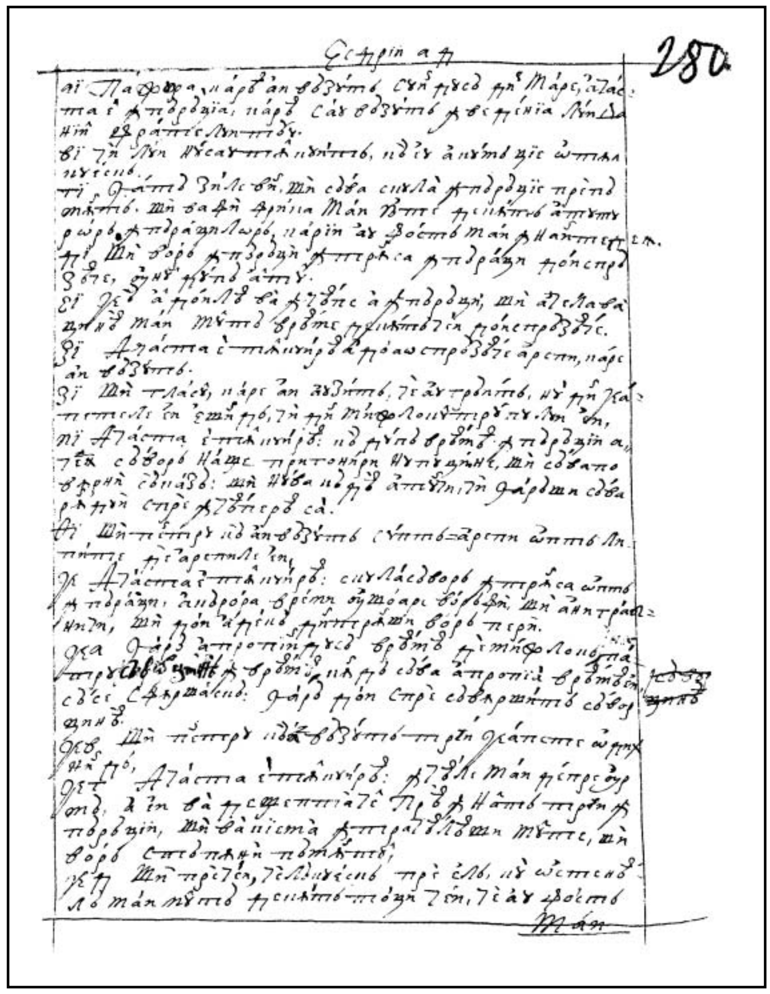
279v

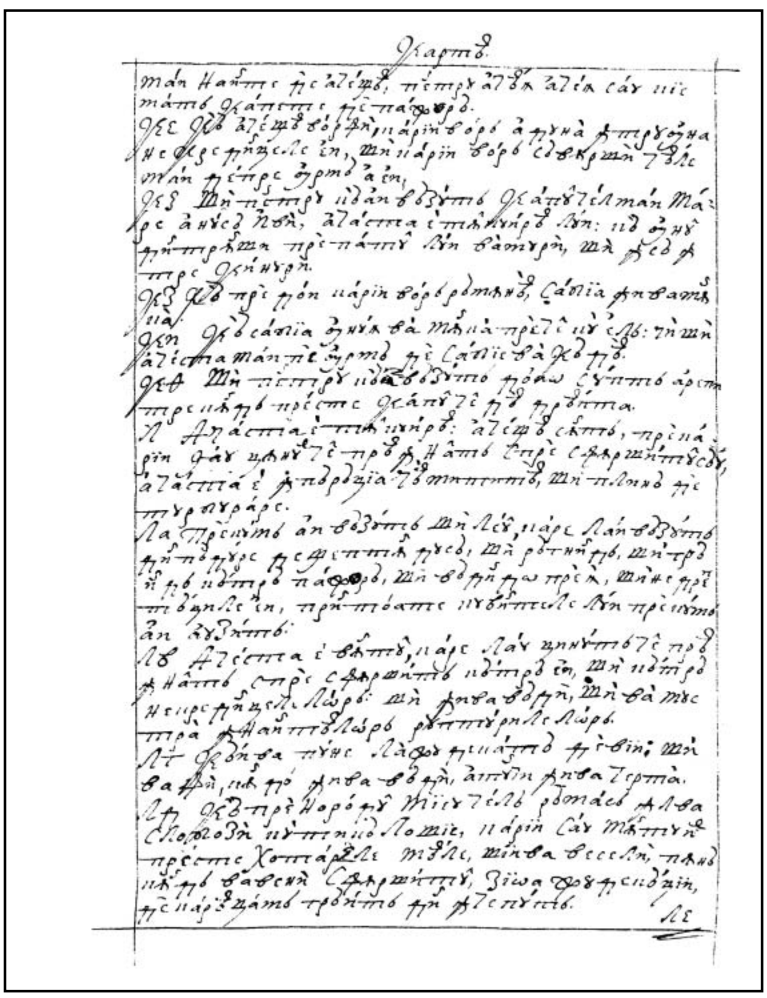
280r

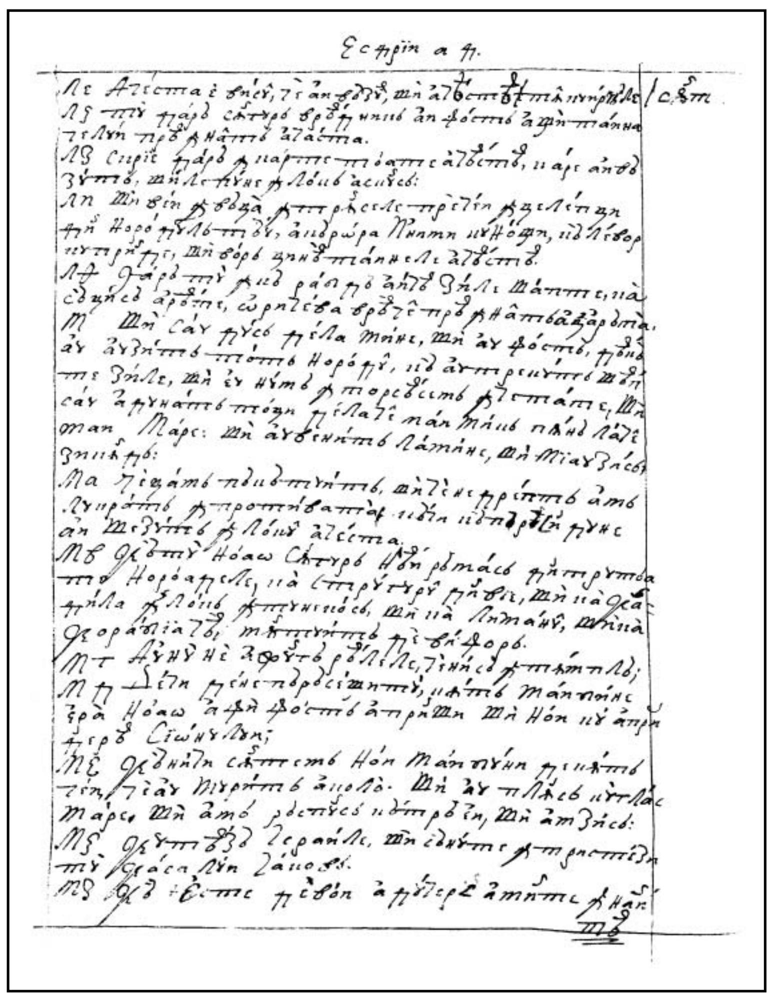
280v

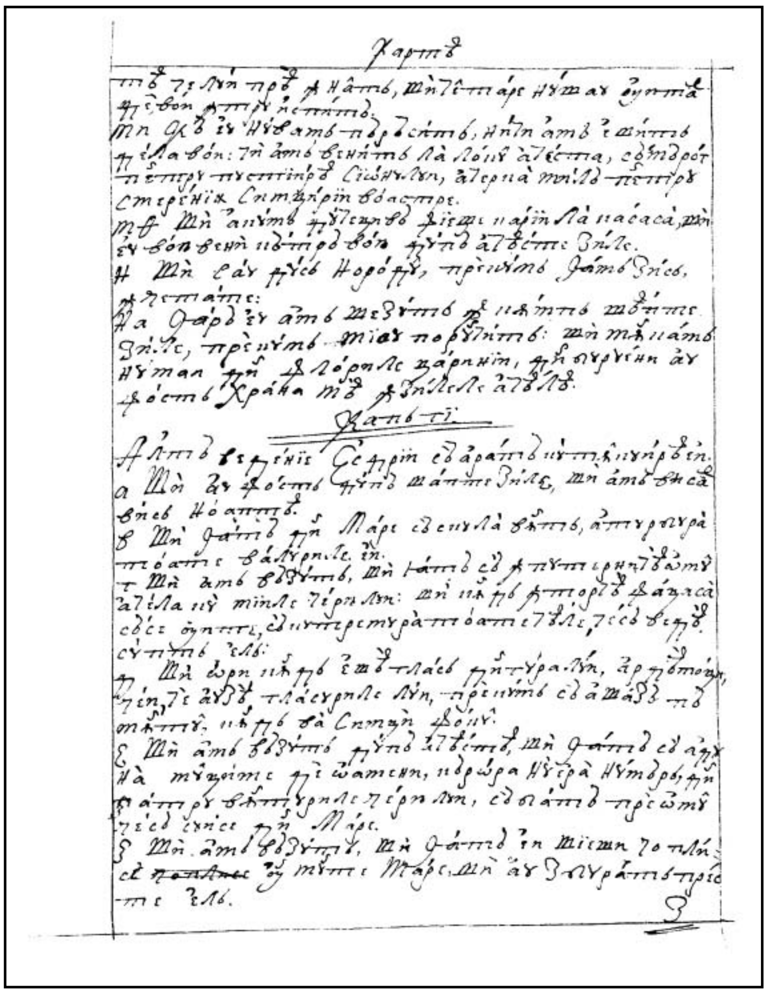
281r

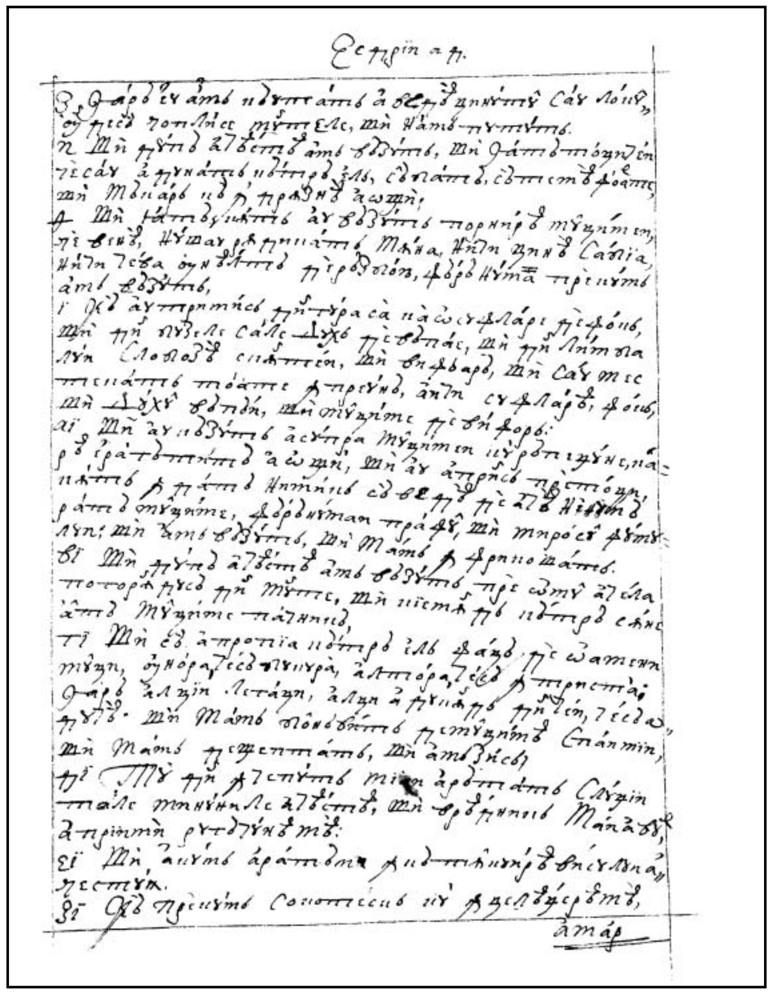

281v

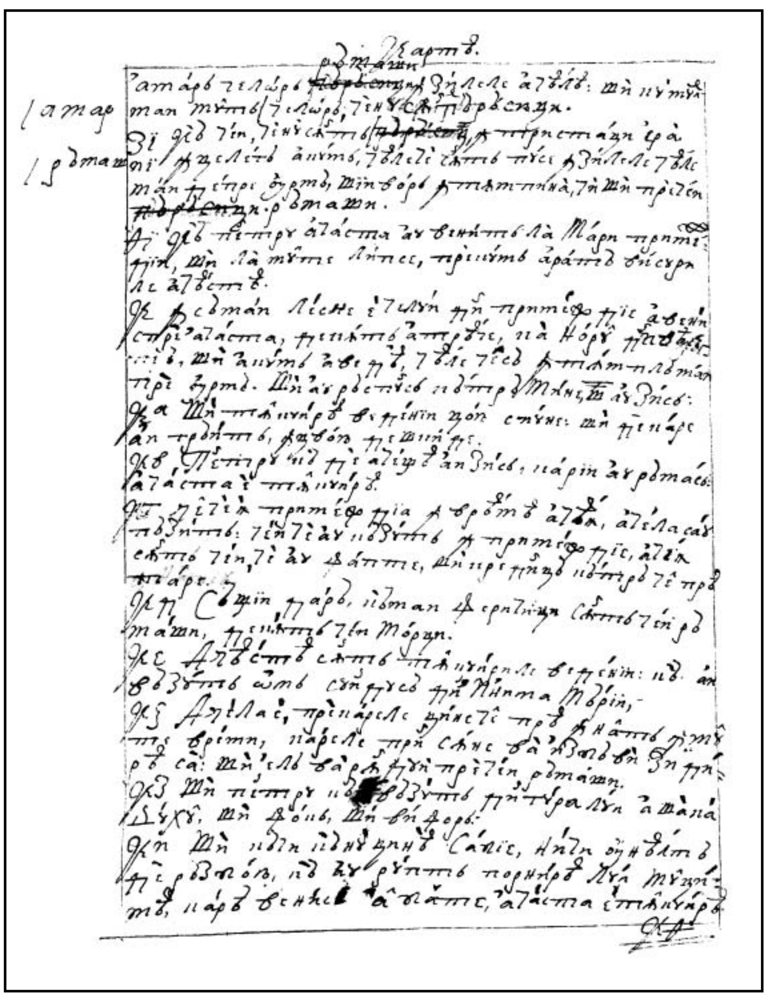

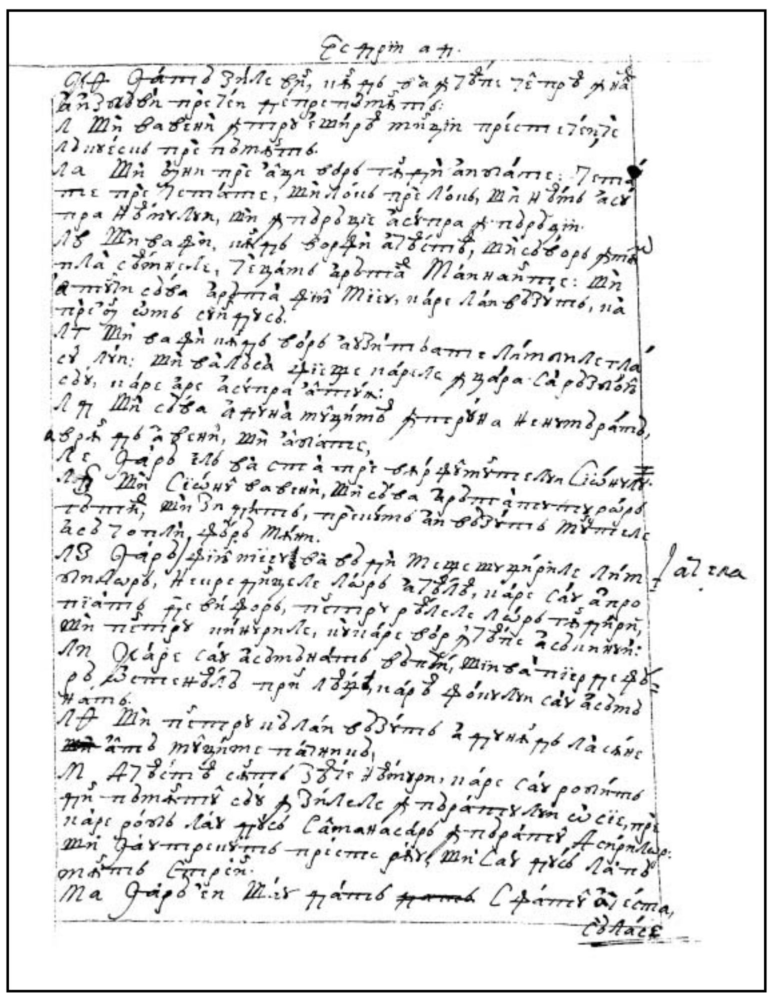
282r

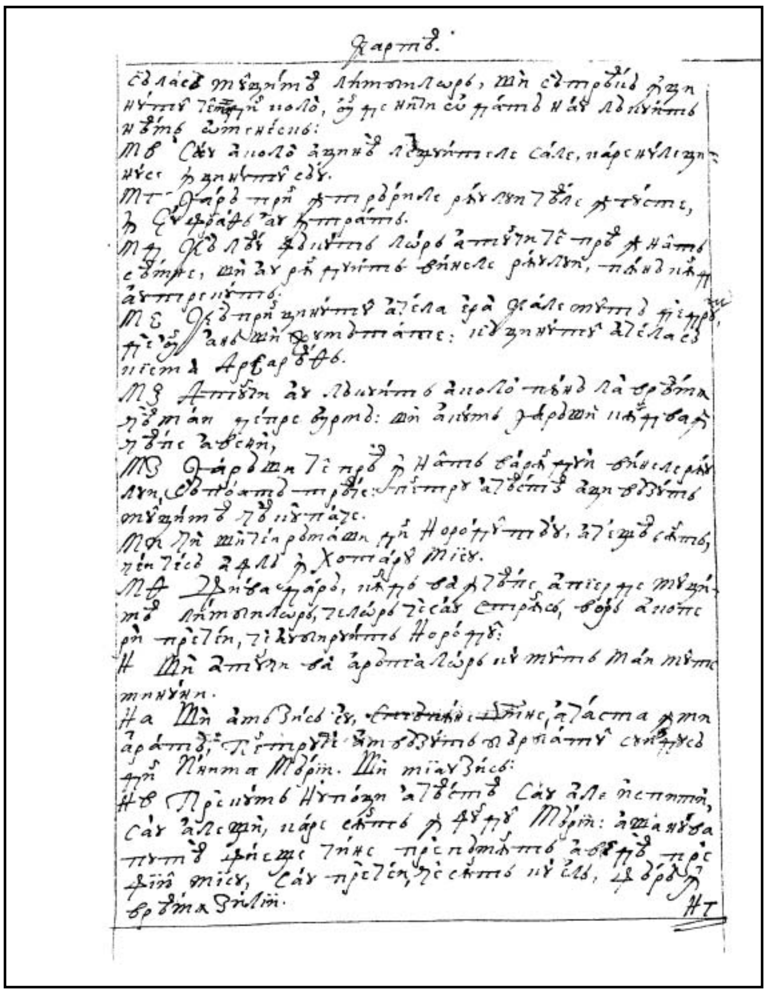

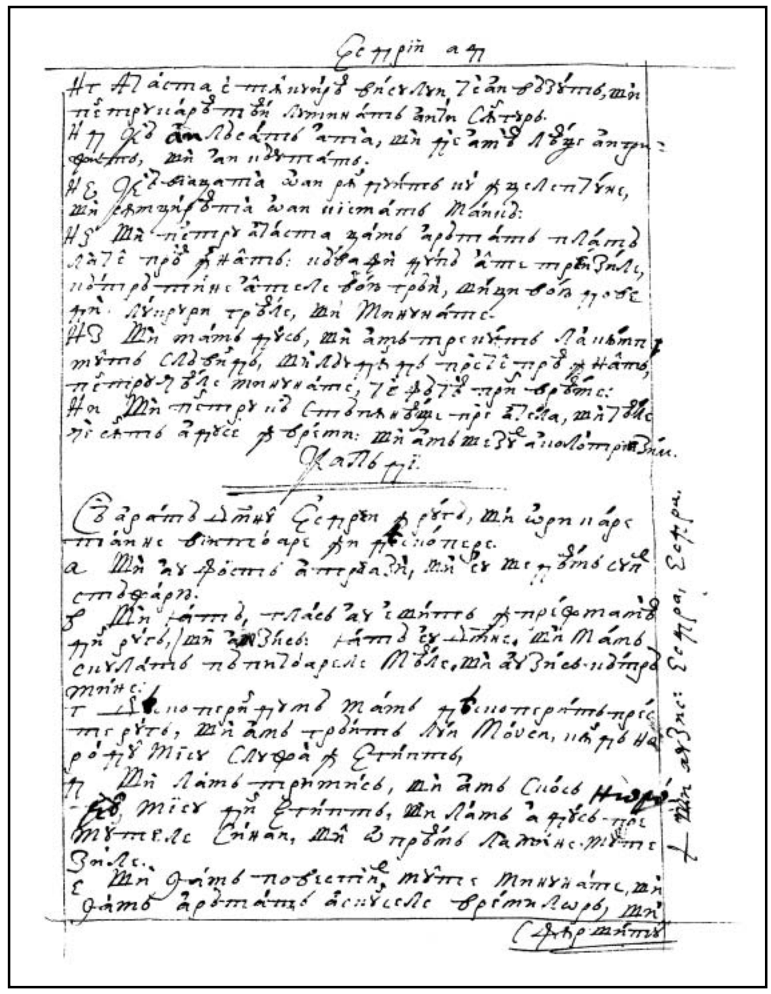
282v 283r

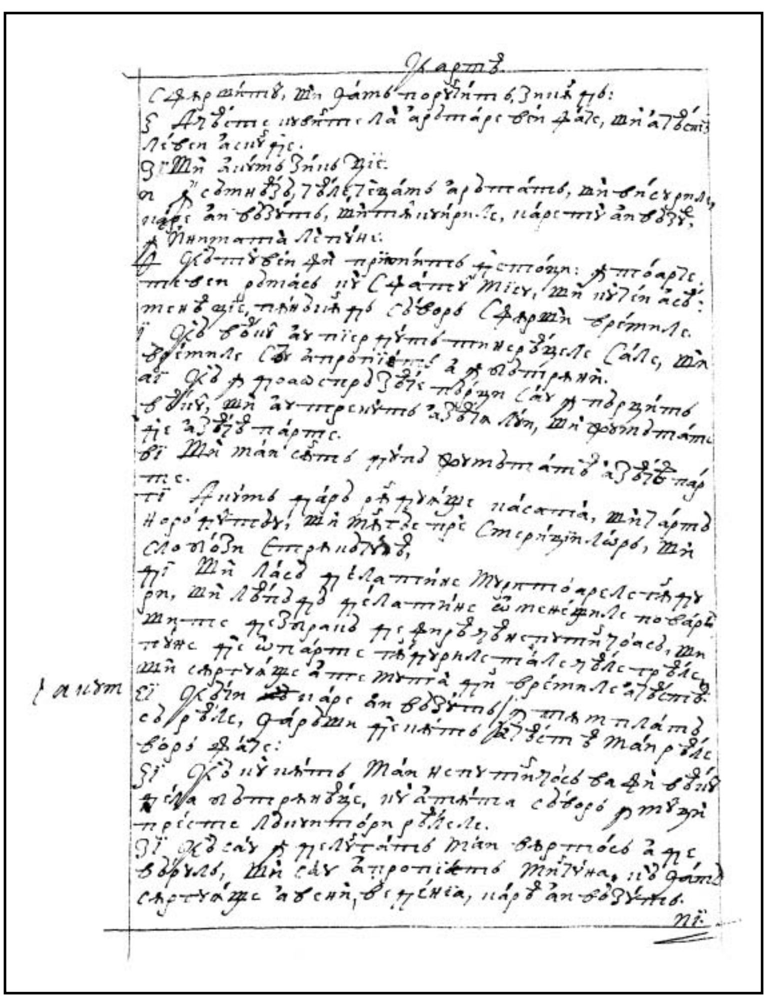
283v 284r

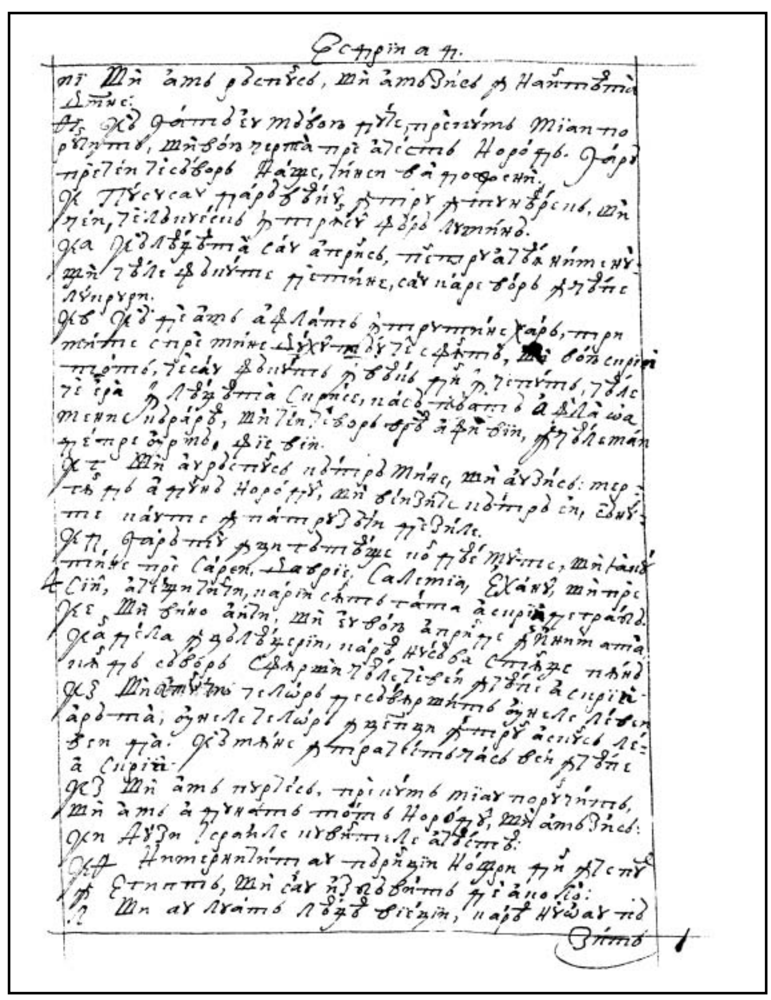

284v

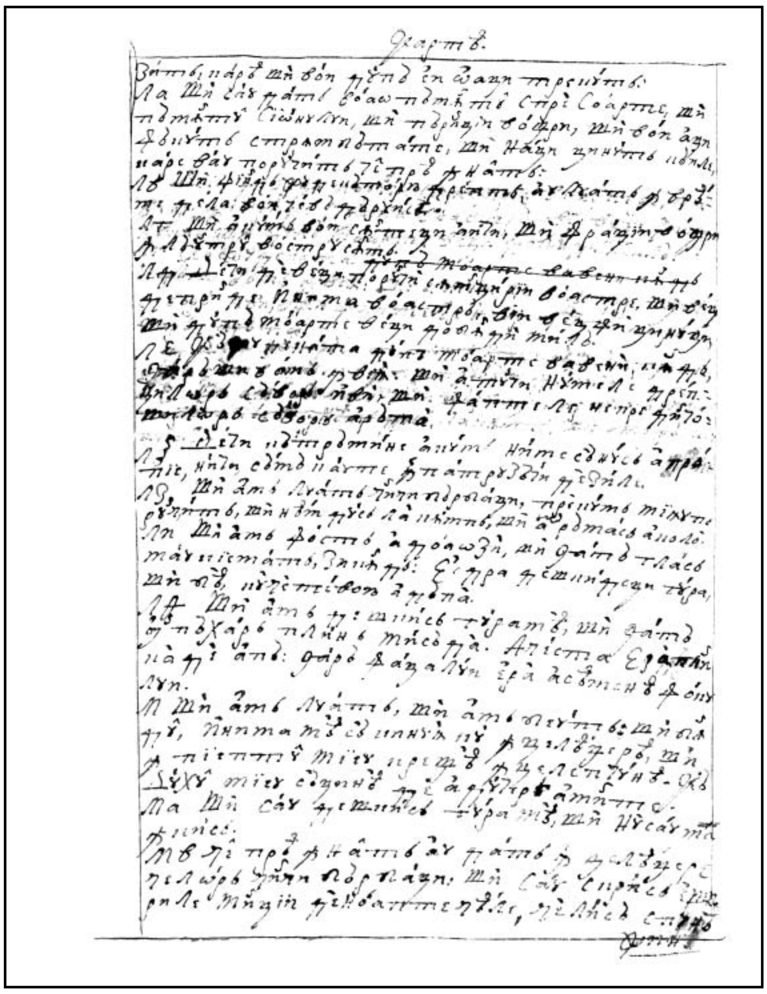
285r

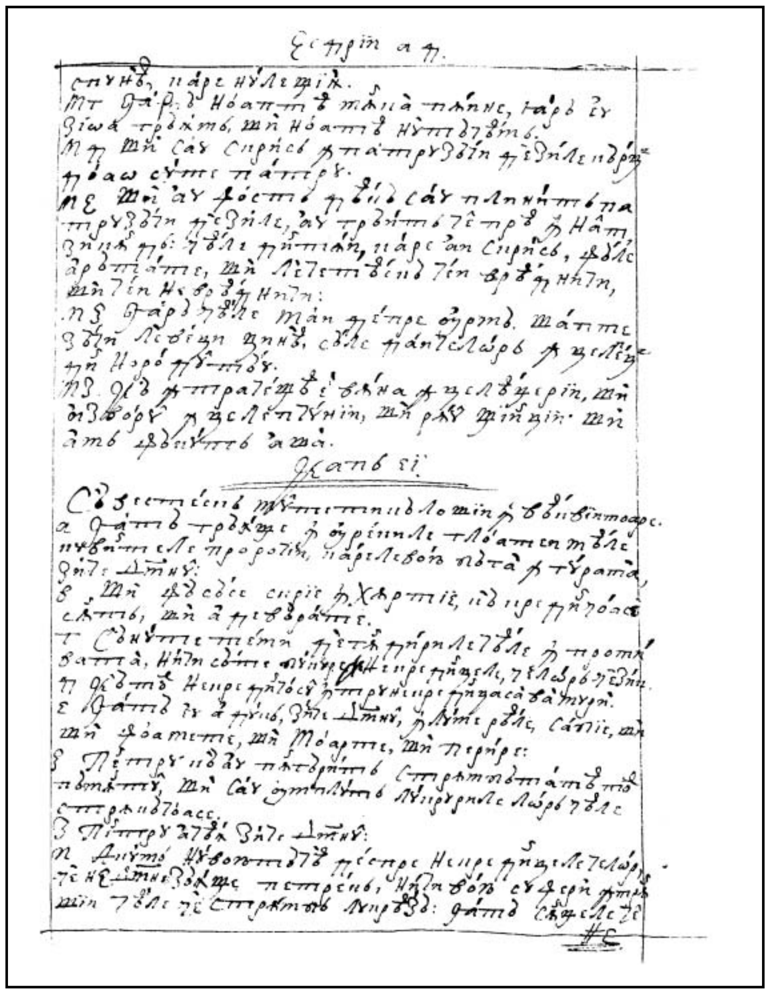

285v

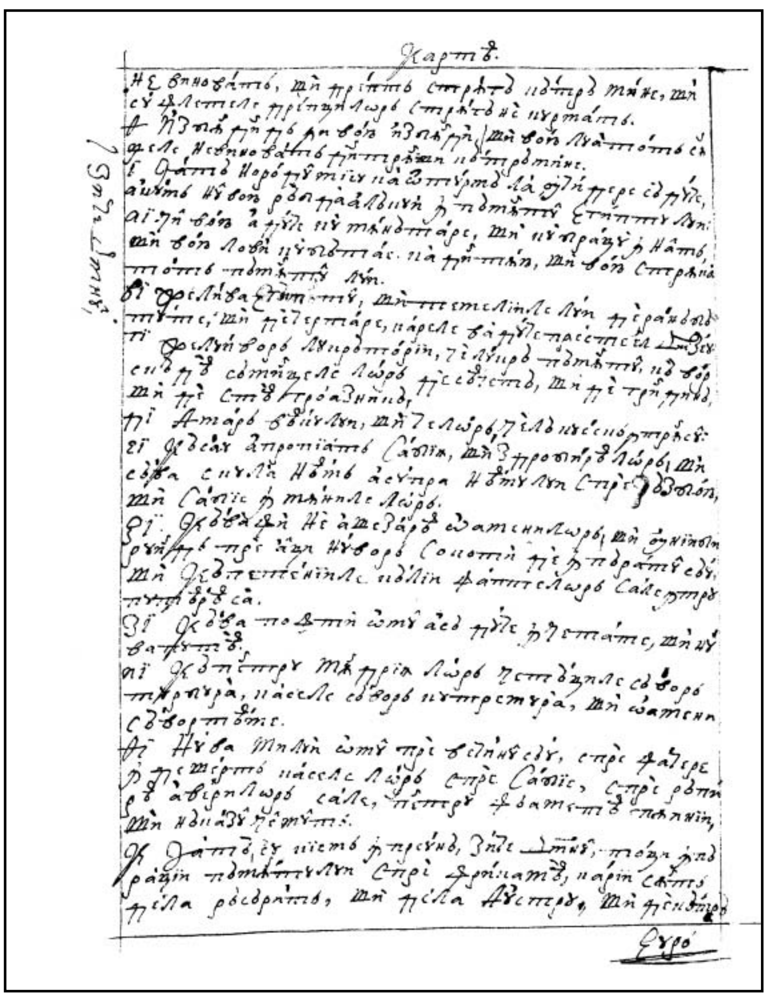
286r

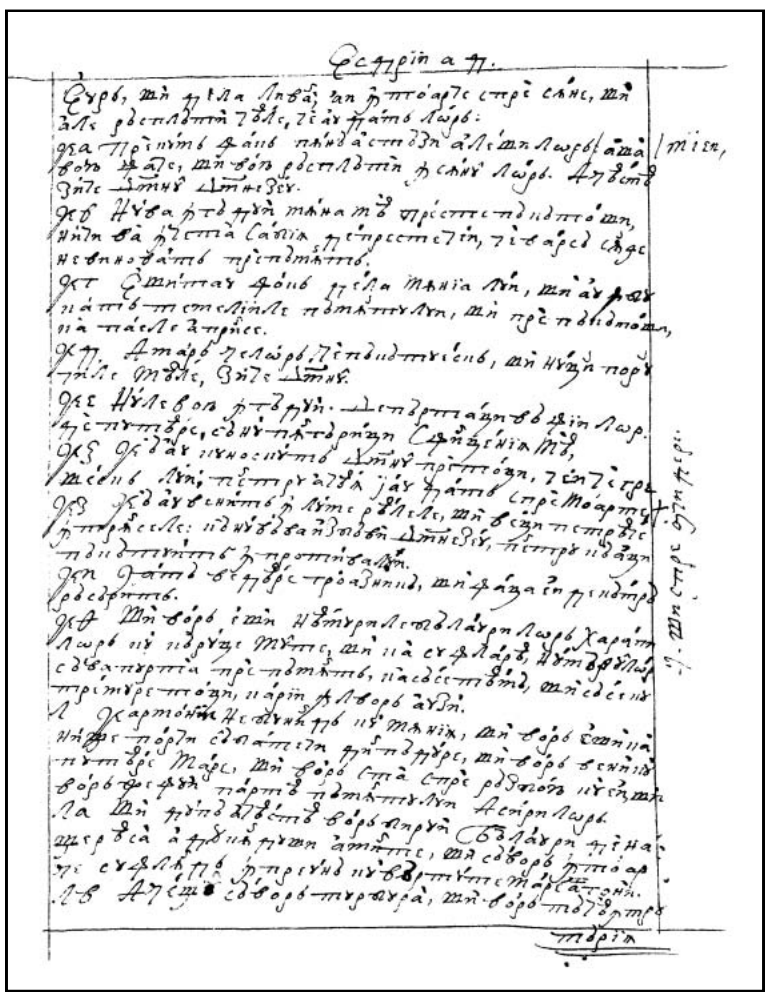
286v

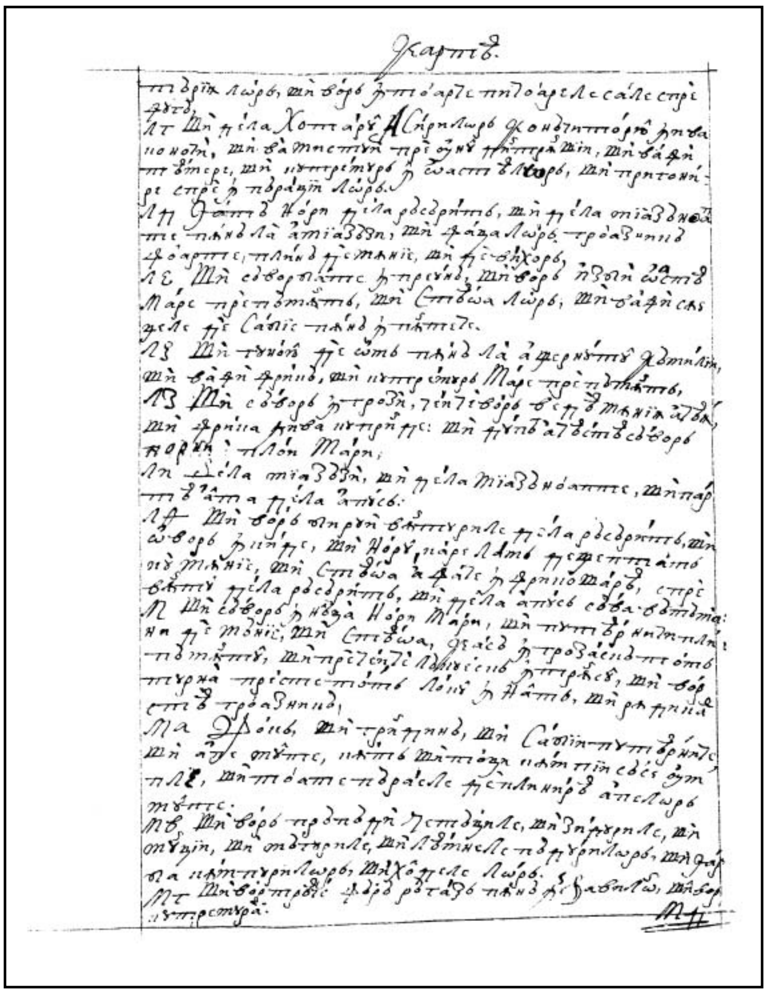
287r

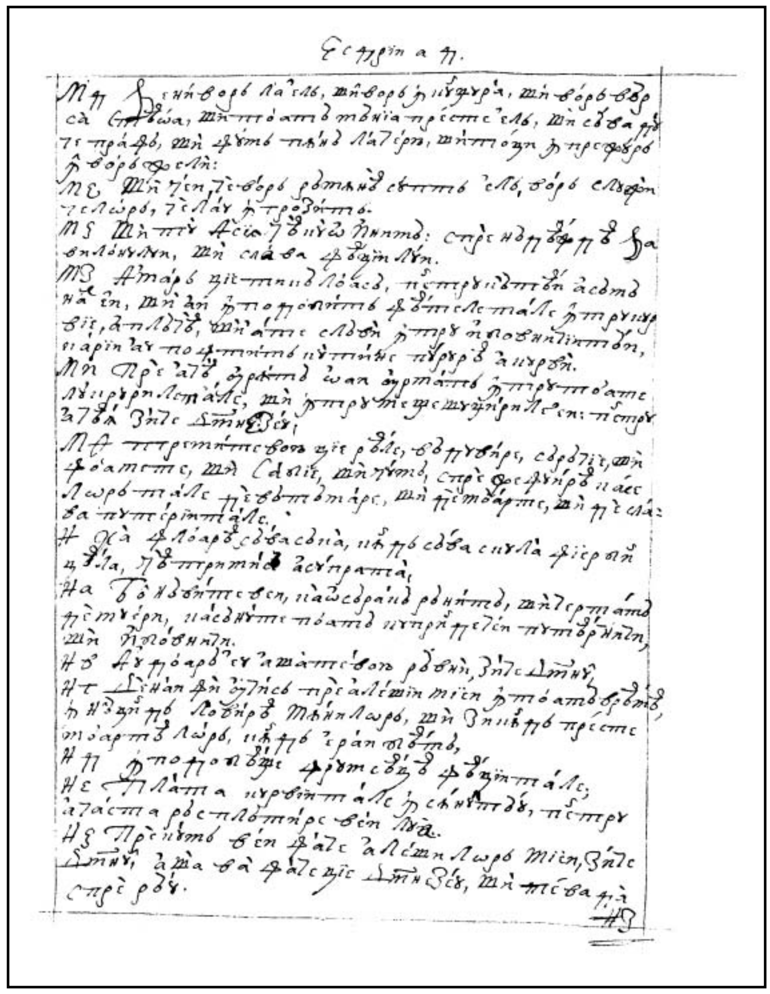

287v

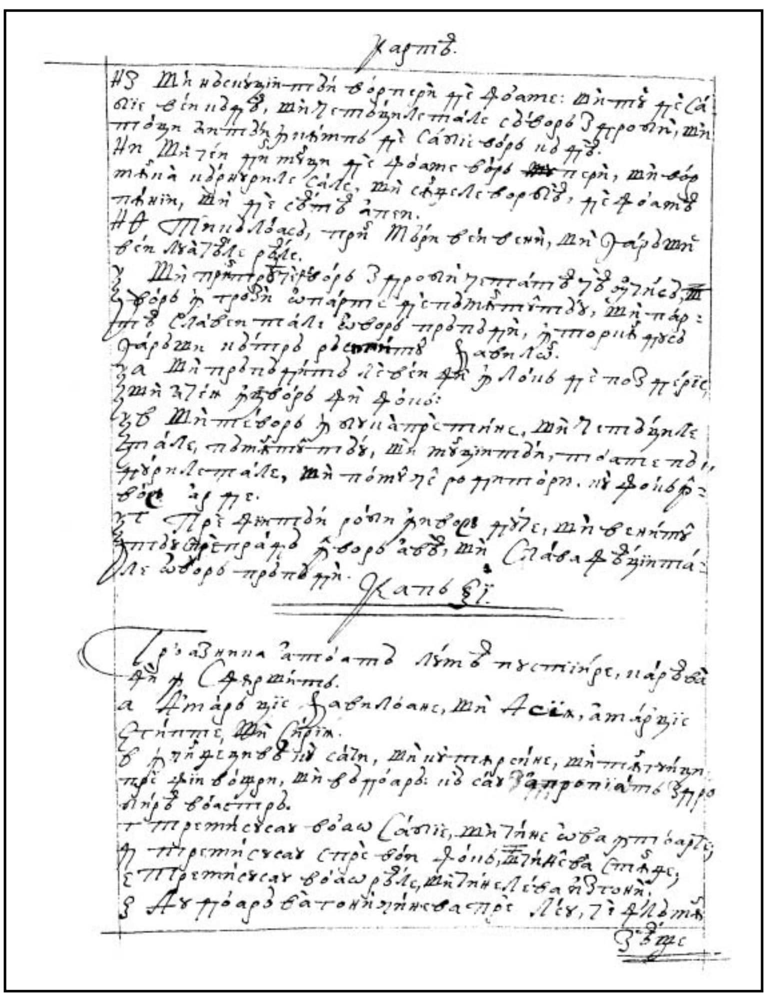

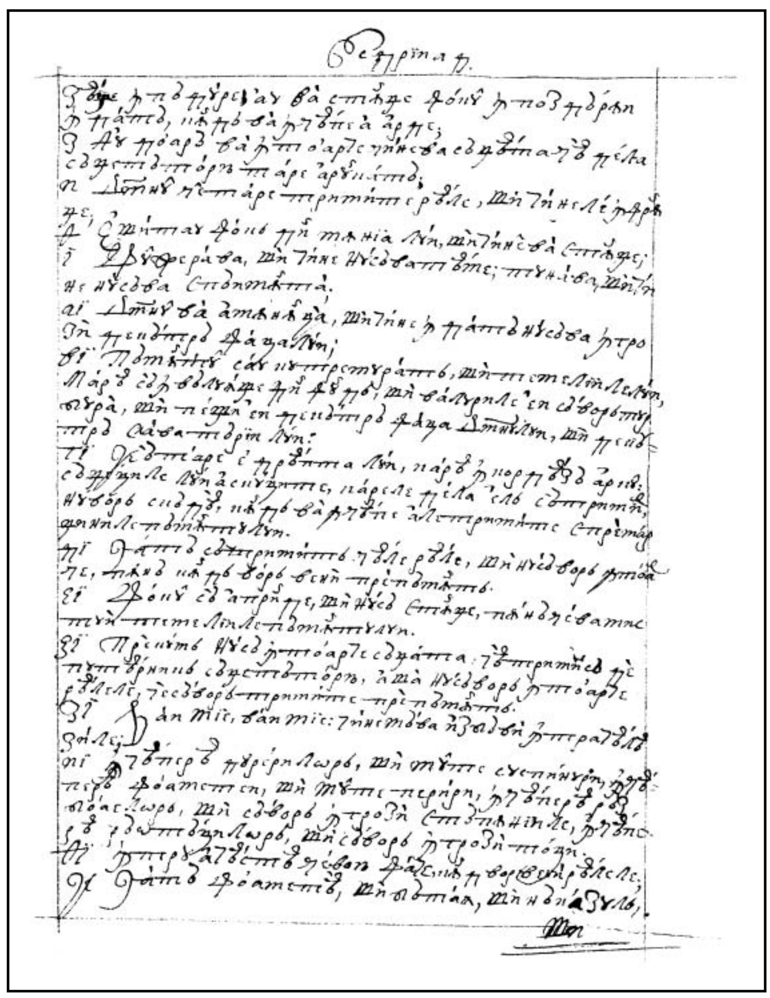
288r

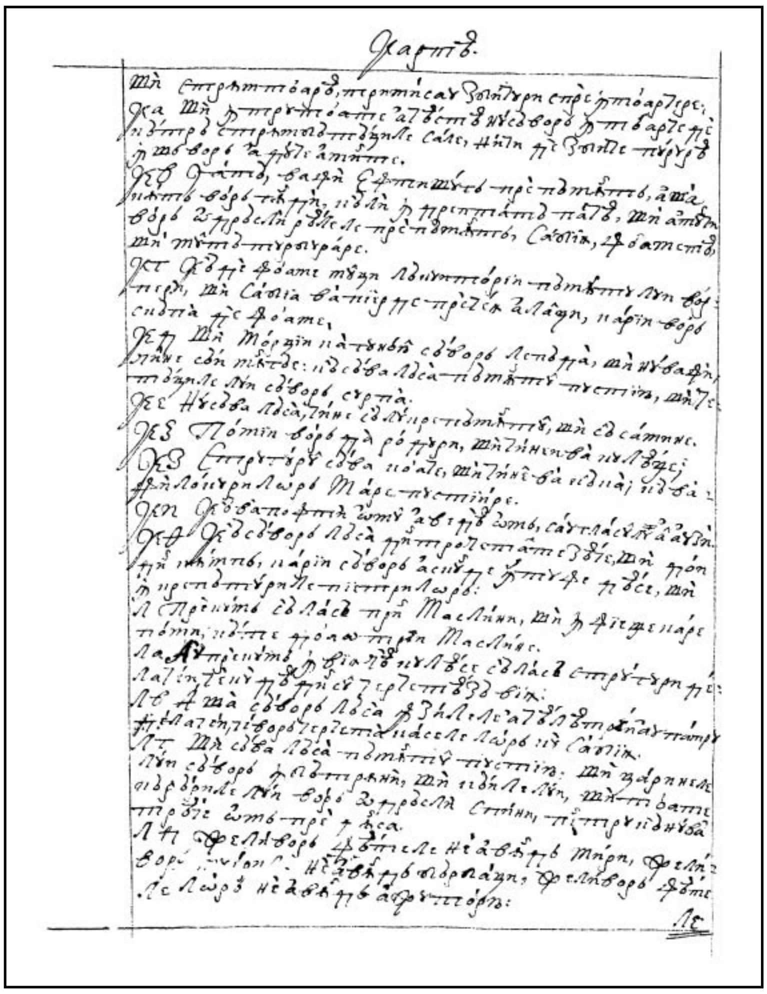

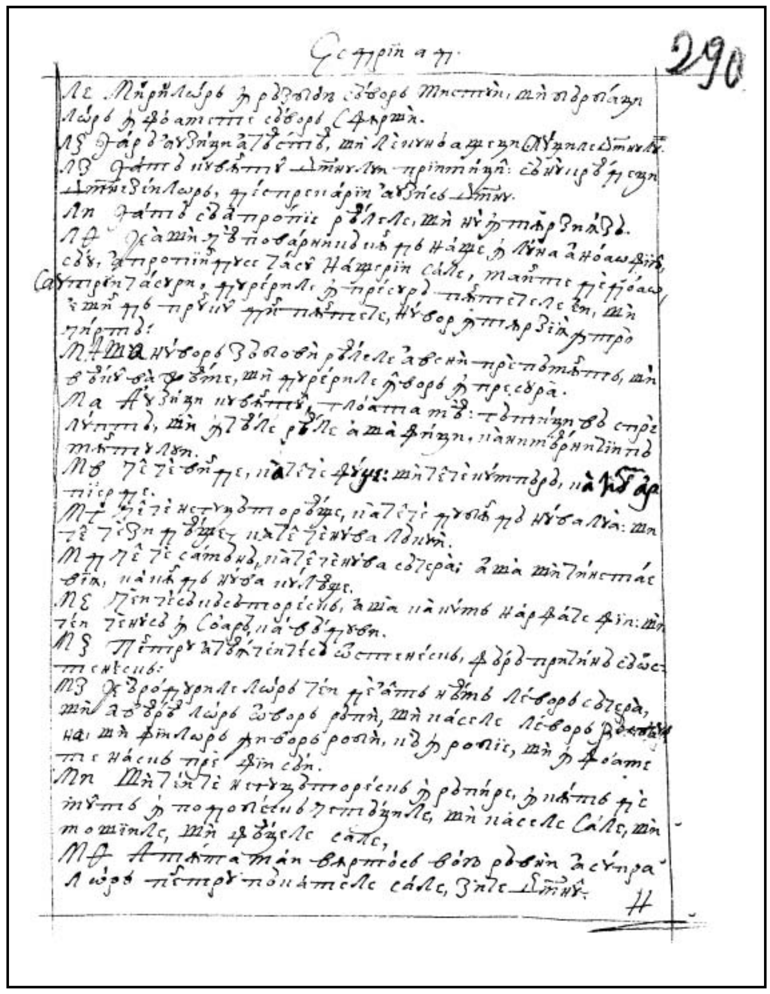
288v 289r

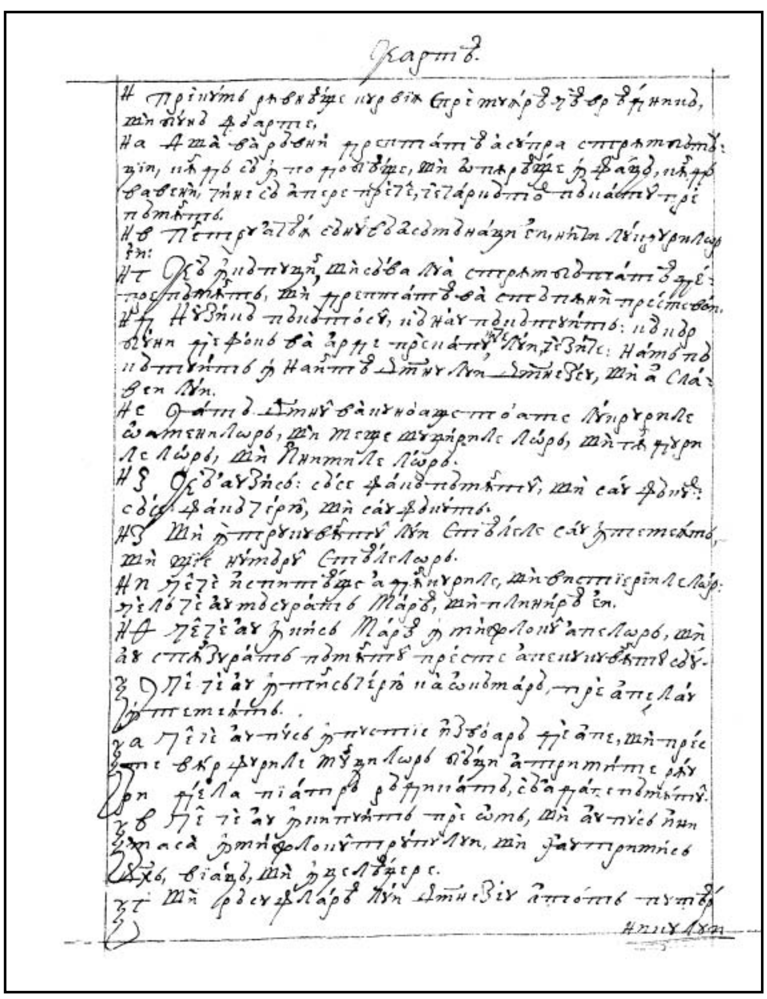

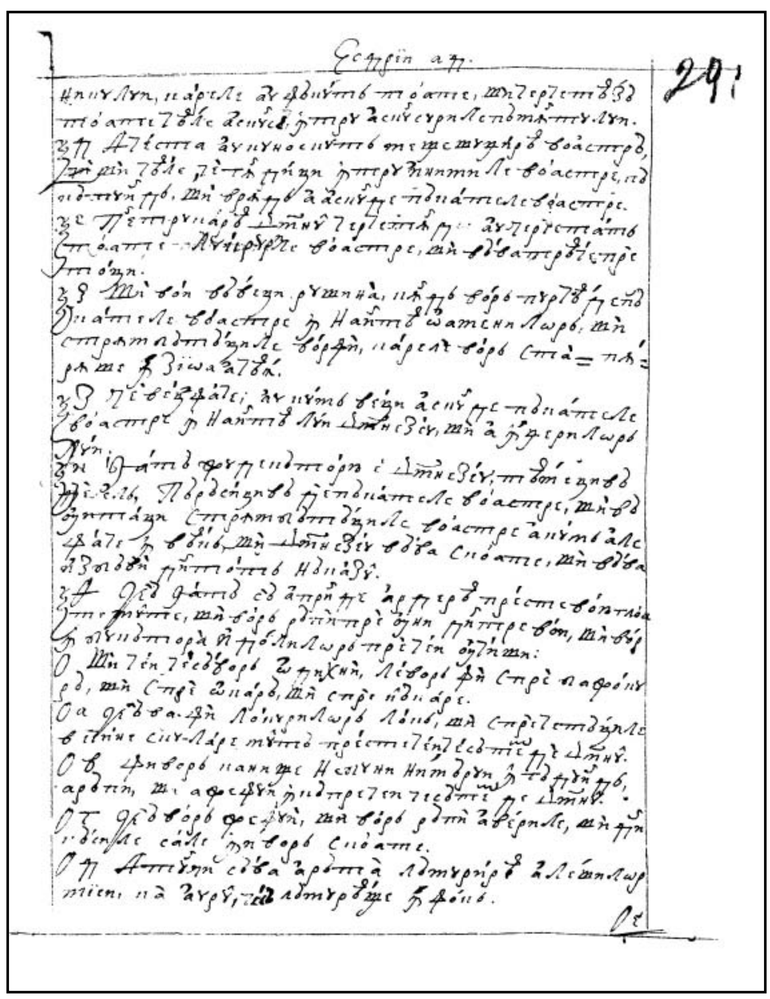
289v 290r

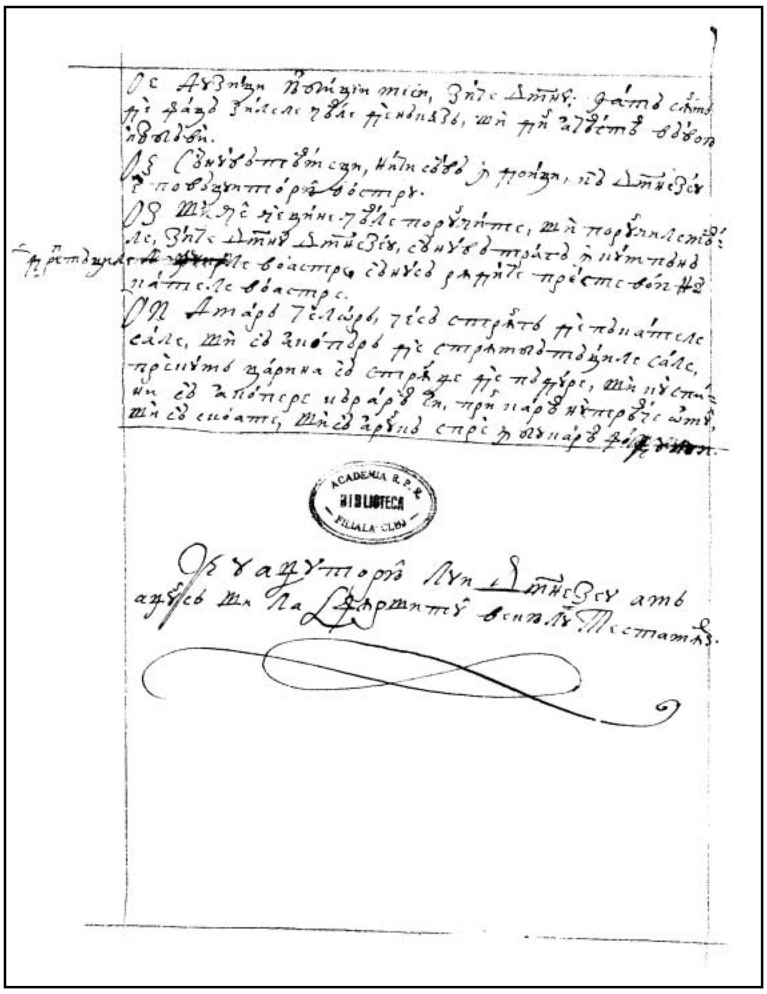

290v 291r

291v 292r

292v

Ms 22
1r

SFÂNTA DOMNULUI ISUS HRISTOS EVANGHELIE DE LA MATHEIU

Cap 1

De la carii Hristos după trup s-au pogorât. Îngerul învaţă pre Iosif despre zămislirea logoditei sale, Mariei, şi despre viitoarea naştere.

	*Duminică înaintea Naşterii lui Hristos. Zac. 1**	**Zac. 1.*
	1. Cartea neamului Isus Hristos, fiiu lui David*, fiiul lui Avraam.	*Luca 3, 31.
	2. *Avraam au născut pre Isaac, **iară Isaac au născut pre Iacov,	*Facere 21, 3.
	***Iară Iacov au născut pre Iuda şi fraţii lui,	**Facere 25, 25.
	3. *Iară Iuda au născut pre Fares şi Zaram din Thamar.	*** Face. 29, 35.
	**Iară Fares au născut pre Esron,	*Facere 38, 29.
	Iară Esron au născut pre Aram,	1 Para. 2, 4.
	4. Iară Aram au născut pre Aminadav,|	**Ruth 4, 18.
1v	*Iară Aminadav au născut pre Naasson,	1 Para. 2, 5.
	Iară Naasson au născut pre Salmon,	Numer. 7, 12.
	5. Iară Salmon au născut pre Vooz din Rahav,	
	*Iară Vooz au născut pre Ovid din Ruth,	*Ruth 4, 21.
	Iară Ovid au născut pre Iesei,	
	**Iară Iesei au născut pre David împăratul,	**Ruth 4, 22.
	6. *Iară David împăratul au născut pre Solomon din ceaea carea au fost a lui Urie.	*1 Împăr. 16, 1.
	7. *Iară Solomon au născut pre Rovoam,	*2 Împăr. 12,24.
	**Iară Rovoam au născut pre Avia,	*3 Împăr. 11, 45.
	***Iară Avia au născut pre Asa,	**3 Împăr. 14, 31.
	8. Iară Asa au născut pre Iosafat,	***3 Împăr. 15, 8.
	Iară Iosafat au născut pre Ioram,	
	Iară Ioram au născut pre Ozie,	
	9. *Iară Ozie au născut pre Ioatham,	*2 Paral. 26, 23.
	**Iară Ioatham au născut pre Ahaz,	**2 Paral. 27, 9.
	***Iară Ahaz au născut pre Iezechie,	***2 Paral. 28, 27.
	10. *Iară Iezechie au născut pre Manasie,	*2 Paral. 32, 33.
	**Iară Manasie au născut pre Amon,	**2 Paral. 33, 38.
	***Iară Amon au născut pre Iosia, ||	***2 Paral. 33, 25.
2r	11. *Iară Iosie au născut pre Iehonie şi pre fraţii lui, în mutarea Vavilonului.	*2 Par. 36, 1, 2.
	12. Şi, după mutarea Vavilonului, Iehonie au născut pre Salathiil,	
	Iară Salathiil au născut pre Zorovavel,	

13. Iară Zorovavel au născut pre Aviud,
Iară Aviud au născut pre Eliachim,
Iară Eliachim au născut pre Azor,
14. Iară Azor au născut pre Sadoc,
Iară Sadoc au născut pre Achim,
Iar Achim au născut pre Eliud,
15. Iară Eliud au născut pre Eliazar,
Iară Eliazar au născut pre Mathan,
Iară Mathan au născut pre Iacov,
16. Iară Iacov au născut pre Iosif, bărbatul Mariei, din carea S-au născut Isus, Care Să chiamă Hristos.
17. Deci toate neamurile de la Avraam până la David, neamuri patrusprăzeace; şi de la David până la mutarea Vavilonului, neamuri 14; şi de la mutarea Vavilonului până la Hristos, neamuri 14.

*Zac. 2. *La Naşt. lui Hristos. Zac. 2** |

*Luca 1, 27. 18. Iară naşterea lui Hristos aşea era: *fiind logodită muma Lui, Maria, lui Iosif, mai înainte până a să împreuna, s-au aflat în pântece având din Duhul Sfânt. 2v
19. Iară Iosif, bărbatul ei, drept fiind şi nevrând a o vădi, au vrut într-ascuns a o lăsa.

20. Iară aceastea el gândind, iată îngerul Domnului i s-au arătat în somn, zicând: „Iosife, fiiul lui David, nu te teame a lua pre Maria muiarea ta, că ce s-au născut într-însa din Duhul Sfint iaste.

21. Și va naște Fiiu *și Să va chema numele Lui Isus, că Acela va mântui norodul Său de păcatele lor. *Luc. 1, 31. Fapt. 4, 12.

22. Iară aceasta toată s-au făcut ca să să plinească ce s-au zis de la Domnul prin prorocul, ce zice:

23. *«Iată, fecioara va avea în pântece și va naște Fiiu și vor chema numele Lui Emanuil», ce s-au tâlcuit „cu noi iaste Dumnezeu". *Isaie 7, 14.

24. Și, sculându-să Iosif din somn, au făcut precum i-au poruncit îngerul Domnului și au luat muiarea sa. ||

3r 25. Și nu o cunoștea până când au născut pre fiiul său cel întâiu născut și au chemat numele lui Isus.

Sfârşit. Duminică dimineaţă Naşt. Hristos.

Cap 2

În ce chip filosofii cu daruri la Hristos, cel născut, au venit. Despre răpştirea lui Irod asupra pruncilor şi izgonirea lui Hristos în Eghipt şi de întoarcerea Lui la pământul Israil.

Luca 2, 7.

La Naşt. Hristos. Liturg. Zac. 3 * . *Zac. 3.*

1. Iară, deacă S-au născut Isus în Vithleemul Iudiii, *în zilele împăratului Irod, iată, filosofii de la răsărit au venit în Ierusalim,

2. Zicând: „Unde e Cel ce S-au născut împăratul jidovilor? Că am văzut steaoa Lui la răsărit și am venit să ne închinăm Lui".

3. Și, auzind Irod împăratul, s-au turburat și tot Ierusalimul cu el.

3v 4. Și, adunând toate căpeteniile preoților și scriitorii norodului, | au întrebat de la ei unde S-ar naște Hristos.

5. Iară ei au zis lui: „În Vithleemul Iudiii, că așea s-au scris prin prorocul:

6. *«Și tu, Vithleemul Iudii, nicidecum ești mai mic între căpeteniile Iudii, că din tine va ieși Povățuitoriu Care va îndrăpta pre norodul Mieu, Israil»". *Mihee 5, 2. Ioan 7, 42.

7. Atunci, Irod, într-ascuns chemând pre filosofi, cu deadinsul au învățat de la ei vreamea stealii carea s-au arătat lor.

8. Și, trimițindu-i în Vithleem, au zis: „Meargeți și întrebați cu deadinsul de prunc. Și, deacă-l veți afla, îm vestiți, ca și eu venind, să mă închin Lui".

9. Carii auzind pre împăratul, s-au dus, și, iată, steaoa carea văzusă la răsărit meargea înaintea lor, până când, venind, au stătut deasupra unde era Pruncul.

10. Și, văzând steaoa, s-au bucurat cu bucurie mare foarte.

Psalm 71, 10. 11. Și, întrând în casă, au aflat Pruncul cu Maria, muma Lui, și căzând, s-au închinat Lui || și deșchizând vistieriile sale, I-au dat daruri: aur, tămâie și smirnă. 4r

12. Și, luând răspuns în somn să nu să întoarcă cătră Irod, pre altă cale s-au întors la calea sa.

Zac. 4. *Sfârşit Naşt. Hristos. Duminică după Naşt. şi în 26 dechem. şi a pruncilor. Zac. 4.*

13. Carii deacă s-au întors, iată, îngerul Domnului s-au arătat în somn lui Iosif, zicând: „Scoală și ia Pruncul și muma Lui și fuj în Eghipt și fii acolo până când voi zice ție; că vrea Irod a cerca Pruncul să-L piarză".

14. Care sculându-să, au luat Pruncul și muma Lui, noaptea, și s-au dus în Eghipt.

15. Și era acolo până la moartea lui Irod, ca să să plinească ce s-au zis de la Domnul prin prorocul, ce zice: *„Din Eghipt am chemat pre Fiiul Mieu". *Osie 11, 1.

16. Atunci, Irod văzând că s-au batjocorit de filosofi, s-au mâniiat foarte și, trimițând, au ucis toți pruncii carii era în Vithleem și întru toate hotarăle lui, de doi ani și mai jos, după vreamea | ce cercasă de la filosofi. 4v

17. Atunci s-au plinit ce s-au zis prin Ieremie prorocul, ce zice:

*Ierem. 31, 15. 18. *„Glas în Rama s-au auzit, plângere și țâpăt mult; Rahil plângându-și fiii săi și n-au vrut a să mângăia că nu sânt".

19. Iară, deacă au murit Irod, iată, îngerul Domnului s-au arătat în somn lui Iosif în Eghipt,

20. Zicând: „Scoală și ia Pruncul și muma lui și mergi la pământul lui Israil, că au murit cel ce căuta sufletul Pruncului".

21. Care sculându-să, au luat Pruncul și muma Lui și au venit în pământul lui Israil.

22. Iară, auzind că Arhielae împărățeaște în Iudeea în locul lui Irod, tătâne-său, s-au temut a mearge acolo și, înștiințându-să în somn, s-au dus în părțile Galileii.

23. Și, venind, au lăcuit în cetatea carea să chiamă Nazareth, ca să să plinea||scă ce s-au zis prin proroci că Nazarinean Să va chema. 5r

Sfârşit duminică şi a prunci. şi 26.

Cap 3

Ioan Botezătoriul (a căruia asprirea vieţii să însămnează) propovăduieşte pocăinţa în pustie, după prorociia lui Isaie, şi norodul, la dânsul curgând, probozeaşte pre farisei şi saduchei, învăţând să facă roduri vreadnici de pocăinţă. Şi cât să deschilineaşte botezul său de a lui Hristos. Iare spre Hristos, de la Ioan botezându-să, s-au pogorât Duhul Sfânt şi glasul Părintelui din ceriu s-au auzit.

Sâmb. înainte Botez. Zac. 5. *Zac. 5.*

1 . Iară în zilele aceale, au venit Ioan Botezătoriul propoveduind în pustiia Iudeii
2 . Și zicând: *„Pocăiți-vă, că s-au apropiat împărățiia ceriului! *Marc. 1, 4.
3 . Că acesta e cel ce s- au zis prin Isaie prorocul, ce zice: «*Glasul celui ce strigă Luca 3, 3.
5v în pustie: 'Gătiți calea Domnului, | dreapte faceți cărările Lui!'»" *Isaie 8, 3.
4. Iară Ioan avea vășmânt de peri de cămile și brâu de curea pre coapsele sale, iară hrana lui era lăcuste și miiare sălbatecă. Marc. 1, 3. Luca 3, 4.
5. *Atunci ieșiia cătră el Ierusalimul și toată Iudeea și tot ținutul împregiurul Iordanului *Marc. 1, 5.
6. Și să boteza de la el în Iordan, mărturisind păcatele sale.
7. Și, văzând mulți dintre farisei și saduchei *venind la botezul său, le-au zis: „Puiu de năpârcă, cine v-au arătat a fugi de mâniia cea viitoare? *Luca 3, 7.
8. Faceți, dară, rod vreadnic de pocăință
9. Și să nu ziceți între voi: *«Tată avem pre Avraam». Că zic voao că putearnic e Dumnezău, din pietrile aceaste a deștepta fii lui Avraam. *Ioan 8, 39.
10. Că, iată, săcurea la rădăcina copacilor e pusă. Deci tot pomul care nu face rod bun să va tăia și în foc să va arunca.
11. *Eu, adecă, vă botez cu apă spre pocăință. Iară Cel ce va veni după mine mai tare decât mine este, a Căruia nu sânt vreadnic a-I purta încălțămintele. Acela vă va boteza cu Duhul Sfânt și cu foc. || *Marc. 1, 8. Luca 3, 16. Ioan 1, 26. Fapte 1, 5.

Sfârşit sâmb. 6r

12. A Căruia lopata e în mâna Sa şi va curăţi ariia Sa şi va aduna grâul Său în jâtniţă, iară pleavele le va arde cu focul nestâns".

Zac. 6. *Ian. 6 la Bot. la lit. Zac. 6.*

*Marc. 1, 9. 13. *Atunci au venit Isus din Galileea la Iordan, cătră Ioan, să Să boteaze de la el.

14. Iară Ioan Îl continea, zicând: „Eu trebuie să mă botez de la Tine şi Tu vii cătră mine?"

15. Iară răspunzând Isus, i-au zis: „Lasă acum, că aşa să cuvine noao a plini toată dreptatea". Atunci L-au slobozit.

16. Iară, dacă S-au botezat Isus, îndată S-au suit din apă şi, iată, s-au deşchis Lui ceriurile *şi au văzut Duhul lui Dumnezău pogorându-Să ca un porumb şi venind spre Sine. (*Luca 3, 26.)

17. *Şi iată glas din ceriuri, zicând: „Acesta e Fiiul Mieu cel iubit, întru Carele bine am vrut". (*Luca 9, 39. 2 Petru 1, 17.)

Sfârşit praz.

Cap 4

Hristos în pustie, după postul de patruzăci de zile, învinge ispitele diavolului. Şi, dacă s-au prins Ioan, ducân|du-Să în Capernaom, propoveduieşte pocăinţa. Pre pescarii Petru şi Andrei, Iacov şi Ioan a lui Zevedei cătră Sine chiamă. Vestind şi galileilor Evanghelia, multe vindecă neputinţe, urmându-I gloatele. 6v

Zac. 7. *Sâmb. după Bot. Zac. 7.*

1. Atunci, Isus s-au dus de Duhul în pustie, să să ispitească de diavolul. (Marc. 1, 12.)

2. Şi, dacă au postit patruzăci de zile şi patruzăci de nopţi, după aceaea au flămânzit. (Luca 4, 1.)

3. Şi, apropiindu-să ispititoriul, au zis Lui: „De eşti Fiiul lui Dumnezău, zi să fie pietrile aceaste pâni".

4. Care răspunzind, au zis: „Scris este: *«Nu cu sângură pâne trăiaşte omul, ci cu tot cuvântul care purceade din gura lui Dumnezău»". (*2 Leage. 8, 3. Luca 4, 4.)

5. Atunci L-au luat diavolul în sfânta cetate şi L-au pus pre aripa bisearecii.

6. Şi I-au zis: „De eşti Fiiul lui Dumnezău, slobozi-Te gios, că scris este *că îngerilor Săi va porunci pentru Tine şi în mâni Te vor lua, ca nu cumva să vatemi de piatră piciorul Tău". (*Psalm 90, 11.)

7. Şi i-au zis Isus: „Iarăşi scris este: *«Să || nu ispiteşti pre Domnul, Dumnezăul tău»". (*2 Leage. 6, 16.) 7r

8. Iară L-au luat diavolul pre un munte înalt foarte şi I-au arătat toate împărăţiile lumii şi slava lor.

9. Şi au zis Lui: „Aceaste toate Ţie le voi da, de vei cădea să te închini mie".

10. Atunci îi zice Isus: „Du-te, Satană, că scris este: *«Domnului, Dumnezăului tău, te vei închina şi Lui sângur vei slugi»". *2 Leage. 6, 13.

11. Atunci L-au lăsat diavolul. Şi, iată, îngerii s-au apropiat şi slugiia Lui.

Sfârşit sâmb. după Bot. Zac. 8. *Zac. 8.*

12. Iară, deacă au auzit Isus că Ioan să dedease, *S-au dus în Galileea. *Marc. 1, 14. Luca 4, 14. Ioan 4, 43.

13. Şi, lăsând cetatea Nazaretului, au venit şi au lăcuit în Capernaom, lângă mare, în hotarele Zavulonului şi a Nethalimului,

14. Ca să să plinească ce-i zis prin Isaie prorocul:

15. *„Pământul Zavulonului şi pământul Nethalimului, calea mării peste Iordan, Galileea limbilor, *Isaie 9, 1.

7v 16. Norodul ce şedea întru întunearec au | văzut lumină mare, şi celor ce şedea în umbra morţii lumină le-au răsărit".

17. *De atunci au început Isus a propovedui şi a zice: „Pocăiţi-vă, că s-au apropiat împărăţiia ceriurilor!" *Marc. 1, 15.

Sfârşit dumc. Dumc. 2 după toţ sfinţii.

18. Iară umblând Isus lângă Marea Galileii, *au văzut doi fraţi, pre Simon ce să chiamă Petru şi pre Andrei, fratele lui, aruncând mreagea în mare (că era pescari). *Marc. 1, 16. Luca 5, 2.

19. Şi au zis lor: „Veniţi după Mine şi vă voi face a fi pescari de oameni".

20. Iară ei, îndată, lăsând mregile, au urmat după El.

21. Şi, mergând de acolo, au văzut alţi doi fraţi, pre Iacov a lui Zevedei şi pre Ioan, fratele lui, în corabie cu Zevedei, tatăl lor, cârpind mregile sale, şi i-au chemat.

22. Iară ei, îndată, lăsând mregile şi pre tată-său, au urmat după Dânsul.

23. Şi încungiura Isus toată Galileea, învăţând prin sinagogurile lor şi propoveduind Evanghelia împărăţiii şi tămăduind toată boala şi toată neputinţa în norod.

Sfârşit dumc.

8r 24. Şi s-au dus veastea Lui prin toată Siriia şi au adus înaintea Lui pre toţi carii || pătimea rău, de multe fealiuri de boale şi de chinuri cuprinşi şi carii avea draci şi pre lunateci şi pre slăbănogi, şi i-au vindecat.

Sfârşit dumc. 1 luni 1 dum. şi la precuvioşi. Zac. 10. *Zac. 10.*

25. *Şi mergea după El gloate multe din Galileea şi din Decapolia şi din Ierusalim şi din Iudeea şi de peste Iordan. *Marc. 3, 8. Luca 6, 17.

Cap 5

Opt fericiri învaţă. Pre apostoli sarea pământului şi lumina lumii îi zice. Nici au venit să strice leagea au prorocii, ci să plinească; învăţând a nu să mâniia asupra fratelui, ci să ne îmblânzim spre el; a nu pofti muierea; a lepăda mădulariul ce sminteaşte; a nu lăsa muierea afară de pricina curviii; a nu giura, nice răului a să împrotivi; a iubi pre neprieteni şi a face bine celor ce fac rău.

1. Şi, văzând Isus gloatele, S-au suit în munte. Şi, deacă şezusă, s-au apropiat | către El ucenicii Lui. 8v

2. Şi, deşchizând gura Sa, îi învăţa, zicând:

*Luca 6, 20. — 3. *„Fericiţi cei săraci cu duhul, că acelora este împărăţiia ceriurilor.

*Psalm. 36, 11. — 4. *Fericiţi sânt cei blânzi, că aceia vor moşteni pământul.

*Isaie 17, 2. — 5. *Fericiţi sânt cei ce plâng, că aceia să vor mângăia.

6. Fericiţi sânt cei ce flămânzăsc şi însătoşază dreptatea, că aceia să vor sătura.

7. Fericiţi sânt cei milostivi, că aceia vor dobândi mila.

*Psalm 23, 4. — 8. *Fericiţi sânt cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pre Dumnezău.

9. Fericiţi sânt făcătorii de pace, că fiii lui Dumnezău să vor chema.

*1 Petru 2, 20 şi 3, 14 şi 4, 14. — 10. *Fericiţi sânt cei ce să gonesc pentru dreptate, că acelora este împărăţiia ceriurilor.

11. Fericiţi sânteţi când vă vor blăstăma şi vă vor goni şi vor zice tot răul împrotiva voastră, minţind pentru Mine.

12. Bucuraţi-vă şi săltaţi, că plata voastră multă este în ceriuri. Că aşa au gonit pre prorocii carii au fost înainte de voi.

*Marc. 9, 49. Luca 14, 36. — 13.Voi sânteţi sarea pământului. *Iară, de să va strica sarea, cu ce să va săra? De nimica nu e bună mai mult, fără să să leapede afară || şi să să calce de oameni. 9r

Zac. 11. — *Sfârşit marţi. Sfinţi de obşte. Zac. 11.*

14. Voi sânteţi lumina lumii. Nu să poate cetatea ascunde deasupra muntelui pusă,

*Marc. 4, 21. Luca 8, 16 şi 11, 33. — 15. *Nici aprind candela şi o pun supt obroc, ci în sfeaşnic, să lumineaze tuturor celor din casă.

*1 Petru 2, 12. — 16. Aşa să lumineaze lumina voastră înaintea oamenilor, *ca să vază faptele voastre ceale bune şi să slăvească pre Tatăl vostru cel din ceriuri.

17. Să nu vă pară că am venit să stric leagea au prorocii. N-am venit să stric, ci să plinesc.

*Luca 16, 17. — 18. *Că adevăr zic voao, până ce va trece ceriul şi pământul, o iotă au o cirtă nu va trece din leage, până când toate vor fi.

*Iac 2, 10. — 19. *Cine, dară, va strâca una din poruncile Meale ceste mai mici şi va învăţa aşa pre oameni mai mic să va chema întru împărăţiia ceriurilor; iară cel ce va face şi va învăţa, acesta mare să va chema întru împărăţiia ceriurilor.

Zac. 12. — *Sfârşit sfinţilor. Mierc. 4 dnecă. Zac. 12.* |

*Luca 11, 39. — 20. Că zic voao că, de nu va prisosi dreptatea voastră *mai mult decât a cărturarilor şi a fariseilor, nu veţi întra întru împărăţia ceriurilor. 9v

*Ieşi. 20, 13. 2 Leage 6, 17. — 21. Auzit-aţi că s-au zis celor de demult: «*Să nu ucizi, că cel ce va ucide vinovat va fi judecăţii».

22. Iară Eu zic voao că tot cel ce să mânie pre fratele său vinovat va fi judecăţii; iară cel ce va zice fratelui său «Raca!» vinovat va fi săvorului; iară cel ce-i va zice «Nebune!» vinovat va fi gheenii focului.

23. Deci, de duci darul tău la oltariu şi acolo îţi vei aduce aminte că fratele tău are ceva împrotiva ta,

24. Lasă acolo darul tău înnaintea oltariului şi te du întâi de te împacă cu fratele tău şi, atunci venind, vei aduce darul tău.

*Luc. 12, 58. — 25. *Fii tocmindu-te cu protivnicul tău degrab, cât eşti în cale cu el, ca nu cumva să te dea protivnicul judecătoriului şi judecătoriul să te dea slujitoriului şi să te tremiţi în temniţă.

26. Adevăr zic ţie: «Nu vei ieşi de acolo până ce vei plăti fileariul cel mai de pre urmă».

Zac. 13. — *Sfârşit merc. 1 dumcă. Zac. 13.* ||

*Ieşi. 20, 14. — 27. Auzit-aţi că s-au zis celor de demult: *«Să nu curveşti!» 10r

28. Iară Eu zic voao că tot cel ce va vedea muiere cu poftă de curvie, iată, au curvit cu ea întru inima sa.

29.*De te va sminti ochiul tău cel drept, scoate-l şi-l leapădă de la tine, că mai bine e ţie să piară unul din mădulările tale decât tot trupul tău să să tremiţă în gheena. *Marc. 9, 26. Jos 18, 9.

30. Şi mâna ta cea dreaptă, de te sminteşte, taie-o şi o leapădă de la tine, că mai bine e ţie să piară unul din mădulările tale decât tot trupul tău să să ducă în gheena. 2 Leage 24, 1. Jos 19, 6.

31. Iară zis este: «*Oricine va lăsa muierea sa să-i dea carte de slobozenie». *Marc. 20, 11.

32. Iară Eu zic voao *că tot cel ce va lăsa muierea sa, afară de pricina curviii, o face a precurvi, şi cel ce va lua pre cea lăsată precurveşte. Luc. 16, 18. *1 Cor. 7, 10.

Sfârşit gioi. Vineri 1 dumn. Zac. 4. *Zac. 4.*

33. Iarăşi aţi auzit că s-au zis celor de demult: «*Să nu juri strâmb, ci vei da Domnului jurământurile tale». *Ieşi. 20, 7. Lev. 14, 12.

34. Iară Eu zic voao: «A nu jura nicidecât, nici pre ceriu, că-i scaunul lui Dumnezău, 2 Lege. 5, 11.

10v 35. Nici pre pământ, că e razăm picioarelor | Lui, nici pre Ierusalim, că e cetatea marelui Împărat, Iac. 5, 12.

36. Nici pre capul tău să te juri, că nu poţi face un păr alb au negru.

37. *Ci fie cuvântul vostru: 'Aşa, aşa!; nu, nu!'; iar ce-i mai mult de aceste de la cel rău e». *Iac. 5, 12.

38. Auzit-aţi că s-au zis: *«Ochiu pentru ochiu şi dinte pentru dinte». *Ieşi. 21, 24.

39. Iară Eu vă zic: nu vă împrotivireţi răului, ci, de te va lovi cineva în falca ta cea dreaptă, întoarce-i şi ceeaalaltă. Lev. 24, 20. 2 Leage. 19, 21.

40. *Şi celui ce vrea a să târî cu tine la judecată şi a-ţi lua îmbrăcămintea lasă-i şi plaşca. *Luc. 6, 29.

41. Şi oricine te va sili o mie de paşi, mergi cu el şi alte doao. 1 Cor. 6, 7.

Sfârşit vineri. Sâmb. 1. Zac. 15. 2 Leage. 15, 20. Lev. 19, 18.

42. Cine cere de la tine, dă-i; şi celui ce vrea a împrumuta de la tine, nu te întoarce». *Zac. 15.*

43. Auzit-aţi că s-au zis: *«Să iubeşti pre aproapele tău şi să urăşti pre nepriiatinul tău». *Luc. 6, 27.

44. Iară Eu vă zic: *Iubiţi pre nepriiatinii voştri, **bine faceţi celor ce v-au urât, rugaţi-vă pentru cei ce vă gonesc şi vă hulesc, || Râm. 12, 20. **Luc. 23, 34.

11r 45. Ca să fiţi fiii Părintelui vostru celui din ceriu, Carele face a răsări soarele Său preste cei buni şi preste cei răi, şi ploao preste cei drepţi şi preste cei nedrepţi. Fapte 7, 59.

46. Că, de iubiţi pre cei ce vă iubesc, ce plată veţi avea? Au nu şi vameşii fac aceea?

47. Şi, de veţi strânşti pre fraţii voştri numai, ce faceţi mai mult? Au nu şi păgânii fac aceasta?

48. Fiţi, dară, desăvârşit, precum şi Părintele vostru cel ceresc desăvârşit este».

Sfânta sâmb.

Cap 6

Învaţă Hristos cum trebuie să să facă milostenie şi rugăciune şi dă ucenicilor învăţătură a să ruga şi greşalele altora a ierta. Şi iarăşi, în ce chip trebuie a posti. Nu pre pământ, ci în ceriu a strânge comoare. Ochiul a-l curăţi. A nu sluji la doi domni. Pentru aceaea opreşte grija de hrană, de haină şi cea de mâne.

Zac. 16. *Sâmb. Brânzei. Zaceal 16.*

1 . Luaţi aminte să nu faceţi milosteania voastră înnaintea oamenilor, ca să fiţi văzuţi de ei. Într-alt chip, plată nu veţi avea la Părintele vostru cel ceresc. |
2 . Deci, când faci milostenie, să nu cânţi cu trâmbiţa înnaintea ta, precum cei făţarnici fac prin sinagoguri şi prin uliţe, ca să să cinstească de la oameni. Amin zic voao, că ş-au luat plata sa. 11v
3. Iară tu făcând milostenie, să nu ştie stânga ta ce face dreapta ta,
4. Ca să fie milostenia ta într-ascunsă şi Tatăl tău, Care vede într-ascuns, va răsplăti ţie.
5. Şi, când vă rugaţi, să nu fiţi ca făţarnicii, cei ce iubesc prin adunări şi prin unghiurile uliţelor stând a să ruga, ca să să vază de la oameni. Amin zic voao, ş-au luat plata sa.
6. Iară tu, când te vei ruga, întră în cămara ta şi, închizând uşa, te roagă Părintelui tău într-ascuns; şi Tatăl tău, Carele vede într-ascuns, va răsplăti ţie.
7. Iară rugându-vă, să nu grăiţi multe ca păgânii, că le pare că întru multă vorba lor vor fi auziţi.
8. Deci să nu vă asămânaţi lor, că ştie Tatăl vostru ce vă trebuie mai nainte de a cere voi de la El.
Lc. 20, 11. 9. Aşadară, vă rugaţi: «Tatăl nostru cela ce eşti || în ceriuri, sfinţască-să numele Tău. 12r
10. Vie împărăţiia Ta, fie voia Ta, precum în ceriu, şi pre pământ.
11. Pânea noastră ce mai presus de fire dă-ne noao astăzi.
12. Şi ne iartă noao deatoriile noastre, precum şi noi iertăm datornicilor noştri.
13. Şi nu ne duce pre noi întru ispită, ci ne izbăveşte de vicleanul. Amin!»

Zac. 17. *Sfârşit sâmb. Dumc. Brânzei Zac. 17.*

*Ecli. 28, 3, 4, 5. Gios 18, 35. 14. *Că de veţi ierta oamenilor păcatele lor, ierta-va şi voao Tatăl vostru cel ceresc greşalele voastre.
Luca 11, 25. 15. Iară de nu veţi ierta oamenilor, nici Tatăl vostru va ierta voao greşalele voastre.
16. Iară când postiţi, să nu fiţi ca făţarnicii trişti, că-şi smolesc feaţele sale ca să să areate oamenilor postind. Amin zic voao, că ş-au luat plata sa.
17. Iară tu, când posteşti, unge capul tău şi faţa ta o spală,
18. Ca să nu te arăţi oamenilor postind, ci Părintelui tău, care este într-ascuns; şi Părintele tău, Cel ce veade într-ascuns, va răsplăti ţie.
19. Nu vă adunareţi comoară pre pământ, unde rugina şi molia o strică | şi unde furii o sapă şi o fură, 12v
*Luca 12, 33. 1 Timoth. 6, 19. 20. *Ci vă adunaţi comoară în ceriu, unde nici rugina, nici molia o strică, unde furii nu o sapă, nici o fură.
21. Că unde e comoara ta, acolo e şi inima ta.

Zac. 18. *Sfârşit dumc. Brânzei. Dumc. 3. Zac. 18.*

*Luc. 11, 34. 22. *Lumina trupului tău este ochiul tău. De va fi ochiul tău curat, tot trupul va fi luminat.
23. Iară, de va fi ochiul tău viclean, tot trupul tău va fi întunecat. Deci, de e lumina cea dintru tine întunearec, însuşi întunearecul cât va fi!
*Luca 16, 3. 24. *Nime nu poate slugi la doi domni, că au pre unul va urî şi pre altul va iubi, au pre unul va suferi şi pre altul va urgisi. Nu puteţi slugi lui Dumnezău şi Mamonii.
*Psalm 54, 26. Luca 12, 22. Filip 4, 6. 25. *Pentru aceaea, zic voao, să nu vă grijiţi de sufletul vostru ce veţi mânca, nici de trupul vostru cu ce vă veţi îmbrăca. Au nu sufletul mai iubit e decât hrana şi trupul mai mult decât vejmântul?
1 Timoth. 9, 6, 7. 1 Petr. 5, 7. 26. Căotaţi spre pasările ceriului, că nu samănă, nici seaceră, nici adună în jitniţă şi Tatăl vostru cel ceresc le paşte. Au voi nu sânteţ cu mult mai buni decât aceale?
27. Iară cine dintre voi, gândind, poate adaoge statului său un cot? ||
28. Şi pentru vejmânt ce vă gândiţi? Socotiţi crinii ţarinii cum cresc: nu să ostenesc, nici torc. 13r

29. Iară zic voao că nici Solomon, cu toată slava sa, s-au acoperit ca unul dintr-aceştia.
30. Iară, de îmbracă Dumnezău aşa iarba ţarinii, carea astăzi este şi mâne în cuptoriu să aruncă, cu cât mai vârtos pre voi, puţin credincioşi!

Luni 2 dumc. Zac. 19. *Zac. 19.*

31.Nu vă grigireţi, dară, zicând: «Ce vom mânca?» au «Ce vom bea?», au «Cu ce ne vom acoperi?»
32. Că aceaste toate limbile le cearcă. Că ştie Tatăl vostru că vă trebuiesc aceaste toate.
33. Căotaţi, dară, întâi împărăţiia lui Dumnezău şi dreptatea Lui, şi toate aceaste să vor adaoge voao.

Sfârşit dumc.

34. Nu vă grigireţ, dară, de mâne, că zua de mâne să va grigi de sine; agiunge zilei răotatea sa.

Cap 7

Învaţă a nu giudeca pentru oţapăcul în ochiul fratelui şi bârna în ochiul său. Sfânta a nu să da cânilor. Tot cel ce ceare, caotă şi bate de la Dumnezău să aude. A face altora ce ni-i voia să ni să 13v *facă. Prin poarta strâmtă a întra la viaţă. | Cum să cunosc prorocii mincinoşi şi pomul bun de la cel rău. Asămânare de cel ce aude cuvintele lui Hristos şi de cel ce lucră au nu lucră după eale.*

*Sâmb. 2. Zac. 20.**

Zac. 20.

1. Nu giudecareţi, ca să nu vă giudecaţi,
2. Că cu ce giudecată veţi giudeca, vă veţi giudeca şi cu ce măsură veţi măsura, să va măsura voao. Luca 6, 37. Râm. 2, 1.
3. Iară ce vezi oţapăcul în ochiul fratelui tău, şi bârna în ochiul tău nu o vezi? Marc. 4, 24.
4. Au cum zici fratelui tău: «Lasă să scoţi oţapăcul din ochiul tău». Şi, iată, bârna e în ochiul tău!
5. Făţarnice, scoate întâi bârna din ochiul tău şi atunci vei vedea a scoate oţapăcul din ochiul fratelui tău.
6. Să nu daţi sfânta cânilor, nici aruncaţi mărgăritarele voastre înaintea porcilor, ca nu cumva să le calce cu picioarele sale şi, întorcându-să, să vă rumpă. *Gios 21, 22.
7. *Ceareţi şi să va da voao, căotaţi şi veţi afla, bateţi şi să va deşchide voao, Marc. 11, 24.
8. Că tot cel ce ceare ia, şi cel ce caotă află, şi celui ce bate să va deşchide. Luca 11, 9. Ioan 14, 13.

Sfârşit sâmb. Iacov 1, 6.

*Luca 11, 11. 9. *Au cine e dintre voi om de la care, de va ceare fiiul său pâne au, doară, piatră îi va da?

10. Au peaşte de va ceare, au, doară, şarpe îi va da?

11. Deci fiind voi răi, de ştiţi bune dări a da fiilor voştri, cu cât mai vârtos Tatăl || vostru care este în ceriuri va da bune celor ce cer de la Sine! 14r

Zac. 21. *Sfârşit luni aceasta şi a cuvioşilor. Zac. 21.*

*Tovie 4, 16. Luca 6, 31. 12. *Toate, dară, oricare vreaţi să vă facă oamenii şi voi le faceţi lor, că aceasta e leagea şi prorocii.

*Luca 13, 24. 13. *Întraţi prin poarta cea strâmtă, că largă e poarta şi lată e calea carea duce la perire şi mulţi sânt carii întră printr-însa.

14. Cât e de strâmtă poarta şi de îngustă calea carea duce la viaţă şi puţini sânt carii o află!

Zac. 22. *Marţi 2 dumc. Zac. 22.*

15. Luaţi-vă aminte de prorocii mincinoşi, carii vin cătră voi în vejmintele oilor, iară dinlontru sânt lupi răpitori.

16. Din rodurile lor îi veţi cunoaşte. Au, doară, culeg din spini strugur au din scaiu smochine?

17. Aşa tot pomul bun roduri bune face, iară pomul rău reale roduri face.

18. Nu poate face pomul bun roduri reale, nici poate face pomul rău roduri bune.

*Sus 3, 10. 19. *Tot pomul ce nu face rod bun | să va tăia şi în foc să va arunca. 14v

20. Deci din rodurile lor îi veţ cunoaşte.

Zac. 23. *Mier. 2 dumc. Zac. 23.*

*Gios 25, 11. Luc. 6, 46. 21. *Nu tot cel ce-Mi zice «Doamne, Doamne» va întra întru împărăţiia ceriurilor, ci cel ce face voia Tatălui Mieu care este în ceriuri, acela va întra întru împărăţiia ceriurilor.

Sfârşit marţi şi precuvioşi.

22. Mulţi vor zice Mie în zioa aceaea: «Doamne, Doamne, au nu în numele Tău am *Fapte 9, 13. prorocit *şi cu numele Tău dracii am scos şi cu numele Tău puteri multe am făcut?»

*Psalm 6, 9. Gios 20, 41. Luca 13, 26. 23. Şi atunci voi mărturisi lor că: «Niceodată v-am cunsocut; *depărtaţi-vă de la Mine cei ce lucraţi strâmbătate».

Zac. 24. *Sfârşit mier. Zac. 24.*

*Luca 6, 47. Râm. 2, 13. Iacov. 1, 22. 24. *Deci tot care aude cuvintele Meale aceaste şi le face asămâna-să-va omului înţelept, care au zidit casa sa pre piatră.

25. Şi s-au pogorât ploaie şi au venit râurile şi au suflat vânturile şi au lovit casa aceaea şi n-au căzut, că era întemeiată pre piatră.

26. Şi tot cel ce aude cuvintele Meale aceaste || şi nu le face aseamenea va fi omului nebun, care au zidit casa sa pre năsip. 15r

27. Şi s-au pogorât ploaia şi au venit râurile şi au suflat vânturile şi au lovit casa aceaea şi au căzut; şi au fost cădearea ei mare".

28. Şi au fost deacă au sfârşit Isus cuvintele aceastea, să mira gloatele de învăţătura Lui,

*Marc. 1, 22. Luca 4, 32. 29. *Că era învăţându-i ca cel ce are puteare, iară nu ca cărturarii şi fariseii.

Cap 8

Pre bubosul cel vindecat Isus îl trimite la preoţi. Vindecă sluga sutaşului, a căruia credinţă o laudă şi pre soacra lui Petru din friguri şi pre alţi mulţi bolnavi. Cu cuvântul scoate duhurile. Pre cărturari ce vrea a-I urma îl leapădă, iară altuia, neîngropând pre tată-său, a-I urma porunceaşte. Turburându-să de valuri corabiia şi de ucenici deşteptându-să, domoleaşte marea. Şi pre doi îndrăciţi la gheraseani îi izbăveaşte, dracii în porci a întra | lăsându-i, carea văzând gheraseanii, Îl roagă să să depărteaze din hotarele sale. 15v

1. Iară, deacă s-au pogorât din munte, au mers după El gloate multe.

*Marc. 1, 40. Luca 5, 12. 2. *Şi iată, un bubos venind să închina Lui, zicând: „Doamne, de vreai, mă poţi curăţi".

3. Și, întinzându-i Isus mâna, l-au atins, zicând: „Vreau, curățească-te!" Și îndată s-au curățit lepra lui.

4. Și i-au zis Isus: „Vezi, nimărui să spui, ci mergi, *arată-te preotului și du darul carele au poruncit Moise întru mărturiia lor". *Levit. 14, 2.

Sfârșit sâmb. Duminică 4. Zac. 25. *Zac. 25.*

5. *Iară, deacă au întrat în Capernaom, s-au apropiiat cătră El un sutaș rugându-L și zicând: *Luca 7, 1.

6. „Doamne, sluga mea zace în casă slăbănog și rău să chinuiaște".

7. Și au zis lui Isus: „Eu voi veni și-l voi vindeca".

8. Și, răspunzând sutașul, au zis: *„Doamne, nu sânt vreadnic să întri supt acoperemântul mieu, ci numai și cu cuvântul și să va vindeca sluga mea. || *Luca 7, 6.

16r 9. Că și eu sânt om supt puteare rânduit, având supt mine ostași, și zic cestuia: «Mergi» și să duce, și altuia: «Vino» și vine, și slujii meale: «Fă aceasta» și face".

10. Iară Isus auzind, S-au mirat și celor ce urma după El, au zis: „Amin zic voao, n-am aflat atâta credință în Israil.

11. Iară zic voao că mulți de la răsărit *și de la apus vor veni și vor ședea cu Avraam și cu Isaac și cu Iacov întru împărățiia ceriurilor. *Malah. 1, 11.

12. Iară fiii împărățiii să vor arunca <în> întunearecul din afară. Acolo va fi plângere și scârșnirea dinților".

13. Și au zis Isus sutașului: „Mergi și precum ai crezut fie ție". Și s-au vindecat sluga într-acel ceas.

Sfârșit duminică. Sâmb. 4. Zac. 26. *Zac. 26.*

14. Și, venind Isus în casa lui Petru, au văzut pre soacra lui zăcând și prinsă de friguri. |

16v 15. Și au atins mâna ei și o au lăsat frigurile și s-au sculat și slujiia lor.

16.*Iară făcându-să sară, I-au adus Lui pre mulți îndrăciți și scotea duhurile cu cuvântul și pre toți cei ce rău pătimiia i-au vindecat, *Marc. 3, 32.

17. Ca să să plinească ce s-au zis prin Isaie prorocul, ce zice: *„Acela neputințele noastre au luat și boalele noastre le-au purtat". *Isaie 53, 4. 1 Petru 2, 24.

18. Iară văzând Isus gloate multe împrejurul Său, au poruncit a treace de ceaea parte.

19. Și, apropiindu-să un cărturariu, au zis lui: „Dascale, veni-voi după Tine oriunde vei mearge".

20. Și au zis lui Isus: *„Vulpile au vezuini și pasările ceriului cuiburi, iară Fiiul Omului nu are unde să-Ș pleace capul". *Luca 9, 48.

21. Iară altul dintre ucenicii Lui au zis Lui: „Doamne, lasă-mă întâi să mă duc să îngrop pre tată-mieu”.
22. Iară Isus au zis lui: „Vino după Mine și lasă morții să-ș îngroape morții săi”.

Zac. 27. *Joi 2 duminică după toți sfinții. Aceasta și la cutremur. Zac. 27.* ||

*Marc. 4, 36. Luc. 20, 22.. 23. *Și, suindu-să El în corabie, au mers după El ucenicii Lui. 17r

Sfârșit sâmbătă 4 duminică.

24. Și, iată, cutrămur mare s-au făcut în mare, așea cât corabia să acoperea de valuri, iară El durmiia.
25. Și s-au apropiiat cătră El ucenicii Lui și L-au deșteptat, zicând: „Doamne, mântuiaște-ne, perim!”
26. Și le zice lor Isus: „Ce vă teameți, puțân credincioși?” Atunci, sculându-Să, au poruncit vânturilor și mării și s-au făcut liniște mare.
27. Iară oamenii s-au mirat, zicând: „Cine iaste Acesta, că vânturile și marea ascultă de El?”

Zac. 28. *Sfârșit joi. Duminică 5. Zac. 28.*

*Marc. 5, 1. Luc. 8, 26. 28. *Și, deacă au venit de ceaea parte în ținutul gheraseanilor, L-au întâmpinat doi îndrăciți, ieșind din mormânturi, răi foarte, așea cât nime nu putea treace pre calea aceaea.
29. Și, iată, au strigat, zicând: „Ce e noao și Ție, Isuse, Fiiul lui Dumnezeu? Venit-ai aici mai înainte de vreame a ne chinui?” |
*Marc. 5, 11. Luca 8, 32. 30.*Și era nu departe de ei o turmă mare de porci, păscându-să. 17v
31. Iară dracii Îl ruga, zicând: „Deacă ne scoți de aici, trimite-ne în turma porcilor”.
32. Și le-au zis: „Duceți-vă!”. Iară ei, ieșind, s-au dus în porci. Și, iată, cu năvălire au sărit toată turma în mare și au murit în ape.
33. Iară păstorii au fugit și, venind în cetate, au vestit toate și de cei îndrăciți.
*Marc. 5, 17. Luca 8, 37. 34. Și, iată, toată cetatea au ieșit întru întâmpinarea lui Isus *și, văzându-L, L-au rugat să treacă din hotarăle lor.

Cap 9

Vindecă pre cel slăbănog, murmurând cărturarii, căci zisease lui că i s-au iertat păcatele. Chiamă pre || Matheiu vameșul și răspunde fariseilor ce murmura, căci mâncă cu vameșii și căci nu postesc ucenicii Lui. Muiarea din curgerea sânjelui o izbăveaște. Fata voivodului cea 18r

moartă o deşteaptă. Dând vedeare a doi orbi. Pe un îndrăcit mut îl vindecă. Şi, pretutindini propoveduind, toate vindecă neputinţele, zicând: „Mult săceriş a fi, iară puţini lucrători”.

1 Şi, suindu-Să în corabie, au trecut şi au venit în cetatea Sa.

Sfârşit duminică. Duminica 6. Zac. 29. *Zac. 29.*

2. *Şi, iată, aducea Lui un slăbănog zăcând în pat. Şi, văzând Isus credinţa lor, au zis slăbănogului: „Cutează, fiiule, iartă-ţi-să păcatele tale”. *Marc. 2, 3. Luca 5, 18.

3. Şi, iată, unii din cărturari au zis între sine: „Acesta blastămă”.

4. Şi, văzând Isus gândurile lor, au zis: „Pentru ce gândiţi reale întru inimile voastre?

18v 5. Ce e mai lesne a zice: «Iartă-ţi-să | păcatele tale» au a zice: «Scoală şi umblă?»

6. Iară ca să ştiţi că Fiiul Omului are puteare pre pământ a ierta păcatele, atunci au zis slăbănogului: «Scoală, ia patul tău şi te du în casa ta»”.

7. Şi s-au sculat şi s-au dus în casa sa.

8. Iară, văzând gloatele, s-au temut şi au slăvit pre Dumnezeu, Cel ce au dat puteare ca aceasta oamenilor.

Sfârşit duminică. Sâmb. 5 duminică. Zac. 30. *Zac. 30.*

*Marc. 2, 14. Luca 5, 27. 9. *Și, trecând de acolo Isus, văzut-au un om șezând la vamă, pe nume Matheiu, și au zis lui: „Vino după Mine”. Și, sculându-să, au mers după El.

10. Și au fost, șezând El în casă, iată, mulți vameși și păcătoși venind ședea cu Isus și cu ucenicii Lui.

11. Și, văzând fariseaii, zicea ucenicilor Lui: „Pentru ce cu vameșii și cu păcătoșii mâncă Dascalul vostru?”

12. Iară Isus auzind, au zis: „Nu trebuie sănătoșilor vraci, ci bolnavilor. ||

*Ose. 6, 6. Jos 12, 7. **1 Tim. 1, 15. 13. Iară, mergând, vă învățați ce iaste: *«Milă vreau, iară nu jirtvă»; că n-am venit să chem pre cei drepți, **ci pre păcătoși”. 19r

Zac. 31. *Sfârșit sâmb. Vin. 2. Zac. 31.*

*Marc. 2, 18. Luca 5, 33. 14. Atunci s-au apropiiat cătră El ucenicii lui Ioan, zicând: *„Pentru ce noi și fariseii postim adease, iară ucenicii Tăi nu postesc?”

15. Și le-au zis Isus: „Au doară pot fiii mirelui a să jelui până când e cu dânșii mirele? Iară vor veni zilele când să va lua de la ei mirele și atunci vor posti.

16. Iară nime nu pune peatec nou pre veșmânt vechiu, că ia plinirea lui de cătră veșmânt și mai rea ruptură să face,

17. Nice bagă vinul nou în foi vechi; într-alt chip, să rump foii și vinul să varsă și foii per; ci | vinul nou în foi noi bagă și amândoao să țin”. 19v

Zac. 32. *Sfârșit vineri. Sâmbătă a 6 duminică. Zac. 32.*

*Marc. 5, 22. Luca 8, 41. 18. *Aceastea El grăind cătră dânșii, iată un voivod s-au apropiat și să închina Lui, zicând: „Doamne, fata mea acum au murit. Ci vino, pune mâna Ta pre ea și va fi vie”.

19. Și, sculându-Să Isus, mergea după el și ucenicii Lui.

*Marc. 5, 15. Luca 8, 43. 20. *Și, iată, o muiare carea pătimea curjerea sânjelui de 12 ani s-au apropiat dinapoi și au atins tivitura veșmântului Lui.

21. Că zicea întru sine: „De voi atinje numai veșmântul Lui, mă voi mântui”.

22. Iară Isus întorcându-să și văzând-o, au zis: „Cutează, fato, credința ta te-au mântuit”. Și s-au mântuit muiarea în acel ceas.

23. Și, deacă venisă Isus în casa voivodului și văzusă trâmbițașii și || gloatele gâlcevind, zicea: 20r

24. „Duceți-vă, că n-au murit fata, ci doarme”. Și râdea de El.

25. Și, scoțând gloata, au întrat. Și au prins mâna ei și s-au sculat fata.

26. Și au ieșit veastea aceasta preste tot pământul acela.

Zac. 33. *Sfârșit sâmb. a 7 duminică. Zac. 33.*

27. Și, trecând Isus, au mers după El doi orbi, strigând și zicând: „Miluiaște-ne, Fiiul lui David!”

28. Iară, deacă venisă în casă, s-au apropiat cătră El orbii și au zis lor Isus: „Creadeți că pociu face aceasta voao?” Zis-au Lui: „Așea e, Doamne”.

29. Atunci au atins ochii lor, zicând: „După credința voastră fie voao”.

30. Și s-au deșchis ochii lor. Și i-au contenit Isus, zicând: „Vedeți, să nu știe cineva!” |

31. Iară ei venind, L-au vestit preste tot pământul acela. 20v

*Jos 12, 22. Luca 11, 14. 32. Iară ieșind ei, *iată, I-au adus un om mut îndrăcit.

33. Și, scoțând dracul, au grăit mutul și s-au mirat gloatele, zicând : „Niceodată s-au arătat așea în Israil”.

34. Iară fariseii zicea: „Cu chepetenia dracilor scoate dracii”.

*Marc. 6, 6. 35. *Și străbătea Isus toate cetățile și coșteaiele, învățând prin sinagogurile lor și propoveduind Evanghelia împărăției și vindecând toată boala și toată neputința.

Zac. 34. *Sfârșit duminică. Luni 3 duminică. Zac. 34.*

36. Iară văzând gloatele, I-au fost milă de eale, că era năcăjite și zăcând ca oile ce n-au păstoriu.

*Luc. 10, 2. 37. Atunci au zis ucenicilor Săi: *„Săceriș, adecă, mult e, iară lucrători puțini.

38. Rugați-vă, dară, Domnului săcerișului || să trimiță lucrători la săcerișul Său”. 21r

Cap 10

Trimiterea şi îndreptarea a doisprăzeace apostoli (a cărora numele aici să însămnează) a propovedui jidovilor şi pre cei îndrăciţi şi neputincioşi a-i vindeca, carii asupra realelor ce să apropie să înştiinţază şi să întăresc. Hristos n-au venit a trimite pace, ci sabie, şi pre El înaintea oamenilor trebuie a mărturisi, nicidecât pre El ceva mai mult a iubi. Iară cel ce cinsteaşte pre alţii pentru Hristos pre Hristos cinsteaşte şi aşa plata va lua.

Aceasta şi la sfinţii vraci.

1. Şi, chemând pre cei doisprăzeace ucenici, le-au dat puteare peste duhuri necurate să le scoaţă şi să vindece toată boala şi toată neputinţa. (Marc 3,13. Luca 6,13 şi 9,1.)

21v 2. Iară a celor doisprăzeace apostoli numele sânt aceaste: întâi, Simon |, ce să zice Petru, şi Andrei, fratele lui,

3. Iacov a lui Zevedei şi Ioan, fratele lui, Filip şi Vartholomeiu, Thoma şi Matheiu vameşul, Iacov a lui Alfei şi Thadeu,

4. Simon Hananeu şi Iuda Iscarioteanul, care L-au şi vândut.

5. Pre aceşti doisprăzeace i-au trimis Isus poruncindu-le, zicând: „În calea păgânilor să nu meargeţi şi în cetăţile samarineanilor să nu întraţi,

6. Ci mai vârtos vă duceţi *către oile ceale pierdute a casii lui Israil. (*Fap. 13, 46.)

7. Deci mergând, propoveduiţi, zicând că s-au apropiat împărăţiia ceriurilor.

8. Pre cei neputincioşi vindecaţi, morţii înviaţi, leproşii curăţiţi, dracii scoateţi. În dar aţi luat, în dar daţi.

Sfârşit vraci şi luni. Marţi 3 dumc. Zac. 35. (*Zac. 35.*)

9. *Să nu ţineţi aur, nici argint, nici bani în brânele voastre, (*Marc. 6, 8. Luc. 9, 3 şi 10, 4.)

10. Nu straistă pre cale, nici doao îmbrăcăminte, nici încălţăminte, nici toiag, că vreadnic e lucrătoriul de plata sa.

22r 11. Şi, ori în ce oraş sau coşteiu veţi întra, || întrebaţi cine e vreadnic într-însa şi acolo rămâneţi până veţi ieşi.

12. Iară întrând în casă, uraţi bine, zicând: «Pace casei aceştiia!»

13. Şi, de va fi casa aceaea vreadnică, veni-va pacea voastră spre ea, iară de nu va fi vreadnică, pacea voastră să va întoarce la voi.

14. Şi oricine nu vă va primi, nici va asculta cuvintele voastre, ieşind afară din casă sau din cetate, scuturaţi praful din picioarele voastre.

15. Amin zic voao, mai uşor va fi pământului Sodomului şi a Gomorului în zioa giudecăţii, decât cetăţii aceia.

Sfârşit marţi. Mier. 3 dumc. şi la mucenici. Zac. 36. (*Zac. 36.*)

*Luca 10, 3. 16. *Iată, Eu vă trimiţ ca oile în mijlocul lupilor; fiţi, dară, înţălepţi ca şierpii şi uniţi ca porumbii.

17. Şi vă păziţi de oameni, că vă vor da prin soboară şi prin adunările sale vă vor bate.

18. Şi înaintea giudecătorilor şi a împăraţilor, vă veţi duce pentru | Mine, spre mărturiia lor şi limbilor. 22v

*Luca 12, 11. 19. *Iară, când vă vor da, să nu gândiţi cum au ce veţi grăii, că să va da voao în ceasul acela ce veţi grăii;

20. Că nu sânteţi voi cei ce grăiţi, ci Duhul Tatălui vostru, Carele grăiaşte întru voi.

21. Şi va da frate pre frate spre moarte şi tatăl pre fiiu şi să vor scula fiii asupra părinţilor şi-i vor ucide.

22. Şi veţi fi urâţi tuturor pentru numele Mieu, iară cel ce va răbda până în sfârşit, acela să va mântuii.

Zac. 37. *Sfârşit mierc. Gioi 3 dumc. Zac. 37.*

23. Iară, când vă vor goni din cetatea aceasta, fugiţi într-alta. Amin zic voao, nu veţi sfârşi cetăţile lui Israil până când va veni Fiiul Omenesc.

*Luc. 6, 40. 24. *Nu este ucenicul preste învăţătoriu, nici sluga preste stăpânul său.

Ioan 13, 16 şi 15, 20. 25. Agiunje ucenicului să fie ca învăţătoriul lui şi slugei ca stăpânul lui. De au chemat pre stăpânul casei Velzevul, cu cât mai vârtos pre casnicii lui!

*Marc 4, 22. Luc. 8, 17 şi 12, 2. 26. Deci să nu vă temeţi de ei, *că nimic nu este acoperit carea să nu || să deascopere şi tăinuit carea să nu să ştie. 23r

27. Carea vă zic întru întunearec, spuneţi la lumină, şi ce auziţi în ureache propoveduiţi preste acoperişuri.

28. Şi nu vă temereţi de cei ce ucig trupul, iară sufletul nu-l pot ucide, ci mai vârtos vă temeţi de cel ce poate pierde şi sufletul şi trupul în gheenna.

*2 Împăr. 14, 11. Fap. 37, 35. 29. *Au nu doao pasări să vând într-un fileariu? Şi una dintr-însele nu va cădea pre pământ fără Tatăl vostru.

30. Iară perii capului vostru toţi sânt număraţi.

31. Deci să nu vă temeţi, că decât multe pasări mai buni sânteţi voi.

Zac. 38. *Sfârşit joi. Dumc. toţi sfinţii şi luni 3 dumc. Zac. 38.*

*Marc. 8, 38. Luc. 9, 26 şi 12, 8. 32. *Deci tot care Mă va mărturisi înaintea oamenilor, mărturisi-l-voi şi Eu pre acela înaintea Tatălui Mieu care este în ceriuri.

2 Timoth. 2, 12. 33. Iară cine Mă va tăgădui înaintea oamenilor, tăgădui-voi şi Eu | pre acela înaintea Tatălui Mieu care este în ceriuri. 23v

34. Să nu vă pară că am venit a trimite pace pre pământ. N-am venit a trimite pace, ci sabie.

35. Că am venit a deschilini pre om asupra tatălui său şi fata asupra mumei sale şi nora asupra soacră-sa.

*Mih. 7, 6. 36. *Şi neprietenii omului, casnicii lui.

Citire la toţi sfinţii. Sâmb. 7, iară sâmb. 3 caotă înapoi zac. 24 şi dumc. 3 înapoi zac. 18.
Zac. 39. *Zac. 39.*

*Luc. 14, 26. 37. *Cel ce iubeaşte pre tatăl au pre muma mai mult decât pre Mine nu e vreadnic de Mine. Şi cel ce iubeaşte fiiul au fata mai mult decât pre Mine nu e vreadnic de Mine.

*Gios 16, 24. 38. *Şi cel ce nu ia crucea sa şi să vie după Mine nu e vreadnic de Mine.

Marc. 4, 34. Luc. 14, 27. 39. Cel ce află sufletul său pierde-l-va; şi cine va pierde sufletul său pentru Mine afla-l-va.

*Luc. 9, 24 şi 17, 33. 40. *Cel ce primeaşte pre voi pre Mine mă primeaşte; **şi cel ce mă primeaşte pre Mine primeaşte pre Cel ce M-au trimis.

Ioan 12, 25. **Luc. 10, 16. 41. Cel ce primeaşte prorocul, în numele prorocului, plata prorocului va lua; || şi cel ce primeaşte pre cel drept, în numele dreptului, plata dreptului va lua. 24r

Ioan 13, 20. *Marc. 9, 30. 42. *Şi oricine va da beutură unuia din ceşti mai mici numai un păhar de apă reace, în numele ucenicului, amin zic voao, nu va pierde plata sa”.

Cap 11

Ioan din temniţă soli trimite la Isus. Carii, după răspunsul Domnului, ducându-Să însuşi înaintea gloatelor, laudă pre Ioan. Iară pre jidovi îi asamână pruncilor ce strâgă împreună în târg, probozând cetăţile ceale împietrite, în carele multe minuni făcusă. Mărturisirea lui Isus cătră Tatăl. Pre cei însărcinaţi chiamă cătră Sine Isus, zicând jugul Său a fi dulce.

Citire vineri.

1. Și au fost dacă au sfârșit Isus, poruncind ucenicilor Săi, celor doisprăzeace, au trecut de acolo, să înveațe și să propoveduiască prin cetățile lor.

Sfârşit sâmb. şi vineri. Luni 4 dumc. Zac. 40 | *Zac. 40.*

24v 2. *Iară Ioan auzând din prinsoare faptele lui Hristos, trimițând doi din ucenicii săi, *Luc. 7, 18.
3. Au zis Lui: „Tu ești Cel ce vreai să vii au pre altul așteptăm?"
4. Și, răspunzând Isus, au zis lor: „Mergând, vestiți lui Ioan ceale ce ați auzit și ați văzut.
5. *Orbii văd, şchiopii umblă, leproşii să curăţesc, surzii aud, morţii să scoală, **săracilor bine să vesteaște. *Isaie 35, 5. **Isaie 61, 1.
6. Și fericit e cel ce nu să va sminti întru Mine".
7. *Iară ei ducându-să, au început Isus a zice cătră gloate de Ioan: „Ce ați ieșit în pustie a vedea? Trestie de vânt clătită? *Luca 7, 24.
8. Dară ce ați ieșit a vedea? Om în veșminte moi îmbrăcat? Iată, cei ce să îmbracă cu moi în casele împăraților sânt.
9. Dară ce ați ieșit a vedea? Proroc? Adevăr zic voao și mai mult decât proroc.
10. Că acesta e de care este scris: *«Iată, Eu trimiț îngerul Mieu înaintea feații Tale, care va găti calea Ta înaintea Ta». *Malah. 3, 1. Marc. 1, 2.
11. Amin zic voao, nu s-au sculat între cei născuți din muieri mai mare decât Ioan Botezătoriul. Iară cel ce e mai mic întru împărățiia ceriurilor mai mare decât el este. || Luc. 7, 27.
25r 12. Iară din zilele lui Ioan Botezătoriul până acum, împărățiia ceriului să sileaște și cei sâlnici o apucă.
13. Că toți prorocii și leagea până la Ioan au prorocit.
14. Și, de veți vrea a primi, *acesta-i Ilie, care va să vie. *Malah. 4, 5.
15. Cel ce are urechi de auzât să auză!

Sfârşit luni. Marţi 4.

16. Iară cui voi asămâna neamul acesta? Aseamenea este pruncilor ce șed în târg, carii strâgând celor de aseamenea,
17. Zic: «Cântat-am voao și n-ați giucat; tânguitu-v-am și n-ați plâns».
18. Că au venit Ioan, nici mâncând, nici bând, și zic: «Drac are».
19. Venit-au Fiiul Omului, mâncând și bând, și zic: «Iată om mâncătoriu și beutoriu de vin, prietinul vameșilor și al păcătoșilor!» Și s-au îndreptat înțelepciunea de la fiii lor".

Mier. 4.

20. Atunci au început a înfrunta cetățile în care s-au făcut multe puterile Lui, căci că nu să pocăisă.
21. *„Amar ție, Horozain, amar, ție, Vethsaida, că, de s-ar fi făcut în Tir și în Sidon | *Luca 10, 13.
25v puterile care s-au făcut în voi, de demult în târsână și în cenușă s-ar fi pocăit.
22. Iară adevăr zic voao: «Tirului și Sidonului mai ușor va fi în zioa giudecății decât voao.
23. Și tu, Capernaum, au doară până la ceriu te vei înălța, până în iad te vei pogorî; că, de s-ar fi făcut în Sodom puterile care s-au făcut în tine, doară ar fi rămas până într-aceasta zi».
24. Însă zic voao că pământului Sodomii mai ușor va fi în zioa giudecății decât ție".
25. Într-aceaea vreame, răspunzând Isus, au zis: „Mărturisăscu-Mă Ție, Părinte, Domnul ceriului și al pământului, că ai ascuns aceaste de cei înțălepți și precepuți și le-ai deascoperit pruncilor.
26. Așa, Părinte, că așa au plăcut înaintea Ta.

Zac. 43. *Sfârşit mier. Aceasta şi la cuvioşi. Joi 4 dumc. Zac. 43.*

*Ioan 6, 46 şi 7, 28 şi 8, 19 şi 10, 15. *Irimie 6, 16. *Ioan 5, 3.

27. Toate sânt Mie date de la Tatăl Mieu* şi nime nu cunoaşte pre Fiiul, fără Tatăl; nici pre Tatăl cineva cunoaşte, fără Fiiul şi cui va vrea Fiiul a-L deascoperi.
28. Veniţi cătră Mine, toţi cei osteniţi şi însărcinaţi, şi Eu vă voi odihni.
29. Luaţi giugul Mie spre voi şi vă învăţaţi de la Mine că sânt blând şi smerit cu || inima*; şi veţi afla odihnă sufletelor voastre, 26r
30. *Că jugul Mi-e dulce şi sarcina Mea uşoară este".

Sfârşit joi şi a cuvioşi.

Cap 12

Mântuiaşte pre ucenicii ce smulgea sâmbăta spice şi mâna cea uscată sâmbăta vindecă. Meşteşugirii fariseilor cu tăceare îngăduind şi multe de la Sine vindecaţi a tăcea poruncind, plineaşte prorociia lui Isaie, pre dracul cel mut şi surd scoţând. Pre fariseii ce-i zicea că cu Velzevul goneaşte dracii îi vădeaşte de minciună, zicând: „Blăstămarea împrotiva Duhului Sfânt a fi neiertată şi de tot cuvântul deşert să va da samă"; iară cărturarilor şi fariseilor ce cerea sămn li să va da – zice – sămnul Ionii. Şi carea e muma şi fraţii Lui.

Zac. 44. *Vineri 4 dumc. Zac. 44.*

*Marc. 2, 23. Luc. 6, 1.

1.* Într-aceae vreame s-au dus Isus prin sămânături sâmbăta, iară ucenicii Lui flămânzând, au început a smulge spice şi a mânca. |
2. Iară fariseii văzând, I-au zis: „Iată, ucenicii Tăi fac ce nu e slobod a face sâmbăta". 26v

*1 Împăr. 21, 6.
3. Iară El au zis lor: „N-aţi citit *ce au făcut David când au flămânzât şi cei ce cu el era?
4. Cum au întrat în casa lui Dumnezău şi pânile punerii-înainte le-au mâncat, care nu era slobod lui a le mânca, nici celor ce cu el era, *fără numai preoţilor? *Preoţi 14, 9.
5. Au n-aţi citit în leage *că sâmbăta preoţii în bisearecă vatămă sâmbăta şi sânt nevinovaţi? *Num. 28, 9.
6. Iară zic voao că decât beseareca mai mare e Acesta.
7. Iară de aţi şti ce este: *«Milă voiesc, iară nu jârtvă», niciodată aţi fi osândit pre cei nevinovaţi. *1 Împăr. 15, 22. Ecle. 4, 17.
8. Că Domn este Fiiul Omenesc şi al sâmbetei". Osie 6, 6. Sus 9, 13.

Zac. 45. *Sfârşit vineri. Luni 5 dumc. Zac. 45.*

9. Şi, trecând de acolo, au venit în sinagoga lor.
10. *Şi iată un om, mână uscată având. Şi întreba, zicând de e slobod a vindeca sâmbăta, ca să-L vinovăţască. *Marc. 3, 1. Luca 6, 6.

11. Iară El au zis lor: *„Cine va fi dintre voi om care să aibă o oaie și, de va cădea || *2 Leage. 22, 4.
27r aceasta sâmbăta în groapă, au nu o va apuca și o va rădica?
12. Cu cât e mai bun omul decât oaia! Așadară slobod e sâmbăta a face bine".
13. Atunci au zis omului: „Întinde mâna ta"; și o au întins și s-au vindecat ca și ceaealaltă.

Sfârșit luni. Marți 5 dumc. Zac. 46. *Zac. 46.*

14. Și, ieșind fariseii, sfat făcea asupra Lui cum L-ar pierde.
15. Iară Isus știind, S-au depărtat de acolo.

Sâmb. după Naște. Hristos.

Și au mers după El mulți și i-au vindecat pre toți.
16. Și le-au poruncit ca să nu-L vestească,
17. Ca să să plinească ce e zis prin Isaie prorocul, ce zice:
18. *„Iată Sluga Mea, Carea am ales, Iubitul Mieu, întru Carele bine au plăcut sufletului Mieu. Pune-voi Duhul Mieu spre El și giudecata limbilor va vesti. *Isaie 42, 1.
19. Nu va prici, nici va striga, nici va auzi cineva în ulițe glasul Lui.
27v 20. Trestie zdrobită nu va frânge și | feștila ce fumegă nu va stânge până când va scoate giudecata la biruință.
21. Și întru numele Lui limbile vor nădăjdui".

Sfârșit sâmb. Citit marți.

22. Atunci au adus Lui un îndrăcit, orb și mut, și l-au vindecat, așa cât au grăit și au văzut.
23. Și să mira toate gloatele și zicea: „Au doară Acesta e Fiiul lui David?"
24. *Iară fariseii auzind, au zis: „Acesta nu scoate dracii, fără numai cu Velzevul, căpeteniia dracilor". *Sus 9, 34. Marc. 3, 22. Luca 11, 15.
25. Iară Isus știind cugetele lor, au zis lor: *„Toată împărățiia împărăcheată să va pustii; și toată cetatea sau casa împărăcheată nu va sta. *Luc. 11, 17.
26. Și, de scoate Sătana pre Sătana, împrotiva sa despărțit e. Cum, dară, va sta împărățiia lui?
27. Și, de scoț Eu cu Velzevul dracii, fiii voștri cu cine îi vor scoate? Pentru aceaea, ei vor fi giudecătorii voștri.
28. Iară, de scoț Eu, cu Duhul lui Dumnezău, dracii, așadară, au agiuns la voi împărățiia lui Dumnezău. ||
28r 29. Au cum va putea cineva întra în casa celui tare și vasele lui a le răpi, de nu va lega întâi pre cel tare și atunci va jefui casa lui?

Sâmb. 8. Zac. 47. *Zac. 47.*

30. Cel ce nu e cu Mine împrotiva Mea este. Și cine nu adună cu Mine răsipeaște.

Sfârșit marți.

31. *Derept aceaea, zic voao: «Tot păcatul și hula să va ierta oamenilor, iară hula Duhului nu să va ierta. *Marc. 3, 28, 29. Luc. 22, 10.
32. Și oricine va zice cuvântul împrotiva Fiiului Omenesc să va ierta lui, iară cine va zice împrotiva Duhului Sfânt nu să va ierta lui, nici într-acest veac, nici într-acel viitoriu.
33. Au faceți pom bun și rodul lui bun, au faceți pom rău și rodul lui rău, că din rod să cunoaște pomul.
34. Pui de năpârce, cum puteți bune a grăii fiind răi? *Că din prisosința inimii gura grăiaște. *Luca 6, 55.
35. Omul bun din comoară bună scoate ceale bune, și omul rău din comoară rea scoate ceale reale.
28v 36. Iară zic voao că tot cuvântul deșert | ce vor grăii oamenii vor da samă pentru el în zioa giudecății.
37. Că din cuvintele tale te vei îndrepta și din cuvintele tale te vei osândi»".

Zac. 48. *Sfârşit sâmb. Mier. 5 dumc. Zac. 48.*

38. Atunci au răspuns Lui oricare dintre cărturari şi farisei, zicând: „Învăţătoriule, voim de la Tine sămn a vedea".

*Gios 16, 4. Luc. 11, 29. 39. Care răspunzând, au zis lor: *„Neamul rău şi preacurvariu sămn caotă, şi sămn nu să va da lui, fără sămnul lui Iona prorocul.**

1Corith. 1, 32. **Ion. 2, 1. 40. Că, precum Iona au fost în pântecele chitului trei zile şi trei nopţi, aşa va fi Fiiul Omenesc în inima pământului trei zile şi trei nopţi.

*Iona 3, 5. 41. *Oamenii niniviteanii să vor scula la giudecată cu neamul acesta şi-l vor osândi, că s-au pocăit după propoveduirea Ionii; şi, iată, mai mult decât Iona, acesta.

*2 Împăr. 10, 1. 2 Para 9, 1. 42. Împărăteasa austrului să va scula la giudecată cu neamul acesta şi-l va osândi, *că au venit de la marginile pământului să auză înţelepciunea lui Solomon; şi, || iată, mai mult decât Solomon, acesta. 29r

*Luca 11, 24. 43. *Iară, când va ieşi duhul cel necurat de la om, umblă prin locuri săci, căotând odihnă, şi nu află.

44. Atunci zice: «Întoarce-mă-voi în casa mea, de unde am ieşit». Şi, venind, o află deşartă, măturată şi înfrumsăţată.

*2 Petru 2, 4. 45. Atunci mearge şi ia cu sine alte şapte duhuri mai vicleane decât sine şi, întrând, lăcuiesc acolo. *Şi să fac ceale mai de pre urmă a omului aceluia mai reale decât ceale dintâi. Aşa va fi şi neamului acestui rău".

Zac. 49. *Sfârşit mier. Joi 5. Zac. 49.*

*Marc. 3, 31. Luca. 8, 19. 46. *Încă El grăind cătră gloate, iată, muma Lui şi fraţii Lui sta afară, căotând a-i grăii.

47. Şi au zis Lui cineva: „Iată, mumă-Ta şi fraţii Tăi stau afară căotându-Te".

48. Iară El răspunzând celui ce-I zicea, au grăit: „Care e muma Mea şi carii sânt fraţii Miei?"

49. Şi, întinzând mâna spre ucenicii Săi, au zis: „Iată muma Mea şi fraţii Miei, |

50. Că oricine va face voia Tatălui Mieu, Care este în ceriuri, acela e fratele Mieu şi soră şi mumă". 29v

Cap 13

Şezând în corabie, pune gloatelor înainte pildele sămânătoriului şi a neghinilor, care ucenicilor le şi tâlcuieşte. Şi iarăşi pildele de grăunţul muştariului şi de aluatul în făină ascuns. De comoara şi mărgăritariul cel aflat. De năvodul în mare aruncat, carea pildă o şi vădeaşte. Învăţând în moşiia Sa, zice că prorocul nu e necinstit fără în moşiia sa.

1. În zioa aceaea, ieşind Isus din casă, şedea lângă mare.

*Marc. 4, 1. Luca 8, 6. 2. *Şi s-au adunat cătră El gloate multe, aşa cât, suindu-Să în corabie, au şezut şi toată gloata sta pre ţărmure.

Sfârşit joi. Vineri 7. Zac. 50. Zac. 50.

3. Şi au grăit lor multe în pilde, zicând: „Iată, au ieşit sămănătoriul să samene.
4. Şi, când samănă, unele au căzut lângă cale şi au venit paserile ceriului şi le-au mâncat. ||
30r 5. Iară altele au căzut în loc pietros, unde nu avea pământ mult, şi îndată au răsărit, că nu avea pământ adânc.
6. Iară răsărind soarele, s-au veştejit şi, pentru că nu avea rădăcină, s-au uscat.
7. Iară altele au căzut între spini şi au crescut spinii şi le-au înecat.
8. Iară altele au căzut în pământ bun şi da rod, una o sută, alta şasăzeci, alta treizăci.
9. Cel ce are urechi de auzit să auză".

Sfârşit vineri. Luni 6 dumc. Zac. 51. Zac. 51.

10. Şi, apropiindu-să ucenicii, au zis Lui: „Căci grăieşti lor în pilde?"
11. Care răspunzând, au zis lor: „Că voao s-au dat a cunoaşte tainele împărăţiii ceriurilor, iară lor nu s-au dat.
12. *Că cel ce are, da-să-va lui şi va prisosi, iară cel ce n-are şi ce are să va lua de la el. *Gios 25, 29.
30v 13. Pentru aceaea, în pilde grăiesc lor, că, văzând, nu văd, şi, auzând, nu aud, | nici înţăleg.
14. Şi să plineaşte într-înşii prorocianiia Isaiii, ce zice: *«Cu auzitul veţi auzi şi nu veţ înţăleage şi văzând veţi vedea şi nu veţi vedea». *Isaie 6, 9. Marc. 4, 12.
15. Că s-au îngroşat inima norodului acestuia şi cu urechile greu au auzit şi ochii săi au închis, ca nu cândva să vază cu ochii şi cu urechile să auză şi cu inima să înţăleagă şi să să întoarcă şi să-i vindec. Luc. 8, 10. Ioan 12, 40. Fapte 28, 26.
16. Iară ai voştri fericiţi sânt ochii că văd şi urechile voastre că aud. Râm. 11, 8.
17. *Că amin zic voao că mulţi proroci şi drepţi au poftit să vază ceale ce vedeţi şi n-au văzut şi să auză ceale ce auziţi şi n-au auzit. *Luca 10, 24.
18. Voi, dară, auziţi pilda sămânătoriului.
19. Tot cel ce aude cuvântul împărăţiii şi nu înţăleage, vine vicleanul şi apucă ce e sămânat în inima lui. Acesta e cel ce s-au sămânat lângă cale. ||
31r 20. Iară cel ce s-au sămânat pre loc pietros, acesta e cel ce aude cuvântul şi îndată cu bucurie îl cuprinde.
21. Iară nu are în sine rădăcină ce e timpuriu. Iară, făcându-să năcaz şi izgonire pentru cuvânt, numaidecât să sminteaşte.
22. Iară cel ce s-au sămânat în spini, acesta este care aude cuvântul şi grijea veacului acestuia, şi înşelăciunea bogăţiilor îneacă cuvântul şi fără rod să face.
23. Iară cel ce s-au sămânat în pământ bun, acesta e cel ce aude cuvântul şi înţeleage şi rod aduce, altul adecă o sută, iară altul şasăzăci, iară altul treizăci".

Sfârşit luni. Marţi 6 dumc. Zac. 52. Zac. 52.

*Marc. 4, 20. 24. *Altă pildă au pus lor înainte, zicând: „Aseamenea e împărățiia ceriurilor omului care au sămânat sământă bună în holda sa.

25. Iară, durmind oamenii, au venit neprietinul lui și au sămânat | neghină în mijlocul grâului și s-au dus. 31v

26. Iară, dacă crescusă iarba și făcusă rod, atunci s-au arătat și neghinele.

27. Și, apropiindu-să slujile stăpânului, au zis lui: «Doamne, au nu bună sământă ai sămânat în holda ta? De unde, dară, are neghină?»

28. Și au zis lor: «Neprietinul om au făcut aceasta». Iară slujile au zis lui: «Vreai să meargem și să le culeagem?»

29. Și au zis: «Nu, ca nu cumva, culegând neghinele, să smulgeți împreună cu eale și grâul.

30. Lăsați-le amândoao să crească până la săceriș și în vreamea săcerișului oi zice săcerătorilor: 'Culeageți întâi neghinele și le legați în snopi spre ardere, iară grâul îl adunați în șura mea'»".

Zac. 53. *Sfârșit vineri. Mier. 6 dumc. Zac. 53.*

*Marc. 4, 31. Luca 13, 19. 31. *Altă pildă au pus înaintea lor, zicând: „Aseamenea este împărățiia ceriurilor grăunțului de muștar, care, lundu-l omul, îl samănă în holda sa.

|| 32. Care mai mic adecă este decât toate sămințele; iară dacă va creaște, mai mare este decât toate buruienile și să face copaci, așa cât pasările ceriului vin și lăcuiesc în ramurile lui". 32r

*Luca 13, 21. 33. Altă pildă au grăit lor: *„Aseamenea este împărățiia ceriurilor aluatului, care, luundu-l muierea, îl ascunde în trei măsuri de făină până când să dospeaște tot".

34. Aceaste toate au grăit Isus în pilde cătră gloate și fără pilde nu grăia lor.

*Psal. 77, 2. 35. Ca să să plinească ce s-au zis prin prorocul, ce zice: *„Deșchide-voi în pilde gura mea, izbâgni-voi ceale ascunsă de la zidirea lumii".

*Marc. 4, 34. 36. *Atunci, lăsând gloatele, au venit în casă.

Zac. 54. *Joi 6. Zac. 54.*

Și s-au apropiat cătră El ucenicii Lui, grăind: „Spune noao pilda neghinelor holdei".

37. Care răspunzând, au zis lor: „Cel ce sa|mână sământă bună este Fiiul Omenesc. 32v

38. Iară holda e lumea, iară sămânța bună, aceștia sânt fiii împărățiii, iară neghinele sânt fiii vicleanului.

*Apoc. 14, 15. 39. Iară neprietinul care samănă este diavolul; *iară săcerișul sfârșitul veacului este; iară săcerătorii sânt îngerii.

40. Precum, dară, culeg neghinele și le ard cu foc, așa va fi în sfârșitul veacului.

41. Trimite-va Fiiul Omenesc îngerii Săi și vor culeage din împărățiia Lui toate neghinele și pre cei ce fac strâmbătate

42. Şi-i vor arunca în cuptoriul cel de foc. Acolo va fi plângere şi scârşnirea dinţilor.
43. *Atunci, drepţii vor străluci ca soarele întru împărăţia Părintelui Mieu. Cel ce are urechi de auzit să auză! *Înţelep. 3,7. Danil 12, 3.

Sfârşit joi. Vineri 6 dumc. Aceasta şi la Dionisie Ariopaghit. Zac. 55. *Zac. 55.*

33r 44. Aseamenea este împărăţia ceriruilor comoarei ascunsă în ţarină, carea, || aflând-o omul, o ascunde şi, de bucuriia ei, mearge şi vinde toate care are şi cumpără ţarina aceaea.
45. Iară aseamenea este împărăţiia ceriurilor omului neguţătoriu, ce caotă mărgăritariuri bune.
46. Şi, aflând un mărgăritariu scump, să duce şi-ş vinde toate ceale ce au avut şi-l cumpără.
47. Iară aseamenea este împărăţiia ceriurilor năvodului aruncat în mare şi din tot fealiul de peşti adună.
48. Carele umplându-să, l-au scos şi, şezând pre ţărmure, au ales cei buni în vase, iară cei răi i-au aruncat afară.
49. Aşa va fi în sfârşitul veacului, ieşi-vor îngerii şi vor deschilini pre cei răi din mijlocul drepţilor.
50. Şi-i vor arunca în cuptoriul cel de foc. Acolo va fi plângere şi scârşnirea dinţilor. |
33v 51. Înţăles-aţi aceaste toate?" Zis-au Lui: „Adevărat".
52. Zis-au lor: „Drept aceaea, tot cărturariul învăţat întru împărăţiia ceriurilor aseamenea e omului casnic, care scoate din vistieriia sa noao şi vechi".

Zaceal 56. *Zac. 56.*

53. Şi au fost dacă au sfârşit Isus pildele aceaste, au trecut de acolo.
54. *Şi, venind la moşiia Sa, învăţa pre ei în sinagoghele lor, aşa cât să mira şi zicea: „De unde e Acestuia înţelepciunea aceasta şi puterile? *Marc. 6, 1. Luca 4, 16.

Sfârşit vineri şi a sfântului.

55. *Au nu Acesta e fiiul meaşterului de lemn? Au nu muma Lui să zice Maria şi fratele Lui Iacov şi Iosiv şi Simon şi Iuda? *Ioan 6, 42.
56. Şi surorile Lui au nu toate la noi sânt? De unde, dară, Acestuia toate aceaste?"
57. Şi să smintea într-Însul. Iară Isus au zis lor: „Nu e prorocul fără cinste fără numai în moşiia sa şi în casa sa". ||
34r 58. Şi n-au făcut acolo puteri multe, pentru necredinţa lor.

Cap 14

Capul lui Ioan să dă featii ce joacă. Isus, cu cinci pâni şi doi peşti, satură cinci mii de bărbaţi în pustie, culegând 12 coşniţe de rămăşiţe. Şi, umblând pre mare, întăreaşte ucenicii cei clătiţi de vifor şi pre Petru de înecare izbăveaşte. În ţinutul Ghenisaretului multe boale să vindecă cu atinsul de veşmântul Lui.

Marţi 7 duminecă şi la avgust 29 dimineaţa. Zaceal 57. *Zac. 57.*

1. În vreamea aceaea, auzit-au Irod tetrahul veastea lui Isus. Marc. 6, 14.
2. Şi au zis slujilor sale: „Acesta e Ioan Botezătoriul. Acela s-au sculat din morţi şi pentru aceaea puteri să lucră într-însul". Luca 9, 7.
3. *Că Irod au prins pre Ioan şi l-au legat şi l-au pus în temniţă pentru Irodiada, muiarea fratelui său. *Mar. 6, 7. Luca 3, 19.
4. Că zicea Ioan lui: „Nu e slobod ţie a o avea". |
34v 5. Şi, vrând a-l ucide, s-au temut de norod, *că-l avea ca pre un proroc. *Jos 21, 26.
6. Iară, în zioa naşterii lui Irod, au jucat fata Ierodiadii în mijloc şi au plăcut lui Irod.
7. Pentru aceaea, cu giurământ i-au făgăduit a-i da orice ar ceare de la el.
8. Iară ea, învăţată de mumă-sa: „Dă-mi – au zis – aici în tipsie capul lui Ioan Botezătoriul".

9. Şi s-au întristat împăratul. Iară pentru giurământ şi pentru cei ce şedea împreună, au poruncit să i-l dea.

10. Şi au trimis şi au tăiat capul lui Ioan în temniţă.

11. Şi s-au adus capul lui în tipsie şi s-au dat featii şi l-au dus mumei sale.

12. Şi, apropiindu-să ucenicii lui, au luat trupul lui şi l-au îngropat. Şi, venind, au vestit lui Isus.

*Marc. 6, 31. Luca 9, 10. Ioan 6, 3.

13. *Carea auzând Isus, S-au depărtat de acolo cu corabia la loc pustiiu, deosăbi. Şi, auzând gloatele, au urmat după El pe jos din cetăţi.

Zac. 58.

Sfârşit marţi şi a sfântului. Dumc. 8. Zac. 58.

14. Şi, ieşind, au văzut gloată multă şi || I-au fost milă de ei şi au vindecat bolnavii lor. 35r

15. Iară făcându-să sară, s-au apropiat cătră El ucenicii Lui, zicând: „Locul e pustiiu şi ceasul au trecut, slobozi gloatele, ca, mergând prin oraşe, să-şi cumpere bucate".

16. Iară Isus au zis lor: „Nu trebuie a să duce, daţi-le voi a mânca".

*Ioan 6, 9.

17. Răspuns-au Lui: *„Nu avem aici fără cinci pâni şi doi peşti".

18. Iară El au zis lor: „Aduceţi Mie aceale încoace".

19. Şi, dacă poruncisă gloatei să şază pe iarbă, luund aceale cinci pâni şi doi peşti, uitându-să în ceriu, le-au blagoslovit şi au frânt şi au dat ucenicilor pânile, iară ucenicii, gloatelor.

20. Şi au mâncat toţi şi s-au săturat şi au luat rămăşiţă doaosprăzeace coşniţe pline de sfărmituri.

21. Iară numărul celor ce mâncasă au fost cinci mii de bărbaţi, afară de muieri şi de prunci.

Zac. 59.

Dumc. 9. Zac. 59. |

*Marc. 6, 45.

22. *Şi îndată au silit Isus pre ucenici a să suii în corabie şi a treace de ceaea parte înaintea Lui, până va slobozi gloatele. 35v

Sfârşit dumc. 8.

*Ioan 6, 15.

23. Şi, dacă au slobozit gloata, *S-au suit în munte sângur, să Să roage. Şi, fiind sară, sângur era acolo.

24. Iară corabia, în mijlocul mării, să arunca de valuri, că era vântul împrotivă.

25. Iară în a patra straje de noapte, au venit cătră ei umblând pre mare.

26. Şi, văzându-L pre mare umblând, s-au turburat, zicând că este nălucire şi de frică au strigat.

27. Şi îndată Isus au grăit lor, zicând: „Aveţi nădeajde, Eu sânt, să nu vă teameţi!"

28. Şi, răspunzând Petru, au zis: „Doamne, de eşti Tu, porunceaşte-mi să viu cătră tine pre ape”.
29. Iară El au zis: „Vino!”. Şi, pogorându-se Petru din corabie, umbla pre apă să vie cătră Isus.
30. Iară văzând vânt tare, s-au temut şi, începând a să cufunda, au strigat, zicând: „Doamne, mântuiaşte-mă!” ||
36r 31. Şi, numaidecât Isus întinzând mâna, l-au apucat şi au zis lui: „Puţin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit?”
32. Şi, dacă S-au suit în corabie, au încetat vântul.
33. Iară cei din corabie au venit şi s-au închinat Lui, zicând: „Adevărat Fiiul lui Dumnezău eşti”.
34. *Şi, dacă au trecut, au venit în pământul Ghenesarethului. *Marc. 6, 53.

Sfârşit dumc. 9 miercuri 7. Zac. 60. *Zac. 60.*

35. Şi, dacă L-au cunoscut oamenii locului aceluia, au trimis în tot ţinutul acela şi au adus la El pre toţi bolnavii.
36. Şi-L ruga ca numai tivitura vejmântului Lui să o atingă. Şi oricarii au atins s-au mântuit. |

36v

Cap 15

Predaniile fariseilor, de spălarea mânilor şi de alte lucruri, carele păzea mai mult decât dumnezăieştile porunci. Şi care sânt ceale ce spurcă pre om. Muierea hananiancă, rămâind în credinţă şi în rugăciune, dobândeaşte featei vindecare. Isus vindecând, lângă Marea Galileii, multe boale. Cu şapte pâni şi puţini peşti satură patru mii de bărbaţi, şapte corfe de rămăşiţe luând.

1.* Atunci s-au apropiat cătră El de la Ierusalim cărturarii şi fariseii, zicând: *Marc. 7, 1.
2. *„Pentru ce ucenicii Tăi trec predaniia bătrânilor? Că nu spală mânile sale când mânâncă pâne”. *Marc. 7, 5.
3. Iară El răspunzând, au zis lor: „Pentru ce şi voi treaceţi porunca lui Dumnezău pentru predaniia voastră? Că Dumnezău au zis:
4. *«Cinsteaşte pre tatăl şi pre muma» şi **«Cel ce va suduii pre tatăl şi pre mumă cu moarte să moară». || *Ieşire 20, 12. 2 Leage. 5, 16.
37r 5. Iară voi ziceţi: «Oricine va zice tatălui sau mumii: ‘Darul, orice este din mine, ţie va folosi. Efes. 8, 2. **Ieşire 21, 17.
6. Şi nu va cinsti pre tatăl său au pre mumă-sa’». Şi înzădărnică aţi făcut porunca lui Dumnezău pentru predania voastră. Preo. 20, 9. Pilde 20, 20.
7. Făţarnicilor, bine au prorocit de voi Isaie, zicând: *Isaie 29, 13.
8. *«Norodul acesta cu buzele Mă cinsteaşte, iară inima lor departe e de la Mine. Marc. 7, 6.

9. Iară fără pricină Mă cinstesc, învăţând învăţături şi porunci omeneşti»".
10. Şi, chemând cătră Sine gloatele, au zis lor: „Auziţi şi înţăleageţi!
11. Nu ce întră în gură aceasta spurcă pre om".

Zac. 61. *Sfârşit mier. Joi 7 dumc. Zac. 61.*

12. Atunci, apropiindu-să ucenicii Lui, au zis Lui: „Ştii că fariseii, auzând cuvântul acesta, s-au smintit?"
*Ioan 15, 2. 13. Iară El răspunzând, au zis: „*Toată sădirea ce nu El au sădit, Tatăl Mieu cel ceresc, să va smulge.
*Luca 6, 39. | 14. Lăsaţi-i, *orbi sânt şi povăţuitori orbilor; iară orbul, de va povăţui pre orb, amândoi cad în groapă". 37v
*Marc. 7, 17. 15. *Şi, răspunzând Petru, au zis Lui: „Spune noao pilda aceasta".
16. Iară El au zis: „Încă şi voi fără înţăleagere sânteţi?
17. Nu înţăleageţi că tot ce întră în gură în pântece mearge şi prin şezut iase?
18. Iară ceale ce ies din gură din inimă ies şi aceale spurcă pre om.
19. Că din inimă ies cugetele reale, uciderile, preacurviile, curviile, furtuşagurile, mărturiile strâmbe, blăstămurile.
20. Aceaste sânt care spurcă pre om. Iară cu mânile nespălate a mânca nu spurcă pre om".

Zac. 62. *Dumc. 17. Zac. 62.*

*Mar. 7, 24. 21. *Şi, ieşind de acolo Isus, s-au dus în părţile Tirului şi a Sidonului.

Sfârşit joi.

22. Şi iată o muiare hananiancă din hotarele aceale ieşind, au strigat, zicând Lui: „Miluiaşte-mă, Doamne, Fiiul lui David, fata mea rău să chinuiaşte de dracul".
23. Care n-au răspuns ei cuvânt. Şi, || apropiindu-să ucenicii Lui, Îl ruga, zicând: „Slobozi-o, că strigă după noi". 38r
*Sus 10, 6. Ioan 10, 3. 24. Iară El răspunzând, au zis: „Nu sânt trimis *fără cătră oile care au perit, a casii lui Israil".
25. Iară ea au venit şi s-au închinat Lui, zicând: „Doamne, agiută-mi!"
26. Carele răspunzând, au zis: „Nu e bine a lua pânea fiilor şi a o arunca cânilor".
27. Iară ea au zis: „Aşa e, Doamne, că şi cânii mâncă din sfârmiturile ce cad din masa domnilor săi".
28. Atunci răspunzând Isus, au zis ei: „O, muiare, mare este credinţa ta, fie ţie precum vreai". Şi s-au sănătoşat fata ei dintr-acel ceas.

Zac. 63. *Sfârşit dumc. Vineri 7 dumc. Vineri 7. Zac. 63.*

29. Şi, trecând de acolo Isus, au venit lângă Marea Galileii; şi, suindu-Să în munte, şedea acolo.
30. *Şi s-au apropiat cătră El gloate multe, având cu sine mulţi orbi, şchiopi, slăbănogi şi alţi mulţi. Şi i-au aruncat la picioarele Lui şi i-au vindecat, | *Isaie 35, 5.
38v 31. Aşa cât gloatele să mira văzând muţii grăind, şchiopii umblând, orbii văzând; şi mărea pre Dumnezăul lui Israil.

Sfârşit vineri. Sâmb. 9. Zac. 64. *Zac. 64.*

32. *Iară Isus chemând ucenicii Săi, au zis: „Milă mi-i de gloate, că, iată, trei zile petrec cu Mine şi nu au ce mânca. Şi nu vreau a-i slobozi flămânzi, ca să nu slăbească în cale". *Marc 8, 1.
33. Şi au zis Lui ucenicii: „De unde, dară, noao în pustie atâtea pâni, ca să săturăm atâta gloată?"
34. Şi au zis lor Isus: „Câte pâni aveţi?" Iară ei au zis: „Şapte şi puţini peştişori".
35. Şi au poruncit gloatei să şază pre pământ.
36. Şi, luund ceale şapte pâni şi peştii şi mulţămind, au frânt şi au dat ucenicilor Săi, şi ucenicii au dat norodolui.
37. Şi au mâncat toţi şi s-au săturat şi ce au prisosit din sfârmituri au luat şapte corfe pline. ||
39r 38. Şi era cei ce au mâncat patru mii de oameni, afară de prunci şi de muieri.
39. Şi, slobozând gloata, S-au suit în corabie şi au venit în hotarele Maghedanului.

Sfârşit sâmb.

Cap 16

Isus vădeaşte pre cei ce-L ispitea cu cearere de sămn, că seamnele vremilor nu le giudeca. Porunceaşte ucenicilor a să păzi de aluatul fariseilor şi al saducheilor. Şi-i întreabă cine-L zic a fi; şi lui Petru, după răspunsul lui, făgăduiaşte-i cheiile împărăţiii ceriurilor. Iară patimile sale mai înainte vestindu-le, de la Petru Să ceartă; pentru carea îl numeaşte Satan, învăţând pre fieştecarelea a-ş purta crucea şi cum că Dumnezău fieştecăruia după faptele sale va răsplăti.

Luni 8 duminecă. Zaceal 65. *Zac. 65.*

39v 1. Si s-au apropiat cătră El fariseii şi | saducheii, zicând şi L-au rugat să le areate sămn din ceriu. Marc. 8, 11.
2. Iară El, răspunzind, au zis lor: *„Fiind sară, ziceţi: «Sănin va fi, că e roşu ceriul». *Luc. 12, 44.
3. Şi dimineaţa: «Astăzi vifor, că trist să ruşeaşte ceriul».

*Sus 12, 39. **Iona 2, 1.

4. Deci faţa ceriului ştiţi a o judeca, iară seamnele vremilor nu le puteţi şti? *Neamul rău şi preacurvariu sămn caută şi sămn nu să va da lui, **fără sămnul lui Iona prorocul". Şi, lăsându-i, S-au dus.

5. Şi, deacă venisă ucenicii Lui de ceaea parte, s-au uitat a lua pâni.

Zaceal. 66.

Marţi 8 duminică. Zaceal 66.

*Marco. 6, 8, 15. Luca 12, 1, 7.

6. Carele au zis lor: *„Căutaţi şi vă păziţi de aluatul fariseilor şi al saducheilor".

Sfârşit luni.

7. Iară ei cugeta întru sine, zicând: „Că pâni n-am luat".

8. Şi, ştiind Isus, au zis: „Ce cugetaţi întru voi, puţin credincioşilor, că pâni nu aveţi?

*Sus 14, 17. **Ioan 7, 9, 10.

9. Încă nu înţeleageţi, nici vă aduceţi aminte *de ceale cinci pâni **în cinci mii de oameni şi câte coginiţe aţi luat?

Sus 15, 34.

10. Nici de ceale şeapte pâni în patru mii de oameni şi câte corfe aţi luat? | |

11. Căci nu înţeleageţi că nu de pâni am zis voao: «Păziţi-vă de aluatul fariseilor şi a saducheilor»". 40r

12. Atunci au înţeles că nu au zis a să păzi de aluatul pânilor, ci de învăţătura fariseilor şi a saducheilor.

Zac. 67.

Sfârşit marţi. Iunie 29. Zac. 67.

*Marc. 8, 27.

13. *Şi au venit Isus în părţile Chesariei lui Filip. Şi întreba pre ucenicii săi, zicând: „Cine zic oamenii a fi Fiiul Omenesc?"

*Marc. 8, 28. Luca 9, 19.

14. Iar ei au zis: *„Alţii, Ioan Botezătoriul, iară alţii, Ilie, iară alţii, Irimie au unul din proroci".

15. Zis-au lor Isus: „Dară voi cine Mă ziceţi a fi?"

*Ioan 6, 70.

16. Răspunzind Simon Petru, au zis: *„Tu eşti Hristos, Fiiul lui Dumnezeu celui viu".

17. Şi, răspunzind Isus, au zis lui: „Fericit eşti, Simone, fiiul Ionii, că trupul şi sângele n-au descoperit ţie, ci Tatăl Mieu Care iaste în ceriuri.

*Ioan 1, 42.

18. *Şi Eu zic ţie că tu eşti Petru şi pre această piatră voi zidi besеareca Mea şi porţile iadului nu vor birui asupra ei. |

*Isaie 22, 22. **Ioan 20, 23.

19. *Şi ţie voi da cheiile împărăţiii ceriurilor şi** orice vei lega pre pământ va fi legat şi în ceriuri, şi orice vei dezlega pre pământ va fi dezlegat şi în ceriuri". 40v

Zac. 68.

Sfârşit apost. Mier. 8 dumc. Zac. 68.

20. Atunci au poruncit ucenicilor Săi ca nimărui să nu spuie că este El Isus Hristos.

21. De atunci au început Isus a arăta ucenicilor Săi că trebuie să să ducă în Ierusalim şi multe a pătimi de la bătrâni şi de la cărturari şi de la mai-marii popilor şi a să ucide şi a treia zi a înviia.

22. Și, luundu-L Petru, au început a-L certa, zicând: „Departe fie de la Tine, Doamne, nu va fi Ţie aceasta”.

23. Carele întorcându-Să, au zis lui Petru: „*Mergi după Mine, Satano! Sminteală eşti Mie, că nu înțelegi ceale ce sânt a lui Dumnezău, ci ceale ce sânt a oamenilor!” *Marc. 8, 33.

Joi 8. Zac. 69. *Zac. 69.*

24. Atunci, Isus au zis ucenicilor Săi: *„Cine vrea să vie după Mine să să leapede de sine şi să ia crucea sa şi să vie după Mine. *Sus 10, 38. Luca 9, 23 şi 14, 27.

Sfârşit mier.

25. *Că cine va vrea să mântuiască sufletul său pierde-l-va, iară cine va pierde sufletul său pentru Mine afla-l-va. *Luca 17, 33. Ioan 17, 25.

41r || 26. Că ce foloseaşte omului de ar dobândi lumea toată, iară sufletul său să să păgubească? Au ce răscumpărare va da omul pentru sufletul său?

27. Că Fiiul Omenesc va veni cu slava Tatălui Său, cu îngerii Săi; *şi atunci va răsplăti fieştecăruia după faptele lui. *Fap. 17, 32. Râm. 2, 6.

28. Amin zic voao: *«Sânt cariva din cei ce stau aici, carii nu vor gusta moarte până când vor vedea pre Fiiul Omenesc viind întru împărăţiia Sa»”. *Marc. 8, 39. Luc. 9, 27.

Sfârşit joi.

Cap 17

Schimbarea lui Hristos în munte la faţă, Carea porunceaşte ucenicilor în taină a o ţinea, până când Să va scula din morţi. Pre Ilie zice că va veni şi încă că au venit, ci n-au fost cunoscut, adecă Ioan Botezătoriul. Pre sluga cea lunatică vindecă, care, pentru puţină crădinţă, ucenicii nu-l putusă vindeca, arătând câtă puteare sânt credinţa, e aseamenea grăunţului de muştariu, postul şi rugăciunea. Chinurile sale mainte vesteaşte. Pentru Sine şi pentru Petru plăteaşte dragma, aflând în gura peaştelui ştatiriul.

La Schimbarea Domnului, la utrâ. Zac. 70. | *Zac. 70.*

41v 1. Și, după şasă zile, ia Isus pe Petru şi pre Iacov şi pre Ioan, fratele lui, şi-i duce în munte înalt deosăbi. Marc. 9, 1. Luc. 9, 28.

2. Și s-au schimbat înaintea lor şi au strălucit faţa Lui ca soarele, iară vejmântele Lui s-au făcut albe ca zăpada.

3. Şi, iată, s-au arătat lor Moisi şi Ilie cu El grăind.

4. Şi, răspunzând Petru, au zis câtră El: „Doamne, bine noao aicea a fi; de vreai să facem aici trei corturi, Ţie unul, lui Moisi unul şi lui Ilie unul".

*Sus 3, 17. 2 Petru 1, 17. 5. Şi, încă el grăind, iată, un nuor luminos i-au umbrit. *Şi iată glas din nor, zicând: „Acesta e Fiiul Mieu cel iubit întru Care bine mi-au plăcut; pre Acela ascultaţi".

6. Şi, auzind ucenicii, au căzut pre faţa sa şi s-au temut foarte.

7. Şi s-au apropiat Isus şi i-au atins şi le-au zis: „Sculaţi-vă şi nu vă teamereţi!"

8. Şi, rădicând ochii săi, pre nime n-au văzut fără pre sângur Isus.

9. Şi, pogorându-să ei din munte, le-au poruncit Isus, zicând: „Nimărui să nu spuneţi vedeniia, până când Fiiul Omenesc Să va scula din morţi".

Zac. 71. *Sfârşit Schimbării. Vineri 8 dumc. Zac. 71.* ||

*Marc. 9, 10. 10. Şi L-au întrebat ucenicii, zicând: *„Ce zic, dară, cărturarii că trebuie întâi Ilie să vie?" 42r

*Manah. 4, 5. 11. *Iară El răspunzând, au zis lor: „Ilie, adecă va veni şi va tocmi toate.

*Sus 11, 14. **Sus 14, 10. 12. Iară zic voao *că Ilie au venit şi nu l-au cunsocut, **ci au făcut cu el orice au vrut. Aşa şi Fiiul Omului va pătimi de la ei".

13. Atunci au înţăles ucenicii că de Ioan Botezătoriul zisease lor.

Zac. 72. *Dumc. 10. Zac. 72.*

*Marc. 9, 16. Luc. 9, 38. 14. *Şi, venind câtră gloată, s-au apropiat câtră El un om, îngenunchind înaintea Lui, zicând: „Doamne, fie-Ţ milă de fiiul mieu, că e lunatic şi rău pătimeaşte, că de multe ori cade în foc şi adeaseori în apă.

15. Şi l-am adus la ucenicii Tăi şi nu l-au putut vindeca".

16. Şi, răspunzând Isus, au zis: „O, neam necredincios şi îndărătnic, până când voi fi cu voi? Până când vă voi răbda? Aduceţi-l aici, la Mine".

17. Şi l-au certat Isus şi au ieşit dintr-însul dracul şi s-au vindecat pruncul dintr-acel ceas.

Sfârşit vineri. |

18. Atunci s-au apropiat ucenicii câtră El în taină şi au zis: „Pentru ce noi nu l-am putut scoate?" 42v

*Luc. 17, 6. 19. Zis-au lor Isus: „Pentru necredinţa voastră; *că amin zic voao, de veţi avea credinţă ca un grăunţ de muştariu, veţi zice muntelui acestuie: «Treci de aici colo!», şi va trece şi nimică nu va fi voao cu neputinţă.

20. Iară acest neam nu să scoate fără prin rugăciune şi prin post".

*Jos 20, 18. Marc. 9, 30. 21. Iară petrecând ei în Galileea, au zis lor Isus: *„Fiiul Omenesc să va da în mânile oamenilor.

Luc. 9, 44. 22. Şi-l vor omorî şi a treia zi va înviia". Şi s-au întristat foarte.

Sfârşit dncă. Sâmb. 10 dnc. Zac. 73. Zac. 73.

23. Și, venind în Capernaum, s-au apropiiat cei ce lua didrahma cătră Petru și au zis lui: „Învăţătoriul vostru n-au plătit didrahma?"
24. Zis-au: „Așa e". Și, deacă au întrat în casă, nainte L-au întrebat Isus, zicând: „Ce ţi să pare, Simone? Împărații pământului de la carii iau dajdă sau bir? De la fiii săi au de la streini?"
25. Și el au zis: „De la cei streini". Zis-au lui Isus: „Așadară, slobozi sânt fiii.
26. Ci, ca să nu-i smintim, mergi la mare și aruncă unghița și peștele acela, care întăi să va sui ie-l și, deschizând gura lui, vei afla un statir; acela, luându-l, îl vei da pentru Mine și pentru tine". ||

43r

Cap 18

Puind un prunc înainte, învaţă cine e mai mare întru împărăţiia ceriurilor şi cât trebuie să să ferească de zminteala pruncilor. Cum trebuie să să cearte fratele ce greşeaşte împrotiva noastră şi cel ce nu ascultă de besearică, ca un păgân să să aibă; dând puteare a lega şi a dezlega uceniciilor. Învaţă şi cât e de putearnică la Dumnezeu cearerea a doi ce sânt împreună uniţi; şi de câte ori a ierta fratelui ce păcătuiaşte asupra noastră, alcătuind lângă aceasta pilda de stăpânul ce ia sama slujilor sale.

Luni 9 dmcă. Zaceal 74. Zac. 74.

1. Întru-acel ceas, s-au apropiiat ucenicii cătră Isus, zicând: „Cine Ţi să pare a fi mai mare întru împărăţiia ceriurilor?" Marco 9, 36. Luca 9, 30.
2. *Și, chemând Isus un prunc, l-au pus în mijlocul lor *Jos 19, 14.
3. Și au zis: „Amin zic voao, de nu vă veţi întoarce *și să fiţi ca pruncii, nu veţi întra întru împărăţiia ceriurilor. *1 Cor. 14, 8.
4. Deci oricine să va smeri ca pruncul acesta e mai mare întru împărăţiia ceriurilor.

Sfârşit sâmbătă.

43v 5. Și cine va priimi un prunc ca acesta în nu|mele Mieu pre Mine Mă priimeaște.
6. *Iară cine va sminti pre vrunul dintr-aceşti mici, carii cred întru Mine, mai bine ar fi lui să să spânzure o piatră de moară de grumazul lui și să să îneace în adâncul mării. *Marc. 9, 41. Luca 7, 2.
7. Amar lumii de sminteale, că trebuie să vie smintealele! Însă amar omului aceluia prin carele va veni sminteala!
8. *Iară de te va zminti mâna ta sau piciorul tău, taie-l şi-l lapădă de la tine. Bine e ţie a întra la viaţă ciung sau şchiop, decât, doao mâni sau doao picioare având, a te arunca în focul de veaci. *Sus 5, 30. Marc. 9, 42.

9. Şi, de te sminteaşte ochiul tău, scoate-l şi-l leapădă de la tine. Bine e ţie cu un ochiu a întra la viaţă, decât, doi ochi având, a te arunca în matca focului.

Zac. 75. *Luni 1 după 5. Zac. 75.*

Psalm 33, 8. Luc. 19, 10. *Luc. 15, 4.

10. Socotiţi să nu urgisiţi pre vrunul din ceşti mici, că zic voao că îngerii lor în ceriuri pururea văd faţa Tatălui Mieu celui din ceriu.

11. *Că au venit Fiiul Omenesc a mântui ce perisă.

Sfârşit luni 1.

12. Ce vi să pare? De vor fi cuiva o sută de oi şi va rătăci una dintr-însăle, au nu lasă noaozăci şi noao în munţi şi mearge a căuta || pre cea rătăcită? 44r

13. Şi, de să va întâmpla să o afle, amin zic voao, că să bucură de aceaea mai vârtos decât de ceale noozăci şi noao ce n-au rătăcit.

*Preoţi 19, 17. Ecli. 19, 13. Luca 17, 3. Iacov 5,19. *2 Leage. 19, 5. Ioan 8, 17. 2 Cor. 13,[1] Ovrei 10, 20.

14. Aşea nu-i voia Tatălui vostru celui din ceriuri să piară unul dintre-aceşti mici.

15. *Iară, de va păcătui împrotiva ta fratele tău, mergi şi-l ceartă între tine şi între el sângur. Unde te va auzi, ai dobândit pre fratele tău.

16. Iară, de nu te va auzi, ia lângă tine încă unul sau doi, *ca în gura a 2 sau a trii mărturii să stea tot cuvântul.

17. *Iară, de nu-i va auzi, spune besearecii şi, de nu va asculta de besearică, fie ţie ca un păgân şi vameş.

Zac. 76. *Marţi 9 dmcă. Zaceal 76.*

1 Cor. 5, 9. 2 Cor. 3, 4. 2 Thesa. 3, 4.

18. Amin zic voao: «Oricare veţi lega pre pământ vor fi legate şi în ceriu şi oricare veţi dezlega pre pământ vor fi dezlegate şi în ceriu.

19. Iarăşi zic voao că, de vor fi doi dintre voi întru înţeles pre pământ de tot lucrul oricare vor ceare, va fi lor de la Ta|tăl Mieu cel din ceriuri. 44v

20. Că unde sânt doi sau trei adunaţi în numele Mieu, acolo sânt în mijlocul lor”.

Sfârşit luni.

*Luc. 17, 4.

21. Atunci, apropiindu-să Petru cătră El, au zis: *„Doamne, de câte ori va păcătui împrotiva mea fratele mieu şi-i voi ierta? Până de şeapte ori?”

22. Zis-au lui Isus: „Nu zic ţie până de şapte ori, ci până de şeaptezăci de ori câte şeapte.

Zac. 77. *Duminecă 11. Zaceal 77.*

23. Drept aceaea, asămănatu-s-au împărăţiia ceriurilor omului împărat, care au vrut să ia sama cu slujile sale.

24. Şi, începând a le lua sama, i s-au adus unul care era deatoriu lui cu zeace mii de talanţi.

25. Iară neavând de unde plăti, au poruncit domnu lui să să vânză şi muiarea lui şi fiii şi toate ceale ce avea şi să plătească.

26. Iară căzând sluga aceaea, îl ruga, zicând: «Îngăduiaşte-mi şi toate voi plăti ţie». ||

27. Şi, făcându-i-să milă domnului de sluga aceaea, l-au slobozit şi deatoriia i-au iertat. 45r

28. Iară ieşind sluga aceaea, au aflat pre unul din soţii săi, care era deatoriu lui o sută de dinari. Şi, prinzându-l, îl sugruma, zicând: «Plăteşte ce eşti deatoriu!»

29. Şi, căzind soţul lui, îl ruga, zicând: «Îngăduiaşte-mă şi toate voi plăti ţie!»

30. Iară el n-au vrut, ci s-au dus şi l-au aruncat în temniţă, până când va plăti deatoriia.

31. Iară văzând soţii lui ceale ce să făcea, s-au întristat foarte şi au venit şi au spus domnului său toate ceale ce să făcusă.

32. Atunci l-au chemat domnul său şi au zis lui: «Slugă vicleană, toată deatoriia am iertat ţie, pentru că m-ai rugat.

33. Au nu, dară, trebuia şi ţie să-ţi fie milă de soţul tău precum şi mie mi-au fost milă de tine?»

34. Şi, mâniindu-să domnul lui, l-au dat munci|torilor până când va plăti toată deatoriia. 45v

35. Așea și Tatăl Mieu cel ceresc va face voao, de nu veți ierta fieștecarele fratelui vostru, din inimile voastre”.

Sfârşit duminică.

Cap 19

Învaţă cum că căsătoriia din rânduiala sa nu să poate despărţi, nici să poate lăsa muiarea, afară de pricina curviii. Între mulţi fameni, laudă pre cei ce s-au scuipit pentru împărăţiia ceriurilor. Pre prunci mânile pune. Tinărul, ce zicea a fi ţinut toate poruncile, auzind sfatul lui Hristos de a vinde toate, s-au dus întristat. „De cu anevoie zice-va întra bogatul întru împărăţiia ceriurilor”. Şi ce răsplătire vor avea cei ce, lăsând toate, urmează după Dânsul.

1. Și au fost deacă au săvârșit Isus cuvintele aceastea, s-au mutat din Galileea *și au venit la hotarăle Iudeii, de ceaea parte de Iordan. *Marc. 10, 1.

2. Și au mers după El gloate multe și i-au vindecat acolo.

Sâmbătă 11. Zaceal 78. *Zac. 78.*

3. *Și s-au apropiiat cătră El fariseii, ispitindu-L și zicând: „De e slobod omului a-ș lăsa 46r muiarea || pentru fieștece pricină?” *Mar. 10, 2. Facere 1, 27.

4. Carele răspunzind, au zis lor: „N-ați cetit *că Cel Ce au făcut pre om de început bărbat și fămeaie i-au făcut? Și au zis: *Facer. 2, 24. 1 Corith. 6, 16.

5. *«Pentru aceasta va lăsa omul pre tată și pre mumă și să va lipi de muiarea sa și vor fi doi într-un trup». *Efes. 5, 31.

6. Așeadară, nu sânt doi, ci un trup. Deci ce au împreunat Dumnezeu omul să nu desparță”.

7. Zis-au Lui: *„Dară ce au poruncit Moisi a da carte de slobozenie și a o slobozi?” *2 Leage. 24, 1.

8. Zis-au lor: „Că Moisi, după învârtoșarea inimii voastre, au lăsat voao a vă lăsa muierile, iară dintâiu n-au fost așea.

9. *Iară zic voao că oricine va lăsa muiarea sa, afară de curvie, și va lua alta preacurveaște; și cel ce va lua prea cea lăsată preacurveaște”. *Sus 5, 32. Marc. 10, 11. Luca 16, 18.

10. Zis-au Lui ucenicii Lui: „De-i așea pricina omului cu muiarea, nu foloseaște a să însura”. 1 Corith. 7, 10.

11. Carele au zis lor: „Nu toți cuprind cuvântul acesta, ci cărora li s-au dat.

46v 12. Că sânt fameni carii din pântecele mumei | așea s-au născut și sânt fameni carii s-au jugănit pre sineș pentru împărățiia ceriurilor. Cel ce poate cuprinde cuprinză”.

Sfârşit sâmbătă.

13. *Atunci s-au adus Lui pruncii să puie pre ei mânile și să Să roaje, iară ucenicii îi certa. *Marc. 10, 13.

14. Iară Isus au zis lor: *„Lăsați pruncii și să nu-i opriți a veni la Mine, că unora ca acestora iaste împărățiia ceriurilor”. *Luca 18, 15. Sus 18, 3.

15. Și, deacă pusease preste ei mânile, S-au dus de acolo.

Sfârşit marţi. Dmcă 12. Zaceal 79. *Zac. 79.*

16. Și, iată, unul apropiindu-să, au zis Lui: „Învățătoriule bune, ce bine voi face să am viața de veaci?” Marc. 10, 17. Luca 18, 18.

17. Carele au zis lui: „Ce mă întrebi de bune? Unul e bun, Dumnezeu. Iară de vreai a întra la viață, ține poruncile”.

18. Zis-au Lui: „Carele?” Iară Isus au zis: *„Nu ucide, nu curvi, nu fura, nu grăi mărturie strâmbă, *Ieșir. 20, 13.

19. Cinsteaște pre tatăl tău și pre mumă-ta și iubeaște pre fratele tău ca pre tine însuți”. ||

47r 20. Zis-au Lui tinărul: „Toate aceastea le-am păzit din tinereațele meale, ce încă îmi lipseaște?”

21. Zis-au lui Isus: „De vreai a fi desăvârșit, mergi, vinde ceale ce ai și dă săracilor și vei avea comoară în ceriu și vino, urmează după Mine”.

22. Iară auzând tinărul cuvântul, s-au dus întristat, că era având multe averi.
23. Iară Isus au zis ucenicilor Săi: „Amin zic voao că bogatul cu nevoie va întra întru împărăţiia ceriurilor.
24. Şi iarăş zic voao: «Mai lesne e cămilei prin ureachea acului a întra decât bogatului a întra întru împărăţiia ceriurilor»".
25. Iară auzind aceastea, ucenicii să mira foarte, zicând: „Cine, dară, să va putea mântui?"
26. Şi, uitându-Să Isus, au zis lor: „La oameni aceasta e cu neputinţă, iară la Dumnezeu toate să pot".

Sfârşit dmcă. Cetire duminică toţi sfinţii.

27. Atunci, răspunzând Petru, au zis Lui: „Iată, noi | am lăsat toate şi am urmat după tine. Ce, dară, va fi noao?" 47v
28. Iară Isus au zis lor: „Amin zic voao că voi, carii aţi urmat după Mine, la a doaoa naştere, când va şedea Fiiul Omenesc pre scaunul mărimei Sale, veţi şedea şi voi pre doaosprăzeace scaune, judecând doaosprăzeace neamuri a lui Israil.
29. Şi tot cel ce va lăsa casa sau fraţii, au surorile, au tatăl, au muma, au muiarea, au fii, au ţarinile, pentru numele Mieu, însutit va lua şi viaţa de veaci va moşteni.
30. *Iară mulţi cei dintâi vor fi mai pre urmă, şi cei de pre urmă întâi".

*Jos 20, 16. Marc. 10, 31. Luca 13, 30.

Sfârşit dnică toţ sfinţii.

Cap 20

Pildă pune de lucrătorii viii, a cărora celor mai de pre urmă acelaş denar li să dă cu cei dintâi. Isus, ucenicilor, patimile şi înviiarea Sa mai înainte vesteaşte. Şi, cu prilegiul sumeţiii fiilor Zevedei, învaţă ucenicii că nu cu putearea şi cu arătarea domniii, ci cu plinirea slujbei trebuie să fie mai mari. Iară ieşind din Erihon, pre doi orbi luminează.

Zac. 80.

Mierc. 9 dumc. Zac. 80. ||

1. Aseamenea este împărăţia ceriurilor omului casnic, care au ieşit di dimineaţă a năimi lucrători la viia sa. 48r
2. Şi, togmindu-să cu lucrătorii câte un denar pe zi, i-au trimis în viia sa.
3. Şi, ieşind la al triilea ceas, au văzut pre alţii stând în târg fără lucru.
4. Şi au zis lor: „Duceţi-vă, voi în viia mea şi ce va fi drept voi da voao".
5. Iară ei s-au dus. Şi iarăş au ieşit la al şaselea şi la al noaolea ceas şi au făcut aseamenea.
6. Iară la al unsprăzeacelea au ieşit şi au aflat pre alţii stând şi au zis lor: „Ce staţi aici toată zioa fără lucru?"
7. Zis-au lui: „Că nime nu ne-au năimit". Zis-au lor: „Duceţi-vă şi voi în viia mea".

8. Și sară făcându-să, zis-au domnul viii ispravnicului său: „Chiamă lucrătorii și le dă plata, începând de la cei mai de pre urmă până la cei dintâi".

9. Venind, dară, cei ce venisă la al unsprăzeacelea ceas au luat fieștecarii câte un dinar.

48v 10. Iară venind și cei dintâi, li să părea | că mai mult ar lua, dară au luat și ei câte un denar.

11. Și, luund, murmura asupra stăpânului,

12. Zicând: „Aceşti mai de pre urmă un ceas au făcut și aseamenea i-ai făcut noao, carii am purtat greotatea zilei și zăduhul".

13. Iară el răspunzând unuia dintr-înșii, au zis: „Prietine, nu-ț fac strâmbătate, au nu cu un denar te-ai tocmit cu mine?

14. Ia ce e al tău și mergi, că vreau și acestui mai de pre urmă a-i da ca și ție.

15. Au nu mi-i slobod a face ce vreau? Au doară ochiul tău viclean este, că eu bun sânt?

16. *Așa vor fi cei mai de pre urmă întâi și cei dintâi mai pre urmă. Că mulți sânt chemați, iară puțini aleși". *Sus 19, 30. Marc. 10, 31. Luc. 13, 30.

Sfârşit dumc. şi Sfinţii 40 Mucenici. Joi 9 dumc. Zac. 81. *Zac. 81.*

17. *Și, suindu-Să Isus în Ierusalim, au luat pe cei doisprăzeace ucenici în taină și au zis lor: *Marc. 10, 32. Luca 18, 31.

18. „Iată, ne suim în Ierusalim și Fiiul Omenesc să va da mai-marilor popilor și cărturarilor și-L vor osândi spre moarte.

19. Și-L vor da limbilor să-L batjocorească și să-L bată și să-L răstignească și a triia zi va înviia". ||

49r 20. *Atunci s-au apropiat cătră El muma fiilor lui Zevedei, cu fiii săi, închinându-să și cerând ceva de la El. *Marc. 10, 32.

21. Carele au zis ei: „Ce vreai?" Zis-au Lui: „Zi să șază acești doi fii ai miei, unul de-a dreapta ta și unul de-a stânga Ta, întru împărățiia Ta".

22. Iară Isus răspunzând, au zis: „Nu știți ce ceareț. Putea-veți bea păharul care Eu voi bea?" Zis-au Lui: „Putem".

23. Zis-au lor: „Păharul adecă veți bea, iară a ședea de-a dreapta Mea sau de-a stânga nu e Mie a da voao, ce cărora s-au gătit de la Tatăl Mieu".

24. *Și, auzând cei zeace, s-au mâhnit pentru cei doi frați. *Marc. 10, 41.

25. Iară Isus i-au chemat la Sine și au zis: „Știț că căpeteniile limbilor stăpânesc pre ei și cei mai mari puteare arată preste dânșii. Luca 5, 25.

26. Nu așa va fi între voi, ci oricare va vrea între voi a fi mai mare fie voao slugitoriu,

27. Și cel ce va vrea între voi a fi întâi va fi voao slugă, |

49v 28. *Precum Fiiul Omenesc n-au venit să-I slugească, ci să slugească și să dea sufletul Său răscumpărare pentru mulți". *Filip 2, 7.

Sfârşit joi. Sâmb. 12 dumc. Zac. 82. *Zac. 82.*

29. *Și, ieșind ei din Erihon, au mers după El gloată multă. *Marc. 10, 46.

30. Și, iată, doi orbi șezând lângă cale, au auzit că Isus treace și au strigat, zicând: „Doamne, miluiaște-ne, Fiiul lui David!" Luca 18, 35.

31. Iară gloata îi certa să tacă, iară ei mai tare striga, zicând: „Doamne, miluiaște-ne, Fiiul lui David!"

32. Și au stătut Isus și i-au chemat și au zis: „Ce vreați să vă fac?"

33. Zis-au Lui: „Doamne, să să deșchiză ochii noștri".

34. Și, făcându-I-să milă lui Isus de ei, au atins ochii lor și îndată au văzut și au urmat după El.

Sfârşit sâmb.

Cap 21

Isus pre asin cu slavă întrând în Ierusalim. Neguţătorii din beseareсă scoate şi fariseiilor, ce morcotea pentru slava Sa, răspunde. Iară ucenicilor, ce să mira de smochinul cel uscat, cu 50r *cuvântul Lui, Hristos le vădeaşte putearea credinţii. || Întrebarea de putearea Sa o înfrânge cu întrebarea de botezul lui Ioan şi din pildele de omul ce avea doi feciori şi de casnicul, a căruia*

lucrătoriu de vie, după cealealalte slugi şi pre fiiul său, stăpânul viii, l-au ucis. Mai înainte vesteaşte că împărăţiia lui Dumnezău de la jidovi la limbi să va muta.

Zac. 83. *Dumc. Stâlp. la utrâ. Zac. 83.*

Marc. 11, 1. Luca 19, 29. 1. Şi, apropiindu-Să de Iersualim şi, venind în Vethfaghia, la Muntele Maslinilor, atunci Isus au trimis doi ucenici,

2. Zicând lor: „Meargeţi în coşteiul care este înaintea voastră şi îndată veţ afla o asină legată şi mânzul cu ea. Dezlegaţi-o şi o aduceţ Mie.

3. Şi, de vă va zice cineva ceva, spuneţ că Domnului trăbuiesc aceaste; şi numaidecât le va slobozi".

4. Iară aceasta toată s-au făcut ca să să plinească ce s-au zis prin prorocul, ce zice:

*Isaie 62, 1. Zah. 9, 9. 5. *„Ziceţ featei Sionului: «Iată, Împăratul tău vine ţie blând, şezând pre | asină şi pre mânz, fiiul ceii de supt jug»". 50v

Ioan 12, 15. 6. Iară ducându-să ucenicii, au făcut precum le-au poruncit Isus.

7. Şi au adus asina şi mânzul şi au pus preste eale veşmintele sale, şi pre El deasupra L-au făcut a şedea.

8. Iară gloata cea multă au aşternut veşmintele sale pre cale, iară alţii tăia ramuri din copaci şi aşternea pre cale.

*Psal. 117, 26. 9. Iară gloatele, care mergea înainte şi care vinea pre urmă, striga zicând: „Osana, Fiiu lui David; *bine e cuvântat Cel ce vine în numele Domnului! Osana întru cei de sus!"

Mar. 11, 10. 10. Şi, intrând în Ierusalim, s-au cutrămurat toată cetatea, zicând: „Cine este Acesta?"

Luca 19, 38. 11. Iară noroadele zicea: „Acesta este Isus, prorocul cel din Nazaretul Galaleii".

Vineri 9 dumc.

*Marc. 11, 15. Luca 19, 45. Ioan 2, 14. 12. *Şi au întrat Isus în beseareca lui Dumnezău şi scotea pre toţi cei ce vindea şi cumpăra în besearecă şi measele numărătorilor de bani şi scaunile celor ce vindea porumbi le-au răsturnat.

*Isaie 56, 7. Ieremie 7, 11. 13. Şi au zis lor: „Scris este: *«Casa Mea casa rugăciunii să va chema», iar voi o aţi făcut peaşterea tâlharilor". ||

Luca 19, 46. 14. Şi s-au apropiat cătră El orbii şi şchiopii în besearecă şi i-au tămăduit. 51r

15. Şi, văzând căpeteniile popilor şi cărturarii minunile ceale ce au făcut şi pruncii strâgând în besearecă şi zicând: „Osana, Fiiul lui David!", s-au mâniiat

*Psalm 8, 3. 16. Şi au zis Lui: „Auzi ce zic aceştia?" Iară Isus au zis lor: „Adevărat. Niceodată aţi citit *că din gura pruncilor şi celor ce sug ai săvârşit lauda?"

17. Şi, lăsându-i, S-au dus afară din cetate, în Vithaniia şi au rămas acolo.

Zac. 84. *Sfârşit Stâlpări. Luni 3 dumc. Zac. 84.*

18. Iară dimineața, întorcându-să în cetate, au flămânzit.

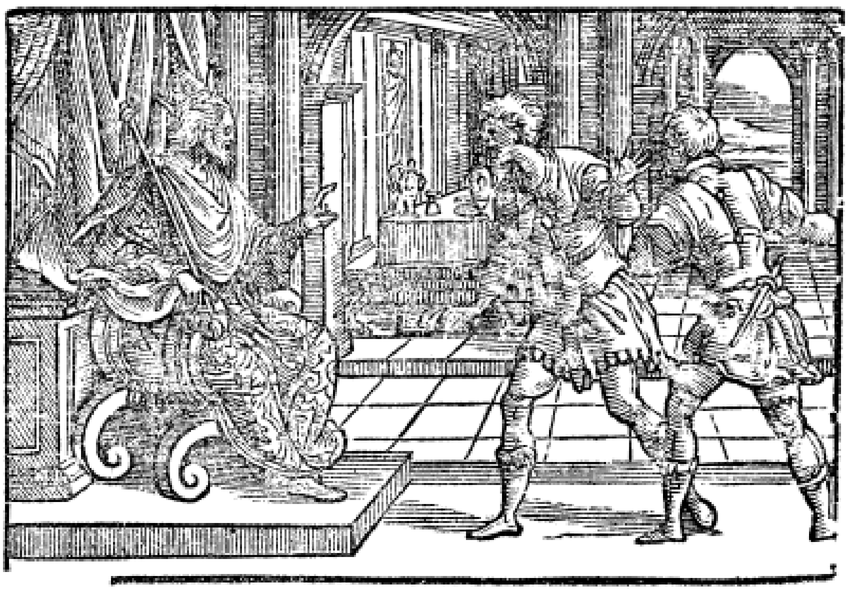
19. *Și, văzând un smochin lângă cale, au venit la el și nimic n-au aflat într-însul, fără numai frunzele și au zis lui: „Niceodată din tine să să nască rod în veaci". Și s-au uscat îndată smochinul. *Marc. 11, 3.

Sfârşit vineri.

20. *Și, văzând ucenicii, s-au mirat, zicând: „Cum s-au uscat numaidecât?" | *Luca 11, 20.

51v 21. Și, răspunzând Isus, au zis: „Amin zic voao, de veț avea credință și nu vă veți îndoii, nu numai de smochin veți face, ci și muntelui acestuia de veți zice: «Du-te și te aruncă în mare!», va fi.

22. *Și toate, orice veți ceare în rugăciune, crezând, veți lua". *Sus 7, 7. Marc. 11, 24. 1 Ioan 3, 22.

Sfârşit luni. Marţi 10 dumc. Zac. 85. *Zaceal 85.*

23. Și, venind în besearecă, s-au apropiat cătră El, învățând căpeteniile preoților și bătrânii norodului, zicând: * „Cu ce puteare faci aceasta? Și cine Ț-au dat putearea aceasta?" *Marc. 11, 28. Luca 20, 2.

24. Răspunzând Isus, au zis lor: „Întreba-vă-voi și Eu un cuvânt, carele, de Mi-l veți spune, și eu vă voi spune cu ce puteare fac aceaste.

25. Botezul lui Ioan de unde era? Din ceriu au de la oameni?" Iară ei gândea întru sine, zicând:

26. „De vom zice: «Din ceriu», va zice noao: «Pentru ce, dară, n-ați crezut lui?» Iară de vom zice: «De la oameni», ne teamem de gloată, *că toți avea pre Ioan ca pre un proroc".

*Sus 14, 6.

27. Și, răspunzând lui Isus, au zis: „Nu știm". Zis-au lor și El: „Nici Eu spuiu voao || cu ce puteare fac aceaste. 52r

Zac. 86.

Sfârşit marți. Mier. 10 dumc. Zac. 86.

28. Iară ce vi să pare? Un om oarecare avea doi feciori și, apropiindu-să câtră cel dintâi, au zis: «Mergi astăzi, lucră în viia mea».

29. Iară el răspunzând, au zis: «Nu voi». Iară după aceaea, bănuindu-să, s-au dus.

30. Și, apropiindu-să câtră celalalt, i-au zis aseamenea. Iar el răspunzind, au zis: «Eu, Doamne»; și nu s-au dus.

31. Care din doi au făcut voia tătâne-său?" Zis-au Lui: „Cel dintâiu". Zis-au lor Isus: „Amin zic voao că vameșii și curvarii vă vor întreace întru împărățiia lui Dumnezău.

32. Că au venit la voi Ioan în calea dreptății și nu i-ați crezut, iară vameșii și curvele au crezut lui. Iară voi văzând, nici după aceaea nu v-ați pocăit, ca să creadeți lui.

Zac. 87.

Sfârşit mier. Dumc. 13. Zac. 87 aceasta şi la S. Ştefan.

33. Altă pildă ascultați: *Era un om casnic, carele au sădit vie și o au îngrădit cu gard. | Și au săpat într-însa teasc și au zidit turn și o au dat lucrătorilor și s-au dus departe. 52v

*Isaie 5, 1. Irimie 2, 21. Marc. 12, 1. Luca 20, 9.

34. Și, apropiindu-să vreamea rodurilor, au trimis slugile câtră lucrători să ia rodurile ei.

35. Și, lucrătorii apucând slugile lui, pre altul l-au bătut, pre altul l-au ucis, pre altul l-au împroşcat cu pietri.

36. Iară au trimis alte slugi, mai multe decât cei dintâi, și au făcut lor aseamenea.

37. Iară mai pre urmă au trimis câtră ei pre fiiul său, zicând: «Să vor rușina de fiiul mieu».

38. Iară lucrătorii văzând pre fiiul, au zis între sine: *«Acesta e moșteanul, veniți să-l ucidem și vom avea moșiia lui».

*Gios 26, 3 și 27, 1. Ioan 11, 53.

39. Și, apucându-l, l-au scos afară din vie și l-au omorât.

40. Deci, dacă va veni stăpânul viii, ce va face lucrătorilor acelora?"

41. Zis-au Lui: „Pre cei răi rău îi va pierde și viia sa o va da altor lucrători, carii or da lui rod în vremile sale".

42. Zis-au lor Isus: „Nici odinioară ați citit în scripturi: *«Piatra care nu o au socotit ziditorii, aceasta || s-au făcut în capul unghiului. De la Domnul s-au făcut aceasta și este minunat în ochii noștri». 53r

*Psalm 117, 22. Fap. 4, 11. Râm. 9, 33. 1 Petru 2, 7.

Zac. 88.

Sfârşit dumc. şi a sfinţilor. Joi 10. Zac. 88.

43. Drept aceaea, zic voao, că să va lua de la voi împărăţiia lui Dumnezău şi să va da neamului celui ce va face rodurile lui.
44. Şi cel ce va cădea pre piatra aceasta sfărâma-să-va, iară pre carele va cădea zdrobi-l-va".
45. Şi, auzind căpeteniile preoţilor şi fariseii pildele Lui, au cunoscut că de ei zicea.
46. Şi, căotând a-L prinde, s-au temut de gloate, căci ca pre un proroc Îl avea.

Cap 22

Pilda de împăratul care au făcut nuntă fiiului său, în carea şezând cel fără haină de nuntă, să aruncă întru întunearecul cel mai din afară. Ispiteaşte-să Isus de farisei pentru dajdea împăratului şi de saduchei pentru înviiarea, a cărora neştiinţă vădeaşte, | dovedind înviiarea morţilor. Şi iarăşi să ispiteaşte de la ştiutoriul de leage despre porunca legii cea mare. Aşijdirea, întreabă pre farisei a cui Fiiu este Hristos.

53v

1. *Şi, răspunzând Isus, iară au zis lor în pilde, zicând:

*Luca 14, 16. Apoc. 19, 9.

Dumc. 14. Zac. 89. — Zac. 89.

2. „Aseamenea este împărăţiia ceriurilor omului împărat, care au făcut nuntă fiiului său.
3. Şi au trimis slugile sale să cheame chemaţii la nuntă şi nu vrea să vie.
4. Iară au trimis alte slugi, zicând: «Ziceţi chemaţilor: 'Iată, prânzul mieu l-am gătit, taurii miei şi pasările sânt giunghiate şi toate gata. Veniţi la nuntă!'».
5. Iară ei n-au vrut şi s-au dus altul la satul său, altul la neguţătoriia sa.
6. Iară ceiaalalţi au prins slugile lui şi, batjocorindu-i, i-au omorât.
7. Iară auzând împăratul, s-au mâniat şi, trimiţând ostele sale, au pierdut pre ucigaşii aceia şi cetatea lor o au aprins.
8. Atunci au zis slugilor sale: «Nunta, adecă e gata, iară cei chemaţi n-au fost || vreadnici.

54r

9. Meargeţi, dară, la ieşirile căilor, în oricarii veţi afla chemaţi-i la nuntă».
10. Şi, ieşind slugile lui la căi, au adunat pre toţi carii au aflat, buni şi răi, şi s-au umplut nunta de oaspeţi.
11. Şi au întrat împăratul să vază oaspeţii şi au văzut acolo un om neîmbrăcat cu haină de nuntă
12. Şi au zis lui: «Pretine, cum ai întrat aici neavând haină de nuntă?» Iară el au amuţit.
13. Atunci au zis împăratul slugitorilor: «Legat de mâni şi de picioare aruncaţi-l în întunearecul cel mai dinnafară. Acolo va fi plângere şi scârşnirea dinţilor.
14. Că mulţi sânt chemaţi, iară puţini aleşi»".

Sus 8, 19 şi 13, 18. Jos 25, 30.

Sfârşit dumc. Sâmb. 13 dumc. Zac. 90. — *Zac. 90*

15. *Atunci, ducându-să fariseii, sfat au făcut ca să-L prinză în cuvânt.
16. Şi au trimes la el pre ucenicii săi, cu ceia a lui Irod, zicând: „Învăţătoriule, ştim că adevărat eşti | şi calea lui Dumnezău cu adevăr înveţi şi nu e ţie grige de cineva, că nu caoţi faţa oamenilor.

*Marc. 12, 13. Luc. 20, 20.

54v

17. Spune, dară, noao ce Ţi să pare, cade-să a da dajdă chesariului au nu?"
18. Iară cunoscând Isus vicleniia lor, au zis: „Ce Mă ispitiţi, făţarnicilor?
19. Arătaţi-Mi banul dăjdii". Iară ei au adus Lui un denar.
20. Şi au zis lor Isus: „A cui este chipul acesta şi scrisoarea deasupra?"
21. Zis-au Lui: „A chesariului". Atunci au zis lor: *„Daţi, dară, ceale ce sânt ale chesariului chesariului şi ceale ce sânt ale lui Dumnezău lui Dumnezău".
22. Şi, auzând, s-au mirat şi, lăsându-L, s-au dus.

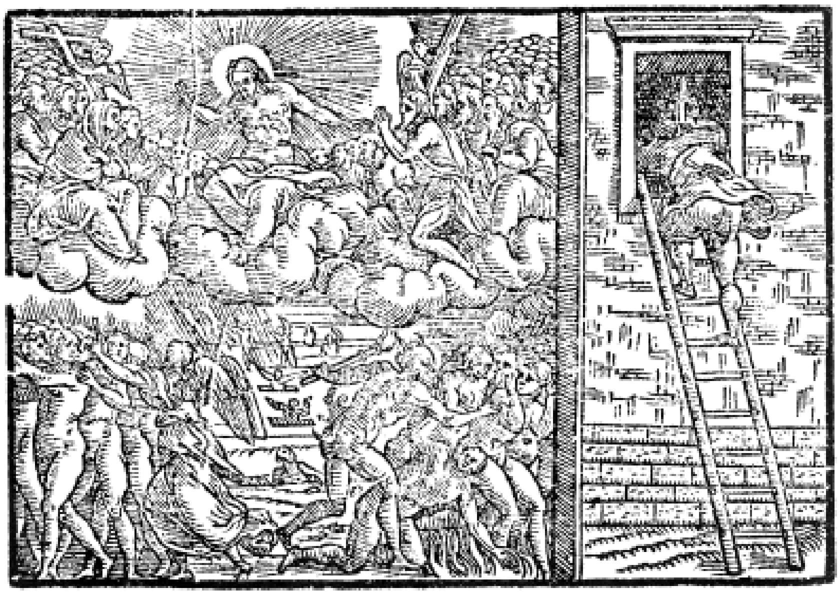
*Râm. 13, 7.

Sfârşit sâmb. Vineri 10 dumc. Zac. 91. — *Zac. 91.*

23. Într-acea zi s-au apropiat cătră El sadocheii, *carii zic a nu fi înviiare şi L-au întrebat,
24. Zicând: „Învăţătoriule, Moisi au zis: *«De va muri cineva neavând fiiu, să ia fratele lui muierea lui şi să deşteapte sămânţa fratelui său».
25. Deci era la noi şapte fraţi. Şi, cel dintâi luund muiare, au murit || şi, neavând sămânţă, au lăsat muiarea sa fraţine-său.
26. Aseamenea al doilea şi al triilea, până la al şaptelea.

*Fapte 23, 6. *2 Leage 25, 6. Marc. 12, 19. Luc. 20, 28.

55r

27. Iară mai pe urmă de toți și muierea au murit.
28. La înviiare, dară, a căruia din șapte va fi muierea? Că toți o au avut".
29. Și, răspunzând Isus, au zis lor: „Rătăciți neînțelegând scripturile, nici putearea lui Dumnezău.
30. Că la înviiare nici să vor însura, nici să vor mărita, ci vor fi ca îngerii lui Dumnezău în ceriu.
31. Iară de învierea morților n-ați cetit ce s-au zis de la Dumnezău, zicând voao:
*Ieșire 3, 6. 32. *«Eu sânt Dumnezăul lui Aavraam şi Dumnezăul lui Isaac şi Dumnezăul lui Iacov?» Nu e Dumnezăul morților, ci a viilor".
33. Și, auzând gloatele, să mira de învățătura Lui.

Sfârşit vineri.

34. Iară fariseii, auzind că au pus tăceare saducheilor, s-au adunat împreună.

Zac. 92. *Dumc. 15. Zac. 92.*

Marc. 2, 3.
Luca 10, 25. 35. Și L-au întrebat unul dintre știitorii legii, ispitindu-L: |
36. „Învățătoriule, ce poruncă este mare în leage?" 55v
*2 Leage. 6, 7. 37. Zis-au lui Isus: *„Iubeaşte pre Domnul, Dumnezăul tău, din toată inima ta şi cu tot sufletul tău şi cu toată mintea ta.
38. Aceasta e mai mare şi întâia poruncă.
*Preoț. 19, 18. 39. Iară a doao aseamenea aceştiia: *să iubeşti aproapele tău ca pre tine însuți.
Marc. 12, 31. 40. Întru aceaste doao porunci toată leagea razămă şi prorocii".
41. Și, adunându-să fariseii, i-au întrebat Isus,
42. Zicând: „Ce vi să pare de Hristos, a cui fiiu este?" Zis-au Lui: „A lui David".
*Luca 20, 41. 43. Zis-au lor: *„Cum, dară, David, cu Duhul, Îl chiamă Domn? Zicând:
*Psalm 109, 1. 44. *«Zis-au Domnul Domnului Mieu: 'Şezi de-a dreapta Mea până voi pune neprietinii Tăi aşternut picioarelor Tale'».
45. Deci, deacă David Îl chiamă Domn, cum este Fiiul lui?"
46. Și nime nu-I putea răspunde cuvânt; nici au îndrăznit cineva dintr-acea zi a-L mai întreba.

Sfârşit dumc.

Cap 23

De cărturarii şi fariseii ce şed pre cathedra lui Moisi porunceaşte Isus a asculta, iară faptele || lor a nu urma. Descoperind fățăriia lor şi trufiia, iară pre ucenici, împrotivă, învățându-i smereniia. După aceaea, multe amar le amănânță pentru fățărniciia lor şi pentru alte 56r

strâmbătăţi, vestindu-i că vor umplea măsura părinţilor lor întru isgonirile drepţilor şi că Ierusalimul să va pustii.

Sâmb. 14. Zac. 93. — *Zac. 93.*

1. Atunci Isus au grăit cătră gloate şi cătră ucenicii săi,
2. Zicând: „Pre cathedra lui Moisi au şezut *cărturarii şi fariseii. — *2 Ezdrea 8, 4.
3. Deci toate, oricare vor zice voao, o ţineţi şi faceţi. Iară după lucrurile lor să nu faceţi, că zic şi nu fac.
4. *Că leagă povară greale şi cu neputinţă a le purta şi le pun spre umerile oamenilor, iară cu deagetul său nu vreau a le clăti. — *Luc. 11, 26. Fapte 15, 10.
5. Iară toate lucrurile sale le fac ca să să vază de la oameni *că lărgesc fruntările sale şi măresc tiviturile. — *2 Leage. 6, 8 şi 12, 7. Num. 15, 38.
6. *Şi iubesc şederile dintâi în uspeaţe şi scaunile ceale dintâi în sinagoguri | — *Marc. 12, 39. Luca 11, 43 20, 46.
56v 7. Şi închinăciuni în târg şi a să chema de la oameni ravi.
8. *Iară voi să nu vă chemaţi ravi, că unul este Învăţătoriul vostru, iară voi toţi fraţi sânteţi. — *Iacov 3, 1.
9. *Şi părinte să nu chemaţi voao pre pământ, că unul e Părintele vostru, Cel din ceruri. — *Malah. 1, 6.
10. Nici să vă chemaţi învăţătoriu, că Învăţătoriu vostru unul este, Hristos.
11. Cel ce e mai mare între voi va fi voao slugitoriu.
12. *Iară cel ce să va înălţa smeri-să-va, şi cel ce să va smeri înălţa-să-va. — *Luca 14, 11 şi 18, 14.

Sfârşit sâmb. Luni 11. Zac. 94. — *Zac. 94.*

13. Iară amar voao, cărturarilor şi farisei făţarnici, *că închideţi împărăţiia ceriurilor înnaintea oamenilor; că voi nu întraţi, nici pre cei ce vor să între îi lăsaţi a întra. — *Marc. 12, 40. Luca 20, 47.
14. Amar voao, cărturarilor şi farisei făţarnici, că mâncaţi casele văduvelor, rugăciuni lungi rugându-vă. Pentru aceasta mai mare giudecată veţi lua.
15. Amar voao, cărturarilor şi farisei făţarnici, că încungiuraţi marea şi uscatul, să faceţi din păgâni un jidov. Şi, deacă să face, îl faceţi fiiul gehenii || mai îndoit decât voi. (57r)
16. Amar voao, povăţuitori orbi, carii ziceţi: «Oricine va giura pe bésearecă nimic este, iară cine va giura pre aurul bisearecii deatoriu este».
17. Nebuni şi orbi! Că ce e mai mare, aurul au beseareca carea sfinţeaşte aurul?
18. Şi oricine va giura pre oltariu nimica este, iară oricine va giura pre darul ce este pre el deatoriu este.
19. Orbilor! Că ce e mai mare, darul au oltariul care sfinţeaşte darul?
20. Deci, cel ce gioară pre oltariu gioară pre el şi pre toate ceale ce sânt pre el.
21. Şi oricine va giura pre besearecă gioară pe ea şi pre Cel ce lăcuiaşte într-însa.
22. Şi cel ce să gioară pre ceriu gioară pre scaunul lui Dumnezău şi pre Cel ce şeade pre el.

Sfârşit luni. Marţi 11. Zac. 95. — *Zac. 95.*

23. *Amar voao, cărturarilor şi farisei făţarnici, că zăciuiţi izma şi mărariul şi cuminul şi aţi lăsat ceale mai greale ale legii, judecata şi mila şi credinţa. Aceaste au trăbuit a le face şi cealea a nu le lăsa. | — *Luca 11, 32.
57v 24. Povăţuitori orbi, ce strecuraţi ţânţariul, iară cămila o înghiţiţi.
25. Amar voao, cărturarilor şi farisei făţarnici, că curăţiţi cel din afara păharului şi a blidului, iară dinlontru sânteţi plini de răpire şi de necurăţie.
26. Farisee oarbe, curăţeşte întâi cel dinlontrul păharului şi a blidului, ca să fie celor din afară curat.
27. Amar voao, cărturarilor şi farisei făţarnici, că sânteţi aseaminea mormintelor înnălbite, carele din afară să arată oamenilor frumoase, iară dinlontru sânt pline de oasele morţilor şi de toată spurcăciunea.
28. Aşa şi voi, din afară adecă vă arătaţi oamenilor drepţi, iară dinlontru sânteţi plini de făţărnicie şi de strâmbătate.

Sfârşit marţi. Mier. 11. Zac. 96. — *Zac. 96.*

29. Amar, voao, cărturarilor şi farisei făţarnici, carii zidiţi mormânturile prorocilor şi împodobiţi mormintele drepţilor.

30. Şi ziceţi: «De am fi fost în zilele părinţilor noştri, n-am fi soţii lor în sângele prorocilor».

31. Şi aşa înşivă vă mărturisiţi că sânteţi fiii acelor ce au omorât prorocii.

32. Şi voi umpleţi măsura părinţilor voştri. ||

*Sus 3, 7. 33. *Şierpi, pui de năpârce, cum veţi scăpa de judecata gheenii? 58r

34. Pentru aceea, iată, Eu tremiţ cătră voi proroci şi înţelepţi şi cărturari şi dintr-înşii veţi omorî şi veţi răstigni şi dintr-înşii veţi bate prin sinagogurile voastre şi veţi goni din cetate în cetate,

*Fac. 4, 4. Ovr. 11, 4. **2 Par, 24, 22. 35. Ca să vie preste voi tot sângele drept, ce s-au vărsat pre pământ *de la sângele lui Avel dreptului până la sângele lui **Zaharie, fiiului Varahie, pre carele l-aţi ucis între bisearecă şi între oltariu.

Luc. 16, 34. 36. Amin zic voao, veni-vor toate aceste preste neamul acesta.

37. Ierusalime, Ierusalime, carea ucizi prorocii şi omori cu pietri pre cei tremişi cătră tine, de câte ori am vrut a aduna fiii tăi, precum găina adună puii săi supt arepi şi n-ai vrut!

38. Iată, să va lăsa voao casa voastră pustie!

39. Că zic voao, nu Mă veţi vedea de acum până când veţi zice: «Bine e cuvântat Cel ce vine în numele Domnului!»"

Sfârşit mierc. |

Cap 24 58v

Vesteaşte răsipirea besearicii şi-i îndeamnă să să ferească de viitorii înşelători, vestind viitoarele războaie şi izgoniri. Scula-să-vor hristoşi mincinoşi şi proroci mincinoşi. De venirea Fiiului Omenesc, făcându-să mainte seamne în soare, în lună şi în steale. Tuturor necunoscută a fi zioa judecăţii, zice Hristos. Şi de cea credincioasă şi de cea rea slugă, pentru care învaţă pururea a priveghea.

Zac. 97. *Sâmbătă 5. Zac. 97.*

1. Şi, ieşind Isus din besearică, să ducea şi s-au apropiat ucenicii, să-I areate zidirea besearicii.

*Marc. 13, 1. Luca 21, 5. Luca 19, 44. 2. Iară el răspunzind, au zis lor: „Vedeţi aceaste toate? Amin zic voao, *nu să va lăsa piatră pre piatră, carea să nu să strice".

Zac. 98. *Luni Mare la leturghie. Zac. 98.*

3. Iară şezând El pre Muntele Maslinilor, s-au apropiat cătră El ucenicii în taină, zicând: „Spune noao când or fi aceastea şi ce sămnul venirii Tale şi a sfârşitului veacului?"

4. Şi, răspunzind Isus, au zis lor: *„Vedeţ să nu vă înşele cineva. *Efes. 5, 6.
5. Că mulţi vor veni în numele Mieu, zicând: «Eu sânt Hristos» şi pre mulţi vor înşela. Colos 2, 18.
59r 6. Că veţi auzi războaie şi veşti de || oşti. Vedeţi să nu vă turburaţi, că trăbuie să fie aceastea, ci încă nu e sfârşitul.
7. Că să va scula limbă asupra limbii şi împărăţie asupra împărăţiii şi vor fi ciume şi foamete şi cutremuri de pământ prin locuri.
8. Iară aceastea toate sânt începăturile durerilor.
9. *Atunci vă vor da spre necaz şi vă vor ucide şi veţi fi urâţi tuturor limbilor pentru numele Mieu. *Sus 10, 7. Luc. 21, 2.
10. Şi atunci să vor zminti mulţi şi unul pre altul să vor vinde şi să vor urî unul pre altul. Ioan 15, 20 şi 16, 2.
11. Şi mulţi proroci mincinoşi să vor scula şi vor înşela pre mulţi.
12. Şi pentru că s-au sporit strâmbătatea, să va răci dragostea multora.

Joi 11. Zaceal 99. *Zac. 99.*

13. Iară cel ce va răbda până în sfârşit, acela să va mântui.

Sfârşit sâmbătă.

14. Şi să va propovedui această evangheliia împărăţiii în toată lumea, întru mărturie, tuturor limbilor. Şi atunci va veni săvârşirea.
15. *Deci, când veţi vedea urâciunea pustiirii, carea s-au zis de Daniil prorocul, stând în locul cel sfânt, cel ce ceteaşte înţeleagă, | *Marc. 13, 14. Luca 21, 10.
59v 16. Atunci cel din Iudeea fugă la munţi, Daniil 9, 27.
17. Şi cel din pod să nu să pogoară a lua ceva din casa sa,
18. Şi cel din câmp să nu să întoarcă a-ş lua îmbrăcămintea sa.
19. Iară amar povarnicelor şi celor ce vor apleca în zilele acealea.
20. Iară vă rugaţi să nu fie fuga voastră iarna *sau sâmbăta. *Fap. 1, 12.
21. Că va fi atunci năcaz mare, care n-au fost din ceputul lumii până acum, nici va fi.
22. Şi, de nu s-ar fi scurtat zilele acealea, nu s-ar mântui tot trupul, ci pentru cei aleşi să vor scurta zilele acealea.
23. *Atunci, de vă va zice cineva: «Iată, aici e Hristos au colea», să nu creadeţi. *Marc. 13, 21.
24. Că să vor scula hristoşi mincinoşi şi proroci mincinoşi şi vor da seamne mari şi minuni, aşea cât să să ducă în greşală (de ar fi cu putinţă) şi cei aleşi. Luca 17, 23.
25. Iată, mai nainte am spus voao.
26. Deci, de vor zice voao: «Iată, în pustie iaste», să nu ieşiţi, «Iată, în cămări», să nu creadeţi.

Vin. 11. Zac. 100. *Zac. 100.*

27. Că, precum fulgerul iase de la răsărit şi să arată până la apus, aşea va fi şi venirea Fiiului Omenesc.
60r 28. *Oriunde va fi trupul, acolo să vor aduna || şi vulturii. *Luc. 17, 37.
29. *Iară numaidecât după năcazul zilelor acelora, soarele să va întuneca şi luna nu va da lumina sa şi stealele vor cădea din ceriu şi puterile ceriului să vor clăti. *Isaie 13, 10. Ezechil. 32, 7.
30. Şi atunci să va arăta sămnul Fiiului Omenesc în ceriu şi atunci vor plânge toate neamurile pământului. *Şi vor vedea pre Fiiul Omenesc venind în norii ceriului cu puteare multă şi cu mărime. Ioil 2, 10 şi 3, 15. Marcu 13, 24. *Luca 21, 25.
31. *Şi va tremite îngerul Său cu trâmbiţe şi cu glas mare. Şi vor aduna aleşii Lui de la patru vânturi, de la înălţimile ceriurilor până la marjinile lor. Apoc. 1, 7. *1 Corinth. 15, 42.
32. Iară din smochin învăţaţi pildă. Când va fi mlădiţa lui tinără şi frunzele ivite, ştiţi că aproape iaste vara. 1 Thesal. 4, 15.
33. Aşea şi voi, când veţi vedea aceastea toate, să ştiţi că aproape iaste de uşi.

Sâmbătă 12. Zac. 101. *Zac. 101.*

34. Amin zic voao că nu va treace neamul acesta până când vor fi aceastea toate.
35. *Ceriul şi pământul vor treace, iară cuvintele Meale nu vor treace. *Marc. 13, 31.

Sfârşit luni. Luni Mare. Marţi Mare la leturghie. Zaceal 102. *Zac. 102.*

36. Iară de zioa aceaea şi ceasul nime nu ştie, nici îngerii ceriurilor, fără sângur Tatăl. |

*Facer. 7, 7. Luca 17, 16.

37. *Iară precum în zilele lui Noe, aşea va fi şi venirea Fiiului Omenesc. 60v

38. Că, precum era în zilele mai nainte de potop, mâncând şi bând, însurându-să şi măritându-să, până la zioa aceaea în carea au întrat Noe în corabie.

39. Şi n-au cunoscut până când au venit potopul şi au luat pre toţi. Aşea va fi şi venirea Fiiului Omenesc.

40. Atunci, doi vor fi în câmp, unul să va lua şi altul să va lăsa.

41. Doao măcinând la moară, una să va lua şi alta să va lăsa.

Zac. 103.

Sfârşit vineri. Septemvrie 30. Zac. 103.

42. Deci privegheaţi, că nu ştiţi în ce ceas Domnul vostru va veni.

*Marc. 13, 33. Luca 12, 39.

43. Iară aceaea să ştiţi *că, de ar şti stăpânul casii în care ceas va veni furul, ar preveghea adevărat şi n-ar lăsa să-i sape casa.

44. Drept aceaea, şi voi fiţi gata, că, în ceasul care nu ştiţi, Fiiul Omenesc va veni.

Sfârşit sâmbătă.

45. Cine ţi să pare iaste slugă credincioasă şi înţeleaptă, pre care l-au rânduit domnul său preste casnicii săi să le dea mâncare în vreame?

*Apoc. 16, 15.

46. *Fericită e sluga aceaea, pre carele, venind domnul lui, îl va afla făcând aşea. ||

47. Amin zic voao că preste toate averile sale îl va rândui. 61r

Sfârşit sfântului 1. Sâmb. 11 caută înapoi zac. 78 şi dmcă 11 caută înapoi zac. 77.

48. Iară, de va zice sluga cea rea în inima sa: «Pesti-va domnul mieu a veni»

49. Şi va începe a bate pre soţii săi şi va mânca şi va bea cu beţivii,

50. Veni-va domnul slujii aceluia, în zioa în carea nu nădăjduiaşte şi în ceasul care nu ştie

*Sus 13, 42. Jos 25, 30.

51. Şi-l va despărţi şi partea lui o va pune cu făţarnicii. *Acolo va fi plângere şi scârşnirea dinţilor.

Sfârşit vineri.

Cap 25

Pilde pune înainte de zeace fecioare şi de tălanţii slujitorilor împărţiţi, a cărora domn, de departe întorcându-să, fieştecăruia răsplăteaşte după vredniciia lor. Judecata cea mai de pre urmă o pune înaintea ochilor şi pricina răsplătirii celor buni şi a pedeapsii celor răi.

Zac. 104.

Sâmbătă 15 şi sept. 24. Zac. 104.

1. Atunci, aseaminea va fi împărăţiia ceriurilor a zeace fecioare, carele, luându-ş candelele sale, au ieşit spre întâmpinarea mirelui şi a mireasii. |

2. Iară cinci dintr-însăle era nebune şi cinci înţeleapte. 61v

3. Ci ceale cinci nebune, luund candelele, n-au luat untdelemn cu sine.

4. Iară ceale înţăleapte au luat untdelemn în vasele sale, cu candele.

5. Iară zăbovind mirele, au adormitat toate şi au dormit.

6. Iară la miazănoapte s-au făcut strigare: «Iată, mirele vine, ieşiţi întru întâmpinarea lui!»

7. Atunci s-au sculat toate fecioarele aceale şi au împodobit candilele sale.

8. Iară ceale nebune au zis celor înţăleapte: «Daţi-ne din untul-de-lemn al vostru, că candelele noastre să stâng».

9. Răspuns-au ceale înţăleapte, zicând: «Nu cumva să nu agiungă noao şi voao, mai bine vă duceţi la cei ce vând şi vă cumpăraţi».

10. Iară mergând să cumpere, au venit mirele şi ceale ce era gata au întrat cu el la nuntă şi s-au închis uşa.

11. Iară mai pre urmă au venit şi ceaalalte fecioare, zicând: «Doamne, doamne, deşchide noao».

12. Iară el răspunzând, au zis: «Amin zic voao, nu vă ştiu pre voi».

*1 Cor. 13, 33.

13. *Privighiaţi, dară, că nu ştiţi zioa, nice ceasul!

Sfârşit sâmb. Dumc. 17. Zac. 105. || *Zac. 105.*

62r 14. *Că precum omul departe mergând, au chemat slugile sale şi au dat lor averile sale. *Luca 19, 12.

15. Şi unuia au dat cinci talanţi, iară altuia doi, iară altuia unul, fieştecăruia după putearea sa şi s-au dus îndată.

16. Şi s-au dus cel ce luase cinci tălanţi şi au lucrat cu ei şi au dobândit alţi cinci.

17. Aşişdirea, şi cel ce luasă doi au dobândit alţi doi.

18. Iară cel ce luasă unul ducându-să, au săpat în pământ şi au ascuns banii domnului său.

19. Iară după multă vreame, au venit domnul slugilor acelora şi au pus samă cu ei.

20. Şi, apropiindu-să cel ce luasă cinci talanţi, au adus alţi cinci talanţi, zicând: «Doamne, cinci talanţi mi-ai dat, iată alţi cinci am mai căştigat».

21. Zis-au lui domnul lui: «Bine e, slugă bună şi credincioasă, că preste puţine ai fost credincios, preste multe te voi rândui, întră întru bucuriia domnului tău». |

62v 22. Şi s-au apropiiat şi cel ce luasă doi talanţi şi au zis: «Doamne, doi talanţi mi-ai dat, iată alţi doi am dobândit».

23. Zis-au lui domnul lui: «Bine e, slugă bună şi credincioasă, că preste puţine ai fost credincios, preste multe te voi rândui, întră întru bucuriia domnului tău».

24. Iară apropiindu-să şi cel ce luasă un talant, au zis: «Doamne, ştiu că om cumplit eşti, săceri unde n-ai sămânat şi aduni unde n-ai răsipit.

25. Şi, temându-mă, m-am dus şi am ascuns talantul tău în pământ. Iată, ai al tău».

26. Iară răspunzând domnul lui, au zis lui: «Slugă rea şi leaneşă, ştiiai că seacer unde nu samân şi adun unde n-am răsipit.

27. Trebuia, dară, să încredinţez banii miei neguţătorilor şi, venind eu, aş fi luat adevărat al mieu cu camătă.

28. Luaţi, dară, de la el talantul şi-l daţi celui ce are zeace talanţi.

29. *Că tot celui ce are să va da şi va prisosi, iară celui ce n-are şi ce i să pare că are să va lua de la el. || *Sus 13, 12. Marc. 4, 25.

63r 30. Şi pre sluga acea netreabnică îl aruncaţi într-un întunearecul cel mai din afară. Acolo va fi plângere şi scrâşnirea dinţilor». Luca 8, 18 şi 19, 26.

Sfârşit dumc. Dumc. lăsat carne. Zac. 106. *Zac. 106.*

31. Iară, când va veni Fiiul Omenesc întru mărimea Sa şi toţi îngerii Lui cu El, atunci va şedea pre scaunul mărimii Sale.

32. Şi să vor aduna înaintea Lui toate limbile şi-i va despărţi unul de altul precum desparte păstoriul oile din capre.

33. Şi va pune oile, adecă de-a dreapta Sa, iară caprele de-a stângă.

34. Atunci va zice Împăratul celor ce vor fi de-a dreapta Lui: «Veniţi, blagosloviţii Părintelui Mieu, de moşteniţi împărăţiia cea gătită voao de la zidirea lumii.

35. *Că am flmânzit şi Mi-aţi dat a mânca. Însătoşat-am şi Mi-aţi dat a bea. Străin eram şi M-aţi primit. *Isaie 38, 7. Ezechiel 58, 7, 16.

63v 36. Gol şi M-aţi acoperit. *Bolnav şi M-aţi cercetat. În temniţă şi | aţi venit la Mine». *Ecle. 7, 39.

37. Atunci vor răspunde Lui drepţii, zicând: «Doamne, când Te-am văzut flămând şi Te-am păscut? Însătoşind şi Ţ-am dat beutură?

38. Iară când Te-am văzut străin şi Te-am cuprins? Au gol şi Te-am acoperit?

39. Au când Te-am văzut bolnav au în temniţă şi am venit la Tine?»

40. Şi, răspunzând Împăratul, va zice lor: «Amin zic voao, până când aţi făcut unuia dintr-aceşti fraţi ai Miei mai mici, Mie aţi făcut».

41. Atunci va zice şi celor de-a stânga: *«Duceţi-vă de la Mine, blăstămaţilor, în focul de veaci, care e gătit diavolului şi îngerilor lui. *Psalm 6, 9. Sus 7, 23.

42. Că am flămânzit şi nu Mi-aţi dat a mânca. Însătoşat-am şi nu Mi-aţi dat beutură. Luca 13, 17.

43. Oaspăţ eram şi nu M-aţi cuprins. Gol şi nu m-aţi îmbrăcat. Bolnav şi în temniţă şi nu M-aţi cercetat».

44. Atunci vor răspunde Lui şi ei, zicând: «Doamne, când Te-am văzut flămând au

64r însătoşat, au străin, au gol, au bolnav, au în temniţă şi || n-am slujit Ţie?»

45. Atunci va răspunde lor, zicând: «Amin zic voao, până când n-aţi făcut unuia din ceştii mai mici, nici Mie aţi făcut». *Daniil 12, 2.

46. *Şi să vor duce aceştia în munca de veaci, iară drepţii în viaţa de veaci". Ioan 5, 29.

Sfârşit dumc. lăsat carne.

Cap 26

Să sfătuiesc căpeteniile popilor a ucide pre Isus. Carele cu ungere scumpă de la muiare să varsă, murmurând ucenicii. Să vinde de Iuda, de a căruia vindere ucenicilor la cină grăiaşte, în carea, pânea în trupul Său şi vinul în sânge prefăcând, ucenicilor le dă. Le spune că toţi să vor sminti şi Petru de trei ori Îl va tăgădui. Şi după a triia rugăciune Să prinde de jidovi. A cărora unuia Petru taie ureachia. Fugând ucenicii înaintea Caiafii, de | marturi mincinoşi Să păreaşte şi, vinovat de moarte giudecându-Să, Să scuipe şi Să bate şi de trei ori de Petru Să tăgăduiaşte. 64v

Zac. 107. *Joi Mare la liturghie. Zac. 107.*

1. Şi au fost dacă au săvârşit Isus cuvintele aceaste toate, au zis ucenicilor Săi:
2. *„Ştiţi că după doao zile Paştile vor fi şi Fiiul Omenesc Să va da să Să răstignească”.

*Luca 14, 70. Luca 22, 1.

Sfârşit Marţi Mare.

3. Atunci s-au adunat căpeteniile popilor şi bătrânii norodului în curtea mai-marelui popilor, care să zice Caiafa.
4. Şi sfat au făcut ca să prinză pre Isus cu vicleşug şi să-L ucigă.
5. Iară zicea: „Nu în zi de praznic, ca nu doară gâlceavă să fie în norod”.

Zac. 108. *Mierc. Mare. Zac. 108.*

6. Iară fiind Isus în Vethania, în casa lui Simon leprosul,
7. S-au apropiat cătră El o muiare având un alavastru cu unsoare de mare preţ *şi l-au || vărsat pre capul Lui, şezând la masă. 65r
8. Iară văzând ucenicii, au tângit, zicând: „Pentru ce pearderea aceasta?
9. Că au putut acesta a să vinde cu mult preţ şi a să da săracilor”.
10. Iară ştiind Isus, au zis lor: „Ce supăraţi pre această muiare? Că lucru bun au făcut cu Mine.
11. Că săracii pururea aveţi cu voi, iară pre Mine nu Mă aveţi pururea.
12. Că vărsând aceasta unsoarea aceasta pre trupul Mieu, spre îngroparea Mea au făcut.
13. Amin zic voao, oriunde să va propoveduii Evanghelia aceasta, în toată lumea zice-să-va şi ce au făcut aceasta spre pomenirea ei”.
14. *Atunci s-au dus unul din cei doisprăzeace, care să zicea Iuda Iscarioteanul, la căpeteniile popilor,

*Marc. 14, 20. Ioan 11, 2 şi 12, 3.

*Marc. 14, 5. Luca 22, 4.

15. Și au zis lor: „Ce vreați să-mi dați și eu L-oi da voao?” Iară ei au rânduit lui treizăci de arginți.
16. Și de atunci căota prilej să-L dea.

Sfârşit Mierc. Mare.

65v 17. *Iară în zioa dintâi a azemilor, | s-au apropiat ucenicii câtră Isus, zicând: „Unde vreai să gătim Ție a mânca Paștile?” *Marc. 14, 2. Luca 22, 7.
18. Iară Isus au zis: „Meargeți în cetate, la oarecarele și ziceți lui: «Învățătoriul zice: 'Vreamea Mea aproape este, la tine fac Paștile cu ucenicii Miei'»”.
19. Și au făcut ucenicii precum le-au rânduit Isus și au gătit Paștele.
20. *Iară fiind sară, ședea cu doisprăzeace ucenicii Săi. *Marc. 14, 17.
21. Și, mâncând ei, au zis: „Amin zic voao, că unul dintre voi Mă va vinde”. Luca 22, 14.
22. Și, întristându-să foarte, au început fieștecarii a zice: „Au doară, eu sânt, Doamne?” Ioan 13, 21.
23. Iară El răspunzând, au zis: „Cel ce întinge cu Mine mâna în blid, acesta Mă va vinde.
24. Fiiul, adecă, Omenesc mearge, *precum este scris de El, iară amar omului aceluia prin carele Fiiul Omenesc Să va vinde. Bine era lui de nu s-ar fi născut omul acela”. *Psalm 40, 10.
66r 25. Și, răspunzând Iuda, cel ce L-au vândut, au zis: „Au doară, eu sânt, ravi?” || Zis-au lui: „Tu ai zis”.
26. *Iară cinând ei, au luat Isus pâne și au blagoslovit și au frânt și au dat ucenicilor Săi și au zis: „Luați și mâncați, acesta este Trupul Mieu”. *1 Corith. 11, 24.
27. Și, luund păharul, au mulțămit și au dat lor, zicând: „Beați dintru acesta toți,
28. Că acesta este Sângele Mieu, al legii cei noao, carele pentru mulți să va vărsa, spre iertarea păcatelor.
29. Iară zic voao: nu voi bea de acum dintr-acest rod al viției, până la zioa aceaea când l-oi bea cu voi, nou, întru împărățiia Tatălui Mieu”.
30. Și, dacă au zis cântarea, au ieșit în Muntele Maslinilor.
31. Atunci au zis lor Isus: *„Toți voi vă veți sminti în Mine, într-această noapte, că scris este: **«Bate-voi păstoriul și să vor răsipi oile turmei». *Marc. 14, 20. Ioan 16, 30.
66v 32. Iară, după ce voi înviia, *voi mearge | mai înainte de voi în Galileea”. **Zahar 13, 7.
33. Și, răspunzând Petru, au zis Lui: „De să vor și sminti toți în Tine, eu niceodată nu mă voi sminti”. *Marc. 14, 20 și 16, 7.
34. Zis-au lui Isus: *„Amin zic ție, că într-această noapte, mai înainte de ce va cânta cocoșul, de trei ori Mă vei tăgădui”. *Marc. 14, 30. Ioan 13, 38.
35. Zis-au Lui Petru: *„De-mi va căota a și muri cu Tine, nu Te voi tăgădui”. Așișdirea și toți ucenicii au zis. *Marc. 14, 31. Luca 22, 33.
36. Atunci au venit Isus cu ei în locul ce să zice Ghethsimani și au zis ucenicilor Săi: „Ședeți aici până voi mearge acolo și să Mă rog”.
37. Și, luund pre Petru și pre doi fii a lui Zevedei, au început a Să întrista și a Să mâhni.
38. Atunci au zis lor: „Trist e sufletul Mieu până la moarte. Rămâneți aici și privighiați cu Mine”.
39. Și, mergând puținel, au căzut pre fața Sa, rugându-Să și zicând: „Tatăl Mieu, de e putință, treacă de la Mine păharul acesta, însă nu precum Eu vreau, ci precum Tu”. ||
67r 40. Și au venit la ucenicii Săi și i-au aflat dormind și au zis lui Petru: „Așa, n-ați putut un ceas a privighea cu Mine?
41. Privighiați și vă rugați, să nu întrați în ispită, sufletul adecă gata este, iară trupul neputincios”.
42. Iarăși a doa oară S-au dus și S-au rugat, zicând: „Tatăl Mieu, de nu poate treace păharul acesta fără să-l beau, fie voia Ta”.
43. Și iară au venit și i-au aflat dormind, că era ochii lor îngreoiați.
44. Și, lăsându-i, iară S-au dus și S-au rugat a triia oară, același cuvânt zicând.
45. Atunci au venit către ucenicii Săi și au zis lor: „Dormiți acum și vă odihniți. Iată, s-au apropiat ceasul și Fiiul Omenesc Să va da în mânile păcătoșilor.
46. Sculați, să meargem. Iată, s-au apropiat cel ce Mă va vinde”.
47. *Încă El grăind, iată, Iuda, unul din cei doisprăzeace, au venit și cu el gloată multă, cu | sabii și cu fuști, trimiși de la căpeteniile preoților și de la bătrânii norodului. *Marc. 14, 8. Luca 22, 46.
67v
48. Iară cel ce L-au vândut au dat lor sămn, zicând: „Pre care voi săruta, Acela este, prindeți-L”. Ioan 18, 3.
49. Și, numaidecât apropiindu-să câtră Isus, au zis: „Bucură-Te, ravi”. Și L-au sărutat.

50. Şi au zis lui Isus: „Prietine, la ce ai venit?” Atunci s-au apropiat şi au pus mânile pre Isus şi L-au prins.

51. Şi, iată, unul din cei ce era cu Isus, întinzând mâna, au scos sabia sa şi, lovind sluga arhiereului, au tăiat ureachia lui.

*Facere 9, 6. Apoc. 13, 10.

52. Atunci au zis lui Isus: „Întoarce sabia ta în locul său, *că toţi carii vor lua sabia de sabie vor peri.

53. Au pare-ţi-să că nu poci ruga pre Tatăl Mieu şi-Mi va da acum mai mult de doaosprăzeace întunearece de îngeri?

*Isaie 35, 10.

54. *„Cum, dară, să vor umplea scripturile, că aşa trebuie să fie?”

*Tânguire 4, 20. Marc. 14, 50. Luca 22, 54. Ioan 18, 24.

55. Într-acel ceas au zis Isus gloatelor: „Ca la un tâlhar aţi ieşit cu sabii şi cu fuşti a Mă prinde. În toate zilele la voi şedeam, învăţând în beseareсă, şi nu M-aţi prins.

56. Iară aceasta toată s-au făcut *ca să să plinească scripturile prorocilor”. || Atunci ucenicii toţi, **lăsându-L, au fugit. 68r

Zac. 109.

A 3 S. Stras. Zac. 109.

57. Iară ei prinzând pre Isus, L-au dus la Caiafa arhiereul, unde cărturarii şi bătrânii să adunasă.

58. Iară Petru urma după El de departe până la curtea arhiereului şi, întrând înlăuntru, şedea cu slugitorii să vadă sfârşitul.

59. Iară căpeteniile popilor şi tot soborul căota mărturie mincinoasă împrotiva lui Isus să-L dea morţii.

60. Şi n-au aflat mulţi martori mincinoşi apropiindu-să. Iară mai pre urmă au venit doi martori mincinoşi

*Ioan 2, 12.

61. Şi au zis: „Acesta au zis: *«Poci răsipi biseareca lui Dumnezău şi după trei zile iarăşi a o zidi»”.

62. Şi, sculându-să arhiereul, au zis Lui: „Nimică nu răspunzi la ceale ce mărturisesc aceştia împrotiva Ta?”

63. Iară Isus tăcea. Şi arhiereul au zis Lui: „Jurî-Te pre Dumnezău cel viu, să ne spui de eşti Tu Hristos, Fiiul lui Dumnezău!”

*Sus 16, 22. Râm 14, 10. 1 Thessal 4, 5.

64. Zis-au lui Isus: „Tu ai zis. Însă zic voao: *«De acum veţi vedea pre Fiiul Omenesc şezând de-a dreapta | puterii lui Dumnezău şi venind în norii ceriului»”. 68v

65. Atunci arhiereul ş-au rupt veşmintele, zicând: „Blăstămat-au. Ce încă ne trebuiesc mărturii? Iată, acum aţi auzit blăstămul.

66. Ce vi să pare?” Iară ei răspunzând, au zis: „Vinovat este morţii”.

*Isaie 50, 6. Marc. 14, 65.

67. *Atunci au scuipat în faţa Lui şi L-au tăiat cu pumni, iară alţii i-au dat pălmi preste obraz,

68. Zicând: „Proroceaşte noao, Hristoase, cine e cel ce Te-au lovit?”

69. *Iară Petru şedea afară, în curte. Şi s-au apropiat de el o slujnică, zicând: „Şi tu cu Isus Galileanul erai". *Luca 22, 55. Ioan 18, 17.

70. Iară el au tăgăduit înaintea tuturor, zicând: „Nu ştiu ce zici".

71. Şi, ieşind el prin poartă, l-au văzut altă slujnică şi au zis celor ce era acolea: „Şi acesta era cu Isus Nazarineanul".

72. Şi iară au tăgăduit cu giurământ că n-au cunoscut omul.

73. Şi după puţin s-au apropiat cei ce sta şi au zis lui Petru: „Adevărat, şi tu dintre ceia eşti, că || şi graiul tău te vădeaşte". 69r

74. Atunci au început a să blăstăma şi a să giura, că nu cunoscusă omul. Şi numaidecât cocoşul au cântat.

75. Şi ş-au adus aminte Petru de cuvântul lui Isus, ce zisease: „Mai înainte de ce va cânta cocoşul, de trei ori Mă vei tăgădui". Şi, ieşind afară, au plâns cu amar.

Sfârşit a treia de la Straste.

Cap 27

Iuda, întorcând arginţii, s-au spânzurat. Isus, înaintea lui Pilat, pârât fiind, nu răspunde. Iară muierea lui Pilat îi zice a fi drept. Însă să aleage Varava. Pilat spălându-şi mânile, pre Isus bătându-L, Îl dă să Să răstignească. Carele de ostaşi batjocorindu-Să, Să duce la răstignire şi cu fierea adăpându-Să între tâlhari Să răstigneaşte, împărţându-să vejmintele Lui, şi multe de la mulţi I să aruncă blăstămuri. Răsare întunearec. Şi, strâgând Isus „Eli", cu oţăt adăpându-Să, cu strigare Îşi dă sufletul şi seamne să fac. Trupul Lui Isus de Iosif îngropat să păzeaşte de ostaşi.

Vineri Mare la 1 ceas. | Zac. 110. | Zac. 110.

69v 1. Iară dimineaţă făcându-să, sfat au făcut toate căpeteniile popilor şi bătrânii norodului împrotiva lui Isus, să-L dea spre moarte.

2. *Şi legat L-au dus şi L-au dat lui Pilat din Pont deregătoriului. *Marc 15, 1. Luca 23, 1. 1 Ioan 18, 28.

Sfârşit Joi Mare 1. 5 Straste. Zac. 111. Zac. 111.

3. Atunci văzând Iuda, cel ce L-au vândut, că s-au osândit, căindu-să, au întors cei treizăci de arginţi căpeteniilor popilor şi bătrânilor,

4. Zicând: „Păcătuit-am, vânzând sânge nevinovat". Iară ei au zis: „Ce e noao? Tu vei vedea".

5. Şi, aruncând arginţii în besearecă, s-au depărtat. *Şi, ducându-să, cu laţul s-au spânzurat. *Fapte 1, 18.

6. Iară mai-marii popilor luund arginţii, au zis: „Nu să cade a-i arunca în corvan, că preţul sângelui este".

7. Iară sfat făcând, au cumpărat cu ei Ţarina Olariului, spre îngroparea străinilor.

8. *Pentru aceasta s-au chemat ţarina aceaea, Acheldama, adecă Ţarina Sângelui, până în zioa de astăzi. *Fap. 1, 19.

9. Atunci s-au plinit ce s-au zis prin Ieremie prorocul, ce zice: *„Şi au luat treizăci de arginţi, preţul celui preţuit, care l-au preţuit de la fiii lui Israil *Zah. 11, 12.

10. Şi i-au dat pre Ţarina Olariului, precum au rânduit mie Domnul".

11. Iară Isus au stătut înaintea dregătoriului *şi L-au întrebat dregătoriul, zicând: „Tu eşti împăratul jidovilor?" Zis-au lui Isus: „Tu zici". *Marc. 15, 2. Luca 23, 3. Ioan 18, 33.

12. Şi, pârât fiind de mai-marii popilor şi de bătrâni, nimic au răspuns.

13. Atunci au zis Lui Pilat: „Nu auzi câte mărturii spun împrotiva Ta?" ||

70r 14. Şi n-au răspuns lui la nice un cuvânt, aşa cât să mira dregătoriul foarte.

15. Iară pe zi de praznic, avea obiceaiul dregătoriul a slobozi norodului un rob, pre care vrea.

16. Şi avea atunci un rob vestit, care să zicea Varavva.

17. Deci adunându-să ei, au zis Pilat: „Pre care voiţi să vă sloboz? Pre Varavva au pre Isus, ce să zice Hristos?"

18. Că ştiia că prin pizmă L-au dat.

19. Iară şezând el la giudecată, au trimis la el muierea lui, zicând: „Nimic ţie şi dreptului acestuia, că multe am păţit astăzi prin vedenie pentru El".

*Marc. 15, 11. Luca 23, 18. Ioan 18, 40. Fapt. 3, 14.

20. *Iară căpeteniile preoților și bătrânii au îndemnat noroadele să ceară pre Varavva, iară pre Isus să-L piarză.
21. Și, răspunzând dregătoriul, au zis lor: „Pre care voiți din doi să vă sloboz?" Iară ei au zis: „Pre Varavva".
22. Zis-au lor Pilat: „Ce, dară, voi face lui Isus, Ce să zice Hristos?"
23. Zis-au toți: „Să să răstignească!" Zis-au lor dregătoriul: „Dară ce rău au făcut?" Iară ei mai tare striga, zicând: „Să s ă răstignească!"
24. Iară văzând Pilat că nimica nu folosește, ci mai mare gâlceavă să face, luund apă, și-au spălat mânile înaintea norodului, zicând: „Nevinovat sânt eu de sângele dreptului acestuia. Voi veți vedea!"
25. Și, răspunzând tot norodul, au zis: „Sângele lui spre noi și spre fiii noștri!" |
26. Atunci au slobozit lor pre Varavva, iară pre Isus, bătându-L, L-au dat lor să Să răstignească. 70v

Zac. 112. *Iulie 31. Zac. 112.*

*Marc. 15, 16. Psalm. 21, 17. *Ioan 19, 2.

27. Atunci, ostașii dregătoriului luund pre Isus în divan,* au adunat la El toată mulțimea.
28. Și, desbrăcându-L, cu haină roșie L-au îmbrăcat.
29. *Și, împletind cunună de spini, au pus pre capul Lui și trestie în dreapta Lui și, îngenunchind înaintea Lui, Îl batjocorea, zicând: „Bucură-te, împăratul jidovilor!"
30. Și, scuipind pre El, au luat trestia și bătea capul Lui.
31. Și, după ce L-au batjocorit, L-au dezbrăcat de haină și L-au îmbrăcat cu vejmintele Lui și L-au dus, să-L răstignească.

*Marc. 15, 21. Luca 23, 26.

32. *Iară ieșind, au aflat un om chireneu, pe nume Simon. Pre acesta l-au silit să ia crucea Lui.

Zac. 113. *Sfârșit a 5 Straste și a Crucii. Evan. 7 Straste. Zac. 113.*

*Marc. 15, 22. Luca 23, 33. Ioan 19, 17. *Marc. 15, 24. Luca 23, 34. Ioan 19, 23. **Psalm 21, 19.

33. *Și au venit la locul ce să zice Golgotha, care este Locul Căpățînilor.
34. Și I-au dat să bea cu fiiare mestecat și, dacă au gustat, n-au vrut să bea.
35. Iară, după ce L-au răstignit, *au împărțit vejmintele Lui, soarte aruncând, ca să să plinească ce s-au zis prin prorocul, ce zice**„Împărțit-au loruși veșmintele Meale și preste haina Mea au aruncat soarte".
36. Și, șezând, Îl păzea.
37. Și au pus deasupra capului Lui pricina Lui scrisă: „Acesta este Isus, împăratul jidovilor". ||
38. Atunci s-au răstignit cu El doi tâlhari, unul de-a dreapta și unul de-a stânga. 71r
39. Iară cei ce trecea Îl blăstăma, clătind cu capetele sale

*Ioan 2, 19.

40. Și zicând: *„Ua, cel ce strici beseareca lui Dumnezău și în trei zile o zidești, mântuiaște-te pre tine însuți! De ești Fiiul lui Dumnezău, pogori de pre cruce!"

41. Aşişdirea şi mai-marii popilor batjocorindu-L, cu cărturarii şi cu bătrânii, zicea:

42. „Pre alţii i-au mântuit, pre sine însuşi nu să poate mântui? *De este împăratul lui Israil, pogoară-să acum de pre cruce şi creadem lui. *Înţelep. 2, 18.

43. *Nădăjduit-au în Dumnezău, izbăvească-l acum de vrea, că au zis că «Fiiul lui Dumnezău sânt!»” *Psalm 21, 9.

44. Iară aceasta şi tâlharii care era răstigniţi cu El împuta Lui.

45. Iară de la al şasălea ceas, întunearec s-au făcut preste tot pământul până la al noaolea ceas.

46. Şi la al noaolea ceas au strigat Isus cu glas mare, zicând: *„Eli, Eli, lamma savathani?” adecă „Dumnezăul Mieu, Dumnezăul Mieu, pentru ce M-ai lăsat?” *Psalm 21, 2.

47. Iară unii ce sta acolea şi auziia zicea: „Pre Ilie chiamă acesta”.

71v 48. Şi, numaidecât alergând unul din|tr-înşii, luund un bureate, l-au umplut de oţăt şi l-au pus într-o trestie şi-I da să bea.

49. Iară ceialalţi zicea: „Lasă să vedem, au veni-va Ilie să-l izbăvească?”

50. Iară Isus, iarăş strâgând cu glas mare, Ş-au dat sufletul.

51. *Şi, iată, catapeteazma besearecii s-au rupt în doao părţi, de sus până jos, şi pământul s-au cutremurat şi pietrile s-au despicat. *2 Par. 3, 14.

52. Şi mormânturile s-au deşchis şi multe trupuri a sfinţilor, carii dormisă, s-au sculat.

53. Şi, ieşind din mormânturi după înviiarea Lui, au venit în sfânta cetate şi s-au arătat multora.

54. Iară sutaşul şi carii era cu el păzând pre Isus, văzând cutrămurul pământului şi ceale ce să făcea, s-au temut foarte, zicând: „Adevărat, Fiiul lui Dumnezău era Acesta”.

Sfârşit 7 Straste.

55. Şi era acolo muieri multe de departe, carii urmasă după Isus din Galileea, slujind.

56. Între carele era Maria Magdalena şi Maria, mumă lui Iacov şi a lui Iosif, şi muma feciorilor lui Zevedei.

Sfârşit 1 ceas.

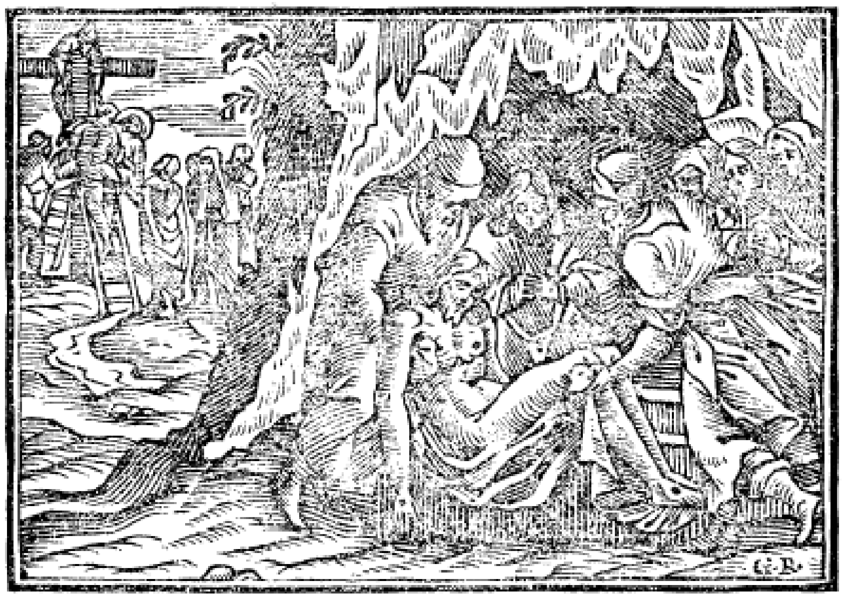
57. *Iară făcându-să sară, venit-au un om oarecare bogat, din Arimathea, pre nume Iosif, care şi el era ucenic lui Isus. || *Marc. 15, 41. Luc 23, 50. Ioan 19, 38.

72r 58. Acesta s-au apropiat câtră Pilat şi au cerut trupul lui Isus. Atunci, Pilat au poruncit să-i dea trupul.

59. Şi, luund trupul Iosif, l-au învăluit în jolgi curat

60. Şi l-au pus în mormântul său cel nou, ce tăiasă din piatră, şi au răsturnat o piatră mare pre uşa mormântului şi s-au dus.

61. Şi era acolo Maria Magdalena şi altă Marie, şezând în preajma mormântului.

Zac. 114. *Sfârşit Vineri Mare Evan. 12 Straste. Această şi Sâmb. Mare dimi. Zac. 114.*

62. Iară a doao zi, care este după vineri, s-au adunat mai-marii popilor și fariseii la Pilat,
63. Zicând: „Doamne, adusu-ne-am aminte că amăgitoriul acela au zis, încă fiind viu: «După trei zile voi înviia».
64. Porunceaște, dară, a să păzi mormântul până a triia zi, ca nu cumva să vie ucenicii Lui şi să-L fure şi să zică gloatei: «Au înviat din morţi». Şi va fi rătăcirea cea mai de pre urmă mai rea decât cea dintâi".
65. Zis-au lor Pilat: „Aveți pază, meargeți, păziți precum știți".
66. Iară ei, ducându-să, au întărit mormântul, pecetluind piatra, cu străjari.

Sfârşit 13 Straste |

Cap 28

72v

Făcându-să cutrămur de pământ şi înfricoşându-să străgiarii. Îngerul vesteaşte muierilor înviiarea lui Hristos, Carele arătându-li-Să, le porunceaşte (precum şi îngerul poruncisă) să vestească ucenicilor că vor vedea pre Domnul în Galileea. Ostaşii, străgiarii mormântului, cu bani amăgiţi, zic a fi furat trupul lui Hristos. Ucenicii văzând în Galileea pre Domnul, li să porunceaşte a mearge şi a învăţa şi a boteza toate limbile.

Zac. 115. *Sâmbăta Mare la litur. Zac. 115.*

Marc. 16, 1.
Ioan 20, 11.

1. Iară în sara sâmbetii, carea luminează în zioa sâmbetei cei dintâi, venit-au Maria Magdalena și altă Marie să vază mormântul.
2. Și, iată, cutrămur de pământ s-au făcut mare, că îngerul Domnului au pogorât din ceriu și, apropiindu-să, au răsturnat piatra și ședea pre ea.
3. Și era vedearea lui ca fulgerul și veșmântul lui ca zăpada.
4. Iară de frica lui s-au îngrozit străgiarii și s-au făcut ca morții.
5. Și, răspunzând îngerul, au zis muierilor: „Să nu vă teameți voi, că știu că pre Isus cel răstignit căotați. ||
6. Nu este aici, că S-au sculat precum au zis. Viniți și vedeți locul unde era pus Domnul;

73r

7. Și, degrabă mergând, spuneți ucenicilor Lui că S-au sculat și, iată, mearge înaintea voastră în Galileea. Acolo Îl veți vedea. Iată, mai înainte, v-am zis voao".
8. Și au ieșit degrabă de la mormânt, cu frică și cu bucurie mare, alergând să vestească ucenicilor Lui.
9. Și, iată, Isus le-au întâmpinat, zicând: „Bucurați-vă!" Iară eale s-au apropiat și au prins picioarele Lui și s-au închinat Lui.

10. Atunci au zis lor Isus: „Să nu vă temeți! Mergeți, vestiți fraților Mei să meargă în Galileea, acolo Mă vor vedea”.

11. Carele ducându-să, iată, oarecarii dintre străjari au venit în cetate și au vestit mai-marilor popilor toate cele ce să făcuse.

12. Și, adunându-să cu bătrânii, luând sfat, bani mulți au dat ostașilor,

13. Zicând: „Ziceți că ucenicii Lui au venit noaptea și L-au furat, durmind noi.

14. Și, de să va auzi aceasta de la dregătoriul, noi îl vom îmblânzi și fără grije vă vom face”.

73v 15. Iară ei luând banii, au făcut precum era | învățați. Și s-au vestit cuvântul acesta la jidovi până în zioa de astăzi.

Evan. Învierii 1. Zac. 116. *Zac. 116.*

16. Iară unsprăzece ucenici s-au dus în Galileea, în munte, unde le rânduise Isus.

17. Și, văzându-L, I s-au închinat, iară unii s-au îndoit.

18. Și, apropiindu-Să Isus, au grăit lor, zicând: „Datu-s-au Mie toată putearea în ceriu și pre pământ.

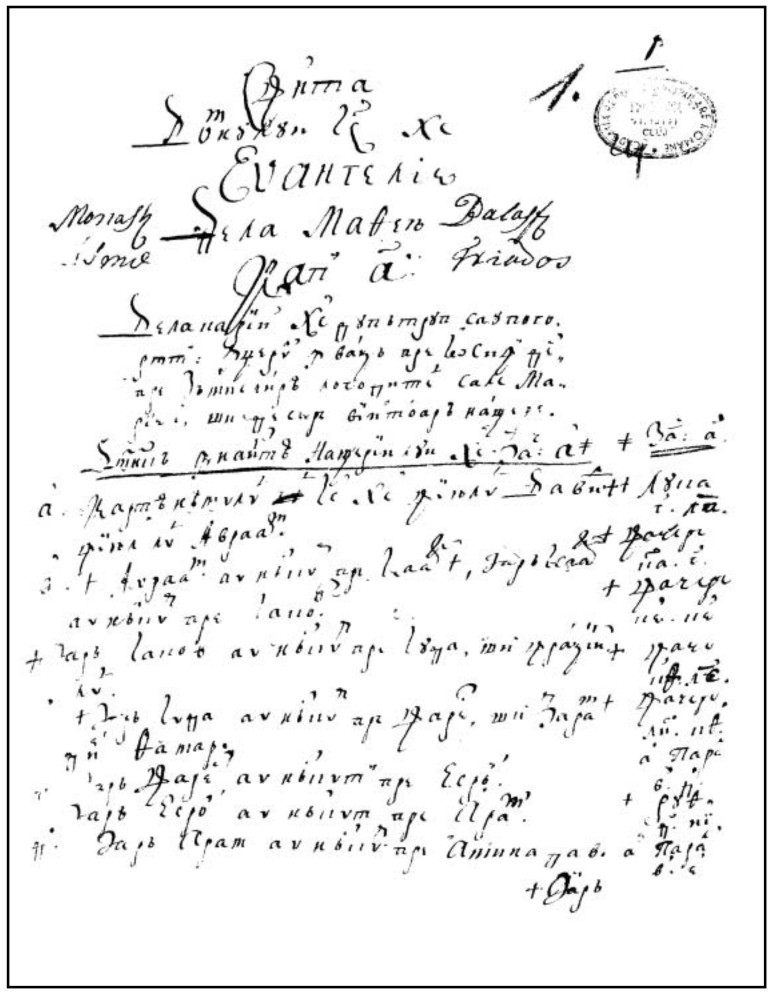
19. *Deci mergând, învățați toate limbile, botezându-i în numele Tatălui și a Fiului și a Duhului Sfânt, *Marc. 16, 15.

20. Învățându-i a ține toate, oricare am poruncit voao. Și, iată, Eu cu voi sânt în toate zilele până în sfârșitul veacului”.

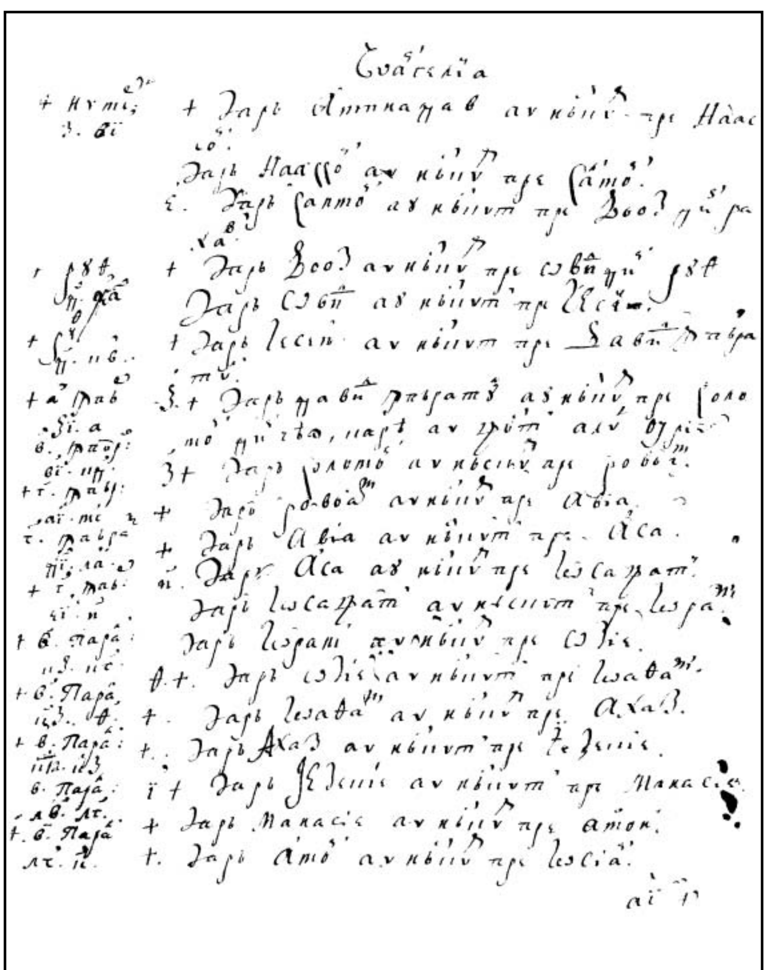
N

O

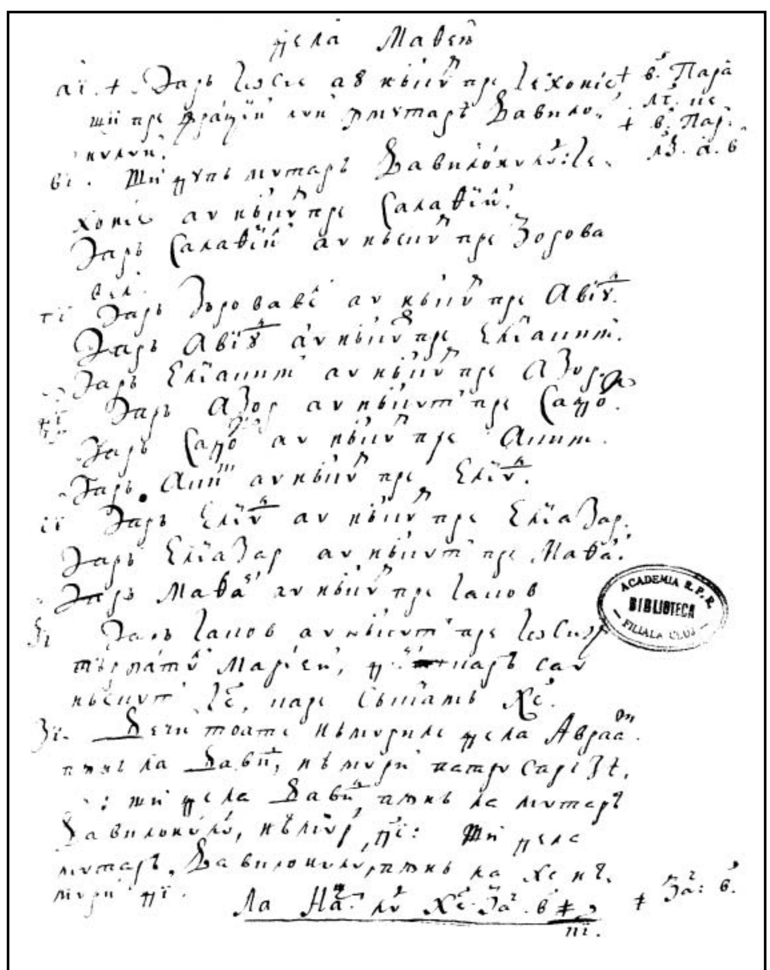
S

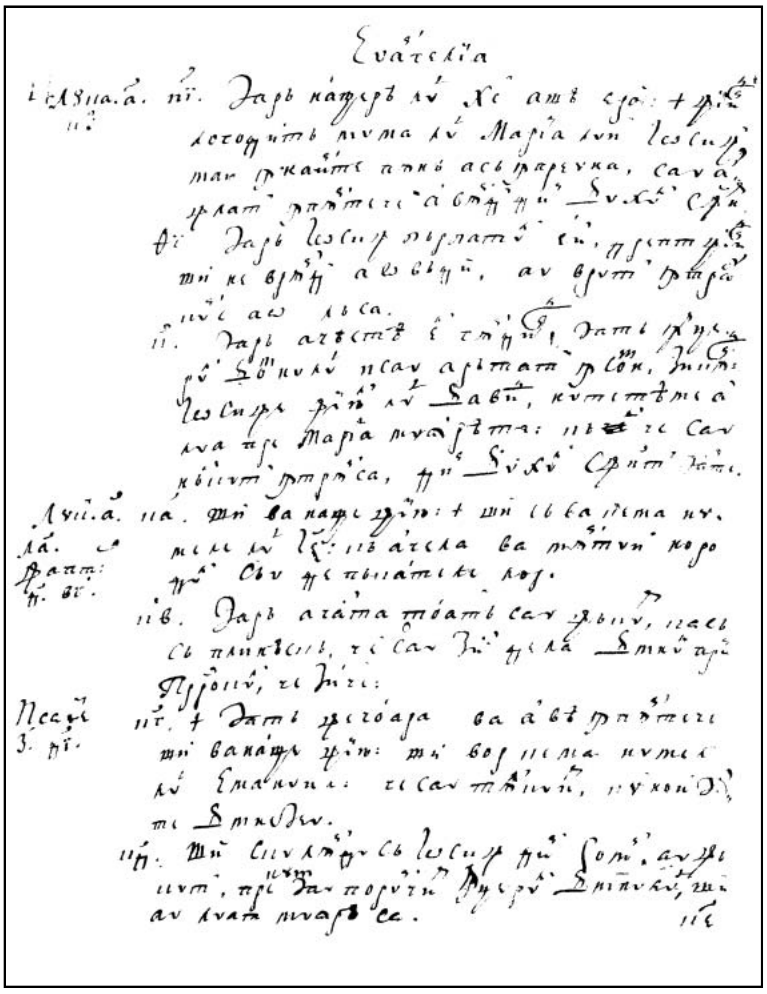
Ms 22
1r

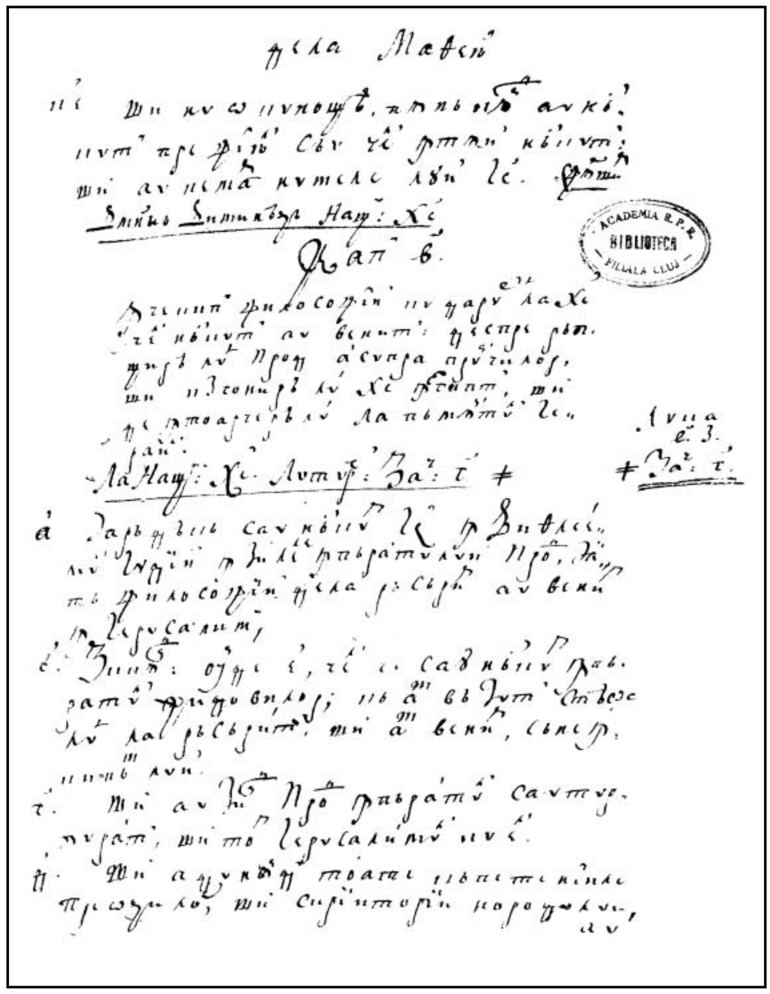

1v

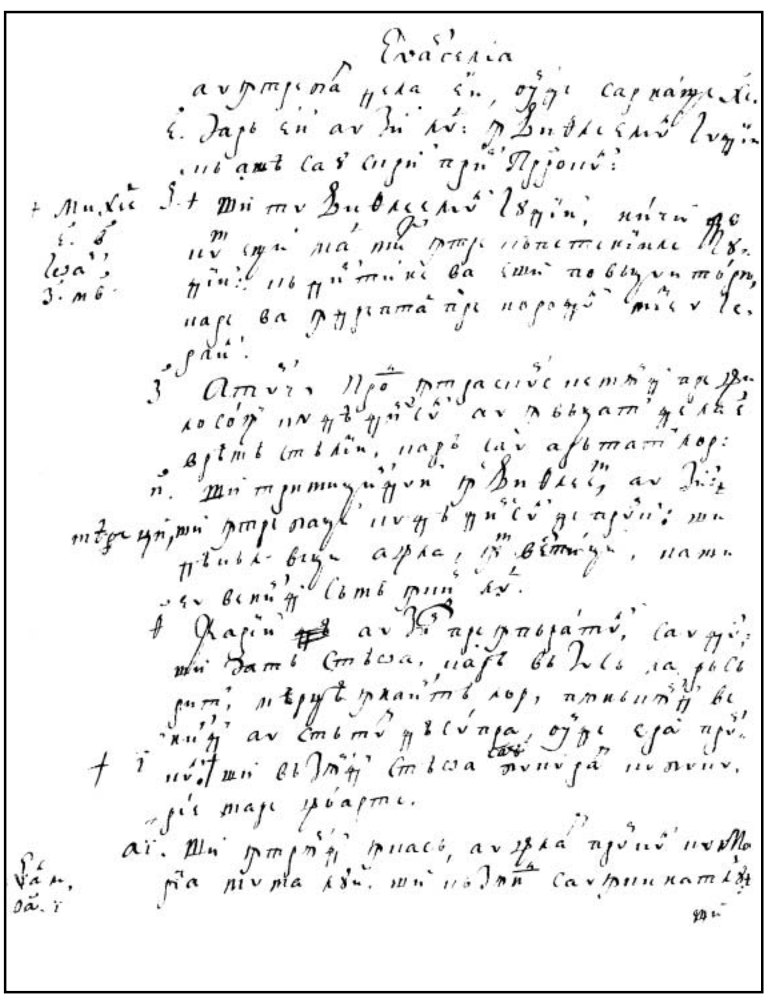
2r

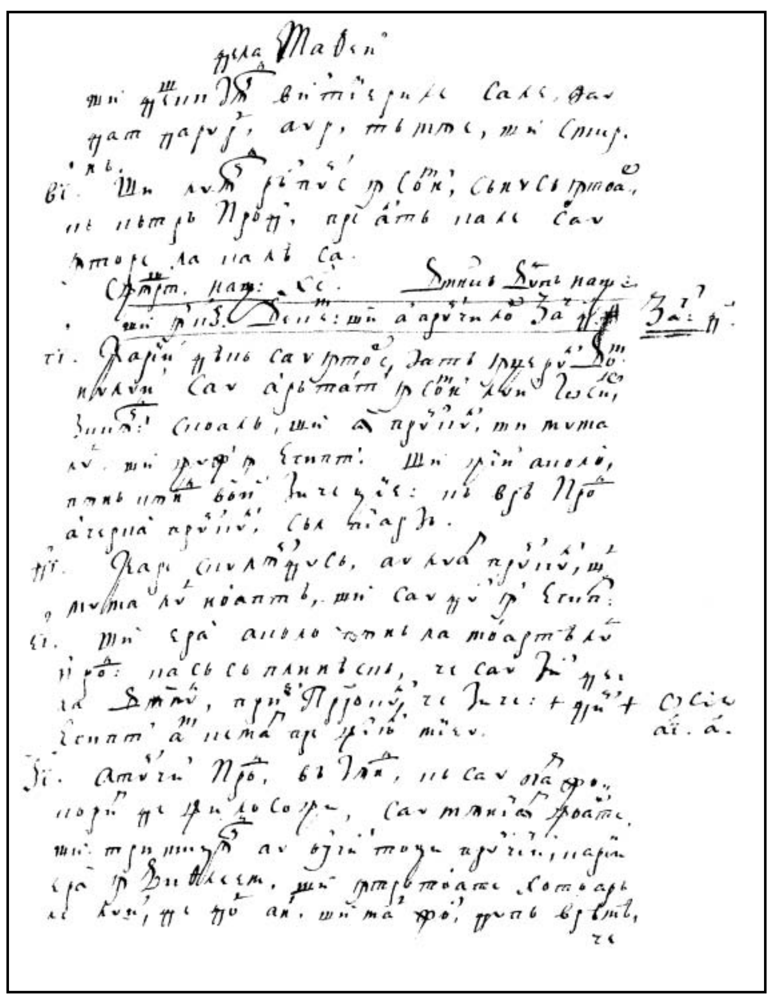

2v

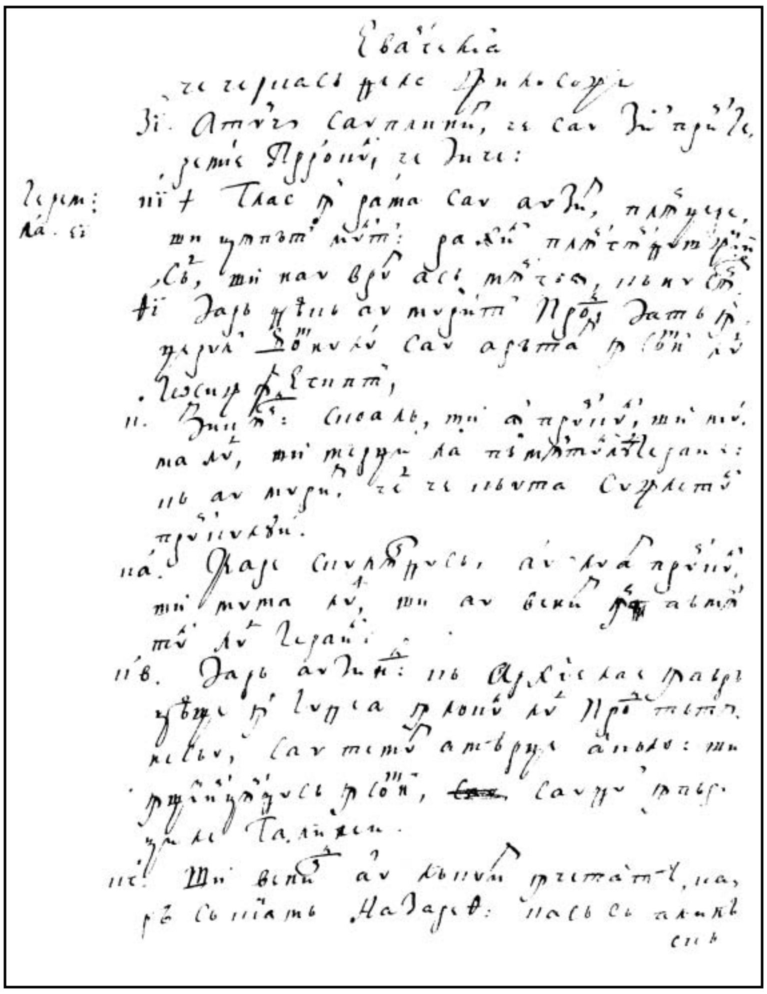
3r

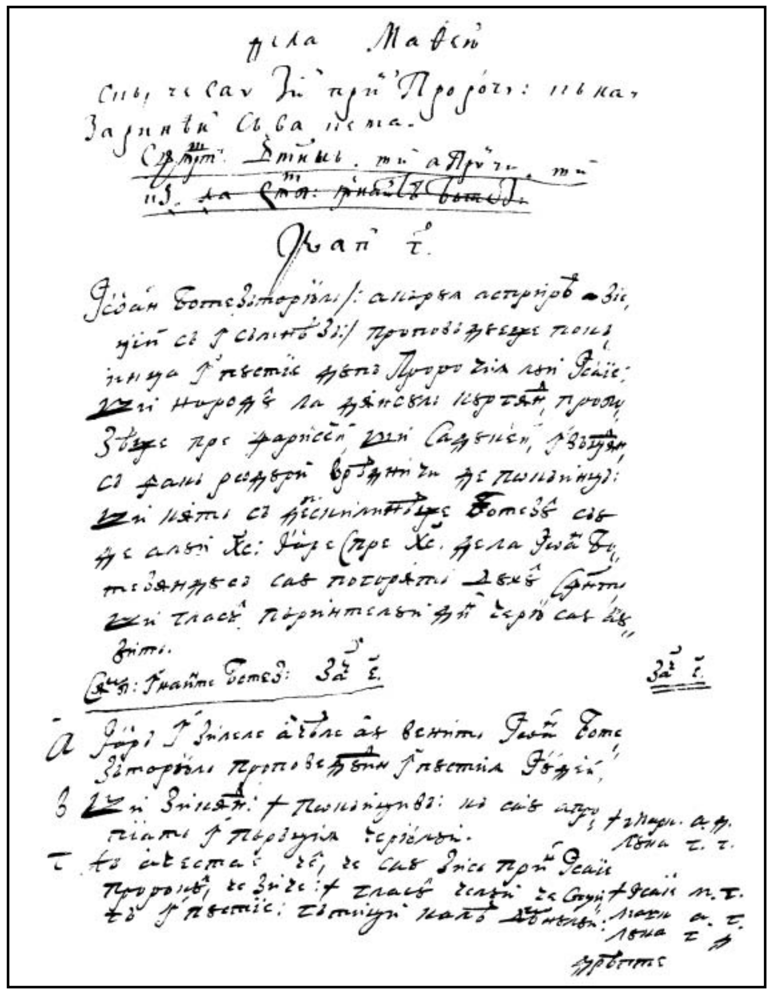

3v

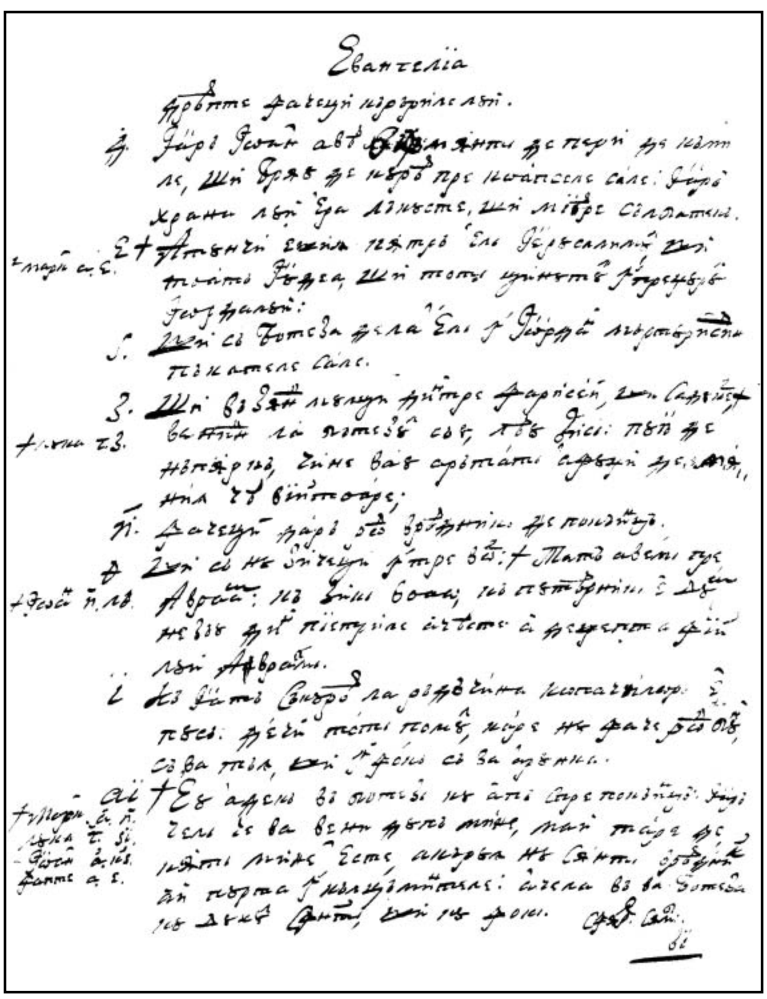
4r

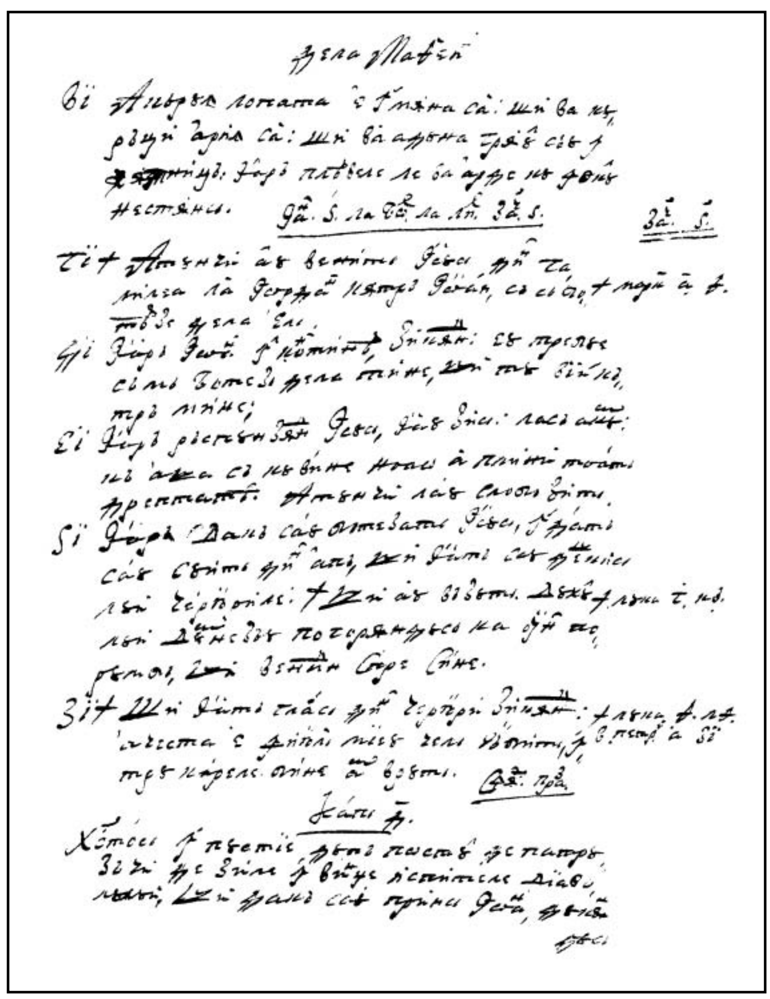
4v

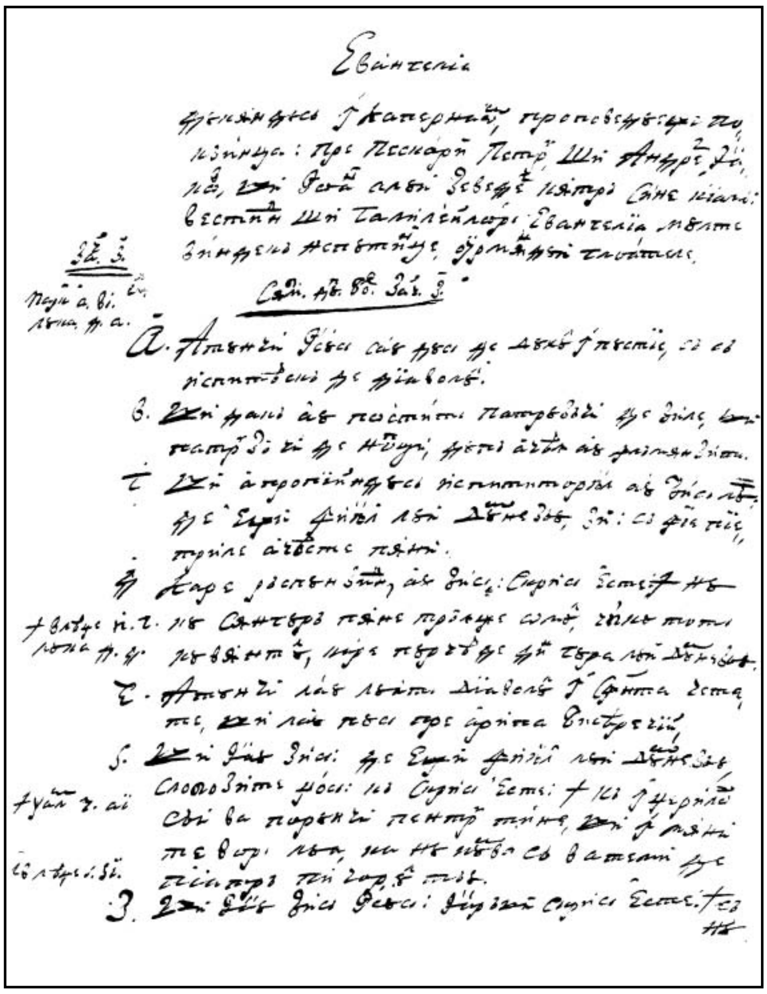
5r

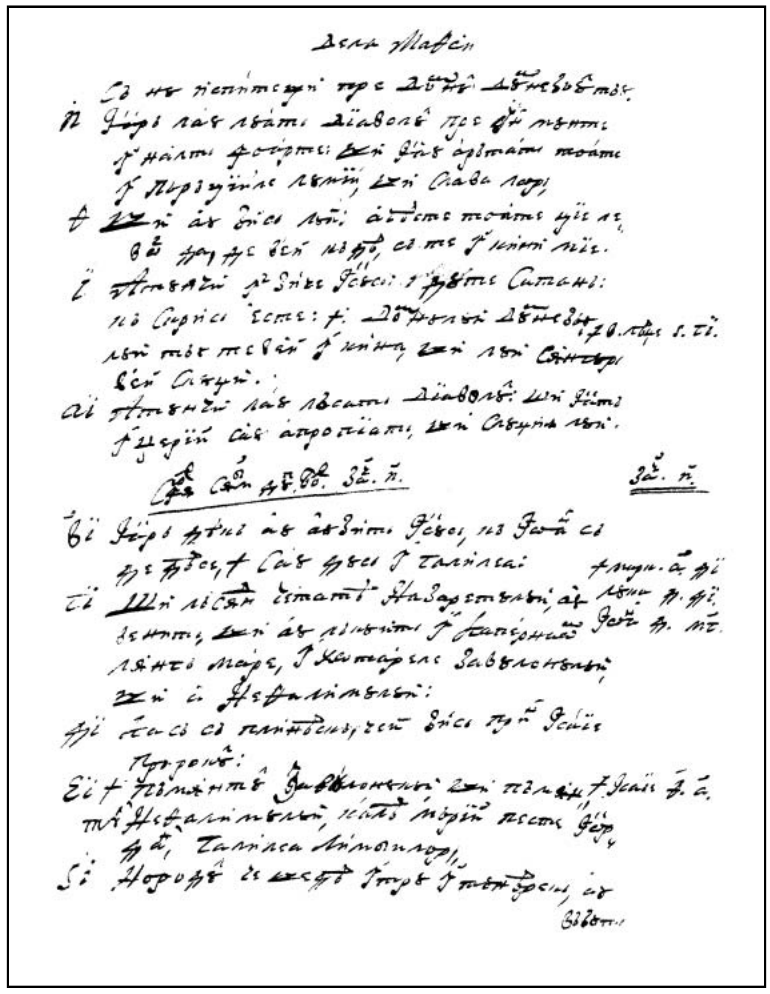

5v

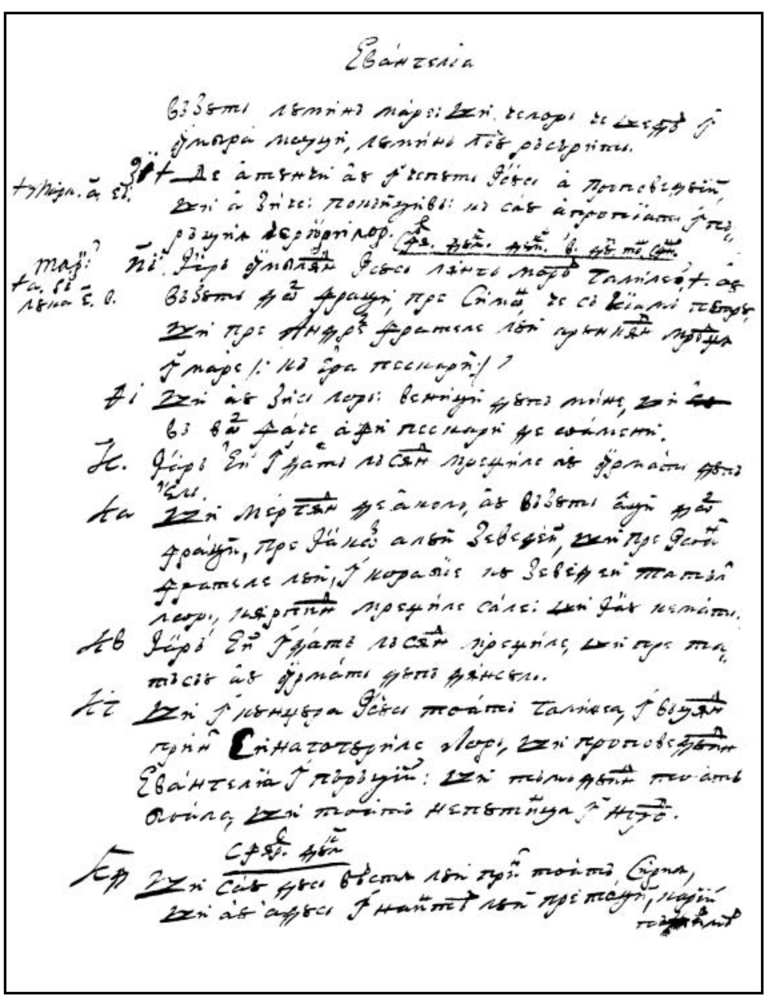

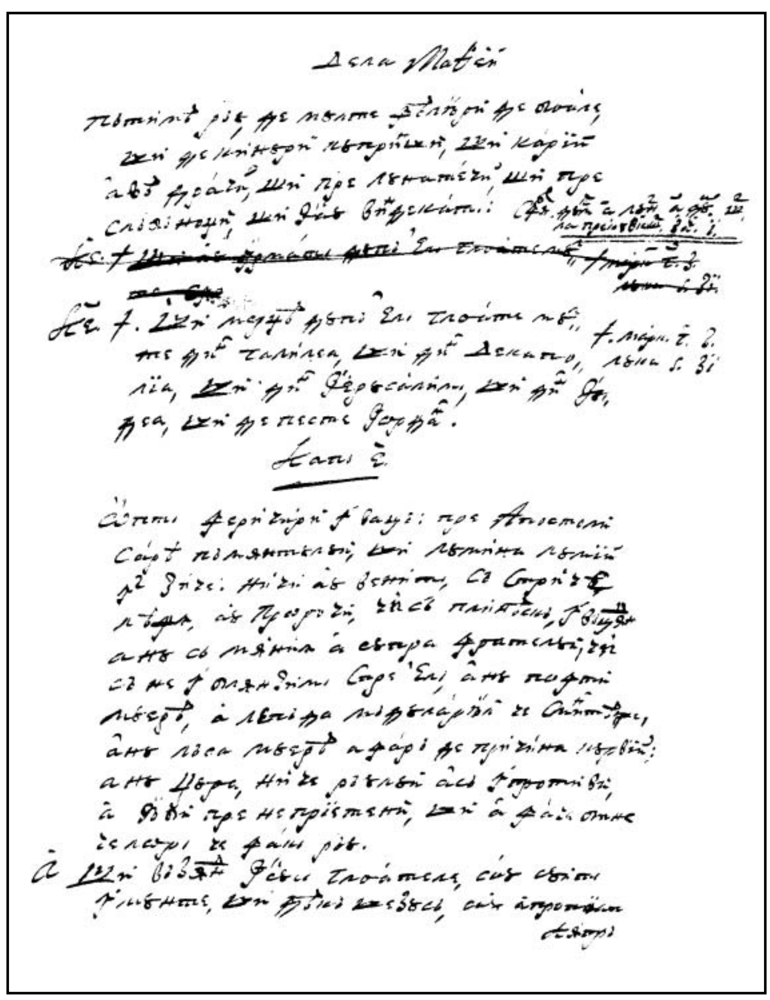
6r

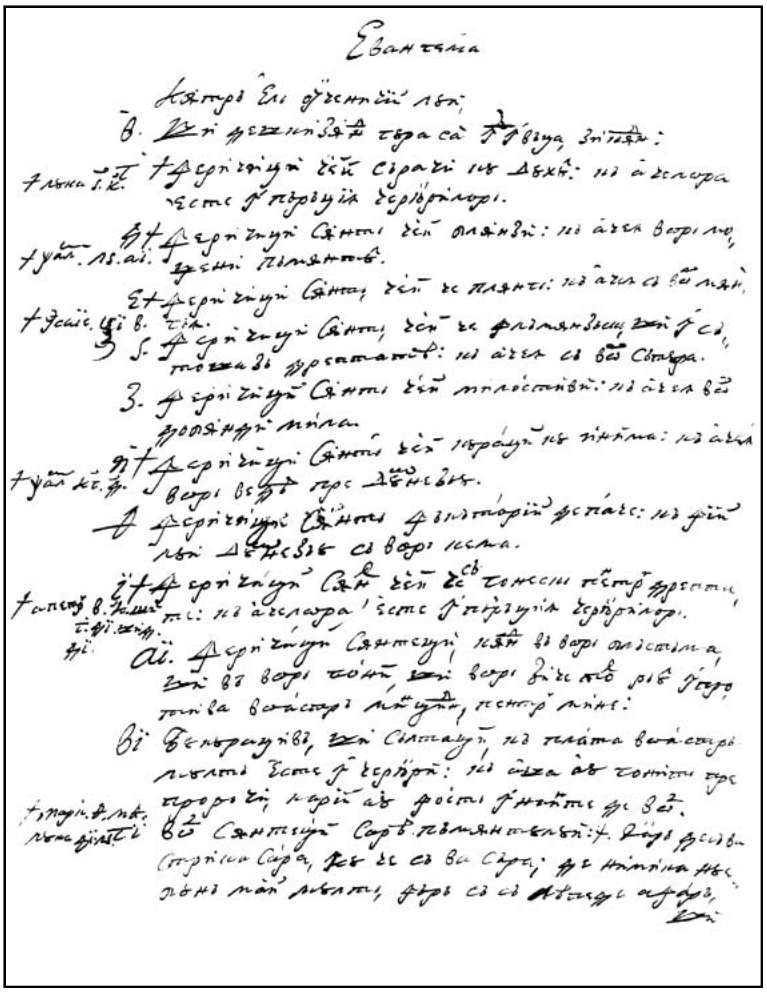

6v 7r

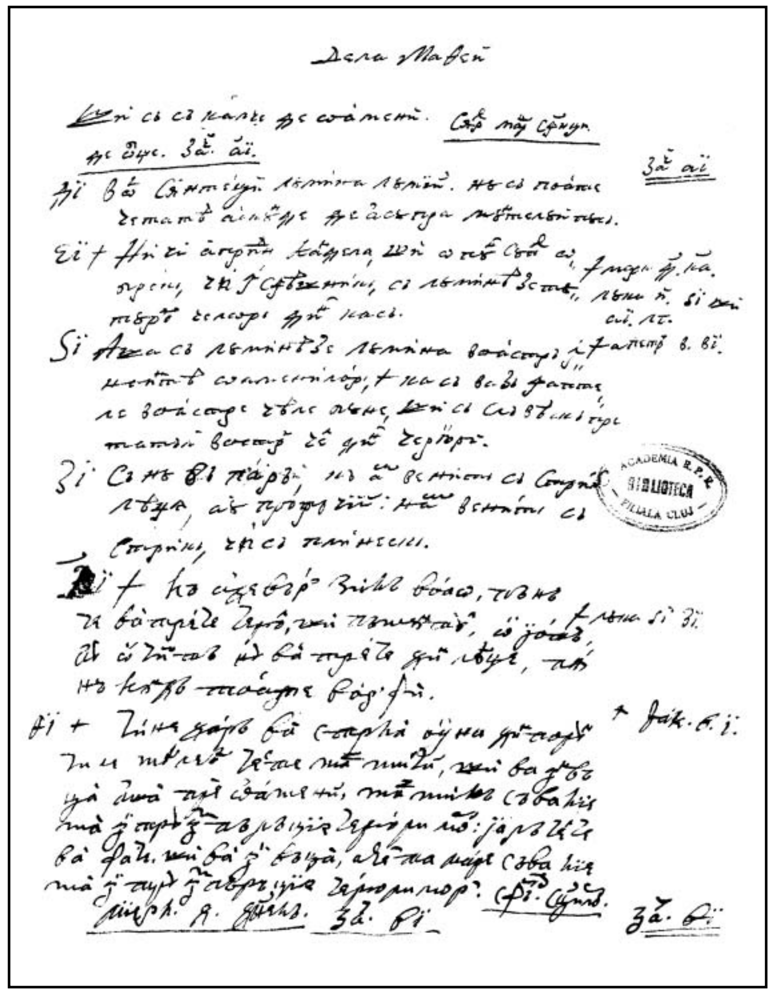

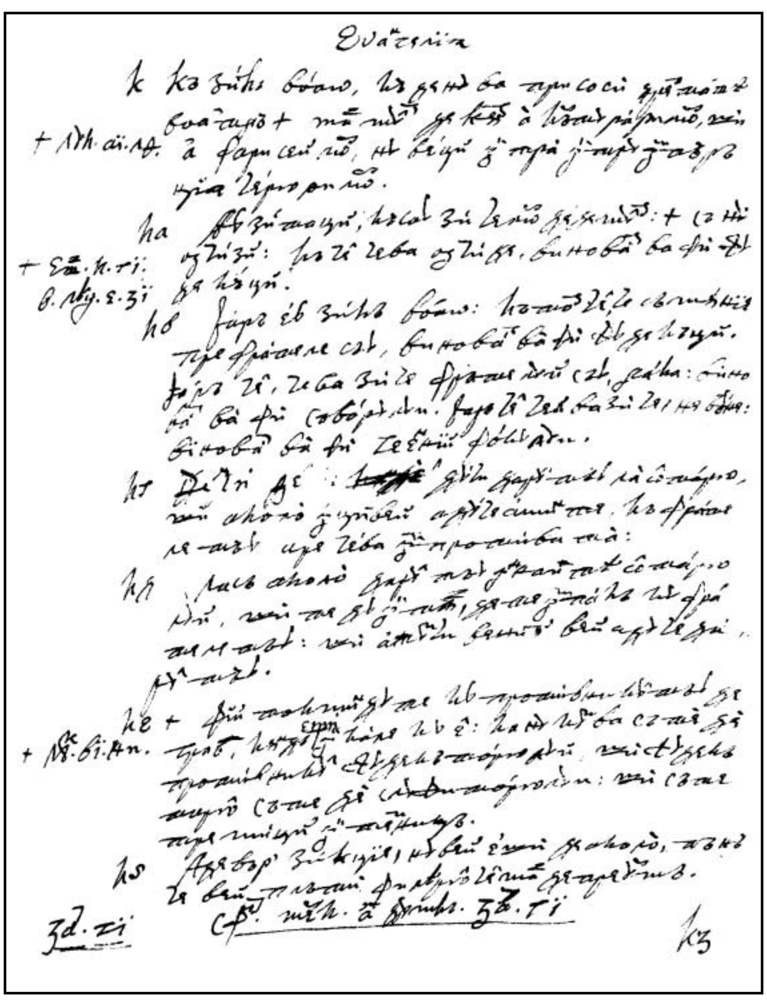
7v 8r

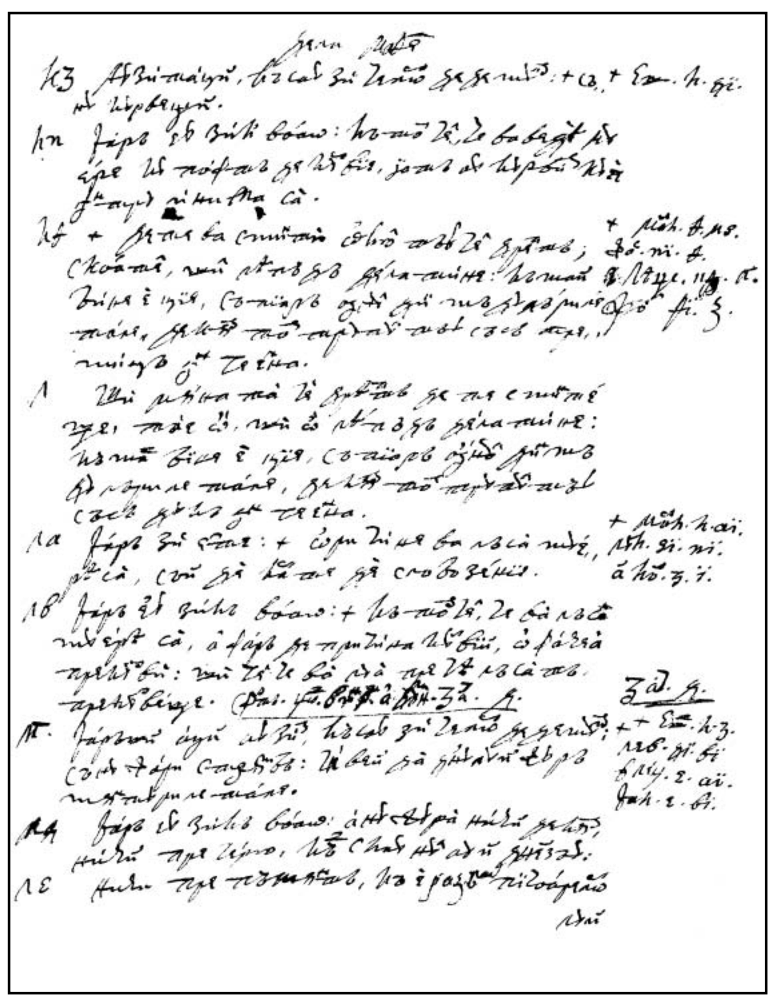
8v

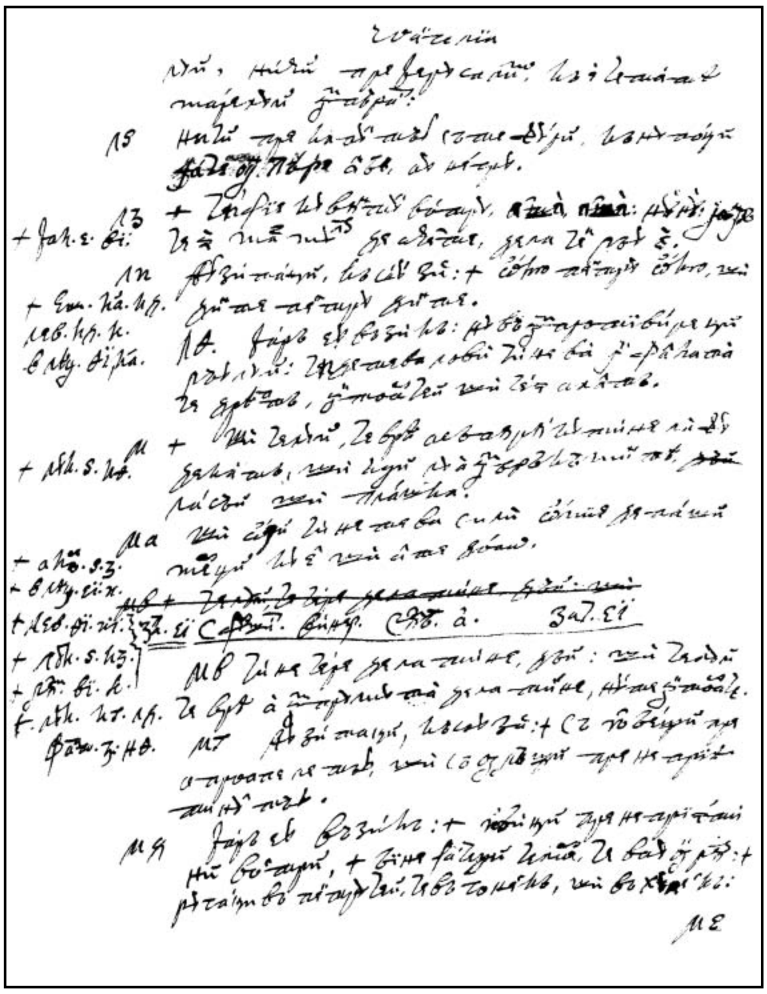
9r

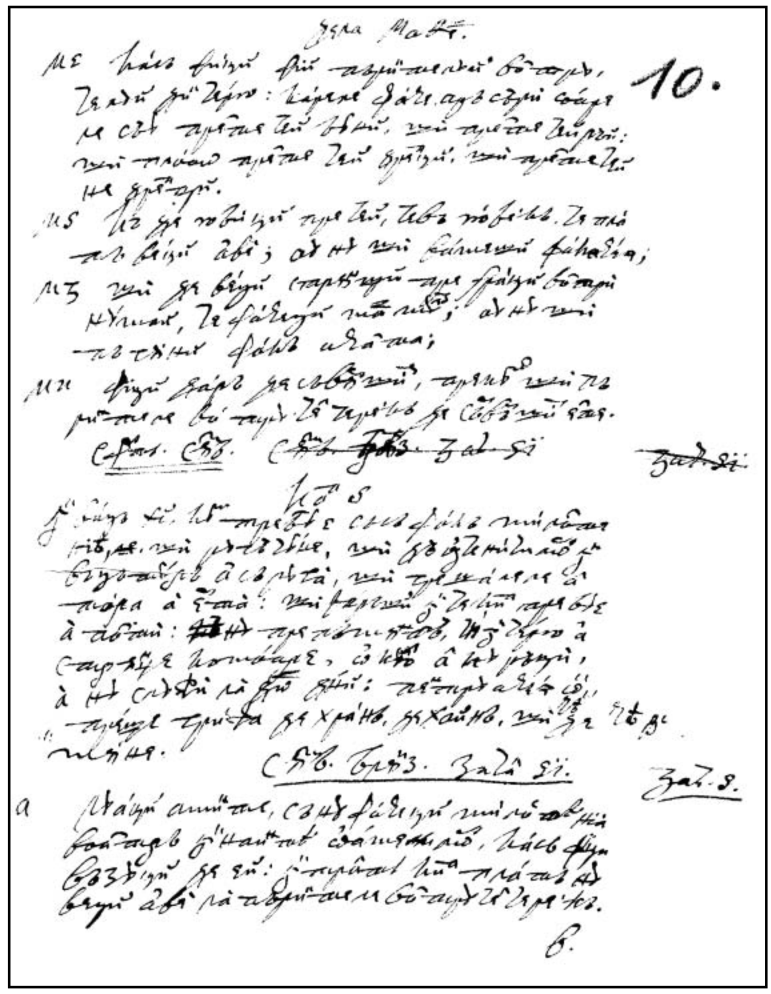
9v

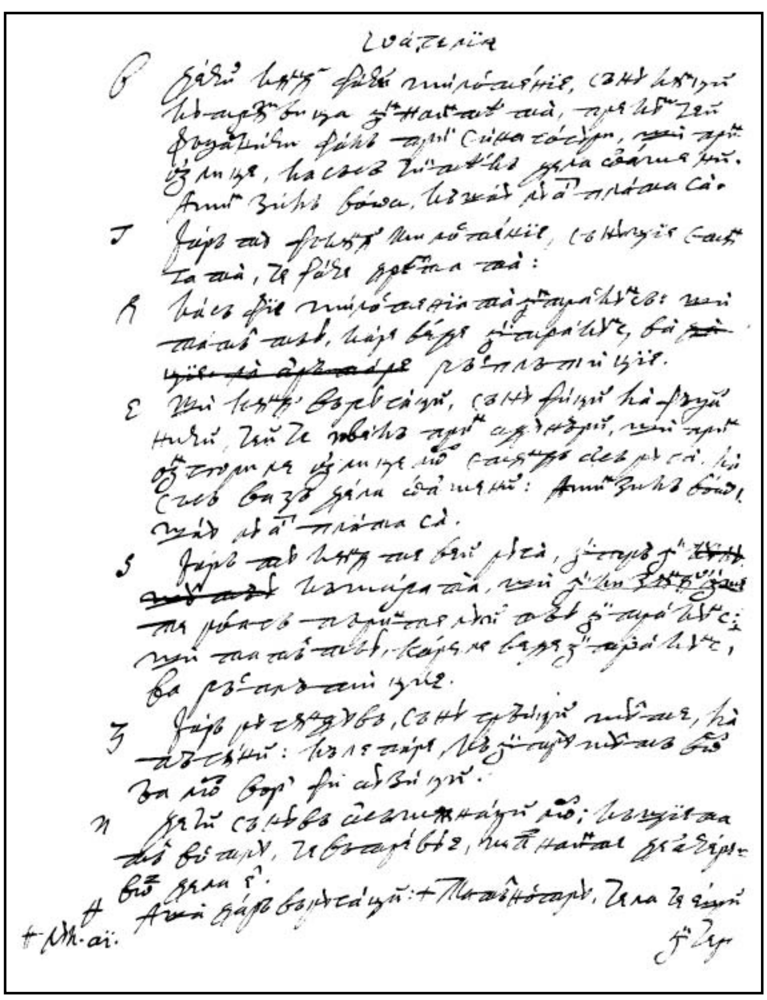
10r

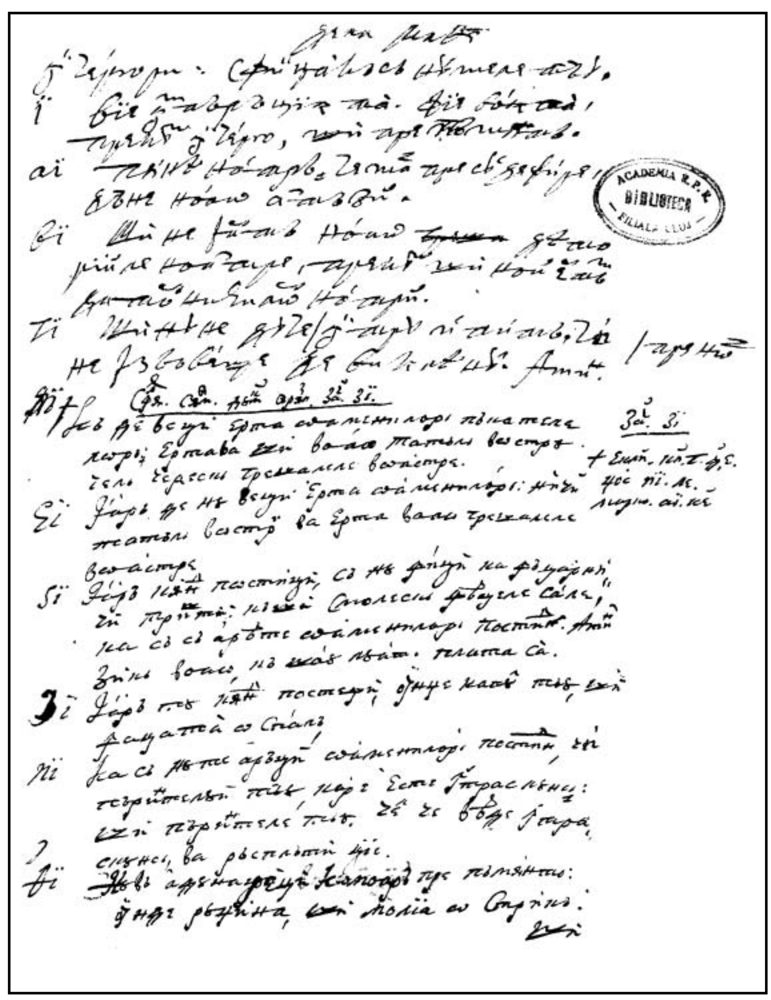
10v

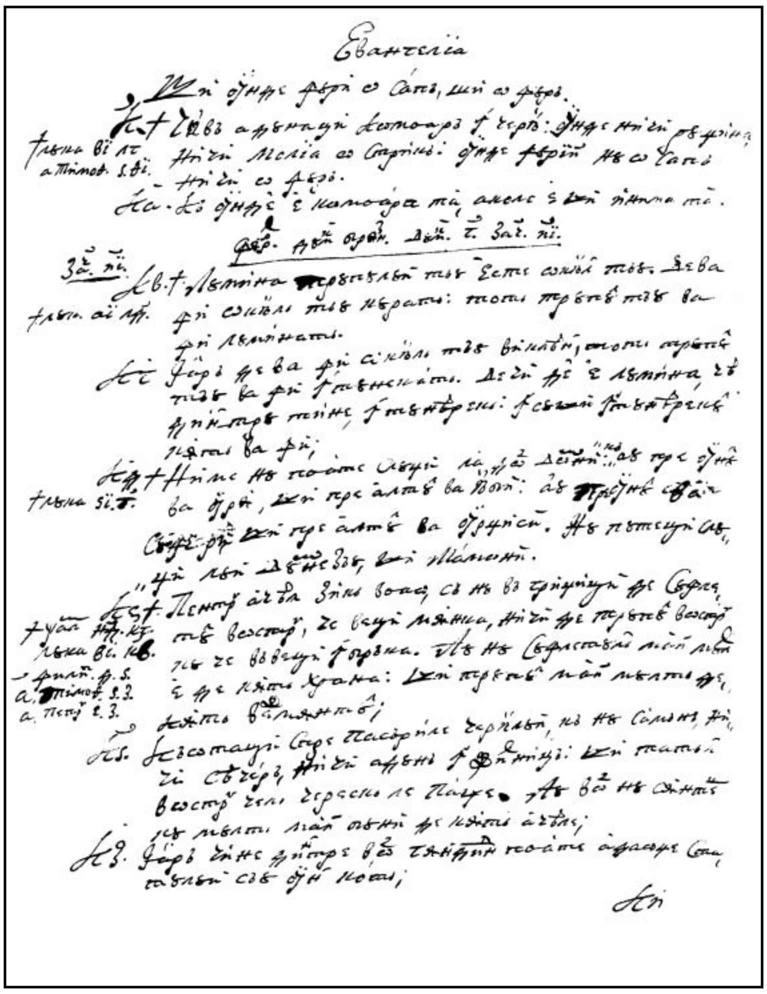
11r

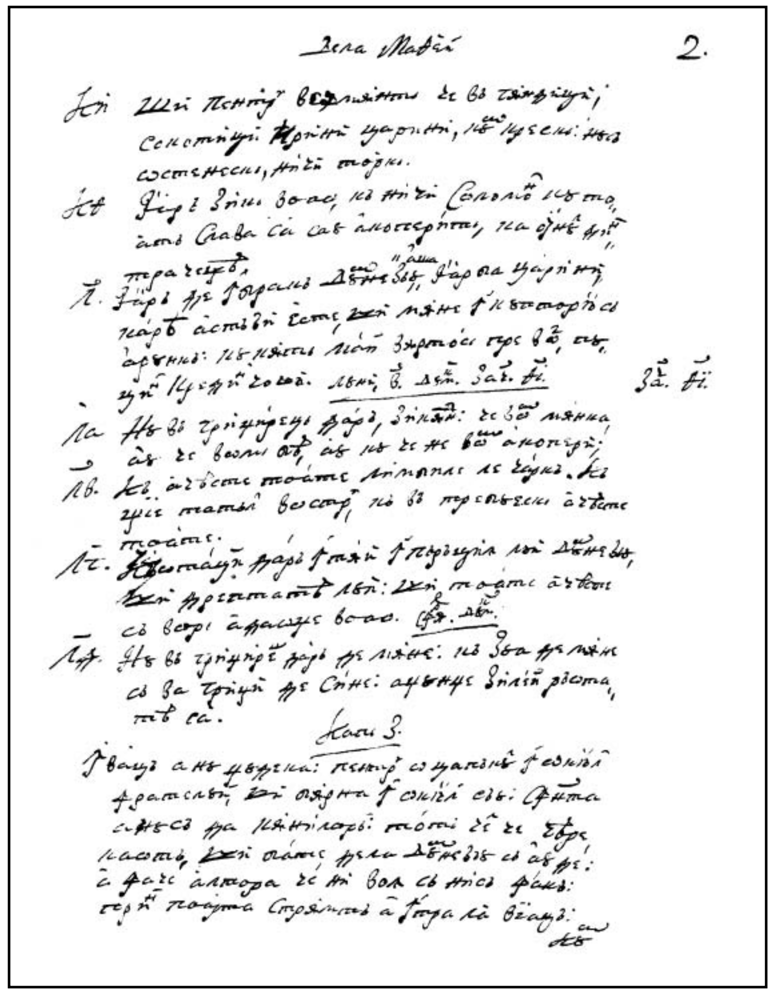
11v

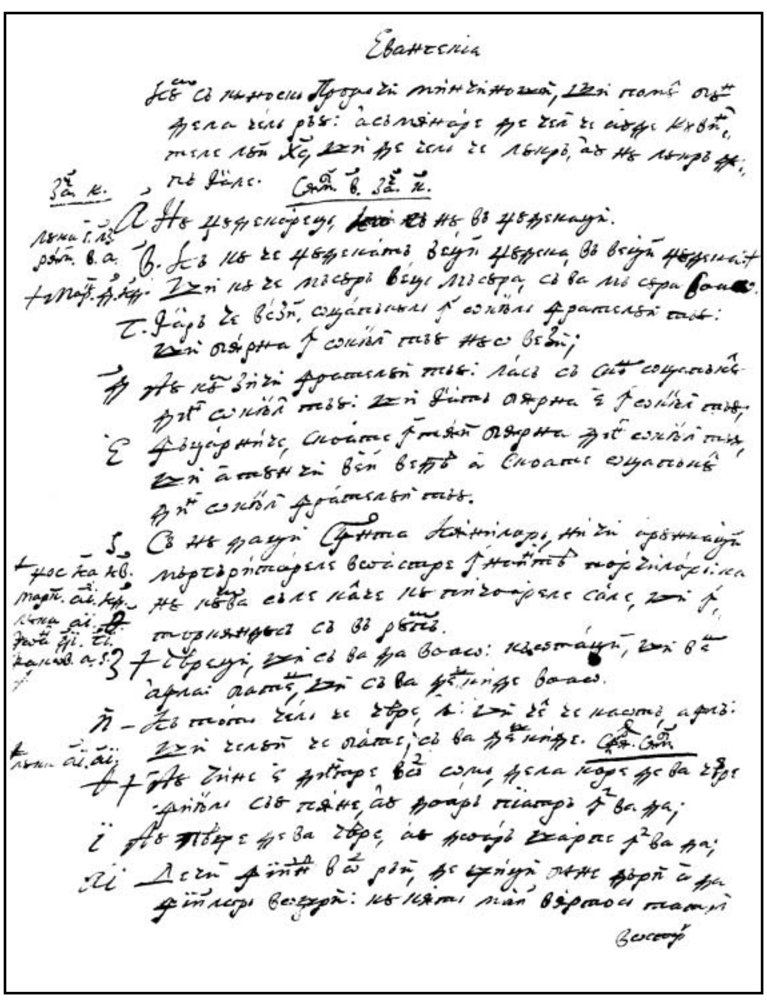
12r

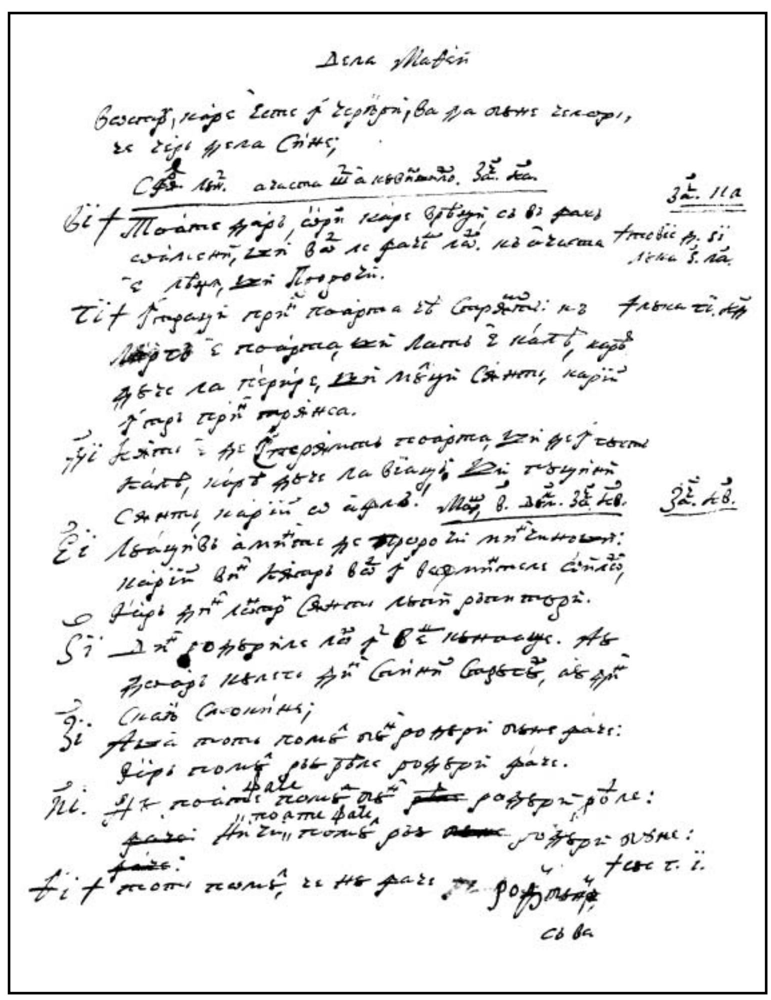
12v

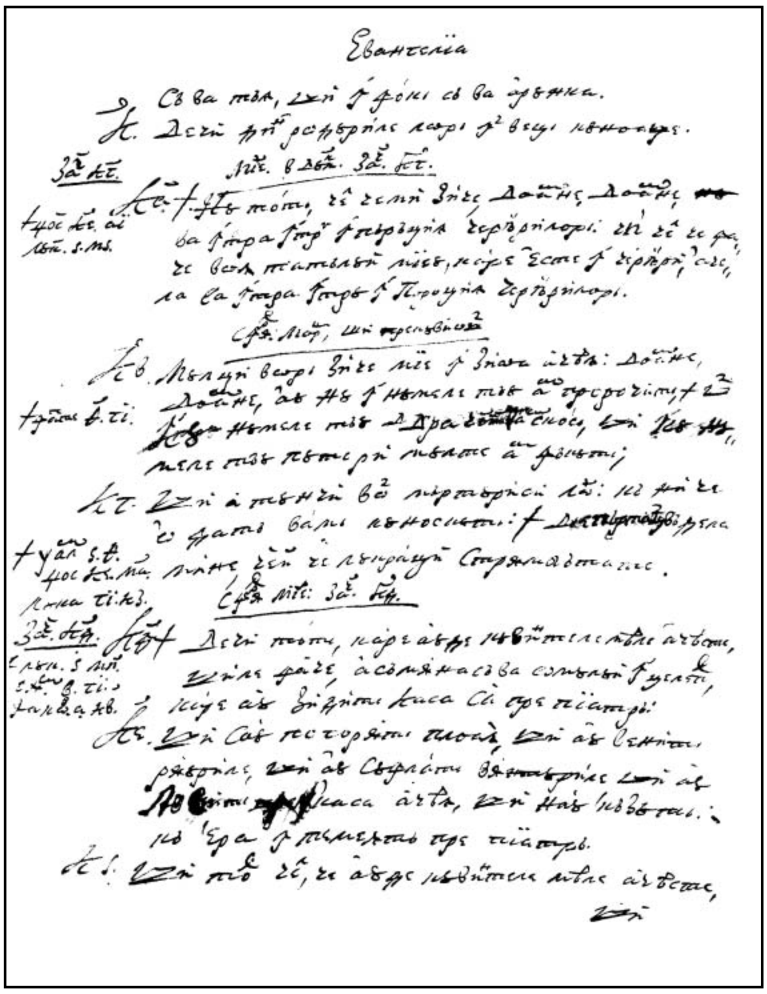
13r

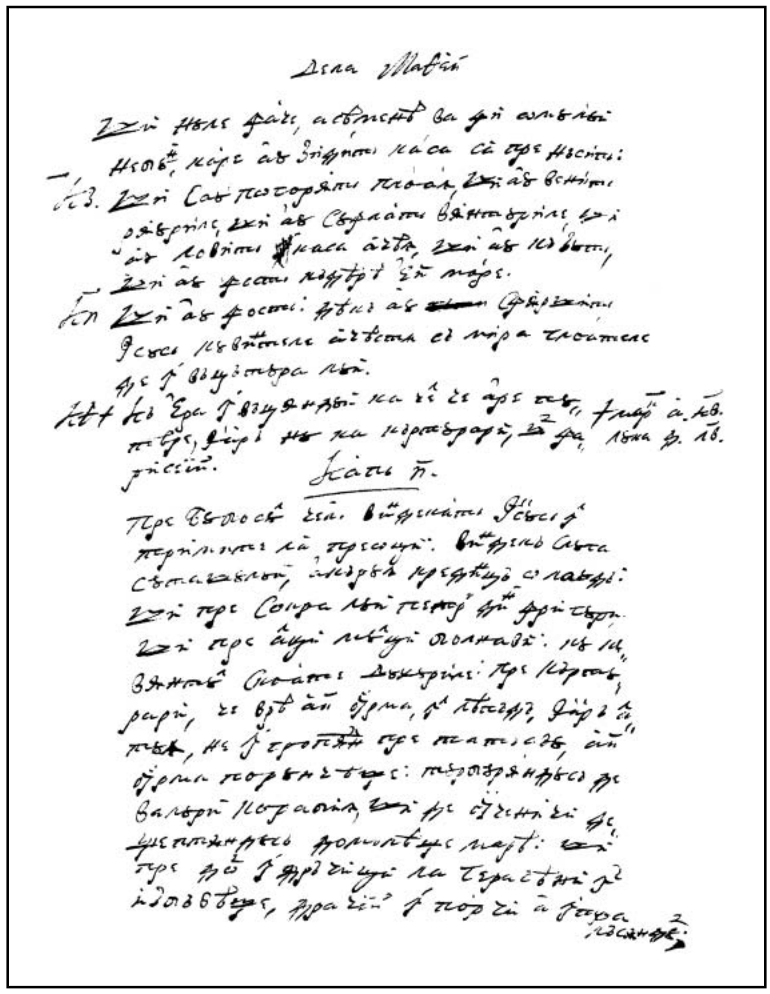
13v

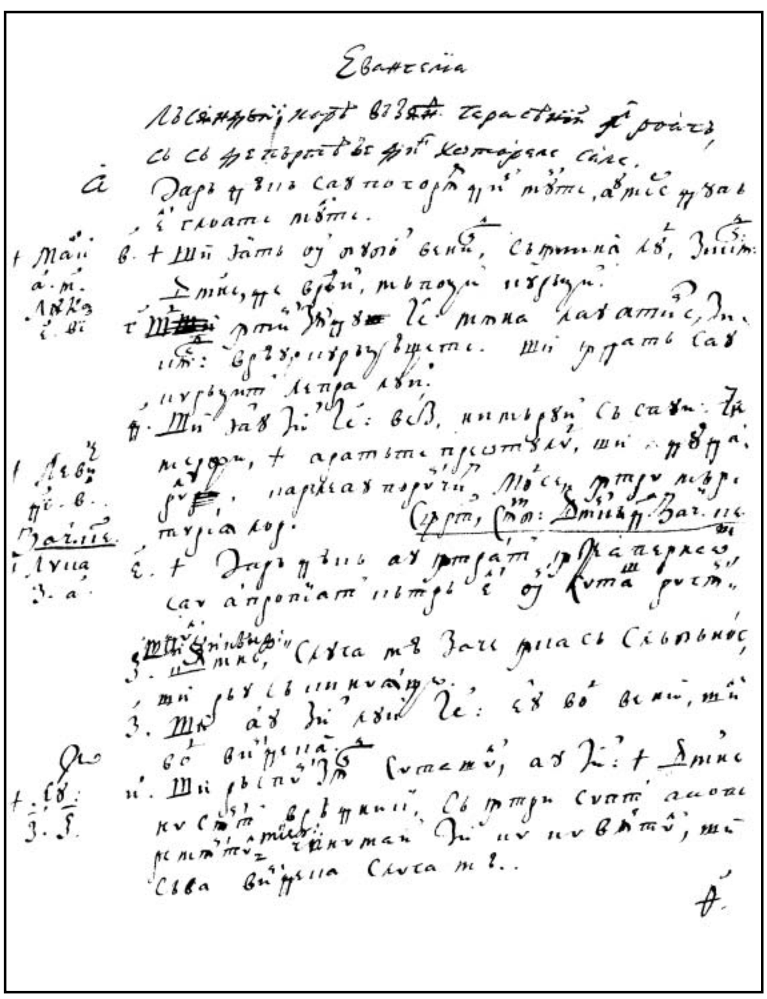
14r

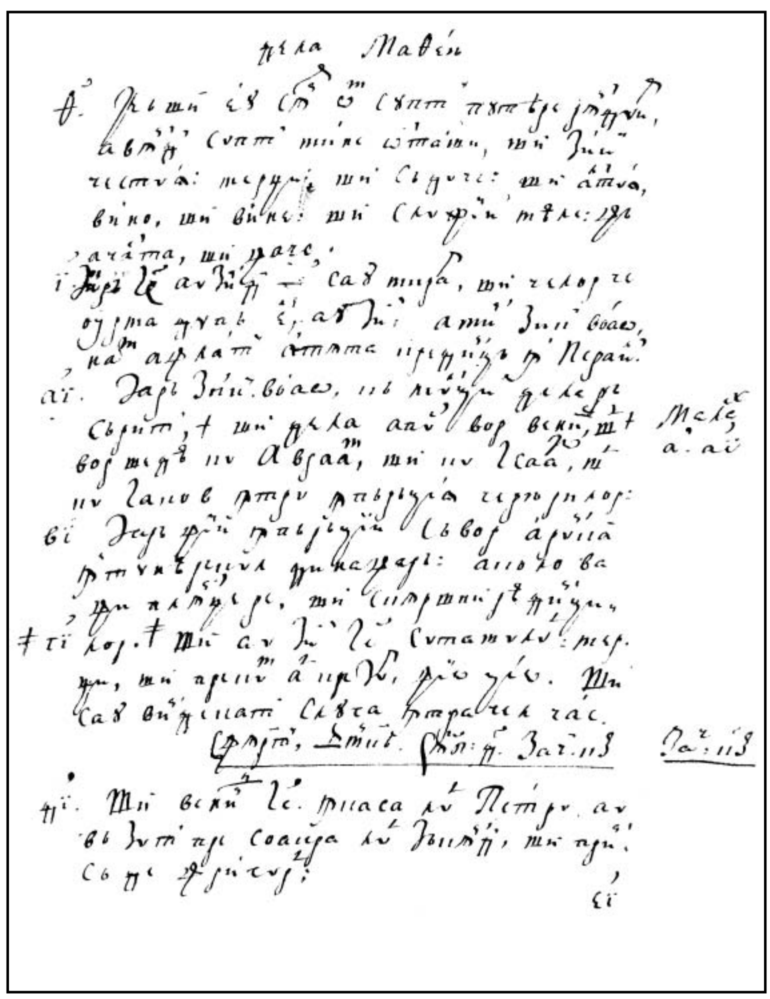
14v

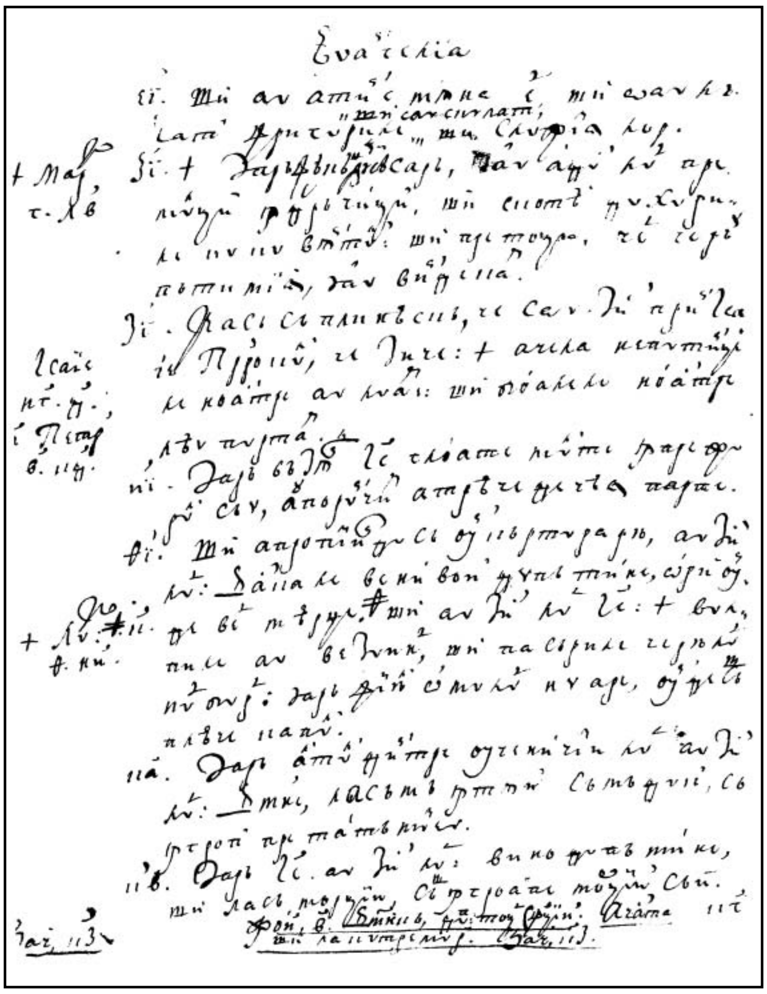
15r

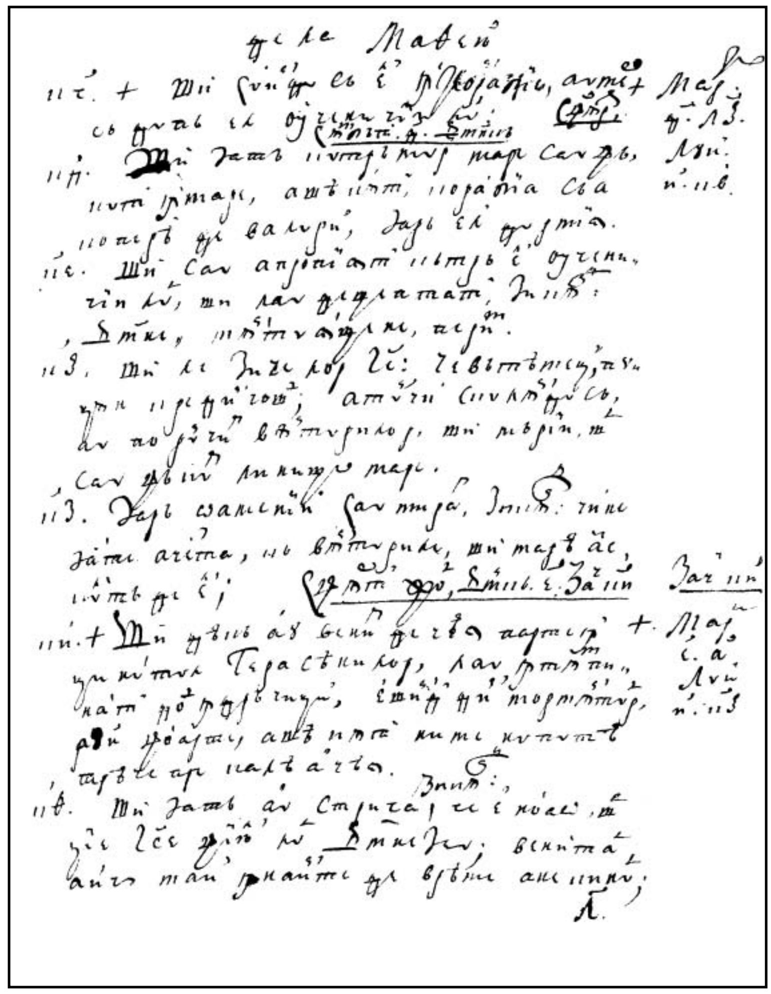
15v

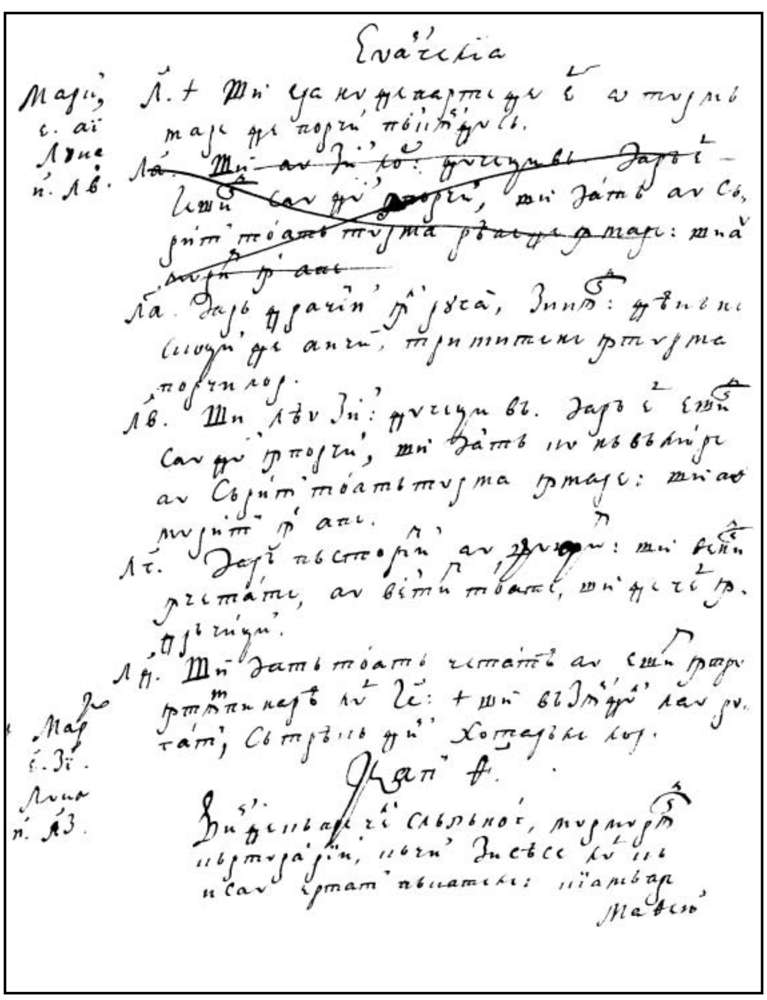
16r

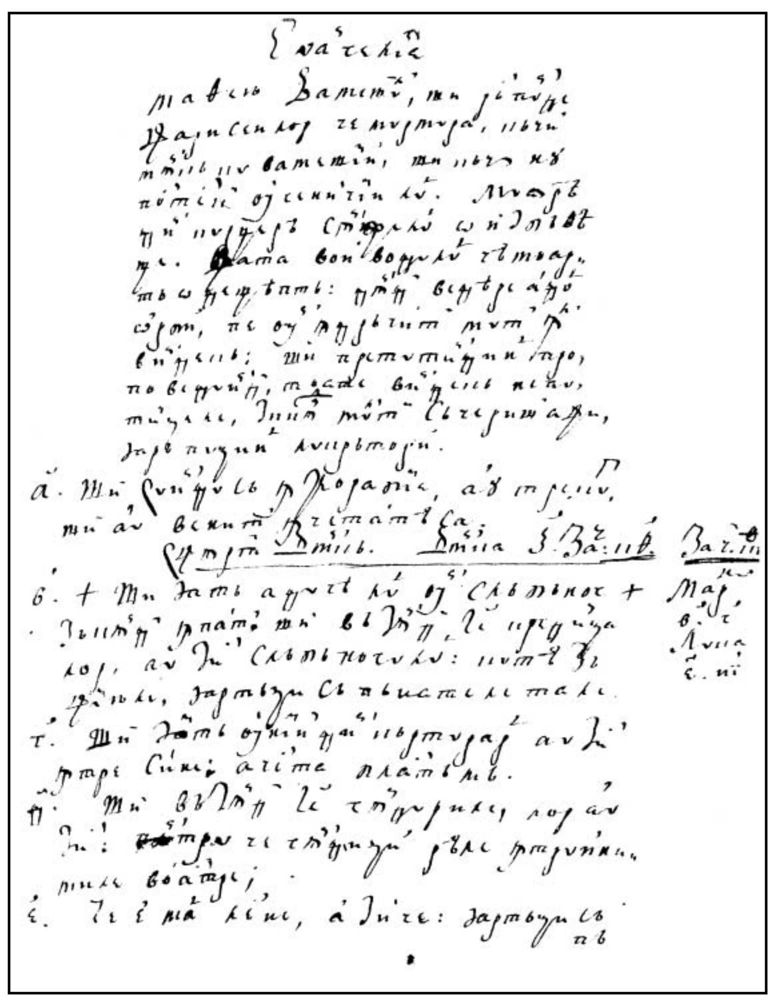
16v

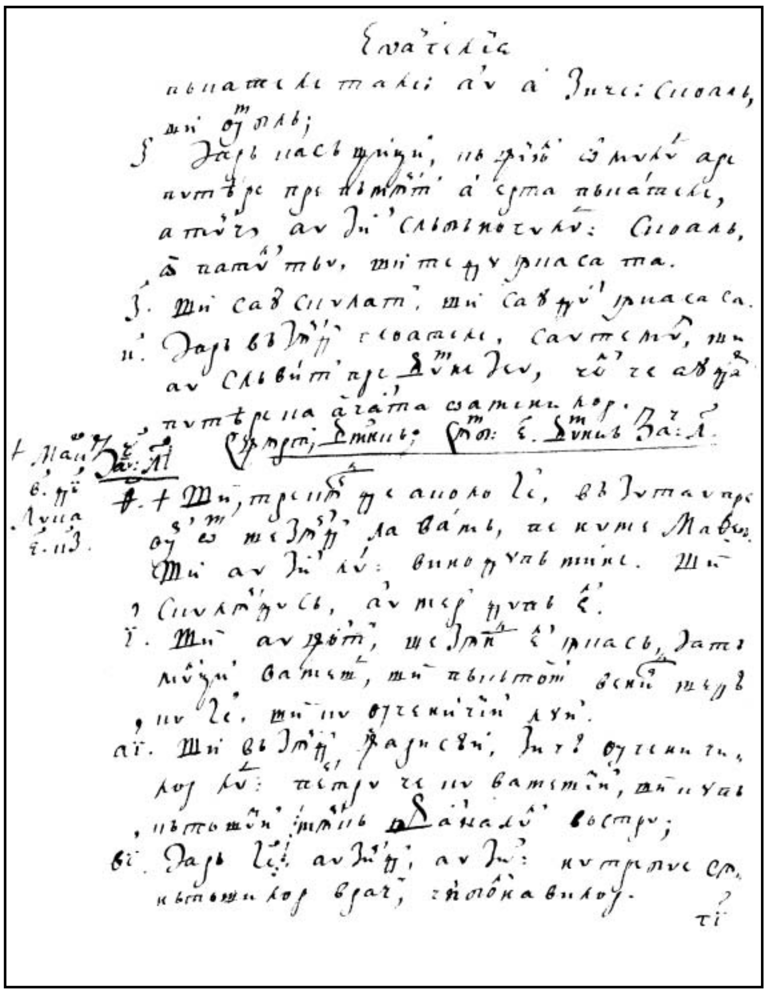
17r

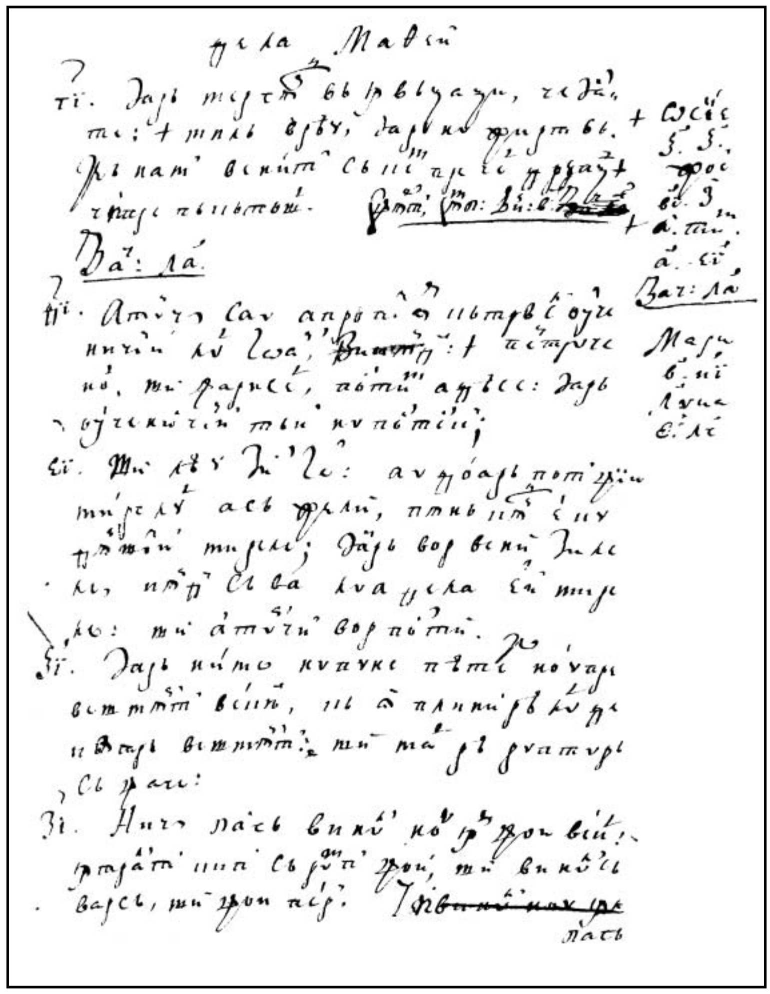
17v

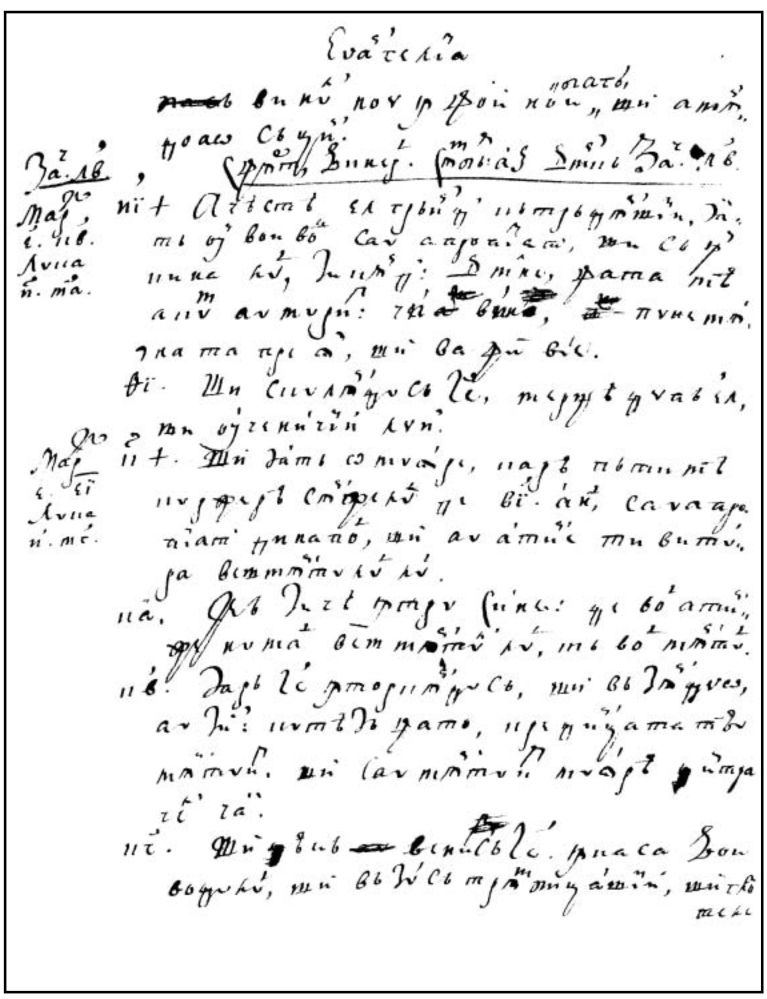
18r

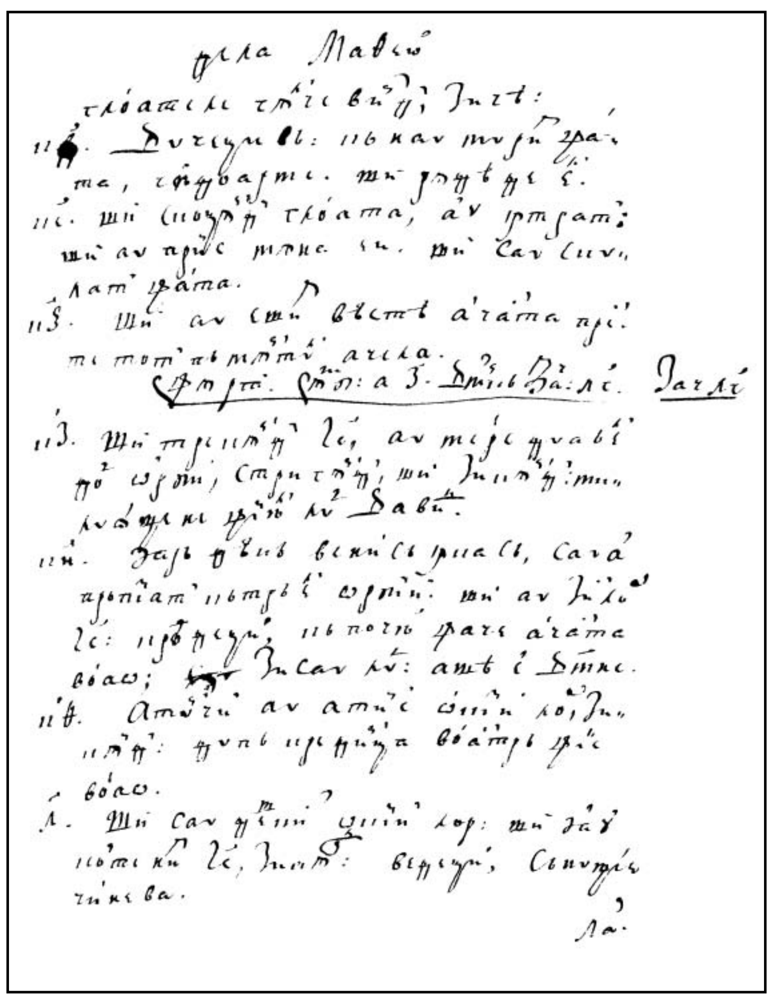
18v

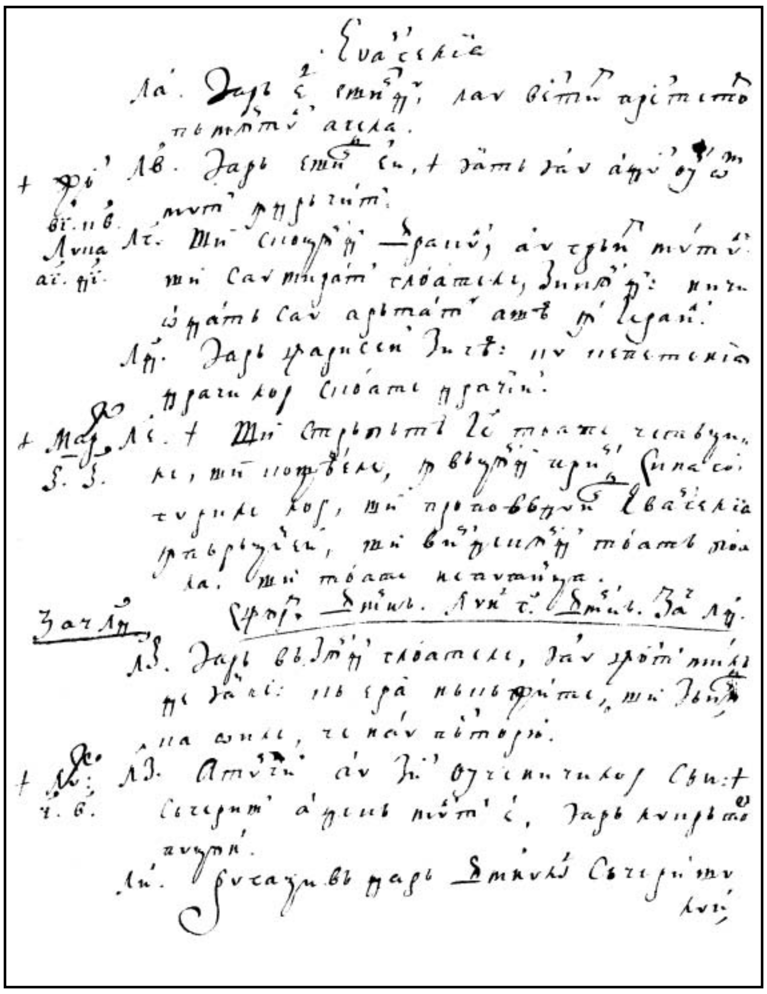
19r

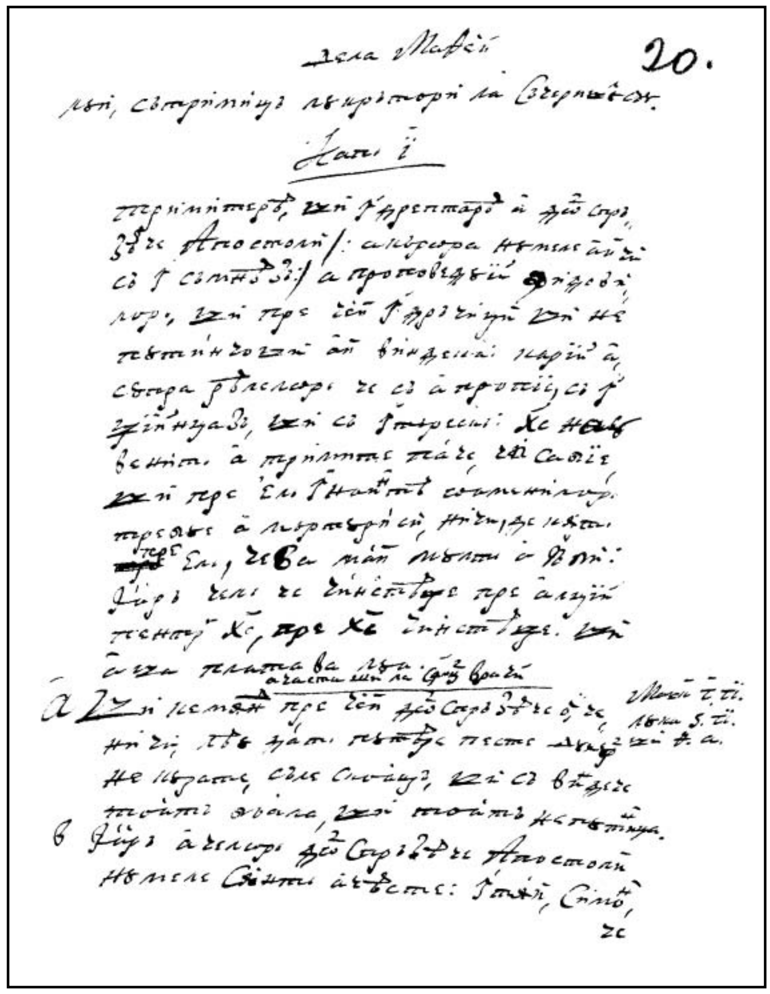
19v

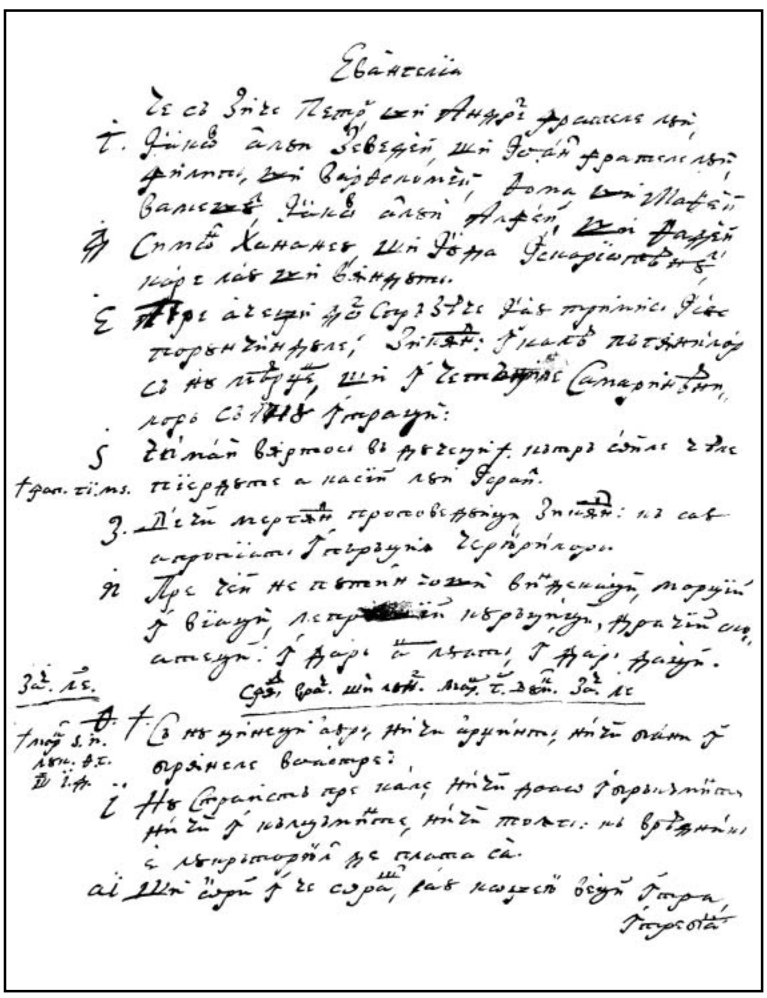
20r

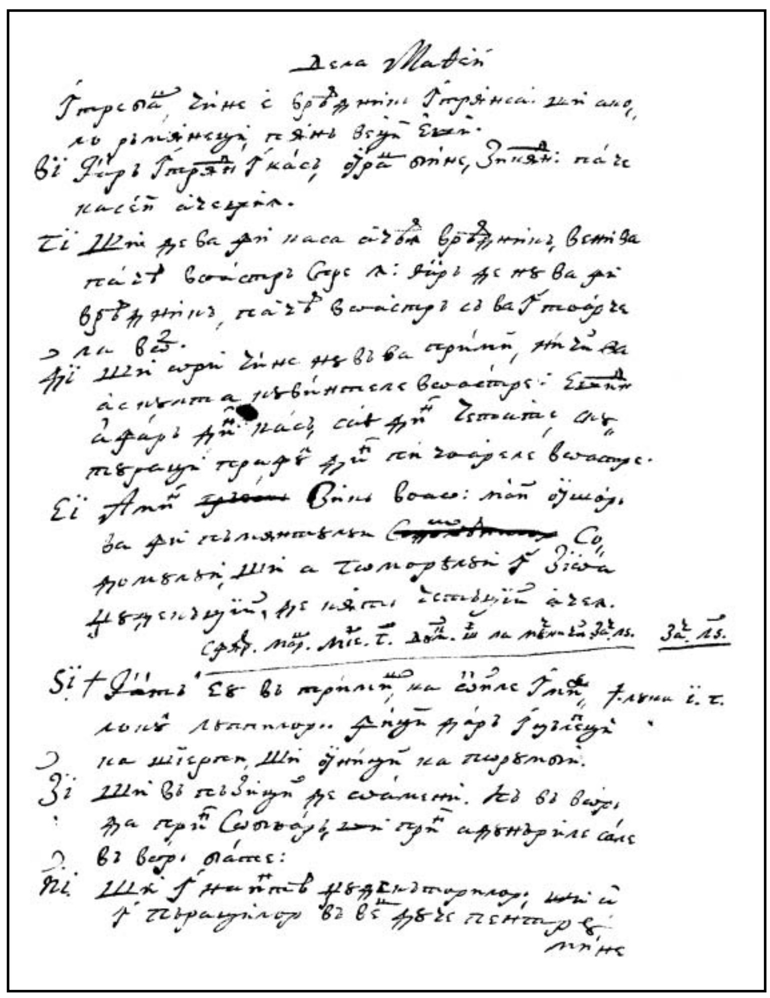
20v

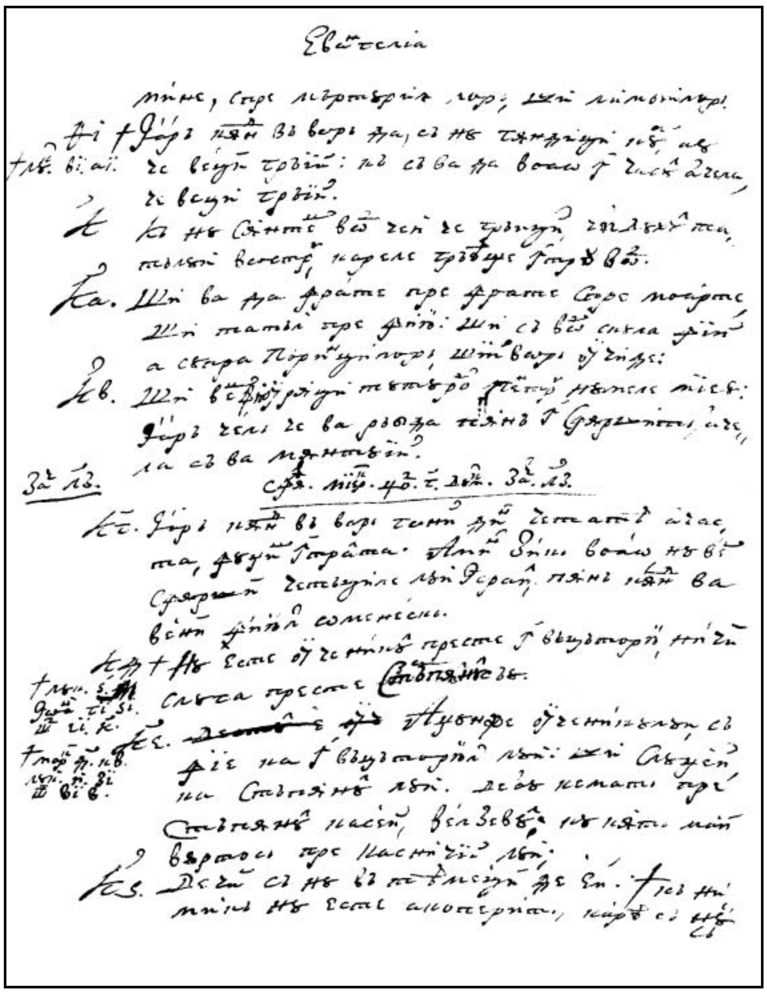
21r

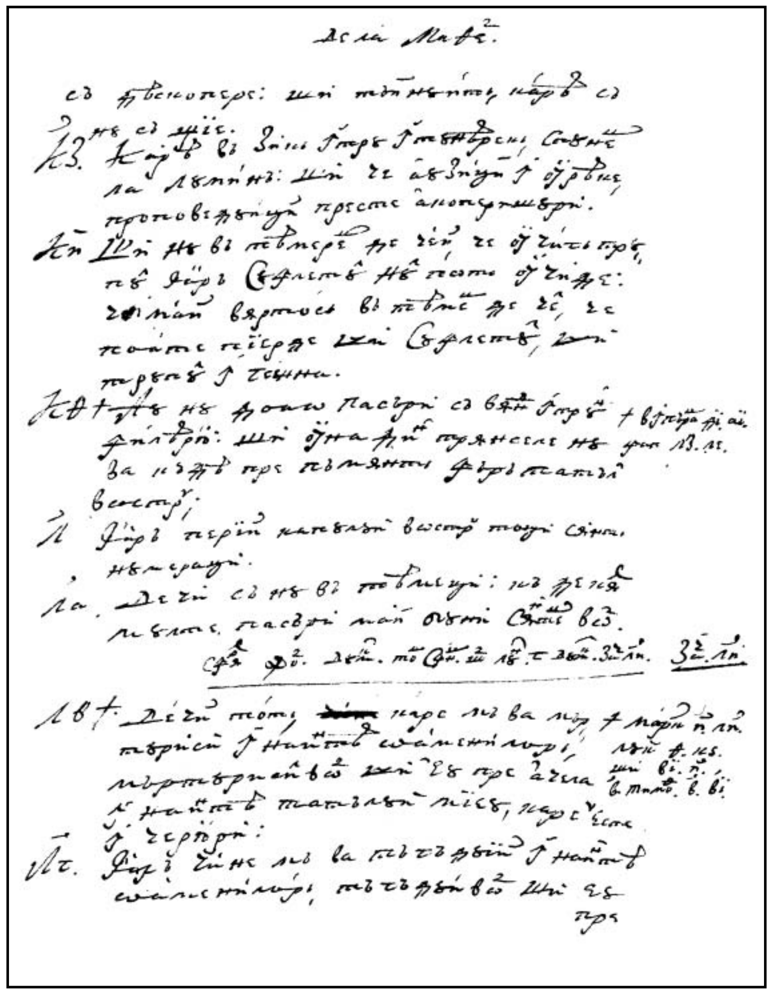
21v

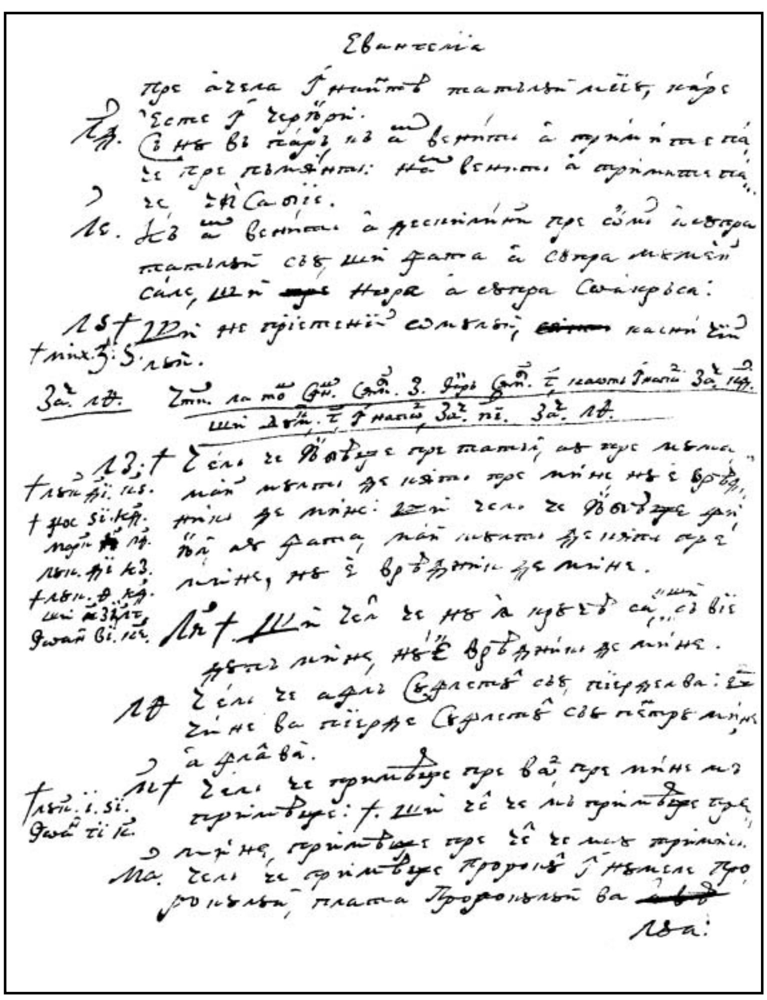
22r

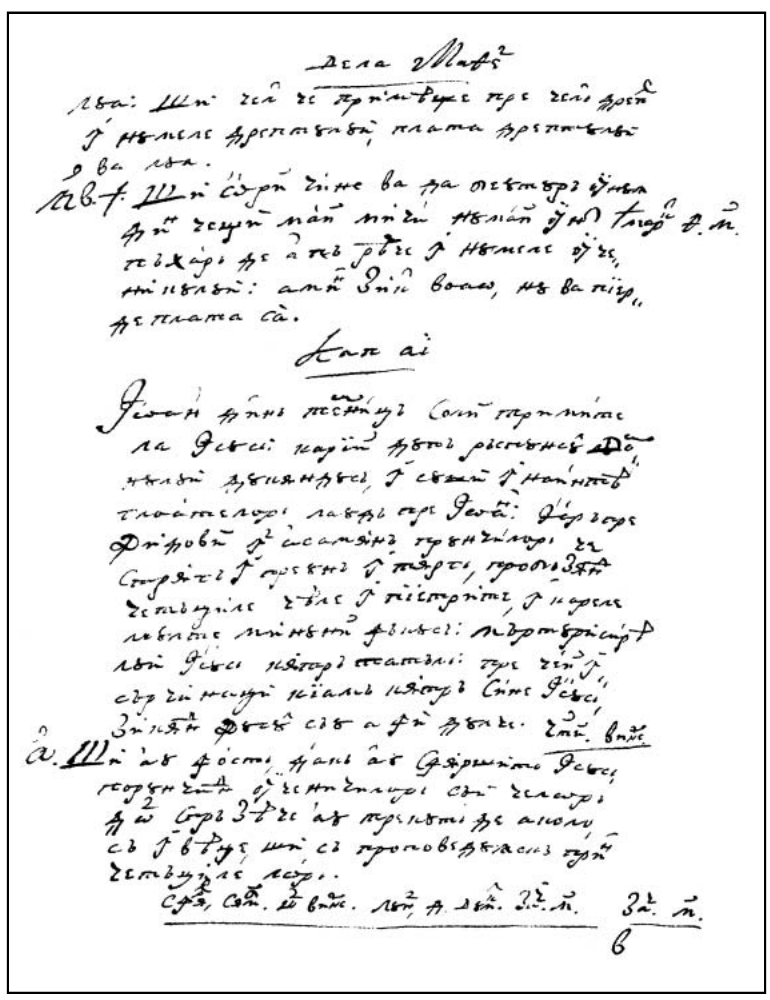
22v

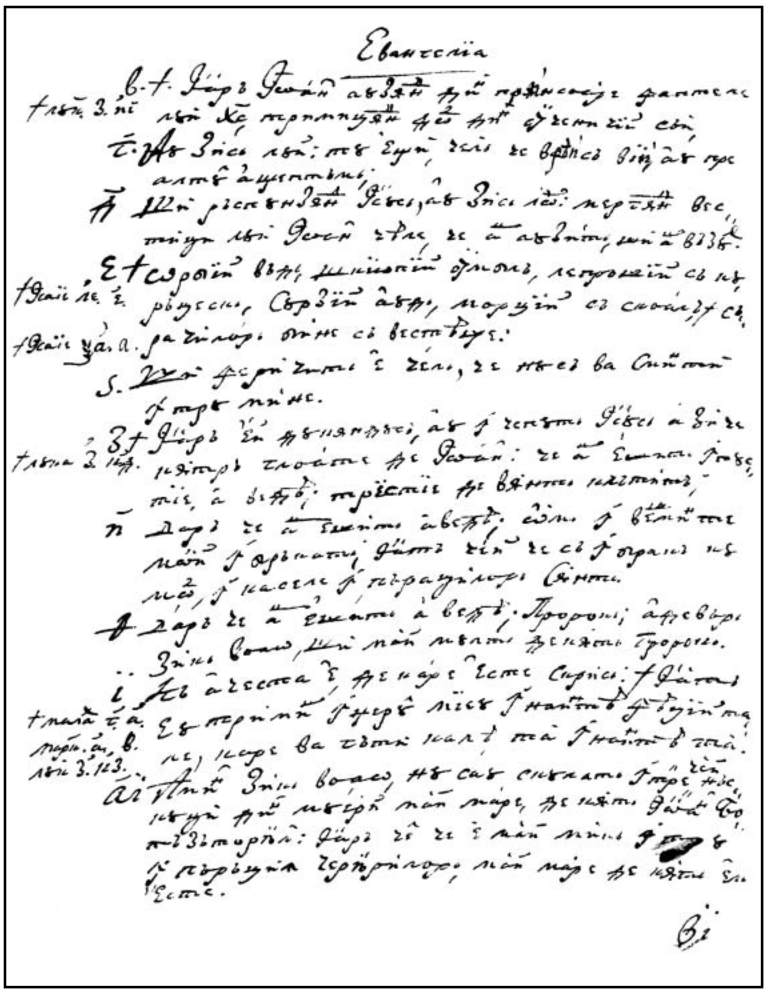
23r

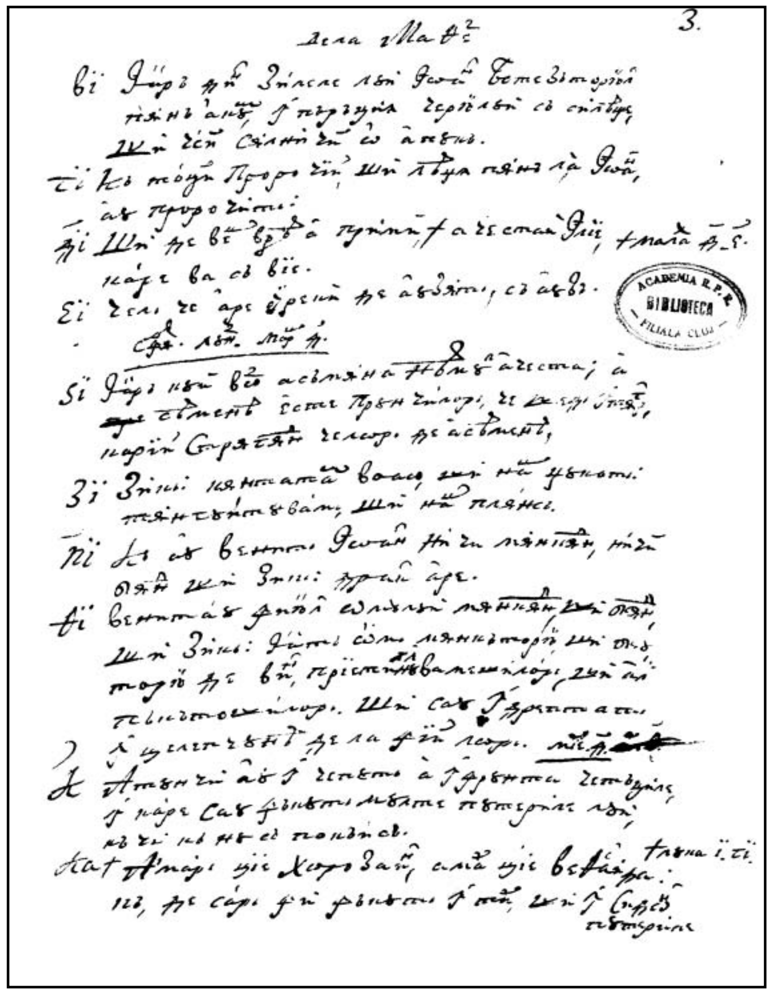
23v

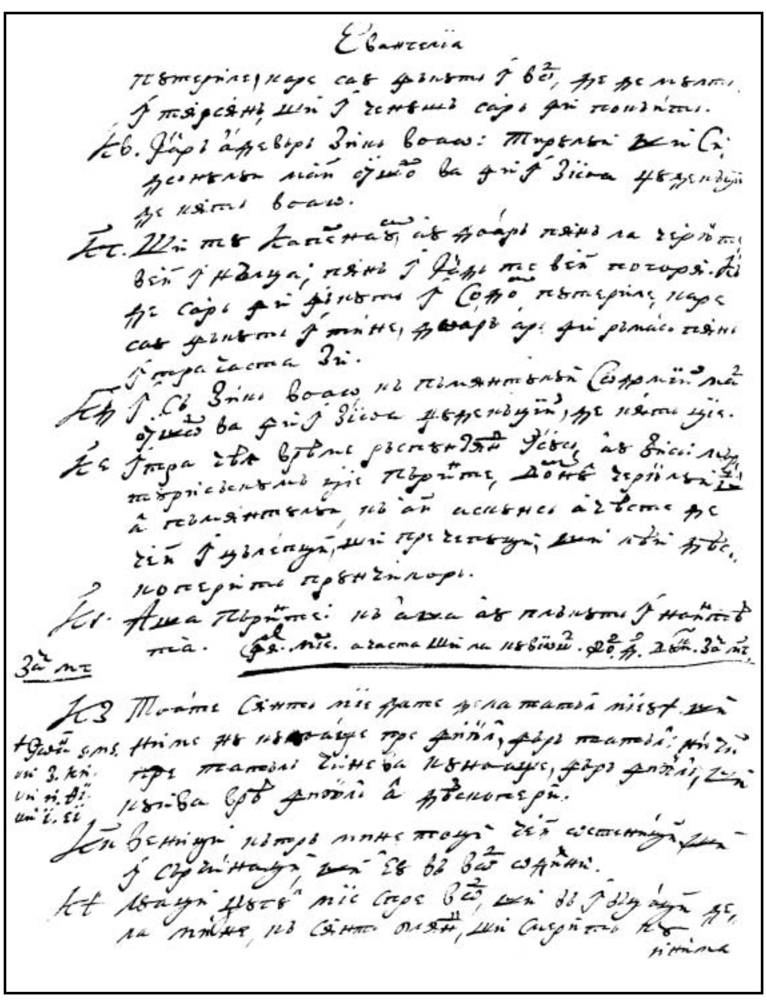
24r

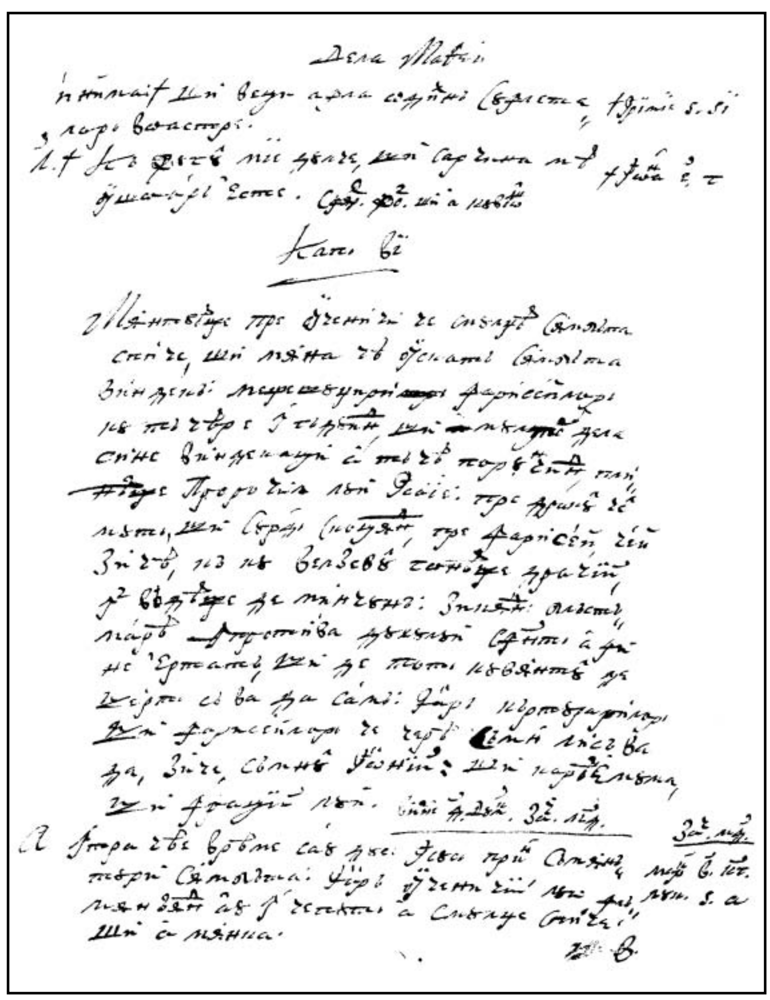
24v

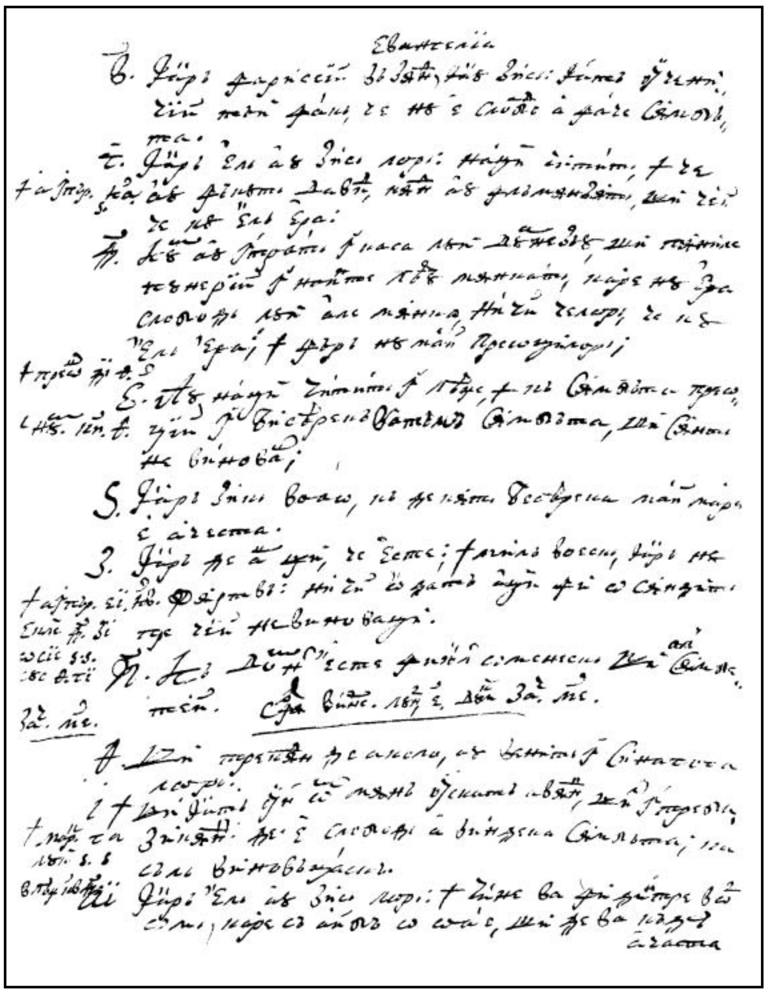
25r

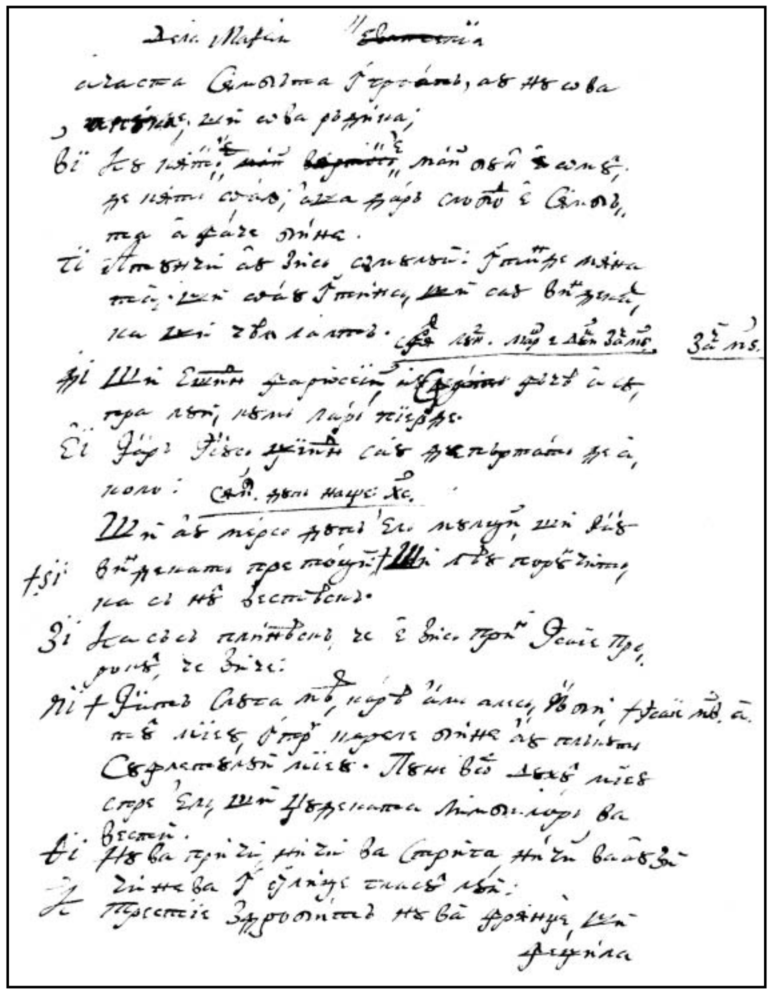
25v

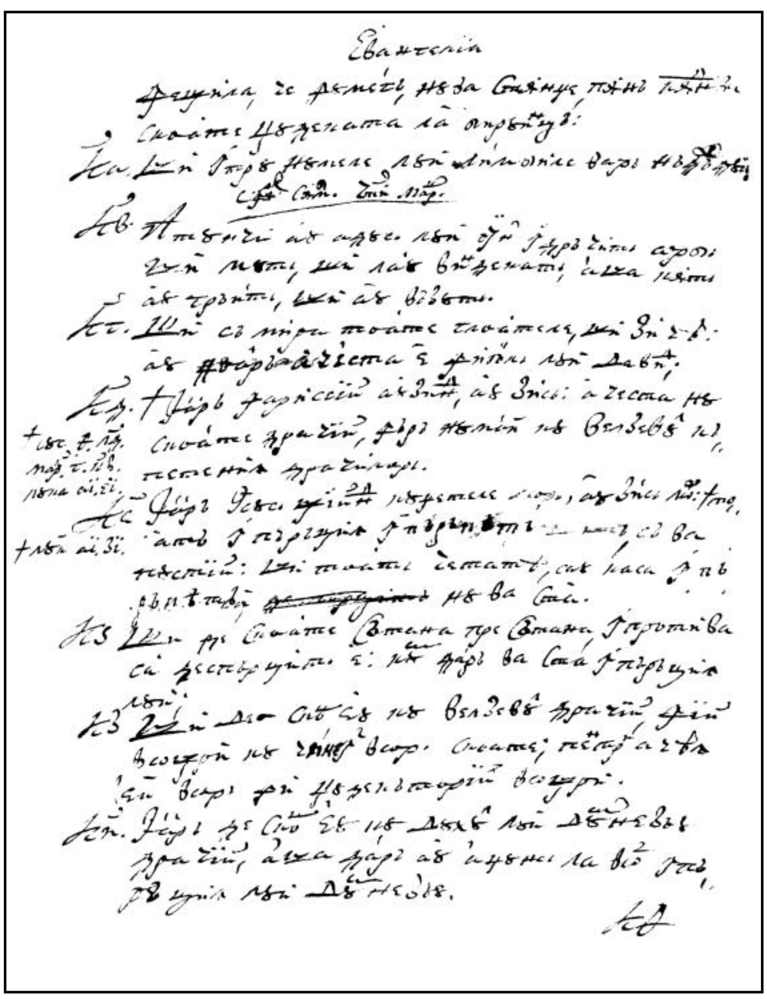
26r

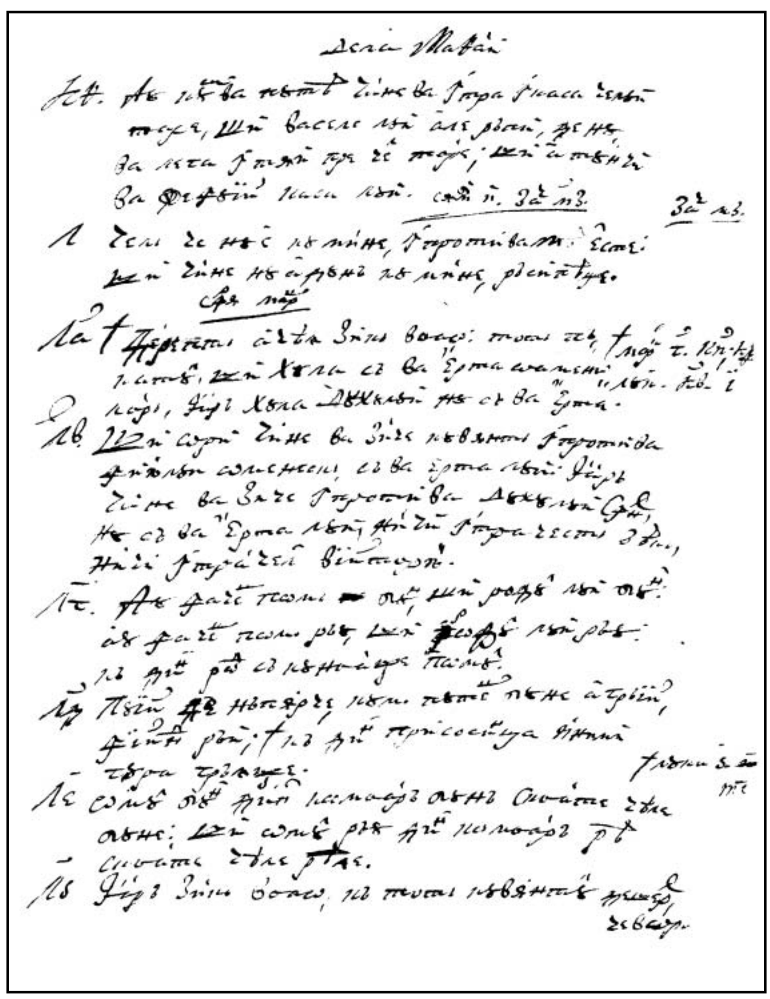
26v

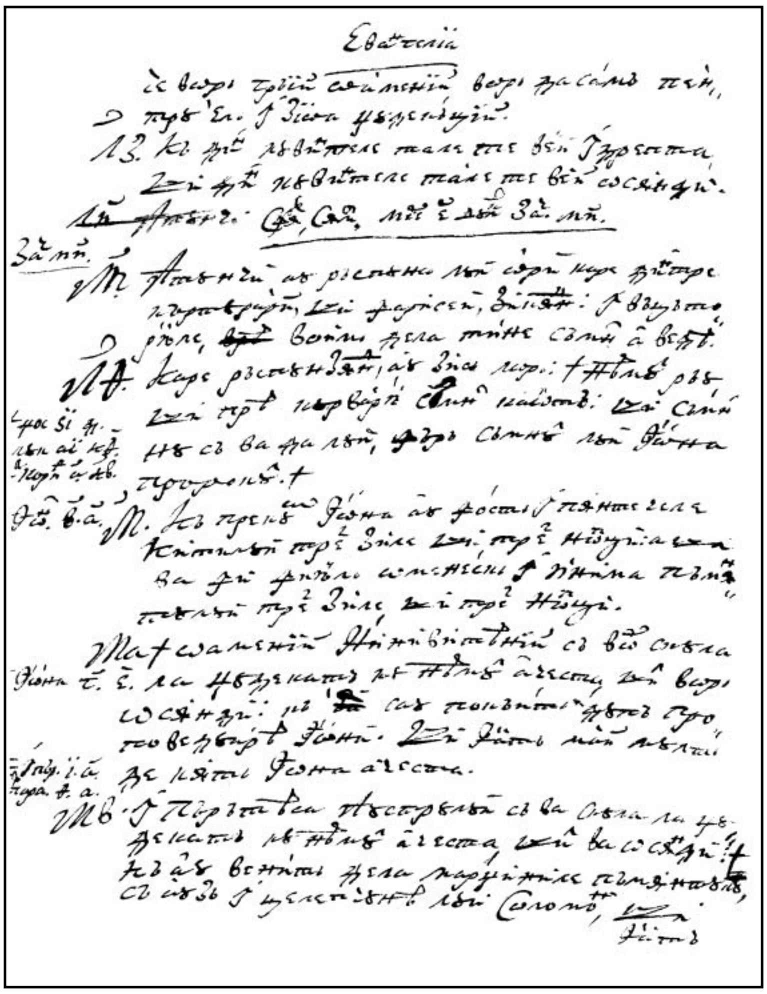
27r

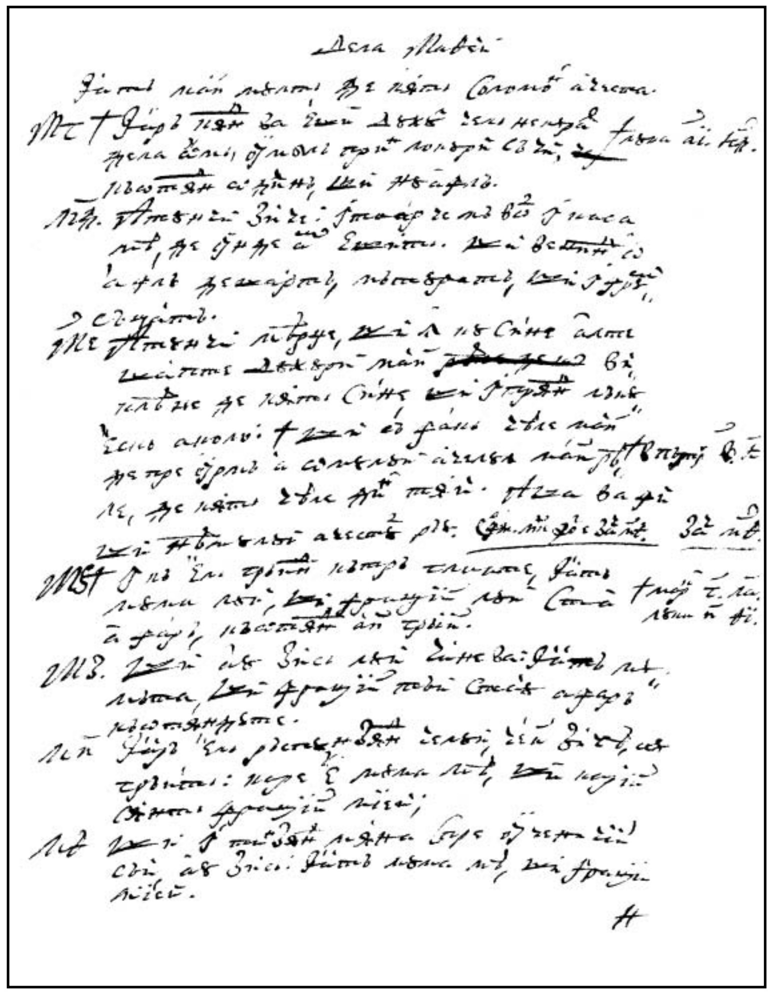
27v

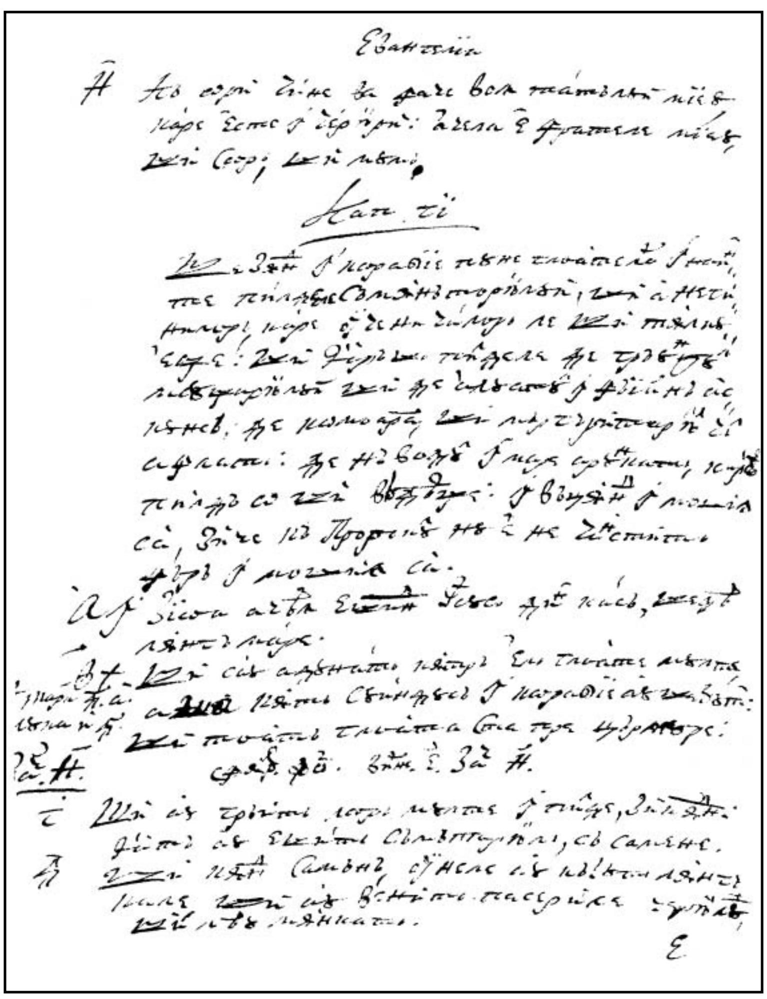
28r

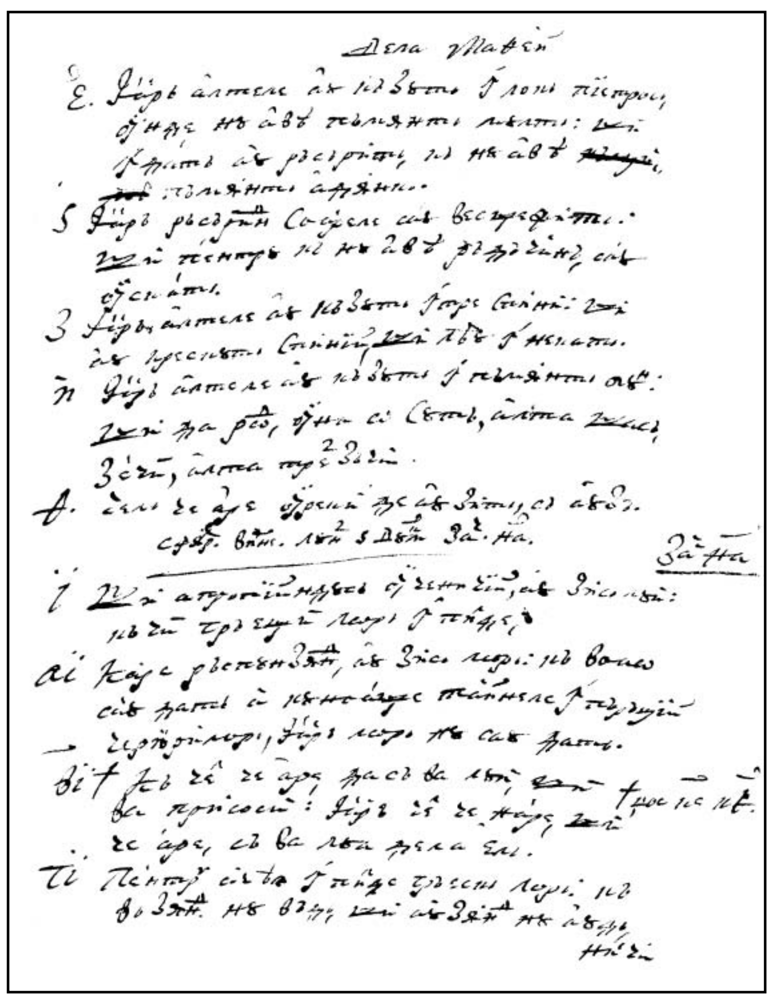
28v

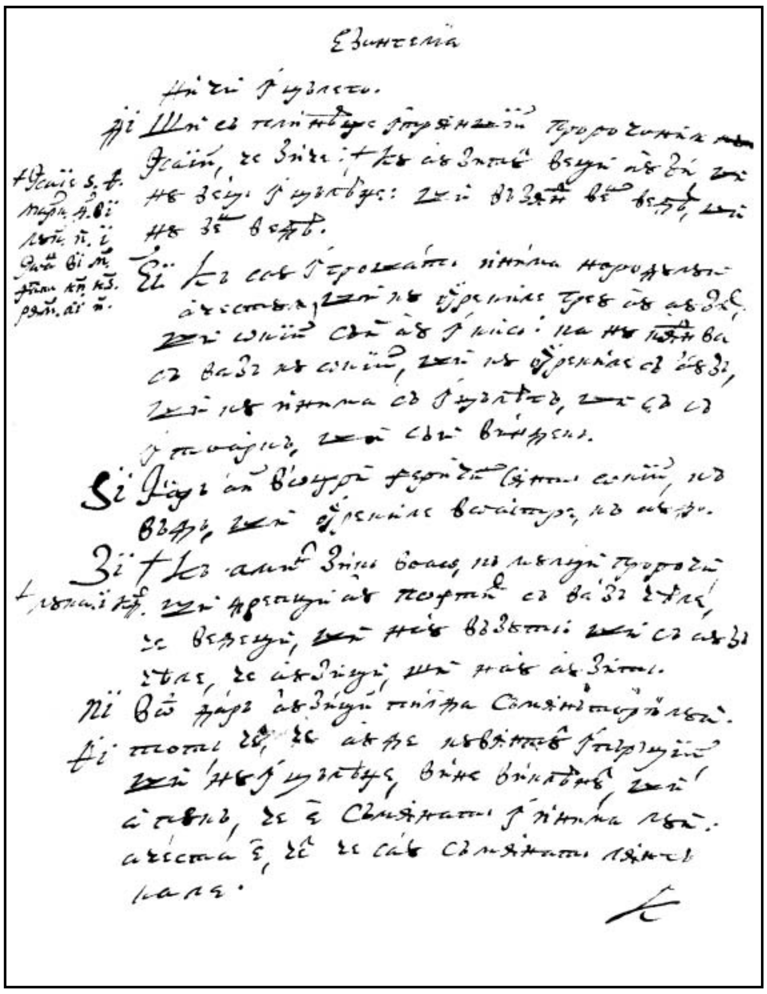
29r

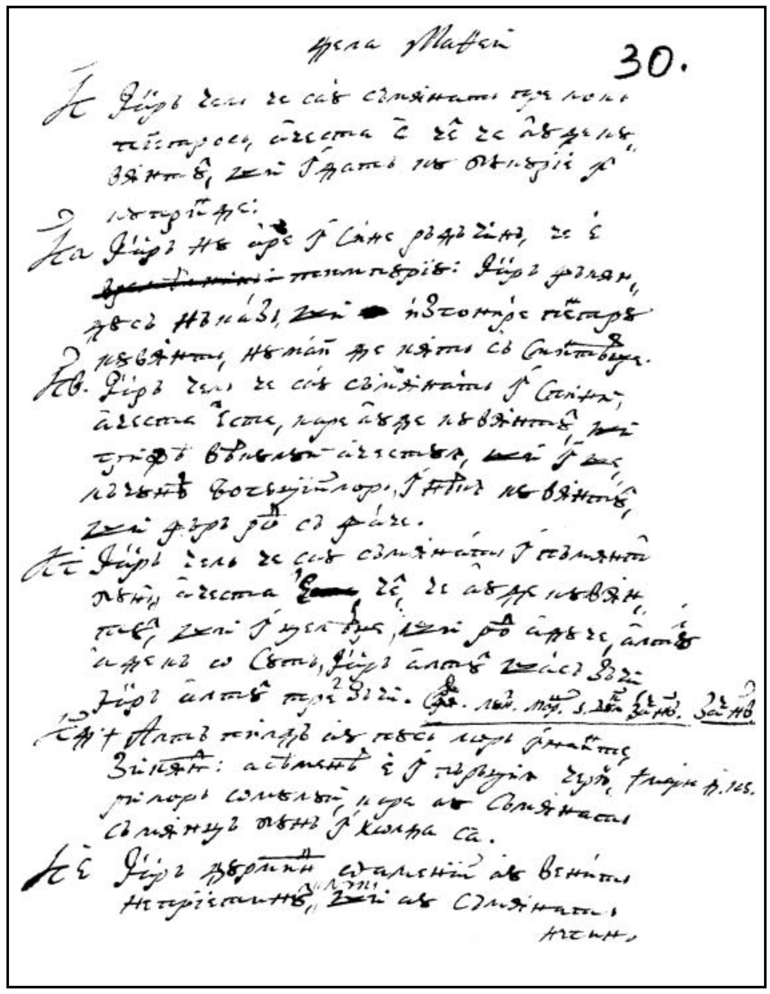
29v

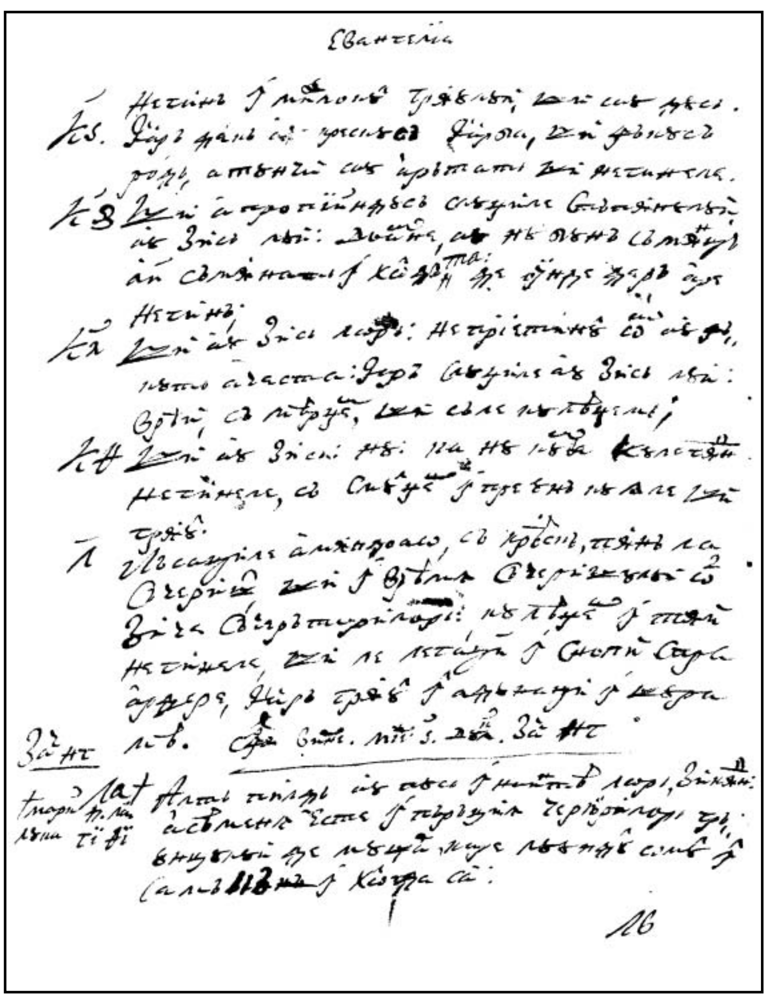
30r

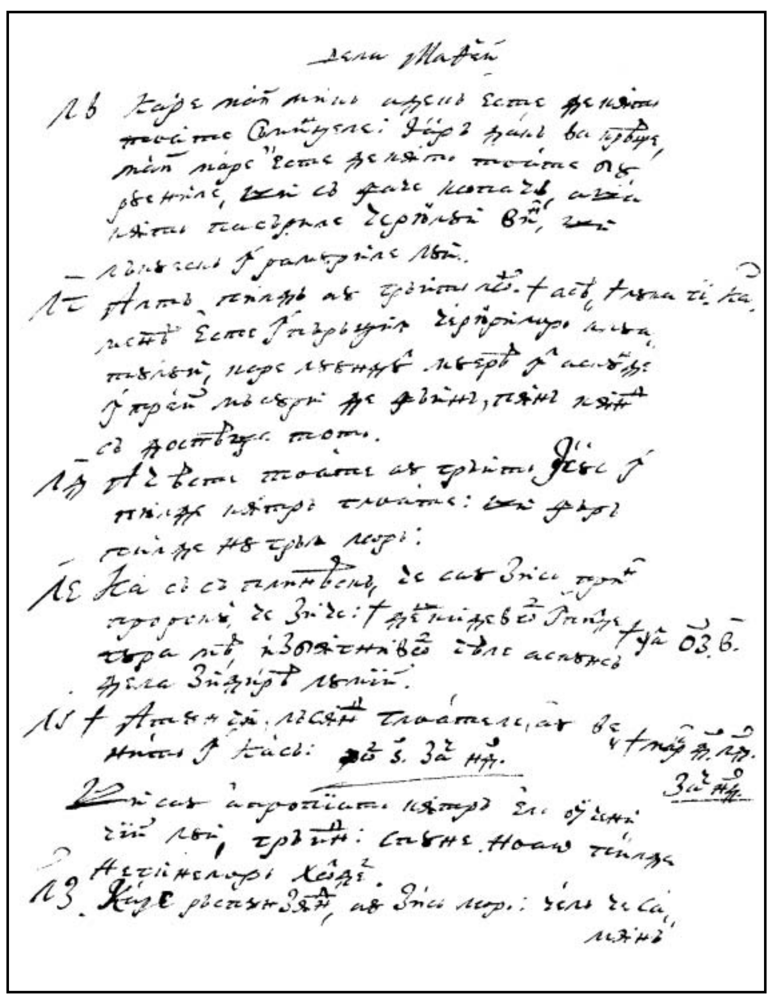
30v

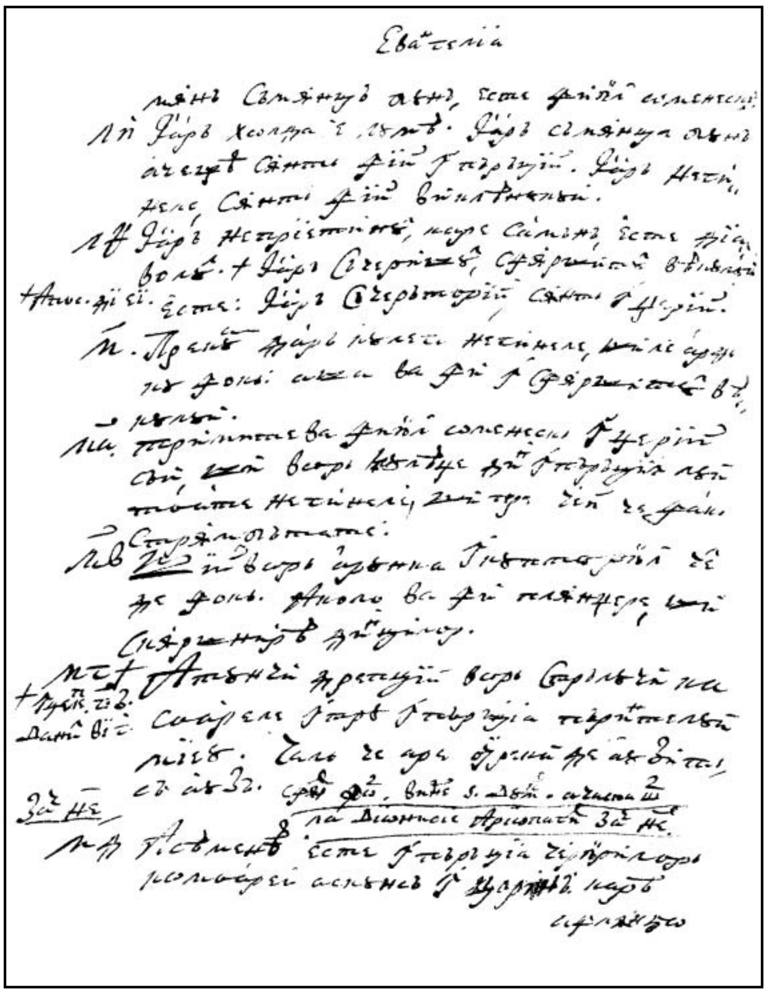
31r

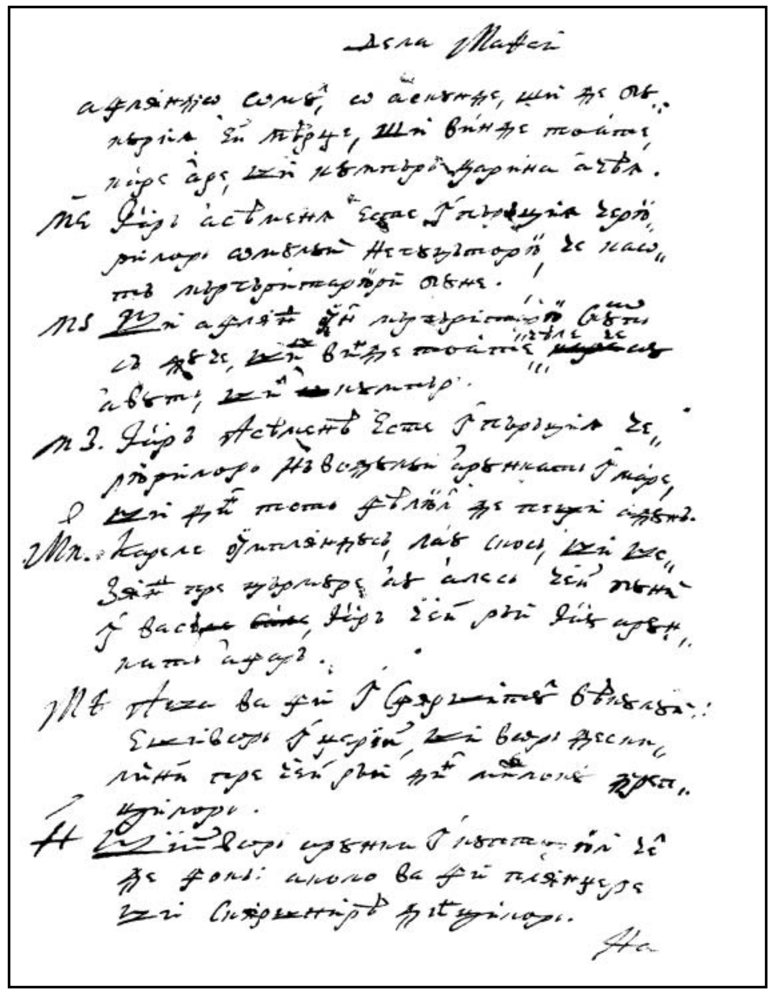
31v

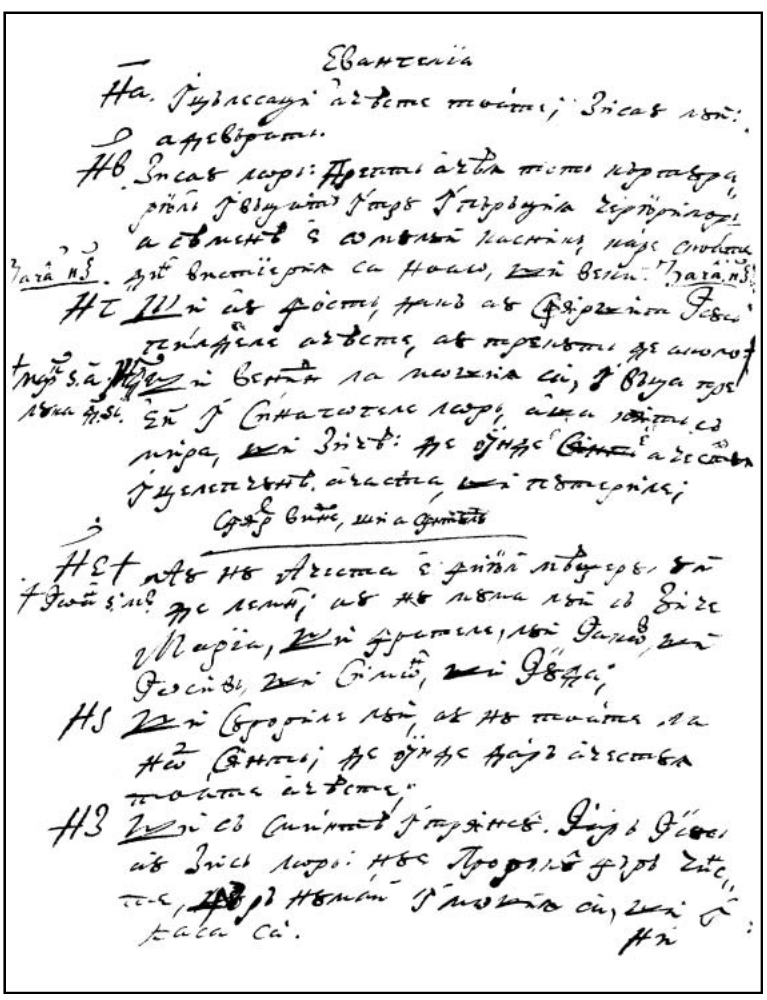
32r

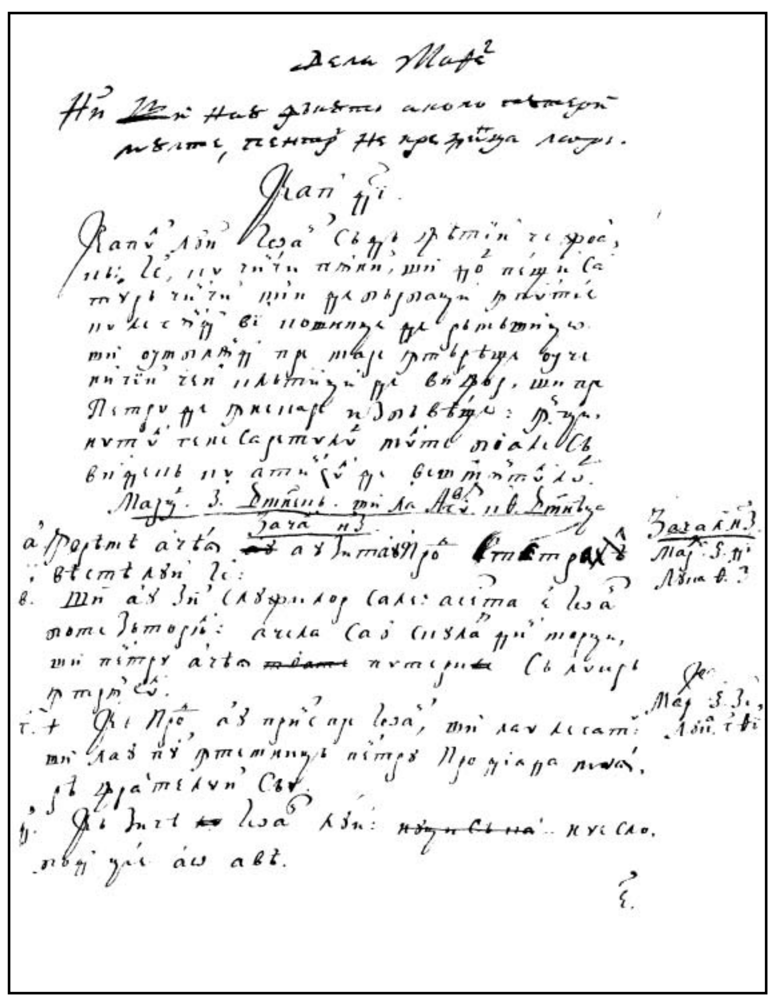
32v

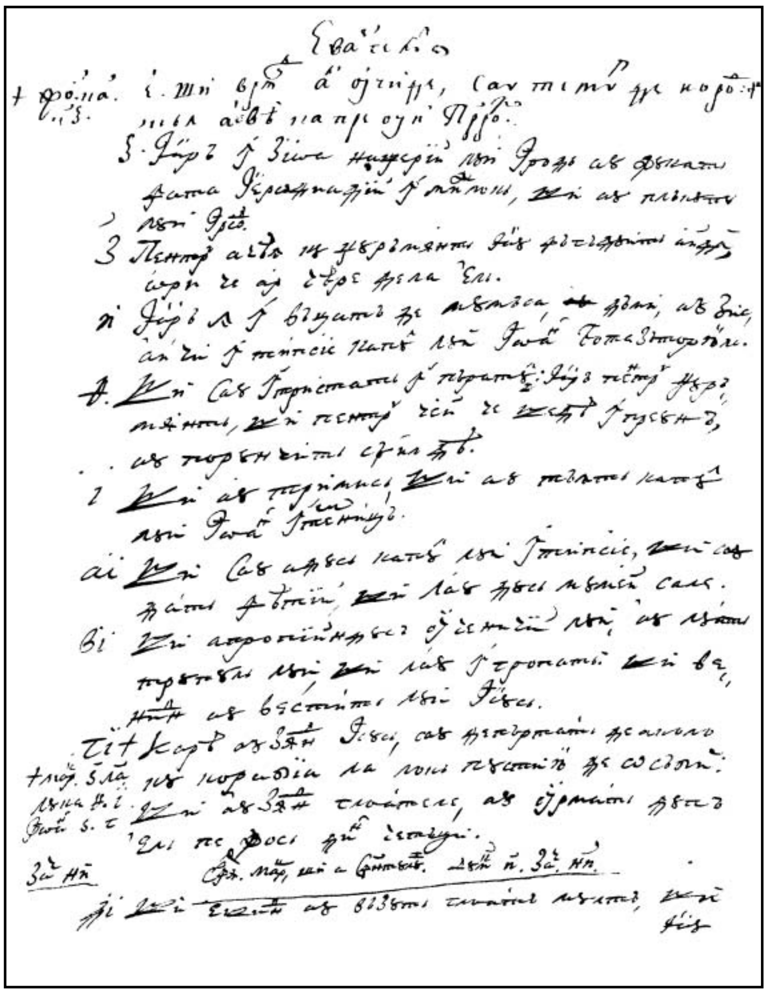
33r

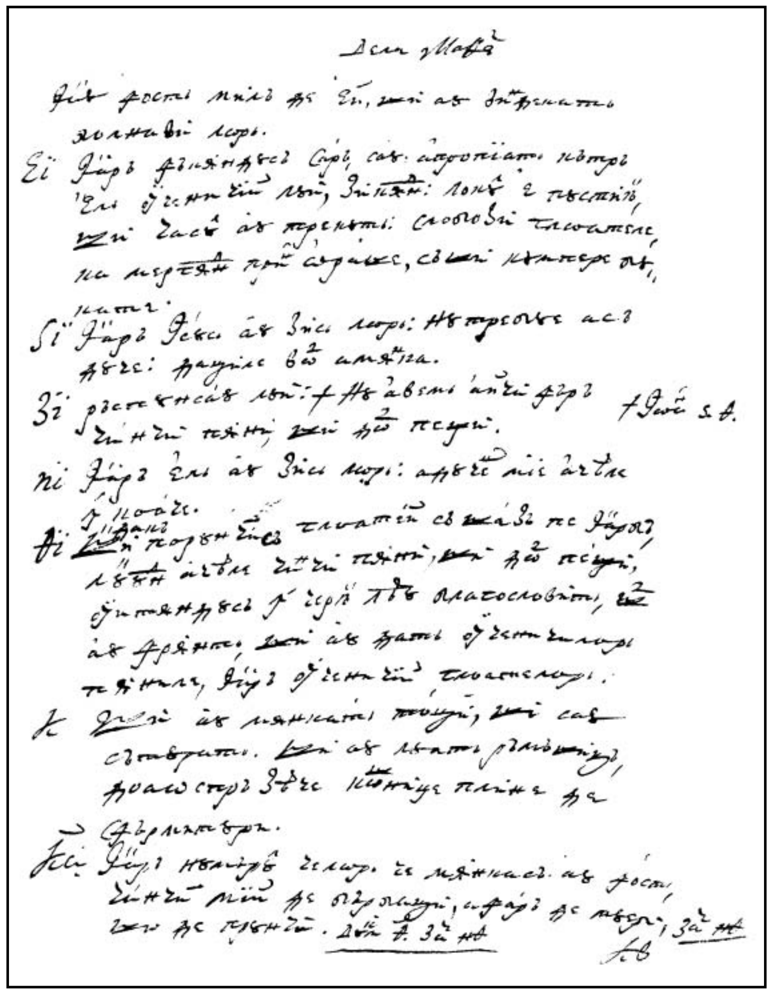
33v

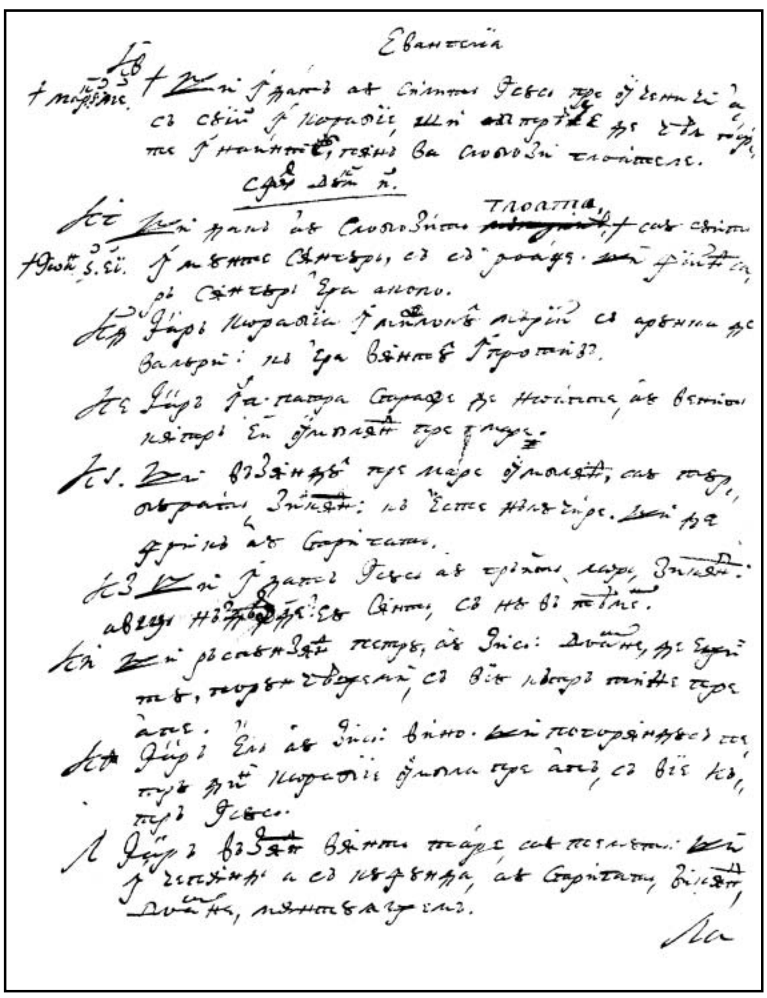
34r

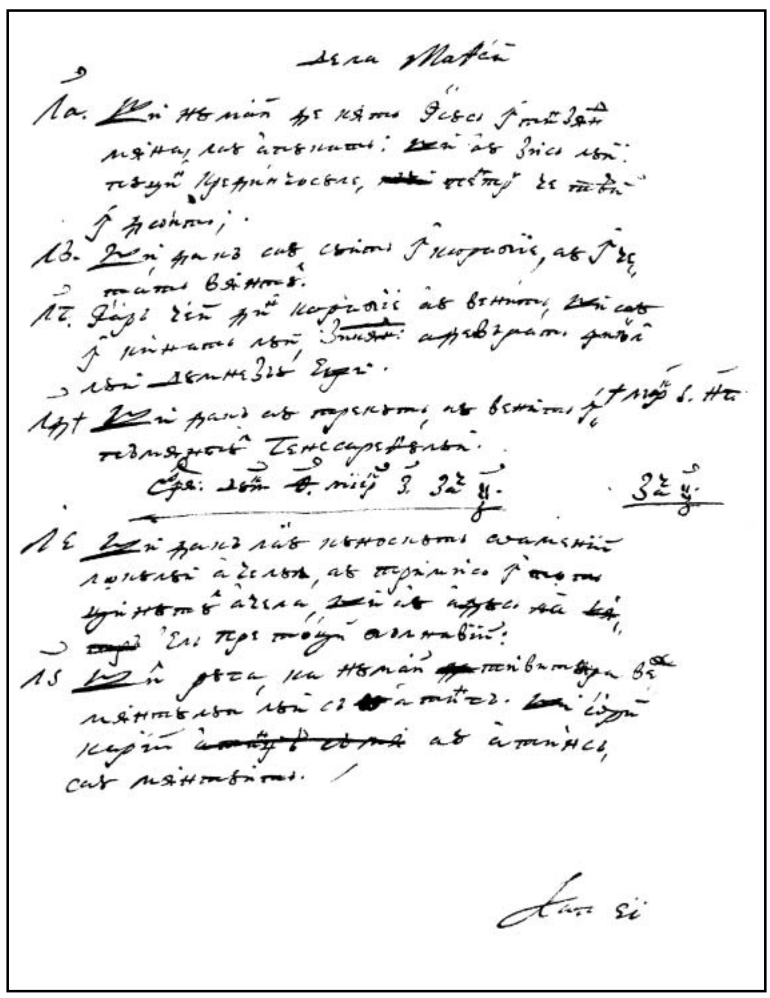
34v

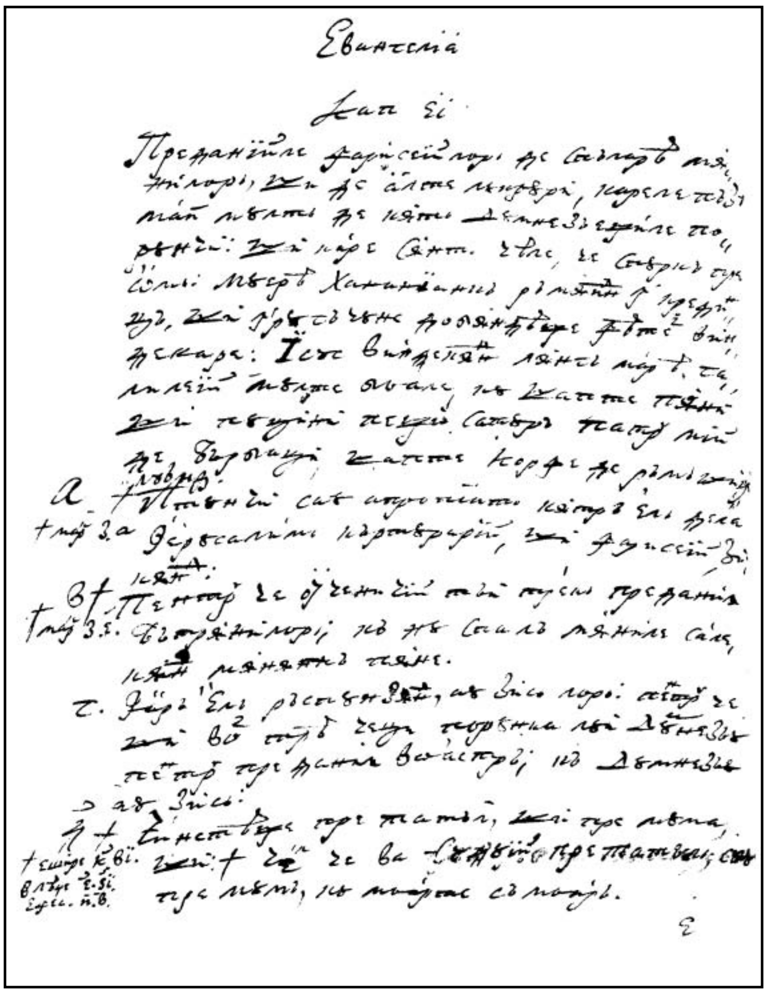
35r

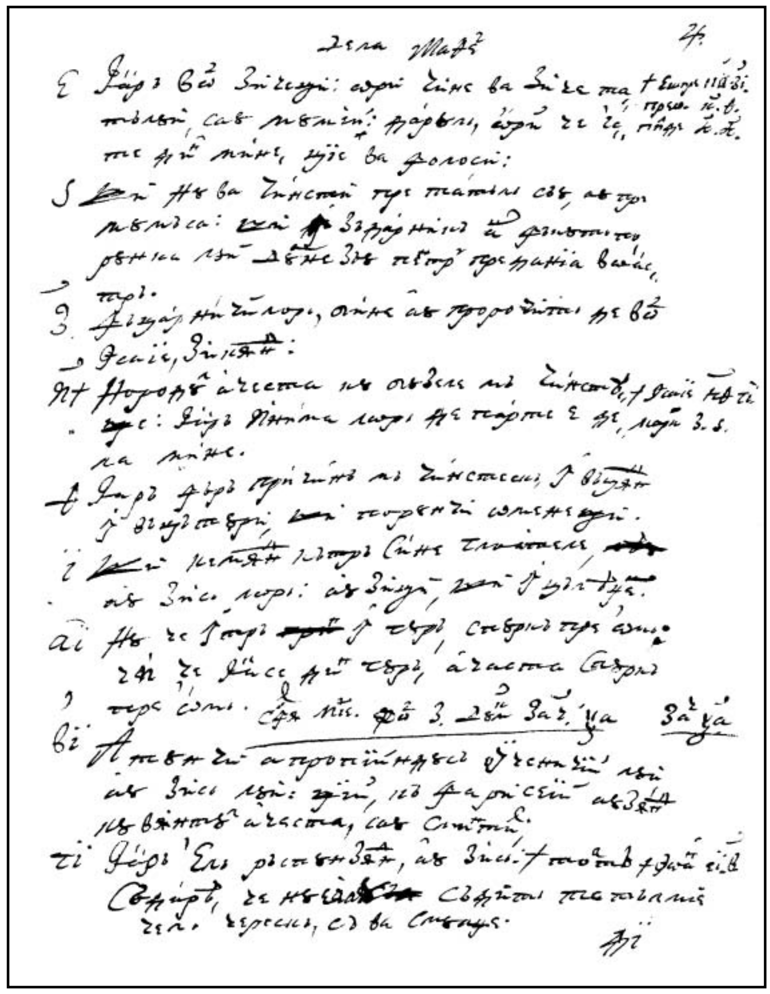
35v

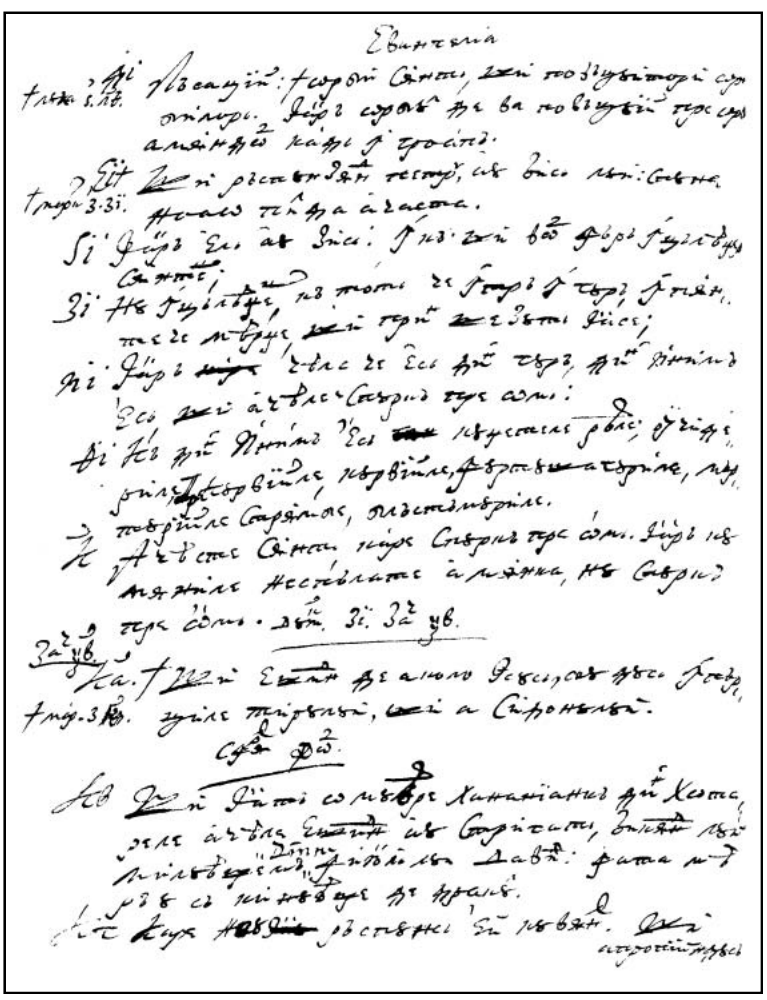
36r

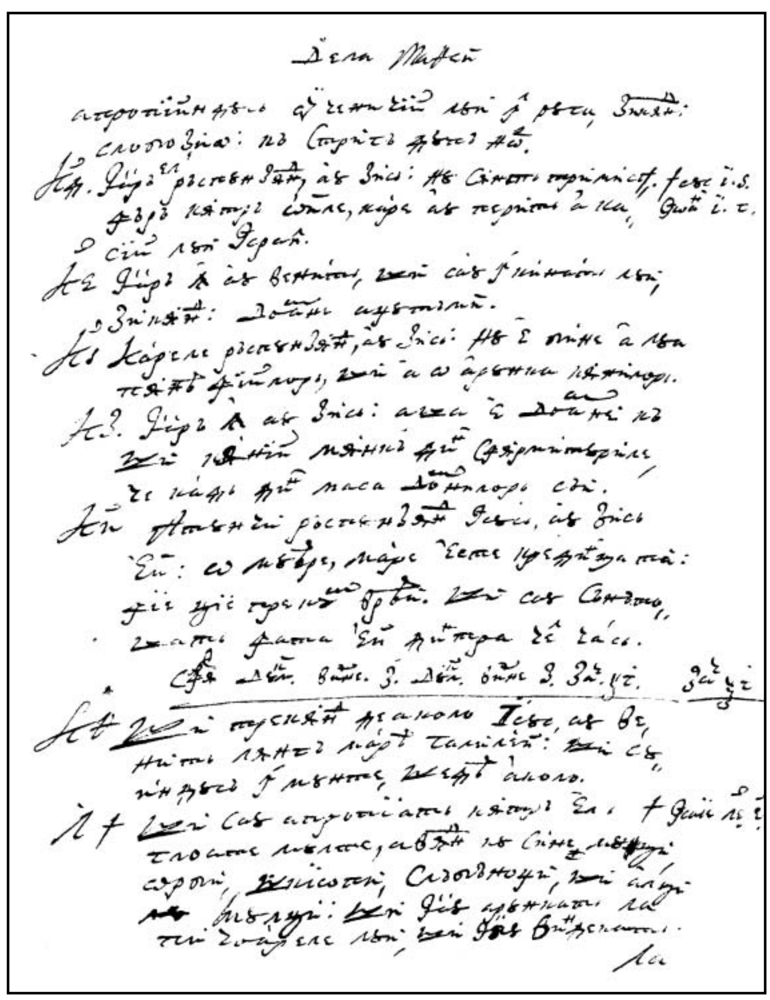
36v

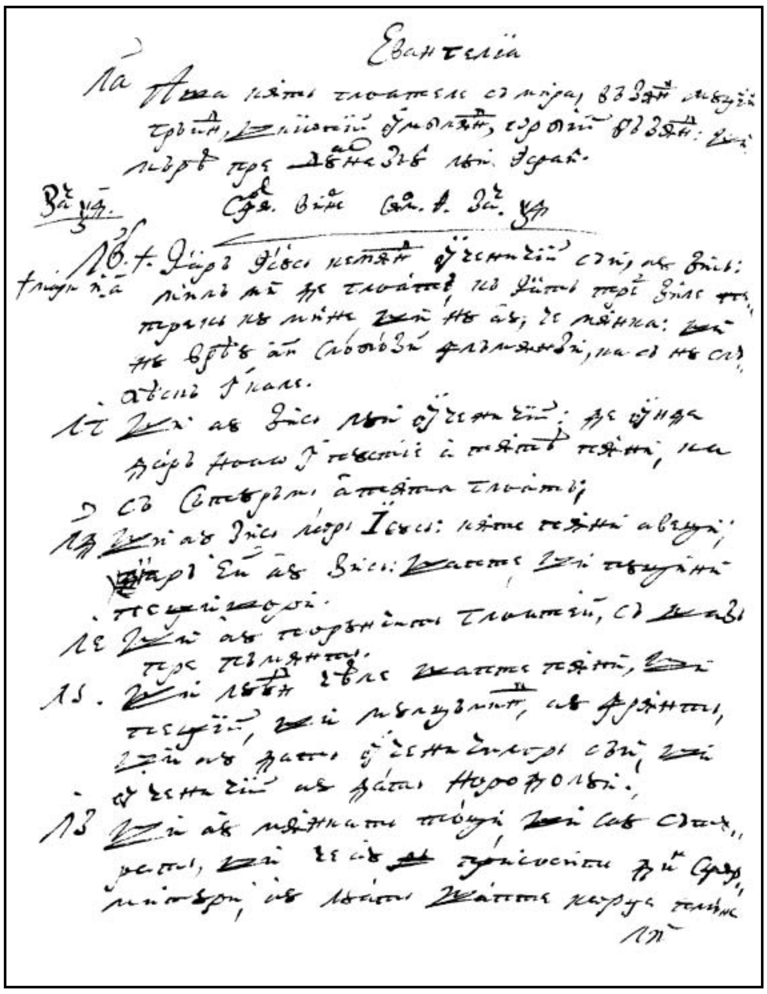
37r

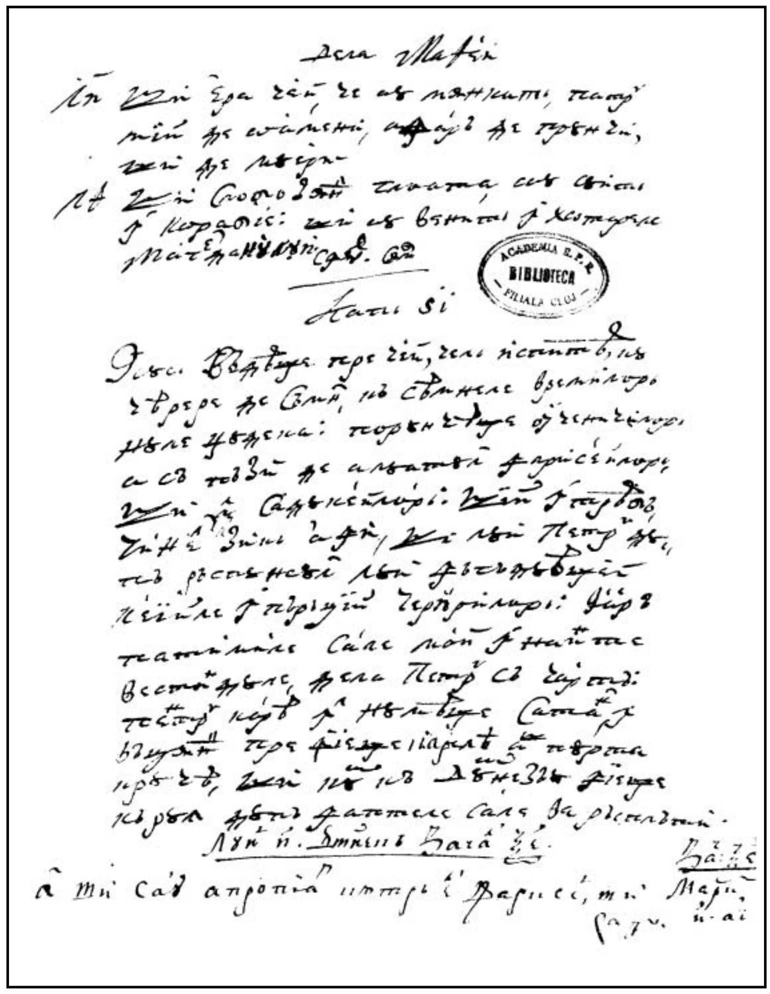
37v

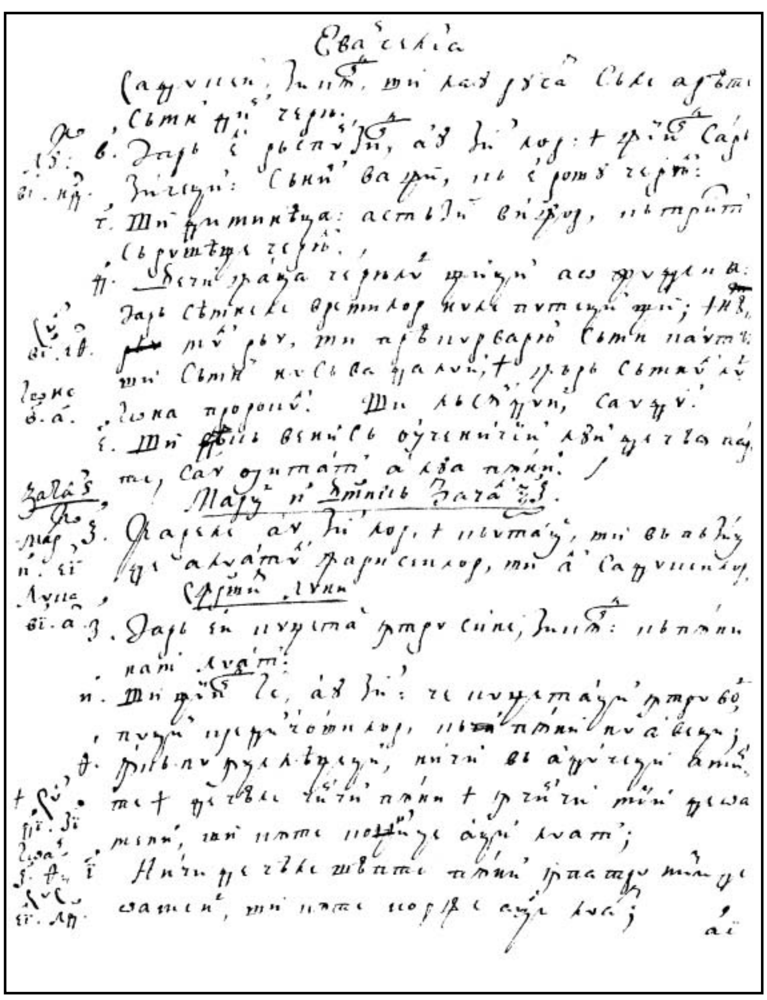
38r

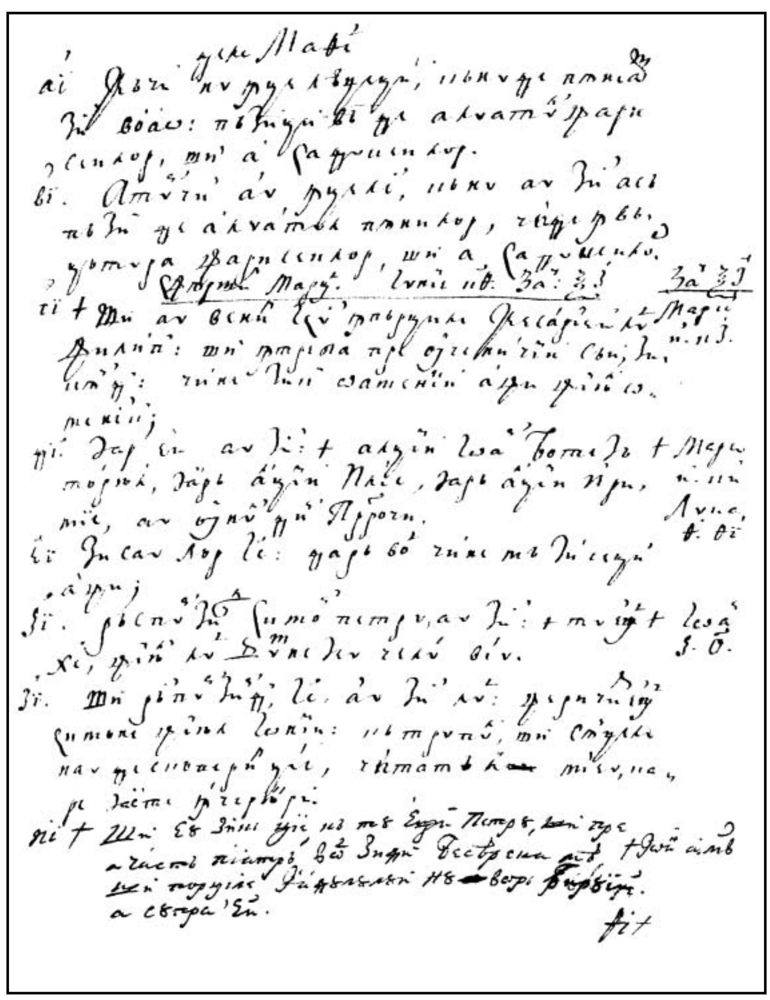
38v

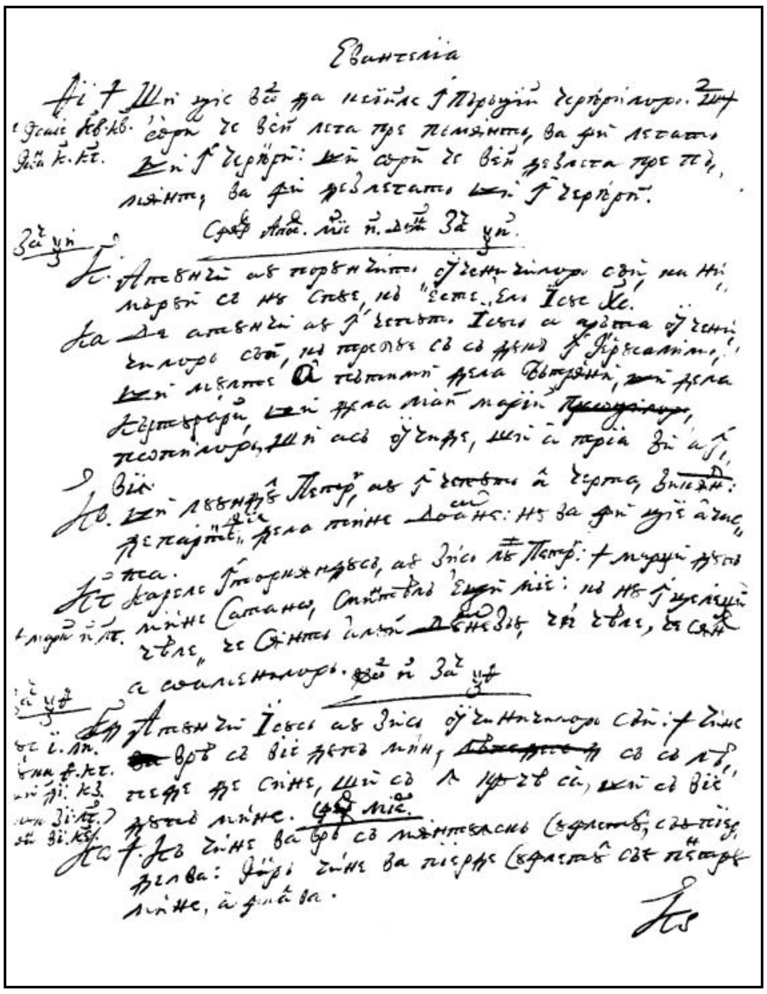
39r

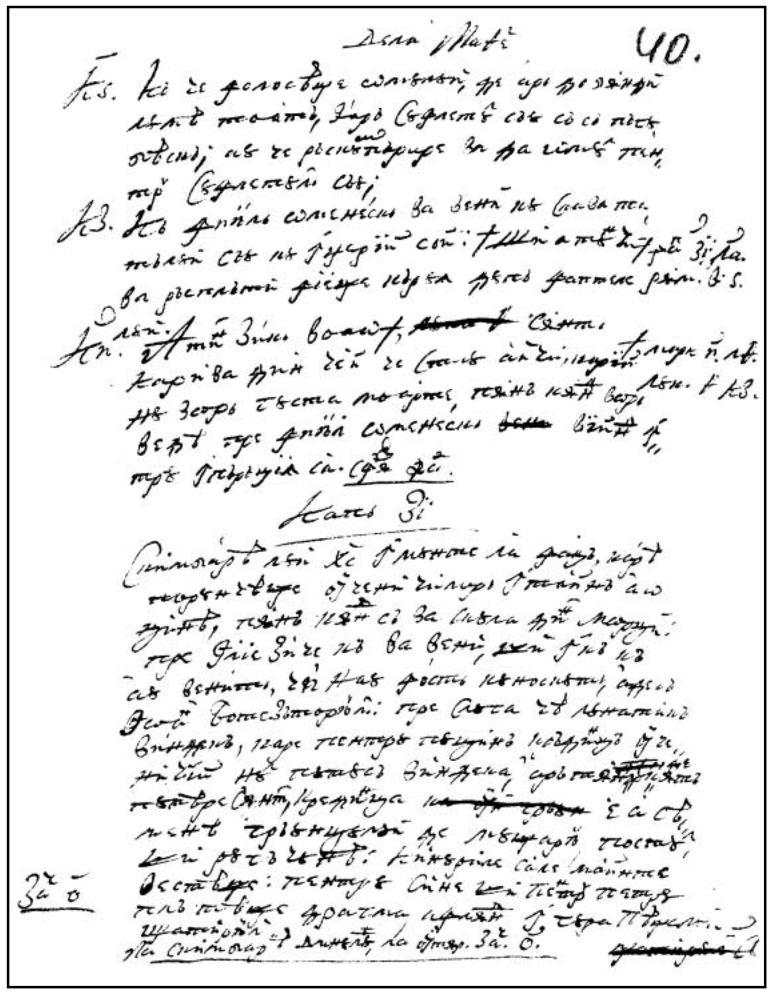
39v

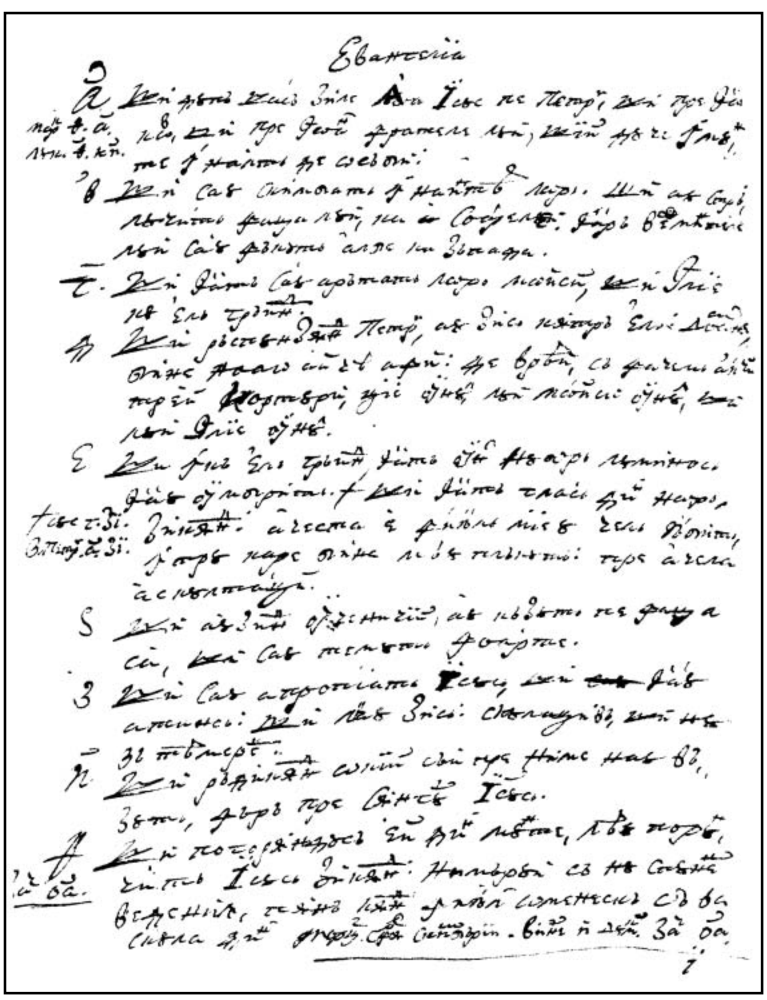
40r

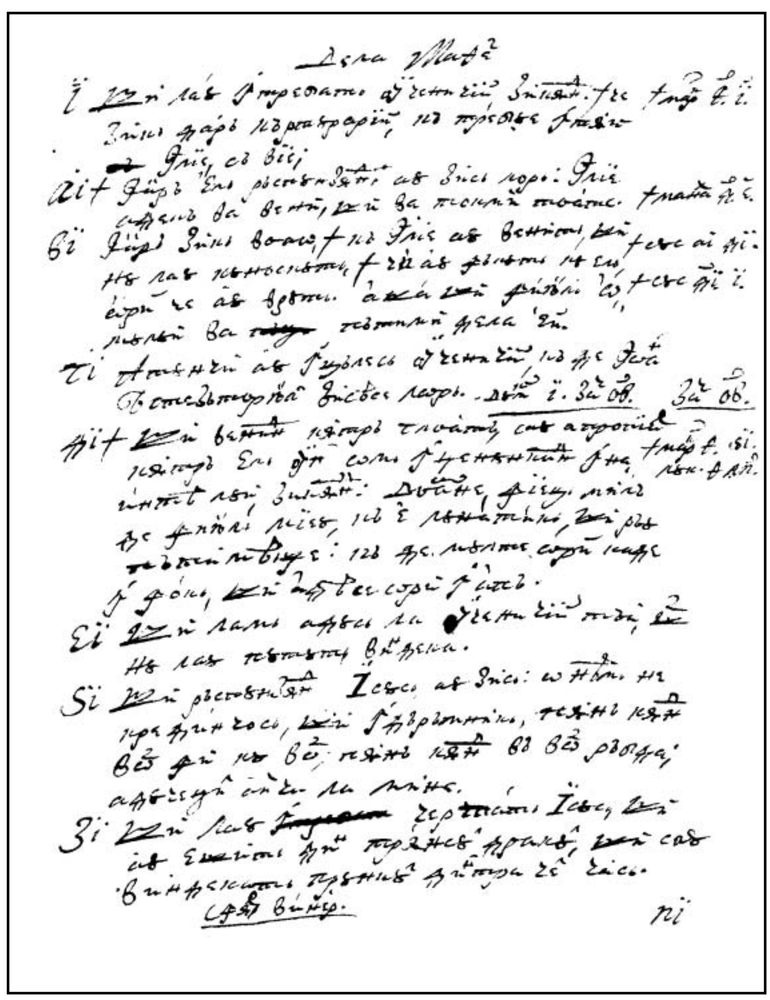
40v

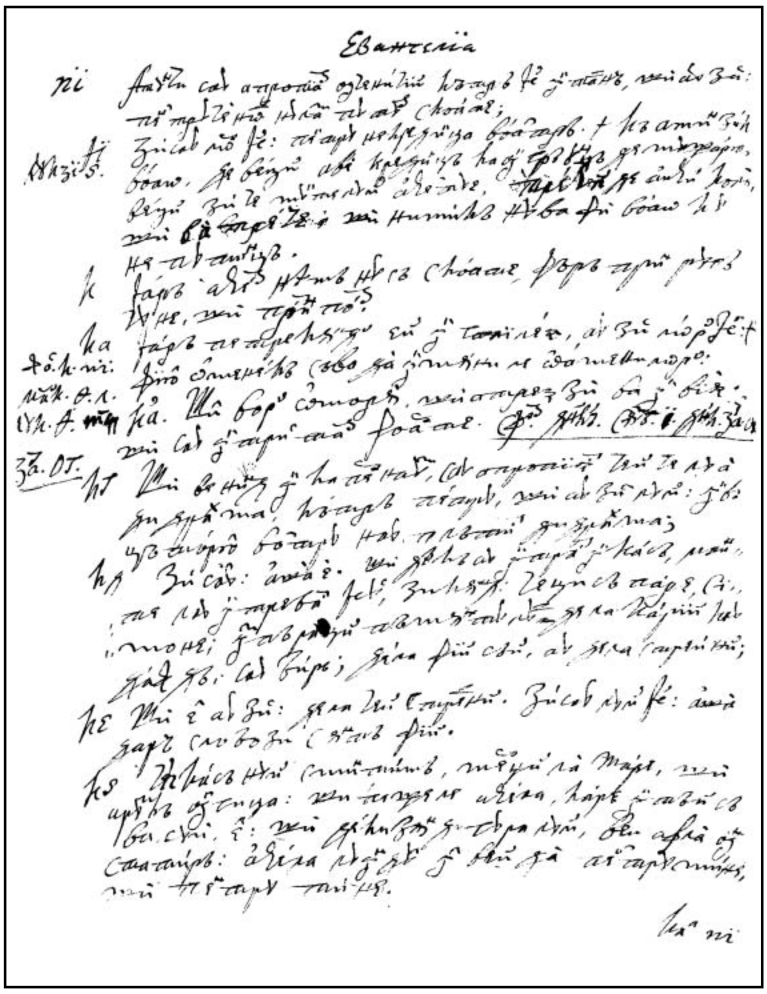
41r

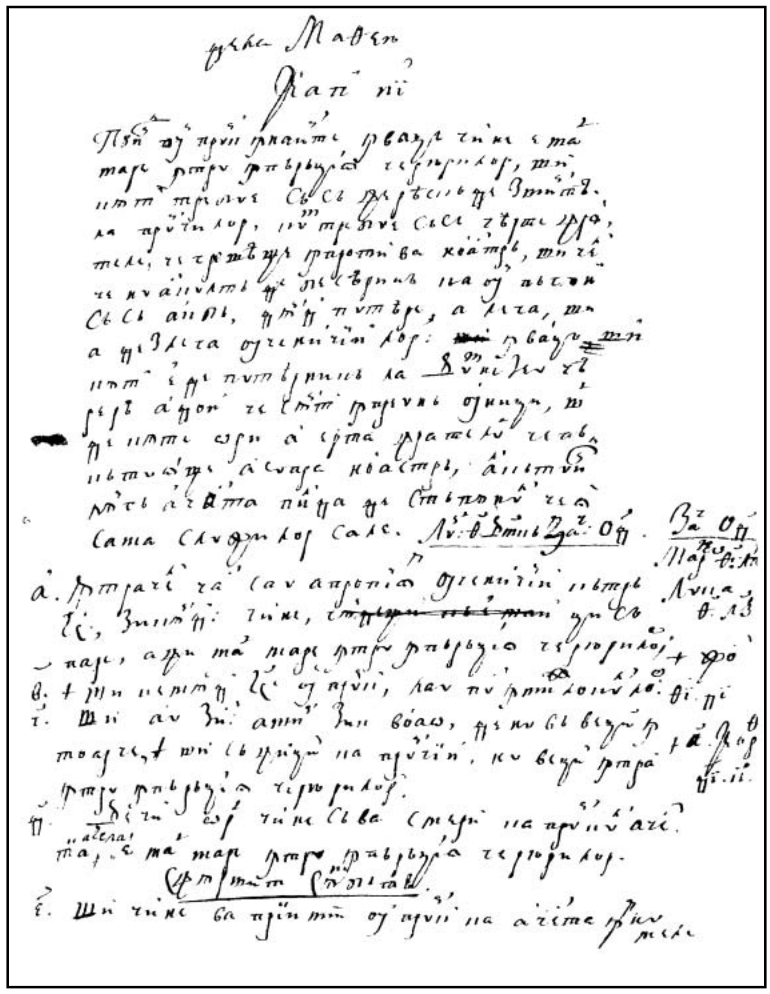

41v

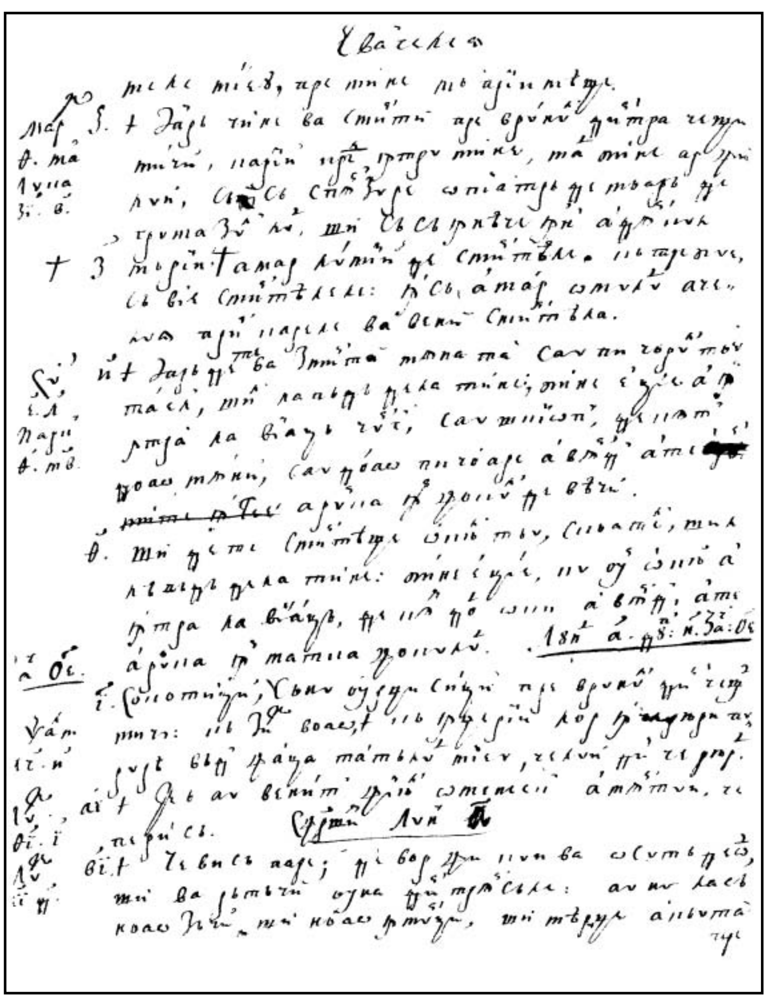

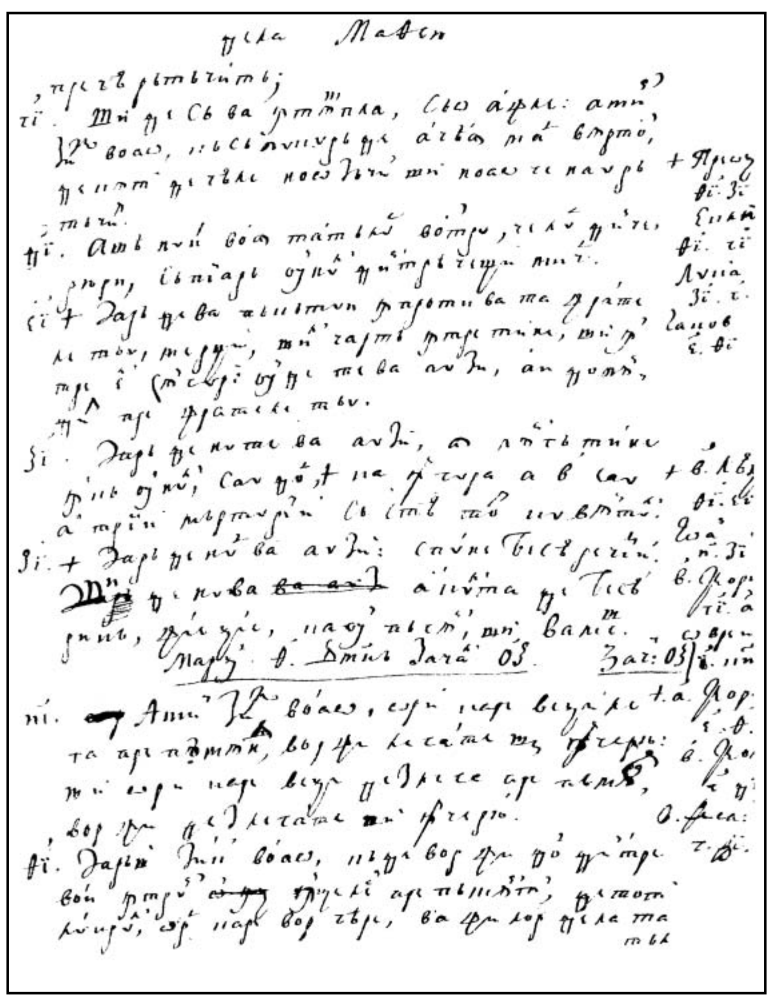
42r

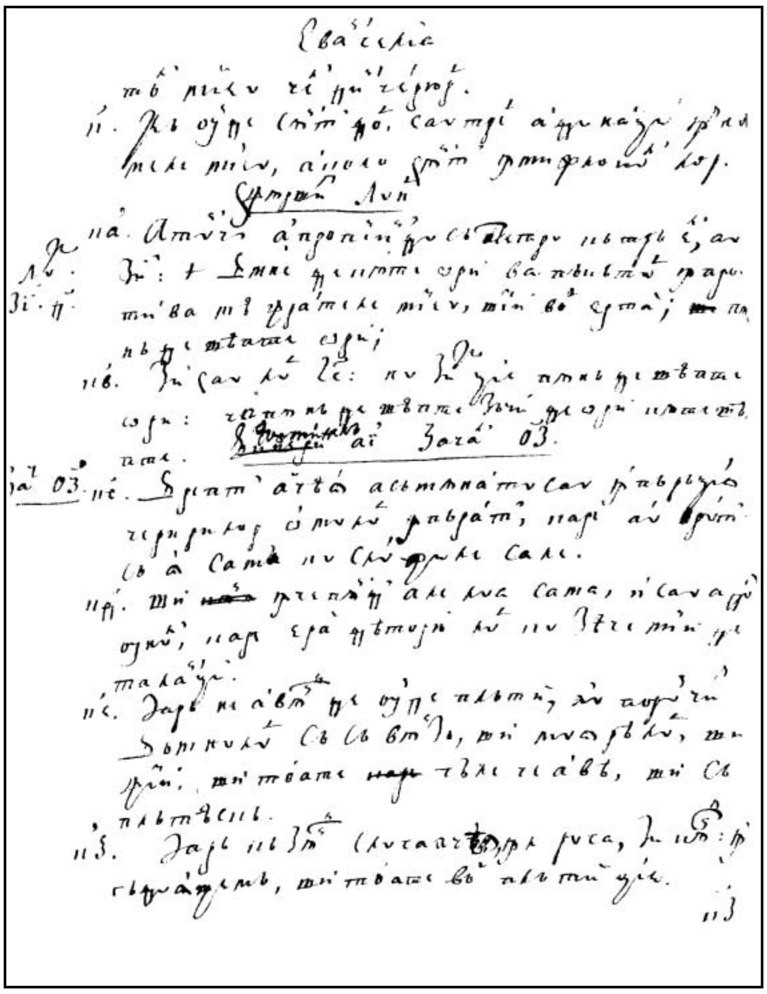

42v 43r

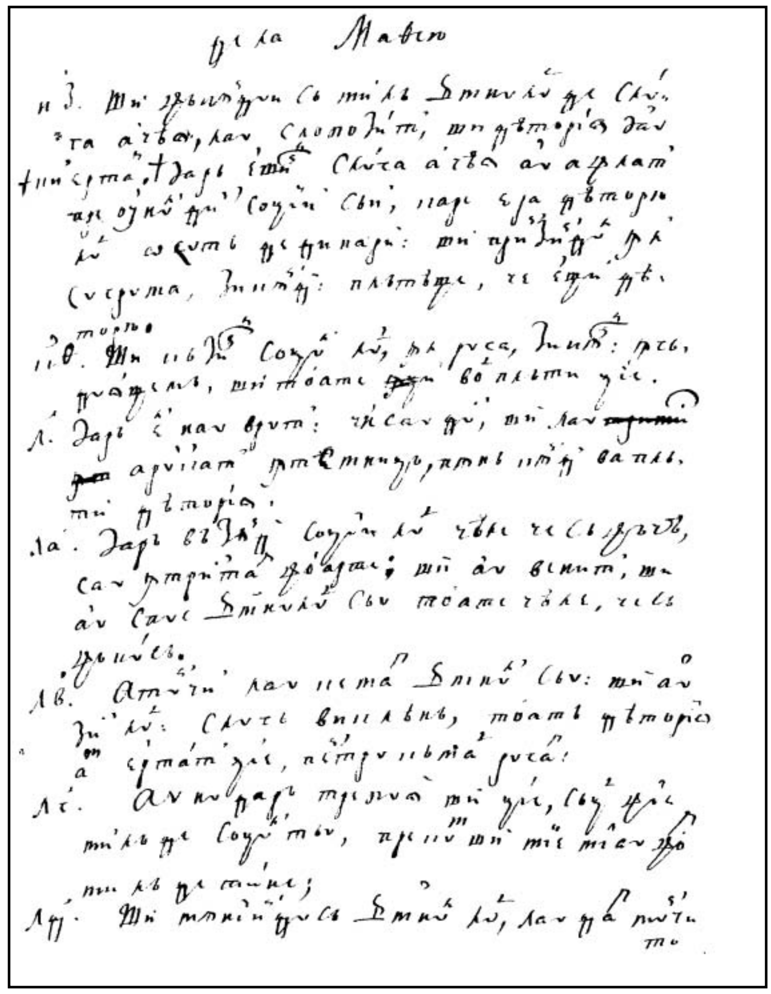

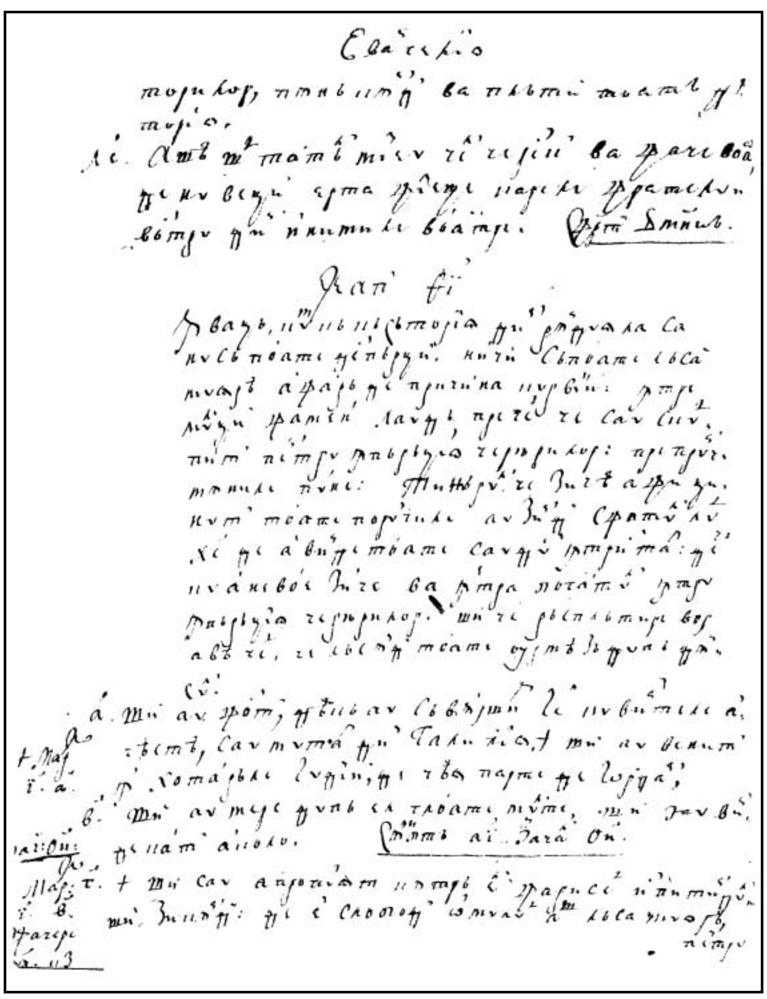
43v 44r

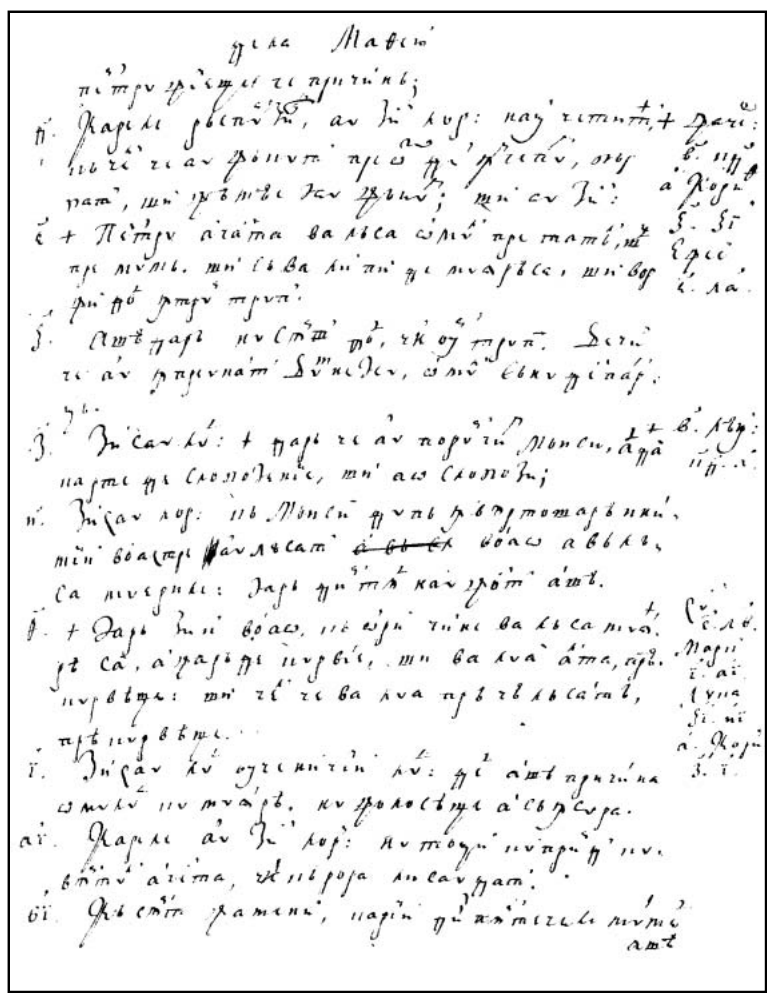
44v

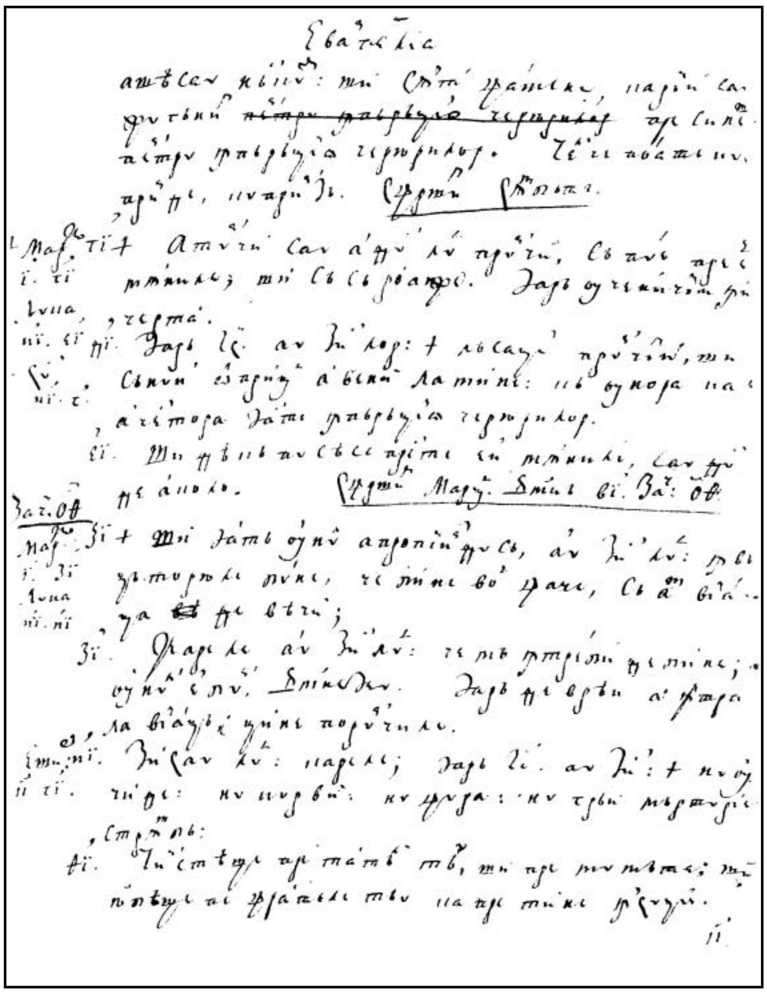
45r

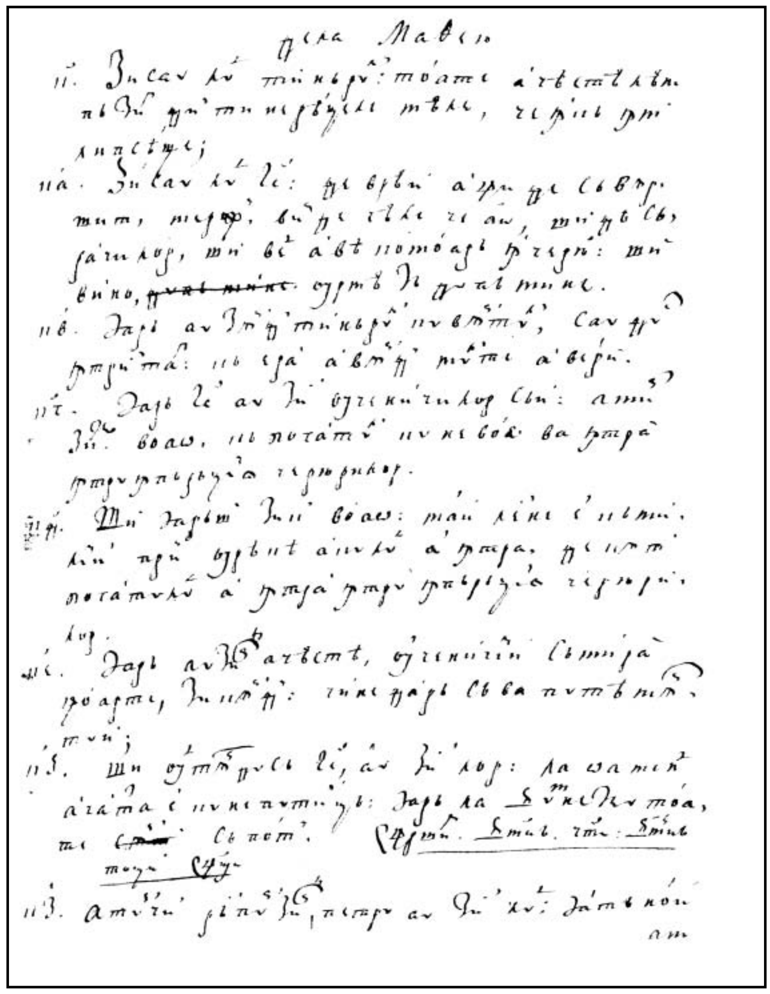
45v

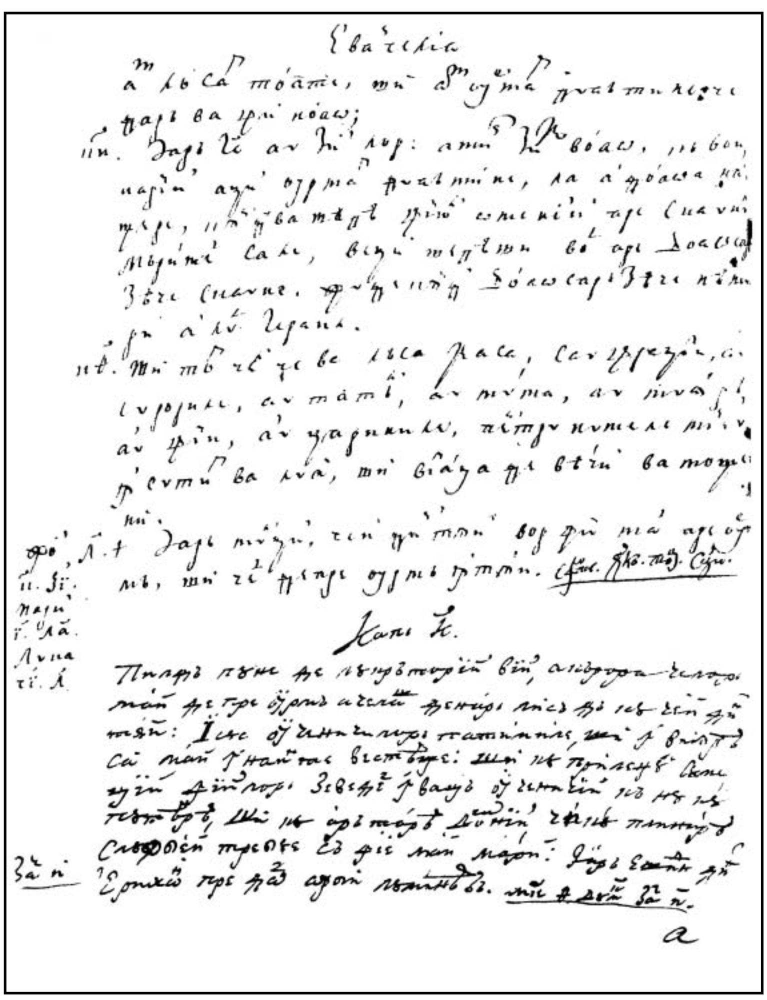
46r

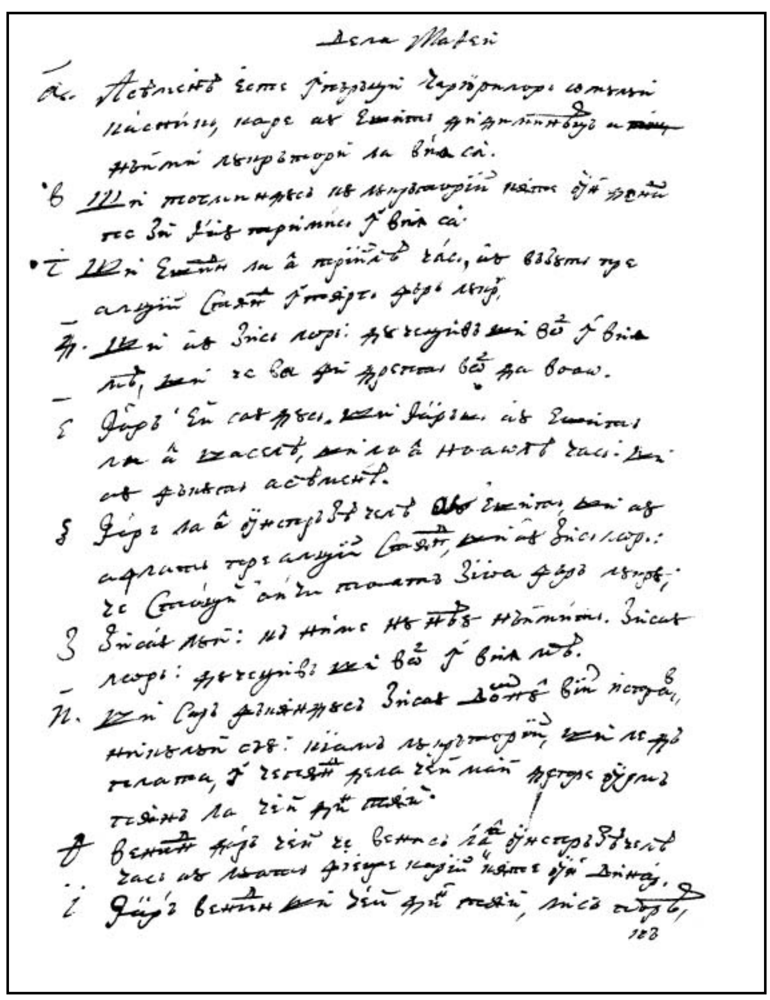
46v

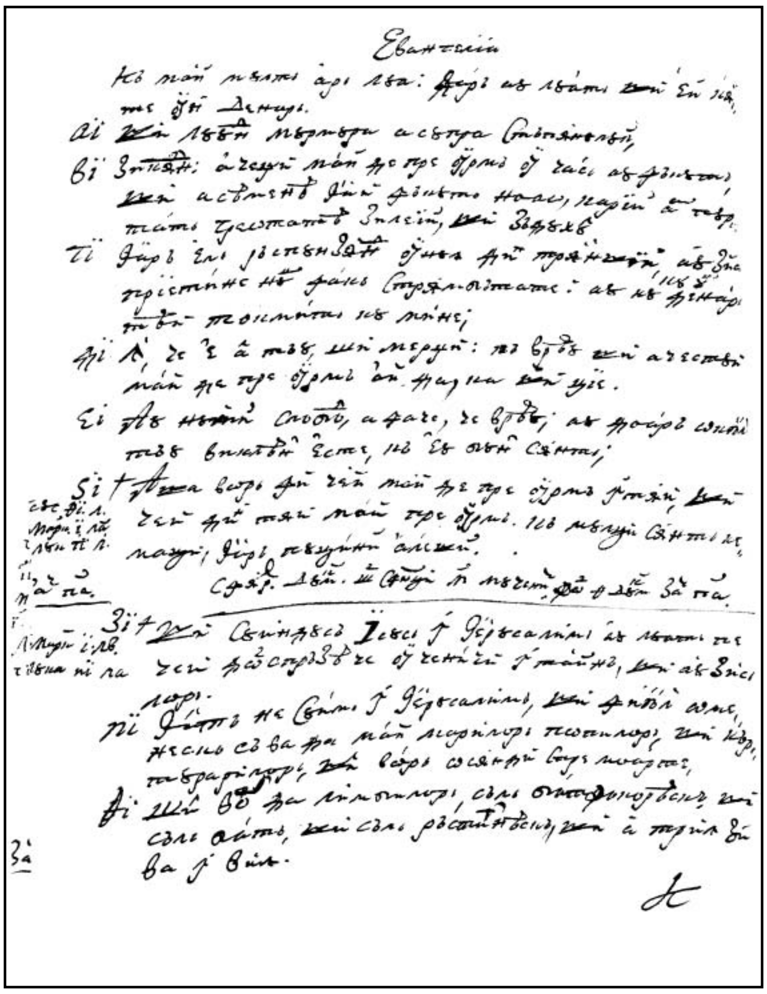
47r

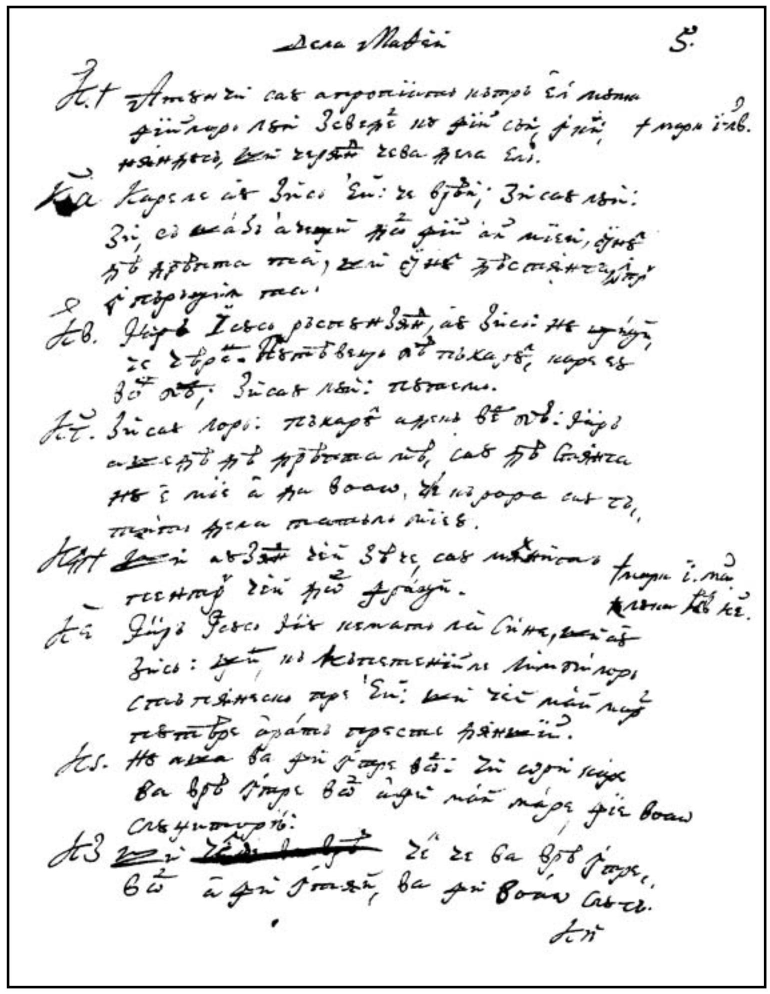
47v

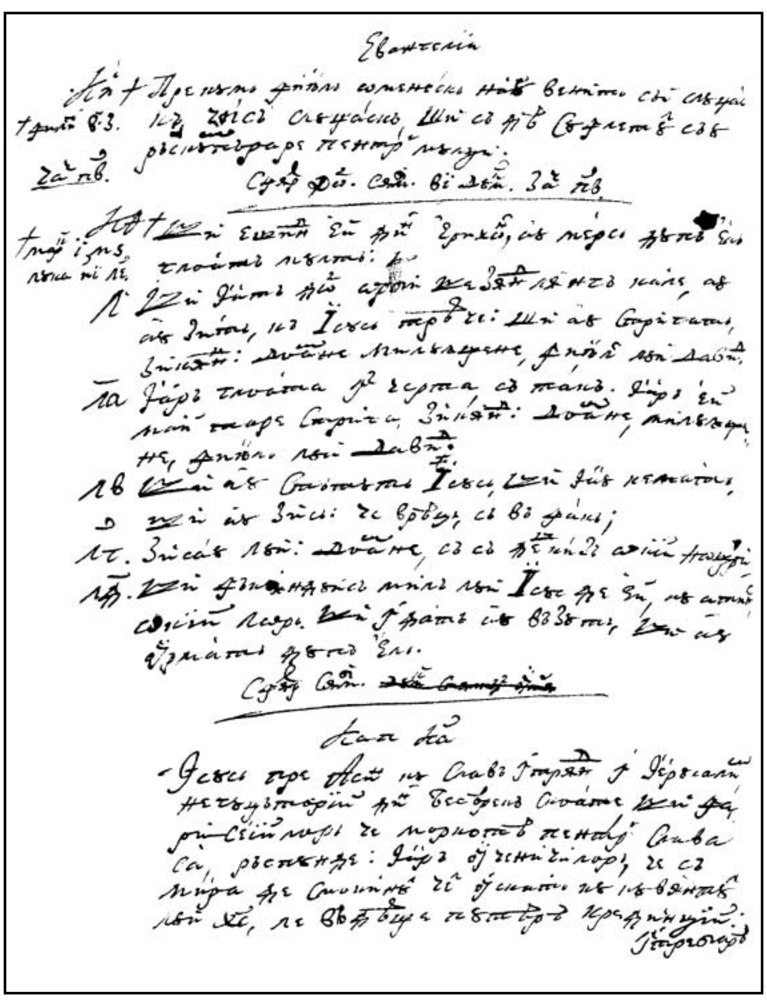
48r

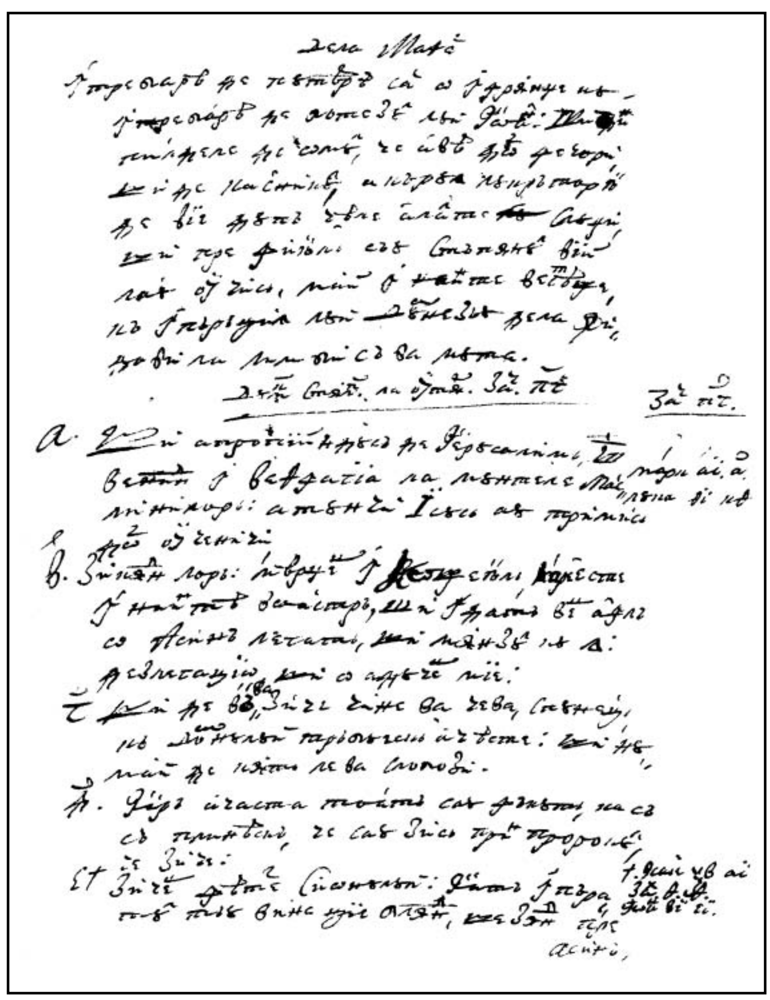
48v

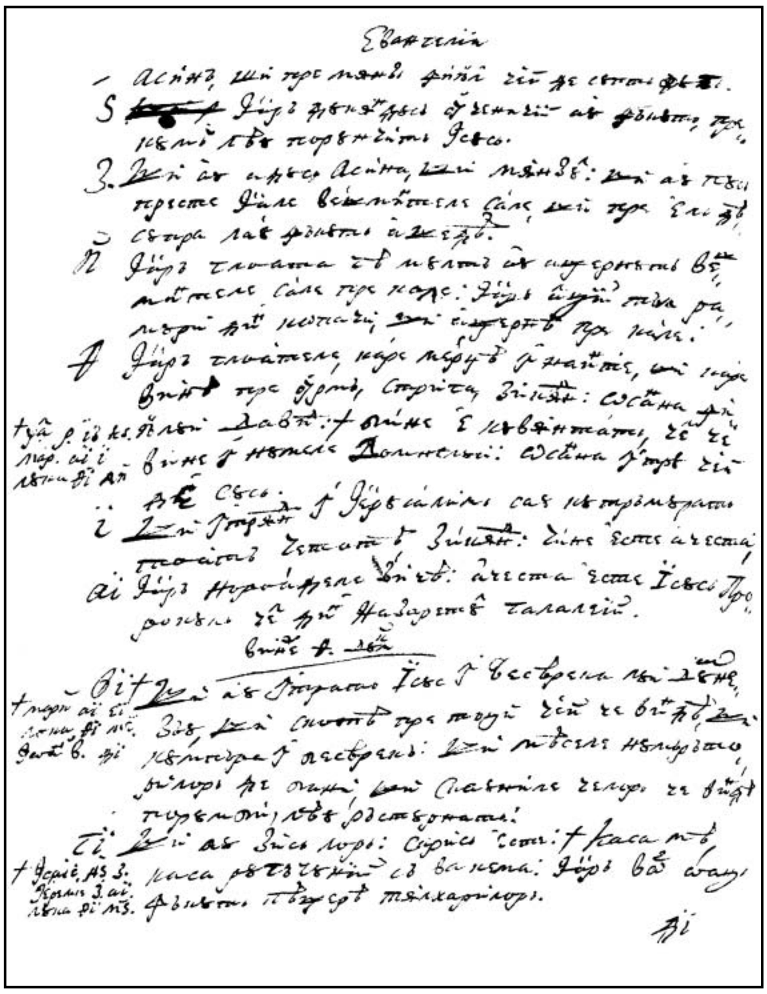
49r

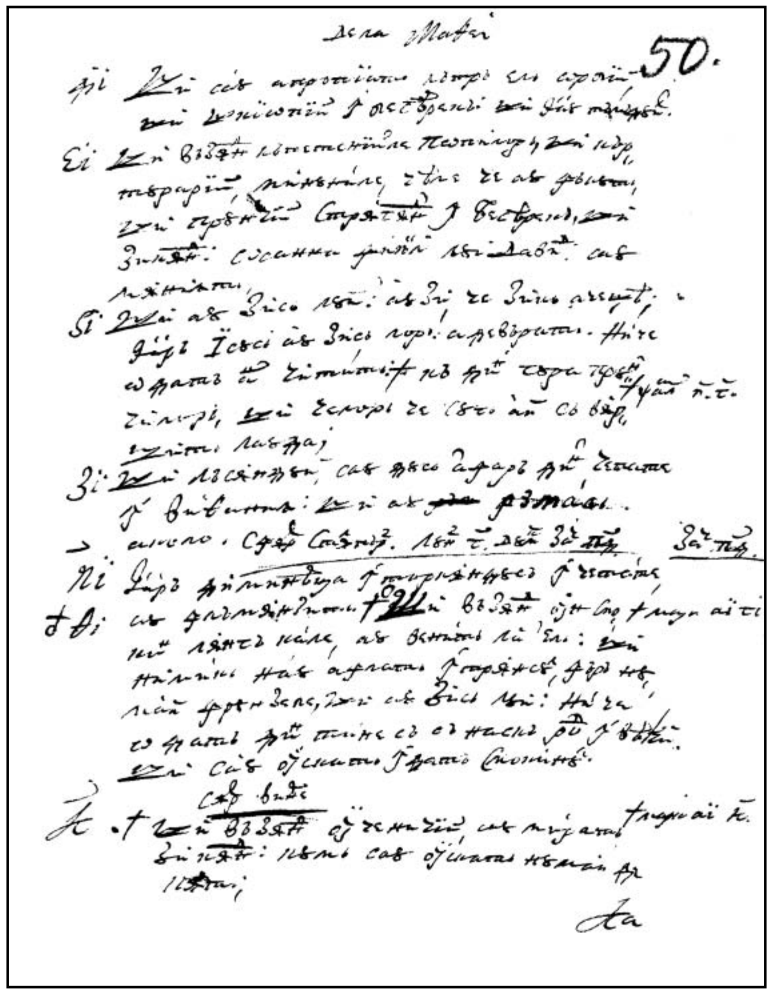
49v

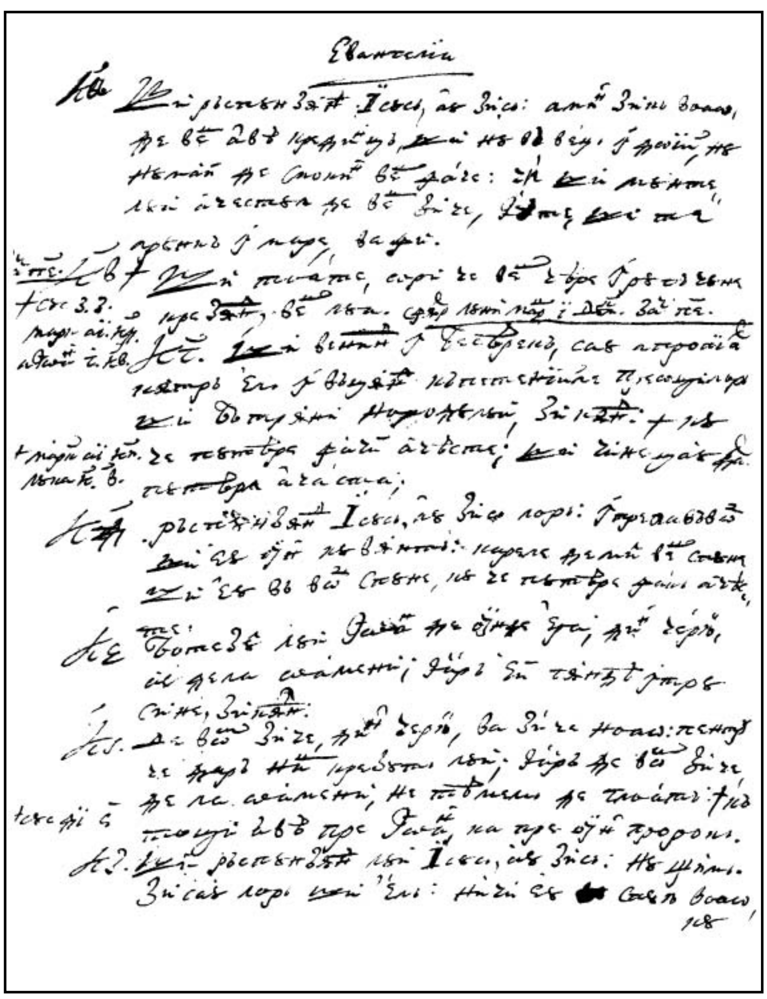
50r

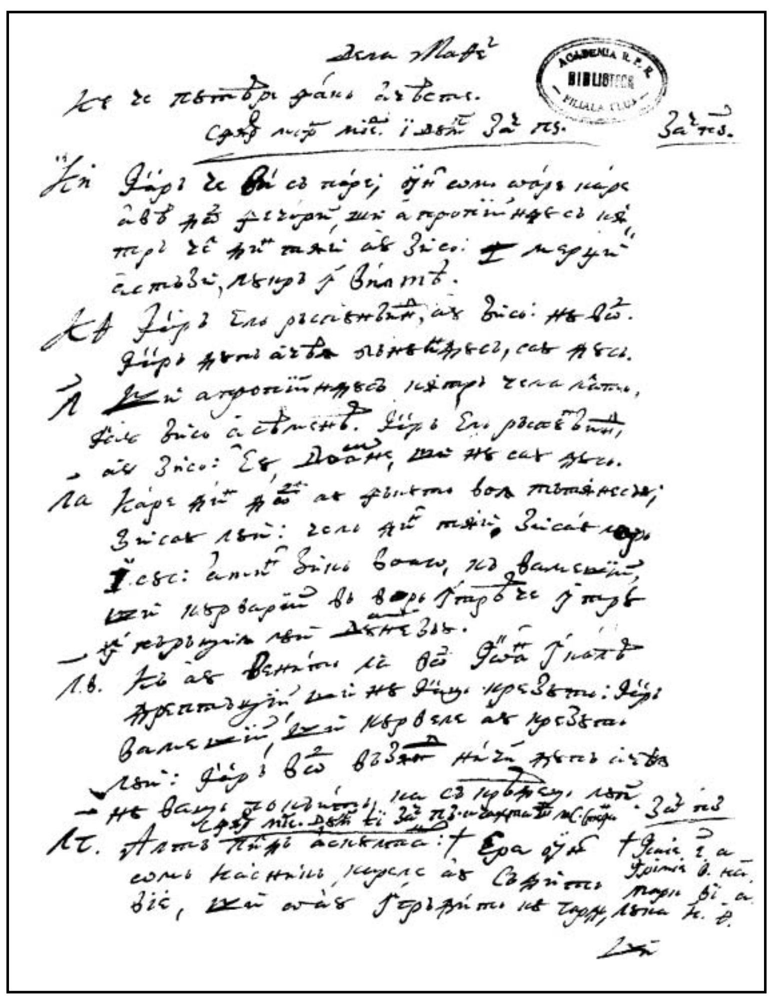
50v

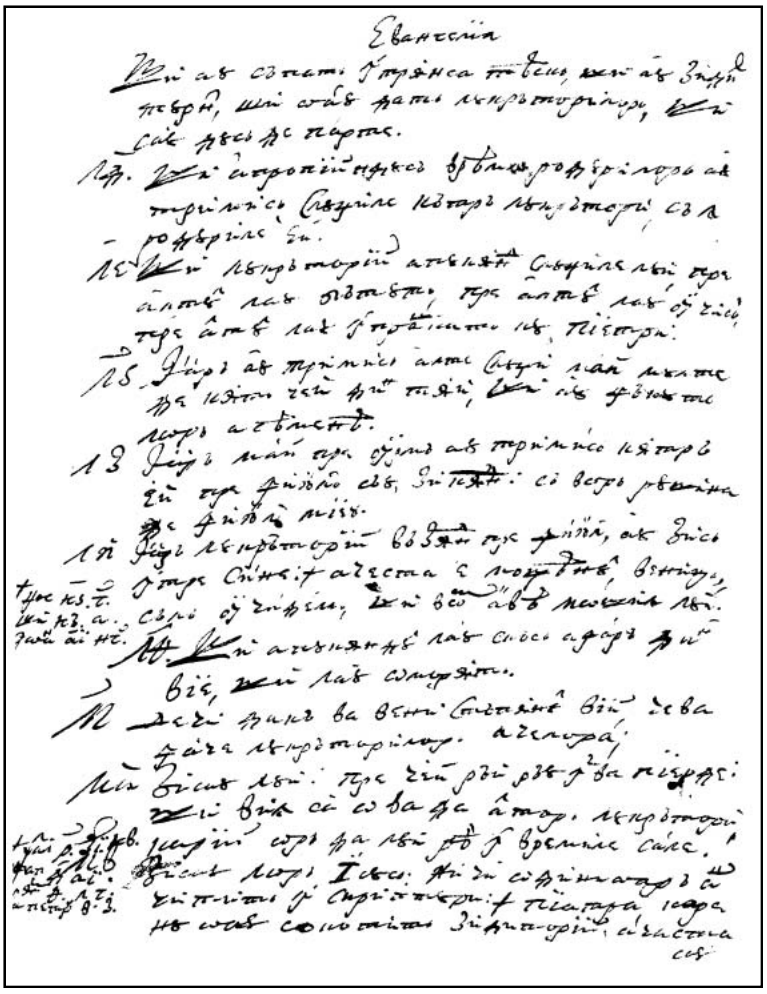
51r

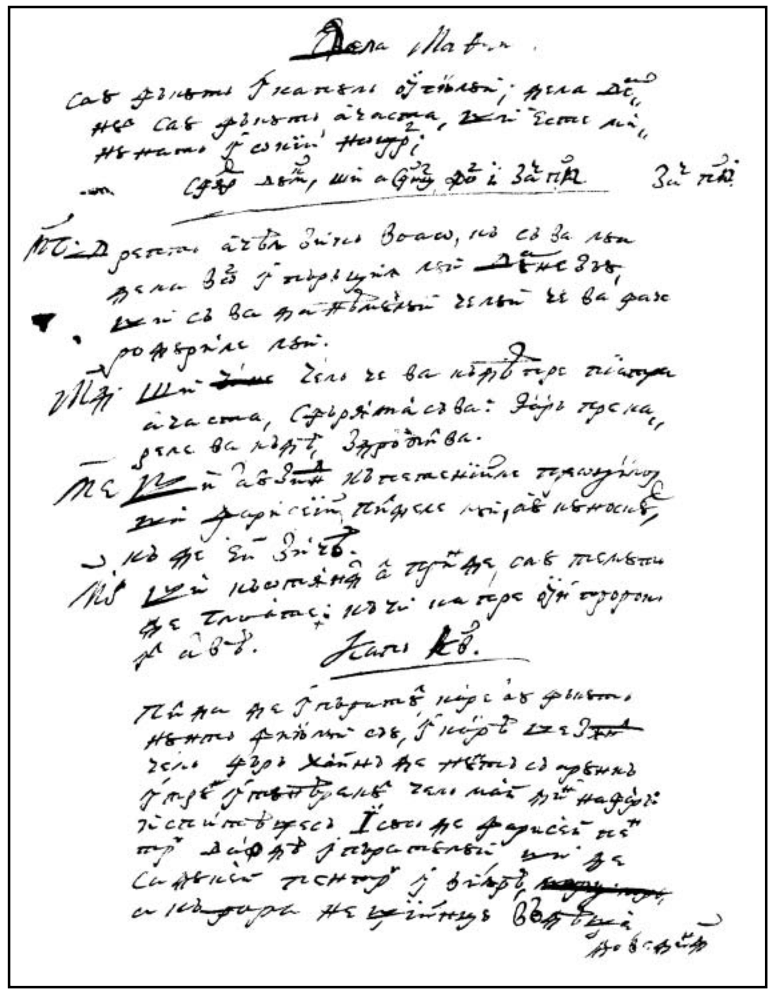
51v

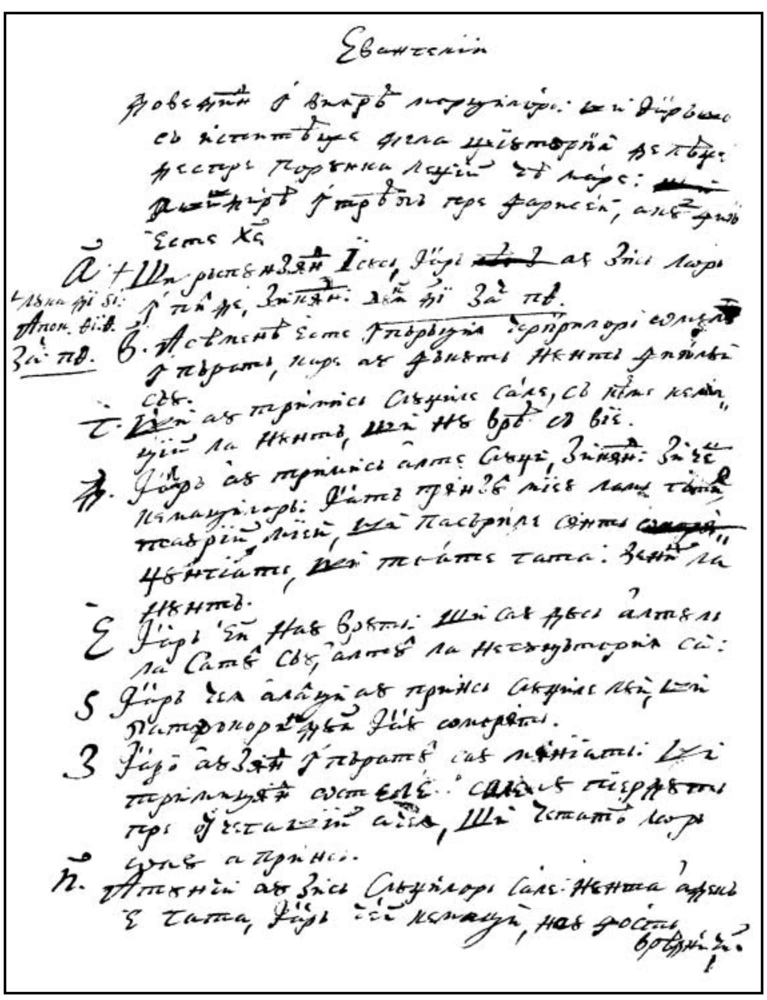
52r

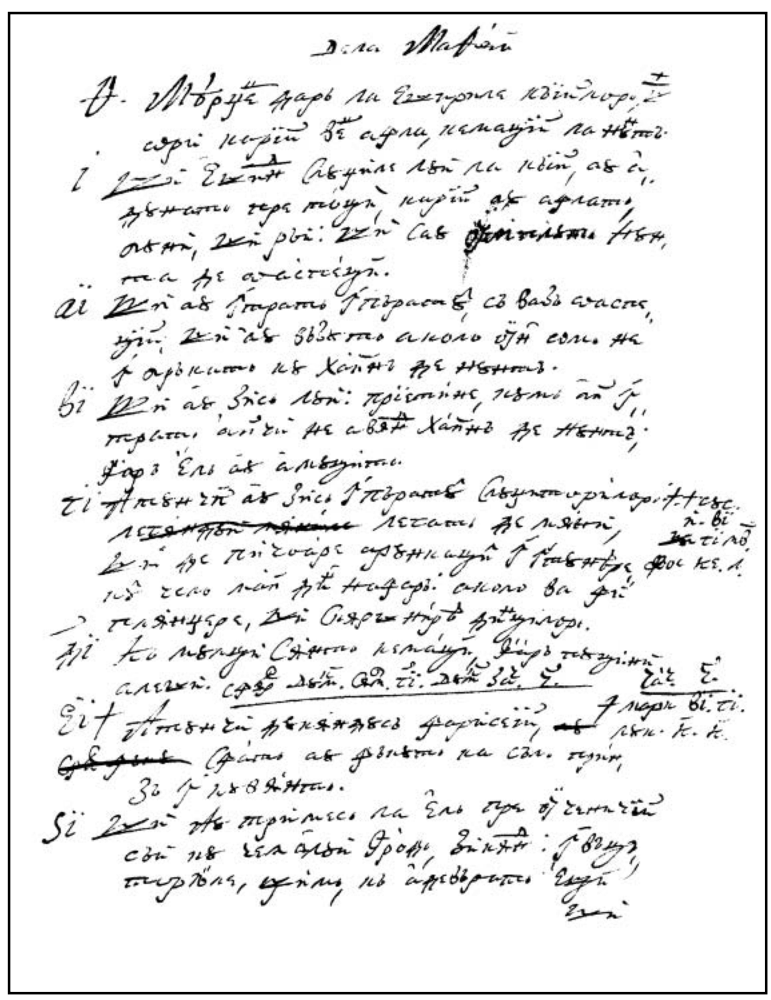
52v

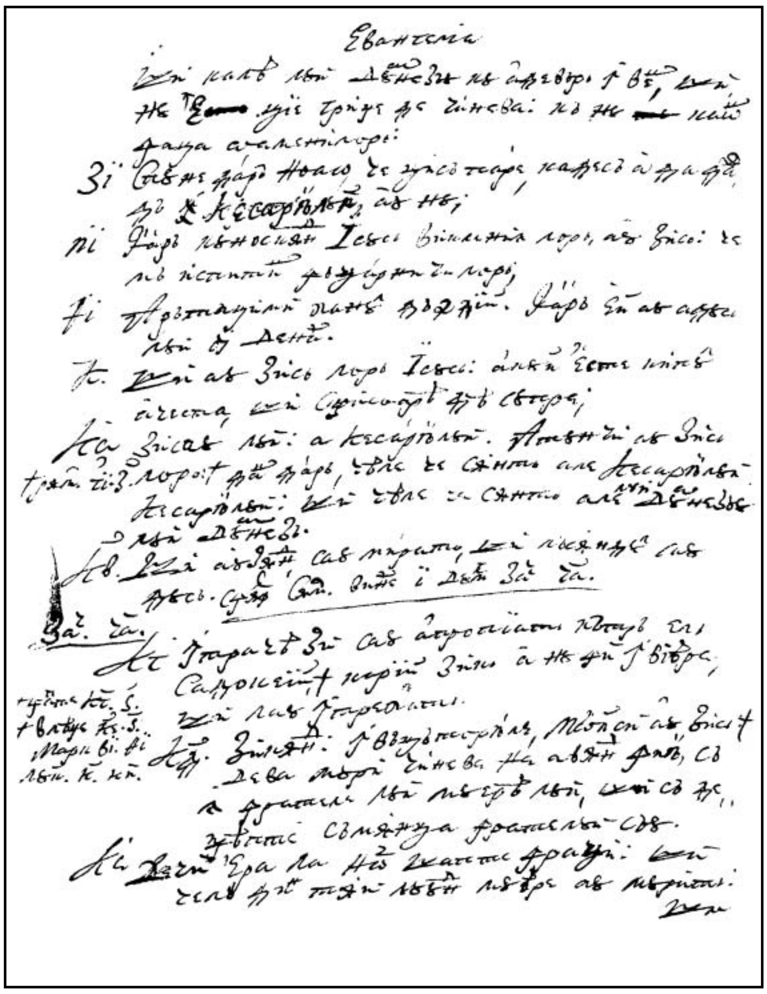
53r

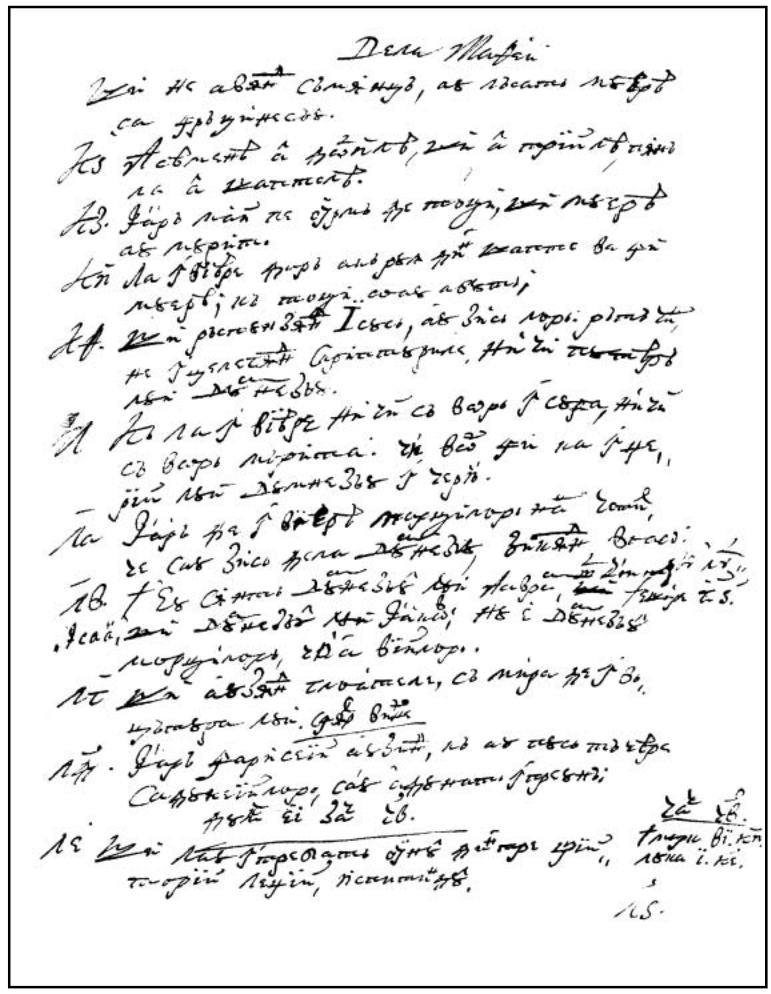
53v

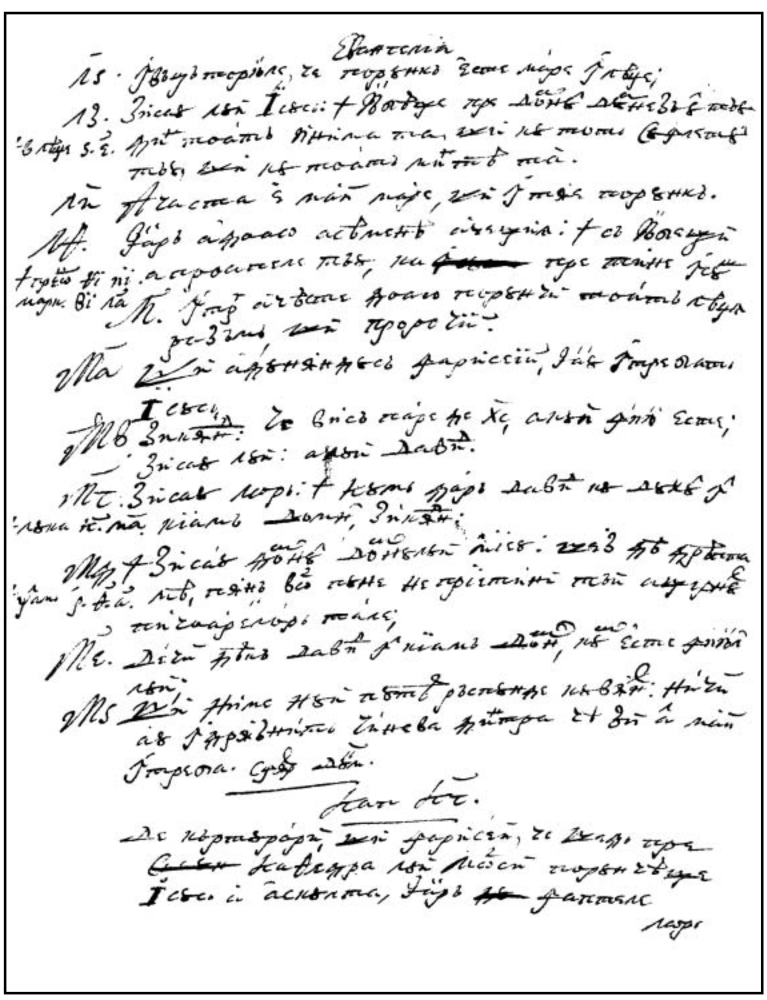
54r

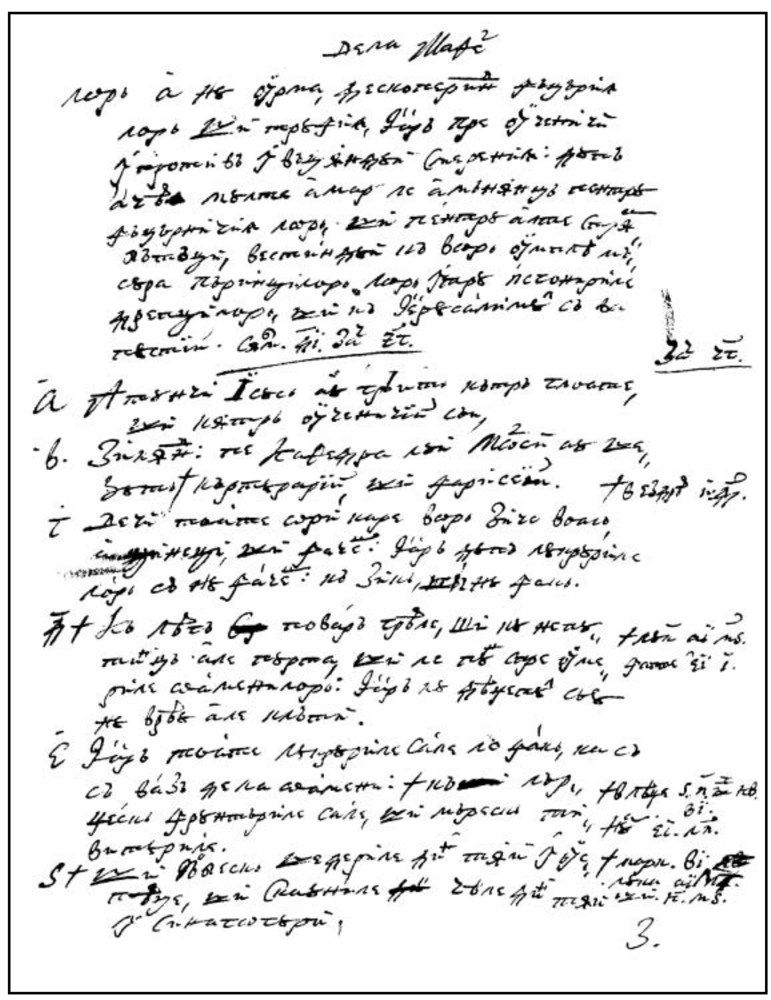
54v

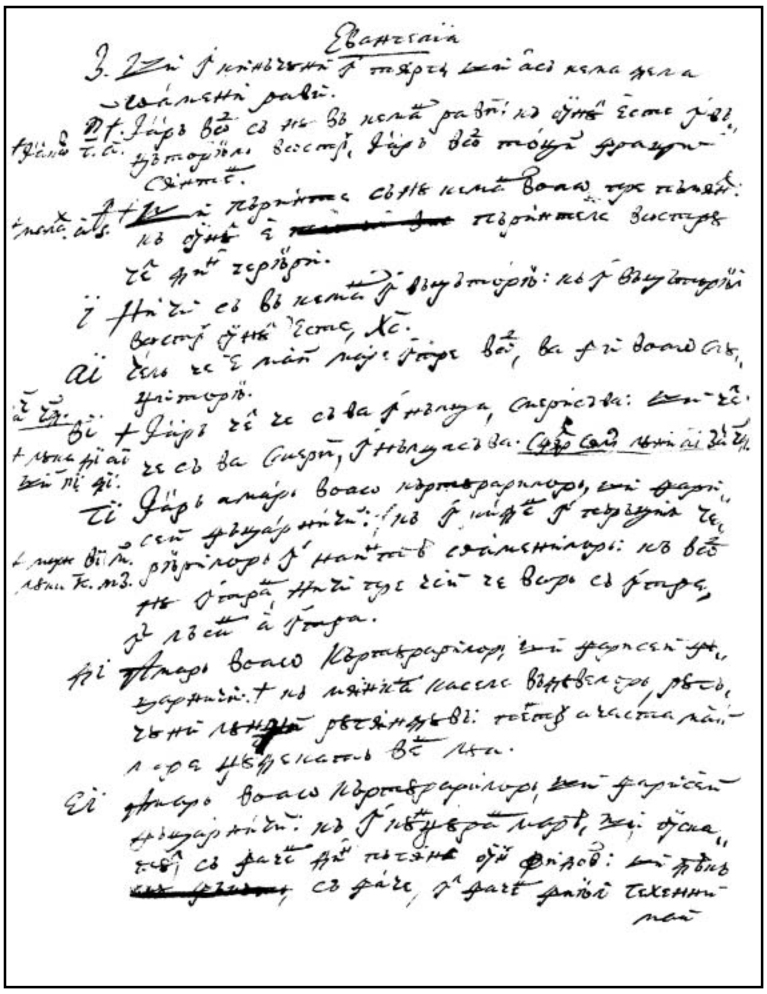
55r

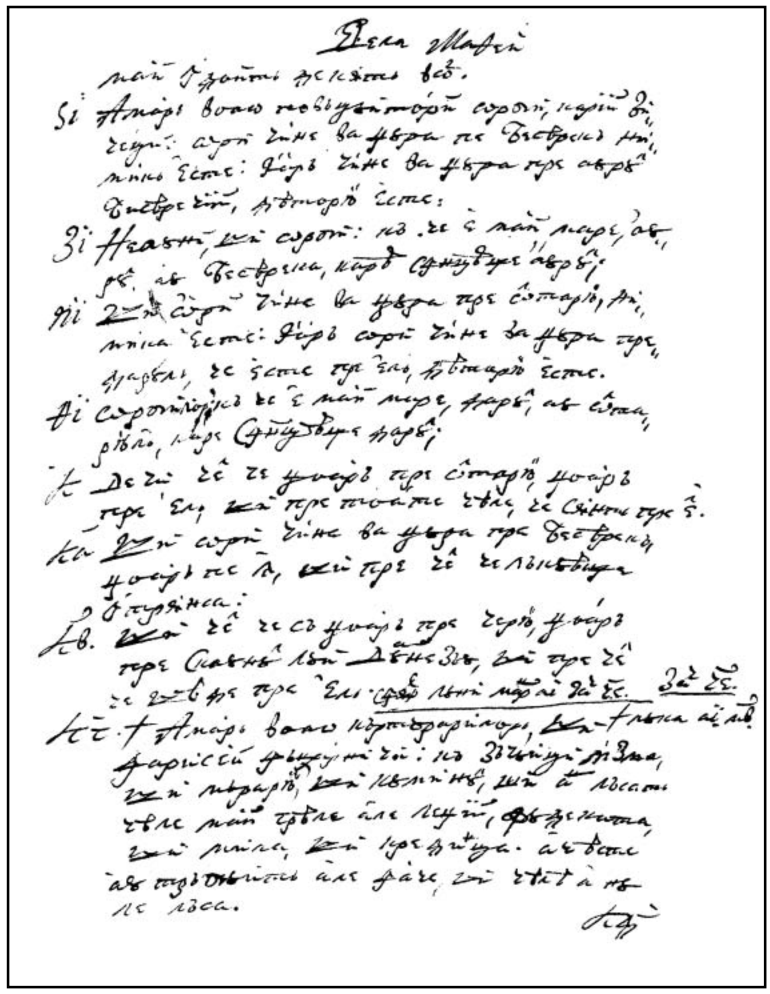

55v

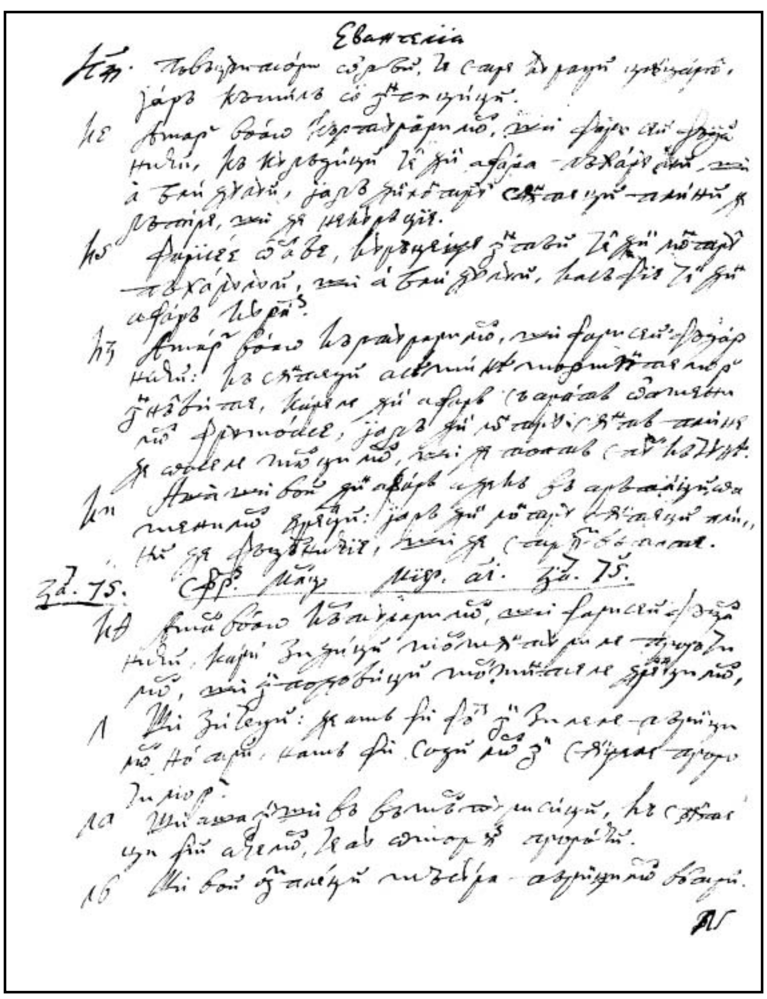
56r

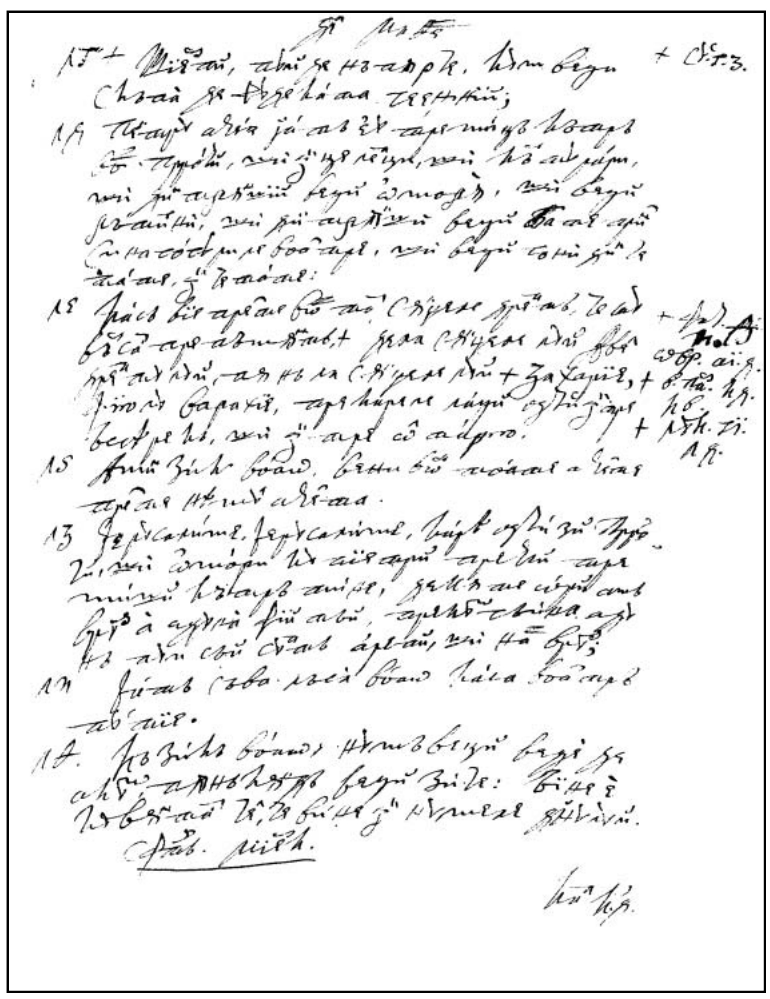

56v

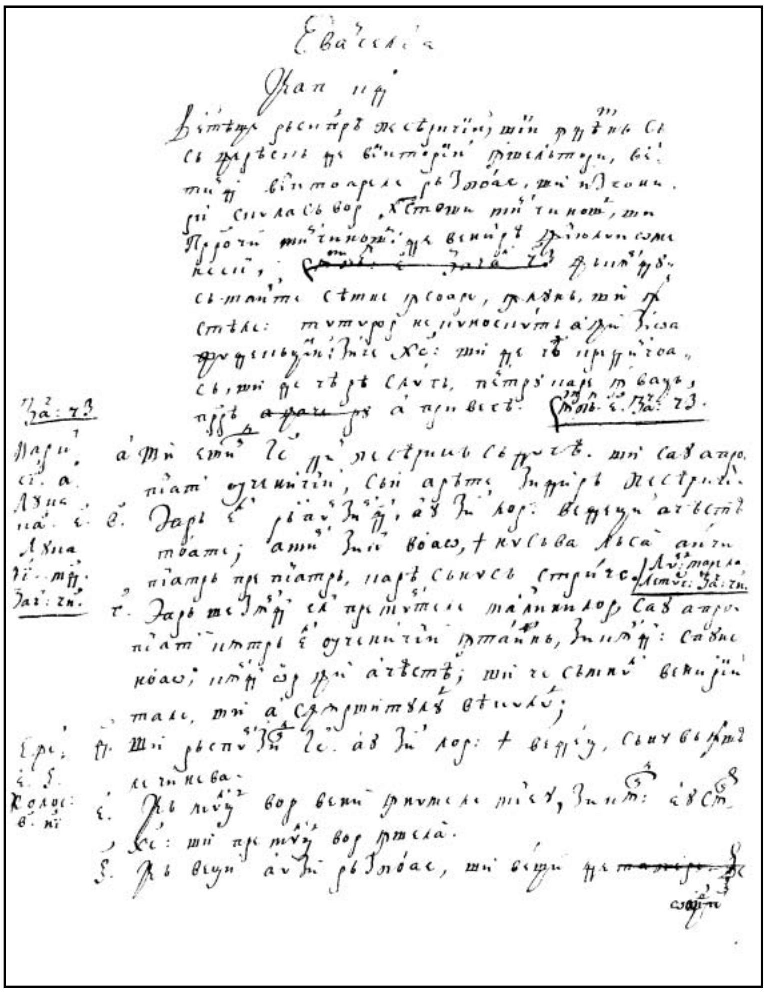
57r

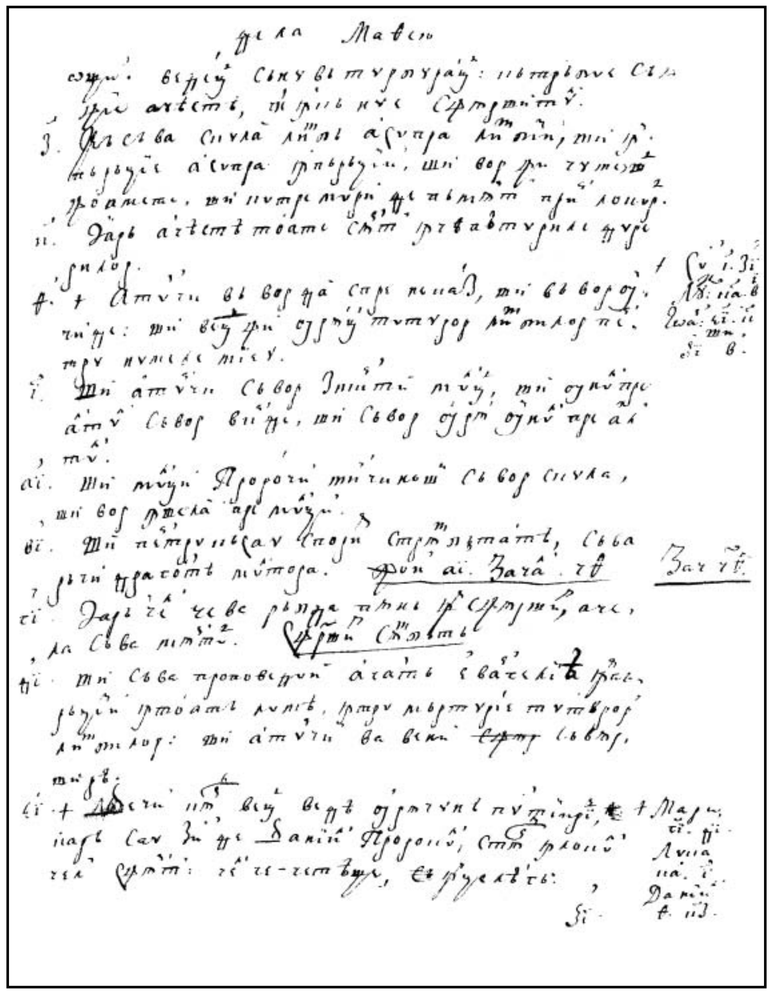

57v

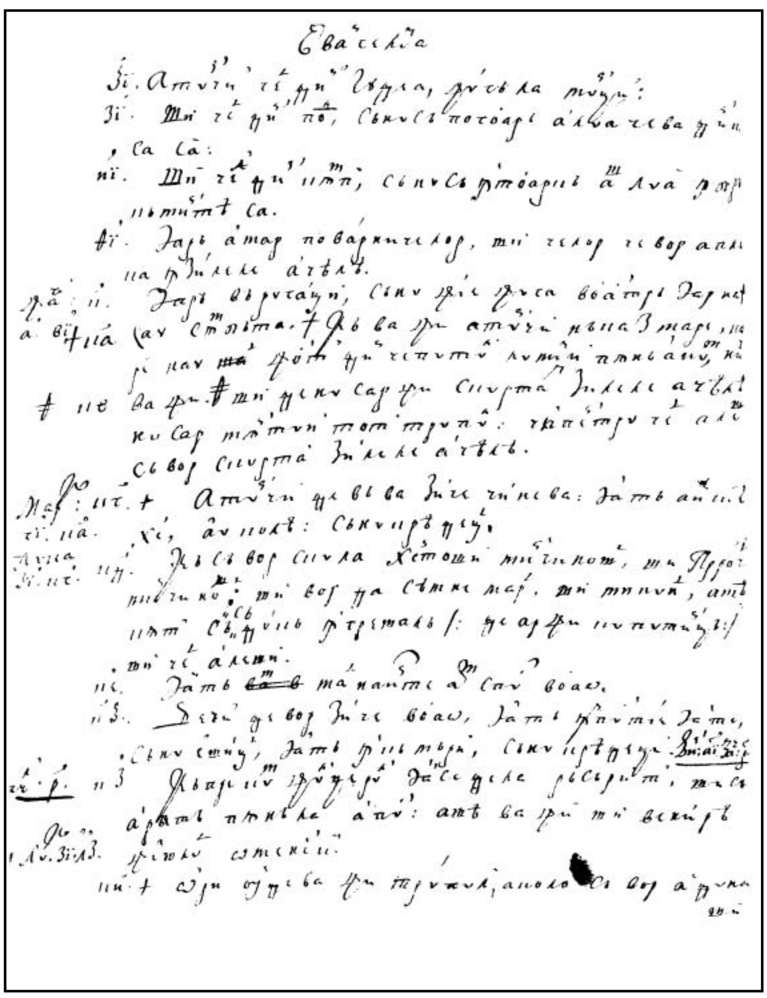
58r

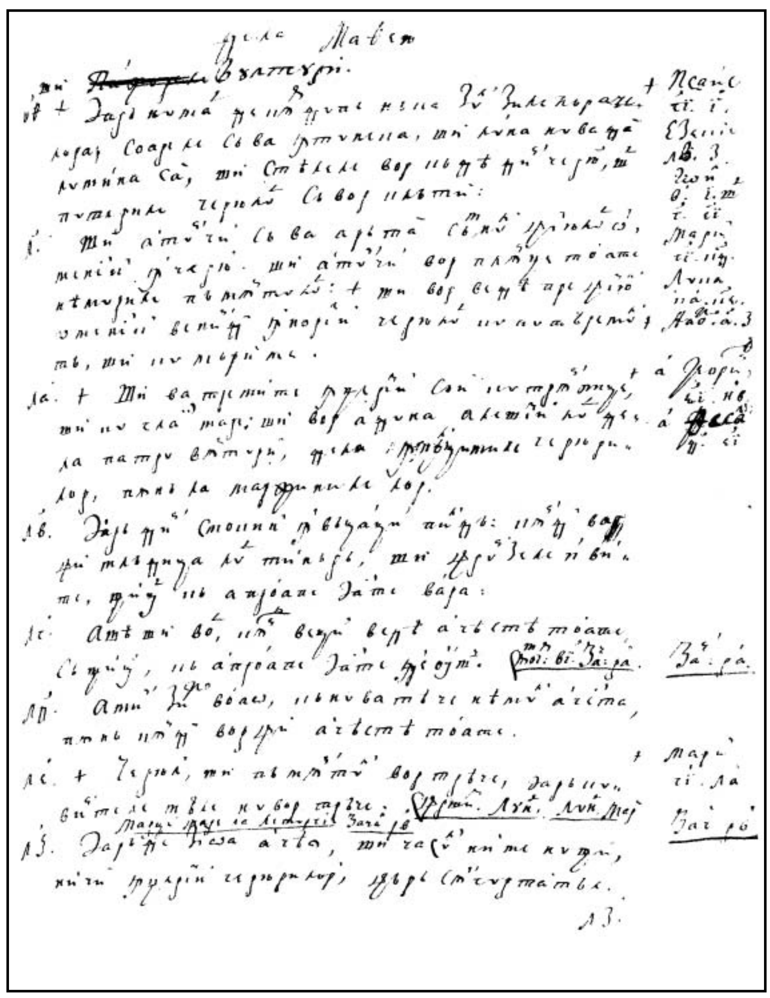
58v

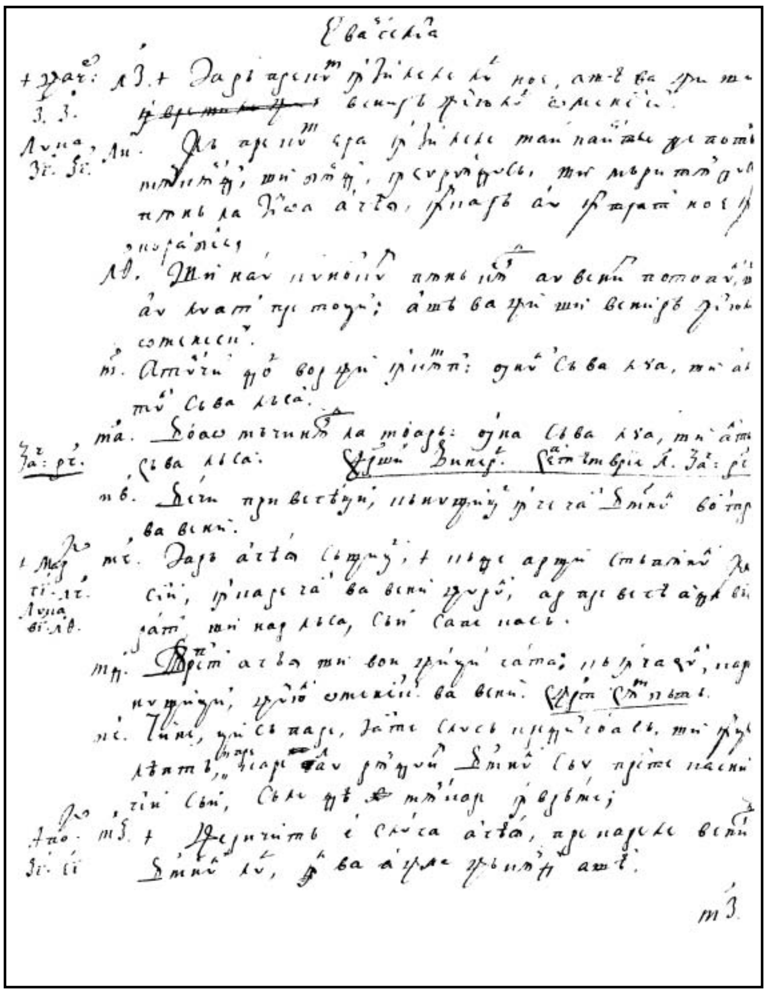
59r

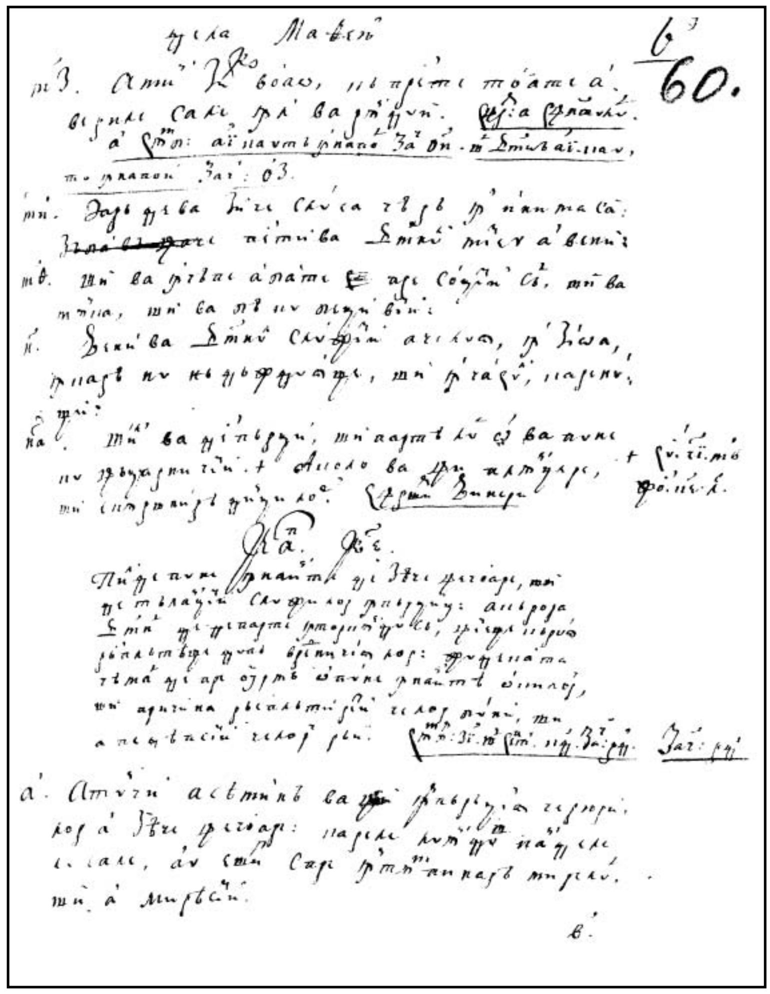
59v

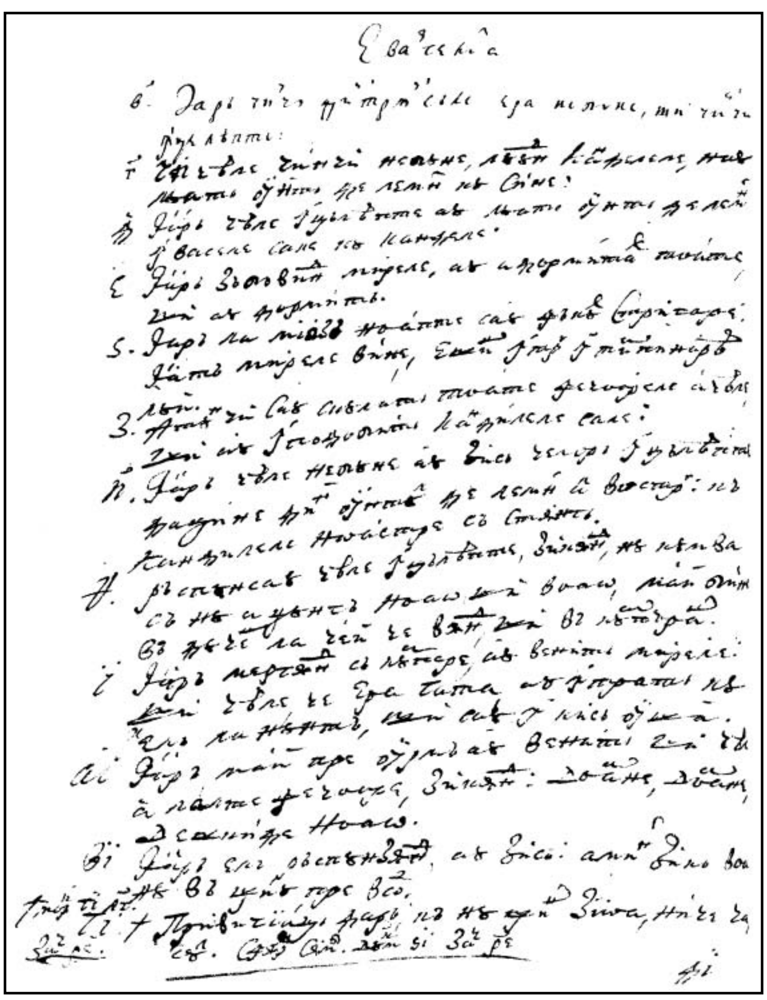
60r

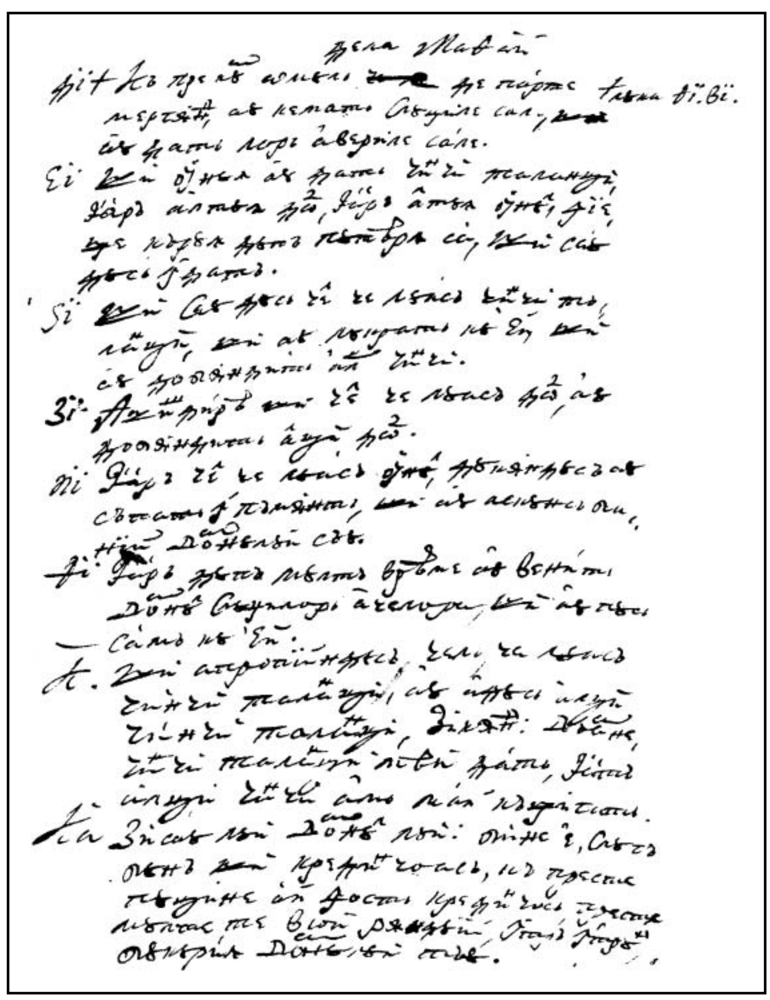
60v

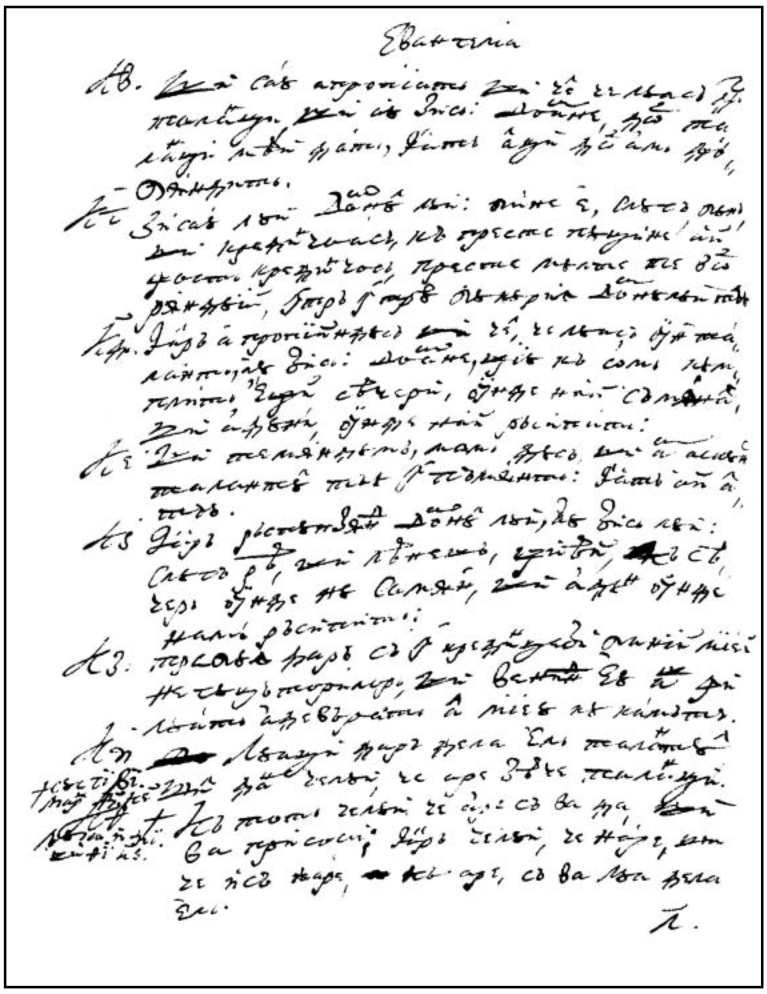
61r

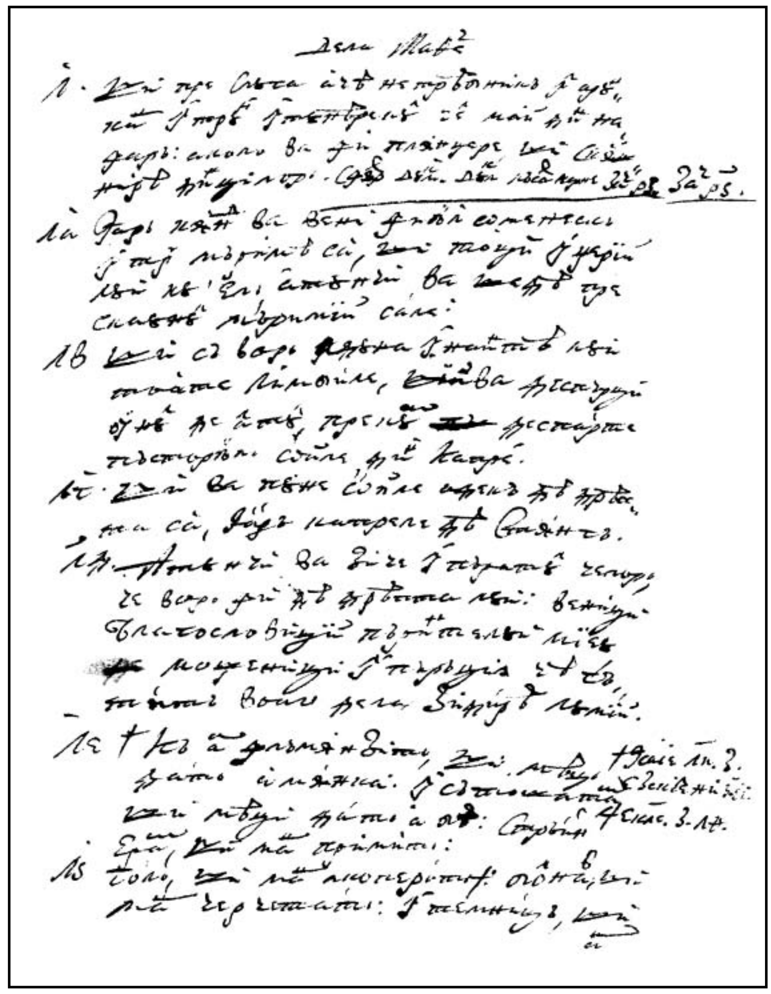
61v

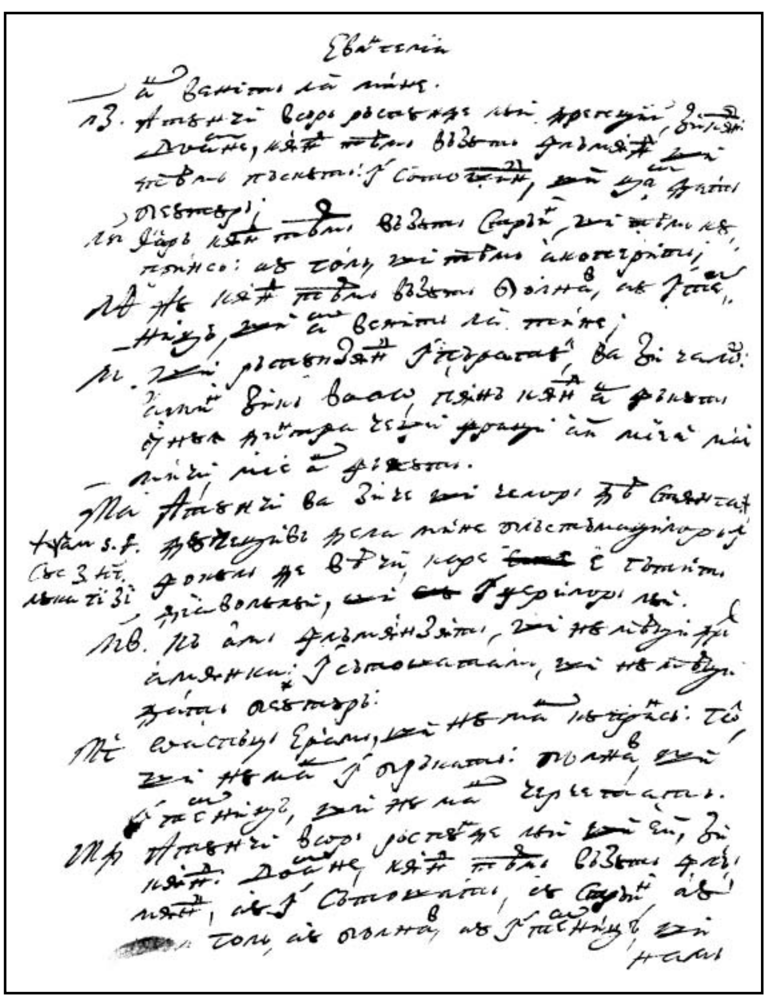
62r

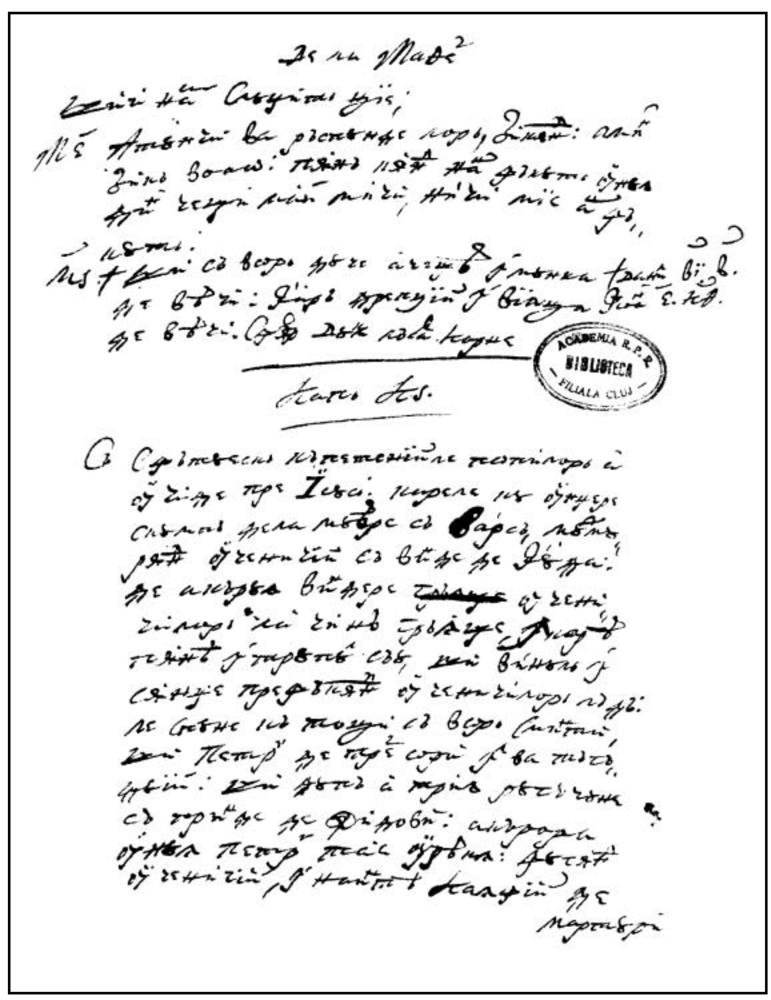
62v

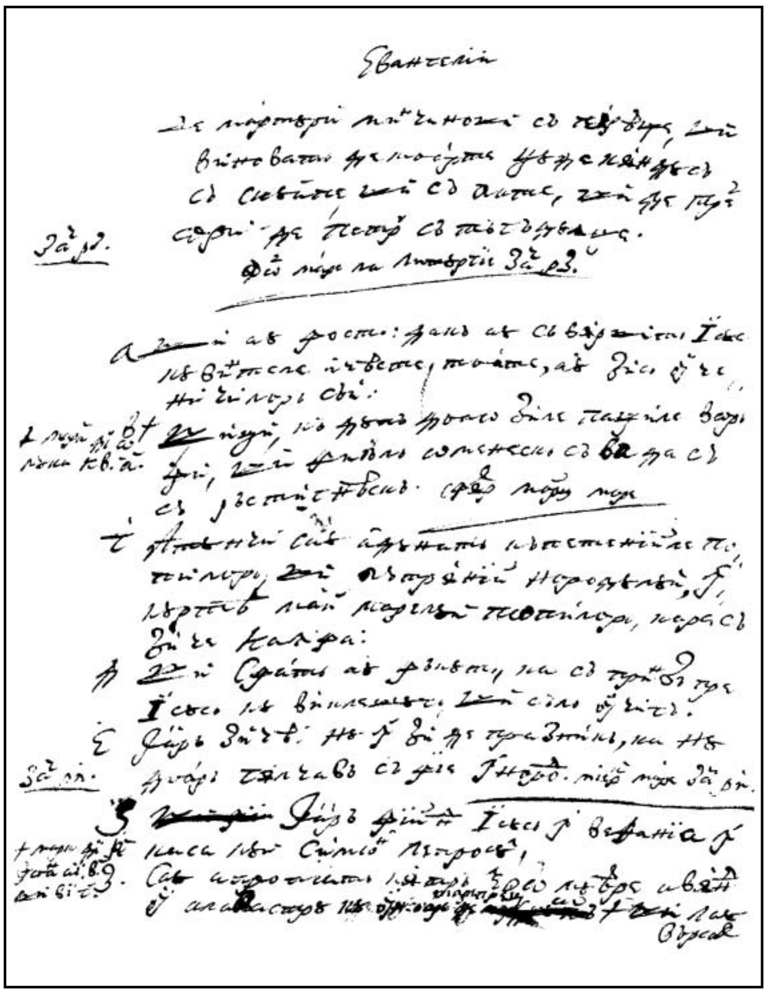
63r

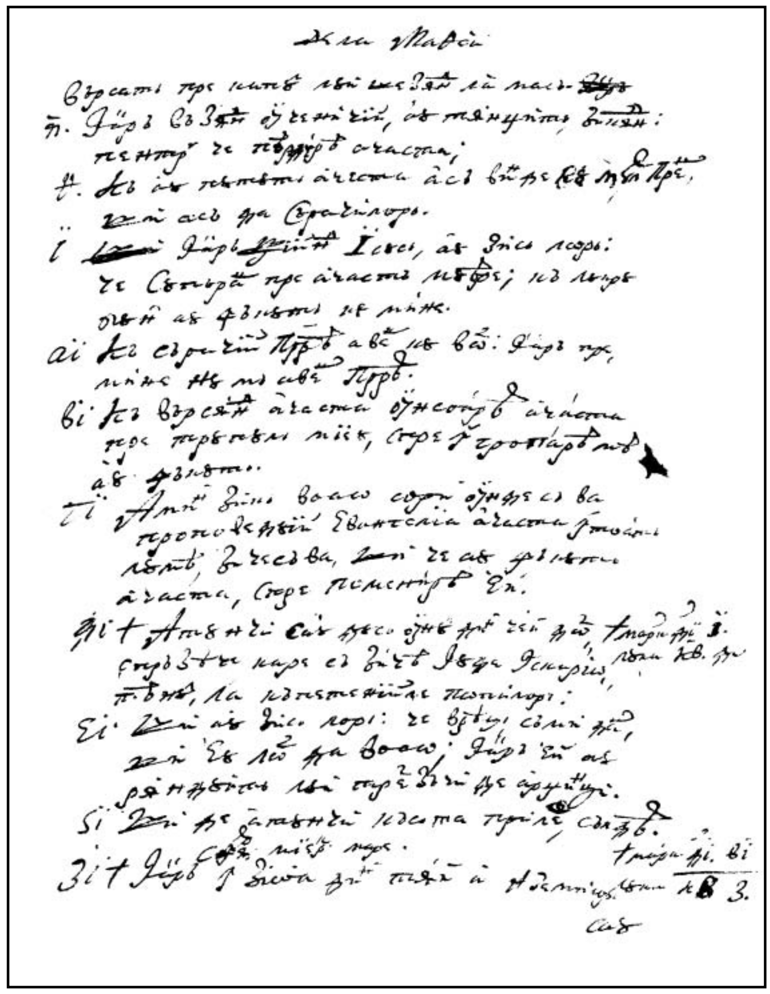
63v

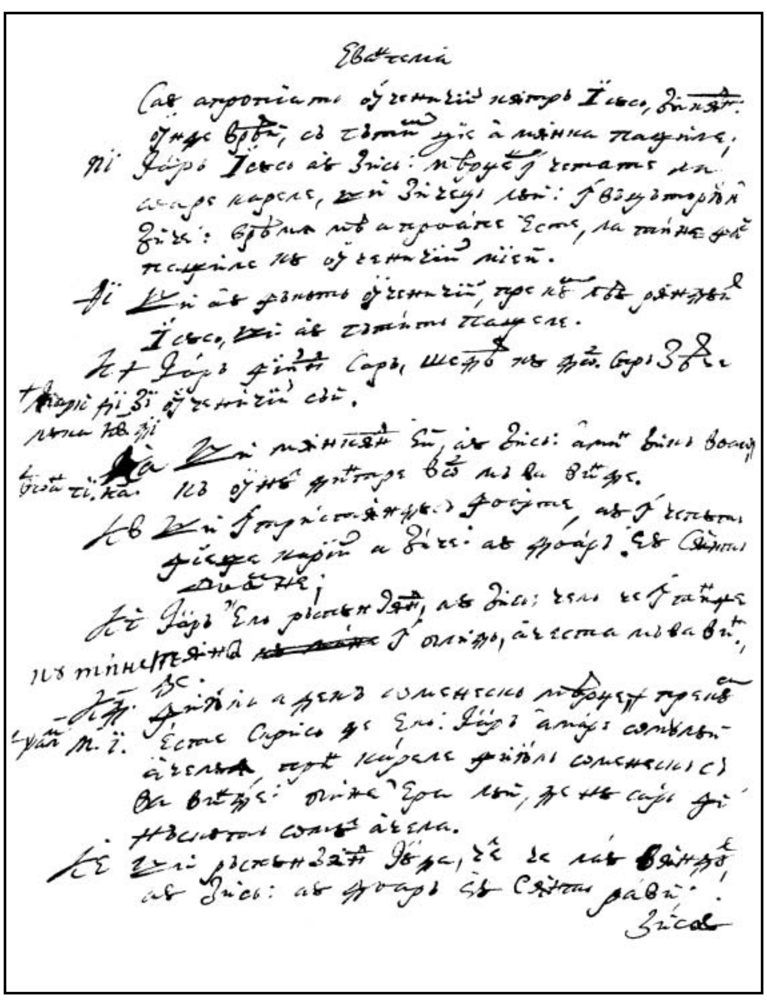
64r

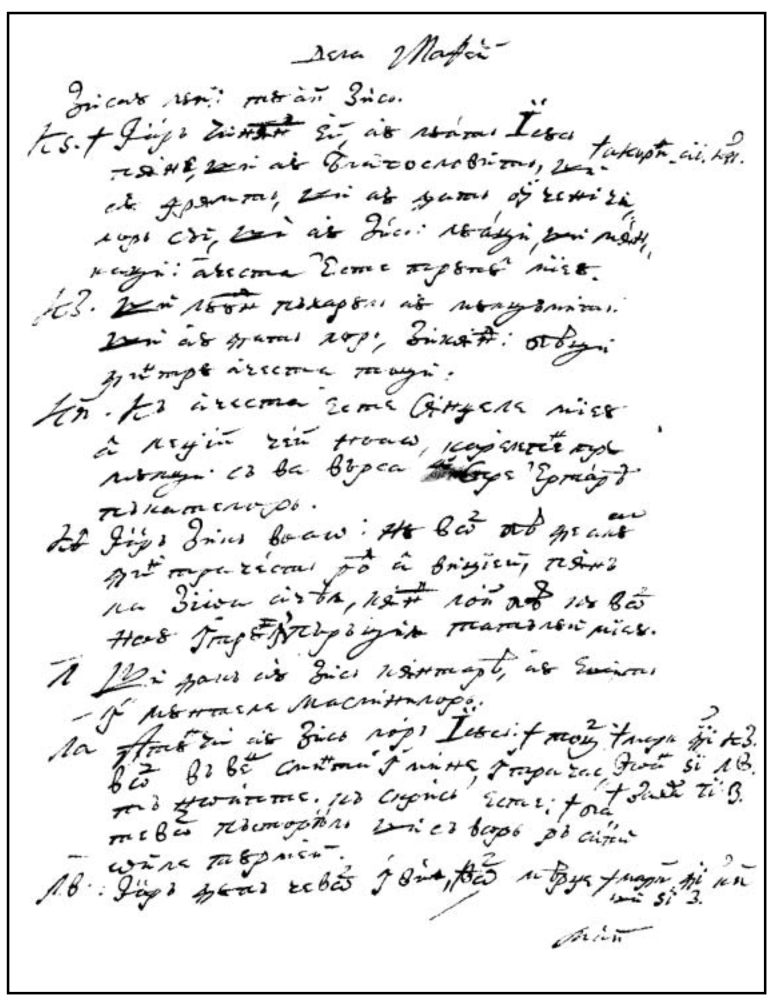
64v

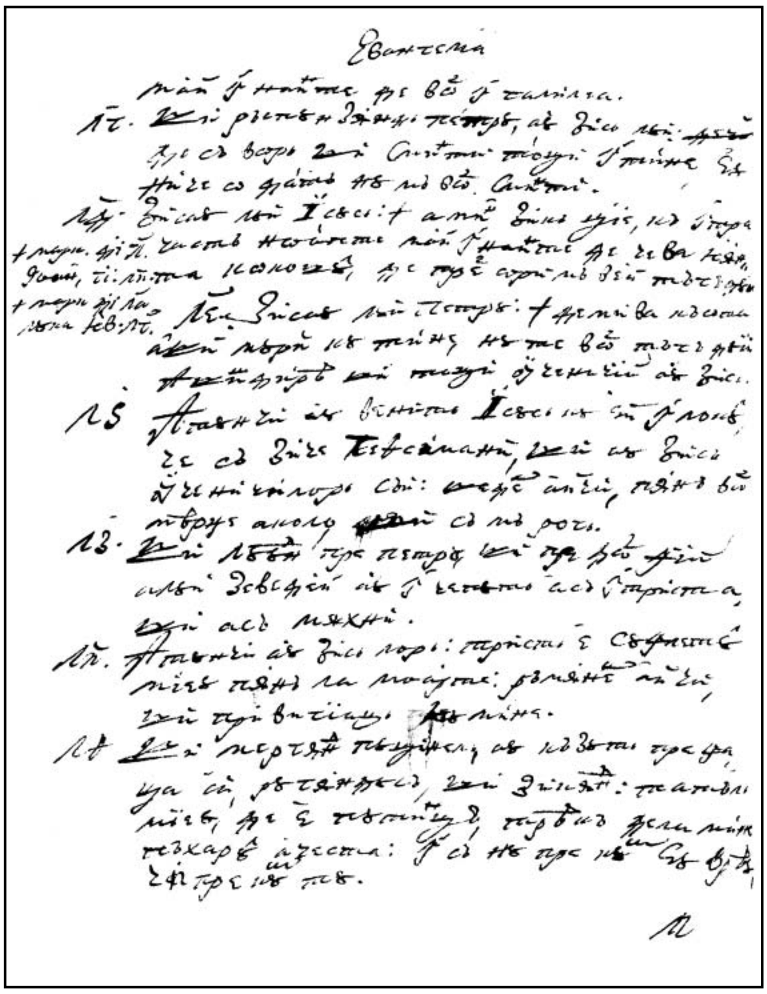
65r

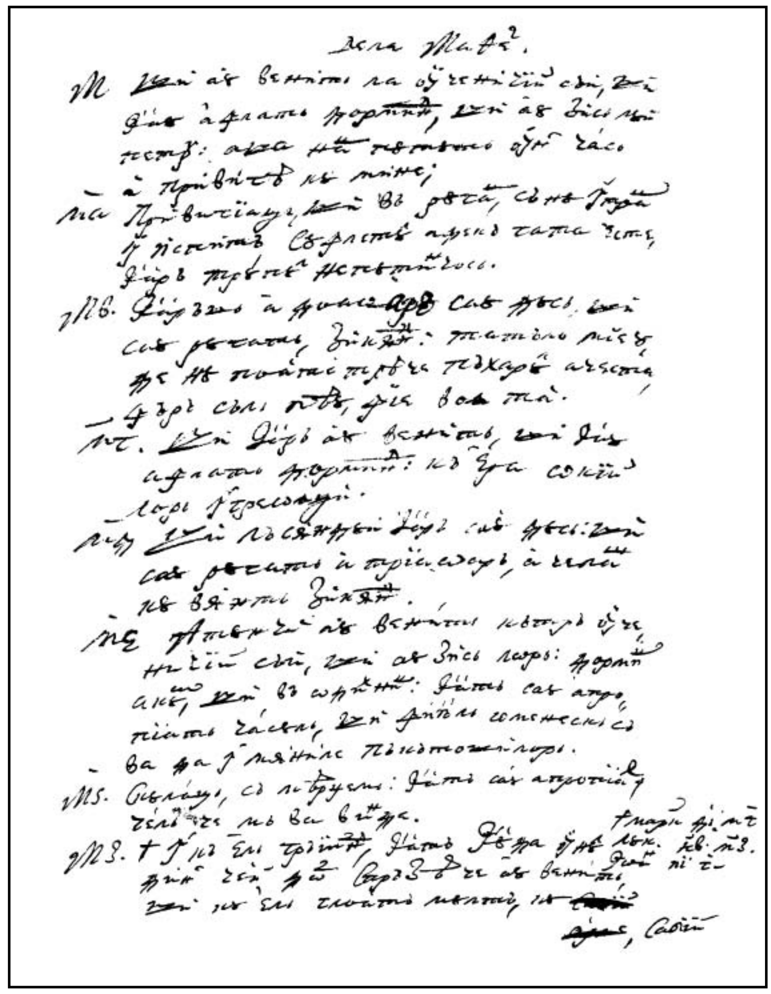
65v

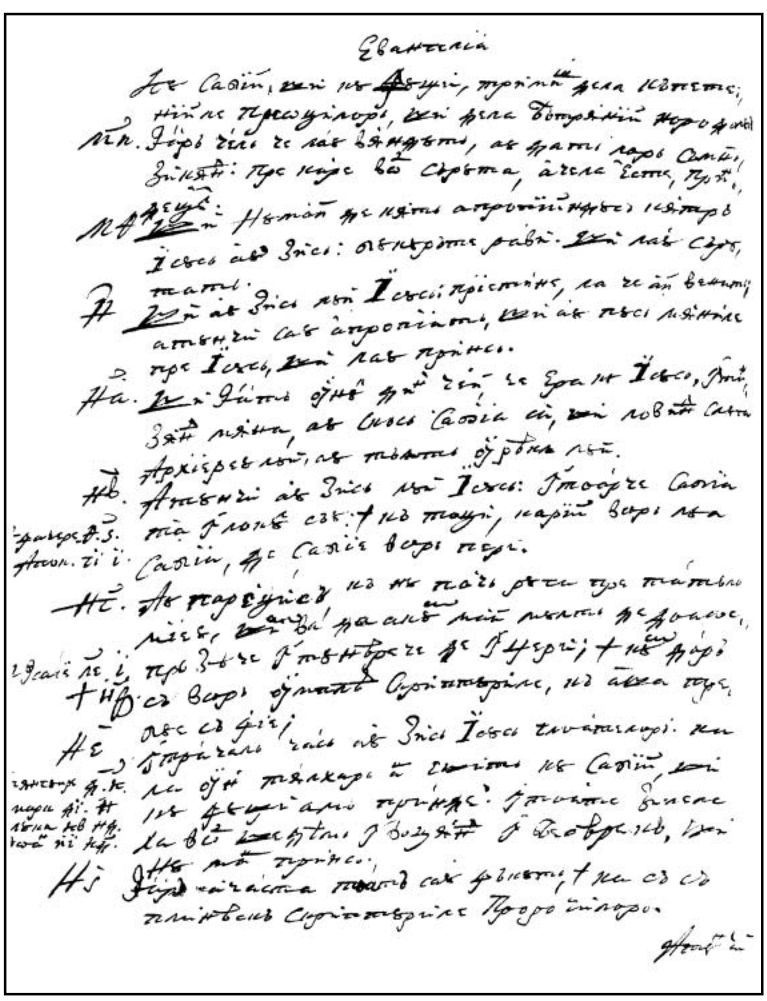
66r

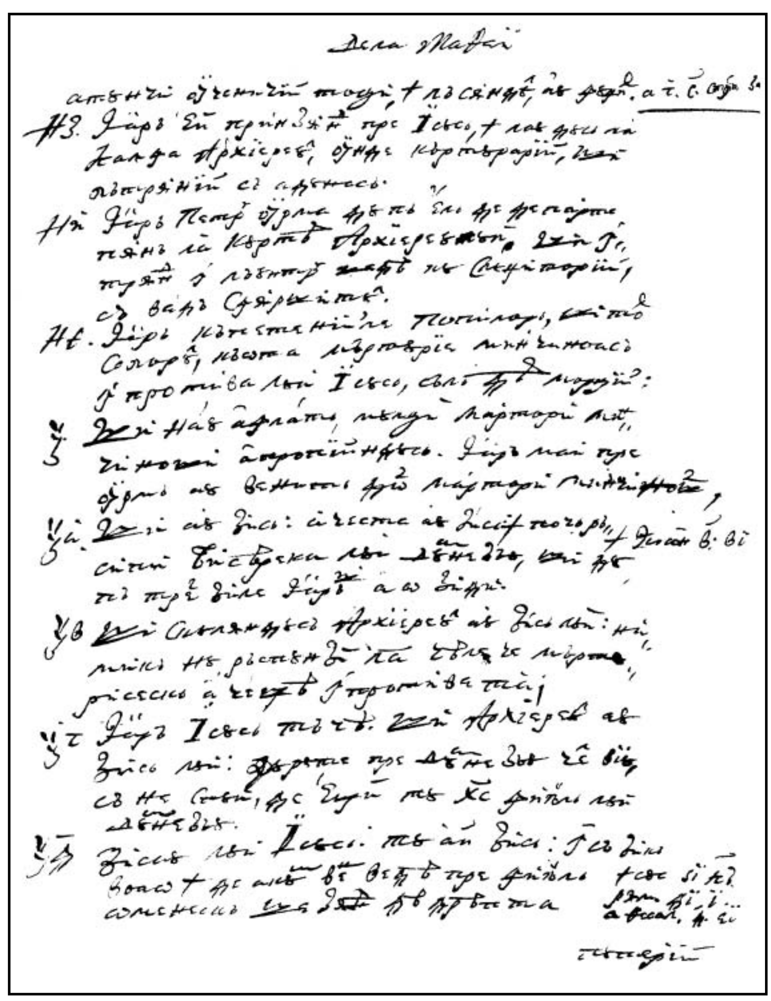
66v

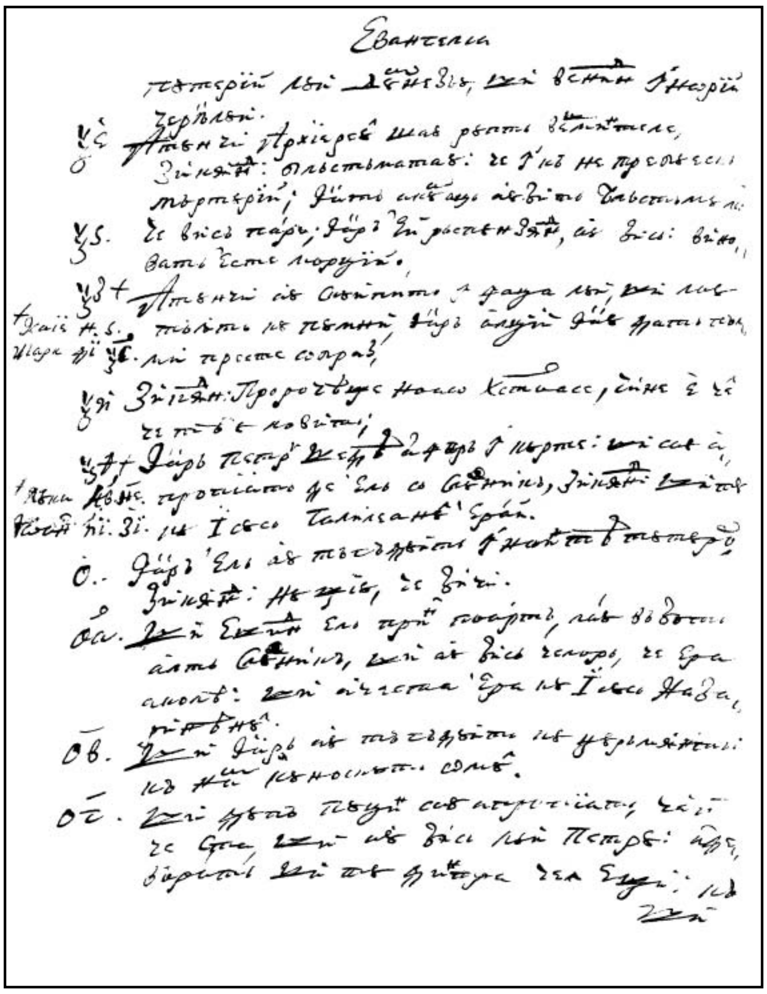
67r

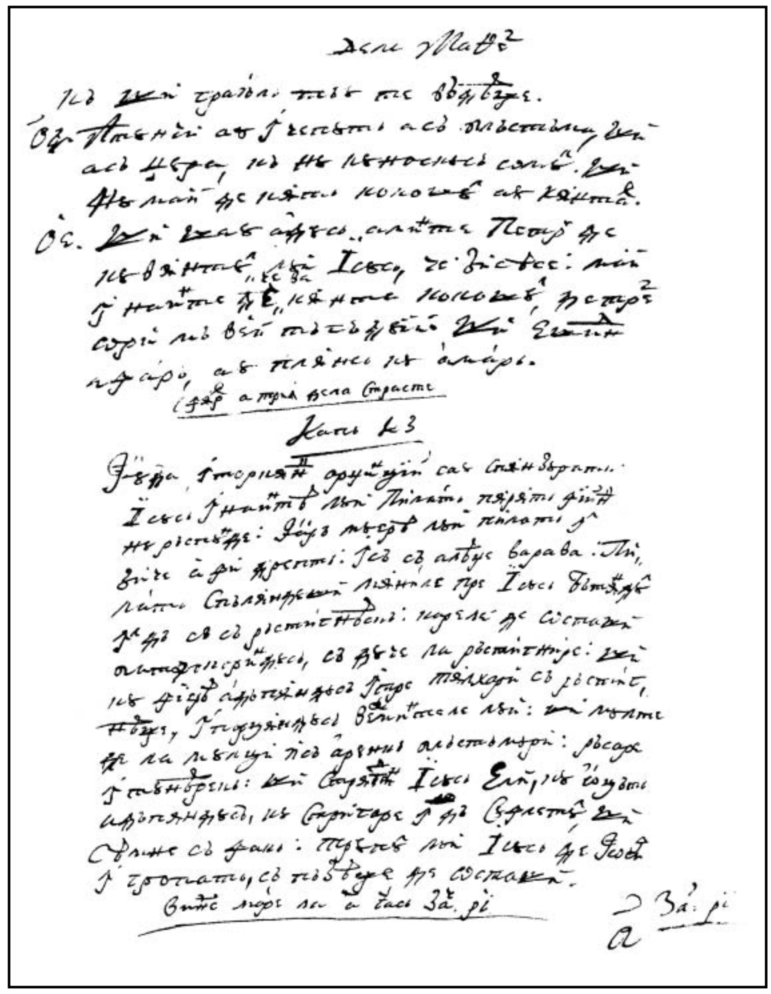
67v

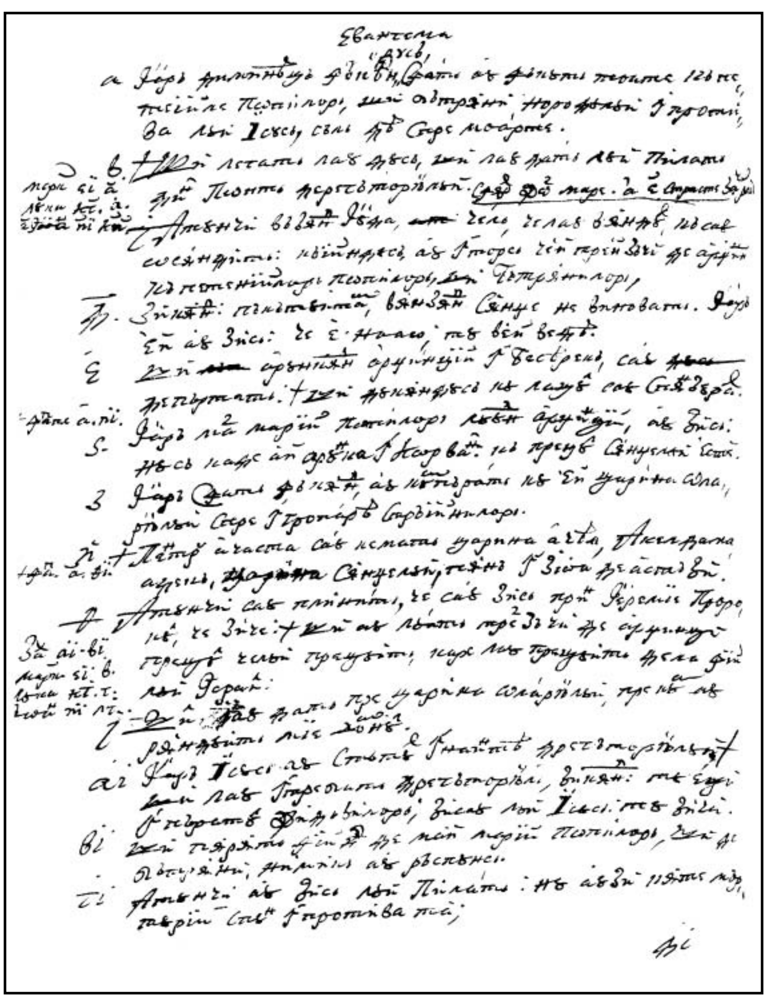
68r

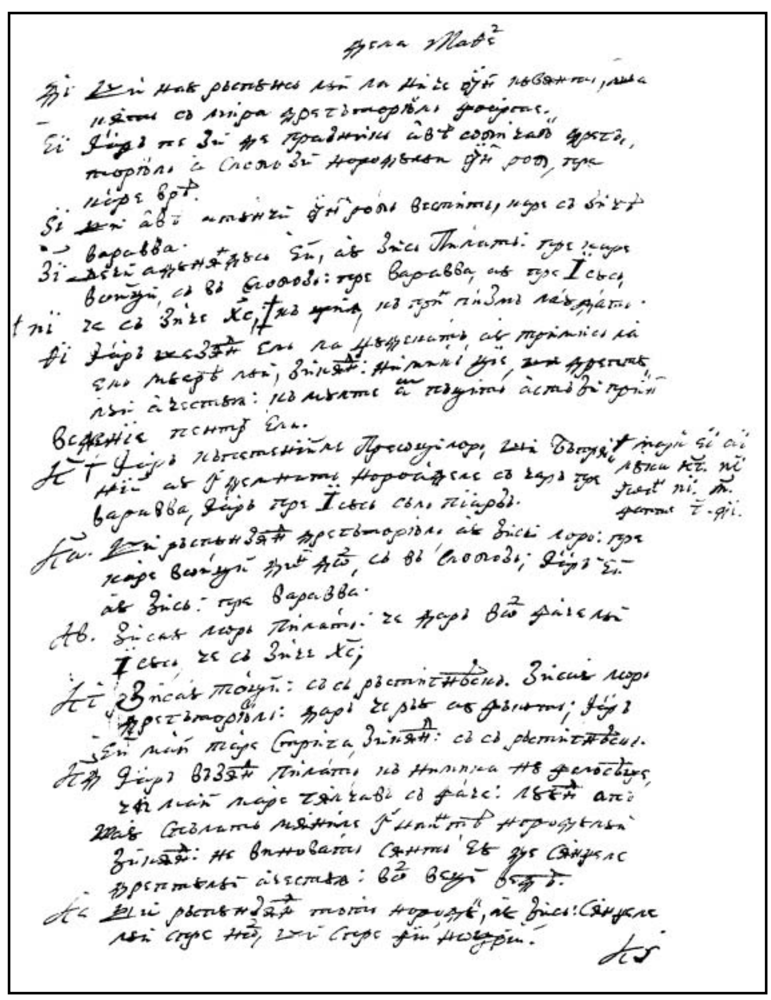
68v

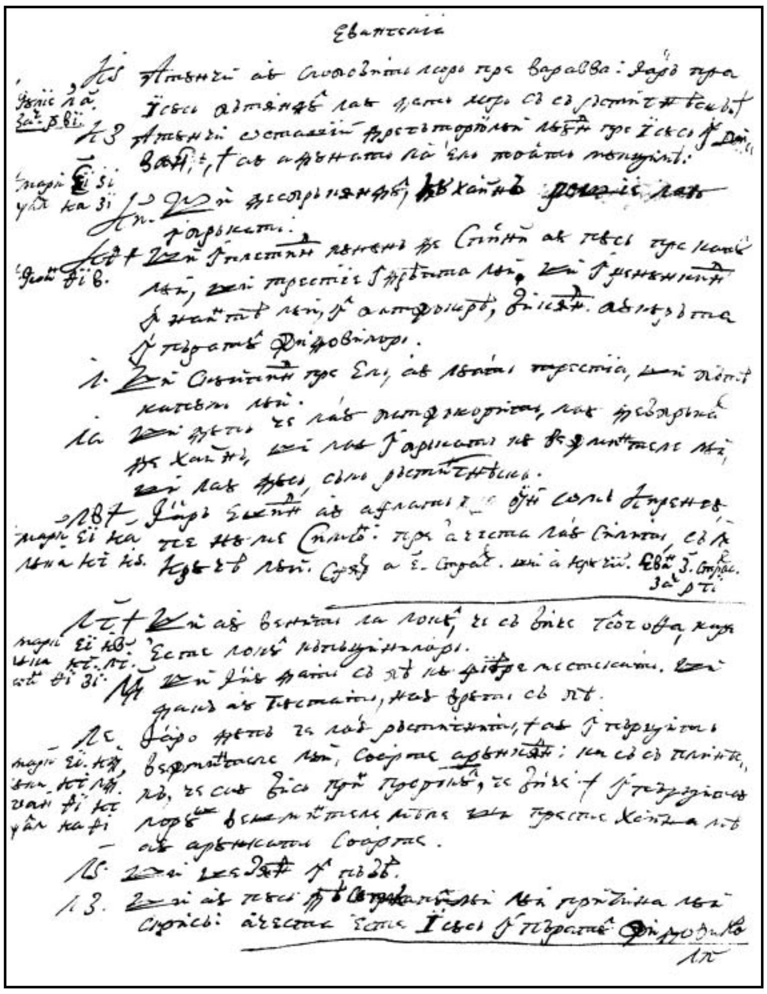
69r

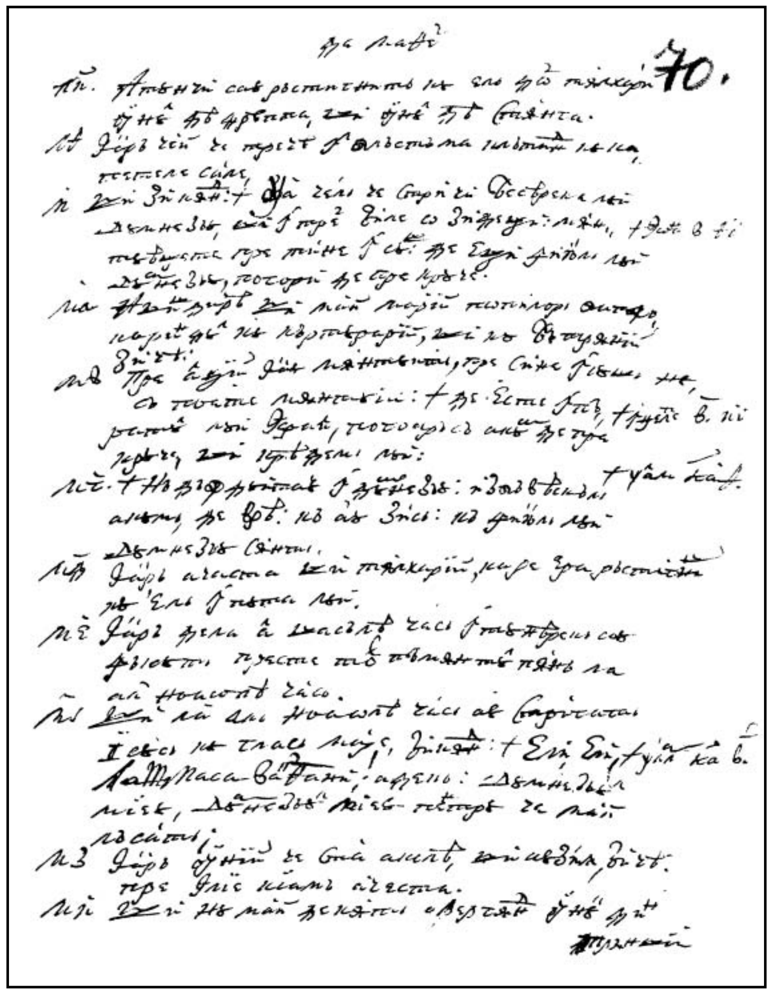
69v

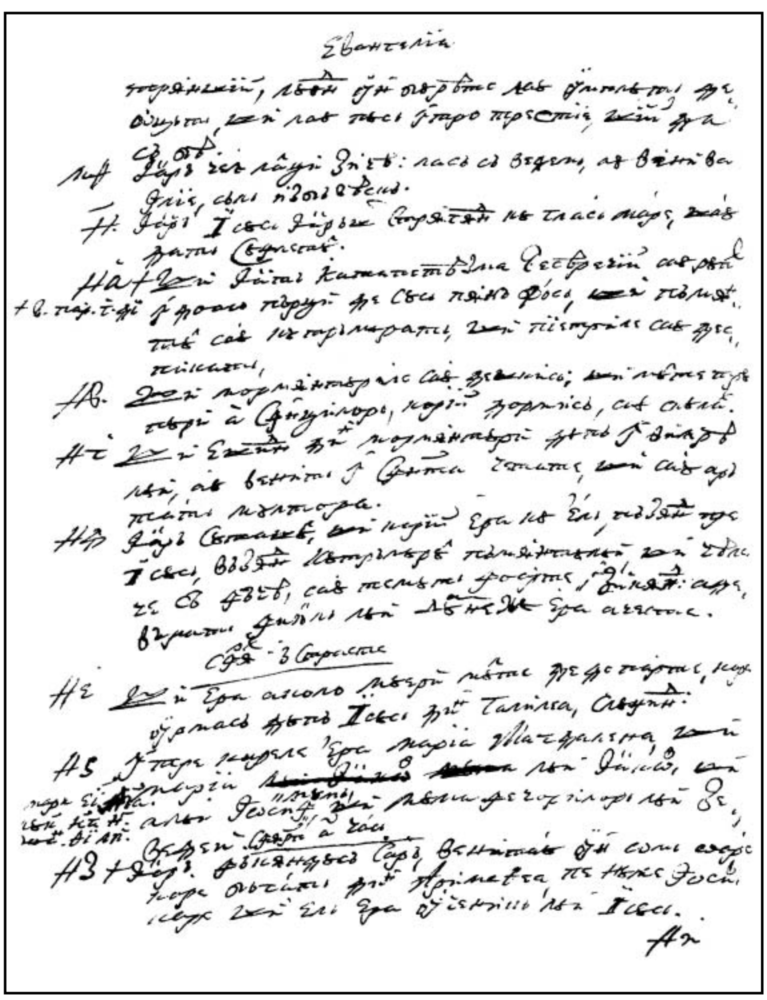
70r

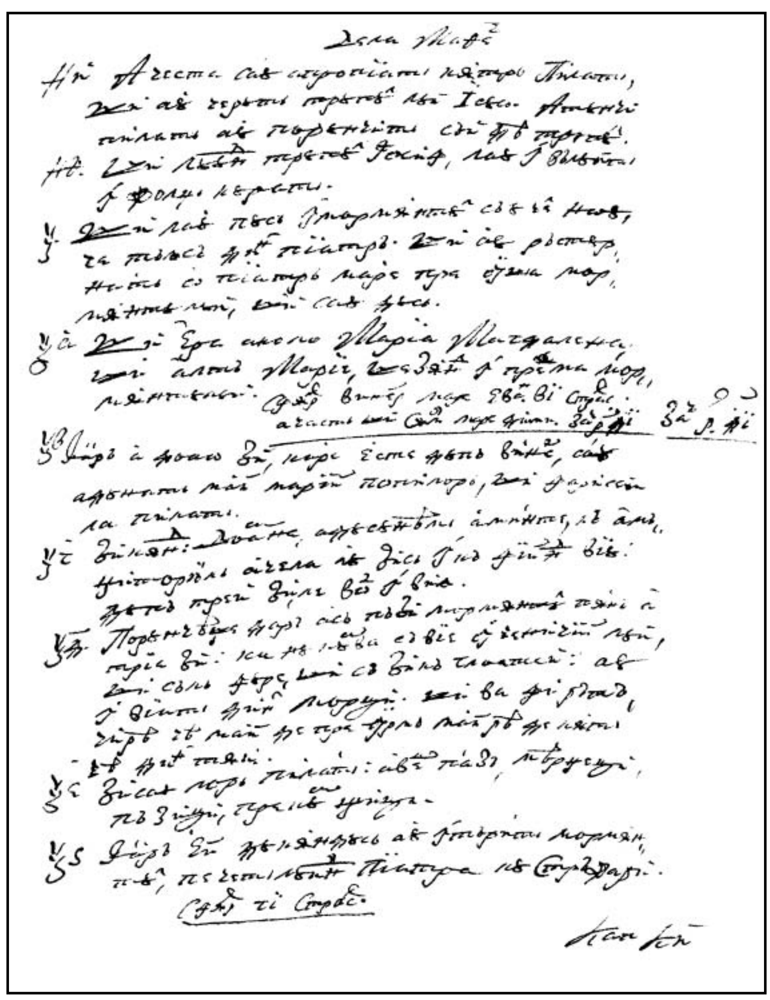
70v

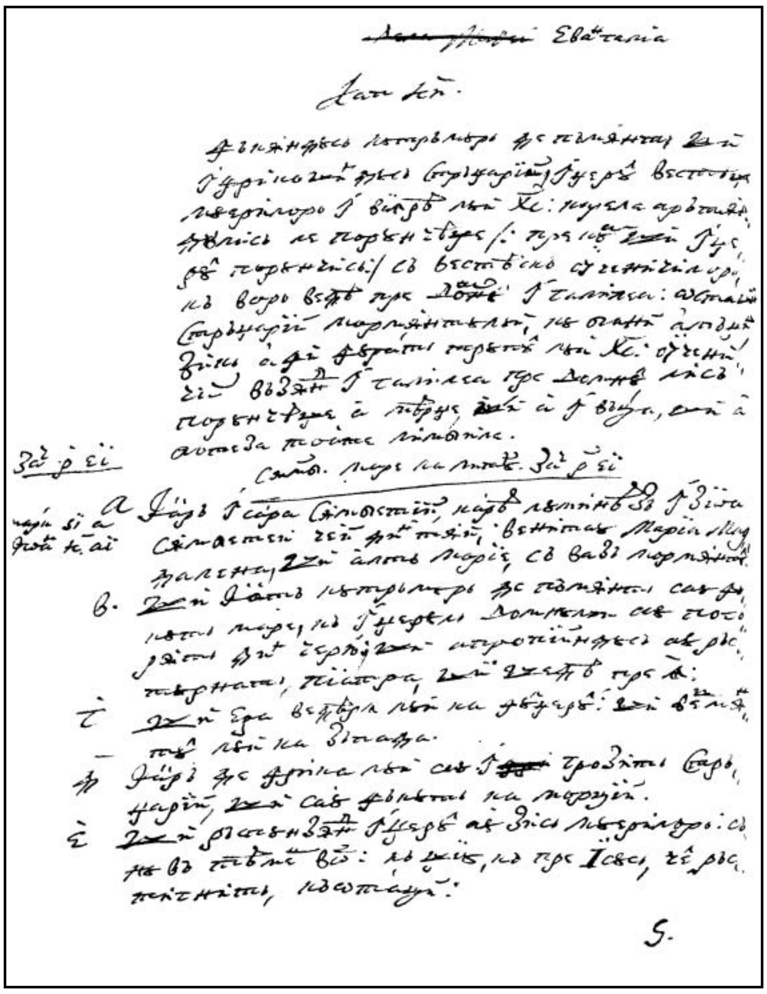
71r

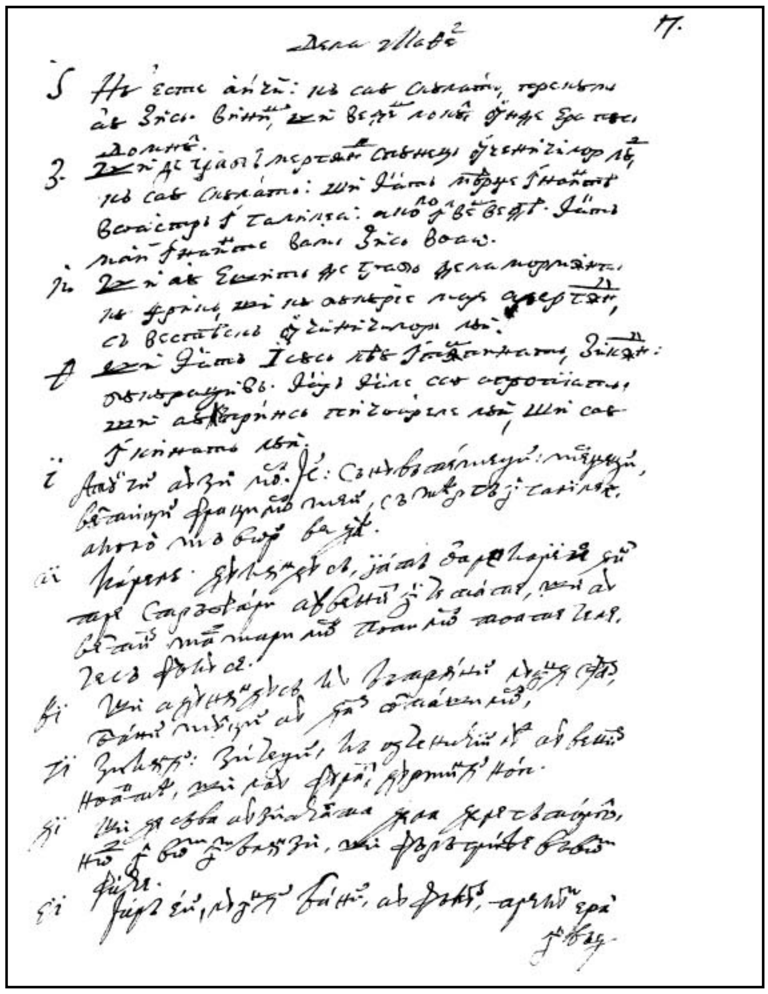
71v

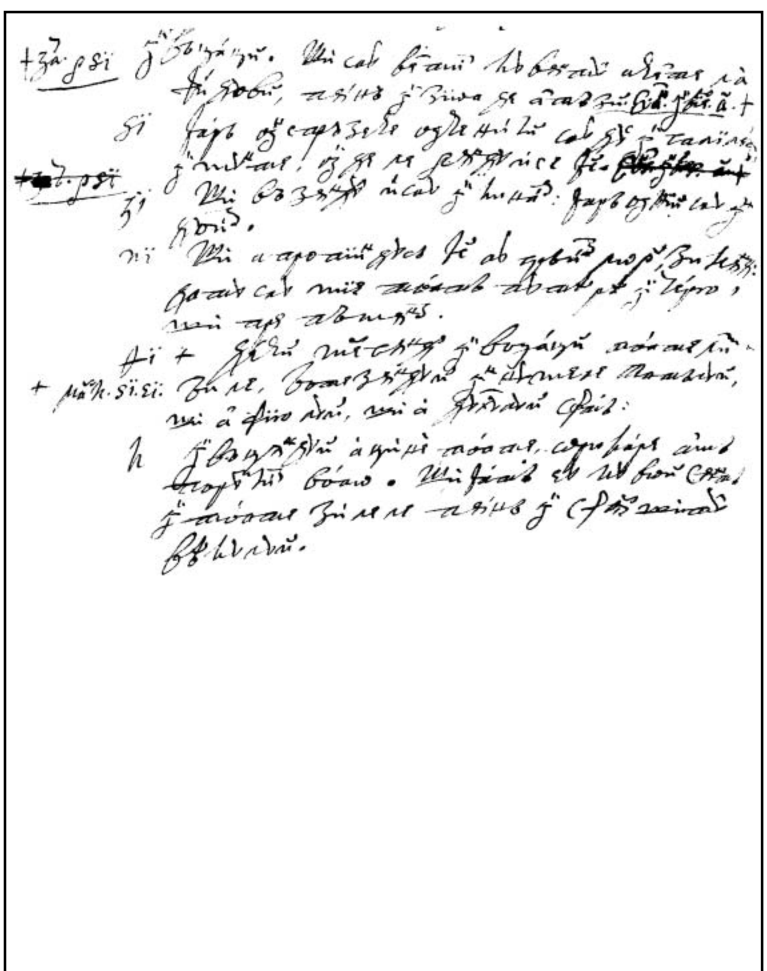
72r

72v

73r

73v

74r

74r

SFÂNTA A LUI ISUS HRISTOS EVANGHELIA DE LA MARCU

Cap 1

Ioan, cu viaţă pusnicească, propoveduiaşte şi botează cu apă, iară Hristos, cu Duhul Sfânt. Carele de la Ioan botezându-Să, cu fiarăle trăind în pustie, după post de patruzeci de zile, de la Satan să ispiteaşte şi, dându-să Ioan, înceape a propovedui în Galileea. Şi, chemând pre Simon şi Andrei, Iacov şi Ioan a lui Zevedeiu, Să suie în Capernaom şi în cealeaalalte locurile Galileii şi, acolo propoveduind, vindecă soacra lui Simon şi leprosul, pre carele îl trimite la preoţi, şi mulţi îndrăciţi şi bolnavi, mult minunându-să toţi.

Dmcă înaintea Luminării. Zaceal 1. — *Zac. 1.*

1. Înceapearea Evangheliei a lui Isus Hristos, Fiiul lui Dumnezeu.
2. Precum iaste scris în Isaie prorocul: *„Iată, Eu trimiţ îngerul Mieu înaintea feaţii Tale, care va găti calea Ta înaintea Ta. — *Malah. 3, 1.
3. *Glasul celui ce strigă în pustie: «Gătiţ calea Domnului, dreapte faceţi cărările Lui»”. — *Isaie 40, 3. Matheiu 3, 3.

74v

4. Fost-au Ioan în pustie, botezând şi pro|poveduind botezul pocăinţei spre iertarea păcatelor. — Luc. 3, 4. Ioan 1, 23.
5. *Şi ieşiia cătră el tot ţinutul Iudeii şi ierusalimleanii toţi şi să boteza de la el în râul Iordanului, mărturisindu-ş păcatele sale. — *Math. 3, 5.
6. *Şi era Ioan îmbrăcat cu peri de cămilă şi brâu de curea pre coapsăle lui **şi lăcuste şi miiare sălbatecă mânca. Şi propoveduia, zicând: — *Math. 3, 4. Preoţi 11, 22.
7. *„Vine după mine Cel mai tare decât mine, a Căruia nu sânt vreadnic, plecându-mă, să dezleg curaoa încălţămintelor Lui. — **Math. 3, 11. Luc. 3, 16. Ioan 1, 26.
8. *Eu v-am botezat cu apă, iară Acela vă va boteza cu Duhul Sfânt”. — *Fapt. 1, 5 şi 2, 4 şi 11, 17 şi 19, 4.

Sfârşit duminică. Luni 12 şi la Botez, la letur. Zac. 2 — *Zac. 2.*

9. Şi au fost în zilele acealea, venit-au Isus din Nazaretul Galileii şi S-au botezat de la Ioan în Iordan.
10. Şi, numaidecât suindu-Să din ape, văzut-au ceriurile deşchise *şi Duhul ca un porumb pogorându-Să şi rămâind într-Însul. — *Luc. 3, 22. Ioan 1, 32.
11. Şi glas au fost din ceriuri: „Tu eşti Fiiul Mieu cel iubit, întru Tine bine am voit”.

Sfârşit Botez. ||

*Math. 4, 1. 12. *Și îndată Duhul L-au scos în pustie. 75r

Luca 4, 1. 13. Și era în pustie patruzăci de zile și patruzeci de nopți și Să ispitiia de Satana. Și era cu fierile și îngerii slujiia Lui.

*Math. 4, 12. Luca 4, 14. 14. *Iară, după ce s-au prins Ioan, au venit Isus în Galileea, propoveduind Evangheliia împărățiii lui Dumnezeu

Ioan 4, 43. 15. Și, zicând că: „S-au plinit vreamea și s-au apropiiat împărățiia lui Dumnezeu, pocăiți-vă și creadeți Evangheliii".

Zac. 3. *Sfârşit luni. Marţi 12. Zaceal 3.*

*Mathei 4, 18. Luca 5, 2. 16. *Și, trecând pre lângă Marea Galileii, au văzut pre Simon și pre Andrei, fratele lui, aruncând mrejile în mare (că era pescari).

17. Și au zis lor Isus: „Veniți după Mine și vă voi face pescari de oameni".

18. Și, numaidecât lăsând mrejile, au urmat Lui.

19. Și, mergând de acolo puțin, au văzut pre Iacov a lui Zevedeiu și pre Ioan, fratele lui, și pre ei, tocmindu-și mrejile în corabie.

20. Și îndată i-au chemat. Și, lăsând pre tată-său, Zevedeiu, în corabie cu năimiții, au urmat Lui. |

*Math. 4, 13. Luca 4, 31. 21. *Și au întrat în Capernaom; și numaidecât, sâmbetele întrând în sinagoga, îi învăța. 75v

Math. 7, 28. Luca 4, 32. 22. Și să mira de învățătura Lui, că era învățându-i ca Cel ce are puterea, iară nu ca cărturarii.

Zac. 4. *Sfârşit marţi. Mercuri 12. Zac. 4.*

23. Și era în sinagoga lor un om cu duh necurat. Și au strigat,

24. Zicând: „Ce e noao și Ție, Isuse Nazarineanule? Venit-ai a ne piiarde? Știu cine ești, Sfântul lui Dumnezeu!"

25. Și l-au certat Isus, zicând: „Amuțeaște și ieși din om!".

26. Și, scuturându-l duhul cel necurat și strigând cu glas mare, au ieșit de la el.

27. Și s-au mirat toți așea cât să întreba între sineș, zicând: „Ce e aceasta, ce învățătură noao iaste aceasta, că cu putearea și duhurilor necurate poruncеaște și ascultă de El?"

28. Și au ieșit veastea Lui îndată întru tot ținutul Galileii.

Zac. 5. *Sfârşit mercuri. Joi 12. Zaceal 5.*

*Mathei 8, 14. Luca 4, 38. 29. *Și aceiași, ieșind din sinagogă, au venit în casa lui Simon și a lui Andrei, cu Iacov și cu Ioan. ||

30. Iară soacra lui Simon zăcea de friguri. Și îndată i-au spus Lui de ea. 76r

31. Și, apropiindu-să, o au rădicat apucându-o de mână. Și numaidecât o au lăsat frigurile și slujiia lor.

32. Iară fiind sară și apuind soarele, aducea la El pre toți bolnavii și pre cei îndrăciți.

33. Și era toată cetatea adunată la ușe.

*Luca 4, 14. 34. Și au vindecat pre mulți ce să chinuia de multe boale *și mulți draci scotea și nu-i lăsa a grăi, că-L cunoștea pre El.

Sâmbătă 2 post.

35. Și de dimineață foarte sculându-Să, ieșind, S-au dus la loc pustiiu și acolo Să ruga.

Zac. 6. *Sfârşit joi. Zac. 6.*

36. Și au mers după El Simon și cei ce cu El era.

37. Și, deacă L-au aflat, au zis Lui că: „Toți te caută".

38. Și au zis lor: „Să meargem în satele și în orașele ceale de aproape să propoveduiesc acolo, că la aceasta am venit".|

39. Și era propoveduind în sinagogurile lor și întru toată Galileea și scoțind dracii. 76v

40. *Și au venit cătră El un lepros, rugându-L și, îngenunchind, au zis Lui: „De vreai, mă poţi curăţi”. *Math. 8, 2. Luca 5, 2.

41. Iară Isus, făcându-I-să milă de el, au întins mâna Sa și, atingându-L, au zis lui: „Vreau. Curăţeaşte-te”.

42. Și, zicând, numaidecât s-au depărtat de la el lepra și s-au curățit.

43. Și i-au amănânţat și îndată l-au scos.

44. Și au zis lui: „Vezi, nimărui să nu spui, ci mergi, arată-te arhiereului și adă pentru curățirea ta *ceale ce au poruncit Moisi întru mărturiia lor”. *Preoţi. 14, 2.

Sfârşit sâmbătă.

45. Iară El ieșind, au început a propovedui și a vesti cuvântul, așea cât de-aciia nu putea la arătare a întra în cetate, ci afară, în locuri pustii era și să aduna cătră El de pretutindinea. ||

77r

Cap 2

Murmurând cărturarii, căci zisease slăbănogului ce-l slobozisă prin podul casii că i să iartă păcatele, poruncindu-i a-şi purta patul, îl vindecă. La Levin, pre carele a urma după Sine chemasă, şezând cu mulţi publicani la masă, pricina spune. Murmurând fariseii pentru ce petreace cu păcătoşii şi pentru ce ucenicii Lui nu postesc. Pre carii, şi spice sâmbăta smulgând, îi mântuiaşte.

Dumc. 2 post. Zac. 7. *Zac. 7.*

1. Și iară au întrat în Capernaum după câteva zile.

2. Și s-au auzit că este în casă și s-au adunat mulți, așa cât nu încăpea nici la poartă și grăia lor cuvânt. Mathei 9, 1.

3. *Și au venit la El, aducând un slăbănog, care să purta de patru inși. *Luca 5, 18.

4. Și, neputându-l a-l duce înaintea Lui pentru gloată, au golit acoperișul unde era și, desfăcându-l, au slobozit patul în care zăcea slăbănogul.

5. Iară văzând Isus credința lor, au zis slăbănogului: „Fiiule, iartă-să ție păcatele tale”. |

77v

6. Și era acolo unii dintre cărturari, șezând și cugetând în inimile sale:

7. „Ce grăiaște Acesta așa? Blastămă. *Cine poate ierta păcatele, fără sângur Dumnezău?” *Iov. 14, 4, 43, 25.

8. Carea îndată cunoscând Isus cu Duhul Său că așa cugeta între sine, au zis lor: „Ce cugetați aceaste în inimile voastre?

9. Ce e mai lesne a zice slăbănogului: «Iartă-ți-să păcatele» au a zice: «Scoală, ia-ți patul și umblă?»

10. Iară ca să știți că Fiiul Omenesc are puteare pre pământ a ierta păcatele (au zis slăbănogului):

11. «Ţie zic: 'Scoală, ia patul tău şi mergi în casa ta'».
12. Și numaidecât s-au sculat el şi, luund patul, s-au dus înaintea tuturor, aşa cât să mira toţi şi mărea pre Dumnezău, zicând că: „Nice odinioară aşa n-am văzut".

Sfârşit dumc.

13. Și au ieşit iarăş la mare. Și toată gloata venea la El şi-i învăţa.

Zac. 8.

Sâmb. 3 post. Zac. 8.

*Mathei 9, 9. Luca 5, 27.

14. *Și, trecând, au văzut pre Levi a lui Alfei şezând la vamă şi au zis lui: „Vino după Mine". Și, sculându-să, au mers după El.
15. Și au fost, şezând la masă în casa || lui; mulţi publicani şi păcătoşi şedea împreună cu Isus şi cu ucenicii Lui, că era mulţi carii şi urma după El. 78r
16. Și cărturarii şi fariseii văzând că mâncă cu publicanii şi cu păcătoşii, zicea ucinicilor Lui: „Pentru ce cu publicanii şi cu păcătoşii mâncă şi bea învăţătoriul vostru?"

*2 Timoth. 1, 15.

17. Aceasta auzând Isus, au zis lor: „Nu trebuie sănătoşilor vraci, ci bolnavilor. *Că n-am venit să chem pre cei drepţi, ci pre păcătoşi".

Zac. 9.

Sfârşit sâmb. Vineri 12. Zac. 9.

18. Și era ucenicii lui Ioan şi fariseii postindu-să şi au zis Lui: „Pentru ce ucenicii lui Ioan şi a fariseiilor să postesc, iară ai Tăi ucenici nu să postesc?"
19. Și au zis lor Isus: „Au doară pot fiii nuntei posti până când e mirele cu ei? În câtă vreame au cu sine mirele nu pot posti.

*Math. 19. Luca 5, 35.

20. *Iară vor veni zilele când să va lua de la ei mirele şi atunci vor posti într-aceale zile.
21. Nime nu coasă peatecul de postav nou în vejmântul vechiu. Într-alt chip să va lua | peatecul cel nou de către cel vechiu şi mai mare ruptură să va face. 78v
22. Și nime nu bagă vinul nou în foi vechi. Într-alt chip va sparge vinul foii şi vinul să va vărsa şi foii vor peri. Ci vinul nou în foi noi trebuie să să bage".

Zac. 10.

Sfârşit vineri. Sâmb. 1 post. Zac. 10.

*Math. 12, 1. Luca 6, 1.

23. *Și au fost iarăşi trecând Domnul sâmbăta, umbla prin sămânături şi ucenicii Lui au început a mearge şi a smulge spice.
24. Iară fariseii zicea Lui: „Iacă, ce fac sâmbăta ce nu să cade?"

1 Împăr. 21, 6.

25. Și au zis lor: „Nici odinioară aţi citit ce au făcut David când au avut lipsă şi au flămânzât el şi cei ce cu el era?"

*Preo. 24, 9.

26. Cum au întrat în casa lui Dumnezău, supt Aviathar, căpetenia preoţilor, şi pânile punerei-înainte le-au mâncat, care nu să cădea a le mânca *fără numai preoţilor, şi au dat celor ce cu el era?
27. Și zicea lor: „Sâmbăta pentru om s-au făcut, iară nu omul pentru sâmbăta.
28. Drept aceaea, Domnul e Fiiul Omenesc şi sâmbăta". ||

Cap 3

79r

După ce vindecasă mâna cea sacă, ferindu-Să de meşteşugirea fariseilor, Să depărtează, gloatele de pretutindini la Dânsul curgând, a cărora neputincioşi vindecă. Pre cei doisprăzeace de la Sine aleşi (carii aici să numesc) îi trimite a propoveduii, dându-le puteare preste neputinţe şi preste draci. Pre cărturari, ce blăstăma că cu Vălzevul scoate dracii, îi vădeaşte de minciună, zicând: „Blăstămul împrotiva Duhului Sfânt a fi neiertat". Şi care e muma şi fraţii lui.

Math. 12, 9. Luca 6, 6.

1. Si au întrat iarăş în sinagoga şi era acolo un om având mână uscată.
2. Și Îl socotea de va vindeca sâmbăta, ca să-L pârască.
3. Și au zis omului celui ce avea mână uscată: „Scoală în mijloc".
4. Și au zis lor: „Cade-să sâmbăta bine a face au rău? Sufletul a mântuii au a-l pierde?" Iară ei tăcea.
5. Și, căotând împregiurul lor cu mânie, întristându-Să pentru orbirea inimii lor, zice omului: „Întinde mâna ta". Și | o au întins şi s-au vindecat mâna lui. 79v

Sfârşit sâmb. Luni 13. Zac. 11 *Zac. 11.*

6. *Iară ieşind fariseii, numaidecât cu ierodienii sfat făcea împrotiva Lui, cum L-ar pierde. *Math. 12, 14.
7. Iară Isus cu ucenicii Săi s-au depărtat către mare; şi multă gloată din Galileea şi din Iudeea au mers după El.
8. Şi din Ierusalim şi din Idumeea şi din ceaea parte de Iordan şi cei dinpregiurul Tirului şi a Sidonului, mulţime multă auzând ceale ce făcea, au venit la El.
9. Şi au zis ucenicilor Săi să-I slugească corabia pentru gloată, ca să nu-L împreasure.
10. Că mulţi vindeca, aşa cât năvălea spre Dânsul, ca să să atingă de El, oricâţi avea rane.
11. Şi duhurile ceale necurate văzându-L, cădea înaintea Lui şi striga grăind:
12. „Tu eşti Fiiul lui Dumnezău". Şi foarte îi certa, să nu-L vedească.

Sfârşit luni. Marţi a 3 dumcă. Zac. 12 *Zac. 12.*

13. *Şi, suindu-Să în munte, au chemat către Sine pre care Însuş au voit şi au venit la El. *Math. 10, 1. Luca 6, 13.
14. Şi au făcut să fie doisprăzeace cu El şi să-i trimiţă a propoveduii. ||
80r 15. Şi le-au dat puteare a vindeca neputinţele şi a scoate dracii.
16. Şi au pus lui Simon nume Petru.
17. Şi Iacov a lui Zevedei şi Ioan, fratele lui Iacov, şi le-au pus nume: Voanerghes, ce este „Fiii tunetului".
18. Şi Andrei şi Filip şi Vartolomeu şi Matheu şi Thoma şi Iacov a lui Alfeiu şi Thadeu şi Simon Hananeul,
19. Şi Iuda Iscarioteanul, care L-au şi vândut.

Sfârşit marţi. Mier. 13 dumc. Zac. 13. *Zac. 13.*

20. Şi au venit acasă şi iară s-au adunat gloata, aşa cât nu putea nici pâne a mânca.
21. Şi, auzând ai Săi, au ieşit să-L prinză, că zicea că-i întors din fire.
22. Şi cărturarii cei ce vinisă din Ierusalim zicea *că Velzevuv are şi cum că cu căpeteniia dracilor scoate dracii. *Mathei 9, 34.
23. Şi, chemându-i, în pilde le zicea: „Cum poate scoate Satana pre Satana?
24. Şi împărăţiia, de să va împărăchea, nu poate sta împărăţiia aceaea.
25. Şi casa, de să va împărăchea, nu poate sta casa aceaea. |
80v 26. Şi Satana, de să va scula împrotiva sa, împerecheatu-s-au şi nu va putea sta, ci sfârşit are.
27. Nime nu poate răpi vasele celui mai tare întrând în casă, de nu va lega mai înainte pre cel tare şi atunci casa lui o va gefuii.

Sfârşit mier. Joi 13. Zac. 14. *Zac. 14.*

*Mathei 12, 31. Luca 12, 10. 1 Ioan 5, 16.

28. *Amin zic voao, că toate păcatele să vor ierta fiilor omenești și blăstămurile, cu care s-or blăstăma.
29. Iară care va blăstăma împrotiva Duhului Sfânt nu are iertare în veac, ci va fi vinovat de veacinica greșală".
30. Că zicea: „Duh necurat are".

*Mathei 12, 46. Luca 8, 19.

31. *Și au venit muma Lui și frații și, stând afară, au trimis la El, chemându-L.
32. Și ședea împregiurul Lui gloata și au zis Lui: „Iată, mumă-Ta și frații Tăi afară Te caută".
33. Și, răspunzându-le, au zis: „Care e muma Mea și frații Miei?"
34. Și, uitându-Să împregiur spre cei ce ședea împregiurul Lui, au zis: „Iată muma Mea și frații Miei,
35. Că cel ce va face voia lui Dumnezău, acela fratele Mieu și sora Mea și muma Mea este".

Sfârșit joi. ||

Cap 4

81r

Pilda sămânătoriului pune înainte, carea ucenicilor o tâlcuiaște. Candela, zice, pre sfeașnic a să pune. Adăogând pildele de sămânța pre pământ aruncată, carea creaște dormind sămânătoriul, și de grăunțul de muștariu. Iară ucenicilor deosăbi toate le tălcuiaște. În corabie, din somn deșteptându-Să, vihorul mării domoleaște.

Zac. 15.

Vineri 13. Zac. 15.

Mathei 13, 1. Luca 8, 4.

1. Și iară au început a învăța lângă mare. Și s-au adunat câtră El gloată multă, așa cât, suindu-Să în corabie, ședea în mare și toată gloata lângă mare pre țărmure era.
2. Și-i învăța cu pilde multe și le zicea cu învățătura Sa:
3. „Auziți! Iată, au ieșit sămânătoriul să samene.
4. Și, când sămâna, alta au căzut lângă cale și au venit pasările ceriului și o au mâncat.
5. Iară alta au căzut pre loc pietros, unde n-au avut pământ mult, și numaidecât au răsărit, că nu avea pământ adânc.
6. Și, dacă au răsărit soarele, s-au veștegit | și, neavând rădăcină, s-au uscat. 81v
7. Și alta au căzut între spini și s-au înălțat spinii și o au înecat și rod n-au dat.
8. Și alta au căzut în pământ bun și da ca rod înălțând și crescând. Și aducea una treizăci, una șasăzăci și una o sută".
9. Și zicea: „Cine are urechi de auzit să auză!"

Zac. 16.

Sfârșit vineri. Luni 14. Zac. 16.

10. Şi, fiind sângur, L-au întrebat cei doisprăzeace carii era cu El de pildă.
11. Şi le zicea: „Voao s-au dat a şti taina împărăţiii lui Dumnezău, iară celor ce sânt afară în pilde toate să fac,
12. *Ca, văzând, să vază şi să nu vază, şi, auzând, să auză şi să nu înţăleagă, ca nu cândva să să întoarcă şi să li să ierte păcatele".
13. Şi le-au zis: „Nu ştiţi pilda aceasta? Şi cum veţi cunoaşte toate pildele?
14. Cel ce samănă cuvântul samănă.
15. Iară aceştia sânt cei de lângă cale, unde să samănă cuvântul şi, dacă-l vor auzi, numaidecât vine Satana şi ia cuvântul care e sămănat în inimile lor.
16. Şi aceştia sânt aşişdirea carii pre loc pietros să samănă, carii, dacă vor auzi || 82r cuvântul, îndată cu bucurie îl cuprind.
17. Şi nu au rădăcină în sine, ci vremealnici sânt. După aceaea, răsărind năcazul şi izgonirea pentru cuvânt, numaidecât să smintesc.
18. Şi alţii sânt carii să samănă în spini. Aceştea sânt cei ce aud cuvântul
19. Şi dosăzile veacului şi înşelăciunea bogăţiilor *şi poftele celoralalte întrând, îneacă cuvântul şi fără rod să face.
20. Şi aceşta sânt carii pre pământ bun s-au sămânat, carii aud cuvântul şi-l cuprind şi rodesc, unul treizăci, unul şasăzăci şi unul o sută".
21. *Şi le zicea: „Au doară vine candela să să puie supt obroc au supt pat, au nu să să puie pre sfeaşnic?
22. *Că nu este ceva ascuns să nu să areate, nici lucru tăinuit, ci la arătare să vie.
23. De are cineva urechi de auzât, să auză!"

*Isaie 6, 9. Mathei 13, 14. Ioan 12, 8. Fapte 28, 26. Râm. 11, 8.

*1 Timoth. 6, 17.

*Math. 5, 15. Luca 8, 16 şi 11, 33. Math. 10, 26. Luca 8, 17

Sfârşit luni. Marţi 14. Zac. 17. — *Zac. 17.*

24. Şi le zicea: „Vedeţi ce auziţi! *Cu ce măsură veţi măsura, să va măsura voao şi să va adaoge voao.
25. *Că celui ce are i să va da, şi cel ce n-are şi ce are să va lua de la el".
82v 26. Şi zicea: „Aşa este împărăţiia lui | Dumnezău, ca precum omul de ar arunca sămânţa pre pământ
27. Şi să doarmă şi să să scoale noaptea şi zioa şi sămânţa să răsară şi să crească, când nu şti el.
28. Că pământul de eluşi rodeaşte întâi iarba, după aceaea spicul, după aceaea grăunţul plin în spic.
29. Şi, deacă aduce rodurile, numaidecât trimite seacerea, că au sosit săcerişul".
30. Şi zicea: „Cui vom asămâna împărăţiia lui Dumnezău? Au cu ce pildă o vom închipui?
31. *Ca grăunţul de muştar carele, sămânându-să în pământ, mai mic e decât toate sămânţele care sânt în pământ.
32. Şi, dacă să va sămâna, să suie şi să face mai mare decât toate buruienile şi face ramuri mari, aşa cât pot lăcuii supt umbra lui paserile ceriului".
33. Şi cu multe pilde ca aceastea le grăia cuvântul, precum putea auzi.
34. Iară fără pilde nu grăia lor. Iară deosăbi ucenicilor Săi toate le spunea.

*Math. 7, 2. Luc. 6, 38. *Math. 13, 12 şi 25, 29. Luca 8, 18 şi 19, 26.

*Math. 13, 31. Luca 13, 19.

Sfârşit marţi. Mier. 14. Zac. 18. — *Zac. 18.*

35. Şi au zis lor într-aceaea zi, fiind sară: „Să treacem de ceaea parte".
36. *Şi, slobozând gloata, L-au luat aşa precum era în corabie; şi alte corăbii era cu ei. ||
83r 37. Şi s-au făcut vihor mare de vânt şi valuri arunca în corabie, aşa cât să umplea corabia.
38. Şi era El în fundul corăbiii, pre căpătui dormind. Şi L-au deşteptat şi I-au zis Lui: „Învăţătoriule, au nu ai grije că perim?"
39. Şi, sculându-să, au certat vântul şi au zis mării: „Taci, amuţeaşte!" Şi au încetat vântul şi s-au făcut linişte mare.
40. Şi au zis lor: „Ce vă teameţi? Încă n-aveţ credinţă?" Şi s-au temut cu frică mare şi zicea unul cătră altul: „Cine, ţi să pare, este Acesta, că şi vântul şi marea ascultă de El?"

*Math. 8, 13. Luc. 18, 22.

Sfârşit mier.

Cap 5

În ţinutul gadareanilor, vindecă pre cel cumplit îndrăcit de un leghion de draci cărora le îngăduiaşte a întra în porci. Nici lasă să meargă după El cel ce să izbăvisă. Vindecând muierea de curgerea sângelui, vine la casa lui Iair şi învie fata lui.

Zac. 19. *Joi 14. Zac. 19.*

Math. 8, 28. Luca 8, 26.

1. Şi au venit de ceaea parte de mare, în ţinutul gadareanilor.
2. Şi, ieşind El din corabie, numaidecât L-au întâmpinat din mormânturi un | om cu duh necurat, 83v
3. Care avea sălaş în mormânturi şi nici cu lanţuri nu-l mai putea cineva lega.
4. Că de multe ori, cu obezi şi cu lanţuri legat fiind, rupsase lanţurile şi obezile le sfărâmasă şi nime nu-l putea îmblânzi.
5. Şi pururea, zioa şi noaptea, în mormânturi şi în munţi era, strâgând şi tăindu-să cu pietri.
6. Iară văzând pre Isus de departe, au alergat şi s-au închinat Lui.
7. Şi, strigând cu glas mare, au zis: „Ce e mie şi Ţie, Isuse, Fiiul lui Dumnezău celui înalt? Giuru-Te pre Dumnezău, să nu mă chinuieşti”.
8. Că-i zicea: „Ieşi din om, necurate duhule!”
9. Şi întreba: „Ce nume e ţie?” Şi au zis Lui: „Leghion mi-e numele, că mulţi sântem”.
10. Şi să ruga Lui mult să nu-l scoaţă afară din ţinut.
11. Şi era acolo, lângă munte, o turmă de porci mare păscându-să.
12. Şi-L ruga duhurile, zicând: „Slobozi-ne în porci, să întrăm într-înşii”.
13. Şi i-au îngăduit îndată Isus. Şi, ieşind duhurile ceale necurate, au întrat în porci şi, cu repejune mare, turma s-au aruncat în || mare, ca la doao mii, şi s-au înnecat în mare. 84r
14. Iară cei ce-i păştea au fujit şi au vestit în cetate şi prin câmpuri şi au ieşit să vază ce să făcusă.
15. Şi au venit cătră Isus şi au văzut pre cel ce să chinuia de dracul şezând înbrăcat şi sănătos cu minte şi s-au temut.
16. Şi le-au povestit lor cei ce văzusă cum să făcuse celui ce avusease dracul şi de porci.
17. Şi au început a-L ruga să să depărteaze din hotarăle lor.
18. Şi, suindu-Să în corabie, au început a-L ruga cel ce să chinuisă de dracul să fie cu El.
19. Şi nu l-au îngăduit, ci i-au zis: „Mergi în casa ta, la ai tăi, şi le vesteaşte câte ţ-au făcut Domnul şi te-au miluit”.
20. Şi s-au dus şi au început a propovedui în Decapoli, câte-i făcusă Isus. Şi toţi să mira.

Sfârşit joi.

21. Şi, trecând Isus cu corabia iarăş de ceaea | parte, S-au adunat la El gloată multă şi era lângă mare. 84v

Zac. 20. *Vineri 14. Zac. 20.*

*Math. 9, 18. Luca 8, 41.

22. *Şi au venit oarecarele din arhisinagoghi, pe nume Iair şi, văzându-L, au căzut la picioarele Lui.
23. Şi să ruga Lui mult, zicând că: „Fata mea spre sfârşit iaste, vino, pune mâna pre ea, să să tămăduiască şi să fie vie”.
24. Şi s-au dus cu el; şi mergea după El gloată multă şi-L înpresura.

Zac. 21. *Luni 15. Zac. 21.*

25. Şi o muiare, carea era în curgerea sângelui ani 12
26. Şi pătimisă multe de la mulţi vraci, cheltuisă ale sale toate, nici folosisă ceva, ci mai rău avea.
27. Auzind de Isus, au venit în gloată din cale şi s-au atins de veşmântul Lui.
28. Că zicea: „Că numai de veşmântul Lui de mă voi atinje, mă voi mântui”.
29. Şi numaidecât s-au săcat izvorul sângelui ei şi au simţit cu trupul că să vindecasă de rană.
30. Şi, îndată, Isus întru Sineş cunoscând puterea care ieşisă din El, întorcându-Să cătră gloată, zicea: „Cine s-au atins de veşmintele Meale?” ||

85r 31. Și-I zicea ucenicii Săi: „Vez că Te împresură gloate și zici: «Cine s-au atins de Mine?»”
32. Și să uita împrejur, să vază pre ceaea ce făcusă aceasta.
33. Iară muiarea, temându-să și trămurând, știind ce să făcusă întru sine, au venit și au căzut înaintea Lui și I-au spus tot adevărul.
34. Iară El au zis ei: *„Fiică, credința ta te-au mântuit; mergi în pace și fii sânătoasă de rana ta”. *Luca 7, 20 și 4, 48.

Sfârşit luni. Citit vineri.

35. Încă El grăind, au venit de la arhisinagog, zicând că: „Fiica ta au murit. Ce mai superi pre Învățătoriul?”
36. Iară Isus auzind cuvântul ce să zicea, au zis arhisinagogului: „Nu te teame, numai creade!”
37. Și n-au lăsat pre cineva să meargă cu Sine, fără pre Petru și Iacov și pre Ioan, fratele lui Iacov.
38. Și au venit în casa arhisinagogului și au văzut gâlceavă și pre cei ce plângea și mult să văieta. |
85v 39. Și, întrând, au zis lor: „Ce vă turburați și plângeți? Fecioara n-au murit, ci doarme!”
40. Și râdea de El. Iară El, scoțând pre toți, au luat pre tatăl și muma fetei și pre cei ce era cu Sine și au întrat unde zăcea fecioara.
41. Și, prinzând mâna fecioarei, i-au zis: „Talitha Kumii”, ce să tâlcuiaște: „Fecioară, (ție zic) scoală!”
42. Și numaidecât s-au sculat fecioara și umbla. Și era de ani 12; și s-au mirat cu minune mare.
43. Și le-au poruncit foarte ca nime să nu știe aceasta. Și au zis să-i dea să mânce.

Cap 6

De învăţătura lui Hristos în moşiia Lui să minunează, măcar că, pentru a lor necredinţă, puţine minuni au făcut acolo. Pre ucenici, trimiţându-i a propovedui, îi învaţă ce trebuie să facă. Irod, auzind veastea lui Hristos, zice a fi înviiat Ioan Botezătoriul, a căruia cap featii jucătoare pentru jurământ deadease. În pustie, cu cinci pâni şi doi peşti, cinci mii de bărbaţi satură. Pre mare umblând, viforul domoleaşte. În pământul Ghenesarethului, pre mulţi, 86r *|| cu atinjerea tiviturii veşmântului Său, tămăduiaşte.*

Marţi 15. Zac. 22. *Zac. 22.*

1. Și, ieșind de acolo, S-au dus la moșiia Sa; și urma după El ucenicii Săi. Matheiu 13, 24. Luca 4, 16.

Sfârşit luni.

2. Și, fiind sâmbătă, au început în sinagoga a învăța. Și, mulți auzind, să mira de învățătura Lui, zicând: „De unde Acestuia toate aceastea? Și ce înțelepciune e carea s-au dat Lui și puteri ca aceastea, care să fac prin mânile Lui?
3. *Au nu Acesta e meșterul de lemn, fiiul Mariii, fratele lui Iacov și a lui Iosif și a Iudii și a lui Simon? Au nu și surorile Lui aici cu noi sânt?” Și să smintea într-Însul. *Ioan 6, 42.
4. Și le zicea Isus *„Că nu e prorocul fără cinste, fără în moșiia sa și în casa sa și în rudeniia sa”. *Math. 13, 57.
5. Și nu putea acolo face nici o puteare, fără numai puțini neputincioși, puindu-le mânile, i-au vindecat. Luca 4, 24. Ioan 4, 44.
86v 6. Și să mira pentru necredința lor. | Și umbla prin orașe împrejur învățând.

Mercuri 15. Zac. 23. *Zac. 23.*

7. *Și au chemat pre cei 12 și au început a-i tremite câte doi și le da puteare preste duhurile ceale necurate. *Mathe. 10, 1. Sus 3, 14.
8. Și le-au poruncit să nu ia ceva în cale, fără numai toiagul, nu traistă, nu pâne, nici în brâu bani, Luca 9, 1.
9. *Ci încălțați cu călțuni și să nu să îmbrace cu doao îmbrăcăminte. *Fapt. 12, 8.
10. Și le zicea: „Oriunde veți întra în casă, acolo rămâneți până veți ieși de acolo.

*Math. 10, 14. Luca 9, 5. Fapt. 13, 51 şi 18, 6. *Iacov 5, 14. Zac. 24.

11. *Şi oricarii nu vă vor priimi, nu vă vor auzi, **ieşind de acolo, scuturaţi praful de pre picioarele voastre, spre mărturie lor.
12. Şi, ieşind, propoveduia să să pocăiască.
13. Şi draci mulţi au scos *şi unjea cu untdelemn pre mulţi bolnavi şi-i tămăduia.

Sfârşit mercuri. August 29. Zac. 24.

*Mathei 14, 1, 2. Luca 9, 7.

14. *Şi au auzit împăratul Irod (că arătat s-au făcut numele Lui) şi zicea că Ioan Botezătoriul s-au sculat din morţi şi pentru aceaea să fac puteri întru el. ||
15. Iară alţii zicea că Ilie iaste, iară alţii zicea că proroc iaste, ca unul din proroci. 87r
16. Carea auzind Irod, au zis: „Căruia eu am tăiat capul, Ioan, acesta s-au sculat din morţi".

*Luca 3, 19.

17. *Că însuş Irod au trimis şi au prins pre Ioan şi l-au legat în temniţă pentru Irodiada, muiarea lui Filip, frăţine-său, că o luasă.

*Preoţi 18, 16.

18. Că zicea Ioan lui Irod: *„Nu să cade ţie a avea muiarea frăţine-tău".
19. Iară Irodiada îl pândea pre el şi vrea a-l ucide; nici putea,
20. Că Irod să temea de Ioan, ştiindu-l om drept şi sfânt şi-l păziia şi, auzindu-l, multe făcea şi bucuros îl auziia.
21. Şi, întâmplându-să o zi cu prilej, Irod au făcut uspăţu naşterii sale căpeteniilor şi trivunilor şi celor mai-mari din Galileea.
22. Şi, întrând fata Irodiadii şi jucând şi plăcând lui Irod, împreună şi celor ce şedea, împăratul au zis featii: „Ceare de la mine ce vreai şi voi da ţie". |
23. Şi i s-au jurat că: „Orice vei ceare oi da ţie, macar jumătate din împărăţiia mea". 87v
24. Carea ieşind, au zis mâne-sa: „Ce voi ceare?" Iară ea au zis: „Capul lui Ioan Botezătoriul".
25. Şi, întrând numaidecât cu grabă la împăratul, au cerut zicând: „Vreau ca îndată să-m dai în tipsie capul lui Ioan Botezătoriul".
26. Şi s-au întristat împăratul; pentru jurământ şi pentru cei ce şedea împreună, n-au vrut a o întrista",
27. Ci trimiţând dărăbanţul, au poruncit să aducă capul lui în tipsie. Şi i-au tăiat capul în temniţă.
28. Şi au adus capul lui în tipsie şi l-au dat featei şi fata l-au dat mâne-sa.
29. Carea auzind ucenicii lui, au venit şi au luat trupul lui şi l-au pus în mormânt.

Zac. 25.

Sfârşit Tăerii. Joi 15. Zaceal 25.

*Luca 9, 10. Math. 14, 13. Luca 9, 10. Ioan 6, 1.

30. *Şi, adunându-să apostolii la Isus, I-au vestit toate cealea ce făcusă şi învăţasă.
31. Şi au zis lor: *„Veniţi deosebi la loc pustiiu şi vă odihniţi puţintel". Că era mulţi cei ce vinea şi să întorcea şi nici loc de a mânca avea. ||
32. Şi, suindu-să în corabie, s-au dus în loc pustiiu deosăbi. 88r

33. Și i-au văzut trecând și i-au cunoscut mulți. Și, pe jos, din toate cetățile au alergat acolo și au sosit înaintea lor.

34. *Și, ieșind, au văzut gloată multă Isus și I-au fost milă de dânșii, că era ca oile ce n-au păstoriu, și au început a-i învăța multe. *Mathei 9, 37 și 14, 14.

35. Și, fiind ceas mult, s-au apropiat ucenicii Lui, zicând: „Pustiiu e locul acesta și, iată, ceasul au trecut.

36. *Slobozi-i, ca, mergând în satele de aproape și în orașe, să-și cumpere bucate care să mânce". *Luca 9, 12.

37. Și, răspuzând, au zis lor: „Dați-le voi să mânce". Și au zis Lui: „Mergând, să cumpărăm de doao sute de denari pâni și le vom da a mânca?"

38. Și au zis lor: „Câte pâni aveți? Duceți-vă și vedeți". Și, deacă au cunsocut, au zis: „Cinci, și doi pești".

39. *Și le-au poruncit să-i facă pre toți a ședea după ceți pre iarbă. | *Ioan 7, 10.

88v 40. Și au șezut prin părți câte o sută și cincizăci.

41. Și, luând ceale cinci pâni și doi pești, uitându-Să în ceriu, au blagoslovit și au frânt pânile și le-au dat ucenicilor Săi să le puie înaintea lor; și cei doi pești i-au împărțit tuturor.

42. Și au mâncat toți și s-au săturat.

43. Și au luat rămășițe de sfărâmituri doaosprăzeace coșnițe pline, și din pești.

44. Iară cei ce au mâncat era cinci mii de bărbați.

Vineri 15. Zaceal 26. *Zac. 26.*

45. Și numaidecât au silit pre ucenicii Săi a să sui în corabie, să meargă înaintea Lui de ceaea parte, la Vethsaida, până când El va slobozi norodul.

Sfârșit joi.

46. Și, deacă i-au slobozit, S-au dus în munte să Să roaje.

47. Și, fiind sară, era corabiia în mijlocul mării și El sângur pre pământ.

48. *Și, văzându-i ostenindu-să vânslând (că le era vântul împrotivă), și la a patra straje de noapte au venit către ei, umblând || pre mare, și vrea a treace pre lângă ei. *Mathei 14, 25. 89r

49. Iară ei, cât L-au văzut umblând pre mare, li s-au părut a fi nălucire și au strigat.

50. Că toți L-au văzut și s-au turburat și îndată au grăit cu El. Și le-au zis: „Cutezați! Eu sânt, nu vă teameți!"

51. Și S-au suit la ei în corabie și au încetat vântul. Și mult mai vârtos între sine să mira,

52. Că nu au înțeles din pâni, că era inima lor orbită.

53. *Și, trecând, au venit în pământul Ghenesarethului și au descălecat. *Math. 14, 34.

Sfârșit vineri. Luni 16. Zac. 27. *Zac. 27.*

54. Și, ieșind din corabie, numaidecât L-au cunoscut.

55. Și, străbătând tot ținutul acela, au început în paturi a aduce pre cei bolnavi, unde-L auzisă a fi.

56. Și oriîncătro mergea, în orașe sau în sate, au în cetăți, prin ulițe punea pre cei neputincioși și să ruga Lui ca numai | de tivitura veșmântului Lui de s-ar atinge. Și oricâți să atingea de El să mântuia. 89v

Cap 7

Vădeaște pre fariseii cei ce vădea pre ucenicii lui Hristos, căci cu mânile nespălate mânca pâne, când ei poruncile lui Dumnezău pentru predaniile sale le trecea, arătând care pot spurca pre om, adecă ceale ce ies din inimă. Fata sirofenisei, după starea rugăciunii ei, o izbăveaște de diavolul, și pre cel surd și mut vindecă.

1. Și s-au adunat către El fariseii și oricarii dintre cărturari, venind din Ierusalim.

2. *Și, văzând pre unii din ucenicii Lui cu mânile deobște, adecă nespălate, mâncând pâne, i-au hulit. *Math. 15, 2.

3. Că fariseii și toți jidovii, de nu-ș vor spăla adease mânile, nu mâncă, ținând predania bătrânilor.

4. Şi din târg (viind), de nu să vor spăla, nu mâncă. Şi altele multe sânt care au luat a le ţinea, spălarile păharilor şi a urcioarelor şi a căldărilor şi a paturilor.

Zac. 28. *Marţi 16. Zac. 28.*

5. Şi-L întreba fariseii şi cărturarii: „Pentru ce ucenicii Tăi nu umblă după predaniile bătrânilor, ci cu mânile deobşte mâncă pâne?" ||

6. Iară El răspunzând, le-au zis lor: „Bine au prorocit Isaie de voi, făţarnicilor, precum este scris: *«Norodul acesta cu buzăle Mă cinsteaşte, iară inima lor departe e de Mine». 90r *Isaie 29, 13.

7. Iară în deşert Mă cinstesc învăţând învăţături şi porunci omeneşti,

8. Că, lăsând porunca lui Dumnezău, ţineţi predania oamenilor: spălările urcioarelor şi ale păharelor şi altele acestora aseamenea faceţi multe".

9. Şi zicea lor: „Bine, zădarnică faceţi porunca lui Dumnezău, ca să vă ţineţi predania voastră.

10. Că Moisi au zis: *«Cinsteaşte pre tatăl tău şi pre mumă-ta» şi **«Cel ce va suduii pre tată sau pre mumă cu moarte să moară». *Ieşire 20, 12. 2 Leage 5, 16. Efes. 6, 2. **Ieşire 28, 7. Preoţi 20, 9. Pilde 20, 20.

11. Iară voi ziceţi: «De va zice omul tatălui au mumei corvan (adecă dar), acar care din mine ţie va folosi»,

12. Şi mai mult nu-l sloboziţi ceva a face tătâne-său au mâne-sa,

13. Tăind cuvântul lui Domnezeu prin predania voastră, carea o aţi luat. Şi aseamenea acestora multe faceţi".

Zac. 29. *Miercuri 16. Zac. 29.*

14. *Şi, chemând iarăş gloata, zicea | lor: „Ascultaţi-Mă toţi şi înţeleageţi! 90v *Math. 15, 10.

15. Nimic nu este afară de om ce întră într-însul carea să-l poată spurca, ci ceale ce purced din om, aceale sânt care spurcă pre om.

16. De are cineva urechi de auzit, să auză".

Sfârşit marţi.

17. Şi, întrând în casă de la gloată, au întrebat de la El ucenicii Lui pilda.

18. Şi au zis lor: „Aşa şi voi nepricepuţi sânteţi! Nu înţeleageţi că tot ce e dinnăfară ce întră în om nu-l poate spurca?

19. Că nu întră în inima lui, ci mearge în pântece şi prin şezut iase, curăţind toate bucatele".

20. „Iară – zicea – că ceale ce ies din om, aceale spurcă pre om.

21. *Că dinlontru, din inima oamenilor, purced cugetele ceale reale, precurviile, curviile, uciderile, *Facere 10, 5.

22. Furtuşagurile, lăcomiile, vicleniile, înşelăciunea, obrăzniciile, ochiul rău, blăstămurile, mândriia, nebuniia.

23. Toate răotăţile aceaste dinlăuntru purced şi spurcă pre om".

Zac. 30. *Joi 16. Zac. 30.*

24. *Şi, de acolo sculându-Să, S-au dus în hotarele Tirului şi a Sidonului. *Math. 15, 21.

Sfârşit mier.

Şi, întrând în casă, nu vrea să-L ştie nime; || şi nu S-au putut tăinui. 91r

25. Că o muiare, îndată cât au auzit de El, a căruia fată avea duh necurat, au întrat şi au căzut la picioarele Lui.

26. Că era muiare păgână, de neam sirofenisă, şi să ruga Lui să scoaţă dracul din fata ei.

27. Carele i-au zis: „Lasă întâi să să sature fiii, că nu e bine a lua pânea fiilor şi a o arunca cânilor".

28. Iară ea au răspuns şi au zis Lui: „Adevărat, Doamne, că şi căţăii mâncă supt masă din sfârmiturile pruncilor".

29. Şi au zis ei: „Pentru cuvântul acesta, mergi, au ieşit dracul din fiica ta".

30. Şi, ducându-să la casa sa, au aflat fata zăcând pre pat şi dracul ieşisă.

Zac. 31. *Sfârşit joi. Sâmb. 4 post. Zac. 31.*

31. Și, iarăși ieșind din hotarele Tirului, au venit prin Sidon la Marea Galileii, prin mijlocul hotarilor Dicapolii.

32. *Și I-au adus un surd și mut și ruga Lui să-I puie mâna. *Math. 9, 32.

33. Și, apucându-l din gloată deosăbi, au băgat deagetele Sale în urechile lui, și, scuipind, au atins limba lui. |

91v 34. Și, căotând spre ceriu, au suspinat și au zis lui: „Effeftha”, ce este „deșchide-te”.

35. Și numaidecât s-au deșchis urechile lui și s-au dezlegat legătura limbei lui și grăia drept.

36. Și le-au poruncit să nu spuie cuiva. Iară cu cât le poruncea, cu atâta cu mult mai vârtos propoveduia.

37. Și cu atâta mai mult să minuna, zicând: „Bine toate au făcut; și surzii au făcut a auzi și muții a grăi”.

Sfârşit sâmb.

Cap 8

Cu şapte pâni şi cu puţini peştişori satură patru mii de oameni. Ucenicilor le porunceaşte a să păzi de aluatul fariseiilor. Pre cel orb încet îl vindecă. Întrebându-să apostolii cine zic pre Isus a fi, Petru Îl mărturiseaşte a fi Hristos. Şi, puţin după aceaea, Satan de la El să zice, pentru că-L certa când vestea patimile Sale de a purta crucea. Şi cum că nimic nu trebuie să fie mai scump decât sufletul.

Vineri 16. Zac. 32. *Zac. 32.*

1. *În zilele aceale, iară gloată multă fiind, nici având ce mânca, chemând ucenicii, le-au zis: *Jos 15, 32.

92r 2. „Milă Mi-i de gloată, că iată, acum, de trei || zile Mă rabdă, nici au ce mânca.

3. Și, de-i voi slobozi flămânzi la casa sa, or slăbi pe cale, că unii dintr-înșii de departe au venit”.

4. Și au răspuns Lui ucenicii Săi: „De unde cine îi va putea aici sătura de pâni în pustie?”

5. Și i-au întrebat: „Câte pâni aveți?” Carii au zis: „Șapte”.

6. Și au poruncit gloatei a ședea pre pământ. Și, luund ceale șapte pâni, mulțămind, au frânt și da ucenicilor Săi să le puie înainte; și le-au pus gloatei.

7. Și avea puțini peștișori. Și aceia i-au blagoslovit și au poruncit a-i pune înainte.

8. Și au mâncat și s-au săturat și au luat ce prisosisă din sfărămituri, șapte corfe.

9. Iară cei ce mâncasă era ca la patru mii. Și i-au slobozit.

10. Și, numaidecât suindu-Să în corabie cu ucenicii Săi, au venit în părțile Dalmanuthei.

Sfârşit vineri. Iară sâmb. 16 caotă la Mathei. Zac. 101. Şi duminică 16. Zac. 105. Iară luni 17 caotă la Math. Zac. 48. Luni 13. Zac. 33 | *Zac. 33.*

*Math. 16, 1. Luca 11, 37.

11. *Și au ieșit fariseii și au început a să întreba cu El, cerând de la El sămn din ceriu, ispitându-L. 92v

12. Și, suspinând cu duhul, au zis: „Pentru ce neamul acesta sămn ceare? Amin zic voao de să va da neamului acestuia sămn".

13. Și, lăsându-i, S-au suit iară în corabie și S-au dus de ceae parte.

*Math. 17, 5.

14. *Și ș-au uitat a lua pâni. Și numai o pâne avea cu sine în corabie.

15. Și le poruncea, zicând: „Vedeți și vă păziți de aluatul fariseiilor și de aluatul lui Irod".

16. Și cugeta unul câtră altul, zicând: că: „Pâni noi nu avem".

17. Carea cunoscând, le-au zis Isus: „Ce cugetați că pâni nu aveți? Încă nu cunoașteți, nici înțăleageți? Încă orbită aveți inima voastră?

*Sus 6, 41. Ioan 6, 11.

18. Ochi având, nu vedeți? Și urechi având, nu auziți? *Nici vă aduceți aminte,

19. Când am frânt cinci pâni la cinci mii, câte coginițe de sfârmituri pline ați luat?" Zis-au Lui: „Doasprăzeace".

20. „Când și șapte pâni la patru mii, câte corfe de sfârmituri ați luat?" Și au zis Lui: „Șapte".

21. Și le zicea: „Cum încă nu înțeleageți?"

Zac. 34.

Sfârşit luni. Marţi 13. Zac. 34. ||

22. Și au venit în Vethsaida și au adus Lui un orb și-L ruga să Să atingă de el. 93r

23. Și, apucând mâna orbului, l-au scos afară din sat. Și, scuipind în ochii lui, puind mânile Sale, l-au întrebat de veade ceva.

24. Și, uitându-să, au zis: „Văz oamenii ca copacii umblând".

25. După aceaea, iarăș au pus mânile pre ochii lui și au început a vedea și s-au întregit așa, cât chiar vedea toate.

26. Și l-au trimis în casa sa, zicând: „Mergi în casa ta. Și, de vei întra în sat, nimărui să nu spuii".

Zac. 35.

Sfârşit marţi. Sâmb. 5 post. Zac. 35.

*Math. 16, 13. **Luc. 9, 10.

27. *Și au ieșit Isus și ucenicii Lui prin coșteaiele Chesariii lui Filip. Și pre cale întreba ucenicii Săi, zicând lor: **„Cine Mă zic oamenii a fi?"

28. Carii au răspuns Lui, zicând: „Ioan Botezătoriul, alții Ilie, iară alții ca unul din proroci".

29. Atunci au zis lor: „Dară voi cine Mă ziceți a fi?" Răspunzând Petru, au zis Lui: „Tu ești Hristos".

Zac. 36.

Mierc. 13. Zac. 36.

30. Și i-au certat, ca să nu spuie cuiva de El. |

31. Și au început a-i învăța că trebuie Fiiul Omenesc multe a pătimi și a fi lăpădat de bătrâni și de mai-marii popilor și de cărturari și a Să ucide, și după trei zile a înviia. 93v

Sfârşit sâmb.

32. Și la arătare grăia cuvântul. Și, apucându-L Petru, au început a-L certa.

33. Care întorcându-Să și văzând pre ucenicii Săi, au certat pe Petru, zicând: „Mergi dinnapoia Mea, Satano, că nu înțelegi ceale ce sânt a lui Dumnezău, ci ceale ce sânt a oamenilor".

34. Și, chemând gloata cu ucenicii Săi, au zis lor:

Zac. 37.

**Dumc. 3 post. Zac. 37.*

*Math. 10, 38 și 16, 24. Luca 9, 43 și 14, 27.

„Cine va vrea să vie după Mine să să leapede de sine și să ia crucea sa și să vie după Mine.

Sfârşit mier.

*Luca 17, 33. Ioan 12, 25.

35. *Că cine va vrea a mântui sufletul său pierde-l-va. Iară cine va pierde sufletul său pentru Mine și pentru Evanghelie mântui-l-va.

36. Că ce va folosi omului de va dobândi lumea toată și va pierde sufletul său?
37. Au ce va da omul schimb pentru sufletul său?
38. *Că cine să va rușina de Mine și de cuvintele Meale în neamul acest precurvariu și păcătos, și Fiiul Omenesc va rușina pre acela, când va veni în slava Părintelui Său cu îngerii Săi cei sfinți". || *Math. 10, 33. Luc. 9, 26 și 12, 9.
94r 39. Și zicea lor: *„Amin zic voao că sânt oarecarii din cei ce stau aici carii nu vor gusta moartea până când vor vedea împărățiia lui Dumnezău viind întru puteare". *Math. 15, 28. Luca 9, 26.

Sfârșit dumc.

Cap 9

Cu Isus la față schimbându-Să, să împreună Moisi și Ilie. Zice că Ilie, când va veni, toate le va întregi și că încă venisă și nu fusease cuprins. Duhul cel surd și mut scoate, carele numai cu rugăciunea și cu postul să scoate. Patimile Sale vestează. Prigonindu-să ucenicii, îi învață care dintre dânșii să fie mai mare. De cel ce scoate dracul, neurmând după Isus. De a tăia sminteala mânii, a piciorului sau a ochiului.

La Preobregenie. Zac. 28. *Zac. 28.*

1. Și, după șasă zile, au luat Isus pre Petru și pre Iacov și pre Ioan și i-au dus într-un munte înalt, deosăbi sânguri, și S-au schimbat la față înaintea lor. Math. 17, 1. Luca 9, 28.
2. Și vejmintele Lui s-au făcut strălucite și albe foarte, ca zăpada, care nici un nălbitoriu nu poate pre pământ așa a înălbi.
94v 3. Și s-au arătat lor Ilie cu Moisi | și era grăind cu Isus.
4. Și, răspunzând Petru, au zis lui Isus: „Învățătoriule, bine e noao a fi aicea. Și să facem trei corturi, Ție unul și lui Moisi unul și lui Ilie unul".
5. Că nu știia ce zice, că era cutrămurați de frică.
6. Și au fost un nor umbrindu-i; și au venit glas din nor, zicând: „Acesta este Fiiul Mieu cel iubit, pre Acesta ascultați".
7. Și, îndată uitându-să împregiur, pre nime n-au mai văzut, fără numai pre Isus cu sine.
8. *Și, pogorându-să ei din munte, le-au poruncit ca să nu vestească cuiva ceale ce văzusă, fără dacă Să va scula Fiiul Omenesc din morți. *Math. 17, 9.

Sfârșit Preobregenie. Joi 13. Zac. 39. *Zac. 39.*

9. Și cuvântul l-au ținut la sineș, întrebându-să: „Ce ar fi dacă să va scula din morți?"
10. Și-L întreba, zicând: *„Ce, dară, zic fariseii și cărturarii că Ilie trebuie întâi să vie?" *Malah. 4, 5.
11. Care răspunzând, au zis lor: „Ilie, dacă va veni întâi, va întregi toate. *Și cum este scris de Fiiul Omenesc? Că multe va pătimi și Să va urgisi? *Isaie 53, 3, 4.

*Math. 17, 12. 12. Ci zic voao *că şi Ilie au venit (şi i-au făcut lui orice au vrut) | | precum este scris de el”. 95r

13. Şi, vinind la ucenicii Săi, au văzut gloată mare împregiurul lor şi pre cărturari întrebându-să cu ei.

14. Şi numaidecât tot norodul, văzând pre Isus, s-au buiguit şi s-au spăimântat şi, alergând, să închina Lui.

Sfârşit joi.

15. Şi i-au întrebat: „Ce vă priciţi între voi?”

Zac. 40. *Dumc. 4 post. Zac. 40.*

*Luca 9, 38. 16. *Şi, răspunzând unul din gloată, au zis: „Învăţătoriule, adus-am fiiul mieu la Tine, având duh mut.

17. Carele oriunde îl apucă, îl izbeaşte şi spumă şi şcrişneaşte cu dinţii şi să usucă. Şi am zis ucenicilor Tăi să-l scoaţă şi nu l-au putut”.

18. Carele răspunzând lor, au zis: „O, neam necredincios, până când voi fi cu voi? Până când vă voi răbda?” Aduceţi-l la Mine”.

19. Şi l-au adus. Şi, văzându-l, îndată l-au turburat duhul şi, izbindu-l pre pământ, să tăvălea spumând.

20. Şi au întrebat pre tatăl lui: | „Câtă vreame este de când i s-au întâmplat aceasta?” Iară el au zis: „Din pruncie. 95v

21. Şi de multe ori l-au aruncat în foc şi în apă, ca să-l piarză. Ci de poţi ceva, agiută-ne, milostivindu-Te spre noi”.

22. Iară Isus au zis lui: „De poţi creade, toate să pot credinciosului”.

23. Şi, îndată strigând tatăl pruncului, cu lacrămi zicea: „Cred, Doamne! Agiută necredinţei meale!”

24. Şi, văzând Isus năvălind gloata, au certat pre duhul cel necurat, zicând lui: „Duh mut şi surd, Eu îţi poruncesc: «Ieşi din el, ieşi şi să nu mai întri într-însul!»”

25. Şi, strâgând şi mult sdăriindu-l, au ieşit din el şi au fost ca un mort, aşa cât mulţi zicea că au murit.

26. Iară Isus prinzând mâna lui, l-au râdicat şi s-au sculat.

27. Şi, întrând în casă, ucenicii Lui în taină Îl întreba: „Pentru ce noi nu l-am putut scoate?”

28. Şi au zis lor: „Acest neam cu nimica nu poate ieşi, fără cu rugăciunea şi cu postul”. | |

29. Şi, ieşind de acolo, umbla prin Galileea. Nici vrea să-L ştie cineva. 96r

*Math. 17, 21. Luca 9, 22, 44. 30. *Şi învăţa pre ucenicii Săi şi le zicea că Fiiul Omenesc Să va da în mânile oamenilor şi-L vor ucide şi, ucis fiind, a triia zi va înviia.

Zac. 41. *Sfârşit dumc. şi vineri 13. Zac. 41.*

31. Iară ei nu înţelegea cuvântul şi să temea a-L întreba.

32. Şi au venit în Capernaom; carele fiind acasă, îi întreba: „De ce vă prigoneaţi pre cale?”

*Mathei 18, 1. 33. Iară ei tăcea, că să prigonisă pre cale între sine, *care dintr-înşii ar fi mai mare.

Luca 9, 46. 34. Şi, şezând, au chemat pre cei doisprăzeace şi au zis lor: „Cel ce va vrea să fie dintâi va fi decât toţi mai pre urmă şi tuturor slugă”.

35. Şi, luând un prunc, l-au pus în mijlocul lor. Carele îmbrăţişindu-l, au zis cătră dânşii:

36. „Oricine va primi unul dintr-aceşti prunci în numele Mieu, pre Mine priimeaşte. Şi oricine primeaşte pre Mine nu priimeaşte pre Mine, ci pre Cel ce M-a trimes pre Mine”. |

*Luc. 9, 49. 37. *Răspuns-au lui Ioan, zicând: „Învăţătoriule, văzut-am pre oarecarele în numele Tău, scoţind dracii, care nu vine după noi şi l-am oprit”. 96v

*1 Corth. 12, 3. 38. Iară Isus au zis: „Să nu opriţi, *că nime nu e care să facă puteare în numele Mieu şi să poată curund grăi rău de Mine.

39. Că cine nu e împrotiva voastră cu voi iaste.

*Math. 10, 42. 40. *Că oricine vă va da beutură un păhar de apă în numele Mieu, căci a lui Hristos sânteţi, amin zic voao, nu va piiarde plata sa.

Zac. 42. *Sfârşit vineri. Dmcă 14. Zaceal 42.*

41. *Şi oricine va sminti pre unul dintr-aceşti mici, ce cred întru Mine, bine e lui mai vârtos de s-ar lega o piatră de moară de grumazul lui şi să să arunce în mare. *Math. 18, 6. Luca 17, 2.
42. *Şi, de te va sminti mâna ta, taie-o. Bine e ţie ciung a întra în viaţă decât, doao mâni având, a te duce în gheena, în focul nestâns, *Math. 5, 30 şi 18, 20.
43. Unde viiarmele lor nu moare şi focul nu să stânge.
44. Şi, de te sminteaşte piciorul tău, taie-l. Bine e ţie şchiop a întra în viaţa de veaci, decât doao picioare având, a te trimite în matca focului nestâns, ||
97r 45. *Unde viiarmele lor nu moare şi focul nu să stânge. *Isaie 66, 24.
46. Şi, de te sminteaşte ochiul tău, scoate-l. Bine e ţie cu un ochiu a întra întru împărăţiia lui Dumnezeu decât, doi ochi având, a te arunca în gheena focului,
47. Unde viiarmele lor nu moare şi focul nu să stinje.
48. *Că fieştecarele cu foc să va săra şi toată jirtva cu sare să va săra. *Preoţi 2, 13.
49. *Bună e sarea. De va fi sarea nesărată, cu ce o veţi săra? Aveţi întru voi sare şi pace să aveţi întru voi". Math. 5, 13. *Luca 14, 34.

Cap 10

Rânduiaşte nici într-un chip a lăsa muiarea, luând alta. Pruncii îmbrăţişindu-i, îi blagosloveaşte. Bogatul, care ţinusă din tinereaţe poruncile, nu priimeaşte sfatul lui Hristos de a vinde toate. Ce plată vor lua cei ce lasă toate. Iarăşi vesteaşte patimile Sale. Cu prilejul sumeţiii fiilor lui Zevedeiu, învaţă ucenicii că nu cu arătarea domniii, ci cu facerea slujbei trebuie să fie mai mari. Pre Vartimeul orbul vindecă.

1. Şi, de acolo sculându-Să, au venit în hotarăle Iudii de ceaea parte de Iordan. Şi s-au adunat iară gloate la El şi, precum să obicinuisă, iară îi învăţa. Math. 19, 1.

Sfârşit luni. Marţi 14. Zac. 43 | *Zac. 43.*

97v 2. Şi, apropiindu-să fariseii, Îl întreba de e slobod bărbatului a lăsa muiarea, ispitindu-L.
3. Iară El răspunzind, le-au zis: „Ce v-au poruncit Moisi?"
4. Carii au zis: *„Moisi au îngăduit a scrie carte de slobozenie şi a o lăsa". *2 Leage 24, 1.
5. Cărora răspunzând Isus, au zis: „Pentru învârtoşarea inimii voastre au scris voao porunca aceasta.
6. Iară din începutul zidirii, *bărbat şi fămeaie i-au făcut Dumnezeu. *Face. 1, 27.
7. Pentru aceaea *va lăsa omul pre tată-său şi pre mumă şi să va lipi de muiarea sa. *Face. 2, 24.
8. *Şi vor fi doi întru un trup. Aşeadară, nu mai sânt doi, ci un trup. Math. 19, 5.
9. Deci, ce au împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă". *1 Corth. 7, 10.
10. Şi în casă, iarăşi, ucenicii Lui de aceaeaşi L-au întrebat. Efes. 5, 31. 1 Corth. 6, 16.

Mercuri 14. Zac. 44. *Zac. 44.*

11. Şi au zis lor: „Oricine va lăsa muiarea sa şi va lua alta preacurvie face asupra ei.
12. Şi muiarea, de va lăsa bărbatul său şi să va mărita după altul, preacurveaşte".

Sfârşit marţi. ||

98r 13. Şi aducea Lui pruncii, să Să atingă de ei, iară ucenicii Lui certa pre cei ce-i aducea.
14. Carii văzând Isus, nu I-au plăcut şi au zis lor: „Lăsaţi pruncii să vie la Mine şi să nu-i opriţi, că a unora ca acestora iaste împărăţiia lui Dumnezeu.
15. Amin zic voao, oricine nu va priimi împărăţiia lui Dumnezeu ca un prunc nu va întra într-însa".
16. Şi, îmbrăţişându-i şi puindu-Ş mânile preste ei, îi blagosloviia.

Sfârşit miercuri. Joi 14. Zac. 45. *Zac. 45.*

17. Şi, ieşind El în cale, alergând oarecarele, îngenunchind înaintea Lui, să ruga Lui: *„Învăţătoriule bune, ce voi face să dobândesc viaţa de veaci?" *Math. 19, 17.
18. Iară Isus au zis lui: „Ce-Mi zici bun? Nime e bun, fără unul Dumnezeu. Luca 18, 18.

* Ieşire 20, 13. 19. *Ştii poruncile: nu curvi, nu ucide, nu fura, nu grăi mărturie strâmbă, nu face vicleşug. Cinsteaşte pre tată-tău şi pre mumă-ta".

20. Iară el răspunzând, au zis Lui: „Învăţătoriule, aceastea toate le-am ţinut din tinereaţele meale". |

21. Iară Isus uitându-Să spre el, l-au iubit şi au zis lui: „Una ţi-i lipsă, mergi, oricare ai, vinde-le şi le dă săracilor şi vei avea comoară în ceriu şi vino, urmează după Mine". 98v

22. Carele întristându-să de cuvânt, s-au dus măhnit, că era având multe averi.

Zac. 46. *Vineri 14. Zaceal 46.*

23. Şi, uitându-să împrejur Isus, au zis ucenicilor Săi: „Cât de cu greu cei ce au bani vor întra întru împărăţiia lui Dumnezeu!"

24. Iară ucenicii să mira de cuvântele Lui. Iară Isus iarăş răspunzând, au zis lor: „Fiilor, cât e de greu cei ce nădăjduiesc în bani a întra întru împărăţiia lui Dumnezeu!

25. Mai lesne iaste cămilei prin ureachea acului a treace, decât bogatului a întra întru împărăţiia lui Dumnezeu".

26. Carii mai tare să minuna, zicând cătră sineşi: „Şi cine să poate mântui?"

27. Şi, uitându-Să la ei Isus, au zis: „La oameni cu neputinţă e, iară nu la Dumnezeu, că toate să pot la Dumnezeu". | |

*Mathei 19, 27. 28. *Şi au început Petru a-I zice: „Iată, noi am lăsat toate şi am urmat după Tine". 99r

Luca 18, 28. 29. Răspunzând Isus, au zis: „Amin zic voao, nime e cine va lăsa casa au fraţii, au surorile, au tatăl, au muma, au feciorii, au ţarinile pentru Mine şi pentru Evanghelie,

30. Care să nu ia de o sută de ori atâta acum, în vreamea aceasta: case şi fraţi şi surori şi mume şi feciori şi ţarine, cu izgoniri; şi în veacul viitoriu, viaţa de veaci.

*Math. 19, 30. 31. *Iară mulţi vor fi cei dintâi pre urmă, şi cei de pre urmă, întâi".

32. Şi era pre cale, suindu-să în Ierusalim. Şi mergea înaintea lor Isus şi să mira şi, urmând după El, să temea. Luca 18, 31.

Sfârşit vineri. Iară sâmb. a 14 caută la Luca zac. 81 şi dmcă 14 caută la Luca zac. 93.
Dmcă 5 post. Zaceal 47.

Zac. 47. Şi, luând iarăş pre cei doisprăzeace, au început a le spune ceale ce era să I să întâmple:

33. „Că iată, ne suim în Ierusalim şi Fiiul | Omenesc Să va da căpeteniilor preoţilor şi cărturarilor şi bătrânilor şi-L vor osândi spre moarte şi-L vor da păgânilor. 99v

34. Şi-L vor batjocori şi-L vor scupi şi-L vor bate şi-L vor omorî şi a treia zi va înviia".

*Math. 20, 20. 35. *Şi s-au apropiiat cătră El Iacov şi Ioan, fiii lui Zevedeiu, zicând: „Învăţătoriule, vroim ca orice om cere să ne faci".

36. Iară El au zis lor: „Ce vreaţi să vă fac?"

37. Şi au zis: „Dă-ne, ca unul de-a dreapta şi altul de-a stânga Ta să şedem, întru slava Ta".
38. Iară Isus au zis lor: „Nu ştiţi ce cereţi! Putea-veţi bea păharul care Eu beau au cu botezul cu carele Eu Mă botez a vă boteza?"
39. Iară ei au zis Lui: „Putem". Iară Isus au zis lor: „Păharul, adecă, care Eu beu veţi bea şi cu botezul cu care Eu Mă botez vă veţi boteza.
40. Iară a şede de-a dreapta Mea au de-a stânga nu este Mie a da voao, ci cărora s-au gătit".
41. Şi, auzind cei zece, au început a să mâniia spre Iacov şi Ioan. ||
100r 42. Iară Isus chemându-i, au zis lor: *„Ştiţi că cei ce să văd a fi mai-mari preste limbi le stăpânesc, şi căpeteniile lor putere au preste ele. *Luca 22, 25.
43. Iară între voi nu va fi aşa, ci oricarele va vrea a fi mai mare va fi voao slugă.
44. Şi carele va vrea între voi a fi dintâi va fi tuturor slugă.
45. Că şi Fiiul Omenesc n-au venit să-I slujască, ci să slujască şi să dea sufletul Său răscumpărare pentru mulţi".

Sfârşit dnecă. Luni 15. Zac. 48. *Zac. 48.*

46. *Şi au venit în Ierihon. Şi, purcezând El din Ierihon şi ucenicii Lui şi mulţime multă, fiiul lui Timeiu, Vartimeiu orbul, şedea lângă cale, ceind. *Math. 20, 29. Luc. 18, 35.
47. Carele auzind că-I Isus Nazarineanul, au început a striga şi a zice: „Isuse, Fiiul lui David, miluieşte-mă!"
48. Şi-l certa mulţi să tacă. Iară el cu mult mai vârtos striga: „Fiiul lui David, miluieşte-mă!"
49. Şi, stând Isus, au poruncit a-l chema. Şi au chemat pre orb, zicându-i: „Cutează, scoală, te cheamă".
50. Şi, lepădându vejmântul său, sărind, au venit la El. |
100v 51. Şi, răspunzând Isus, au zis lui: „Ce vrei să-ţi fac?" Iară orbul au zis Lui: „Ravvi, să văz!"
52. Iară Isus au zis lui: „Mergi, credinţa ta te-au mântuit". Şi îndată au văzut şi urma după El pre cale.

Sfârşit luni.

Cap 11

Pre mânzul asinii cu cinste în Ierusalim întră. Smochinul blăstămându-l, sacă. Pre cei ce cumpăra şi vindea din beseareca scoate. Putearea credinţii ceii întru Dumnezău arată, zicând a ierta fratelui ceale ce ne-au greşit. Cărturarilor nu spune cu ce puteare face aceaste, că nice ei n-au răspuns la întrebarea de botezul lui Ioan.

Luni Lăsat de Carne. Zac. 49. *Zac. 49.*

Math. 21, 1.
Luca 19, 22.

1. Şi, apropiindu-să de Ierusalim şi de Vithania la Muntele Maslinilor, au trimis doi din ucenicii Săi

2. Şi le-au zis: „Meargeţi în coşteiul ce este înaintea voastră şi îndată, întrând acolo, veţi afla un mânz legat, pre care încă nime dintre oameni n-au şezut. Dezlegaţi-l şi-l aduceţi.

3. Şi, de va zice voao cineva: «Ce faceţi?», spuneţi că Domnului trebuiaşte. Şi numaidecât îl va trimite aici”.

4. Şi, ducându-să, au aflat mânzul legat înaintea uşei, afară la calea îngemânată şi l-au deslegat. ||

101r

5. Iară unii din cei ce sta acolo le-au zis: „Ce faceţi dezlegând mânzul?”

6. Carii le-au zis lor precum le poruncisă Isus şi i-au lăsat.

*Ioan 12, 14.

7. *Şi au dus mânzul la Isus şi au pus spre el veşmintele sale şi au şezut pre el.

8. Iară mulţi au aşternut veşmintele sale pre cale, iară alţii tăia ramuri din copaci şi aşternea pre cale.

*Psalm 107, 26.
Math. 21, 3.
Luc. 19, 38.

9. Şi cei ce mergea înainte şi cei ce urma striga zicând: *„Osanna!

10. Bine e cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului! Bine e cuvântată ceae ce vine, împărăţiia tatălui nostru, David! Osanna întru cei de sus!”

Zac. 50.

Marţi 15. Zac. 50.

*Math. 21, 5.

11. *Şi au întrat în Ierusalim în besearecă şi, uitându-să împregiur la toate, fiind ceasul de sara, au ieşit în Vithaniia cu cei doisprăzeace.

Sfârşit luni post de carne.

12. Şi a doao zi ieşind din Vithaniia, au flămânzât.

*Math. 21, 19.

13. *Şi, văzând de departe un smochin având frunză, au venit, doară ceva ar afla într-însul. Şi, venind la el, nimic n-au | aflat, fără frunzele, că nu era vreamea smochinilor.

101v

[14.] Şi, răspunzând, i-au zis: „De acum să nu mai mânânce din tine cineva rod în veac”. Şi auziia ucenicii Lui.

15. Şi au venit în Ierusalim şi, întrând în besearecă, au început a scoate pre cei ce vindea şi cumpăra în besearecă. Şi measele numărătorilor de bani şi scaunele celor ce vindea porumbi le-au răsturnat.

16. Şi nu lăsa să poarte cineva vrun vas prin besearecă.

*Isaie 56, 7.
Ieremie 7, 11.

17. Şi îi învăţa, zicându-le: „Au nu este scris *că casa Mea casa rugăciunii să va chema tuturor limbilor? Iar voi o aţ făcut peşteră tâlharilor”.

18. Carea auzând căpeteniile popilor şi cărturarii, căota cum L-ar pierde, că să temea de El, că toată gloata să mira de învăţătura Lui.

19. Şi, făcându-să sară, ieşiia din cetate.

20. Şi, dimineaţa trecând, au văzut smochinul săcat din rădăcină.

21. Şi, aducându-şi aminte Petru, au zis Lui: „Ravi, iată smochinul care L-ai blăstămat au săcat”.

Zac. 51.

Mier. 15. Zac. 51. ||

*Math. 21, 21.

102r

22. Şi, răspunzând Isus, au zis lor: *„Aveţi credinţa lui Dumnezeu!

*Math. 7, 7
şi 21, 22.
*Math. 6, 14
şi 18, 35.
Luca 11, 9.

23. Amin zic voao că oricine va zice muntelui acestuia: «Ia-te şi te aruncă în mare», şi nu să va îndoi cu inima sa, ci va creade că orice va zice va fi, fi-va lui.

24. Pentru aceaea zic voao: «Toate, oricare rugându-vă ceareţi, creadeţi că veţi lua şi să vor întâmpla voao».

25. *Şi, când veţi sta a vă ruga, iertaţi de aveţi ceva asupra cuiva, ca şi Tatăl vostru cel din ceriu să ierte păcatele voastre.

Zac. 52.

Sfârşit mier. Joi 15. Zac. 52.

26. Iară de nu veţi ierta voi, nici Tatăl vostru cel din ceriu va ierta voao păcatele voastre”.

27. Şi au venit iarăş în Ierusalim. Şi, umblând prin besearecă, s-au apropiat câtră El mai-marii popilor şi cărturarii şi bătrânii

28. Şi au zis Lui: *„Cu ce puteare faci aceaste? Şi cine Ţ-au dat această puteare, să faci aceaste?” *Luc. 20, 2.

29. Iară Isus răspunzând, au zis lor: „Întreba-vă-voi şi Eu un cuvânt şi-Mi răspundeţi şi vă voi spune cu ce puteare fac aceaste: |

102v 30. «Botezul lui Ioan din ceriu au fost au de la oameni? Răspundeţi-Mi!»”

31. Iară ei cugeta întru sine, zicând: „De vom zice: «Din ceriu», va zice: «Pentru ce, dară, n-aţi crezut Lui?»

32. De vom zice: «De la oameni», ne teamem de norod, că toţi avea pre Ioan că adevărat proroc este”.

33. Şi, răspunzând, au zis lui Isus: „Nu ştim”. Şi, răspunzând Isus, au zis lor: „Nici Eu spuiu voao cu ce puteare fac aceaste”.

Sfârşit joi.

Cap 12

Pildă spune de viia cea dată lucrătorilor, carii slugile şi fiiul stăpânului au ucis. Ispiteaşte-Să de farisei de dajdea chesariului şi de saducheii de înviiare. Întreabă-Să de la cărturariu de porunca dintâi. Iară El întreabă cum zic cărturarii pre Hristos a fi fiiul lui David, învăţând a Să feri de dânşii. Pre văduvă laudă pentru doi fileari aruncaţi în vistierie.

Vineri 15. Zac. 53. *Zac. 53.*

1. Acii au început a le grăii în pilde: „Un om au sădit vie şi o au îngrădit cu gard şi au săpat lac şi au zidit turn şi o au dat lucrătorilor şi s-au dus departe. Isaie 5, 51. Irimie 2, 26.

2. Şi au trimis la lucrători în vreame sluga ca să ia de la lucrători din rodul viii. || Math. 21, 33.

103r 3. Carii apucându-l, l-au bătut şi l-au slobozit deşert. Luca 20, 9.

4. Şi iară au trimis la ei altă slugă. Şi pre acela l-au rănit în cap şi l-au batjocorit.

5. Şi iarăşi altul au trimis şi pre acela l-au ucis. Şi pre alţii mai mulţi, pre unii bătându-i, iară pre alţii ucigându-i.

6. Deci încă unul având foarte iubit fiiu, şi pre acela l-au trimis la ei mai pre urmă, zicând: «Că vor cinsti pre fiiul mieu».

7. Iară lucrătorii au zis între sineş: «Acesta e moşteanul, veniţi să-l ucidem şi a noastră va fi moşiia». *Psalm 117, 22.

8. Şi, apucându-l, l-au ucis şi l-au lăpădat afară din vie. Isaia 28, 16.

9. Deci ce va face domnul viii? Vini-va şi va pierde lucrătorii şi va da viia altora. Math. 21, 22.

10. Nici scriptura aceasta aţi citit? *Piatra care nu o au socotit ziditorii, aceasta s-au făcut în capul unghiului. Fapte 4, 11. Râm. 9, 33.

11. De la Domnul s-au făcut aceasta şi este minunat în ochii noştri”. 1 Petru 2, 7.

12. Şi-L căota să-L prinză. Şi s-au | temut de gloată, că au cunoscut că cătră ei au zis pilda aceasta. Şi, lăsându-L, s-au dus. 103v

Zac. 54. *Luni 16. (Zaceal 54)*

*Math. 22, 15. 13. *Şi au trimis la El pre unii din cărturari şi din ierodiani, ca să-L prinză în cuvânt.

Luca 20, 20. 14. Carii venind, au zis Lui: „Învăţătoriule, ştiu că eşti adevărat şi n-ai grije de cineva, că nu Te uiţi în faţa oamenilor, ci în adevăr înveţi calea lui Dumnezău. Cade-să a da dajdă chesariului au n-om da?"

15. Carele, cunoscând vicleniia lor, le-au zis: „Ce Mă ispitiţ? Aduceţi-Mi dinariul să-l văz".

16. Iară ei i-au adus. Şi au zis lor: „A cui este chipul acesta şi scrisoarea?" Zis-au Lui: „A chesariului".

*Râm. 13, 7. 17. Iară Isus răspunzind, au zis lor: *„Daţi, dară, cele ce sânt a chesariului chesariului, şi cele ce sânt a lui Dumnezău lui Dumnezău". Şi să mira de El.

Zac. 55. *Sfârşit luni. Marţi 16. Zac. 55.*

*Mth. 22, 23. 18. *Şi au venit câtră El saducheii, carii zic a nu fi înviiare, şi-L întreba, zicând:

Lc. 20, 23. 19. „Învăţătoriule, Moisi au scris noao ca, de va muri fratele cuiva şi va lăsa muierea şi

2 Legi. 25, 5. fii nu va lăsa, să ia fratele lui muiarea lui şi să deştepte sămânţă fratelui său.

20. Deci şapte fraţi era. Şi cel dintâi au || luat muiere şi au murit nelăsând sămânţă. 104r

21. Şi al doile o au luat şi au murit şi nici acesta au lăsat sămânţă. Şi al treile, aseamine.

22. Şi o au luat aseminea şepte şi n-au lăsat sămânţă. Mai pre urmă de toţ au murit şi muierea.

23. La înviiare, dară, a căruie dintr-aeşte va fi muierea, că şepte o au avut muiere?"

24. Şi, răspunzând Isus, au zis lor: „Au nu pentru aceaea rătăciţi, neştiind scripturile, nici putearea lui Dumnezău?

25. Căci, când să vor scula din morţi, nici să vor însura, nici să vor mărita, ci sânt ca îngerii în ceriuri.

26. Iară de morţi că să scoală, n-aţi cetit în Cartea lui Moisi, preste rug că i-au zis

*Ieşire 3, 6. Dumnezău, grăind: *«Eu sânt Dumnezăul lui Avraam şi Dumnezăul lui Isaac şi Dumnezăul

Math. 22, 32. lui Iacov».

27. Nu este Dumnezăul morţilor, ci al viilor. Voi, dară, mult rătăciţi".

Zaceal. 56. *Sfârşit marţi. Mierc. 16. Zaceal 56* |

*Math. 22, 35. 28. *Şi s-au apropiat unul dintre cărturari care îi auzisă întrebându-să şi, văzând că bine le-au răspuns, L-au întrebat: „Care poruncă iaste mai întâi de toate?" 104v

*2 Leage 6, 4. 29. Iară Isus au răspuns lui că cea mai dintâi de toate poruncă iaste: *„Auzi, Israile, Domnul, Dumnezeul tău, Dumnezeu unul iaste.

30. Și iubeaște pre Domnul, Dumnezeul tău, din toată inima ta și din tot sufletul tău și din toată mintea ta și din toată vărtutea ta. Aceasta e porunca dintâi.

31. *Iară a doaoa, aseaminea ei iaste: iubeaște pe aproapele tău ca pre tine însuți. Mai mare decât aceastâ, altă poruncă nu iaste”.

32. Și au zis Lui cărturariul: „Bine e, Învățătoriule, în dreptate ai zis că unul iaste Dumnezeu și nu iaste altul fără El.

33. Și să Să iubească din toată inima și din toată înțelepciunea și din sufletul și din toată 105r tăriia. Și a iubi pe aproapele ca pre sine însuși mai mare ieste || decât toate arderile de tot și jirtvele”.

*Preoți 19, 18. Math. 22, 39. Râm. 13, 19. Gala. 5, 14. Iacov 2, 8.

34. Iară Isus văzând că înțelepțeaște răspunsease, au zis lui: „Nu ești departe de împărățiia lui Dumnezeu”. Și nime nu mai îndrăznea a-L întreba.

35. Și, răspunzând Isus, zicea învățând în bisearică: „Cum zic cărturarii că Hristos iaste fiiul lui David?

36. Că însuș David zice cu Duhul Sfânt: *«Zis-au Domnul Domnului mieu: ‘Șezi de-a dreapta Mea, până când voi pune nepriiatenii Tăi așternut picioarelor Tale’».

37. Însuși, dară, David Îl zice Domn; și de unde i-I fiiu?” Și gloata cea multă Îl asculta bucuros.

*Psalm 109, 1. Math. 22, 44. Luca 20, 42.

Sfârşit miercuri. Joi 16. Zaceal 57. *Zac. 57.*

38. Și le zicea întru învățătura Sa: *„Păziți-vă de cărturarii carii vreau în veșminte lungi a umbla și a li să da închinăciuni prin târguri

105v 39. Și a ședea pre scaunele ceale dintâi | în sinagoguri și șederile dintâi la ospeațe,

40. Carii îmbucă casele văduvelor supt arătare de rugăciune lungă. Aceștia vor lua mai mare judecată”.

*Math. 25, 5. Luca 11, 43. şi 40, 46.

41. *Și, șezând Isus în preajma vistieriii, să uita cum arunca gloata bani în vistierie.

*Luca 21, 1.

42. Iară venind o văduvă săracă, au aruncat doi fileari, care iaste un condrat.

43. Și, chemând ucenicii Săi, au zis lor: „Amin zic voao că văduva aceasta săracă mai mult decât toți cei ce au aruncat în vistierie au aruncat.

44. Că toți din prisosire au aruncat, iară aceasta din lipsa sa toate care au avut au aruncat, toată hrana sa”.

Sfârşit joi.

Cap 13

Zice că să va răsipi besearica. Vesteaşte că vor fi războaie şi multe necazuri şi izgoane şi urâciunea pustiirii de hristoşii mincinoşi şi prorocii mincinoşi. După seamnele ceale din trupurile cereşti, va veni cu slavă Fiiul Omenesc; şi Acestuia sămn dă de la smochin. Iară pentru că nime nu şti vreamea, porunceaşte tuturor a priveghea.

Vineri 16. Zac. 58. *Zac. 58.*

106r 1. Și, ieșind din besearică, au zis Lui unul din || ucenicii Lui: „Învățătoriule, uită-Te, ce pietri și ce zidiri!”

Math. 24, 1.

2. Și, răspunzind Isus, i-au zis: „Vezi toate aceaste mari zidiri? *Nu să va lăsa piatră pre piatră, carea să nu să răsipească”.

*Luca 19, 44 şi 21, 6.

3. Și, șezând în Muntele Maslinilor, în preajma besearicii, Îl întreba deosebi Petru și Iacov și Ioan și Andreiu:

4. „Spune noao, când vor fi aceastea? Și ce sămn va fi când aceastea toate vor înceape a să sfârși?”

5. Și, răspunzind Isus, au început a le zice: *„Vedeți să nu vă înșale cineva,

6. Că mulți vor veni întru numele Mieu, zicând că Eu sânt. Și vor înșela pre mulți.

*Efes. 5, 6. 2 Tesal 2, 3.

7. Iară când veți auzi războaie și vești de oaste, să nu vă teameți, că trebuie să fie aceastea, ci încă nu e sfârșitul.

8. Că să va scula limbă spre limbă și împărăție spre împărăție și vor fi cutremuri de pământ prin locuri și foamete, începutul durerilor aceastea.

Sfârşit vineri. Luni 17. Zac. 29. | *Zac. 29.*

9. Iară vă păziţi pre voi înşivă, că vă vor da prin săboară şi prin sinagoguri vă vor bate şi înnaintea deregătorilor şi a împăraţilor veţi sta pentru Mine, spre mărturiia lor. 106v

10. Şi cătră toate limbile mai nainte trebuie a să propovedui Evanghelia.

*Math. 10, 99. Luca 12, 11 şi 21, 14.

11. *Şi când vă vor duce dându-vă, nu gândireţi ce veţi grăi, ci ce vi să va da în ceasul acela, aceaea grăiţi. Că nu sânteţi voi cei ce grăiţi, ci Duhul Sfânt.

12. Şi va da frate pe frate spre moarte şi tată pre fiiu. Şi să vor scula fiii asupra părinţilor şi-i vor ucide.

13. Şi veţi fi urâţi tuturor pentru numele Mieu, iară cel ce va răbda până în sfârşit, acela să va mântui.

Zac. 60.

Sfârşit luni. Marţi 17. Zaceal 60.

*Daniel 9, 27. Math. 24, 15. Luca 21, 20.

14. *Iară când veţi vedea urâciunea pustiirii, stând unde nu trebuie – cel ce ceteaşte înţăleagă –, atunci cei din Iudeia fugă în munţi.

15. Şi cei din pod nu să pogoară în casă, nu între să ia ceva din casa sa. ||

16. Şi cei din câmp nu să întoarcă înapoi a lua veşmântul său. 107r

17. Iară amar povarnicelor şi celor ce vor apleca în zilele aceale.

18. Ci vă rugaţi să nu fie iarna.

19. Că vor fi zilele acealea necazuri ca acealea care n-au fost din ceputul zidirii, care au zidit Dumnezeu, până acum, nici vor fi.

20. Şi, de n-ar fi scurtat Domnul zilele, nu s-ar fi mântuit tot trupul; ci, pentru cei aleşi, carii au ales, au scurtat zilele.

*Math. 24, 33. Luca 21, 8.

21. *Şi, atunci, de vă va zice cineva: «Iată, aicea e Hristos», «Iată, colea iaste», nu creadereţi.

22. Că să vor scula hristoşi mincinoşi şi proroci mincinoşi şi vor da seamne şi minuni a înşela, de ar fi cu putinţă, şi pre cei aleşi.

23. Iară voi vă păziţi! Iată, mai nainte v-am spus toate.

Zac. 61.

Sfârşit marţi. Miercuri 17. Zac. 61.

*Isaie 13, 10. Ezechil 32, 7. Ioil 2, 10.

24. *Ci, într-acealea zile, după năcazul acela, | soarele să va întuneca şi luna nu va da strălucirea sa. 107v

25. Şi stealele ceriului vor cădea şi puterile ceale din ceriu să vor clăti.

26. Şi atunci vor vedea pre Fiiul Omenesc viind în nori, cu puteare multă şi cu slavă.

*Math. 24, 31.

27. *Şi atunci va tremite îngerii Săi şi va aduna aleşii Săi de la patru vânturi, de la marginea pământului până la marjinea ceriului.

28. Iară de la smochin învăţaţi pilda: «Când va fi mlădiţa lui tinără şi vor răsări frunzele, cunoaşteţi că aproape iaste vara.

29. Aşea şi voi, când veţi vedea a fi aceastea, să ştiţi că aproape iaste de uşi.

30. Amin zic voao că nu va treace neamul acesta, până când vor fi toate aceastea».

Joi 17. Zac. 62. *Zac. 62.*

31. Ceriul şi pământul va treace, iară cuvintele Meale nu vor treace.

Sfârşit miercuri.

108r 32. Iară de zioa aceaea sau de ceas nime nu şti, || nici îngerii în ceriu, nici Fiiul, fără Tatăl.
33. *Păziţi-vă, privegheaţi şi vă rugaţi, că nu ştiţi când va fi vreamea, *Math. 24, 42.
34. Precum omul cel ce, mergând departe, au lăsat casa sa şi au dat slujilor sale putearea a tot lucrul şi portarilor au poruncit să privigheaze.
35. Privigheaţi, dară (că nu ştiţi când va veni stăpânul casii, sara au la miazănoapte, au la cântarea cocoşului, au dimineaţa),
36. Ca nu cumva, venind de pripă, să vă afle dormind.
37. Iară ce zic voao, tuturor zic: «Privegheaţi!»"

Cap 14

Căpeteniile popilor să sfătuiesc a ucide pre Isus. Pre Carele unsoare de mult preţ, murmurând 108v *ucenicii, varsă muiarea. Vinde-Să | de Iuda, de a căruia vindere Isus grăiaşte la cină, în carea, pânea în trupul Său şi vinul în sânge prefăcându-le, dă ucenicilor. Vesteaşte că toţi să vor sminti şi cea de trii ori a lui Petru tăgăduire. Şi, după a triia rugăciune, să prinde de jidovi, dintre carii unuia Petru taie ureachea. Şi, fugând ucenicii, înaintea Caiafii de mărturii mincinoasă să păreaşte şi, vinovat de moarte judecându-Să, Să scuipă şi Să bate şi de trii ori de Petru Să tăgăduiaşte.*

1.* Şi era Paştele şi Azimele a doao zi. Şi căuta mai-marii popilor şi cărturarii cum L-ar prinde cu vicleşug şi L-ar ucide. *Math. 26, 2. Luca 22, 1.
2. Iară zicea: „Nu în zi de praznic, ca nu dară gâlceavă să fie în norod".

Sfârşit joi. Vineri 17. Zac. 63. *Zac. 63.*

3. Şi, fiind în Vithania, în casa lui Simon leprosul, şi, şezând la masă, venit-au o muiare având alavastru cu unsoare de nard curat, de mult preţ. Şi, frângând alavastrul, au vărsat pre capul Lui. || Math. 26, 6. Ioan 12, 1.
109r 4. Şi era oricarii părându-le rău întru sineşi şi zicând: „La ce peardere aceastǎ de unsoare s-au făcut?
5. Că să putea vinde unsoarea aceasta mai mult de trei sute de denari şi a să da săracilor". Şi scrâşnea asupra ei.
6. Iară Isus au zis: „Lăsaţi-o, ce o supăraţi? Bun lucru au făcut cu Mine.

7. Că săracii pururea îi aveţi cu voi şi, când veţi vrea, le puteţi mile face, iară pre Mine nu Mă aveţi pururea.
8. Ce au avut, aceasta au făcut: mai nainte au sârguit a unge trupul Mieu spre îngropare.
9. Amin zic voao, oriunde să va propovedui Evanghelia aceasta în toată lumea şi ce au făcut, aceasta să va vesti spre pomenirea ei”.

Zac. 64. *Sfârşit vineri. Marţi post de carne. Zac. 64.*

Math. 26, 14. 10. Şi Iuda Iscarioteanul, unul din cei doisprăzeace, s-au dus la mai-marii popilor să-L vânză lor. |
11. Carii auzind, s-au bucurat şi i-au făgăduit bani că-i vor da. Şi căuta prilej cum L-ar da. 109v
*Math. 26, 17. Luca 22, 7. 12. *Şi în zioa dintâi a Azimelor, când jirtvuia pasca, zis-au Lui ucenicii: „Unde vreai să meargem şi să-Ţi gătim să mânânci paştile?”
13. Şi au tremis doi din ucenicii Săi şi au zis lor: „Meargeţi în cetate şi vă va întimpina un om, purtând urcior de apă; urmaţi lui.
14. Şi oriunde va întra, ziceţi stăpânului casii că Învăţătoriul zice: «Unde iaste sălaşul Mieu, unde să mânânc paştile cu ucenicii Miei?»
15. Şi el vă va arăta un foişor mare, aşternut. Şi acolo gătiţi noao.
16. Şi s-au dus ucenicii Lui şi au venit în cetate şi au aflat precum le zisease; şi au gătit paştile.
*Math. 26, 17. 17. *Iară fiind sară, au venit cu cei doisprăzeace. ||
Luca 22, 14. *Ioan 13, 21. 18. Şi, şezând ei şi mâncând, au zis Isus: „Amin zic voao *că unul din voi Mă va vinde, care mâncă cu Mine”. 110r
19. Iar ei au început a să întrista şi a-I zice fieştecarele: „Au doară eu?”
20. Care le-au zis: „Unul din doisprăzeace, care întinge cu Mine mâna în blid.
*Psalm. 40, 10. Fapte 1, 16. 21. Şi Fiiul Omenesc, adecă, mearge *precum iaste scris de El. Iară amar omului acelui prin carele Fiiul Omenesc Să va vinde! Bine era lui de nu s-ar fi născut omul acela”.
*Math. 26, 27. 1 Corith. 11, 24. 22. *Şi, mâncând ei, au luat Isus pâne şi, blagoslovind, au frânt şi au dat lor şi au zis: „Luaţi, acesta iaste trupul Mieu”.
23. Şi, luând păharul, mulţămind, le-au dat lor şi au beut dintr-însul toţi.
24. Şi au zis lor: „Acesta iaste sângele Mieu, al legii ceii noao, carele pentru mulţi să va vărsa.
25. Amin zic voao că nu voi mai bea din | rodul viţei aceste până în zioa aceaea când îl voi bea nou întru împărăţiia lui Dumnezeu”. 110v
26. Şi, dând laudă, au ieşit în Muntele Maslinilor.
*Ioan 16, 32. **Zaharie 13, 7. 27. Şi le-au zis lor Isus: *„Toţi vă veţi sminti întru Mine în noaptea aceasta. Că scris iaste: **«Bate-voi păstoriul şi să vor răsipi oile».
28. Ci, după ce Mă voi scula, voi mearge mai nainte de voi în Galileia”.
29. Iară Petru au zis Lui: „Şi toţi de să vor sminti întru Tine, iară nu eu”.
30. Şi i-au zis Isus: „Amin zic ţie că tu astăzi, în noaptea aceasta, mai nainte de ce va cânta cocoşul de doao ori, de trii ori Mă vei tăgădui”.
31. Iară el mai mult grăia: „De-mi va cata şi a muri împreună cu Tine, nu Te voi părăsi”. Iară aseaminea şi toţi zicea.
*Math. 26, 36. Luca 22, 40. 32. *Şi au venit în locul căruia numele Ghethsemani şi au zis ucenicilor Săi: „Şedeţi aici până Mă voi ruga”. ||
33. Şi au luat pre Petru şi pre Iacov şi pre Ioan cu Sine; şi au început a Să spăimânta şi a Să măhni. 111r
34. Şi au zis lor: „Trist e sufletul Mieu până la moarte, rămâneţi aici şi priveghiiaţi”.
35. Şi, mergând puţintel, au căzut pre pământ şi Să ruga ca, de va fi cu putinţă, să treacă de la El ceasul.
36. Şi au zis: „Avva, Părinte, toate să pot Ţie. Treci păharul acesta de la Mine, iară nu care Eu vreau, ci carea Tu”.
37. Şi au venit şi i-au aflat dormind şi au zis lui Petru: „Simone, dormi? N-ai putut un ceas priveghea?
38. Privegheaţi şi vă rugaţi să nu întraţi în ispită. Duhul, adecă gata iaste, iară trupul, neputincios”.

39. Și iară ducându-Să S-au rugat, același cuvânt zicând.

111v 40. Și, întorcându-Să, iarăși i-au aflat | dormind (că era ochii lor îngreoiaț) și nu știia ce-I vor răspunde.

41. Și au venit a treia oară și au zis lor: „Dormiți acum și vă odihniți! Ajunje! Sosit-au ceasul. Iată, Fiiul Omenesc Să va da în mânile păcătoșilor.

42. Sculați, să meargem. Iată, cela ce Mă va vinde aproape iaste".

Sfârșit marți. Miercuri lăsat carne. Zaceal 65. *Zac. 65*

43. Și încă El grăind, venit-au Iuda Iscarioteanul, unul din cei doisprăzeace, *și cu el gloată multă, cu sabii și cu prăgini de la mai-marii popilor și de la cărturari și de la bătrâni. *Math. 21, 47. Luca 22, 47. Ioan 18, 3.

44. Iară vânzătoriul Lui le dedease sămn, zicând: „Pre Carele voi săruta, Acela este. Prindeți-L și-L aduceți cu pază".

45. Și, venind, numaidecât apropiindu-să de El, au zis: „Bucură-Te, Ravii!" Și L-au sărutat.

46. Iară ei ș-au pus mânile pre El și L-au prins.

47. Iară unul oarecare din cei ce sta împregiur, scoțând sabia, au lovit pre sluga arhiereului și i-au tăiat ureachiia.

48. Și, răspunzând Isus, au zis lor: „Ca la un tâlhariu ați ieșit cu sabii și cu leamne să Mă prindeți.

49. În toate zilele eram la voi, învățând în besearecă, și nu M-ați prins, ci ca să să plinească scripturile". ||

112r 50. *Atunci ucenicii lui lăsându-L, toți au fugit. *Math. 26, 56.

51. Iară un tinăr mergea după El, îmbrăcat cu jolgi pre trupul gol. Și l-au prins.

52. Iară el lăsând jolgiul, gol au fugit de la ei.

53. *Și au adus pre Isus la arhiereu. Și s-au adunat toți popii și cărturarii și bătrânii. *Math. 26, 56.

54. Iară Petru de departe au urmat după El până înlontru, la curtea arhiereului, și ședea cu slugitorii la foc și să încălziia. Luca 22, 54. Ioan 14, 13.

55. Iar mai-marii popilor și tot sfatul *căota împrotiva lui Isus mărturie, ca să-L dea morții; nici afla. *Math. 26, 29.

56. Că mulți zicea mărturie mincinoasă asupra Lui și mărturii aseamenea nu era.

57. Și, sculându-să oarecarii, aducea mărturie mincinoasă asupra Lui, zicând:

58. „Că noi L-am auzit, zicând: *«Eu voi sparge beseareca această făcută de mână și în trei zile alta, nefăcută de mână, voi zidi»". *Ioan 2, 19.

59. Și nu era aseamenea mărturiia lor.

112v 60. Și, sculându-să arhiereul în mijloc, au întrebat pe Isus, zicând: „Nimic nu | răspunzi la ceale ce să aruncă Ție de la aceștia?"

61. Iară El tăcea și nimica au răspuns. Iarăși arhiereul Îl întreba și-I zicea Lui: „Tu ești Hristos, Fiiul lui Dumnezău celui blagoslovit?"

62. Iară Isus au zis lui: „Eu sânt *și veți vedea pre Fiiul Omenesc șezând de-a dreapta puterii lui Dumnezău și viind cu norii ceriului". *Math. 24, 30 . și 26, 64.

63. Iară arhiereul, rumpându-ș veșmintele, au zis: „Ce mai poftim mărturii?

64. Auzit-ați hula? Ce vi să pare?" Carii toți L-au osândit a fi vinovat morții.

65. Și au început unii a-L scuipi și a-I acoperi fața și a-L tăia cu pumni și a-I zice: „Proroceaște!" Și slujitorii cu palme Îl tăia.

66. *Și, fiind Petru jos în curte, venit-au una din slujnicele arhiereului. *Math. 26, 69.

67. Și, văzând pe Petru încălzându-să, căotând spre el, au zis: „Și tu cu Isus Nazarineanul erai". Luca 22, 56.

68. Iară el au tăgăduit, zicând: „Nici știu, nici cunosc ce zici". Și au ieșit afară, înaintea curții; și cocoșul au cântat. Ioan 16, 17.

69. *Și, iarăși văzându-l slujnica, au început a zice celor ce sta împregiur că acesta dintr-înșii este. *Math. 26, 71.

113r 70. Iară el iarăși au tăgăduit. *Și după || puțin, iarăși cei ce sta zicea lui Petru: „Adevărat dintr-înșii ești, că și galileean ești". *Luca 22, 59. Ioan 18, 25.

71. Iară el au început a blăstăma și a să giura că: „Nu știu pre omul acesta, care ziceți".

72. Și numaidecât cocoșul iarăși au cântat. *Și ș-au adus aminte Petru de cuvântul carele-i zisease Isus: „Mai înainte de-a cânta cocoșul de doao ori, de trei ori Mă vei tăgădui". Și au început a plânge. *Math. 26, 75. Ioan 13, 38.

Sfârșit mierc. lăsat carne.

Cap 15

Isus, pârât înaintea lui Pilat, nimic răspunde. Să aleage Varavva, şi Isus Să dă a Să răstigni. Carele în multe chipuri batjocorindu-Să de ostaşi, Să duce la răstignire. Şi, împărţându-să vejmintele Lui, între tâlhari Să răstigneaşte. Aude blăstămurile multora. Să face întunearec. Şi, strigând Isus: „Eli", cu oţăt adăpat, cu mare strigare Îşi dă sufletul. A Căruia trup de Iosif să îngroapă.

Zac. 66. *Joi lăsat carne. Zac. 66.*

Math. 17, 1. Luca 22, 56. Ioan 18, 28.

1 Şi numaidecât, dimineaţa, făcând sfat, mai-marii popilor, cu bătrânii şi cu cărturarii şi cu toată adunarea, legând pre Isus, L-au dus şi L-au dat lui Pilat. |

2. Şi L-au întrebat Pilat: „Tu eşti împăratul jidovilor?" Iară El răspunzând, au zis lui: „Tu zici". 113v

*Math. 27, 12. Luca 23, 2. *Ioan 18, 33.

3. *Şi-L pârea mai-marii popilor de multe.

4. *Iară Pilat iară L-au întrebat, zicând: „Nimica nu răspunzi? Vezi de câte Te pârăsc?"

5. Iară Isus nimica n-au mai răspuns, aşa cât să mira Pilat.

6. Iară în zi de praznic avea obiceaiu a le slobozi unul din cei legaţi, oricarele l-ar fi cerut.

7. Şi era care să zicea Varavva, carele cu gâlcevitorii era legat, carele în gâlceavă făcusă ucidere.

8. Şi, suindu-să gloata, au început a să ruga precum pururea le făcea.

9. Iară Pilat le-au răspuns şi au zis: „Vreaţi să vă sloboz pre împăratul jidovilor?"

10. Că ştiia că pentru pizma Îl dedease mai-marii popilor.

11. Iară arhiereii au îndemnat gloata ca mai vârtos pre Varavva să le sloboază.

*Math. 27, 22. Luca 23, 14. *Ioan 18, 40.

12. *Iară Pilat iarăşi răspunzind, le-au zis: „Dară ce veţi să fac împăratului jidovilor?"

13. *Iară ei iarăşi au strigat: „Răstigneaşte-L!" ||

14. Iară Pilat le zicea: „Dară ce rău au făcut?" Iară ei mai vârtos striga: „Răstigneaşte-L!" 114r

15. Iară Pilat vrând a face destul norodului, le-au slobozit pre Varavva şi le-au dat pre Isus, bătându-L, să Să răstignească.

Zac. 67. *Sfârşit gioi. Evanghelia 6 Straste. Zac. 67.*

*Math. 27, 27. Ioan 19, 2.

16. *Iară ostaşii L-au dus în curtea divanului şi au chemat toată mulţimea.

17. Şi L-au îmbrăcat cu urşinic şi I-au pus, împletind, cunună de spini.

18. Şi au început a să închina Lui: „Bucură-Te, împăratul jidovilor!"

19. Şi-I bătea capul cu trestia şi-L scuipea şi pleca genunchele şi să închina Lui.

20. Şi, după ce L-au batjocorit, L-au dezbrăcat de urşinic şi L-au îmbrăcat cu veşmintele Sale şi L-au scos să-L răstignească.

*Math. 27, 32. Luca 23, 26.

21. *Şi au silit pre oarecarele ce trecea, Simon Chirineul, ce vinea din câmp, tatăl lui Alexandru şi a lui Ruf, să ducă crucea Lui.

Zac. 68. *Vineri post carne. Zac. 68.*

22. Şi L-au dus la locul Golgothei, carele s-au tâlcuit „Locul Căpăţinilor".

23. Şi-I da Lui să bea vin amestecat cu smirnă. Şi n-au luat.

*Math. 26, 35. Luca 23, 34. Ioan 19, 23.

24. *Şi, răstignindu-L, au împărţit vejmintele Lui, aruncând sorţi preste | eale, cine ce ar lua. 114v

25. Şi era ceasul al triilea. Şi L-au răstignit.

26. Şi era scrisoarea pricinii Lui scrisă: „Împăratul jidovilor".

27. Şi cu El au răstignit doi tâlhari, unul de-a dreapta, altul de-a stânga Lui.

*Isaie 53, 12.

28. *Şi s-au plinit scriptura, carea zice: „Şi cu cei vicleani S-au socotit".

*Ioan 2, 19.

29. Şi cei ce trecea Îl blăstăma, clătind cu capetele sale şi zicând: *„Oai! Cel ce strici biseareca lui Dumnezău şi în trei zile o zideşti,

30. Mântuiaşte-Te pre Tine, pogorând de pre cruce".

31. Aşişdirea, şi mai-marii popilor, batjocorindu-L, unul către altul, cu cărturarii zicea: „Pre alţii au mântuit, pre Sine însuşi nu Să poate mântuii.

32. Hristos, împăratul lui Israil, pogoare-Se acum de pre cruce, să vedem şi să creadem". Şi cei ce cu El răstigniţi era Îl huliia.

Sfârşit 6 Strastea. Citit vineri.

33. Și, fiind ceasul al șaselea, întunearec s-au făcut preste tot pământul, până la ceasul al noaolea.

34. Și în ceasul al noaolea au strigat Isus cu glas mare, zicând: *„Eloi, Eloi, lamma savathanii?", ce s-au tâlcuit: „Dumnezăul Mieu, Dumnezăul Mieu, căci M-ai lăsat?" *Psalm. 21, 2. Math. 27, 46.

35. Și unii din cei ce sta, auzind, zicea: „Iată, pre Ilie cheamă". ||

115r 36. Și, alergând unul și umplând bureatele de oțăt și puindu-l în trestie, Îi da beutură, zicând: „Lăsați să vedem de va veni Ilie să-L puie jos".

37. Iară Isus slobozând glas mare, Și-au dat sufletul.

38. Și catapeteazma bесеarecii s-au rupt în doao, de sus până jos.

39. Iară văzând sutașul care sta în prejmă că, așa strâgând, au răpăosat, au zis: „Adevărat, omul acesta Fiiul lui Dumnezău era".

40. *Și era și muieri de departe uitându-să, între carele era Maria Magdalena și Maria lui Iacov celui mai mic și a lui Iosif mumă și Salomie. *Math. 27, 55.

41. Și, fiind în Galileea, urma Lui *și slugiia și alte muieri, carele împreună cu El să suisă în Ierusalim. *Luca 8, 2.

Sfârșit vineri și 3 ceas.

42. *Și, iată, sară fiind (că era vineri, care este înaintea sâmbetei), *Math. 26, 57. Luca 23, 50. Ioan 19, 38.

Evanghelea 10 S. Straste. Zac. 69. *Zac. 69.*

43. Venit-au Iosiv din Arimatheea, vătav cinstit, carele și el era așteptând împărățiia lui Dumnezău | și, îndrăznind, au întrat la Pilat și au cerut trupul lui Isus. 115v

44. Iară Pilat să mira de murisă. Și, chemând sutașul, l-au întrebat de murisă.

45. Și, cunoscând de la sutaș, au dăruit trupul lui Iosiv.

46. Iară Iosif cumpărâd jolgi și puindu-L gios, L-au învălit cu jolgiul și L-au pus în mormântul ce era tăiat din piatră; și au prăvălit o piatră pre ușa mormântului.

47. Iară Maria Magdalena și Maria lui Iosiv să uita unde să va pune.

Sfârșit 9 Straste.

Cap 16

Minunându-să muierile la mormântul lui Hristos, îngerul le vestеaște înviiarea Lui. Carele întâi Să arată Mariii Magdalenei, după aceaea la doi ucenici, într-altă față. Mai pre urmă, celor unsprăzeace, șezând, li Să arată. Arătându-Să, certându-le necredința, îi trimite în toată lumea să propoveduiască și să boteaze, adăogând seamnele care vor urma celor ce vor creade. Și, așa, în ceriu Să suie.

Evanghelia 2 Învierii. Zac. 70. *Zac. 70.*

116r 1. Și, trecând sâmbăta, Maria Magdalena și Maria lui Iacov și Salomia || au cumpărat mireazme ca, venind, să ungă pre Isus. Math. 28, 1. Luca 24, 1. Ioan 21, 1.

2. Și foarte de dimineață, întru una a sâmbetelor, venit-au la mormânt, răsărind soarele.

3. Și zicea una câtră alta: „Cine va răsturna noao piatra de pre ușa mormântului?"

4. Și, uitându-să, au văzut piatra răsturnată; că era mare foarte.

5. *Și, întrând în mormânt, au văzut pre un tinăr șezând de-a dreapta, acoperit cu vejmânt alb și s-au spăimântat. *Math. 28, 5. Luca 24, 4.

6. Carele au zis lor: „Nu vă teameți! Pre Isus căotați, Nazarineanul cel răstignit; sculatu-S-au, nu este aici. Iată locul unde L-au pus. Ioan 20, 12.

7. Ci vă duceți, spuneți ucenicilor Lui și lui Petru că mearge înaintea voastră în Galileea. Acolo Îl veți vedea, *precum voao v-a zis". *Sus 14, 28.

8. Iară eale ieșind, au fugit de la mormânt, că le cuprinsease cutrămur și spaimă și nimărui nimica n-au spus, că să temea.

Sfârșit 2 Învierii și a mironosițelor. Evanghelia 3 Învierii și a Înălțării Lui. La Liturghie. Zac. 71. *Zac. 71.*

*Ioan 20, 17.

9. Iară înviind dimineața, *în cea dintâi a sâmbetei, S-au arătat întâi Mariii Magdalenii, din carea scosase șapte draci. |

10. Aceaea mergând, au vestit celor ce cu El era, jeluindu-să și plângând. 116v

11. Și, ei auzând că ar fi viu și s-ar fi văzut de ea, n-au crezut.

*Luca 24, 13.

12. *Iară după aceaste, la doi dintr-aceștia ce umbla S-au arătat într-altă față, mergând la un sat.

13. Și, aceia mergând, au vestit celoralalți; nici acelora au crezut.

14. Mai pre urmă, șezând ei unsprăzeace, li S-au arătat și au înfruntat necredința lor și învârtoșarea inimei, că celor ce-L văzusă înviat n-au crezut.

15. Și au zis lor: „Mergând în toată lumea, propoveduiți Evanghelia a toată zidirea.

16. Cel ce va creade și să va boteza spăsi-să-va; iară cel ce nu va creade osândi-să-va.

*Facere 16, 18.
**Fapte 2, 4.
și 10, 26.

17. Iară seamnele celor ce vor creade aceaste vor urma: *în numele Mieu dracii vor scoate, **în limbi noao vor grăi.

*Fapte 28, 5.
**Fapte 28, 8.

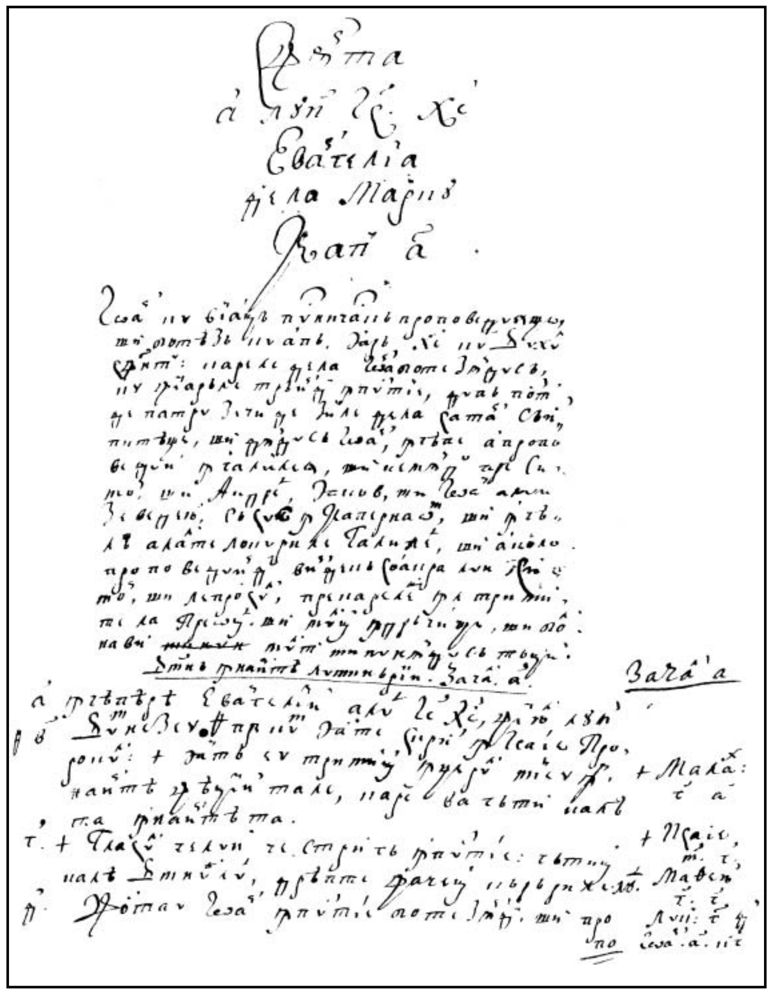
18. *Șerpi vor lua și, de vor bea ceva de moarte, nu le va strica. **Spre bolnavi mânile vor pune și bine le va fi”.

*Luca 24, 51.

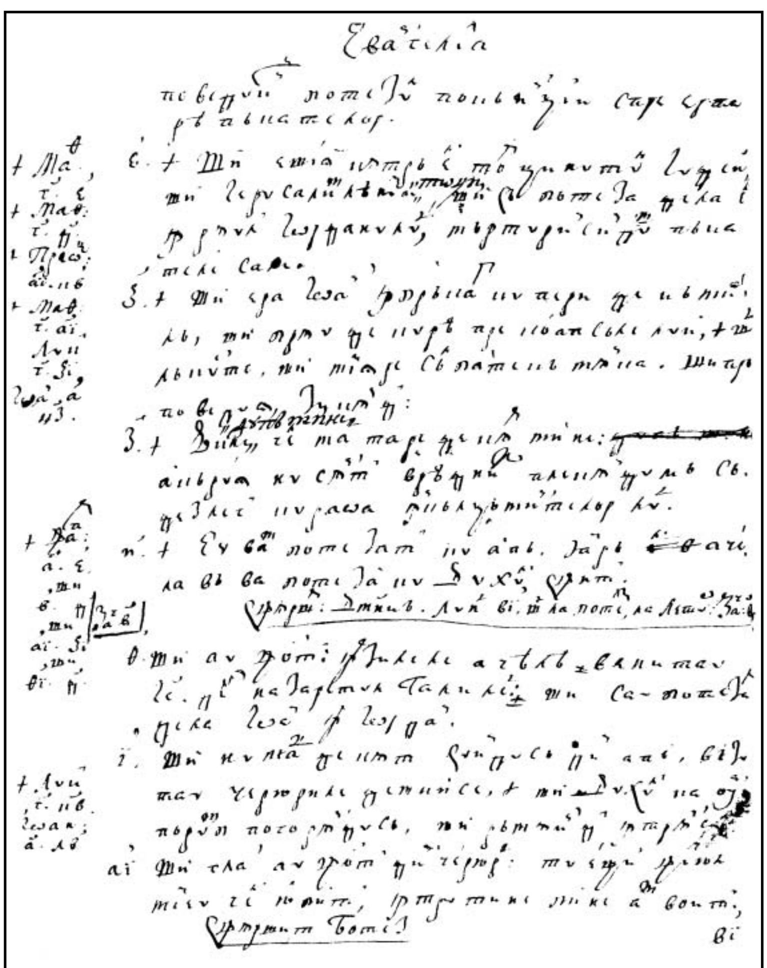
19. Și Domnul, adecă Isus, după ce au grăit lor, *S-au suit în ceriu și șeade de-a dreapta lui Dumnezău.

20. Iară ei mergând, au propoveduit pretutindeni, agiutorindu-i Domnul și cuvântul întărind cu seamnele care urma.

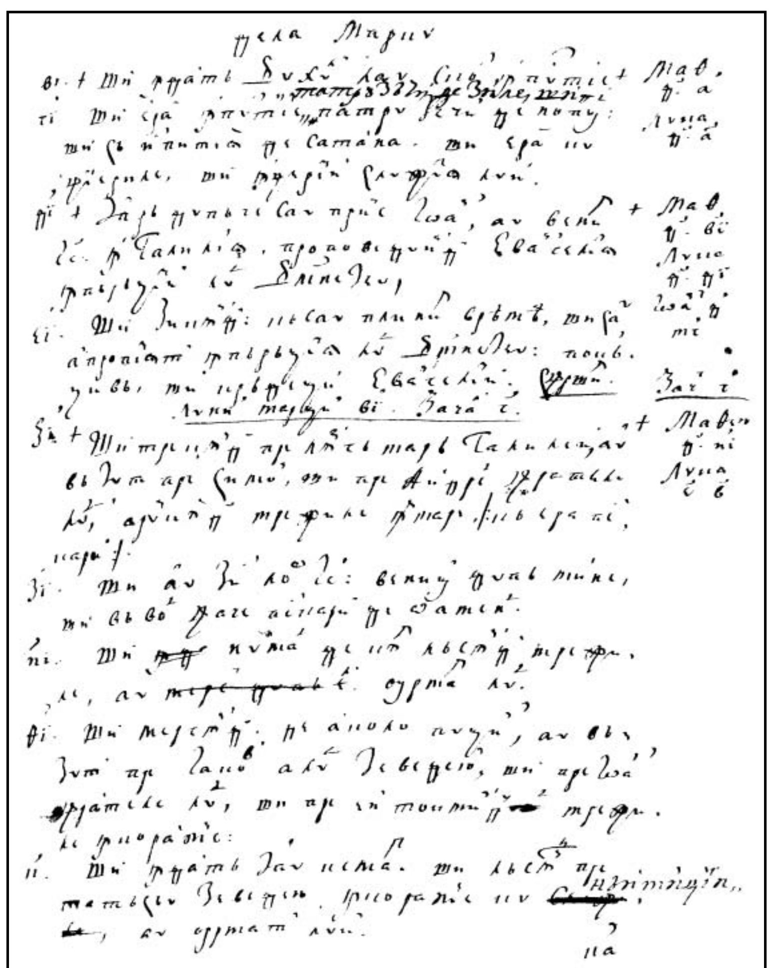
S

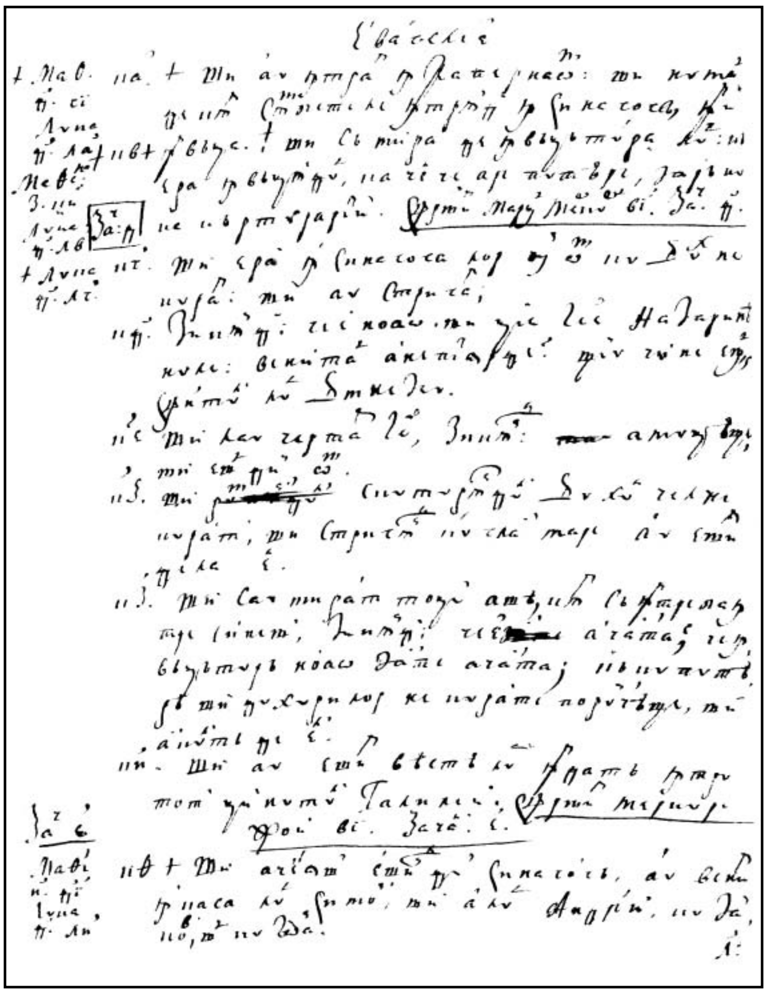
74r

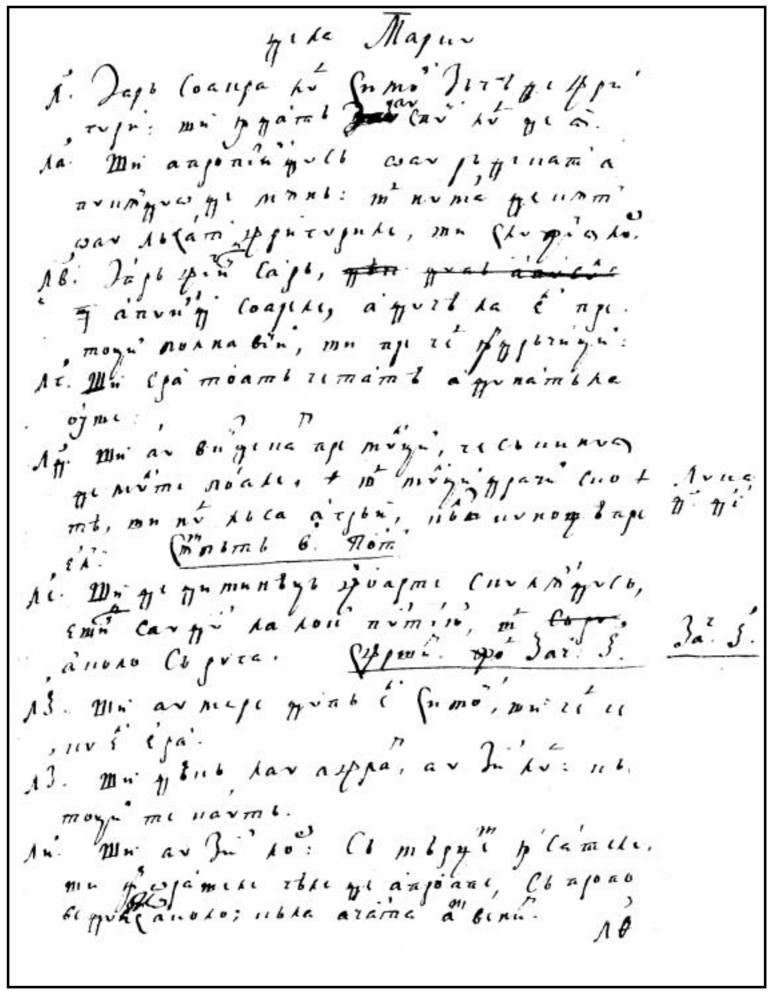
74v

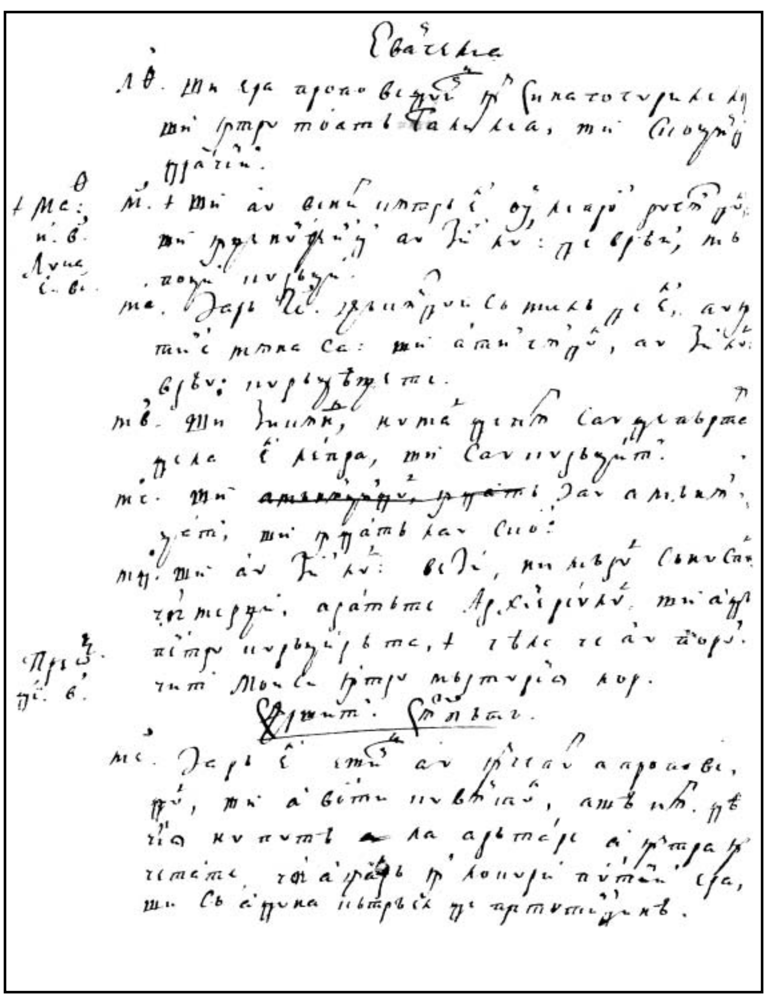
75r

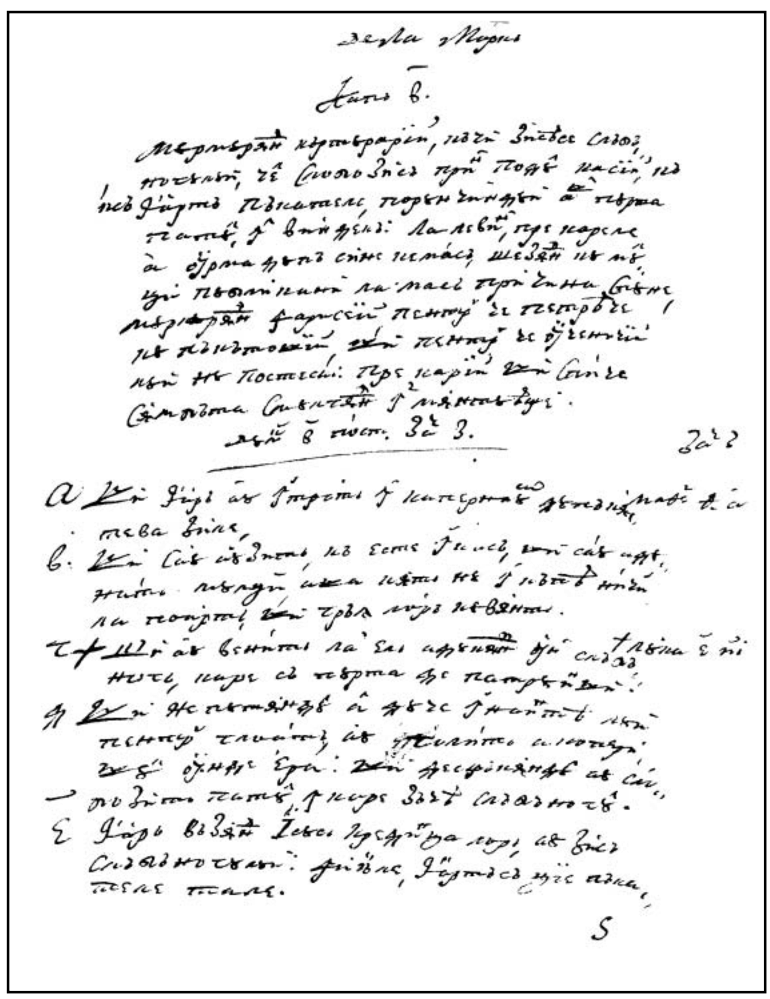
75v

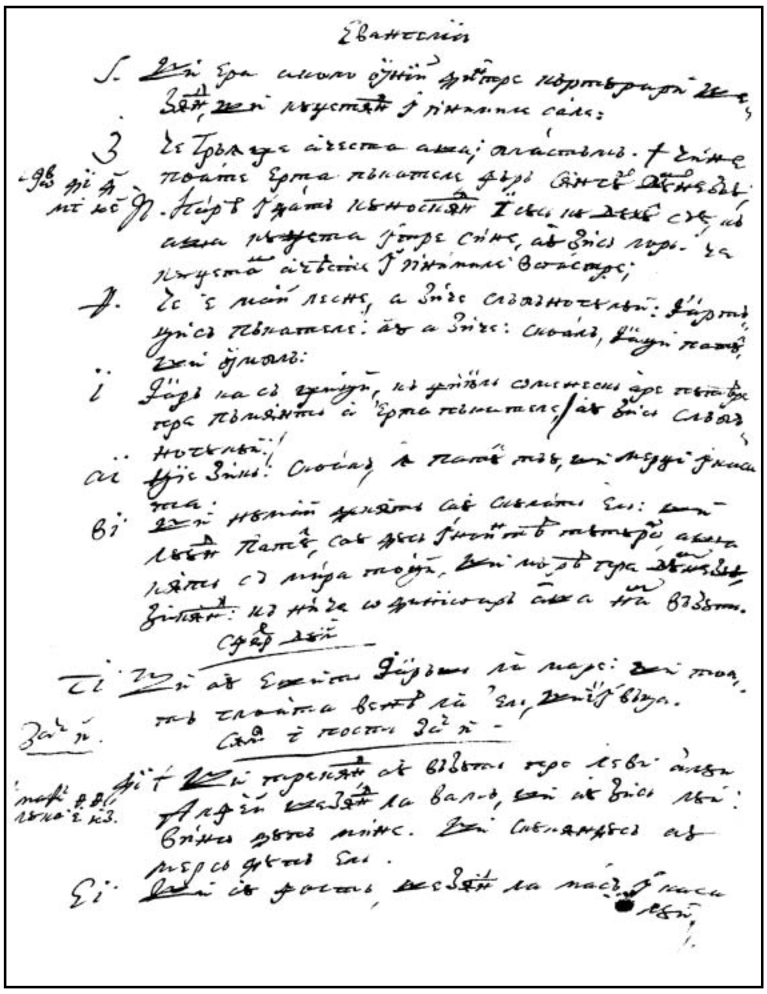
76r

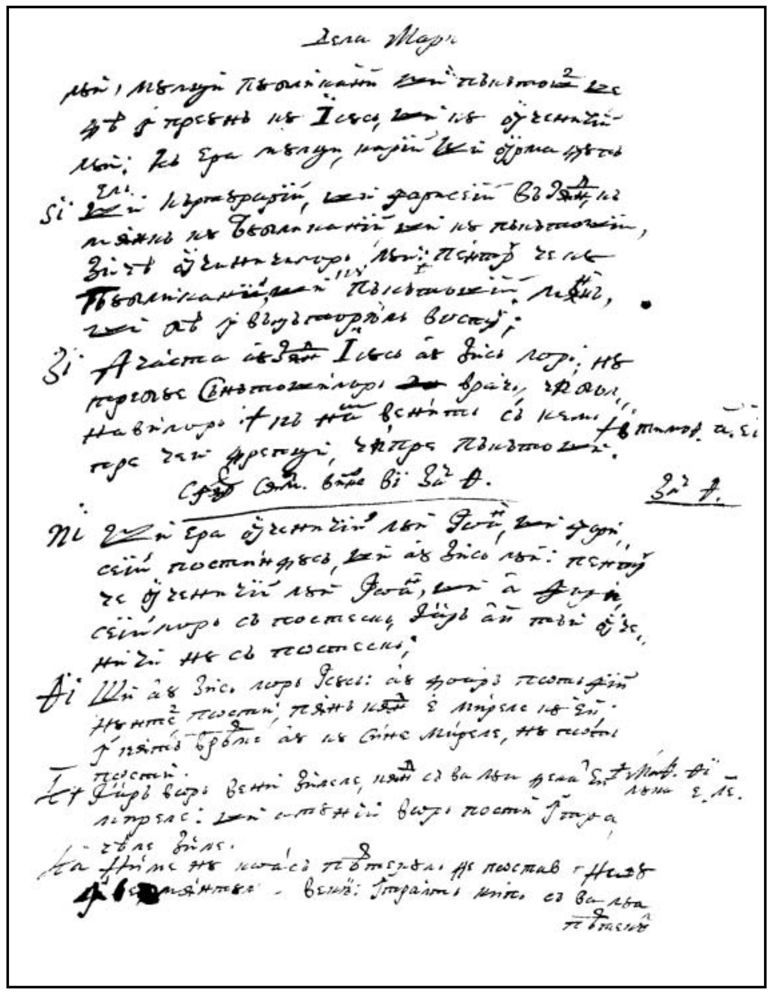
76v

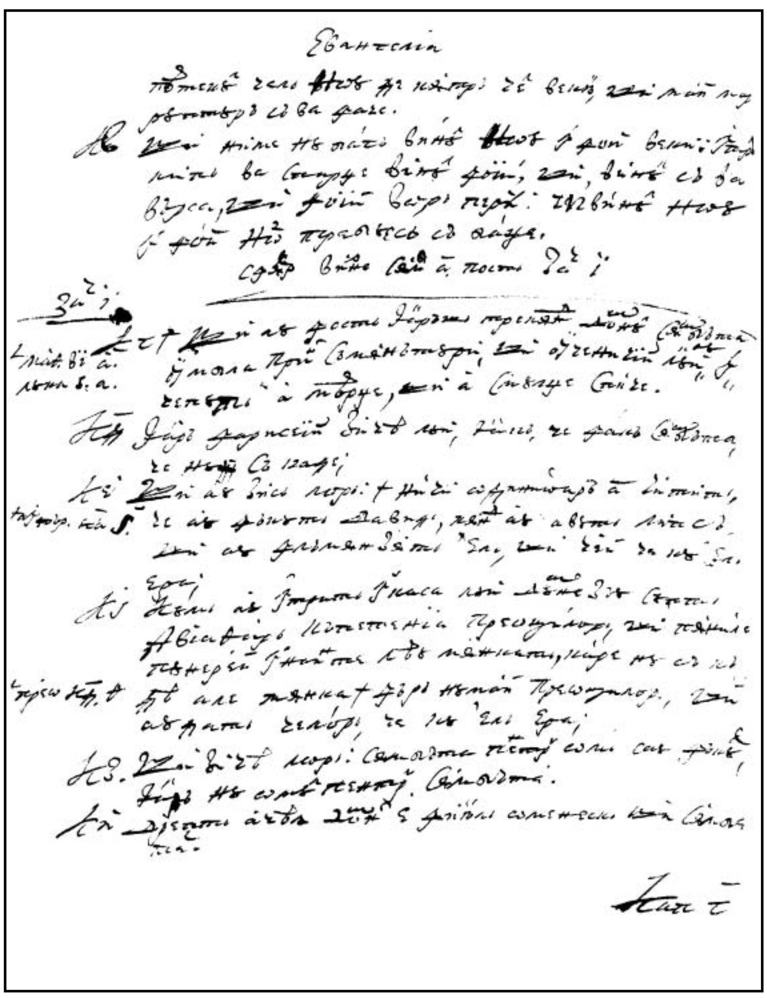
77r

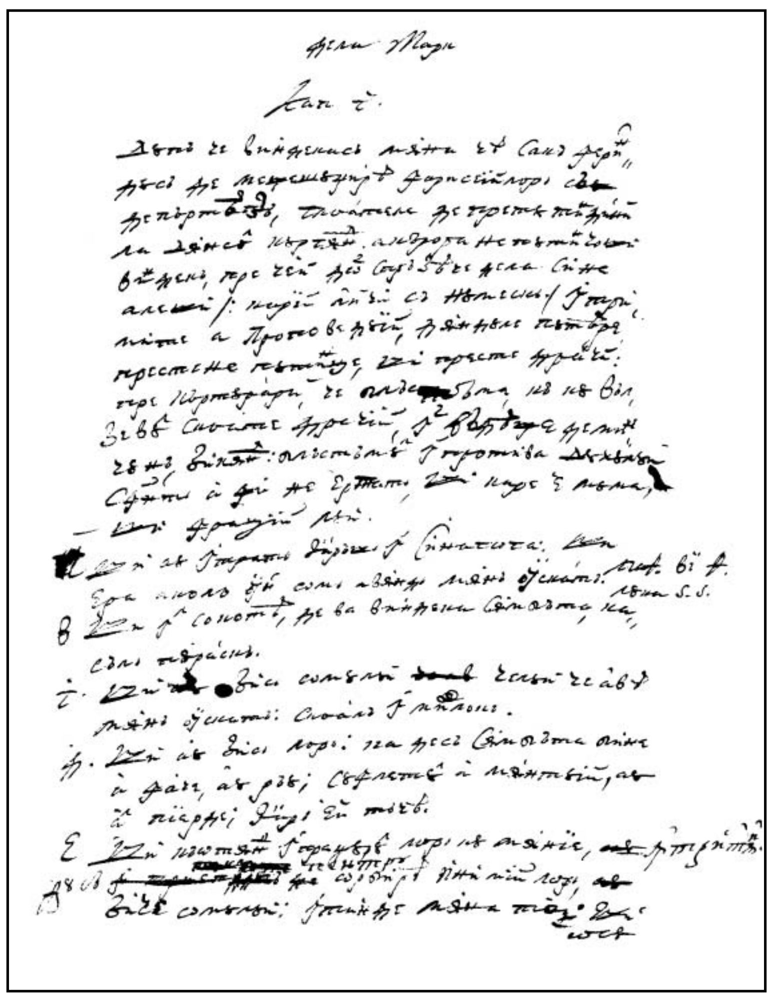
77v

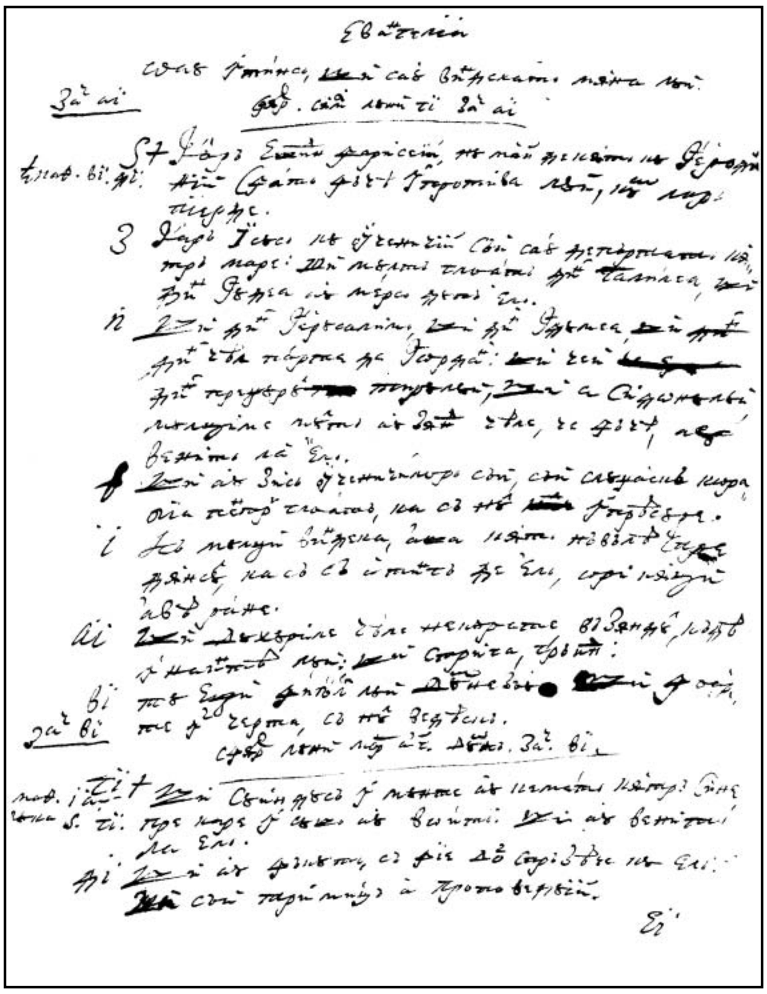
78r

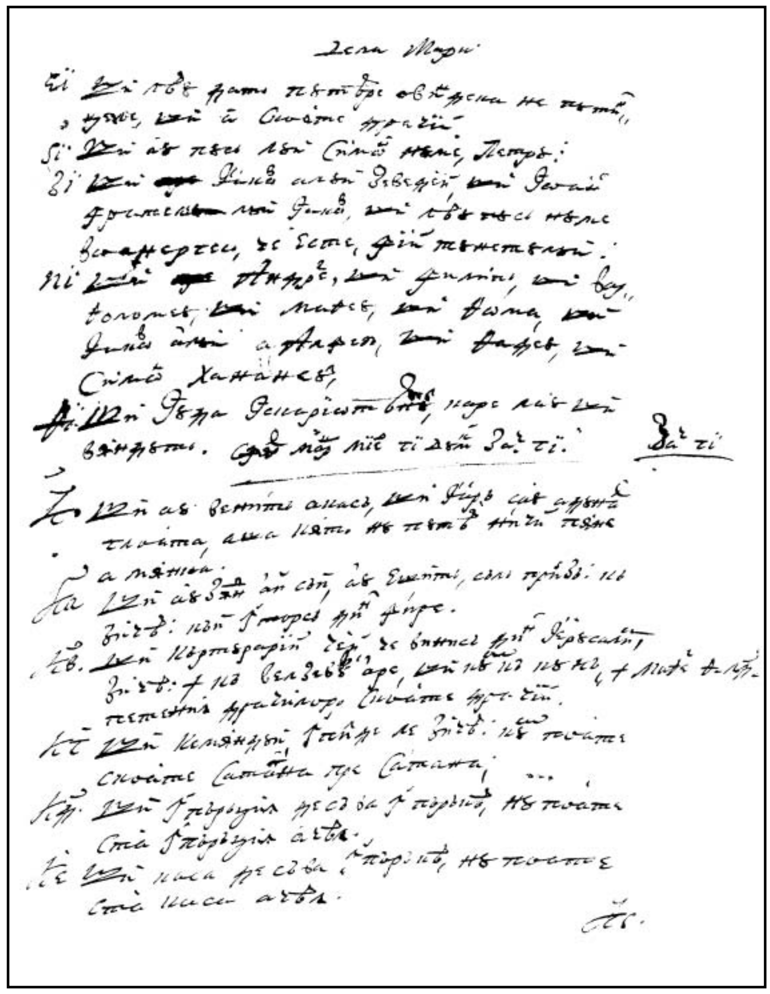
78v

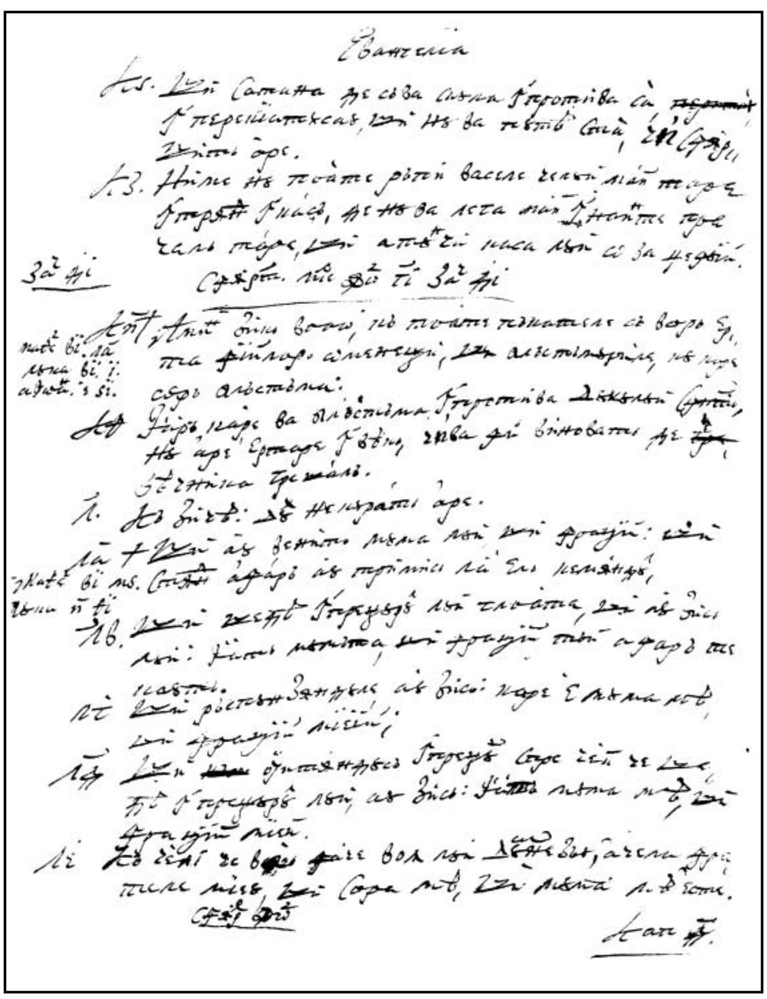
79r

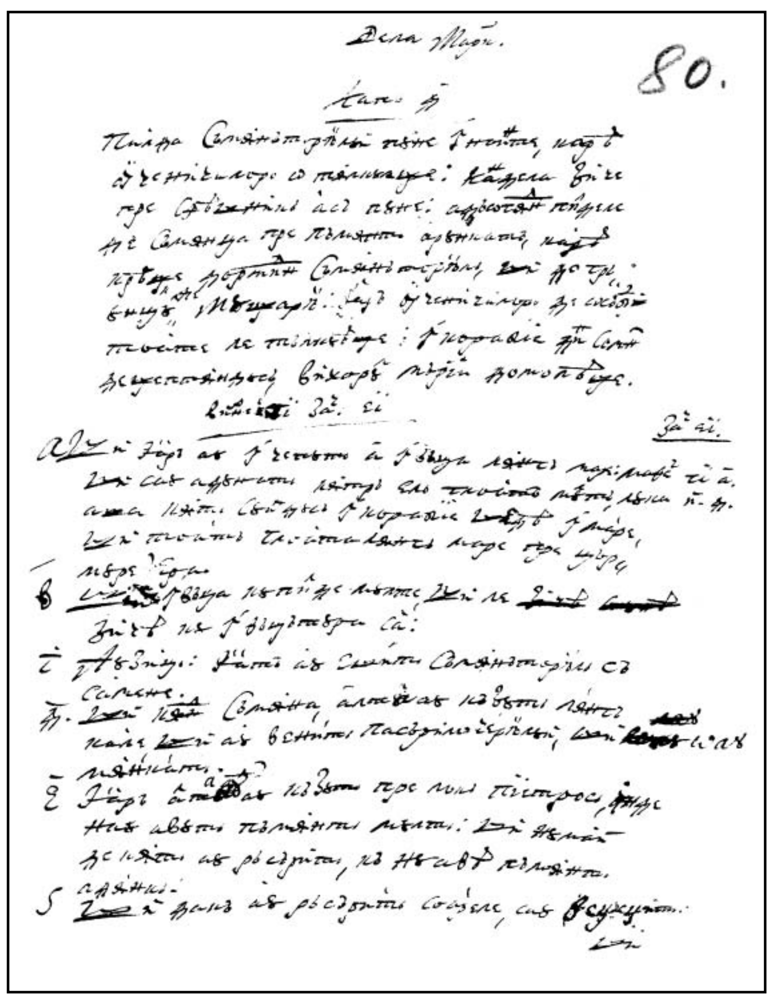
79v

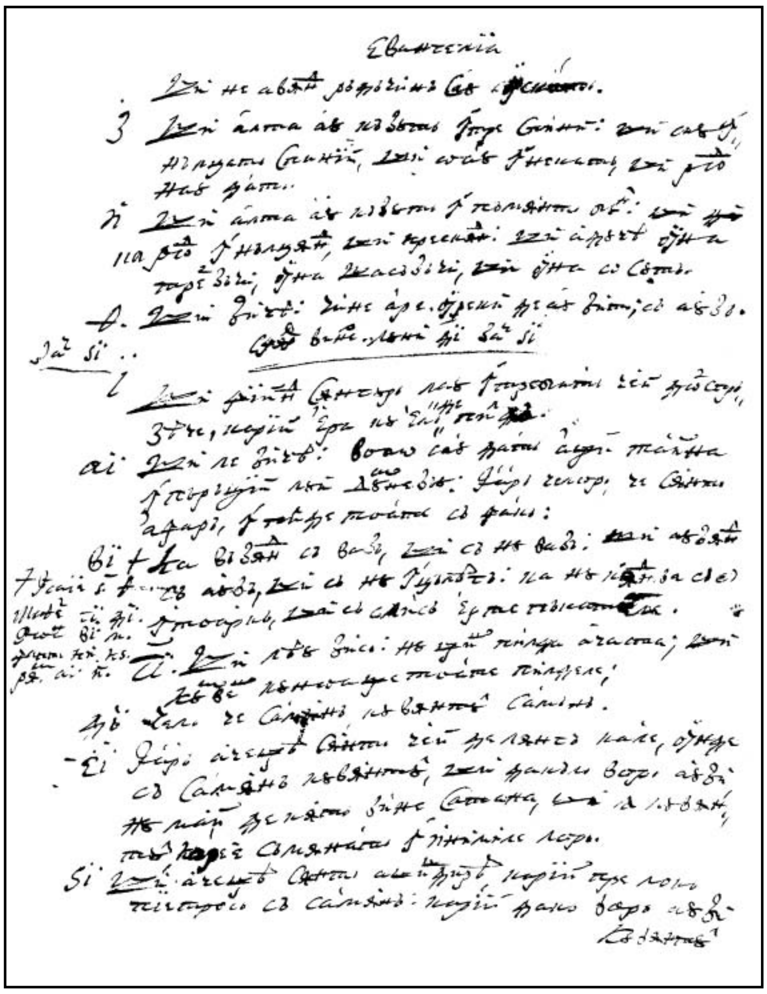
80r

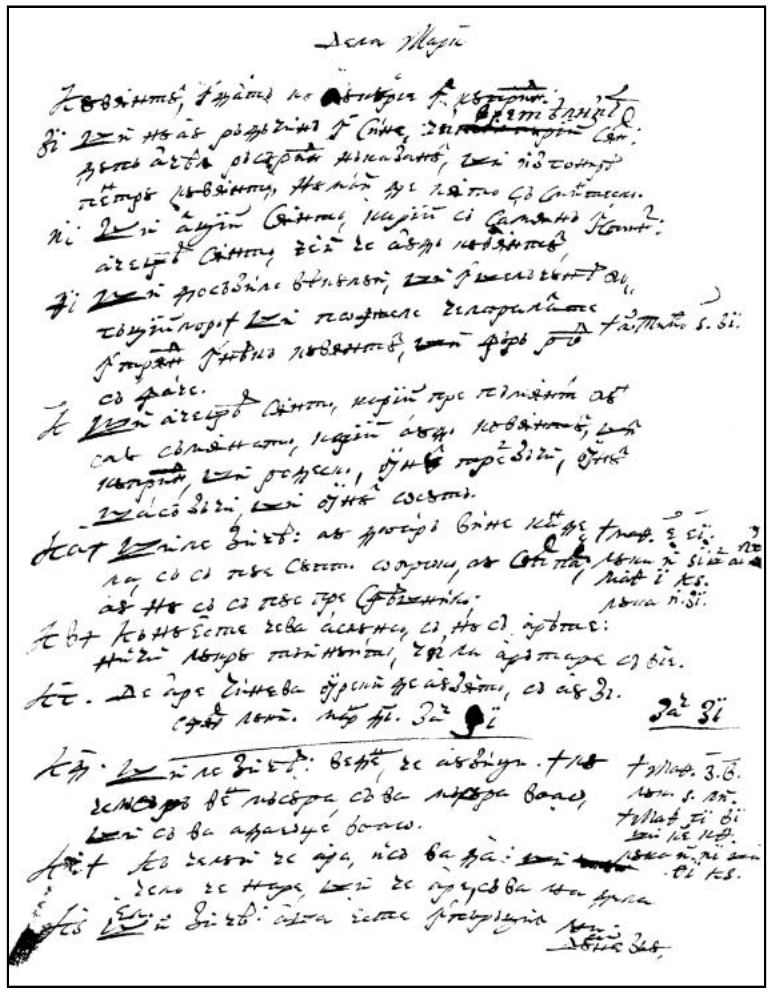
80v

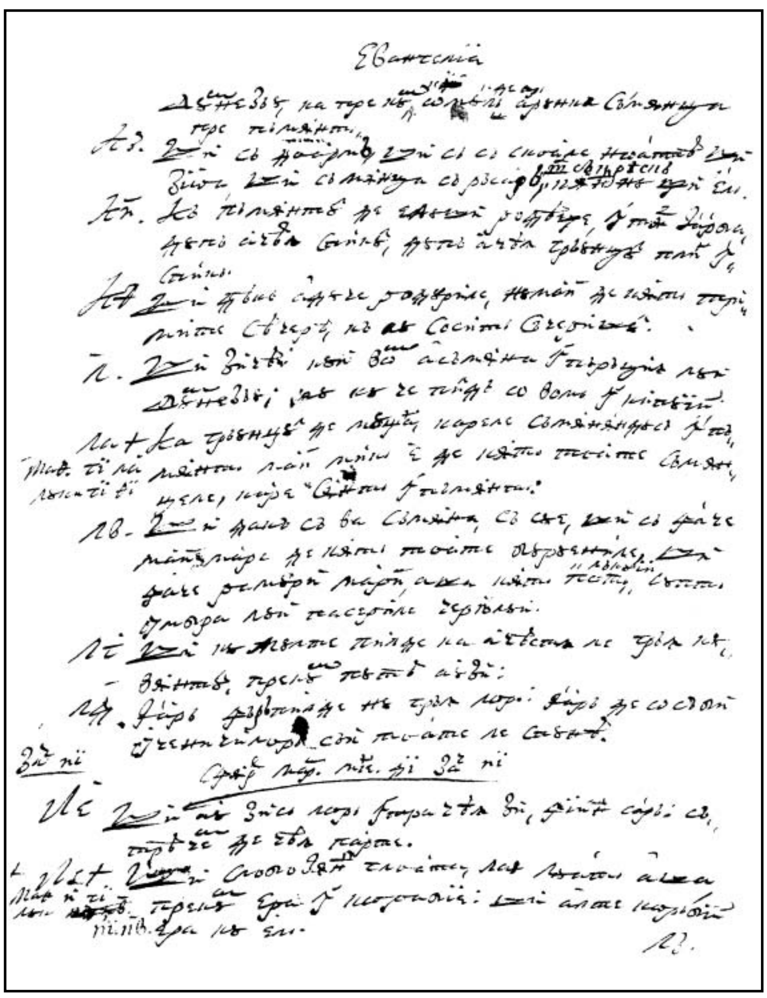
81r

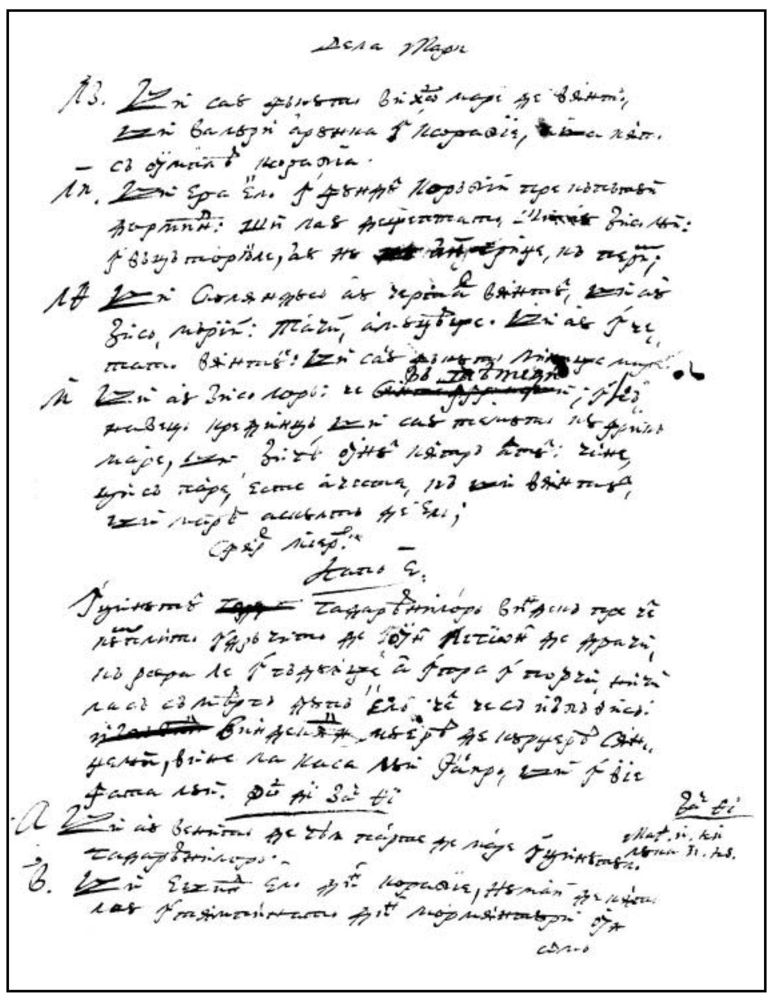
81v

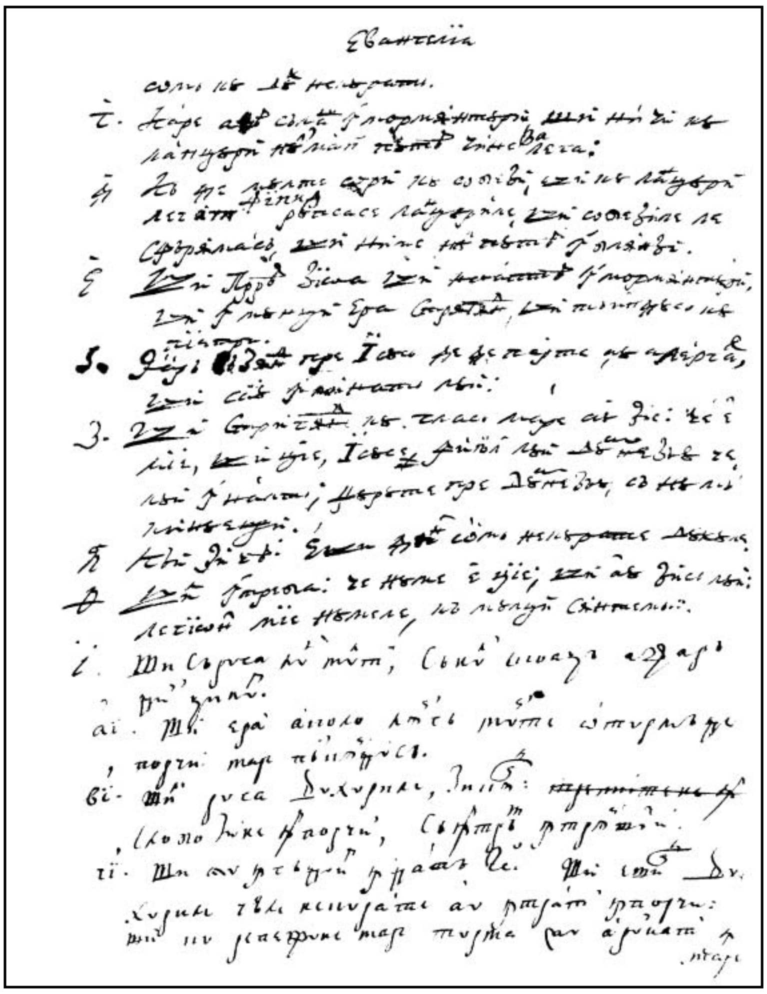
82r

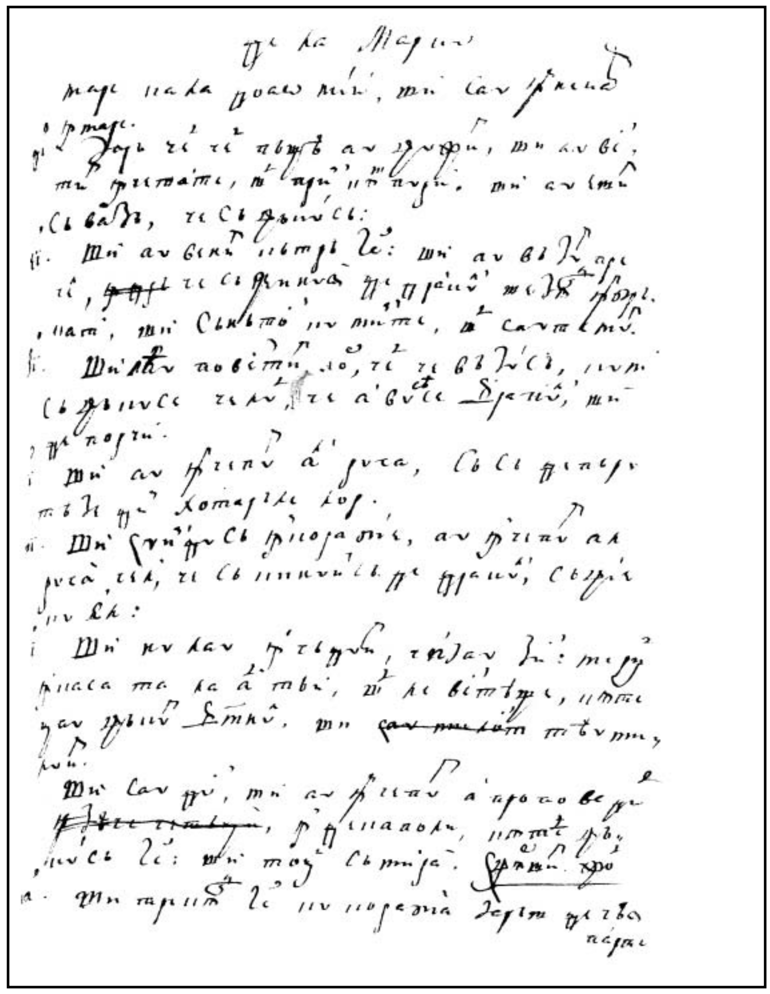

82v

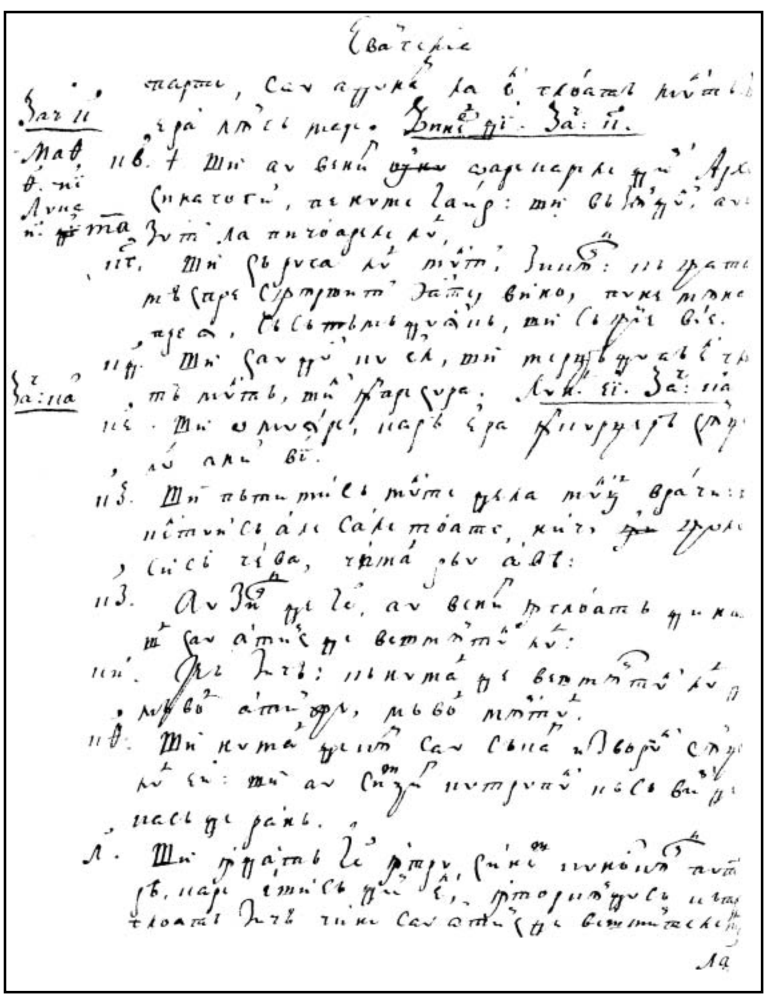
83r

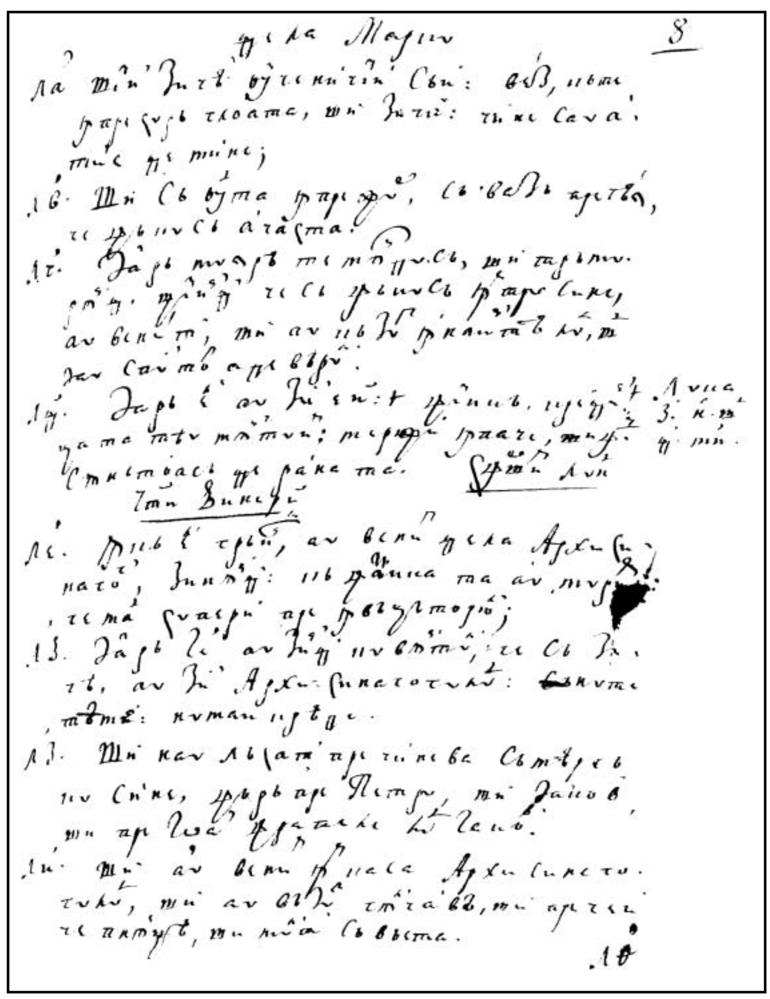

83v

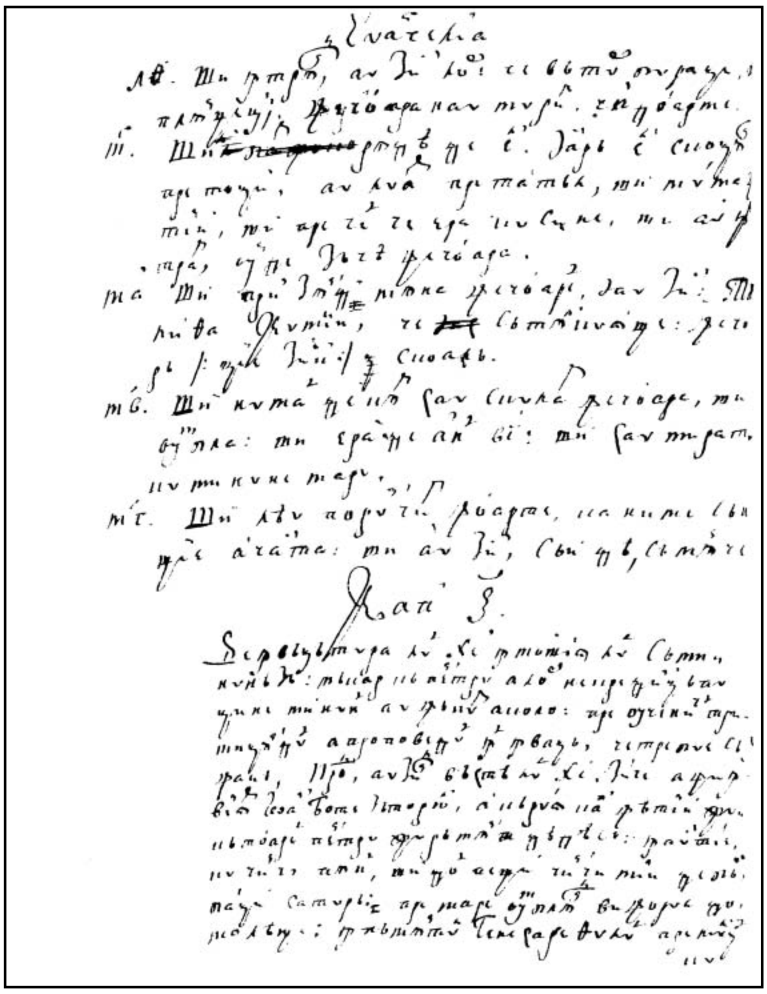
84r

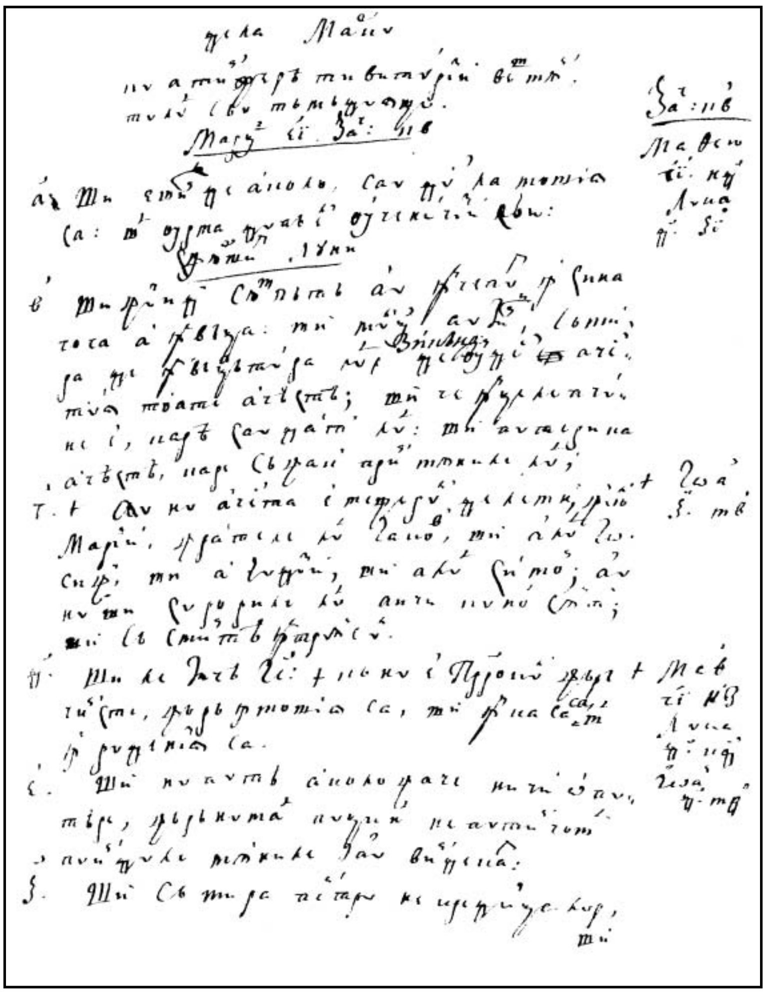

84v

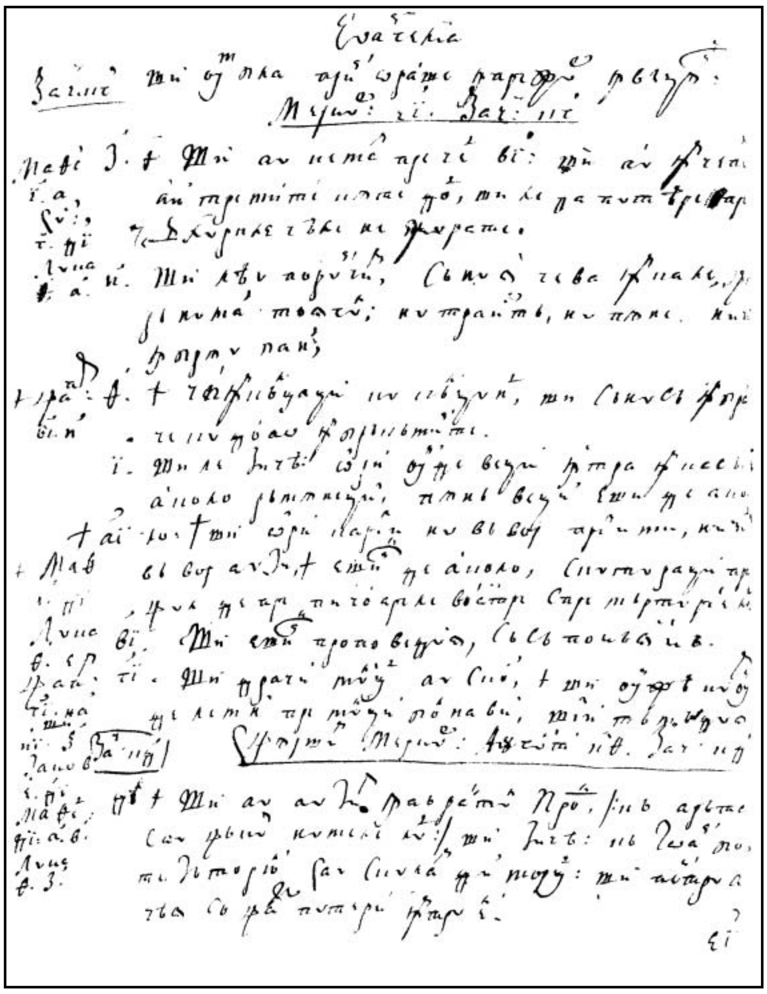
85r

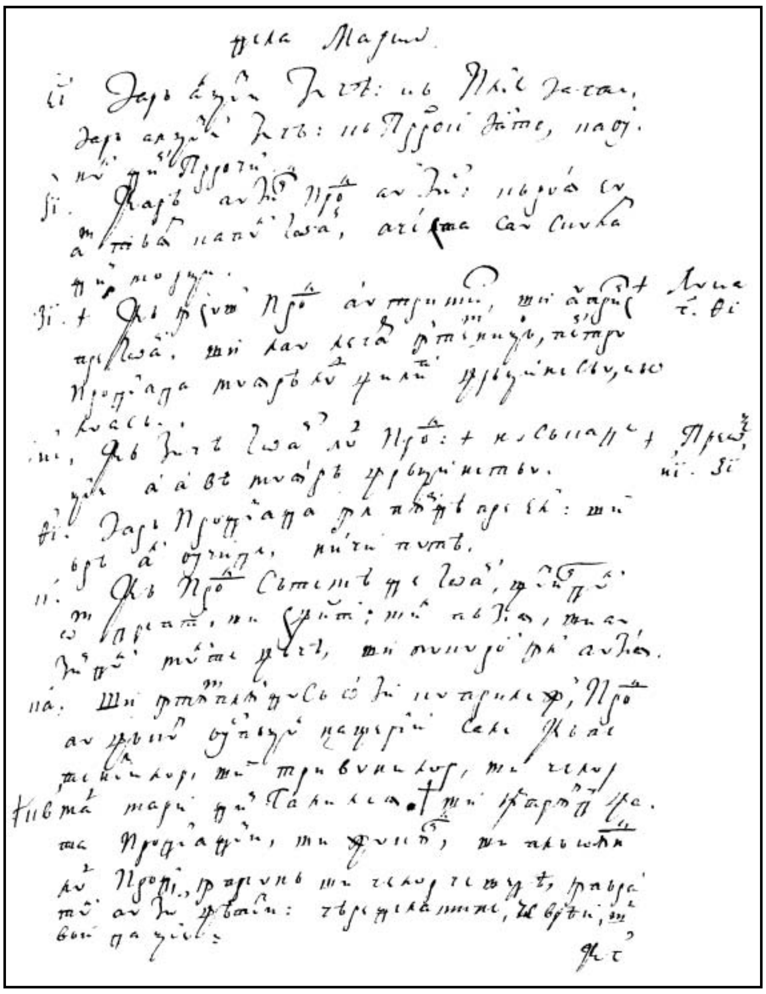
85v

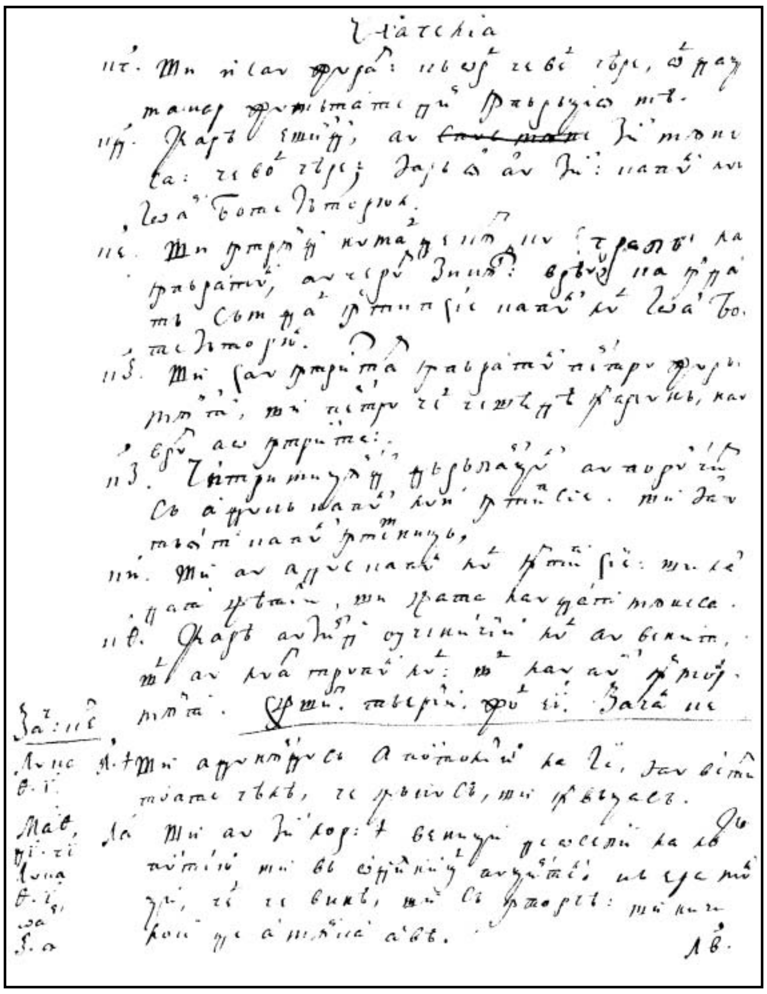
86r

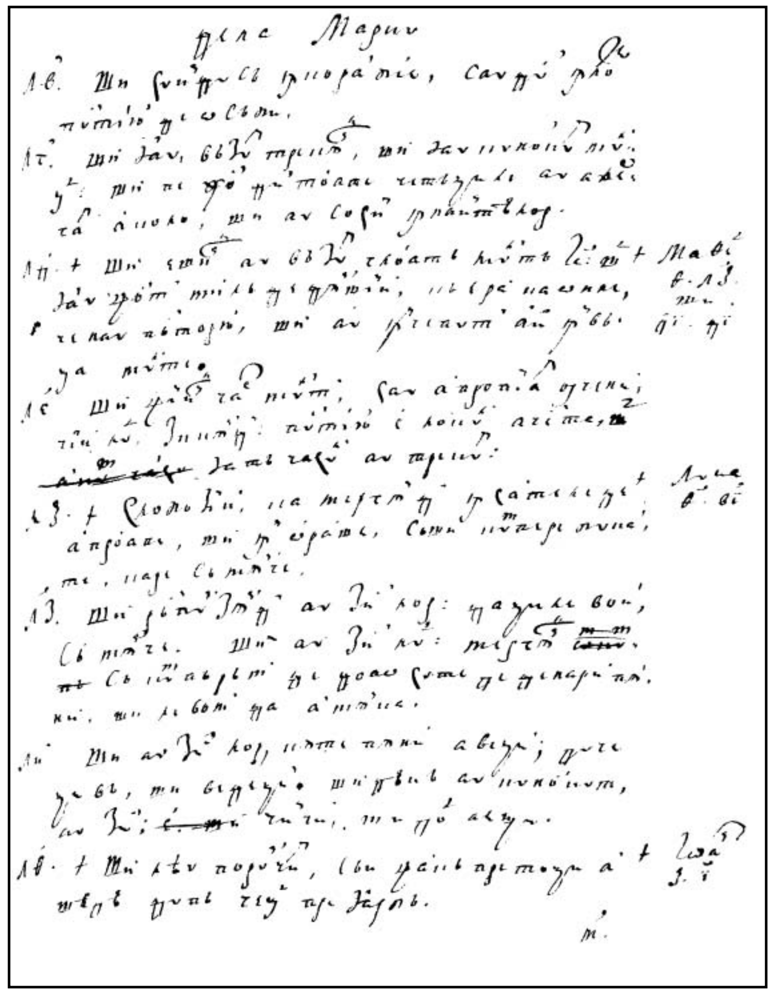
86v

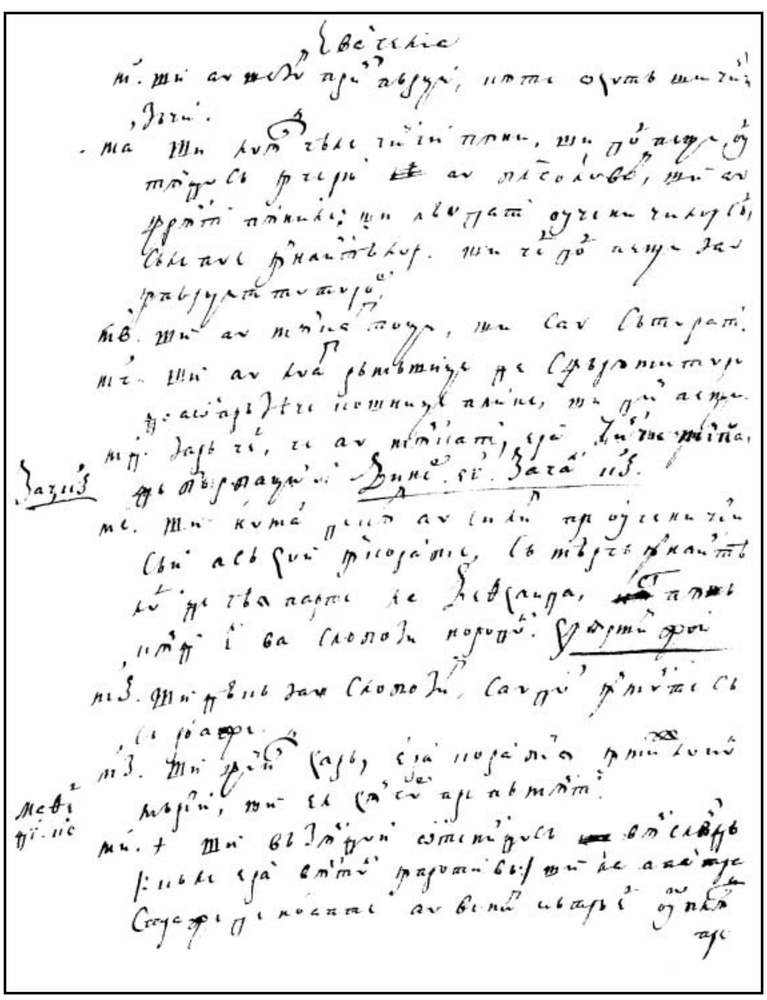
87r

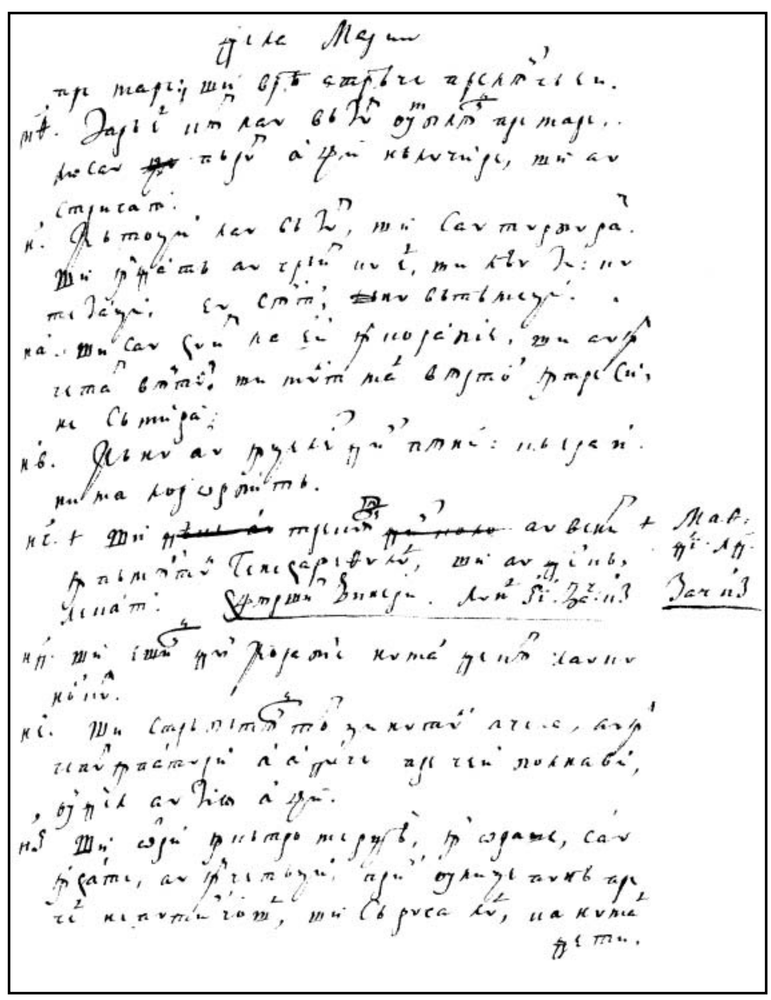
87v

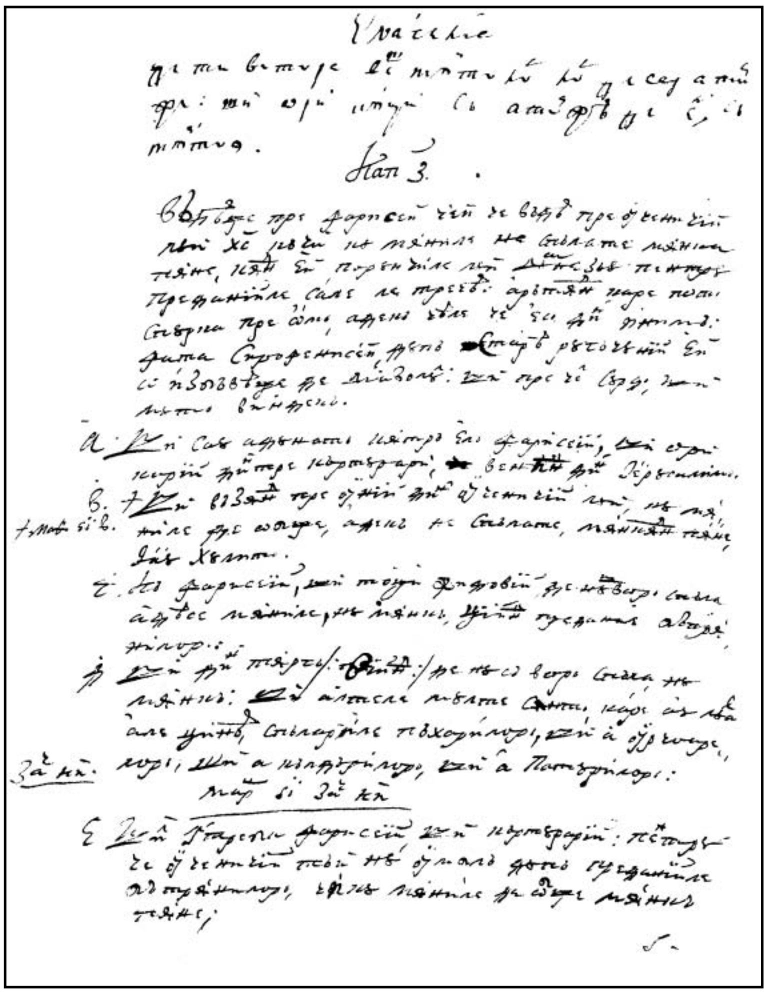
88r

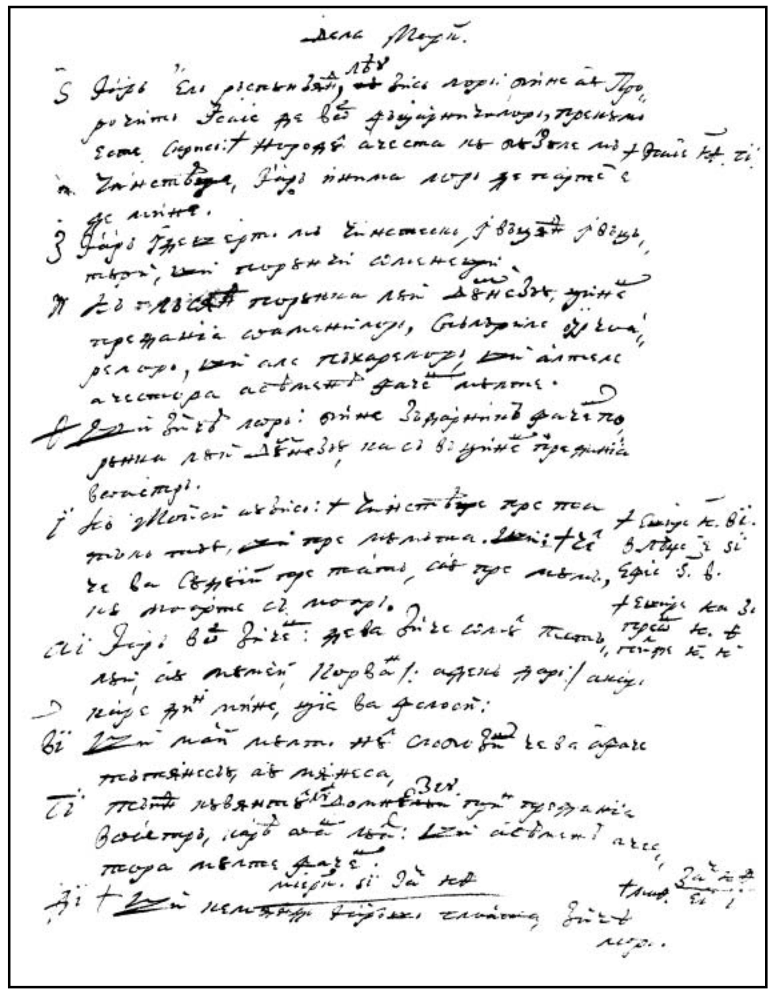
88v

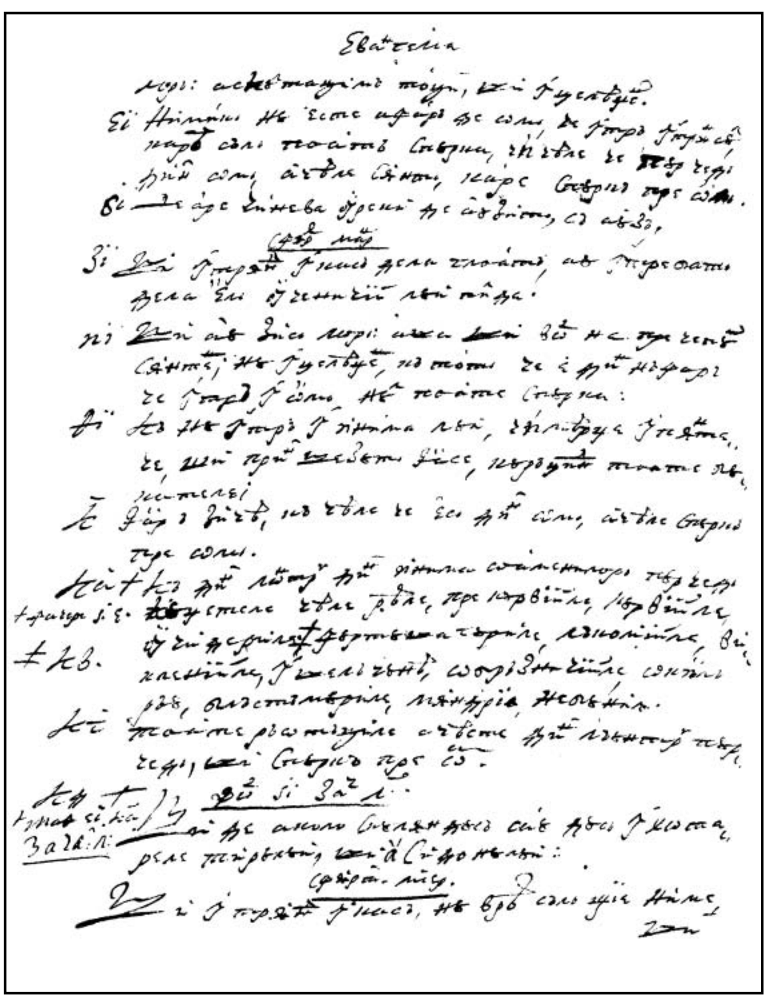
89r

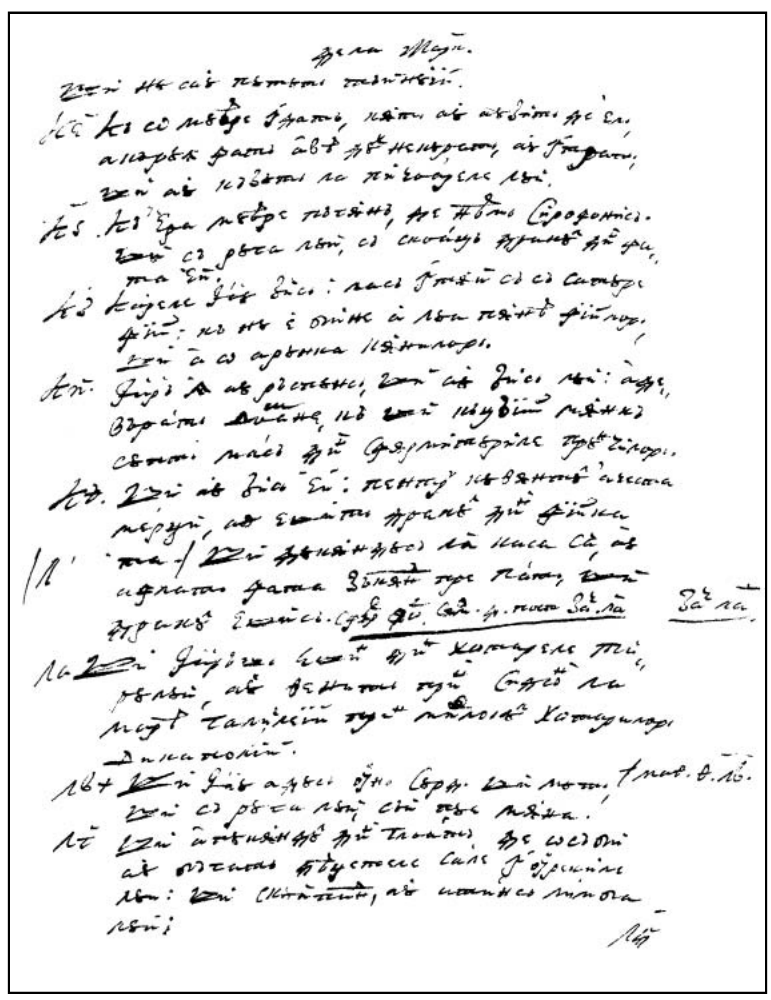
89v

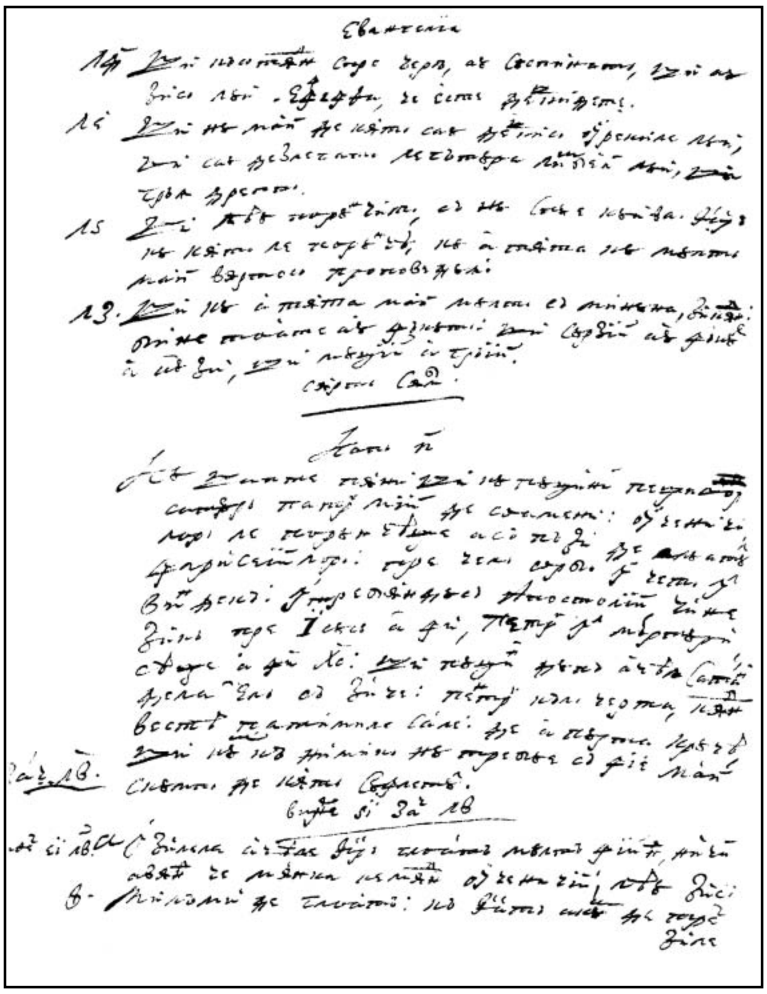
90r

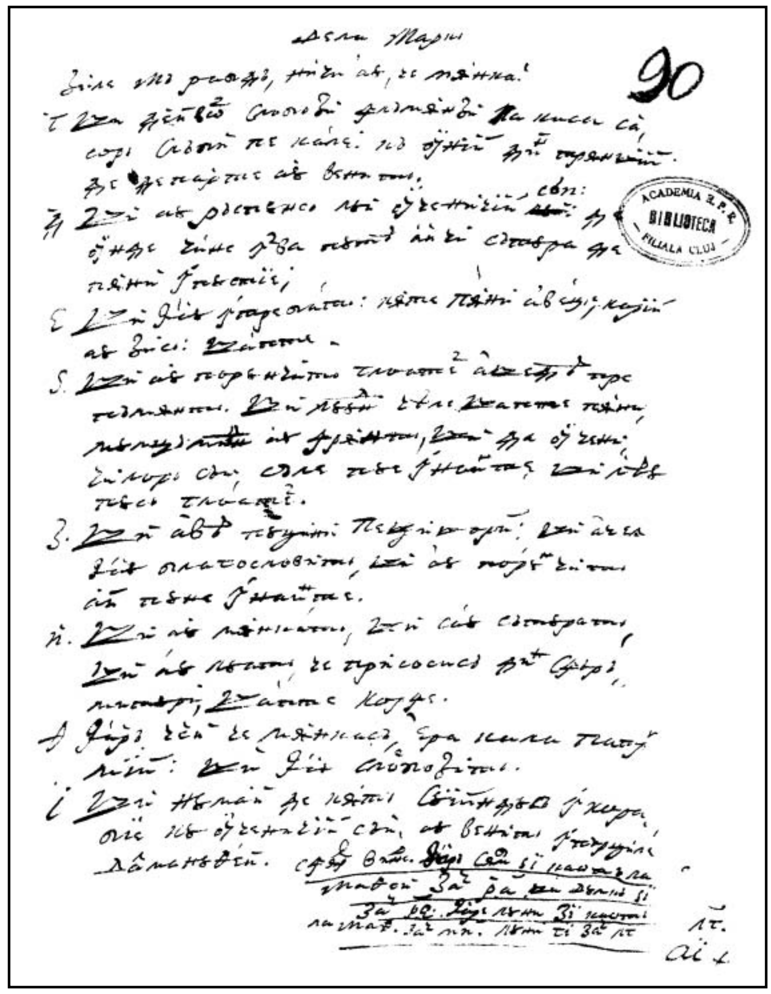
90v

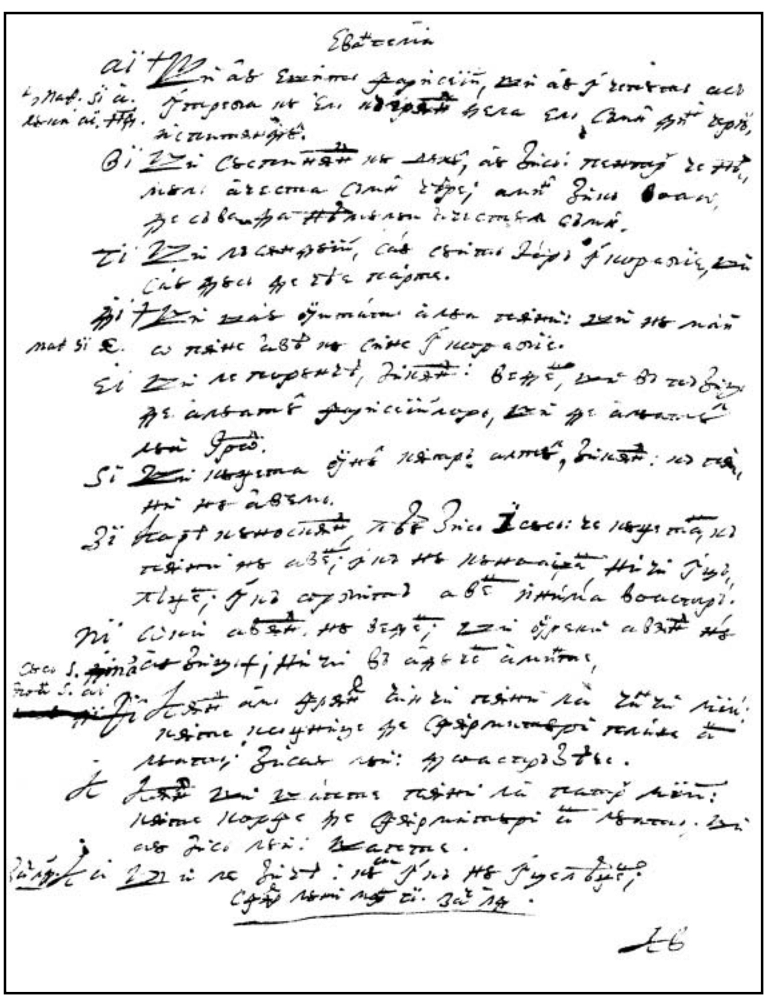
91r

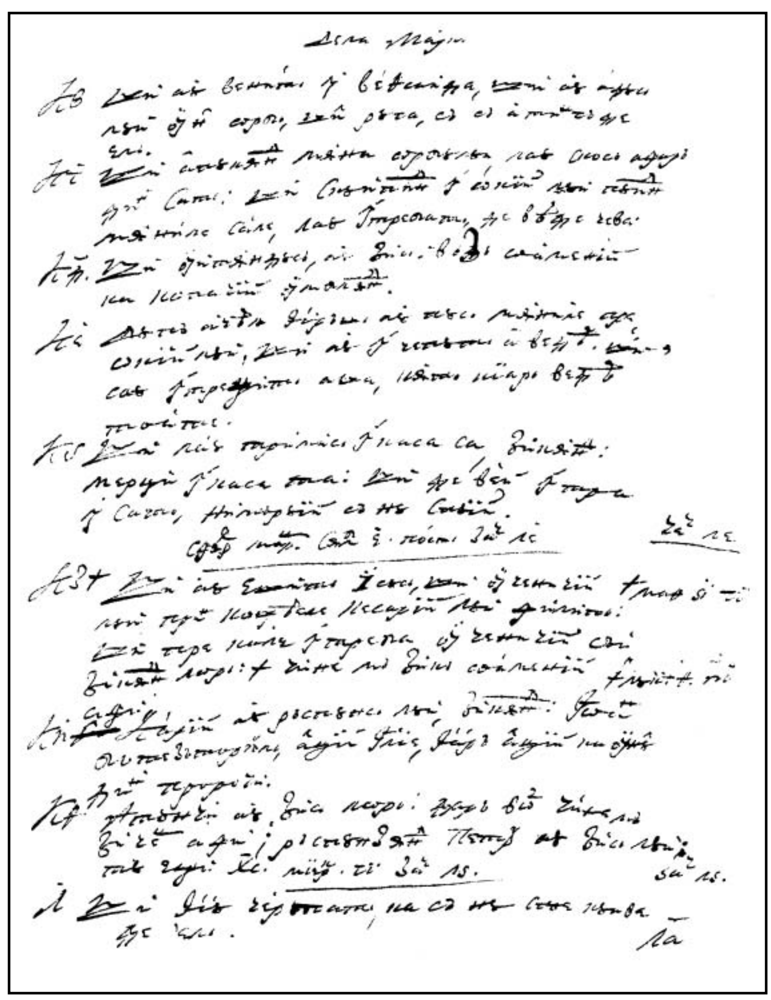
91v

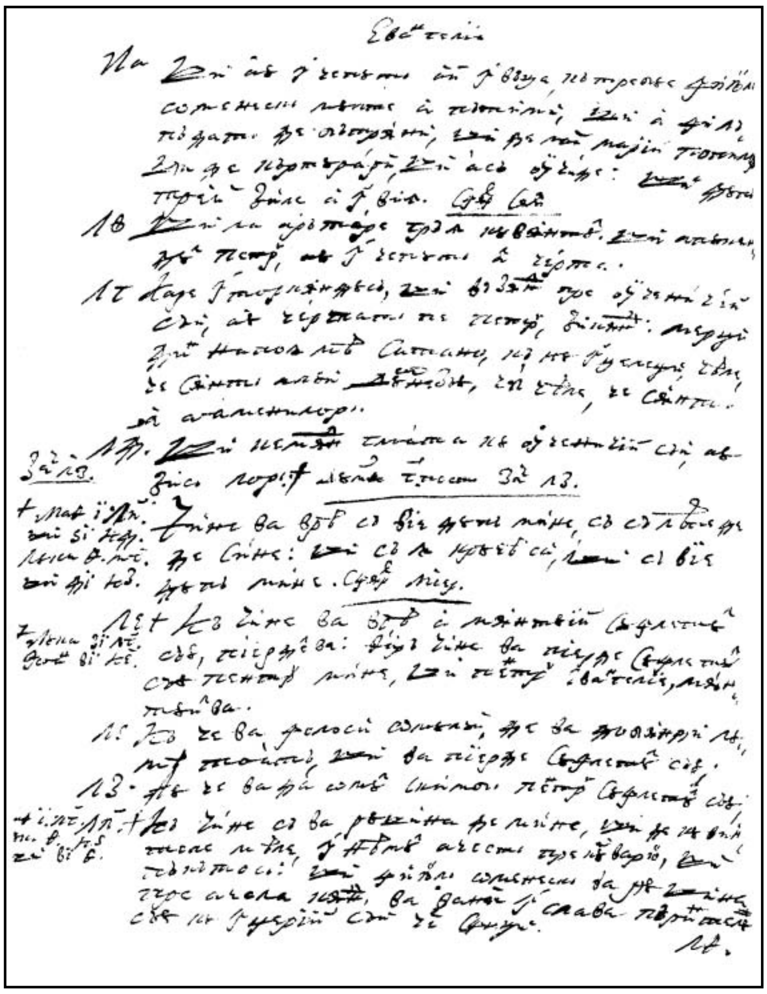
92r

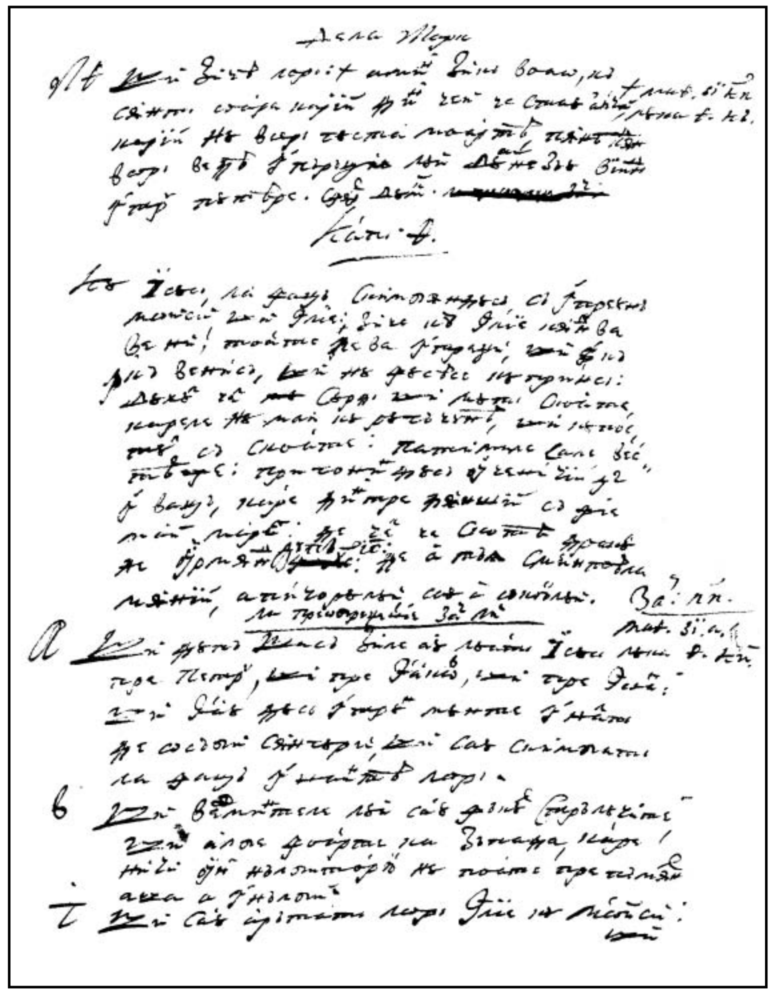
92v

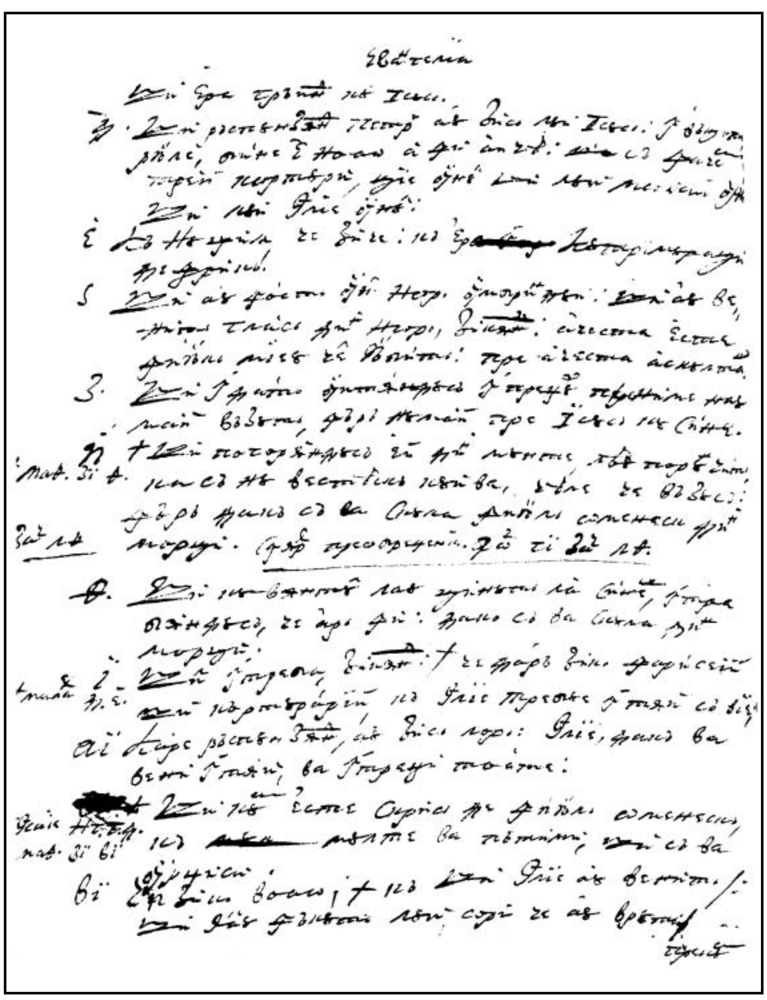
93r

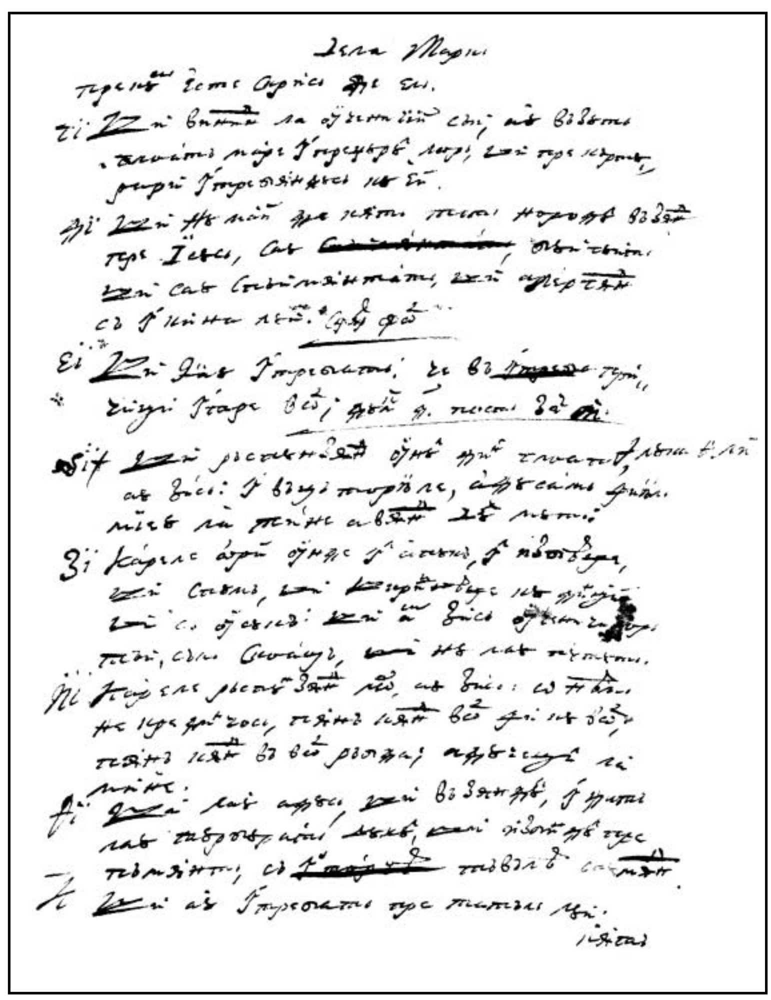
93v

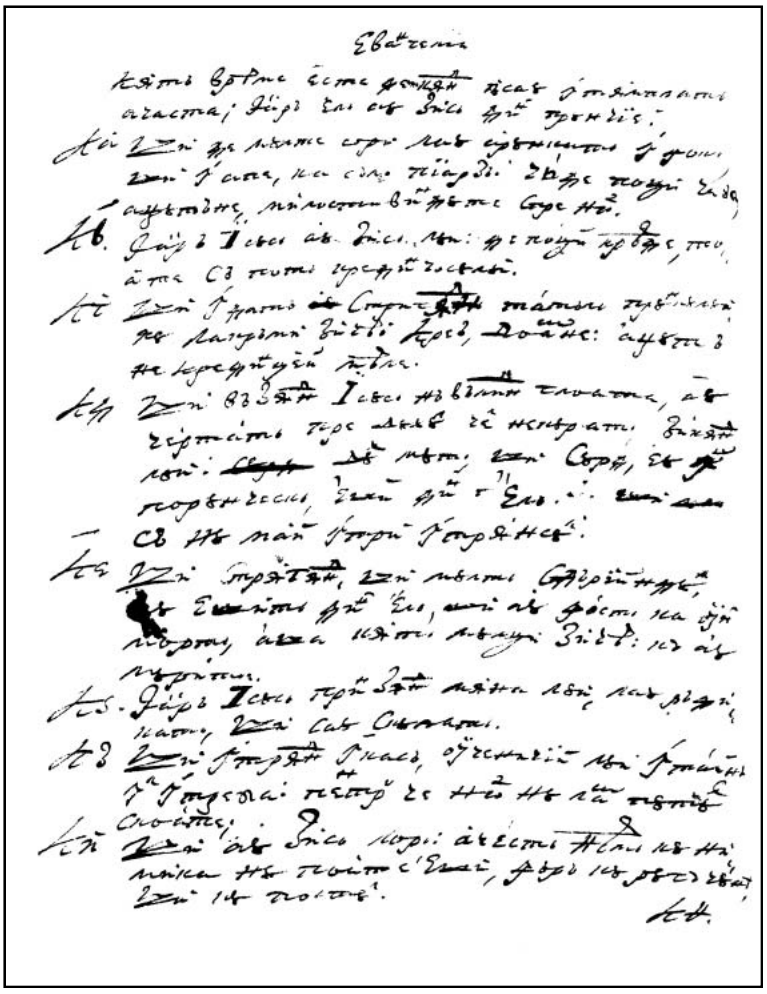
94r

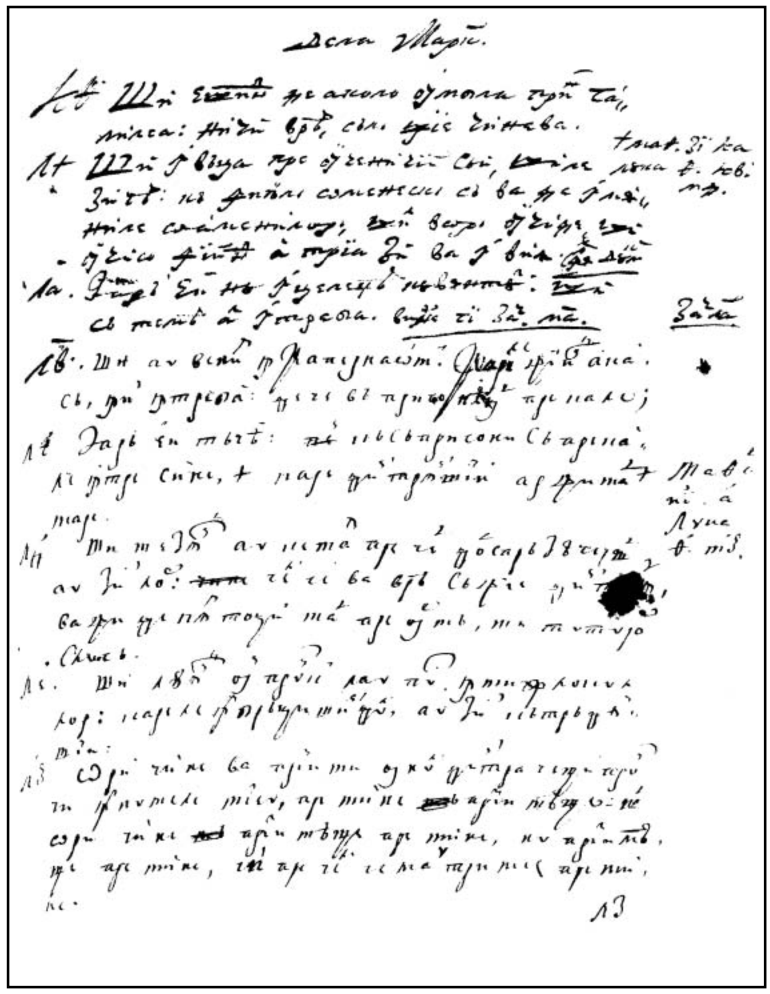
94v

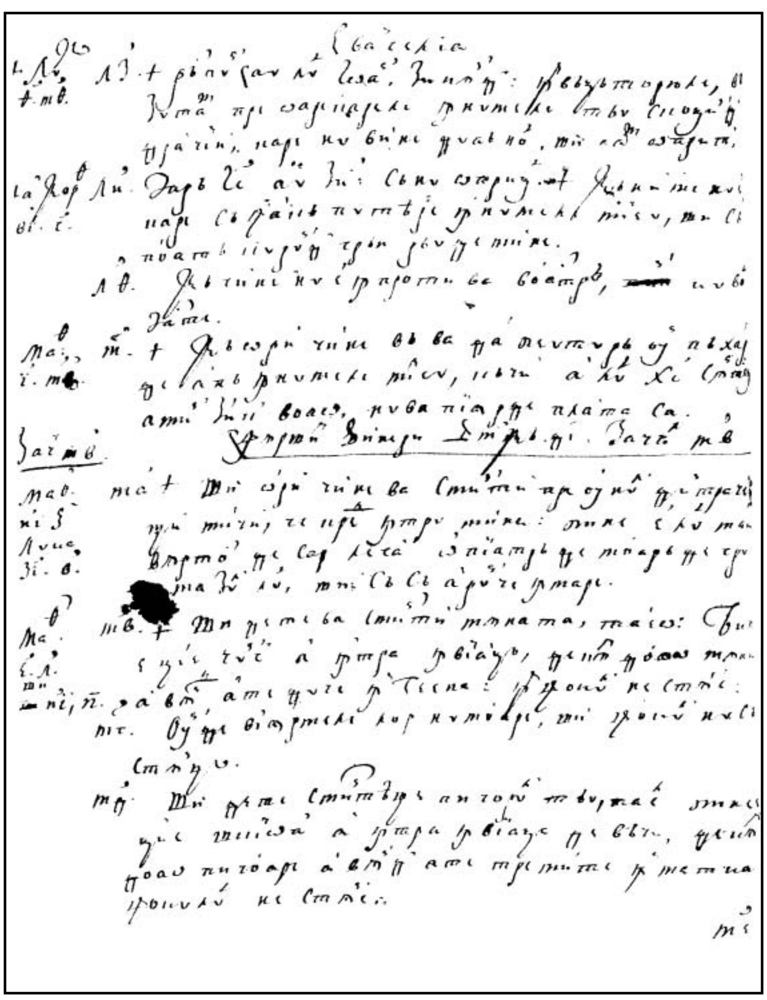
95r

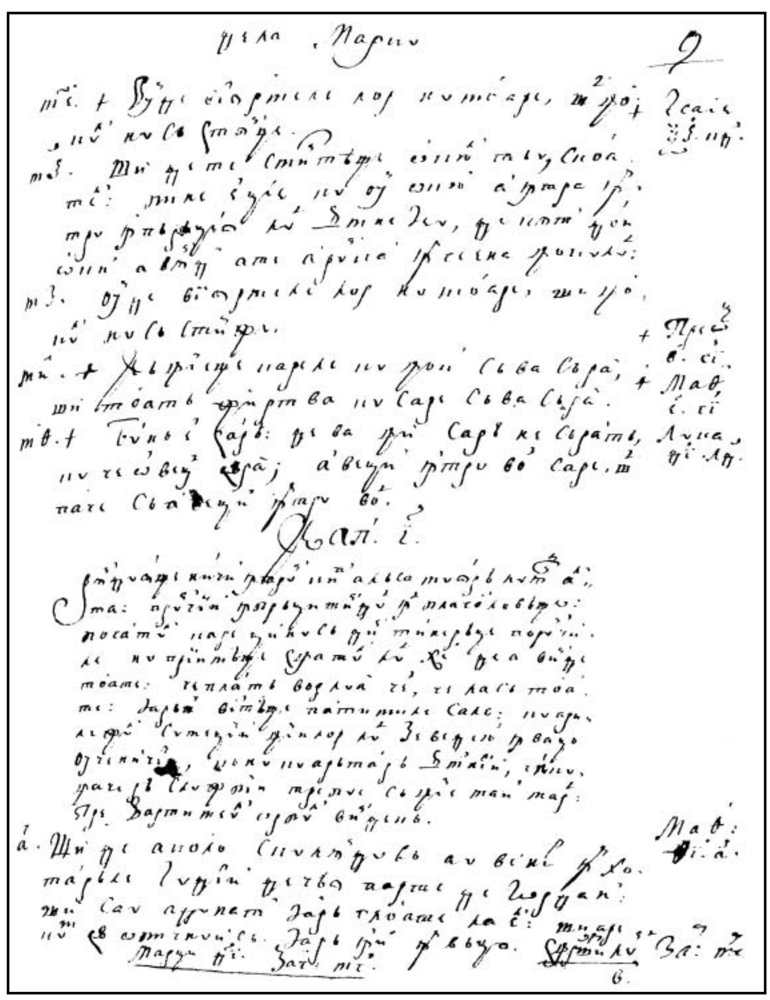
95v

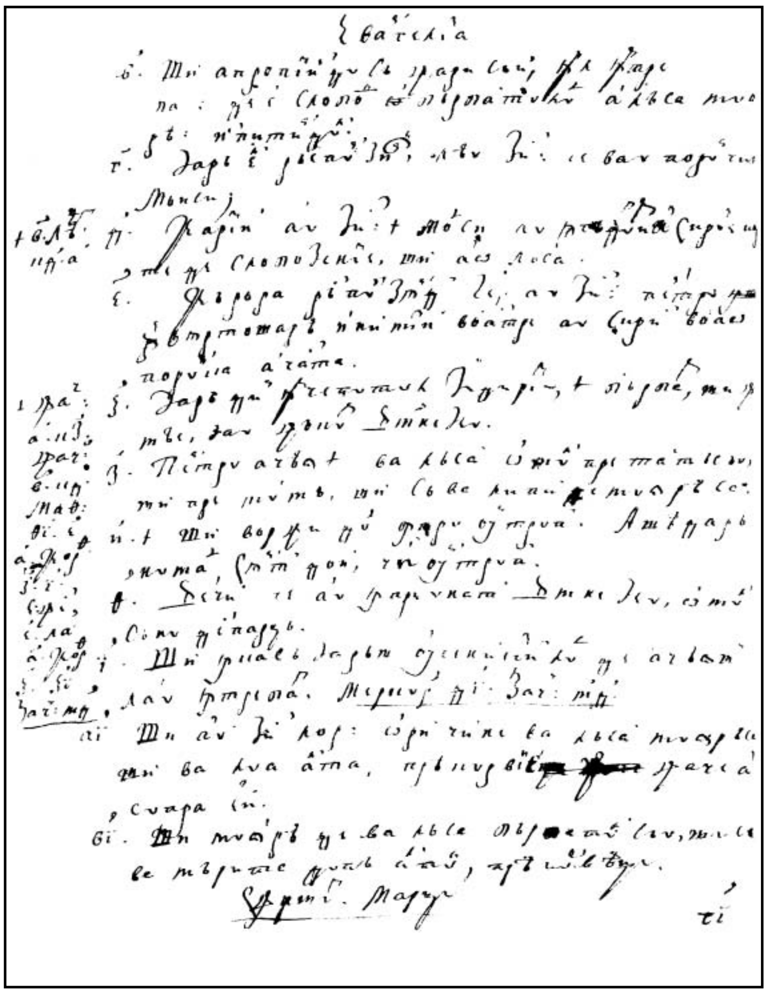
96r

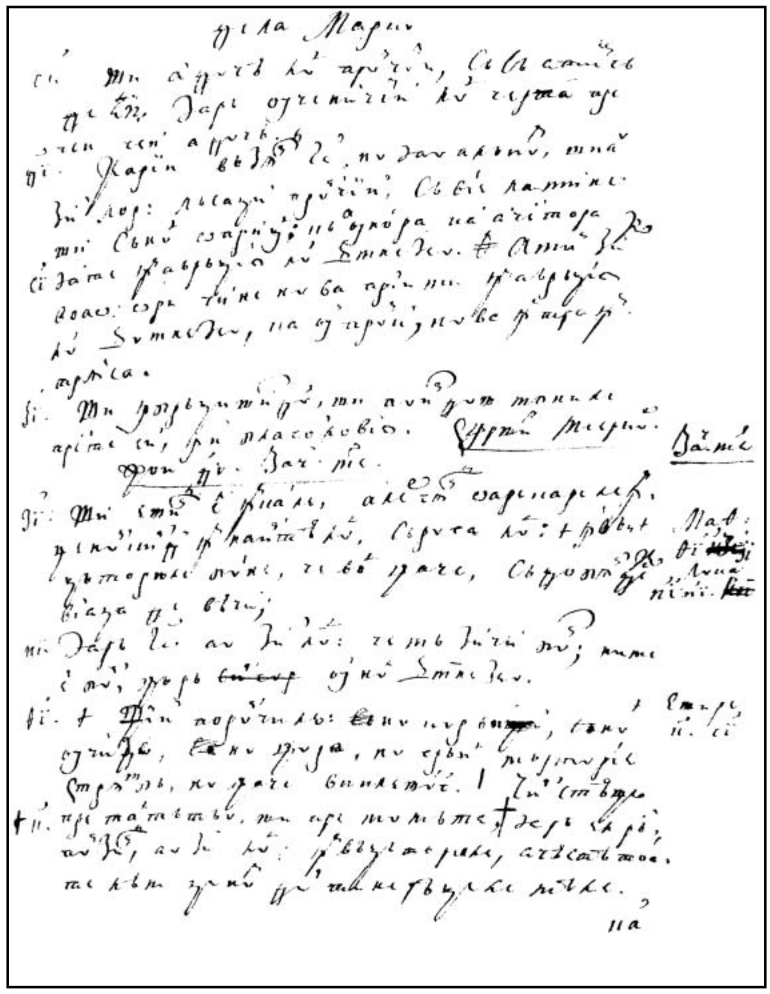
96v

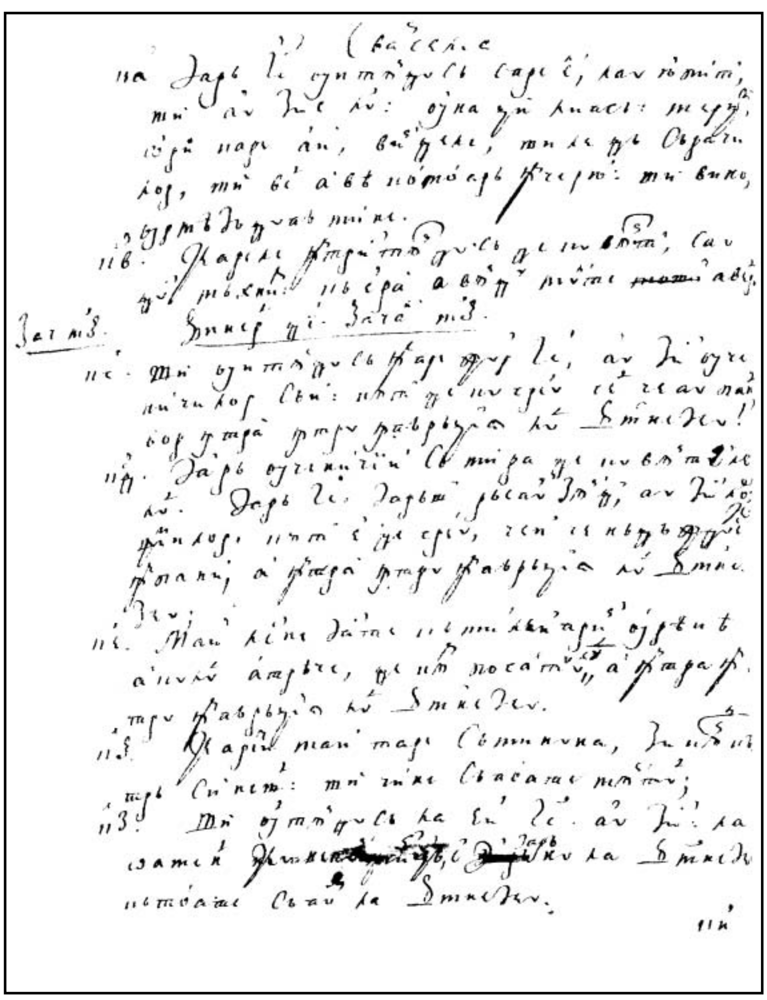
97r

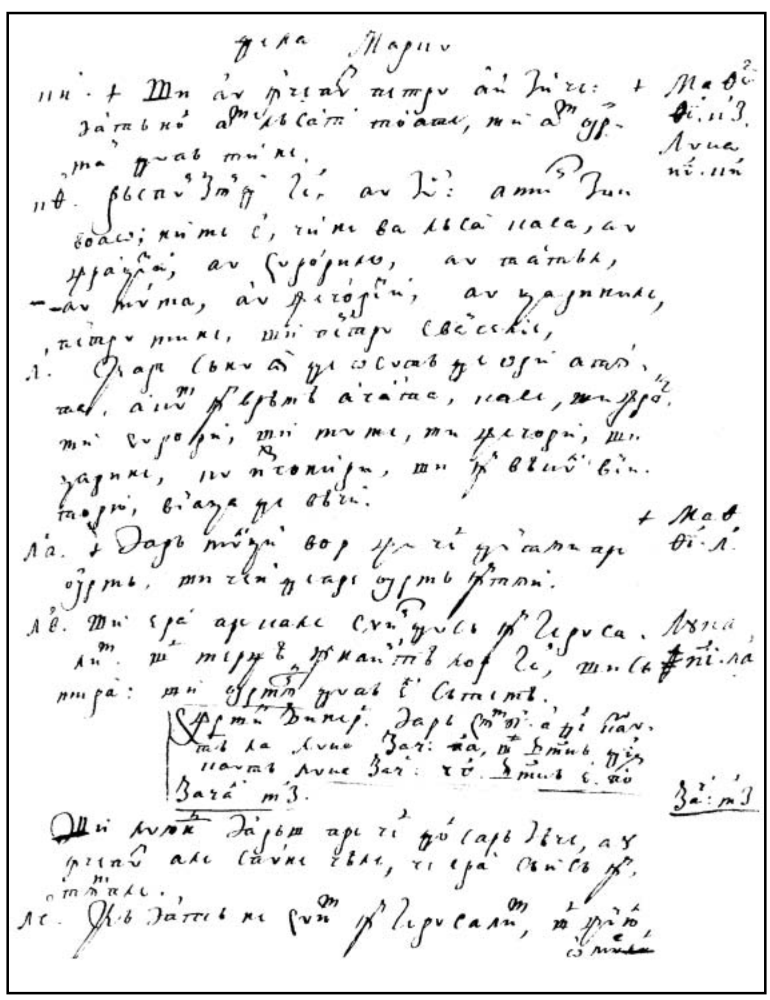
97v

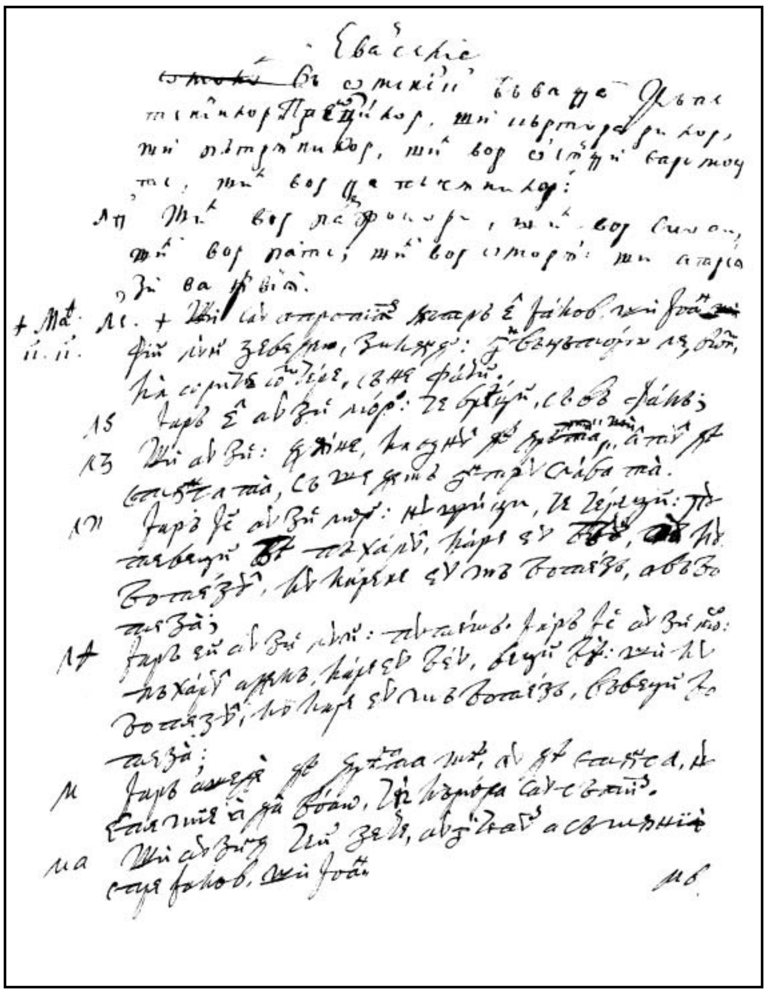
98r

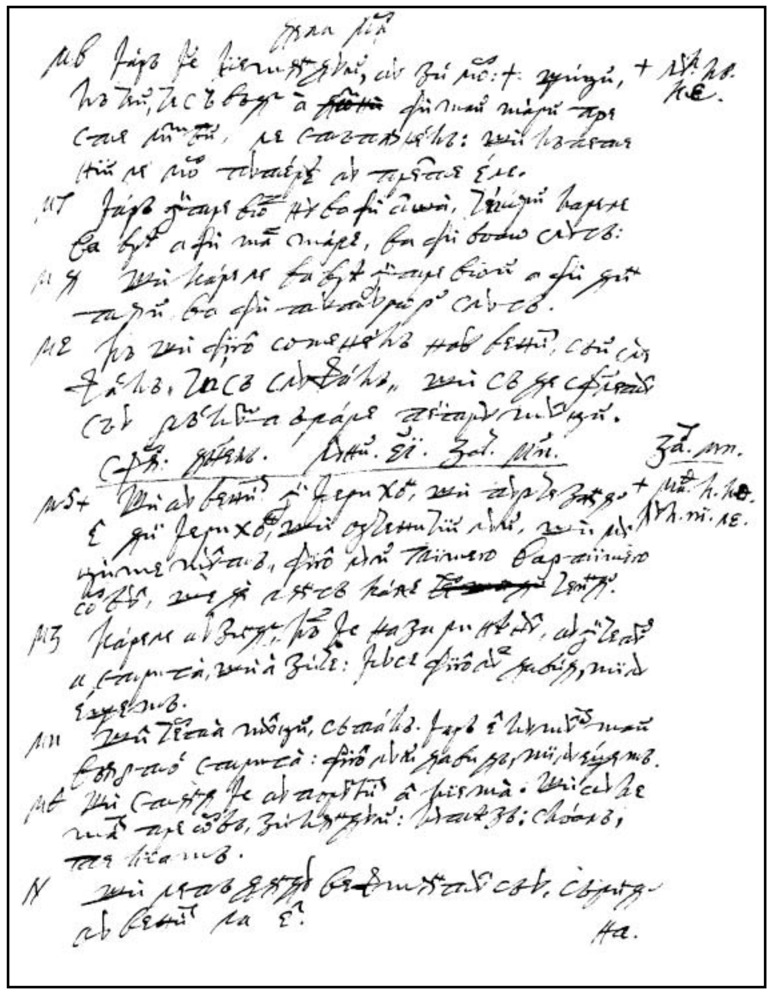

98v

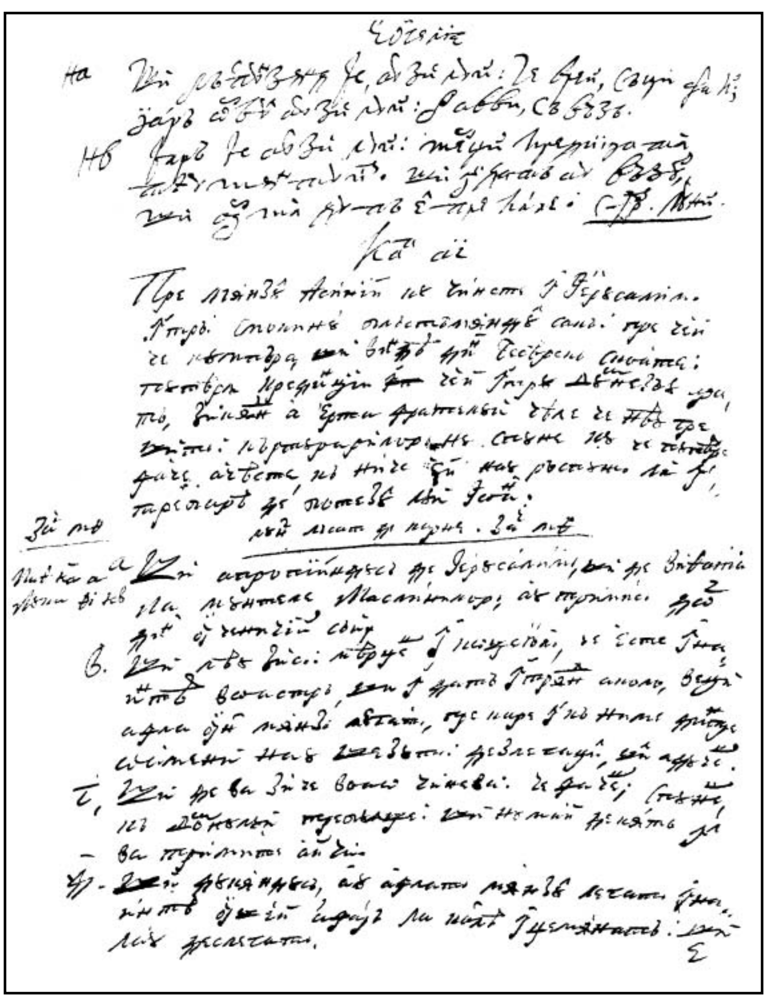
99r

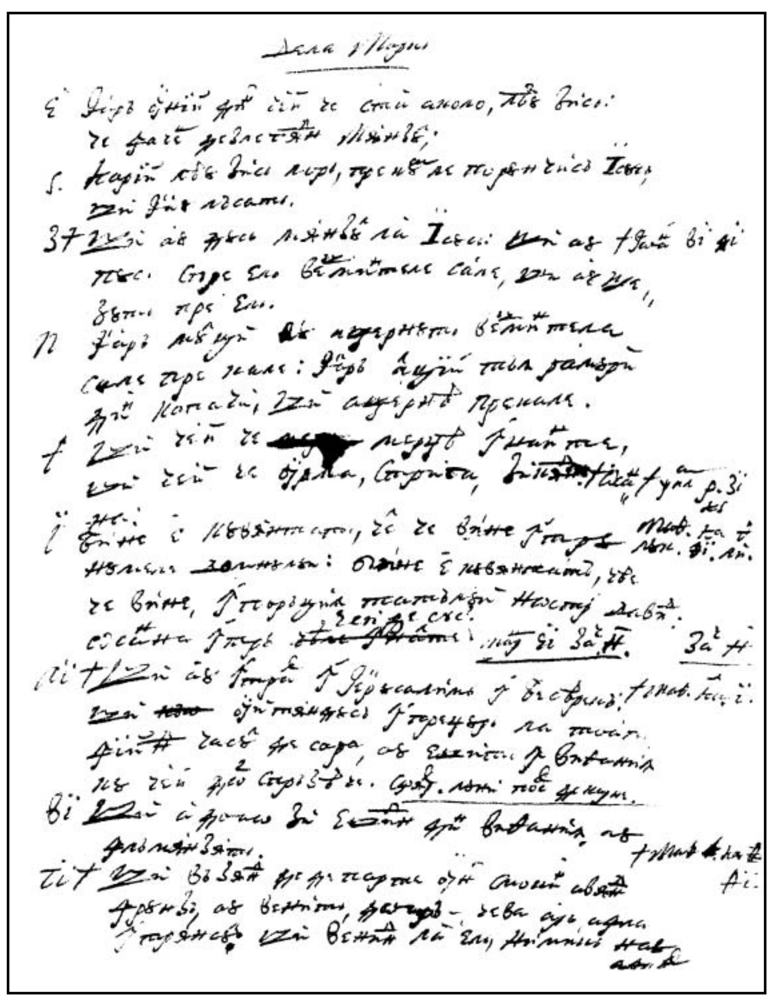

99v

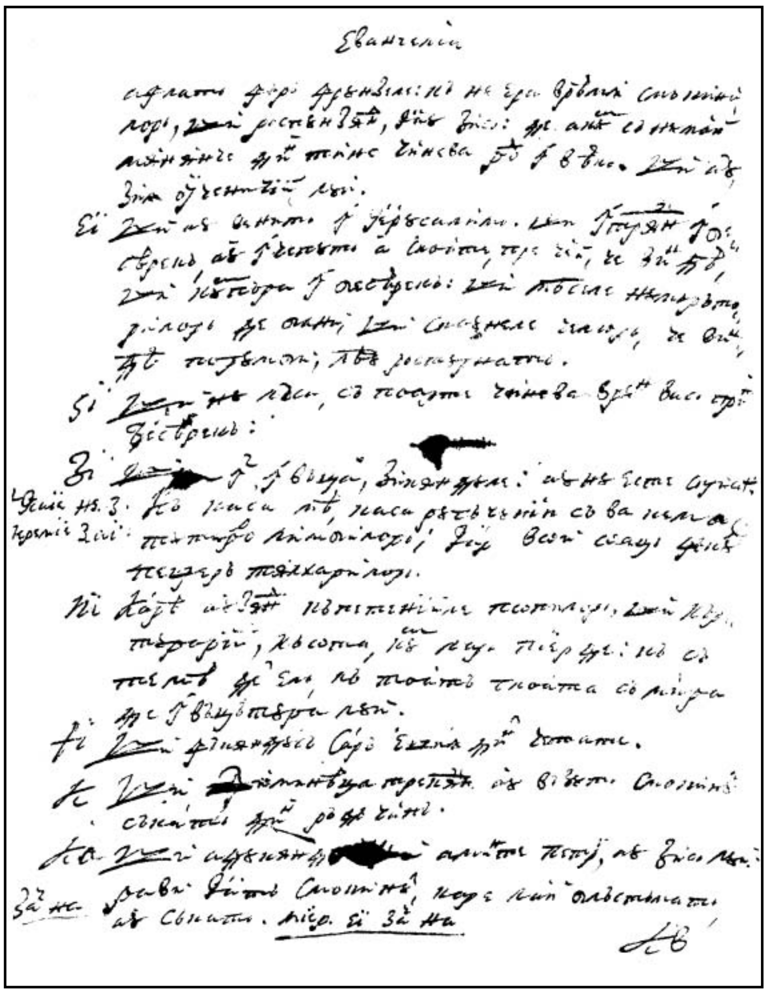
100r

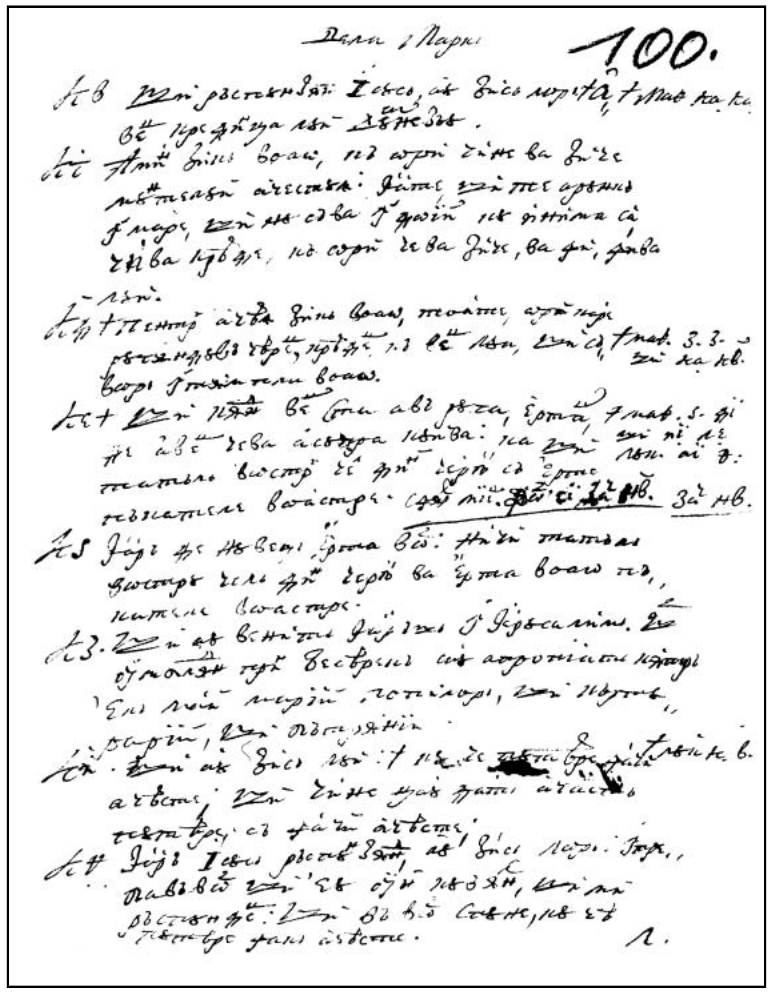

100v

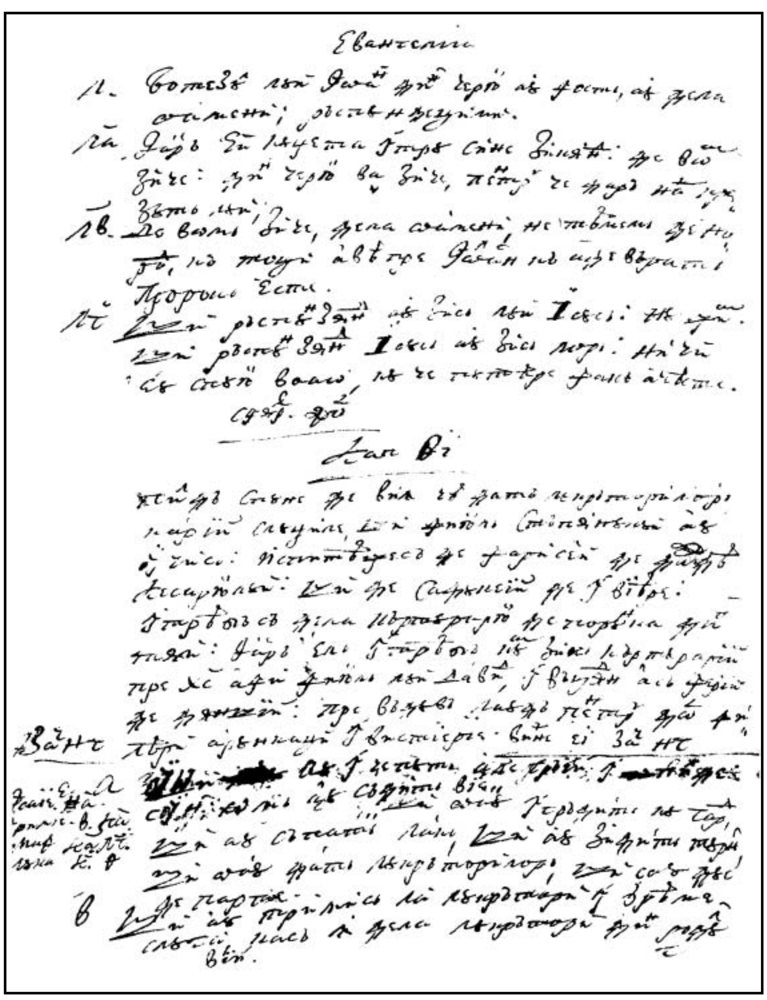
101r

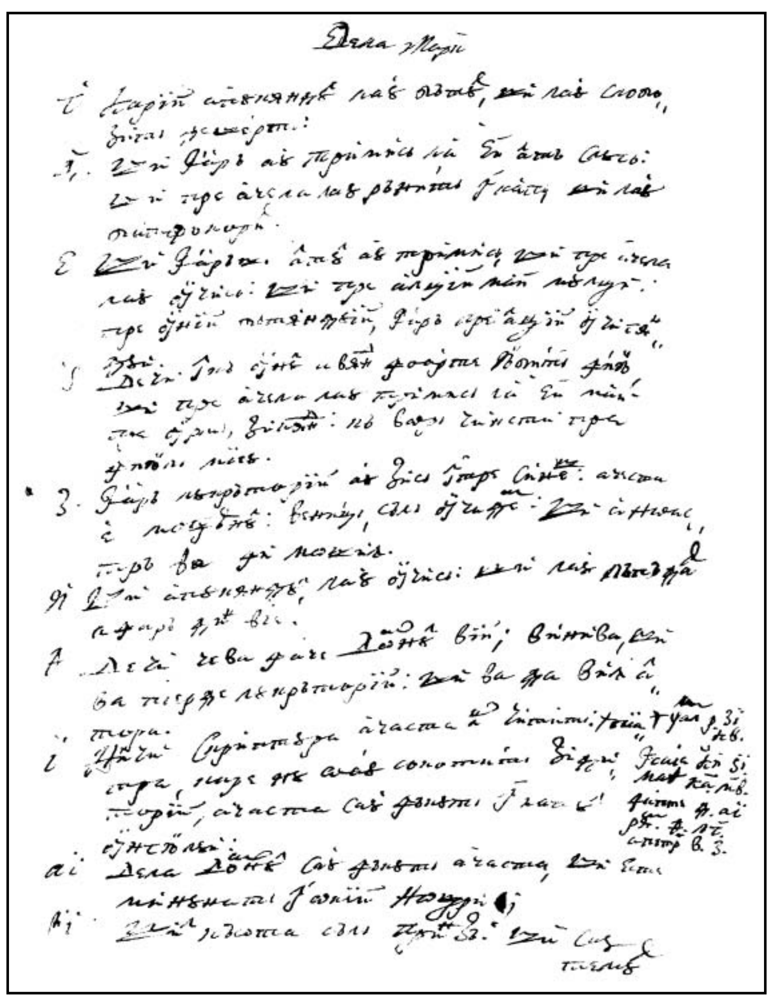
101v

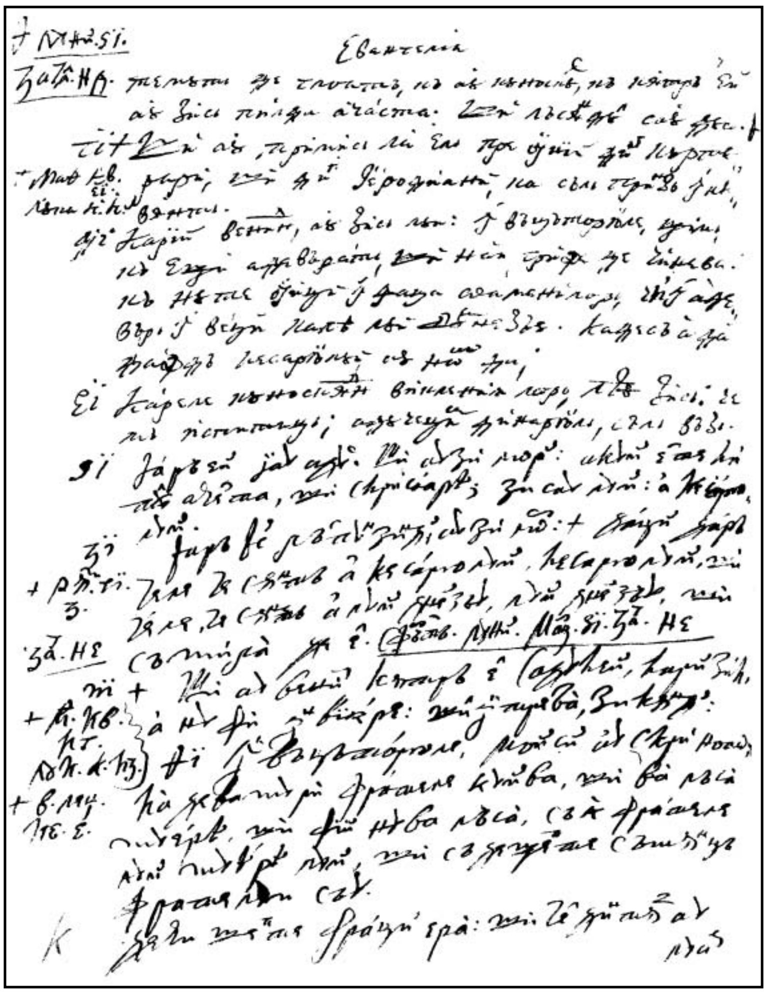
102r

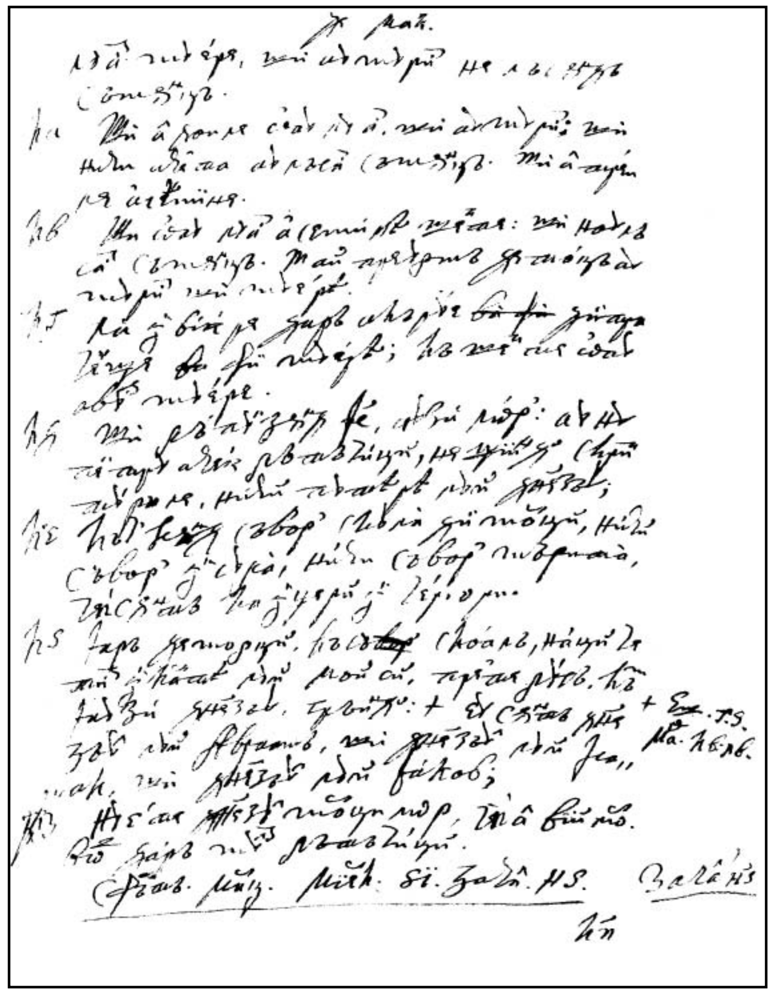
102v

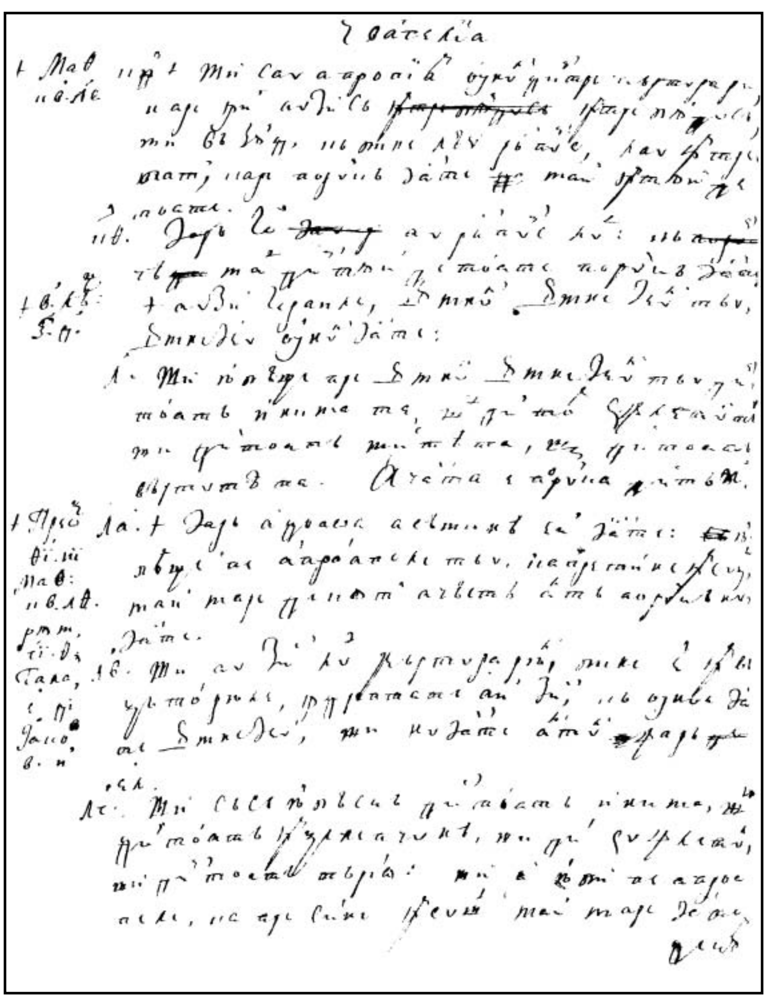
103r

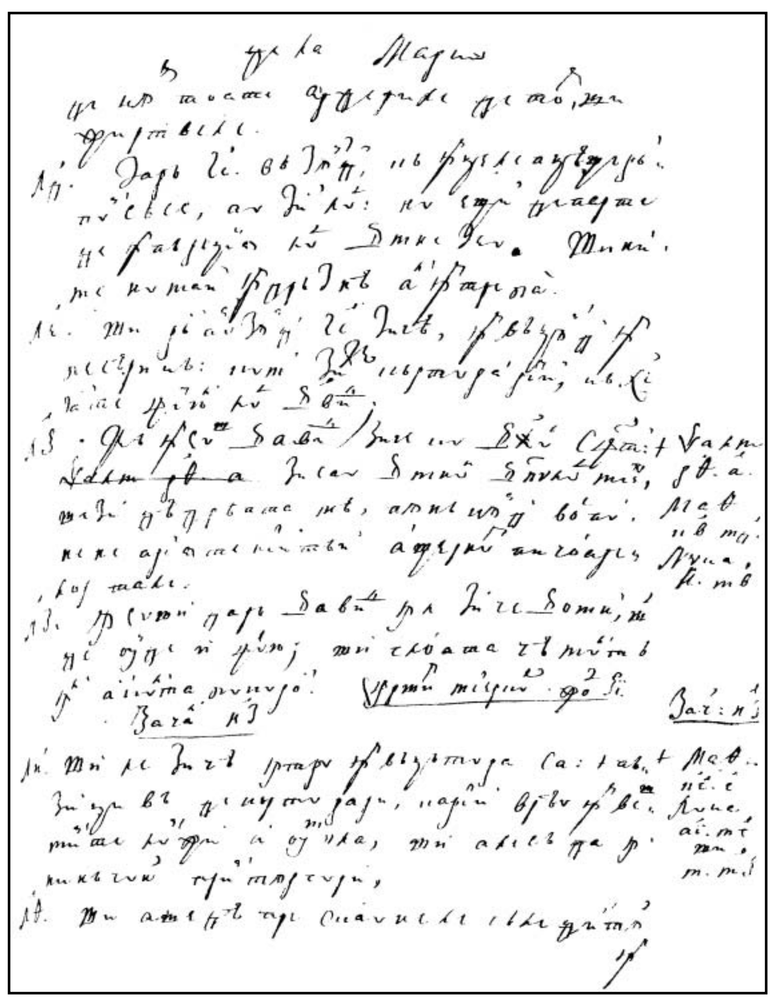
103v

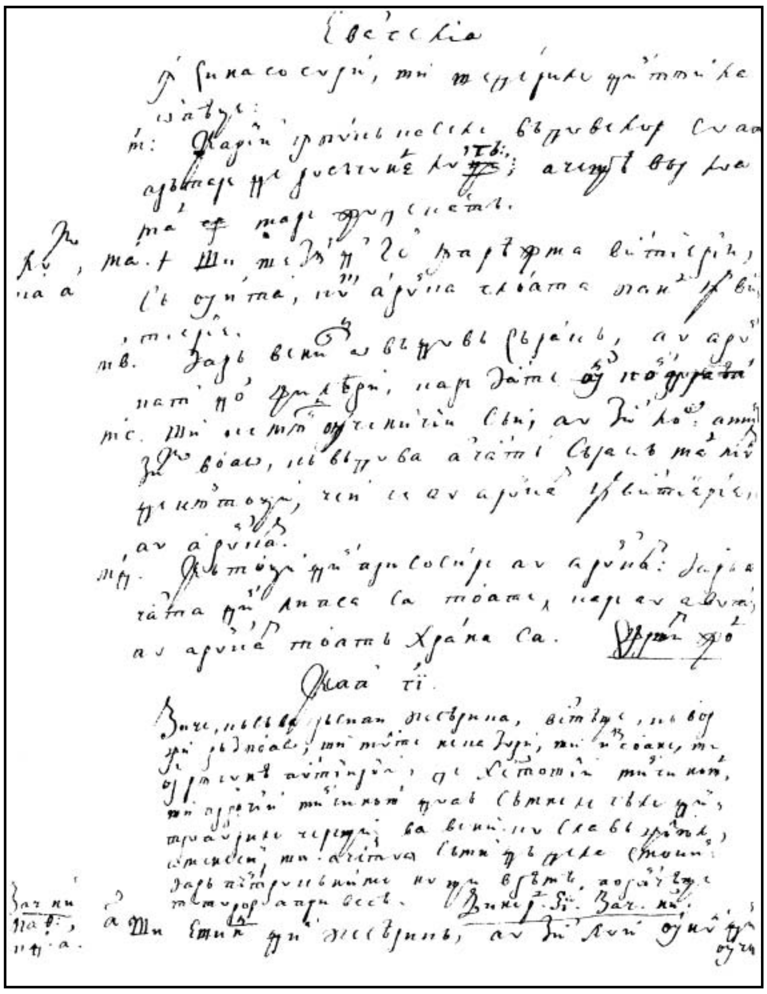
104r

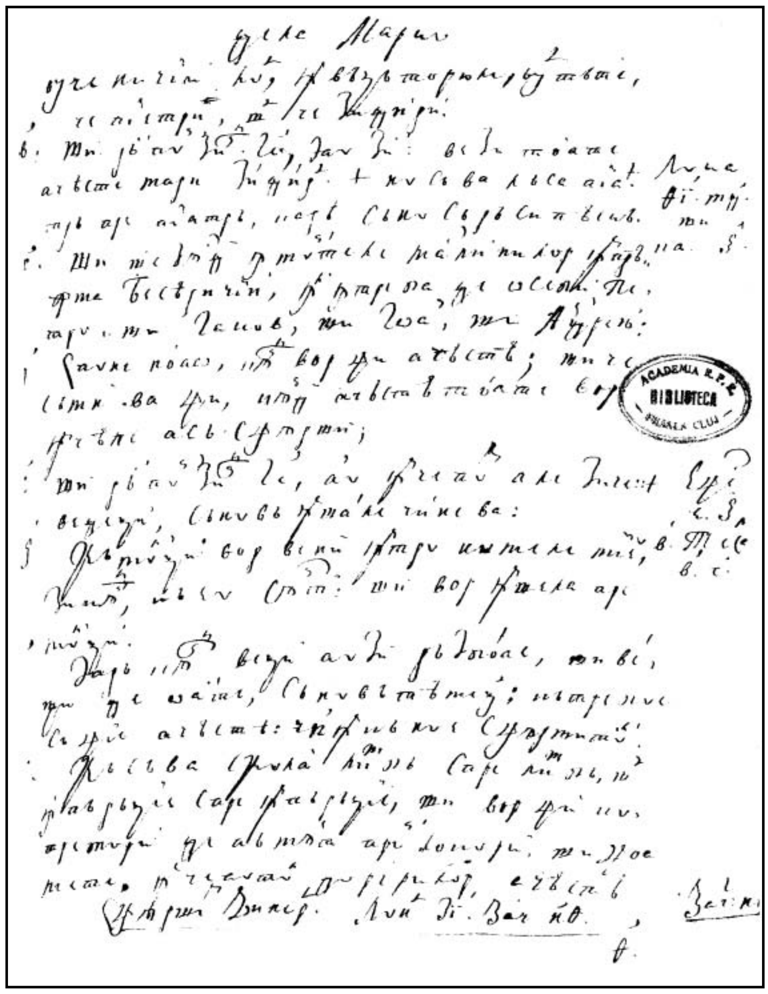
104v

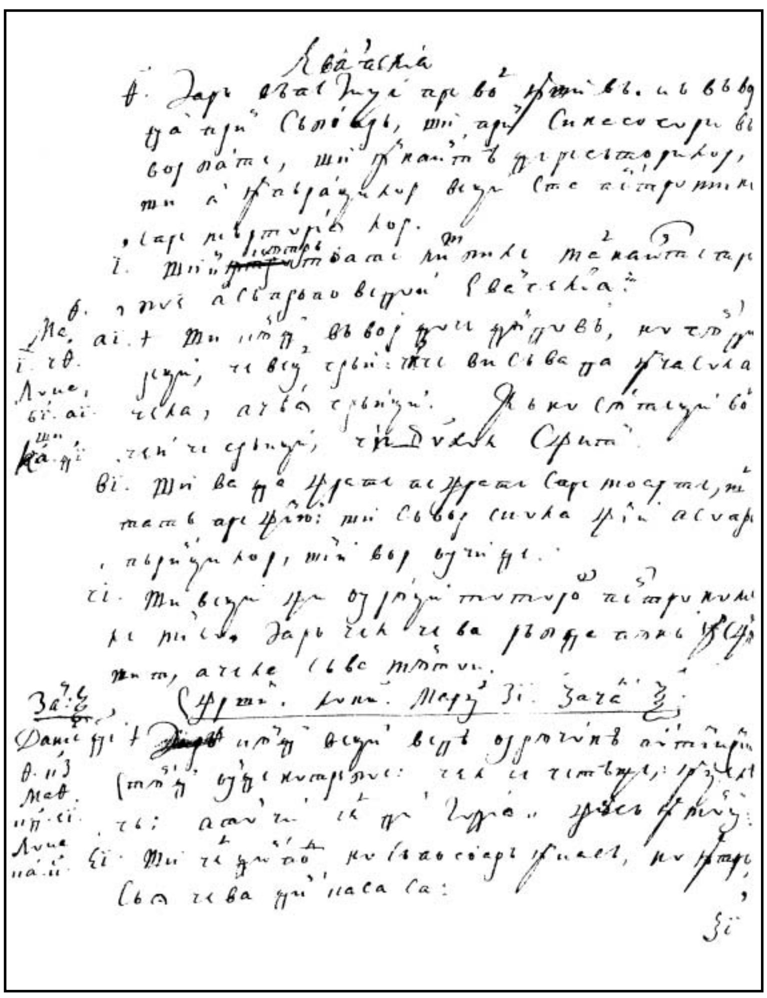
105r

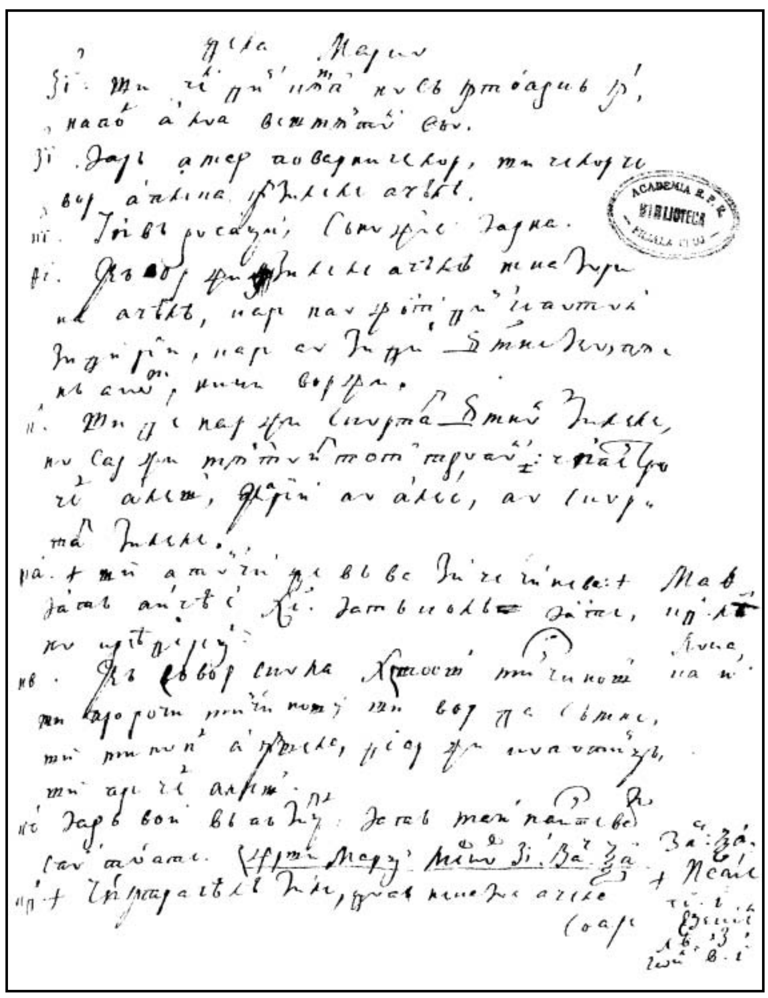
105v

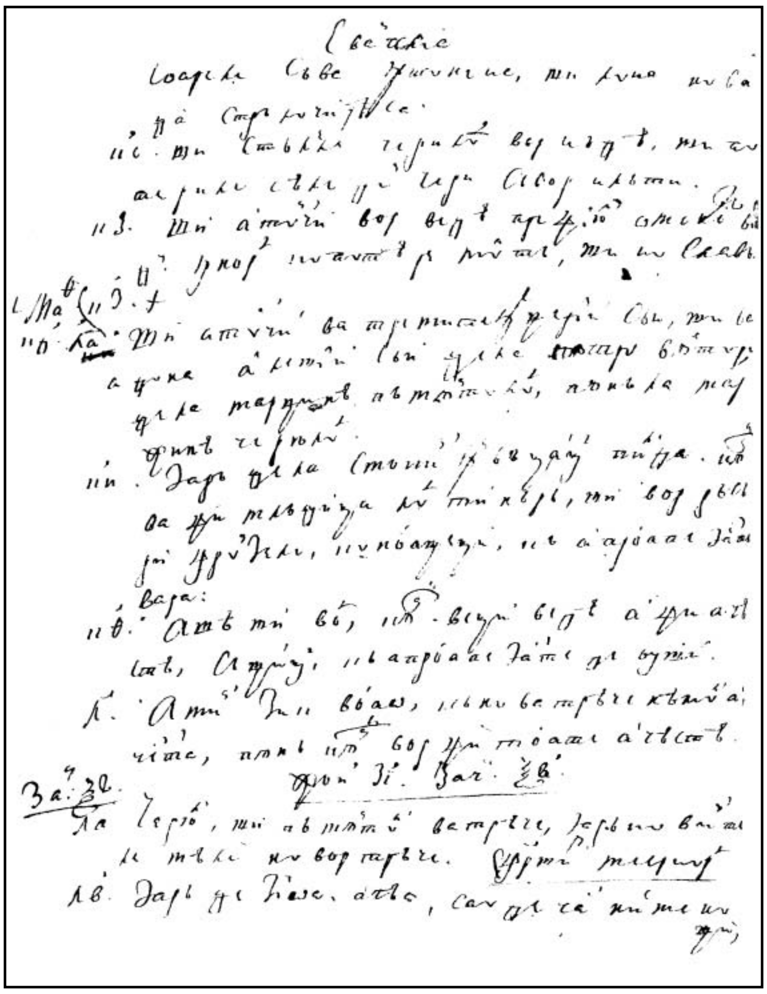
106r

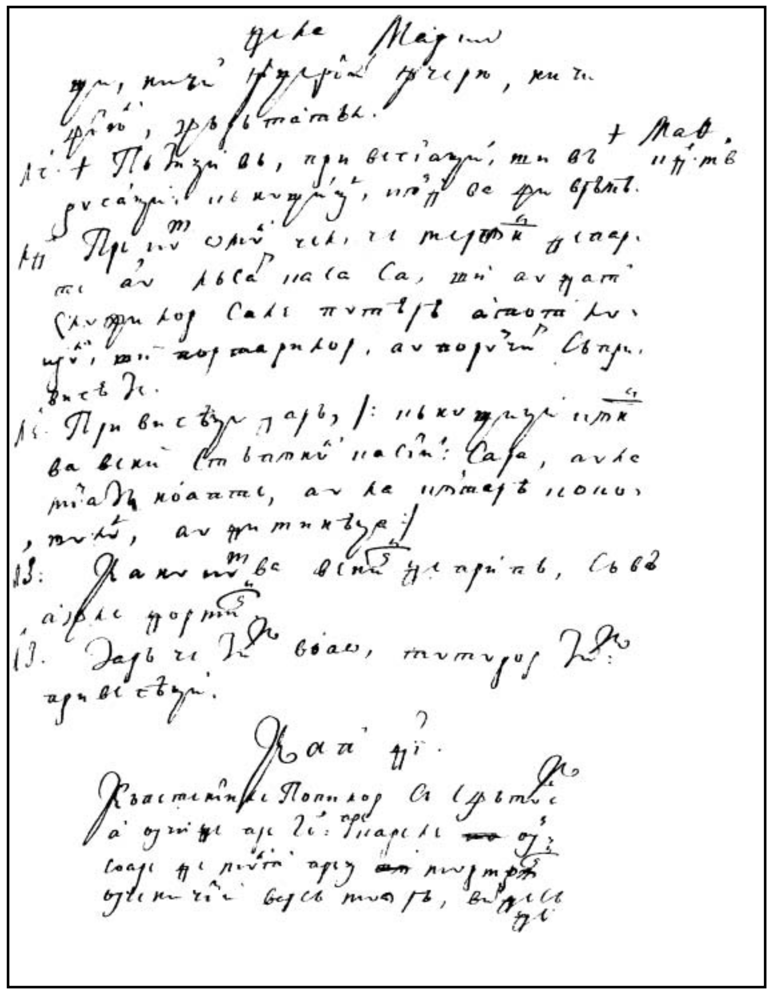
106v

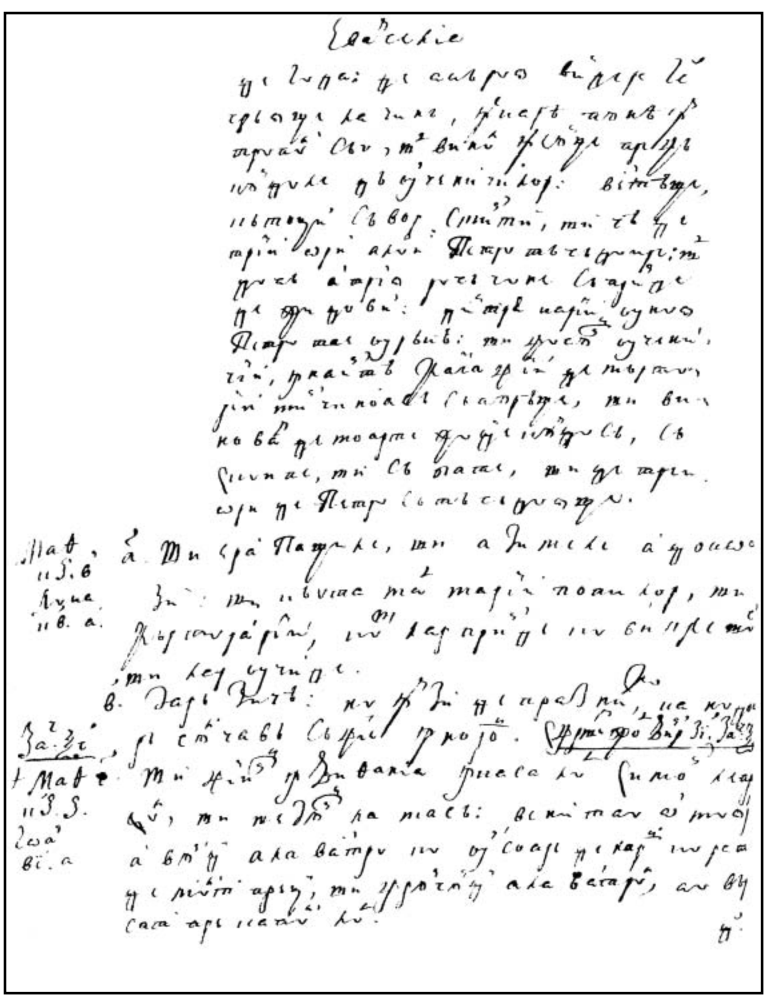
107r

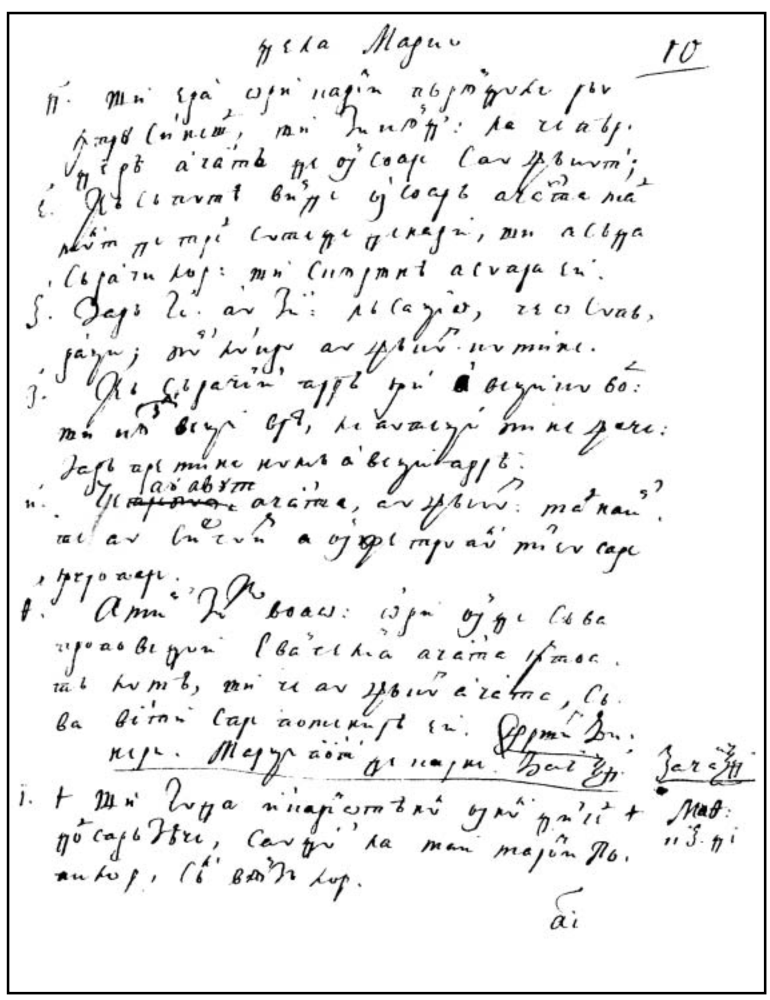
107v

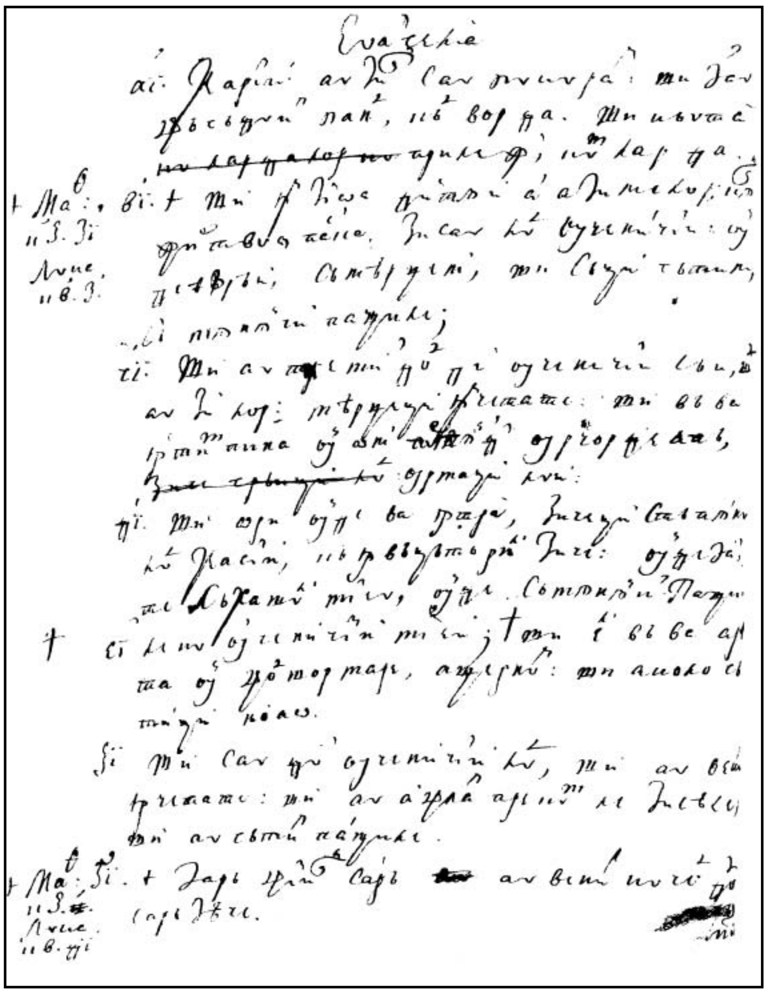
108r

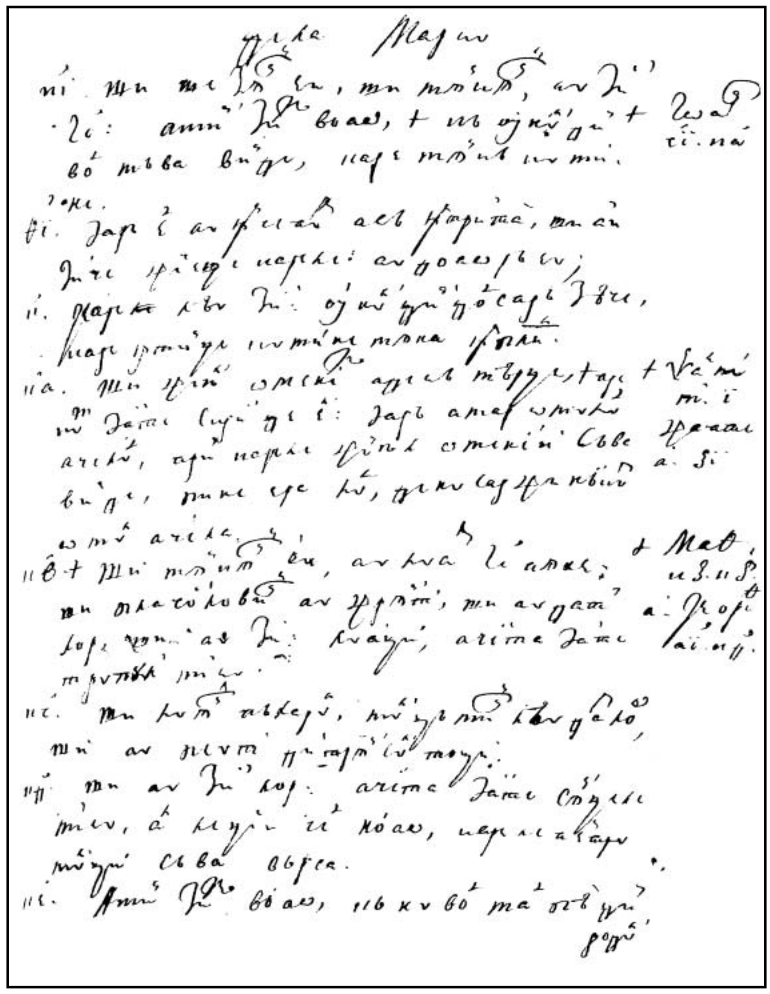
108v

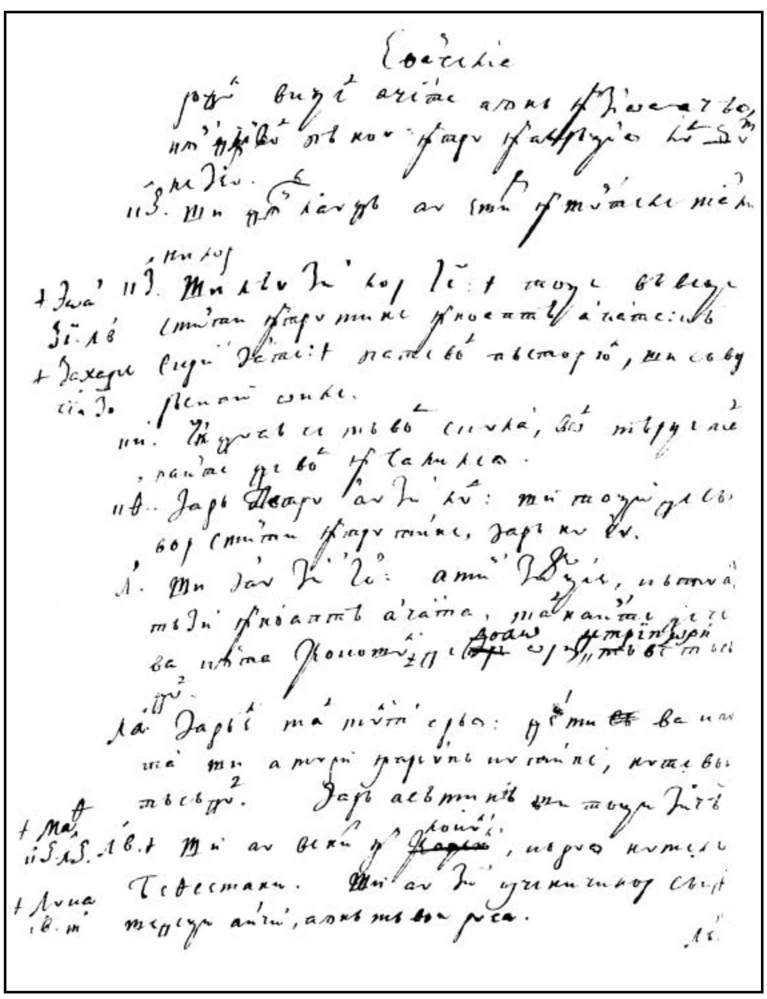
109r

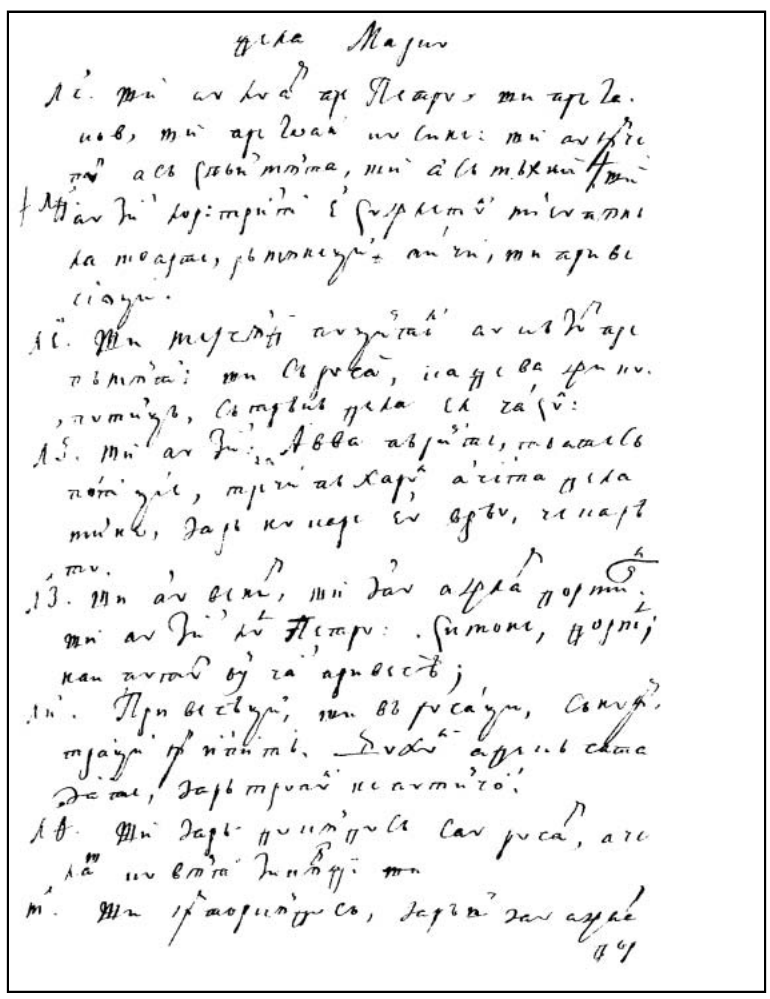
109v

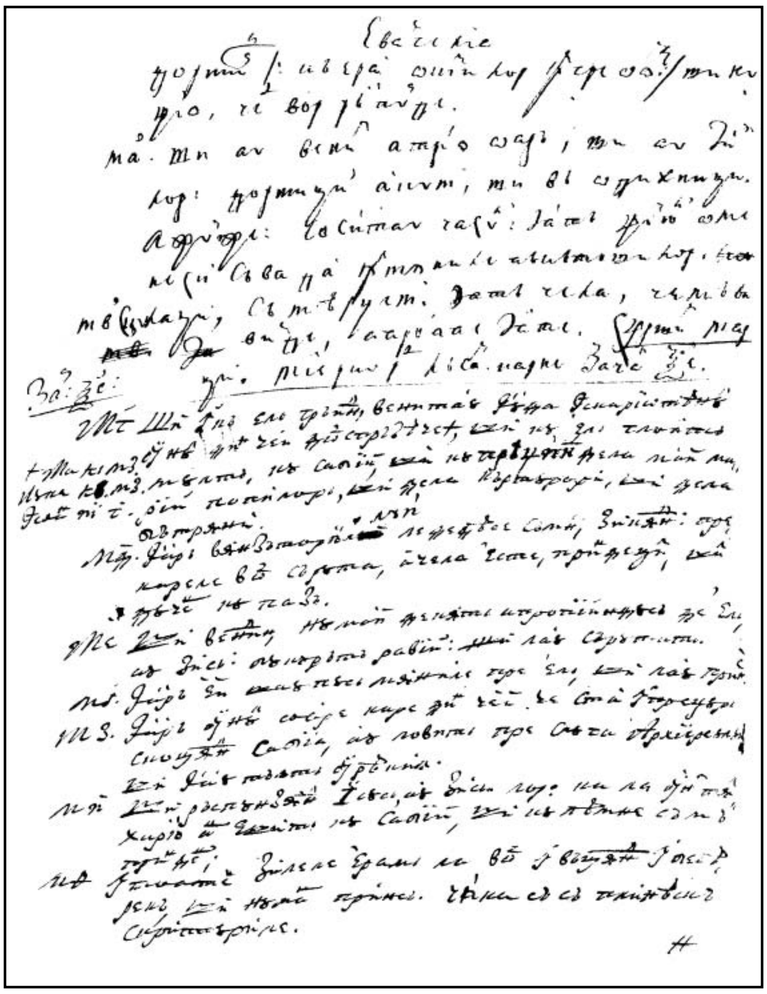
110r

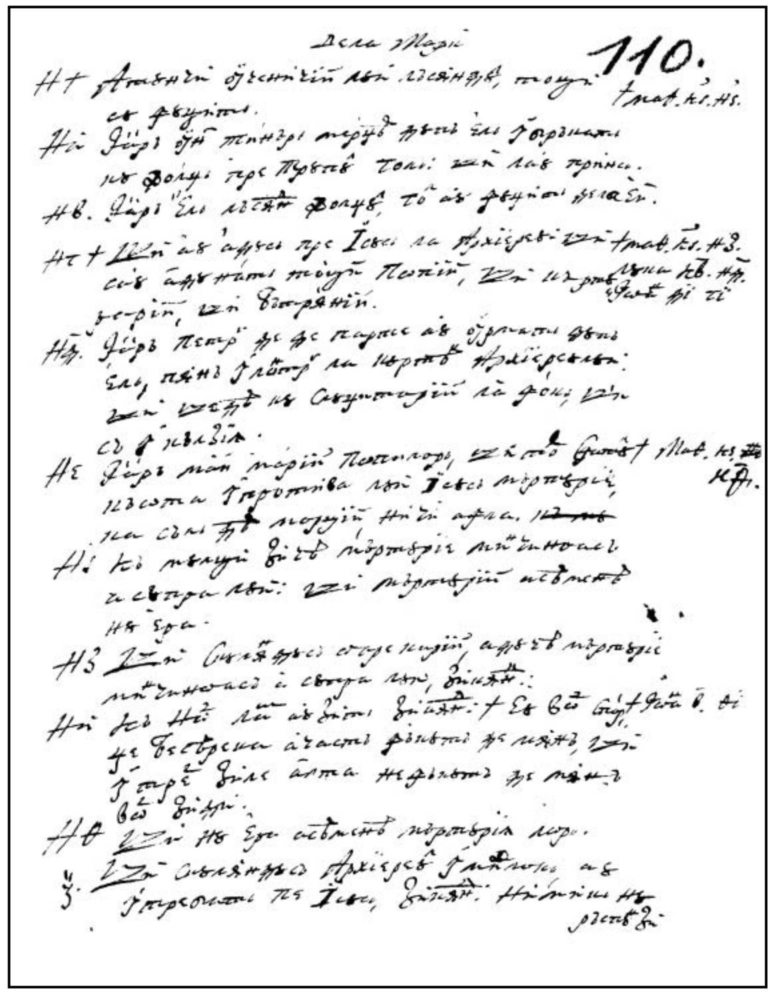
110v

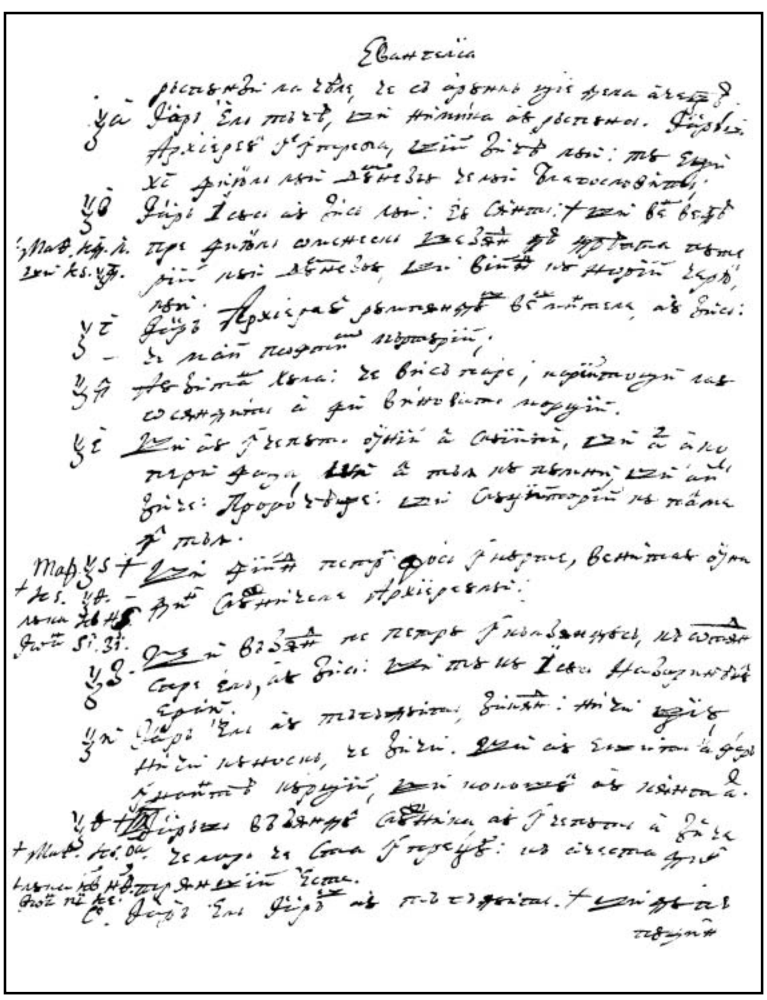
111r

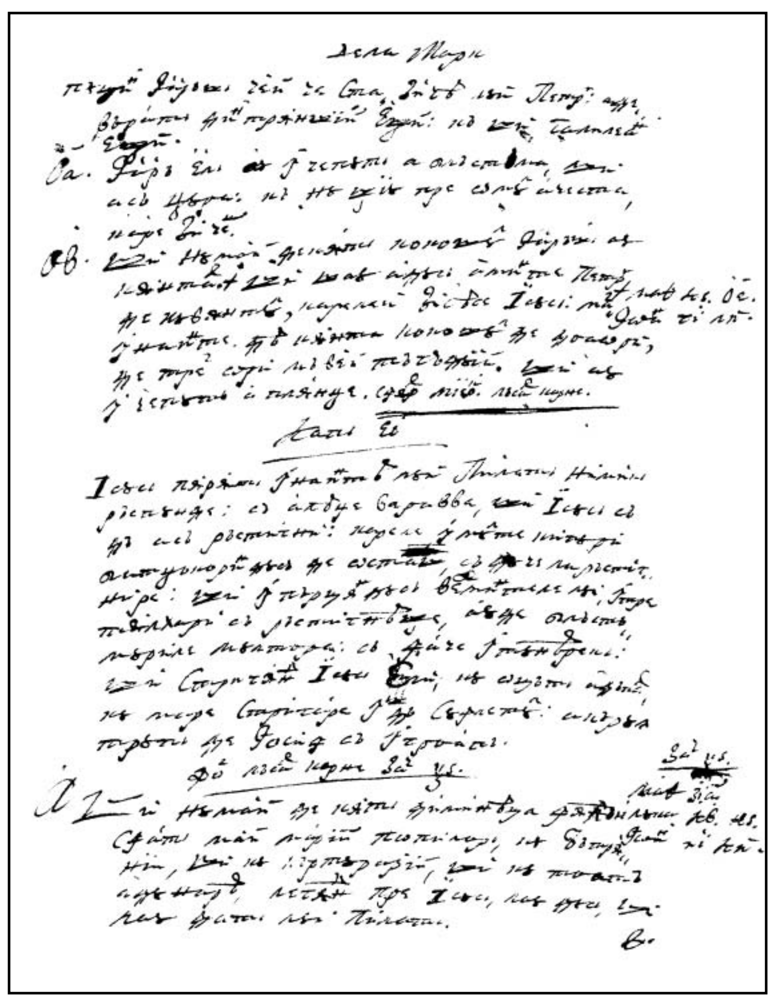
111v

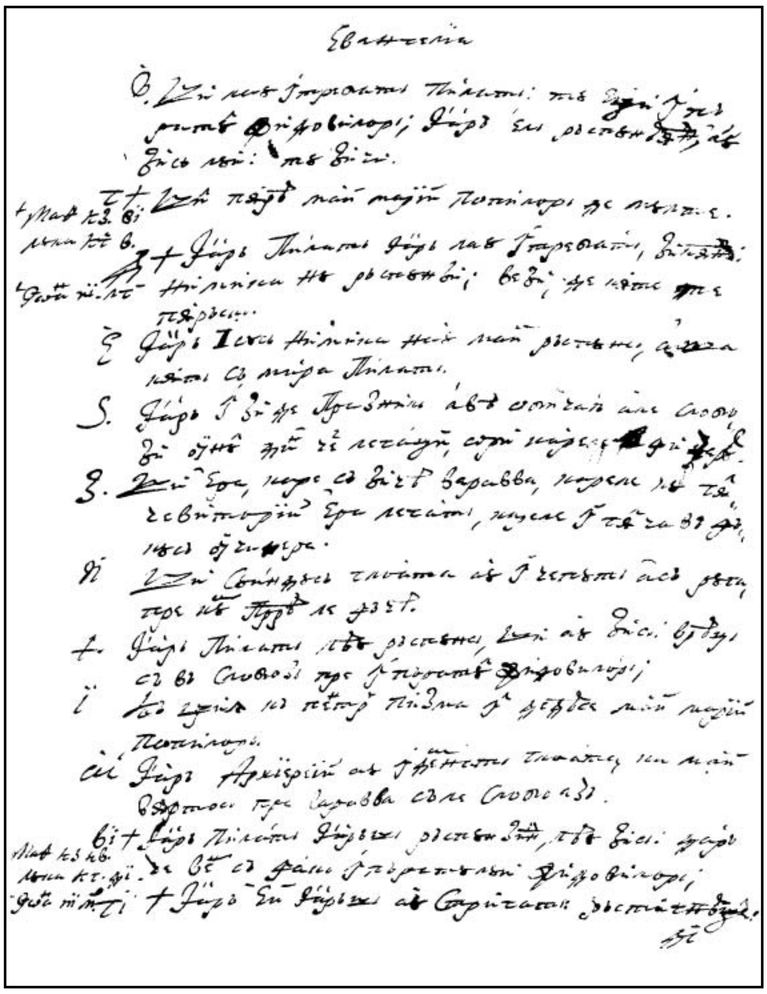
112r

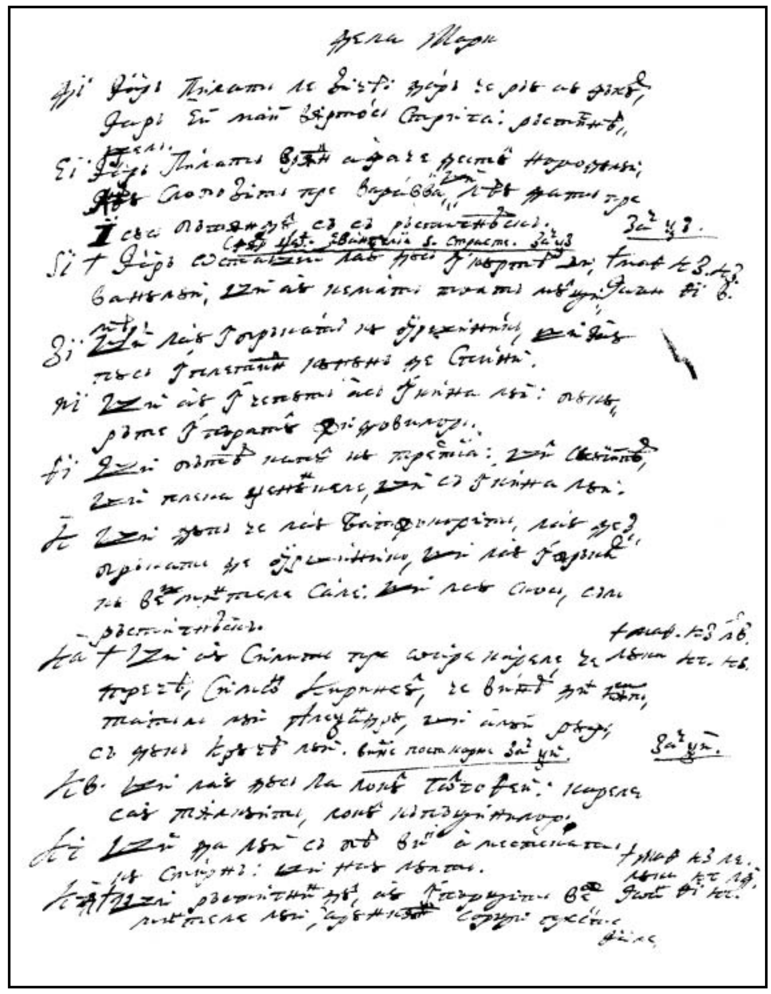

112v

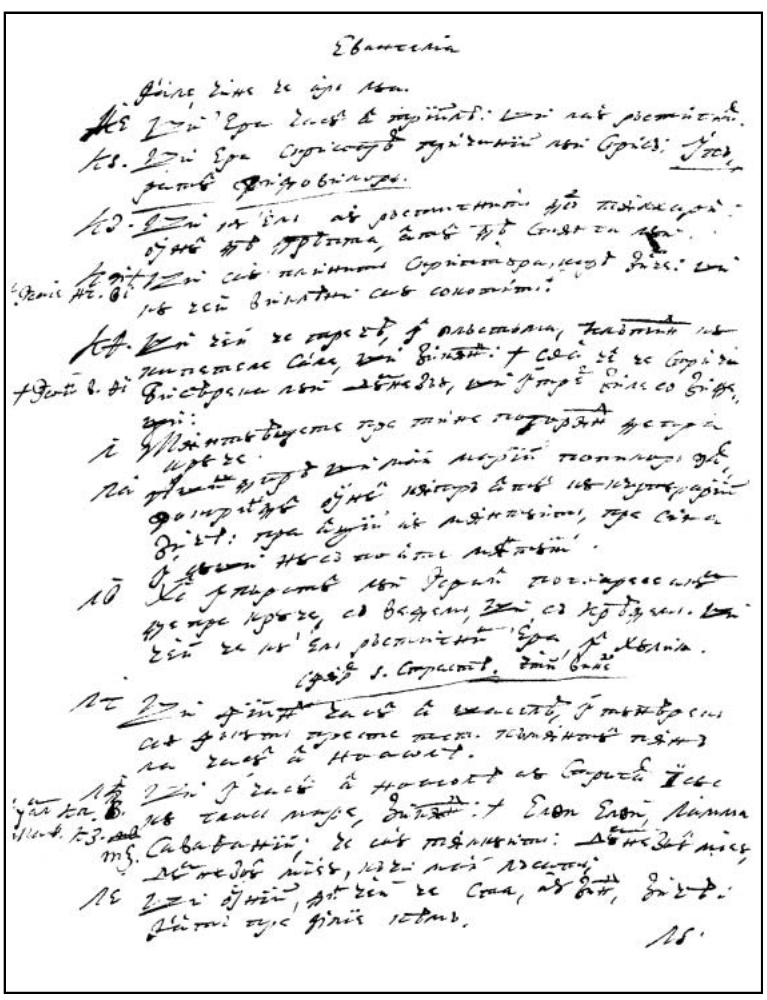
113r

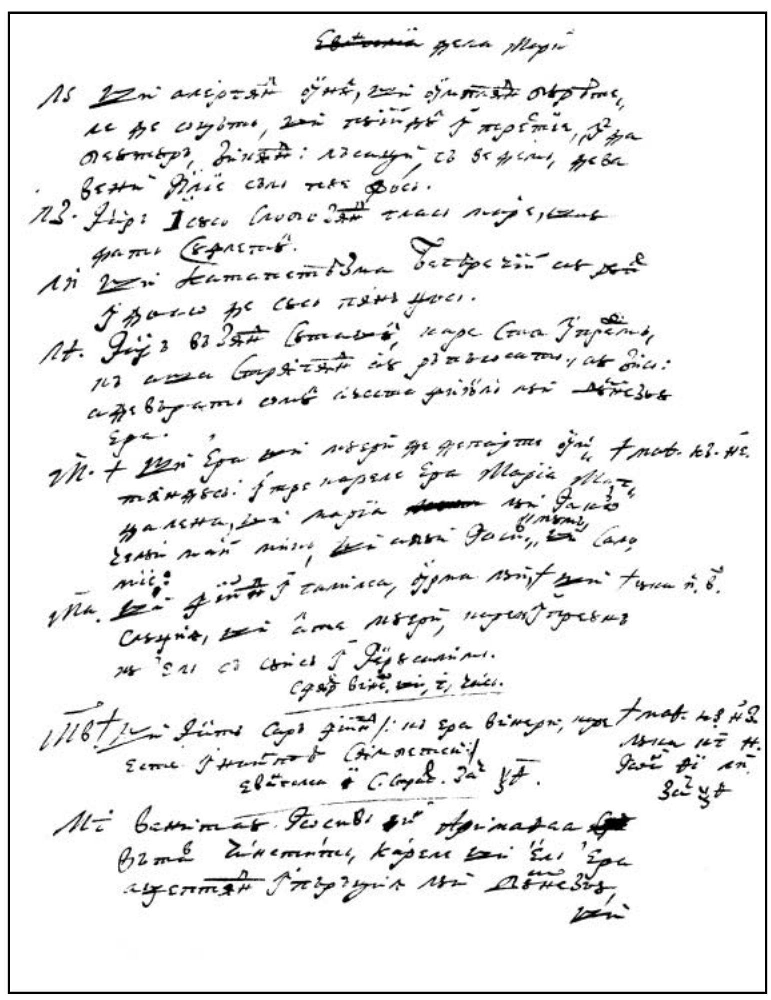

113v

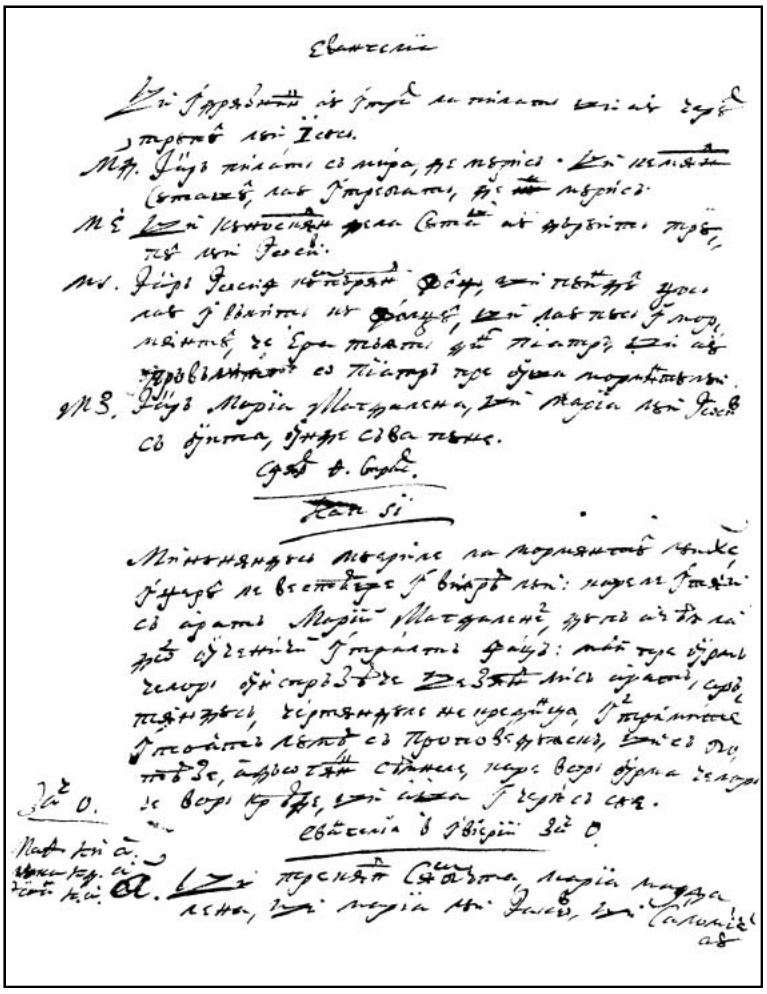
114r

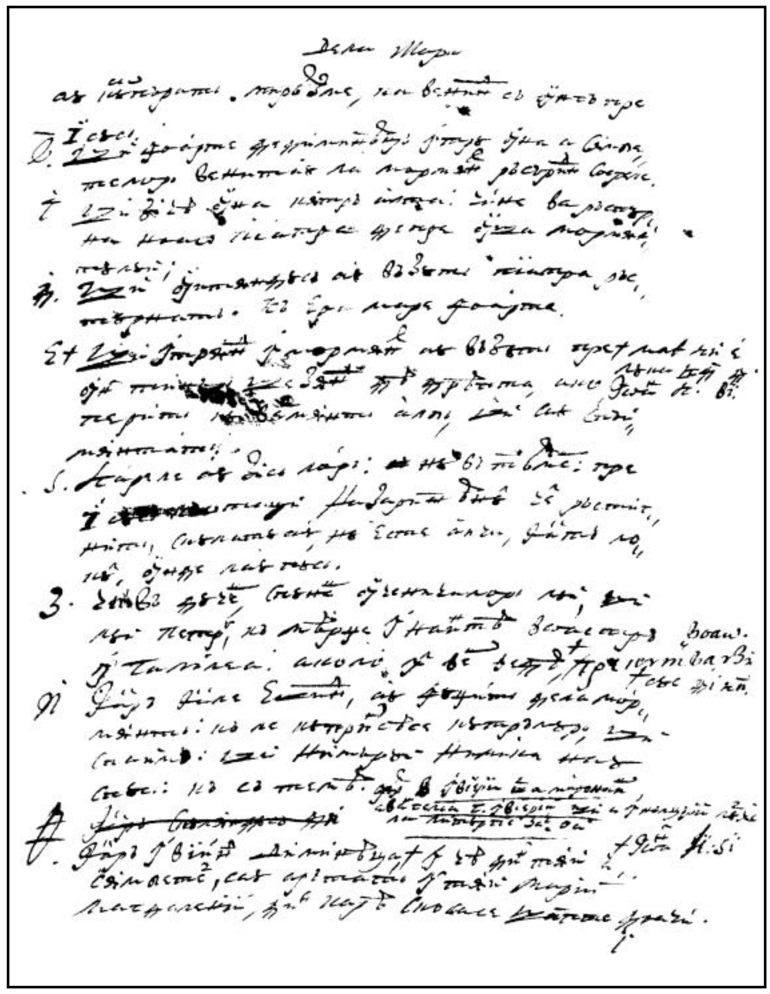

114v

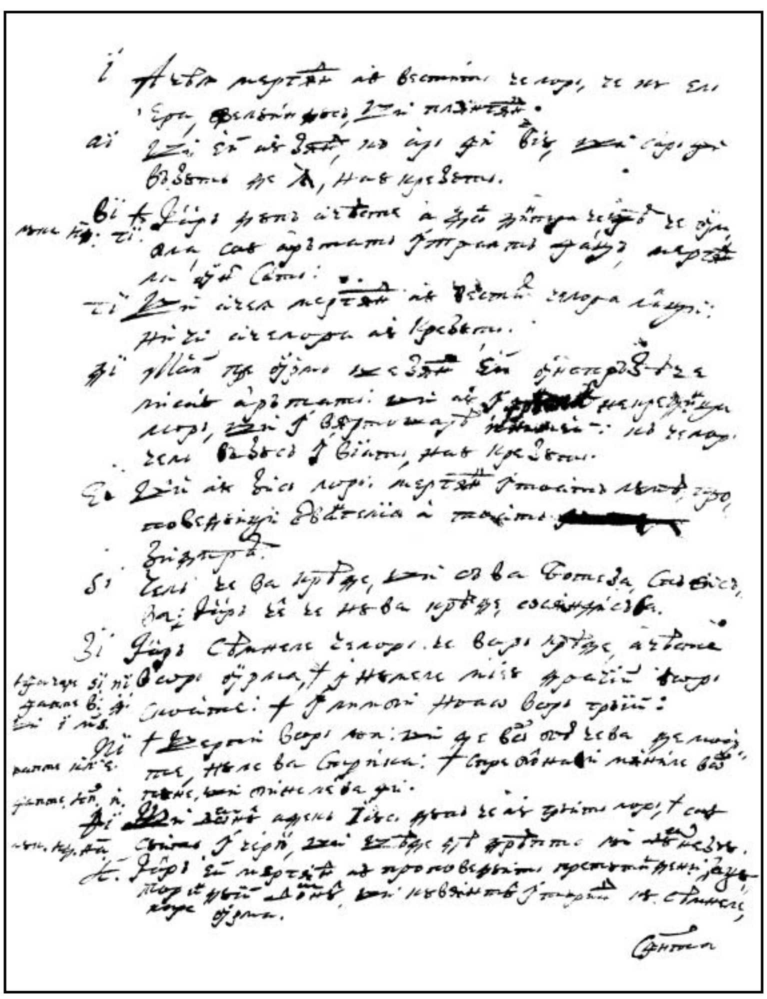
115r

115v

116r

116v

117r

SFÂNTA LUI ISUS HRISTOS EVANGHELIE DE LA LUCA

Cap 1

Lui Zaharie preotului vesteaşte Gavril zămislirea lui Ioan din Elisavet cea stearpă, carele, necrezând îngerului, amuţeaşte. Şi acelaş Gavriil vesteaşte Mariei zămislirea lui Isus, Fiiului lui Dumnezău, cea din Duhul Sfânt. La închinăciunea Mariei, Ioan săltează în pântece şi Elisatha proroceaşte şi însăşi Maria laudă de mulţămită Domnului cântă. La tăiarea lui Ioan împregiur, Zaharie tatăl dobândeaşte graiul, laudă de mulţămită face.

La Naşterea S. Ioan la litur. Zac. 1. — *Zac. 1.*

1. Pentru că mulţi adecă s-au silit a rândui poveastea lucrurilor celor ce s-au plinit între noi,
2. Precum ne-au dat noao cei ce din început însuşi au văzut şi slugitori au fost cuvântului,
3. Părutu-s-au şi mie, urmând toate din început cu deadinsul pre rând a le scrie ţie, bune Theofile,
4. Ca să cunoşti adevărul acelor cuvinte de carele eşti învăţat.

Septemvrie 23. Zac. 2. | — *Zac. 2.*

117v 5. Fost-au în zilele lui Irod, împărătului Iudei, un preot oarecarele pre nume Zaharie, *din ruda lui Avie, şi muierea lui, din featele lui Aaron, şi numele ei, Elisatha. — *1 Par. 20, 10.
6. Şi era aceştia amândoi drepţi înaintea lui Dumnezău, umblând întru toate poruncile şi dreptăţile Domnului nevinovaţi.
7. Şi nu avea fiiu, pentru că Elisatha era stearpă şi amândoi trecusă în zilele sale.
8. Şi au fost, slugind cu preoţiia în rândul său, înaintea lui Dumnezău,
9. După obiceaiul preoţiii, cu soartea au ieşit să tămâiaze, întrând în beseareca Domnului.
10. *Şi toată mulţimea norodului era rugându-să afară, la ceasul tămâierii. — *Ieşire 30, 7. Preoţi 16, 17.
11. Şi s-au arătat lui îngerul Domnului, stând de-a dreapta oltariului tămâierii.
12. Şi Zaharie s-au turburat văzând şi frică au căzut preste el.
13. Iară îngerul au zis cătră el: „Nu te teame, Zaharie, că s-au auzit rugăciunea ta şi muierea ta, Elisatha, va naşte ţie fiiu şi vei chema numele lui Ioan.
14. Şi va fi bucurie ţie şi săltare şi mulţi întru naşterea lui să vor bucura,
15. Că va fi mare înaintea Domnului şi vin şi beutură beţivă nu va bea şi să va umplea de Duhul Sfânt încă din pântecele mumei sale. ||
118r 16. Şi pre mulţi fii a lui Israil va întoarce cătră Domnul, Dumnezăul lor.

*Malahie 4, 6. Math. 11, 14.

17. Și el va mearge înaintea Lui cu duhul și cu putearea lui Ilie, *ca să întoarcă inimile părinților către fii și pre cei necredincioși la înțelepciunea drepților, a găti Domnului norod desăvârșit".

18. Și au zis Zaharie câtră înger: „De unde voi cunoaște aceasta? Că eu sânt bătrân și muierea mea au trecut în zilele sale".

19. Și, răspunzând îngerul, au zis lui: „Eu sânt Gavril, carele stau înaintea lui Dumnezău și sânt trimis a grăii câtră tine și aceaste a-ți vesti.

20. „Și, iată, vei fi tăcând și nu vei putea grăii până în zioa în care vor fi aceaste, pentru ce n-ai crezut cuvintelor meale, care să vor umplea la vreamea sa".

21. Și era gloata așteptând pre Zaharie și să mira căci să zăboveaște în besearecă.

22. Iară ieșind, nu putea grăii câtră ei și au cunoscut că vedenie văzusă în besearecă. Și el era arătându-le lor și au rămas mut.

23. Și au fost, dacă s-au umplut zilele slujbei lui, s-au dus la casa sa.

Zac. 3.

La Blagoveştenie, la liturghie. Zac. 3.

24. Iară după aceale zile au zimislit | Elisatha, muierea lui, și să tăinuia cinci luni, zicând: 118v

25. „Că așa mi-au făcut Domnul în zilele în carele au căotat a lua ocara mea dântre oameni".

Sfârşit Zimislirea Ioan. Citit Naştere.

26. Iară în luna a șasă trimis au fost îngerul Gavril de la Dumnezău în cetatea Galileii, a căriia numele Nazaret,

27. Câtră o fecioară logodită unui bărbat, căruia numele era Iosif, din casa lui David, și numele fecioarei, Maria.

28. Și, întrând îngerul câtră ea, au zis: „Bucură-te, cea plină de dar, Domnul e cu tine! Blagoslovită ești tu între muieri".

29. Carea auzind, s-au turburat de cuvântul lui și cugeta ce închinare ar fi aceasta.

30. Și au zis îngerul ei: „Nu te teame, Marie, că ai aflat har la Dumnezău.

*Isaie 7, 14. Gios 2, 21. *Daniil 7, 14. Mihei. 4, 7.

31. *Iată, vei lua în pântece și vei naște fiiu și vei chema numele Lui Isus.

32. Acesta va fi mare și Fiiul Celui Înalt Să va chema și va da Lui Domnul Dumnezău scaunul lui David, tătâne-Său. *Și va împărăți în casa lui Iacov în veacu.

33. Și împărățiii Lui nu va fi sfârșit".

34. Și au zis Maria câtră înger: „Cum va fi aceasta, că bărbat nu cunosc?"

35. Și, răspunzând îngerul, i-au zis ei: „Duhul Sfânt va veni preste tine și putearea || Celui Înalt te va umbri. Pentru aceaea, și Ce Să va naște din tine, Sfântul, Să va chema Fiiul lui Dumnezău. 119r

36. Și, iată, Elisatha, rudeniia ta, și ea au zămislit fiiu în bătrâneațele sale. Și această lună a șasa este ei, carea să cheamă stearpă.

37. Că nu va fi cu neputință la Dumnezău tot cuvântul".

38. Şi au zis Maria: „Iată slujnica Domnului, fie mie după cuvântul tău". Şi s-au dus de la ea îngerul.

Sfârşit Blagoveştenii. La Blagovşt. dimineaţa. Zac. 4. Zac. 4.

39. Iară sculându-să Maria în zilele aceale, s-au dus la munte cu degrabă în cetatea Iudeii.
40. Şi au întrat în casa Zahareii şi s-au închinat Elisathei.
41. Şi au fost, dacă au auzât închinăciunea Mariei <către> Elisatha, au săltat pruncul în pântecele ei. Şi s-au umplut de Duhul Sfânt Elisatha,
42. Şi au strigat cu glas mare şi au zis: „Blagoslovită eşti tu între muieri şi blagoslovit e rodul pântecelui tău!"
43. Şi de unde mie aceasta, ca să vie Maica Domnului mieu la mine?
119v 44. Că iată, cât fu glasul închinării | tale în urechile meale, săltat-au pruncul cu bucurie în pântecele mieu.
45. Şi fericită carea ai crezut că să vor plini ceale ce sânt zisă ţie de la Domnul".
46. Şi au zis Maria: „Măreaşte sufletul mieu pre Domnul,
47. Şi au săltat duhul mieu întru Dumnezău, mântuitoriul mieu,
48. Că au căotat spre smereniia slujnicii Sale; că, iată, de acum mă vor ferici toate neamurile,
49. Că mi-au făcut mari Cel Putearnic şi sfânt numele Lui.
50. Şi mila Lui din neam în neamuri celor ce să tem de El.
51. Făcut-au puteare cu braţul Său, *răsipit-au pre cei mândri cu mintea inimii Sale. *Isaie 51, 9.
52. Pogorât-au pre cei putearnici de pre scaun şi au înălţat pre cei smeriţi. Psalm 32, 10.
53. *Pe cei flămânzi i-au umplut de bunătăţi şi pre cei bogaţi i-au lăsat deşerţi. *1 Împăr. 2, 5.
54. Luat-au pre Israil, sluga Sa, aducându-Şi aminte de mila Sa. Psalm 33, 11.
55. Precum au grăit cătră părinţii noştri, *Avram şi sămânţiii lui, până în veac". *Face. 17, 9
56. Şi au rămas Maria cu dânsa ca la trei luni; şi s-au întors la casa sa. şi 22, 16.

Psalm. 131, 11.
Isaie 41, 8.
Facere 17, 9.

Sfârşit Bşti.

120r 57. Iară Elisathei s-au umplut vreamea să nască || şi au născut fiiu.
58. Şi au auzit vecinii şi rudeniile ei că au mărit Domnul mila Sa cu ea şi să bucura cu ea.
59. Şi au fost a opta zi, venit-au să taie pruncul împregiur. Şi-l chema cu numele tătâne-său, Zaharie.
60. Şi, răspunzând muma lui, au zis: „Nicidecum, ci să va chema Ioan".
61. Şi au zis cătră ea: „Că nime nu e în rudeniia ta cine să să chiiame cu numele acesta".
62. Şi arăta tătâne-său cum ar vrea a-l chema.
63. Şi, cerând panechidă, au scris, *zicând: „Ioan e numele lui". Şi s-au mirat toţi. *Sus stih 13.
64. Şi s-au deşchis îndată gura lui şi limba lui şi grăia binecuvântând pre Domnezeu.
65. Şi au fost frică preste toţi vecinii lor, şi preste toţi munţii Iudeii să vestea toate cuvintele aceaste.

66. Şi au pus toţi cei ce au zis în inima sa zicând: „Cine, ţi să pare, pruncul acesta va fi?” Că mâna Domnului era cu el.

67. Şi Zaharie, tatăl lui, s-au umplut de Duhul Sfânt şi au prorocit zicând:

*Psalm 73, 12. 68. *„Bine e cuvântat Domnul, Dumnezăul lui Israil, că au cercetat şi au făcut răscumpărare norodului Său, |

*Psalm 131, 17. 69. *Şi au rădicat cornul mântuirii noao, în casa lui David, slugii Sale, 120v

*Ieremie 23, 6 şi 30, 10. 70. *Precum au grăit prin gura sfinţilor carii din veac sânt, a prorocilor Lui,

71. Mântuire de la neprietinii noştri şi din mâna tuturor celor ce ne urăsc,

72. A face milă cu părinţii noştri şi a-Ş aduce aminte de legătura Sa cea sfântă,

*Fac. 22, 16. 73. *Giurământul care au giurat cătră Avraam, părintele nostru, că ne va da,

Ieremie 31, 33. 74. Ca fără frică, din mâna neprietinilor noştri izbăviţi, să slugim Lui,

Ovreai 6, 13, 17. 75. Cu sfinţenie şi cu dreptate înaintea Lui, întru toate zilele noastre.

76. Şi tu, pruncule, prorocul Celui Înalt te vei chema, că vei mearge înaintea feaţei Domnului a găti căiile Lui,

*Malah 4, 5. 77. *A da cunoştinţa mântuirii norodului Lui, spre iertarea păcatelor lor,

Sus stih 17. 78. Prin mila Dumnezăului nostru cea mare, cu carea ne-au cercetat, răsărind din nălţime,

*Zah. 3, 9 şi 6, 12. Malah. 4, 2. 79. *A lumina celor ce întru întunearec şi în umbra morţii şed, a îndrepta picioarele noastre pre calea păcii”.

80. Iară pruncul creştea şi să întărea cu duhul. Şi era în pustii până la zioa arătării sale cătră Israil.

Sfârşit Naşterei Ioan. ||

Cap 2

121r

Din porunca lui Avgust, Iosif cu Maria s-au suit în Vifleim, unde ea au născut pre Mântuitoriul, a Căruia naştere de la înger auzându-să, păstorii degrabă vin a-L vedea. Pruncul tăiat împregiur Să cheamă Isus. Carele, după zilele curăţeniii, în Ierusalim aducându-L, să-L puie înaintea Domnului, bătrânul Simeon bine Îl cuvintează şi de durerile maicei la vreamea patimilor proroceaşte, şi bătrâna prorociţa Anna Domnului să mărturiseaşte. Isus de doisprăzeace ani, plin de înţelepciune şi de dar, pierzându-Să de la părinţi, în mijlocul dascălilor Să află şi Să pogoară în Nazaret, făcându-Să lor supus.

Zac. 5. *La vecernie Naşterii lui Hristos. Zac. 5.*

1. Şi au fost în zilele aceale, ieşit-au poruncă de la chesar Avgust să să scrie toată lumea.

2. Această scrisoare dintâi s-au făcut de Chirineu, mai-marele Sireii.

3. Şi să ducea toţi să să mărturisească, fieştecarii în cetatea sa.

*Mih. 6, 2. Math. 2, 6. 4. Şi s-au suit şi Iosiv din Galileea, din cetatea Nazaretului, în Iudeea, în cetatea lui David, carea să cheamă Vifleim, | *pentru că era din casa şi din ruda lui David, 121v

5. Să să mărturisească cu Maria, logodita sa, muiare îngrecată.
6. Și au fost, fiind ei acolo, s-au umplut zilele să nască.
7. Și au născut Fiiul său, Cel întâi născut, și L-au învăluit în scutece și L-au pus în iasle, că nu avea loc în casă.
8. Și era păstori în ținutul acela priveghind și păzind străgile nopții preste turma sa.
9. Și, iată, îngerul Domnului au stătut lângă ei și mărirea lui Dumnezău i-au strălucit împregiur și s-au temut cu frică mare.
10. Și le-au zis îngerul: „Nu vă teamereți, că, iată, vă vestesc bucurie mare, carea va fi a tot norodul.
11. Că s-au născut voao astăzi Mântuitoriu, Carele iaste Hristos Domnul, în cetatea lui David.
12. Și acesta voao sămn: afla-veți un prunc în scutece înfășat și pus în iasle".
13. Și îndată au fost cu îngerul mulțime de oaste cerească, lăudând pre Dumnezeu și zicând:
14. „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pre pământ pace oamenilor a bunei-voiri". ||
122r 15. Și au fost, deacă s-au depărtat de la ei îngerul în ceriu, păstorii grăia între sineș: „Să treacem până în Vithleim și să vedem cuvântul acesta ce s-au făcut, care Domnul au arătat noao".
16. Și au venit grăbind și au aflat pre Maria și pre Iosif și pruncul pus în iasle.
17. Și, văzând, au cunoscut de cuvântul ce să zisease lor de pruncul acesta.
18. Și toți carii au auzit s-au minunat și de ceale ce să zisease lor de la păstori.
19. Iară Maria ținea toate cuvintele aceastea, socotindu-le în inima sa.

Zac. 6. *La Tăiarea Domnului Împrejur la litur. Zac. 6.*

20. Şi s-au întors păstorii slăvind şi lăudând pre Dumnezeu de toate care auzise şi văzuse, precum s-au zis cătră ei.

Sfârşit vecernie Naşterii lui Hristos.

*Face. 17, 2. Preoţi 12, 3. **Math. 1, 21 Sus 1, 31.

21. *Şi, după ce s-au plinit opt zile, Să taie împrejur Pruncul; S-au chemat numele Lui Isus, **Care S-au chemat de la înger mai înainte de a Să zămisli în pântece.

Zac. 7. *La Stretenie la leturgie Zac. 7.* |

*Preoţi 12, 6. *Ieşire 13, 2. Numer. 8, 16. *Preoţi 12, 8.

22. Şi după ce s-au plinit zilele curăţeniei Lui, *după leagea lui Moisi, L-au adus în Ierusalim, să-L puie înaintea Domnului, 122v

23. Precum iaste scris în leagea Domnului, *că toată partea bărbătească ce deşchide zgăul sfintul Domnului să va chema,

24. Şi să dea în jirtvă, precum s-au zis în leagea Domnului, *o păreache de turtureale au doi pui de porumbi.

Zac. 8. *La Stretenie Domnului la utrânie Zac. 8.*

25. Şi iată, un om era în Ierusalim, căruia numele Simion; şi omul acesta era drept şi cu frica lui Dumnezeu, aşteptând mângăiarea lui Israil; era şi Duhul Sfânt într-însul.

26. Şi răspuns luase de la Duhul Sfânt că nu va vedea moartea până nu va vedea pre Hristosul Domnului.

27. Şi au venit cu duhul în besearică şi, când ducea pruncul Isus părinţii Lui, să facă după obiceaiul legii pentru El,

28. Şi el l-au luat în braţele sale şi bine au cuvântat pre Dumnezeu şi au zis:

29. „Acum slobozi pre sluga Ta, Stăpâne Doamne, după cuvântul Tău, în pace, ||

30. Că au văzut ochii miei mântuirea Ta, 123r

31. Carea ai gătit înaintea feaţii tuturor noroadelor,

32. Lumină spre descoperirea limbilor şi slavă norodului Tău, Israil”.

Sfârşit utrâniei.

33. Şi era tatăl Lui şi muma mirându-să de acealea ce să zicea despre El.

*Isaie 8, 14. Râm. 9, 33. 1 Petru 2, 7.

34. Şi i-au blagoslovit Simion şi au zis câtră Maria, muma Lui: *„Iată, S-au pus Acesta spre cădearea şi spre scularea multora în Israil şi spre sămn căruia să va zice împrotivă.

35. Şi prin sufletul tău va treace sabiia, ca să să deascopere din multe inimi cugetele”.

36. Şi era Anna prorociţa, fata lui Fanuil, din neamul Asir. Aceasta petrecusă în zile multe şi trăisă cu bărbatul său şeapte ani din fecioriia sa.

37. Şi aceasta, văduvă până la ani optzeci şi patru, carea nu să depărta de besearecă, cu posturi şi cu rugăciuni slujind noaptea şi zioa. |

38. Şi aceasta, într-acel ceas venind, să mărturisiia Domnului şi grăia de El tuturor celor ce aştepta răscumpărarea lui Israil. 123v

Sfârşit sfântului.

39. Şi, când au săvârşit toate după leagea Domnului, s-au întors în Galileea, în cetatea sa, Nazaret.

40. Iară Pruncul creştea şi Să întărea, plin de înţelepciune. Şi darul lui Dumnezeu era cu El.

Sfârşit Stretenie.

*Ieşir. 23, 15 şi 34, 18. 2 Leage 16, 1.

41. Şi mergea părinţii Lui în toţi anii în Ierusalim, *la praznicul Paştilor.

42. Şi, fiind de ani doisprăzeace, suindu-să ei în Ierusalim, după obiceaiul praznicului,

43. Şi, plinindu-să zilele, întorcându-să, au rămas Pruncul Isus în Ierusalim şi n-au ştiut părinţii Lui.

44. Iară socotindu-L a fi cu soţiile, au venit cale de o zi şi-L căuta între rudenii şi între cunoscuţi.

45. Şi, neaflându-L, s-au întors în Ierusalim, căutându-L. ||

124r 46. Şi au fost, după trei zile L-au aflat în besearică în mijlocul dascalilor, auzindu-i şi întrebându-i.

47. Şi să mira toţi cei ce-L auziia de înţelepciunea şi răspunsurile Lui.

48. Şi, văzându-L, s-au mirat. Şi au zis muma Lui cătră El: „Fiiule, ce ai făcut noao aşea? Iată, tatăl Tău şi eu ducându-ne, Te căutam".

49. Şi au zis cătră ei: „Ce e că Mă căutaţi, nu ştiiaţi că în ceale ce sânt ale Tatălui Mieu trebuie să fiu?"

50. Şi ei n-au înţeles cuvântul carele au grăit cătră ei.

51. Şi S-au pogorât cu ei şi au venit în Nazaret. Şi era supus lor şi muma Lui ţinea toate cuvintele aceastea întru inima sa.

52. Şi Isus creştea cu înţelepciunea şi cu vârsta, înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor.

Sfârşit Tăiarei Împrejur. |

124v

Cap 3

Ioan să trimite de la Domnul a plini cu propovedania sa prorocia Isaiei şi gloatele publicanilor şi ostaşilor dă sfat, zicând ce trebuie fieştecarele a face; şi mărturiseaşte mărimea lui Hristos şi a botezului Lui, pre Carele de la dânsul botezându-Să, să pogoară porumbul şi glasul Tatălui să aude. Şi să urzeaşte neamul Lui, de la Iosif până la Adam suindu-să.

La vecernia Botezului. Zac. 9. Zac. 9.

1. Iară în anul împărăţiei lui Tiverie chesariului al cincisprăzeacelea, stăpânind Pilat din Pont în Iudeea, iară tetrarha Galileii, Irod, iară Filip, fratele lui, tetrarha Ituriei şi a ţinutului Trahoniei, şi Lisania, Avilaniii tetrarha,

2. *Supt căpeteniile preoţilor Anna şi Caiafa, fost-au cuvântul Domnului preste Ioan, fiiul Zahariei, în pustie. *Fapt. 4, 6.

3. *Şi au venit în tot ţinutul Iordanului, propoveduind botezul pocăinţei spre iertarea păcatelor, || *Math. 3, 1. Marc. 1, 4.

125r 4. Precum iaste scris în cartea cuvintelor Isaie prorocului: *„Glasul celui ce strigă în pustie: «Gătiţi calea Domnului, dreapte faceţi cărările Lui!». *Isaie 40, 3. Ioan 1, 23.

5. Toată valea să va umplea şi tot muntele şi dealul să va smeri. Şi vor fi ceale strâmbe dreapte, şi ceale aspre, spre căi neatede.

6. Şi va vedea tot trupul mântuirea lui Dumnezeu".

*Math. 3, 7

7. Zicea, dară, cătră gloatele ceale ce ieşiia să să boteaze de la el: *„Pui de năpârci, cine v-au arătat a fugi de viitoarea mânie?

8. Faceţi, dară, roduri vreadnice de pocăinţă şi nu înceapeţi a zice: «Tată avem pre Avraam». Că zic voao că putearnic e Dumnezeu din petrile aceastea a deştepta fiii lui Avraam.

9. Că, iată, săcurea la rădăcina copaciului e pusă. Deci tot pomul ce nu face rod bun să va tăia şi în foc să va arunca".

10. Şi-l întreba gloatele, zicând: „Dară ce | vom face?" 125v

*Iacov 2, 15 1 Ioan 3, 17

11. Şi, răspunzind, zicea lor: *„Cel ce are doao îmbrăcăminte deaie celui ce n-are. Şi cel ce are bucate aşijderea facă".

12. Şi au venit şi publicanii să să boteaze şi au zis cătră el: „Învăţătoriule, ce vom face?"

13. Iară el au zis cătră ei: „Nimica mai mult de ce vi s-au rânduit să faceţi".

14. Şi-l întreba şi ostaşii, zicând: „Ce vom face şi noi?" Şi au zis lor: „Pre nime să nu bateţi, nici năpaste să faceţi. Şi fiţi îndestulaţi cu plata voastră".

15. Iară socotind norodul şi cugetând toţi în inimile sale de Ioan că doară el ar fi Hristos,

*Math. 3, 11 Marc. 1, 8 Ioan 1, 26 **Math. 3, 11 Fapte 1, 10 şi 11, 16 şi 19, 4 Math. 3, 11

16. Răspuns-au Ioan, zicând tuturor: *„Eu adecă cu apă vă botez; iară va veni Cel mai tare decât mine, a Căruia nu sânt vreadnic a dezlega cureaoa încălţămintelor Lui. **Acela vă va boteza cu Duhul Sfânt şi cu foc",

17. A Căruia vânturătoarea e în mâna Lui şi va curăţi aria Sa şi va aduna grâul în jigniţa Sa, iară pleavele va arde cu focul nestins". ||

18. Multe adecă şi altele îndemnând, propoveduia norodului. 126r

Zac. 10.

Sfârşit vecernia Botezului. Luni 1 după Anul Nou. Zaceal 10.

*Math. 14, 4 Marc. 6, 17

19. *Iară Irod tetrarhul certându-să de el pentru Irodiada, muiarea frăţine-său, şi pentru toate răotăţile care au făcut Irod,

20. Au adaos şi aceasta preste toate şi au închis pre Ioan în temniţă.

*Matheiu. 3, 17 . Marc 1, 10. Ioan 1, 32. *Matheiu. 3, 17 şi 17,5. Jos 9, 35. 2 Petru 1, 17.

21. *Şi au fost când să boteza tot norodul şi Isus botezându-Să şi rugându-Să, s-au deşchis ceriul,

22. Şi s-au pogorât Duhul Sfânt cu faţă trupească, ca un porumbu, pre El. Şi glas din ceriu au fost: *„Tu eşti Fiiul Mieu cel iubit, întru Tine bine Mi-au plăcut".

Sfârşit luni. Zac. 11.

Zac. 11.

23. Şi însuş Isus era, începând, ca de treizeci de ani, precum să părea, fiiul lui Iosif, carele au fost a lui Eli, care au fost a lui Mathat,

24. A lui Levi, a lui Melhi, a lui Ianan, a lui Iosif,

25. A lui Mathathie, a lui Ammos, a lui Naum, a lui Esli, a lui Nagghi, |

26. A lui Maath, a lui Mathathie, a lui Semei, a lui Iosif, al Iudei, 126v

27. A lui Ioana, a lui Risa, a lui Zorovavel, a lui Sarathiil, a lui Niri,

28. A lui Melhi, a lui Addi, a lui Cosam, a lui Elmodam, a lui Ir,

29. A lui Isus, a lui Eliezer, a lui Iorim, a lui Mathan, a lui Levi,

30. A lui Simion, a lui Iuda, a lui Iosif, a lui Iona, a lui Eliachim,

31. A lui Melia, a lui Menna, a lui Mathatha, a lui Nathan, a lui David,

32. A lui Esse, a lui Ovid, a lui Vooz, a lui Salmon, a lui Naason,

33. A lui Aminadav, a lui Aram, a lui Esrom, a lui Fares, a lui Iuda,

34. A lui Iacov, a lui Isaac, a lui Avraam, a lui Thara, a lui Nahor,

35. A lui Saruh, a lui Ragav, a lui Faleg, a lui Ever, a lui Sali,

36. A lui Cainan, a lui Arfaxad, a lui Sim, a lui Noe, a lui Lameh,

37. A lui Mathusal, a lui Enoh, a lui Iared, a lui || Malaleil, a lui Cainan, 127r

38. A lui Enos, a lui Sith, a lui Adam, carele au fost a lui Dumnezeu.

Cap 4

Isus, după patruzăci de zile de post biruind ispitele Satanii, în sinagoga Nazaretului citeaşte cea despre Sine prorociia lui Isaie. Şi zice prorocul a nu fi primit în moşiia sa; pentru aceaea vrea a-L repezi din munte. Scoate în Capernaum dracul şi tămăduiaşte pre soacra lui Simon şi pre alţii mulţi de multe fealiuri de boale şi dracii scoate.

Zac. 12.

Mierc. 1 dumc. Zac. 12.

1. Iară Isus, plin de Duhul Sfânt, S-au întors de la Iordan şi Să ducea de Duhul în pustie (Math. 4, 11. Marc. 1, 12.)

Sfârşit marţi.

2. Patruzăci de zile şi Să ispitiia de la diavolul. Şi n-au mâncat nimica în zilele aceale. Şi, sfârşindu-să aceale, au flămânzit.

3. Şi i-au zis diavolul: „De eşti Fiiul lui Dumnezău, zi pietrii aceştiia să fie pâne".

4. Şi au răspuns cătră el Isus: „Scris este *că nu cu sângură pânea trăiaşte omul, ci cu tot cuvântul lui Dumnezău". | (*2 Leage 8, 3. Math. 4, 4.)

127v 5. Şi L-au dus diavolul într-un munte înalt şi I-au arătat toate împărăţiile lumii într-o cirtă de vreame.

6. Şi au zis Lui: „Ţie voi da putearea aceasta toată şi slava lor. Că mie sânt date şi căruia vreau, le dau.

7. Tu, dară, de Te vei închina înaintea mea, vor fi ale Tale toate".

8. Şi, răspunzând Isus, au zis lui: *„Scris este: «Domnului Dumnezăului tău te vei închina şi Aceluia Unuia vei slugi»". (*2 Leage 6, 13 şi 20, 10.)

9. Şi L-au dus în Ierusalim şi L-au pus pre aripa bisearecii şi au zis Lui: „De eşti Fiiul lui Dumnezău, slobozi-Te de aici jos.

10. *Că scris este că îngerilor Săi va porunci pentru Tine să te ţie, (*Psalm 90, 11.)

11. Şi că în mâni Te vor lua, ca să nu vatemi de piatră piciorul tău".

12. Şi, răspunzând Isus, au zis lui: „Zis este *«Nu vei ispiti pre Domnul, Dumnezăul tău»". (*2 Leage 6, 16.)

13. Şi, sfârşindu-să toată ispita, diavolul s-au dus de la El până la o vreame.

14. *Şi S-au întors Isus cu putearea Duhului în Galileea şi au ieşit veaste de El pre tot ţinutul acela. || (*Math. 4, 14. Marc. 1, 14.)

128r 15. Şi El învăţa în sinagogurile lor şi Să proslăvea de toţi.

Sfârşit miercuri. Joi 1. Zac. 13. (*Zac. 13.*)

16. *Şi au venit în Nazaret, unde crescusă, şi au întrat după obiceaiul Său sâmbăta în besearecă şi S-au sculat a citi. (*Math. 13, 54. Marc. 6, 1. Ioan 4, 45.)

17. Şi S-au dat Lui cartea lui Isaie prorocul. Şi cât au deşchis cartea, şi au aflat locul unde era scris:

18. *„Duhul Domnului preste Mine, pentru carea M-au uns; a binevesti săracilor M-au trimis, a vindeca pre cei zdrobiţi cu inima, (*Isaie 16, 1.)

19. A propoveduii robilor slobozirea şi orbilor vedearea, a lăsa pre cei frânţi întru slobozenie, a propoveduii anul Domnului cel primit şi zioa răsplătirii".

20. Şi, închizând cartea, o au dat slugitoriului şi au şezut. Şi ochii tuturor în sinagoga era uitându-să spre El.

21. Şi au început a zice cătră ei: „Că astăzi s-au plinit scriptura aceasta în urechile voastre".

Vineri 1. Zac. 14. | (*Zac. 14.*)

22. Și toți îi da mărturie și să mira de cuvintele darului care ieșea din gura Lui și zicea: „Au nu acesta este fiiul lui Iosiv?” 128v

23. Și au zis lor: „Adevărat Îmi veți zice această pildă: «Vraciule, vindecă-te pre tine însuși! Câte am auzit a fi făcute în Capernaum, fă și aici în moșiia ta!»”

24. Și au zis: „Amin zic voao, că nici un proroc e primit în moșiia sa.

25. Adevăr zic voao, multe văduve era în zilele lui Ilie în Israil, când s-au închis ceriul ani trei și șasă luni, când s-au făcut foamete mare preste tot pământul.

*3 Împăr. 17, 9. 26. *Și la nice una dintr-însele s-au trimis Ilie, fără la Saretha Sidonului, câtră o muiare văduvă.

*4 Împăr. 5, 14. 27. *Și mulți leproși era în Israil supt Ilisei prorocul, și nice unul dintr-înșii s-au curățit, fără Neman Sirianul”.

28. Și s-au umplut toți în sinagogă de mânie, auzind aceaste.

29. Și s-au sculat și L-au scos din cetate și L-au dus până la sprânceana muntelui pre carele era zidită cetatea lor, să-L arunce.

Math. 4, 13. Marc. 1, 21. 30. Iară El, trecând prin mijlocul lor, Să ducea.

Zac. 15. *Sfârșit vineri și a prorocilor. Sâmb. 1. Zac. 15.*

31. Și S-au pogorât în Capernaum, în cetatea || Galileii, și acolo îi învăța sâmbăta. 129r

*Math. 7, 28. 32. *Și să minuna de învățătura Lui, că cu puteare era cuvântul Lui.

*Marc. 1, 23. 33. *Și în sinagoga era un om având drac necurat și au strigat cu glas mare,

34. Zicând: „Ce e noao și Ție, Isus Nazarineanule? Venit-ai a ne pierde? Știu-Te cine ești, Sfântul lui Dumnezău”.

35. Și l-au certat Isus, zicând: „Amuțească și ieși dintr-însul!” Și lăpădându-l dracul în mijloc, au ieșit de la el și nimic nu i-au stricat.

36. Și au fost frică între toți și grăia între sineș, zicând: „Ce cuvânt este acesta, că cu puteare și cu vârtute poruncească duhurilor celor necurate și ies?”

37. Și ieșiia veastea de El întru tot locul ținutului.

Zac. 16. *Luni 2. Zac. 16.*

*Math. 8, 14. Marc. 1, 30. 38. Și, sculându-Să Isus din sinagoga, au întrat în casa lui Simon. *Iară soacra lui Simon era prinsă de mari friguri și s-au rugat Lui pentru ea.

39. Și, stând lângă ea, au poruncit frigurilor și o au lăsat. Și, numaidecât sculându-să, slugiia lor. |

40. Iară apuind soarele, toți cei ce avea neputincioși cu multe fealiuri de boale îi ducea la El. Iară El, puiind mânile pe fieștecarii, îi vindeca. 129v

*Marc. 1, 34. 41. *Și ieșiia dracii din mulți strigând și zicând: „Că Tu ești Fiiul lui Dumnezău”. Și certându-i, nu-i lăsa a grăii, că-L știia a fi Hristos.

42. Iară făcându-să zi, ieșind să ducea la loc pustiiu; și gloatele Îl căota și au venit până la El și-L ținea, să nu Să ducă de la ei.

43. Cărora El au zis: „Că și altor cetăți trebuie să vestesc împărățiia lui Dumnezău, că pentru aceaea sânt trimis”.

44. Și era propoveduind în sinagogurile Galileii.

Sfârșit luni.

Cap 5

După ce învățasă din corabia lui Petru, el aruncând după porunca Lui năvodul, au prins mulțime de pești. Leprosul vindecat îl trimite la preoți. Slăbănogului, iertându-i întâi păcatele, poruncește să-și ia patul. Șezând la masă cu Levi, pre carele de la vamă chemasă, pricina dă farisăiilor ce murmura pentru ce petreace cu păcătoșii și pentru ce nu postesc ucenicii Lui.

Zac. 17. *Duminică 1. Zac. 17.* ||

1. Și au fost când năvălea mulțimea la El, să auză cuvântul lui Dumnezău; și El sta lângă iezerul Ghenesaretului. 130r

*Math. 4, 18. Marc. 1, 16. 2. *Și au văzut doao corăbii stând lângă iezer. Iară pescarii să pogorâsă și spăla mregile,

3. Și, întrând întru una dintr-însele, care era a lui Simon, l-au rugat să o depărteaze puțin de la uscat. Și șezând învăța din corabie gloatele.
4. Și, dacă au încetat a grăii, au zis cătră Simon: „Du-o la adânc și aruncaț mregile voastre spre vânat".
5. Și, răspunzând Simon, au zis Lui: „Învățătoriule, toată noaptea ostenindu-ne, nimica am prins. Iară în cuvântul Tău voi arunca mreagea".
6. Și, făcând aceasta, au prins mulțime de pești și să rumpea mreagea lor.
7. Și au vestit soțiilor, carii era într-altă corabie, să vie și să le agiute. Și au venit și au umplut amândoao corăbiile, așa cât să mai cufunda.
8. Carea văzând Simon Petru, au căzut la genunchele lui Isus, zicând: „Ieși de la mine, că om păcătos sânt, Doamne!"
9. Că spaima îl cuprinsease pre el și pre toți cei ce era cu el în prinsoarea peștilor carea prinsease. |
130v 10. Așișdirea și pre Iacov și pre Ioan, feciorii lui Zevedei, carii era soții lui Simon. Și au zis cătră Simon Isus: „Nu te teame, că dintr-aceasta oameni vei prinde".
11. Și, ducând la uscat corăbiile, lăsând toate, au mers după El.

Sfârșit dumc. Marți 2. Zac. 18. *Zac. 18.*

12. *Și au fost fiind într-o cetate și iată un om plin de lepră; și, văzând pre Isus și căzând pre față, L-au rugat zicând: „Doamne, de vreai, mă poți curăți". *Math. 8, 2. Marc. 1, 40.
13. Și, întinzând mâna, S-au atins de el, zicând: „Vreau, curățează-te!" Și numaidecât lepra s-au depărtat de la el.
14. Și El i-au poruncit ca nimărui să nu spuie, ci: „Mergi, arată-te preotului și ado pentru curățiia ta, *precum au poruncit Moisi, întru mărturie lor". *Preoți 14, 4.
15. Și, străbătând mai vârtos cuvântul de El, și să aduna gloate multe să-L auză și să să vindece de neputințele sale.
16. Iară El Să depărta în pustie și Să ruga.

Sfârșit marți. Sâmb. 5. Zac. 19. *Zac. 19.*

17. Și au fost într-una de zile și El ședea învățând; și era fariseii șezând și învățătorii legii, carii venisă din toate coșteiurile Galileii || 131r și a Iudeii și din Ierusalim. Și putearea Domnului era a-i vindeca.
18. *Și iată neşte bărbați purtând într-un pat un om slăbănog; și căota să-l bage și să-l puie înaintea Lui. *Math. 9, 2. Marc. 2, 3.
19. Și, neaflând prin ce parte l-ar băga, pentru gloată, s-au suit pre acoperiș și prin podeale l-au slobozit cu patul în mijloc, înaintea lui Isus.
20. A cărora credință cât au văzut, au zis: „Omule, iartă-ți-să păcatele tale".

21. Și au început a cugeta cărturarii și fariseii, zicând: „Cine este acesta, care grăiaște hule? Cine poate ierta păcatele, fără sângur Dumnezău?”

22. Iară cât au cunoscut Isus cugetele lor, răspunzând, au zis câtră ei: „Ce cugetați în inimile voastre?

23. Ce e mai lezne a zice: «Iartă-ți-să păcatele» au a zice: «Scoală și umblă»?

24. Ci, ca să științi că Fiiul Omenesc are puteare pre pământ a ierta păcatele (au zis slăbănogului), ție zic: «Scoală, ia patul tău și mergi în casa ta!»”

25. Și îndată sculându-să înaintea lor, au luat patul în care zăcea și s-au dus în casa sa, mărind pre Dumnezău.

26. Și spaimă au cuprins pre toți și mărea pre Dumnezău și s-au umplut de frică, | zicând: „Că am văzut minunate astăzi”. 131v

Zac. 20. *Sfârșit sâmb. 2 sâmb. 3. Zac. 20.*

*Math. 9, 9. Marc. 2, 14.

27. *Și după aceastea au ieșit și au văzut un publican, pre nume Levii, șezând la vamă și au zis lui: „Vino după Mine!”.

28. Și, lăsând toate, au mers după El.

29. Și l-au făcut ospăț mare Levi în casa sa. Și era gloată multă de vameși și de alții, carii era cu ei șezând.

30. Și murmura fariseii și cărturarii lor, zicând câtră ucenicii Lui: „Pentru ce cu vameșii și cu păcătoșii mâncați și beați?”

31. Și răspunzând Isus, au zis câtră ei: „Nu trebuie sănătoșilor vraci, ci bolnavilor;

32. N-am venit a chema pre cei drepți, ci pre cei păcătoși la pocăință”.

Zac. 21. *Sfârșit sâmb. Mier. 2. Zac. 21.*

*Marc. 2, 18.

33. Iară ei au zis câtră El: *„Pentru ce ucenicii lui Ioan să postesc adease și fac rugăciuni, așișdirea și a fariseiilor, iară ai Tăi mâncă și beau?”

34. Cărora El au zis: „Au doară veți putea face fiii mirelui a posti când este cu ei mirele?

35. Iară vor veni zilele când să va lua de la ei mirele; atunci să vor posti într-aceale zile”.

36. Și le zicea și pildă: „Că nime nu pune peatec de la veștmânt nou în vejmânt vechiu. Într-alt chip și cel nou să rumpe, și celui vechiu nu i să cuvine peatecul de la cel nou.

37. Și nime nu bagă vinul nou în foii vechi. Într-alt chip va sparge vinul nou foii și acela să va vărsa și foii vor peri. ||

38. Ci vinul nou în foi noi trebuie băgat și amândoi să țin. 132r

39. Și nime, bând vechiu, numaidecât vrea nou, că zice: «Cel vechiu mai bun este»”.

Sfârșit mierc.

Cap 6

Pre ucenici, sâmbăta spice smulgând, mântuiaște și într-altă sâmbătă o mână sacă vindecă. Pre cei doisprăzeace aleși numeaște apostoli și cu ei și cu mulțime multă, stând în loc pustiiu, învață fericirile și alte sfaturi și porunci evangheliceşti. De oțapăcul în ochiul fratelui și de pomul bun și rău din rod a-l cunoaște. Cel ce aude cuvintele lui Hristos cui să asamână de le va plini și cui de nu le va plini.

Zac. 22. *Sâmb. 4. Zac. 22.*

Math. 12, 1. Marc. 2, 23.

1. Și au fost în sâmbăta a doao, întâi trecând prin sămânături, smulgea ucenicii Lui spice și mânca frecându-le în mâni.

2. Iară unii dintre farisei zicea lor: „Ce faceți carea nu-i slobod sâmbăta?”

3. Și, răspunzând Isus câtră ei, au zis: „Nici aceasta ați citit ce au făcut David când flămânzisă el și cei ce cu el era?

*1 Împăr. 21, 6. **Ieșire 29, 32. Preoți 24, 9.

4. *Cum au întrat în casa lui Dumnezău și pânele punerei-înainte le-au luat și le-au mâncat și au dat celor | ce era cu el, care nu era slobod a le mânca, **fără numai preoților?” 132v

5. Și zicea lor: „Că Domn este Fiiul Omenesc și sâmbetei”.

*Math. 12, 10. Marc. 3, 1.

6. Și au fost și într-altă sâmbătă, de au întrat în sinagoga și învăța. *Și era acolo un om și mâna lui cea dreaptă era uscată.

7. Şi lua aminte cărturarii şi fariseii de l-or vindeca sâmbăta, ca să afle de unde să-L pârască.
8. Iară El ştiia cugetele lor. Şi au zis omului celui ce avea mână uscată: „Scoală şi stăi în mijloc". Şi, sculându-să, au stătut.
9. Şi au zis către ei Isus: „Întrebu-vă pre voi de e slobod sâmbăta bine a face au rău? Suflet a mântuii au a pierde?"
10. Şi, uitându-Să împregiur la toţi, au zis omului: „Întinde mâna ta!"; şi o au întins şi s-au întregit mâna lui.

Sfârşit sâmb.

11. Iară ei s-au umplut de neînţelepciune şi grăia între sineş ce ar face lui Isus.

Joi 2. Zac. 23. — *Zac. 23.*

12. Şi au fost într-aceale zile, ieşit-au în munte să Să roage şi era înoptând în rugăciunea lui Dumnezău.
13. *Şi, făcându-să zioă, au chemat ucenicii Săi şi au ales doisprăzeace dintr-înşii (pre carii şi apostoli i-au numit): || — *Math. 10, 11. Marc. 3, 13.

133r 14. Pre Simon, pre care l-au numit Petru, şi Andrei, fratele lui, Iacov şi Ioan, Filip şi Vartholomeu,
15. Mathei şi Thoma, Iacov a lui Alfeiu şi Simon, care s-au chemat Zilotis,
16. Şi Iuda a lui Iacov şi Iuda Iscarioteanul, carele au fost vânzătoriu.

Vineri 2 şi la precuvioşi. Zac. 24. — *Zac. 24.*

17. Şi, pogorându-Să cu ei, au stătut în loc şes şi mulţimea ucenicilor Lui şi mulţimea multă de noroade din toată Iudeea şi din Ierusalim şi din ţânutul mării şi a Tirului şi a Sidonului,
18. Carii venisă să-L auză şi să să vindece de boalele sale. Şi cei ce să chinuia de duhuri necurate să vindeca.
19. Şi toată mulţimea căota să să atingă de El, că puteare ieşiia din El şi vindeca pre toţi.

Sfârşit joi.

20. *Şi El, rădicându-şi ochii spre ucenicii Săi, zicea : „Fericiţi sânteţi, săracilor, că a voastră este împărăţiia lui Dumnezău. — *Math. 5, 2.
21. Fericiţi cei ce flămânziţi acum, că vă veţi sătura. Fericiţi cei ce plângeţi acum, că veţ râde.
22. *Fericiţi veţi fi când vă vor urî oamenii şi când vă vor despărţi şi vă vor ocărî şi vor lăpăda numele vostru ca un rău, pentru Fiiul Omenesc. | — *Math. 5, 11.

23. Bucuraţi-vă într-acea zi şi săltaţi că, iată, plata voastră multă este în ceriu; că după aceaste făcea prorocilor părinţii lor. 133v

Zac. 25. *Sfârşit vineri. Luni 3 şi la precuvioşi. Zac. 25.*

*Ecli. 31, 8. 24. *Însă amar voao, bogaţilor, că aveţ mângăiarea voastră.
Amos 6, 1. *Isaie 65, 13. 25. *Amar voao, sătuiilor, că veţi flămânzi. Amar voao, carii râdeţi acum, că vă veţi jeli şi veţi plânge.
26. Amar voao, când bine vă vor zice oamenii, că aseamenea făcea prorocilor celor mincinoşi părinţii lor.
27. Iară voao zic, celor ce auziţ: iubiţi pre neprietenii voştri, bine faceţi celor ce vă urăsc.
28. Grăiţi de bine pre cei ce vă blastămă şi vă rugaţi pentru cei ce vă năpăstuiesc.
*Math. 5, 39. 1 Corith. 6, 7. 29. *Şi celui ce te loveaşte preste falcă, dă-i şi ceaealaltă; şi celui ce ia vejmântul tău şi îmbrăcămintea, nu-i tăgădui.
30. Şi tot celui ce ceare de la tine, dă-i. Şi cel ce ia ale tale, nu le ceare.

Zac. 26. *Sfârşit luni. Dumc. 2. Zac. 26.*

*Tovie 4, 16. Math. 7, 12. 31. *Şi precum vreaţi să vă facă oamenii, şi voi le faceţi aşişdirea.
*Math. 5, 46. 32. *Şi, de iubiţi pre cei ce vă iubesc, ce har este voao? Că şi păcătoşii iubesc pre cei ce iubesc pre ei.
33. Şi, de veţi face bine celor ce vă fac voao bine, ce har este voao? Că şi păcătoşii fac aceaste. ||
*2 Leage 15, 8. Math. 5, 42. 34. *Şi, de veţi da împrumut celor de la carii nădăjduiţi a lua, ce har este voao? Că şi păcătoşii împrumutează păcătoşilor, să ia aseamenea. 134r
35. Drept aceaea, iubiţi pre neprietinii voştri, bine faceţi şi daţi împrumut, nimic de acolo nădăjduind; şi va fi plata voastră multă şi veţi fi fiii Celui Înalt, că El e milostiv preste cei nemulţămitori şi răi.
36. Fiţi dară milostivi, precum şi Tatăl vostru milostiv este.

Zac. 27. *Sfârşit dumc. Zac. 27.*

*Math. 7, 1. 37. *Să nu giudecaţi şi nu vă veţi judeca. Să nu osândiţi şi nu vă veţi osândi. Iertaţi şi vi să va ierta.
*Math. 7, 2. Marc. 4, 24. 38. Daţi şi să va da voao. Măsură bună şi îndesată şi scuturată şi vărsându-să vor da în sinul vostru. *Că cu aceaeaşi măsură cu carea veţi măsura să va măsura voao”.
39. Şi le zicea lor şi pildă: „Au doară va putea orbul povăţuii pre orb? Au nu amândoi în groapă cad?
*Math. 10, 24. Ioan 13, 16. 40. *Nu este ucenicul preste învăţătoriul său. Iară desăvârşit tot va fi de va fi ca învăţătoriul lui.
*Math. 7, 3. 41. *Iară ce vezi oţapăcul în ochiul fratelui tău, iară bârna care este în ochiul tău nu o socoteşti? |
42. Au cum poţi zice fratelui tău: «Frate, lasă să scoţ oţapăcul din ochiul tău», nevăzând tu bârna în ochiul tău? Făţarnice, leapădă întâi bârna din ochiul tău şi atunci vei vedea să scoţi oţapăcul din ochiul frăţâne-tău. 134v
43. Că nu este pom bun care face poame reale, nici pom rău făcând rod bun.
Math. 7, 18 şi 12, 33. 44. Că fieştecare pom din rodul său să cunoaşte, că nu culeg din spini smochine, nici din rug culeg struguri.
45. Omul bun din comoara inimii sale cea bună scoate ce e bun, şi omul rău din comoara rea scoate rău; că din prisosinţa inimii grăiaşte gura.

Zac. 28. *Sfârşit marţi. Mierc. 3. Zac. 28.*

Math. 7, 21. 46. Iară ce Mă chemaţi «Doamne, Doamne!», şi nu faceţi ceale ce zic?
Râm. 2, 13. Iacov 1, 32. 47. Tot cel ce vine la Mine şi aude cuvintele Meale şi le face arăta-voi voao cui este aseamenea;
48. Aseamenea este omului ce zideaşte casă, care au săpat afund şi au pus temelia pre piatră. Şi, fiind povoiu, s-au lovit râul de casa aceaea şi nu o au putut clăti, că era întemeiată pre piatră.

49. Iară cel ce aude şi nu face, aseamenea este omului celui ce zideaşte casa sa pre pământ fără temelie, în carea au lovit râul şi numaidecât au căzut. Şi au fost răsipirea || 135r cădearea casii aceiia mare".

Cap 7

Mirându-să de credinţa sutaşului, de departe îi tămăduiaşte sluga. Lângă poarta cetăţii Naim, fiiul văduvei îl învie. Înaintea ucenicilor lui Ioan Botezătoriului, ce întreba au El ar fi cel ce era să vie, multe seamne face. Şi aceia, ducându-să, pre Ioan mult laudă. Jidovilor, nici a lui Ioan, nici a lui Hristos viaţa le-au plăcut, pre carii asamână pruncilor ce strigă în târg între sineşi. De la muierea păcătoasă picioarele I să ung. Răspunde lui Simon, ce murmura pentru aceasta, puind spre aceasta pilda de doi datornici şi iertând păcatele muierii.

1. Iară dacă au plinit toate cuvintele Sale în urechile norodului, au întrat în Capernaum. Math. 8, 5.

Sfârşit mierc. Sâmb. 5. Zac. 29. *Zac. 29.*

2. Iară a unui sutaş sluga era bolnav şi spre moarte, care era lui iubit.
3. Şi, auzând de Isus, au trimis la El pre bătrânii jidovilor, rugându-L să vie şi să mântuiască sluga lui.
4. Iară ei, viind la Isus, Îl ruga cu deadinsul, zicând Lui: „Că vreadnic este să faci lui aceaste, |
135v 5. Că iubeaşte neamul nostru şi sinagoga el o au zidit noao".
6. Iară Isus mergea cu ei şi, nefiind departe de casă, au trimis la El sutaşul prieten, zicând: *„Doamne, nu Te osteni, că nu sânt vreadnic să întri supt acoperişul mieu. *Math. 8, 8.
7. Pentru carea şi pre mine însumi nu m-am socotit vreadnic să viu la Tine. Ci zi cu cuvântul şi să va însănătoşa sluga mea.
8. Că şi eu sânt om supt biruinţă rânduit, având supt mine ostaşi. Şi zic cestuia: «Mergi!», şi mearge; şi altuia: «Vino!», şi vine; şi slugii meale: «Fă aceasta!», şi face".
9. Carea auzând Isus, S-au mirat. Şi, întorcându-Să, au zis noroadelor ce vinea după El: „Amin zic voao, nici în Israil n-am aflat atâta credinţă".
10. Şi, întocându-să cei trimişi acasă, au aflat sluga ce bolisă sănătos.

Sfârşit sâmb. Dumc. 3. Zac. 30. *Zac. 30.*

11. Şi au fost după aceaea, mergea în cetatea ce să cheamă Naiim. Şi mergea cu El ucenicii Lui şi gloată multă.
12. Iară apropiindu-să de poarta cetăţii, iată să scotea un mort, fiiul unul maiicei sale. Şi aceasta era văduvă, şi norod mult din cetate cu ea.
13. Carea vâzând-o Domnul, I s-au făcut milă de ea şi au zis ei: „Nu plânge!" ||

14. Şi s-au apropiat şi s-au atins de sicriiu (iară cei ce îl purta au stătut) şi au zis: „Tinărule, ţie zic: «Scoală!»”. 136r

15. Şi au şezut mortul şi au început a grăii; şi l-au dat mumei sale.

*Gios 29, 19. Ioan 4, 19.

16. Şi au cuprins pre toţi frica. Şi mărea pre Dumnezău, *zicând: „Că proroc mare s-au sculat între noi” şi: „Că Dumnezău au cercetat pre norodul Său”.

Zac. 31.

Sfârşit dumc. Joi 3. Zac. 31.

17. Şi au ieşit cuvântul acesta în toată Iudeea de El şi întru tot ţinutul de împregiur.

18. Şi au vestit lui Ioan ucenicii Lui de toate aceaste.

*Math. 11, 12.

19. *Şi au chemat doi din ucenicii săi Ioan şi i-au trimis la Isus, zicând: „Eşti Cel ce vii au pre altul vom aştepta?”

20. Şi venind la El bărbaţii, au zis: „Ioan Botezătoriul ne-au trimis la Tine, zicând: «Tu eşti Cel ce vii au pre altul aşteptăm?»”

21. (Iară într-acel ceas pre mulţi au vindecat de boale şi de rane şi de duhuri reale şi multor orbi le-au dăruit vedeare). |

*Isaie 35, 5.

22. Şi, răspunzând, au zis lor : „Mergând, spuneţi lui Ioan ceale ce aţi auzit şi aţi văzut: *că orbii văd, şchiopii umblă, leproşii să curăţesc, surzii aud, morţii să scoală, săracilor bine să vesteaște. 136v

23. Şi fericit e oricare nu să va sminti întru Mine”.

24. Şi dacă s-au dus solii lui Ioan, au început de Ioan a zice câtră gloate: „Ce aţi ieşit în pustie a vedea? Trestie de vânt clătită?

25. Dară ce aţi ieşit a vedea? Om cu veşminte moi îmbrăcat? Iată, cei ce sânt cu haină scumpă şi în desfătări în casele împăraţilor sânt.

26. Dară ce aţi ieşit a vedea? Proroc? Adevărat zic voao, şi mai mult decât proroc.

*Is. 51, 13. Math. 11, 10. Marc. 1, 2.

27. *Acesta e de care este scris: «Iată, trimiţ îngerul Mieu înaintea feaţei Tale, carele va găti calea Ta înaintea Ta».

28. Că zic voao: mai mare între născuţii de muieri proroc decât Ioan Botezătoriul nime nu este. Iară cel ce e mai mic întru împărăţiia lui Dumnezău mai mare decât el este”. ||

29. Şi tot norodul, auzind, şi publicanii lăuda pre Dumnezău, botezându-să cu botezul lui Ioan. 137r

Sfârşit a Botezătoriului.

30. Iară fariseii şi legiuiitorii sfatul lui Dumnezău l-au lepădat între sineşi, nebotezându-să de la el.

*Math. 11, 16.

31. Şi au zis Domnul: *„Cui dară voi asămâna oamenii neamului acestuia? Şi cui sânt aseamenea?

32. Aseamenea sânt pruncilor ce şed în târg şi grăiesc între sineşi şi zic: «Cântatu-v-am cu fluirele şi n-aţi săltat. Tânguitu-v-am şi n-aţi plâns».

*Math. 3, 4. Marc. 1, 6.

33. *Că au venit Ioan Botezătoriul, nici mâncând pâne, nici bând vin, şi ziceţi: «Drac are».

34. Venit-au Fiiul Omului mâncând şi bând şi ziceţi: «Iată om mâncăcios şi bând vin, prietinul vameşilor şi a păcătoşilor».

35. Şi s-au îndreptat înţelepciunea de la El tuturor fiilor Săi”.

Zac. 33.

Sfârşit vineri. Luni 4. Zac. 33. |

36. Şi-L ruga oarecare din farisei să mânânce cu el. Şi, întrând în casa fariseului, au şezut. 137v

*Math. 26, 7. Marc. 14, 3 Ioan 22, 3.

37. *Şi, iată, o muiare care era în cetate, păcătoasă, cât au cunoscut că şezusă în casa fariseului, au adus un alavastru de unsoare.

38. Şi, stând dinnapoi lângă picioarele Lui, cu lacrămi au început a uda picioarele Lui şi cu părul capului său le ştergea şi săruta picioarele Lui şi cu unsoare le unjea.

39. Iară văzând fariseul cel ce-L chemasă, au zis întru sine, zicând: „Acesta, de ar fi proroc, ar şti adevărat cine şi ce fealiu de muiare este carea să atinge de El, că-i păcătoasă”.

40. Şi, răspunzând Isus, au zis câtră el: „Simone, am ceva a-ţi zice”. Iară el au zis: „Învăţătoriule, zi!”

41. „Doi datornici era unui cămătarnic. Unul era deatoriu cinci sute de denari, şi altul, cincizăci.

42. Neavând ei de unde plăti, le-au iertat amânduror. Care, dară, l-au iubit mai mult?”

138r 43. Răspunzând Simon, au zis: „Mi să pare că cela || cui au iertat mai mult”. Iară El i-au zis: „Bine ai giudecat”.

44. Și, întorcându-să cătră muiere, au zis lui Simon: „Vezi muierea aceasta? Întrat-am în casa ta, apă picioarelor Mele n-ai dat. Iară aceasta cu lacrămi au udat picioarele Mele și cu perii capului său le-au șters.

45. Sărutare nu Mi-ai dat, iară aceasta, de când au întrat, n-au încetat a-Mi săruta picioarele.

46. Cu untdelemn capul Meu nu l-ai uns, iară aceasta cu unsoare au uns picioarele Meale.

47. Pentru aceea zic ție: «Iartă-să ei păcate multe, că au iubit mult. Iară căruie mai puțin să iartă, mai puțin iubește”.

48. Și au zis cătră ea: *„Iartă-să ție păcatele”. *Math. 9, 2.

49. Și au început cei ce ședea împreună a zice între sineși: „Cine e Acesta, Carele și păcatele le iartă?”

50. Și au zis cătră muiere: „Credința ta te-au mântuit. Mergi în pace!” |

138v

Cap 8

Pilda de sămânătoriu pune înnainte și ucenicilor o tâlcuiește. Nimica e tăinuit carea să nu să vădească. Pre carii zice a fi mumă-sa și frații săi. În mare din somn Să deștaptă, vântul ceartă. Îndrăcitul cel cumplit de leghion de draci izbăvește, îngăduind dracilor să între în porci. Atingându-să de tivitura vejmântului Lui, muierea de curgerea sângelui să mântuiește și fata lui Iair arhisinagogului cu cuvântul Lui învie.

Marți 5. Zac. 34. *Zac. 34.*

1. Și au fost după aceea și El călătoriia prin cetăți și prin sate, propoveduind și binevestind împărățiia lui Dumnezău, și cei doisprăzece cu El,

2. Și niște muieri, ce să vindecase de duhuri necurate și de neputințe: *Maria, carea să cheamă Magdalina, din carea șepte draci ieșise, *Mar. 16, 9.

3. Și Ioanna, muierea Huzei, dregătoriului Irod, și Susanna și altele multe, carele slujiia Lui din averile sale.

4. Iară adunându-să gloată multă și din cetăți grăbind cătră El, au zis prin pildă:

Dnecă 4. Zaceal 35. || *Zac. 35.*

139r 5. *„Ieșit-au sămânătoriul să samine sămânța sa. Și, când sămâna, una au căzut lângă cale și s-au călcat și pasările ceriului o au mâncat. *Math. 13, 3. Marc. 4, 3.

6. Și alta au căzut pre piatră și, răsărind, s-au uscat, că nu avea reveneală.

7. Și alta au căzut între spini și, crescând împreună, spinii o au înecat.

8. Și alta au căzut pre pământ bun. Și, răsărind, au făcut rod însutit”. Aceastea zicând, striga: „Cine are urechi de auzit să auză!”

9. Și-L întreba ucenicii Lui ce ar fi pilda aceasta.

10. Cărora El au zis: „Voao s-au dat a ști taina împărățiii lui Dumnezeu, iară celoralalți în pilde, *ca văzând să nu vază și auzând să nu înțeleagă. *Isaie 6, 9.

11. Iară pilda aceasta iaste: sămânța iaste cuvântul lui Dumnezeu, Math. 13, 14.

12. Iară cei de lângă cale, aceia sânt carii aud, apoi vine diavolul și ia cuvântul din inima lor, ca nu, crezând, să să spăsască. Marc. 4, 12. Ioan 12, 4.

139v 13. Că cei de pre piatră, carii auzind, cu bucurie priimesc cuvântul, | și aceia rădăcini nu au, carii până la o vreame cred, și în vreame de ispită să despart. Fapte 28, 26. Râm. 11, 8.

14. Iară carea au căzut pre spini, aceștia sânt carii aud și, de griji și de bogății și de dulcețile vieții, mergând să îneacă și nu aduc rod.

15. Iară carea pre pământ bun, aceștia sânt carii cu inimă bună și bine gătită auzind cuvântul, îl țin și rod aduc întru răbdare.

Sfârșit sâmb. 6. Zaceal 36. *Zac. 36.*

16. *Iară nime, aprinzând candila. o acopere cu vas au supt pat o pune, ci spre sfeașnic o pune, ca cei ce întră să vază lumina. *Math. 5, 15. Marc. 4, 21.

17. *Că nu iaste tăinuit care să nu să vădească, nici ascuns care să nu să cunoască și la arătare să vie. *Math. 10, 26. Marc. 4, 22.

*Marc. 13, 12 și 25, 29.

18. Vedeți, dară, cum auziți *că cel ce are da-să-va lui; și oricare nu are și ce i să pare că are să va lua de la el".

*Math. 12, 46. Marc. 3, 32.

19. *Și au venit la El muma și frații Lui și nu-L putea auzi pentru gloată.

20. Și s-au vestit Lui: „Mumă-Ta și frații Tăi stau afară, vrând a Te vedea". ||

21. Care răspunzând, au zis cătră ei: „Muma Mea și frații Miei aceștia sânt, carii aud cuvântul lui Dumnezeu și-l fac". 140r

Zac. 37.

Sfârșit sâmb. Miercuri 4. Zac. 37.

*Math. 8, 23. Marc. 4, 36.

22. *Și au fost întru una de zile, și El S-au suit în corabie și ucenicii Lui; și au zis cătră ei: „Să treacem de ceaea parte de iazear". Și s-au suit.

23. Și, mergând ei cu corabia, au adormit și <a> pogorât viforul vântului în iezer și să umplea și era să peară.

24. Și, apropiindu-să, L-au deșteptat, zicând: „Învățătoriule, perim!" Iară El sculându-Să, au certat vântul și viforul apei și au încetat. Și s-au făcut liniște.

25. Și au zis lor: „Unde iaste credința voastră?" Carii temându-să, s-au mirat între eiș, zicând: „Cine, ți să pare, iaste Acesta, că și vânturilor și mării porunceaște și ascultă de El?"

Sfârșit miercuri.

26. Și au vănslat la ținutul gadareanilor, care iaste în preajma Galileii.

Zac. 38.

Duminecă 6. Zaceal 38.

27. Și, ieșind la uscat, L-au întimpinat un om oarecarele care avea drac de multă | vreame și cu veșmânt nu să îmbrăca, nici în casă rămânea, ci în mormânturi. 140v

28. Acela, cât au văzut pre Isus, au căzut înaintea Lui și, strigând cu glas mare, au zis: „Ce e mie și Ție, Isuse, Fiiul lui Dumnezeu celui înalt? Rogu-Te, nu mă chinui".

29. Că porunciia duhului celui necurat să iasă din om, că în multe vremi îl apuca și să lega cu lanțuri și cu peante, păzindu-să. Și, rumpând legăturile, să purta de dracul prin pustii.

30. Și l-au întrebat Isus, zicând: „Cum ție-i numele?" Iară el au zis: „Leghiion". Că întrase draci mulți într-însul

31. Și-L ruga să nu le poruncească a să duce în adânc.

32. Și era acolo o turmă de porci mulți, ce să păștea în munte; și-L ruga să-i lase a întra în ei. Și i-au lăsat.

33. Și au ieșit dracii din om și au întrat în porci. Și cu repejune s-au aruncat turma în iezer și s-au înecat.

34. Carea văzând făcându-să, cei ce păștea au fu||git și au vestit prin cetate și prin sate. 141r

35. Și au ieșit să vază ce s-au făcut și au venit la Isus și au aflat pre om șezând, din care ieșisă dracii, îmbrăcat și sânătos cu mintea, la picioarele Lui, și s-au temut.

36. Și au spus lor și cei ce văzuse cum s-au mântuit de leghiion.

37. Și L-au rugat toată mulțimea ținutului gadereanilor să Să departeaze de la ei, că de mare frică era cuprinși. Iară El suindu-Să în corabie, S-au întors.

38. Și-L ruga omul din carele ieșisă dracii să fie cu El. Iară Isus l-au slobozit, zicând:

39. „Întoarnă-te la casa ta și povesteaște câte ț-au făcut Dumnezeu". Și s-au dus prin toată cetatea, propoveduind câte îi făcusă Isus.

Sfârșit duminecă.

40. Și au fost deacă S-au înturnat Isus, L-au priimit gloata, că era toți așteptându-L.

Zac. 39.

Duminică 7. Zac. 39 |

*Math. 9, 21. Marc. 5, 22.

41. *Și, iată, au venit un om a căruia numele Iair și acela era căpetenia sinagoghii. Și au căzut la picioarele lui Isus, rugându-L să între în casa lui. 141v

42. Că numai o fată avea, ca de 12 ani, și aceasta murea. Și s-au întâmplat, ducându-Să, Să împresura de gloate.

43. Și o muiare oarecarea era în curgerea sângelui de ani 12, carea cheltuisă cu vracii toată avearea sa, nici s-au putut de la careva vindeca.

44. S-au apropiiat dinnapoi și s-au atins de tivitura veșmântului Lui. Și numaidecât au stătut curgerea sângelui ei.

45. Și au zis Isus: „Cine s-au atins de Mine?" Și tăgăduind toți, au zis Petru și cei ce cu El era: „Învățătoriule, gloatele Te împresură și Te supără și zici: «Cine s-au atins de Mine?»"

46. Și au zis Isus: „S-au atins de Mine oarecine; că Eu am cunoscut putearea carea au ieșit din Mine".

47. Și, văzând muiarea că nu s-au tăinuit, tremurând au venit și au căzut înaintea 142r pi||cioarelor Lui, și pentru ce pricină s-au atins de El au spus înaintea a tot norodul și cum că numaidecât s-au sânătășat.

48. Iară El au zis ei: „Fiico, credința ta te-au mântuit. Mergi în pace!"

49. Încă El grăind, au venit oarecarele către căpeteniia sinagoghii, zicând lui: „Că au murit fata ta, nu-L supăra".

50. Iară Isus, auzind acest cuvânt, au răspuns tatălui featii: „Nu te teame, numai creade și să va mântui".

51. Și, venind acasă, n-au lăsat a întra cu Sine pre cineva, fără pre Petru și Iacov și Ioan și tatăl și muma featii.

52. Și plângea toți și să văieta de ea. Iară El au zis: „Nu plângereți, n-au murit fata, ci doarme".

53. Și-L batjocoriia, știind că murisă.

54. Iară El, prinzând mâna ei, au strigat, zicând: „Fecioară, scoală!"

55. Și s-au întors duhul ei și îndată s-au sculat. Și au poruncit să-i dea de mâncat. |

142v 56. Și s-au spăimântat părinții ei, cărora le-au poruncit să nu spuie cuiva ce să făcusă.

Sfârșit duminecă.

Cap 9

Pre ucenici a propovedui trimițind, le dă porunci a le ținea. Irod, auzind veastea lui Hristos, pofteaște a-L vedea. Cu cinci pâni și doi pești satură Isus cinci mii de bărbați. Petru Îl mărturisеaște a fi Hristosul lui Dumnezeu, patimile Sale vesteaște și de a-Ș lua crucea Sa. Schimbându-Să la față, I să împreună Moisi și Ilie pentru mărimea. După rugăciunea tatălui, scoate dracul din fiiu. Price să naște între apostoli, care ar fi mai mare. Fiii lui Zevedeiu vreau cu foc din ceriu a mistui pre samarineani, căci n-au vrut a cuprinde pre Isus. Pre cel ce vrea a-L urma nu-L priimeaște, iară pre altul cheamă, nici îl lasă să îngroape întâi pre tată-său.

Sâmb. 7. Zac. 40. *Zac. 40.*

1. Și, chemând cei 12 ucenici, le-au dat vărtute și puteare preste toți dracii și să vindece boalele. Math. 10, 1. Marc. 3, 15.

2. Și i-au trimis a propovedui împărățiia lui Dumnezeu și a vindeca pre cei neputincioși.

*Math. 10, 9. Marc. 6, 8.

3. *Şi au zis cătră ei: „Nimic nu veţi lua pre cale, nici toiag, nici straiţă, nici pâne, nici bani, nici doao îmbrăcăminte să aveţi. ||

143r

4. Şi ori în ce casă veţi întra, acolo rămâneţi şi de acolo nu ieşiţi.

*Fapt. 13, 51.

5. Şi oricarii nu vă vor priimi, *ieşind din cetatea aceaea şi praful picioarelor voastre scuturaţi, spre mărturie asupra lor".

6. Şi, ieşind, umbla prin coşteaie, binevestind şi vindecând pretutindini.

Zac. 41.

Sfârşit sâmb. Joi 4. Zaceal 41.

*Math. 14, 1. Marc. 6, 14.

7. *Şi au auzit Irod tetrarhul toate ceale ce să făcea de la El; şi să îndoia, pentru că să zicea

8. De la unii, că Ioan s-au sculat din morţi, iară de la unii, că Ilie s-au arătat, iară de la alţii, că un proroc din cei de demult s-au sculat.

9. Şi au zis Irod: „Lui Ioan eu am tăiat capul. Iară acesta cine iaste, de carele eu aceastea auz?" Şi căuta să-L vază.

10. Şi, întorcându-să apostolii, I-au povestit ceale ce au făcut. Şi, luându-i, s-au depărtat de osăbi în loc pustiiu, care iaste Vithsaida.

11. Carea cunoscând gloatele, au urmat după El. Şi i-au luat şi le-au grăit de împărăţiia lui Dumnezeu; şi pre cei ce le trebuia, îi vindeca.

Zac. 42.

Sfârşit joi. Vineri 4. Zaceal 42. |

*Math. 14, 15. Marc. 6, 36.

143v

12. Iară zioa începusă a să pleca. Şi, apropiindu-să cei doisprăzeace, au zis Lui: *„Slobozi gloatele ca, mergând prin coşteiuri şi prin satele ceale dinprejur, să să abată şi să afle bucate; că aici în loc pustiiu sântem".

*Ioan 6, 9.

13. Şi au zis cătră ei: „Daţi-le voi de mâncat". Iară ei au zis: *„N-avem mai mult de cinci pâni şi doi peşti. Fără doară noi să meargem şi să cumpărăm pentru toată mulţimea aceasta bucate".

14. Şi era bărbaţi ca la cinci mii. Şi au zis cătră ucenicii Săi: „Faceţi-i să şază pre rând câte cincizăci".

15. Şi aşea au făcut şi i-au făcut pre toţi să şază.

16. Şi, luând ceale cinci pâni şi doi peşti, S-au uitat spre ceriu şi le-au blagoslovit; şi au frânt şi le-au împărţit ucenicilor Săi, să le puie înaintea mulţimii.

17. Şi au mâncat toţi şi s-au săturat. Şi au luat ce le prisosise, de fărămituri 12 coştiţe.

Zac. 43.

Luni 5. Zac. 43.

*Math. 16, 13. Marc. 8, 27.

18. *Şi au fost, fiind sângur, rugându-Să; era cu El şi ucenicii. Şi i-au întrebat, zicând: „Cine Mă zic gloatele a fi?" ||

144r

19. Iară ei au răspuns şi au zis: „Ioan Botezătoriul, iară alţii, Ilie, iară alţii, că unul din proroci s-au sculat".

20. Şi au zis lor: „Dară voi cine Mă ziceţi a fi?" Răspunzind Simon Petru, au zis: „Hristosul lui Dumnezeu".

21. Iară El, certându-i, au poruncit să nu spuie cuiva aceasta,

*Math. 17, 21. Marc. 8, 31 şi 9, 30.

22. Zicând: *„Că trebuie multe să pătimească Fiiul Omenesc şi să Să leapede de cei bătrâni, de căpeteniile popilor şi de cărturari şi să Să ucigă şi a treia zi să învie".

Zac. 44.

Sfârşit luni. Marţi 5. Zac. 44.

*Math. 10, 38 şi 16, 29. Marc. 8, 34.

23. *Şi zicea cătră toţi: „De va vrea cineva să vie după Mine, să să leapede de sine şi să ia crucea sa în toate zilele şi să vie după Mine.

Jos 14, 27.

24. *Că cine va vrea să mântuiască sufletul său, piiarde-l-va; iară cine va piiarde sufletul său pentru Mine, mântui-l-va.

*Jos 17, 33. Ioan 12, 25.

25. Că ce foloseaşte omului de va dobândi lumea toată, iară pre sine să să piarză şi păgubire să-ş facă? |

*Math. 10, 33. Marc. 8, 38

144v

26. *Că cel ce să va ruşina de Mine şi de cuvintele Meale, pre acela şi Fiiul Omenesc îl va ruşina când va veni cu mărimea Sa şi a Tatălui şi a sfinţilor îngeri.

2 Timoth. 2, 12. *Math. 16, 28.

27. *Iară zic voao adevărat, sânt oarecarii ce stau aicea carii nu vor gusta moartea până nu vor vedea împărăţiia lui Dumnezeu".

Marc. 8, 39.
Math. 17, 1.
Marc. 9, 1.

Sfârşit marţi. La Preobrej. la utrânie Zac. 45. *Zac. 45.*

28. Şi au fost după aceaste cuvinte ca la opt zile şi au luat pre Petru şi pre Iacov şi pre Ioan şi S-au suit în munte să Să roage.
29. Şi au fost, când Să ruga, faţa obrazului Lui alta, şi veşmântul Lui, alb şi strălucind.
30. Şi, iată, doi bărbaţi grăia cu El. Şi era Moisi şi Ilie,
31. Văzuţi în mărime. Şi zicea ieşirea Lui, carea era să o plinească în Ierusalim.
32. Iară Petru şi cei ce cu el era era îngreoiaţi de somn; şi, deşteptându-să, au văzut mărimea Lui şi doi bărbaţi carii sta cu El.
33. Şi au fost, deacă s-au dus de la El, au zis Petru cătră Isus: „Învăţătoriule, bine e noao aicea a fi; şi să facem trei corturi, unul Ţie şi unul lui Moisi şi unul lui Ilie", neştiind ce zice. ||
145r 34. Iară aceaste el grăind, s-au făcut un nor şi i-au umbrit. Şi s-au temut, întrând ei în nor.
35. Şi glas au fost din nor, zicând: *„Acesta este Fiiul Mieu cel iubit, pre Acesta auziţi". *2 Petru 1, 7.
36. Şi, fiind glasul, S-au aflat Isus sângur; şi ei au tăcut şi nimăruii n-au spus în zilele aceale ceva din ceale ce văzusă.

Sfârşit praz. Sâmb. 8. Zac. 46. *Zac. 46.*

37. Şi au fost a doao zi, pogorându-să ei din munte, i-au întimpinat gloată multă.
38. *Şi, iată, un om din gloată au strigat, zicând: „Învăţătoriule, rogu-Te, caotă fiiul mieu, că numai unul este mie. *Math. 17, 14. Marc. 9, 16.
39. Şi, iată, duhul îl apucă şi îndată strigă şi-l izbeaşte şi-l stropşeaşte cu spume şi deabea să departă, rănindu-l.
40. Şi m-am rugat ucenicilor Tăi să-l scoaţă, şi nu l-au putut".
41. Şi, răspunzând Isus, au zis: „O, neam necredincios şi îndărelnic, până când voi fi la voi şi vă voi răbda? Ado aici fiiul tău!"
145v 42. Şi, apropiindu-să, l-au izbit | dracul şi l-au stropşit.
43. Şi au certat Isus pre duhul cel necurat şi au tămăduit pruncul şi l-au dat tătâne-său.
44. Şi să mira toţi de mărimea lui Dumnezău.

Sfârşit sâmb.

Şi, mirându-să toţi de toate ceale ce făcea, au zis cătră ucenicii Săi:

Miercuri 5. Zac. 47. *Zac. 47.*

„Puneţi în inimele voastre cuvintele aceaste: că Fiiul Omului Să va da în mânele oamenilor".
45. Iară ei nu înţelegea cuvântul acesta şi Îi era acoperit înaintea lor, să nu-l înţăleagă. Şi să temea a-L întreba de cuvântul acesta.

*Math. 18, 1. Marc. 9, 33.

46. *Şi au întrat cuget într-înşii, cine din ei ar fi mai mare.
47. Iară Isus văzând cugetele inimii lor, au apucat un prunc şi l-au pus lângă Sineşi.
48. Şi au zis lor: „Oricine va primi pruncul acesta în numele Mieu, pre Mine primeaşte. Şi oricine primeaşte pre Mine, primeaşte pre Cel ce M-au trimis. Că cel ce e mai mic între voi toţi, acela mai mare".

Zac. 48.

Joi 5. Zac. 48.

49. Şi, răspunzând Ioan, au zis: „Învăţătoriule, văzut-am pre oarecarele în numele Tău scoţând dracii şi l-am oprit, pentru || că nu urmează cu noi". 146r
50. Şi au zis cătră el Isus: „Nu oprireţi, că cine nu e împrotiva voastră, cu voi este".

Sfârşit mier. la Sfântul Obros.

51. Şi au fost umplându-să zilele înălţării Lui şi El Ş-au întărit faţa să meargă în Ierusalim.
52. Şi au trimis soli înaintea Sa. Şi, mergând, au întrat în cetatea samarineanilor, ca să-I gătească.
53. Şi nu L-au primit, că faţa Lui era mergând în Ierusalim.
54. Şi, văzând ucenicii Lui, Iacov şi Ioan, au zis: „Doamne, vreai să zicem să să pogoare foc din ceriu şi să-i mistuiască?"
55. Şi, întorcându-Să, i-au certat, zicând: „Nu ştiţi a cui duh sânteţi.
56. *Fiiul Omenesc n-au venit să piarză sufletele, ci să le mântuiască". Şi s-au dus într-alt coşteiu.

*Ioan 3, 17 şi 12, 47

Zac. 49.

Sfârşit joi Obrosului, treci la zac. 52. Sâmb. 9. Zac. 49.

57. Şi au fost umblând El pre cale, au zis oarecine cătră El: „Mearge-oi după Tine, oriunde Te vei duce".

*Math. 8, 20

58. Zis-au lui Isus: *„Vulpile au viezuini şi paserile ceriului, cuiburi. Iară Fiiul Omenesc nu are unde să-Şi pleace capul". |
59. Iară cătră altul au zis: „Vino după Mine! Iară el au zis: „Doamne, lasă-mă întâi să merg şi să îngrop pre tatăl mieu". 146v
60. Şi i-au zis Isus: „Lasă morţii să îngroape morţii săi. Iară tu mergi şi vesteaşte împărăţiia lui Dumnezău".
61. Şi au zis altul: „Urma-voi Ţie, Doamne, ci mă lasă întâi să vestesc celor de acasă".
62. Zis-au cătră el Isus: „Nime puiind mâna sa pre plug şi căotând înapoi vreadnic este de împărăţiia lui Dumnezău".

Sfârşit sâmb.

Cap 10

Şaptezăci şi doi înainte trimiţând la toate cetăţile, le dă porunci care, propoveduind, să ţie. Şi, bucurându-să de supunerea dracilor, zice că nu trebuie pentru aceasta mai ales a să bucura. Ceartă cetăţile ceale împietrite în care să făcusă multe puteri şi, săltând cu Duhul, să mărturiseaşte Tatălui. Legiuitoriului ce-L ispitea, după procitirea poruncii de iubirea lui Dumnezău şi a aproapelui, arată cine e aproapele, prin pilda omului ce să pogorea din Ierusalim. Marthei, ce slugiia şi pentru soru-sa, Maria, să geluia, zice că Maria au ales cea mai bună parte.

Zac. 8.

Vineri 5. Zac. 8. ||

1. Iară după aceaste au rânduit Domnul şi alţi şaptezăci şi doi şi i-au trimis câte doi înaintea feaţei Sale în toată cetatea şi locul unde era Însuşi să meargă. 147r

*Math. 9, 37.

2. Şi le zicea: *„Săceriş, adecă, mult e, iară lucrătorii puţini. Rugaţi, dară, pre Stăpânul săcerişului să trimiţă lucrători la săcerişul Său.

*Math. 10, 1. *Marc. 6, 8. **4 Împăr. 4, 29.

3. Meargeţi. *Iată, Eu vă trimiţ ca mieii între lupi.
4. *Nu purtareţi pungă, nice straistă, nici încălţăminte, **şi nimărui pre cale nu ziceţi bineaţi.
5. Ori în ce casă veţi întra, întâi ziceţi: «Pace casei aceştiia!»
6. Şi, de va fi acolo fiiul păcii, să va odihni preste el pacea voastră. Iară de nu, la voi să va înturna.

7. Și întru aceaeași casă rămâneți, mâncând și bând ceale ce sânt la ei. *Că vreadnic e lucrătoriul de plata sa. Nu treacereți din casă în casă, — *2 Leage 24, 14. Math. 10, 10. 1Timoth. 5, 18.

8. Și ori în ce cetate veți întra și vă vor primi, mâncați ceale ce să vor pune voao. |

147v 9. Și vindecați neputincioșii cei dintr-înșii și ziceți lor: «Apropiatu-s-au de voi împărățiia lui Dumnezău».

10. Iară ori în care cetate veți întra și nu vă vor primi, ieșind în ulițele ei, ziceți:

11. *«Și praful ce s-au lipit de noi din cetatea voastră îl șteargem spre voi. Însă aceasta să știți, că s-au apropiat împărățiia lui Dumnezău». — *Fapte 13, 51.

12. Zic voao că Sodomii în zioa aceaea mai ușor va fi decât aceii cetăți.

13. *Amar ție, Corozaim, amar ție, Vethsaida! Că de s-ar fi făcut în Tir și în Sidon puterile care s-au făcut între voi, cândva în társână și în cenușă șezând, s-ar pocăii. — *Math. 11, 21.

14. Însă Tirului și Sidonului mai ușor va fi la giudecată decât voao.

15. Și tu, Capernaum, carea până la ceriu te-ai înălțat, până la iad te vei îneca.

Sfârșit vineri la apostoli obște și la îngeri. Zac. 51. — *Zac. 51.*

16. *Cine ascultă de voi, de Mine ascultă. Și cine leapădă pre voi, pre Mine Mă leapădă. Iară cine Mă leapădă pre Mine, leapădă pre Cel ce M-au trimis". — *Math. 10, 14. Ioan 13, 20.

17. Și s-au întors cei șaptezăci și doi cu bucurie, zicând: „Doamne, și dracii să supun noao întru numele Tău". ||

148r 18. Iară El au zis lor: „Vedeam pre Satana ca un fulger din ceriu căzând.

Sâmb. 10 și a Sfântului Trifon.

19. Iată, am dat voao puteare a călca pre șerpi și pre scorpii și spre toată putearea neprietenului. Și nimica nu va strica voao.

20. Însă de aceasta nu vă bucurareți că duhurile voao să supun, ci vă bucurați că numele voastre scrise sânt în ceriuri".

21. *Într-acel ceas au săltat cu Duhul Sfânt și au zis: „Mărturisescu-Mă Ție, Părinte, Doamne al ceriului și al pământului, că ai ascuns aceaste de la cei înțelepți și precepuți și le-ai deascoperit pruncilor. Așa, Părinte, că așa au plăcut înaintea Ta. — *Math. 11, 21.

Sfârșit sâmb. și a sfinților. Luni 6. Zac. 52. — *Zac. 52.*

22. Toate-Mi sânt date de la Tatăl Mieu. Și nime nu ști cine e Fiiul, fără Tatăl, și cine e Tatăl, fără Fiiul și cui va vrea Fiiul a-L deascoperi".

23. Și, întorcându-Să către ucenicii Săi, au zis: *„Fericiți ochii carii văd ceale ce voi vedeți. — *Math. 13, 16.

148v 24. Că zic voao că mulți proroci | și împărați au vrut a vedea ceale ce voi vedeți și n-au văzut, și a auzi ceale ce auziți și n-au auzit".

Zac. 35. *Sfârşit luni şi a S. Obros. Dumc. 8. Zac. 35.*

*Math. 22, 35. Marc. 12, 28. 25. *Și, iată, un legiuitoriu s-au sculat, ispitindu-L şi zicând: „Învățătoriule, ce voi face să moştenesc viața de veaci?"

26. Iară El i-au zis: „În leage ce este scris? Cum citeşti?"

*2 Leage 6, 5. 27. El răspunzând, au zis: *„Iubeaşte pre Domnul, Dumnezăul tău, din toată inima ta şi din sufletul tău şi din toată putearea ta şi din toată mintea ta, şi aproapele tău, ca pre tine însuşi".

28. Și au zis lui: „Drept ai răspuns. Aceasta fă şi vei fi viu".

29. Iară el, vrând a să îndrepta pre sineş, au zis câtră Isus: „Și cine e aproapele mieu?"

30. Și răspunzând Isus, au zis: „Un om să pogorea din Ierusalim în Ierihon şi au căzut între tâlhari, carii l-au şi jefuit şi, rănindu-l, s-au dus, lăsându-l de-abia viu.

31. Și s-au întâmplat de s-au pogorât un preot pre aceaeaşi cale. Și, văzându-l, au trecut.

32. Aşişderea şi un levit, fiind lângă || loc şi văzându-l, au trecut. 149r

33. Iară un samarinean, călătorind, au venit lângă el. Și, văzându-l, i s-au făcut milă.

34. Și, apropiindu-să, au legat ranele lui, turnând untdelemn şi vin. Și, puiindu-l pre dobitocul său, l-au dus la sălaş şi au avut grige de el.

35. Și a doao zi au scos doi dinari şi au dat gazdei şi au zis: «Ai grige de el. Și orice vei mai cheltuii, eu, întorcându-mă, ț-oi întoarce».

36. Carii dintr-aceşti trei ți să pare a fi fost aproape celui ce au căzut între tâlhari?"

37. Iară el au zis: „Cel ce au făcut milă cu el". Și i-au zis Isus: „Mergi şi tu fă aşişderea".

Sfârşit dumc. Iară aceasta la toate prasnicile Născătoarei de Dumnezeu. Zac. 34.

38. Și au fost când mergea ei şi El au întrat într-un coşteiu. Și o muiare pe nume Martha l-au primit în casa sa.

39. Și aceasta avea o soră, pe nume Maria, carea, şi şezând lângă picioarele Domnului, asculta cuvântul Lui. |

40. Iară Martha să sârguia spre multă slujbă. Carea au stătut şi au zis: „Doamne, nu Ți-i grige că soru-mea m-au lăsat sângură a slugi? Zi-i, dară, să-mi agiute". 149v

41. Și, răspunzând, au zis ei Domnul: „Martho, Martho, grigeşti-te şi spre multe te sărguieşti,

42. Ci una trebuiaşte: Maria partea cea mai bună au ales, carea nu să va lua de la dânsa".

Treci la num. 27.

Cap 11

Învață pre ucenici a să ruga, arătând că cel ce petreace în rugăciune toate dobândeaşte. Scoțând dracul cel mut, înfundă pre cei ce zicea că cu Velzevul scoate dracii. O muiare zice a fi fericite țițele carele Isus supsease. De sămnul Ionii, de împărăteasa austrului şi neniviteani şi de ochiul curat şi de cel viclean. Pre fariseu ce-L chemasă ceartă, murmurând căci cu mânele nespălate prânzea. Mustră fățărniciia fariseilor şi a cărturarilor, zicând că de la neamul acesta să va cerca sângele tuturor prorocilor.

Zac. 55. *Marți 6. Zac. 55.*

1. Și au fost, fiind într-un loc, rugându-Să; cât au încetat, au zis unul din ucenicii Lui câtră El: „Doamne, învață-ne a ne || ruga precum au învățat şi Ioan ucenicii săi". 150r

*Math. 6, 9. 2. Și au zis lor: „Când vă rugați, ziceți: *Tatăl, sfințască numele Tău, vie împărăția Ta,

3. Pânea noastră cea de toate zilele dă-ne noao astăzi,

4. Și ne iartă noao păcatele noastre, că şi noi iertăm a tot deatornicului nostru; şi nu ne duce pre noi în ispită".

5. Și au zis câtră ei: „Cine dintre voi va avea prietin şi să va duce la el în miazănoapte şi va zice lui: «Prietine, împrumută-mi trei pâni,

6. Că prietenul mieu au venit din cale la mine şi nu am ce-i pune înainte».

7. Și el, dinlăuntru răspunzând, să zică: «Nu-mi fi greu, că uşa e închisă şi slugile meale cu mine sânt în culcuş, nu mă poci scula şi să-ți dau».

8. Şi, de va rămânea el bătând, zic voao că de nu-i va şi da, sculându-să, pentru că-i prietinul lui, iară pentru obrăznicie lui să va scula şi-i va da oricât îi trebuie.

Mier. 6. Zac. 56. — *Zac. 56.*

150v 9. *Şi Eu zic voao: «Cereaţi şi să va da voao; căotaţi şi | veţ afla; bateţi şi să va deşchide voao.
10. Că tot cel ce ceare ia; şi cel ce caută află; şi celui ce bate să va deşchide.

*Math. 7, 7 şi 21, 22. Marc. 11, 24. Ioan 14, 13. Iacov 1, 5.

Sfârşit marţi.

11. *Iară cine dintre voi ceare de la tatăl pâne, au doară piatră va da lui? Au peaşte, au doară pentru peaşte şarpe va da lui?
12. Au de va ceare ou, au doară va da lui scorpie?
13. Deci, dară, voi fiind răi, dacă ştiţi bune daruri da fiilor voştri, cu cât mai vârtos Părintele vostru din ceriu va da duh bun celor ce cer de la El?"

*Math. 7, 9.

Sfârşit dumc. Luni 6. Zac. 57. — *Zac. 57.*

14. *Şi era scoţând un drac, şi acela era mut. Şi dacă au scos dracul, au grăit mutul şi s-au mirat gloatele.
15. Iară unii din ei au zis: *„În Velzevul, căpeteniia dracilor, scoate dracii".
16. Şi alţii, ispitind, sămn din ceriu Îi cerea de la El.
17. Iară El, cât au văzut cugetele lor, au zis lor: „Toată împărăţiia în sineş împărecheată să va pustii şi casa preste casă va cădea. ||
151r 18. Iară şi Satana, de s-au împerecheat întru sine, cum va sta împărăţiia lui? Că ziceţi că Eu cu Velzevul scot dracii.
19. Iară de scoţ Eu cu Velzevul dracii, fiii voştri cu cine îi scot? Pentru aceaea ei vor fi giudecătorii voştri.
20. Iară de scoţ Eu dracii cu deagetul lui Dumnezău, adevărat sosit-au la voi împărăţiia lui Dumnezău.
21. Când cel tare întrarmat păzeaşte curtea sa, în pace sânt ale lui.
22. Iară de va veni preste el mai tare decât el, de-l va lega şi toate armele lui va lua, întru carele nădăjduia, şi jafurile lui va împărţi.

*Math. 9, 32 şi 12, 22. *Math. 9, 34. Marc. 3, 22.

Luni 6. Zac. 58. — *Zac. 58.*

23. Cine nu-i cu Mine împrotiva Mea este; şi cine nu culeage cu Mine răsipeaşte.

Sfârşit joi.

24. Când duhul cel necurat iasă din om, umblă prin locuri fără de apă căotând odihnă. Și, neaflând, zice: «Întoarce-mă-voi în casa mea, de unde am ieșit».
25. Și, viind, o află măturată și împodobită. |
26. Atunci mearge și ia alte șapte duhuri cu sine, mai vicleane decât sine, și, întrând, lăcuiesc acolo. Și sânt ceale mai de pre urmă a omului aceluia mai reale decât ceale dintâi". 151v

Sfârșit vineri. Citit Bogorod.

27. Și au fost, când grăia El aceastea, rădicând o muiare glas din mulțime, au zis Lui: „Fericit e pântecele cel ce Te-au purtat și țițele ceale ce ai supt".
28. Iară El au zis: „Adevărat, fericiți cei ce aud cuvântul lui Dumnezău și-l păzesc".

Zac. 59. *Sfârșit Bogord. Luni 7. Zac. 59.*

*Math. 12, 39. 29. Iară gloatelor ce să aduna au început a zice: *„Neamul acesta neam viclean este. Sămn caotă și sămn nu să va da lui, fără sămnul lui Iona prorocul.
*Iona 2, 1. 30. *Că, precum Iona au fost sămn neniveteanilor, așa va fi și Fiiul Omenesc neamului acestuia.
*3 Împăr. 10, 1. 2 Para 9, 1. 31. *Împărăteasa austrului să va scula la giudecată cu oamenii neamului acestuia și-i va osândi. Că au venit de la marginile pământului a auzi înțelepciunea lui Solomon; și, iată, mai mult decât Solomon, Acesta.
32. Bărbații neniviteani să vor scula || la giudecată cu neamul acesta și-l vor osândi. 152r
*Iona 3, 5. *Că s-au pocăit după propoveduirea lui Iona și, iată, mai mult decât Iona aici.
*Math. 5, 15. Marc. 4, 20. 33. *Nime aprinde candela și o pune într-ascuns, nici supt obroc, ci pre sfeașnic, ca cei ce întră să vadă lumină.

Zac. 60. *Sfârșit luni. Marți 7. Zac. 60.*

*Math. 6, 22. 34. *Lumina trupului tău este ochiul tău. De va fi ochiul tău curat, tot trupul tău va fi luminos. Iară de va fi viclean, și trupul tău întunecat va fi.
35. Vezi, dară, ca nu cumva lumina care este întru tine să fie întunearec.
36. Deci, de va fi tot trupul tău luminos, neavând vro parte de întunearec, va fi luminos tot și cu lumina fulgerului te va lumina".
37. Și, grăind, L-au rugat un fareseu să prânzască cu sine. Și, întrând, au șezut.
38. Iară fariseul au început, întru sine socotind, a zice: „Pentru ce nu să spălasă mai înainte de prânz?"
*Marc. 23, 25. 39. Și au zis Domnul cătră el: *„Acum voi, fariseiilor, ce e dinnafară | păharului și a blidului curățiți, iară ce înlontrul vostru plin e de răpire și de strâmbătate. 152v
40. Nebunilor, au nu cel ce au făcut ce e dinnafară și cel ce e dinlontru au făcut?
41. Însă ce e mai mult dați milostenie. Și, iată, toate curate sânt voao.

Zac. 61. *Sfârșit marți. Mier. 17. Zac. 61.*

42. Ci amar voao, fariseilor, că zăciuiți izma și ruta și toată leguma și treaceți giudecata și dragostea lui Dumnezău. Iară aceaste au trebuit a le face, și ceale a nu le lăsa.
*Mat. 23, 6. Marc. 12, 39. 43. *Amar voao, fariseilor, că iubiți cathedrile ceale dintâi prin sinagoguri și închinăciuni prin târg.
Gios 20, 46. 44. Amar voao, că sânteți ca nește mormânturi care nu să arată și oamenii ce umblă deasupra nu le știu".
45. Și, răspunzând, unul dintre legiuitori au zis Lui: „Învățătoriule, aceaste zicând, și noao ne faci năpaste".
*Math. 23, 4. 46. Iară El au zis: „Și voao, legiuitorilor, amar; *că îngreoiați pre oameni cu povară carea nu le pot purta, și voi cu un deaget al vostru nu atingeți sarcinile.

Zac. 62. *Sfârșit mier. Joi 17. Zac. 62.*

47. Amar voao, cei ce zidiți mormânturile || prorocilor, iară părinții voștri i-au ucis. 153r
48. Adevărat mărturisiți că vă odihniți lucrurilor părinților voștri. Că aceia, adecă, i-au ucis, iară voi zidiți mormânturile lor.

49. Dreapt aceaea și înțelepciunea lui Dumnezău au zis: «Trimite-voi la ei proroci și apostoli și dintr-înșii vor ucide și vor goni,
50. Ca să să caote sângele prorocilor, ce s-au vărsat de la zidirea lumii de neamul acesta,
51. De *la sângele lui Avel până la sângele lui Zaharie, carele au perit între oltariu și între beasearecă». Așa zic voao, căota-să-va de la neamul acesta. *Face. 4, 8. 2 Para 24, 22.
52. Amar voao, legiuitorilor, că ați luat cheaie științii; voi n-ați întrat și pre cei ce întra i-ați oprit".
53. Iară zicând aceaste cătră ei, au început fariseii și legiuitorii greu a-I sta împrotivă și gura Lui a o apăsa de multe,
54. Pândindu-L și căotând ceva a prinde din gura Lui, ca să-L pârască. |

153v

Cap 12

Învață a să păzi de aluatul fariseilor și că tot ce tăinuim să va descoperi și de cine trebuie a să teame. De blăstămul împrotiva Duhului Sfânt. Îmbărbătează apostolii asupra izgonirilor. Nu vrea a să mesteca întru împărțirea moștenirii fraților. Prin pilda bogatului cheamă de cătră lăcomie, oprind a fi grijinic de hrană și de haine și îndeamnă să să încingă coapsele. Și cari-i credincios au necredincios ispravnic. Venit-au să trimiță foc pre pământ și despărțire. Probozeaște căci vreamea darului nu o socotesc. Dojeneaște ca fieștecarele să să sârguiască a să izbăvi de protivnici.

1. Iară multe gloate stând împregiur, așa cât să călca pre sineși, au început a zice cătră ucenicii Săi: „Păziți-vă de aluatul fariseilor, care este fățărniciia.

Sfârșit joi. Vineri 7. Zac. 63. *Zac. 63.*

2.* Iară nimica este acoperit care să nu să deascopere, nici ascuns carea să nu să știe. *Math. 16, 6. Marc. 8, 15 Math. 10, 26. Marc. 4, 22.
3. Că ceale ce ați zis întru întunearec în lumină să vor zice. Și ce ați grăit în ureache, în culcușuri, să va propovedui preste acoperișuri. ||
154r 4. Iară zic voao, prietinilor Miei: «Nu vă teamereți de cei ce ucig trupul, și după aceaste nu mai au ce face.
5. Iară ce vă voi arăta de cine să vă teameți: teameți-vă de cel ce, după ce au ucis, are puteare a trimite în gheenna. Așa zic voao, de acesta vă teameț.
6. Au nu cinci pasări să vând cu doi fileari? Și una din eale nu-i uitată înaintea lui Dumnezău,
7. Ci și perii capului vostru toți sânt numărați. Deci nu vă teamereți, că decât multe pasări mai scumpi sânteți voi».

Noemvrie 7. Zac. 64. *Zac. 64.*

8. Iară zic voao: *«Tot cel ce Mă va mărturisi înaintea oamenilor și Fiiul Omenesc Îl va mărturisi înaintea îngerilor lui Dumnezău. *Math. 10, 32. Marc. 8, 38. 2 Timoth. 2, 12.
9. Iară cel ce Mă va tăgădui înaintea oamenilor tăgădui-să-va înaintea îngerilor lui Dumnezău.
10. *Și tot cel ce zice cuvânt împrotiva Fiiului Omenesc, ierta-să-va lui. Iară celui ce va blăstăma împrotiva Duhului Sfânt nu să va ierta. | *Math. 19, 32. Marc. 3, 29.
154v 11. Iară când vă vor duce prin sinagoguri și la dregători și la putearnici, să nu vă grijiți cum au ce veți răspunde, au ce veți zice,
12. Că Duhul Sfânt vă va învăța într-acel ceas ce trebuie să ziceți»".

Sfârșit vineri și sm. Luni 8. Zac. 65. *Zac. 65.*

13. Și au zis lui cineva din gloată: „Învățătoriule, zi fratelui mieu să împarță cu mine moșiia".
14. Iară El au zis lui: „Omule, cine m-au rânduit giudecătoriu au împărțitoriu preste voi?"
15. Și au zis cătră ei: „Vedeți și vă feriți de toată lăcomiia. Că nu în prisosința cuiva e viața lui din ceale ce are".

Dumc. 9. Zac. 66. *Zac. 66.*

*Ecli. 11, 19. 16. Și au zis lor pildă, zicând: *„Unui om bogat îi rodisă țarina.

17. Și cugeta întru sine, zicând: «Ce voi face, că nu am unde aduna rodurile meale?»

18. Și au zis: «Aceasta voi face: strica-voi jâtnițele meale și mai mari le voi face. Și acolo voi aduna toate ceale ce mi s-au rodit și bunătețile meale,

19. Și voi zice sufletului mieu: 'Sufletul mieu, ai multe bunăteți pusă spre mulți ani. Odihneaște-te, mâncă, bea, ospătează-te!'» ||

20. Și i-au zis Dumnezău: «Nebune, iastă-noapte sufletul tău l-or ceare de la tine. Și ceale ce ai gătit a cui vor fi?» 155r

21. Așa e cel ce strânge comoară luiș și nu e întru Dumnezău bogat".

Sfârșit dumc.

*Psalm 54, 23. Math. 6, 25. 1 Petru 5, 7.

22. Și au zis cătră ucenicii Săi: „Pentru aceaea zic voao: *«Nu vă grigiți de sufletul vostru, ce veți mânca, nici de trup, cu ce vă veți îmbrăca.

23. Sufletul mai mult e decât hrana și trupul mai mult decât haina.

24. Socotiți corbii, că nu samână, nici seaceră, cărora nu este pivniță, nici jâtniță, și Dumnezău îi paște. Cu cât mai vârtos voi mai scumpi sânteți decât aceia!

25. Iară cine dintre voi, cugetând, poate adaoge la statul său un cot?

26. Deci, deacă nici ce e mai puțin puteți, ce vă grigiți de acealealalte?

27. Socotiți crinii cum cresc; nu să ostenesc, nici torc. Iară zic voao, nici Solomon, cu toată slava sa, s-au îmbrăcat ca unul dintr-aceștia. |

28. Deci, dacă iarba carea astăzi e în câmp și mâne să aruncă în cuptoriu Dumnezău așa o îmbracă, cu cât mai vârtos pre voi, puțin credincioșilor! 155v

29. Și voi să nu căotați ce veți mânca au ce veți bea și nu vă rădicați întru înălțime,

30. Că aceaste toate limbile lumii cearcă. Iară Tatăl vostru ști că vă trebuiesc aceaste.

31. Însă căotați mai înainte împărățiia lui Dumnezău și dreptatea Lui. Și aceaste toate să vor adaoge voao.

Zac. 67. *Sfârșit luni. Sâmb. 11. Zac. 67.*

32. Nu te teame, turmă mică, că bine au vrut Tatăl vostru a vă da împărățiia.

*Math. 19, 21. **Math. 6, 20.

33. *Vindeți ceale ce aveți și dați milostenie. Faceți voao punți care nu să învechesc, **comoară nescăzută în ceriuri, unde furul nu să apropie, nici molia strică.

34. Că unde e comoara voastră, acolo și inima voastră va fi.

35. Să fie coapsele voastre încinse și candelele arzând în mânile voastre,

36. Și voi aseamenea oamenilor ce așteap||tă pre domnul său când să va întoarce de la nuntă, ca, dacă va veni și va bate, îndată să-i deșchiză. 156r

37. Fericite slugile aceale pre carii, când va veni domnul, îi va afla priveghind. Amin zic voao, că să va încinje şi-i va face a şedea şi, trecând, va slugi lor.
38. Şi, de va vini la a doao strage, şi la a triia strage de va veni şi aşa îi va afla, fericite sânt slugile aceale.
39. *Iară aceasta să ştiţi, că de ar şti stăpânul casei în ce ceas furul ar veni, adevărat ar străjuii şi n-ar lăsa să sape casa sa. *Math. 24, 43.
40. Şi voi fiţi gata, *că, în ce ceas nu gândiţi, Fiiul Omenesc va veni»". *Apoc. 16, 15.

Sfârşit sâmb.

41. Şi I-au zis Petru: „Doamne, câtră noi zici această pildă au câtră toţi?"

Marţi 8. Zac. 61. *Zac. 61.*

42. Şi au zis Domnul: „Cine, ţi să pare, este credincios ispravnic şi înţelept pre care l-au 156v rânduit Domnul preste casnicii Săi, să le dea | în vreame măsura de grâu?
43. Fericită e sluga aceaea pre carele, viind domnul, va afla aşa făcând.
44. Adevăr zic voao că preste toate ceale ce are îl va rânduii.
45. Iară de va zice sluga aceaea întru inima sa: «Pesti-va domnul mieu a veni» şi va înceape a bate slugile şi slujnicile şi a mânca şi a bea şi a să îmbăta,
46. Veni-va domnul slugii aceluia în zioa care nu nădăjduiaşte şi în ceasul care nu şti şi-i va împărţi şi partea lui cu necredincioşii va pune.
47. Iară sluga aceaea, care au cunoscut voia domnului său şi n-au gătit şi n-au făcut după voia lui, va fi bătut mult.
48. Iară care n-au cunoscut şi au făcut vreadnice de bătăi, va fi bătut puţin.

Mier. 8. Zac. 69. *Zac. 69.*

Şi tot căruia mult i s-au dat mult să va ceare de la el. Şi cui s-au încredinţat mult, mai mult vor ceare de la el.
49. Focu am venit a trimite pre pământ şi ce vreau, fără să să aprinză?
50. Iară cu botez am a Mă boteza şi cum Mă strâmtorez până când să va isprăvi! ||
157r 51. *Şi pare-vi-se că am venit a trimite pace pre pământ? Nu, zic voao, ci despărţire. *Math. 10, 34.
52. Că or fi, dintr-aceasta, cinci într-o casă despărţiţi: trei spre doi şi doi spre trei,
53. Să vor împărţi: tatăl spre fiiu şi fiiul spre tatăl său, muma spre fată şi fata spre mumă, soacra spre noru-sa şi nora spre soacră-sa".
54. *Şi zicea şi câtră gloate: „Când veţi vedea un nuor răsărind de la apus, numaidecât ziceţi: «Ploaia vine», şi aşa este. *Math. 16, 2.
55. Şi, când suflă austrul, ziceţi: «Că va fi căldură», şi este.
56. Făţarnicilor, faţa ceriului şi a pământului ştiţi aleage, iară această vreame cum nu aleageţi?
57. Căci, dară, şi de la voi înşivă nu giudecaţi ce e drept?
157v 58. *Iară când mergi cu protivnicul | tău la giudecătoriu, pre cale te sârguiaşte a te izbăvi de el, ca să nu te tragă la giudecătoriu şi giudecătoriul să te dea slugitoriului şi slugitoriul să te arunce în temniţă. *Math. 5, 25.
59. Zic ţie: «Nu vei ieşi de acolo până nu vei plăti şi fileariul cel mai de pre urmă»".

Sfârşit mierc.

Cap 13

Cu prilejul galileilor celor uciş întru jirtvele sale şi a celor ce căzuse în Siloe, îndeamnă la pocăinţă; într-alt chip, să vor tăia ca smochinul cel neroditoriu. Pre arhisinagog vădeaşte, cel ce tânjia căci sâmbăta vindecasă muiarea de duhul neputinţei. Asamănă împărăţiia ceriului grăunţului de muştar şi aluatului. De poarta cea strâmtă şi cum că, închizându-să uşea, în zădar unii vor bate. Pre Irod îl zice „Vulpe" şi cum că Ierusalimul pentru nemilostivirea sa să va răsipi.

Joi 8. Zaceal 7. *Zac. 7.*

1. Și era unii într-acea vreame, vestind Lui de galilei, a cărora sânge Pilat l-au amestecat cu jirtvele lor.
2. Și, răspunzind, au zis lor: „Pare-vi-să că galileii aceștia au fost mai păcătoși decât toți galileii, că au pățit aceastea? ||
3. Nu, zic voao; ci de nu vă veți pocăi, toți aseamenea veți peri, 158r
4. Ca cei 18 pre carii au căzut turnul în Siloe și i-au ucis. Pare-vi-să că și aceia mai deatori au fost decât toți oamenii ce lăcuiesc în Ierusalim?
5. Nu, zic voao, ci de nu vă veți pocăi, toți aseamenea veți peri".
6. Și zicea și această pildă: „Un smochin avea oarecine sădit în via sa; și au venit căutând rod în el, și n-au aflat.
7. Și au zis câtră lucrătoriul viii: «Iată, trei ani sânt de când viiu căutând rod în smochinul acesta și nu aflu. Taie-l dară; la ce și pământul cuprinde?»
8. Iară el răspunzind, au zis lui: «Doamne, lasă-l și într-acest an, până când oi săpa împrejurul lui și voi pune gunoi.
9. Și de va face rod, iară de nu, îl vei tăia»".

Sfârşit joi.

10. Și era învățând în sinagoga lor sâmbăta.

Zac. 71. *Duminecă 10. Zac. 71.*

11. Și iată, o muiare carea avea duhul ne|putinții de 18 ani și era gârbovă; nicidecum putea căuta în sus. 158v
12. Carea văzându-o Isus, o au chemat la Sine și i-au zis: „Muiare, slobozitu-te-ai de neputința ta".
13. Și au pus mânile pre ea; și numaidecât s-au rădicat și slăvea pre Dumnezeu.
14. Și, răspunzind arhisinagogul, tânjind că sâmbăta o vindecasă Isus, zicea gloatei: „Șease zile sânt în carele trebuie a lucra. Într-acealea, dară, veniți și vă vindecați, iară nu în zioa simbetei".
15. Și, răspunzind câtră el Domnul, au zis: „Fățarnicilor, fieștecarele dintre voi au nu dezleagă boul său au asinul de la iasle și-l duce de-l adapă?
16. Iară pre această fata lui Avraam, pre carea o au legat Satana, iată, de 18 ani, n-au trebuit a o dezlega de legătura aceasta în zioa simbetei?"
17. Și aceastea zicând, să rușina toți protivnicii Lui. Și tot norodul să bucura de toate care slăvit să făcea de la El.

Sfârşit duminecă. ||

18. Și zicea: „Cui iaste aseaminea împărățiia lui Dumnezeu și cui o voi asămâna? 159r

Zac. 72. *Sâmbătă 12 și sâmbătă înaintea Naşterii lui Hristos. Zaceal 72.*

*Math. 13, 31. Marc. 4, 31.
19. *Aseaminea iaste grăunțului de muștar care, luându-l omul, l-au aruncat în grădina sa; și au crescut și s-au făcut copaciu mare, și pasările ceriului s-au odihnit în ramurile lui".
20. Și iară au zis: „Cui voi asămâna împărățiia lui Dumnezeu?

*Mathei 13, 33.
21. *Aseaminea iaste aluatului care, luându-l muiarea, l-au ascuns în trei măsuri de făină, până când s-au dospit tot".
22. Și mergea prin cetăți și prin coșteaie, învățând și cale făcând în Ierusalim.
23. Și i-au zis oarecine: „Doamne, de sânt puțini cei ce să mântuiesc?" Iară El au zis câtră el:

*Math. 7, 13.
24. *„Nevoiți-vă a întra prin poarta cea strâmtă. Că mulți, zic voao, or cău|ta a întra și nu vor putea. 159v

*Math. 25, 10.
25. *Iară deacă va întra stăpânul casii și să va închide ușea, veți înceape a sta afară și a bate la ușe, zicând: «Doamne, deșchide noao!» Și, răspunzind, va zice voao: «Nu vă știu de unde sânteți».
26. Atunci veți înceape a zice: «Mâncat-am înaintea Ta și am beut și în ulițele noastre ai învățat».

27. Și va zice voao: *«Nu vă știu de unde sânteți. **Duceți-vă de la Mine toți lucrătorii strâmbătății». (*Math. 7, 23. **Psalm 69, 41.)

28. Acolo va fi plângere și scârșnirea dinților, când veți vedea pre Avraam și pre Isaac și pre Iacov și pre toți prorocii întru împărățiia lui Dumnezeu, iară voi gonindu-vă afară.

29. Și vor veni de la răsărit și de la apus și de la miiazănoapte și de la austru și vor ședea întru împărățiia lui Dumnezeu.

Sfârșit sâmbătă. ||

160r 30. *Și, iată, sânt cei mai pre urmă carii or fi întâi, și cei dintâi carii vor fi mai pre urmă". (*Math. 19, 30 și 20. Marc. 10, 31.)

31. Într-acea zi s-au apropiiat neşte farisei, zicând: „Ieș și te du de aici, că Irod vrea a te ucide".

32. Și au zis lor: „Duceți-vă și spuneți vulpei aceiia: «Iată, scoț dracii și fac vindecări astăzi și mâne, și a treia zi Mă săvârșesc.

33. Însă trebuie astăz și mâne și în ceaea zi să umblu. Că nu să cade prorocului a peri afară de Ierusalim.

34. *Ierusalime, Ierusalime, care uciz prorocii și cu pietri uciz pre cei tremiși la tine, de câte ori am vrut a aduna fiii tăi, ca pasarea cuibul său supt aripi, și n-ai vrut? (*Math. 23, 37.)

35. Iată, să va lăsa voao casa voastră pustie. Iară zic voao că nu Mă veți vedea până va veni, când veți zice: «Bine e cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului»".

Sfârșit vineri. |

160v

Cap 14

În casa căpeteniii fariseilor pre cel de boala apei bolnav sâmbăta vindecă, arătând legiuitorilor și fariseilor a fi slobod acestora. Însămnând mândriia, învață pre cel chemat a șeadea în locul cel mai de pre urmă. Pilda de cei chemați la cină, carii s-au mântuit. Cel ce urmă după Hristos trebuie să să leapede de toate, luându-ș crucea, până și la urârea sufletului său. Cel ce vrea a zidi turn socotește întâi cheltuialele. Lauda sării.

Sâmbătă 13. Zac. 74. (*Zac. 74.*)

1. Și au fost întrând Isus în casa unui căpetenie de farisei sâmbăta, a mânca pâne; și ei Îl socotea.

2. Și, iată, un om de boala apei era înaintea Lui.

3. Și, răspunzind Isus, au zis cătră lejuitori și farisei, zicând: „De e slobod sâmbăta a vindeca?"

4. Iară ei au tăcut. Iară El, luându-l, l-au vindecat și l-au slobozit.

5. Și, răspunzind cătră ei, au zis: „A căruia dintre voi asinul au boul în puț va cădea și numaidecât nu-l va traje afară în zioa sâmbetei?" ||

161r 6. Și nu-I putea răspunde la aceasta.

7. Și zicea și cătră cei chemați pildă, luând aminte cum aleg șăderile înainte, zicând cătră ei:

8. „Când vei fi chemat la nuntă, nu ședea în locul dintâi, ca nu cumva altul, mai cinstit decât tine, să fie chemat de el,

9. Și, venind cel ce pre tine și pre el v-au chemat, să zică ție: «Dă cestuia locul» și atunci vei înceape cu rușine a prinde locul cel mai de pre urmă.

10. Ci, când vei fi chemat, mergi, șez în locul cel mai de pre urmă, ca, deacă va veni cel ce te-au chemat, să zică ție: *«Priiatine, sui-te mai sus». Atunci va fi ție slavă înaintea celor ce șed împreună. (*Pilde 25, 7.)

11. *Că tot cel ce să înalță să va smeri, și cel ce să smerește să va înnălța". (*Math. 23, 12. Jos 18, 14.)

Sfârșit sâmbătă. Luni 9. Zac. 75. (*Zac. 75.*)

12. Și zicea și celui ce-l chemasă: *„Când faci prânz au cină, nu chema priiatenii tăi, nici frații tăi, nici rudeniile, nici vecinii cei bogați, ca nu cumva și ei să te cheame și să-ți fie răsplătirea, | (*Tovie 4, 7. Pilde 3, 9.)

161v 13. Ci, când faci ospăț, cheamă saracii, slăbănojii, șchiopii și orbii.

14. Și fericit vei fi că n-au a-ți răsplăti, că ți să va răsplăti la înviiarea drepților.

15. Aceastea auzind unul din cei ce şedea împreună, au zis Lui: „Fericit cel ce va mânca pâne întru împărăţiia lui Dumnezeu”.

Zac. 76. *Sfârşit luni. Duminecă 11. Zac. 76.*

*Math. 22, 2. Apoc. 19, 9.

16. Iară El i-au zis: *„Un om au făcut cină mare şi au chemat pre mulţi.

17. Şi au trimis pre sluga sa la ceasul cinei a zice chemaţilor să vie, că sânt gata toate.

18. Şi au început împreună toţi a să mântuii. Cel dintâi au zis lui: «Moşie am cumpărat şi trebuie să ies şi să o văz. Rogu-te, mântuiaşte-mă!»

19. Şi altul au zis: «Părechi de boi am cumpărat cinci şi merg să-i cerc. Rogu-te, mântuiaşte-mă!»

20. Şi altul au zis: «Muiare am luat şi pentru aceaea nu poci veni».

21. Şi, întorcându-să sluga, au spus aceaste domnului său. Atunci, mâniindu-să stăpânul casei, au zis slugii sale: «Ieşi degrab la uliţele şi la căiile cetă||ţii. Şi săracii şi slăbănogii şi orbii şi şchiopii adă-i aicea». 162r

22. Şi au zis sluga: «Doamne, făcutu-s-au precum ai poruncit. Şi încă loc este».

23. Şi au zis domnul slugii: «Ieşi la drumuri şi la cărări şi-i sileaşte a întra, să să umplă casa mea».

24. Iară zic voao că nime din oamenii acei chemaţi nu va gusta cina Mea”.

Zac. 77. *Sfârşit dumc. Marţi 9. Zac. 77.*

25. Şi mergea gloate multe cu El. Şi, întorcându-să, au zis cătră ei:

*Math. 10, 37.

26. *„De vine cineva la Mine şi nu ureaşte pre tatăl său şi pre mumă şi muierea şi feciorii şi fraţii şi surorile şi încă şi sufletul său, nu poate fi ucenicul Mieu.

*Math. 10, 38 şi 16, 24. Marc. 8, 34.

27. *Şi cine nu ia crucea sa şi vine după Mine nu poate fi ucenicul Mieu.

28. Că cine dintre voi, vrând a zidi turn, nu socoteaşte întâi, şezând, cheltuialele care trebuie, de va avea a săvârşi? |

29. Ca nu, după ce va pune temelia şi nu va putea săvârşi, toţi cei ce-l văd să înceapă a-l batjocori, 162v

30. Zicând: «Că acest om au început a zidi şi n-au putut săvârşi!»

31. Au ce împărat, vrând a mearge să facă războiu asupra altui împărat, nu va gândi întâi, şezând, de poate cu zeace mii întâmpina pre cel ce cu doaozăci de mii vine asupra sa?

32. Într-alt chip încă, el departe fiind, solie trimiţând, îl roagă ceale de pace.

33. Aşa şi dintre voi, oricarele nu să leapădă de toate ceale ce are nu poate fi ucinicul Mieu.

*Math. 5, 13. Marc. 9, 49.

34. *Bună e sarea, iară de să va împuţi sarea, cu ce să va săra?

35. Nici în pământ, nici în gunoiu nu e de folos, ci afară să aruncă. Cine are urechi de auzât, să auză!”

Sfârşit marţi.

Cap 15

Murmurând cărturarii şi fariseii căci priimeaşte păcătoşii, pilde le pune de oaie şi de drahma ceale pierdute şi aflate şi de fiiul cel curvariu, la tatăl întors şi cu milă de la el priimit, tânjind fiiul cel mai ma||re, şi câtă bucurie iaste în ceriu pentru un păcătos ce să întoarce. 163r

Zac. 78. *Miercuri 9. Zac. 78.*

1. Şi să apropiia de El publicanii şi păcătoşii, să-L auză.

2. Şi murmura fariseii şi cărturarii, zicând: „Că acesta priimeaşte păcătoşii şi mâncă cu ei”.

3. Şi au zis cătră ei această pildă, zicând:

*Math. 18, 12.

4. *„Cine e dintre voi om care are o sută de oi şi, de va piiarde una din eale, au nu lasă noaozăci şi noao în pustie şi mearge la cea pierdută, până când o află?

5. Şi, deacă o va afla, o pune pre umerele sale, bucurându-să.

6. Şi, viind acasă, chiiamă priiatinii şi vecinii, zicându-le: «Bucuraţi-vă împreună cu mine, că am aflat oaia cea perdută».

7. Zic voao că așea bucurie va fi în ceriu de un păcătos ce să va pocăi, decât de noaozăci și noao de drepți cărora nu le trebuie pocăința.

163v 8. Au ce muiare, având zeace drahme, de va piiarde o drahmă, au nu aprinde lu| mina și întoarce casa și caută cu de-a durul, până o află?

9. Și, deacă o va afla, cheamă priiatenele și vecinele, zicând: «Bucurați-vă împreună cu mine, că am aflat drahma cea pierdută».

10. Așea zic voao: «Bucurie va fi înaintea îngerilor lui Dumnezeu de un păcătos ce să pocăiaște»".

Sfârșit miercuri. Duminecă 17 a Curvariului. Zac. 79. *Zac. 79.*

11. Și au zis: „Un om avea doi feciori.

12. Și au zis cel mai tinăr dintr-înșii tătâne-său: «Tată, dă-mi partea averii ce mi să cade!» Și le-au împărțit avearea.

13. Și, nu după multe zile, adunând toate, fiiul cel mai tinăr s-au dus departe, în țară streină, și acolo au răsipit avearea sa trăind curvească.

14. Și, după ce au sfârșit toate, au fost foamete mare în ținutul acela, și el au început a să lipsi.

15. Și s-au dus și s-au lipit de un cetățan al acelui ținut. Și l-au trimis la satul său, să pască porcii. ||

164r 16. Și poftea să-și umple pântecele său de hrana ce mânca porcii; și nime nu-i da.

17. Iară viindu-și în fire, au zis: «Câți năimiți în casa tătâne-mieu să satură de pâne, iară eu aici pieiu de foame!

18. Scula-mă-voi și mă voi duce la tată-mieu și voi zice lui: 'Tată, păcătuit-am în ceriu și înaintea ta.

19. De acum nu sânt vreadnic a mă chema fiiul tău. Fă-mă ca unul din năimiții tăi'».

20. Și, sculându-să, au venit la tată-său și, încă fiind departe, l-au văzut tatăl lui; și, fiindu-i milă de el și alergând, au căzut pre grumazul lui și l-au sărutat.

21. Și i-au zis fiiul: «Tată, păcătuit-am în ceriu și înaintea ta; de acum nu sânt vreadnic a mă chema fiiul tău».

22. Și au zis tatăl cătră slujile sale: «Degrab aduceți haina cea dintâi și-l îmbrăcați și-i dați inel în mâna lui și încălțăminte în picioarele lui.

23. Și aduceți vițelul cel gras și-l jungheați. Și să mâncăm și să ne veselim, |

164v 24. Că fiiul mieu acesta mort era și au înviat, pierdut, și s-au aflat». Și au început a să ospăta.

25. Și era fiiul lui cel mai mare în câmp; și, viind și apropiindu-să de casă, auzit-au cântece și horă.

26. Și au chemat pre unul din sluji și l-au întrebat ce ar fi aceastea.

27. Și el i-au zis: «Fratele tău au venit și au ucis tatăl tău vițelul cel gras, căci că sânătos l-au priimit».

28. Şi s-au mâniiat şi nu vrea să între. Deci tatăl lui, ieşind, au început a-l ruga.

29. Iară el, răspunzind, au zis tătâne-său: «Iată, atâția ani slujesc ție şi nice odâneoară am trecut porunca ta şi niciodată nu mi-ai dat un ied, să mă uspăt cu priiatenii miei.

30. Iară după ce fiiul tău acesta, care au răsipit avearea sa cu curvele, au venit, ai ucis lui vițelul cel gras».

31. Iară el i-au zis: «Fiiule, tu pururea cu mine eşti şi toate ale meale ale tale sânt. ||

32. Iară să cădea a ne veseli şi a ne bucura că fratele tău acesta mort era şi au înviat, pierdut, şi s-au aflat»". 165r

Sfârşit duminecă.

Cap 16

Prin pilda de ispravnicul strâmbătății îndeamnă a face milostenii, învățând de ce-i vreadnic ispravnicul Mammonii cel credincios au necredincios şi cum că nime poate sluji lui Dumnezeu şi Mammonii. Leagea şi prorocii până la Ioan a fi fost, zice. Că nimică din leage va peri. Nici trebuie a lăsa muiarea şi a lua alta. De omul cel bogat şi Lazar cel sărac.

Zac. 80. *Joi 9. Zac. 80.*

1. Şi zicea şi către ucenicii Săi: „Un om era bogat, care avea un ispravnic. Şi acela s-au vestit la el, ca când ar fi răsipit bunătățile lui.

2. Şi l-au chemat şi i-au zis: «Ce auz aceasta de tine? Dă samă de isprăvniciia ta, că nu vei mai putea isprăvnici».

3. Şi au zis ispravnicul între sine: «Ce voi face, că stăpânul mieu ia de la mine isprăvniciia? A săpa nu pociu, a ceare mi-i ruşine. |

4. Ştiu ce voi face ca, deacă voi fi depărtat de isprăvnicie, să mă priimească în casăle sale». 165v

5. Deci, chemând pre toți datornicii domnului său, zicea celui dintâi: «Cât eşti deatoriu domnului mieu?»

6. Iară el au zis: «O sută de căzi de untdelemn»; şi i-au zis: «Ia-ți scrisoarea ta şi şezi degrab, scrie cincizăci».

7. După aceaea, altuia au zis: «Dară tu cât eşti deatoriu?» Care au zis: «Zeace cori de grâu». Zis-au lui: «Ia scrisorile tale şi scrie optzăci».

8. Şi au lăudat domnul pre ispravnicul strâmbătății, că înțelepțeaşte făcuse. Că fiii veacului acestuia mai înțelepți sânt decât fiii luminii în neamul său.

9. Şi Eu zic voao: «Faceți-vă priiateni din Mamona strâmbătății ca, când veți scădea, să vă priimească în sălaşele ceale de veac.

Zac. 81. *Sfârşit joi. Sâmb. 13. Zac. 81.*

10. Cine e credincios întru puţin şi în mai mult va fi credincios. Şi cine în puţin e viclean şi în mai mult viclean iaste. ||

166r 11. Deci, de n-aţi fost credincioşi în Mamona cea strâmbă, care e adevărat, cine vă va creade?

12. Şi, de n-aţi fost credincioşi într-a altuia, ce-i al vostru cine vă va da?

13. *Nici o slugă poate la doi domni sluji; că au pre unul va urî şi pre altul va iubi, au de unul să va lipi şi pre altul va urgisi. Nu veţi putea sluji lui Dumnezeu şi Mamonei»". *Math. 6, 27.

14. Şi auziia toate aceastea fariseii cei lacomi şi-şi bătea joc de El.

Vineri 9. Zac. 82. *Zac. 82.*

15. Şi au zis lor: „Voi sânteţi carii vă îndreptaţi înaintea oamenilor. Iară Dumnezeu cunoaşte inimile voastre; că ce e oamenilor înalt, urâciune iaste înaintea lui Dumnezeu.

Sfârşit sâmb.

16. *Leagea şi prorocii, până la Ioan; de atunci, împărăţiia lui Dumnezeu bine să vesteaşte şi tot cu silnicie întră într-însa. | *Math. 11, 12.

166v 17. *Iară mai lesne e a treace ceriul şi pământul, decât a cădea o cirtă din leage. *Math. 5, 8.

18. *Tot cine lasă muiarea sa şi ia alta curveaşte. Şi cel ce ia pre cea lăsată de bărbat preacurveaşte. *Math. 5, 32. Marc. 10, 11. 1 Corith. 7, 10, 11.

Duminecă 5. Zac. 83. Vineri. *Zac. 83.*

19. „Un om era bogat, care să îmbrăca cu urşinic şi cu vison şi să uspăta în toate zilele luminat.

20. Şi era un sărac pre nume Lazăr, care zăcea la poarta lui, plin de bube,

21. Poftind a sătura din fărâmiturile ce cădea din masa bogatului şi nime nu-i da, ci şi cânii venind, şi lingea bubele lui.

22. Şi au fost de au murit săracul şi s-au purtat de îngeri în sânul lui Avraam; şi au murit şi bogatul şi s-au îngropat în iad.

23. Şi, rădicând ochii săi, fiind în chinuri, au văzut pre Avraam de departe şi pre Lazar în sânul lui.

24. Şi el, strigând, au zis: «Părinte Avraame, fie-ţi milă de mine şi tremete pre Lazăr să întingă vârful deajetului său în apă, să răcorească limba mea, că mă chinuiesc într-această văpaie». ||

167r 25. Şi i-au zis Avraam: «Fiiule, adu-ţi aminte că ai luat ceale bune în viaţa ta şi Lazar aşijderea ceale reale. Iară acum acesta să mângâie şi tu te chinuieşti.

26. Şi întru toate aceastea, între noi şi între voi prăpastie mare s-au întărit, ca cei ce vreau de aici a treace la voi să nu poată, nici de acolo aici a treace».

27. Şi au zis: «Rogu-te, dară, părinte, să-l tremiţi la casa tătâne-mieu,

28. Că am cinci fraţi, să le mărturisească, ca să nu vie şi ei într-acest loc de chinuri».

29. Şi i-au zis Avraam: «Au pre Moisi şi prorocii; asculte de ei».

30. Iară el au zis: «Nu, părinte Avraame, ci, de va mearge la ei cineva din morţi, să vor pocăi».

31. Şi au zis lui: «De nu ascultă de Moisi şi de proroci, nici de va mearge cineva din morţi vor creade»".

Sfârşit duminică. |

167v

Cap 17

Amar celui ce sminteaşte pruncii. Fratele ce greşaşte asupra noastră trebuie certat şi, pocăindu-să, iertat. Pre apostoli învaţă putearea credinţii. Şi dacă vor face toate ceale poruncite, să să zică a fi slugi netreabnice. Zeace leproşi să curăţesc, unul numai, samarineanul, întorcându-să a mulţămi. Zice că venirea Fiiului lui Dumnezău nu va fi tăinuită, ci luminată şi, neaşteptându-să, va sosi precum potopul lumii şi Sodomului au venit răsipirea.

Citit vineri.

Math. 18, 7. Marc. 9, 41.

1. Și au zis către ucenicii Săi: „Nu poate fi să nu vie smintealele. Iară amar celuia prin carele vin.
2. Mai bine e lui de s-ar pune o piatră de moară de grumazul lui și să să arunce în mare, decât să smintească pre vrunul din cești mai mici.

Zac. 84. *Sâmb. 15. Zac. 84.*

*Preoți 19, 17. Ecli. 19, 13. Math. 18, 15.

3. Luați-vă aminte: *«De va greși împrotiva ta fratele tău, ceartă-l; și, de să va pocăi, iartă-l.
4. Și de șapte ori în zi de va păcătui împrotiva ta și de șapte ori în zi să va || întoarce către tine, zicând: ;Rău îmi pare', iartă-l»". 168r

Zac. 49, Zac. 66. *Sfârşit vineri. Sâmb. 9 caotă înapoi zac. 49. Şi dumine. 9 caotă înapoi zac. 66.*

5. Și au zis apostolii Domnului: „Adaoge-ne credința".
*Math. 17, 19.
6. *Iară Domnul au zis: „De veți avea credință ca un grăunț de muștar, veți zice acestui mor: «Smulge-te și te sădeaște în mare» și va asculta de voi.
7. Iară cine dintre voi, având slugă arând au păscând, carele, întornându-se din câmp, să zică lui: «Numaidecât treci, șezi»,
8. Și să nu-i zică: «Găteaște-mi de cină și te încinge și-mi slugeaște până voi mânca și voi bea, și după aceastea tu vei mânca și vei bea»?
9. Au doară mulțămeaște slugii aceluia, căci că au făcut ceale ce-i poruncisă?
10. Nu Mi să pare. Așa și voi, dacă veți face toate ceale ce s-au poruncit voao, ziceți: «Slugi netreabnice sântem; ce au trebuit să facem, am făcut»".

Sfârşit sâmb.

11. Și au fost, mergând în Ierusalim, trecea prin mijlocul Samariii și a Galileii.

Zac. 85. *Dumc. 12. Zac. 85.* |

12. Și, întrând într-un coșteiu, L-au întâmpinat zeace bărbați leproși, carii au stătut departe. 168v
13. Și au rădicat glas, zicând: „Isuse, Învățătoriule, miluiaște-ne!"
*Preoți 14, 2.
14. Pre carii văzându-i, au zis: *„Duceți-vă, arătați-vă preoților". Și au fost când mergea, s-au curățit.
15. Iară unul dintr-înșii văzând că s-au curățit, s-au întors, cu mare glas mărind pre Dumnezău.
16. Și au căzut pre față înaintea picioarelor Lui, har dând. Și acesta era samarinean.
17. Iară Isus răspunzând, au zis: „Au nu zeace s-au curățit? Și noao unde sânt?

18. Nu s-au aflat care să să întoarcă și să dea slavă lui Dumnezău, fără acest străin".
19. Și au zis lui: „Scoală, mergi, că credința ta te-au mântuit".

Sfârşit dmc. Luni 10. Zac. 86. — *Zac. 86.*

20. Iară întrebându-Să de farisei când va veni împărăţiia lui Dumnezău, răspunzându-le, au zis: „Nu va veni împărăţiia lui Dumnezău cu luare aminte,
21. Nici vor zice: «Iat-o aici» au «Iat-o colea». Că, iată, împărăţiia lui Dumnezău între voi este".
22. Și au zis către ucenicii Săi: „Veni-vor zile când veți pofti a vedea o zi de-a Fiiului Omenesc, și nu veți vedea.
23. *Și vor zice voao: «Iată aici și iată colea». Să nu vă duceți, nici să urmați, — *Math. 24, 23.
24. Că precum fulgerul ce sclipeaște de supt ceriu spre ceale de supt ceriu străluceaște, așa va || fi Fiiul Omenesc în zioa Sa. — Marc. 13, 21. — 169r
25. Iară întâi trebuie multe a pătimi și a fi lăpădat de neamul acesta!

Sfârşit luni. Marţi 10. Zac. 87. — *Zac. 87.*

26. Și, *precum au fost în zile<le> lui Noe, așa va fi și în zilele Fiiului Omenesc. — *Face. 7, 7.
27. Mânca și bea, să însura și să mărita, până în zioa în care au întrat Noe în corabie. Și au venit potopul și au pierdut pre toți. — Math. 24, 35.
28. *Așișderea precum au fost în zilele lui Lot: mânca și bea, cumpăra și vindea, sădiia și zidea. — *Face. 19, 25.
29. Iară în zioa în carea au ieșit Lot din Sodom au ploat foc și piatră pucioasă din ceriu și au pierdut pre toți.
30. Așișderea va fi în care zi Fiiul Omenesc să va deascoperi.
31. Într-acel ceas, cine va fi în pod și vasele lui în case, să nu să pogoare a le lua. Și cel din câmp, așișdirea, nu să întoarcă înapoi.
32. Aduceți-vă aminte de muierea lui Lot.
33. *Oricine va căota sufletul său a-l mântuii pierde-l-va. Și cine va pierde sufletul său învia-l-va. | — *Math. 10, 39. Marc. 8, 35.
34. *Într-acea noapte or fi doi într-un pat; unul să va lua și altul să va lăsa. — 169v — Sus 9, 24.
35. Doao or fi măcinând într-un loc, una să va lua și alta să va lăsa; doi în câmp, unul să va lua și altul să va lăsa". — Ioan 12, 26. *Math. 24, 49.
36. Răspunzând, au zis Lui: „Unde, Doamne?"
37. Carele au zis lor: „Oriunde va fi trupul, acolo să vor aduna și vulturii".

Sfârşit marţi.

Cap 18

Prin pilda de giudecătoriul strâmbătăţii şi văduva cea obraznică învaţă pururea a să ruga. Iară prin pilda de fariseu şi vameş, în ce chip să va ruga. Pruncii opreaşte, să nu-i apere de la Sine. Bogatul, carele din tinereaţe toate poruncile a fi ţinut zicea, auzând sfatul lui Hristos de a lăsa toate, s-au dus întristat. Şi ce să va răsplăti celor ce toate pentru Hristos lasă. Vesteaşte patimile Sale şi lângă Ierihon luminează orbul.

Sâmb. 16. Zac. 88. — *Zac. 88.*

1. Și le zicea și pildă că trebuie pururea a să ruga și a nu scădea, — Ecli. 18, 22.
2. Zicând: „Era un giudecătoriu într-o cetate, carele de Dumnezău nu să temea și de om nu să rușina. — 1 Tesalon. 5, 17.
3. Iară o văduvă era în cetatea aceaea și vinea la el, zicând: «Izbândeaște-mă de protivnicul mieu». ||
4. Și nu vrea multă vreame. Iară după aceaste au zis întru sine: «De nu mă și tem de Dumnezău, nici de om mă rușinez, — 170r
5. Însă pentru că mă supără aceasta văduvă, o voi izbândi, ca nu până în sfârșit viind, să mă supere»".
6. Și au zis Domnul: „Auziți ce zice giudecătoriul strâmbătății?

7. Iară Dumnezău nu va face izbânda sfinților Săi, celor ce strigă către Sine zioa și noapte? Și răbdare va avea într-înșii?

Sfârşit sâmb.

8. Zic voao că degrab va face izbânda lor.

Sfârşit sâmb.

Însă Fiiul Omenesc viind, pare-ți-să, afla-va credință pre pământ?"
9. Și au zis către unii carii întru sineș nădăjduia ca cum ar fi drepți și urjisiia pre alții, această pildă:

Zac. 89. *Duminecă 17. Zac. 89.*

10. „Doi oameni au mers în besearică, să să roaje, unul fariseu, și altul vameș.
11. Fariseul, stând, aceastea întru sine să | ruga: «Doamne, mulțămescu-Ți că nu sânt ca ceaialalți oameni, răpitori, nedrepți, preacurvari, precum și acest vameș. 170v
12. Postesc de doao ori în săptămână, zăciuiale dau din toate care am».
13. Iară vameșul, departe stând, nu vrea nici ochii spre ceriu a rădica, ci bătea pieptul său, zicând: «Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului!»
14. Zic voao, s-au pogorât acesta îndreptat la casa sa decât cela; *că tot cel ce să înalță smeri-să-va, și cel ce să smereaște înălța-să-va". (*Math. 23, 12. Sus 14, 11.)

Zac. 90. *Sfârşit duminecă 17. Miercuri 10. Zaceal 90.*

15. *Și aducea la El și prunci, să să atingă de ei; carea văzând ucenicii, îi certa. (*Math. 19, 13. Marc. 10, 13.)
16. Iară Isus chemându-i, au zis: „Lăsați pruncii să vie la Mine și să nu-i opriți, că unora ca acestora iaste împărățiia lui Dumnezeu.
17. Amin zic voao, oricine nu va primi împărățiia lui Dumnezeu ca pruncul nu va întra într-însa".

Zac. 91. *Sfârşit miercuri. Duminecă 13. Zac. 91.*

18. *Și L-au întrebat o căpetenie, zicând: „Învățătoriule bun, ce voi face să dobândesc viața de veaci?" || (*Math. 12, 13.)
19. Iară Isus au zis lui: „Ce Mă zici bun? Nime nu-i bun, fără sângur Dumnezeu. 171r
20. Știi poruncile: nu ucide, nu curvi, nu fura, cinstează pre tată și pre muma ta, nu grăi mărturie strâmbă".
21. Carele au zis: „Aceastea toate le-am păzit din tinereațele meale".
22. Carea auzind Isus, au zis lui: „Încă una îți lipsează: vinde toate cealea ce ai și dă săracilor și vei avea comoară în ceriu; și vino după Mine".
23. Aceastea el auzind, s-au întristat, că era bogat foarte.
24. Iară Isus văzându-l întristat, au zis: „Cât de anevoie cei ce au bani întru împărățiia lui Dumnezeu vor întra!
25. Că mai lesne e cămilei prin urechile acului a treace decât bogatului a întra întru împărățiia lui Dumnezeu".

Sfârşit duminecă.

26. Și au zis cei ce auziia: „Și cine să poate mântui?"
27. Zis-au lor: „Cele ce nu să pot la oameni să pot la Dumnezeu".
28. Iară Petru au zis: „Iată, noi am lăsat toate și am urmat Ție". |
29. Carele au zis lui: „Amin zic voao, nu e carele au lăsat casa au părinții, au frații, au muiarea, au fiii pentru împărățiia lui Dumnezeu, 171v
30. Și să nu ia cu mult mai multe într-această vreame, și în veacul viitoriu, viața de veaci".

Zac. 92. *Sfârşit mercuri 10. Joi 10. Zac. 92.*

31. *Şi au luat Isus pre cei doisprăzeace şi au zis lor: „Iată, ne suim în Ierusalim şi să vor plini toate care sânt scrisă prin proroci de Fiiul Omenesc. *Math. 20, 17. Marc. 10, 32.
32. Că Să va da limbilor şi Să va bajocori şi Să va bate şi Să va scuipi.
33. Şi, după ce-L vor bate, Îl vor ucide, şi a triia zi va înviia”.
34. Şi ei nimica de aceastea n-au înţeles; şi era cuvântul acesta ascuns de câtră ei şi nu înţelejea ceale ce să zicea.

Sfârşit joi. Duminecă 14. Zac. 93. *Zac. 93.*

35. *Şi au fost, când să apropiia de Ierihon, un orb şedea lângă cale, ceind. *Math. 20, 20. Marc. 10, 46.
36. Şi, auzind gloata trecând, întreba ce e aceasta.
37. Şi au zis lui că Isus Nazarineanul treace.
38. Şi au strigat, zicând: „Isuse, Fiiul lui David, miluiaşte-mă!” ||
172r 39. Şi cei ce mergea înainte îl certa să tacă. Iară el cu mult mai vârtos striga: „Fiiul lui David, miluiaşte-mă!”
40. Şi, stând Isus, au poruncit să-l aducă la Sine. Şi, apropiindu-să, l-au întrebat,
41. Zicând: „Ce vreai să-ţi fac?” Iară el au zis: „Doamne, să văz”.
42. Şi Isus au zis lui: „Vezi! Credinţa ta te-au mântuit”.
43. Şi numaidecât au văzut; şi merjea după El, slăvind pre Dumnezeu.
44. Şi toată gloata văzând, au dat laudă lui Dumnezeu.

Sfârşit duminecă.

Cap 19

La Zaheiu, mulţi murmurând, să abate. Pildă aduce de omul cel vestit carele, ducându-să a lua împărăţie, au dat la zeace sluji zeace tălanţi, pre carele cetăţeanii nu vrea să-i stăpânească. Pre mânzul asinii întrând cu slavă în Ierusalim, plânge pentru ea şi vesteaşte că să va răsi |pi; şi, întrând în besearecă, scoate pre cei ce cumpăra şi vindea. 172v

Duminecă 15. Zac. 94. *Zac. 94.*

1. Şi, întrând, trecea prin Ierihon.
2. Şi iată un om, pre nume Zaheiu, şi acesta era căpeteniia vameşilor şi el, bogat.
3. Şi căuta să vază pre Isus cine iaste. Şi nu putea pentru gloată, că era mic de stat.
4. Şi, alergând, s-au suit într-un mor, să-l vază, că pre acolea era să treacă.
5. Şi, sosind la loc, căutând Isus, l-au văzut şi au zis cătră el: „Zaheie, grăbind, pogoară! Că astăzi trebuie să rămâiu în casa ta”.

6. Și, grăbind, s-au pogorât și L-au priimit bucurându-să.
7. Și, văzând, toți murmura, zicând: „Că la om păcătos s-au abătut”.
8. Iară stând Zaheiu, au zis câtră Domnul: „Iată, jumătate din averile meale, Doamne, dau săracilor. Și de am înceluit pre cineva, întorc împătrit”. ||
9. Zis-au Isus către el: „Că astăzi s-au făcut mântuire casii aceștiia. Că și el fiiul lui Avraam iaste. 173r
*Math. 18, 11. 10. *Că au venit Fiiul Omenesc a căuta și a mântui ce perise”.

Sfârșit duminecă.

11. Aceastea auzind ei, au adaos a zice o pildă, că era aproape de Ierusalim și le părea că numaidecât să va arăta împărățiia lui Dumnezeu.

Zac. 95. *Vineri 10. Zac. 95.*

*Math. 25, 14. 12. Zis-au dară: *„Un om de bun neam s-au dus într-o țară departe, să-și ia împărăție și să să întoarcă.
13. Iară chemând zeace slujile sale, le-au dat zeace mna și au zis câtră ei: «Neguțătoriți până voi veni».
14. Iară cetățeanii lui îl urâsă. Și au trimis solie după el, zicând: «Nu voim să ne stăpânească acesta».
15. Și au fost de s-au întors, după ce au luat împărățiia. Și au poruncit să cheame slujile cărora dedease banii, ca să știe cine cât au neguțătorit.
16. Și au venit cel dintâi, zicând: «Doamne, mnaoa ta au căștigat zeace mna». |
17. Și au zis lui: «Bine e, slugă bună, că întru puțin ai fost credincios, vei fi puteare având preste zeace cetăți». 173v
18. Și altul au venit, zicând: «Doamne, mnaoa ta au făcut cinci mna».
19. Și acestuia au zis: «Și tu fii preste cinci cetăți».
20. Și altul au venit, zicând: «Doamne, iată mnaoa ta carea o am avut pusă în năframă,
21. Că m-am temut de tine, că om aspru ești, iai ce n-ai pus și seaceri ce n-ai sămânat».
22. Zis-au lui: «Din gura ta te judeci, slugă vicleană. Știai că eu sânt om aspru, luând ce n-am pus și săcerând ce n-am sămânat.
23. Și pentru ce n-ai dat banii miei la neguțătorie, ca eu, venind, adevărat cu dobândă să fiu scos al mieu?»
24. Și celor ce sta au zis: «Luați de la el mna și o dați celui ce are zeace mna».
25. Și au zis lui: «Doamne, are zeace mna».
*Math. 13, 12. și 25, 29. 26. *«Iară zic voao că tot celui ce are să va da și va prisosi, iară de la cel ce nu are și ce are să va lua de la el. ||
Marc. 4, 25. Sus 8, 18. 27. Iară pre nepriiatinii miei, aceia care n-au vrut să-i stăpânesc, aduceți-i aici și-i omorâți înaintea mea»”. 174r
28. Și aceastea zicând, meargea înainte, suindu-Să în Ierusalim.

Zac. 96. *Sfârșit vineri. Luni Brânză. Zac. 96.*

*Math. 21, 1. Marc. 11, 1. 29. Și au fost, *apropiindu-să de Vithaghe și Vithania, la Muntele Maslinilor, au tremis doi ucenici ai Săi,
30. Zicând: „Meargeți în coșteiul ce stă înainte, în carele, întrând, veți afla mânzul asinii legat, pre carele nime dintre oameni nici odinioară au șezut. Dezlegați-l și-l aduceți.
31. Și de vă va întreba cineva: «Pentru ce-l dezlegați?», așea veți zice lui: «Că Domnul pofteaște slujba lui»”.
32. Și s-au dus cei tremiș și au aflat, precum au zis lor, stând mânzul.
33. Și dezlegând ei mânzul, au zis stăpânul lui către ei: „Ce dezlegați mânzul?” |
34. Iară ei au zis: „Că Domnului trebuie”. 174v
*Ioan 12, 14. 35. *Și l-au dus la Isus și, aruncând veșmintele sale pre el, au pus pre Isus.
36. Iară mergând El, așternea veșmintele sale pre cale.

Zac. 97. *Luni 11. Zac. 97.*

37. Și, apropiindu-să de pogorâșul Muntelui Maslinilor, au început toate gloatele ucenicilor, bucurându-să, a lăuda pre Dumnezeu cu glas mare, pentru toate puterile ce văzuse,

38. Zicând: „Bine e cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului, pace în ceriu şi mărire întru ceale înalte!"
39. Şi nişte farisei din gloate au zis către El: „Învăţătoriule, ceartă ucenicii".
40. Cărora au zis: „Zic voao că, de vor tăcea aceştia, pietrile vor striga".

Sfârşit luni Brânză.

41. Şi, apropiindu-Să, văzând cetatea, au plâns pentru ea, zicând:
42. „Că de ai fi cunoscut şi tu şi, adecă, într-această zi a ta, ceale ce sânt spre pace ţie, iară acum s-au ascuns de către ochii tăi! ||
175r 43. Că vor veni zile preste tine şi te vor încunjura nepriiatinii tăi cu şanţ şi te vor împresura şi te vor strâmtura pretutindini.
44. Şi te vor asămâna pământului, şi fiii tăi, carii sânt întru tine, *şi nu vor lăsa întru tine piatră pre piatră, pentru că n-ai cunoscut vreamea cercetării tale". *Math. 24, 2. Marc. 13, 2. Jos 21, 6.

Sfârşit luni. Marţi 11. Zac. 98. *Zac. 98.*

45. *Şi, întrând în besearică, au început a scoate pre cei ce vindea într-însa şi cumpăra, *Math. 21, 12. Marc. 11, 15. Isaie 26, 7. Ieremie 7, 11.
46. *Zicând lor: „Scris iaste: că casa Mea casa rugăciunii iaste, iară voi o aţi făcut peşteră tâlharilor".
47. Şi era învăţând în toate zilele în besearică. Iară căpeteniile popilor şi cărturarii şi căpeteniile norodului Îl asculta să-L piarză.
48. Şi nu afla ce să-I facă, că tot norodul dorea, auzindu-L.

Sfârşit marţi.

Cap 20

Nu spune preoţilor şi cărturarilor cu ce puteare face aceaste, că nici ei răspundea la întrebarea de botezul lui Ioan. Pildă aduce de lucrătorii viii, carii, bătând | slugile domnului, şi pre fiiul lui l-au ucis. Ispiteaşte-Să Isus de dajda chesariului, de la saducheii de înviiare. Cum zic pre Hristos a fi Fiiul lui David. A să feri de cărturarii cei mândri. (175v)

Mier. 11. Zac. 99. *Zac. 99.*

1. Şi au fost într-una de zile, învăţând El norodul în bearecă şi binevestind, s-au adunat căpeteniile preoţilor şi cărturarii cu bătrânii, Math. 21, 23. Marc. 11, 27.
2. Şi au zis, grăind către El: „Spune-ne, cu ce puteare faci aceaste? Au cine e cel ce Ţ-au dat această puteare?"

3. Iară Isus răspunzând, au zis câtră ei: „Întreba-vă-voi și Eu un cuvânt. Răspundeți-Mi,
4. Botezul lui Ioan din ceriu era au de la oameni?"
5. Iară ei cugeta întru sine, zicând: „Că de vom zice «din ceriu», va zice «căci dară n-ați crezut lui?»
6. Iară de vom zice «De la oameni», norodul tot ne va ucide cu pietri, că neîndoiți sânt cum că Ioan proroc au fost".
7. Și au răspuns că nu știu de unde ar fi.
8. Și Isus au zis lor: „Nici Eu vă spuiu cu ce puteare fac aceaste".

Zac. 100.

Sfârșit mier. Joi 11. Zac. 100.

*Isaie 5, 1. Irimie 2, 21. Math. 21, 23. Marc. 12, 1.

9. Și au început a zice câtră gloată această pildă: *„Un om au sădit vie și o au dat lucrătorilor și el s-au depărtat multă vreame.
10. Și la vreame au trimis sluga câtră lucrători, ca să-i dea din rodul viii. Carii bătându-l, l-au trimis deșert. ||

176r

11. Și au adaos a trimite altă slugă. Iară ei și pre acesta, bătându-l și batjucorindu-l, l-au trimis deșert.
12. Și au adaos a trimite al triilea. Carii și pre acela, rănindu-l, l-au scos.
13. Și au zis domnul viii: «Ce voi face? Trimite-voi fiiul mieu cel iubit; doară pe acesta văzându-l, să vor rușina».
14. Care văzându-l, lucrătorii au cugetat întru sine, zicând: «Acesta e moșteanul; să-l ucidem, ca să fie a noastră moșiia».
15. Și, scoțându-l afară din vie, l-au ucis. Ce, dară, le va face domnul viii?
16. Vini-va și va pierde lucrătorii acești și va da viia altora!" Carea auzând, au zis Lui: „Să nu fie!"

*Psalm 117, 72. Isaie 28, 16. Math. 21, 42. Fap. 4, 11. Râm. 9, 33. 1 Petru 2, 7.

17. Iară El, căotând spre ei, au zis: „Ce dară e aceasta, ce e scris: *«Piatra carea nu o au socotit ziditorii, aceasta s-au făcut în capul unghiului»?
18. Tot cel ce va cădea pre piatra aceaea zdrobi-să-va, iară pre carele va cădea, sfărâma-l-va".

Zac. 101.

Sfârșit joi. Vineri 11, Zac. 101.

19. Și căota căpeteniile popilor și cărturarii a pune mânile pre El într-acel ceas. Și s-au temut de norod, că au cunoscut că câtră dânșii zisease pilda aceasta. |

176v

*Math. 22, 15. Marc. 12, 13.

20. *Și, luund aminte, au trimis leșuitori carii să făcea a fi drepți, să-L prinză în cuvânt, ca să-L dea domniii și puterii deregătoriului.
21. Și L-au întrebat, zicând: „Învățătoriule, știm că drept spui și înveți și nu iai fața, ci calea lui Dumnezău în adevăr înveți.
22. Cade-să noao a da dajdă chesariului, au nu?"
23. Și, socotind vicleșugul lor, au zis câtră ei: „Ce Mă ispitiți?
24. Arătați-Mi dănariul. A cui chip are, și scrisoarea?" Răspunzând, au zis Lui: „A chesariului".

*Râm. 13, 7.

25. Și au zis lor: *„Dați, dară, ceale ce sânt ale chesariului, chesariului, și ceale ce sânt a lui Dumnezău, lui Dumnezău".
26. Și n-au putut vinovăți cuvântul Lui înaintea gloatei. Și mirându-să de răspunsul Lui, au tăcut.

Zac. 102.

Sfârșit vineri. Luni 12. Zac. 102.

*Math. 22, 13. Marc. 12, 18, 28. 2 Leage 25, 5.

27.* Și s-au apropiat nește saduchei, carii tăgăduiesc a fi înviiarea, și L-au întrebat,
28. Zicând: „Învățătoriule, Moisi au scris noao: «De va muri fratele cuiva având muiare și acela va fi fără prunci, să ia fratele lui muiare și să deșteapte sămânța fratelui său».
29. Deci șeapte frați era și cel dintâi au luat muiare și au murit fără fii.
30. Și cel după el o au luat, și acela au murit fără fiiu. ||

177r

31. Și al treilea o au luat. Așijderea și toți șeapte, și n-au lăsat sămânță și au murit.
32. Mai pre urmă de toți au murit și muiarea.
33. Deci, la înviiare, a căruia va fi muiarea, că șeapte o au avut muiare?"
34. Și au zis lor Isus: „Fiii veacului acestuia să însoară și să mărită,
35. Iară cei ce vor fi vreadnici de veacul acela și de înviiarea morților nici să vor mărita, nici să vor însura,

36. Că nu vor putea mai muri, că sânt aseaminea îngerilor şi sânt fiii lui Dumnezeu, fiind fiii învierii.

37. Iară cum că învie morții, şi Moisi au arătat lângă *rug, precum zice Domnul, Dumnezeul lui Avraam şi Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacov. *Ieşire 3, 9.

38. Iară Dumnezeu nu-i al morților, ci al viilor, că toți viețuiesc Lui".

[39]. Și, răspunzind oarecarii dintre cărturari, au zis Lui: „Învățătoriule, bine ai zis!"

40. Și nu-L mai cuteza întreba de ceva.

41. Și au zis cătră ei: „Cum zic pre Hristos a fi fiiul lui David?

42. Și însuş David zice în Cartea psalmilor: *«Zis-au Domnul Domnului Mieu: 'Șezi de-a dreapta Mea, | *Psalm. 109, 1. Math. 22, 44.

177v 43. Până când voi pune nepriiatenii Tăi aşternut picioarelor Tale'». Marc. 12, 36.

44. David, dară, Domn Îl cheamă. Și cum iaste fiiul lui?"

Sâmb. 17. Zac. 103. *Zac. 103.*

45. Și, auzind tot norodul, au zis ucenicilor Săi:

46. *„Păziți-vă de cărturarii carii vreau a umbla în haine lungi şi iubesc închinăciuni prin târg şi catedrele ceale dintâi prin sinagoguri şi şederile dintâi la uspeațe, *Math. 23, 6. Marc. 12, 38.

47. Carii îmbucă casăle văduvelor, făcându-să îndelungat a să ruga. Aceştia vor lua osândă mai mare". Sus 11, 43.

Cap 21

Văduva, carea doi fileari au adus, mai mult o laudă decât pre cei bogați carii aduseasе. Răsipirea besearicii vesteaşte şi multe războaie, necazuri şi izgoane împrotiva cărora întăreaşte pre apostoli. Vesteaşte şi răsipirea Ierusalimului şi robiia jidovilor şi răsipirea de seamnele ceale mai naintea judecății. A să feri de sațiu, de beție şi de grijile aceştii vieți şi a privighea.

1. Și, uitându-Să, au văzut pre cei ce arunca dar în vistierie, bogații. Marc. 12, 41.

2. Și au văzut şi pre o văduvă saracă aruncând doi fileari. ||

178r 3. Și au zis: „Adevăr zic voao că văduva aceasta săracă mai mult decât toți au aruncat.

4. Că toți aceştia din prisosința sa au aruncat spre darurile lui Dumnezeu, iară aceasta din lipsa sa, toată hrana sa ce avea au aruncat".

Sfârşit sâmb. Mercuri 12. Zac. 104 *Zac. 104.*

5. Și, zicând oarecarii de besearică că cu pietri bune şi cu daruri ar fi împodobită, au zis: *Math. 14, 2.

6. „Aceastea ce vedeți, *veni-vor zile întru carele nu să va lăsa piatră pre piatră carea să nu să răsipească". Marc. 13, 2. Sus 19, 44.

7. Şi L-au întrebat, zicând: „Învăţătoriule, când vor fi aceastea şi ce sămn când vor înceape a fi?"

Zac. 105. *Sâmbătă post de carne. Zac. 105.*

8. Carele au zis: „Vedeţi să nu vă înşelaţi. Că mulţi vor veni în numele Mieu, zicând că Eu sânt. Şi vreamea s-au apropiiat. Deci să nu meargeţi după ei.
9. Iară când veţi auzi războaie şi răzmiriţe, nu vă spăimântareţi. Trebuie întâi a fi aceastea, ci încă nu îndată sfârşitul".
10. Atunci zicea lor: „Scula-să-va limbă pre limbă şi împărăţie asupra împărăţiii.
11. Şi cutremure de pământ mari vor fi prin locuri şi ciume şi foamete şi spaime din | ceriu şi seamne mari vor fi. 178v

Zac. 106. *Marţi 12 şi a mucenicilor. Zac. 106.*

12. Ci mai nainte de toate aceastea or pune mânile sale pre voi şi vă vor goni, dându-vă în sinagoguri şi în paze, trăgându-vă la împăraţi şi la deregători pentru numele Mieu.
13. Şi să va întâmpla voao spre mărturie.
14. Puneţi, dară, în inimile voastre a nu gândi cum veţi răspunde,
15. Că Eu vă voi da gură şi înţelepciune, cărora nu vor putea sta şi a grăi împrotivă toţi protivnicii voştri.
16. Şi vă veţi da de părinţi şi de fraţi şi de rudenii şi de priiatini şi vor omorî dintre voi.
17. Şi veţi fi urâţi tuturor pentru numele Mieu,
18. Şi un păr din capul vostru nu va peri.
19. Întru răbdarea voastră veţi moşteni sufletele voastre.
20. *Iară când veţi vedea încunjurându-să de oaste Ierusalimul, atunci să ştiţi că s-au apropiat pustiirea lui.
21. Atunci cei din Iudeea să fugă la munţi şi cei din mijlocul ei să iasă şi cei din câmpuri să nu între într-însul. ||
22. Că zilele izbândirii sânt aceastea, ca să să plinească toate ceale ce sânt scrise, 179r
23. Iară amar povarnicelor şi celor ce vor apleca în zilele acealea, că va fi strânsoare mare pre pământ şi mânie norodului acestuia.
24. Şi vor cădea de ascuţitul sabiii şi robi să vor duce întru toate limbile; şi Ierusalimul să va călca de limbi, până când să vor plini vremile neamurilor.

*Dan. 9, 27. Math. 24, 15. Marc. 13, 14.

Sfârşit miercuri.

25. *Şi vor fi seamne în soare şi în lună şi în steale, şi pre pământ strâmtoarea limbilor de turburarea sunetului mării şi a valurilor,
26. Uscându-să oamenii de frică şi de aşteptare, care vor veni preste toată lumea, că puterile ceriurilor să vor clăti.
27. Şi atunci vor vedea pre Fiiul Omenesc viind în nor cu puteare mare şi cu mărire.

*Isaie 13, 10. Ezechil 32, 7. Ioil 3, 15. Math. 24, 29. Marc. 13, 24.

Zac. 107. *Joi 12. Zac. 107.*

28. Iară aceastea începând a fi, căutaţi şi rădicaţi capetele voastre, *că să apropie răscumpărarea voastră". |
29. Şi le-au zis lor o asămănare: „Vedeţi smochinul şi toţi pomii. 179v
30. Când scot din sine rodul, ştiţi că-i aproape vara.
31. Aşea şi voi, când veţi vedea fiind aceastea, să ştiţi că aproape iaste împărăţiia lui Dumnezeu.
32. Amin zic voao, că nu va treace neamul acesta până când toate vor fi.
33. Ceriul şi pământul vor treace, iară cuvintele Meale nu vor treace.

*Râm. 8, 23.

Sfârşit joi.

34. Iară vă luaţi aminte, ca nu cumva să să îngreoiaze inimile voastre cu saţiul şi cu beţiia şi cu grijile aceştii vieţi şi să vie preste voi de năprasnă zioa aceaea.
35. Căci ca cursa va veni preste toţi cei ce şed pre faţa a tot pământul.

36. Priveghează, dară, în toată vreamea, rugându-vă ca să vă învredniciți a scăpa de toate aceaste viitoare și a sta înaintea Fiiului Omenesc”.

Sfârşit sâmb. Vin. 19. Zac. 108. — *Zac. 108.*

37. Și era zioa învățând în besearică, iară noaptea, ieşind, zăbovea în munte ce să cheamă al Maslinilor. ||

180r 38. Și tot norodul mâneca la El în besearică, să-L auză.

Cap 22

Să sfătuiesc căpeteniile popilor a ucide pre Isus, pre Carele-L vinde Iuda. Porunceşte a să găti paştile. Pânea în trupul Său şi vinul în sânge prefăcându-le, dă ucenicilor, poruncind să facă aşijderea. Pricirea ucenicilor, carele dintr-înşii ar fi mai mare. Vesteşte cea de trei ori a lui Petru tăgăduire, poruncind a vinde îmbrăcămintea şi a cumpăra sabie. După lunga în luptă rugăciune şi după cea ca sângele pre pământ curgând asudare, Să prinde de jidovi, dintre carii unuie Petru taie ureachea. Ponosluieşte căci la El, ca la un tâlhariu, a-L prinde au ieşit. În casa arhiereului de trei ori de Petru Să tăgăduieşte şi de jidovi Să bate şi Să batjocoreşte; şi dimineaţa, în sfat fiind întrebat, Să mărturiseşte a fi Fiiul lui Dumnezău.

1. Și să apropiia praznicul azimelor, care să zice Paştile. — Math. 27, 2.
2. Și căuta căpeteniile popilor şi cărturarii cum ar omorî pre Isus, ci să temea de gloată. — Marc. 14, 1.
3. *Și au întrat Satana în Iuda, carele să numea Iscarioteanul, unul din cei doisprăzece. — *Math. 27, 14.
4. Și s-au dus şi au grăit cu căpeteniile popilor şi cu mai-marii besearecii cum L-ar vinde lor. | — Marc. 14, 10.

180v 5. Și s-au bucurat şi s-au tocmit să-i dea bani.
6. Și le-au făgăduit şi căuta prilej să-L dea fără gloate.
7. Și au venit zioa azimelor, în carea trebuia să să junghie paştile.
8. Și au tremis pre Petru şi pre Ioan, zicând: „Mergând, gătiţi noao paştile, să mâncăm”.

Sfârşit vineri.

9. Iară ei au zis: „Unde vrei să gătim?”
10. Și au zis cătră ei: „Iată, întrând voi în cetate, vă va întâmpina un om purtând un urcior de apă; mergeţi după el în casa în carea va întra.
11. Și veţi zice stăpânului casei: «Învăţătoriul zice ţie: 'Unde e casa de oaspeţi, unde să mânc paştile cu ucenicii Mei?'»
12. Și el vă va arăta un fuiuşor mare, aşternut, şi acolo gătiţi”.
13. Și, mergând, au aflat precum au zis lor şi au gătit paştile. — *Math. 27, 20.
14. *Și, fiind ceasul, au şezut, şi doisprăzece apostoli cu El. — Marc. 15, 17.

15. Și au zis lor: „Dorință am dorit a mânca aceste paști cu voi, mai nainte de-a pătimi.
16. Că zic voao că de acum nu le voi mai mânca, până când să vor plini întru împărățiia lui Dumnezău.
17. Și, luând păharul, au mulțămit și au zis: „Luați și împărțiți-l între voi,
18. Că zic voao că nu voi bea din roada viței, până va veni împărățiia lui Dumnezău". ||
*1 Cor. 11, 27. 19. *Și, luând pâne, au mulțămit și au frânt și au dat lor, zicând: „Acesta este trupul Mieu, Carele să dă pentru voi. Aceasta faceți întru pomenirea Mea". 181r
20. Așijderea și păharul, după ce au cinat, zicând: „Acesta ieste păharul Noul Testamânt, întru Sângele Mieu, Carele pentru voi să va vărsa.
*Math. 26, 21. Marc. 14, 20. Ioan 20, 18. 21. *Însă iată, mâna celui ce Mă vinde cu Mine e la masă.

*Psal. 40, 9. 22. Și Fiiul Omenesc adecă, *după cumu-i rânduit, merge. Iară amar omului aceluia prin carele să va vinde".
23. Și ei au început a să întreba între sine cine ar fi dintre ei carele va face aceasta?
24. Și au fost și price între ei, carele dintre ei s-ar părea a fi mai mare.
*Mth. 20, 25. Mar. 10, 42. 25. Și le-au zis: *„Împărații limbilor le stăpânesc pre ele. Și cei ce au putere preste ele făcători de bine să cheamă.
26. Iară voi nu așa, ci carele-i mai mare între voi fie ca cel mai mic; și cel dintăi, ca slujitoriul.
27. Că cine e mai mare, cel ce șede au cel ce slujește? Au nu-i cel ce șede? Iară Eu în mijlocul vostru sânt, ca cel ce slujește.
28. Iară voi sânteți cei ce ați rămas cu Mine întru ispitele Mele. |
29. Și Eu făgăduiesc voao, precum Mi-au făgăduit Mie Tatăl Mieu, împărăție, 181v
30. Să mâncați și să beți la masa Mea întru împărățiia Mea și să ședeți pre scaune, ajudecând doaosprăzece neamuri ale lui Israil".
31. Și au zis Domnul: „Simon, Simon, iată, Sătana v-au cerut să vă cearnă ca grâul.
32. Iară Eu M-am rugat pentru tine, să nu scază credința ta. Și tu, oarecând întorcându-te, întărește frații tăi".
33. Carele au zis Lui: „Doamne, cu Tine sânt gata și în temniță și la moarte a merge".
*Math. 26, 34. Marc. 14, 30. 34. *Iară El au zis: „Zic ție, Petre, nu va cânta astăzi cocoșul până nu vei tăgădui de trei ori a Mă cunoaște". Și au zis lor:
*Math. 10, 9. 35. *„Când v-am tremis fără pungă și fără traistă și fără încălțăminte, au doară ceva v-au lipsit?"
36. Iară ei au zis: „Nimica". Zis-au dară lor: „Ci acum cel ce are pungă o ia. Așijderea și traista. Și cel ce nu are vânză îmbrăcămintea sa și cumpere sabie.
*Isaie 53, 12. 37. Că zic voao că încă aceasta ce este scrisă trebuie să să plinească întru Mine: *«Și cu cei nedrepți S-au socotit», că cele ce sânt despre Mine sfârșit au".
38. Iară ei au zis: „Doamne, iată doao sabii aici". Iară El au zis lor: „Ajunge!"

Zac. 109. *Marţi Brânză. Zac. 109.* ||

182r 39. *Şi, ieşind, mergea, după obiceaiu, în Muntele Maslinilor. Şi au mers după El şi ucenicii. *Mth. 26, 36. Mar. 14, 32.

40. Şi, ajungând la loc, au zis lor: „Rugaţi-vă, ca să nu întraţi în ispită”. Ioan 18, 1.

Sfârşit luni Brânză.

41. *Şi El S-au depărtat de la ei cât e o zvărlitură de piatră. Şi, puind genunchele, Să ruga, *Math. 26, 32.

42. Zicând: „Tată, de vreai, treacă păharul acesta de la Mine, însă nu voia Mea, ci a Ta să fie!” Marc. 14, 35.

43. Şi s-au arătat Lui îngerul din ceriu, întărindu-L. Şi, fiind în luptă mai lungă, Să ruga.

44. Şi s-au făcut sudoarea Lui ca nişte picături de sânge curgând pre pământ.

45. Şi, sculându-Să de la rugăciune şi venind la ucenicii Săi, i-au aflat dormind de întristare.

46. Şi au zis lor: „Ce durmiţi? Sculaţi-vă, rugaţi-vă, să nu întraţi întru ispită”.

47. *Încă El grăind, iată gloata, şi cel ce să chema Iuda, unul din cei doisprăzece, mergea înnaintea lor. Şi s-au apropiiat de Isus, să-L sărute. *Math. 24, 40. Mar. 14, 43.

48. Iară Isus au zis lui: „Iudo, cu sărutare vinzi pre Fiiul Omenesc?” Ioan 18, 3.

49. Şi, văzând cei ce era împrejurul Lui cele ce era să fie, au zis Lui: „Doamne, lovi-vom cu sabiia?” |

182v 50. Şi au lovit unul dintr-înşii pre sluga arhiereului şi au tăiat ureachea lui cea dreaptă.

51. Şi, răspunzând Isus, au zis: „Lăsaţi, până aici!” Şi, atingându-Să de ureachea lui, l-au vindecat.

52. Şi au zis Isus cătră cei ce venise la El, căpeteniile popilor şi mai-marii besearecii şi bătrânii: „Ca la un tâlhariu aţi ieşit cu sabii şi cu fuşti?

53. În toate zilele fiind cu voi în besearecă, n-aţi întins mânile asupra Mea. Ci acesta e ceasul vostru şi puterea întunerecului”.

54. *Şi, prinzându-L, L-au dus la casa arhiereului. Iară Petru urma de departe. *Mth. 26, 57.

55. *Şi, aprinzind foc în mijlocul curţii şi şezând ei împrejur, era Petru în mijlocul lor. Mar. 14, 53.

56. Carele văzându-l o slujnică şezând la lumină şi, uitându-să la el, au zis: „Şi acesta cu El era”. Ioan 18, 24. *Mth. 26, 69.

57. Iară el L-au tăgăduit, zicând: „Muiere, nu L-am cunoscut”. Mar. 14, 66.

58. Şi, după puţin, altul văzându-l, au zis: „Şi tu dintre ei eşti”. Iară Petru au zis: „O, omule, nu sânt”. Ioan. 18, 25.

59. *Şi, trecând ca un ceas de vreame, altul oarecarele întărea, zicând: „Adevărat şi acesta cu El era. Că şi galileean este”. || *Ioan 18, 26.

183r 60. Şi au zis Petru: „Omule, nu ştiu ce zici”. Şi numaidecât, încă el grăind, au cântat cocoşul.

61. Şi, întorcându-Să Domnul, S-au uitat la Petru; şi şi-au adus aminte Petru de cuvântul Domnului, precum zisease: *„Că mai nainte de-a cânta cocoşul, de trei ori Mă vei tăgădui”. *Math. 27, 34.

62. Şi, ieşind afară Petru, au plâns cu amar. Mar. 14, 30.

63. Şi oamenii cei ce-L ţinea Îl batjocorea, bătându-L. Ioan 20, 38.

64. Şi L-au acoperit şi lovea faţa Lui. Şi-L întreba, zicând: „Proroceşte, cine e cel ce te-au lovit?”

65. Şi altele multe, blăstămând, zicea împrotiva Lui.

Vineri Mare la 5 ceas. Zac. 110. *Zac. 110.*

66. *Şi, făcându-să zio, s-au adunat bătrânii gloatei şi căpeteniile preoţilor şi cărturarii şi L-au dus la sfatul său, zicând: „De eşti Tu Hristos, spune noao!” *Mth. 27, 1 Mar. 15, 1

67. Şi au zis lor: „De vă voi spune voao, nu veţi crede Mie. Ioan 18, 28

68. Iară de vă voi şi întreba, nu-M veţi răspunde, nici Mă veţi slobozi.

69. Iară de acum va fi Fiiul Omenesc şezând de-a dreapta puterii lui Dumnezău”.

70. Şi au zis toţi: „Dară Tu eşti Fiiul lui Dumnezău?” Carele au zis: „Voi ziceţi că Eu sânt”.

71. Iară ei au zis: „Ce mai poftim mărturie? Că voi aţi auzit din gura Lui!” |

183v

Cap 23

Pârându-Să înnaintea lui Pilat, Să trimite la Irod, carele urgisindu-L, L-au batjocorit. Pilat să sârguieşte a-L slobozi, puind înainte pre Varrava ucigaşul şi făgăduindu că-L va ierta. Însă strâgând jidovii, Să judecă spre moarte. Şi, ducându-L la perire, opreşte muierile a plânge

pentru Sine. Cu tâlharii răstâgnindu-Să, Să roagă Tatălui pentru ucigaşi. Să batjocoreşte de căpetenii şi de ostaşi, dându-I oţăt. Puindu-să deasupra scrisoarea, Să huleşte de un tălhariu, iară altuie făgăduieşte împărtăşirea sa în raiu. După întunerec şi alte seamne, strigând, Îş dă sufletul; pre Carele sutaşul drept a fi Îl propoveduieşte şi Iosif trupul Lui îngroapă.

Vineri Brânză.

1. Şi, sculându-să toată mulţimea lor, L-au dus la Pilat.

2. Şi au început a-L pârî, zicând: „Pre Acesta L-am aflat răsvrătind neamul nostru *şi oprind a da dajda chesariului şi zicându-Să a fi Hristos Împărat”.

*Math. 22, 21. Mar. 12, 17.

3. *Iară Pilat L-au întrebat, zicând: „Tu eşti împăratul jidovilor?” Iară El, răspunzind, au zis: „Tu zici”.

*Math. 27, 11. Mar. 15, 2. Ioan 18, 33.

4. Şi au zis Pilat cătră căpeteniile popilor şi cătră gloate: „Nici o vină nu || aflu în omul acesta”. 184r

5. Iară ei mai vărtos să îndemna, zicând: „Întărâtă norodul, învăţând prin toată Iudeia, începând din Galileia până aici”.

6. Iară Pilat, auzind de Galileia, au întrebat de ar fi om galileian.

7. Şi, cunoscând că ar fi de supt biruinţa lui Irod, L-au tremis la Irod, carele şi el era în Ierusalim într-acele zile.

8. Iară Irod, văzând pre Isus, s-au bucurat foarte, că era poftind de multă vreme a-L vedea, căci că auziia multe de El şi nădăjduia ceva sămn a vedea de la El făcându-să.

9. Şi-L întreba cu multă vorbă, iară El nimica nu i-au răspuns.

10. Şi sta căpeteniile preoţilor şi cărturarii cu deadinsul, pârându-L.

11. Şi L-au urgisit Irod cu ostaşii săi şi L-au batjocorit, îmbrăcându-L cu haină albă, şi L-au tremis la Pilat.

12. Şi s-au făcut priiatini Irod şi Pilat într-acea zi; că mai nainte era nepriiatini între sineşi.

13. Iară Pilat, chemând căpeteniile preoţilor şi mai-marii besearecii şi gloata, |

14. Au zis cătră ei: „Adusu-mi-aţi pre acest om ca când ar fi răzvrătit neamul şi, iată, eu înaintea voastră întrebându-l, *nici o vină nu aflu în omul acesta din cele ce-l pârâţi, 184v

*Ioan 18, 38 şi 19, 4.

15. Ci nici Irod; că v-am tremis la el şi, iată, nimica vrednic de moarte i s-au făcut.

16. Certându-l, dară, îl voi slobozi”.

17. Şi obiceaiu avea a le slobozi la praznic unul.

18. Şi au strigat împreună toată gloata, zicând: „Ia pre Acesta şi ne slobozi pre Varavva!”

19. Carele era, pentru o gălceavă ce să făcuse în cetate şi pentru ucidere, aruncat în temniţă.

20. Şi iară Pilat au grăit cătră dânşii, vrând a slobozi pre Isus.

21. Iară ei striga, zicând: „Răstigneşte-l, răstigneşte-l!”

22. Iară el a treia oară au zis cătră ei: *„Dară ce rău au făcut acesta? Nici o vină de moarte aflu într-însul. Certa-l-voi dară și-l voiu slobozi”. *Mth. 27, 23. Mar. 15, 14.

23. Iară ei mai vărtos striga cu glas mare să Să răstignească. Și să întărea glasul lor. ||

185r 24. Și Pilat au judecat să fie cererea lor.

25. Și l-au slobozit pre cel ce pentru ucidere și pentru gâlceavă era aruncat în temniță, pre carele cerea. Iară pre Isus L-au dat voii lor.

26. *Și, ducându-L, au apucat pre un Simon Chireneu, ce vinea din sat, și i-au pus cruce, să o poarte după Isus. *Math. 27, 32. Mar. 15, 21.

27. Și mergea după El gloată multă de norod și de muieri, carele plângea și să tânguia de El.

28. Iară întorcându-Să cătră ele, Isus au zis: „Fetele Ierusalimului, nu plângereți pentru Mine, ci pentru voi înșivă și pentru fiii voștri.

29. Că, iată, vor veni zile în care vor zice: «Ferice de cele sterpe și de pântecele ce n-au născut și de țițele cele ce n-au aplecat».

30. Atunci vor începe a zice munților: *«Cădeți preste noi!» și dealurilor: «Acoperiți-ne!» *Isa. 2, 19. Os. 10, 8. Apoc. 7, 17.

31. Că, de fac aceste în lemnul verde, în cel uscat ce va fi?”

Evang. 8 sh. Strat. Zaceal 111. *Zac. 111.*

32. Și ducea și pre alți doi vicleni cu El, să-i omoară.

33. *Și, după ce au venit la locul ce să cheamă „al Căpăținelor”, acolo L-au răstignit, și pre tălhari unul de-a dreapta și altul de-a stânga. | *Math. 27, 43. Mar. 15, 22. Ioan. 19, 17.

185v 34. Iară Isus zicea: „Părinte, iartă-le, că nu știu ce fac!” Iară cei ce împărțea vejmintele Lui au aruncat sorți.

35. Și sta norodul uitându-să și-L batjocorea căpeteniile cu ei, zicând: „Pre alții i-au mântuit, mântuiască-să pre sine, de este acesta Hristos, cel ales al lui Dumnezău!”

36. Și-ș bătea joc de El și ostașii, apropiindu-să și oțăt dându-I,

37. Și zicând: „De ești tu împăratul jidovilor, mântuiește-te!”

38. Și era și scriitura scrisă deasupra Lui cu slove elinești și letenești și ovreiești: „Acesta este împăratul jidovilor”.

39. Iară unul din cei ce era spânzurați tâlhariu Îl hulea, zicând: „De ești tu Hristos, mântuiește-te pre tine însuți și pre noi”.

40. Și, răspunzind celaalalt, îl certa, zicând: „Nici tu te temi de Dumnezău, că întru aceeaș osândire ești?

41. Și noi, adecă, drept că cele vrednice de fapte luâm, iară Acesta nici un rău n-au făcut”.

42. Și zicea cătră Isus: „Doamne, pomenește-mă când vei veni întru împărățiia Ta!” ||

186r 43. Și i-au zis Isus: „Amin zic ție, astăzi cu Mine vei fi în raiu!”

44. Şi era mai la al şesele ceas şi întunerec s-au făcut preste tot pământul până la al noaole ceas.

45. Şi s-au întunecat soarele şi catapeteazma besearecii s-au rupt în doao.

*Psal. 30, 6.

46. Şi, strigând cu glas mare, Isus au zis: *„Părinte, în mânile Tale dau sufletul Meu!" Şi aceste zicând, au răpăosat.

47. Şi, văzând sutaşul ce să făcuse, au proslăvit pre Dumnezău, zicând: „Adevărat, Acest Om drept era!"

48. Şi toată gloata celor ce împreună era la această vedere şi vedea cele ce să făcea, bătându-şi piepturile, să întorcea.

49. Şi sta toţi cunoscuţii Lui de departe şi muierile cele ce venise după El din Galileia, văzând aceste.

Sfârşit Strat. 8 şi în 6 ceas.

*Math. 27, 50. Marc. 15, 43. Ioan 19, 38.

50. *Şi, iată, un om pe nume Iosif, carele era sfetnic, bărbat bun şi drept,

51. Acesta nu să însoţise în sfatul şi în lucrurile lor, din Arimatheia, cetatea Iudei, carele şi el aştepta Împărţiia lui Dumnezău. |

186v

52. Acesta s-au apropiiat de Pilat şi au cerut trupul lui Isus.

53. Şi, luându-L, L-au învăluit cu jolgi şi L-au pus într-un mormânt ce era tăiat, în carele încă nime nu să pusease.

54. Şi era zioa vineri şi să lumina spre sâmbătă.

55. Şi, urmând muierile cele ce cu El venise din Galileia, au văzut mormântul şi cum era pus trupul Lui.

56. Şi, întorcându-să, au gătit miresme şi unsori. Şi sâmbătă adecă au tăcut după poruncă.

Sfârşit gioi Brănză.

Cap 24

Muierilor, tânguindu-să la mormânt căci că nu află trupul Lui, îngerii le vestesc că au înviiat, şi ele, apostolilor, carii aceasta ca o nărozie socotesc. Petru, alergând la mormânt, şi el să miră că n-au aflat trupul. La doi, ce mergea în Emaus, Isus tâlcuieşte scripturile şi întru frângerea pânii de la ei să cunoaşte. Adunaţi fiind ucenicii, Să dă să-L pipăiască şi, cu ei mâncând, le deascopere sâmţirea, să înţeleagă Scripturile; şi, făgăduind pre Duhul Sfânt, în ceriu Să înnalţă.

Zac. 112.

Evanghelii văscresnii 4. Zac. 112. ||

Math. 28, 1. Mar. 16, 2. Ioan 20, 1.

187r

1. Iară întru una a sâmbetii, foarte de dimineaţă, au venit la mormânt, purtând mirezmele cele ce gătise.

2. Şi au aflat piatra răsturnată de pre mormânt.

3. Şi, întrând, n-au aflat trupul Domnului Isus.
4. Şi au fost, când să mira ele de aceasta, iată doi îngeri au stătut lângă ele, în vejmânt strălucit.
5. Şi, spăimântându-să ele şi plecându-şi feţele la pământ, au zis către ele: „Ce cercaţi pre Cel Viu cu morţii?
6. Nu este aici, ci S-au sculat. Aduceţi-vă aminte cum au grăit cu voi, încă fiind în Galileia,
7. Zicând: *«Că trebuie să Să dea Fiiul Omenesc în mânile oamenilor celor păcătoşi şi a Să răstigni şi a treia zi a învia»”.
8. Şi ş-au adus aminte de cuvintele Lui.
9. Şi, întorcându-să de la mormânt, au vestit aceste toate celor unsprăzece şi tuturor celoraalalţi.
10. Şi era Maria Magdalina şi Ioana şi Maria lui Iacov şi celealalte care era cu ele, care le spunea apostolilor aceste.
11. Şi s-au părut înnaintea lor ca o norozie cuvintele aceste şi n-au crezut lor.

*Mth. 15, 21 şi 17, 21. Mar. 8, 31 şi 9, 30. Sus 9, 22.

Evangheliia văscresniia 5. Zaceal 113. | *Zac. 113.*

187v 12. Iară Petru, sculându-să, au alergat la mormânt şi, plecându-să, au văzut giolgiurile sângure puse şi s-au dus, mirându-să întru sine de ceea ce să făcuse.

Sfârşit a 4 văscres.

13. *Şi, iată, doi dintre ei mergea într-acea zi la un sat care era departe de Ierusalim şasezeci de stadii, pe nume Emmaus.

*Marc. 16, 12.

14. Şi ei grăia între sineşi de toate cele ce să întâmplase.
15. Şi au fost când vorbiia ei şi să întreba; şi însuşi Isus, apropiindu-Să, mergea împreună cu ei.
16. Iară ochii lor să ţinea să nu-L cunoască.
17. Şi au zis către ei: „Ce cuvinte sânt aceste de carele vă întrebaţi, împreună mergând, şi sânteţi trişti?”
18. Şi răspunzind unul, căruie numele Cleopa, au zis: „Tu singur eşti nimernic în Ierusalim şi nu ştii cele ce s-au făcut într-însul în zilele aceste?”
19. Cărora El au zis: „Carele?” Şi au zis: „De Isus Nazarineanul, Carele au fost bărbat proroc, puternic în faptă şi în cuvânt, înnaintea lui Dumnezău şi a tot norodul,
20. Şi cum L-au dat mai-marii popilor şi căpeteniile noastre spre osândă de moarte şi L-au răstignit,
188r 21. Iară noi nădăjduiam că Acela va mântui || pre Israil. Şi acum, preste toate aceste, a treia zi este astăzi de când s-au făcut aceste.
22. Ci şi nişte muieri dintre noi ne-au spăimântat, carele de demineaţă au fost la mormânt,

23. Şi, neaflând trupul Lui, au venit zicând că şi vedere de îngeri să fie văzut, carii zic că este viu.
24. Şi s-au dus unii dintre noi la mormânt şi aşa au aflat, precum muierile au spus, iară pre El nu L-au aflat".
25. Şi El au zis cătră ei: „O, bolunzilor şi târzii a crede toate care au grăit prorocii!
26. Au nu s-au căzut aceste să paţă Isus şi aşa să între întru slava Sa?"
27. Şi, începând de la Moisi şi de la toţi prorocii, le tâlcuia toate scripturile care era despre El.
28. Şi s-au apropiat de satul la carele mergea. Şi El S-au făcut a merge mai departe.
29. Şi L-au silit, zicând: „Rămâi cu noi, că însărează şi, iată, s-au plecat zioa". Şi au întrat cu ei.
30. Şi au fost, când şedea cu ei, au luat pâne şi au blagoslovit şi au frânt şi le da.
31. Şi s-au deşchis ochii lor şi L-au cunoscut. Şi El S-au luat de la ochii lor. |
32. Şi au zis între sineş: „Au nu era inima noastră arzând întru noi, când grăia pre cale şi ne deascoperea scripturile?" 188v
33. Şi, sculându-să într-acel ceas, s-au întors în Ierusalim. Şi au aflat adunaţi pre cei unsprăzece şi pre cei ce cu ei era,
34. Zicând: „Că au înviiat Domnul adevărat şi S-au arătat lui Simon".
35. Şi ei povestea cele ce să făcusă pre cale şi cum L-au cunoscut în frângerea pânii.

Zac. 114.

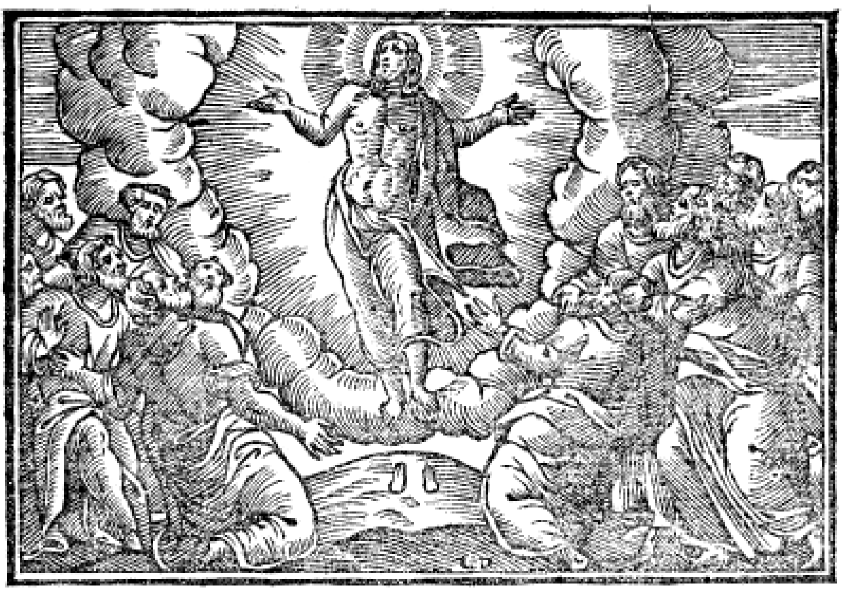
Sfârşit 5 văscre. Văscr. 6, aceasta şi la utr. Înălţării. Zac. 114.

*Marc. 16, 14. Ioan 20, 19.

36. *Şi, grăind ei aceste, stătut-au Isus în mijlocul lor şi au zis lor: „Pace voao! Eu sânt, nu vă temereţi!"
37. Iară ei, turburându-să şi spăimântându-să, li să părea că văd un duh.
38. Şi au zis lor: „Ce sânteţi turburaţi şi cugete întră întru inimile voastre?
39. Vedeţi mânile Mele şi picioarele, că Eu însumi sânt. Pipăiţi-Mă şi vedeţi, că duhul carne şi oase n-are, precum Mă vedeţi pre Mine având".
40. Şi aceste zicând, le-au arătat mânile şi picioarele.
41. Şi, încă necrezând ei şi mirându-să de bucurie, au zis: „Aveţi ceva aici de mâncat?" ||
42. Iară ei au dat Lui o parte de peşte fript şi un fagur de miere. 189r
43. Şi, mâncând înaintea lor, luând rămăşiţele, au dat lor.
44. Şi au zis cătră ei: „Aceste sânt cuvintele care am grăit cătră voi, încă fiind cu voi, că trebuie să să plinească toate cele ce sânt scrise în leagea lui Moisi şi în proroci şi în psalmi pentru Mine".
45. Atunci le-au deascoperit sâmţirea, să înţeleagă scripturile.

*Psal. 41, 6.

46. Şi au zis lor: *„Că aşa este scris şi aşa trebuia să paţă Hristos şi să învie din morţi a treia zi,

47. Și să să propoveduiască în numele Lui pocăința și iertarea păcatelor întru toate limbile, începând din Ierusalim.
48. *Iară voi martori sânteți acestora. *Fap. 1, 8.
49. *Și Eu voi trimite făgăduința Tatălui Meu la voi. Iară voi ședeți în cetate până când vă veți îmbrăca cu putere de sus". *Fapt. 14, 26.
50. Și i-au scos afară în Vithaniia și, rădicând mânile Sale, i-au blagoslovit.
51. *Și au fost, când i-au blagoslovit, S-au depărtat de la ei și Să suia în ceriu. | *Mar. 16, 19.
189v 52. Și ei, închinându-să, s-au întors în Ierusalim cu bucurie mare. Fap. 1, 9.
53. Și era pururi în besearecă, lăudând și binecuvântând pre Dumnezeu. Amin.

păzindu(-să): *gerunziu* 8,29
păzească: *ind. prez. 3.sg.* 11,21
păzesc: *ind. prez. 3.pl.* 11,28
a (să) păzi: *inf. prez.* rezum. cap.12
păziţi(-vă): *imperativ 2.pl.* 12,1; 20,46
am păzit: *ind. pf.c. 1.sg.* 18,21

PÂINE: s.f.; var. (Reg.) **PÂNE**
pâne: *sg. nom./ac.* 4,3; 7,33; 9,3; 11,11; 14,1, 15; 15,17; 22, 19; 24,30
pânea: *sg. ac.* 4,4; 11,3; rezum. cap.22
pânele: *pl. ac., în sintagma* ***pânele punerei-înainte*** 6,4
pâni: *pl. ac.* rezum. cap.9; 9,13, 16; 11,5
pânii: *sg. gen., în sintagma* ***frângerea pânii*** rezum. cap.24; 24,35

(a) PÂNDI: v. IV
pândindu-: *gerunziu* 11,54

PÂNTECE: s.n.
pântece: *sg. ac.* rezum. cap.1; 2,21
pântecele: *sg. nom./ac.* 1,15, 41, 44; 11,27; 15,16; 23,29
pântece: *sg. ac., în loc. v.* (Înv.) ***vei lua în pântece*** „vei zămisli" 1,31
pântecelui: *sg. gen.* 1,42

(a) PÂRÎ: v. IV; var. (Înv.) **(a) PĂRÎ**
să pârască: *conj. prez. 3.pl.* 6,7; 11,54
pârându(-Să): *gerunziu* rezum. cap.23
a părî: *inf. prez.* 23,2
pârându-: *gerunziu* 23,10
pârâţi: *ind. prez. 2.pl.* 23,14

PEANTĂ: s.f.; vezi **BANTĂ**

PERECHE: s.f.; var. (Reg.) **PĂRECHE**
păreache: *sg. ac.* 2,24
părechi: *pl. ac., în sintagma* ***părechi de boi*** 14,19

PESCAR: s.m.
pescarii: *pl. nom.* 5,2

(a) PESTI: v. IV „a întârzia un timp"
pesti-va: *ind. viit.I. 3.sg.* 12,45

PEŞTE: s.m.
peşti: *pl. ac.* rezum. cap.5; 5,6; rezum. cap.9; 9,13, 16
peştilor: *pl. gen.* 5,9
peaşte: *sg. ac.* 11,11
peşte: *sg. ac.* 24,42

PEŞTERĂ: s.f.
peşteră: *sg. ac.* 19,45

PETIC: s.n.; var. **PETEC**
peatec: *sg. ac.* 5,36
peatecul: *sg. nom.* 5,36

(a) PETRECE: v. III
petrecusă: *ind. m.m.c.pf. 3.sg.* 2,36
petreace: *ind. prez. 3.sg.* rezum. cap.5; reyum. cap.11

PIATRĂ: s.f. „rocă"; „stâncă"
petrile: *pl. ac.* 3,8
pietrii: *sg. dat.* 4,3
piatră: *sg. nom./ac.* 4,11; 6,48; 8,6, 13; 11,11; 19,44; 21,6
pietri: *pl. ac.* 13,34; 20,6; 21,5
piatră: *sg. nom., în sintagmele* ***piatră de moară/piatră pucioasă/ o zvărlitură de piatră*** 17,2, 29; 22,41
pietrile: *pl. nom.* 19,40
piatra: *sg. nom./ac.* 20,17, 18; 24,2

PICĂTURĂ: s.f.
picături: *pl. ac., în sintagma* ***picături de sânge*** 22,44

PICIOR: s.n.
picioarele: *pl. nom./ac.* 1,79; rezum. cap.7; 7,38, 44, 45, 46; 8,35, 41; 15,22; 24,39, 40
piciorul: *sg. ac.* 4,11
picioarelor: *pl. gen./dat.* 7,44; 8,47; 9,5; 17,16
picioarele: *pl. ac., în sintagma* ***picioarele Domnului*** 10,39
picioarelor: *pl. dat. adn.* 20,43

PIEIRE: s.f.; var. **PIERIRE**
perire: *sg. ac.* rezum. cap.23

PIEPT: s.n.
pieptul: *sg. ac.* 18,13
piepturile: *pl. ac.* 23,48

(a se) PIERDE: v. III
pierzându(-Să): *gerunziu* rezum. cap.2
a pierde: *inf. prez.* 4,34; 6,9
piiarde(-)va: *ind. viit.I. 3.sg.* 9,24
va piiarde: *ind. viit.I. 3.sg.* 9,24; 15,4, 8
să (să) piarză: *conj. prez. 3.sg.* 9,25
să piarză: *conj. prez. 3.sg./pl.* 9,56; 19,47
au pierdut: *ind. pf.c. 3.sg.* 17,27, 29
pierde(-)va: *ind. viit.I. 3.sg.* 17,33
va pierde: *ind. viit.I. 3.sg.* 17,33; 20,16

PIERDUT, -Ă: adj./s.
pierdute: *adj. f. pl. ac.* rezum. cap.15
perdută: *adj. f. sg. ac.* 15,6
pierdută: *adj. f. sg. ac.* 15,9
pierdut: *adj. m. sg. nom.* 15,24, 32
(cea) pierdută: *s.f. sg. ac.* 15,4

(a) PIERI: v. IV
vor peri: *ind. viit.I. 3.pl.* 5,36
să peară: *conj. prez. 3.pl.* 8,23
perim: *ind. prez. 1.pl.* 8,24
au perit: *ind. pf.c. 3.sg.* 11,51
veţi peri: *ind. viit.I. 2.pl.* 13,3, 5
a peri: *inf. prez.* 13,33
pieiu: *ind. prez. 1.sg.* 15,17
va peri: *ind. viit.I. 3.sg.* rezum. cap.16; 21,18
perise: *ind. m.m.c.pf. 3.sg.* 19,10

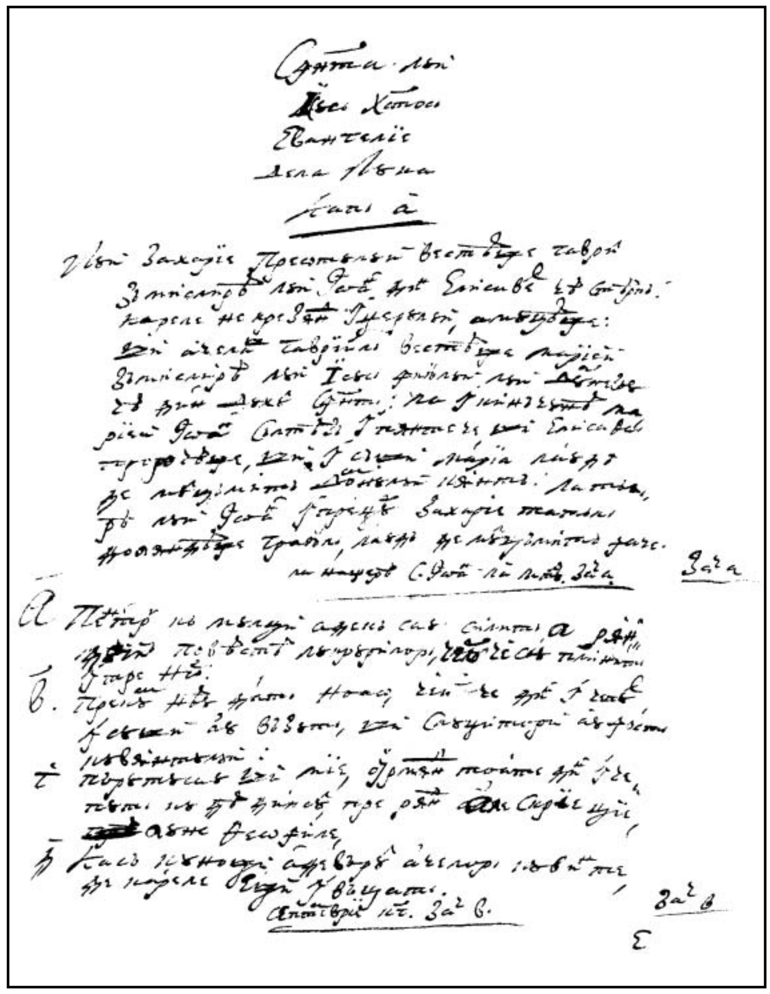
PILDĂ: s.f.
pildă: *sg. ac.* 4,23; 5,36; 6,39; 8,4; 12,16, 41; 13,6; 14,7; 15,3; 18,1, 9; rezum. cap.19; 19,11; rezum. cap.20; 20,9
pilda: *sg. nom./ac.* rezum. cap.7; rezum. cap.8; 8,9, 11; rezum. cap. 10; rezum. cap.12; rezum. cap.14; rezum. cap.16; rezum. cap.18; 20,19
pilde: *pl. ac.* 8,10; rezum. cap.15

(a) PIPĂI: v. IV
să pipăiască: *conj. prez. 3.pl.* rezum. cap.24
pipăiţi: *imperativ 2.pl.* 24,39

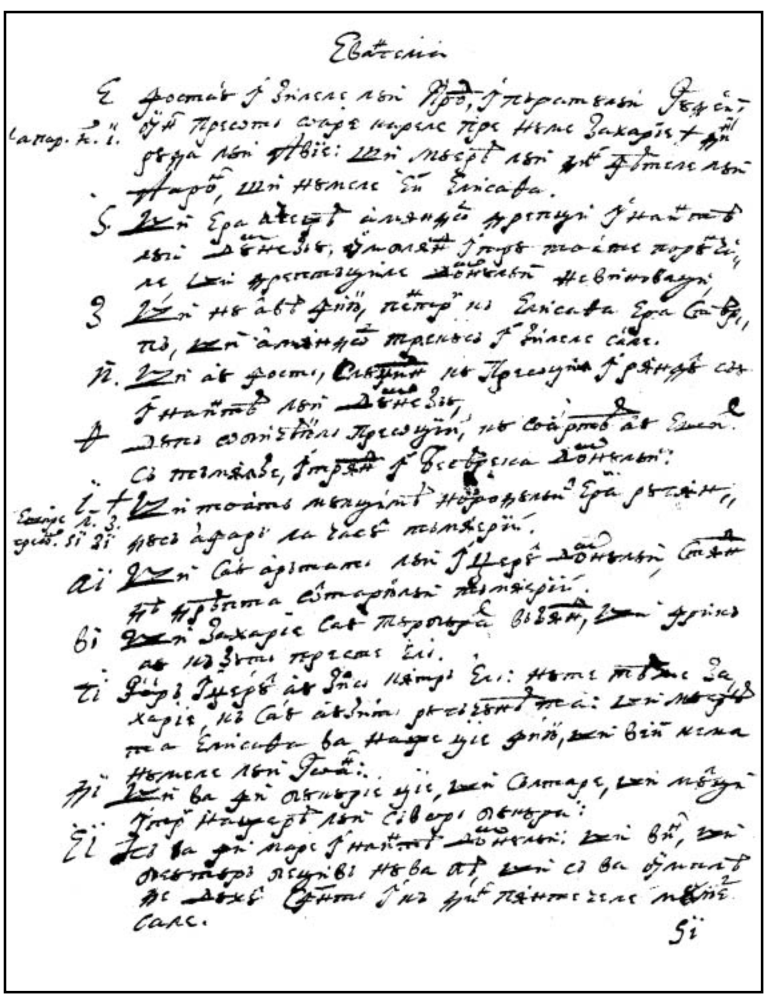
PIVNIŢĂ: s.f.
pivniţă: *sg. nom.* 12,24

PLATĂ: s.f.
plata: *sg. nom./ac.* 3,14; 6,23, 35; 10,7

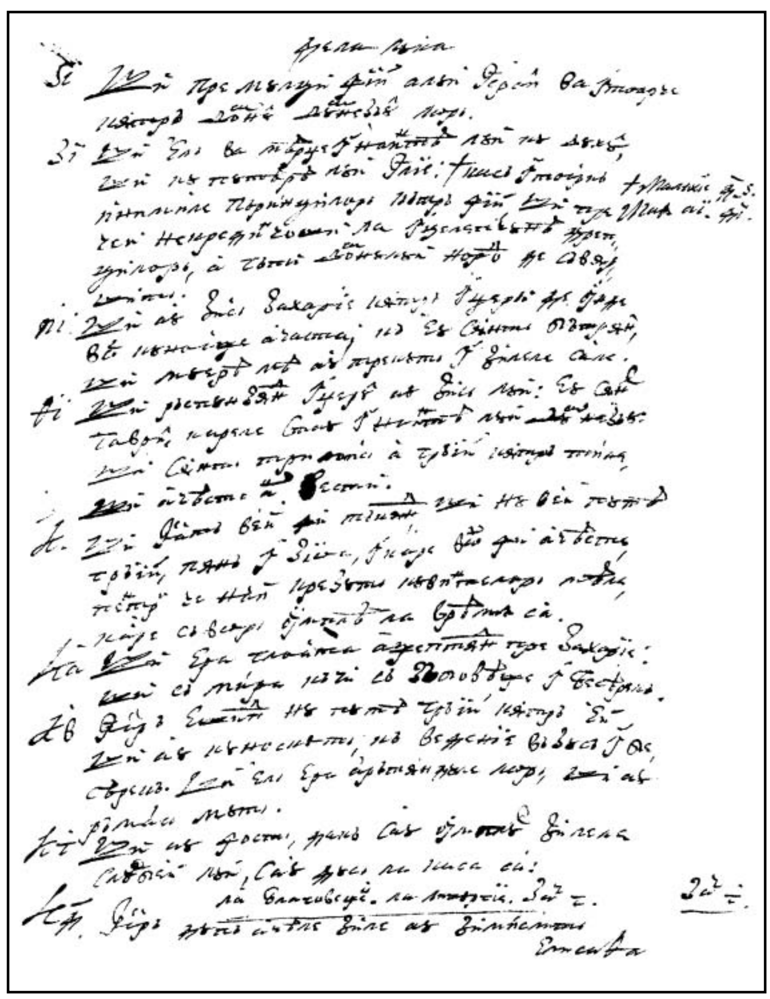
(a) PLĂCEA: v. II
au plăcut: *ind. pf.c. impers., în structura v. dislocată* ***bine au plăcut*** 3,22
au plăcut: *ind. pf.c. impers./3.sg.* rezum. cap.7; 10,21

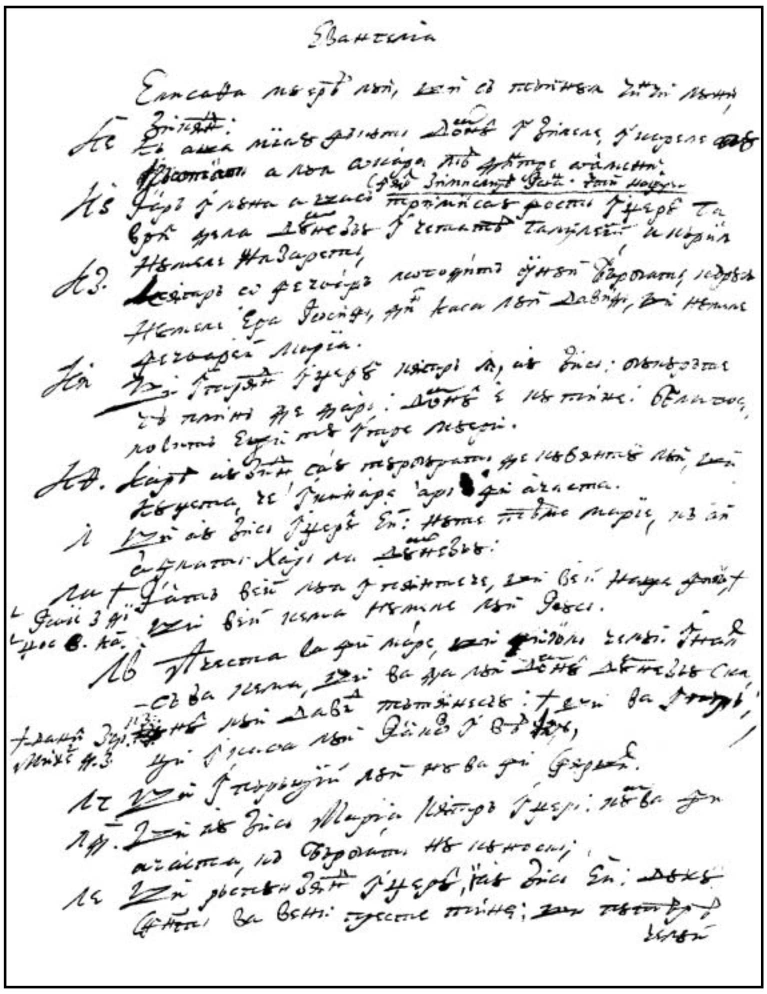
117r

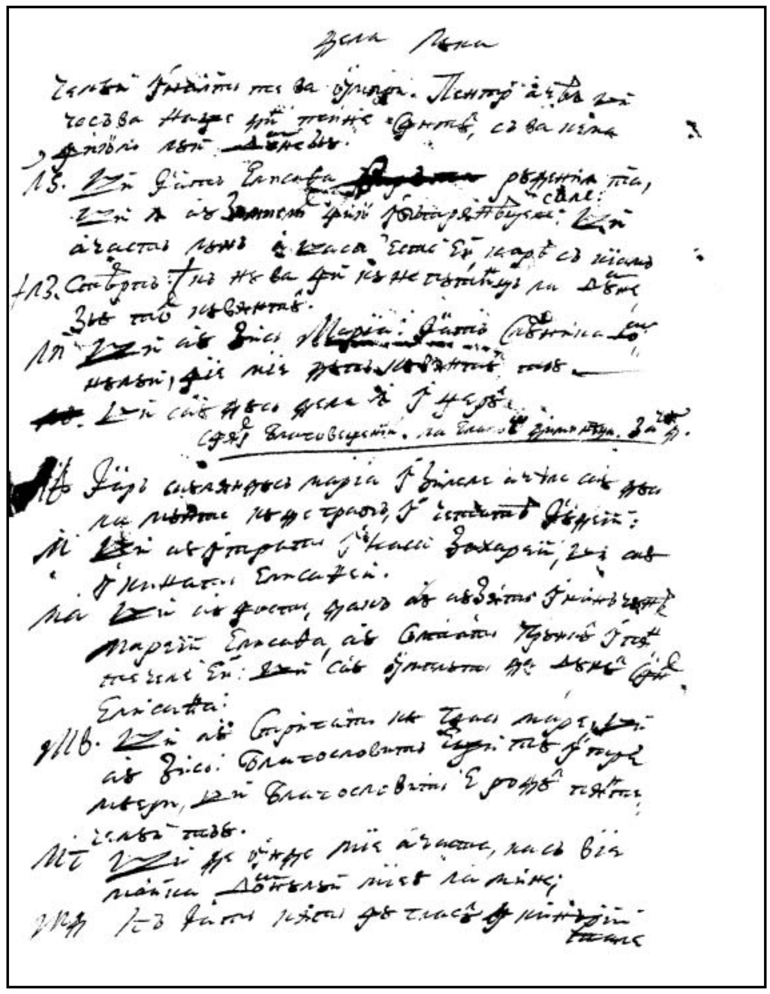
117v

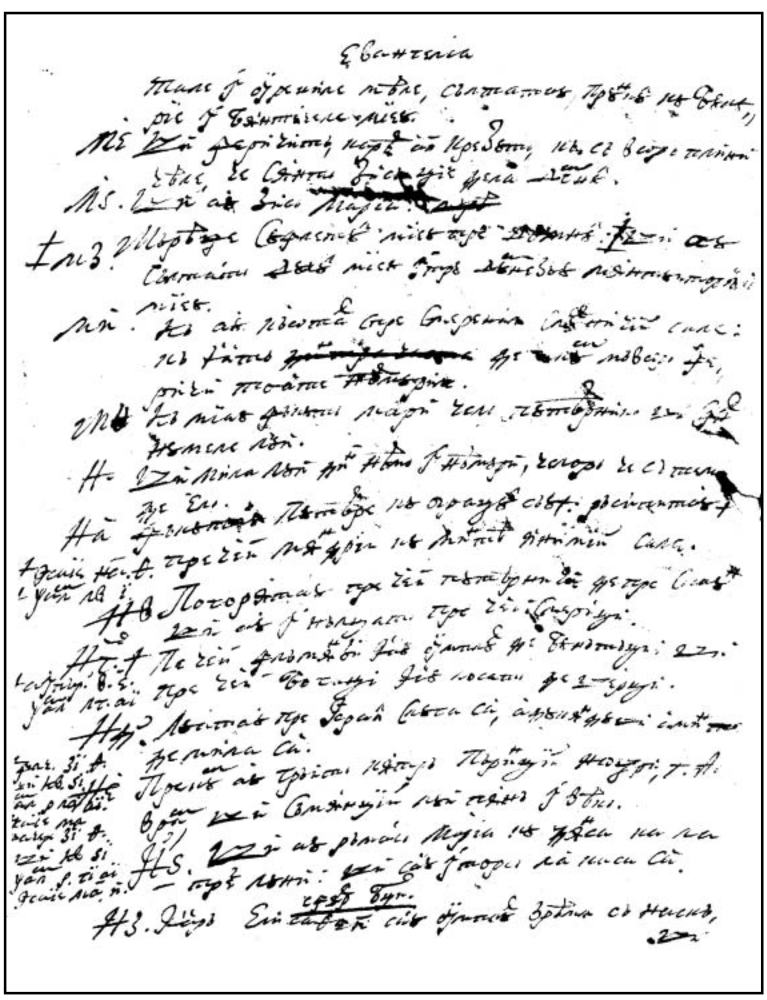
118r

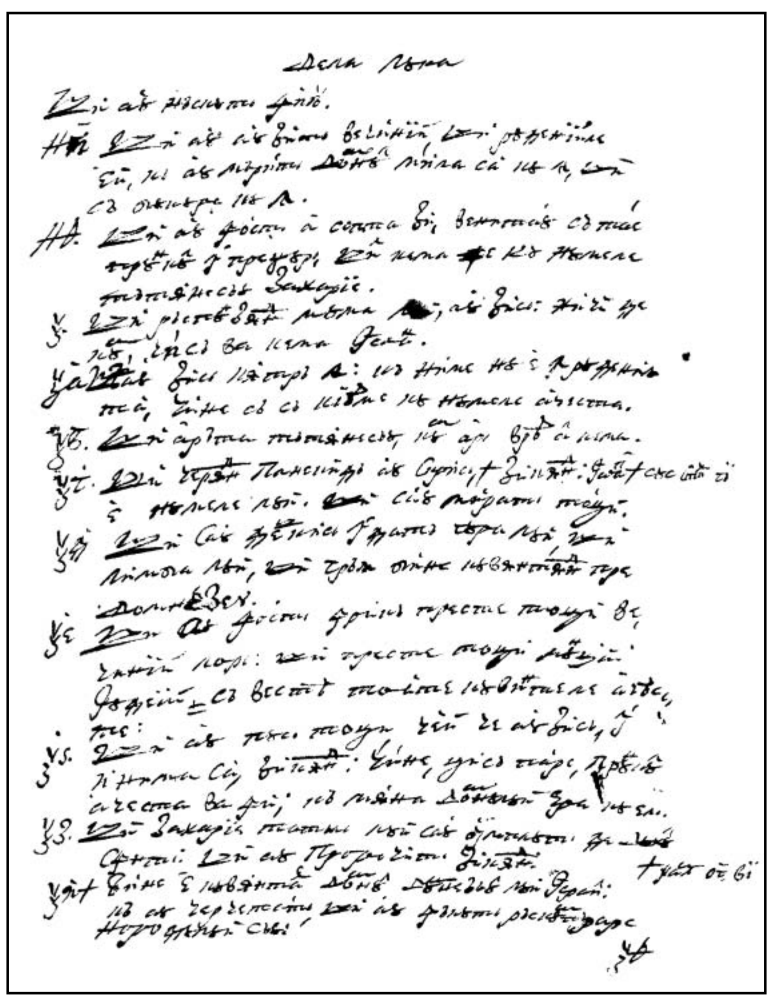
118v

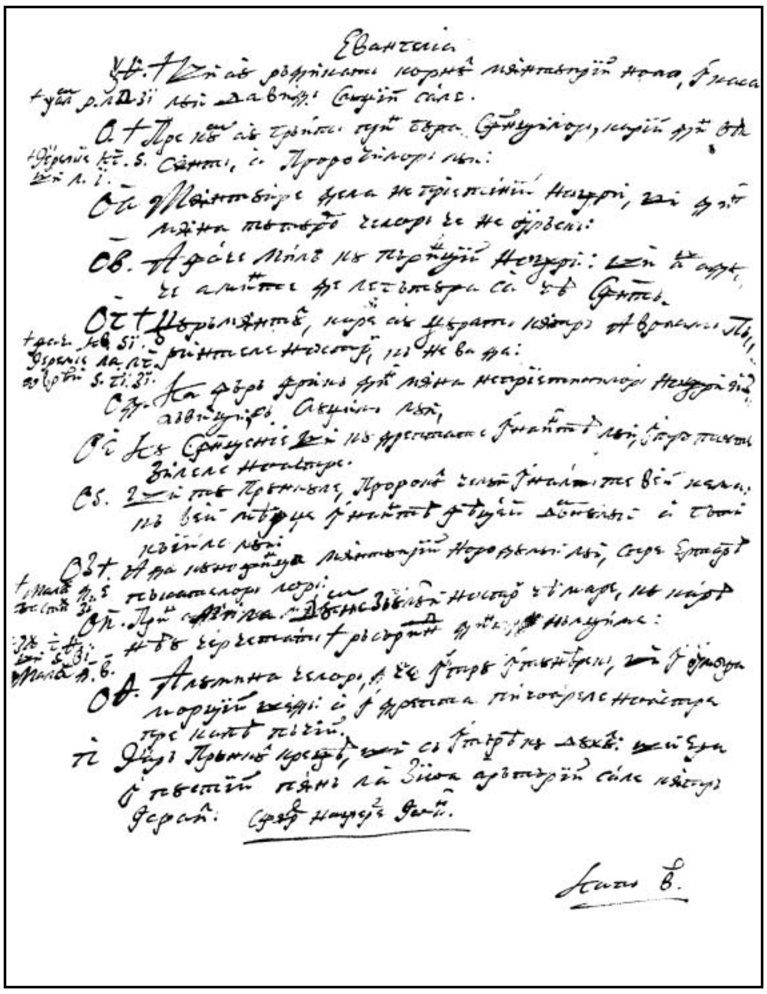
119r

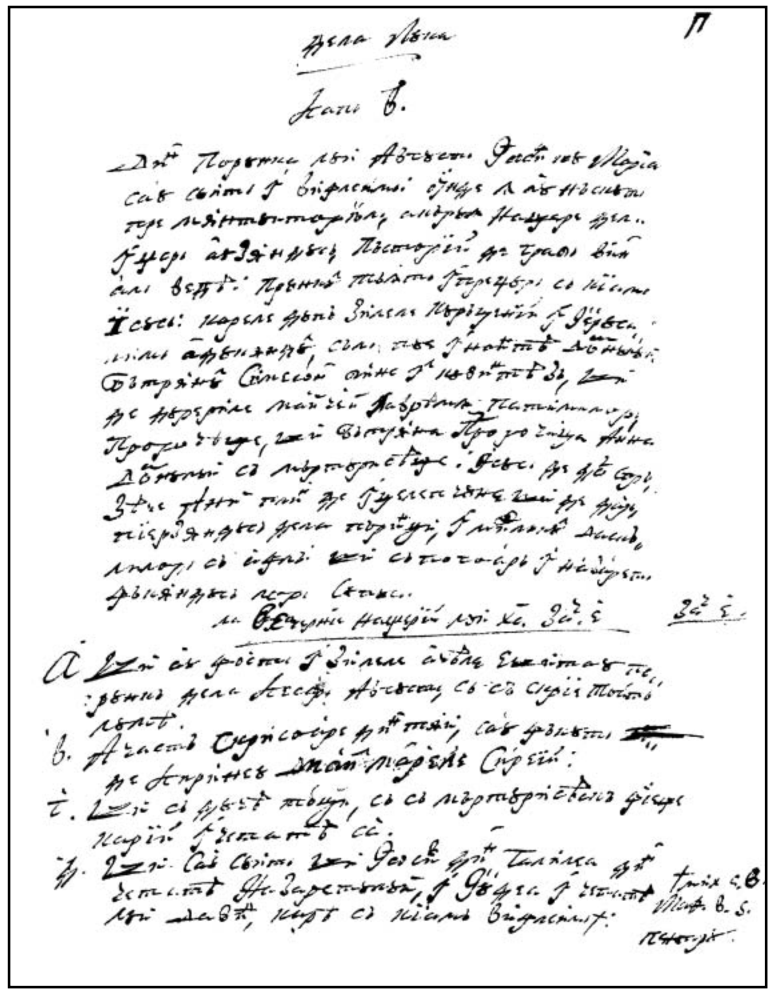
119v

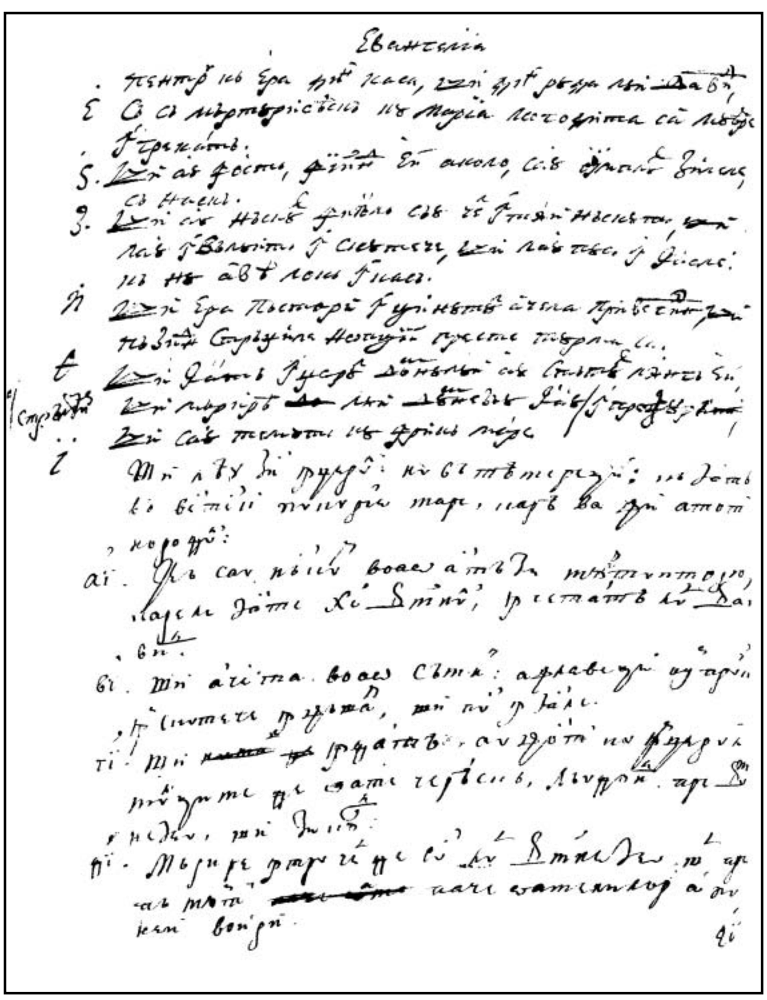
120r

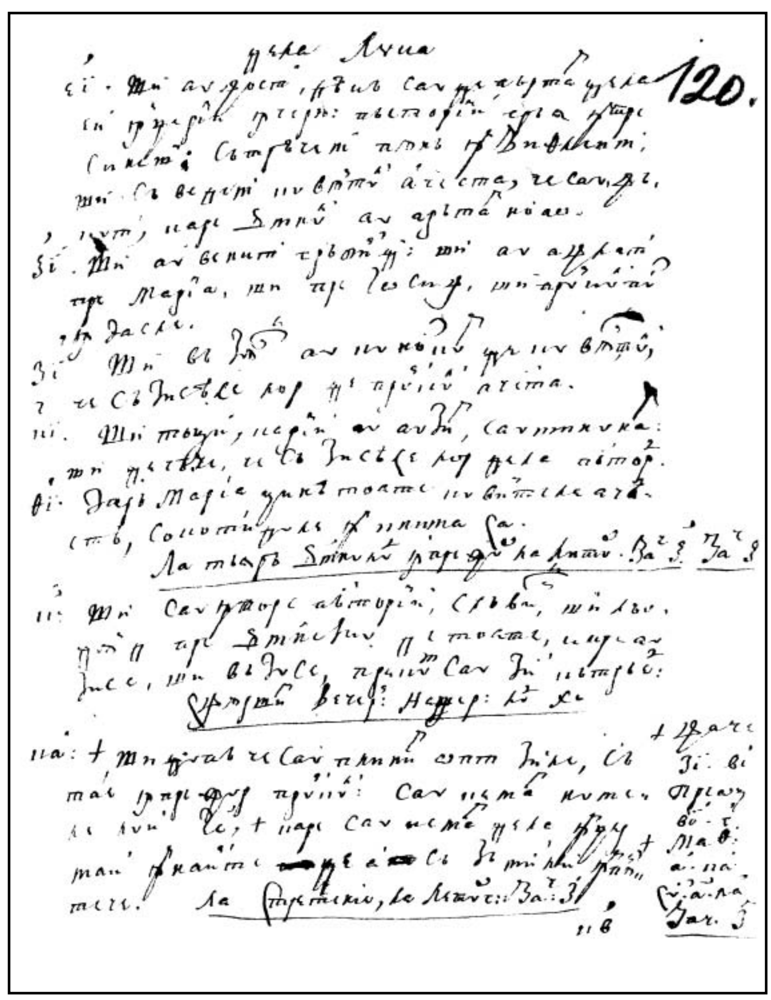
120v

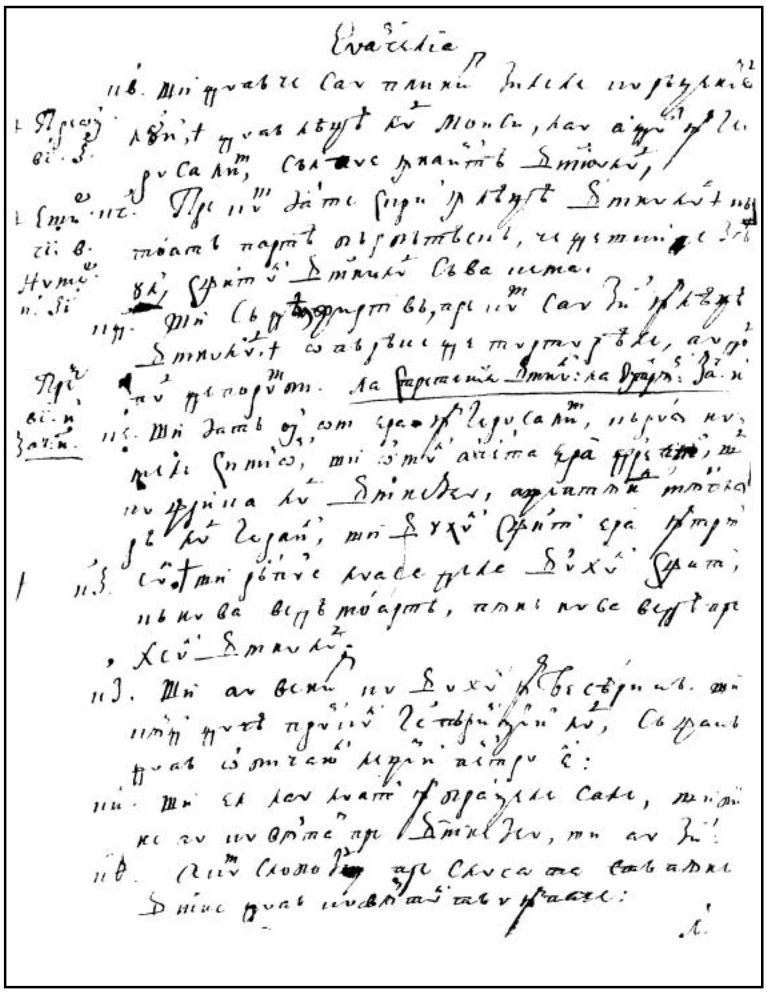
121r

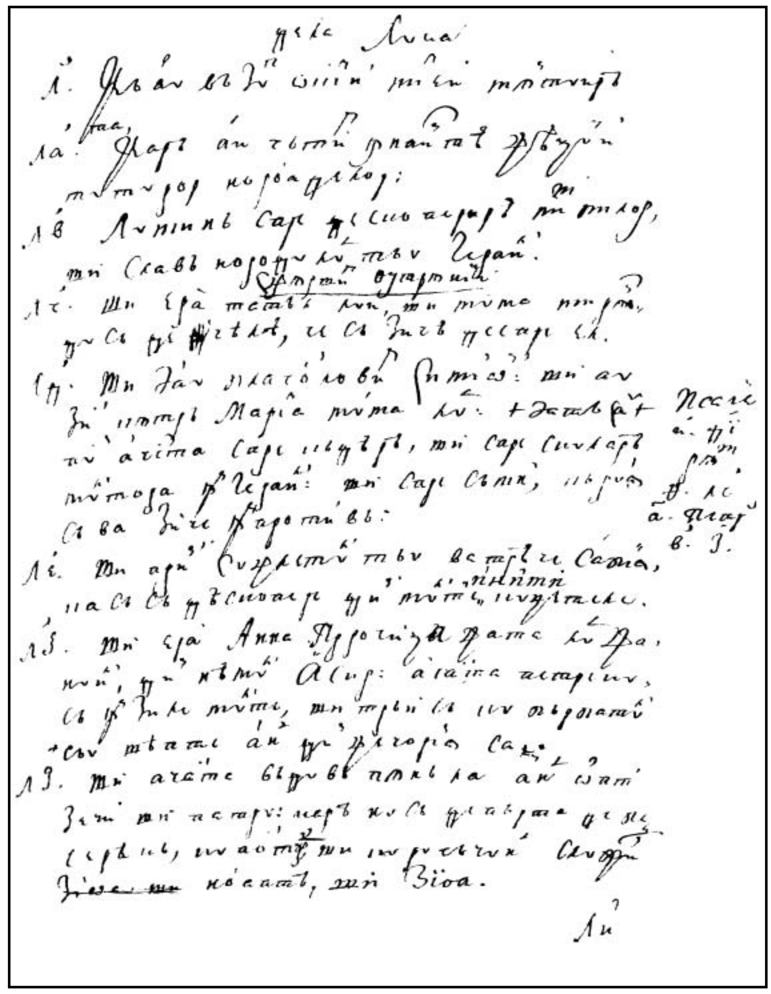
121v

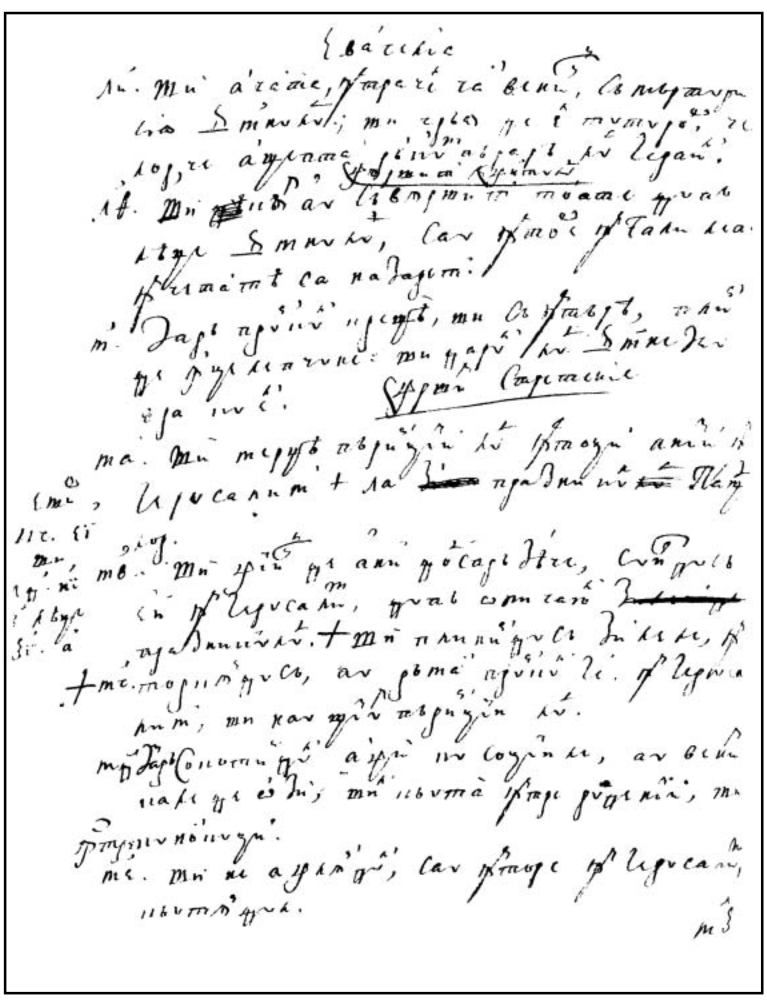
122r

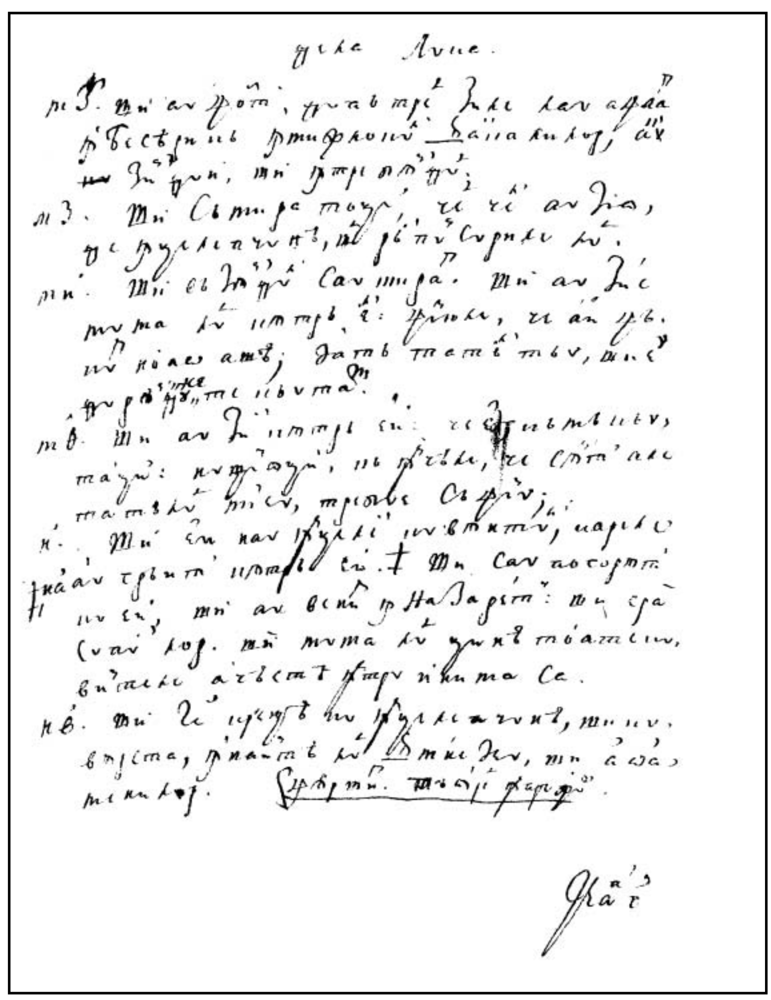
122v

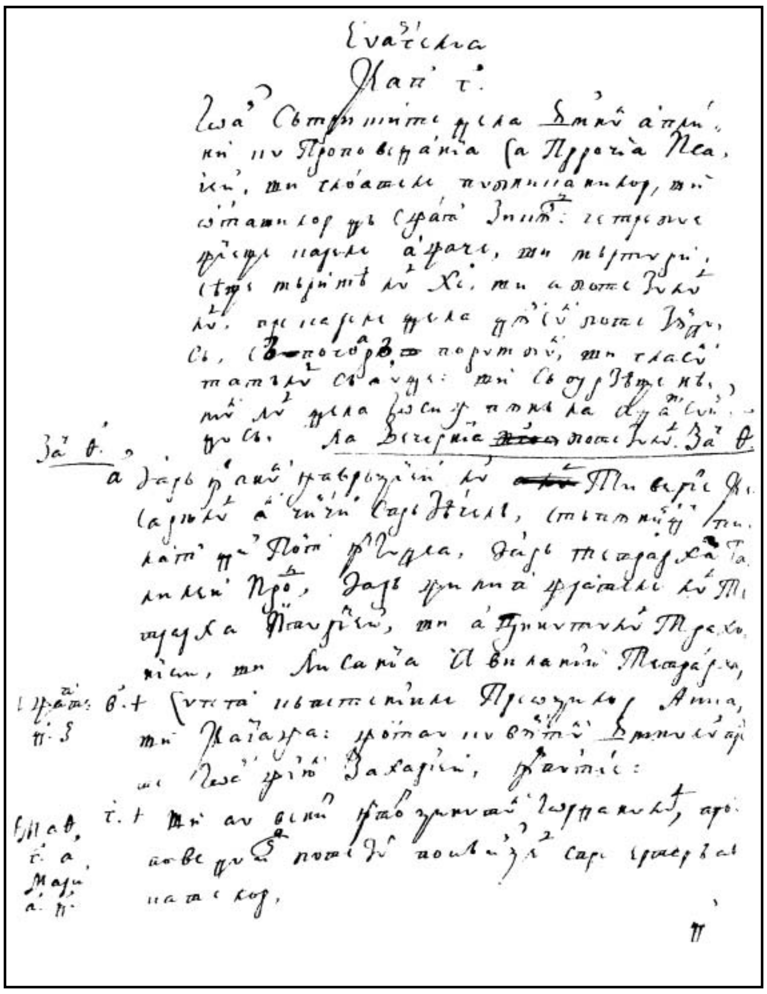
123r

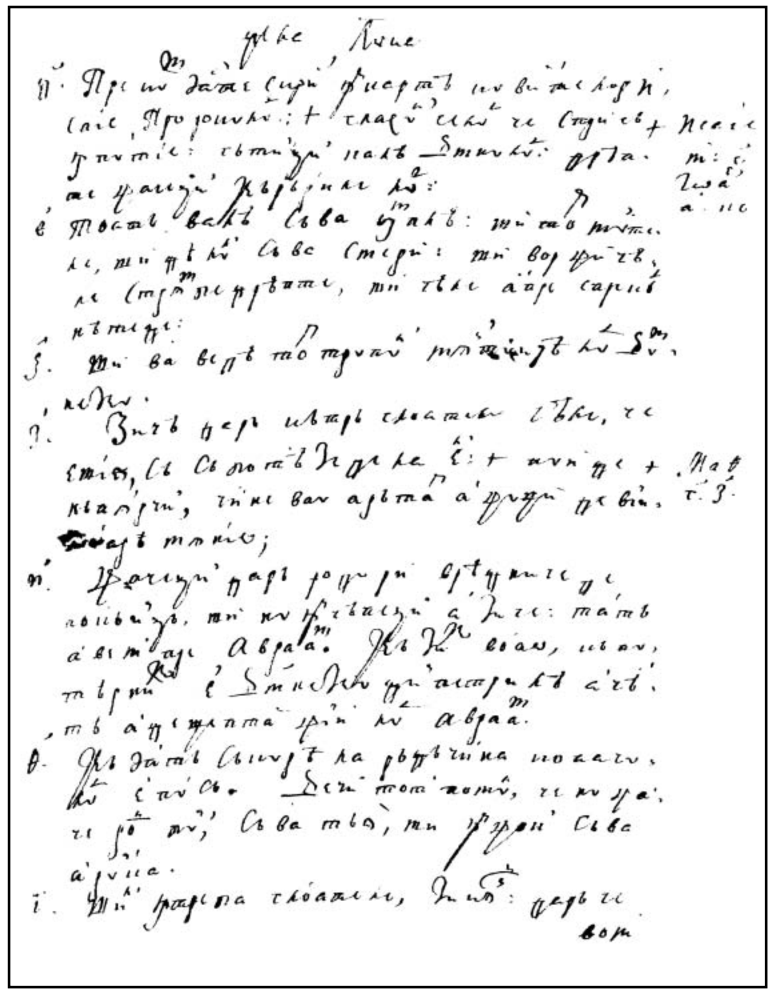
123v

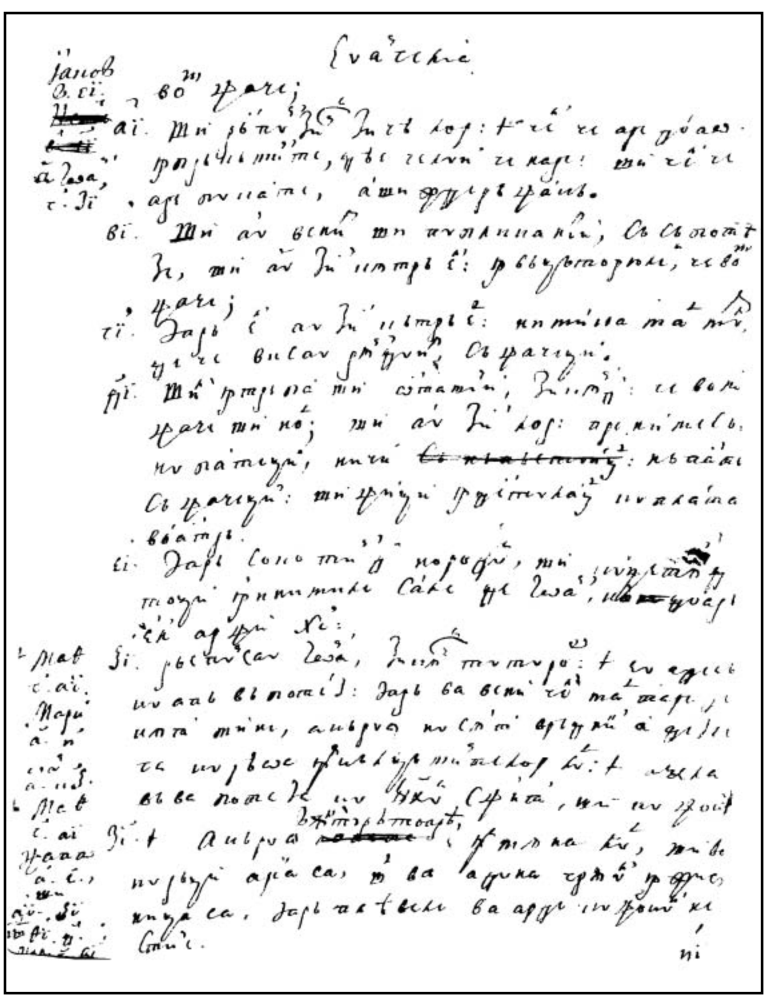
124r

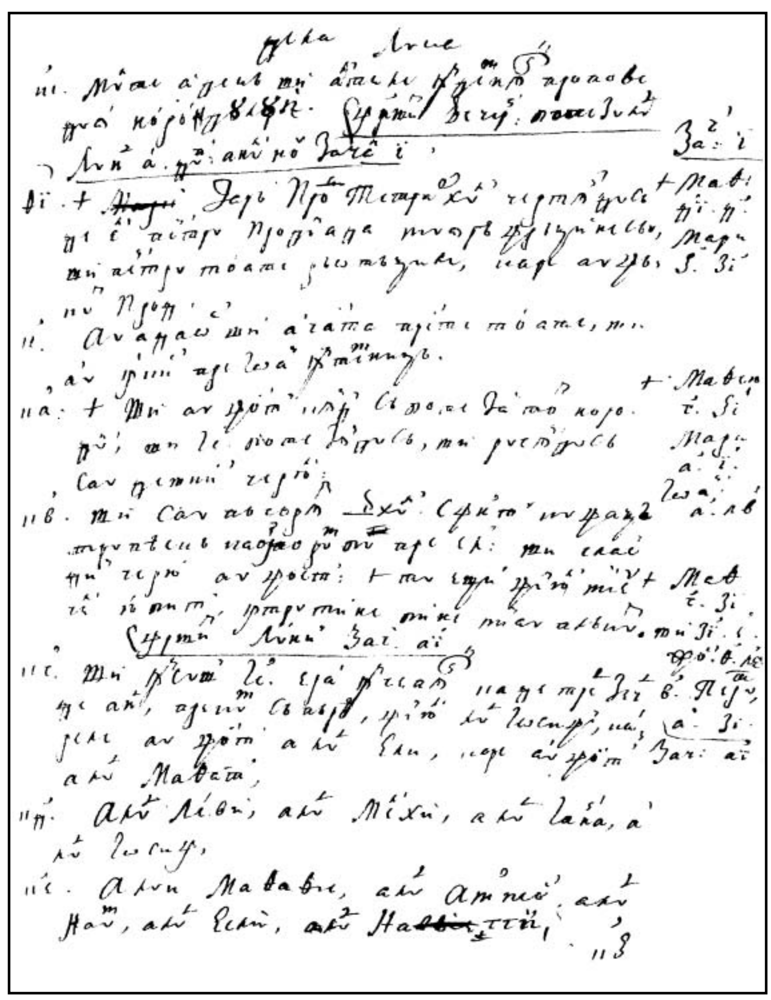
124v

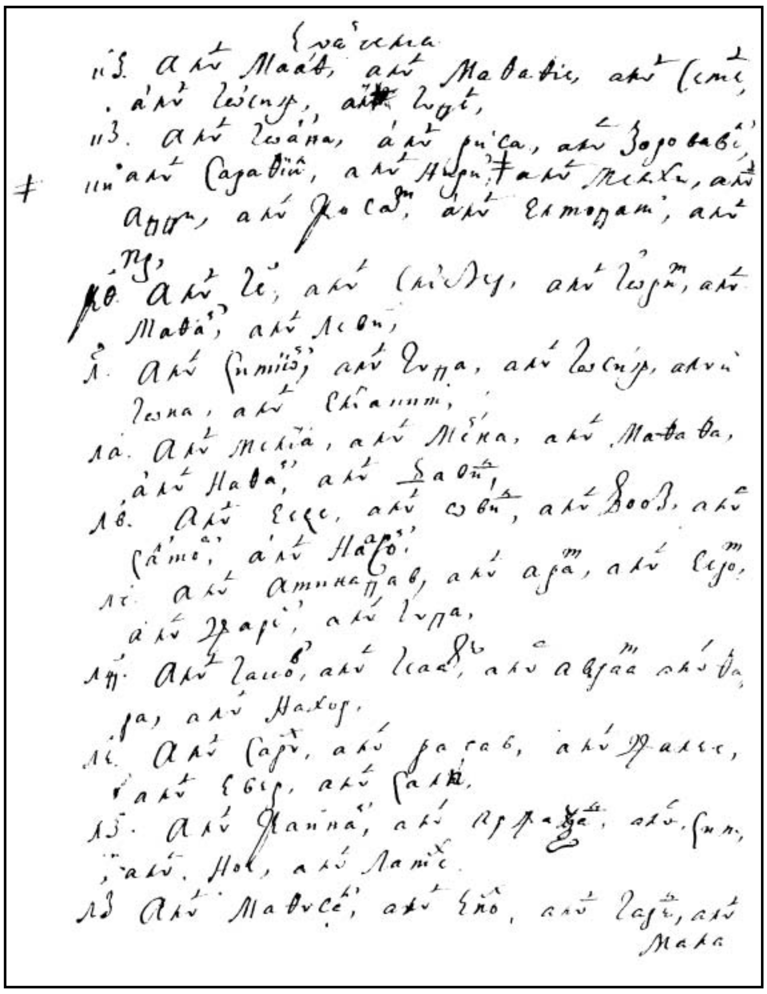
125r

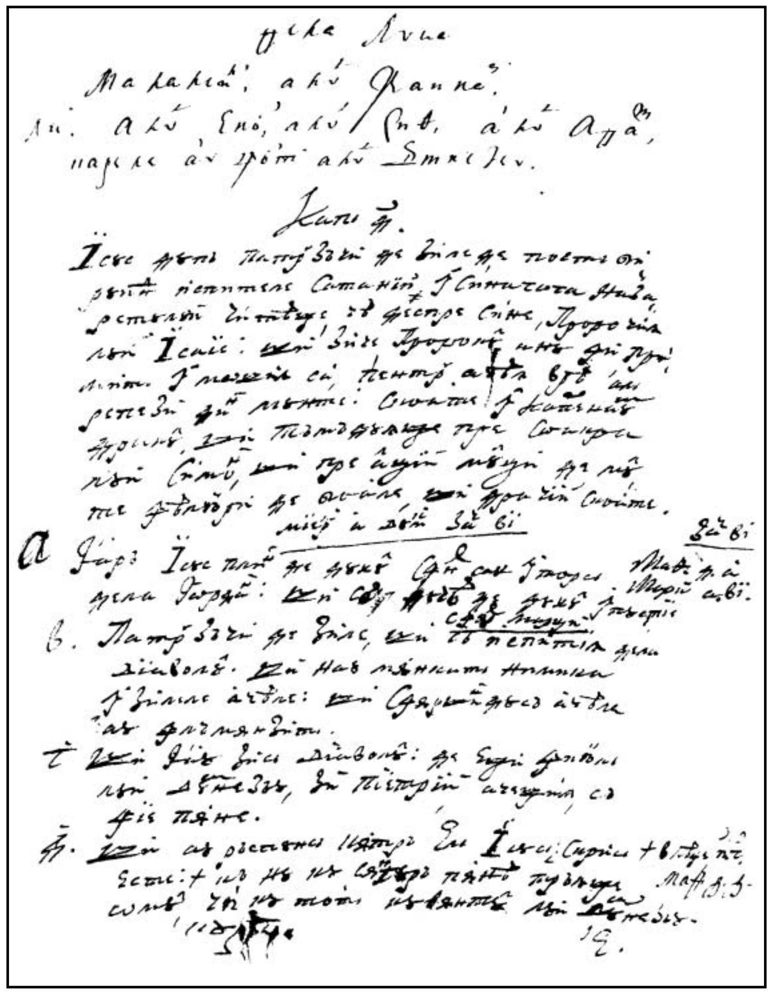
125v

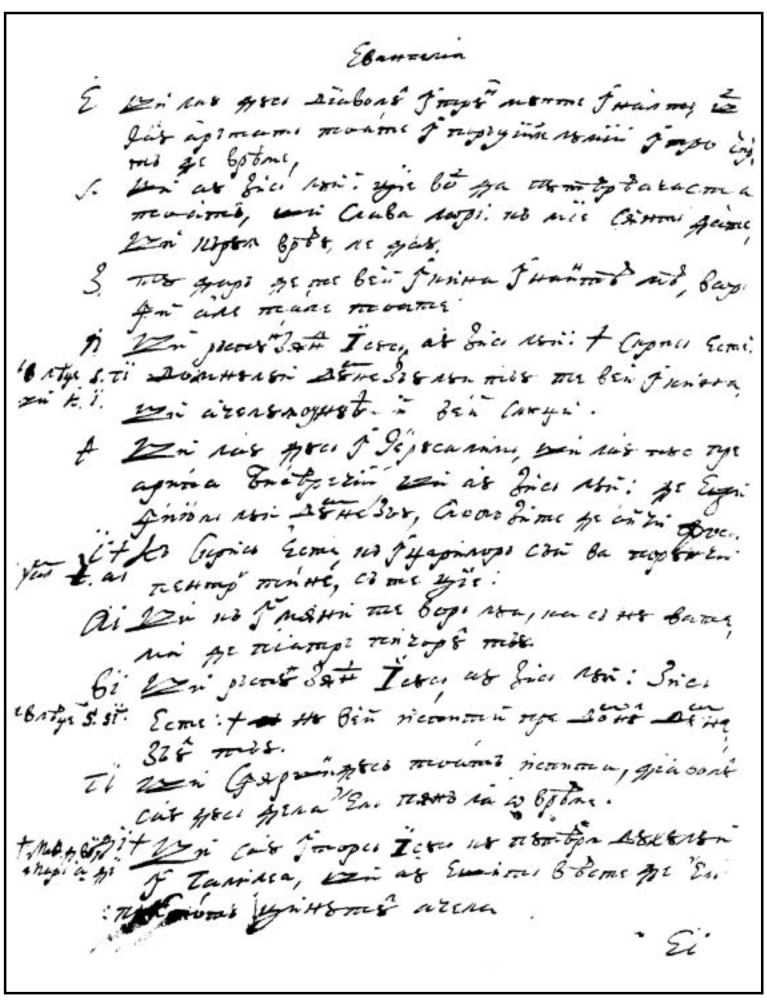
126r

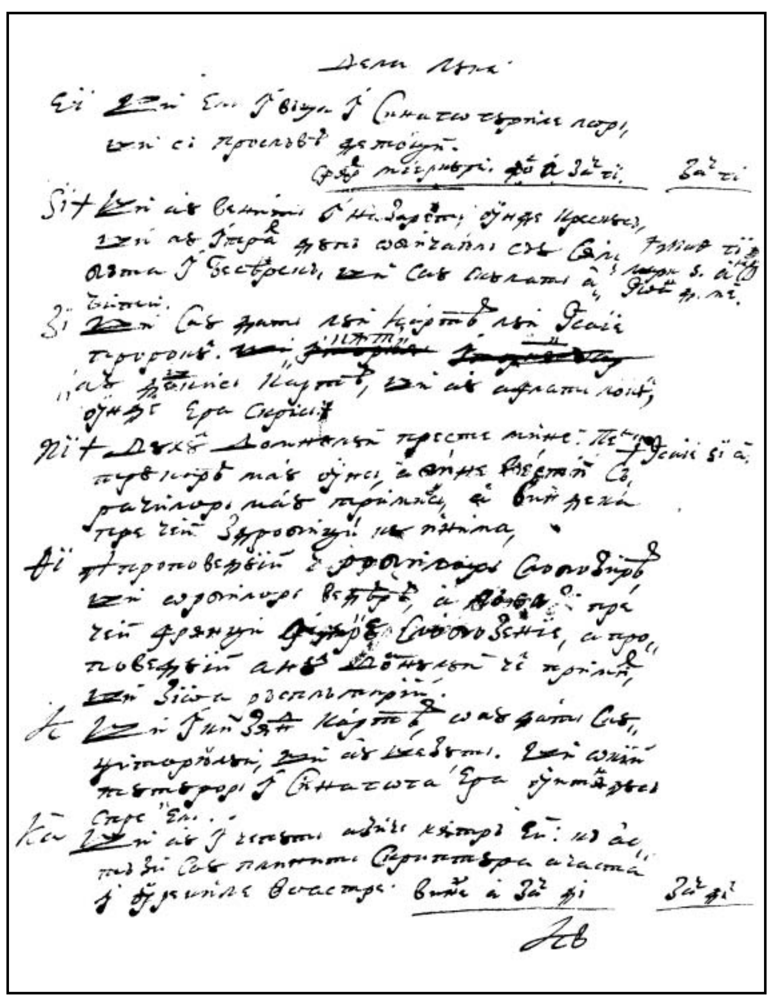
126v

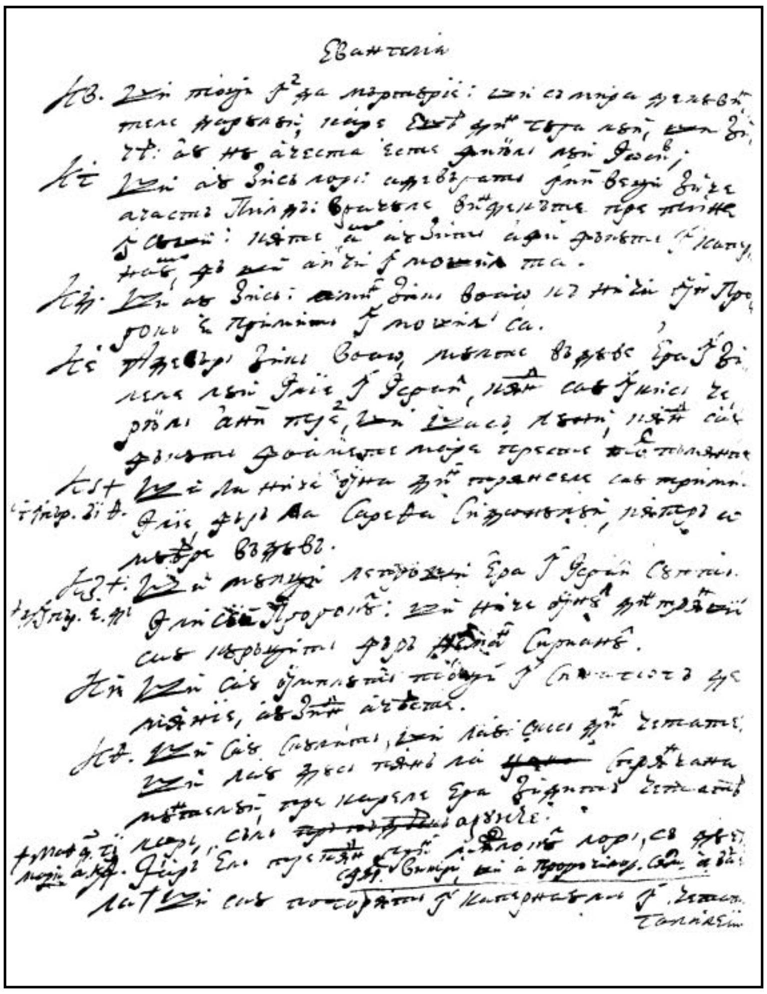
127r

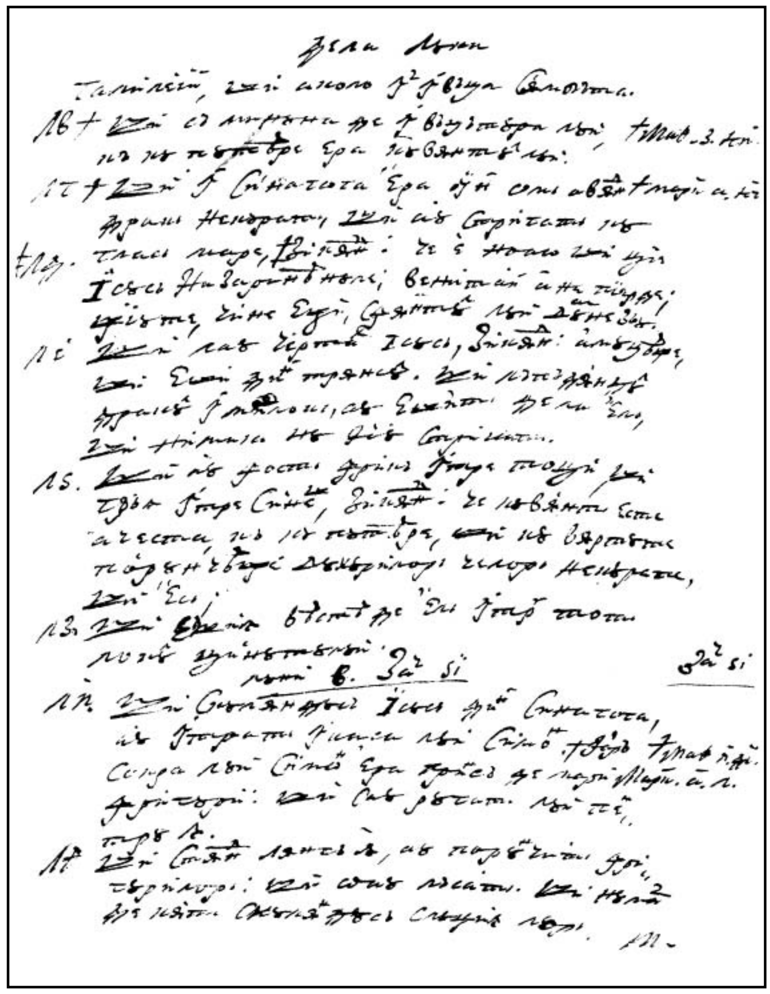
127v

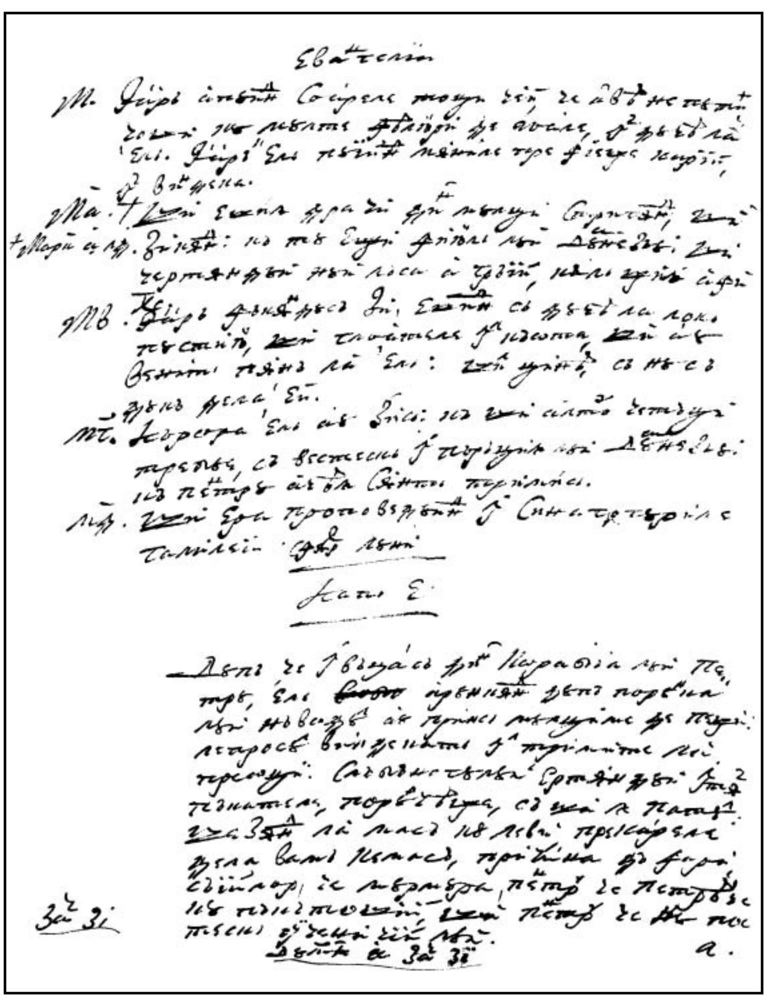
128r

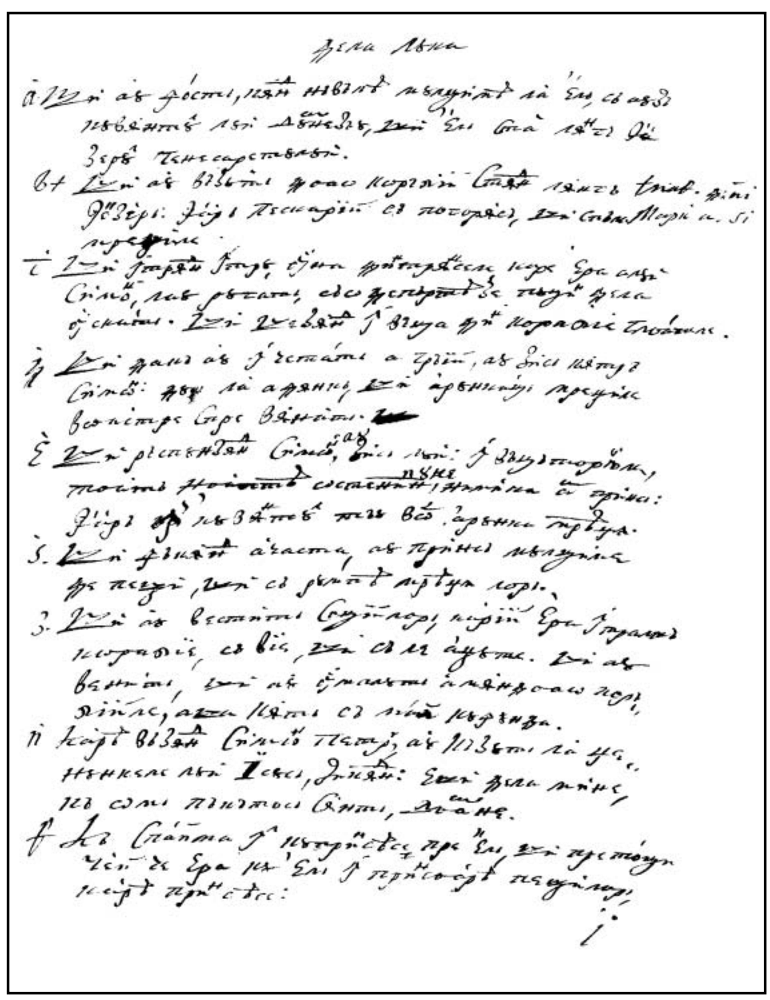
128v

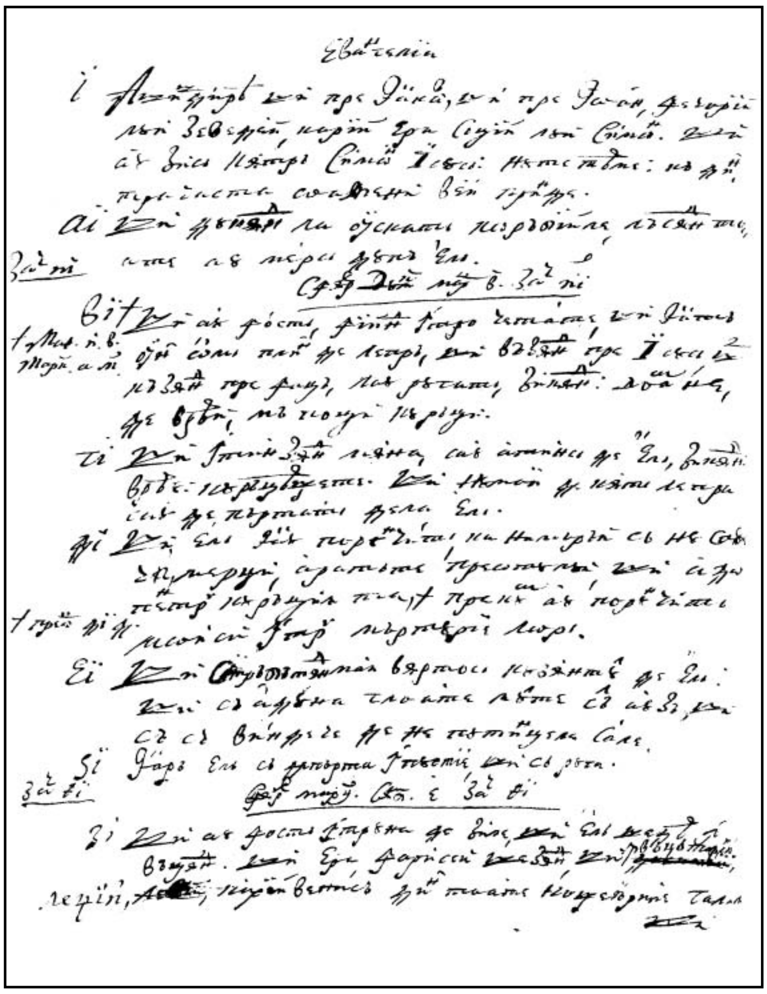
129r

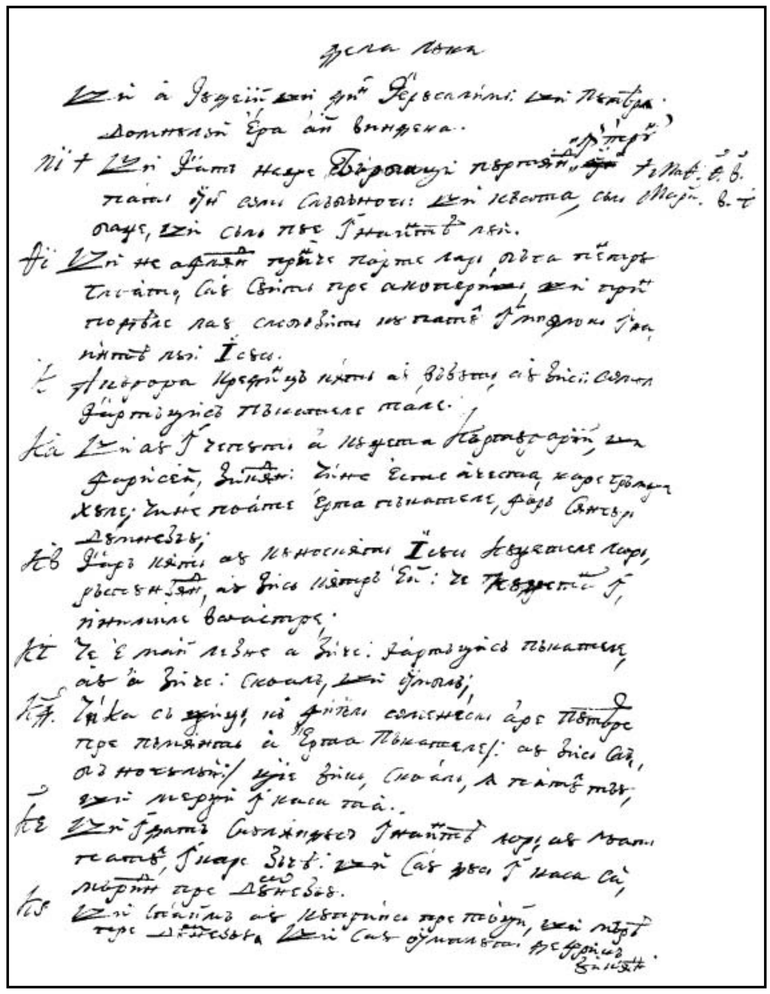
129v

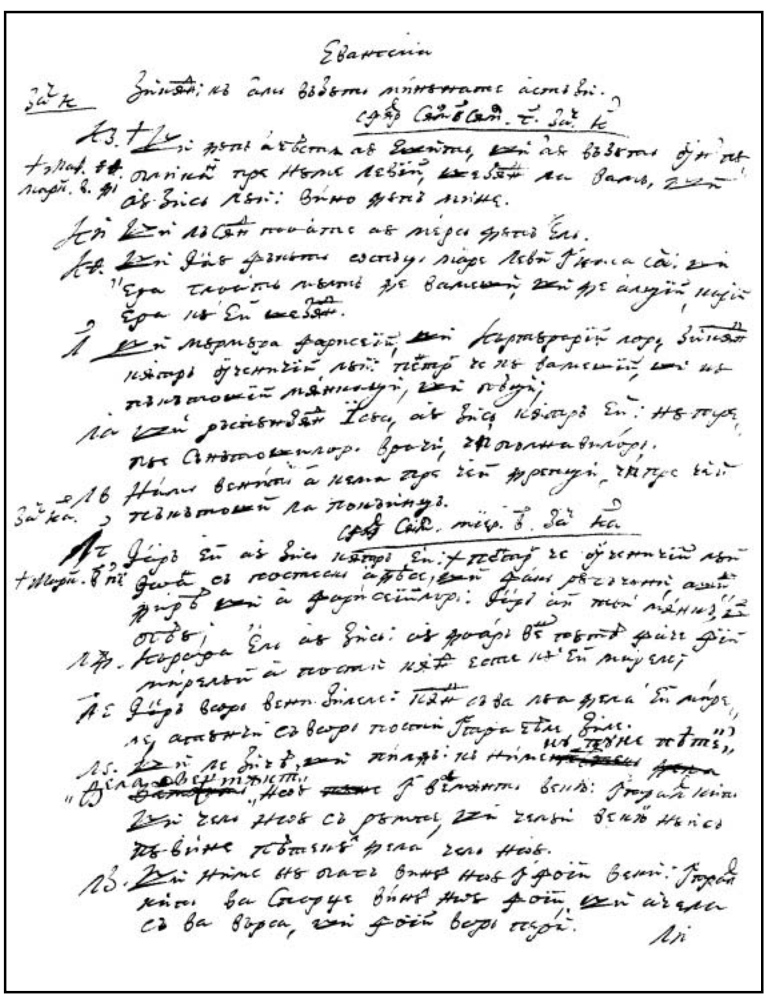
130r

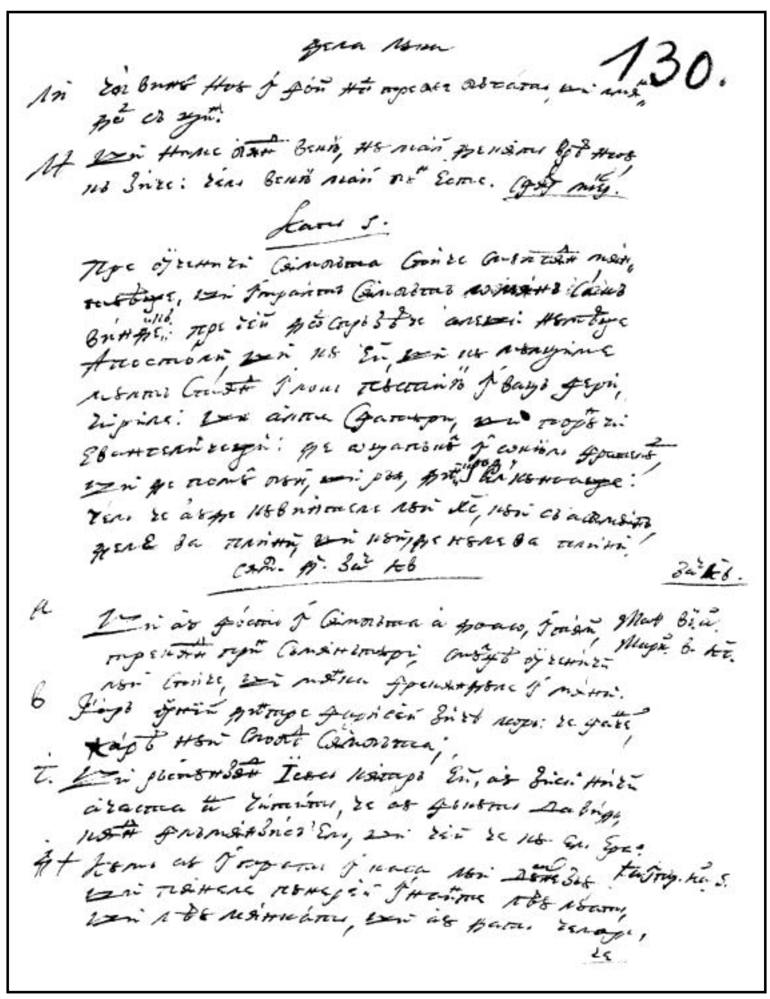
130v

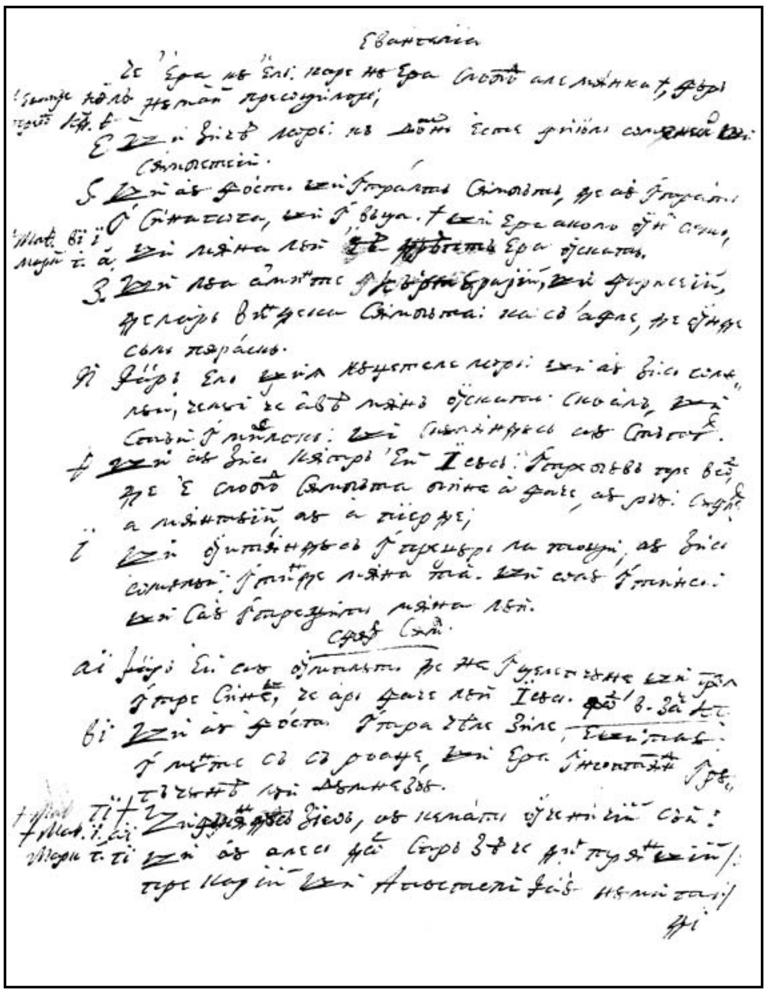
131r

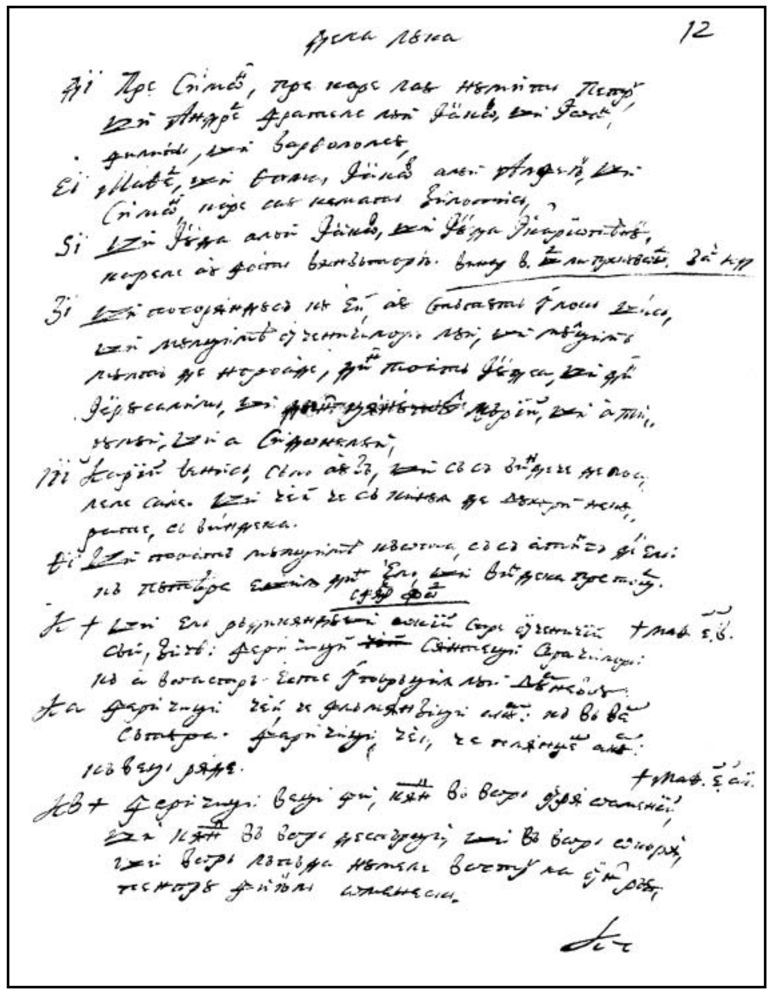
131v

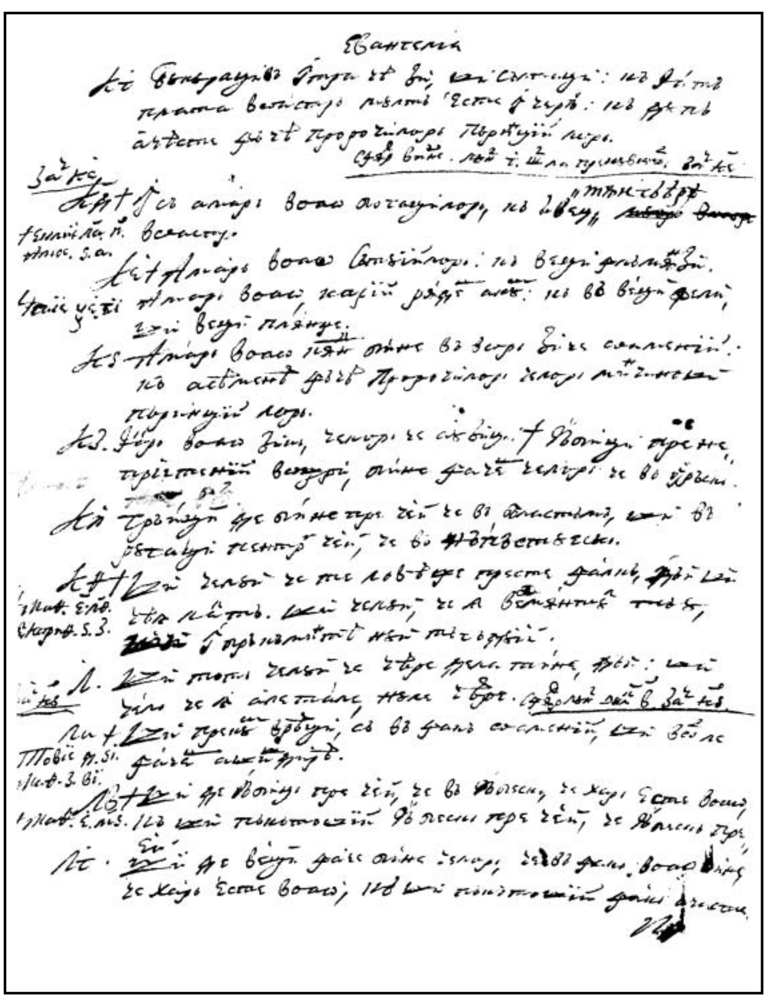
132r

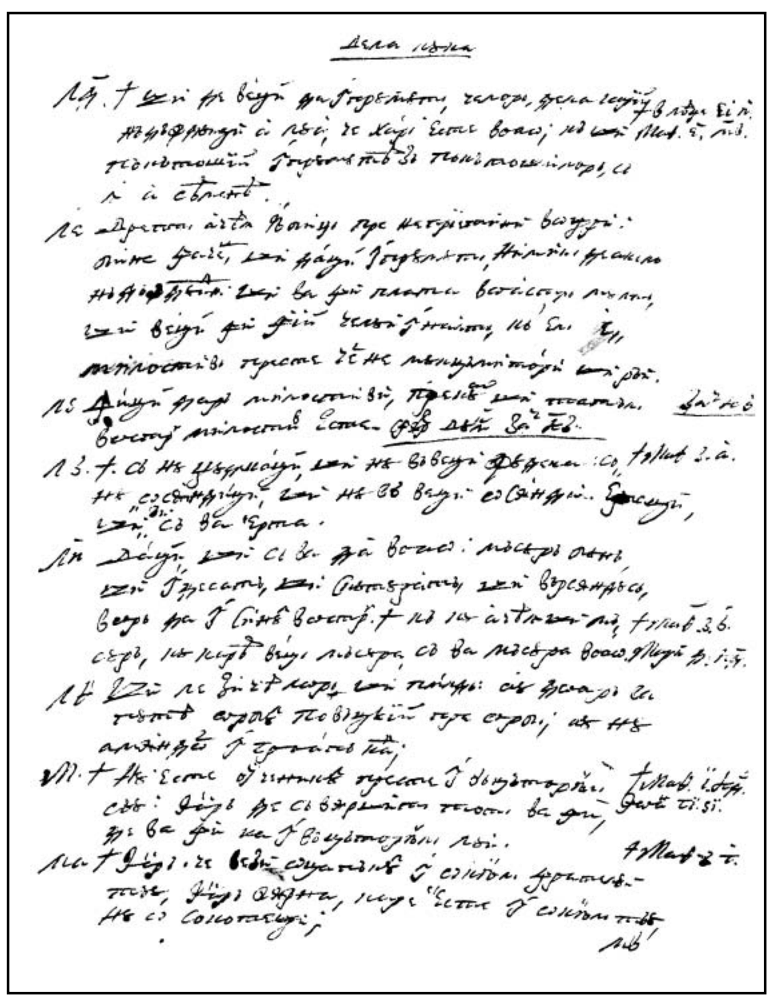
132v

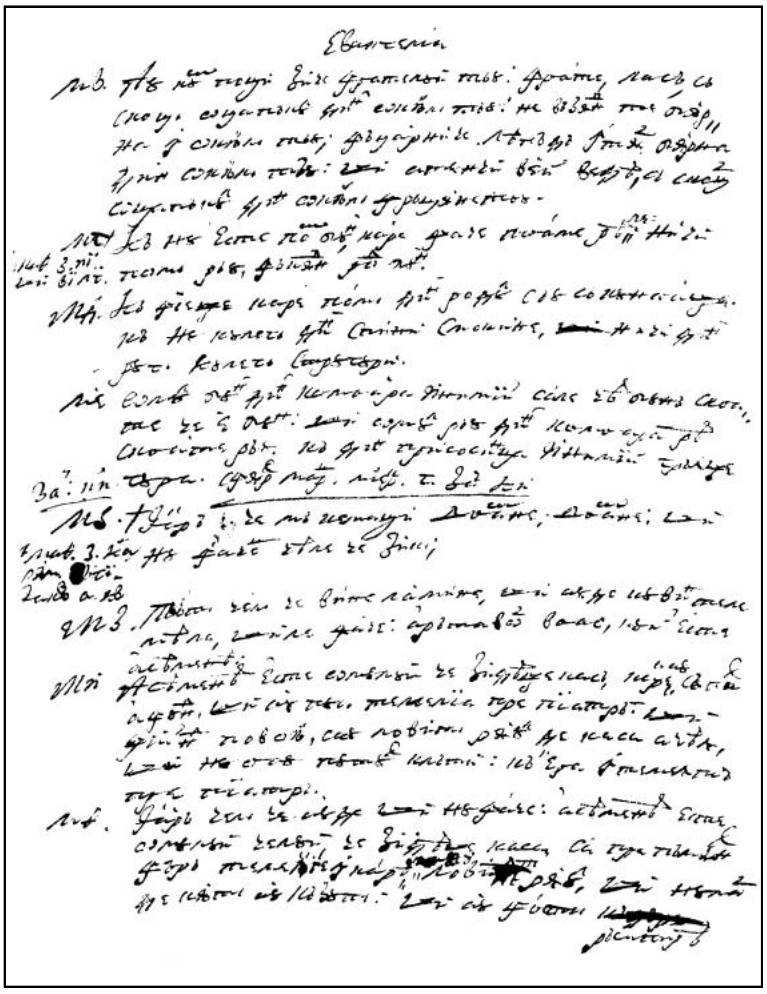
133r

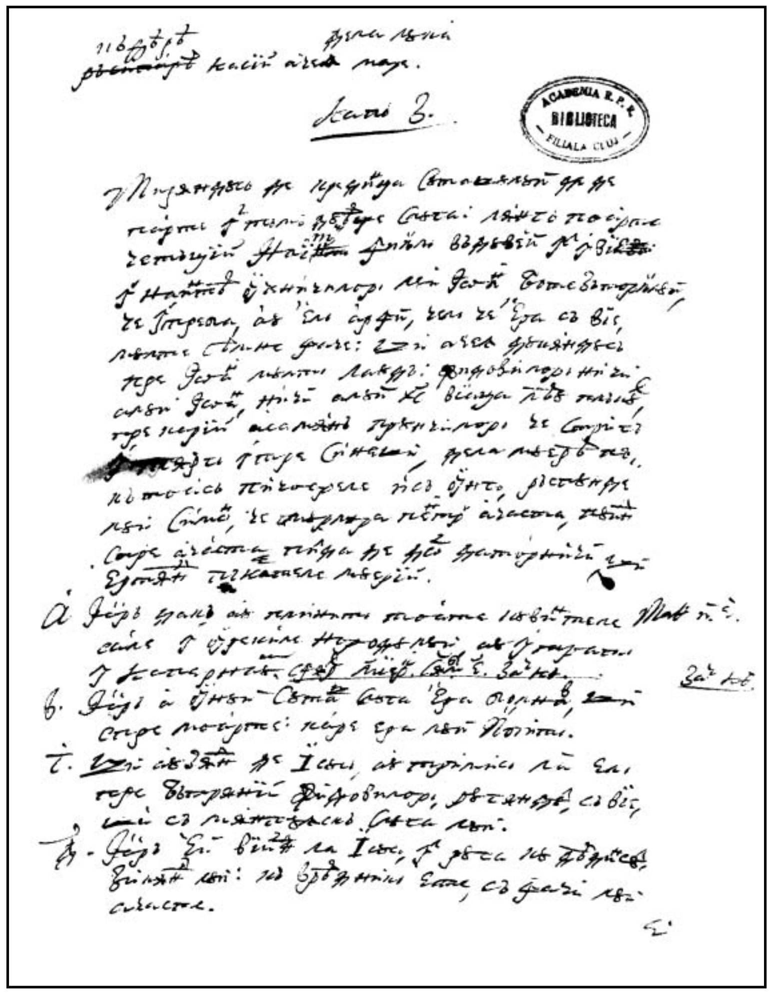
133v

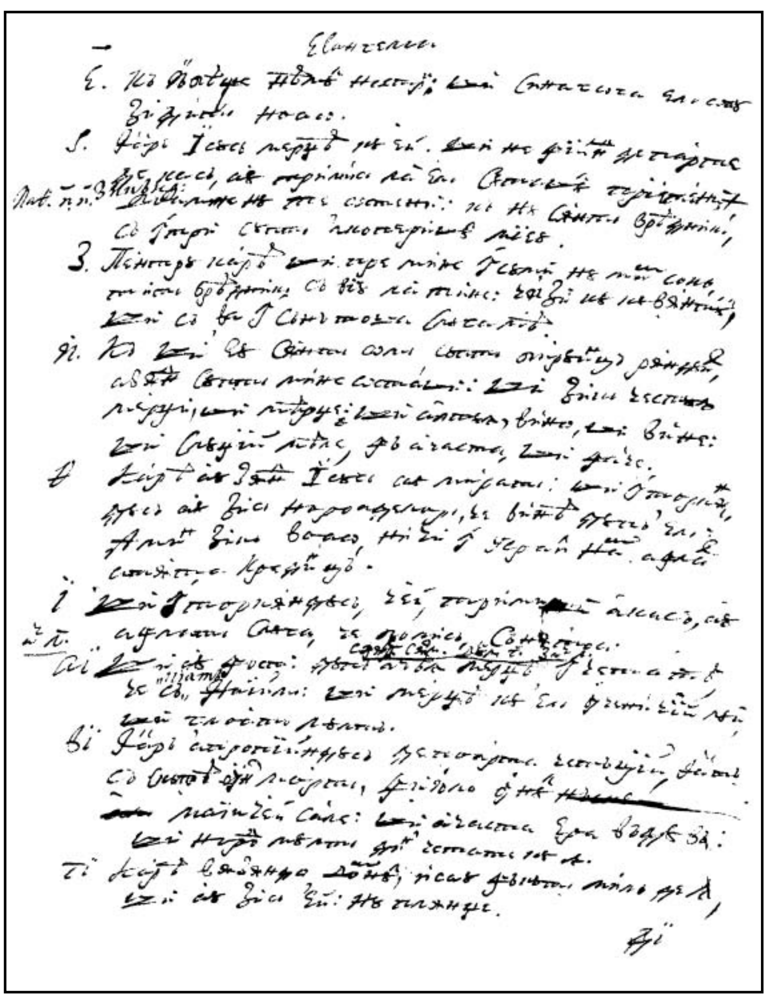
134r

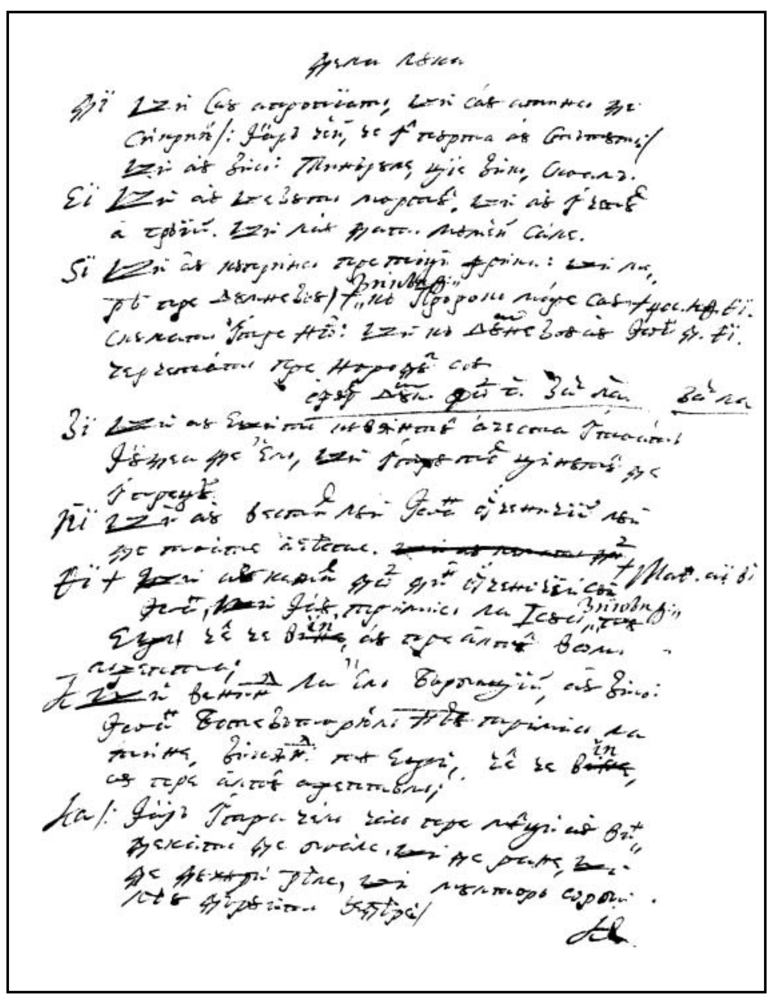
134v

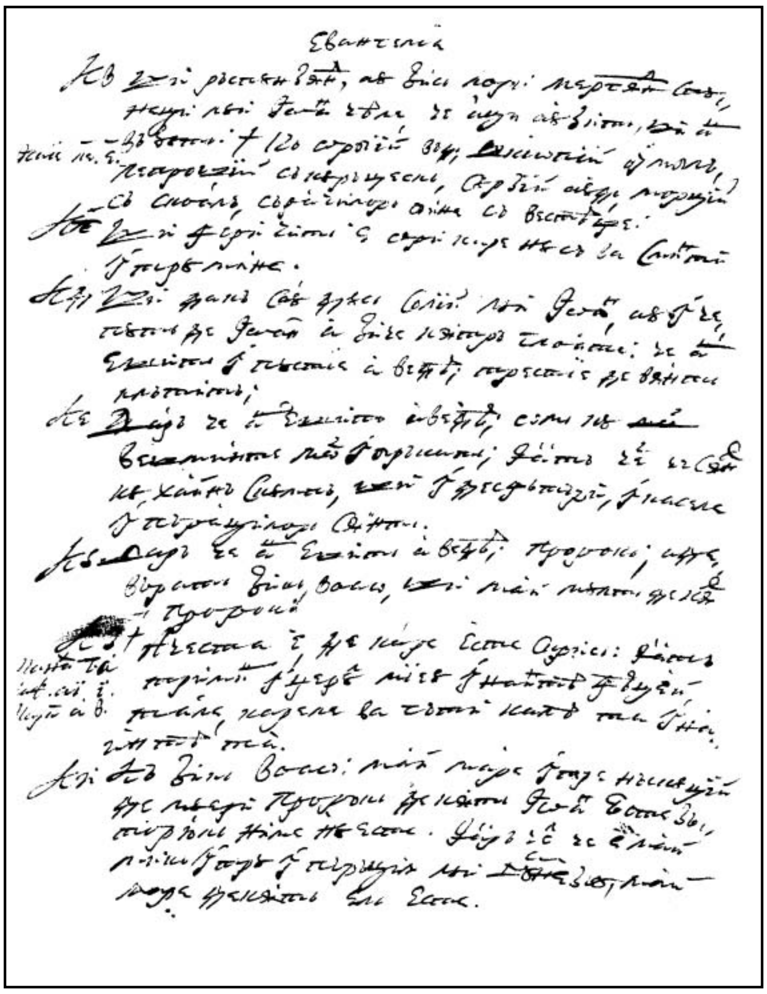
135r

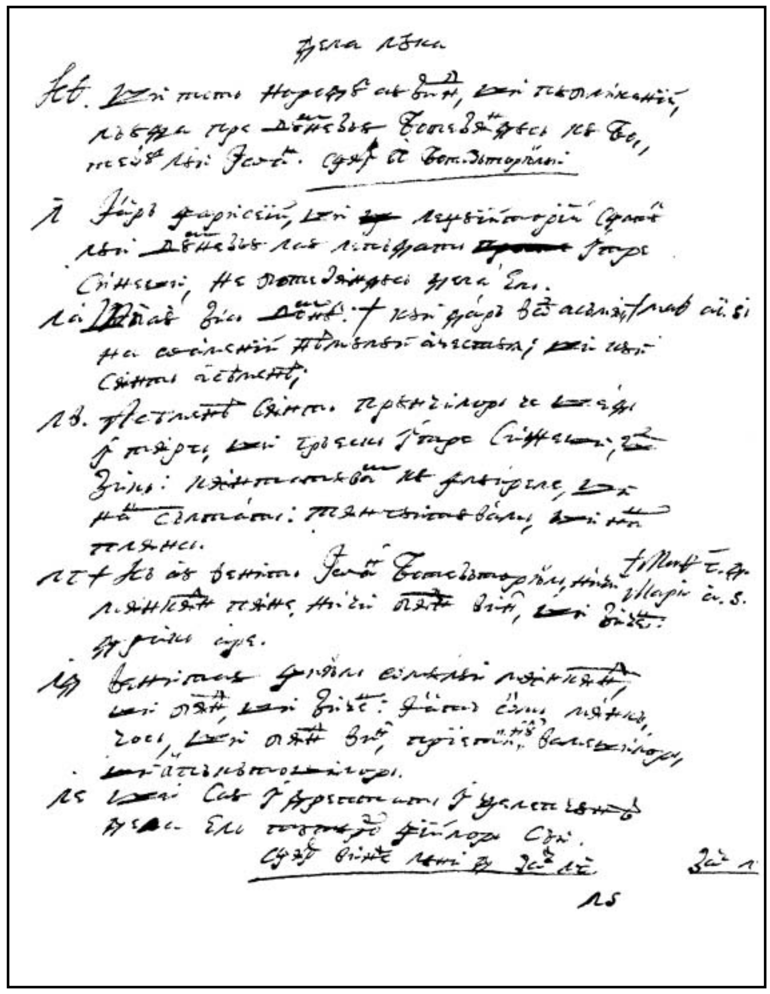
135v

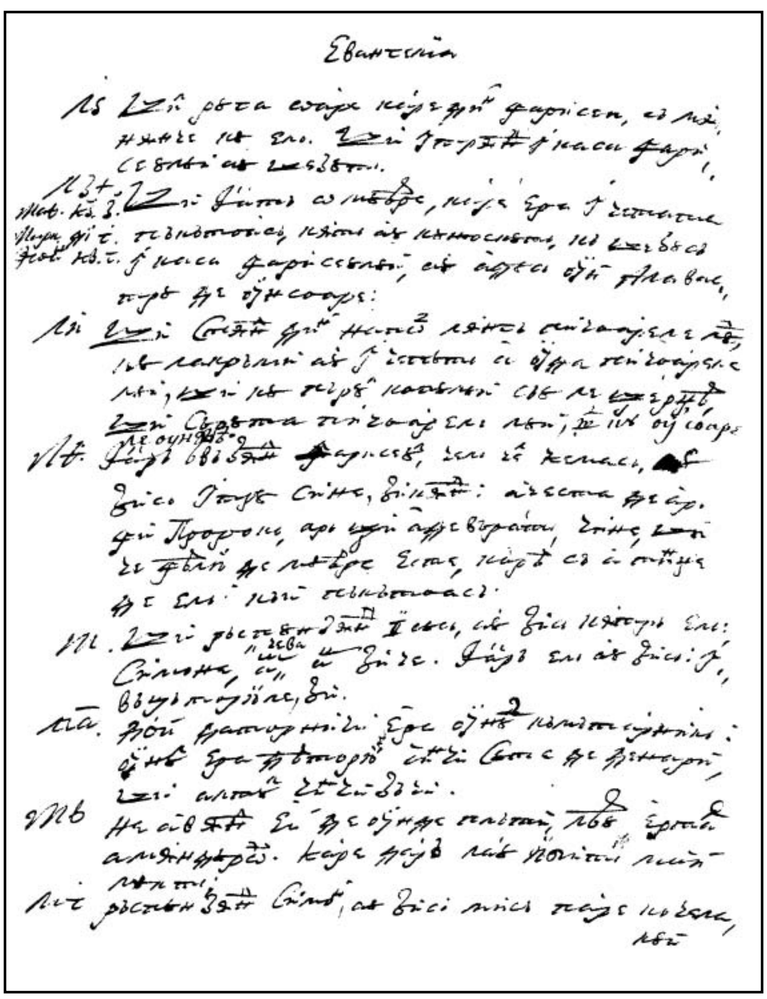
136r

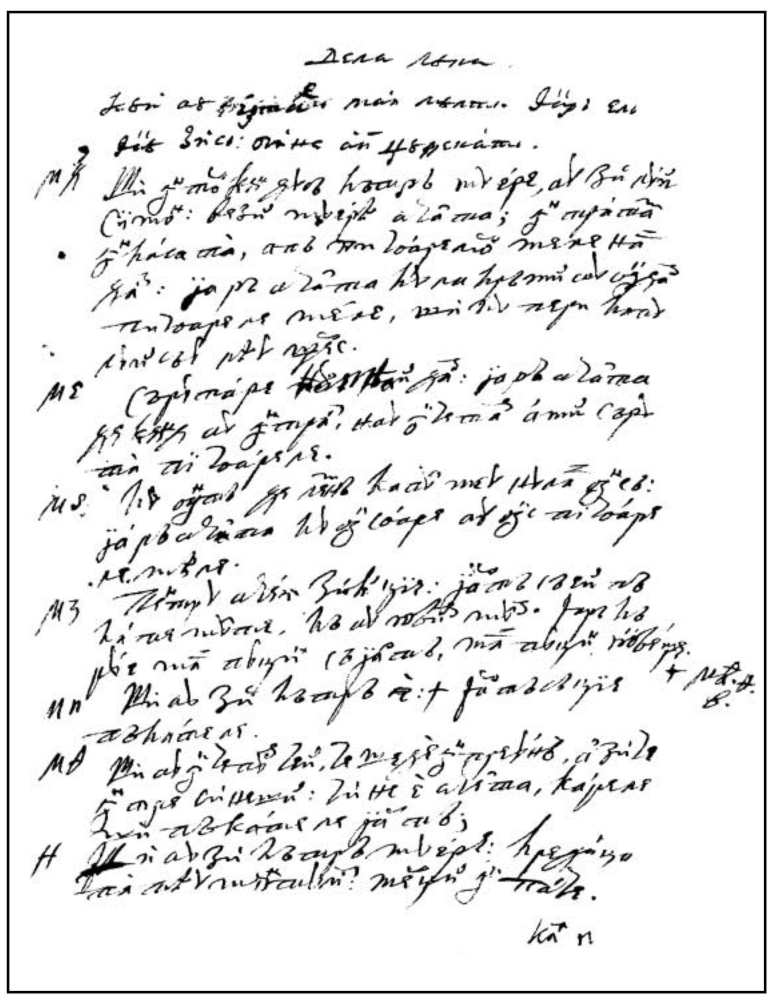
136v

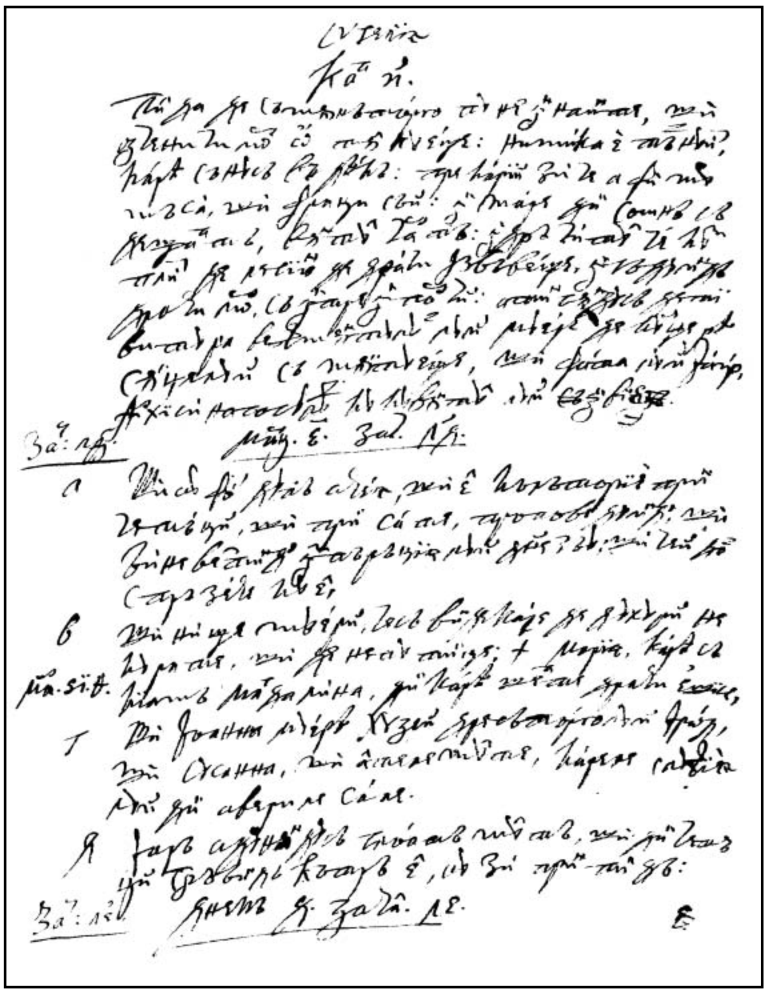
137r

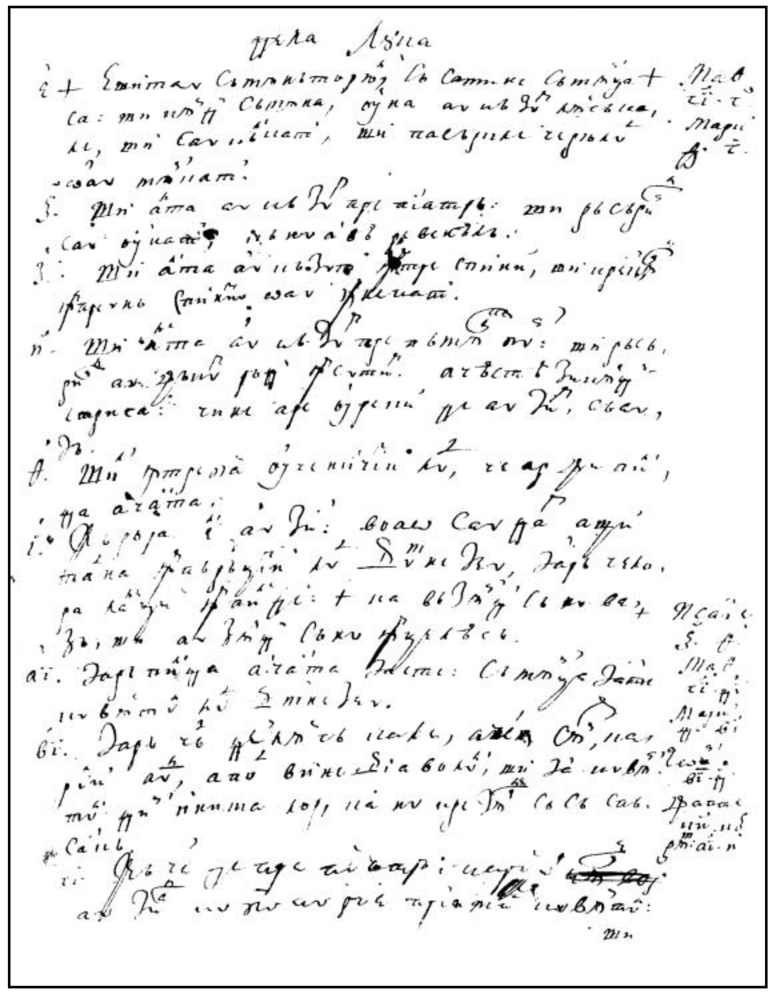
137v

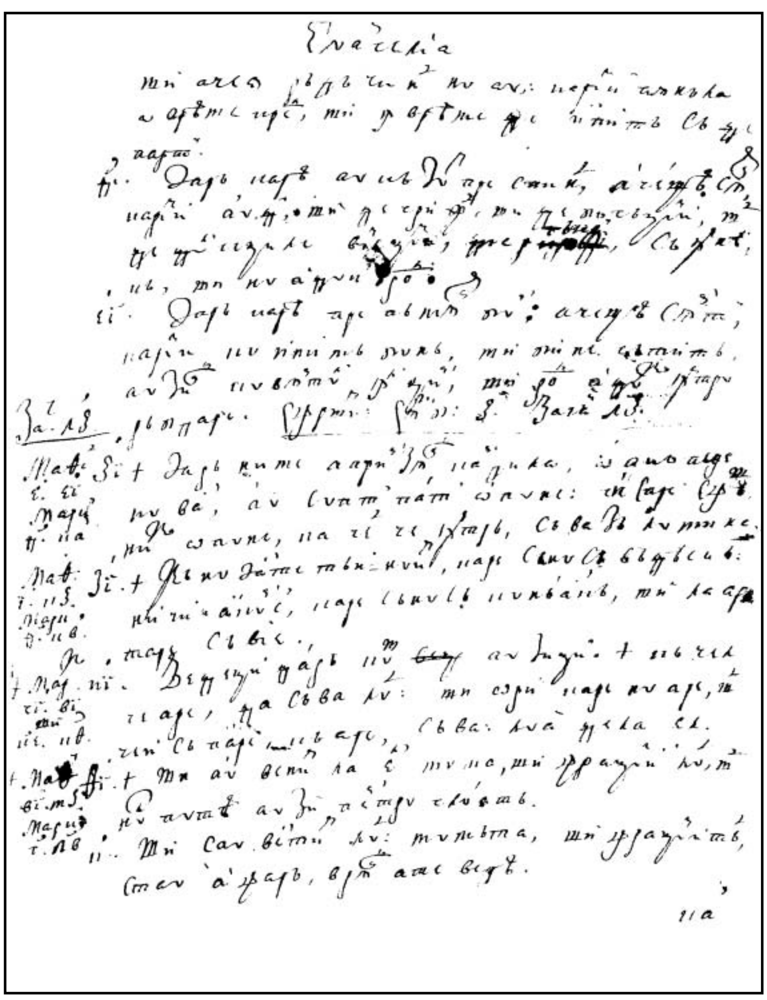
138r

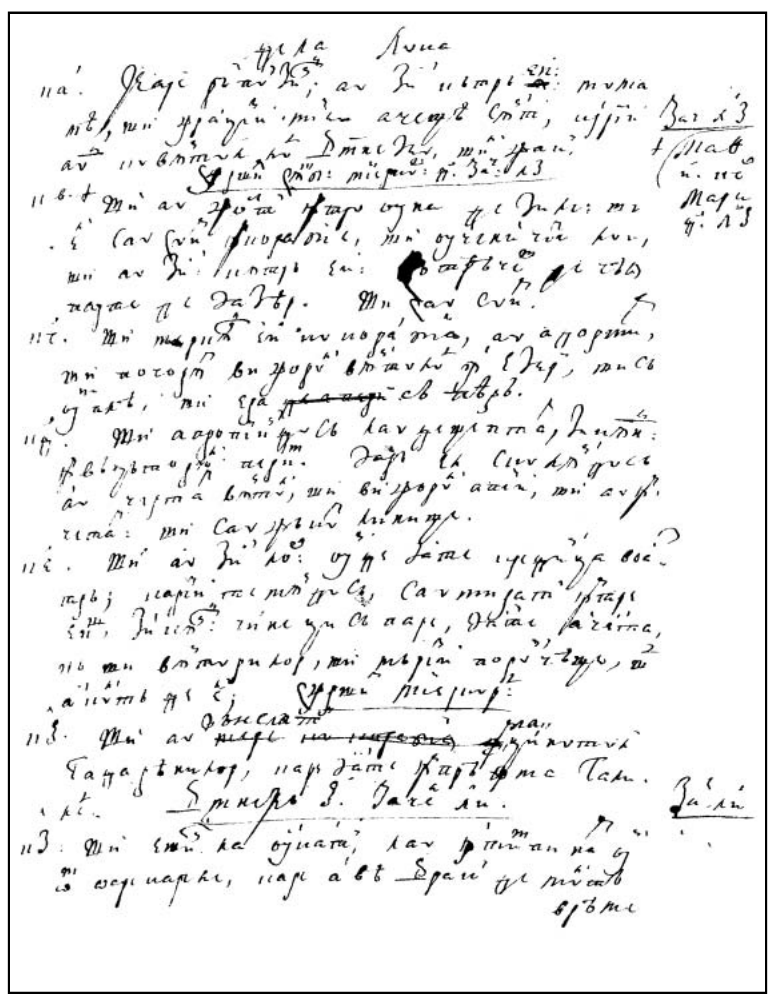
138v

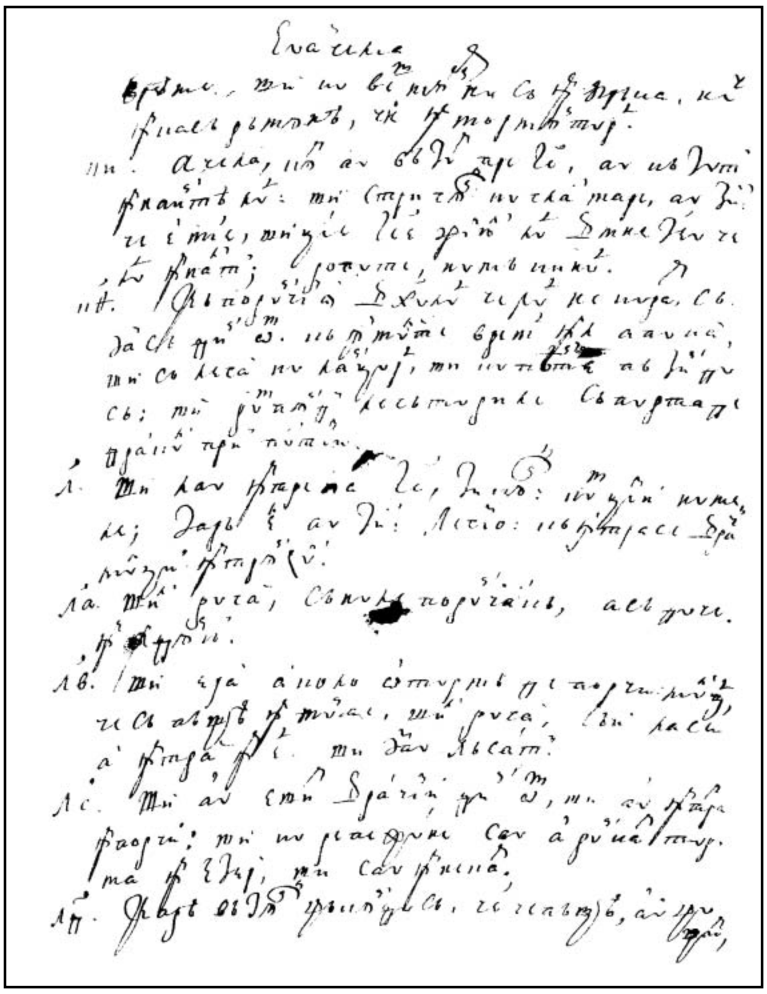
139r

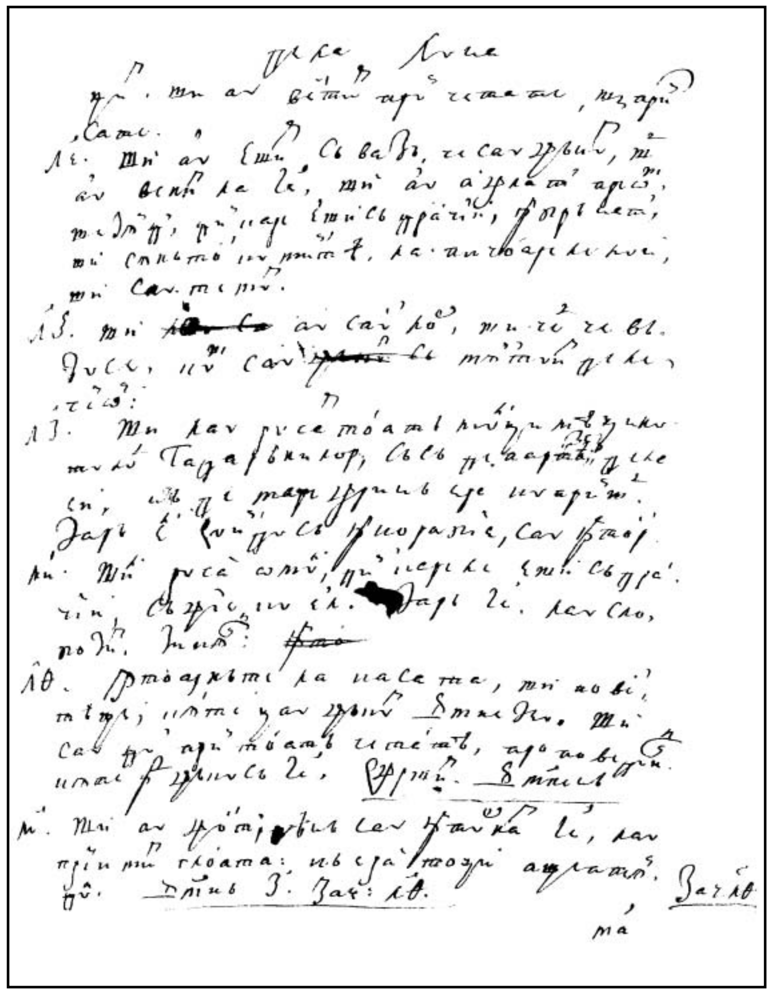
139v

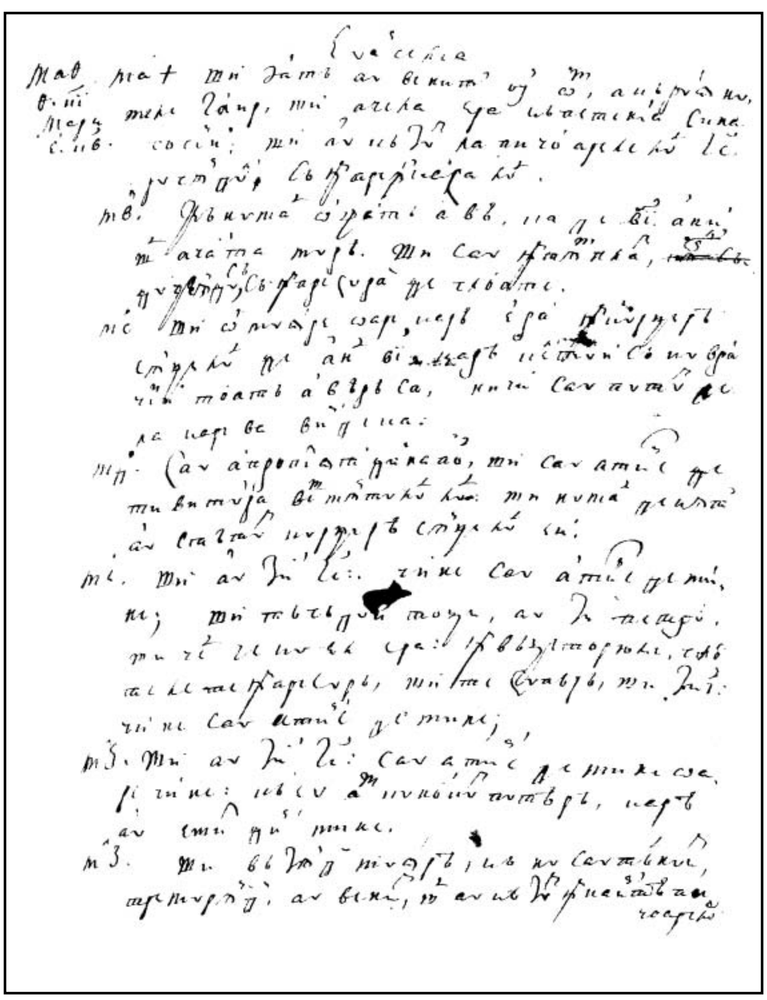
140r

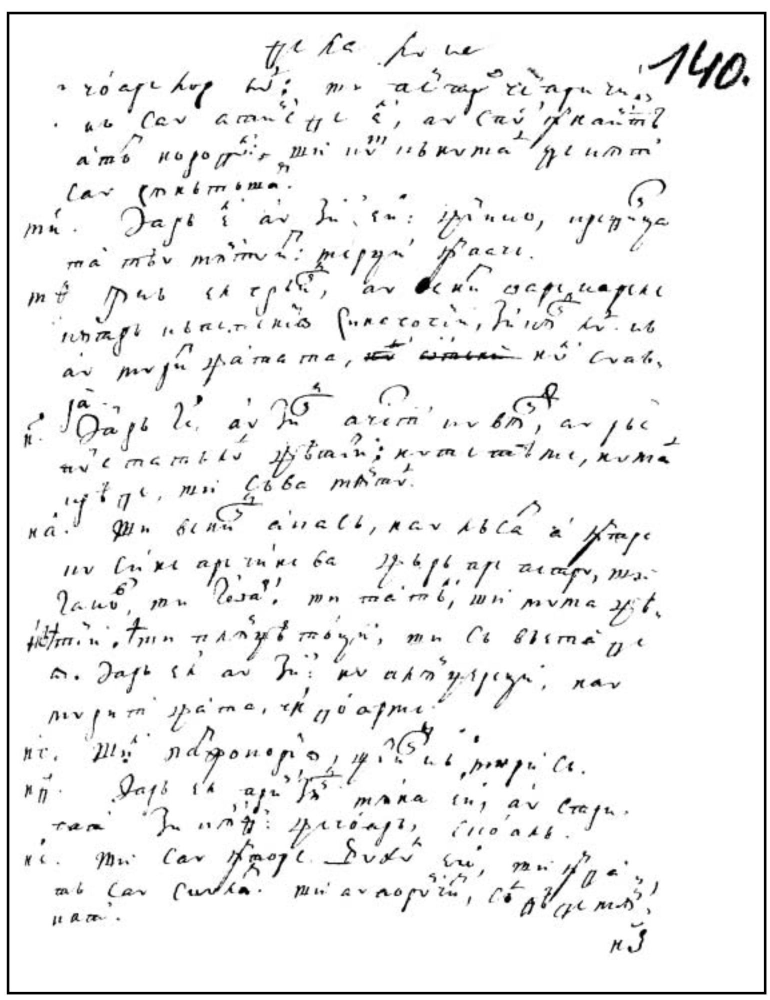
140v

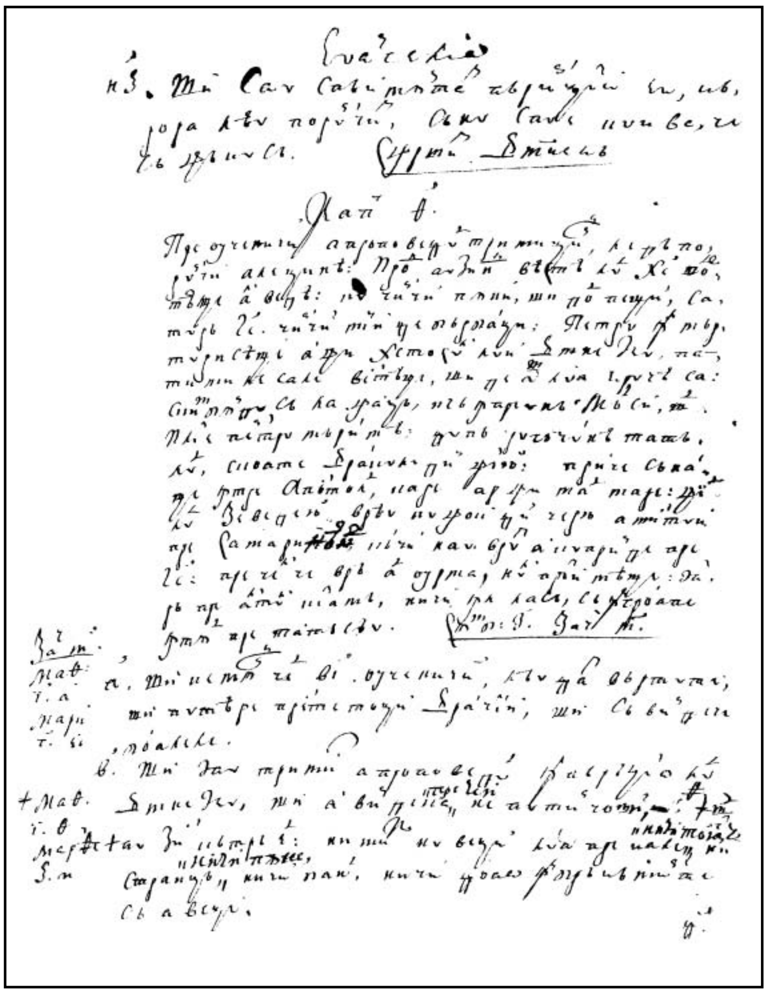
141r

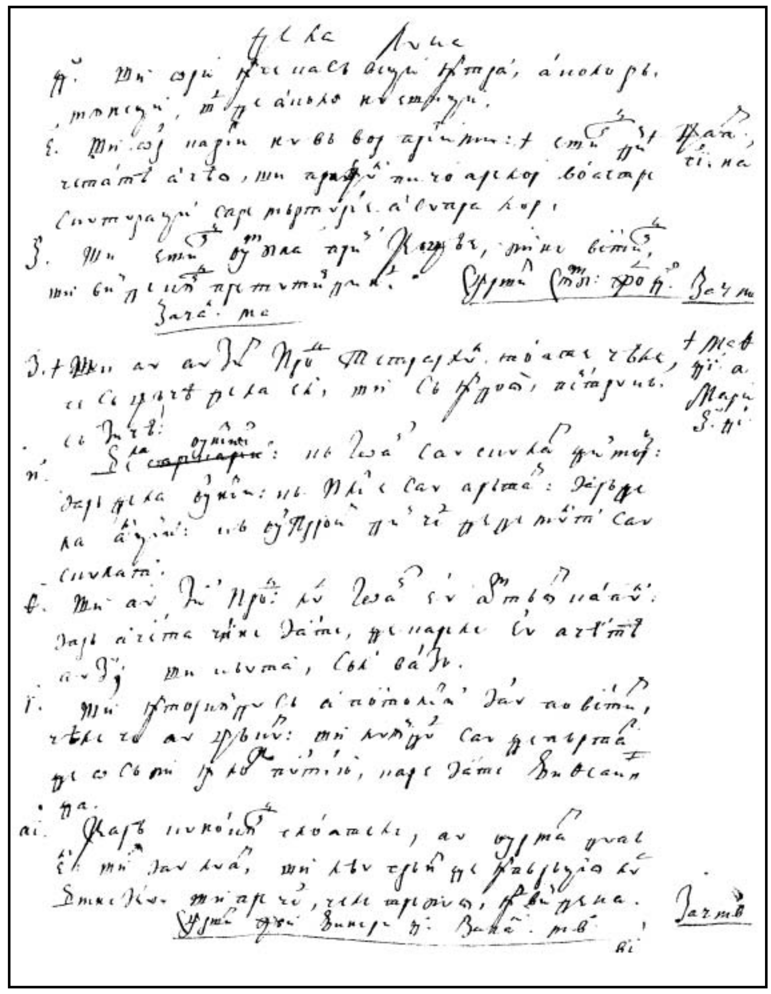
141v

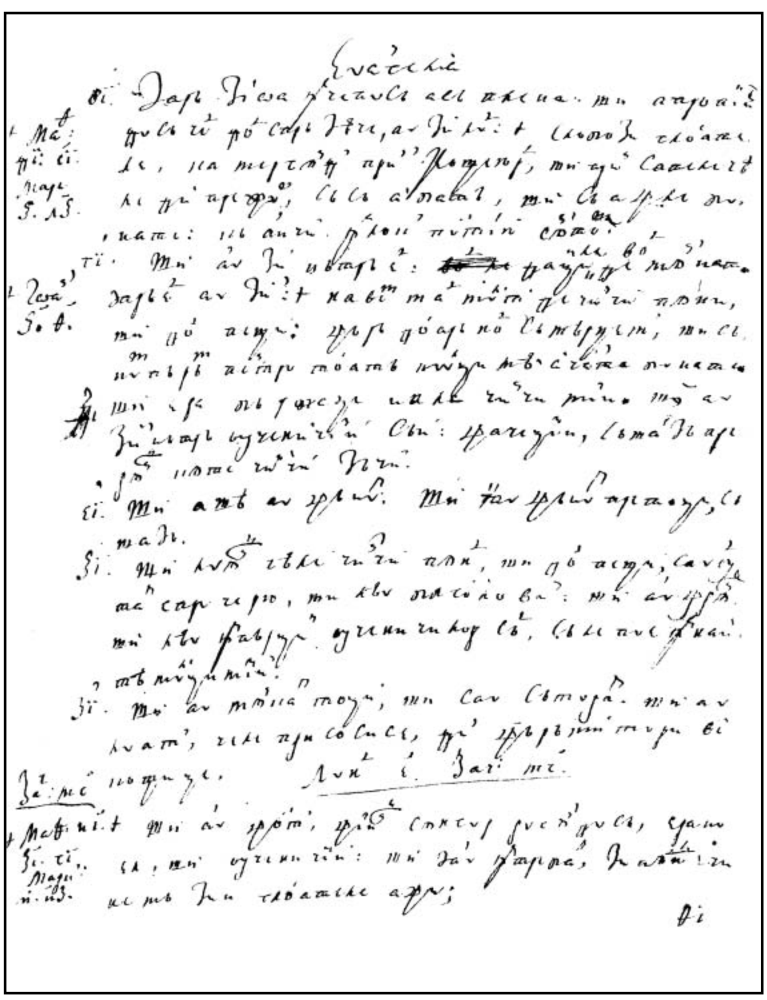
142r

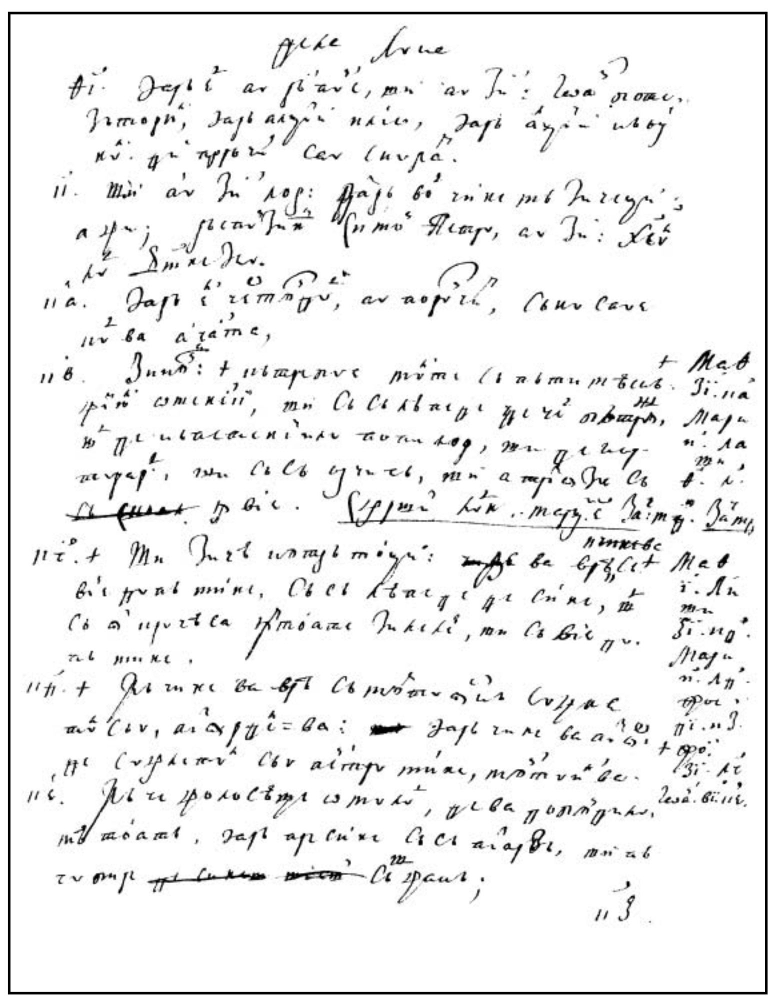
142v

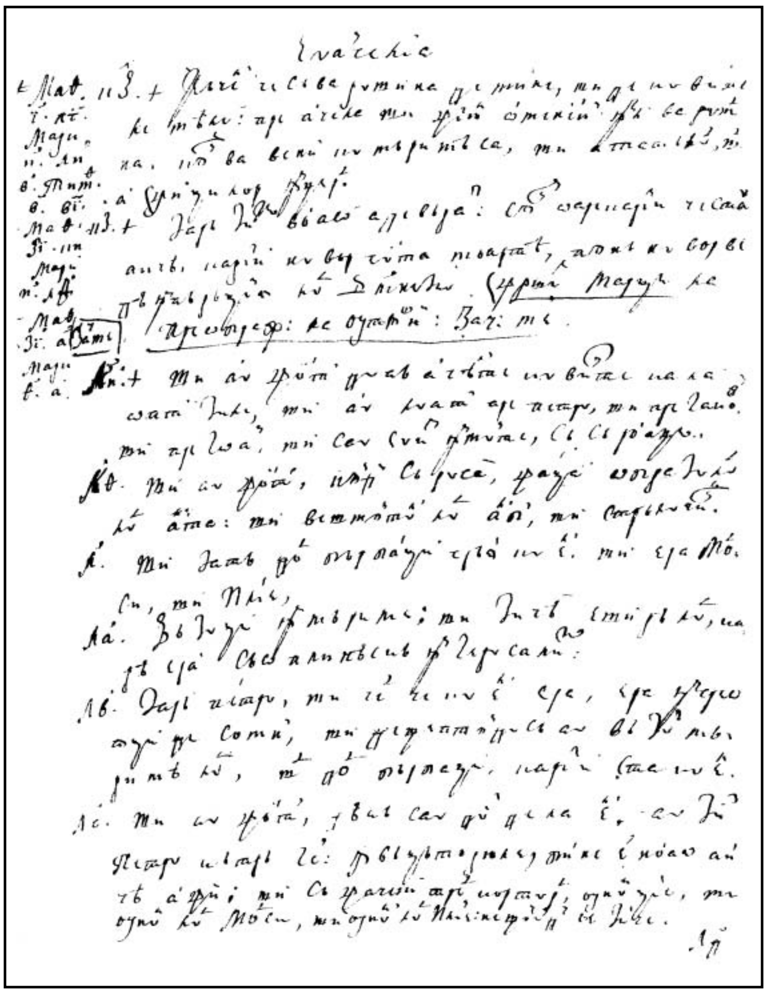
143r

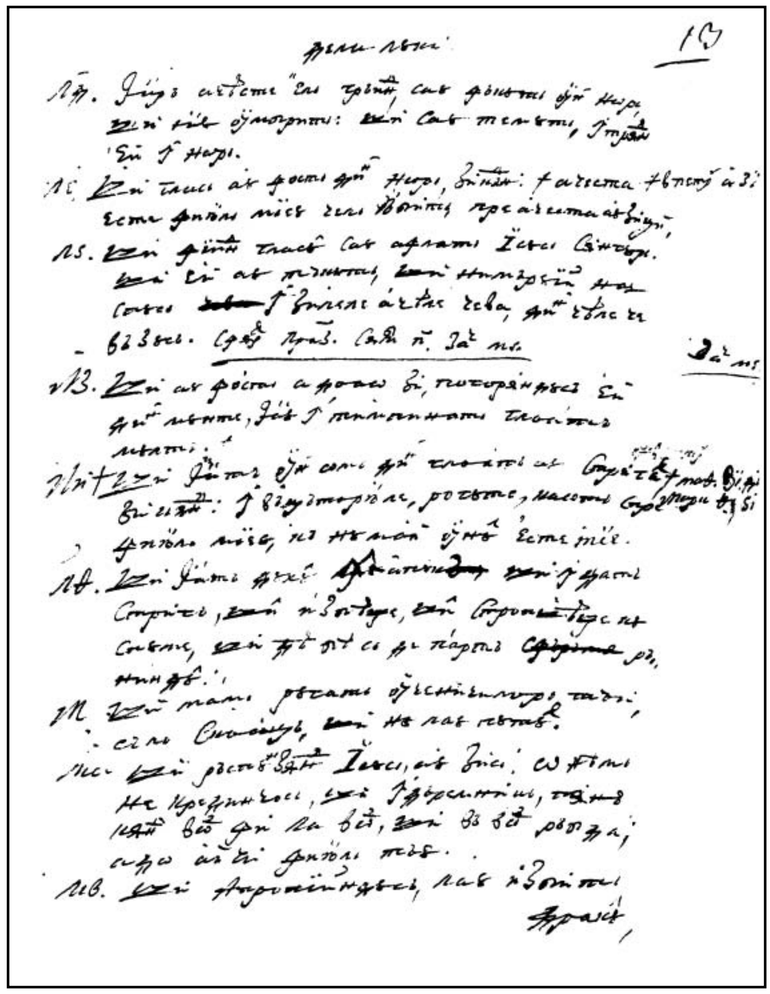
143v

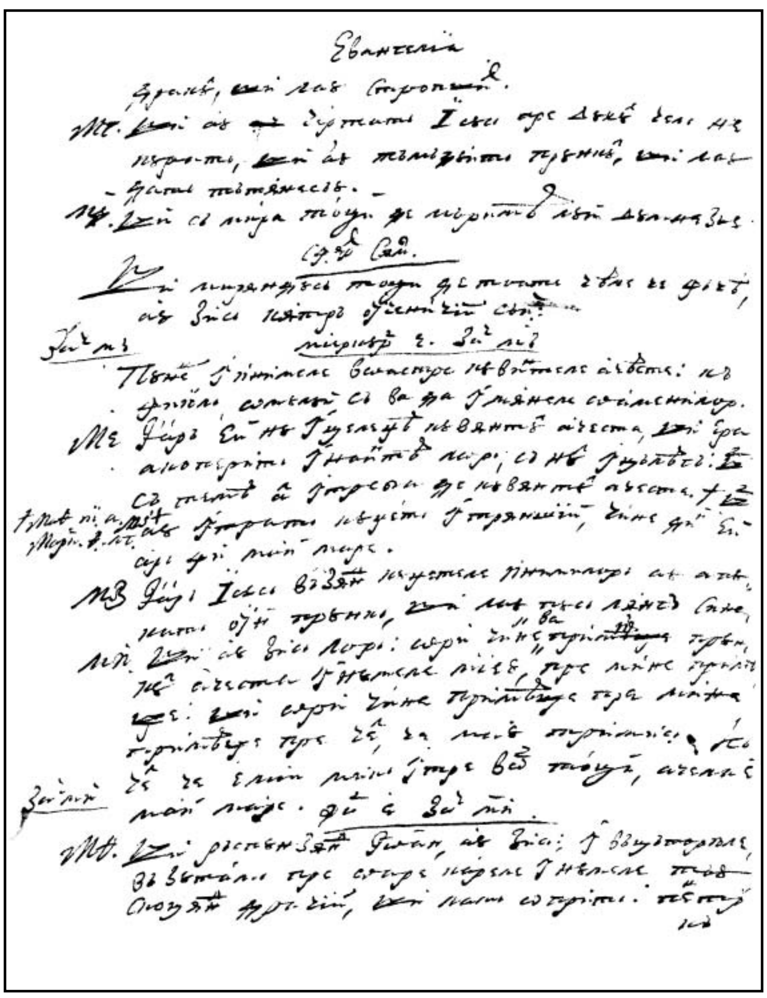
144r

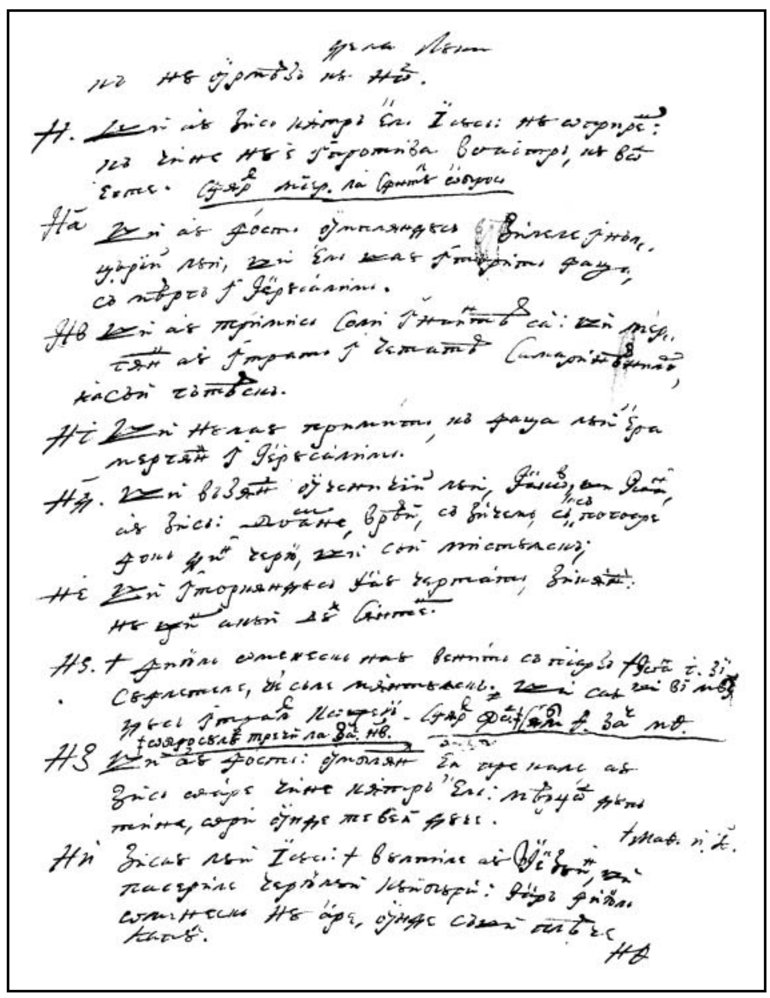
144v

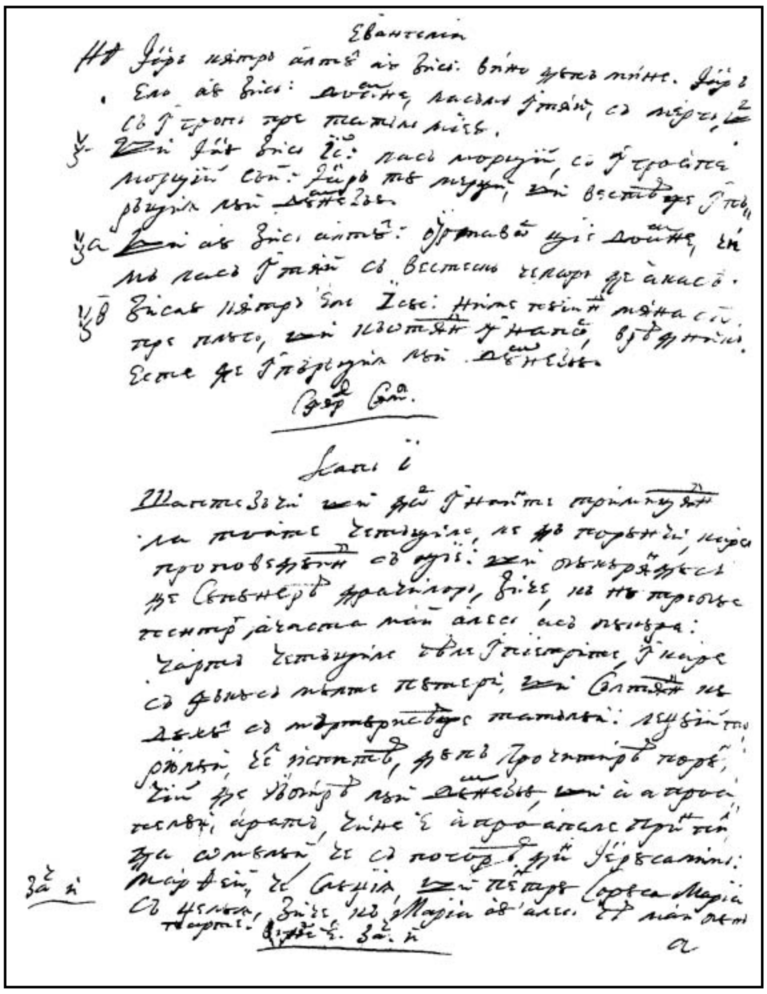
145r

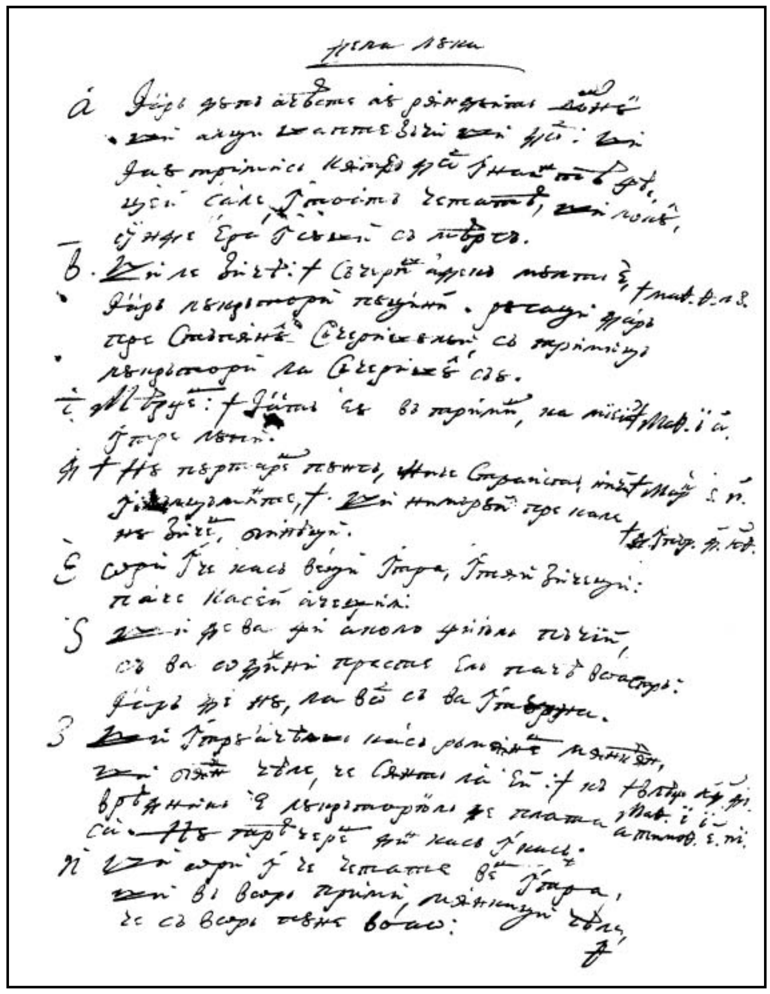
145v

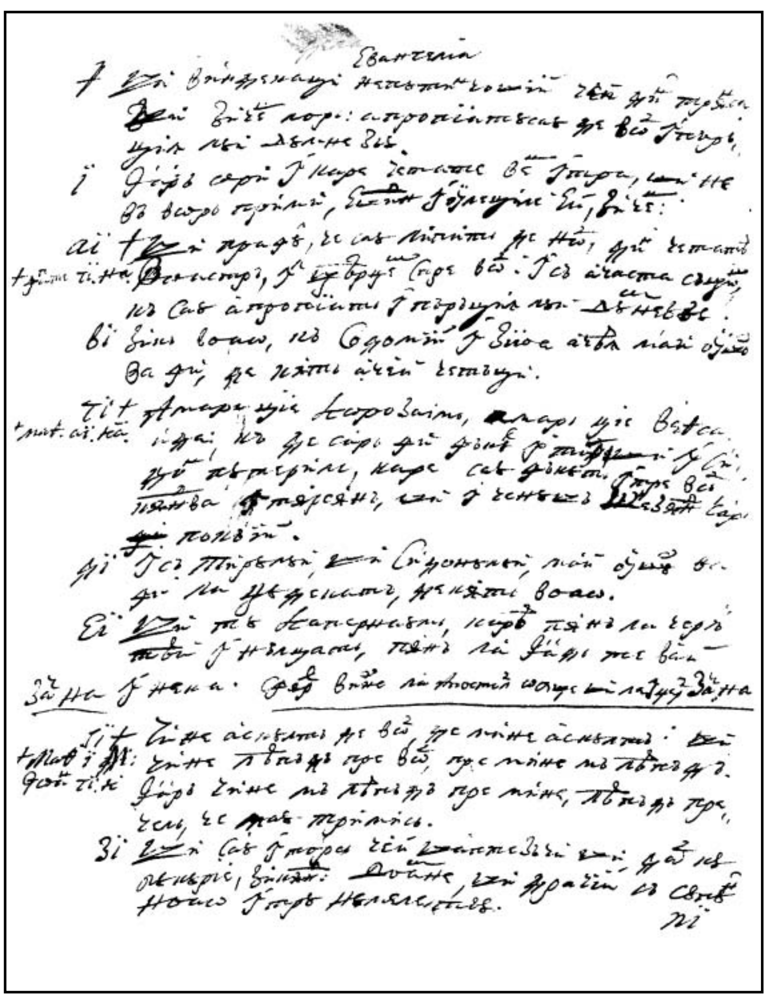
146r

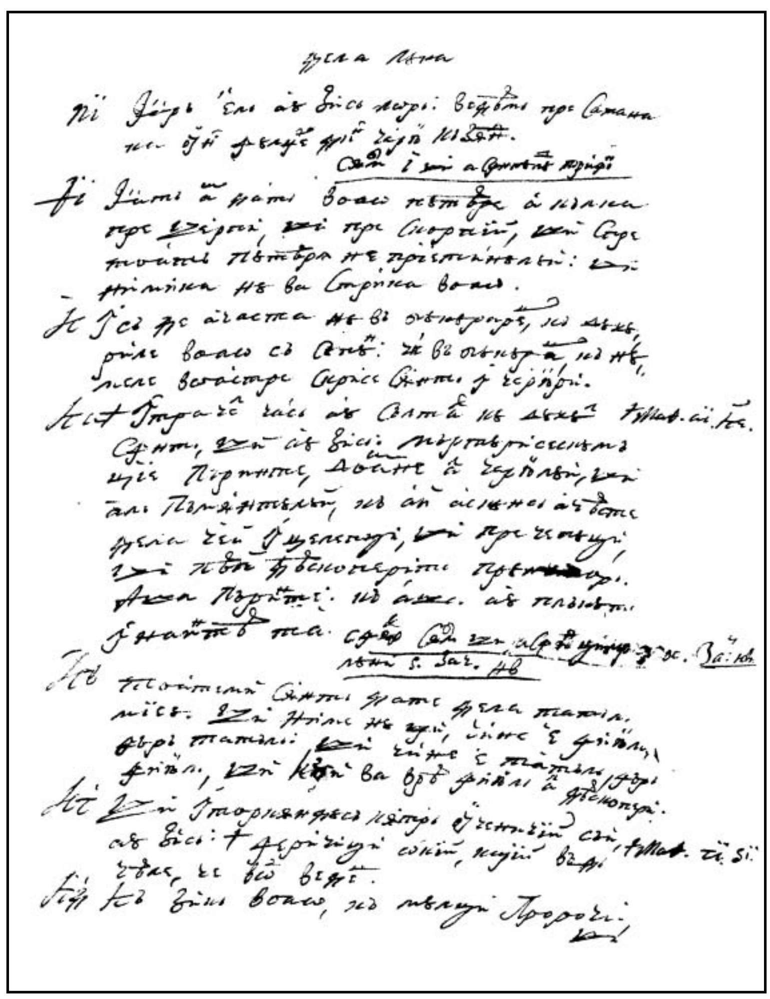
146v

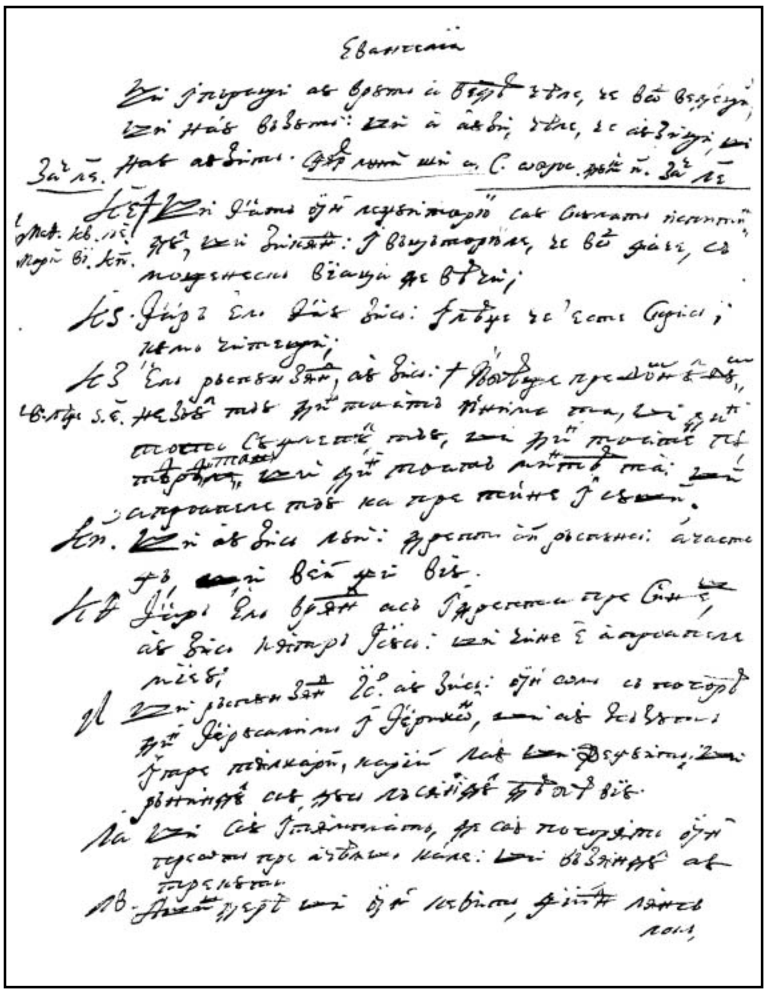
147r

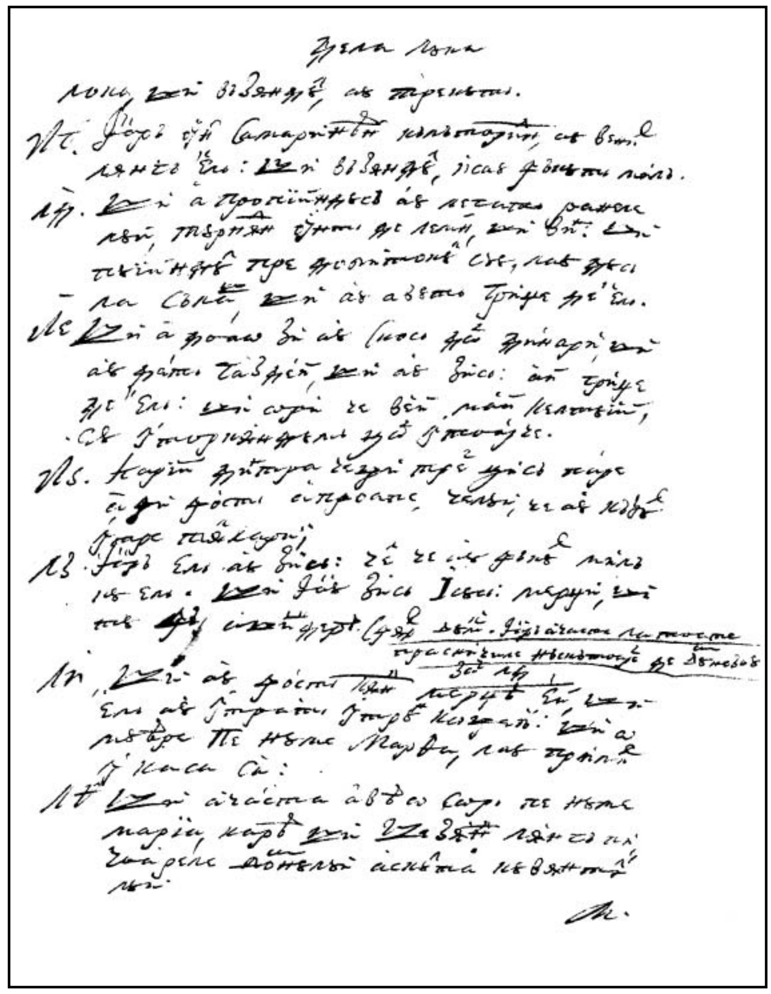
147v

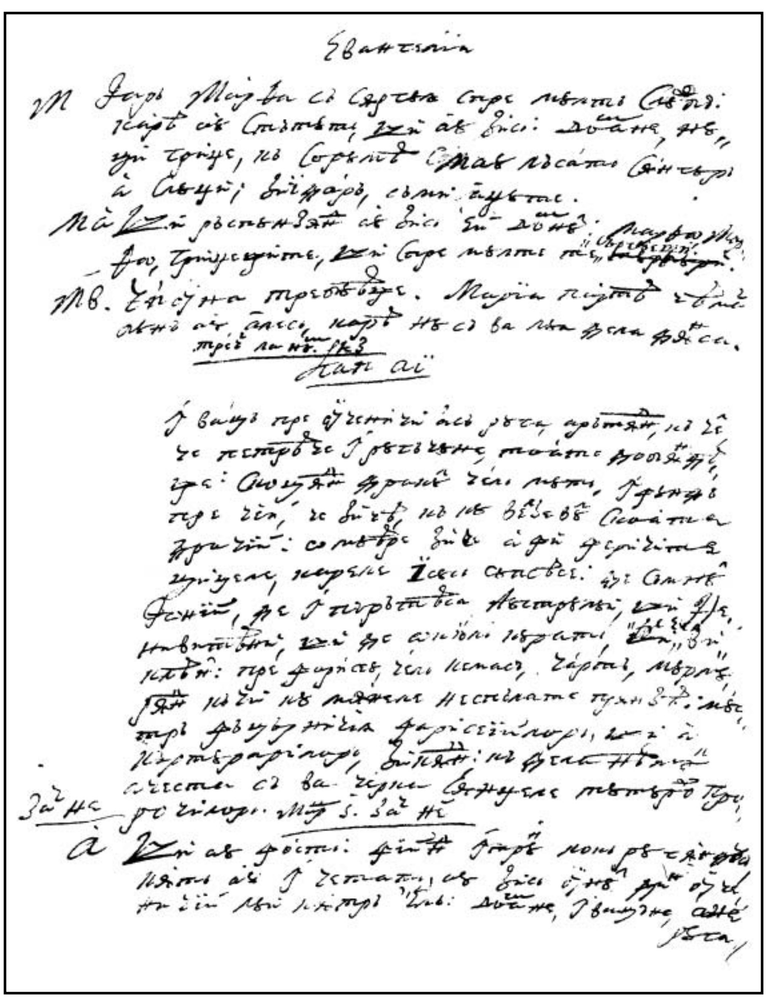
148r

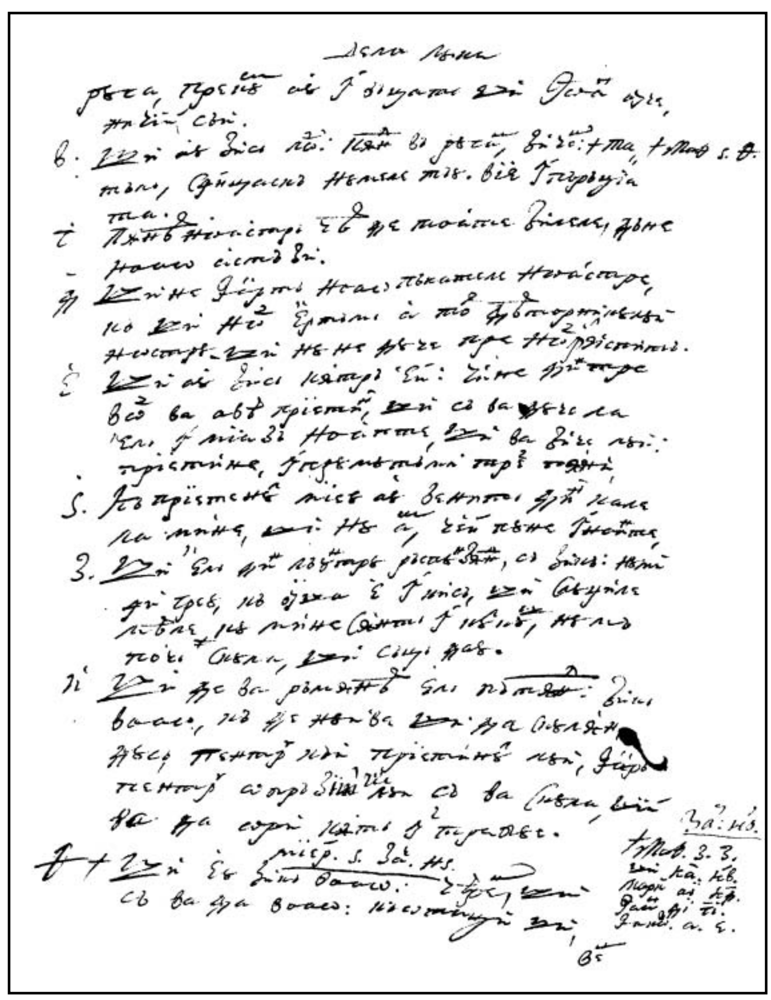
148v

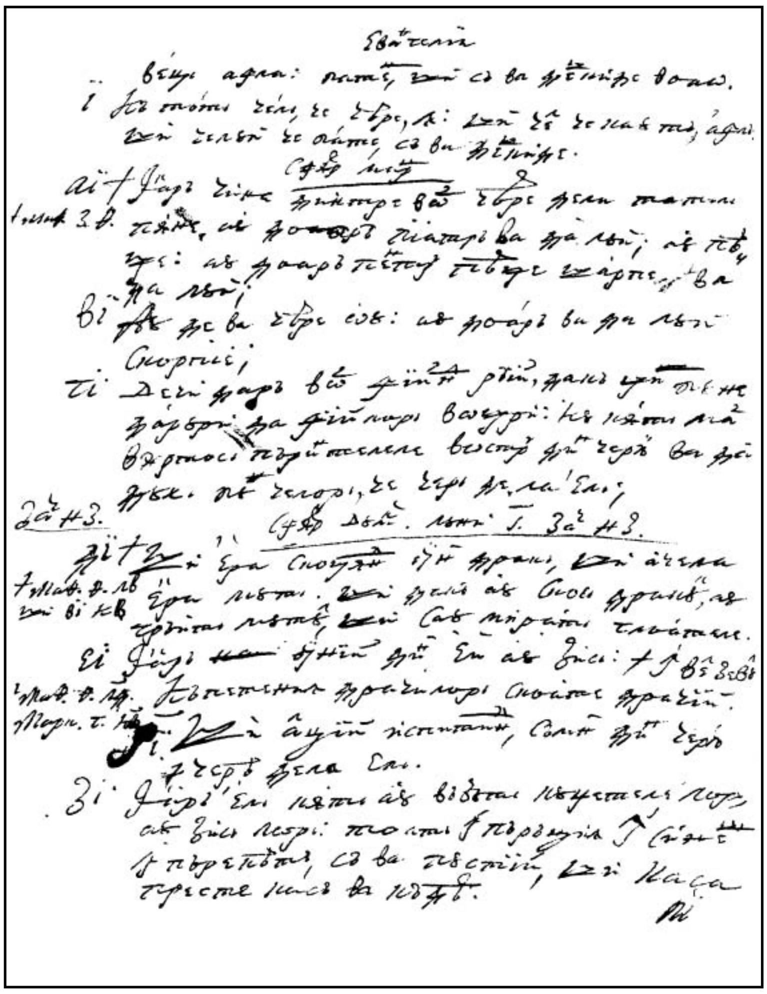
149r

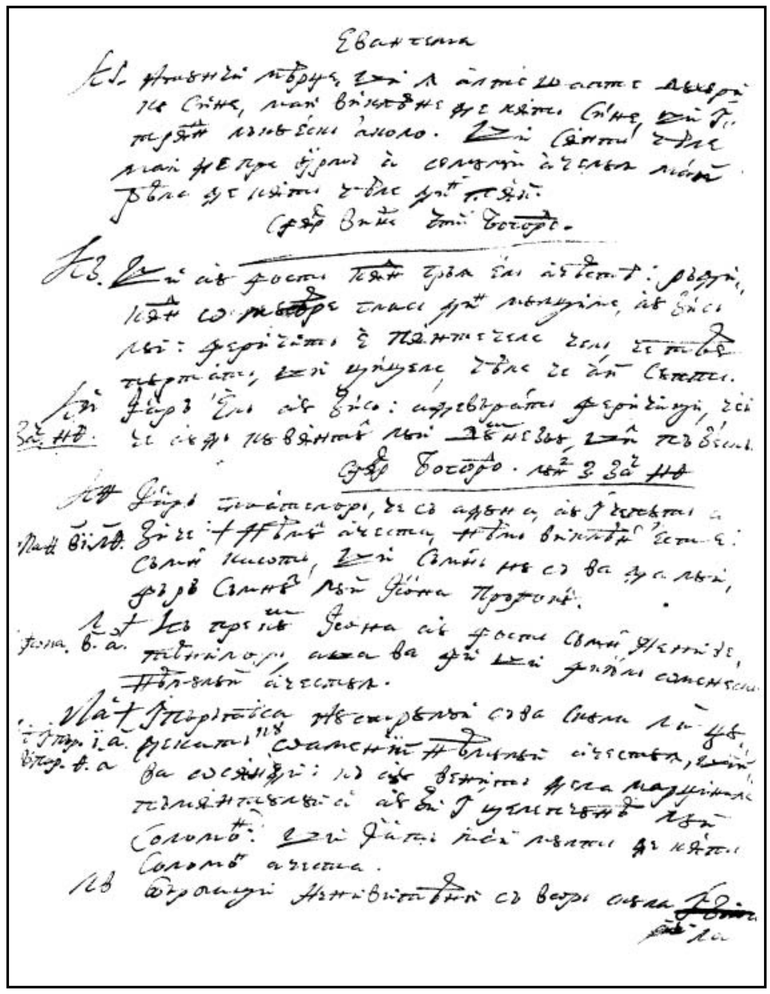
149v

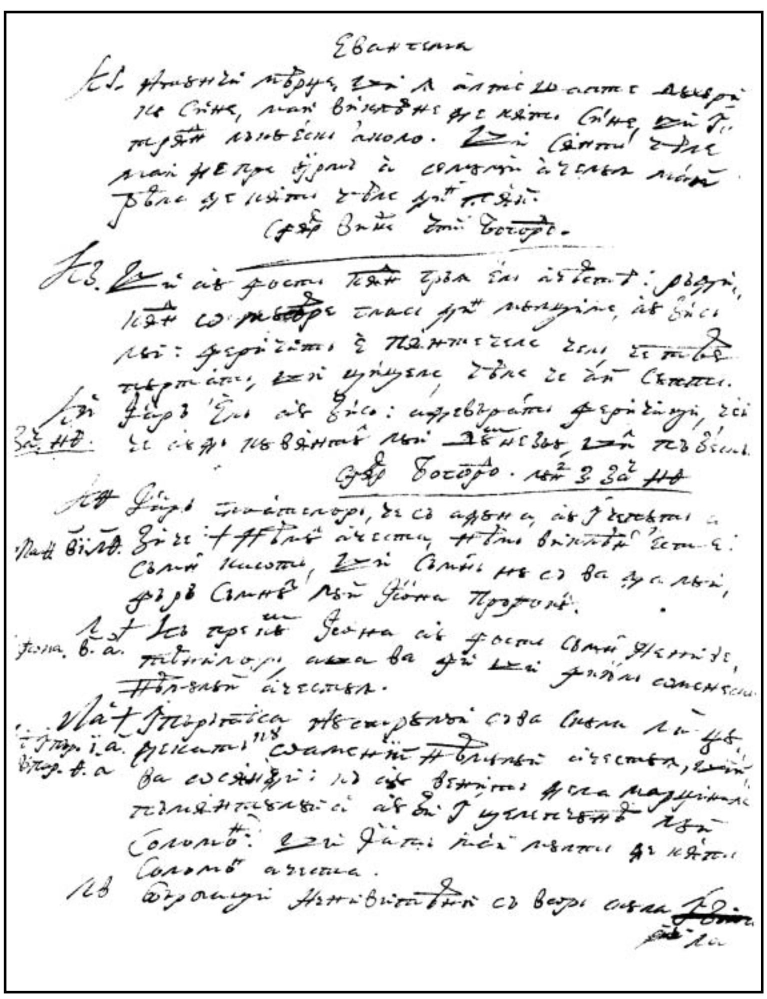
150r

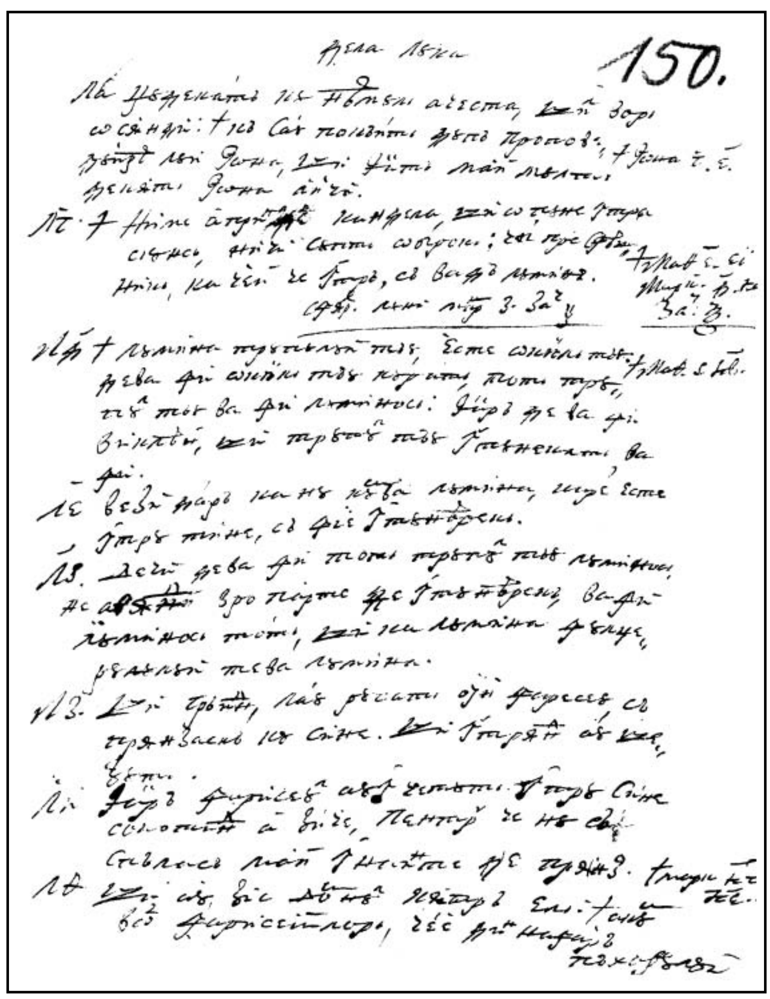
150v

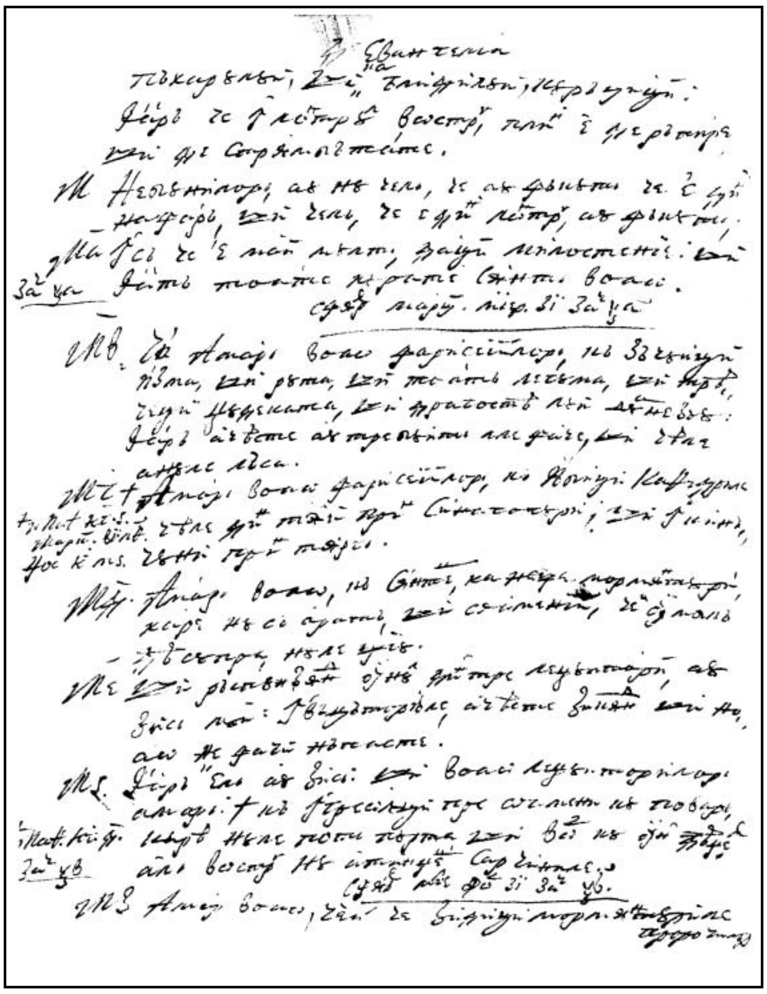
151r

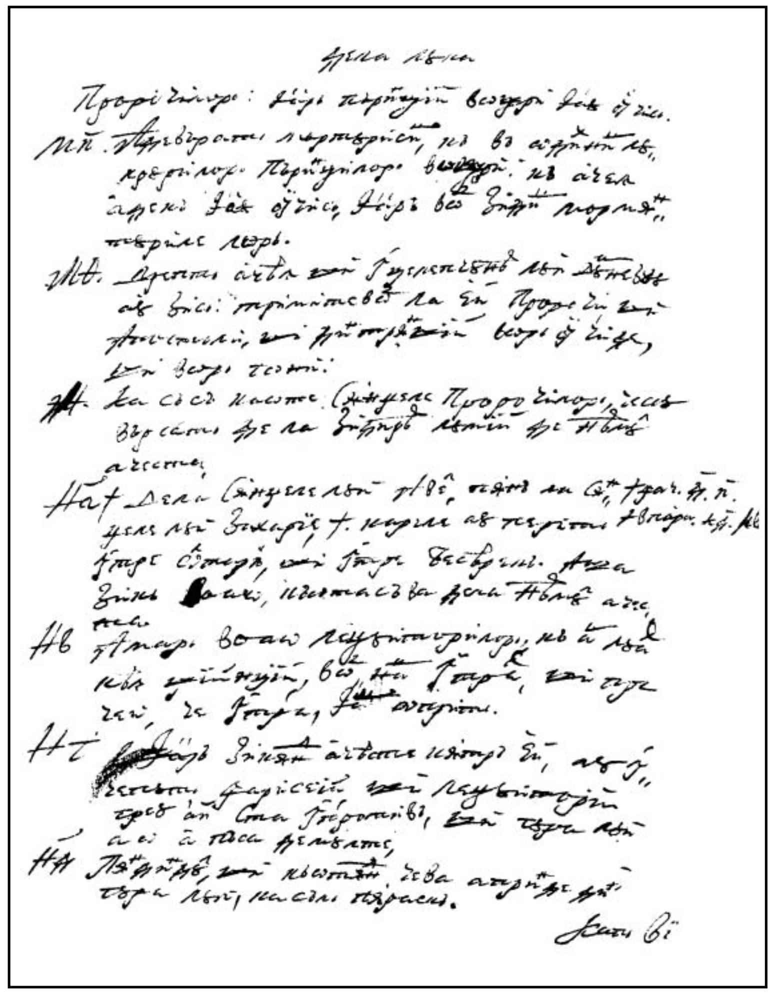
151v

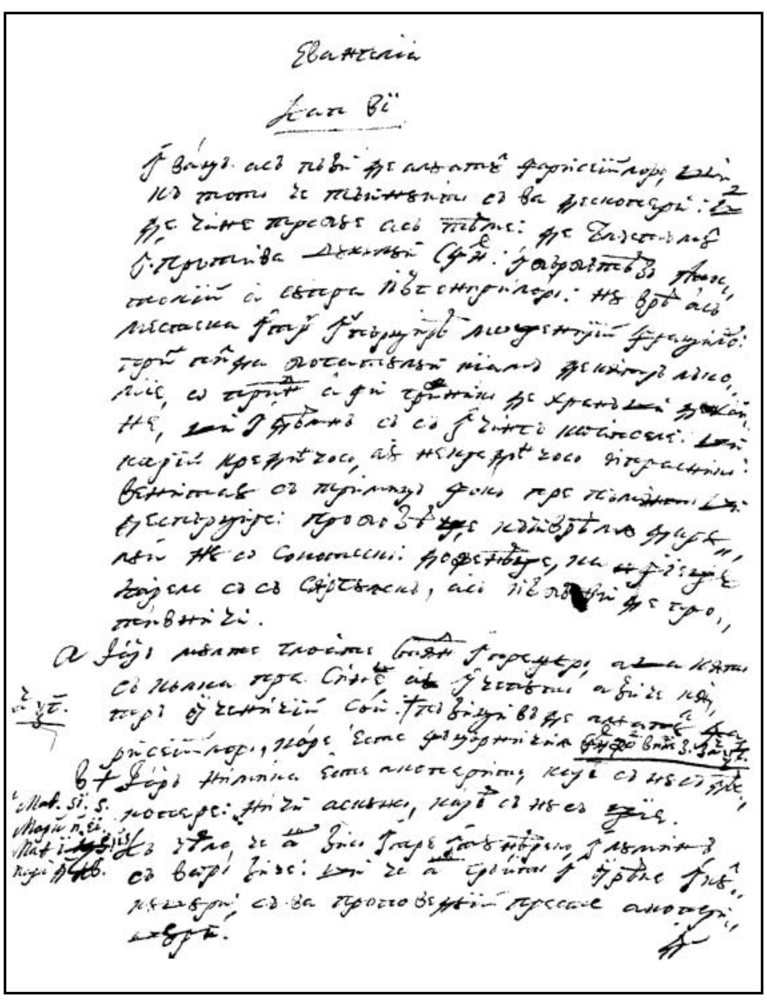
152r

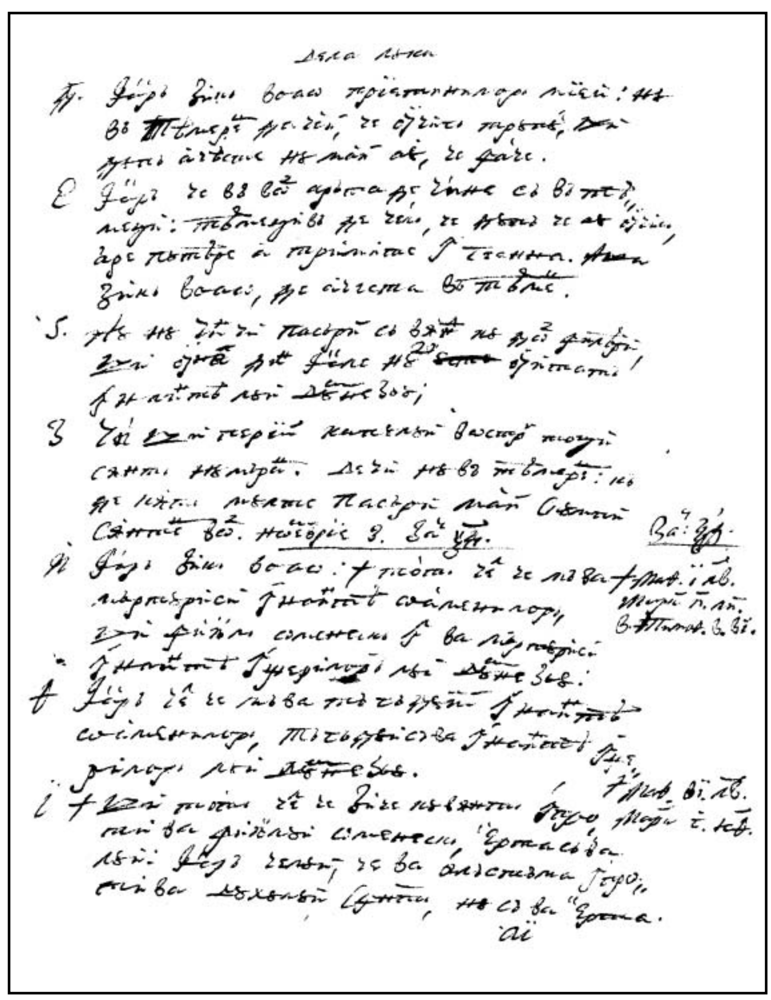
152v

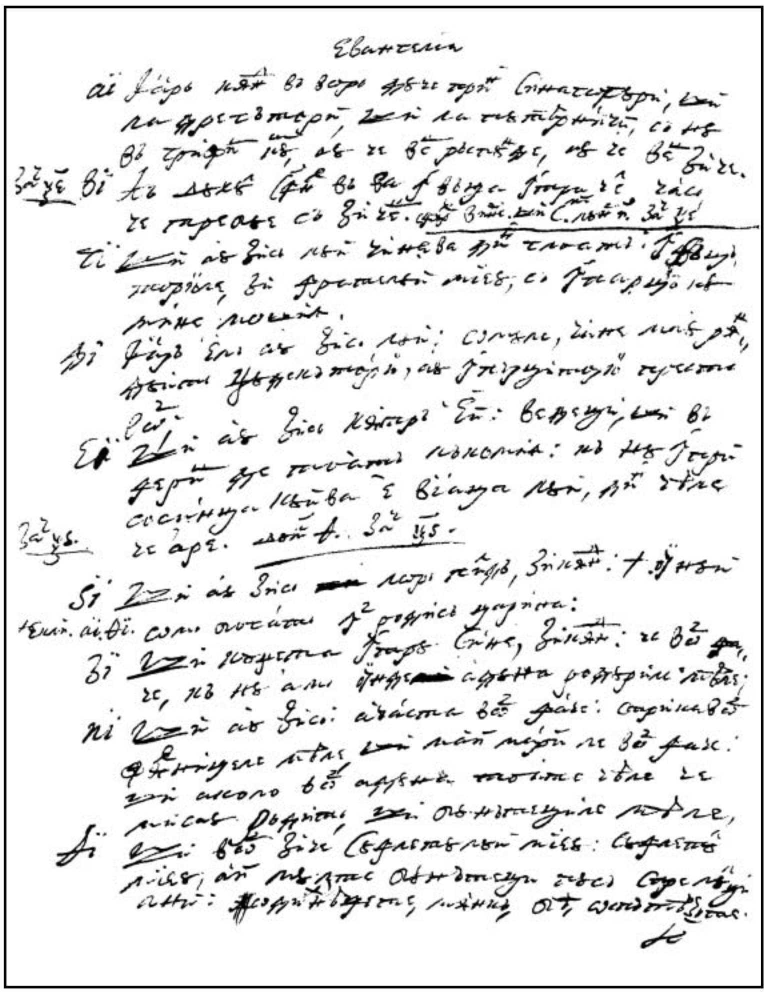
153r

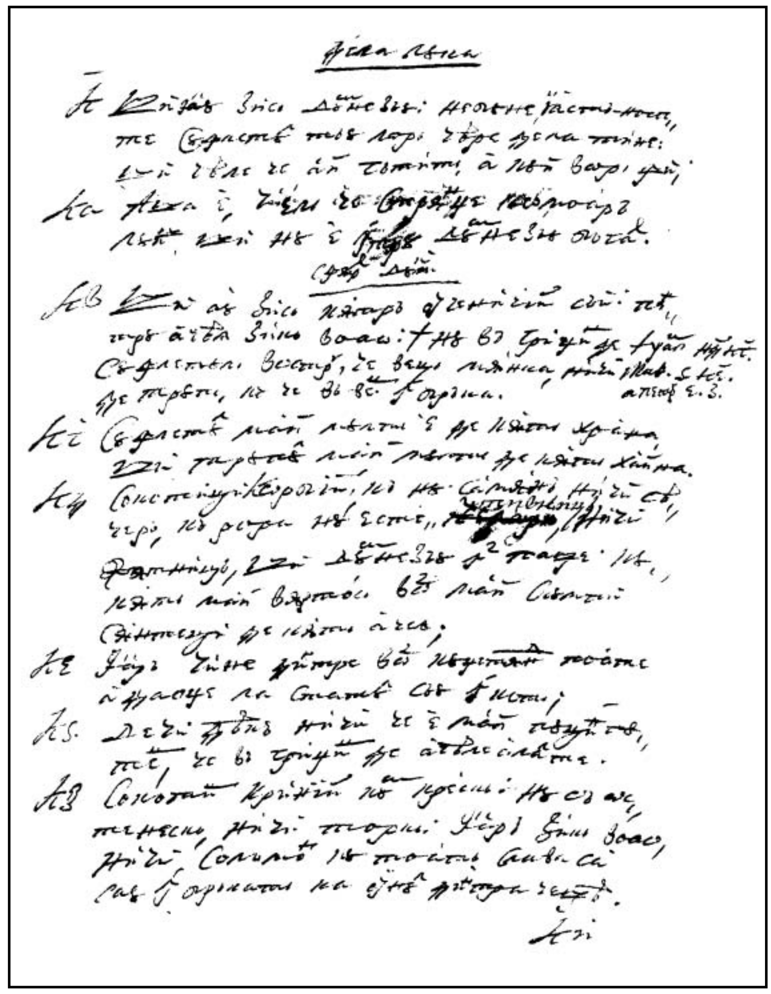
153v

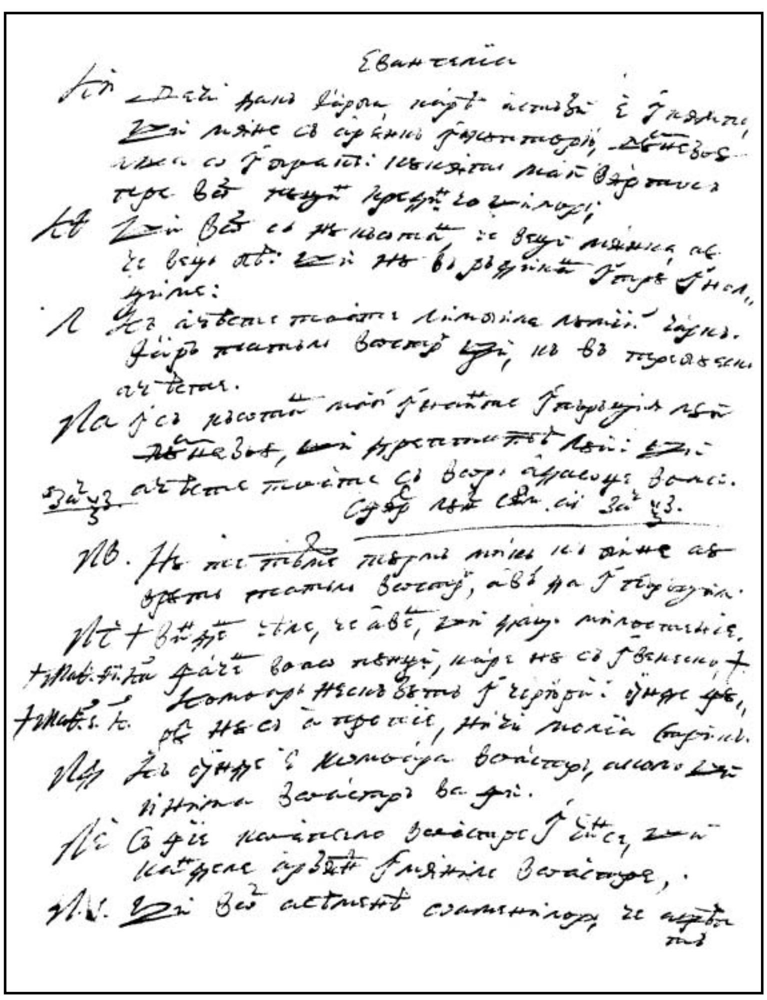
154r

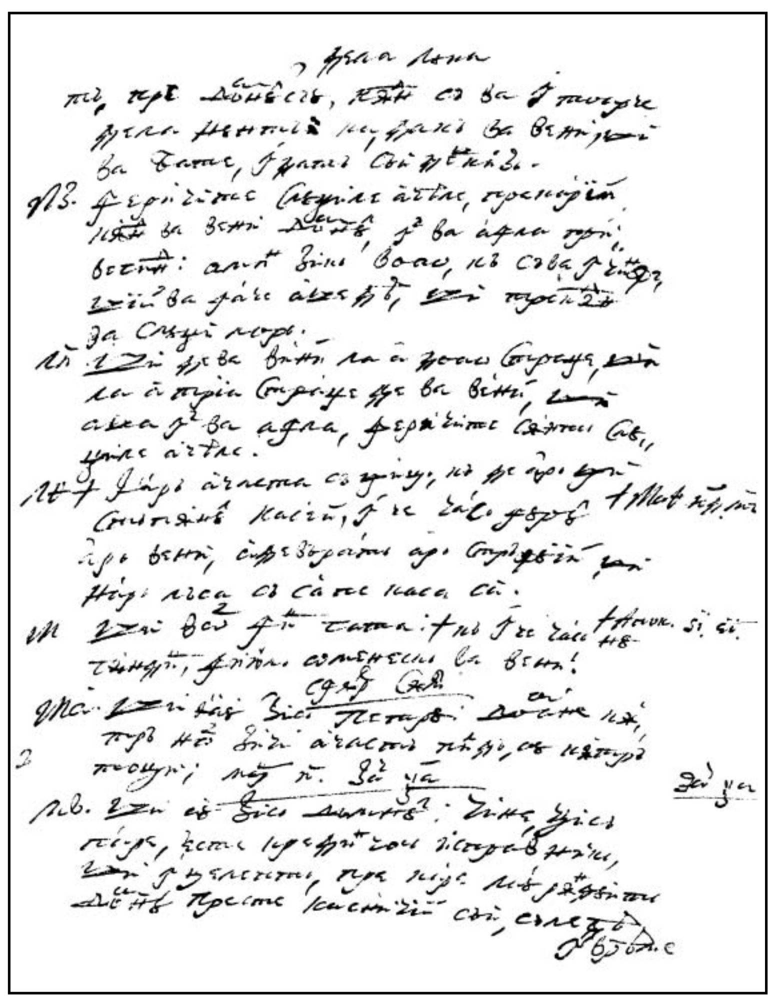
154v

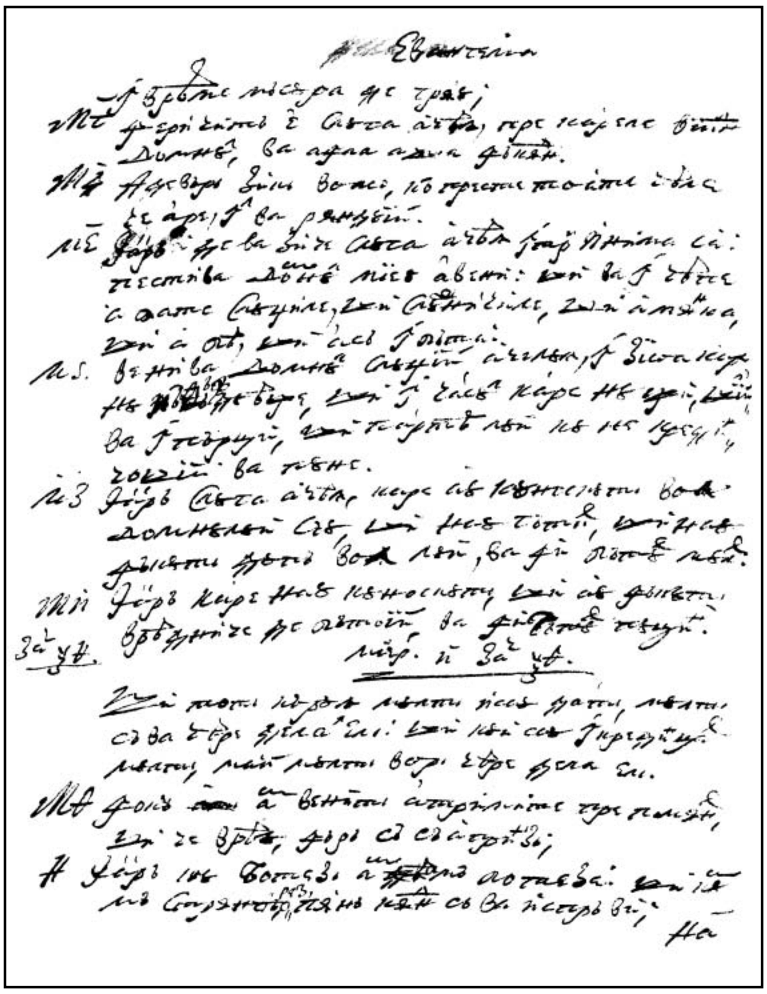
155r

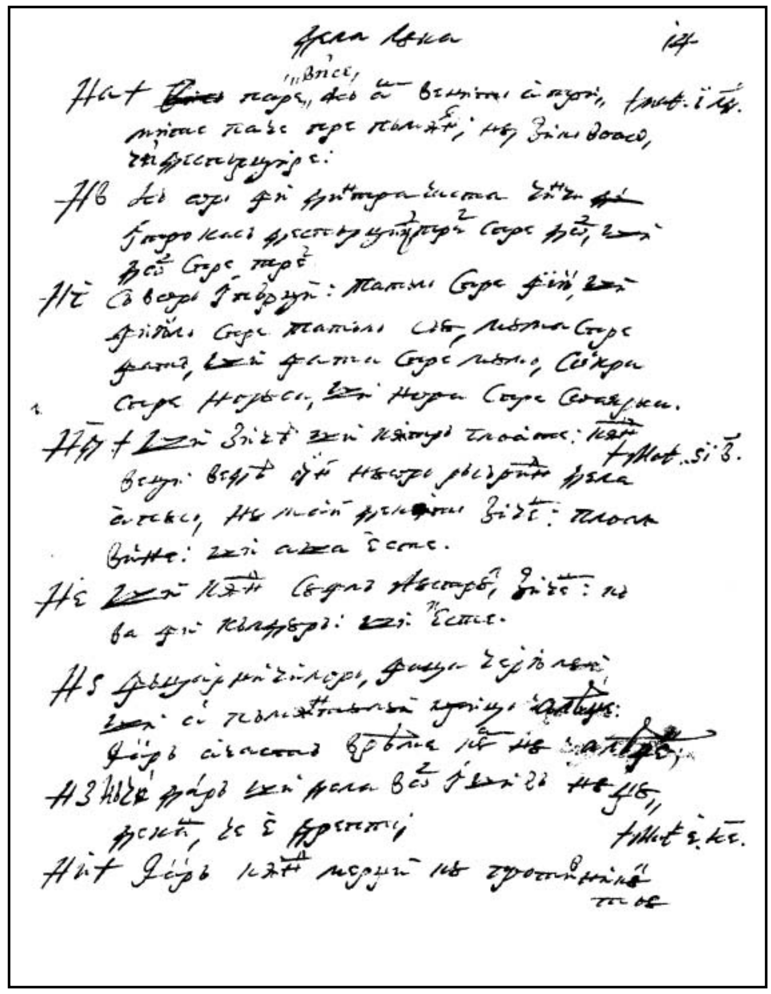

155v

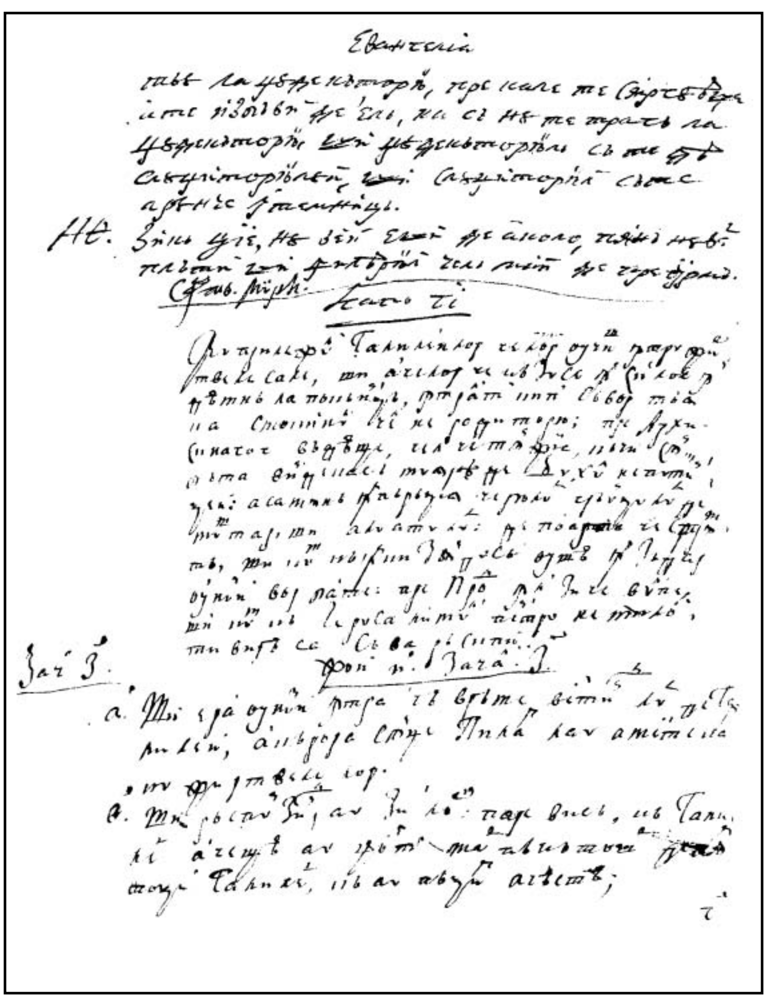
156r

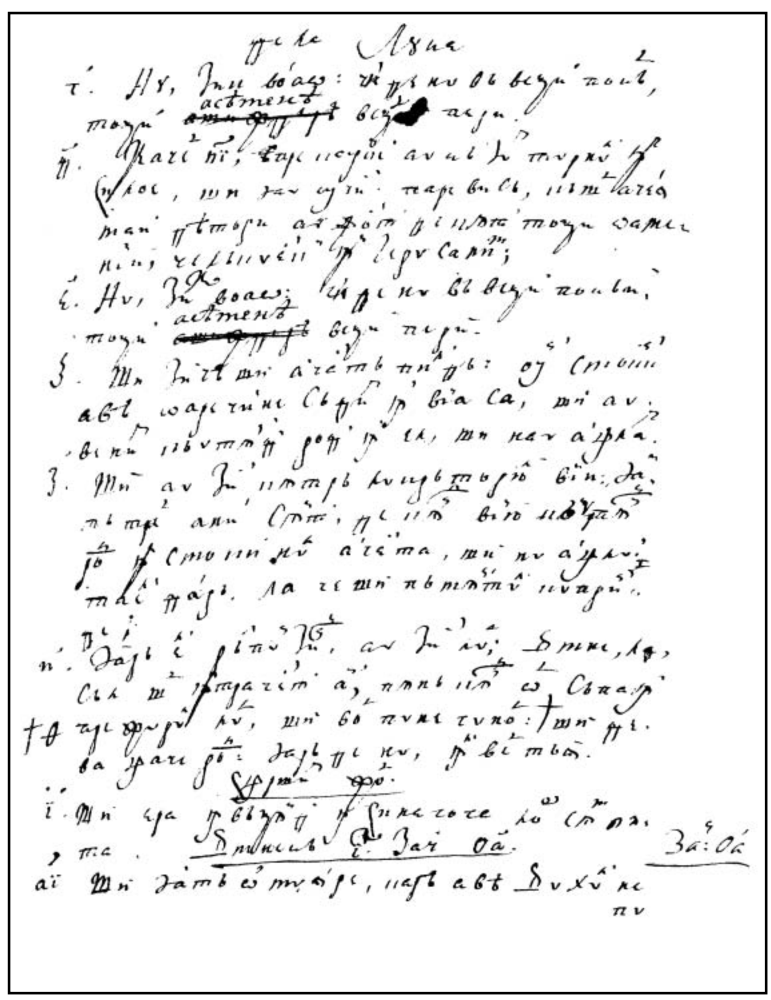

156v

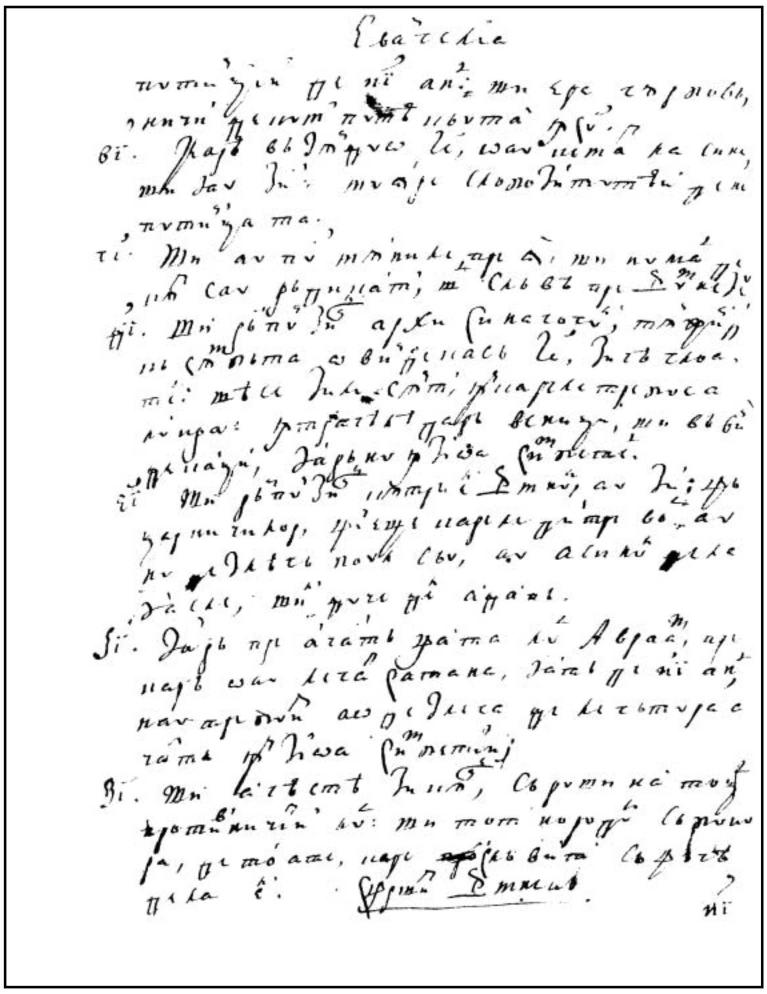
157r

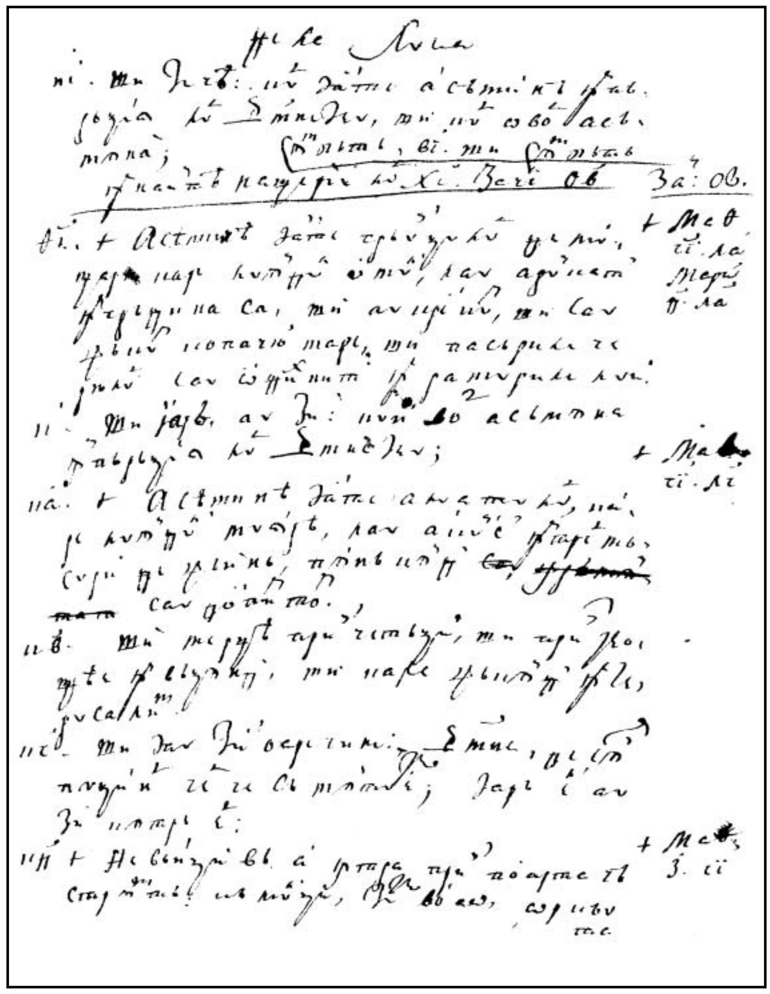

157v

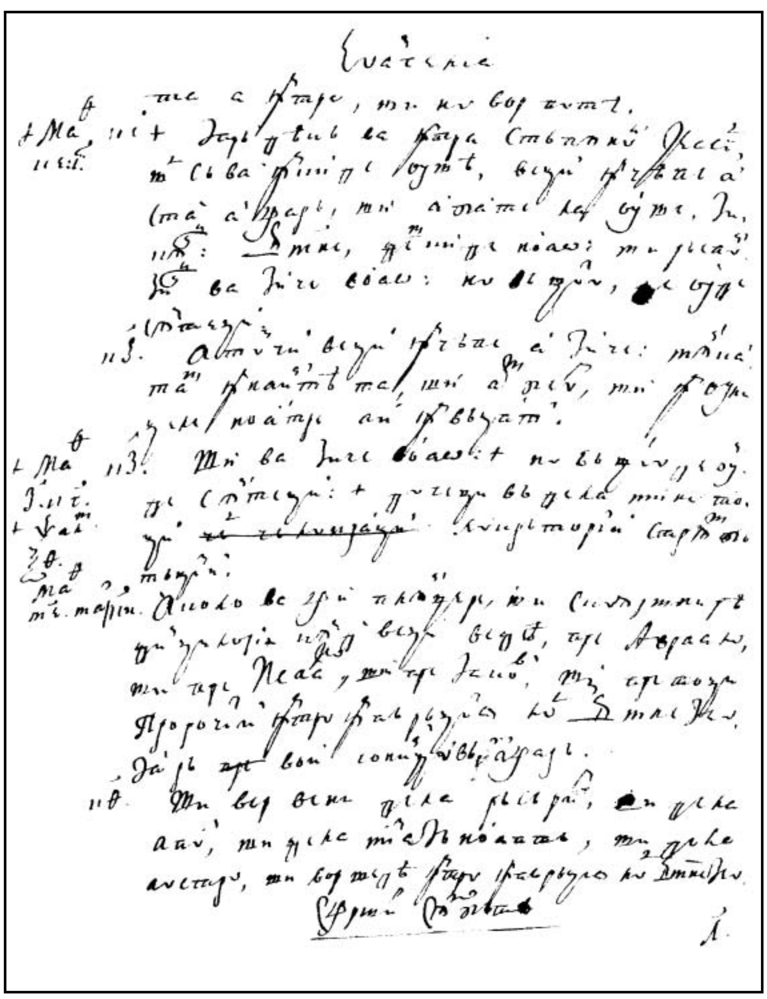
158r

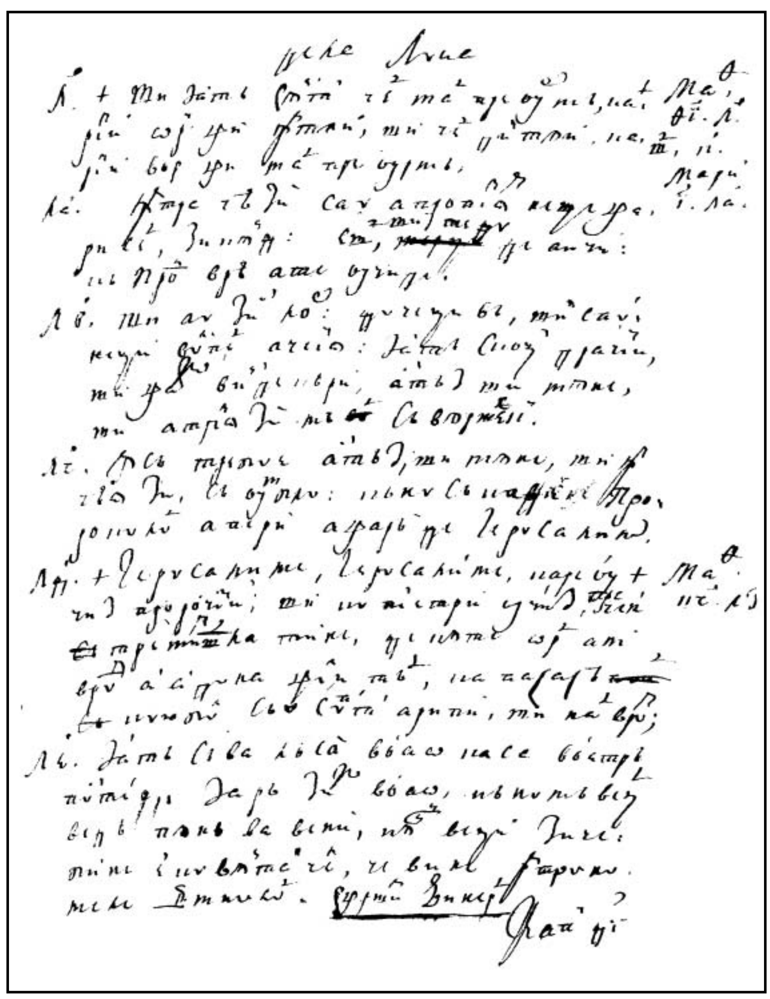
158v

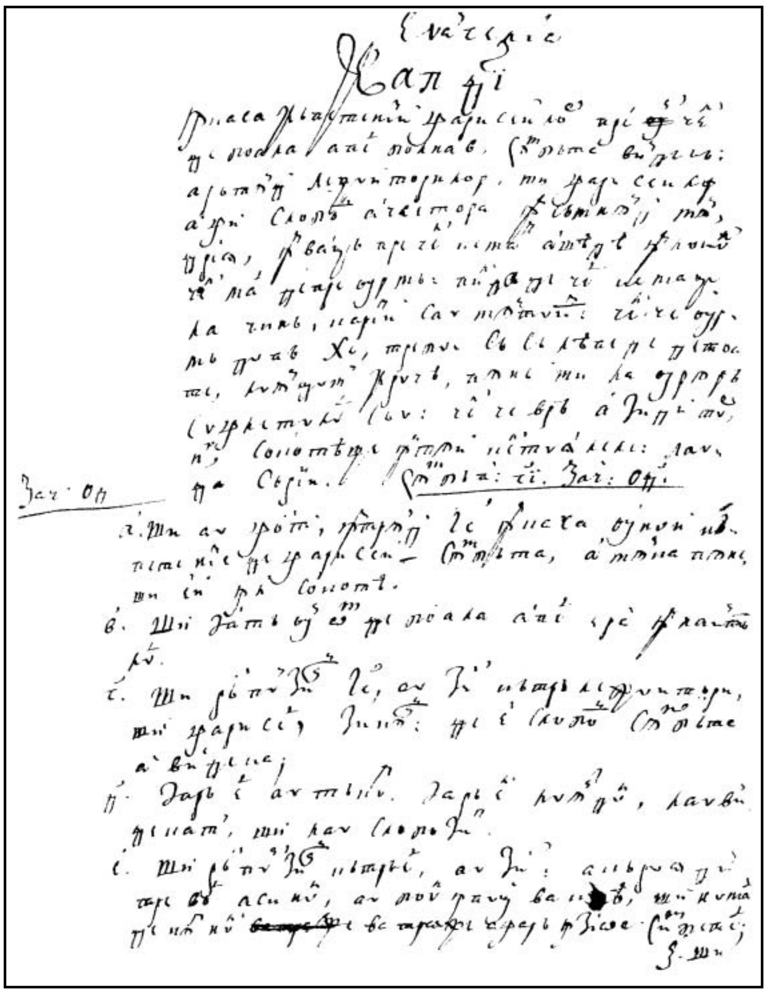
159r

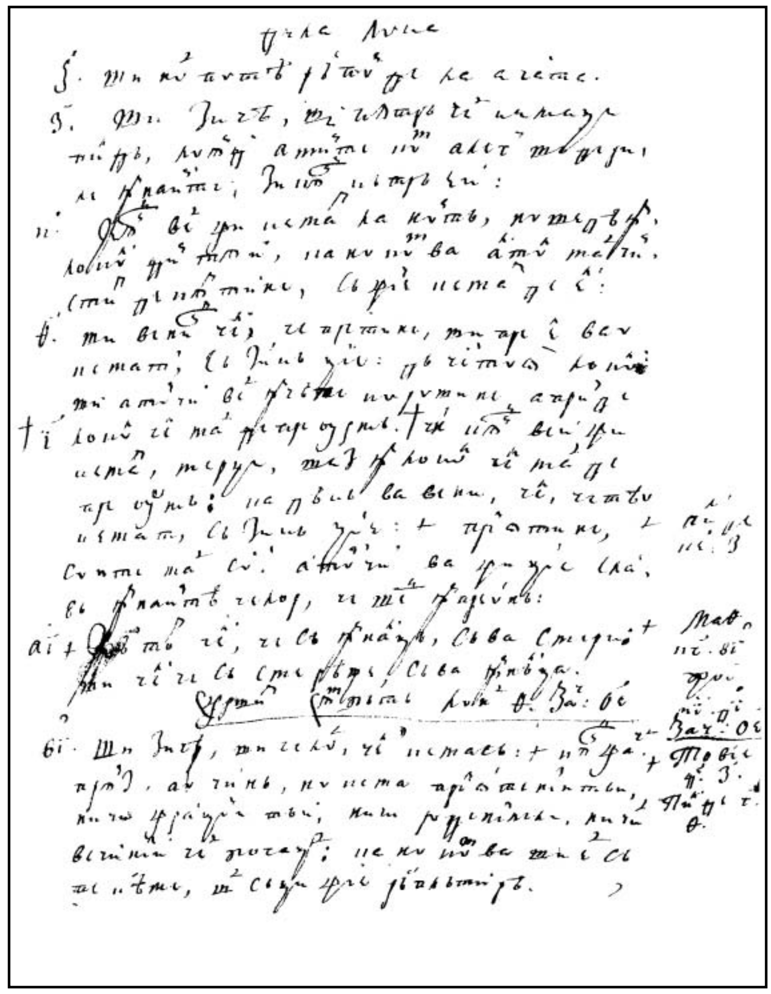

159v

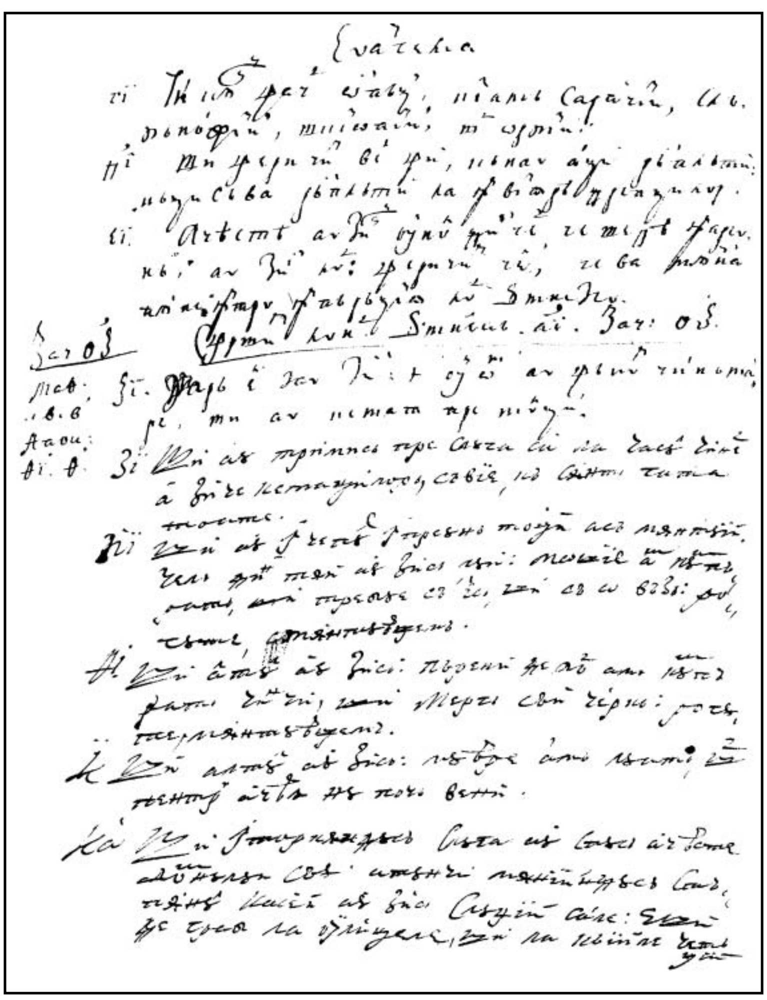
160r

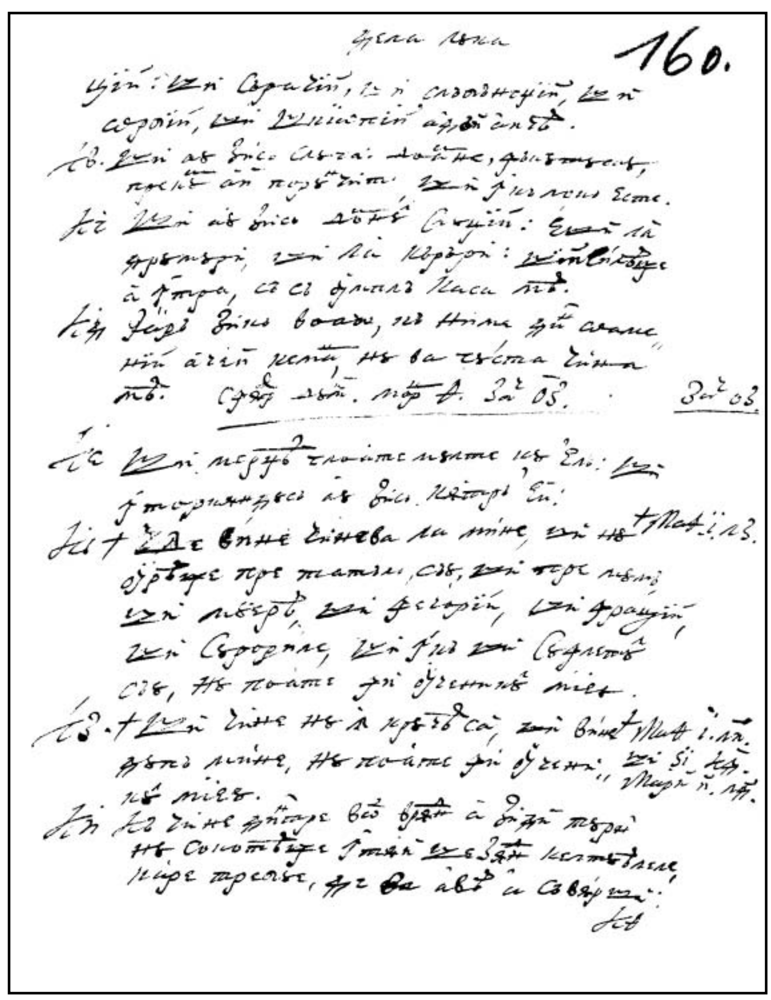

160v

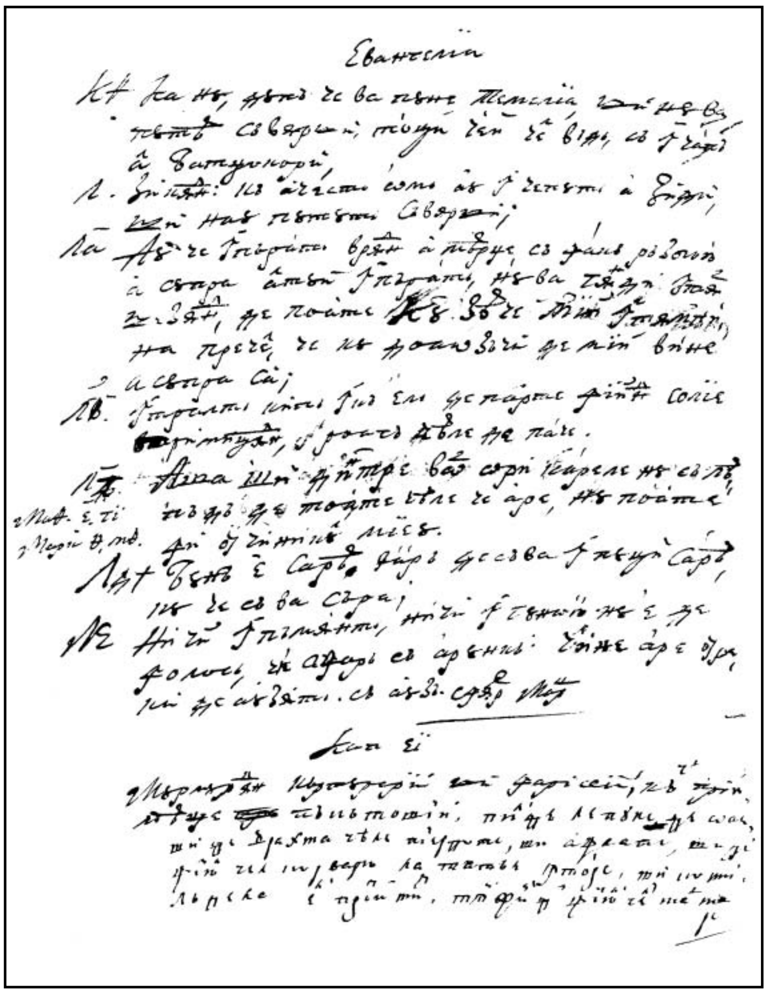
161r

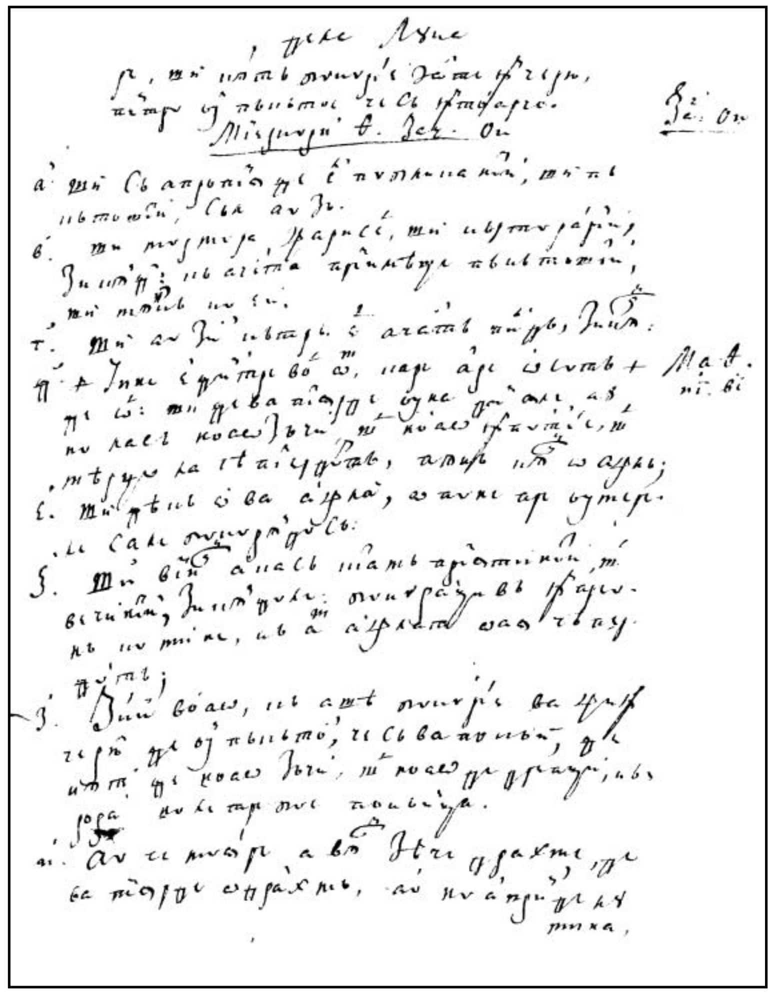

161v

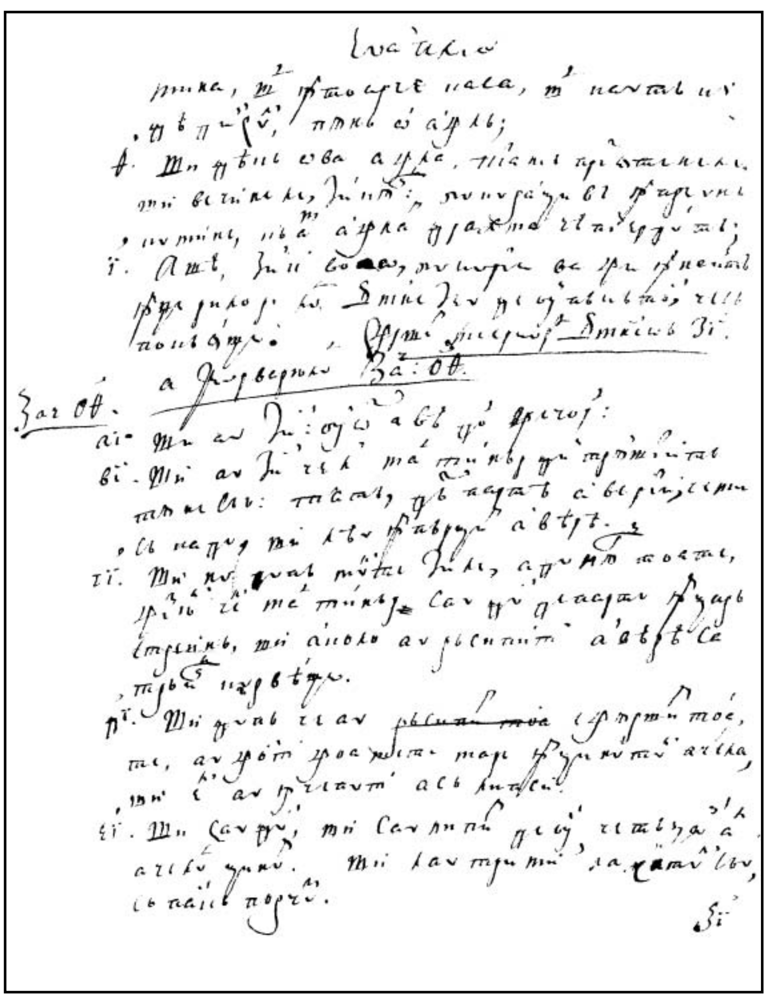
162r

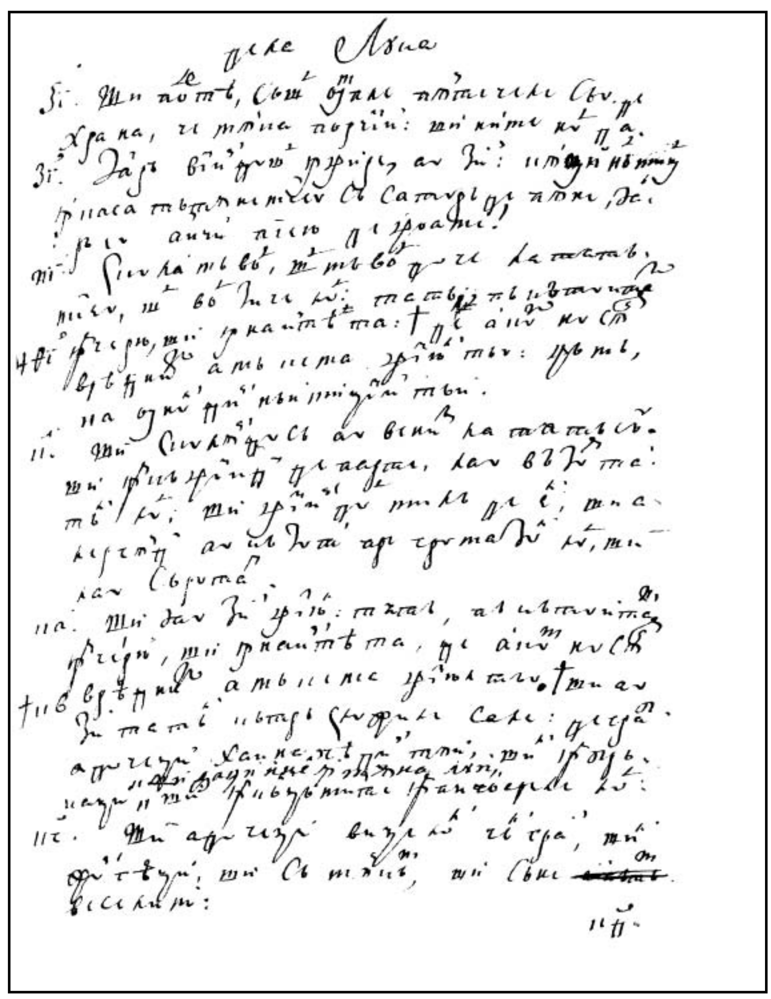
162v

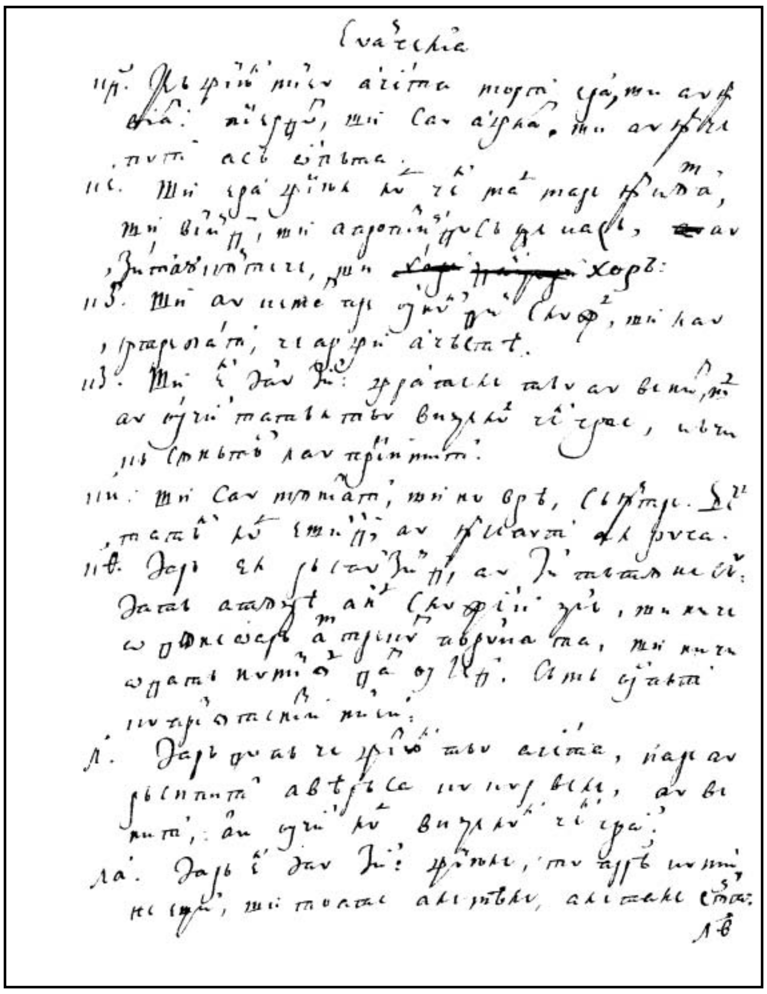
163r

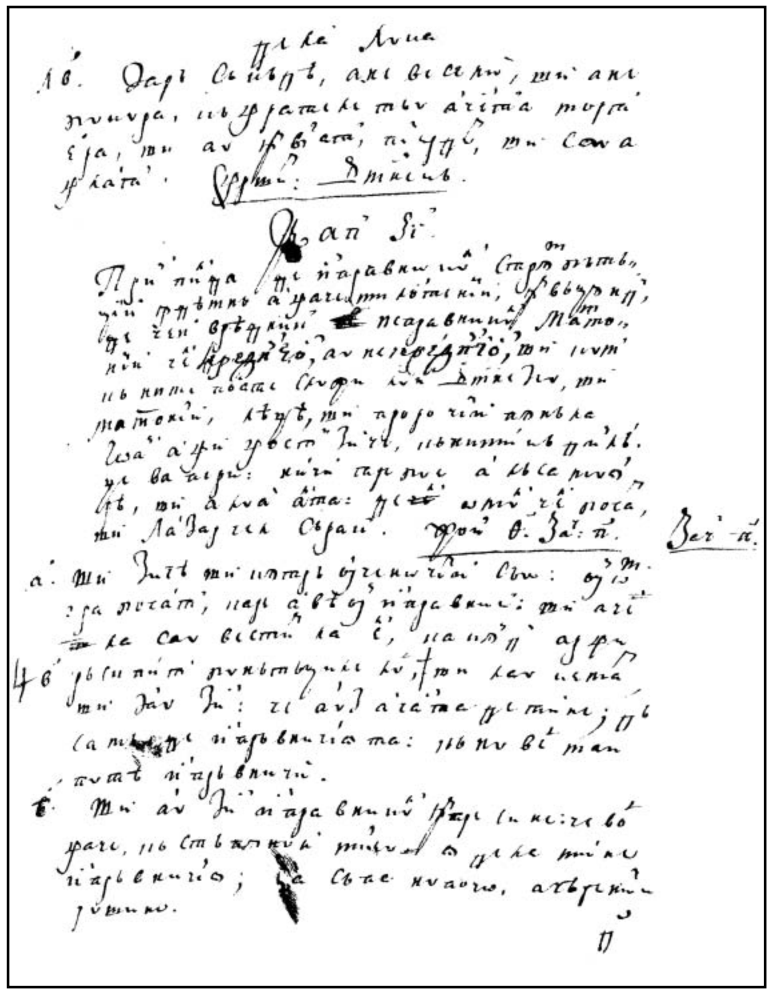
163v

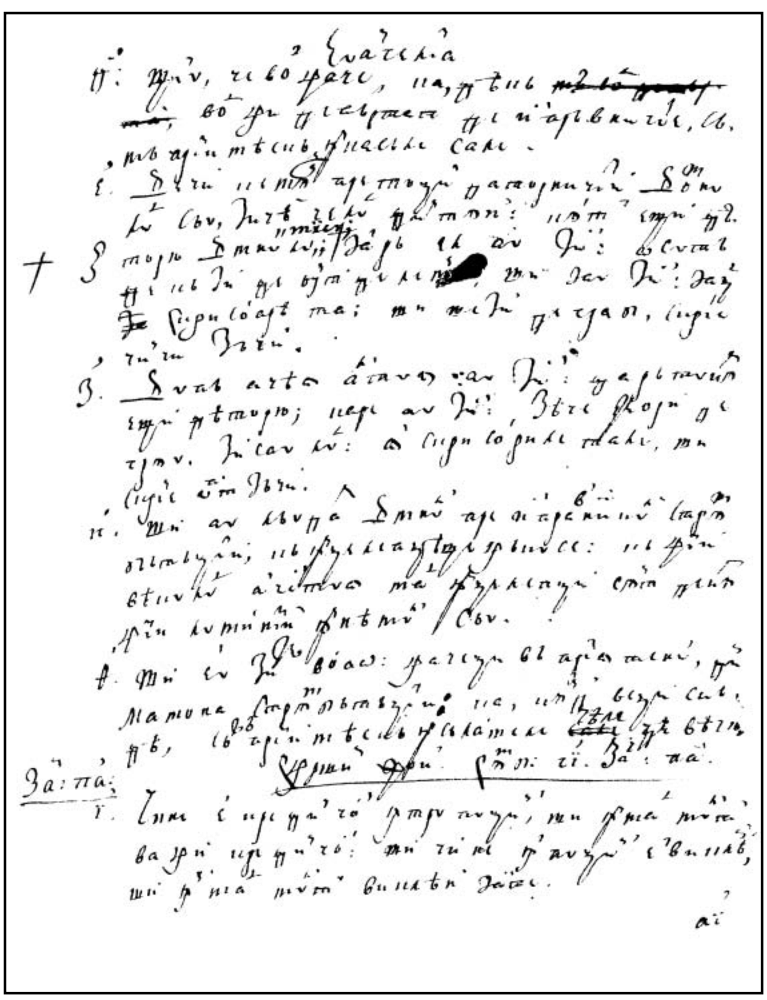
164r

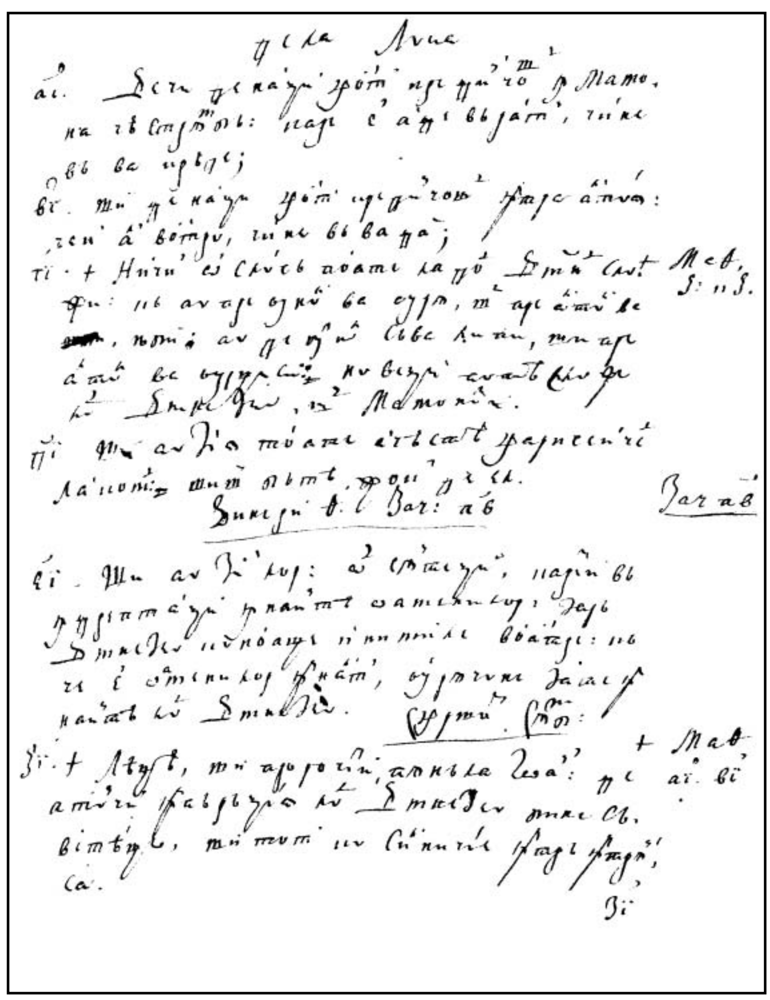
164v

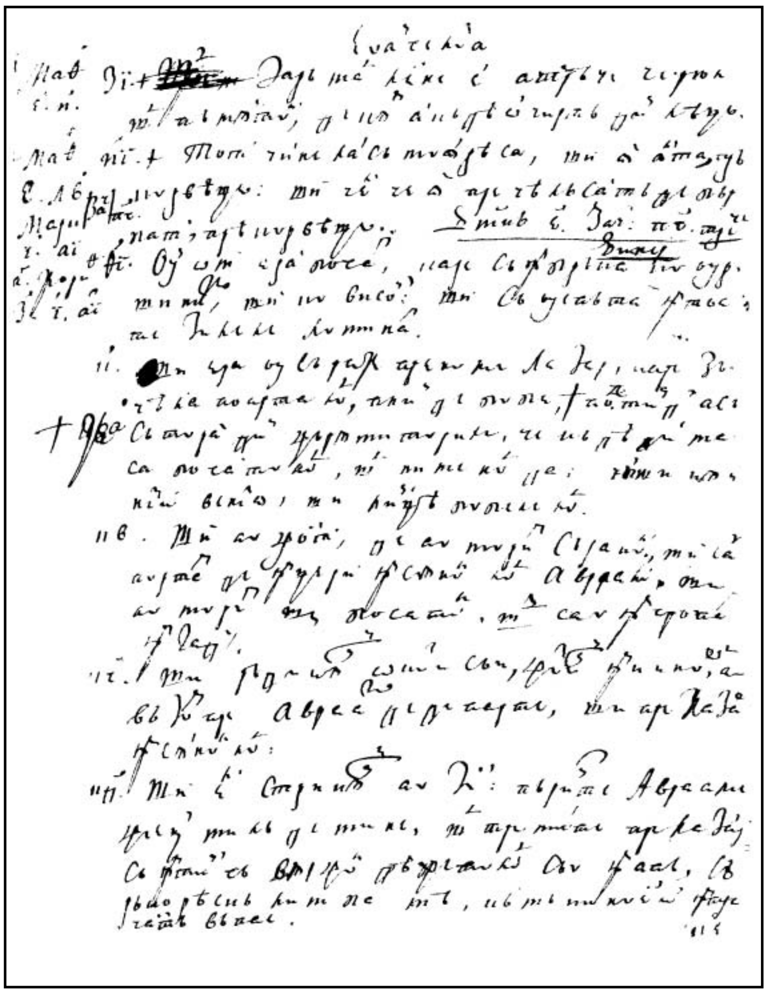
165r

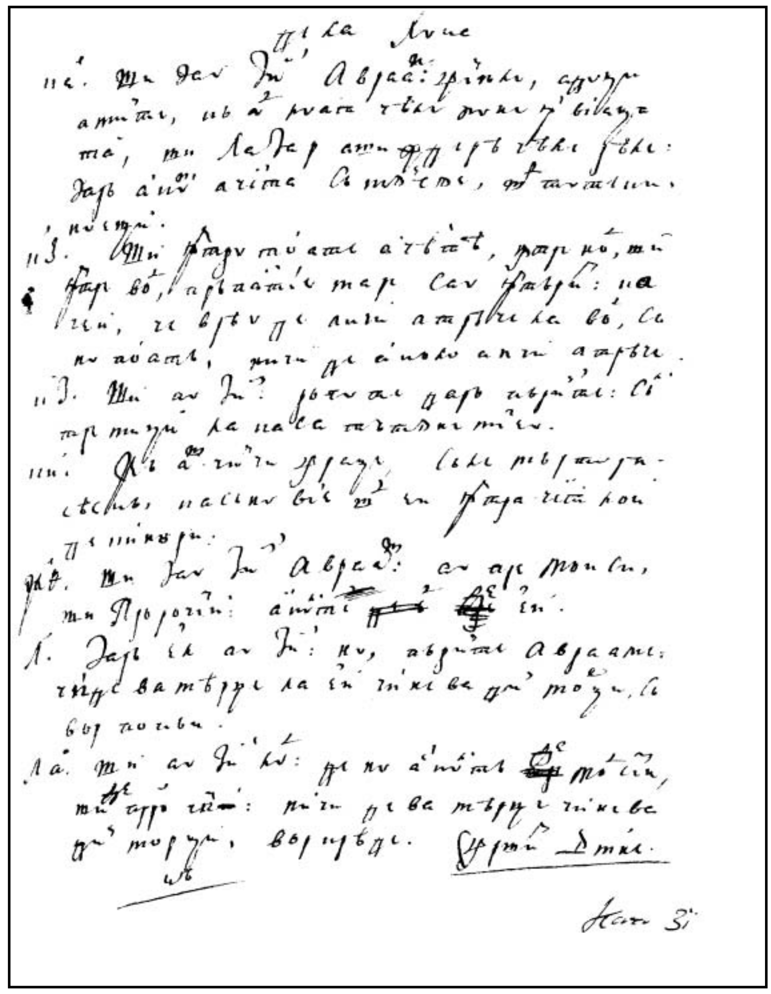
165v

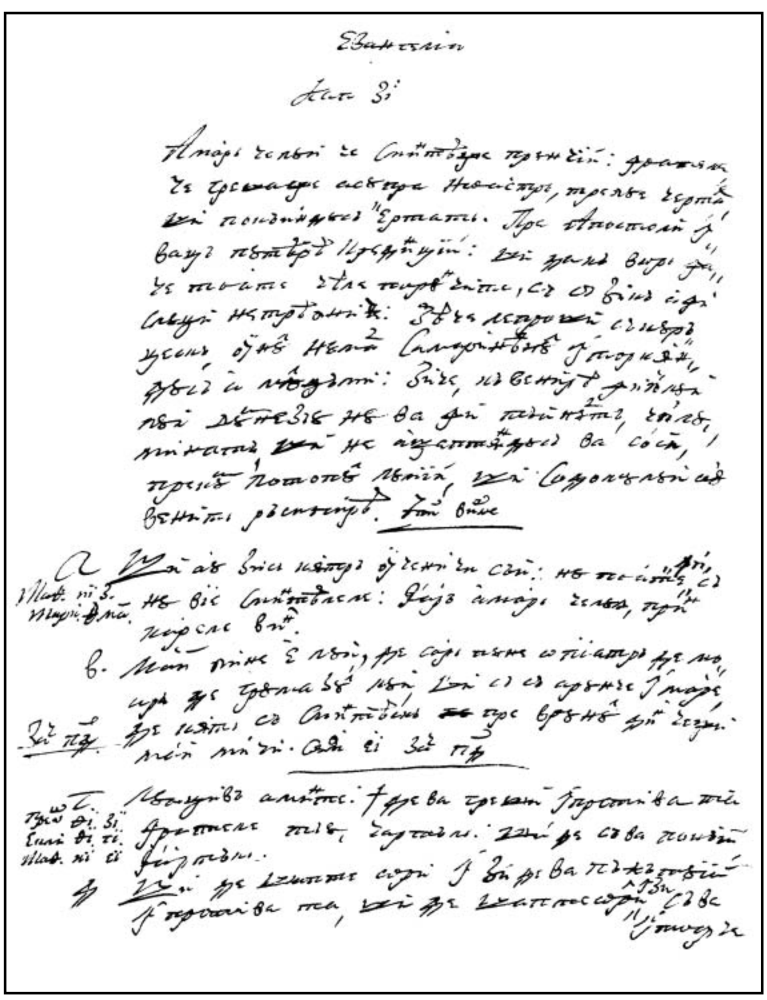
166r

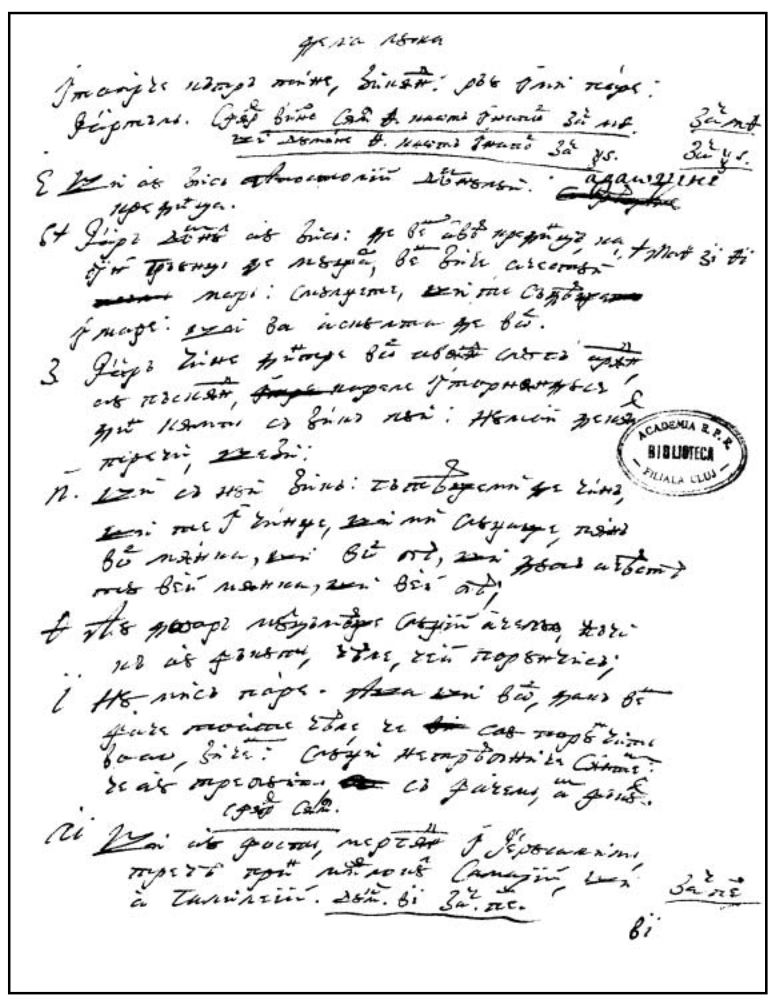
166v

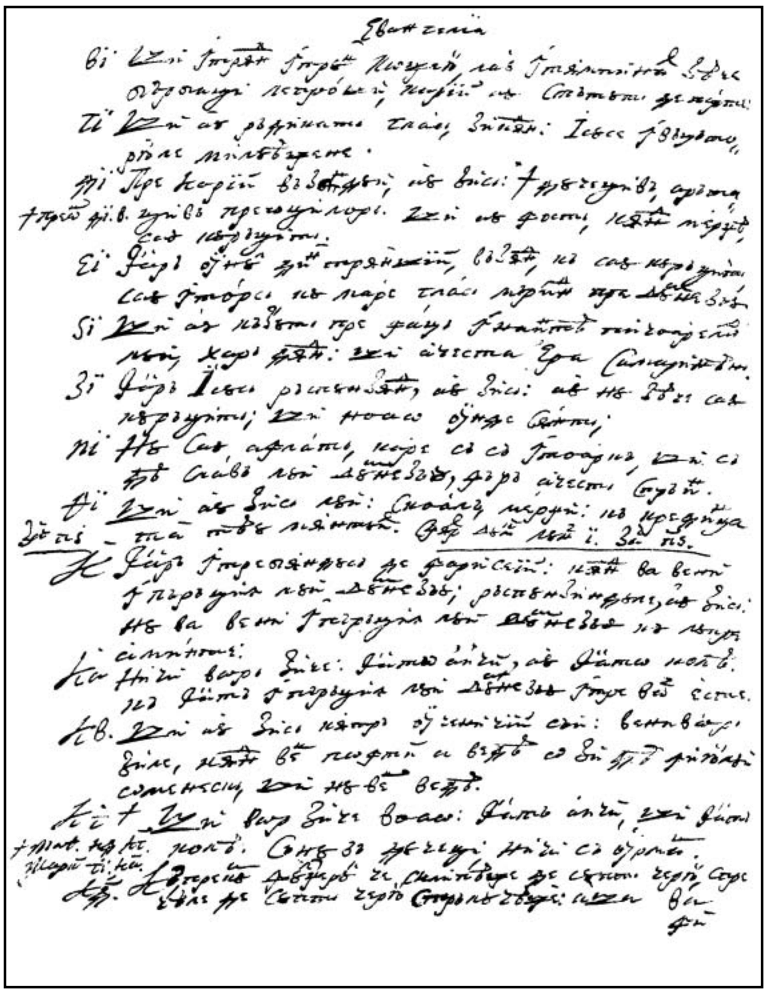
167r

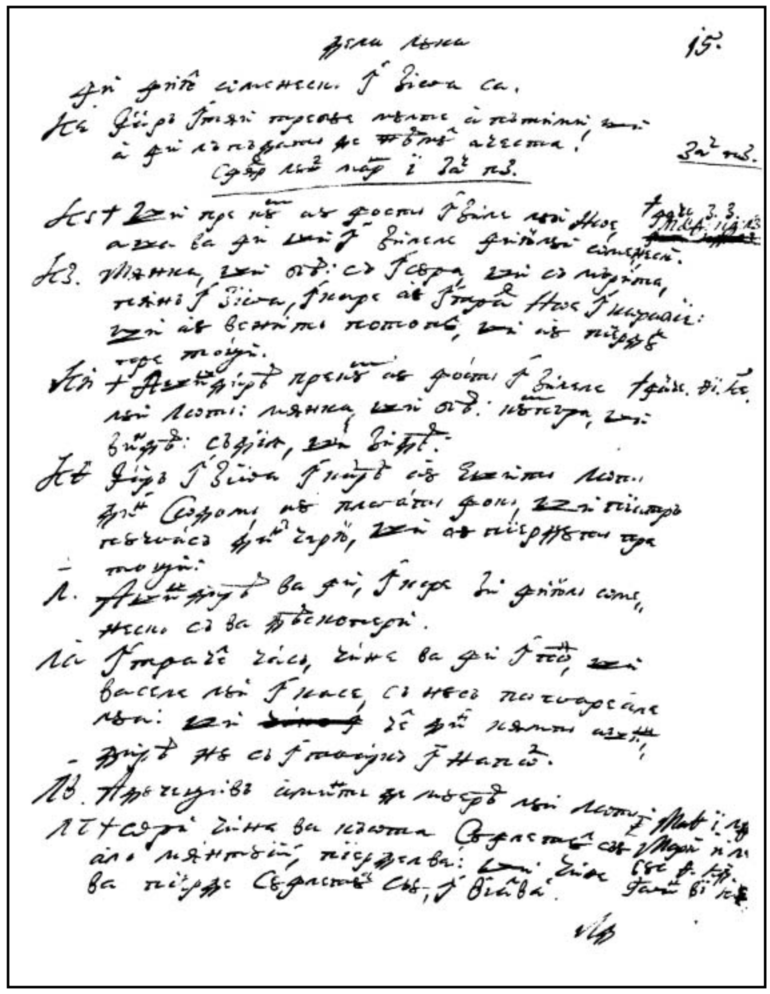
167v

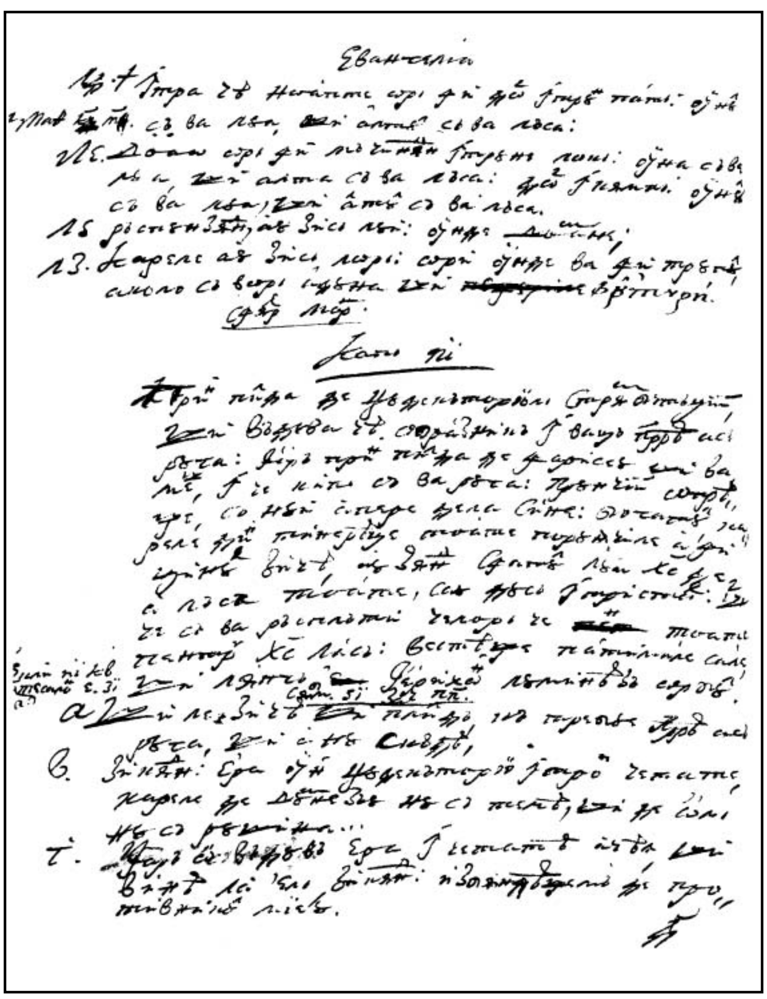
168r

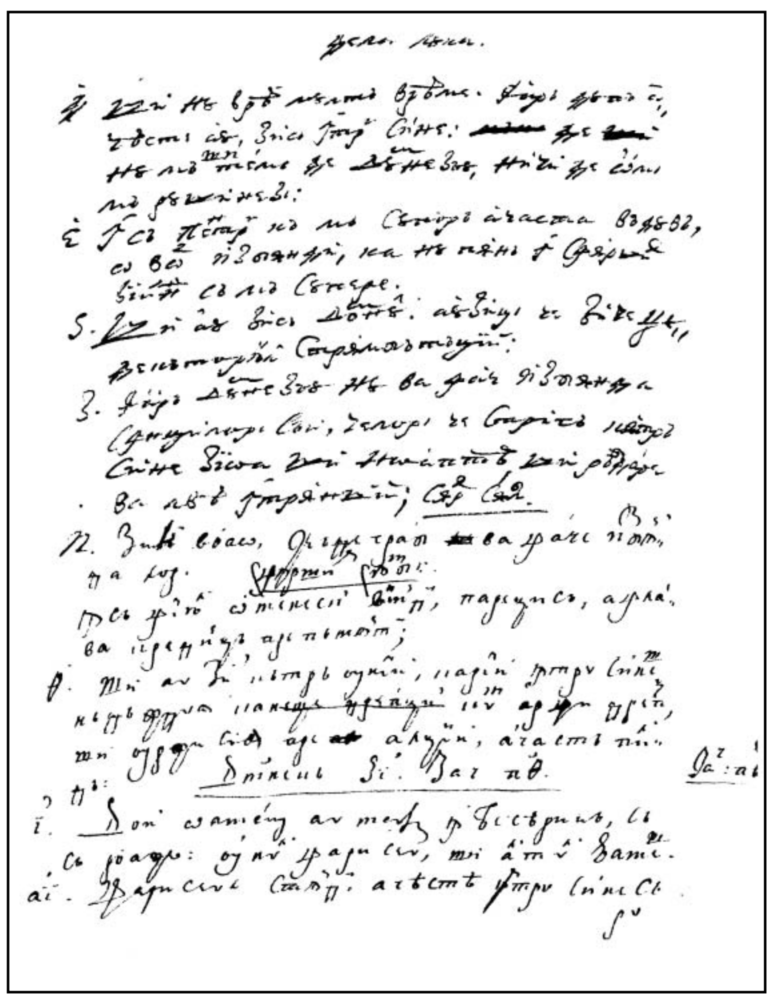
168v

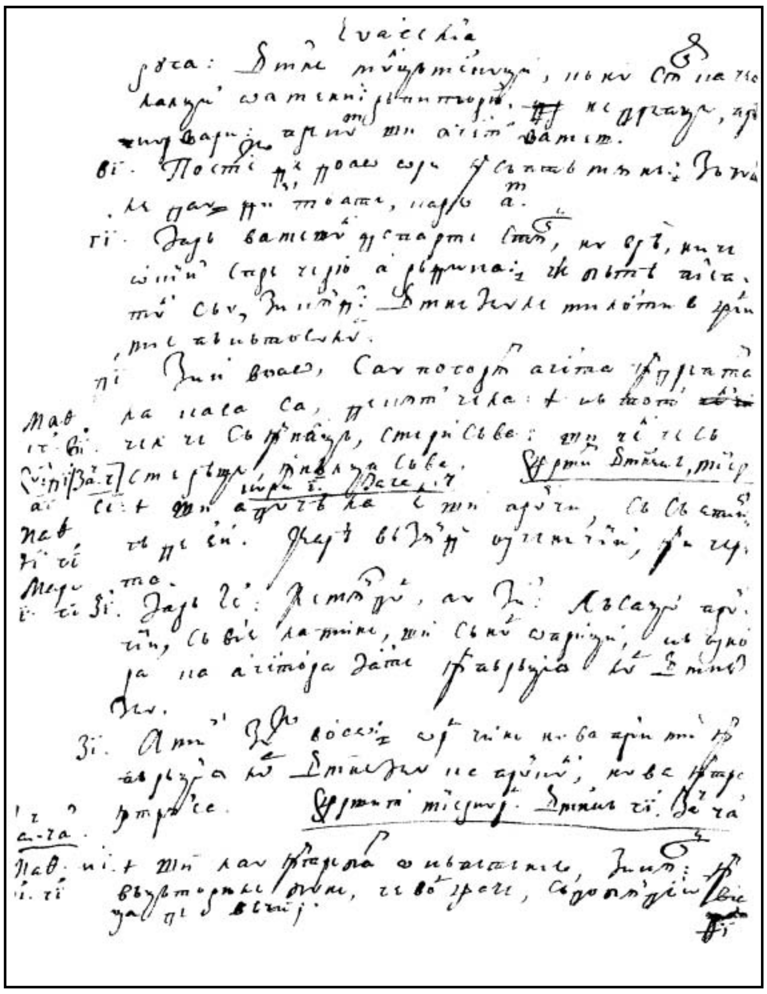
169r

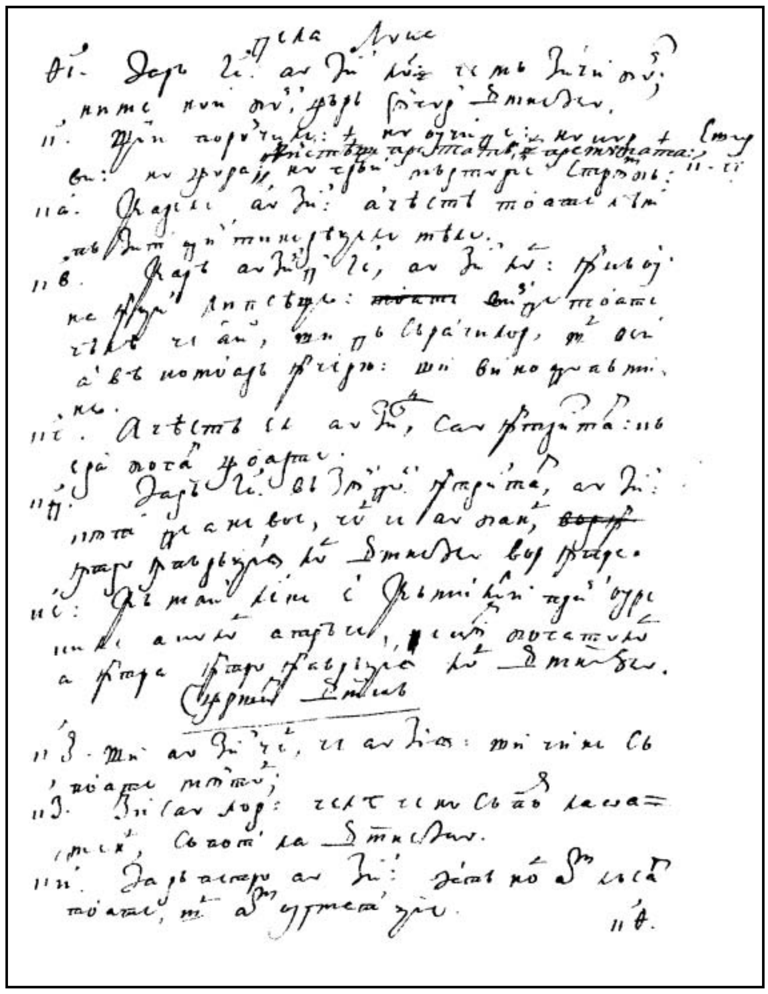
169v

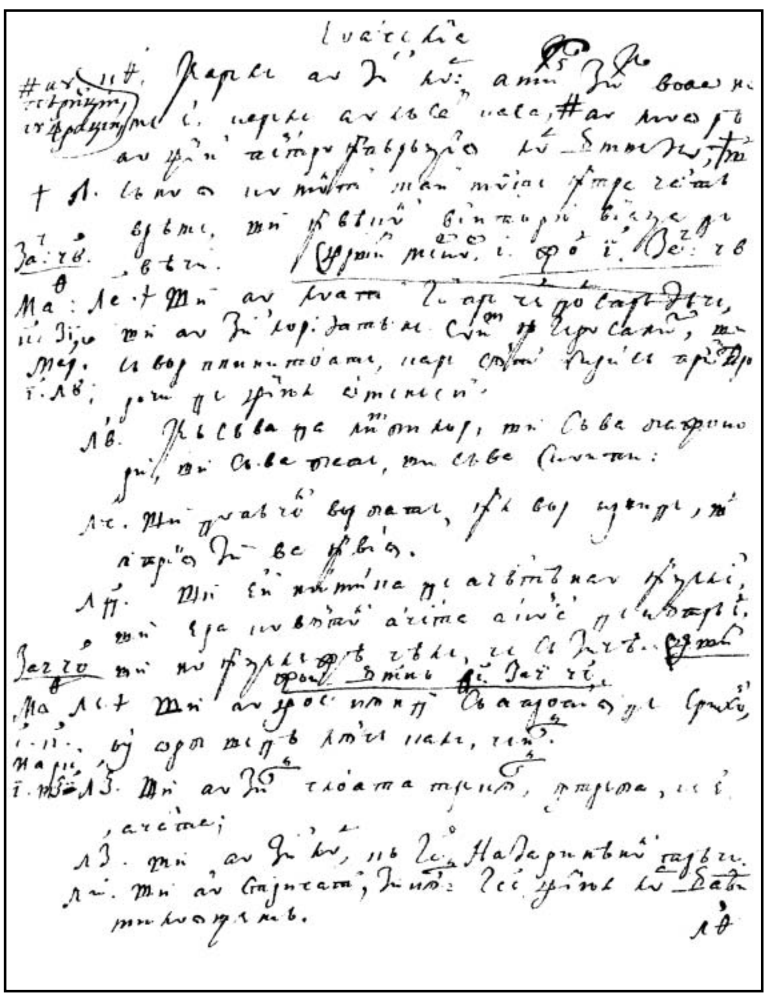
170r

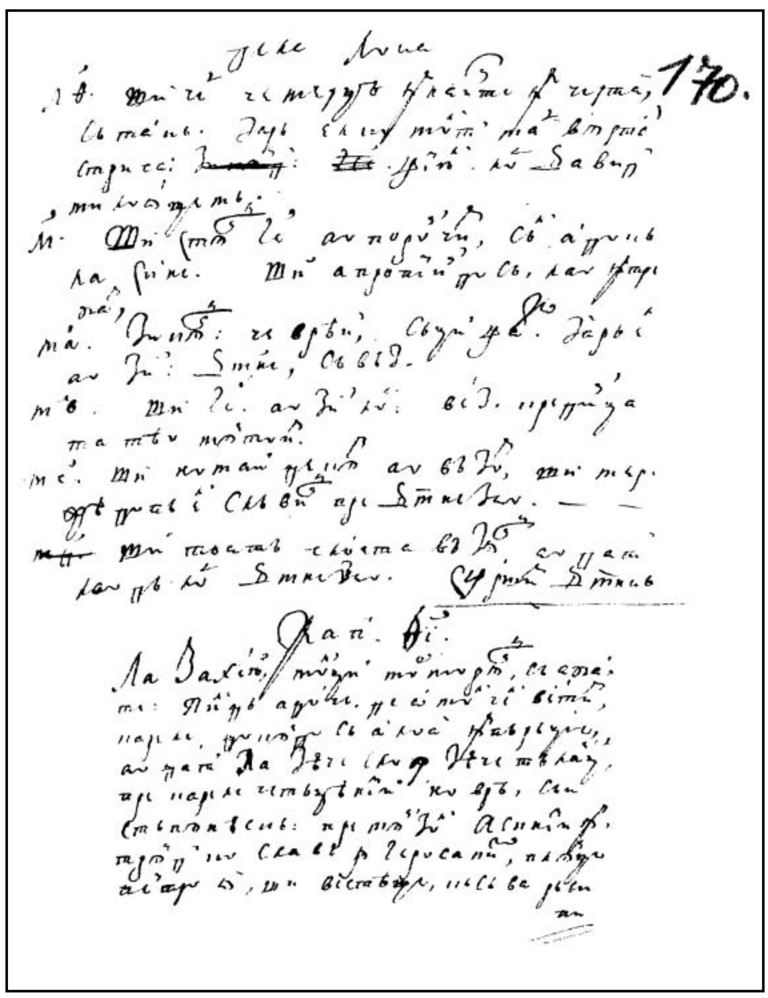
170v

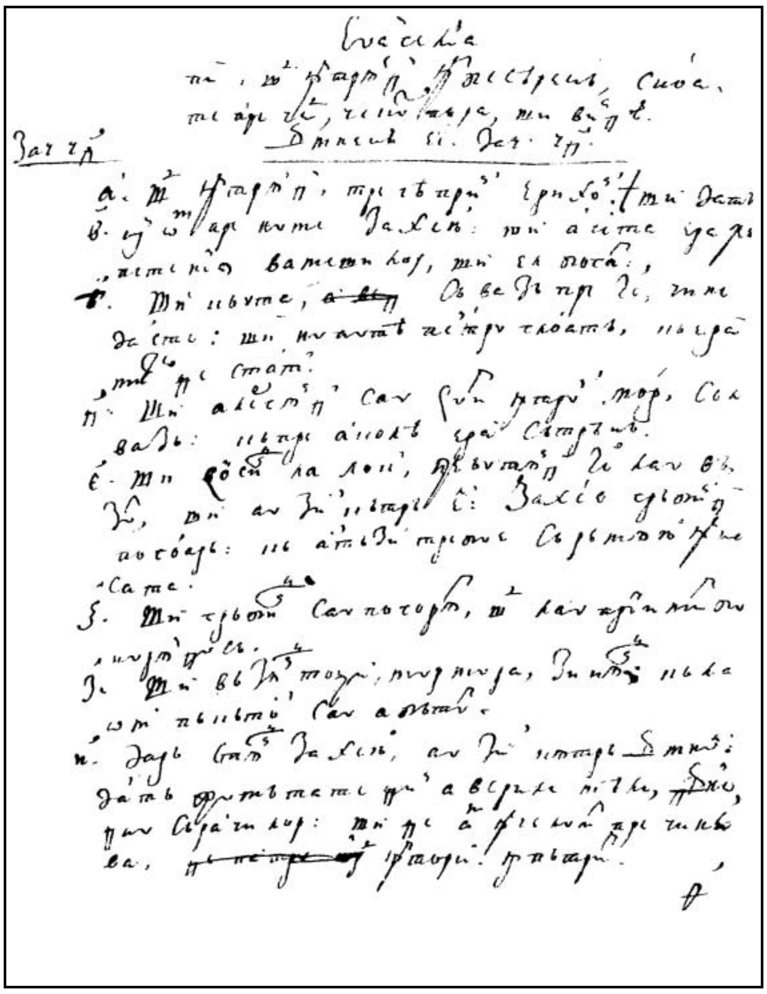
171r

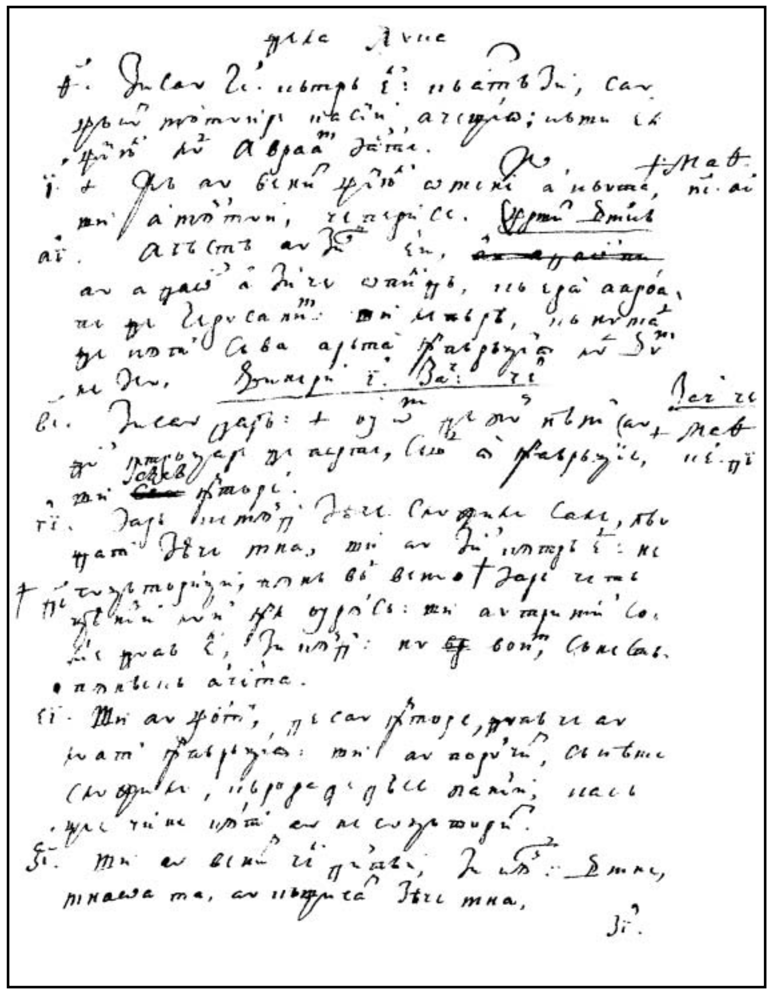
171v

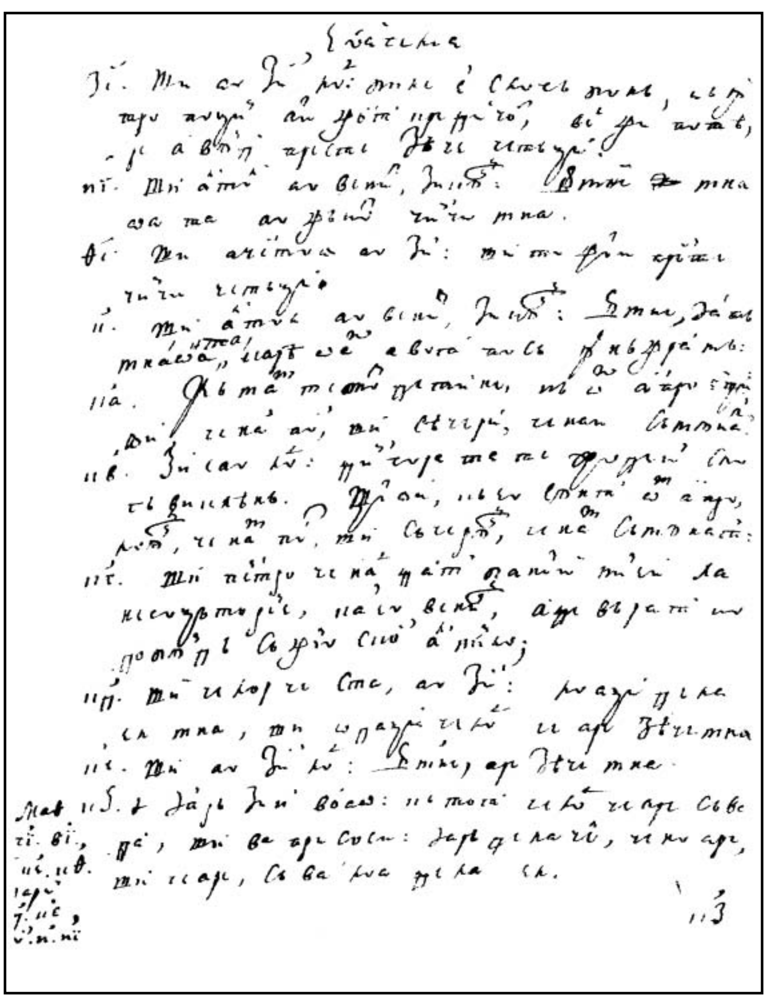
172r

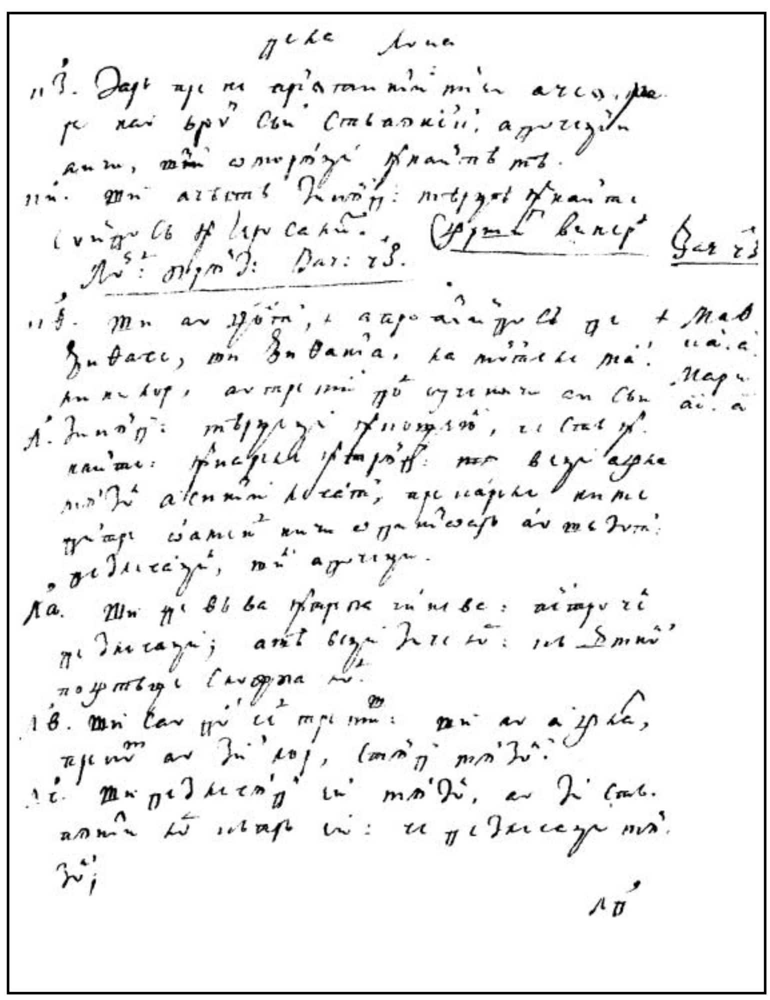
172v

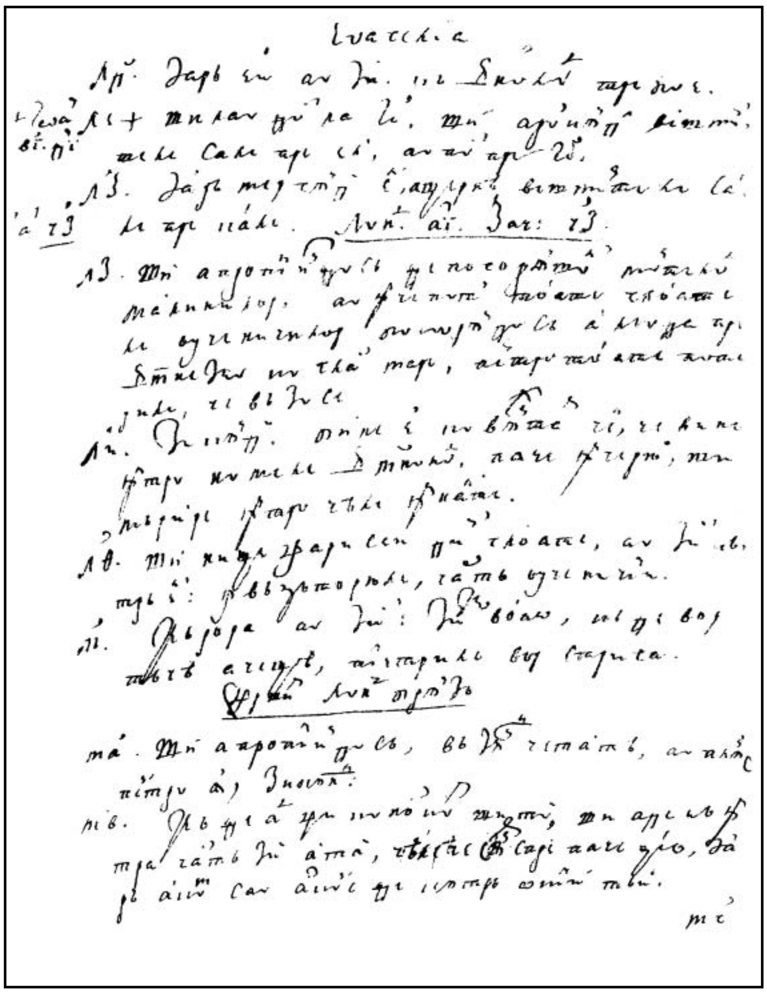
173r

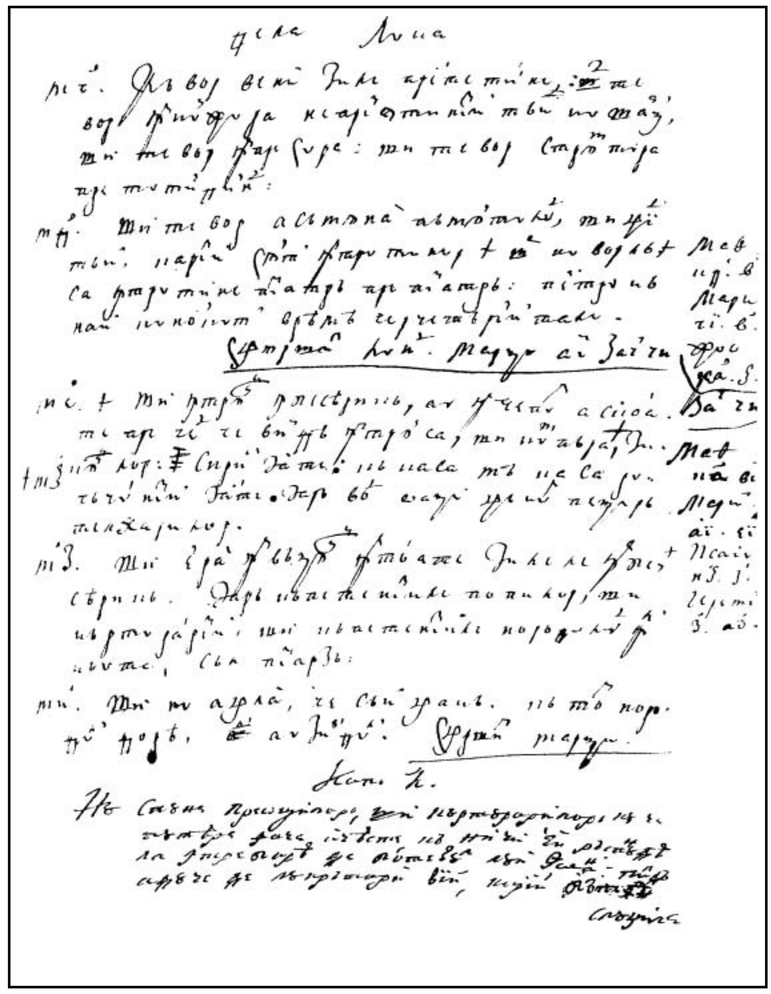
173v

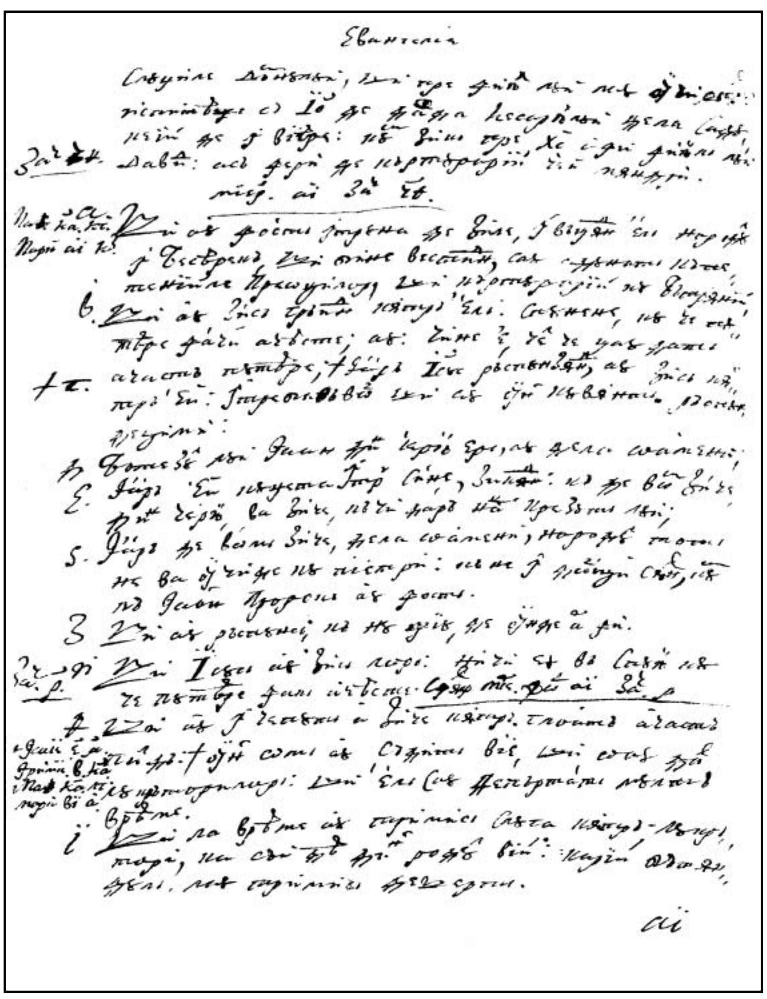
174r

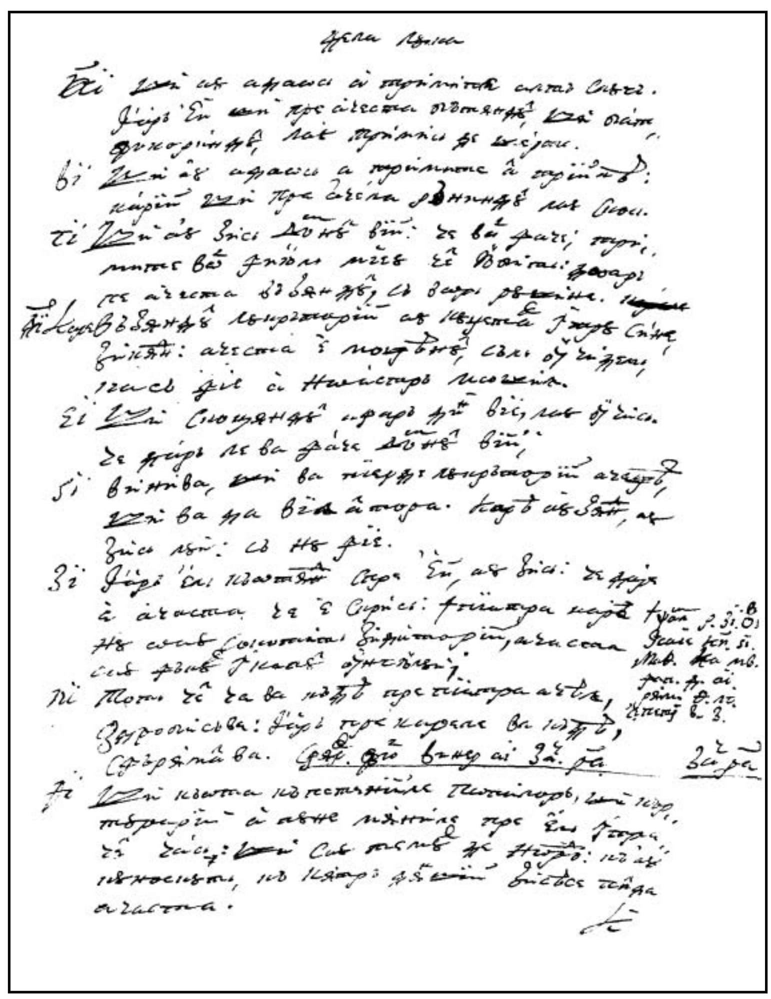
174v

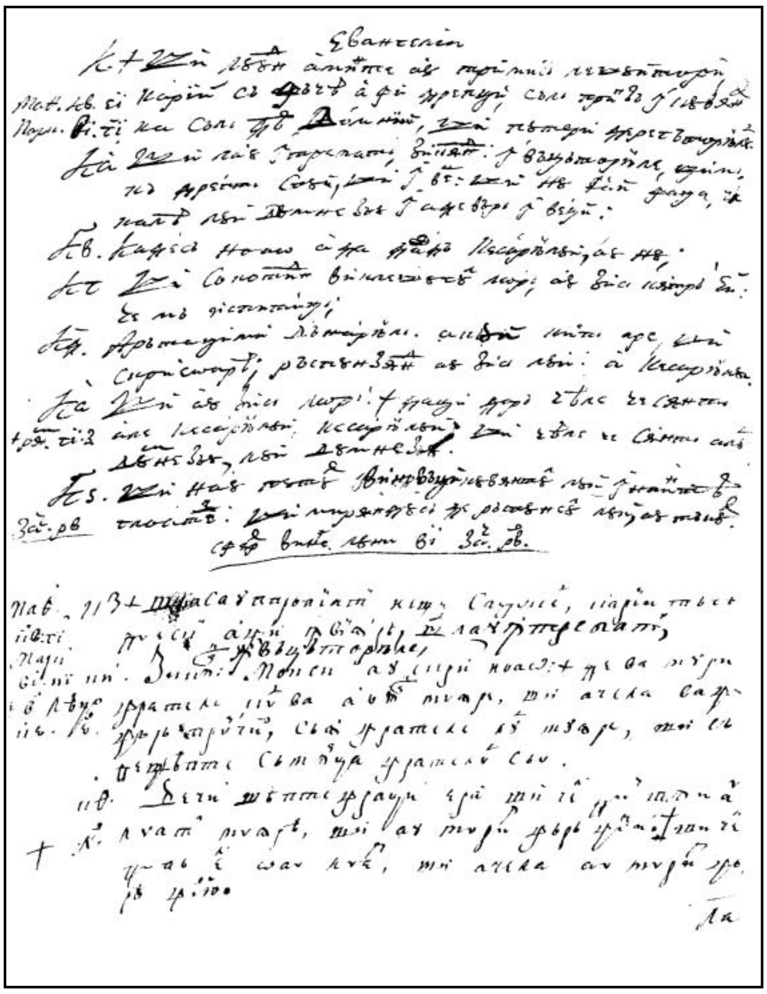
175r

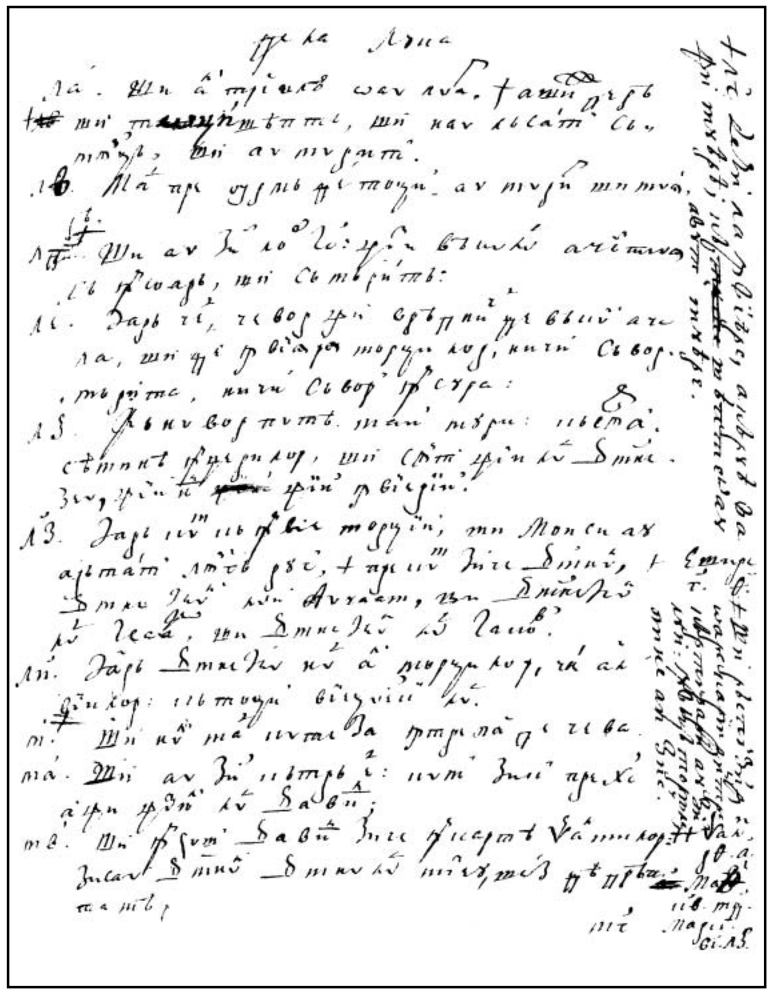
175v

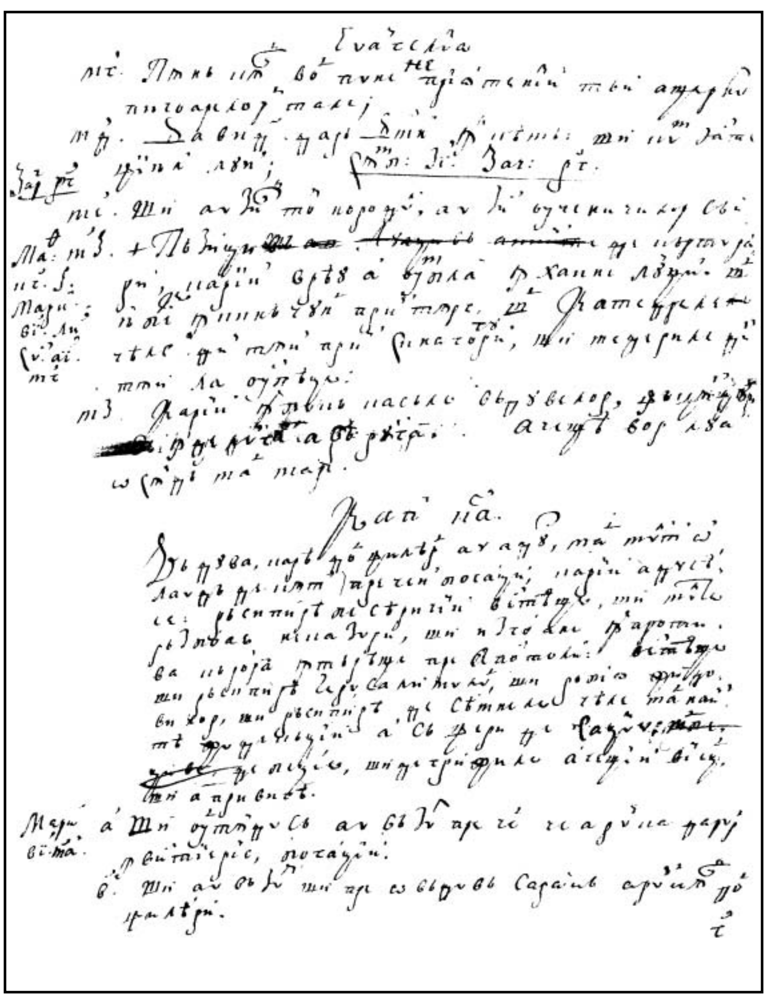
176r

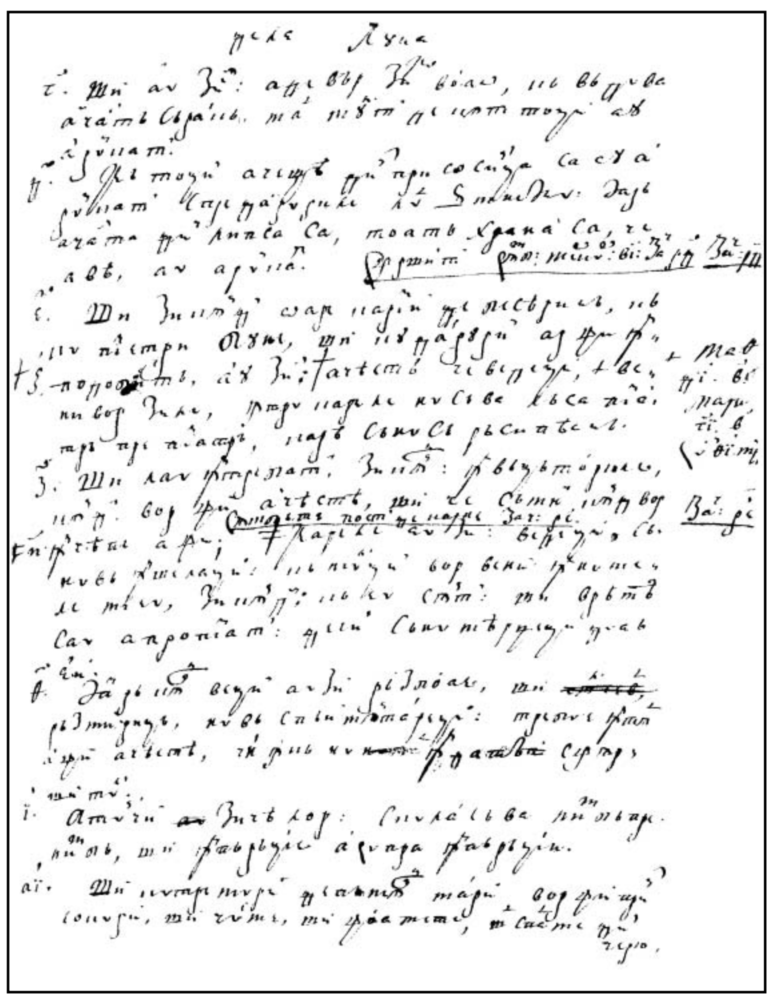
176v

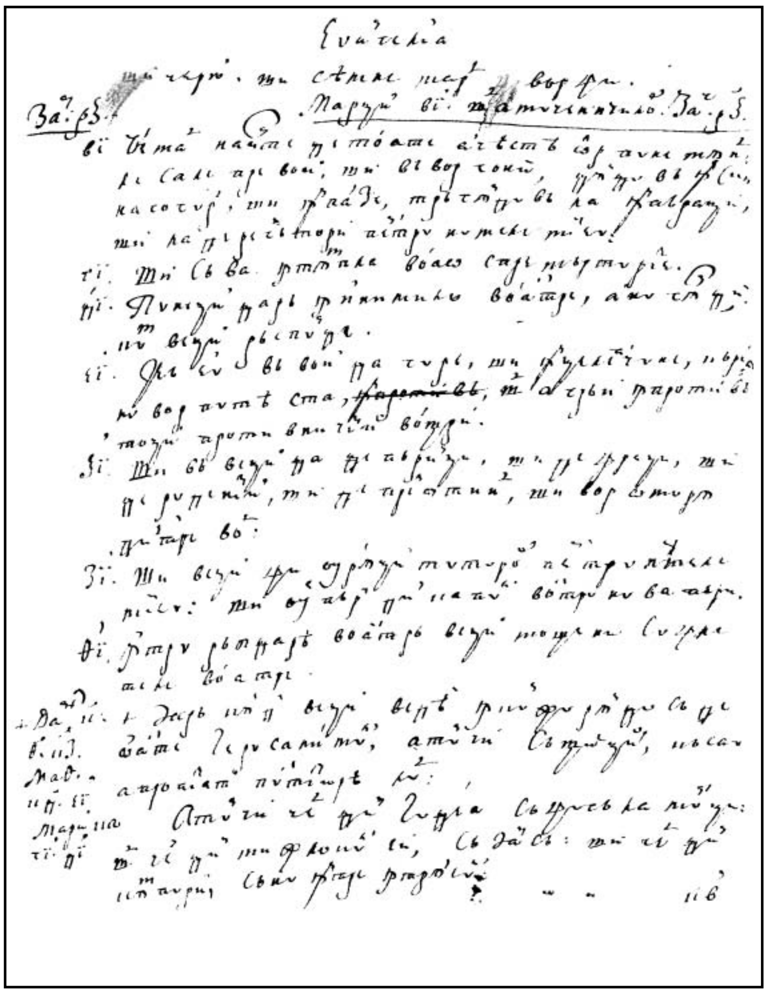
177r

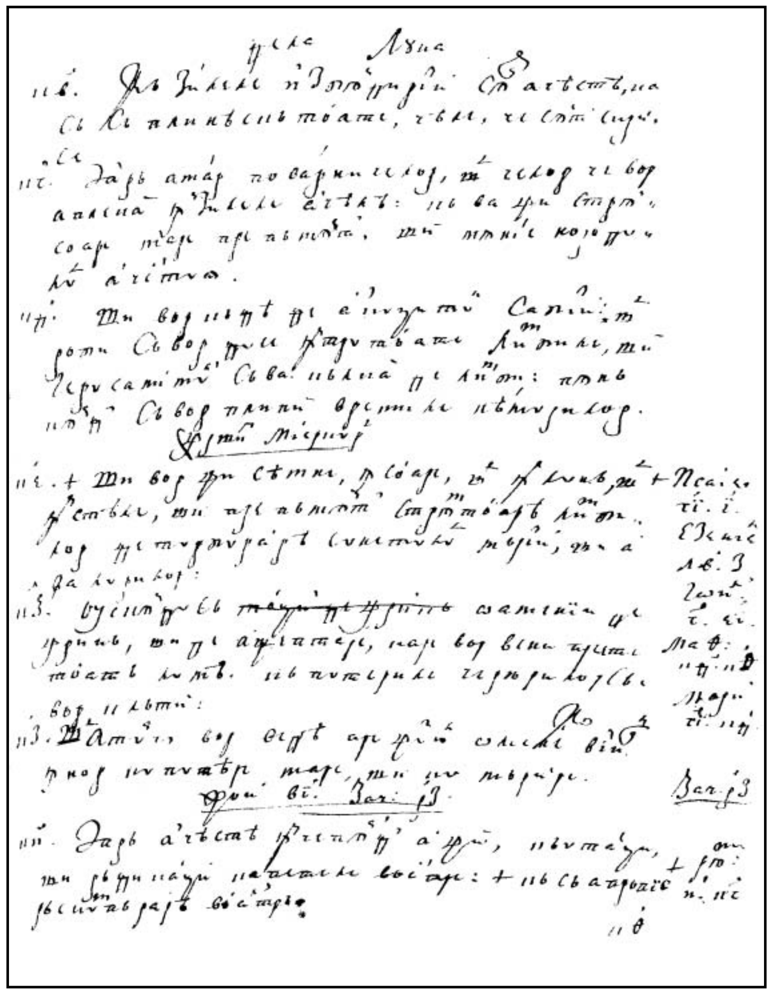
177v

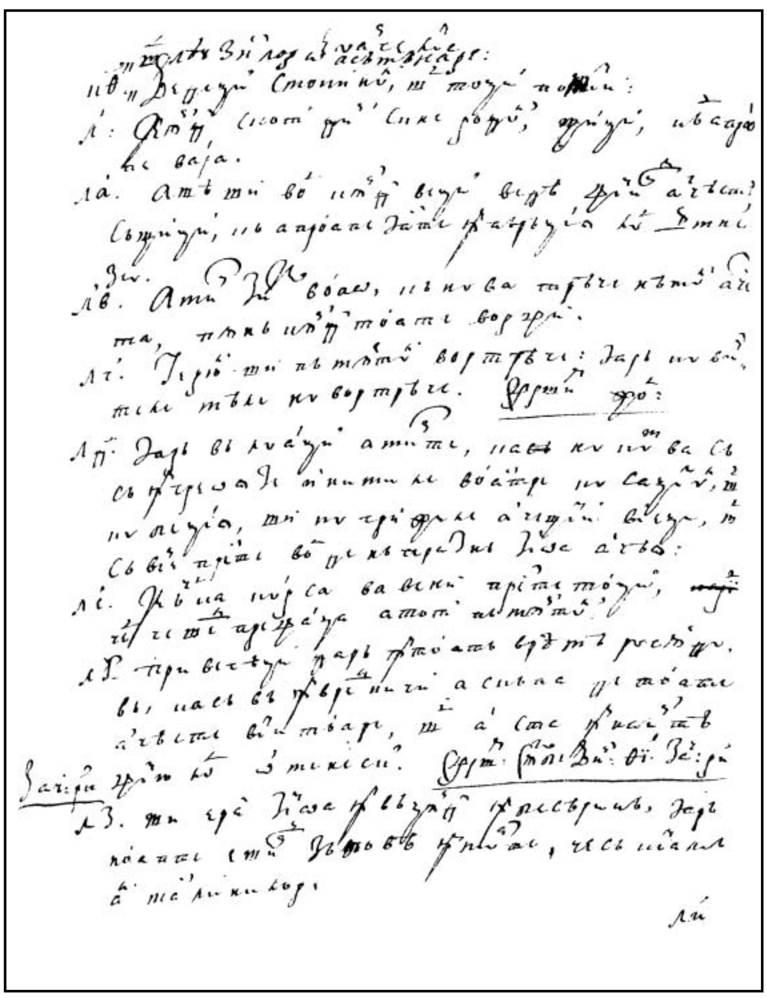
178r

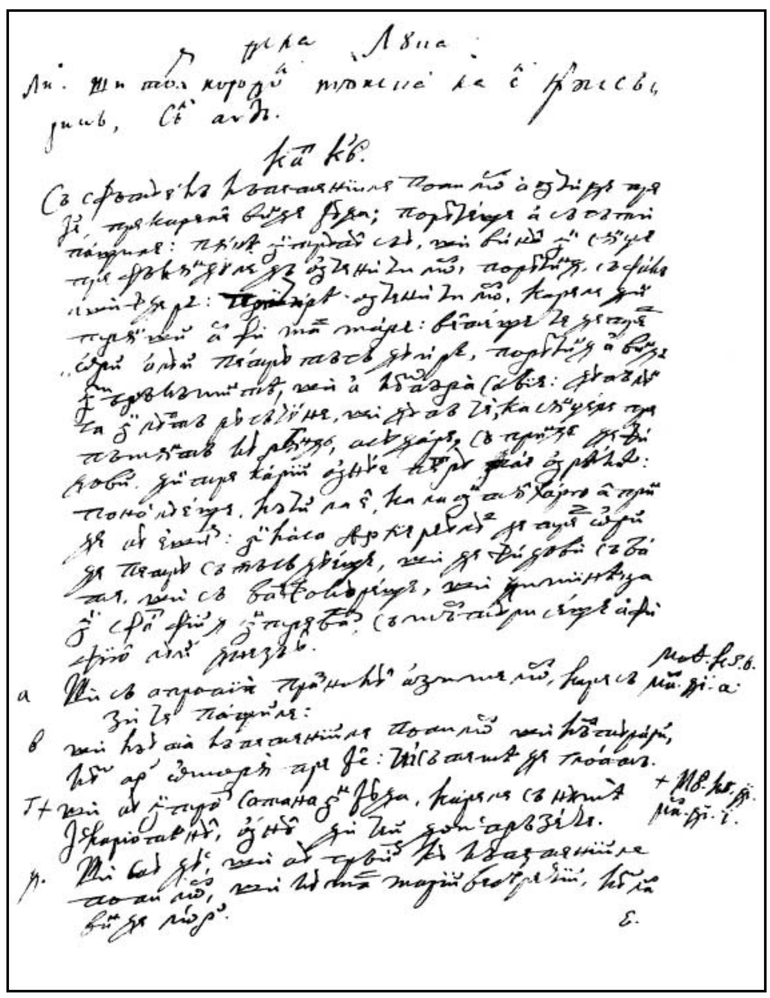
178v

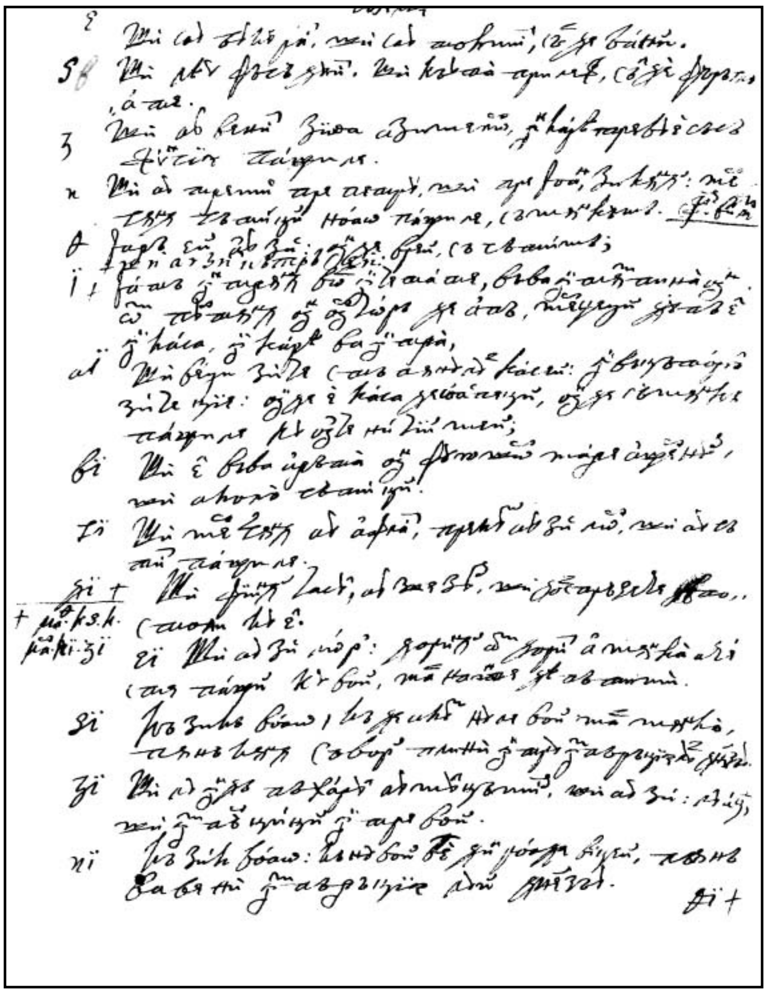
179r

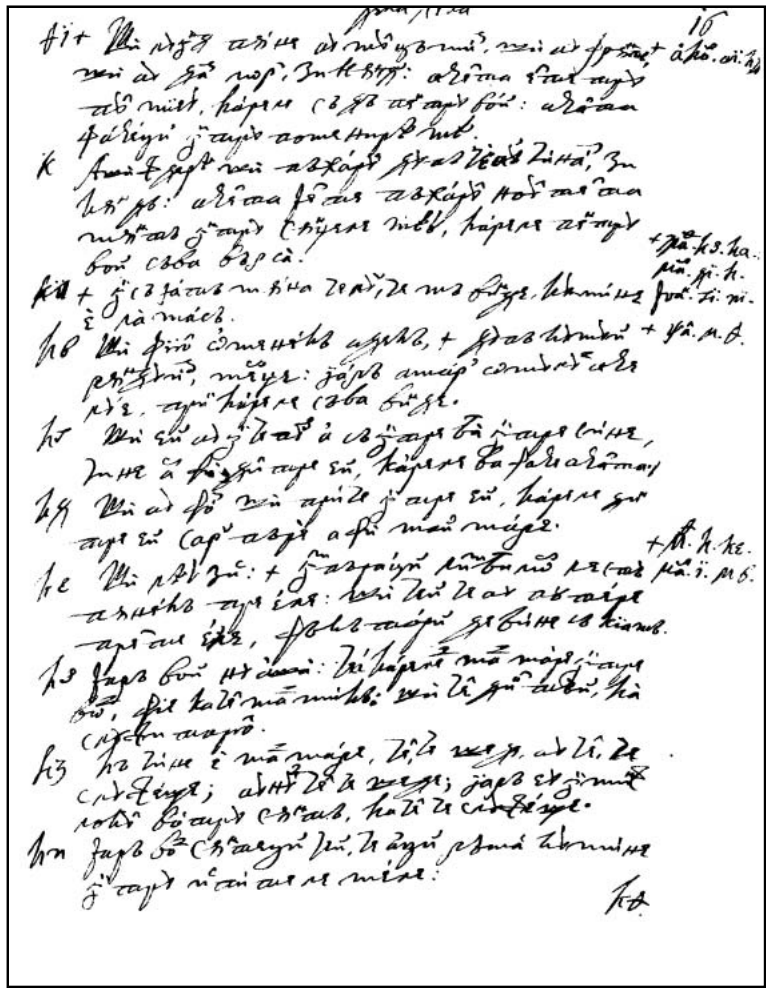

179v

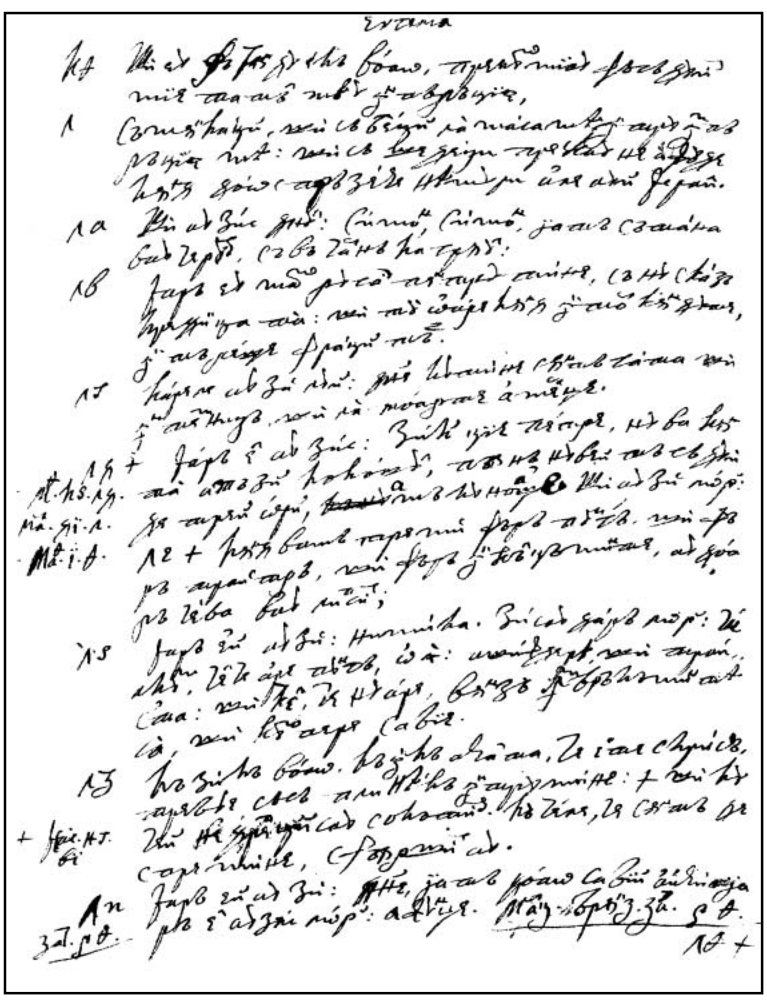
180r

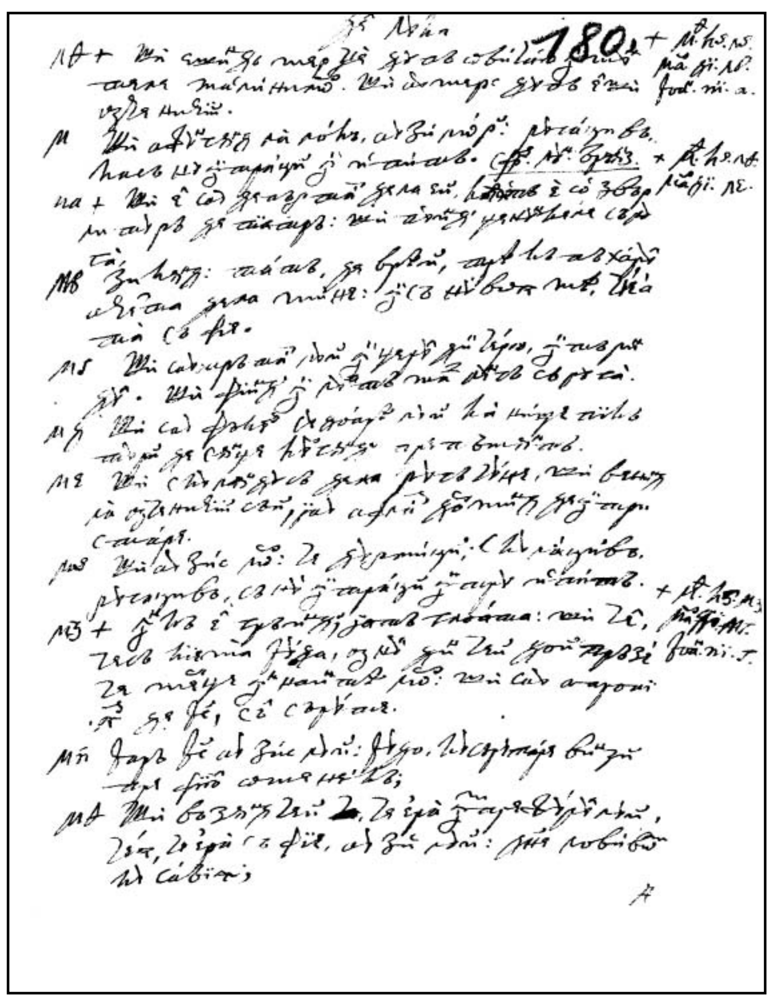

180v

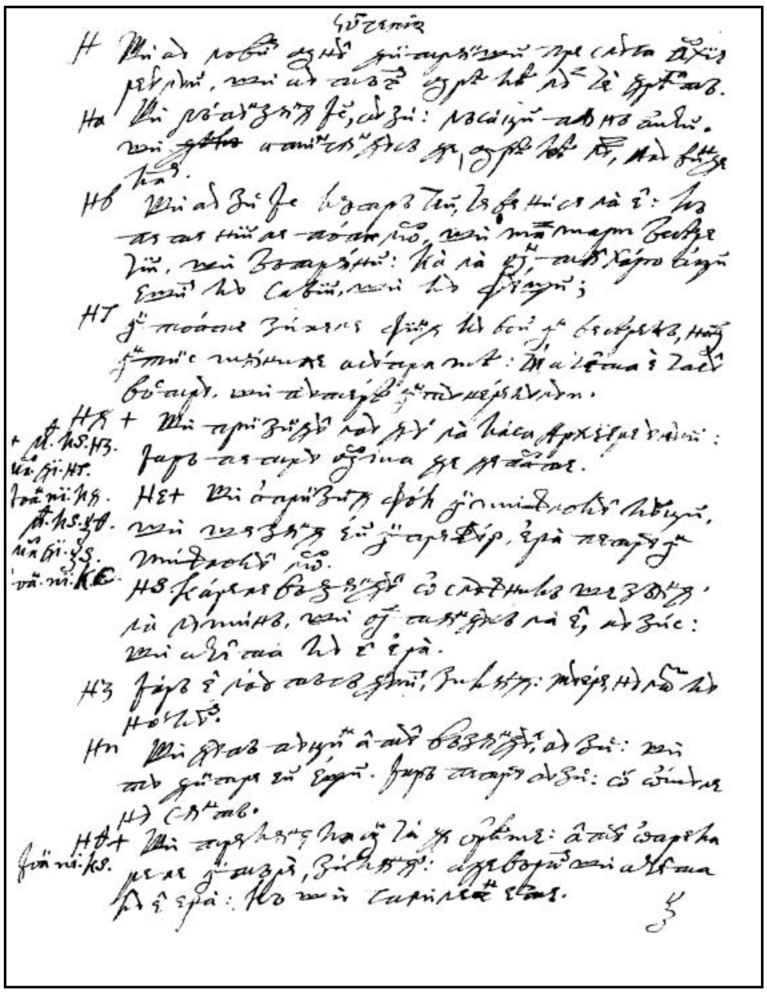
181r

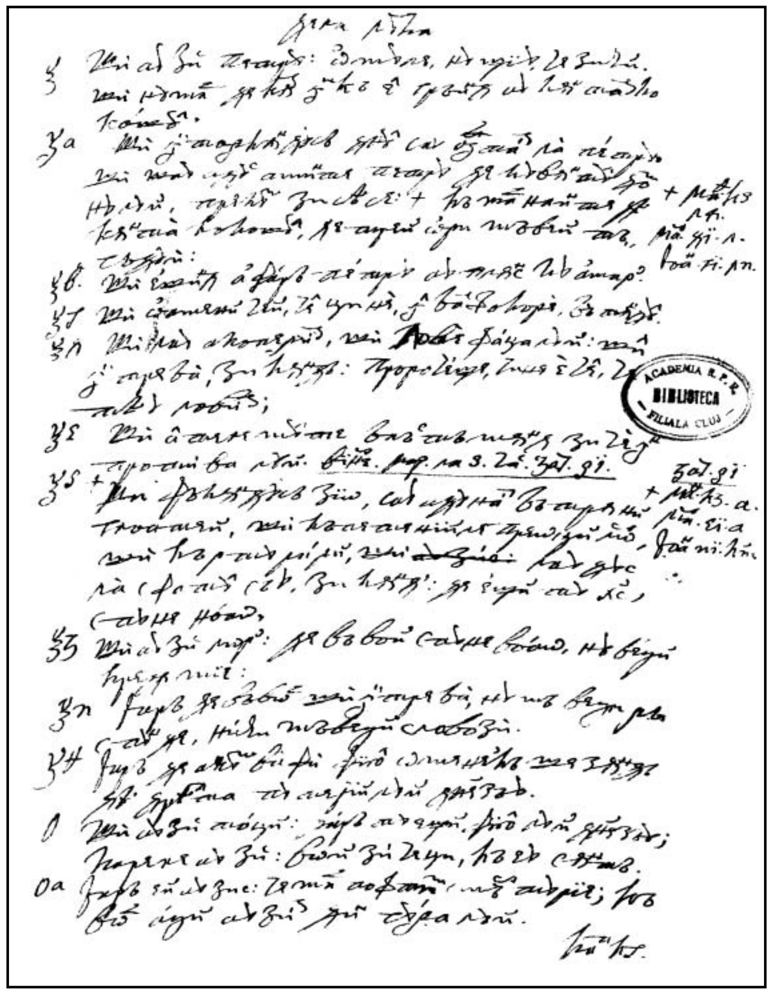

181v

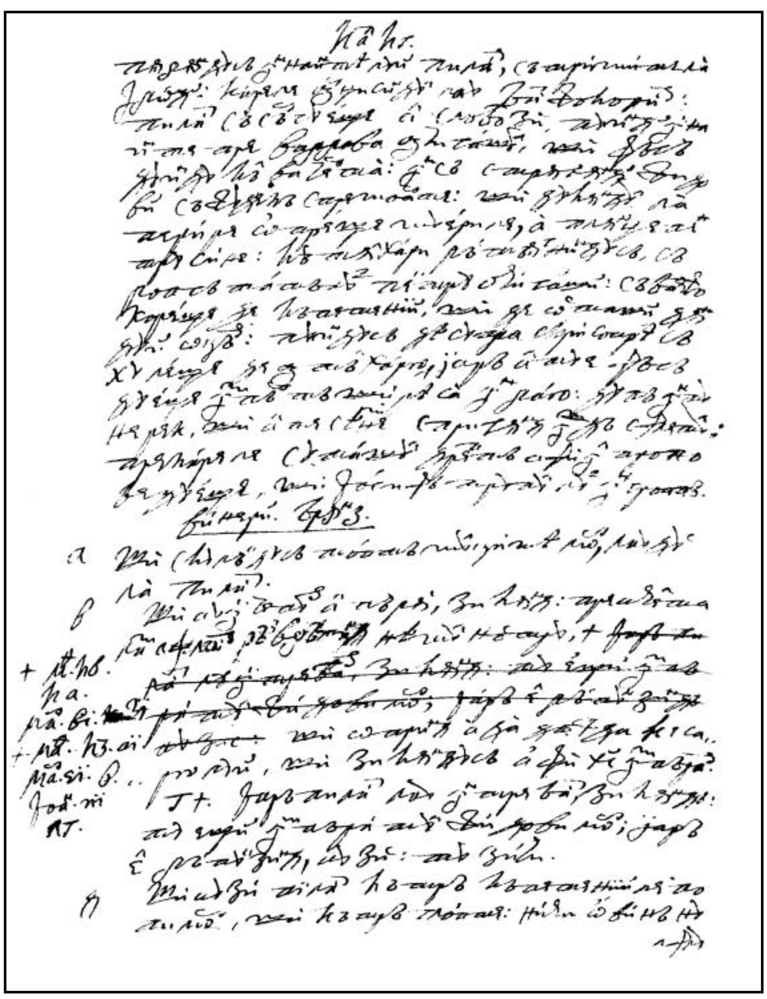
182r

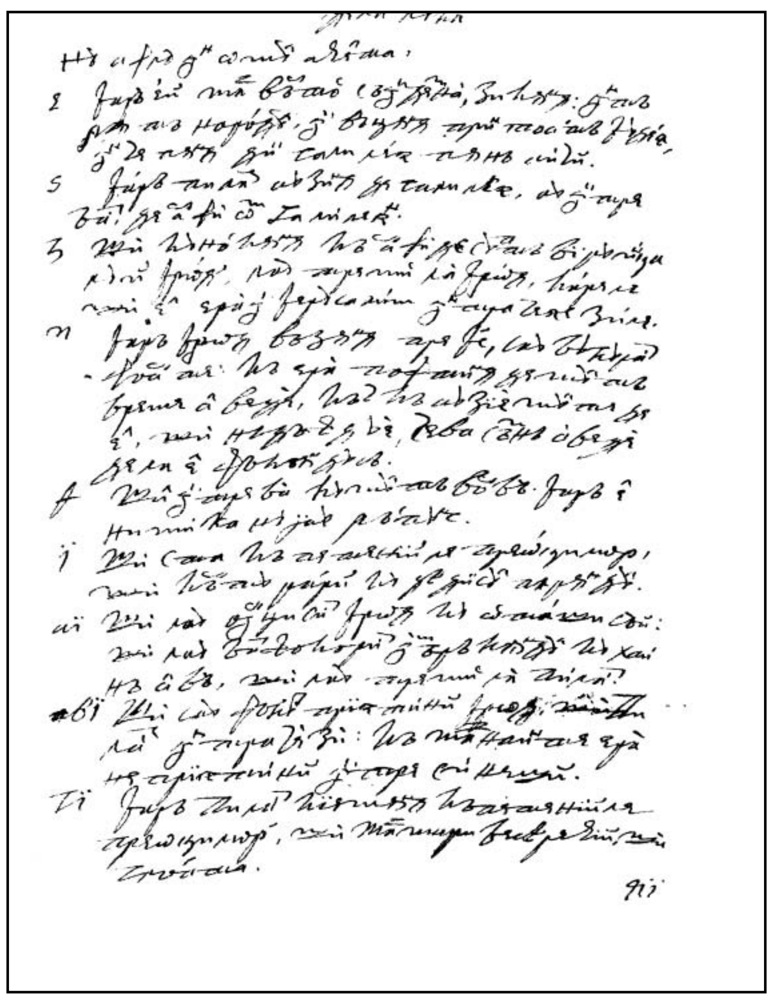
182v

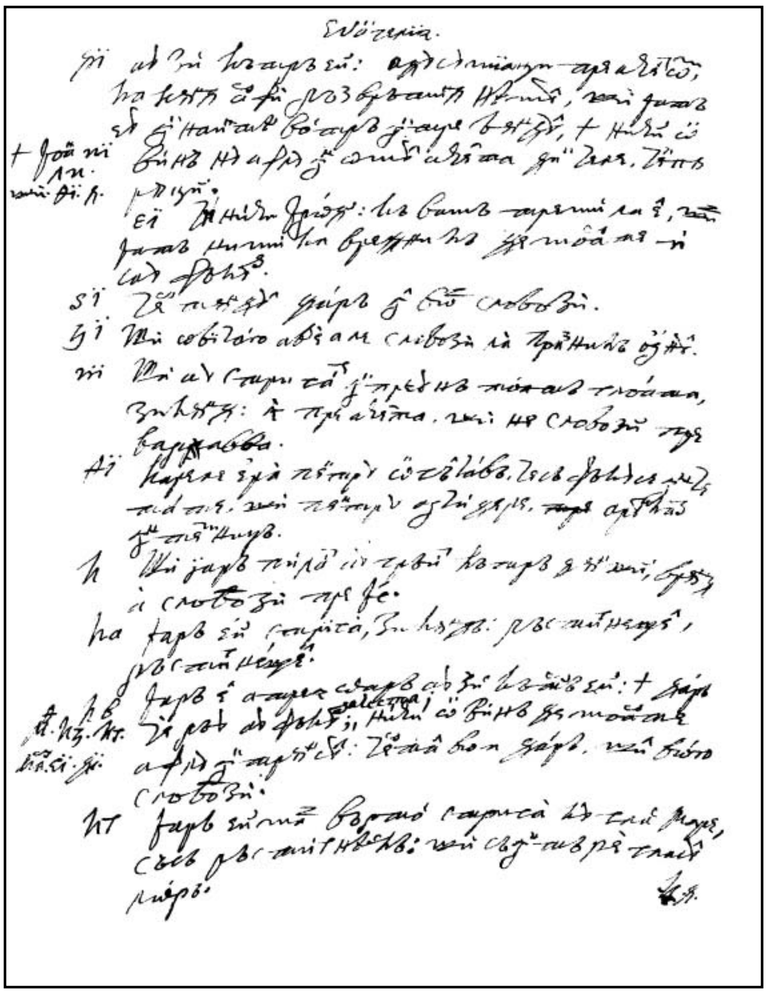
183r

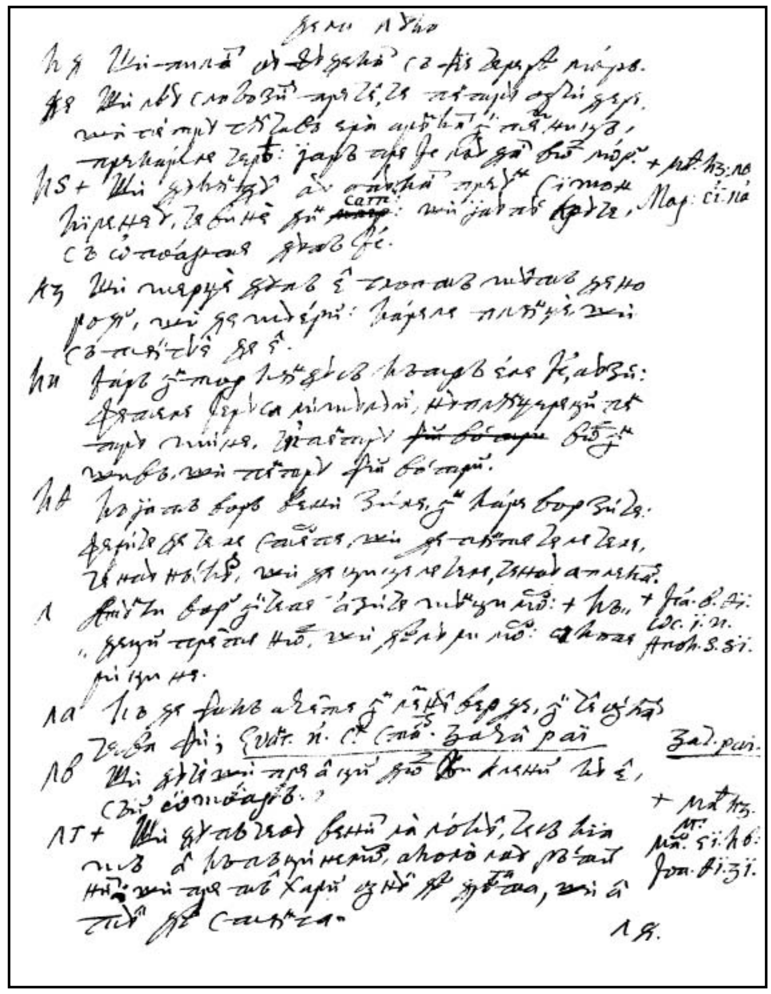
183v

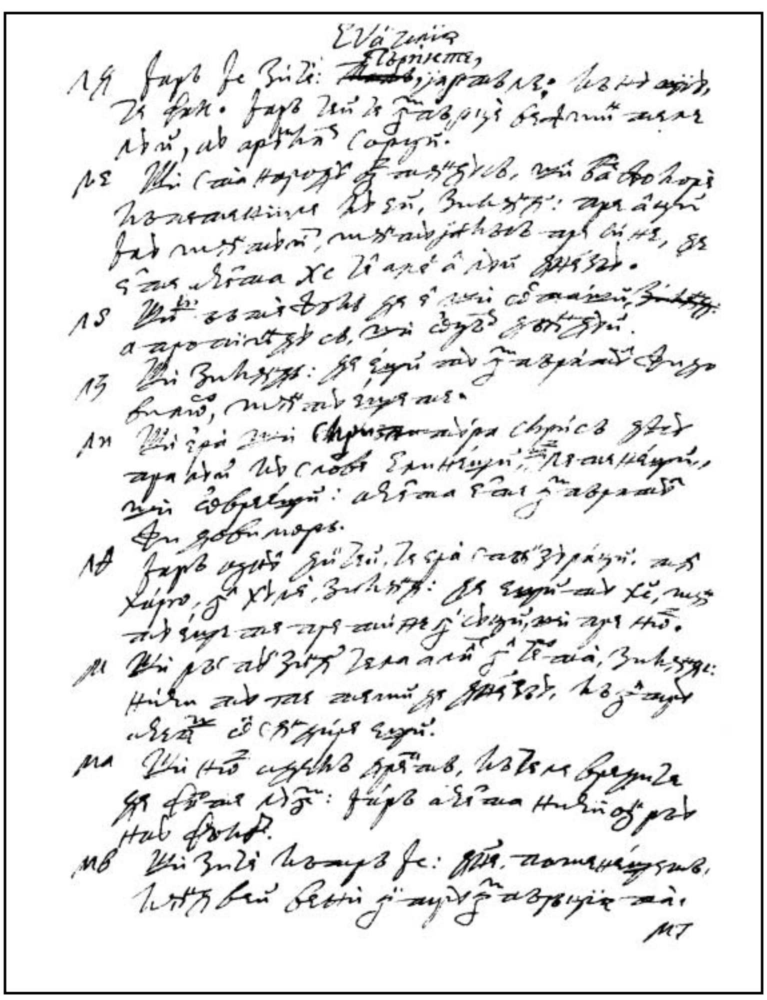
184r

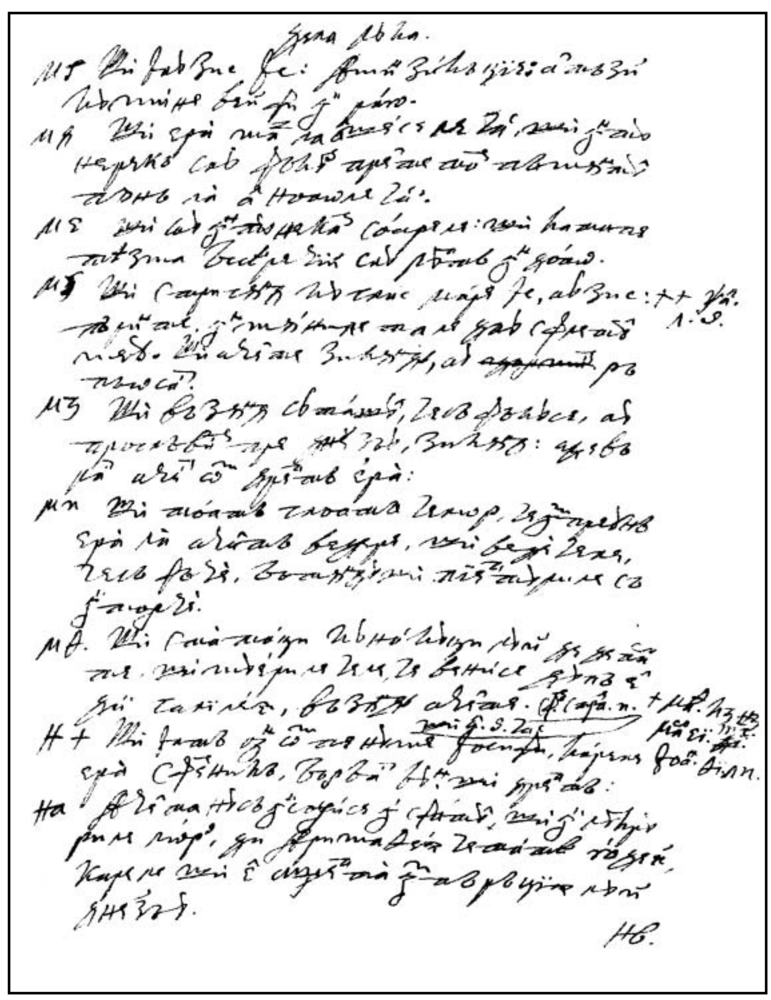
184v

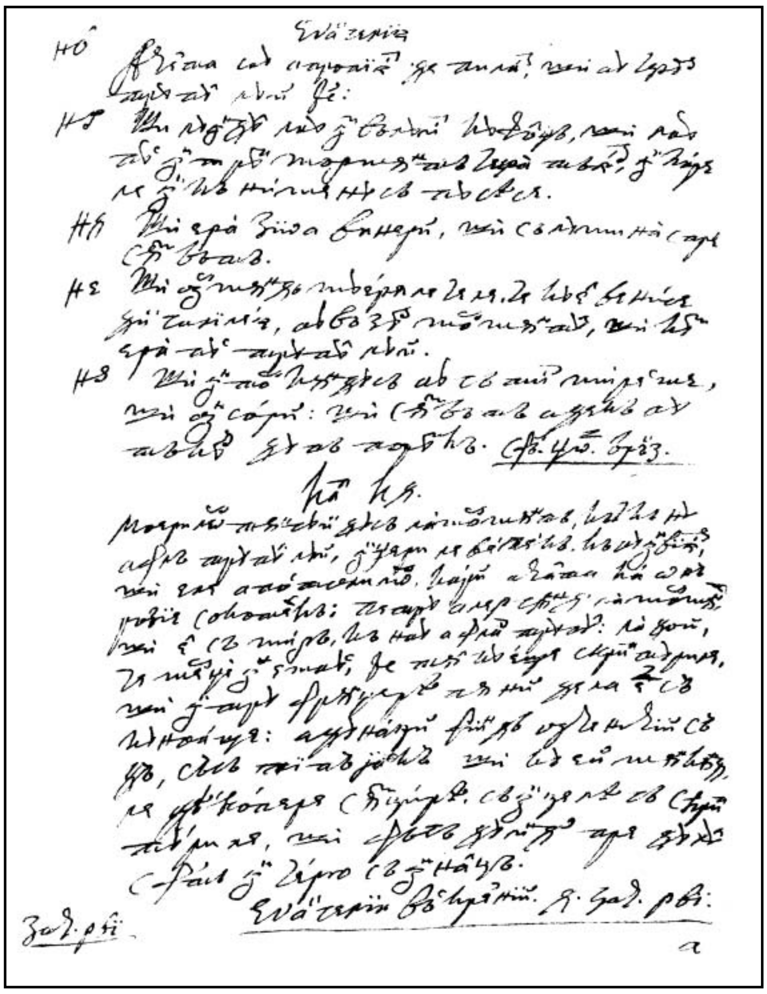
185r

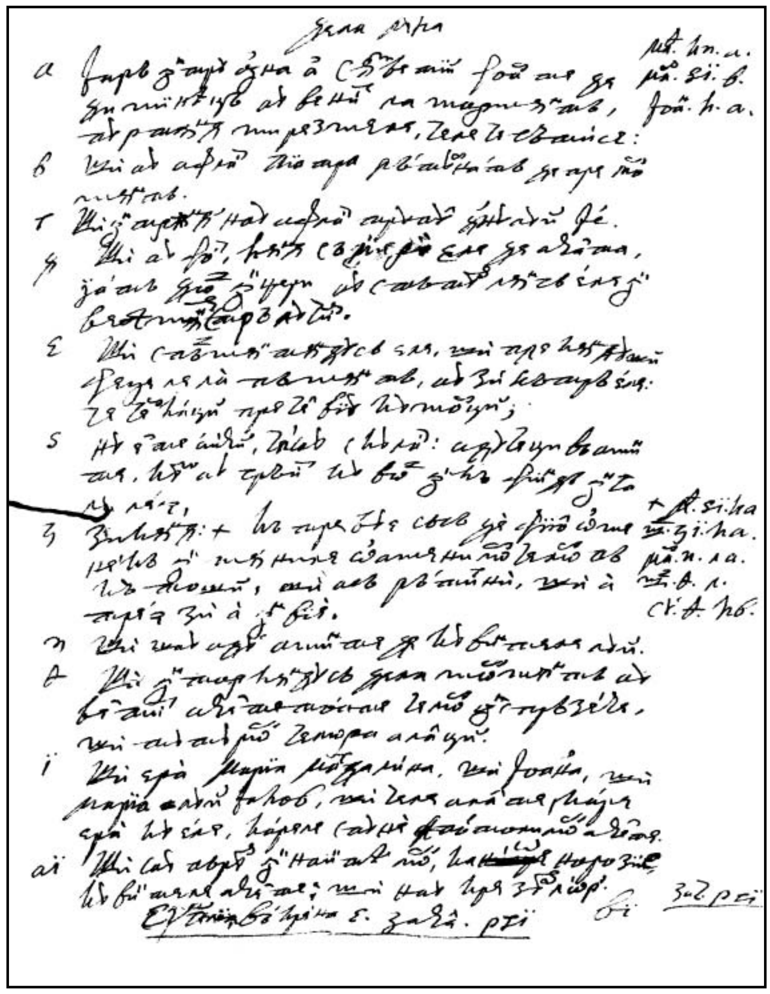
185v

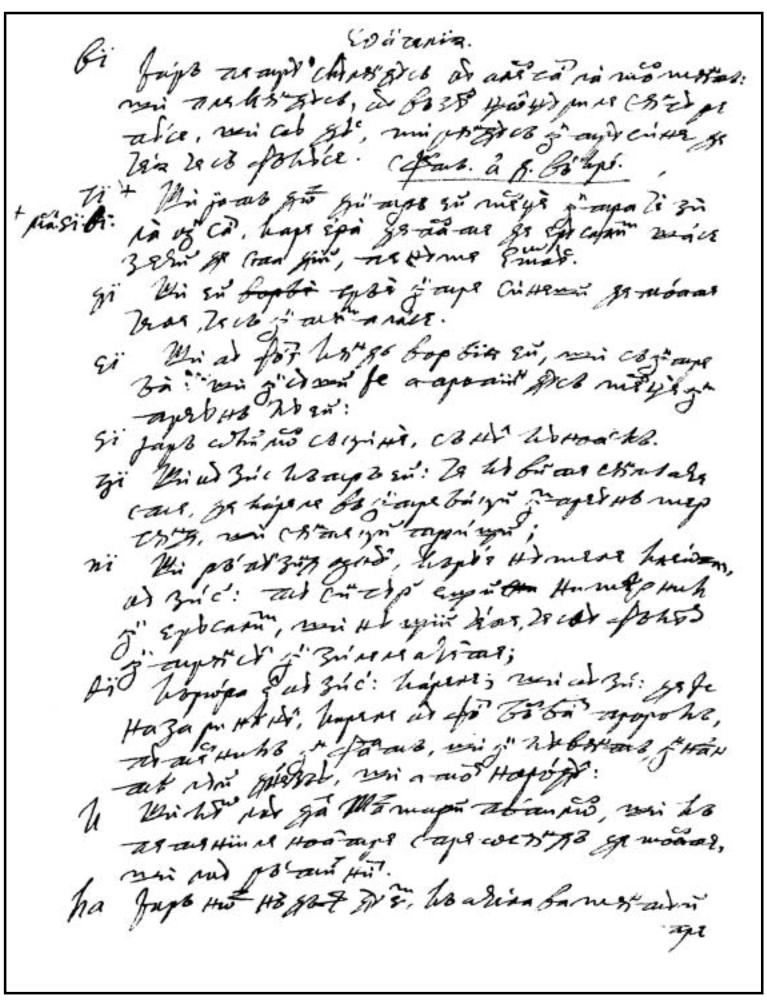
186r

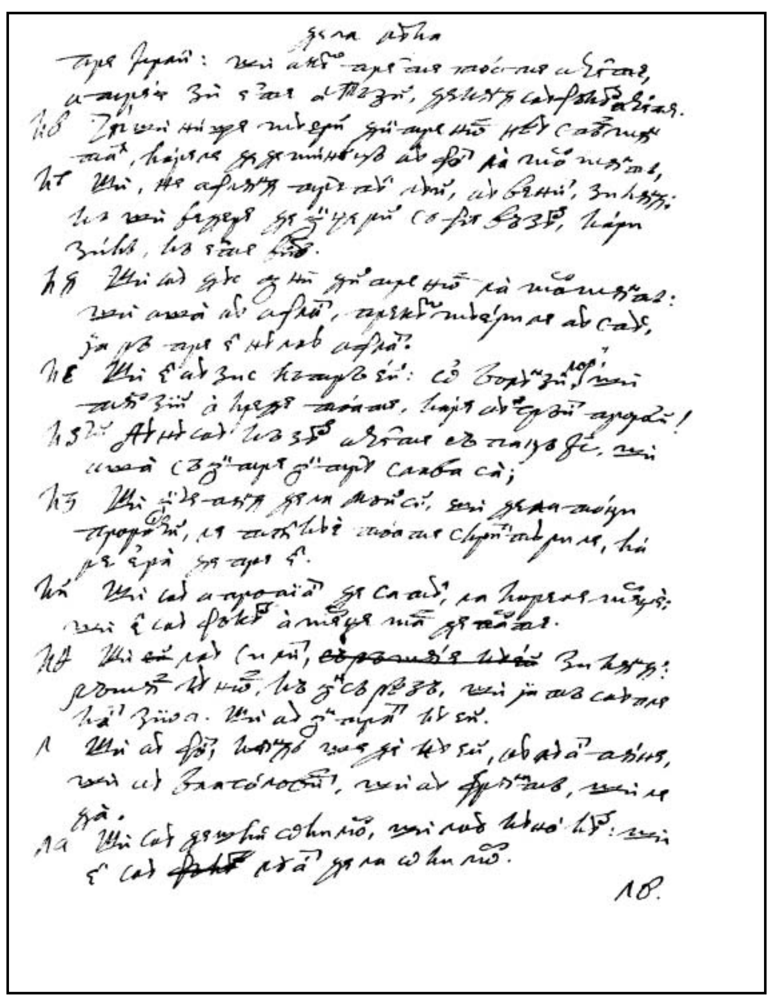
186v

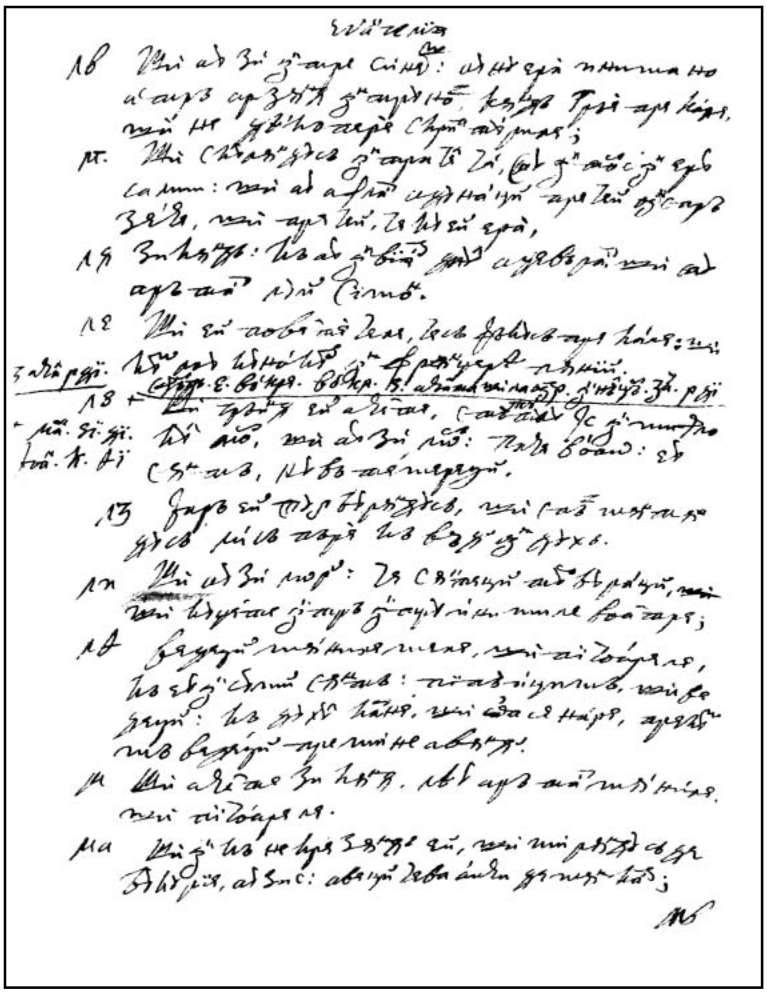
187r

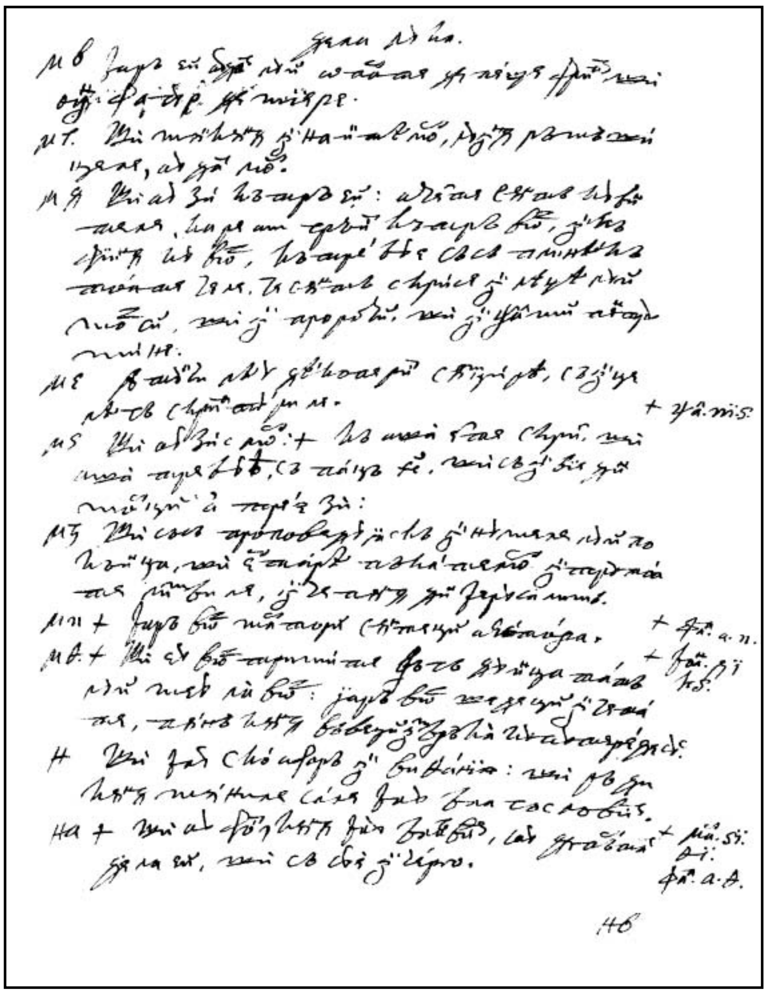
187v

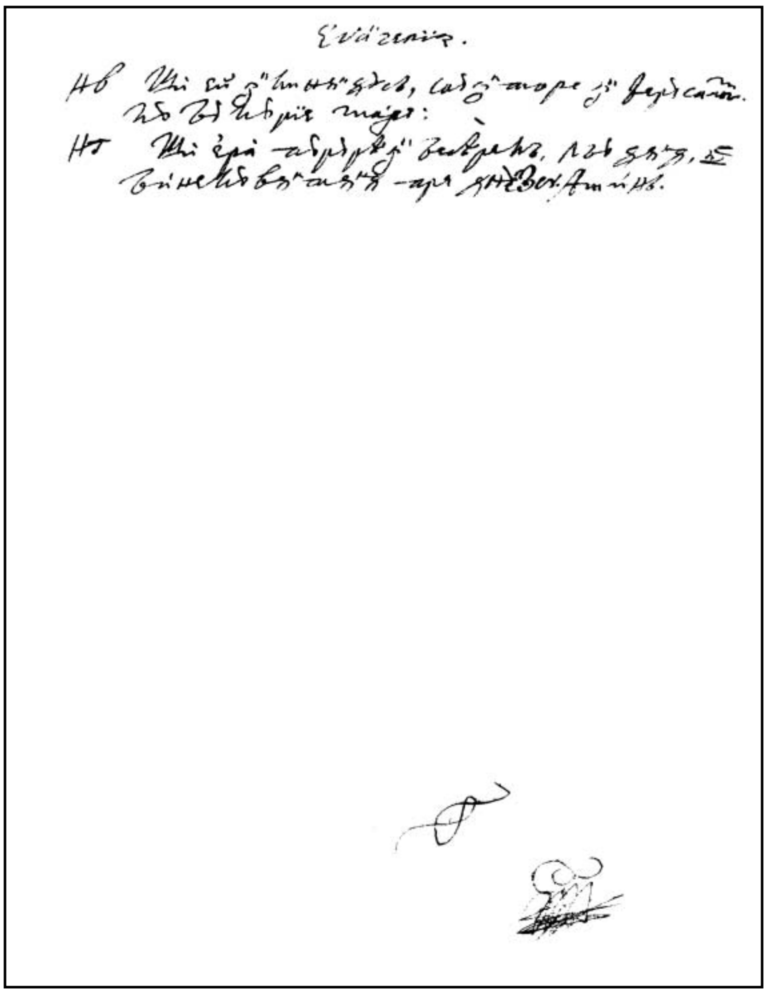
188r

188v

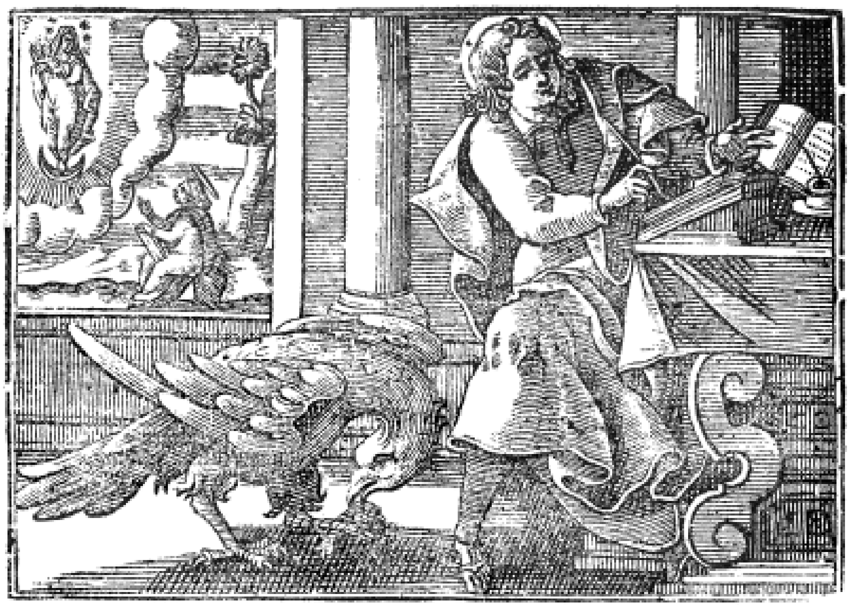
189r

189v

190r

SFÂNTA LUI ISUS HRISTOS EVANGHELIIA DE LA IOAN

Cap 1

Cuvântul e Dumnezău, viiaţă şi lumină ce luminează pre tot omul; prin Carele toate s-au făcut şi Carele om s-au făcut, de Carele mărturiseşte Ioan, zicându-să pre sine a-I fi glasul şi nevrednic a-I dezlega cureaoa încălţămintelor şi cum că-i Mielul lui Dumnezeu, Carele ia păcatul lumii. Andrei, unul din doi ucenicii lui Ioan carii au mers după Isus, aduce la El şi pre Simon, fratele său. Şi Filip, de Isus fiind chemat, aduce la El pre Nathanail.

Dnecă Paşti, la leturg. Zac. 1. — *Zac. 1.*

1. Întru început era Cuvântul, şi Cuvântul era la Dumnezău şi Dumnezău era Cuvântul.
2. Acesta era întru început la Dumnezău.
3. Toate printr-Însul s-au făcut şi fără El nimică nu s-au făcut ce s-au făcut.
4. Într-Însul viața era, și viața era lumina oamenilor.
5. Și lumina întru întunerec luminează, și întunerecul nu o au cuprins.
6. *Fost-au om trimis de la Dumnezău, căruie numele era Ioan. — *Math. 3, 1.
7. Acesta au venit întru mărturie, ca să mărturisască de Lumină, ca toţi să crează printr-însul. | — Mar. 1, 2.

190v

8. Nu era el Lumina, ci ca să mărturisască de Lumină.
9. *Era Lumina cea adevărată, Carea luminează pre tot omul ce vine întru această lume. — *Jos 3, 19.
10. În lume era *şi lumea printr-Însul s-au făcut, şi lumea pre El nu L-au cunoscut. — *Ovr. 11, 3.
11. Întru ale Sale au venit şi ai Săi nu L-au priimit.
12. Iară oricâţi L-au priimit, le-au dat putere a fi fiii lui Dumnezău celor ce cred întru numele Lui.
13. Carii nu din sângiuri, nici din voia trupască, nici din voia bărbătească, ci din Dumnezău s-au născut.
14. *Şi Cuvântul trup S-au făcut şi S-au sălăşluit întru noi. Şi am văzut slava Lui, slava ca a Unuia-Născut de la Tatăl, plin de dar şi de adevăr. — *Mth. 1, 16. Luc. 2, 7.
15. Ioan mărturiseaște de El și strigă, zicând: „Acesta era de Carele am zis, Carele după mine va să vie mai nainte de mine S-au făcut, că mai nainte de mine era.
16. *Şi din plinirea Lui noi toţi am luat şi dar pentru dar. — *1 Tim 6, 17.
17. Că leagea prin Moisi s-au dat, darul şi adevărul prin Isus Hristos s-au făcut.

Sfărşit Paşti. Luni Luminat. Zac. 2. — *Zac. 2.*

*1 Tim. 6, 17. 1 Ioan 4, 12. *18. Pre Dumnezău nime nu L-au văzut, nici o||dânăoară. Fiiul Unul-Născut, Carele este în sinul Tatălui, Acela au spus. 191r

19. Și aceasta e mărturiia lui Ioan, când au tremis jidovii din Ierusalim preoți și leviți la el să-l întrebe: „Tu cine ești?"

20. Și au mărturisit și n-au tăgăduit. Și au mărturisit că: „Nu sânt eu Hristos".

21. Și l-au întrebat: „Ce dară? Ilie ești tu?" Și au zis: „Nu sânt". „Proroc ești?" Și au răspuns: „Nu".

22. Și au zis lui: „Cine ești, să dăm răspuns celor ce ne-au tremis? Ce zici de tine însuți?"

*Isai. 40, 3. Mth. 3, 3. Mar. 2, 3. Luc. 3, 4. 23. Zis-au: *„Eu sânt glasul celui ce strigă în pustie: «Îndreptați calea Domnului», precum au zis Isaie prorocul".

24. Și cei ce era trimiși era dintre farisei.

25. Și l-au întrebat și i-au zis: „Ce, dară, botezi, deacă tu nu ești Hristos, nici Ilie, nici proroc?"

*Mth. 3, 11. 26. Răspuns-au lor Ioan, zicând: *„Eu botez cu apă, iară în mijlocul vostru au stătut pre Carele voi nu-L știți.

*Mar 1, 7. Luc. 3, 16. 27. *Acela e Carele după mine va veni, Carele mai nainte decât mine S-au făcut, a Căruie eu nu sânt vrednic să-I dezleg cureaoa încălțământului".|

Fap. 1, 5 și 11, 16 și 19, 4. 28. Aceste în Vithaniia s-au făcut, de ceea parte de Iordan, unde era Ioan botezând. 191v

Zac. 3. *Ianuar 7. Zac. 3.*

29. A doao zi au văzut Ioan pre Isus venind cătră sine și au zis: „Iată Mielul lui Dumnezău, iată Cel ce ia păcatul lumii!

30. Acesta este de Carele am zis: «După mine vine un Om Carele mai nainte de mine S-au făcut, că mai nainte de mine era».

31. Și nu-L știiam, ci ca să Să vădească în Israil, pentru aceea am venit eu cu apă botezând".

*Math. 2, 16. Mar 1, 10. Luc 3, 22. 32. Și au mărturisit Ioan, zicând că: *„Am văzut Duhul pogorându-Să ca un porumb din ceriu și au odihnit pre El.

33. Și eu nu-L știiam. Ci Cel ce m-au tremis pre mine a boteza cu apă, Acela mi-au zis: «Spre Carele vei vedea Duhul pogorându-Să și rămâind pre El, Acesta este Carele botează cu Duhul Sfânt».

34. Și eu L-am văzut și am mărturisit că Acesta este Fiiul lui Dumnezău".

Zac. 4. *Sfârșit lui Ioan. Mier. Lum. Zac. 4.*

35. A doao zi iară sta Ioan și doi din ucenicii lui.

36. Și, văzând pre Isus umblând, au zis: „Iată Mielul lui Dumnezău!" ||

37. Și l-au auzit doi ucenici grăind și au mers după Isus. 192r

38. Iară întorcându-Să Isus și văzându-i urmând după Sine, au zis lor: „Ce căutați?" Carii au zis Lui: „Ravvi (ce să zice, tâlcuit, învățătoriule), unde lăcuiești?"

39. Zis-au lor: „Veniți și vedeți". Venit-au și au văzut unde lăcuia și la El au rămas în zioa aceea. Iară ceasul era ca al zecelea.

40. Și era Andrei, fratele lui Simon Petru, unul din cei doi ce auzise de la Ioan și mersesă după El.

41. Aflat-au acesta întâi pre fratele său, Simon, și au zis lui: „Aflat-am pre Mesiia (ce s-au tâlcuit Hristos)".

42. Și l-au adus la Isus. Iară uitându-Să la el Isus, au zis: „Tu ești Simon, fiiul lui Iona. Tu te vei chema Chifa (ce s-au tâlcuit Petru).

Zac. 5. *Dncă 30 Pat. Zac. 5.*

43. A doao zi au vrut să iasă în Galileia și au aflat pre Filip. Și i-au zis Isus: „Vino după Mine!"

44. Și era Filip din Vithzaida, din cetatea lui Andrei și a lui Petru.

*Fac. 49, 10. 2 Leage 18, 18. **Isai. 40, 10 și 45, 8. Ier. 23, 5. 45. Aflat-au Filip pre Nathanail și au zis lui: | „De Carele au scris *Moisi și prorocii, **am aflat pre Isus, fiiul lui Iosif din Nazaret". 192v

46. Și au zis lui Nathanail: „Din Nazaret poate ceva bun a fi?" Zis-au lui Filip: „Vino și vezi!"

47. Văzut-au Isus pre Nathanail venind cătră Sine și au zis de el: „Iată adevărat israelitean, întru carele nu este vicleșug".

48. Zis-au Lui Nathanail: „De unde mă cunoşti?" Răspuns-au Isus şi au zis lui: „Mai nainte de-a te chema Filip, când erai supt smochin, te-am văzut". — Eze. 34, 23 şi 37, 24.

49. Răspuns-au Lui Nathanail şi au zis: „Ravvi, Tu eşti Fiiul lui Dumnezău! Tu eşti Împăratul lui Israil!" — Dan. 9, 24, 25.

50. Răspuns-au Isus şi au zis lui: „Căci am zis ție că te-am văzut supt smochin, crezi? Mai mari decât aceste vei vedea".

51. Și au zis lui: „Amin, amin zic voao, vedea-veți ceriul deşchis şi îngerii lui Dumnezău suindu-să şi pogorându-să preste Fiiul Omenesc".

Sfârşit dneci şi mierc. şi a apostolilor. | |

193r

Cap 2

Isus la nuntă chemat fiind, apa în vin preface. Şi din Capernaum venind în Ierusalim, scoate din besearecă pre neguţători; şi sămn cerând jidovii, zice: „Spargeţi beseareaca aceasta i proci". Mulţi pentru semne au crezut întru numele Lui, cărora El nu să încredea.

2 dnec. Zac. 6. — *Zac. 6.*

1. Și a treia zi nuntă au fost în Cana Galileii. Și era muma lui Isus acolo.
2. Și au fost chemat şi Isus şi ucenicii Lui la nuntă.
3. Și, sfârşindu-să vinul, zice muma lui Isus cătră El: „Vin n-au".
4. Și au zis ei Isus: „Ce e Mie şi ție, muiere? Încă n-au venit ceasul Meu".
5. Zis-au muma Lui slujitorilor: „Orice va zice voao, faceți!"
6. Și era acolo şese vedre de piatră, puse după curățirea jidovilor, încăpând într-una câte doao sau trei măsuri.
7. Zis-au lor Isus: „Umpleţi vedrile de apă!" Și le-au umplut până sus.
8. Și au zis lor Isus: „Scoateți acum şi aduceți nunului!" Și au adus.
9. Și cât au gustat nunul apa ce să făcusă vin şi nu ştiia de unde este, iară slujile ştiia carii turnase apa, au chemat pre mire nunul |

193v 10. Și au zis lui: „Tot omul pune întâi vinul cel bun şi, deacă să veselesc, atunci, cel mai slab. Iar tu ai ținut vinul cel bun pănă acum".

11. Aceasta au făcut începutul seamnelor Isus în Cana Galileii. Și au arătat slava Sa şi au crezut într-Însul ucenicii Lui.

Sfârşit luni. Vineri Lumin. Zaceal 7. — *Zac. 7.*

12. După aceasta S-au pogorât în Capernaum El şi muma Lui şi frații Lui şi ucenicii Lui; şi acolo au rămas mai multe zile.

13. Și era aproape Paştile jidovilor şi S-au suit Isus în Ierusalim.

14. Și au aflat în besearecă vânzând boi și oi și porumbi și numărători de bani șezând.
15. Și, făcând ca un zbiciu de funi, pre toți i-au scos din besearecă, și oile și boii, și a numărătorilor de bani le-au vărsat banii și mesele le-au răsturnat.
16. Și celor ce vindea porumbi au zis: „Luați aceste de aici și nu faceți casa Tatălui Mieu casă de negoțătorie!"

*Psal. 68, 10.

17. Și ș-au adus aminte ucenicii Lui că scris este: *„Râvna casei Tale M-au mâncat".
18. Și au răspuns jidovii și au zis Lui: „Ce sămn ne arăți că faci aceste?" ||

*Math. 27, 1 și 27, 8. Mar. 14, 58 și 15, 29.

194r

19. Răspuns-au Isus și au zis lor: „*Spargeți beseareca aceasta și în trei zile o voi rădica".
20. Și au zis jidovii: „În patruzeci și șese de ani s-au zidit beseareca aceasta și Tu în trei zile o vei rădica?"
21. Iar El zicea de beseareca trupului Său.

*Psal. 3, 7 și 57, 9.

22. Și, deacă au înviiat din morți, ș-au adus aminte ucenicii Lui că zicea aceasta *și au crezut scripturii și cuvântului care au zis Isus.
23. Iar fiind în Ierusalim la Paști, în zi de praznic, mulți au crezut întru numele Lui, văzând seamnele Lui care făcea.
24. Iară însuși Isus nu Să încredea pre Sineș lor, pentru că El îi cunoștea pre toți,
25. Și pentru că nu-I trebuia mărturie de la oameni, că El știia ce este în om.

Cap 3

Pre Nicodim noaptea învață de a doao naștere din apă și din Duh și de a Sa înălțare, ca a șerpelui celui de aramă, și cum că Dumnezău au tremis pre Fiiul Său a mântui lumea. Făcându-să întrebare de curățire, Ioan, ucenicilor săi, ce murmura de Hristos, laudă pre Hristos, zicând lor că Acela trebuie a creaște, iară pre sine a să micșora și cum că Tatăl toate I-au dat în mâna Lui, ca cel ce | crede într-Însul să aibă viiața de veaci, iară cel ce nu va crede să rămâie mâniia lui Dumnezău preste el.

194v

Zac. 8.

Joi Lumn. Zac. 8.

1. Și era un om dintre farisei, pe nume Nicodim, căpetenie jidovilor.
2. Acesta au venit la Isus noaptea și au zis Lui: „Ravvi, știm că de la Dumnezău ai venit învățătoriu. Că nime nu poate face aceste semne carele Tu faci, de nu va fi Dumnezău cu el".
3. Răspuns-au Isus și au zis lui: „Amin, amin zic ție, de nu să va naște cineva a doao oară, nu va putea vedea împărăția lui Dumnezău".
4. Zis-au cătră El Nicodim: „Cum să poate omul naște, fiind bătrân? Au doară poate întra în pântecele maicii sale iarăși și să să nască?"
5. Răspuns-au Isus: „Amin, amin zic ție, de nu să va naște cineva din apă și din Duhul Sfânt, nu poate întra întru împărăția lui Dumnezău.
6. Ce e născut din trup, trup ieste. Și cel născut din Duhul, duh ieste.
7. Nu te mira căci am zis ție că trebuie să ne naștem a doua oră.

*Psal. 134, 7.

8. Duhul unde vrea suflă și glasul lui auzi, [*]ci nu știi de unde vine și încătro merge. Așe este tot cel ce e născut din Duhul". ||

195r

9. Răspuns-au Nicodim și au zis Lui: „Cum pot fi aceste?"
10. Răspuns-au Isus și au zis lui: „Tu ești învățătoriu în Israil și nu știi aceste?
11. Amin, amin zic ție că ce știm grăim și ce vedem mărturisim și mărturiia noastră nu o priimiți.
12. De am zis voao cele pemintești, nu credeți. Cum veți crede de vă voi zice cele cerești?

Zac. 9.

Dnec. înaintea Nălțării. Zac. 9.

13. Și nime s-au suit în ceriu fără Cel ce S-au pogorât din ceriu, Fiiul Omenesc, Carele este în ceriu.

*Num. 21, 9.

14. *Și precum Moisi au înălțat șerpele în pustie, așea trebuie să Să înalțe Fiiul Omenesc,
15. Ca tot cel ce crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viiața de veci.

Zac. 5.

Sfârșit mar. 2. Zac. 5.

*1 Ioan 4, 9.

16. *Că așa au iubit Dumnezău lumea, cât pre Fiiul Său cel Unul-Născut L-au dat, ca tot cel ce va crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viiața de veaci.

17. Că nu au tremis Dumnezău pre Fiiul Său în lumea să judece lumea, ci să să mântuiască lumea printr-Însul.

18. Cel ce crede într-Însul nu să judecă, iară cel ce nu crede, iată, s-au judecat, că nu | 195v crede în numele Unuia-Născut, Fiiului lui Dumnezău.

19. Iară aceasta este judecata, *că lumină au venit în lume şi au iubit oamenii mai vârtos întunerecul decât lumina, că era faptele lor rele. *Sus 1, 9.

20. Că tot cel ce lucră rău ureşte Lumina şi nu vine la lumină, ca să nu să vădească lucrările lui.

21. Iară cel ce face adevărul vine la lumină, să să vădească faptele lui, că întru Dumnezău s-au făcut".

Sfârşit marţi. Joi Lum. Zac. 11. *Zac. 11.*

22. După aceste au venit Isus şi ucenicii Lui în pământul Iudei şi acolo Să zăbovea cu ei *şi boteza. *Jos 4, 1.

23. Şi era şi Ioan botezând în Ennon, lăngă Salim, că ape multe era acolo şi venea şi să boteza.

24. Că încă nu să aruncase Ioan în temniţă.

25. Şi s-au făcut întrebare dintre ucenicii lui Ioan cu jidovii de curăţenie.

26. Şi au venit la Ioan şi au zis lui: „Ravvi, Cel ce era cu tine de ceea parte de Iordan, *Căruie tu mărturie ai dat, iată, aici botează şi toţi vin la El". *Sus 1, 19.

27. Răspuns-au Ioan şi au zis: „Nu poate omul lua ceva, de nu-i va fi dat din ceriu.

196r 28. Voi înşivă mărturisiţi de mine, || *că am zis: «Nu sânt eu Hristos, ci că sânt tremis înaintea Lui». *Sus 1, 20.

29. Cel ce are mireasă mire ieste. Iară priiatinul mirelui, cel ce stă şi-l aude, cu bucurie să bucură pentru glasul mirelui. Deci, această bucurie a mea s-au plinit.

30. Acela trebuie să crească, iară eu a mă micşora.

31. Cel ce au venit de sus preste toţi ieste. Cel ce e de pre pământ de pre pământ este şi de pre pământ grăieşte. Cel ce din ceriu au venit preste toate este.

32. Şi ce au văzut şi au auzit, aceasta mărturiseaşte. Şi mărturiia Lui nime nu o priimeşte.

33. Cel ce I-au luat mărturiia Lui I-au sămnat, *că Dumnezău adevărat este. *Râm. 3, 4.

Sfârşit sâmb.

34. Că pre carele au tremis Dumnezău cuvintele lui Dumnezău grăieşte, că nu cu măsura dă Dumnezău Duhul.

35. Tatăl iubeşte pre Fiiul şi toate le-au dat în mâna Lui.

36. Cel ce crede în Fiiul are viiaţa de veci; iară cine nu crede în Fiiul nu va vedea viiaţa, ci mâniia lui Dumnezău rămâne spre el". | 1 Ioan 5, 10.

196v

Cap 4

Isus cu muiarea samarineanca vorbeaşte de apa cea vie şi de a să închina lui Dumnezeu cu Duhul, arătându-Să El a fi Measia cel făgăduit. Şi ucenicilor zice că are bucată carea ei nu ştiu, adecă ascultarea Tatălui. De săceriş şi săcerătoriu şi cel sămânătoriu. Mulţi din samarineani cred într-Însul. Fiiul crăiuţului vindecă.

1. Si, cunoscând Isus că au auzit fariseii că Isus mai mulţi ucenici are şi *botează decât Ioan, *Sus 1, 22.

2. (Însă Isus nu boteza, ci ucenicii Lui),

3. Au lăsat Iudeea şi S-au dus iar în Galileea.

4. Şi trebuia să treacă prin Samaria.

Dumcă 5 după Paşti. Zac. 12. *Zac. 12.*

5. Şi au venit în cetatea Samariei, carea să zice Sihar, aproape de moşiia *carea au dat Iacov lui Iosif, fiiului său. *Fac. 33, 19 şi 48, 22.

6. Şi era acolo puţul lui Iacov. Iară Isus, ostenit de cale, şedea aşea pre puţ. Ceasul era ca al şeaselea. Iosue 24, 32.

7. Venit-au o muiare din Samaria să scoață apă. Zis-au ei Isus: „Dă-m să beau!”
8. (Iară ucenicii Lui să dusease în cetate să || cumpere bucate). 197r
9. Și au zis Lui muiarea aceaea samarineanca: „Cum Tu, jidov fiind, cei de la mine să beai, carea sânt muiare samarineancă? Că nu să împreună jidovii cu samarineanii”.
10. Răspuns-au Isus și au zis ei: „De ai ști darul lui Dumnezeu și Cine e Cel ce zice ție: «Dă-M să beau», tu doară ai fi cerut de la El și ț-ar fi dat apă vie”.
11. Zis-au Lui muiarea: „Doamne, nici ai cu ce scoate, și puțul e adânc. De unde, dară, ai apă vie?
12. Au doară Tu mai mare ești decât tatăl nostru, Iacov, care ne-au dat puțul, și el dintr-însul au beut și fiii lui și dobitoacele lui?”
13. Răspuns-au Isus și au zis ei: „Tot cel ce bea din apa aceasta iarăș va însăta. Iară cel ce va bea din apa carea Eu voi da lui nu va însăta în veaci,
14. Ci apa carea Eu voi dai lui va fi în|tr-însul săriind izvor de apă de veaci”. 197v
15. Zis-au către El muiarea: „Doamne, dă-mi această apă, să nu însătez, nici să viu aici a scoate”.
16. Zis-au ei Isus: „Mergi, cheamă bărbatul tău și vino aici”.
17. Răspuns-au muiarea și au zis: „N-am bărbat”. Zis-au ei Isus: „Bine ai zis că «n-am bărbat»,
18. Că cinci bărbați ai avut. Și acesta care-l ai nu-i al tău bărbat. Aceasta adevărat ai zis”.
19. Zis-au lui muiarea: „Doamne, văz că proroc ești.
*2 Leage 12, 5. 20. Părinții noștri în muntele acesta s-au închinat și voi ziceți *că în Ierusalim iaste locul unde trebuie a să ruga”.
21. Zis-au ei Isus: „Muiare, creade Mie că vine ceasul când nice în muntele acesta, nici în Ierusalim vă veți închina Tatălui.
*4 Împăr. 17, 41. 22. Voi *vă închinați Celui ce nu știți. Noi ne închinăm Celui ce știm, că mântuirea din jidovi iaste.
23. Ci vine ceasul, și acum iaste, când închinătorii cei adevărați să vor închina Tatălui cu duhul și cu adevărul. Că || și Tatăl pre unii ca aceia caută, carii să să închine Lui. 198r
*1 Corith. 3, 17. 24. *Duh e Dumnezeu, și cei ce să închină Lui trebuie să să închine cu duhul și cu adevărul”.
25. Zis-au Lui muiarea: „Știu că Mesia vine (ce Să zice Hristos), deci, când va veni El, ne va vesti toate”.
26. Zis-au ei Isus: „Eu sânt, Carele grăiesc cu tine”.
27. Și numaidecât au venit ucenicii Lui și să mira că cu muiarea grăia. Însă nime I-au zis: „Ce cauți?” au „Ce vorbești cu ea?”
28. Și au lăsat vadra sa muiarea și s-au dus în cetate și au zis oamenilor acelora:
29. „Veniți și vedeți omul cel ce mi-au spus toate ceale ce am făcut. Au doară acesta iaste Hristos?”
30. Și au ieșit din cetate și vinea la El.

198v 31. Într-aceaea Îl ruga ucenicii, zicând: | „Ravi, mâncă!"
32. Iară El au zis lor: „Eu am bucată a mânca, carea voi nu știți".
33. Și zicea ucenicii întru sineș: „Au doară cineva I-au adus a mânca?"
34. Zis-au lor Isus: „Bucata Mea iaste să fac voia Celui ce M-a tremis ca să plinesc lucrul Lui.
35. Au nu voi ziceți că încă patru luni sânt și săcerișul vine? Iată, zic voao, rădicați ochii voștri și vedeți țarinele, *că sânt albe de seceriș. *Math. 9, 37.
36. Și cel ce seaceră plată ia și adună rod spre viiața de veaci ca și cel ce samână; împreună să să bucure și cel ce seaceră. Luca 10, 2.
37. Că întru aceasta e cuvântul adevărat. Că altul e cel ce samână și altul cel ce seaceră.
38. Eu v-am trimis a săcera, în carea nu v-ați ostenit. Alții s-au ostenit, și voi întru ostenealele lor ați întrat".
199r 39. Iară din cetatea aceaea mulți au crezut || într-Însul din samarineani, pentru cuvântul muierii ce mărturisiia: „Încă mi-au zis toate ceale ce am făcut".
40. Deci venind la El samarineanii, L-au rugat să rămâie acolo. Și au rămas acolo doao zile.
41. Și cu mult mai mulți au crezut într-Însul pentru cuvântul Lui,
42. Și muierii zicea că: „Acum nu pentru graiul tău creadem, că înșine am auzit și știm că Acesta e adevărat Mântuitoriul lumii".

Sfârșit duminecă.

43. Iară după doao zile au ieșit de acolo și S-au dus în Galileea. *Math. 13, 37. Marc. 6, 4.
44. *Că însuș Isus au mărturisit că prorocul în moșiia sa cinste nu are. Luc. 4, 24.
45. *Și, venind în Galileea, L-au priimit galileianii, văzând toate ceale ce făcusă în Ierusalim în zioa praznicului, că și ei venisă la zioo praznicului. *Math. 4, 12. Marc. 1, 14. Luca 4, 14.

Luni 3. Zac. 13. | *Zac. 13.*

199v 46. Și au venit iară în Cana Galileii, de au făcut apa vin. Și era un crăișor, a căruia fiiu bolnăvea în Capernaom.
47. Acesta, auzind că Isus vine din Iudeea în Galileea, s-au dus la El și-L ruga să Să pogoară și să vindece fiiul lui, că începea a muri. Sus 2, 9.
48. Și au zis Isus către el: „De nu veți vedea seamne și minuni, nu creadeți".
49. Zis-au către El crăioșorul: „Doamne, pogoară mai nainte de ce va muri fiiul mieu".
50. Zis-au lui Isus: „Mergi, fiiul tău e viu". Crezut-au omul cuvântului ce i-au zis Isus și să ducea.
51. Și, iată, el pogorându-să, slujile l-au întâmpinat și i-au vestit, zicând că fiiul lui e sănătos.
52. Și întreba ceasul de la ei, în care i-au fost mai bine. Și au zis lui că ieri, în ceasul al șeaptelea l-au lăsat frigurile.
53. Și au cunoscut tatăl că acel ceas era în care i-au zis Isus: „Fiiul tău e viu". Și au crezut el și casa lui toată. ||
200r 54. Acesta iară al doilea sămn au făcut Isus, viind din Iudeea în Galileea.

Sfârșit luni.

Cap 5

Isus la scăldătoare tămăduiaște bolnavul cel de treizeci și opt de ani slăbănog; porunceaște, sâmbăta, a-ș lua patul. Jidovilor ce hulea aceaste răspunde că toate ale Sale împreună cu Tatăl lucrează și morții scoală; și a fi judecătoriu de la El rânduit tuturora, de Carele și Ioan și lucrurile sale și Tatăl încă și însuși Moisi mărturiseaște.

Dumcă 4 Slăbănog. Zac. 14. *Zac. 14.*

1. După aceastea era praznicul jidovilor și S-au suit Isus în Ierusalim.
2. Și iaste în Ierusalim o scălădătoare, carea să numeaște ovreiaște Vithezda, cinci foișoare având. Preoți 23, 4, 5. 2 Leage 16, 1.
3. Întru aceastea zăcea mulțime mare de bolnavi, orbi, șchiopi, uscați, așteptând mișcarea apei. |

4. Că îngerul Domnului să pogorea la vreame în scălădătoare și să mișca apa. Și carele întâi să pogorâse în scăldătoare după mișcarea apei să tămăduia, ori de ce era cuprins. 200v
5. Și era un om acolo, de 38 de ani bolnav.
6. Acesta, văzându-l Isus zăcând și cunoscând că de multă vreame zăcusă, i-au zis: „Vreai să fii sănătos?"
7. Răspuns-au Lui slăbănogul: „Doamne, om n-am ca, deaca să va turbura apa, să mă arunce în scăldătoare. Și când viu eu, altul mai nainte de mine să pogoară".
8. Zis-au lui Isus: „Scoală, ia-ți patul tău și umblă!"
9. Și numaidecât s-au tămăduit omul și au luat patul său și umbla. Și era zioa aceaea sâmbăta.
*Ieșir. 20, 11. 10. Deci zicea jidovii celui ce să tămăduisă: *„Sâmbătă iaste, nu ți-e slobod a lua patul".
Ierem 17, 24. 11. Răspuns-au lor: „Cel ce m-au tămăduit, Acela mi-au zis: «Ia patul tău și umblă!»" ||
12. Și l-au întrebat: „Cine-i omul acela ce ț-au zis: «Ia patul tău și umblă»?" 201r
13. Iară cel ce să tămăduisă nu știia cine-i. Că Isus să abătusă din gloata ce era într-acel loc.
14. După aceaea l-au aflat Isus în besearică și i-au zis: „Iată, te-ai făcut sânătos. De-acum să nu mai păcătuiești, ca să nu ți să întâmple ceva mai rău".
15. Dusu-s-au acel om și au vestit jidovilor că Isus e Cel ce l-au făcut sânătos.

Sfâșit dumcă.

16. Pentru aceaea goniia jidovii pre Isus, căci făcea aceastea sâmbăta.

Zac. 15. *Mercuri 2. Zac. 15.*

17. Iară Isus au răspuns lor: „Tatăl Mieu până acum lucrează; și Eu lucru".
18. Deci pentru aceaea mai vârtos Îl căuta jidovii să-L omoară, că nu numai dezlega sâmbăta, ci și Tatăl Său zicea pre Dumnezeu, aseaminea făcându-Să lui Dumnezeu. Răspuns-au drept aceaea Isus și au zis lor: |
19. „Amin, amin zic voao, nu poate Fiiul face din Sine ceva fără ce va vedea pre Tatăl făcând. Că oricare va face El, aceastea și Fiiul așijderea face. 201v
20. Că Tatăl iubeaște pre Fiiul și toate arată Lui, care El face. Și mai mari de aceastea va arăta Lui lucruri, ca voi să vă mirați,
21. Că precum Tatăl deștaptă morții și-i înviie, așea și Fiiul, pre carii vrea îi înviie.
22. Că Tatăl pre nime nu judecă, ci toată judecata I-au dat Fiiului,
23. Ca toți să cinstească pre Fiiul, precum cinstesc pre Tatăl. Cine nu cinsteaște pre Fiiul nu cinsteaște pre Tatăl, Cel ce L-au trimis.

Zac. 16. *Joi 2. Dumcă aceasta 8 la morți. Zac. 16.*

24. Amin, amin, zic voao că cel ce aude cuvântul Mieu și creade Celui ce M-au trimis, are viață de veaci și la judecată nu vine, ci au trecut din moarte în viiață.

Sfârșit miercuri. ||

25. Amin, amin zic voao că vine ceasul și acum iaste, când morții vor auzi glasul Fiiului lui Dumnezeu și carii vor auzi vor fi vii, 202r
26. Că precum Tatăl are viiață întru Sine, așea au dat și Fiiului, să aibă viiață întru Sine.
27. Și puteare au dat Lui și judecată să facă, că Fiiul Omenesc iaste.
28. Nu vă mirareți de aceasta, că vine ceasul în carele toți cei din mormânturi vor auzi glasul Fiiului lui Dumnezeu,
*Math. 25, 46. 29. *Și vor mearge cei ce au făcut bine întru înviiarea vieții, iară cei ce au făcut rău, întru înviiarea judecății.
30. Nu pociu Eu de la Mine însumi face ceva.

Zac. 17. *Vineri 2. Zac. 17.*

Precum auz, judec, și judecata Mea dreaptă iaste, că nu caut voia Mea, ci voia Celuia ce M-au trimis.

Sfârşit joi şi a morţilor.

31. De mărturisesc Eu pentru Mine, mărturiia Mea nu-i adevărată. |

202v 32. *Altul iaste care mărturiseaşte de Mine şi ştiu că adevărată e mărturiia carea mărturiseaşte de Mine. — *Math. 3, 17. Sus 1, 15.

33. Voi aţi tremis la Ioan şi au mărturisit de adevăr.

34. Iară Eu nu de la om iau mărturie, ci aceastea zic ca voi să vă mântuiţi.

35. El era candelă arzând şi luminând, iară voi aţi vrut până la un ceas a sălta în lumina lui.

36. Iară Eu am mărturie mai mare decât Ioan că lucrurile care Mi-au dat Tatăl să le plinesc, acealea lucruri care Eu fac, mărturisesc de Mine că Tatăl M-au tremis.

37. Şi Cel ce M-au tremis, Tatăl, *Acela au mărturisit de Mine. Nici glasul Lui aţi auzit cândva, **nici faţa Lui aţi văzut. — *Math. 3, 17 şi 17, 5. **2 Leage 4, 12.

38. Şi cuvântul Lui nu-l aveţi în voi rămâind, că pre Cel ce El au tremis, Acestuia voi nu creadeţi.

39. Cercetaţi scripturile, că voao vi să pare a avea într-însăle viiaţa de veaci şi acealea sânt care mărturisesc de Mine. ||

203r 40. Şi nu voiţi a veni la Mine ca viiaţă să aveţi.

41. Slavă de la oameni nu iau,

42. Ci v-am cunoscut că dragostea lui Dumnezeu nu aveţi în voi.

43. Eu am venit în numele Tatălui Mieu şi nu mă priimiţi; de va veni altul în numele Său, pre acela veţi priimi.

44. Cum puteţi voi creade, carii unul de la altul luaţi slavă, şi slava carea de la sângur Dumnezeu iaste nu o căutaţ?

45. Să nu vă paie că Eu vă voi pârî la Tatăl. Iaste cine vă pâreaşte, Moisi, în carele voi nădăjduiţi.

46. Că, de aţi creade lui Moisi, aţi creade doară şi Mie, *că acela de Mine au scris. — *Face. 3, 15 şi 22, 18 şi 49, 10. 2 Leage 18, 15.

47. Iară de nu creadeţi scripturilor lui, cum veţi creade cuvintelor Meale?"

Cap 6

Cu cinci pâni şi cu doi peşti satură cinci mii de oameni. Fuge, vrând a-L face împărat. Pre mare, cătră ucenicii, ce să turbura de vânt, umblă. De pânea cea cerească învaţă şi că El e pânea vieţii, 203v *| şi trupul Lui bucata carea trebuie a o mânca, şi sângele Lui beutură carea trebuie a bea. Nişte ucenici, smintindu-să de cuvintele Lui, Îl părăsesc, iară apostolii cu El rămân, însă dintre carii unul zice că-i diavol.*

1. După aceste s-au dus Isus de ceea parte de Marea Galileii, care-i a Tiveriadii. — Mth. 14, 13. Mar. 6, 32. Luc. 9, 10.

2. Şi mergea după El mulţime mare, că vedea seamnele ce făcea cu cei bolnavi.

Sfârşit vineri.

3. Şi S-au suit în munte Isus şi acolo şedea cu ucenicii Săi.
4. Şi era aproape Paştile, praznicul jidovilor.

Zac. 18. *Mier. 5. Zac. 18.*

5. Deci rădicându Isus ochii şi, văzând că mulţime mare au venit la El, au zis cătră Filip: „De unde vom cumpăra pâni să mânce aceşte?"
6. Iară aceasta zicea ispitindu-l, că El ştiia ce era să facă.
7. Răspuns-au Lui Filip: „De doao sute de dinari pâni nu le ajunge, ca fieştecare puţin ceva să ia".
8. Zis-au Lui unul din ucenicii Lui, Andrei, fratele lui Simon Petru:
9. „Ieste un fecior aici, carele are cinci pâni de orz şi doi peşti. Ci aceste ce sânt între atâţia?"
10. Şi au zis Isus: „Faceţi oamenii să şază!" Şi era iarbă multă într-acel loc. Şi au şezut bărbaţi, cu numărul ca la cinci mii. ||
11. Şi au luat Isus pânile şi, mulţămind, au împărţit celor ce şedea. Aşijderea şi din peşti, cât vrea. 204r
12. Şi, deacă s-au săturat, au zis ucenicilor Săi: „Culegeţi cele ce au prisosit, fărămiturile, să nu piară".
13. Şi au cules şi au umplut doaosprăzece coşniţe de fărămituri din cele cinci pâni de orz, carele au prisosit celor ce mâncase.

Zac. 19. *Sâmb. 2. Zac. 19.*

14. Deci acei oameni, văzând sămnul ce făcuse Isus, zicea că: „Acesta e adevărat Prorocul ce va să vie în lume!"
15. Iară Isus, cunoscând că era să vie să-L răpască şi să-L facă împărat, *au fugit iarăşi în munte, El sângur. (*Mth. 14, 23. Mar. 6, 46.)
16. Şi, fiind sară, s-au pogorât ucenicii Lui la mare.
17. Şi, suindu-să în corabie, au venit de ceea parte de mare, în Capernaum. Şi era întunerec şi nu venise la ei Isus.
18. Iară marea, suflând mare vânt, să rădica.
19. Şi, vânslând ca la vro doaozeci şi cinci au treizeci de stadii, au văzut pre Isus umblând pre mare şi apropiindu-Să de corabie şi s-au temut.
20. Iară El au zis lor: „Eu sânt, nu vă temereţi!"
21. Şi au vrut a-L lua în corabie. Şi numaidecât corabiia au fost la pământul unde mergea. |
22. A doa zi gloata carea sta de ceea parte de mare au văzut că altă corabie nu era acolo, fără una şi că nu întrase cu ucenicii Săi Isus în corabie, ci singuri ucenicii Lui să dusease. 204v

23. Iară alte corăbii au venit de la Tiveriada, aproape de locul unde mâncase pânea, mulţumind Domnului.
24. Deci văzând gloata că Isus nu-i acolo, nici ucenicii Lui, s-au suit în corăbii şi au venit în Capernaum, căutându-L.
25. Şi, aflându-L de ceea parte de mare, au zis Lui: „Ravvi, când ai venit aici?"
26. Răspuns-au lor Isus şi au zis: „Amin, amin zic voao, Mă căutaţi nu pentru că aţi văzut seamnele, ci pentru că aţi mâncat din pâni şi v-aţi săturat.

Marţi 3. Zac. 20. *Zac. 20.*

27. Lucraţi nu hrană trecătoare, ci carea rămâne întru viiaţa de veci, carea Fiiul Omenesc va da voao, *că pre Acesta Tatăl L-au însămnat Dumnezău".
28. Zis-au drept aceea cătră El: „Ce vom face să lucrăm lucrurile lui Dumnezău?"
29. Răspuns-au Isus şi au zis lor: *„Acesta e lucrul lui Dumnezău, să credeţi întru Cel ce L-au tremis El".
30. Şi au zis Lui: „Ce sămn faci Tu, dară, să vedem şi să credem Ţie? Ce lucrezi? ||
205r 31. Părinţii noştri au mâncat mană în pustie, precum este scris: *«Pâne din ceriu le-au dat să mânce»".
32. Şi au zis lor Isus: „Amin, amin zic voao, nu Moisi au dat voao pâne din ceriu, ci Tatăl Mieu vă dă pânea din ceriu, cea adevărată.
33. Că pâne lui Dumnezău este ceea ce s-au pogorât din ceriu şi dă viiaţă lumei".

*Mth. 3, 17 şi 17, 5. Sus 1, 32.
*1 Ioan 3, 23.
*Ieşi. 17, 14 . Num. 11, 7. Psal. 107, 24. Înţ. 16, 20.

Sfârşit marţi.

34. Şi au zis cătră El: „Doamne, dă-ne pururea pânea aceasta!"

Mierc. 13. Zac. 21. *Zac. 21.*

35. Iară Isus au zis lor: „Eu sânt pânea vieţii. *Cel ce vine la Mine nu va flămânzi şi cel ce crede întru Mine nu va însătoşa nici odânăoară.
36. Ci v-am zis voao că M-aţi şi văzut şi n-aţi crezut.
37. Tot ce-Mi dă Tatăl la Mine va veni. Şi pre cel ce vine la Mine nu-l voi scoate afară,
38. Că M-am pogorât din ceriu nu ca să fac voia Mea, ci voia Celui ce M-au tremis.
39. Iară aceasta este voia Celui ce M-au tremis, a Tatălui, ca tot ce Mi-au dat să nu pierz dintr-însul, ci să-l înviez în zioa cea mai de pre urmă.

*Ecli. 24, 29.

Sfârşit mier. Gioi 3. Zac. 22. *Zac. 22.*

205v 40. Iară aceasta este voia Tatălui Mieu, Celui | ce M-au tremis, ca tot cel ce vede pre Fiiul şi crede întru El să aivă viiaţa de veci şi Eu îl voi înviia în zioa cea mai de pre urmă".
41. Şi murmurea jidovii de El, căci zisease: „Eu sânt pâne vie, carea din ceriu M-am pogorât".
42. Şi zicea: *„Au nu-i Acesta Isus, fiiul lui Iosif, a Căruie noi cunoaştem pre tatăl şi pre muma? Cum, dară, zice Acesta că: «Din ceriu M-am pogorât?»"
43. Şi au răspuns Isus şi au zis lor: „Nu murmuraretţi între voişi!
44. Nime nu poate veni la Mine de nu-l va trage Tatăl, Carele M-au tremis. Şi Eu îl voi înviia în zioa cea mai de pre urmă.

*Mth. 13, 55. Mar. 6, 3.

Sfârşit gioi.

45. Este scris în proroci: *«Şi vor fi toţi credincioşi lui Dumnezău». Tot cel ce au auzit de la Tatăl şi au învăţat vine la Mine.
46. *Nu că pre Tatăl L-au văzut cineva, fără Cel ce e de la Dumnezău. Acesta au văzut pre Tatăl.
47. Amin, amin zic voao, cel ce crede întru Mine are viiaţa de veci.

*Isai. 54, 13.
*Mth. 11, 27.

Vineri 3. Zac. 23. *Zac. 23.*

48. Eu sânt pânea vieţii.
49. *Părinţii voştri au mâncat mană în pustie şi au murit.

*Ieşi. 16, 13.

50. Aceasta e pânea ce să pogoară din ceriu, ca cel ce va mânca dintr-însa să nu moară. ||
51. Eu sânt pânea cea vie, care M-am pogorât din ceriu. 206r
52. Cine va mânca din pânea aceasta viu va fi în veci. Și pânea carea Eu voi da, trupul Meu, este pentru viiața lumii".
53. Deci să priciia jidovii între sineși, zicând: „Cum poate da Acesta noao trupul Său a-l mânca?"
54. Și au zis lor Isus: „Amin, amin zic voao, de nu veți mânca trupul Fiiului Omenesc și de nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață întru voi.
55. Cel ce mâncă trupul Mieu și bea sângele Meu are viiața de veci și Eu îl voi înviia în zioa cea mai de pre urmă.
*1 Cor 11, 27. 56. *Că trupul Meu adevărat este mâncare și sângele Meu adevărat este beutură.

Zac. 24. *Luni 4. Zac. 24.*

57. Cel ce mâncă trupul Meu și bea sângele Meu întru Mine petrece și Eu întru el.
58. Precum M-au tremis Cel viu, Tatăl, și Eu sânt viu pentru Tatăl. Și Cel ce Mă mâncă pre Mine, și acela va fi viu pentru Mine.
59. Aceasta este pâne carea s-au pogorât din ceriu, nu precum au mâncat părinții voștri mana și au murit. Cel ce mâncă pânea aceasta viu va fi în veci". |
60. Aceste au zis în sinagoga, învățând în Capernaum. 206v
61. Deci mulți din ucenicii Lui, auzind, au zis: „Greu e cuvântul acesta și cine-l poate auzi pre el?"
62. Și, știind Isus întru Sineș că murmură de aceasta ucenicii Lui, au zis lor: „Aceasta vă sminteşte?
*Sus 3, 13. 63. Dară de veți vedea *pre Fiiul Omenesc suindu-Să unde era mai nainte?
64. Duhul e cel ce înviiază; trupul nu folosește cevaș. Cuvintele care Eu am grăit voao duh și viiață sânt.
65. Ci sânt unii dintre voi carii nu cred". Că știia din început Isus carii ar fi necrezând și carele era să-L vânză.
66. Și zicea: „Pentru aceea v-am spus că nime nu poate veni la Mine de nu i să va da de la Tatăl Meu".
67. Dintr-aceasta mulți din ucenicii Lui s-au întors înnapoi și nu mai umbla cu El.
68. Și au zis Isus către cei doisprăzece: „Au doară și voi vreați a vă duce?"
69. Și au răspuns Lui Simon Petru: „Doamne, la cine ne vom duce? Cuvintele vieții de veci ai.
*Mth. 16, 16. Mar. 8, 29. Luc. 9, 8. 70. *Și noi am crezut și am cunoscut că Tu ești Hristos, Fiiul lui Dumnezău".

Sfârşit luni. ||

71. Răspuns-au lor Isus: „Au nu Eu v-am ales pre voi doisprăzece, și dintre voi unul e diavol?" 207r
72. Și zicea pre Iuda a lui Simon Iscarioteanul, că acesta era să-L vânză, fiind unul din cei doisprăzece.

Cap 7

La praznicul corturilor, ca în taină suindu-Să, învinge cu învăţătura Sa pre jidovi, că nedrept L-ar fi hulit pentru ce au vindecat omul sâmbăta. Pre cei însătaţi la Sine-i cheamă şi de El gloata în multe chipuri grăieşte. Slujitorii cei trimişi a-L prinde, auzind propoveduirea Lui, Îl laudă. Ci şi Nicodim, mântuindu-L, rău aude de la arhierei şi farisei.

Zac. 25. *Marţi 4. Zac. 25.*

1. Iară după aceste umbla Isus prin Galileia, că nu vrea a umbla prin Iudeia, că-L căuta jidovii să-L omoară.
*Preoți 23, 34. 2. Și era aproape praznicul jidovilor, *întinderea corturilor.
3. Și au zis către El frații Lui: „Treci de aici și mergi în Ierusalim, ca și ucenicii Tăi să vază lucrurile Tale care faci.
4. Că nime face ceva în taină și caută însuși a fi la arătare. De faci aceste, arată-Te pre Tine însuți lumii". |

207v 5. Că nici frații Lui credea într-Însul.

6. Și au zis lor Isus: „Vreamea Mea încă n-au sosit, iară vreamea voastră pururea e gata.

7. Nu poate lumea urî pre voi, iară pre Mine Mă urește, că Eu mărturisesc de ea, că faptele ei rele sânt.

8. Voi vă suiți la acel praznic, iară Eu nu Mă sui la praznicul acela, că vremea Mea încă nu s-au plinit".

9. Aceste zicând, El au rămas în Galileia.

10. Iară deacă s-au suit frații Lui, atunci și El S-au suit la praznic, nu în arătare, ci ca în taină.

11. Iară jidovii Îl căuta în zioa praznicului și zicea: „Unde-i Acela?"

12. Și murmurare multă era în gloată de El. Că unii zicea că-i bun, iară alții zicea: „Nu, ci înșală gloatele".

13. Însă nime la arătare grăia de El, pentru frica jidovilor.

14. Iar înjumătățindu-să praznicul, S-au suit Isus în bisearecă și învăța.

15. Și să mira jidovii, zicând: „Cum știe Acesta carte, neînvățând?"

208r 16. Răspuns-au lor Isus și au zis: „Învățătura || Mea nu este a Mea, ci a Celui ce M-au tremis.

17. De va vrea cineva a face voia Lui, va cunoaște din învățătură de este din Dumnezău au Eu de la Mine grăiesc.

18. Cel ce grăiește de la sineși slava sa caută. Iară Cel ce caută slava Celui ce L-au tremis, Acesta adevărat este și nedreptate în El nu este.

19. *Au nu Moisi v-au dat legea și nime dintre voi face legea? *Ieși 24, 3.

20. *Ce Mă căutați să Mă omorâți?" Răspuns-au gloata și au zis: „Drac ai. Cine Te caută să Te omoară?" *Sus 5, 40.

21. Răspuns-au Isus și au zis lor: „Un lucru am făcut și toți vă mirați.

22. Pentru aceaea *Moisi v-au dat tăiarea împrejur (nu că din Moisi iaste, **ci de la părinți) și sâmbăta tăiați împrejur omul. *Preoți 12, 3. ** Facer. 17, 10.

23. De ia omul tăiarea împrejur sâmbăta, ca să nu să strice leagea lui Moise, pre Mine vă mâniiați, căci tot omul sânătos l-am făcut sâmbăta?

24. *Nu judecareți după față, ci dreaptă judecată judecați". | *2 Leage 1, 17.

208v 25. Și zicea unii din Ierusalim: „Au nu Acesta iaste pre Carele caută să-L omoară?

26. Și, iată, la arătare grăiaște și nimica nu-i zic. Au doară adevărat au cunoscut căpeteniile că Acesta iaste Hristos?

27. Ci pre Acesta Îl știm de unde iaste. Iară Hristos, când va veni, nime ști de unde iaste".

28. Și striga Isus în besearică, învățând și zicând: „Și pre Mine Mă știți și de unde sânt știți! Și de la Mine n-am venit, ci iaste adevărat Cel ce M-au trimis, pre Carele voi nu știți.

29. Eu Îl știu, că de la El sânt și El M-au tremis".

30. Și-L căuta să-L prinză, și nime n-au pus pre El mânile, că încă nu venisă ceasul Lui.

Sfârşit mercuri.

31. Iar din gloată mulți au crezut într-Însul și zicea: „Hristos, când va veni, au doară mai multe seamne va face decât carele au făcut Acesta?"

32. Auzit-au fariseii gloata murmurând de El aceastea și au tremis căpeteniile și fariseii slujitori să-L prinză. ||

209r 33. Și au zis lor Isus: „Încă puțină vreame sânt cu voi și merg la Cel ce M-au trimis.

34. *Căuta-Mă-veți și nu Mă veți afla. Și unde sânt Eu, voi nu puteți veni". *Jos. 13, 33.

35. Și au zis jidovii între sineși: „Unde va să meargă Acesta, ca să nu-L aflăm? Au doară la cei răsipiți între limbi va să meargă și să înveațe limbile?

36. Ce cuvânt e acesta care au zis: «Căuta-Mă-veți și nu Mă veți afla» și «Unde sânt Eu, voi nu puteți veni»?"

Duminecă a 50. Zaceal 27. *Zac. 27.*

37. Iară în zioa cea mai de pre urmă, *cea mare a praznicului, sta Isus și striga, zicând: „De însătează cineva, vie la Mine și beaie! *Preoți 23, 27.

38. *Cel ce creade întru Mine, precum zice scriptura, râuri din pântecele lui vor curge de apă vie". *2 Leage 18, 15. Ioil. 2, 28.

39. Iară aceasta au zis de Duhul Care era să-L priimească cei ce credea într-Însul. Că încă nu era Duhul dat, că Isus încă nu era proslăvit. | Fapt. 2, 17.

40. Deci dintr-aceaea gloată auzind aceaste a Lui cuvinte, zicea: „Acesta iaste adevărat proroc”. 209v

41. Alţii zicea: „Acesta iaste Hristos”. Iar unii zicea: „Au doară din Galileea vine Hristos?

*Mihei 5, 2. Math. 2, 6. 42. *Au nu scriptura zice că din sămânţa lui David şi din coşteiu Vithleemului, unde era David, vine Hristos?”

43. Deci împărăcheare s-au făcut în gloată pentru El.

44. Iar unii dintr-înşii vrea a-L prinde, ci nime n-au pus pre El mânile.

45. Şi au venit slujitorii la arhierei şi la farisei şi le-au zis aceia: „Căci nu L-aţi adus?”

46. Răspuns-au slujitorii: „Nici odânioară au grăit aşea om ca acest om”.

47. Şi au răspuns lor fariseii: „Au doară şi voi v-aţi înşelat?

48. Au doară din căpetenii careva au crezut într-Însul, au din farisei?

49. Ci gloata aceasta, carea nu şti leagea, blăstămaţi sânt”. ||

*Sus 3, 2. 50. Zis-au Nicodim cătră ei, *cel ce au venit la El noaptea, care era unul dintr-înşii: 210r

*2 Leage 17, 8 şi 19, 15. 51. „Au doară leagea noastră judecă pre om de nu va auzi întâi de la el *şi va cunoaşte ce să facă?”

52. Răspuns-au şi au zis lui: „Au doară şi tu galileean eşti? Cercetează scripturile şi vezi că din Galileea proroc nu s-au sculat”.

53. Şi s-au întors fieştecarele la casa sa.

Treci Duminecă 50.

Cap 8

Muiarea cea aflată în preacurvie, scriind pre pământ, o dezleagă. Zice-Să pre Sine Lumina lumii şi că fariseii în păcatul său vor muri. Şi care sânt adevărat ucenicii Lui şi carii a sluji au sloboz. Zice că aceia nici din Dumnezeu, nici din Avraam, ci din tatăl diavolul sânt, carii celui ce zice adevărul nu cred. Hulitorilor zice că El drac nu are, ci cinsteaşte pre Tatăl, şi mai nainte de a fi Avraam, El iaste. Şi vrând a-L ucide cu pietri, luându-Să din vedearea lor, iase din bisearică.

1. Iară Isus S-au dus în Muntele Maslinilor. |

2. Şi de dimineaţă iară au venit în besearică şi tot norodul au venit la El; şi, şezând, învăţa. 210v

Zac. 28. *Septemvrie 11. Zac. 28.*

3. Iară cărturarii şi fariseii aduc o muiare priinsă în precurvie şi o au pus în mijloc.

4. Şi au zis Lui: „Învăţătoriule, această muiare acum s-au prins în preacurvie,

Preoţi 20, 10. 5. Iară în leage Moisi ne-au poruncit pre unile ca aceastea a le ucide cu pietri. Tu, dară, ce zici?”

6. Iară aceasta zicea ispitindu-L, ca să-L poată vinovăţi. Iară Isus, plecându-Să jos, scriia cu deajetul pre pământ.

2 Leage 17, 7. 7. Şi, neîncetând a-L întreba, S-au rădicat şi le-au zis: „Care e fără păcat între voi întâiu arunce piatră spre ea”.

8. Şi, iarăşi plecându-Să, scriia pre pământ.

9. Iară auzind, unul după altul ieşiia, începând de la cei bătrâni. Şi au rămas sângur Isus şi muiarea în mijloc stând.

10. Şi, rădicându-Să Isus, au zis ei: „Muiare, unde sânt cei ce te pârea? Nime nu te-au osândit?” ||

11. Carea au zis: „Nime, Doamne”. Iar Isus au zis: „Nici Eu te osândesc. Mergi, şi de acum nu mai greşi!” 211r

Zac. 29. *Sfârşit sfintului. Cetire duminică a 8. Joi 4. Zac. 29.*

*1 Ioan 1, 5. 12. Şi iară au grăit lor Isus, zicând: *„Eu sânt Lumina lumii. Cel ce vine după Mine nu umblă întru întunearec, ci va avea lumina vieţii”.

Sfârşit duminică 20.

13. Și au zis Lui fariseii: „Tu mărturisești de Tine însuți. Mărturiia Ta nu e adevărată".

14. Răspuns-au Isus și au zis lor: „Deși mărturisesc Eu de Mine însumi, adevărată e mărturiia Mea, că știu de unde viu și unde merg. Iară voi nu știți de unde viu și unde merg.

15. Voi după trup judecați. Eu nu judec pre cineva.

16. Și de judec Eu, judecata Mea dreaptă iaste, că sângur nu sânt, ci Eu și Cel ce M-au trimis, Tatăl". |

211v 17. Și în leagea voastră scris iaste *că a doi oameni mărturiia adevărată iaste.

18. Eu sânt Cel ce mărturisesc de Mine însumi. Și mărturisească de Mine Cel ce M-au trimis, Tatăl".

19. Și zicea Lui: „Unde e Tatăl Tău?" Răspuns-au Isus: „Nici pre Mine nu cunoașteți, nici pre Tatăl Mieu. De M-ați cunoaște pre Mine, doară și pre Tatăl Mieu ați cunoaște".

20. Aceaste cuvinte au grăit Isus în vistierie, învățând în besearică. Și nime nu L-au prins, că încă nu venisă ceasul Lui.

*2 Leage 17, 6 și 19, 15. Math. 18, 26. 1 Cor. 13, 1. Ovreai 10, 28.

Sfârșit joi. Vineri 4. Zac. 30. *Zac. 30.*

21. Și iară au zis lor Isus: „Eu merg și Mă veți căuta și în păcatul vostru veți muri. Unde Eu merg, voi nu puteți veni".

22. Zicea, dară, jidovii: „Au doară să va omorî pre Sine însuși, că au zis: «Unde Eu merg, voi nu puteți veni»?"

23. Și zicea lor: „Voi de jos sânteți, Eu de sus sânt. Voi din lumea aceasta sânteți, Eu nu sânt din lume. ||

212r 24. Drept aceaea am zis voao că veți muri în păcatele voastre. Că de nu veți creade că Eu sânt, veți muri în păcatul vostru".

25. Și zicea Lui: „Tu cine ești?" Zis-au lor Isus: „Începutul, care și grăiesc voao.

26. Multe am de voi a grăi și a judeca, ci Cel ce M-au trimis *drept iaste. Și Eu ceale ce am auzit de la El, aceastea grăiesc în lume".

*Râml. 3, 4.

27. Și n-au cunsocut că Tatăl Lui zicea pre Dumnezeu.

28. Și au zis lor Isus: „Când veți înălța pre Fiiul Omenesc, atunci veți cunoaște că Eu sânt, și de la Mine însumi nimică nu fac, ci precum M-au învățat Tatăl, aceastea grăiesc.

29. Și Cel ce M-au trimis cu Mine iaste și nu M-au lăsat sângur. Că Eu ceale ce plac Lui fac pururea".

30. Aceastea El grăind, mulți au crezut într-Însul.

Sfârșit vineri și sâmb. Sâmb. 9. Zac. 31. *Zac. 31.*

31. Și zicea Isus către jidovii cei ce au crezut Lui: | „De veți rămânea voi întru cuvântul Mieu, adevărat ucenicii Miei veți fi, 212v

32. Și veți cunoaște adevărul, și adevărul vă va slobozi".

33. Răspuns-au Lui: „Sămânța lui Avraam sântem și nimărui n-am slujit nici odinioară. Cum zici Tu: «Slobozi veți fi»?"

*Râm. 6, 15, 16. 2 Petru 2, 19.

34. Răspuns-au lor Isus: „Amin, amin zic voao *că tot cel ce face păcatul slugă iaste păcatului.

35. Iară sluga nu rămâne în casă în veaci, iară Fiiul rămâne în veaci.

36. Deci de vă va slobozi Fiiul, adevărat slobozi veți fi.

37. Știu că fiii lui Avraam sânteți, ce Mă căutați să Mă omorâți, că cuvântul Mieu nu încape întru voi.

38. Eu ce am văzut la Tată-Mieu grăiesc și voi ceale ce ați văzut la tatăl vostru faceți".

39. Răspuns-au și au zis Lui: „Tatăl nostru Avraam iaste". Zis-au lor Isus: „De sânteți fiii || lui Avraam, faptele lui Avraam faceți. 213r

40. Iară acum Mă căutați să Mă omorâți, Omul carele v-am grăit adevărul care am auzit de la Dumnezeu. Aceasta Avraam n-au făcut.

41. Voi faceți lucrurile tatălui vostru". Zis-au drept aceaea Lui: „Noi din curvie nu sântem născuți. Un tată avem, pre Dumnezeu".

Zac. 32.

Luni 5. Zac. 32.

42. Și au zis lor Isus: „De ar fi Dumnezeu tatăl vostru, M-ați iubi, adecă, pre Mine, că Eu de la Dumnezeu am purces și am venit. Că nu de la Mine însumi am venit, ci El M-au trimis.

43. Pentru ce vorba Mea nu o cunoașteți? Că nu puteți auzi cuvântul Mieu.

*1 Ioan 3, 8.

44. *Voi din tatăl diavolul sânteți și poftele tatălui vostru voiți a face. El ucigaș era din început și întru adevăr n-au stătut, că nu iaste adevăr într-însul. Când grăiaște minciună, dintru ale sale grăiaște, că mincinos iaste și tatăl minciunii. |

45. Iară Eu deacă vă spuiu adevărul, nu creadeți Mie. 213v

46. Cine dintre voi Mă va vădi de păcat? De vă spuiu adevărul, căci nu creadeți Mie?

*1 Ioan 4, 6.

47. *Cel ce e din Dumnezeu cuvintele lui Dumnezeu aude. Pentru aceaea voi nu auziți, că din Dumnezeu nu sânteți".

48. Răspuns-au drept aceaea jidovii și au zis Lui: „Au nu bine zicem noi că samarinean ești Tu și ai drac?"

49. Răspuns-au Isus: „Eu drac nu am, ci cinstesc pre Tatăl Mieu și voi M-ați necinstit.

50. Iară Eu nu caut slava Mea; iaste cine să caute și să judece.

Zac. 33.

Marți. 5. Zac. 33.

51. Amin, amin zic voao, de va ținea cineva cuvântul Mieu, nu va vedea moartea în veaci".

Sfârșit luni.

52. Zis-au drept aceaea jidovii: „Acum am cunoscut că drac ai. Avraam au murit și prorocii; și Tu zici: «De va ținea cineva cuvântul Mieu, nu va gusta moartea în veac». ||

53. Au doară Tu mai mare ești decât tatăl nostru, Avraam, carele au murit? Și prorocii au murit. Cine Te faci pre Tine însuți?" 214r

54. Răspuns-au Isus: „De Mă slăvesc Eu pre Mine însumi, slava Mea nimica iaste. Iaste Tatăl Mieu Cel ce Mă slăvește, Carele voi ziceți că Dumnezeul vostru iaste,

55. Și nu L-ați cunoscut, iară Eu L-am cunoscut. Și, de voi zice că nu-L cunosc, voi fi aseaminea voao, mincinos. Ci-L știu și cuvântul Lui țiiu.

56. Avraam, tatăl vostru, au poftit să vază zioa Mea. Văzut-au și s-au bucurat".

57. Și au zis jidovii către El: „Cincizăci de ani încă nu ai și pre Avraam l-ai văzut?"

58. Zis-au lor Isus: „Amin, amin zic voao, mai nainte de a fi Avraam, Eu sânt".

59. Și au luat pietri să arunce spre El. | Iară Isus S-au ascuns și au ieșit din bisearică. 214v

Cap 9

Pre cel orb din naştere sâmbăta luminează. A căruie minuni slavă cu multe meşteşugiri să nevoiesc fariseii a o huli. Şi, pentru că cel ce fusease orb pre Hristos apără, afară din sinagogă să leapădă. Ci de la Hristos învăţându-să, crede şi să închină Lui, Carele spre judecată a fi venit în lume pre Sine Să zice.

Dnecă 6 a Orbului. Zac. 34. *Zac. 34.*

1. Şi, trecând Isus, au văzut un om orb din naştere.
2. Şi L-au întrebat ucenicii Lui: „Ravvi, cine au păcătuit, acesta au părinţii lui, de s-au născut orb?"

3. Răspuns-au Isus: „Nici acesta au păcătuit, nici părinţii lui, ci ca să să arete lucrurile lui Dumnezău întru el.

4. Eu trebuie să fac lucrurile Celui ce M-au tremis până este zio. Vine noaptea, când nime nu poate lucra.

5. Până când sânt în lume, Lumină sânt lumii".

6. Aceste zicând, au scupit pre pământ şi au făcut tină din scupit şi au uns tina pre ochii lui. ||

215r 7. Şi au zis lui: „Mergi, spală-te în scăldătoarea Siloi (ce să tâlcuieşte „tremis"); şi s-au dus şi s-au spălat şi au venit văzând.

8. Iară vecinii şi cei ce-l văzuse întâi că era cerând zice: „Au nu e acesta cel ce şedea şi cerea?" Alţi zicea: „Că acesta este".

9. Iară alţii: „Nicidecum, ci aseamine lui este". Iară el zicea că: „Eu sânt".

10. Şi zicea lui: „Cum s-au deşchis ţie ochii?"

11. Răspuns-au: „Omul acela, ce să zice Isus, au făcut tină şi au uns ochii mei şi mi-au zis: «Mergi la scăldătoare Siloi şi te spală». Şi m-am dus şi m-am spălat şi văz".

12. Şi au zis lui: „Unde-i Acela?" Zis-au: „Nu ştiu".

13. Adusu-l-au la farisei pre cel ce fusease orb.

14. Şi era sâmbătă când au făcut Isus tină şi au deşchis ochii lui.

15. Şi iară l-au întrebat fariseii cum văzuse. Iară el au zis lor: „Tină mi-au pus pre ochi şi m-am spălat şi văz".

16. Şi zicea unii dintre fariseai: „Nu e acesta om de la Dumnezău, carele nu păzeşte sâmbăta". Iară alţii zicea: „Cum poate omul păcătos face aceste seamne?" Şi era împărechere între ei. |

215v 17. Şi au zis iară orbului: „Tu ce zici de acela ce ţ-au deşchis ochii?" Iară el au zis: „Că proroc este".

18. Şi n-au crezut jidovii de el că fusease orb şi văzuse, până ce au chemat părinţii celui ce văzuse.

19. Şi i-au întrebat, zicând: „Acesta e fiiul vostru, care voi ziceţi că orb s-au născut? Cum, dară, acum vede?"

20. Răspuns-au părinţii lui şi au zis: „Ştim că acesta este fiiul nostru şi cum că orb s-au născut.

21. Iară cum vede acum, nu ştim, au cine i-au deşchis ochii, noi nu ştim. Pre el întrebaţi. Vârstă are, el de sine grăiască".

22. Aceste au zis părinţii lui, că să temea de jidovi. Că să sfătuise jidovii ca de L-ar mărturisi cineva a fi Hristos, să-l scoaţă din sinagogă.

23. Pentru aceea părinţii lui au zis: „Că vârstă are, pre el întrebaţi".

24. Şi iară au chemat omul cel ce fusease orb şi au zis lui: „Dă slavă lui Dumnezău. Noi ştim că omul acesta-i păcătos".

25. Şi au zis el lor: „De e păcătos, nu ştiu. Una ştiu, că, fiind orb, acum văz".

26. Şi au zis lui: „Ce ţ-au făcut, cum ţ-au deşchis ochii?" ||

216r 27. Răspuns-au lor: „Zis-am acum voao şi aţi auzit. Ce vreaţi iarăşi a auzi? Au doară şi voi vreaţi a fi ucenicii Lui?"

28. Suduitu-l-au diript aceea şi au zis: „Tu fii ucenicul Lui! Iară noi sântem ucenicii lui Moisi.

29. Noi ştim că lui Moisi au grăit Dumnezău, iar pre acesta nu-l ştim de unde este".

30. Răspuns-au acel om şi au zis lor: „De aceasta e minune, că voi nu ştiţi de unde este şi au deşchis ochii mei.

31. Şi ştiu că pre păcătoşi Dumnezău nu-i ascultă. Ci, de este cineva cinstitoriu de Dumnezău şi face voia Lui, pre acesta-l aude.
32. Din veac nu s-au auzit să fie deşchis cineva ochii orbului din naştere.
33. De n-ar fi Acesta de la Dumnezău, nu putea face ceva".
34. Răspuns-au şi au zis lui: „În păcate te-ai născut tot, şi tu ne înveţi?" Şi l-au scos afară.
35. Auzit-au Isus că l-au scos afară şi, aflându-l, i-au zis: „Tu crezi în Fiiul lui Dumnezău?"
36. Răspuns-au el şi au zis: „Cine e, Doamne, să crez întru-Însul?" |
37. Şi i-au zis lui Isus: „Şi L-ai văzut! Şi Cel ce grăieşte cu tine, Acela este". 216v
38. Iară el au zis: „Crez, Doamne!" Şi, căzând, s-au închinat Lui.

Zac. 35. *Sfârşit dnecă. Gioi 5. Zac. 35.*

39. Şi au zis Isus: „Spre judecată Eu am venit întru această lume. Ca cei ce nu vâd să vază, şi cei ce văd orbi să fie".
40. Şi au auzit unii dintre fariseii carii era cu El şi au zis Lui: „Au doară şi noi sântem orbi?"
41. Zis-au lor Isus: „De aţi fi orbi, n-aţi avea păcat. Iară acum ziceţi: «Că vedem», păcatul vostru rămâne".

Cap 10

Hristos, scriind pre păstoriul cel adevărat şi pre cel năimit, să zice pre Sine a fi uşe oilor şi păstoriu bun, Carele şi alte oi are a le aduce la acelaş ocol. Sufletul Său pune, ca iară să-L ia. Jidovii vreau a-L împroşca cu pietri, că pre Sine din faptele Sale Să zicea unul a fi cu Tatăl şi Fiiul lui Dumnezău, carea o arată a nu fi blăstăm.

Mai 21 şi Zlatoust la utră.

1. „Amin, amin zic voao, cel ce nu întră pre uşe în staulul oilor, ci să suie pe airi, acela fur este şi tâlhariu. ||
2. Iară care întră pre uşe, păstoriu iaste oilor. 217r
3. Acestuia păstoriul deşchide şi oile aud glasul lui şi oile sale cheamă pre nume şi le scoate.
4. Şi, când va scoate oile sale, mearge înaintea lor şi oile merg după el, că cunosc glasul lui.
5. Iară după cel strein nu merg, ci fug de el, că nu cunosc glasul streinilor".
6. Această pildă au zis lor Isus, iară ei n-au cunoscut ce grăiaşte lor.
7. Şi au zis lor iarăş Isus: „Amin, amin zic, că Eu sânt uşea oilor.
8. Toţi, oricâţi au venit, furi sânt şi tâlhari şi nu-i aud oile.

Noem. 13 şi a arhiereilor de obşte. Zac. 36. *Zac. 36.*

9. Eu sânt uşea, prin Mine, de va întra cineva, să va mântui şi va întra şi va ieşi şi păşune va afla.

Sfârşit joi şi Constantin.

10. Furul nu vine, fără să fure şi să omoară şi să piarză. Eu am venit ca viaţă să aibă şi mai mult să aibă. |

217v 11. Eu sânt Păstoriul cel bun. *Păstoriul bun sufletul său dă pentru oile sale. *Isaie 40, 11. Iezechie. 34, 23 şi 37, 24.

12. Iară năimitul şi carele nu iaste păstoriu, a căruia nu sânt oile ale sale, veade lupi venind şi lasă oile şi fuje. Şi lupul răpeaşte şi răsipeaşte oile.

13. Iară năimitul fuge, că năimit iaste şi nu i-i grije de oi.

14. Eu sânt Păstoriul cel bun şi Mă cunsc oile Meale.

15. *Precum cunoaşte pre Mine Tatăl, şi Eu cunosc pre Tatăl şi sufletul Mieu pun pentru oi. *Math. 11, 27. Luca 10, 22.

16. Şi alte oi am, care nu sânt din staulul acesta. Şi acealea trebuie să le adun şi glasul Mieu vor auzi şi va fi un staul şi un păstoriu.

Sfârşit arhierei. Vineri 5. Zac. 37. *Zac. 37.*

17. Pentru aceaea Mă iubeaşte Tatăl, *că Eu pun sufletul Mieu şi iară îl voi lua. *Isaie 53, 7.

18. Nime nu-l ia de la Mine, ci sufletul, de la Mine însumi; şi puteare am a-l pune şi puteare am iară a-l lua. Această poruncă am luat de la Tatăl Mieu". ||

218r 19. Împărecheare iarăşi s-au făcut între jidovi pentru cuvintele aceastea.

20. Şi zicea mulţi dintr-înşii: «Drac are şi ş-au ieşit din fire. Ce-l ascultaţi?»

21. Alţii zicea: «Aceaste cuvinte nu sânt a celui ce are drac. Au doară dracul poate deşchide ochii orbilor?»

De obşte a bisearicii.

22. *Şi au fost înoirile bisearicii în Ierusalim şi era iarna. *1 Mac. 4, 26, 29.

23. Şi umbla Isus prin bisearică în foişorul lui Solomon.

24. Şi l-au încunjurat jidovii şi zicea Lui: „Până când iai sufletul nostru? De eşti Tu Hristos, spune noao la arătare".

25. Răspuns-au lor Isus: „Grăiesc voao şi nu creadeţi; lucrurile care Eu fac în numele Tatălui Mieu, aceastea mărturisesc de Mine.

26. Ce voi nu creadeţi, că nu sânteţi din oile Meale.

Sâmbătă 5. Zac. 38. *Zac. 38.*

27. Oile Meale glasul Mieu aud şi Eu le cunosc şi vin după Mine. |

218v 28. Şi Eu le voi da viaţa de veaci.

Sfârşit vineri şi a Înoirii.

Şi nu vor peri în veac şi nu le va răpi cineva din mâna Mea.

29. Tatăl Mieu, ce Mi-au dat, mai mare decât toţi iaste şi nime nu poate răpi din mâna Tatălui Mieu.

30. Eu şi Tatăl unul sântem".

31. Şi au luat jidovii pietri să-L ucigă.

32. Răspuns-au lor Isus: „Multe lucruri bune v-am arătat de la Tatăl Mieu; pentru care lucruri din eale Mă ucideţi cu pietri?"

33. Răspuns-au Lui jidovii: „Pentru lucru bun nu Te ucidem, ci pentru hulă. Şi pentru că Tu om fiind, Te faci pre Tine însuţi Dumnezeu".

34. Răspuns-au lor Isus: „Au nu iaste scris în leagea voastră, *că: «Eu am zis: dumnezei sânteţi»? *Psalm. 91, 6.

35. Deacă au zis pre aceia dumnezei, câtră carii era cuvântul lui Dumnezeu şi nu să poate strica scriptura,

36. Pre Carele Tatăl L-au sfințit și L-au || trimis în lume, voi ziceți că: «Huleaști», pentru că am zis: «Fiiul lui Dumnezeu sânt». 219r
37. De nu fac lucrurile Tatălui Mieu, nu creadereți Mie.
38. Iară de fac, deși nu vreați a creade Mie, lucrurilor creadeți, ca să cunoașteți și să creadeți că Tatăl în Mine iaste, și Eu în Tatăl".

Sfârșit sâmbătă. Ianuarie 12.

39. Și-L căuta să-L prinză. Și au ieșit din mânile lor.
40. Și S-au dus iară de ceaea parte de Iordan, la acel loc unde era Ioan botezând întâi și au rămas acolo.
41. Și mulți au venit la El și zicea că Ioan, adecă, nice un sămn au făcut.
42. Iară toate, oricare au zis Ioan de Acesta, adevărate era. Și mulți au crezut întru El.

Cap 11 |

Isus pre Lazar cel de patru zile mort înviiază, multe grăind cu ucenicii și cu Martha. Pentru aceaea, mulți pentru această minune crezând în Hristos, arhiereii și fariseii sfat făcând, au rânduit să-L ucigă. Caifa arhiereul prorocind că trebuie să moară Isus, ca nu tot norodul să piară. Iară Isus Să departă în cetatea Efrem. 219v

1. Și era un bolnav, Lazar, în Vithania, din coșteiul Mariei și al Marthei, sororei lui.
*Math. 26, 7. Luc. 7, 37. Jos. 12, 3. 2. (Iară Maria era *carea au uns pre Domnul cu unsoare și au șters picioarele Lui cu perii capului său; a cărie frate, Lazar, bolnăviia).
3. Și au tremis surorile lui către El, zicând: „Doamne, iată, pre carele iubești bolnăvește".
4. Și, auzind Isus, au zis lor: „Boala aceasta nu-i spre moarte, ci spre slava lui Dumnezău, ca să Să proslăvească Fiiul lui Dumnezău printr-însa".
5. Și iubiia Isus pre Martha, sora lui, și pre Mariia și pre Lazar.
6. Și, auzind că bolnăvează, atunci, adecă, au rămas într-acel loc doao zile. ||
7. Apoi, după aceastea au zis ucenicilor Săi: „Să meargem iară în Iudeea". 220r
8. Zis-au Lui ucenicii: „Ravi, acum Te căuta jidovii să Te ucigă cu pietri și iară mergi acolo?"
9. Răspuns-au Isus: „Au nu doaosprăzeace ceasuri sânt în zi? De va umbla cineva zioa, nu să potignează, că lumina aceștii lumi veade.
10. Iară, de va umbla noaptea, să potignează, că lumină nu iaste într-însul".
11. Aceastea au zis, și după aceastea au zis lor: „Lazar, priiatinul nostru, doarme; ci merg să-l deștept din somn".
12. Și au zis ucenicii Lui: „Doamne, de doarme, mântui-să-va".
13. Iară Isus zisease de moartea lui, iară lor li s-au părut că de dormirea somnului zicea.
14. Atunci, dară, Isus le-au zis arătat: „Lazar au murit.
15. Și Mă bucur pentru voi, ca să creadeți, că nu eram acolo. Ci să meargem la el". |
16. Și au zis Thoma, ce să zice Jamănul, către soții: „Să meargem și noi, să murim cu El". 220v
17. Și au venit Isus și l-au aflat patru zile având în mormânt.
18. (Și era Vithania aproape de Ierusalim ca 15 stadii).
19. Și mulți din jidovi venisă la Martha și Maria, ca să le mângăie de frate-său.
20. Deci Martha auzind că Isus au venit, L-au întâmpinat; iară Maria ședea acasă.
21. Și au zis Martha către Isus: „Doamne, de ai fi fost aici, fratele nost n-ar fi murit.
22. Ci și acum știu că orice vei ceare de la Dumnezeu, da-va Ție Dumnezeu".
23. Zis-au ei Isus: „Înviia-va fratele tău".
*Luc. 14, 14. 24. Zis-au Lui Martha: „Știu că va învia *la înviiare, în zioa cea mai de pre urmă".
Sus. 5, 29. Sus. 6, 40. 25. Zis-au ei Isus: „Eu sânt înviiare și viața; *cel ce creade întru Mine, de va muri, viu va fi. ||
26. Și tot cel ce e viu și creade întru Mine nu va muri în veac. Crezi aceasta?" 221r
27. Zis-au Lui: „Adevărat, Doamne, eu am crezut că Tu ești Hristos, Fiiul lui Dumnezeu celui viu, Carele într-această lume ai venit".
28. Și aceastea zicând, s-au dus și au chemat pre Maria, soru-sa, în taină, zicând: „Învățătoriul e aici și te cheamă".
29. Ea auzind, s-au sculat degrab și au venit la El.
30. Că încă nu venisă Isus în coșteiu, ci era încă într-acel loc, unde-L întâmpinasă Martha.

31. Deci jidovii, cei ce era cu ea în casă şi o mângăia, văzând pre Maria că degrab s-au sculat şi au ieşit, au mers după ea, zicând că mearge la mormânt, să plângă acolo.
32. Deci Maria venind unde era Isus, văzându-L, au căzut la picioarele Lui şi i-au zis: „Doamne, de ai fi fost aici, n-ar fi murit fratele mieu". |
221v 33. Iară Isus văzându-o plângând şi pre jidovii carii venisă cu ea plângând, au suspinat cu duhul şi S-au turburat
34. Şi au zis: „Unde l-aţi pus?" Zis-au Lui: „Doamne, vino şi vezi".
35. Şi au lăcrămat Isus.
36. Şi au zis jidovii: „Iată cum îl iubea".
37. Iar unii dintr-înşii au zis: *„Au nu putea Acesta, Care au deşchis ochii celui orb născut, a face să nu moară acesta?" *Sus 9, 6.
38. Şi Isus, iară turburându-Să întru Sine, au venit la mormânt. Şi era peşteră şi piatră era pusă pre ea.
39. Zis-au Isus: „Luaţi piatra". Zis-au Lui Martha, sora celui ce era mort: „Doamne, iată pute, că-i de a patra zi".
40. Zis-au ei Isus: „Au nu ţ-am zis că, de vei creade, vei vedea slava lui Dumnezeu?"
41. Şi au luat piatra. Iară Isus rădicând ochii în sus, au zis: „Părinte, mulţemesc Ţie că M-ai auzit.
222r 42. Şi Eu ştiiam că pururea Mă auzi, ci pentru || norodul ce stă împrejur am zis, ca să crează că Tu M-ai trimis".
43. Aceastea zicând, au strigat cu glas mare: „Lazare, vino afară!"
44. Şi numaidecât au ieşit cel ce murisă, legat de picioare şi de mâni cu faşii şi faţa lui cu năframă era legată. Zis-au lor Isus: „Dezlegaţi-l şi-l lăsaţi să să ducă".
45. Deci mulţi din jidovii cei ce venisă la Maria şi la Martha şi văzuse ceale ce au făcut Isus au crezut într-Însul.

Sfârşit sâmbătă.

46. Iară unii dintr-înşii s-au dus la farisei şi le-au spus cealea ce au făcut Isus.

Luni 6. Zaceal 40. *Zac. 40.*

47. Şi au strâns arhiereii şi fariseii sfat şi zicea: „Ce facem, că omul acesta multe seamne face?
48. De-l vom lăsa aşea, toţi vor creade într-însul şi vor veni râmleanii şi vor lua locul nostru şi neamul". |
222v 49. *Iară unul dintr-înşii, anume Caiafa, fiind arhiereul anului aceluia, au zis lor: „Voi nu ştiţi nimica, *Jos. 18, 14.
50. Nici socotiţi că mai bine e voao să moară un om pentru norod şi să nu piară tot neamul".
51. Iară aceasta de la sineş n-au zis, ci, fiind arhiereu anului aceluia, au prorocit că Isus era să moară pentru neam.
52. Şi nu numai pentru neam, ci ca pre Fiiul lui Dumnezeu, cei ce era răsipiţi să-i adune întru una.
53. Şi din zioa aceaea cujeta să-L omoară.
54. Drept aceaea, Isus nu umbla la arătare între jidovi, ci S-au dus într-un ţinut lângă pustie, într-o cetate, ce să zice Efrem şi acolo petrecea cu ucenicii Săi.
55. Şi era aproape Paştile jidovilor. Şi s-au suit mulţi într-acel ţinut la Ierusalim înaintea Paştilor, să să curăţască. ||
223r 56. Şi căuta pre Isus; şi grăia între sineşi în besearecă stând: „Ce vi să pare că nu vine la praznic?" Iară arhiereii şi fariseii dedease poruncă ca, de va cunoaşte cineva unde iaste, să spuie, ca să-L prinză.

Sfârşit luni.

Cap 12

La Martha şi la Lazar priimindu-Să, cu unsoare de Maria Să unge; murmurând Iuda furul. Şi au socotit căpeteniile popilor şi pre Lazar a-l ucide. Isus, de mânzul asinii purtat, cu cinste întră în Ierusalim. Şi jidovilor, ce poftea a-L vedea, zice că ceasul proslăvirii Sale aproape este, ci

grăunţul de grâu întâi a muri. Glasul Tatălui să aude, că va proslăvi numele Său. Căpeteniia acestui veac să scoate afară. De orbirea jidovilor de Isaie prorocită. În Hristos Să cinsteaşte, au Să urgiseaşte Tatăl.

Zac. 41. *Dncă Stâlpări. Zac. 41.*

Mth. 26, 6.
Mar. 14, 3.

1. Iară Isus cu şese zile mainte de Paşti au venit în Vithaniia, unde murise Lazar, pre carele au înviiat Isus.

2. Şi I-au făcut cină acolo. Şi Martha slu|jiia, iară Lazar era unul din cei ce şedea cu El. 223v

3. Deci Mariia au luat o litră de nard strecurat, de mult preţ, şi au uns picioarele Lui şi au şters picioare<le> Lui cu perii capului său. Şi casa s-au umplut de mirosul mirului.

4. Şi au zis unul din ucenicii Lui, Iuda Iscarioteanul, cel ce era să-L vânză:

5. „Pentru ce nu s-au vândut mirul acesta cu trei sute de dinari şi să să dea săracilor?"

6. Iară aceasta au zis, nu că de săraci avea grijă, ci căci că era fur şi, având pungi, cele ce să băga purta".

7. Şi au zis Isus: „Lăsaţi-o, ca în zioa îngropării Meale să-l ţie,

8. Că pre săraci pururea aveţi cu voi, iară pre Mine nu Mă aveţi pururea".

9. Şi au cunoscut gloată multă din jidovi că-i acolo. Şi au venit, nu numai pentru Isus, ci ca să vază pre Lazar, ce-l înviiase din morţi.

10. Şi au socotit căpeteniile popilor ca şi pre Lazar să-l omoară.

11. Că mulţi pentru el să ducea din jidovi şi credea în Isus.

12. Iară a doao zi gloata cea multă, carea venise la praznic, auzind că vine Isus în Ierusalim, ||

13. Au luat stâlpări de finic şi au mers întru întâmpinarea Lui şi striga: „Osanna! Bine e cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului, Împăratul lui Israil!". 224r

*Zah. 9, 9.
Mth. 21, 7.
Mar. 11, 7.
Luc. 15, 35.

14. *Şi au aflat Isus un mânz de asin şi au şezut pre el, precum este scris:

15. „Nu te teme, fata Sionului! Iată, Împăratul tău vine şezând pre mânzul asinei".

16. Aceste nu le-au cunoscut ucenicii Lui întâi, ci, când S-au proslăvit Isus, atunci ş-au adus aminte că aceste era scrise pentru El şi aceste au făcut Lui.

17. Deci gloata mărturisiia, carea era cu El, când pre Lazar l-au chemat din mormânt şi l-au înviiat din morţi.

18. Pentru aceea au şi ieşit întru întâmpinarea Lui gloata, că L-au auzit că făcuse sămnul acesta.

Zac. 42. *Sfârşit dnc. Stâlp. Marţi 6. Zaceal 42.*

19. Iară fariseii au zis între sineşi: „Vedeţi că nimica nu sporim; iată, lumea toată după El s-au dus".

20. Şi era unii din limbi, din cei ce să suise să să închine în zi de praznic.

21. Deci aceştia s-au apropiat de Filip, care era din Vethsaida Galileii, şi-l ruga, zicând: | „Doamne, voim a vedea pre Isus”. 224v

22. Venit-au Filip şi au zis lui Andrei, iară Andrei şi Filip au spus lui Isus.

23. Iară Isus le-au răspuns, zicând: „Vine ceasul să Să proslăvească Fiiul Omenesc.

24. Amin, amin zic voao, de nu va muri grăunţul de grâu ce cade pre pământ,

25. Însuşi sângur rămâne, iară, de va muri, mult rod aduce.

La Închinarea Crucii.

*Cel ce iubeşte sufletul său pierde-l-va, şi cel ce ureşte sufletul său întru această lume spre viiaţa de veci îl păzeşte. (*Mth. 10, 39. Mar. 8, 35. Luc. 9, 24 şi 17, 37.)

26. De-Mi slujeşte cineva, vie după Mine; şi unde sânt Eu, acolo şi slujitoriul Meu va fi. De-Mi va sluji cineva, cinsti-l-va pre acela Tatăl Mieu.

27. Acum sufletul Meu s-au turburat. Şi ce vor zice? Părinte, mântuieşte-Mă dintr-acest ceas. Ci pentru aceea am venit în ceasul acesta.

La Înălţ. Crucii. La utrenie.

28. Părinte, proslăveşte numele Tău!” Şi au venit glas din ceriu: „Şi L-am proslăvit şi iară Îl voi proslăvi”.

29. Iară gloata carea sta şi auzise, zicea a fi fost tunet. Alţii zicea: „Îngerul au grăit Lui”.

30. Răspuns-au Isus şi au zis: „Nu pentru Mine au venit glasul acesta, ci pentru voi. ||

31. Acum este judecata lumii; acum căpeteniia lumii aceştie să leapădă afară. 225r

32. Şi Eu, de Mă voi înălţa de la pământ, toate oi trage cătră Mine”.

33. (Iară aceasta zice, însămnând cu ce moarte era să moară).

34. Răspuns-au Lui gloata: *„Noi am auzit din lege că Hristos petrece în veac. Şi cum zici Tu: «Trebuie să Să înalţe Fiiul Omenesc? Cine e acesta Fiiul Omenesc?»”. (*Psalm. 109, 4 şi 116, 2. Isai. 40, 8. Ezec. 37, 25.)

35. Şi au zis lor Isus: „Încă puţin lumina întru voi este. Umblaţi când aveţi lumină, ca să nu vă apuce întunerecul. Şi cel ce umblă întru întunerec nu şti încătro merge.

Mierc. 6. Zac. 43. *Zac. 43.*

36. Când aveţi lumină, credeţi în lumină, ca să fiţi fiii luminii”. Aceste au grăit Isus şi S-au dus şi S-au ascuns de ei.

37. Şi atâtea seamne făcând înaintea lor, nu credea întru El,

38. Ca să să plinească cuvântul lui Isaie prorocul, carele au zis: *„Doamne, cine au crezut auzitului nostru? Şi braţul Domnului cui s-au arătat?” (*Isa. 53, 1. Râm. 10, 16.)

39. Pentru aceea nu putea crede, că iară au zis Isaie: |

40. „*Orbit-au ochii lor şi au învârtoşat inima lor, ca să nu vază cu ochii şi să nu înţeleagă cu inima şi să să întoarne şi să-i vindec”. 225v (*Isai. 6, 9. Mth. 13, 14. Mar. 4, 12. Luc. 8, 10. Fap. 28, 26. Râm. 11, 8.)

41. Aceste au zis Isaie când au văzut slava Lui şi au grăit de El.

42. Însă şi dintre căpetenii mulţi au crezut într-Însul. Ci pentru farisei nu-L mărturisiia, ca să nu Să scoaţă din sinagoga.

43. Că au iubit slava oamenilor mai mult decât slava lui Dumnezău.

44. Iară Isus au strigat şi au zis: „Cel ce crede în Mine nu crede în Mine, ci în Cel ce M-au tremis”.

45. Şi cel ce Mă vede pre Mine vede pre Cel ce M-au tremis pre Mine.

46. Eu Lumină în lume am venit, ca tot cel ce crede întru Mine să nu rămâie întru întunerec.

47. Şi cel ce va auzi cuvintele Mele şi nu le va păzi, Eu nu-l judec, că n-am venit să judec lumea, ci să mântuiesc lumea.

Sfârşit mierc.

48. Cel ce să leapădă de Mine şi nu priimeşte cuvintele Meale, are cine să-l judece. *Cuvântul, carele am grăit, acela îl va judeca în zioa cea mai de pre urmă. (*Mar. 16, 16.)

49. Că Eu din Mine însumi n-am grăit, ci || Cel ce M-au tremis, Tatăl, Acela Mi-au dat poruncă ce să grăiesc. 226r

50. Şi ştiu că porunca Lui viiaţa de veci este. Deci cele ce Eu grăiesc, precum Mi-au zis Tatăl, aşa grăiesc”.

Cap 13

Isus, de la cină cu fota încins, spală picioarele ucenicilor. Apărându-să întâi Petru, îndemnându-i ca aşijderea între sineşi să facă. Pre vânzătoriul Său lui Ioan deascopere, carele după îmbucătură ieşind, Să zice pre Sine a fi proslăvit. De porunca cea noao a dragostei. Lui Petru spune că de trei ori Îl va tăgădui.

Zac. 44. *La Spălare. Zac. 44.*

Math. 26, 2. Mar. 14, 1. Luc. 22, 1.

1. Mai nainte de praznicul Paştilor, ştiind Isus că au venit ceasul Lui, să treacă dintr-această lume la Tatăl, iubind pre ai Săi, cei ce era în lume, până în sfârşit i-au iubit.
2. Şi, fiind cina, când adecă diavolul pusease în inimă ca să-L vânză Iuda Iscarioteanul,
3. Ştiind că toate i-au dat Lui Tatăl în mâni şi cum că de la Domnul au ieşit şi la Dumnezău merge,
4. S-au scolat de la cină şi au pus vejmin|tele Sale. Şi, luând fota, S-au încins. 226v
5. După aceea au pus apă în spălătoare şi au început a spăla picioarele ucenicilor şi a le şterge cu fota cu carea era încins.
6. Şi au venit la Simon Petru şi au zis Lui Petru: „Doamne, Tu speli mie picioarele?"
7. Răspuns-au Isus şi au zis lui: „Ce fac Eu tu nu ştii acum, iară vei şti după aceea".
8. Zis-au Lui Petru: „Nu vei spăla mie picioarele în veac". Răspuns-au Isus: „De nu te voi spăla, nu vei avea parte cu Mine".
9. Zis-au Lui Simon Petru: „Doamne, nu numai picioarele mele, ci şi mânile şi capul".
10. Zis-au lui Isus: „Cel ce-i spălat nu are lipsă fără picioarele să le spele, ci e tot curat. Şi voi curaţi sânteţi, iară nu toţi".
11. Că ştiia cine e cel ce era să-L vânză. Pentru aceea au zis: „Nu sânteţi curaţi toţi".

Sfârşit Spălării. Evang. a 2 Spălării.

12. Şi, după ce au spălat picioarele lor şi au luat vejmintele Sale, şezând, iarăşi au zis lor: „Ştiţi ce am făcut voao?
13. Voi Mă chemaţi Învăţătoriu şi Domn şi bine ziceţi, că sânt.
14. Deci, de am spălat Eu picioarele voastre, Domnul şi Învăţătoriul, şi voi trebuie unul || altuie să spălaţi picioarele. 227r
15. Că pildă v-am dat ca, precum Eu am făcut voao, aşa şi voi să faceţi.
16. *Amin, amin zic voao, nu este sluga mai mare decât domnul său, nici apostolul e mai mare decât Cel ce l-au tremis. (*Mth. 10, 24. Luc. 8, 8.)
17. De ştiţi aceste, fericiţi veţi fi de le veţi face. (Jos. 15, 20.)

Sfârşit a 2 Spălării.

18. Nu de toţi voi zic; Eu ştiu pre carii i-am ales, ci, ca să să plinească scriptura: *«Cel ce mâncă cu Mine pâne va rădica asupra Mea călcâiul său». *Psal. 40, 10.

19. De acum zic voao mai nainte de a fi, ca, deacă va fi, să credeţi că Eu sânt.

20. *Amin, amin zic voao: «Cel ce priimeşte pre cel ce-l voi tremite pre Mine priimeşte; iară cel ce Mă priimeşte pre Mine priimeşte pre Cel ce M-au tremis»". *Mth. 10, 40. Luc. 10, 16.

21. Aceste zicând, Isus S-au turburat cu duhul şi au mărturisit şi au zis: „*Amin, amin zic voao că unul din voi Mă va vinde". *Math. 26, 21. Mar. 14, 18.

22. Şi să uita între sineşi ucenicii, îndoindu-să de carele ar zice. Luc. 22, 21.

23. Şi era unul din ucenicii Lui şezând în sânul lui Isus, pre carele iubiia Isus. |

227v 24. Deci pre acesta l-au îndemnat Simon Petru şi au zis lui: „Cine e de carele zice?".

25. Şi, răzimându-să el pre pieptul lui Isus, au zis Lui: „Doamne, cine este?"

26. Răspuns-au Isus: „Acela este, căruie Eu pâne întinsă voi da". Şi, întingând pâne, au dat Iudei a lui Simon Iscarioteanul.

27. Şi după îmbucătură au întrat în el Satana. Şi au zis lui Isus: „Ce faci fă curând!"

28. Iară aceasta nime n-au ştiut din cei ce şedea, pentru ce i-au zis,

29. Că unora li să părea că pungi avea Iuda, pentru aceea i-ar fi zis Isus: „Cumpără cele ce trebuie la praznic", au să dea ceva săracilor.

30. Deci, luând el îmbucătura, au ieşit numaidecât. Şi era noapte.

Evanghelia 1 S. Strat. Zac. 46. *Zac. 46.*

31. Iară, deacă ieşise, au zis Isus: „Acum S-au proslăvit Fiiul Omenesc şi Dumnezău S-au proslăvit întru El.

32. De S-au proslăvit Dumnezău întru El, şi Dumnezău Îl va proslăvi pre El întru Sine însuşi. Şi numaidecât Îl va proslăvi.

228r 33. Fiilor, încă puţin cu voi sânt. *Căuta-Mă-veţi şi, precum am zis jidovilor: || «Unde Eu merg, voi nu puteţi veni», şi voao zic acum: *Sus 7, 34.

34. *«Poruncă noao dau voao, ca să vă iubiţi unul pre altul, precum v-am iubit pre voi şi voi să vă iubiţi unul pre altul. *Preo. 19, 18. Math. 22, 39.

35. Dintru aceasta vor cunoaşte toţi că ucenicii Mei sânteţi, de veţi avea dragoste unul câtră altul»". Jos. 15, 12.

36. Zis-au Lui Simon Petru: „Doamne, unde mergi?" Răspuns-au Isus: „Unde Eu merg, nu poţi acum veni după Mine; iară vei veni după aceea".

37. Zis-au Lui Petru: „Pentru ce nu pociu merge după Tine acum? *Sufletul mieu pentru Tine voiu pune". *Mth. 25, 35. Mar. 14, 29.

38. Răspuns-au lui Isus: „Sufletul tău pentru Mine vei pune? Amin, amin zic ţie: nu va cânta cocoşul până ce de trei ori Mă vei tăgădui. Luc. 22, 33.

Cap 14

Mângâind pre ucenici, zice că multe lăcaşuri sânt în casa Părintelui şi că iarăşi îi va lua. Thomei zice că El este calea, adevărul şi viiaţa; iară lui Filip, că Tatăl în Fiiul Să vede şi că vor dobândi orice vor cere în numele Său. Şi alt Mângâitoriu de la Tatăl le va tremite. Învaţă cine să zice că-L iubeşte şi ce pace lasă ucenicilor, carii de mergerea Sa ar trebui adevărat a să bucura. |

228v *Luni 6. Zac. 47.* *Zac. 47.*

1. Să nu să turbure inima voastră. Credeţi în Dumnezău şi întru Mine credeţi.

2. În casa Tatălui Mieu lăcaşuri multe sânt, iară de nu, aş fi spus voao că merg să vă gătesc loc.

3. Şi, de voi merge şi voi găti voao loc, iară voi veni şi vă voi lua la Mine însumi, ca, unde sânt Eu şi voi să fiţi,

4. Şi unde merg ştiţi, şi calea ştiţi!"

5. Zis-au Lui Thoma: „Doamne, nu ştim unde mergi; şi cum putem şti calea?"

6. Zis-au lui Isus: „Eu sânt calea şi adevărul şi viiaţa. Nime nu vine la Tatăl fără prin Mine.

7. De M-ați fi cunoscut pre Mine, adevărat și pre Tatăl Mieu ați fi cunoscut; și de acum Îl veți cunoaște și L-ați văzut”.
8. Zis-au Lui Filip: „Doamne, arată noao pre Tatăl și va ajunge noao”.
9. Zis-au lui Isus: „Atâta vreme sânt cu voi și nu M-ați cunoscut? Filipe, cel ce veade pre Mine veade și pre Tatăl. Cum zici tu: «Arată noao pre Tatăl?»
10. Nu credeți că Eu în Tatăl și Tatăl întru Mine este?

Zac. 48.

Sâmb. 6. Zac. 48. ||

Cuvintele carele Eu grăiesc voao de la Mine însumi nu grăiesc, iară Tatăl cel ce lăcuiaște întru Mine, Acela face lucrurile. 229r
11. Nu creadeți că Eu în Tatăl și Tatăl în Mine iaste?
12. Iară, de nu, pentru acealea lucruri creadeți.

Sfârșit vineri.

Amin, amin zic voao, cel ce creade întru Mine, lucrurile care Eu fac și acela va face, și mai mari decât aceastea va face; că Eu la Tatăl merg.
13. *Și orice veți ceare de la Tatăl în numele <Meu>, aceasta voi face, ca să Să slăvească Tatăl în Fiiul.
14. De veți ceare de la Mine ceva în numele Mieu, aceasta voi face.
15. De Mă iubiți pre Mine, poruncile Meale țineți.
16. Și Eu voi ruga pre Tatăl și alt Mângăitoriu va da voao, ca să rămâie cu voi în veac.
17. Duhul Adevărului, Care lumea nu poate priimi, că nu-L veade, nici Îl știi, iară voi cunoașteți, că la voi rămâne și întru voi va fi. |
18. Nu vă voi lăsa săraci, voi veni la voi. 229v
19. Încă puțin și lumea nu Mă veade, iară voi Mă vedeți, că Eu sânt viu și voi sânteți vii.
20. Într-acea zi și voi veți cunoaște că Eu sânt în Tatăl Mieu și voi întru Mine și Eu întru voi.

*Math. 7, 7 și 21, 22. Marc. 11, 24. Jos. 16, 23.

Sfântului apostol Iudei.

21. Cel ce are poruncile Meale și le ține, acela e cel ce Mă iubeaște, iară cel ce iubeaște pre Mine să va iubi de la Tatăl Mieu; și Eu voi iubi pre el și Mă voi arăta lui pre Mine însumi”.
22. Zis-au Lui Iuda, nu cel din Iscariot: „Doamne, ce e că vei să Te arăți noao pre Tine însuți, iară nu lumii?”
23. Răspuns-au Isus și au zis lui: „De Mă iubeaște cineva, cuvântul Mieu va ținea și Tatăl Mieu va iubi pre el și la el vom veni și lăcaș la el vom face.
24. Cel ce nu Mă iubeaște cuvântul Mieu nu ține și cuvântul care ați auzit nu iaste al Mieu, ci a Celui ce M-au trimis, al Tatălui.

Sfârșit apostol.

25. Aceastea am grăit voao, ca voi rămâind. ||
26. Iară Mângăitoriul, Duhul Sfânt, pre Care va tremite Tatăl în numele Mieu, Acela vă va învăța toate și vă va aduce aminte toate, oricare voi zice voao. 230r
27. Pace las voao, pacea Mea dau voao; nu cum dă lumea, Eu dau voao.

Zac. 49.

Luni 7. Zac. 49.

Să nu să turbure inima voastră, nici să să spăimânteaze.
28. Auzit-ați că am zis voao: «Merg și viu la voi. De M-ați iubi, v-ați bucura că merg la Tatăl, că Tatăl mai mare decât Mine iaste».
29. Și acum v-am zis voao, mai nainte de a fi, ca, deacă va fi, să creadeți,
30. Nu multe voi grăi cu voi, că vine stăpânul lumii aceștiia și în Mine nu are nimic;
31. Ci ca să cunoască lumea că iubesc pre Tatăl *și, precum poruncă Mi-au dat Mie Tatăl, așea fac. Sculați-vă, să meargem de aici!

*Fapte. 2, 23.

Cap 15

230v *Hristos, viţa; Tatăl, lucrătoriul; iară ucenicii, mlădiţele. Porunca lui Hristos de dragostea unuia cu altul adea| sea prociteaşte. Apostolii, priiatinii lui Hristos, cărora tainele Sale au descoperit şi i-au ales să aducă rod pururea. Pre carii întăreaşte împrotiva urâciunii şi izgonirii lumeşti, zicând că jidovii n-au mântuire de păcatul său.*

Septeamvre 2. Zac. 50. *Zac. 50.*

1. Eu sânt viţa cea adevărată, şi Tatăl Mieu lucrătoriu iaste.
2. Toată mlădiţa ce nu aduce întru Mine rod o va tăia, şi toată carea aduce rod o va curăţi, ca mai mult rod să aducă.
3. *De acum voi curaţi sânteţi pentru cuvântul care am grăit voao. *Sus 13, 10.
4. Rămâneţi întru Mine şi Eu întru voi; precum mlădiţa nu poate aduce rod de sineş de nu va rămânea în viţă, aşea nici voi de nu veţi rămânea în Mine.
5. Eu sânt viţa, voi mlădiţele; cel ce rămâne întru Mine şi Eu întru el, acela aduce rod mult, că fără Mine nimica nu puteţi face.
231r 6. De nu va rămânea cineva întru Mine, să || va arunca afară ca mlădiţele şi să va usca; şi-l vor culeage şi în foc îl vor arunca şi va arde.
7. De veţi rămânea întru Mine şi cuvintele Meale întru voi vor rămânea, orice veţi vrea veţi ceare şi va fi voao.

Sfârşit luni şi a sfântului.

8. Întru aceasta S-au slăvit Tatăl Mieu, ca rod mult să aduceţi şi să vă faceţi ucenicii Miei.

Maiu 11. Zac. 51. *Zac. 51.*

9. Precum M-au iubit Tatăl, şi Eu v-am iubit; rămâneţi în dragostea Mea.
10. De veţi ţinea poruncile Meale, veţi rămânea în dragostea Mea, precum şi Eu poruncile Tatălui Mieu am ţinut şi rămâiu în dragostea Lui.
11. Aceastea am grăit voao, ca bucuriia Mea în voi să fie şi bucuriia voastră să să plinească.
12. *Aceasta e porunca Mea, ca să vă iubiţi unul pre altul precum v-am iubit. *Sus. 13, 34.
13. Mai mare decât aceasta dragoste nime nu are, ca sufletul său să-l puie cineva pentru priiatenii săi. | Efes. 5, 2. 1 Tesal. 4, 9.
231v 14. Voi priiatinii Miei sânteţi, de veţi face ceale ce Eu porunesc voao.
15. De acum nu vă voi zice sluji, că sluga nu şti ce face domnul lui; iară pre voi v-am zis priiatini, că toate, oricare am auzit de la Tatăl Mieu, cunoscute le-am făcut voao.
16. Nu voi M-aţi ales, ci Eu v-am ales *şi v-am pus să meargeţi şi rod să aduceţi, şi rodul vostru să rămâie; şi orice veţi ceare de la Tatăl în numele Mieu să vă dea. *Math. 28, 19.

Sfârşit sfântului. Sâmb. 3 după Paşti. Zac. 52. *Zac. 52.*

17. Aceastea poruncesc voao: să vă iubiţi unul pre altul. 1 Ioan 3, 11
18. De vă ureaşte lumea, să ştiţi că pre Mine, mai întâi decât pre voi, M-au urât. şi 4, 7.
19. De aţi fi fost din lume, lumea ar iubi al său; iară căci nu sânteţi din lume, ci Eu v-am ales din lume, pentru aceaea vă ureaşte lumea.
20. Aduceţi-vă aminte de cuvântul Mieu, care Eu am zis voao: «*Nu iaste slugă mai mare decât domnul său». De M-au gonit pre Mine, **şi pre voi vor goni; de au ţi||nut cuvântul Mieu, şi al vostru vor ţinea. *Sus 13, 6. Math. 10, 24. **Math. 24, 9.
232r
21. Ci aceastea toate vor face voao pentru numele Mieu, că nu ştiu pre cel ce M-au trimis.
22. De n-aş fi venit şi n-aş fi grăit lor, păcat n-ar avea, iară acum mântuire n-au de păcatul său.
23. Cel ce Mă ureaşte pre Mine şi pre Tatăl Mieu ureaşte.
24. De n-aş fi făcut lucrurile Meale întru ei, care nime altul n-au făcut, păcat n-ar avea; iară acum au şi văzut şi M-au urât şi pre Mine şi pre Tatăl Mieu,
25. Ci ca să să plinească cuvântul carele e scris în leagea lor, *că: «M-au urât în zădar». *Psalm. 24, 19.
26. *Iară, când va veni Mângăitoriul, pre Carele Eu voi trimite voao de la Tatăl, Duhul Adevărului, Carele de la Tatăl purceade, Acela va mărturisi de Mine. *Luca 24, 49.
27. Şi voi veţi mărturisi, că din început cu Mine sânteţi. |

Cap 16 232v

Ucenicilor vesteşte viitoarele izgoniri şi că mai bine e lor de va merge El, să vie Mângâitoriul, Carele va vădi lumea şi pre ei îi va învăţa şi pre Hristos va proslăvi. Arată ce zisease: „Puţin şi nu Mă veţi vedea" i proci, adăogând pilda de muierea ce naşte. Îndeamnă să ceară de la Tatăl cu numele Lui şi le vesteaşte fuga.

1. Aceste am grăit voao, ca să nu vă smintiţi.
2. Scoate-vă-vor din sinagoguri.

Zac. 53. *Marţi 7. Zac. 53.*

Ci va veni ceasul ca tot cel ce vă va ucide i să va părea că aduce slujbă lui Dumnezeu.

Sfârşit sâmbătă şi a sfântului.

3. Şi aceste vor face voao, că n-au cunoscut pre Tatăl, nici pre Mine.
4. Ci aceste am grăit voao ca, deacă va veni ceasul lor, să vă aduceţi aminte ce Eu am spus voao.
5. Iară aceste voao din început nu v-am spus, că cu voi eram. Şi acum merg la Cel ce M-au tremis şi nime dintre voi nu Mă întreabă: «Unde mergi?»
6. Ci pentru că aceste am grăit voao, întristarea au umplut inima voastră. ||
7. Ci Eu adevărul zic voao: «Mai bine e voao să merg Eu, că, de nu Mă voiu duce, Mângăitoriul nu va veni la voi, iară de Mă voiu duce, Îl voi tremite la voi. 233r
8. Şi, când va veni Acela, va vădi lumea de păcat şi de dreptate şi de judecată;
9. De păcat, adecă, că n-au crezut întru Mine,
10. Iară de dreptate, că la Tatăl merg şi nu Mă veţi vedea,
11. Iară de judecată, că stăpânul lumii aceștia, s-au judecat».
12. Încă multe am a vă zice, ci nu le puteţi purta acum.
13. Iară când va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va învăţa tot adevărul, că nu va grăi de la Sineşi, ci oricare va auzi va grăi, şi cele viitoare va vesti voao.
14. Acela Mă va proslăvi, că dintr-al Mieu va lua şi va vesti voao.

Zac. 54. *Merc. 7. Zac. 54.*

15. Toate, oricare are Tatăl, ale Mele sânt. Pentru aceea am zis că dintr-al Meu va lua şi va vesti voao.
16. Puţin şi nu Mă veţi vedea! Şi iară puţin şi Mă veţi vedea, că merg la Tatăl". |
17. Şi au zis dintre ucenicii Lui, între sineşi: „Ce este aceasta ce zice noao: «Puţin, şi nu Mă veţi vedea; şi iară puţin şi Mă veţi vedea», şi că: «Merg la tatăl»?" 233v
18. Zicea dară: „Ce este aceasta, ce zice: «Puţin, puţin», ce grăieşte?"
19. Şi au cunoscut Isus, că vrea să-L întrebe şi au zis lor: „De aceasta vă întrebaţi între voi, căci am zis: «Puţin, şi nu Mă veţi vedea şi iară puţin, şi Mă veţi vedea»?
20. Amin, amin zic voao că vă veţi văieta şi veţi plânge voi, iară lumea să va bucura; iară voi vă veţi întrista, ci întristarea voastră să va întoarce spre bucurie.
21. Muierea, când naşte, întristare are, că au venit ceasul ei; iară deacă va naşte pruncul, nu-şi mai aduce aminte de strânsoare, pentru bucuriia că s-au născut om în lume.
22. Şi voi, dară, acum adecă întristare aveţi, ci iară vă voi vedea şi să va bucura inima voastră şi bucuria voastră nime nu o va lua de la voi.
23. Şi într-acea zi de la Mine nu veţi cere nimica. *Amin, amin zic voao: «De veţi cere ||

*Mth. 7, 7 şi 21, 22. Mar. 11, 24. Luc. 11, 9. Sus 14, 13. Iac. 1, 5.

Zac. 55. *9 gioi 7. Zaceal 55.* 234r

ceva de la Tatăl în numele Mieu, va da voao.
24. Până acum n-aţi cerut nimica în numele Mieu. Cereţi şi veţi lua, ca bucuria voastră să fie plină».
25. Aceste în pilde am grăit voao. Vine ceasul când nu voi mai grăi în pilde voao, ci la arătare de Tatăl voi vesti voao.
26. Într-acea zi, în numele Mieu veţi cere. Şi nu zic voao că Eu voi ruga pre Tatăl pentru voi,

27. Că însuşi Tatăl vă iubeşte, că voi M-aţi iubit şi aţi crezut că Eu de la Dumnezău am ieşit.

28. Ieşit-am de la Tatăl şi am venit în lume; iară las lumea şi merg la Tatăl".

29. Zis-au Lui ucenicii Lui: „Iată, acum, la arătare, grăieşti şi nici o pildă nu zici.

30. Acum cunoaştem că ştii toate şi nu-Ţi trebuie să Te întrebe cineva; întru aceasta credem că de la Dumnezău ai ieşit".

31. Răspuns-au lor Isus: „Acum credeţi? |

234v 32. *Iată, vine ceasul, şi acum au venit ca să vă răsipiţi fieştecarele întru ale sale şi pre Mine sângur să Mă lăsaţi; şi nu sânt sângur, că Tatăl cu Mine este.

*Mth. 26, 31. Mar. 14, 27.

Sfârşit gioi.

33. Aceste am grăit voao, ca întru Mine pace să aveţi. În lume scârbă veţi avea. Ci cutezaţi, Eu am biruit lumea".

Cap 17

Rugăciunea lui Hristos către Tatăl, pentru amânduror proslăvirea, pentru ucenici şi pentru cei ce prin ei vor creade într-Însul. Să să păzască de rău şi toţi să fie unul. Şi să cunoască lumea că El de la Tatăl au fost trimis.

Duminică 7 Sfinţilor Părinţi. Zac. 56.

Zac. 56.

1. Aceastea au grăit Isus şi, rădicând ochii spre ceriu, au zis: „Părinte, venit-au ceasul, proslăveaşte pre Fiiul Tău, ca Fiiul Tău să Te proslăvească.

2. *Precum I-ai dat puteare preste tot trupul, ca tot ce I-ai dat să le dea viaţa de veaci.

*Math. 28, 18.

3. Iară aceasta iaste viaţa de veaci, să Te cunoască pre Tine, sângur Dumnezeu adevărat, şi pre Cel ce ai trimis, Isus Hristos. ||

235r 4. Eu Te-am proslăvit pre pământ, lucrul am săvârşit, care Mi-ai dat să fac.

5. Şi acum proslăveaşte-Mă Tu, Părinte, la Tine însuţi, cu slava carea am avut, mai înainte de a fi lumea, la Tine,

6. Arătat-am numele Tău oamenilor carii Mi-ai dat din lume. Ai Tăi era şi Mie i-ai dat şi cuvântul Tău l-au ţinut.

7. Acum au cunoscut că toate care Mi-ai dat de la Tine sânt.

8. Căci cuvintele care Mi-ai dat am dat lor şi ei au luat şi au cunoscut adevărat că de la Tine am ieşit şi au crezut că Tu M-ai trimis.

9. Eu pentru aceia Mă rog, nu pentru lume Mă rog, ci pentru aceştia carii Mi-ai dat, că ai Tăi sânt.

10. Şi ale Meale toate ale tale sânt, şi ale tale, ale Meale. Şi M-am proslăvit într-înşii.

11. Şi de acum nu sânt în lume, şi aceştia în lume sânt şi Eu către Tine vin. Părinte sfinte, 235v ţine-i întru numele Tău, carii | ai dat Mie, să fie unul precum şi Noi.

12. Când eram cu ei, Eu îi ţineam în numele Tău; *pre carii i-ai dat Mie i-am păzit şi nime dintr-înşii n-au perit, fără fiiul peririi, **ca să să plinească scriptura.

*Jos. 18, 9.
**Psalm. 108, 8.

13. Iară acum, la Tine viu şi aceastea grăiesc în lume, să aibă bucuriia Mea deplin întru sineş.

Sfârşit duminică.

14. Eu am dat lor cuvântul Tău şi lumea i-au urât, că nu-s din lume, precum şi Eu nu sânt din lume.

15. Nu Mă rog să-i iai din lume, ci să-i păzeşti de cel rău.

16. Din lume nu sânt, precum şi Eu nu sânt din lume.

17. Sfinţeaşte-i întru adevăr. Cuvântul Tău adevăr iaste.

Vineri 7. Zac. 57.

Zac. 57.

18. Precum Tu M-ai trimis în lume, şi Eu i-am trimis în lume.

19. Şi pentru ei, Eu Mă sfinţesc pre Mine însumi, ca să fie şi ei sfinţiţi întru adevăr.

236r 20. Iară nu pentru ei numai Mă rog, ci şi || pentru cei ce vor creade prin cuvântul lor întru Mine,

21. Ca toţi unul să fie, precum Tu, Părinte, întru Mine şi Eu întru Tine; şi ei întru Noi unul să fie, ca să crează lumea că Tu M-ai trimis.
22. Şi Eu slava carea Mi-ai dat o am dat lor, ca să fie unul, precum şi Noi unul sântem;
23. Eu întru ei şi Tu întru Mine, ca să fie desăvârşit întru unul şi să cunoască lumea că Tu M-ai trimis şi i-ai iubit, precum şi pre Mine M-ai iubit.
24. Părinte, carii i-ai dat Mie vreau ca, unde sânt Eu, şi ei să fie cu Mine, să vază slava Mea, carea Mi-ai dat, că M-ai iubit mai nainte de zidirea lumii.
25. Părinte dreapte, lumea nu Te-au cunoscut, iară Eu Te-am cunoscut; şi aceştia au cunoscut că Tu M-ai trimis.
26. Şi cunoscut am făcut lor numele Tău şi cunoscut l-oi face, ca dragostea cu carea M-ai iubit întru ei să fie, şi Eu întru ei".

Sfârşit vineri. |

Cap 18

236v

Isus de jidovi Să prinde, ei întâi de cuvântul Lui pre pământ căzind. La Ana şi Caiafa Să duce, răspunzind arhiereului ce-L întreba. Cu palma să taie. De trei ori de Petru Să tăgăduiaşte. Dus fiind la divan, zice lui Pilat că împărăţiia Sa nu e din lumea aceasta. Jidovii poftesc să moară Isus, slobozindu-să Varavva.

Zac. 58. *Evangheliia 2 Sfintelor Patimi. Zac. 58.*

2 Împăr. 15, 23. Math. 26, 36. Marc. 14, 32. Luca 22, 39.

1. Aceastea zicând Isus, au ieşit cu ucenicii Săi de ceaea parte de repejunea Chedrului, unde era o grădină în carea au întrat El şi ucenicii Lui.
2. Şi ştiia şi Iuda, cel ce-L vindea, locul, că de multe ori Isus să adunase acolo cu ucenicii Săi.

*Math. 26, 47. Marc. 14, 43. Luc. 22, 47.

3. *Deci Iuda luând gloată şi de la arhierei şi de la farisei slujitori, au venit acolo cu fălinari şi cu făclii şi cu arme.
4. Iară Isus ştiind toate cealea ce era să vie preste El, au mers şi le-au zis: „Pre cine căutaţi?" ||
5. Răspuns-au Lui: „Pre Isus Nazarineanul". Zis-au lor Isus: „Eu sânt". Şi sta şi Iuda, cel ce-L vindea, cu ei. 237r
6. Şi cât au zis lor „Eu sânt", s-au dus îndărăpt şi au căzut pre pământ.
7. Şi iară i-au întrebat: „Pre cine căutaţi?", iară ei au zis: „Pre Isus Nazarineanul".
8. Răspuns-au Isus: „Zis-am voao că Eu sânt. Deci, de Mă căutaţi pre Mine, lăsaţi pre aceştia a să duce",

*Sus 17, 12.

9. Ca să să plinească cuvântul, carele au zis *că: „Pre carii Mi-ai dat, n-am pierdut dintr-înşii pre careva".
10. Iară Simon Petru având sabie, o au scos şi au lovit sluga arhiereului şi au tăiat ureachea lui cea dreaptă; şi era numele slujii Malhul.
11. Şi au zis Isus lui Petru: „Pune sabiia ta în teacă. Păharul care Mi-au dat Tatăl au nu l-oi bea?"
12. Deci gloata şi trivunul şi slujitorii jidovilor au prins pre Isus şi L-au legat. |

*Luc. 3, 2. *Sus 11, 49.

13. *Şi L-au adus la Ana întâi, că era socrul Caiafei, carele era arhiereul anului aceluia. 237v
14. Şi era Caiafa, *care dedease sfat jidovilor, că mai bine e un om a muri pentru norod.
15. Şi mergea după Isus Simon Petru şi alt ucenic. Iară ucenicul acela era cunoscut arhiereului şi au întrat cu Isus în curtea arhiereului.

*Math. 26, 58. Marc. 14, 54. Luc. 22, 55.

16. Iară Petru sta la uşe afară.* Şi au ieşit celalalt ucenic, care era cunoscut arhiereului, şi au zis portăriţei şi au dus înlontru pe Petru.
17. Şi au zis lui Petru slujnica portăriţa: „Au doară şi tu eşti din ucenicii omului acestuia?" Zis-au el: „Nu sânt".
18. Şi sta slujile şi ostaşii la cărbuni, că era frig şi să încălziia; şi era cu ei şi Petru stând şi încălzindu-să.
19. Iară arhiereul au întrebat pre Isus de ucenicii Săi şi de învăţătura Lui. ||
20. Răspuns-au lui Isus: „Eu de faţă am grăit lumii. Eu pururea am învăţat în sinagoga şi în bisearică, unde toţi jidovii să adună; şi într-ascuns nimica n-am grăit. 238r
21. Ce Mă întrebi? Mergi şi întreabă pre aceia carii au auzit ce am grăit lor. Iată, aceştia ştiu cealea ce am zis Eu".

22. Iară aceastea zicând, unul ce sta dintre slujitori au dat palmă lui Isus, zicând: „Așea răspunzi arhiereului?”

23. Răspuns-au lui Isus: „De am grăit rău, mărturisească de rău, iară de am grăit bine, ce Mă bați?”

24. *Și L-au trimis Anna legat la Caiafa arhiereul.

*Math. 26, 57.

25. Și era Simon Petru stând și încălzindu-să. *Și au zis lui: „Au doară și tu ești din ucenicii Lui?” Tăgăduit-au el și au zis: „Nu sânt”.

Marc. 14, 23. Luca 21, 24.

238v 26. Zis-au lui unul din slujile arhiereului, rudeniia celui ce-i tăiase Petru ureachea: | „Au nu eu te-am văzut în grădină cu El?”

27. Și iară au tăgăduit Petru. Și numaidecât cocoșul au cântat.

*Mathei 26, 69. Marc. 14, 67. Luca 22, 56.

Evangheliia 4 Sfintelor Patimi. Zac. 59.

Zac. 59.

28. *Și au adus pre Isus de la Caiafa la divan; și era dimineața. Și ei n-au întrat în divan, **ca să nu să spurce, ci să mânânce paștile.

*Math. 27, 2. Marc. 15, 1. Luc. 23, 1.

Sfârșit 2 Patimi.

**Fapt. 10, 28 și 11, 3.

29. Și au ieșit Pilat la ei afară și au zis: „Ce vină aduceți asupra omului acestuia?”

30. Răspuns-au și au zis lui: „De n-ar fi acesta făcătoriu de rău, nu L-am fi dat ție”.

31. Și au zis Pilat lor: „Luați-l voi și după leagea voastră îl judecați”. Și au zis lui jidovii: „Noao nu ni-i slobod a omorî pre cineva”,

32. *Ca să să plinească cuvântul lui Isus, care au zis însemnând cu ce moarte era să moară.

*Math. 20, 19.

33. *Întrat-au, dară, iarăși în divan Pilat și au chemat pre Isus și au zis Lui: „Tu ești împăratul jidovilor?” ||

239r 34. Răspuns-au El: „De la tine însuți zici aceasta au alții ț-au zis de Mine?”

*Math. 27, 11. Marc. 15, 2. Luca 23, 3.

35. Răspuns-au Pilat: „Au doară eu jidov sânt? Neamul tău și arhiereii te-au dat mie. Ce ai făcut?”

36. Răspuns-au Isus: „Împărățiia Mea nu e dintr-această lume. De ar fi dintr-această lume împărățiia Mea, slujile Meale adevărat s-ar sirgui să nu Mă dau jidovilor. Iară acum împărățiia Mea nu-i de aici”.

37. Și i-au zis Pilat: „Dară împărat ești tu?” Răspuns-au Isus: „Tu zici că împărat sânt Eu. Eu întru aceasta M-am născut și spre aceasta am venit în lume, să mărturisesc de adevăr. Tot cel ce e din adevăr aude glasul Mieu”.

38. Zis-au lui Pilat: „Ce e adevărul?” Și, zicând aceasta, iară au ieșit la jidovi și le-au zis: „Eu nici o vină aflu într-însul.

39. *Ci iaste obiceai voao, să vă sloboz unul la Paști. Vreați, dară, să vă sloboz pre împăratul jidovilor?” |

239v 40. Și au strigat iară toți, zicând: „Nu pre acesta, ci pre Varava”. Și era Varava tălhariu.

*Math. 27, 15. Marc. 15, 6. Luca 23, 17.

Cap 19

De la Pilat Să bate şi în multe chinuri, batjocorit, cu spini încununat, spre moarte Să ceare. Şi iarăşi de Pilat Să întreabă; arată că numai de sus are asupra Lui puteare. Pilat, îndoit, pre Isus, pre Carele zice împăratul jidovilor, spre moarte judecă. Isus purtându-Şi crucea, între tălhari Să răstigneaşte, puindu-să de Pilat deasupra scrisoarea şi împărţindu-să de ostaşi veşmintele şi soarte pentru îmbrăcăminte aruncându-să. Isus mumei pre Ioan şi pre muma lui Ioan încredinţază. Şi, însătoşind, cu oţăt Să adapă. Şi, săvârşind toate, Îşi dă sufletul. Frângându-să fluierile tălharilor; din cea deşchisă coastea lui Hristos sânge şi apă curge. Şi trupul Lui cu mirhă şi aloe ungându-să, să îngroapă.

1. Atunci, dară, au luat Pilat pre Isus şi L-au bătut.

*Math. 27, 27. Marc. 15, 16.

2. *Şi ostaşii, împletind cunună de spini, au pus pre capul Lui şi cu haină de || urşinic L-au îmbrăcat. 240r

3. Şi vinea la El şi zicea: „Bucură-Te, împăratul jidovilor!" Şi-I da pălmi.

4. Şi iară au ieşit Pilat afară şi au zis lor: „Iată, îl aduc voao pre el afară, să cunoaşteţi că nici o vină nu aflu într-însul.

5. (Şi au ieşit Isus purtând cunună de spini şi haină de urşinic) şi au zis lor: „Iată Omul!"

Zac. 60.

La Înălţarea Sfintei Cruci. Zac. 60.

6. Şi, văzându-L arhiereii şi slujitorii, striga, zicând: „Răstigneaşte-L, răstigneaşte-L!" Zis-au lor Pilat: „Luaţi-l voi şi-l răstigniţi, că eu nu aflu într-însul vină".

7. Răspuns-au lui jidovii: „Noi leage avem, şi după leage trebuie să moară, că Fiiul lui Dumnezeu pre Sine S-au făcut".

8. Şi, auzind Pilat acest cuvânt, mai vârtos s-au temut.

9. Şi iară au întrat în divan şi au zis cătră Isus: „De unde eşti tu?" Iară Isus răspuns nu i-au dat. |

10. Şi I-au zis Pilat: „Mie nu grăieşti? Nu ştii că puteare am a te răstigni şi puteare am a Te slobozi?" 240v

11. Răspuns-au Isus: „N-ai avea nici o puteare asupra Mea, de nu ţi s-ar fi dat de sus. Pentru aceaea, cel ce M-au vândut ţie mai mare păcat are".

12. Şi de atunci căuta Pilat a-L slobozi. Iară jidovii striga, zicând: „De sloboz pre Acesta, nu eşti priiatin chesariului. Că tot cel ce să face pre sine împărat să împrotiveaşte chesariului".

13. Iară Pilat auzind aceaste cuvinte, au adus afară pre Isus. Şi au şezut la judecată în locul ce să zice Lithostratos, iară ovreiaşte, Gavvatha.

14. Şi era Vinerea Paştilor, ceasul ca al şeasăle; şi au zis jidovilor: „Iată împăratul vostru!"

15. Iară ei striga: „Ie-L, ie-L, răstigneaşte-L!". Zis-au lor Pilat: „Pre împăratul vostru voi răstigni?" Răspuns-au arhiereii: „Nu avem împărat, fără chesariul".

Sfârşit 4. Strat(enie) ||

241r 16. Atunci, dară, L-au dat lor, să Să răstignească. Şi au luat pre Isus şi L-au scos.

17. *Şi, purtându-Şi crucea, au ieşit la locul ce să zice „al Căpăţinelor", iară ovreieşte, Golgotha, *Mth. 27, 33. Mar. 15, 22.

18. Unde L-au răstignit pre El şi cu El alţi doi, dincoaci şi dincoaci, iară în mijloc pre Isus. Luc. 23, 33.

19. Şi au scris şi pricina Pilat şi au pus pre cruce. Şi era scris: „Isus Nazarineanul, împăratul jidovilor".

20. Deci această scrisoare mulţi dintre jidovi o au cetit, că aproape de cetate era locul unde S-au răstignit Isus. Şi era scris ovreieşte, elineşte şi leteneşte.

21. Şi zicea lui Pilat arhiereii jidovilor: „Nu scrii «împăratul jidovilor», ce pentru că El au zis «împăratul jidovilor sânt»".

22. Răspuns-au Pilat: „Ce-am scris, am scris".

23. Iară ostaşii, deacă Îl răstignise, *au luat vejmintele Lui (şi au făcut patru părţi, fieştecăruie ostaş parte) şi îmbrăcămintea. Şi era îmbrăcămintea necusută, de sus ţăsută peste tot. | *Mth. 27, 35. Mar. 15, 24. Luc. 13, 34.

241v 24. Şi au zis între sineşi: „Să nu o tăiem, ci să aruncăm soarte spre ea, a cui să fie", ca să să plinească scriptura ce zice: *„Împărţit-au vejmintele Mele loruşi şi spre îmbrăcămintea Mea au aruncat soarte". Şi ostaşii, adecă, aceste au făcut. *Psal. 21, 19.

9 sh. Patimi.

25. Şi sta lângă crucea lui Isus muma Lui şi sora mumei Lui, Maria Cleofei şi Mariia Magdalina.

26. Şi, văzând Isus muma şi ucenicul stând, pre carele iubiia, au zis mumei Sale: „Muiere, iată fiiul tău!"

27. După aceea au zis ucenicului: „Iată muma ta!" Şi dintr-acel ceas o au luat ucenicul întru ale sale.

28. După aceea, ştiind Isus că toate s-au săvârşit, *ca să să plinească scriptura, au zis: „Mi-i seate". *Ps. 68, 22.

29. Şi era un vas pus plin de oţet. Iară ei, un burete plin de oţet cu isop puind, l-au dat la gura Lui.

30. Şi, luând Isus oţetul, au zis: „Sfârşitu-s-au". Şi, plecând capul, Ş-au dat duhul. ||

242r 31. Iară jidovii (pentru că era vineri), ca să nu rămâie în cruce trupurile sâmbăta (că era mare zioa aceea a sâmbetii), au rugat pre Pilat să le frângă fluierele şi să-L ia.

32. Şi au venit ostaşii şi a celui dintăi, adecă i-au frânt fluierile şi a celuealalt carele era răstignit cu El.

33. Iară la Isus venind, cât L-au văzut mort, nu I-au frânt fluierile.

34. Ci unul din ostaşi cu suliţa coasta Lui au deşchis şi numaidecât au ieşit sânge şi apă.

35. Şi cel ce au văzut au mărturisit şi adevărată este mărturiia lui. Şi el şti că adevărate spune, ca şi voi să credeţi.

36. Că aceste s-au făcut, ca să să plinească scriptura: *„Os nu veţi sfărâma dintr-Însul". *Ieşi. 12, 46. Num. 9, 12.

37. Şi, iară, altă scriptură zice: *„Vedea-vor pre Carele au străpuns". *Zah. 12, 10.

Sfârşit 9 Patimi. Mth. 27, 57. Mar. 15, 43. Luc. 23, 50.

242v 38. *Iară, după aceste, au rugat pre Pilat Iosif din Arimatheea (pentru | că era ucenicul lui Isus, iară tăinuit, pentru frica jidovilor) ca să ia trupul lui Isus. Şi au lăsat Pilat. Şi au venit şi au luat trupul lui Isus.

39. Şi au venit şi Nicodim, *cel ce venise la Isus noaptea întâi, aducând mestecătură de smirnă şi de aloes, ca la o sută de litre. *Sus 3, 2.

40. Şi au luat trupul lui Isus şi L-au înfăşat cu giolgiuri cu miresme, precum este obiceaiul jidovilor a îngropa.

41. Şi era în locul unde S-au răstignit o grădină şi în grădină mormânt nou, în carele nime încă nu să pusease.

42. Acolo, dară, pentru vinearea jidovilor, că aproape era mormântul, au pus pre Isus.

Sfârşit 11 Patimi.

Cap 20

Mariia Magdalina întâi vine la mormânt, după aceea Petru şi Ioan. Aceea, plăngând la mormânt, vede îngeri şi apoi pre Isus cunoaşte. Carele arătăndu-Să apostolilor, pace le pofteşte. Şi, arătându-le mânile şi coasta, le dă Duhul Sfânt, ca să ierte păcatele şi să le ţie. Şi iară Thomei, ce nu credea, arătându-să cu || ceiaalalţi ucenici, Îşi dă trupul să-l pipăie, fericiţi a fi, zicând, cei ce nevăzind au crezut. Multe a Lui Hristos seamne nu sânt scrise întru această carte. 243r

Zac. 63. *Evan. Învierii 7. Zac. 63.*

Mth. 28, 1. Mar. 16, 1. Luc. 24, 1.

1. Iară întru una a sâmbetei, Mariia Magdalina au venit de dimineaţă, încă fiind întunerec, la mormânt, şi au văzut piatra luată de pre mormânt.
2. Şi au alergat şi au venit la Simon Petru şi la alt ucenic, pre carele iubiia Isus, şi au zis lor: „Au luat pre Domnul din mormânt şi nu ştiu unde L-au pus”.
3. Şi au ieşit Petru şi celaalalt ucenic şi au venit la mormânt.
4. Şi alerga amândoi împreună şi celaalalt ucenic au alergat mai curund decât Petru şi au venit mai întâi la mormânt.
5. Şi, plecându-să, au văzut giolgiurile puse, însă n-au întrat.
6. Şi au venit Simon Petru după el şi au întrat în mormânt şi au văzut giolgiurile puse, |
7. Şi năframa, carea fusease pre capul Lui nu cu giolgiurile pusă, ci deosebit învăluită într-un loc. 243v
8. Şi atunci au întrat şi celaalalt ucenic, carele venise mai întâi la mormânt, şi au văzut şi au crezut.
9. Că încă nu ştiia scripturile, că trebuia să învie din morţi.
10. Şi s-au dus iarăşi ucenicii la ai săi.

Zac. 64. *Sfârşit Învierii 7. Evan. Învierii 8. Zac. 64.*

*Mth. 28, 1. Mar. 16, 5. Luc. 24, 4.

11. *Iară Maria sta lângă mormânt, afară, plângând. Şi, plângănd, s-au plecat şi s-au uitat în mormânt.
12. Şi au văzut doi îngeri în albe şezând, unul la cap şi altul la picioare, unde fusease pus trupul lui Isus.
13. Zis-au ei aceia: „Muiere, ce plângi?” Zis-au lor: „Că au luat pre Domnul Mieu şi nu ştiu unde L-au pus”.
14. Aceste zicând, s-au întors îndărăpt şi au văzut pre Isus stând şi nu ştiia că Isus este.
15. Zis-au ei Isus: „Muiere, ce plângi? Pre cine|| cauţi?” Ea socotind că-i grădinariul, au zis Lui: „Doamne, de L-ai luat Tu, spune-mi unde L-ai pus şi eu L-oi lua”. 244r

16. Zis-au ei Isus: „Maria!" Ea întorcându-să, au zis Lui: „Ravvone" (ce să zice „învățătoriule").
17. Zis-au ei Isus: „Să nu te atingi de Mine, că încă nu M-am suit la Tatăl Mieu. Ci mergi la frații Miei și le zi: «Sui-Mă-voi la Tatăl Mieu și la Tatăl vostru și la Dumnezăul Mieu și la Dumnezăul vostru».
18. Venit-au Maria Magdalina vestind ucenicilor că: „Am văzut pre Domnul și aceste mi-au zis".

Sfârșit 8 Învierii. 9 Învie. și la vecernia Paști.
și Dnca Thomii. Zac. 65. Zac. 65.

19. *Și, fiind sară întru una a sâmbetelor și ușile fiind încuiete, unde era ucenicii adunați pentru frica jidovilor, venit-au Isus și au stătut în mijloc și au zis lor: „Pace voao!" *Mar. 16, 14. Luc. 24, 36.
20. Și, aceste zicând, au arătat lor mânile și coasta. Bucuratu-s-au diript aceea ucenicii, văzând pre Domnul. 1 Cor. 15, 5.
244v 21. Și au zis lor iarăși: „Pace voao! Precum | M-au tremis pre Mine Tatăl, și Eu tremit pre voi".
22. Aceste zicând, au suflat și au zis lor: „Luați Duh Sfânt!
23. *A cărora veți ierta păcatele, iertate vor fi; și a cărora veți ținea, ținute vor fi". *Mth. 18, 18.
24. Iară Thoma, unul din cei doisprăzece, ce să zice Geamănul, nu era cu ei când au venit Isus.
25. Și au zis lui ceiaalalți ucenici: „Am văzut pre Domnul!". Iară el au zis lor: „De nu voi vedea în mânile Lui pătrunderea cuielor și să bag degetul mieu în locul cuielor și să puiu mâna mea în coasta Lui, nu voi crede".

Sfârșit Paști.

26. Și, după opt zile, iară era ucenicii Lui înlontru și Thoma cu ei. Venit-au Isus, ușile fiind încuiete, și au stătut în mijloc și au zis: „Pace voao!".
27. După aceea au zis Thomei: „Ado degetul tău încoace și vezi mânile Mele și ado mâna ta și o bagă în coasta Mea. Și să nu fii necredincios, ci credincios". ||
245r 28. Răspuns-au Thoma și au zis Lui: „Domnul mieu și Dumnezăul mieu!"
29. Zis-au lui Isus: „Deacă M-ai văzut, Thomo, ai crezut. Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut!".
30. *Multe, adecă și alte seamne au făcut Isus înaintea ucenicilor Săi, carele nu sânt scrise în cartea aceasta. *Jos 21, 25.
31. Iară aceste s-au scris, ca să credeți că Isus ieste Hristos, Fiiul lui Dumnezău. Și, crezând, viiață să aveți întru numele Lui.

Sfârșit 9 Învierii și Thomei.

Cap 21

Pescuind ucenicii, îi face Isus a prinde mulţime de peşti, din care sămn Petru, prin Ioan, cunoscând pre Domnul, să aruncă în mare. Şi, gătind prânz de dragoste lui Hristos, de trei ori întrebându-să, de trei ori ia a paşte oile Lui. Şi de viitoare-sa patimă i să aduce aminte. În zădar cercetând despre moartea lui Ioan, nu toate faptele lui Hristos s-au scris.

Zac. 66. *Evang. 10 Învierii. Zac. 66.*

1. După aceea, iară S-au arătat Isus ucenicilor Săi lângă Marea Tiveriadei. Şi S-au arătat aşa:
2. Era împreună Simon Petru şi Tho|ma, ce să zice Geamănul, şi Nathanail, carele era din Cana Galileii, şi fiii lui Zevedei şi alţi doi dintre ucenicii Lui. 245v
3. Zis-au lor Simon Petru: „Merg a pescui". Zis-au lui: „Venim şi noi cu tine". Şi au ieşit şi s-au suit în corabie şi într-acea noapte nimica n-au prins.
4. Iară fiind dimineaţă, au stătut Isus în ţărmure, însă nu L-au cunoscut ucenicii, că Isus ieste.
5. Şi au zis lor Isus: „Feţilor, aveţi ceva de mâncat?" Răspuns-au Lui: „Nu".
6. Zis-au lor: „Aruncaţi de-a dreapta corăbiii mreaje şi veţi afla". Şi au aruncat şi, iată, nu o putea trage de pre mulţimea peştilor.
7. Zis-au, dară, ucenicul acela, pre carele iubiia Isus, lui Petru: „Domnul este!" Simon Petru, cât au auzit că Domnul este, s-au încins cu fota (că era gol) şi s-au aruncat în mare.
8. Iară ceiaalalţi ucenici cu luntre au venit (că nu era departe de uscat, ce ca la doao sute de coţi), trăgând mreaje cu peşti. ||
9. Şi, deacă s-au pogorât la uscat, au văzut jeratec pus şi peşte preste el şi pâne. 246r
10. Zis-au lor Isus: „Aduceţi din peştii carii aţi prins acum".
11. Suitu-s-au Simon Petru şi au tras mreaje la uscat, plină de peşti mari, o sută cinzeci şi trei. Şi atâţea fiind, nu s-au rupt mreaje.
12. Zis-au lor Isus: „Veniţi de prânziţi!" Şi nu îndrâznea din cei ce şedea a-L întreba: „Tu cine eşti?", ştiind că-i Domnul.
13. Şi au venit Isus şi au luat pâne şi au dat lor şi peşte aşijderea.
14. Cu aceasta, iată, a treia oară S-au arătat Isus ucenicilor Săi, deacă înviiase din morţi.

Zac. 67. *Sfârşit 10 Învie. Evan. Învierii 11. Aceasta şi sâmb. 50 şi la Bogoslov. la utr. şi ianuar 16. Zac. 67.*

15. Iară, deacă prânzise, au zis lui Simon Petru Isus: „Simon al lui Ioann, iubeşti-Mă mai mult decât aceşte?" Zis-au Lui: „Aşea e, Doamne, Tu ştii | că Te iubesc". Zis-au lui: „Paşte mieluşeii Miei". 246v
16. Zis-au lui iarăşi: „Simon al lui Ioann, iubeşti-Mă?" Zis-au Lui: „Aşea e, Doamne, Tu ştii că Te iubesc". Zis-au lui: „Paşte mieii Miei".
17. Zis-au lui a treia oară: „Simone al lui Ioann, iubeşti-Mă?" Întristatu-s-au Petru, căci i-au zis a treia oară: „Iubeşti-Mă?" şi au zis Lui: „Doamne, Tu toate ştii, Tu ştii că te iubesc".
18. Zis-au lui: „Paşte oile Meale.
*2 Petru 1, 14. *Amin, amin – zic ţie – când erai mai tinăr, te încingeai şi mergeai unde vreai; iară deacă vei îmbătrâni, întinde-vei mânile tale şi altul te va încinge şi te va duce încătro tu nu vreai".
19. Iară aceasta au zis însămnând cu ce moarte era să proslăvească pre Dumnezău.

Sfârşit Învierii.

Şi, aceasta zicând, au zis lui: „Vino după Mine".
20. Întorcându-să Petru, au văzut pre ucenicul acela, pre carele iubiia Isus, mer||gând după el, *carele s-au şi culcat la cină pre pieptul Lui şi au zis: „Doamne, cine este cel ce Te va vinde?" 247r *Sus 13, 23.
21. Pre acesta, dară, văzându-l Petru, au zis lui Isus: „Doamne, dară acesta ce?"

22. Zis-au lui Isus: „Așa vreau, să rămâie el, până voi veni; ce e ţie? Tu vino după Mine".
23. Şi au ieșit cuvântul acesta între frați că ucenicul acela nu va muri. Şi n-au zis lui Isus: „Nu va muri", ci: „Aşea vreau să rămâie el, până voi veni, ce e ţie?"

Zac. 68 — *Zac. 68.*

24. Acesta e ucenicul acela carele, mărturiseaşte de aceste şi au scris aceste. Şi ştiu că adevărată este mărturia lui.
25. *Şi sânt şi altele multe care au făcut Isus, carele de s-ar scrie câte una, nici în lume mi să pare că n-ar încăpea cărţile carele s-ar scrie. — *Sus. 20, 30.

Monast. Balasf.
Ssma. Triados.

28 Ian. 1761

FELINAR: s.n./(Neob.) s.m.; var. **FĂLINAR** (cf. **Indice** Iș)
fălinari: *s.m. pl. ac.* 18,3

FERICIT, -Ă: adj.
fericiți: *m. pl. nom.* 13, 17; rezum. cap.20; 20,29

(a) FI: v. IV
e: *ind. prez. impers./3.sg.* rezum. cap.1; 1,19, 27; 2,4; 3,31; 4,10, 11, 24, 37, 42, 50, 51, 53; 5,15, 32; rezum. cap.6, 6,14, 29, 46, 50, 61, 64, 71; 7,6, 36; 8,7, 13, 14, 19, 47; 9,8, 16, 19, 25, 30, 36; 11,26, 28, 50; 12,34; 13,10, 11, 16, 24; 14,21, 22; 15,12; rezum. cap.16; 16,7; rezum. cap.18; 18,14, 36, 37, 38; 21,15, 16, 22, 23, 24
era: *ind. imp. impers./3.sg./pl.* 1,1, 2, 4, 6, 8, 9, 10, 15, 24, 30, 39, 40, 44; 2,1, 6, 13; 3,1, 19, 23, 26; 4,6, 46, 53; 5, 1, 5, 9, 13, 35; 6,4, 6, 10, 15, 17, 22, 63, 65, 72; 7,2, 12, 39, 42, 50; 8,44, 53; 9,14, 16, 40; 10,22, 35, 42; 11,1, 2, 18, 30, 31, 32, 38, 39, 51, 52, 55; 12,2, 4, 6, 17, 20, 21, 33; 13,1, 5, 11, 30; 17,6, 12; 18,1, 4, 10, 13, 14, 18, 28, 32, 40; 19,14, 20, 23, 29, 31, 38, 41, 42; 20,19, 24, 26; 21,2, 7, 8, 19
este: *ind. prez. 3.sg.* 1,18, 30, 33, 34, 47; 2,9, 25; 3,8, 13, 19, 31, 33; 6,33, 39, 40, 52, 56, 59; 7,16, 17, 18; 9,4, 8, 9, 17, 20, 29, 30, 31, 37; 10,1< rezum. cap.12; 12,31, 35, 50; 13,16, 25, 26; rezum. cap.14; 14,10; 16,17, 18, 32; 19,35, 40; 20,14; 21,7, 20, 24
ești: *ind. prez. 2.sg.* 1,19, 21, 22, 25, 42, 49; 3,10; 4,12, 19; 6,70; 7,52; 8,25, 48; 10,24; 11,27; 18,17, 25, 33, 37; 19,9, 12; 21,12
erai: *ind. imp. 2.sg.* 1,48; 21,18
eram: *ind. imp. 1.sg.* 11,15; 16,5
-i: *ind. prez. impers./3.sg.* rezum. cap.1; 4,18; 5,12, 13, 31; rezum. cap.6; 6,1, 24, 42; 7,11, 12; 9,12, 24; 10,13; 11,4, 39; 12,9; 18,31, 36; 19,28; 20,15; 21,12
-s: *ind. prez. 3.pl.* 17,14
ieste: *ind. prez. 3.sg.* 3,6, 29, 31; 6,9; 20,31; 21,4
iaste: *ind. prez. 3.sg.* 4,20, 22, 23, 29, 34; 5,2, 10, 25, 27, 30, 32, 44, 45; 7,22, 25, 26, 27, 28, 40, 41; rezum. cap.8; 8,16, 17, 26, 29, 34, 39, 44, 50, 54; 10,2, 12, 13, 29, 38; 11,10, 56; 14,11, 24, 28; 15,1, 20; 17,3, 17; 18,39
sânt: *ind. prez. 1.sg.* 1,20, 21, 23, 27; 3,28; 4,9, 26; 6,20, 35, 41, 48, 51, 58, 64; 7,28, 29, 33, 34, 36; 8,12, 16, 18, 23, 24, 28, 58; 9,5, 9; 10,7, 9, 11, 14, 36; 11,25; 12,26; 13,13, 19, 33; 14,3, 6, 9, 19, 20; 15,1, 5; 16,32; 17,11, 14, 16, 24; 18,5, 6, 8, 17, 25, 35; 19,21
sânt: *ind. prez. 3.pl.* 4,35; 5,39; 6,9, 65; 7,7; rezum. cap.8; 8,10; 10,8, 12, 16, 21; 11,9; rezum. cap.14; 14,2; 16,15; 17,7, 9, 10, 11; 21,25
sânteți: *ind. prez. 2.pl.* 8,23, 37, 39, 44, 47; 10,26, 34; 13,10, 11, 35; 14,19; 15,3, 14, 19, 27
sântem: *ind. prez. 1.pl.* 8,33; 9,28, 40; 10,30; 17,22
a fi: *inf. prez.* rezum. cap.1; 1,12, 46; rezum. cap.4; rezum. cap.5; 7,4; rezum. cap.8; 8,58; 9,22, 27; rezum. cap.10; 13, 19; 14,29; 17,5; rezum. cap.20
fost-au: *ind. pf.c. 3.sg.* 1,6
au fost: *ind. pf.c. impers./3.sg./pl.* 2,1; 4,52; 6,21; 10,22
fiind: *gerunziu* 2,23; 3,4; 4,9; 6,16, 72; 9,25; 10,33; 11,49, 51; 13,2; 20,1, 19, 26; 21,4, 11
va fi: *ind. viit.I. 3.sg.* 3,2; 4,14; 6,52, 58, 59; 10,16; 11,25; 12,26; 13,19; 14,17, 29; 15,7
fi: *inf. prez. fără **a*** 3,9
să fii: *conj. prez. 2.sg.* 5,6; 20,27
vor fi: *ind. viit.I. 3.pl.* 5,25; 6,45
veți fi: *ind. viit.I. 2.pl.* 8,31, 33, 36; 13, 17
ar fi: *cond. prez. 3.sg.* 8,42; 9,33; 18,30, 36
voi fi: *ind. viit.I. 1.sg.* 8,55
fusease: *ind. m.m.c.pf. 3.sg.* rezum. cap.9; 9,13, 18, 24; 20,7
fii: *imperativ 2.sg.* 9,28
să fie: *conj. prez. 3.sg./pl.* 9,39; 15,11; 16,24; rezum. cap.17; 17,11, 21, 22, 23, 24, 26; 19,24
ați fi: *cond. prez. 2.pl.* 9,41
ai fi fost: *cond. pf. 2.sg.* 11,21, 32
a fi fost: *inf. pf.* 12,29
să fiți: *conj. prez. 2.pl.* 12,36; 14,3
ați fi fost: *cond. pf. 2.pl.* 15,19

FINIC: s.m. (Înv.) "curmal", "palmier"
finic: *sg. ac.* 12,13

FIRE: s.f.
fire: *sg. ac.* 10,20

FIU: s.m.
fii: *pl. nom.* 1,12; 4,12; 8,37, 39; 21,2
Fiiul: *sg. nom./ac., în sintagmele **Fiiul Unul-Născut/Fiiul lui Dumnezău/Fiiul Omenesc/Fiiul Său cel Unul Născut/Fiiul lui Dumnezeu celui viu/Fiiul lui Dumnezeu*** 1,18, 34, 49, 51; 3,13, 14, 16; 5,27; 6,27, 63, 70; 8,28; 9,35; rezum. cap.10; 10,36; 11,4, 27, 52; 12,23, 34; 13,31; 19,7; 20,31
fiiul/Fiiul: *sg. nom./ac.* 1,42, 45; 2,23; 3,17, 35, 36; rezum. cap.4; 4,47, 49, 50, 51, 53; 5,19, 20, 21, 23; 6,40, 42; 8,35, 36; 9,19, 20; rezum. cap.14; 14,13; rezum. cap.17; 17,1; 19,26
Fiiului: *sg. gen., în sintagmele **Unuia-Născut Fiiului lui Dumnezău/ glasul Fiiului lui Dumnezeu/trupul Fiiului Omenesc*** 3,18; 5,25, 28; 6,54
fiiului/Fiiului: *sg. dat.* 4,5; 5,22, 26
fiiu: *sg. nom.* 4,46
fii: *pl. nom., în sintagma **fiii luminii*** 12,36
fiilor: *pl. voc.* 13,33
fiiul: *sg. ac., în sintagma **fiiul peririi*** „Iuda" 17,12

(a) FLĂMÂNZI: v. IV
va flămânzi: *ind. viit.I. 3.sg.* 6,35

FLUIER: s.n. (Pop.) „tibia"
fluierile: *pl. nom./ac.* rezum. cap.19; 19,32, 33
fluierele: *pl. ac.* 19,31

FOC: s.n.
foc: *sg. ac.* 15,6

FOIȘOR: s.n.
foișoare: *pl. ac.* 5,2
foișorul: *sg. ac.* 10,23

(a) FOLOSI: v. IV
folosește: *ind. prez. 3.sg.* 6,64

FOTĂ: s.f. (Înv.) „șorț"; „o haină pescărească de deasupra, încinsă cu sfoară, ceea ce noi am numi halat" (cf. Anania 2001, p.1582)
fota: *sg. ac.* rezum. cap.13; 13,4, 5; 21,7

FRATE: s.m.
fratele: *sg. nom./ac.* rezum. cap.1; 1,40, 41; 6,8; 11,21, 23, 32
frații: *pl. nom./ac.* 2,12; 7,3, 5, 10; 20,17
frate: *sg. nom.* 11,2
frate-său: *sg. ac.* 11,19
frați: *pl. ac.* 21,23

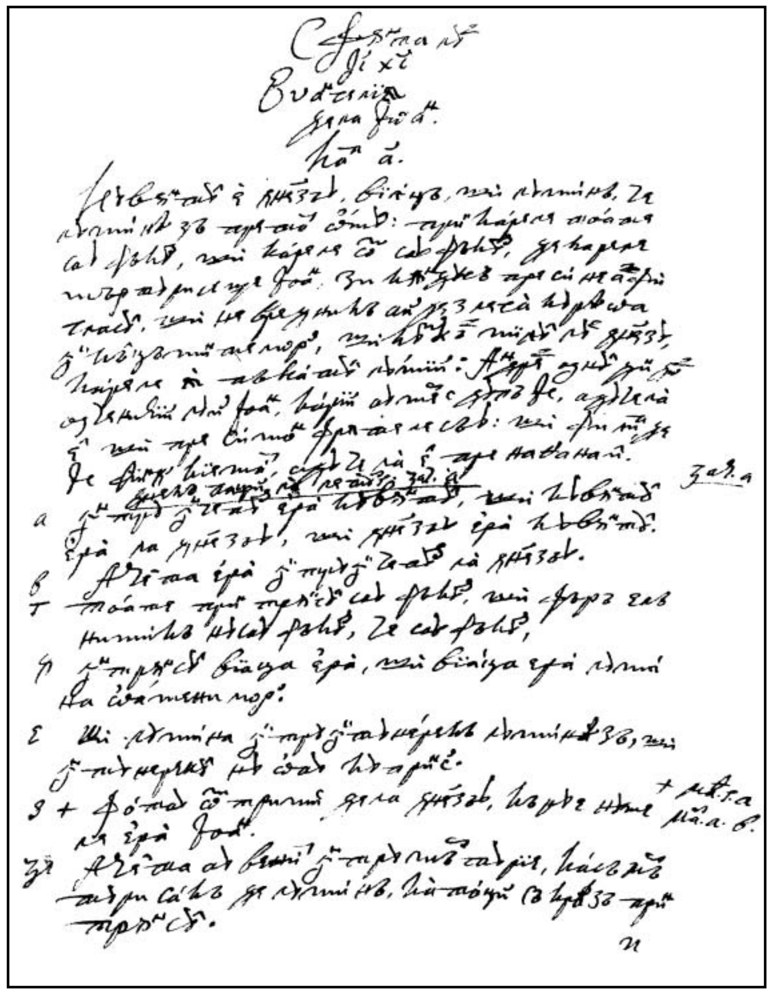
(a se) FRÂNGE: v. III
frângându(-să): *gerunziu* rezum. cap.19
să frângă: *conj. prez. 3.sg.* 19,31
au frânt: *ind. pf.c. 3.pl.* 19,32, 33

FRICĂ: s.f.
frica: *sg. ac.* 7,13; 19,36; 20,19

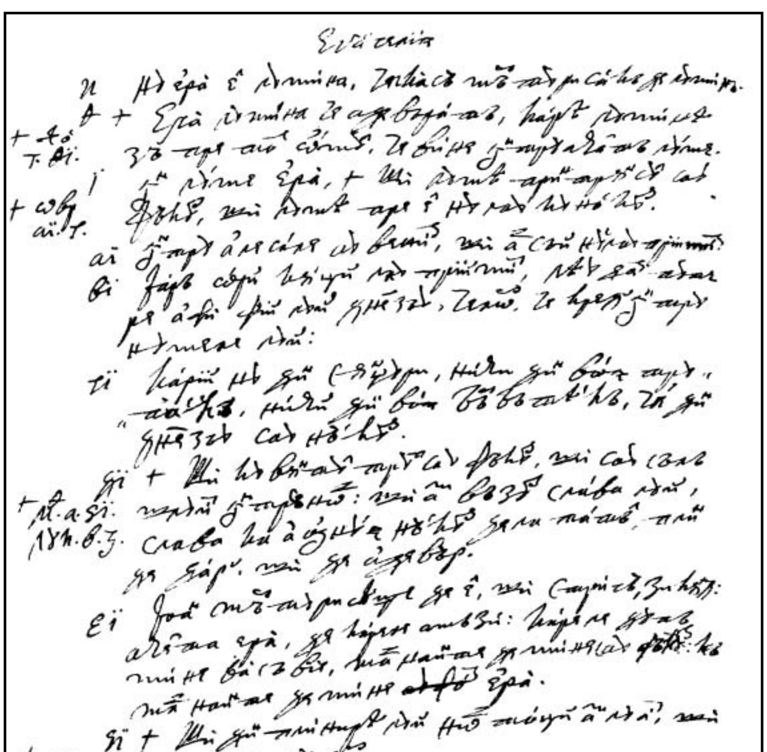
FRIG: s.n. „temperatură scăzută a mediului ambiant, care dă senzația de rece"; (la pl.) „malarie"; „orice boală însoțită de febră mare și frisoane"
frigurile: *pl. nom.* 4,52
frig: *sg. nom.* 18,18

FUGĂ: s.f.
fuga: *sg. ac.* rezum. cap.16

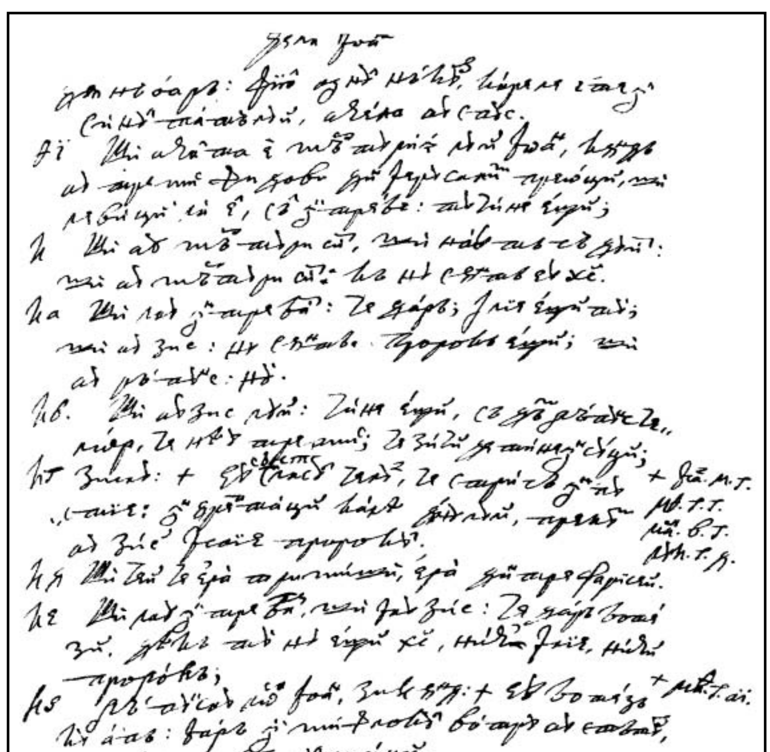
(a) FUGI: v. IV
fuge: *ind. prez. 3.sg.* rezum. cap.6

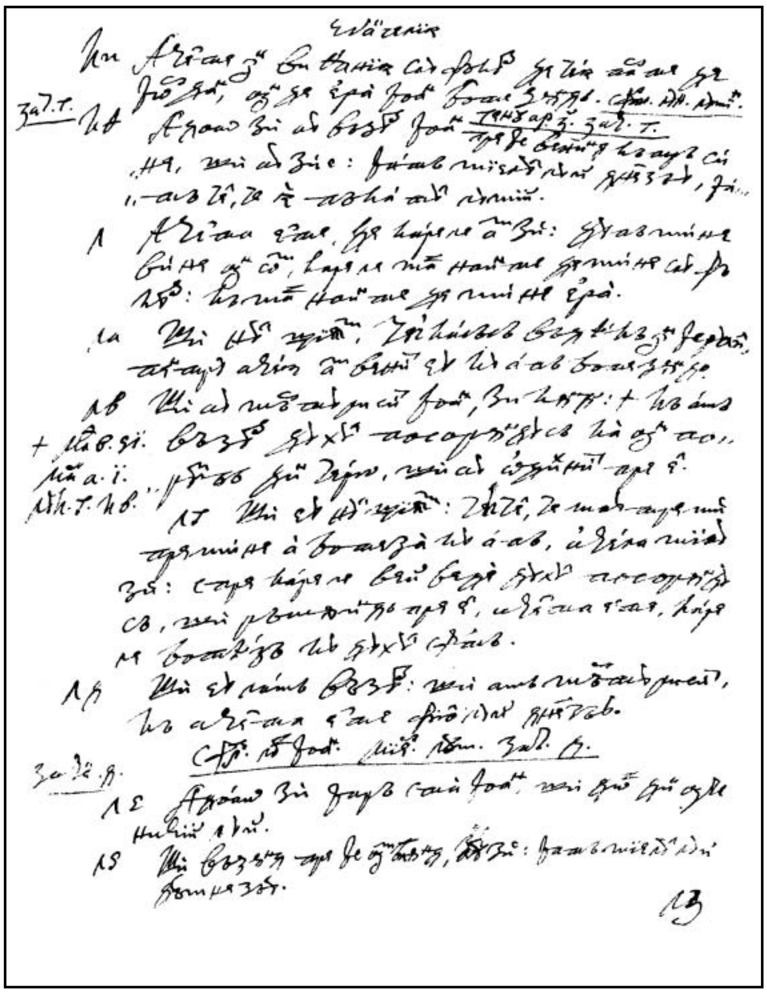
190r

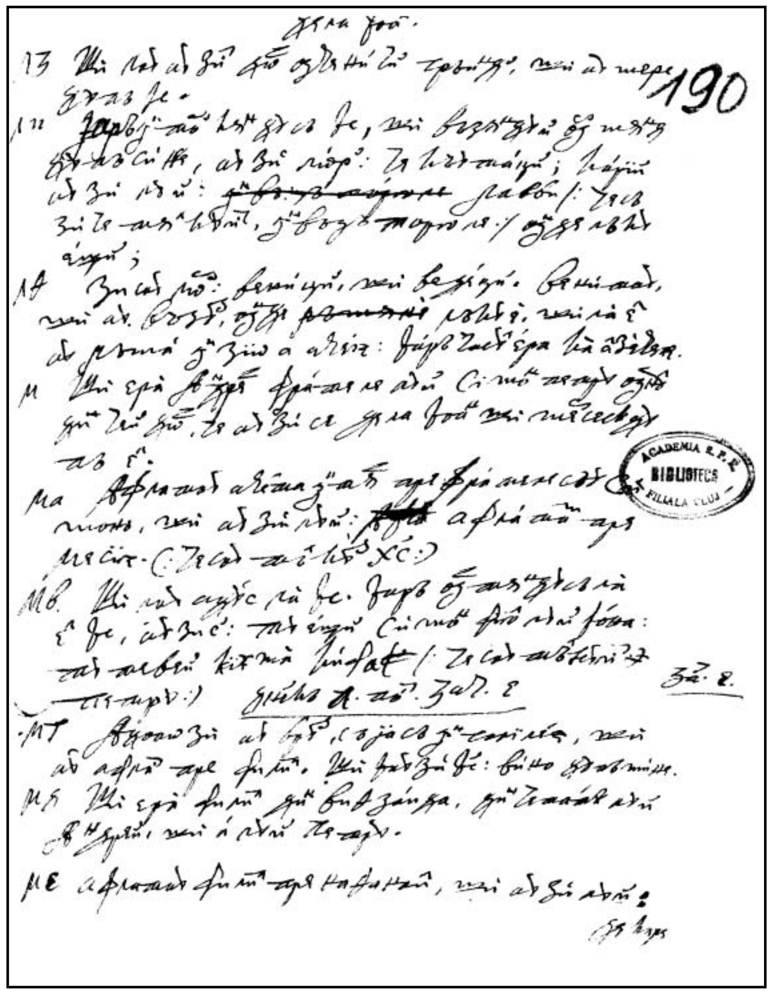
190v

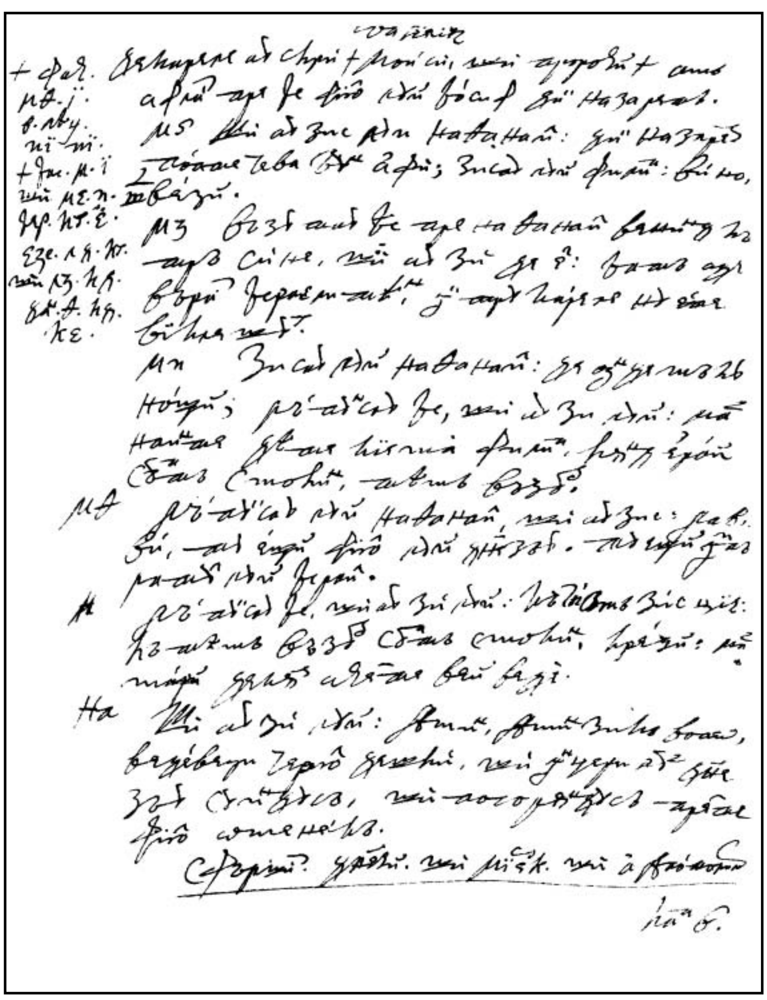
191r

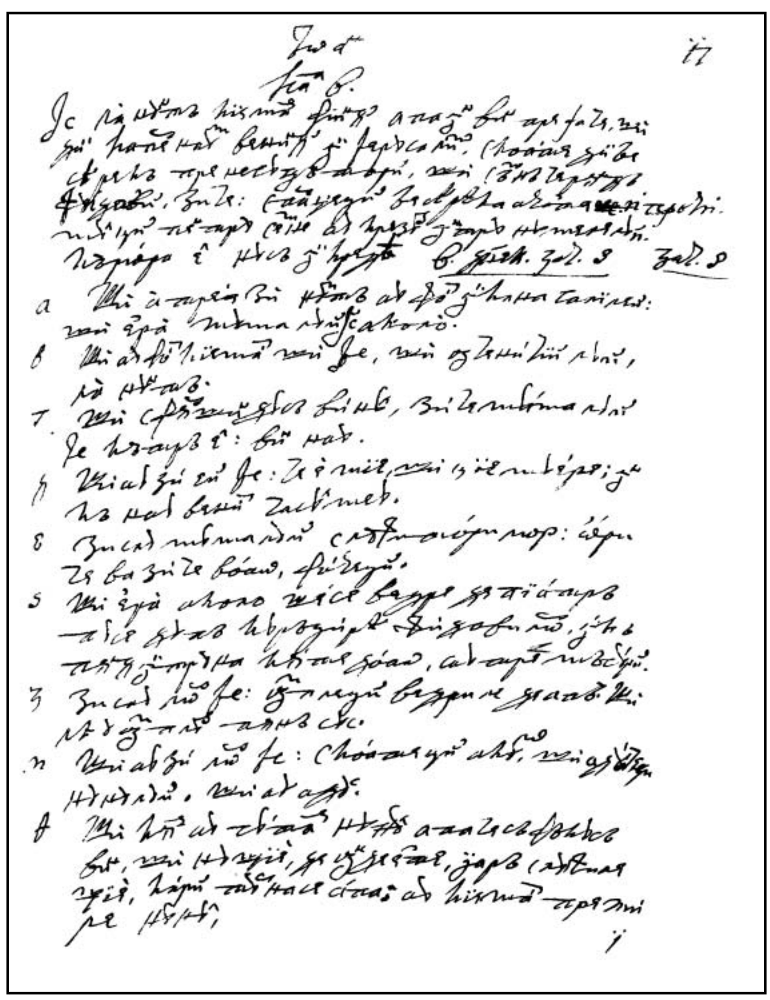
191v

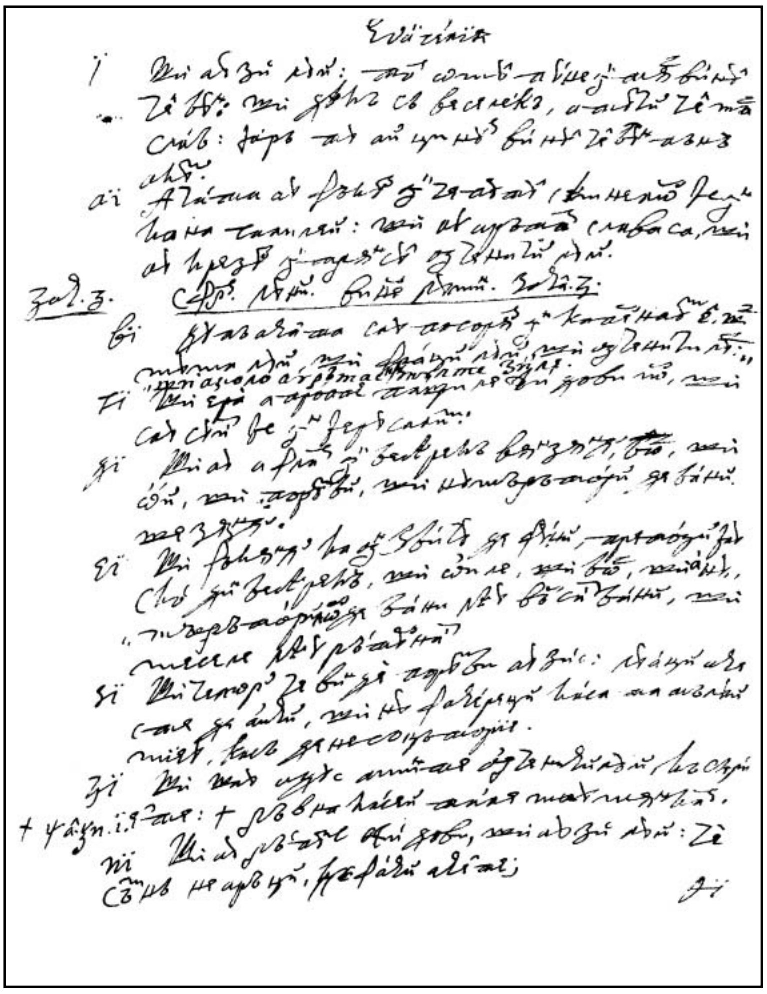
192r

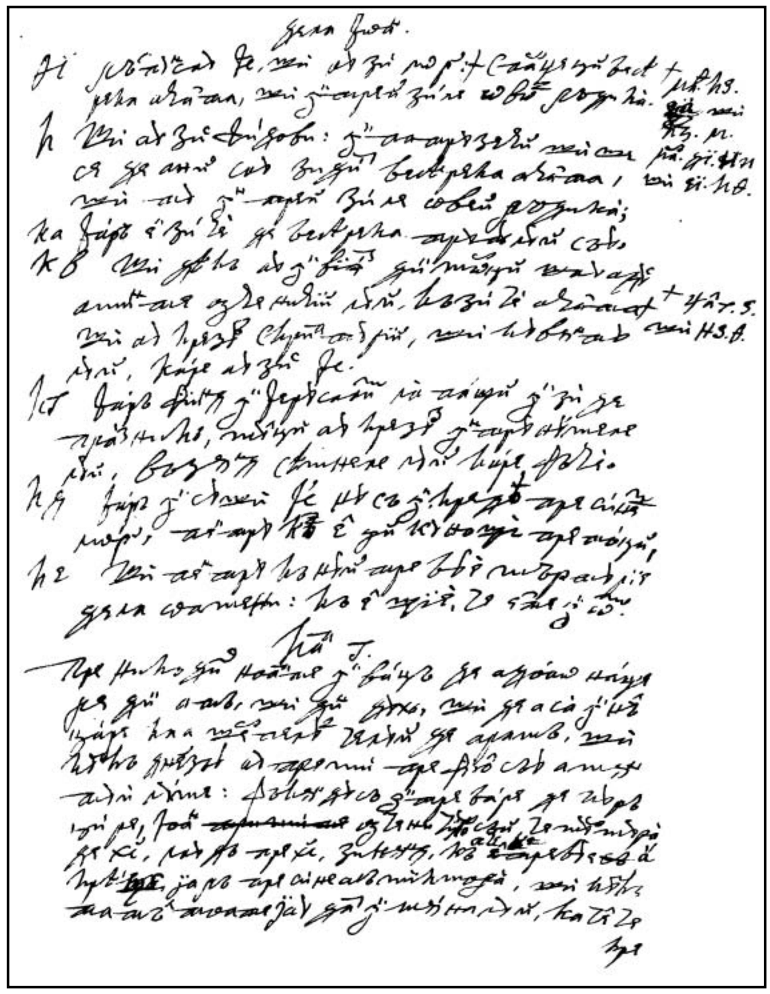
192v

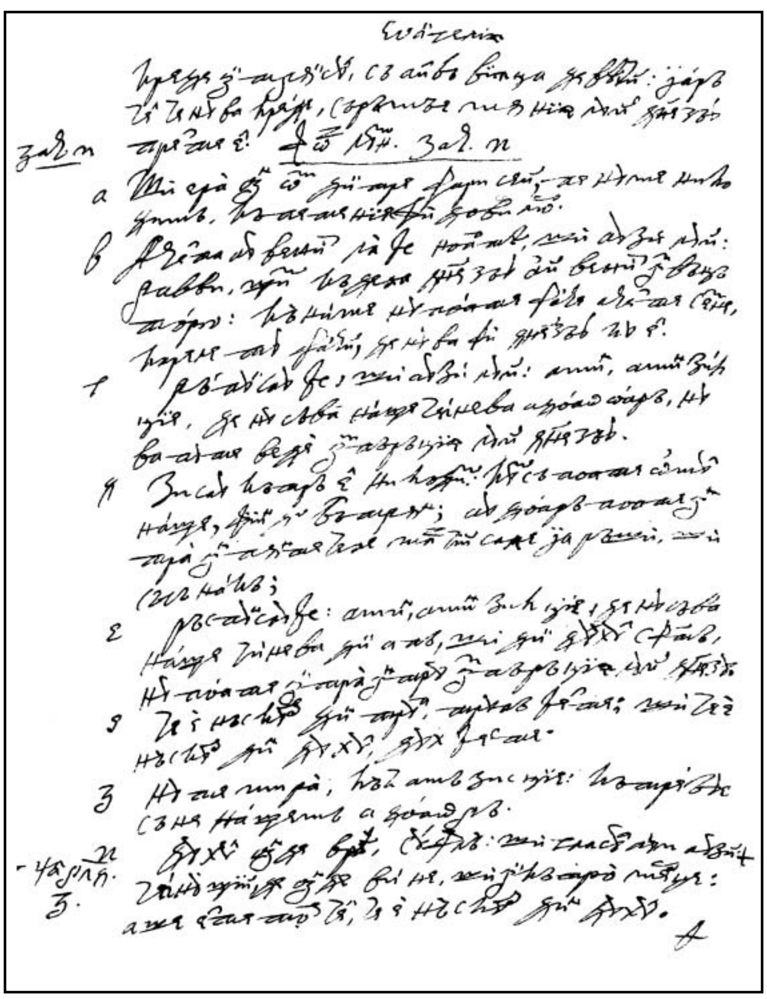
193r

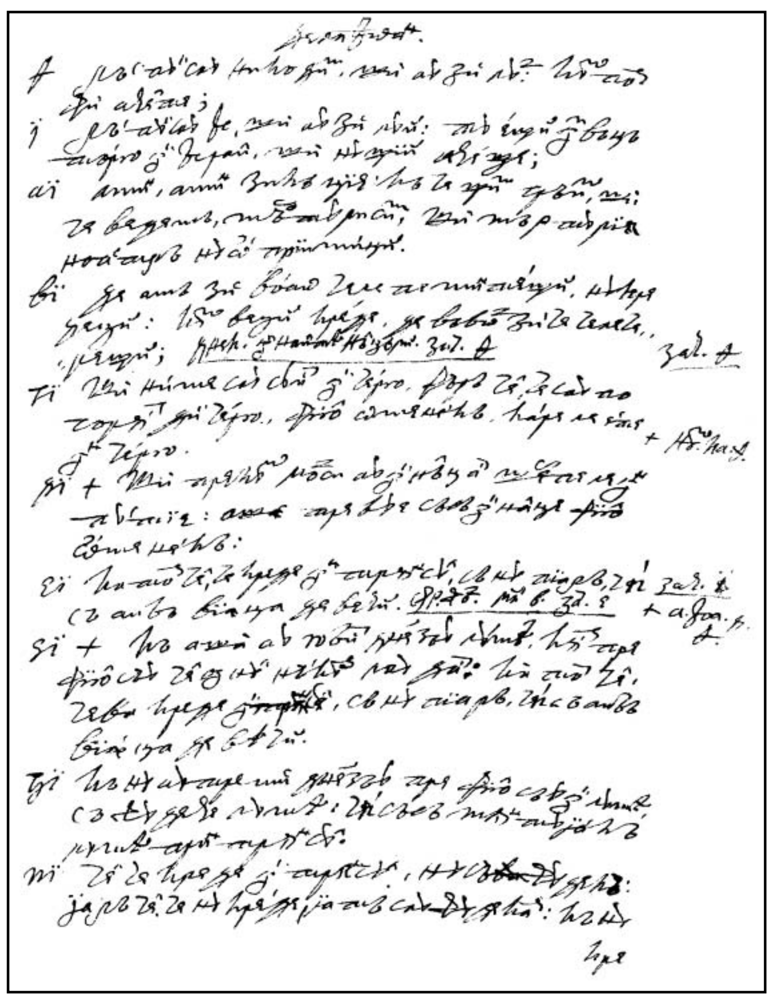
193v

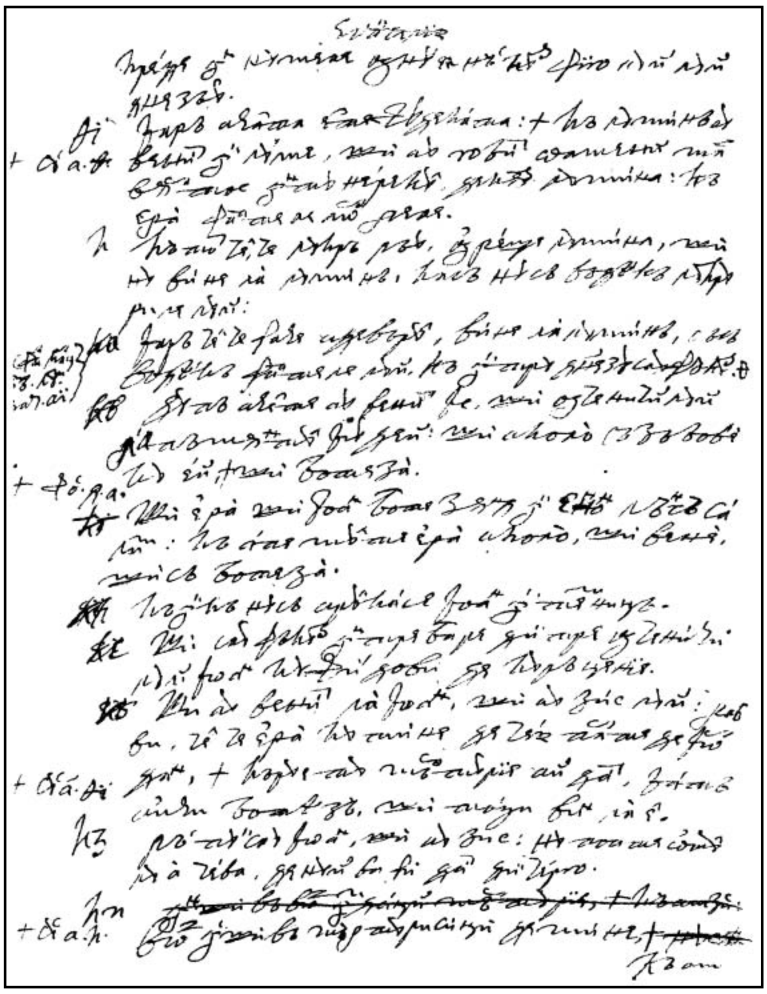
194r

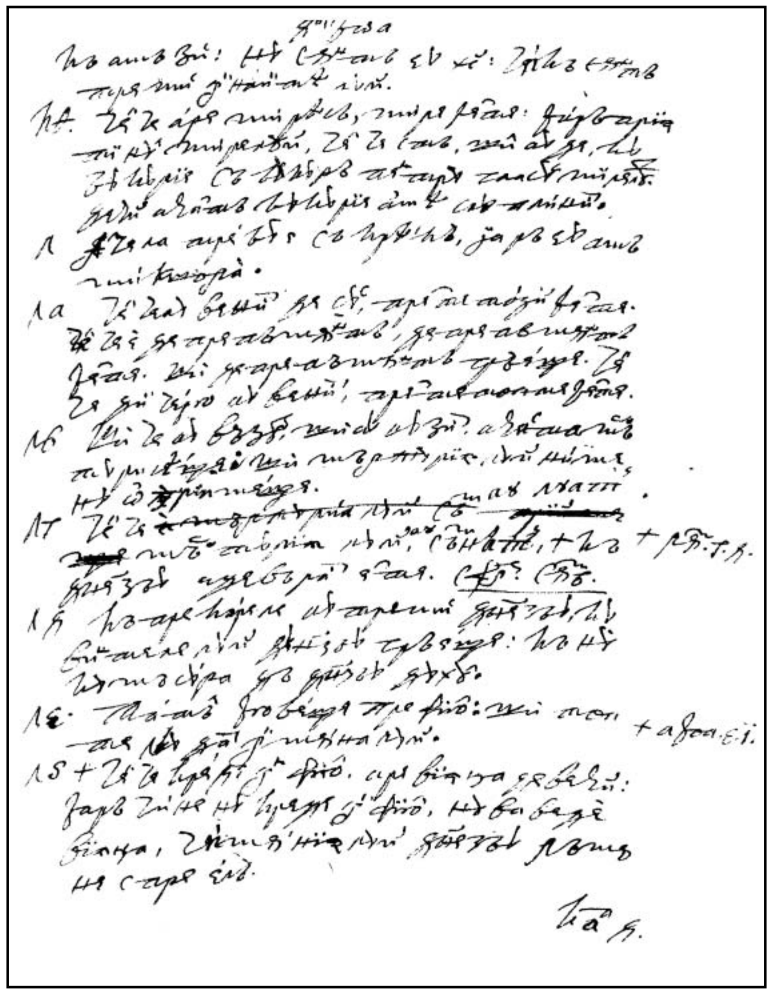
194v

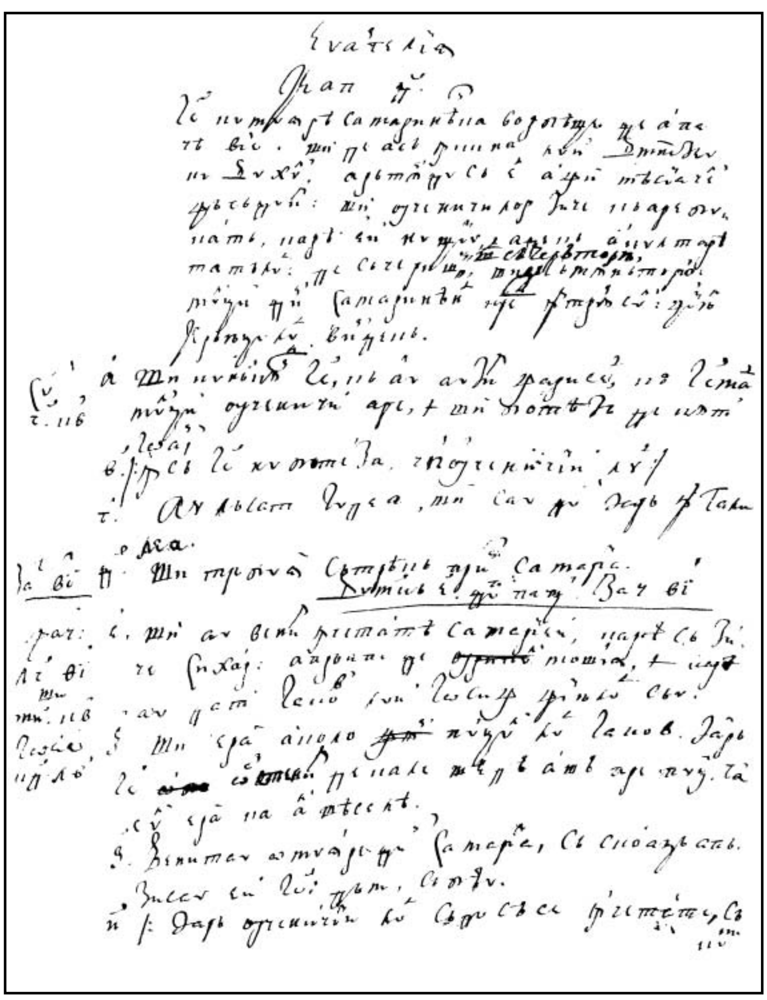
195r

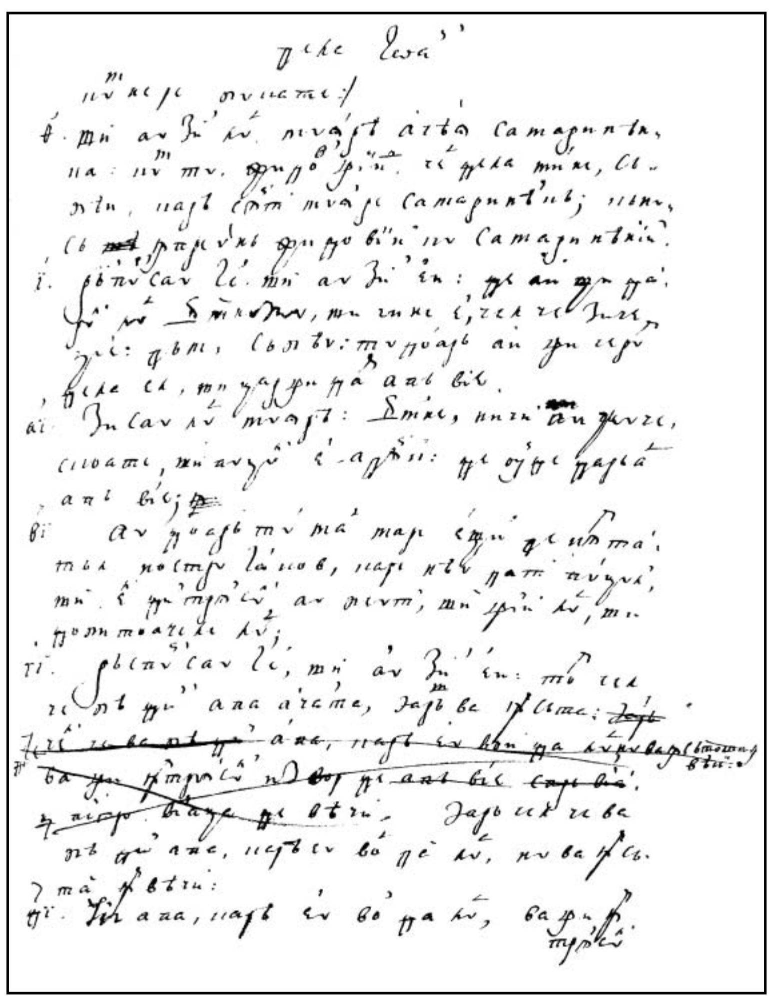
195v

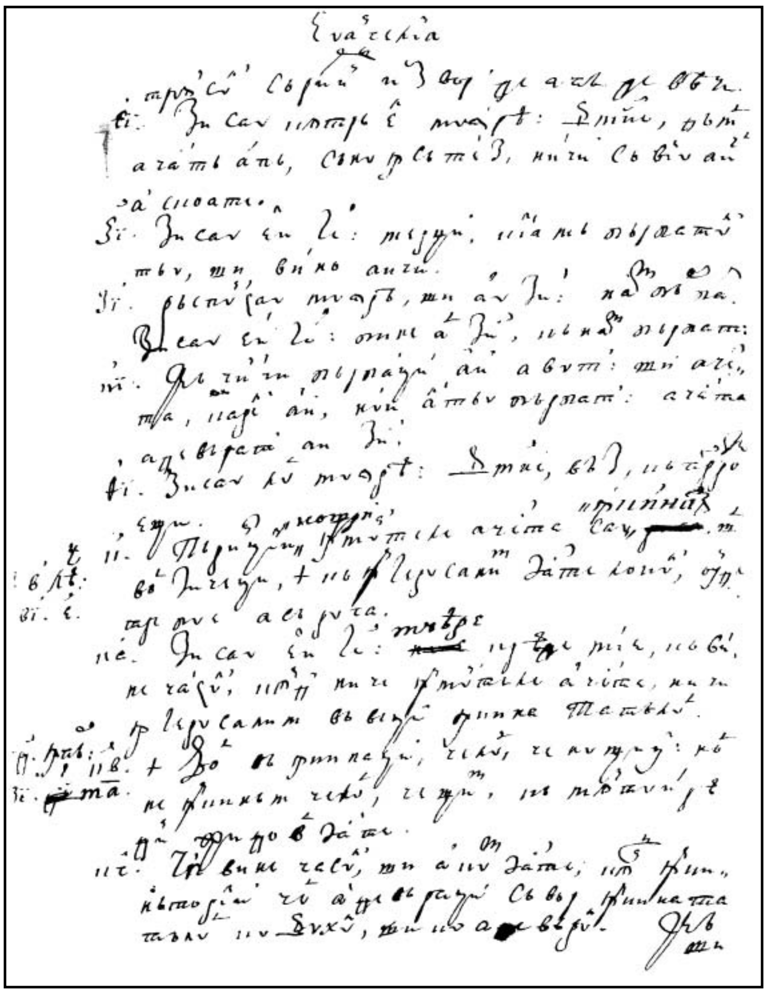
196r

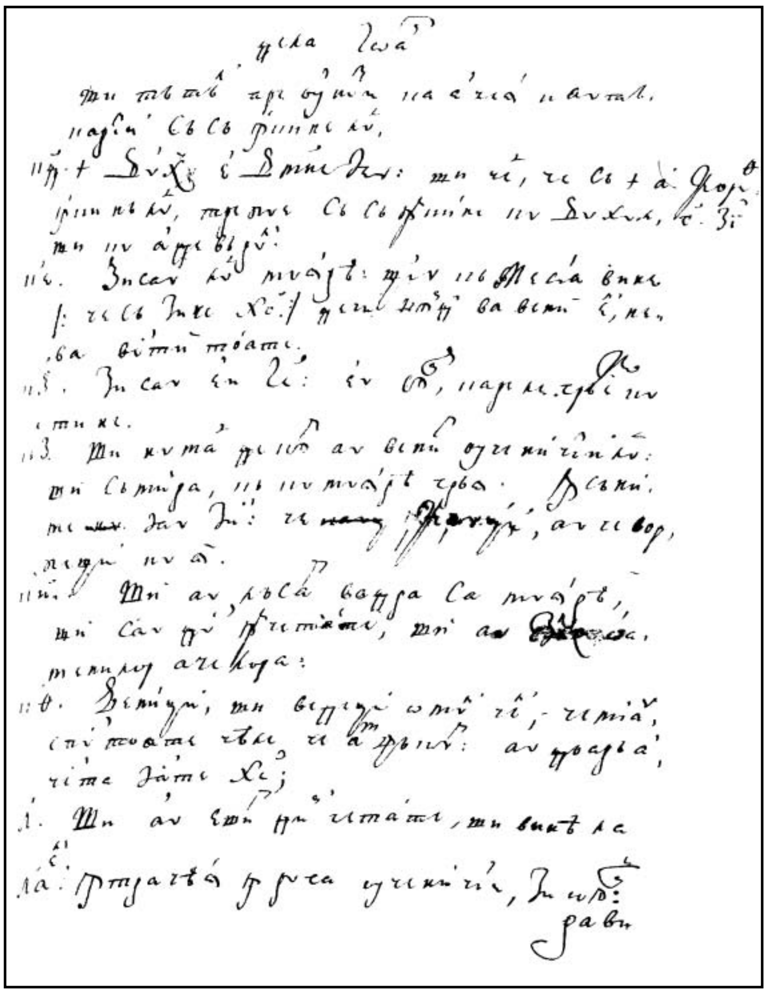
196v

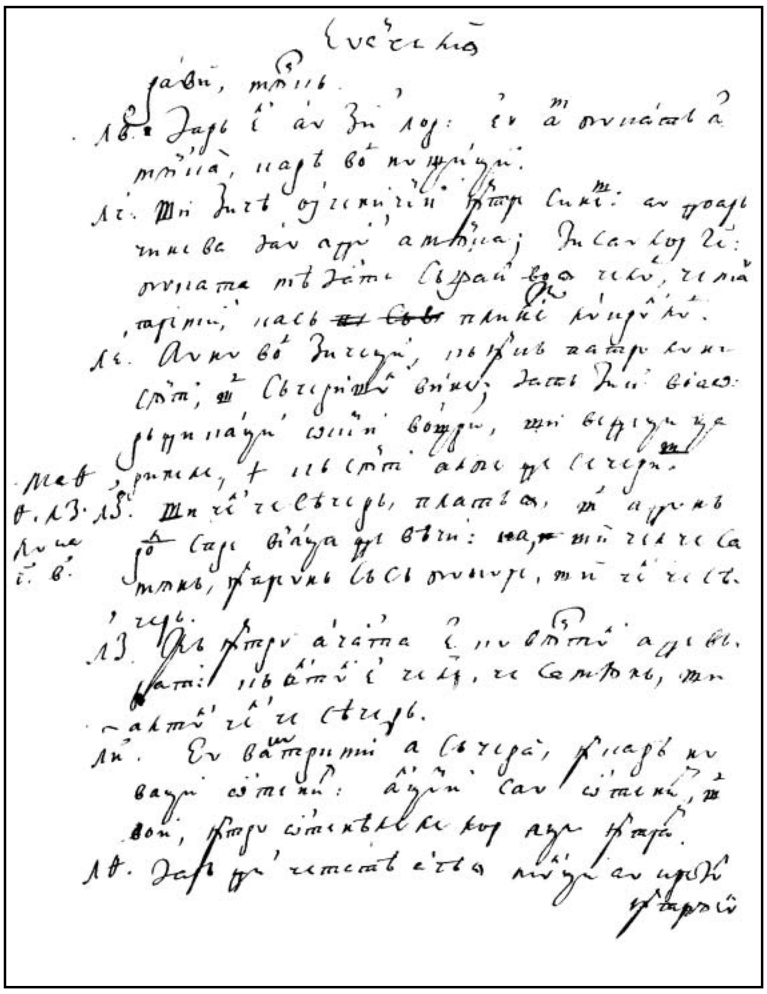
197r

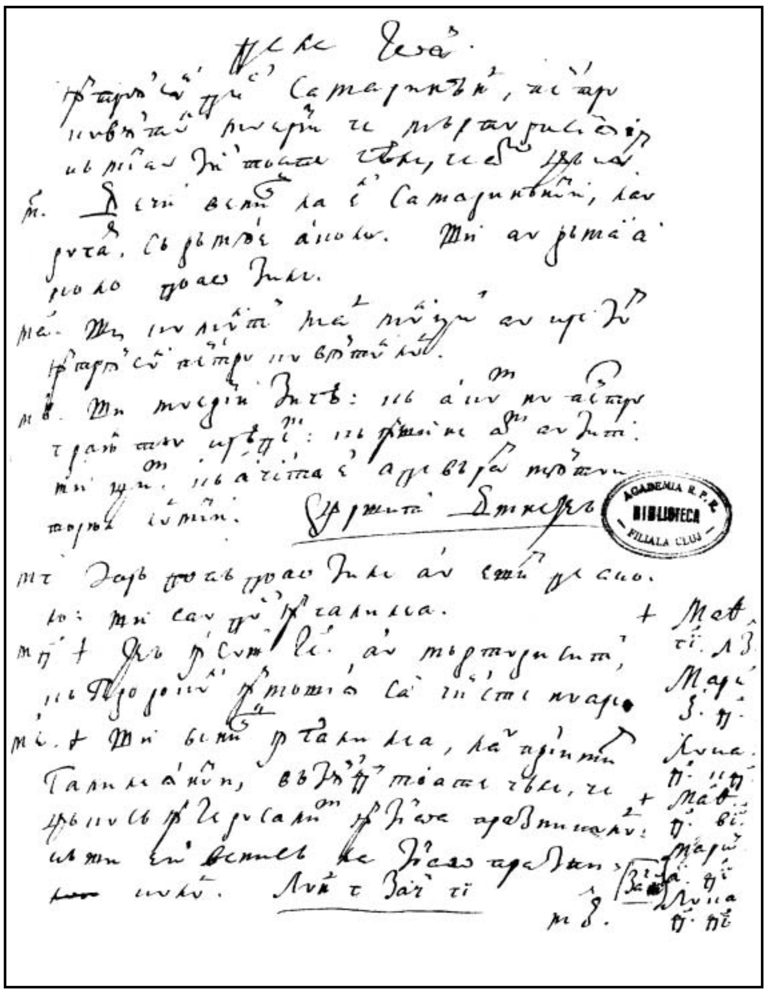
197v

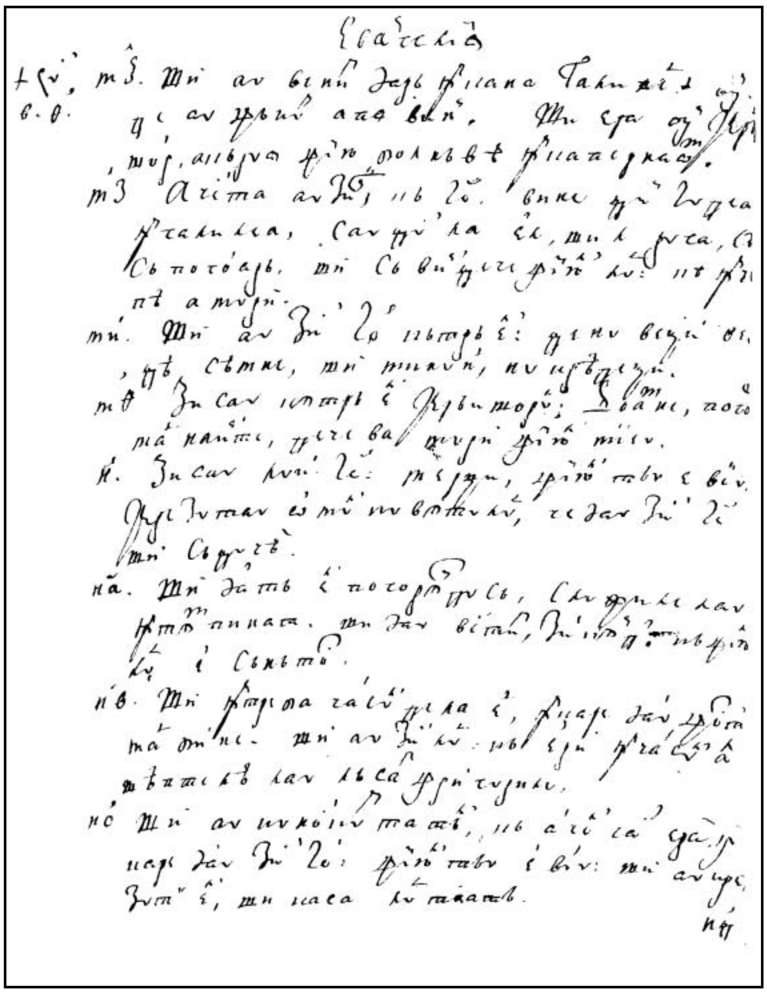
198r

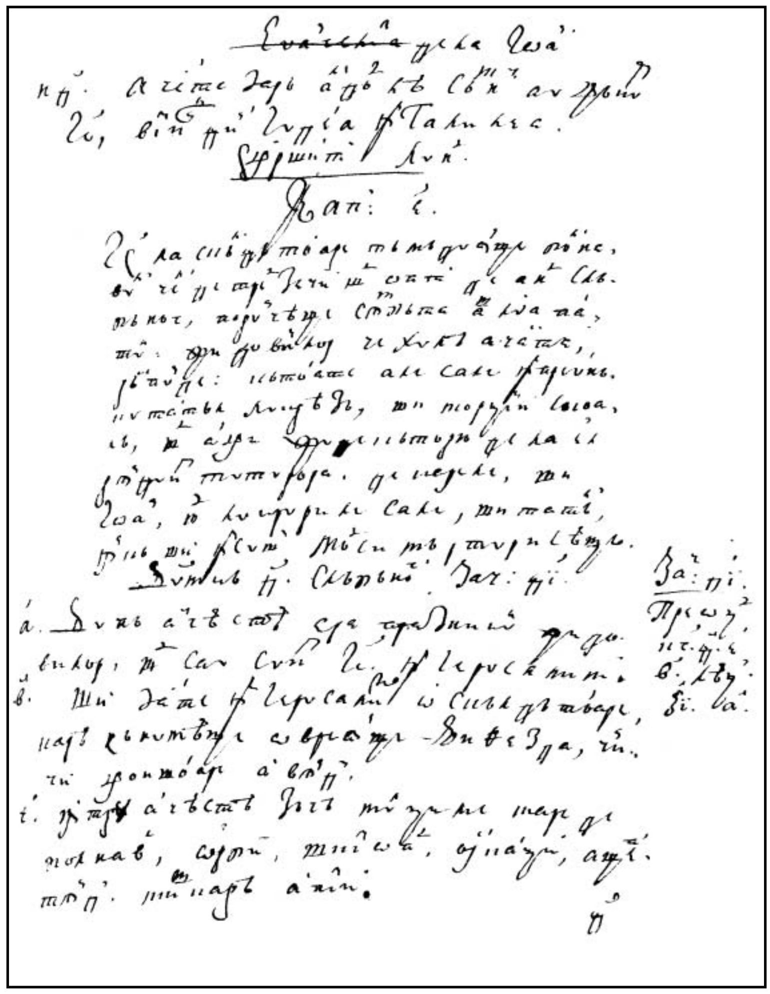
198v

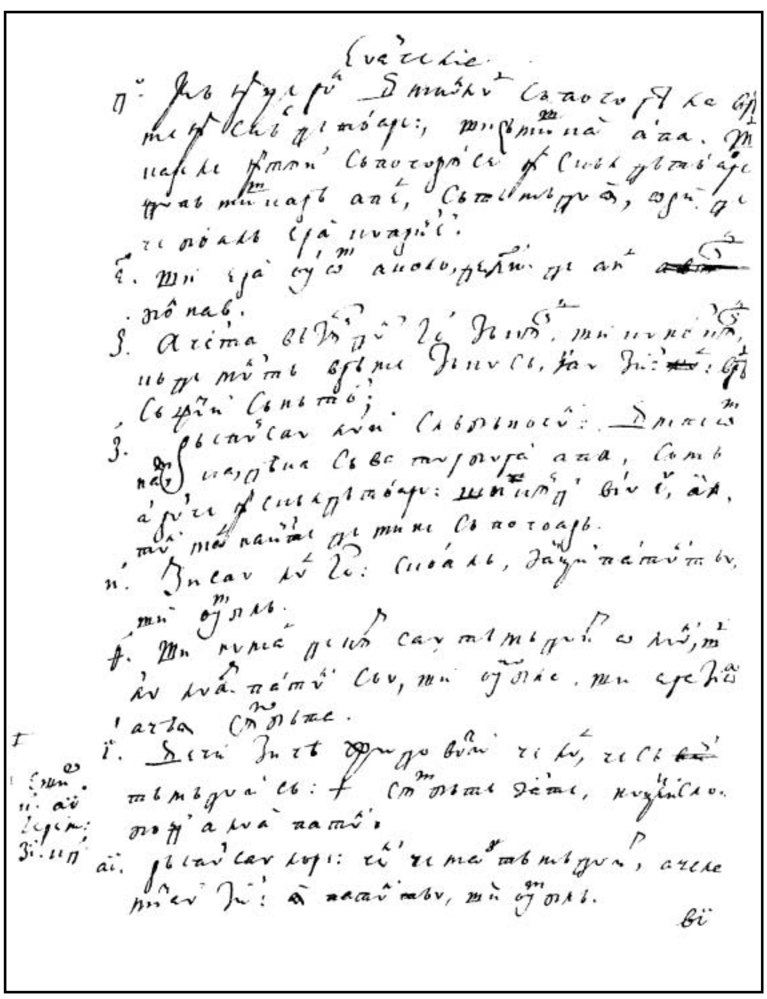
199r

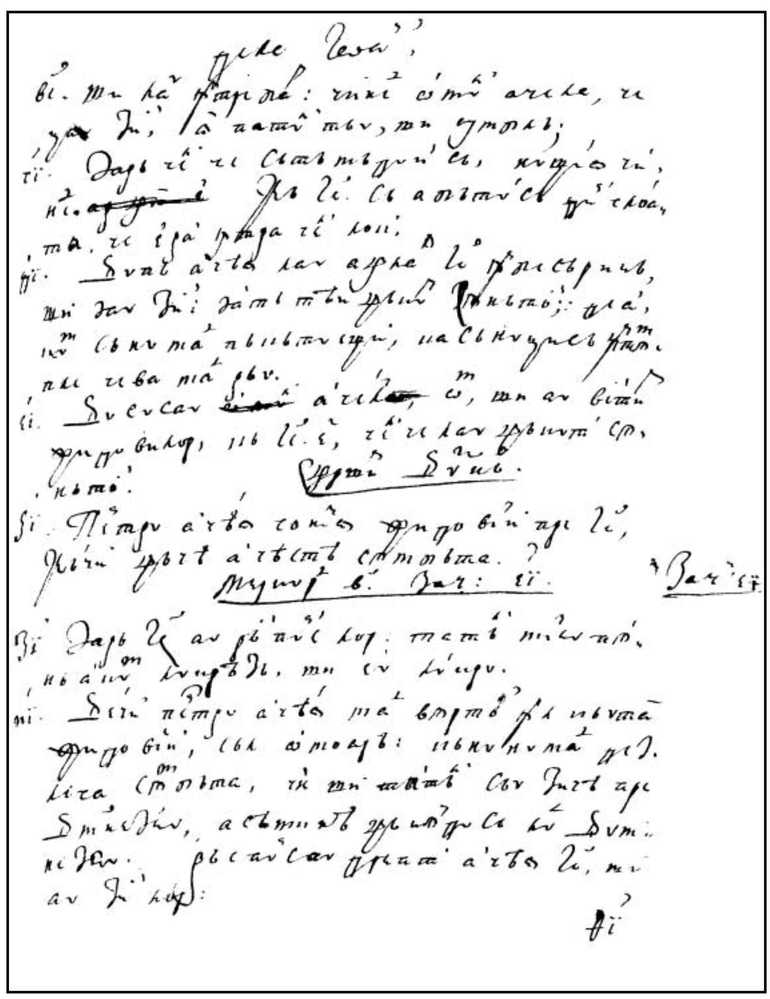
199v

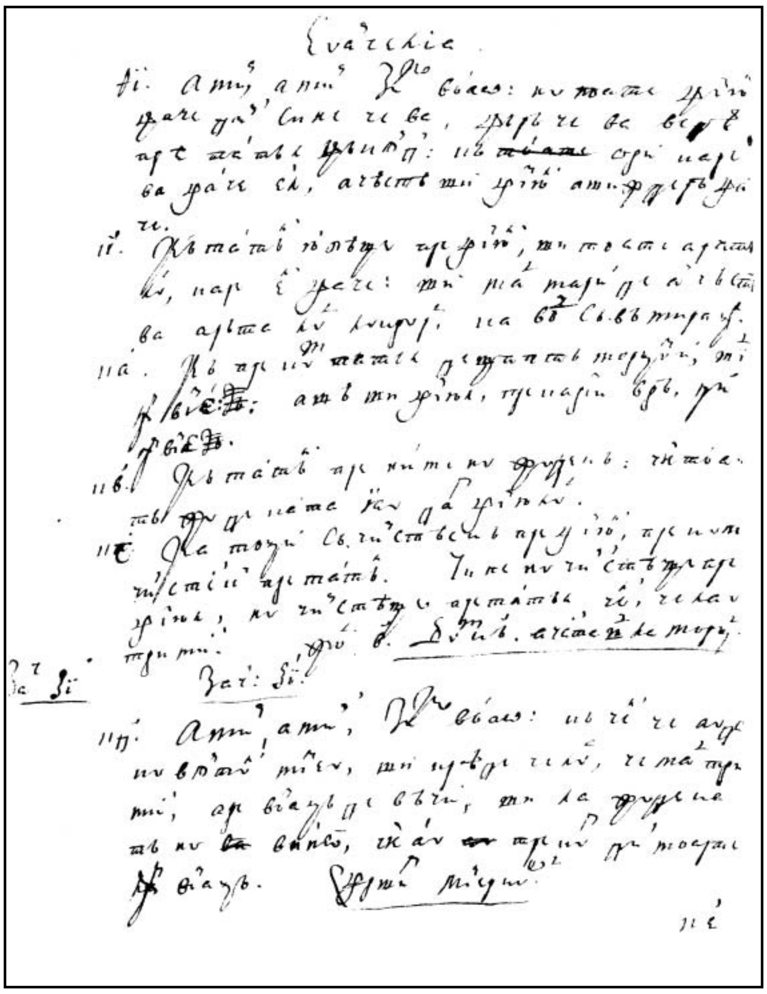
200r

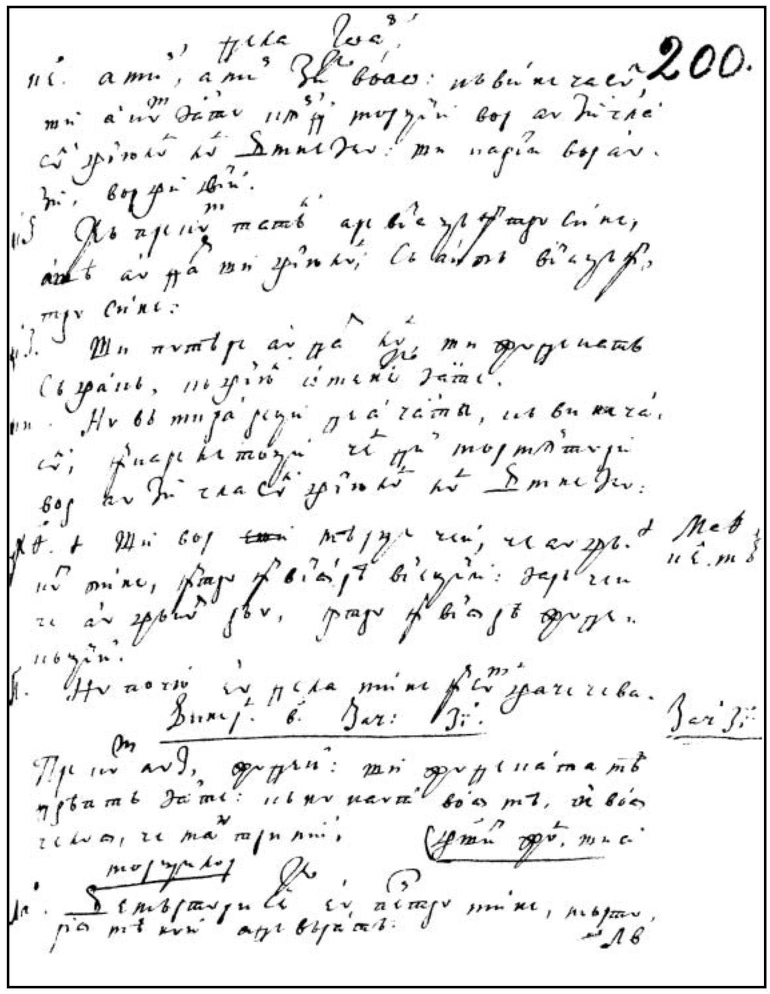
200v

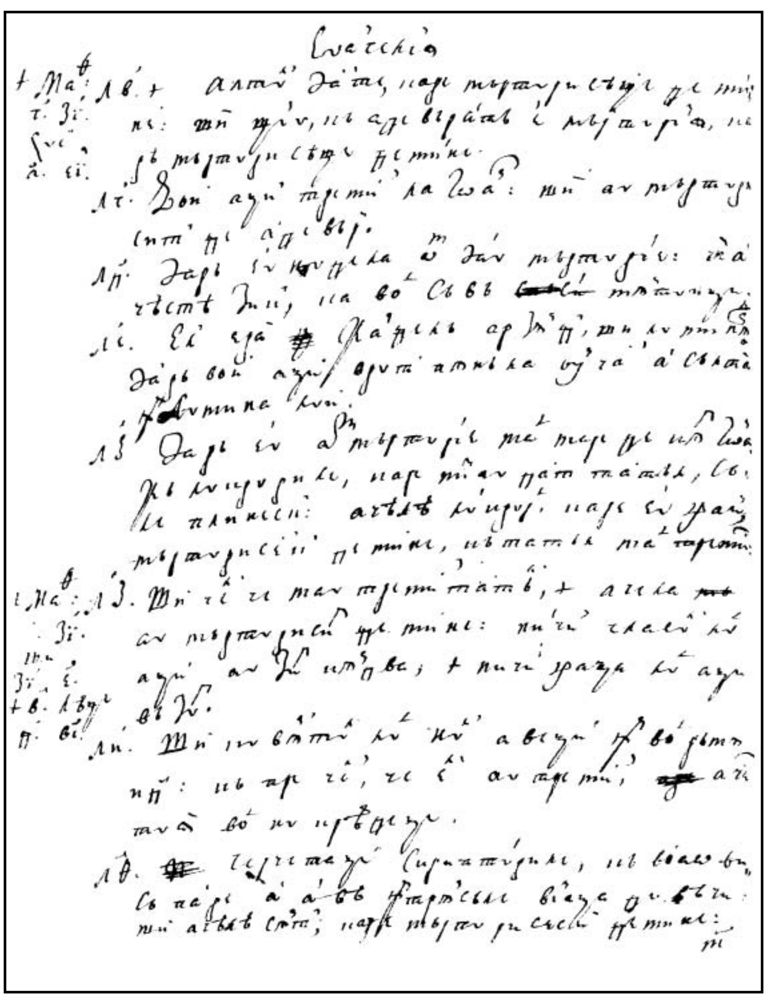
201r

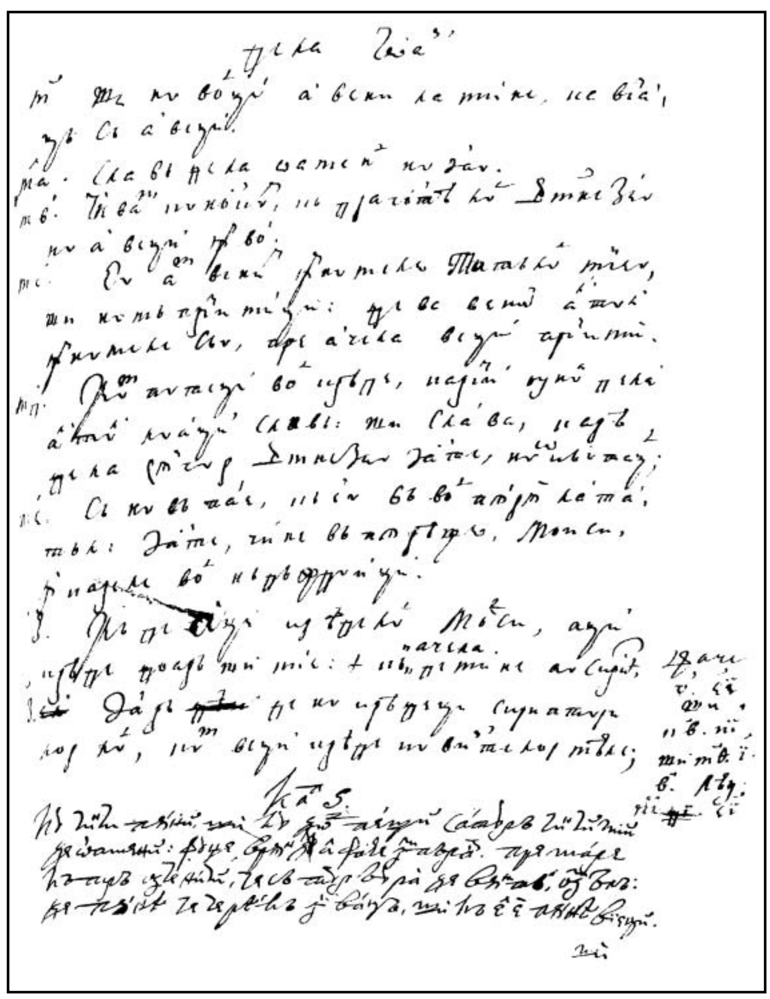
201v

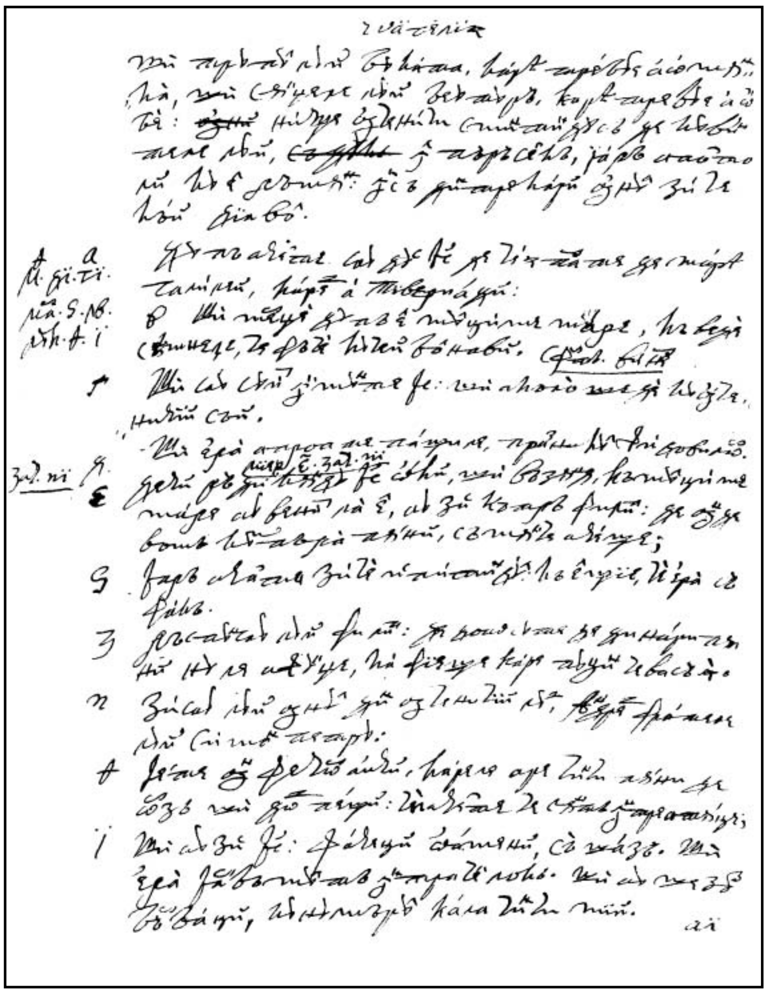
202r

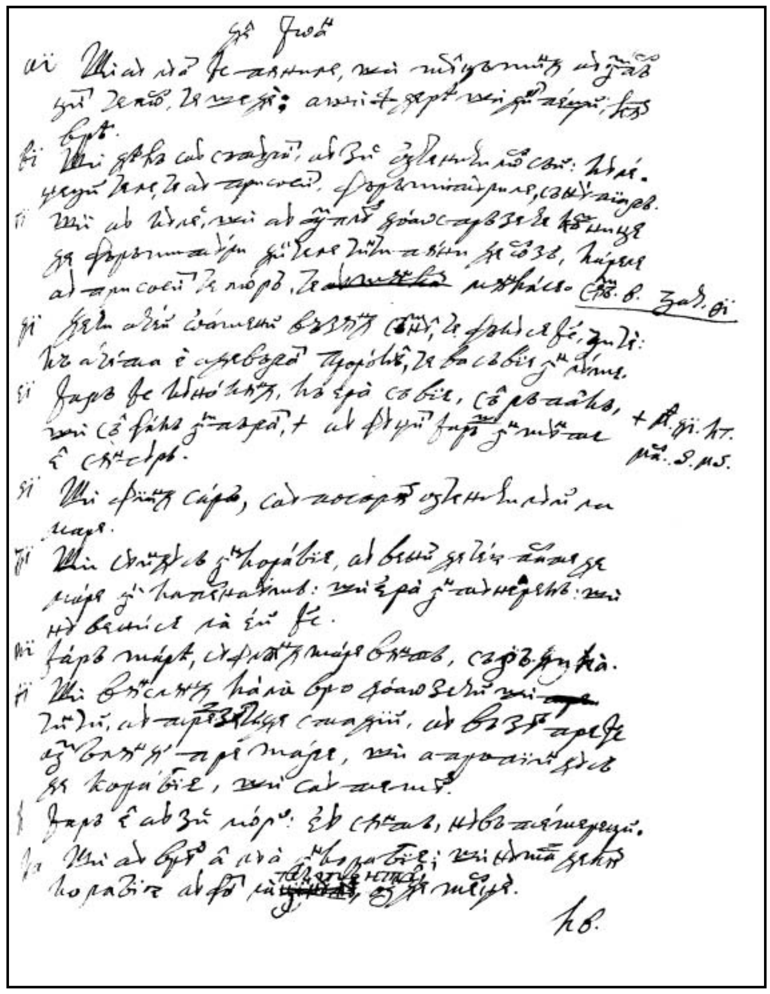
202v

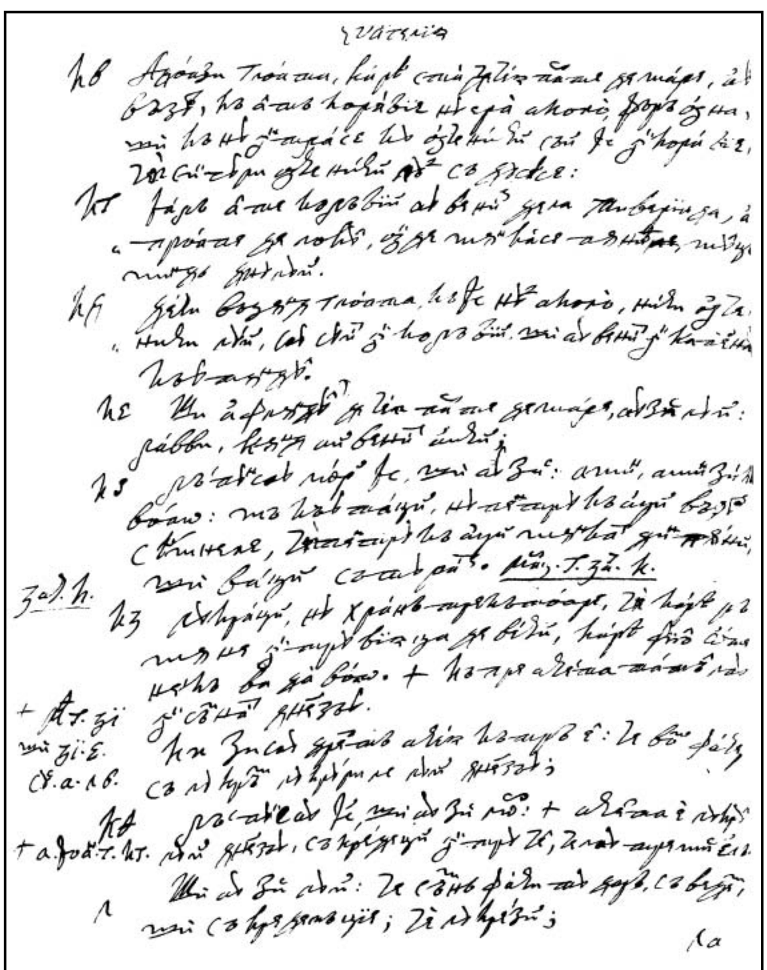
203r

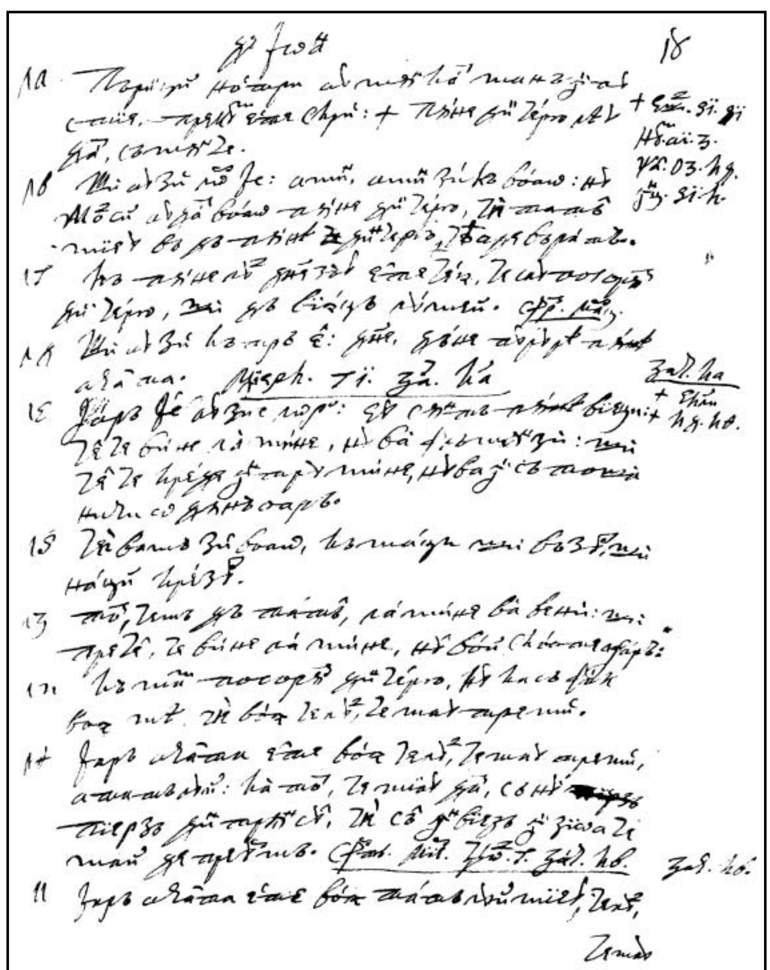
203v

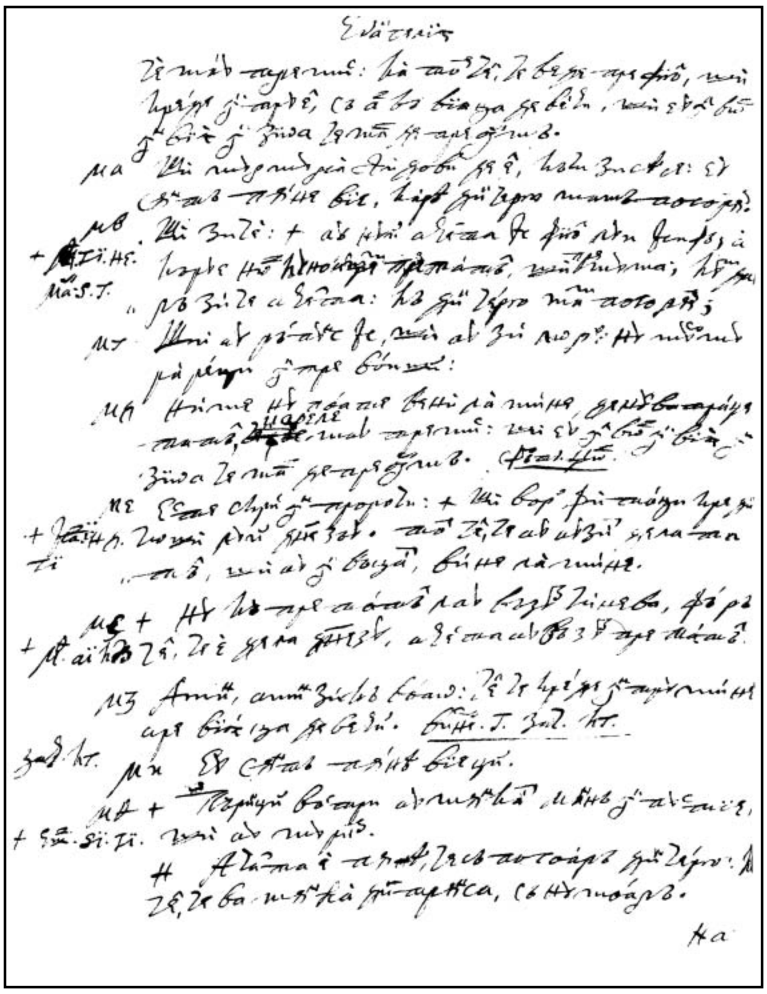
204r

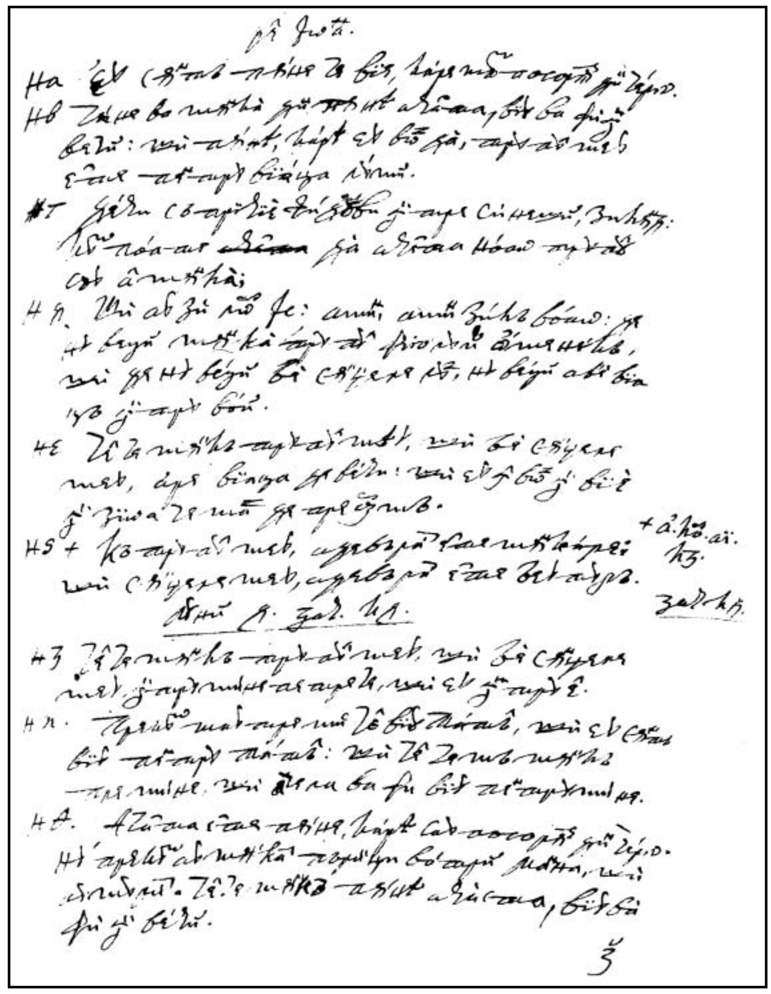
204v

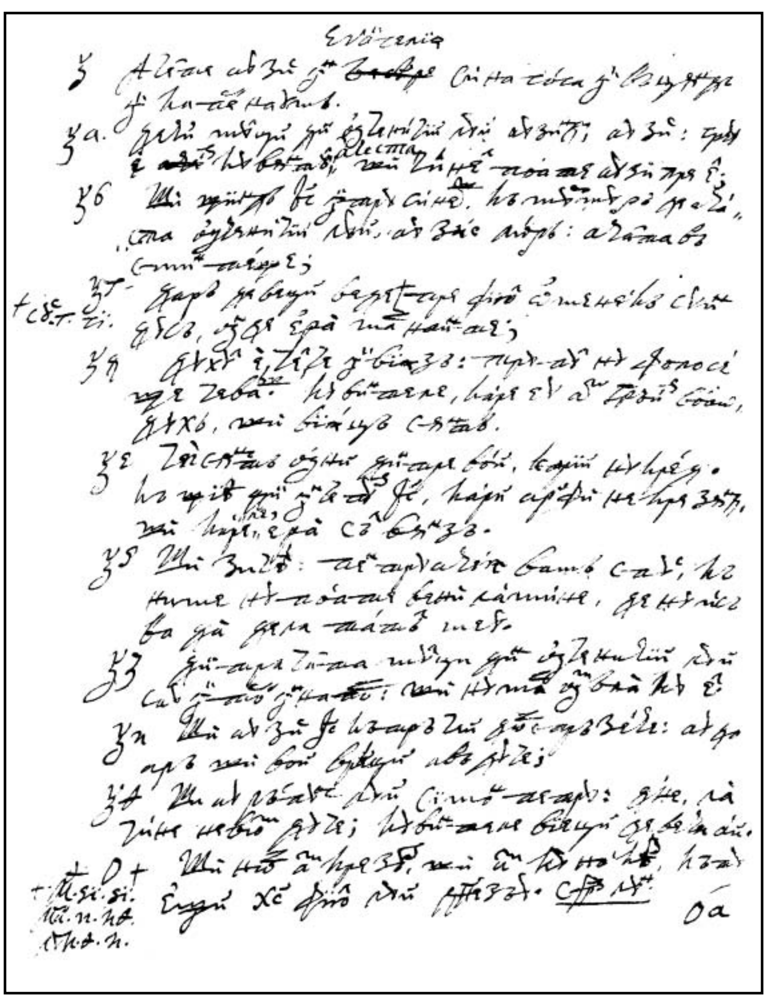
205r

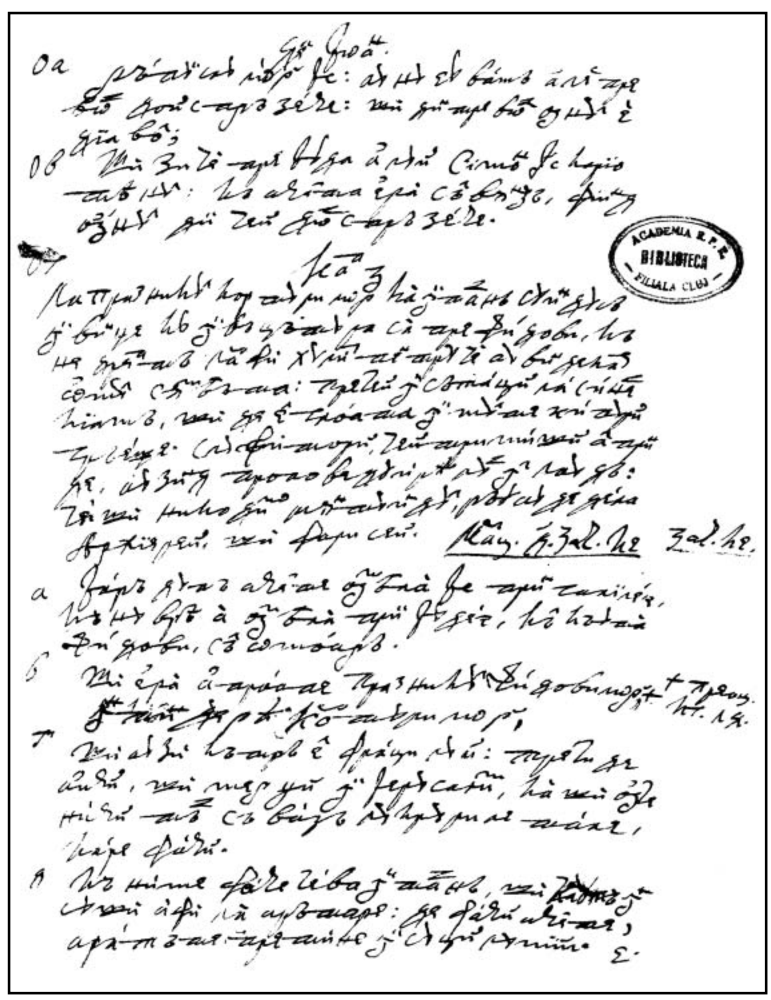
205v

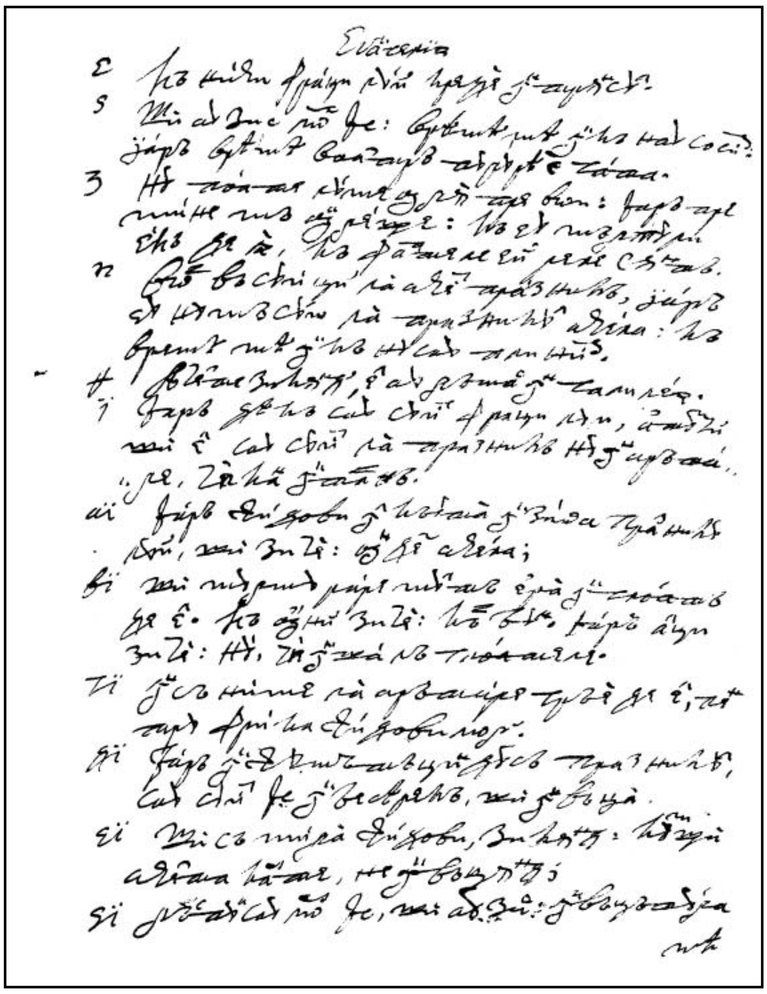
206r

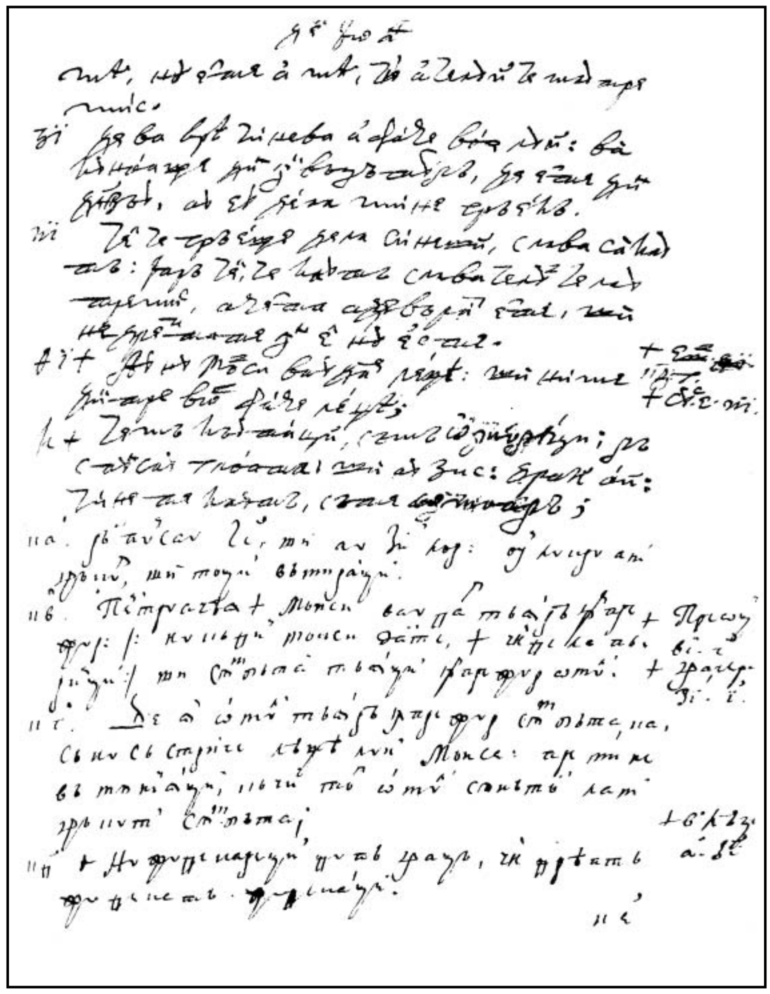
206v

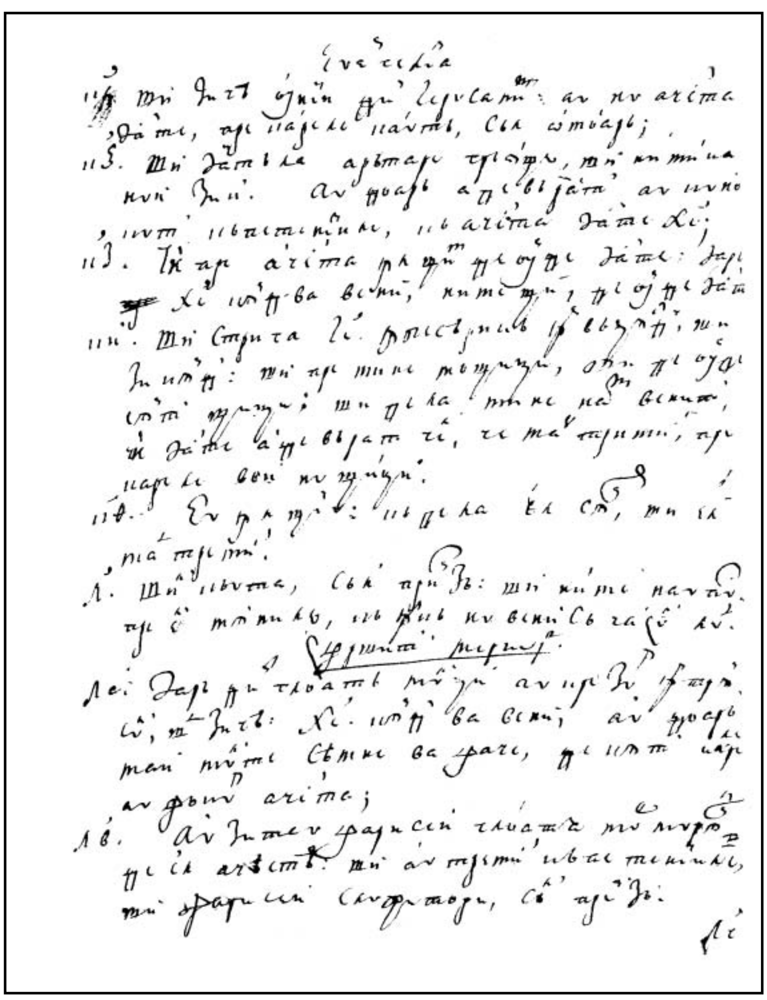
207r

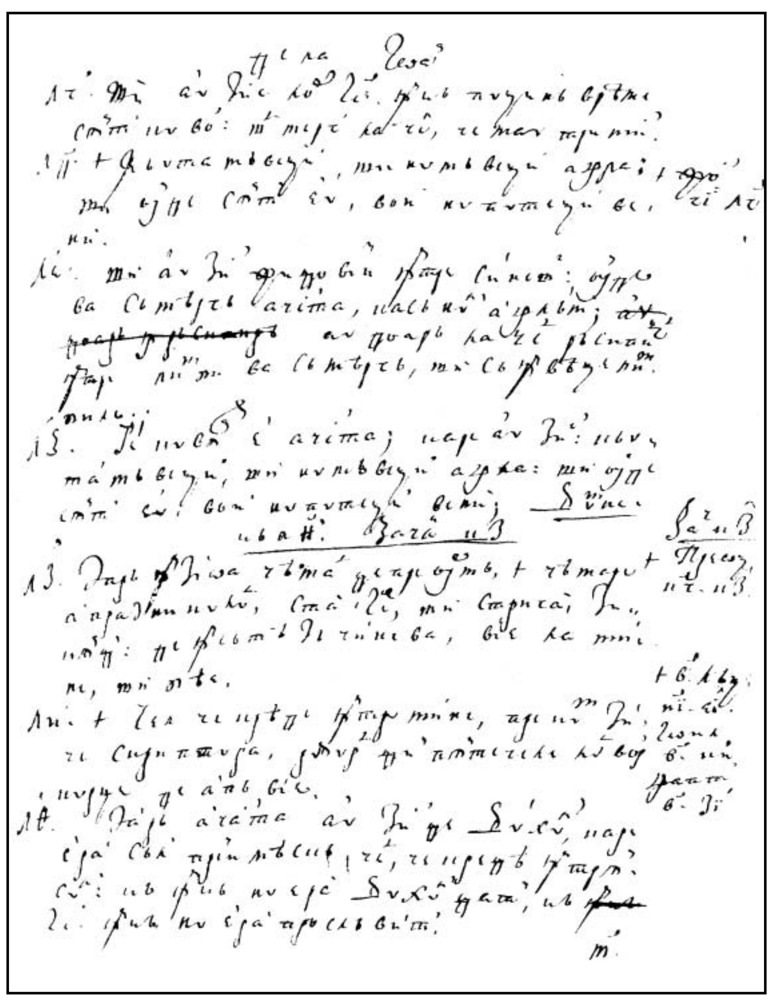
207v

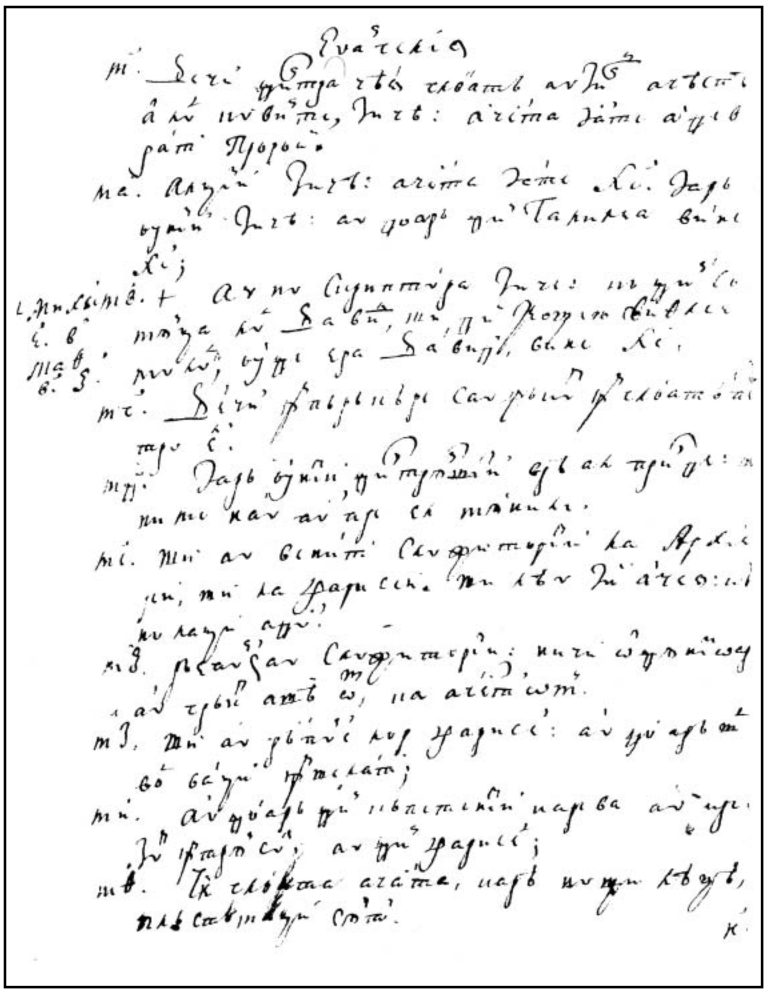
208r

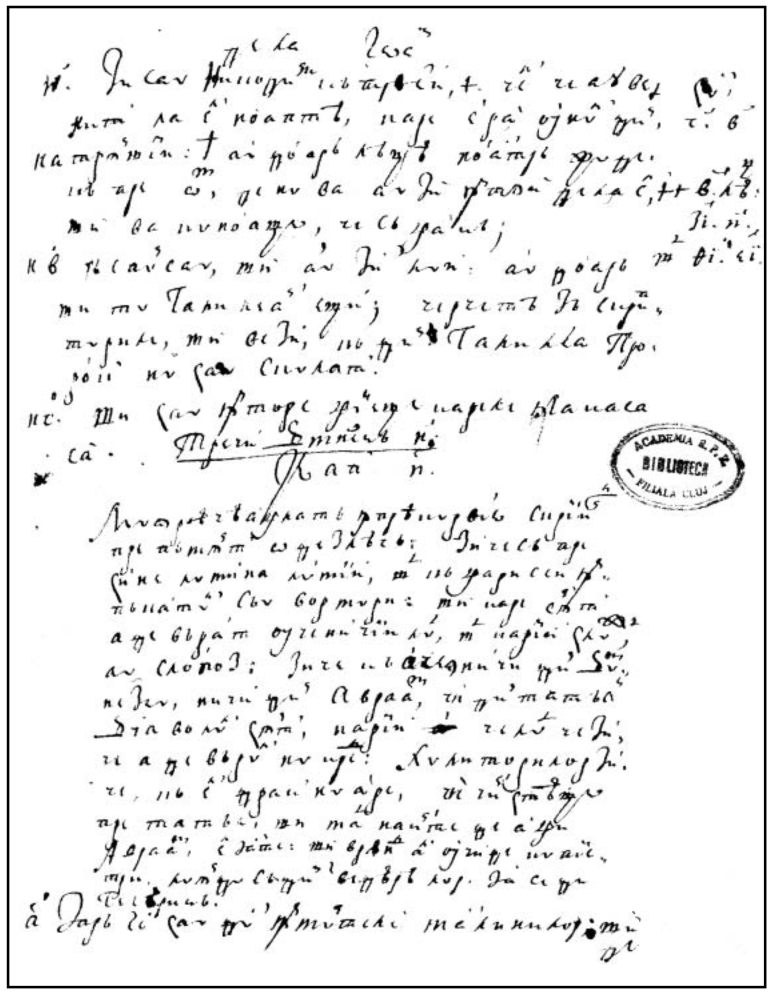
208v

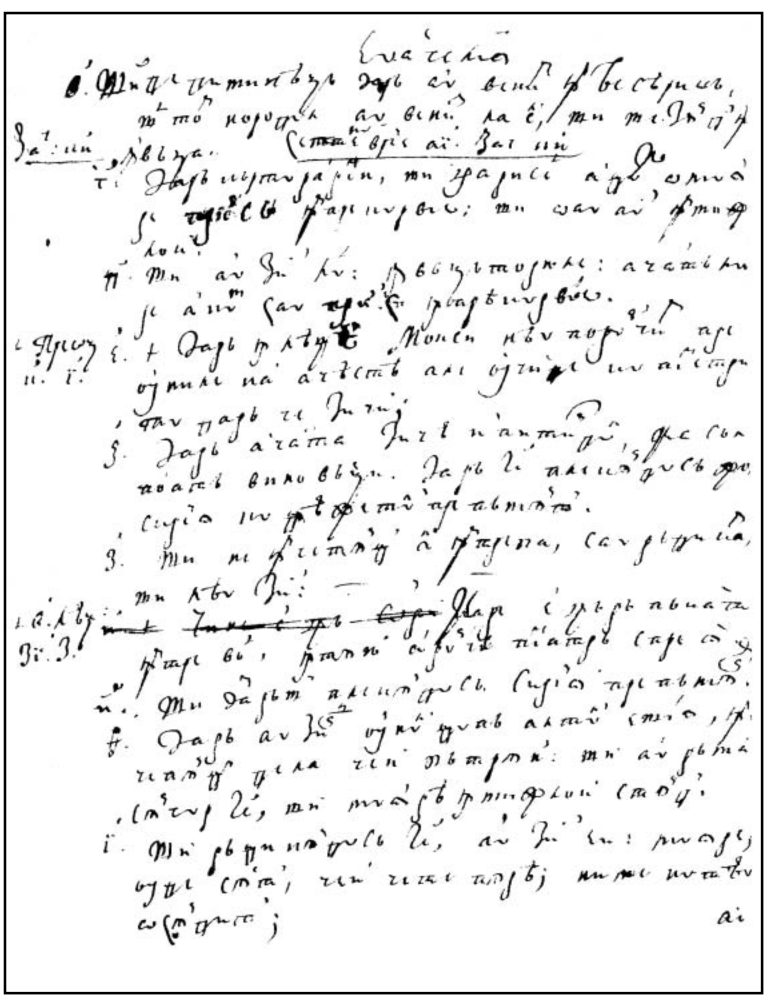
209r

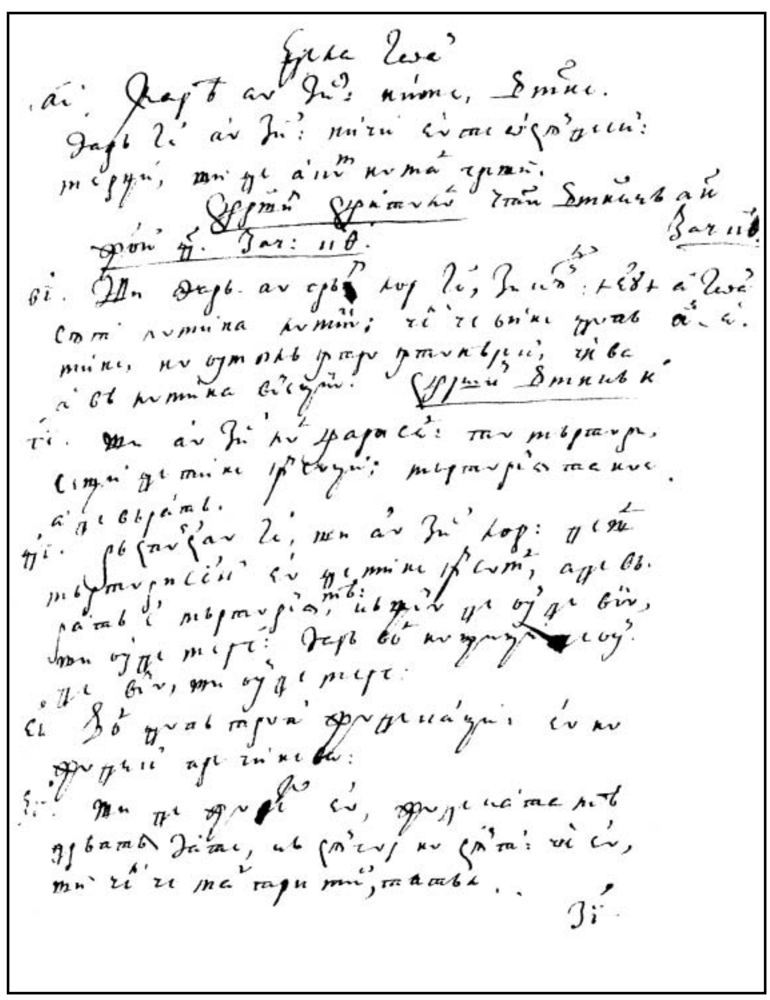
209v

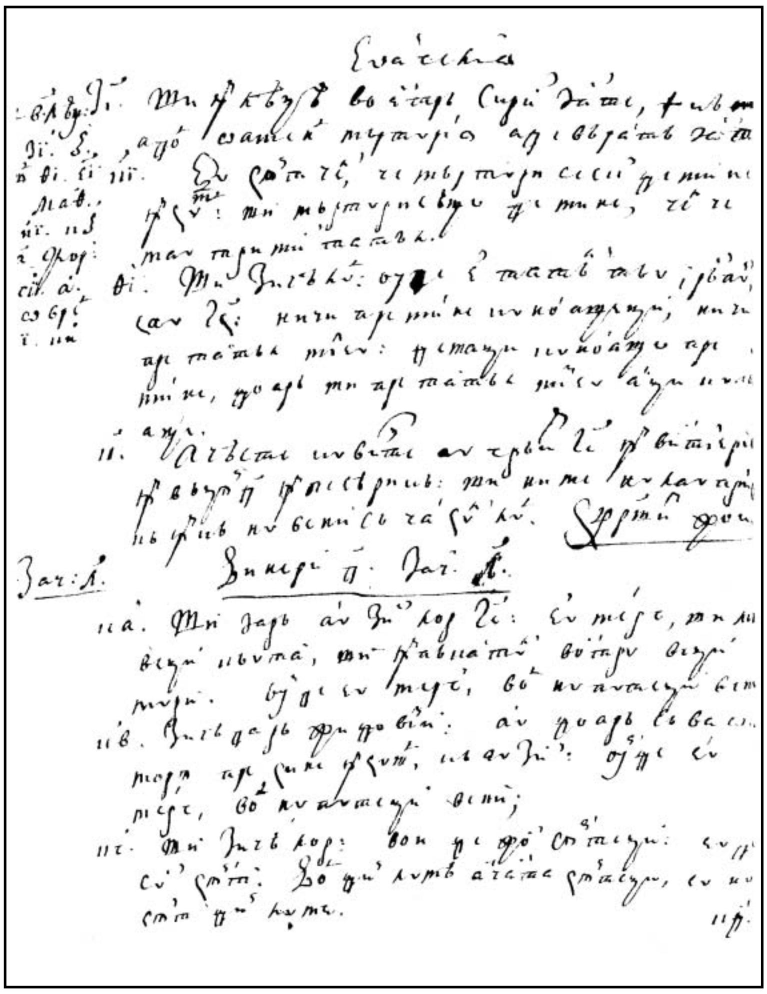
210r

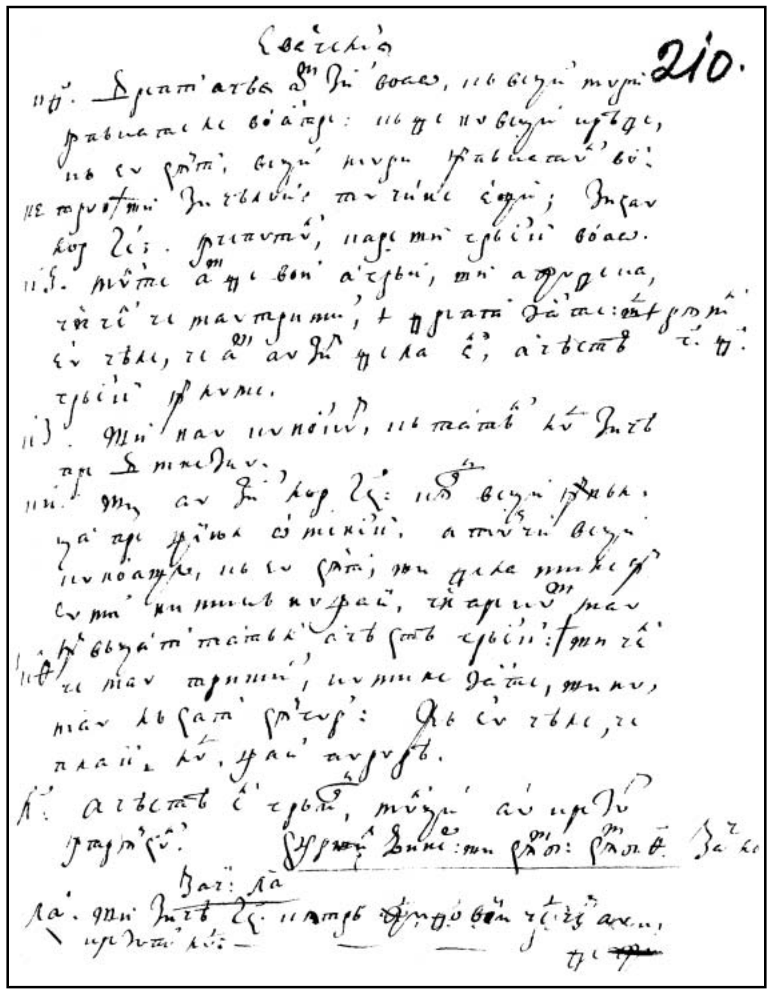

210v

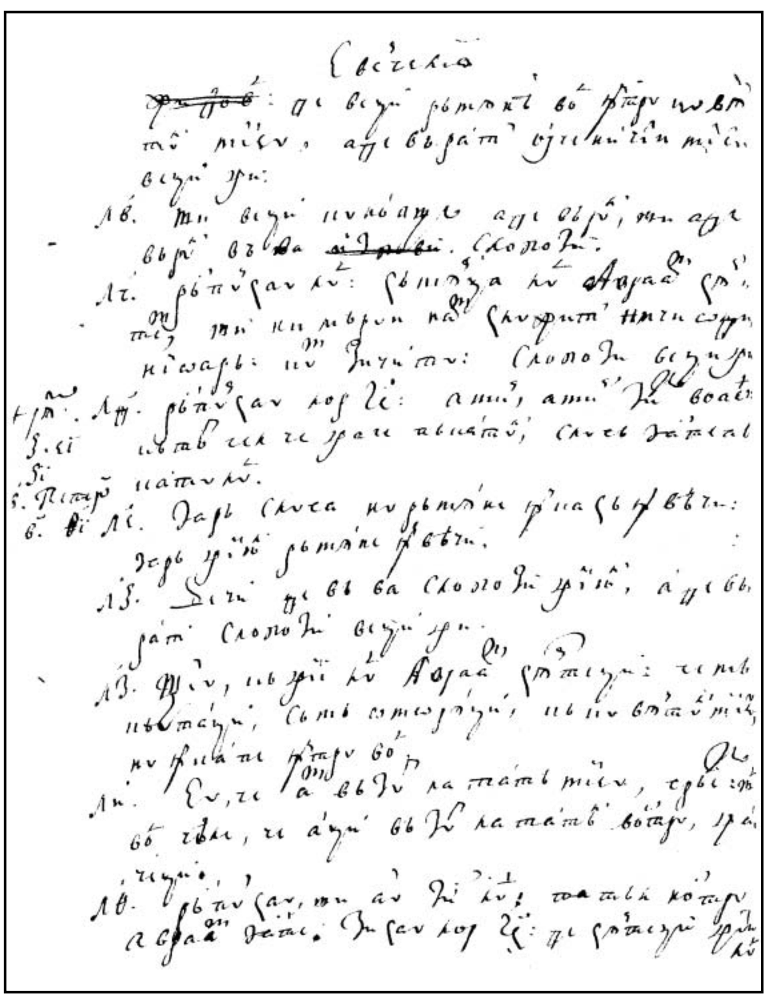
211r

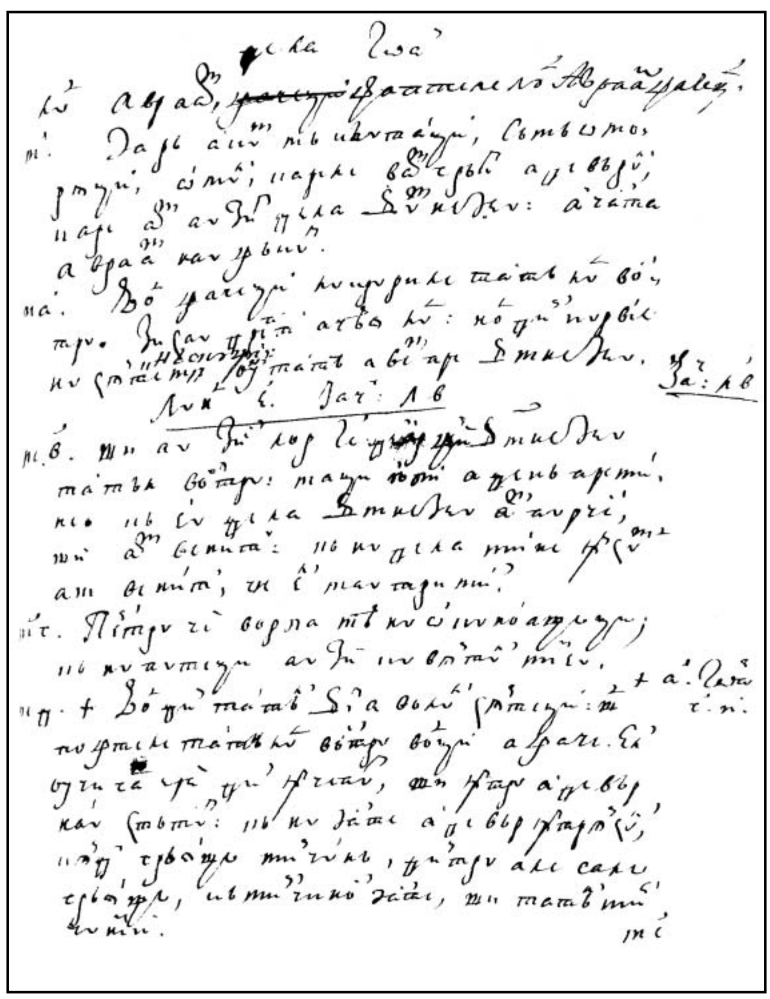

211v

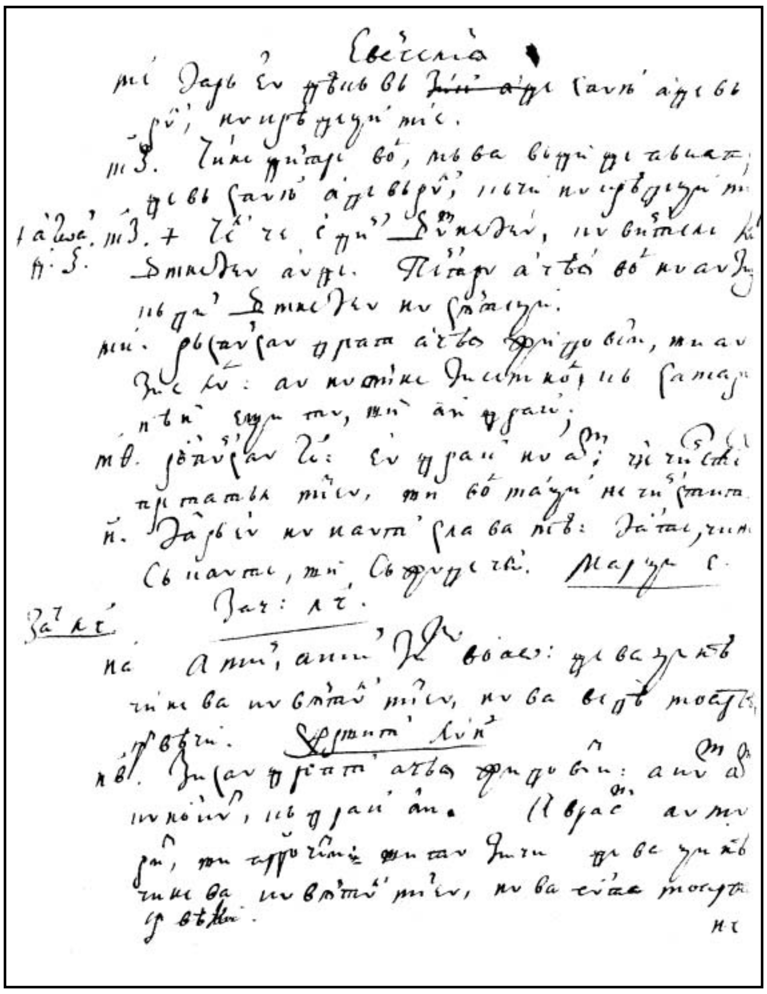
212r

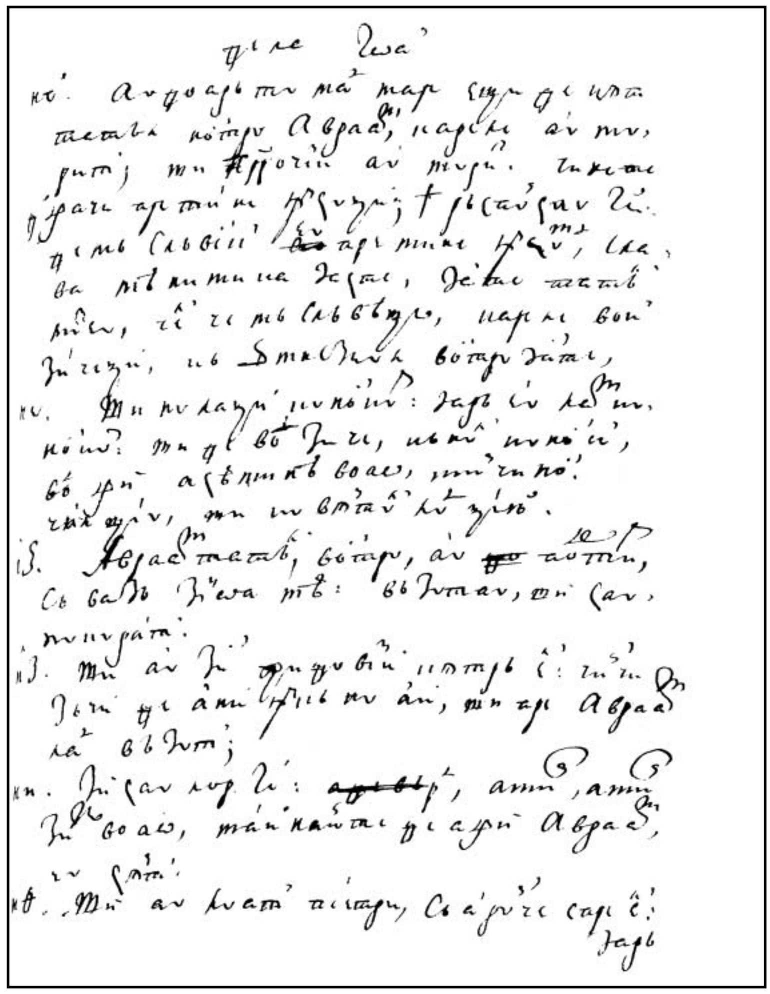

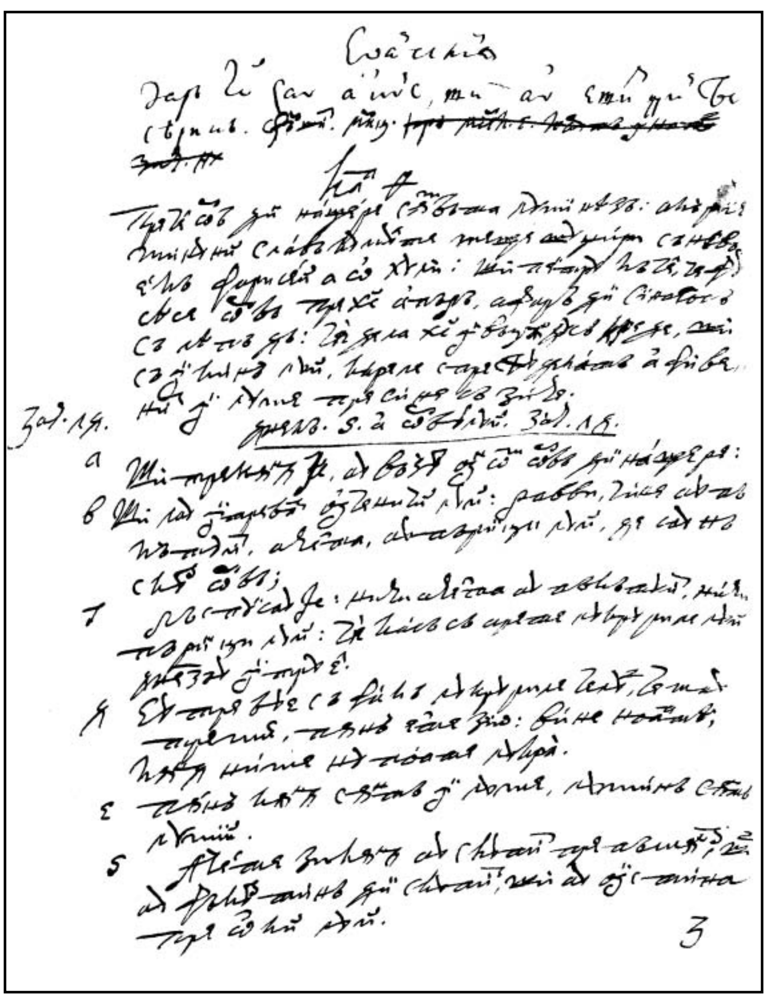
212v

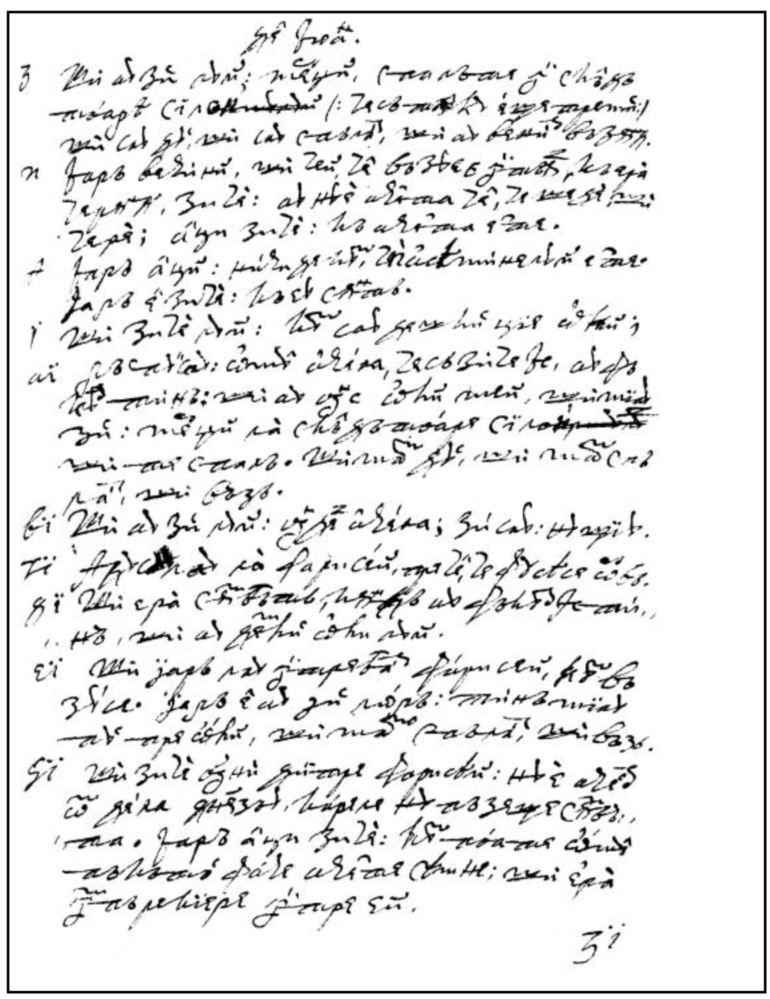
213r

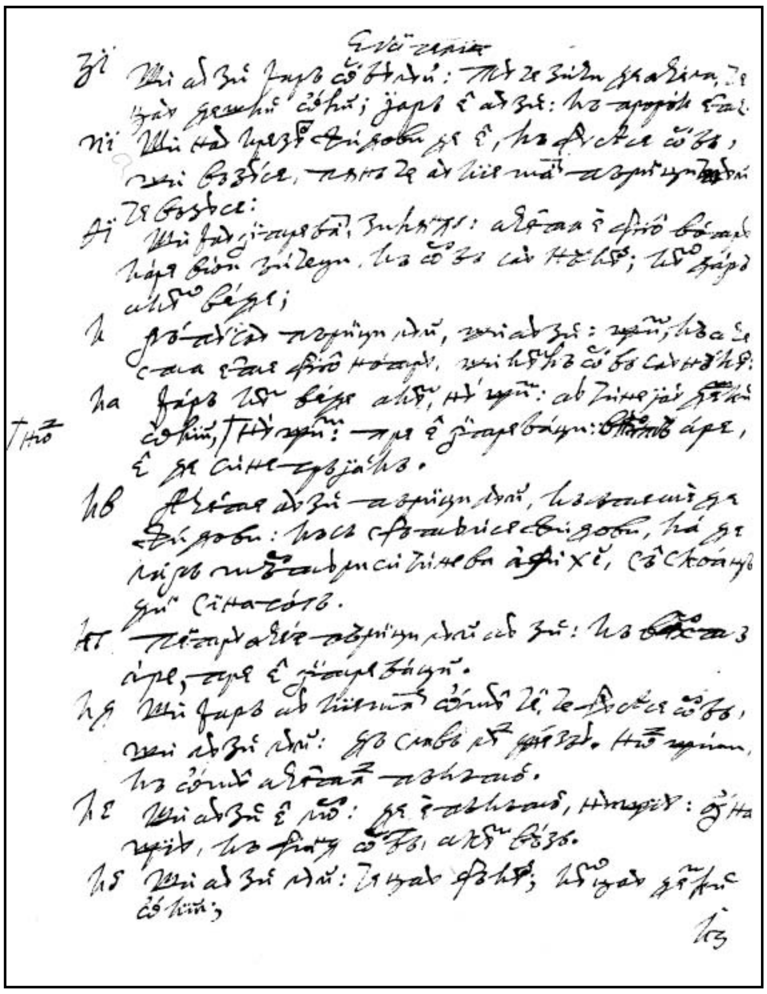

213v 214r

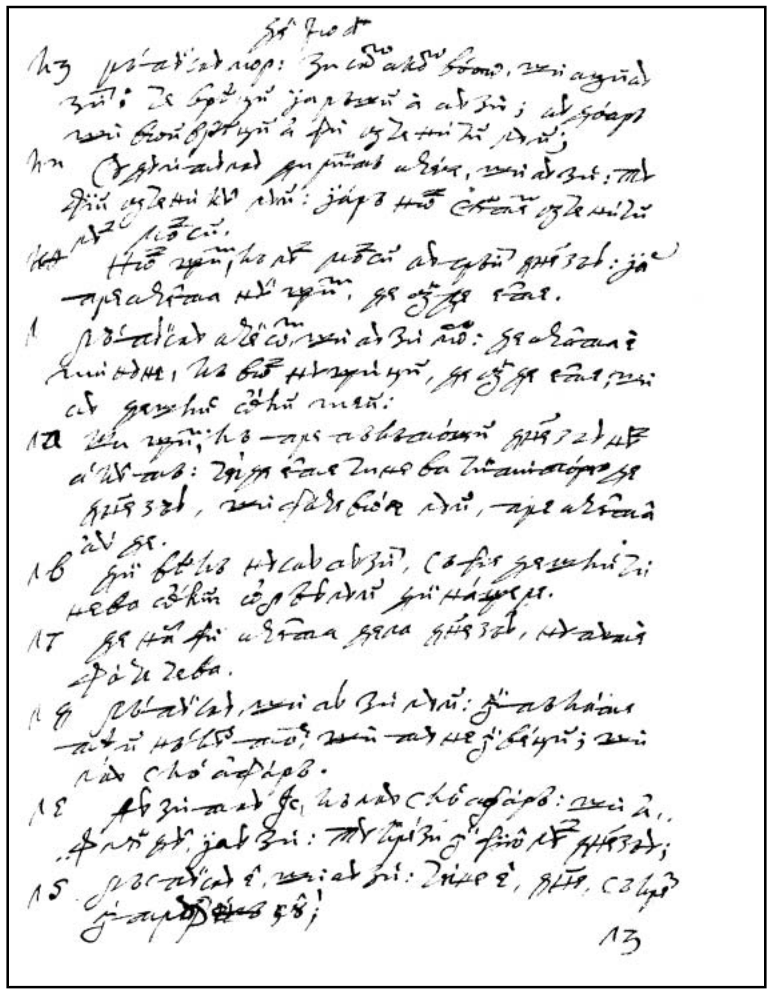

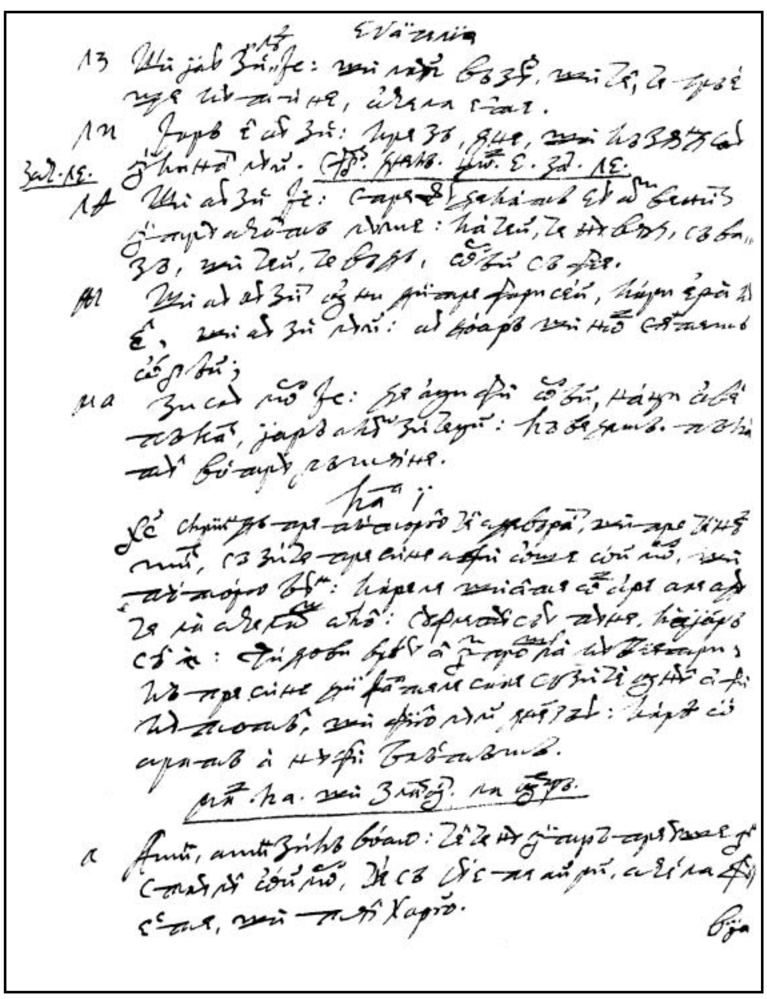
214v 215r

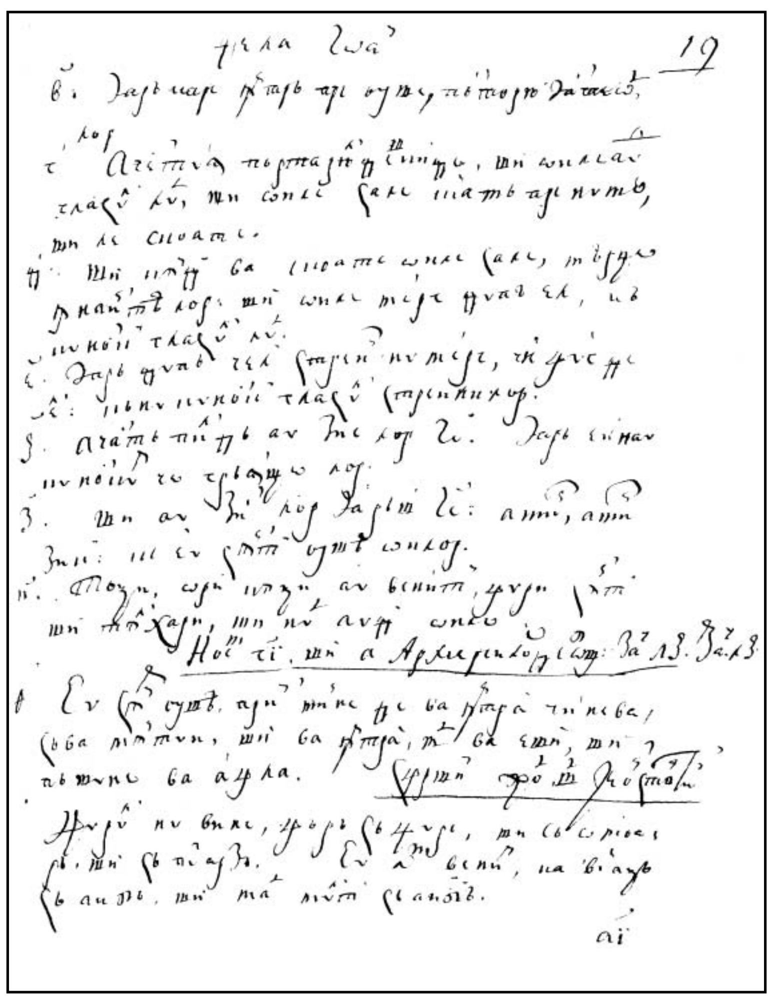
215v

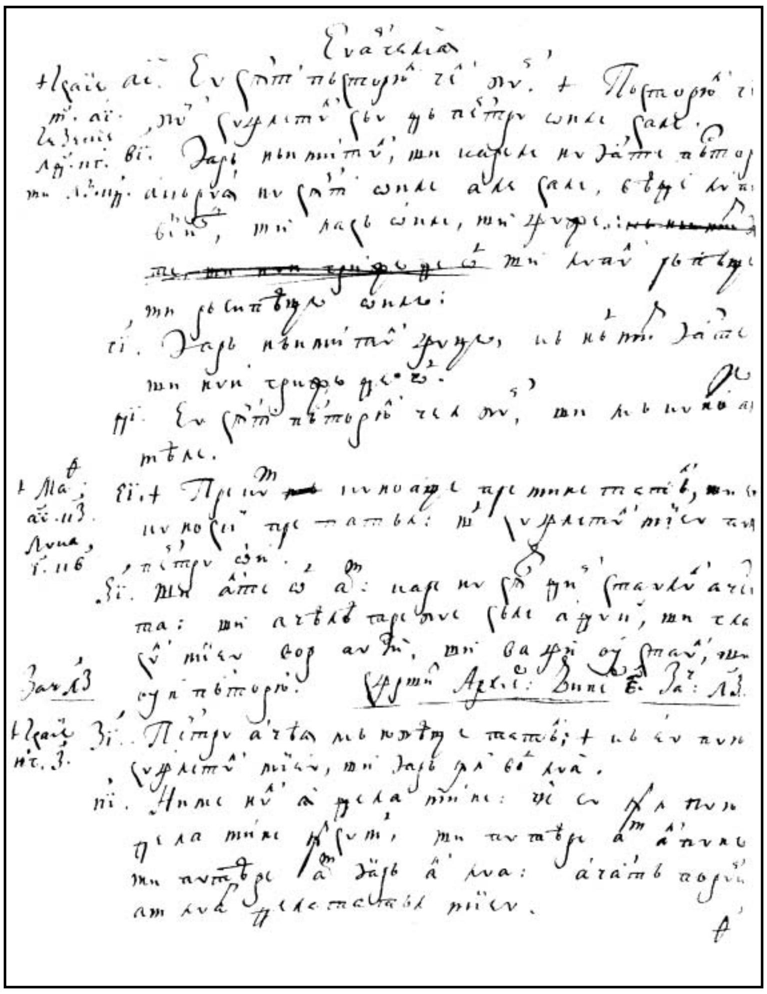
216r

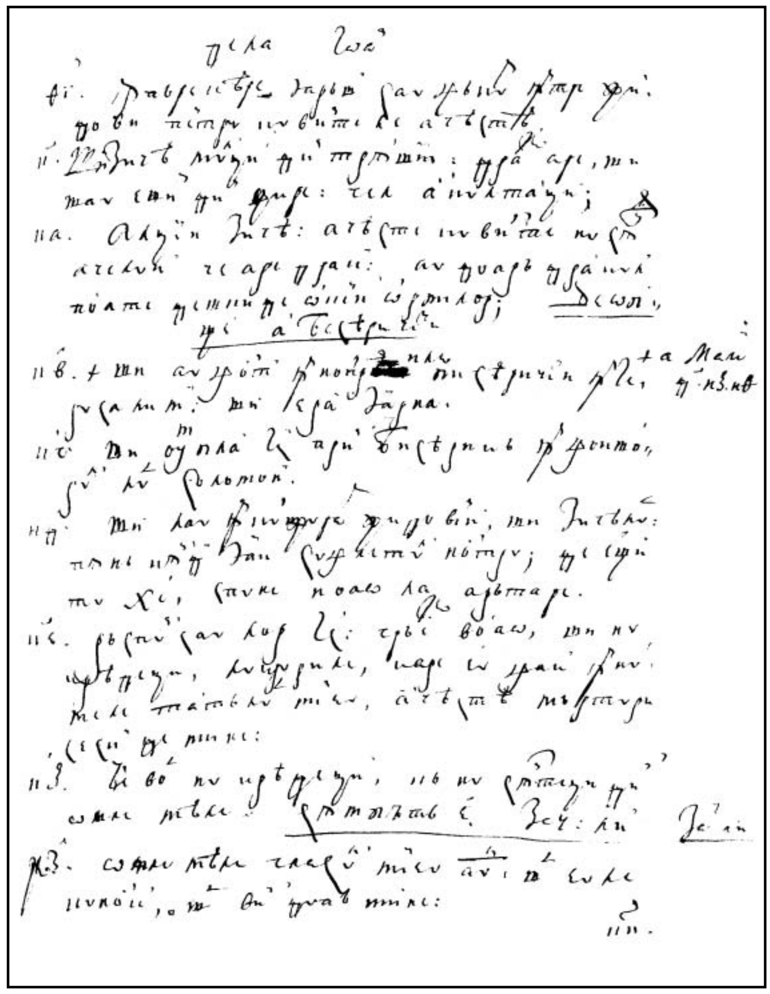

216v

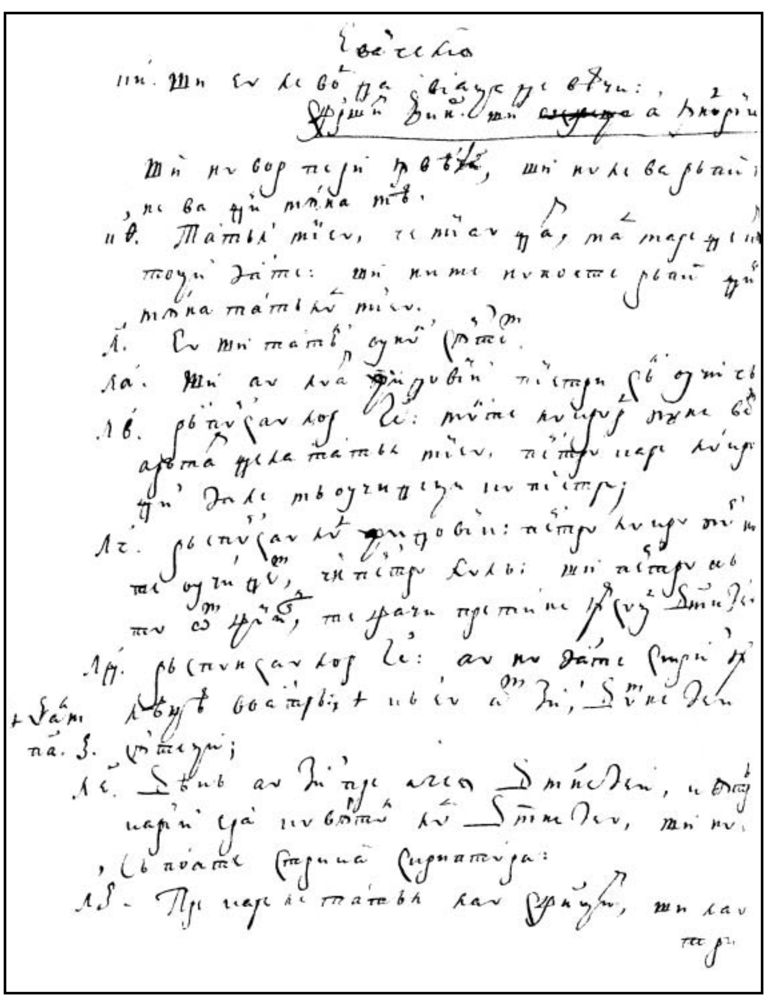
217r

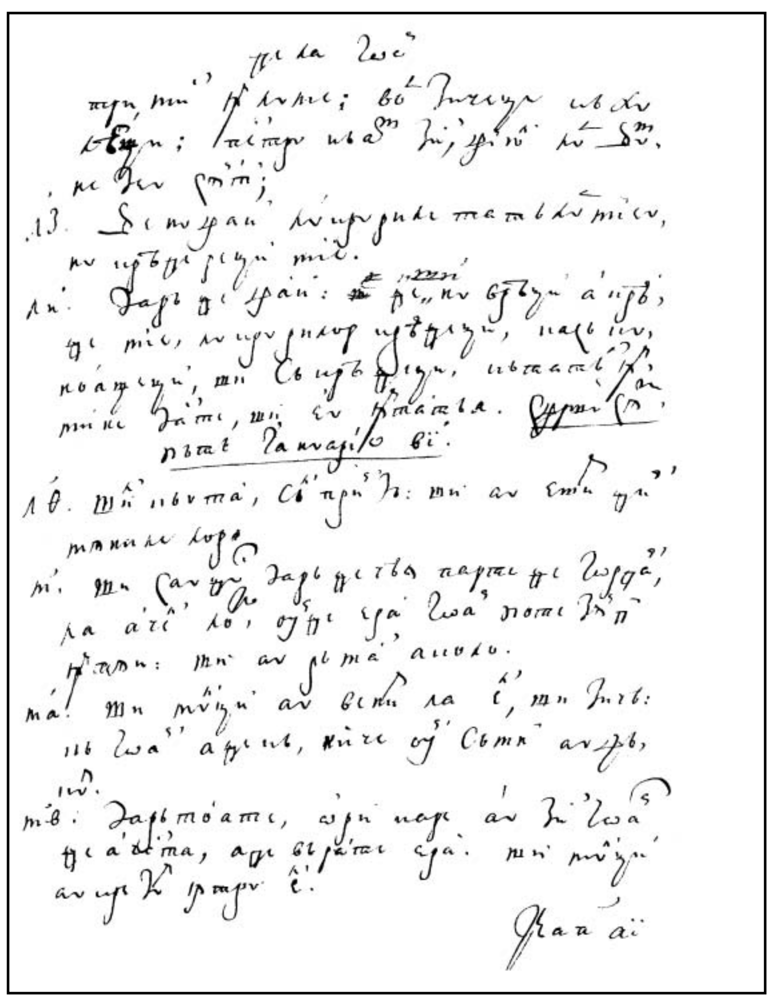

217v

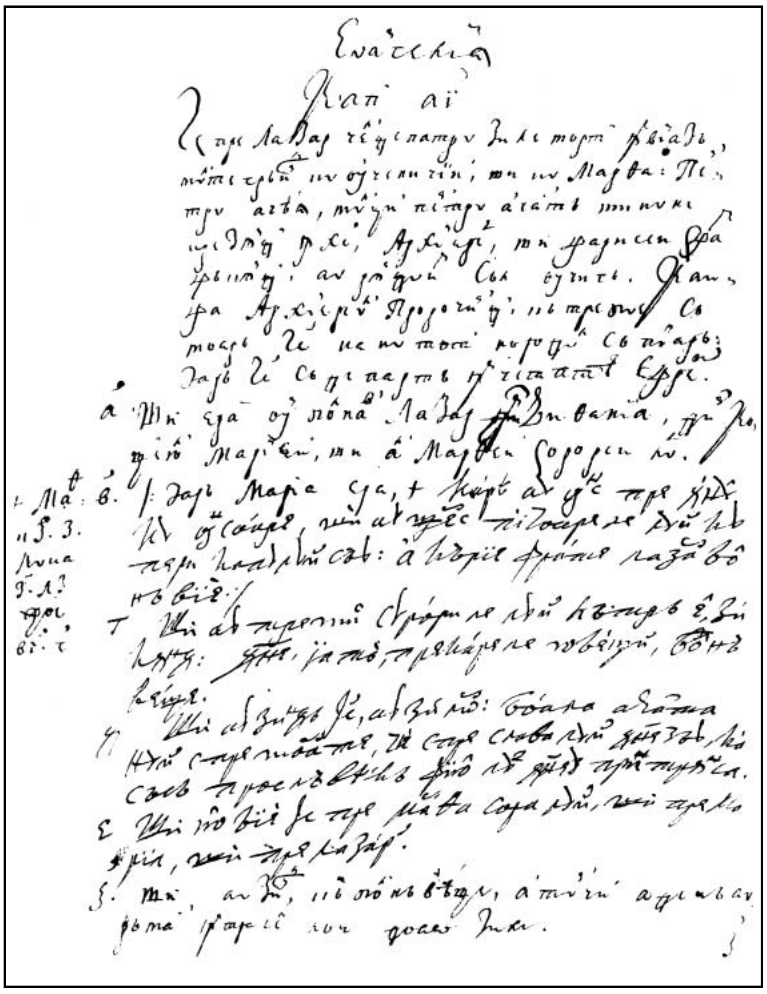
218r

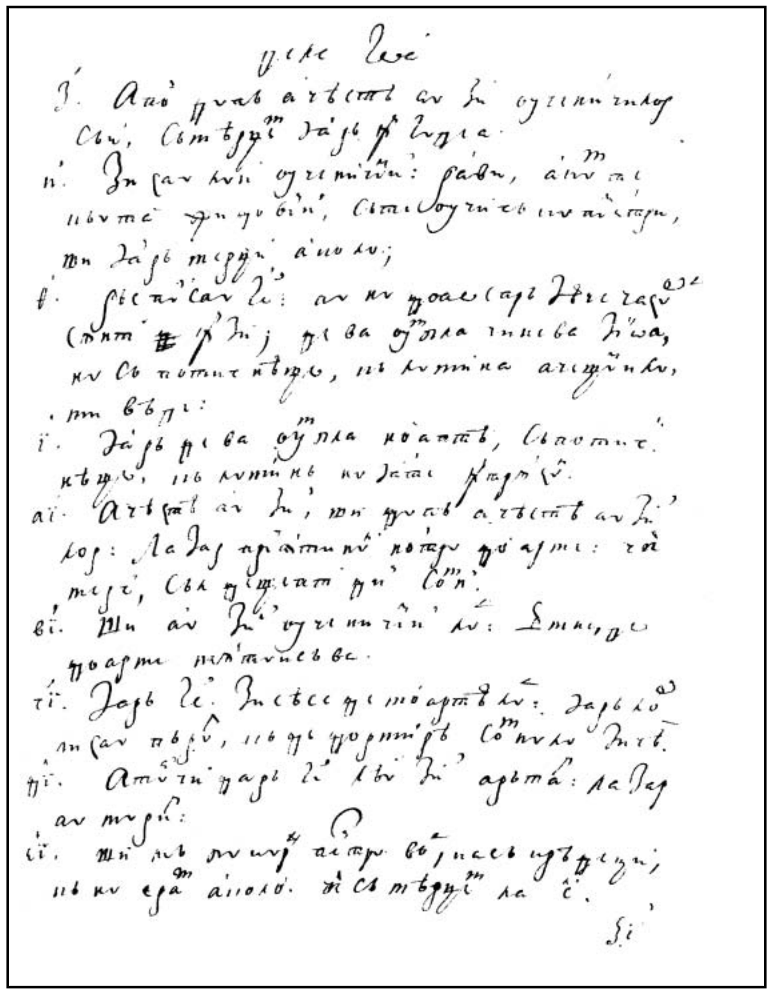

218v

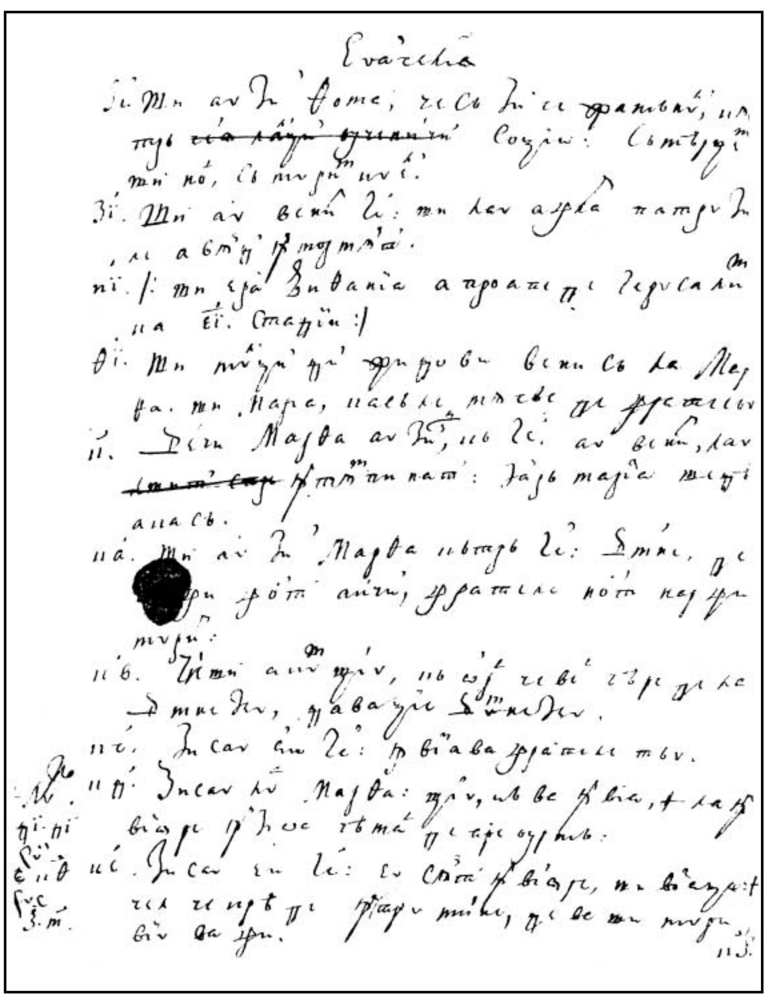
219r

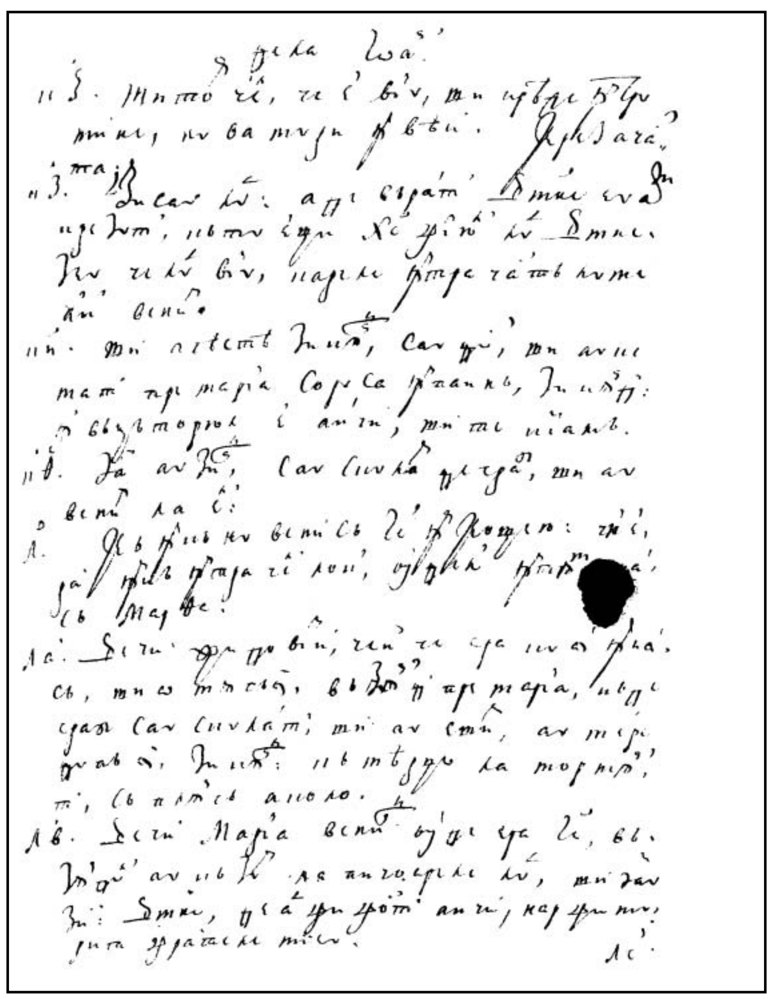
219v

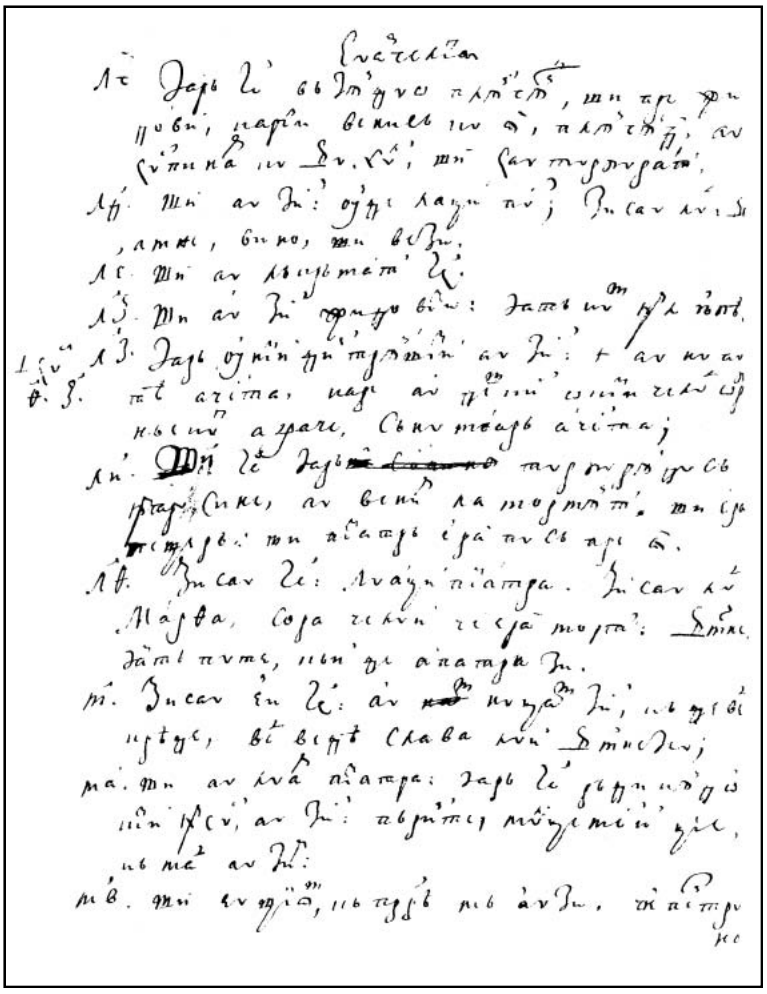
220r

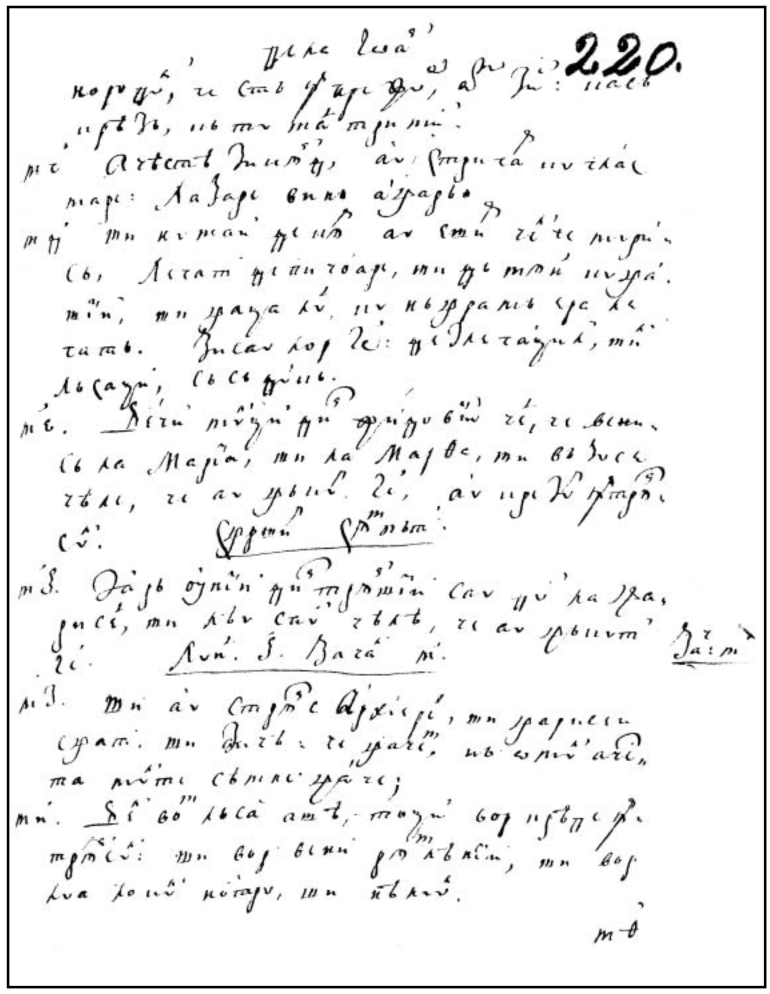
220v

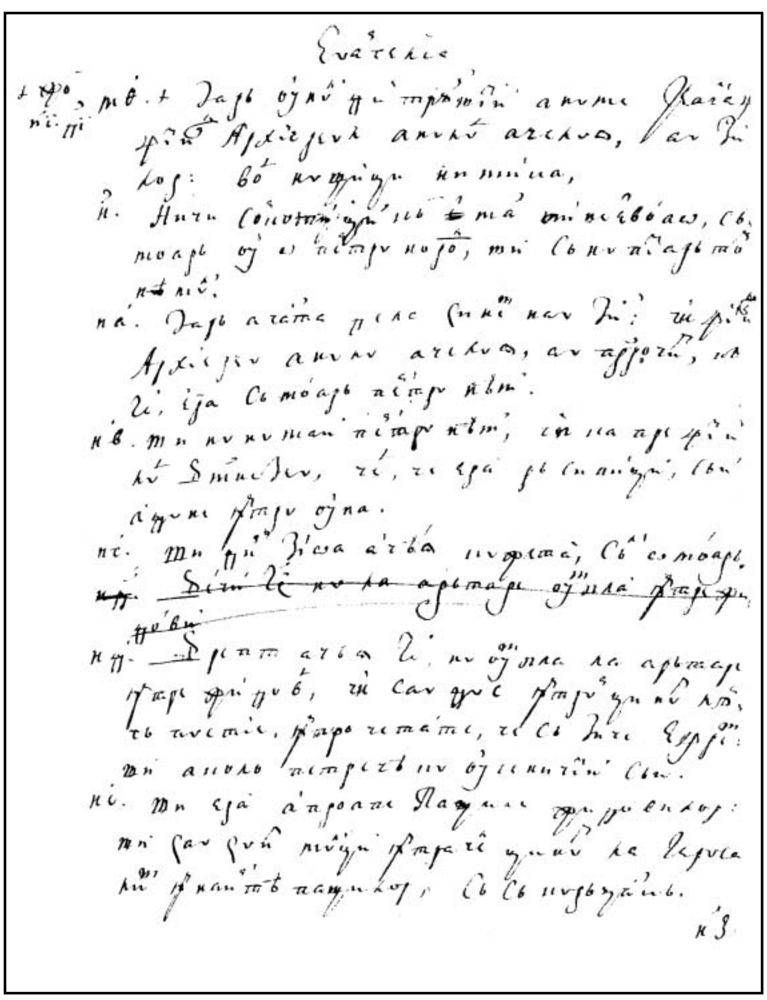
221r

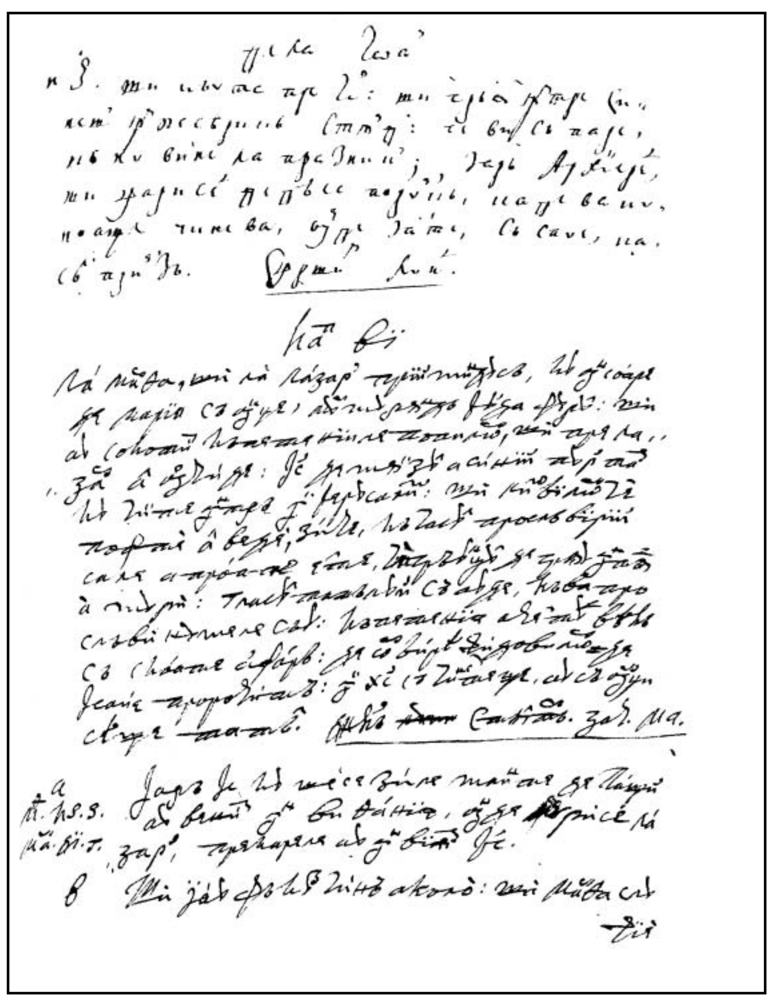
221v

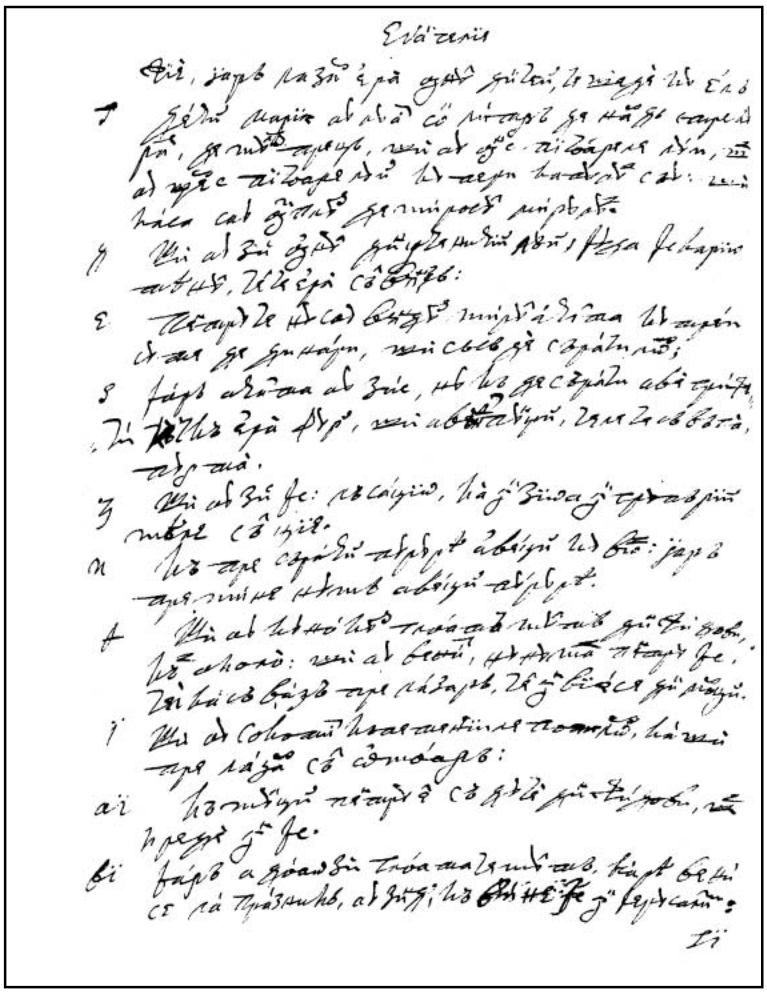
222r

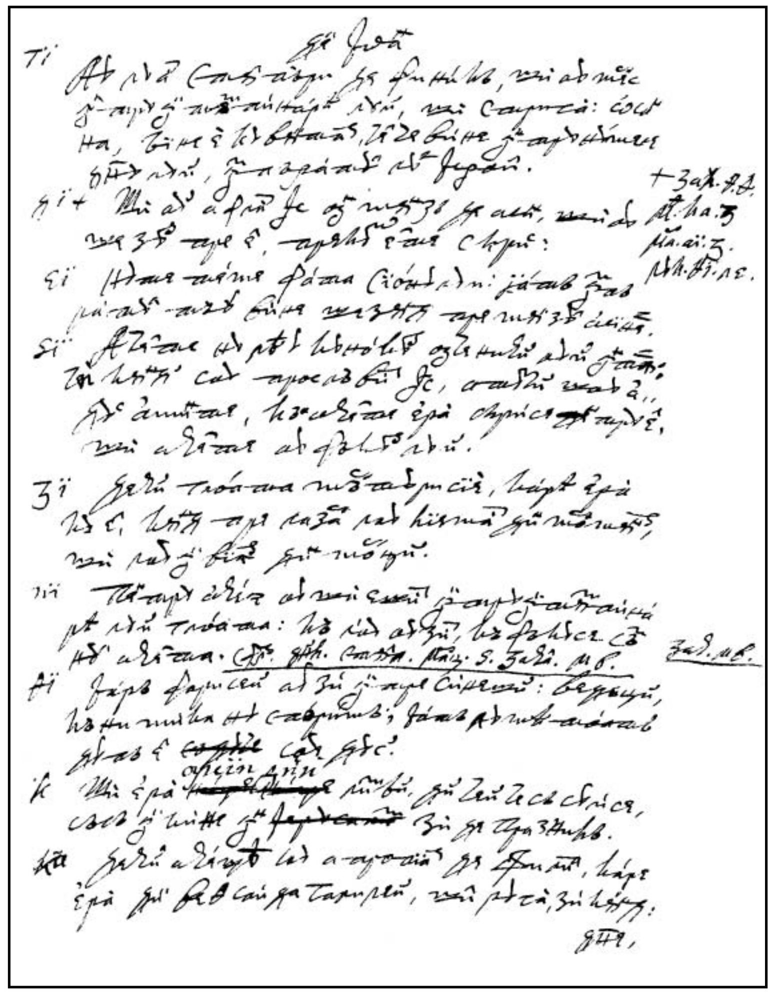

222v

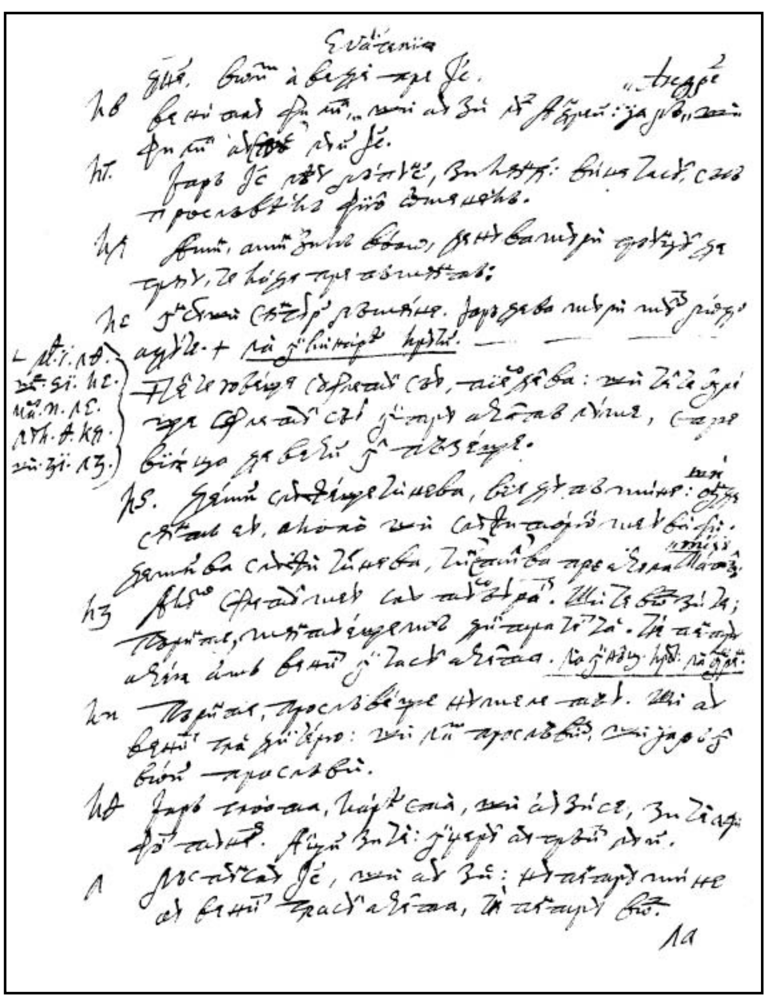

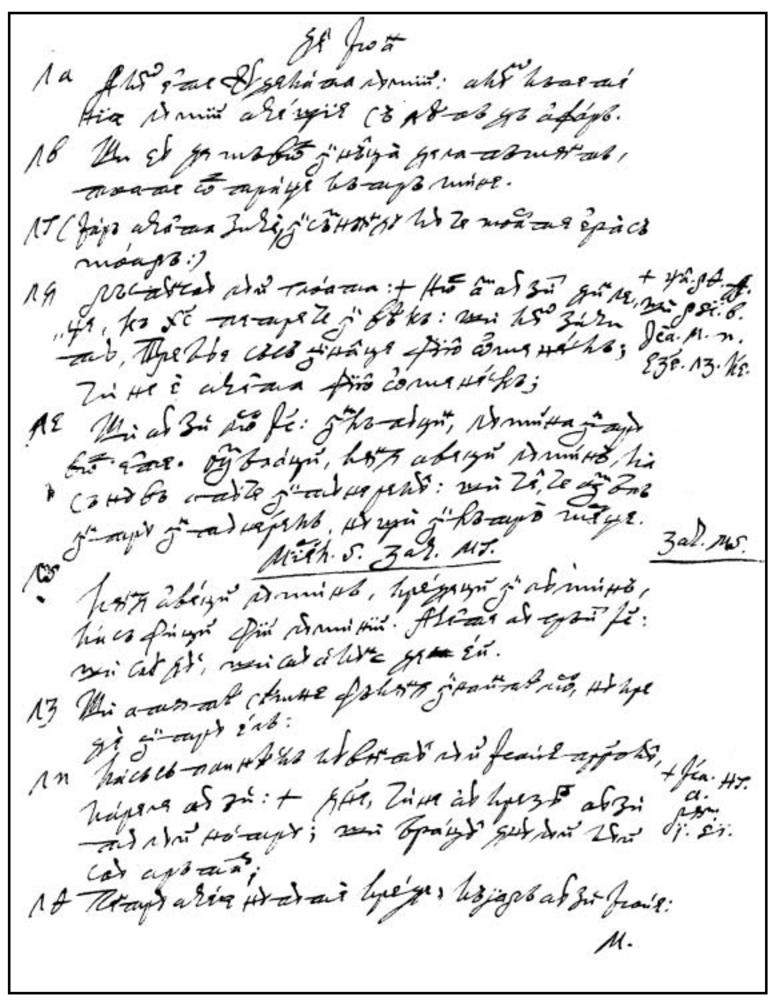
223r

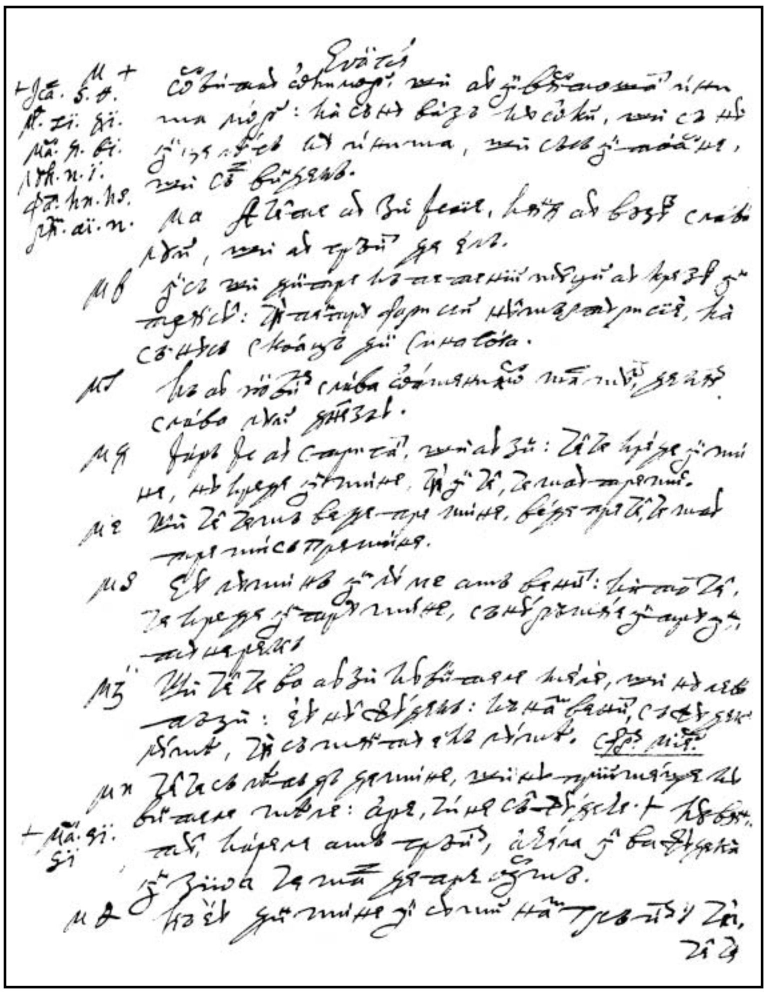

223v 224r

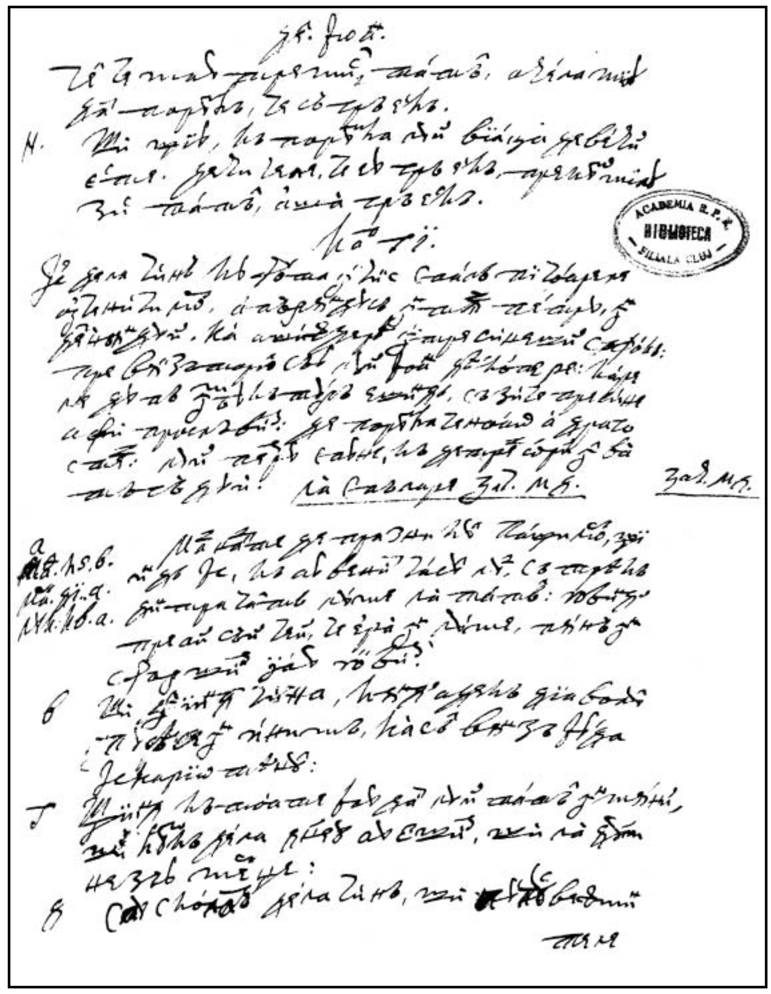

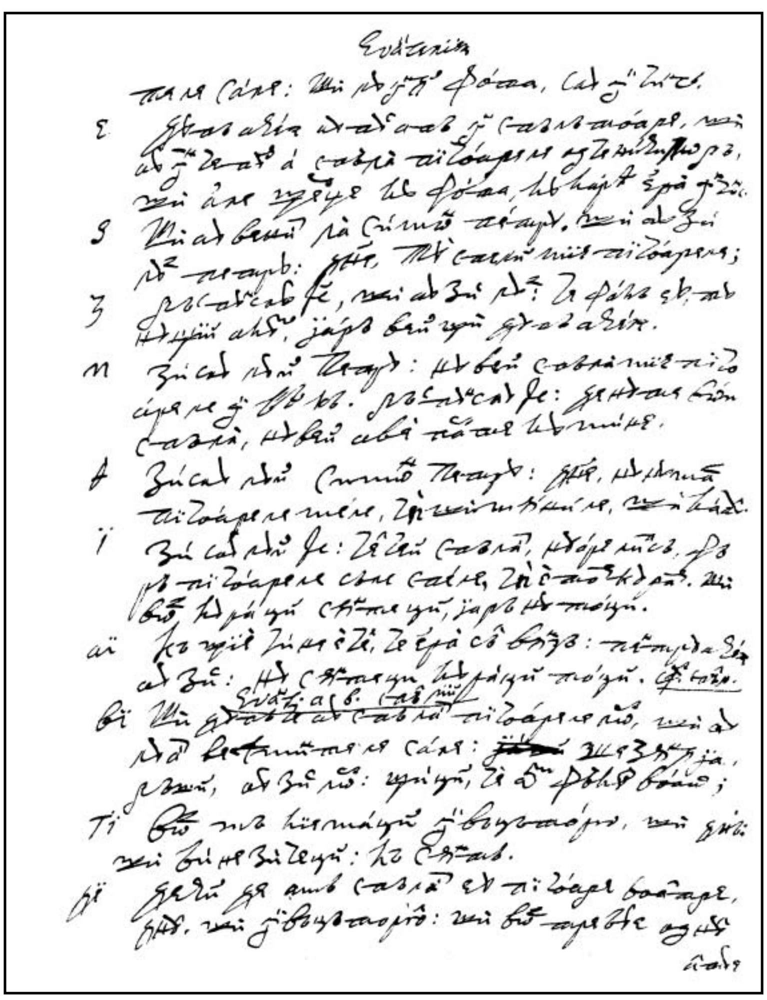
224v 225r

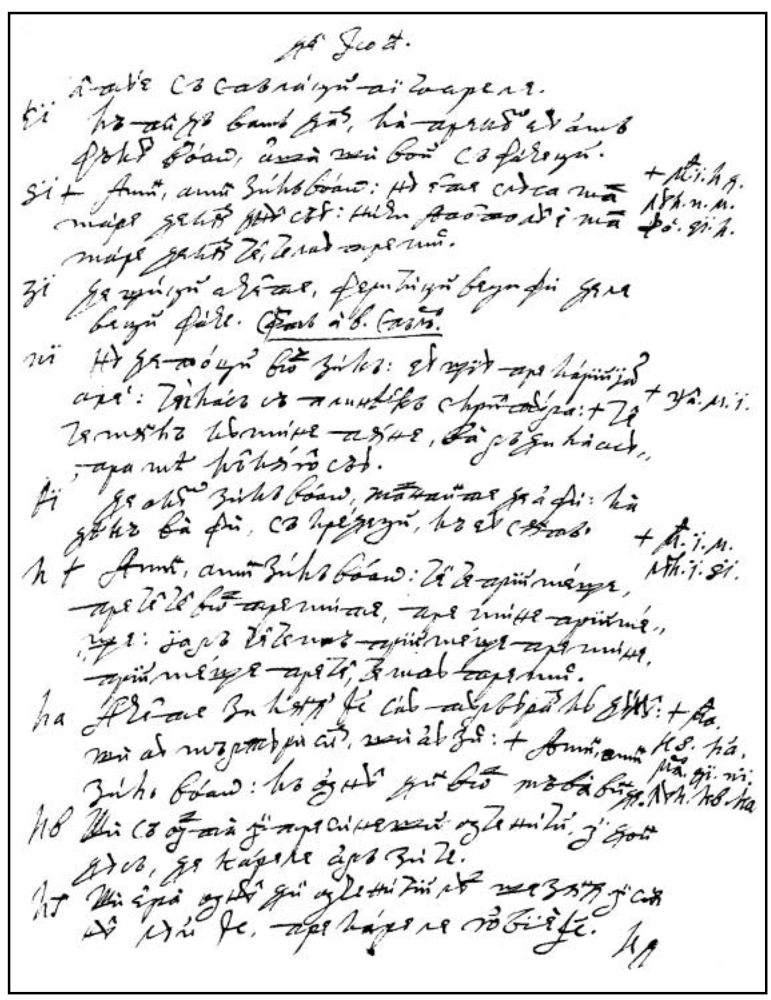
225v

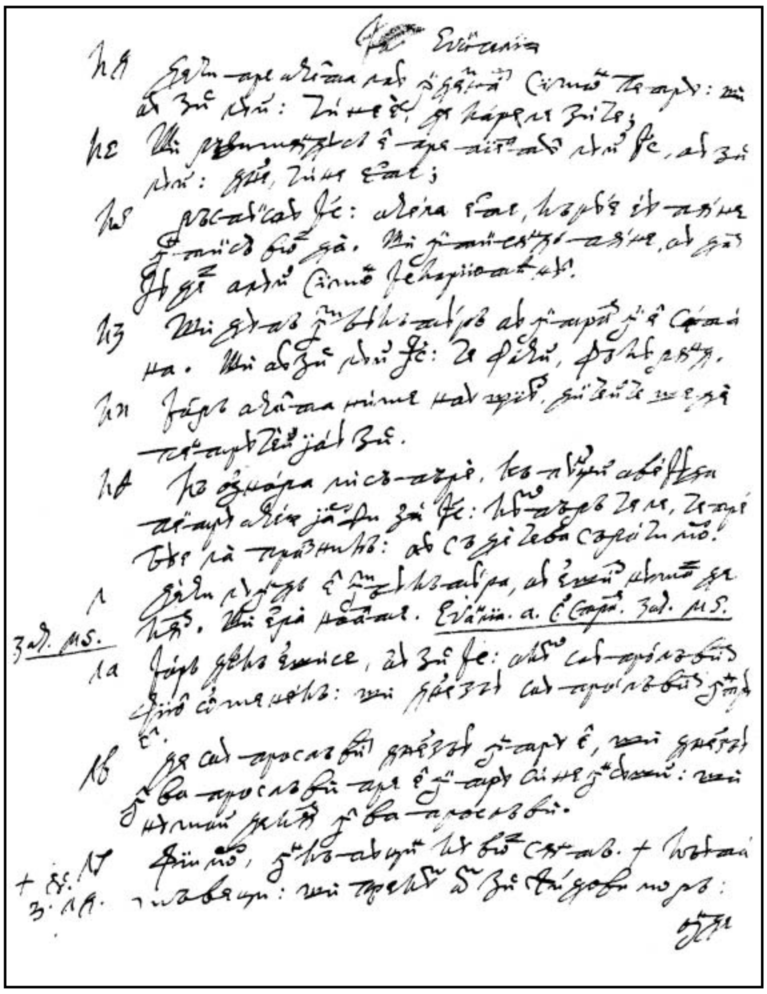
226r

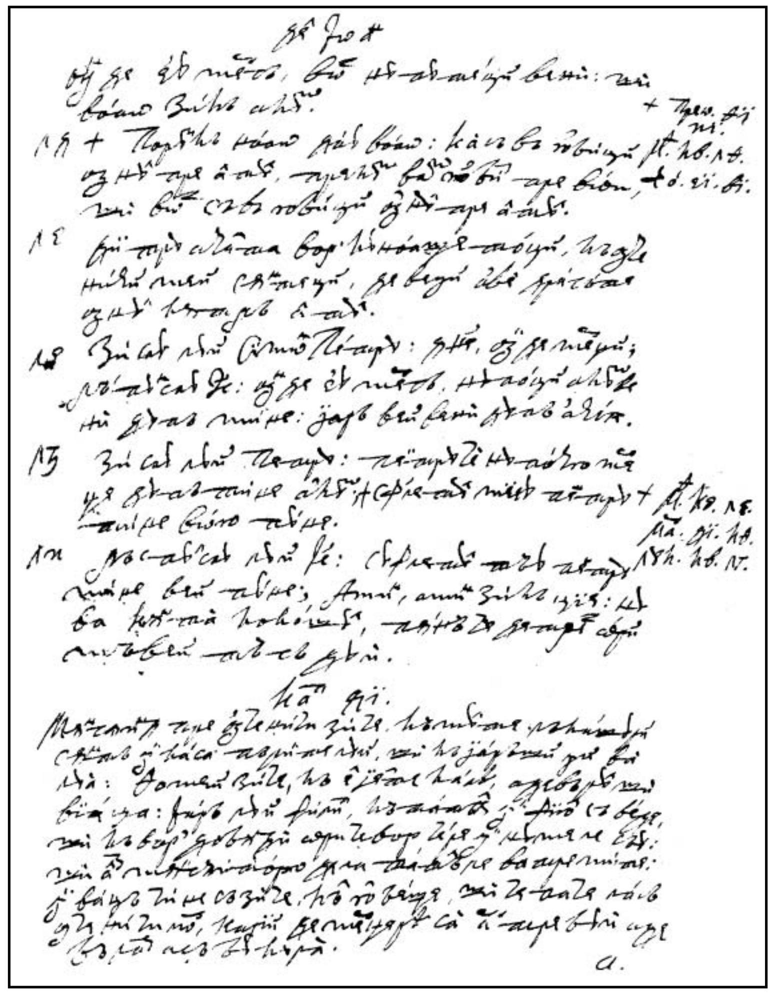
226v

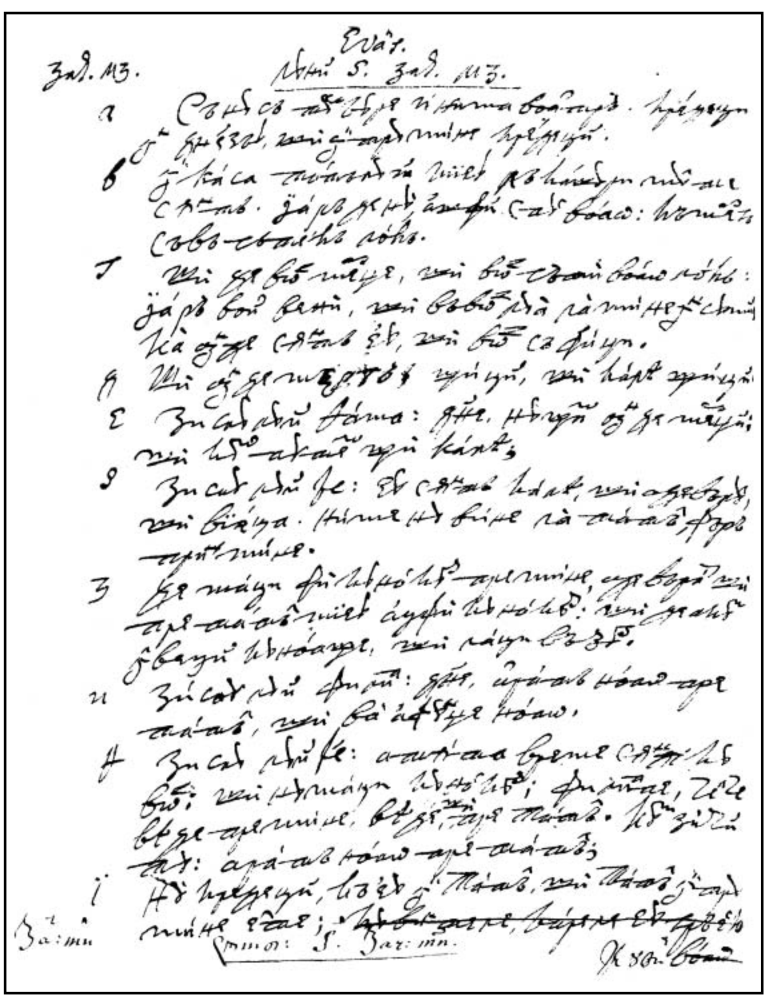
227r

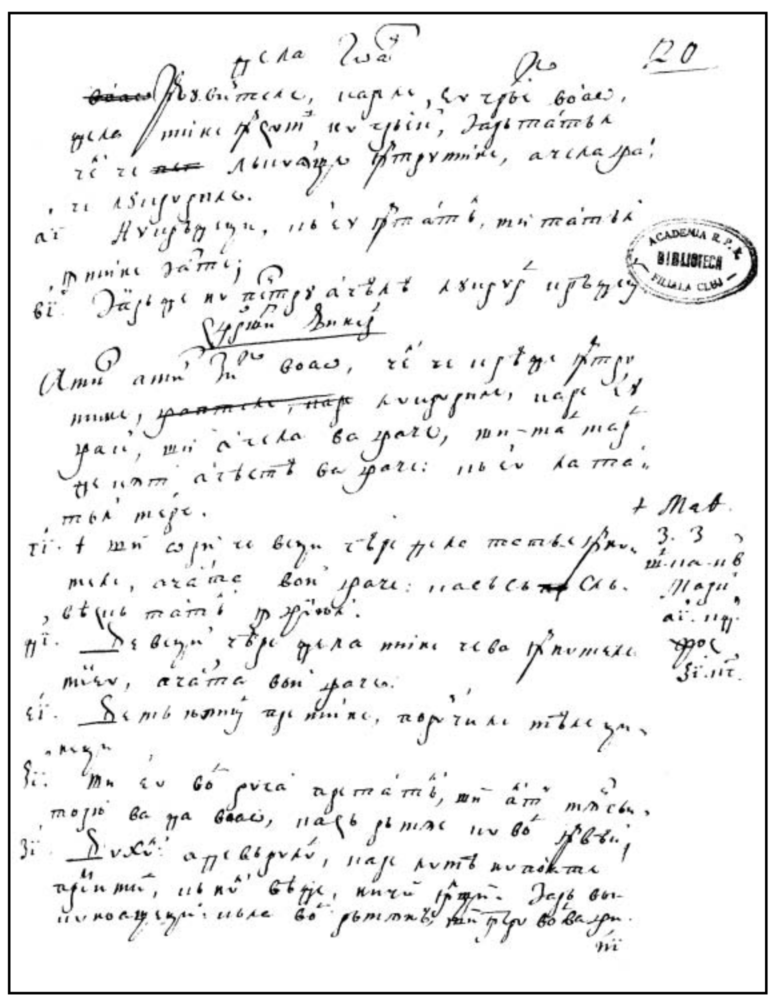
227v

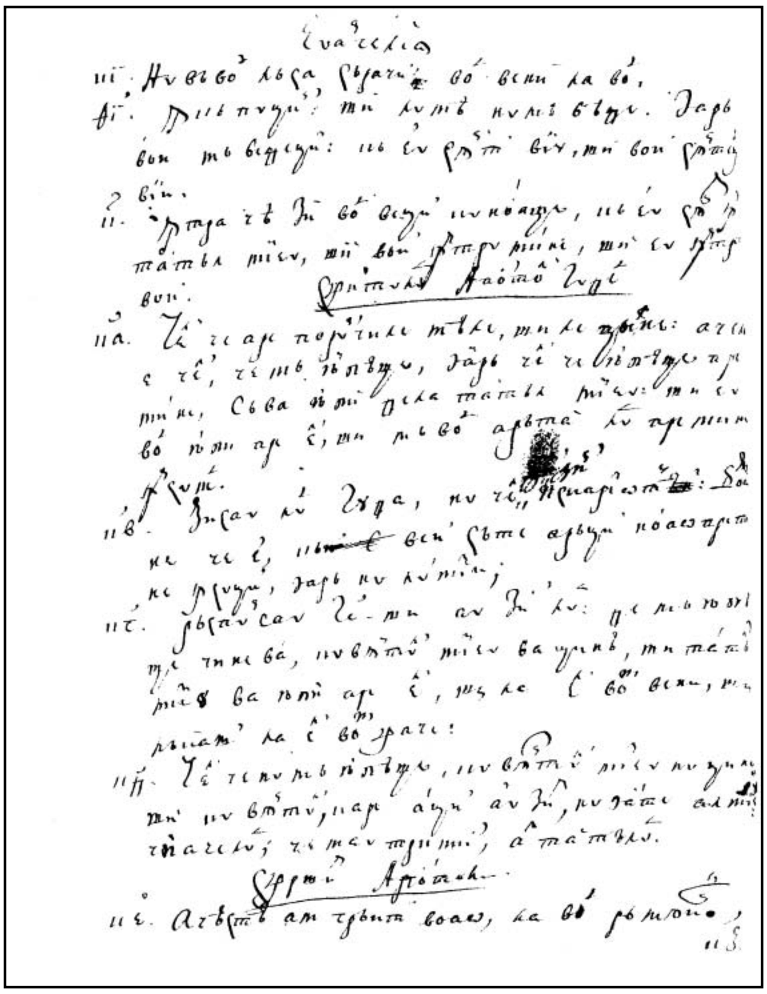
228r

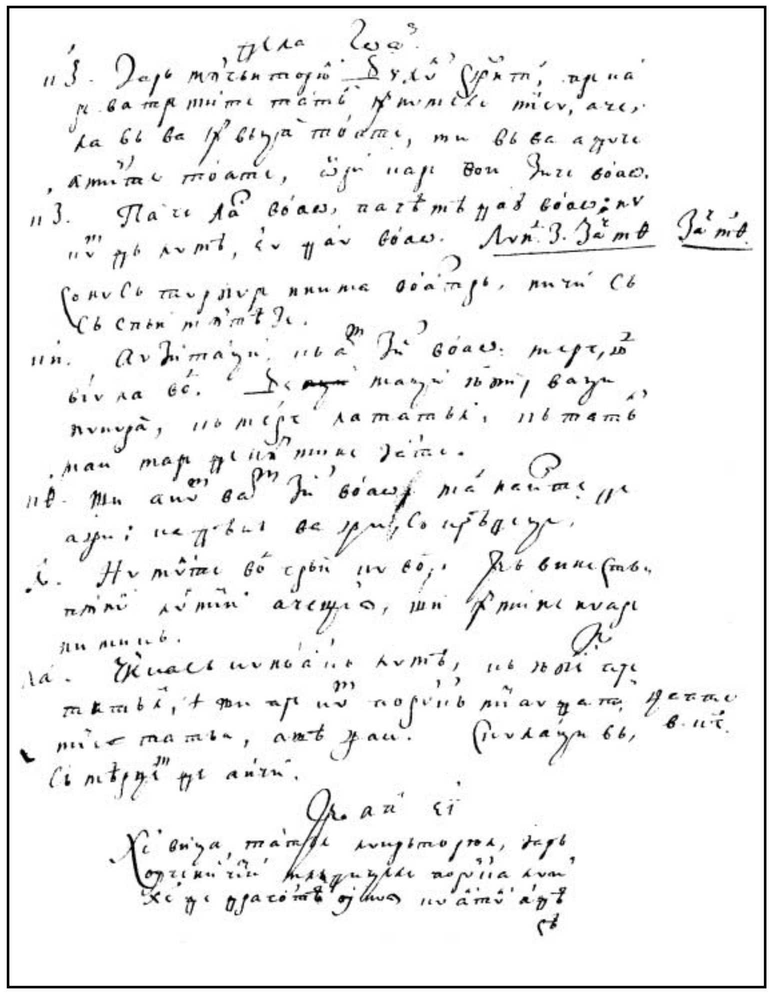
228v

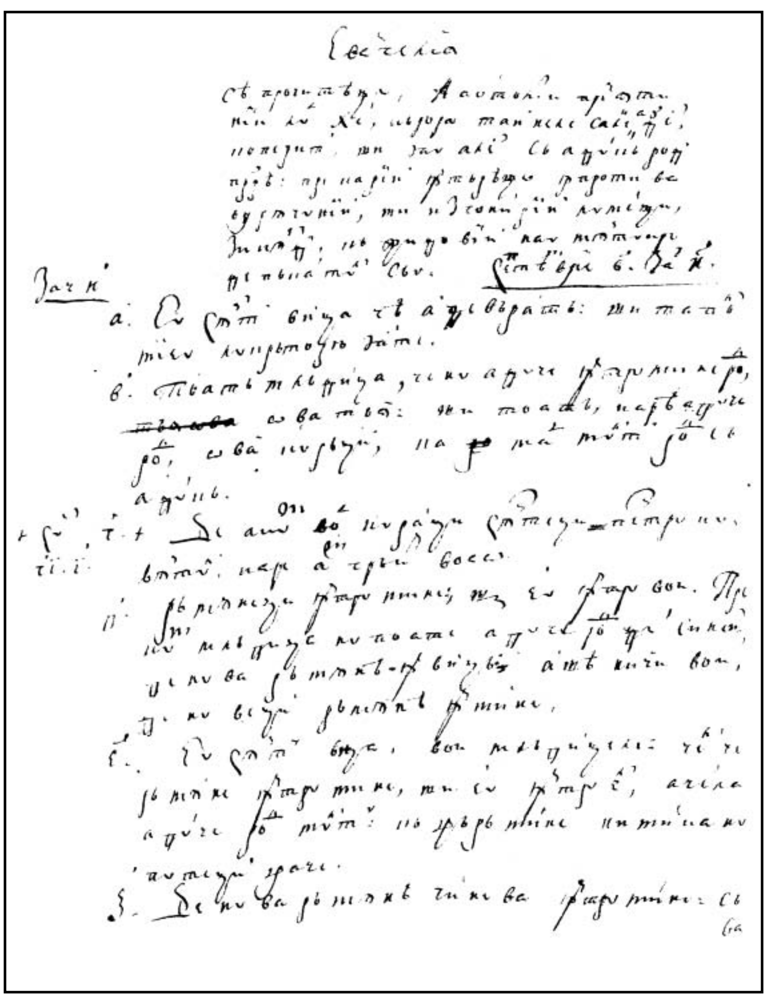
229r

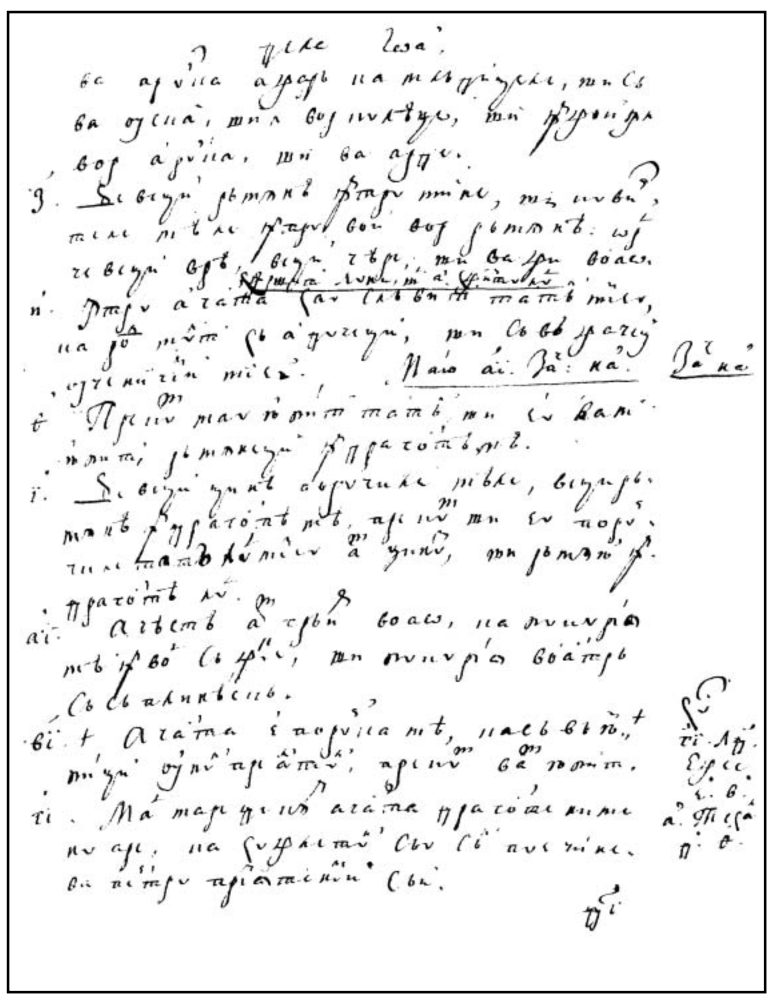
229v

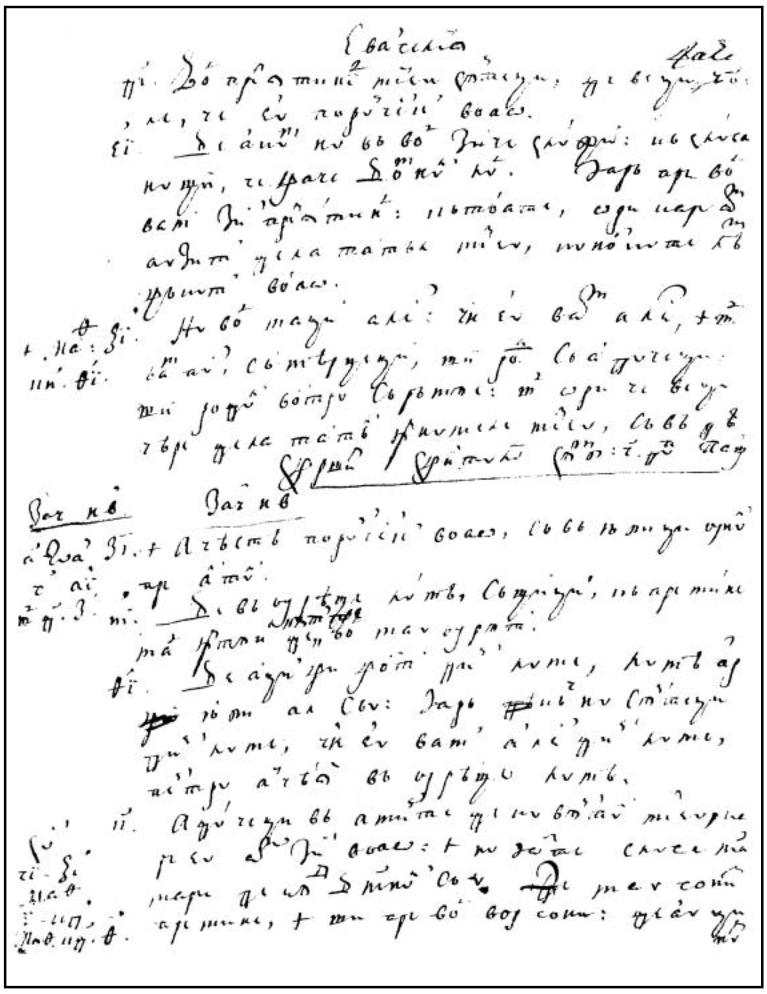
230r

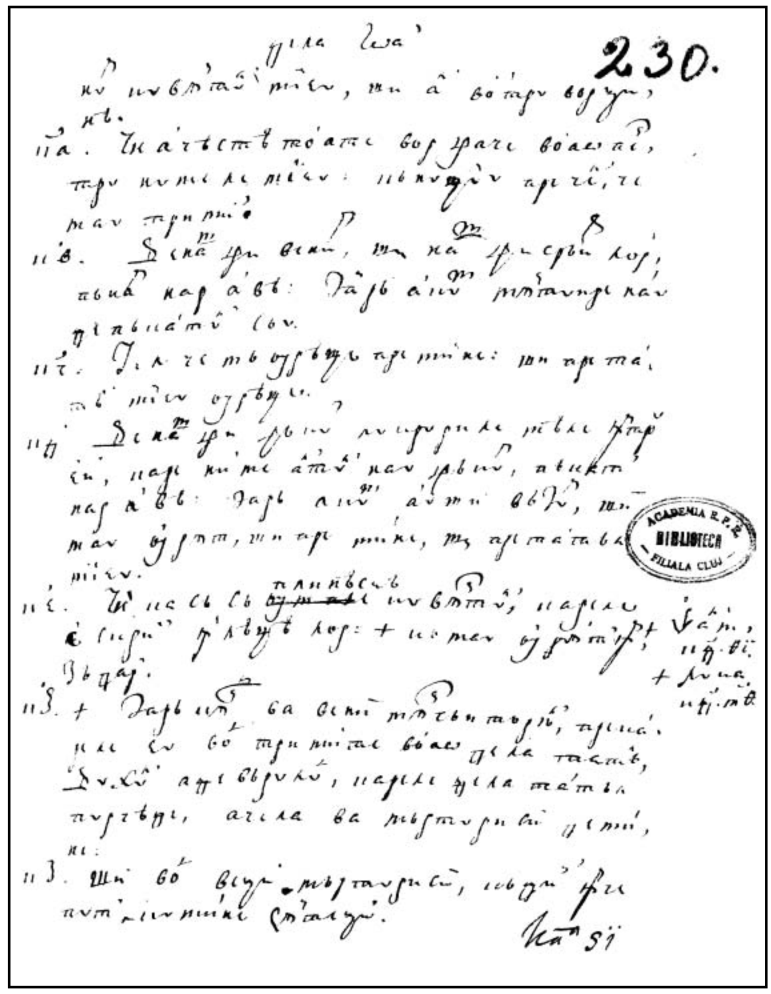
230v

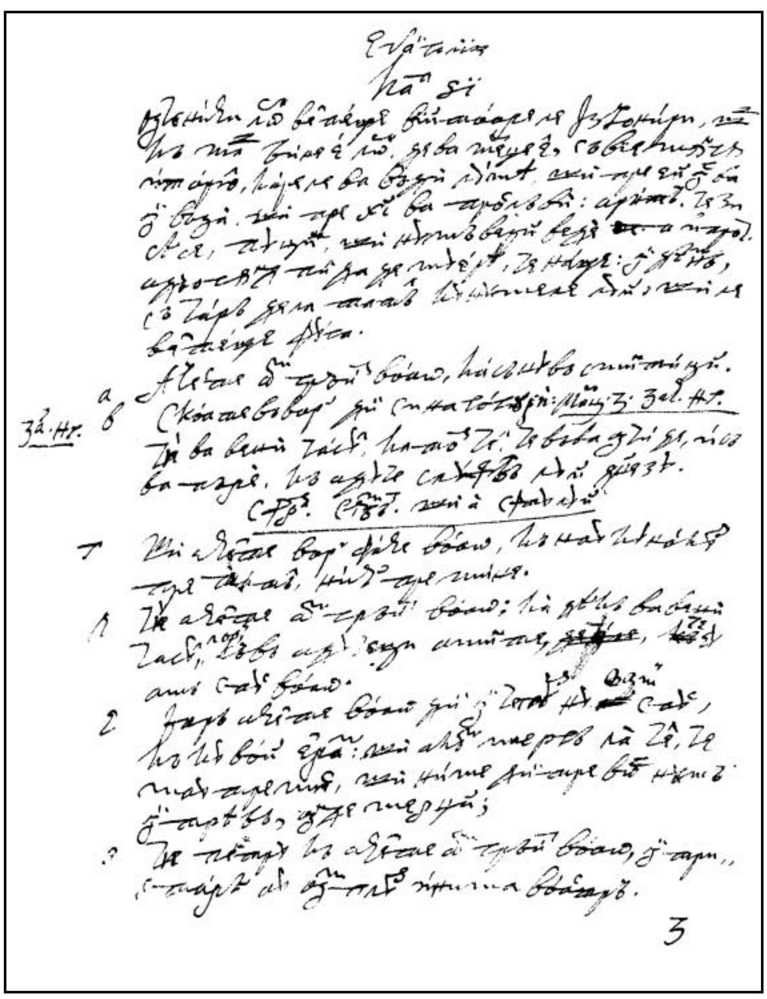
231r

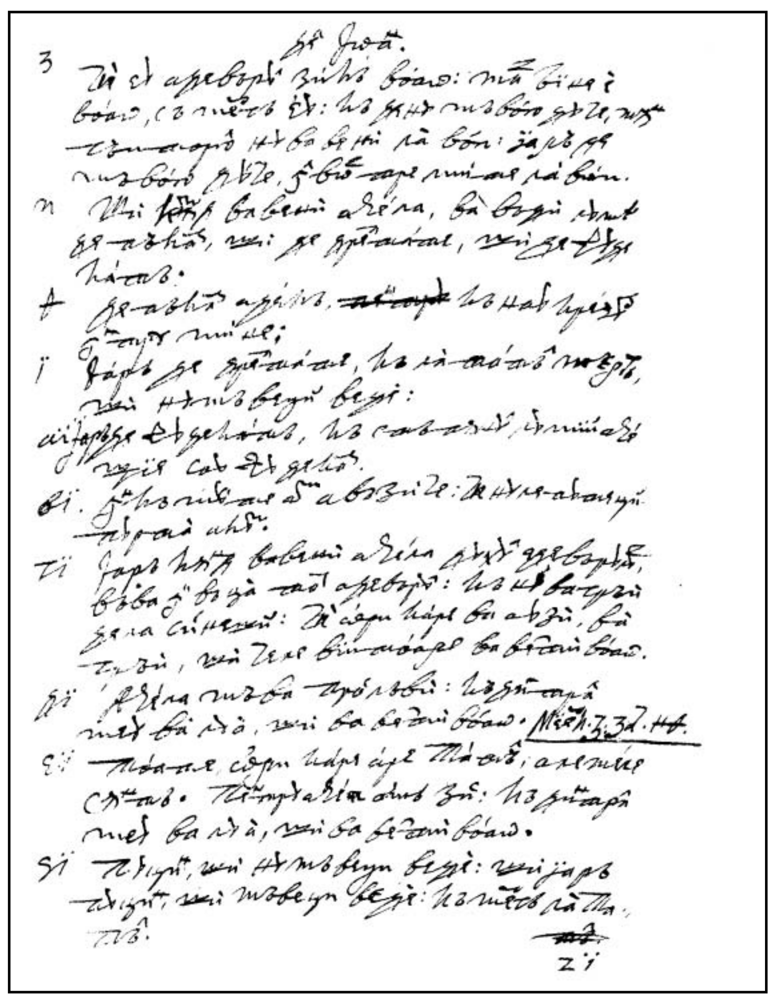
231v

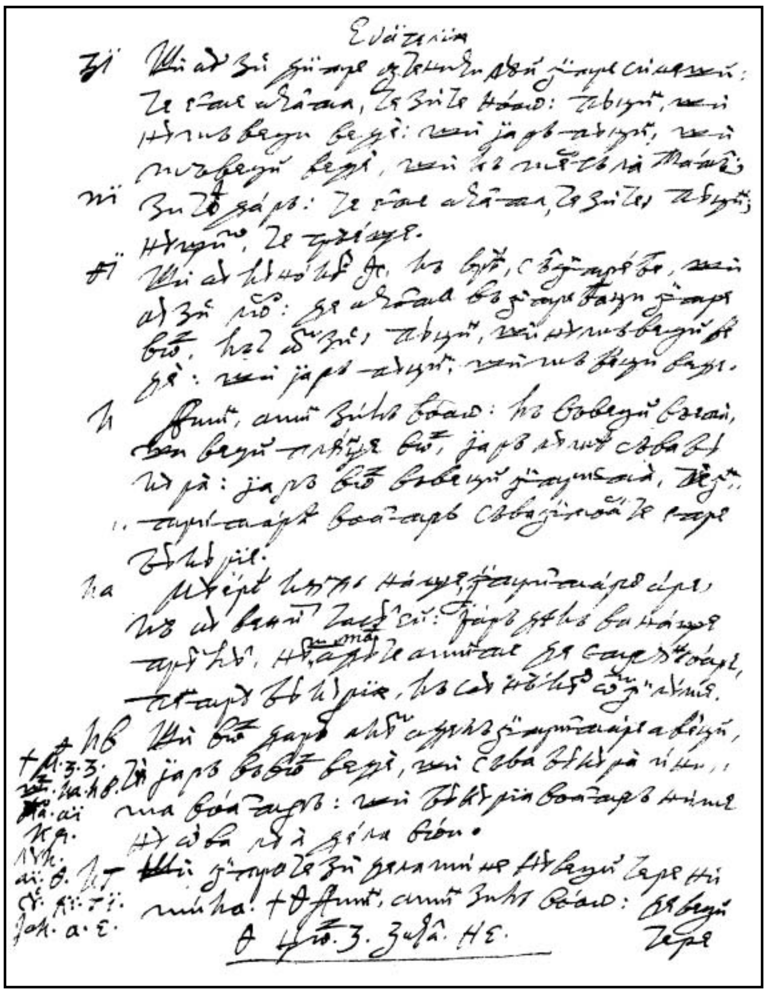
232r

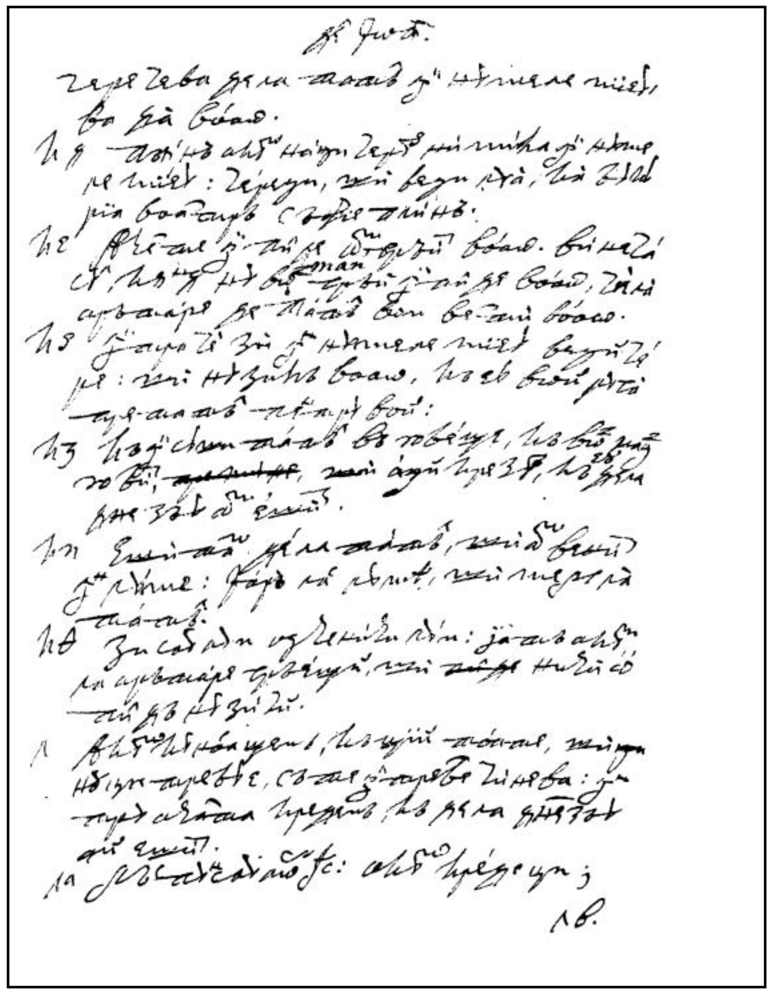
232v

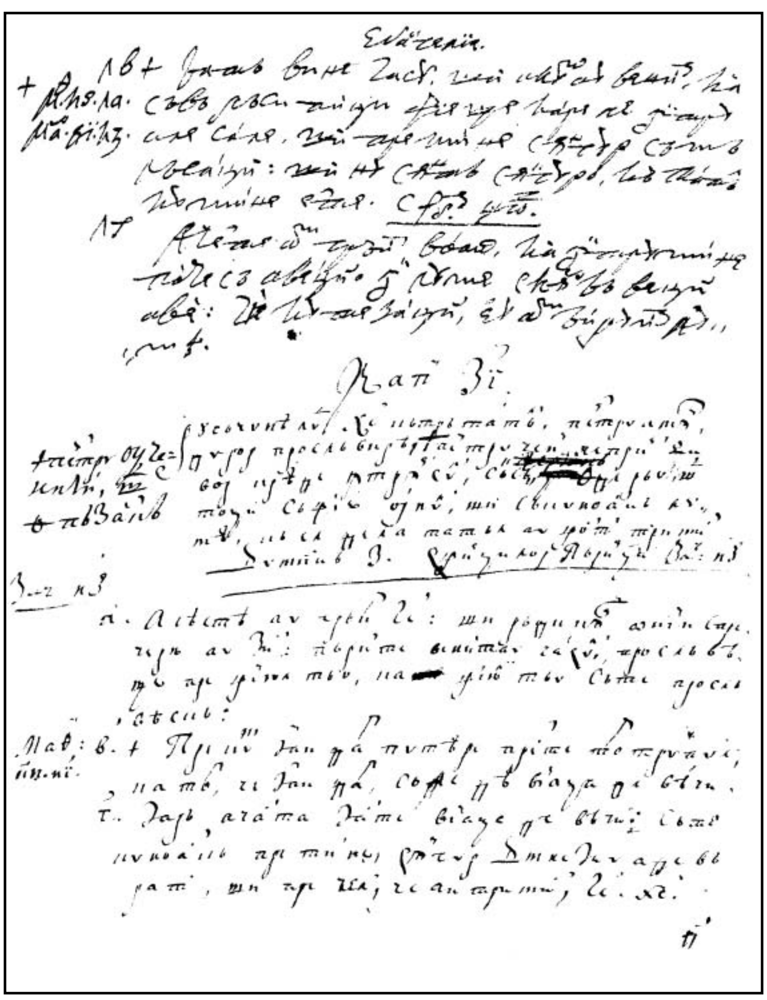
233r

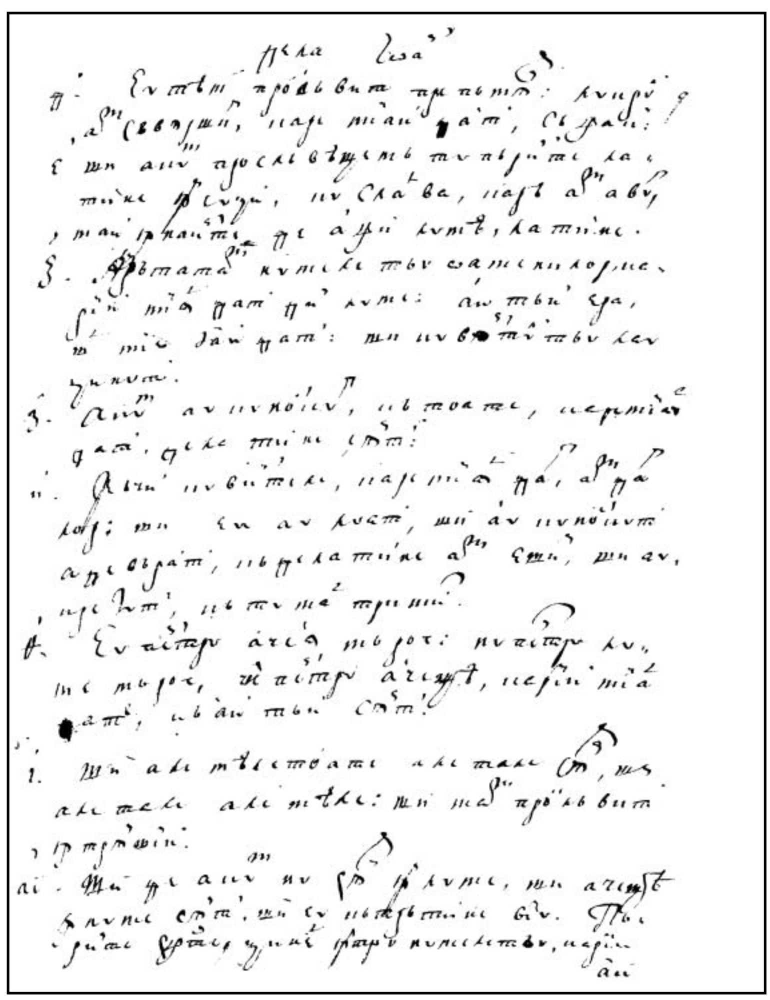
233v

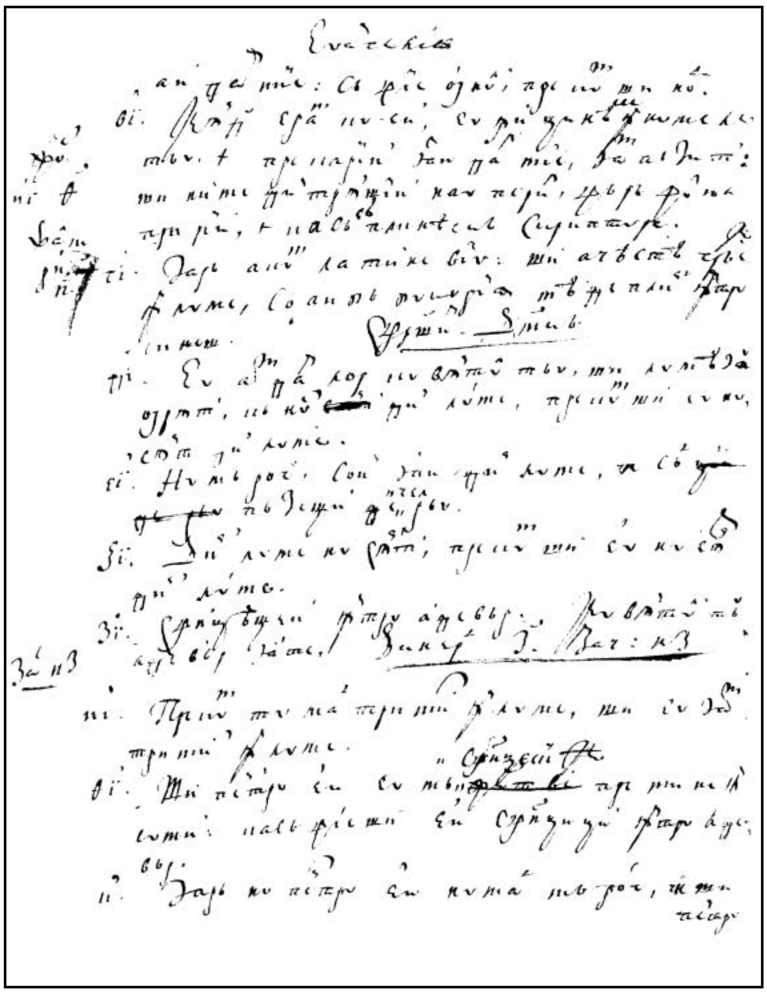
234r

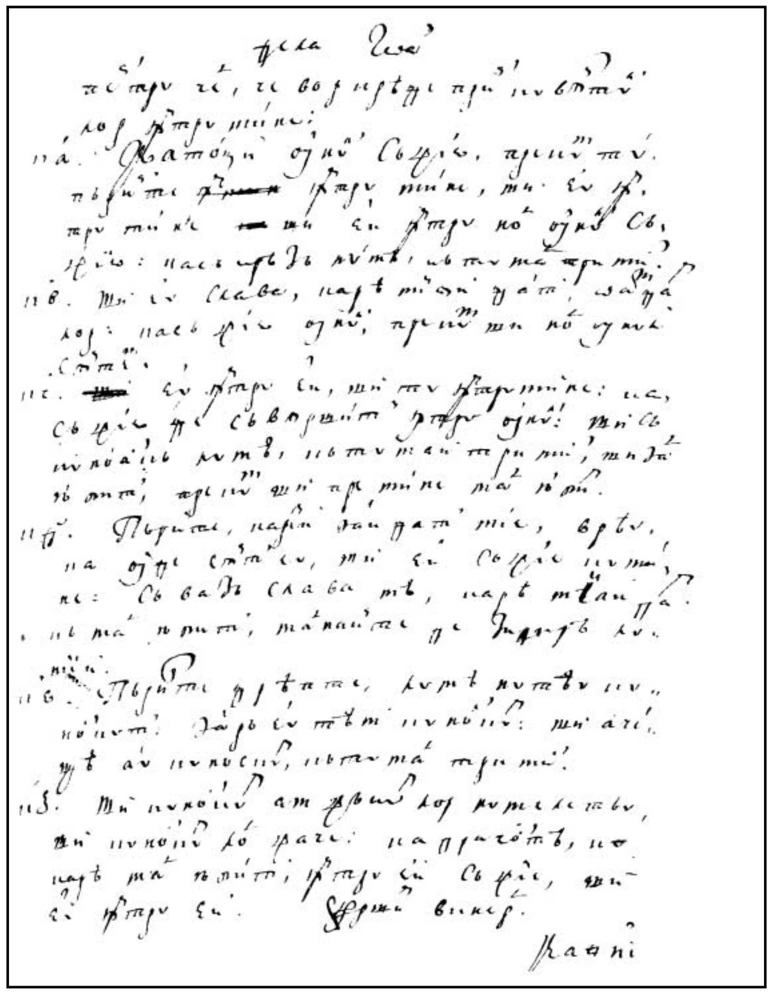
234v

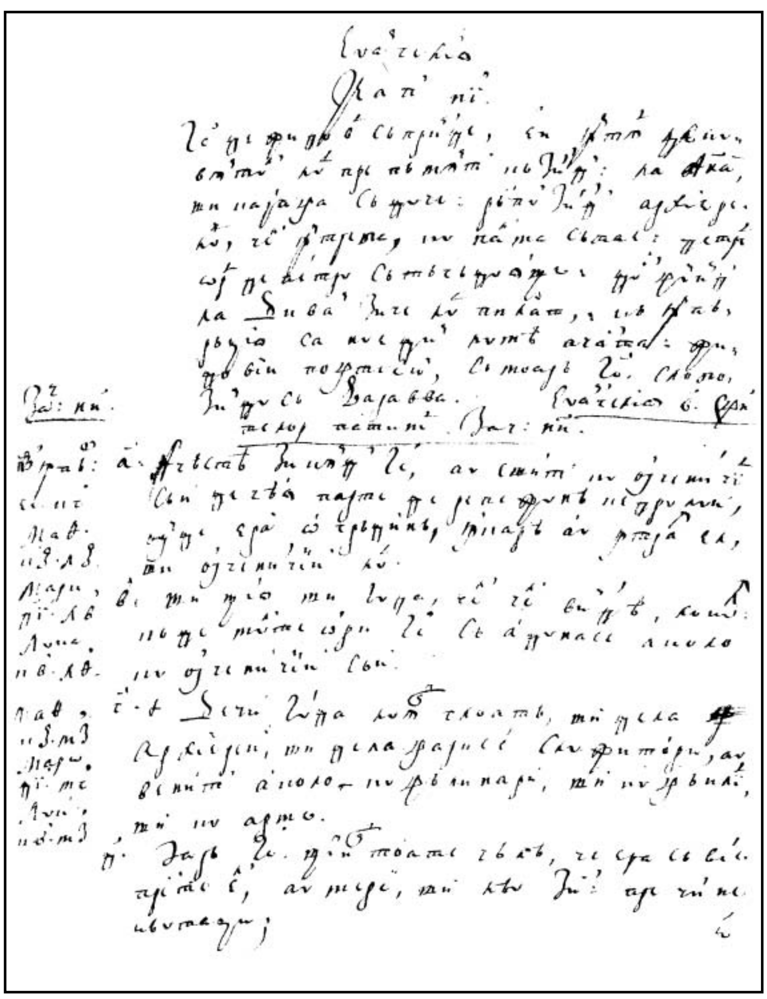
235r

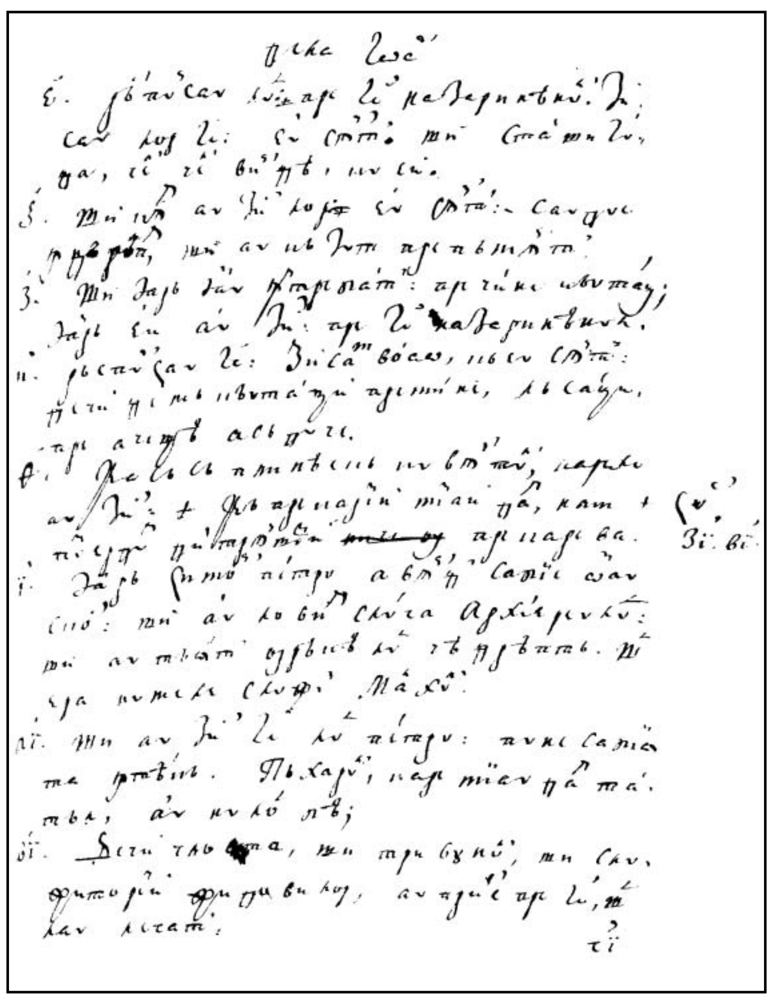
235v

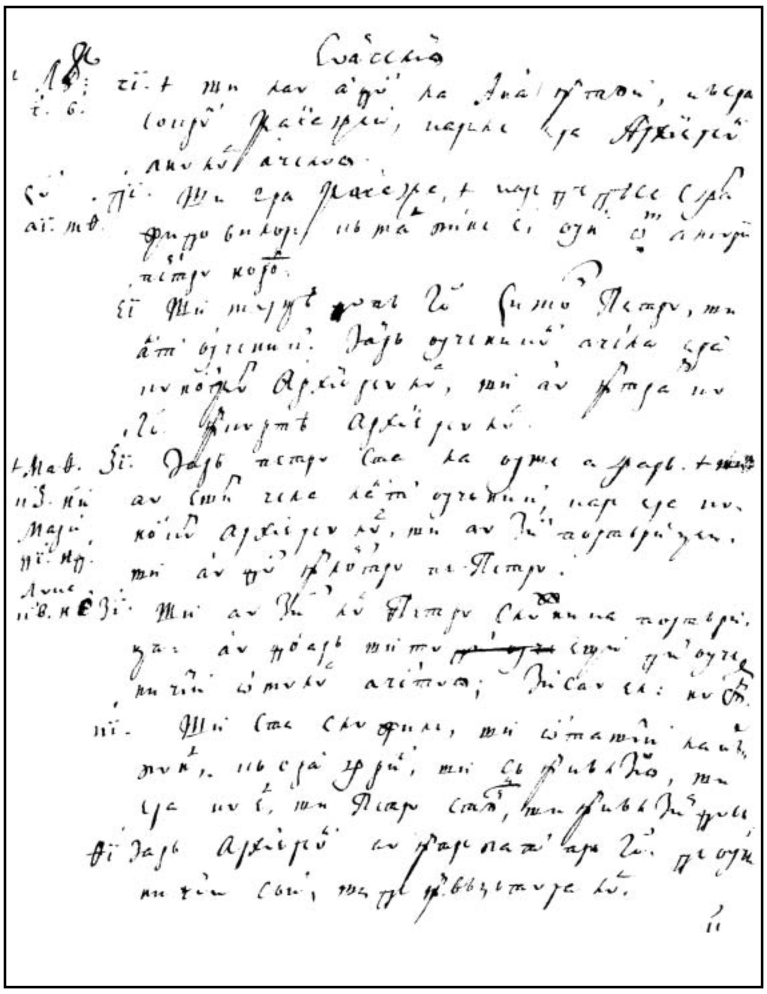
236r

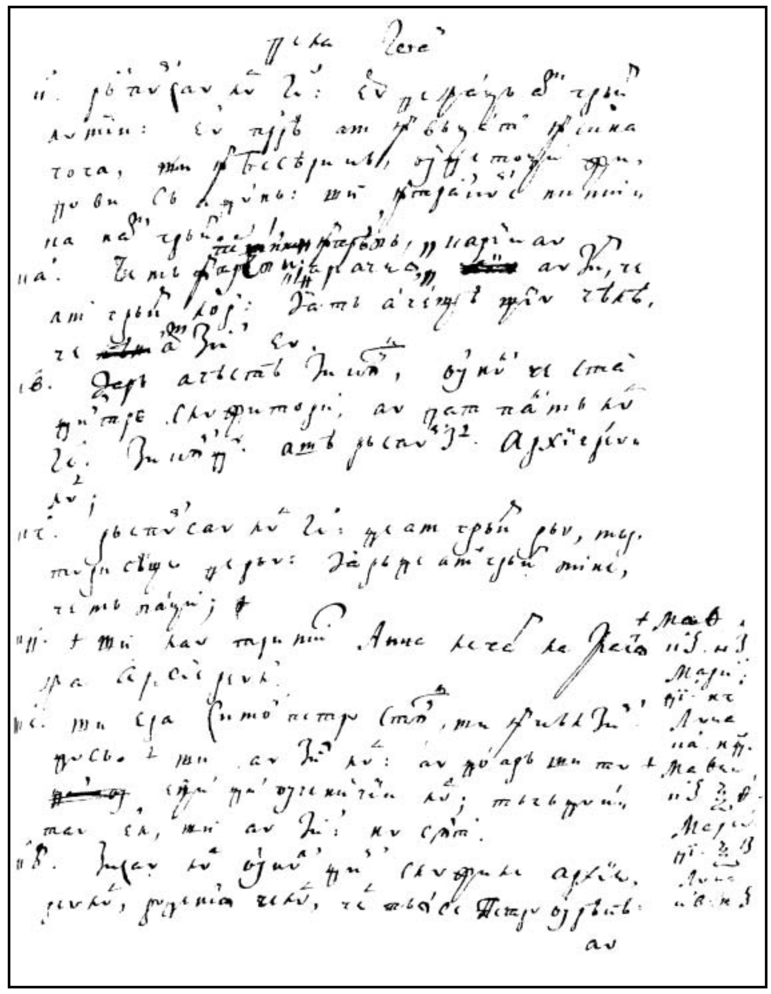

236v

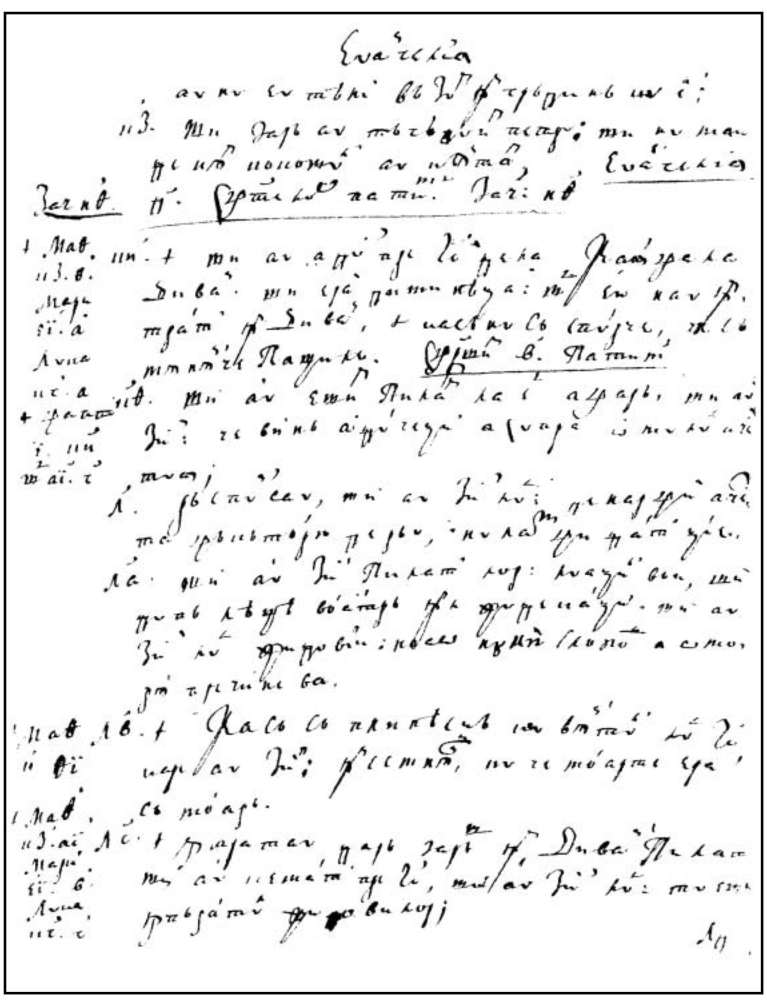
237r

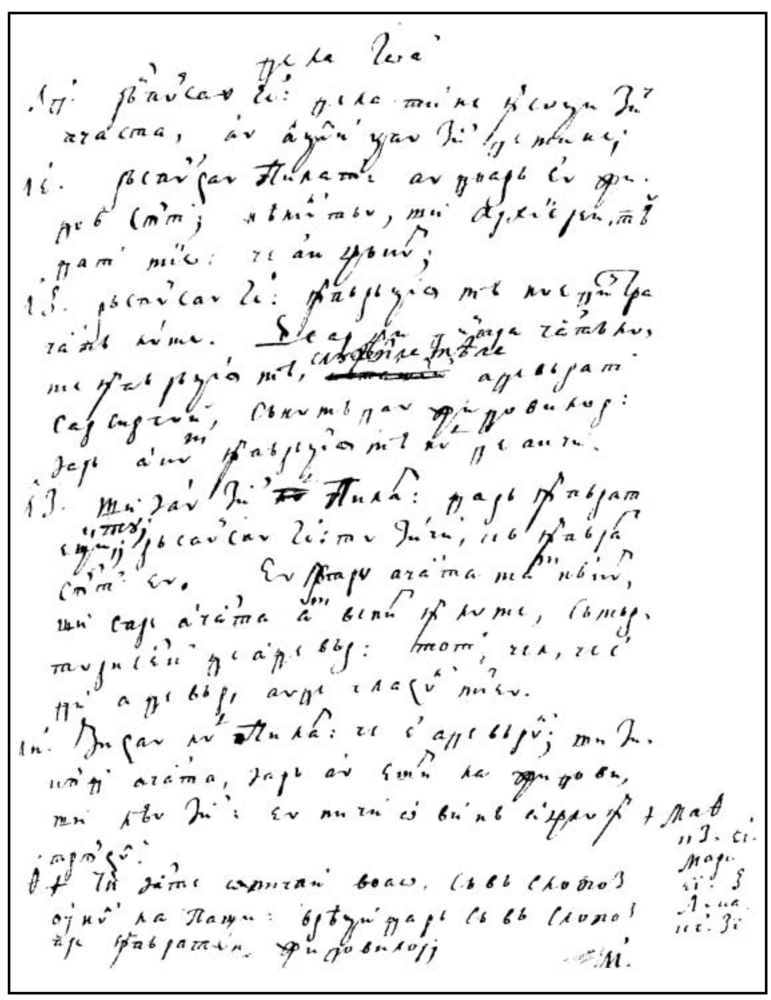

237v

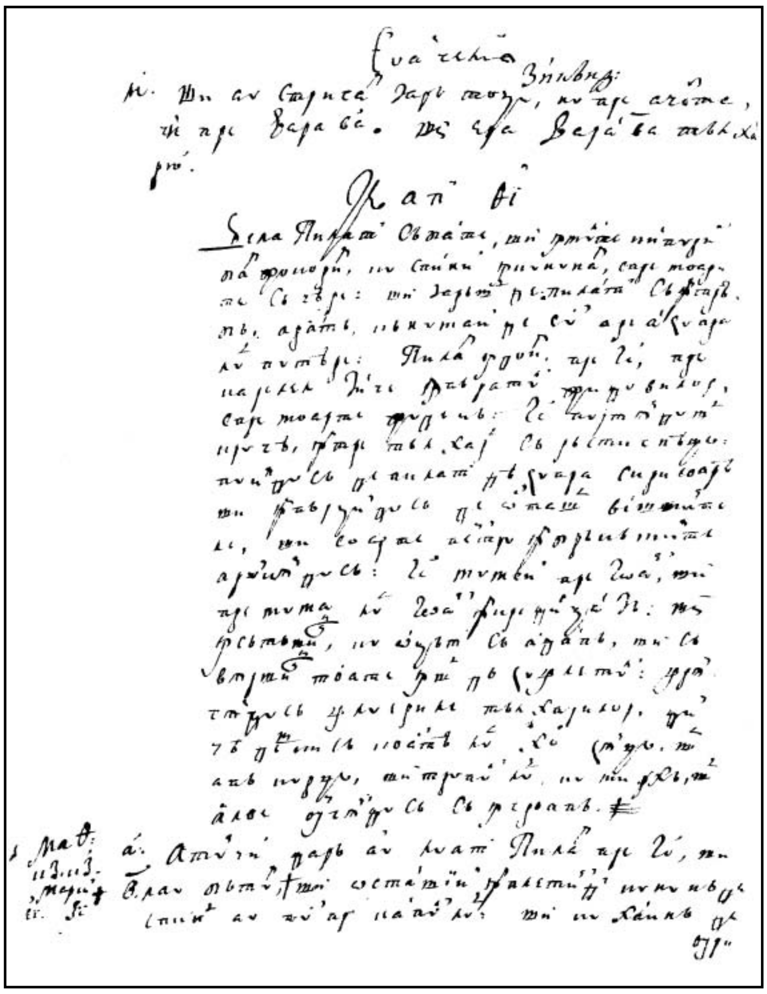
238r

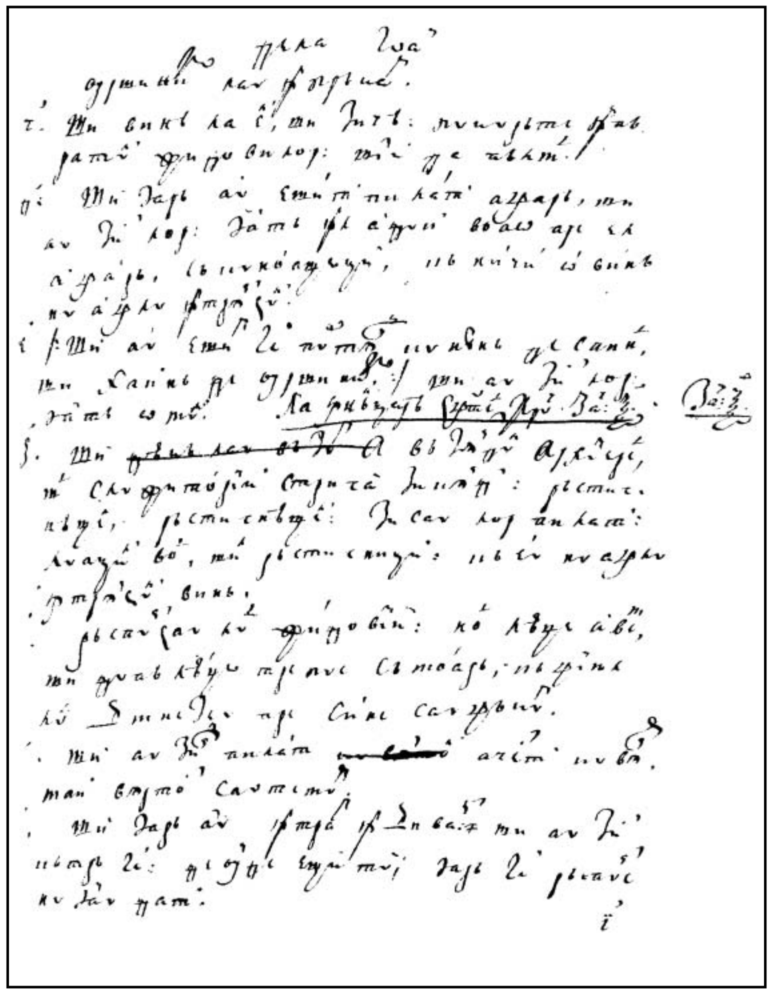

238v

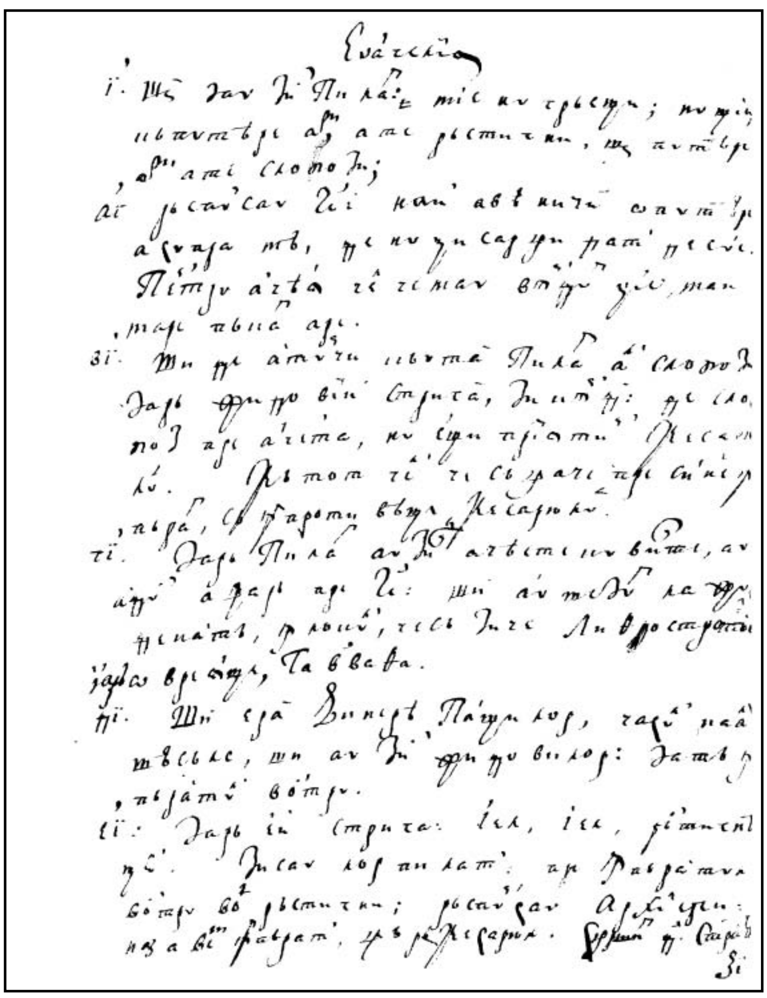
239r

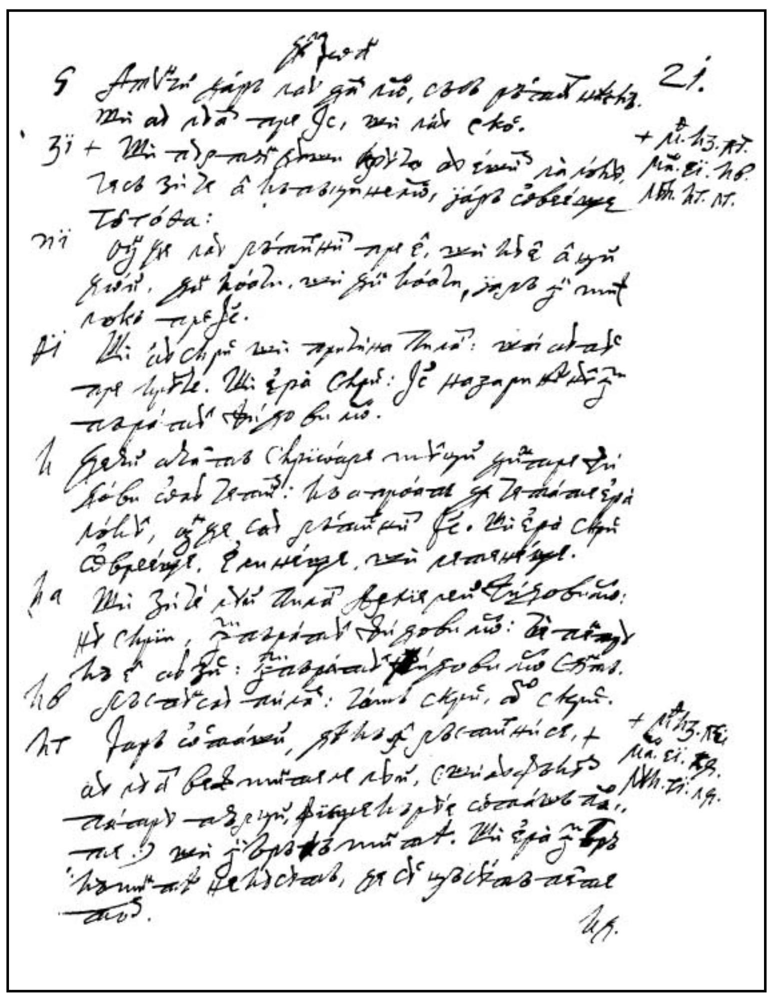
239v

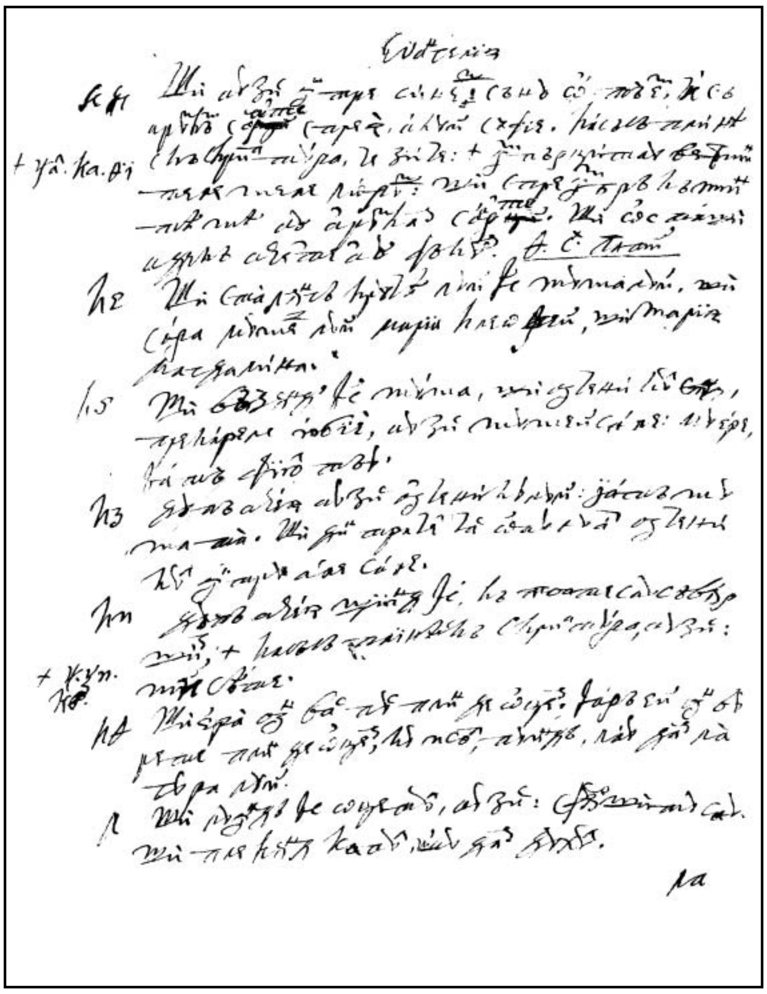
240r

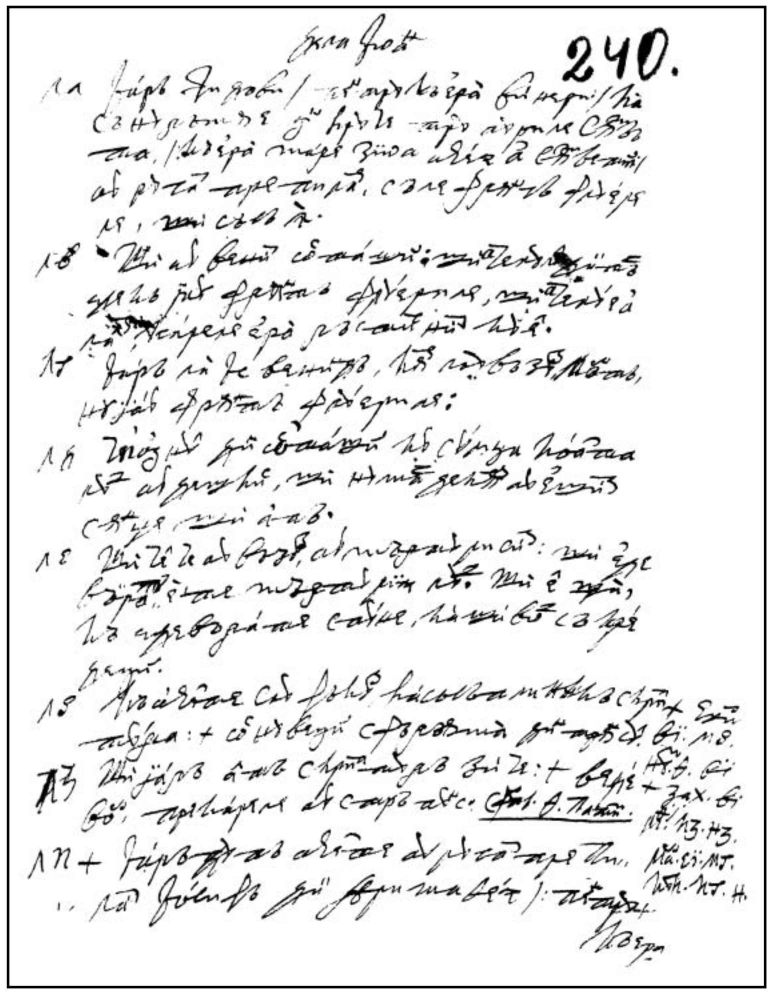
240v

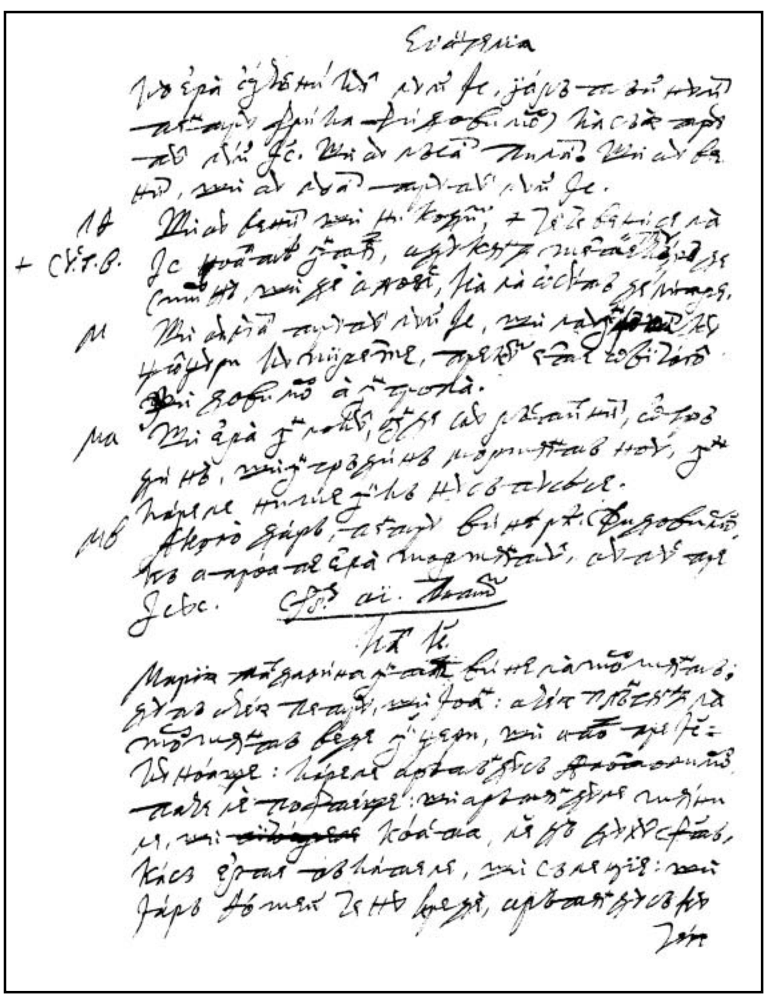
241r

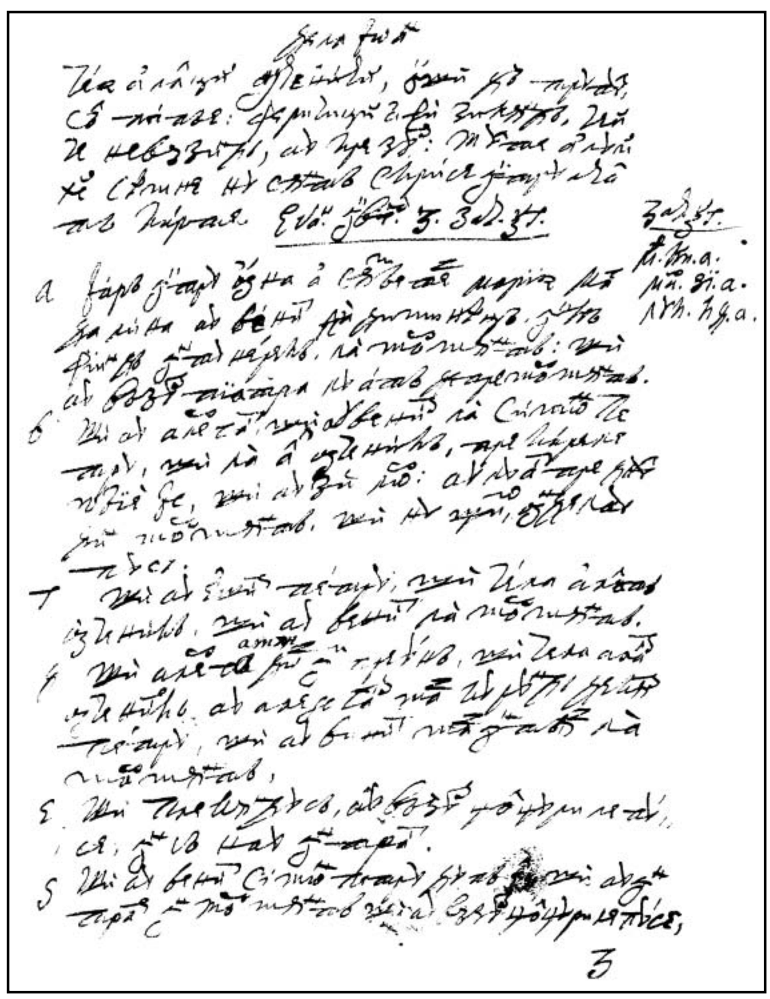
241v

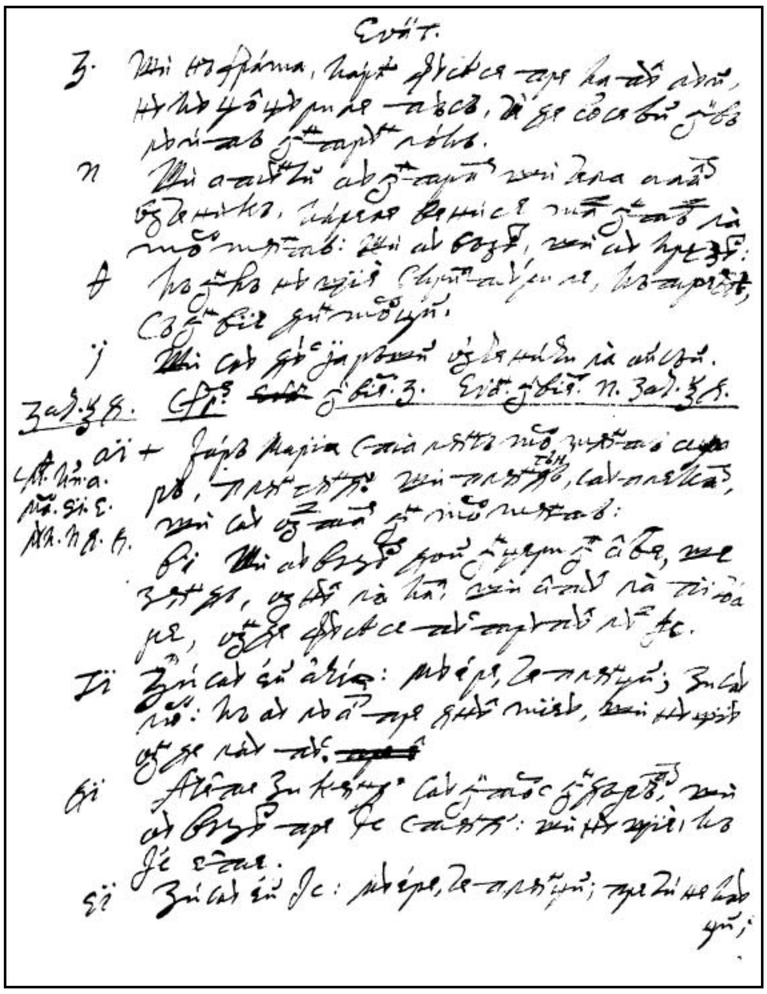
242r

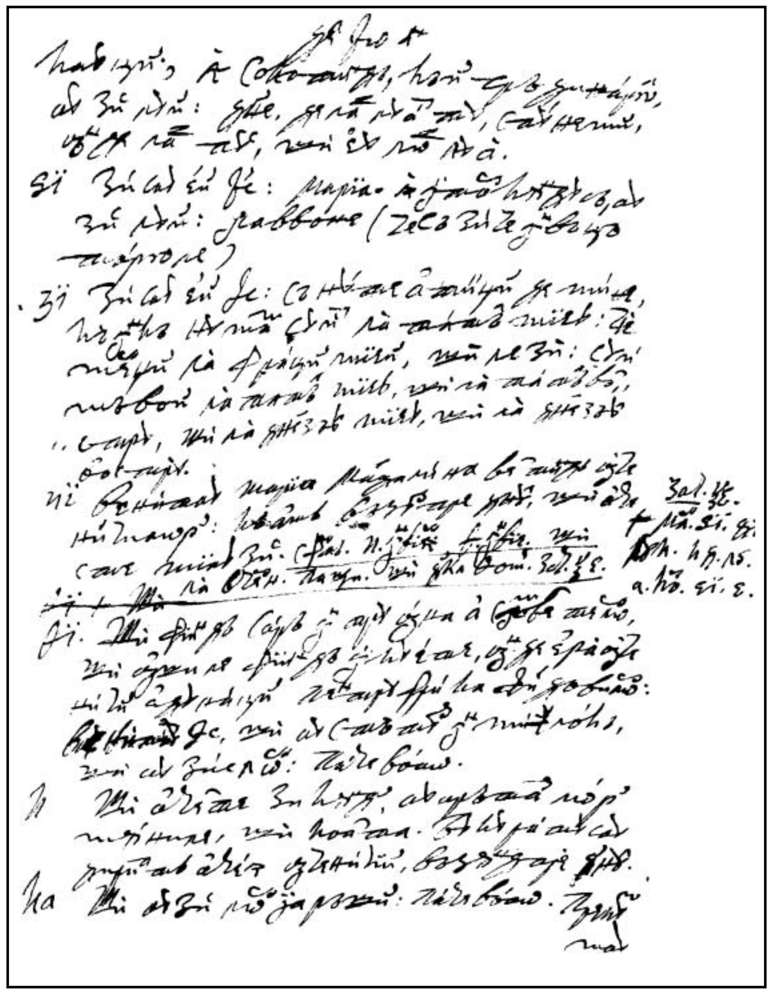
242v

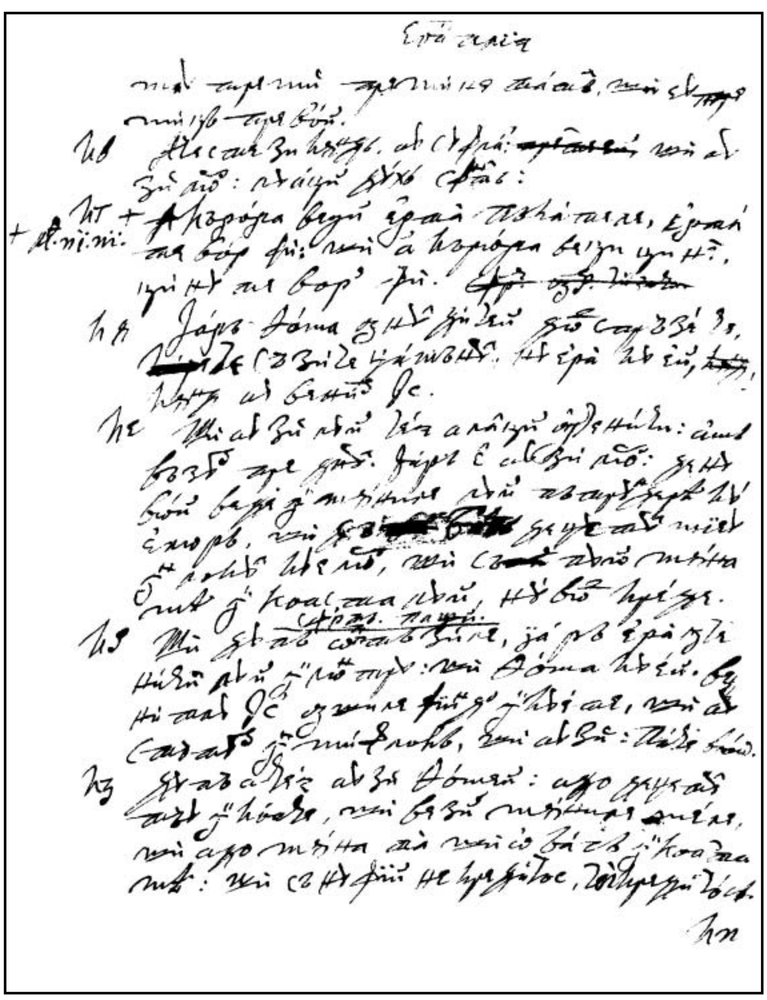
243r

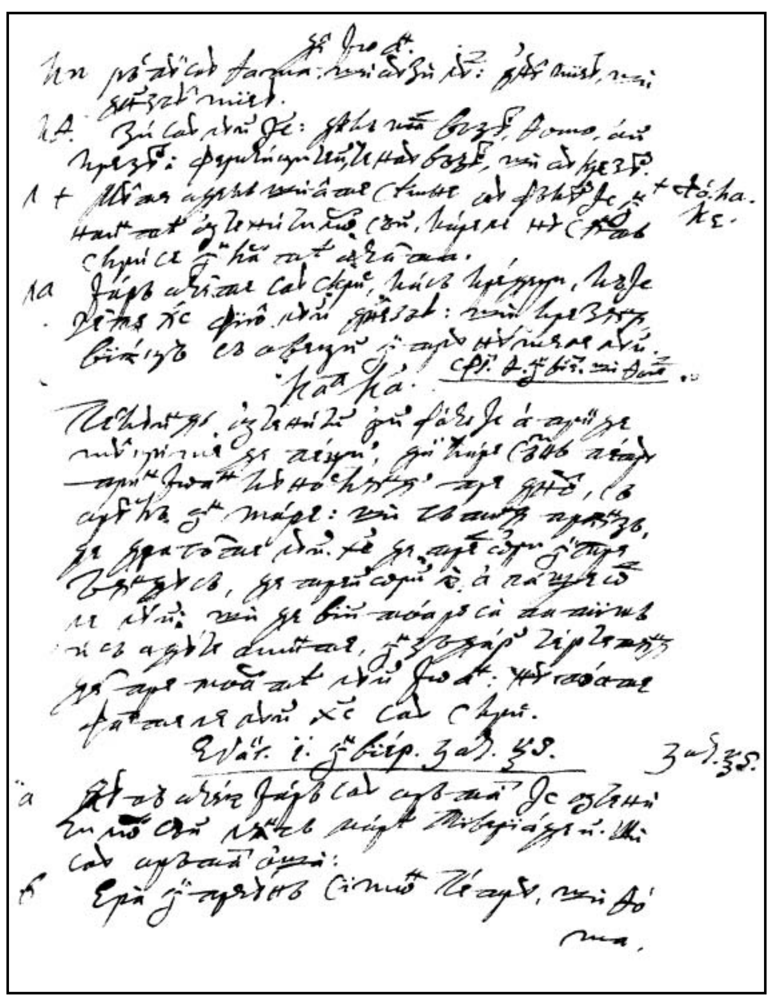
243v

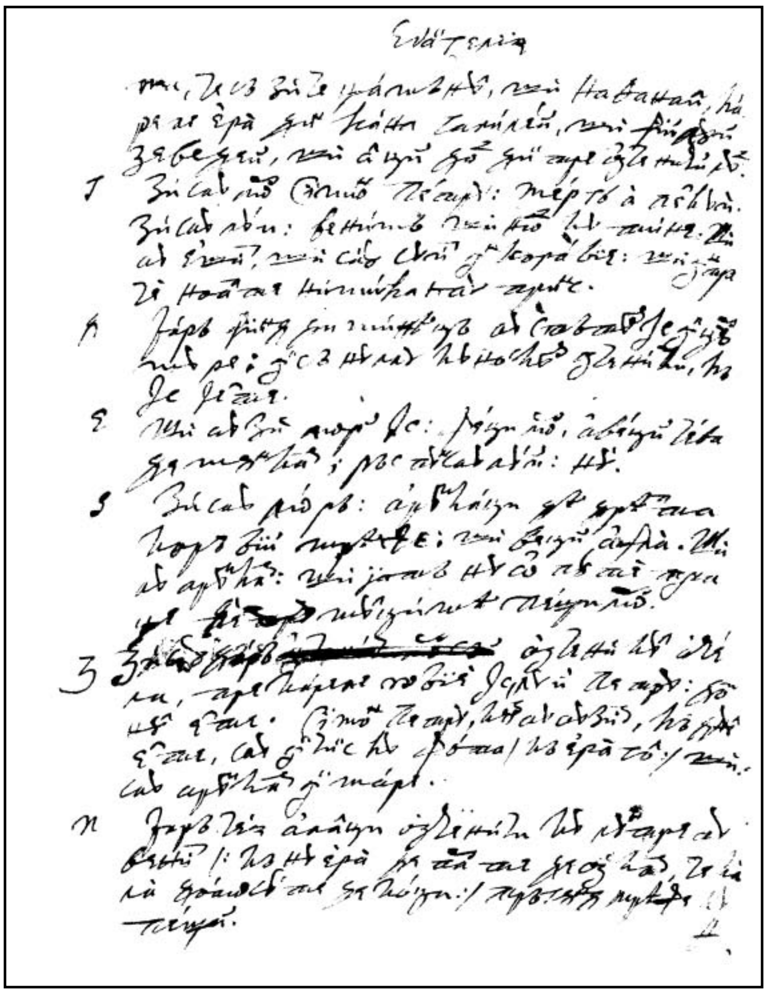
244r

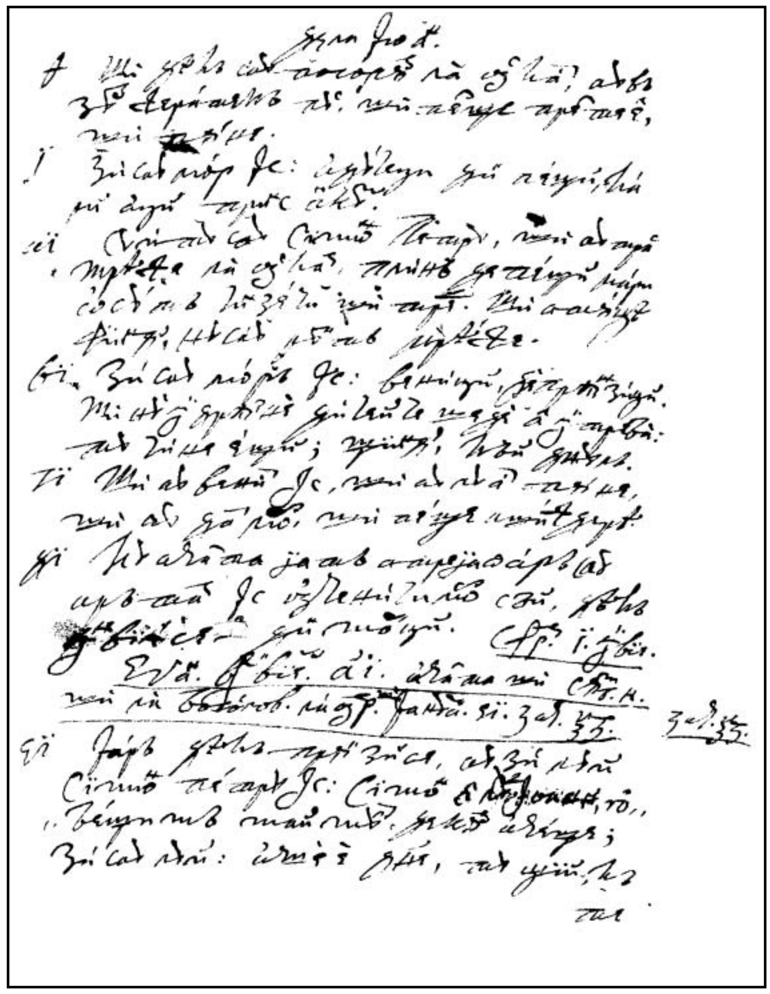
244v

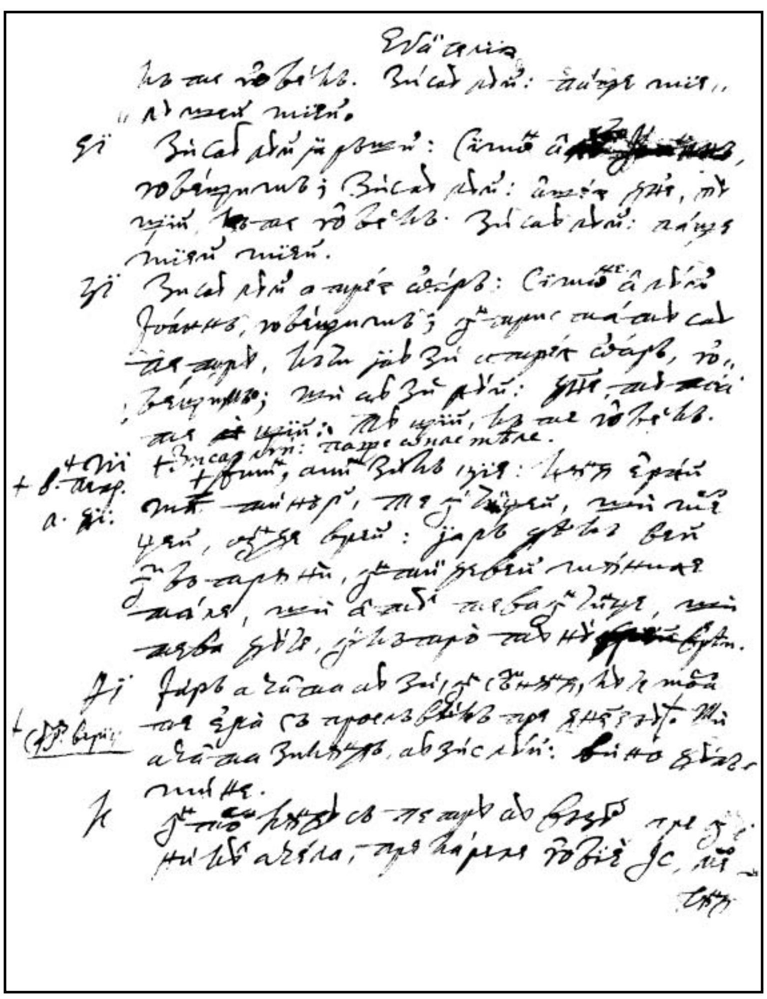
245r

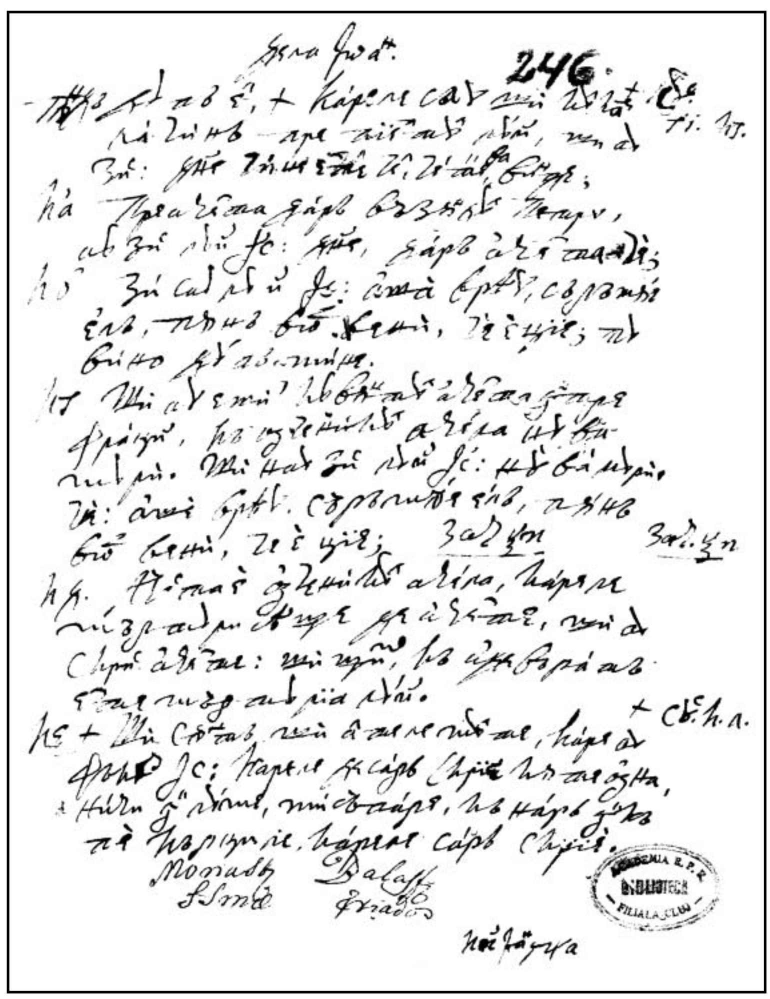
245v

246r

246v

247r

LIMBA ȘI STILUL VULGATEI DE LA BLAJ 1760 - 1761

„A scrie cărți înseamnă a comunica cu departele tău și a deveni conștiința lui mai bună. Ce sunt cărțile omenirii, dacă nu conștiința noastră mai bună? Ce este Eminescu, dacă nu conștiința mai bună a românilor?”
(G. Liiceanu, *Jurnalul de la Păltiniș*)

1. *Biblia lui Petru Pavel Aron* – cea dintâi traducere a *Vulgatei* în limba română

În spiritul cuvintelor de mai sus, *Biblia* este „conștiința mai bună” a lumii întregi. Așa se explică nenumăratele traduceri și retraduceri ale textului în câteva mii de limbi, în epoci și spații diferite, din antichitatea iudaică și până astăzi, și tipărirea ei în milioane de exemplare.

În spațiul românesc, la interval de ceva mai mult de o sută de ani (1688–1795), *Biblia* se traduce integral de trei ori, expresie a unor acumulări cantitative și a unor salturi calitative în cele mai diverse planuri ale vieții sociale, cu prioritate în domeniul cultural. Astfel, în plin umanism românesc se realizează *Biblia de la București (1688)*, iar un secol mai târziu, în Blajul iluminist, prind viață, la interval de numai 30 de ani, alte două traduceri integrale ale textului sacru în limba română: traducerea realizată după *Vulgata* latină sub coordonarea episcopului Petru Pavel Aron (1760–1761), păstrată până acum în manuscris, și cea realizată de Samuil Micu după *Septuaginta*, tipărită în 1795. Dintre acestea, versiunea coordonată de episcopul Aron reprezintă o ieșire din tipare, traducătorii abandonând Biblia impusă de tradiția bisericii orientale și alegând drept sursă *Vulgata* apuseană. Orientarea lor spre textul latinesc, benefică în plan cultural[1], este, în mod cert, principala cauză a rămânerii până acum în uitare a acestei traduceri.

S-a scris mult despre *Biblia de la București*, deși nu se poate spune că s-au găsit răspunsuri la cele mai importante întrebări pe care le-a ridicat de-a lungul timpului prima realizare integrală a *Bibliei* în limba română, fiind încă aprinse controversele cu privire la contribuția acesteia la dezvoltarea limbii române literare. Nu s-a scris la fel de mult despre traducerea pe care a realizat-o Samuil Micu[2], în timp ce traducerea coordonată de Petru Pavel Aron a intrat în atenția cercetătorilor abia în vremea din urmă.

Spre mijlocul veacului al XVIII-lea, programul educațional din Transilvania, ale cărui baze fuseseră puse în Sinodul din iunie 1702, deci foarte aproape de începuturile Bisericii Greco-Catolice pe teren românesc, se concretizează în proiecte cultural-educative ambițioase datorate episcopului Inochentie Micu-Klein, omul de cultură care și-a depășit în multe privințe epoca. Unele dintre ideile sale au rămas numai în stadiu de proiect, urmând a se îndeplini ulterior, multe în timpul episcopului Petru Pavel Aron.

În Blajul devenit adevărat centru al spiritualității românești, cărturarii ardeleni sunt pătrunși de necesitatea de a umple un gol istoric, de a recupera într-un timp cât mai scurt cu putință tot „ceea ce istoria neglijase vreme de o mie de ani”, având „conștiința că pun pârghia ca să înalțe la nivelul de lumină al secolului un masiv de munți cufundat în tenebre. O întreagă lume a spiritului trebuia clădită, la repezeală, ca să răscumpere istoria pierdută”[3]. Aceasta explică faptul că într-un timp record, de numai câteva decenii, cărțile realizate la Blaj puteau face de departe concurență, și nu numai cantitativ, celor care se tipăriseră în toată lumea românească până la acea dată[4]. Apogeul acestei activități îl reprezintă, evident, cele două traduceri ale *Bibliei*, realizate la interval de numai trei decenii[5].

---

[1] Explicații pertinente propune I. Chindriș în câteva studii: *Secolele Bibliei de la Blaj*, în vol. *Cultură și societate în contextul Școlii Ardelene*, Cluj-Napoca, 2001, p.225 ș.u., apărut și ca studiu introductiv la *Biblia de la Blaj – 1795.* Ediție jubiliară, Roma, 2000; *Crearea Bibliei naționale la români 1550 – 1795* și *Rolul geniului în crearea Bibliei naționale*, în vol. *Transilvanica II. Studii și fragmente literare*, Cluj-Napoca, 2003, p.847 ș.u.; *Testamentul lui Petru Pavel Aron*, în ediția de față, vol.I, p.LXIII–LXIV.

[2] Interesul binemeritat (**este *Biblia națională* a românilor!**) de care se bucură acest text în ultimul timp s-a concretizat în primul rând în reeditarea de excepție din anul 2000: *Biblia de la Blaj (1795)*, ediție jubiliară. Cu binecuvântarea Î.P.S. Lucian Mureșan, mitropolitul Bisericii Române Unite, Roma, 2000 (ediție realizată sub înaltul patronaj al P.S. Virgil Bercea, episcopul Eparhiei Române Unite de Oradea și sub egida științifică a Academiei Române, Institutul de Istorie – Cluj-Napoca; coordonatorul ediției I. Chindriș) și într-o serie de studii: I. Chindriș, *Secolele*, p.225 ș.u.; Idem, *Crearea Bibliei naționale la români 1550 – 1795* și *Rolul geniului în crearea Bibliei naționale*, în vol. *Transilvanica II. Studii și fragmente literare*, Cluj-Napoca, 2003, p.847 ș.u.; N. Iacob, *Limbajul biblic românesc (1640-1800)*, vol. I-II, Editura Universității Suceava, 2001 (Vol. I: *Aspecte ale evoluției limbii române literare până la 1840*, vol. al II-lea: ***Biblia de la Blaj** – text de referință în tradiția biblică românească*); Idem, ***Biblia de la Blaj (1795)** – a doua traducere integrală a Bibliei în limba română*, în *Analele Universității „Ștefan cel Mare” Suceava*, 1994; Idem, *Termeni de origine slavă specifici limbii literare vechi în **Biblia de la București (1688)** și în **Biblia de la Blaj (1795) (Cartea Facerea)***, în vol. *Limbaje și comunicare* II, seria Colloquia, Editura Institutului European, Iași, 1997; Idem, *200 de ani de la a doua traducere integrală a Bibliei în limba română, Blaj, 1795*, în „Limba Română”, nr.1 (25), 1996, anul VI, Chișinău; Idem, *Câteva observații privind sinonimia lexicală în **Biblia de la Blaj (1795)** și în **Biblia de la București (1688)**, cu referire la **Ms.45** și la **Ms.4389***, în vol. *Biblija i kultura*, nr.4, Cernăuți, 2002; Idem, ***Biblia de la Blaj (1795)** – moment de referință în cultura românească*, Editura Academiei Române, București, 2004.

[3] L. Blaga, *Gîndirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, București, 1966, p.128.

[4] Vezi I. Chindriș, *Secolele*, p.260 ș.u.

[5] Celor două le-au urmat, tot la Blaj, alte trei traduceri ale *Bibliei*, toate păstrate în manuscris: în deceniul al treilea al secolului al XIX-lea, profesorul blăjean Teodor Pop a optat pentru traducerea cărților poetice și de înțelepciune; la 23 octombrie 1870 încheia traducerea *Bibliei* Timotei Cipariu, – textul său fiind cel mai amplu care s-a scris în ortografia etimologizantă –, pentru ca la cumpăna dintre secolele al XIX-lea și al XX-lea profesorul Victor Smigelschi să pregătească o ediție cu totul specială după *Biblia* lui Samuil Micu, cu un volum uriaș de note și comentarii biblice – peste 3000. (Vezi I. Chindriș și N. Iacob, *Biblia lui Timotei Cipariu*, în „Academica”, nr.35, februarie 2005, anul XV, p.13–14).

Sunt bine cunoscute argumentele pe care Samuil Micu le aduce în sprijinul necesității de a realiza o nouă traducere a *Bibliei* în limba română: aspectul arhaic al limbii din vechea traducere, „mult osibit de vorba cea de acum obicinuită și mai ales de graiul și de stilul cel din cărțile bisericești, care în toate bisearecile românești să cetesc" (Samuil Micu, *Către cetitoriu*, în B1795, p.1); „tocmirea" necorespunzătoare a limbii din textul de la 1688: „Cât acea tălmăcire aceii *Biblii* mai pre multe locuri neplăcută urechilor auzitorilor iaste, care lucru cu mare pagubă sufletească era neamului și bisearecii românilor" (*ibidem*); numărul mic de exemplare din vechea traducere, care făcea practic imposibil accesul creștinilor la textul sacru, de vreme ce „aceale vechi biblii atâta s-au împuținat, cât foarte rar, să nu zic bun credincios creștin, ci preot iaste la carele să află și nici cu foarte mare preț făr de mare trapăd și osteneală nu să află ca să-și poată neștine cumpăra" (*ibidem*). Accesul creștinilor la textul sacru nu însemna însă numai posibilitatea de a achiziționa cartea, ci mai ales înțelegerea textului. Este ceea ce l-a determinat pe Samuil Micu să se apuce de „atâta lucru" și să realizeze o nouă traducere, într-un stil unitar și într-o limbă unitară. Deși avea posibilitatea să realizeze o colaționare a celor două traduceri integrale deja existente în limba română, traducerea de la 1688 și traducerea „nesăvârșită și nedată la lumină" a lui Petru Pavel Aron, Micu argumentează, de pe pozițiile filologului acum, necesitatea realizării unei traduceri noi „Deci ca stilul și așezarea graiului într u aceeași *Biblie* să nu fie osibit punându-se unele dintru acea tălmăcire, altele dintru a altuia, s-au socotit ca toată *Biblia* de unul cu aseamenea stil și așezare a graiului să se tălmăcească." (*ibidem*).

În afara aspectelor deja subliniate, se desprind din prefața textului tradus de Micu cel puțin încă două idei importante. Micu este cel dintâi critic avizat al textului de la București, critica sa nefiind în nici un caz tendențioasă sau augmentată de apartenența autorului la religia greco-catolică. Apoi, el vorbește aici, pentru a doua oară, despre existența celeilalte traduceri integrale a *Bibliei* în limba română, realizată după textul *Vulgatei* de episcopul unit Petru Pavel Aron[6].

Mulți dintre reprezentanții Bisericii Greco-Catolice au fost foarte apropiați de Biserica Orientală[7] și preocupați, în condițiile în care o bună păstorire a credincioșilor impunea acest lucru, să demonstreze că religia unită este una orientală, fapt dovedit și de precizarea care se regăsește aproape în toate titlurile cărților de la Blaj: „După rânduiala Besearecii Răsăritului". Mai mult ca oricine a demonstrat această apropiere și această preocupare episcopul Petru Pavel Aron însuși În pofida fidelității sale, exagerate chiar, față de credința răsăriteană, manifestată inclusiv în detalii vestimentare[8], cel numit pe bună dreptate „artizanul orientalismului monahal de la Blaj" alege să folosească *Vulgata* drept izvor pentru traducerea *Bibliei* în limba română[9].

Ca rupere de tradiție, orientarea spre textul latinesc este extrem de importantă, versiunea realizată de echipa[10] lui Petru Pavel Aron fiind singura traducere după *Vulgata* din cultura noastră veche. Această ieșire din tipare a determinat cu siguranță

---

[6] Informații în legătură cu acest eveniment cultural deosebit (traducerea *Bibliei* după *Vulgata*, la 1760) aduce Samuil Micu în alte două locuri: în ediția latină a *Istoriei românilor* (1778), unde precizează că Petru Pavel Aron „a tradus din latină în română toată *Sfânta Scriptură*, după *Vulgata* latinilor" (Apud I. Chindriș, *Secolele*, p.307) și în volumul dedicat istoriei bisericii din *Istoria și lucrurile și întâmplările românilor* (1802), unde se spune: „Întoarsă în limba românească vlădica Aron Biblia Vulgata cea latinească, care voia să o tipărească la Blajiu, însă pentru cuvioase pricini nu s-au tipărit" (Apud *ibidem*).

Textul tradus de Petru Pavel Aron – episcopul unit care a editat în premieră toate cărțile de cult pentru credincioșii greco-catolici din Transilvania (Vezi *ibidem*, p.276 ș.u.) – se păstrează în 11 volume la Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj. Cele 11 volume reprezintă de fapt două versiuni ale textului. Prima versiune cuprinde 7 volume manuscrise și constituie prima redacție sau „maculatorul" traducerii. Cea de a doua versiune, păstrată în 4 volume, cuprinde textul integral al *Vechiului Testament* pregătit pentru tipar (Vezi, în ediția de față, descrierea amănunțită a manuscriselor, în *Notă asupra ediției*, p.CXXVII–CXXIX). Existența celor două versiuni și faptul că ele sunt legate îngrijit infirmă precizarea făcută de Samuil Micu în cuvântul *Către cetitoriu*, potrivit căreia el ar fi văzut traducerea „numai pe niște hârtii scrisă". E prea puțin probabil, dacă nu imposibil, ca Micu să nu fi văzut textul, dar în mod cert l-a eliminat intenționat din interesul său (Vezi I. Chindriș, *Secolele*, p.321), fără ca atitudinea lui Micu să aibă legătură cu autorul traducerii, pe care „îl venera ca pe un sfânt". Faptul că Micu amintește în trei locuri de existența acestei versiuni a *Bibliei* în românește înseamnă că îi recunoștea autorului efortul uriaș depus pentru realizarea unei traduceri de asemenea amploare, dar a refuzat să valorifice rezultatul acestei munci. În legătură cu modul în care s-a lucrat și cu timpul cât a durat traducerea *Bibliei* după *Vulgata* apuseană, vezi I. Chindriș, *Secolele*, p.308–310 și *Testamentul lui Petru Pavel Aron*, în ediția de față, vol.I., p.LXIV–LXV.

[7] În condițiile în care unirea era subminată de acțiuni anticatolice de răsunet, de tipul celei organizate de Sofronie din Cioara între 1759–1761, cu apogeul, așadar, chiar în perioada în care se traduce după *Vulgata* occidentală *Biblia* lui Petru Pavel Aron, este firesc să se afle printre prelații greco-catolici unii care să se dovedească în mai mare măsură partizani ai ideilor prozelite catolice cu care veniseră în contact în timpul studiilor făcute în străinătate. Este și cazul lui Gherontie Cotorea, unul dintre membrii echipei organizate de episcopul Aron pentru traducerea *Bibliei*. Dorința de a persuada, într-un mod subtil totuși, se reflectă chiar la nivelul limbajului în textul tradus. Așa se explică prezența, în unele cărți bilbice, a cuvintelor ***unire*** și ***unit*** ca echivalente ale cuvintelor lat. *simplicitās, -ātis*, respectiv *simplex, simplicis.* Iată câteva exemple concludente în acest sens: ***Unirea*** *drepților îi va îndrepta pre dânșii, și înșelarea celor răzvrătiți îi va bate pre ei* (Pl 11,3); *Mai bun e săracul care umblă întru* ***unirea*** *sa decât bogatul ce-și strânge buzele și neînțăleptul.* (Pl 19,1); *Dreptul cel ce umblă întru* ***unirea*** *sa fericiți după sâne fiii va lăsa.* (Pl 20,7); *Mai bun e săracul ce umblă întru* ***unirea*** *sa decât bogatul în căi necurate.* (Pl 28,6); *Că cei drepți vor lăcui pre pământ și* ***cei uniți*** *vor rămânea într-însul* (Pl 2,21); *Că urăciune iaste Domnului tot înșelătoriul și cu* ***cei uniți*** *graiurile Lui* (Pl 3,32). A se vedea încă: **Pl:** rezum. cap.10; rezum. cap.20; 10,29; 11,5; 28,10, 18; 29,10; **Iov:** 1,1, 8; 2,3, 9; 8,20; 9,21; 12,4; 25,2; 31,6; 33,3. De fiecare dată, sensul actualizat de aceste cuvinte este „credință sinceră", „curățenie sufletească", „sincer în credința sa", „curat sufletește". Prin comparație, în aceleași locuri din B1795 nu am găsit nicăieri aceste cuvinte. Nu știm în ce măsură prezența acestor cuvinte în text se datorează lui Gherontie Cotorea. Cum manuscrisul maculator din care făceau parte *Proverbele lui Solomon* s-a pierdut, ar rămâne identificarea traducătorului după scrisul din manuscrisul maculator din care face parte *Cartea lui Iov*. Considerăm însă că este mai puțin important cine a introdus aceste cuvinte în text. Mult mai important este că ele trădează o stare de spirit, teama de a vedea zădărnicită unirea, o acțiune care adusese culturii române privilegiul unei reale sincronizări cu spiritul veacului, iar românilor ardeleni, șansa de a-și putea dobândi drepturile pierdute după 1437.

[8] Este reprezentat în imaginile vremii îmbrăcat în veșminte specifice monahilor răsăriteni și purtând pe cap potcap, iar nu tichia impusă arhiereilor catolici.

[9] În legătură cu această problemă, vezi I. Chindriș, *Testamentul lui Petru Pavel Aron*, în ediția de față, vol.I, p.LXIII–LXIV.

[10] Cu Petru Pavel Aron solidaritatea intelectuală este înțeleasă, la modul concret, ca muncă în echipă. Prima lucrare astfel realizată este *Floarea adevărului*, textul care deschide la 1750 seria tipăriturilor blăjene, după înființarea la 1747 a tipografiei greco-catolice de la Blaj, în urma decretului prin care, la 23 noiembrie 1746, Maria Tereza interzicea pătrunderea cărților românești din Țara Românească și Moldova. Traducerea *Bibliei* se face tot în echipă, o echipă intelectuală alcătuită din câteva personalități ale primei generații de intelectuali iluminiști: Petru Pavel Aron, Grigore Maior, Atanasie Rednic, Silvestru Caliani, Gherontie Cotorea, în primul rând, și, în plan secundar, Petru Pop de Daia și Ioan Săcădate (vezi I. Chindriș, *Testamentul lui Petru Pavel Aron*, în ediția de față, vol.I, p. LXIV–LXX).

rămânerea în uitare până în zilele noastre, în condițiile în care mentalul colectiv de tip răsăritean nu putea fi decât refractar la o asemenea inovație. Atitudinea lui Samuil Micu față de traducerea de la 1760 este concludentă în acest sens[11].

Munca în colectiv, într-o asemenea întreprindere culturală, venea cu avantajele ei dar presupune și dezavantaje. Pe de o parte, o astfel de echipă, militărește organizată de coordonatorul traducerii, a lucrat într-un ritm susținut și greu de imaginat, astfel că într-un timp record (între 1760–1761) traducerea era încheiată în forma în care a ajuns până la noi. De altfel, numai lucrând în echipă a fost posibilă umplerea acelui gol istoric, urmare a unui destin nedrept cu românii de prea multă vreme. Pe de altă parte însă, la nivel stilistic, dincolo de diversitatea firească datorată conținutului diferit al cărților biblice, diversitatea stilistică este și mai accentuată la nivelul acestui text din pricina caracteristicilor idiostilului fiecărui traducător. Nu este exclus ca Samuil Micu să fi avut în vedere această diversitate stilistică, remarcată poate de el în traducerea de la 1760, atunci când susținea necesitatea unei noi traduceri a întregului text „de unul cu asemenea stil și așezare a graiului"[12].

Traducătorii vin dintr-un areal lingvistic puternic marcat la toate nivelurile limbii[13], fapt care se reflectă în întregul text. Am crezut inițial că, asemeni lui Nicolae Milescu, cărturarul umanist care nu-și pusese problema realizării traducerii *Vechiului Testament* într-o variantă supradialectală a limbii române, tot astfel cărturarii din prima generație a iluminismului românesc, care trudesc la această nouă „facere" a *Bibliei* în limba română, nu abandonează graiul vorbit la nord de Mureș, graiul lor de acasă, pentru o normă supradialectală, pe care ei, formați în școli latinești (Petru Pavel Aron, Grigore Maior, Silvestru Caliani sunt cei dintâi studenți blăjeni la Roma), o conștientizau, dar nu întotdeuna o stăpâneau foarte bine[14]. S-a dovedit însă a nu fi întru totul așa. Analiza amănunțită a textului ne-a demonstrat că, deși nemărturisit, ei au încercat să elimine faptele de limbă cu un pronunțat caracter regional. În lupta lor dramatică cu cuvântul s-au confruntat însă cu probleme pentru care nu au găsit întotdeauna rezolvarea optimă, dar soluțiile propuse dovedesc tocmai această luptă acerbă cu cuvântul (vezi, de

---

[11] În realitate, așa cum am subliniat în nota 4, Micu este nedrept față de rezultatul muncii lui Aron. Spuneam că Micu a cunoscut în mod cert textul tradus de echipa lui Aron, dar a refuzat să-l valorifice în traducerea pe care o inițiază la 1783, după *Septuaginta*. E mai greu de înțeles, într-adevăr, de ce afirmă el că textul tradus la 1760 s-a păstrat numai pe niște hârtii și că unele dintre acestea s-au pierdut, de vreme ce textul a ajuns la noi în două variante, una chiar pregătită pentru tipar, dar care, cum se exprimă Micu însuși în *Istoria și lucrurile și întâmplările românilor*, „pentru cuvioase pricini nu s-au tipărit". *Cuvioasele pricini* invocate de Micu sunt decodate de I. Chindriș (*Secolele*, p.307); în mod logic, ar putea fi vorba de moartea autorului, dar și de faptul că, într-un mediu în care ruperea de tradiția bisericii orientale era practic imposibilă, nu se putea tipări o *Biblie* care urma textul *Vulgatei* occidentale. În alt mod decât în cazul spătarului Milescu (care spărgea și el tiparele vremii, traducând *Vechiul Testament* din greacă și nu din slavonă), autorul unei asemenea realizări nu rămânea în conștiința posterității. Este acum de datoria acesteia să-l așeze pe Petru Pavel Aron între cei care au trudit la „facerea" *Bibliei* în limba română.

[12] Este acesta unul dintre motivele care ne-au determinat să credem că Micu a cunoscut în mod direct traducerea lui Petru Pavel Aron (poate numai „maculatorul" traducerii, – deși el amintește în *Istoria și lucrurile și întâmplările românilor* de „cuvioase pricini" care au împiedicat tipărirea –, variantă incompletă și căreia îi lipseau, într-adevăr, „mâna și îndreptarea de pe urmă", cum susține în cuvântul *Către cetitoriu*). Celălalt argument, cu care susținem faptul că monahilor Blajului (și cu atât mai puțin lui Samuil Micu!) nu le era străin textul tradus de echipa lui Petru Pavel Aron, este irefutabil: cvasiidentitatea rezumatelor capitolelor din B1760 și B1795. Iată pentru exemplificare câteva rezumate selectate, pentru economia lucrării, numai din trei cărți biblice. ***Cartea Facerii***: **B1760, cap. 1:** „Despre zidirea lumii, usebirea și podoaba făpturilor și de închipuirea omului, căruia au supus Dumnezeu toate care zidise.", **B1795, cap.1:** „Despre zidirea lumii, osibirea și podoaba făpturilor și despre zidirea omului, căruia i-au supus Dumnezeu toate care zidisă. "; ***Pildele lui Solomon***: **B1760, cap.1:** „Folosirea pildelor. Ascultarea și îndemnul spre înțălepciune. Fiiul să dojenească să nu urmeze după îmblânzirile păcătoșilor. Înțelepciunea îndeamnă spre a sa îmbrățișeare, și celor ce o urăsc le vestească perirea.", **B1795, cap.1:** „Folosul pildelor; ascultarea și îndemnul spre înțelepciune; să dojenească fiiul să nu urmeaze după îmblânzirile păcătoșilor; înțelepciunea îndeamnă spre a sa îmbrățișeare, și celor ce o urăsc le vestească perirea."; **B1760, cap.3:** „Înțălepciunea lungească viața. Mila și adevărul să nu să părăsască. Nădeajdea spre Dumnezeu. Teamerea de Dumnezeu. Dumnezeu să Se cinstească. Certarea lui Dumnezeu cu veselie a o priimi. Lauda înțălepciunii. Celor ce urmează înțălepciunea toate li-s norocite. Priiatinului degrabă a-i da, nici a-i face rău, nu a să prici. Celor răi a nu urma. Perirea celor fără leage și blagosloveniia cuvioșilor.", **B1795, cap.3:** „Înțelepciunea lungească viiața; mila și adevărul să nu să părăsească, nădeajdea spre Dumnezeu, teamerea de Dumnezeu; Dumnezeu să Se cinstească; certarea lui Dumnezeu cu veselie a o priimi; lauda înțelepciunii; celor ce urmează înțelepciunea toate le sânt norocite; degrab a da priiatinului și a nu-i face rău; nu a să prici; celor răi a nu urma perirea celor fără de leage, ci blagosloveniia cuvioșilor."; ***Sfânta Domnului Isus Hristos Evanghelie de la Matheiu***: **B1760, cap.2:** „În ce chip filosofii cu daruri la Hristos cel născut au venit. Despre răpștirea lui Irod asupra pruncilor și izgonirea lui Hristos în Eghipt și de întoarcerea Lui la pământul Israil.", **B1795, cap.2:** „În ce chip filosofii cu daruri la Hristos, cel născut, au venit; despre răpștirea lui Irod asupra pruncilor și izgonirea lui Hristos în Eghipt și de întoarcerea Lui la pământul Israil". Cvasiidentitatea despre care vorbeam mai sus este, credem, concludent ilustrată de aceste fragmente. Comparațiile se pot însă extinde la nivelul tuturor cărților *Bibliei*, fără a afecta concluzia noastră. Este cert că cei însărcinați de Ioan Bob cu întocmirea predosloviilor la cărțile biblice și a rezumatelor la capitole pentru Biblia tradusă de Samuil Micu – printre care s-a aflat Micu însuși (cf. I. Chindriș, *Secolele*, p. 337–338) – au avut în față traducerea lui Aron, în cele mai multe cazuri mulțumindu-se cu simpla copiere a rezumatelor la capitole din acest text.

[13] Dacă ne referim la locul în care se realizează traducerea, Blajul se situează într-o arie lingvistică de interferență între subdialectul nordic și cel sudic, arie care prezintă afinități mai ales cu variantele nordice din Banat-Hunedoara, Transilvania de nord și Moldova, și în mai mică măsură cu subdialectul sudic (Cf. I. Gheție, Al. Mareș, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, București, 1974, p.332). Se impune însă o precizare: trebuie să ținem seama aici numai în subsidiar de locul unde se desfășoară activitatea propriu-zisă de traducere, pe primul plan trecând locul de obârșie pentru fiecare traducător în parte. Întrucât includerea lui Ioan Săcădate (originar din satul Săcădate din regiunea Sibiului) în echipa care a lucrat la traducere stă sub semnul incertitudinii (Vezi I. Chindriș, *Testamentul lui Petru Pavel Aron*, în ediția de față, vol.I, p.LXX), putem spune că toți traducătorii sunt de la nord de linia Mureșului, dar divergențe dialectale se întâlnesc în interiorul fiecărei arii lingvistice, mai ales atunci când aceasta este mai întinsă. Episcopul Petru Pavel Aron este din Apuseni, din Bistra moțească, Grigore Maior este din Sărvăzel, în Sălaj, aproape de Tășnad, Silvestru Caliani vine din centrul Transilvaniei, din Sânmartinul de Câmpie, Atansie Rednic, din Giulești, Maramureș, Gherontie Cotorea, din satul Totoiu, aproape de Alba-Iulia, Petru Pop de Daia, din Daia Română, județul Alba. Se conturează astfel o arie lingvistică foarte largă, în care se înscrie și zona de la confluența Târnavelor, unde se afla atunci centrul spiritual al românismului.

[14] Aici intrăm în contradicție, într-o măsură, cu o observație a lui I. Gheție în legătură cu norma literară a două dintre cărțile realizate de Petru Pavel Aron: *Învățătura creștinească*, ediția a II-a din 1756, și *Păstoricească poslanie* sau *Dogmatica învățătură* din 1760. Specialistul bucureștean, care insista asupra faptului că norma literară muntenească era în expansiune după 1750, în Transilvania de sud-vest, prin cărțile blăjene care reproduceau cărți ieșite din tipografiile de la București sau de la Râmnic, susținea că procesul de muntenizare „ne întâmpină și în paginile cărților care nu reproduc tipărituri bucureștene sau râmnicene" (BDRL, p.410). În realitate, procesul de muntenizare a normelor literare din cărțile tipărite trebuie pus, în bună măsură, pe seama tipografilor, unii dintre ei veniți chiar de la Râmnic (Cf. *ibidem*, p.415). Însuși Gheție, care nu le atribuia un rol decisiv tipografilor în impunerea normei muntene ca limbă literară în Transilvania, era totuși de părere că, „intrate la tipar, textele, indiferent în ce variantă a limbii literare erau scrise, deveneau muntenești" (*ibidem*, p. 412). Aceasta înseamnă că acolo, în tipografie, diortositorului și tipografului le revenea sarcina, nu întotdeauna ușoară, de a „îndrepta" limba cărților date la tipar, în sensul eliminării particularităților nemuntenești. O comparația între manuscrisele autografe ale celor două texte mai sus invocate și textele tipărite ar fi concludentă în acest sens.

exemplu, **2.1.2.6.**). Ceea ce se pare că au urmărit cu precădere în demersul lor, și le-a reușit în bună măsură, a fost eliminarea maghiarismelor, care se întâlnesc în număr mare în traducerile realizate în Transilvania sub înrâurirea directă a calvinismului Nu înseamnă că lipsesc cuvintele de origine maghiară, dar prezența lor nu este deloc rebarbativă. De altfel, cele mai multe circulă până astăzi în regiunea amintită și în arii dialectale învecinate sau chiar sunt populare (*beteșug*). Dintre elementele de origine maghiară sau formate în limba română pe baza unui cuvânt împrumutat din maghiară reținem câteva, pe care le-am întâlnit mai des în text: *acar, băsău, baștă, batâr, beteșug, bolând, bolânzește* (adv.), *bolânzie, dărab, mintean, modru.*

Deși se traduce într-o perioadă în care normele variantei literare din Muntenia erau în evidentă expansiune[15], textul tradus în 1760 la Blaj păstrează, cum deja am subliniat, numeroase particularități dialectale ale ariei lingvistice din care provin traducătorii. Ne aflăm în fața unui text manuscris, iar manuscrisele au fost întotdeauna păstrătoare și purtătoare ale tradiției literare mai vechi și ale unor fapte de limbă dialectale.

2. Aspecte ale limbii literare în textul de la 1760

2.1. Particularități fonetice[16]

Peisajul fonetic din acest text nu este neapărat spectaculos, în ciuda numeroaselor divergențe care se înregistrează, deoarece în mai toate textele – cu precădere în manuscrise – din această perioadă și chiar de mai târziu se perpetuează destul de multe aspecte divergente în raport cu norma unică muntenească, în tot mai mare expansiune, după cum am văzut, prin intermediul cărților provenite îndeosebi din tipografia Râmnicului. Ceea ce se întâlnește în *Biblia* tradusă la Blaj între 1760–1761, mai mult decât în altă parte, dar numai în cazul anumitor fenomene lingvistice, este circulația amestecată a formelor, justificată în mai mare măsură atunci când e vorba de o lucrare care este rezultatul unui efort colectiv.

2.1.1. Vocalele[17]

2.1.1.1. Este specifică perioadei în care se realizează *Biblia lui Petru Pavel Aron* evoluția consecventă a vocalei [*a*], în poziție atonă, la [*ă*], în cuvinte ca *balaur* și *zadar*. Fenomenul caracterizează textele provenind din Moldova, Transilvania și Oltenia și este general[18] în textul analizat: *bălauri* (2Lg 32,33), (Ir 50,39); *bălaurilor* (Iov 30,29), (Ir 10,22; 49,33; 51,37); *bălaur* (Ir 51,34) etc. *zădar*: în loc. adv. *în zădar* „zadarnic" (Iș. rezum. cap.1; 20,7), (Jos 7,3), (1Sm 25,21), (Iov 1,9; 2,3; 9,29; 15,31; 39,16), (Ir 2,30; 4,30; 6,29; rezum. cap.7; rezum. cap.11; 22,13; 46,11), (In 15,25; rezum. cap.21).

2.1.1.2. Cuvântul *măcar* (<ngr. *makári*[19]) prezintă două variante: în cele mai multe cazuri, [*a*] protonic nu trece la [*ă*]: *macar*: în loc. cj. *macar că* (Jd 5,19; 7,22; 10,13), (Ir 4,27); *macar* (1Sm 23,14), (Ir rezum. cap.35); *macar*: în loc. cj. neobișnuită *macar deși* în loc de *macar că* (Fc 31,7), (Iov 20,18; 21,26), (Ir rezum. cap.18); în alte cazuri, mai rar, [*a*] evoluează la [*ă*]: *măcar*: în loc. cj. *măcar că* (2Lg. 10,15); (Jd 19,7); *măcar* (Fc 40,23; 42,8), (2Sm 18,3), (Iov 9,31); (Ir 15,7). Precizăm că am înregistrat și forma *mâcar* (2Lg rezum. cap.13), aceasta din urmă în mod sigur un reflex al grafiei divergente, fără susținere în plan fonetico-fonologic.

Încadrăm alături de adverbul *măcar* substantivul *măslin*, derivat regresiv din forma de feminin, în care se reflectă fonetismul mai apropiat de etimon: *maslin* (Fc 8,11), (Ir 11,16), (Ps 51,10; 127,3); *maslinul* (Iov 15,33); *maslinului* (Jd 9,8, 10); *maslini* (2Lg 28,40), (Jos 24,13); maslinii (Iș 23,11), (2Lg 6,11), (Jd 15,5), (1Sm 8,14); *maslinilor* (Iș 27,20), (2Lg 24,20), (2Sm 15,30), (Lc 19,29, 37; 21,37; 22,39), (In 8,1).

2.1.1.3. Fenomenul trecerii lui [ă] protonic la [a] nu se înregistrează practic în textul analizat. De exemplu, substantivul *păcat* și formele din paradigma lui gramaticală nu se întâlnesc decât în varianta cu [*ă*]: *păcatele* (Fc rezum. cap.6), (Iș 34,7, 10), (2Lg rezum. cap.9; 9,18), (1Sm rezum. cap.2); *păcatul* (Fc 4,7; 18,20; 31,36; 41,9), (Iș 9,34; 10,17; 32,34; rezum. cap.33), (2Lg 9,21, 27), (1Sm 2,17; 15,23, 25; 20,1), (2Sm 12,13; 19,20); *păcat* (Fc 20,9; 26,10; 50,17), (Iș 29,14, 35; 30,10; 32,21, 30, 31), (2Lg 15,9), (1Sm 6,3; 12,23; 14,38); *păcatelor* (1Sm 12,19); *păcatului* (Fc 43,9; 44,32); *păcate* (Fc rezum. cap.49) etc. La fel *bărbat* și toate formele flexionare ale acestui substantiv: *bărbat* (Fc 1,27; 2,23; 4,23; 5,2; 6,9; 7,2, 3, 9, 16; 9,20; 19,8, 31; 20,3; 24,16; 25,27; 29,19; 32,24; 38,14; 39,2, 14); *bărbatului* (Fc 3,6, 16; 9,5; 16,2, 3; 20,7; rezum. cap.30; 30,1, 9, 18; 39,16); *bărbați* (Fc 6,4; 32,6; 44,4; 47,6); *bărbaților* (Fc 12,20; 14,24; 19,8; 24,32); *bărbații* (Fc 17,23, 27; 18,16; 19,4, 5, 10; 20,8; 26,7; 34,22, 24, 25; 43,15, 16, 17); *bărbaț* (Fc 18,2; 33,1; 46,32; 47,2); *bărbatul* (Fc 29,32, 34; 30,5, 15, 20; 38,25; 49,6)[20].

---

[15] I. Gheție susține că spre 1750 s-a realizat cea dintâi unificare lingvistică, în sensul muntenizării normelor limbii române literare din celelalte regiuni (BDRL, p.376 ș.u.).

[16] Facem precizarea că toate exemplele au fost excerptate din ediția de față a textului *Bibliei lui Petru Pavel Aron*. Divergențele care caracterizează textul la nivelul grafiei, indiferent de cauzele care le-au generat (Vezi I. Chindriș, *Secolele*, p.311), au pus serioase probleme specialiștilor care au asigurat transcrierea textului. Este firesc, așadar, ca aspectele care decurg de aici să se perpetueze în materialul care a rezultat în urma despuierii textului, și, implicit, să se repercuteze asupra interpretărilor avansate în analiza noastră, cu precădere la nivelurile fonetic și morfologic și, în mai mică măsură, la nivelurile sintactic și lexical. Am adus în discuție și forme de tipul *mâcar, câtră, tâlpi, tâbli* etc, care au fost transcrise întocmai pentru a reflecta grafia originalului, deși aceste grafii nu sunt susținute în plan fonetico-fonologic, deoarece, în mod cert, nimeni nu pronunța aceste cuvinte [*mâcar*], [*câtră*], [*tâlpi*], [*tâbli*] etc.

[17] Vom analiza aici și situația semivocalelor pentru a nu le mai discuta într-un subcapitol aparte.

[18] Pentru a contura mai bine decât o poate face un simplu studiu lingvistic, oricât de amănunțit, fizionomia limbii acestui text, am întocmit un amplu *Indice de cuvinte*, defalcat pe cărți biblice și combinat cu glosarea cuvintelor care ar putea pune probleme cititorului din zilele noastre. Prin urmare, nu vom exemplifica în exces fenomenele pe care le semnalăm și le explicăm, cei interesați putând urmări un fenomen lingvistic sau altul în *Indicele* care secondează fiecare carte biblică.

[19] Pentru o discuție mai amplă în legătură cu originea acestui cuvânt, vezi H. Mihăescu, *Influența grecească asupra limbii române pînă în secolul al XVI-lea*, București, 1966, p.156.

[20] Cum numărul ocurențelor acestui cuvânt în *Cartea Facerii* este impresionant, am considerat concludente exemplele excerptate din această carte. Situația din celelalte cărți biblice se poate ușor vedea în *Indice*

2.1.1.4. Fonetismului [*ă*] în *păhar*, cu răspândire cvasigenerală în această perioadă se reflectă și în textul analizat: *păharul* (Fc 40,11, 13, 21; rezum. cap.44; 44,2, 5, 12, 16, 17), (Jd 5,25), (Lc 22,17, 20, 42); *păhară* (Iș 25,29, 33); *păhare*: (Iș 37,16), (Jd 9,27); *păharului* (Lc 11,39).

2.1.1.5. Fonetismul mai apropiat de etimon este cvasigeneral în cazul cuvintelor *blăstăm, (a) blăstăma, năcaz, fămeie*, precum și în formele lor flexionare și în derivatele lor. Abaterile sunt destul de rare: *oi blestema* (Fc 12,3); *vor blestema* (Fc 12,3); *va blestema* (Fc 27,29); *fie blestemat* (Fc 27,29) față de: *blăstămat ești* (Fc 3,14); *blăstămat va fi* (Fc 3,17); *au blăstămat* (Fc 5,29); *blăstămat vei fi* (Fc 4,11); *voi blăstăma* (Fc 8,21); *blăstămaț* (Jd 5,23); *blăstămați* (Jd 5,23); *blăstăma* (Jd 9,27) etc.; derivatul *femeiască*: *(cele) femeiești* (eufem.) „menstruație" (Fc 18,11), față de *fămeiască* – în loc. s. (Pop.) *parte fămeiască* „ființă de sex femeiesc" – (Fc 6,19), (Jd 16,27). În mod evident însă, norma este cu fonetismul mai apropiat de etimon: *blăstămul* (Jd 9,57); *blăstăm* (Jd 21,18); *fămeia* (Fc 7,2); *fămeaia* (Fc 1,27; 5,2); *fămeaie* (Fc 7,3, 9, 16); *fămei* (Jd 5,30); *fămeaile* (Jd 21,16) etc.; *năcazurile* (Fc 3,16); *năcazul* (Fc 16,11; 31,42); *năcazului* (Fc 35,3); *vor năcăji* (Fc 15,13); *năcăjindu(-să)* (Fc rezum. cap.16); *vei năcăji* (Fc 31,50); *(să) năcăjeaște* (Jd rezum. cap.3); *năcăjiia* (Jd 6,9); *(s-)au năcăjit* (Jd 10,8, 9); *a năcăji* (Jd 16,5); *năcăjiți (foarte)* (Jd 2,15); *(celor) năcăjiți* (Jd 2,18) etc.

În forme precum: *(să) blastămă* (Fc rezum. cap.9); *blastămă* (2Sm 16,9), (Iov rezum. cap.3; 3,8; 15,5), (Ir 15,10; 23,17); *să blasteme* (2Lg 23,4), (2Sm 16,10, 11) etc., [*a*] tonic nu își poate modifica timbrul pentru a deveni [*ă*].

2.1.1.6. Cuvintele *perete* (<lat. *parietem*) și *pereche* (< lat. *paric(u)la*) se întrebuințează în text în formele mai apropiate de etimon: *păreatele* (Fc 38,29), (1Sm 18,11); *păreate* (1Sm 19,10; 20,25; 25,22, 34); *păreți* (2Sm5,11); *păreții* (Iș 30,3; 37,26) etc.; *păretari* (Iș 26,1); *păretariu* (Iș 26,2); *părătarelor* (Iș 26,6) etc.; *păreache* (1Sm 14,14), (Lc2,24); *părechi* (Iov 1,3; 42,12), (Lc 14,19).

2.1.1.7. Cuvântul *nădejde* și derivatele acestuia atestă tot fonetismul mai apropiat de etimon, fiind respectată evoluția fonetică normală a lui [*a*] din elementele străine (slave, ungurești etc.), redat foarte frecvent prin [*ă*][21], cu toate că în alte texte scrise în aria nordică este atestată inovația fonetică [*ă*] > [*e*][22]. Norma veche este aici riguros respectată: *nădejde* (1Sm 24,1, 23), (Ir 7,14); *nădeajde* (Ir 9,4; rezum. cap.17; 31,17; 39,18; 48,13); *nădeajdea* (Ir 17,7, 17; 48,7) etc.; *nădăjdui-voiu* (2Sm 22,3); *nădăjduiesc* (2Sm 22,31), (Ir rezum. cap.7; 46,25); *nădăjduindu(-să)* (1Sm rezum. cap.14; rezum. cap.17); *a nădăjdui* (Ir rezum. cap.9; 28,15; 29,31); *ai nădăjduit* (Ir 13,25) etc.; *nădăjduirea* (Ir 2,37); *nădejdioară* (Ir 31,21).

2.1.1.8. Aceeași evoluție cunosc cuvintele (*a*) *locui* (<mg. *lakni*), *locaș* (<mg. *lakás*) și derivatele lor (*locuire, locuitor, locuință, nelocuit*); întâlnim în textul analizat numai formele mai apropiate de etimon (*lăcui*, *lăcaș, lăcuire, lăcuitor, lăcuință, nelăcuit* etc.) și nu pe cele actuale, care au fost ulterior refăcute prin analogie cu *loc*[23].

2.1.1.9. Prepoziția *către* (<lat. *contra*) cunoaște în acest text tot forma veche, mai apropiată de etimon, *cătră* (Iov 1,8, 12; 2,2, 3, 6, 10; 4,12 etc.). Ca variantă grafică, nu și fonetică, am înregistrat și forma *câtră* (Fc 3,13; 9,1). În unele cărți această formă nu cunoaște nici măcar o ocurență (2Sm, Ir, Dn), în altele însă este notată consecvent (în Jd am înregistrat 75 de ocurențe ale formei *câtră*, față de numai 7 ale formei *cătră*; în 1Sm înregistrăm circa 100 de ocurențe pentru *câtră*, față de numai 60 pentru *cătră*).

2.1.1.10. Cuvântul *năsip* (<bg. *nasip*) l-am înregistrat numai cu fonetismul mai apropiat de etimon: *năsipul* (Fc 22,17; 28,14; 32,12; 41,49), (1Sm 13,5), (2Sm 17,11), *năsip* (Fc 26,15), (Iș 2,12), *năsipului* (2Lg 33,19) etc. Inovația fonetică [*ă*] > [*i*] caracterizează în această perioadă textele provenind din aria sudică, în timp ce aria nordică va păstra și după 1780 fonetismul mai apropiat de etimon[24].

Cu evoluție diferită este verbul (*a*) *privi*, care este atestat în acest text exclusiv în forma cu [*i*], nici o dată în forma *prăvi* sau măcar în forma intermediară *prevî*[25].

2.1.1.11. Cuvintele (*a*) *ridica*[26] și (*a*) *risipi* și cele care intră în paradigmele lor gramaticale și în familiile lor lexicale sunt prezente cel mai frecvent în formele cu fonetismul mai apropiat de etimon[27]: *au rădicat* (Fc 7,17; 14,2; 28,18; 31,45; 35,14, 20; 45,2), (Jd 2,4; rezum. cap.6; 21,2), (Ir 51,1; 52,31); *rădicându-* (Fc 13,10; 18,2; 24,63; 33,1), (Jd 19,17); *rădicat-au* (Fc 22,13); *am rădicat* (Fc 28,22; 31,10, 51).

Pentru verbul *a răsipi* este cvasigeneral fonetismul mai apropiat de etimon: *răsipind* (Fc 9,11), *voi răsipi* (Fc 49,7), (Ir 13,14), *vei răsipi* (Jd 6,25), *au răsipit* (Jd 9,45), (Ir 10,25) *să răsipești* (Ir1,10). În aceeași situație sunt participiul verb sau adjectiv *risipit, -ă*: *răsipite* (Ir 2,13), *răsipiți* (Ir rezum. cap.40; 40,7), *răsipită* (Ir 50,17) și substantivul *risipire*: *răsipirea* (Ir rezum. cap.1; rezum. cap.25), *răsipire* (Ir rezum. cap.12; 12,11; 15,3; 17,3), *răsipirile* (Ir 25,34).

Fonetismul intermediar cu [*î*] nu este frecvent, fiind multe cărți în care nu apre nici măcar o dată alături de fonetismul mai apropiat de etimon. Exemplificăm cu câteva forme[28]: *au rîdicat* (Fc 21,16); *rîdicându-* (Fc 22,4), (1Sm 6,13); *rîdicând* (Fc 29,11; 43,29); *rîdicându(-se)* (Jd 9,26); *rîdică* (1Sm 2,8); *ai rîsipit* (Tov 3,4); *rîsipeaște* (Tov 6,8), (Naum 21); *au rîsipit* (Tov 13,4), (Naum 2,2); *voiu rîsipi* (Naum 2,13); *rîsipire* (Idt 5,23).

---

[21] Cf. Ov. Densusianu, ILR, II, p.53; ap. N. Iacob, *Limbajul biblic*, II, p.9.
[22] Cf. *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.294.
[23] Vezi ocurențele înregistrate în *Indice*.
[24] Cf. N. Iacob, *Limbajul biblic*, II, p.9.
[25] Vezi ocurențele înregistrate în *Indice*.
[26] Formele actuale ar fi rezultatul unui fenomen de hipercorectitudine: vocala [*î*] (<[*ă*] <[*a*] neacc.) >[*i*]. Nu este exclus ca schimbarea aceasta ([*î*] >[*i*]) să fie rezultatul unei asimilații vocalice la vocala [*i*] din silaba următoare, în cuvinte precum: *a ridica, a risipi, nisip*. Cf. V. Arvinte, ST.L.FAC., p.64.
[27] Fenomenul nu este izolat, ci este cvasigeneral în textele acestei perioade, cu puține excepții, în toate regiunile (Cf. *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.295). Nici după 1780 nu va fi definitiv abandonat în favoarea formelor intermediare sau a celor cu [*ă*] > [*i*] (Cf. N. Iacob, *Limbajul biblic,* II, p.10).
[28] Pentru situația la nivelul întregului text, vezi formele înregistrate în *Indice*.

2.1.1.12. În privința cuvintelor *folos, noroc, norod, (a) noroci, norocire, (a) zăbovi*, situația reflectată în textul de față confirmă afirmația potrivit căreia fonetismele etimologice, concurate serios de cele noi chiar din secolul al XVII-lea, ieșiseră din uz sau, oricum, se întâlneau rar[29]. Se realizează, așadar, numai accidental forme vechi: *nărocit* (Jd rezum. cap.4), (Nm 14,41); *zăbăvise* (Jos 10,37).

2.1.1.13. Norma pentru cuvintele *(a) mulțumi, mulțumire, mulțumită* („mulțumire"), cu [*ă*], este peste tot respectată: *să mulțămască* (2Sm 8,10); *să mulțămească* (2Lg 8,10); *au mulțămit* (Iov 31,20); *mulțămind* (Fc 24,48); *mulțămita* (Jd rezum. cap.5); (1Sm rezum. cap.2), (Ne 12,43); *mulțămită* (Fc rezum. cap.8), (Iș rezum. cap.15), (2Sm rezum. cap.7; rezum. cap.22), (Ne 12,37); *mulțămire* (Is rezum. cap.42; rezum. cap.49); *mulțămirea* (Ne 12,27); *mulțămirii* (Is rezum. cap.12).

2.1.1.14. Cuvântul *(a) lepăda* și derivatele sale nu cunosc evoluția lui [*e*] > [*ă*], deși aria lingvistică în care se înscrie textul ar trebui să favorizeze realizarea acestui fonetism. Doar câteva exemple cu [*ă*] putem cita: *a lăpăda* (2Lg rezum. cap.23); *am lăpădat* (Jd 6,9); *au lăpădat* (Nm 5,4); (Mc 12,8); *lăpădându-* (Lc 4,35); *vor lăpăda* (Lc 6,22); *a fi lăpădat* (Mc 8,31), (Lc 17,25); *lapădă* (Mt 18,8)[30]. Este interesant faptul că, în același spațiu lingvistic, cu nici 30 de ani mai târziu, dacă ne raportăm la momentul realizării traducerii, Samui Micu va întrebuința consecvent în traducerea *Bibliei* formele în care asimilarea vocalică se produce[31].

2.1.1.15. În cuvintele *derege (direge), derept (direpț), dereptate (direptate), deregător (diregător)* sincopa lui [*e*] ([*i*]) este cvasigenerală: *drept* (Fc rezum. cap.6; 6,9; 7,1; 20,4; 27,36), (Iov 1,1, 8; 2,3; 6,29; 8,3, 6; rezum. cap.9; 9,15; 10,15; 13,18; 15,14; 22,3; 32,1, 2; rezum. cap.33; 33,32; 34,5, 17; rezum. cap.35; 35,3; 36,3); *dreptul* (Fc 18,23, 25); *dreapta* (Fc 13,9), *dreaptă* (Fc 24,27, 48; 48,17); *dreptate* (Fc 15,6; 18,19), *dreptatea* (Fc 30,33) etc. Cum *Indicele de cuvinte* prezintă o imagine sinoptică asupra textului, nu augmentăm numărul exemplelor în care s-a produs inovația fonetică. Precizăm, în continuare, că sunt relativ puține cazurile în care [*e*] ([*i*]) se păstrează și înregistrăm câteva exemple: *deregători* (Fc 41,34); *direpț* (Fc 44,16), (Jd 9,19), (Iov 19,29; 33,1; rezum. cap.36), (Ir 5,5; rezum. cap.6; 26,19; 33,16; 37,15); *direaptă* (Jd 3,21) etc. Textul nu face decât sa confirme o stare de lucruri: în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea formele etimologice sunt concurate de cele noi și împinse la periferia uzului, pentru ca, în final, acestea din urmă să se impună ca normă unică a limbii române literare.

2.1.1.16. Cuvinte de tipul: *aminte, din* (și compusele în care acesta intră), *cuvinte, veșminte* etc. nu apar decât în forma cu [*i*] (< [*e*] tonic sau aton). Faptul este firesc, deoarece formele vechi erau destul de rar raspândite chiar în texte din secolul al XVII-lea.

2.1.1.17. Cuvântul *tânăr*, îndiferent de valoarea morfologică cu care este întrebuințat, cunoaște atât forma cu [*î*], cât și forma cu [*i*], aceasta din urmă realizându-se într-un număr neașteptat de mare de cazuri[32]: *(foarte) tinăr* (Fc 18,7), *tinăr* (Fc 21,20), (Jd 17,7), (2Sm 23,8); *(cel mai) tinăr* (Jos 15,17), (1Sm 17,55); *tinărului* (Jd 18,3, 15, 17), (Ir 15,8), *tinărul* (Jd 19,9), (1Sm 14,1), (2Sm 1,13); *(mai) tinăr* (In 21,18).

Foarte rar, [*i*] apare în locul lui [*î*] și în alte cuvinte: *sint* (Fc 20,13), indicativul prezent al verbului *(a) fi*, *singele* (Iș 23,18); *sinul* (2Sm 12,3); *simbetei* (Iș rezum. cap.16), (Lc 13,14, 16); *simbăta* (Iș 16,29); *lăsind* (Fc 39,12), (2Sm 2,30); *lăsindu(-să)* (Ir rezum. cap.37).Cum de fiecare dată consoana precedentă este [*s*], putem vedea în aceste cuvinte grafii hipercorecte ale celor care încercau să evite în scris durificarea consoanei, conștientizând ca această rostire este una locală[33].

2.1.1.18. În paradigma verbului *a intra* și în substantivul *intrare* se conservă, fără excepție, fonetismul arhaic cu [*î-*]: *a întra, întrare*[34].

2.1.1.19. [*î*]>[*u*] în cuvintele *(a) umbla, (a) umple*, *(a) umfla*, doar sporadic consemnându-se formele mai apropiate de etimon. Pentru că formele cu [*î*]>[*u*] sunt cvasigenerale și se pot ușor urmări în *Indice*, înregistrăm, în continuare, câteva realizări cu [*î*]: *au împlut* (Fc 7,18; 21,19), (Iș 1,7; 35,31), (Jd 6,38; 17,5); *împluse* (Fc 24,16); *împlându-* (Fc 26,15), (Iș 40,28), *împle(-să)-va* (Iș 15,9), *am împlut* (Iș 28,3); *(să) împluse* (Jos 3,15); *împlutu(-)-au* (Tng 3,15); *îmblănd* (Fc 12,9); *voiu îmbla* (Ir 2,25); *(să) înflă* (Iov 31,23); *înflarea* (2Lg 18,22).

2.1.1.20. În cuvântul *curând*, [*î*]>[*u*] apare ca o particularitate a textelor scrise în Transilvania și Moldova[35]: *curund* (Fc 27,20), (Iș 32,8)(Iov 7,18; 10,20); *(mai) curund* (Fc 41,32), (Iș 2,18), dar sunt de departe mai frecvente formele cu [*î*]: *curând* (Fc 27,20), (Iș 12,33), (Jd 2,17, 23; 9,48, 54), *(mai) curând* (Fc 45,19). Uneori cele două forme apar chiar în cadrul aceluiași verset: (Fc 27,20).

2.1.1.21. Sincopa lui [*î*] în verbul *(a) sfărâma* și în derivatele acestuia nu se produce în toate situațiile, ceea ce face ca formele să circule amestecat: *au sfărâmat* (Iș 9,25); *să (se) sferime* (Iov 18,16); *sfărâmarea* (Ir 10,19), dar cu preponderența formelor fără [*î*]: *vei sfărma* (Iș 23,24), *(s-)au sfămat* (Jos 9,12), *au sfărmat* (Jd 8,16), (1Sm 5,6; 6,5), (Ir 5,5; 52,17), *voiu sfărma* (Jd 8,7), (Ir 51,21, 22, 23), *voiu sfărma* (2Sm 22,43), *ai sfărmat* (Iov 22,9), *va sfărma* (Ir 5,17; 43,13), *am sfărmat* (Ir 48,38); *sfărmându-* (2Lg 9,21), *sfărmați* (2Lg 12,3)*sfărmare* (Ir 6,1), *sfărmării* (Ir 48,5).

2.1.1.22. [*o*] aton >[*u*] în acest text, lucru firesc pentru că fenomenul caracterizează și în această perioadă variantele nordice, cu precizarea că în paradigma verbului *a dormi* formele cele mai frecvente sunt cele cu [*o*]: *am dormit* (Fc 19,34); *vei dormi* (Fc 19,34); *au dormit* (Fc 19,35; 28,11; 30,16; 34,2), (Jd 16,3); *dormind* (Fc 32,13); *dormi-vom* (Ir 3,25), *vor dormi* (Ir 51,57), față de cele cu [*u*], mult mai rare: *să durmim* (Fc 19,32), *au durmit* (Fc 19,33; 35,22), *a durmi* (Jd 16,19); *vei durmi*

---

[29] Cf. *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.295 și N. Iacob, *Limbajul biblic,* II, p.10-11).

[30] Pentru o imagine de ansamblu asupra fenomenului în discuție, vezi formele înregistrate în *Indice.*

[31] Vezi, în acest sens, analiza lingvistică asupra *Bibliei de la 1795*, în N. Iacob, *Limbajul biblic,* II, p.11.

[32] Fenomenul fie se produce în urma refacerii lui [*i*] după forma de plural, fie, într-un text sud-vest ardelenesc, este o particularitate a graiurilor vorbite în aria sud-vestică a Dacoromaniei (Cf. *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.92 și p.299.

[33] Vezi infra, **2.1.2.18.2.**

[34] Vezi ocurențele înregistrate în *Indice.*

[35] Cf. *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.300.

(Pl 24,33). Într-o situație similară este verbul coradical *a dormita*: *vei dormita* (Pl. 6,10); *dormitează* (Pl 10,5), dar și *vei durmita* (Pl 24,33), cu precizarea că acest verb apare destul de rar în text.

Și în cazul altor cuvinte formele circulă amestecat: *urbire* (Fc 19,11); *usebirea* (Fc rezum. cap.1); *(s-)au usebit* (Iov 21,10); *(să) uspătă* (Fc rezum. cap.43), *să se uspete* (Jd 16,23), *uspătându-(să)* (Jd 19,22), *uspătându(-se)* (2Sm rezum. cap.13), *(să) uspăta* (Iov rezum. cap.1); *uspăț* (Fc 19,3; 26,30; 29,22; rezum. cap.43; 43,16), *uspățu* (Fc 21,8; 40,20), (1Sm 25,36, 36), (2Sm 13,27), (Iov 1,4), *uspețe* (Jd 16,25), *uspețele* (Jd 16,25), *uspățului* (Iov 1,5), față de: *ospățu* (Fc 24,54; 43,32), (Jd 14,12, 17; 19,21), (2Sm 3,20; 12,4), (Ir 16,8), *ospeațe* (Jd 9,27), *ospăț* (Jd 14,10); *orbeasc* (Iș 23,8), (2Lg 16,19), *(să) orbeaște* (Jd rezum. cap.16), (Iov rezum. cap.3); *orbie* (2Lg 28,28); *osăbit* (Jd 18,7).

În formele verbului (*a*) *înconjura* și în derivate, [*o*] > [*u*][36] fără excepție.

2.1.1.23. Cuvântul *tolbă* (<tc., sl., rus., ucr. *torba*) l-am înregistrat numai în forma cu [*u*]: *tulba* (Fc 27,3), (Iov 30,11; 39,23), (Ir 5,16), *tulbă* (Fc 50,25), *tulbele* (Ir 51,11), *tulbei* (Tng 3,13). Închiderea lui [*o*] etimologic se pare că s-a produs sub influența cuvântului vechi slav *tulŭ*[37] „teacă”, în același timp substituindu-se și [*r*] etimologic cu [*l*].

2.1.1.24. Verbul (*a*) *porunci* și derivatele acestuia se folosesc exclusiv cu formele actuale[38]. Nu am înregistrat nici cazuri în care [*u*] aton în poziție nazală să evolueze la [*î*] (*porânci*), nici situații în care [*u*]>[*o*], prin asimilare vocalică (*poronci*).

2.1.1.25. Cuvântul *frumusețe* și alte cuvinte din aceeași familie lexicală atestă fenomenul sincopării lui [*u*] aton: *frumseațea* (Fc 26,7; 41,7), (Ir 49,19; 50,44), *frumseața* (Fc 41,24), *frumseațe* (2Sm rezum. cap.14), *frumsețea* (Iov 5,3; 18,13) etc.; *înfrumsățat (foarte)* (2Sm 14,25), *înfrâmsățat* (Fc rezum. cap.2), *înfrămsățată* (Fc 29,17), *înfrămsățate* (Fc 49,21), *înfrâmsășată* (1Sm 16,12); *înfrâmsățarea* (Iș 35,9). Cum nu am consemnat decât un caz – *frumuseațea* (Ir 31,23) – în care fenomenul nu s-a produs, suntem de părere că avem a face cu un simplu „accident” grafic.

Cum se poate observa din exemplele de mai sus, formele acestor cuvinte sunt amestecate când e vorba de evoluția lui [*u*] la [*î*] în poziție nazală. Această evoluție este justificată într-un text care provine din sud-vestul Transilvaniei[39], numai că ea nu se susține și în cazul cuvintelor (*a*) *porunci*, *poruncă* (**2.1.1.24.**), fixate deja în forma devenită normă literară.

Normală pentru un text ardelenesc este sincopa lui [*u*] aton în unele forme flexionare ale verbului (*a se*) *usca*: *(te) uști* (2Sm 13,4), *să (se) uște* (Iov 14,11), *(să) uscă* (Iov 8,12), dar înregistrăm și formele cu [*u*] nesincopat: *să (să) usuce* (Iov 18,16); *usucă* (Pl 17,22); *să usuce* (Pr 26,12).

2.1.1.26. [*u*] etimologic nu se mai păstrează în verbul (*a*) *osteni* și în derivatele acestuia[40], ceea ce înseamnă că spre 1780 formele în cauză ieșiseră din uz.

2.1.1.27. Deși fenomenul anticipării elementului palatal în cuvintele *câine, mâine, mâini* (pl. lui *mână*), *pâine* se extinde dinspre sud în toate variantele limbii literare, textul analizat atestă, în număr foarte mare, formele mai apropiate de etimon: *mânilor* (Fc 5,29; 20,5; 49,24), *mânile* (Fc 14,20; 24,30, 47; 27,16, 22, 23; 30,29; 32,16; 33,10; 37,21, 23, 27; 39,13; 43,26; 46,4; 48,14; 49,8, 24), *mâni* (Fc 22,6), *mănilor* (Fc 31,42), *mănile* (Fc 37,22); *pânea* (Fc 3,19; 25,34; 39,6; 49,20), (Iov 20,14), *pâne* (Fc 14,18; 18,5; 21,4; 24,33; 28,20; 31,54; 41,54; 45,23; 47,13), *pâni* (Fc 18,6; 43,31), (Ir 44,17), *pânile* (Fc 27,17), *păne* (Fc 37,25); *cânii* (Iov 30,1). Formele mai noi le-am înregistrat, alături de cele mai apropiate de etimon, în cazul substantivului *pâine*: *pâini* (Fc 47,15), (Ir 38,9; 41,1), *pâinea* (Iov 22,7; 28,5; 33,20), (Ir 5,17; 11,19), *pâine* (Iov 15,23; 24,5; 27,14; 42,11), (Ir rezum. cap.37; 37,20; 52,33), *pâinile* (Iov 16,11), (Ir 37,20). Sunt cărți în care fomele mai noi ale acestui substantiv fac de departe concurență celor mai vechi. De exemplu, în *Psalmi*, în 15 din cele 17 ocurențe ale cuvântului se realizează formele mai noi[41]. Acest amestec de grafii care atestă deopotrivă rostiri etimologice și rostiri cu [*îi*] este o caracteristică generală a manuscriselor.

2.1.1.28. Cazurile de reducere a hiatului [*i – i*] la [*i*] în formele verbului (*a*) *priimi* sunt cu totul sporadice (ar putea fi vorba mai degrabă de simple „accidente” grafice decât de o tendință de impunere a unui fonetism nou), lucru firesc pentru că fonetismul cu cei doi [*i*] în hiat este cvasigeneral până spre sfârșitul secolului al XVIII-lea: *au primit* (Jos 22,30), (Jd 19,3); *primeaște* (2Sm rezum. cap.19), față de formele cu hiatul păstrat: *au priimit* (Fc 4,11; 34,24), (Iov 42,9), *am priimit* (Fc 19,21), *priimeaște* (Fc 23,13; 33,10, 11), *să priimească* (Fc rezum. cap.33), *priimind* (Fc 39,8), *să priimim* (Iov 2,10), *priimesc* (Iov 15,34), *priimeaște* (Iov 22,22), *voiu priimi* (Iov 42,8).

2.1.1.29. Hiatul [*ă – u*] s-a redus uneori la [*o*] în cuvintele care au în structură adverbul *lăuntru*: *dinlontru* (Iș 37,1; 38,7), (2Sm 5,9), (Iov 20,14), *dinlontrul* (Iov 21,24; 30,27); *înlontru* (Fc 27,18; 31,50) etc., dar sunt destul de multe situațiile când hiatul se păstrează: *înlâuntu* (Fc 19,10); *înlăuntru* (Fc 39,14; 43,16; 47,7), (Iș 2,3; 16,5), *înlăuntrul* (Iș 3,1); *dinlăuntru* (Iș 25,11; 27,8), (Iov 16,14; 37,9; 38,36), (Tng 2,11), *dinlăuntrul* (Iov 9,9), (Ir 31,20, 33). Fenomenul reducerii hiatului în discuție caracterizează graiurile de tip nordic, dar, într-o arie de confluență între nord și sud, amestecul de forme era de așteptat.

2.1.1.30. Cuvântul *nor* și derivatele acestuia atestă reducerea hiatului [*o-o*] la [*o*]. Fenomneul este cvasigeneral, așa cum se poate vedea din *Indicele de cuvinte*. Formele în care se păstrează încă mai vechiul hiat [*u-o*] sunt foarte rare: *nuor* (Iș 13,21; 16,10), (Lc 12,54); *nuorul* (Iș 40,32). Nu am întâlnit însă nici un caz cu hiatul [*o-o*] (*noor*).

2.1.1.31. Diftongul [*ia*], accentuat, în poziție medială și fianală, evoluează la [*ie*], fără ca acest fenomen să fie general[42]. Ca dovadă, atestările sunt destul de rare: *aceluie* (Fc 18,24; 38,21); *dintâie* (Fc 25,32; 30,41); *ie* – imperativ – (Fc 19,15); *să vă mânieț* (Fc 45,24). S-a constatat că fenomenul se înregistrează mai des în manuscrise și rarisim în textele tipărite. Cei

---

[36] Al. Ciorănescu (DER, p.421) precizează că forma cu [*u*] este rezultatul normal al evoluției cuvântului; în formele cu [*o*] s-a produs o disimilare vocalică.

[37] Este punctul de vedre exprimat de H. Tiktin în DRG, s.v. și împărtășit de V. Arvinte (ST.L.FAC., p.53), punct de vedere față de care manifestă rezerve Al. Ciorănescu (DER, p.798).

[38] Vezi formele înregistrate în *Indice*

[39] Cf. *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.301.

[40] Vezi ocurențele înregistrate în *Indice*.

[41] Vezi formele înregistrate în *Indicele* ce secondează *Cartea Psalmilor*.

[42] În Transilvania, fenomenul se înregistrează în texte la sfârșitul secolului al XVII-lea, ceea ce înseamnă că la data realizării acestei traduceri începuse să se infiltreze în limba manuscriselor (Cf. *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.304).

care lucrează la traducere sunt cărturari remarcabili, oameni pentru care finalitatea unei asemenea munci nu putea fi decât tipărirea, de unde și mobilizarea nemărturisită, dar exemplară, pentru evitarea aspectelor vizibil regionale.

2.1.1.32. Un loc aparte în analiza noastră trebuie să ocupe [*u*] final, iar aceasta din două motive: întâi, traducătorii textului provin dintr-o arie în care [-*u*] postconsonantic se rostea; al doilea, suntem în fața unui manuscris, or în manuscrise, spre deosebire de tipărituri, **-u** apare mult mai frecvent.

Discuția trebuie purtată însă pe două coordonate. Vom urmări întâi situația lui [-*u*] păstrat după [*i*], cel mai des în forma *voiu* a auxiliarului la viitor, persoana I sg., și mai rar în alte cuvinte, iar apoi vom consemna și vom analiza cazurile în care se păstrează [-*u*] postconsonantic. Precizăm din capul locului că nu e vorba de consecvență în notarea lui [-*u*] nici într-un caz, nici în celălalt, situație care nu vine însă în contradicție cu ceea ce se întâmplă în alte texte, fie dinaintea momentului realizării acestei traduceri a *Bibliei*, fie contemporane cu aceasta. De fapt, tocmai din această inconsecvență s-au și iscat interminabilele discuții cu privire la statutul lui [-*u*] [43].

Formele de viitor la persoana I sg., în care se păstrează [-*u*], se înregistrează inegal în diferite cărți biblice ale traducerii de față. În forma *voiu*, -**u** nu are acoperire în realitatea fonetică, iar diferențele care apar de la o carte la alta în notarea lui [-*u*], pentru acest text, pot avea cauze multiple. Lucrul în echipă ar putea fi o cauză, dar credem că aceste diferențe pot fi alăturate problemelor pe care autorii traducerii de la 1760 a *Bibliei* în limba română, oameni de cultură de formație latinistă, le-au întâmpinat în scrierea chirilică[44], după cum, măcar ipotetic[45], nu poate fi eliminat din discuție rolul copistului[46]. Susținem afirmațiile de mai sus cu rezultatele analizei întreprinse asupra câtorva cărți biblice. În *Cartea Facerii* am consemnat numai de 3 ori forma *voiu*: *(mă) voiu ascunde* (4,14); *voiu cunoaște* (42,15) și *voiu naște* (18,13), în timp ce pentru forma *voi* am înregistrat circa 80 de ocurențe. Comparabil stau lucrurile în următoarele cărți (Iș – o singură formă *voiu*; Pr și Nm – nici o formă *voiu*). În alte cărți însă, asistăm la o răsturnare a situației în favoarea formei *voiu*: în *Cartea lui Iosue*, am înregistrat de 12 ori forma *voiu* și numai o dată forma *voi*, iar în *Cartea Ruth* am consemnat exclusiv forma *voiu*[47].

Și în alte cuvinte [-*u*] se păstrează după [*i*][48]: *obiceaiu* (Fc 29,3, 24, 26), (Pr 5,10), (Nm 6,17), (Mc 15,6), (Lc 22,39; 23,17); *paiu* (Fc 41,23); *raiu* (Fc rezum. cap.3; 3,2, 8, 10), (Lc rezum. cap.23; 23,43); *foiu* (Fc 21,14, 15), (2Sm 16,1); *gunoiu* (1Sm 2,8), (4Împ 6,25), (Ecz 22,2), (Lc 14,35, dar *gunoi* – 13,8); *povoiu* (Lc 6,48); *războiu* (vezi *Indicele* aferent cărților 1Sm, 2Sm, 3Împ, 4Împ, Ecz); *urloiu* (Ecz 24,41)[49].

În regiunea din care provin traducătorii acestui text, [-*u*] postconsonantic este o realitate fonetico-fonologică, consoana finală fiind în mod obișnuit însoțită de un suflu labial, deprindere păstrată până târziu de vorbitorii acestei zone. Faptul că **–u** nu este notat consecvent nu înseamnă că nu avea corespondent în rostire. O explicație ar putea veni din nou dinspre problemele pe care traducătorii le întâmpină în scrierea cu caractere chirilice, deși amestecul de grafii la acest nivel e un loc comun aproape în toate textele românești vechi[50]. Din exemplele care urmează se poate contura chiar o normă a rostirii lui [-*u*]. Este evident faptul că [-*u*] apare mai frecvent după consoană surdă, care are în mod cert mai multă nevoie de susținere prin suflu labial: *acoperișu* (Ps 101,8); *adusu* (Înț 14,17); *arcu* (Ps 77,57); *auru* (Ps 44,14); *brațu* (2Lg 5,15; 26,8); (4Împ 17,36); *călărașu* (2Mac 3,25); *chizeașu* (1Mac 8,7); *istețu* (Înț 8,19); *(Te-)ai îmbrăcatu* (Ps 103,1); *împăratu* (4Împ 22,9); *învățu* (2Lg 4,1, 14); *lanțu* (Dn 5,7, 16, 29); *lațu* (Ps 24,15; 34,8; 139,6); *lăcașu* (Înț 13,15); *mărețu* (4Împ rezum. cap.14); *ostașu* (2Mac 8,9), (Înț 18,15); *părtașu* (1Mac 10,65), (2Mac 7,29), (Ps 118,63), (Înț 6,25); *prețu* (2Par 1,16), (Ps 43,13); *puțu* (1Mac 7,19), (2Mac 1,19); *sălașu* (Ps 101,7); *soțu* (2Mac 5,20); *am trimisu* (2Par 2,13); *să trimițu* (4Împ 6,13); *trufașu* (1Mac 7,34); *uriiașu* (1Mac 3,3); *uspățu* (1Mac rezum. cap.16), (Înț 8,9; 19,11); *vrăjmașu* (2Mac 3,38) și apare mai rar după consoană sonoră sau după sonantă: *să auzu* (Ps 25,7); *să cazu* (Ps 7,5); *crezu* (Ps 26,13); *să deșchizu* (Cânt 5,5); *hamu* (4Împ 19,28); *hieru* (4Împ 21,13); *inu* (2Lg 22,11); *măru* (Cânt 4,3); *năcazu* (Ps 10 Ov,1; 59,13; 90,15; 107,13; 118,143); *să prinzu* (4Împ 6,13); *să (mă) rușinezu* (Ps 24,20; 118,80); *slobozu* (1Mac 10,32); *văzu* (4Împ 9,17; 23,17); *să văzu* (1Mac 2,7), (Ps 26,4; 39,13; 62,3); *viforu* (Ps 54,8); *vinu* (2Lg 11,14). Destul de rar apare după după grup consonantic: *ascunzu* (Înț 7,13); *desculțu* (Is

---

[43] În legătură cu statutul lui [-*u*] în limba română, vezi: A. Avram, *Cercetări asupra sonorității în limba română*, București, 1961; Idem, *Grafia chirilică și problema opoziției /ă/:/î/ în dacoromâna din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea*, în SCL, 1973, nr.1; Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, Vol. II. *Secolul al XVI-lea*, București, 1961; I. Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a greșelilor*, ediția a II-a, București, 1947; Gh. C. Moldoveanu, ***U** final aton în limba română*, în vol. *Omagiu profesorului și omului de știință Vladimir Zagaevschi*, Chișinău, 2003, p. 191-200; E. Petrovici, *Corelația de timbru a consoanelor rotunjite și nerotunjite în limba română*, în SCL, III, 1952; Al. Rosetti, *Despre U final*, în Idem, *Istoria limbii române,* vol. IV, V, VI, București, 1966; P. Zugun, ***U** final în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea,* în SCL, 1972, nr.5.

[44] Vezi, în acest sens, *Notă asupra ediției*, pass. (în ediția de față).

[45] Rămânem doar în ipotetic pentru că timpul nu ne permite să comparăm cele două variante în care s-a păstrat *Vechiul Testament* pentru a vedea în ce măsură copistul a schimbat grafiile pe care le-a găsit în manuscrisul original, deși e greu de presupus că ar fi făcut o schimbare în sensul eliminării formei *voiu* în unele cărți și, dimpotrivă, al eliminării formei *voi* în altele. Nu putem însă ignora nici consecvența cu care se notează *voi* în *Noul Testament*, care se păstrează exclusiv în manuscrisul original al traducătorilor. *Evangheliile* sunt foarte unitare din acest punct de vedere: *voiu* este de câte 2 ori în Mt și In, o singură dată în Lc și nu se înregistrează nici măcar o dată în Mc.

[46] În legătură cu rolul celui care a copiat *Vechiul Testament* în vederea tipăririi, vezi **2.1.2.18.2 –** discuția despre fricativa sonoră [*z*]).

[47]. *Cartea lui Iosue*: *voiu cumpăra* (4,4); *voiu da* (8,18; 11,6); *da(-)-voiu* (15,16); *voiu fi* (1,5; 7,12); *voiu începe* (3,7); *voiu lăsa* (1,5); *voiu părăsi* (1,5); *voiu putea* (14,12); *voiu ștearge* (13,6); *voiu zice* (6,10; 7,8), dar *voi da* (1,2). *Cartea Ruth*: *voiu căștiga* (3,1); *cerca(-)-voiu* (3,1); *voiu culeage* (2,2); *voiu face* (3,5); *face(-)-voiu* (3,11); *voiu găsi* (2,2); *voi lua* (1,17; *voiu mearge* (1,16; 2,2); *voiu muri* (1,17); *voiu priimi* (3,13); *voiu zăbovi* (1,16).

[48] Credem însă că sunt simple „accidente” grafice cazurile în care se notează -**u** în forma pronumelui personal *voi*: *pre carii Eu i-am trimis la **voiu*** (Ir 26,5); *care **voiu** ziceți a fi pustiiu* (Ir 32,43).

[49] Pentru cazurile în care -**u** preia rolul articolului hotărât, vezi **2.2.2.1.**

[50] Explicația pe care o propune Emil Petrovici pentru acest amestec de grafii nu credem că are motive să fie respinsă: „cărturarii care aveau consoane rotunjite în graiul lor s-au servit de un **u** final pentru a nota timbrul **u** al acestora. De aceea, la început, vor fi existat texte cu **u** final notat consecvent (de pildă *Codicele Voronețean*), scrise de cărturari originari din regiuni cu consoane finale rotunjite, și texte având consecvent ieruri finale după consoane, scrise de cărturari originari din regiunui cu consoane finale nerotunjite. Mai târziu cele două feluri de a scrie s-au amestecat”. (*Corelația de timbru a consoanelor rotunjite și nerotunjite în limba română*, în SCL, III, 1952, p.147). De la acest amestec al celor două feluri de a scrie și până la a amesteca formele în care, într-un fel sau în altul, prin **u** sau prin **ieruri,** [-*u*] se nota cu cele în care [-*u*] nu se mai nota nu mai era decât un pas. Iar când cei care scriu nici nu stăpânesc foarte bine scrierea cu slove chirilice, atunci inconsecvența în notarea lui [-*u*] e un lucru de înțeles.

rezum. cap.20; 20,2, 3); *făgăduindu* (1Mac rezum. cap.10); *împarțu* (Înț 7,13); *orzu* (2Par 2,10); *să pierzu* (Ps 100,8); *au prinsu* (2Par 25,12).

2.1.1.33. Deoarece în transcriere nu s-a notat accentul, nu avem posibilitatea să investigăm un mare număr de cuvinte pentru a vedea în ce măsură locul accentului fonetic în unele cuvinte este altul decât în alte texte din aceeași perioadă sau decât în limba actuală[51].

Adverbul *măcar* a fost înregistrat de 3 ori în acest text, în două variante, fiecare variantă accentuată diferit: *mácar* (31,7), cu accentul pe penultima silabă, și *măcár* (40,23; 42,8), cu accentul pe silaba finală. Și în adverbul *acolo* am înregistrat accentul fonetic pe ultima silabă, nu pe penultima, așa cum este în limba literară actuală; în limba populară, forma accentuată pe ultima silabă se aude frecvent. Precizăm însă că din totalul de peste 60 de ocurențe din această carte biblică, am verificat după manuscris numai primele 30 de forme. Faptul că notarea accentului în aceste exemple consecutive nu cunoaște nici o deviere ne-a determinat să admitem că acesta este în acest text[52] locul accentului în cuvântul discutat.

Locul accentului în substantivele proprii n-a fost deloc ușor de stabilit de către traducători, fiind vorba despre cuvinte care trebuia adaptate la sistemul limbii române. Numele de țări și de regiuni care au în structură sufixul *-ia* urmează, în acest text, modelul latinesc de accentuare, adică este accentuată antepenultima silabă[53] din cuvânt: *Mesopotámia* (Fc rezum. cap.24; 24,10; 25,20; rezum. cap.28; 28,2, 6; 33,18; 35,9, 26), *Mesopotámie* (Fc 28,5), *Mesopotámiia* (Fc 46,15; 48,7)[54]. În același fel sunt accentuate și alte nume proprii terminate în *-ia*: *Ethiópiei* (Fc 2,13); *Asíria* (Fc 25,18), *Síria*[55] (Fc 28,7), *Síriii* (Fc 28,2, 5; 33,18; 46,15), *Sírei* (Fc 28,6; 35,9, 26); *Versáviei* (21,14), *Versávie* (21,31; 26,33), *Versávia* (21,34; 22,19; 26,23; 28,10)[56].

Dificultăți în ce privește adaptarea numelor proprii la normele de accentuare din limba română au întâmpinat traducătorii și în cazul altor cuvinte, fapt susținut de modul diferit în care este accentuat în traducere unul și același cuvânt: *Hánaan* – cu accent pe antepenultima silabă în majoritatea covârșitoare a pozițiilor (Fc 9,18, 25, 26, 27; 10,15, 19; 11,31; rezum. cap.12; 12,5; rezum. cap.13; 13,12; 16,3; 23,2, 19; 28,1, 6, 8; 31,18; 33,18; 35,6; 36,2; 37,1; 42,5,7, etc.), dar și *Hanaán* – cu accent pe ultima silabă (Fc rezum. cap.9; 9,22). Aceeași variație am consemnat-o pentru numele propriu *Sodoma*, accentuat o singură dată, poate accidental, *Sódoma* (Fc. 10,19), apoi, în toate pozițiile, în funcție de forma în care substantivul a fost adaptat – *Sodoma* sau *Sodom* – cu accent pe penultima: *Sodóma* (Fc 13,12; 14,12) sau pe ultima silabă: *Sodóm* (Fc 18,22, 26; 19,1, 24, 28), cu precizarea că accentul este stabil, în cursul flexiunii, rămânând pe aceeași silabă a radicalului: *Sodómul* (13,10; rezum. cap.14), *Sodómului* (rezum. cap.14; 18,16, 20; rezum. cap.19). Aceeași situație am înregistrat-o în cazul cuvântului *Vithil/Viftil* accentuat și pe penultima: *Víthil* (35,6), dar și pe ultima silabă – *Vifthíl* (Fc rezum. cap.35; 35,1), *Vithíl* (Fc 35,3).

În alte nume proprii bisilabice sau trisilabice, se observă același „joc" al accentului. Regula de accentuare în latină impune accentul, cu câteva excepții, pe penultima silabă, dacă cuvântul este bisilabic, așa cum se regăsește cel mai frecvent și în cuvintele din traducerea românească: *Náhor* (Fc 24,10); *Návath* (Fc 28,9); *Séin* (Fc 32,3); *Síhim* (Fc rezum. cap.35); *Sígor* (Fc 13,10); *Háran* (Fc 11,31; 12,5; 28,10), *Háram* (Fc 11,32; 12,4); *Sára* (rezum. cap23); *Sárai* (Fc 12,5; rezum. cap.16), *Sáraii* (rezum. cap.17), față de: *Gathán* (Fc 36,16); *Salím* (Fc 33,18), *Agár* (rezum. cap.16); cuvintele trisilabice sau plurisilabice au, cu câteva excepții, accentul pe penultima sau pe antepenultima, în funcție de cantitatea penultimei silabe: *Ádaman* (Fc 10,19); *Séveon* (Fc 36,2); *Ámalih* 36,16), dar: *Sivoím* (Fc 10,19), *Mahelíft* (Fc 28,9), *Mahanaím* (Fc 32,2).

2.1.2. Consoanele

2.1.2.1. Palatalizarea labialelor[57] am consemnat-o în unele cărți biblice: *hicatului* (Iș 29,13, 22), (Pr 3,4, 10, 15; 4,9; 7,4; 8,16, 25; 9,10, 19); *hicatul* (Tng 2,11); *hierbeți* (Pr 8,31); *hiertură* (Iș 12,39); *hiarăle* (Ir 12,9; 28,14); *hiarălor* (Ir 16,4); *hierile* (Ir 21,6).

Reflex al tendinței de evitare a palatalizării se consideră a fi, în mod obișnuit[58], notarea consecventă a cuvintelor *viclean, vicleșug* (<mg. *hitlen, hütlen, hütlenség*) cu [*v*] în locul lui [*h*] etimologic. Formele cu fonetism etimologic – *hiclenie* (Fc rezum. cap.29); *hiclеșug* (Iș 32,12) – sunt rare, deși ar fi justificate într-o regiune în care, fiind cunoscută limba maghiară din care provin aceste cuvinte, se putea stabili ușor relația cu etimonul. Aceeași tendință de evitare a palatalizării, extinsă dinspre ariile în care palatalizarea labialelor era un fenomen curent, în speță, dinspre Moldova, o atestă rostirea *movilă* a cuvântului de orine slavă[59], cu [*ĝi*] în etimon (<sl. *mogyla*): *movilă* (Fc 31,46), *movila* (Fc 31,47, 48, 51, 52). Am consemnat și forma

---

[51] Cele câteva considerații se limitează doar la *Cartea Facerii*.

[52] Am avut în vedere și faptul că în același mod este accentuat acest cuvânt și în alte texte: în B1795 (*Cartea lui Iov*), am consemnat exclusiv această formă (Cf. N. Iacob, *Limbajul biblic*, II, p. 150), și tot accent în poziție oxitonă a înregistrat V. Arvinte în *Biblia de la București* (Cf. V. Arvinte, ST.L:FAC., p.48).

[53] „Când accentul cade pe silaba penultimă, numele propriu respectiv se încadrează în sistemul de denumiri de origine grecească, iar când accentul este pe silaba antepenultimă, avem a face cu sistemul latinesc al numelor de țări și de regiuni" (V. Arvinte, ST.L.FAC., p.48).

[54] Într-un singur caz – *Mesopotamia* (31,18) – nu am putut stabili dacă accentul este notat sau nu.

[55] *Siria* este, de fapt, *Asiria*, adică țara Assur (Vezi V. Arvinte, ST.L.FAC., p.48 și DB p.102 ș.u.).

[56] Adaptarea, fără excepție, a acestor substantive nume de țări sau de regiuni la sistemul de accentuare latinesc este firească într-un text care reprezintă traducerea *Vulgatei* în limba română. Se impune însă precizarea că în multe texte literare vechi cele două variante de accentuare au circulat în variație liberă, chiar dacă traducerile se făceau din slavonă sau din greacă, fără a întrebuința și original latin. Chiar și atunci când se folosea, izvorul latinesc rămânea de obicei în subsidiar. V. Arvinte (ST.L.FAC. p.48) susține cu exemple din cele trei traduceri, din secolul al XVII-lea, ale *Vechiului Testament* în limba română, așa cum sunt ele conservate în Ms.45, Ms.4389 și B1688, această „luptă" dintre variantele de accentuare: „în ms.45 este prezent modul de accentuare grecesc, în BB, cel latinesc, dar cu oscilații, iar în ms.4389 întâlnim un amestec de forme accentuate pe penultima și pe antepenultima [silabă – n.n. N.I.] (...)." (Pentru situația din alte cărți biblice, din B1688, în afară de *Cartea Facerii*, vezi Idem, ST.L.EX. p.1; ST.L.DT., p.11 – 12; NORMELE (1688), p.III – IV). În traducerea lui Micu, toate cuvintele pe care le-am discutat aici sunt accentuate după model latin, fapt ce nu mai necesită, credem, argumentare. Lipsește din toate aceste traduceri anterioare, ca și din B1795, cuvântul *Versavia*, pe care autorii traducerii de la 1760 l-au luat din textul latinesc, fără să îl traducă, așa cum ce întâmplă în celelalte texte amintite aici.

[57] Pentru cazurile – cele mai numeroase – în care labiala rămâne intactă nu am mai dat exemple aici, ele putând fi însă ușor găsite în *Indice*.

[58] Cf. V. Arvinte, ST.L.FAC., p.55.

[59] Acceptată de cei mai mulți specialiști, originea slavă a acestui cuvânt este considerată îndoielnică de Al. Ciorănescu, care crede că e vorba doar de o coincidență cu sl *mogyla*, cuvântul fiind „românesc de natură expresivă" (DER, p.524). [-*vi*-] în loc de [-*ĝi*-] este considerat și aici tot efectul („destul de recent") al unei hipercorectitudini moldovenești.

mohile (Iș 8,14), în aceeași carte în care am înregistrat atât palatalizarea lui [*f*] urmat de [*i*] la [*h́*]: *hicatului* (Iș 29,13, 22); *hiertură* (Iș 12,39), cât și forma *hiclеșug* (Iș 32,12) alături de *viclеșug* (Iș 22,9).

2.1.2.2. Formele verbului *a rupe* și derivatele acestui cuvânt îl au pe [*m*] etimologic în structură: *să rumpă* (Fc19,9), (2Sm 21,10), (Ps 36,14); *să rumpem* (Ps 2,3); *rumpându-*(Fc37,30, 34; 44,13), (Iș 37,30, 34; 44,13), (2Sm rezum. cap.1; 13,19); *rumpând* (Jd rezum. cap.15); *rumpe* (Jd 16,6); *or rumpe* (Fc 40,19); *ar rumpe* (Jd 16,9); *rumpere* (Ir 15,3), *rumperea* (Ir 30,12).

Tot din considerente etimologice, tema perfectului – *rupsease* (1Sm 30,23) – și participiul, adjectiv sau cel din structura formelor verbale compuse, nu au [*m*] în structură: *(s-)au rupt* (Fc 7,11) (1Sm 15,27), (Ir 10,20; 52,7), *ruptă* (1Sm 4,12), *ruptă* (2Sm 1,4; 15,32), *rupte* (2Sm 14,30). Sub influența acestor forme va avea loc, la o dată ce nu poate fi precis stabilită[60], căderea lui [*m*] din grupul consonantic [*mp*].

2.1.2.3. Inovație de tip nordic[61], epenteza lui [*p*] în cuvintele *îndărăt*, *dindărăt* se produce în mod curent în textul analizat, așa cum o atestă exemple excerptate din câteva cărți biblice și cum o demonstrează *Indicele* pentru restul cărților: *îndărăpt* (Fc 9,23; 19,17; 38,29; 42,25; rezum. cap.44; 49,17), (Jd 9,20; 11,26; 18,23; 19,3; 20,40), (Jos 8,20), (Tov 1,25; 13,12), (Is 28,13; 42,17; 50,5), (1 Mac rezum. cap.6; 8,22; 9,47; 10,29), (In 18,6; 20,14); *dindărăpt* (Fc 49,19), (Jd 3,24), (1Mac 9,16). În cuvintele formate pe baza adverbului *îndărăt*, constatăm un amestec de grafii: forme fără [*p*] – *îndărătnic* (2Lg rezum. cap.21; 21,18, 20); *îndărătnică* (Ps 100,4) –, alături de grafii care susțin producerea fenomenului în discuție: *îndărăbnică* (Mac 3,20), o formă în care asistăm la acomodare consonantică în sensul sonorizării lui [*p*] sub influența sonantei, dar și: *(cel) îndărăvnic* (Ps 17,27); *îndărăvnică* (Ecz 3,28; rezum. cap.36; 36,22); *(Te) vei îndărăvnici* (Ps 17,27); *îndărăvnicii* (Ps 124,5) – în care acomodarea consonantică s-a produs pentru apropierea celor două consoane din perspectiva locului de articulare (labială sonoră + dentală sonantă > labiodentală sonoră + dentală sonantă)[62].

2.1.2.4. Cuvintele *jertfă*, (*a*) *jertfi*, *jertfire*, *jertfuire*, (*a*) *jertfui*, *jertfelnic* prezintă un mare număr de variante[63]. Interesează însă aici dacă [*v*] etimologic se păstrează sau este înlocuit de perechea ei surdă. Textele atestă un amestec de forme, în care cele mai noi, de tipul: *jirtfă* (Fc 8,20; rezum. cap.15; 22,2, 3, 6); *jirtfe* (Fc 4,3; rezum. cap.8; 46,1); *jârtfele* (1Sm 2,28); *au jertfuit*(1Sm 1,4); *să jertfuiască* (Fc 22,10); *jertfuind* (Fc 31,54); *jirtfuiește* (Fc rezum. cap.12), fac concurență serioasă formelor mai apropiate de etimon.

2.1.2.5. [*f*] este prezentă peste tot în cuvintele *sfat, sfânt, sfetnic, sfeșnic*[64], care au în etimon [*v*]. În grupul consonantic [*sv*], greu de pronunțat pentru vorbitorul de limbă română, s-a produs o acomodare consonantică, constând în pierderea caracterului sonor al consoanei [*v*] și transformarea ei în perechea surdă [*f*]. Fenomenul se generalizase încă din secolul precedent[65].

2.1.2.6. Palatalizarea dentalelor nu am înregistrat-o decât rar în text – ***unghița*** (Is 19,9), ***unghițe***(3Împ 7,40, 45; 18,28) – fenomenul nefiind întâlnit decât rareori în textele scrise cu slove chirilice, deoarece alfabetul chirilic nu dispunea de semne speciale pentru a nota fonemele [*t́*], [*d́*], [*ń*][66]. Am consemnat, în schimb, un număr relativ mare de grafii hipercorecte de tipul: *să înteaie* (Ecl 11,5); *ai întegat*(Iov 10,10, 11); *tica* „chica” (2Sm 14,26); *titie* (Iș 39,21), (Pr 16,4); *titiii* (Iș 39,21); *știop* (Pr 21,18), (2Sm 19,26); *ștop*(2Sm 4,4; rezum. cap.9; 9,13); *ștopul* (2Sm 5,8); *ștopului* (Iov 29,15); *ștopi* (2Sm 5,8), (Ir 31,8); *ștopii* (2Sm 5,6); *hiațintine*(Iș 39,19) – față de *hiachint*(Iș 29,22); *hiachintină* (Iș 39,20); *rânteza* (Ir 5,8), *rântezați* (Ir 31,7), *rântezărilor* (Ir 8,16), față de *rânchezarea* (Ir 13,27) – în aceeași carte biblică. Prezența acestora este, pe de o parte, semn că palatalizarea dentalelor se producea în mod curent în zona din care provin traducătorii și că ei au încercat să evite această particularitate dialectală, iar, pe de altă parte, aceste forme sunt mărturii ale trecerii lui [*ḱ*] la [*t́*] și chiar la [*ț́*] – *hiațintine* (Iș 39,19), în diferite graiuri din Transilvania, inclusiv în Transilvania de sud-vest, unde s-a tradus textul analizat[67].

2.1.2.7. Propagarea lui [*n*] în substantivul *genunchi* este un fenomen firesc în acest text: *genunchele* (Fc 30,3; 50,22), (Iov 4,4); *jenunchele* (Fc 41,43), (Jd 7,5, 6; 16,19). Fenomenul a constituit mereu o trăsătură fonetică distinctivă, alături de altele, a ariei dialectale nordice în raport cu cea sudică[68].

2.1.2.8. Dentala vibrantă [*r*] este muiată în derivatele cu sufixele *-ar* și *-tor* și în cuvintele care au un fonetism apropiat: *cer, ajutor, spor* etc. Consecvența cu care se notează [*ŕ*] este normală într-un text care provine dintr-o arie dialectală în care până astăzi [*r*] se rostește muiat în acest context fonetic. Este concludent faptul că aproximativ 90 de cuvinte din *Cartea Facerii* au la final [*ŕ*] palatalizat: *ceriul* (Fc 1,1; 2,4; 7,19; 9,14; 14,19), *ceriu* (Fc 1,8, 9; 6,17; 8,2; 11,4; 15,5; 19,24; 21,17; 22,11, 15; 28,12), *ceriului* (Fc 1,14, 15, 17, 20, 26, 28, 30; 2,4, 19, 20; 6,7; 7,3, 11, 23; 8,2; 9,2; 14,22; 22,17; 24,3, 7; 26,4; 27,28, 39; 28,17), *ceriurile* (Fc 2,1); *mădulariului* (Fc 17,11), *mădulariu* (Fc 17,14), *mădulariul* (Fc 17,23); *povățuitoriul* (Fc 26,26; 49,10), *povățuitoriu* (Fc *sg. nom.* 36,15, 16, 17, 29, 30, 40, 41, 42, 43), *povățuitorilor*(Fc 36,40), *povățuitoriului* (Fc 41,12) și numai 2 cuvinte au [*r*]: *povățuitor* (Fc 36,15, 18); *slujitor* (Fc 49,15). În situația în care asistăm la notarea consecventă a palatalizării lui

---

[60] Cf. I. Gheție, BDRL, p.130.

[61] Cf. Cf. I. Gheție, Al. Mareș, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, București, 1974, p.135.

[62] Este mai ușor de rostit *îndărăvnic* decât *îndărăbnic.*

[63] Pentru o imagine asupra diversității de forme înregistrate în cazul acestor cuvinte, vezi *Indicele de cuvinte* ce secondează *Cartea preoțiii*, articolele: **JERTFĂ, JERTFELNIC, (a) JERTFI, JERTFIRE, JERTFIT, (a) JERTFUI, JERTFUIT.**

[64] Vezi formele înregistrate în *Indice.*

[65] Cf. N. Iacob. *Limbajul biblic,* II, p.26.

[66] Cf. *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.307; I. Gheție, *Graiurile dacoromâne în secolele al XIII-lea – al XVI-lea (până la 1521),* Editura Academiei Române, București, 2000, p.65.

[67] Cf. I. Gheție, Al. Mareș, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, București, 1974, p.142-143.

[68] Influența s-a exercitat în dublu sens: formele cu [*n*] s-au propagat într-o primă fază spre sud, apoi, după 1750, expansiunea normei sudice la nivelul textelor tipărite a determinat introducerea formelor etimologice, fără [*n*], în texte din aria nordică (Cf. *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.309). Faptul că în textul, manuscris, analizat nu am înregistrat decât formele cu [*n*] propagat ar putea însemna că norma sudică se aplica doar în tipografii, acolo unde, după cum am văzut, lucrau și tipografi din sudul țării (vezi supra, nota 14).

[*r*] la finele cuvintelor, credem că cele 2 cazuri izolate trebuie considerate erori de grafie. Situaţia existentă într-o altă carte ar putea confirma sau infirma cele spuse. În *Cartea lui Iov*, în toate cele 43 de exemple înregistrate, [*r*] final este palatalizat.

2.1.2.9. [*r*] a dispărut prin disimilare totală în cuvântul *fereastră* şi în unele forme ale pronumelui (adjectivului pronominal) posesiv. Fenomenul este un ardelenism, deci prezenţa lui în text era de aşteptat. Dacă însă cuvântul *fereastră* – a cărui rostire în forma *fereastă* caracterizează mai tot spaţiul dacoromân – se întrebuinţază în text mai ales în forma fără [*r*]: *fereastă* (Fc 6,16), (1Sm 19,12), (Jos 2,15; 18,21), (Jd 5,28), *fereasta* (Pl 7,6), *ferestile* (Ir 9,21), *fereştile* (Ir 22,14), *fereşti* (Cânt 2,9), faţă de *fereastră* (Fc 26,8), (2Sm 6,16), *fereastra* (Fc 8,6), formele fără [*r*] ale posesivului sunt foarte rare. De exemplu, în *Cartea Facerii*, alături de forma *nost* – (Fc 19,34; 42,21, 32; 44,24, 25, 30) –, cu apariţie sporadică, am mai întâlnit un caz de disimilare a lui [*r*] în forma de persoana a II-a, *vost* (Fc 44,17). În alte 3 cărţi analizate riguros sub acest aspect (Iş, Jos, Ir), formele regionale ale posesivului nu se mai înregistrează. Explicaţia ar putea fi aceea că, în cazul formelor pronominale în discuţie, rostirea fără [*r*] era un fenomen cu o coloratură regională prea accentuată, pe care traducătorii l-au evitat cu grijă.

Disimilarea lui [*r*] se produce foarte rar în prepoziţiile *pre* şi *preste*, lucru pus în evidenţă prin raportul dintre formele fără [*r*] şi cele care îl păstrează. În Fc sunt 8 ocurenţe ale lui *pe* (16,1; 21,17; 24,29; 27,37; 38,1, 2; rezum. cap.42), în comparaţie cu sutele de ocurenţe ale lui *pre*. *Peste* este folosit de 4 ori (1,18, 18; rezum. cap.48; 49,22), în acelaşi text, în timp ce forma *preste* apare de circa 50 de ori, şi o dată *prăste* (Fc 19,23). Raportul este concludent pentru situaţia disimilării lui [*r*] în aceste cuvinte.

2.1.2.10. Formele pe care le-am consemnat în text pentru cuvintele (*a*) *tulbura, tulbure* şi derivatele lor sunt tot cele curente până atunci, adică cu [*r*] – [*r*][69] şi nu cu [*l*] – [*r*], ca urmare a disimilării consonantice pe care a suferit-o ulterior [*r*].

2.1.2.11. Disimilarea lui [*n*] la [*r*] am întâlnit-o numai în forma de genitiv-dativ a pronumelui negativ: *nimărui* (Nm 32,23), (Pr 25,19), (Pl 30,30), (Mc 1,44; 7,26; 16,8), (Lc 5,14; 9,36; 10,4). În verbul (*a*) *ameninţa* şi în derivatele acestuia nu am înregistrat fenomenul, formele întâlnite în mod obişnuit în cărţile analizate fiind de tipul: *amânănţindu-* (Ir rezum. cap.4), *amănânţă* (Ir rezum. cap.5); *amânânţarea* (Ir 10,10), *amânănţare* (Ir 15,17), *amănănţărilor* (Ir rezum. cap.36)[70].

2.1.2.12. Trecerea lui [*n*] la [*m*][71], fenomen specific ariei din care făceau parte traducătorii acestui text, se realizează relativ rar şi numai pentru forma *frânt*: *au frâmt* (Iş 32,19); *ai frâmt* (Iş 34,1), am consemnat o dată chiar şi forma *vor frâmge* (Nm 9,12); *frâmt* (Pr 22,22); *frâmte* (Pr 22,24), dar majoritare rămân formele în care [*n*] se păstrează. Numărul destul de mic de forme cu [*m*] s-ar putea explica prin grija unora dintre traducători[72] de a evita un fenomen pe care îl resimţeau ca regional.

2.1.2.13. Substantivul *fel* se întâlneşte, de regulă, în forma cu [*ĺ*]: *feliul* (Iş 8,21; 28,8); *feliuri* (Iş 8,21; 12,38; 37,16; 38,3); *fealiuri* (Iş 31,5; 38,23). Cazurile în care [*l*] este rostit dur sunt foarte rare: *feal* (Iş 31,4), (2Sm 13,18), (Ir 5,29), *fel* (2Sm 17,21), (Ir 9,9; 25,20)[73].

2.1.2.14. Africata [ğ][74] se întâlneşte în cuvinte precum: *împrejur, (a) înconjura, jos, (a) juca, (a) judeca, judecată, judecător, (a) junghia* etc. Formele de tipul: *giurându(-să)* (Fc rezum. cap.24), *giurând* (Fc 47,31), *ai giurat* (Fc 50,6), *gioară* (Fc rezum. cap.47; 47,31); *giurământ* (rezum. cap.21); *împregiur* (Fc 17,11, 23; 37,7) coexistă cu cele în care [ğ]>[*j*], însă raportul dintre cele două tipuri de forme este diferit de la o carte la alta. În *Cartea Facerii*, de exemplu, numărul formelor mai noi – *oi jura* (Fc 21,24), *au jurat* (Fc 21,31; 24,9, 37; 31,53; 50,5, 24), *(M-)am jurat* (Fc 22,16), *să jur* (Fc 24,3), *(s-)au jurat* (Fc 24,7; 25,33; 26,31), *joară* (Fc 21,23; 25,33); *Jurământului* (Fc 21,32; 46,1); *împrejur* (Fc rezum. cap.17; 17,10, 12, 14, 24, 25, 26, 27; 19,17, 25; rezum. cap.21; 21,4; 23,13; rezum. cap.34; 34,14, 15, 17, 22, 24) – este mai mare decât al celor mai vechi, enumerate mai sus. În alte cărţi, cum este *Sfânta lui Isus Hristos Evanghelie de la Luca*, predomină formele cu [ğ][75], după cum, în mod excepţional, într-o carte biblică întâlnim numai formele mai noi cu [*j*] (vezi *Indicele* care secondează *Sfânta lui Isus Hristos Evangheliia de la Ioan*). În general însă, cele două tipuri de forme se amestecă, lucru firesc mai cu seamă pentru că e vorba despre un manuscris, dar tendinţa evidentă este de extindere a formelor cu [*j*]. Nu e lipsit de interes aici faptul că traducerea se face într-o perioadă în care o normă, mai veche, este serios concurată de alta, mai nouă. Până în jurul anului 1700, norma o constituise [ğ], aşa cum o atestă tipăriturile sud-vest ardeleneşti din perioada 1641-1702. După 1700, raportul începe să se schimbe în favoarea lui [*j*], notat acum cu tot mai multă consecvenţă în tipăriturile scoase la Blaj. Două se consideră a fi motivele acestei schimbări: întâi, presiunea exercitată de norma muntenească, al doilea, evoluţia fonetică normală a graiurilor din sud-vestul Transilvaniei după 1700[76].

2.1.2.15. Fricatizarea africatei [ğ] (+ [*e*], [*i*]) se înregistrează destul de frecvent, rămânând însă în inferioritate faţă de situaţiile în care africata se păstrează. Cuvintele în care se produce de obicei fricatizarea sunt: *cuget, deget, (a) fugi, genunchi, gingaş, slugă* (în formele flexionare în care se produce alternanţa [*g*] ~ [ğ]) ş.a. Notarea fenomenului este inegală, de la o carte la alta, de la un cuvânt la altul sau chiar pentru acelaşi cuvânt în cărţi diferite.Sunt cărţi în care nu l-am înregistrat decât de două-trei ori; sunt cuvinte, cum este verbul *a fugi*, în a cărui paradigmă rar se realizează această transformare, după cum sunt altele – cum este *slugă*[77] – la care numărul formelor cu fricativă în locul africatei este destul de mare. Consemnăm, în

[69] Vezi formele înregistrate în *Indice*.

[70] Pentru alte forme ale acestor cuvinte, vezi *Indice*.

[71] Explicarea fenomenului la I. Gheţie, Al. Mareş, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, Bucureşti, 1974, p.151–152.

[72] Aici nu putem pune pe seama copistului eliminarea unei particularităţi regionale (cf. **2.1.2.18.2** – discuţia despre rostirea fricativei sonore [*z*]), de vreme ce în *Evanghelii* forma *frâmt* nu se înregistrează (vezi *Indicele* aferent acestor cărţi).

[73] Vezi formele înregistrate în *Indice*.

[74] [ğ] < [*i*] (latin) + [*o*] ([*u*]): *iocum* > *joc*, *iurare* > *jura*; [ğ] < [*d*] (în cuvinte de origine latină) + [*io*]: *deorsum* > *ğos*; [ğ] <[*g*] + [*iu*]: **giurus* >*ğiur* (Cf. I Gheţie, *Graiurile dacoromâne în secolele al XIII-lea – al XVI-lea (până la 1521)*, Bucureşti, 2000; Al Ciorănescu, DER); pentru originea lui [ğ] în *ğiumătate*, *ğiupân*, vezi *ibidem*.

[75] Vezi *Indicele* care secondează această carte.

[76] Cf. *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.315.

[77] Numărul mare de cazuri în care se produce fricatizarea lui [ğ] în acest cuvânt este rezultatul apropierii fireşti de paradigma verbului (*a*) *sluji*. Fenomenul invers, forme cu [ğ] în paradigma gramaticală a verbului şi în paradigma substantivului *slujitor*, sub influenţa substantivului *slugă*, este rarisim: *(s-)au slugit* (Iş rezum. cap.12); *va slugi* (Lc); 12,37; *să slugim* (Lc 1,74); slugiia (Lc 4,39; rezum. cap.10); *slugeaşte* (Lc 17,8); *slugitoriul* (Lc 12,58); *slugitoriului* (Lc 4,20; 12,58); *slugitori* (Lc 1,2).

continuare, câteva exemple în care fenomenul se produce, rămânând ca pentru situația la nivelul întregului text să fie consultat *Indicele de cuvinte*: *jenunchele* (Fc 41,43) (Jd 7,5, 6; 16,19); *fujise* (1Sm 14,22), (Ir 40,12); *covriji* „brățări" (Fc 24,22); *cujetele* (Fc 3,16); (Ir 23,22); *deajete* (Iș 37,12); *jinerele* (1Sm 18,21), *jinere-său* (Jd 19,6); *jingașu* (2Sm 3,39); *jingășiia* (Ir 51,34); *slujilor* (Fc 9,25; 26,25; 32,16; 41,10; 42,25; 44,16, 21, 23; 50,17), (1Sm . 8,14; 18,5, 22; 25,41), (2Sm 11,17; 19,5), *slujii* (Fc 18,7; 19,2; 24,14; 32,10, 18; 33,5, 14; 44,18), *slujile* (Fc 20,17; 26,15, 18, 32; 42,10, 11, 13; 44,7, 19; 46,34), (1Sm 8,16; 12,19; 17,8; 18,23, 26; 19,1; 22,7, 9, 14; 23,24; 25,10; 28,7, 23; 29,10), *sluji* (Fc 24,35; 30,43; 32,5; 44,16).

2.1.2.16. Verbul (*a*) *deschide* este atestat în formele cu [*ș*][78]. Cazurile excepționale când [*ș*] > [*s*] (*au deschis* – Fc 29,31; *(s-)au deschis* – Iov 29,19; *deschizând* – Mt 17,26) nu prezintă relevanță pentru a putea vorbi despre o tendință, fie și timidă, de înlocuire a lui [*ș*] cu [*s*].

2.1.2.17. Laringala [*h*] în cuvintele de origine slavă sau formate pe terenul limbii române de la baze slave (*a pohti, prah, vătah, vihor* etc.) a devenit în mod obișnuit [*f*], ceea ce înseamnă că a avut loc o schimbare a locului de articulare (laringala>labiodentală). Schimbarea este cvasigenerală[79], cu precizarea că în unele cazuri, destul de rare, [*f*] se sonorizează și devine [*v*]: *vătavii* (1Sm 5,8, 11; 6,12; 7,7), *vătavilor* (1Sm 6,5), *vătavi* (1Sm 6,16); *vârv* (Fc 11,4); *pravului* (Iov 7,5), *pravul* (Iov 38,38).

Cuvântul actual *marfă*[80] „vite", „bunuri mobile", „sume de bani puse la păstrare" se regăsește în textul analizat în forma etimologică, cu [*h*]: *marha* (Fc 47,18), dar mai des în forma cu [*f*]: *marfa* (Iș rezum. cap.22), (Pr 6,2); *marfe* (2Mac 3,10); *marfele* (2Mac 3,15).

2.1.2.18. Amestecul de rostiri dure și muiate în cazul consoanelor labiale, dentale și prepalatale caracterizează textul de la 1760, dar nu în mai mare măsură decât se reflectă fenomenul în alte texte.

Rostirea dură a acestor consoane implică schimbarea locului de articulație pentru vocalele din seria anterioară [*e*] și [*i*], care trec în seria centrală, adică se velarizează (devin [*ă*] și [*î*]), ceea ce a făcut să crească ocurența celor două vocale în limba română. Alte aspecte care decurg din rostirea dură a consoanelor din seriile amintite sunt, tot în plan fonetic, reducerea diftongului [*ea*] la [*a*] și dispariția lui [ⁱ] șoptit. La nivel morfologic reflexul rostirii dure a unor consoane este schimbarea unor desinențe în cursul flexiunii. De exemplu, rostirea dură a lui [*r*] favorizează apariția unor opoziții desinențiale inedite în interiorul categoriei gramaticale a numărului: **-ϕ – -ă** (*hotar – hotară, izvor – izvoară*) sau a unor omonimii (*casă* – sg. și pl. – ca urmare a rostirii dure a lui [*s*], care l-a velarizat pe [*e*] etc.).

2.1.2.18.1. Labialele [*p*], [*b*], [*m*], [*f*], [*v*] se rostesc dur în aria nordică[81], deci este firesc ca fenomenul să se regăsescă în acest text. Precizăm însă că nu întâlnim exces de grafii, care să ateste rostirea dură a labialelor. Excepție face rostirea dură a lui [*m*] în formele pronominale *îmi* și *-mi*. Situația pe care am întâlnit-o în *Cartea Facerii* este concludentă în acest sens. Numărul formelor din care [ⁱ] a dispărut este incomparabil mai mare decât al celor în care s-a păstrat: *îm* a fost consemnat de 4 ori în prima carte biblică (6,7; 21,23; 24,49; 29,15), *îmi* – o dată (28,21). Forma *-m* am înregistrat-o, în aceeași carte, de aproximativ 40 de ori, în timp ce *-mi* cunoaște circa 20 de ocurențe. Exemplificăm în continuare cu formele altor cuvinte, în care labialele se rostesc dur: *să mărg* (Fc 24,49); *mărgând* (Fc 37,30); *să margă* (Fc 12,5), (Jos 18,8); *păreatele* (Fc 38,29); *păreții* (Iș 30,3; 37,26); *părechi* (Iov 1,3; 42,12); *iubăsc* (Iș 20,6); *togmală* (Fc rezum. cap.29); *zăpăzii* (Iov 37,6; 38,22); *văjmântul* (Iov 13,28); *văjmânt* (Iov 29,14) și precizăm că *Indicele de cuvinte* ne ajută să stabilim cu ușurință numărul mult mai mare al formelor de tipul: *să meargă* (Jos rezum. cap.1; 2,21; 7,3; 18,4); *vejmânt* (Iov 24,10; 31,9); *vejmântul* (Iov 30,18); *vejmântului* (Iov 30,18); *vejminte* (Jos 7,6); *veșminte* (Jos 9,5); *iubesc* (In 14,31; 21,15, 16, 17), în care labialele cunosc rostire moale.

2.1.2.18.2. Divergențele în ce privește rostirea dură sau moale a dentalelor sunt mai numeroase.

Oclusiva sonoră [*d*] cunoaște rostirea moale[82]. Abaterile pe care le-am înregistrat sunt fome flexioanre ale verbului (*a*) *deznădăjdui*, situație în care explicația transformării lui [*e*] în [*ă*] ar putea fi pusă și pe seama unei asimilări vocalice: *(să) dăjnădăjduia* (1Sm 23,26), *să dăjnădăjduiască* (1Sm 27,1), *au dăjnădăjduit* (2Sm 12,15), *dăznădăjduit-am* (Ir 18, 12). Situația pe care am întâlnit-o, e adevărat foarte rar, în alte cuvinte ar putea demonstra o tendință de evitare a rostirii dure a lui [*d*]: *deajduitoriu* (Jos 16,10); *deatori* (1Sm 6,3); *deatornicului* (Lc 11,4), dacă nu cumva s-a făcut aici o apropiere, firească, de formele flexionare ale verbului (*a*) *da*, apropiere care ar putea justifica la fel de bine aceste forme.

Perechea surdă a lui [*d*], oclusiva dentală [*t*], se comportă diferit, în sensul că apare frecvent cu rostirea dură. Substantivul *blestem* se întâlnește în forma cu [*ă*]: *blăstămul* (Fc 24,41), (Jd 9,57), (2Sm 16,12), *blăstăm* (Fc 27,12, 13; rezum. cap.49), (Jos 9,23), (Jd 21,18), (2Sm 14,17), *blăstămurile* (Iș rezum. cap.21), *blăstămului* (Jos 8,34) etc. În paradigma verbului (*a*) *blestema*, grafiile care atestă rostire dură se amestecă cu cele care ilustrează rostirea moale, cele dintâi fiind preponderente[83].

---

[78] Explicații cu privire la originea lui [*ș*] în acest cuvânt găsim în *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.108. Pentru formele înregistrate, vezi *Indice*.

[79] În *Cartea Pildelor*, de exemplu, am înregistrat de 4 ori substantivul *vifor*, în diferite forme flexionare, de 3 ori cu [*h*]: *vihor* (10,25), *vihorul* (16,15), *vihorului* (28,3), o dată cu [*f*]: *viforul* (1,27). Pentru alte situația formelor în alte cărți bilice, vezi *Indice*.

[80] Originea acestui cuvânt este controversată (cf. V. Arvinte, ST.L.FAC., p.89 – 90; Al Ciorănescu, DER, p.492; MDA), iar forma actuală este rezultatul unei hipercorectitudini, la care s-a ajuns, ca și în cazul altor cuvinte (*movilă*, *viclean*), din cauza unei analize greșite: s-a considerat în mod eronat că în structura cuvântului, în forma de plural – *mărhi* –, [*ḣ*] ar fi urmarea palatalizării labiodentalei [*f*] + [*i*], de unde a rezultat forma de plural *mărfi*, după care s-a refăcut singularul *marfă*. Hiperliterarizarea s-a petrecut într-un spațiu în care se producea fenomenul palatalizării, idee susținută prin faptul că prima atestare a acestei forme este în Ms.45, text moldovenesc de proveniență milesciană, de unde a pătruns în B1688 (cf. V. Arvinte, ST.L.FAC. p.89 – 90). De aici este posibil să o fi preluat autorii *Lexiconului budan*. Dicționarul de la 1825 pune în circulație, așadar, tot forma *marfă* și, într-un fel, o consfințește ca normă a limbii literare.

[81] Limita sudică a rostirii dure a labialelor se situa, probabil, în secolul al XVI-lea „prin Banat, Hunedoara și în zona Mureșului mijlociu și a Târnavelor, coborând până spre sud-estul regiunii" (I. Gheție, BDRL, p.125). În secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, rostirea moale a labialelor se înregistrează în Bihor, Cluj, Mureș, după cum rostirea dură se înregistrează în texte provenind din regiunile de la sud de Mureș (cf. *ibidem* 1,26). Este cert că aria de interferență pentru cele două tipuri de rostiri cuprindea, în momentul traducerii textului de la 1760, un teritoriu, ceva mai restrâns (din care făcea parte însă zona de confluență a Târnavelor, cu Blajul), de la nord de Mureș și un teritoriu, mai întins, de la sud de Mureș.

[82] Așa cum o atestă cuvintele formate cu prefixele *des-, dez-, de-*, precum și cele care au fonetism asemănător (Vezi *Indice*).

[83] Pentru pardigmele gramaticale ale acestui verb, vezi *Indice*.

Rostirea dură a lui [ț] am mai înregistrat-o în cazul cuvântului *stejar*: *stăjarul* (Jos 24,26); *stăgear* (Jd 6,11); *stăjarii* (Is 2,13); *stăjarul* (Is 6,13); *stăjariu* (Is 44,14) și în paradigma verbului (*a*) *stinge*: *au stâns* (2Par 29,7); *să stângi* (2Sm 21,17); *stânge* (4Împ rezum. cap.1); *să va stânge* (4Împ 22,17) [84].

Rostirea dură a lui [r] se întâlnește frecvent în paradigmele gramaticale ale verbelor (*a*) *strica* și (*a*) *striga*, precum și în cuvinte aparținând familiilor lexicale ale acestora. Formele cu rostire dură și cele cu rostire moale se amestecă, preponderente fiind cele dintâi: (*a*) *strica* are în *Cartea Facerii* 4 ocurențe, una cu rostire dură, 3 cu [i] păstrat; *a striga*, cu diferite forme flexionare, apare de 6 ori: de 5 ori cu [î], o dată cu [i]; *strigare* apare de 3 ori, în aceeași carte biblică, de 2 ori cu [i], o dată cu [î]. În *Cartea ieșirii*, formele din paradigma flexionară a verbului (*a*) *strica* cunosc 4 ocurențe, toate cu [r] dur, (*a*) *striga* apare de 11 ori, 5 forme fiind cu [i], 6 cu [î]; *strigare* apare de 7 ori, 6 ocurențe atestând rostirea dură a vibrantei. Situația de mai sus este concludentă pentru modul în care se amestecă rostirile dure și cele moi ale vibrantei[85].

Textele din secolul al XVII-lea, provenind din aria dialectală nordică[86], atestă fenomenul rostirii dure a lui [r] în aceleași cuvinte. La acestea putem adăuga substantivul propriu *Reveca*, o dată în forma *Răveca* (Fc 25,28) și de 19 ori în forma *Reveca*, precum și formele de plural ale substantivelor *car, hotar, izvor*, care, ca reflex al rostirii dure a lui [r], realizează uneori opoziția de număr între desinențele **-ф – -ă**[87] (*hotar – hotară*: *hotarâle* – Fc 10,19, *hotarăle* – Fc 23,17), (*car – cară*: *carăle* – Fc 45,27; 46,5; *cară* Fc 45,19, 21), (*izvor – izvoară*: *izvoarăle* – Fc 7,11; 8,2), precum și *fiară*, *țară*, la care desinența de plural (și de genitiv/dativ singular) devine uneori **-ă/-â** *fiiarăle* (Iș 23,11), *fierâle* (Fc 1,25, 26; 3,14); *țărâle* (Fc 11,9; 45,5), (Jos 13,30), *țărâi* (Fc 42,30)[88].

Caracteristică graiurilor ardelenești și oltenești[89] este rostirea moale a lui [r], ca urmare a conservării lui [e], în formele verbului (*a*) *crăpa* (< lat. *crĕpāre*) și în derivatele acestuia: *creapă* (2Lg 14,6, 7); *crepătura* (Iș 33,22), (Jd 7,23), *crepături* (Iș 36,22) etc. Ariei dialectale nordice[90] îi este acum specifică rostirea moale a lui [r] și în alte cuvinte pe care le-am înregistrat în textul analizat: *ureaște* (Fc 29,31), (Iș 23,5), *ureaște(-să)* (Iov 10,1); *să areate* (Iov 11,6; 37,15), *să (să/se) areate* (Iș 10,5), (Iov 15,14; rezum. cap.24).

Amestec de rostiri dure și moi reflectă textul de la 1760 și în cazul consoanelor [ț], [s], [z]. Fenomenul nu este neobișnuit, de vreme ce aceasta a fost „norma” limbii literare, începând din secolul al XVI-lea, vreme de mai multe secole.

Rostirea dură a africatei [ț] velarizează vocalele din seria anterioară, reduce diftongul [ea] la [a] și duce la amuțirea lui [ⁱ], asilabic[91]: *despărțând* (Fc 30,40); *să (să) înmulțască* (Fc 1,22), *să înmulțască* (Fc 28,3), *înmulțând* (Fc 16,10); *ințălegând* (Fc 9,24), *ințăleage* (Fc rezum. cap.15), *oi ințăleage* (Fc 24,14), *au ințăles* (Fc 29,13; 38,13), *ințălesească* (Fc 43,25); *ințălepții* (Fc 41,8), *ințăleapt* (Fc 41,33); *ințăleapțeaște* (Fc 41,15); *țâne* (Fc 21,18), (Iov 2,6), *ai țânut* (Iov 38,13), *țâindu(-să)* (Iov 41,8); *vițăl* (Fc 18,7), *vițălul* (Fc 18,8); *puțăn* (Fc 43,11), *puțân* (Fc 44,25); *puțântel* (Fc 42,24), (Iov 6,19; 14,20); *țâțăle* (Iov 3,12); *țăsătoriu* (Iov 7,6); *țânuturilor* (Iov 5,23), *țânutului* (Ir 7,20), *țânutul* (Ir 31,40), *țânuturile* (Ir 44,9); *rămășițăle* (Jd 20,48) etc. Precizăm că numărul cuvintelor în care [ț] se rostește dur este considerabil, dar nu am înregistrat pentru nici unul dintre cuvinte exclusiv această rostire. Dimpotrivă, rostirea moale a acestei africate predomină, uneori, împotriva așteptărilor, grafia atestând o rostire moale a lui [ț]: *țițânile* (Iov 22,14; 36,30); *trimițindu-* (Jd 12,9), (Ir 7,25; 38,9; 44,4), *trimițind* (Ir 25,4; 29,19; 37,16); *prinzindu(-să)* (Ir rezum. cap.39).

Un reflex al rostirii dure a consoanelor și a lui [ț] în mod special este dispariția lui [ⁱ] asilabic. Formele în care [ⁱ] amuțește alternează cu cele în care se conservă, cu precizarea că este uimitor cum pe spații foarte întinse fonemul în discuție este consecvent notat, pentru ca apoi să se înregistreze foarte frecvent forme fără [ⁱ]: *creșteți* (Fc 1,22, 28; 8,17); *vă înmulțiți* (Fc 1,22; 8,17); *umpleți* (Fc 1,22, 28); *spuneți* (Fc 24,49; 40,8); *stăpâniți* (Fc 1,28); *supuneți* (Fc 1,28); *să nu mâncați* (Fc 3,1); *veți mânca* (Fc 3,5) etc., dar: *veț muri* (Fc 3,4); *creșteț* (Fc 9,1, 7), *cumpărаț* (Fc 17,27); *spălaț* (Fc 18,4); *vă odihniț* (Fc 18,4); *vă înmulțiț* (Fc 1,28; 9,1, 7); *vă întăriț* (Fc 18,5); *v-aț întors* (Fc 18,5); *toț* (Fc 19,12); *stăpâniț* (Fc 34,10); *(vă) suiț* (Fc 45,9).

Grafia formelor atone ale pronumelui personal și reflexiv de persoana a II-a sg. – *îți*, *ți*, *-ți*, *ți-* – reflectă în majoritatea cazurilor [ț] rostit dur: de circa 40 de ori am consemnat formele *-ț/ț-* și de 14 ori formele *-ți/ți-*, în 8 dintre acestea contextul fonetic condiționâd rostirea moale: *ți-i sor* (Fac 12,19; 26,9); *ți-l voi da* (Fc 13,17); *ți-l va naște* (Fc 17,21); *ți-i voia* (Fc 22,7; 38,18); *ți-l voi întoarce* (Fc 42,37; 43,9). Formele neconjuncte sunt rar întrebuințate: *îți* are 2 ocurențe, *îț* – una, iar *ți* neconjunct apare de 4 ori. De aici se poate vedea și mai bine că norma rostirii lui [ț] nu este una fermă. Situația este cvasigenerală în textele vechi, iar reglementarea, cel puțin în planul grafiei, se va face foarte târziu[92].

Și în cazul rostirii dure sau muiate a lui [s] și [z], norma o constituie un mare amestec de forme. În felul acesta, textul de la 1760 se înscrie în tradiția celorlalte texte din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea.

În formele flexionare de mai mult ca perfect[93] ale verbelor, [s] rostit dur schimbă sufixul gramatical, **-se->-să-**: *acoperisă* (Fc 7,20; 38,15); *(să) duseasă* (Fc 31,21); *făcusă* (Fc 5,6; 12,5; 24,66); *ințălesească* (Fc 43,25); *născusă* (Fc 16,1); *poruncisăm* (Fc 3,11, 17); *poruncisă* (Fc 7,9; 21,4; 22,3; 50,12); *supuseasă* (Fc 41,56); *ucisesă* (Fc 37,31); *urâsă* (Fc 27,41); *văzusă* (Fc

---

[84] Pentru alte forme, vezi *Indice*.

[85] Pentru rostirea dură sau moale a lui [r], în același context fonetic, în alte cărți biblice, vezi *Indice*.

[86] Vezi V. Arvinte, ST.L.FAC., p.64.

[87] Pentru o explicație de ordin istoric în ce privește această opoziție desinențială, vezi I. Gheție, BDRL, p.159, Ovid Densusianu, ILR, II, p.105 și infra, **2.2.1.3.**, discuția despre numărul substantivului

[88] Pentru situația din alte cărți biblice, vezi *Indice*.

[89] Cf. *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.311.

[90] Cf. *ibidem*, p.311–312.

[91] Exemplele sunt pentru cazurile în care velarizarea se produce și pentru acelea care prezintă un [i] în situația în care nu e de așteptat prezența vocalei anterioare. Pentru situațiile când velarizarea nu se produce, în aceleași cuvinte sau în altele, vezi *Indice*.

[92] Cf. V. Arvinte, ST. L. FAC., p.61.

[93] Pentru situația perfectului simplu, vezi **2.2.6.4.1.3.**

41,17; 42,9); *venisă* (Fc 13,3; 24,32) etc., dar larg majoritare rămân formele în care [*s*] cunoaște rostire moale: *(să) dusese* (Fc 44,14); *făcuse* (Fc 1,31; 2,2, 8; 3,1; 8,6; 13,4); *făcusease* (sic!) (Fc 14,13); *(să) întărise* (Fc 12,10); *(să) întâmplase* (Fc 26,1; 34,7); *lăsase* (Fc 50,8); *lăcuise* (Fc 19,29); *luase* (Fc 2,22; 24,67; 25,10; 43,34); *mâncase* (Fc 18,9); *moștenise* (Fc 25,5); *născuse* (Fc 6,1); *plinise* (Fc 24,15; 27,30); *poruncise* (Fc 6,22; 47,11); *trimisease* (Fc 45,27; 46,5); *împluse* (Fc 24,16); *zisease* (Fc 21,2; 42,20); *zisese* (Fc 42,4); *zidise* (Fc rezum. cap.1)[94]

Cuvintele *seară* și *seamă* se înregistrează în formele cu [*s*] dur: *sară* (Fc 1,5, 8, 13, 19, 23, 31; 8,11), (Jd 19,9),(Iov 11,17); *sara* (Fc 19,1; 24,11; 29,23; 30,16; 49,27), (Iov 4,20), (Jd 19,16; 20,23, 26; 21,2); (Iov 31,13), (1Sm 10,27; 17,42), (2Sm 12,9, 10; 19,26), *sama* (1Sm 25,17), (2Sm 10,3). În cazul cuvântului *seamă*, forma *samă* este justificată etimologic (< mg. *szám*), numai că ea a fost înlăturată din limba literară de forma muntenească *seamă*, cu pronunțarea moale a dentalei[95].

Amestec de forme, cu pondere evident mai mare însă a celor cu rostirea dură a lui [*s*] , se constată în cazul altor cuvinte: *sec,* (*a*) *seca,* (*a*) *secera, seceriș, semn,* (*a*) *semăna, semănătură, seminție, senin – sărin* (Iș 24,10; fără asimilarea *rin>nin), sete, setos* ș.a.[96]. În unele cărți analizate, pronumele reflexiv *se* este fixat într-o singură formă, *să*: în *Cartea Facerii* ocurențele lui *să* sunt în număr de cca 380, în timp ce *se* apare o singură dată (*se întoarce* – rezum. cap.31). Fără a mai inventaria numărul ocurențelor lui *să* din *Cartea ieșirii* și din *Cartea 2 leage*, din analiza celor două cărți a rezultat apariția accidentală a formei *se.* Situația este diferită însă în alte carți: în *Cartea lui Iov*, *se* a fost înregistrat de circa 20 de ori[97] și tot astfel în *Prorociia Ieremii*, în timp ce în *Cartea giudecătorilor se* este notat de cca 40 de ori[98]. Această diferență de tratament în cazul pronumelui *se* s-ar putea susține prin faptul că traducerea este totuși rodul muncii în colectiv și mai cu seamă prin faptul că această formă nu era una care să poarte o amprentă puternic regională, astfel încât traducătorii să fie preocupați de evitarea ei.

O formă hipercorectă ar putea fi considerată grafia cu **e** a adjectivului pronominal posesiv *seu*, fenomen consemnat de două ori în zece cărți biblice (Fc, Iș, 2Lg, Jos, Jd, 1Sm, 2Sm, Iov, Ir, Tng): *tătâne-**seu*** (Fc 47,11); *Dumnezeul **seu*** (Jd 8,34). Prezența accidentală a acestor forme nu poate face însă dovada unei tendințe de evitare a unui fenomen regional.

În cuvinte precum: (*a*) *sili, silitor, silnic, silnicie, singur, singuratic, singurătate*, rostirea lui [*s*] înainte de [*i*] este, fără o regulă anume, când dură: *sângur* (Fc 42,38), (Iș 22,20, 27; rezum. cap.24; 24,2), (Jd 3,20; 7,10), (Iov 1,15, 16, 17, 19; 9,8; 14,4; 17,1; 23,13; 31,17), *sângură* (Iov rezum. cap.28); *sânguratecă* (Iov 3,7); *sângurătăți* (Iov 3,14), *sângurătate* (Iov 30,3; 39,6); *sâlitoriului* (Iov 39,7); *sâlnic* (Iș 22,25); *sâlnică* (Iov 5,15; 34,6), *sâlnici* (Iov 36,9), (*celor*) *sâlnici* (Iov 27,13), *sâlnicul* (Iov 34,20); *sâlind* (Iș 12,39), *sâlindu(-să)* (Iov 36,4), *sâmbrie* (Jd 18,4) etc., când moale: *singur* (Fc 2,18; 7,23; 32,24), (Iș 18,14); *silitoriului* (Iov 3,18), *silitorilor* (Iș 5,6), *silitorii* (Iș 5,10); *silind(u-)* (Jd 8,1), *(să) silea* (Jd 9,52), *silești* (Jd 13,16), *(s-)au silit* (1Sm 19,10), *au silit* (1Sm 28,23); *siliți* (Jd 11,7), *silit* (1Sm 13,12; rezum. cap.21). Aici norma este coexistența rostirilor, reprezentând un amestec care nu ne-ar permite decât cu greu să stabilim formele predominante.

Tot aici se încadrează cuvântul *sicriu* (<mg. *szekrény*) și derivatul diminutival *sicriaș*, care cunosc, foarte rar însă, și formele cu [*s*] rostit dur: *săcriiul* (Iș rezum. cap.25), (1Sm rezum. cap.4); *săcriiaș* (1Sm 6,8), *săcriiașul* (1Sm 6,11, 15).

Forme hipercorecte trebuie să vedem în grafiile cu *si-* în cuvintele: *sint* (Fc 20,13), indicativul prezent al verbului (*a*) *fi*, *singele* (Iș 23,18); *sinul* (2Sm 12,3); *simbetei* (Iș rezum. cap.16), (Lc 13,14, 16); *simbăta* (Iș 16,29); *lăsind* (Fc 39,12), (2Sm 2,30); *lăsindu(-să)* (Ir rezum. cap.37)[99].

Rostirea, dură sau moale, a dentalei fricative sonore [*z*] o vom reliefa urmărind situația câtorva cuvinte din textul analizat. Substantivul *Dumnezeu/dumnezeu* cu nenumărate ocurențe în text este poate cel mai în măsură să ne ofere o imagine asupra acestui fenomen. Din totalul de cca 210 forme flexionare ale substantivului propriu, în *Cartea Facerii*, numai 2 reflectă rostirea dură a lui [*z*]: *Dumnezău* (17,23), *Dumnezăul* (49,25) Cu valoare de substantiv comun, în forma cu rostire moale a fricativei sonore, *dumnezeii*, se înregistrează alte 4 ocurențe. Și în alte cărți am înregistrat numai câte 2-3 ocurențe cu [*z*] dur (3 forme în *Cartea ieșirii*: *Dumnezău* – de două ori în rezum. cap.24; 31,3; 2 forme în *Cartea preoțiii*: *Dumnezăului* 21,17; *dumnezăi* 19,4), dar sunt cărți, în *Vechiul Testament*, în care rostirea dură a acestui cuvânt nu se înregistrează nici măcar o dată: *Cartea lui Iov, Cartea giudecătorilor.* Dacă în *Evanghelii* lucrurile ar sta la fel, atunci am putea conchide că în cazul rostirii acestui cuvânt trebuie să vorbim despre o normă unică, cea care caracteriza varianta sudică. În *Evanghelii* asistăm însă la o schimbare radicală a acestei situații: aici numărul formelor care atestă rostirea dură a lui [*z*] este incomparabil mai mare decât cel care reflectă rostirea moale sau, oricum, dacă nu punem în cumpănă din punct de vedere numeric aceste forme, putem vorbi despre coexistența celor două tipuri de forme. De exemplu, în *Sfânta a lui Isus Hristos Evanghelie de la Luca*, am înregistrat circa 80 de forme cu rostirea dură a fricativei în acest cuvânt, față de circa 50 cu rostire moale[100]. Pentru lămurirea acestei situații se impun câteva precizări.

---

[94] Pentru alte cărți biblice, vezi *Indice*.

[95] *Seamă* din limba literară actuală este explicată de H. Tiktin, DRG, s.v., prin influența formelor *seară* și *seacă* (cf. V. Arvinte, ST. L. FAC., p.62). Impunerea, ca normă a limbii literare, a rostirii muntenești cu consoanele moi, în defavoarea celei nordice cu consoanele dure, s-a făcut mai târziu și prin intermediul lucrărilor normative. O dovadă în acest sens este o precizare din 1932 a lui S. Pușcariu și T. A. Naum: „în cele mai multe cazuri am dat preferință formei muntenești – pe care o impune capitala – și am scris bunăoară *pereche, perete, înveli, speria* și, firește, *seară, seu, către* etc." (*Îndreptar și vocabular ortografic după noua ortografie oficială, pentru uzul învățământului de toate gradele*, București, 1932, p.8).

[96] Pentru toate aceste cuvinte, vezi ocurențele din *Indice*.

[97] Ocurențele lui *să* sunt în număr de circa 360. Cum este cunoscută frecvența ridicată a pronumelui reflexiv în general, și probată anterior prin situația din cele două cărți, pentru celelalte cărți am renunțat la inventarierea ocurențelor lui *să*, pentru că, în mod logic, numărul mic al ocurențelor formei *se* pune în evidență numărul mare de ocurențe pentru cealaltă formă.

[98] În orice caz, nu credem să fie vreo carte biblică din textul în discuție, în care să fie pusă în circulație exclusiv forma *se*, sau măcar să predomine această formă, iar aceasta pentru simplul fapt că textul provine dintr-o arie dialectală cu dentalele rostite preponderent dur în această perioadă.

[99] Vezi supra, **2.1.1.17.**

[100] Pentru o imagine de ansamblu asupra rostirii lui [*z*] în acest cuvânt, vezi *Indice*.

Textul *Bibliei de la 1760–1761* se păstrează în două grupe de manuscrise[101]: cea dintâi, numită V1 (*Varianta 1*), conține maculatorul traducerii și reflectă scrisul fiecărui traducător care a lucrat în echipa condusă de Petru Pavel Aron. Cea de a doua, V2 *(Varianta 2)*, conține *Vechiul Testament*, copiat îngrijit de o singură mână în vederea tipăririi. Textul *Noului Testament* – de fapt *Evangheliile*[102] – se păstrează numai în V1. Pentru ediția de față s-a folosit V2 pentru cărțile *Vechiului Testament* și, firesc, V1 pentru cele patru cărți din *Noul Testament*. La transliterarea cărților după V2 s-au făcut însă curent comparații cu V1, rezultând că nu o dată copistul și-a depășit atribuțiile, devenind „colaborator" al traducătorilor prin frecventele sale imixtiuni în text[103]. Așa se și explică diferența dintre cele două părți ale *Bibliei* în privința modului în care apare scris cuvântul *Dumnezeu*. În varianta primară a *Vechiului Testament* se poate vedea același amestec de forme pentru cuvântul în discuție, ceea ce înseamnă că acțiunea unificatoare, în sensul eliminării formelor care reflectau rostirea dură a fricativei, aparține copistului În *Evanghelii*, coexistența formelor ilustrează opțiunea traducătorilor pentru una sau alta dintre rostiri

Despre o normă unică putem vorbi în cazul cuvintelor *zi*, (*a*) *zice*, *zid*, (*a*) *zidi*, *ziditor* pe care, în toate formele lor flexionare, le-am înregistrat cu grafia care atestă rostirea moale a lui [*z*]. Rostirea dură este reflectată în cazuri cu totul izolate și s-ar putea datora, eventual, unei acomodări vocalice care are loc în forme precum: *zâcând* (Iș 5,14), (Jos 10,22), (Ecz 2,22), (Iz 28,9); *zâcănd* (1Sm 13,3). Remarcăm faptul că, în cazul acestor cuvinte, nu mai există diferențe între *Vechiul Testament* și *Evanghelii*[104].

Că rostirea moale a lui [*z*] nu era extinsă în toate situațiile în care era urmat de [*e*] sau de [*i*] o dovedesc oscilațiile în grafia formelor de gerunziu. Cele două sufixe morfologice se amestecă, rezultatul fiind, numai uneori, pentru că în mod obișnuit distribuția sufixelor de gerunziu este cea normală, forme cu -*ând*, acolo unde ne-am aștepta să găsim -*ind*: *auzând* (Fc 34,5; 37,21), (Jd rezum. cap.2; 2,17; rezum. cap.7; 7,3, 11, 15; 9,46, 47; 16,2; 17,2; 18,20), (Iov 2,11; 5,27; 29,11), (Ir 36,6, 20, 21; 40,11); *neauzând* (Ir rezum. cap.43); *probozându-* (Jd 8,1); *slobozând* (Iov rezum. cap.3; rezum. cap.30), și invers: *aprinzind* (Lc 22,55); *aprinzindu(-să)* (Ir rezum. cap.52); *arzind* (Fc 34,13); *căzind* (Fc 24,52; 45,14), (Ir 30,23), (In rezum cap.18); *crezind* (Fc rezum. cap.15); *cuprinzind* (Fc rezum. cap.19); *cutezind* (Fc 44,18); *deșchizind* (Fc 8,13; 42,27); *preacrezind* (Fc 39,19); *prinzind* (Fc 46,29), *prinzindu(-să)* (Ir rezum. cap.39); *purcezind* (Fc 24,10; 26,22; 28,5; 29,1; 33,3; 45,24; 46,1); *răspunzind* (Fc 15,9; 16,6; 18,27; 25,23; 37,13; 38,16), (Lc 3,11; 9,20; 13,2, 8, 14, 15, 25; 14,3, 5; 15,29; 20,39; 23,3, 40; 24,18), (In rezum. cap.18); *râzind* (Fc rezum. cap.9); *șezind* (Fc 18,1; 21,16; 37,25), (Ir 17,25); *văzind* (Fc 6,5; 9,22; 21,9, 19; 23,18; 40,16; 45,27); *vâzind*: (Fc 24,30, 64; 28,6; 39,13); *văzindu-* (Fc 19,1; 29,10; 32,2; 34,2; 40,6; 46,29); *vâzindu-*: (Fc 34,2); *nevăzind* (In rezum. cap.20). Această situație poate avea explicații multiple: formele din a doua serie pot fi, în fapt, grafii hipercorecte în scrisul celor care încercau să elimine velarizarea, care în vorbirea lor se realiza; pot rezulta din nesiguranța celui care scrie în selectarea formelor și, nu în ultimul rând, pot ilustra o concurență între cele două sufixe gerunziale.Forme neașteptate sunt și cele pe care le-am înregistrat, extrem de rar însă, în paradigma substantivului *așezământ*: *așezemântul* (Fc 9,11; 17,4, 7, 14, 19, 21), (Iș 6,5), (Ecz 44,25); *așezemânt* (Fc 21,32).

Grafii care atestă amestec de forme velarizate și nevelarizate se întâlnesc și în cazul altor cuvinte: *să păzască* (Fc 2,15; 3,24; 18,19), (Ps 40,3; 118,5), *să (să) păzască* (In rezum. cap.17), față de *păzească* (Jd 13,14), *să (se) păzească* (Ir 9,4); *va zăciui* (1Sm 8,15, 17); *zăciuiți* (Lc 11,42); *zăciuiala* (2Lg 14,23); *zăciuiale* (Pr 14,10), (Lc 18,12); *zăciuielile* (Pr 27,32); *zăciuirile* (2Lg rezum. cap.12; 12,6, 11; rezum. cap.14; rezum. cap.26), (Pr 27,30, 31); *zăciuirea* (2Lg 12,17; 26,12), *zăciuire* (2Lg 14,28); *zăciuiri* (Pr 23,13, 17; 24,5); *zăciuirilor* (2Lg 26,12), (Pr rezum. cap.27), față de *zeciuiri* (2Par 31,5, 6); *zeciuirile* (2Par 31,6); *zeciuielile* (2Par 31,12).

Un reflex al alternanței formelor velarizate cu cele nevelarizate este apariția unor grafii hipercorecte în cazul unor cuvinte care, etimologic, au [*ă*] (<[*a*] neaccentuat, în cuvinte împrumutate). Se încadrează aici formele hipercorecte ale verbului (*a*) *zămisli*: *zemislind* (Fc rezum. cap.16), *au zemislit* (Fc 30, 17, 23), care sunt însă apariții accidentale, formele preferate fiind, atât pentru verbul (*a*) *zămisli*, cât și pentru substantivul *zămislire*, cele cu *ză*[105].

2.1.2.18.3. Și în acest text, ca și în altele din etapa în care se încadrează traducerea de la 1760 a *Bibliei*, grafiile care atestă pe [*ș*] și [*j*] cu rostire dură se amestecă cu cele care reflectă rostirile moi, acestea din urmă fiind în mod evident preponderente, mai cu seamă pentru anumite cuvinte[106]. Astfel, la cuvinte cu fonetism asemănător, și nu o dată chiar pentru același cuvânt, în aceeași carte sau în cărți diferite, apar deosebiri de notare a rostirii prepalatalelor. E greu de spus în ce măsură aceste grafii reflectă o realitate fonetică ori reprezintă doar rezultatul unei tradiții grafice sau al aplicării unei norme ortografice pe care sudul o impunea prin mijlocirea cărților, care, de multe ori, erau simple reeditări ale celor din Muntenia. Așadar, în perioada în care se realiza această traducere, norma muntenească, cu rostirea dură a prepalatalelor, câștiga teren în fața normei nordice, cu rostire moale, numai că unele cuvinte se dovedesc prea puțin „receptive" la noua normă.Consecvența cu care se notează totuși formele care reflectă rostire dură, așa cum va rezulta din exemplele pe care le analizăm în continuare, ar putea fi un indiciu în ce privește faptul că ele nu erau simple grafii, ci acopereau o realitate fonetică.

Vom urmări, prin câteva exemple, situația concretă pe care ne-o oferă textul.

Amestecul de forme în cazul adverbului *așa* demonstrează că normei sudice, în expansiune, îi opunea rezistență norma nordică, cu [*ș*] rostit moale. Credem că situația rostirii lui [*ș*] în acest cuvânt, așa cum se poate desprinde din câteva cărți analizate aici și din formele înregistrate în *Indice*, este concludentă pentru afirmația de mai sus: Fc *așa* – circa 40 de ocurențe,

---

[101] Vezi, în ediția de față, descrierea amănunțită a manuscriselor, în *Notă asupra ediției*, p.CXXVII–CXXIX.

[102] În legătură cu acest aspect, vezi, în ediția de față, I. Chindriș, *Testamentul lui Petru Pavel Aron*, vol.I, p.LXXIV – LXXVI.

[103] Vezi, în ediția de față, *Notă asupra ediției* pass.

[104] Vezi *Indice*.

[105] Pentru situația la nivelul întregului text, vezi *Indice*.

[106] Acest aspect este explicabil, de vreme ce „în teritoriul de la nord de Mureș, fenomenul [velarizării lui [*e*], [*i*] după [*ș*] și [*j*] – n.n. N.I.] apare extrem de rar și este, în general, posterior jumătății a doua a secolului al XVIII-lea" (I. Gheție, *Graiurile dacoromâne în secolele al XIII-lea – al XVI-lea (până la 1521)*, Editura Academiei Române, București, 2000, p.89 – 90. Cf. V. Arvinte, ST.L.FAC., p.56; *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.331 – 314.

așea – circa 10; Iș *așa* – 9, *așea* – 24; 2Lg *așa* – 13, *așea* – 15; Pr *așa* – 17, *așea* . 12; Jos *așa* – 21, *așea* – 9; Jd *așa* – 21, *așea* – 7; 1Sm *așa* – 18, *așea* – 3; 2Sm *așa* – 23, *așea* – *ф*; Iov *așa* – 26, *așea* – *ф*; Ir *așa* – 32, *așea* – 3; Tng *așa* – *ф*, *așea* – 1. Diferențele destul de mari care se observă între unele cărți pot fi puse pe seama lucrului în colectiv, fiecare traducător venind cu particularitățile graiului de acasă și fiind mai receptiv sau mai refractar la inovații. Oricum însă, la nivelul întregului, asistăm la amestecul de forme invocat mai sus.

Pentru substantivul *cenușă* formele care atestă rostirea dură a lui [ș] sunt mai rare: *cenușă* (Iș 9,10); *cenușa* (Iș 27,3), (Nm rezum. cap.19; 19,10, 17); (Pr 1,16), în comparație cu cele care atestă rostirea moale: *cenușe* (Fc 18,27), (Iș 9,8), (Pr 4,12; 6,10), (Nm 4,13), (Iov 2,12; 16,16; 42,6), (2Lg 28, 24), (2Sm 13,19), (Ir 6,26; 25,34), (Tng 2,10; 3,16); *cenușea* (Pr 4,12), (Nm 4,13).

În aceeași serie cu *cenușă* trebuie incluse: *ușă, moașă, platoșă*, pentru care grafia demonstrează amestec de forme, cu preponderența rostirilor muiate: *ușe* (Fc 4,7; 6,16), (Iș 21,6; 33,9), (Iov 31,34; 38,10), *ușea* (Iș 33,8, 10; 38,8), *ușile* (Iș 33,10), (Iov 38,8, 17), *ușii* (Iș 35,15), dar și *ușa* (Fc 18,1, 2, 10; 19,6, 9, 10, 11; 43,19), (Iș 12,22, 23; 29,4, 11, 42), (Iov 3,10; 31,9; 31,32); *moașea* (Fc 38,27), *moașele* (Iș 1,17, 21), *moașelor* (Iș 1,15, 20), dar și *moașa* (Fc 35,17); *platoșea* (Fc 9,23; 24,65; 39,16, 18), *platoșe* (Fc 41,42), (Iș 36,18), dar și *platoșa* (Fc 39,12, 15; 49,11), (Iov 41,17).

Și în alte cazuri se confirmă tratamentul diferit al consoanei [ș], de la un cuvânt la altul sau de la o carte la alta. De exemplu, (*a*) *așeza*, în *Cartea Facerii*, atestă exclusiv rostirea muiată a lui [ș][107], în vreme ce în alte cărți întâlnim și forme care reflectă rostirea dură: *să așaze* (Iov rezum. cap.18), (Ps 7,6; 112,8); *așază* (Iov 36,7), (Ir 31,21), (Ps 17,34; 49,5). Exclusiv rostire moale am înregistrat pentru formele din paradigma cuvântului *așezământ*, în timp ce formele flexionare ale verbului (*a*) *ședea* se realizează în mod obișnuit cu [ș] rostit moale, fără a lipsi oscilațiile de tipul: *șade* (Pl 20,8), (Ecz 1,8; 33,6; 40,3); *să șadă* (Ecz 33,28); *să șază* (Ecz 8,14; 12,12) și *șeade* (Iș 11,5), (Tov 11,5); (*să*) *șeade* (Ecz rezum. cap.13). Amestecul de forme în cazul cuvântului *șatră* este concludent reflectat într-o singură carte biblică, unde cuvântul cunoaște numeroase ocurențe (pentru alte cărți situația poate fi urmărită în *Indice*): *șatră* (Iș 26,36; 33,8; 38,18; 40,5, 31; *șatra* (Iș 26,37; 35, 17; rezum. cap.36; 36,37; 39,38, 40; 40,26); *șatrea* (Iș 35,15); *șatrei* (Iș rezum. cap.26); *șetri* (Iș 27,9, 11, 12, 15; 40,8); *șetrile* (Iș 38,9, 11, 12, 15, 16, 18; 39,39); *șeatra* (Iș rezum. cap.27); *șeatră* (Iș 27,16); *șeatrii* (Iș 33,8); *șeatrile* (Iș 38,13).

În afară de verbele (*a*) *așeza*, (*a*) *ședea*, care prezintă *-șa-* în radical, și unele verbe cu radicalul în [ș] realizează uneori sufixul flexionar la prezent în forma *-az* sau *-așt*: *îmbrățășază* (Fc rezum. cap.45), (Iov 24,8); *(să) sănătoșază* (Fc rezum. cap.20); *pășaște* (Iov 9,8); *înfricoșaze* (Iov 9,34); *să înfricoșaze* (Iov 33,7); *însătoșază* (Iov 24,11); *(să) învârtoșază* (Iov 38,30); *învârtoșază(-să)* (Iov 39,16).

Pentru cuvintele *deșert, deșartă* și cele din familia lexicală a acestora, am constatat comportament diferit de la o carte la alta în ce privește rostirea lui [ș]. În *Cartea lui Iov*, de exemplu, se întâlnesc numai formele cu [ș] moale: *deșert* (6,18; 11,12; 12,24; 21,34; 26,7, 34,12; 35,13, 16; 39,34) și *deșearte* (22,9), la care adăugăm, din aceeași familie lexicală: *deșertându(-să)* (14,11); *deșertat-ai* (15,4); *deșertăciunea* (11,11); *deșertăciune* (31,5), în vreme ce, prin comparație, în *Prorociia Ieremiii*, formele se amestecă: *deșert* (4,23; 14,21; 15,34); *deșerți* (2,5); *deșerții* (rezum. cap.10); *vor deșerta* (48,12); *deșertăciune* (16,19); *deșertăciuni* (2,5; 8,19); *deșertăciunilor* (10,8), dar și: *deșartă* (11,10; 31,32, 33,20, 21; 50,9); *deșarte* (10,3, 15; 51,18).

Formele cuvântului *greșeală* atestă rostirea dură a șuierătoarei: *greșală* (Fc 37,2; 43,12), (Jd 9,36), (1Sm 6,4, 8, 17); *greșala* (2Lg 4, 19), (Pl rezum. cap.17; 17,9); *greșalei* (Iș 21,20), *greșalele* (Jos 23,12), (Pl 10,12). Prezența accidentală a formei *greșealele* (Pl rezum. cap.14) nu este de natură să influențeze concluzia privind tratamentul șuierătoarei în acest cuvânt. Formele verbului (*a*) *greși*, cu fonetism similar substantivului prezintă tot *-șa-*: *greșaște* (Pl rezum. cap.2; 10,17); *greșaște* (Iov 9,28), (Lc rezum. cap.17); *să greșască* (Ps 35,2). În celelalte forme din flexiunea verbului, [ș] se rostește moale: *greșesc*: (Ps 24,8); *să greșesc* (Ps 38,2); *să greșești* (2Lg 7,25), iar [*e*] nu se velarizează[108].

Oscilația între grafia care atestă rostire muiată și cea care atestă rostirea dură a șuierătoarei am înregistrat-o și pentru cuvântul *șarpe*: *șerpe* (Iș rezum. cap.7); *șerpele* (Fc 3,1, 13); *șearpele* (Fc 3,4), (2Lg 8,15), dar *șarpe* (Fc 3,14; 49,17), (Iș 4,3; 7,9, 10, 15); *șarpele* (Iov 26,13); *șarpelui* (Fc rezum. cap.3).

Grafia numeralelor *șase*, *șapte* și a tuturor structurilor formate pe baza lor atestă existența normei oscilante în ce privește rostirea șuierătoarei, chiar dacă de la o carte biblică la alta sunt unele deosebiri. Astfel, în *Cartea Facerii* am înregistrat rostirea dură a șuierătoarei în numeralul *șase* și în toate structurile formate pe baza acestuia: *a șasa* (Fc 1,31); *șasă* (Fc rezum. cap.2); *șasăzeci și cinci* (Fc 5,15, 21, 23); *șasăzeci și doi* (Fc 5,18, 20); *șasăzăci și noao* (Fc 5,27); *șasă sute* (Fc 7,6); *al șasă sutele* (Fc 7,11); *șasă sute unul* (Fc 8,13); *optzăci și șasă* (Fc 16,16); *șasăzăci* (Fc 25,26); *al șasălea* (Fc 30,19); *șasă* (Fc 30,20); *șasăsprăzece* (Fc 37,2; 46,18); *șasăzeci și șase* (Fc 46,26). Situația se schimbă în *Cartea ieșirii*, unde norma este oscilantă: *șasă sute de mii* (Iș 12,37); *șasea sute* (Iș 14,7); *a șasa* (Iș 16,5, 29); *șasă* (Iș 23,10, 12; 25,35; 28,10; 31,17; 36,16, 27; 37,18, 21); *a șasa parte* (Iș 25,17, 23; 36,21); *șasăsprăzăce* (Iș 26,25); *șasăsprăzeace* (Iș 36,30), dar, în aceeași carte, am înregistrat și structuri cu *șea-*: *a șeasa* (Iș rezum. cap.9; 16,22); *șease* (Iș 16,26; 25,32, 33; 26,9; 31,15; 35,2); *șeasă* (Iș 20,9, 11; 21,2; 24,16; 26,22; 28,10; 34,21); *al șeaselea* (Iș 26,9); *șease sute și trei de mii și cinci sute cincizăci* (Iș 38,25). În *Cartea lui Iov*, nu am înregistrat decât de două ori numeralul *șase*, numai cu [ș] dur: *șase* (Iov 5,19); *șase mii* (Iov 42,12). Datele pe care ni le oferă cărțile analizate sunt concludente pentru a stabili că predominantă este rostirea cu [ș] dur a numeralului *șase.*

În aceleași cărți, numeralul *șapte* și structurile formate pe baza acestuia reflectă amestec de forme. În *Cartea Facerii* se întâlnesc deopotrivă ambele forme: *a șaptea* (Fc 2,2); *de șapte ori* (Fc 4,24); *de șaptezeci de ori câtea șapte* (Fc 4,24); *doaozăci și șapte* (Fc 8,4); *șapte* (Fc rezum. cap.29; rezum. cap.41; 41,3, 34); *șaptezeci* (Fc 46,27); dar și: *a șeaptea* (Fc rezum. cap.2; 2,2, 3); *opt sute șeapte* (Fc 5,7); *șeaptezeci* (Fc 5,12); *șeapte sute șeptezeci și șepte* (Fc 5,31); *șeapte* (Fc 29,18, 30; 41,5, 18, 26, 30, 53, 54; 46,25; 50,10); *o sută patruzeci și șeapte* (Fc 47,28); *șeptesprăzeace* (Fc 47,28), în vreme ce în *Cartea ieșirii* numărul formelor cu rostire muiată este incomparabil mai mare decât al celor cu rostire dură: *o sută treizăci și șeapte* (Iș

[107] Vezi *Indice*.
[108] Vezi *Indice*.

6,16); *o sută triizeci și șeapte* (Iș 6,20); *șeapte*: (Iș 7,25; 12,15, 19; 13,6; 16,7; 22,30; 23,14; rezum. cap.25; 25,37; 29,30, 35, 37; 34,18; 37,23); *a șeaptea* (Iș rezum. cap.9; 12,15, 16; 16,6, 26, 27, 29, 30; 20,10, 11; rezum. cap.23; 23,12; 24,16; 31,15; 34,21; 35,2); *șeaptezeci* (Iș rezum. cap.15; 15,27); *al șeaptelea* (Iș 21,2); *șeaptezăci* (Iș 24,1, 9); *a șeaptelea* (Iș 31,17); *șeapte sute treizăci* (Iș 38,24); *o mie șeapte sute șeaptezăci și cinci* (Iș 38,28); *șeaptezăci și doao de mii și patru sute* (Iș 38,29), față de: *șapte* (Is 2,16); *șaptezeci* (Iș 7,7); *al șaptele* (Iș 23,11). În *Cartea lui Iov*, sunt 5 structuri cu rostirea dură a prepalatalei surde: *șapte* (Iov rezum. cap.2; 2,13; 42,8, 13); *a șaptea* (Iov 5,19) și 2 cu rostirea muiată: *șeapte* (Iov 1,2); *șeapte mii* (Iov 1,3). Dincolo de diferențele care se înregistrează de la o carte la alta, situația la nivel general atestă aceeași oscilație între notarea șuierătoarei rostite muiat și notarea rostirii dure a acesteia.

Formele atone de dativ ale pronumelui reflexiv, *își*, *-și*, *și-*, *-și-*, se regăsesc mai ales în varianta care atestă rostirea dură a lui [*ș*]. Situația, în trei cărți biblice analizate, se prezintă după cum urmează și este, credem, concludentă pentru aspectul discutat: în *Cartea Facerii* am înregistrat 3 ocurențe ale formei *îș*, 17 ale formei *-ș*, 25 ale formei *ș-* și numai 5 ale formei *-și*; În *Cartea ieșirii*, *-ș* cunoaște 5 ocurențe, *ș-* este prezent de 10 ori, iar *-și* se regăsește de 6 ori; în *Cartea 2leage*, *îș* se notează de 4 ori, *-ș* – de 10 ori, *ș-* are 2 ocurențe, *-ș-* este prezent o dată, iar *-și* se folosește de 5 ori.

Tratamentul prepalatalei [*j*] nu e radical diferit de cel aplicat corespondentei sale surde. Observația pe care o făceam mai sus în legătură cu faptul că la cuvinte cu fonetism asemănător, și nu o dată chiar pentru același cuvânt, în aceeași carte sau în cărți diferite, apar deosebiri de notare a rostirii prepalatalelor se susține foarte bine prin exemplele aduse în continuare în discuție. Și de această dată asistăm la un amestec de rostiri dure și muiate, preponderente fiind cele din urmă.

Pentru substantivul *jale*, verbele coradicale, (*a*) *jeli* și (*a*) *jelui*, precum și în derivatul *jalnic* (s.m., „jeluitor") sunt cvasigenerale formele care atestă rostirea moale a lui [*j*]: *jeale* (2Sm 14,2), (Iov 30,31), (Ir 9,10; 31,15); *jealea* (Ecz 38,17), (Ir 6,26; 31,13); *jelea* (2Sm 11,27), (Înț 19,3); *jele* (2Sm 19,2); *jelind* (2Sm 3,33); *să jeluiască* (Fc 23,2); *jeluindu(-se)* (Iov rezum. cap.6); *(să) jeluia* (Jd 14,16); *jeluiește* (2Sm 19,1); *(s-)au jelit* (Ps 77,63); *jealnic* (Ps 34,14), (Înț 18,10); *jelnici* (Ecz 7,38); *jealnicului* (Ir 16,7). Formele cu *ja-* sunt în număr foarte mic și le-am înregistrat pentru substantiv: *jale* (Ecz rezum. cap.22; 22,6; 38,18), (Înț 14,15); *jalea* (Ecz 26,8; 41,14).

O mare diversitate de forme am întâlnit în cazul substantivelor *jertfă*, *jertfire*, *jertfelnic* și al verbelor (*a*) *jertfi*, (*a*) *jertfui*[109]. Aceste cuvinte, în special *jertfă* și (*a*) *jertfi*, cunosc, în mod firesc, un număr mare de ocurențe. În *Cartea Facerii*, substantivul *jertfă* este întrebuințat în două variante, în ambele variante grafia atestând o rostire moale a șuierătoarei sonore: *jertva* (Fc 22,7), *jertvă* (Fc 22,13), *jirtfe* (Fc 4,3; rezum. cap.8; 46,1), *jirtfă* (Fc 8,20; rezum. cap.15; 22,2, 3, 6), *jirtva* (Fc 22,8). Lucrurile nu se prezintă însă la fel în alte cărți biblice analizate. În *Cartea ieșirii*, cuvântul apare de 13 ori, de 11 ori grafia reflectând rostire dură: *jârtve* (10,25; 18,12; rezum. cap.24; 32,8; 40,27), *jârtvelor* (rezum. cap.27), *jârtva* (29,18), *jârtfele* (29,28), *jârtfa* (29,33, 35), *jârtfă* (29, 42) și doar de două ori rostire muiata: *jertfă* (29,25), *jertva* (34,25). În *Cartea lui Iosue*, cuvântul se regăsește de trei ori în grafia care atestă rostire dură: *jârtvă* (22,23), *jârtve* (22,27, 29) și o dată în grafia care reflectă un [*j*] cu rostire moale: *jertvele* (13,14). Exclusiv rostiri dure am înregistrat pentru cuvântul în discuție în toate ocurențele lui din *Cartea giudecătorilor*: *jârtvă* (rezum. cap.6; 6,18; 11,31), *jârtva* (6,26), *jârtve* (20,26; 21,4). Tot numai rostiri dure am găsit în *Cartea dintâiu a lui Samuil*: *jârtvă* (1Sm 1,21; 7,9; 15,22; 16,3, 5; 20,29; 26,19), *jârtva* (2,17, 29; 9,12, 13; 16,4), *jârtfele* (2,28), *jârtve* (3,14; 20,6), *jârtvele* (15,22) și tot la fel în *Cartea a doao a lui Samuil*, dar numai cu două ocurențe în text: *jârtvă* (6,12), *jârtva* (14,17). În *Cartea lui Iov* cuvântul este înregistrat numai o dată, în forma *jârtvă* (42,8).

Vom urmări în cele ce urmează comportamentul verbelor (*a*) *jertfi* și (*a*) *jertfui*, în aceeași ordine a cărților biblice, pentru a vedea în ce măsură verbele urmează fonetismul substantivului. În *Cartea Facerii*, ca și în cazul substantivului, formele din paradigma gramaticală a verbului (*a*) *jertfui* atestă tot numai rostirea moale a prepalatalei: *să jertfuiască* (22,10), *jertfuind* (31,54), *jertvuiește* (rezum. cap.35), *jirtfuiește* (rezum. cap.12). Într-un număr destul de mare de ocurențe[110] ale celor două verbe, (*a*) *jertfi* și (*a*) *jertfui*, *Cartea ieșirii* atestă amestecul de rostiri dure și de rostiri moi, mai ales în cazul verbului (*a*) *jertfui*. La verbul (*a*) *jertfi*, din 11 forme, 6 au *jâ-*, 5 au *je-*, în timp ce din 24 de forme ale verbului (*a*) *jertfui*, 12 au *jâ-*, 5 au *je-*, 7 au *ji-*. În *Cartea lui Iosue*, cele două verbe au câte o întrebuințare: *să (să) jârtvească* (6,19) și *au jârtvuit* (8,31). *Cartea giudecătorilor* are o dată forma *jârtfeaște* (rezum. cap.11) și de două ori forme cu rostiri dure: *să jârtvuiască* (16,23), *jârtvuit-am* (17,3). În *Cartea dintâiu a lui Samuil*, cele două verbe sunt bine reprezentate. Din 18 ocurențe, în total, ale celor două verbe, numai o dată grafia atestă rostire moale: *au jertfuit* (1,4)[111]. În *Cartea a doao a lui Samuil*, nu am înregistrat decât formele cu *jâ-*pentru ambele verbe: *jârtvea* (6,13), *jârtvind* (15,12), *au jârtvit* (23,16); *voiu jârtvui* (15,8), iar în *Cartea lui Iov*, tot forma cu *jâ-*, o singură dată: *jârtveaște* (rezum. cap.1).

În aceeași familie lexicală cu termenii discutați mai sus intră și alte cuvinte în forme care atestă atât rostirea muiată, cât și rostirea dură a prepalatalei sonore: *jertfirea* (Fc rezum. cap.22) față de *jârtvirea* (Iș rezum. cap.13); *jârtfirea* (Iș 29,36); *jertvenic* (Iș 28,29); *jertvelnic* (Iș 28,43; 31,11); *jertvealnic* (Iș 39,41), dar și: *jârtvelnic* (Iș 28,35; 29,30); *jârtvelnicului* (Iș 38,24); *jârtvealnicului* (Iș 38,30); *jârtveanicului* (Iș 30,24; 35,19), *jârtvenicele* (Iș 34,13); *jârtvenicului* (Iș 36,1; 38,26), *jârtvenicul* (Jos 24,26); *jârtfenic* (Iș 25,8); *jârtfenicului* (Iș 36,6)[112].

Cu totul altfel se prezintă situația rostirii lui [*j*] urmat de [*e*] sau de [*i*] în alte cuvinte decât cele de mai sus: (*a*) *jefui*, *jefuitor*, *jefuire*, (*a*) *sluji*, *slujire*, *grijă*, (*a*) *griji*, *jiganie*, *jivină*, *jilav*, *jeler*, *glajă*. Cu excepția cazurilor în care forma *grija* (Fc 31,5); (Ps 54,23); (Ecz 32,2; rezum. cap.39) coexistă cu *grijea* (Fc rezum. cap.39); (Ecz 30,26; 31,2; 42,9) sau formele cu *-ja-*: *grijaște* (Ecz 38,7); *să (să) slujască* (Fc 34,31), *să slujască* (Fc 27,29); (Iș 4,23; 28,3, 4, 41, 43; 29,30, 44; 30,30; 35,19; 40,13), *(să)*

---

[109] Vom urmări în cele ce urmează situația din textul supus analizei, fără a face și considerații privind originea și evoluția acestor cuvinte în limba română; pentru aceste aspecte, vezi V. Arvinte, S.T.L.FAC., p.58 – 59.

[110] Vezi *Indice*.

[111] Pentru formele cu *jâ-*, vezi *Indice*.

[112] Pentru completarea imaginii asupra oscilațiilor care se produc în rostirea prepalatalei sonore, vezi *Indicele de cuvinte* ce secondează *Cartea preoției*, articolele: **JERTFĂ, JERTFELNIC, (a) JERTFI, JERTFIRE, JERTFIT, (a) JERTFUI, JERTFUIT.**

slujaște (Iov 24,23) sunt în număr mai mare decât cele cu *-jea-*: *grijească* (Iov 23,15); (*mă*) *grigeam* (Iov 3,25); *slujea* (Fc 40,4); *slujează e* (Iș 39,1); *să slujească* (Iș 14,5; 28,1), în formele pe care le-am înregistrat pentru cuvintele enumerate mai sus, grafia reflectă rostirea muiată a lui[*j*][113]. În cazul unora dintre ele, influența etimonului poate susține formele care atestă această rostire (*a sluji, jivină, jiganie, jilav, jeler*), în cazul altora însă (*grijă, jaf, glajă*), aceste forme trebuie puse pe seama normei specifice variantei nordice, cu rostirea moale a prepalatalelor [*ș*], [*j*].

2.1.2.19. Un fenomen cu largă raspândire în textele vechi este sonorizarea consoanei [*s*] atunci când în contextul fonetic este urmată de [*n*] sau de [*m*][114]. Fenomenul este bine ilustrat de textul de la 1760, relativ puține fiind cazurile în care acomodarea la sonoritate nu se produce. Transformarea se notează în formele cuvântului *snop*: *znopi* (Fc 37,7; 41,47), *znopul* (Fc 37,7), *znopii* (Fc 37,7), *znopului*(Fc 37,7). Cu puține excepții, cuvintele *smochin, smochină* sunt înregistrate în forma cu [*zm*]: *zmochin* (Fc 3,7), (Ir 8,13), *zmochinul* (Ir 5,17), dar și *smochini* (2Lg 8,8); *zmochine* (1Sm 25,18; 30,12), (2Sm 16,1), (Ir rezum. cap.24; 24,1, 2, 3), *zmochinele* (Ir 24,2, 5, 8), dar și: *smochine* (Ir 8,13; 29,17). Aceeași consecvență se constată în notarea acestui fenomen în cazul cuvintelor (*a*) *smulge, smuls, smulgere*, pe care le-am înregistrat după cum urmează: *vei zmulge* (Iș 21,14); *(să) vor zmulge* (2Sm 23,6); *au zmult* (2Sm 23,21), (Ps 36,14); *zmulgă(-să)*(Iov 18,14); *zmulge(-să)-va* (Iov 20,28); *zmulgând* (Iov rezum. cap.21); *să zmulgi* (Ir 1,10); *voiu zmulge* (Ir 12,14, 15; 22,24; 24,6; 42,10); *zmulge-voiu* (Ir 12,17); *să zmulg* (Ir 18,7); *(să) zmulge* (Ir 18,14); *(să) va zmulge* (Ecz 40,16), (Ir 31,40); *zmulg* (Ir 45,4); *zmult* (Iov 19,10); *zmulgere* (Ir 12,17).

Pentru cuvântul *mireasmă* am înregistrat atât forme cu [*zm*]: *mireazmă* (Iș 29,25, 41; 30,34; 35,28), (Ecz 35,8); *mirezme* (Fc rezum. cap.50); *mireazme* (Fc 50,2, 25), (Iș 25,6); *mirezmele* (Lc 24,1); *mireazmelor* (Iș 40,25), cât și forme cu [*sm*]: *mireasmă* (Fc 8,21), *miresme* (Fc 35,14), *mireasme* (Iș 30,23, 34; 35,15), *mireasmelor* (Iș 31,11). În cazul altor cuvinte care conțin fonetismul în discuție – (*a*) *smeri, smerin, smerit, smereni,* (*a*) *sminti, sminteală, smirnă* –, acomodarea consonantică se produce destul de rar – *zmerează te* (1Sm 2,7), *(să) vor zmeri* (Iov 24,24); *(să) va zminti* (Ecz 22,20); *va zminti* (Ecz 23,13); *zmereaniia* (Ps 9,14), *zminteală* (Ps 118,165) –, rămânând larg majoritare formele cu [*sm*][115].

Contextul fonetic impune acomodarea la sonoritate, în aceeași măsură ca în exemplele precedente, a cuvântului *veșmânt*[116]. Încadrat de o vocală (precedată de consoană sonoră) la stânga și de o sonantă la dreapta, [*ș*] nu-și poate păstra caracterul surd și se sonorizează. Aceasta explică numărul foarte mare de forme cu [*j*], forme pe care, ca și în cazul cuvintelor discutate mai sus, limba literară le-a respins: *văjmântului* (Fc 39,12); *văjmântul* (Fc 49,11); *vejmintele* (Pr 6,11; 8,30; 10,6; 11,40; 15,7, 8, 10, 11, 23, 27; 16,26, 28; 17,15), (Iov 1,20; 2,12; 9,31; 27,16; 37,17); *vejmânt* (Iov 24,10; 31,19); *vejmântul* (Iov 30,18); *vejmântului* (Iov 30,18); *văjmântul* (Iov 13,28); *văjmânt* (Iov 29,14); *vâjmântul* (Iov 38,14). Întâlnim însă, aproape cu aceeași frecvență, formele cu [*ș*]: *veșmintele* (Fc 24,53; 35,2; 38,14; 44,13), (Pr 11,25, 28; 13,6, 34, 45; 14,8, 47; 15,5, 6; 17,16; 21,10); *veșmintelor* (Fc 27,27); *veșminte* (Fc 45,22, 23)[117].

2.1.2.20. Tot o acomodare la sonoritate, de data aceasta în sens invers, este afonizarea lui [*b*], sub influența africatei surde [*ț*], în cuvintele *subțire*, (*a*) *subția*: *supțiri* (Fc 41,6, 23, 27), *supțire* (1Sm 18,23), (Înț 5,15; 7,22, 23); *(să) va supțiia* (Iov 17,1), *supția(-să)-va* (Iov 18,12). Și în acest caz însă, norma literară a fost selectată dintre formele mai apropiate de etimon[118].

2.1.3. Am prezentat un număr suficient de mare de particularități fonetice ale textului *Bibliei de la 1760*, dar a trebuit să lăsăm la o parte multe altele. În selectarea particularităților am pornit de la premisa că analiza unui text din perspectiva structurii fonetice, mai ales în cazul unui text de amploarea celui de față, nu poate pune în discuție toate faptele care se manifestă în text. La nivel fonetic se înregistrează cele mai numeroase, uneori și cele mai neașteptate, aspecte. Acesta este nivelul cu cele mai multe aspecte particulare, lucru evident de la primele texte scrise în limba română și chiar mai dinainte, de la cuvintele românești înregistrate în texte slavone și latine, redactate înainte de 1521[119].

2. 2. Particularități morfosintactice

Perspectiva diacronică asupra nivelului morfologic a pus mereu în evidență caracterul mai stabil și mai unitar al acestuia în raport cu nivelul fonetic. Textul pe care îl analizăm tezaurizează, ca orice stadiu sincronic, rezultatele evoluției anterioare și tendințele inerente oricărui proces, acestea din urmă impuse de diferiți factori și manifeste cu deosebire în punctele periferice ale sistemului. Contradicțiile care apar sunt firești și generatoare de progres în limbă. În momentul în care o normă existentă în perioada precedentă nu mai este agreată din diferite motive, aceasta este conștientizată ca abatere, devine periferică în sistem, și, finalmente, este eliminată din uz. Un timp însă, norma veche și norma nouă coexistă, schimbările în limbă fiind, cum se știe, lente. Așa se explică de ce în textele pe care le analizăm înregistrăm în mod obișnuit norme oscilante pentru diferite aspecte luate în discuție. În măsura în care factorul fonetic nu poate fi neglijat în morfologie, vom spune că unele aspecte morfologice sunt reflexul direct al particularităților fonetice ale vorbirii dintr-o regiune sau alta (opoziția desinențială [-*ɸ*]/[-*ă*] – *păhar/păhară* – pentru exprimarea numărului în clasa neutrelor, ca urmare a rostirii dure

---

[113] Pentru toate ocurențele acestor cuvinte, vezi *Indice*.

[114] Fenomenul este analizat pe larg, pe baza atlaselor lingvistice românești, de Doina Hreapcă, în studiul *Sonorizarea fricativelor și a oclusivelor surde (*s, ș, f; c, t, p*) urmate de sonanta nazală* n, *o tendință activă în graiurile dacoromâne*, în ALIL, tom. XXIX, 1983 – 1984, A, Iași, p.175 – 215; Fenomenul pe care îl atestă textele din toate regiunile are bază populară. Mai conservator se dovedește graiul moldovenesc, în care se conservă fricativa dentală surdă, fapt susținut și de situația pe care o reflectă Ms.45, în comparație cu Ms.4389 și cu B1688 (vezi V. Arvinte, ST.L.FAC., p.69). A se vedea și Andrei Avram, *Cercetări asupra sonorității în limba română*, București, 1961; Sextil Pușcariu, *Limba română*, II, *Rostirea*, București, 1959; St. Dumistrăcel, *Influența limbii literare asupra graiurilor dacoromâne*, București, 1978.

[115] Vezi *Indice*.

[116] Pentru această formă, vezi Al. Ciorănescu, DER, p.833.

[117] Pentru alte ocurențe, vezi *Indice*.

[118] Mai puțin cuvântul *mireasmă* (<sl. *mirizma*), care are în etimon [*z*] (Cf. Al Ciorănescu, DER, p. 514); pentru *veșmânt*, vezi trimiterea din nota 106.

[119] Cf. I. Coteanu, *Structura și evoluția limbii române (De la origini pînă la 1860)*, București, 1981, pass; I. Gheție, *Graiurile dacoromâne în secolele al XIII-lea – al XVI-lea (până la 1521)*, București, 2000, pass.

a consoanelor; structura incompletă a numeralului ordinal masculin ca urmare a reducerii diftongului [-*ea*] la [-*e*] – *al doile*). Cu cât traducătorul sau traducătorii unui text manifestă reținere față de asemenea particularități, cu atât cresc șansele de a avea unitate sporită în plan morfologic. Tendințele firești ale limbii, în cazul în care suntem în fața unui text tradus, sunt supuse nu o dată presiunii limbii din textul-sursă, mai mare dacă e vorba despre o traducere religioasă. Influențele pot fi în sensul susținerii unor norme considerate deja arhaice la momentul traducerii (încadrarea unor susbstantive la declinarea a III-a – *grindine, marmure, soarte*) sau al introducerii unor norme noi, redundante o vreme pe lângă cele existente, cu șanse mai mari sau mai mici de a se impune (*talantum* – cu pluralul *talantumuri* –, pe lângă *talant,* cu pluralul *talanți*). În unele cazuri, sub această presiune se pot crea modele care devin funcționale în limba vorbită (exprimarea perifrastică a unor sensuri temporale; realizarea construcțiilor intensive cu verbul la diferite moduri și timpuri, însoțit de un substantiv coradical), situație în care, după un timp, nu se mai poate delimita între ceea ce a rezultat datorită urmării unui model străin și ceea ce a rezultat grație suportului pe care traducătorul l-a găsit în graiul său de acasă.

2.2.1. Substantivul

2.2.1.1. Declinarea. Substantivul *soră*, care se fixase deja în această perioadă la declinarea I[120], l-am consemnat de câteva ori și în forma *sor* (Fc 12,13, 19; 26,9), ceea ce înseamnă că norma veche devenise un fapt de limbă periferic, dar nu ieșise definitiv din uz. În formele compuse cu adjectiv pronominal posesiv, substantivul are cel mai adesea forma *soru*: *soru-sa* (Fc 24,30; 29,13, 31; 34,13, 26), (2Sm rezum. cap.13; 13,22); *soru-mea* (Fc 30,8), (2Sm 13,5, 6, 11, 20), (Iov 17,14), tot astfel cum substantivul *noră*, în aceleași sintagme, are forma *noru*[121]: *noru-sa* (Fc 11,31; 38,11, 16), (1Sm rezum. cap.4; 4,19), (Rt rezum. cap.1; 1,22); *noru-ta* (Fc 38,24), (Rt 4,15). Reținem pentru substantivul *soră* și forma izolată *sororei* (In 11,1), în care nu s-a produs alternanața [*o*] ~ [*u*] și care trimite în mod evident la forma de declinare *sororis* din textul latinesc. În afara aspectelor semnalate, cele două substantive au în paradigmele lor gramaticale formele actuale de declinare.

Substantivele *aramă, grindină, latură, marmură, năpastă, peșteră, soartă* nu se mai încadrează exclusiv la declinarea a III-a, constatându-se însă și diferențe de la un cuvânt la altul. Situația pe care am întâlnit-o în textul de la 1760 confirmă într-o măsură rezultatele cercetărilor anterioare[122].

Pentru susbstantivul *aramă* am înregistrat exclusiv forme de declinarea I: *aramă* (Fc 4,22), (Iș 25,3; 26,11, 37; 27,2, 3, 4, 6, 10, 11, 17, 18, 19; rezum. cap.30; 30,4, 18; 31,4; 35,5, 16, 24, 32; 36,18, 38; rezum. cap.38; 38,2, 3, 4, 6, 8, 10, 12, 17, 19, 20, 29, 30; 39,39), (Jos 6,19, 24; 22,8), (1Sm 17,5, 6), (2Sm 8,10; 22,35), (Iov 6,12; 20,24; 40,13), (Ir 1,18; 6,28; 10,9; 15,20; 46,22; rezum. cap.52; 52,17, 18, 20, 22), *arama* (Iov 37,18; 41,18), (Ir 15,12; 52,17). Radical diferită este situația substantivului *grindină*, pentru care se întâlnește numai izolat forma de declinare I: *grindină* (Ps 17,13; 104,32); *grindina* (Iș 9,19), (Ps 148,8); cele mai multe forme ale acestui substantiv susțin încadrarea la declinarea a III-a. Probleme am întâmpinat aici la rezolvarea omonimiei gramaticale dintre singular și plural, fiind cunoscut faptul că desinența de plural a femininelor nu devenise decât la unele substantive *-i*. Pentru rezolvarea acestei omonimii am recurs, în mod firesc, în primul rând la context, numai că nici contextul nu dezambiguizează întotdeauna sau nu în măsură suficientă. În astfel de situații am recurs la textul *Vulgatei*[123], pornind de la premisa că o traducere literală era fidelă izvorului inclusiv în această privință. Mai exact, contextul ne-a permis într-un singur caz să rezolvăm fără echivoc omonimia: *voi ploua mâne într-acest ceas* ***grindine*** *multă foarte* (Iș 9,18). În alte cazuri însă, contextul nu este deloc concludent: „*Râdică-ț mâna în ceriu, să fie* ***grindine*** *în tot pământul Eghiptului, preste oameni și preste dobitoace și preste toată iarba țarinii în pământul Eghiptului*" (Iș 9,22); **Și au întins Moisii varga în ceriu și Domnul au dat tuneturi și* ***grindine*** *și fulgere curgătoare preste pământ.* (Iș 9,23). În astfel de cazuri am apelat la textul *Vulgatei*, pentru a stabili dacă forma substantivului în textul latinesc este de singular sau de plural. La poziția 9,22, forma din latină este *grando*, iar la poziția 9,23 – *grandinem*, ambele forme de singular. La fel am procedat și în alte cazuri: *grindine* (Iș 9,25, 26; 10,12, 15); (Ps 17,14; 77,47). Omonimia se rezolvă fără probleme atunci când substantivul este articulat enclitic: *grindine****a*** (Iș rezum. cap.9; 9,24, 25, 28, 29, 33, 34; 10,5).

Substantivul *latură* este întrebuințat în forma de declinarea a III-a cu *-e*: *lature* (Iș 25,19, 32; 27,14, 15; 36,32; 37,3, 27; 38,14), *laturea* (Iș 36,31), (2Lg rezumat cap.31; 31,26); (Ps 90,7; 114,9; 127,3). În acest caz însă, nu ne-am confruntat cu probleme în privința omonimiei singular – plural, din mai multe motive. Întâi, procesul de formare a pluralului în *-i* pare încheiat la acest substantiv. O dovedesc ocurențele formelor de plural din aceeași carte în care am întâlnit numeroase forme de singular: *laturile* (Iș 25,20; 26,13; 27,7; 28,7, 12, 25, 27; 30,4; 36,11; 37,5, 18; 39,7, 16); *laturi* (Iș 25,32), (Nm 8,4); al doilea, contextele în care apare forma în *-e* sunt de fiecare dată concludente, substantivul având de regulă determinative din rândul adjectivelor pronominale nehotărâte: *o – alta, fieștecare*, așa cum se poate vedea din exemple ca: *Hieruvimii unul să fie de* ***o lature****, și altul de* ***altă lature*** (Iș 25,19)**;** *Șease fluieri vor ieși din* ***laturi****, trei de* ***o lature*** *și trei de* ***altă lature*** (Iș 25,32); al treilea, articolul hotărât enclitic *-a*: *lature****a*** (Iș 36,31), (2Lg rezumat cap.31; 31,26).

Substantivul *marmură* cunoaște număr foarte mic de ocurențe la nivelul întregului text, din care rezultă încadrarea acestui substantiv la declinarea a III-a. Nume de materie, în mod obișnuit *singulare tantum*, acest substantiv poate avea și plural, în *-e* sau în *-i*, fapt care pune probleme la rezolvarea omonimiei singular – plural. Uneori este suficient contextul: *Și au așternut*

---

[120] Substantivul este în latină de declinarea a III-a imparisilabică (*soror, -ōris*), trece în română, inițial, la declinarea a II-a, după care se fixează, firesc, alături de majoritatea femininelor, la declinarea I, în *-ă*. Un proces asemănător se petrece în cazul substantivului *noră*, care în limba latină este de declinarea a IV-a (*nurus, -ūs*).

[121] Așa apar până astăzi cele două substantive în sintagmele respective din limba populară.

[122] Cf. *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.319 – 320, unde se afirmă că „formele cu *-ă*, de declinarea I, deși mai rare, sunt în continuă expansiune" (p.319), dar nu se precizează că situația nu este aceeași la toate substantivele aduse în discuție.

[123] Pentru comparații am folosit *Hieronymi Vulgata* (textul existent la adresa de internet http://www.intratext.com./X/LAT0001.htm) și *Biblia Sacra*, Venetiis, apud. Nicolaum Pezzan MDCLXXXX (după un exemplar din această ediție, existent în fondul cel mai vechi al călugărilor bazilitani de la Blaj, a tradus echipa coordonată de episcopul Aron. Vezi Ioan Chindriș, *Testamentul lui Petru Pavel Aron*, în ediția de față, p. LXVI).

fața bisearicii cu ***marmure foarte scumpă*** (2Par 3,6), alteori însă, chiar lărgit, contextul nu este concludent: *Spre gândirea de orice feal de lucru, poate fi de aur și de argint și de aramă,/ De* ***marmore*** *și mărgăritariu și de multe fealiuri de leamne* (Iș 31,4, 5), situație în care, pentru încadrarea la declinare a acestui substantiv și pentru stabilirea numărului, singura soluție a fost să recurgem la izvorul latinesc. Acolo am găsit substantivul în forma de ablativ singular, *marmore*, pe care, după aspectul fonetic, nu este exclus ca traducătorii blăjeni să o fi luat ca atare din *Vulgata*.

Formele substantivului *năpastă*, prezente în număr mic, susțin încadrarea, în continuare, a substantivului la declinarea a III-a: *năpaste* (Fc 26,20), (Ir 7,6; 22,17), (Iz 22,29), (Lc 3,14; 11,45); *năpastea* (Ir 51,51).

Substantivul *peșteră* este întrebuințat atât cu forma de declinarea a III-a, în *-e*, cât și cu cea de declinarea I, în *-ă*, cele două forme fiind folosite în variație liberă dar, în mod evident, fiind preponderente formele în *-e*: *peșterea* (Fc 23,9, 11, 17, 19; 50,13), (Jos 10,16, 17, 27), (Jd 15,11), (1Sm rezum. cap.22; 22,1; rezum. cap.24), (2Sm 23,13), (Ps 10 Ov,9); *peștărea* (Fc 49,29); *peașterea* (Fc 25,9), *peștere* (Jos rezum. cap.10; 10,23), (1Sm 24,4, 8, 9, 11), (Ps 56,1), dar: *peșteră* (Fc 19,30), (Ir 7,11; 49,8), (Ps 141,1), (Lc 19,45), (In 11,38); *peștără* (Fc rezum. cap.23), *peștera* (Jd 15,8). Pentru rezolvarea omonimiei singular – plural, mijloacele sunt aceleași: contextul și/sau raportarea la *Vulgata*: *David, spre scrisoarea stâlpului, când fugea de către fața lui Saul în* ***peștere*** (Ps 56,1), lat. ablativ sg. – *in spelunca*, dar: *Și ș-au făcut gropi și* ***peștere*** *în munți, și locuri întărite spre apărare* (Jd 6,2), unde contextul este în și mai mică măsură, decât în primul exemplu, concludent, sensul de plural decodându-se aproape exclusiv prin raportare la *Vulgata*, unde forma este de acuzativ pl. – *speluncas.*

Substantivul *soartă* l-am înregistrat în forma de declinarea a III-a: *soarte* (2Lg 1,38; 31,7), (Jos 1,6; rezum. cap.7; 9,7; 14,2; 17,17; 18,8; 19,24, 40, 51; 21,8; 22,7; 23,4), (Jd 18,1), (1Sm 14,42), *soartea* (2Lg rezum. cap.3), (Jos 7,14; 13,1; 15,1; 16,1; rezum.cap.17; 17,1, 6, 8; rezum. cap.18; 18,6, 11; 19,1, 10, 17, 49; 21,4, 6, 10), (Jd 1,3; 20,14), (1Sm 10,20), (Ir 13,25).

Ne aflăm în fața unui text realizat aproape de debutul perioadei premoderne a limbii române literare. Totuși numărul formelor vechi de declinarea a III-a este destul de mare. Explicația ar trebui căutată în apartenența textului la aria dialectală nordică: în textele din această zonă erau prezente în număr mare formele în *-e*, mai ales la începutul perioadei 1640 – 1780, în comparație cu textele provenind din aria sudică, unde tendința era de impunere a formelor de declinarea I[124]. După cum o demonstrează analiza de mai sus însă, procesul de impunere a desinenței *-ă* nu a fost uniform pentru toate cuvintele, continuându-se și în perioada următoare.

Formele de declinarea a III-a, în *-e*, sunt în variație liberă cu cele de declinarea I, în *-ă*, la o serie de substantive cu radicalul în [*ș*] sau [*j*]. Amestecul de forme este urmarea firească a unei caracteristici de ordin fonetic: coexistența rostirilor dure și muiate ale celor două consoane prepalatale (vezi **2.1.2.18.3)**. Exemplele care urmează vor evidenția circulația în variație liberă a celor două tipuri de forme substantivale: *cenușe* (Fc 18,27), (Iș 9,8), (Pr 4,12; 6,10), (Nm 4,13), (Iov 2,12; 16,16; 42,6), (2Lg 28, 24), (2Sm 13,19), (Ir 6,26; 25,34), (Tng 2,10; 3,16); *cenușea* (Pr 4,12), (Nm 4,13), dar: *cenușă* (Iș 9,10); *cenușa* (Iș 27,3), (Nm rezum. cap.19; 19,10, 17); (Pr 1,16); *grija* (Fc 31,5); (Ps 54,23); (Ecz 32,2; rezum. cap.39), dar *grijea* (Fc rezum. cap.39); (Ecz 30,26; 31,2; 42,9); *moașa* (Fc 35,17), dar *moașea* (Fc 38,27), *moașele* (Iș 1,17, 21), *moașelor* (Iș 1,15, 20); *grija* (Fc 31,5); (Ps 54,23); (Ecz 32,2; rezum. cap.39), dar *grijea* (fc rezum. cap.39); (Ecz 30,26; 31,2; 42,9); *straja* (Iș 14,24), (2Par 20,24), (1Sm 11,11), dar și *strage* (Lc 12,38); *straje* (Mc 6,48); *mreaje* (Iș 27,4; 38,4), (In 21,6, 8,11); *mreajea* (Ps 140,10); *mreagea* (Lc 5,5, 6). Foarte multe ocurențe cunoaște substantivul *ușă*, formele repartizându-se atât la declinarea a III-a, cât și la declinarea I: *ușe* (Fc 4,7; 6,16), (Iș 21,6; 33,9), (Iov 31,34; 38,10), *ușea* (Iș 33,8, 10; 38,8), dar și *ușa* (Fc 18,1, 2, 10; 19,6, 9, 10, 11; 43,19), (Iș 12,22, 23; 29,4, 11, 42), (Iov 3,10; 31,9; 31,32). Chiar dacă pentru unele substantive numărul prea mic de ocurențe (pentru substantivul *cămașă*, de exemplu, în zece cărți – Fc, Iș, 2Lg, Nm, Pr, 1Sm, 2Sm, Iov, Ir, Tng – am înregistrat numai forma *cămașă* – Iș 28,4) nu poate fi concludent pentru a stabili circulația formelor, la nivel general, se susține ideea coexistenței formelor de declinarea I și a III-a, predominante fiind cele din urmă.

Substantivul *arie*, avea forma *are*[125] în texte din secolul al XVI-lea, reproducând fidel lat. *area*. Această formă se întâlnește sporadic și în textul de la 1760, probabil datorită influenței izvorului folosit: *area* (2Sm 24,18), (Rt 3,2); *are* (Rt 3,6). Cvasigenerale rămân formele: *arie* (2Lg 16,13; 25,4), (Nm 15,20; 18,30), (Rt 3,3), (Is 30,24); *aria* (Fc 50,10), (2Sm rezum. cap.24), (Iov 39,12), (Lc 3,17); *ariia* (Sm 24,16, 21, 24).

Încadrarea substantivelor *berbece, pântece, strugure, fagure* la declinarea a III-a sau la declinarea a II-a nu diferă prea mult de cea pe care o întâlnim în prezentările făcute în diferite lucrări de specialitate[126]. Formele substantivului *pântece* susțin încadrarea acestuia la declinarea a III-a: *pântecele* (Fc 15,4; 20,18; 25,22, 23; 30,22), (Iș 13,2, 15; 34,19), (Jd 3,24; 13,5, 7; 16,17; 19,5), (1Sm 1,5; 24,4), (2Sm 7,12; 16,11), (Iov 1,21; 3,10; 15,2, 35; 19,17; 20,14, 15, 20, 23; 31,18; 32,18, 19; 40,11), (Ir rezum. cap.1; 4, 19; 51,34), (Tng 1,20), *pântecelui* (Fc 30,2), *pântece* (Fc 38,27; 43,29; 44,20), (Iov 3,11; 10,19; 21,10; 31,15; 38,29; 39,2), (Ir 1,5), *pânteceale* (Jd 3,21), *păntecele* (Fc 25,24; 29,31; 38,24), (Iș 13,12), *păntece* (Fc 30,38).

Berbece a fost înregistrat numai în forma de declinarea a III-a: *berbece* (Fc 15,9; 22,13), (Iș 29,15, 22, 26, 27), *berbecele* (Iș 29,17, 22), *berbeacele* (Iș 29,18, 31), (1Sm 14,34; 17,34), *berbeace* (Iș 29,19), (2Sm 6,13); tot astfel și *iepure* (2Lg 14,7), (Pr 11,6). În schimb, *strugure* prezintă, în variație liberă, două forme, cea mai veche, de declinarea a II-a: *strugur* (Nm 13,25), (Cânt 1,13); *strugurul* (Nm 13,24), (Jd 8,2), (Iov 15,33), (Ir 31,29, 30); *strugurului* (Fc 49,11), (Nm 13,24, 25; 32,9), și, mult mai rar însă, cea mai nouă, de declinarea a III-a: *strugure* (Nm 6,4), (Ir 6,9; 8,13; 49,9); *strugurele* (Ir rezum. cap.31). Substantivul *fagure*, cu număr mic de ocurențe, l-am înregistrat în forma care susține încadrarea acestuia la declinarea a II-a: *fagur* (Ps 18,11), (Cânt 4,11), (Lc 24,42); *fagurul* (1Sm 14,27), (Cânt 5,1).

[124] Cf. *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p. 320.
[125] Vezi Ovid Densusianu, ILR, II, p.100.
[126] Cf. *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p. 320: „Formele de declinarea a II-a *berbec, iepur, pântec, viezur* nu sunt atestate în textele literare”.

În legătură cu repartizarea substantivelor pe declinări trebuie să mai precizăm că cele trei substantive de declinarea a III-a, denumind grade de rudenie: *tătâne*, *mămâne* (în forma redusă *mâne*), *frăține*[127], sunt bine reprezentate în textul analizat, în mod obișnuit în alcătuirea unor substantive compuse, alături de un adjectiv pronominal posesiv: *frăține-său* (Est 2,7); *frățini-tău* (2Sm 13,7); *mâne-sa* (Fc 27,14); *mânea-sa* (Fc rezum. cap.24; 24,28, 53; 30,14); *mâni-ta* (Fc 28,2); *tătâni-tău* (Est 4,14); *tătâni-său* (Iov 21,19)[128].

2.2.1.2. Genul unor substantive nu este încă definitiv fixat, în sensul că unele prezintă, în variație liberă, forme pentru două genuri, altele au alt gen decât în limba actuală. Pe lângă substantivele *genunchi, grumaz, pustiu, rod, siclu, slugă, stâlp, umăr, veac, voievod*, care sunt în mod obișnuit aduse în discuție în lucrările de specialitate, am înregistrat și altele: *scaf, scandal, silitră, struț, topaz, turturea, talant*.

Substantivul *slugă*, de origine slavă, are în continuare genul nefixat. Încadrarea acestui substantiv la genul masculin rezultă din contexte de tipul: *Iară lui Avram i-au făcut bine pentru dânsa și au avut el oi și boi și asini și* ***slugi*** *și* ***slujnice*** *și asine și cămile* (Fc 12,16); *Și au luat Avimeleh oi și boi și* ***sluji*** *și* ***slujnice*** *și au dat lui Avraam* (20,14); *Și i-au dat oi și boi și argint și aur,* ***sluji*** *și* ***slujnice****, cămile și asini* (Fc 24,35); *Și s-au îmbogățit omul preste măsură și au avut turme multe,* ***slujnice*** *și* ***sluji****, cămile și asini* (Fc 30,43). Distincția de gen se exprimă aici prin substantivele heteronime *slugă – slujnică*, iar aceasta dovedește că substantivul *slugă* este considerat de genul masculin. Contextul ne ajută și în alte situații să refacem logica gândirii celor vechi: ***Sânătos*** *este* ***sluga*** *ta, tatăl nostru, încă trăiaște* (Fc 43,28) sau ***Doisprăzece*** *– au zis –* ***slujile*** *tale, frați sântem, feciori a unui om în pământul Hanaan* (Fc 42,13), *Cel mic și cel mare acolo sânt, și* ***sluga, slobod*** *de Domnul său* (Iov 3,19); *Iară a unui sutaș* ***sluga*** *era* ***bolnav*** *și spre moarte, care era lui iubit.* (Lc 7,2); *Și întocându-să cei trimiși acasă, au aflat* ***sluga*** *ce bolisă* ***sănătos****.* (Lc 7,10); *Veni-va domnul* ***slugii aceluia*** *în zioa care nu nădăjduiaște* (Lc 12,46); *Că, grăbind omul fără ponoslu a să ruga pentru noroade, puind înainte pavăza slujbei sale, rugăciunea, și prin tămâiare rugăciunea întărind, au stătut împrotiva mâniei și sfârșit au pus lipsei, arătând* ***că al Tău slugă*** *iaste.* (Înț 18,21). Interesant este modul cum se face acordul cu substantivul *slugă* în următorul context: *Pre* ***sluga mea l****-am chemat și nu mi-au răspuns; cu gura mea mă rugam de* ***el*** (Iov 19,16), unde sunt, de fapt, două acorduri, unul formal: ***sluga mea***, altul logic: *pre* ***sluga l-... el***. În general însă, contextele sunt neutre și nu ne permit să facem considerații privind încadrarea substantivului la un gen sau la altul. Sunt și contexte care demonstrează că încadrarea se face după criteriul formei, substantivul în discuție considerându-se, ca și astăzi, de genul feminin: ***slugile le****-au lovit cu sabia* (Iov 1,15), *și-l vei lua* ***slugă veacinică*** (Iov 40,23).

La unele substantive împrumutate din slavă sau din turcă, caracterizate prin trăsătura de sens +*animat*, lucrurile se complică din cauză că apar uneori neconcordanțe între formă, specifică femininelor, și genul natural masculin. E vorba despre substantive de tipul *vlădică, voievod, agă, beizadea, pașă*. Dintre acestea, în textul analizat, nu am înregistrat decât substantivul *voievod*, în toate formele excerptate având această formă și nu forma etimologică în vocală, ceea ce înseamnă că procesul de fixare la genul masculin poate fi considerat încheiat pentru acest cuvânt: *voievodul* (Ir 40,2); *voivodul* (Ir 39,9; 52,19); *voievodului* (Fc 37,36; 40,3), *voivodului* (Fc 41,10).

Chiar dacă nu se mai pune problema neconcordanței dintre genul gramatical și genul natural, și la substantivele caracterizate prin trăsătura de sens –*animat* sunt încă destule probleme în ce privește fixarea unui substantiv într-o formă sau în alta. Substantivul *genunchi* l-am înregistrat exclusiv în forma de genul neutru: *genunchele* (Fc 30,3; 50,22), (4Împ 1,13), (Iov 4,4), (Ps 108,24); *jenunchele* (Fc 41,43), (Jd 7,5, 6; 16,19), (4Împ 4,20), ceea ce nu corespunde concluziilor exprimate în unele lucrări de specialitate cu privire la încheierea procesului de fixare în forma de masculin a acestui substantiv[129].

Substantivul *grumaz* pare fixat în forma de masculin. O demonstrează numeroasele ocurențe ale cuvântului în forma de plural: *grumazi* (Dn 5,7); *grumazii* (Fc 27,40; 45,14; 46,29; 49,8), (2Lg 33, 29), (Jd 8,21), (Dn 5,29); *grumazilor* (Jd 5,30). O situație deosebită am întâlnit în *Cartea lui Iosue*, unde, în unul și același verset, am înregistrat două forme diferite de plural: *grumazurile* – neutru, *și grumazii* – masculin: *„Meargeți și puneț picioarul pre* ***grumazurile*** *împăraților acestora!" Carii mergând și* ***grumazii*** *supușilor cu picioarele călcând...* (Jos 10,24). În plus, ceea ce miră este forma de neutru plural în -*uri* și nu în -*e*, *grumaze*, așa cum circulase substantivul până la impunerea formei de masculin cu desinența -*i* Trebuie precizat, de asemenea, că în nici una dintre formele de plural înregistrate nu se produce alternanața consonantică, astăzi obligatorie, [*z*] ~ [*j*].

Deși perioada în care se traduce acest text se caracterizează prin amestecul de forme *pustiu, pustie*, textul demonstrează că forma de neutru – *pustiiul* (Ps 28,8; 106,35), (Ecz 43,23), (Ir 9,12) – apare în mod cu totul izolat, circulație largă înregistrând forma de feminin: *pustie* (Fc 14,6; 16,7; 21,20; 36,24; 37,22), (Fc 3,18; 4,27; 5,1, 3; 7,16; 8,27, 28; rezum. cap.13; 13,18, 20; 14,11, 12; 16,2, 32; 18,5), (Jos 1,4; 5,4, 5; 8,20, 24; 12,1, 3, 8; 14,10; 21,36; 24,7), *pustiia* (Fc 21,14; 21,21), (Iș 14,3; 15,22; rezum. cap.16; 16,1, 3; 17,1; 19,1, 2), *pustiii* (Iș 3,1); *pustiii* în s. propr. ***Marea Pustiii*** (Jos 3,16). Numărul ocurențelor, din care am selectat câteva, este suficient de mare pentru a fi concludent în ce privește circulația formei de feminin a acestui substantiv, în defavoarea celei de neutru.

Substantivul *siclu* „(La vechii evrei) unitate de măsură pentru greutăți, cu o valoare de aproximativ 6 grame"; „monedă cu greutatea de un siclu" nu este fixat definitiv în forma de masculin, dar formele de masculin sunt larg majoritare: *sicli* (Fc 24,22), (Iș 21,32; 30,23, 24; 38,24, 29), (2Lg 22,19, 29), (Jos 7,21), (Jd 8,26), (1Sm 17,5,7), (2Sm 14,26; 18,11), *siclul* (Iș 30,13). În comparație cu cele dintâi, formele de feminin reprezintă apariții izolate: *siclă* (Iș 30,13, 15); *sicle* (Fc 23,15, 16), (Pr 27,3), (Nm 7,14, 20), (2Sm 24,24).

---

[127] Pentru originea acestor forme și pentru repartizarea lor în texte din secolul al XVII-lea, vezi V. Arvinte, NORMELE (1688), p.XXIII.

[128] Pentru alte exemple, vezi *Indice*

[129] Cf *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p. 321, unde se afirmă: „(...) substantivul *genunchi*, deși este de cele mai multe ori întâlnit în foma masculină, își păstrează forma neutră, care apare numai la începutul perioadei [1640 – 1780 n.n. N.I.]". Trebuie să precizăm însă că nici în B1795 nu am înregistrat numai formele de masculin, ci am constatat existența amestecului de forme masculine și neutre (Cf. N. Iacob, *Limbajul biblic*, II, p.52. Aceasta înseamnă că forma de genul neutru a continuat să dețină o poziție privilegiată în graiurile populare, de unde a putut ușor pătrunde în texte, mai ales în manuscrise.

Substantivul *veac* cunoaşte forme duble de plural, încadrate la genuri diferite. Masculinul *veci* (*veaci*) este susţinut şi răspândit graţie locuţiunilor adverbiale de tipul ***până în veaci***, ***în veci***, în structura cărora se întrebuinţează, până astăzi substantivul cu forma de masculin: *veaci* (Fc 13,15), (Iş 3,15), *veci* (Fc 17,7), *veacilor* (Iov 22,15), în vreme ce neutrul, nesusţinut în acest fel, apare foarte rar: *veacuri* (Iov 32,9); *veacurilor* (Ecz 24,28; 36,19), (Ps 144,15).

Substantivul *scandal* (Înv.)„păcat", „fărădelege" l-am înregistrat numai izolat şi doar în forma de feminin, *scandală* (Iş 10,7), (Ecz 27,26); *scandălă* (Iş 23,33); *scandalii* (Is 8,14). Numărul atât de mic de ocurenţe ar putea fi un indiciu în ce priveşte faptul că termenul nu era unul cu circulaţie curentă în limba epocii.

Adaptarea în două feluri a substantivului *talant* – *talant* şi *talentum (talantum)* – trebuie pusă în legătură cu etimonul: sl. *talantŭ* şi lat. *talentum, -ī*. Cuvântului în forma *talant*, în circulaţie în textele vechi, traducătorii încearcă să îi adauge acum forma *talentum (talantum)*, după originalul latin din care traduc. Această formă, de genul neutru, am întâlnit-o numai în două locuri, în aceeaşi carte – *talentumuri* (Iş 38,24), *talantumuri* (Iş 38,29) –, în care majoritare sunt tot formele masculine: *tălant* (Iş 25,39; 37,24); *talanţi* (Iş 38,26, 27). O simplă încercare şi nu un exerciţiu consecvent, din cel puţin două motive: întâi, forma *talant* era deja impusă, al doilea, această formă, adaptată deja sistemului limbii române, era mai scurtă şi mai uşor de folosit. În celelalte cărţi nu am mai găsit decât *talant* (2Sm 12,30); *tălant* (3Împ 20,39), (4Împ 5,22; 23,33); *talanţi* (3Împ 9,14, 28; 10,10, 14; 16,24), (4Împ 15,19; 18,14), (3Ezr 8,57); *tălanţi* (4Împ 5,5, 23; 23,33); (3Ezr 1,36; 3,21; 4,51, 52; 8,21, 57).

Cu alt gen decât cel cu care s-au fixat ulterior în limbă sau cu normă oscilantă în privinţa genului am am înregistrat substantivele *scafă, turturea, topaz, silitră*, pentru care am consemnat următoarele forme: *scafă* (Iş 30,18; rezum. cap.38; 38,8), dar şi: *scaf* (Iş rezum. cap.30), *scaful* (Iş 39,39; 40,28), (Pr 8,11), *şcaful* (Iş 31,9; 35,16; 40,7); *turture* (Fc 15,9), *turturele – m. sg. nom.* – (Ir 8,7), dar şi *turturea* (Pr 12,6); *turtureaoa* (Ps 83,4); *turtureale* (Pr 5,7; 12,8); *topazie* (Iş 8,17; 39,10), (Ps 118,127); *silitru* (Ir 2,22).

Concurenţa dintre forma de neutru – *rod* şi forma de feminin – *roadă* – este un fapt curent în textul analizat, aşa cum o atestă reprezentarea foarte bună a ambelor genuri: *rod* (Fc 1,11, 12), (Iş 10,15); *rodu* (Fc 3,2, 3); *rodul* (Fc 3,6), (2Lg 7,13; 28,4, 11, 18, 51, 53; 30,9; 32,22); *rodurile* (Fc 4,3, 12; 43,11; rezum. cap.47), (Iş 23,16), (2Lg 1,25; 14,22; 26,2; 28,23, 51; 32,13), *roduri* (Fc 41,34), (Iş 35,24), (2Lg 8,9); *rodurilor* (Iş 13,4; 34,26), (2Lg 33,14), dar şi *roada* (Fc 30,2), *roadă* (Fc 41,29), *roade* (Fc 47,24), (2Lg 23,19); *roadele* (Iş 23,10), (2Lg 16,13, 15; 24,20; 25,4; 28,42; 33,16), *roadelor* (Iş 22,6; 23,19; 34,22), (2Lg 16,1; 18,4; 26,10, 12).

2.2.1.3. Numărul. Un prim aspect ce trebuie reţinut în privinţa acestei categorii gramaticale a substantivului este amestecul desinenţelor *-ă* şi *-e*. În cele mai multe cazuri, desinenţa *-ă* în loc de *-e* este reflexul velarizării lui [*e*] la [*ă*], ca urmare a rostirii dure a unor consoane, în special [*r*] şi [*s*], mai rar [*ţ*] (*mlădiţă – în carea era trei **mlădiţă*** – Fc 40,10; *bătrâneaţă – au murit în **bătrâneaţă** bune* – Fc 25,8; *că ochii lui Israil păingina pentru adânci **bătrâneaţă*** – Fc 48,10). Pentru formele de plural cu desinenţa *-ă* ale substantivelor *cară, fiară, os*, explicaţia este de ordin istoric[130], dar aceste forme sunt susţinute de producerea velarizării lui [*e*] la [*ă*] în cazul altor substantive. Variaţia liberă a celor două desinenţe o atestă numeroasele exemple excerptate din acest text: *cară* (Fc 45,19, 21); *carăle* (Fc 45,27; 46,5), (Iş rezum. cap.14; 14,23, 28; 15,4); *carălor* (Iş 14,25), dar *care* (Fc 50,9), (Iş 14,7); *casăle* (Fc 42,19), (Iş 1,1; 8,21, 24; 10,6; 12,13, 15, 19); *casălor* (Iş rezum. cap.12), dar *caselor* (Fc 42,33), (Iş 6,14; 12,7); *case* (Iş 1,21); *casele* (Iş 12,3, 27); *caseale* (Iş 12,23); *coapsăle* (Fc 24,2; 35,11), dar *coapsele* (Fc 46,26), (Iş 1,5); *fiiarălor* (Fc 7,21); *fiiarăle* (Iş 23,11); *hotarăle* (Fc 10,19), (Iş 10,14, 19; 13,7; 16,35; 19,21; 23,31); *hotarăle* (Fc 23,17), (Iş 8,2; 10,4; 19,24; 34,24); *hotară* (Iş 19,12), dar *hotarelor* (Fc 47,21), (Iş 13,20); *hotare* (Fc 49,14), (Iş 19,23); *izvoarăle* (Fc 7,11; 8,2), (Iş 7,19); *izvoară* (Iş 8,5; rezum.cap.15; 15,27); *oasăle* (Iş 13,19), dar *oasele* (Fc 2,23; rezum. cap.50; 50,24), (Iş rezum. cap.13); *oaseale* (Iş 13,19); *păhară* (Iş 25,29, 33), dar şi *păhare* (Iş 37,16).

Procesul de înlocuire a desinenţei de neutru plural *-ure* cu *-uri* era deja încheiat în jurul anului 1750, singura admisă de norma literară fiind cea din urmă: *ceriurile* (Fc 2,1), (Iov 9,8; 15,15; 20,27; 26,13; 37,3, 18), *daruri* (Fc rezum. cap.20; 24,53; rezum. cap.32; 32,13, 18; 34,12; rezum. cap.43; 43,11, 15, 26; rezum. cap.45; 49,3), *darurile* (Fc 4,4, 5; 32,20, 21; rezum. cap.33; 38,26; 43,25), *graiurile* (Iş 20,18), *lucrurile* (Fc 5,29; 39,23).

În multe situaţii, desineţa *-uri* este, la rândul ei, concurată şi dominată de *-e*. Rezultatul este coexistenţa ambelor forme la multe substantive: *acoperişele* (Ir 48,38), dar şi *acoperişurile* (Ir 30,18); *contoşe* (Iş 26,7); *contuşe* (Iş 36,14), dar şi *contuşuri* (Iş 26,12); *contuşurile* (Iş cap.36; 36,15, 18); *coarnele* (Fc 22,13), (Iş 30,10; 37,25, 26; 38,2), dar şi *cornuri* (Iş 25,12; 26,19; 27,1; 28,16; 30,2; 37,25; 38,1; 39,9); *cornurile* (Iş 27,2; 29,12; 30,2, 3); *lăcaşele* (Fc rezum. cap.36), (Iş 12,20; 35,3; 40,36), (Iov 39,6), dar şi *lăcaşuri* (Ps 42,3; 48,12; 68,26; 77,51; 83,2, 11); *noroadele* (Iş 15,14; 19,5; 33,16; 34,24; 40,36), rarisim *norodurile* (Iş 30,38). La alte substantive, forma cu *-e* pare definitiv impusă[131]: *oraşele* (Jos 10,37; 17,11), (3Împ 9,12); *oraşe* (Jos 13,30), (3Împ 9,11); *sălaşele* (Fc 9,27), (Iov 12,6; 15,34; 18,21; 21,28), (4Împ 8,21; 13,5; 14,12); *veşmintele* (Fc 24,53; 35,2; 38,14; 44,13), (Iş 28,4; 29,5, 21; 35,19), *veşmintelor* (Fc 27,27), (Iş 28,32), *veşminte* (Fc 45,22, 23), (Iş 12,34; 28,4), *vejmintele* (Iş 19,10, 14), (Iov 1,20; 2,12; 9,31; 27,16; 37,17), (4Împ rezum. cap.5; 5,7, 8; 6,30; 10,22; 11,14; 19,1; 22,11, 19). Sunt şi substantive la care pluralul se realizează cu desinenţa *-uri* fără concurenţă, în acest text, dinspre desinenţa *-e*: *jurământurile* (2Lg 29,14), (Nm rezum. cap.30; 30,6), (1Sm 23,5); *mormânturi* (4Împ 23,16), (Ps 67,7), (Is 65,4), (Lc 8,27; 11,44), (In 5,28); *mormânturile* (Fc 23,6), (4Împ 23,6, 16), (Ps 48,12), (Lc 11,47, 48)

Susţinută în mod cert de fenomenul închiderii lui [*e*], în poziţie finală, la [*i*] este desinenţa de plural *-i* în cazul substantivului *piatră*: *pietri* (Fc 11,3; 31,46), (Iş 8,26; 17,4; 19,13; rezum. cap.20; 20,25; 21,28, 29, 32; 25,17; 28,21; 39,14), (Pr 20,2; 24,14,

---

[130] Explicaţii privind originea desinenţei *-ă* în cuvintele *cară, fiară* vezi la I. Gheţie, BDRL, p.159 şi Ovid Densusianu, ILR, II, p.105.

[131] Nu excludem posibilitatea de a întâlni la nivelul întregului text şi forme cu desineţa *–uri*, însă norma o constituie în mod cert forma cu desinenţa *-e*.

16, 23), (4Împ 3,19, 25; 12,12; 22,6); *piiatri* (Pr 14,42; 20,27). Chiar dacă substantivul se articulează, desinenţa continuă să fie *-i*: *pietrile* (Fc 28,11), (Iş 35,33), (4Împ 12,12), *piiatrile* (Pr 14,40, 43, 45). O singură dată am înregistrat forma cu desinenţa *-e, pietrele* (Ir 43,10). Cum însă este unică între zeci de ocurenţe ale formei cu desinenţa *-i*[132], ar putea fi o simplă eroare de grafie. Alternanţa vocalică [*ia*] – [*ie*], din *piatră – pietri*, o regăsim la un alt substantiv, care pare că a avut în secolul al XVI-lea pluralul în *-i*, *fieri*[133]. Formele în *-i* ale acestui substantiv: *fierile* (Fc 1,24; 2,20), *fieri* (Fc 8,17), (Iş rezum. cap.22; 22,31; 23,29), *fierilor* (Fc 9,5, 10), *fierâle* (Fc 1,25, 26; 3,14), deşi serios concurate de *fiară, fiarăle*, coexistă cu acestea, aşa cum se poate vedea urmărind *Indicele de cuvinte*. Cu desinenţa *-i* în loc de *-e*, în condiţiile în care în radical a avut loc alternanţa vocalică [*a*] – [*ă*], am consemnat o formele *căsi* (Fc 34,28), *căsile* (Ir 21,13; 33,4). Pluralul *legumi* (Fc 9,3) nu a fost, de asemenea, selectat de norma literară.

Remarcăm tot aici alte câteva forme de plural pe care, ulterior, norma literară le-a respins în favoarea celor cu desinenţa *-i*: *lăptuce* (Fc 12,8), *greşalele* (Jos 23,12), (Iov 13,23; 14,17); *pleave* (Jd 19,19), *pleavele* (Iov 21,18), *plevele* (Iov 41,18), *talpe* (Iov 2,7). Numărul acestora este foarte mic în comparaţie cu alte texte de la începutul perioadei, unde cele două desinenţe de plural sunt în variaţie liberă, preponderenţa deţinând-o unele sau celelalte, în funcţie de aria dialectală din care proveneau textele[134].

Pare neobişnuită, pentru momentul la care se realizează această traducere, forma de plural *patriarşilor* (Jos rezum. cap.21), curentă cu două secole mai devreme, când modelul slavon era suficient de puternic, încât să impună schimbarea lui [*h*], [*f*] în [*ş*] ([*j*]) în cuvinte precum: *patriarh, vătaf, ieromonah* etc., numai că această alternanţă o regăsim şi mai târziu la Samuil Micu. Cuvântul *Cătră cetitoriu* din B1795 este semnat de „smeritul întră *ieromonaşi*, Samuil Clain, din Mănăstirea Sfintei Troiţă de la Blaj", iar în cartea *Iisus Navi* din B1795, în acelaşi rezumat la capitolul 21, forma substantivului *patriarh* este tot *patriarşilor*[135].

Substantivul *copac* prezintă şi în acest text omonimia singular – plural. În exemplele urmărite în amănunt, din zece cărţi biblice (Fc, Iş, 2Lg, Jos, Jd, 1Sm, 2Sm, Iov, Ir, Tng), am remarcat o extraordinară consecvenţă în notarea lui [*-u*], ceea ce înseamnă că i se atribuia, în mod evident, rolul de a marca opoziţia de număr: *copaciu* (Fc 18,4, 8; 21,15), (2Lg 22, 6), (Iov 19,10), faţă de pluralul *copaci* (2Lg rezum. cap. 20), (Jd 9,49). În formele de singular, care primesc articol hotărât, forma *copaciu* se păstrează, chiar dacă rol distinctiv între singular şi plural dobândeşte acum articolul hotărât: *copaciul* (4Împ 17,10), (Cânt 8,5); *copaciului* (Lc 3,9). Rezultă că forma veche *copaci* are încă stabilitate în sistem, iar forma *copac*, refăcută prin analogie cu *sărac – săraci*, nu intrase în circulaţie.

O discuţie aparte trebuie să facem pentru substantivele care prezintă două desinenţe de plural, iniţial în variaţie liberă, ulterior în raport de comutare. Nu credem că, pentru peioada pe care o reprezintă acest text, putem susţine *expressis verbis* că în situaţia în care un substantiv, de exemplu *cărnuri*, exprimă sensul de plural cu desinenţa *-uri*, cunoaşte imediat şi mutaţia în planul conţinutului, exprimând sensul pe care îl are astăzi – „sortimente de carne". O vreme cele două desinenţe de plural, *-i* şi *–uri*, au continuat să fie în raport de variaţie liberă, făcându-se treptat diferenţierea semantică dintre forme.

Pentru substantivul *carne* am înregistrat numai desineţa de plural *-uri*. Îl aducem totuşi în discuţie pentru a sublinia faptul că nu putea fi vorba, în etapa respectivă, despre o specializare semantică a formei cu pluralul în *-uri*: *or rumpe pasările* ***cărnurile*** *tale* (Fc 40,19) înseamnă, de fapt, „or rumpe păsările **cărnile** tale"; *nici veţ scoate din* ***cărnurile*** *lui* [mielului sacrificat] *afară, nici osul lui veţi frânge* (Iş 12,46) etc. Sunt şi situaţii în care contextul permite decodarea substantivului ca un plural colectiv: *Sara veţ mânca* ***cărnuri*** *şi demineaţa vă veţ sătura de pâni* (Iş 16,12).

Într-o situaţie similară este substantivul *iarbă*, pentru care am înregistrat şi pluralul în *-i*: *şi nimică vearde n-au rămas în leamne şi în* ***ierbile*** *pământului în tot Eghiptul* (Iş 10,15), şi pluralul în *-uri*: *Şi mânca* ***ierburi*** *şi scoarţele copacilor, şi rădăcina jneapinilor era bucata lor* (Iov 30,4); *Să umple cea fără de cale şi pustiită şi să crească* ***ierburi*** *verzi* (Iov 38,27); *Acestuia munţii* ***ierburi*** *aduc* (Iov 40,15). Este evident faptul că forma *ierburi* este compatibilă fără probleme cu contextul în care pluralul este *ierbile*, nu însă şi invers. Oricum, aceasta dovedeşte că nu putem încă vorbi despre o specializare semantică a celor două forme de plural.

Unele substantive abstracte, incompatibile aşadar cu sensul gramatical de plural, realizează totuşi formă de plural, situaţie în care îşi modifică sfera semantic-lexicală, devenind substantive concrete. Sunt prezente în textul analizat substantivele: *bunătate*, cu pluralul *bunătăţile* (Jos 24,20), (Iov 21,16), *bunătăţi* (Iov 22,18); *milă*, înregistrat în formele *milele* (Fc 32,10), (1Sm 12,7), (2Sm 24,14), *mile* (Ir 42,12); *amărăciune*, prezent şi în forma de plural *amărăciuni* (Iov 13,26; 17,2).

În cazul substantivului *sânge*, astăzi exclusiv *singulare tantum*, am consemnat şi forma veche de plural *sângiuri*: *sângiurilor* (Iş 4,26), (2Sm 16,7, 8; 21,1). Adăugăm tot aici substantivul *hrană*, prin excelenţă *singulare tantum*, care s-a folosit în forma de plural *hranele* (Fc 6,21), evident cu sensul „alimente": *Şi vei lua cu tine din toate* ***hranele*** *care să pot mânca şi le vei strânge la tine*.

Opoziţia de număr realizată la nivel desinenţial este susţinută în multe cazuri de alternanţe fonetice. Sunt însă substantive la care opoziţia de număr, realizată acum numai la nivelul desinenţei, va fi susţinută ulterior şi prin alternanţe fonetice. În forma de plural *sabii* nu se produce alternanţa vocalică [*a*] – [*ă*]: *sabiile* (Fc 34,25), (1Sm 25,13), *sabii* (Jos 10,11), după cum în alte forme de plural nu se realizează alternanţa consonantică [*z*] – [*j*]: *grumazii* (Fc 27,40; 45,14; 46,29; 49,8), (2Lg 33, 29), (Jd 8,21), *grumazilor* (Jd 5,30), *mânzii* (Fc 32,15). Norma literară va selecta însă formele în care alternanţele se produc: *săbii*, *grumaji*, după cum va respinge, de exemplu, forma cu alternanţa [*a*] – [*ă*] şi cu desinenţa *-i* a substantivului *casă*: *căsi*

---

132 Vezi *Indice*.

133 Ovid Densusianu, ILR, II, p.98.

134 Cf. *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p. 323 – 324.

135 Iată încă un prilej de a demonstra cvasiidentitatea rezumatelor din cele două texte biblice. Cf. rezum. cap.21, în *Biblia lui Petru Pavel Aron* „Leviţilor să însămnează cetăţi patruzăci şi opt, cu oşteazele. Şi plinindu-să făgăduinţa lui Dumnezeu, oarecând **patriarşilor** făcută, pace şi odihnă să dă fiilor Israil." cu rezumatul aceluiaşi capitol din B1795: „Să însămnează leviţilor patruzeci şi opt de cetăţi cu oşteazele lor; şi plinindu-să făgăduinţa lui Dumnezeu, oarecând **patriarşilor** făgăduită, pace şi odihnă să dă fiilor lui Israil". În mod cert, cei cărora le încredinţase Ioan Bob misiunea de a realiza aceste rezumate, dacă nu le-au preluat literal, s-au ţinut, în orice caz, foarte aproape de textul înaintaşilor.

(Fc 34,28), *căsile* (Ir 21,13; 33,4). Și în cazul consoanelor întâlnim alternanțe pe care limba literară le va respinge: *ciurzile* (Fc 46,32); în aceeași carte, întâlnim însă și două ocurențe ale formei actuale: *ciurdele* (Fc 34,28; 45,10).

Uneori, destul de rar însă, alternanța rămâne principala modalitate de marcare a opoziției singular – plural, deoarece rostirea dură a consoanei din radical conduce la căderea lui [ʲ]: *cărămiz* (Fc 11,3), (Iș 5,19); *fraț* (Fc 13,8; 42,3, 13); *cetăț* (41,35); oaspeț (Fc 42,27), (Iș 4,24).

2.2.1.4. Cazul

2.2.1.4.1. Nevoia de a avea paradigme sigure în flexiune a condus, în **flexiunea cazuală a substantivelor feminine**, la simplificarea morfemului alcătuit la genitiv-dativ din *desinență + articol hotărât* în cuvinte precum *caseei > casei, lumiei > lumii*. Deși nu se poate vorbi despre fixarea definitivă a normei în ce privește selectarea formelor de declinare în *-ei* sau în *-ii*, amestecul acestora nu mai este atât de frecvent în textul de la 1760. Oscilații apar în cazul unor cuvinte, așa cum o demonstrează câteva exemple: *casei* (Fac 36,6; 43,16; 44,1, 4), (Iov 1,19; 38,20) și *casii* (Fac 15,2; 17,23, 27; 18,19; 20,18; 24,2; 31,14, 37; 39,14; 43,19, 20; 46,27; 50,7), (Iov 19,15; 20,28), *featei* (Fc 29,24; 36,14, 18; 46,18, 25), *fetei* (Fc 36,2) și *featii* (Fc 36,39). Pentru cele mai multe substantive, formele de genitiv-dativ cu cea mai largă circulație sunt cele care au devenit ulterior normă a limbii literare: *apei* (Fc 16,7; 21,25; 24,13, 30, 42, 43), (Iov 14,9), *cenușii* (Iov 13,12; 30,19), *coapsei* (Fc rezum. cap.32; 32,25, 32), *credinței* (Fc 39,16), *doamnei* (Fc 16,8), *firii* (Iov rezum. cap.3; rezum. cap.28), *foametei* (Fc rezum. cap.47; 47,20), *inimii* (Fc 6,5, 6; 8,21; 20,5), *leiței* (Iov 4,10; 38,39), *lumii* (Iov 28,24), *lunii* (Fc 7,11; 8,4, 5, 13, 14), *maicii* (Iov 1,21; 31,18), *mării* (Fc 1,22, 26, 28; 9,2; 22,17; 32,12; 41,49; 49,13), (Iov 6,3; 9,8; 12,8; 36,30; 38,16; 41,22), *nașterii* (Fc 11,28; 24,7; 25,24; 31,13; 32,9; 35,17; rezum. cap.40; 40,20), *nedreptății* (Fc 49,5), *pielii* (Iov 18,13), *pizmei* (Fc 37,8), *togmirii* (Fc 30,33) etc. Dacă la aceste exemple adăugăm și forme, de tipul: *ceații* (Iov 28,3), *dragostii* (Fc 29,20), *foameții*[136] (Fc rezum. cap.41), *ieslii* (Iov 6,5), *mărimei* (Iov 23,6; 37,4), *zilii* (Fc 1,16; 7,13; 18,1), care se întâlnesc mult mai rar decât cele dintâi, putem conchide, fără a exagera, că în acest text, în condițiile în care alegerea formei corecte pentru genitiv-dativ la unele feminine în *-ă* sau în *-e* este și astăzi o problemă pentru vorbitor, asistăm la o evidentă tendință de fixare a normei limbii literare.

Nesiguranță în exprimarea sensului gramatical de genitiv-dativ se observă încă la substantivele care au la nominativ-acuzativ *-ie*. Urmarea este apariția formelor de declinare în *-iii* la astfel de substantive: *căpeteniii* (Fc rezum. cap.34), (Iov 21,28), *călătoriii* (Fc 29,13; 35,3), *corăbiii* (Fc 6,15, 16; 8,6, 13), *mâniii* (Iov 4,9), *nevinovățiii* (Iov rezum. cap.31), *rudeniii* (Fc 21,23), *robiii* (Fc 15,13; 43,18), *sabiii* (Iov 5,20; 19,29), *sărăciii* (Iov 36,8), *praștiii* (Iov 41,19), *tirăniii* (Iov 15,20), *urgiii* (Iov 20,23, 28; 21,17, 30).

În cele două cărți biblice din care am selectat formele de genitiv-dativ ale substantivelor feminine, am înregistrat foarte puține forme în *-iei*: *Mărturiei* (Fc 31,47, 48 – în s. propr. *Movila Mărturiei*); *pustiei* (Iov 1,19), *sabiei* (Iov 39,22), *trestiei* (Iov 40,16), față de peste 20 de ocurențe ale formelor în *-iii*. Diferențe de la o carte biblică la alta există în mod cert. De exemplu, în *Cartea lui Iosue,* am înregistrat 13 forme cu *–iii*: *blagosloveniii* (8,34); *câmpiii* (17,16); *împărățiii* (13,27, 31); *Pustiii* (3,16); *sabiii* (6,21; 10,30, 32, 35, 37, 39; 19,47); *Scorpiii* (15,3) și 9 forme cu *-iei*: *robiei* (24,17); *mărturiei* (18,1; 19,51); *pustiei* (8,15; 12,3; 20,8); *sabiei* (10,28); *Trestiei* (16,8; 17,9). În general însă, formele de genitiv-dativ în *-iii* sunt mai des întrebuințate în acest text, ceea ce înseamnă că nu putem vorbi aici despre o expansiune a formelor în *-iei*, așa cum s-a stabilit pentru alte texte realizate în aceeași perioadă[137].

2.2.1.4.2. La substantivele proprii feminine împrumutate, indiferent dacă au trasătura de sens *+animat* sau *–animat*, sensul gramatical de genitiv-dativ se exprimă în același mod ca la cele comune, în sensul că au forma de declinare mai frecvent în *-ei*: *Rahilei* (Fc 31,33; 35,20, 24, 25; 46,19, 22, 25), *Liei* (Fc 30,14; 31,33; 33,1; 34,1; 35,23, 26; 46,15, 18), *Dinei* (Fc rezum. cap.34; 34,25), *Adei* (Fc 36,10, 12, 16), *Zelfei* (Fc 37,2; 46,18), *Valei* (Fc 37,2; 46,25), *Sírei* (Fc 28,6; 35,9, 26), *Adamei*[138] (Fc 14,8) sau în *-iei*: Versaviei (Fc 21,14), *Ethiópiei* (Fc 2,13), mai rar în *-ii*[139]: *Adii* (Fc 4,23), *Selii* (Fc 4,23), *Zelfii* (Fc 35,26), *Valii* (Fc 35,25), *Adamii* (Fc 14,2) sau în *-iii*: *Síriii* (Fc 28,2, 5; 33,18; 46,15).

Reține atenția substantivul *Reveca*, pentru care am înregistrat în mai multe rânduri forma de declinare care urmează modelul substantivelor comune (*puica – puicii*): *Revecii* (Fc 24,53; 25,21; 26,35; 28,5; 29,12; 35,8), nu însă și forma în *-chii*, *Revechii*, pe care o întâlnim până astăzi în limba populară la substantivele încadrate la genul personal (Cf. *Olghii*, *Puichii* etc.). De asemenea substantivul *Rahil*, preluat peste tot de traducător în această formă (în latină *Rahel*), are, după cum am văzut, forma *Rahilei* pentru genitiv-dativ, ceea înseamnă că traducătorul a urmat îndeaproape modelul latinesc în ce privește forma-tip a numelui, dar la genitiv-dativ a ținut seama de sens și nu de formă. O singură dată, sensul de genitiv trebuie decodat din context, deoarece substantivul nu exprimă acest sens nici sintetic, nici analitic: *Și au despărțit pre feciorii Liei și* ***Rahil***[140] *și amânduror slujnicelor* (Fc 33,1).

---

[136] Cf. V. Arvinte, NORMELE (1688), p.XXV. Credem însă că analogia cu substantivele *cetate, parte, carte*, care au fonetism asemănător a fost decisivă în realizarea acestei forme de genitiv-dativ pentru substantivul *foamete.* De altfel, chiar în aceeași carte, traducătorul a optat în două rânduri pentru forma *foametei* (Fc rezum. cap.47; 47,20).

[137] Cf. *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.325.

[138] Același toponim apare și în forma *Adaman* (Fc 10,19).

[139] La numele proprii, cel puțin la numele proprii străine, cele două modalități de exprimare a sensului gramatical de genitiv-dativ erau în variație liberă admisă. O dovedesc precizările lui Grigore Maior din *ILV/Lexicon*, I, p.18 „Has **particulas** [s.n., N.I.] *lui, a lui* masculinis solum nominibus praeponi posse, non item foemininis. **Quare si peregrina foeminina occurrant formandus Gen. et Dat. in *-ei* vel *-ii*, ut: *Ester, Esterei, vel Esterii*** [s.n., N.I.]. Caeterum hac ratione etiam alia propria virorum quae declinationem admittunt flecti possunt". Din observațiile făcute pe marginea declinării substantivelor comune rezultă că *-ei* și *-ii* nu se mai află în raport de variație liberă, ci în raport de variație complementară (Cf. *ibidem*, p.12 – 13), așa cum rezultă și din discuția de sub **2.2.1.4.1.**

[140] Acesta este unul dintre cazurile când un nume propriu feminin, terminat în consoană, nu se declină la cazul genitiv. V. Arvinte (ST.L.FAC., p.72) explică astfel de structuri prin urmarea fidelă a modelului grecesc de către autorul traducerii din ms.45; prezența aceluiași proccedeu într-un text tradus după *Vulgata* este semn că influența vine aici din latină, unde este: *divisitque filios Liae et* ***Rahel*** *ambarumque famularum*. Faptul că, în unele situații, contextul are rol distinctiv, ajutând la decodarea sensului gramatical, putea, la fel de bine, să-l determine pe traducător să nu mai caute mijloace gramaticale adecvate, sintetice sau analitice, pentru exprimarea sensului de genitiv, în condițiile în care numele proprii erau foarte greu de adaptat la sistemul limbii române. (Vezi **2.2.2.1. – Articolul hotărât**).

O discuție aparte necesită substantivul *Sarai*, cu variantele *Saram* (sic!) și *Sara*. Până la cap.17,15, numele pe care îl poartă soția lui Avram este *Sarai* La forma de genitiv-dativ, substantivul are de fiecare dată, până aici, forma *Sarraii* (Fc 12,11)/ *Saraii* 16,8; rezum. cap.17). În această formă se produce un fenomen curios, al doilea *-i* din cuvânt având dublu rol: de desinență, după radicalul *Sarai*, și de articol hotărât. În condițiile unui fonetism obișnuit, substantivul articulat trebuia sa aibă forma de genitiv-dativ *Saraiei* sau *Saraiii*, or cu această formă nu se întâlnește în nici o poziție, poate și pentru că s-ar fi îndepărtat prea mult de forma din textul latinesc, de care, precum se vede, traducătorul s-a ținut foarte aproape. În 17,15, numele devine *Saram*: *Pre Sarai, muiare ta, nu o vei mai chema Sarai, ce* ***Saram*** (lat. *Sarai uxorem tuam non vocabis Sarai, sed* ***Saram***). De fapt, așa cum se va vedea în toate celelalte ocurențe, numele nou dobândit este *Sara*, numai că traducătorul, probabil prin analogie cu forma *Sarai*, care în textul latinesc are comportamentul unui substantiv invariabil, a considerat drept formă-tip a cuvântului un acuzativ latinesc, stabilind astfel opoziția ***Sarai*** – ***Saram***. Nu este exclus însă ca altele să fi fost motivele notării desinenței *-m* a formei de acuzativ, iar apoi să nu mai fi avut răgaz să revină asupra acestei forme (cf. **2.2.1.4.3.** *Valam* – *Vala*). O singură dată se regăsește forma cu *-m*[141], ulterior formele sunt cele firești: nominativ-acuzativ *Sara* (Fc 17,17, 19, 21; 18,6), genitiv-dativ *Sarei* (Fc 18,11; 20,16; 24,67), respectiv *Sarii* (Fc 25,12).

2.2.1.4.3. La **acuzativ**[142], reținem un aspect legat de asemenea de flexiunea numelor proprii Substantivul *Vala* este prezent în text cu două forme: *Vala* și *Valam*[143], cea de a doua explicându-se prin acuzativul latinesc al substantivului. Pentru motive pe care nu le putem cunoaște, traducătorul l-a suprascris o dată pe **ꙟ**, iar a doua oară l-a adăugat în succesiunea tranșei grafice[144], așa cum se vede în varianta inițială a traducerii. În varianta transcrisă „pe curat", copistul l-a adăugat în ambele cazuri la forma *Vala*, rezultatul fiind (*pre*) ***Valam*** (Fc 29,29; 30,4). În alt loc, aceeași formă de acuzativ, în cadrul sintagmei *famulam* ***Balam***, este firesc echivalată prin forma *Vala*, sintagma românească fiind *slujnica* ***Vala*** (Fc 30,3). În celelalte poziții, substantivul în forma *Vala* echivalează fie un nominativ: *zămislind* ***Vala*** (Fc 30,7), fie un ablativ: *cu* ***Vala*** (Fc rezum. cap.35; 35,22) – lat. *cum* ***Bala***.

2.2.1.4.4. Sensul cazual de **genitiv** se exprimă de regulă sintetic, mai rar analitic. Structura formată din prepoziția-morfem *a + tot + substantiv* cu formă de nominativ/acuzativ, specifică limbajului bisericesc[145], este, după formele sintetice, modalitatea cea mai frecventă de exprimare a sensului de genitiv: *obiceaiu* ***a tot pământul*** (Fc 19,31); *fața* ***a tot pământul*** (Fc 7,3); *sufletul* ***a tot trupul*** (Iov 12,10); *împrotiva* ***a tot norodul*** (Jd 20,14), *mâna* ***a tot bărbatul*** (Ir 30,6); *împrotiva* ***a toată gloata*** (Ir 44,20); [înaintea] ***a toată mulțimea*** (Ir 36,9); *împrotiva* ***a toate neamurile*** (Ir 25,13); *mânile* ***a tot norodul*** (Ir 38,4); *din gura* ***a tot omul*** *jidov* (Ir 44,26); *maiul* ***a tot pământul*** (Ir 50,23); *cea cinstită* ***a tot pământul*** (Ir 51,41); *blăstămul* ***a toată robimea*** *Iudei* (Ir 29, 22); *Domnul Dumnezeul* ***a tot trupul*** (Ir 32,27); *iarba* ***a tot ținutul*** (Ir 12,4) etc. Faptul că sensul de genitiv era ușor atenuat de lipsa morfemului sintetic rezultă din unele structuri în care același sens se exprimă redundant ***a + tot + substantiv în forma de genitiv***, uneori toată această structură fiind precedată de prepoziție sau locuțiune prepozițională cu regim de genitiv: ***înaintea*** *preoților și* ***a tot norodului*** (Ir 28,1), *în ochii* ***a tot norodului*** (Ir 28,5), *în urechile* ***a tot norodului*** (Ir 28,7), *în vedearea* ***a tot norodului*** (Ir 28,11), [gloata] ***a toată mulțimei*** (2Par 30,25); *bucuriia* ***a tot pământului*** (Ps 47,3) numai că astfel se structuri se realizează totuși destul de rar.

Sensul de genitiv se mai exprimă, ca și în limba actuală, prin aceeași prepoziție *a* urmată însă de numeral: *pentru pierdere* ***a doao luminări*** *să iau o izbândă* (Jd. 16,28).

Pare destul de răspândită în acest text o altă modalitate analitică de exprimare a sensului de genitiv, structura alcătuită din prepoziția-morfem *de* + substantiv cu formă de nominativ-acuzativ. În unele cazuri traducătorul a echivalat chiar, printr-o astfel de construcție, o sintagmă latinească în care intră un genitiv, alteori sintagma românească cu *de* este rezultatul traducerii unui singur cuvânt latinesc: *au suflat în fața lui* ***suflare de viiață*** – lat. *spiraculum vitae* (Fc 2,7); *toate în carele iaste* ***răsuflare de viiață*** *pre pământ* – lat *spiraculum vitae* (Fc 7,22)**;** *că nu să vor mai aduce* ***ape de potop*** (Fc rezum. cap.9), dar în textul propriu-zis este *apele potopului* (Fc 9,11, 15), după lat *aquis/aquae diluvii*; *lângă* ***puțul cel de apă*** – lat. *puteum aquae* (Fc 24,11) – cf. *aproape de* ***fântâna apei*** – lat. *fontem aquae* (Fc 24,30); *ieșind Ruvin în vreamea* ***săcerișului de grâu*** *la câmp* – lat. *tempore messis triticeae* (Fc 30,14), unde *de grâu* traduce întocmai adjectivul *tritĭceus*, acordat cu substantivul în genitiv; ***cinstitori de dogme*** *răzvrătite* – lat. *cultores perversorum dogmatum* (Iov 13,4). În alte cazuri, structura cu *de* rezultă în urma echivalării unui singur cuvânt latinesc: *lucrătoriu de pământ* – lat. *agricola* (Fc 4,2), care poate fi echivalat și prin **lucrător al pământului*; *bărbat de câmp* – lat. *vir agricola* (Fc 9,20), *Isav au fost știut vânătoriu și* ***om de câmp lucrătoriu*** – lat. *homo agricola* (Fc 25,27). Cel mai frecvent apar structurile *legătură de pace*, *așezământ de pace*, *sămn de pace*, care echivalează lat. *foedus, -eris* „tratat de alianță", „pact", „convenție": *au făcut Dumnezeu* ***legătură de pace*** *cu Avram* (Fc 15,18); *tăierea împrejur să poruncește,* ***ca un sămn de pace*** (Fc rezum. cap.17); ***așezământul*** *Mieu* ***de pace*** (Fc 17,2); ***așezământ de pace*** *în veci* (Fc 17,7); *să fie spre* ***sămn de pace*** *între Mine și între voi* (Fc 17,11); *Avimeleh cu Avraam* ***legătură de pace*** *prin giurământ face* (Fc rezum. cap.21); *și au lovit amândoi*

---

[141] Nu este întâmplător faptul că această formă apare numai în momentul în care Dumnezeu îi schimbă femeii numele. Până aici, cum am văzut, cuvântul în versiunea latină este invariabil, *Sarai*. Distincția între cele două nume era mai bine evidențiată de opoziția ***-i*** **–** ***-m*** (*Sara****i*** – *Sara****m***), decât de opoziția ***-i*** **– *ϕ***, în care unul dintre termenii opoziției avea realizare negativă (*Sara****i*** **–** *Sara****ϕ***). Este o încercare de a găsi o explicație pentru un aspect care nu poate fi în nici un caz considerat eroare de traducere. Adăugăm aici faptul că acest nume a pus mereu probleme traducătorilor. O dovedesc formele în care circulă în diferite versiuni ale *Bibliei*: *Sarai, Sara, Sarra, Saara*.

[142] Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale care cer acuzativul vor fi discutate sub **2.2.8.2.**

[143] Și alte substantive proprii feminine cunosc același tratament: *Și l-au gonit împăratul Antiohul și au venit* ***în Doram***, *fugind pre mare.* (1Mac 15,11); *Iară Antiohul împăratul au pus tabăra* ***spre Dora*** *a doao oară, clătindu-i de pururea mâna și grămăziri făcând; și au închis pre Trifon să nu purcează* (1Mac 15,25).

[144] Dacă în ambele cazuri **ꙟ** ar fi fost suprascris, am fi putut deduce că traducătorul a urmărit ceva anume în legătură cu forma acestui cuvânt. Nu putem reface mecanismul gândirii celui care a tradus, dar, în condițiile în care multe nume biblice nu sunt încadrate la nici o declinare și nu cunosc flexiune, nu este exclus ca acest nume să fi fost considerat ca atare în cele două contexte.

[145] Cf. V. Arvinte, ST.L.FAC., p.71; Idem, NORMELE (1688), p.XXV.

legătură de pace (Fc 21,27); *și au făcut* ***așezemânt de pace*** *pentru Puțul Jurământului* (Fc 21,32); *Avimeleh cu Isaac lovește* ***legătură de pace*** (Fc rezum. cap.26); *și să facem* ***legătură de pace*** (Fc 26,28).

2.2.1.4.5. Dativul se exprimă de asemenea și analitic. Structura alcătuită din prepoziția-morfem *a + tot + substantiv* cu formă de nominativ-acuzativ se întânește mai rar decât la genitiv: *oi ierta* ***a tot locul*** (Fc 18,26); *s-au închinat* ***a toată oastea ceriului*** (2Par 33,3); *părțile le împărțea* ***a toată partea bărbătească*** (2Par 31,19); [am închinat] ***a tot norodului*** (Ir 25,19); *au jârtvit* ***a toată oastea*** *cerească* (Ir 19,13); [zice] ***a toată robimea*** (Ir 29,4); *nu iaste pace* ***a tot trupul*** (Ir 12,12); ***a toată oastea*** *lor am poruncit.* (Is 45,12). În situația în care genitivul și dativul se exprimă prin structuri omonime, rolul distinctiv revine, în mod firesc, contextului. Concludent este un exemplu de tipul: *Și au poruncit Solomon* ***a tot Israilul****, trivunilor și judecătorilor* ***a tot Israilul*** *și căpeteniilor familiilor.* (2Par 1,2), unde prima structură exprimă sensul de dativ, cea de a doua, de genitiv.

Mult mai frecvent însă, sensul cazual de dativ se exprimă cu prepoziția-morfem *la*: *Avraam,* ***la mulț fii*** *din Chitura născuți, împarte averi* (Fc rezum. cap.25); *s-au adaos* ***la norodul*** *său* (Fc 25,8, 17; 35,29); *au poruncit* ***la*** *tot* ***norodul*** (Fc 26,10); *au vestit* ***la doi frați*** *ai săi* (Fc 9,22); *vestitu-s-au aceaste* ***la Reveca*** (Fc 27,42); *Iosif pre frații săi* ***la tată-său*** *pârește* (Fc rezum. cap.37); *au trimis* [inelul, covrigul, toiagul] ***la socru-său*** (Fc 38,25); [Iosif] *să pârește* ***la domnul său*** (Fc rezum. cap.39); *au triimis* ***la*** *toț* ***găcitorii*** *Eghipetului și* ***la*** *toț* ***înțăleptii*** (Fc 41,8); *au răspuns* ***la*** *toate* ***cuvintele*** (Iov 33,13); *au grăit frații mumei lui pentru el* ***la*** *toț* ***bărbații*** (Jd 9,3); *au trimis soli* ***la împăratul*** *fiilor Ammon* (Jd 11,12); *și au trimis soli* ***la împăratul*** *Edom* (Jd 11,17); *și au trimis Israil soli* ***la Sihon****, împăratul ammorreailor* (Jd 11,19).

Frecvent am înregistrat aici dativul adnominal, exprimat prin substantiv sau prin pronume: *soție* ***călătorii*** *meale* – lat. *socius itineris mei* (Fc 35,3); *domn* ***fraților*** *tăi* – lat. *dominus fratrum tuorum* (Fc 27,29); *sluji sântem* ***domnului*** *mieu* – lat. *omnes servi sumus domini mei* (Fc 44,16); *au doară păzitoriu* ***fratelui*** *mieu sânt eu?* – lat. *num custos fratris mei sum* (Fc 4,9); *împărați* ***noroadelor*** *or răsări dintr-însul* – lat. *reges populorum orientur ex eo* (Fc 17,16); *Frate am fost* ***bălaurilor*** *și soție* ***struților*** – lat. *frater fui draconum et socius strutionum* (Iov 30,29); *Aceia au fost împrotivă războitori* ***luminei*** – lat. *ipsi fuerunt rebelles luminis* (Iov 24,13); *arătându-vă meșteri* ***minciunii*** – lat. *vos ostendens fabricatores mendacii* (Iov 13,4). Structura din limba română are la bază o sintagmă cu genitiv în latină. Cum însă în traducere substantivul regent a rămas nearticulat, s-a ajuns nu la o structură în care regentul este determinat de un genitiv, ci la una în care determinativul este în cazul dativ. Remarcăm tot aici și exprimarea analitică a sensului de dativ adnominal: *tată* ***a multe neamuri*** (Fc 17,4, 5); *stăpân* ***a toată casa*** (Fc 45,8); *împărat* ***a tot pământul*** (Ps 46,8). Întrebuințarea dativului adnominal s-a retrâns foarte mult, fiind astăzi un fapt de limbă arhaic, cultivat pentru rolul expresiv estetic în stilul beletristic.

2.2.1.4.6. Vocativul nu prezintă diferențe notabile față de situația pe care o reflectă textele realizate în aceeași perioadă. Substantivele comune, masculine, nume de ființe umane, precum și neutrele, denumind obiecte personificate, realizează vocativul singular cu morfemele specifice *-e* sau *-ule* ori, cel mai frecvent, prezintă omonimie cu formele de nominativ-acuzativ, contextul dobândind în astfel de cazuri rol decisiv în rezolvarea omonimiei: *împărate* (Fc 41,10), (Jd 3,19); *bărbate* (Jd 6,12); *fiiule* (Fc 22,7); *pământule* (Iov 16,19); *fiiul* (în sintagma *fiiul mieu*): *Dumnezeu îș va găti Șie jirtva arderii,* ***fiiul mieu****!* (Fc 22,8), ***Fiiul mieu!*** (Fc 27,1), *Acum dară,* ***fiiul mieu****, ascultă sfatul mieu* (Fc 27,8), *Asupra mea să fie – au zis – acest blăstăm,* ***fiiul mieu*** (Fc 27,13) etc., *fratele*: *Am prea multe,* ***fratele mieu****!* (Fc 33,9); *frații* (în sintagma *frații miei*): *Nu, rogu-vă,* ***frații miei****, nu faceț răutatea aceasta!* (Fc 19,7); *fraților*: ***Fraților****, de unde sânteț?* (Fc 29,4); *tată*: *Au doară – i-au zis – numai o blagoslovenie ai,* ***tată****?* (Fc 27,38); *Nu să cuvine așa,* ***tată****, că acesta iaste întâiu născut* (Fc 48,18); *tată-mieu*: *Scoală,* ***tată-mieu****, și mâncă din vânatul fiiului tău* (Fc 27,31); *tatăl* (în sintagma *tatăl mieu*): ***Tatăl mieu****!* (Fc 22,7; 27,18), *Blagoslovească-mă și pre mine,* ***tatăl mieu****!* (Fc 27,34); *bărbați*: *Pentru aceaea,* ***bărbați inimoși****, auziți-mă!* (Iov 34,10); *păzitoriul*: *ce-ți voiu face, o,* ***păzitoriul*** *oamenilor?* (Iov 7,20); *priiatinii* (în sintagma *priiatinii mei*): *Milostiviți-vă spre mine, milostiviți-vă spre mine, încai voi,* ***priiatinii miei****, că mâna Domnului m-au atins* (Iov 19,21).

În ceea ce privește raportul dintre desinețele specifice *-e* și *-ule*, atunci când acestea pot fi în variație liberă, constatăm comportament diferit de la un cuvânt la altul. În cazul unor substantive nu am mai înregistrat vechea formă de vocativ cu -*e*, ci doar forma cu desinența *-ule*: *învățătoriule* (In 1,38; 8,4; 20,16), (Lc 3,12; 5,5; 7,40; 8,24, 45; 9,33, 38, 49; 10,25; 11,45; 12,13; 17,13; 19,39; 20,21, 28, 39; 21,7); *omule* (Lc 5,20; 12,14; 22,58, 60), în timp ce pentru altele este selectată în continuare desinența *-e*: *austre* (Cânt 4,16); *criveațe* (Cânt 4,16); *fățarnice* (Lc 6,42), (Mt 7,5); *nebune* (Lc 12,20), (Mt 5,22); *farisee* (Mt 23,26 – în sintagma *farisee oarbe*). Și unele și celelalte fac astăzi parte din categoria substantivelor la care vocativul se formează într-un singur fel, cu desinența *-ule*, iar exemplele de mai sus demonstrează că forma pe care norma literară a selectat-o s-a impus în mod diferit de la un cuvânt la altul.

Feminine cu morfemul specific *-o*, apelative sau nume proprii, la care putem adăuga și unele masculine, nu se întâlnesc foarte des: *fato* (Mt 9,22); *fiico* (Lc 8,48), *Satano* (Mt 16,23), (Mc 8,33), *Sulamiteanco* (Cânt 6,11), *Thomo* (In 20,29). Circulație largă au, în schimb, formele de vocativ omonime cu nominatuiv-acuzativul, atât la singular cât și la plural: *fecioară* – *A cui ești,* ***fecioară****, spune-m?* (Fc 24,23); *fiică* – ***Fiică****, credința ta te-au mântuit* (In 5,34); *fiica* (în sintagma *fiica mea*) *Hei mie,* ***fiica mea****, înșelatu-m-ai, și însăși ești înșelată* (Jd 11,35)[146].

Pentru că se întrebuințează atât ca apelativ, cât și ca nume propriu, substantivul *domn* prezintă o situație aparte. De fapt, comportamentul flexionar al acestui substantiv, determinat de cele două întrebuințări, ar trebui să conducă la considerarea a două cuvinte distincte. Apelativul realizează opoziții de număr și de caz, iar la vocativ are la singular formele *domnule, domn, domnul*, uneori *doamne*, de obicei atunci când dobândește conotații în plus în adresările reverențioase față de capetele încoronate. La plural, formele sunt *domnilor, domnii, domni*, în omonimie cu genitiv-dativul și cu nominativ-acuzativul. Substantivul propriu cunoaște doar opoziții de caz, iar la vocativ are forma specifică *Doamne*, la care se adaugă și forma omonimă cu nominativ-acuzativul *Domnul*.

[146] Pentru alte exemple, vezi *Indice*.

Formele de vocativ ale apelativului, întâlnite în cărțile analizate, sunt: *domnul*: *nicidecum așa oi face,* ***domnul mieu*** (Fc 23,11), ***domnul mieu****, ascultă-mă* (Fc 23,15), *„Bea,* ***domnul mieu****!”* (Fc 24,18), *„Să aflu har înaintea ta,* ***domnul mieu****”* (Fc 33,8), *Știi,* ***domnul mieu*** (Fc 33,13); *domnule* – care nu mai are nevoie de exemple în context – (Fc 42,10; 43,20), foarte rar *doamne*. Pentru o întrebuințare excepțională a acestei forme de vocativ vom face referire la un episod din *Cartea Facerii*. Avraam cere fiilor lui Heth să îi vândă un anumit loc pentru a o îngropa pe Sara, iar aceștia i se adresează folosind apelativul în forma *doamne*, ceea ce sugerează respectul cu totul deosebit de care Avraam se bucură: *„Ascultă-ne pre noi,* ***doamne****, căpetenia lui Dumnezeu ești la noi În mormânturile noastre ceale alease îngroapă mortul tău și nime nu te va putea opri să nu îngropi în mormântul lui mortul tău”/ Sculatu-s-au Avraam și s-au închinat norodului pământului, feciorilor, adecă lui Heth.* (Fc 23,6, 7). Contextul amplu, în mod deliberat selectat astfel, este concludent pentru a justifica întrebuințarea acestei forme. La plural, vocativul se exprimă prin forma omonimă cu genitiv-dativul plural, cu elementele suprasegmentale aferente: *Rogu-mă,* ***domnilor****, abateți-vă la casa slujii voastre* (Fc 19,2).

Pentru substantivul propriu am reperat formele *Domnul*: *Rogu-Te,* ***Domnul mieu****!* (Fc 19,18), *Întră la mine,* ***Domnul mieu****, întră, nu te teame* (Jd 14,18); *Rogu-te,* ***Domnul mieu****, de iaste Domnul cu noi, căci ne-au apucat toate aceastea?* (Jd 6,13), *Rogu-Te,* ***Domnul mieu****, în ce voiu slobozi pre Israil?* (Jd 6,15) și, cu nenumărate ocurențe, pentru care nu mai este nevoie de contexte, *Doamne* (Fc 15,8; 18,3, 30, 32; 20,4; 24,12, 42; 32,9; 49,18), (Iov 17,3), (Jd 5,4, 31; 6,22; 13,8; 21,3).

Vocativul substantivului propriu *Dumnezeu* are morfemul specific *-ule*, *Dumnezeule* (Fc 15,2; 16,13), (Jd 6,22), dar se folosesc cu valoare de vocativ, în asociere de regulă cu *Doamne*, cu care poate forma o sintagma sau nu, ori cu adjectivul pronominal posesiv *mieu*, și formele *Dumnezeul* sau *Dumnezeu*: *Doamne,* ***Dumnezeul*** *domnului mieu, Avraam, întâmpină-mă astăzi* (Fc 24,12), *Doamne,* ***Dumnezeul*** *domnului mieu, Avraam, de ai îndreptat calea mea în carea acum umblu* (Fc 24,42), *Pentru ce, Doamne,* ***Dumnezeul*** *lui Israil, s-au făcut această răutate în norodul Tău* (Jd 21,3), *„Doamne* ***Dumnezeu****, adu-Ț aminte de mine și-m întoarce acum tăria cea dintâiu,* ***Dumnezeul mieu*** (Jd 16,28).

Substantivele proprii masculine, terminate în consoană, formează vocativul cu morfemul specific *-e*: *nu te teme,* ***Avrame*** (Fc 15,1), *Și au zis îngerul lui Dumnezeu către mine, în vis: «****Iacove!****»* (Fc 31,11), *L-au auzit prin vis noapte chemându-l și zicându-i: „****Iacove! Iacove!****”* (Fc 46,2) sau forma de vocativ prezintă omonimie cu nominativ-acuzativul, marcat suprasegmental: *și au zis către dânsul: „****Avraam, Avraam!****”* (Fc 22,1), *Și iată, îngerul Domnului din ceriu au strâgat, zicând: „****Avraam, Avraam!****”* (Fc 22,11), *Ia aminte,* ***Iov****, și mă auzi; și taci când eu grăiesc* (Iov 33,31), *„Filisteii asupra ta,* ***Samson!****”* (Jd 16,9, 12, 14, 20).

O formă inedită de vocativ am întâlnit la substantivul *Iov*. Cum în text apare de mai multe ori forma articulată *Iovul* (Iov 2,3; rezum. cap.9; rezum. cap.24; rezum. cap.26), vocativul în *-ule* era de așteptat la acest substantiv propriu: *Ascultă aceastea,* ***Iovule****!* (Iov 37,14).

2.2.2. Articolul

2.2.2.1. Articolul hotărât. Dat fiind că în limba latină lipsește articolul, un substantiv poate fi tradus în limba română, în funcție de context, fie printr-un substantiv articulat, fie printr-un substantiv nearticulat. Pe de altă parte, poate din considerente de ordin fonetic, la formele de nominativ-acuzativ singular ale substantivelor feminine, (reducerea diftongului [*-ea*] la [*-e*]), formele declinării articulate se amestecă cu cele ale declinării nearticulate[147]. Așa s-ar putea explica, în unele cărți biblice, poate și în funcție de traducător, numărul destul de mare de substantive folosite în forma fără articol, deși contextul cerea forma articulată. De regulă, problemele sunt în legătură cu opoziția nearticulat – articulat cu articol hotărât.

Substantivul *muiere*, în variantele grafice *muiare*, *muiere* are, în *Cartea Facerii*, un număr impresionant de ocurențe[148]. Un simplu inventar al formelor nu poate fi concludent, de vreme ce contextul decide asupra formei articulate sau nearticulate a substantivului Din analiza câtorva contexte, în care apare substantivul nearticulat, rezultă clar că se impunea forma articulată: *Și au zis Dumnezeu către Avraam: „Pre Sarai,* ***muiare*** *ta, nu o vei mai chema Sarai, ce Saram.* (Fc 17,15), *Căruia i-au răspuns* ***muiare*** (Fc 3,2), *Și au văzut* ***muiare*** *că iaste bun pomul la mâncare* (Fc 3,6), *s-au ascuns Adam și* ***muiare*** *lui de la fața Domnului Dumnezeu între pomii raiului* (Fc 3,8), *Și era amândoi goli, Adam adecă și* ***muiare*** *lui* (Fc 2,25) etc. Am înregistrat o dată și substantivul compus *muiare-sa* – *Pentru aceea va lăsa omul pre tată-său și pre mumă-sa și să va lipi de* ***muiare-sa*** (Fc 2,24) –, în care forma se explică prin realizarea unei singure unități morfosintactice, prin analogie cu *soră-sa, mamă-sa, stăpână-sa.* Cum numărul cazurilor în care apare forma nearticulată atunci când în context se impunea selectarea formei articulate este mare, inclinăm să credem că avem a face cu un fapt de limbă regional. Ideea aceasta este sprijinită de comportamentul unui alt substantiv feminin, cu număr mare de ocurențe în aceeași carte biblică, *corabie*. Din cele 21 de ocurențe ale substantivului în formă nearticulată, 19 sunt justificate de contextele în care apar, numai 2 nu: *și s-au înmulțit apele și au rădicat* ***corabie*** *la înălțime de pre pământ* (Fc 7,17), *Iară* ***corabie*** *să purta preste ape.* (Fc 7,18).

Situația este inegală însă de la o carte la alta. Deși cu un număr incomparabil mai mic de ocurențe în *Cartea lui Iov* decât în prima carte biblică, substantivul *muiere* – *muiere* (Iov 14,1), *muiare* (Iov 15,14; 25,4; 31,9), *muierea* (Iov rezum. cap.2; 2,9) *muiarea* (Iov 31,10) – este folosit de fiecare dată în forma impusă de context.. Situația este apropiată în *Cartea giudecătorilor*, unde, din circa 20 de ocurențe ale formei fără articol hotărât, într-un singur caz contextul impunea forma articulată: *Și au zis filisteii: „Cine au făcut acest lucru?” Cărora li s-au zis: „Samson, ginerele lui Thammathei; că i-au luat* ***muiere*** *și o au dat altuia acestea au lucrat”* (Jd 15,6). În alte cazuri, sensul exprimat de context – „obiectul” rămas neidentificat

---

[147] Acest amestec de forme în declinarea substantivelor se susține în plan teoretic în gramatica realizată de Grigore Maior (*ILV/Lexicon*, I, p.12 –17). Amestecul de forme articulate și nearticulate se extinde însă la feminin plural, nominativ-acuzativ-vocativ (și ablativ; aici se păstrează ablativul între cazurile substantivului românesc) și la masculin și neutru plural. De ex.: „Nom. *jirtvă* vel *jîrtva (...)*/Acc. *pe jîrtvă* vel *jîrtva*/ Voc. *o, jîrtvă* vel *jîrtva*/ Abl. *De la jîrtvă* vel *jîrtva*” (p.12); „Nom. *jîrtve* vel *jîrtvele*/ Acc. *pe jîrtve* vel *jîrtvele*/ voc. *o, jîrtve* vel *jîrtvele*/Abl. d*e la jîrtve* vel *jîrtvele*” (p.14); „Nom. *stăpîn* vel *stăpînul*/ Ac. *pe stăpîn* vel *stăpînul*/[vocativul este diferit – n.n. N.I.: *o, stăpîne* vel *stăpînule*]/ Abl. *de la stăpîn* vel *stăpînul*” (p.15) etc.

[148] Vezi *Indice.*

– justifică forma nearticulată: *Și s-au pogorât tatăl lui* ***la muiare****, și au făcut fiiului său, Samson, ospăț* (Jd 14,10); *Și s-au dus în Gaza și au văzut acolo* ***muiare*** *curvă și au întrat la ea* (Jd 16,1).

Cum este imposibil de analizat ficare caz de întrebuințare a formei nearticulate a unui substantiv, nu vom putea formula concluzii pertinente în ce privește opțiunea traducătorilor pentru formele nearticulate când contextul impunea forma articulată. Ne vom rezuma la a mai aduce doar câteva exemple pentru alte substantive, printre care și câteva masculine: *„Scoală, ie-ț muiarea și doao feate care ai, să nu pieri și tu așijderea în* ***răutate*** *cetății"* (Fc 19,15), *Avram au venit și au lăcuit lângă* ***vale*** *Mamvri* (Fc 13,18) etc. Iată și câteva masculine: *Cine ț-au spus că ești gol? Fără că ai mâncat din* ***pom*** *din carele poruncisăm ție să nu mânânci* (Fc 3,11), *Pentru că ai ascultat glasul muierii tale și ai mâncat din* ***pom*** *din carele poruncisăm ție să nu mănânci* (Fc 3,17), *Deci Reveca și slujnicile ei, încălecând cămilele, au urmat* ***după om****, carele grabnic să întorcea la domnul său* (Fc 24,61). Vom sublinia, de asemenea, că situația inversă, de folosire a substantivului în forma articulată, deși contextul reclama forma nearticulată, se întâlnește numai foarte rar[149]: *Și au făcut Dumnezeu tăriia și au despărțit apele carele era supt* ***tăriia*** *de cele ce era deasupra tăriii. Și s-au făcut așa* (Fc 1,7); *Eu sânt Domnul, Dumnezeul tău Cel tare și râvnitoriu, cercetând nedreptatea părinților spre fii până la a tria și la a patra* ***rudenia*** *a celora ce M-au urât* (Iș 20,5); *Feciorii lui Iacov să numără, a căruia* ***tatăl****, Isaac, moare* (Fc rezum. cap.35).

La unele substantive, *-u* poate prelua, în anumite situații rolul articolului: *Din* ***rodu*** *pomilor carii sânt în raiu mâncăm* (Fc 3,2), *Iară din* ***rodu*** *pomului carele iaste în mijlocul raiului ne-au poruncit Dumnezeu să nu mâncăm* (Fc 3,3); *Tatăl nostru bătrân este și nici un bărbat au rămas pre pământ carele să poată întra la noi, după* ***obiceaiu*** *a tot pământul* (Fc 19,31), *Și era* ***obiceaiu*** *să să rădice piatra până s-or adăpa toate turmele oilor* (Fc 29,3), *Nu este* ***obiceaiu*** *la locul nostru să să mărite mai înainte ceale mai mici* (Fc 29,26), *Ca după aceea să învețe fiii lor a să certa cu vrăjmaș, și a avea* ***obiceaiu*** *a oști* (Jd 3,2), *De atunci* ***obiceaiu*** *s-au sporit în Israil, și* ***obiceaiu*** *s-au ținut* (Jd 11,39). Sunt și contexte în care substantivul se folosește, în mod firesc, nearticulat, situație în care avem a face cu un [u] final (vezi **2.1.1.32.)**: *La carea întrând Iacov după* ***obiceaiu****, făcându-să dimineață, au văzut pre Liia* (Fc 29,24), *Și vrând după* ***obiceaiu*** *a întra în cămara ei, l-au oprit tatăl ei* (Jd 15,1), *Că-i gândise a îngădui după* ***obiceaiu****, carii cu deadinsul făcându-să a fugi, au făcut sfat să-i tragă din cetate* (Jd 20,32), *Și când veți vedea featele din Silo după* ***obiceaiu*** *ieșind a duce hori* (Jd 21,21). Același substantiv se folosește rar articulat cu articolul hotărât *-l*. De pildă, în *Cartea Facerii*, substantivul *obiceaiu* este o singură dată întrebuințat cu articol hotărât: *că acesta era* ***obiceaiul*** *trupurilor celor unse* (Fc 50,3) și tot numai o dată în *Cartea giudecătorilor*: *Și ducându-să, cinci bărbați au venit la Lais și au văzut norodul lăcuind în ea fără toată frica, după* ***obiceaiul*** *sidonilor, fără grije și așezat*(Jd 18,7), în alte situații, cum s-a văzut mai sus, *-u* a preluat rolul articolului. Trebuie remarcat că de această dată nu se mai înregistrează deosebiri mari între o carte și alta, așa cum am constatat pentru substantivul *muiere*.

În cazul substantivelor derivate cu sufixul *-tor*, în varianta *-toriu*, o interpretare pertinentă a valorii lui *-u* este uneori greu de dat. În exemple ca cele de mai jos, substantivele pot fi considerate nearticulate, mai cu seamă că se găsesc în construcții apozitive, în care substantivul comun devine superfluu în context: *Aceastea, dară, sânt numele povățuitorilor lui Isav, în neamurile și locurile și numirile sale:* ***povățuitoriu*** *Thamna,* ***povățuitoriu*** *Alva,* ***povățuitoriu*** *Iethieth* (Fc 36,40), ***Povățuitoriu*** *Oolivama,* ***povățuitoriu*** *Ela,* ***povățuitoriu*** *Finon* (Fc 36,41), ***Povățuitoriu*** *Chinez,* ***povățuitoriu*** *Theman,* ***povățuitoriu*** *Mavsar* (Fc 36,42), ***Povățuitoriu*** *Magdiil,* ***povățuitoriu*** *Hiram* (Fc 36,43). Uneori, inconsecvența traducătorului este greu de explicat: *Aceștia povățuitori a feciorilor Isav, a fiiului Elifaz, întâiului născut Isav:* ***povățuitori*** *Theman,* ***povățuitor*** *Omar,* ***povățuitoriu*** *Sefo,* ***povățuitoriu*** *Chinez* (Fc 36,15), ***Povățuitoriu*** *Core,* ***povățuitoriu*** *Gathan,* ***povățuitoriu*** *Amalih. Aceștia feciorii lui Elifaz în pământul Edom și aceștea feciorii Adei* (Fc 36,16), *Și aceștia feciorii Rahuil, a fiiului Isav:* ***povățuitoriu*** *Nahath,* ***povățuitoriu*** *Zara,* ***povățuitoriu*** *Samma,* ***povățuitoriu*** *Meza* (Fc 36,17), dar forma *povățuitor* din (Fc 36,15) susține ideea că trebuie să considerăm substantivul nearticulat în toate pozițiile. Și mai este un aspect notabil: nici măcar o dată nu am găsit în aceste succesiuni de substantive forma articulată cu *-l*. Modul în care decodăm un cuvânt cu această formă, atunci când contextul nu este foarte concludent, poate avea uneori implicații în interpretarea valorii morfologice a altor cuvinte din context. În versetele: *„Cine va mearge înaintea noastră împrotiva hananeului și va fi* ***povățuitoriu oastei****?"* (Jd 1,1), *va fi* ***povățuitoriu norodului*** *Galaad* (Jd 10,18), *„Pentru această dară pricină acum la tine venim, să purcezi cu noi și să oștești împrotiva fiilor Ammon și să fii* ***povățuitoriu tuturor*** *carii lăcuiesc în Galaad"*. (Jd 11,8), substantivele *oastei, norodului* și pronumele nehotărât *tuturor* pot fi considerate în genitiv, dacă atribuim lui **-u** rolul articolului hotărât enclitic, sau în dativ adnominal, dacă regentul nominal este nearticulat, fără să putem spune că o interpretare este corectă, celalată eronată. Originalul latin nu ne ajută în astfel de cazuri pentru că, așa cum am văzut mai sus (vezi **2.2.1.4.5.)**, dativul adnominal redă un genitiv din latină: *dux belli* (Jd 1,1); *dux populi Galaad* (Jd 10,18); *dux omnium qui habitant in Galaad* (Jd 11,8).

În unele cazuri, contextul ne ajută să spunem dacă avem a face în mod cert cu forma articulată sau nearticulată a substantivelor derivate cu sufixul *-tor*, în varianta *-toriu*. Urmând textul latinesc – *Fecitque Deus duo magna luminaria luminare maius (...) et luminare minus (...)* –, traducătorul va zice ca acolo: *Și au făcut Dumnezeu doi luminători mari:* ***luminătoriu*** *mai mare, spre stăpânirea zilii și* ***luminătoriu*** *mai mic, spre stăpânirea nopții și stealele* (Fc 1,16). În cele două situații *-u* a preluat rolul articolului, așa cum rezultă foarte bine și din următorul context: *Rădic mâna mea cătră Domnul Dumnezeul mieu cel înalt,* ***stăpânitoriu*** *ceriului și al pământului* (Fc 14,22). Alteori, e clar că avem a face cu forma nearticulată a substantivului, deoarece contextul o respinge pe cea articulată: *căruia pre Eva din coasta lui* ***ajutoriu*** *i-au făcut și căsătoriia*

---

[149] Reținem aici un caz aparte de întrebuințare a articolului hotărât enclitic *-l*, articularea substantivelor proprii masculine. Substantivul *Iov*, din cartea care poartă numele personajului biblic, are, în câteva cazuri, forma *Iovul* (Iov 2,3; rezum. cap.9; rezum. cap.24; rezum. cap.26), ceea ce determină chiar realizarea vocativului în *-ule* la acest substantiv propriu: *Ascultă aceastea,* ***Iovule!*** (Iov 37,14) (vezi **2.2.1.4.6.)**. În același mod se articulează un alt substantiv masculin cu tema în consoană: *Antiohul* (1Mac 10,1; rezum. cap.11; 11,39, 54, 57; rezum. cap.13; 13,38; rezum. cap.15; 15,10, 11). Articularea celor terminate în *-u* (*Chindeveul* – 1Mac 15,38, 40;16,1, 8) este un aspect obișnuit în textele literare vechi (cf. Al. Rosetti, B. Cazacu, L. Onu, *ILRL*$_2$, p.280).

au rânduit (Fc rezum. cap.2), *Nu iaste bine a fi omului singur; să-i facem* ***agiutoriu*** *aseaminea lui* (Fc 2,18), *Iară lui Adam nu i să afla* ***agiutoriu*** *aseaminea.* (Fc 2,20), *Și iară au născut pre fratele lui, Avel și au fost Avel* ***păstoriu*** *de oi și Cain,* ***lucrătoriu*** *de pământ.* (Fc 4,2); *și s-au făcut tinăr* ***săgetătoriu*** (Fc 21,20), *Care le-au deșteptat* ***mântuitoriu*** *pre nume Aod* (Jd 3,15), *Ghedeon cu multe seamne* ***agiutoriu*** *li să rânduiaște* (Jd rezum. cap.6), *cerșind* ***agiutoriu*** *împrotiva madianiteanilor* (Jd 6,7).

Articolul hotărât proclitic *lui* l-am înregistrat o singură dată în forma *lu*, în zece cărți biblice– Fc, Iș, 2Lg, Jos, Jd, 1Sm, 2Sm, Iov, Ir, Tng – în care am urmărit formele acestuia: *pre care l-au lovit Navohodonozor, împăratul Vavilonului, în al patrulea an al* ***lu*** *Ioachim, fiiului Iosie, împăratului Iudei* (Ir 46,2). Desigur că la nivelul întregului text numărul cazurilor de întrebuințare a formei *lu* ar putea crește, dar, în principiu, raportul ar trebui să se păstreze sau măcar să nu se modifice fundamental[150]. Dacă consecvența folosirii formei *lui* este neîntrecută, problemele vin de această dată din altă parte.

Remarcăm, pentru început, exprimarea redundantă a sensului cazual de genitiv, la unele substantive proprii feminine și la unele masculine cu aspect de feminin: *Și ș-au luat Avram și Nahor muieri; numele muierii lui Avram, Sarai, și numele muierii lui Nahor, Milha, fata lui Aram, tatăl* ***lui Milhei*** *și tatăl* ***lui Iashei***. (Fc 11,29). Se observă, în exemplele subliniate, articularea redundantă: și *lui și -ei*, cauza constituind-o, poate, nesiguranța traducătorului, fiind vorba de nume proprii care mereu i-au pus în dificultate pe cei care traduceau, fie pentru că aceste substantive desemnau persoane de al căror gen nu puteau fi întotdeauna siguri, fie, legat de aceasta, se iveau frecvent probleme de adaptare la sistemul limbii române. Ca dovadă, în multe rânduri traducătorii le lăsau invariabile sau, în extrema cealaltă, cumulau mai mulți semnificanți pentru același semnificat (vezi exprimarea genitivului, ca în exemplele de aici).

Un exemplu concludent pentru dificultățile cu care se confruntau traducătorii în adaptarea numelor proprii este un substantiv înregistrat cu două forme-tip: *Thari* și *Thara*. Substantivul, în textul latinesc în forma invariabilă *Thare*, denumește un bărbat: este numele purtat de tatăl lui Avram. Cuvântul apare o singură dată adaptat în forma cu *-a*: *Și au luat* ***Thara*** *pre Avram, fiiul său și pre Lot, fiiul lui Aram, fiiul feciorului său, și pre Sarai, noru-sa, muiare lui Avram, feciorului său și i-au scos pre ei din Urul haldeilor, să meargă în pământul lui Hanaan; și au venit până la Haran și au lăcuit acolo.* (Fc 11,31), în mod ciudat însă, după ce în multe alte contexte are forma *Thari*: *Și au trăit Nahor, după ce au născut pre* ***Thari****, ani o sută noaosprăzece și au născut fii și fete* (Fc 11,24), *Și au trăit Nahor, după ce au născut pre* ***Thari****, ani o sută noaosprăzece și au născut fii și fete.* (Fc 11,25), *Și au trăit* ***Thari*** *ani șeptezeci și au născut pre Avram și Nahor și Aram* (Fc 11,26), ***Thari*** *au născut pre Avram, Nahor și Aram. Iară Aram au născut pre Lot* (Fc 11,27). Sensul cazual de genitiv-dativ se exprimă firesc cu articolul hotărât în procliză: *Și aceste sânt neamurile* ***lui Thari*** (Fc 11,27), *Și au fost zilele* ***lui Thari*** *ani doao sute cinci; și au murit în Haram.* (Fc 11,32). Dacă genitiv-dativul s-ar fi construit de la forma în *-a*, atunci erau posibile formele **Tharii, *Tharei*.

Dificultățile întâmpinate de traducători la adaptarea numelor proprii sunt puse în evidență și de modul în care unuia și aceluiași substantiv i se atribuie când flexiune specifică masculinelor, când flexiune proprie femininelor: [Eliodor] *cu jârtva și rugăciunile arhiereului Onie să izbăveaște și, dând lui Dumnezeu și* ***lui Onie*** *haruri, împăratului și celoraalalți tuturor mărimile lui Dumnezeu vesteaște* (2Mac rezum. cap.3); ***Lui Onie*** *preotului mulțămeaște, că pentru dânsul Domnul ț-au rânduit viața* (2Mac 3,33); *Ci, după ieșirea lui Seleuc din viață, luând împărăția Antiohul, care vestit să numea, răvnea Iason, fratele* ***Onei****, arhiereirea* (2Mac 4,7); *Ci, întorcându-să împăratul din locurile Chilichiei, s-au dus la el jidovii în Antiohia, împreună și grecii, jeluindu-să de nedreapta uciderea* ***Oniei*** (2Mac 4,36).

La analiza substantivelor încadrate la genul personal, cu articolul hotărât lui în procliză[151], problemele sunt generate, în bună măsură, și de grafia textului. În astfel de situații comparația cu textul latinesc poate oferi o posibilă rezolvare. Secvența grafică **lui**, reprezentând articolul hotărât, apare când legată de substantivul precedent, când liberă sau la o distanță foarte mică de acesta. Complicațiile apar atunci când substantivul precedent este masculin, singular, nearticulat. În versetul: *Și au zis către dânșii: „De place sufletului vostru să îngrop mortul mieu, ascultați-mă și vă rugaț pentru mine* ***lui Efron, fiiu lui Sior*** (Fc 23,8). În manuscris apare un foarte mic spațiu între **fiiu** și **lui**. Traducerea românească echivalează prin dativ + nominativ (de fapt, s-a urmat, probabil, acuzativul din latină, numai că intervin aici două aspecte: întâi omonimia cazuală nominativ-acuzativ, al doilea, apoziția neacordată, care este obligatoriu în nominativ) sintagma care în textul latinesc este alcătuită din acuzativ + acuzativ – lat. *et intercedite apud Ephron* ***filium*** *Soor*. Mergând pe ideea apoziției acordate cu regentul[152], forma substantivului comun regent trebuia să fie **fiiului**.

În alte enunțuri, transcrierea nu pune probleme, deși grafia manuscrisului nu este întotdeauna concludentă. De exemplu, la versetul *Și Dison și Eser și Disan: aceștia povățuitorii* ***lui Horrei****,* ***feciorului*** *Seir, în pământul Edom* (Fc 36,21), manuscrisul traducerii de la 1760 are în cuvântul ***feciorului*** o sincopă, chiar între ***fecioru*** și ***lui***, datorată, precum se vede, prelungirii grafemului **ʎ** din rândul de deasupra. Textul latinesc însă *Dison et Eser et Disan hii duces* ***Horrei filii Seir*** *in terra Edom* nu lasă nici un dubiu în ce privește interpretarea substantivului ca un genitiv.

Grafia din manuscris este concludentă în situația în care substantivul regent este articulat cu articolul hotărât *-l* (litera **ʌ** fiind uneori suprascrisă). Supunem atenției câteva enunțuri de acest fel: *Și murind acesta,* ***au stăpânit după el Adad, feciorul lui Vadad****, carele au bătut pre Madian în ținutul Moav; și numele cetății aceia: Avith.* (Fc 36,35) – lat. *regnavit pro eo Adad*

---

[150] Situația pe care o reflectă acest text în cazul articolului hotărât proclitic *lui* vine în sprijinul afirmației potrivit căreia forma în discuție „avea curs în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea în întreaga Transilvanie", constituindu-se într-o trasătură distinctivă a ariei nordice față de cea sudică (I. Gheție, Al Mareș, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, București, 1974, p.229) și pe care o respinge C. Francu în cap. al II-lea, *Morfologia*, din lucrarea *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.124, considerând că „textele literare nu oferă date suficente pentru a considera că *lu* era sudic, iar *lui* nordic".

[151] Articolul se întâlnește uneori și în encliză la aceste substantive, urmând modelul apelativelor: *fiiul Antiohului* (1Mac 10,1); *împărățiia Antiohului* (1Mac rezum. cap.12); *fiiul Iazonului* (1Mac 12,16).

[152] În textele care atestă stadii mai vechi din devenirea limbii române literare, apoziția este, de regulă, acordată cu regentul.

filius *Badadi*; *Vela,* ***feciorul lui Vior*** (Fc 36,32) – lat. *Bale* ***filius Beor****, Iovav,* ***feciorul Zarei*** *din Vosra* (Fc 36,33) – lat. *Iobab* ***filius Zare*** *de Bosra*. Sunt desigur numai câteva exemple din nenumăratele care se pot întâlni la nivelul întregului text.

Am afirmat mai sus că din pricina dificultăților cu care se confruntau în adaptarea substantivelor proprii la sistemul limbii române, traducătorii optau nu o dată pentru invariabilitatea cuvântului respectiv (vezi **2.2.1.4.2.** și **2.2.1.4.3.**). Lucrurile se complicau și din cauză că nu întotdeauna puteau fi siguri de genul substantivului propriu, uneori unul și același substantiv fiind folosit atât ca nume bărbați, cât și ca nume de femei[153]. Un astfel de caz găsim chiar în *Cartea Facerii*, unde substantivul *Oolivama* este și numele celei de a doua soții a lui Isav, și numele unei căpetenii a edomiților: *Iară aceștia feciorii* ***Oolivama****, a muierii lui Isav: povățuitori Iehog, povățuitor Ielon, povățuitor Core. Aceștia povățuitorii* ***Oolivamei****, featei Anei, muierii lui Isav.* (Fc 36,18); *Povățuitoriu* ***Oolivama****, povățuitoriu Ela, povățuitoriu Finon* (Fc 36,41). În ce privește flexiunea acestui substantiv, primul verset este credem concludent pentru nesiguranța traducătorului în ce privește adaptarea cuvântului: în aceeași relație sintactică, relație de dependență, pe poziție de determinant în cazul genitiv, o dată este invariabil, altă dată exprimă categoria cazului prin flexiune sintetică, având desinența specifică femininelor de declinarea I la genitiv și articolul hotărât enclitic *-i*.

Un alt exemplu de substantiv propriu invariabil este Vasemat, feminin, terminat în consoană: *Și aceastea numele fiilor lui: Elifaz, fiiul Adei, muierii lui Isav, și Rahuil, fiiul* ***Vasemath****, muierii lui.* (Fc 36,10), *Și aceștea povățuitori a lui Rahuil în pământul Edomului; aceștia feciorii* ***Vasemath****, a muierii lui Isav.* (Fc 36,17). După cum se vede, singurul mijloc de a decoda sensul gramatical de genitiv rămâne contextul, substantivul neavând nici flexiune de feminin, nici articol hotărât în procliză, asemenea numelor proprii masculine.

Când numele propriu feminin este terminat în consoană deruta traducătorului poate duce la soluții cu totul inedite, cum este cea din contextul următor: *Și i-au născut sora* ***ai Tahnes*** *pre Ghenuvath fiiu și l-au doicit Tahnes în casa lui Faraon și era Ghenuvath lăcuind la Faraon cu fiii lui.* (3Împ 11,20).

Numele proprii masculine apar în repetate rânduri fără articolul hotărât proclitic *lui* la genitiv-dativ. Ilustrăm cu câteva contexte, cu precizarea că fenomenul se întâlnește și în alte traduceri biblice[154]: *Numele feciorilor* ***Israil*** *carii au întrat în Eghipt, a cărora înmulțirea noul Faraon în zădar să sârguiaște a o împiedeca* (Iș rezum. cap.1), *Aceaste sânt numele feciorilor* ***Israil*** *carii au întrat în Eghipt cu Iacov* (Iș 1,1), *Și era toate sufletele lor, care au ieșit din coapsele* ***Iacov****, șeptezeci* (Iș 1,5) etc.

Evitarea ambiguității poate conduce uneori la exprimări neeufonice, așa cum se poate vedea în următorul verset: *Și au plăcut cuvântul* ***lui lui*** *Avisalom și tuturor celor mai mari născuț a lui Israil* (2Sm 17,4) – lat. *placuitque sermo* ***eius Absalom*** *et cunctis maioribus natu Israhel.* Aici se cumulează cele două secvențe omonime, având sensuri diferite: pronume personal în genitiv – unul, articol hotărât proclitic – celălalt. Renunțarea la oricare dintre cele două forme ne-ar fi pus în situații similare celor deja discutate.

2.2.2.2. Articolul nehotărât. În ce privește opoziția nearticulat – articulat cu articol nehotărât, nu sunt aspecte majore de semnalat. .

Remarcăm doar că articolul feminin la genitiv–dativ se întrebuințează rar și numai în forma *unii*, formă care, probabil, își găsește susținere în omonimia cu formele mult mai răspândite ale adjectivului și ale pronumelui nehotărât, la feminin, singular, genitiv-dativ, și la masculin, plural, nominativ-acuzativ: *turta* ***unii*** *pâni* (Iș 29,23), *De zeace coți era lungimea* ***unii*** *table și un cot cu a șasa parte lățimea ținea.* (Iș 36,21), *Fost-au într-aceaea vreame Efte galaaditeanul bărbat tare și ostaș, fiiul* ***unii*** *muiari curve, care s-au născut din Galaad* (Jd 11,1), *Iuțimea lor după asămănarea șarpelui, ca* ***unii*** *aspide surde, carea astupă urechile sale* (Ps 57,5).

2.2.2.3. Forma invariabilă a **articolului posesiv-genitival** și formele variabile ale acestuia se amestecă în textul de la 1760, ceea ce reflectă foarte bine statutul de zonă de interferență între nord și sud al regiunii din care provine textul. Înainte de a urmări însă, pe bază de exemple, oscilațiile pe care ni le oferă textul, e necesar să facem o delimitare între formele care se constituie în articole genitivale și cele care reprezintă doar elemente constitutive ale pronumelui posesiv și ale numeralului ordinal. Distincția este impusă, în acest caz, de comportamentul diferit al acestora față de formele omonime ale articolului genitival. Atunci când articolul posesiv este element de structură pentru formele pronumelui/adjectivului posesiv sau pentru numerale, invariabilitatea nu afectează decât rarisim membrii seriei[155]. Din numeroasele exemple înregistrate, am întâlnit forma invariabilă în structura unui pronume posesiv: *Featele lor le vom lua muiari și* ***a noastre*** *le vom da* (Fc 34,21), în toate celelalte contexte excerptate am înregistrat numai structuri cu formele variabile: *Întrând Noe cu* ***ai săi*** *în corabie* (Fc rezum. cap.7); *au vestit la doi frați* ***ai săi*** (Fc 9,22); *ai pre cineva de* ***ai tăi*** *aici* (Fc 19,12); *toț carii sânt* ***ai tăi*** (Fc 19,12); *la* ***ai tăi*** *a mearge pofteai* (Fc 31,30); ***ai tăi*** *om fi* (Fc 47,19); ***ai miei*** *sânt* (Fc 48,5); ***ai tăi*** *vor fi* (Fc 48,6); *din toate care sânt* ***ale tale*** (Fc 14,23); *să știi că cu moarte vei muri tu și toate* ***ale tale*** (Fc 20,7); *nimic dintre* ***ale tale*** *am atins* (Fc 26,29); *fieștecarele la* ***ale sale*** *să duce* (Fc rezum cap.31); *numele râului* ***al doile****, Gheon* (Fc 2,13); *numele râului* ***al triilea****, Tigris* (Fc 2,14); *În anul* ***al*** *șasă sutele vieții lui Noe* (Fc 7,11); *Doi fii* ***ai miei*** *ucide* (Fc 42,37); *și au văzut fiii săi și fiii fiilor săi până la* ***al patrulea*** *neam* (Iov 42,16); *Iov* ***a*** *vieții omenești și* ***ale sale*** *multe feliuri de năcazuri arată* (Iov rezum. cap.7); *Atâta cât de vor fi fost ceale dintâiu* ***ale tale*** *mici, și ceale de pre urmă* ***ale tale*** *să vor înmulți foarte* (Iov 8,7); *au vărsat pre pământ ceale dinlăuntru* ***ale meale*** (Iov 16,14); *În iadul cel mai dedesupt să vor pogorî toate* ***ale meale*** (Iov 17,16).

Când aceleași secvențe au valoare de articol genitival, lucrurile se prezintă diferit, în sensul că asistăm la amestecul formelor seriei variabile cu forma invariabilă *a*. Forma ***a***, întrebuințată indiferent de genul și numărul substantivului care denumește obiectul posedat, cunoaște o răspândire destul de mare, fapt explicabil prin difuzarea largă a acestei forme mai

---

[153] Astfel de substantive le numim astăzi *substantive cu gen comun* (de ex.: *Adi, Didi, Gabi, Vali* etc.); ele sunt invariabile sau se caracterizează printr-o variabilitate redusă (cf. Paula Diaconescu, *Structură și evoluție în morfologia substantivului românesc*, București, 1970, p.76 ș.u.).
[154] Cf. V. Arvinte, ST.LNM., p.7.
[155] Vezi V. Arvinte, NORMELE (1688), p.XXVIII – XXIX.

cu seamă în texte provenind din aria dialectală nordică[156]: *Aceastea sânt facerile ceriului și **a** pământului* (Fc 2,4); *căruia să poruncește a face corabiia întru carea însuș și **a** tuturor jiviniilor feliurile să să ție* (Fc rezum. cap.6); *Acești trei feciori sânt **a** lui Noe* (Fc 9,19); *certare s-au făcut între păstorii turmelor lui Avram și **a** lui Lot* (Fc 13,7); *Și blagoslovitu-i Dumnezeul cel înalt, cu **a** căruia agiutoriu protivnicii sânt în mânile tale* (Fc 14,20); *Partea bărbătească **a** căruia mădulariu nu va fi tăiat împrejur să va șterge sufletul acela din norodul său* (Fc 17,14); *și au rămas în munte și doao feate **a** lui cu dânsul* (Fc 19,30), *și au rămas în peșteră el și doao feate **a** lui cu dânsul*(Fc 19,30); *Și au zămislit doao fete **a** lui Lot din tatăl său* (Fc 19,36); *și au dat paie și fân și apă spre spălarea piciorelor lui și **a** bărbaților carii venisă cu dânsul* (Fc 24,32); *doaosprăzăce căpetenii **a** neamurilor sale* (Fc 25,16); *iară mânile, mânile sânt **a** lui Isav* (Fc 27,22); ***a** căruia moșteniri cercându-le Satana* (Iov rezum. cap.1); *și au lovit patru cornuri **a** casei* (Iov 1,19); *auzând trei priiatini **a** lui Iov* (Iov 2,11); ***A** căruie săcerișu cel flămând îl va mânca* (Iov 5,5); *ce-i **a** lui din casa sa după sâne?* (Iov 21,21); ***A** cui agiutoriu ești? Au doară **a** neputinciosului* (Iov 26,2), *ceale adânce **a** râurilor le-au cercetat* (Iov 28,11). Întâlnim, pe lângă structurile numeroase cu *a* invariabil, și pe cele consacrate de norma literară: *lemnul cunoștinții binelui și **al** răului* (Fc 2.9); *din lemnul cunoștinții binelui și **al** răului să nu mânănci* (Fc 2,17) – aici acordul se face incorect cu substantivul neutru, ceea ce poate trăda fie nesiguranța traducătorului în selectarea formei fie stabilirea unei relații logice eronate între cuvintele din enunț; *Și s-au mistuit tot trupul carele să mișca pre pământ, **al** paserilor, **al** jiviniilor, **al** fiiarălor* (Fc 7,21); *Veniț să ne facem cetate și turn, **al** căruia vârv să agiungă la ceriu* (Fc 11,4); *deci împăratul sodomleanilor și **al** Gomorrei au întors dosul și au căzut acolo* (Fc 14,10); *stăpânitoriu ceriului și **al** pământului* (Fc 14,22); *să fiu Dumnezeul tău și **al** săminții tale după tine* (Fc 17,7); *amândoao întristasă sufletul lui Isaac și **al** Revecii* (Fc 26,35); *au năvălit preste uciși ceiaalalți feciori **ai** lui Iacov* (Fc 34,27); *au adus și Avel din cele întâiu născute **ale** turmii sale* (Fc 4,4,); *luat-au Iacov toate care era **ale** tatălui nostru* (Fc 31,1); *La pământul mișălătății și **al** întunearecului* (Iov 10,22); *însămnând blăstămul necuraților și **al** fățarnicilor* (Iov rezum. cap15); *Pre văduve le-ai lăsat deșearte și cele cărnoase **ale** săracilor brață le-ai sfărmat* (Iov 22,9); *Au doară ai întrat în adâncul mării și prin ceale mai de pre urmă **ale** adâncului ai umblat?* (Iov 38,16).

Cum o analiză mai amănunțită a textului în privința acestui aspect este practic imposibilă date fiind nenumăratele ocurențe ale formelor în text, vom conchide, pe baza exemplelor citate, că formele considerate în bloc articole posesiv-genitivale au comportament diferit în funcție de rolul lor. Când sunt elemente de structură pentru pronumele posesiv și pentru numeralul ordinal, formele seriei sunt variabile, iar când sunt articole genitivale, deci morfeme ale cazului genitiv, asistăm la un amestec al formelor variabile din serie cu forma invariabilă *a*.

2.2.2.4. Articolul demonstrativ. Două aspecte rețin atenția în ce privește întrebuințarea formelor articolului demonstrativ: acordul articolului în caz cu substantivul regent, atunci când acesta este la cazurile genitiv sau dativ: *s-au rupt toate izvoarăle adâncului **celui** mare* (Fc 7,11) *că era preotul lui Dumnezeu **celui** înalt* (Fc 14,18), *și au chemat acolo numele Domnului Dumnezeu **celui** veacinic* (Fc 20,34), *în casa fratelui său **celui** întâiu născut* (Iov 1,13, 18), *rânduiala lui Dumnezeu **celui** necuprins* (Iov rezum. cap.23), *tăgăduire împrotiva lui Dumnezeu **celui** preaînalt* (Iov 31,28) și forma etimologică *cei, ceii* (< lat. *ecce illaei*) a articolului demonstrativ, la genitiv-dativ, feminin singular[157]: *Și avea doao feate: numele **ceii** mai mari Liia, iară cea mai mică să chema Rahil* (Fc 29,16), *Nu să va dărui celor întinși cu văpseale din India, nici pietrii sardonihești **ceii** scumpe, nici samfirului* (Iov 28,16), *la țărmurile mării **ceii** mari* (Jos 9,1), *începutul ei [al pustiei Sim], de la capul Mării **ceii** Sărate* (Jos 15,2); *răzvrătirea inimii sale **ceii** reale* (Ir 3,17; 7,24); *îndărătniciia inimii sale **ceii** reale* (Ir 11,8); *îndărătnicia inimii sale **ceii** reale* (Ir 16,12).

2.2.3. Adjectivul

2.2.3.1. Privită în diacronie, flexiunea adjectivului a înregistrat relativ puține divergențe, iar acestea s-au manifestat mai cu seamă în punctele periferice ale subsistemului. O dovedește faptul că lucrările de specialitate înregistrează un număr mic de aspecte caracteristice flexiunii acestei părți de vorbire, vizând, în mod obișnuit, câteva adjective care au trecut dintr-o clasă flexionară în alta, câteva probleme la nivelul desinențelor, cele mai multe fiind reflexul rostirii dure a unor consoane, eventual câteva observații cu privire la exprimarea categoriei gramaticale a comparației[158]. Prin urmare, fenomene spectaculoase nu sunt de așteptat nici în acest text. Vom reține câteva dintre caracteristicile clasei adjectivului, așa cum se reflectă ele în *Biblia lui Petru Pavel Aron*.

Adjectivul *roșu* este atestat în mai multe rânduri în forma cu [ș] muiat - *roșiu*[159], formă care s-a păstrat prin tradiție în aria nordică, dar nu numai în cea moldovenească[160], ci și în cea ardelenească, așa cum o demonstrează textul analizat: *Carele au ieșit dintâi era **roșiu** și tot ca pealea păros* (Fc 25,25), *Și togma născând, unul au scos mâna, în carea moașea au legat sămn **roșiu*** (Fc 38,27). Dacă pentru masculin-neutru am înregistrat atât forma *roșiu* (Jos 7,21), cât și *roșu* (Pr 13,19, 24), pentru feminin nu am întâlnit și forma *roșe*, ci numai *roșie* (Pr 13,24); (Ir 22,14), (Ir 49, 21 – în substantivul propriu *Marea Roșie*); (Cânt 4,3); *roșiia* (Pr 13,49 – adj. antep.). Forma *roșu* am înregistrat-o și cu valoare morfologică de substantiv: *Featele lui Israil, plângeți pentru Saul, carele vă îmbrăca **cu roșu** întru desfătări* (2Sm 1,24), desemnând aici o „țesătură sau broderie de culoare roșie”, prin care se echivalează lat. (*vestiebat vos*) ***coccino***; lat. *coccum, -ī* „stacojiu” (culoare); (fig.) „stofă de aceastăm culoare”.

---

[156] Cf. I. Gheție, BDRL, p.161.

[157] Cu privire la menținerea acestei forme până târziu în secolul al XIX-lea, vezi C. Frâncu, *Din istoria demonstrativelor românești: **(a)celei(a), aceleiași, (a)celeilalte, (a)cestei(a)***, în SLLF, vol. II, București, 1972, p.27.

[158] Vezi: Ovid Densusianu, ILR, II, p.108 – 109; *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.328; V. Arvinte, NORMELE (1688), XXIX – XXX; Al. Gafton, *Evoluția limbii române prin traduceri biblice din secolul al XVI-lea*, Iași, 2001, p.108 – 109.

[159] V. Arvinte (NORMELE (1688), p.XXIX) consideră că cele două forme *roșiu* și *roșie*, ale căror terminații nu-și găsiseră o explicație până la Ovid Densusianu (ILR, II, p.109) și nici la acesta, provin direct din lat. *rŭsseus >*rosiu >roșiu*; *rŭssea > *rosiă > roșie.*

[160] Cf. V. Arvinte, NORMELE (1688), p.XXIX.

În structura substantivului compus *Marea Roșie*, adjectivul are la genitiv forma de la nominativ-acuzativ: *Acestea sânt cuvintele carele au grăit Moisi cătră tot Israilul în pustiia câmpiei, în preajma* ***Mării Roșie*** (2Lg 1,1), *Iară voi vă întoarceți și vă duceți prin pustietate pre calea* ***Mării Roșie*** (2Lg 1,40), *cum i-au acoperit apele* ***Mării Roșie*** (2Lg 11,4), *Auzit-am că au săcat Domnul apele* ***Mării Roșie*** *la întrarea voastră, când ați ieșit din Eghipt* (Jos 2,10).

Adjectivul *gol* are și în acest text, la masculin plural, forma *goli*, fără alternanața [*l*] – [*ϕ*], pentru care va opta ulterior norma literară: *goli* (Fc 2,25; 3,7), (Iov 24,7). Forma se păstrează și atunci când se produce conversiunea adjectivului în substantiv[161]: ***pre cei goli*** *i-ai jefuit de haine* (Iov 22,6), ***Celor goli*** *și cari umblă fără vejmânt și celor flămânzi le-au luat spicele* (Iov 24,10). Prezența acestui adjectiv, cu aceeași formă, și după trei decenii, în *Biblia* tradusă de Samuil Micu demonstrează că aceasta era forma în circulație în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea[162].

Ca și la unele substantive a căror temă este în consoană rostită dur, și la adjective, desinența *-e* de la feminin-neutru plural devine, uneori, *-ă*, cele două desinențe fiind în variație liberă, așa cum rezultă din exemplele următoare: *în pășuni* ***apătoasă*** *să păștea* (Fc 41,18); *Din carele ieșie șepte vaci* ***frumoasă*** *și* ***grasă*** *foarte* (Fc 41,2), *Și au îmbucat pre ceale* ***frumoasă*** *și* ***grase*** (Fc 41,4), *șeapte vaci a ieși din râu,* ***frumoasă*** *foarte și* ***grasă*** (Fc 41,18), *șepte spice încolțiia într-un păiuș, pline și* ***frumoasă*** (Fc 41,22), *Văzând fiii lui Dumnezeu pre featele oamenilor că sânt* ***frumoase*** (Fc 6,2), *șeapte spice încolțea într-un păiuș, pline și* ***frumoase*** (Fc 41,5); *mânile* ***păroasă*** *asămănarea celui mai mare arătase* (Fc 27,23); *rugându-să Moisi cu mânile* ***întinsă*** (Iș rezum. cap.17); *doao lespezi de piatră a mărturiii,* ***scrisă*** *cu degetul lui Dumnezeu* (Iș 31,18), *Și s-au întors Moisi din munte purtând doao tablele mărturiei în mâna sa,* ***scrise*** *de amândoao părțile* (Iș 32,15); *Gătit-au și doao pietri de onihin,* ***strânsă*** *și* ***închisă*** *în aur și cioplite de lucrătoriul cu pietri scumpe, cu numele fiilor Israil* (Iș 39,6); *doaosprăzeace piiatri* ***vârtoasă*** (Jos 4,3), *și pâinile care purta de merinde* ***vârtoase*** *era și în dărăburi fărâmate* (Jos 9,5), ***Vârtoasă*** *s-au făcut păcatele tale.* (Ir 30,14), *Și atunci va lua Domnul Dumnezeu înaintea voastră neamuri mari și* ***vârtoase*** (Jos 23,9), *Pentru mulțimea nedreptății tale și pentru* ***vârtoasele*** *tale păcate ț-am făcut aceastea.* (Ir 30,15); ***mincinoasă*** *era măgurile* (Ir 3,23), *ei prorocesc întru numele Mieu* ***mincinoase*** (Ir 27,15).

Adjectivul *nou* are, la feminin și neutru plural și la feminin singular genitiv-dativ, o singură formă, *noao*: *Iară fiii lui Israil păcatelor vechi adăogând* ***noao*** (Jd 10,6), *care plosculițele ceale* ***noao*** *le sparge* (Iov 32,19), *și au șezut întru întrarea porții casii Domnului ceii* ***noao*** (Ir 26,10), *la întrarea porții ceii* ***noao*** *a casii Domnului* (Ir 36,10).

2.2.3.2. Categoria gramaticală a comparației se exprimă cu ajutorul morfemelor obișnuite până astăzi, cu precizarea că destul de frecvent adverbul-morfem este postpus adjectivului. Structurile superlativului cu adverbul-morfem postpus sunt curente în limba textelor vremii, numai că în acest caz explicația vine și dinspre modelul latinesc. Compararea câtorva structuri românești cu cele analitice latinești, care le-au generat, demonstrează limpede că aici trebuie căutată, în primul rând, explicația pentru aceste inversiuni: *Deci, după ce au întrat Avram în Eghipt, au văzut eghiptenii muiarea că-i* ***frumoasă foarte*** (Fc 12,14), - lat. *quod esset* ***pulchra nimis***, Eu *sânt scutitoriul tău și plata ta* ***mare foarte*** (Fc 15,1) – lat. *et merces tua* ***magna nimis***; *Și au fost Moisi bărbat* ***mare foarte*** *în pământul Eghiptului* (Iș 11,3) lat. *fuitque Moses vir* ***magnus valde*** *in terra Aegypti*; *Iată, voi ploua mâne într-acest ceas grindine* ***multă foarte*** (Iș 9,18) – lat. *grandinem* ***multam nimis***. Nu este obligatoriu ca traducătorul să respecte întotdeauna topica modelului (*Și era* ***foarte bogat*** *de aur și de argint* (Fc 13,2) – lat. *erat autem* ***dives valde*** *in possessione argenti et auri*), dar, după cum o demonstrează exemplele, de cele mai multe ori o respectă: *Și a au văzut Dumnezeu toate care făcuse și era* ***foarte bune*** (Fc 1,31) – lat. *viditque Deus cuncta quae fecit et erant* ***valde bona***; *„Dă-m din fiertura această roșietecă, că* ***foarte*** *sânt* ***ostenit****”* (Fc 25,30) – lat. *quia* ***oppido lassus*** *sum.*

Când în textul latinesc comparația se realizează sintetic sau prin supletivism, de regulă, transpunerea în românește se face prin structura cu adeverbul-morfem *prea*, uneori adverbul dobândind comportament de prefix: *Am* ***prea multe*** [turme], *fratele mieu!* (Fc 33,9) – lat. ***plurima***; *și în pământ ț-au arătat focul Său cel* ***prea mare*** (2Lg 4,36) – lat. *ignem suum* ***maximum***; *Ispitele ceale mari care le-au văzut ochii tăi, seamnele acealea și ciudeasele ceale* ***prea mari*** (2Lg 29,3) – lat. *portentaque* ***ingentia*** (*ingens, -ntis* „uriaș, foarte mare, extraordinar”); *De nu vei păzi și vei face toate cuvintele legii aceștiia carea s-au scris într-această carte și de nu te vei teame de numele Lui cel* ***preaslăvit*** *și înfricoșat, adecă de Domnul, Dumnezeul tău* (2Lg 28,58) – lat. *nomen eius* ***gloriosum*** *et terribile*; *Când împărțiia Cel* ***Preaînalt*** *neamurile* (2Lg 32,8) – lat. *dividebat* ***Altissimus*** *gentes*; ***Preaiubitul*** *Domnului va lăcui cutezând într-însul, ca mireale în cămară toată zioa va zăbovi și între umerile lui să va odihni* (2Lg 33,12) – lat. ***amantissimus*** *Domini habitabit.*

Sensul gramatical de superlativ absolut se exprimă și prin alte mijloace și chiar la alte părți de vorbire în afară de adjectiv și de adverb.

Genitivul superlativ este, în acest text, rezultatul calchierii unei structuri latinești: *Iată, a Domnului, Dumnezeului tău, iaste ceriul și* ***ceriul ceriului****, pământul și toate care sânt într-ânsul* (2Lg 10,14) – lat. *en Domini Dei tui caelum est et* ***caelum caeli*** *terra et omnis quae in ea sunt*; același genitiv superlativ se găsește și în versiunile traduse din greacă sau din slavonă, ceea ce înseamnă că sintagma vine din izvorul primar, cel ebraic, iar sensul acestei sintagme este „cerul cel mai de sus”[163].

Nu știm cu certitudine ce anume îi va fi determinat pe traducători să redea titlul cărții *Cântarea cântărilor* prin *Cântarea lui Solomon*[164], de vreme ce în varianta venetă a *Vulgatei* după care au tradus cartea se intitulează, firesc,

---

[161] Pentru că, în plan morfologic, rămân foarte aproape de clasa din care provin, și alte adjective care își schimbă valoarea gramaticală în substantiv vor fi aduse în discuție tot la clasa adjectivului; dacă nu prezintă interes pentru analiză, nu vom mai semnala cazurile de conversiune.

[162] Cf. N. Iacob, *Limbajul biblic*, I, p.83.

[163] Cf. V Arvinte, NORMELE (1688), p.XXX. Și în traducerea lui Samuil Micu se regăsește, în mod firesc, același genitiv superlativ.

[164] Cei dintâi traducători ai *Vulgatei* în spațiul românesc aleg, în mod paradoxal, modelul septuagintic în traducerea celui mai sugestiv titlu din toată *Biblia.* Prin acest titlu se dorește, poate, apropierea cititorului de dimensiunea alegorică a poemului. Inițial, s-a considerat că e vorba aici despre relația de iubire dintre Dumnezeu și poporul său ales, Israel, iar mai târziu alegoriei i s-a dat o nouă interpretare, în sensul că povestea de iubire din această carte este, de fapt, relația de dragoste dintre Hristos și biserică.

Pentru același titlu va opta și Samuil Micu, iar în rezumatul la *Cântarea lui Solomon* din B1795 i se propune cititorului chiar o succintă interpretare alegorică a cărții, un fel de cheie pentru lectură, astfel încât cititorul să nu fie surprins de această prezență cu totul inedită în canonul *Sfintei Scripturi*:

Canticum Canticorum. Cert este însă că a fost astfel evidenţiat autorul textului, dar s-au anulat sugestiile exprimate prin genitivul superlativ din titlul original[165].

Când intensitatea maximă vizează o acţiune, se foloseşte în mod curent tot adverbul-morfem *foarte*, cu aceeaşi topică pe care am discutat-o la adjectiv. Când e vorba despre intensitate depăşită, atunci se recurge la un mijloc afectiv, repetarea adverbului *foarte*. Aceasta pentru că textul-sursă o impune: *Şi oi pune aşezământul Mieu de pace între Mine şi între tine şi te voi înmulţi* ***foarte, foarte*** (Fc 17,2) – lat. *et multiplicabo te* ***vehementer nimis***; *vehementer* „straşnic, amarnic, foarte mult" + *nimis*; *Şi te voi face a creşte* ***foarte, foarte*** *şi te voi pune în neamuri şi împăraţ din tine or ieşi* (Fc 17,6) – lat. *faciamque te crescere* ***vehementissime***, *vehemens, -ntis* „straşnic, amarnic" + *-issim-* sufixul superlativului. *Aciastea auzind domnul şi* ***preacrezind*** (de fapt, „încrezându-se prea mult") *cuvintelor muierii,* ***s-au mâniat foarte*** (Fc 39,19) – lat. *his auditis dominus et* ***nimium credulus*** *verbis coniugis* ***iratus est valde***.

Uneori, sensul de intensitate depăşită, impus tot de textul-sursă, se exprima traducând o expresie de acolo şi care dobândeşte rol de morfem: *Şi s-au îmbogăţit omul* ***preste măsură*** *şi au avut turme multe, slujnice şi sluji, cămile şi asini* (Fc 30,43) – lat. *ditatusque est homo* ***ultra modum*** *et habuit greges multos ancillas et servos camelos et asinos*; *Cine iaste acesta carele tăinuiaşte sfatul fără ştiinţă? Pentru aceaea neînţelepţeaşte am grăit şi carele sânt* ***preste măsură***, *preste ştiinţa mea* (Iov 42,3) – lat. *Quis est iste qui celat consilium absque scientia ideo insipienter locutus sum et que* ***ultra modum*** *excederent scientiam meam.*

2.2.4. Pronumele

2.2.4.1. Pronumele personal. Formele accentuate de dativ ale pronumelui personal sunt, fără excepţie, cele obişnuite în toată perioada veche: *noao, voao*: *Ce ai făcut* ***noao****?* (Fc 20,9), *Care nu trăbuia să faci, ne-ai făcut* ***noao*** (Fc 20,9), *Să nu ne faci* ***noao*** *ceva rău* (Fc 26,29), *Ci Dumnezeu au luat bogăţiia tatălui nostru şi o au dat* ***noao*** *şi fiilor noştri* (Fc 31,16), *Iată, v-am dat* ***voao*** *toată iarba care aduce sământă pre pământ* (Fc 1,29), *să vă fie* ***voao*** *spre mâncare* (Fc 1,29), *Au nu v-am zis* ***voao*** *să nu păcătuiţ împrotiva pruncului şi nu m-aţ ascultat?* (Fc 42,22), *Pace* ***voao***, *nu vă teameţi* (Fc 43,23).

Originalul latin urmat de traducător generează şi structuri mai puţin obişnuite în care intră formele de dativ ale pronumelui personal: *Iară el au zis: „Am prea multe [turme], fratele mieu!* ***Fie ale tale ţie****"*. (Fc 33,9) – lat. *et ille habeo ait plurima frater mi* ***sint tua tibi***; ***Fii mie*** *milostiv* (Fc 33,10) – lat. ***esto mihi*** *propitius*; *Şi vei lua cu tine din toate hranele care să pot mânca şi le vei strânge la tine; şi* ***vor fi şi ţie şi lor*** *spre mâncare* (Fc 6,21) – lat. *et* ***erunt*** *tam* ***tibi*** *quam* ***illis*** *in cibum*. Comparând aceste structuri cu cele pe care le au textele biblice din secolul al XVII-lea şi traducerea lui Samuil Micu, din secolul următor, constatăm că aproape aceleaşi structuri se regăsesc şi în celelelalte traduceri, semn că nu numai modelul decide, ci şi tradiţia existentă în limba traducerilor religioase la momentul respectiv. *Si zise Isaf: „Sînt la mine multe, frate!* ***Fie ţie ale tale****!"* (B1688)[166]/ *Şi dzise Isav: „Sîntu la mine multe, frate!* ***Fie ţie ale tale****!* (Ms.45)/ *Isav zise lui: „Frate, ajung mie ale mêle, iar* ***ale tale ţi le ţine tu****"* (Ms.4389)/ *Iară Isav au zis: „Am eu multe, frate,* ***ţine-ţi tu ţie ale tale****"* (B1795); ***bine vei vrea mie*** (B1688)/ *şi* ***bine vei vrea mie*** (Ms.45)/ ***Arată cătră mine dragoste*** (Ms.4389)/ *şi-****mi fii mie milostiv*** (B1795); *Şi tu vei lua ţie den toate bucatele care vor fi de mîncare şi le vei aduna cătră tine şi* ***vor fi ţie şi lor*** *de mîncat* (B1688)/ *Şi tu vei lua ţie den toate bucatele carele veţi mînca şi le vei aduna cătră tine şi* ***vor fi ţie şi lor*** *de mîncat* (Ms.45)/ textul lipseşte din Ms.4389/ *Şi tu vei luoa ţie din toate bucatele de care mâncaţi şi vei aduna la tine, şi* ***vor fi şi ţie şi lor*** *de mâncare* (B1795).

Uneori întâlnim în text forma de nominativ în locul formei de acuzativ, fie ca urmare a fidelităţii faţă de textul-sursă, fie datorită continuării, în stadiul mai vechi al limbii române, a situaţiei din latina târzie, cu confundarea formelor de nominativ şi acuzativ[167]: *Nu vei face într-însa ceva lucru şi fiiul tău şi fata ta, sluga şi slujnica şi boul şi asinul şi tot dobitocul tău şi nemearnicul tău care iaste între porţile tale, ca să odihnească sluga ta şi slujnica ta* ***ca şi tu***. (2Lg 5,14) – lat. (...) *ut requiescat servus et ancilla tua sicut et tu*; *Cel ce să batjocoreaşte de la priiatinul său* ***ca eu***, *chema-va pre Dumnezeu şi-l va asculta; că să râde unirea dreptului* (Iov 12,4) – lat. *qui deridetur ab amico suo* ***sicut ego*** *invocabit Deum et exaudiet eum deridetur enim iusti simplicitas*; *Şi trimite frica Ta preste neamurile care nu Te-au căutat, să cunoască că nu iaste Dumnezeu* ***fără Tu*** *şi să povestească mărimile Tale.* (Ecz 36,2) – lat. *quia non est Deus nisi tu.* Cel mai frecvent întâlnim această situaţie în sintagma alcătuită din interjecţia *iată* + *pronume*: *iată eu* „iată-mă", care reprezintă echivalentul lat. *adsum* „sunt de faţă": *Care după ce s-au isprăvit, au ispitit Dumnezeu pre Avraam şi au zis cătră dânsul: „Avraam, Avraam!" Iară el au răspuns: „****Iată eu****!"* (Fc 22,1) – lat. *quae postquam gesta sunt temptavit Deus Abraham et dixit ad eum Abraham elle respondit* ***adsum***, *Şi iată, îngerul Domnului din ceriu au strâgat, zicând: „Avraam, Avraam!" Carele au răspuns: „****Iată eu****!"* (Fc 22,11)[168] – lat. *et ecce angelus Domini de caelo clamavit dicens Abraham Abraham qui respondit* ***adsum***.

Formele derivate din lat. *ipse* nu se întrebuinţează[169] în acest text decât cu prepoziţii, ca în exemplele: *a căruia sământă să fie* ***într-însul*** *pre pământ* (Fc 1,11), ***într-însa*** *au încetat de tot lucrul Său* (Fc 2,3), *vei mânca* ***dintr-însul*** (Fc 2,17) etc. sau în formele compuse cu prepoziţia *de*: *dânsul, dânsa, dânşii, dânsele.*

„Tituluşul cărţii arată cine easte scriitoriul cărţii. *Cântarea Cântărilor lui Solomon* s-au zis pentru că au fost foarte frumoasă cântare, întru carea Solomon foarte frumos scrie cereasca iubire şi unirea lui Hristos şi a besearicii" (*Biblia de la Blaj – 1795*. Ediţie jubiliară, Roma, 2000, p.1135).

[165] Este titlul celei mai frumoase cărţi poetice din *Vechiul Testament* şi chiar din întregul evantai de scrieri ale religiilor lumii. Este, aşadar, cum o spune titlul, „cea mai minunată dintre cântări", prin conţinut, căci este o odă a iubirii dintre bărbat şi femeie, trăită la modul absolut, şi prin formă.

[166] Pentru cele trei texte din secolul al XVII-lea, am folosit MLD, I, iar pentru B1795 – *Biblia de la Blaj (1795)*, ediţie jubiliară. Cu binecuvântarea Î.P.S. Lucian Mureşan, mitropolitul Bisericii Române Unite, Roma, 2000 (ediţie realizată sub înaltul patronaj al P.S. Virgil Bercea, episcopul Eparhiei Române Unite de Oradea şi sub egida ştiinţifică a Academiei Române, Institutul de Istorie – Cluj-Napoca; coordonatorul ediţiei I. Chindriş). În continuare, toate exemplele vor excerptate exclusiv din aceste ediţii.

[167] Şi astăzi în Maramureş auzim: *Câtu-i Maramureşu,/Nu-i ficior ca* ***eu*** *şi* ***tu.*** Fenomenul se înregistrează în dialectul aromân (cf. N. Iacob, *Limbajul biblic*, II, p.87).

[168] Vezi şi Fc 27,1; 31,11; 37,14; 46,2; Iş 3,4. Pentru prezenţa acestei structuri în alte traduceri româneşti ale *Bibliei*, vezi V. Arvinte, STLFAC., p.84.

[169] La începutul perioadei 1640–1780, urmaşii lui *ipse*, fără prepoziţie, încă se întâlnesc în texte, apoi, în concurenţa cu *el, ea, ei, ele*, ajung spre periferia uzului şi, în final, sunt definitiv înlăturaţi.

Interesant este raportul dintre formele *el, ea, ei, ele* și *dânsul, dânsa, dânșii, dânsele.* S-a subliniat în repetate rânduri că spre 1780 formele *el, ea, ei, ele* se impun pentru exprimarea sensului de persoana a III-a, în defavoarea celorlalte Am demonstrat acest lucru și în analiza întreprinsă la *Cartea lui Iov* din *Biblia de la 1795*, unde am găsit numai 24 de ocurețe ale formelor *dânsul, dânsa, dânșii, dânsele*, adică aproape atâtea câte sunt în aceeași carte din B1688 numai în primele 10 capitole, fără să punem la socoteală faptul că tot cam atâtea ocurențe cunosc în aceleași capitole formele simple, *însul, însa, înșii, însele*[170]. Concurența dintre *dânsul dânsa, dânșii, dânsele* și *el, ea, ei, ele* este bine evidențiată de folosirea lor în proporții aproape egale în *Cartea Facerii* din B1688, așa cum rezultă din analiza întreprinsă de V. Arvinte[171], care a înregistrat în această carte biblică 140 de ocurențe ale formei *el* și 160 ale formei *dânsul.* În aceeași carte din textul de la 1760, am înregistrat cca. 140 de ocurențe ale formei *el* și cca. 40 ale formei *dânsul (dâns, dănsul) - dânsul* (Fc 14,17; 15,4; 16,4; 17,1; 18,2, 9, 19, 26, 29; 19,17, 19, 30, 32, 35; 22,1; rezum. cap.24; 24,31, 32; 27,26, 39, 44; 32,26; 35,6; 37,13; 39,2, 3, 22; 43,34; 44,20; 45,15; 47,29; 48,13); *dâns* (Fc 48,8), dănsul (Fc 14,4). Dacă adăugăm că în *Cartea ieșirii* am înregistrat pentru *dânsul, dânsa, dânșii, dânsele* cca. 40 de forme, în *Cartea lui Iov* – cca. 10, chiar mai puține decât în aceeași carte biblică la Samui Micu, iar în *Prorociia Ieremiii* – cca. 60, este limpede că ne aflăm în fața unui proces de impunere a formelor pentru care a optat limba română literară modernă[172].

Așezarea formei atone a pronumelui personal de persoana a III-a, feminin, singular, acuzativ în poziție proclitică față de verbul auxiliar din structura perfectului compus este o particularitate a limbii vechi, cu mare răspândire în textul analizat: *Și au blagoslovit zioa a șeaptea și **o** au sfințit* (Fc 2,3), *și **o** au adus la Adam* (Fc 2,22), ***o** au băgat în corabie* (Fc 8,9), *partea bărbătească a tătânea-său nu **o** au văzut* (Fc 9,23), *Și **o** au vestit căpeteniile lui Faraon și **o** au lăudat înaintea lui* (Fc 12,15); ***o** au spoit cu cleiu și cu rășină* (Iș 2,3), ***o** au scos buboasă ca neaoa* (Iș 4,6), *„Pune iarăș – au zis – mâna ta în sânul tău”. **O** au pus și iară **o** au scos și era aseaminea celuiaalalt trup* (Iș 4,7); *și întunerecul nu **o** au cuprins* (In 1,5); *Iară cărturarii și fariseii aduc o muiare priinsă în precurvie și **o** au pus în mijloc.* (In 8,3). Postpusă verbului și conjunctă cu cratimă este atunci când urmează, de regulă, după forme de imperativ și de gerunziu: *Acum, dară, iată-ț soțul tău, ia-**o** și mergi!* (Fc 12,19), *Dați-**o** lui muiare!* (Fc 34,8), *Deci năcăjindu-**o** Sarai, au fugit* (Fc 16,6), *găsindu-**o** îngerul Domnului lângă izvorul apei* (Fc 16,7); *Iară Isus văzându-**o** plângând și pre jidovii carii venisă cu ea plângând* (In 11,33).

2.2.4.2. Pronumele de întărire. Paradigma bogată a acestui pronume, posibilitatea de a întrebuința alte cuvinte cu același rol „de întărire” și, nu în ultimul rând, faptul că la astfel de forme se atenuase mult acest sens[173] au determinat, mai întâi, restrângerea întrebuințării vechilor pronume personale ale identității în structura cărora intră un pronume personal propriu-zis și particula de întărire *-și – mineși, noiși, tineși, voiși, mieși, eluși, eași, luiși, eiși, loruși* –, și, ulterior, scoaterea lor definitivă din uz. Suntem și de această dată martorii unui proces, care pare a se încheia spre 1780, așa cum o demonstrează și textul *Bibliei* traduse de Samuil Micu și tipărite la 1795, unde în textul *Cărții lui Iov* nu am înregistrat nici măcar o dată pronumele personal al identității[174], iar în *Glosarul* din ediția jubiliară a acestei *Biblii*[175] sunt înregistrate doar formele *eiși* (p.2537) și *luiși* (p.2560).

Situația din textul de la 1760 confirmă două aspecte legate de acest pronume: întâi, faptul că procesul despre care am vorbit mai sus se află într-o fază finală. Tendința de restrângere a circulației acestor forme este evidențiată, pe de o parte, prin numărul destul de redus de forme înregistrate, dar, pe de altă parte, de faptul că formele înregistrate sunt de persoana a III-a, singurele care dovediseră mai multă rezistență în sistem: *Că pământul **de eluși** rodeaște întâi iarba, după aceaea spicul, după aceaea grăunțul plin în spic.* (Mc 4,28); *Și ș-au ales **luiș** Lot ținutul împrejurul Iordanului* (Fc 13,11); *Să te deșteapte **Luiși** spre norod și Însuși să-ți fie Dumnezeul tău* (2Lg 29,13); *Că paserea ș-au aflat casă și turtureaoa cuib **eiși**, unde va pune puii săi* (Ps 83,4); *Frâmtu-m-au și m-au pus **Luiși** ca spre sămn* (Iov 16,13); *Au doară ai văzut ceale ce au făcut doznica lui Israil? Dusu-s-au **luiși** preste muntele înalt și supt tot lemnul umbros și au curvit acolo.* (Ir 3,6), *Și vor sluji lui toate neamurile și fiiului lui și fiiului fiiului lui, până când va veni vreamea pământului lui și a **luiș*** (Ir 27,7); *Sculându-să demineață, s-au jurat **loruși** unii altora; și i-au slobozit pre ei Isaac în pace la locul său* (Fc 26,31), *Să înfrânează înălțarea ca să nu-ș impute **loruși** viitoarele biruință* (2Lg rezum. cap.9)**;** *Și va zmulge pre Israil din pământul acest bun, care l-au dat părinților lor, și-i va vântura peste râu, că ș-au făcut **loruși** bozi, ca să întărâte pre Domnul* (3 Împ 14,15); *Și toată prada cetăților acestora, și dobitoacele, le-au împărțit **loruș** fiii lui Israil, ucigând toți oamenii* (Jos 11,14);, *și nu vor cuteza a să uita la El toți carii să văd **loruși** a fi înțelepți* (Iov 37,24); *Împărțit-au vejmintele meale **loruși** și pentru haina mea au aruncat soarte.* (Ps 21,19); *Întorsu-ne-ai înnapoi după nepriiatinii noștri și carii ne urâse ne jefuia **loruși*** (Ps 43,11); *Ceartă pre cei ce zidesc din nedreptate, făgăduindu-și **loruși** fericirea părinților celor drepți* (Ir rezum. cap.22), *Pieile lor și toate vasele lor și cămilele lor le vor lua **loruși*** (Ir 49,29). Al doilea aspect este nesiguranța manifestată uneori de traducători în întrebuințarea formelor compuse din urmașii lat. *ipse* + formele pronominale atone conjuncte *-mi, -ți, -și, -ne, -vă, -și* (*-le*). Afirmația se susține prin dezacordurile[176] pe care le-am înregistrat uneori: *Iară **Tu însuși** acela ești și anii Tăi nu vor scădea.* (Ps 101,28); *Era, ca și **însuși împărații și căpeteniile** locul*

---

[170] Vezi N. Iacob, *Limbajul biblic*, II, p.90 – 93.

[171] V. Arvinte, ST.L.FAC., p.74

[172] Chiar dacă formele *dânsul, dânsa, dânșii, dânsele* nu sunt neliterare, totuși există anumite restricții în întrebuințarea lor: norma literară recomandă folosirea acestor forme numai la acuzativ cu prepoziție (cf. ILR, II, p.241).

[173] O dovadă clară a pierderii sensului „de întărire” este sintagma alcătuită dintr-un pronume personal al identității și un adjectiv pronominal de întărire: *Și au jârthuit fase toți fiii robiii și fraților săi, preoților, și **loruși însuși*** (3Ezr 7,12) (Cf. N. Iacob, *Limbajul biblic*, II, p.95). Există și un alt tip de sintagmă, alcătuită din pronumele personal al identității *voiși* și pronumele personal *voi*, care demonstrază că formei *voiși* i se atribuia exclusiv sensul „chiar”, fiind nevoie să se reia pronumele personal propriu-zis (Cf. *ibidem*). Cele două sintagme pun în evidență faptul că în mintea vorbitorului se creaseră confuzii în întrebuințarea formelor respective. Confuziile puteau fi ușor rezolvate, dacă se renunța la unele dintre formele care le generau.

[174] Vezi N. Iacob, *Limbajul biblic*, II, p.93 ș.u.

[175] *Biblia de la Blaj (1795)*, ediție jubiliară, Roma, 2000.

[176] Nu trebuie să facem din aceasta un cap de acuzare pentru traducători, de vreme ce și astăzi vorbitorii întâmpină dificultăți în folosirea corectă a acestor forme. Din acest motiv preferă să le înlocuiască cu cuvinte care exprimă același sens, dar nu pun probleme de acord (*chiar, în persoană, singur*).

de mare cinste vreadnic a fi îl socotea și bisearica cu mari daruri o frâmsăța (2Mac 3,2); *Nu dăznădăjduindu-mă* ***pre mine însuși****, ci nădeajde multă având a scăpa de boală* (2Mac 9,22); *Ci și fără aceastea, cu o suflare să putea ucide, goană răbdând de la* ***însăși faptele*** *sale și răsipiți prin Duhul puterii Tale; ci toate în măsură și în număr și în cântare le-ai rânduit.* (Înț 11,21); ***Însuși păstorii*** *n-au cunoscut înțeleagerea.* (Is 56,11); *Și au jârthuit fase toți fiii robiii și fraților săi, preoților, și* ***loruși însuși*** (3Ezr 7,12); *Și de cei ce slujea bisearicii, carii i-au dat David și* ***însuși căpeteniile*** *spre lucrare leviților ce sluja bisearicii doao sute doaozăci; toate numele s-au însămnat în scrisori* (3Ezr 8,50); ***Însuși leviții*** *zeciuiale vor lua din toate cetățile lucrurilor noastre.* (Ne 10,37).

Dacă în limba actuală formele *însumi, însuți* ș.cl. se folosesc cu valoare adjectivală, în textul analizat le întâlnim, în mod firesc, și cu valoare pronominală, aceasta fiind o caracteristică a limbii vechi: *căruia să poruncește a face corabiia întru carea* ***însuș*** *și a tuturor jiviniilor feliurile să să ție* (Fc rezum. cap.6), *Au nu* ***însuș*** *mi-au zis: «Sora mea este!»*(Fc 20,5), *Împrumuta-vei multor neamuri și* ***însuți*** *de la nime vei lua împrumut* (2Lg 15,6), *și vei împrumuta multe neamuri și* ***însuți*** *de la nime împrumutare vei lua* (2Lg 28,12) etc., *Și pentru noi* ***însăși vă rugați*** *Domnului, Dumnezeului nostru, că am păcătuit Domnului, Dumnezeului nostru, și nu s-au întors iuțimea Lui de la noi până într-această zi* (Vr 1,13); *Despre cuvintele tale și despre înțălepciunea ta și nu credeam celor ce-m spunea până când* ***însăși*** *am venit și am văzut cu ochii miei și am aflat că jumătate parte nu mi s-au vestit; mai mare iaste înțelepciunea și lucrurile tale decât vestea carea am auzit.* (3Împ 10,7).

Desigur că structurile firești, în care acordul se realizează, sunt cele mai numeroase. Exempificăm numai cu câteva, pentru a nu ramâne doar cu imaginea celor citate mai sus ca abateri de la regula acordului: ***Pre Mine însumi*** *M-am jurat* (Fc 22,16), ***însuș Avimeleh*** *au zis cătră Isaac* (Fc 26,16), ***Pre tine****, dară,* ***însuț*** *mai vârtos decât pre aceşte vom căzni* (Fc 19,9), ***Voi înșivă*** *aț văzut ce am făcut Eghipteanilor* (Iș 19,4), ***Eu însumi*** *voi lepăda dinnaintea feții tale amorreul și hananeul și hefteul și ferezeul și heveul și ievuseul* (Iș 34,11), ***pre tine însuți*** *te-am cunoscut din nume* (Iș 33,17), *Păzească-te dară* ***pre tine însuți*** (2Lg 4,9).

2.2.4.3. Pronumele reflexiv. Distribuția largă a formelor accentuate de dativ și de acuzativ ale pronumelui reflexiv este pusă în mod obișnuit pe seama „fidelității față de originalele slave”[177]. Cu ajutorul câtorva exemple excerptate doar din două cărți biblice, la care vom adăuga, uneori, corespondentul din textul-sursă, vom încerca să demonstrăm că distribuția largă a formelor accentuate ale reflexivului poate fi pusă la fel de bine pe seama modelului latin.

Remarcăm întâi, la **acuzativ**, folosirea pronumelui reflexiv de identitate – *sineși* „sine însuși”: *și toate lemnele carele au* ***în sineș*** *sămânță* (Fc 1,29) – lat. *et universa ligna quae habent* ***in semet ipsis*** *sementem*; *Și văzind muiarea haina în mânile sale și* ***pre sineș*** *a fi nesocotită* (Fc 39,13); *temându-să frații lui și* ***între sineș*** *grăind* (Fc 50,15). Întrebuințare foarte largă are forma accentuată *sine*: *Că știu că s-au poruncit fiilor săi și casii sale* ***după sine*** *să păzască calea Domnului* (Fc 18,19) – lat. *scio enim quod praecepturus sit filiis suis et domui suae* ***post se*** *ut custodiant viam Domini*; *ș-au întins mâna bărbații și au dus înlăuntru* ***la sine*** *pre Lot și au închis ușa* (Fc 19,10) – *lat. et ecce miserunt manum viri et introduxerunt* ***ad se*** *Loth cluseruntque ostium*; *ducând* ***cu sine*** *doi tineri* (Fc 22,3) – lat. *ducens* ***secum*** *duos iuvenes* (la ablativ, în loc de *cum se* este *secum*); *și s-au dus, din toate averile lui purtând* ***cu sine*** (Fc 24,10) – lat. *et abiit ex omnibus bonis eius portans* ***secum***; *Și cu hainele lui Isav cele mai bune care le avea* ***la sine*** *l-au îmbrăcat* (Fc 27,15); *Și au pus loc de trei zile de cale* ***între sine*** *și între ginere, carele păștea turmele lui cealealalte* (Fc 30,36); *Și cunoscând fața lui Lavan că nu este* ***cătră sine****, ca ieri și alaltăieri* (Fc 31,2); *Temutu-s-au Iacov foarte, și spământându-să au împărțit norodul care era* ***cu sine*** (Fc 32,7); *Și așea Iacov* ***de la sine*** *slobozindu-l* (Fc rezum. cap.33); *Iosif pre frații săi la tată-său pâreaște și povestind văzutele visuri, pizma fraților* ***spre sine*** *aprinde* (Fc rezum. cap.37); *Au chemat* ***la sine*** *oamenii casii sale și au zis cătră dânșii* (Fc 39,14); *De-abie au dobândit frații lui Iosif de la tată-său ca, întorcându-să în Eghipet cu daruri și cu bani îndoiț, să ducă pre Veniamin* ***cu sine*** (Fc rezum. cap.43); *Și Iuda pentru Veniamin* ***pre sine*** *spre robie să dă* (Fc rezum. cap.44); *și toate carea au putut avea au adus* ***cu sine*** (Fc 46,32); *Și apropiindu-i* ***la sine****, i-au sărutat și îmbrățășindu-i* (Fc 48,10); *Carele după ce le-au dat poruncă pentru oasele sale să le ducă* ***cu sine*** *în pământul Hanaan când or ieși din Eghipt, în pace s-au odihnit* (Fc rezum. cap.50); *Și au avut* ***cu sine*** *care și călăreț; și au fost nu puțină gloată* (Fc 50,9).

Forma accentuată de dativ este ***șie***, care apare frecvent însoțită de particula deictică *-și*: *Dumnezeu Îș va găti* ***Șie*** *jirtva arderii, fiiul mieu!* (Fc 22,8) – lat. *Deus providebit* ***sibi*** *victimam holocausti fili mi*; *au cusut frunze de zmochin și ș-au făcut* ***șieș*** *acopereminte* (Fc 3,7) – lat. *consuerunt folia ficus et fecerunt* ***sibi*** *perizomata*; *ș-au luat* ***șieș*** *muieri din toate carele alesease* (Fc 6,2) – lat. *acceperunt uxores* ***sibi*** *ex omnibus quas elegerant*; *Și au aflat Iosif har înaintea stăpânu-său și slujie lui, de la carele preste toț fiind rânduit, oblăduia casa* ***șieș*** *încrezută și toate care-i era date* (Fc 39,4) – lat. *gubernabat creditam sibi domum*; *Cinci părătaiuri* ***șieș*** *să vor împreuna și alte cinci cu aseaminea împreunare să vor uni* (Iș 26,3) – lat. *quinque cortinae* ***sibi*** *iungentur mutuo et aliae quinque nexu simili coherebunt*; *Face-vei în piepturel lanțuri,* ***șieș*** *unul cu altul împreunat, de aur curat* (Iș 28,22) – lat. *facies in rationali catenas* ***sibi*** *invicem coherentes ex auro purissimo*; *Aceaste și dinainte și dindărăpt așea să togmea* ***șieș****, ca preste-umărariul cu piepturelul împreună să să încheaie* (Iș 39,18).

2.2.4.4. Pronumele și adjectivul pronominal posesiv. În analiza întreprinsă asupra *Cărții lui Iov* din B1795, în comparație cu același text din cele trei texte biblice traduse în secolul al XVII-lea, Ms.45, Ms.4389 și B1688, am încercat să probăm existența unei concurențe reale între pronumele personale de persoana a III-a, genitiv – *lui, ei, lor* – și pronumele posesive – *său, sa, săi, sale*[178], motivele întrebuințării formelor de genitiv ale pronumelui personal fiind, la singular, posibilitatea pronumelui personal de a exprima genul posesorului, iar la plural, faptul că formele posesivului nu au posibilitatea să exprime pluralitatea posesorilor[179]. La prima vedere, se poate spune că la fel stau lucrurile în textul de la 1760. Astfel, în *Cartea Facerii*, am înregistrat circa 200 de ocurențe ale formei *său*, dintre care circa 80 sunt condiționate de structura substantivului compus

[177] *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.329.

[178] Vezi N. Iacob, *Limbajul biblic*, I, p.90 – 93, 99.

[179] Vezi G. C. Moldoveanu, *Evoluția posesivelor în limba română*, în Idem, *Crîmpeie de limba română*, Editura Bucovina viitoare, Suceava, 1999, p. 65–90.

în care intră ca element constitutiv, pe lângă forma nearticulată a substantivelor care exprimă grade de rudenie: *frate-său, frăține-său, tătâne-său* etc., ceea ce înseamnă că rămân în discuție circa 120 de ocurențe. Forma de genitiv a pronumelui personal *lui* am înregistrat-o de circa 150 de ori în aceeași carte. Din simpla comparare a acestor cifre rezultă o tendință de expansiune a formei pronumelui personal în cazul genitiv. Comparând însă în câteva puncte textul românesc cu textul-sursă, observăm că traducătorul a schimbat ceea ce a găsit în izvor numai în cazuri rarisime: *și lemn roditoriu, care face rod după feliul* ***său*** (Fc 1,11) – lat. *et lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus* ***suum***; *Și au scos pământul iarbă verde și care face sămânță după feliul* ***său*** (Fc 1,12) – lat. *et protulit terra herbam virentem et adferentem semem iuxta genus* ***suum***; *Și au făcut Dumnezeu pre om după chipul* ***Său*** (Fc 1,27) – lat. *et creavit Deus hominem ad imaginem* ***suam***; *Și au plinit Dumnezeu a șaptea zi lucrul* ***Său*** *carele făcuse* (Fc 2,2) – lat. *conplevitque Deus die septimo opus* ***suum*** *quod fecerat*; *Și au luat din rodul lui și au mâncat și au dat bărbatului* ***său***, *carele au mâncat* (Fc 3,6) – lat. *et tulit de fructu illius et comedit deditque viro* ***suo*** *qui comedit*; *și au suflat în fața* ***lui*** *suflare de viiață și s-au făcut omul în suflet viu (Fc 2,7) – lat. et inspiravit in faciem* ***eius*** *spiraculum vitae et factus est homo in animam viventem*; *să-i facem agiutoriu aseaminea* ***lui*** (Fc 2,18) – lat. *faciamus ei adiutorium similem* ***sui***; *că tot ce au numit Adam suflet viu, acela este numele* ***lui*** (Fc 2,19) – lat. *omne enim quod vocavit Adam animae viventis ipsum est nomen* ***eius***; *Și au slobozit Domnul Dumnezeu somn preste Adam și, după ce au adormit, au luat una din coastele* ***lui*** *și au umplut cu carne locul ei* (Fc 2,21) – lat. *inmisit ergo Dominus Deus soporem in Adam cumque obdormisset tulit unam de costis* ***eius*** *et replevit carnem pro ea*.

Situația nu se prezintă altfel când e vorba despre pluralitatea posesorilor, unde, din toate contextele pe care le-am comparat, într-unul singur forma *suis* a fost înlocuită cu *lor*, în celelalte, s-au echivalat, firesc, pronumele demonstrativ determinativ *eorum* prin *lor*[180] și adjectivele pronominale posesive prin adjectivele posesive românești: *Și s-au săvârșit ceriurile și pământul și toată podoaba* ***lor*** (Fc 2,1) – lat. *igitur perfecti sunt caeli et terra et omnis ornatus* ***eorum***; *Și au numit Adam cu numele* ***lor*** *toate jiviniile și toate paserile ceriului și toate fierile pământului* (Fc 2,20) – lat. *appellavitque Adam nominibus* ***suis*** *cuncta animantia et universa volatilia caeli et omnes bestias terrae*; *Și au adus și Avel din cele întâiu născute ale turmii* ***sale*** *și din grăsimea* ***lor*** (Fc 4,4) – lat. *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui et de adipibus* ***eorum***; *Bărbat și fămeaia i-au făcut și i-au blagoslovit; și au chemat numele* ***lor*** *Adam, în zioa în care s-au zidit* (Fc 5,2) – lat. *masculum et feminam creavit eos et benedixit illis et vocavit nomen* ***eorum*** *Adam in die qua creati sunt*; *Sfârșitul a tot trupul au venit înaintea Mea, umplutu-s-au pământul de nedreptate de la fața* ***lor*** (Fc 6,13) – lat. *finis universae carnis venit coram me repleta este terra iniquitate a facie* ***eorum***; *Și fețele* ***lor*** *era întoarse și partea bărbătească a tătânea-său nu o au văzut.* (Fc 9,23) – lat. *faciesque* ***eorum*** *aversae erant et patris virilia non viderunt*; *Și au fost lăcașul* ***lor*** *de la Misa până la Sifar, muntele despre răsărit* (Fc 10,30) *et facta est habitatio* ***eorum*** *de Messa pergentibus usque Sephar montem orientalem*; *Aceștia fiii lui Sim, după rudenii și limbi și țări, în semințiile* ***sale*** (Fc 10,31) – lat. *isti filii Sem secundum cognationes et linguas et regiones in gentibus* ***suis***; *Și au zămislit doao fete a lui Lot din tatăl* ***său*** (Fc 19,36) – lat. *conceperunt ergo duae filiae Loth de patre* ***suo***; *Și să ducea fiii* ***lui*** *și făcea uspățu prin case, fieștecarele în zioa sa. Și trimițând chema trei surorile* ***sale***, *să mânce și să bea cu ei.* (Iov 1,4) – lat. *et ibant filii* ***eius*** *et faciebant convivium per domos unusquisque in die suo et mittentes vocabant tres sorores* ***suas*** *ut comederent et biberent cum eis*; *Ca nu cumva să fie păcătuit fiii miei și bine să fie cuvântat pre Dumnezeu în inimile* ***sale*** (Iov 1,6) – lat. *enim ne forte peccaverint filii mei et benedixerint Deo in cordibus suis*; *Au cu căpeteniile carii stăpânesc aur și-ș umplu casele* ***sale*** *de argint* (Iov 3,15) – lat. *aut cum principibus qui possident aurum et replent domos* ***suas*** *argento*; *Cei înțălepți să mărturisesc și nu-și ascund părinții* ***săi*** (Iov 15,18) – lat. *sapientes confitentur et non abscondunt patres* ***suos***; *Ducu-și în ceale bune zilele* ***sale*** *și într-o cirtă să pogor în iad* (Iov 21,13) – lat. *ducunt in bonis dies* ***suos*** *et in puncto ad inferna descendunt* etc.

Remarcăm și de această întrebuințarea formelor regionale *nost, vost*, rezultate în urma disimilării totale a lui [*r*] *nost* (Fc 19,34; 42,21, 32; 44,24, 25, 30), *vost* (Fc 44,17). Că sunt doar accidental prezente în text o demonstrează faptul că în alte 3 cărți, analizate riguros sub acest aspect (Iș, Jos, Ir), formele regionale ale posesivului nu se mai înregistrează. Credem că explicația pentru apariția cu totul sporadică a acestor forme ar putea fi aceea pe care am avansat-o sub **2.1.2.9.**

2.2.4.5. Pronumele și adjectivul pronominal demonstrativ. Paradigma și distribuția pronumelor și adjectivelor demonstrative de apropiere, așa cum rezultă din formele atestate în acest text, nu prezintă prea multe diferențe față de stadiul actual. Remarcăm folosirea cu totul sporadică a formelor cu afereza lui [*a*]: *Iată, am dormit ieri cu tatăl mieu. Să-i dăm lui vin de băut și în* ***ceastă*** *noapte și vei dormi cu el, să ținem sămânța din tatăl nost* (Fc 19,34); *Treace-voi dară și voi vedea pământul acest bun preste Iordan și muntele* ***cest*** *ales și Livanul»* (2Lg 3,25); *Și filisteii sta pre munte de* ***ceastă*** *parte și Israil sta pre munte de* ***ceea*** *parte; și valea era între dânșii.* (1Sm 17,3); *Vino să treacem la starea* ***cestor*** *netăiați împrejur* (1Sm 14,6); *Pune hainele* ***ceaste*** *vechi și* ***aceaste*** *tăiate și putrăde supt cotul mânilor tale și preste funi!* (Ir 38,12); *Pentru aceaea* ***cestora*** *Domnul vestează ceale reale, iară celora ceale bune* (Ir. Rezum. cap.35).

Norma întrebuințării deicticului *-a* este în mod obișnuit respectată. Sunt însă câteva cazuri în care adjectivul antepus regentului păstrează această particulă, dar și invers, când adjectivul postpus regentului se folosește fără *-a*: *Eu oi trece fără prunci și feciorul ispravnicului casii meale,* ***acesta*** *damasc Eliezer* (Fc 15,2); *Carii într-****acesta*** *chip să vor plini* (Fc 41,28); *și într-****acesta*** *chip să va hirotoni* (Iș 29,7); *Și auzând norodul cuvântul* ***acest*** *rău foarte, au plâns și nice unul după obiceaiu nu s-au îmbrăcat cu podoaba sa* (Iș 33,4); *muntele* ***cest*** *ales și Livanul* (2Lg 3,25).

---

[180] *Eorum* nu se putea traduce prin *săi*, ci numai prin *lor*, dar, așa cum se vede din exemplele citate, se folosea uneori posesivul de persoana a III-a și pentru a exprima pluralul posesorilor. Invers însă, traducerea posesivului *suos* prin pronumele *lor*, era posibil, evitându-se eventualele confuzii. Norma întrebuințării posesivelor în limba română o găsim exprimată chiar în prima gramatică, netipărită, a limbii române, a lui Dimitrie Eustatievici Brașoveanul (*Gramatica rumânească*, 1757. Ediție, studiu introductiv și glosar de N. A. Ursu, București, 1969, p.99).

Forma de plural masculin, nominativ-acuzativ, *aceștea*, este încă destul de frecvent întrebuințată, în locul formei *aceștia*, și cu extensie în exprimarea sensului de plural și pentru feminin[181], unde, prin analogie cu pluralul, grupul consonantic [șt] se întâlnește și în formele de genitiv-dativ singular[182]: ***acește*** *sânt puternicii din veac bărbați vestiți* (Fc 6,4); *Și, iată, unul carele scăpasă au vestit lui Avram ovreului, carele lăcuia în valea Mamvrei Ammorreii, a fratelui lui Escol și a fratelui Anner, că* ***acește*** *făcusease legătură de pace cu Avram* (Fc 14,13); *Pre tine, dară, însuț mai vârtos decât pre* ***acește*** *vom căzni* (Fc 19,9); *toți* ***acește*** *feciorii Chiturei* (Fc 25,4); *Aceaste familiile lui Noe, după noroadele și neamurile sale. De la* ***acește*** *s-au împărțit sămințiile pre pământ după potop.* (Fc 10,32); *Ce-i să faci cu* ***acește*** *șepte miele care le-ai pus deoparte?* (Fc 21,29); *și verigile lor le-au făcut de aur, prin carele să poată treace prăjinele, carii și* ***aceștea*** *cu tâblile de aur le-au acoperit* (Iș 36,34). Uneori chiar în același verset sau în contexte foarte apropiate întâlnim ambele forme *Și* ***aceștia*** *feciorii lui Elifaz, înpământul Edom, și* ***aceștea*** *feciorii Adei* (Fc 36,16).

Reducerea diftongului [-*ea*] la [-*e*] face ca formele pronominale să devină uneori: ***Aceste*** *sânt neamurile lui Sim* (Fc 11,10), *Și* ***aceste*** *sânt neamurile lui Thari* (Fc 11,27), *și au grăit toate cuvintele* ***aceste*** *în ureachile lor și s-au temut toț bărbații foarte* (Fc 20,8), ***acește*** *sânt puternicii din veac bărbați vestiți* (Fc 6,4), *toți* ***aceșt e*** *feciorii Chiturei* (Fc 25,4).

Rare sunt cazurile în care demonstrativul de apropiere apare întărit cu deicticul -*și*, cu sensul „chiar acesta/aceasta": *Mă voi întoarce le tine într-****aceastaș*** *vreame* (Fc 18,14), *Nu te teame de ei, că mâne într-****acestaș*** *ceas Eu îi voiu da toț aceștia spre rănire înaintea lui Israil* (Jos 11,6); *Doao găleate de orzu cu un statir vor fi și o găleată de făină cu un statir, într-****aceastaș*** *vreame mâne în poarta Samariii* (4Împ 7,18); *Murind, dară, cel dintâiu într-****acestaș*** *chip, pre cel ce urma îl ducea spre bajocură* (2Mac 7,7); *căci cât au sfârșit* ***acestaș*** *cuvânt, l-au apucat iute durearea mațelor și amarăle celor dinlăuntru chinuri* (2Mac 9,5)

Foarte rar se întâlnesc formele populare și regionale ale acestui pronume: *Zăstratu-m-au Dumnezeu cu zestre bună și* ***astă*** *dată cu mine va fi bărbatul mieu* (Fc 30,20), *și m-au ascultat Domnul și de* ***astă*** *dată și n-au vrut a te piiarde* (2Lg 10,10), *„Doarmă cu tine* ***iastă****-noapte, pentru mandragoriile fiiului tău!"* (Fc 30,15); *Și i-au zis Dumnezău: «Nebune,* ***iastă****-noapte sufletul tău l-or ceare de la tine. Și ceale ce ai gătit a cui vor fi?»* (Lc 12,20).

La genitiv-dativ, formele sunt cele justificate etimologic: *featele lăcuitorilor cetății* ***aceștie*** *vor ieși să scoață apă* (Fc 24,13); *Zioa a zeace a lunii* ***aceștie*** *iaie fieștecarele mielul prin familiile și casele sale* (Iș 12,3); *Plineaște săptămâna zilelor* ***aceștii*** *împreunări* (Fc 29,27); *Și-l veț ținea până la a patrasprăzecea zi a lunii* ***aceștiia*** *și-l va jârtvi toată mulțimea feciorilor Israil de cătră sară* (Iș 12,6).

Demonstrativul de depărtare nu pune probleme diferite de celălalt demonstrativ. Formele cu afereza lui [*a*] sunt rare: *Și pre* ***ceia*** *carii era afară i-au lovit cu urbire, de la cel mai mic până la cel mai mare, așa, de nu putea afla ușa.* (Fc 19,11); *Eu sânt Domnul, Dumnezeul tău cel tare și râvnitoriu, cercetând nedreptatea părinților spre fii până la a triia și la a patra rudenia a* ***celora*** *ce M-au urât* (Iș 20,5); *Ce omu-i* ***cela*** *ce vine pre câmp întru întâmpinarea noastră?* (Fc 24,65).

Norma întrebuințării deicticului -*a* este și în acest caz, de regulă, respectată: *străbătând tot ținutul* ***acela*** (Mc 6,55); *ce vi să va da în ceasul* ***acela****, aceaea grăiți* (Mc 13,11); *și s-au chemat numele locului* ***aceluia*** *Țarina celor Tari* (2Sm 2,16); *Pentru aceea s-au chemat numele locului* ***aceluia*** *Vaal Farasim* (2Sm 5,20). Sunt însă și situații în care adjectivul antepus regentului păstrează această particulă, dar și invers, când adjectivul postpus regentului se folosește fără -*a*: *și au aflat într-****acela*** *an însutit* (Fc 26,12), față de *și i-au ținut într-****acel*** *an* (Fc 47,17); *Și vei sfinți și pieptuțul* ***acel*** *jârtfit și spata carea din berbece o ai deschilinit* (Iș 29,27); *Iară Oza și Ahion, fiii lui Avinadav, mâna carul* ***acel*** *nou.* (2Sm 6,3). Alteori, în același verset, formele coexistă: *Iară amar omului* ***acelui*** *prin carele Fiiul Omenesc să va vinde! Bine era lui de nu s-ar fi născut omul* ***acela***" (Mc 14,21).

Forma de genitiv-dativ, feminin, singular este exclusiv cea etimologică *acei, aceii*, nu cea analogică, cu -*l*-: *În partea zilii* ***aceie*** *au întrat Noe și Sim și Ham și Iafeth, feciorii lui, muiarea lui și trii muierile fiilor lui, cu ei în corabie.* (Fc 7,13), *Pentru aceea s-au chemat numele cetății* ***aceiia*** *Sigor* (Fc 19,22) *auzind toți carii întra pre poarta cetății* ***aceiia*** (Fc 23,10), *și numele cetății* ***aceia****, Avith* (Fc 36,35), *și numele cetății* ***aceiia****, Fau* (Fc 36,39).

Un reflex al nivelului fonetic (pentru [-*ia*]>[-*ie*], vezi **2.1.1.31.)** îl constituie formele subliniate din următoarele contexte: *Și nu vei ierta locului* ***aceluie*** *pentru cinzeci drepți de or fi într-însul?* (Fc 18,24), *Au întrebat oamenii locului* ***aceluie*** (Fc 38,21), numai că nu am înregistrat decât aceste două ocurențe într-un eșantion de zece cărți amănunțit analizate (Fc, Iș, 2Lg, Jos, Jd, 1Sm, 2Sm, Iov, Ir, Tng), ceea ce înseamnă că norma o reprezintă formele cu [*ia*]: *S-au uitat la Sodom și la Gomorr și la tot pământul ținutului* ***aceluia*** (Fc 19,28); *Nu o am aflat, ce și oamenii locului* ***aceluia*** *mi-au zis niciodată a fi văzut acolo curvă* (Fc 38,22).

La demonstrativul de identitate, remarcăm întâi aceeași formă etimologică pentru genitiv-dativ, feminin, singular: *Și fecior și fată de va împunge,* ***aceiiaș*** *judecăț va fi supus* (Iș 21,31); *Care zemislind și pentru aceea pre stăpână-sa urgisind, de la* ***aceieș*** *năcăjindu-să fuge. Iară din porunca îngerului aceieș supuindu-să, naște pre Ismail* (Fc rezum. cap.16). Rostirea dură a prepalatalei surde [ș] face să dispară [ⁱ], astfel că formele vor deveni: *aceiiaș, aceieș* (vezi ocurențele de mai sus), *acelaș* (Iș 30,33), tot astfel cum formele demonstrativului de apropiere întărite prin -*și* devin *aceastaș* (Fc 18,14), *acestaș* (Jos 11,6).

Intrebuințare frecventă au formele demonstrativului de nonidentitate, alcătuite din *(a)cel(a) și alalt(ă)* și a căror flexiune urmează flexiunea elementelor constitutive: *și trei aseaminea păhară ca nuca în* ***celalalt*** *fluier* (Iș 25,33); *iară* ***celalalt*** *sânge îl vei turna lângă temeiul lui* (Iș 29,12), *Iară* ***celalalt*** *miel îl vei aduce sara* (Iș 29,41), *de* ***ceiaalalți*** *feciorii lui Iacov cetatea lor*

---

[181] În legătură cu apariția acestei forme și cu circulația ei în texte din secolele al XVI-lea și al XVII-lea, vezi Ovid Densusianu, ILR, II, p.121 și V. Arvinte, NORMELE (1688), p.XXXV.

[182] De altfel, în gramatica lui Grigore Maior (*ILV/ Lexicon*, I, p.27), acestea sunt singurele forme înregistrate în paradigma gramaticală a pronumelui demonstrativ la feminin, singular, genitiv-dativ. E adevărat că la masculin plural, nominativ-acuzativ-ablativ, nu sunt înregistrate decât *acești* și *aceștia.* Faptul că nu se consemnează și forma *aceștea* nu înseamnă că nu putea circula în variație liberă cu *acești, aceștia.*

să pustiește (Fc rezum. cap.34) *Carii ieșind, au năvălit preste uciși **ceiaalalți** feciori ai lui Iacov și au prădat cetatea* (Fc 34,27), *Iară **ceialalți** care-i vei naște după dânșii, ai tăi vor fi* (Fc 48,6), *rămâind **ceialalți** la poalele muntelui* (Iș rezum. cap.24), *pre **cealeaalalte** jigănii le-au îneacat* (Fc rezum. cap.7), *Și au zis împăratul sodomleanilor către Avram: „Dă-mi mie sufletele, **cealeaalalte** ia-le ție”* (Fc14,21), *scaf de aramă să să facă și pentru spălarea preoților, a sfintei unsori pentru ungerea preoților și a vaselor besearicii, a ungerii, tămâierii și a **celoralalte** ce sânt ale cortului* (Iș rezum. cap.30), *Să rânduiesc de la Domnul Veseliil și Oolia v spre facerea cortului și **celoraalalte** care s-au zis* (Iș rezum. cap.31), *pre închinătorii de idoli ucide și **celoraalalți** iertare dobândește* (Iș rezum cap.32); *Hieruvim unul în vărful unii părți, și heruvim altul în vârful **ceiealalte** părți, doi heruvimi în fieștecare vărful îmblânzitoriului* (Iș 37,8); *numele uniia Ada și numele **ceiialalte**, Sella* (Fc 4,19). Exemplele de mai sus trădează nesiguranță din partea traducătorilor, ceea ce înseamnă că uzul nu impusese anumite forme. N-ar fi exclus însă ca astfel de forme să fie generate de dorința traducătorilor de a păstra nealterate elementele constitutive primare, semn al orientării lor spre un etimologism moderat.

2.2.4.6. Pronumele și adjectivele pronominale relativ-interogative. Caracteristic tuturor textelor din această perioadă este amestecul de forme variabile după gen și număr la nominativ-acuzativ și invariabile ale pronumelui *care*. Textul de față demonstrează aceeași normă oscilantă, pe care o evidențiem în continuare prin înșirarea exemplelor exact în ordinea în care apar la începutul celor două cărți biblice din care le-am excerptat: *de închipuirea omului, căruia au supus Dumnezeu toate **care** zidise* (Fc rezum. cap.1); *și au despărțit apele **carele** era supt tăriia de cele ce era deasupra tăriii* (Fc 1,7); *Să răsară pământul iarbă verde și **carea** face sământă și lemn roditoriu, **care** face rod după feliul său, a căruia sământă să fie într-însul pre pământ* (Fc 1,11); *Și au scos pământul iarbă verde și **care** face sământă după feliul său și lemn **care** face rod si are fieștecarele sământă după feliul său* (Fc 1,12); *Și au făcut Dumnezeu chituși mari si tot sufletul viu și **ce** să mișcă, **carele** au scos apele după feliurile sale și tot ce zboară după feliul său* (Fc 1,21); *Iată, v-am dat voao toată iarba **care** aduce sământă pre pământ și toate lemnele **carele** au în sineș sământă după feliul său* (Fc 1,29); *Și tuturor jiviniilor pământului și tuturor paserilor ceriului și tuturor **care** să mișcă pre pământ și în **care** iaste suflet viu, ca să aibă de mâncat* (Fc 1,30);, *Dumnezeu, plinind în șasă zile lucrarea, a șeaptea să odihnește, **carea** o și blagoslovește* (Fc rezum. cap.2); *Și au plinit Dumnezeu a șaptea zi lucrul Său **carele** făcuse* (Fc 2,1); *Numele feciorilor Israil **carii** au întrat în Eghipt, a cărora înmulțirea noul Faraon în zădar să sârguiaște a o împiedeca* (Iș rezum. cap.1); *Aceaste sânt numele feciorilor Israil **carii** au întrat în Eghipt cu Iacov* (Iș 1,1); *Și era toate sufletele lor, **care** au ieșit din coapsele Iacov, șeptezeci* (Iș 1,5); *Sculatu-s-au într-aceaea împărat nou preste Eghipt, **carele** nu știia pre Iosif* (Iș 1,8); *și cu toată slujba cu **care** în lucrurile pământului să împresura* (Iș 1,14); ***Carele** la sine chemându-le, împăratul au zis: „Ce iaste aceasta ce ați vrut a face, să țineți pruncii?* (Iș 1,18), *Căriia sora pruncului: „Vreai – au zis – să merg și să chem ție muiare ovreaie **carea** să poată doici pruncul?”* (Iș 2,7). Adăugăm la aceste exemple faptul că, într-o carte biblică arbitrar aleasă – *Cartea lui Iosue* –, am înregistrat circa 140 de ocurențe ale formelor variabile și cam tot atâtea ocurențe ale formei invariabile. Aceasta ne întărește convingerea, pe care am exprimat-o și cu altă ocazie[183], că o tendință devine greu normă, uzul fiind decisiv în impunerea unei forme sau a alteia. Când însă variația liberă a formelor este sprijinită și de lucrări cu caracter normativ, atunci impunerea unei norme unice este și mai dificilă[184].

La genitiv-dativ, formele pronominale păstrează deicticul *-a* în structură și atunci când sunt antepuse regentului, iar prezența lui *-a* nu se mai justifică: *a **căruia** sământă să fie într-însul pre pământ* (Fc 1,11); *După a **căruia** naștere au trăit ani opt sute cincispreazece și au născut feciori și fete* (Fc 5,10); *Veniț să ne facem cetate și turn, al **căruia** vârv să agiungă la ceriu* (Fc 11,4); *blagoslovitu-i Dumnezeul cel înalt, cu a **căruia** agiutoriu protivnicii sânt în mânile tale* (Fc 14,20); *Partea bărbătească a **căruia** mădulariu nu va fi tăiat împrejur să va șterge sufletul acela din norodul său* (Fc 17,14); *Nu vei lua muiare fiiului mieu din fetele cananeilor, într-a **cărora** pământ lăcuiesc* (Fc 24,37); *Și într-aceea vreame să preumbla Isaac pre calea ce rea duce la puț, a **căruia** nume este A-Celui-ce-Este-și-Vede, că lăcuia despre amiazăzi* (Fc 24,62); *Feciorii lui Iacov să numără, a **căruia** tatăl, Isaac, moare* (Fc rezum. cap.35); *Și al triilea au născut, carele l-au chemat Sela, după a **căruia** naștere au încetat a mai naște* (Fc 38,5). Se adaugă la aceasta dezacordurile între forma de gen și număr a pronumelui și genul și numărul antecedentului. Acordul se face în mod nejustificat, prin atracție, cu substantivul cel mai apropiat: *Veniț să ne facem cetate și turn, **al căruia** vârv să agiungă la ceriu* (Fc 11,4), *Partea bărbătească **a căruia** mădulariu nu va fi tăiat împrejur să va șterge sufletul acela din norodul său* (Fc 17,14).

Caracterul invariabil al formei *ce* a determinat extinderea folosirii acesteia în locul formei *care*, mai greu de întrebuințat decât cea dintâi tocmai din pricina flexiunii destul de bogate pe care o avea. Legea minimului efort impunea înlocuirea formelor pronumelui *care* cu pronumele *ce*[185], pentru că, altfel, deosebirile de sens nu puteau impune deosebiri de distribuție decât în direcția extinderii formei *care* în defavoarea lui *ce*. Folosirea din ce în ce mai des a lui *ce* în locul formelor pronumelui *care* a favorizat o schimbare a raportului de substituție, în sensul întrebuințării celei dintâi și pentru a substitui nume de lucruri și pentru a substitui nume de ființe.Iată câteva contexte concludente pentru substituirea despre care am vorbit: *Să scoață apele jivină **ce** să târăiește pre pământ și pasire zburătoare supt tăriia ceriului* (Fc 1,20); *și stăpâniți preste peștii mării și*

---

[183] Vezi N. Iacob, *Limbajul biblic*, II, p.102.

[184] Avem în vedere faptul că în paradigma pronumelui relativ din gramatica lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon*, I, p.30), ca și mai târziu în *Elementele* lui Samuil Micu (vezi N. Iacob, *Limbajul biblic*, II, p.102), se înregistrează atât formele invariabile, cât și formele variabile ale acestui pronume. Chiar dacă lucrarea lui Grigore Maior nu a fost tipărită, aspectele pe care le cuprindea nu putea să le fie străine celor care erau colaboratori apropiați ai autorului. De altfel, așa cum s-a demonstrat (vezi Mihai Alin Gherman, *Studiu introductiv* la Grigore Maior, *ILV/Lexicon*, I, p.XXIX – XXX), la realizarea *Lexiconului* a contribuit, e drept într-o măsură infinit mai mică, și Silvestru Caliani.

[185] Vezi *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.331, unde se precizează: „Pronumele relativ *ce* este mult mai frecvent decât *care*, întrucât se folosește atât pentru lucruri, cât și pentru ființe (...)”. În realitate, este, de fapt, invers: *ce* și *cine* se înscriu în opoziția semantică ±*uman*: *ce* substituie un nume care are în semenul său trăsătura de sens – *uman* și chiar – *animat*, iar *cine* substituie un nume care are în semenul său trăsătura de sens + *uman*; spre deosebire de acestea, *care* este indiferent la această opoziție semantică, fapt care favorizează distribuția mai largă a formei. Așadar, nu putem invoca acest factor pentru a justifica extinderea formei *ce* în defavoarea lui *care*.

preste pasirile ceriului și preste toate jiviniile ***ce*** *să mișcă pre pământ* (Fc 1,28); *Și au plinit Dumnezeu a șaptea zi lucrul Său carele făcuse, și s-au odihnit a șeaptea zi de tot lucrul* ***ce*** *făcuse.* (Fc 2,2); *Ce ți-i voia, fiiule?* (Fc 22,7), *și n-au îndrăznit a goni pre acești* ***ce*** *să ducea* (Fc 35,5).

Substituirea pronumelui *cine* cu *ce* se întâlnește mai rar. În contextul următor, înlocuirea a fost, credem, determinată de faptul că *cine* – pe care traducătorul l-a găsit în textul latinesc – nu se putea întrebuința cu valoare adjectivală, situație în care a preferat să îl folosească pe *ce* cu valoare de adjectiv pronominal: *Și au zis câtră slugă:* ***Ce*** *omu-i cela ce vine pre câmp întru întâmpinarea noastră?* (Fc 24,65) – lat. *et ait ad puerum* ***quis*** *est ille homo qui venit per agrum in occursum nobis*.

Un caz interesant de întrebuințare a formei pronominale *ce* ni-l oferă următorul verset: *Și după ce au zidit Domnul Dumnezeu din pământ toate jiviniile pământului și toate paserile ceriului, le-au adus la Adam să vază* ***ce*** *le va numi, că tot ce au numit Adam suflet viu, acela este numele lui* (Fc 2,19) – lat. *formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terrae et universis volatilibus caeli adduxit ea ad Adam ut videret* ***quid*** *vocaret ea omne enim quod vocavit Adam animae viventis ipsum est nomen eius*. Faptul că traducerea de la 1760 urmează textul latinesc este limpede. Este interesant însă de precizat că structura *să vază* ***ce*** *le va numi* se regăsește întocmai în B1688 și în Ms.45[186]. În Ms.4389 este *ca să vază* ***cum*** *le va pune numele*[187], iar în traducerea lui Samuil Micu: *să vază ce nume le va pune*, cu precizarea că în acest verset se face o trimitere, nota d), în care se precizează: *În jidovie stihul acesta așea easte:* ***Și după ce au făcut Dumnezeu toate fierile pământului și toate pasările ceriului, le-au adus la Adam***[188]. Rezultă că segmentul de text care face obiectul discuției noastre reprezintă de fapt un adaos al traducătorilor *Septuagintei*, pe care l-au preluat următoarele traduceri făcute după textul grecesc. Aceasta poate explica prezența structurii amintite, fără modificări, în trei dintre variantele românești ale *Facerii*, două după textul în greacă, una după *Vulgata*. Faptul că în Ms.4389 și în B1795 structura este aproape de normele limbii literare actuale nu ne miră. Întâi, Ms.4389 propune în nenumărate rânduri soluții „moderne”, acolo unde Ms.45 și B1688 nu inovează[189], deci nu este un lucru neobișnuit soluția pentru care a optat traducătorul acestei variante a *Vechiului Testament*; al doilea, Samuil Micu își propusese să realizeze o traducere în spiritul limbii cărților care în toate bisericile românești se citeau către sfârșitul secolului al XVIII-lea[190], așadar, o exprimare de tipul *să vază ce le va numi* putea părea rebarbativă cititorului în zorii limbii literare moderne.

2.2.4.7. Pronumele și adjectivul pronominal nehotărât. Inventarul de elemente din care se constituie această clasă este unul foarte mare, fapt ce favorizează gradul ei sporit de eterogenitate. Spre deosebire de alte texte, realizate în aceeași perioadă, în care se întâlnesc și mai vechile forme ale pronumelui nehotărât: *neștine, cineș, careleși*[191], în traducerea de la 1760 acestea nu s-au mai întregistrat[192]. Pentru câțiva dintre constituenții acestei clase am consemnat unele aspecte, concludente, credem, pentru a-i contura în linii generale fizionomia.

Formele *tot, toată, toți toate* exprimă sensul cazual de genitiv-dativ în sintagma formată din prepoziția-morfem *a* + substantivul cu formă de nominativ-acuzativ (vezi supra, **2.2.1.4.4.**).

Forma de feminin *toate* nu mai este urmată în sintagmă de substantiv nearticulat, ceea ce înseamnă că forma articulată din cadrul acestei sintagme se impusese deja în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea[193]. Nu am înregistrat decât structuri de tipul: *pre pieptul tău te vei târei și pământ vei mânca* ***în toate zilele*** *vieții tale* (Fc 3,14), *Lucrând vei mânca dintr-însul* ***în toate zilele*** *vieții tale* (Fc 3,18)[194].

Pronumele nehotărât *tot* alcătuiește împreună cu relativele *care, cine, ce* pronume nehotărâte compuse, cu sensul „oricine”, „orice”, „oricare”[195]: *Și va fi Idumeea pustie;* ***tot care*** *va treace printr-însa să va mira și va șuiera preste toate ranele ei* (Ir 49,17); ***Tot care*** *va treace din Vavilon să va mira și va șuiera preste toate ranele ei* (Ir 50,13); *Iată, mă scoți astăzi de la fața pământului și de la fața Ta mă voiu ascunde și voi fi rătăcind și pribeag pre pământ și* ***tot cine*** *mă va afla mă va ucide* (Fc 4,14); *Nicidecum va fi așa, ce* ***tot cine*** *va ucide pre Cain, de șepte ori va lua răsplătire* (Fc 4,15); *Să fie pământul lor spre pustiire și spre șuierare veacinică;* ***tot cine*** *va treace printr-însul să va minuna și va clăti cu capul său* (Ir 18,16); *Și au făcut Dumnezeu chitușî mari si tot sufletul viu și ce să mișcă, carele au scos apele după feliurile sale și* ***tot ce*** *zboară după feliul său* (Fc 1,21); *Și au făcut Dumnezeu fierâle pământului după feliurile sale și dobitoacele și* ***tot ce*** *să târăiaște pre pământ după feliul său* (Fc 1,25); *Să facem om după*

---

[186] Vezi textele din MLD, I, p.172.

[187] Vezi *ibidem*.

[188] *Biblia de la Blaj (1795)*, ediție jubiliară, Roma, 2000.

[189] A demonstrat acest lucru V Arvinte în ST.L.FAC., ST.L.EX., ST.L.LV., ST.L.NM., ST.L.DT., *passim*; a reluat demonstrația în NORMELE (1688), *passim*; am propus câteva interpretări în acest sens și noi într-o comunicare intitulată *Câteva observații cu privire la norma unui manuscris din secolul al XVII-lea (Ms.4389)*, susținută la *Colocviul Internațional de Științe ale Limbajului*, Suceava, 1999 și publicată în volumul *Limbaje și comunicare*, IV, Suceava, 2000.

[190] Vezi cuvântul *Cătră cetitoriu* în B1795, p.1 sau în *Biblia de la Blaj (1795)*, ediția jubiliară, Roma, 2000, p.17.

[191] Vezi *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.332.

[192] Precizăm că dintre aceste pronume, singurul înregistrat în lexiconul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon*, II, p.378) este *neștine*, adăugat de altă mână (Silvestru Caliani, după cum indică autorii ediției). Se înregistrează, de asemenea, pronumele *nescare*, în forma *niscare* (*ibidem*, p. 588), pe care l-am întâlnit și în text, o singură dată însă, în forma de plural: *Și s-au apropiiat* ***niscarii*** *împreună, carii urma să-și înseamne locul, și nu l-au putut afla* (2Mac 2,6). Chiar dacă am fi pierdut din vedere alte ocurențe ale acestui pronume, este cert că el nu era întrebuințat curent în limba epocii.

[193] Vezi *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.332 și N. Iacob, *Limbajul biblic*, II, p.107.

[194] Pentru alte exemple, vezi *Indice.*

[195] Subscriem, în acest fel, la punctul de vedere susținut de V. Arvinte – NORMELE (1688), p.XXXVII –, dar considerăm că sunt necesare câteva nuanțări. În primul rând, nu putem pune aceste îmbinări exclusiv pe seama modelului grecesc, dovadă că aceleași structuri (cf. *ibidem*) se regăsesc în traduceri făcute din limbi diferite, ceea ce înseamnă fie că modelul trebuie căutat, pe rând, în greacă, latină, slavonă, fie că îmbinările respective se consacraseră deja în limbajul bisericesc românesc ca niște pronume nedefinite sui-generis. În al doilea rând, nu toate cele trei îmbinări par a avea în aceeași măsură caracter nedisociabil. Înclinăm să credem, iar exemplele de mai sus susțin ideea, că îmbinările *tot cine* și *tot care* prezintă grad sporit de coeziune în raport cu *tot ce*. Frecvența mai mare a structurii cu *ce*, favorizată de comoditatea în exprimare, a determinat slăbirea coeziunii semantice și, implicit, morfosintactice a acestei structuri. Vezi – sub **2.2.4.6. –** discuția despre extinderea formei *ce* în raport cu *care.*

chipul și după asămânarea Noastră și să stăpânească peștii mării și pasirile ceriului și fierâle și tot pământul și ***tot ce*** *să târăia mișcându-să pre pământ* (Fc 1,26); *că* ***tot ce*** *au numit Adam suflet viu, acela este numele lui* (Fc 2,19), *Și toate jiviniile, dobito<a>cele și* ***tot ce*** *să târăiește pre pământ, după feliul său, au ieșit din corabie* (Fc 8,19).

Forma de masculin plural, nominativ-acuzativ, *toți* cunoaște trei variante: *toți, toț*. Dacă rostirea dură a lui [ț] favorizează apariția formei *toț* în nenumărate cazuri, uneori chiar în același verset înregistrându-se ambele variante – *Și au luat Avraam pre Ismail, fiiul său, și pre* ***toț*** *cei din casa sa și pre* ***toți*** *cari-i cumpărase, toată partea bărbătească din* ***toț*** *bărbații casii sale* (Fc 17,23). Forma regională *tăț* am înregistrat-o numai o dată în versetul: *Rădică ochii tăi și vezi* ***tăț*** *suindu-să pre oi, areț bălțaț, măcheaț și tărcaț, că am văzut toate care ț-au făcut ție Lavan* (Fc 31,12), iar forma *tăt* de asemenea o singură dată: *așa făcea a* ***tăt*** *Israilul carii venea în Silo* (1Sm 2,14)[196].

Forma de feminin *una* are genitiv-dativul *unii(a)*: *numele* ***uniia*** *Ada și numele ceiialalte, Sella* (Fc 4,19); *Hieruvim unul în vărful* ***unii*** *părți, și heruvim altul în vârful ceiealalte părți, doi heruvimi în fieștecare vărful îmblânzitoriului* (Iș 37,8); *Și au chemat numele* ***uniia*** *Zio și numele altie Cassia și numele a treia, Cornul Fluierului* (Iov 42,14). Corelativul acestui pronume este *alta*, pentru care se înregistrează și în acest text forma de genitiv-dativ *alțiia*, cu alternanța consonantică [t]~[ț], bine susținută în sistemul declinării românești: *Și au chemat numele uniia Zio și numele* ***alție*** *Cassia și numele a treia, Cornul Fluierului* (Iov 42,14). *Și au așezat șeapte stâlpi, unul în prejma* ***alțiia****, tatălui și maicii și patru fraților* (1Mac 13,28); *Pentru ce te înșeli, fiiule, de la cea streină și te încălzești în sânul* ***alțiia****?* (Pl 5,20).

Pronumele nehotărât *unul* se corelează, logic, cu *altul*: *Hieruvim* ***unul*** *în vărful* ***unii*** *părți, și heruvim* ***altul*** *în vârful ceiealalte părți, doi heruvimi în fieștecare vărful îmblânzitoriului* (Iș 37,8) – lat. *cherub* ***unum*** *in summitate huius partis et cherub* ***alterum*** *in summitate partis* ***alterius*** *duos cherubin in singulis summitatibus propitiatorii*, numai că, după modelul textului-sursă, în unele situații întâlnim corelația *altul... altul*: *Și mâniindu-să împotriva lor Faraon* (*că* ***altul*** *era preste păharnici,* ***altul*** *preste pitari*) (Fc 40,2) – lat. *iratusque Pharao contra eos nam* ***alter*** *pincernis praeerat* ***alter*** *pistoribus*. Aceeași structură este folosită, după modelul textului tradus, și în rezumatul aceluiași capitol: *Visurile famenului Putifar în temniță Iosif tălcuiaște.* ***Altul*** *la slujba dintâi că-l vor întoarce,* ***altul*** *în cruce că-l vor duce proroceaște. Carea toate în praznicul nașterii lui Faraon s-au plinit*, fapt care demonstrează în ce măsură traducătorul rămâne tributar modelului pe care îl traduce[197].

Rar se întrebuințează formele compuse *oarece* (cu valoare adjectivală) „ceva" și *oarecine* „cineva" (cu valoare pronominală): *Și s-au întâmplat într-o zi lui Iosif a întra în casă și* ***oarece*** *lucru fără mărturii a face* (Fc 39,11); *Și au văzut aceasta* ***oarecine*** *și au vestit lui Ioav, zicând: „Văzut-am pre Avisalom spânzurând din stăjeriu"* (2Sm 18,10). Adăugăm și forma adjectivală puțin obișnuită *oarecătâva*: *Iară temniceriul i-au dat lui Iosif, carele le și slujea.* ***Oarecătâva*** *vreamea trecusă, și ei în pază să ținea* (Fc 40,4), construită din *oare+ cătâva*.

Formele pronominale nehotărâte – *orice* și *oricare* –, atunci când sunt în contexte prepoziționale, nu se înregistrează decât dislocate prin inserția prepozițiilor *în* sau *la*, ceea ce înseamnă că elementele constitutive nu își pierduseră definitiv autonomia lexicală și gramaticală: *Iară din lemnul cunoștinții binelui și al răului să nu mânânci, că* ***ori în ce*** *zi vei mânca dintr-însul, cu moarte vei muri* (Fc 2,17); *Că ști Dumnezeu că* ***ori în ce*** *zi veți mânca dintr-ănsul, să vor deșchide ochii voștri* (Fc 3,5); ***ori în ce*** *zi te vei arăta mie, vei muri* (Iș 10,28); *Că* ***ori în ce*** *loc vei fi, domnul mieu, împărate, sau în moarte, sau în viiață, acolo va fi sluga ta* (2Sm 15,21); *Și vom năvăli asupra lui,* ***ori în ce*** *loc să va afla* (2Sm 17,12); ***Ori la carele*** *vei afla dumnezeii tăi, ucigă-să înaintea fraților noștri!* (Fc 31,32); ***Ori la carele*** *să va găsi dintre slugile tale ce cauți să moară și noi om fi slugi domnului nostru* (Fc 44,9); ***Ori la carele*** *să va găsi, acela să fie sluga mea, iară voi veți fi nevinovați* (Fc 44,10); *Nu te înfricoșa și nu te teame, că cu tine iaste Domnul, Dumnezeul tău, întru toate,* ***ori la care*** *vei mearge* (Jos 1,9); *Și ieșiia David la toate,* ***ori la care*** *îl trimitea Saul, și înțealepțeaște să purta* (1Sm 18,5); *Și au ținut Domnul pre David întru toate,* ***ori la carea*** *mergea* (2Sm 8,6); *Și au ținut Domnul întru toate pre David,* ***ori la care*** *au pornit* (2Sm 8,14); *și voiu da ție sufletul tău spre mântuire întru toate lucrurile,* ***ori la care*** *vei mearge* (Ir 45,5). Astfel de structuri se întâlnesc și astăzi, și nu doar în aria nordică, ceea ce înseamnă că fenomenul poate fi considerat specific vorbirii populare. De vreme ce traducătorii acestui text nu au încercat să evite aceste structuri, înseamnă că nici ei nu le resimțeau ca regionale.

Pronumele și adjectivul pronominal compus din *fiește + care* este, de regulă, variabil după gen și număr la nominativ-acuzativ, flexiunea fiind asigurată de articolul hotărât din structura pronumelui relativ *care*: *si are* ***fieștecarele*** *sămânță după feliul său* (Fc 1,12), *De la aceștia s-au despărțit ostroavele limbilor prin țările sale,* ***fieștecarele*** *după limba sa și după familiile sale* (Fc 10,5), *ca să nu auză* ***fieștecarele*** *glasul vecinului său* (Fc 11,7), *Rahil stearpă fiind și Liia a naște încetând, slujnicele sale bărbatului le dau, carele* ***fieștecarea*** *câte doi feciori dobândesc* (Fc rezum. cap.30), *Deci grăbind au descărcat la pământ sacii, au deșchis* ***fieștecarii*** (Fc 44,11), *și au blagoslovit pre* ***fieștecarii*** *cu blagoslveniile sale* (Fc 49,28) etc. Nu lipsește, în mod firesc, întrebuințarea acestuia în forma invariabilă după gen și număr la nominativ-acuzativ. În *Cartea Facerii* am înregistrat, de exemplu, 9 ocurențe ale formelor variabile și numai de două ori forma invariabilă, în ambele cazuri *fieștecare* fiind adjectiv: *Și au trimis prin mânile slujilor sale* ***fieștecare*** *turmă deosebi și au zis copiilor săi* (Fc 32,16), *Și toată prisosința grăului în* ***fieștecare*** *cetate s-au adunat* (Fc 41,48). În *Cartea lui Iosue*, în schimb, se întrebuințează de 9 ori forma invariabilă și de 6 ori formele variabile[198]. Aceasta înseamnă că, în general, putem vorbi despre același amestec de forme ca și în cazul relativului *care* (vezi supra, **2.2.4.6.**).

---

[196] Chiar dacă nu este exclus ca la nivelul întregului text să se înregistreze și alte ocurențe ale acestor forme, este evident că fenomenul regional a fost cu grijă evitat.

[197] Fidelitatea față de original poate conduce și la alte structuri nefirești în limba română, așa cum vedem în următorul verset: *De va ieși levitul* ***din una cetăților tale*** *din tot Israilul în carea lăcuiaște și va vrea a veni dorind de locul care-l va aleage Domnul* (2Lg 18,6) – lat. *si exierit Levites* ***de una urbium tuarum*** *ex omni Israhel.*

[198] Dacă în 6 (3,12; 4,2, 4; 18,4; 21,1; 22, 14) din cele 9 ocurențe, *fieștecare* – invariabil – are întrebuințare adjectivală și numai o dată este variabil (la nominativ-acuzativ) ca adjectiv (7,18), credem că se poate vorbi despre conturarea unei tendințe în folosirea acestei forme: mai ales variabilă, cu valoare pronominală, și, de regulă, invariabilă, atunci când are întrebuințare adjectivală.

Pronumele nehotărât *altceva* nu pune probleme deosebite de întrebuințare, în sensul că, pe lângă această formă: *nu putem, afară de plăcerea Lui, **altceva** a grăi cu tine* (Fc 24,50), *Nu iaste aceasta **altceva**, fără sabia lui Ghedeon* (Jd 7,14), se mai înregistrează, ca și în limba actuală, *altăceva*: *Nu-i **altăceva** aceasta, fără casa Domnului și poarta ceriului* (Fc 28,17), *Nici **altăceva** știia, fără pânea cu carea să hrănea* (Fc 39,6), *Pânea s-au sfârșit în straițele noastre și ceva dar nu avem să dăm omului lui Dumnezeu, nici **altăceva*** (1Sm 9,7), *„Aceastea îm facă Dumnezeu și aceastea îm adaogă, de voiu gusta pâne sau **altăceva** înaintea apusului soarelui!”* (2 Sm 3,35), *macar deși mainte **altăceva** a face au zis* (Ir rezum. cap.18). E posibil ca cele trei consoane consecutive din structura cuvântului să-i determine pe vorbitori, și astăzi, să întroducă o vocală pentru ușurarea rostirii, după cum este logică legătura pe care vorbitorul o face între formele *alt* – *altă*, pe de o parte, și *altceva* – *altăceva*, pe de altă parte.

2.2.4.8. Pronumele și adjectivul pronominal negativ. Am înregistrat forme pentru toți membrii clasei, fără să observăm probleme deosebite de întrebuințare. *Nimeni* este atestat în formele *nimene, nimenea* și *nime*: *Visurile lui Faraon de vaci și de spice **nimene** putându-le tălcui, unul Iosif le tălcuiaște* (Fc rezum. cap.41); *Spus-am gâcitorilor visul, și **nimene** este cine să-l descopere* (Fc 41,24); ***nimene** din toate acestea nice un rău pătimește* (Iș rezum. cap.9); ***nimenea** din voi să nu iasă din ușa casei sale pănă dimineața* (Iș 12,22); ***Nimenea** nu ș-au văzut fratele său, nici s-au mișcat din locul unde era.* (Iș 10,23); ***nime***[199]: *nu te va putea opri să nu îngropi în mormântul lui mortul tău* (Fc 23,6), ***Nime** nu-i mărturie vorbei noastre, fără Dumnezeu, carele de față priveaște* (Fc 31,50), *Și căutând încoace și încolo și **nime** a fi aci văzând, lovind eghipteanu, l-au ascuns în năsip.* (Iș 2,12).

Pe lângă forma *nimic*, se întâlensc în text *nimica, nimică, nemică*: *precum și noi **nimic** dintre ale tale am atins* (Fc 26,29); *să nu piară **nimic** din ceale ce sânt a fiilor Israil* (Iș 9,4); ***Nimica** vreau!* (Fc 30,31); *Și cercând tot cortul și **nimica** aflând* (Fc 31,34); *iară din jigăniile fiilor Israil **nimica** au perit* (Iș 9,6); *Zioa dintâi va fi sfântă și mare și a șeaptea zi cu aceeaș prăznuire cinstită; **nimica** veț lucra într-însele* (Iș 12,16); *Nici ascuns este ție că, afară de trupuri și de pământuri, **nimică** avem* (Fc 47,18); ***nimică** vearde n-au rămas în leamne și în ierbile pământului în tot Eghiptul* (Iș 10,15); *macar că **nemică** n-au dus prădători* (Jd 5,19); *de **nemică** nu ni-i lipsă, fără de sălaș* (Jd 19,19); *Ceartă-mă, Doamne, însă întru judecată, și nu întru iuțimea Ta, ca nu cumva **de nemica** să mă faci* (Ir 10,24). Precum se vede, textul reflectă aproape toate variantele pronumelui negativ invariabil, pe care vorbirea din zona de la nord de Mureș le cunoaște și astăzi[200].

Formele compuse se folosesc atât cu valoare pronominală, cât și cu valoare adjectivală, flexiunea supletivă caracterizând formele întrebuințate adjectival. Remarcăm în unele cazuri forma *nice* a adverbului din structură, dar varianta cu *-i* este mult mai bine reprezentată. De altfel, *nici* se folosea mai des chiar din a doua jumătate a secolului al XVII-lea[201]: *și au depărtat musca de la Faraon și de la slugile sale și de la norodul lui; n-au rămas **nice una**.* (Iș 8,31); *și, apucând lăcustele, le-au aruncat în Marea Roșie, **nici una** au rămas în toate hotarăle Eghiptului* (Iș 10,19); ***nici unul** au rămas dintr-înșii* (Fc 14,28); *numai bărbaților acestora **nice un** rău să le faceți, că au întrat supt umbra streșinii meale* (Fc 19,8); *Tatăl nostru bătrân este și **nici un** bărbat au rămas pre pământ carele să poată întra la noi, după obiceaiu a tot pământul* (Fc 19,31); ***Nici un** sâmn de săturare n-au dat* (Fc 41,21); *Păciuiți sântem, **nici o** leșuire nu cugetăm!* (Fc 42,31); *au poruncit să iasă toț afară și **nici un** strein să nu fie de față când să vor cunoaște împreună* (Fc 45,1); *nimene din toate acestea **nice un** rău pătimește* (Iș rezum. cap.9).

2.2.5. Numeralul

2.2.5.1. Numeralul cardinal. După modelul textului-sursă, numeralul cardinal *una* este folosit cu valoare de numeral ordinal: *Și s-au făcut sară și dimineață: **zi una**.* (Fc 1,5) – lat *factumque est vespere et mane **dies unus**.* Sintagma se regăsește întocmai în B1688, în Ms.45[202] și în B1795. În nota v) din traducerea lui Micu găsim și explicația: *în limba jidovească nu să zice **întâiu, întâie**, ci în loc de a zice **întâiu** să zice **unul**, și în loc de **întâie** să zice **una**, precum și aici ar trebui să zicem **zioa întâie***[203] **.** În toate celelalte cazuri, când este vorba de zilele Facerii, se folosesc exclusiv numeralele ordinale. Se demonstrează încă o dată modul în care traducătorii vechi, indiferent de spațiul etnolingvistic din care proveneau, păstrau sacralitatea textului inițial.

Numeralul cardinal *mie* are pluralul *mii*: *Și au purces fiii lui Israil din Rames în Socoth, mai **șasă sute de mii** de bărbaț pedestri, afară de prunci* (Iș 12,37); *Și făcând milă **spre mii** celor ce Mă iubăsc și păzesc poruncile Meale* (Iș 20,6); *și au tăiat în zioa aceaea ca **doaozăci și trei de mii** de oameni* (Iș 32,28); *Și s-au adus de la aceștia, carii au trecut la număr de doaozăci de ani și mai în sus, din **șease sute și trei de mii și cinci sute cincizăci** de armați* (Iș 38,25); *Și de aramă s-au adus talantumuri șeaptezăci și **doao de mii și patru sute de sicli*** (Iș 38,29).

De vreme ce forma de plural *mii* s-a generalizat, credem că întrebuințarea, uneori, a formei de singular *mie* în sintagme care, semantic, reclamă pluralul trebuie pusă pe seama interpretării unilaterale a sensului acestui cuvânt. În versetul *Sora noastră ești, crește **în mie de mii** și să stăpânească sămânța ta porțile vrăjmașilor săi* (Fc 24,60) – lat. *soror nostra es crescas **in mille milia***, *mie* intră în alcătuirea unei sintagme care exprimă ideea de nedeterminare numerică. Aici traducătorul a urmat sensul de bază al cuvântului *mille* „o mie”, ignorând faptul că același cuvânt, în forma de singular, dezvoltă și un sens figurat „o infinitate”, „nenumărați”, „mii de..”. Rămânând întru totul fidel modelului sintagmatic din limba latină, traducătorul nu adaugă nici măcar numeralul ***o*** lângă forma de singular (**o mie de mii*). Aici traducerea lui Samuil Micu are: *Sora noastră ești, fă-te **întru mii de zeci de mii** și să moștenească sămânța ta cetățile nepriiatinilor*[204]. Sintagma se

[199] Acesta fiind specific ariei nordice (Cf. I. Gheție, BDRL, p.164).
[200] Pentru răspândirea acestor forme în limba veche și în limba actuală, vezi I. Gheție, BDRL, p.163 – 164.
[201] Cf. V. Arvinte, NORMELE (1688), p.XXXVIII.
[202] În Ms.4389, traducere după versiune slavonă, sintagma este *zioa dentâi* (vezi textul în MLD, I, p.167).
[203] *Biblia de la Blaj (1795)*, ediția jubiliară, Roma, 2000.
[204] *Ibidem.*

întâlnește întocmai în B1688. Prin comparație, celelalte două traduceri din a doua jumătate a secolului al XVII-lea atestă un stadiu arhaic în întrebuințarea numeralului, deoarece încă se folosește cuvântul *întunearec* cu sensul „întuneric", dar și „zeci de mii", „număr foarte mare", un calc după vsl. *tīma*: în Ms.45: *„Soru-noastră ești, fă-te* ***întru mii de întunêrece*** *și moștenească sămințiia ta cetățile nepriêtenilor"*, iar în Ms.4389: *„Sor ești noaoă, să fii* ***într-o mie de întunêrece*** *și semințiia ta să ia cetățile vrăjmașilor"*[205]. Evoluția de la o traducere la alta nu mai necesită comentarii.

Modelul este urmat întocmai și în versetul următor: *și au adus în el* [în oltariul cel de aramă] ***mie*** *de jârtve* (2Par 1,6) – lat. *et obtulit in eo* ***mille*** *hostias.* –, unde *mie* exprimă de această dată sensul de bază, dar, la fel ca mai sus, se întrebuințează neînsoțit de numeralul ***o.*** Desigur că decodarea mesajului se face fără probleme, dar exprimarea nu este în spiritul limii române.

Formele etimologice *patrusprezece, șasesprezece, șasezeci* și toate cele în care intră ca element de compunere una dintre aceste forme sunt generale în textul celor zece cărți menționate[206]: *Și au trăit Iared ani* ***o sută șasăzeci și doi*** *și au născut pre Enoh* (Fc 5,18), *Și au fos<t> toate zilele lui Iared ani* ***noao sute șasăzeci și doi*** (Fc 5,20), *Deci în anul* ***al patrusprăzecele*** *au venit Hodorlahomor* (Fc 14,5), *Iosif, fiind de* ***șasăsprăzece*** *ani, păștea turma cu frații săi, încă prunc* (Fc 37,2), *și aceștia au născut Iacov:* ***șasăsprăzece*** *suflete* (Fc 46,18), *toate sufletele,* ***patrusprăzece*** (Fc 46,22). Am înregistrat în schimb, e adevărat, o dată, în *Cartea Facerii* (din același eșantion de zece cărți biblice), forma *doisprece*: *Că* ***doisprece*** *ani au fost slujit lui Hodorlahomor și în anul al treisprăzecele s-au lăsat de dânsul* (Fc 14,4). E posibil ca aici să fie un simplu fapt de grafie, mai cu seamă că în manuscris, în maculator găsim numeralul scris cu slovo-cifre, în timp ce în varianta „curată" cuvântul este scris deasupra unei ștersături, posibil de altă mână decât cea a copistului, când s-a intenționat corectarea textului[207]. Spațiul prea mic putea să-l oblige pe corector să reducă o silabă.

Topica numeralului în sintagmă cu substantivul este de cele mai multe ori substantiv + numeral, mai ales la numeralele de la *douăzeci* înainte. Întrebuințarea numeralului cu valoare adjectivală exclude, în astfel de cazuri, folosirea prepoziției *de*: *au despărțit din ceale care avea, daruri lui Isav, fratelui său,* (Fc 32,13)/ *Capre* ***doao sute****, țapi* ***doaozăci****, oi* ***doao sute*** *și berbeci* ***doaozăci****,* (Fc 32,14)/ *Cămile fătate cu mânzii săi* ***treizeci****, vaci* ***patruzăci*** *și tauri* ***doaozăci****, asini* ***doaozăci*** *și mânzii lor* ***zece****.* (Fc 32,15) – lat *separavit de his quae habebat munera Esau fratri suo/ capras* ***ducentas*** *hircos* ***viginti*** *oves* ***ducentas*** *arietes* ***viginti****/ camelos fetas cum pullis suis* ***triginta*** *vaccas* ***quadraginta*** *et tauros* ***viginti*** *asinas* ***viginti*** *et pullos earum* ***decem****; Iară la întrarea pridvorului va fi șeatră* ***de coț doaozăci*** (Iș 27,16) – lat. *in introitu vero atrii fiet tentorium* ***cubitorum viginti****.* Topica este aceeași chiar în cazul sintagmelor cu numerale ce exprimă numere mai mici de *nouăsprezece*: *Iară feciorii lui Iosif, carii i s-au născut în pământul Eghiptului: suflete* ***doao*** (Fc 46,27) – lat. *filii autem Ioseph qui nati sunt ei in terra Aegypti* ***animae duae.*** După cum se vede în aceste exemple, topica modelului[208] este decisivă în organizarea sintagmei cuprinzând numeralul cu valoare adjectivală.

Nu întotdeauna însă, o astfel de topică trebuie pusă pe seama originalului, de vreme ce, în următoarele contexte, topica originalului este diferită de cea pentru care a optat traducătorul: *Și au fost toate zilele lui Sith* ***ani noao sute doisprăzece****; și au murit* (Fc 5,8) – lat. *et facti sunt omnes dies Seth* ***nongentorum duodecim annorum*** *et mortuus est; Iară Mesa, împăratul lui Moav, hrănea dobitoace multe și plătea împăratului Israil* ***miei o sută de mii*** *și* ***berbeci o sută de mii****, cu lânile sale.* (4 Împ 3,4) – lat. ***centum milia agnorum*** *et* ***centum milia arietum****; După a căruia naștere au trăit* ***ani opt sute cincisprezeace*** *și au născut feciori și fete* (Fc 5,10) – lat. *post cuius ortum vixit* ***octigentis quindecim annis*** *et genui filios et filias; Și au trăit Nahor* ***ani doaozeci și noao*** *și au născut pre Thari* (Fc 11,24) – lat. *vixit autem Nahor* ***viginti novem annis*** *et genuit Thare*, ceea ce înseamnă că sintagma astfel alcătuită se încetățenise în traducerile românești.

Când numeralul exprimă numere mai mici, topica este, în general, cea firească: *Îndoindu-să el, l-au apucat de mână, și pre muiarea lui și* ***doao featele lui****, pentru că Domnul îl cruța pre el* (Fc 19,16) – lat. *dissimulante illo adprehenderunt manum eius et manum uxoris ac* ***duarum filiarum eius*** *eo quod parceret Dominus illi; Și s-au suit Lot din Sigor și au rămas în munte și* ***doao feate a lui*** *cu dânsul (că s-au temut a rămânea în Sigor) și au rămas în peșteră el și* ***doao feate a lui*** *cu dânsul.* (Fc 19,30) – lat. *ascenditque Loth de Segor et mansit in monte* ***duae*** *quoque* ***filiae eius*** *cum eo timuerat enim manere in Segor et mansit in speclunca ipse et* ***duae filiae eius****; Și au zămislit* ***doao fete a lui Lot*** *din tatâl său* (Fc 19,36) – lat. *conceperunt ergo duae filiae Loth de patre suo; Și din Asineth, de la Faraon dată-i muiare,* ***mai înainte de șapte anii*** *foameții,* ***doi fii*** *dobândeaște* (Fc rezum. cap.41). Aceste structuri au caracter oarecum artificial: pe de o parte, substantivul însoțit de numeral cardinal nu se articulează cu articol hotărât, iar, pe de altă parte, numai în anumite situații se poate folosi nearticulat. Nevoia de articulare, acolo unde structura sintagmatică refuză articolul hotărât sau substantivul nearticulat, a condus la selectarea articolului demonstrativ și la impunerea structurilor de tipul: **cele două fete, *cei șapte ani.*

Sintagma alcătuită din *numeral* (exprimând numere mai mari de douăzeci) + *prepoziție + substantiv* se realizează, așa cum o demonstrează exemple de felul: *Și au fost ploaie pre pământ* ***patruzeci de zile*** *și* ***patruzeci de nopți****.* (Fc 7,12); *Și au ținut apele pământul* ***o sută și cincizeci de zile****.* (Fc 7,24); *Iată,* ***o mie de arginț*** *am dat fratelui tău* (Fc 20,16), *Domnul mieu, ascultă-mă: pământul carele poftești* ***patru sute de sicle*** *de argint plătește* (Fc 23,15), față de structura din versetul imediat următor*: Carea auzind Avraam, au pus banii carii au poftit Efron, auzind feciorii lui Heth,* ***sicle de argint patru sute****, bani aleși curători.* (Fc 23,16). Prezența celor două tipuri structuri în versete succesive este o dovadă a coexistenței acestor structuri

Necesitatea de a folosi prepoziția *de* în cadrul unei astfel de sintagme o conștientizau în suficientă măsură traducătorii, de vreme ce găsim și structuri cărora le putem atribui calificativul „hipercorecte", așa cum este cazul celei de mai jos. Aici, poate, lipsa de exercițiu în întrebuințarea numeralelor care exprimă numere așa de mari îl determină pe traducător să

[205] MLD, I, p.231.
[206] Fc, Iș, 2Lg, Jos, Jd, 1Sm, 2Sm, Iov, Ir, Tng.
[207] Nedusă însă la capăt, deoarece corecturi făcute sistematic sunt numai în *Cartea Facerii*
[208] Pe seama respectării topicii din limba greacă punea V. Arvinte organizarea unor astfel de sintagme: „Reproducerea servilă a textului grecesc este prezentă și în poziția numeralelor , de la *doi* înainte , după substantiv (...)" (ST.L.NM., p.7).

folosească hipercorect prepoziția, alături de conjuncția *și*: *Și s-au adus de la aceștia, carii au trecut la număr de doaozăci de ani și mai în sus, din **șease sute și trei de mii și cinci sute cincizăci**[209] de armați* (Iș 38,25). Un exemplu similar de întrebuințare a celor două elemente joncționale în cadrul numeralelor cu structură complexă găsim în următorul context: *Și de aramă s-au adus talantumuri șeaptezăci și **doao de mii și patru sute**[210] de sicli* (Iș 38,29). Dificultatea în care era pus traducătorul când trebuia să găsească formula optimă pentru astfel de numerale complexe rezultă și din versetul următor: *Și au numărat Solomon toți oamenii veniți carii era în pământul lui Israil, după număr area carea o au numărat David, tatăl lui, și s-au aflat **o sută și cinzeaci de mii și trei mii și șase sute***. (2Par 2,17) – lat. *et inventi sunt centum quinquaginta milia et tria milia sescenti*.

La numeralele compuse cu *mie*, problemele ar putea veni și din altă direcție: încadrarea acestui cuvânt la clasa numeralului sau la clasa substantivului. Credem că aceasta ar putea fi cauza realizării unor structuri cu totul nefirești în limba română, acolo unde soluția traducătorului nu poate fi pusă exclusiv pe seama fidelității față de model: *Și au ucis împăratul Solomon junghieri de boi **mii doaozeaci și doao**, de berbeci **mii o sută doaozeaci***. (2Par 7,5) – lat. *boum **viginti duo milia** arietum **centum viginti milia***; *Și întrând Avie la războiu și având buni ostași și de cei aleși **mii patruzeaci**, iară Ierovoam dimprotivă au gătit oaste **de mii optsprăzeace** de bărbați, carii și aceaia era aleși și la războiu tari*. (2Par 13,3) – lat. *electorum **quadringenta milia**; aciem **octigenta milia** virorum*; *Și au avut Asa în oastea sa din cei ce purta paveze și sulițe, din Iiuda **mii trei sute**, iară din Veniamin de cei păvăzați și de săgetători **mii doao sute opt**, toți aceștia bărbați tari* (2Par 14,8) – lat. *de Iuda **trecenta milia**; scutariorum et sagittariorum **ducenta octoginta milia***.

Sensul de genitiv se mai exprimă, ca și în limba actuală, prin prepoziția *a* + numeral cardinal + substantiv în forma de nominativ-acuzativ: *pentru pierdere **a doao luminări** să iau o izbândă* (Jd. 16,28), în timp ce sensul de dativ se exprimă cu prepoziția *la*: *Carea văzind Ham, tatăl lui Hanaan, adecă rușinea tâtânea-său a fi golit, au vestit **la doi frați** ai săi, afară* (Fc 9,22); *A nu sluji **la doi domni***. (Mt rezum. cap.6); *Nime nu poate slugi **la doi domni**, că au pre unul va urî și pre altul va iubi, au pre unul va suferi și pre altul va urgisi*. (Mt 6,24), structura nefiind cu nimic diferită de vorbirea populară de astăzi.

Discuția de mai sus, în legătură cu sintagma în care intră un numeral cardinal, și exemplele excerptate din textul de la 1760 demonstrează că topica nu este încă fixată în cadrul unei asemenea sintagme. Uneori traducătorii urmau modelul originalului după care traduceau, dar, în mod cert, și tradiția de mai bine de două secole și jumătate a limbii literare scrise își spunea cuvântul în folosirea numeralului.

2.2.5.1.1. Aproximarea numerică se exprimă în mod obișnuit prin structuri pe care le întrebuințăm și astăzi: *Și, ieșind duhurile ceale necurate, au întrat în porci și, cu repejune mare, turma s-au aruncat în mare, **ca la doao mii**, și s-au înecat în mare*. (Mc 5,13); *Iară cei ce mâncasă era **ca la patru mii**. Și i-au slobozit*. (Mc 8,9); *Și au zis Isus: „Faceți oamenii să șază!" Și era iarbă multă într-acel loc. Și au șezut bărbați, cu numărul **ca la cinci mii***. (In 6,10); *Și vânslând **ca la vro doaozeci și cinci au treizeci** de stadii, au văzut pre Isus umblând pre mare și apropiindu-să de corabie și s-au temut*. (In 6,19); *Și au făcut fiii Levi după cuvântul lui Moisi și au tăiat în zioa aceaea **ca doaozăci și trei de mii** de oameni* (Iș 32,28). Aproximare numerică se exprimă și prin sintagma subliniată din versetul: *Sora noastră ești, crește **în mie de mii** și să stăpânească sământa ta porțile vrăjmașilor săi* (Fc 24,60) – pentru care vezi discuția de sub **2.2.5.1.** Rezultată ca urmare a echivalării adverbului lat. *fermē* „cam", „aproape" prin adverbul românesc *mai*[211] este structura subliniată, nereperabilă astăzi în vorbire, din versetul: *Și au purces fiii lui Israil din Rames în Socoth, **mai șasă sute de mii** de bărbaț pedestri, afară de prunci* (Iș 12,37) – cf. lat. ***sescenta ferme milia** peditum virorum absque parvulis*.

2.2.5.2. Numeralul ordinal. Aspectul cel mai semnificativ prin frecvență este în legătură cu circulația amestecată a formelor de masculin având în structură *-lea* sau *-le*. Ținând seama de modul în care s-a desfășurat procesul de formare la numeralele ordinale românești[212], este clar că în formele fără deicticul *-a* avem a face cu reflexul rostirii regionale a diftongului [*-ea*] neaccentuat ca [*-e*] deschis[213]. Circulația amestecată a formelor o ilustrăm cu o serie de exemple în care se păstrează ***-lea***: *iară pre Liia și pre feciorii ei în locul **al doilea*** (Fc 33,2); *în anul **al patrulea** a lui Ioachim* (Ir 25,1; 36,1; 45,1);); *De la anul **al triisprăzeacelea** a lui Iosie, fiiul lui Ammon, împăratului Iudei, până la zioa aceasta, acesta e **al doaozeaci și triilea** an* (Ir 25,3); *în **al patrulea** an al **lu Ioachim*** (Ir 46,2); *Cuvântul ce au fost de la Domnul către Ieremie în anul **al zeacelea** a lui Sedechie, împăratul Iudii; acela e anul **al unsprăzeacelea** a lui Navohodonzor*. (Ir 32,1); *Iară în anul **al unsprăzeacelea** a lui Sedechie, în luna a patra, în a cincea a lunii, s-au deșchis cetatea* (Ir 39,2); *Și au fost cetatea conocită până la anul împăratului Sedechie **al unsprăzeacelea*** (Ir 52,5); *Așijderea ale stâlpului **al doilea** și poamele grănate* (Ir 52,22); *Și au luat voievodul oastei pre Saraia, întâiul preot, și Sofonie, preotul **al doilea**, și trii păzitori pridvorului* (Ir 52,24) sau se reduce la

---

[209] Că și alți traducători români, înainte și după 1760, s-au aflat aici în aceeași dificultate rezultă din compararea mai multor versiuni: *Tot acela mergea la număr carele era de doaozeci de ani și mai sus, la **șease sute și trei de mii și cinci sute cincizeci*** – în traducerea lui Samuil Micu (*Biblia de la Blaj (1795)*, ediția jubiliară, Roma, 2000); *Tot cela ce mergea la socoteală den 20 de ani și în sus, **la 6 sute de mii și 3 mii și 5 sute și 50*** – în B1688 (în MLD, II, p.195). Ms.45 (***la 603 550***) și Ms.4389 (unde se schimbă modul de a exprima aproximarea numerică și valoarea exprimată: ***spre 663 550***) nu prezintă interes, de vreme ce numeralele nu sunt redate prin cuvinte.

[210] A fost mai greu să delimităm în interiorul structurii subliniate din acest verset: *Și de aramă s-au adus **talantumuri șeaptezăci și doao de mii și patru sute de sicli*** – lat. *aeris quoque oblata sunt **talenta septuaginta duo milia et quadringenti supra sicli***, mai cu seamă că alte versiuni în limba română aduc interpretări diferite: în Ms.45, în B1688 și la Micu: **370 de talanți și 2400 de sicli**! În Ms.4389: **50 de talanț și 2 400 de sicle**. În orice caz însă, a doua valoare exprimată este aceeași în toate aceste traduceri.

[211] Precizăm că *mai* este singurul echivalent dat pentru adverbul latinesc *fermē* la Grigore Maior, *ILV/Lexicon*, I.

[212] Este îndeobște acceptat faptul că seria numeralelor ordinale în limba română s-a format din numeralul cardinal la care s-a adăugat inițial articolul hotărât enclitic și mai târziu articolul posesiv. La început, numeralele cu tema în consoană au păstrat articolul în forma *-l(u)*, în vreme ce numeralele cu tema în *-e* sau în *-i* au avut articolul în forma *-le*. Ulterior, articolul în forma *-le* s-a generalizat la toate numeralele ordinale masculine și apoi s-a adăugat *-a*. După crearea numeralului ordinal în forma cu *-lea* la masculin și cu *–a* la feminin s-a adăugat, în momentul în care articolul enclitic își pierduse funcția de articol și rămăsese simplu element de structură, articolul posesiv (*al, a*). (Vezi G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iași, 1980, p.224–225).

[213] Textul provine dintr-o arie lingvistică cu [*-ea*] redus la [*-e*] (Vezi I. Gheție, BDRL, p.165).

-le: *Și numele râului* ***al doile****, Gheon* (Fc 2,13); ***al doile*** *an după potop* (Fc 11,10); *pre cel dintâi și apoi* ***pre al doile*** *cu Thamar i-au împreunat* (Fc rezum. cap.38); *Și au venit* ***al doile*** *an* (Fc 47,18); *În anul* ***al patrusprăzeacele*** *a împăratului Ezehie s-au suit Senaheriv, împăratul asiriilor, la toate cetățile Iiudei ceale zidite și le-au prins.* (4 Împ 18,13); *în* ***al triisprăzeacele*** *an al împărățiii lui* (Ir 1,2). Uneori cele două tipuri de forme coexistă în cadrul aceluiași verset: *Așijderea au dat porunci* ***al doilea*** *și* ***al triile*** *și tuturor carii petrecea turmeale* (Fc 32,19); *Și numele râului* ***al triilea****, Tigris* [...] *Iară râul* ***al patrule****, acesta iaste Efrath.* (Fc 2,14), fapt care evidențiază în și mai mare măsură circulația amestecată a formelor.

De regulă, numeralele ordinale se formează și astăzi de la numerale cardinale care exprimă numere mici. Numeralele prea complexe le creau probleme traducătorilor, rezultatul constituindu-l structurile incomplete de tipul: *Și au fost în anul* ***al patru sute și optzăci*** *ieșirii fiilor lui Israil din Eghipt* (3Împ 6,1); *Și năvălind Zamvri, l-au lovit și l-au ucis, în anul* ***al doaozeaci și șeapte*** *a lui Asa, împăratului Iiudei, și au împărățit pentru el.* (3Împ 16,10); *În anul* ***al cinzeci și doi*** *a lui Azarie, împăratului Iiuda, au împărățit Fachee, fiiul lui Romelie, preste Israil, în Samaria, doaozeci de ani.* (4 Împ 15,27); *Iară în anul* ***al treizeaci și șase*** *al împărățiii lui* (2Par 16,1); *Bolnăvitu-s-au și Asa, în anul* ***al treizeaci și noao*** *a împărățiii sale, de durearea picioarelor foarte cumplită* (2Par 16,12); *Și au adormit cu părinții săi; și au murit în anul împărățiii sale* ***al patruzeaci și unul*** (2Par 16,13). Numai accidental poate apărea structura incompletă în cazul unor numerale ce exprimă numere mici: *În anul* ***al doisprăzeace*** *a lui Ahaz, împăratului Iiudii, au împărățit Osie, fiiul Eli, în Samaria, preste Israil, noao ani.* (4 Împ 17,1).

Încercarea de a aplica numeralului ordinal regulile flexiunii prin analogie cu flexiunea substantivului articulat cu articolul hotărât enclitic conduce la următoarea formă: *până la plinirea* ***a unsprăzeacelui an*** *a lui Sedechie* (Ir 1,3), o formă absolut artificială, care demonstrează însă modul ingenios în care traducătorul a reușit să exprime aici sensul cazual de genitiv. Alteori se exprimă sensul de plural, de astă dată prin forma articolului posesiv din structură: *Toți carii s-au numărat în taberile lui Efrem, mii o sută opt și o sută prin gloatele sale,* ***ai treile*** *vor purcede* (Nm 2,24).

Dacă adăugăm la situațiile discutate până acum și cazul unui numeral ordinal din structura căruia lipsește articolul posesiv: *Iară Ioram, fiiul lui Ahav, au împărățit preste Israil în Samaria la anul* ***optsprăzeacealea*** *al lui Iosafat, împăratul Iiudei.* (4 Împ 3,1) – deși ar putea fi vorba aici despre o omisiune exclusiv de ordin grafic –, credem că am semnalat cele mai importante aspecte reperabile la nivelul acestui text, cu privire la seria numeralelor ordinale create pe terenul limbii române.

În capul seriei numeralelor ordinale este *întâi*, în forma simplă, dar și compus, având în structură prepoziția *de + întâi*, invariabil sau variabil după gen, cu întrebuințare substantivală, adjectivală sau adverbială: *în zioa* ***dintâi*** *a lunii* (Fc 8,5); *Deci în anul șasă sute unul, în luna* ***dintâi****, în zioa* ***dintâi*** *a lunii, au scăzut apele de pre pământ* (Fc 8,13); *cel mai mare vinde celui mai mic nașterea* ***dintâi*** (Fc rezum. cap.25); *„Iată, moriu! ce-m va folosi mie nașterea* ***dintâie****?"* (Fc 25,32); *și i-au vândut nașterea* ***dintâiu*** (Fc 25,33). În cazul acestui numeral sensurile gramaticale de gen, număr caz se exprimă frecvent cu ajutorul articolului demonstrativ, pe care nu-l întâlnim când e vorba de alte numerale: *„Vinde-m nașterea ta* ***cea dintâi****!"* (Fc 25,31); *nașterea mea* ***cea dintâiu*** *mai nainte o au luat* (Fc 27,36); *Și așa, dobândind dorita nuntă, au mai iubit pre a doua decât* ***pre cea dintâi*** (Fc 29,30); *Și au poruncit* ***celui dintâi*** (Fc 32,17); *și te va întoarce în treapta* ***dintâi*** (Fc 40,13); *Îmbucând toată frumseațea* ***celor dintâi*** (Fc 41,7).

Forma simplă cunoaște, de asemenea, o largă circulație în acest text[214],mai cu seamă în sintagma *întâi(iul) născut* „cel mai mare dintre fii", dar și, mai ales la plural, „primii miei, iezi etc. fătați într-o turmă", după cum *dintâi (dintâie/dintâiu/dintâia)* intră în sintagma *nașterea (cea) dintâi*, cu sensul „dreptul primului născut" (în Fc rezum. cap.25; 25,31, 32, 33, 34; 27,36). Deși are posibilitatea să exprime categoriile de gen număr și caz în mod sintetic: *întâiul născut* (Fc 35,23; 46,8); *întâiu**lui** născut* (Fc 36,15; 38,6), forma simplă este uneori precedată de articol demonstrativ care-i asigură flexiunea: ***celui*** *întâi născut* (Fc 41,51); ***cei*** *întâi născuț* (Fc 43,33).

2.2.5.3. Alte numerale. Toate tipurile de numerale se regăsesc în textul pe care îl analizăm. Dintre **numeralele colective** sunt bine reprezentate formele *amândoi, amândoao*: *Și era* ***amândoi*** *goli, Adam adecă și muiare lui și nu să rușina* (Fc 2,25); *Și era* ***amândoi*** *bătrâni și vechi de zile* (Fc 18,11); *și au lovit* ***amândoi*** *legătură de pace* (Fc 21,27); *Carele luând toate acestea, le-au împărțit pre mijloc și* ***amândoao*** *părțile împrotiva sa cu partea dinlontru le-au pus* (Fc 15,10); *cu* ***amândoao*** *fetele, neștiind, s-au amestecat* (Fc rezum. cap.19); având la genitiv-dativ *amândurор*: *Și s-au deșchis ochii* ***amândurор*** (Fc 3,7); *Și întrând Lavan în cortul lui Iacov și al Liei și* ***amândurор*** *slujnicelor, n-au aflat* (Fc 31,33); *Și au despărțit pre feciorii Liei și Rahil și* ***amândurор*** *slujnicelor* (Fc 33,1); *Isav, cu muierile și pruncii, de la fratele său, Iacov, pentru multă foarte* ***amândurор*** *blagă, să desparte* (Fc rezum. cap.36).

Numeralul multiplicativ este prezent prin forme precum: *îndoit, împătrat, însutit*: *cu bani* ***îndoiț*** (Fc rezum. cap.43); *Și bani* ***îndoiț*** *duceț cu voi* (Fc 43,12); *Luat-au, dară, bărbații daruri și bani* ***îndoiț*** *și pre Veniamin și s-au pogorât în Eghipt* (Fc 43,15); *Și voiu răsplăti întâi* ***îndoitele*** *nedreptăți și păcatele lor* (Ir 16,18); *adă preste dânșii zi de năcazu și cu* ***îndoită*** *zdrobire îi zdrobeaște!* (Ir 17,18); *Oaia o va întoarce* ***împătrată****, pentru că au făcut aceasta și n-au îngăduit* (2Sm 12,6); *Și au sămănat Isaac în pământul acela și au aflat într-acela an* ***însutit*** (Fc 26,12).

Pentru **numeralul distributiv** am înregistrat structura cu *câte + numeral cardinal*: *Și din toate jiviniile a tot trupul* ***câte doao*** *vei băga în corabie* (Fc 6,19); ***câte doao*** *din toate or întra cu tine, ca să poată trăi* (Fc 6,20); *Au întrat la Noe în corabie,* ***câte doao, câte doao*** *din tot trupul în carele era duhul vieții* (Fc 7,15); *Și fieștecăruia au poruncit să li să aducă* ***câte doao*** *veșminte* (Fc 45,22); *Amândoo căpetealele stâlpilor era vărsate,* ***câte șeapte*** *rânduri de mrejuțe într-un căpetel și* ***câte șeapte*** *mrejuțe într-alt căpetel.* (3Împ 7,17); *Că, ucigând Iezavel prorocii Domnului, au luat el o sută de proroci și i-au ascuns* ***câte cincizeaci*** *și* ***câte cincizeaci*** *în peștere și i-au hrănit cu pâne și apă.* (3Împ 18,4); *că am ascuns din prorocii Domnului o sută de bărbați* ***câte cinzeaci*** *și* ***câte cinzeaci*** *în peșteri și i-am păscut cu pâne și apă* (3Împ 18,13).

La **numeralul adverbial**, subliniem prezența structurii cu numeral cardinal + substantivul *ori*: ***De șapte ori*** *răsplătire să va da pentru Cain, iară pentru Lameh* ***de șaptezeci de ori*** *câtea șapte* (Fc 4,24), ***De trei ori*** *în fieștecare an veț prăznui Mie*

[214] Vezi formele înregistrate în *Indice*.

sărbători (Iș 23,14); ***De trei ori** în an să va arăta toată partea bărbătească a ta înaintea Domnului, Dumnezeului tău* (Iș 23,17); *Hiachint și urșinic și coc **de doao ori** întins și visom* (Iș 25,4); *Iară cortul așa-l vei face: zeace păretari de vison răsucit și hiachinth și de urșinic și de cocu **de doao ori** întins* (Iș 26,1); *Face-vei și zaveasă de hiachinth și de porfiră și coc **de doao ori** întins și de vison răsucit* (Iș 26,31). O altă structură prin care se exprimă sensul iterativ este alcătuită din numeralul ordinal + substantivul *oară*, acesta fiind uneori în elipsă: *Și au chemat îngerul Domnului pre Avraam **a doao oară** din ceriu* (Fc 22,15); *Iară ce ai văzut **a doao**, de aceLaș lucru fiind visul, sămn de întărire este* (Fc 41,32); *De n-ar fi mijlocit apestirea și **a doaoa** am fi venit* (Fc 43,10); *De va înceta, va spăla cu apă ceale curate, **a doao oară**, și curate vor fi* (Pr 13,58).

Cartea preoțiii ne oferă un număr foarte mare de exemple pentru **numeralul fracționar**, reprezentat cel mai frecvent de structuri complexe alcătuite din *numeral ordinal + substantivul **parte***: *De nu va putea mâna lui a aduce doi turturi sau doi pui de porumb, va aduce pentru păcatul său făină, **a zeacea parte** efi* (Pr 5,11); *și **a cincea parte** o va pune deasupra* (Pr 5,16); *și încă și **a cincea parte** [va întoarce] stăpânului căruia au făcut pagubă* (Pr 6,5); ***A zeace parte** efi vor aduce din făină în jirtfă veacinică* (Pr 6,20); *din uleiu **a șeasea parte** [va lua]* (Pr 14,10); *din unt de lemn **a șeasea parte** [va lua]* (Pr 14,12); *Și din **a șeasa parte** a untului de lemn va turna în stânga sa* (Pr 14,15); *pentru greșală va lua un miel spre aducere, să să roage pentru el preotul, și **a zecea parte** de făină stropite cu unt de lemn spre jirtfirea, și din untdelemn **a șasa parte*** (Pr 14,21); *Carele luând mielul pentru greșală și **a șeasea parte** din untul-de-lemn, le va rădica împreună* (Pr 14,24); *Cine va mânca din ceale sfințite prin neștiință, va adaoge **a cincea parte** cu ceaea ce au mâncat și o va da preotului la jârtfealnic* (Pr 22,14); *și gustarea vinului, **a patra parte** de hin* (Pr 23,13); *va da preste biciulat **a cincea** parte* (Pr 27,13); *va da preste biciuluit **a cincea parte*** (Pr 27,15); *va întoarce **a cincea partea** banilor ce s-au biciuluit* (Pr 27,19); *și va da **a cincea parte** a prețului* (Pr 27,27); *Iară cine va vrea a răscumpăra zăciuirile sale va adaoge **a cincea parte** a lor* (Pr 27,31).

2.2.6. Verbul[215]

Clasă flexionară stabilă, verbul prezintă și la nivelul acestui text câteva aspecte caracteristice vechii române literare și unele particularități de flexiune datorate înscrierii textului în aria dialectală situată la nord de Mureș.

2.2.6.1. Conjugarea. Verbul *a adaoge* (< lat. **adaugere*) se încadrează în continuare la conjugarea a III[216]: *și **veți adaoge*** (Fc 32,20); *și el **să va adaoge** dindărăpt* (Fc 49,19); *Pentru aceaea **să adaoge** a triia, mușițăle, și a patra, muștele* (Iș rezum. cap.8); *Pentru aceaea **să adaoge** a nooa, desimea întunerecului* (Iș rezum. cap.10); *Bogatul **nu va adaoge** la giumătate de siclă, și săracul nimic va scădea* (Iș 30,15); ***Nu veț adaoge** la cuvântul care grăiesc voao, nice veț lua dintr-însul* (2Lg 4,2); *Ce-ți poruncesc, aceasta numai fă Domnului, **nici adaoge** ceva, nici scădea* (2Lg 12,32); *Și va ținea cel drept calea sa, și cel cu mâni curate **va adaoge** tărie* (Iov 17,9).

Din lat. *curro, -ĕre* a rezultat verbul *a cure*, trecut frecvent la conjugarea I în forma *a cura*. În această perioadă se creează și forma analogică cu *g*, după *a merge*, ceea ce favorizează circulația ambelor forme, predominante fiind însă formele analogice: *în pământul care **cură** lapte și miere* (Iș 3,8), *pământul ce **cură** lapte și miiare* (2Lg 6,3), *care **cură** lapte și miere* (2Lg 11,9), *pământul ce **cură** lapte și miere* (2Lg 26,9, 15), *Și au întrat norodul în codru și s-au arătat **curând** miere* (1Sm 14,26) etc., dar: *la pământul ce **curge** lapte și miere* (Iș 3,17; 33,3), *pământul ce **curge** lapte și miere* (Iș 13,5), *Stătut-au apa **curgând**, adunatu-s-au adâncurile în mijlocul mării* (Iș 15,8), *Muntele, căzând, **curge**, și piatra să mută din locul său* (Iov 14,18), *Care din nori **curg*** (Iov 36,28), *Și are nădejde că **curge** Iordanul în gura lui* (Iov 40,18), ***vor curge** și vor peri* (2Lg 28,40), ***să curgă** ca rooa vorba mea* (2Lg 32,2), ***curge-va** desfătat din Vasan* (2Lg 33,22). Inovația este prezentă și în derivatele acestui verb: *și Domnul au dat tuneturi și grindine și fulgere **curgătoare** preste pământ* (Iș 9,23), *praznicul când să adună toate în **curgerea** anului* (Iș 34,22), alături de cele ale formei etimologice: *Carea auzind Avraam, au pus banii carii au poftit Efron, auzind feciorii lui Heth, sicle de argint patru sute, bani aleși **curători*** (Fc 23,16).

Rămân la conjugarea a II-a următoarele verbe: *a plăcea* (< lat. *placĕo, -ēre*), *a rămânea* (< lat. *remanĕo, -ēre*), *a tăcea* (< lat. *tacĕo, -ēre*), *a ținea* (< lat. *tenĕo, -ēre*), *a umplea* (< lat. implĕo, -ēre). *A plăcea*, încadrat uneori astăzi, incorect, la conjugarea a III-a, are numai forme de conjugarea a II-a: *precum vă **va plăcea*** (Fc 19,8); *oriunde îț **va plăcea**, lăcuiaște!* (Fc 20,15); *De nu **va plăcea** ochilor domnului său* (Iș 21,8); *și nu Mă voi îndura întru carele bine-M **va plăcea*** (Iș 33,19); *Și vei cumpăra dintr-aceiaș bani orice-ți **va plăcea*** (2Lg 14,26); *Lăcui-va cu tine în locul care-i **va plăcea*** (2Lg 23,16); *mâncă struguri cât îț **va plăcea*** (2Lg 23,24).

Exclusiv la conjugarea a II-a se încadrează și verbul *a rămânea*: ***Nu va rămânea** Duhul Mieu în om în veac, că trup este* (Fc 6,3); *Nicidecum, ce în uliță **vom rămânea*** (Fc 19,2); *că s-au temut **a rămânea** în Sigor* (Fc 19,30); ***Rămânea-voi** dară robul tău pentru prunc în slujba domnul mieu* (Fc 44,33); *și **veți rămânea** puțâni în neamuri la care vă va duce Domnul* (2Lg 4,27); *și **nu va rămânea** din cărnurile cealui ce s-au jârtvit sara* (2Lg 16,4); ***Nu va rămânea** trupul lui în lemn, ci într-aceea zi să va îngropa* (2Lg 21,23); *orice **va rămânea** în pomi nu te vei întoarce să le culegi* (2Lg 24,20); *Și **veț rămânea** puțini cu numărul carii întâi erați ca stelele ceriului cu mulțimea* (2Lg 28,62); *au **vei rămânea** până în sfârșit?* (Ir 3,5); *amânânțindu-le greale reale de **vor rămânea** în răotăți* (Ir rezum. cap.4); *ca un călătoriu ce abate **a rămânea*** (Ir 14,8); *și numai aceia **vor rămânea** carii vor fugi la haldei* (Ir rezum. cap.21). Sunt însă forme a căror încadrare la conjugarea a II-a sau la conjugarea a III-a se poate face numai în funcție de accentul fonetic al cuvântului. În transcriere nu s-a notat accentul, prin urmare posibiliatea de a verifica locul accentului la formele susceptibile de a fi încadrate la o conjugare sau la alta este limitată. În *Cartea Facerii* am înregistrat o singură formă în care accentul poate distinge între o conjugare și cealaltă: *Rogu-mă, domnilor, abateți-vă la casa slujii voastre și **rămâneț** acolo* (Fc 19,2). Accentuată pe ultima silabă, așa cum am putut constata analizând manuscrisul, această formă aparține conjugării a II-a[217].

---

[215] Pentru toate verbele discutate aici și, desigur, pentru multe altele care nu intră în discuția noastră, se pot urmări paradigmele flexionare în *Indice*.

[216] Cu această formă îl vom întâlni încă în secolul al XIX-lea, cu deosebire în scrierile lui A. Pumnul, I.G. Sbiera.

[217] Analizată numai din perspectiva grafiei, această formă va fi încadrată însă la conjugarea a III-a. Este și motivul pentru care considerăm că grafia a putut avea un anumit rol în trecerea verbelor de acest tip la conjugarea a III-a.

Formele flexionare ale verbului *a tăcea* atestă exclusiv încadrarea la conjugarea a II-a: *Domnul va oști pentru voi, și voi **veți tăcea*** (Iș 14,14); *deacă **vor tăcea** povățuitorii oastei și vor sfârși de-a grăi* (2Lg 20,9); *Până când **tăceți** și nu aduceți îndărăpt împăratul?* (2Sm 19,10); ***nu voiu tăcea*** (Ir 4,19); ***să tăcem** acolo* (Ir 8,14); *ne-au făcut **a tăcea*** (Ir 8,14); *Tăcând dară **vei tăcea** și va urma după tine sabia* (Ir 48,2); *Toți bărbații ostași **vor tăcea** în zioa aceaea* (Ir 49,26); ***Să nu tăceți** preste nedreptatea ei* (Ir 51,6).

Și în cazul unor forme flexionare ale verbului *a ținea* analiza trebuie extinsă la nivel suprasegmental. Aceeași formă flexionară, în funcție de accent, poate veni de la *a ține* sau de la *a ținea*. Dacă formele subliniate din contextele următoare nu pun probleme de acest fel: *și mă vor ucide și pre tine te **vor ținea*** (Fc 12,12); *Umple sacii lor de grâu cât pot **ținea** și pune banii fieștecărora în vârful sacului* (Fc 44,1), în alte situații, omografia nu se poate rezolva decât dacă avem posibilitatea să stabilim locul accentului în cuvânt: *De vei merge spre stânga, eu **oi ține** dreapta* (Fc 13,9); *Vino să-l îmbătăm cu vin și să durmim cu dânsul, **să ținem** din tatăl nostru sămânța* (Fc 19,32); *Să-i dăm lui vin de băut și în ceastă noapte și vei dormi cu el, **să ținem** sămânța din tatăl nost* (Fc 19,34); *Nu ucideț sufletul lui, nici vărsaț sângele, ce-l aruncaț în jghiabul acesta carele iaste în pustie și vă ** țineț** mânile voastre nevinovate* (Fc 37,22); *Și m-au triimis mai înainte Dumnezeu, **să vă țineți** pre pământ și hrană de trăit să puteț avea* (Fc 45,7). Din analiza manuscrisului rezultă că accentul este notat de fiecare dată pe ultima silabă, ceea ce înseamnă că formele de mai sus fac parte din paradigma verbului de conjugarea a II-a. Cum în transcriere accentele nu s-au notat, ar fi imposibil să urmărim în manuscris fiecare formă flexionară susceptibilă de a fi încadrată la o conjugare sau la cealaltă. Analiza de mai sus s-a efectuat numai pe textul din *Cartea Facerii*, unde nu am întâlnit nici măcar o dată forme care să poată fi atribuite verbului de conjugarea a III-a. Vom conchide, așadar, în legătură cu acest verb, că datele analizei parțiale întreprinse de noi favorizează încadrarea verbului în discuție la conjugarea a II-a.

O analiză similară necesită verbul *a umplea*. Toate formele pe care le-am înregistrat pentru acest verb în *Cartea Facerii* au putut fi atribuite conjugării a II-a numai după ce am analizat, în manuscris, locul accentului în fiecare formă în parte. În toate cazurile, accentul este notat pe ultima silabă: *Creșteți și vă înmulțiți și **umpleți** apele mării* (Fc 1,22); *Creșteți și vă înmulțiț și **umpleți** pământul* (Fc 1,28); *Creșteț și vă înmulțiț și **umpleț** pământul* (Fc 9,1); *Iară voi creșteț și vă înmulțiț și întraț pre pământ și-l **umpleț*** (Fc 9,7). În alte cărți biblice sunt suficiente forme care să nu necesite stabilirea poziției accentului pentru a preciza conjugarea: *și **să vor umplea** casăle eghipteanilor de multe feliuri de muște și tot pământul în care vor fi* (Iș 8,21); *Și **vor umplea** [lăcustele] toate casăle tale* (Iș 10,6), *și au început **a să umplea** de viermi și s-au putrăzit* (Iș 16,20); *Nu va fi neroditoriu, nici sterp în pământul tău, numărul zilelor tale **l-oiu umplea*** (Iș 23,26); *Șcaful între oltariu și între cort, carele îl **vei umplea** de apă* (Iș 40,7); *«Toată plosculița **să va umplea** de vin». Și vor zice către tine: «Au doară nu știm că toată plosculița **să va umplea** de vin?»* (Ir 13,12). Concluzia este cea pe care am exprimat-o mai sus în legătură cu verbul *a ținea*.

Forme flexionare precum: *au curățit, vă curățiț, să curățiț* etc. atestă încadrarea verbului la conjugarea a IV-a, *a curăți*, așa cum circulă până astăzi în aria nordică[218]: *Și luând Iacov nuiale de plop verzi și de migdali și de platos, de o parte le-**au curățit*** (Fc 30,37); *Lepădaț dumnezeii cei streini carii sânt în mijlocul vostru și **vă curățiț** și **să curățiț** veșmintele voastre.* (Fc 35,2); *Și **vei curăți** oltariul când vei junghiia jârtfa curățaniii și-l vei unge spre sfințănie* (Iș 29,35); *Șeapte zile **vei curăți** oltariul și-l vei sfinți* (Iș 29,37); *Făcut-au și șeapte candele cu mucările sale, și vase în carele să să stângă ceale ce **să curățiia**, de aur foarte curat.* (Iș 37,23); *Ci vei treace la munte și-ț **vei curăți** poieni spre lăcuire* (Jos 17,18).

Dublete de conjugare prezintă verbe mai puțin întrebuințate: *a păingina/a se împăingina* față de *a păiengini/a păingini*: *Și au îmbătrinit Isaac și i **s-au împăinginat** ochii lui și nu putea vedea* (Fc 27,1); *Că ochii lui Israil **păingina** pentru adânci bătrâneață și nu putea chiar vedea* (Fc 48,10); *Heli zecea în locul său și ochii lui **păinginise**, nici putea vedea* (1Sm 3,2); *Iară Heli era de ani noaozeaci și opt și ochii lui **păienginise** și nu putea vedea* (1Sm 4,15).

O situație similară caracterizează verbul *a se sănătoși – a se sănătoșa*: *Și rugându-să Avraam, **să sănătoșază** casa împăratului* (Fc rezum. cap.20); *Și rugându-să Avraam, **au sănătoșit** Dumnezeu pre Avimeleh și muiarea și slujile lui și au născut* (Fc 20,17). Neobișnuită este perechea *a se însoți – a se însoția*. Cel dintâi nu necesită comentarii. Cel de-al doilea nu este înregistrat în DA. Există, în schimb, în MDA substantivul *însoțiere* (la Donici, în *Fabule*), cu precizarea *neobișnuit* și cu etimologia *în- + soție*. Crearea verbului *a însoția* favorizează apariția dubletelor de conjugare: *Și toți israiliteanii carii să ascunsease în muntele Efrem, auzând că fujise filisteii, **s-au însoțit** cu ai săi în războiu* (1Sm 14,22); *Și oamenii lui Israil **s-au însoțiat** șieș în zioa aceea și au jurat Saul norodul, zicând: „Blăstămat omul care va mânca pâne până de către sară, până ce mă voiu izbândi de neprietinii miei".* (1Sm 14,24); *Și era războiu tare împrotiva filisteilor în toate zilele lui Saul, că oricare vedea Saul bărbat tare și vreadnic de războiu îl **însuțiia** șieș.* (1Sm 14,52)

2.2.6.2. Diateza. Nu vom aduce în discuție situațiile în care sensul pasiv se exprimă prin verbe cu pronume reflexiv, cu foarte largă circulație în acest text, ca de altfel în toată perioada veche, ci vom urmări oscilațiile între formele active și cele construite cu pronume reflexiv, încadrate, prin tradiție, la diateza reflexivă, chiar dacă dezvoltă de multe ori alte sensuri decât reflexivul propriu-zis (pasiv, eventiv, reciproc etc.). S-a susținut, pe bună dreptate, că numărul mare de verbe construite cu pronume reflexiv s-ar datora unor modele străine, celui slavon în primul rând. Textul analizat, tradus după un original latin, ar trebui să reflecte acest fenomen morfologic în mai mică măsură, dar, în realitate, nu se întâmplă așa, ceea ce ne întărește convingerea că astfel de oscilații puteau veni la fel de bine dinspre graiurile populare[219]. Fiind vorba despre o etapă în care limba română literară avea o tradiție de peste 250 de ani, e firesc ca evoluția înregistrată la nivelul structurilor limbii, ca urmare a exersării ei continue ca limbă de cultură, să se reflecte și în întrebuințarea unora dintre verbele care înregistrau numeroase oscilații până la 1640 și multă vreme după aceea. Un exemplu concludent îl constituie verbul *a se naște*. Acesta se întrebuința foarte des în textele vechi cu valoare reflexivă, dar fără pronume reflexiv, uneori structurile rezultate fiind ambigue[220]. Textul de la 1760 reflectă folosirea

---

[218] Cf. Al. Gafton, *Evoluția limbii române prin traduceri biblice din secolul al XVI-lea*, Iași, 2001, p.122.
[219] Cf. *ibidem*, p. 124.
[220] Vezi *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p. 133, 335; V. Arvinte, NORMELE (1688), p. XL.

corectă a verbului cu sens reflexiv. Iată un astfel de exemplu: *Piară zioa în carea* ***m-am născut*** *și noaptea în carea s-au zis: «Zămislitu-s-au om!»* (Iov 3,3), în comparație cu două dintre traducerile biblice din secolul al XVII-lea, Ms. 45 și B1688, care, în același verset, înregistrează formele active: *piară ziua întru carea* ***am născut***[221]**.** O discuție aparte necesită forme precum cele din contextele de mai jos, generatoare de ambiguități: *Și iarăși pentru prisosirea pedeapsii să tânguiaște* ***a fi născut***. (Iov rezum. cap.10)[222]; *Omul deșert să înnalță spre trufie și ca mânzul măgariului sălbatec pre sâneși slobod* ***a fi născut*** *să gândeaște* (Iov 11,12); *Adu-ți aminte că fără de dânșii* ***n-ai fi născut*** *și le răsplătește, precum și ei ție.* (Ecz 7,30). Am considerat că aceste forme reprezintă infinitivul prezent al diatezei pasive, respectiv condiționalul prezent al aceleiași diateze, numai că formele flexionare pe care contextele le reclamau erau de infinitiv perfect pasiv: *a fi fost născut*, respectiv condițional perfect pasiv: *ai fi fost născut.* Putem vedea aici o anumită carență a folosirii formelor temporale compuse și nu una de exprimare a categoriei diatezei, de vreme ce în nenumărate structuri pe care le-am verificat nu se înregistrează abateri[223].

Constatarea pe care am făcut-o în ce privește întrebuințarea verbului *a naște* nu trebuie să conducă la ideea că nu apar oscilații în întrebuințarea activă sau/și reflexivă a verbelor. La unele verbe oscilațiile apar destul de des. Întâlnim astfel forme reflexive pentru verbe care astăzi se întrebuințează cu formă activă și invers, lucru obișnuit în textele din perioada veche[224]: ***a-și bănui*** „a regreta, a se căi"; „a mustra" – ***Ș-au bănuit*** *că făcusă om pre pâm<â>nt. Și atingându-Să cu durearea inimii dinlăuntru* (Fc 6,6); *„Șterge-voi – au zis – omul carele l-am zidit de pre fața pământului, de la om până la jivinii, de la cel ce să tăriește până la paserile ceriului, că* ***Îm bănuiesc*** *că i-am făcut pre ei".* (Fc 6,7); *Și,* ***bănuindu-ș*** *fiii lui Israil pentru fratele său Veniamin, au început a zice: „Luatu-s-au un neam din Israil"* (Jd 21,6); *Și tot Israilul foarte* ***ș-au bănuit*** *și s-au pocăit pentru uciderea unui neam din Israil* (Jd 21,15); ***a se lâncezi***: *Nici un sâmn de săturare n-au dat, ce cu aseaminea uscăciune și veștejirie* ***să lâncezea*** (Fc 41,21); ***a grăbi***: ***Grăbit-au*** *Avraam în umbrariu la Sara și i-au zis: „****Grăbește****, trei măsuri de făină mestecă și fă pâni supt cărbuni!"* (Fc 18,6); *Iară el au alergat la ciurdă și au adus de-acolo un vițăl foarte tinăr și bun și l-au dat slujii, carele* ***au grăbit*** *și l-au fiert.* (Fc 18,7); ***Grăbeaște*** *și te mântuiaște acolo, că nu oi putea face ceva până vei întra acolo* (Fc 19,22); *„Așteptați aici cu asinul! Eu și pruncul, până acolo* ***grăbind****, după ce ne vom închina, ne vom întoarce la voi".* (Fc 22,5); *Și avea Reveca un frate pe nume Lavan, carele* ***grăbind*** *au ieșit la om, unde era fântâna* (Fc 24,29); *Carea* ***grăbind****, au luat vadra de pre umăr și mi-au zis: «Și tu bea și cămilelor tale voi da de beut»* (Fc 24,46); *Iară ea,* ***grăbind****, au vestit tătâne-său* (Fc 29,12); *Ea* ***grăbind*** *au ascuns idolii supt așternuturile cămilei și au șezut deasupra.* (Fc 31,34); ***(a) păzi*** „a lua aminte", „a se feri": *Și au zis Avraam:* ***Păzeaște****, ca nu cândva să duci pre fiiul mieu acolo!* (Fc 24,6); ***Păzeaște*** *să nu grăiești ceva aspru împotriva lui Iacov!* (Fc 31,24); ***Păzeaște*** *să nu grăiești împotriva lui Iacov ceva greu!* (Fc 31,29); ***a se sărăci*** *Și va înceta mânia lui și să va uita de ceale ce ai făcut împrotiva lui. După aceea oi trimite și te voi aduce de acolo aici. Căci* ***să mă sărăcesc*** *de amândoi fiii într-o zi?"* (Fc 27,45); ***a se buigui*** (aici) „a se minuna" (echivalează lat. *obstupescō, -ere* „a încremeni"; „a se minuna") *Ascultați și* ***vă buiguiți*** *și puneți deagetul gurii voastre* (Iov 21,5); ***a se săca***: *Mai nainte de-a i să plini zilele va peri, și mânile lui* ***să vor săca*** (Iov 15,32); *Pielea mea s-au negrit preste mine, și oasele meale* ***s-au săcat*** *de zăduh* (Iov 30,30).

La fel de numeroase sunt oscilațiile în întrebuințarea activă sau reflexivă a verbelor: ***a (se) bolnăvi***: *Iacov* ***bolnăvind****, Iosif îl cercetează* (Fc rezum. cap.48); *s-au vestit lui Iosif că* ***s-ar fi bolnăvit*** *tatăl său* (Fc 48,1); ***a (se) scula***[225]: ***Scoală*** *și încungiură pământul în lungime și în lățimea sa, că ție ți-l voi da* (Fc 13,17); ***Scoală****, ie-ț muiarea și doao feate care ai, să nu pieri și tu așijderea în răutate cetății* (Fc 19,15); ***Scoală****, ia pruncul și țâne mâna lui, că în neam mare l-oi face* (Fc 21,18); ***Scoală****, șez și mâncă din vânatul mieu, să mă blagoslovească sufletul tău* (Fc 27,19), ***Scoală****, tată-mieu, și mâncă din vânatul fiiului tău, să mă blagoslovească sufletul tău!* (Fc 27,31); *„****Sculați-vă****, ieșiț din locul acesta, că va șterge Dumnezeu cetate aceasta".* (Fc 19,14); ***Sculați-vă*** *și să meargem în Vithil, să facem acolo oltariu lui Dumnezeu* (Fc 35,3); ***a (se) răsări***: *și* ***au răsărit*** *toț cei muritori* (Fc rezum. cap.10); *Iară Arfaxad au născut pre Salli, din carele* ***au răsărit*** *Ever.* (Fc 10,24); *Iară din Madian* ***au răsărit*** *Efa și Ofer și Enoc și Avida și Eldaa, toți aceș̦te feciorii Chiturei* (Fc 25,4); *Și i* ***s-au răsărit*** *îndată soarele, după ce au trecut Fanuil, iară el șchiopa cu piciorul* (Fc 32,31); ***a (se) sârgui***: *Și auzând aceasta Ruvim,* ***să sârguia*** *a-l mântui din mânile lor și zicea* (Fc 37,21); ***Sârguiți*** *și vă suiț la tatăl mieu* (Fc 45,9); ***Sârguiț*** *și-l aduceț la mine!* (Fc 45,13); ***a (se) împăingina/a (se) păingina***: *Și au îmbătrânit Isaac și i* ***s-au împăinginat*** *ochii lui și nu putea vedea* (Fc 27,1); *Fața mea s-au umflat de plâns, și geanele meale* ***au împăinginit*** (Iov, 16,17); ***Înpăinjinit-au*** *de urgie ochiul mieu și mădulările meale ca într-o nimica s-au întors.*(Iov 17,7); *Că ochii lui Israil* ***păingina*** *pentru adânci bătrâneață și nu putea chiar vedea* (Fc 48,10); ***a (se) înceta***: *Și au poruncit Moisi să să strâge prin glasul pristavului ca nici bărbat, nici muiare să mai aducă ceva la lucrarea jârtfenicului, și așea* ***s-au încetat*** *de-a mai aduce daruri* (Iș 36,6); *Și ieșind Moisii de la Faraon din cetate, tins-au mânile cătră Domnul și* ***au încetat*** *tuneturile și grindinea* (Iș 9,33); *Și văzând Faraon că* ***au încetat*** *ploaia și grindinea și tuneturile, au sporit păcatul* (Iș 9,34); *că în șasă zile au făcut Domnul ceriul și pământul, și într-a șeaptelea* ***au încetat*** *de lucru* (Iș 31,17); ***a (se) ameți***: ***Ameți-vor*** *drepții preste aceasta, și cel nevinovat împrotiva fățarnicului să va deștepta* (Iov 17,8); *În zioa lui* ***să vor ameți*** *cei mai de pre urmă, și pre cei dintâi îi va năvăli groaza* (Iov 18,20); ***a (se) odihni***: ***Odihni-vei*** *și nu va fi cine să te sparie; și să vor ruga feții tale mulți.* (Iov 11,19); *Depărtează-Te puțintel de la el, ca* ***să odihnească****, până când va veni cea dorită, ca a năimitului zioa lui* (Iov 14,6); *Că acum dormind aș tăcea și în somnul mieu* ***m-aș odihni*** (Iov 3,13); *Acolo cei necurați au încetat de gâlceavă și acolo* ***s-au odihnit*** *cei obosiți de vârtute* (Iov 3,17); *Îndoite luând de ceale ce pierduse, și mai pe urmă, plin de zile, în pace* ***s-au odihnit*** (Iov rezum. cap.42); *Au nu* ***m-am odihnit****?* (Iov 3,26); *Nu îngăduiaște* ***a să odihni*** *duhul mieu și mă umple de amărăciune* (Iov 9,18); ***Odihneaște-te*** *dară spre El și aibi pace, și*

---

[221] Pentru alte exemple și comparația între texte vezi N Iacob, *Limbajul biblic*, II, p.118 – 119.

[222] Este un enunț încheiat, deci lărgirea contextului pentru a rezolva omonimia nu e posibilă.

[223] Nu excludem totuși posibilitatea întrebuințării acestui verb cu formă activă atunci când contextul ar impune forma cu *se.* Avem în vedere faptul că numărul ocurențelor este extrem de mare, fiind practic imposibilă analiza fiecărui caz în parte.

[224] Cf. Ovid Densusianu, ILR, II, p.178. Uneori și astăzi circulă ambele forme.

[225] După cum se poate vedea în *Indice*, formele cu sens reflexiv se întrebuințează fără pronume reflexiv în special la modul imperativ.

prin aceastea vei avea roduri bune (Iov 22,21); *Au doară cine să ceartă cu Dumnezeu așa lezne* ***să odihnează****?* (Iov 39,32); ***a (se) abate****: Așteptarea lui Israil, mântuitoriul lui în vreame de năcazu; căci ca un lucrătoriu de câmp vei să fii pre pământ și ca un călătoriu ce* ***abate*** *a rămânea* (Ir 14,8); *Nedreptățile voastre* ***s-au abătut*** *de la aceastea și păcatele voastre au oprit vinele de la voi.* (Ir 5,25).

Unele verbe, în funcție de prezența sau absența pronumelui reflexiv, arată că subiectul participă intens la acțiunea exprimată de verb sau, dimpotrivă, acțiunea se săvârșește fără interes deosebit din partea acestuia. În seria acestor verbe vom încadra câteva pe care le considerăm sugestive pentru ideea de mai sus. ***A făgădui – a se făgădui****: A doao rană a Eghiptului iaste broaștele, pentru a cărora depărtare* ***făgăduiaște*** *Faraon că va slobozi norodul* (Iș rezum. cap.8); *înger norodului povățuitoriu Dumnezeu* ***făgăduiaște*** *și răsplătire celor ce vor păzi poruncile* (Iș rezum. cap.23); *Și întrând la pământul în carele Domnul va da voao precum* ***au făgăduit****, veți păzi togmealele aceastea* (Iș 12,25); *Pentru aceaea să adaoge a triia, mușițăle, și a patra, muștele, pentru carele iarăș* ***să făgăduiaște*** *Faraon că va slobozi fiii lui Israil* (Iș rezum. cap.8); *a șeaptea grindinea, tresniturile și fulgerile, pentru carea* ***să făgăduiaște*** *Faraon că va slobozi norodul de va înceta* (Fc rezum. cap.9); ***a jura – a se jura****: „Eu* ***oi jura****!"* (Fc 21,24); *Pentru aceea s-au cheamat locul acela Versavie, că acolo amândoi* ***au jurat****.* (Fc 21,31); *Și au pus sluga mâna supt coapsa lui Avraam, domnului său, și i-****au jurat*** *lui pre vorba aceasta* (Fc 24,9); ***Să*** *te* ***jur*** *pre Domnul, Dumnezeul ceriului și al pământului, să nu iai muiare feciorului mieu dintre fetele cananeilor, între carii lăcuiesc* (Fc 24,3); *Și m-****au jurat*** *domnul, zicând: «Nu vei lua muiare fiiului mieu din fetele cananeilor, într-a cărora pământ lăcuiesc.* (Fc 24,37); *Și* ***au jurat*** *Iacov pre frica tătâne-său, Isaac* (Fc 31,53), față de: *Carele mi-au grăit și* ***S-au jurat*** *mie* (Fc 24,7); *Pre Mine însumi* ***M-am jurat*** *– zice Domnul – pentru că ai făcut aceasta și n-ai părtinit fiiului tău, unuia născut, pentru Mine* (Fc 22,16); *Zis-au Iacov: „****Joară****-m, dară!" Și* ***s-au jurat*** *lui Isav și i-au vândut nașterea dintâiu.* (Fc 25,33); ***a mărturisi*** „a spune (drept)" ***– a se mărturisi*** „a spune (drept), luându-se, explicit, și pe sine martor": *că să temea* ***a mărturisi*** *că i-ar fi soț de căsătorie, gândind ca nu cumva să-l ucigă pentru frumseațea ei* (Fc 26,7); *Pogoară-te și* ***mărturiseaște*** *norodului, să nu cumva voiască a treace hotarâle, să vază pre Domnul și să piiară dintre dânșii mulțime multă* (Iș 19,21); *În gura a doao au trei mărturii va peri care să va ucide. Nime nu să va ucide unul* ***mărturisind*** *împrotiva sa* (2Lg 17,6); *Puneți inimile voastre spre toate cuvintele care eu vă* ***mărturiseasc*** *astăzi, ca să le porunciți fiilor voștri a păzi și a face și a plini toate care sânt scrise a legii aceștia* (2Lg 32,46); *Și au zis Iosue cătră Aham: „Fiiul mieu, dă slavă Domnului, Dumnezeului Israil, și* ***mărturiseaște*** *și-mi spune ce ai făcut, nu ascunde!"* (Jos 7,19); *Și văzând ea că i-****au mărturisit*** *tot sufletul său, au trimis la căpeteniile filisteilor și le-au poruncit: „Suiți-vă încă o dată, că acum mi-au deșchis inima sa* (Jd 16,18); *Cui voiu grăi și cui* ***voiu mărturisi*** *să auză?* (Ir 6,10); *Zbârciturile meale* ***mărturisesc*** *împrotiva mea și să deștaptă grăitoriu strămb împrotiva feații meale, zicându-mi împrotivă* (Iov 16,9); *Și Eu* ***voiu mărturisi*** *că te poate mântui dreapta ta* (Iov 40,9); *„Acum* ***mă voi mărturisi*** *Domnului!"* (Fc 29,35); ***Mărturisescu-mă*** *astăzi înaintea Domnului, Dumnezeului tău, că am întrat la pământul pentru care s-au jurat părinților noștri să ni-l dea noao* (2Lg 26,3); *«****Mărturisiți-vă*** *Domnului oastelor, că bun e Domnul, că în veac e mila Lui!»* (Ir 33,11); *Cei înțălepți* ***să mărturisesc*** *și nu-și ascund părinții săi* (Iov 15,18).

Distincția nonparticipativ – participativ se realizează și la verbul ***a ruga – a se ruga***, forma din urmă presupunând și trăsătura de sens +(*cu*) *umilință*, (*cu*) *supunere*: *Adu-ți aminte,* ***rogu****-te, cine cândva nevinovat au perit, sau când cei drepți s-au șters?* (Iov 4,7), *Răspundeți,* ***rogu****-vă, fără prigonire, și grăind cel ce-i drept, judecați* (Iov 6,29), *Ascultați,* ***rogu****-vă, cuvintele meale și vă pocăiți* (Iov 21,2), față de: *Adu-Ți aminte,* ***rogu-mă****, că ca lutul m-ai făcut și în pulbere mă vei întoarce* (Iov 10,9), *Fiiule, întru bolnăvirea ta nu te părăsi pre tine însuți, ci* ***roagă*** *pre Domnul și El te va griji* (Ecz 38,9); *Iară omul deacă va muri, și golit și mistuit, unde iaste,* ***rogu-mă****?* (Iov 14,10), *„****Rogu-mă****, domnilor, abateți-vă la casa slujii voastre și rămâneț acolo. Spălați-vă picioarele și la dimineață veți merge în calea voastră"* (Fc 19,2), *Doamne, Dumnezeul domnului mieu, Avraam, întâmpină-mă astăzi,* ***rogu-mă*** *și fă milă cu domnul mieu, Avraam.* (Fc 24,12), *„Au doară – i-au zis – numai o blagoslovenie ai, tată? Blagoslovește-mă și pre mine,* ***rogu-mă****!"* (Fc 27,38), *Nu așa,* ***rogu-mă****, ci de am găsit har în ochii tăi, priimeaște puțin dar din mânile meale* (Fc 33,10), ***Rogu-mă****, domnul mieu, să grăiască sluga ta cuvânt în urechile tale și să nu te mânii împrotiva slujii tale, că tu ești după faraon.* (Fc 44,18); *Și au zis cătră Aaron: „Apropie-te la oltariu și jirtfeaște pentru pâcatul tău; adă jirva și* ***te roagă*** *pentru tine și pentru norod. Și când vei omorî jirtva norodului,* ***roagă-te*** *pentru el, precum au poruncit Domnul".* (Pr 9,7); *„Pentru ce nu ați mâncat jirtfa pentru păcat în locul cel sfânt? Care iaste sfânta sfintelor și s-au dat voao să purtaț nedreptățile mulțimii și* ***să vă rugați*** *pentru dânsa înaintea Domnului* (Pr 10,17); *Umbla-voi dară și Eu împrotiva lor și voi duce pre ei la pământ protivnic, până când să va rușina cea netăiată împregiur mintea lor; atunci* ***să vor ruga*** *pentru nedumnezăirile sale.* (Pr 26,41).

2.2.6.3. Iotacizarea verbelor[226]. Verbele care au radicalul terminat în [*t*], [*d*], [*n*], [*r*] prezintă forme *iotacizate* la pers. I sg. a prezentului indicativ, la persoanele I și a III-a sg. și pl. ale prezentului conjunctiv și la gerunziu.[227].

Conjugarea I. Fenomenul nu caracterizează verbele de conjugarea I, dar am înregistrat forme iotacizate pentru *a mâna* la forma de conjunctiv prezent: *să mâie* (2Sm 15,14) și la gerunziu: *mâind* (Iș 3,1).

Conjugarea a II-a. Forme de prezent indicativ: *pociu*[228] (Ir 36,5), (Iov 9,35; 19,8), (Lc 16,3), (In 5,30; 13,37); *poci* (Lc 11,7; 14,20); *văzu* (Ir 1,11, 13), (Iov 32,8, 12); forme de prezent conjunctiv: *cază* – conj. prez. fără ***să*** (Iș 15,16), *să văz* (Iș 4,18), *să vază* (Fc 2,19; 8,8; 11,5; 34,1),(Iș 3,4; 9,7; 19,21; 34,10), *să să vază* (Iș 34,3).

Conjugarea a III-a. Forme de prezent indicativ: *trimețu* (Fc 32,5), *crezu* (Iov 9,16); forme de prezent conjunctiv: *să cază* (Jos 11,20), *să cuprinză* (Fc 19,19), *să supuie* (Fc 43,18), *să să ție* (Fc rezum. cap.6; 41,35), *să ție* (Fc 7,3), *să ceaie* (Iș 11,2),

[226] Întrucât fenomenul se produce la mai multe forme verbale, încadrate la moduri diferite, le vom aborda pe toate sub acest titlu, pentru a evita repetările.

[227] Pentru originea formelor iotacizate, în general, și pentru răspândirea lor în limba veche și în variantele teritoriale ale limbii române actuale vezi I. Gheție, BDRL, p.166 – 167 și V. Arvinte, NORMELE (1688), p.XL.

[228] Originea posibilă a acestei forme și răspândirea ei în vechea română literară și în graiurile actuale sunt discutate de V. Arvinte în NORMELE (1688), p.XLI.

să crează (Iş 4,5; 19,9), *să pierz* (Iş 33,3), *să să puie* (Iş 26,19); *să purcează* (Iş 14,15), *să rămăiu*[229] (Iş 29,46), *să rămâie* (Iş 8,9; 28,28), *rămâie* (Is 10,24; 16,29); *să scoţu* (Iş 3,8, 17), *să scoţ* (Iş 3,10, 11), *să ucizâ* (Iş 2,15); forme de gerunziu: *spuindu/* (Fc 37,9, 10; 41,12; 43,6), *supuindu-să* (Fc rezum. cap.16), *supuindu-* (Fc rezum. cap.29), *supuind* (Fc 34,2), *ţiind* (Fc 43,26), (Iş 8,17; 12,11); *puind* (Iş 40,17), (Lc rezum. cap.7; 22,41; rezum. cap.23); *rămâind* (Iş rezum. cap.24).

Conjugarea a IV-a. Forme de prezent indicativ: *auz* (Fc 27,18), (Iş 32,18), *viu* (Iş 18,6); forme de prezent conjunctiv: *să auză* (Fc 11,7), (Iş 19,9), *să să auză* (Iş 28,35), *să desparţă* (Fc 1,6, 14, 18), *să împarţă* (Ir 37,11), (Jos rezum. cap.13), *să slobozu* (Iş 9,28), *să sloboz* (Jd 10,13), *să sloboază* (Fc 43,14), (Iş 6,11; rezum. cap.7; 7,2), (Ir 34,9, 10), *să vie* (Fc 26,17; 49,6), (Iş 26,5; 36,12, 33), (Jd 13,8; 18,25; 20,36), (Ir 9,17; 27,18; 48,16; 49,36); forme de gerunziu: *viind* (Jd 7,13), (Înţ 16,10), (Mc8,39; 13,26; 14,62).

Am reţinut şi situaţii în care iotacizarea nu se produce. Cel mai frecvent verbul *a veni*, are la gerunziu formele: *venind* (Fc 24,45, 58, 63; 25,29; 26,26; 28,11; 30,38; 31,10, 52; 32,11; 33,1; 43,21; 48,7); (Iş 19,2), (Jd 7,13; 8,4; 12,5; 13,6, 11; 14,5, 9; 15,14; 17,8; 18,13), (Ir 41,7; 43,11), (Mc 7,1; 11,13; 12,14, 42; 13,36; 14,45; 16,1) şi *vinind* (Fc 37,25; 46,29), (Mc 9,13). Se înregistrează în general cu forme neiotacizate verbul *a pieri*: *să piară* (Iş 9,4), (Jd 5,31) (Ir 44,7), *să piiară* (Iş 19,21), precum şi substantivul provenit din infinitivul lung: *perirea* (Jd 20,34) (Ir . rezum. cap.18; rezum. cap.25; 48,16; 49,8), *peririi* (Ir 18,17), *perire* (Ir 49,32); verbul este prezent şi cu iotacizată la persoana a II-a sg. a conjunctivului prezent: *să piei* (Jd 18,25), (Ecz 9,4). Aceasta trădează o anumită derută a traducătorilor, dar, mai ales, este semn că formele neiotacizate la verbele cu radicalul în [r] (cf. şi *a cere*) erau cvasigenerale. Rar se întâlnesc însă forme neiotacizate la alte verbe decât cele deja amintite: *să să scoată* (Ps 108,10); *scot* – 1.sg. – (Lc 11,18); *să sloboadă* (2Lg 22,14).

2.2.6.4. Categoria gramaticală a modului

2.2.6.4.1. Modul indicativ

2.2.6.4.1.1. Paradigma **prezentului** are la câteva verbe unele forme particulare. Cea mai semnificativă pentru aria dialectală din care provine acest text pare a fi forma etimologică *şti* (< lat. *scīt*) la persoana a III-a sg. a verbului *a şti*. Această formă, şi astăzi în circulaţie în Transilvania de la nord de linia Mureşului[230], este cvasigenerală în textul de la 1760: *Că* ***şti*** *Dumnezeu că ori în ce zi veţi mânca dintr-însul, să vor deşchide ochii voştri şi veţi fi ca dumnezeii, ştiind binele şi răul* (Fc 3,5), *De* ***nu să şti*** *furul, stăpânul casii să va lipi la dumnezei şi va jura că nu ş-au întins mâna spre unealta de-aproapelui său* (Iş 22,8), *vor cerca om ce* ***şti*** *zice cu alăuta* (1Sm16, 16), *Iată, am văzut fiiul lui Isai Vithleemiteanul care* ***şti*** *psălmui şi tare de vârtute şi bărbat ostaş şi înţălept în cuvinte şi om frumos şi Domnul iaste cu dânsul*. (1Sm 16,18), ***Şti*** *adevărat tatăl tău că am aflat har în ochii tăi* (1Sm 20,3), *ci şi Saul, tatăl mieu,* ***şti*** *aceasta* (1Sm 23,17), *Cine* ***şti***, *doară mi-l va dărui Domnul şi să trăiască pruncul.* (2Sm 12,22), *că* ***şti*** *tot norodul lui Israil tare a fi tatăl tău şi vârtoş toţi carii cu el sânt* (2Sm 17,10), *Şi mie iaste inimă, ca şi voao, nici sânt mai în jos decât voi; că cine acestea, care ştiţi,* ***nu le şti****?* (Iov 12,3), *Cine* ***nu şti*** *că toate acestea mâna Domnului le-au făcut?* (Iov 12,9), *Iară El* ***şti*** *calea mea şi m-au cercat ca aurul ce treace prin foc.* (Iov 23,10), ***Nu şti*** *omul preţul ei* [al înţelepciunii], *nici să află în pământul celor ce desfătat trăiesc.* (Iov 28,13). Ocurenţele formei analogice nu lipsesc, însă numai în unele cărţi par a fi în concurenţă cu ocurenţele formei etimologice. Este cazul *Psaltirii*, unde forma anlogică o întânim mai des (*ştie*: 1,6; 43,22; 88,16; 89,11; 93,11) decât forma etimologică (*şti*: 38,7; 72,11). Cum în alte cărţi numai izolat se întâneşte forma analogică – *ştie* (Fc 39,8), (Jos 22,22); (1Mac 15,12) –, am putea trage concluzia că *Psaltirea*, tradusă exclusiv de episcopul P. P. Aron[231], prin unele particularităţi lingvistice[232], stă sub semnul influenţei celebrei *Psaltiri* munteneşti (Buzău, 1703).

Un alt aspect specific ariei dialectale din care provine textul analizat este forma scurtă a verbului *a mânca*[233] la persoanele I, a II-a sg. şi la persoana a III-a, sg. şi pl. Formele sunt concludente prin ele înseşi, deci nu vom mai selecta şi contextele în care apar. Vom preciza, în schimb, persoana şi numărul: ***mâncă*** *3.sg./pl.* (Fc 27,9; 32,32), (Jd 14,14), (1Sm 9,13), (Iov 12,11; 40,10), (Ps 13,4; 105,20), (Pl 4,17; 13,25; 25,27; 30,14, 20), (Ir 22,15; 30,16), (Mc 2,16; 7,3, 4, 5, 28; 14,18). Este evident că aceasta este forma în uz pentru prezentul indicativ. Forma lungă am înregistrat-o cu totul sporadic: ***mânâncă*** *3.pl.* (Iov 30,17), (Is 65,4), (Mt 15,2). Verbul *a se usca* are formele scurte, cu [*u*] sincopat: ***să uscă*** *3.pl.* (Iov 8,12), ***te uşti*** *2.sg.* (2Sm 13,4), dar şi formele lungi: ***usucă*** *3.sg.* (Pl 17,22), (Ecz 43,3); ***(să) usucă*** *3.sg.* (Mc 9,17). Acest verb nu are o frecvenţă prea mare, prin urmare, nu putem trage o concluzie în privinţa raportului care se stabileşte între un tip de forme şi celălalt.

---

[229] Deşi păstrează conjugarea lat. *remaneõ, -ēre* (vezi **2.2.6.1.**), formele iotacizate ale verbului *a rămânea* le discutăm la conjugarea a III-a, întrucât aceste forme nu prezintă nici un element distinctiv pentru a le încadra la conjugarea a II-a.

[230] Pentru originea şi circulaţia acestei forme, începând din secolul al XVI-lea până în prezent, vezi I Gheţie şi Al. Mareş, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, Editura Academiei, Bucureşti, 1974, p. 245 – 246 şi I. Gheţie, BDRL, p.169 – 170.

[231] În rândul cărţilor liturgice de a căror tipărire s-a îngrijit episcopul P. P. Aron se înscrie cu prioritate *Psaltirea* (Blaj, 1756) – vezi I. Chindriş, *Testamentul lui Petru Pavel Aron*, în ediţia de faţă, vol.I, p.LXXII-LXXVI. Chiar dacă, strict arhitectural, *Psaltirea* cuprinsă în *Biblia de la 1760* „este copia fidelă a schemei din ediţia venetă de la 1690" (*ibidem*), influenţele textului de la Buzău, la nivelul expresiei, nu pot fi respinse. O comparaţie, din perspectiva particularităţilor de limbă, între *Psaltirea* cuprinsă în textul supus analizei noastre şi *Psaltirea* de la Buzău (1703) – cu raportare şi la celelalte *Psaltiri* din Transilvania care urmează versiunea de la Buzău – nu numai că ar face lumină în acest caz, dar reprezintă o temă de cercetare extrem de ispititoare.

[232] Am avut ocazia să constatăm în *Psalmi* aceeaşi expansiune a normei munteşti şi în cazul anticipării elementului palatal în cuvântul *pâine*: în 15 din cele 17 ocurenţe ale cuvântului se realizează formele mai noi (cf **2.1.1.27**). Facem precizarea că forma acestui cuvânt se realizează frecvent după norma sudică şi în alte cărţi ale textului supus analizei noastre, ceea ce ar putea însemna că, în cazul cuvântului *pâine*, trebuie să ţinem seama şi de un alt aspect: frecvenţa cuvântului, asigurată de semnificaţia *pâinii* în biserică.

[233] Forme scurte se înregistrează şi în paradigma conjunctivului prezent şi la imperativ (vezi infra, **2.2.6.4.2.1.** şi **2.2.6.4.4.1.**).

Verbul *a lucra* are în paradigma prezentului indicativ, așa cum se conturează din ocurențele înregistrate în acest text, formele „tari”, fără sufix flexionar, lucru firesc pentru toată aria lingvistică de peste munți[234]: ***lucri*** *2.sg.* (Fc 16,5), (Iș 5,15), (Nm 23,11), (Jd 11,27; 18,3), ***(să) lucră*** *impers.* (Fc 37,14), ***lucră*** *3.sg./pl.*(1Sm 17,18), (1Par 4,21), (Iov 4,8; 31,3; 33,29; 34,8, 22). Formele care au în structură sufix flexionar se întâlnesc foarte rar: ***lucrezi*** *2.sg.* (Jos 1,7) și ***lucrează*** *3.pl.* (2Par 20,11), (Ir 12,2).

În forma fără sufix flexionar, cu accent pe silaba antepenultimă (accentul are în acest caz rol funcțional, fiind singura modalitate de a distinge între forma de prezent și cea de perfect simplu), se înregistrează și verbul *a se ospăta*: ***(să) uspătă*** *3.pl.* (Fc rezum. cap.43) – *Carii* [frații lui Iosif] *chemaț la uspăț, scoțind pre Simeon din temniță, împreună* ***să uspătă*** *cu Iosif*; *Pentru aceaea mulțămind lui Dumnezeu, după venirea Sarei și a familei, în șapte zile veaseli* ***să uspătă***. (Tov rezum. cap.11). Fără sufix flexionar am înregistrat indicativul prezent al verbelor *a (se) depărta*: ***(să) departă*** *3.sg./pl.* (Pl 22,5), (Is rezum. cap.8), (Lc 9,39), (In rezum. cap.11) și *a înceta*: ***încează*** *3.sg.* (Pr 15,25), (Is rezum. cap.62).

Specificul variantei literare în care se traduce *Biblia de la 1760* rezultă și din alte particularități flexionare ale verbelor la indicativ prezent. Verbele *a (se) împresura* și *a înconjura* au formele etimologice[235]: ***(să) împresură*** *3.pl.* (Iș 3,9), ***împresură*** *3.sg.* (Iș rezum. cap.5), ***încungiură*** *3.sg.* (Fc 2,11, 13), (Jos 15,10; 16,6; 19,14), cu accentul pe radical, proparoxiton. Pentru *a împresura* am înregistrat și forma analogică, în *-oară*, cu schimbarea locului accentului (paroxiton în acest caz) în cadrul radicalului ***împresoară*** *3.pl.* (2Sm 16,8), în timp ce în paradigma verbului *a înconjura* găsim numai formele etimologice, mai rezistente probabil datorită celuilalt [*u*] din radical. Tot aici trebuie să aducem în discuție forma analogică *gioară*, pe care o vom regăsi la conjunctiv și la imperativ. Forma ardelenească, cu *-o-*, se întâlnește destul de rar la prezentul indicativului[236]: ***gioară*** *3.sg.* (Fc rezum. cap.47), (Pr 5,1); ***(să) joară*** *3.sg.* (Idt rezum. cap.1), cele mai frecvente fiind formele etimologice[237], care au și devenit normă a limbii române literare.

Pentru comportamentul flexionar al verbului *a curge* vezi discuția de sub **2.2.6.1.**

Analizând câteva aspecte din flexiunea verbului *a fi*, V. Arvinte remarcă, pentru persoana a III-a singular, forma generală *iaste*, în *Biblia de la București*. O singură excepție înregistrează (în Nm 14,3: *este*) și subliniază că „avem a face cu fenomenul de închidere a lui *eá* în poziție *e*, în stare incipientă, care a dus la apariția formei actuale *este*” [238]. Dacă așa stau lucrurile, înseamnă că în textul tradus la 1760 procesul este în plină desfășurare, de vreme ce forma notată ca atare – есте – cunoaște, cel puțin în unele cărți, numeroase ocurențe. Formele excerptate din *Cartea Facerii* sunt concludente în acest sens: ***este*** 2,11, 19; 5,1; 6,3; 9,16, 18; 12,12, 18; 13,9, 18; 14,3, 6, 7; 16,6, 7, 14; 17,10; 18,9, 12, 14, 21; 19,20, 31, 37; 20,5, 11, 12, 15; 21,13, 22; 22,17; 23,11, 19; 24,14, 44, 51, 62, 65; 25,9, 11; 26,7; 28,16; 29,26; 30,30; 31,2; 33,15, 18; 34,10, 22; 35,4, 19, 20; 36,1, 19, 24, 43; 37,33; 38,26; 39,9; 40,12; 41,24, 25, 32; 42,12, 13; 43,28, 29; 44,5; 47,18; 48,3; 49,10, față de **iaste**[239] – în grafia chirilică ꙗсте: *ind. prez. 3.sg.* 1,4, 10, 12, 18, 21, 25, 30; 2,12, 13, 14, 18; 3,3, 6; 4,13; 6,5, 17; 7,22; 9,10, 12; 10,12; 11,6; 14,2, 15, 17; 19,38; 20,2, 7; 21,17; 22,7; 23,2; 24,23, 25; 26,9, 20; 27,11, 22; 29,6, 7; 31,5; 34,14; 35,27; 36,8; 37,22, 27, 32; 38,25; 40,8, 18; 41,15; 42,14, 32; 44,15; 45,28; 47,4, 6, 25, 26; 48,18; 49,15, 29; 50,10, 11. Chiar dacă în alte cărți biblice raportul nu se păstrează, se înregistrează destul de multe ocurențe ale formei *este.* În *Cartea lui Iosue,* forma *este* cunoaște următoarele ocurențe: 13,27; 22,16, 17, 19, 27, 31, 34; 24,30, în timp ce numărul ocurențelor formei *iaste* e mult mai mare: 1,9; 2,11; 3,10; 5,4, 16; 6,4, 13; 7,2, 13; 8,5, 18; 11,4, 8; 12,2; 13,14, 24, 25, 33; 14,1; 15,7, 8, 13, 20, 25, 60; 17,8; 18,7, 13, 14, 16, 20, 27; 19,11, 16, 31, 33, 39, 48; 20,3, 7; 24,18, 19.

Tot în legătură cu flexiunea verbului *a fi*, remarcăm prezența aproape nesemnificativă a formei scurte de persoana a III-a singular cu *î* protetic: ***îi***, semn că această formă pătrundea greu în textele literare[240]: (Fc 34,21), (Pr 13,25; 14,46), (1Sm 28,14).

Numărul mare de oscilații care se înregistrează în general în flexiunea verbului *a fi*[241] nu este nefiresc la un verb care până astăzi prezintă gradul cel mai mare de neregularitate în flexiune, ajungând, după unii specialiști, la nu mai puțin de 9 radicali diferiți[242].

Formele de ***indicativ prezent perifrastic*** se realizează destul de rar în acest text. În structura acestora intră prezentul indicativ al verbului *a fi + gerunziul verbului de bază*. Structurile de acest fel sunt, neîndoielnic, livrești, modelul trebuind căutat în izvoarele după care se traducea, în cazul de față cel latinesc. Nu e însă mai puțin adevărat că modelul după care se creau astfel de forme analitice a devenit funcțional[243], iar formele astfel alcătuite au pătruns și în graiuri Cu timpul, limba literară le-a respins, dar unele graiuri au continuat să le păstreze. În regiunea din care provin traducătorii acestui text, exprimarea

---

[234] Vezi I. Gheție, BDRL, p.169.

[235] Formele etimologice sunt răspândite mai ales în Banat, Transilvania, fără zona de sud-est, și Moldova, în vreme ce formele analogice sunt în curs în Muntenia, Dobrogea și sud-estul Transilvaniei (vezi I: Gheție, BDRL, p.168).

[236] Cf. I. Gheție, BDRL, p.168; *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.336.

[237] Vezi formele înregistrate în *Indice*.

[238] NORMELE (1688), p.XLI.

[239] Am înregistrat o dată în *Cartea Facerii* (desigur că se întâlnește și în alte cărți) forma *ieste* – în grafia chirilică ѥсте – formă care susține tendința firească de a scrie cum se pronunță. În fapt, nu este altceva decât aplicarea principiului fonetic în ortografie. Aceasta îi va determina pe traducători să redea grafic întocmai aspectul fonetic al cuvintelor, motiv pentru care, mai ales în V1, se întâlnesc grafii de tipul: *a grăii* (Lc 1,19; 4,41; 5,4; 7,15); *farisăiilor* (Lc rezum. cap.5); *fariseiilor* (Lc 5,33; rezum. cap.12), care pot părea rebarbative cititorului de astăzi. În V2, numărul acestora este mai mic, ceea ce înseamnă că schimbările trebuie atribuite copistului. Cum pentru *Evanghelii* nu există decât varianta primară, maculatorul traducerii, și cum opțiunea specialiștilor care au asigurat transcrierea textului a fost să urmeze cu fidelitate originalul, cele patru cărți din *Noul Testament* abundă în grafii de tipul celor exemplificate mai sus, spre deosebire de cărțile din *Vechiul Testament*, unde forme asemănătoare se înregistrează destul de rar și sunt, în general, cele pe care le regăsim în mai toate textele vechi: *iubiia* (Fc 25,28; 34,19); i*eșiia* (Iș 34,34; 37,17, 19, 25,; 38,2); *piiale* (Pr 4,11; 8,17; 13,2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 12, 25, 27, 35, 38, 39, 48, 59) ș.a.

[240] Vezi *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.135.

[241] Nu am înregistrat formele etimologice *sem* (<lat. *simus*), *seți* (<lat. *sitis*), la persoanele I și a II-a pl.; formele analogice (vezi *Indice*) se generalizaseră în limba scrisă din toate regiunile (cf. *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.336), indiferent dacă este vorba despre texte tipărite sau despre manuscrise.

[242] Vezi C. Dimitriu, *TG* I, p.466 – 467.

[243] Vezi V. Arvinte, NORMELE (1688), p.XLII.

perifrastică a sensurilor temporale este și astăzi agreată de vorbitori. Reținem câteva forme analitice de prezent: *Că norodul spre mânie* ***întărâtând ieste****, și fiii mincinoși fii ce nu vreau a asculta leagea lui Dumnezeu.* (Is 30,9) – lat. ***provocans est***; ***Nu e slăbind****, nici* ***ostenindu-să*** *într-însul* (Is 5,27) – lat. ***non est deficiens neque laborans*** *in eo.*

2.2.6.4.1.2. În paradigma ***imperfectului*** am înregistrat particularități flexionare specifice tuturor textelor din perioada în care se înscrie traducerea de la 1760 a *Bibliei*.

Generalizarea desinenței *-m* la persoana I singular[244] rezolvă sincretismul dintre persoana I singular, persoana a III-a singular și persoana a III-a plural. Rezultă însă o nouă omonimie, în interiorul persoanei I, între singular și plural: ***așteptam*** *1.sg.* (Iov 30,26); ***aveam:*** *1.sg.* (Fc 40,16); ***cercam*** *1.sg.* (Iov 29,16); ***(mă) depărtam*** *1.sg.* (Iov 19,18); ***eram*** *1.sg.* (Iov 29,16, 25; 33,27); ***gândeam*** *1.sg.* (Iov 32,12); ***grăiam*** *1.sg.* (Iș 14,12); ***(mă) grigeam*** *1.sg.* (Iov 3,25); ***ieșiiam*** *1.sg.* (Iov 29,7); ***înfășam*** *1.sg.* (Iov 38,9); ***întorceam*** *1.sg.* (Fc 31,39); ***(mă) învredniceam*** *1.sg.* (Iov 30,1); ***leagam*** *1.pl.* (Fc 37,7); ***luam*** *3.sg.* (Iov 29,17; 32,12); ***mâncam*** *1.pl.* (Iș 16,3); ***nădăjduiam*** *1.sg.* (Iov 32,7); ***plângeam*** *1.sg.* (Iov 30,25); ***puneam*** *1.sg.* (Iov 38,4, 9); ***puteam*** *1.sg./pl.* (Fc 43,7), (Iov 16,4); ***râdeam*** *1.sg.* (Iov 29,24); ***(mă) rugam*** *1.sg.* (Iov 19,16, 17); ***(mă) stideam*** *1.sg.* (Iov 9,28); ***strâgam*** *1.sg.* (Iov 30,28); ***ședeam*** *1.pl.* (Iș 16,3); ***ședeam*** *1.sg.* (Iov 29,25); ***știiam*** *1.sg.* (Fc 28,16) (Iov 29,16); ***(mă) temeam*** *1.sg.* (Iov 3,25); ***țineam*** *1.sg.* (Fc 39,15, 18; 40,11); ***umblam*** *1.sg.* (Iov 29,3; 30,28); ***(mă) vedeam*** *1.sg.* (Iov 31,21); ***vream*** *1.sg./pl.* (Fc 27,20), (Iov 21,14); ***zdrobiiam*** *1.sg.* (Iov 29,17); ***ziceam*** *1.sg.* (Iov 29,18).

Se menține și în acest text omonimia în interiorul persoanei a III, între singular și plural: ***avea*** *3.sg./pl.* (Fc 11,30; 12,20; 13,1, 6; 14,10; 24,29, 36; 27,15; 28,9; 29,16; 32,13; 35,4; 37,24; 46,1; 49,23); ***grăia*** *3.sg./pl.*(Fc 16,13; 37,19; 42,23); ***lăcuia*** *3.sg./pl.* (Fc 4,20; 14,7, 12, 13; 23,10; 24,62; 25,11, 27); ***putea*** *3.sg./pl.*(Iș 7,21, 24; 9,11; 12,39; 14,20; 15,23; 16,18; 40,33); ***știia*** *3.sg./pl.* (Iș 1,8; 16,15; 21,36; 34,29); ***străjuia*** *3.sg./pl.* (Iș 38,8; 40,36). În astfel de cazuri, rolul de a rezolva omonimia revine contextului: *Și era Sarai stearpă și* ***nu avea*** *prunci* (Fc 11,30); ***Nici putea*** *închepea ei pre pământ să poată lăcui ei împreună, că* ***avea*** *multe averi și* ***nu putea*** *lăcui de obște* (Fc 13,6); *Iară Valea Sălvatecă* ***avea*** *multe puțuri cleite* (Fc 14,10); *Și au chemat numele Domnului carele* ***grăia*** *către dânsa: „Tu, Dumnezeule, Carele m-ai văzut!”* (Fc 16,13); *Și* ***grăia*** *împreună: „Iată, cel ce visază vine!”* (Fc 37,19). Dacă însă verbul este la diateza pasivă construită cu auxiliarul *a fi*, rezolvarea omonimiei se face cu ajutorul participiului acordat: ***era rânduiți*** *3.pl.* (Iș 5,14;); ***era poruncite*** *3.pl.* (Iș 34,34); ***era țăsute*** *3.pl.*(Iș 38,16).

Formele de imperfect ale verbelor *a da* și *a sta* sunt și în acest text tot cele etimologice, fără reduplicare după modelul perfectului simplu[245]: ***da*** *3.sg.* (Iov 29,11), (2Sm 1,24; 16,23); ***sta*** *3.sg./pl.* (Fc 18,8, 22; 24,30), (Iș 5,20; 18,13; 33,8, 9, 10), (Jos 28,5; 36,21; 44,15; 52,12), (Jd 9,6; 14,17; 15,5; 18,16, 17; 20,41), (1Sm 4,20; 17,3, 16, 26; 22,7, 9, 17), (2Sm 2,23; 13,31; 15,2; 17,17; 20,12; 22,40), (Iov 2,1; 29,8), (Ir 28,5; 36,21; 44,15; 52,12).

La imperfectul verbelor de conjugarea a IV-a, oscilația între formele mai vechi în *-iiá(-)*, *-îiá(-)* și cele noi în *-iá, -eá* demonstrează că asistăm la un proces aflat în plină desfășurare, inovația câștigând în mod evident teren, așa cum se poate vedea din formele înregistrate numai din primele două cărți biblice: ***acoperea*** *3.sg.* (Iș 40,33); ***biruia*** *3.sg.* (Fc 46,6); ***fugea*** *3.sg.* (Fc 31,40); ***fugeai*** *2.sg.* (Fc 35,1); ***grăia*** *3.sg./pl.* (Fc 16,13; 37,19; 42,23), (Iș 19,19; 33,9; 34,34, 35); ***hrănea*** *3.sg.* (Fc 47,12); ***ieșea*** *3.sg.* (Iș 33,7); ***încolțea*** *3.pl.*(Fc 41,5); ***(să) înmulțea*** *3.pl.* (Iș 1,12); ***înteațea*** *3.pl.* (Iș 5,13); ***iubea*** *3.sg.* (Fc 37,3); ***lăcuia*** *3.pl.* (Iș 10,23); ***pizmuia*** *3.pl.* (Fc 37,11); ***poftea*** *3.sg.*(Fc rezum. cap.39); ***pofteai*** *2.sg.* (Fc 31,30, 39); ***prisosea*** *3.sg.*(Fc 43,34), (Iș 37,6); ***privea*** *3.sg.*(Fc 23,19); ***(să) sărguia*** *3.sg.*(Fc 37,21); ***silea*** *3.pl.* (Fc 19,9); ***slujea*** *3.sg.*(Fc 40,4); ***(să) suia*** *3.pl.* (Fc 30,39, 41, 42; 38,12); ***știa*** *3.pl.* (Fc 42,23); ***tăgăduia*** *3.sg.* (Fc 39,10); ***(să) târăia*** *3.sg.* (Fc 1,26); ***trăbuia*** *impers.* (Fc 20,9; 34,31); ***vinea*** *3.sg./pl.* (Fc 29,9; 34,7); ***zidea*** *3.pl.* (Fc 11,5), față de: ***acoperiia*** *3.sg.* (Iș 34,35; rezum. cap.40); ***descoperiia*** *3.sg.* (Iș 34,34); ***ieșiia*** *3.sg./pl.* (Fc 2,6) și (Fc 43,30); ***încolțiia*** *3.pl.* (Fc 41,22); ***iubiia*** *3.sg.* (Fc 25,28) (Fc 34,19"); ***oștiia*** *3.sg.* (Iș 17,8); ***(să) păziia*** *3.pl.* (Fc 39,20); ***rătăciia*** *3.sg.* (Fc 21,14); ***știia*** *3.sg.* (Fc 27,14; 31,32; 38,16; 39,6); ***vorbiia*** *3.sg.* (Fc 29,9).

Fenomenul trecerii diftongului [*-iá*] la [*-ie*] ([*-ič*]), specific și ariei în care se înscrie textul analizat se înregistrează cu totul sporadic, confirmându-se astfel afirmația cu privire la modul în care graiurile impun inovații în limba scrisă[246]: ***ieșiei*** *2.sg.* (Jd 5,8); ***zăbovie*** *3.pl.* (Jd 8,11).

Dintre formele perifrastice de imperfect, aduse în discuție în diferite lucrări de specialitate[247], am înregistrat în acest text numai structura alcătuită din *imperfectul vebului* ***a fi*** *+ verbul de bază la gerunziu*. Această formă perifrastică, echivalând, în textul de la 1760, structura latinească alcătuită din *imperfect + participiul prezent activ la nominativ singular*, a devenit funcțională în limba vorbită, suportul acestor forme putând fi căutat, pe lângă textul-izvor, și în graiuri *Ci și ieri și alaltăieri, fiind Saul împărat preste noi, tu* ***erai scoțind*** *și înlontru* ***ducând*** *pre Israil* (2Sm 5,2) – lat. *tu* ***eras educens*** *et* ***reducens***; *Și* ***era*** *împăratul Solomon* ***împărățind*** *preste tot Israilul* (3 Împ 4,1) – lat. ***erat*** *autem rex Salomon* ***regnans*** *super omnem Israhel*; *Și i-au născut sora ei Tahnes pre Ghenuvath fiiu, și l-au doicit Tahnes în casa lui Faraon; și* ***era*** *Ghenuvath* ***lăcuind*** *la Faraon cu fiii lui* (3 Împ 11,20) – lat. ***erat****que Genebath* ***habitans*** *apud Pharaonem cum filiis eius*; *Și s-au sculat cu războiu împrotiva lui sluga sa Zamvri, povățuitoriul a jumătate parte de călăreți; și* ***era*** *Ela în Thersa* ***bând*** *și amețit de vin, în casa lui Arsa, celui mai mare preste Thersa* (3Împ 16,9) – lat. ***erat*** *autem Hela in Thersa* ***bibens*** *et temulentus in domo Arsa praefecti Thersa*; *Și* ***era*** *Iuda* ***adunând*** *pre cei mai de pre urmă și îndemna norodul prin toată calea, până când au venit la pământul Iudei* (1Mac 5,53) Remarcăm, după modelul latinesc, dislocarea aproape de fiecare dată a acestor forme perifrastice.

---

[244] În legătură cu originea acestei desinențe, vezi Ovid Densusianu, ILR, II, p.137.

[245] Cum perfectul simplu nu caracterizează graiul din perimetrul dialectal din care provine textul analizat (vezi infra, **2.2.6.4.1.3.**), este firesc să înregistrăm exclusiv formele etimologice la imperfectul acestor verbe.

[246] Pătrunderea acestui fenomen în limba scrisă are loc mai ales după 1640. Se întâlnește în manuscrise (în tipărituri) din Moldova, Banat și Transilvania, în regiunea din urmă fiind înregistrat abia la sfârșitul secolului al XVII-lea. (Vezi *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.304). Mișcarea acestui fenomen ilustrează, pe de o parte, modul cum aspecte specifice graiurilor se infiltrează în limba scrisă, și, pe de altă parte, faptul că limba scrisă se dovedește refractară la inovațiile venite dinspre graiuri.

[247] Ovid Densusianu (ILR, II, p.138) semnalează existența acestor forme, în vreme ce V. Arvinte (NORMELE (1688), p.XLIV ș.u.) explică pe larg și exemplifică structurile datorate transpunerii fidele a modelelor din izvorul grecesc.

Trebuie, de altfel, să precizăm că sistemul flexiunii verbale, așa cum se poate contura din analiza de față și din perspectiva mult mai largă pe care ne-o oferă *Indicele de cuvinte*, este foarte aproape de sistemul actual. Se actualizează însă, în acest text, forme verbale perifrastice pe care limba literară actuală nu le-a acceptat, dar care se păstrează până astăzi în graiuri, cu deosebire în graiurile ariei dialectale nordice, din care provin traducătorii acestui text.

O formă perifrastică, exprimând sensul de „trecut posterior”, alcătuită din verbul *a fi* la imperfect, ca auxiliar morfologic, și conjunctivul prezent al verbului de bază, aici tot *a fi*, am înregistrat în următorul verset: *Și au chemat Adam numele muierii sale Eva, pentru că* ***era să fie*** *mumă tuturor celor vii.* (Fc 3,20). Structura *era să fie* exprimă posterioritatea din perspectiva trecutului[248]. Același sens este dezvoltat de structura *era să zică* din următorul context*: „Întrebatu-ne-au omul pre rând de seminția noastră, de trăiaște tatăl, de avem frate. Și noi i-am răspuns urmând după ce ne-au întrebat. Au puteam ști ce* ***era să zică****: «Aduceț fratele vostru cu voi!»?”* (Fc 43,7). Comparabile sunt și sintagmele subliniate din contextele de mai jos: *Ci să certa împreună în pântecele ei copilașii; carea au zis: „Deacă* ***era să****-m* ***fie*** *mie așa, ce lipsă era a zămisli?” Și s-au dus să întreabe pre Domnul* (Fc 25,22); *Și au cuprins galaaditeanii vadurile Iordanului prin carele Efrem* ***era să să întoarcă*** (Jd 12,5)

2.2.6.4.1.3. Perfectul simplu. Textele din secolul al XVI-lea atestă răspândirea generală a acestei forme verbale, ceea ce înseamnă că perfectul simplu s-a constituit într-un „element de unitate a limbii române în perioada veche”[249]. Treptat însă, aria de circulație a perfectului simplu s-a restrâns, astfel că, în perioada 1640 – 1780, această formă temporală mai caracteriza graiurile din puține regiuni: Oltenia, Banat și Crișana. În textele din varii regiuni, perfectul simplu, îndeosebi formele de persoana a III-a, rezistă însă ca timp al narațiunii.

În contextele care urmează sunt citate toate formele de perfect simplu din acest text, ceea ce înseamnă că acest timp se întrebuințează aici cu totul accidental. Remarcăm două ocurențe ale unui perfect forte: *Și le-am spus mâna Dumnezeului mieu că iaste bună cu mine și cuvintele împăratului, care mi-au grăit și* ***zișu****: «Să ne sculăm și să zidim». Și s-au întărit mânile lor în bine.* (Ne 2,18); *Și m-am uitat și m-am sculat și* ***zișu*** *cătră ceai mai-mari, și sfeatnici și cătră ceaealaltă parte a oștii «Să nu vă teameți de fața lor! Aduceți-vă aminte de Dumnezeul cel mare și înfricoșat și oștiți pentru frații voștri, fiii voștri și pentru featele voastre și muierile voastre și casele voastre!»* (Ne 4,14) și forma asigmatică *fu*: *Că iată, cât* ***fu*** *glasul închinării tale în urechile meale, săltat-au pruncul cu bucurie în pântecele mieu.* (Lc 1,44). Celelalte forme nu necesită comentarii: *Că mie, venind din Mesopotamiia, mi-au murit Rahil în pământul Hanaan, în drum. Și era primăvara și* ***intrai*** *în Efrata și o am îngropat lângă calea Efratii, carea cu alt nume să chiamă Vifleim.* (Fc 48,7); *Iată, Domnul te* ***lovi*** *cu rană mare, cu norodul tău și cu fiii și muiarile tale și toate averile tale.* (2Par 21,14); *Și el au zis: „Drepte. Domnul mieu m-au trimis la tine zicând: «Acum* ***veniră*** *la mine doi tineri din muntele Efrem, din fiii prorocilor. Dă-le un tălant de argint și haine schimbătoare îndoite»”.* (4Împ 5,22); *Pentru că m-ai părăsit și eu, adecă, am făcut după cuvintele tale și am ieșit la câmp. Și, iată, am văzut; și* ***văzui*** *ce nu pociu povesti* (4Ezr 10,32).

2.2.6.4.1.4. Perfectul compus are și în acest text auxiliarul în forma *au* la persoana a III-a, singular și plural[250]. În privința locului pe care îl ocupă auxiliarul în structura perfectului compus, trebuie spus că topica este de regulă cea care s-a impus drept normă a limbii literare, dar se întâlnesc și cazuri în care auxiliarul este postpus. Într-o singură carte biblică – *Cartea Ieșirii* – am înregistrat, pentru topica inversă, exemplele care urmează, vreo 80 de ocurențe: ***amurțit-au*** *3.pl.* (Iș 15,15); ***ascuns-au*** *3.sg.* (Iș 3,6); ***așezat-au*** *3.sg.* (Iș 40,28); ***chemat-au*** *3.sg.* (Iș 10,16); ***făcut-au*** *3.sg./pl.* (Iș 17,6, 10; 36,11, 14, 19, 20, 31, 35, 37; 37,6, 10, 17, 23, 25; 38,1, 8, 9; 39,8, 15, 25, 29); ***fost-au*** *3.sg.* (Iș 38,26); ***gătit-au*** *3.sg.* Iș 39,6); ***grăit-au*** *3.sg.* (Iș 32,30); ***ieșit-au*** *3.sg.* (Iș 2,1); ***închis(u-)-au*** *3.pl.* (Iș 14,3); ***înecatu(-s)-au*** *3.pl.* (Iș 15,10); ***întins-au*** *3.sg.* (Iș 4,4); ***întinsu(-Ț)-ai*** *2.sg.* (Iș 15,12); ***luat-au*** *3.sg.* (Iș 4,25; 18,2); ***mers-au*** *3.sg.* (Iș 2,8); ***păcătuit-ați*** *2.pl.* (Iș 32,30); ***păcătuit-au*** *3.sg.* (Iș 32,31); ***pogorâtu(-s)-au*** *3.pl.* (Iș 15,5); ***priimit-au*** *3.sg.* (Iș 2,9); ***prins-au*** *3.pl.* (Iș 14,6); ***pus-au*** *3.sg.* (Iș 40,18, 20, 22, 24, 26); ***răspuns-au*** *3.sg./pl.* (Iș 2,8, 19; 4,2; 6,12; 10,29; 33,19; 34,10); ***rădicat-au*** *3.sg.* (Iș 40,31); ***sculatu(-s)-au*** *3.sg.* (Iș 1,8; 24,13); ***stătut-au*** *3.sg.* (Iș 15,8); ***suflat-au*** *3.sg.* (Iș 15,10); ***suitu(-s)-au*** *3.pl.* (Iș 15,14); ***temutu(s-)au*** *3.sg.* (Iș 2,14); ***tins-au*** *3.sg.* (Iș 9,33); ***trimis-ai*** *2.sg.* (Iș 15,7); ***vărsat-au*** *3.sg.* (Iș 37,13); ***venit-au*** *3.sg./pl.* (Iș 2,17; 19,7); ***zis-au*** *3.sg.* (Iș 3,13, 14, 14; 4,10, 11; 5,4; 9,29; 10,9, 25; 15,9); ***zis-am*** *1.sg.* (Iș 4,23). Numărul lor este însă de peste 10 ori mai mic decât numărul formelor în care topica elementelor constitutive este *auxiliar + verb de conjugat*, care depășește, în aceeași carte biblică, 1000 de ocurențe.

Verbul *a sta* are în structura perfectului compus, în cele mai multe cazuri, participiul în forma reduplicată: ***au stătut*** *3.sg./ pl.* (Fc 41,46; 43,15), (Iș 9,10; 14,20; 19,17; 20,18, 21; 34,5), (Jos 4,3, 9; 8,11, 13; 10,13), .(Jd 9,7, 35), (1Sm 3,10; 6,14; 10,23; 16,21; 17,51), (2Sm 2,25; 15,17; 18,4; 23,10), (Ir 14,6; 19,14; 46,15; 48,45); ***stătut-au*** *3.sg./pl.* (Iș 15,8), (2Sm 23,12), (Iov 4,16; 32,16), (Jos 3,16); ***am stătut*** *1.sg.* (1Sm 1,26); ***ați stătut*** *2.pl.* (Ir 7,10). Forma etimologică, fără reduplicare analogică după perfectul simplu, apare mai rar: ***au stat*** *3.sg.* (Jos 24,1), (2Sm 2,28), (Iov 9,4).

Verbul *a frânge* are în structură participiul și în forma *frâmt*: **au frâmt**: *ind. pf.c. 3.sg.* (Iș 32,19); **ai frâmt**: *ind. pf.c. 2.sg.* (Iș 34,1), iar *a adaoge* are participiul în forma *adaos*: **au adaos**: *ind. pf.c. 3.sg.* (Fc 15,3; 24,19, 25; 27,36), (Ir 45,3), ***(s-)au adaos***: *ind. pf.c. 3.sg.* (Fc 25, 8, 17; 35,29), (Ir 36,32), ***adaos-am***: *ind. pf.c. 1.sg.* (Fc 44,22) etc.

O transformare în fonetică sintactică – [*i-ai*] > [*i-ei*] – angajează schimbarea formei auxiliarului la persoana a II-a singular – ***ei dat*** *2.sg.* (Fc 15,3): *Și au adaos Avram: „Iară mie nu mi-****ei dat*** *sământă și iată, casnicul mieu va fi moșteanul mieu!”.* Fiind un caz izolat, putem considera că modificarea auxiliarului este accidentală.

---

[248] Sintagma în discuție conține verbul *a fi* al cărui sens s-a abstractizat în grad suficient de mare, încât să poată fi considerat simplu instrument gramatical. Suntem în fața unei construcții care, inițial, a circulat exclusiv în limba populară, apoi uzul impunând-o ca fapt de limbă literară. La C. Dimitriu (TG, I, p.404), astfel de structuri gramaticalizate sunt numite *viitor în trecut*.

[249] Al. Gafton, *Evoluția limbii române prin traduceri biblice din secolul al XVI-lea*, Iași, 2001, p.134.

[250] Vezi *Indice*.

Cum exprimarea perifrastică a timpurilor verbale este o caracteristică a graiurilor din această regiune, remarcăm aici perfectul compus perifrastic, exprimat printr-o formă alcătuită din perfectul compus al auxiliarului *a fi* și gerunziul verbului de bază: *Și **au fost slugind** cu preoțiia în rândul său înaintea lui Dumnezău.* (Lc 1,8); *Și **au fost umplându-să** zilele înălțării Lui și El ș-au întărit fața să meargă în Ierusalim.* (Lc 9,51); *Și **au fost întrând** Isus în casa unui căpetenie de farisei sâmbăta a mânca pâne; și ei Îl socotea.* (Lc 14,1).

Formele verbale[251] intră frecvent, împreună cu un substantiv coradical, în alcătuirea *construcțiilor intensive*[252]. Uneori, în locul substantivului, în structură intră gerunziul aceluiași verb sau al unui verb din același câmp semantic: *Și **au adaos zicând**: „Și paie și fân mult iaste la noi și loc mare de rămas* (Fc 24,25). Construcții intensive cu substantivul coradical pe lângă verb la perfect compus am înregistrat în versetele: *Și **au făgăduit făgăduință**, zicând: „De va fi Dumnezeu cu mine și mă va păzi în calea prin carea eu umblu și-m va da mie pâne de mâncat și haină de îmbrăcat”* (Fc 28,20) – lat. ***vovit** etiam **votum** dicens*[253]; *Eu sânt Dumnezeul lui Vithil, unde ai uns piatra și **făgăduință** Mi-**ai făgăduit** Mie* (Fc 31,13) – lat. *et **votum vovisti** mihi*; *Și s-au rugat David Domnului pentru prunc. Și **au postit** David **cu post** și întrând, deusebi au zăcut pre pământ.*(2Sm 12,16) – lat. *et **ieiunavit** David **ieiunio***; *Și **au gustat gustări** și au turnat sângele păciuitoarelor carele adusease pre oltariu.* (4 Împ 16,13) – lat. *et **libavit libamina***; *Și **au plâns** Izehie **cu plângere** mare.* (4 Împ 20,3) – lat. ***flevit** itaque Ezechias **fletu** magno*; *Și **s-au adunat adunare**, ca să fie gata la războiu și să să roage și să ceară milă și îndurări* (1Mac 3,44) – lat *et **congregatus est conventus***; *Și **s-au temut** oamenii **cu teamere** mare de Domnul și au jârtvit junghieri Domnului și **au făgăduit făgăduințe**.* (Iona 1,16) – *et **timuerunt** viri **timore magno** Dominum et immolaverunt hostias Domino et **voverunt vota**.*; *și **s-au veselit** Iona pentru tidvă **cu veselie** mare* (Iona 4,6) – lat. *et **laetatus est** Ioana super hedera **laetitia** magna*; *Și **s-au adunat** cătră Alchim și Vachide **adunare** de scriitori, a cerca ceale dreapte* (1Mac 7,12); *Și **au izbândit izbândirea** sângelui fratelui său. Și s-au întors la râpa Iordanului.* (1Mac 9,42); *Și au auzit Alixandru împăratul **făgăduințele** care **au făgăduit** Dimitrie lui Ionathan; și i-au povestit războaiele și puterile care el au făcut și frații lui, și **ostenealele** care **au ostenit**.* (1Mac 10,15); *Și au tăiat vejmintele sale și **au plâns cu plângere** mare și au pus cenușe pre capul său.* (1Mac 4,39); *Și l-**au plâns** tot norodul lui Israil **cu plângere** mare și jelea zile multe.* (1Mac 9,20); *Și l-**au plâns** tot Israilul **cu plângere** mare și l-au jelit zile multe.* (1Mac 13,26); *Răsipitu-s-au, nici s-au umilit; ispititu-m-au, **bajocoritu-m-au cu bajocură**; scrâșnit-au asupra mea cu dinții săi* (Ps 34,16); *Și **au poftit poftă** în pustie și au ispitit pre Dumnezeu în loc fără apă* (Ps 105,14).

2.2.6.4.1.5. Mai mult ca perfectul se realizează în două feluri: sintetic și perifrastic, acesta din urmă cu frecvență diferită de la o carte biblică la alta, poate și din cauză că nu era caracteristic deopotrivă celor cinci traducători din echipa condusă de episcopul Petru Pavel Aron.

Sufixul gramatical de mai mult ca perfect *-se-* se înregistrează și în forma *-să-*, aceasta rezultând în urma velarizării lui [*e*] la [*ă*], după [*s*] rostit dur. Cele două forme circulă în variație liberă, înregistrând fiecare numeroase ocurențe: ***(să) arătase*** *3.sg.* (Fc 12,7); ***arătase*** *3.sg.* (Fc 27,23); ***căștigase*** *3.sg.* (Fc 12,5); ***(să) pogorâse*** *3.sg.* (Fc 24,16); ***cumpărase*** *3.sg.* (Fc 17,23); ***deslegase*** *3.sg.* (Fc 40,16); ***(să) dusease*** *3.sg.* (Fc 44,14); ***făcuse*** *3.sg.* (Fc 1,31; 2,2, 8; 3,1; 8,6; 13,4); ***ieșise*** *3.sg.* (Fc 24,15, 63), dar și: ***acoperisă*** *3.sg.* (Fc 7,20; 38,15); ***arătasă*** *3.sg.* (Fc 22,9); ***blagoslovisă*** *3.sg.* (Fc 24,1); ***cumpărasă*** *3.sg.* (Fc 50,13); ***dosădisă*** *3.sg.* (Fc 47,13); ***(să) duseasă*** *3.sg.* (Fc 31,21); ***făcusă*** *3.sg.* (Fc 6,6; 12,5; 24,66). Este interesant de observat modul în care apare, o singură dată însă, reduplicarea sufixului gramatical de mai mult ca perfect la verbul *a face*: ***făcusease*** (sic!) *3.sg.* (Fc 14,13), prin analogie cu forme de tipul *mersese, spusese*. O astfel de formă poate vorbi despre nesiguranța folosirii mai mult ca perfectului sintetic într-o regiune în care pentru exprimarea acestui sens gramatical era preferată structura analitică.

La persoana I sg., formele sintetice prezintă desinența *-m*, ceea ce înseamnă că spre 1780 aceasta se generalizează, rezolvându-se astfel omonimia cu persoana a III-a: ***poruncisăm*** *1.sg.* (Fc 3,11, 17); ***slobozisem*** *1.sg.* (Iov 29,12); ***ascunseasem*** *1.sg.* (Ir 13,7); ***dedeasăm*** *1.sg.* (Ir 3,8); ***lepădasem*** *1.sg.* (Ir 23,8); ***poruncisem*** *1.sg.* (Ir 23,32); ***slobozisăm*** *1.sg.* (Ir 3,8); ***trimiseasem*** *1.sg.* (Ir 23,32).

Pluralul nu se distinge încă de singular prin morfemul special de număr *-ră-*, iar rezolvarea omonimiilor de tipul: ***făcusă*** *3.sg./pl.* (Iș 18,8, 9; 32,20); ***văzuse*** *3.sg./pl.* (Iov 20,7, 9; 32,5); ***venisă*** *3.sg./pl.* (Fc 13,3; 24,32) se poate face doar contextual.

Verbul *a da* realizează paradigma de mai mult ca perfect în formele tari, etimologice: ***dedeasă*** *3.sg.* (Iș 36,2); ***dedeasăm*** *1.sg.* (Ir 3,8); ***dedease*** *3.sg./pl.* (Jos 14,3; 21,12; 22,7; 23,1), (Jd 3,18; 20,38). Nu am înregistrat formele de la tema analogică a perfectului *dădu-*.

Formele analitice de mai mult ca perfect au în alcătuirea lor perfectul compus al verbului auxiliar *a fi* + participiul neacordat al verbului de bază. Structura era specifică graiurilor nordice și s-a păstrat până astăzi în unele dintre acestea. În textul analizat circulația acestor forme variază de la o carte la alta, ceea ce ne determină să credem că numai traducătorii care proveneau din aria nordică extremă îl foloseau în mod curent. În *Cartea Facerii*, formele

---

[251] Verbul poate avea, în principiu, orice formă, dar am ales să începem discuția în cadrul timpului perfect compus pentru că numărul construcțiilor cu această formă verbală este foarte mare. Cu prezentul se întâlnesc mai rar, în exemple de tipul: *Că nu iaste alt Dumnezeu, fără Tu, Căruia grije iaste de toate, să arăți că nu nedrept **judeci judecata**.* (Înț 12,13), cu imperfectul și cu perfectul simplu nu am înregistrat.

[252] V. Arvinte discută pe larg diverse tipuri de construcții intensive – în NORMELE (1688), p.XLII ș.u. – care au avut ca punct de plecare, pentru *Septuaginta*, modelul ebraic. Din aceleași texte-izvor s-au răspândit în *Vulgata* și în varianta slavonă, apoi s-au perpetuat în traducerile *Bibliei* în limbile vernaculare. Că sursa primară a construcțiilor intensive din *Biblia de la 1760* o constituie *Vulgata* nu încape îndoială, dar nu putem exclude faptul că suportul acestor construcții îl puteau afla traducătorii și în graiul lor de acasă, unde până astăzi se poate auzi: „cu spusu' ți-am spus”, „cu juratu' am jurat” sau, într-un registru mai larg, popular sau chiar literar: „am visat un vis”; „de spus am spus”; „când vorbești vorbește” ș.a.

[253] Citām pentru câteva dintre structurile selectate și corespondentele lor din *Vulgata*, pentru a evidenția fidelitatea traducătorilor față de textul-sursă.

analitice ale mai mult ca perfectului sunt în număr de 37[254], în comparație cu numai 8 forme în *Cartea Ieșirii*: ***(s-)au fost dat*** *3.sg.* (Iș 21,8); ***au fost grăit*** *3.sg.* (Iș 32,14); ***au fost giurat*** *3.pl.* (Iș 13,19); ***au fost poruncit*** *3.sg.* (Iș 4,28); ***au fost priimit*** *3.pl.* (Iș 22,7); ***au fost rămas*** *3.pl.* (Iș 10,15); ***au fost tors*** *3.pl.* (Iș 35,25); ***au fost trimis*** *3.sg.* (Iș 4,28), una singură în *Cartea lui Iov*: ***(s-)au fost sfătuit*** *3.sg.* (Iov 24,16), 2 în *Prorociia Ieremiii*: ***au fost făcut*** *3.pl., în expr.* ***au fost făcut legătură*** „încheiaseră legământ" (Ir 34,10); ***ați fost slobozit*** *2.pl.* (Ir 34,16). Situația aceasta, așa cum se prezintă în patru cărți biblice, comparabile ca întindere, ar putea fi concludentă pentru afirmația de mai sus.

O construcție întensivă cu mai mult ca perfectul perifrastic am înregistrat în următorul verset: *Iată, feciorii lui vinea din câmp și auzind ce să întâmplase, s-au mâniiat foarte pentru că lucru urât au fost făcut în Israil, și pângărind fecioara lui Iacov,* ***lucru*** *necuvios* ***au fost lucrat***. Fc 34,7) – lat. *et violata filia Iacob* ***rem*** *inlicitam* ***perpetrasset***.

2.2.6.4.1.6. Viitorul nu prezintă aspecte flexionare diferite față de cele actuale. Desigur că cele mai multe realizări le cunosc formele cu *voi, vei, va, vom, veți vor + infinitivul verbului de bază.* Topica celor doi constituenți este în mod obișnuit auxiliar + verb de bază, dar se înregistrează și formele inverse. Formele inverse din primele două cărți biblice ne pot oferi o imagine asupra frecvenței acestora, dacă ținem seama de faptul că celelalte sunt de ordinul sutelor: ***blagoslovi(-)-voi*** *1.sg.* (Fc 26,24); ***cerceta(-)-va*** *3.sg.* (Iș 13,19); ***da(-)-va*** *3.sg.* (Iș 16,8); ***da-voi*** *1.sg.* (Iș 23,31); ***duce(-)-vei*** *2.sg.* (Iș 15,17); ***face-vei*** *2.sg.* (Iș 25,17, 23, 31, 37; 26,6, 7, 10, 11, 14, 15, 26, 31, 36; 27,6, 9; 28,13, 22, 26, 31, 36, 42); ***găti-vei*** *2.sg.* (Iș 25,29); ***împărți(-)-voi*** *1.sg.* (Fc 49,7); ***împărți-voi*** *1.sg.* (Iș 15,9); ***împle(-să)-va*** *3.sg.* (Iș 15,9); ***înmulți-voi*** *1.sg.* (Fc 3,16); ***lăți(-te)-vei*** *2.sg.* (Fc 28,14); ***mearge-voi*** *1.sg.* (Fc 45,28); ***pogorî(-mă)-voi*** *1.sg.* (Fc 18,21); ***prăznui-vei*** *2.sg.* (Iș 13,5); ***pune-vei*** *2.sg.* (Iș 26,34; 29,10); ***rămânea-voi*** *1.sg.* (Fc 44,33); ***sfinți-voi*** *1.sg.* (Iș 29,44); ***spăla-va*** *3.sg.* (Fc 49,11); ***stăpâni-va*** *3.sg.* (Fc 22,17); ***șterge-vei*** *2.sg.* (Fc 18,28); ***sui(-mă)-voi*** *1.sg.* (Fc 50,5), (Iș 32,30); ***ucide-va*** *3.sg.* (Iș 15,9). Atunci când auxiliarul apare în forma fără *v-* este foarte rar antepus verbului de bază. În *Cartea Facerii*, dintr-un număr considerabil de structuri[255] cu auxiliarul în forma fără *v-*, schimbarea topicii constituenților este prezentă doar în următoarele cazuri: ***blagoslovi-oi*** *1.sg.* 12,3; ***da(-)-oi*** *1.sg.* 23,13; ***peri-or*** 3.pl. 18,24.

Auxiliarul apare în forma fără *v-*, în mod obișnuit, la persoanele I singular (*oi*, mai rar *oiu*) și a III-a plural (*or*), mai rar la persoana I plural (*om*). Se impune însă o precizare: din nou, *Cartea Facerii* se dovedește mai permisivă la forme pe care norma literară le respingea. Față de prima carte biblică, unde numărul de ocurențe este mare, în alte cărți, comparabile ca întindere, am întregistrat puține forme de viitor cu auxiliarul în forma fără *v-*: în *Cartea Ieșirii* – doar 13 forme, nici una pentru persoana I plural, în *Cartea lui Iov* – 5 forme, între care se remarcă forma *oiu* pentru persoana I singular: ***n-oiu adaoge*** *1.sg.* (Iov 39,35); ***(-)oiu deștepta*** *1.sg.* (Iov 41,1); ***oiu răspunde*** *1.sg.* (Iov 13,22), iar în *Prorociia Ieremiii* – 6 forme, una de persoana I plural, ***om auzi*** *1.pl.* (Ir 44,16), și una de persoana I singular, cu *-u*: ***oiu face*** *1.sg.* (Ir 49,19). O astfel de situație și-ar putea afla explicația fie în particularitățile graiului unui traducător în raport cu altul, fie în conștientizarea treptată a necesității de a elimina faptele de limbă care nu erau agreate de norma literară curentă, așa cum o găseau ei în tipăriturile venite din Țara Românească, pentru finalitatea pe care, indubitabil, o urmăreau: tipărirea cărții[256].

Viitorul alcătuit din *a voi* + conjunctivul prezent al verbului de bază este slab reprezentat: **va să fie** exprimă sensul „are de gând să fie", „are să fie"**:** *Deacă* ***va să fie*** *neam mare și tare foarte și într-însul trăbuie să să blagoslovească toate neamurile pământului?* (Fc 18,18), pe care îl are în textul latinesc, la conjugarea perifrastică activă; participiul viitor activ *futurus* al verbului *sum, esse, fuī* + același verb, auxiliar, la conjunctiv prezent – *sit*, formă de flexiune care arată dorința, voința, intenția de a face ceva: *cum* ***futurus sit*** *in gentem magnam ac robustissimam et benedicendae sint in illo omnes nationes terrae.* Același sens se exprimă și prin forma *oi să fac*: *Și au zis Domnul: „Au doară voi putea ascunde de cătră Avraam cele ce* ***oi să fac*** (Fc 18,17) – lat. *dixitque Dominus num celare potero Abraham quae* ***gesturus sum***. (structura *gesturus sum* fiind alcătuită din participiul viitor activ *gesturus* al verbului *gerō, -ere, gessī, gestum* + auxiliarul la indicativ prezent *sum* „am de gând să fac" „am să fac".

Pentru persoana a II-a am înregistrat tot o formă scurtată a auxiliarului + conjunctivul vebului de bază: *(-)i să faci – Căruia au zis Avimeleh: „Ce-****i să faci*** *cu aceste șepte miele care le-ai pus deoparte?"* (Fc 21,29).

---

[254] ***au fost astupat*** *3.pl.* (Fc 26,18); ***(s-)au fost atins*** *3.sg.* (Fc 20,4); ***au fost blagoslovit*** *3.sg.* (Fc 27,41); ***au fost chemat*** *3.sg.* (Fc 26,18); ***au fost copt*** *3.sg.* (Fc 27,17); ***am fost pogorât*** *1.pl.* (Fc 43,20); ***au fost crescut*** *3.sg.* (Fc 38,14); ***au fost cunoscut*** *3.sg.* (Fc 39,3); ***au fost dat*** *3.sg.* (Fc 29,29; 38,20); ***au fost dobândit*** *3.sg.* (Fc 31,18); ***au fost dobăndit*** *3.sg.* (Fc 38,14); ***(s-)au fost dus*** *3.sg.* (Fc 31,19; 39,1); ***au fost făcut*** *3.sg./pl.* (Fc 34,7; rezum. cap.50); ***au fost făgăduit*** *3.sg.* (Fc 21,1); ***au fost fiert*** *3.sg.* (Fc 18,8); ***au fost furat*** *3.sg.* (Fc 31,32); ***au fost grăit*** *3.sg.* (Fc 35,14); ***au fost înfipt*** *3.sg.* (Fc 33,19); ***au fost întins*** *3.sg.* (Fc 31,25); ***au fost luat*** *3.pl.* (Fc 21,25); ***au fost lucrat*** *3.sg.* (Fc 34,7); ***au fost născut*** *3.sg.* (Fc 37,3); ***(te-)ai fost obicinuit*** *2.sg.* (Fc 40,13); ***au fost plinit*** *3.sg.* (Fc 17,25); ***au fost poruncit*** *3.sg.* (Fc 7,16; 12,4; 17,23); ***(s-)au fost poruncit*** *3.sg.* (Fc 43,17); ***au fost săpat*** *3.pl.* (Fc 26,32); ***au fost slujit*** 3.sg. (Fc 14,4); ***au fost stricat*** *3.sg.* (Fc 6,12); ***au fost zis*** *3.sg.* (Fc 41,54); ***aț fost zis*** *2.pl.* (Fc 43,27, 29).

[255] ***(s-)or adăpa*** *3.pl.* 29,3; ***oi aduce*** *1.sg.* 18,4; 28,22; ***(s-)or aduna*** *3.pl.* 29, 8; ***om ascunde*** *1.pl.* 47,18; ***oi aștepta*** *1.sg.* 49,18; ***oi bate*** *1.sg.* 8,21; ***or bea*** *3.pl.* 24,19; ***oi blestema*** *1.sg.* 12,3; ***oi cerca*** *1.sg.* 9,5; ***om cumpăra*** *1.pl.* 43,4; ***oi da*** *1.sg.* 13,15; 15,18; 24,14; 26,3, 4; 28,13; 30,31; 34,11, 12; 35,12; ***or da*** *3.pl.* 24,41; ***om da*** *1.pl.*, în loc. v. ***om da [împrumut]*** 34,16; ***or duce*** 3.pl. 44,31; ***oi face*** *1.sg.* 13,16; 18,30; 21,18; 23,11; 27,37; 32,9; 47,30; ***om face*** *1.pl.* 34,23; ***oi fi*** *1.sg.* 17,8; 24,5; 26,3; 31,3; 33,12; 43,9, 14; ***or fi*** *3.pl.* 18,24; 31,8; 34,23; 35,11; ***om fi*** *1.pl.* 34,16; 44,9; 47,19; ***oi găsi*** *1.sg.* 18,26, 28, 30; ***oi grăi*** *1.sg.* 18,27, 30, 31, 32; ***om grăi*** *1.pl.* 44,16; ***oi ierta*** *1.sg.* 18,26; ***or ieși*** *3.pl.* 15,14; 17,6; rezum. cap.50; ***or întra*** *3.pl.* 6,20; ***om întra*** *1.pl.* 20,13; ***or înceta*** *3.pl.* 11,6; ***oi îngropa*** *1.sg.* 50,5; ***oi înmulți*** *1.sg.* 16,10; 26,24; ***oi ințăleage*** *1.sg.* 24,14; ***oi judeca*** *1.sg.* 15,14; ***oi jura*** *1.sg.* 21,24; ***om lăcui*** *1.pl.* 34,16; ***oi lua*** *1.sg.* 14,23; 16,2; ***or lua*** *3.pl.* 14,24; ***om lua*** *1.pl., în loc. v.* ***om lua împrumut*** 34,16; ***om lua*** *1.pl.* 34,17; ***oi mânca*** *1.sg.* 24,33; ***or mânca*** *3.pl.* 43,16, 25; ***oi măngăia*** *1.sg.* 32,20; ***oi mearge*** *1.sg.* 37,30; 24,58; ***om mearge*** *1.pl.* 43,4; 44,26; ***oi muri*** *1.sg.* 27,7; 30,1; ***or muri*** *3.pl.* 33,13; ***om muri*** *1.pl.* 47,19; ***oi paște*** *1.sg.* 30,31; ***oi păzi*** *1.sg.* 30,31; ***oi plini*** *1.sg.* 28,15; ***oi plua*** *1.sg.* 7,4; ***oi pune*** *1.sg.* 3,15; 6,18; 9,11, 13; 17,2, 7, 19, 21; 18,5; 44,21; ***oi putea*** *1.sg.* 19,22; 39,9; 41,39; ***om putea*** *1.pl.* 44,16; ***or răsări*** *3.pl.* 17,16; ***or rumpe*** *3.pl.* 40,19; ***oi scoate*** *1.sg.* 24,19, 44; ***or sluji*** *3.pl.* 15,14; ***oi sluji*** *1.sg.* 18,12; 29,18; ***om sluji*** *1.pl.* 47,25; ***oi suferi*** *1.sg.* 38,17; ***oi șterge*** *1.sg.* 18,28; ***om șterge*** *1.pl.* 19,13; ***om tăinui*** *1.pl.* 37,26; ***oi trece*** *1.sg.* 15,2; 31,52; ***oi trimite*** *1.sg.* 27,45; 38,17; ***oi ține*** *1.sg.* 13,9; ***oi ucide*** *1.sg.* 27,41; ***oi urma*** *1.sg.* 33,14; ***or urma*** *3.pl.* 41,30; ***oi vedea*** *1.sg.* 32,20; 33,14; ***oi veni*** *1.sg.* 18,10; 33,14; ***oi vesti*** *1.sg.* 46,31; ***or zice*** *3.pl.* 12,12; ***oi zice*** *1.sg.* 24,14; 26,2; ***om zice*** *1.pl.* 37,20.

[256] Traducerea și tipărirea *Bibliei* ar fi însemnat încununarea activității de editare a cărților religioase, fiind deja subliniat faptul că Petru Pavel Aron este episcopul unit care a editat în premieră toate cărțile de cult pentru credincioșii greco-catolici din Transilvania (Vezi I. Chindriș, *Secolele*, p.276 ș.u.). Existența variantei transcrise îngrijit a *Vechiului Testament*, de o singură mână, cu oglinda paginii încadrată în chenar, este mărturia cea mai clară a finalității despre care vorbeam.

Structura perifrastică de viitor este alcătuită din viitorul verbului *a fi + gerunziul verbului de bază*: *Strâga-va tot norodul cu strigare mare foarte, și zidurile cetății din fund vor cădea și vor întra fieștecarii prin locul în preajma căruia **va fi stând*** (Jos 6,5); *Și-i vor ținea noroadele și-i vor aduce în locul său și-i va moșteni casa lui Israil pre pământul Domnului spre sluji și slujnice și **vor fi prinzând** pre cei ce-i prinsease pre ei și vor supune pre strângătorii săi.* (Is 14,2); Și, iată, ***vei fi tăcând*** și nu vei putea grăii până în zioa în care vor fi aceaste, pentru ce n-ai crezut cuvintelor meale, care să vor umplea la vreamea sa (Lc 1,20).

Comparabilă ca alcătuire cu formele de mai sus, *voi fi rătăcind*, din contextul de mai jos, trebuie totuși analizată diferit, datorită sensului pe care îl impune contextul: *Iată, mă scoți astăzi de la fața pământului și de la fața Ta mă voiu ascunde și **voi fi rătăcind și pribeag** pre pământ și tot cine mă va afla mă va ucide".* (Fc 4,14): „voi fi rătăcitor și pribeag", așadar, un nume predicativ multiplu, cel dintâi exprimat printr-un gerunziu acordat, cel de-al doilea – prin adjectiv propriu-zis.

Forma de viitor este frecvent prezentă în construcții intensive. În versetul: *Meargă domnul mieu înaintea slujii sale și eu **oi urma** încet **urmele** lui, precum oi vedea că pot mititeii mei, până oi veni la domnul mieu, în Seir* (Fc 33,14), după lat. *et ego **sequar** paulatim **vestigia** eius*, traducătorul a realizat o construcție intensivă de viitor prin echivalarea pur si simplu a cuvintelor „sequar" si „vestigia", care, prin fidelitate, a dat, logic, „oi urma urmele". La fel au rezultat și următoarele construcții intensive: *De vei întra în holda priiatinului tău, vei frânge spice și le vei zdrobi în mână, iară **cu seacerea nu vei săcera*** (2Lg 23,25) – lat. *si intraveris in segetem amici tui franges spicas et manu conteres **falce** autem **non metes**. Mâna nu-l va atinge, ci cu pietri să va zdrobi, au **cu săgeț să va săgeta**; acar dobitoc de va fi, acar om, nu va trăi* (Iș 19,13) – lat. *manus non tanget eum sed lapidibus opprimetur aut **confodietur iaculis** sive iumntum fuerit sive homo non vivet.* În versetul *Când **vei făgădui făgăduință** Domnului, Dumnezeului tău, nu vei întârziia a o da* (2Lg 23,21), construcția intensivă rezultă prin calchierea construcției din textul-sursă: lat. *cum **voveris votum** Domino Deo tuo non tardabis reddere.* La fel și în versetul *Și au zis șearpele către muiare: „Nicidecum **cu moarte veț muri**".* (Fc 3,4) – lat. *dixit autem serpens ad mulierem nequaquam **morte moriemini**.*; *Și când vei întra dimineața, de nu vei găsi toate mâncate de Vil, **cu moarte vom muri**; sau Daniil, cel ce au mințit împrotiva noastră* (Dn 14,11) – lat. ***morte moriemur.***

E mai puțin important cum anume s-a ajuns la aceste construcții. Semnificativ este faptul că traducătorii nu le-au respins, ceea ce înseamnă că le găseau în spiritul graiului pe care ei îl vorbeau. Adăugăm la exemplele de mai sus alte câteva, fără a mai da și corespondentul din textul-sursă: *Iară cât au înțeles Ieremie, certându-i, au zis că necunoscut va fi locul, până când **va aduna** Dumnezeu **adunarea** norodului și să se îmblânzască* (2Mac 2,7); ***Nu voiu aduna adunările** lor din sângiuri, nici voiu pomeni numele lor prin buzele meale.* (Ps 15,4); *Fata Vavilonului, ticăloasă, fericit e cel ce **va răsplăti** ție **răsplătirea** ta, care ai răsplătit noao.* (Ps 136,8); ***Bucurându-Mă, Mă voiu bucura** întru Domnul și va sălta sufletul Mieu întru Dumnezeul Mieu.* (Is 61,10); *Și să va cunoaște Domnul de la Eghipt, și vor cunoaște eghipteanii pre Domnul în zioa aceaea și-L vor cinsti cu junghieri și cu daruri și **făgăduințe vor făgădui** Domnului și le vor plini.* (Is 19,21); *Curând, degrabă vă **voiu răsplăti răsplătire** preste capul vostru.* (Ioil 3,4)

2.2.6.4.1.7. Structura de **viitor anterior**, alcătuită din viitorul verbului auxiliar *a fi + participiul invariabil al verbului de bază* nu exprimă sensul propriu acestui timp de relație, ci exprimă acțiune nesigură, îndoielnică, presupusă, situată în trecut, înaintea momentului vorbirii, adică sensul unui timp absolut, prezumtivul perfect. Aceasta ne îndreptățește să credem că ar trebui, în astfel de construcții, să disociem, în funcție de context, între viitorul anterior, timp de relație, și prezumtivul perfect, timp absolut. Cele două structuri pe care le analizăm în continuare actualizează sensul gramatical al unui timp absolut: *Iară el să uita la ea tăcând, vrând a ști de cumva nărocită cale ei **va fi făcut** Domnul, au nu* (Fc 24,21); *Și fiii tăi de-I **vor fi păcătuit** și i-au slobozit în mâna nedreptății sale* (Iov 8,4).

2.2.6.4.2. Conjunctivul

2.2.6.4.2.1. Conjunctivul prezent cunoaște forme iotacizate la verbele cu radicalul în [*t*], [*d*], [*n*], [*r*], la pers. I sg., la persoanele I și a III-a sg. și pl. (vezi supra, **2.2.6.3.).**

Conjuncția-morfem *să* lipsește uneori din structura conjunctivului, unele forme actualizând sens de imperativ, ca și în limba actuală, atunci când li se asociază în plan suprasegmental accentul în context și intonația specifică imperativului: ***blagoslovească** 3.sg. – Îngerul carele m-au scos din toate realele **blagoslovească** pruncii aceștea!* – (Fc 48,16); ***crească** 3.pl. – Și să să cheme preste ei numele mieu și numele părinților miei, Avraam și Isaac, și **crească** întru mulțime pre pământ!* – (Fc 48,16); *Și i-au blagoslovit în vreamea aceaea, zicând: „În tine să va blagoslovi Israil și să va zice: «**Facă**-ți ție Dumnezeu ca lui Efrem și ca lui Manasse!»"* (Fc 48,20), altele sens de conjunctiv: ***caute** 3.sg. – Acum, dară, **caute** împăratul om înțăleapt și ager și-l rânduiască maimare preste pământul Eghiptului* – (Fc 41,33); ***facă** 3.sg. – Iară Dumnezeul mieu Atotputeamicul vi-l **facă** blând și să sloboază cu voi fratele vostru carele ține și pre acest Veniamin. Iară eu ca un lipsit fără prunci oi fi* (Fc 43,14);[257].

Unele verbe, pe care norma literară le-a impus ulterior în varianta cu sufix sau a acceptat în variație liberă ambele forme (*a se împreuna*), se întrebuințează aici în forma fără sufix flexionar (*a se încleșta, a se încopcia, a se pitula, a slobozi*): ***să (mă) împreun** 1.sg.* (Fc 38,16), ***să (să) împreune** 3.sg./pl.* (Fc 39,14), (Iș 26,10, 11; 36,12); (Jos 17,10); **să (să) încleaște** *3.sg.* (Iș 26,17); **să (să) încopce** *3.sg.* (Iș 36, 18); ***să (te) pituli** 2.sg.* (1Sm 20,19), ***să sloboază** 3.sg.* (Fc 43,14), (Iș 6,11; rezum. cap.7; 7,2), (Jd 10,14), (2Sm 14,16), (Iov 6,9; 33,17), (Ir 34,9, 10), ***să sloboz** 1.sg.* (Jd 10,13), (Iș 3,8; 5,2); ***să slobozi** 2.sg.* (Iș 4,23; 8,29); ***să slobozu** 1.sg.*(Iș 9,28)**,** în vreme ce altele, pe care norma literară le-a impus în varianta fără sufix, apar în acest text cu sufixul de prezent: *a se curăți, a se mirosi, a pipăi*: ***să (se) curățească** 3.sg.* (Iov rezum. cap.31); ***mirosească(-să)** conj. prez. fără **să** 3.sg.* (1Sm 26,19); ***să pipăiesc** 1.sg.* (Fc 27,21).

---

[257] Alte forme de conjunctiv fără *să*: ***fie** 3.sg.* (Fc 13,8; 18,25; 24,51; 31,30; 32,16; 33,9; 38,23; 44,10, 17; 49,17, 26); ***judece** 3.sg./pl.* (Fc 16,5; 31,53); ***giudece** 3.sg.* (Fc 31,49); ***meargă** 3.sg.* (Fc 33,14); ***milostivească(-să)** 3.sg.* (Fc 47,25); ***neguțătorească** 3.pl.* (Fc 34,21); ***rânduiască** 3.sg.* (Fc 41,33). Pentru alte cărți, vezi *Indice*.

Pentru unele verbe, formele sunt în variație liberă: ***să încete** 3.sg.* (Nm 20,6); ***să înceate** 3.sg./pl.*(Iș 9,28), (2Sm 2,26; 3,29; 24,21), (Pl 25,10), dar ***să încetezi** 2.sg.* (Iov 34,36); ***să departă** 3.sg.* (1Sm 6,3), (Ir 17,5); ***să (să) deperte** 3.pl.* (Iș 8,9); ***să (se) depearte** 3.pl.* (2Par 35,15), dar ***să (să) depărtează** 3.sg.* (Ir 6,8); ***să (se) depărtează** 3.sg.* (Ir 21,2); ***să depărteaze** 3.pl.* (Ir 27,10), (Mc 5,3); ***să (să) deperteaze** 3.pl.* (Ir 32,40); ***deperteze** conj. prez. fără **să** 3.sg.* (Iov 9,34); ***depărtează(-să)** conj. prez. fără **să** 3.pl.* (1Sm 2,3); ***să întărâte** 3.sg./pl.* (3Împ 14,15; 16,26), dar ***să întărâtezi** 2.sg.* (3Împ 16,2); ***să lucre** 3.sg.* (Fc 2,5, 15; 3,23), dar ***să lucreaze** 3.pl.* (1Mac 9,51), (2Mac 6,8); ***să (se) ospete** 3.sg.* (Ecl 10,19); ***să (se) oaspete** 3.pl.* (3Ezr 9,55); ***să (se) uspete** 3.pl.* (Jd 16,23), (Tov 2,2), dar ***să (să) uspeteze** 3.pl.* (Ps 67,4).

Ca și la prezentul indicativului, verbul *a mânca* se întrebuințează cu forma scurtă, regională, la persoanele I, a II-a, a III-a singular și a III-a plural, cu precizarea că, spre deosebire de indicativ, la conjunctiv am întâlnit mai des și forma lungă: ***să mânc** 1.sg.* (Fc 27,4, 7), (1Sm 2,36), (2Sm 11,11; 13,5), (Lc 22,11); ***să mânce** 3.sg./pl.* (Fc 37,25), (1Sm 9,13; 30,11), (2Sm 11,13), (Iov 1,4; 31,8), (Iș 2,20; 23,11), (Mc 5,43; 6,36, 37), (In 6,5, 31); ***să (să) mânce** 3.sg.* (Iș 10,5, 12); ***să mânci** 2.sg.* (Jd 13,4), (Pl rezum. cap.23; 23,1), (Ir 16,8); ***mânce** conj. prez. fără **să** 3.sg.* (Jd 13,14), dar ***să mânânc** 1.sg.* (2Sm 13,10), (Mc 14,14); ***să mănânci** 2.sg.* (Fc 3,17), (Jd 13,7), ***să mânânci** 2.sg.* (Fc 2,17), ***să mănânce** 3.pl.* (Fc 31,54), ***să mânânci** 2.sg.* (Fc 2,16; 3,11), (Iș 34,15), (Mc 14,12); ***să mânânce** 3.sg./pl.* (Fc 3,22), (Iș 18,12), (Lc 7,36), (Mc 11,14), (In 18,28).

Verbul *a (se) usca* a fost înregistrat atât în varianta cu [*u*] sincopat: ***să (se/să) uște** 3.sg.* (Iov 14,11), (Ps 89,6), cât și în forma cu [*u*] nesincopat: ***să usuce** 3.sg.* (Pr 26,16); ***să (să) usuce** 3.pl.* (Iov 18,16).

În stabilirea formei de conjunctiv prezent a unor verbe, traducătorii întâmpinau dificultăți. Verbul *a ucide* este un caz concludent în acest sens. Cvasigenerale sunt formele cu radicalul în [*g*]: ***să ucigă** 3.sg./pl.*(Fc 4,15; 26,7), (Iș 4,24; 5,21; 19,24; 32,12, 27), (1Sm 5,11; 19,1; 20,33; 26,15; 28,9; 31,4), (2Sm 14,11), (Iov 6,9), (Ir 40,15; 43,3); ***să ucig** 1.sg.* (Fc 6,17), (1Sm 24,11); ***ucigă(-să)** conj. prez. fără **să** 3.sg.* (Fc 31,32); ***să (să) ucigă** 3.sg./pl.* (Iș 22,20), (Jos 9,26), (1Sm 19,11, 15; rezum. cap.24), (2Sm 3,37), (Ir rezum. cap.26; 38,4); ***să (se) ucigă** 3.sg.* (2Sm 21,4); ***ucigă** conj. prez. fără **să** 3.sg.* (Iov 9,23), dar prezența formei ***să uciză** 3.sg.* (Iș 2,15), (1Sm 5,10) este semn că se întrebuința și forma cu radicalul în [*d*], cu iotacizarea obișnuită.

Pentru verbul *a avea*, în mod curent am întâlnit formele etimologice: ***să aibi** 2.sg.* (Iș 20,12), (2Lg 24,13; 28,29), (Pl 3,5); ***aibi** conj. prez. fără **să** 2. sg.* (Iov 22,21), (Pl. 5,17), numai cu totul izolat formele rezultate prin analogie cu prezentul indicativului ***să ai** 2.sg.* (Pr 19,17).

La verbele *a bea, a da, a lua, a sta* se întrebuințează mai frecvent formele etimologice: ***să bea** 3.sg./pl.* (Jd 4,19), (1Sm 30,11), (2Sm 11,13; 16,2; 23,16), (Iov 1,4), (Ir 25,28; 35,14; 49,12); ***să (să) dea** 3.sg.* (Iș 32,29), (Jos 17,4; 21,2), (1Sm 18,19; rezum. cap.23), (Ir 26,24; 37,20); ***să dea** 3.sg.* (Jos 9,24), (1Sm 8,15), (Ir rezum. cap.15; 43,3); ***dea** conj. prez. fără **să** 3.sg.* (1Sm 2,20); ***să ia** 3.sg./pl.*(Iș 8,8; 10,17; rezum. cap.23; rezum. cap.24), (Jos 4,3; 10,27; 21,6), (Jd 11,5; 14,8; 21,22), (1Sm 25,39, 40), (2Sm 10,3), (Ir 17,23; 36,21; 46,10); ***să (se) ia** 3.sg.* (Jd 20,13); ***să (să) ia** 3.sg.* (Jd 21,3); ***să iai** 2.sg.* (Ir 15,15); ***să stea** 3.sg.* (Ir 49,19; 50,44), dar se întâlnesc și cele analogice, specifice graiurilor nordice: ***beaie** conj. prez. fără **să** 3.sg.* (Jd 13,14); ***deaie** conj. prez. fără **să** 3.sg.* (1Sm 1,17); ***deie(-)(-să)** conj. prez. fără **să** 3.sg.* (1Sm 27,5); ***deaie(-)(-să):** conj. prez. fără **să** 3.pl.*(Sm 21,6); ***să iaie** 3.sg.* (2Sm 3,35); ***iaie** conj. prez. fără **să** 3.sg./pl.* (Iș 12,3), (Jos 6,4, 6), (1Sm 20,15), (2Sm 19,30; 24,22), (Ir 9,18); ***steie** conj. prez. fără **să** 3.sg.* (1Sm 16,22).

2.2.6.4.2.2. Conjunctivul perfect nu se întrebuințează prea des. Formele auxiliarului *a fi* din structura acestui timp sunt variabile după persoană și număr: ***să fie făcut** 3.pl.* (Fc 44,7); ***să fie fost** 3.sg.* (Fc 43,12); ***să fim furat** 1.pl.* (Fc 44,8); ***să fie rămas** 3.sg.* (Ir 44,14); ***să fie păcătuit** 3.pl.* (Iov 1,5).

2.2.6.4.3. Condiționalul-optativ

2.2.6.4.3.1. Condiționalul-optativ prezent cu *a vrea + infinitivul prezent al verbului de bază* este structura curentă în acest text. Auxiliarul la persoana a III-a are forma *ar*, ca și în limba actuală: ***ar cerca** 3.sg.* (Fc 37,15); ***ar fi** 3.sg* (Fc 42,23); ***(s-)ar închina** 3.pl.* (Fc 37,7, 9); ***ar încolți** 3.sg.* (Fc 2,5); ***(s-)ar juca** 3.sg.* (Fc 19,14); ***ar răsări** 3.sg.* (Fc 2,5); ***(s-)ar scula** 3.sg.* (Fc 37,7); ***ar sta** 3.pl.* (Fc 37,7); ***ar tâlcui** 3.sg.* (Fc 41,8); ***ar trăi** 3.sg.* (Fc 17,18); ***ar vătăma** 3.sg.*(Fc 26,29); ***ar veni** 3.pl.* (Fc 34,5)[258].

Formele perifrastice, având în structură *condiționalul prezent al verbului auxiliar **a fi** + gerunziul verbului de bază* se întâlnesc, fără a fi însă foarte frecvente. De fapt, așa cum o arată contextele, sensul pe care îl dezvoltă aceste structuri nu este întotdeauna de condițional, semn că începe să se contureze prezumtivul. Structurile astfel alcătuit au rezultat prin traducerea conjunctivului imperfect latin, activ sau pasiv. Cum construcțiile perifrastice cu gerunziul erau curente în graiurile nordice, transpunerea s-a făcut nu printr-un condițional obișnuit, ci printr-o formă perifrastică cu gerunziul: *ar fi bolnăvind – Și au trimis Saul slugile orașului, carii să apuce pre David; și au răspuns că **ar fi bolnăvind*** (1Sm 19,14) – lat. *misit autem Saul apparitores qui raperent David et responsum est quod **aegrotaret**; ar fi chemând – Și au înțăles Heli că Domnul **ar fi chemând** pruncul și au zis câtră Samuil* (1Sm 3,9) – lat. *intellexit igitur Heli quia Dominus **vocaret** puerum et ait ad Samuhel; ar fi fugind – S-au vestit lui Lavan a triia zi că **ar fi fugind** Iacov* (Fc 31,22) – lat. *nuntiatum est Laban die tertio quod **fugeret** Iacob; ar fi lăcuind – Și după trei zile de pacea făcută, au auzit că aproape **ar fi lăcuind** și între dânșii ar fi rămâitori.* (Jos 9,16) – lat. *post dies autem tres initi foederis audierunt quod in vicino **habitarent** et inter eos futuri essent; (s-)ar fi pitulând – și au îndreptat șireagul împrotiva pustiii, neștiind că dinnapoi **s-ar fi pitulând** leșuiri.* (Jos 8,14) – lat. *direxitque aciem contra desertum ignorans quod post tergum **laterent** insidiae; (s-)ar fi suind – Și au înțăles Thamar că socrul ei **s-ar fi suind** în Thamna, la tunderea oilor.* (Fc 38,13) – lat. *nuntiatumque est Thamar quod socer illius **ascenderet** in Thamnas ad tondendas oves; n-ași fi trăind – Au ca un fără vreame născut **n-ași fi trăind**, sau ca cei zămisliți, ce n-au văzut lumina* (Iov 3,16) – lat. *aut sicut abortivum absconditum **non subsisterem** vel qui concepti non viderunt lucem; ar fi tunzând – Auzit-am că **ar fi tunzând** păstorii tăi carii era cu noi în pustie* (1Sm 25,7) – lat. *audivi quod **tonderent** pastores tui qui erant nobiscum in*

[258] Această consecvență este în mod cert urmarea extinderii normei sudice grație cărților muntenești care se reproduc în tipografia Blajului.

deserto; *(s-)ar fi vănzând* – *Și auzind Iacov că* ***s-ar fi vănzând*** *bucate în Eghipt* (Fc 42,1) – lat. *audiens autem Iacob quod alimenta* ***venderentur*** *in Aegypto.*

2.2.6.4.3.2. Condiționalul-optativ perfect are paradigma pe care a păstrat-o până astăzi: ***(s-)ar fi bolnăvit*** *3.sg.* (Fc 48,1); ***ar fi fost*** *3.sg.* (Fc 31,42); ***ar fi mijlocit*** *3.sg.* (Fc 43,10); ***ar fi născut***: *cond. pf. 3.sg.* (Fc 22,20); ***ar fi putut***: *cond. pf. 3.sg.* (Fc 26,10); ***ai fi slobozit***: *cond. pf. 2.sg.* (Fc 31,42); ***(s-)ar fi uitat***: *cond. pf. 3.sg.* (Fc 28,8); ***aș fi văzut***: *cond. pf. 1.sg.* (Fc 33,10); ***am fi venit***: *cond. pf. 1.pl.* (Fc 43,10).

Inversiunea auxiliarului am înregistrat-o pentru această formă temporală în versetul următor: ***Fost-aș fi*** *ca când* ***n-aș fi****, din pântece mutat la mormânt*. (Iov 10,19) – lat. ***fuissem*** *quasi qui* ***non essem*** *de utero translatus af tumultum*, unde remarcăm, de asemenea, corelarea celor două timpuri ale condiționalului, unul redând conjunctivul mai mult ca perfect din latină, celălalt – conjunctivul imperfect.

O formă „supracompusă”, numită de C. Francu, condițional mai mult ca perfect[259] găsim în versetul următor: *Pentru ce m-ai scos din zgău? Care batăr de* ***m-aș fi fost mistuit****, să nu mă vază ochiul.* (Iov 10,18) – lat. *quare de vulva eduxisti me qui utinam* ***consumptus essem*** *ne oculus me videret*. Prin *(m-)aș fi fost mistuit* se traduce o formă verbală latinească alcătuită din participiul viitor ***consumptus*** al verbului *consūmo, -re* + verbul auxiliar *esse* la conjunctiv imperfect, exprimându-se „preanterioritatea în trecut”.

2.2.6.4.4. Imperativul

2.2.6.4.4.1. Imperativul în forma afirmativă prezintă aspecte particulare la câteva verbe: *a aduce, a avea, a jura, a lucra, a mânca, a slobozi, a sta, a ușura*.

Verbul *a aduce* se întrebuințează atât cu forma etimologică *adu*, cât și cu formele analogice *adă* și *ado*: ***adu-ț/-ți aminte*** (Fc 40,14), (Jd 16,28), (Iov 4,7; 7,7; 10,9; 36,24; 40,27), (Iș 32,13), (Ir 14,21; 15,15; 18,20), (Tng 3,19; 5,1), ***adu*** (2Sm 14,10), dar ***adă*** (Fc 27,4, 7, 9, 13, 25; 48,9), . (Jd 6,30), (1Sm 16,11; 20,21, 31, 36), (Ir 17,18), ***(-)ți adă aminte*** (Fc 20,16), ***ado*** (Jos 10,6). Spre deosebire de *a aduce*, verbul *a veni* realizează imperativul în forma ***vino***: (Fc 12,1; 19,32; 31,44; 37,13), (Jd 4,22; 9,10, 12, 14, 29; 11,6; 18,19; 19,11), (1Sm 9,5, 10; 14,1, 6; 16,1; 17,44; 20,22; 23,27), (2Sm 13,7, 11; 14,15; 15,22; 19,33), (Ir 36,14; 40,4).

Verbul *a avea* are la persoana a II-a singular imperativul ***aibi*** — *Și au zis toț oamenii Iavis către Naas: „****Aibi****-ne păciuiți și-ț vom sluji”.* (1Sm 11,1); ***Aibi****-le [izvoarele] sângur, nici fie streinii părtașii tăi.* (Pl 5,17).

Pentru *a jura*, imperativul la persoana a II-a singular este cel regional: ***joară*** (Fc 21,23; 25,33) și ***gioară*** (Fc 47,31), dar și forma ***jură*** (1Sm 24,22; 30,15).

Verbele *a lucra, a slobozi, a ușura* se întrebuințează, ca și la prezent, fără sufixul flexionar: ***lucră***: *imperativ 2.sg.* (Jos 1,18), (2Sm 9,10), ***slobozi***: *imperativ 2.sg.* (Iș 4,23), (Jos 10,6), ***ușoară*** *imperativ 2.sg.* – *Mai* ***ușoară*** *giugul, ce au pus tatăl tău preste noi!* (3Împ 12,9).

Reținem, de asemenea, forma etimologică de imperativ singular ***stă*** a verbului *a sta*: *De poți, răspunde-mi și împrotiva feații meale* ***stă****.* (Iov 33,5) și, cu foarte multe ocurențe, forma analogică ***stăi***: *imperativ 2.sg.* (Iș 8,20; 9,13), (1Sm 9,27), (2Sm 1,9; 18,30), (Iov 37,14), (Ir 7,2; 17,19; 26,2; 48,19).

Forma scurtă, regională, *mâncă* se întâlnește și la imperativ: ***mâncă*** *2.sg.* (1Sm 9,24), (4Împ 19,29), (Is37,30), (Pl 23,7; 25,16).

Pentru verbul *a păsa* (Înv.) „a merge”, „a se duce”, am înregistrat imperativul *pasă*, a cărui circulație este din ce în ce mai rară în perioada în care se traduce acest text biblic: ***pasă***: *imperativ 2.sg.* (Fc 19,9), (Iș 4,12).

În cadrul sistemului de forme perifrastice cu *a fi* + gerunziul s-a putut crea imperativul perifrastic: ***Fii tocmindu-te*** *cu protivnicul tău degrab, cât ești în cale cu el, ca nu cumva să te dea protivnicul judecătoriului și judecătoriul să te dea slujitoriului și să te tremiți în temniță.* (Mt 5,25); *fii tocmindu-te* înseamnă, așadar, „împacă-te”. Prin imperativul sintetic s-ar fi câștigat în concizia exprimării, dar s-ar fi pierdut în expresivitate. Este, de altfel, cazul tuturor formelor perifrastice de același tip.

Construcțiile intensive cu imperativul în structură nu lipsesc. Expresivitatea lor este chiar sporită în comparație cu a celor realizate cu alte forme verbale, imperativului revenindu-i un rol important în asigurarea funcției fatice a limbajului. În momentul în care în vecinătatea verbului la imperativ se află un substantiv coradical, dorința emițătorului nu este doar să mențină contactul cu receptorul, ci să fie puternic persuasiv prin mesajul transmis: *Și veți aduce către voi pre toți făcătorii legii și* ***izbândiți izbânda*** *norodului vostru* (1Mac 2,67); ***Răsplătiți răsplătirea*** *limbilor și luați aminte spre porunca legii* (1Mac 2,68); *Dă-le lor după lucrurile lor și după vicleșugul meșteșugirilor lor. După faptele mânilor lor dă-le lor,* ***răsplătește răsplătirea*** *lor.* (Ps 27,4); *Înalță-Te, Cel ce judeci pământul,* ***răsplătește răsplătire*** *celor mândri* (Ps 93,2); *Scoală și mergi în Ninivea, cetatea cea mare, și* ***propoveduiaște*** *într-însa* ***propoveduirea****, carea Eu grăiesc către tine!* (Iona 3,2).

O construcție intensivă cu imperativul înregistrăm în următorul context: *Că aceastea zice Domnul omului Iiudii și a Ierusalimului: «****Înoiți-vă*** *voao* ***înoitură****, și să nu sămânați preste spini!»* (Ir 4,3)/*Tăiați-vă împrejur Domnului și depărtați mădulariul inimilor voastre, bărbații Iudii și lăcuitorii Ierusalimului, ca nu cumva să iasă ca focul urgiia Mea și să să aprinză și să nu fie cine să stângă, pentru răotatea gândurilor voastre.* (Ir 4,4). Sintagma românească ***înoiți-vă voao înoitură***, deosebit de expresivă, este rezultatul legăturii stabilite de traducător între cele două cuvinte coradicale: din sintagma lat. *novate vobis novale,* unde verbul *novo* „înnoiesc”și *novalis* „ogor”[260]; aceeași sintagmă din *Vulgata* – *innovate vobis novale* – este tradusă prin ***înoiți-vă ogorul*** în *Prorociia lui Osie* 10,12: *Sămânați voao întru dreptate și săcerați în gura milei,* ***înoiți-vă ogorul****. Iată vreamea a căuta pre Domnul, când va veni Cel ce vă va învăța dreptatea.* Sintagma din *Prorociia lui Osie* este mult mai transparentă pentru cititor dar a pierdut în mod evident în planul expresivității.

---

[259] *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.341. Forma este înregistrată de Grigore Maior în *ILV/Lexicon*, I, p.39, la *Optativus modus. Plusquamperfectum.*
[260] Cf. Grigore Maior, *ILV/Lexicon*, I, p.319 – 320.

2.2.6.4.4.2. Imperativul prohibitiv sau negativ se realizează frecvent în *-areți, -ereți, -ireți*: ***(nu) oprireț*** *2.pl.* (Fc 24,56); ***(nu vă) spăimântareț*** *2.pl.* (Fc 45,5); ***(nu vă) teamereți*** *2.pl.* (Fc 50,19); ***(nu vă) teamereț*** *2.pl.* (Fc 50,21), (Iș 20,20), (Jos 10,25); ***(nu vă) temereț*** *2.pl.* (Iș 14,13), (Jd 6,10); ***(nu vă) temereți*** *2.pl.* (1Sm 12,20), (2Sm 13,28); ***(nu) stareți*** *2.pl.* (Ir 51,50); ***(nu) înmulțireați*** *2.pl.* (1Sm 2,3); ***(nu vă) plecareți*** *2.pl.* (1Sm 12,21); ***(nu) vestireț*** *2.pl.* (2Sm 1,20), ***(nici) vestireți*** *2.pl.* (2Sm 1,20). Alături de aceste forme lungi le-am înregistrat, în mod firesc, și pe cele scurte: ***(nu) faceț*** *2.pl.* (Fc 19,7); ***(nu) faceți*** *2.pl.* (1 Sm 2,24); ***(nu vă) teameți*** *2.pl.* (Fc 43,23); ***(nici vă) spăimântaț*** *2.pl.* (Jos 10,25), ***(nu) aduceți*** *2.pl.* (2Sm 19,10) etc.

2.2.6.4.5. Infinitivul

2.2.6.4.5.1. Infinitivul prezent. Sintagmele latinești alcătuite din *volo, velle, volui*, respectiv *nolo, nolle, nolui + infinitivul pezent al unui alt verb* au generat structuri echivalente în traducere, numai că traducătorii nu au păstrat verbul la forma de infinitiv lung, formă pe care o întâlnim în acest text extrem de rar cu valoare verbală: *Oamenii aceștia păciuiț sânt și* ***vreau a lăcui*** *cu noi.* (Fc 34,21) lat. *viri isti pacifici sunt et* ***volunt habitare*** *nobiscum*; *Și chemată venind, o au întrebat: „**Vrei a mere**[261] cu omul acesta?"* (Fc 24,58) – lat. *cumque vocata venisset sciscitati sunt* ***vis ire*** *cum homine isto*; *De va lua Iacov muiare din ruda locului acestuia,* ***nu vreau a trăi*** (Fc 27,46) – lat. *si acceperit Iacob uxorem de stirpe huius terrae* ***nolo vivere***. Rezultatul este același în limba română atunci când traducătorii urmează o formă a conjugării perifrastice latinești, cu sensul „are de gând să facă", alcătuită din participiul viitor activ al unui verb de bază + verbul auxiliar *sum, esse, fui*: *Visul împăratului unul este: carele Dumnezeu* ***vrea a face****, le-au arătat lui Faraon* (Fc 41,25) – lat. *somnium regis unum est quae* ***facturus est*** *Deus ostendit Pharaoni*; sintagma alcătuită din *a vrea + infinitivul prezent* redă întocmai sensul exprimat prin forma verbală latinească.

Forma lungă a infinitivului, cu valoare verbală, se întâlnește rar, semn că pierduse foarte serios teren în fața formei scurte. Cea dintâi s-a substantivat. Numai uneori și numai precedată de prepoziția-morfem specifică infinitivului a continuat să își păstreze valoarea verbală, așa cum se poate vedea din exemplele următoare: *Și au zis: „Veniț să ne facem cetate și turn, al căruia vârv să agiungă la ceriu și să ne vestim numele mai înainte* ***de-a ne despărțire*** *preste tot pământul* (Fc 11,4); *Blagosloveniia celui ce era* ***de-a perirea*** *preste mine veniia, și inima văduvei o am mângâiat.* (Iov 29,13).

2.2.6.4.5.2. Infinitivul perfect este atestat de multe ori, semn al tendinței de extindere a acestei forme temporale: *Că din ce vom putea ști, eu și norodul Tău,* ***a fi aflat*** *noi har înaintea Ta, de nu vei umbla cu noi, să ne slăvim de toate noroadele care lăcuiesc pre pământ?"* (Iș 33,16); *Aceasta va fi leagea ucigașului ce fuge, a căruia viiața trebuie să să ție, care va lovi pre aproapele său neștiind și carele ieri și alaltăieri nici o mânie împrotiva lui* ***a fi avut*** *să arată* (2Lg 19, 4); *Și nu-l vor da în mânile celui ce-l va goni a izbândi sângele; că neștiind au lovit aproapele lui, nici să vădeaște* ***a****-i* ***fi fost*** *neprietin mai înainte de doao sau trei zile.* (Jos 20,5); *Și pentru aceea au zis: „Cine iaste din toate neamurile lui Israil care nu s-au suit la Domnul în Masfa?" Și iată, s-au aflat lăcuitorii Iavisgalaad* ***a nu fi fost*** *într-acea oaste.* (Jd 21,8); *Iov îș tânguiaște necazul, pricina lui de la Dumnezeu cercând; carea o arată a nu fi fost răotatea sa, nici neștiința lui Dumnezeu, Carele ziditul de la Sâne om bine-l cunoaște.* (Iov rezum. cap.10);

Căruia el au răspuns: „Să nu să supere domnul mieu, că tu ai cunoscut norodul acesta ***a fi plecat*** *spre rău.* (Iș 32,22). Exemplele pot continua, dar pentru economia lucrării ne oprim doar la acestea. Cum la verbele tranzitive formele infinitivului perfect activ sunt omonime cu infinitivul prezent pasiv, simpla înșirare a unor forme scoase din context nu ar fi oricum concludentă.

2.2.6.4.6. Gerunziul. În afara formelor iotacizate (**2.2.6.3.**) și a întrebuințării gerunziului în formele perifrastice ale unor timpuri, trebuie remarcate alte câteva aspecte în legătură cu structura acestei forme modale.

Dorința traducătorilor de a evita rostirea dură a consoanelor favorizează uneori apariția formelor hipercorecte, cu [*i*] în loc de [*î*] în sufixul specific de gerunziu: *aprinzind* (Lc 22,55); *aprinzindu(-să)* (Ir rezum. cap.52); *arzind* (Fc 34,13); *căzind* (Fc 24,52; 45,14), (Ir 30,23), (In rezum cap.18); *crezind* (Fc rezum. cap.15); *cuprinzind* (Fc rezum. cap.19); *cutezind* (Fc 44,18); *deșchizind* (Fc 8,13; 42,27); *preacrezind* (Fc 39,19); *prinzind* (Fc 46,29), *prinzindu(-să)* (Ir rezum. cap.39); *purcezind* (Fc 24,10; 26,22; 28,5; 29,1; 33,3; 45,24; 46,1); *răspunzind* (Fc 15,9; 16,6; 18,27; 25,23; 37,13; 38,16), (Lc 3,11; 9,20; 13,2, 8, 14, 15, 25; 14,3, 5; 15,29; 20,39; 23,3, 40; 24,18), (In rezum. cap.18); *râzind* (Fc rezum. cap.9); *șezind* (Fc 18,1; 21,16; 37,25), (Ir 17,25); *văzind* (Fc 6,5; 9,22; 21,9, 19; 23,18; 40,16; 45,27); *vâzind*: (Fc 24,30, 64; 28,6; 39,13); *văzindu-* (Fc 19,1; 29,10; 32,2; 34,2; 40,6; 46,29); *vâzindu-*: (Fc 34,2); *nevăzind* (In rezum. cap.20). Fenomenul a fost semnalat și în alte locuri în analiza noastră (vezi **2.1.1.17.** și **2.1.2.18.2.**).

Verbul *a fugi* are două forme de gerunziu, în variație liberă: ***fugând*** (Fc 35,7), (Iș 14,27), (Jos 7,5; 8,15; 10,11), (Jd 5,22; 7,23; 9,40; 11, 3; 20,31), (1Sm 14,16; rezum. cap.19; 19,18), (2Sm 17,2; 18,16), (Ir rezum. cap.39; 48,45; rezum. cap.52), dar și ***fugind*** (Fc 31,22), (Iș 2,15), (Jos 8,7), (Jd rezum.cap.4; 4,17), (2Sm 13,37, 38; 23,11), (Iov 27,22).

Au mai fost atestate următoarele forme: ***luund*** (1Sm 27,9), (2Sm 13,9) în loc de *luând*; ***purcegând*** (Jd 20,20) de la *a purcede*; ***ucizându(-să)*** (1Sm rezum. cap.15) de la *a (se) ucide*, dar acestea apar destul de rar în comparație cu formele de gerunziu, obișnuite până astăzi, ale acestor verbe. De altfel, gerunziul nu este o formă verbală caracterizată prin discontinuități marcante de la o etapă de evoluție a limbii la alta.

Ar mai fi de reținut cele câteva ocurențe ale formelor negative realizate cu adverbul *nu*, asemenea modurilor predicative și infinitivului: *și am rămas în munte patruzăci de zile și patruzăci de nopți pâne* ***nu mâncând*** *și apă* ***nu bând*** (2Lg 9,9) – lat *et perseveravi in monte quadraginta diebus ac noctibus panem* ***non comedens*** *et aquam* ***non bibens***; aceleași structuri latinești – *panem* ***non comedens*** *et aquam* ***non bibens*** – sunt și în versetul următor: *Și am căzut înaintea Domnului ca și dintâi patruzăci de zile și de nopți, pâne* ***nu mâncând*** *și apă* ***nu bând****, pentru toate păcatele voastre care aț făcut împrotiva*

[261] Remarcăm aici folosirea formei regionale de infinitiv. În mod obișnuit însă, verbul se folosește în forma *a merge*, fiind acesta încă un argunment în sprijinul ideii că aspectele cu tentă regională prea accentuată au fost evitate de traducători.

Domnului și l-ați învitat spre mânie. (2Lg 9,18); *zisele sale le întărează și-i îndeamnă să să lipească de Domnul,* ***nu încetând*** *a să ruga pentru dânșii* (1Sm rezum. cap.12). Fidelitatea exagerată față de model a putut conduce la aceste forme negative de gerunziu, care sunt, până la urmă, doar excepții de la realizarea obișnuită a aspectului negativ cu *ne-*: ***neaflând*** (Fc 8,9), ***neaflănd*** (Fc 38,20), ***nefiind*** (Iș 22,14); ***neputându-*** (Iș 2,3); ***nesocotindu-*** (Iș rezum. cap.5); ***nesuferindu-*** (Iș 12,39); ***neștiind*** (Iș 10,26); ***nevrând*** (Iș 13,15).

Prezente în număr destul de mare, construcțiile intensive cu gerunziul susțin ideea pe care am exprimat-o mai sus în legătură cu faptul că modelul pe care traducătorii îl aflau în *Vulgata* trebuie coroborat cu suportul pe care îl găseau în graiul lor de acasă (vezi **2.2.6.4.1.4.**).Prin construcția intensivă *râvnind râvna* din versetul: *Finees, tatăl nostru,* ***râvnind râvna*** *lui Dumnezeu, au luat testamântul vecinicii preoții* (1Mac 2,54) – cf. lat.: *Finees pater noster* ***zelando zelum*** *Dei accepit testamentum sacerdotii aeterni.* – se sugerează intensitatea trăirii celui care a împrumutat parcă ceva din gelozia aprigă a lui Dumnezeu, „Care, asemenea unui soț înșelat, se aprinde de mânie împotriva poporului infidel – care-L trădează prin idolatrie”[262]. Aceeași construcție intensivă, cu alte semnificații însă, o întâlnim în următorul verset: *Ilie,* ***râvnind râvna*** *legii, s-au râdicat în ceriu.* (1Mac 2,58), unde exprimă zelul de care vechiul profet a dat dovadă în respectarea legii, zel pentru care a fost răsplătit prin ridicarea la cer.

Reperabilă și astăzi în vorbire este construcția intensivă din fragmentul următor: *Și frații,* ***cu*** *multe* ***daruri dăruindu****-i, la tată îi trimite* (Fc rezum. cap.45). De fapt, întreaga secvență pare luată dint-un basm popular românesc, fapt susținut aici și de oralitatea generată prin anacolut: *și frații (...) la tată îi trimite.* Nu e mai puțin sugestiv versetul *Iscodit-au fărălegiuiri, scăzut-au* ***iscodind cu iscodire****.* Ps (63,7), unde sunt prezente trei cuvinte coradicale: de două ori verbul *a iscodi* și o dată substantivul *iscodire*, care, împreună cu celelalte două cuvinte, *fărălegiuire* și *a scădea* „a se slei de putere”, vorbesc despre starea celui care dorește să facă răul cu orice preț.

2.2.6.4.7. Pentru **modul participiu** consemnăm doar formele verbului *a sta*, cu reduplicare, în alcătuirea unor timpuri compuse[263]: ***am stătut***: *ind. pf.c. 1.sg.* (1Sm 1,26), (Ir 18,20), ***ați stătut***: *ind. pf.c. 2.pl.*(Ir 7,10), ***au stătut***: *ind. pf.c. 3.sg./pl.* (Fc 41,46; 43,15), (Iș 9,10; 14,20; 19,17; 20,18, 21; 34,5), (Ir 14,6; 19,14; 46,15; 48,45) etc., ***stătut-au***: *ind. pf.c. 3.sg./pl.* (Iș 15,8), (Iov 4,16; 32,16), ***ar fi stătut***: *cond. pf. 3.pl.* (Ir 23,22) și, mai rar, fără reduplicare ***au stat***: *ind. pf.c. 3.sg./pl.* (Jos 24,1), (2Sm 2,28), (Iov 9,4).

2.2.6.4.8. Supinul cunoaște mai multe atestări aici, în comparație cu atestările din textele anterioare, fapt care susține afirmația potrivit căreia întrebuințarea acestei forme se extinde tot mai mult, pe măsură ce textele sunt mai aproape de perioada modernă[264]: ***(la) arat*** (Iov 39,10); ***(de) băut*** (Fc 19,34), (Iș 17,1); ***(de/la) beut*** (Fc 19,35; 24,14, 17, 18, 46; 30,38), (Iș 2,19), ***(de) îmbrăcat*** (Fc 28,20); ***(de) lăcuit*** (Iș 1,11; 16,34), (Jos 14,4; 20,4; 21,2); ***(de) mâncat*** (Fc 1,30; 28,20), (Iș 16,8, 15, 16, 21); ***(de) păscut*** (1Sm 28,24); ***(de) pitulat*** (Iov 16,19); ***(de) rămas*** (Fc 24,23, 25); ***(de) trăit*** (Fc 45,7).

2.2.7. Adverbul este o clasă bine reprezentată, adverbelor primare adăugându-li-se un număr important de adverbe formate prin derivare cu sufixul adverbial *-ește* sau prin conversiune, în mod obișnuit, din adjectiv, substantiv, numeral.

Acar „măcar”, „fie...fie” este un adverb regional, împrumutat din limba maghiară (<mg. *akàr*), care se poate întrebuința atât urmat de un pronume relativ, de un adverb relativ sau de o conjuncție: *Acum dară de ai ceva la mână sau cinci pâni, dă-mi, sau* ***acar ce*** *vei afla* (1Sm 21,3); *și căzind unul* ***acar carele*** *întâiu va auzi, oricare va auzi și va zice: «Făcutu-s-au rană în norodul care urma după Avisalom»* (2Sm 17,9); *Întrebați pre* ***acar carele*** *dintre călători și togma aceastea îl veți cunoaște a le înțeleage* (Iov 21,29), cât și corelat cu el însuși, *acar... acar*: *Mâna nu-l va atinge, ci cu pietri să va zdrobi, au cu săgeț să va săgeta;* ***acar*** *dobitoc de va fi,* ***acar*** *om, nu va trăi* (Iș 19,13); *Ascultați-i și ce e drept judecați,* ***acar*** *moștean fie el,* ***acar*** *nimearnic* (2Lg 1,16); *Iară de vei vrea a mânca și mâncarea cărnurilor te va îndulci, ucide și mâncă lângă blagoslovenia Domnului, Dumnezeului tău, carea ț-au dat în cetățile tale,* ***acar*** *necurat de va fi, adecă întinat și slab,* ***acar*** *curat, adecă întreg și fără mache* (2Lg 12,15); *Și vei cumpăra dintr-aceiaș bani orice-ți va plăcea,* ***acar*** *din ciurde,* ***acar*** *din oi și vin și altă beautură și tot ce poftește sufletul tău.* (2Lg 14,26); ***acar*** *bou,* ***acar*** *oaie vor jârtvui, vor da preotului un arm și păntecele* (2Lg 18,3); ***Acar*** *vestiți vor fi fiii lui,* ***acar*** *nevestiți, nu va înțeleage* (Iov 14,21); ***Acar*** *bun e,* ***acar*** *rău glasul Domnului, Dumnezeului nostru, la Carele te trimitem, vom asculta, ca să ne fie bine când vom auzi glasul Domnului, Dumnezeului nostru.* (Ir 42,6).

Apropierea sau depărtarea în spațiu din perspectiva subiectului vorbitor se organizează în trei termeni corelativi: adverbele *aici* (*aicea, aice*) arată locul cel mai apropiat de vorbitor; *aci, aciia, acoleá* exprimă situarea în spațiu la o distanță ceva mai mare față de vorbitor, dar mai mică decât cea exprimată prin adverbul *acoló* (*colo*). Distincția operată de H. Tiktin (în DRG, sub *acolea*) este reluată de V. Arvinte[265], care precizează originea și sensurile adverbelor în discuție. Analiza acestor adverbe în textul de la 1760 ne-a condus la concluzia că această distincție semantică a fost consecvent urmărită de traducători, mereu atenți la nuanțele pe care cuvintele le puteau dezvolta în limba română.

Adverbul *aici*, precedat sau nu de prepoziție, cunoaște variantele ***aici***: (Jos 2,2; 15,4; 18,6, 8), (1Sm 1,26; 7,12; 9,11; 14,36, 38; 16,11; 21,8, 9; 23,3), (2Sm 1,10; 5,6; 11,12; 18,30), (Ir 31,8; 38,10; 48,47; 50,5; 51,64) și ***aicea***: (Jos 18,6), (1Sm 9,12), (2Sm 7,18), (Ir 22,11), ***aice*** (Iș 9,28) și corespunde, în contextele pe care le-am analizat, lat. ***hic*** „locul acesta, unde stau eu”: *Bătrânilor au zis: „Așteptaț* ***aici*** *până ne vom întoarce la voi. Aveț pre Aaron și Hur cu voi; de să va naște ceva întrebare, veț aduce la ei”.* (Iș 24,14) – lat. *senioribus ait expectate* ***hic*** *donec revertamur ad vos habetis Aaron et Hur vobiscum si quid natum fuerit quaestionis referetis ad eos*; *Rugați pre Domnul să înceate tuneturile lui Dumnezeu și grindinea, să vă slobozu,*

---

[262] Anania 2001, p.1391.

[263] Am precizat că este vorba despre forme verbale compuse, pentru că și astăzi participiul adjectiv de la *a sta* este *stătut: apă* ***stătută****, ouă* ***stătute*** și mai rar *stat*. *Timpul* ***stat*** *acolo nu poate fi considerat pierdut.*

[264] *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.343.

[265] ST.L.FAC., p.81 și NORMELE (1688), p.LIV.

și mai mult ***aice*** *să nu mai rămâneț* (Iș 9,28) – lat. *orate Dominum et desinant tonitrua Dei et grando ut dimittam vos et nequaquam* ***hic*** *ultra maneatis*; lat. ***huc*** „spre locul unde sunt eu": *Iară El: „Să nu te apropii – au zis –* ***aici****. Dezleagă încălțămintele din picioarele tale, că locul în carele stai pământ sfânt iaste* (Iș 3,5) – lat. *at ille ne adpropies inquit* ***huc*** *solve calciamentum de pedibus tuis locus enim in quo stas terra sancta est*; lat. ***hinc*** „de aici (de unde sunt eu): *Cerceta-vă-va Dumnezeu, luaț oaseale meale* ***de aici*** *cu voi!* (Iș 13,19) – lat. *visitabit vos Deus efferte ossa mea* ***hinc*** *vobiscum* sau, fără a corespunde vreunui adverb din textul-sursă, este impus de context: *Și au zis vrăjitorii cătră Faraon: „****Degetul lui Dumnezeu iaste aici****". Și s-au învârtoșat inima lui Faraon și nu i-au ascultat, precum poruncise Domnul* (Iș 8,19) – lat. *et dixerunt malefici ad Pharao* ***digitus Dei est*** *induratumque est cor Pharaonis et non audivit eos sicut praeceperat Dominus.*

Al doilea termen corelativ este adverbul *aci*, în varianta *acii*, prin care, în contextele analizate, se echivalează lat. ***adesse*** „a fi de față"**:** *Și căutând încoace și încolo și nime a fi* ***aci*** *văzând, lovind eghipteanu, l-au ascuns în năsip* (Iș 2,12) – lat *cumque circumspexisset huc atque illuc et nullum* ***adesse*** *vidisset percussum Aegyptium abscondit sabulo*; *Și au zis Saul norodului care era cu el: „Cercați și vedeți cine s-au dus din voi". Și cercând, s-au aflat a nu fi* ***aci*** *Ionathan și armașul lui.* (1Sm 14,17) – lat. *cumque requisissent reppertum est non* ***adesse*** *Ionathan et armigerum eius*. Același adverb se întâlnește, dar cu sens temporal, în locuțiunea adverbială ***de aci înainte*** „de acum încolo": *Și au luat Samuil cornul cu untul-de-lemn și l-au uns în mijlocul fraților lui și s-au îndreptat Duhul Domnului din zioa aceaea spre David și* ***de aci înainte****; și sculându-să Samuil, s-au dus în Ramatha*. (1Sm 16,13) – lat. *tulit igitur Samuhel cornu olei et unxit eum in medio fratrum eius et directus est spiritus Domini in David a die illa et* ***in reliquum*** *surgensque Samuhel abiit in Ramatha* (***in reliquum*** „în rest"), în timp ce forma *aciia* am consemnat-o precedată de prepoziția *de*, având sensul „de acum încolo, de acum înainte": ***De aciia*** *povățuiaște Dumnezeu pre Israil nu prin Filisteia, ci prin pustie. Oasele lui Iosif cu sine le duce și stâlp de foc și de nor iaste povață călătoriii.* (Iș rezum. cap.13).

Cu sensul „pe aici, prin apropiere" se întrebuințează și adverbul *acolea*, care în contextele analizate echivalează lat *ibi*, adverb ce corespunde pronumelui demonstrativ determinativ ***is***, care se referă la o persoană sau la un lucru despre care a mai fost vorba: *Și trecând multe zile și* ***acolea*** *zebovind, uitându-să Avimeleh, împăratul palestineanilor, prin fereastră, l-au văzut jucându-să cu Reveca, muiarea sa* (Fc 26,8) – lat *cumque pertransissent dies plurimi et* ***ibi*** *demoraretur prospiciens Abimelech Palestinorum rex per fenestram vidit eum iocantem cum Rebecca uxore sua*; *Iară ea au făcut a să sui bărbații în umbrariul casii sale și i-au acoperit cu paie de in, care era* ***acolea*** (Jos 2,6) – lat *ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suae operuitque eos lini stipula quae* ***ibi*** *erat*; *Iară muierea, depărtându-să întunearecul, au venit la ușea căsii unde rămânea domnul său și* ***acolea*** *au căzut* (Jd 19,26) – lat. *at mulier recedentibus tenebris venit ad ostium dous ubi manebat dominus suus et* ***ibi*** *corruit*; *Și era* ***acolea*** *un bărbat oarecarele din slugile lui Saul în zioa aceaea, înlontru în cortul Domnului, și numele lui, Doeg idumeul, foarte putearnic, din păstorii lui Saul.* (1Sm 21,7) – lat. *erat autem* ***ibi*** *vir de servis Saul in die illa intus in tabernaculo Domini et nomen eius Doec Idumeus potentissimus pastorum Saul*; *Și au zis David către Aviathar: „Știiam în zioa aceea că, fiind* ***acolea*** *Doeg idumeul, fără îndoială va vesti lui Saul, deci sânt vinovat tuturor sufletelor tătâni-tău*" (1Sm 22,22) – lat. *et ait David ad Abiathar sciebam in die illa quod cum* ***ibi*** *esset Doec Idumeus procul dubio adnuntiaret Saul ego sum reus omnium animarum patris tui*; *Și s-au mâniiat cu urgie Domnul împrotiva Ozei și l-au lovit pentru îndrăznirea, care au murit* ***acolea****, lângă sicriiul lui Dumnezeu.* (2Sm 6,7) – lat. *iratusque est indignatione Dominus contra Ozam et percussit eum super temeritate qui mortuus est* ***ibi*** *iuxta arcam Dei.*

Adverbul *acolo*, prin care se exprimă depărtarea, cunoaște, în mod firesc, și cele mai multe ocurențe: (Fc 2,10, 12; 11,7, 9, 31; rezum. cap.12; 12,7, 8, 10; rezum. cap.13; 13,4, 18; 14,10; 18,7, 16, 22, 28, 29, 30, 31, 32; 19,2, 17, 22; 20,1; 21,15, 31, 34; 22,2, 5, 19; 24,4, 6, 7, 8, 54; 25,10; 26,17, 20, 22, 25; 27,45; 28,2, 6; 31,54; 32,13; 33,20; 35,1, 3, 7, 16, 21; 38,2, 22; 39,20; 41,12; 43,18, 25; 45,11, 18; 46,1, 3, 4, 29; 49,24, 31), (Jos 2,16, 22; 3,1; 4,5, 8, 9; 6,11; 10,38; 11,11; 14,15; 15,4, 8, 15; 18,1, 12; 19,13, 34; rezum. cap.20), (Jd 1,7, 11, 26; 2,5; 5,11; 6,24; 7,4; 8,8; 9,21, 50; 11,29; 14,1, 19; 16,1, 2, 27, 30; 17,7; rezum. cap.18; 18,2, 13; 19,13, 15; 20,4, 20, 27; 21,4, 9), (1Sm 1,3, 22, 28; 6,14; 7,6, 17; 9,6; 10,3, 5, 22; 11,14, 15; 14,18, 34; 20,6; rezum. cap.21; 21,6; 22,1; 23,22; 24,1, 4; 26,4; 27,5; 31,7, 12), (2Sm 1,21; rezum. cap.2; 2,4, 18; 3,27; 4,3; 5,21; 13,38; 14,2, 32; 15,21, 29; 16,5, 14; 18,7, 8; 20,1; 21,13; 23,9, 11; 24,25), în timp ce forma *colo* se întâlnește numai cu totul izolat: (1Sm 20,37).

Adverbul *acum* are în mod obișnuit această formă (Fc 2,23; 3,22; 4,11; 12,19; 13,14; 14,3; 19,37; 20,7; 21,7; 24,42; 26,22; 27,8, 36, 43; 29,32, 34, 35; 30,30; 31,13, 28, 35, 42; 32,5, 10; 35,20; 41,33, 35; 43,21; 44,28; 46,30, 34; 50,20), rar forma *acuma* (Fc 22,12; 40,7) și numai izolat *acumuș* (Fc 42,15).

Provenit prin conversiune din adjectiv, *adevărat* cunoaște multe atestări: (Fc 18,13; 28,16; 38,23; 44,32), (Iș 23,33), (2Lg 13, 14; 17, 4; 22,21), (Jos 2,4; 7,20; 14,7), (1Sm 10,24; 20,3, 9; 25,21; 26,4), (2Sm 19,6), (Iov 5,2; 9,2; 21,27; 33,27; 34,12; 36,4; 39,32), (Ir 2,11; 3,23; 8,8; 16,19; 23,22; 44,29), el intrând și în alcătuirea locuțiunii adverbiale *cu adevărat* „într-adevăr", „realmente": (Fc 16,13; 20,12), (2Lg 24, 3; 31, 17), (1Sm 24,21), (2Sm 24,13), (Ir rezum. cap.4).

Aanlizând câteva contexte pentru a vedea ce cuvinte latinești se echivalează în traducerea românească prin adverbul *adevărat* sau prin locuțiunea adverbială *cu adevărat*, am constatat că de fiecare dată cuvântul din textul-sursă este un adverb, a cărui componentă semantică de bază este aceea cuprinsă și în adverbul românesc. Traducătorii români nu au avut însă la dispoziție decât o modalitate de a exprima acest sens, dacă ținem seama de faptul că adverbul și locuțiunea din care face parte sunt foarte apropiate: ***Cu adevărat*** *aici am văzut dosul Celui ce m-au văzut pre mine* (Fc 16,13) – lat. ***profecto*** *hic vidi posteriora videntis me*; *profecto* „desigur, fără îndoială"; *Au doară* ***adevărat*** *voiu naște, vechie fiind?* (Fc 18,13) – lat. *num* ***vere*** *paritura sum anus*; *vere* „într-adevăr"; *Și, într-alt chip,* ***cu adevărat*** *și sora mea este, fiica tătânea-mieu, iară nu fiica maicii meale, și o am luat muiare.* (Fc 20,12) – lat. *alias autem et* ***vere*** *soror mea est filia patris mei et non filia matris meae et duxi eam uxorem*; *Și deșteptându-să Iacov din somn, au zis: „****Adevărat****, Domnul este în locul acesta, și eu nu știiam!"* (Fc 28,16) – lat. *cumque evigilasset Iacob de somno ait* ***vere*** *Dominus est in loco isto et ego nesciebam*; *Zis-au Iuda: „Fie ei!* ***Adevărat****, nu ne poate pârî de minciună. Eu am trimis iedul carele i-am făgăduit și tu nu o ai aflat".* (Fc 38,23) – lat. *ait Iudas habeat sibi* ***certe*** *mendacii nos arguere non poterit ego misi hedum quem promiseram et tu non invenisti eam*; *certe* „cu siguranță";

Eu ***adevărat*** *sluga ta să fiu, carele pre acesta l-am luat întru a mea credință* (Fc 44,32) – lat. *ego* ***proprie*** *servus tuus qui in meam hunc recepi fidem*; *proprie* „propriu vorbind". Este încă o dovadă despre „strâmtarea" limbii române în raport cu o mare limbă de cultură cum era latina. Raportul este aici de 4 la 1, ceea ce vorbește clar despre dificultatea de a transpune într-o limbă încă puțin exersată un text de asemenea amploare. Nu este exclus ca rezerva față de alte echivalări posibile prin cuvinte din limba populară sau prin cuvinte împrumutate să se explice prin teama traducătorilor de a greși. Si nu trebuie să uităm că trecuseră peste două secole și jumătate de exersare a limbii române ca limbă de cultură, iar *Biblia* era acum la cea de a doua traducere integrală în limba română.

Adverbul *aiurea*, înregistrat în dicționarele noastre și în varianta *aire*, are în acest text forma *airi*: *Moștenirea noastră s-au întors la streini, casele noastre* ***la cei de airi***. (Tng 5,2) – lat. *hereditas nostra versa est ad alienos domus nostrae* ***ad extraneos***. Traducătorul român încearcă aici o nuanțare, trauducând *ad alienos* prin *la streini*, iar *ad extraneos* printr-o sintagmă în care intră adverbul *airi*: *la cei de airi* „la cei din altă parte".

Adverbul *ales*, provenit prin conversiune din adjectiv, are sensul „îndeosebi": *Că în tot pământul pâne nu era și dosădisă foametea pământul,* ***ales*** *Eghiptul și Hanaan* (Fc 47,13) – lat. *in toto enim orbe panis deerat et oppresserat fames terram* ***maxime*** *Aegypti et Chanaan*; *maxime* „îndeosebi, mai ales". Cu același sens se întrebuințează locuțiunea adverbială *mai ales*, în structura căreia intră adjectivul *ales* la gradul comparativ de superioritate: ***Mai ales*** *zicându-i Domnul: „Întoarce-te la pământul părinților tăi și la neamul tău și oi fi cu tine!* (Fc 31,3) – lat. ***maxime*** *dicente sibi Domino revertere in teram patrum tuorum et ad generationem tuam* (...); *Și, deacă să va rândui, nu-ș va înmulți caii, nici va întoarce norodul în Eghipt, înălțându-să cu numărul călărimeaii* ***mai ales*** *că v-au poruncit Domnul ca nu cumva să vă mai întoarcă pre aceea cale.* (2Lg 17,16) – lat. *cumque fuerit constitutus non multiplicabit sibi equos nec reducet populum in Aegzptum equitatus numero sublevatus* ***praesertim*** *cum Dominus praeceperit vobis ut nequaquam amplius per eandem viam revertamini*; *praesertim* „mai cu seamă", „mai ales"; *„De ani o sută și doaozăci sânt astăzi, nu pociu mai mult ieși și a întra,* ***mai ales*** *că și Domnul mi-au zis: «Nu vei treace Iordanul acesta!»"* (2Lg 31,2) – lat. *et dixit ad eos centum viginti annorum sum hodie non possum ultra egredi et ingredi* ***praesertim*** *cum et Dominus dixerit mihi non transibis Iordanem istum*.

Tot prin conversiune din adjectiv a rezultat adverbul *arătat* „evident", „în mod cert": *Să nu asculț cuvintele prorocului aceluia sau a visătoriului, că vă ispitească pre voi Domnul, Dumnezeul vostru, ca* ***arătat*** *să fie de-L iubiț au nu în toată inima și în tot sufletul vostru* (2Lg 13,3) – lat. *non audies verba prophetae illius aut somniatoris quia temptat vos Dominus Deus vester ut* ***palam*** *fiat utrum diligatis eum an non in toto corde et in tota anima vestra*; *palam* „în fața lumii", „pe față", „aievea".

Frecvent, în textele vechi, cu deosebire în interogații retorice cu verbul la forma afirmativă, întâlnim construcția adverbială *au doară* „oare", iar textul analizat nu face excepție. Traducătorii au echivalat prin *au doară* lat. *num, numquid* „oare, poate că, cumva": *Și au zis Dumnezeu către Cain: „Unde-i Avel, fratele tău?". Carele au răspuns: „Nu știu.* ***Au doară*** *păzitoriu fratelui mieu sânt eu?"* (Fc 4,9) – lat. *et ait Dominus ad Cain ubi est Abel frater tuus qui respondit nescio* ***num*** *custos fratris mei sum*; *Și au zis Dumnezeu către Avraam: „Pentru ce au râs Sara zicând: «****Au doară*** *adevărat voiu naște, vechie fiind?»* (Fc 18,13) – lat. *dixit autem Dominus ad Abraham quare risit Sarra dicens* ***num*** *vere paritura sum anus*; ***Au doară*** *lui Dumnezeu este ceva cu greu?* (Fc 18,14) – lat. ***numquid*** *Deo est quicquam difficile*; *Și au zis Domnul: „****Au doară*** *voi putea ascunde de către Avraam cele ce oi să fac"* (Fc 18,17) – lat. *dixitque Dominus* ***num*** *celare potero Abraham quae gesturus sum*; *Și apropiindu-să, au zis: „****Au doară*** *vei pierde dreptul cu cel necredincios?"* (Fc 18,23) – lat. *et adpropinquans ait* ***numquid*** *perdes iustum cum impio*; *Întrat-ai – au zis – ca un nimearnic,* ***au doară*** *să ne judeci?* (Fc 19,9) – lat. *ingressus es inquiunt ut advena numquid ut iudices*. Alte ocurențe în *Cartea Facerii* (19,20; 20,4; 24,5; 27,36, 38; 29,5, 15; 30,2; 31,14; 34,31; 37,8, 10; 41,38, 39; 50,19); ***Au doară*** *am zis: „Aduceți-m" și „Din averile voastre dați-m"?* (Iov 6,22) – lat. ***numquid*** *dixit adferte mihi et de substantia vestra donate mihi*; ***Au doară*** *mare sânt eu au chit*[266]*, că m-au încungiurat cu închisoare?* (Iov 7,12) – lat. ***numquid*** *mare sum ego aut cetus quia circumdedisti me carcere*; ***Au doară*** *Dumnezeu înșală judecata?* (Iov 8,3) – lat. ***numquid*** *Deus subplantat iudicium*. Alte atestări ale construcției adverbiale *au doară* în *Cartea lui Iov* (10,3, 4, 5, 20; 13,7, 8; 15,7, 8, 11; 16,3; 18,4; 21,4, 22; 22,4, 15; 25,3, 4; 26,2; 27,9; 31,3, 15; 34,17, 33; 37,15, 16; 38,12, 16, 17, 18, 22, 31, 32, 33, 34, 35, 39; 39,1, 9, 10, 11, 12, 19, 20, 26, 27; 40,3, 21, 22, 23, 24, 26).

Adverbul *au* poate fi însoțit și de *nu*, construcția adverbială *au nu*, specifică interogațiilor retorice negative, echivalând în acest text lat. *nonne* „oare nu?": ***Au nu****, de vei face bine, vei lua? Iară de faci rău, îndată în ușe va fi păcatul, ce supt tine va fi pofta lui și tu îl vei stăpâni".* (Fc 4,7); ***Au nu*** *însuș mi-au zis: «Sora mea este!» și ea au zis: «Fratele mieu este!»* (Fc 20,5); *Și au zis către socru-său: „Ce ai vrut a face?* ***Au nu*** *pentru Rahil ț-am slujit? Pentru ce m-ai înșelat?"* (Fc 29,25); ***Au nu*** *Tu l-ai îngrădit pre el și casa lui și toate averile prinprejur (...)?* (Iov 1,10); ***Au nu*** *m-am tânguit?* ***Au n****-am tăcut?* ***Au nu*** *m-am odihnit? Și au venit preste mine mâniia* (Iov 3,26); ***Au nu*** *ca laptele m-ai muls și ca cașul m-ai întegat?* (Iov 10,10). Alte atestări ale adverbului *au nu* în *Cartea lui Iov* (11,11; 14,4; 18,5; 22,20; 26,4; 31,4). Exemplele excerptate din cele două cărți biblice sunt, credem, în măsură să demonstreze că încă nu se face înlocuirea acestor adverbe cu *oare*, care, în cele două cărți analizate, *Cartea Facerii* și *Cartea lui Iov*, cunoaște o singură atestare: *„****Oare*** *ce-i aceasta care ne-au făcut Dumnezeu?"* (Fc 42,28).

Omonimia construcției adverbiale *au nu* cu conjuncția *au* urmată de adverbul de negație *nu* se rezolvă în context: *Pogorî-mă-voi și voi vedea de cumva strigarea carea au venit la mine cu fapta o au plinit;* ***au nu*** *este așa, să știu* (Fc 18,21); *Iară el să uita la ea tăcând, vrând a ști de cumva nărocită cale ei va fi făcut Domnul* ***au nu***. (Fc 24,21); *Și au zis Isaac: „Apropie-te încoace, să te pipăiesc, fiiul mieu, și să cerc de ești tu fiiul mieu, Isav,* ***au nu****".* (Fc 27,21).

Un adverb regional, cu circulație în Transilvania și parțial în Moldova[267], frecvent întâlnit în acest text, este *batăr* (<mg. *bátor*): (2Lg 32,29), cu varianta *batâr*: (Fc 17,18), (Jos 7,7; 22,20), (Jd 9,29), (1Sm 1,18), (Iov 6,2; 10,18; 11,5; 13,5; 16,22;

---

[266] În mod inexplicabil, în varianta transcrisă pe curat a textului de la 1760, copistul a interpretat forma *chit* drept *cât*, situație în care versetul devine: *Au doară mare sânt eu au* ***cât****, că m-au încungiurat cu închisoare?*

[267] Cf. Al. Ciorănescu, DER, p.84.

20,23; 39,35). Iată și câteva actualizări contextuale pentru acest adverb: ***Batâr*** *de-ar înțăleage și de ar cunoaște și ceale mai de apoi de le-ar socoti* (2Lg 32,29), *Și au zis către Dumnezeu: „**Batâr** Ismail de ar trăi înaintea Ta".* (Fc 17,18), ***Batâr*** *de s-ar cumpăni păcatele meale, cu carele m-am făcut vreadnic de mânie și de pedeapsa carea pătimesc, în cumpănă.* (Iov 6,2), *Pentru ce m-ai scos din zgău? Care **batâr** de m-aș fi fost mistuit, să nu mă vază ochiul* (Iov 10,18), *Și **batâr** de-ar vorbi Dumnezeu cu tine și de ș-ar deșchide buzele Sale ție* (Iov 11,5).

Derivat pe terenul limbii române cu sufixul modal *-ește* de la adjectivul *bolând* „nebun" (<mg. *bolond*) adverbul *bolânzește* „nebunește" este o prezență firească într-un text provenind dintr-o arie lingvistică marcată de influența maghiară[268]. Trebuie spus că în acest text este și cea dintâi atestare a cuvântului[269]. Atestările cuvântului sunt în varianta *bolunzeaște*: *Întru toate acestea n-au păcătuit Iov cu buzele sale, nici **bolunzeaște** ceva au grăit împrotiva lui Dumnezeu.* (Iov 1,22), *Iară Iov **bolunzeaște** au grăit, și cuvintele lui nu răsună învățătura.* (Iov 34,35), *Că **bolunzeaște** au lucrat păstorii și pre Domnul nu L-au căutat; pentru aceaea n-au înțeles și toată turma lor s-au răsipit* (Ir 10,21).

Construcția adverbială interogativă *că ce* „de ce", confundată cu conjuncția *căci*[270], se întâlnește în textele vechi mai ales în forma *că ci*[271]; în acest text este atestată chiar în forma *căci*, rarisim *căce*[272], redând adverbul lat. *cur* „de ce?, pentru ce?", mai rar adverbul *quare* „de ce?": *Și au zis Domnul către el: „Pentru ce te-ai mâniiat și **căci** au căzut fața ta?"* (Fc 4,6) – lat. *dixitque Dominus ad eum quare maestus es et **cur** concidit facies tua*; *Și au zis către dânsul: „Întră, blagoslovitul Domnului! **Căci** stai afară? Ț-am gătit casă și loc cămilelor"* (Fc 24,31) – lat. *dixitque ad eum ingredere benedicte Domini **cur** foris stas praeparavi domum et locum camelis*; *Și chemându-l, i-au zis: „Chiar iaste că muiare ta iaste. **Căci** ai mințit că ț-i sor?"* (Fc 26,9) – lat. lat. *et accersito ait perspicuum est quod uxor tua sit **cur** mentitus es sororem tuam esse*; *După aceea oi trimite și te voi aduce de acolo aici. **Căci** să mă sărăcesc de amândoi fiii într-o zi?* (Fc 27,45) – lat. *postea mittam et adducam te inde huc **cur** utroque orbabor filio in una die*; ***Căci,*** *neștiind eu, ai vrut a fugi și a nu-m spune, să te petrec cu bucurie și cu cântări și cu timpane și cu alăute* (Fc 31,27) – lat. ***cur*** *ignorante me fugere voluisti nec indicare mihi ut prosequerer te cum gaudio et canticis et tympanis et cithara*; *Fie, la ai tăi a mearge pofteai ș-ț era dor de casa tătânea-tău. **Căci** ai furat idolii miei?* (Fc 31,30) – lat. *esto ad tuos ire cupiebas et desiderio tibi erat domus patris tui **cur** furatus es deos meos*; *Întrebatu-l-au Iacov: „Spune-mi cu ce nume te chemi?" Răspuns-au: „**Căci** cerci numele Mieu?"* (Fc 32,29) – lat. (...) *respondit **cur** quaeris nomen meum*; *I-au întrebat, zicând: „**Căci**-i mai tristă decât până acuma fața voastră?"* (Fc 40,7) – lat. *sciscitatus est dicens cur tristior est hodie solito facies vestra*; ***Căci*** *ați răsplătit rău pentru bine?* (Fc 44,4) – lat. ***quare*** *reddidistis malum pro bono*, *Carii i-au răspuns: „**Căci** grăiaște așa domnul nostru, să-i fie făcut slujile tale atâta răutate?* (Fc 44,7) – lat. *qui responderunt **quare** sic loquitur dominus noster ut servi tui tantum flagitii commiserint*; *Cărora el le-au zis: „**Căci** aț vrut a face așa? Au nu știți că nu iaste mie aseaminea în cunoștința găciturii?"* (Fc 44,15) –lat. *quibus ille ait **cur** sic agere voluistis an ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia*; *Și sfârșindu-să prețul cumpărătorilor, au venit | tot Eghiptul la Iosif zicând: „Dă-ne pâini! **Căci** murim înaintea ta, sfârșindu-să banii?"* (Fc 47,15) – lat. *cumque defecisset emptoris pretium venit cuncta Aegyptus ad Ioseph dicens da nobis panes **quare** morimur coram te deficiente pecunia*; ***Căci*** *dară om muri trăind tu? Și noi și pământul nostru ai tăi om fi: cumpără-ne spre slujba împărătească și ne dă semință, ca nu perind lucrătoriul, să să întoarcă pământul spre pustiire".* (Fc 47,19) – *lat.* ***cur*** *ergo morimur te vidente et nos et terra nostra tui erimus eme nos in servitutem regiam et praebe semina ne pereunte cultore redigatur terra in solitudinem*; *Iară el trăgând îndărăpt mâna, au ieșit altul. Și au zis muiare: „**Că ce** s-au împărțit pentru tine păreatele?"* (Fc 38,29) – lat. *illo vero retrahente manum egressus est alter dixitque mulier quare divisa est propter te maceria*;

Conjuncția *căci* – spre deosebire de adverbul *căci (căce)* – echivalează două conjuncții: lat. ***quod*** „deoarece" și lat. ***quia*** „fiindcă". Poate, de asemenea, echivala pronumele relativ-interogativ ***quod*** (ac. n. sg.) „și de aceea". *Și s-au rugat Isaac Domnului pentru muiarea sa, **căci** era stearpă; Carele l-au ascultat și au dat zămislire Revechii.* (Fc 25,21) – lat. *deprecatusque est Dominum pro uxore sua eo **quod** esset sterilis qui exaudivit eum et dedit conceptum Rebeccae*; *Isaac iubiia pre Isav, **căci** din vânatul lui mânca, și Răveca iubie pre Iacov* (Fc 25,28) – lat. *Isaac amabat Esau eo **quod** de venationibus illius vesceretur et Rebecca diligebat Iacob*; *Isaac (...) să înfruntă de la Avimeleh, **căci** au zis că Reveca i-i soră* (Fc rezum. cap.26); *În sfatul lor să nu vie sufletul mieu și în adunarea lor să nu fie mărirea mea, **căci** băsăul său au ucis bărbatul și întru vrearea sa au săpat zidul.* (Fc 49,6) – lat. ***quia*** *in furore suo occiderunt virum* (...); *Răspus-au Iacov: „ **Căci** am purces neștiind tu, m-am temut să nu iai cu putearea fetele tale"* (Fc 31,31) – lat. *respondit Iacob **quod** inscio te profectus sum timui ne violenter auferres filias tuas*; aici *quod* „și de aceea".

Adverbul *chiar* (<lat. *clarus*) „clar", „evident", „limpede" redă fie valoarea lat. *clare*: *Că ochii lui Israil păingina pentru adânci bătrâneață și nu putea **chiar** vedea* (Fc 48,10) – lat. *oculi enim Israhel caligabant prae nimia senectute et **clare** videre non poterat*; *Și, grăind Saul către preot, gâlceavă mare s-au pornit în tabăra filisteilor și creștea încet și **mai chiar** răsuna.*

---

[268] Totuși, traducătorii textului nostru nu mai sunt atât de permisivi față de maghiarisme. Numărul lor într-un text de o asemenea întindere este destul de mic, iar prezența lor nu este deloc rebarbativă.

[269] Cf. MDA, I, unde prima atestare este în Dimitrie Țichindeal, *Filosoficești și politicești prin fabule moralnice învățături*, Buda, 1814.

[270] Ovid Densusianu, ILR, II, p.164; V. Arvinte, ST.L.FAC., p.81 și NORMELE (1688), p.LVI.

[271] Manuscrisul acestui text a impus scrierea legată a celor două cuvinte în forma *căci* (cf. facsimilele la locurile indicate în trimiteri); forma *că ce* a fost transcrisă în două cuvinte, deși distanța dintre cei doi constituenți ai cuvântului nu este semnificativ mai mare decât în unele cazuri ale notării formei *căci*. Dacă forma *că ce* ar fi consecvent întrebuințată, am putea trage concluzia că atunci când se folosește astfel nu se mai confundă cu conjuncția *căci*.

[272] Consecvența cu care se întrebuințează această construcție adverbială în prima carte biblică ne-a convins că nu poate fi altfel în celelalte cărți. Fără a mai urmări și textul latin, vom analiza printr-un sondaj arbitar câteva contexte din alte cărți: *Și ieșind a doua zi au văzut doi ovreai certându-să. Și au zis celui ce făcea nelegiuirea: „**Căci** bați pre aproapele tău?"* (Iș 2,13); *Carele întorcându-să la Raguil, tatăl său, au zis către dânsăle: „**Căci** mai curund de obicinuit ați venit".* (Iș 2,18); *Zis-au către dânșii împăratul Eghiptului: „**Căci**, Moisii și Aaron, dezmântaț norodul de la lucrurile sale; duceți-vă la greotățile voastre".* (Iș 5,4); *Pentru ce n-am murit în zgău, ieșind din pântece, **căci** îndată n-am perit?* (Iov 3,11); ***Căci*** *m-am cuprins în brață, **căci** m-am aplecat cu tâțăle* (Iov 3,12); *Ce iaste omul, că-l mărești? **Căci** pui preste el inima Ta?* (Iov 7,17).

(1Sm 14,19) – lat. *cumque loqueretur Saul ad sacerdotem tumultus magnus exortus est in castris Philisthinorum crescebatque paulatim et **clarius***, fie valoarea lat. *perspicuum*, sinonim cu cel dintâi în latină: *Și chemându-l, i-au zis: „**Chiar** iaste că muiare ta iaste. Căci ai mințit că ți-i sor?”* (Fc 26,9) – lat. *et accersito ait **perspicuum** est quod uxor tua sit cur mentitus es sororem tuam esse*.

Locuțiunea adverbială ***într-o cirtă*** „dintr-o dată”, „cât ai clipi” „într-o clipită”, „imediat”, având în structură substantivul *cirtă* (Înv. și pop.) „interval de timp foarte scurt”; „clipă”, „clipită” am înregistrat-o în următoarele contexte: *Ducu-și în ceale bune zilele sale și **într-o cirtă** să pogor în iad.* (Iov 21,13), echivalând lat. *in puncto*: *ducunt in bonis dies suos et **in puncto** ad inferna descendunt* (*punctum, -ī* „moment, clipă”); *Și mai mare s-au făcut nedreptatea featii norodului mieu decât păcatul sodomleanilor, carea s-au surpat **într-o cirtă** și n-au prins într-însa mânile.* (Tng 4,6)

Adverbul *deosebi* cunoaște și variantele *deosăbi, deusebi* (scris și *de osăbi, de osebi*), fiind întrebuințat în mod obișnuit cu sensul „separat”, „deoparte”, „în taină”, echivalent al lat. *seorsus (seorsum)* „separat, despărțit de, aparte”: *Și au triimis prin mânile slujilor sale fieștecare turmă **de osebi*** (Fc 32,16) – lat. *et misit per manus servorum suorum singulos **seorsum** greges*; *Carele puindu-să, **de osăbi** lui Iosif și **de osebi** fraților și eghipteanilor carii mânca împreună **deosebi** (că nu-i slobod eghipteanilor a mânca cu ovreaii și li să părea a fi pângărit acel fealiu de ospățu)* (Fc 43,32) – lat. *quibus adpositis **seorsum** Ioseph et **seorsum** fratribus Aegyptiis quoque qui vescebantur simul **seorsum** inlicitum est enim Aegyptiis comedere cum Hebraeis et profanum putant huiscemodi convivium*; *Din carii cinci îi vei împreuna **de osebi**, și șease împreună îi vei împreuna așea cu al șeaselea contuș să-l îndoiești în fruntea coperișului.* (Iș 26,9) – lat. *e quibus quinque iunges **seorsum** et sex sibi mutuo copulabis ita ut sextum sagum in fronte tecti duplices*; *A cărora cinci le-au închiiat **de osebi**, și alte șasă deschilinite* (Iș 36,16) – lat. *quorum quinque iunxit seorsum et sex alia separatim*; *Și au zis Samuil bucătariului: „Dă partea carea ț-am dat și ț-am poruncit să o pui **deosebi** la tine”* (1Sm 9,23) – lat. *dixitque Samuhel coco da partem quam dedi tibi et praecepi ut reponeres **seorsum** apud te*; *Și au ieșit fiii lui Ammon și au îndreptat șireagul înaintea lui, la intrarea porții. Iară sirul Sova și Rohov și Istov și Maaha **deosebi** era în câmp* (2Sm 10,8) – lat. *egressi sunt ergo filii Ammon et direxerunt aciem ante ipsum introitum portae Syrus autem Soba et Roob et Maacha **seorsum** erant in campo*; *Și întorcându-să Avner în Hevron, **deosebi** l-au dus Ioav la mijlocul porții, să-i grăiască în vicleșug. Și l-au lovit acolo, în ceale ascunse; și au murit în izbânda sângelui Asail, fratelui său.* (2Sm 3,27) – lat. *cumque redisset Abner in Hebron **seorsum** abduxit eum Ioab ad medium portae ut loqueretur ei in dolo et percussit illum ibi in inguine et mortuus est in ultionem sanguinis Asahel fratris eius*; *Și s-au rugat David Domnului pentru prunc. Și au postit David cu post și întrând, **deusebi** au zăcut pre pământ.* (2Sm 12,16) – lat. *deprecatusque est David Dominum pro parvulo et ieiunavit David ieiunio et ingressus **seorsum** iacuit super terram*; *Iară Iohanan, fiiul Cariii, au zis către Godolie, **deosebi** în Masfath, grăind: „Duce-mă-voiu și voiu lovi pre Ismail, fiiul Nathaniii, nimene știind, să nu ucigă sufletul tău și să să răsipească toți jidovii carii s-au adunat la tine, și vor peri rămășițele Iudei”* (Ir 40,15) – lat. *dixit ad Godoliam **seorsum** in Masphat*.

Adverbul de loc *înăuntru* este atestat în două variante: *înlăuntru* și *înlontru*, cele două fiind în variație liberă: ***înlăuntru*** (Fc 39,14; 43,16; 47,7), (Iș 2,3; 16,5), (1Sm 7,1; 19,7; 20,8), (2Sm 6,17) și ***înlontru*** (Fc 27,18; 31,50), (1Sm 21,7, 15), (2Sm 5,2). Forma ***înlâuntru*** (Fc 19,10), (Ir 52,21), cu **â** în loc de **ă**, atestă grafia ezitantă în folosirea celor două grafeme, **ъ** și **ѫ**.

Seria adverbelor concesive, deschisă de *acar* și continuată de *batăr*, se completează cu alte două adverbe: ***încai*** „cel puțin”, „măcar”, „barem” (Fc 16,2; 24,55; 33,15), (Jd 16,10), (2Sm 13,26), (Iov 19,6, 21), (Ir 3,4) și *măcar*, atestat mai des în varianta *macar*, uneori în structura unei locuțiuni conjuncționale, specializată pentru a introduce concesive: ***măcar*** (Fc 40,23; 42,8), (2Sm 18,3), ***mâcar***[273] (2Lg rezum. cap.13), ***macar*** (Fc 31,7), (Ir rezum. cap.35), (1Sm 23,14), ***măcar că*** (2Lg 10,15), (Jd 19,7), (Ir 15,7), ***macar că***[274] (Jd 5,19; 7,22; 10,13), (Ir 4,27).

Adverbul *încă* este și în acest text extrem de frecvent întrebuințat[275]. Iată atestările contextuale ale acestui adverb în *Cartea Facerii*[276] și adverbul latinesc care a fost echivalat prin *încă*: *Că **încă** și după șepte zile eu oi plua pre pământ patruzeci de zile și patruzeci de nopți și voi șterge toată ființa carea am făcut pre fața pământului* (Fc 7,4) – lat. ***adhuc*** „încă”, „pe deasupra”; *Și au **mai** așteptat **încă** alte șepte zile și au slobozit porumbița, carea nu s-au mai întors la el.* (Fc 8,12) – lat. ***nihilominus*** „nu mai puțin”; *Și după al patrule neam să vor întoarce aici, că **încă nu** s-au plinit răutățile amoreilor până la această vreame* (Fc 15,16) – lat ***necdum*** „încă nu”; *Pentru Ismail **încă** te-am ascultat* (Fc 17,20) – lat. ***quoque*** „chiar”; *Și s-au întors de acolo și s-au dus în Sodom, iară Avraam **încă** sta înaintea Domnului* (Fc 18,22) – lat. ***adhuc***; *Rogu-te – au zis – să nu Te mânii, Doamne, de oi mai grăi **încă** o dată* (Fc 18,32) – lat. ***adhuc***; *Am doao feate carele **încă** n-au cunoscut bărbat* (Fc 19,8) – lat. ***necdum*** „încă nu”; *Bea! **Încă și** cămilelor tale oi da de beut!* (Fc 24,14) – lat. ***quin*** „ba încă”, „ba chiar”; ***Încă nu** plinise cuvintele în sâne și iată Reveca ieșise* (Fc 24,15) – lat. ***necdum***; *Și bând el, au adaos: „**Încă și** cămilelor tale oi scoate apă, până or bea toate”*. (Fc 24,19) – lat. ***quin***; *Iară feciorilor țiitoarelor le-au împărțit darur și i-au despărțit de către Isaac, fiiul său, **încă** el trăind, spre partea de către răsărit.* (Fc 25,6) – lat. ***adhuc***; *Și au săpat și altul. Și pentru acela **încă** s-au prigonit; și l-au chemat Neprieteni* (Fc 26,21) – lat. ***quoque***; *Și au zis Iacov: „**Încă** mai iaste mult din zi, nice-i vreamea să să întoarne la staule turmele* (Fc 29,7) – lat. ***adhuc***; *Încă vorbiia, și iată, Rahil vinea cu oile tătânea-său, că ea păștea turma* (Fc 29,9) – lat. ***adhuc***; *Plinească săptămâna zilelor aceștii împreunări și aceasta **încă** ți-o voi da pentru lucrul ce-m vei sluji alț șepte ani* (Fc 29,27) – lat. ***quoque***; *Iacov **încă** s-au dus pre calea carea începusă și l-au întâmpinat îngerii lui Dumnezeu* (Fc 32, 1) – lat. ***quoque***; *Iosif, fiind de șasăsprăzece ani, păștea turma cu frații săi, **încă** prunc, și era cu feciorii Valei și a Zelfei, muierilor tătânea-său* (Fc 37,2) – lat. ***adhuc***; *Aceasta este tâlcuirea*

---

[273] Vezi supra, ***înlâuntru.***

[274] Am întâlnit și locuțiunea neobișnuită ***macar deși***, în loc de ***macar că*** (Ir rezum. cap.18).

[275] Despre întrebuințarea în exces a acestui adverb în textul *Bibliei dela București,* urmare a fidelității față de modelul grecesc, vezi V. Arvinte, ST.L.FAC., p.82 și NORMELE (1688), p. LVIII.

[276] O asemenea analiză, extinsă la nivelul mai multor cărți, ar fi cu siguranță interesantă, dar nu credem că rezultatele investigației ar fi radical diferite. Considerăm, așadar, că această analiză este concludentă pentru statutul adverbului *încă* la nivelul întregului text.

visului: trei mlădiță, trei zile ***încă*** *sânt* (Fc 40,12) – lat. ***adhuc***; *Aceasta iaste tălcuirea visului: trei traiste, trei* ***încă*** *zile sânt* (Fc 40,18) – lat. (...) *tria canistra tres* ***adhuc*** *dies sunt*[277]; *Trăiaște tatăl vostru, bătrânul de carele mi-aț fost zis?* ***Încă*** *trăiaște?* (Fc 43,27) – lat. ***adhuc***; *Sânătos este sluga ta, tatăl nostru,* ***încă*** *trăiaște* (Fc 43,28) – lat. ***adhuc***; *Și întâi Iuda cu frații au întrat la Iosif, (că* ***încă*** *nu să dusease din loc)* (Fc 44,14) – lat. ***necdum***; *Eu sânt Iosif!* ***Încă*** *trăiaște tatăl mieu?* (Fc 45,3) – lat. ***adhuc***; *Că doi ani sânt de când au început foametea pre pământ și* ***încă*** *cinci ani mai sânt în carii nici a ara să va putea, nici a sácera* (Fc 45,6) – lat. *adhuc*; *că* ***încă*** *cinci ani mai sânt de foamete* (Fc 45,11) – lat. ***adhuc***; *Carea auzind Iacov, ca dintr-un somn greu deșteptându-să,* ***încă*** *nu credea lor* (Fc 45,26) – lat. ***tamen*** „totuși"; *Destulu-mi iaste mie deacă* ***încă*** *Iosif, fiiul mieu, trăiaște!* (Fc 45,28) – lat. *sufficit mihi si* ***adhuc*** *Ioseph filius meus vivit*[278]

Echivalarea prin *încă* era soluția la îndemână, dovadă că traducătorii o exploatează de fiecare dată. Un lucru trebuie însă subliniat: în ciuda opțiunii lor unilaterale, construcțiile rezultate sunt, cu puține excepții, în spiritul limbii române.

Adverbul *încotro* este înregistrat în forma veche – ***încătro***: (Fc 16,8; 20,16; 28,15; 32,17; 37,30), (Jos 2,5), (Jd 19,17), (1Sm 14,3, 7; 30,13; 10,14), (Ir 15,2; 40,4). Aceeași formă intră și în și în compusul pe baza acestuia – ***oriîncătro***: (Jd 2,15).

Pentru a exprima sensul „(care vine, care se produce) dintr-o dată", „pe neașteptate" al adverbului lat. *repente*, traducătorii întrebuințează locuțiunea adverbială *de năprazná*: *Și au năvălit Iosue asupra lor* ***de năprazná***, *toată noaptea suindu-să din Galgala.* (Jos 10,9) – lat. *inruit itaque Iosue super eos* ***repente*** *tota ascendens nocte de Galgalis*; *Carii* ***de năprazná*** *sculându-se din pitulări, și Veniamin celor ce-i bătea dându-le dosul, au întrat în cetate și o au lovit în ascuțitul sabiii* (Jd 20,37) – lat. *qui cum* ***repente*** *de latibulis surrexissent et Beniamin terga caedentibus daret ingressi sunt civitatem et percusserunt eam in ore gladii*; ***De năprazná*** *un vânt groaznic au năvălit despre partea pustiei* (Iov 1,19) – lat. ***repente*** *ventus vehemens inruit a regione deserti*; *Mânile Tale m-au făcut și m-au zidit tot împregiur. Și așa* ***de năprazná*** *mă răpezești* (Iov 10,8) – lat. *manus tuae plasmaverunt me et fecerunt me totum in circuitu et sic* ***repente*** *praecipitas me*; *Eu, cel odată bogat,* ***de năprazná*** *m-am zdrobit* (Iov 16,13) – lat. *ego ille quondam opulentus* ***repente*** *contritus sum*; *Întru putearea Lui* ***de năprazná*** *mările s-au adunat și înțelepciunea Lui au lovit pre cel trufaș.* (Iov 26,12) – lat. *in fortitudine illius* ***repente*** *maria congregata sunt et prudentia eius percussit superbum*; *Fă-ți jealea celui întâi născut, mângâiare amară, că* ***de năprazná*** *va veni jefuitoriul preste noi!* (Ir 6,26) – lat. *tibi planctum amarum quia repente veniet vestator super nos*; *trimis-am preste cetate* ***de năprazná*** *groază* (Ir 15,8) – lat. *misi super civitates* ***repente*** *terrorem*; *Auză-să străgarea din casele lor! Că vei aduce preste dânșii tâlhari* ***de năprazná*** (Ir 18,22) – lat. *audiatur clamor de domibus eorum adduces enim super eos latronem repente.*

Numai în două contexte, din cele analizate de noi, locuțiunea adverbială *de năprazná* echivalează alt cuvânt decât adverbul *repente*, dar cuvintele respective au în sememul lor trăsătura de sens „care se produce repede": o dată traduce un substantiv, *impetus, -us* „pornire violentă, elan", altă dată, adjectivul *festinus* „grăbit". *Copitele cailor au căzut, fugând* ***de năprazná***, *și prin surpare căzând cei tari ai vrăjmașilor.* (Jd 5,22) – lat. *ungulae equorum ceciderunt fugientibus* ***impetu*** *et per praeceps ruentibus fortissimis hostium*; ***De năprazná*** *va veni împăratul Vavilonului și va jefui locul acesta și va face a înceta dintr-însul omul și dobitocul?* (Ir 36,29) – lat. ***festinus*** *veniet rex Babylonis et vastabit terram hanc et cessare faciet ex illa hominem et iumentum.*

Aria de răspândire a adverbului *mainte* se restrânsese considerabil în secolul al XVIII-lea, fiind înregistrat mai cu seamă în documentele private și în graiuri populare din Moldova și Transilvania de nord[279]. Prezența lui în acest text, e adevărat, concurat foarte insistent de construcțiile *mai nainte* și *mai înainte*, se explică prin originea unora dintre traducătorii textului. În câteva cărți biblice analizate, situația acestui adverb se prezintă astfel: ***mainte*** (Fc 43,18; 50,16), (Jos 5,6; 8,6; 14,15; 15,15), (Jd 6,26; 8,13; 13,10; 16,20, 30; 18,14), (1Sm 17,30; 20,3), (2Sm 13,15, 16), (Ir rezum. cap.18; 43,5); ***mai înainte***: (Fc 2,5; 11,4; 13,3, 4; 13,10; 15,13; 19,4; 27,4, 10, 20; 27,33; 28,9, 19; 29,7, 26; 40,13; rezum. cap.41; 41,50, 54; 43,20; 45,7, 28), (Jos 4,24; 10,14; 20,5), (Jd rezum. cap.13; 14,18; 18,29), (2Sm 7,11), (Ir 13,16; 28,8; 34,5; 38,10); ***mai înnainte*** (Jos 8,5), (2Sm 23,13); ***mai nainte*** (Jos 4,18), (Jd 1,23; 20,22), (1Sm rezum. cap.2; 3,13; rezum. cap.8), (2Sm 7,10), (Ir 1,5).

Firesc pentru aria dialectală în care se traduce acest text este adverbul *minten* (<mg. *menten*) „pe dată, îndată, imediat, numaidecât". Se întâlnește însă destul de rar: ***minteani***: (2Lg 7,10), (Pl 25,8); ***mintini*** (Nm 30,15), ceea ce se poate constitui într-o dovadă a tendinței de eliminare a maghiarismelor din acest text sau a unei circulații restrânse a cuvântului.

Rarisim este atestat și un alt adverb, *zaluda*, echivalând adverbul latinesc *frustra* „în zadar": *Că s-au uitat de Mine norodul Mieu,* ***zaluda*** *jârthuind și împiedecându-să în căile sale în cărările veacului, ca să umble printr-însăle prin cale nebătută* (Ir 18,15) – lat. *quia oblitus est mei populus meus* ***frustra*** *libantes*. *Zaluda* era un arhaism la momentul traducerii acestui text[280], dovadă că, în alte contexte, adverbul latinesc este tradus pri locuțiunea adverbială ***în zădar***: (Jos 7,3), (1Sm 25,21), (Ir 2,30; 4,30; 6,29; rezum. cap.7; rezum. cap.11; 22,13; 46,11).

Din numărul mare de adverbe atestate în acest text, mai consemnăm: *țapân* „aspru", „dur", corespunzând lat. *dure*: *Grăitu-ne-au noao domnul pământului* ***țapân*** *și i s-au părut a fi noi iscoadele țărâi* (Fc 42,30) – lat. *locutus est nobis dominus terrae* ***dure*** *et putavit nos exploratores provinciae*; *vârtos*, cu multe atestări[281], la gradul pozitiv sau comparativ de superioritate, în varianta ***mai vârtos*** (Fc 19,9), (Jos 8,20; 22,24), (2Sm 16,11), (Iov 4,8, 19; 15,16; 25,6; 31,34), (Ir rezum. cap.2; 5,3, 5; rezum. cap.6; 6,15; rezum. cap.10; rezum. cap.11), ***vărtos*** (Fc rezum. cap.42), ***mai vărtos*** (Fc 23,11), (2 Sm 4,11; 6,21; 12,18) etc.; *meșterșugit*: *să știe* ***meșterșugit*** *a lucra* (Iș 36,1) – într-o variantă foarte apropiată de etimonul bazei derivative (mg. *mesterség*); *tocmai* – în varianta regională ***togma***: (Jd 14,6; 18,28), (1Sm 1,13; 20,39), (Iov 21,29; 30,8), (Ir 10,19; 39,10); ***odânăoară*** (Jd 20,6); *nevredniceaște* „nedemn" (după lat. *indīgnē*) - cuvântul nu este înregistrat în DLR - *căci cunoscuse*

---

[277] De remarcat fidelitatea față de topica textului-sursă.
[278] Din nou topica originalului este urmată îndeaproape.
[279] Cf. I. Gheție, BD, p.176; *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.344.
[280] Cf. *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.343.
[281] Care a rămas până astăzi în textele religioase.

nevredniceaște** a lucra fiii săi și nu i-au certat* (1Sm 3,13) – lat. *quod noverat **indigne** agere filios suos et non corripuit eos*. De altfel, în acest text se înregistrează foarte multe adverbe derivate cu sufixul *-ește*: ***bărbăteaște (Jos 1,18); ***înțealepțeaște*** (1Sm 18,5, 14), ***mai înțelepțeaște*** (1Sm 18,30), ***înțelepțeaște*** (2Sm 20,22); ***nebuneaște*** (1Sm 13,13; 26,21), (2Sm 24,10); ***neînțălepțeaște*** (Iov rezum. cap.42, ***neînțelepțeaște*** (Iov 42,3); ***prietineaște*** (Jd 19,4); ***tirăneaște*** (Jd rezum. cap.9); ***vicleneaște*:** (Jos 9,4), (Ir 6,28; rezum. cap.9; 9,4; rezum. cap.48; 48,10).

2.2.8. Prepoziția

Sensul labil al prepozițiilor i-a pus în dificultate pe traducători în stabilirea corespondenței dintre prepozițiile latinești și cele românești. De aici efortul lor de a evita transpunerea mecanică a textului și de a afla corespondentul cel mai potrivit din limba română, așa cum se poate vedea din analiza pe care o propunem în continuare.

2.2.8.1. Cu rol de **morfem** pentru fixarea identității unor cazuri sunt întrebuințate câteva prepoziții: *a + tot/numeral cardinal + substantiv cu formă de nominativ-acuzativ* exprimă sensul cazual de genitiv (vezi **2.2.1.4.4.**), mai rar de dativ (vezi **2.2.1.4.5.**); *de + substantiv cu formă de nominativ-acuzativ* exprimă sensul de genitiv (vezi **2.2.1.4.4.**); *la + substantiv cu formă de nominativ-acuzativ* și *la + numeral cardinal + substantiv cu formă de nominativ-acuzativ* exprimă sensul de dativ (vezi **2.2.1.4.5.** și **2.2.5.1.**).

Acuzativul complement direct, la substantivele încadrate la genul personal este, de regulă, marcat prin prepoziția pre: *Și au făcut Dumnezeu **pre om** după chipul Său* (Fc 1,27); ***Pre om** în raiul cel înfrâmsățat cu multe feliuri de pomi roditori și cu râuri l-au pus, căruia **pre Eva** din coasta lui ajutoriu i-au făcut și căsătoriia au rânduit.* (Fc rezum. cap.2); *Și au zidit Domnul Dumnezeu **pre om** din țărâna pământului* (Fc 2,7); *Și au luat Domnul Dumnezeu **pre om** și l-au pus în raiul desfătării, ca să-l lucre și să-l păzască.* (Fc 2,15); *Pentru aceea va lăsa omul **pre tată-său** și **pre mumă-sa** și să va lipi de muiare-sa, și vor fi doi întru un trup* (Fc 2,24); *Și au chemat Domnul Dumnezeu **pre Adam** și au zis lui: „Unde esti?"* (Fc 3,9); *Și au scos **pre Adam** și au așezat înaintea raiului desfătării hieruvimi și sabie de foc învârtitoare, ca să păzască calea pomului vieții.* (Fc 3,24); *Adam din Eva naște **pre Cain** și **pre Avel*** (Fc rezum. cap.4). Sunt însă și situații în care substantivul nu este precedat de prepoziție, urmare poate a traducerii fidele a textului latinesc, în care sensul de acuzativ se exprimă însă desinențial: *Și au luat Avimeleh oi și boi și sluji și slujnice și au dat lui Avraam. Și i-au întors lui **Sara**, muiarea sa.* (Fc 20,14) – lat. (...) *reddiditque illi **Sarram** uxorem suam*; *Leapădă **slujnica** aceasta și **fiiul** ei, că nu va fi moștean fiiul slujnicii cu fiiul meu, Isaac!* (Fc 21,10) – lat. *eice **ancillam** hanc et **filium** eius non enim erit heres filius ancillae cum filio meo Isaac*; *Iară de nu va vrea muiarea a veni cu tine, nu vei fi datoriu jurământului, numai **fiiul** mieu să nu-l duci acolo* (Fc 24,8) – lat. *sin autem noluerit mulier sequi te non teneberis iuramento **filium** tantum meum ne reducas illuc*; *Nu putem face ce cereț, nici a da **sora** noastră omului netăiat împrejur, că nevreadnic și cumplit iaste la noi aceasta.* (Fc 34,14) – lat. *non possumus facere quod petitis nec dare **sororem** nostram homini incircumciso quod inlicitum et nefarium est apud nos*; *Și au văzut acolo **fata** omului hananeu, pe nume Sue, și, luând-o muiare, au întrat la dânsa.* (Fc 38,2) – lat. *viditque ibi **filiam** hominis chananei vocabulo Suae et uxore accepta ingressus est ad eam*; *Și i-au dat muiare **Asineth**, fata lui Putifar, preotului din Heliopol* (Fc 41,45) – lat. *dedit quoque illi uxorem **Aseneth** filiam Putiphare sacerdotis Heliopoleos*. Faptul că traducătorul era pus în dificultate în momentul în care traducea astfel de construcții rezultă din următorul context: *Și o au slobozit **pre ea**, și **doica** ei, și **sluga** lui Avraam, și **pre soțiile** lui* (Fc 24,59) – lat. *dimiserunt ergo **eam** et **nutricem** illius **servumque** Abraham et **comites** eius*, unde se amestecă acuzativul complement direct cu prepoziția *pre* cu acuzativul complement direct fără prepoziția-morfem. Remarcăm însă că în nici o situație construcțiile nu sunt echivoce, contextul permițând rezolvarea fără probleme a sincretismului cazual nominativ–acuzativ.

Pronumele în acuzativ care îndeplinesc funcția de complement direct sunt precedate de prepoziția-morfem *pre*: *Și au făcut Dumnezeu pre om după chipul Său, după chipul lui Dumnezeu l-au făcut **pre el**, bărbat și fămeaia i-au făcut **pre ei**.* (Fc 1,27); *Și l-au scos **pre el** Domnul Dumnezeu din raiul desfătării, ca să lucre pământul din carele s-au luat.* (Fc 3,23); ***pre cealeaalalte** jigănii le-au îneacat* (Fc rezum. cap.7); *Blagoslovi-oi **pre cei ce** te vor blagoslovi și oi blestema **pre cei ce** te vor blestema* (Fc 12,3); *Nu va fi acesta moștanul tău, ci carele va ieși din pântecele tău, **pre acela** vei avea moștean* (Fc 15,4); *Și au luat Avraam pre Ismail, fiiul său, și **pre toț** cei din casa sa și **pre toți** cari-i cumpărase* (Fc 17,23); ***Pre tine**, dară, însuț mai vârtos decât **pre aceşte** vom căzni* (Fc 19,9); *Și **pre ceia** carii era afară i-au lovit cu urbire, de la cel mai mic până la cel mai mare, așa, de nu putea afla ușa.* (Fc 19,11); *Ai **pre cineva** de ai tăi aici?* (Fc 19,12).

Face excepție pronumele relativ *care*, precedat doar sporadic de *pre* atunci când exprimă funcția de complement direct: *Pusu-mi-au mie Dumnezeu altă sămânție pentru Avel, **pre carele** l-au ucis Cain* (Fc 4,25); *Ci și lui Sith s-au născut fiiu, **pre carele** l-au chemat Enos.* (Fc 4,26); *De cincisprăzece coți mai înaltă au fost apa preste munții **pre carii**-i acoperisă.* (Fc 7,20); *Lot cu alț robi să duce de 4 împărați biruitori, **pre carii** gonindu-i Avram, pre toț robii și prada o întoarce* (Fc rezum. cap.14); *Și o voi blagoslovi și dintr-însa voi da ție fiiu, **pre carele** îl voi blagoslovi* (Fc 17,16); *Și rădicându-ș ochii, i s-au arătat lui trei bărbaț stând aproape de dânsul, **pre carii** văzându-i, au alergat întru-ntimpinarea lor din ușa umbrariului și li s-au închinat la pământ.* (Fc 18,2).

În același segment de text (primele 18 capitole din *Cartea Facerii*), din care am selectat structurile cu *pre*, am înregistrat următoarele structuri fără prepoziția-morfem: *Și răsădise Domnul Dumnezeu raiul desfătării din ceput, în carele au pus pre omul **carele** făcuse.* (Fc 2,8); *în pământul **carele** l-au blăstămat Dumnezeu* (Fc 5,29); *Văzând fiii lui Dumnezeu pre featele oamenilor că sânt frumoase, ș-au luat șieș muieri din toate **carele** alesease.* (Fc 6,2); *Șterge-voi – au zis – omul **carele** l-am zidit de pre fața pământului, de la om până la jivinii, de la cel ce să târiește până la paserile ceriului, că îm bănuiesc că i-am făcut pre ei* (Fc 6,7); *voi șterge toată ființa **carea** am făcut pre fața pământului* (Fc 7,4); *Și după ce au trecut patruzeci de zile, deșchizind Noe fereastra corăbiii **carea** făcuse, au slobozit corbul* (Fc 8,6); *Și au zis Dumnezeu cătră Noe: „Acesta va fi sămnul de pace **carele** am rânduit între Mine și între tot trupul pre pământ".* (Fc 9,17); *Și S-au pogorât Domnul să vază cetatea și turnul **carele** zidea fiii lui Adam.* (Fc 11,5); *vino în pământul **carele** voi arăta ție* (Fc 12,1); *Și au luat pre Sarai, muiarea sa și pre Lot, feciorul frăținea-său și toate averile **care** le căștigase și sufletele **care** le făcusă în Haran și au ieșit să margă în pământul Hanaan* (Fc 12,5); *Și s-au întors pre calea **carea** venisă, despre miazăzi în Vitil* (Fc 13,3); *În locul oltariului **carele***

făcuse mai înainte (Fc 13,4); *Tot pământul **carele** vezi ție ți l-oi da și sămințiii tale, pănă în veaci.* (Fc 13,15); *Iară așezemântul Mieu l-oi pune la Isaac, **carele** ți-l va naște Sara întru această vreame în anul următoriu* (Fc 17,21); *Și au luat unt și lapte și vițălul **carele** l-au fost fiert și l-au pus înaintea lor* (Fc 18,8).

2.2.8.2. În funcție de **regimul cazual**, prepozițiile și locuțiunile prepoziționale cunosc aceeași întrebuințare ca și în limba actuală. Sensurile etimologice cu care unele dintre ele se actualizează favorizează augmentarea distribuției acestora, astfel că le întâlnim în contexte în care în limba actuală se întrebuințează o altă prepoziție sau chiar o structură cazuală neprepozițională.

Vechea structură *prejur (pregiur) + acuzativul* nu se mai realizează, fiind întrebuințată structura *împrejurul (împregiurul) + genitivul*, deși textul latinesc are în astfel de contexte prepoziția *circa + acuzativul*, exprimând sens spațial, sau, mai rar, substantivul *circuitus*, din care traducătorii au păstrat trăsătura de sens care se regăsește în prepoziția coradicală *circa*: *au văzut tot ținutul **împregiurul Iordanului*** (Fc 13,10) – lat. *vidit omnem **circa regionem** Iordanis*; *Și ș-au ales luiș Lot ținutul **împrejurul Iordanului*** (Fc 13,11) – lat. *elegitque sibi Loth regionem **circa Iordanem***; *Lot au zăbovit în orașele carele era **împregiurul Iordanului*** (Fc 13,12) – lat. *Loth moratus est in oppidis quae erant **circa Iordanem***; *Și au săpat toț eghipteanii **împregiurul râului**, apă să bea, că nu putea bea din apa râului.* (Iș 7,24) – lat. *foderunt autem omnes Aegyptii **per circuitum fluminis*** (...); *Pune hotare **împregiurul muntelui** și sfințeaște* (Iș 19,23) – lat. *pone terminos **circa montem** et sanctifica illum.*

Locuțiunea prepozițională *în (din) mijloc de + acuzativul* nu se mai regăsește în acest text, locul ei fiind luat de locuțiunea *în (din) mijlocul + genitiv*, prin care se echivalează lat. *in medio* (substantivul *medium, -ii* în ablativ, precedat de prepoziția *in*) + *genitiv*, cu precizarea că locuțiunea prepozițională din traducerea românească presupune o abstractizare a sensului față de sensul structurii inițiale: *Și au zis Dumnezeu: „Să să facă tăriia **în mijlocul apelor** și să desparță ape de ape"* (Fc 1,6) – lat. *dixit quoque Deus fiat firmamentum **in medio aquarum*** (...); *și lemnul vieții **în mijlocul raiului*** (Fc 2,9) – lat. (...) ***in medio paradisi***; *Iară din rodu pomului carele iaste **în mijlocul raiului** ne-au poruncit Dumnezeu să nu mâncăm* (Fc 3,3) – lat. (...) ***in medio paradisi*** (...); *Și au zis Domnul către dânsul: „De oi găsi în Sodom cincizăci drepț **în mijlocul cetății**, oi ierta a tot locul pentru dânșii".* (Fc 18,26) – lat. (...) ***in medio civitatis*** (...); *Și lăcuia Efron **în mijlocul fiilor** lui Heth* (Fc 23,10) – lat. *habitabat autem Ephron **in medio filiorum** Heth*; *Cine va dezvăli fața îmbrăcămintei lui, și **în mijlocul gurii** lui cine va întra?* (Iov 41,4) – lat. (...) *et **in medium oris** eius quis intrabit*; *Întăriți-vă, fiii lui Veniamin, **în mijlocul Ierusalimului** și în Thecua răsunați cu trâmbița* (Ir 6,1) – lat. (...) ***in medio Hierusalem*** (...); *Aceasta e cetatea cercetării, toată hula **în mijlocul ei**.* (Ir 6,6) – lat. (...) *omnis calumnia **in medio eius***; *Lăcașul tău **în mijlocul înșelăciunii*** (Ir 9,6) – lat. *habitatio tua **in medio doli***; *și casa Iudei o voiu zmulge **din mijlocul lor*** (I3 12,14) – lat. *et domum Iuda evellam **de medio eorum***; *Să vor zidi **în mijlocul norodului** Mieu* (Ir 12,16) – lat. *aedificabuntur **in medio populi** mei.*

Prepoziția *la* cunoaște o largă întrebuințare, dat fiind faptul că traducătorii au folosit-o pentru a reda sensul exprimat prin mai multe prepoziții latinești: *a, ad, apud, in*. ***La = a***: ***Nu fie la Tine** să faci lucrul acesta și să ucizi dreptul cu necredinciosul și să fie dreptul ca necredinciosul!* (Fc 18,25) – ***absit a te** ut rem hanc facias* (...); (*absistō + ablativul* „a renunța, a înceta, a se opri"); ***la = ad*** (*cu acuzativul*, arătând direcția, după verbe de mișcare; „la, către, spre"). Cel mai frecvent prepoziția *la* echivalează latinescul *ad*, așa cum o demonstrează câteva contexte selectate din *Cartea Facerii*: *Și de acolo, trecând **la muntele** carele era în prejma răsăritului Viftil, au întins acolo cortul său* (Fc 12,8) – lat. *et inde transgrediens **ad montem** qui erat contra orientem Bethel*; *și carii mai rămăsease au fugit **la munte*** (Fc 14,10) – lat. *et qui remanserant fugerunt **ad montem***; *Această milă vei face cu mine: în tot locul **la carele** om întra, vei zice că sint fratele tău* (Fc 20,13) – lat. *hanc misericordiam facies mecum in omni loco **ad quem** ingrediemur dices quod frater tuus sim*; *Ci **la pământul** și **la rudeniia** mea te du și de acolo ia muiare fiiului mieu, Isaac* (Fc 24,4) – lat. *sed **ad terram** et **ad cognationem** meam proficiscaris et inde accipias uxorem filio meo Isaac*; *Și avea Reveca un frate pe nume Lavan, carele grăbind au ieșit **la om**, unde era fântâna* (Fc 24, 29) – lat. *habebat autem Rebecca fratrem nomine Laban qui festinus egressus est **ad hominem** ubi erat fons*; *Și văzind cerceii și covrigii la mânile soru-sa și auzind toate cuvintele vestindu-să: „Aceasta mi-au grăit omul!", au venit **la om**, carele sta lângă cămile și aproape de fântâna apei.* (Fc 24,30) – lat. (...) *venit **ad virum** qui stabat iuxta camelos et propter fontem aquae*; *Apropiiatu-s-au el **la tată-său**, și pipăindu-l, au zis Isaac* (Fc 27,22) – lat. *accessit ille **ad patrem** et palpato eo dixit Isaac*; *Apropie-te **la mine** și-m dă sărutare, fiiul mieu* (Fc 27,26) – lat. *accede **ad me** et da mihi osculum fili mi*; *Și mă voi întoarce în pace **la casa** tătânea-mieu, îmi va fi mie Domnul spre Dumnezeu* (Fc 28,21) – lat. *reversusque fuero prospere **ad** domum patris mei erit mihi Dominus in Deum*; *Carii văzându-l departe, până să apropiia **la ei**, au socotit a-l ucide* (Fc 37,18) – lat. *qui cum vidissent eum procul antequam accederet **ad eos** cogitaverunt illum occidere*; *De i să va întâmpla ceva împotrivă în pământul **la care** meargeți, veți duce căruntețele meale cu dureare **la Iad*** (Fc 42,38) – lat. *si quid ei adversi acciderit in terra **ad quam** pergitis deducetis canos meos cum dolore **ad inferos***; *De veț lua și pre acesta și i să va întâmpla ceva în cale, veț duce căruntețele meale cu întristare **la Iad*** (Fc 44,29) – lat. *si tuleritis et istum et aliquid ei in via contigerit deducetis canos meos cum maerore **ad inferos***; *Și va vedea că nu-i cu noi, va muri și or duce slugile tale căruntețeale lui cu dureare **la Iad*** (Fc 44,31) – lat. *videritque eum non esse nobiscum morietur et deducent famuli tui canos eius cum dolore **ad inferos***; *Către carii el, blând: „Apropiiați-vă – au zis – **la mine**!"* (Fc 45,4) – lat. *ad quos ille clementer accedite inquit **ad me***; *Și apropiindu-i **la sine**, i-au sărutat* (Fc 48,10) – lat. *adplicitosque **ad se** deosculatus*; *Și sfărșind poruncile prin carele învăța feciorii, ș-au adunat picioarele spre pătișor și au adormit. Și s-au pus **la norodul** său.* (Fc 49,32) – lat. (...) *adposituque est **ad populum** suum.* ***La = apud*** (*cu acuzativul*, sens local; „la"): *Și așa, dobândind dorita nuntă, au mai iubit pre a doua decât pre cea dintâi, slujind **la el** alți șeapte ani* (Fc 29,30) – lat. (...) *serviens **apud eum*** (...). ***La = in*** (*cu ablativul* poate exprima locul „în, pe, la" sau timpul „în timpul"; dacă verbul regent exprimă ideea de mișcare, atunci prepoziția *in* cere acuzativul „în, către, spre"): *Și au zămislit și au născut fiiu **la bătrineațele sale**, în vreamea carea mai nainte îi zisease Dumnezeu* (Fc 21,2) – lat. *concepitque et peperit filium **in senectute sua** tempore quo praedixerat ei Deus.* Structura românească cu *la* impunea folosirea substantivului fără articol și fără determinativ *la bătrâneațe*, dar fidelitatea față de original a determinat folosirea adjectivului pronominal posesiv, care a impus apoi determinarea definită, structura *la bătrineațe sale* nefiind reperabilă în limba română. *Nu este obiceaiu **la locul** nostru să să mărite mai înainte ceale mai mici* (Fc 29,26) – lat. *non est **in loco** nostro consuetudinis ut minores ante tradamus ad*

nuptias; *Deci grăbind au descărcat* ***la pământ*** *sacii, au deșchis fieștecarii* (Fc 44,11) – lat. *itaque festinato deponentes* ***in terram*** *saccos aperuerunt singuli*. Într-un verset în care verbele de mișcare sunt urmate de *in*, respectiv de *ad*, traducătorul a folosit în ambele cazuri prepoziția *la*: *De nu va vrea muiarea a veni cu mine* ***la pământul*** *acesta, au doară datoriu oi fi a duce pre fiiul tău* ***la locul*** *din carele ai ieșit tu?* (Fc 24,5) – lat. *si noluerit mulier venire mecum* ***in terram*** *hanc num reducere debeo filium tuum* ***ad locum*** *de quo egressus es*; *Sluga lui Avraam, de la dânsul giurându-să și* ***la Mesopotamia*** *a cerca muiarea lui Isaac trimițându-să* (Fc rezum. cap.24). Chiar adverbul *mane* „de dimineață" este tradus prin „la dimineață": *Spălați-vă picioarele și* ***la dimineață*** *veți merge în calea voastră* (Fc 19,2) – lat. *lavate pedes vestros et* ***mane*** *proficiscimini in viam vestram*. Alteori, sensul de acuzativ, exprimat în textul latinesc desinențial, este redat în traducerea românească tot prin *la*: *S-au uitat* ***la Sodom*** *și* ***la Gomorr*** *și* ***la tot pământul*** *ținutului aceluia și au văzut înălțindu-să para de la pământ ca fumul cuptoriului* (Fc 19,28) – lat. *intuitus est* ***Sodomam*** *et* ***Gomorram*** *et* ***universam terram*** *regionis illius* (...).

Prepoziția compusă *de la* precedă substantivul sau substitutul prin care se exprimă complementul de agent. Este urmarea traducerii ablativului de agent din limba latină, precedat de prepoziția *a (ab)*, care exprimă autorul acțiunii după verbe pasive sau intranzitive „de, de către": *Și au fost Her, întâi născutul Iudei, viclean înaintea Domnului, și* ***de la El*** *s-au ucis* (Fc 38,7) – lat. *fuitque Her primogenitus Iudae nequam in conspectu Domini et* ***ab eo*** *occisus est*; *Și măcar cunoscând el frații,* ***de la ei*** *n-au fost cunoscut* (Fc 42,8) – lat. *et tamen fratres ipse cognoscens non est agnitus* ***ab eis***; *Și întrebându-să* ***de la el****: „Câte sânt zilele vieții tale?"* (Fc 47,8) – lat. *et interogatus* ***ab eo*** *quot sunt dies annorum vitae tuae*; *Afară de pământul preoților, care* ***de la împărat*** *le era dat* (Fc 47,22) – lat. *praeter terram sacerdotum quae* ***a*** *rege tradita fuerat*; *Și* ***de la Dumnezeu*** *pedepsit* [*Cain*] *și pribeag fiind, au născut pre Enoh.* (Fc rezum. cap.4); *Și acolo iarăș sporirea sămânții și pământul moștenirii* ***de la Dumnezeu*** *să făgăduiește* (Fc rezum. cap.13); *Carea zemislind și pentru aceea pre stăpână-sa urgisind,* ***de la aceieș*** *năcăjindu-să, fuge* (Fc rezum. cap.16); *Lot, cuprinzind în sălaș pre îngeri,* ***de la*** *sodomleni să asupreaște* (Fc rezum. cap.19); *Credința și ascultarea lui Avraam prin poruncita jertfirea fiiului său să cearcă, ce de jertfirea lui să oprește* ***de la înger*** (Fc rezum. cap.22); [*Isaac*] *să înfruntă* ***de la Avimeleh****, căci au zis că Reveca i-i soră* (Fc rezum. cap.26); *Sluga lui Avraam,* ***de la dânsul giurându-să*** *și la Mesopotamia a cerca muiarea lui Isaac trimițându-să* (Fc rezum. cap.24); *Și din Asineth,* ***de la Faraon*** *dată-i muiare, mai înainte de șapte anii foameții, doi fii dobândeaște* (Fc rezum. cap.41); *Frații lui Iosif, silind foametea, în Eghipt a cumpăra bucate* ***de la tată-său*** *trimiiși,* ***de la el*** *să cunosc și vărtos li să grăiește și în temniță să triimit* (Fc rezum. cap.42).

Prin prepoziția *de la* s-a echivalat latinescul *a*, care înseamnă „de la, din". Cum o dovedesc următoarele contexte, mai potrivită era alegerea prepoziției *din* în traducerea românească: *s-au ascuns Adam și muiare lui* ***de la fața*** *Domnului Dumnezeu între pomii raiului* (Fc 3,8) – lat. *abscondit se Adam et uxor eius* ***a facie*** *Domini Dei in medio ligni paradisi*; *Iată, mă scoți astăzi* ***de la fața*** *pământului și* ***de la fața Ta*** *mă voiu ascunde și voi fi rătăcind și pribeag pre pământ* (Fc 4,14) – lat. *ecce eicis me hodie* ***a facie*** *terrae et* ***a facie*** *tua abscondar*; *Și ieșind Cain* ***de la fața*** *Domnului* (Fc 4,16) – lat. *egressusque Cain a facie Domini*; *Sfârșitul a tot trupul au venit înaintea Mea, umplutu-s-au pământul de nedreptate* ***de la fața*** *lor* (Fc 6,13) – lat. (...) *repleta est terra iniquitate* ***a facie*** *eorum*.

Întrebuințarea aceleiași prepoziții compuse este augmentată de echivalarea prepoziției *a + ablativ*, care în latină exprimă și ideea de separare, având sensul „de": *Iată, tot pământul înaintea ta este. Rămâi* ***de la mine****, rogu-te!* (Fc 13,9) – lat. *recede* ***a me*** *obsecro* („îndepărtează-te de mine, te rog"); *Uite-să și giudece Dumnezeu între noi, când ne vom despărți* ***de la noi*** (Fc 31,49) – lat. *intueatur Dominus et iudicet inter nos quando recesserimus* ***a nobis*** („unul de altul"); *Și s-au dus în altă țară și s-au depărtat* ***de la fratele*** *său Iacov* (Fc 36,6) – lat. *et abiit in alteram regionem recessitque* ***a fratre*** *suo Iacob*; *Isav, cu muierile și pruncii,* ***de la fratele*** *său, Iacov, pentru multă foarte amânduror blagă, să desparte* (Fc rezum. cap.36).

Prepoziția *de +* ablativul, exprimând originea, este echivalată tot prin *de la*: *Și murind Adad, au stăpânit după el Semla* ***de la*** *Masreca* (Fc 36,36) – lat. *cumque mortuus esset Adad regnavit pro eo Semla* ***de*** *Maserecha*.

Spre se întrebuințează pentru a echivala prepoziția *in* care exprimă scopul și are sensul „pentru, spre": *Și au zis Dumnezeu: „Să să facă luminători întru tăriia ceriului și să desparță zioa și noaptea și să fie* ***spre*** *seamne și* ***spre*** *vremi și* ***spre*** *zile și* ***spre*** *ani".* (Fc 1,14) –lat. *dixit autem Deus fiant luminaria in firmamento caeli ut dividant diem ac noctem et sint* ***in*** *signa et tempora et dies et annos*. Față de textul latinesc, unde prepoziția se exprimă doar o dată, în traducerea românească ea este reluată înaintea fiecărui substantiv prin care se exprimă finalitatea. *Iată, v-am dat voao toată iarba care aduce sămânță pre pământ și toate lemnele carele au în sineș sămânță după feliul său, să vă fie voao* ***spre*** *mâncare.* (Fc 1,29) – lat. *ecce dedi vobis omnem herbam adferentem semem super terram et universa ligna quae habent in semet ipsis sementem generis sui ut sint vobis* ***in*** *escam*. *Și au zis Lameh muierilor sale, Adii și Selii: „Auziț glasul meu, muiarile lui Lameh, ascultați cuvântul mieu, că am ucis bărbat* ***spre*** *rana mea și pre tinerel,* ***spre*** *vânătarea mea".* (Fc 4,23) – lat. *dixitque Lamech uxoribus suis Adae et Sellae audite vocem meam uxores Lamech auscultate sermonem meum quoniam occidi virum* ***in*** *vulnus meum et adulescentulum* ***in*** *livorem meum*.

Întrebuințarea acestei prepoziții pentru a exprima scopul rezultă în traducerea românească și din echivalarea prin *spre + substantiv* a structurii *ut + conjunctivul mai mult ca perfect*: *Și au făcut Dumnezeu doi luminători mari luminătoriu mai mare,* ***spre*** *stăpânirea zilii și luminătoriu mai mic,* ***spre*** *stăpânirea nopții și stealele.* (Fc 1,16) – lat. *fecitque Deus duo magna luminaria luminare maius* ***ut*** *praeesset diei et luminare minus* ***ut*** *praeesset nocti et stellas*.

Alteori, prepoziția *spre* are sensul „ca": *Și veț tăiia împregiur carnea mădulariului vostru, să fie* ***spre*** *sămn de pace între Mine și între voi.* (Fc 17,11) – lat. *et circumcidetis carnem praeputii vestri ut sit* ***in*** *signum foederis inter me et vos*; *Crezut-au Avram lui Dumnezeu și i s-au socotit* ***spre*** *dreptate.* (Fc 15,6) – lat. *credidit Domino et reputatum est ei* ***ad*** *iustitiam* sau „în", „întru": *Și o voi blagoslovi [pe Sara] și dintr-însa voi da ție fiiu, pre carele îl voi blagoslovi*; *și va fi* ***spre*** *neamuri, și împărații noroadelor or răsări dintr-însul* (Fc 17,16) – lat. *et benedicam ei et ex illa dabo tibi filium cui benedicturus sum eritque* ***in*** *nationes et reges populorum orientur ex eo*; *Pentru Ismail încă te-am ascultat. Iată, îl voi blagoslovi și-l voi spori și-l voi înmulți foarte. Doisprăzece povățuitori va naște și-l voi face* ***spre*** *neam mare.* (Fc 17,20) –

lat. *super Ismahel quoque exaudivi te ecce benedicam ei et augebo et multiplicabo eum valde duodecim duces generabit et faciam illum* ***in*** *gentem magnam.*

În alte contexte, *spre* echivalează prepoziția *ad*, arătând direcția „către”: *Și au căutat Domnul* ***spre*** *Avel și* ***spre*** *darurile lui.* (Fc 4,4) – lat. *et respexit Dominus* ***ad*** *Abel et* ***ad*** *munera eius*; *Iară* ***spre*** *Cain și* ***spre*** *darurile lui nu s-au uitat* (Fc 4,5) – lat. ***ad*** *Cain vero et* ***ad*** *munera illius non respexit.*

Cu sensul etimologic „peste” (loc), *spre* se întrebuințează în contexte precum: *Ce am păcătuit împrotiva ta de-ai adus* ***spre*** *mine și* ***spre*** *împărăție mea păcat mare?* (Fc 20,9) – lat. *quid peccavimus in te quia induxisti* ***super*** *me et* ***super*** *regnum meum peccatum grande*; *Și era obiceaiu să să rădice piatra până s-or adăpa toate turmele oilor, și iară să să puie* ***spre*** *gura puțului.* (Fc 29,3) – lat. *morisque erat ut cunctis ovibus congregatis devolverent lapidem et refectis gregibus rursum* ***super*** *os putei ponerent.*

Sensul „pe” se actualizează în următoarele contexte: *Iară ea: „Am – au zis – slujnica Vala. Întră la dânsa, să nască* ***spre*** *genunchele meale și să am dintr-ânsa fiiu”.* (Fc 30,3) – lat. *at illa habeo inquit famulam Balam ingredere ad eam ut pariat* ***super*** *genua mea et habeam ex ea filios*; *Carele întinzind mâna cea direaptă, o au pus* ***pre*** *capul lui Efrem, fratelui celui mic, iară stânga* ***spre*** *capul lui Manasse, carele era mai mare născut, schimbând mânile* (Fc 48,14) – lat. *qui extendens manum dextram posuit* ***super*** *caput Ephraim iunioris fratris sinistram autem* ***super*** *caput Manasse qui maior natu erat commutans manus.*

Sensul „mai mult decât” se actualizează în contextul: *Iar Dumnezeu Atotputearnicul să te blagoslovească și să te crească și să te înmulțască, să fii* ***spre*** *gloatele noroadelor.* (Fc 28,3) – lat. *Deus autem omnipotens benedicat tibi et crescere te faciat atque multiplicet ut sis* ***in*** *turbas populorum.*

Cu sensul „asupra”, prepoziția *spre* se întrebuințează în următorul context, unde echivalează prepoziția latinească *in* „asupra”: Au *zis tatăl, Iacov: „Fără prunci a fi m-ați făcut: Iosif nu-i mai mult, Simeon să ține în legătură și Veniamin îl veț duce!* ***Spre*** *mine au căzut toate relele aciastea”.* (Fc 42,36) – lat. *dixit pater Iacob absque liberis me esse fecistis Ioseph non est super Symeon tenetur in vinculis Beniamin auferetis* ***in*** *me haec mala omnia reciderunt.*

Pentru exprimă cauza, iar nu scopul, în contexte în care echivalează latinescul *propter* „din cauza”, dar și „pentru”: *Și au întrat Noe și fiii lui, muiare lui și muierile feciorilor lui cu el în corabie,* ***pentru*** *apele potopului.* (Fc 7,7) – lat. *et ingressus est Noe et filii eius uxor eius et uxores filiorum eius cum eo in arcam* ***propter*** *aquas diluvii*; *Și au mirosit Domnul miros de bună mireasmă și au zis: „Mai mult nu voi blăstăma pământul* ***pentru*** *oameni, că simțirile și gândirea inimii omenești sânt pornite spre rău din tinereațele sale; deci n-oi mai bate pre tot sufletul viu, precum am făcut”.* (Fc 8,21) – lat. *(...) nequaquam ultra maledicam terrae* ***propter*** *homines* (...); *Și au lovit Dumnezeu pre Faraon cu bătaie mare și casa lui,* ***pentru*** *Sarai, muiare lui Avram.* (Fc 12,17) – lat. *flagellavit autem Dominus Pharaonem plagis maximis et domum eius* ***propter*** *Sarai uxorem Abram*; *Și au venit Dumnezeu la Avimeleh prin somn, noapte, și i-au zis: „Iată, vei muri* ***pentru*** *muiarea carea o ai luat, că are bărbat”.* (Fc 20,3) – lat. *venit autem Deus ad Abimelech per somnium noctis et ait ei en morieris* ***propter*** *mulierem quam tulisti habet enim virum*; *Că închisese Domnul tot pântecele casii lui Avimeleh* ***pentru*** *Sara, muiarea lui Avraam.* (Fc 20,18) – lat. *concluserat enim Deus omnem vulvam domus Abimelech* ***propter*** *Sarram uxorem Abraham*; *M-am temut să nu moriu* ***pentru*** *dânsa.* (Fc 26,9) – lat. *timui ne morerer* ***propter*** *eam*; *De acolo,* ***pentru*** *foametea, întră în Eghipet.* (Fc rezum. cap.12); *Avram și Lot, ieșind din Eghipt,* ***pentru*** *foarte multe averi să despart.* (Fc rezum. cap.13); *Isaac* ***pentru*** *foametea nimernicind în Gherara, după ce au luat făgăduința pământului și blagosloveniia sămânției, să înfruntă de la Avimeleh, căci au zis că Reveca i-i soră.* (Fc rezum. cap.26); *Și certându-să* ***pentru*** *puțuri păstorii lor, Avimeleh cu Isaac lovește legătură de pace.* Fc rezum. cap.26); *Isav, cu muierile și pruncii, de la fratele său, Iacov,* ***pentru*** *multă foarte amânduror blagă, să desparte.* (Fc rezum. cap.36).

Același sens cauzal dezvoltă *pentru* și când echivalează prepoziția *prae* „din pricina, de”, în propoziții negative: *Și iarăș: „Înmulțând – zice – oi înmulți sămânța ta și nu să va număra* ***pentru*** *mulțimea”.* (Fc 16,10) – lat. *et rursum multiplicans inquit multiplicabo semen tuum et non numerabitur* ***prae*** *multitudine*; *Tu ai grăit că bine-m vei face și vei lăți sămânța mea ca năsipul mării, carele* ***pentru*** *mulțimea nu să poate număra* (Fc 32,12) – lat. *tu locutus es quod bene mihi faceres et dilatares semen meum sicut harenam maris quae* ***prae*** *multitudine numerari non potest.* Uneori, *pentru* exprimă cauza atunci când echivalează latinescul *pro* „pentru”: *Și urâsă pururea Isav pre Iacov* ***pentru*** *blagoslovenia cu carea l-au fost blagoslovit tată-său, și au zis întru inima sa: „Veni-vor zilele plângerii tatălui mieu și oi ucide pre Iacov, fratele mieu!”* (Fc 27,41) – lat. *oderat ergo semper Esau Iacob* ***pro*** *benedictione qua benedixerat ei pater* sau *ob* „pentru”, „din cauza”: ***Pentru*** *greotatea nașterii, [Rahil] era aproape de perire.* (Fc 35,17) – lat. ***ob*** *difficulatatem partus periclitari coepit dixitque ei obsetrix noli timere quia et hunc habebis filium.*

Cu sensul „datorită”, prepoziția *pentru* se întrebuințează în următorul context: *Zi dară, rogu-te, că-m ești sor, ca să-m fie bine* ***pentru*** *tine și să trăiască sufletul mieu* ***pentru*** *cinstea ta.* (Fc 12,13) – lat. *dic ergo obsecro te quod soror mea sis ut bene sit mihi* ***propter*** *te et vivat anima mea* ***ob*** *gratiam tui*, sens actualizat și în versetul: *Iară lui Avram i-au făcut bine* ***pentru*** *dânsa și au avut el oi și boi și asini și slugi și slujnice și asine și cămile.* (Fc 12,16) – lat. *Abram vero bene usi sunt* ***propter*** *illam fueruntque ei oves et boves et asini et servi et famulae et asinae et cameli.*

Echivalând latinescul *super*, *pentru* dobândește sensul „în privința”, „cu privire la”, „referitor la”: *Și au poruncit Faraon* ***pentru*** *Avram bărbaților și l-au petrecut pre el și muiarea lui și toate care avea.* (Fc 12,20) – lat. *praecepitque Pharao* ***super*** *Abram viris et deduxerunt eum et uxorem illius et omnia quae habebat*, iar ca echivalent al prepoziției *pro* are și sensul „în locul”, „în loc de”: *Rădicat-au Avraam ochii săi și au văzut dinnapoi un berbece încurcat cu coarnele între tufe zăcând, carele luându-l, l-au adus jertvă* ***pentru*** *fiiu.* (Fc 22,13)– lat. *levavit Abraham oculos viditque post tergum arietem inter vepres herentem cornibus quem adsumens obtulit holocaustum* ***pro*** *filio* și „ca”, „drept”: *Iară Iuda: „Ce ți-i voia să-ți dau* ***pentru*** *arvună?”* (Fc 38,18) – lat. *ait Iudas quid vis tibi* ***pro*** *arrabone.*

Prepoziția *fără*, singură sau urmată de prepoziția *de*, redă prin traducere mai multe prepoziții latinești: *absque* „fără” (cu ablativul), actualizând sensul ei privativ obișnuit: *Și au zis Avram: „Dumnezeule, ce-m vei da mie? Eu oi trece* ***fără*** *prunci și feciorul ispravnicului casii meale, acesta damasc Eliezer”.* (Fc 15,2) – lat. *dixitque Abram Domine Deus quid dabis mihi ego vadam* ***absque*** *liberis et filius procuratoris domus meae iste Damascus Eliezer*, dar și sensurile „în afară de”, „pe lângă”:

*S-au dus la Ismail și au luat muiare, **fără de** ceale ce mai înainte avea, pre Mahelift, fata lui Ismail, feciorului Avraam, sora lui Navath.* (Fc 28,9) – lat. *ivit ad Ismahelem et duxit uxorem **absque** his quas prius habebat Maeleth filiam Ismahel filii Abraham sororem Nabaioth*; *Rahil stearpă fiind și Liia a naște încetând, slujnicele sale bărbatului le dau, carele fieștecarea câte doi feciori dobândesc. **Fără de** carii Liia alț doi și o fată naște* (Fc rezum. cap.30) și „cu excepția", „decât": *Nime nu-i mărturie vorbei noastre, **fără** Dumnezeu, carele de față privește* (Fc 31,50) – lat. *nullus sermonis nostri testis est **absque** Deo qui praesens respicit.*

Lat. *praeter* „afară de" este redat tot prin prepoziția *fără*: *Și au răspuns Avimeleh: „N-am știut cine au făcut aceasta; ce nici tu nu mi-ai spus și eu n-am auzit **fără** astăzi".* (Fc 21,26) – lat. *respondit Abimelech nescivi quis fecerit hanc rem sed et tu non indicasti mihi et ego non audivi **praeter** hodie.* Tot prin prepoziția *fără* este tradusă conjuncția *nisi* „decât", „fără de": *Și spăimântându-să: „Câtu-i de înfricoșat – au zis – locul acesta! Nu-i altăceva aceasta, **fără** casa Domnului și poarta ceriului".* (Fc 28, 17) – lat. *pavensque quam terribilis inquit est locus iste non est hic aliud **nisi** domus Dei et porta caeli*; *Nici altăceva știia, **fără** pânea cu carea să hrănea. Și era Iosif frumos la față și împodobit la vedeare.* (Fc 39,6) – lat. *nec quicquam aliud noverat **nisi** panem quo vescebatur erat autem Ioseph pulchra facie et decorus aspectu*; *Și mergând să o îngroape, n-au aflat **fără** căpățina și picioarele și vârfurile mânilor.* (4 Împ. 9,35) – lat. *cumque issent ut sepelirent eam non invenerunt **nisi** calvariam et pedes et summas manus.*

Fără intră în structura locuțiunii adverbiale *fără numai* „doar": *Și tot ce să mișcă și e viu va fi voao spre mâncare; ca niște legumi verzi le-am dat voao toate. **Fără numai** carne cu sânge să nu mâncaț* (Fc 9,3,4) – *lat **excepto quod** carnem cum sanguine non comeditis* și a locuțiunii conjuncționale *fără că*: *Căruie i-au zis: „Cine ț-au spus că ești gol? **Fără că** ai mâncat din pom din carele poruncisăm ție să nu mânânci".*(Fc 3,11) – lat. *cui dixit quis enim indicavit tibi quod nudus esses **nisi quod** ex ligno de quo tibi praeceperam ne comederes comedisti.*

Locuțiunea prepozițională *afară de* traduce latinescul *extra* și se actualizează cu următoarele sensuri: „în afara": *Și l-au scos și l-au pus **afară de** cetate și acolo au grăit către dânsul, zicând: „Mântuiaște-ț sufletul tău!"* (Fc 19,17) – lat. *et eduxerunt eum posueruntque **extra** civitatem* (...); *Și așezând cămilele **afară de** oraș, lângă puțul cel de apă, sara, în vreamea când ies muierile să scoță apă* (Fc 24,11) – lat. *cumque camelos fecisset accumbere **extra** oppidum*; „cu excepția", „în afară de": *Și au răspuns Lavan și Vathuil: „De la Domnul au ieșit cuvântul; nu putem, **afară de** plăcerea Lui, altceva a grăi cu tine".* (Fc 24,50) – lat. (...) *non possumus **extra** placitum eius quicquam aliud tecum loqui*; *Dau ție o parte **afară de** frații tăi, carea o am luat din mâna amorreului cu sabia și cu arcul mieu.* (Fc 48,22) – lat. *do tibi partem unam **extra** fratres tuos quam tuli de manu Amorrei in gladio et arcu meo*; *Cu carea s-au făcut ca pururea a cincea parte din rodurile Eghiptului împăraților să să dea, **afară de** moșiile preoților.* (Fc rezum. cap.47). Aceeași locuțiune echivalează lat. *absque*: *Nici ascuns este ție că **afară de** trupuri și de pământuri nimică avem.* (Fc 47,18) – lat. *nec clam te est quod **absque** corporibus et terrra nihil habeamus.*

Locuțiunea prepozițională *în loc de* se folosește pentru a traduce lat. *pro* „în loc de", „ca, drept", echivalat, așa cum am văzut, și prin prepoziția *pentru*: *Și le-au fost lor cărămizile **în locu de** pietri și tina cleoasă **în loc de** var.* (Fc 11,3) – lat. *habueruntque lateres **pro** saxis et bitumen **pro** cemento*; *De mă va pipăi tatăl mieu și va simți, mă tem să nu gândească că am vrut să-l înșel și să aducă asupra mea blăstăm **în loc de** blagoslovenie* (Fc 27,12) – lat. (...) *et inducat super me maledictionem **pro** benedictione*; *Căriia mânios au răspuns Iacov: „Au doară eu **în loc de** Dumnezeu sânt, Carele ț-au luat roada pântecelui?"* (Fc 30,2) – lat. (...) *num **pro** Deo ego sum* (...); *Carii murind, pre ea, neștiind, **în loc de** curvă o cunoaște, din carea împreunare Fares și Zaram să nasc.* (Fc rezum. cap.38).

Construită în mod obișnuit cu verbe dicendi, prepoziția *către* traduce lat. *ad*, mai rar *apud*: *Carele au zis **cătră** muiare: „Pentru ce v-au poruncit Dumnezeu să nu mâncați din tot pomul raiului?"* (Fc 3,1) – lat. (...) *qui dixit **ad** mulierem* (...); *Și au zis șearpele **cătră** muiare: „Nicidecum cu moarte veț muri"* (Fc 3,4) – lat. *dixit autem serpens **ad** mulierem nequaquam morte moriemini*; *Și au zis Domnul Dumnezeu **cătră** șarpe* (Fc 3,14) – lat. *et ait Dominus deus ad serpentem*; *Și au zis Domnul **cătră** el: „Pentru ce te-ai mâniiat și căci au căzut fața ta?"* (Fc 4,6) – (...) ***ad** eum* (...); *Și au zis **cătră** el: „Ce ai făcut? Glasul sângelui fratelui tău strâgă **cătră** Mine de pre pământ.* (Fc 4,10) – lat. (...) ***ad** eum* (...) ***ad** me* (...); *Și au grăit Dumnezeu **cătră** Noe, zicând* (Fc 8,15) – lat. (...) ***ad** Noe* (...); *Aceastia dară isprăvindu-să, fost-au cuvântul Domnului **cătră** Avram, prin videnie* (Fc 15,1) – lat. (...) ***ad** Abram* (...); *Și îndată cuvântul Domnului au fost **cătră** dânsul* (Fc 15,4) – lat. (...) ***ad** eum* (...); *Și au chemat numele Domnului carele grăia **cătră** dânsa: „Tu, Dumnezeule, Carele m-ai văzut!"* (Fc 16,13) – lat. (...) ***ad** eam* (...); *oi grăi **cătră** Domnul mieu* (Fc 18,31) – lat. (...) ***ad** Dominum meum* (...); *Și s-au dus Domnul, după ce au încetat a grăi **cătră** Avraam* (Fc 18,33) – lat. (...) ***ad** Abraham* (...); *Și au răspuns Efron **cătră** Avraam, auzind toți carii întra pre poarta cetății aceiia* (Fc 23,10) – lat. ***ad** Abraham* (...); *și au pârât pre frații săi de foarte rea greșală **cătră** tată-său* (Fc 37,2) – lat. (...) ***apud** patrem* (...); *Carele flămânzând, au strigat norodul **cătră** Faraon, hrană cerând* (Fc 41,55) – lat. ***ad** Pharaonem* (...) etc. Uneori această prepoziție apare în forma *câtră*, ca urmare a folosirii amestecate a slovelor ѣ și ѫ: *Și au zis Domnul Dumnezeu **câtră** muiare* (Fc 3,13) – lat. (...) ***ad** mulierem* (...); *Și au blagoslovit Dumnezeu pre Noe și pre feciorii lui și au zis **câtră** ei* (Fc 9,1) – lat. (...) ***ad** eos* (...).

Mai rar se întrebuințează *cătră* după alte verbe, traducând fie lat. *erga* „față de", „către": *Și cunoscând fața lui Lavan că nu este **cătră** sine, ca ieri și alaltăieri* (Fc 31,2) – lat. *animadvertit quoque faciem Laban quod non esset **erga** se sicut heri et nudius tertius*; *Și le-au zis: „Văz fața tătânea-vostru că nu iaste **cătră** mine ca ieri și alaltăieri; iară Dumnezeul tătâne-mieu au fost cu mine.* (Fc 31,5) – lat. *dixitque eis video faciem patris vestri quod non sit **erga** me sicut heri et nudius tertius Deus autem patris mei fuit mecum*, dar și pe *ad*: *Carele i-au răspuns: „Rădic mâna mea **cătră** Domnul Dumnezeul mieu cel înalt, stăpânitoriu ceriului și al pământului"* (Fc 14,22) – lat. *qui respondit ei levo manum meam **ad** Dominum Deum excelsum possessorem caeli et terrae*; *Iară Sarei au zis: „Iată, o mie de arginț am dat fratelui tău. Aceasta va fi ție învălitoare ochilor **cătră** toț carii sânt cu tine și ori încătro vei merge și-ți adă aminte că ai fost prinsă"* (Fc 20,16) – lat. *Sarrae autem dixit ecce mille argenteos dedi fratri tuo hoc erit tibi in velamen oculorum **ad** omnes qui tecum sunt quocumque perrexeris mementoque te deprehensam.* Când nu urmează după verbe dicendi, este preferată prepoziția compusă *de către*, traducând fie prepoziția

ad: *Iară ea au venit la el* ***de către*** *sară, purtând odraslă de maslin cu frunze verzi în gura sa.* (Fc 8,11) – lat. *at illa venit ad eum* ***ad*** *vesperam portans ramum olivae virentibus foliis in ore suo*, fie *ab*: *Iară feciorilor țiitoarelor le-au împărțit darur și i-au despărțit* ***de către*** *Isaac, fiiul său, încă el trăind, spre partea* ***de către*** *răsărit*. (Fc 25,6) – lat. *filiis autem concubinarum largitus est munera et separavit eos* ***ab*** *Isaac filio suo dum adhuc ipse viveret* ***ad*** *plagam orientalem*, fie *in*: *Deci rădicându-ș Lot ochii săi, au văzut tot ținutul împregiurul Iordanului, carele tot să adăpa, mai înainte până ce au mistuit Domnul Sodomul și Gomorul, ca raiul Domnului și ca Eghiptul,* ***de către*** *Sigor.* (Fc 13,10) – lat. (...) *et sicut Aegyptus venientibus* ***in*** *Segor*.

Cele câteva prepoziții și locuțiuni prepoziționale analizate mai sus demonstrează cum s-a ajuns la polivalențele unora dintre prepozițiile din limba română. Faptul că astăzi aceste polivalențe nu se mai realizează în totalitate se explică prin nevoia de precizie și claritate în exprimare, acestea rezultând și din folosirea altor prepoziții, lipsite de polivalențe de tipul celor discutate aici.

2.2.9. Conjuncția

Coexistența conjuncțiilor *au* și *sau*[282] este motivată de necesitatea traducătorilor de a transpune nuanțat în limba română diferitele conjuncții coordonatoare disjunctive din textul *Vulgatei*[283]. În același timp însă, cele două conjuncții sunt într-o concurență evidentă, tendința fiind cea pe care o întâlnim în toate textele vremii: de extindere a conjuncției *sau* în defavoarea lui *au*. Poziția conjuncției *au* este slăbită în sistem ca urmare a faptului că uneori, e adevărat, foarte rar, se poate actualiza cu valoare de conjuncție subordonatoare[284], dar mai cu seamă din cauza omonimiei cu adverbul *au*[285]. Esențial pentru concurența despre care vorbeam rămâne, la nivelul acestui text, raportul dintre cele două conjuncții românești în privința echivalării conjuncțiilor din textul-sursă.

Lat. *an* „sau" este tradus de cele mai multe ori, în contextele analizate de noi, prin *au*: *Iară el să uita la ea tăcând, vrând a ști de cumva nărocită cale ei va fi făcut Domnul* ***au*** *nu.* (Fc 24,21) – *lat. ille autem contemplabatur eam tacitus scire volens utrum prosperum fecisset iter suum Dominus* ***an*** *non*; *Apropie-te încoace, să te pipăiesc, fiiul mieu, și să cerc de ești tu fiiul mieu, Isav* ***au*** *nu* (Fc 27,21) – lat. *dixitque Isaac accede huc ut tangam te fili mi et probem utrum tu sis filius meus Esau* ***an*** *non*; *Aceasta o am găsit. Vezi de iaste îmbrăcămintea fiiului tău,* ***au*** *nu!* (Fc 37,32) – lat. *hanc invenimus vide utrum tunica filii tui sit* ***an*** *non* și numai rar prin *sau*: *iară voi veț fi în legătură până când să vor lămuri ceale ce aț zis, de sânt dreapte* ***sau*** *strâmbe* (Fc 42,16) – lat. *vos autem eritis in vinculis donec probentur quae dixistis utrum falsa* ***an*** *vera sint*.

Conjuncția *aut* „sau" este echivalată mai rar prin *au*, deși, strict etimologic, *au* ar trebui să aibă prioritate la traducerea lat. *aut*, din care provine: *Mărturie va fi movila – zic – aceasta și piatra să fie spre mărturie,* ***au*** *eu de oi trece venind la tine,* ***au*** *tu de vei trece rău gândindu-mi* (Fc 31,52) – lat. *testis erit tumulus inquam iste et lapis sint in testimonio si* ***aut*** *ego transiero illum pergens ad te* ***aut*** *tu praeterieris malum mihi cogitans*; *Ce folosește lui Dumnezeu de vei fi drept?* ***Au*** *ce-i adaogi de-ți va fi neîntinată viiața ta?* (Iov 22,3) – lat. *quid prodest Deo si iustus fueris* ***aut*** *quid ei confers si inmaculata fuerit via tua*; *Aveți tată au frate?* (Fc 44,19) – lat. *habetis patrem* ***aut*** *fratrem*. Mai frecvent echivalarea se face prin *sau*. În unele situații opțiunea pentru *sau* este motivată de prezența, în același context, a adverbului *au*: ***Au*** *rugi-va măgariul sălbatec când va avea iarbă?* ***Sau*** *va mugi boul când va sta dinnaintea ieslii pline?* (Iov 6,5) – *numquid rugiet onager cum habuerit herbam* ***aut*** *mugiet bos cum ante praesepe plenum steterit* sau a construcției adverbiale *au doară*: ***Au doară*** *împăratul nostru vei fi,* ***sau*** *ne vom supune stăpânirii tale?* (Fc 37,8) – lat. *numquid rex noster eris* ***aut*** *subiciemur dicioni tuae*. În alte cazuri însă, fără să mai fie motivată contextual, opțiunea traducătorului este în spiritul tendinței de modernizare a limbii, concretizată aici în extinderea conjuncției sinonime *sau* în defavoarea lui *au*: ***Sau*** *să va putea mânca ceva nesărat, ce nu-i deres cu sare?* ***Sau*** *va putea cineva gusta, care gustându-să aduce moarte?* (Iov 6,6) – lat. ***aut*** *poterit comedi insulsum quod non est sale conditum* ***aut*** *potest aliquis gustare quod gustatum adfert mortem*; *Și au zis către Lot: „Ai pre cineva de ai tăi aici? Jinere* ***sau*** *feciori* ***sau*** *feate, toț carii sânt ai tăi, scoate-i din cetatea aceasta* (Fc 19,12) – lat. *dixerunt autem ad Loth habes hic tuorum quempiam*

---

[282] Conjuncția *ori* nu am înregistrat-o. Nu excludem posibilitatea ca ea să apară totuși într-un text de o asemenea amploare, dar, oricum, ocurențele acesteia ar fi în număr nesemnificativ. E posibil ca traducătorii să fi evitat astfel omonimia care s-ar fi creat între conjuncția *ori* și elementul de compunere *ori* din structura pronumelor nehotărâte, în condițiile în care, așa cum am văzut (cf. supra, **2.2.4.7.**), aceste forme pronominale, atunci când sunt în contexte prepoziționale, nu se înregistrează decât dislocate prin inserția prepozițiilor *în* sau *la*, în forme de tipul *ori la care, ori în care* ș.a. Nici în alte texte realizate în aceeași perioadă sau chiar mai târziu situația nu este radical diferită în privința întrebuințării conjuncției *ori*. De exemplu, în *Cartea lui Iov* din B1795 am înregistrat numai trei ocurențe ale acestei conjuncții (cf. N. Iacob, *Limbajul biblic,* II, p.163).

[283] În versetul care urmează, conjuncțiile lat *vel* și *aut* sunt traduse prin *sau*, respectiv *au*: Căruia *Iuda: „Ce vom râspunde – au zis – domnului mieu?* ***Sau*** *ce om grăi* ***au*** *om putea direpț a pofti?* (Fc 44,16) – lat. *cui Iudas quid respondebimus inquit domino meo* ***vel*** *quid loquemur* ***aut*** *iusti poterimus obtendere*

[284] Într-un context de felul: *Pogorî-mă-voi și voi vedea de cumva strigarea carea au venit la mine cu fapta o au plinit;* ***au*** *nu este așa, să știu* (Fc 18,21) – lat. *descendam et videbo utrum clamorem qui venit ad me opere conpleverint* ***an*** *non est ita ut sciam* –, conjuncția *au* are valoarea „dacă", explicabilă prin sensul pe care îl dezvoltă în anumite condiții lat. *an*.

[285] O încadrare fermă a celor două cuvinte la clase distincte am întâlnit numai în Ms.4389, unde autorul traducerii folosește *sau* cu rol de conjuncție disjunctivă la nivelul frazei, în vreme ce *au* rămâne numai adverb modalizator în propoziții dubitative (vezi V. Arvinte, ST.L.FAC., p.83; Idem, ST.L.EX., p. 27; N. Iacob, *Limbajul biblic,* II, p.165). În textul *Bibliei de la 1760* adverbul *au* echivalează lat. *numquid*: *Și au zis Domnul către Satan: „****Au*** *socotit-ai sluga Mea, Iovul, că nu ieste lui aseaminea pre pământ, bărbat unit și drept și temătoriu de Dumnezeu și depărtându-să de rău, și încă țiindu-și nevinovăția. Iară tu M-ai întărâtat asupra lui, ca să-l năcăjesc în zădar".* (Iov 2,3) – lat. ***numquid*** *considerasti servum meum Iob*; ***Au*** *rugi-va măgariul sălbatec când va avea iarbă?* ***Sau*** *va mugi boul când va sta dinnaintea ieslii pline?* (Iov 6,5) – lat. ***numquid*** *rugiet onager cum habuerit herbam* ***aut*** *mugiet bos cum ante praesepe plenum steterit*; ***Au*** *poate trăi volbura fără umezală* ***sau*** *șovarul a creaște fără apă?* (Iov 8,11) – lat. ***numquid*** *vivere potest scirpus absque humore* ***aut*** *crescet carectum sine aqua*, iar în enunțuri negative, lat. *nonne*: *Că El cunoaște deșertăciunea oamenilor și, văzând nedreptatea,* ***au*** *nu socoteaște?* (Iov 11,11) – lat. *ipse enim novit hominum vanitatem et videns iniquitatem* ***nonne*** *considerat.* După cum se poate vedea, atunci când în enunț se întrebuințează *au* adverbial, conjuncția *aut* este echivalată prin *sau.*

*generum **aut** filios **aut** filias omnes qui tui sunt educ de urbe ha; Eu sânt Faraon! Fără de porunca ta nu va mișca cineva mâna **sau** piciorul în tot pământul Eghiptului* (Fc 41,44) – lat. *ego sum Pharao absque tuo imperio non movebit quisquam manum **aut** pedem in omni terra Aegypti*

Aceeași conjuncție *sau* este preferată pentru a echivala și alte conjuncții latinești *vel* – *Și nici atunci au simțit când s-au culcat **sau** când s-au sculat ea* (Fc 19,35) – lat. *et nec tunc quidem sensit quando concubuerit **vel** quando illa surrexerit*; *Nici este ceva să nu fie supt putearea mea **sau** să nu-m fie încredințat* (Fc 39,9) – lat. *nec quicquam est quod non in mea sit potestate **vel** non tradiderit mihi*; *și cum urmează să fim furat din casa domnului tău aurul **sau** argintul?* (Fc 44,8) – lat. *et quomodo consequens est ut furati simus de domo domini tui aurum **vel** argentumi*; *sive* – *să mărg spre dreapta **sau** spre stânga* (Fc 24,49) – lat. *ut vadam ad dextram **sive** ad sinistram*. Am înregistrat chiar o situație în care conjuncția copulativă *et* este redată în românește o dată prin *și*, firesc, și de două ori prin disjunctivul *sau*: *De te va întâmpina frate-mieu, Isav, **și** te va întreba a cui ești **sau** încătro mergi **sau** a cui sânt acestea care le petreci* (Fc 32,17) – lat. *si obvium habueris Esau fratrem meum **et** interrogaverit te cuius es **et** quo vadis **et** cuius sint ista que sequeris*. Este încă o dovadă a dorinței traducătorului de a realiza o exprimare nuanțată inclusiv din punctul de vedere al întrebuințării elementelor relaționale, iar aceasta cu atât mai mult, cu cât în enunțul de mai sus se impune într-adevăr, din punct de vedere logic, disjuncția unităților constitutive.

Conjuncția adversativă *ce*, cu *e* păstrat, se întâlnește încă în acest text: *Nicidecum va fi așa, **ce** tot cine va ucide pre Cain, de șepte ori va lua răsplătire* (Fc 4,15); *Iară Sarai, muiarea lui Avram, nu născusă prunci. **Ce** având o slujnică eghipteancă pe nume Agar* (Fc 16,1); *Nici să va mai chema numele tău Avram, **ce** te vei chema Avraam, că tată a multe neamuri te-am rânduit* (Fc 17,5); *Pre Sarai, muiare ta, nu o vei mai chema Sarai, **ce** Saram* (Fc 17,15), desigur, alături de forma *ci*, mai nouă: *Nu va fi acesta moșteanul tău, **ci** carele va ieși din pântecele tău, pre acela vei avea moștean* (Fc 15,4); *Nu cu sângură pâne trăiaște omul, **ci** cu tot cuvântul care purceade din gura lui Dumnezău* (Mt 4,4); *Nici au venit să strice leagea au prorocii, **ci** să plinească; învățând a nu să mâniia asupra fratelui, **ci** să ne îmblânzim spre el* (Mt. rezum. cap.5).

Mult mai frecvent se folosește conjuncția adversativă *iară*, echivalând în limba română mai multe conjuncții din textul *Vulgatei – autem, vero, sed*: *Întru început au făcut Dumnezeu ceriul și pământul./ **Iară** pământul era înzădarnic și deșert* (Fc 1,1,2) – lat. (...) *terra **autem** erat inanis et vacua*; *Și numele râului al triilea, Tigris; acesta merge în prejma asiriianilor. **Iară** râul al patrule, acesta iaste Efrath.* (Fc 2, 14) – lat. *fluvius **autem** quartus ipse est Eufrates*; *Și i-au poruncit, zicând: „Din tot lemnul raiului să mânânci,/ **Iară** din lemnul cunoștinții binelui și al răului să nu mânânci, că ori în ce zi vei mânca dintr-însul, cu moarte vei muri”.* (Fc 2,16, 17) – lat. *de ligno **autem** scientiae boni et mali ne comedas* ; *Și au numit Adam cu numele lor toate jiviniile și toate paserile ceriului și toate fierile pământului. **Iară** lui Adam nu i să afla agiutoriu aseaminea.* (Fc 2,20) – lat. *Adam **vero** non inveniebatur adiutor similis eius*; *Oricine va vărsa sânge omenesc, să va vărsa sângele lui, că după chipul lui Dumnezeu s-au făcut omul.* (Fc 9,6)/ ***Iară** voi creșteț și vă înmulțiț și întraț pre pământ și-l umpleț* (Fc 9,7) – lat. *vos **autem** crescite et multiplicamini et ingredimini super terram et implete eam*; ***Iară** Sim și Iafeth ș-au pus platoșea în umerile sale și, mergând îndărăpt, au acoperit rușinea tătâne-său. Și fețele lor era întoarse și partea bărbătească a tătânea-său nu o au văzut.* (Fc 9,23) – lat. *at **vero** Sem et Iafeth pallium inposuerunt umeris suis et incedentes retrorsum operuerunt verecunda patris sui*. Sensul adversativ nu este în toate cazurile foarte accentuat, iar aspectul este explicabil și prin prezența în grade diferite a sensului adversativ la conjuncțiile latinești pe care *iară* le echivalează. Se poate ajunge până la anularea acestei valori în situația în care în textul latinesc nu se exprimă deloc sens adversativ. Este ceea ce se întâmplă în următorul context: *Și era feciorii lui Noe carii au ieșit din corabie, Sim, Ham și Iafeth. **Iară** Cam, acesta este tatăl lui Hanaan* (Fc 9,18) – lat. *erant igitur filii Noe qui egressi sunt de arca Sem Ham et Iafeth porro Ham ipse este pater Chanaan*, unde *iară* traduce adv. *porrō*, pentru care soluția ideală de traducere ar fi fost „la rândul său”.

Fidelitatea față original a condus la un cumul de conjuncții coordonatoare în următorul verset: ***Iară și** șerpele era mai viclean deacât toate jiviniile pământului carele făcuse Domnul Dumnezeu. Carele au zis cătră muiare* (Fc 3,1) – lat. ***sed et** serpens erat callidior cunctis animantibus terrae quae fecerat Dominus Deus* (...).

În privința întrebuințării conjuncției *deci*, contextele de mai jos atestă folosirea acesteia cu valoare predominant narativă și în mai mică măsură conclusivă: ***Deci** în anul șasă sute unul, în luna dintâi, în zioa dintâi a lunii, au scăzut apele de pre pământ* (Fc 8,13) – lat. ***igitur** sescentesimo primo anno primo mense prima die mensis inminutae sunt aquae super terram*; *Mai mult nu voi blăstăma pământul pentru oameni, că simțirile și gândirea inimii omenești sânt pornite spre rău din tinereațele sale; **deci** n-oi mai bate pre tot sufletul viu, precum am făcut.* (Fc 8,21) – lat. *non **igitur** ultra percutiam omnem animantem sicut feci*; ***Deci**, după ce au întrat Avram în Eghipt, au văzut eghiptenii muiarea că-i frumoasă foarte.* (Fc 12,14) – lat. *cum **itaque** ingressus esset Abram Aegyptum viderunt Aegyptii mulierem quod esset pulchra nimis*; ***Deci** rădicându-ș Lot ochii săi, au văzut tot ținutul împregiurul Iordanului* (Fc 13,10) – lat. *elevatis **itaque** Loth oculis vidit omnem circa regionem Iordanis*; ***Deci** luându-ș cortul său, Avram au venit și au lăcuit lângă vale Mamvri* (Fc 13,18) – lat. *movens **igitur** Abram tabernaculum suum venit et habitavit iuxta convallem Mambre*; ***Deci** în anul al patrusprăzecele au venit Hodorlahomor și împărații carii era cu el* (Fc 14,5) – lat. ***igitur** anno quartodecimo venit Chodorlahomor et reges qui erant cum eo*; ***Deci** suindu-ne la sluga ta, tatăl nost, i-am povestit toate carea au grăit domnul mieu.* (Fc 44,24) – lat. *cum **ergo** ascendissemus ad famulam tuum*[286].

Conjuncția subordonatoare cauzală **căci** echivalează conjuncțiile lat. ***quod*** „deoarece” și lat. ***quia*** „fiindcă”. Poate, de asemenea, echivala pronumele relativ-interogativ ***quod*** (ac. n. sg.) „și de aceea” – *Răspus-au Iacov: „**Căci** am purces neștiind tu, m-am temut să nu iai cu putearea fetele tale”* (Fc 31,31) – lat. *respondit Iacob **quod** inscio te profectus sum timui ne violenter auferres filias tuas*, situație în care raportul exprimat nu mai este unul propriu-zis cauzal, ci intermediar explicativ[287].

---

[286] Vezi și alte ocurențe în *Cartea Facerii*: 14,10; 16,6; 22,3; 24,14, 42, 61; 26,22; 27,23; 28,10; 31,16; 39,7, 16; 40,20; 43,4, 11, 26; 44,11, 30.

[287] Pentru omonimia cu construcția adverbială *că ci* (ca urmare a grafiei *căci*) și pentru alte exemple, vezi **2.2.7** – discuția despre construcția adverbială interogativă *că ce* (*că ci*).

Conjuncția *de* se actualizează cu sensul „dacă” și introduce condiționale: *Au nu, **de** vei face bine, vei lua? Iară **de** faci rău, îndată în ușe va fi păcatul, ce supt tine va fi pofta lui și tu îl vei stăpâni* (Fc 4,7); ***De** vei merge spre stânga, eu oi ține dreapta, iară **de** vei alege tu dreapta, eu spre stânga mă voi duce* (Fc 13,9); *Uită-te la ceriu și numără stelele, **de** poți* (Fc 15,5);; *Doamne, **de** am aflat har în ochii Tăi, nu trece sluga Ta!* (Fc 18,3) și cu sensul „încât”, întroducând finale: *Pentru ce ai zis că ți-i sor, **de** o am luat mie muiare?* (Fc 12,19); *Și pre ceia carii era afară i-au lovit cu urbire, de la cel mai mic până la cel mai mare, așa, **de** nu putea afla ușa* (Fc 19,11); *Deacă au aflat sluga Ta har înaintea Ta și ai mărit mila Ta, carea ai făcut cu mine, **de** mi-ai mântuit sufletul mieu, nici mă pociu în munte mântui, ca să nu mă cuprinză răul și să moriu.* (Fc 19,19). Cu sensul „că”, conjuncția *de* introduce, ca și în limba actuală, subiective: *Și s-au întâmplat **de** ș-au spus visul fraților săi, care pricină au fost sămânță de mai mare urăciune.* (Fc 37,5); *Aceastea așa fiind, întâmplatu-s-au **de** au păcătuit doi fameni, păharnicul împăratului Eghipetului și pitariul domnului său* (Fc 40,1) și completive directe: *Și au slobozit porumbița după el, ca să vază **de** încetase apele de pre fața pământului.* (Fc 8,8).

Semnalăm în continuare câteva locuțiuni conjuncționale, unele regăsindu-se în inventarul actual al locuțiunilor conjuncționale, altele nu: ***mai înainte de ce*** – *Și toată verdeața pământului, **mai înainte de ce** ar răsări pre pământ și toată iarba câmpului, **mai înnainte de ce** ar încolți, că nu ploase Domnul Dumnezeu pre pământ și om nu era carele să lucre pământul* (Fc 2,5); *Iară împărații carii au împărățit în pământul Edom, **mai înaintea de ce** ar avea împărat feciorii lui Israil, au fost aceștia* (Fc 36,31); *Când încă mai tânăr eram, **mai înainte de ce** ași rătăci, căutat-am înțelepciunea la arătare în rugăciunea mea* (Ecz 51,18); ***ca nu cumva să*** – *Iară din rodu pomului carele iaste în mijlocul raiului ne-au poruncit Dumnezeu să nu mâncăm și să nu ne atingem de el, **ca nu cumva să** murim* (Fc 3,3); *Și au zis: „Iată, Adam ca unul din Noi s-au făcut, știind binele și răul. Acum, dară, **ca nu cumva să** întinză mâna sa și să ia și din pomul vieții și să mânânce și să fie viu în vecie!”* (Fc 3,22); *că să temea a mărturisi că i-ar fi soț de căsătorie, gândind **ca nu cumva să**-l ucigă pentru frumseațea ei* (Fc 26,7); *Și bani îndoiț duceț cu voi. Și aceia carii i-ați găsit în saci îi duceți, **ca nu cumva** din greșală **să** fie fost.* (Fc 43,12); ***ca nu cândva să*** – *Păzează, **ca nu cândva să** duci pre fiiul mieu acolo!* (Fc 24,6); *Adu-ți aminte de tatăl tău și de mumă-ta, că în mijlocul celor măriți împreună șezi,* (Ecz 23,18)/ ***Ca nu cândva să** te uite Dumnezeu înaintea lor, și cu năravul tău nebunindu-te, probozire să pați, și vei vrea a nu fi fost născut și să blastămi zioa nașterii tale.* (Ecz 23,19); ***ca nu doară să*** – *Scoate-mă din mâna frate-mieu, Isav, că foarte mă tem de el, **ca nu doară** venind **să** lovască muma cu fiii.* (Fc 32,11); ***ca cum*** „ca și cum” – *Și ieșind, Lot au grăit cătră ginerii săi, carii era să ia fetele lui și le-au zis: „Sculați-vă, ieșiți din locul acesta, că va șterge Dumnezeu cetate aceasta”. Și li s-au văzut lor **ca cum** s-ar juca vorbind.* (Fc 19,14); *Și au zis Iacov: „Nu așa, rogu-mă, ci de am găsit har în ochii tăi, priimească puțin dar din mânile meale, că așa am văzut fața ta, **ca cum** aș fi văzut fața lui Dumnezeu. Fii mie milostiv”* (Fc 33,10); *Și alt visu au văzut, carele spuindu-l fraților, au zis: „Văzut-am prin somn **ca cum** soarele și luna și doaosprăzece steale s-ar închina mie”.* (Fc 37,9); *Nu împrumuta pre omul cel mai tare de tine. Iară de vei împrumuta, **ca cum** ai fi pierdut ține.* (Ecz 8,15); *În ochii săi lăcrămează nepriiatinul, și **ca cum** ț-ar ajuta va săpa supt picioarele tale.* (Ecz 12,18); *Că te va auzi, și te va păzi, și **ca cum** ar mântui păcatul, te va urî; și așea va fi lângă tine pururea.* (Ecz 19,9).

2.2.10. Interjecția

Remarcăm pentru început marea varietate de interjecții din acest text. Exprimând în mod direct stări voliționale, stări fizice și emoționale ale celui care le folosește, interjecțiile conferă textului oralitate și un plus de expresivitate. Desigur că gradul de expresivitate diferă de la un tip de interjecții la altul și de la o interjecție la alta: interjecțiile care exprimă stări voliționale se caracterizează printr-o expresivitate redusă în comparație cu cele care sugerează stări fizice sau emoționale.

Interjecția *a!* cunoaște câteva ocurențe: *Și am zis: „**A! A! A!** Doamne Dumnezeule! Iată, sufletul mieu nu-i pângărit; și mortăciune și rupt de fieri n-am mâncat din pruncia mea până acum și n-au întrat în gura mea toată carnea necurată”.* (Iz 4,14); *Și am zis: „**A! A! A!** Doamne Dumnezeule! Aceia zic de mine: «Au doară prin pilde grăiaște acesta?»”* (Iz 20,49); *„**A, a, a** zilei, că aproape e zioa Domnului și ca o jefuire de la Cel Putearnic va veni!”* (Ioil 1,15). Remarcăm, în contextul din urmă, folosirea interjecției *a!*, cu sensul „vai”, urmată de un substantiv în dativ. Modelul trebuie căutat în *Vulgata*. Variantele de *Vulgata* au aici fie *A, a, a diei!*, cum este cazul variantei urmate de traducătorii textului de la 1760, fie *Heu diei!*

Interjecția *ah!* am înregistrat-o o singură dată: *Jumătate dintr-însul l-au ars în foc, și din jumătatea lui cărnuri au mâncat. Fiert-au bucată și s-au săturat și s-au încălzit și au zis: «**Ah**, m-am încălzit, am văzut focul».* (Is 44,16).

Interjecția *aleluia!* „Lăudați pe Domnul!” este prezentă, în mod firesc, în *Cartea psalmilor*[288]. Se mai întâlnește, dar o singură dată, în *Cartea lui Tovie*: *Din piatră luminoasă și curată toate ulițeale ei să vor aștearne. și prin târgurile ei „**Alliluia**!” să va cânta.* (13,22). Forma pe care am consemnat-o este, cu două excepții în *Cartea psalmilor*, *alliluia*, cu **l** reduplicat sub influența modelului: *alleluia*.

O interjecție a cărei prezență în acest text nu necesită comentarii este *amin!*: (16,36 1Par); (1,36 1Par); (3Ezr 9,47); (Tov 9,12; 13,23); Nm (5,25). În contextul *amin zic voao* „adevăr (adevărat) zic voao”, care cunoaște foarte multe ocurențe în *Evanghelii*[289], *amin* își schimbă valoarea gramaticală. Am considerat că transpoziția se produce aici în sensul adverbializării

Aman! este prezentă o singură dată: *Aman, cea chemătoare și cea răscumpărată cetate, porumbiță!* (Sof 3,1) și echivalează lat. *vae*. Este inexplicabil cum a renunțat traducătorul la interjecția *vai!* în favoarea unei interjecții de origine turcă, mai cu seamă că turcismele nu s-au bucurat niciodată de o circulație prea largă în Transilvania.

Valoare interjecțională dobândește adverbul *destul* în următoarele contexte: *Sugătoriul de sânge doao feate are, ce zic: «Adă! Adă!», Trei sânt nesă]ioase și al patrulea ce nici odânăoară zice: «**Destul!**»* (Pl. 30,15); *Iadul și gura zgăului și pământul care nu să satură de apă, iară focul nice odânioară zice «**Destul!**»* (Pl. 30,16).

---

[288] Vezi ocurențele înregistrate în *Indice*.
[289] Vezi *Indice*

Interjecția *dura*, în varianta *dur*, am întâlnit-o o singură dată în locuțiuna adverbială *de-a durul*: *Au ce muiare, având zeace drahme, de va piiarde o drahmă, au nu aprinde lumina și întoarce casa și caută **cu de-a durul**, până o află?* (Lc 15,8).

Un număr destul de mare de ocurențe se înregistrează pentru interjecția *hei!*, numai că în legătură cu această interjecție trebuie precizat spectrul mai larg de sensuri, ea putând exprima durere, suferință: *Și au zis către ea împăratul: „Ce pricină ai?" Carea au răspuns: „**Hei**, muiare văduvă sânt eu, că mi-au murit bărbatul mieu.* (2Sm 14,5), îngrijorare, neliniște: *Și, sculându-să dimineața slujitoriul omului lui Dumnezeu, ieșind au văzut oastea împregiurul cetății și caii și căruțele; și i-au vestit, zicând: „**Hei, hei, hei**, domnul mieu, ce vom face?"* (4Împ 6,15), contrarietate: *Și au zis Iosue: „**Hei**, Doamne, Dumnezeule, ce ai vrut a treace norodul acesta râul Iordanului, să ne dai în mânile ammorreului și să ne piiarzi? Batâr precum am început, de am fi rămas preste Iordan!* (Jos 7,7)[290].

Dintre interjecțiile care exprimă acte de voință, *iată* cunoaște cea mai mare frecvență în textul nostru[291], folosindu-se cu valoarea unui verb tranzitiv, urmată de complinirea specifică verbelor tranzitive[292]: *Și au fost dimineața, rădicând ochii săi, **iată** norod mult, căruia nu era număr, purtând scări și unealte, ca să prinză cetatea și să-i bată.* (1Mac 5,30); *Și au râdicat ochii săi și au văzut, și **iată** gâlceavă și gătire multă.* (1Mac 9,39), sau fiind cuvânt incident: *Și, **iată**, ceale sfinte ale noastre și frumseațea noastră și dragostea noastră s-au pustiit și le-au spurcat limbile.* (1Mac 2,12); *Și, **iată**, Simion, fratele vostru, știu că om de sfat iaste. Pre acela auziți pururea, și el vă va fi tată.* (1Mac 2,65). Foarte rar a fost preferată interjecția sinonimă *iacă*: *Și au zis către Iosif, fiiul său: „**Iacă**, eu moriu; și va fi Dumnezeu cu voi și vă va duce la pământul părinților voștri!* (Fc 48,21); *Iară fariseii zicea lui: „**Iacă**, ce fac sâmbăta ce nu să cade?"* (Mc 2,24).

Bine reprezentată este interjecția *o!*, care poate exprima emfază: ***O**, bărbați, au nu întrec pre oameni cei ce uscatul stăpânesc, și marea și toate cealea ce sânt într-însele?* (3Ezr 4,2); dorință – *Și au dorit David și au zis: „**O!** de mi-ar da cineva apă din jgheabul Vifleimului, care iaste în poartă!"* (1Par 11,17); regret – ***O**, moarte, cât e de amară pomenirea ta omului ce are pace în averile sale* (Ecz 41,1); nemulțumire – *Și răspunzând Isus, au zis: „**O**, neam necredincios și îndărelnic, până când voi fi la voi și vă voi răbda? Ado aici fiiul tău!"* (Lc 9,41)[293].

Dispreţul se exprimă prin interjecțiile *oai!*: *Și cei ce trecea Îl blăstăma, clătind cu capetele sale și zicând: „**Oai!** Cel ce strici biseareca lui Dumnezău și în trei zile o zidești* (Mc 15,29) și *ua!*: *Și zicând: „**Ua**, Cel ce strici beseareca lui Dumnezău și în trei zile o zidești, mântuiaște-Te pre Tine însuți! De ești Fiiul lui Dumnezău, pogori de pre cruce!"* (Mt 27,40), ambele variante ale interjecției *uă!*

Interjecțiile *oh!* și *vai!* exprimă un spectru larg de sensuri durere, mâhnire, necaz, obidă. Dacă *oh!* are o singură ocurență (Iz 28,16), *vai!*, în schimb, se întâlnește destul de frecvent: (1Sm 4,8), (Iov 39,25), (Iz 16,23; 30,2), (Ir 22,18; 34,5; 48,1), (4Ezr 16,17).

În sfârșit, *osana!* „laudă!", „mărire!", „slavă!" – scris și *osanna* (aici sub influența originalului latin – în *Vulgata*, *osanna*) – nu putea lipsi din inventarul interjecțiilor, atunci când e vorba despre textul *Bibliei*: *Și cei ce mergea înainte și cei ce urma striga zicând: „**Osanna**!* (Mc 11,9)/ *Bine e cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului! Bine e cuvântată ceae ce vine, împărățiia tatălui nostru David! **Osanna** întru cei de sus!"* (Mc 11,10), la care se adaugă alte trei ocurențe în (Mt 21,9, 15) și (In 12,13).

2.2.11. Fenomene sintactice

O seamă de aspecte ale sintaxei părților de vorbire și ale sintaxei frazei au fost analizate în subcapitolele precedente, astfel că în cele ce urmează vom evidenția numai câteva fenomene privind exprimarea negației, exprimarea apoziției și a atributului de identificare, anacolutul, inversiunile și dislocările sintactice.

2.2.11.1. Sub influența sintaxei originalului latinesc, dar având susținere și în modelul sintaxei limbii române literare și populare din perioada veche[294], preferința traducătorilor acestui text se îndreaptă spre **negația simplă**. În mod firesc, negația simplă exprimată prin adverbul ***nu*** este cea mai frecventă și nu necesită o discuție aparte. Precizăm că e vorba despre propozițiile negative totale, în care, prin mijlocirea verbului predicat, se neagă întreaga propoziție – *Și au zis Domnul Dumnezeu: „**Nu iaste bine** a fi omului singur; să-i facem agiutoriu aseaminea lui".* (Fc 2,18); *Carea auzind Iacov, ca dintr-un somn greu deșteptându-să, încă **nu credea** lor.* (Fc 45,26) – și nu despre propozițiile negative parțiale, mai rare în text, în care se neagă altă parte de propoziție decât predicatul: *Și, într-alt chip, cu adevărat și sora mea este, fiica tătânea-mieu, iară **nu fiica** maicii meale, și o am luat muiare.* (Fc 20,12); *De aciia povățuiaște Dumnezeu pre Israil **nu prin Filisteia**, ci prin pustie.* (Iș rezum. cap.13); *Nu vei pofti casa vecinului tău, nici vei dori muiarea lui, **nu** sluga, **nu** slujnica, **nu** boul, **nu** asinul, nici toate care sânt a lui!"* (Iș 20,17); ***Nu plin**, ci deșert și scobit dinlăuntru îl vei face, precum ți s-au arătat în munte.* (Iș 27,8); *Nadav și Aviu tămâind cu foc mirenesc, cu foc din ceriu mistuiți, îi plânge norodul, iară **nu preoții**.* (Pr rezum. cap.10); ***Nu cu părinții** noștri au făcut legătura, ci cu noi, carii sântem acum și trăim.* (2Lg 5,3); *Alții împart ale sale și să fac mai bogați, alții răpesc **nu ale sale** și pururea în lipsă sânt.* (Pl 11,24).

În afara adverbului ***nu***, negația simplă se exprimă și prin alte mijloace, cu precizarea că în astfel de cazuri negația simplă este, de regulă, insuficientă. Aproape de negația simplă suficientă, exprimată cu ***nu***, este structura în care verbul este precedat de adverbul ***nici (nice)***, grație desemantizării avansate a acestui adverb. Aceasta este o structură prohibitivă cu largă circulație în limba populară, încă un motiv pentru care poziția ei alături de structura cu adverbul ***nu*** este considerabil întărită: ***Nici putea** încăpea ei pre pământ să poată lăcui ei împreună, că avea multe averi și nu putea lăcui de obște.* (Fc 13,6) – lat. *nec poterat eos capere terra*; *Și au dat și într-aceea noapte tătâne-său vin de beut și, întrând fata cea mai mică, au dormit cu dânsul. Și **nici atunci au simțit** când s-au culcat sau când s-au sculat ea.* (Fc 19,35) – lat. ***nec tunc** quidem **sensit***; *Nu putem face ce ceareț, **nici***

---

[290] Vezi și contextele de la: (3Împ 13,30), (4Împ 3,10; 6,5), (Nm 24,23), (Ir 4,10; 32,17), (Iz 6,11; 9,9; 11,13), (Is 1,24).

[291] Ocurențele sunt înregistrate în *Indice*.

[292] Pentru situațiile în care interjecția *iată* este urmată de pronume personale, vezi discuția de sub **2.2.4.1.**

[293] Vezi și contextele de la: (Pl 8,4; 31,4), (Ecz 37,3), (Iz 27,3; 31,18; 38,16), (3Ezr 4,34), (Lc 22,58; 24,25), (Mc 9,18), (Mt 15,28; 17,16), Vr 3,24).

[294] Vezi Ovid Densusianu, ILR, II, p.253–254; *ILRL. Epoca veche, I*, p. 173, 374; Al. Gafton, *Evoluția limbii române prin traduceri biblice din secolul al XVI-lea*, Iași, 2001, p.170–184.

a da sora noastră** omului netăiat împrejur, că nevreadnic și cumplit iaste la noi aceasta*. (Fc 34,14) – lat. *nec dare sororem nostram*; ***Nu ucideț** sufletul lui, **nici vărsaț** sângele, ce-l aruncaț în jgheabul acesta carele iaste în pustie și vă ținеț mănile voastre nevinovate!" Iară aceasta zicea vrând a-l apuca din mânile lor și a-l da tătâne-său.* (Fc 37,22) – lat. *non interficiamus animam eius, nec effundatis sanguinem*; *Că doi ani sânt de când au început foametea pre pământ și încă **cinci ani mai sânt, în carii nici a ara să va putea, nici a săcera. (Fc 45,6) – lat. *quinque anni restant quibus nec arari poterit nec meti*.

Dacă adverbul intră în alcătuirea compuselor de tip pronominal, adjectival sau adverbial, atunci negația devine insuficientă. ***Nici unul/nici un/nici una***: *Am doao feate carele încă n-au cunoscut bărbat. Le voi scoate la voi și vă slujiț rău cu dânsele, precum vă va plăcea, **numai bărbaților acestora nice un rău să le faceți**, că au întrat supt umbra streșinii meale".* (Fc 19,8) – lat. *dummodo viris istis nihil faciatis mali*; *Și au zis cea mai mare cătră cea mai mică: „Tatăl nostru bătrân este și **nici un bărbat au rămas pre pământ** carele să poată întra la noi, după obiceaiu a tot pământul.* (Fc 19,31) – lat. *nullus virorum remasit in terra*; *Carele păzăști mila spre mine, Carele ștergi nedreptatea și răutățile și păcatele și **nici unul la Tine iaste de sineș nevinovat**, Carele răsplătești nedreptatea părinților, fiilor și nepoților în a triia și a patra sămânță!"* (Iș 34,7) – lat. *nullusque apud te per se innocens*; ***nicidecum***: *Și au zis lui Domnul: „**Nicidecum va fi așa**, ce tot cine va ucide pre Cain de șepte ori va lua răsplătire". Și au pus Domnul lui Cain sămn ca să nu-l ucigă oricine l-ar afla.* (Fc 4,15) – lat. *nequaquam ita fiet*; *Nu fie la Tine să faci lucrul acesta și să ucizi dreptul cu necredinciosul și să fie dreptul ca necredinciosul! Nu-i a Ta aceasta! Carele judeci tot pământul, **nicidecum vei face judecata aceasta**!"* (Fc 18,25) – lat. *nequaquam facies iudicium*.

Sunt și cazuri când traducătorii nu au urmat modelul originalului, care impunea negația dublă, lăsându-se infleunțați de structurile care se realizau în mod curent cu negație simplă: *Carele au suflat vânt de la apus tare foarte și apucând lăcustele, le-au aruncat în Marea Roșie, **nici una au rămas** în toate hotarâle Eghiptului* (Iș 10,19); – lat. *non remansit ne una quidem in cunctis finibus Aegypti*. (Iș 10,19); *Și s-au întors apele și au acoperit carăle și călăreții a toată oastea lui Faraon, carii urmând întrasă în mare; **nici unul au rămas** dintr-înșii* (Iș 14,28) – lat. *ne unus quidem superfuit ex eis*.

Pronumele negative ***nimeni (nimene)*** și ***nimic (nimica)*** realizează de asemenea negație simplă insuficientă. Acestea sunt în cea mai mare măsură dependente de dublare prin adverbul ***nu***, fapt explicabil și prin structura lor, care lasă să se vadă în mai mică măsură prezența constituentului negativ (*ne + hemo = nime, nec + mica = nimic*)[295]. În textele vechi astfel de construcții negative se realizează, așa cum se poate vedea și din câteva exemple excerptate din textul de la 1760: *Carele au îmbucat frumseața celor dintâi. Spus-am gâcitorilor visul, și **nimene este cine să-l descopere**.* (Fc 41,24) – lat. *nemo est qui edisserat*; ***nimic (nimica)***. *Să nu ne faci noao ceva rău , precum și noi **nimic dintre ale tale am atins**, **nici am făcut ce te-ar vătăma**, ci cu pace te-am slobozit, sporit din blagoslovenia Domnului".* (Fc 26,29) – lat. *et nos nihil tuorum adtigimus nec fecimus quod te laederet*; *Și au zis Lavan : „Ce ț-oi da?" Iară el au zis: „**Nimica vreau**! Ce de vei face ce poftesc, iară oi paște și oi păzi dobitoacele tale.* (Fc 30,31) – lat. *nihil volo*; *Ea grăbind au ascuns idolii supt așternuturile cămilei și au șezut deasupra. Și cercând tot cortul și **nimica aflând*** (Fc 31,34) – lat. *nihil invenienti*.

Negația dublă se realizează mai rar: *Și au răspuns Avimeleh: „N-am știut cine au făcut aceasta; ce **nici tu nu mi-ai spus** și eu n-am auzit fără astăzi".* (Fc 21,26) – lat. *sed et tu non indicasti mihi*; *Și va da împărații lor în mânile tale și vei piiarde numele lor supt ceriu; **nime nu-ți va putea sta împrotivă** până-i vei zdrobi.* (2Lg 7,24) – lat. *nullus poterit resistere tibi*; ***Nime nu va sta** împrotiva voastră; groaza voastră și înfricoșearea o va da Domnul, Dumnezeul vostru, preste tot pământul care-l veți călca, precum au grăit voao.* (2Lg 11,25) – lat. *nullus stabit contra vos*; *Ascunde-și leaneșul mâna supt susuoară, **nici la gura sa nu o apropie**.* (Pl 19,24) – lat. *nec ad os suum adplicat eam*; *Ascultă-ne pre noi, doamne, căpetenia lui Dumnezeu ești la noi În mormânturile noastre ceale alease îngroapă mortul tău și **nime nu te va putea opri să nu îngropi** în mormântul lui mortul tău.* (Fc 23,6) – lat. *nullusque prohibere te poterit quin in monumntuo eius sepelias mortuum tuum*. În ultimul context citat se realizează expletiv[296] negația în cazul verbului ***să nu îngropi***, unde verbul ar fi trebuit folosit la forma afirmativă, în timp ce în contextul care urmează se demonstrează cum extinderea negației se face anaforic, ajungându-se la cu un cumul de elemente negative, nici unul însă omisibil, pentru a marca sensul puternic prohibitiv al mesajului: *Moștenirea veacinică în neamurile și în toate lăcașele voastre; **nici sânge, nici untură, nicidecum nu veț mânca**»".* (Pr 3,17) – lat. *nec adipes, nec sanguinem omnino comedetis*.

2.2.11.2. Exprimarea apoziției. Apoziția acordată cu termenul cu care intră în relație de echivalență caracterizează limba literară veche și este cvasigenerală și în textul pe care îl analizăm: *Și apropiindu-să să între în Eghipet, au zis Sarraii **muiarii sale**: „Știu că frumoasă muiare ești* (Fc 12,11) – lat. *dixit Sarai, uxori suae*, *Au zis cătră dânsa: „Agar, slujnica Saraii, de unde vii și încătro mergi?" Carea au răspuns: „Eu fug de la fața Saraii, **doamnei meale**".* (Fc 16,8) – lat. *a facie Sarai, dominae meae*; *Și s-au întărit împărăția în mâna lui Solomon și s-au împreunat cu cumnăția lui Faraon, **împăratului Eghiptului**, că i-au luat fata și o au adus în cetatea lui David, până au plinit zidind casa sa și casa Domnului și zidul Ierusalimului împregiur.* (3Împ 3,1) – lat. *Pharaoni, regi Aegypti*; *Întărit-au Domnul cuvântul Său, care au grăit. Și am stătut în locul lui David, **tatălui mieu*** (3Împ 8,20) – lat. *pro David, patre meo*.

Apozițiile neacordate care vor deveni normă în româna literară modernă se întâlnesc rar în textul analizat. Dacă termenul cu care apoziția intră în relație de echivalență este în acuzativ, atunci apoziția neacordată rezultă din omonimia cazuală nominativ/acuzativ (corespondentul din *Vulgata* este fie în acuzativ, fie în ablativ): *Și cuvântul lui cu Ioav, **fiiul Sarviei*** [*lat. cum Ioab, filio Sarviae*], *și cu Aviathar preotul, carii agiuta părțile Adoniei.* (3Împ 1,7); *Și jârtvuind Adonie berbeci și viței și toate ceale grase lângă piatra Zoheleth, carea era aproape de fântâna Roghil, au chemat pre toți frații săi, **fiii împăratului**, și pre toți bărbații Iiudei, **slugile împăratului*** [lat. *vocavit universos fraters sous, filios Regis, et omnes viros Iuda, servos Regis*] (3Împ 1,9); *Iară pre Nathan prorocul și Vanaia și pre cei vârtoși și pre Solomon, **fratele său*** [lat. *Salomonem, fratrem suum*], *nu i-au chemat* (3Împ 1,10); *Și au zis Nathan cătră Vethzaveia, **muma lui Solomon*** [în lat. *ad Bethsabee, matrem Salomonis*] (3Împ 1,11).

---

[295] Negând existența obiectului căruia îi țin locul, ele sunt incompatibile astăzi cu forma afirmativă a verbului: ****nimic am atins***, *****nimica vreau***, ****nimica aflând***.

[296] În legătură cu negația expletivă, vezi Al. Gafton, *Evoluția limbii române prin traduceri biblice din secolul al XVI-lea*, Iași, 2001, p.201–202.

În contextul: *Acum, dară, vino, ia sfat de la mine și-ți mântuiaște sufletul tău și* ***a lui Solomon, fiiul tău****.* (3Împ 1,12), apoziția este indiscutabil în nominativ, în acest caz traducătorul schimbând și ordinea inițială a termenilor: lat. *filiique tui Salomonis.*

În interpretarea apoziției pot apărea probleme și din cauza grafiei neconcludente din manuscris. O situație de acest fel am întâlnit în versetul: *Și au zis cătră dânșii: „De place sufletului vostru să îngrop mortul mieu, ascultați-mă și vă rugaț pentru mine* ***lui Efron, fiiu lui Sior*** (Fc 23,8), unde în manuscris apare un mic spațiu între **fiiu** și **lui**[297], fapt ce a determinat lectura de mai sus. Astfel de structuri se întâlnesc destul de des în textul analizat.

Atunci când se impun precizări privind relațiile de rudenie sau relațiile sociale dintre personajele biblice, exprimarea raportului de echivalență gramaticală se complică: o apoziție devine, la rândul ei, termen pentru altă apoziție, relația putându-se stabili astfel între trei termeni *pre Lot*[1]*, fiiul lui Aram*[2]*, fiiul feciorului său*[3]; *lui Putifar*[1]*, famenului lui Faraon*[2]*, voievodului oastei*[3] și chiar între patru termeni *pre Sarai*[1]*, noru-sa*[2]*, muiare lui Avram*[3]*, feciorului său*[4]*,* așa cum se poate vedea în contextele următoare, care urmează modelul după care se face traducerea: *Și au luat Thara* ***pre Avram, fiiul său*** [lat. *filium suum*], *și* ***pre Lot, fiiul lui Aram, fiiul feciorului său*** [lat. *filium Aran, filium filii sui*], *și* ***pre Sarai, noru-sa, muiare lui Avram, feciorului său*** [lat. *nurum suam, uxorem Abram filii sui*], *și i-au scos pre ei din Urul haldeilor, să meargă în pământul lui Hanaan; și au venit până la Haran și au lăcuit acolo.* (Fc 11,31)[298]; *Madianiteanii au vândut pre Iosif în Eghipet,* ***lui Putifar, famenului lui Faraon, voievodului oastei*** [lat. *Putiphar, eunucho Pharaonis, magistro militiae*] (Fc 37,36)[299].

Aproape de apoziție este **atributul de identificare**. Relația sintactică în care se află atributul și regentul său nu mai este una de echivalență gramaticală, ci una de dependență, fiind exclusă, din punctul de vedere al normei actuale, posibilitatea de a trece, în plan sintagmatic, un termen în locul celuilalat. Structurile în care ordinea termenilor este inversată se realizează frecvent în textele vechi, așa cum se poate vedea și din exemplele exerptate din textul de la 1760, în acest caz modelul constituindu-l sintaxa *Vulgatei*: *Și îndată Eliodor au pornit cu vedeare, adecă ca când prin* ***Cheleseria și Fenichiia cetățile*** [lat. *per Coelesyriam et Foenicen civitates*] *ar vrea a umbla, iară cu adevărul porunca împăratului vrând a o plini.* (2Mac 3,8); *Iuda și voivozii lui, în dumnezeiescul ajutoriu nădăjduindu-să, oștesc fericit asupra ioppeanilor, iamneanilor, harapilor,* ***Casfin și Efron cetăților*** *și asupra lui Timotheiu, ce avea foarte mare oaste, asupra coșteiului Carnion și a lui Gorghie.* (2Mac rezum. cap.12); *Încă ea grăind cu împăratul,* ***Nathan prorocul*** [lat. *Nathan prophetes*] *au venit.* (3Împ 1,22); *Și au rânduit împăratul pre Vanaiia, fiiul Ioiadei, în locul lui preste oaste, și pre* ***Sadoc preotul*** [lat. *Sadoc sacerdotem*] *l-au pus în locul lui Aviathar.* (3Împ 2,35); *Și aceastea căpetenii carea avea, Azarie fiiul lui* ***Sadoc preotului*** (3Împ 4,2); *Și au șters Zamvri toată casa lui Vaasa, după cuvântul Domnului, care grăise cătră Vaasa în mâna* ***lui Iehu prorocului*** [lat. *Hieu prophetae*] (3Împ 16,12); *Și el au zis: „Rogu-mă să zici* ***lui Solomon împăratului*** [lat *Salmoni regi*] *(că nici ț poate ceva tăgădui) să-m dea pre Avisag Sonamiteanca muiare".* (3Împ 2,17); *Și, năvăliri făcând, i-au opăcit, ca să nu să săvârșască zidirea în toată vreamea vieții* ***Chirului împăratului****, și au lungit zidirea în doi ani, până la împărățiia lui Darie.* (3Ezr 5,73), dar și: *Meargi și intră* ***la împăratul David*** [lat. *ad regem David*], *și-i zi: «Au nu tu, domnul mieu, împărate, te-ai jurat mie, slujnicii tale, zicând: 'Solomon, fiiul tău, va împărăți după mine și el va ședea în thronul mieu?'* (3Împ 1,13); *«Să trăiască* ***împăratul Adonie****!* [lat. *rex Adonias*]*»* (3Împ 1,25).

2.2.11.3. Specific exprimării orale, unde neconcordanțele dintre planul logic și cel gramatical al enunțului pot apărea mai frecvent decât în varianta scrisă, **anacolutul** poate trece în aceasta din urmă, devenind o marcă a oralității stilului. Textul de față ne oferă exemple interesante de construcții sintactice în care nominativul unui substantiv sau al unui pronume, cu care se deschide enunțul, rămâne suspendat, ideea fiind continuată în alt punct al enunțului cu un alt caz sau tot cu un nominativ, dar al unui alt cuvânt: ***Partea bărbătească*** *a căruia mădulariu nu va fi tăiat împrejur* ***să va șterge sufletul acela din norodul său****, că așezemântul Mieu înzădarnic l-au făcut".* (Fc 17,14); *Că aceastea zice Domnul Dumnezeu: „****Cetatea*** *din carea ieșiia o mie,* ***să vor lăsa într-însa o sută****, și din carea ieșea o sută, să vor lăsa într-însa zeace în casa lui Israil".* (Am 5,3); ***Omul*** *căruia i-au dat Dumnezeu bogății și averi și cinste și nimică lipsește sufletului său din toate ce poftește,* ***nici îi dă puteare Dumnezeu să mânce dintr-însul****, ci omul strein îl va îmbuca.* (Ecl 6,2); ***Împăratul*** *ce judecă întru dreptate pre cei săraci,* ***thronul lui în veac să va întări****.* (Pl 29,14); ***Cel ce*** *răsplătește reale pentru bune,* ***nu să va depărta răotatea de la casa lui****.* (Pl 17,13); ***Cel ce****-și blastămă tatăl și muma,* ***i să va stânge*** *candila în mijlocul întunearecului* (Pl 20,20); *Povățuitoriul lipsit de minte pre mulți va apăsa cu hula, iară* ***cel ce*** *urește lăcomiia,* ***lungi vor fi zilele lui*** (Pl 28,16).

2.2.11.4. În traducerile biblice, păstrarea sacralității textului tradus impune, cum bine se știe, *conversio ad verbum*, metodă care face ca cele mai multe dintre **inversiunile și dislocările sintactice**[300] din textul tradus să reflecte ordinea constituenților acelorași structuri sintactice prezente în textul-sursă. Așadar, nu putem vorbi în acest caz despre o finalitate expresivă în reproducerea formei latine, așa cum se întâmpla la scriitorii erudiți din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, culminând cu maniera savantă în care Dimitrie Cantemir își propunea să stilizeze limba română literară.

Inversiunile sunt rezultatul schimbării ordinii obiective a constituenților în cadrul unui grup sintactic, verbal sau nominal, omogenitatea grupului păstrându-se în virtutea faptului că termenii care își schimbă ordinea aparțin grupului respectiv: ***Și a***

---

[297] Vezi, în acest sens, precizările de sub **2.2.2.1.**

[298] Fiecare model este, la rândul, său tributar, în mai mare sau în mai mică măsură, modelului primar, lucru dovedit de cvasiidentitatea structrurilor care provin din texte care au urmat izvoare diferite: Ms.45 are: *Și luă Thára* ***pre Avram, feciorul lui****, și* ***pre Lot, feciorul lui Aran, feciorul feciorului său****, și* ***pre Sára, noru-sa, muiêrea lui Avram, feciorului lui****, și îi scoase pre înși de în țara haldeilor ca să margă în țara hananeilor, și veni până la Haran și lăcui acoló.* În B1688 citim: *Și luo Thára* ***pre Avrám, feciorul lui****, și* ***pre Lot, feciorul lui Arrán, feciorul feciorului său****, și* ***pre Sára, noru-sa, muiêrea lui Avrám, feciorul lui****, și-i scoase pre dînșii den țara haldeilor ca să meargă în țara hananeilor, și veni până la Harán și lăcui acoló.* Diferențe care țin de ordinea termenilor în relația de echivalență se înregistrează în Ms.4389: *Și luoă Thára* ***pre fiiul-său Avram*** *și* ***pre Lot, feciorul lui Aran, feciorul feciorului său****, și* ***pre noru-sa, Sára, muiêrea fiiu-său, lui Avram,*** *și-i scoase den pămîntul haldeilor să meargă în țara lui Hanaan; și veniră până la Haran și se prinseră de lăcaș acoló.*

[299] Cf. Ms.45: *Iar madinéei au vîndut pre Iosif la Eghiptu* ***lui Pendefrí hadîmbul, mai mare preste oști a lui faraó****;* B1688: *Iară madiianii au vîndut pre Iósif la Eghípet,* ***lui Penterfréi, hadîmul lui faraó, cel mai mare peste bucătari*** (sic!); Ms.4389: *Iară madiiênii vîndură pre Iósif în Eghípet* ***lui Pentefrii eunuhul, voievodul oștilor lui faraon****.*

[300] Pentru distincția dintre inversiune și dislocare, vezi Dragoș Moldovanu, *Dimitrie Cantemir între umanism și baroc*, Iași, 2002, passim.

să mișca nu voiu face *piciorul lui Israil din pământul care l-am dat părinților lor* (2Par 33,8) – lat. *movere non faciam*; *Nu împrotiva ta viu astăzi, ci împrotiva alții căsi oștesc, la carea Dumnezeu* ***degrabă a mă duce mi-au poruncit*** (2Par 35,21) – lat. *ad quam me Deus festinate ire praecepit*; *Iară cel ce vedea fața arhiereului cu mintea să rănea, că fața și vedearea schimbată arăta* ***cea dinlăuntru a sufletului dureare***. (2Mac 3,16) – lat. *declarabat interim animi dolorem*; *Au zis: „Blagoslovenie să fie ție, fiiul mieu,* ***că a bun și a foarte bun om fiiu ești***". (Tov 7,7) – lat. *quia boni et optimi viri filius es*; *Ca nu cumva să zică în neamuri „Unde iaste Dumnezeul lor?" Și să se cunoască în neamuri, înaintea ochilor noștri,/* ***Izbânda sângelui slujilor tale celui vărsat***. (Ps 78,10) – lat. *ultio sanguinis servorum tuorum qui effusus est*, în acest caz, cu singura deosebire că determinativul nu se mai realizează în planul frazei în traducere, ci în planul propoziției.

În cazul **dislocărilor sintactice**, relația de dependență dintre elementele grupului este întreruptă de un element exterior grupului sintactic respectiv, angajat sau nu, la rândul său, într-o relație sintagmatică continuă sau întreruptă, sau constituind chiar o propoziție: *Și au zis: „****Ce tu vezi****, Amos?" Și am zis: „Un cârlig de poame"*. (Am 8,2) – lat. *quid tu vides Amos*; *Nici au luat leviții* ***altă în pământ parte,*** *fără numai cetăți de lăcuit și oșteazele lor, spre hrana dobitoacelor și a vitelor sale.* (Jos 14,4) – lat. *nec acceperunt Levitae aliam in Terra partem*; ***Fiiul, adecă, Omenesc*** *mearge precum este scris de El, iară amar omului aceluia prin carele Fiiul Omenesc Să va vinde. Bine era lui de nu s-ar fi născut omul acela.* (Mt 26,24) – lat. *Filius quidem hominis vadit sicut scriptum este de illo*; *Și, iată,* ***cutrămur de pământ s-au făcut mare*** **(**Mt 28,2) –lat. *et ecce terraemotus factus est magnus*; *Nu să poate* ***cetatea ascunde deasupra muntelui pusă*** (Mt 5,14) – lat. *Non potest civitas abscondi supra montem posita*; *Că cine* ***poate norodul Tău acesta cu vrednicie, care așa mare iaste, a-l judeca****?* (2Par 1,10) – lat. *quis enim potest hunc populum tuum digne qui tam grandis est iudicare*; Că precum pruncul nu naște ceale ce sânt ale bătrânilor, așa Eu am rânduit ***pre cel de la Mine zidit veacul*** (4Ezr 5,49) – *sic ego disposui a me creatum saeculum*; *Au fiară nenăscute, de fel nou, pline de mânie, au abur de focuri suflând, au miros de fum aducând, au* ***groaznice din ochi scântei trimițând*** (Înț 11,19) – lat. *aut horrendas ab oculis scintillas emittentes.*

Inversiunile și dislocările sintactice se pot regăsi uneori numai în parte în *Vulgata*: *Iară* ***în anul*** *împărăției lui Tiverie chesariului* ***al cincisprăzeacelea*** *stăpânind Pilat din Pont în Iudeea* (Lc 3,1) – lat. *anno autem quintodecimo imperii Tiberii Caesaris*; ***nici cea limpede flacăra stealelor putea lumina*** *acea groaznică noapte* (Înț 17,5) – lat. *nec siderum limpidae flammae iluminare poterant illam noctem horrendam*; *pre călcătoriul de leage de viață l-au despoiat,* ***vreadnică răsplătindu-i Domnul pedeapsă*** (2Mac 4,38) – lat. *Domino illi dignam poenam tribuente*; *Au sunet vârtos de surpate pietri, au nevăzuta alergare a jivinilor ce să juca,* ***au putearnicul fiarălor ce mugiia glas****, au răsunarea îndărăpt a strâgării din munții cei prea înalți sfârșiți îi făcea de frică.* (Înț 17,18) – lat. *aut mugientium valida bestiarum vox.*

Pentru a nu rămâne cu impresia că limba română a acestei traduceri a *Bibliei* este artificial construită după modelul sintaxei latine, vom cita în continuare numai câteva pasaje caracterizate printr-o perfecțiune stilistică greu de egalat[301]: *Și au mirosit Domnul miros de bună mireasmă și au zis: „Mai mult nu voi blăstăma pământul pentru oameni, că simțirile și gândirea inimii omenești sânt pornite spre rău din tinereațele sale; deci n-oi mai bate pre tot sufletul viu, precum am făcut.* (Fc 8,21)*/ În toate zilele pământului sămânătura și săcerișul, frigul și căldura, vara și iarna, noapte și zioa nu să vor odihni".* (Fc 8,22); *Atunci s-au sculat Iov și ș-au rupt vejmintele și, tunzându-și capul, căzând pre pământ s-au închinat* (Iov 1,20)*/ Și au zis: „Gol am ieșit din pântecele maicii meale și gol mă voiu întoarce acolo. Domnul au dat, Domnul au luat; precum Domnului i-au plăcut, așa s-au făcut. Fie numele Domnului binecuvântat!"* (Iov 1,20); *Iată, ai învățat pre mulți și mâni obosite ai întărit;* (Iov 4,3)*/ Pre cei ce să potignea i-ai învârtoșat, și genunchele ce tremura le-ai întărit.* (Iov 4,4)*/ Iară acum au venit preste tine rana și te-ai slăbit; atinsu-te-au și te-ai turburat.* (Iov 4,5)*/ Unde iaste frica ta, tăria ta, răbdarea ta și săvârșirea căilor tale?* (Iov 4,6); *Lângă porțile cetății, în uși, grăiaște [înțelepciunea] zicând*: (Pl 8,3)*/ „O, oameni, cătră voi strâg și glasul mieu, cătră fiii oamenilor!* (Pl 8,4)*/ Înțăleageți, pruncilor, măiestriia și cei neînțălepți luați aminte!* (Pl 8,5)*/ Auziți, că de lucruri mari voiu să grăiesc și să vor deșchide buzele meale să vestesc ceale dreapte.* (Pl 8,6)*/ Adevărul va cugeta gâtlejul mieu și buzele meale vor urgisi pre cel necredincios.* (Pl 8,7)*/ Dreapte sânt toate cuvintele meale, nu este într-însăle ceva întort, nici răzvrătit.* (Pl 8,8)*/ Dreapte sânt celor ce înțăleg și dreapte celor ce află știința.* (Pl 8,9)*/ Luați învățătura mea și nu bani; învățătura mai mult decât aurul aleageți.* (Pl 8,10)*/ Că mai bună e înțălepciunea decât toate ceale mai scumpe și tot ce-i dorit nu i să poate asămăna.* (Pl 8,11).

2.3. Particularități lexicale

Tezaurul lexical al unei *Biblii* este copleșitor. În aceste condiții, o analiză a lexicului din perspective multiple – origine, circulație, frecvență, relații de sens, mijloace de creștere cantitativă etc. –, deși ideală, este practic imposibil de realizat. Se impune, prin urmare,

[301] Reproducem aceleași pasaje din traducerea lui Samuil Micu: *Și au mirosit Domnul Dumnezeu miros cu bună mireasmă și au zis Domnul Dumnezeu: „Am socotit și nu voi adaoge mai multe a blăstăma pământul pentru faptele oamenilor. Pentru că să pleacă cugetul omului cu deadinsul spre reale din tinereațele lui. Deci nu voiu mai adaoge a omorî tot trupul viu, precum am făcut.* (Fc 8,20)*/ În toate zilele pământului, sămănătura și secerișul, frigul și caldul, vara și primăvara, zioa și noaptea nu vor mai înceta"* (Fc 8,21); *Așa Iov, sculându-să, și-au rupt hainele sale și și-au tuns păru capului său și au prăsărat țărână preste capul său, și, căzând jos, s-au închinat Domnului și au zis:* (Iov 1,20)*/ „Gol am ieșit din pântecele maicii meale, gol mă voiu și întoarce acolo, Domnul au dat, Domnul au luat, cum au plăcut Domnului, așea s-au și făcut, fie numele Domnului binecuvântat!"* (Iov 1,21); *Că de vreame ce tu pre mulți ai învățat și mâini slabe ai mângăiat,* (Iov 4,3)*/ Și pre cei neputincioși i-ai întărit cu cuvântul și genunchele ceale slabe le-ai îmbărbătat.* (Iov 8,4)*/ Și acum au venit asupra ta dureare, și s-au atins de tine și te-ai grăbit.* (Iov 4,5)*/ Oare nu easte frica ta întru nebunie și nădeajdea ta și răutatea căile tale?* (Iov 4,6); *Și la porțile celor putearnici șeade* [înțelepciunea], *și întru întrări să laudă:* (Pl 8,3)*/ „Pre voi, o, oamenilor, vă rog și dau glasul mieu fiilor oamenilor.* (Pl 8,4)*/ Înțeleageți cei fără de răotate măiestriia, și cei neînvățați puneți la inimă.* (Pl 8,5)*/ Ascultați-mă pre mine, că lucruri de cinste voiu grăi și voiu scoate din buze ceale dreapte.* (Pl 8,6)*/ Că adevărul să va învăța grumazul mie, și urâte sânt înaintea mea buzele mincinoase.* (Pl 8,7)*/ Cu dreptate sânt toate graiurile gurii meale, nimic nu easte întru dânsele strâmb, nici încâlcit.* (Pl 8,8)*/ Toate sânt neatede celor ce cunosc și dreapte celor ce află știința.* (Pl 8,9)*/ Luați învățătura și nu argint, și știința mai vârtos decât aurul lămurit, și agonisiți cunoștința mai mult decât aurul curat.* (Pl 8,10)*/ Că mai bună easte înțelepciunea decât pietrile ceale de mult preț, și tot ce easte scump nu easte vreadnic ei.*

restrângerea obiectului de cercetare, și, implicit, alegerea unei perspective din care să se facă investigația. Am optat pentru perspectiva semantică, dar nu am eliminat în totalitate precizările cu privire la originea cuvintelor sau la apartenența regională a acestora, pentru că în acest fel putem sublinia, pe de o parte, prestigiul modelului latin urmat de traducători asociat dificultății reale în care se aflau aceștia atunci când lexicul limbii române nu le oferea cu generozitate soluții pentru echivalarea termenilor din textul original, și, pe de altă parte, opțiunea lor firească pentru cuvinte care erau specifice ariei dialectale din care proveneau. În acest fel putem evidenția un număr semnificativ de aspecte lexicale care conferă personalitate *Vulgatei de la Blaj*[302].

Organizarea cuvintelor în câmpuri semantice nu este un element de noutate[303], în schimb prezintă avantajul grupării laolaltă a cuvintelor pe baza unor trăsături de sens centrale pe care acestea le au în comun, pentru ca astfel să fie mult mai transparente relațiile de sens (sinonimie, antonimie, omonimie, polisemie) care se stabilesc între cuvinte în cadrul aceluiași câmp semantic sau între cuvinte cuprinse în câmpuri diferite, precum și ariile lingvistice în care acestea circulă. De asemenea, o astfel de delimitare a cuvintelor facilitează observațiile cu privire la domeniile în care sunt prezente în mai mare măsură împrumuturile și, desigur, limba din care acestea provin.

Dacă această traducere a *Bibliei* ar fi fost tipărită și pusă în circulație în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în mod cert multe dintre împrumuturile ocazionale despre care vom vorbi în continuare s-ar fi impus, mai cu seamă că cele mai multe dintre ele se dovedesc chiar de la început bine adaptate la sistemul limbii române. Nicicând până la această traducere limba română nu împrumutase atâtea cuvinte din limba latină. Dar aceste împrumuturi s-au stins[304] de îndată ce au prins viață, pentru că au rămas închise între copertele *Vulgatei de la Blaj*, un fel de muzeu de antichități, neprețuit astăzi, după aproape două secole și jumătate, prin raritatea „pieselor" pe care le cuprinde. Este o bucurie, desigur, să descoperim un asemenea tezaur, dar nu putem să nu ne gândim că la 1760 s-a ratat șansa ca, mai devreme cu câteva decenii, să se producă ceea ce specialiștii au numit, mai mult sau mai puțin justificat, „reromanizarea" limbii române.

2.3.1. Câmpuri semantice

2.3.1.1. Natura înconjurătoare

2.3.1.1.1. Floră[305]. Cuvântul ***ai*** (Reg.) „usturoi", moștenit din limba latină (<lat. *alium*), l-am înregistrat o singură dată: *Aducemu-ne aminte de peștii carii mâncam în Eghipt în dar; în minte ne vin crestavеții și peapinii și hașmeale și ceapele și* ***aiul.*** (Nm 11,5). Faptul că intră în relație de omonimie cu forma de indicativ prezent, persoana a II-a singular a verbului *a avea* și cu articolul posesiv, omonimie care putea deveni la un moment dat intolerabilă, a condus la restrângerea circulației cuvântului în discuție în favoarea cuvântului *usturoi*, derivat de la verbul *a ustura*. Prezența cuvântului ***ai*** în acest context este susținută și de existența cuvântului în *Vulgata*.

Archeuthin „ienupăr" (<lat. *arceuthinus* „de ienupăr") este un cuvânt pe care traducătorii l-au împrumutat și i-au schimbat valoarea gramaticală în substantiv, desemnând astfel un arbust din familia pinaceelor: *Ci și leamne de chedru vei trimite și de* ***archeuthine*** *și de brad, din Livan.* (2Par 2,8). Cuvântul nu este înregistrat în dicționarele limbii române, rămânând un simplu împrumut ocazional.

Neobișnuită în spațiul românesc era realitatea denumită de cuvântul ***bdill*** „un soi de palmier din Arabia" (<lat. *bdelium, -ii*). Aici este vorba despre „rășina extrasă din acest palmier": *Și era mana ca sămânța coriandrului, de fața* ***bdillului.*** (Nm 11,7). În context se realizează o comparație, bazată pe asemănarea de culoare, între *mană* și această substanță, așa cum rezultă din sintagma *de fața bdillului* „ca înfățișarea bdillului", „de culoarea bdillului". Cuvântul este înregistrat în MDA tot într-o formă neadaptată la sistemul limbii române, ***bdelion,*** care atestă că s-a păstrat cuvântul intrat prin filieră greacă.

Brusture cu var. (Reg.) ***brustur*** (etimologia cuvântului este incertă; vezi Al. Ciorănescu, DER) este întrebuințat în două contexte *Argintul lor cel dorit urzica îl va moșteni;* ***brustur*** *în corturile lor.* (Os 9,6), *Și să vor răsipi înaltele idolului, păcatul lui Israil;* ***brusturul*** *și mărăciunul să va sui pre oltarele lor* (Os 10,8), în ambele cazuri împreună cu alte cuvinte, *urzica* și *mărăciunul*, care desemnează o vegetație specifică locurilor lăsate în paragină. Aceasta este și prima atestare a cuvântului (vezi **Indice** Os).

Calamim „trestie mirositoare" (<lat. *calamus, -i* „trestie") este un cuvânt împrumutat de traducător pentru a denumi o realitate necunoscută în spațiul românesc: *Ia-ți mireasme de mirhă dintâi și aleasă, cinci sute de sicli, și de chinamom jumătate, adecă sicli doao sute cincizăci, așijderea de* ***calamim****, sicli doao sute cincizăci* (Iș 30,23). Cuvântul intră în serie cu termeni care desemnează mirodenii, *mirhă* și *chinamom*, dar îl înregistrăm în acest câmp semantic deoarece ne raportăm la planta denumită prin acest cuvânt. Nu este exclus însă ca tocmai caracteristica acesteia, „mirositoare", să fi determinat împrumutul. Avem în vedere faptul că în dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon*, I) cuvântul este înregistrat și explicat (*calamus* „trestie"; *calamus scriptorius* „condeiu"), ceea ce înseamnă că putea fi tradus fără probleme prin *trestie*. Prezența cuvântului în seria amintită va fi constituit un indiciu pentru traducător că simpla echivalare a cuvântului prin *trestie* nu era suficientă, fiind vorba despre un anume fel de trestie. Este însă o simplă supoziție în încercarea de a reconstitui mecanismul gândirii celor care, traducând, se confruntau cu astfel de probleme. Cuvântul se dovedește un împrumut ocazional, el nefiind înregistrat în dicționarele limbii române.

---

[302] Precizăm că și în privința înregistrării cuvintelor trebuie să procedăm extrem de restrictiv, în sensul că vor fi reținute numai acele cuvinte care fie sunt împrumutate de traducători din *Vulgata* în momentul traducerii, fie reprezintă calcuri sau traduceri după modelul latin, fie prezintă interes din perspectiva circulației lor.

[303] Cu privire la această modalitate de investigare a vocabularului, vezi Angela Bidu-Vrănceanu, *Structura vocabularului limbii române contemporane*, București, 1986. Pentru un model de structurare a lexicului vechii române literare în câmpuri semantice, vezi *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.175 ș.u., 377 ș.u.

[304] Trebuie spus că multe dintre aceste cuvinte se regăsesc astăzi în dicționarele limbii române, dar ele au fost împrumutate din nou, într-un alt moment din evoluția limbii române, mai aproape sau mai departe de anul 1760.

[305] Cuvintele vor fi înregistrate în ordine alfabetică. Nu se va renunța la această modalitate de ordonare a materialului lexical decât foarte rar și numai motivat de anumite conexiuni stabilite între termenii aduși în discuție.

Calapăr „calomfir" (<srb. *kaloper*) este echivalentul propus de traducător pentru lat. *carduus* „scaiete" *Și au trimis Ioas, împăratul lui Israil, înnapoi la Amasie, împăratul Iudei, zicând: „**Calapărul** Livanului au trimis la chedru, care iaste în Livan, zicând: «Dă fata ta fiiului mieu muiare!» Și au trecut fiarăle codrului care sânt în Livan și au călcat **calapărul*** (4Împ 14,9), în vreme ce în altă carte biblică, în același context, a fost preferat împrumutul: *Iară el au trimis îndărăpt solii, zicând: „**Cardul** din Livan au trimis la chedrul Livanului, zicând: «Dă fata ta fiiului mieu muiare!» Și, iată, fiiarele carele era în pădurea Livanului au trecut și au călcat **cardul**.* (2Par 25,18), unde ***card*** „scai", „spin" (<lat. *carduus, -ī*). În condițiile muncii în echipă și la un text de asemenea amploare, este firesc să întâlnim opțiuni diferite de traducere. Cuvântul *carduus* se regăsește în dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon*, I), înregistrat de altă mână[306] și explicat „scaiu". Forma cuvântului latinesc a permis o bună adaptare a împrumutului, dar cuvântul *card* nu se regăsește în dicționarele limbii române, în vreme ce *calapăr* este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** 4Împ).

Cuvântul ***cetină***, var. ***cetenă*** (aici) „brad" (<sl. *četina*) echivalează lat. *abiēs, -etis* „brad": *În mulțimea carălor meale m-am suit la înnălțimea munților, în vârful Livanului, și am tăiat chedrii lui cei înalți, și **cetenele** lui ceale alease.* (4Împ 19,23). În dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon*, I), *abies* este explicat prin „molid".

Cumin „molură"; „plantă aromatică ale cărei fructe sunt utilizate în farmacie" este împrumutat de traducători din *Vulgata* (cf. lat. *cumīnum, -ī* „chimion"), ceea ce înseamnă că explicația din MDA privind etimologia nesigură a cuvântului și relația etimologică cu mg. *kömény* trebuie măcar nuanțată. Cuvântul se folosește de mai multe ori în text: ***cumin*** (Is 28,25) și ***cumin*** (Is 28,27); ***cuminul*** (Is 28,27), (Mt 23,23), aici fiind și prima atestare a acestui cuvânt (cf. **Indice** Is).

Pentru a echivala lat. *sycomorus, -ī* „sicomor, copac exotic gigant, cu lemn tare și cu fructe comestibile, asemănătoare cu smochinele", traducătorii au optat pentru două cuvinte: ***dud*** (<tc. *dut*) – ***duzii*** (Is 9,10) și ***mur*** (Înv. și reg.) „dud" (<lat. *morus* „dud", „mur") – ***morii*** (3Împ 10,27), (2Par 1,15); ***morilor*** (2Par 9,27). Preferința pentru cel din urmă este justificată de originea cuvântului, adaptat, după cum se vede, într-o formă mai apropiată de etimon.

Far „grâu" (<lat. *fār, farris* „alac", „grâu") este un împrumut ocazional din *Vulgata*, pe care dicționarele limbii române nu îl înregistrează. Este prezent rar în în text, fie cu referire la „grăunțele de grâu": *Iară de vei aduce jârtfă pârga rodurilor tale Domnului din spiță încă verzi, le vei prăji cu foc și le vei sfărâma ca **farul** și așea vei aduce pârga ta Domnului* (Pr 2,14); *Din carea va jârtvi preotul, spre pomenirea darului, o parte de far zdrobit și de untdeleamn și toată tămâia.* (Pr 2,16), fie desemnând „cultura de grâu": *Deci inul și orzul s-au vătămat, pentru că orzul era verde și inul foișoare încolțea*. (Iș 9,31)/ *Iară grâul și **farul** nu s-au vătămat, că era târzie.* (Iș 9,32).

Un împrumut ocazional este ***ghith*** „mălură", „tăciune" (<lat. *git* s.n. indeclinabil). Forma din *Vulgata* este *gith*, preluată ca atare de traducător: *Au nu deacă va asămăna fața lui, va sămăna **ghith** și cumin va răsipi și va pune grâul pre rând și orzul și mălaiul și odosul în marginile sale?* (Is 28,25); *Că nu cu hirăstaie să va îmblăti **ghith**, nici roata carului preste cumin să va întoarce, ci cu varga să va îmblăti **ghith**, și cuminul cu toiagul.* (Is 28,27). Împrumutul păstrează caracterul indeclinabil al cuvântului latinesc, așa cum se poate vedea în al doilea exemplu, unde, în amblele cazuri, substantivul trebuia să fie articulat enclitic. Este și acesta un semn al fidelității pe care o manifestă traducătorul față de model.

În dicționarul lui Grigore Maior cuvântul nu este înregistrat, ceea ce ar putea însemna că nu era cunoscut și, prin urmare, nu i se putea găsi un corespondent în limba română. Credem însă că împrumutul s-a impus traducătorului din alte considerente: din ambele contexte citate rezultă că această plantă se cultivă, or nimeni nu seamănă o plantă parazită, cum e *molura*. Înțelegând acest lucru și neputând probabil identifica și numi altfel realitatea desemnată prin cuvântul din *Vulgata*, a fost preferat împrumutul[307].

Motivată regional este prezența cuvântului ***hașmă*** (aici) „un fel de ceapă cu bulbul compus, ca usturoiul, numită în unele regiuni vlașiță sau vrașniță" (<mg. *hagyma* „ceapă") în această traducere. Se întâlnește o singură dată: *Aducemu-ne aminte de peștii carii mâncam în Eghipt în dar; în minte ne vin crestavețiii și peapinii și **hașmeale** și ceapele și aiul.* (Nm11,5), coocurent cu cuvântul *ceapă*, traducând lat. *porrum, -ī*. În dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon*, II), sensul lat. *porrus, porrum* este „hașmă".

Reținem în continuare cuvântul ***isop*** „mic arbust exotic, cultivat ca plantă ornamentală și medicinală" pentru a semnala variantele în care acesta apare în textul de la 1760 și care atestă legătura cu lat. *hyssōpum, -ī*: ***issop*** (Nm 19,18); ***hisop*** (3Împ 4,33). Cel mai frecvent cuvântul se întâlnește însă în forma care se consacrase prin intermediul sl. *isopŭ*: ***isop*** (Iș 12,22), (Nm 19,18)[308].

Cuvântul ***jneapăn*** „ienupăr" (<lat. *ienīpĕrus*, varianta pop. de la *iunīpĕrus*) este folosit de câteva ori în text: ***jneapân*** (3Împ 19,4); ***jneapănului*** (3Împ 19,5); ***jneapinilor*** (Iov 30,4), de reținut fiind faptul că, după informațiile din MDA, confirmate de DA, aceasta este prima atestare a cuvântului (cf. **Indice** 3Împ).

Miriță este un împrumut ocazional pentru a denumi un arbust din familia leguminoaselor (<lat. *myrīcē, -ēs* „tamarix", „cătină roșie"): *Că va fi ca **mirițele** în pustie și nu va vedea când va veni binele, ci va lăcui în seacetă în pustie, în pământ sărat și nelăcuit.* (Ir 17,6); *«Fugiți, mântuiți sufletele voastre; și veți fi ca **mirițele** în pustie!»* (Ir 48,6). În dicționarele limbii române cuvântul nu este înregistrat.

La prima atestare în acest text este cuvântul ***odos*** „ovăz sălbatic" (cf. **Indice** Is), de origine necunoscută[309]: *Au nu deacă va asămăna fața lui, va sămăna ghith și cumin va răsipi și va pune grâul pre rând și orzul și mălaiul și **odosul** în marginile sale?* (Is 28,25). Tot la prima atestare este cuvântul ***olivă*** (cf. **Indice** Is), care, în același context, este folosit pentru a denumi, ca și în limba latină (*olīva, -ae* „măslin", dar și „măslină"), pomul și fructul deopotrivă: *Și să va lăsa într-însul ca strugurele și ca scuturarea **olivei** de doao sau trei **olive** în vârful ramului, sau patru au cinci în vârful ei rodurile ei", zice Domnul, Dumnezeul*

[306] Este vorba despre completările aduse de Silvestru Caliani, importante nu atât cantitativ (vezi Alin-Mihai Gherman, *Studiu introductiv* la Grigore Maior, *ILV/Lexicon*, I, p.XXIX–XXX), cât mai ales pentru că susțin și în acest caz ideea de muncă în echipă.

[307] În alte versiuni românești ale textului biblic, în aceste contexte se vorbește despre *mac* și *chimen* (cf. B1795, Anania 2001).

[308] Pentru alte ocurențe ale cuvântului, vezi *Indice*.

[309] Relația cu mg. *vadzab*, propusă de H. Tiktin, nu este considerată evidentă de Al. Ciorănescu (DER, p.557).

lui Israil. (Is 17,6). Legat de cuvântul din urmă, aducem tot aici în discuție cuvântul ***olivet*** „livadă de măslini” (< *olīvetum, -ī* „loc plantat cu măslini”): *Că preste **olivețîi** și smochinii care era în câmpii, Valanan Ghederiteanul, iară preste cămările de untdeleamn, Ioas.* (1Par 27,28), a cărui primă atestare este tot în traducerea de la 1760 (cf. **Indice** 1Par).

Cuvântul ***paliur*** reprezintă adaptarea lat. *paliūrus, -i* și a fost împrumutat de traducător pentru a denumi o „specie de arbust cu ghimpi”: *Cel ce e întru ei bun e ca **paliurul**, și care-i drept, ca spinele din gard.* (Mi 74), într-un context în care, în original, erau *paliurus et...spina*. Cum echivalentul pentru *spina* era clar și cum *paliurus* desemna o realitate pe care, probabil, traducătorul nu o putea defini mai îndeaproape ca să găsească un echivalent potrivit în limba română, a optat pentru împrumut. Forma cuvântului latinesc a favorizat și o adaptare ușoară a împrumutului la sistemul limbii române. Suntem din nou însă în fața unui împrumut ocazional, cuvântul nefiind înregistrat astăzi în dicționarele limbii române.

În aceeași situație este cuvântul ***schin*** „mesteacăn” (în *Vulgata*, *schino*), pe care nu-l găsim înregistrat astăzi în dicționarele limbii române. L-am întâlnit o singură dată în textul analizat, unde traducătorul l-a preluat din *Vulgata*, adaptându-l cu ușurință: *Acum, dară, deacă o ai văzut, spune supt ce copaciu i-ai văzut împreună vorbind”. Carele au zis: „Supt **schin**”.* (Dn 13,54)

Un împrumut ocazional, foarte bine adaptat, este ***vux*** „merișor” (<lat. *buxum, -ī* „merișor; arbore mereu verde, al cărui lemn este de culoare galben-alburie”): *Da-voiu spre pustiire chedrul și spinul și mirha și lemnul de maslin; pune-voiu în pustie ceatină, ulmul și **vuxul** împreună.* (Is 41,19).

2.3.1.1.2. Faună. Deschidem seria cuvintelor desemnând entități din regnul animal cu cuvântul ***asin*** (<lat. *asĭnus*), cu femininul ***asină***, interesant atât prin el însuși cât și prin seria sinonimică[310] în care se înscrie. Dacă în textele din secolul al XVI-lea acest cuvânt era popular, în secolul al XVII-lea și în prima jumătate a celui următor se înregistrează o restrângere a circulației acestuia în favoarea sinonimului *măgar*[311], pătruns în limba română din limbile balcanice (cf. alb. *magar*, bg. *magare*). Ulterior însă, datorită tendinței de latinizare, care se manifestă la unii cărturari, cuvântul moștenit a redevenit activ în limbă. Seria acestor cărturari nu putea fi deschisă decât de reprezentanții primei generații a iluminismului românesc, adică tocmai de traducătorii textului pe care îl analizăm. Prezența cuvântului *as-nus* în textul *Vulgatei* după care traduceau nu putea decât să motiveze o dată în plus folosirea cuvântului căzut pentru o vreme în desuetudine: ***asin*** (1Sm 25,20, 23, 42); ***asinul*** (1Sm 12,3; 15,3; 16,20; 22,19); ***asini*** (1Sm 25,18; 27,9); ***asinii*** (1Sm 8,16); ***asine*** (1Sm 9,20); ***asinile*** (1Sm rezum. cap.9); ***asinele*** (1Sm 9,3, 5; 10,2, 14, 16)[312].

Cuvântul ***măgar*** se folosește în sintagma ***măgariul sălbatec/măgarii sălbateci***: *Au rugi-va **măgariul sălbatec** când va avea iarbă? Sau va mugi boul când va sta dinnaintea ieslii pline?* (Iov 6,5)**;** *Și **măgarii sălbateci** au stătut în râpi, tras-au vânt ca zmeii, scăzut-au ochii lor, că nu era iarbă.* (Ir 14,6), pentru a echivala lat. *onager, -gri* „măgar sălbatic”. Chiar în aceeași carte biblică putem găsi însă și împrumutul: ***Onagrul** obicinuit în pustie întru dorul sufletului său au tras vântul dragostii sale.* (Ir 2,24).

Adaptat numai parțial la sistemul limbii române, cuvântul ***attac*** denumește un soi de „lăcustă” (<lat. *attacus, -i*). Îl întâlnim o singură dată în text: *Trăbuie să mâncaț precum iaste cărăbușul, după feliul său, **attacul** și ofiomacul și lăcusta, fieștecare după feliul său.* (Pr 11,22). Cum în același context apar trei cuvinte care timit la realități numite generic „lăcustă”, soluția era una singură: să împrumute cuvântul din original. Nu au procedat altfel nici traducătorii mai vechi – în Ms 45 și în B1688 este *atachis*, forma cuvântului urmând modelul grecesc, în Ms. 4389, *atichis*, după același model grecesc perpetuat în varianta slavonă pe care au urmat-o traducătorul versiunii păstrate în acest manuscris – și nu va proceda în alt mod nici Samuil Micu mai târziu, la care găsim forma *atachisul*, urmând evident tot forma din limba greacă. Aceasta vorbește despre dificultatea în care erau puși traducătorii atunci când trebuia să găsească nume pentru realități pe care nu le puteau defini îndeaproape. Cuvântul nu se înregistrează în dicționarele limbii române.

În interiorul versetului citat mai sus se dezvoltă o interesantă serie sinonimică: ***attacul** și **ofiomacul** și **lăcusta***, o sinonimie parțială, desigur, pentru că *attacul* și *ofiomacul* se definesc prin trăsăturile de sens pe care le are cuvântul ce denumește la modul general insecta (de o anumită culoare, de anumite dimensiuni etc.), dar și prin trăsături distinctive. Dacă în cazul cuvântului *attac* știm numai că denumește „un soi de lăcustă”, fără ca soiul să fie mai îndeaproape definit, în cazul celuluilalt cuvânt identificarea se face precis: ***ofiomac*** (<*ophiomacus, -i*) „un fel de lăcustă **care atacă șerpii**”)[313]. Cum limba română nu le oferea traducătorilor soluții pentru a realiza distincția amintită, au preluat cuvintele din *Vuglata*, adaptându-le mai mult sau mai puțin la sistemul limbii române.

O realitate exotică era și cea numită în textul latinesc *camelopardalum* (lat. *camēlopardalis, -is* „girafă”), motiv pentru care traducătorul a recurs tot la împrumut: *Aceasta-i jivina carea trebuie să mâncați: boul și oaie și capra,* (2Lg 14,4)*/ Cerbul și căprioara, bivolul, traghelaful, pigargul, urigul, **cămilopardalul**.* (2Lg 14,5). Din textul grecesc, cuvântul a pătruns în Ms.45 și în B1688 în forma *camilopardos,* și tot din sursa grecească, dar adaptat într-o măsură la sistemul limbii române, a ajuns în forma *camelopard* în B1795. Ca și cuvintele precedente, nici acesta nu se regăsește astăzi în dicționare.

Un împrumut ocazional este cuvântul ***cherast*** „șarpe veninos” (<lat. *cerastēs, -ae* „viperă cu corn”) pe îl întâlnim o singură dată: *Fie Dan șarpe în cale și **cherast** în cărare, mușcând copitele calului, să cază călărețul lui îndărăpt.* (Fc 49,17), într-un

---

310 Este vorba, desigur, despre sinonimie în sens larg și nu despre sinonimie totală.

311 Cuvântul l-am înregistrat în B1795, acolo unde în traducerile din secolul al XVII-lea se găsește împrumutul *măgar* (vezi N. Iacob, *Limbajul biblic,* II, .193–194).

312 Pentru alte ocurențe ale cuvântului, vezi *Indice*.

313 Reținem aici soluția propusă în alte variante românești ale textului biblic: Ms.45 – *cel ci să bate cu șerpii*, B1688, Ms.4389 și B1795 – *cel ce să bate cu șerpii*, rezultând dintr-o altă opțiune a traducătorilor atunci când trebuia să numească realități nespecifice spațiului în care trăiau: traducerea termenului din textul original, în măsura în care cuvântul era analizabil în unitățile constitutive, și nu împrumutarea acestuia (cf. Eugen Munteanu, *Studii de lexicologie biblică*, Iași, 1995, p.81). Deși este mai transparent decât împrumutul, rezultatul traducerii nu desemnează întotdeuna foarte precis realitatea. În cazul de față, ne gândim, în mod firesc, dacă „cel ce se bate cu șerpii” nu este, de exemplu, o mangustă, de vreme ce nici un element de identificare nu trimite la o anumită categorie din care face parte viețuitoarea care are caracteristica amintită.

enunț metaforic în care sintagma ***cherast în cărare*** are rolul de a augmenta trăsăturile exprimate prin sintagma precedentă, ***șarpe în cale.*** Remarcăm și în acest caz o bună adaptare a împrumutului la sistemul limbii române.

Analiza cuvântului care urmează demonstrează că nu întotdeauna era ușor de găsit o formă românească potrivită pentru neologism. Lat. *cygnus, -ī* „lebădă" are în text două forme distincte, adaptarea la sistemului fonetic românesc făcându-se o dată după rostirea latinească – ***chign***: *Și **chignul** și onocrotul și porfirionul*, (Pr 11,18) –, altă dată după pronunțarea mahiară – ***țign***: *Herodiul și **țign** și ivinul* (2Lg 14,16) –, contextul fiind de fiecare dată același: enumerarea vietăților necurate. Desigur că soluțiile diferite le vom pune pe seama traducătorilor diferiți, dar problema adaptării împrumuturilor rămâne. Cuvântul nu este înregistrat în dicționarele limbii române.

Dipsas „șarpe veninos a cărui mușcătură provoacă o sete mortală" (<lat. *dipsas, -adis*) este prezent într-un singur loc în text, acolo unde *Vulgata* are întocmai această formă (*scorpio ac dipsas*): *Și povățuitoriul tău au fost în pustia cea mare și groaznică în carea era șearpele arzând cu suflarea și scorpii și **dipsas** și nicidecum ape care au scos râuri din piiatră vârtoasă* (2Lg 8,15). Cuvântul este aici la prima atestare (cf. **Indice** 2Lg).

Cuvântul ***elefant*** intră în alcătuirea câtorva sintagme care necesită comentarii. *Și spânzura din toate părțile șetrile de față cerească și de carvazin și hiachinth, sprijinite cu funi de vison și de urșinic, carele cu **verigi de elefant** era împreunate și în stâlpi de marmure să răzima și paturile încă de aur și de argint, preste fața pământului, ce era pardosit cu pietri de zmaragd și de parin, rânduiți era.* (Est 1,6). Sintagma *verigi de elefant* echivalează *eburneis circulis* din *Vulgata*, unde lat. *eburneus* „de fildeș", iar oc. „de elefant", la care s-a ajuns, probabil, prin sinecdocă (întregul pentru parte). Înțelegem, așadar, că traducătorii au optat pentru sensul ocazional al cuvântului *eburneus* și a rezultat astfel sintagma *verigi de elefant*. La fel se întâmplă și în alte locuri[314]: *Iară cealealalte a cuvintelor Ahav și toate care au făcut și **casa cea de elefant** carea zidise și a tuturor cetăților care făcuse, au nu aceastea scrise sânt în Cartea cuvintelor zilelor împăraților Israil?* (3Împ 22,39). *Casa cea de elefant* este, desigur, structura tradusă în maniera de mai sus după lat. *domus eburneae*. Și sinonimul *pil* (<tc. dialectal *fil* „elefant" și „fildeș") se întâlnește într-o asemenea sintagmă: *Smirnă și stactii și casiia din vejmintele Tale; din **case de piluri** din care Te-au desfătat* (Ps 44,9). Precizăm că în dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon*, I,), *eburneus* este explicat „de pil", iar *ebur* „pil", ceea ce justifică prezența sintagmei și în textul analizat. Nu am întâlnit însă decât în contextul citat mai sus cuvântul *pil*, semn că termenul, răspândit în secolul al XVII-lea[315], devenise periferic în secolul al XVIII-lea, fiind serios concurat de sinonimul *elefant*.

Ferogrinul reprezintă încercarea traducătorilor de a adapta cuvântul lat. *choerogryllus* „arici": *Iară din ceale ce rumegă și unghea nu creapă nu trebuie să mâncaț, precum cămila, iepurele, **ferogrinul*** (2Lg 14,7). Cuvântul se întâlnește o dată și în forma cu labiodentala palatalizată: ***Hierogrinul**, care rumegă și unghea nu împarte, necurat iaste.* (Pr 11,5). Greu de spus ce a determinat opțiunea pentru împrumut[316], de vreme ce realitatea denumită nu mai era una exotică. Nu este exclus ca sensul cuvântului latinesc să fi fost necunoscut totuși traducătorilor[317].

Prin cuvântul ***grif*** „monstru mitologic cu corp de leu, cu aripi, cap și gheare de vultur si urechi de cal" s-a echivalat lat. *gryps, grypis* sau *grypus, -ī* „grifon": *Ceale necurate nu le mâncați, adecă pajora și **griful** și **halieetul*** (2Lg 14,12), *Aceastea sânt care din paseri nu trăbuia să mâncaț și să vă feriț de eale: pagera și **griful** și **halietul*** (Pr 11,13). Între vietățile care nu trebuie mâncate se înscrie și ***halietul*** sau ***halieetul*** „vulturul de mare", realitate denumită tot printr-un împrumut lexical (cf. lat. *alietus*).

Haradriu „cormoran"[318] echivalează, din textul latinesc, *charadrion* și *charadrium*: *Ierodiul și **haradriul**, după feliul său, pupăza și liliacul.* (Pr 11,19); *Onocrotanul și **haradriul**, fieștecarea după fealiul său, și pupăza și liliacul* (2Lg 14,18). Este evident că și traducătorii latini au avut probleme cu adaptarea acestui substatniv care desemnează o realitate greu de circumscris, de vreme ce prima formă trădează apartenența la sistemul grecesc de declinare, cea de a doua a fost adaptată la sistemul limbii latine. De remarcat este consecvența din traducerea românească, unde s-a optat în ambele cazuri pentru adaptarea modelului latin al cuvântului.

În contextul: *Sirul, neguțătoriul tău, pentru mulțimea lucrurilor tale, piatră scumpă și urșinic și pestrițu și vison și mătasă și **hodcod** au pus întru neguțătoriia ta*. (Iz 27,16), cuvântul ***hodcod*** echivalează lat. *chodchod* „hârciog". În succesiunea din versetul de mai sus trebuie să fie vorba despre blănițele foarte căutate ale acestor mamifere.

Migale „chițcan" (<lat. *mygalē, -ēs*) se întâlnește o singură dată în text: ***Migale** și hameleon și **stelliu** și șopârla și sobolul* (Pr 11,30), alături de alte cuvinte care desemnează animale considerate „pângărite" prin lege. Din această enumerare reținem și ***stelliu*** „(un fel de) șopârlă cu pete strălucitoare pe spate" (<lat. *stelliō, -ōnis*), de asemenea cu o singură apariție în text. Reduplicarea lui **l** plasează cuvântul în rândul celor cu adaptare parțială la sistemul limbii române. Dificultatea de a încadra cuvintele noi în sistem este probată în același context și de folosirea a trei dintre substantive (*migale, hameleon, stelliu*) în formă nearticulată, deși contextul impune articularea definită, cum se vede la celelalte două substantive: *șopârla* și *sobolul.*

Cu mai multe ocurențe și fără probleme în privința adaptării la sistemul limbii române înregistrăm cuvântul ***milv*** „uliu" (<lat. *mīlvus, -ī*): *Și **milvul** și vulturul, după fealiul său* (Pr 11,14); *Ixionul și vulturul și **milvul** după fealiul său* (2Lg 14,13); *Și am râdicat ochii miei și am văzut: și iată doao muieri ieșind și Duhul în arepile lor. Și avea arepi ca arepile **milvului*** (Za 5,9).

Onoțentaur, cu o singură ocurență în text: *Și vor întâmpina dimonii pre **onoțentauri** și cel păros va strâga unul către altul; acolo s-au culcat **lamia** și ș-au găsit eiș odihnă* (Is 34,14), reprezintă adaptarea cuvântului lat *onocentauris* „monstru fabulos, jumătate măgar si jumătate om" (cf. A. T. Laurian și I. C. Massim, *Dicționarul limbei române*, vol. I–II , București, 1871 – 1876). Reținem din același verset un alt împrumut prin care se desemnează de asemenea o ființă fabuloasă: ***lamia***

---

[314] Pentru alte ocurențe ale cuvântului, vezi *Indice*.

[315] În legătură cu prezența cuvântului în textele literare vechi, vezi Eugen Munteanu, *op. cit.*, p.26 și Dragoș Șesan, *Noul Testament de la Bălgrad (1648). Carte de limbă și simțire românească*, Brașov, 2002, p.192.

[316] Aceeași opțiune și în alte traduceri românești ale textului biblic (cf. Eugen Munteanu, *op. cit*, p. 79).

[317] Afirmația se susține și prin soluțiile propuse în unele traduceri românești (și nu numai), în care se fac echivalări improprii: *iepure* sau *iepure de casă* (cf. *ibidem*).

[318] V. Arvinte – NORMELE (1688), p.LXXXVI – explică astfel cuvântul: „numele unei păsări, probabil păsărel, fluierar, ploier".

(<lat. *lamia, -ae*) „strigoaică (înfățișări cu chip și sâni de femeie și trupul de șarpe, care nu vorbeau, ci șuierau plăcut, asemenea sirenelor, ademenindu-i pe străini, pe care apoi îi devorau)".

Adaptat în două feluri diferite în cele patru cărți biblice în care apare este cuvântul prin care traducătorii au echivalat lat. *onocrotalus, -ī* („pelican"): *Și chignul și **onocrotul** și porfirionul* (Pr 11,18); ***Onocrotanul** și haradriul, fieștecarea după fealiul său, și pupăza și liliacul* (2Lg 14,18). Aceeși formă se întâlnește în alte două locuri (Is 34,11) și (Sof 2,14). Cuvântul nu este înregistrat în DLR, se regăsește însă la A. T. Laurian și I. C. Massim, *Dicționarul limbei române*, vol. I–II , București, 1871 – 1876.

Orix reprezintă adaptarea cuvântului lat. *oryx, orygis* („gazelă") și a fost preluat din textul *Vulgatei* pentru a desemna un gen de mamifer rumegător din familia antilopei, deci o realitate necunoscută în spațiul românesc. Cu această formă, cuvântul cunoaște o singură ocurență în tot textul: *Fiii tăi s-au lepădat, dormit-au în capul tuturor căilor, ca **orixul** încursat, plini de urgia Domnului, de certarea Dumnezeului tău* (Is 51,20). Din aceeași familie face parte și mamiferul numit în traducerea românească ***pigarg***, cuvânt rezultat în urma adaptării lat. *pygargus, -ī* „(o specie de) antilopă". Este prezent în text în serie cu alte animale considerate prin lege curate: *Aceasta-i jivina carea trebuie să mâncați: boul și oaie și capra*, (2Lg 14,4)/ *Cerbul și căprioara, bivolul, traghelaful, **pigargul**, **urigul**, cămilopardalul.* (2Lg 14,5). În versetul din urmă reținem și cuvântul ***urigul***, care nu reprezintă altceva decât o altă adaptare, după forma de acuzativ *orygem*, a substantivului *oryx*, despre care a fost vorba mai sus.

Cuvântul ***porfirion*** denumește „(un fel de) lișiță": *Și chignul și onocrotul și **porfirionul*** (Pr 11,18) și reprezintă adaptarea formei *porphirionem* din textul *Vulgatei* (cf. lat. *porphyrō, -ōnis*). Cuvântul a intrat în *Vulgata* și în traducerile slavone ale *Bibliei* din versiunea greacă. Așa se explică faptul că în traducerile românești ale *Bibliei*, indiferent de izvorul folosit, cuvântul are aceeași formă: ***porfirion***[319]. Cuvântul nu este înregistrat în dicționarele limbii române.

Rezultatul adaptării cuvântului lat. *rhīnocerōs, -ōtis* „rinocer" este diferit de la o carte biblică la alta și chiar în aceeași carte. Am întâlnit astfel următoarele forme: *Dumnezeu l-au scos din Eghipt, a Căruie tărie aseaminea iaste **rinocherotilor*** (Nm 23,22); *Dumnezeu l-au scos din Eghipt, a Căruia tărie aseamine iaste **rinocherotilor**.* (Nm 24,8); *Ca taurului celui întâi născut, frâmseațea lui, coarnele **rinochirotiului**, coarnele lui.* (2Lg 33,17); *Dumnezeu lui Iov arată ceale minunate ale Sale, și din capre sălbatece și din măgari sălbateci, din **rinocheros**, din struțu, din cal și din pașoră* (Iov rezum. cap.39); *Au doară va vrea **rinocherul** a-ți sluji, sau va zăbovi la iaslea ta?* (Iov 39,9)/ *Au doară vei lega **rinocherul** la arat cu curaoa ta? Sau va frânge gliile văilor după tine?* (Iov 39,10). Reținem că în toate aceste contexte cuvântul este folosit pentru a simboliza forța, puterea invincibilă. Dacă ne raportăm la forma *rinocher*, cea mai apropiată de varianta impusă de norma limbii literare, atunci putem spune că în acest text cuvântul este la prima atestare. Celelalte forme pe care le-am înregistrat în text nu se regăsesc în dicționarele limbii române.

Dificultăți au întâmpinat traducătorii în adaptarea cuvântului lat. *strūtiō, -ōnis*. Iată numai două contexte care susțin ideea de mai sus: ***Strutea** și bodiul și larul și uliul, după fealiul său* (Pr 11,16); *Ci și dracii golit-au țâța, aplecat-au cățăii săi; fata norodului mieu cea nemilostivă, ca o **strutie** în pustie.* (Tng 4,3). Alături de astfel de adaptări neobișnuite întâlnim însă și forma actuală a cuvântului[320]: *Și struțul și boaghea și larul, pasere de apă, și uliul după fealiul său* (2Lg 14,15), ceea ce înseamnă că dificultățile cu care traducătorii se confruntau în adaptarea împrumuturilor erau reale, dar această adaptare este diferită și în funcție de performanțele lingvistice ale fiecărui traducător în parte.

După lat. *tigris* s-a ajuns în traducerea românească la forma ***tigriș***, cu fonetismul influențat de rostirea maghiară a cuvântului: ***Tigrișul** au perit pentru că nu avea pradă, și puii de leu s-au răsipit* (Iov 4,11), formă pe care dicționarele actuale nu o înregistrează. Cuvântul lat. *tigris* este explicat „tigriș" și în dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/ Lexicon*, II).

Cuvântul ***traghelaf*** (Înv.) „animal fabulos înfățișat pe covoare și pe alte obiecte de artă din Persia și Babilon, iar de aici cunoscut și imitat de către greci" (cf. MDA) reprezintă adaptarea lat. *tragelaphus, -ī* explicat destul de confuz în dicționare ca fiind „un fel de antilopă, gazelă sau muflon". Pentru a numi în limba română o asemenea realitate nu se putea recurge decât la împrumut: *Aceasta-i jivina carea trebuie să mâncați: boul și oaie și capra*, (2Lg 14,4)/ *Cerbul și căprioara, bivolul, **traghelaful**, pigargul, urigul, cămilopardalul.* (2Lg 14,5).

2.3.1.1.3. Regnul mineral, fenomene ale naturii, relief, elemente cosmice. Caracteristici ale acestora

Cuvântul *adăpos, -oasă* (*adăpa + -os*) „bine udat", „umed" l-am considerat o creație lexicală a traducătorilor acestui text. Se folosește cu referire la o caracteristică a solului *Othoniil ia muiare Axam, fata lui Caliv, adăogându-i-să **adăposul** pământ.* (Jd rezum. cap.1), putându-se întrebuința, prin conversiune, chiar și cu valoare de substantiv: *Iară ea au răspuns: „Dă-m blagoslovenie! Pământul despre ameazăzi și uscăcios mi-ai dat; adaoge și apătos!" Și i-au dat Caliv **adăposul** din sus și din jos.* (Jos 15,19). Cuvântul nu este înregistrat în dicționarele limbii române.

Afric reprezintă adaptarea lat. *africus, -ī* (subînțeles *ventus* „vântul african de sud-vest, aducător de ploaie"): *„Fiiul omului, pune fața ta către calea austrului și picătureaște spre **afric** și proroceaște spre dumbrava țarinii despre amiazăzi* (Iz 20,46). Cuvântul nu este înregistrat în dicționarele limbii române.

O creație lexicală interesantă[321] este substantivul ***alt*** „larg" (după lat. *altum, -i* „înălțime", „adânc", dar și „larg – largul mării"): *Înfiptu-m-am în noroiul adâncului și nu iaste stare. Venit-am în **altul mării** și viforul m-au înecat.* (Ps 68,3). În dicționare nu este înregistrat decât pronumele nehotărât omonim.

Aură „adiere", „boare" (<lat. *aura, -ae* „adiere, vânt ușor, suflu, briză"; (prin gn.) „vânt": *Și după mișcare, foc, nu în foc Domnul; și după foc, șuierare de **aură** supțire* (3Împ 19,12). Folosirea cuvântului în acest loc este în legătură cu prezența acestuia în textul *Vulgatei*, putând fi considerat practic un împrumut, ceea ce nu exclude posibilitatea ca *aură* să fi fost popular în trecut[322].

---

[319] Vezi (Pr 11,18) din Ms.45, B1688, Ms.4389, în MLD, III și din *Biblia de la Blaj – 1795.* Ediție jubiliară, Roma, 2000.

[320] Care se întâlnește ca atare și în traducerile anterioare. Vezi (Pr 11,15) din Ms.45, B1688, Ms.4389, în MLD, III.

[321] Este cu certitudine creația lui Petru Pavel Aron pentru că exemplul este excerptat în *Cartea psalmilor*, iar această carte este scrisă mai ales de mâna episcopului (cf. I. Chindriș, *Secolele*, p.308–309).

[322] În legătură cu acest cuvânt Al. Ciorănescu (DER, p.63) susține că apare mai ales la poeții romantici și are aspect de italienism. Adaugă însă: „totuși pare să fi fost popular în trecut, deoarece se conservă în dialecte. În Candrea-Dens., 1 21, apare ca cuvânt popular".

Ca și în alte cazuri, poate fi vorba aici de o repunere a cuvântului în circulație (cf. supra, **2.3.1.1.2.**, ***asin***), iar prezența cuvântului în *Vulgata* să îl motiveze o dată în plus pe traducător, latinist prin formație, pentru folosirea acestui cuvânt în locul sinonimului parțial, tot de origine latină, *vânt*. Este de reținut faptul că în acest text este și cea dintâi atestare a cuvântului (cf. **Indice** 3Împ).

După modelul sintagmei latinești *fluenta Iordanis* „apa Iordanului", „râul Iordanului"; *fluentum, -i* „curs de apă", „râu", traducătorii au creat sintagma ***curgerile Iordanului***: *Amalic lăcuiaște spre ameazăzi, hetheul și ievuseul și amoreul în munți iară hananeul zăboveaște lângă mare și împregiurul* ***curgerilor Iordanului*** (Nm 13,30); *că săcase Domnul* ***curgerile Iordanului*** *înaintea fiilor Israil* (Jos 5,1); *Cu carea Ruvin și Gaad au moștenit pământul care le-au dat Moisi, sluga Domnului, preste* ***curgerile Iordanului***, *despre răsărit* (Jos 13,8).

Cu un sens pe care dicționarele nu-l consemnează (cf. **Indice** 2Par) am înregistrată cuvântul ***dârmină*** „coastă", „suiș", „loc abrupt, prăpăstios" (cuvântul poate fi pus în legătură cu verbul *a dărâma*/var. *a dărma*, fiind sinonim cu *dărmătură*). Traducătorii l-au folosit pentru a echivala fie lat. *clīvus, -ī* „pantă, coastă", fie lat. *praecipitium, -iī* „prăpastie, abis": *Mâne vă veți pogorî împrotiva lor; că să vor sui pre* ***dârmina*** *pe nume Sis și-i veți afla în vârful repegiunii carea iaste în prejma pustiii Ieruil* (2Par 20,16); *Iară fiii lui Amon și Moav s-au apropiiat la Holofern zicând: „Fiii lui Israil nu în lance, nici în săgeată să nădăjduiesc, ci munții îi apără și-i întăresc dealurile, fiind în* ***dârmini*** *așezați*. (Idt 7,8). Faptul că nu este o prezență accidentală în text, fiind de două ori folosit pentru a desemna aceeași realitate, este o dovadă a circulației cuvântului cu acest sens în aria dialectală din care provin traducătorii.

În urma traducerii cuvântului lat. *aquaeductus, -ūs* au rezultat sintagmele ***ducere de apă*** „șanț": *Și au zidit din pietri oltariu în numele Domnului și au făcut* ***ducere de apă***, *ca prin doao brazde împrejurul oltariului* (3Împ 18,32) – cf. și ***ducerii apei*** (3Împ 18,35); ***ducerea apei*** (3Împ 18,38; Ecz 24,41) și ***dusul apei***: *Și au trimis împăratul asiriilor pre Tharthan și Ravsaris și Ravsachen din Lahis la împăratul Azehie, cu mână putearnică, în Ierusalim. Carii suindu-să au venit în Ierusalim și au stătut lângă* ***dusul apei*** *pescuitoarei din sus, care iaste în calea câmpului nălbitoriului* (4Împ 18,17).

O formă regională curentă în text este ***hâlm*** – cu varianta ***hălm*** – (*holm* <rus. *holm*), care echivalează în mod obișnuit lat. *tumulus, -ī* („movilă, colină", dar și „mormânt"): *Și s-au adunat fiii lui Veniamin la Avner și, grămădiț într-un șireag, au stătut în vârful unui* ***hălm***. (2Sm 2,25); *Și cât s-au apropiat de Azot, i-au arătat bisearica lui Dagon aprinsă cu foc și Azotul și cealeaalalte a lui prăpădite și trupurile lepădate și* ***hâlmurile*** *celor tăiați în războiu, care fîcuse pre lângă cale* (1Mac 11,4). Pornind de la asemănarea de formă, probabil, traducătorii au echivalat prin același cuvânt românesc lat. *pyra, -ae* „rug": *Pentru aceaea, aceastea zice Domnul Dumnezeu: 'Amar cetății sângiurilor, a căriia Eu mare voiu face* ***hălmul***. (Iz 24,9)/ *Strânge oasele care le voiu arde cu foc și mistuiască-să cărnurile și să va coace toată amestecarea și oasăle să vor lâncezi.* (Iz 24,10).

În contextul: *Și va treace* ***înotul*** *mării și va lovi în mare valurile; și să vor turbura toate adâncurile râului și să va smeri mândriia lui Asur și steama Eghiptului să va depărta* (Za 10,11) cuvântul subliniat (derivat regresiv de la v. *a înota*) dobândește un sens neobișnuit „locul care ar putea fi trecut înot"; „strâmtoare". Traducătorul a echivalat astfel într-un mod foarte original lat. *fretum, -ī* „strâmtoare în mare".

Cuvântului ***jgheab*** (<sl. *žlěbŭ*) i se atribuie un sens mai puțin obișnuit, desemnând „(un fel de) fântână". Traducătorul a echivalat astfel cuvântul lat. *cisterna, -ae* „rezervor de apă; un rezervor subteran, de obicei în formă de pară, pentru acumularea apei adunate în urma ploii sau dintr-un izvor (cf. DB, p.235–236)", așa cum se poate vedea din următoarele contexte: *Și au dorit David și au zis: „O! de mi-ar da cineva apă din* ***jgheabul*** *Vifleimului, care iaste în poartă!"* (1Par 11,17)/ *Deci, acești trei prin mijlocul taberii filisteilor s-au dus și au scos apă din* ***jgheabul*** *Vifleimului, care era în poartă și au adus la David să bea, carele n-au vrut, ci mai vârtos o au jârtvuit Domnului* (1Par 11,18); *Vanae, fiiul Iiudei, bărbatului celui vârtos, care multe lucruri făcuse, din Cavseil. El au lovit pre doi Ariil Moav și el s-au pogorât și au ucis leul în mijlocul* ***jgheabului*** *în vreamea zăpăzii* (1Par 11,22). Se impune aici precizarea că în astfel de gropi puteau fi aruncați oamenii pentru a-și găsi sfârșitul, fără să li se mai dea de urmă: *„Nu ucideț sufletul lui, nici vărsaț sângele, ce-l aruncaț în* ***jgheabul*** *acesta carele iaste în pustie și vă ținet mânile voastre nevinovate!"* (Fc 37,22). Uneori aceeași realitate este numită altfel chiar în textul *Vulgatei* – *lacus, -ūs* („lac", „bazin de apă, fântână", „groapă cu diferite destinații") –, ceea ce face ca și echivalarea în traducerea românească să se schimbe: *Și tu în sângele testamântului tău ai slobozit pre legații tăi din* ***lacul*** *în carele nu e apă.* (Za 9,11); *Luat-au dară pre Ieremie și l-au aruncat în* ***lacul*** *Melhiii, fiiului Amalic, care era înaintea temniții și au slobozit pre Ieremie cu funile în* ***lac***, *în care nu era apă, ci tină; și s-au pogorât Ieremie în noroiu.* (Ir 38,6); *„Domnul mieu, împărate, rău au făcut oamenii aceștia toate, oricarii au lucrat împrotiva lui Ieremie prorocul, trimițindu-l în* ***lac***, *să moară acolo de foame; că nu mai sânt pâini în cetate".* (Ir 39,9); *Și au poruncit împăratul lui Avdimelec ethtiopianului, zicând: „Ia cu tine de aici triizeaci de bărbați și rădică pre Ieremie prorocul din* ***lac***, *mai nainte de-a muri!"* (Ir 38,10); *Și luând Avdimelec cu sâne bărbați, au întrat în casa împăratului, carea era supt pivniță, și au luat de-acolo postavuri vechi și de demult, care putrezise, și le-au slobozit la Ieremie cu funile, în* ***groapă*** (Ir 38,11). Cu același sens se folosește în alt loc cuvântul ***ceternă*** (variantă a cuvântului *cisternă*): *Capul tău, ca Carmilul, și cosițele capului tău, ca mohorâtul împăratului legat întru* ***ceterne*** (Cânt 7,5). Iată, așadar, cum se realizează o serie sinonimică sui-generis – *jgheab, lac, groapă, ceternă* –, cuprinzând cuvinte între care, în mod obișnuit, nu se poate stabili o relație de sinonimie.

Cuvântul lat. *piscīna, -ae* este echivalat prin cuvântul ***pescuitoare*** (Înv. și reg.) „în care se poate pescui", de fapt, „lac", „iaz" (același model în cuvântul *păscătoare* „loc de păscut" din Bucovina): *Iară Ioav, fiiul Sarvei, și slugile lui David au ieșit și le-au alergat înainte lângă* ***pescuitoarea*** *lui Gavaon. și, adunându-se întru unul, au șezut în preajmă, ceștia de o parte a* ***pescuitoarei***, *ceia de altă parte* (2Sm 2,13); *Și au poruncit David copiilor săi și i-au ucis, și, tăindu-le mânile și picioarele, i-au spânzurat preste* ***pescuitoare***, *în Hevron. Iară capul lui Isvoseth l-au luat și l-au îngropat în mormântul lui Avner, în Hevron.* (2Sm 4,12); *Carii suindu-să, au venit în Ierusalim și au stătut lângă dusul apei* ***pescuitoarei*** *din sus, care iaste în calea câmpului nălbitoriului* (4Împ 18,17). În dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon*, II) același cuvânt latinesc este explicat „tău de pește", ceea ce înseamnă că traducătorii nu puteau face abstracție de legătura dintre *piscīna, -ae* și *piscis, -is*.

Cuvântul ***tău*** (Trans.) „lac" (<mg. *tó*) se întâlnește în următorul context: Și au zis Domnul către Moisi: *„Zi către Aaron: «Ia varga ta și întinde mâna ta preste apele Eghiptului și preste râurile lor și izvoarăle și bălțile și toate* ***tăurile*** *apelor, să să întoarcă în sânge și să fie cruntare în tot pământul Eghiptului, așea în vasăle ceale de lemn, ca și în ceale de piatră!»"* (Iș

7,19). În contextul: *Și au cunoscut Ionathan și Simon, fratele lui, și toți carii era cu el. Și au fugit în pustiia Thecue și au șezut la apa* ***lacului*** *Asfar.* (1Mac 9,33), cuvântul ***lac*** are aici sensul obișnuit „întindere de apă stătătoare" (cf. sensul cu care se actualizează în contextele citate într-un paragraf anterior).

O nouă serie sinonimică se conturează aici: *pescuitoare, tău, lac*, pe care o completăm cu ***iaz*** (<sl. *jazŭ*): *Și vor scădea râurile, supțiia-să-vor și să vor usca păraiele* ***iazurilor****, trestiia și șovarul să vor veștezi.* (Is 19,6); *Eu am săpat și am beut apă și am săcat cu urma piciorului mieu toate păraiele* ***iazurilor****.* (Is 37,25) și cu ***iezer, iazer*** (<sl. *jezerŭ*): *Și au fost când năvălea mulțimea la El, să auză cuvântul lui Dumnezău; și El sta lângă* ***iezerul*** *Ghenesaretului.* (Lc 5,1); *Și au văzut doao corăbii stând lângă* ***iezer****. Iară pescarii să pogorâsă și spăla mregile* (Lc 5,2); *Și au fost întru una de zile, și El S-au suit în corabie și ucenicii Lui; și au zis cătră ei: „Să treacem de ceaea parte de* ***iazear****". Și s-au suit.* (Lc 8,22).

Numele constelației *Ōriōn, -ōnis* din textul latinesc este redat în traducere, în mod inexplicabil, prin sintagma ***Pișatul Coasei***, probabil o denumire populară a acestei constelații: *Cel ce face în ceriu* ***Ursoia*** *și* ***Pișatul Coasei*** *și întoarce întunearecul spre zori și zioa spre noapte o schimbă, Cel ce chiamă apele mării și le varsă preste fața pământului, Domnul e numele Lui.* (Am 5,8). Tot aici, lat. *Arctūrus, -ī* „Boarul" este echivalat prin cuvântul ***Ursoaia.***

Cuvântul ***stea***, pe lângă sensul obișnuit: *Și au făcut Dumnezeu doi luminători mari: luminătoriu mai mare, spre stăpânirea zilii, și luminătoriu mai mic, spre stăpânirea nopții și* ***stealele****.* (Fc 1,16), dobândește, printr-un calc semantic, sensul „vreme rea", „furtună". Cuvântul lat. *sīdus, -eris* are sensul „stea, constelatie"[323], dar si „vreme rea", „furtuna". În contextele: *Jelui-vor lucrătorii ce lucră pământul, că vor scădea sămințele lor de seacetă și de grindină și de* ***stea groaznică****.* (4Ezr 15,13); *Și să vor înălța nori mari și putearnici, plini de mănie, și* ***steaoa****, ca să îngrozască tot pământul și pre cei ce lăcuiesc într-însul; și vor turna preste tot locul înalt și râdicat* ***stea groaznică*** (4Ezr 15,40), cuvântul *stea*, în sintagma *stea groaznică* (cf. lat. *sidere terribili*) sau singur se actualizează cu sensul „vreme rea", „furtună", sens pe care nu știm să îl mai păstreze astăzi.

Adaptat în forma ***sulfur*** (<lat. *sulphur, -uris*) „pucioasă"; „substanță chimică, rezultată din combinarea sulfului cu un metal, cu un metaloid sau cu un radical organic", așa cum se găsește o singură dată în contextul: *Lăcuiască în sălașul lui soțiile lui, care nu ieste, presere-se în sălașul lui* ***sulfur****.* (Iov 18,15), cuvântul este atestat pentru prima dată în acest text (cf. **Indice** Iov).

Un cuvânt cu circulație în aria dialectală nordică în general, folosit mai cu seamă în Transilvania și în mai mică măsură în Moldova[324], este ***tină*** (<sl. *tina*): Și au zis altul cătră vecinul său: *„Veniț să facem cărămiz și să le ardem în foc". Și le-au fost lor cărămizile în locu de pietri și* ***tina*** *cleoasă în loc de var.* (Fc 11,3).

Specific ariei dialectale care cuprinde Transilvania și Banatul este cuvântul ***țipiș*** „pantă abruptă" (*a țipa* „a arunca, a doborî" + *-iș*): *Iară David să suia pre* ***Țipișul Maslinilor****, suindu-să și plângând, desculț umblând și cu capul acoperit. Ci și tot norodul care era cu el cu capul acoperit să suia plângând* (2Sm 15,30). Aceasta este și prima atestare a cuvântului (cf. **Indice** 2Sm).

De la sensul figurat al cuvântului lat. *ūber, -eris* (s.n.) „uger", „țâță", „sân"; (fig.) „rodnicie", „bogăție" și în legătură cu lat. *ūber, -eris* (adj.) „bogat", „îmbelșugat", „rodnic", traducătorii au atribuit cuvântului ***ugeros*** (*uger + -os*) sensul „rodnic"[325], cu referire la o caracteristică a solului: *Pământul care l-au lovit Domnul înaintea fiilor Israil ținut* ***foarte ugeros*** *iaste spre pășunea vitelor, și noi, slugile tale, avem dobitoace multe* (Nm 32,4); *Sculați-vă, să ne suim la ei, că am văzut pământul* ***foarte găzdac*** *și* ***ugeros****; să nu vă leneviți, să nu încetați să meargem și să-l stăpânim, nice o muncă va fi!* (Jd 18,9).

Remarcăm în versetul din urmă și folosirea adjectivului ***găzdac*** (<mg. *gazdág*) (Trans.) „bogat", care se întrebuințează de obicei cu referire la persoane, pentru a desemna o însușire a pământului. Cuvântul *ugeros* este înregistrat în dicționarele limbii române în forma de feminin, dar cu precizarea (Reg. despre vaci „cu ugerul mare" și cu o atestare târzie (cf. **Indice** Jd – **UGEROS**); *găzdac* este de asemenea înregistrat, dar cu o atestare târzie (cf. *ibidem* – **GĂZDAC**).

Cuvântul ***uscăciune*** prezintă interes mai ales datorită sintagmelor în care intră, ca urmare a echivalării sintagmelor din *Vulgata*: ***uscăciunea seatii*** „lipsa apei" echivalează sintagma lat. *ariditate sitis* în contextul: *Mărturisim astăzi înaintea ceriului și a pământului și înnaintea Dumnezeului părinților noștri, Carele ne izbândeaște după păcatele noastre, ca să dați cetatea în mâna oastei lui Holofern și să fie sfârșitul nostru scurt, în ascuțitul sabiei, care mai lungă să face în* ***uscăciunea seatii****"* (Idt 7,17), în timp ce ***uscăciunea apei*** „lipsa apei" traducere întocmai sintagma lat. *ariditate aquae*: *Ci încă și foametea i-au năvălit și, pentru* ***uscăciunea apei****, acum între cei morți să socotesc.* (Idt 11,10).

Cuvântul ***vapor*** „abur" (<lat. *vapor, -ōris*) l-am înregistrat o singură dată în următorul context: *Înaintea focului cuptoriului,* ***vapor****, și fumul focului să înalță; așa și înaintea sângelui, blăstămurile și ocărâle și amânânțerile* (Ecz 22,30), aici fiind și cea dintâi atestare a cuvântului (cf. **Indice** Ecz).

2.3.1.2. Organismul uman și animal

2.3.1.2.1. Părți ale corpului

Cuvântul ***aripioară*** are sensul „înotătoare": *Aceastea veț mânca din toate care petrec în ape: care au* ***arepioare*** *și solzi mâncaț;* (2Lg 14,9); *Care sânt fără* ***arepioare*** *și fără solzi nu le mâncaț, că necurate sânt.* (2Lg 14,10). În aceste contexte, cuvântul derivat cu sufixul *-ioară* s-a specializat pentru a desemna o altă realitate decât cea numită prin apelativul *aripă*, motiv pentru care se poate vorbi despre o neutralizare a sensului diminutival al sufixului *-ioară.*

Cuvântul ***arm***, moștenit din latină, se folosește pentru a desemna (la animale) „parte a picioarelor dintre genunchi și pulpă"; (Reg.) „șold (sau picior de dinapoi) al mielului": *Și au rădicat bucătariul* ***armul*** *și l-au pus dinnaintea lui Saul. și au zis Samuil:*

[323] De altfel, în dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon* II) pentru ***sidus*** se dă numai un sens: „ste".
[324] Cf. Al. Ciorănescu, DER; MDA.
[325] Tot de la *uger*, cu sufixul *-ime*, s-a creat și substantivul ***ugerime*** „rodnicie"; „belșug": *Îmbăta-se-vor de* ***ugerimea*** *casii Tale și cu izvorul desfătăciunii Tale îi vei adăpa.* (Ps 35,9), cuvânt pe care dicționarele noastre nu îl înregistrează (cf. **Indice** Ps). Pentru a exprima același sens, în alte locuri a fost însă preferat cuvântul ***grăsime***: *Ca din său și din* ***grăsimea*** *să se umple sufletul mieu și cu buze de bucurie Te va lăuda gura mea.* (Ps 62,6); *Blagoslovi-vei cununa anului bunătății Tale și câmpii Tăi să vor umplea de* ***grăsime****.* (Ps 64,12)

„Iată, ce au rămas pune înaintea ta și mâncă” (1Sm 9,24); *Aceasta va fi judecata preoților de la norod și de la cei ce aduc junghieri, acar bou, acar oaie vor jârtvui, vor da preotului un* ***arm*** *și pântecele* (2Lg 18,3). Aceasta înseamnă că în traducere se păstrează distincția care se face în latină între *armus, -ī* (la animale) „spată”, „coapsă” și *femur, -oris* „coapsă”, evident, la om, de vreme ce nu am întâlnit cuvântul *arm* cu sensul (Înv.; la om) „coapsă”. E adevărat însă că nu l-am înregistrat nici cu celălalt sens atestat în dicționarele latinești – (la om) „umăr”, „braț”. Lat. *femur, -oris* este echivalat prin ***coapsă*** (<lat. *coxa*[326]): *Carele vâzând că nu-l poate învinge, i-au lovit vâna* ***coapsei****, și îndată s-au veștezit.* (Fc 32,25); *Pentru care pricină nu mâncă vâna feciorii lui Israil, carea s-au veștezit în* ***coapsa*** *lui Iacov, până într-această zi, pentru că i-au atins vâna* ***coapsei*** *și au amurțit.* (Fc 32,35).

Rezultat prin conversiune, ***ascuns*** se folosește cu sensul (la pl.) „măruntaie”, ca în următorul context: *Cu rărunchii și grăsimea carea acopere pântecele și toate* ***ceale ascunsă*** *și amândoi rărunchiuții cu untura carea iaste pre lângă* ***măruntaie*** *și mrejuța hicatului cu rărunchiuții* (Pr 3,10), unde se impunea o nuanțare a exprimării, de vreme ce în textul original sunt două cuvinte diferite: *vītālia, -ium* „organe esențiale ale vieții” și *īlia, -ium* „măruntaie”. Urmărind în câteva locuri modul cum s-a realizat echivalarea celor două cuvinte din textul-sursă, am constatat că în mod consecvent se traduce *vītālia* prin *cele ascunse* sau *ascunsele* (vezi Pr 3.10, 14; 4,8; 7,3), iar *īlia* prin *măruntaie* (vezi Pr 3,4, 10, 15; 4,9; 7,4), ceea ce înseamnă că pentru traducerea celui dintâi, probabil în absența altei variante de echivalare, s-au lăsat conduși de o logică simplă și firească: organele numite astfel generic nu erau la vedere, ci erau ascunse, de aici soluția.

Aceeași logică i-a condus, poate, și în echivalarea cuvântului lat. *verenda, -ōrum* („părțile rușinoase ale corpului”) prin același cuvânt, *ceale ascunsă* (cele ce trebuie ascunse), rezultând astfel întrebuințarea cuvântului cu sens eufemistic: *Cu îmbrăcăminte de in să va îmbrăca, cu rochie de in* ***ceale ascunsă*** *le va tăinui. Încinge-să-va cu brâu de in, titie de in va pune în cap, că acestea vejminte sânt sfinte, cu carele toate, când va grăi, să va îmbrăca.* (Pr 16,4). Unei exprimări eufemistice din textul original trebuia să îi corespundă, firesc, tot o exprimare eufemistică în traducere. Așa se face că, pe lângă cuvântul amintit, întâlnim și alte cuvinte pentru a desemna aceeași realitate, nuanțarea fiind însă impusă de original, unde se folosesc cuvinte diferite: *verēcundia, -ae, turpitūdō, -inis, ignōminia, -ae.* Prin urmare, variația în planul expresiei pe care o întâlnim în traducere este de cele mai multe ori rezultatul variației pe care o impunea fidelitatea față de model. Se realizează în acest fel o serie sinonimică în care intră, pe lângă *ceale ascunse, rușinea, partea bărbătească, urăciunea, ocara*, toate fiind denumiri eufemistice date organelor genitale: *Iară Sim și Iafeth ș-au pus platoșea în umerile sale și, mergând îndărăpt, au acoperit* ***rușinea*** *tătâne-său. Și fețele lor era întoarse și* ***partea bărbătească*** *a tătânea-său nu o au văzut.* (Fc 9,23). ***Urăciunea*** *tătâne-tău și* ***urăciunea*** *maicii tale nu vei deascoperi; mumă-ta iaste, nu vei dezvăli* ***rușinea*** *ei.* (Pr 18,7); ***Rușinea*** *muiarii tătâne-tău nu o vei deascoperi, că* ***rușinea*** *tătâne-tău iaste.* (Pr 18,8); ***Rușinea*** *soru-ta din tată sau din mumă, carea în casă sau afară s-au născut, nu o vei deascoperi.* (Pr 18,9); ***Rușinea*** *feateai fiiului tău sau a nepoatei de fată nu o vei dezvăli, că* ***rușinea*** *ta iaste.* (Pr 18,10); ***Rușinea*** *feateai muierii tătâne-tău, carea o au născut tătâne-tău și ți-i soră, nu o vei dezvăli.* (Pr 18,11); ***Rușinea*** *surorii tătâni-tău nu o vei deascoperi, că trupul tătâni-tău iaste.* (Pr 18,12) ***Rușinea*** *surorii mumeai tale nu o vei dezvăli, pentru că trupul mumei tale iaste.* (Pr 18,13); ***Rușinea*** *unchiu-tău nu o vei dezvăli, nici te vei apropiia de muiarea lui, carea cu cumnăție ți să împreună* (Pr 18,14); ***Rușinea*** *noru-ta nu o vei dezvăli, că muiarea fiiului tău iaste, nici vei deascoperi* ***ocara*** *ei.* (Pr 18,15). Versetele succesive Pr 18,7 – 18,14 comunică, așa cum se vede, interdicții cu privire la relațiile sexuale între rude apropiate. Prin urmare, exprimarea trebuie să fie cât mai clară și cât mai concisă, fără nuanțări de prisos. Așa se explică structura șablonizată a frazelor de mai sus, cu complementul direct ocupând primul loc în enunț pentru insistență și cu verbul la viitor cu valoare de imperativ și la prezent indicativ. În rest, se schimbă numai numele gradelor de rudenie pe care le vizează interdicția exprimată prin verbul la viitor cu valoare de imperativ.

În contextul: *Iară* ***beșicuța*** *grumazului și peanele le va arunca aproape de oltariu, spre partea de către răsărit, în locul în carele să varsă cenușa.* (Pr 1,16), cuvântul ***beșicuță*** are sensul „gușă”. În latină, *vēsīcula, -ae* (diminutiv de la *vēsīca*) are sensurile „bășicuță” și „gușă la păsărele”, dar traducătorii au ales primul sens, situație în care, prin calc semantic, cuvântul românesc s-a îmbogățit cu un sens nou. Cuvântul este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** Pr).

În versetul: *Și au zis David: „Domnul carele m-au scos* ***din mâna leului și din brânca ursului****, acela mă va slobozi* ***din mâna*** *filisteului acestuia”. Și au zis Saul către David: „Mergi și Domnul să fie cu tine”.* (1Sm 17,37), traducătorul a găsit în *Vulgata*: *de manu leonis et de manu ursi*. Nu știm ce anume va fi determinat renunțarea la cuvântul *mână* (<lat. *manus, -ūs*) în favoarea cuvântului *brâncă* (<lat. *branca*): fie traducătorul a dorit o nuanțare a exprimării, în condițiile în care cuvântul *mână* urma să apară de trei ori în același verset (în Transilvania de vest cuvântul *brâncă* era larg folosit cu sensul „mână”, de vreme ce a rămas până astăzi în circulație cu acest sens – vezi Al. Ciorănescu, DER, p.114), fie va fi avut în vedere, în mod firesc, celălalt sens al cuvântului – (Reg.) „partea de jos a picioarelor animalelor”, „labă” – de asemenea în circulație în această zonă[327].

În sintagma ***ciolane de elefant***, cuvântul ***ciolan*** dobândește prin extensie sensul „dinte”; (aici) „fildeș”: *Sulițile, pavezele și toate vasele ceale de aur de uspățu și scaun de* ***ciolane de elefant*** *cu aur îmbrăcat au făcut* (2Par rezum. cap.9). Același sens – „fildeș” – se actualizează prin sintagma ***dinți de elefant*** *Că corabia împăratului pre mare cu corabia lui Hiram o dată în trei ani să ducea în Tharsis, aducând de acolo aur și argint și* ***dinți de elefant*** *și maimuțe și păuni.* (3Împ 10,22).

Cum în mod obișnuit tendința este de eufemizare, de evitare a exprimării fruste, așa cum am văzut în cazul cuvintelor prin care sunt numite eufemistic organele genitale bărbătești și femeiești, miră prezența în text a cuvântului ***coișor*** (*coi + -ișor*): *Toată jivina carea au cu frâmte, sau bătute, sau cu tăiate și luate* ***coișoare*** *va fi nu o veți aduce Domnului, și în pământul vostru aceasta nicidecum să nu faceți* (Pr 22,24); *Nu va întra famenul cu* ***coișoarele*** *zdrobite sau tăiate și cu mădulariul tăiat, în bisearica Domnului.*

[326] Pentru discuțiile purtate în legătură cu originea cuvântului, vezi Al. Ciorănescu, DER, p.217–218.

[327] Plauzibile sunt ambele posibilități, mai cu seamă că ambele sensuri ale cuvântului se întâlnesc în *Țiganiada*: „Spuneți-m, rogu-vă, ce greutate/Are un vodă? Eu voi desvolbi-o:/ Doarme ca noi pă dungă, pă spate,/Sau cum vra, păn´[ce] să face zio;/Apoi sculîndu-să bea și mîncă/Sau îș´razămă capul în **brîncă**” (I.Budai-Deleanu, *Țiganiada*, București, 1973, p.320); „Văzui pe toți dracii-în pielea goală,/ Cu coarne-în frunte, cu nas dă cîne,/ Păstă tot mîngiți cu neagră smoală,/**Brînci** dă urs avînd și coade spîne” (*ibidem*, p.248).

(2Lg 23,1), prin care au echivalat lat. *testiculus, -ī* (în forma fără sufix diminutival, cuvântul se întâlnește și în dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon*, II). În forma diminutivală, cuvântul va fi părut mai puțin frust traducătorilor. În legătură cu aceeași idee este prezența cuvântul ***coios*** „bolnav de hernie" (*coi + -os*), prin care s-a echivalat lat. *herniōsus*: *Sau gârbov, sau urduros, sau albeață având în ochiu, sau râie pururea, au pecingine în trup, sau* ***coios.*** (Pr 21,20). Primul cuvânt discutat aici nu este înregistrat în dicționarele limbii române (cf. **Indice** Pr – **COIȘOR**), în timp ce al doilea cunoaște prima atestare în acest text (cf. **Indice** Pr – **COIOS**).

Cuvântul ***colț*** dobândește sensul neobișnuit „prepuț" *în sintagma* ***veț lua colțurile*** (cf. lat. *auferetis praeputia*): *Când veț întra la pământ și veț sădi într-însul tot roditoriul, le veț lua* ***colțurile****. Poamele care încolțăsc necurate vor fi voao, nici veți mânca dintr-însăle.* (Pr 19,23). Roadele din primii trei ani erau considerate necurate, prin urmare, nu se mâncau; de aici, probabil, legătura cu purificarea prin circumcizie.

Mrejuță (aici) „membrană care învăluie ficatul sau alte organe interne" (*mreajă + -uță*) echivalează lat. *rēticulum, -ī*, care are, printre altele, și acest sens. Cuvântul este frecvent folosit cu sensul de mai sus în sintagma ***mrejuța ficatului/mrejuța hicatului*** (Pr 3,4, 10; 7,4; 8,16, 25; 9,10, 19), dar și singur: *Doi rărunchi cu* ***mrejuța*** *carea iaste preste ei, lângă măruntaie, și grăsimea hicatului cu rărunchieții* (Pr 3,15); *Doi rărunchiuți și* ***mrejuța*** *care iaste preste ei, lângă măruntaie, și untura hicatului cu rărunchiuții* (Pr 4,9)[328]. Cu același sens se folosește o altă creație diminutivală, ***mrejuliță*** (din *mreajă + -uliță*), în sintagma ***mrejulița hicatului***: *Lua-vei și toată grăsimea carea acopere măruntaiele și* ***mrejulița hicatului*** *și amândoi rărunchii și grăsimea carea e preste ei și vei aduce aprindere preste oltariu.* (Iș 29,13); *Vei lua grăsimea din berbece și coada și untura carea acopere rărunchii și* ***mrejulița hicatului*** *și amândoi rărunchii și grăsimea carea e preste ei și spata dreaptă, pentru că iaste berbecele sfințirii* (Iș 29,22).

Reținem în continuare cuvintele prin care sunt numiți „rinichii" pentru a sublinia o caracteristică a lexicului acestei traduceri: numărul mare al creațiilor lexicale realizate prin derivare cu sufixe diminutivale[329]. Credem că două pot fi explicațiile pentru acest fenomen: pe de o parte, o puternică influență venită dinspre limba populară, pe de altă parte, grija traducătorilor pentru o exprimare nuanțată: ***rărunchi*** (Pr 3,4, 15; 8,25); ***rărunchii*** (Pr 3,10; 9,10, 19); ***rărunchieții*** (Pr 3,15); ***rărunchiași*** (Pr 7,4); ***rărunchiașii*** (Pr 7,4); ***rărunchiuții*** (Pr 3,4, 10; 4,9); ***rărunchiuți*** (Pr 4,9; 8,16).

În versetul: *Și pentru* ***spălăciunea*** *celor de a doao care ies din mijlocul sămințelor lui și pentru pruncii carii într-acel ceas s-au născut, că-i vor mânca într-ascuns, pentru lipsa tuturor lucrurilor, în conăcirea și jefuirea cu carea va împresura nepriiatinul tău înlăuntrul porților tale.* (2Lg 28,57), cuvântul ***spălăciune*** este folosit cu sensul „placentă"[330].

Prin cuvântul ***suflu*** traducătorul a echivalat lat. *fūmus, -ī*, înțelegând din comparația cu oala fierbând că nu poate fi vorba despre fum, ci despre o răsuflare puternică: *Din nările lui iase* ***suflul*** *ca din oala aprinsă și fierbând.* (Iov 41,11). Cuvântul este aici la prima atestare (cf. **Indice** Iov). Problema este însă în legătură cu originea cuvântului la traducătorul de la 1760. Dicționarele propun relația etimologică cu fr. *souffle* (cf. Al Ciorănescu, DER; DEX) și numai în subsidiar relația cu verbul *a sufla* (cf. MDA). Aici primează relația cu verbul *a sufla*. Cuvântul francez a contribuit ulterior la impunerea cuvântului românesc în limba literară.

Sintagma ***trupul trunchiu*** „trupul ciuntit, mutilat; (aici) lipsit de cap" din contextul: *Și l-au lovit de doao ori în cerbicea lui și i-au tăiat capul; și i-au luat zăvasa din stâlpi și i-au învăluit* ***trupul trunchiu****.* (Idt 13,10) prezintă interes ca urmare a determinativului adjectival *trunchiu*, care se actualizează cu sensul învechit și rar „lipsit de ceva", după lat. *truncus* – adj. – „ciuntit", „retezat" (cuvântul *trunchi*, cu acest sens, poate fi rezultatul unei contaminări între *truncŭlus* și *truncus*, deoarece din *truncus* ar fi trebuit să rezulte, firesc, *trunc*, nu *trunchi*).

Cuvântul ***usnă*** (<sl. *ustĭna* „buză") a cărui circulație se restrânsese chiar din secolul precedent se folosește aici atât cu sensul „buză"; „gură"; (Prin ext.) „glas", „viers": *Că atunci voiu răsplăti noroadelor* ***usnă*** *aleasă, ca să cheme toți numele Domnului și să-I slujască cu un umăr.* (Sof 3,9), cât și cu sensul „marginea de sus (de obicei răsfrântă) a unei oale, a unui pahar, a unui obiect în formă de vas etc.; buză", „ghizd": *Și au făcut un mare vărsat, de zeace coți de la* ***uznă*** *până la* ***uznă****, rătund împregiur, înălțimea lui de cinci coți, și o funișoară de treizeaci de coți îl încingea prinpregiur.* (3Împ 7,23)/ *Și cioplitura de supt* ***uznă*** *îl încungiura cu zeace coți, ocolind marea; doao rânduri de ciopliturí scobite era vărsate.* (3Împ 7,24)[331]. Nu este exclus ca prezența acestui cuvânt și în general a cuvintelor care erau arhaisme chiar pentru a doua jumătate a secolului al XVIII-lea să se explice prin caracterul conservator al limbajului religios, trăsătură pe care această variantă a limbii române literare a păstrat-o până astăzi[332].

În același sens poate fi explicată prezența cuvântului ***zgău*** (Înv.) „uter"; (Înv.; prin. ext.) „pântece" în traducerea de la 1760[333]: *Dumnezăul tătâne-tău va fi agiutoriul tău și Atotputearnicul te va blagoslovi cu blagoslovenii cerești de sus, cu blagosloveniile adâncului ce zace jos, cu blagosloveniile ugerilor și a* ***zgăului****.* (Fc 49,25); *Și o năcăjea pizmuitoarea ei și foarte o amărea, atâta cât o probozea, că Domnul închisease* ***zgăul*** *ei.* (1Sm 1,6)[334].

---

[328] De remarcat în cele două versete variația de expresie: *grăsime – untură, rărunchi – rărunchieți – rărunchiuți*

[329] Este un aspect care ar merita un subcapitol aparte în abordarea lexicului acestei traduceri. Cum spațiul nu ne permite acest lucru, sugerăm celor interesați de acest aspect să urmărească în *Indice* creațiile lexicale obținute prin derivare și va fi ușor de observat preferința traducătorilor acestui text pentru diminutive.

[330] În latină este *inluvie* (*illuviēs, -ēi* are și sensul „murdărie"). În unele regiuni, *a se curăța* înseamnă „a lepăda placenta". Legătura semantică dintre *a se curăța* și *a se spăla*, deci dintre *curățare* (eventual, *curățăciune*) și *spălare* (eventual, *spălăciune*) nu mai necesită comentarii. Astfel poate fi explicat modul în care s-a ajuns la sensul care se atribuie aici cuvântului în discuție. Se impune, de altfel, precizarea că mai toți traducătorii au întâmpinat probleme în transpunerea acestui verset (cf. Anania 2001, p.234). Iată cum a fost tradus aceslași verset în B1688: *Și* ***fețișoara*** *ei, ceaea ce au ieșit pren coapsele ei, și fiiul ei, pre carele va naște, pentru căce va mînca de tot pre aceastea pentru lipsa a toată, pre ascunsu, întru nevoia și întru primejdiia care te va chinui vrăjmașul tău întru toate cetățile tale* și în B1795: *Și* ***soartea*** *sa carea au ieșit printră coapsăle ei, și pre fiiul său, pre care-l va naște, că va mânca pre aceștia întru ascuns, pentru lipsa tuturor întru îmbulzala ta și întru necazul tău, cu care te va necăji vrăjmașul tău în cetățile tale* (unde *soarte* înseamnă „casa sau cămașa copilului, placenta").

[331] Cu același sens, cuvântul apare și în alte locuri (vezi ocurențele din 3Împ 7,26; 2Par 4,2, 5). Pentru variantele cuvântului, vezi supra, **2.1.2.19.**, sonorizarea consoanei [*s*] atunci când în contextul fonetic este urmată de [*n*] sau de [*m*].

[332] Vezi, în acest sens, Gheorghe Chivu, *Civilizație și cultură. Considerații asupra limbajului bisericesc actual*, Editura Academiei Române, București, 1997.

[333] Cf. N. Iacob, *Limbajul biblic*, II, p.231.

[334] Pentru alte ocurențe ale cuvântului, vezi *Indice*.

2.3.1.2.1. Acțiuni referitoare la corpul omenesc; procese fiziologice

Cu sens diferit de sensul actual[335] este folosit verbul ***a apleca*** (<lat. *applĭcāre*) „a alăpta (un copil sau puiul unui mamifer în general)": *Și i-au zis Elcana, bărbatul său: „Fă ce ți să veade bun și rămâi până ce-l vei înțărca și poftesc să plinească Domnul cuvântul său". Și au rămas muierea și s-**au aplecat** fiiul până l-au înțărcat de lapte.* (1Sm 1,23); *Și au făcut ei într-acesta chip și, luând doao vaci carele **apleca** viței, au prins la car, și vițăii lor i-au închis acasă.* (1Sm 6,10), iar prin extensiune sensul poate fi „a crește lipsit de griji, rasfățat": *Calul neînvățat iase năsălnic, și fiiul slobod va ieși obraznic.* (Ecz 30,8)/ ***Apleacă** fiiul, și te va spăimânta; joacă-te cu el, și te va întrista.* (Ecz 30,9).

Verbul ***a borî***[336] este întrebuințat în mod obișnuit cu sensul „a vărsa", „a vomita", cu referire la oameni, pe care îl are și astăzi: *Bogățiile care le-au îmbucat le **va borî** și din pântecele lui le va trage afară Dumnezeu.* (Iov 20,15). Este folosit însă și cu un sens metaforic, „a arunca afară", cu referire la pământ: *Și cu carii s-au pângărit pământul, a cărora tâlhăriile Eu le voi cerceta, ca **să borască** pre lăcuitorii săi.* (Pr 18,25); *Că toate blăstămurile aceastea le-au făcut lăcuitorii pământului carii au fost înaintea voastră și l-au spurcat.* (Pr 18,27)/ *Deci păziți ca **să nu borască** și pre voi așijderea, când veț face aseaminea, precum **au borât** neamul care au fost înaintea voastră.* (Pr 18,28); *Păziț legile Meale și judecățile și le faceț, ca **să nu** vă **borască** și pre voi pământul la care veț întra a-l lăcui.* (Pr 20,22).

Sensul etimologic al verbului ***a căzni*** „a chinui", „a tortura" (<sl. *kazniti*) se actualizează în contextul următor: *Iară ei au zis: „Pasă încolo!" Și iarăș: „ Întrat-ai – au zis – ca un nimearnic, au doară să ne judeci? Pre tine, dară, însuț mai vârtos decât pre acește **vom căzni**".* (Fc 19,9). În mod obișnuit se folosesc, cu acest sens, verbele *a chinui* și *a necăji* (vezi ocurențele din *Indice*).

Derivat de la adjectivul ***copos*** (vezi infra, **2.3.1.2.3.**) este verbul ***a coposi*** (Trans.) „a tunde chel": *Deci Hanon slugile lui David le-**au coposit** și le-au ras și le-au tăiat vejmintele, de la nașteri până la picioare și i-au slobozit.* (1Par 19,4); cuvântul nu este înregistrat în dicționarele limbii române (cf. **Indice** 1Par – **a COPOSI**).

Verbul ***a curăți***, în sintagma ***a(-ș) curăți pântecele*** (cf. lat. *purgaret ventrem*) exprimă eufemistic sensul „a defeca" în următorul enunț: *Și au venit la ocoalele oilor, care era în drum călătorilor. Și era acolo o peștere în carea au întrat Saul **a-ș curăți pântecele**[337]; iară David și oamenii lui în partea cea mai dinlăuntru să pitula.* (1Sm 24,4).

Cuvântul ***curgere*** intră în sintagme prin care sunt numite procese fiziologice firești sau patologice: ***curgerii lunatecii*** „menstruație" *Iară de va naște fămeaie, necurată va fi doao săptămâni după leagea **curgerii lunatecii** și zile șasăzăci și șasă va rămânea în sângele curățiii sale.* (Pr 12,5); ***curgerea sângelui*** „menstruație, dar și sângerare patologica, de durata": *Muiarea care, întorcându-să luna, pătimeaște **curgerea sângelui**, șeapte zile să va usăbi.* (Pr 15,19); *Muiarea carea multe zile pătimeaște **curgerea sângelui**, nu în vreame lunatecă, sau cărie, după lunatecul sânge, curgerea nu încetă, până când îi supusă aceștii pătimiri necurată va fi, ca în vreame lunatecă.* (Pr 15,25); ***lunateca curgere***: *Cine să va împreuna cu muierea în **lunateca curgere** și va dezvăli rușinea ei, și ea îț va deșchide izvorul sângelui său, amândoi să vor ucide din mijlocul norodului său.* (Pr 20,18); ***curgerea sămânții*** „eliminare patologică a lichidului seminal": *„Grăiaște fiilor Israil și le ziceți «Omul căruia să întâmplă **curgerea sămânții** necurat va fi.* (Pr 15,2); *Și orice va fi supt acela a căruia să întâmplă **curgerea sămânții**, spurcat va fi până sara.* (Pr 15,10).

Un calc total foarte interesant după lat. *excerebrō* „a lua creierii", „a tăia capul" (fig.) „a lua mințile" este ***a descreiera*** „a omorî": *Cel ce jârtveaște boul, ca cel ce omoară omul. Cel ce omoară dobitocul, ca cel ce **descrieră** cânele.* (Is 66,3). Cuvântul nu este înregistrat în dicționarele limbii române[338].

Verbul ***a dormi*** (<lat. *dormīre*) se actualizează, firesc, cu sensul său de bază „a se afla în stare de somn": *Tot așternutul în care **au dormit** necurat va fi și oriunde va ședea.* (Pr 15,4); *Și în ce **va dormi** sau va ședea în zilele curățirii sale spurca-să-va.* (Pr 15,21), dar este curent întrebuințat și cu sensul eufemistic „a avea relații sexuale"[339]: *Aceasta e leagea celui ce pătimeaște curgere seaminții și carele să spurcă cu împreunarea,* (Pr 15,32)/ *Și carele în vremi lunatece să usăbeaște sau care pururea curge sânge, și a omului care **va dormi** cu dânsa".* (Pr 15,33); *Care **va dormi** cu maștehă-sa și va dezvăli ocara tătâne-său, cu moarte să moară amândoi; sângele lor fie preste ei!* (Pr 20,11).

A grozăvi (din *grozav*) se actualizează aici cu un sens mai puțin obișnuit, „a dezonora", „a necinsti", un calc semantic după sensul figurat al cuvântului lat. *foedō* „a desfigura, a mutila"; fig. „a pângări", „a dezonora": *Și au zis Ahitofel către Avisalom: „Întră la țiitoarele tătâni-tău, care le-au lăsat să păzască casa, ca, auzind tot Israilul că **ai grozăvit** pre tată-tău, să să întărească cu tine mâna lor".* (2Sm 16,21).

Verbul ***a îngreca***[340] „a lăsa o femeie însărcinată" (<lat. **ingrĕvĭco, āre*) este în mod inexplicabil folosit în contextul: *Aceastea zice Domnul: „Preste trei nelegiuiri ale fiiului Ammon și preste patru nu-l voiu întoarce, pentru că **au îngrecat** în Galaad, a-și lărgi hotarul său.* (Am 1,13), unde în lat este: *dissecuerint praegnantes Galaad* „au spintecat femeile gravide din Galaad").

---

[335] Astăzi se întrebuințează rar cu acest sens sau cu sensul mai general „a hrăni" în expresii populare precum: *l-am aplecat la sânul meu* sau *a aplecat șarpele la sân.*

[336] Pentru etimologia cuvântului, vezi Al. Ciorănescu, DER, unde se propune origine latină, și MDA, unde pe precizează că este de origine necunoscută.

[337] Reținem aici soluțiile diferite din câteva versiuni românești, explicabile prin izvoarele diferite urmate de traducători: în B1688: *și era acolo peșteră și Saul întră ca **să să gătească***; în B1795: *și era acolo o peșteră. Și Saul au întrat ca **să se gătească***, dar verbul subliniat este urmat de nota **a)**, sub care găsim, la subsolul paginii, precizările: *Sirul are: și Saul au întrat ca să doarmă. Latinul: ca să-și deșarte pântecele.* Într-o ediție realizată după traducerea lui Cornilescu – *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, cu explicații (fără loc, fără an), cu precizarea, în *Prefață*, că este „textul Bibliei traduse de Dumitru Cornilescu" – este: *și acolo era o peșteră, în care a intrat **să doarmă***. În *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a prea fericitului părinte Iustin, Patriarhul BOR, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București 1982 – cu precizarea în prefață că la baza ediției stă textul tradus în 1936 de Gala Galaction și Vasile Radu și episcopul Nicodim Munteanu – *acolo era o peșteră și Saul a intrat în ea **pentru nevoile sale***; la Anania 2001 – *iar acolo era o peșteră. Saul a intrat **să-și facă nevoia***.

[338] Este înregistrat, în schimb, cuvântul *descreierat*, rezultat tot prin calc dup fr. *écervelé.*

[339] Același sens se exprimă eufemistic și prin alte cuvinte: *a se amesteca, a cunoaște, a se împreuna* (vezi infra, **2.3.1.2.7.1.**).

[340] Deși popular în perioada veche, cuvântul nu era prea uzitat în traducerile religioase, dovadă că în secolul al XVII-lea, în cele trei traduceri în limba română ale *Vechiului Testament*, cuvântul se întâlnește mai des în Ms.4389 și foarte rar în Ms.45 și în B1688. V. Arvinte explică această restrângere a circulației cuvântului în textele bisericești prin „dorința pioasă de a evita pentru personajele sfinte ale *Bibliei* verbele sau expresiile populare

A se îngreța „a (se) îngrețoșa”, „a se scârbi” (*în- + greață*) era probabil arhaic și la momentul realizării acestei traduceri: *Și grăind împrotiva lui Dumnezeu și a lui Moisi, au zis: „Căci ne-ai scos din Eghipt să murim în pustietate? Lipsește pânea, nu sânt ape, sufletul nostru **s-au îngrețat** de această bucată ușoară foarte”.* (Nm 21,5).

Deși tendința generală în traducerile religioase a fost de evitare a exprimării fruste, nu întodeauna s-a și realizat. Dovadă sunt exemplele care urmează: *Și voiu pierde toată casa lui Ahav și voiu ucide din Ahav **pre cel ce să pișe**[341] **la păreate** și pre cel închis și pre cel mai pre urmă în Israil.* (4Împ 9,8) – sintagma subliniată desemnând, popular, o „persoană de sex bărbătesc”; *Și le-au răspuns Ravsaches, zicând: „Au doară la domnul tău și la tine m-au trimis domnul mieu, să grăiesc cuvintele aceastea și nu mai vârtos la oamenii carii șed pre zid, să-și mânce gunoiul său și să-și bea **pișatul** său cu voi?”* (4Împ 18,27).

Verbul ***a se pristăvi*** (<sl. *prěstaviti sę*) „a muri” nu mai era curent în această perioadă. Nevoia de nuanțare a exprimării, în condițiile în care în versetul următor trebuia exprimată aceeași idee, l-a determinat pe traducător să folosească verbul *a se pristăvi*, arhaic la acel momen sau poate numai regional, alături de *a se săvârși*. Cu sau fără intenționalitate expresivă din partea traducătorului, rezultatul traducerii este foarte expresiv*: Și acesta, dară, curat **s-au prestăvit**, preste toate, în Domnul nădăjduind.* (2Mac 7,40)/ *Iară mai pre urmă, după fii, și maica **s-au săvârșit**.* (2Mac 7,41). Mai trebuie remarcată aici, în afară de nuanțarea exprimării prin folosirea celor două verbe sinonime, tendința, specifică vorbirii populare, de a îndulci expresia atunci când e vorba de o realitate atât de crudă, cum este moartea[342].

Verbul ***a răpăusa*** (<lat. *rĕpausāre*) se actualizează atât cu sensul etimologic „a se odihni”, „a-și găsi liniștea”: *În **răpausul** mortului fă **a răpăusa** pomenirea lui și-l mângăie întru ieșirea duhului său.* (Ecz 38,24) – cf. aici *răpaosul* „odihna”; *Puțin plânge preste mort, că **au răpăusat*** (Ecz 22,11), cât și cu sensul „a muri”, „a-și da sufletul”, așa cum rezultă din următoarele contexte: *De va rămânea, nume va lăsa mai mult decât o mie; și, de **va răpăusa**, îi va folosi.* (Ecz 39,15); *Iară văzând sutașul care sta în prejmă că, așa strâgând, **au răpăosat**, au zis: „Adevărat, omul acesta Fiiul lui Dumnezău era”.* (Mc 15,39), Și cu un sens și cu celălalt, ocurențele sunt puține, fiind preferate verbele sinonime *a se odihni* și *a muri*. Prezența verbului *a răpăusa* poate fi pusă pe seama tendinței firești de latinizare, manifestată însă fără excese de traducătorii *Vulgatei de la Blaj.*

Aducem în discuție cuvântul ***a se scopi*** „a se castra” (<sl. *skopiti*) pentru varianta fonetică mai puțin obișnuită îu care apare, ***a se scuipi***: *Între mulți fameni, laudă pre cei ce **s-au scuipit** pentru împărățiia ceriurilor.* (Mt rezum. cap.19). În textul propriu-zis, cuvântul este înlocuit cu sinonimul ***a se jugăni***: *Că sânt fameni carii din pântecele mumei așea s-au născut și sânt fameni carii **s-au jugănit** pre sineș pentru împărățiia ceriurilor* (Mt 19,12). Forma ***s-au scuipit***[343] este de bună seamă rezultatul unei rostiri regionale, favorizată, credem, și de contaminarea celor două verbe (*a scopi – a scuipa/a scuipi*), ca urmare a unei trăsături de sens pe care o au în comun: „a da afara, a arunca”, de vreme ce în altă carte apare același fonetism în cuvântul ***scuipit*** „castrat”, „jugănit”: *Pofta **celui scuipit** va strâca feacioriia fecioarei* (Ecz 20,2); *Văzind cu ochii și gemând ca **cel scuipit** ce îmbrățișe fecioara și suspină.* (Ecz 30,21). Pe de altă parte, verbul ***a scuipi*** „a elimina salivă” (<lat. **scupire*[344]) este prezent în text în forma ***a scupi***: *De vei sufla în scânteaie, ca focul va arde, și, de **vei scupi** preste ea, să va stânge; amândoao din gură ies.* (Ecz 28,14), ceea ce ne conduce la ideea că omonimia celor două cuvinte a determinat într-adevăr o minimă distincție, așa cum rezultă din formele: *scuipi/scuipit* („scopi”/ „scopit”) și *scupi/scupit* („scuipa”/”scuipat”).

2.3.1.2.3. Trăsături fizice

Specific ariei dialectale din care povin traducătorii textului este adjectivul ***copos*** (Trans.; mgm.) „chel”, „spân” (<mg. *kopasz*), întrebuințat cu valoare substantivală: *Și s-au suit de-acolo în Vethil. și suindu-să pre cale, prunci mici au ieșit din cetate și-l batjocoriia, zicând: „Suie-te, **coposule**! Suie-te, **coposule**!”* (4Împ 2,23). Cuvântul este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** 4Împ).

Sintagma ***împodobit(ă) la vedere*** are sensul „plăcut la chip”, „frumos”, „atrăgător”: *Ci Liia era cu ochii urduroși, Rahil înfrămsățată la față și **împodobită la vedeare**.* (Fc 29,17); *Nici altăceva știia, fără pânea cu carea să hrănea. Și era Iosif frumos la față și **împodobit la vedeare**.* (Fc 39,6); *Fiiul crescând Iosif, fiiul crescând și **împodobit la vedeare**, featele au trepedat peste zid.* (Fc 49,22).

Pentru a exprima caracteristica „cu pete”, „pătat”, „maculat”, exprimată în *Vulgata* prin *maculōsus*, traducătorii au folosit cuvântul ***machiat***[345], în varianta ***măchiat*** *Încunguiră toate turmele tale și desparte toate oile cele bălțate și tărceate cu lâna, și orice va fi negru și **măchiat** și tărcat în oi și în capre va fi simbriia mea.* (Fc 30,32); *Și va răspunde mie mâne dreptatea mea, când va veni vreamea togmirii înainte ta. Și toate care nu vor fi tărcete și **măchiiate** și neagre, precum în oi așa și în capre, de furtușag mă vor pârî”.*(Fc 30,33); *Și au despărțit în zioa aceaea caprele și oile și țapii și berbecii cei tărceați și **măchiiați**. Și toată turma de un păr, adecă cu lână albă și neagră, o au dat în mâna feciorilor săi.* (Fc 30,35). Antonimul obținut prin prefixare –

---

echivalente [cu verbul *a zămisli* – n.n. N.I.], considerate a fi prea dure: *a fi târoasă* (expresie întrebuințată în PO), *a îngreca, a rămâne* (sau *a fi*) *însărcinată* etc.” (ST.L.FAC., p.88). Ar putea fi aceasta o explicație, de vreme ce și în textul pe care îl analizăm aici verbul *a îngreca* și adjectivul *îngrecat*, provenit din participiu, sunt apariții rarisime (vezi și infra, **2.3.1.2.4.**).

[341] Cuvintele lat. *mingō, -ere* și *ūrīna, -ae*, despre a căror echivalare este vorba în cele două versete citate, sunt înregistrate în dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon* , I, II) și explicate tot direct, neeufemistic.

[342] Cu măiestrie neîntrecută, urmând același model popular, va face acest lucru M. Sadoveanu.

[343] De la forma cu anticiparea rostirii palatale, *a scoipi*, a rezultat *a scuipi*, pentru ca apoi să fie nevoie de găsirea unei formule pentru evitarea omonimiei care putea ajunge în unele contexte intolerabilă.

[344] Vezi și discuția pe care o face Al. Ciorănescu (DER) în legătură cu etimologia acestui cuvânt.

[345] Cuvântul trebuie pus în legătură cu substantivul ***mache/machie*** „pată”, care reprezintă încercarea traducătorilor de a adapta într-un fel cuvântul lat. *macula* „pată”, „murdărie”: *Iară, de vei vrea a mânca și mâncarea cărnurilor te va îndulci, ucide și mâncă lângă blagoslovenia Domnului, Dumnezeului tău, carea ț-au dat în cetățile tale, acar necurat de va fi, adecă întinat și slab, acar curat, adecă întreg și fără **mache**, care-i slobod a să aduce, ca căprioara și cerbul, vei mânca* (2Lg 12,15); *Iară de va avea **mache** sau va fi șchiop sau orb au în oarecare parte grozav sau slab, nu să va jârtvi Domnului, Dumnezeului tău* (2Lg 15,21). Cuvântul ***mache*** nu este înregistrat în DLR, în schimb, cu prima atestare la Dosoftei, se înregistrază *maculă*. Pentru alte ocurențe ale cuvântului ***mache***, vezi *Indice*.

nemachiaț/nemăchiat „curat”, „fără meteahnă” – este de asemenea prezent în text pentru a echivala cuvântul lat. *immaculatus*: ***Nemachiate*** *le veți aduce toate cu gustările sale.* (Nm 28,31); *Și veț aduce jârtvă spre miros bine priimit Domnului, un vițăl din ciurdă, berbeace unul și miei de câte un an,* ***nemachiați****, șeapte* (Nm 29,2); *A cince zi veț aduce vițεi noao, berbeci doi, miei de câte un an,* ***nemăchiați****, patrusprăzeace* (Nm 29,26); *A șasa zi veț aduce vițεi opt, berbeci doi, miei de un an,* ***nemăchiați****, patrusprăzeace* (Nm 29,29); *A șeaptea zi veț aduce vițεi șeapte și berbeci doi, miei de câte un an,* ***nemăchiați****, patrusprăzeace* (Nm 29,32); *Aducând arderea spre miros bine priimit Domnului: un vițel, un berbece , miei de câte un an,* ***nemăchiiați****, șapte* (Nm 29,36). Cu aceste sensuri cele două cuvinte nu sunt înregistrate în dicționarele limbii române.

Macru (<lat. *macer*) cu sensurile „slab”, „scheletic”, „sfrijit”, cu referire la oameni și la vite, echivalează lat *macilentus* din *Vulgata* și are până astăzi o circulație restrânsă la aria lingvistică din Transilvania: *Pentru aceaea, aceastea zice Domnul Dumnezeu cătră voi: 'Iată, Eu însumi judec între dobitocul cel gras și* ***macru*** (Iz 34,20). În legătură cu *macru* este adjectivul ***măcrit***, întrebuințat cu aceleași sensuri pentru a echivala același cuvânt din *Vulgata*. Forma acestuia presupune însă existența unui verb **a măcri*, dar nu este exclus să se fi format prin analogie cu alte participii adjectivale în *-it*[346]: *Și alte șapte ieșiia din râu, urâte și* ***măcrite*** *foarte, și să păștea în țărmurile râului, în locuri verzi.* (Fc 41,3); *Și șepte vaci supțiri și* ***măcrite****, care s-au suit după aceale, și șepte spice supțiri și pălite de vânt, șepte ani sânt de foamete viitoare.* (Fc 41,27).

O creație personală a traducătorilor acestui text este adjectivul ***nevederos*** (aici) „întunecat la culoare”. Echivalează lat. *subobscūrus* „cam întunecat (la culoare)” în contexte în care este vorba despre înfățișarea petelor de lepră: *Iară de va fi părul de fața dintâi și locul ranei* ***nevederos*** *și nu-i mai smerit decât trupul de aproape, închide-l-va șeapte zile.* (Pr 13,21); *De nu să va fi schimbat fața perilor, nice rana mai smerită decât cealalalt trup și fața leprei va fi* ***nevederoasă****, îl va închide șepte zile.* (Pr 13,26); *Bărbatul sau muiarea, într-a căruia piiale albeață să va arăta,* (Pr 13,38)/ *Vedea-i-va preotul; de va găsi* ***nevederoasă*** *albeața luminând în piiale, să știe că nu-i leapră, ci întinăciune feații albe și omul, curat.* (Pr 13,39).

Cuvântul ***păr*** intră în alcătuirea sintagmei ***de un păr*** „cu părul de o singură culoare” și echivalează lat. *ūnicolor, -ōris*: *Și au despărțit în zioa aceaea caprele și oile și țapii și berbecii cei tărceați și măchiiați. Și toată turma* ***de un păr****, adecă cu lână albă și neagră, o au dat în mâna feciorilor săi.* (Fc 30,35).

După lat. *rēcalvaster, -trī* „cam chel (deasupra frunții)” traducătorul a creat ***răspleșug***. *Bărbatul dintr-a căruia cap cad peri* ***pleșug*** *iaste și curat.* (Pr 13,40)/ *Și de vor cădea de la frunte pării* ***răspleșug*** *și curat iaste.* (Pr 13,41). În acest fel reușește să păstreze în traducere distincția care se face în textul original între *calvus* „fără păr”, „chel” – *pleșug* și *recalvaster* „cam chel (deasupra frunții)” – *răspleșug*, distincție care se face în versetele următoare și prin substantivele *calvitio*, în traducere, *pleșe*, *pleșuire*, și *recalvatione*, în traducere, *răspleașă*: *Iară, de să va naște față albă sau roșie în* ***pleșe*** *sau* ***răspleașă****,* (Pr 13,42)/ *Și va vedea aceasta preotul, osândi-l-va fără îndoială de bube care au răsărit în* ***pleșuire****.* (Pr 13,43). Cuvintele *răspleșug, răspleșă* și *pleșuire* nu sunt înregistrate în dicționarele limbii române.

Cuvântul ***tocmit***, cu var. (Înv.) ***togmit*** are, pe lângă sensul „chibzuit”: *Pune vorbă* ***togmită*** *în gura mea înnaintea leului și mută inima lui spre urârea vrăjmașului nostru, ca și el să piară și cei ce-l ascultă pre el.* (Est 14,13), și un sens regional, mai puțin obișnuit, „gătit”, „îmbrăcat frumos, dichisit”: *Și întrând la împăratul, orice poftea spre podoabă de lipsă lua și precum lor le plăcuse,* ***togmite*** *din trepăzarea fămeilor la cămara împăratului trecea.* (Est 2,13).

2.3.1.2.4. Stări fiziologice

Cuvântul ***bubă***[347] (etimologia cuvântului este discutabilă: lat. **buba* – după Al. Ciorănescu, DER[348], ucr. *buba* – după MDA) este folosit cu sensul „lepră”[349] și cu sensul „ulcerație pe piele”, așa cum rezultă din următorul context: *Carele văzând locul* ***bubei*** *mai smerit decât cealalalt trup și perii schimbați în albeață, spurca-l-va, că rana* ***bubei*** *s-au născut în* ***bubă*** (Pr 13,20), unde prin *bubă* se echivalează atât *lepra, -ae*, cât și *ulcus, -eris* din *Vulgata*. Cuvântul apare și în sintagma ***bubă rămâitoare*** „lepră statornică”, „lepră persistentă, greu tratabilă”: *Și zioa a șeaptea iarăș uitându-să, de o va găsi a fi crescută,* ***bubă rămâitoare*** *iaste; spurcat va judeca vejmântul și tot ce să va găsi* (Pr 13,51), care echivalează sintagma *lepra perseverans* din textul latinesc.

Bubos (din *bubă +-os*) , cu valoare adjectivală și substantivală, este folosit cu sensul „lepros” acolo unde în *Vulgata* este *leprōsus*: *În toată vreamea în carea* ***bubosul*** *iaste necurat sângur va lăcui, afară de tabără.* (Pr 13,46); *„Aceasta-i leagea* ***bubosului****, când s-au curățit: Să va aduce la preot.* (Pr 14,2); *Aceasta iaste jirtfa* ***bubosului*** *care nu poate avea toate spre curățiia sa.* (Pr 14,32); *Iară el va porunci să scoață toate din casă, până a întra într-însa și a vedea de-i* ***buboasă****, ca să nu fie toate necurate care sânt în casă. și după aceaea va întra să socotească buba casii.* (Pr 14,36); *Pre* ***bubosul*** *cel vindecat Isus îl trimite la preoți.* (Mt rezum. cap.8); *Și iată,* ***un bubos*** *venind să închina Lui, zicând: „Doamne, de vreai, mă poți curăți”.* (Mt 8,2)

Cuvântul ***bubuliță*** „bășicuță pe piele”, „pustulă” (din *bubă + -uliță*) echivalează lat. *pustula, -ae* din *Vulgata*: *Omul într-a căruia piiale și trup să va naște față de multe seamne sau* ***bubuliță*** *sau ca când ar lumina ceva, adecă rană de leprel, aduce-să-va la Aaron preotul sau la unul acar care dintre fiii lui* (Pr 13,2). Cuvântul este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** Pr).

Cu circulație în aria Tansilvaniei și a Banatului, varianta ***coleră*** a cuvântului ***holeră*** se întâlnește și în textul analizat: *Că în multe mâncări va fi bolnăvirea, și rǎvnirea să va apropia până la* ***coleră****.* (Ecz 37,33).

Participiul cu valoare adjectivală, în forma de feminin, ***îngrecată***, al verbului ***a îngreca*** (vezi supra, **2.3.1.2.1.**), are sensul „gravidă”, „însărcinată”: *De să vor prigoni oamenii și va lovi cineva muiarea* ***îngrecată*** *și va leapeda fără de vreame, iară ea va trăi, va fi supus păgubirei căt va cere bărbatul muiarii și vor giudeca giudecătorii.* (Iș 21,22). Poate din considerentele invocate de V. Arvinte (vezi supra, discuția în legătură cu verbul ***a îngreca***), traducătorii au optat cel mai des pentru sinonimul ***povarnică***, actualizat atât cu

[346] Așa cum nu toate numeralele multiplicative au la bază un verb, ci se pot forma prin analogie cu cele care provin din participiul unui verb, tot astfel și unele adjective în *-it* se pot forma prin analogie cu cele provenite din verbe la participiu.
[347] Vezi ocurențele din *Indicele* care secondează *Cartea preoțiii*
[348] Vezi aici și alte opinii exprimate în legătură cu originea cuvântului.
[349] Pentru ocurențele cuvintelor *lepră*, *lepros*, vezi *Indice*.

valoare adjectivală: *Iară noru-sa, muierea lui Finees, era* ***povarnică*** *și aproape de naștere.* (1Sm 4,19), cât și cu valoare de substantiv: *Căruie Hazail i-au zis: „Pentru ce domnul mieu plânge?" Iară el au zis: „Că știu celea ce vei face fiilor lui Israil, realele. Cetățile lor ceale zidite cu foc le veai aprinde și tinerii lor îi vei ucide cu sabia și pre cei mici ai lor îi vei lovi de păreți, și pre* ***ceale povoarnice*** *le vei împărți".* (4Împ 8,12); *Atunci au lovit pre Manahim Thapsanul și pre toți carii era în ea și hotarăle ei din Thersa, că nu vruse a-i deșchide. Și au ucis pre toate* ***povaarnicele*** *ei și le-au spintecat.* (4 Împ 15,16). Cele două cuvinte echivalează lat. *praegnans, -ntis*, din *Vulgata*. Adjectivul latinesc este înregistrat în dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon*, II), unde îl găsim explicat prin „groasă", „țăroasă", fără ca aceste cuvinte să se regăsească în traducerea de la 1760 a *Bibliei*.

Cu sensul general „boală", „suferință", „durere", cuvântul ***lângoare*** (<lat. *languōrem*) se întâlnește în următorul context: *Și au fost după aceastea, s-au bolnăvit fiiul muierii mumei familiei și era* ***lângoarea*** *tare foarte, așa cât nu rămânea într-însul răsuflare.* (3Împ 17,17).

Pentru a echivala ceea ce în *Vulgata* este numit *menstruātus, menstruālis* „care are menstruație" (în legătură cu lat. *menstruus* „de fiecare lună") se folosește, cu valoare substantivală[350] și cu sens eufemistic, cuvântul ***lunatecă***: „femeia care suferă boala de fiecare lună": *Tu știi lipsa mea, că urgisesc sămnul trufiii și al slavei meale, care iaste pre capul mieu în zilele arătării meale, și-l urgisesc ca petecul* ***ceii lunatece*** *și nu-l port în zilele tăcerii meale* (Est 14,16); *Și vei spurca tăblile celor cioplite din argintul tău și vășmântul cel țăsut din aurul tău și le vei răsipi ca necurățiia* ***ceii lunatece***. (Is 30,22);

Realitatea numită în *Vulgata* prin sintagma *alvi languore* este sugestiv echivalată de traducători prin ***boala urdinării*** „dizenterie": *Și preste toate acestea l-au lovit Domnul cu nevindecată* ***boala urdinării*** (2Par 21,18).

2.3.1.2.5. Categorii de vârstă

De la verbul *a apleca* (vezi supra, **2.3.1.2.1.**) se formează ***aplecător*** (*apleca + -tor/-toriu*) „sugar", „sugaci", „care suge", „neînțărcat": *Și au luat Samuil un miel* ***aplecătoriu*** *și l-au adus jârtvă întreagă Domnului; și au strâgat Samuil cătră Domnul pentru Israil și l-au ascultat Domnul.* (1Sm 7,9).

Specifică ariei dialectale din care provin traducătorii acestui text este prezența cuvântului ***cocoană***[351] „copilă", „fecioară": *Nici au întârziiat tânărul a plini îndată ce să cerea, că iubiia* ***cocoana*** *foarte și el era cinstit în toată casa tătânea-său.* (Fc 34,19).

Fecioraș (din *fecior + -aș*) echivalează sintagma lat. *puer masculus*: *Blăstămat e omul cel ce au vestit tătâne-mieu, zicând: „Născutu-s-au ție* ***feciorașu***! *" Și ca cu o bucurie l-au veselit.* (Ir 20,15). Cu acest sens, cuvântul este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** Ir).

Sintagma lat. *maior natu* „mai (cel mai) vârstnic" este echivalată prin ***cel mai mare născut***: *Și s-au întors norodul la tabără și au zis* ***cei mai mari născuți*** *din Israil* (1Sm 4,3); *Și, adunându-se toți* ***cei mai mari născuți*** *a lui Israil, au venit la Samuil în Ramatha.* (1Sm 8,4); *Răspuns-au tot norodul care era în poartă și* ***cei mai mari născuți*** (Rt 4,11); *Carea am vrut să auză și să zică înaintea tuturor carii șed și* ***celor mai mari născuți*** *din norodul mieu.* (Rt 4,4); *Iară el,* ***celor mai mari născuți*** *și tot norodului: „Martori voi – au zis – sânteți astăzi, că am moștenit toate care au fost a lui Elimeleh și a lui Helion și a lui Mahalon, dându-mi-le Noemi.* (Rt 4,9)

Pentru a denumi „copilul de sex bărbătesc sau de sex femeiesc" se folosesc frecvent cuvintele: ***prunc***[352]***, pruncă, pruncșor***, în diferite forme flexionare: ***prunc***[353] (3Împ 3,7; 11,17; 17,21), ***pruncul*** (3Împ 3,19, 25, 26, 27; 14,12, 17; 17,23); (Rt 4,16), ***pruncului*** (3Împ 14,3; 17,12, 21, 22), ***prunci*** (Rt 1,5); ***pruncă*** (3Împ 1,3), ***prunca*** (fc 34,12), (Iș 2,8); (3Împ 1,4); ***pruncșorul*** (Iș 2,3); (Nm 11,12); (Tov 1,8), ***pruncșorii*** (Fc 25,26); (Iș 2,6). Cuvântul în forma diminutivală este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** Fc).

În contextele: *Dinnafară îi va stărpi sabia și dinlăuntru frica: tinărul împreună cu fecioara, pre* ***cel sugătoriu*** *cu omul bătrân* (2Lg 32,25); *Acum, dară, mergi și bate pre Amalic și zdrumică toate ale lui, nu-i părtini și nu pofti din averile lui ceva, ci ucide de la bărbat până la muiare și mititelul și* ***sugătoriul***, *boul și oaia, cămila și asinul.* (1Sm 15,3); *Iară pre Novi, cetatea preoților, o au lovit în ascuțitul sabiii, bărbații și muierile și cei mici și* ***cei sugători*** *și boul și asinul și oaia, în ascuțitul sabiei.* (1Sm 22,19), ***sugător*** desemnează „pruncul neînțărcat", „sugarul" (din *suge + -ător/-ătoriu*).

Cuvântul ***vârstă*** intră în alcătuirea unor sintagme, traduse sau calchiate din textul latin, prin care sunt numite diferite etape ale vieții, perioada maturității și a senectuții în special: ***de vârstă întreagă*** (cf. lat. *aetatis integrae*) „matură" – *„Aceasta iaste leage jârtfeai, carea au rânduit Domnul. Porunceaște fiilor Israil să aducă la tine o vacă roșie* ***de vârstă întreagă***, *în carea nici o machie să nu fie, nici să fie purtat giugul.* (Nm 19,2); ***de vârstă mai pășită sunt*** (cf. lat. *progressioris aetatis sum*) – *Chemat-au Iosue tot Israilul și cei mai mari născuți și căpeteniile și povățuitorii și învățătorii și au zis cătră dânșii: „Eu am îmbătrânit și* ***de vârstă mai pășită*** *sânt.* (Jos 23,2); ***de adâncă vârstă*** – *Iosue bătrân și* ***de adâncă vârstă*** *era; și au zis Domnul cătră dânsul: „Îmbătrânit-ai și ești vechiu de zile; pământul cel desfătat s-au lăsat, carea încă cu soartea nu s-au împărțit.* (Jos 13,1). Structura este calchiată după lat. *provectae(que) aetatis – aetate provectus* („înaintat în vârstă") – și augmentează sensul exprimat prin adjectivul *bătrân*, urmând cu fidelitate originalul: *Iosue senex provectaeque aetatis erat*). În același verset, vârsta înaintată a lui Iosue este subliniată și de Domnul tot în mod augmentativ, astfel că, după lat. *senuisti et longevus es*, a rezultat în traducere *ai îmbătrânit și ești* ***vechiu de zile*** (sintagma din urmă reprezentând echivalarea adjectivului lat. *longaevus* „înaintat în vârstă", „bătrân", „vechi"; cf. și Jos 23,1). ***Multe zile de vârstă*** „de vârstă înaintată" (cf. lat. *aetatis plurimos dies*) este o altă sintagmă prin care se exprimă tot în mod augmentativ vârsta împăratului David: *Și împăratul David îmbătrânise și avea* ***multe zile de vârstă***[354] *și, când să acoperea cu haină, nu să încălzea.* (3Împ 1,1); ***de mare vârstă*** – "bătrân" (sintagma

---

[350] Cuvântul se folosește și cu valoare adjectivală în sintagme precum: ***în vreamea lunatecului sânge*** „în timpul menstruației" (Pr 15,24); ***în vreame lunatecă*** „în timpul menstruației" (Pr 15,25); ***lunatecul sânge*** (Pr 15,25); ***în vreami lunatece*** (Pr 15,33); ***lunateca curgere*** (Pr 20,18); vezi supra, **2.3.1.2.2. – *curgere*.**

[351] Legătura etimologică se face de regulă cu ngr. *kokkóna*. Pentru alte opinii, vezi Al Ciorănescu, DER.

[352] Relația etimologică se face cu lat. * *puerunculus*. Pentru alte opinii, vezi *ibidem*.

[353] Acestea sunt, desigur, numai câteva ocurențe ale cuvintelor din această serie. Pentru alte ocurențe, vezi *Indice*.

[354] Cf. Anania 2001, p.376, unde se precizează că David avea 62 de ani, fiind mai degrabă îmbătrânit decât bătrân.

rezultă în urma echivalării adjectivului lat. *grandaevus* „încărcat de ani", „bătrân"): *Şi, numind el sicriiul lui Dumnezeu, au căzut din scaun îndărăpt lângă uşe şi, rumpându-să cerbicile, au murit, că era bătrân şi om* ***de mare vârstă****. şi el au judecat pre Israil ani patruzeaci.* (1Sm 4,18); *Iară David era fiiul omului efratheului, de carele mai sus s-au zis, şi din Vithleemul Iiudei, al căruia nume era Isai, care avea opt fii şi era om în zilele lui Saul bătrân şi* ***de mare vârstă*** *între bărbaţi* (1Sm 17,12); ***de vârstă vechiu*** „înaintat în vârstă" (cf. lat. *aetate provectus*): *Deci Eliazar, unul din scriitorii cei dintâiu, bărbat* ***de vârstă vechiu*** *şi cu faţa împodobit, deşchizându-i-să gura să siliia a mânca carne de porc.* (2Mac 6,18).

Cuvântul ***vârstnic***, în forma ***vârsnic***, se foloseşte pentru a echivala cuvinte diferite din *Vulgata*. În contextul: *Şi au zis Samuil: „Ce mă întrebi pre mine deacă Domnul S-au depărtat de la tine şi au trecut la* ***vârsnicul*** *tău?* (1Sm 28,16), *vârsnicul* se foloseşte pentru lat. *aemulus* „care caută să egaleze", „emul", „rival", în timp ce în următorul context: *Şi au zis căpeteniia famenilor către Daniil: „Eu mă tem de domnul mieu, împăratul, care v-au rânduit bucate şi beutură, carele, de va vedea feaţele voastre mai veaştede decât a celoraalalţi tineri,* ***vârsnicii*** *voştri, veţi osândi capul mieu împăratului".* (1Dn 1,10), ***vârsnicii*** se foloseşte pentru lat. *coaevus* „contemporan". Rezultă că sensurile celor celor două forme ale cuvântului sunt discret diferite şi în traducere: de vreme ce în primul exemplu cuvântul presupune în sememul său trăsătura de sens „caracterizat prin rivalitate", înseamnă că se actualizează cu sensul „adversar"[355], în timp ce în al doilea exemplu, sensul cuvântului este „care e de aceeaşi vârstă cu cineva".

Cu sensul „fecioară" se întâlneşte frecvent cuvântul ***vergură*** (<lat. **virgula*, diminutiv al lui *virgo*): *Iată, stau lângă fântâna apei şi* ***vergura*** *carea va ieşi să scoaţă apă va auzi de la mine: «Dă-mi puţintică apă să beau din vadra ta!»* (Fc 24,43); *Carea vâzindu-o Sihem, feciorul lui Hemor heveul, căpetenia ţinutului aceluia, o au iubit şi o au răpit şi au dormit cu ea, cu putearea supuind* ***vergura****.* (Fc 34,2); *Judecându-l, încă şi o sută de sicli de argint care-i va da tatălui featei, că au hulit nume rău foarte preste* ***vergura*** *lui Israil; şi o va avea muiare şi nu o va putea slobozi în toate zilele vieţii sale.* (2Lg 22,19). Cuvântul se întrebuinţează însă şi cu valoare adjectivală pentru a exprima sensul „virgină", situaţie în care trăsătura de sens privind vârsta trece în subsidiar şi primează semul „care nu a avut niciodată relaţii sexuale": *Şi va cerca prilejuri cu care să o sloboadă, aruncând nume rău şi zâcând: «Muiarea aceasta o am luat şi, întrând la ea, nu o am aflat* ***vergură****»,* (2Lg 22,14); *De va logodi bărbat fată* ***vergură*** *şi o va găsi cineva în cetate şi să va culca cu ea* (2Lg 22,23).

2.3.1.2.6. Trăsături morale şi psihice (şi subiecţii lor)

După lat. *nūgae, -ārum* „fleacuri, nimicuri, baliverne", dar şi (fig.) „oameni de nimic", nulităţi" cuvântul ***bârfeală*** (din *bârfi + -eală*) este folosit cu un sens concret, „oameni de nimic", „nulităţi", aşa cum se poate vedea în contextul: ***Bârfealele****, cei ce să depărtase de la leage îi voiu aduna, că din tine era, ca să nu mai aibi pentru ei ocară.* (Sof 3, 18).

Pentru a echivala două cuvinte sinonime din *Vulgata*, lat. *industrius* „harnic", „sârguincios" şi lat. *dīligens, -ntis* „care se ocupă din toată inima de ceva", „zelos", „atent", „grijuliu", traducătorii au folosit cuvântul ***cămetin/cămeatin***, pe care dicţionarele limbii române nu îl înregistrează şi căruia i-am atribuit, prin raportare la cuvintele din textul-sursă şi, evident, în funcţie de context, următoarele sensuri „harnic", „destoinic": *Pământul Eghiptului înaintea ta iaste. În locul cel mai bun îi fă a lăcui şi le dă pământul Ghessen. Iară de-i ştii a fi între dânşii bărbaţi* ***cămeateni****, rânduiaşte-i ispravnici dobitoacelor meale.* (Fc 47,6) şi „cinstit", „virtuos": *Muiarea* ***cămetină*** *cunună iaste bărbatului său şi putrăjune în oasele lui ceaea carea face lucruri vrednice de ruşine.* (Pl 12,4). În exemplul din urmă, contextul impune o nuanţare a sensurilor pe care le exprimă lat. *dīligens, -ntis*, pentru că opoziţia exprimată în acest verset este între *muiarea cămetină* şi *ceaea care face lucruri vrednice de ruşine.* Alte ocurenţe ale acestui cuvânt nu am înregistrat în textul analizat.

Cuvântul ***citov*** (<bg. *čitav*) „sănătos (la minte)", „nevătămat"; „neprihănit": *Iară a treia noapte blagoslovenie vei dobândi, ca să se nască din voi fii* ***citovi****.* (Tov 6,21); *Tovie, în cămara mirească întrând, o parte de hicat frige. Şi dimonul de Rafail legându-să, Tovie şi Sara, rugându-se, noaptea o petrec* ***citovi*** (Tov rezum. cap.8) este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** Tov).

Întort, întoartă (<lat. *intortum*) se foloseşte cu sensul „îndărătnic", „încăpăţânat": *Păcătuit-au Lui şi nu fiii Lui în grozăviri, rudă* ***întoartă*** *şi răzvrătită.* (2Lg 32,5); *Şi au zis: «Ascunde-voiu faţa Mea de către dânşii şi voi socoti ceale mai de pre urmă ale lor, că neam* ***întoartă***[356] *iaste şi necredincioşi fii.* (2Lg 32,20).

Pentru e echivala superlativul absolut al adjectivului *līberālis* „generos", „darnic" „plin de bunăvoinţă", din *Vulgata*, traducătorul a recurs la superlativul absolut al adjectivului ***libovnic*** (sl. *ljubovnikŭ*) „binevoitor": *Pentru care lucru şi tirii, greu părându-le, spre îngroparea lor* ***foarte libovnici*** *s-au arătat.* (2Mac 4,49), pornind de la sensul „bunăvoinţă faţă de cineva", pe care îl are cuvântul ***libov.***

În contextul: *Omul gingaş în tine şi* ***măscăricios*** *foarte va pizmui fratelui său şi muiarii carea să culcă în sânul său* (2Lg 28,54), ***măscăricios*** (din *măscărici + os*) „necuviincios" echivalează lat. *luxuriōsus* şi este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** 2Lg).

După sensul figurat al cuvântului lat. *līvidus* „invidios", cuvântul românesc ***rânzos*** (din *rânză + -os*), prin care a fost echivalat în traducere, a dobândit acest sens în următorul context: *Cu omul necuvios grăiaşte de sfinţenie şi cu cel nedrept cu dreptate, şi cu muierea cu ceaea ce-i răvneaşte, cu cel fricos de războiu, cu neguţătoriul de treacere, cu cel ce cumpără de vindere, cu omul* ***rânzos*** *de mulţămiri* (Ecz 37,12). Cuvântul este la prima atestare în traducerea de la 1760 (cf. **Indice** Ecz).

În contextul *Plecându-să fiii lui Samoil spre* ***scumpie****, îş ceare norodul împărat după obiceaiul limbilor* (1Sm rezum. cap.8), cuvântul ***scumpie*** (din *scump + -ie*) se actualizează cu vechiul sens „arghirofilie", „lăcomie de bani". În acelaşi loc, rezumatul din B1795 are sintagma „iubire de argint", poate şi pentru că vechiul sens al cuvântului *scumpie* nu mai era în uz la 1795.

---

[355] În unele versiuni româneşti (B1688, B1795, Anania 2001), în acest loc, găsim cuvântul *aproapele*, semn că nu s-a ţinut cont de semul „care se caracterizează prin rivalitate". În altele, la Cornilescu şi Galaction, în loc de *aproapele* apare cuvântul *vrăjmaşul*, cu precizarea că aici Domnul nu mai trece numai de partea vrăjmaşului, ci devine el însuşi vrăjmaş (*Domnul S-a depărtat de tine şi S-a făcut vrăjmaşul tău*).

[356] Nu ştim ce a determinat forma de feminin a adjectivului. Cum contextul nu ne oferă nici un indiciu, rămâne, deşi puţin plauzibilă, legătura pe care a făcut-o traducătorul cu genul adjectivului din sintagma pe care a tradus-o: *generatio enim perversa est*.

Cuvântul ***șalnic*** „înșelător”, „șiret” echivalează lat. *fraudulenter* „fraudulos”, „înșelător” și lat. *fraudulentus* și se actualizează cu valoare de adverb: *Că cel bolund nebunii va grăi și inima lui va face nedreptate ca să isprăvească fățărnicia și să grăiască cătră Domnul* ***șalnic****, și deșert să facă sufletul celui flămând și beutura celui sătos să o iaie.* (Is 32,6) și cu valoare substantivală: *Vasele* ***celui șalnic*** *reale sânt, că el ș-au togmit gândurile a pierde pre cei blânzi prin cuvânt de minciună, când grăia cel sărac judecată.* (Is 32,7). Cuvântul nu este înregistrat în MDA.

O întreagă familie lexicală se dezvoltă în text pentru a exprima o trăsătură de caracter – ***telpiz/tălpiz*** (<tc. *telbis*) „răutăcois”, „viclean”: *Cuvântul viclean va schimba inima, din carea patru părți răsar: binele și răul, viața și moartea, și stăpânitoarea lor iaste neîncetata limbă. Iaste om* ***tălpizu****, învățătoriu a multora și sufletului său netreabnic iaste.* (Ecz 37,21) –, modul în care se comportă sau vorbește cel pe care îl caracterizează acestă trăsătură – ***telpizește/tălpizeaște*** (din *telpiz* + *-ește*) „cu viclenie”, „cu răutate”: *Cel ce vorbeaște* ***tălpizeaște*** *urât iaste.* (Ecz rezum. cap.37) – și, desigur, numele acestei însușiri – ***telpizire/tălpizire*** (din *telpiz* + *-ire*) „înșelăciune”, „viclenie”: *Povestirea oamenilor numiți o va ținea și întru* ***tălpizirile*** *pildelor împreună va întra.* (Ecz 39,2), cu precizarea că aici se referă la sensurile ascunse, deci și înșelătoare, ale pildelor.

Deși mult mai expresiv decât sinonimul *leneș*, cuvântul ***trândos*** (din *trând* + *-os*) „trândav”, cu circulație regională, este foarte rar folosit[357]: *Și numele omului aceluia era Naval, și numele muierii lui, Avigail. Și era muierea aceea înțăleaptă foarte și frumoasă, iară bărbatul ei,* ***trândos*** *și rău foarte și viclean și era din ruda lui Caliv.* (1Sm 25,3); *Că nebunul, norodul Mieu, pre Mine nu M-au cunoscut. Fii neînțelepți sânt și* ***trândoși****. Înțelepți sânt a face reale, iară bine a face n-au știut.* (Ir 4,22). În acest text, cuvântul cunoaște prima atestare (cf. **Indice** 1Sm).

2.3.1.2.7. Acțiuni, procese și rezultatul lor

2.3.1.2.7.1. Acțiuni referitoare la relațiile umane

Forma cu *a-* protetic ***a ajudeca*** a verbului *a judeca*: *Să mâncați și să beți la masa Mea întru împărățiia Mea și să ședeți pre scaune,* ***ajudecând*** *doaosprăzece neamuri ale lui Israil”.* (Lc 22,30) nu se înregistrează în dicționare, dar se poate înscrie în rândul altor cuvinte care apar cu *a-* în textele vechi[358].

O singură dată am înregistrat în text verbul ***a bistătui*** (<mg. *biztat* „asigură”) „a îndemna”: *Senaheriv asupra Iudei năvălind și pre Dumnezeul ceriului blăstămând, Ezehie* ***bistătuiește*** *norodul a nădăjdui în Domnul, de la care el cu laude și cu blăstămuri să sârguiaște a-l dezmânta.* (2Par rezum. cap.32), care nu se regăsește și în dicționarele limbii române.

Verbul ***a se blăzni*** (<sl. *blazniti* „a înșela”) „a (se) corupe”; „a (se) abate”; „a (se) ispiti”: *Și, fiind acum bătrân,* ***s-au blăznit*** *inima lui prin muieri să urmeze dumnezei streini; nici era inima lui desăvârșit cu Domnul, Dumnezeul său, ca inima lui David, tătâni-său.* (3Împ 11,4), arhaism la momentul realizării acestei traduceri, se întâlnește foarte rar[359], preferința traducătorilor îndreptându-se, firesc, spre sinonime precum *a (se) abate, a (se) înșela, a (se) sminti* (vezi *Indice*). În rezumatul aceluiași capitol din care am excerptat versetul de mai sus este prezentă și forma de participiu cu sens pasiv, ***blăznit*** *Solomon, cu multe muiari de alt neam să împreună și, de la dânseale* ***blăznit****, să întoarce la închinarea idolilor lor* (3Împ rezum. cap.11).

În urma calchierii lat. *praesumtiō, -ōnis* a rezultat sintagma ***cea înainte creaderea*** „părere”, „presupunere”, în următorul context: *Până ce va răsplăti oamenilor după faptele sale și după lucrurile lui Adam și după* ***cea înainte creaderea*** *Lui* (Ecz 35,24). Reținem tot aici sintagma ***înainte luarea inimii*** „bănuială inimii”, „suspiciune”, rezultată prin calc după sintagma lat. *praesumptionem cordis*: *Văzut-au* ***înainte luarea inimii*** *lor, că rea iaste; și au cunoscut răsipirea lor, că vicleană iaste.* (Ecz 18,10)

Cu prima atestare în acest text (cf. **Indice** Jd) este cuvântul ***a se cucernici*** (din *cucernic*) „a se smeri”: *Că aceastea zice Domnul: „Iată, Eu voiu abate preste ea ca râul păcii și ca răpegiunea ce noroiaște slava limbilor, carea o veți suge. La ugere vă veți duce și pă genunche* ***să vor cucernici*** *voao.* (Is 66,12), cu precizarea că, după lat. *blandior, -īrī* pe care îl echivalează, cuvântul românesc poate dobândi sensul „a se lingușі cu scopul de a momi, de a păcăli pe cineva”: *Și, apropiindu-se zioa a șaptea, au zis câtră muierea lui Samson: „****Cucernicește-te*** *bărbatului tău și-l îndeamnă să-ț spuie ce face întrebarea; carea de nu vei vrea a face, te vom aprinde pre tine și casa tătâni-tău. Au doară pentru aceea ne-aț chemat la nuntă, să ne jefuiți?”* (Jd 14,15).

După un sens special al verbului lat. *cognōscō, -ere* „a avea o legătură sexuală”, verbul românesc ***a cunoaște***[360] se folosește și cu acest sens, cu care se actualizează în nenumărate contexte (vezi *Indice*): *Iară Adam* ***au cunoscut*** *pre Eva, muiare-sa, carea au zămislit și au născut pre Cain* (Fc 4,1); *Și* ***au cunoscut*** *Cain pre muiare sa, carea au zămislit și au născut pre Enoh; și au zidit cetate și au chemat numele ei din numele fiiului său, Enoh.* (Fc 4,17); *Și* ***au*** *mai* ***cunoscut*** *Adam pre muiarea sa și au născut fiiu și au chemat numele lui Sith* (Fc 4,25).

Pentru a echivala cuvântul lat. *sēparātiō, -ōnis*, traducătorii au folosit cuvântul ***despreunare*** (din *despreuna*; *des-* + *(îm)preuna*) „despărțire”: *Și să nu zică fiiul nimearnicului, care să lipeaște de Domnul, zicând: „Cu* ***despreunare*** *mă va despărți Domnul de la norodul Său”.* (Is 56,3), cuvântul fiind la prima atestare în acest text (cf. **Indice** Is).

La prima atestare (cf. **Indice** Iș) este cuvântul ***a doici*** (de la *doică*), care este folosit cu sensul strict „a alăpta un copil străin”, dar și cu sensul mai general „a îngriji”, „a crește”: *Căriia sora pruncului „Vreai – au zis – să merg și să chem ție muiare ovreaie carea să poată* ***doici*** *pruncul?”* (Iș 2,7); *Către care au grăit fata lui Faraon: „Primeaște – au zis – pruncu acesta și-l* ***doiceaște****; eu*

---

[357] Sunt în această situație mai ales acele cuvinte care poartă o puternică amprentă regională, ceea ce înseamnă că, fără a teoretiza acest aspect, principiul circulației cuvintelor, așa cum, neîndoielnic, îl cunoșteau din *Prefața cătră cetitoriu* a *Noului Testament de la Bălgrad (1648)*, a fost urmat, atât cât le-a stat în putință, și de traducătorii *Vulgatei de la Blaj*.

[358] Vezi Ovid Densusianu, ILR, II, p.223; cf. în acest text: ***apestire*** „întârziere”, „amânare”: De n-ar fi mijlocit apestirea, și a doaoa am fi venit” (Fc 43,10); ***astrienare*** „înstrăinare”: *Au doară nu e pierdere celui necurat și* ***astrienare*** *celor ce lucră nedreptate?* (Iov 31,3).

[359] De altfel, chiar în B1688 cuvântul este extrem de rar folosit, semn că și cu un secol în urmă era resimțit ca arhaic (cf. V. Arvinte, NORMELE (1688), p.LXXIV). Și în B1688, ca și în traducerea de la 1760 și mai târziu la Samuil Micu, preferința traducătorilor se îndreaptă spre sinonime precum *a (se) abate, a (se) înșela, a (se) ispiti, a (se) sminti*

[360] Desigur că modelul este foarte important, dar folosirea verbului *a cunoaște* cu acest sens intrase deja în tradiție. În toate locurile pe care le cităm în continuare din traducerea de la 1760, în Ms.45, B1688 și Ms 4389 verbul este același (cf. V. Arvinte, ST.L.FAC., p.94 și NORMELE (1688), p.C).

voi da ție plata ta". Priimit-au muiarea și ***au doicit*** *pruncul; și, crescând, l-au dat featii lui Faraon.* (Iș 2,9); *Și i-au născut sora ai Tahnes pre Ghenuvath fiiu și l-****au doicit*** *Tahnes în casa lui Faraon; și era Ghenuvath lăcuind la Faraon cu fiii lui.* (3Împ 11,20); *Carele au prăsit sfatul bătrânilor ce-i dedease și au luat tinerii, carii* ***să doicise*** *cu el și sta lângă el.* (3Împ 12,8); *Și i-au zis lui tinerii, carii* ***fusease doiciți*** *cu el* (3Împ 12,10). Forma de participiu, cu sens paasiv, o întâlnim în următorul context: *Moisii să naște, în apă aruncat și de acolo tras, de la mumă-sa* ***doicit*** *din porunca fetei lui Faraon, carea îl luase fiiu de făgăduință.* (Iș rezum. cap.2).

Din ce în ce mai rar în această perioadă, sensul „a sfătui (într-o situație dificilă)" al cuvântului ***a dojeni***[361] (<sl. *doženǫ*) se actualizează în următoarele contexte: *Întrebat fiind de Holofern, Ahior, căpetenia ammonitenilor, despre neamul lui Israil povestează minunile lui Dumnezeu despre israilitenescul norodu și-l* ***dojenează*** *ca să nu îndrăznească a oști împrotiva lui.* (Idt rezum. cap.5); ***Dojenează*** *ca fieștecarele să să sârguiască a să izbăvi de protivnici.* (Lc rezum. cap.12).

Specific ariei lingvistice din care provin traducătorii acestui text este cuvântul ***a grămujda*** (etimologie necunoscută), folosit de obicei în enunțuri cu sens negativ, „a nu scoate nici un cuvânt", „a nu crâcni": *Și au aflat ca pre un cuib mâna mea tăriia noroadelor și, precum să culeg oaole ceale părăsite, așa tot pământul eu l-am adunat și n-au fost cine să miște aripa și să deșchiză gura și* ***să grămujde****".* (Is 10,14). Cuvântul este aici la prima atestare (cf. **Indice** Is).

Verbul ***a se împerechea*** (din *în- + pereche*) cu sensul „a se învrăjbi", „a se dezbina" este prezent în textul analizat, dar se impune precizarea că acest sens era deja arhaic în epocă, de vreme ce în traducerea lui Samuil Micu verbul, când se actualizează cu sensul amintit, este înlocuit sistematic cu *a se despărți*[362]: *Iară Isus știind cugetele lor, au zis lor: „Toată împărățiia* ***împărăcheată*** *să va pustii; și toată cetatea sau casa* ***împărăcheată*** *nu va sta.* (Mt 12,25); *Și împărățiia, de* ***să va împărăchea****, nu poate sta împărățiia aceaea.* (Mc 3,24)/ *Și casa, de* ***să va împărăchea****, nu poate sta casa aceaea.* (Mc 3,25)/ *Și Satana, de să va scula împrotiva sa,* ***împerecheatu-s-au*** *și nu va putea sta, ci sfârșit are.* (Mc 12,26); *Iară El, cât au văzut cugetele lor, au zis lor: „Toată împărățiia în sineș* ***împărecheată*** *să va pustii și casa preste casă va cădea.* (Lc 11,17)/ *Iară și Satana, de* ***s-au împerecheat*** *întru sine, cum va sta împărățiia lui? Că ziceți că Eu cu Velzevul scot dracii.* (Lc 11,18).

Substantivul ***împerechere*** „dezbinare", „învrăjbire" este prezent de asemenea în traducerea de la 1760: *Deci* ***împărăcheare*** *s-au făcut în gloată pentru El.* (In 7,43*); Și zicea unii dintre fariseai: „Nu e acesta om de la Dumnezău, carele nu păzește sâmbăta". Iară alții zicea: „Cum poate omul păcătos face aceste seamne?" Și era* ***împărechere*** *între ei.* (In 9,16); ***Împărecheare*** *iarăși s-au făcut între jidovi pentru cuvintele aceastea.* (In 10,19). Schimbând ceea ce trebuie schimbat, este valabilă observația făcută mai sus cu privire la verb. Samuil Micu a substituit ***împerechere*** cu ***price***.

Ca și în alte traduceri biblice, verbul ***a se împreuna*** și substantivul ***împreunare*** se folosesc frecvent și cu sens eufemistic: „a avea relații sexuale", respectiv, „relație sexuală": *Și, intrând la dânsa, au zis: „Slobozi-mă* ***să mă împreun*** *cu tine!", că nu știia că-i noru-sa. Carea răspunzind: „Ce-m vei da să te slujești cu* ***împreunarea*** *mea?"* (Fc 38,16); *Nesocotind de multe ori pre stăpână-sa, carea îl poftea la* ***împreunare****, să păreaște la domnul său și în temniță să triimite* (Fc rezum. cap.39)[363].

A împuta (<lat. *imputō, -āre* „a pune pe seama cuiva") „a dojeni", „a mustra", „a ocărî" este folosit în toate textele vechi, prin urmare textul pe care îl analizăm nu poate face excepție: *Să înfrânează înălțarea ca* ***să nu-ș împute*** *loruși viitoarele biruință, ci numai Domnului.* ***Împută*** *iară Moisi norodului murmurările și păcatele din pustie; și a sa pentru norod mijlocire.* (2Lg rezum. cap.9); *Când vei făgădui făgăduință Domnului, Dumnezeului tău, nu vei întârziia a o da, că o va cerca Domnul, Dumnezeul tău, și, de vei zăbovi, ți să* ***va împuta*** *în păcat.* (2Lg 23,21); *Iară aceasta și tâlharii care era răstigniți cu El* ***împuta*** *Lui.* (Mt 27,44).

Explicabil prin aria din care provin traducătorii este verbul ***a încelui*** (din *în- + celui* <mg. *csalni*) „a înșela"**:** *Rahil idolii tătânea-său luând, pre el cercându-l, îl* ***înceluiaște****.* (Fc rezum. cap.31); *Ce și tatăl vostru m-****au înceluit*** *și mi-au schimbat simbriia de zece ori* (Fc 31,7); *Că și ei protivnicește au lucrat împrotiva voastră și v-****au înceluit*** *cu vicleșug, prin idolul Fogor și Cozvi, fata povățuitoriului Madian, soru-sa, carea s-au lovit în zioa ranei pentru nelegiuirea lui Fogor".* (Nm 25,18). Desigur că și în cazul acestui cuvânt cu circulație regională concurența vine dinspre un sinonim care nu cunoaște restricții în privința circulației[364]. Restricției pe care o impune factorul spațiu i se asociază, probabil, și una impusă de factorul timp: cuvântul era poate resimțit ca arhaism în epocă, de vreme ce în traducerea lui Samuil Micu, cel puțin în locurile citate mai sus, cuvântul nu se mai întâlnește[365].

Verbul regional ***a (se) îngăzdăci*** (din *în- + găzdac* <mg. *gazdág*) este prezent extrem de rar în text: *Și* ***s-au îngăzdăcit*** *omul și mergea sporind și crescând, până ce s-au făcut mare foarte.* (Fc 26,13); *Ca* ***să îngăjdăcesc*** *pre cei ce mă iubesc și vistieriile lor să le umplu.* (Pl 8,21), general fiind, în mod firesc, verbul *a se îmbogăți.* În acest text este și prima atestare a cuvântului

Verbul ***a învita*** (<lat. *invitāre*) „a provoca", „a împinge la...", „a ațâța" este înregistrat de Ovid Densusianu[366] în rândul cuvintelor proprii limbii române din secolul al XVI-lea, exemplele fiind excerptate din texte nordice sau tipărite după manuscrise nordice. Acest aspect, coroborat cu absența cuvântului din seria celor analizate de V. Arvinte[367] pentru B1688, confirmă circulația regională a cuvântului. Îl regăsim cu un număr suficient de mare de ocurențe în textul analizat, ceea ce înseamnă că era în uz în graiurile din aria dialectală de la nord de Mureș, fără șanse de a se impune însă din nou, în această formă, în limba literară[368]: *Și am căzut înaintea Domnului ca și dintâi patruzăci de zile și de nopți, pâne nu mâncând și apă*

---

[361] O dovadă în plus în ce privește restrângerea circulației cuvântului cu sensul amintit este faptul că în același rezumat din B1795 (în legătură cu cvasiidentitatea rezumatelor din cele două texte, vezi supra, nota 12) autorul rezumatului a înlocuit verbul ***a dojeni*** cu ***a zice****: Olofern, întrebând pre Ahior, căpeteniia amoniteanilor, despre norodul lui Israil, spune minunile lui Dumnezeu cu norodul lui Israil și-i* ***zice*** *să nu îndrăznească a oști asupra lui.*

[362] Într-un singur loc – Mt 12,25 – din cele pe care le vom cita în continuare este același verb și în B1795.

[363] Pentru alte exemple, vezi locurile indicate în *Indice*.

[364] De exemplu: Fc – 2 ocurențe ***a încelui***, 7 ocurențe ***a înșela***; Iș – fiecare cunoaște numai câte o ocurență; Nm: 1 ocurență ***a încelui***, 3 ocurențe ***a înșela*** (pentru raportul dintre cele două cuvinte în alte cărți, vezi *Indice*).

[365] Precizăm că nu se află înregistrat nici în *Glosarul* (selectiv) din *Biblia de la Blaj – 1795.* Ediție jubiliară, Roma, 2000.

[366] ILR, II, p.316.

[367] NORMELE (1688), p.LXVIII ș.u.

[368] Avem în vedere faptul că în B1795 nu am înregistrat cuvântul în discuție în nici unul din locurile citate în continuare și nu se află înregistrat nici în *Glosarul* (selectiv) din *Biblia de la Blaj – 1795.* Ediție jubiliară, Roma, 2000. Este semn că Samuil Micu l-a considerat un fapt de limbă arhaic și prea puternic regional și a preferat alte cuvinte cu circulație largă în limba vremii. Cuvântul din limba română literară actuală, *a invita*, a pătruns ca neologism mult mai târziu, prima atestare a acestuia fiind în scrierile lui C. Negruzzi, 1872/1873.

*nu bând, pentru toate păcatele voastre care aț făcut împrotiva Domnului și l-**ați învitat** spre mânie.* (2Lg 9,18); ***Învitatu-L-au** în dumnezei streini și în urâciuni spre mânie L-au întărâtat.* (2Lg 32,16); *Văzut-au Domnul și spre mănie S-au întărâtat, că L-**au învitat** pre El fiii Săi și featele.* (2Lg 32,19); *Și M-**au învitat** în cel ce nu era Dumnezeu și M-au întărâtat în deșertăciunile sale. Și Eu îi **voiu învita** în cel ce nu e norod, în neam nebun îi voiu întărâta.* (2Lg 32,21); *Și au lăsat pre Domnul, Dumnezeul părinților săi, care îi scoseаse din pământul Eghiptului; și au urmat dumnezei streini și dumnezeii noroadelor care lăcuia împregiurul lor și s-au închinat lor și spre mânie **au învitat** pre Domnul* (Jd 2,12).

Verbul ***a meșteșugi*** (din *meșteșug + -ui*) este prezent în text cu sensul „a unelti", „a pune la cale ceva rău (împotriva cuiva)", echivalând în ambele cazuri lat. *māchinor, -āri* (fig.) „a unelti, a pune la cale (ceva rău)": *Toți feciori a unui om sântem. Păciuiți am venit; nici ceva rău **meșteșugesc** slujile tale".* (Fc 42,11); *Cu inimă îndărăvnică **meșteșugeaște** răul și în toată vreamea samână prigoniri.* (Pl 6.14).

Legat de acest sens al verbului *a meșteșugi* este și sensul „uneltire" cu care se actualizează substantivul ***meșteșugire***: *Când urechile căpeteniilor ceale unite și din firea sa pre alții bine socotind, cu vicleană **meșteșugire** le înșală.* (Est 16,6); *Că pre Mardoheul, după a căruia credință și faceri de bine trăim, și pre soțiia împărățiii noastre, Esthir, cu tot neamul său, cu oricare noao și neauzite **meșteșugiri** i-au cerut spre moarte.* (Est 16,13).

O singură ocurență am înregistrat pentru cuvântul ***a morcoti*** (<ucr. *morkotiti*) „a-și exprima nemulțumirea murmurând, cârtind împotriva cuiva": *Neguțătorii din besearecă scoate și fariseiilor, ce **morcotea** pentru slava Sa, răspunde*[369]. (Mt rezum. cap.21) și tot o singură dată am înregistrat substantivul ***morcotire***: *Și demineață veț vedea mărirea Domnului, că au auzit **morcotirea**[370] voastră împrotiva Domnului. Iară noi ce sântem? Că aț răpștit împrotiva noastră".* (Iș 16,7). Concurența pentru aceste cuvinte vine în special dinspre *a murmura* și *murmurare*, frecvent întâlnite în text, cum bine se poate vedea din *Indicele de cuvinte*.

Cu o singură ocurență și la prima atestare în acest text este cuvântul ***ostil*** (<lat. *hostīlis*[371]) „dușmănos", „vrăjmaș": *Care sânt aproape și care-s departe de tine vor lua biruință de tine, întinată, **ostilă**, cea mare cu perirea.* (Iz 22,5) (cf. **Indice** Iz).

Verbul ***a pizmătări*** (după *pizmătar*) „a pizmui", care în DLR nu este înregistrat, ar putea fi o creație proprie a traducătorului de la 1760: *Cel ce **pizmătăreaște** luiși nimic iaste mai viclean decât el; și aceasta iaste răsplătirea răotății lui.* (Ecz 14,6).

Verbul ***a ponoslui*** (<mg. *panaszol* „a se plange", „a reclama") „a dojeni", „a face reproșuri", „a ocărî", „a insulta"[372] are apariții cu totul sporadice: *Și au chemat Avimeleh și pre Avraam și i-au zis: „Ce ai făcut noao? Ce am păcătuit împrotiva ta de-ai adus spre mine și spre împărăție mea păcat mare? Care nu trăbuia să faci, ne-ai făcut noao".* (Fc 20,9)/ *Și iarăș, **ponosluind**, au zis: „Ce ai văzut să faci aceasta?"* (Fc 20,10)., în schimb substantivul ***ponoslu*** (din *a ponoslui*, derivat regresiv) „ocară", „rușine" se întâlnește mai des în text[373]: *Că nici au fost casa tătâni-mieu, fără numai vreadnică de moarte domnului mieu, împăratului. Iară tu m-ai pus pre mine, sluga ta, între oaspeții measii tale. Ce, dară, am de drept **ponoslu**? Au ce pociu mai mult a striga cătră împăratul?"* (2Sm 19,28); *Că de la dânșii vei învăța înțelepciunea și învățătura înțeleagerii și a sluji celor mari fără **ponoslu**.* (Ecz 8,10); *De cătră priiatin pentru cuvinte de **ponoslu**, și, după ce vei da, nu împuta.* (Ecz 41,28). De asemenea este prezent și ***ponos*** (<sl. *ponosŭ*) „reproș", „insultă": *Greale sânt aceastea omului înțelept: certarea casii și **ponosul** împrumutării.* (Ecz 29,35), care a și modificat semantic împrumutul din limba maghiară în urma unei coliziuni paronimice care s-a produs între cele două cuvinte[374].

O creație proprie acestui text este verbul ***a preacrede***[375] „a se încrede prea mult în ceva": *Aceastea auzind domnul și **preacrezind** cuvintelor muierii, s-au mâniat foarte.* (Fc 39,19). Cuvântul este prezent numai în acest context, unde în *Vulgata* traducătorul a găsit: *His auditis dominus et nimium credulus verbis coniugis iratus est valde.*

A prepune (<lat. *praepōnō, -ere*) se întrebuințează cu sensul „a bănui", „a suspecta", „a nu avea încredere în cineva sau ceva": *Carea văzând-o Iuda, i **s-au prepus** a fi curvă, că-ș acoperisă fa]a sa, să nu să cunoască.* (Fc 38,15); *Și, suindu-să Ghedeon pre calea celor ce zăbovie în corturi despre partea răsăritului, Novi și Iegvaa, au lovit tabăra vrăjmașilor, carii era fără grije și nimică împrotivă **nu prepunea**.* (Jd 8,11); *Au doară astăzi am început pentru el a întreba pre Dumnezeu? Departe fie aceasta de la mine! **Să nu prepuie** împăratul asupra slugii sale un lucru ca acesta în toată casa tătâni-mieu, că n-au știut sluga ta ceva de acest lucru sau puțân, sau mult".* (1Sm 22,15).

Circulație restrânsă avea, probabil, verbul ***a răpști*** (<sl. *rŭpŭtati, rŭpŭšto*) „a se răsti", „a se dezlănțui (verbal) violent": *Atunci împăratul, de mânie aprins, asupra acestuia mai presus de toți fără milă **au răpștit**, nesuferindu-să a fi batjocorit.* (2Mac 7,39). L-am înregistrat și cu sensul „a protesta": *Aceia să vor răsipi să mânce, iară, de nu să vor sătura, **vor** și **răpști**.* (Ps 58,16). Oricum, cuvântul se întâlnește foarte rar în text, fiind preferat îndeosebi sinonimul *a murmura* (vezi în *Indice* ocurențele verbului *a murmura*).

Două cuvinte pe care dicționarele limbii române nu le înregistrează sunt ***a strânștelui*** și ***a strânști***. Dacă verbele nu se regăsesc în dicționare, în schimb, este înregistrat substantivul *striște/strânște* (<sl. *sŭrešta*), însemnând „soartă", „noroc", „fericire". Am putea considera verbele creații proprii ale traducătorilor de la substantiv, deși prezența în text în mai multe locuri poate fi un indiciu că verbele vor fi circulat regional în perioada respectivă, însemnând „a se interesa de soarta/sănătatea cuiva la un moment dat"; „a saluta". Salutul adresat cuiva, la venire sau la plecare, indiferent de forma în care se exprimă, înseamnă, la

---

[369] Cf. *neguțătorii din besearică scoate și fariseilor, ce **morcotea** pentru slava Sa, răspunde* (B1795, Mt rezum. cap.21).

[370] În același loc din B1795 a fost preferat cuvântul *cârtire*, ceea ce se poate constitui în indiciu în dublu sens: pe de o parte, este semn că cuvântul *morcotire* sau era deja un arhaism, sau era prea puternic regional, fiind evitat de Samui Micu. Pe de altă parte (vezi și nota precedentă), e semn că nu la fel a/au procedat autorul/autorii rezumatelor, despre a căror fidelitate față de rezumatele din *Vulgata de la Blaj* am discutat mai sus (cf. supra, trimiterea de la verbul *a dojeni* și nota 12).

[371] Pentru neologismul din a doua jumătate a secolului al XIX-lea rămâne, desigur, etimologia dată în MDA (fr. *hostile*).

[372] Cuvântul se actualizează și cu sensul „a cere", „a pretinde", „a reclama" în următorul context: *Că despre Ioppe și Gazara, care **ponosluiești**, ei făcea în norod rană mare și în țara noastră. Acestora dăm tălanți o sută". Și nu i-au răspuns Athenovie cuvânt.* (1Mac 15,35), unde echivalează lat. *expostulō* „a cere insistent", „a pretinde".

[373] Vezi și ocurențele din *Indice*.

[374] Vezi explicațiile propuse de V. Arvinte, ST.L.FAC., p.90.

[375] După modelul cuvintelor *preamări, preacurvi, preagreși, preaiubi*.

modul general, „îți spun să fii sănătos”, „rămâi sănătos”. Contextele în care sunt prezente cuvintele de mai sus favorizează interpretarea în sensul amintit a celor două cuvinte: *Au aflat pre frații lui Ohozie, împăratului Iiudei, și au zis către ei: „Cine sânteți voi?” Carii au răspuns: „Frații lui Ohozie sântem și ne-am pogorât* ***a strânștelui*** *fiii împăratului și fiii împărăteasii.* (4Împ 10,13); *Și, neștiind că-i îngerul lui Dumnezeu, l-**au strânșteluit** și i-au zis: „De unde te avem, bune tinărule?”* (Tov 5,6); *Și le-am poruncit ca să vie și pre la voi și **să** vă **strânștască** și să vă dea cărțile noastre despre înnoirea frăținătății noastre.* (1Mac 12,17); *Și, de **veți strânști** pre frații voștri numai, ce faceți mai mult? Au nu și păgânii fac aceasta?* (Mt 5,47).

De asemenea neînregistrat în dicționare este adverbul ***strânștească*** „cu noroc”, „norocit”: *Iară cu armele și cu mânile toate **strânștească** lucrând, în doao coșteiuri mai mult de doaozeaci de mii au ucis.* (2Mac 10,23). Existența adverbului este încă un indiciu în privința circulației regionale a derivatelor de la cuvântul ***strinște/strânște***, care este și el prezent în text: *Iară în întâia răsărita soarelui amândoi s-au lovit. Aieștia, adecă a biruinții și a **strânștii**, făgăduitoriu cu puteare pre Domnul având; iară ceia pre povățuitoriul războiului îndrăzneală avea.* (2Mac 10,28).

Cuvântul ***șoptitor*** (din *șopti* + *-tor*) se folosește cu sensul „cârtitor”; „clevetitor”: *Și vor ști cei ce rătăcesc cu duhul înțeleagerea, și **șoptitorii** vor învăța leagea*. (Is 29,24).

Cu sensul „a da de știre”, „a înștiința” se folosește verbul ***a tudumăni*** (din *tudumană*<mg. *tudomány*), un regionalism, prezent însă o singură dată în text: *De va fi boul împungătoriu de ieri și de alaltăieri și **au tudumânit** stăpânului său și nu l-au închis și va ucide bărbat sau muiare, și boul cu pietri să să împroaște, și pre stăpânul lui îl vor ucide.* (Iș 21,29).

2.3.1.2.7.2. Acțiuni diverse

Cuvântul ***a ageri*** (din *ager*) „a face iute (în mișcări)” este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** 1Mac) și cunoaște o singură ocurență în contextul: *Și elefanților le-au arătat sânge de strugure și de mure, ca **să-i agerească** spre război.* (1Mac 6,34).

Cu un sens neobișnuit se folosește verbul ***a cheri*** (din *chiar* „clar”) „a lămuri”, (aici) „a rosti corect”: *Îl întreba: „Zi dară «Shivoleath», ce să tâlcuiaște „spic”. Care răspundea «Sivvoleth» cu aceeaș slovă neputând **chieri** spicul. și, îndată apucându-l, îl ucidea într-aceeaș treacerea Iordanului; și au căzut într-aceaea vreame din Efrem patruzăci și doao de mii.* (Jd 12,6). Cuvântul cunoaște numai această ocurență în tot textul.

Prezența cuvântului ***a (se) deschilini*** (din *deschilin*, cu etimologie necunoscută, pus însă în legătură cu mg. *külön*) „a (se) deosebi”; „a (se) separa” în text trebuie raportată la aria dialectală din care provin traducătorii. Spre deosebire de alte cuvinte regionale, care sunt numai accidental prezente în text, acesta apare relativ frecvent[376]: *Și vei sfinți și pieptuțul acel jârtfit și spata carea din berbece o **ai deschilinit*** (Iș 29,27); ***Deschiliniți*** *la voi pârga Domnului, tot cel volnic și plecat cu inima o aducă Domnului, aur, argint și aramă* (Iș 35,5); *Bărbații cu muiarile au dat covrigi și cercei, ineale și degetare; tot vasul de aur spre darurile Domnului **s-au deschilinit**.* (Iș 35,22). Nu lipsește nici substantivul care denumește acțiunea: *Nu va fi **deschilinirea** feațelor, așea pre cel mic îl veț asculta ca pre cel mare, nici veți priimi fața căruiva, că a lui Dumnezeu iaste giudecata. Iară, de vi să va vedea ceva greu, aduceț la mine și eu voi asculta».* (2Lg 1,17); *Pruncii voștri, de carii aț zis că să vor duce robi, și fiii carii astăzi nu cunosc **deschilinirea** bunului și a răului, aceia vor întra și lor le voi da pământul și-l vor moșteni.* (2Lg 1,39). În traducerea lui Micu, cel puțin în locurile citate mai sus, cele două cuvinte nu se mai regăsesc[377], ceea ce înseamnă că au fost evitate din cauza circulației lor restrânse.

Verbul ***a dezvolbi/a dezvoalbe*** (<lat. *disvolvěre*) „a interpreta”, „a tâlcui”, „a dezvălui” era arhaic[378] și la momentul realizării acestei traduceri: *Carele împăratului **dezvoalbe**[379] visul despre un mare chip și tâlcuirea lui despre patru părți.* (Dn rezum cap.2).

A se întâmpi (din *în-+ tâmpi*; din *tâmp* „tocit”) se folosește cu sensul „a se toci”, cu referire la diverse obiecte care au tăiș sau sunt ascuțite: *De **să va întâmpi** fierul, și acesta nu ca întâiu, ci va fi **întâmpit**, cu multă osteneală să va ascuți, și după sârguire va urma înțelepciunea.* (Ecl 10,10).

Verbul ***a se învești*** (<lat. *investiō*) „a (se) înveșmânta”; „a (se) împodobi” *Cu dreptatea m-am îmbrcat și **m-am învești**t, ca cu un vjmânt și cu o steam, cu judecata mea.* (Iov 29,14). Ar fi prea mult să atribuim traducătorului acestui verset intenționalitate artistică, dar, ca și în alte locuri (cf. supra, **2.3.1.2.1.**, ***a se pristăvi*)**, rezultatul trădează un simț artistic deosebit al traducătorului, care a folosit meșteșugit verbul tocmai acolo unde era nevoie să fie pus în evidență sensul figurat („a se împodobi”) pe care îl are lat. *investiō*. În B1688 și B1795 se realizează nuanțarea impusă de context, dar *a înveli* nu poate nici pe departe dobândi conotațiile verbului *a se învești*[380]. Credem că nici variantele românești de mai târziu, atâtea câte am comparat, nu au putut egala în acest punct traducerea din *Vulgata de la Blaj*.

O întreagă familie lexicală se dezvoltă în text pentru a exprima sensurile „a pândi”, „pândire”, „persoană care pândește”. Cuvintele pe care le avem aici în vedere sunt ***a leșui***[381], prezent foarte rar în forma cu *a-* protetic – ***a aleșui –***, cu radicalul *(a)leș* (<mg. *les* „pândă”) + sufixul *–ui*, ***leșuire*** și ***leșuitor.*** Legătura cu etimonul este și mai bine subliniată prin respingerea

---

[376] Pentru alte ocurențe, vezi *Indice*.

[377] De asemenea, nu sunt înregistrate nici în *Glosarul* (selectiv) din *Biblia de la Blaj – 1795.* Ediție jubiliară, Roma, 2000.

[378] L-am întâlnit în *Țiganiada*, dar aici ar putea fi întrebuințat cu scop expresiv-estetic, pentru a sugera vorbirea „proastă” a țiganilor, sau, așa cum aflăm chiar din discuțiile personajelor din metatext, pentru că „poeticul” intenționează „să puie în obiceaiu sau doară să pomenească numai nește cuvinte obicinuite în multe părți, pe-unde s'află românii, mai vîrtos în Ardeal, doară ca să le scape de la perire, căci acum puțin foarte și numai între țărani le vorbesc” (I.Budai-Deleanu, *Țiganiada*, București, 1973, p.35): „Spuneți-m, rogu-vă, ce greutate/Are un vodă? Eu **voi desvolbi**-o:/ Doarme ca noi pă dungă, pă spate,/Sau cum vra, păn´[ce] să face zio;/Apoi sculîndu-să bea și mîncă/Sau îș´razămă capul în brîncă” (*ibidem*, p.320).

[379] La Micu este *dezlegând visul*, în locul cuvântului *dezvoalbe*, semn că autorul rezumatului a renunțat la arhaismul prezent în textul de la 1760 (în rest urmează cu fidelitatea obișnuită rezumatul din această traducere).

[380] *Și cu direptatea mă îmbrăcam și mă învăliiam cu judecata, întocma cu veșmîntul* (B1688); *Și cu dreptatea mă îmbrăcam, și mă învăleam cu judecata ca cu o haină* (B1795)

[381] Pentru alte ocurențe ale acestor cuvinte, vezi *Indice*.

în mod obişnuit a protezei: *Iară carele nu l-**au aleşuit**, ci Dumnezeu l-au dat în mânile lui, voi rândui ţie loc la care trăbuie să scape.* (Iş 21,13); *Căci când voi lua noroadele de la faţa ta şi voi lăţi hotarăle tale nimene nu **va leşui** pământului tău, suindu-te şi arătându-te înaintea Domnului, Dumnezeului tău, de trei ori în an.* (Iş 34,24); *Cine va ucide cu deadinsul pre aproapele său, şi prin **leşuiri** de la oltariul Mieu îl vei zmulge, să moară.* (Iş 21,14); *Deci toţi fiii lui Israil sculându-să din şederile sale, au întins şireagul în locul ce să chiiamă Vaalthamar; şi **leşuirile** care era împregiurul cetăţii încet au început a să deascoperi* (Jd 20,33); *Cu carele iarăş Dalila l-au legat şi au străgat: „Filisteii asupra ta, Samson!", în cămară **leşuitorii** gătiţi fiind! Carele aşa au rupt legăturile ca firele pânzelor.* (Jd 16,12); *Şi au pus fiii lui Israil **leşuitori** împregiurul cetăţii Gavaa.* (Jd 20,29).

Verbul ***a mâneca*** (<lat. *manĭco, -āre*) se actualizează cu mai multe sensuri în acest text, „a porni dis-de-dimineaţă", „a se îndrepta spre...", „a căuta spre", „a se grăbi": *Cel ce **va mâneca** la ea* [înţelepciune – n.n.] *nu să va osteni, că o va afla şezând în uşa sa.* (Înţ 6,15); *Şi, de vei vedea pre cel înţelept, **mânecă** la el, şi treaptele uşii lui le freace piciorul tău.* (Ecz 6,36); *Cel ce să teame de Domnul va priimi învăţătura Lui, şi cei ce **vor mâneca** cătră Dânsul vor afla blagoslovenie.* (Ecz 32,18); *Inima sa o va da **a mâneca** cătră Domnul, Cel ce l-au făcut, şi înaintea Celui Preaînalt să va ruga.* (Ecz 39,6); *Sufletul mieu Te-au dorit noaptea, ci şi cu sufletul mieu întru ceale dinlontru inimii meale dimineţă **voiu mâneca** la Tine.* (Is 26,9).

Cu un sens mai puţin obişnuit – „a se complace într-o stare de inactivitate, care slăbeşte organismul, îl face să devină lipsit de vitalitate" – se actualizează cuvântul ***a se mârşăvi*** (după *mârşav*) în următorul context: *Cătră carii Iosue au zis: „Până când **vă mârşeviţi** cu lenevirea şi nu întraţi la moştenirea pământului care Domnul, Dumnezeul părinţilor voştri, l-au dat voao?* (Jos 18,3).

O formaţie onomatopeică (de la interj. *mec*, prin care se imită strigătul caprei sau al iepurelui) cu circulaţie regională este cuvântul ***a mechera/*** var. **(a)** ***mecherezi*** (despre capre) „a mecăcăi": *De unde au fost de au adus acasă un ied de capre,* (Tov 2,20)/ *A căruia glasul **mecherezind** auzindu-l bărbatul ei, au zis: „Vedeţi ca nu cumva să fie de furat, întoarceţi-l stăpânului său, că nu ni-i slobod noao a mânca ceva de furat au a atinge".* (Tov 2,21). Aceasta este şi cea dintâi atestare a cuvântului (cf. **Indice** Tov).

Verbul ***a se meşte*** se înregistrează în acest text cu sensul etimologic, (<lat. **mĭscĕre* „a amesteca"), despre care s-a afirmat că ar fi reconstituit de latinişti în secolul al XIX-lea[382]. Iată, aşadar, că reconstituirea trebuie pusă chiar pe seama latiniştilor din prima generaţie, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. În MDA se precizează sensurile curente în textele vechi: „a pregăti o băutură (pentru a o servi), a turna în pahar, a oferi de băut"; „a scoate", în vreme ce sensul „a amesteca", pe care-l actualizează textul nostru, este caracterizat drept *suspect*: *Şi, apropiindu-te la ceale aproape a fiilor Ammon, păzeaşte să nu oşteşti împrotiva lor, nici **să te meşti** la războiu, că nu-ţi voi da din pământul fiilor Ammon, că fiilor lui Lot l-am dat spre moştenire.* (2Lg 2,19).

De la sensul „cantitate mare de oameni, de lucruri, de fapte etc" pe care îl poate avea substantivul ***noroi*** într-un context ca acesta: ***Noroiu** de cămile te va acoperi, drumarii Madiamului şi Efanului, toţi de la Sava vor veni, aur şi tămâie aducând şi lauda Domnului vestind.* (Is 60,6), verbul ***a noroi*** s-a putut îmbogăţi cu sensul „a veni în număr foarte mare", aşa cum se poate vedea în următorul verset: *Iară fiii lui să vor chema şi vor aduna mulţime de oaste multe. Şi va veni grăbind şi **noroând** şi să va întoarce şi să va întărâta şi să va lovi cu vârtutea lui.* (Dn 11,10).

Circulaţie regională are verbul ***a (se) opăci*** (<srb. *opačiti*) „a opri"; „a împiedica (pe cineva) să întreprindă ceva": *Şi au fost de **au opăcit** norodul pământului mânile norodului Iiudei şi i-au turburat în zidire.* (Ezr 4,4); *Ci şi de la mine s-au poruncit orice trebuie să li se facă de la bătrânii jidovilor spre zidirea casii lui Dumnezeu, ca din lada împăratului, adecă din dăjdile ce să dau din ţinutul peste râu, cu de-adinsul cheltuiele să se dea bărbaţilor acelora, ca **să nu să opăcească** lucrul.* (Ezr 6,8); *Şi, năvăliri făcând, i-**au opăcit**, ca să nu să săvârşască zidirea în toată vreamea vieţii Chirului împăratului; şi au lungit zidirea în doi ani, până la împărăţiia lui Darie.* (3Ezr 5,73).

Întrebuinţat rar este verbul ***a pesti*** (cu etimologie nesigură; e pus în legătură cu *peste*) „a întârzia un timp", „a zăbovi": *Iară de va zice sluga cea rea în inima sa: «**Pesti-va** domnul mieu a veni».* (Mt 24,48); *Iară de va zice sluga aceaea întru inima sa: «**Pesti-va** domnul mieu a veni» şi va înceape a bate slugile şi slujnicile şi a mânca şi a bea şi a să îmbăta* (Lc 12,45). Şi substantivul ***apestire*** „întârziere", format de la verb, având însă şi *a*-protetic în structură, este numai accidental prezent în text: *De n-ar fi mijlocit **apestirea**, şi a doaoa am fi venit* (Fc 43,10)[383].

O creaţie lexicală interesantă, pe care am pus-o pe seama traducătorului acestei părţi din *Prorociia Ionei* este verbul ***a prorovedui*** „a proroci", „a propovădui"[384]. De la *proroc*, prin analogie cu verbul *a propovedui*, traducătorul a ajuns la un cuvânt nou, pe care îl întâlnim însă exclusiv în această carte din textul biblic tradus la 1760: *Iona, de la Dumnezeu trimis **să proroveduiască** în Ninive, cu corabia fuge în Tharsis de cătră faţa Domnului.* (Iona rezum. cap.1); *Scoală şi mergi în Ninevea, cetatea cea mare, şi **proroveduiaşte** într-însa, că s-au suit răotatea ei înaintea Mea!"* (Iona 1,2); *Iarăşi trimiţindu-să Iona cătră niniviteani, **proroveduiaşte** surparea cetăţii.* (Iona rezum. cap.3). *A proroci* nu mai apare în această carte, în schimb, *a propovedui* este prezent: *Scoală şi mergi în Ninivea, cetatea cea mare, şi **propoveduiaşte** într-însa propoveduirea carea Eu grăiesc cătră tine!* (Iona 3,2); *Şi au crezut oamenii niniviteani în Dumnezeu; şi **au propoveduit** post şi s-au îmbrăcat cu saci de la cel mai mare până la cel mai mic.* (Iona 3,5).

A rugi (<lat. *rūgīre*) (despre animale) „a rage": *Au **rugi-va** măgariul sălbatec când va avea iarbă? Sau va mugi boul când va sta dinnaintea ieslii pline?* (Iov 6,5); *După El **va rugi** sunetul, tuna-va cu glasul mărimei Sale şi nu va cerceta când să va auzi glasul Lui.* (Iov 37,4). Se actualizează, firesc, în text şi substantivul ***rugire*** „răget"; (fig.) „strigăt de disperare": *Mai nainte de-a mânca, suspin, şi ca apele ce undează, aşa-i **rugirea** mea.* (Iov 3,24); ***Rugirea** leului şi glasul leiţei şi dinţii puilor de lei s-au zdrobit. (Iov 4,10); Pleacă-să spre fătare şi fată şi slobod **rugirea**.* (Iov 39,3)[385].

---

[382] Cf. M. Seche, *Schiţă de istorie a lexicografiei române*, II, Bucureşti, 1969, p.77.

[383] Prezenţa accidentală a celor două cuvinte în acest text, coroborată cu faptul că ele nu se regăsesc în aceleaşi locuri în traducerea lui Samuil Micu – de fiecare dată, în cele trei contexte citate, sensul exprimându-se la Micu prin verbul *a zăbovi* – şi cu absenţa lor din *Glosarul* (selectiv) din *Biblia de la Blaj – 1795.* Ediţie jubiliară, Roma, 2000, este semn că intraseră în sfera arhaismelor la momentul respectiv.

[384] În textele vechi, cele două cuvinte se folosesc uneori amestecat, semn că, la un moment dat, distincţia semnatică dintre ele se anulase.

[385] Cele două cuvinte nu se mai întâlnesc în aceleaşi locuri din B1795 şi nici nu sunt înregistrate în *Glosarul* (selectiv) din *Biblia de la Blaj – 1795.* Ediţie jubiliară, Roma, 2000, este semn că aveau circulaţie periferică, fiind păstrate doar în unele graiuri nordice.

Verbul ***a steji/a stăji*** (<sl. *sŭtęžati*) „a (se) grăbi", „a impune cuiva să acționeze repede", „a presa", care apare frecvent în textele din secolul al XVI-lea[386], l-am înregistrat o singură dată în traducerea de la 1760: *Și îndată, bărbații aceia legați cu nădragii săi și cu tiverele și cu încălțămintele și cu vejmintele s-au aruncat în mijlocul cuptoriului ce ardea cu foc,* (Dn 3,21)/ *Căci că porunca împăratului **stăjiia**. Iară cuptoriul era aprins foarte și pre bărbații aceia, carii îi aruncase pre Sidrah, Misah și Avdenago, i-au omorât para focului.* (Dn 3,22).

Cu o singură ocurență am înregistrat și verbul ***a strechea*** (din *streche*) (despre animale) „a porni în goană, speriat (sau ca și cum ar fi speriat) de streche": *Și, agiungând la aria lui Hidon, ș-au întins Oza mâna să sprijinească sicriiul, că un bou, **stretind***[387] *puțântel, îl plecase.* (1Par 13,9). Cuvântul circulă și astăzi în vorbirea populară.

A se zăuita (din *ză-* + *uita*) „a uita": *Cinstează pre tatăl tău și de suspinul maicii tale **să nu te zăuiți**.* (Ecz 7,29) apare o singură dată în text. Cuvântul este prezent și mai târziu, dar rar, în textele reprezentanților Școlii Ardelene[388]. Circulă și azi în Banat și e dat ca exemplu de influență sârbă pentru exprimarea aspectului (prin prefixul *ză-*) la verbul românesc.

2.3.1.2.7. 3. Procese mentale și psihice; manifestări

A se bâigui[389], în varianta ***a se buigui*** (cu etimologie nesigură, este pus în relație cu mg. *bolyongni*) apare destul de rar, fiind concurat de regulă de sinonimul *a se spăimânta* și în mai mică măsură de alte sinonime: Comparând câteva dintre versetele unde traducerea de la 1760 are forme ale verbului *a se buigui*: *Și au fost minune în tabără prin câmpuri, ci și tot norodul stărilor, carii să dusease a prăda, **s-au buiguit** și s-au turburat pământul și s-au întâmplat ca o minune de la Dumnezeu.* (1Sm 14,15); *Și, auzând Saul și toți israilteanii cuvintele filisteului acestuia, **să buiguia** și să temea foarte.* (1Sm 17,11). Și casa aceasta va fi spre pildă tuturor carii vor treace și vor zice buiguindu-să: «Pentru ce au făcut Domnul așa locului acestuia și casii aceștia?» (2Par 7,21) cu cele din B1688 și din B1795, constatăm că în acestea din urmă sunt prezent fie formele verbului *a se spăimânta/a se spământa*, fie formele altor verbe, care exprimă un sens oarecum apropiat de sensul exprimat de ***a se buigui.*** Este prezent, de asemenea, adjectivul provenit din participiu, ***buiguit***: *Și i-au bătut cu rană mare foarte, așa cât **buiguiț** pulpa coapseai ș-au pus. Și, pogorându-se, au lăcuit în peștera pietrii Etam.* (Jd 15,8) și nu lipsește substantivul ***buiguială***, format de la verb cu sufixul *-eală*, prin care se desemnează starea de „zăpăceală": *Și, auzând oamenii aceia cuvintele ei, socotiia fața ei; și era în ochii lor **buiguială**, pentru că de frumseațea ei să mira foarte.* (Idt 10,14).

Verbul ***a(se/-și) bănui*** (<mg. *bánni*) este folosit cu sensul „a regreta", „a (se) căi": ***Ș-au bănuit** că făcusă om pre pâm<â>nt. Și atingându-să cu durearea inimii dinlăuntru,* (Fc 6,6)/ *Șterge-voi – au zis – omul carele l-am zidit de pre fața pământului, de la om pănă la jivinii, de la cel ce să tăriește pănă la paserile ceriului, că **Îm bănuiesc** că i-am făcut pre ei".* (Fc 6,7); *Și, **bănuindu-ș** fiii lui Israil pentru fratele său Veniamin, au început a zice: „Luatu-s-au un neam din Israil* (Jd 21,6); *Și tot Israilul foarte **ș-au bănuit** și s-au pocăit pentru uciderea unui neam din Israil.* (Jd 21,15). Alături de verb, pentru a exprima sensul „căință", „regret", se folosește și substantivul ***bănuire***: *Deci biruitoriu în Israil nu va ierta și cu **bănuire** nu să va pleca, că nu-i om **să să bănuiască***". (1Sm 15,29)

De la cuvântul ***bolând/bolund*** (<mg. *bolond*) „nebun", întrebuințat cu valoare adjectivală: *Aduce sfetnici spre săvârșit **bolund** și judecătoriu spre buiguire* (Iov 12,17) și cu valoare substantivală: *Adevărat, pre **cel bolund** îl ucide mâniia, și pre cel mic îl ucide pizma.* (Iov 5,2)/ *Eu am văzut pre **cel bolund** cu rădăcină tare și i-am blăstămat frumseața lui îndată.* (Iov 5,3), se dezvoltă o familie lexicală bine reprezentată în textul de față: ***bolânzește/bolunzească*** „nebunește" – *Întru toate acestea n-au păcătuit Iov cu buzele sale, nici **bolunzească** ceva au grăit împrotiva lui Dumnezeu.* (Iov 1,22); *Iară Iov **bolunzească** au grăit, și cuvintele lui nu răsună învățătura.* (Iov 34,35); ***bolânzie/bolunzie*** „nebunie" – *Lovească-te Domnul cu **bolunzie** și cu orbie și cu răpirea minții.* (2Lg 28,28); *Iară de nu vor asculta, vor treace prin sabie și să vor mistui în **bolunzie**.* (Iov 36,12).

Verbul ***a dezmânta*** (din *dez-* + *minte*) „a scoate cuiva din minte o hotărâre, o convingere, un gând", „a abate de la o intenție", „a deconsilia" este la prima atestare în acest text: *«Ieșit-au fiii lui Velial din mijlocul tău și **au dezmântat** lăcuitorii cetății sale și le-au zis: 'Să meargem să slujim dumnezeilor streini'», pre carii nu-i știți* (2Lg 13,13). Cuvântul circula în epocă, dovadă că prima atestare propusă în MDA este chiar din această perioadă, la un reprezentant al Școlii Ardelene (Ioan Molnar, *Retorică, adecă învățătura și întocmirea frumoasei cuvîntări*, Buda, 1798). L-am întâlnit, de asemenea, în câteva locuri în *Țiganiada*[390].

Verbul ***a se văznesi*** (<sl. *vŭznesti*), cu circulație în secolul al XVII-lea[391] se folosește o singură dată în acest text, cu sensul „a se considera într-un anume fel, semețindu-se": *ci încă fiind cu toții întru închinarea de idoli, în răpiri și în nemilostivire, pre sânești drepți a fi **să văznăsea**.* (Ir rezum. cap.2). Că verbul nu mai era în uz în perioada respectivă o dovedește în primul rând faptul că nu l-am înregistrat decât o singură dată în tot textul de la 1760. Apoi, cuvântul este eliminat din rezumatul corespunzător

---

[386] Vezi Ovid Densusianu, ILR, II, p.338.

[387] Pentru forma cuvântului, vezi supra, **2.1.2.6.**

[388] Nu l-am întâlnit în B1795, l-am întâlnit însă la Paul Iorgovici: „Iar tu, cititoriule binevoitor, dache vei deschide ochii minți[i] tale și vei strebate la redecina cuvintelor a limbii nostre (...), te vei încredința că cuviintele cele de lipse în limba nostre pentru sciințe se cuprind înveluite în redecina cuvintelor a limbii nostre și pentru aceea **s-au zeuitat** din limba nostre, pentru că sciințele ca pricina a cuvintelor acelora s-au vescezit în limba nostre una cu starea nații" (*La cetitoriu,* în *Observații de limba rumânească*, Buda, 1799; ap. Al. Rosetti, B. Cazacu, L. Onu, *Istoria limbii române literare,* Vol. I, *De la origini pînă la începutul secolului al XIX-lea*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Minerva, București, 1971, p.472) și în *Țiganiada*: „Iar' în cea curte mândră măiastră,/ Voinicii **zăuitându-și** de toate/ Bea, mânca, juca, ședea-în fereastră." (I. Budai-Deleanu, *Țiganiada*, București, 1973).

[389] Verbul *a bâigui* este destul de frecvent azi în vorbirea populară, cu derivatele lui, având sensul „a fi confuz în exprimare", „a înșira cuvinte fără rost", extinzându-se și la stări comportamentale confuze.

[390] „însă băgînd de samă că un feliu de poesie de-aceste, ce să chiamă epicească, poftește un poet deplin și o limbă bine lucrată, nesocotință dar ar fi să cînt fapte eroicești, mai vîrtos cînd nice eu mă încredințăz în putere, iar neajungerea limbii cu totul mă **desmîntă** (Ion Budai-Deleanu, *Prolog* la *Țiganiada*, București, 1973, p.7; „Numa Vlad, cu inimă nefrîntă/ Și-înarmat, pre păgînul așteaptă./Nimic de la scopos **nu**-l **desmîntă**" (*ibidem,* p.117); „Aceste eu vă zic nainte,/ Ca-întru-alergare de stăpînie,/ Cumva doar' **să nu vă desmînte**/ Sau să vă-adămănească-o numire/ A unii sau altii forme care/ Ar plăcea la partea cea mai mare." (*ibidem*, p.306).

[391] cf. Al. Ciorănescu, DER.

din traducerea lui Samuil Micu: cel care a întocmit acest rezumat în textul de la 1795, urmând rezumatul din *Biblia lui Petru Pavel Aron*[392], a preferat, firesc, un cuvânt cu circulație largă în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea: *a se socoti*

Verbul ***a se zătăci*** „a ramâne uimit"; „a se minuna"; „a se zăpăci" cunoaște 2 ocurențe în txtul analizat: *Și casa aceasta va fi spre pildă; tot care va treace printr-însa* ***să va zătăci*** *și va șuiera și va zice: «Pentru ce au făcut Domnul așa pământului acestuia și căsii aceștiia?»* (3Împ 9,8); *Și voi răsipi pământul vostru și* ***să vor zătăci*** *preste el neprieținii voștri, când vor fi lăcuitorii lui.* (Pr 26,32). Cuvântul nu este înregistrat în dicționarele limbii române, fiind prezent, în schimb, ***a se zănătici*** (cu etimologie nesigură, pus în legătură cu *zănatic*) „a se zăpăci", „a se buimăci". Forma ***zătăci*** ar putea fi rezultatul unei haplologii, înscriindu-se în tendința mai largă de scurtare a cuvintelor în special în vorbirea ardelenilor.

2.3.1.3. Civilizație rurală, gospodărie, ocupații

2.3.1.3.1. Obiecte, părți ale casei

Alabastru/alavastru (<lat. *alabastrum*) „vas din alabastru pentru păstrarea mirului"[393]: *S-au apropiat cătră El o muiare, având un* ***alavastru*** *cu unsoare de mare preț, și l-au vărsat pre capul Lui, șezând la masă.* (Mt 26,7); *Și, fiind în Vithania, în casa lui Simon leprosul, și, șezând la masă, venit-au o muiare având* ***alavastru*** *cu unsoare de nard curat, de mult preț. și, frângând* ***alavastrul***, *au vărsat pre capul Lui.* (Mc 14,3); *Și, iată, o muiare care era în cetate, păcătoasă, cât au cunoscut că șezusă în casa fariseului, au adus un* ***alavastru*** *de unsoare.* (Lc 7,37).

Cuvântul ***camenință/caminiță*** (<mg. *kamence*) „cuptor"; „sobă" este specific ariei dialectale din care provin traducătorii textului: *Și au zis Domnul cătră Moisii și cătră Aron: „Luaț mânile pline de cenușe din* ***caminiță*** *și o arunce Moisii spre ceriu înaintea lui Faraon.* (Iș 9,8); *Și au luat cenușă din* ***caminiță*** *și au stătut înaintea lui Faraon și o au răsipit Moisii spre ceriu și s-au făcut bube de beșici beșicate în oameni și în dobitoace.* (Iș 9,10). Samuil Micu va evita și de această dată regionalismul și va spune *cuptoriu*, asemenea celor care au tradus *Biblia* în secolul al XVII-lea[394].

Catedră/cathedră (<lat. *cathedra*) este împrumutat de traducători din *Vulgata* și păstrează sensul etimonului – „scaun cu spătar", „jeț", „jilț" – și forma acestuia: *Când ieșiiam la poarta cetății și în uliță îm gătea* ***cathedra***? (Iov 29,7); *Și șezând împăratul în* ***cathedra*** *sa (după obiceaiu), care era lângă păreate, s-au sculat Ionathan și au șezut Avner lângă Saul și s-au arătat deșert locul lui David.* (1Sm 20,25); *Aceastea numele celor tari a lui David. șezând în* ***cathedră*** *cel preaînțelept, căpetenia între trei, el iaste ca un tinăr vermicelul lemnului, carele opt sute au ucis cu o pornire.* (2Sm 23,8).

La prima atestare în acest text (cf. **Indice** Idt) este derivatul diminutival ***chiliuță*** (din *chilie + -uță*), prezent în sintagma ***chiliuță de taină***. *Și în ceale mai din sus ale casei sale ș-au făcut* ***chiliuță de taină***, *în carea, cu slujnicele sale, închise rămânea.* (Idt 8,5).

Prima atestare (cf. **Indice** 3Împ) este și pentru cuvântul ***cigă*** (<mg. *csiga*) „scară în spirală": *Ușea* ***coastei*** *din mijloc era în partea casei de-a dreapta, și prin* ***cigă*** *să suia la mijlocul casei ceii de cină și de la mijloc la al treilea.* (3Împ 6,8). Reținem tot aici cuvântul ***coastă*** (<lat. *costa*) „cameră laterală", „cameră", „încăpere", un sens pe care nu știm să-l mai păstreze astăzi, dar cu care se actualizează frecvent în acest text[395]: *Și au zidit preste păreții bisearicii tăblite prinpregiur, în păreții casii prinpregiurul bisearicii și a jârtvenicului și au făcut* ***coaste*** *prinpregiur.* (3Împ 6,5).

Specific ariei Transilvaniei este cuvântul ***corfă*** (ger. *Korf*) „coș", „paneraș": *Și, venind cartea la ei, au luat pre fiii împăratului și i-au ucis, șeaptezeaci de bărbați, și au pus capetele lor în* ***corfe*** *și le-au trimis la el în Iezrahil.* (4Împ 10,7); *Și au mâncat și s-au săturat și au luat ce prisosisă din sfărămituri, șapte* ***corfe***. (Mc 8,8); *„Când și șapte pâni la patru mii câte* ***corfe*** *de sfârmituri ați luat?" Și au zis Lui: „Șapte".* (Mc 8,20). Sens foarte apropiat dezvoltă cuvintele ***coșnicioară/cojnicioară*** (din *coșniță + -ioară*): *Și neputându-l mai tăinui, au luat o* ***coșnicioară*** *de papură și o au spoit cu cleiu și cu rășină și au pus înlăuntru pruncșorul și s-au slobozit în ostrovul râpei râului* (Iș 2,3); *Și, iată, să pogorea fata lui Faraon să să speale în râu și featele ei să priimbla pre țărmurile râului. Carea văzând* ***cojnicioara*** *în trestie, au trimis una din slujnicile sale* (Iș 2,5); *Și pusă în* ***coșnicioară*** *le vei aduce, și vițălul și doi berbeci.* (Iș 29,3) și ***coșniță/cojniță/cogință*** (<bg. srb., rus. *košnica*): *Isus, cu cinci pâni și doi pești, satură cinci mii de bărbați în pustie, culegând 12* ***coșnițe*** *de rămășițe.* (Mt rezum. cap.14); *Și au mâncat toți și s-au săturat și au luat rămășiță doaosprăzeace* ***coșnițe*** *pline de sfămituri.* (Mt 14,20); *Și turta unii pâni și cojulița stropită cu untdeleamn, o plăcintă din* ***cojnița*** *azimelor, care iaste pusă înaintea Domnului* (Iș 29,23); *Încă nu înțeleageți, nici vă aduceți aminte de ceale cinci pâni în cinci mii de oameni și câte* ***cogințe*** *ați luat?*(Mt 16,9). Reținem aici și forma neobișnuită ***coștiță***: *Și au mâncat toți și s-au săturat. Și au luat ce le prisosise, de fărămituri 12* ***coștițe***. (Lc 9,17).

Specific ariei nordice este cuvântul ***glajă*** (<ger. *Glas*) „vas de sticlă"; „sticlă de lampă" „lampă": *Alegându-să la ape cei de războiu, Ghedeon auzând visul oarecăruia din tabăra madianiteanilor, au năvălit asupra lor cu trâmbițe,* ***glăji*** *și cu fălinariu întrarmat.* (Jd rezum. cap.7); *Și au împărțit trei sute de bărbați în trei părți și le-au dat trâmbițe în mânile lor și* ***glăji*** *goale și fălinariu în mijlocul* ***glăjilor***. (Jd 7,16); *Și au întrat Ghedeon și trei sute de bărbați, carii era cu el, într-o parte a taberii, începând străjile miezei-noapte; și, deșteptându-să păzitorii, au început a răsuna cu trâmbițele și a plezni între sineși* ***glăjile***. (Jd 7,19). Cuvântul este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** Jd).

Lat. *exedra, -ae* „rotondă cu bănci în jur" și „sală de primire sau de conversație" a fost echivalat prin cuvântul ***jilț/jiț*** (<ger. *Sitz, Sessel*): *Acestor patru leviți încredințat era tot lucrul portarilor și era preste* ***jilțuri*** *și preste comoarăle casii Domnului.*

---

[392] Avem din nou posibilitatea să demonstrăm cvasiidentitatea rezumatelor (cf. supra, nota 12) din cele două traduceri: **B1760**: *Greu mustră Domnul pre fiii lui Israil și a Iudei, mai vârtos pre păstori și pre proroci, că neuitându-să la atâtea faceri de bine, de la Dumnezeu luate, pre El, care e izvorul apei vieții, părăsându-L, s-au închinat idolilor de la carii nimic de bine putea aștepta; ci încă fiind cu toții întru închinarea de idoli, în răpiri și în nemilostivire, pre sâneși drepți a fi* ***să văznăsea***. *Și pentru aceaea îi vestealte că să vor jefui*; **B1795**: *Tare mustră Domnul pre fiii lui Israil și a Iudei, mai vârtos pre păstori și pre proroci, că neuitându-să la atâtea faceri de bine care au luat de la Dumnezeu, pre El, izvorul apei ceii vii, părăsindu-L, s-au închinat idolilor, de la carii nici un bine nu pot aștepta; ci încă fiind cu toții întru închinarea idolilor, în răpiri și în nemilostivire* ***să socotesc*** *pre sine a fi drepți; pentru aceaea, le vestește că să vor jefui.*

[393] În legătură cu prezența cuvântului în texte din secolul al XVII-lea, deci cu mai bine de un secol înainte de prima atestare (1776) propusă în DA, vezi Dragoș Șesan, *op. cit.*, p.172.

[394] *Cuptoriu* este în Ms.45, în B1688 și în Ms.4389.

[395] Pentru alte ocurențe, vezi *Indice*.

(1Par 9,26); *Acestea sânt căpeteniile cântăreților prin familiile leviților, carii prin* ***jilțuri*** *să zăboviia, ca zioa și noaptea pururea cu slujba sa să slujască.* (1Par 9,23); *Și vor fi supt mâna fiilor Aaron, spre cinstea casii Domnului, în porți și în* ***jiļțuri*** *și în locul curățirii și în jârtvelnic și în toate lucrurile slujbeai bisearicii Domnului.* (1Par 23,28); *Ci și a tuturor tărnațelor care gândise și a* ***jilțurilor*** *prinprejur, spre vistieriile casii Domnului și spre vistieriile celor sfinte* (1Par 28,12).

Sintagma lat. *domibus laqueatis* a fost echivalată prin ***case lățuiite*** „case împodobite" (cf. lat. *laqueō* „a împodobi plafonul cu lambriuri"): *Au doară vreame iaste voao să lăcuiți în* ***case lățuiite****, și casa aceasta e părăsită?* (Ag 1,4).

Cuvântul ***năstrapă*** (<gr. *mastrápas*; bg. *nastrap*) – „vas (de băut)", „cană" – se actualizează cu un sens metaforic „loc unde se găsește ceva", „sursă", „izvor": *Iubitul mieu s-au pogorât în grădina sa, la* ***năstrapa*** *mirezmelor, să să pască în grădini și să culeagă crini.* (Cânt 6,1).

Cuvântul ***păstură*** (cu etimologie nesigură; a fost pus în legătură cu *pânzătură*[396]) este întrebuințat cu sensul „șervet, ștergar în care se învelesc la țară alimentele transportate la câmp"; „legătură": *Și au poruncit Isaie să ia o* ***păstură*** *de zmochine și să puie preste rană și să să însănătoșaze.* (Is 38,21) și este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** Is).

De la cuvântul lat. *pellis, -is* „cort acoperit cu piei", prezent în *Vulgata* în sintagma *in medio pellium*, cuvântul românesc ***piele*** s-a îmbogățit cu sensul de mai sus, așa cum se poate vedea în următorul context: *Au zis cătră Nathan prorocul: „Vezi că eu lăcuiesc în casă de chedru, și sicriiul lui Dumnezeu e pus în mijloc de* ***piei****".* (2Sm 7,2).

Polată (<bg. *polata*) se folosește cu sensul „palat domnesc, împărătesc": *Și s-au dus portarii și au vestit în* ***polata*** *împăratului dinlontru.* (4Împ 7,11); *Pentru aceaea au luat Ioas, împăratul Iudei, toate ceale sfințite, care sfințise Iosafat și Ioran și Ohozie, părinții lui, împărații Iiudei, și care el dăruise, și tot argintul ce să putea afla în comoarăle bisearicii Domnului și în* ***polata*** *împăratului și i-au trimis lui Hazail, împăratului Asiriii, și s-au depărtat de Ierusalim.* (4Împ 12,18); *Iară lui Hazail, împăratului Siriii, ce gătea războiu asupra lui Israil, trimite toate comoarăle bisearicii și a* ***polății*** (4Împ rezum. cap.12)[397].

Rătez (<ucr. *retězŭ*; mg. *retezs*) desemnează în mod obișnuit o „închizătoare primitivă, formată dintr-o limbă de lemn sau de metal, pentru uși sau ferestre": *Iară Poarta Peștilor o au zidit fiii Asnaa. Ei o au acoperit și i-au așezat stâlpii și încuietorile și* ***răteazele****; și lângă ei au zidit Marimuth, fiiul Uriei, fiiul lui Accus.* (Ne 3,3); *Și Poarta Veache o au zidit Ioiada, fiiul Fasea, și Mosolam, fiiul Vesodiei. Ei o au acoperit și i-au așezat stâlpii și încuietorile și* ***răteazele****.* (3,6); ***Rătezul*** *ușii meale am deșchis iubitului mieu, iară el să abătuse și trecuse. Sufletul mieu s-au topit cât au grăit. Căutatu-l-am și nu l-am aflat, chematu-l-am și nu mi-au răspuns.* (Cânt 5,6)[398].

Socotit termen regional datorită originii maghiare[399], cuvântul ***târnaț*** (<mg. *tornác*) se actualizează cu sensul „prispă (închisă cu scândură asemenea unui cerdac)"; „foișor": *Și pridvor mai mare rătund, cu trei rânduri de pietri tăiate și cu un rându de chedru cioplit; ci și în* ***tărnațul*** *casii Domnului dinlăuntru și în pridvorul casii.* (3Împ 7,12), putând însemna însă și „intrare", „ogradă": *Au trimis și au adus pre Ieremie din* ***tărnațul*** *temniții și l-au dat lui Godolie, fiiului Ahicam, fiiului Safam, să între în casă și să lăcuiască întru norod.* (Ir 39,14); *Ci și a tuturor* ***tărnațelor*** *care gândise și a jilțurilor prinprejur, spre vistieriile casii Domnului și spre vistieriile celor sfinte* (1Par 28,12).

Trapezare/trepăzare (<gr. *trapezareíon*; cf. sl. *trapezari*) este întrebuințat frecvent în acest text, actualizând sensuri diferite: „sală de mese" – *Și, luând Samuil pre Saul și copilul lui, i-au dus în* ***trepăzare*** *și le-au dat loc în capul celor ce fuseasе chemaț, că era ca la treizeci de oameni.* (1Sm 9,22); „casă", în sintagma ***trepăzarea fămeilor*** – *Și întrând la împăratul, orice poftea spre podoabă de lipsă lua și precum lor le plăcuse, togmite din* ***trepăzarea fămeilor*** *la cămara împăratului trecea.* (Est 2,13); „odaie situată la etaj sau la mansardă" – *Ci și cuiele le-au făcut de aur, așa cum fieștecare cui trăgea câte cinzeaci de sicli. Și* ***trepezerile*** *le-au acoperit cu aur.* (2Par 3,9).

Zar (<mg. *zér*) desemnează un „mecanism de închidere a ușii, a unei porți etc.", „broască", „zăvor": *Toate cetățile era întărite cu ziduri înalte și cu porți și cu* ***zaruri****, afară de nenumărate orașe, care nu avea număr.* (2Lg 3,5); *Și au făcut Vethoronul din Sus și Vethoronul din Jos, cetăți zidite, având porți și răteaze și* ***zaruri*** (2Par 8,5). Cuvântul este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** 2Lg).

2.3.1.3.2. Îmbrăcăminte, textile

Brână (din *brâu*) „brâu", „cingătoare" este rar prezent în text: *Și pre cei încinși cu* ***brâne*** *țintate și cu mitre în capetele lor zugrăvite, chipul tuturor povățuitorilor, asămănarea fiilor Vavilonului și a pământului haldeilor în care au răsădit* (Iz 23,15); *Să nu țineți aur, nici argint, nici bani în* ***brânele*** *voastre* (Mt 10,9). Aceeași realitate este numită în alte locuri ***brâu*** (etimologie necunoscută[400]), în sintagma ***brâu de curea*** „cingătoare de piele", care devine interesantă prin sensul pe care îl are aici cuvântul ***curea***: *Iară Ioan avea văjmânt de peri de cămile și* ***brâu de curea*** *pre coapsele sale, iară hrana lui era lăcuste și miiare sălbatecă.* (Mt 3,4); *Și era Ioan îmbrăcat cu peri de cămilă și* ***brâu de curea*** *pre coapsăle lui și lăcuste și miiare sălbatecă mânca.* (Mc 1,6). Echivalarea sintagmei latinești *zona pellicia* trebuia să conducă, firesc, la **brâu de piele*. Cum lat. *pellis, -is* înseamnă și „obiect de piele tăbăcită", „curea", este explicabil de ce rezultatul traducerii este ***brâu de curea.***

Carvazin reprezintă încercarea traducătorului de a adapta lat. *carbasinus* „făcut din in fin; din pânză fin lucrată" în următorul context: *Și spânzura din toate părțile șetrile de față cerească și de* ***carvazin*** *și hiachinth, sprijinite cu funi de vison și de urșinic, carele cu verigi de elefant era împreunate și în stâlpi de marmure să răzima* (Est 1,6). Cuvântul nu este înregistrat în dicționarele limbii române.

Ceapsă (<mg. *csápaza*, srb. *čepac*) denumește un obiect vestimentar „bonetă purtată de fete sau numai de femei măritate": [*Va lua Domnul*] *Și oglindele și jolgiurile și* ***ceapsele*** *și haina cea supțire.* (Is 3,23).

---

[396] Alte opinii privind originea cuvântului la Al Ciorănescu, DER.
[397] Pentru alte ocurențe ale cuvântului, vezi *Indice.*
[398] O discuție amplă în legătură cu sensurile cuvântului și cu răspândirea acestuia în diferite arii dialectale face Dragoș Șesan, *op. cit*, p. 187–188.
[400] Alte opinii privind originea cuvântului la Al Ciorănescu, DER.

Pentru a denumi realitatea numită în *Vulgata coccum* „stacojiu (culoare)"; fig. „stofă vopsită stacojiu"), traducătorii au împrumutat cuvântul și l-au adaptat la sistemul limbii române în forma ***coc***: *Hiachint și urșinic și **coc** de doao ori întins și visom, peri de capre* (Iș 25,4); *Face-vei și zavească de hiachinth și de porfiră și **coc** de doao ori întins și de vison răsucit, fulțuit și cu frumoasă pestrițală țăsut* (Iș 26,31); *Și leamn de chedru și issop și **coc** de doao ori întins, preotul va arunca în para focului care mistuiaște vaca*. (Nm 19,6); *Iară alta vie, cu lemnul de chedru și **coc** și isop îl va întinge în sângele paserei ceii jirtfite* (Pr 14,6); *Va lua lemnul cel de chedru și isopul și **cocul** și paserea vie și le va întinge toate în sângele paserii jârtfite și în apele vii și va stropi casa de șapte ori* (Pr 14,51)[401].

Cuvântul ***hiachint/hiachinth*** „țesătură vopsită în culoarea stânjenelului" a rezultat în urma încercării traducătorilor de a adapta la sistemul limbii române lat. *hyacinthus, -ī*, prin una dintre forme cuvântul românesc rămânând mai aproape de etimon: *Și aceastea sânt care trăbuie să luați: aur și argint și aramă*, (Iș 25,3)/ ***Hiachint*** *și urșinic și coc de doao ori întins și visom, peri de capre* (Iș 25,4); *Iară cortul așa-l vei face: zeace păretari de vison răsucit și **hiachinth** și de urșinic și de coc de doao ori întins, pestriță, fulțuite le vei face.* (Iș 26,1); *Face-vei și zavească de **hiachinth** și de porfiră și coc de doao ori întins și de vison răsucit, fulțuit și cu frumoasă pestrițală țăsut* (Iș 26,31).

Irhă, în varianta ***iră***, (<mg. *irha*) „piele tăbăcită" intră în alcătuirea sintagmei ***legătură de iră*** „curea de piele", numai că aici trimiterea este la cureaua de jug, în *Vulgata* fiind *quasi vinculum plaustri*: *Amar celor ce trageți nedreptatea în funile deșertăciunii și **ca o legătură de iră**, păcatul!* (Is 5,18). Cuvântul este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** Is).

Mohorât (de la *mohorî*) se actualizează cu sensurile „care are culoarea de la roșu-cărămiziu până la roșu-vânăt", „stofă purpurie" și „veșminte confecționate din acestă stofă": *Stâlpii lui i-au făcut de argint, razimul de aur, suișul lui **mohorât**, cu jumătate dragoste l-au așternut pentru featele Ierusalimului.* (Cânt 3,10); *Capul tău, ca Carmilul, și cosițele capului tău, ca **mohorâtul** împăratului legat întru ceterne.* (Cânt 7,5); *Iară tu, jefuită, ce vei face când te vei îmbrăca cu **mohorât**, când vei fi împodobită cu baier de aur și vei zugrăvi cu știviiu ochii tăi? În zădar te vei împodobi. Te-au urgisit iubitorii tăi, sufletul tău îl vor căuta.* (Ir 4,30).

Forma ***pantlică*** (<mg. *pántlika*) a cuvântului ***panglică*** este motivată de legătura pe care traducătorul a făcut-o cu etimonul și este prezentă cu două ocurențe în text: *Ceprăzi și **pantlice** prin unghiurile contușilor ovreaii să puie, ca să-și aducă aminte de leagea lui Dumnezeu.* (Nm rezum. cap.15); *Grăiaște fiilor Israil și le vei zice să-ș facă prin unghiurile contoșilor, puind într-însele **pantlice** hiachinthine* (Nm 15,38).

Cuvântul ***pănură*** (<lat. *paenula*) „postav", (prin gn.) „țesătură", „pânză" echivalează într-un context lat. *subtēmen, -inis* (care în sens restrâns înseamnă „bătătură", „urzelă", dar, în sens larg, desemnează orice „țesătură", „pânză", „stofă"): *Aceasta iaste leagea bubelor, a văjmântului de lână și de in, al **pănurii** și al tortului și a toată haina de piiale, cum trăbuie a să curăți sau spurcată a să numi.* (Pr 13,59), în celălalt, lat. *pannus, -i* „bucată de stofă", „cârpă": *Și ne-am făcut ca niște necurați toți noi și ca **pănura** cei de lună toate dreptățile noastre. Și am căzut toți ca frunza și nedreptățile noastre ca vântul ne-au dus pre noi.* (Is 64,6). Din cele două contexte rezultă că pentru traducători *pănura* era „țesătură în sens larg".

Plașcă (<sl. *plaštĭ* „mantie") și uneori ***platoșă*** (cu origine incertă; cf. ger. *Platte*) se folosesc cu sensul „pelerină lungă"; „veșmânt lung", „mantie": *Și, ieșind Iahil întru întâmpinarea Sisarii, au zis cătră el: „Întră la mine, Domnul mieu, întră, nu te teame". Carele întrând în cortul ei și acoperindu-se de la ea cu **plașca*** (Jd 4,18); *„Și, iarăși, întinde-ți – au zis – **plașca** ta, cu care te acoperi, și ține cu amândoao mânile".* (Rt 3,15); *Carea văzind Ham, tatăl lui Hanaan, adecă rușinea tâtâne-său a fi golit, au vestit la doi frați ai săi, afară.* (Fc 9,22)/ *Iară Sim și Iafeth ș-au pus **platoșea** în umerile sale și, mergând îndărăpt, au acoperit rușinea tâtâne-său.* (Fc 9,23); *Și au zis cătră slugă: „Ce omu-i cela ce vine pre câmp întru întâmpinarea noastră?" Și i-au zis: „Acesta este domnul mieu". Iară ea, luând degrabă **platoșea**, s-au acoperit*. (Fc 24,65).

Pocrovăț/procovăț (<sl. *pokrovecŭ*) se actualizează cu sensul „pătură care se pune sub șaua calului" în următorul context: ***Procovețul*** *pre care va fi șezut* [omul căruia i să întâmplă curgerea săminții – n.n.] *necurat va fi.* (Pr 15,9).

Potilat/pătilat (<mg. *potylolat*) desemnează o „pânză fină sau voal pe care, de obicei, îl poartă pe cap femeile tinere de la țară ți miresele": ***Pătilat*** *au făcut și l-au vândut și brâul l-au dat hananeului.* (Pl 31,24).

Cuvântul ***potlog*** (<bg. *podlog*), în varianta ***plotoagă***, se actualizează cu sensul „petic, bucată de piele pentru cârpit": *Și călțăminte foarte veachi care, spre arătarea vechirii, cu **plotoage** era cusute, îmbrăcați cu veșminte vechi și păinile care purta de merinde vârtoase era și în dărăburi fărâmate* (Jos 9,5).

Specific ariei lingvistice a Transilvaniei este cuvântul ***prim/primură*** (<mg. *prém*) „bandă dintr-o țesătruă țesătură frumos lucrată sau din broderie, cu care se ornamentează unele veșminte pe margini", „bordură", „ceapraz": *Rătăcit-au orbii în ulițe, pângăritu-s-au în sânge, și când nu putea au ținut **primurile** sale.* (Tng 4,14). În alt context am înregistrat sinonimul acestui cuvânt, ***ceapraz*** (<tc.*çapraz*): ***Ceprăzi*** *și pantlice prin unghiurile contușilor ovreaii să puie, ca să-și aducă aminte de leagea lui Dumnezeu.* (Nm rezum. cap.15).

În semn de doliu sau de pocăință ori din cauza sărăciei, oamenii se îmbrăcau cu ***sac*** (<lat. *saccus*) „veșmânt făcut din sac – pânză de fuior, de câlți sau de buci din care se fac sacii": *Și au zis David cătră Ioav și cătră tot norodul care era cu el: „Rumpeți-vă vejmintele și vă încingeț cu **saci** și plângeți la îngroparea lui Avner!" Iară împăratul David urma după cosciug.* (2Sm 3,31); *Și au zis slugile sale: „Iată, am auzit că împărații casii lui Israil sânt milostivi. Să punem, dară, **saci** în coapsăle noastre și funișoare în capetele noastre și să ieșim la împăratul lui Israil, doară va mântui sufletele noastre".* (3Împ 20,31)/ *Încins au cu **saci** coapseale sale și au pus funișoare în capetele sale și au venit la împăratul lui Israil* (3Împ 21,32)[402].

Șolovar (<mg. *solovári*) are circulație regională și poate însemna „ciorap gros de lână" sau (la pl. cu val. de sg.) „pantaloni strâmți de pânză sau de lână" (vezi infra, **2.3.1.3.3.**). În toate contextele care urmează, cuvântul echivalează lat. *lumbāre, -is* „cingătoare în jurul șalelor", „brâu de in", un detaliu vestimentar specific preoților *Vechiului Testament*: *Precum **șolovarii** lui Ieremie ascunși în Eufrate au putrezit, așa jidovimea întâi de Domnul lipindu-să, pentru mândria și închinarea de idoli de la Dânsul să leapădă și toți să vor răsipi* (Ir rezum. cap.13); *Aceastea zice Domnul cătră mine: „Mergi și ia ție **șolovari** de in, și-i*

---

[401] Pentru alte ocurențe ale cuvântului, vezi *Indice*.
[402] Pentru alte ocurențe ale cuvântului, vezi *Indice*.

vei pune pe coapsele tale, și în apă nu-i vei băga". (Ir 13,1)/ *Și mi-am luat* ***șolovari*** *după cuvântul Domnului și i-am pus pre coapsele meale.* (Ir 13,2); *„Ia* ***șolovarii*** *carii i-ai avut, carii sânt împrejurul coapselor tale și, sculându-te, mergi la Efrat și-i ascunde acolo, în gaura pietrii"* (Ir 13,4); *Și au fost după multe zile, au zis Domnul cătră mine: „Scoală, mergi la Evfrath și ia de acolo* ***șolovarii*** *carii ț-am poruncit să-i ascunzi acolo".* (Ir 13,6); *Și m-am dus la Evfrath și am săpat și am scos* ***șolovarii*** *din locul unde-i ascunseasem. și iată, putrăzise* ***șolovarii*** *așa cât nici de o slujbă era.* (Ir 13,7); *Norodul acest rău, carii nu vreau a auzi cuvintele Meale și umblă întru schimbarea inimii sale și s-au dus după dumnezei streini, să le slujască și să li să închine. Și vor fi ca* ***șolovarii*** *aceștia, carii de nici o slujbă sânt.* (Ir 13,10)/ *Că, precum să lipesc* ***șolovarii*** *de coapsele omului, așa am cleit Mie toată casa lui Israil și toată casa Iudei – zice Domnul – ca să-M fie spre norod și spre nume și spre laudă și spre slavă; și n-au auzit».* (Ir 13,11).

Târsână (<sl. *trŭsina*) se actualizează cu sensul „țesătură aspră din păr de capră, purtată de asceți sau de călugări direct pe piele"; „țesătură groasă (ca pânza de sac)": *Și, rumpându-ș hainele, s-au îmbrăcat cu* ***tărsână***, *tânguindu-ș fiiul multă vreame.* (Fc 37,34); *Și spre ce va cădea ceva din mortăciunile lor spurca-să-va, și vasul cel de lemn și văjmântul și pielea și* ***târsinile*** (Pr 11,32).

Thănistră reprezintă încercarea traducătorului de a adapta lat. *theristrum*, – „văl", „veșmânt": *Carea, dezbrăcând hainele văduvirii, au luat* ***thănistra*** *și, schimbând veșmintele, au șezut în despărțirea drumului carea duce în Thamna, pentru că au fost crescut Sela și nu l-au fost dobândit bărbat.* (Fc 38,14). Cuvântul nu este înregistrat în dicționarele limbii române. În Ms.45, B1688 și B1795 este *brobodelnic*, iar în Ms 4389 este *haine frumoase.*

2.3.1.3.3. Obiecte de podoabă

Baieră/baier (origine incertă; cf. lat. *bajulus*[403]) se actualizează în text cu sensul „salbă de bani", „colier": *Iară tu, jefuită, ce vei face când te vei îmbrăca cu mohorât, când vei fi împodobită cu* ***baier de aur*** *și vei zugrăvi cu știviiu ochii tăi? În zădar te vei împodobi. Te-au urgisit iubitorii tăi, sufletul tău îl vor căuta.* (Ir 4,30); *Și podoaba* ***baierelor*** *sale spre mândrie au pus și chipurile urăciunilor sale și a bozilor au făcut dintr-însul; pentru aceaea l-am dat lor spre necurăție.* (Iz 7,20).

Covrig (<bg., rus. *kovrig*) are în textul analizat exclusiv sensul „brățară" și echivalează lat. *armilla, -ae* din *Vulgata*. Trebuie precizat că în dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon*, I), lat. *armilla* este explicat „covrig de aur". Iată numai câteva dintre contextele în care apare cuvântul: *Și după ce au beut cămilele, au scos omul cercei de aur trăgând doi sicli și atâța* ***covrigi*** *trăgând zeace sicli.* (Fc 24,22); *Și văzind cerceii și* ***covrigii*** *la mânile soru-sa și auzind toate cuvintele vestindu-să: „Aceasta mi-au grăit omul!", au venit la om, carele sta lângă cămile și aproape de fântâna apei.* (Fc 24,30); *Și i-am acățat cercei spre podoaba feții ei și* ***covrigi*** *am pus în mânile ei.* (Fc 24,47); *Pentru această pricină, aducem spre daruri Domnului fieștecarii ce am putut afla, aur în pradă:* ***șolovari***, ***covrigi de aur***, *ineale și* ***dreptariu*** *și* ***murenule***, *ca să te rogi pentru noi Domnului.* (Nm 31,50)[404].

În ultimul context citat prezintă interes alte câteva cuvinte care numesc obiecte de podoabă. ***Dreptariu*** are aici sensul „brățară de mâna dreaptă", după lat. *dextrale, -is*. Pentru formația diminutivală *dextrāliolum, -ī* „brățărușă" s-a preferat în alt loc traducerea prin sintagma ***împodobirea brațului***: *Și ș-au spălat trupul și s-au uns cu mir de cel bun și au teptănat cosița capului său și ș-au pus mitră pre cap și s-au înbrăcat cu vejmintele desfătării sale și au tras încălțăminte picioarelor sale și ș-au luat* ***împodobirea brațului*** *și crini și cercei și ineale și cu toate podoabele sale s-au împodobit.* (Idt 10,3). ***Murenule*** înseamnă „coliere" și reprezintă adaptarea cuvântului lat. *muraenula, -ae*¸ care are atât sensul „murenă mică; pește din Marea Mediterană, cu corpul alungit", cât și sensul „colier". În altă parte, același cuvânt latinesc a fost echivalat prin ***linișor***, prin raportare la un nume de pește, *linul*, diminutivat: *În zioa aceaea va lua Domnul podoaba încălțămintelor și* ***spilcele***; (Is 3,18)/ *Și lanțurile de aur și mărgealele și covrigii de aur și mitrele;* (Is 3,19)/ *Și acelea și* ***șolovarii*** *și* ***linișorii*** *și mirositoarele și cerceii* (Is 3,20). ***Șolovari*** (vezi și supra, **2.3.1.3.2.)** reprezintă, în Nm 31,50 (*Pentru această pricină, aducem spre daruri Domnului fieștecarii ce am putut afla, aur în pradă:* ***șolovari***, *covrigi de aur, ineale și dreptariu și murenule, ca să te rogi pentru noi Domnului*), echivalarea lat. *periscelis, -idis* „colan deasupra gleznei", „podoabă de picior la femei", situație în care cuvântul românesc se îmbogățește cu încă un sens, cu care se actualizează, echivalând același cuvânt latinesc, și în versetul precedent, Is 3,20.

La prima atestare în acest text este cuvântul ***spelcă/spilcă*** (cf. srb. *spilka*, pn. *szpilka*, rus. *špilĭka*), actualizat cu sensul „obiect de podoabă" sau poate numai „accesoriu care servește totdeauna la prins ceva", aici probabil în formă de semilună, pentru că echivalează cuvântul *lunulas* (lat. *lūnula, -ae* „podoabă femeiască în formă de mică semilună") din *Vulgata*: *În zioa aceaea va lua Domnul podoaba încălțămintelor și* ***spilcele*** (Is 3,18).

2.3.1.3.4. Alimente, bucătărie

Aluat (<*lat. *allevatum*) intră în sintagma ***fără aluat*** și exprimă sensul „nedospit", echivalând *absque fermento* din *Vulgata*: *Iară când va aduce jârtva coaptă în cuptoriu, de făină pâni adecă* ***fără aluat***, *stropite cu untdelemn și plăcinte azime unse cu untdeleamn* (Pr 2,4); *De va fi aducerea ta din tigaie, de făină stropită cu untdeleamn și* ***fără aluat*** (Pr 2,5); *Toată aducerea carea să aduce Domnului va fi* ***fără aluat***, *nici ceva de aluat și de miiare să arde întru jârtfirea Domnului.* (Pr 2,11).

Bucată (<lat. *bŭccata*) se folosește la singular cu sensul „hrană", „mâncare", după lat. *cibus, -ī*: *Iară fiii lui Israil au mâncat mană ani patruzăci, până au venit la pământul cel de lăcuit; cu această* ***bucată*** *s-au hrănit până când au agiuns la hotarăle pământului Hanaan.* (Iș 16,35); *Și grăind împrotiva lui Dumnezeu și a lui Moisi, au zis: „Căci ne-ai scos din Eghipt să murim în pustietate? Lipsească pânea, nu sânt ape, sufletul nostru s-au îngrețat de această* ***bucată*** *ușoară foarte"* (Nm 21,5); *Și așa făcea în toț anii când, întorcându-se vreamea, să suia la bisearica Domnului și așea o întărâta, iară ea plângea și nu prindea* ***bucată***. (1Sm 1,7); *Și era* ***bucata*** *lui Solomon, în toate zilele, treizeci de cori de frunte de făină și șasezeci de cori de făină* (3 Împ 4,22).

Cu sensul „bucată", „parte dintr-un întreg" se folosește cuvântul ***dărab/dărăb*** (<mg. *darab*): *Iară berbecele îl vei tăia în* ***dărăburi***; *și spălând măruntaiele lui și picioarele, le vei pune preste tăiatele cărnuri și preste capul lui.* (Iș 29,17); *Și trăgând de pre cel ce i să junghie piialea, cărnurile în* ***dărăburi*** *le vor tăia.* (Pr 1,6); *Și aretele în* ***dărăburi*** *tăindu-l, capul lui și mădulările*

[403] Vezi discuția la Al Cirănescu, DER.
[404] Pentru alte ocurențe ale cuvântului, vezi *Indice.*

și grăsime o au ars în foc (Pr 8,20); *Și jertva în* ***dărăburi*** *tăiată, cu capul și cu fieștecare mădulări, au adus. Care toate pre oltariu le-au ars cu foc* (Pr 9,13); *Și călțăminte foarte veachi care, spre arătarea vechirii, cu plotoage era cusute, îmbrăcați cu vesminte vechi și pâinile care purta de merinde vârtoase era și în* ***dărăburi*** *fărâmate* (Jos 9,5). Cuvântul este bază de derivare în ***dărăbuț***: *Și limba necredinciosului Nicanor tăindu-o au poruncit prin* ***dărăbuțe*** *să se dea paserilor, iară mâna nebunului în prejma bisearicii să se spânzure.* (2Mac 15,33) și în ***dărăburit***: *limba lui cea blăstămătoare* ***dărăburită*** *paserilor dându-să* (2Mac rezum. cap.15), acesta din urmă presupunând existența verbului ***a dărăburi***.

Cuvântul ***făină*** intră în sintagma ***frunte de făină*** „făina cea mai curată" pentru a traduce lat. *simila , -ae* „cea mai curată făină de grâu, făină foarte albă": *Și era bucata lui Solomon în toate zilele, treizeci de cori de* ***frunte de făină*** *și șasezeci de cori de făină* (3 Împ 4,22). În latină există un cuvânt diferit pentru a desemna „făina cea mai aleasă", în timp ce în limba română se folosește sintagma în care intră cuvântul *frunte*, cu sensul „de calitate superioară", modalitate păstrată până astăzi pentru a numi realitatea în discuție.

Cuvântul ***fiertură*** (din *fiert + -ură*), poate denumi orice fel de mâncare preparată prin fierbere sau orice fel de mâncare cu zeamă (ca și azi în lumea rurală): *Ia-ț armele tale, tulba și arcul și ieși afară și vânând ceva,* (Fc 27,3)/ *Fă-m dintr-însul* ***fiertură*** *precum știi că-m place și-m adă să mânc, și să te blagoslovească sufletul mieu mai înainte de a muri".* (Fc 27,4), echivalând ceea ce în *Vulgata* este numit *pulmentum, -i* „mâncare cu carne tăiată felii". De asemenea, cu sau fără determinative, se folosește pentru a denumi un fel de mâncare specific celor săraci, „terci", traducând ceea ce în textul latinesc se numește *puls, pultis* „fiertură din făină de grâu sau de bob; mâncare a săracilor": *Pâne și plăcintă și* ***fiertură de păsat*** *nu veț mânca din holdă până la zioa în care veț aduce dintr-însa Dumnezeului vostru.* (Pr 23,14), unde prin ***păsat*** înțelegem „semințe de mei, decorticate și pisate nu prea mărunt"; *Și au pus avrei sale urciorul cu vin și vasul cu untul de lemn și* ***fiertură*** *și plăcinte și pâni și cași și au purces.* (Idt 10,5).

Sintagmele ***pâine azimă, pâine fără aluat*** și ***plăcintă azimă, pogace azimă, pogace fără aluat, turtă fără aluat*** au o trăsătură de sens comună, „preparat din aluat nedospit", în *Vulgata* fiind *azymos panes/panes azymos*: *Și au întrat Ghedeon și au fiert un ied, și dintr-o măsură de făină,* ***pâni azime*** *și cărnuri puind în corfă, și zama cărnurilor puind-o în oală, le-au adus toate supt stăjer și I le-au dat.* (Jd 6,19); *Căruie i-au zis îngerul Domnului: „Ia cărnurile și* ***pânile azime*** *și le pune pre acea piatră, și zama o pune deasupra". Și făcând așa* (Jd 6,20)/ *Au întins îngerul Domnului vârful toiagului care ținea în mână și au atins cărnurile și* ***pânile azime****; și s-au suit foc din piatră și cărnurile și pânile azime le-au mistuit; iară îngerul Domnului s-au făcut nevăzut de la ochii lui.* (Jd 6,21); *lagana azyma* și *panes absque fermento*: *Iară când va aduce jârtva coaptă în cuptoriu, de făină pâni, adecă fără aluat, stropite cu untdelemn și* ***plăcinte azime*** *unse cu unt de leamn* (Pr 2,4); *De va fi aducerea pentru mulțămită, vor aduce* ***pâni fără aluat****, stropite cu untdeleamn și* ***plăcinte azime****, unsă cu untdeleamn și făina coaptă și pânișoare unsă, cu mestecarea de untdeleamn stropite* (Pr 7,12).

Pentru a echivala sintagmele *laganum azymum, lagana absque fermento* și *tortam(que) absque fermento*, traducătorii au recurs și la sintagmele ***pogace azimă, pogace fără aluat*** și ***turtă fără aluat***: *Și traiste cu pânile azime cu untdelemn stropite și* ***pogacea fără aluat****, unsă cu untdelemn, și gustările a fieștecărora,* (Nm 6,15); *Și un picior fiert a berbeacelui și o* ***turtă fără aluat*** *în traistă și o* ***pogace azimă*** *și le va da în mânile nazareului, după ce să va rade capul lui.* (Nm 6,19). ***Plăcintă*** (<lat. *placenta*)**,** ***pogace*** (cf. mg. *pogácsa*, ger. dialectal *Pogatsche*, srb. *pogača*)**,** ***turtă*** (<lat. *turta*) înseamnă aici, la modul general, „turtă".

Papă (<lat. *pappa*) desemnează o „mâncare nedefinită mai îndeaproape, preparată din mămăligă": *Și au zis cătră ea Vooz: „Când va fi ceasul mâncării, vino aici, și mâncă pâne și întinge îmbucătura ta în oțăt". Și au șezut la coastele săcerătorilor și ș-au adunat* ***papă*** *și au mâncat și s-au săturat și au luat rămășiță.* (Rt 2,14).

Turtuliță (din *turtă + -uliță*) echivalează lat. *crustula, -ae* „prăjitură": *Și ia în mâna ta zeace pâni și o* ***turtuliță*** *și un vas cu miere și meargi la el, că el îț va spune ce să va întâmpla pruncului acestuia".* (3Împ 14,3) și este o creație lexicală pe care dicționarele limbii române nu o înregistrează.

2.3.1.3.5. Viață rurală

Cuvântul ***boambă*** (etimologie necunoscută) se actualizează cu sensul regional „boabă de strugure": *Și eu mai pe urmă m-am deșteptat, și ca cel ce adună* ***boambe*** *după culegători.* (Ecz 33,16)/ *În blagoslovenia lui Dumnezeu și eu am nădăjduit; și ca cel ce culeage am umplut teascul.* (Ecz 33,17).

Ca și în alte traduceri biblice[405], cuvântul ***bucium***[406] „trunchi de copac" se actualizează cu sens diferit de sensul actual: *Și i-au lovit Iosue și i-au ucis și i-au spânzurat preste cinci* ***buciumi****; și au fost spânzuraț până sara.* (Jos 10,26).

Cuvântul ***căpușă*** (etimologie nesigură; cf. alb. *këpushë*) se actualizează cu sensul „mugur" (prezent și astăzi în vorbirea populară): *A doao zi întorcându-să, au aflat încolțită varga lui Aaron, în casa Levi; și, înflându-să* ***căpușile****, ieșise florile, carele, desfăcându-să frunzele, s-au făcut micdale.* (Nm 17,8).

Un calc semantic după lat. *coma, -ae* care înseamnă „păr, plete, coamă", iar fig. *frunziș, coroană* (a arborelui) a condus la îmbogățirea cuvântului ***coamă*** cu sensul (despre pomi) „coroană": *Lemnul are nădeajde; de să va tăia, iarăși înverzeaște, și ramurile lui odrăslesc.* (Iov 14,7)/ *De va îmbătrâni în pământ rădăcina lui și în pulbere va muri trunchiul lui,* (Iov 14,8)/ *De mirosul apei va încolți și va face* ***coamă****, ca când dintâiu s-au sădit.* (Iov 14,9).

Curățitură (din *curățit + -ură*) se actualizează cu sensul „loc defrișat, curățat de cioturi etc. pentru a putea fi arat sau locuit" în următorul context: *Cătră care Iosue au zis: „De ești norod mult, suie-te în pădure și-ți taie* ***curățituri*** *în pământul Ferezei și Rafaim, că îngustă ți-i moștenirea muntelui Efrem!"* (Jos 17,15).

Sensul cuvântului ***curticea*** (din *curte + -icea*) în contextul: *Obrazul lui, ca* ***curticealele*** *mireazmelor* ***cusute*** *de făcătorii de mir; buzele lui, crini ce strecură zmirna cea dintâi* (Cânt 5,13) este diferit de sensul actual. Traducătorul a găsit în *Vulgata* cuvântul

---

[405] Vezi V. Arvinte, ST.L.EX., p.47; N. Iacob, *Limbajul biblic*, II, p.237–238.
[406] Pentru etimologia cuvântului, vezi Al. Ciorănescu, DER.

areolae (lat. *āreola, -ae*), care înseamnă „curte mică”, dar și „răzor”. Contextul impunea, evident, selectarea cuvântului care în românește exprimă acest sens[407]. Opțiunea pentru cuvântul ***curticea*** a determinat îmbogățirea cuvântului cu un sens nou.

În același context, reținem și cuvântul ***cusute***, prin care traducătorul a echivalat participiul perfect (*consitae*) al verbului *conserō* „a semăna”, „a planta”, „a răsădi”. Nu e exclus ca aceste devieri semantice să fie deliberate, deci să aibă fianlitate expresiv-estetică, fiind vorba desre o carte poetică prin excelență.

Grânar (din *grâne + -ar*) „hambar”, cu puține ocurențe[408]: *Carii acum vor urma, să adune în **grănari** și tot grâul supt biruința lui Faraon să să strângă și să să ție prin cetăț* (Fc 41,35); *Și creștea în toate zilele foametea în tot pământul; și au deșchis Iosif toate **grânarile** și vindea eghipteanilor, că și pre ei îi supuseasă foametea.* (Fc 41,56), este concurat îndeosebi de cuvântul ***șură*** (<ger. dialectal *Schûr*, săs. *Schyren*): *Și au venit rodirea a șepte ani și, în znopi culease, holdele s-au adunat la **șurile** Eghipetului.* (Fc 41,47); *Blagoslovite **șurile** tale și blagoslovite rămășițăle tale.* (2Lg 28,5*); După ce le-au închis cu ziduri, au pus în eale căpetenii și **șuri** de bucate, adecă de untdelemn și de vin.* (2Par 11,11); *Și au poruncit Ezehie să gătească **șuri** în casa Domnului* (2Par 31,11); *Și tot Iuda aducea zăciuiala grâului, a vinului, și a untului-de-lemn în **șuri**.* (Ne 13,12)/ *Și am rânduit preste **șuri** pre Selemiam preotul și Sadoc scriitoriul și Fadaie din leviți, și lângă ei Hanan, fiiul Zahur, fiiul Mathaniei, că credincioși s-au aflat a fi și lor li s-au încredințat părțile fraților săi.* (Ne 13,13) și mai rar de ***jitniță*** (<sl. *•itĭnica*): *Căotați spre pasările ceriului, că nu samănă, nici seaceră, nici adună în **jitniță** și Tatăl vostru cel ceresc le paște. Au voi nu sânteț cu mult mai buni decât aceale?* (Mt 6,26); *Și au zis: «Aceasta voi face: strica-voi **jâtnițele** meale și mai mari le voi face. Și acolo voi aduna toate ceale ce mi s-au rodit și bunătețile meale* (Lc 12,18).

O familie lexicală bine reprezentată se dezvoltă pe baza verbului ***a îmblăti/a îmlăti*** (<sl. *mlatiti*) „a bate cerealele, plantele cu păstăi etc. cu îmblăciul pentru a scoate semințele”; (Fig.) „a sfărâma”: *Că va petreace mâna Domnului în muntele acesta și **să va îmblăti** Moav supt el, precum să zdrobesc paiele în car.* (Is 25,10); *Iară pânea să va sfărâma, însă nu în veac **îmblătind** o **va îmblăti**, nici o va năcăji roata carului, nici cu unghile sale îl va sfăma*. (Is 28,28); *Eu te-am pus ca pre un car ce **îmlătească**, nou, ce are boturi firestruitori. **Îmlăti-vei** munți și vei sfărâma și dealurile ca pulberea le vei pune.* (Is 41,15).

De la verbul ***a îmblăti*** se formează substantivele ***îmblătiș*** (din *îmblăti + -iș*) „bătutul grâului cu îmblăciul”: ***Îmblătișul*** *mieu și fiii ariii meale, carele am auzit de la Domnul oastelor, Dumnezeul lui Israil, v-am vestit voao.* (Is 21,10) și ***îmblătitură/ îmlătitură*** (din *îmblătit + -ură*) „batere a cerealelor cu îmblăciul pentru a scoate semințele”: *Și nu s-au lăsat lui Ioahaz din norod fără numai cinzeaci de călăreți și zeace căruțe și zeace mii de pedestrași; că-i ucisease împăratul Asiriii și-i vânturase ca pulberea în **îmlătitura** ariii* (4Împ 13,7). Cele două derivate nu sunt înregistrate în dicționarele limbii române.

Un sens neobișnuit dobândește cuvântul ***prostime*** (din *prost + -ime*) în următorul context: *Nu urî lucrurile ceale de osteneală și **prostimea** cea zidită de la Cel Preaînalt.* (Ecz 7,16), unde echivalează *rusticationem* din *Vulgata*. După lat. *rusticātiō, -ōnis* „munci câmpenești, agricultură”, cuvântul românesc se îmbogățește cu acest sens.

Cuvântul ***spic*** (<lat. *spīcum*) se folosește cu sensul „ramură” (cf. lat. *spīca, -ae*; *spīcum, .-ī* „spic”; „smoc (la alte plante)” în următorul context: *Și am răspuns a doao oară și am zis cătră el: «Ce sânt aceale doao **spice** de maslini, care sânt lângă doao usne de aur, întru carele sânt împlătoarele ceale de aur?»* (Za 4,12).

Cuvântul ***toiag*** în sintagma ***toiagul pâinei/toiagul pânii*** devine simbolul pâinii care întreține viața[409]: *După ce voi frânge **toiagul pâinei** voastre, așa cum zeace muieri să coacă într-un cuptoriu pâni și să le facă la măsură. și veți mânca și nu vă veț sătura.* (Pr 26,26); *Și au zis cătră mine: „Fiiul omului, iată, Eu voiu zdrobi **toiagul pâinii** în Ierusalim și vor mânca pâine în măsură și în sângurătate, și apa în măsură și în strâmtoare vor bea* (Iz 4,16); *Eu, Domnul, am grăit. Când voiu trimite săgețile foametei ceale reale spre dânșii, care vor fi ucigătoare, și care voiu trimite, să vă răsipesc; și foamete voiu grămădi asupra voastră și voiu zdrobi întru voi **toiagul pâinii**.* (Iz 5,16). În fiecare verset citat, sensul sintagmelor *frângerii/zdrobirii toiagului pâinii* este „lipsirea de pâine, flămânzirea celor ce au greșit în fața lui Dumnezeu”.

După lat. *versus* „brazdă”; „linie, rând”; „vers”, cuvântului ***vers*** i se poate atribui unul dintre sensurile „brazdă” sau „rând” în următorul context: *Și forma boilor era supt el și de zeace coți oricare dinlăuntru săpături, ca cu doao **vearsuri** troaca mării înprejura. Iară boii vărsați era.* (2Par 4,3).

2.3.1.3.6. Substanțe aromatice, mirodenii

Aromat (aici împrumutat din *Vulgata*, unde este forma *aromata*[410]), în forma de plural – ***aromate –***, desemnează, în general, „mirodeniile”: *Și șezind să mânce păne, au văzut niște izmailiteani călători vinind din Galaad, și cămilele lor purtând **aromate** și rășină și stactim în Eghipet.* (Fc 37,25).

Lat. *balsamum* „substanță aromată” și „arbust exotic din care se extrage substanța mirositoare cu același nume” a fost împrumutat și adaptat în forma ***valsam***: *Ca chinamomul și **valsamul** mirositoriu am dat miros; și ca smirna cea aleasă am dat dulceață de miros.* (Ecz 24,20)/ *Și ca ștoracul și galvanul și ungula și guta și ca Livanul netăiat am aburit lăcașul mieu, și ca **valsamul** neamestecat mirosul mieu.* (Ecz 24,21). Prezența cuvântului în forma ***valsamon***: *Iuda și pământul lui Israil, aceia neguțătorii tăi în grâul cel dintâiu, **valsamon** și miere și untdelemn și rășină au pus în târgurile tale.* (Iz 27,17) ne conduce însă spre gr. *bálsamon*. De vreme ce în *Vulgata* este în acest loc *balsamum*, înseamnă că adaptarea s-a făcut aici sub influența greacă, explicabilă prin tradiția biblică românească, fără a exclude însă o posibilă influență din partea formei maghiare – *bál(z)samom.*

---

[407] În dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon*, I), cuvântul *areola* este explicat, firesc, „strat”.

[408] Aceasta ar fi chiar prima atestare a cuvântului (cf. MDA, unde prima atestare este din 1891).

[409] Cf. DB, p.1300.

[410] În legătură cu originea acestui cuvânt s-au exprimat mai multe opinii, fiind pus, pe rând, în legătură cu etimon grecesc, slavon, latin sau propunându-se etimologie multiplă. Vezi, în acest sens, *ILRL Epoca veche (1532-1780)*, Vol.I, p.397, unde se propune etimologie multiplă, și Dragoș Șesan, *op. cit.*, p.174, unde sunt actualizate opiniile exprimate în diferite surse.

Casia este un împrumut, în cazul acestei traduceri, din limba latină (cf. lat. *casia, -ae*, gr. *kasía*; sl. *kasija*) prin care este numită „scorțișoara": *Iară de **casie**, sicli cinci, sute în măsura jârtveanicului, de untdelemn, o măsură de him.* (Iș 30,24); *Smirnă și stactii și **casiia** din vejmintele Tale; din case de piluri din care Te-au desfătat* (Ps 44,9).

Sinonim cu ***casia*** este cuvântul ***chinamom*** (desemnând arborele și mirodenia obținută din coaja acestui arbore), împrumutat de traducători din *Vulgata* și adaptat în această formă după lat. *cinnamōmum, cinnamum, -ī* „scorțișoară": *Zicând: „Ia-ți mireasme de mirhă dintâi și aleasă, cinci sute de sicli, și de **chinamom** jumătate, adecă sicli doao sute cincizăci, așijderea de calamim, sicli doaosute cincizăci* (Iș 30,23); *Ca **chinamomul** și valsamul mirositoriu am dat miros; și ca smirna cea aleasă am dat dulceață de miros.* (Ecz 24,20). Cuvântul nu este înregistrat în dicționarele limbii române în această formă, în schimb, în DA se înregistrează forma *cinamon*, cu varianta *cinam.*

Lat. *galbanum, -ī* „rășină extrasă din rădăcina plantei *Bubon galbanum* ce crește în Syria, Persia și Africa" a fost împrumutat și adaptat în forma ***galvan***: *Și au zis Domnul cătră Moisi: „Ia-ți mireasme stactim și onihim, **galvan** de bună mireazmă și tămâie foarte luminoasă; de o măsură vor fi toate".* (Iș 30,34); *Și ca știoracul și **galvanul** și ungula și guta și ca Livanul netăiat am aburit lăcașul mieu, și ca valsamul neamestecat mirosul mieu.* (Ecz 24,21). Cuvântul este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** Iș).

Ir (<mg. *ír*) este numele unei „alifii pe care o prepară femeile la țară din diferite grăsimi, plante etc, folosită ca medicament sau preparat cosmetic": *Că nice iarba, nice **irul** i-au vindecat, ci cu cuvântul Tău, Doamne, Cel ce vindecă toate.* (Înț 16,12). Cuvântul este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** Înț).

În forma de plural articulat, cu valoare substantivală, ***mirositoare*** dobândește sensul „parfumuri și uleiuri mirositoare", după cuvântul *olfactōriola* din *Vulgata*; (*olfactōriolum, -i* „flaconaș cu parfum"): *Și acelea și șolovarii și linișorii și **mirositoarele** și cerceii* [va lua Domnul] (Is 3,20).

Probleme au întâmpinat traducătorii la adaptarea cuvântului ***stacti/stactie*** (cf. lat. *stacta, -ae* și *stactē, -ēs*) „ulei de mirt" și „arbust ornamental cu frunze alungite, cu flori mici, albe și parfumate", așa cum se poate vedea în următoarele contexte: *Și șezind să mânce păne, au văzut niște izmailiteani călători vinind din Galaad, și cămilele lor purtând aromate și rășină și **stactim** în Eghipet.* (Fc 37,25); *Deci Israil, tatăl lor, au zis cătră dânșii: „De-i așa lipsă, faceți ce vreați; luați din rodurile ceale mai bune a pământului în vasăle voastre și duceț omului daruri, puțân de rășină și de miare și de știoraţă și de **știactis** și de terevithi și de amigdale.* (Fc 43,11); *Și au zis Domnul cătră Moisi: „Ia-ți mireasme **stactim** și onihim, galvan de bună mireazmă și tămâie foarte luminoasă; de o măsură vor fi toate".* (Iș 30,34); *Legătură de **stactie** iubitul mieu mie, între țâțele meale să va zăbovi* (Cânt 1,12).

Cu aceeași problemă s-au confruntat traducătorii în cazul cuvântului ***storax*** (cf. lat. *styrax, -acis*; *storax*) „rășină naturală, plăcut mirositoare, obținută din coaja unor arbori exotici", rezultând, de asemenea, variante: *Deci Israil, tatăl lor, au zis cătră dânșii: „De-i așa lipsă, faceți ce vreați luați din rodurile ceale mai bune a pământului în vasăle voastre și duceț omului daruri, puțân de rășină și de miare și de **știoraţă** și de știactis și de terevithi și de amigdale.* (Fc 43,11); *Și ca **știoracul** și galvanul și **ungula** și guta și ca Livanul netăiat am aburit lăcașul mieu, și ca valsamul neamestecat mirosul mieu.* (Ecz 24,21). În ultimul verset citat remarcăm prezența unui alt împrumut, ***ungula*** (cf. lat. *ungula, -ae*) „balsam", „pomadă", „parfum", necesar pentru a numi o realitate prea puțin definită.

2.3.1.3.7. Pietre prețioase; metale prețioase

Pentru a denumi „ametistul", limba latină dispune de două forme: *amethistus, -ī* și *amethistos*, cea de a doua păstrându-se neadaptată după etimonul grecesc. Formele folosite în textul de la 1760 sunt ***amethistos***: *În al triilea, ligurios, ahates și **amethistos**.* (Iș 28,19) și ***amathistos***: *În al triilea, ligurion, ahates și **amathithos**;* (Iș 39,12). În *Vulgata* este de fiecare dată *amethistus*, ceea ce ar fi trebuit să conducă fie la împrumutarea aceleiași forme, fie, în urma adaptării, chiar la forma ***amethist**. Preferința traducătorului pentru apropierea de etimonul grecesc ar putea veni, și în acest caz (cf. supra, **2.3.1.3.6. – *valsamon***), din tradiția biblică românească (Ms 45, B1688, Ms 4389 au aici *amethistos*).

Anthrax este prezent o singură dată în text, într-o sintagmă unde textul latinesc are *gemmula carbunculi*: ***Piatră scumpă de anthrax*** *spre podoabă de aur și asămănarea musicilor în uspățu de vin.* (Ecz 32,7). În latină *anthrax, -acis* nu are și sensul „rubin", ceea ce înseamnă că traducătorul cunoștea cuvântul din alte traduceri biblice, unde fusese preluat direct din greacă sau prin filieră slavonă[411]. În alte locuri, unde *Vulgata* are *carbunculus, -ī*, este preferat, firesc, împrumutul din latină, în forme care vorbesc despre dificultatea adaptării: *În al doilea, **carvuncul**, samfir și iaspis* (Iș 28,18); *În al doilea, **corvuncul**, sanfir și iaspis* (Iș 39,11); *În desfătările raiului lui Dumnezeu ai fost, toată piatra scumpă, acoperemântul tău: sardiul, topazionul, iaspisul, hrizolitul și onixul și verilul și samfirul și **cărvuncul** și zmăragdul; aurul, lucrul podoabei tale. și găurile tale, în zioa în carea te-ai zidit, s-au gătit.* (Iz 28,13).

Lat. *chrysolithos, -i* „topaz" a fost împrumutat de traducători și adaptat în câteva feluri: *În al patrulea, **hrisolith**, onihin și veril, închisă cu aur vor fi prin rândurile sale.* (Iș 28,20); *În al patrulea, **hrisolith**, onihin și veril, împregiurate și închise în aur prin rândurile sale.* (Iș 39,13); *Și trupul lui ca **hrisolithul**, și fața lui ca fața fulgerului, și ochii lui ca fălinariul ce arde, și nădrajii lui și ceale din jos până la picioare ca fața aramei ce arde, și glasul cuvintelor lui, ca glasul mulțimei* (Dn 10,6); *Și am văzut; și iată patru roate lângă heruvimi, o roată lângă un heruvim, și altă roată lângă alt heruvim, iară vedearea roatelor era ca vedearea pietrii de **hrisoliv**.* (Iz 10,9); *În desfătările raiului lui Dumnezeu ai fost, toată piatra scumpă, acoperemântul tău: sardiul, topazionul, iaspisul, **hrizolitul** și onixul și verilul și samfirul și cărvuncul și zmăragdul;* (Iz 28,13). Se impune aici o precizare cu privire la informațiile în legătură cu prima atestare a cuvântului: în MDA se face trimitere la DA ms.; în DA nu este înregistrat, în schimb, DÎLR îl înregistrează cu prima atestare în *Palia de la Orăștie.*

Iaspis este împrumutat din *Vulgata*, lat. *iaspis, -idis* desemnând o „piatră semiprețioasă din categoria cuarțului, netransparentă, de diferite culori" *În al doilea, carvuncul, samfir și **iaspis*** (Iș 28,18); *În al doilea, corvuncul, sanfir și **iaspis*** (Iș 39,11); *Și voiu pune băștile tale **iaspin***[412] *și porțile tale pietri cioplite și toate hotarăle tale pre pietri dorite* (Is 54,12).

---

[411] Vezi V. Arvinte, ST.L.EX., p.35.

[412] Forma *iaspin* ar putea fi urmarea unei erori de grafie.

Cuvântul lat. *ligurius* sau *ligyrius* trebuia să conducă în traducere la forma **liguriu* sau *ligurie* (așa cum apare în *Palia de la Orăștie*), dar formele pe care le-am înregistrat în text sunt cele influențate de modelul grecesc: *În al triilea, **ligurios**, ahates și amethistos.* (Iș 28,19); *În al triilea, **ligurion**, ahates și amathithos*, (Iș 39,12), poate și sub influența celuilalt cuvânt din context, care urmează modelul grecesc.

Aceeași realitate, „onix", este numită în mod diferit în traducerea de la 1760: ***onix, onihin, onichim, onihim, onihinth.*** În latină sunt două cuvinte, având valori morfologice diferite: *onyx, -ychis*, substantiv, „onix", „alabastru" și *onychinus*, adjectiv, „de culoarea unghiei[413]", „semănând cu onixul". În procesul traducerii valoarea morfologică s-a putut schimba, astfel încât din adjectivul latinesc a rezultat în limba română substantiv: *Pietri de **onichim** și mărgăritariu spre împodobirea efodului și a piepturelului* (Iș 25,7); *Și vei lua doao pietri de **onihin** și vei săpa într-însele numele fiilor Israil* (Iș 28,9); *Și au zis Domnul cătră Moisi: „Ia-ți mireasme stactim și **onihim**, galvan de bună mireazmă și tămâie foarte luminoasă; de o măsură vor fi toate.* (Iș 30,34); *Pietri **onihinth** și pietri scumpe spre înfrâmsățarea preste-umărariului și a piepturelului.* (Iș 35,9). ***Onix*** este prezent în text, o dată echivalând adjectivul latinesc: *Și aurul pământului aceluia foarte bun iaste, acolo să găsește rubinul și peatra **onixului*** (Fc 2,12) – în latină *lapis onychinus*, a doua oară, substantivul *onyx* din *Vulgata*: *În desfătările raiului lui Dumnezeu ai fost, toată piatra scumpă, acoperemântul tău: sardiul, topazionul, iaspisul, hrizolitul și **onixul** și verilul și samfirul și cărvuncul și zmăragdul;* (Iz 28,13).

Ovriz reprezintă un împrumut din *Vulgata*. Lat. *obrizum* este explicat în dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon*, I) „aur curat": *Și casa cea mai mare o au acoperit cu leamne de ceatină și leaspezi de aur, de **ovrizi** au înfipt preste tot. Și au scobit într-însa ramuri de finic și ca niște lănțureale între sineș împreunându-se.* (2Par 3,5).

Interesante prin soluțiile diferite de adaptare sunt cuvintele ***sardiu***, care apare și în formele ***sardios, sardie***, și ***topaz***, pe care îl întâlnim în formele ***topazion*** și ***topazie. Sardiu, sardie, topazie*** urmează firesc formele latinești: *sardius, -ii*, respectiv *topazius, -ii*, în timp ce ***sardios*** și ***topazion*** stau sub influența modelului grecesc: *Și vei pune într-însul patru rânduri de pietri: în rândul dintâi va fi **piatra sardie** și **topazie** și zmaragd.* (Iș 28,17); *Și au pus într-însu patru rânduri de pietri scumpe: în rândul dintâi era **sardios, topazie**, șmaragd* (Iș 39,10); *În desfătările raiului lui Dumnezeu ai fost, toată piatra scumpă, acoperemântul tău: **sardiul**, **topazionul**, iaspisul, hrizolitul și onixul și verilul și samfirul și cărvuncul și zmăragdul;* (Iz 28,13); *Nu i să va asămăna **topaziia** din Ethiopiia, nici unsori curate i să vor asămăna.* (Iov 28,19); *Pentru aceaea am iubit poruncile Tale preste aur și **topazie*** (Ps 118,127).

Veril (cf. lat. *berillus*) „smarald" reprezintă încercarea traducătorului de a adapta cuvântul din *Vulgata*, în condițiile în care, probabil, realitatea desemnată nu era cunoscută traducătorului: *În desfătările raiului lui Dumnezeu ai fost, toată piatra scumpă, acoperemântul tău: sardiul, topazionul, iaspisul, hrizolitul și onixul și **verilul** și samfirul și cărvuncul și zmăragdul; aurul, lucrul podoabei tale. și găurile tale, în zioa în carea te-ai zidit, s-au gătit.* (Iz 28,13); *În al patrulea, hrisolith, onihin și **veril**, închisă cu aur vor fi prin rândurile sale.* (Iș 28,20); *În al patrulea, hrisolith, onihin și **veril**, împregiurate și închise în aur prin rândurile sale*. (Iș 39,13).

2.3.1.4. Viața socială

2.3.1.4.1. Relații de rudenie, relații sociale, categorii sociale, statut social

Cuvântul ***avră*** „slujincă", „roabă" este împrumutat din *Vulgata* (cf. lat. *abra, -ae*) și cunoaște câteva ocurențe exclusiv în *Cartea lui Iiudith*: *Voi veți sta la poartă într-această noapte, și eu voiu ieși cu **avra** mea.* (8,32); *Și au chemat **avra** sa și, pogorându-se în casa sa, au lepădat de la sâne târsina și s-au dezbrăcat de vejmintele văduvirii sale.* (10,2); *Iară Iudith rugându-se Domnului, au trecut prin porți, ea și **avra** ei.* (10,10); *Și au rămas în casa bărbatului său ani o sută cinci și au slobozit pre **avra** sa slobodă* (16,28); *Și au pus **avrei** sale urciorul cu vin și vasul cu untul de lemn și fiertură și plăcinte și pâni și cași și au purces.* (10,5).

Copil „copil nelegitim", folosit aici cu sensul „străin", „de alt neam" (așa cum se întâlnește și astăzi în unele zone din Transilvania și din Maramureș), echivalează cuvântul latinesc *spurius* „nelegitim, bastard" în următoarele contexte: *Și au ieșit un om **copil** din tabăra filisteilor, pe nume Goliath din Teth, înalt de șasă coți și o palmă.* (1Sm 17,4); *Și încă el grăind lor, s-au arătat omul acel **copil** suindu-să, pe nume Goliath, filisteu din Gheth, din tabăra filisteilor; și grăind el aceleaș cuvinte, au auzit David.* (1Sm 17,23).

Crescător (din *crește + -ător*) se folosește cu sensul „părinte adoptiv" în următorul context: *Carele au fost **crescătoriu** featei frăține-său, Edisei, carea, cu alt nume, să chema Esthir și amândoi părinții pierduse, frumoasă foarte și mândră cu fața. Și murind tată-său și mumă-sa, Mardoheul și-o luase fată de suflet.* (Est 2,7). Este și cea dintâi atestare a acestui cuvânt (cf. **Indice** Est).

Cumnăție (din *cumnat + -ie*) intră în alcătuirea sintagmei ***casa cumnățiilor*** „familia": *Aceștia sânt numiți căpetenii în neamurile sale și în **casa cumnățiilor** sale s-au înmulțit foarte.* 4,38 (1Par) și în expresia verbală ***a se împreuna cu cumnăția***, cu sensul general „a se înrudi": *Rușinea unchiu-tău nu o vei dezvăli, nici te vei apropiia de muiarea lui, carea **cu cumnăție** ți **să împreună**.* (Pr 18,14); *Și au fost Iosafat găzdac și cinstit foarte și **cu cumnăție s-au împreunat** cu Ahav.* (2Par 18,1). Cuvântul este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** Pr). În aceeași familie lexicală intră adjectivul provenit din participiu, ***cumnățit*** „înrudit prin cumnăție": *Iosafat, **cumnățit** cu necuratul Ahav, luund fiiul lui Ioram fata lui Ahav, să suie cu el împrotiva Ramoth Galaad, patru sute de proroci mincinoși biruință făgăduindu-le.* (2Par rezum. cap.18). Cuvântul nu este înregistrat în DA, în schimb, verbul *a cumnăți* este, dar cu o atestare târzie (cf. **Indice** 2Par – **CUMNĂȚIT**).

Sintagma ***curvie de rudenie*** are sensul „incest" și echivalează lat. *incestus*: *Rușinea muierii tale și a featei ei nu vei dezvăli. Fata feciorului ei și fata featei ei nu o vei lua, ca să dezvălești ocara ei, că trupul ei sânt, și acea împreunare **curvie de rudenie** iaste.* (Pr 18,17).

În contextul: *Și au fost moștenirea lui oi șeapte mii și cămile trei mii și părechi de boi cinci sute și asine cinci sute și **familie** multă foarte. și era omul acela mare între toți răsăriteanii.* (Iov 1,3), cuvântul ***familie*** are sensul „slujitori", fiind un calc semantic după lat. *familia, -ae* care, pe lângă „familie", îi desemnează și pe „sclavii unei case".

Fiiu de făgăduință înseamnă „copil de suflet", „fiu adoptiv" în următorul context: *Moisii să naște, în apă aruncat și de acolo tras, de la mumă-sa doicit din porunca fetei lui Faraon, carea îl luase fiiu de făgăduință.* (Iș rezum. cap.2).

---

[413] V. Arvinte (ST.L.EX., p.36) explică modul cum s-a ajuns în greacă la denumirea *ónix* „unghie" pentru un cuvânt străin, de origine necunoscută. Asemănarea de culoare – albul strălucitor – între realitatea numită prin respectivul cuvânt străin și unghie a condus la această omonimie.

De la *frățâne* cu sufixul *-ătate* se formează ***frățânătate*** „frăție", „frățietate", cuvânt care este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** Za): *Mai vrut-am a trimite la voi a înnoi* ***frățânătatea*** *și priiateniia, ca nu cumva streini să ne facem de către voi, că multe vremi au trecut de când ați trimis la noi.* (1Mac 12,10); *Și le-am poruncit ca să vie și pre la voi și să vă strânștască și să vă dea cărțile noastre despre înnoirea* ***frățânătății*** *noastre.* (1Mac 12,17); *Și am tăiat toiagul Mieu al doilea, care să chema Fune, ca să dezleg* ***frățânătatea*** *între Iuda și Israil.* (Za 11,14).

Mamzer înseamnă „cel născut din curvie", așa cum rezultă din explicația pe care o găsim chiar în contextul în care apare cuvântul: *Nu va întra* ***mamzer****, adecă născut din curvie, în besearica Domnului până la al zeacele neam.* (2Lg 23,2). Traducătorii au urmat cu fidelitate *Vulgata* (mai puțin *curvie* în loc de *curvă*, cum impunea modelul): *Non ingredietur* ***mamzer*** *hoc est de scorto natus.* Cuvântul nu este înregistrat în dicționarele limbii române.

Mașteha (<sl. *maštecha*) „mamă vitregă" nu se întâlnește decât o singură dată în următorul context, acolo unde în *Vulgata* este *noverca* „mamă vitregă"**:** *Care va dormi cu* ***mașteha-sa*** *și va dezvăli ocara tătâne-său, cu moarte să moară amândoi; sângele lor fie preste ei!* (Pr 20,11).

Muierotcă (din *muiere* + *-otcă*), ***muierotic*** (din *muiere* + *-otic*), ***muieratic/muieratec*** (din *muiere* + *-atic/-atec*) desemnează în acest text aceeași realitate: „sodomit", „homosexual", echivalând lat. *effēminātus*: *Ci și* ***muierotci*** *au fost pre pământ și au făcut toate urâciunile neamurilor, care le-au zdrobit Domnul înnaintea feații fiilor lui Israil.* (3Împ 14, 24); *Și au luat pre* ***cei muierotci*** *de pe pământ și au curățit toate spurcăciunile idolilor, care făcuse părinții lui.* (3Împ 15,12); *Ci și rămășițele* ***muierotcelor****, carii rămăsease în zilele lui Asa, tătâni-său, i-au dus de pre pământ.* (3Împ 22,47); *Și au strâcat căscioarele* ***muieroticilor*** *care era în casa Domnului, pentru carele muiarile țesea ca niște cășcioare, grâng.* (4Împ 23,7); *Muri-va în vifor sufletul lor, și viața lor între cei muieroteci.* (Iov 36,14); *Nu voiu cerceta preste featele voastre când vor curvi și preste logoditele voastre când vor preacurvi, căci că ei cu curvele petrecea și cu* ***cei muieratici*** *jârtvea, și norodul, ce nu înțeleage, să va bate.* (Os 4,14); *Și voiu da pruncii căpetenii lor, și* ***cei muierateci*** *îi vor stăpâni.* (Is 3,4).

Nemernic (<sl. **namĕrinŭ*) exprimă statutul celui „străin, pribeag, pripășit", „venetic" (păstrat și astăzi pe alocuri în Bucovina): *A șeaptea zioa sâmbeteai iaste, adecă odihna Domnului, Dumnezeului tău. Nu vei face într-însa ceva lucru și fiiul tău și fata ta, sluga și slujnica, și boul și asinul și tot dobitocul tău și* ***nemearnicul*** *tău care iaste între porțile tale, ca să odihnească sluga ta și slujnica ta* (2Lg 5,14); *Și voi, dară, iubiți* ***nemearnicii****, că și voi ați fost* ***venetici*** *în pământul Eghiptului.* (2Lg 10,19); *De la* ***nimearnicul*** *și* ***veniticul*** *vei ceare; cetățanul și rudenia a-i ceare îndărăpt nu vei avea puteare* (2Lg 15,3). Reținem în ultimele două contexte coocurența celor două cuvinte sinonime, ***nemernic*** și ***venetic*** (<gr. *venetikós*), nuanțarea în traducere fiind impusă de *Vulgata*, unde găsim sinonimele: *peregrīnus, -ī* „străin" și *advena, -ae* „străin", „venit din altă parte". În aceeași serie sinonimică intră și cuvântul ***venit*** (din participiul verbului *a veni*) „(om) care vine din altă parte, străin, pripășit"; „nemernic"; „venetic": *Și te vei ospăta înaintea Domnului, Dumnezeului tău, tu, fiiul tău și fata ta, sluga ta și slujnica ta și levitul care iaste înlăuntrul porților tale,* ***venitul*** *și săracul și văduva carii zăboveasc cu voi în locul care va aleage Domnul, Dumnezeul tău, ca să lăcuiască numele Lui acolo.* (2Lg 16,11); *Și te vei ospăta în praznicul tău tu, fiiul tău și fata ta, sluga ta și slujnica și levitul și* ***venitul****, săracul și văduva carii înlăuntrul porților tale sânt.* (2Lg 16,14) [414].

Slujnicuță (din *slujnică* + *-uță*) este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** Est): *Și deacă-și rădicasă fața și arzând cu ochii își arătase urgiia pieptului, împărăteasa au căzut și, schimbându-se fața în păliciune, cel obosit spre* ***slujnicuță*** *ș-au plecat capul.* (Est 15,10).

Soțietate (<lat. *societas, -atis*) se actualizează cu sensul „tovărășie", „suită", echivalând lat. *comitātus, -ūs* „mulțime însoțitoare", „escortă", „suită": *Carele chemând pre Zavulon și Nethali, s-au suit cu zeace mii de ostași, având pre Devora în* ***soțietatea*** *sa.* (Jd 4,10); *Și au mers după ea bărbatul său, vrând a să împăca cu ea și a o mângăia, și a o aduce cu sine îndărăpt, având în* ***soțietate*** *un copil și doi asini.* (Jd 19,3).

Soț (<lat. *socius, -ii*) se întâlnește cu sensurile „tovarăș", „nevastă", „soție"; „fiecare dintre soți", în funcție de cuvântul latinesc pe care îl echivalează. Cu sensul „tovarăș" echivalează lat. *socius, -iī* „asociat", „părtaș", „tovarăș"[415]: *Și, deacă-i dedease darurile, au urmat după* ***soții*** *carii cu el era.* (Jd 3,18); *Și Avimeleh au șezut în Ruma. Iară Zevul pre Gaal și* ***soții*** *lui i-au scos din cetate, nici i-au suferit într-însa a zăbovi.* (Jd 9,41); cu sensurile „nevastă", „soție"; „fiecare dintre soți" se folosește pentru a echivala cuvântul lat. *coniūx, -ugis* „soție", „soț": *Pentru ce ai zis că ți-i sor, de o am luat mie* ***muiare*** [în *Vulgata* – *uxorem*]*? Acum, dară, iată-ț* ***soțul*** [în *Vulgata* – *coniux*] *tău, ia-o și mergi!"*[416] (Fc 12,19); *Și i-au dat lui pre Valam* ***soț****. Carea,*

---

[414] Pentru alte ocurențe ale cuvintelor ***nemernic, venetic, venit***, vezi *Indice.*

[415] Foarte rar echivalează lat. *collēga, -ae* „confrate", „camarad", „tovarăș": *Și au zis omul către* ***soțul*** *său: „Veniți și să aruncăm soarte și să știm pentru ce iaste noao răotatea aceasta!" Și au aruncat sorți și au căzut soartea pre Iona.* (Iona 1,7). În alte versiuni românești, în funcție de izvorul după care s-a tradus (cf. Eugen Munteanu, *op. cit.*, p.235–239), în acest loc găsim: ***aproapele*** – Ms.45 și B1688; ***soțiia*** – Ms.4389; ***vecinul*** – B1795. Aceeași echivalare se face în următorul context: *Și batâr așa de s-ar judeca omul cu Dumnezeu, precum să judecă fiiul omului cu* ***soțul*** *său.* (Iov 16,22). În B1688 și în B1795, în același loc, este ***aproapele/de-aproapele***. În traducerea de la 1760, ***aproapele*** echivalează lat. *proximus* (vezi ocurențele cuvântului *aproapele* în *Indice*) și doar în mod excepțional lat. *amicus*: *Și fieștecarele rău împrotiva* ***aproapelui*** *său să nu gândiți întru inimile voastre și jurământul mincinos să nu iubiți, că toate aceastea sânt carele am urât», zice Domnul.* (Za 8,17) – *Vulgata* este *contra amicum suum*. Cuvântul ***vecin*** se folosește mai rar ca echivalent al lat. *proximus*: *Și au zis altul către* ***vecinul*** *său: „Veniț să facem cărămiz și să le ardem în foc".* (Fc 11,3) – în *Vulgata* este *ad proximum suum*; *Veniț, dară, să ne pogorâm și să amestecăm acolo limba lor, ca să nu auză fieștecarele glasul* ***vecinului*** *său".* (Fc 11,7) – în *Vulgata* este *vocem proximi sui*; *Căci că mai înainte de aceale zile sâmbriia oamenilor nu era, nici plata dobitoacelor era; nici celui ce întra, nici celui ce ieșea era pace pentru năcaz. Și sloboziți toți oamenii, fieștecarele împrotiva* ***vecinului*** *său.* (Za 8,10) – în *Vulgata* este *contra proximum suum*; *Aceastea, dară, sânt cuvintele care veți face: «Grăiți adevărul fieștecarele cu* ***vecinul*** *său. Adevărul și judecata păcii judecați în porțile voastre*. (Za 8,16) - în *Vulgata* este *cum proximo suo*. ***Vecin*** traduce, în mod firesc, și lat. *vīcīnus, -ī* „vecin": *Iară de iaste mai mic numărul să poată agiunge a mânca mielul, va lua pre* ***vecinul*** *său carele îi împreunat casii sale, după numărul sufletelor care să poată agiunge la mâncarea mielului.* (Iș 12,4); în *Vulgata - adsumet vicinum suum*; *Pentru aceaea, aceastea zice Domnul: „Iată, Eu voiu da spre norodul acesta căderi și vor cădea întru dânșii părinții și fiii împreună,* ***vecinul*** *și* ***cel de aproape*** *vor peri".* (Ir 6,21); în acest verset, coocurența celor două cuvinte, ***vecinul*** și ***cel de aproape***, este impusă de original, unde se află *vicinus* et *proximus*.

[416] Lat. *coniūx, -ugis* este echivalat prin ***soț***, însemnând „soție"; lat. *uxor, -ōris* „soție" este consecvent tradus prin ***muiere/muiare***. *Iară Adam au cunoscut pre Eva,* ***muiare-sa****, carea au zămislit și au născut pre Cain, zicând: „Moștenit-am om prin Dumnezeu"* (Fc 4, 1); *Și au cunoscut Cain pre* ***muiare*** *sa, carea au zămislit și au născut pre Enoh; și au zidit cetate și au chemat numele ei din numele fiiului să, Enoh.* (Fc 4,17); *Satan, dobândind de la*

(Fc 30,4)/ *Întrând la dânsa bărbatul, au zămislit și au născut fiiu.* (Fc 30,5); *Ție ți să cuvin toate averile lui și trebuie să o iai* ***soțu*** [în *Vulgata – coniugem*]. (Tov 6,12)/ *Ceare-o, dară, de la tatâl ei și ți-o va da* ***muiare*** [în *Vulgata – uxorem*]". (Tov 6,13).

Cum în latină cuvântul *coniūx, -ugis* desemnează și masculinul și femininul, este explicabilă folosirea substantivului ***soț*** cu sensul „soție". Omonimia se rezolvă aici numai cu ajutorul contextului. Sintagma ***soț de căsătorie*** traduce lat. *sociata coniugio*: *Carele întrebându-să de bărbații locului aceluia despre muiarea sa, au răspuns: „Sora mea este!", că să temea a mărturisi că i-ar fi* ***soț de căsătorie****, gândind ca nu cumva să-l ucigă pentru frumseațea ei.* (Fc 26,7).

Soție se actualizează cu sensul „tovarăș", echivalând fie lat. *socius, -iī* „asociat", „părtaș", „tovarăș", fie lat. *comitātus, -ūs* „mulțime însoțitoare", „escortă", „suită" sau *sodālis, -is* „tovarăș", „camarad", „coleg". Contextele sunt în general concludente, sensul „tovarăș" fiind evident și fără raportare la *Vulgata*: *Au zis: „Să meargem împreună și ț-oi fi* ***soție*** *în drumul tău!"* (Fc 33,12); *Sculați-vă și să meargem în Vithil, să facem acolo oltariu lui Dumnezeu, Carele m-au ascultat în zioa năcazului mieu și au fost* ***soție*** *călătoriii meale".* (Fc 35,3); *Și împărțându-și* ***soțiile****, au năvălit asupra lor noaptea și i-au lovit și i-au gonit până la Hova, carea iaste de-a stânga Damascului.* (Fc 14,15); *Și o au slobozit pre ea și doica ei și sluga lui Avraam și pre* ***soțiile*** *lui* (Fc 24,59); *Și s-au întors Iosif în Eghipt cu frații săi și cu toate* ***soțiile****, după ce au îngropat pre tată-său.* (Fc 50,14); *Răspuns-au Isav: „Rogu-te, încai din norodul care este cu mine să rămâie* ***soții*** *drumului tău!"* (Fc 33,15); *S-au suit în muntele Selmon cu tot norodul său și, luând săcurea, au tăiat ramul copaciului și, puindu-l în umăr, purtându-l, au zis cătră* ***soții****: „Ce mă vedeți făcând, curând faceți".* (Jd 9,48); *Și au zis cătră tatăl: „Aceasta numai îm dăruiaște, te rog, slobozi-mă ca doao luni să încungiur munții, și să-mi plâng verguria cu* ***soțiile*** *meale".* (Jd 11,37); *Căriia el i-au răspuns: „Meargi". Și o au slobozită doao luni. Și, ducându-să cu* ***soțiile*** *și cu* ***tovarișele*** *sale, plângea verguria sa în munți.* (Jd 11,38). În ultimul exemplu sunt coocurente două sinonime impuse de *Vulgata*, unde se află *sociis ac sodalibus*.

Spre deosebire de contextele de mai sus, concludente pentru sensul „tovarăș" al cuvântului ***soție***, versetul care urmează: *Și au zis Adam: „Muiarea carea mi-ai dat* ***soție***[417] *mi-au dat din pom și am mâncat".* (Fc 3,12) favorizează decodarea celuilalt sens al cuvântului, „nevastă". Comparația cu textul-sursă, unde găsim lat. *sociam*, ne conduce însă din nou spre sensul „tovarăș", „însoțitor".

2.3.1.4.2. Meserii; locul exercitării lor, unelte

Sintagma ***bătătoriu cu ciocan*** „fierar" echiavalează lat. *malleātor, -ōris* „ciocănar" (adjectivul *malleātus* „bătut cu ciocanul"): *Iară Sealla au născut pre Tuval-Cain, carele au fost* ***bătătoriu cu ciocan***[418] *și faur în tot feliul de lucru de aramă și de fier. Iară sora lui Tuval-Cain, Noema.* (Fc 4,22).

Bordei/bordeu (etimologie nesigură[419]) se folosește cu sensul „casă în care se practică prostituția", „lupanar" și echivalează de regulă lat. *prostibulum, -ī* sau lat. *lupānar, -āris* „bordel"[420]: *Nu da la* ***bordeiu*** *fata ta, să nu să spurce pământul și să să umple de răutate.* (Pr 19,29); *De plata* ***bordeului*** (2Lg rezum. cap.23); *Nu vei da plata* ***bordeiului****, nici prețul cânelui în casa Domnului, Dumnezeului tău* (2Lg 23,18)[421]; Credem că folosirea consecventă a cuvântului *bordei* cu acest sens a putut rezulta în urma unei etimologii populare. Remarcăm aici, atestat pentru prima dată (cf. **Indice** Pr), și sinonimul ***lupanar*** (<lat. *lupānar, -āris*), în forma ***lupănar***: *Curvă și urâtă din* ***lupănar*** *nu-ș va lua muiere, nici lăsată de bărbat, că s-au sfințit Dumnezeului său.* (Pr 21,7). În aceeași serie sinonimică intră sintagma ***locul (cel) de rușine***, prin care traducătorul a echivalat lat. *prostibulum, -ī*, atunci când textul-sursă impunea nuanțarea exprimării, dată fiind coocurența cuvintelor *prostibulum, -ī* și *lupānar, -āris*. În contextele care urmează, echivalarea s-a făcut la fel: *prostibulum, -ī* = *locul (cel) de rușine* și lat. *lupānar, -āris* = *bordei*: *Și ț-ai zidit* ***bordeiu*** *și ț-ai făcut* ***loc de rușine*** *în toate ulițele.* (Iz 16,24); *Și te voiu da în mâna lor și vor strâca* ***bordeiul*** *tău și vor prăpădi* ***locul*** *tău* ***cel de rușine*** *și te vor goli de veșmintele tale și vor duce vasăle podoabei tale și te vor lăsa goală și plină de ocară.* (Iz 16,39).

Cuvântul ***brâglă*** (etimologie necunoscută) „vătală" este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** 1Par): *Și al treilea războiu au fost în Gov, asupra filisteilor, în care au lovit Adiodatul, fiiul Saltului, meșterul de multe feațe, Vitlemiteanul, pre Goliath Ghetheul, a căruia mânunchiul suliții era ca* ***brâgla*** *țăsătorilor.* (2Sm 21,19); *Și el au lovit omul eghipteanul, a căruia stat era de cinci coți și avea lance ca* ***brâgla*** *țăsătorilor; și s-au pogorât la el cu varga și i-au apucat sulița carea o ținea cu mâna și l-au ucis cu sulița sa.* (1Par 11,23); *Și alt războiu s-au făcut asupra filisteilor, în carele au lovit Adeodatul, fiiul lui Saltus Vithleemiteanul, pre fratele lui Goliat Ghetheului, a căruia lemnul suliței era ca* ***brâgla*** *țăsătorilor.* (1Par 20,5).

Bucătăriță (din *bucătar + -iță*) „bucătăreasă" apare în varianta ***bucătoriță*** și este atestat pentru prima dată (cf. **Indice** 1Sm) în următorul context: *Și featele voastre și le va face* ***ungătoare*** *și* ***bucătorițe*** *și* ***pitărițe****.* (1Sm 9,13), alături de denumirirle altor două meserii practicate de femei: ***ungătoare*** (din *unge + -ătoare*) „producătoare/vânzătoare de uleiuri, alifii" și ***pităriță*** (din *pitar + -iță*) „pităreasă", „brutăreasă". Sufixul moțional *-iță*, care formează cuvinte noi pentru a denumi agentul de gen feminin, a fost mult mai răspândit până în secolul al XIX-lea (cf., în Bucovina, *învățătoriță*).

Căruțer/ căruțeriu (din *căruță + -er*) „căruțaș", „vizitiu": *Și s-au întâmplat de au aruncat săgeata în neștiut oarecare din norod și au lovit pre împăratul lui Israil între cerbice și între speate. Iară el au zis* ***căruțeriului*** *său: „Intoarce mâna ta și mă scoate din șireag, că rănit sânt".* (2Par 18,33). Cuvântul nu este înregistrat în DA.

Dumnezeu slobozenie, loveaște pre Iov cu bubă rea foarte, pre carele și ***muierea*** *lui îl probozeaște.* (Iov rezum. cap.2). Lat *fēmina, -ae* „femeie", „femelă", „parte femeiască" este echivalat prin ***femeie***: *Din toate jiviniile ceale curate ia câte șepte, bărbat și fămeia, iară din jiviniile ceale necurate câte doao, bărbat și* ***fămeia****.* (Fc 7,2); *Ci și din paserile ceriului câte șepte, bărbat și* ***fămeaie****, ca să ție sămânța preste fața a tot pământul.* (Fc 7,3); *Iară de va naște* ***fămeaie****, necurată va fi doao săptămâni după leagea curgerii lunatecii și zile șasăzăci și șasă va rămânea în sângele curățiii sale.* (Pr 12,5); *Care le va aduce înaintea Domnului și să va ruga pentru dânsa, și așa să va curăți de curgerea sângelui său. Aceasta iaste leage ceii ce naște bărbat sau* ***fămeaie****.* (Pr 12,7). Pentru alte ocurențe ale acestor cuvinte, vezi *Indice*.

[417] În alte variante românești este: ***Muiêrea*** *care ai dat cu mine* – în Ms 45, B1688; ***Muiêrea*** *carea mi-ai dat* – în Ms.4389; ***Muiarea*** *care mi-ai dat să fie cu mine* – în B1795.

[418] Soluția este cvasiidentică în alte versiuni românești: *bătător de ciocan* –Ms.45 și Ms.4389; *bătătoriu de ciocane* – B1688; *bătătoriu cu ciocane* – B1795.

[419] Vezi discuția la Al. Ciorănescu, DER.

[420] La Grigore Maior, *ILV/ Lexicon*, II, *prostibulum* este explicat „casă de curvie".

[421] Vezi alte ocurențe în *Indicele* aferent următoarelor cărți biblice: Nm, 2Mac, Iz, Vr.

Coh (<mg. *koh*) „turnătorie”, „topitorie” echivalează lat. *conflātōrium, -iī* „topitorie” și prezintă o singură ocurență în contextul următor, fiind coocurent cu cuvântul ***cuptoriu***, prin care s-a tradus, firesc, *fornax, -ācis* „cuptor”, „furnal”: *Precum să cearcă în coh argintul și în cuptoriu aurul, așa să cearcă omul cu gura celui ce-l laudă. Inima necredinciosului cearcă ceale reale, iară inima dreaptă caută știința.* (Pl 27,21). Cuvântul este la prima atestare în acest tex (cf. **Indice** Pl).

Fulțăitoriu/fulțuitoriu (din *fălțui* + *-tor*) este „meșterul care brodează” (cf. lat. *plūmārius, -iī* „meșter care lucrează brocarte”): *Împreunându-și soție Ooliav, fiiul Ahisameh, de neamul Dan, carele și el era ales meașter de leamne și de multe fealiuri de săpături și* ***fulțăitoriu*** *din hiachinth, porfiră, mătasă și din vison.* (Iș 38,23); *Pre amândoi i-au învățat înțălepciune, să facă lucrurile măsariului, a împistritoriului și a* ***fulțuitoriului****, de hiachinth și porfir și coc de doao ori întins și de vison și să le țasă toate și nouo fieștecarea să le găsască.* (Iș 35,35). Cu acest sens, cuvântul nu este înregistrat în DA.

Un element lexical specific zonei este ***firiz***, în varianta ***firez*** (<mg. *fűrész*) „ferăstrău de mână”: *Că legile noroadelor deșarte sânt, că lemnul din dumbravă îl taie, lucru de mâna meașterului cu* ***firezu*** (Ir 10,3).

O interesantă familie lexicală, prin sensul pe care îl dobândesc cuvintele, se dezvoltă pe baza verbului ***a (se) grămădi***. Prin calc semantic după lat. *exstruō, -ere*, care înseamnă „a îngrămădi”, dar și „a ridica”, „a construi”, verbul ***a grămădi*** se îmbogățește cu sensurile „a ridica”; „a construi”[422], așa cum rezultă din următoarele contexte: *Știut să fie împăratului că jidovii carii s-au suit de la tine la noi au venit în Ierusalim, în cetatea cea împrotivă războitoare și rea, carea o zidesc,* ***grămădindu****-i zidurile și păreții împreunându-i* (Ezr 4,12); *Cunoscut să fie împăratului că ne-am dus la țânutul Iiudeii, la casa Dumnezeului celui mare, carea să zideaște cu piatră nepoleită și leamne să pun prin păreți, și lucrul acela cu de-adinsul* ***să grmădeaște*** *și creaște în mânile lor.* (Ezr 5,8); *Și acest cuvânt ne-au răspuns, zicând: «Noi sântem slugile Dumnezeului ceriului și a pământului și zidim bisearica carea* ***era grămădită*** *mai înainte de acești mulți ani și carea împăratul lui Israil cel mare o zidise și o* ***grămădise***. (Ezr 5,11); *Iară bătrânii jidovilor zidea și sporea, după prorociia lui Agghei prorocului și a lui Zaharie, fiiului Addon, și au zidit și* ***au grămădit***, *poruncind Dumnezeul lui Israil și poruncind Chirul și Darie și Artaxers, împărații pearsilor.* (Ezr 6,14). În aceeași familie lexicală intră ***grămădire*** (din *grămădi*) „construcție”, prin care traducătorii au echivalat lat. *structūra, -ae*, făcând legătura cu *structiō, -ōnis* „grămadă care se înalță”: *Și, de să va afla cum că cu sfatul Chirului împărat au început* ***grămădirea*** *casii Domnului carea este în Ierusalim și, de să pare domnului, împăratului nostru, să ne scrie despre aceastea*”. (3Ezr 6,22), și ***grămăditor*** (din *grămădi* + *-tor*) „constructor”, „zidar”, prin care s-a echivalat lat. *structor, -ōris*: *Și le-au zis: „Cine poruncindu-vă, zidiți casa aceasta și acoperemântul acesta și toate cealeaalalte isprăviți? Și carii sânt* ***grămăditorii*** *carii zidesc aceastea?”* (3Ezr 6,4).

Hingher/hengheriu (<ger. *Henker*, prin intermediul săs. *Hoenger* sau al mg. *henger*) se actualizează cu sensul „călău”, rezultat prin extensiune: *Și au trimis Saul* ***hengheriu*** *să prindă pre David; carii văzând șireag de proroci prorocind și pre Samuil stând preste ei, au fost și într-înșii Duhul Domnului și au început și ei a proroci.* (1Sm 19,20).

Înălbitor/nălbitor (din *în-* + *albi* + *-tor*) „piuar”; „cel care curăță hainele” (cf. lat. *fullō, -ōnis*) se regăsește în sintagmele ***iarba nălbitorului*** (cf. lat. *herba fullonum*) „extract vegetal din care se prepară leșia pentru spălarea rufelor” (cf. Anania 2001, p.1207); „săpunariță”: *Și cine va putea gândi zioa venirii Lui și cine va sta a-L vedea? Că El, ca focul aprins și ca* ***iarba nălbitoriului***. (Mal 3,2) și ***calea țarinii nălbitoriului*** (după lat. *via agri Fullonis*): *Și au zis Domnul către Isaiia: „Ieși întru-ntâmpinarea lui Ahaz, tu și cel rămas, Iasuv, fiiul tău, la sfârșitul ducerii apei scăldătoarei ceii din sus, în* ***calea țarinii nălbitoriului***. (Is 7,3).

Îndreptar (din *în-* + *dreptar*[423]) se folosește aici cu sensul „cumpănă”, „fir cu plumb”: *Și au cioplit heruvimi și ramuri de finic și scobituri foarte ivindu-să; și le-au acoperit toate cu tăbli de aur, cu lucru în patru unghiuri după* ***îndreptariu***. (3Împ 6,35); *Și o va stăpâni onocrotanul și ariciul, ivis și corbul vor lăcui într-însa. Și să va întinde preste ea măsura, ca să se desfacă întru nimica și* ***îndreptariul*** *spre pustiire.* (Is 34,11); *Meașterul de lemn au întins* ***îndreptariul***, *închipuitu-l-au în fireastău, făcutu-l-au în dungi și l-au tras în strung. și au făcut chip de om ca un om frumos ce lăcuiaște în casă.* (Is 44,13).

Mănunchi/mânunchi (<lat. *manuclus*) se actualizează cu sensul „mâner al unei unelte, al unei arme”, „plăsea”: *Și al treilea războiu au fost în Gov, asupra filisteilor, în care au lovit Adiodatul, fiiul Saltului, meșterul de multe feațe, Viflemiteanul, pre Goliath Ghetheul, a căruia* ***mânunchiul*** *suliții era ca brăgla țăsătorilor.* (2Sm 21,19); *Așea de vârtos, cât* ***mânunchiul*** *au întrat după fier în rană și cu grasa untură s-au strâns; nici au scos sabia, ci așea precum lovise o au lăsat în trup; și numaidecât prin ascunseale șezutului firei gunoaiale au rupt afară.* (Jd 3,22).

Măsar (din *masă* + *-ar*; cf. ger. *Tischler*, mg. *asztalos*) se folosește cu sensul „tâmplar”, „dulgher”: *Pre amândoi i-au învățat înțălepciune, să facă lucrurile* ***măsariului***, *a împistritoriului și a fulțuitoriului, de hiachinth și porfir și coc de doao ori întins și de vison și să le țasă toate și nouo fieștecarea să le găsască.* (Iș 35,35). Cu același sens se întrebuințează sintagma ***meșter de lemn***: *Au nu Acesta e fiiul* ***meașterului de lemn****? Au nu muma Lui să zice Maria și fratele Lui Iacov și Iosiv și Simon și Iuda?* (Mt 13,55); *Au nu Acesta e* ***meșterul de lemn***, *fiiul Marii, fratele lui Iacov și a lui Iosif și a Iudii și a lui Simon? Au nu și surorile Lui aici cu noi sânt?* (Mc 6,3).

Păsărit (din v. *păsări*) „vânătoare de păsări” echivalează lat. *aucupium, -iī* „vânătoare de păsări”: *Fieștecare om dintre fiii lui Israil și dintre veneticii carii nimernicesc la voi, de va prinde cu vânatul fiară sau pasere cu* ***păsăritul***, *carele e slobod a le mânca, vearse sângele ei și îl astupe cu pământ.* (Pr 17,13).

Lat. *pythōn, -ōnis* „prezicător”, „ghicitor” a fost împrumutat de traducători și adaptat în forma ***pithon***: *Și au trecut pre fiiul său prin foc; și au vrăjit și au ținut găcitori și au făcut* ***pithoni*** *și prorocitorii i-au înmulțit, ca să facă rău înnaintea Domnului și să-L întărâte.* (4Împ 21,6); *Ci și* ***pithoni*** *și găcitori și figurile idolilor și necurățiile și urâciunile care fusease în pământul Iiudii și în Ierusalim le-au luat Iosie, ca să așază cuvintele leagii care sânt scrise în cartea carea o au aflat Helchie preotul în bisearica Domnului*. (4Împ 23,24).

Portaș (din *poartă* + *-aș*) „portar”: *Și au așezat, după rânduiala lui David, tătâni-său, slujbele preoților în slujbele sale și leviții în rândul său, să laude și să slujască înnaintea preoților după leagile a fieștecăriia zi și* ***portașii*** *în împărțirile sale prin poartă și*

---

[422] În sudul Moldovei circulă cuvântul și cu sensul „a construi fără pretenții” (*Și-****a grămădit*** *și el un bujdei de casă*).

[423] Cuvântul *dreptar* circulă în vorbirea populară chiar cu sensul pe care îl avem în vedere în continuare.

poartă, că așa poruncise David, omul lui Dumnezeu. (2Par 8,14). În dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon*, I), este înregistrat acest cuvânt ca echivalent semantic al latinescului *ianitor.* Alături de *portaș*[424], de altă mână, se notează *ușeriu.*

Cuvântul ***rugină*** (etimologie nesigură[425]) se actualizează atât cu sensul propriu, substanță brun-roșcată, sfărâmicioasă, formată prin oxidare pe obiecte de fier": *Ia **rugina** din argint și va ieși vasul curat.* (Pl 25,4), cât și cu sensul figurat, după *rōbīgō, -inis* „rugină (crustă) a spiritului, formată prin inactivitate sau năravuri înrădăcinate": ***Rugina** care-i și necredința.* (Pl rezum. cap.25).

Cu sensul „preparat cosmetic din antimoniu și gogoși de ristic cu care se vopseau pleoapele și sprâncenele", cuvântul ***stibiu*** (<lat. *stibium*) este adaptat în forme diferite: ***stivie*** – *Și au venit Iehu în Iezrahil. Iară Iezavel auzând întrarea lui, și-au zugrăvit ochii cu **stivie** și ș-au împodobit capul și s-au uitat prin fereastă* (4Împ 9,30); ***știviiu*** – *„Iară tu, jefuită, ce vei face când te vei îmbrăca cu mohorât, când vei fi împodobită cu baier de aur și vei zugrăvi cu **știviiu** ochii tăi? În zădar te vei împodobi. Te-au urgisit iubitorii tăi, sufletul tău îl vor căuta.* (Ir 4,30); ***știvin*** – *Iară eu cu toată putearea mea am gătit ceale de lipsă casii Dumnezeului mieu: aur spre vase de aur și argint spre ceale de argint, aramă spre ceale de aramă, fier spre ceale de fier, leamne spre ceale de leamne și pietri de onihină și ca de **știvini** și de multe fealiuri de fețe și toată piatra scumpă și marmure Parium de prisosit.* (1Par 29,2). Cuvântul este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** 2Par – **STIBIU).**

Tașculă se actualizează în forma regională ***tăcșulă*** (din *tașcă*) „tașcă": *Și aducându-și aminte Tovie de cuvintele îngerului, au luat din **tăcșula** sa o parte de hicat și o au pus pe cărbuni vii.* (Tov 8,2) este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** Tov).

La prima atestare în acest text (cf. **Indice** Iov) este și cuvântul ***vârșă*** (<sl. *vrŭšije*) „unealtă de pescuit alcătuită dintr-un coș de formă lunguiață, din nuiele sau din sârmă, cu gura largă și întoarsă înăuntru în formă de pâlnie": *Au doară vei umplea **vârșile** cu pielea lui, grohota peștilor cu capul lui?* (Iov 40,26).

Cuvântul ***vâslitor*** (din *vâsli + -tor*) se actualizează în două forme, astăzi învechite: ***vâslător*** (din *vâsla + -tor*) – *Lăcuitorii Sidonului și a Aradiii au fost **vâslătorii** tăi; înțelepții tăi, Tirule, s-au făcut stăpânitorii tăi.* (Iz 27,8) și ***vânslători*** (din *vânsla + -tor*) – *În ape multe te-au adus **vânslătorii** tăi; vântul de la austru te-au zdrobit în inima mării.* (Iz 27,26).

Vopsitor (din *vopsi + -tor*) are aici sensul „cel care prepară mirul și diverse pomezi", după lat. *pigmentārius, -iī* „vânzător de farduri, de cosmetice": *Și lângă el au zidit Eziil, fiiul Araiei, meașterul de aur; și lângă el au zidit Ananie, fiiul **văpsitoriului**. Și au slobozit Ierusalimul până la zidul uliții ceii mai late.* (Ne 3,8)

2.3.1.4.3. Drept, comerț, administrație

A se biciului (<mg. *becsülni*) „a evalua"; „a aprecia": *De va făgădui pământul îndată de la anul începerii iuvileului, cât poate plăti, atâta **să va biciului**.* (Pr 27,17); *Iară de va vrea a răscumpăra pământul cel ce l-au fost făgăduit, va întoarce a cincea partea banilor ce **s-au biciuluit** și-l va stăpâni.* (Pr 27,19); *De multe fealiuri sânt priiatinii, ci priiatinul cel adevărat nu să poate destul **biciului**.* (Ecz rezum. cap.6) este specific ariei dialectale din care provin traducătorii și cunoaște prima atestare în acest text. În aceeași familie lexicală intră cuvântul ***biciuluit***[426] (din *biciului*), cu varianta ***biciulat*** (din *biciula*) „evaluare", „prețuire", actualizat cu valoare adjectivală**:** *De va vătăma cineva țarina sau viia și va slobozi dobitocul său să pască ceale streine, orice va fi mai bun în țarina sa sau în vie pentru paguba **biciuluită** va întoarce.* (Iș 22,5) și cu valoare substantivală: *Care de va vrea a o da cel ce o aduce, va da preste **biciulat** a cincea parte.* (Pr 27,13); *Deci de va vrea a o răscumpăra cel ce o au făgăduit, va da preste **biciuluit** a cincea parte și va avea casa.* (Pr 27,15); *Iară de va fi jivină necurată, o va răscumpăra care o au adus, după **biciuleatul** tău, și va da a cincea parte a prețului. De nu va vrea a o răscumpăra, să va vinde altuie, ori în cât va fi de la tine prețuit.* (Pr 27,27).

Cuvântul ***bir*** (<mg. *bér*) se folosește cu sensul „răsplătire", echivalând cuvântul *pensitātiō* „plată", „compensație" din textul latinesc: *Și le-au dat lor tată-său multe daruri de argint și de aur și **biruri** cu cetăți foarte întărite în Iiuda. Iară împărăția o au dat lui Ioram, pentru că era întâiu născut.* (2Par 21,3).

Blagă (<srb. *blago*) „bogăție", „bunăstare" este specific ariei dialectale din care provin traducătorii, fiind chiar la prima atestare (cf. **Indice** Fc) în textul pe care îl analizăm: *Isav, cu muierile și pruncii, de la fratele său, Iacov, pentru multă foarte amândurор **blagă**, să desparte.* (Fc rezum. cap.36); *Nici să lăsați ceva din averile voastre, că toată **blaga** Eghiptului a voastră va fi.* (Fc 45,20).

Specifică variantei juridico-administrative a limbii române literare vechi este sintagma ***carte de slobozenie*** „act de despărțire", „act de divorț": ***Carte de slobozenie** să îngăduiaște.* (2Lg rezum. cap.24); *De va lua omul muiare și o va avea și nu va afla har înaintea ochilor lui pentru ceva grozăvire, îi va scrii **carte de slobozenie** și o va da în mâna ei și o va slobozi din casa sa.* (2Lg 24,1); *Și acela încă o va urî și-i va da **carte de slobozenie** și o va slobozi din casa sa sau cu adevărat va muri* (2Lg 24,3); *Carii au zis: „Moisi au îngăduit a scrie **carte de slobozenie** și a o lăsa".* (Mc 10,4).

Sintagmele ***cartea birului*** (în *Vulgata – librum census*) și ***catastihul birului*** (în *Vulgata – in censu*) au același sens, „condica cu recensământul celor veniți din robie", lat. *census, -ūs* însemnând „recensământ". Modul cum este explicat cuvântul în dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon*, I), *census, -ūs* „dare", „dobândă", „camătă" justifică prezența cuvântului *bir* în cele două sintagme din traducerea românească: *Iară Dumnezeu au dat în inima mea și am adunat pre cei mai-mari și sfatul și obștea să-i număr; și am aflat **cartea birului** celor ce să suise dintâi și s-au aflat scris într-însa.* (Ne 7,5); *Aceștia ș-au căutat scrisoarea sa în **catastihul birului** și nu o au aflat și s-au lepădat din preoție.* (Ne 7,64).

Sintagma ***cartea cumpărării*** „act de vânzare-cumpărare" se înscrie în aceeași variantă juridico-administrativă a limbii literare vechi: *Conocind Navohodonozor Ierusalimul, Ieremie, în curtea temniții pus, țarina în Anathoth, din porunca Domnului o cumpără de la unchiu-său și porunceaște a să ținea **cartea cumpărării*** (Ir rezum. cap.32); *Și am dat cartea moșiei*

---

[424] În MDA, *portaș* este înregistrat cu alt sens : „loc situat pe malul unei ape curgătoare unde se depozita lemnul tăiat în pădure și se construiau plute".
[425] Vezi discuția la Al. Ciorănescu, DER.
[426] Cu prima atestare într-un document din 1609 (cf. MDA).

lui Varuh, fiiul lui Neri, fiiului Maasie, în ochii lui Hananeil, unchiului mieu, în ochii martorilor carii era scriși în ***cartea cumpărării*** *și în ochii tuturor jidovilor carii ședea în curtea temniții.* (Ir 32,12); *«Aceastea zice Domnul oastelor, Dumnezeul lui Israil: 'Ia cărțile aceastea,* ***cartea cumpărării*** *această însămnată, și cartea aceasta, care-i deșchisă; și le pune într-un vas de lut, să poată rămânea multe zile'».* (Ir 32,14).

Cămătarnic (din *cămătar + -nic*) „cămătar" este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** Pl): *Bogatul săracilor porunceaște, și cel ce ia împrumut rob iaste* ***cămătarnicului****.* (Pl 22,7); *Doi datornici era unui* ***cămătarnic****. Unul era deatoriu cinci sute de denari, și altul, cincizăci.* (Lc 7,41).

Tot la prima atestare în textul pe care îl analizăm (cf. **Indice** Pl) este verbul ***a (se) chezășui/a se chizeșui*** (din *chezaș + -ui*): *Ia văjmântul celui ce* ***s-au chizeșuit*** *pentru cel strein; și pentru cei dinnafară ia zălog de la el.* (Pl 20,16).

Cuvântul ***comoară*** (<sl. *komora* „tezaur public") intră în alcătuirea sintagmelor ***casa comorii*** „casa vistieriei" (cf. lat. *domo thesauri*; *thēsaurus, -ī* „comoară"; „vistierie"): *Și va fi preot fiiul lui Aaron, cu leviții în zeciuialele leviților, și leviții vor aduce a zecea parte din zeaciuirile sale în casa Dumnezelui nostru la vistierie, în* ***casa comorii****.* (Ne 10,38) și ***vistieriile comoarălor*** (cf. lat. *gāzophylacia thesauri*; *gāzophylacium, -iī* „sala tezaurului"): *Și au numărat în zioa aceaea bărbați spre* ***vistieriile comoarălor*** *la gustări, la pârghe și la zăciuiale, să le aducă înlăuntru printr-înșii căpeteniile cetății, în miros de mulțămita harurilor, preoții și leviții.* (Ne 12,43).

Coriefă „unitate de măsură pentru capacitate" este rezultatul contopirii a două cuvinte din textul latinesc: *chori oephi*: *Mirța și măsura aseaminea și de o măsură vor fi, să cuprinză a zeacea parte de* ***corivat*** *și a zeacea parte de* ***coriefi****; după măsura corii va fi dreaptă cumpăna lor.* (Iz 45,11). Din contopirea a două cuvinte, în textul latinesc fiind *chori batus*, a rezultat și ***corivat*** „unitate de măsură pentru capacitate".

Cuvântul ***curător*** (din *cura* „a curge" + *-tor*) se folosește cu referire la bani, însemnând „în circulație", „oficial", după sintagma *monetae publicae* din *Vulgata*: *Carea auzind Avraam, au pus banii carii au poftit Efron, auzind feciorii lui Heth, sicle de argint patru sute,* ***bani*** *aleși* ***curători****.* (Fc 23,16).

Datoraș/deatoraș (din *dator + -aș*) „creditor": *Elisseul, văduvei carea era înpresurată de deatorii, untdelemn îi dobândește, cu carele să-ș plătească* ***deatorașii*** (4Împ rezum. cap.4) și este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** 4Împ).

Dăjduitor (din *dăjdui + -tor*) „care plătește dajdie", „contribuabil" este, de asemenea, atestat mai întâi în acest text (cf. **Indice** Jd): *Iară după ce s-au întărit Israil, i-au făcut* ***dăjduitori*** *și n-au vrut a-i ștearge.* (Jd 1,28); *Zavulon n-au ștears lăcuitorii lui Chetron și Naalol, ci au lăcuit hananeul în mijlocul lui și i s-au făcut* ***dăjduitoriu****.* (Jd 1,30); *Și Nethali n-au șters lăcuitorii Vethsamis și Vethanath; și au lăcuit între hananeu, lăcuitoriul pământului, și i-au fost lui vethsamineanii și vethtaniteanii* ***dăjduitori****.* (Jd 1,33); *Și au lăcuit în muntele Horis, care să înțăleage „căpățînos", în Aialon și Salivim. Și s-au îngreoiat mâna casii lui Iosif și s-au făcut* ***dăjduitor****.* (Jd 1,35); *Solomon mai multe cetăți zideaște; neamurile și le face* ***dăjduitoare*** *și corabie în Ofir trimițând, mult aur priimeaște.* (3Împ rezum. cap.9); *Acestora fiii, carii rămăsease pre pământ, adecă carii nu-i putuse dezrădăcina fiii lui Israil, i-au făcut Solomon* ***dăjduitori*** *până în zioa aceasta.* (3Împ 9,21)[427].

Didrahmă (<gr. *dídrahmon*) se folosește aici, prin extensiune, cu sensul „dare care se plătea în didrahmă (monedă cu valoarea de două drahme)": *Și, venind în Capernaum, s-au apropiiat cei ce lua* ***didrahma*** *cătră Petru și au zis lui: „Învățătoriul vostru n-au plătit* ***didrahma****?"* (Mt 17,23).

Găzdac (<mg. *gazdág*) „bogat", cu circulație în aria lingvistică din care provin traducătorii acestui text, se întrebuințează de obicei cu referire la persoane[428]: *Și au fost Iosafat* ***găzdac*** *și cinstit foarte și cu cumnăție s-au împreunat cu Ahav.* (2Par 18,1); *Și el, blagoslovit, au zis: „Ești de la Domnul, fată, și cea dintâiu milă cu cea de pre urmă ai învins, că n-ai urmat după tineri săraci sau* ***găzdaci****.* (Rt 3,10). În aceeași familie lexicală intră cuvântul ***găzdăcie*** (din *găzdac + -ie*) „bogăție", folosit aici, la plural, cu un sens concret: *Și, întrând în Ierusalim cu multă petreacere și* ***găzdăcii****, cămilele purtând mireazme și aur mult foarte și pietri scumpe, venit-au la împăratul Solomon și au grăit toate care avea în inima sa.* (3Împ 10,2). În acest text este și prima atestare a cuvântului (cf. **Indice** 3Împ – **GĂZDĂCIE).**

Gomor (cf. *gomor*, invariabil în *Vulgata*, după gr. *gomór*) „unitate de măsură pentru volum", explicat în Iș 16,35: *Iară* ***gomor*** *iaste a zecea parte de efi*"; *Acesta e cuvântul carele au poruncit Domnul: «Culeagă fieștecarele dintr-însul cât să-i agiungă de mâncat; un* ***gomor*** *prin fieștecare cap, după numărul sufletelor voastre, carele lăcuiesc în sălaș, așea veț lua»*. (Iș 16,16); *Și au măsurat la măsura* ***gomor****, nici carele culesease mai mult i-au prisosit, nici carele mai puțin gătisă au găsit mai puțin, ce fieștecarele după cât putea mânca au adunat.* (Iș 16,18); *Și au zis Moisi cătră Aaron: „Ia un vas și pune acolo mană cât poate cuprinde* ***gomor*** *și-l pune înaintea Domnului, a-l ținea spre neamurile voastre* (16,33)[429]. Cuvântul este prezent în aceleași locuri în Ms.45, în B1688 și în Ms.4389, dar nu este înregistrat în DA.

În aceeași situație[430] este ***hin*** (<lat. *hin*), prezent în text și în varianta ***him*** „unitate de măsură pentru volum, însemnând 6,06 litri": *A zecea parte de făină cu untdelemn stropită, care să aibă măsură a patra parte* ***him****, și vin spre gustare de aceeaș măsură într-un mile* (Iș 29,40); *Iară de casie, sicli cinci, sute în măsura jârtveanicului, de untdelemn, o măsură de* ***him****.* (Iș 30,24); *Și gustările să vor aduce cu el, doao zăciuiri de făină stropite cu untdelemn, spre arderea Domnului și miros bine priimit; și gustarea vinului, a patra parte de* ***hin****.* (Pr 23,13); *Va aduce oricare va jârtfui junghearea jârtfă de făină, a zeacea parte de ef, stropită cu untdelemn care va avea măsura a patra parte de* ***hin*** (Nm 15,4)[431].

Hotărâș/hotarâș (din *hotărî + -âș*) „care se învecinează cu...": *Și au deșteptat Domnul împrotiva lui Ioram duhul filisteilor și al harapilor, carii sânt* ***hotarâși*** *cu ethiopenii* (2Par 21,16); *Lovit-au Iuda multe limbi* ***hotarâșe*** (1Mac rezum. cap.5). Cuvântul este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** 2Par).

---

[427] Pentru alte ocurențe ale cuvântului, vezi *Indice.*

[428] Într-un singur context l-am întâlnit folosit pentru a exprima o caracteristică a solului (cf. supra, **2.3.1.1.3. –** *pământul foarte găzdac și ugeros*).

[429] Pentru alte ocurențe ale cuvântului, vezi *Indice.*

[430] Cuvântul este și în B1688 adaptat în două feluri, *hin* și *in* (cf. V. Arvinte, NORMELE (1688), p.LXXXVI, dar nu este înregistrat în DA.

[431] Pentru alte ocurențe ale cuvântului, vezi *Indice.*

Lot (<*ger. Lot*) exprimă sensul „unitate de măsură pentru greutăți, de circa 18 grame". Originea cuvântului favorizează încadrarea lui printre regionalisme: *Iezvivenov, care era din neamul Arafa, a căruia fierul suliței trăgea trei sute de **loți**, și era încins cu sabie noao, s-au sârguit a lovi pre David.* (2Sm 21,16).

Marfă este prezent și în forma ***marhă*** (<mg. *marha*), mai apropiată de etimon, și se actualizează atât cu sensul specific textelor vechi „vită cornută, mai ales bou sau vacă"; (Prin gn.) „animal domestic", „dobitoc": *Și au venit al doile an și i-au zis: „Nu om ascunde de domnul nostru că, sfârșindu-să banii, **marha** împreună s-au sfârșit. Nici ascuns este ție că, afară de trupuri și de pământuri, nimică avem.* (Fc 47,18), cât și cu sensul „sume de bani puse la păstrare", după lat. *dēpositum, -ī* „bun depus", „ceea ce se constituie în rezervă", în sintagma ***marfe puse***: *Atunci arhiereul au arătat aceastea a fi **marfe puse** și hrana văduvelor și a săracilor,* (2Mac 3,10); *Și preoții dinnaintea oltariului în odăjdii preoțești s-au aruncat și chema din ceriu pre Cel ce au pus leage pentru **marfele puse**, ca celor ce le pusease întregi să le păzască.* (2Mac 3,15).

Cuvântul ***moșie*** (din *moș + -ie*) se actualizează în acest text cu sensurile: „țară natală"; „loc de origine al cuiva" – *De învățătura lui Hristos în **moșiia** Lui să minunează, măcar că, pentru a lor necredință, puține minuni au făcut acolo.* (Mc rezum. cap.6); *Și ieșind de acolo, S-au dus la **moșiia** Sa; și urma după El ucenicii Săi.* (Mc 6,1); *Și le zicea Isus „Că nu e prorocul fără cinste, fără în **moșiia** sa și în casa sa și în rudeniia sa".* (Mc 6,4); *Că însuș Isus au mărturisit că prorocul în **moșiia** sa cinste nu are.* (In 4,44); „moștenire" – *Iară lucrătorii au zis între sineș: «Acesta e moșteanul, veniți să-l ucidem și a noastră va fi **moșiia**».* (Mc12,7); „țarină", „ogor" – *Și au venit în cetatea Samariei, carea să zice Sihar, aproape de **moșiia** carea au dat Iacov lui Iosif, fiiului său.* (In 4,5).

În aceeași familie lexicală intră ***moșiuță*** (din *moșie + -uță*), echivalând lat. *possessiuncula, -ae* „mică proprietate, forma diminutivală fiind, cum se vede, impusă de textul latinesc: *De-ș va vinde fratele tău, lipsit fiind, **moșiuța** sa și de va vrea vecinul lui, va putea răscumpăra ce-au vândut el.* (Pr 25,25). Cuvântul este în acest text la prima atestare (cf. **Indice** Pr).

Sintagma ***nașterea (cea) dintâi*** traduce lat. *prīmōgenita, -ōrum* „dreptul de primogenitură",„dreptul primului născut": *Lui Isaac, rugându-să pentru stearpa muiarea sa, i să nasc gemenii Isav și Iacov, a cărora cel mai mare vinde celui mai mic **nașterea dintâi*** (Fc rezum. cap.25); *Căruia au zis Iacov: „Vinde-m **nașterea** ta **cea dintâi**!"* (Fc 25,31)/ *El au râspuns : „Iată, moriu! Ce-m va folosi mie **nașterea dintâie**?"* (Fc 25,32)/ *Zis-au Iacov: „Joară-m, dară!" Și s-au jurat lui Isav și i-au vândut **nașterea dintâiu**.* (Fc 25,33)/ *Și așa, luând pânea și mâncarea de linte, au mâncat și au beut și s-au dus, puțin socotind că vânduse **nașterea dintâi**.* (Fc 25,34)[432].

Sintagma ***numărător de bani*** „zarafi care schimbau bani, în templu, celor veniți din diaspora" traduce lat. *nummulārius, -iī* „zaraf", „agent de schimb": *Și au întrat Isus în beseareca lui Dumnezău și scotea pre toți cei ce vindea și cumpăra în besearecă și measele **numărătorilor de bani** și scaunile celor ce vindea porumbi le-au răsturnat.* (Mt 21,12); *Și au venit în Ierusalim și întrând în besearecă, au început a scoate pre cei ce vindea și cumpăra în besearecă. și measele **numărătorilor de bani** și scaunele celor ce vindea porumbi le-au răsturnat.* (Mc 11,15).

Specific ariei lingvistice din care provin traducătorii textului este cuvântul ***oștează*** (<mg. *hóstád*), care se actualizează cu mai multe sensuri foarte apropiate: „cartier situat la marginea unui oraș", „suburbie"; (la pl.) „grup izolat de case la marginea satului": *Din via Sodomului, viia lor, și din **oșteazele** Gomorului strugurul lor, strugur de fiere, struguri amară foarte.* (2Lg 32,32); *Ci în locul lor s-au rănduit fiii lui Iosif, în doao neamuri despărțiți, Manasse și Efrem. Nici au luat leviții altă în pământ parte, fără numai cetăți de lăcuit și **oșteazele** lor, spre hrana dobitoacelor și a vitelor sale.* (Jos 14,4); *Leviților să însămnează cetăți patruzăci și opt, cu **oșteazele**.* (Jos rezum. cap.21); *Și au dat fiii lui Israil leviților cetățile și **oșteazele** lor, precum poruncise Domnul prin mâna lui Moisi, fieștecărora cu soarte dându-le.* (Jos 21,8)[433]. Cuvântul este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** 2Lg).

Cuvântul *obolus, -ī* „monedă grecească (a șasea parte dintr-o drahmă)"; „măsură de greutate" din *Vulgata* a fost adaptat de traducător în forma ***ovul***: *Iară siclul doaozeci de **ovuli** va avea; iară doaozeci de sicli și doaozeci și cinci de sicli o mna fac.* (Iz 45,12).

Pentru a respecta distincția care se face în *Vulgata* între *vīcus, -ī* „sat" și *vīculus -ī*, „sătuc", traducătorii folosesc alături de cuvântul ***sat*** (<lat. *fossatum* „șanț"; cf. alb. *fshat*[434]) derivatul diminutival ***sătișor*** (din *sat + -ișor*): *Și Novi s-au dus și au apucat Canath cu **sătișoarele** sale și o au chemat numele său Novi.* (Nm 32,42); *Accaron, cu **satele** și **sătișoarele** lor.* (Jos 15,45); *Azotul, cu **satele** și cu **sătișoarele** sale; Gaza, cu **satele** și cu **sătișoarele** sale, până la răpegiunea Eghiptului și Marea Mare, hotarul lui.* (Jos 15,47); *Și au fost moștenirea lui Manasse în Isahar și în Asir, Vethsan și satele ei și Ievlaam cu satele sale și lăcuitorii Dor cu orașele sale și lăcuitorii Endor cu **sătișoarele** sale și lăcuitorii Maghedo cu **sătișoarele** sale și a triia parte din cetatea Nofet.* (Jos 17,11). Cuvântul ***sătișor*** este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** Nm).

În contextul: *Și noroadele pământului carii aduc negoțuri și toate ceale spre slujbă în zioa sâmbetei să vânze, nu vom lua de la ei sâmbăta și în zioa cea sfințită și vom slobozi anul al șaptelea și **scoaterea** a toată mâna.* (Ne 10,31), cuvântul ***scoaterea*** dobândește sensul „percepere de dări", după lat. *exactiō, -ōnis* „scoatere cu forța", „izgonire"; „încasare de bani", „percepere a dărilor".

Cuvântul ***sfârtai/sfărtai*** (din *s- + fârtai* „prin apropiere de sfert") este specific ariei dialectale din care provin traducătorii: *Sicriul de leamne setim împreunaț, a căruia lungime să aibă de al treilea cot, lățimea, de al doilea cot, înălțimea, de un cot și un **sfărtaiu**.* (Iș 25,10).

Toparhie (cf. lat. *toparchia, -ae*) „conducere a unui ținut" se înregistrează o singură dată în text[435]: *Și au poftit Ionathan de la împăratul să scutească Iudeea și trei **toparhii** și Samaria și hotarele ei, și au făgăduit trei sute de talanți.* (1Mac 11,28).

Cuvântul ***țăran/țărean*** (din *țară + -an/-ean*) se actualizează cu sensul „locuitor al unei țări", sens pe care nu știm să îl mai păstreze astăzi: *Mai pre urmă, spre perirea sa închis fiind de la Areta, tiranul harapilor, fujind din cetate în cetate, tuturor urât ca un călcătoriu de legi și urgisit ca vrăjmașul țărâi și a **țăreanilor**, în Eghipt s-au lepădat.* (2Mac 5,8).

Pentru a reda sensul exprimat prin lat. *homicida, -ae*, traducătorul a optat într-un singur loc pentru traducerea cuvântului, a cărui structură este suficient de transparentă, rezultând sintagma ***cei ucigași de oameni*** „asasini": *Cum s-au făcut curvă*

---

432 Pentru alte ocurențe ale sintagmei, vezi *Indice*, sub titlul **NAȘTERE**.

433 Pentru alte ocurențe ale cuvântului, vezi *Indice*.

434 În legătură cu originea îndoielnică a cuvântului, vezi Al. Ciorănescu, DER.

435 Cuvântul nu este înregistrat în MDA, în schimb se regăsește substantivul *toparh* „principe", cu precizarea „grecism învechit"

*cetatea cea credincioasă, plină de judecată? Dreptatea au lăcuit într-însa, iară acum, **cei ucigași de oameni**!* (Is 1,21). În celelalte locuri, echivalarea cuvântului latinesc s-a făcut simplu prin cuvântul ***ucigaș*** (din prez. ind. *ucig* + *-aș*): *Aceasta va fi leagea **ucigașului** ce fuge, a căruia viiața trebuie să să știe, care va lovi pre aproapele său neștiind și carele ieri și alaltăieri nici o mânie împrotiva lui a fi avut să arată* (2Lg 19,4); *„Au nu știți că au trimis fiiul **ucigașului** aici, să mi să taie capul? Vedeți, dară, când va veni solul închideți ușa și nu-l lăsați a întra. Că iată, sunetul picioarelor domnului lui după el iaste”.* (4Împ 6,32); *Cel ce trage ceva de la tată-său și de la mumă-sa și zice aceasta a nu fi păcat, părtașu **ucigașului** iaste.* (Pl 28,24)[436].

Cuvântul lat. *batus* (*batos*), *-ī* a fost împrumutat și adaptat în două feluri, ***vat*** și ***vatos*** „măsură pentru lichide la evrei”, respectând numai uneori variația formelor din textul original. Numărul forme din traducerea românească este sporit din cauza nesiguranței manifestate de traducători în formarea pluralului *Și măsura untului-de-lemn, un **vatos*** [în *Vulgata – batus*] *de untdelemn a zeacea parte dintr-un cori iaste, și zeace **vati*** [în *Vulgata – bati*] *un cori fac; că zeace **vati*** [în *Vulgata – bati*] *umplu corul.* (Iz 45,14); *Iară grosimea vasului era de trei loți și uzna lui ca uzna păharului și ca foaia răvărsatului crin, doao mii de **vaturi*** [în Vulgata – *batos*] *cuprindea.* (3Împ 7,26); *Și au făcut zeace vase de aramă; patruzeaci de **vaturi*** [în *Vulgata - batos*] *cuprindea un vas și era de patru coți și fieștecare vas pre fieștecare unghiuri, adecă pre zeace temeiuri au pus.* (3Împ 7,38); *Până la tălanți de argint o sută, și până la cori de grâu o sută, și până la **vatosi*** [în *Vulgata – batos*] *de vin o sută, și până la **vatos*** [în *Vulgata – batos*] *de untdeleamn o sută, iară sarea fără măsură.* (Ezr 7,22).

2.3.1.4.4. Ranguri, funcții

Cezar apare exclusiv în varianta ***chesariu*** (<lat. *Caesar, -aris*) poate desemna, printr-o extensiune semantică bazată pe antonomază, orice împărat roman. Cu acest sens se actualizează cuvântul în toate contextele în care apare în textul pe care îl analizăm[437]: *Și de atunci căuta Pilat a-L slobozi. Iară jidovii striga, zicând: „De sloboz pre acesta, nu ești priiatin **chesariului.** Că tot cel ce să face pre sine **împărat** să împrotiveaște **chesariului**”.* (In 19,12); *Iară ei striga: „Ie-L, ie-L, răstigneaște-L!”. Zis-au lor Pilat: „Pre **împăratul** vostru voi răstigni?” Răspuns-au arhiereii: „Nu avem **împărat**, fără **chesariul**”.* (In 19,15). Remarcăm în aceste exemple distincția care se stabilește între *împărat* în general și *chesar*, împăratul roman, distincție care este impusă, firesc, de textul original prin cuvintele *rex, regis* și *Caesar, -aris.*

Lat. *regulus* (diminutiv al lui *rex, regis*) este echivalat în traducerea românească prin cuvintele ***crăișor*** (din *crai* + *-șor*): *Și au venit iară în Cana Galileii, de au făcut apa vin. și era un **crăișor**, a căruia fiiu bolnăvea în Capernaom.* (In 4,46); *Zis-au cătră El **crăioșorul**: „Doamne, pogoară mai nainte de ce va muri fiiul mieu”.* (In 4,49) și ***crăiuț*** (din *crai* + *-uț*): *Fiiul **crăiuțului** vindecă.* (In rezum. cap.4). Valoarea hipocoristică a celor două cuvinte este evidentă.

Lat. *publicānus, -ī* „cel care ia în arendă dările de stat” este explicat în dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon*, II) prin „vameș” și, adăugat de altă mână, „mitarnic”. *Mitar* sau *mitarnic* era numită persoana care avea în arendă încasarea impozitelor; nu știm dacă sensul adăugat de altă mână în dicționarul lui Grigore Maior se referă doar la acest aspect sau desemnează și faptul că acești funcționari publici erau de regulă foarte corupți. Această caracteristică a lor este vizată în contextele pe care le vom cita în continuare din textul de la 1760, indiferent dacă preferința traducătorilor s-a îndreptat spre împrumutarea și adaptarea cuvântul latinesc în forma ***publican***: *Ioan să trimite de la Domnul a plini cu propovedania sa prorocia Isaiei și gloatele **publicanilor** și ostașilor dă sfat, zicând ce trebuie fieștecarele a face* (Lc rezum. cap.3); *Și au venit și **publicanii** să să boteaze și au zis cătră el: „Învățătoriule, ce vom face?”* (Lc 3,12); *Și tot norodul auzind și **publicanii** lăuda pre Dumnezău, botezându-să cu botezul lui Ioan.* (Lc 7,29); *Și să apropiia de El publicanii și păcătoșii, să-L auză.* (Lc 15,1); *Și după acestea au ieșit și au văzut un **publican**, pre nume Levii, șezând la vamă și au zis lui: „Vino după Mine!”.* (Lc 5,27); *La Levin, pre carele a urma după Sine chemasă, șezând cu mulți publicani la masă, pricina spune.* (Mc rezum. cap2); *Și au fost, șezând la masă în casa lui, mulți **publicani** și păcătoși ședea împreună cu Isus și cu ucenicii Lui, că era mulți carii și urma după El.* (Mc 2,15); *Și cărturarii și fariseii văzând că mâncă cu **publicanii** și cu păcătoșii, zicea ucinicilor Lui „Pentru ce cu **publicanii** și cu păcătoșii mâncă și bea învățătoriul vostru?”* (Mc 2,16) sau spre echivalarea acestuia prin ***vameș***[438]: *Că, de iubiți pre cei ce vă iubesc, ce plată veți avea? Au nu și **vameșii** fac aceea?* (Mt 5,46); *Chiamă pre Matheiu **vameșul** și răspunde fariseilor ce murmura, căci mâncă cu **vameșii** și căci nu postesc ucenicii Lui.* (Mt rezum. cap.9); *Și, văzând fariseaii, zicea ucenicilor Lui „Pentru ce cu **vameșii** și cu păcătoșii mâncă Dascalul vostru?”* (Mt 9,11); *Care din doi au făcut voia tătâne-său?” Zis-au Lui: „Cel dintâiu”. Zis-au lor Isus: „Amin zic voao că **vameșii** și curvarii vă vor întreace întru împărățiia lui Dumnezău.* (Mt 21,31); *Că au venit la voi Ioan în calea dreptății și nu i-ați crezut, iară **vameșii** și curvele au crezut lui. Iară voi văzând, nici după aceaea nu v-aț pocăt, ca săcreadeț lui.* (Mt 21,32).

După lat. *verēdārius, -iī* „curier (de stat)”, „mesager”, cuvântul ***purtător*** (din *purta* + *-tor*) se îmbogățește cu acest sens: *Și cărțile, carele cu numele împăratului să trimitea, cu inelul lui s-au însămnat și s-au trimis prin **purtătorii**, carii, prin toate țărâle alergând, ceale vechi scrisori cu noao vești să le întoarcă.* (Est 8,10); *Și au ieșit **purtători** degrabă, vestile purtând, și porunca împăratului s-au spânzurat în Susan.* (Est 8,14).

După *exactores* din *Vulgata* (lat. *exactor, -ōris* „perceptor de impozite”, „colector de dări”) s-a creat cuvântul ***trăsor*** căruia i s-a atribuit sensul „perceptor de impozite”: *Pre norodul Mieu **trăsorii** săi i-au jefuit. Norodul Mieu, cei ce te fericesc, aceia te înceluiesc și calea pașilor tăi o răsipesc.* (Is 3,12).

După lat. *vicerex* s-a realizat un calc parțial, rezultând cuvântul ***vițeîmpărat***, pe care nu îl găsim înregistrat în dicționarele limbii române în seria celorlalte cuvinte compuse cu *vice*: *Iară mâniindu-să pentru aceasta împăratul Antiohul, purcezând în Persidea, au rânduit pre Lisie **vițeîmpărat**, dându-i gătire de războiu asupra jidovilor, carele au trimis asupra pământului Iudei pre Gorghia cu oaste.* (1Mac rezum. cap.3).

---

436 Vezi și alte ocurențe ale cuvântului ***ucigaș*** în *Indice.*

437 Pentru toate ocurențele cuvântului, vezi *Indicele* aferent fiecărei *Evanghelii.*

438 Pentru alte ocurențe ale cuvântului ***vameș***, vezi *Indicele* aferent fiecărei *Evanghelii*.

2.3.1.5. Viață spirituală

2.3.1.5.1. Cultură, carte, educație

Bibliotecă (<lat. *bibliothēca, -ae*) este împrumutat și adaptat în două feluri: ***bibliotecă*** și ***vivliotecă***, sensul fiind atât cel de astăzi: *Și să însămna în scrisorile și în istoriile lui Neemie însăș aceastea. Și vrând a rădica* ***vivlioteca****, au adunat de prin țări cărțile, și a prorocilor, și a lui David, și epistoliile împăraților, și de dăruiri.* (2Mac 2,13), cât și cel de „arhivă": *Acum, dară, de ți să pare, o, împărate, caute-să în* ***împărăteștile biblioteci*** *a împăratului Chirul, care sânt în Vavilon.* (3Ezr 6,21); *Atunci, Darie împăratul au poruncit a să căuta în* ***biblioteci****. Și s-au aflat în orașul Ecvactanis, care e în mijlocul țânutului, un loc în care era scrise aceastea* (3Ezr 6,23).

Cu sensul „arhivă", echivalând tot cuvântul lat. *bibliothēca, -ae* se folosesc și alte cuvinte: ***cărțularea – ****Acum, dară, de să pare împăratului bine, cerceteaze-se* ***cărțularea împăratului****, carea iaste în Vavilon, de cumva de la Chirul împăratul s-au fost poruncit să se zidească casa lui Dumnezeu în Ierusalim, și vrearea împăratului despre aceasta să o trimiță la noi.* (Ezr 5,17); ***cărțulăria –*** *Darie, aflând în* ***cărțulăria*** *sa porunca Chirului despre zidirea bisearicii, porunceaște a să plini, dând și cheltuiele.* (Ezr rezum. cap.6); ***cărțulia –*** *Atunci, Darie împăratul au poruncit și au cercetat în cărțulia cărților carele era puse în Vavilon.* (Ezr 6,1). Opțiunea traducătorului pentru aceste trei cuvinte, toate având radicalul *carte*, este lesne de înțeles, mai cu seamă dacă facem apel și la dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lxicon,* I), unde cuvântul *bibliotheca* este explicat „loc de cărți". ***Cărțulare*** și ***cărțulărie*** sunt, probabil, creații proprii ale traducătorului de la 1760. Ele nu se regăsesc în DA.

Copie (<lat. *copia*) „duplicat" *Acum, dară, grijiți a face* ***copia*** *acestora și să se deaie lui Ionathan și să se puie în muntele cel sfânt, în loc vestit*. (1Mac 11,37). Sinonim cu ***copie*** este cuvântul ***parie*** (<lat. *paria*, mg. *pária*) „copie după un act": *Și* ***pariia*** *poruncii ce spânzura în Susan i-au dat, să o arează împărăteasii și să o îndemne să între la împăratul și să-l roage pentru norodul său.* (Est 4,8); *(Aceasta iaste* ***paria*** *epistolii carea o au trimis la el:) „Lui Artaxers împăratului, slugile tale, oamenii carii sânt preste râu, închinăciune zic.* (Ezr 4,11); *Deci,* ***paria*** *poruncii împăratului Artaxers s-au cetit înnaintea lui Reum Veelteim și Samsai scriitoriului și a sfetnicilor săi; și s-au dus degrabă în Ierusalim la jidovi și i-au oprit în brațu și în vârtute.* (Ezr 4,23); ***Paria*** *cărții carea o au trimis Thathanaii, voivodul țânutului de peste râu, și Sthar Vuzanaii și sfetnicii lui arfasaheanii, carii era preste râu la Darie împăratul.* (Ezr 5,6); *Iară aceasta iaste* ***paria*** *cărții poruncii, carea o au dat împăratul Artaxers Esdrei preotului, scriitoriului celui învățat în cuvintele și în poruncile Domnului și în țeremoniile Lui în Israil* (Ezr 7,11)[439]. ***Copie*** este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** 1Mac), în timp ce ***parie***, care apare în unele surse lexicografice (MDA și în DLR) cu prima atestare la Samuelis Klein, *Dictionarium Valachico-Latinum*, editat de L. Gáldi la Budapesta, în 1944, este înregistrat cu un secol înainte, într-un document de la 1660 – vezi DÎLR. În relație de sinonimie cu cele două cuvinte intră în mod excepțional cuvântul ***pilduire*** (din *pildui*). Sensul „copie (la modul general, nu neapărat după un act)", „machetă" l-a dobândit după cuvântul lat. *exemplar, -āris* care înseamnă „copie", „exemplar", dar și „model": *Și s-au dus împăratul Ahas întru-ntâmpinarea lui Theglathfalasar, împăratului asiriilor, în Damasc. și, văzând oltariul Damascului, au trimis împăratul Ahas la Urie preotul* ***pilduirea*** *lui și asămănarea după tot lucrul lui.* (4Împ 16,10).

Istoric (<lat. *historicus*) „cronicar" și ***istorie*** (<lat. *historia*) „cronică"; „întâmplare", „faptă" sunt de reținut pentru modul în care au fost adaptate. Preponderente sunt formele ***istoric*** și ***istorie***: *Deci în anul împărăției sale al optsprăzeacelea, curățit fiind pământul și bisearica Domnului, au trimis pre Safan, fiiul lui Eselie, și pre Manasie, căpetenia cetății, și Iohan, fiiul lui Ioahaz,* ***istoricii****, să înnoiască casa Domnului, Dumnezeului său.* (2Par 34,8); *Și au chemat pre împăratul. Și au ieșit la ei Eliachim, fiiul lui Helchie, mai-marele preste case, și Sovna scriitoriul și Ioahe, fiiul lui Asaf* ***istoricul***. (4Împ 18,18); *Să cercetezi în cărțile* ***istoriilor*** *părinților tăi și vei afla scris în* ***istorii*** *și veți ști că cetatea aceaea, cetate împrotivă războitoare iaste și păgubitoare împăraților și țărâlor, și războaiele să ațițe într-însa din zilele ceale vechi; pentru care lucru și cetatea aceaea s-au străcat.* (Ezr 4,15); *Ioav, fiiul Sarviei, începuse a-i număra. Nici au plinit, că preste aceasta mâniia căzuse pre Israil și, pentru aceaea, numărul celor numărați nu s-au adus în* ***Istoria*** *împăratului David.* (1Par 24,24), dar se întâlnesc și formele mai apropiate de etimon: *Și au venit Eliachim, fiiul Helchie, mai-marele casei, și Sovna scriitoriul și Ioahi, fiiul lui Asaf* ***historicul****, la Ezehie, cu hainele rupte, și i-au vestit cuvintele lui Ravsachis.* (4Împ 18,37); *Iară Aduram, preste dăjdi, iară Iosafat, fiiul Ahilud, scriitoriu de* ***historii*** (2Sm 20,24).

Mistic (<lat. *mysticus*) este împrumutat de traducător din *Vulgata* și se înregistrează o singură dată în argumentul la *Cântarea lui Solomon*: *Această cântare toată e* ***mistică***[440]*., plină de necuprinsa dragostea lui Hristos către mireasa Sa și, iarăși, a mireasii către Hristos, Mirele său.* Cuvântul este atestat pentru prima dată în acest text (cf. **Indice** Cânt).

2.3.1.5.2. Noțiuni ecleziastice

2.3.1.5.2.1. Termeni de cult

Lat. *anathēma, -ae*[441] – „ofrandă", „jertfă votivă", de multe ori „pradă de război consacrată Domnului pentru iertarea păcatelor, care era nimicită pentru ca nimeni să nu fie ispitit să se atingă de ea" – se echivalează în traducere prin *anathemă*, o formă mai apropiată de etimon: *Și au ascultat Domnul rugăciunea lui Israil și i-au dat hananeul, carele l-au ucis, răsipind cetățile lui. Și au chemat numele locului aceluia Horma, adecă „****anathema****".* (Nm 21,3); *Și fie cetatea aceasta* ***anathemă****, și toate care sânt într-însa, Domnului! Numai Rahav curva trăiască, cu toți carii cu ea în casă sânt că au ascuns solii carii i-am trimis.* (Jos 6,17); *După iscodirea cetății Hai să goneaște norodul lui Israil de la protivnici, pentru furtușagul din* ***anathim****a Ierihonului* (Jos rezum. cap.7); *Iară fiii lui*

---

[439] Pentru alte ocurențe ale cuvântului, vezi *Indicele* aferent cărților Est, Ezr, 1Mac.

[440] Autorul argumentului la *Cântarea lui Solomon* din B1795 a preferat să evite cuvântul: *Această cântare toată e* ***în taină****, plină de necuprinsa dragoste a lui Hrostos către mireasa Sa și iarăși a mireasii către Hristos, Mirele său.* Comparând cele două texte, remarcăm o singură diferență: ***în taină***, la Micu, față de ***mistică***, în traducerea de la 1760, ceea ce înseamnă că autorul argumentului din *Biblia* lui Samuil Micu a avut în față traducerea lui Aron, mulțumindu-se cu copierea textului din traducerea lui Aron (cf. supra, nota 12 și pass.) făcând o singură modificare pe care a considerat-o necesară: cuvântul ***mistică*** îi va fi părut prea dificil pentru cititorii vremii, preferând o echivalare pe înțeles.

[441] Pentru legătura dintre sensul ecleziastic de „afurisenie", „excomunicare" al cuvântului *anatemă* și sensul biblic („ofrandă", „jertfă votivă"), vezi DB, p.37–38 și Anania 2001, p.251.

Israil au trecut porunca și au luat din ***anathemă****. Că Aham, fiiul lui Harmi, fiului Zavdi, fiului Zare, de neamul Iuda, au luat ceva din* ***anathemă****; și s-au mâniat Domnul împrotiva fiilor Israil.* (Jos 7,1); *Fiii lui Harmi: Ahar, care au turburat Israilul și au păcătuit în furtușagul* ***anathemeai****.* (1Par 2,7). Preferința traducătorilor s-a îndreptat spre împrumut, și numai în cazuri excepționale spre traducere. În contextul: *Iară Iudith toate vasele ceale de oaste a lui Holofern, care i le dedease norodul, și părătaiul, care ea îl luase din cămara lui, le-au adus spre* ***dăruire de uitare****.* (Idt 16,23), sintagma subliniată traduce sintagma lat. *anathema oblivionis*.

Verbul ***a anathematizelui*** „a da anatemei", „a condamna la moarte sau la nimicire" este prezent în următorul context: *Și s-au închis de el în turnuri și au apropiiat cătră ei și i-****au anathematizeluit*** *și au aprins turnurile lor cu foc, cu toți cei ce era într-însele.* (1Mac 5,5), care vorbește despre modul în care unele prăzi de război, inclusiv oamenii, erau declarate ca fiind partea lui Dumnezeu și, prin urmare, erau intangibile. Pentru a nu se atinge nimeni de ele, erau distruse (cf. Anania 2001, p.1395). Cuvântul, în această formă, rezultat în urma analogiei cu alte verbe formate cu sufixul *-ălui* nu este înregistrat în DA. Sunt, în schimb, înregistrate verbele *(a) anatematiza*, cu precizarea „înv.", și *a anatemiza*.

Lat. *benedīcō, -ere* este echivalat atât prin ***a blagoslovi*** (<sl. *blagosloviti*), cât și prin ***a binecuvânta***, creat pe terenul limbii române. Două aspecte ne interesează în privința acestor două verbe: întâi, care este raportul dintre ele la nivelul acestui text, al doilea, care este, în acest caz, modelul după care s-a creat ***a binecuvânta***[442]. Contrar așteptărilor, ***a blagoslovi*** este preferat de traducători, ceea ce înseamnă că tradiția îl impunea încă în defavoarea cuvântului format în limba română[443]. Situația din câteva cărți biblice susține afirmația de mai sus: *a blagoslovi* are peste 60 de ocurențe în Fc, față de numai două ocurențe ale verbului *a binecuvânta*; în Iș, Pr, Nm, 2Lg este prezent numai *a blagoslovi*; în Ps raportul se schimbă în favoarea verbului format în limba română, acesta înregistrându-se de peste 40 de ori, față de 25 de ocurențe ale împrumutului slavon; situația este comparabilă în Tov, cu 24 de ocurențe înregistrate pentru *a binecuvânta*, față de 4 ale verbului *a blagoslovi*[444]. În privința modelului urmat în realizarea formei compuse din *bine + cuvânta*, este firesc să considerăm că raportarea s-a făcut aici în primul rând la modelul latin[445] din textul-sursă, însă ne miră faptul că în acest caz traducătorii sunt în prea mică măsură influențați de modelul din *Vulgata* și prea mult sub influența tradiției slavone. Traducătorii analizează cuvântul calchiat în constituenții imediați, ceea ce favorizează apariția structurilor dislocate (***bine să se cuvinteaze*** – Tov 8,9; ***bine voiu cuvânta*** – Ps 15,7; 25,12; 33,2; 62,5; 144,1, 2; ***bine e cuvântat*** – Ps 17,47; 27,6; 30,22; 40,14; 65,20; 67,20, 36; 71,18, 19; 88,53; 105,48; 117,26; 123,6; 134,21; 143,1), așa cum se găsesc cu un secol în urmă în Ms.4389 și mai târziu în traducerea lui Samuil Micu și cum se folosesc uneori și astăzi[446].

Cuvântul ***biserică*** (<lat. *basilica, -ae*), cu diferite variante, se folosește, după lat. *ecclēsia, -ae*, atât cu sensul „adunare a poporului", cât și cu sensul pe care îl păstrează până astăzi, „biserică (edificiu)", „templu"[447]. În limba latină există posibilitatea exprimării diferite a celor două noțiuni. Prin *ecclēsia* se desemnează în mod obișnuit „adunarea", „comunitatea credincioșilor": *Și să cunoască toată* ***bisearica*** *aceasta, că nu în sabie, nici în suliță mântuiaște Domnul, că a lui iaste războiul și vă va da în mânile noastre".* (1Sm 17,47); *Și ș-au întors împăratul fața sa și au blagoslovit toată* ***bisearica*** *lui Israil, că toată* ***beseareca*** *lui Izrail sta.* (3Împ 8,14); *Și au poruncit David la toată bisearica: „Binecuvântați pre Domnul, Dumnezeul nostru!" Și bine au cuvântat toată* ***bisearica*** *pre Domnul, Dumnezeul părinților săi, și s-au plecat Lui și s-au închinat lui Dumnezeu, și după aceaea împăratului.* (1Par 29,20); *Și oltariul cel de aramă, care-l făcuse Veseliil, fiiul lui Uri, fiiul lui Hur, acolo era, înaintea cortului Domnului, care l-au și cercat Solomon și toată* ***bisearica*** (2Par 1,5); *Și au făcut Solomon prăznuire în vreamea aceaea șapte zile și tot Israilul cu el,* ***bisearica*** *mare foarte, de la întrarea lui Emath până la răpegiunea Eghiptului* (2Par 7,8). Pentru a denumi edificiul se folosesc: *templum, -ī*, echivalat în traducerea românească prin ***biserică***: *Iară aceasta va da tot cel ce trece la nume, jumătate de siclă măsura* ***besearicii****; siclul doaozăci de dinari are; jumătate parte de siclul să va aduce Domnului.* (Iș 30,13); *Și s-au sculat Anna după ce mâncase și beuse în Silo și, șezând Heli preotul pre scaun înaintea ușilor* ***bisearicii*** *Domnului* (1Sm 1,9); *Și au poruncit împăratul să ia pietri mari, pietri scumpe spre temeiul* ***bisearicii*** *și să le facă în patru dungi.* (3Împ 5,17); *Și pridvorul era înnaintea bisearicii de doaozăci de coți lung, după măsura lățimii* ***bisearicii****, și avea zeace coți de lat dinnaintea feații bisearicii.* (3Împ 6,3); *Și au zidit preste păreții* ***bisearicii*** *tăblite prinpregiur, în păreții casii prinpregiurul* ***bisearicii*** *și a jârtvenicului și au făcut coaste prinpregiur.* (3Împ 6,5)/ *Tăblitul care era dedesupt cinci coți avea de lat, și tăblitul din mijloc șase coți lat, și al treilea tăblit șeapte având coți de lat. Și grinzi au pus în casă prinpregiur, ca să nu să lipească de zidurile* ***bisearicii.*** (3Împ 6,6); *domus*, în sintagmele *domus Dei* sau *domus Domini*: *Și spăimântându-să: „Câtu-i de înfricoșat – au zis – locul acesta! Nu-i altăceva aceasta, fără* ***casa Domnului*** *și poarta ceriului".* (Fc 28,17); *Și piatra aceasta carea o am rădicat în stâlp să va chema* ***casa Domnului*** *și din toate care-m vei da mie, zăciuiele ț-oi aduce".* (Fc 28,22); *Și au zidit acolo oltariu și au chemat numele locului aceluia* ***casa lui Dumnezeu****, că acolo i s-au arătat Dumnezeu, fugând de fratele său.* (Fc 35,7); *În anul al patrulea s-au întemeiat* ***casa Domnului*** *în luna zio.* (3Împ 6,37); *Și pridvor mai mare rătund, cu trei rânduri de pietri tăiate și cu un rându de chedru cioplit; ci și în tărnațul* ***casii Domnului*** *dinlăuntru și în pridvorul casii.* (3Împ 7,12); *Și au fost deacă au isprăvit Solomon zidirea* ***casii Domnului*** *și zidirea împăratului și tot ce poftise și voise a face* (3Împ 9,1). *Basilica, -ae* apare numai în trei contexte, iar echivalarea românească este sugestivă pentru modul cum a fost analizat cuvântul[448]: *Și au făcut pridvorul preoților și o* ***împărătească*** *mare* [în *Vulgata* – *basilicam grandem*] *și uși* ***împărătești*** [în *Vulgata* – *ostia in basilica*], *care le-au acoperit cu*

---

[442] În legătură cu lexicalizarea ideii de „a binecuvânta" în limba română, vezi Eugen Munteanu, *op. cit.*, Iași, 1995, p.83 și N. Iacob, *Limbajul biblic*, II, p.205–207.

[443] Aceasta înseamnă că Samuil Micu rămâne traducătorul care înlocuit sistematic împrumutul slavon cu cuvântul format în limba română (cf. N. Iacob, *Limbajul biblic*, I, p.181 și vol. II, p.205–207).

[444] Pentru alte cărți biblice, vezi *Indice*.

[445] În DA, pentru etimologia verbului *a binecuvânta* se trimite la trei modele: grecesc, slavon și latin.

[446] Vezi N. Iacob. *Limbajul biblic*, II, p.205–207. Vezi și structurile dislocate care se întâlnesc astăzi în contexte precum: ***Bine este cuvântat*** *cel ce vine întru numele Domnului* sau *Doamne,* ***bine*** *te* ***voi cuvânta*** *în toate rugăciunile mele.*

[447] În dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon*; I) *ecclesia* este explicat „adunare", „beserică".

[448] În dicționarul lui Grigore Maior, *ILV/Lexicon*; I, cuvântul *basilica* este explicat „besearică".

aramă (2Par 4,9); *Că făcuse Solomon un temeiu de aramă și-l pusease în mijlocul* ***împărăteștii bisearici*** [în *Vulgata – în medio basilicae*], *având cinci coți de lung și cinci coți de lat și trei coți de nalt. Și au stătut pre acela. Și după aceaea, îngenunchind în prejma a toată mulțimea lui Israil și cu pălmile către ceriu rădicate* (2Par 6,13); *Iară în zioa a treia, s-au îmbrăcat Esthir cu împărăteștile vejminte și au stătut în pridvorul împărăteștii case, care era mai înlontru, spre* ***bisearica împăratului*** [în *Vulgata – contra basilicam regi*]. *Iar el ședea pre scaunul său în divanul polății, în preajma ușii casei.* (Est 5,1).

Fasă (în *Vulgata – phase*; ebr. *pesah*) se înregistrează în diferite variante în textul analizat, ceea ce denotă nesiguranța traducătorilor în privința adaptării acestui cuvânt: ***fască, fase, fază***. Cuvântul nu este înregistrat în DA, în schimb, din DB (p.972–974) aflăm că provine dintr-un verb ebraic care înseamnă „a trece peste", în sensul de „a cruța" și se leagă de faptul că Dumnezeu cruța casele însemnate cu sânge de la animalul sacrificat[449], în timp ce casele egiptenilor erau lovite. *Phase* desemnează atât sărbătoarea cât și „materia sacrificiului; originar, animalul sacrificat, apoi jertfa fără sânge, astăzi „ostia", „euharistia", „pasca", „paști"[450]. Iată câteva contexte în care apar variantele cuvântului ***fasă***[451]: *Și au chemat Moisii pre toți bătrânii fiilor Israil și au zis către dânșii: „Duceți-vă luând dobitoc prin rudeniile voastre și jârtvuiț* ***fasă***. (Iș 12,21); *Și au zis Domnul către Moisi și Aaron: „Aceasta e leage* ***Fase****; tot cel de alt neam nu va mânca dintr-însul.* (Iș 12,43); *De va vrea cineva dintre nimearnici a treace însoțirea voastră și a face* ***fase*** *Domnului, să va tăia întâi împregiur toată partea bărbătească a lui și atunci legiuit va prăznui și va fi ca moșteanul pământului; iară carele nu va fi tăiat împregiur nu va mânca din el.* (Iș 12,48); *Nu vei jârtvui preste dospit sângele giunghierii Meale, nici va rămânea demineața din jertva praznicului* ***Fască***. (Iș 34,25); *Facă fiii lui Israil* ***Faze*** *în vreamea sa* (Nm 9,2); *Și, iată, oricarii necurați peste sufletul omului, carii nu putea face* ***Faze*** *în zioa aceaea, apropiindu-să către Moisi și Aaron* (Nm 9,6); *Și în zioa a cinsprăzăcea a lunii aceștiia praznicul azimelor Domnului iaste; șeapte zile azime veț mânca.* (Pr 23,5).

Fur (cf. *phur* în *Vulgata*) este un cuvânt de origine asiriană, având drept echivalent ebraic „sorț" sau „zar" (prin sorți se consultau zeii sau astrele pentru a se vedea care ar fi ziua cea mai potrivită pentru pogromul plănuit. Acest cuvânt va da numele sărbătorii Purim. Cf. Anania 2001, p.542): *În luna dintâi (a cărie nume e chesan), în anul împărățiii lui Assvir al doisprăzeacelea, s-au trimis soarte în vadră, carea ovreiaște să zice* ***fur***, *înnaintea lui Aman, în ce zi și în ce lună ar trebui să se ucigă neamul jidovilor; și au ieșit luna a doaosprăzeacea, carea să cheamă adar.* (Est 3,7); *Jidovii, într-aceaeaș zi, carea era rânduită jidovilor spre perire, ucid pre toți protivnicii săi și, spânzurând zeace fii a lui Aman, zioa lui* ***fur***, *adecă a sorților, pururea de praznic a fi Mardoheul rânduiaște.* (Est rezum. cap.9); *Că Aman, fiiul lui Amadathi din ruda Agag, vrăjmașul și protivnicul jidovilor, au cugetat asupra lor rău, ca să-i ucigă și să-i ștargă. Și au trimis* ***fur***, *care în limba noastră să zice „soarte".* (Est 9,24); *Și din vreamea aceaea zilele aceastea s-au chemat a lui* ***Fur***, *adecă „a sorților", pentru că* ***fur***, *adecă soartea, în vadră s-au trimis; și toate ce s-au făcut, în scrisori, adecă în valul cărții aceștiia să cuprind.* (Est 9,26); *Aceastea sânt zilele care nici o uitare cândva le va ștearge și prin fieștecare neamuri toate în toată lumea ținuturile le vor prăznui. Nici iaste vro cetate în carea zio* ***Fur***, *adecă „a sorților" să nu să ție de la jidovi și de la neamul lor, care e legat cu aceaste țeremonii* (Est 9,28); *În anul al patrulea, împărățind Ptolomeiu și Cleopatra, au adus Dosithei, care pre sâne preot și din neamul leviticesc să zicea, și Ptolomeiu, fiiul lui, această scrisoare* ***Fur***, *carea o au zis a fi tâlcuită de Lisimah, fiiul lui Ptolomeiu, în Ierusalim. Și acest început era în izvodul cel de obște carele, nici cu cel ovreiesc, nici la vrun tâlcuitoriu, să aduce.* (Est 11,1).

Hristos (<lat. *christus* „uns") este în mod obișnuit echivalat prin adjectivul substantivizat[452]: *Și au zis David către Avisai: „Nu-l ucide, că cine-ș va întinde mâna sa spre* ***unsul*** *Domnului și va fi nevinovat?"* (1Sm 26,9); *Milostiv fie mie Domnul, să nu-m întinzu mâna spre* ***unsul*** *Domnului. Acum, dară, ia sulița care-i la capul lui și păharul de apă și să ne ducem".* (1Sm 26,11); *Iară Domnul va răsplăti fieștecăruie după dreptatea sa și credința, că te-au dat Domnul astăzi în mâna mea și n-am vrut a-m întinde mâna asupra* ***unsului*** *Domnului.* (1Sm 26,23); *Și au zis către el David: „Pentru ce nu te-ai temut a trimite mâna ta și a ucide* ***unsul*** *Domnului?"* (2Sm 1,14); *Și au zis către el David: „Sângele tău preste capul tău, că gura ta au grăit împrotiva ta, zicând: «Eu am ucis* ***unsul*** *Domnului»".* (2Sm 1,16), evitându-se astfel omonimia pe care o generează în traducere împrumutul: lat. *christus – adj.* – „uns" și *Christus, -ī – s.m.* – „Hristos": *De Domnul să vor înfricoșa protivnicii Lui și preste dânșii în ceriuri va tuna, Domnul va giudeca marginile pământului și va da împărăția împăratului său și va înălța cornul* ***hristosului*** *său".* (1Sm 2,10); *Și-M voiu deștepta preot credincios, care după inima Mea și sufletul Mieu va face, și-i voiu zidi casă credincioasă; și va umbla înaintea* ***hristosului*** *Mieu în toate zilele.* (1Sm 2,35); *Grăiți de mine înaintea Domnului și înaintea* ***hristosului*** *Lui, de am luat boul cuiva au asinul, de am hulit pre careva, de am împresurat pre careva, de am luat dar din mâna cuiva, și-l voiu necinsti astăzi și-l voiu întoarce la voi".* (1Sm 12,3); *Și, întrând, văzut-au pre Eliav și au zis: „Au înaintea Domnului iaste* ***hristosul*** *lui?"* (1Sm 16,6); *Și, mai înainte de vreamea sfârșitului vieții sale și a veacului, mărturie au pus înaintea Domnului și a* ***hristosului****; bani și până la călțăminte de la tot trupul n-au luat și nu l-au pârât pre el om.* (Ecz 46,22). Acolo unde în textul latinesc cuvântul *christus* cunoaște două ocurențe în același context, traducătorul român nuanțează, echivalând o dată prin împrumutul *hristosul*, o dată prin *unsul*: *Și au zis către oamenii săi „Milostiv fie mie Domnul să nu fac acest lucru Domnului mieu,* ***hristosului*** *Domnului* [în *Vulgata – christo Domini*], *ca să trimiți mâna mea spre dânsul, că* ***unsul*** *Domnului* [în *Vulgata –christus Domini*] *iaste.* (1Sm 24,7).

Cuvântul lat. *pseudochristus, -ī* este tradus prin sintagma ***hristos mincinos*** „un fals (pseudo) Hristos", „cel care pretinde a fi Hristos": *Scula-să-vor* ***hristoși mincinoși*** *și proroci mincinoși.* (Mt rezum. cap.24); *Că să vor scula* ***hristoși mincinoși*** *și* ***proroci mincinoși*** *și vor da seamne mari și minuni, așea cât să să ducă în greșală (de ar fi cu putință) și cei aleși.* (Mt 24, 24); *Zice că să va răsipi besearica.*

---

[449] În Iș 12,11, cuvântul ***Fasă*** chiar este astfel reluat apozitiv: *Și așea îl veț mânca: mijloacele voastre veț încinge și încălțăminte veți avea în picioare, țiind toiagele în mâni, și veț mânca grăbind, că iaste* ***Fasă, adecă treacerea Domnului*** [în *Vulgata – Phase, id est transitus Domini*].

[450] *Paști* (<lat. *pascha, -ae*) „sărbătoare religioasă celebrată la creștini în amintirea Învierii lui Isus Hristos, iar la evrei în amintirea eliberării acestora din robia egipteană", „jerfă adusă lui Dumnezeu în cinstea acestui eveniment"; „pâine sfințită care se împarte la creștini, în biserică, în ziua de Paști".

[451] Pentru alte ocurențe ale cuvântului, vezi *Indice*.

[452] Pentru alte ocurențe ale cuvintelor *uns* și *hristos*, vezi *Indice*.

Vesteaște că vor fi războaie și multe necazuri și izgoane și urâciunea pustiirii de ***hristoșii mincinoși*** *și* ***prorocii mincinoși*** (Mc rezum. cap.13); *Că să vor scula* ***hristoși mincinoși*** *și* ***proroci mincinoși*** *și vor da seamne și minuni a înșela, de ar fi cu putință, și pre cei aleși*. (Mc 13,22). În aceleași contexte reținem și traducerea lat. *pseudoprophēta, -ae* „fals profet" prin sintagma ***proroc mincinos***.

Cuvântul lat. *iūbilaeus, -ī*[453] „mare sărbătoare la evrei, ținută din cincizeci în cincizeci de ani, când se iertau datoriile și se eliberau scalvii" este împrumutat și adaptat diferit[454]: ***iuvileon*** – *De vor fi mai mulți anii carii rămân până la* ***iuvileon*** [în *Vulgata* – *ad iobeleum*], *după aceștia va da și prețul.* (Pr 25,51); *Iară după câtăva vreame va socoti preotul banii după numărul anilor carii mai sânt până la* ***iuvileon*** [în *Vulgata* – *ad iobeleum*] *și să va trage din prețu.* (Pr 27,18); *Va socoti preotul, după numărul anilor până la* ***iuvileon*** [în *Vulgata* – *ad iobeleum*], *prețul și-l va da acela ce l-au fost făgăduit Domnului.* (Pr 27,23); *Și așa va fi ca, venind* ***iuvileon*** [în *Vulgata* – *iobeleus*], *adecă anul al cinzăcilea a slobozirii, să va strămuta împărțirea sorților și altora moșie la alții va treace".* 36,4 (Nm); *Și au chemat Iosue, fiiul lui Nun, preoții și au zis cătră dânșii: „Luați sicriiul leagii, și alți șeapte preoți iaie șeapte trâmbițe de* ***iuvileon*** *și meargă înaintea sicriiului Domnului!"* (Jos 6,6) și ***iuvileu*** – *Ci ca un năimit și lucrătoriu de câmp va fi, până la* ***anul iuvileului*** [în *Vulgata* – *ad annum iobeleum*] *va lucra la tine* (Pr 25,40); *Iară de va fi în sat casa carea nu are ziduri, cu leagea câmpurilor să va vinde. De nu va fi întâi răscumpărată, în* ***anul iuvileii*** [în *Vulgata* –*in iobeleo*] *să va întoarce la domnul său.* (Pr 25,31); *Și șeapte dintr-înșii șeapte trâmbițe, a cărora slujbă iaste în* ***iuvileu*** [în *Vulgata* – *în iobeleis*]*. Și mergea înaintea sicriiului Domnului, umblând și răsunând. și norodul armat să ducea înaintea lor, iară ceaealaltă obște urma sicriiul și cu trâmbițele răsuna.* (Jos 6,13).

Mai rar se recurge la o echivalare sintagmatică de tipul ***anul slobozirii/anul slobozănii***, explicabilă, poate, prin tradiția greacă, impusă prin *Septuaginta* (Ms.45, Ms.4389 și B1688 au, după modelul grecesc și slavon, această echivalare sintagmatică[455]): *De nu vor fi răscumpărate, în* ***anul slobozirii*** [în *Vulgata* – *in iobeleo*] *să vor întoarce la stăpâni, că caseale cetăților preoților pentru moștenire sânt între fiii lui Israil* (Pr 25,33); *Socotind numai anii de la vreamea vânzării sale până la* ***anul slobozănii*** [în *Vulgata* – *ad annum iobeleum*] *și banii cu carii s-au fost vândut, după numărul anilor și togmeala năimitului socotind.* (Pr 25,50).

Cuvintele *lat. īdōlatria, -ae* și *īdōlatra, -ae*, analizate de traducător, sunt echivalate sintagmatic prin: ***închinarea de idoli/ închinarea idolilor/ idoleasca închinare/ idoleasca închinăciune***: *Oprește tot chipul care ar duce spre* ***închinarea de idoli***. (2Lg rezum. cap.4); *Și, după ce au stăpânit patruzeci de ani, născând șeaptezeci de fii din muieri și unul, Avimeleh, din țiitoare, au murit și s-au întors Israil de* ***închinarea de idoli***. (Jd rezum. cap.8); *Tola povățuitoriu să rânduiaște; acestuia, murind, Sair urmează. Iară israiliteanii în* ***închinarea idolilor*** *căzând, să dau filisteanilor și ammoniteanilor, cărora, pocăindu-să, Dumnezeu nemulțămirea le impută, și mai pre urmă li se milostivează.* (Jd rezum. cap.10); *Israilteanii spre* ***închinarea idolilor*** *iarăși căzând, să dau filisteilor.* (Jd rezum. cap.13); *Pentru că a sta împrotivă iaste ca păcatul gâcitorilor și ca răotatea* ***închinării idolilor*** *a nu vrea a asculta. Pentru aceaea dară, că ai lepădat cuvântul Domnului, te-au lepădat Domnul, să nu fii împărat".* (1Sm 15,23); *Pentru să să rânduiască drepți judecători și să să păzească de prilejurile* ***idoleștii închinări***. (2Lg rezum. cap.16); *Jârtva a să aleage, idoleasca închinăciune a să certa.* (2Lg rezum. cap.17) și ***închinătorii de idoli/ închinătorii idolilor***: *pogorând din munte, tablele frânge, vițălul îl arde și înfruntând pre Aaron, pre* ***închinătorii de idoli*** *ucide și celoraalalți iertare dobândește, iarășu în munte suindu-să.* (Iș rezum. cap.32); *Poruncеаște să să răsipească* ***închinătorii idolilor***, *zăciuirile și pârghele să să dea, jârtfeale în locul său să să facă și să să mânânce, de sânge și de toată bucata necurată să să contenească.* (2Lg rezum. cap.12).

Cuvântul ***muncă*** (<sl. *mǫka* „chin") se înregistrează cu sensul etimologic în sintagma ***munca de veaci*** „pedeapsă veșnică" (cf. *muncile iadului* în limpa populară de astăzi): *Și să vor duce aceștia în* ***munca de veaci***, *iară drepții în viața de veaci.* (Mt 25,46), iar derivatul ***muncitor*** (din *munci + -tor*) se actualizează cu sensul „persoană care torturează, chinuiește": *Și, mâniindu-să domnul lui, l-au dat* ***muncitorilor*** *până când va plăti toată deatoriia.* (Mt 18,34).

Formele latinești *nathinnei, nathinneis, nathinneos, nathinneorum* „cei dați sau cei încredințați templului, în slujba leviților; unii erau iudei, dar cei mai mulți erau prizonieri de război deveniți, prin repartiție, sclavi ai templului" (cf. Anania 2001, p.515) sunt împrumutate și adaptate în două feluri: ***nathineani*** – *Toți* ***nathineanii*** *și fiii slujilor lui Solomon, trei sute noaozeaci și doi.* (Ezr 2,58); *Și s-au suit dintre fiii lui Israil și dintre fiii preoților și dintre fiii leviților și dintre cântăreți și dintre portari și dintre* ***nathineani*** *în Ierusalim, în anul împăratului Artaxers al șeptelea.* (Ezr 7,7); *Și i-am trimis la Eddon, carele iaste întâie în locul Casfiei și am pus în gura lor cuvintele carele să le grăiască cătră Eddon și cătră frații lui* ***nathineanii***, *în locul Casfiei, ca să ne aducă slujitori casei Dumnezeului nostru.* (Ezr 8,17); *Și din* ***nathineani***, *pre carii îi dedease David și căpeteniile spre slujba leviților,* ***nathineani***, *doao sute doaozeaci, toți aceștia pe numele sale să chema.* (Ezr 8,20) și ***nathinei*** – ***Nathinei***: *fiii Siha, fiii Hasufa, fiii Tavaoth* (Ezr 2,43); *Și au lăcuit preoții și leviții, și din norod, și cântăreții și portarii, și* ***nathineii*** *în cetățile sale, și tot Israilul în cetățile sale.* (Ezr 2,70)[456].

Lat. *impietās, -ātis* „lipsă de respect față de zei", se echivalează uneori prin cuvântul ***nedumnezeire*** „fărădelege", „faptă rea, răutate", „păcat": *Să nu zici în inima ta când îi va șteаrge Domnul, Dumnezeul tău, înaintea ta: «Pentru dreptatea mea m-au adus Domnul să stăpânеasc pământul acesta», când pentru* ***nedumnezăirile*** *sale aceastea neamuri s-au șters.* (2Lg 9,4); *Că nu pentru dreptățile tale și dreptatea inimii tale vei întra să stăpânеaști pământurile lor, ci pentru că eale au făcut* ***nedumnezăire*** *– întrând tu, s-au șters – și ca să-ș plinească cuvântul său Domnul, care supt jurământ au făgăduit părinților tăi, lui Avraam, Isaac și Iacov.* (2Lg 9,5); *Adu-ți aminte de slugile Tale Avraam, Isaac și Iacov, nu Te uita la învârtoșеarea norodului acestuia și la* ***nedumnezeirea*** *și păcatul* (2Lg 9,27); *De va mânca careva din ea după a doua zi, necurat va fi și vinovat* ***nedumnezăirii*** (Pr 19,7); *Umbla-voi, dară, și Eu împrotiva lor și voi duce pre ei la pământ protivnic, până când să va rușina cea netăiată împregiur mintea lor; atunci să vor ruga pentru* ***nedumnezăirile*** *sale.* (Pr 26,41), alteori prin ***necredință***: *Nu aleșui și cerca* ***necredință*** *în casa dreptului, nici bate odihna lui* (Pl 24,15); *Ia* ***necredința*** *din fața împăratului și să va întări cu dreptatea thronul lui.* (Pl 25,5); *Arat-ați* ***necredință***, *săcerat-ați strâmbătate, mâncat-ați roada minciunii, că te-ai nădăjduit*

[453] În legătură cu sensurile ebr. *yôbhēl*, vezi Eugen Munteanu, *op. cit*, p.45 și Anania 2001, p.151.
[454] Pentru alte ocurențe ale cuvântului, vezi *Indice*.
[455] Vezi Eugen Munteanu, *op. cit.*, p.45; cf. Ms.45, Ms4389 și B1688 în MLD, III.
[456] Vezi alte ocurențe ale celor două cuvinte în *Indicele* aferent cărților 1Par, Ne, Ezr.

întru căile tale, întru mulțimea celor tari ai tăi. (Os 10,13); *Și aprinzându-să cu duhul, pre Andronic de urșinic dezbrăcându-l, poruncească a-l încungiura prin toată cetatea. Și într-acelaș loc, în carele asupra lui Onie lucrase* ***necredința****, pre călcătoriul de leage de viață l-au despoiat, vreadnică răsplătindu-i Domnul pedeapsă.* (2Mac 4,38); *Acum, dară, fericim pre cei trufași. Căci că s-au zidit cei ce fac* ***necredință*** *și au ispitit pre Dumnezeu și s-au mântuit* (Mal 3,15).

După lat. *observātiō, -ōnis* „observare"; „observație"; „grijă"; „respect al unui cult", cuvântul ***țiitură*** (din *ține* + *-itură*) dobândește sensul „respectarea tuturor regulilor unui cult": *Și să păzească* ***țiiturile*** *cortului legăturii și leagea jârtfealnicului și paza fiilor lui Aaron, fraților săi, să slujească în casa Domnului* (1Par 23,32.

2.3.1.5.2.2. Veșminte, obiecte și cărți de cult, părți ale bisericii

Cuvântul ***athiscă*** reprezintă încercarea traducătorului de a adapta lat. *athisca, -ae* „cupă pentru libații": *Iară acestora acesta e numărul: vase de gustări, de argint, doao mii patru sute,* ***athische*** *de argint treizeaci, păhăruțe de aur treizeaci, și iarăși de argint doao mii patru sute; și alte vase o mie* (3Ezr 2,13) și nu este înregistrat în DA.

Cancioc în varianta ***cănceu*** (<mg. *kancsó*) echivalează lat. *schypus, -ī* și se folosește aici cu sensul „cupă", „pahar", „pocal": *Și acesta este numărul lor: păhăreale de aur cu flori treizeaci, păhăreale de argint o mie, cuțâte doaozeaci și noao,* ***cănceaie*** *de aur treizeaci,* (Ezr 1,9)/ ***Cănceaie*** *de argint ai doilea patru sute zeace, alte vase o mie.* (Ezr 1,10). Cuvântul este la prima atestare în acest text (cf. **Indice** Ezr – **CANCIOC**).

Catapeteasmă (<gr. *katapétasma* „perdea", probabil, prin intermediul sl. *katapetazma*[457]) echivalează lat. *velum, -ī* și se actualizează cu sensul originar al etimonului, desemnând aici „vălul sau perdeaua care despărțea, în Templul din Ierusalim, partea numită *sfânta* de *sfânta sfintelor*, unde se aflau chivotul legii, toiagul lui Aron și mana": *Bisearica să zideaște cu pridvoriul, cu* ***catapeteazmă*** *și cu doi stâlpi de aramă înnaintea ușii bisearicii.* (2Par rezum. cap.3); *Și, iată,* ***catapeteazma*** *besearecii s-au rupt în doao părți, de sus până jos, și pământul s-au cutremurat și pietrile s-au despicat.* (Mt 27,51); *Și s-au întunecat soarele și* ***catapeteazma*** *besearecii s-au rupt în doao.* (Lc 23,45).

Lat. *cidaris, -is* „tiară purtată de regii persani", „mitră" este împrumutat și adaptat în mod diferit de traducătorii textului de la 1760: ***chidariu*** – *Și au zis: „Puneți* ***chidariu*** *curat pre capul lui". Și au pus* ***chidariu*** *curat pre capul lui și l-au îmbrăcat cu haine.* (Za 3,5); ***chidarim*** – adaptat după forma de acuzativ din *Vulgata* (*cidarim*): *Și aceastea vor fi veșmintele carele vor face: pieptureluI și preste-umărariul, contoș și cămașă de in strâmtă,* ***chidarim*** *și valteiu.* (Iș 28,4); *Aceastea zice Domnul Dumnezeu: 'Du* ***chidarim****, ia corona; au nu e aceasta carea au înălțat pre cel smearin și pre cel înalt l-au smerit?* (Iz 21,26). În alte două contexte se preferă echivalarea cuvântului latinesc cu ***zăbranic***, în varianta ***zăbronic***: *Și cu* ***zăbronic*** *i-au acoperit capul, și preste el, deasupra frunții, au pus tablă de aur sfințită în sfințănie, precum poruncisă lui Domnul.* (Pr 8,9), respectiv cu ***tichie***[458], în varianta ***titie***[459]: *Cu îmbrăcăminte de in să va îmbrăca, cu rochie de in ceale ascunsă le va tăinui. Încinge-să-va cu brău de in,* ***titie*** *de in va pune în cap, că aceastea vejminte sânt sfinte, cu carele toate, când va grăi, să va îmbrăca.* (Pr 16,4).

Lat. *lūcus, -ī* „crâng sfânt, dumbravă consacrată unei divinități" [460] este echivalat prin ***crâng*** (<sl. *krǫgŭ*), cel mai frecvent în variantele ***grânc, grâng***, cu formele de plural ***grânghi*** sau ***grânci***[461]: *Însă nu s-au depărtat de la păcatele casii lui Ierovoam, care a păcătui au făcut pre Israil, ci într-înseale au umblat; că și* ***crăngul*** *au rămas în Samaria* (4Împ 13,6); *Și ș-au făcut bozi și* ***grânci*** *în tot dealul înnalt și supt tot copaciul frunzos.* (4Împ 17,10); *Și au părăsit toate poruncile Domnului, Dumnezeului său. și ș-au făcut doi viței vărsați și* ***grânci*** *și s-au închinat a toată oastea ceriului și au slujit lui Vaal*(4Împ 17,16); *Și s-au întors și au zidit ceale înalte carea răsipise Ezehie, tată-său. Și au rădicat prestoalele lui Vaal și au făcut* ***grânci****, precum au făcut Ahav, împăratul lui Israil, și s-au închinat oastei ceriului și o au cinstit.* (4Împ 21,3); *El au răsipit ceale înnalte și au zdrobit ceale cioplite și au aprins* ***grânghi*** *și au frânt șarpele cel de aramă care făcuse Moisi, că până atunci fiii lui Israil îi tămâia aprindere. Și au chemat numele lui Nohestan.* (4Împ 18,4); *Și au pus idolul* ***grângului*** *care făcuse în bisearica Domnului, despre carea au grăit Domnul cătră David și cătră Solomon, fiiul lui: „În bisearica aceasta și în Ierusalim, carea o am ales din toate neamurile lui Israil, voiu pune Numele Mieu în veac.* (4Împ 21,7); *Și au poruncit împăratul lui Helchie arhierelui și preoților celor de al doilea rând și portarilor să leapede din bisearica Domnului toate vasele care să făcuse lui Vaal și în* ***grâng*** *și a toată oastea ceriului Și le-au ars afară de Ierusalim, în Valea Chedronului, și au dus pulberea lor în Vethil.* (4Împ 23,4); *Și au strâcat căscioarele muieroticilor care era în casa Domnului, pentru carele muiarile țesea ca niște cășcioare,* ***grâng***. (4Împ 23,7); *Și au făcut a scoate* ***grângul*** *din casa Domnului afară de Ierusalim, în Valea Chiedranului, și l-au ars acolo. Și l-au întors în cenușe și o au aruncat preste mormânturile obștei.* (4Împ 23,6); *Încă și oltariul care era în Veavtil și cel înnalt, care făcuse Ierovoam, fiiu lui Navat, care a păcătui au făcut pre Israil. Și oltariul acela și acel înalt le-au strâcat și le-au ars și le-au sfărmat în pulbere; și au aprins și* ***grângul****.* (4Împ 23,15); *Și au zdrobit ceale cioplite și au aprins* ***grânghii*** *și au umplut locurile lor cu oasă de morți* (4Împ 23,14)[462].

Cuvântul *crăpătură/crepătură* (<lat. *crepatūra*) în sintagma ***crepătura oltariului*** dobândește sensul „soclu", „bază" (cf. lat. *crepīdō, -inis* „soclu", „piedestal") în următorul context: *La* ***crepătura oltariului*** *așternuți, ca șieș milostiv, iară nepriiatinilor lor să le fie nepriiatini și protivnicilor să se împrotivească, precum leagea zice.* (2Mac 10,26).

---

[457] Cf. Al. Ciorănescu, DER.

[458] Dacă pentru această echivalare putem găsi explicația într-un detaliu vestimentar al prelaților catolici, cu tichie pe cap în locul potcapului oriental, este cel puțin curioasă echivalarea lat. *cidarim* prin ***zăbronic***.

[459] Pentru această formă, vezi supra, **2.1.2.6.**

[460] La Anania 2001 (p.116) se precizează: „Grecescul *álsos* = «copac» înseamnă îndeosebi «copac consacrat» și, prin generalizare, orice perimetru vegetal dedicat unei zeități. Textul ebraic folosește cuvântul *așera*, care desemna emblema Astartei, zeița erosului și a fecundității, al cărei cult orgiastic se consuma uneori în crânguri sau desișuri destinate anume".

[461] Forma *crâng/crăng* se întâlnește foarte rar. În mod obișnuit, se produce sonorizarea consoanei inițiale [*c*] (*grâng*) sau, concomitent, se sonorizează [*c*] inițial și se afonizează [*g*] final (*grânc*). Nu știm însă ce a putut determina aceste transformări fonetice în cuvântul *crâng*.

[462] Pentru alte ocurențe, vezi *Indice*.

Cuvântul lat. *epistylium, -iī* „epistil”, „arhitravă”, „element de construcție (caracteristic arhitecturii clasice) care se sprijină pe capitelul coloanei sau pe zid, constituind partea inferioară a antablamentului”; (pop.) „brâu” este împrumutat și adaptat în mai multe forme, încadrate, după cum se vede, la genuri diferite[463]: ***epiștil*** – *Și pridvorul stâlpilor l-au făcut lung de coți cincizăci și lat de coți treizăci, și alt pridvor în fața pridvorului celui mai mare și stâlpi și* ***epiștili*** *preste stâlpi* (3Împ 7,6); ***epiștilă*** – *Și melogranata patru sute și mrejuțe doao, așa cum câte doao melogranate cu fieștecare mrejuță să se împreune, care să acopere* ***epiștilele*** *și capetele stâlpilor.* (2Par 4,13); ***știl*** – *Adecă stâlpi doi, și preste* ***știluri*** *și capete, și ca niște mrejuțe care acoperea capetele preste* ***știluri***. (2Par 4,12).

Fluier (etimologie nesigură[464]) se actualizează cu sensul „braț al sfeșnicului”: *Face-vei și sfeșnic de aur bătut, foarte curat,* ***sulița*** *lui și* ***fluierile***, *păhărealele și glonțurealele și crini dintr-însul ieșind.* (Iș 25,31); *Șease* ***fluieri*** *vor ieși din laturi, trei de o lature și trei de altă lature.* (Iș 25,32); *Prin păhară ca în formă de nucă prin fieștecarii* ***fluieri*** *și glonțișorul împreună și crinul; și trei aseaminea păhară ca nuca în celalalt* ***fluier*** *și glonțișorul împreună și crinul; acesta va fi lucrul a șease* ***fluieri*** *carii vor ieși din* ***săgeată***. (Iș 25,33). În aceleași contexte se remarcă folosirea cuvintelor ***suliță*** și ***săgeată*** pentru a desemna aici „tija” sau „fusul sfeșnicului”.

Fruntar (din *frunte + -ar*) are aici sensul „filacteră; bucată de pergament pe care erau scrise texte din lege și era purtată ostentativ la frunte (și pe brațul stâng)”: *Iară toate lucrurile sale le fac ca să să vază de la oameni că lărgesc* ***fruntările*** *sale și măresc tiviturile.* (Mt 23,5).

Reținem în continuare câteva cuvinte prin care sunt numite diferite obiecte din templu pentru a sublinia din nou un aspect care caracterizează limba acestui text: prezența în număr mare a derivatelor diminutivale[465]. Pentru a denumi un mic obiect decorativ, de formă sferică, al sfeșnicului, *Vulgata* are cuvântul *sphaerula* „sferă mică”. Traducătorii de la 1760 au echivalat cuvântul latinesc în mai multe feluri: ***glonțurile*** (Iș 25,34, 36); ***glonțișorul*** (Iș 25,33); ***glonțureale*** (Iș 37,20, 21); ***glonțurealele*** (Iș 25,31, 35; 37,19, 22)[466]. ***Mojeruțe*** (3Împ 7,50) – în *Vulgata*, *mortariola* (lat. *mortāriolum, -iī* „piuliță”) – desemnează „vase din templu, în formă de piuliță, un fel de castronele”[467]. Pentru a evidenția modul în care sunt valorificate creațiile lexicale diminutivale, cităm în continuare contextele pentru ***mrejuță*** și ***mrejiță***: *Și în modrul* ***mreajii*** *și a lanțului șieși împreună cu lucru minunat țăsut. Amândoo căpetealele stâlpilor era vărsate, câte șeapte rânduri de* ***mrejuțe*** *într-un căpetel și câte șeapte* ***mrejuțe*** *într-alt căpetel.* (3Împ 7,17)/ *Și au isprăvit stâlpii și doao rânduri prinpregiur de fieștecare* ***mrejuțe***, *să acopere căpetealele care era pre vârful malogranatelor; într-același chip au făcut și căpetelului al doilea.* (3Împ 7,18); *Și iarăși alte căpeteale în vârful stâlpilor deasupra, după măsura stâlpului în prejma* ***mrejițelor***. *Iară de malogranate era doao sute de rânduri înprejurul căpetelului al doilea.* (3Împ 7,20). Inițial, distincția ***mreajă*** – ***mrejuță*** este impusă de *Vulgata*, unde, în 7,17, traducătorul a găsit *in modum retis* și *septena versuum retiacula*, respectiv *septena retiacula*[468].

Nu întotdeauna diminutivului din *Vulgata* îi corespunde un diminutiv în traducere. Lat. *crātīcula, -ae* „grătar mic” este echivalat prin ***roștei***[469] (<mg. *rostély*): *Care le vei pune supt mășcioara oltariului; și va fi* ***roșteiul*** *până la mijlocul oltariului.* (Iș 27,5), dar cel mai frecvent prin cuvântul rezultat prin adăugarea sufixului diminutival: *Și* ***roșteuț*** *ca o mreaje de aramă, prin a căruia patru unghiuri vor fi patru verigi de aramă* (Iș 27,4); *Și-l vei îmbrăca cu aur foarte curat și* ***roșteiuțul*** *lui și păreții dinprejur și cornurile; și vei face cunună aurită prinpregiur* (Iș 30,3); *Oltariul aprinderii și* ***roșteiuțul*** *lui de aramă cu prăjinile și cu vaseale sale, șcaful și temeiul lui* (Iș 35,16); *Și l-au îmbrăcat cu aur foarte curat, cu* ***roșteiuțul*** *și cu păreții și coarnele.* (Iș 37,26); *Și* ***roșteiuțul*** *lui l-au făcut ca o mreaje de aramă, și supt el, în mijlocul oltariului, prestoluț* (Iș 38,4); *Din carii s-au vărsat temeiurile în întrarea jârtvealnicului mărturiii și oltariul de aramă cu* ***roșteiuțul*** *său și toate vaseale carele sânt de treaba lui* (Iș 38,30)[470].

Chiar dacă prezența diminutivelor este impusă de cele mai multe ori de textul-sursă, aspect pe care l-am subliniat în demersul nostru ori de câte ori a fost necesar, nuanțarea la nivelul sufixelor diminutivale întrebuințate de traducători atestă o puternică influență venită dinspre limba populară. Apropierea de limba vorbită, la care se adaugă însă și faptul, extrem de important, că originalul după care se traduce nu mai este unul străin de firea limbii române (slavon sau grecesc), sporește considerabil valoarea acestei traduceri, o reușită literară fără precedent, pe care credem că nu a reușit să o egaleze nici chiar Samuil Micu, în ciuda remarcabilei sale experiențe de traducător. Marele merit al traducătorilor *Vulgatei de la Blaj* este acela că, deși latiniști prin formație și puși în fața unui text care impunea metoda literală de traducere, au înțeles că limba română literară nu se putea dezvolta firesc și armonios în afara limbii vorbite. Atitudinea lor este comparabilă din acest punct de vedere cu atitudinea rațională a oamenilor de cultură din a doua jumătate a secolului următor, după ce peste limba română literară trecuseră, succesiv sau simultan, mai multe valuri de influențe.

---

[463] Adaptarea neologismelor în forme cu gen diferite este un lucru firesc în limbă (cf. și *dromader – dromaderă*; *filigran – filigrană, fonem – fonemă, ipostază – ipostaz* etc.). Dacă de obicei formele se încadrează însă la două genuri, cuvântul de față se adaptează cu trei forme, câte una pentru fiecare gen: *epiștil,* cu pluralul *epiștili* – masculin; *epiștilă*, cu pluralul *epiștile* – feminin; *știl,* cu pluralul *știluri* – neutru.

[464] Vezi câteva aspecte despre etimologia cuvântului la Al Ciorănescu, DER.

[465] Vezi și discuția de sub **2.3.1.2.1** în legătură cu derivatele diminutivale folosite pentru a denumi rinichii. După modesta noastră experiență în cercetarea textelor vechi, putem spune că aceasta este traducerea biblică în care am întâlnit cel mai mare număr de diminutive. Explicația vine întâi din faptul că limba *Vulgatei* abundă ea însăși în diminutive – latina populară câștiga în expresivitate și prin folosirea diminutivelor; al doilea, bogăția lexicală a limbii române populare, în materie de creații diminutivale, este neîntrecută.

[466] În Ms.45 și în B1688 este *nucșoare*; în Ms.4389 – *în chipul nucilor*; în B1795 – se află *bumbuleață, bumbuleț* și *nucșoare*. În nota (z la cuvântul *bumbuleațele* din Iș 25,31 se explică: *glonțurile sau bumbuleții care spânzura în jos din sfeașnic.*

[467] În B1688 și în B1795 – *blidele.*

[468] Lat. *rētiāculum, -ī* „gratie”, „zăbrea” este explicat în dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon*, II) prin „mreajă”; traducerea prin diminutiv este justificată prin apropierea pe care au făcut-o traducătorii între *rētiāculum, -ī* și *rēticulum, -ī*, care înseamnă „plasă mică, rețea mică”, „gratie, zăbrea” și „mebrană care învăluie ficatul”.Pentru sensul din urmă, vezi supra, **2.3.1.2.1.**, ***mrejuță.***

[469] Prin același cuvânt este echivalat în alt loc *retiaculum*: *Oltariu de aramă,* ***roșteiu***, *prăjinile și vaseale lui toate, scaful cu temeiul său, șetrile pridvorului și stâlpii cu temeiurile sale* (Iș 39,39).

[470] În aceleași locuri, Ms.45, B1688 și Ms.4389 au *grătariu/grătari/grătar, gratie, drugi* și uneori creații diminutivale: *grătioară* în Ms.45 și în B1688 și *grătărel* în Ms.4389. B1795 are *grătariu* și *crătioară.*

Substantivul ***mare*** (<lat. *mare*) se întâlnește în mod curent cu sensul său obișnuit, care nu necesită comentarii. Cuvântul se folosește însă și cu un sens mai puțin obișnuit „bazin uriaș, în forma unei cupe, sprijinit pe un suport circular, care, la rândul său, se sprijinea pe un suport rectangular. Vasul era folosit de preoți pentru spălările rituale cu apă" (cf. Anania 2001, p.386), situație în care păstrează genul neutru al etimonului (lat. *mare, -is* s.n.). Încadrarea la neutru[471] a substantivului atunci când se actualizează cu sensul amintit mai sus a fost, probabil, în concepția traducătorilor, singura modalitate de a rezolva omonimia, altfel greu tolerabilă, la care s-ar fi ajuns în multe contexte: *Și au făcut **un mare vărsat**, de zeace coți de la uznă până la uznă, rătund împregiur, înălțimea lui de cinci coți, și o funișoară de treizeaci de coți îl încingea prinpregiur.* (3Împ 7,23); *Și au așezat zeace temeiuri, cinci de-a dreapta parte a bisearicii și cinci la stânga, iară **mare l**-au pus de-a dreapta partea bisearicii, în prejma răsăritului despre amiazăzi.* (3Împ 7,39); *Și **un mare** și boi doisprăzeace supt **mare*** (3Împ 7,44); *Și au luat împăratul Ahas temeiurile ceale cu săpături și vasul cel de amestecare de vin, care era deasupra. Și **mare l**-au luat de pre boii cei de aramă, carii-**l** sprijinea, și **l**-au pus pre fața bisearicii cea așternută cu piatră* (4Împ 16,17); *Iară stâlpii cei de aramă carii era în bisearica Domnului și temeliile și **mare cel de aramă**, care era în casa Domnului, le-au frâmt haldeii și au dus toată arama în Vavilon.* (4Împ 25,13); *Adecă doi stâlpi, **un mare** și temeliile care le făcuse Solomon în bisearica Domnului. Nu era măsură aramei tuturor vaselor.* (4Împ 25,16).

Sintagma *musach sabbati* din *Vulgata* a fost echivalată prin ***musahul sâmbetei*** „portic destinat odihnei", așa cum rezultă din următorul context: *Și musahul sâmbetei, care zidise în bisearică, și întrarea împăratului cea din afară o au întors spre bisearica Domnului, pentru împăratul asirilor.* (4Împ 16,18).

Un detaliu vestimentar special al preoților evrei – „veșmânt scurt, fără mâneci, făcut din mătase, incrustată cu pietre prețioase, purtat peste haină de preoți în timpul serviciului religios, la vechii evrei" – este numit diferit în *Vulgata*, iar echivalările din traducerea românească urmează întocmai denumirile din textul-izvor[472]. *Superumerale* este calchiat în structura românească ***peste-umărariu***, în diferite forme flexionare: ***preste-umărariul*** (Iș 28,4, 6, 12, 27, 28; 39,18); ***preste-umărariului*** (Iș 28,15, 25, 26, 27; 35,9; 39,7, 8, 20); ***preste-umărariu*** (Iș 28,28; 29,5; 35,27; 39,2) și în structura ***peste-umărului*** (Iș 28,31); *humerâle* (*umerâle*) – cu două ocurențe în *Vulgata* – se regăsește ca atare în traducerea românească, în formele ***umerariul*** – *Au îmbrăcat arhiereul cu haină de in dedesupt, încingându-l cu valteul și îmbrăcându-l cu haină hiachintină și pe deasupra i-au pus **umerariul*** (Pr 8,7) și ***umărariu*** – *Îmbrăcăminte pă picioare și pă coapse și **umărariu** i-au pus și l-au încins cu mulți clopoței de aur împregiur* (Ecz 45,10). Acolo unde în *Vulgata* este *ephod* (<ebr. *'ephōd*), traducătorii textului de la 1760 împrumută și ei cuvântul, care rămâne cel mai bine reprezentat pentru a numi realitatea descrisă mai sus. De altfel, în afară de *Cartea ieșirii*, unde este prezent cuvântul *superumerale* și de cele două ocurențe ale cuvântului *humerâle* (*umerâle*), în toate celelalte locuri în care este vorba despre acest detaliu vestimentar termenul folosit este *ephod*, invariabil în *Vulgata*, variabil în traducerea românească: ***efod*** (Jd rezum.cap.8; 8,27; 17,5; 18,14); ***efodul*** (Jd 18,17, 18, 20); ***efodului*** (Iș 25,7)[473].

Rugător/rugătoriu (din *ruga* + *-ător*) desemnează „capacul sacru de deasupra chivotului mărturiei" (cf. lat. *ōrāculum, -ī* „loc sacru, sanctuar unde se dădeau oracole") în următoarele contexte: *Ca, puind pre foc mireazmele, negura lor și aburul să acopăre **rugătoriul** care iaste deasupra mărturiei și să nu moară.* (Pr 16,13); *Și deacă va ucide țapul pentru pâcatul norodului, va aduce sângele lui înlăuntrul zaveasii, precum s-au poruncit pentru sângele vițălului, să stropească din preajma **rugătoriului**.* (Pr 16,15).

Cu un sens puțin obișnuit, „marginea (jertfelnicului)", se întrebuințează cuvântul ***țărm/țărmure*** în următorul context: *O va aduce preotul la oltariu; și, întorcându-i capul la grumazi și rumpându-l în loc de rană, va face să-i cură sângele pre **țărmurile** oltariului.* (Pr 1,15).

Umplătoare/împlătoare (din *umple* + *-ătoare*) desemnează un „vas special de turnat" (cf. lat. *suffūsōrium, -ī* „vas cu cioc de turnat ulei în lampă"): *Și am răspuns a doao oară și am zis cătră el: «Ce sânt aceale doao spice de maslini, care sânt lângă doao usne de aur, întru carele sânt **împlătoarele** ceale de aur?»* (Za 4,12).

Lat. *balteus, -ī,* (rar) *balteum, -ī* „cingătoare" este împrumutat și adaptat în diferite moduri de traducători: ***valteu*** – *Au îmbrăcat arhiereul cu haină de in dedesupt, încingându-l cu **valteul** și îmbrăcându-l cu haină hiachintină și pe deasupra i-au pus umerariul* (Pr 8,7); ***valteiu*** – *Și fiii lui aducându-i, i-au îmbrăcat cu îmbrăcăminte de in și i-au încins cu **valteiul** și le-au pus mitră, precum poruncisă Domnul.* (Pr 8,13); *Și aceastea vor fi veșmintele carele vor face: piepturelul și preste-umărariul, contoș și cămașă de in strâmtă, chidarim și **valteiu**.* (Iș 28,4); ***valteon*** – *Și vei strânge îmbrăcămintea cu vison, și mitra de vison vei face și **valteon** fulțuit.* (Iș 28,39); *Iară fiilor lui Aaron le vei face îmbrăcăminte de in și **valteon** și mitre spre slavă și cinste.* (Iș 28,40); ***valtion*** – *Strânse cătră **valtion** și cu verigele mai tare încopciate, carii împreuna cheutori hiațintine, ca nu slăbite să să întinze și de cătră sine să să mișce, precum au poruncit Domnul lui Moisi.* (Iș 39,19).

2.3.2. Traduceri improprii cauzate de polisemantism, de paronimie sau de omonimia cuvintelor în limba latină

În condițiile în care într-o *Biblie* se activează o parte impresionanată din tezaurul lexical al unei limbi și mai ales într-un moment în care traducătorii nu dispuneau de dicționare complexe ale limbii latine, nu e de mirare că au putut rezulta și unele traduceri improprii. Apoi, traducătorii erau și ei oameni, ceea ce înseamnă că slăbiciunile firii omenești nu-i puteau ocoli și, uneori din grabă, alteori din cauza oboselii, analiza pe care o făceau unui cuvânt putea fi superficială. Nu e mai puțin important însă faptul că într-o echipă competențele lingvistice și performanțele membrilor care o alcătuiesc nu pot fi egale. Toate acestea explică prezența unor soluții ca cele pe care le vom analiza în continuare, fără ca astfel de soluții improprii să scadă în vreun fel meritele *Vulgatei de la Blaj*, despre care am afirmat ceva mai sus că reprezintă o reușită literară fără

---

[471] În B1688 și în B1795 cuvântul este feminin.

[472] În legătură cu soluțiile din alte versiuni românești ale *Bibliei*, vezi Eugen Munteanu, *op. cit.*, p. 65.

[473] Pentru alte ocurențe ale cuvântului, vezi *Indicele* aferent cărților 1Sm, 2Sm.

precedent, pe care credem că nu a reușit să o egaleze nici chiar Samuil Micu, în ciuda remarcabilei sale experiențe de traducător.

Prezența cuvântului **apusean** în contextul: *„Domnule, slugile tale, Rathim de la **apuseani** și Savelie scriitoriul și ceiaalalți, judecătorii curții tale în Chelesiriia și Fenichiia."* (3Ezr 2,17)[474] – lat. *Domine, pueri tui Rathimus ab **accidentibus**, et Sabellius scriba, et reliqui curiae tuae iudices in Coelesyria et Phoenice* – este reflexul unei erori de traducere: traducătorul a confundat cele două cuvinte paronime: *accidentibus*(*accidens, -ntis* „lucru accidental – opus lui esențial"; „întâmplare") cu *occidentibus* (*occidens, -ntis* „apus, occident").

Sintagma ***bani întreji zeace mii***: *Și au dat spre lucrurile casii lui Dumnezeu tălanți de aur, cinci mii și **bani întreji zeace mii**, tălanți de argint zeace mii și de aramă tălanți optsprăzeace mii și de fier tălanți, o sută de mii.* (1Par 29,7)[475] – în lat. *solidos decem milia* – este rezultatul unei confuzii generate de omonimia dintre adjectivul *solidus* „întreg, complet" și substantivul *solidus, -ī* „monedă de aur".

Omonimia dintre lat. *plāga, -ae* „lovitură", ciocnire"; „rană" și lat. *plaga, -ae* „întindere", „regiune", „zonă", „ținut" a generat în traducerea românească sintagmele ***de la patru bătăile ceriului***: *Și voi duce asupra lui Elam patru vânturi **de la patru bătăile ceriului**; și-i voiu vântura spre toate vânturile aceastea. Și nu va fi neam la care să vie pribegii lui Elam.* (Ir 49,36)[476] și ***preste patru bătăi ale pământului***: *Și tu, fiiul omului! «Aceastea zice Domnul, Dumnezeul pământului lui Israil: 'Sfârșitul au venit, venit-au sfârșitul **preste patru bătăi ale pământului**.* (Iz 7,2)[477]. Cuvântul **bătaie** dobândește astfel sensul „margine", „regiune". În limba latină sunt de fapt trei cuvinte distincte (al treilea, *plaga, -ae* „rețea", „plasă", „laț"), numai că în dicționarul lui Grigore Maior (*ILV/Lexicon*, II) găsim: „**plaga:** bătaie; **item:** rană, pagubă, mreajă", lipsind tocmai cuvântul care trebuia echivalat în contextele de mai sus prin „margine" sau „regiune".

În contextul: *Ia pietri mari în mâna ta și le ascunde în groapa carea iaste supt **zidul cel din coaste**, în poarta casii lui Faraon, în Tafnį văzând oamenii jidovi.* (Ir 43,9)[478], ceea ce s-a echivalat prin sintagma ***zidul cel din coaste*** trebuia să fie ****zidul de cărămidă***, deoarece în *Vulgata* este *muro* ***latericio***, unde *laterîcius* „de cărămidă". Cum logica nu este în nici un fel încălcată prin soluția traducătorului, acesta, probabil, a făcut numai o analiză superficială a cuvântului, pe care l-a pus în legătură în mod eronat cu lat. *latus, lateris* „parte laterală", în loc să îl pună în legătură cu lat. *later, lateris* „cărămidă".

În contextul: *Iară împăratul cugeta a-l rândui preste toată împărățiia. Pentru aceaea, căpeteniile și vătavii căuta prilej să afle vină lui Daniil, din **coastele împăratului**. Și nici o pricină și prepus au putut afla, căci că era credincios și toată vina și prepusul nu să afla într-ânsul.* (Dn 6,4)[479], sintagma ***coastele împăratului*** reprezintă traducerea eronată a lat. *latere regni*, literal „coastele împărăției"; de fapt, sensul este „întru cele legate de împărăție".

Omonimia dintre cuvintele *ōs, ōris* „gură" și *os, ossis* „os", „ciolan" a determinat traducerea eronată a sintagmei lat. *os hominis* prin ***gură de om***, într-un context în care sensul ce se impune este „os de om"**:** *Și vor încungiura străbătând pământul. Și deacă vor vedea **gură de om**, vor râdica lângă ea stâlp, până când îl vor îngropa îngropătorii, în Valea mulțimii Gog.* (Iz 39,15)[480].

Sintagma lat. *domo/domus Saltus Libani* „casa Pădurii Libanului" devine în traducere, în două contexte, ***casa jocului Livanului***: *Și trei sute de pavăze de pedestrași din aur ales, trei sute de mine de aur îmbrăca o pavăză, și le-au pus împăratul **în casa jocului Livanului*** (3Împ 10,17)[481]; *Ci și toate vaseale cu care bea împăratul Solomon era de aur și toate unealtele **casei jocului Livanului** de aur curat, nu era argint, nici să socotia de ceva prețu în zilele lui Solomon.* (3Împ 10,21)[482]. Traducerea în acest fel a sintagmei din *Vulgata* este urmarea omonimiei celor două cuvinte: lat. *saltus, -ūs* „vale împădurită" și lat. *saltus, -ūs* „joc".

Grija traducătorului pentru a găsi soluția optimă în traducere credem că a putut genera situația pe care am întâlnit-o în următorul context: *Ci **bune lucruri fapte** s-au aflat în tine* (2Par 19,3)[483] – lat. *sed bona opera inventa sunt in te.* Substantivului *opera* i se dau inițial două echivalente: ***lucruri, fapte***, intenția traducătorului fiind, probabil, aceea de a reveni asupra textului și de a decide care dintre cuvinte urma să fie păstrat. Revenirea nu a mai fost posibilă, iar rezultatul este cel care se vede.

Neîndoielnic, aspectele de lexic ale textului analizat sunt mult mai numeroase și mai variate decât am putut releva în analiza noastră. Este, de altfel, și nivelul cel mai spectaculos al textului, care va pune oricând cu generozitate la dispoziția specialistului un inestimabil material de studiu.

---

[474] În B1795 citim: *Împăratului Artaxerx, domnului, slugile tale, Ratimos,* ***cel preste ceale ce să nimeresc****, și Semelie, scriitoriul, și ceialalți ai sfatului lor, și judecătorii cei din Chilo Siriia și din Finichi*, iar într-o ediție din 1982 a *Bibliei sinodale*: *Regelui Artaxerxe, stăpânul: slugile tale, Rehum* ***cronicarul*** *și Șimșai scriitoriul, și ceilalți din sfatul lor, și judecătorii cei din Cele-Siria și din Fenicia*, de unde rezultă că personajul despre care se vorbește aici era cronicarul însărcinat cu consemnarea întâmplărilor. În continuare vom face raportări la soluțiile propuse într-o ediție realizată după traducerea lui Cornilescu – *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, cu explicații (fără loc, fără an), cu precizarea, în *Prefață*, că este „textul Bibliei traduse de Dumitru Cornilescu" – de unde 3Ezr lipsește.

[475] *Au dat pentru slujba Casei lui Dumnezeu: cinci mii de talanți de aur**, zece mii de darici**, zece mii de talanți de argint, optsprezece mii de talanți de aramă, și o sută de mii de talanți de fer.* (daricul = 20 de drahme).

[476] *Voi aduce asupra Elamului cele patru vînturi **dela cele patru margini ale cerului**, îi voi risipi în toate vînturile acestea, și nu va fi niciun popor, la care sa n'ajungă fugari din Elam.*

[477] *Și tu, fiul omului, ascultă: așa vorbește Domnul, Dumnezeu, despre țara lui Israel: „Vine sfîrșitul, vine sfîrșitul **peste cele patru margini ale țării**!"*

[478] *Ia în mînă niște pietre mari, și ascunde-le, în fața Iudeilor, **în lutul cuptorului de cărămizi** care este la intrarea casei lui Faraon din Tahpanes.*

[479] *Atunci căpeteniile și dregătorii au căutat să afle ceva asupra lui Daniel, ca să-l pîrască **în ce privea treburile împărăției**. Dar n-au putut să găsească nimic, niciun lucru vrednic de mustrare, pentru că el era credincios, și nu se găsea nici o greșală la el și niciun lucru rău.*

[480] *Cei ce vor străbate țara, o vor cutreiera, și cînd unul din ei va vedea **oasele unui om**, va pune un semn lângă el, pînă îl vor îngropa groparii în „Valea mulțimii lui Gog".*

[481] *Și alte trei sute de scuturi mici de aur bătut, și pentru fie care din elea întrebuințat trei mine de aur; și împăratul le-a pus în **casa numită Pădurea Libanului**.*

[482] *Toate paharele împăratului Solomon eru de aur, și toate vasele din **casa pădurii Libanului** erau de aur curat. Nimic nu era de argint: pe vremea lui Solomon argintul n'avea nici o trecere.*

[483] *Dar tot se mai găsește **ceva bun** în tine.*

La începutul discuției despre lexic am comparat *Vulgata de la Blaj* cu un veritabil muzeu de antichități, neprețuit pentru raritatea „pieselor” pe care le cuprinde. Este un muzeu care abia a fost „inaugurat” acum, o dată cu această ediție. Ar fi un act de dreptate față de o nemeritată uitare de aproape două secole și jumătate ca tezaurul lingvistic al acestei cărți sa își găsească de aici înainte reflectarea în analize prestigioase ale specialiștilor. Încercarea noastră are doar meritul de a atrage atenția asupra luptei acerbe a primilor traducători ai *Vulgatei* în limba română de a da cuvintelor virtuțile necesare pentru a înscrie limba română în rândul limbilor apte să redea subtilități ca cele din *Cartea Cărților*.

Această traducere după *Vulgata* este o reușită incontestabilă. Atâta vreme cât originalul după care se traduce nu mai este unul străin de firea limbii române (slavon sau grecesc), lucrul pare cu totul firesc, dar trebuie subliniat în mod aparte meritul traducătorilor de la 1760, pentru că au știut să îmbine cu măsură cerința de a adopta metoda literală de traducere, impusă de tradiție, cu libertatea limbii române de a urma drumul pe care își începuse devenirea ca limbă de cultură. Iată cum, într-un mod ce poate părea pardoxal, alegerea *Vulgatei* de către episcopul Petru Pavel Aron a făcut să avem astăzi în fața noastră poate cea mai reușită transpunere a *Bibliei* în limba română, până la realizările moderne, dar aceeași alegere a determinat o nedreaptă rămânere în uitare a acestei traduceri[484]. Deopotrivă șansă și neșansă pentru cultura românească!

Ceea ce nu a fost să fie la 1760 avea să se întîmple după numai trei decenii și jumătate, când o altă *Biblie*[485], cea a lui Samuil Micu, tradusă și tipărită la Blaj, începea o imprevizibilă ascensiune, ajungând *Biblia națională a românilor*, căci *Biblia* de astăzi a Sfântului Sinod este născută din cea de la Blaj (1795), lățită în toată românimea[486], croită în focul vremii și șlefuită de apele generațiilor până la forma desăvârșită pe care o cunoaște acum.

NICULINA IACOB

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

ALIL	„Anuar de lingvistică și istorie literară”, Iași, I (1950) ș.u.
Anania 2001	*Biblia sau Sfânta Scriptură.* Ediție jubiliară a Sfântului Sinod. Tipărită cu binecuvântarea și prefața Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.
V. Arvinte, NORMELE (1688)	Arvinte, V., *Normele limbii literare în Biblia de la București (1688)*, în vol. *Biblia 1688*, I, Text stabilit și îngrijire editorială de V. Arvinte și I. Caproșu, Volum întocmit de V. Arvinte, I. Caproșu, Al. Gafton, Laura Manea, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2001.
V. Arvinte, ST.L.DT.	Arvinte, V., *Studiu lingvistic asupra cărții a cincea* ***(A doua lege)*** *din* ***Biblia de la București (1688)****, în comparație cu ms.45 și cu ms.4389*, în MLD, V, p.1 – 69.
V. Arvinte, ST.L.EX.	Arvinte, V., *Studiu lingvistic asupra cărții a doua (****Ieșirea****) din* ***Biblia de la București (1688)****, în comparație cu ms.45 și cu ms.4389*, în MLD, II, p.1 – 65.
V. Arvinte, ST.L.FAC.	Arvinte, V., *Studiu lingvistic asupra primei părți (****Facerea****) din* ***Biblia de la București (1688)****, în comparație cu ms.45 și cu ms.4389*, în MLD, I, p.47 – 121.
V. Arvinte, ST. L. NM.	Arvinte, V., *Studiu lingvistic asupra cărții a patra (****Numerii****) din* ***Biblia de la București*** *(1688), în comparație cu ms.45 și cu ms.4389*, în MLD, IV, p.1 – 44.
B1688	*Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament* (Tipărită întîia oară la 1688 în timpul lui Șerban Vodă Cantacuzino, domnul Țării Românești, retipărită după 300 de ani în facsimil și transcriere cu aprobarea Sfîntului Sinod și binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988.
B1795	*Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură ale cei vechi și ale cei noao lêge*, Blaj, 1795 (traducerea lui Samuil Micu).
I. Chindriș, *Secolele*	Chindriș, Ioan, *Secolele Bibliei de la Blaj*, în vol. *Cultură și societate în contextul Școlii Ardelene*, Cluj-Napoca, 2001, p.225–351.

[484] Vezi supra, cap. **1.**, discuția despre cauzele care au împeidicat tipărirea textului; I. Chindriș, *Secolele*, p.307.

[485] A doua din cele cinci traduse la Blaj (vezi I. Chindriș și N. Iacob, *Biblia lui Timotei Cipariu*, în „Academica”, nr.35, februarie 2005, anul XV, p.13–14).

[486] În legătură cu reeditările succesive ale *Bibliei de la Blaj (1795)*, vezi N. Iacob, *Limbajul biblic*, II, cap. *Biblia de la 1795 – sursă pentru ediții ulterioare ale textului sacru în limba română*, p.277 – 283; Idem, *Biblia de la Blaj (1795) – moment de referință în cultura românească*, Editura Academiei, București, 2004, p.19 – 33; I. Chindriș, *Secolele*, 344 – 351; Idem, *Crearea Bibliei naționale la români 1550 – 1795* și *Rolul geniului în crearea Bibliei naționale*, în vol. *Transilvanica*. II. *Studii și fragmente literare*, Cluj-Napoca, 2003, p.847 ș.u.

Al. Ciorănescu, DER	Ciorănescu, Alexandru, *Dicționarul etimologic al limbii române*, ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru Mehedinți și Magdalena Popescu Marin, Editura Saeculum I.O., București, 2002.
CL	„Cercetări de lingvistică”, Academia R.S. România, Filiala Cluj, I, 1956 ș.u.
DA	*Dicționarul limbii române*, tomul I, partea I, A-B, București, 1913; tomul I, partea a II-a, C, București, 1940; tomul I, partea a III-a, D-De, București, 1949; tomul II, partea I, F-I, București, 1934; tomul II, partea a II-a, J-Lacustru, București, 1937, Ladă-Lepăda, București, 1940, Lepăda-Lojniță, București, 1940.
DB	*Dicționar biblic*, Societatea Misionară Română, Editura „Cartea creștină”, Oradea, 1995.
Ovid Densusianu, ILR, II	Densusianu, Ovid, *Istoria limbii române*, ediție îngrijită [și traducere în limba română] de J. Byck, vol. II, *Secolul al XVI-lea*, Editura Științifică, București, 1961.
DEX	*Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Academiei R.S.R., București, 1984.
DEX^2	*Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a. Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.
C. Dimitriu, *TG*, I	Dimitriu, Corneliu, *Tratat de gramatică a limbii române. Morfologia*, Iași, 1999.
DÎLR	Chivu, Gh., Buză, Emanuela, Roman Moraru, Alexandra, *Dicționarul împrumuturilor latino-romanice în limba română veche (1421–1760)*, București, 1992.
DLR	*Dicționarul limbii române* (Serie nouă), București 1965 ș.u.
I. Gheție, BDRL	Gheție, Ion, *Baza dialectală a românei literare*, Editura Academiei R.S.R., București, 1975.
N. Iacob, *Limbajul biblic*, I, II	Iacob, Niculina, *Limbajul biblic românesc (1640-1800)*, vol. I-II, Editura Universității Suceava, 2001 (Vol. I: *Aspecte ale evoluției limbii române literare până la 1840*, vol. al II-lea: ***Biblia de la Blaj*** *– text de referință în tradiția biblică românească*).
ILR	*Istoria limbii române*, vol. II, Editura Academiei R.S.R., București, 1969.
ILRL Epoca veche (1532-1780), Vol.I	*Istoria limbii române literare*. Vol.I. *Epoca veche (1532-1780)*, coordonator Ion Gheție, Editura Academiei Române, București, 1997.
LR	„Limba română”, Editura Academiei București, I, 1952 ș.u.
Grigore Maior, *ILV/Lexicon*, I, II	Maior, Grigore, *Institutiones linguae valachicae* și. *Lexicon compendiarum latino-valachicum*, vol. I – II. Ediție, studiu introductiv, note și indice de Alin-Mihai Gherman, cuvânt înainte și rezumat de Iacob Mârza, Alba Iulia, 2001.
MDA	*Micul dicționar academic*. Cuvânt înainte de Eugen Simion. Prefață de Marius Sala, vol. I (literele A – C), vol. al II-lea (literele D – H), 2001; vol. al III-lea (literele I – Pr), vol. al IV-lea (literele Pr – Z), 2003, Editura Univers Enciclopedic, București.
MLD, I, II, III, IV	*Biblia de la București (1688)*, în seria *Monumenta linguae Dacoromanorum*, Pars I, *Genesis*, Iași, 1988 (autorii volumului: Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproșu, Elsa Lüder, Paul Miron, Mircea Roșian, Marietta Ujică); Pars II, *Exodus*, Iași, 1991 (autorii volumului: Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproșu, Corneliu Dimitriu, Elsa Lüder, Paul Miron, Mircea Roșian, Marietta Ujică); Pars III, *Leviticus*, Iași 1993 (autorii volumului: Vasile Arvinte, Ioan Caproșu, Elsa Lüder, Paul Miron, Eugen Munteanu); Pars IV, *Numeri*, Iași, 1994 (autorii volumului: Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproșu, Ion Florea, Elsa Lüder, Paul Miron).
Ms.45	*Manuscrisul românesc 45*, Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei R.S.R., cuprinzând copia revizuită a traducerii lui Nicolae Milescu din *Vechiul Testament.*
Ms.4389	*Manuscrisul românesc 4389*, Biblioteca Academiei R.S.R., cuprinzând a doua traducere din secolul al XVII-lea a *Vechiului Testament* în limba română, realizată, probabil, de Daniil Andrean Panoneanul.
Al. Rosetti, B. Cazacu, L. Onu, $ILRL_2$	Rosetti, Al., Cazacu, B., Onu, L., *Istoria limbii române literare*, Vol. I, *De la origini pînă la începutul secolului al XIX-lea*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Minerva, București, 1971.
SCL	„Studii și cercetări lingvistice”, Academia R. S. România, Institutul de Lingvistică, București, I, 1950 ș.u.
SFC I, II, III	*Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*. Vol. I–III. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române. Vol. I: 1959; vol II: 1961; vol III: 1962 (Institutul de Lingvistică din București).
SFC IV, V	*Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română.* Vol IV–V. [București], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967–1969.
SLLF	*Studii de limbă literară și filologie*, I-III, București, 1969-1974.
H. Tiktin, DRG s.v.	Tiktin, H., *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, I (*A-C*), București, 1903, II (*D-P*), București, 1906, III (*P-Z*), București, 1912.

NICULINA IACOB

PRECIZĂRI CU PRIVIRE LA INDICE

Un indice de asemenea proporții este o întreprindere temerară chiar și atunci când o parte însemnată a etapelor pe care le presupune realizarea unui astfel de aparat științific s-ar efectua prin programe ultraperformante de calculator. Dacă însă chiar selectarea și înregistrarea materialului lexical trebuie să se facă manual, în cea mai mare parte, atunci un indice de peste 1700 de pagini poate părea de domeniul imposibilului. Programele computerizate prezintă avantaje, dar nu sunt lipsite de limite. Schematizarea excesivă și simplificarea la maximum a informației gramaticale si lexicale sunt doar două dintre aspectele care caracterizează analiza computerizată. Este ceea ce am încercat să evităm în analiza noastră, pentru că este primul pas, esențial, al analizei, motiv pentru care am și optat pentru o formulă inedită, combinând indicele tradițional cu glosarea sensurilor în cazul acelor cuvinte care am considerat că ar putea pune în dificultate cititorul nefamiliarizat cu limba textelor vechi.

a) Prezentarea autonomă a fiecărei cărți biblice este o primă ieșire din tipare. Ne-am obișnuit să tratăm *Biblia* ca pe o singură carte, ignorând un lucru important, pus în evidență chiar prin titlu: cuvântul ***biblia*** este forma de plural a gr. ***biblion*** „carte”. *Biblia* nu este, așadar, o singură carte, este o carte de cărți. Ea reunește peste 60 de cărți, diferite între ele sub foarte multe aspecte. Întâi, diferențele sunt majore sub aspectul conținutului, apoi, autorii acestor cărți sunt și ei diferiți și chiar au trăit în epoci istorice diferite și în locuri diferite. De aici, o formulă inedită, dar explicabilă și cu atât mai interesantă pentru cititor, care va avea rând pe rând în față fiecare carte biblică, urmată de un indice de cuvinte și de facsimilele cărții.

b) Selectarea materialului lexical a ridicat din capul locului o dificultate majoră: inventarierea tuturor cuvintelor, în condițiile amintite mai sus, era un lucru practic imposibil, ca atare a trebuit să stabilim un criteriu fundamental în funcție de care să selectăm cuvintele urmând a fi cuprinse în acest aparat științific. Am optat, în mod firesc, pentru ***criteriul semantic***. Aplicarea acestui criteriu limitează contradicțiile fără a le anula. Fixarea limitelor între clasele de cuvinte, după acest criteriu, cunoaște nuanțări sensibile de la un specialist la altul. Se regăsesc în indice, în primul rând, cuvintele care se caracterizează prin conținut lexical autonom, așa-numitele cuvinte lexematice: substantive, adjective, verbe, adverbe calificative și circumstanțiale (nu însă și adverbele pronominale). Cuvintele care nu au conținut lexical autonom, fiind doar substitute ale celor dintâi (pronumele, adverbele pronominale) ori numai instrumente gramaticale (prepoziția, conjuncția, articolul, verbele auxiliare, atât morfologice cât și sintactice), se regăsesc în indice numai în măsura în care au tangențe cu cele dintâi (fie că e vorba despre conversiune – adverbul devenit prepoziție, de exemplu, – fie că e vorba despre omonimii gramaticale: formele verbelor copulative care nu diferă de formele omonimelor predicative). Nu am înregistrat numeralele, al căror statut este controversat în ce privește încadrarea lor într-o clasă de cuvinte sau în alta, dar motivul nu ține de acest aspect, ci de un altul, cu adevărat întemeiat: multitudinea formelor și a tipurilor de structuri. Nu am eliminat interjecțiile, pentru că ele, folosite destul de rar, sunt expresia cea mai directă și mai sugestivă a unor stări sufletești, atitudini, senzații ale celui care le folosește.

Se regăsesc, de asemenea, în indice unele nume proprii, toponime și antroponime. Dintre toponime, le-am înregistrat pe acelea care sunt traduse în limba română. Dacă toponimul este un cuvânt compus, este înregistrat numai atunci când unul dintre constituenți este cuvânt românesc. Toponimele păstrează în foarte mare măsură legătura semantică cu apelativul din care provin, ceea ce ne-a îndreptățit să le includem chiar în articolul apelativului corespunzător.

Antroponimele, în general, prezintă o situație diferită, în comparație cu toponimele, în ce privește legătura de sens cu apelativul din care derivă: în cazul lor, această legătură, dacă se mai păstrează, este foarte slabă. Antroponimele pe care le-am înregistrat noi sunt însă dintre cele care, probabil, la momentul folosirii lor nu aveau statut de antroponim. Ele aveau rolul de a identifica o persoană prin apartenența la un neam, la un teritoriu etc. De exemplu, *aroritean* a dobândit statut de nume propriu atunci când intră în relație de dependență față de un nume de persoană, identificând persoana respectivă în raport cu altele care au același nume: *Samoth Aroriteanul* este „Samoth care provine din Harod (localitatea Ain Jalud de astăzi)” (cf. **Indice** 1Par – **ARORITEAN**). Același cuvânt se folosește însă ca apelativ în contextul: *Ozie Astarotheanul, Samma și Iehiil, fiii lui Hothan,* ***aroriteanii*** (1Par 11,44), sensul cuvântului fiind același „cei care provin din Harod”. Este absolut firesc, așadar, ca și cuvântul care a căpătat statut de nume propriu să fie înregistrat, ambii termeni fiind incluși în același articol: **ARORITEAN.**

Se regăsesc în indice cuvintele *Dumnezeu* și *Domnul*, înregistrate în articole distincte și nu împreună cu apelativele din care provin. Precizăm însă că substantivul propriu *Hristos* nu a fost înregistrat, în schimb se regăsește apelativul *hristos*, folosit de altfel foarte rar ca apelativ în cărțile *Bibliei*: *Și, mai înainte de vreamea sfârșitului vieții sale și a veacului, mărturie au pus înaintea Domnului și a* ***hristosului****; bani și până la călțăminte de la tot trupul n au luat și nu l au pârât pre el om*. (Ecz 46,22), unde ***hristosului*** păstrează sensul „unsului” (cf. lat. *christus*).

Cuvintele au fost excerptate atât din textul propiu-zis cât și din rezumatele capitolelor, acestea din urmă fiind, la rândul lor, traduse din *Vulgata*.

c) Organizarea materialului excerptat. Ordinea cuvintelor este alfabetică. Din cauza numărului mare de variante (de cele mai multe ori grafice, dar și fonetice), a trebuit să alegem drept cuvânt-titlu forma literară, așa cum se întâlnește în dicționarele limbii române. Excepție fac unele cuvinte care sunt neologisme în acest text și pe care nu le găsim în dicționare. La cele care prezentau diferențe mai mici între variante am optat pentru o formă-tip și le-am considerat pe celelalte variante ale acesteia. Un exemplu ar putea fi cuvântul **VALTEU:** s.n. „cingătoare” (cf. lat. *balteus, -i*), pentru care am ales această formă-tip, cea mai apropiată de etimon, deși cuvântul este înregistrat cu mai multe variante: **valteul:** *sg. ac.* 8,7; **valteiul:** *sg. ac.* 8,13 (**Indice** Pr) și **valteon:** *sg. ac.* 23,13 (**Indice** 2Lg).

Cuvintele care denumesc popoare, populații sau neamuri „exotice”, absente din dicționarele limbii române și pentru care a fost imposibil de stabilit o formă-tip, căreia să i se subordoneze celelalte, relativ apropiate de forma considerată tip,

nu au fost încadrate într-un singur articol. Traducătorii au întâmpinat probleme serioase la redarea acestor nume, fapt dovedit de existența unor variante foarte diferite. Iată câteva exemple din **Indice** 1Par: **ANATHOTHINEAN** și **ANATHOTEAN** desemnează aceeași realitate „care provine din cetatea Anatot"; la fel **FELONEAN** și **FALONITEAN**, înseamnă „care este de loc din Pelet, o cetate situată în Negev, în partea de sud a Iudeii"; **GHEDERITEAN** și **GADEROTHEAN**, înseamnă „care este de loc din Ghedera; nume care e posibil să fie același cu Judeira, la nord-est de Gabaon, sau Kh. Judeira, la 10 km spre vest (cf. DB, p.490)" etc. În astfel de situații, fiecare cuvânt se constituie în articol distinct.

Dificultăți au apărut la organizarea formelor în cadrul fiecărui „articol". Ideal ar fi fost să așezăm formele în funcție de informația gramaticală pe care o transmit, numai că pentru aceasta timpul de lucru s-ar fi dublat. Am încercat o organizare alfabetică a formelor, dar, în condițiile în care unele cuvinte cunosc un număr mare de variante, ar fi fost necesar de asemenea un timp suplimentar. Am optat, finalmente, pentru înregistrarea progresivă a cuvintelor, după apariția lor în text. Acolo unde un cuvânt se actualizează, datorită conversiunii, cu valori morfologice diferite, se precizează valoarea morfologică, iar cuvintele se grupează în funcție de aceste valori.

Pentru cuvântul-titlu se precizează exclusiv valoarea morfologică sau valorile morfologice cu care se actualizează în textul respectiv, fără să se mai dea indicații speciale în cazurile de conversiune (articolul demonstrativ, care schimbă cel mai frecvent valoarea morfologică a cuvântului, este înregistrat între paranteze rotunde și tot astfel sunt înregistrate morfemele semidependente ale gradelor de comparație la adjectiv și adverb: *mai, cel mai, foarte, prea* etc.). De exemplu: **CUVIOS, -OASĂ:** s.m./f.; **cuvioșilor:** *s.m. pl. gen.* rezum. cap.3 (**Indice** Pl), în contextul: *Perirea celor fără leage și blagosloveniia **cuvioșilor***; **FĂGĂDUIT, -Ă:** s.m./f.; **(ceale) făgăduite:** *s.f. pl. ac.* 25,14 (**Indice** Pl), contextul fiind: *Nor și vânt și ploi neurmând, omul slăvit și care nu plinează **ceale făgăduite***. Evident că precizarea contextelor nu se face în indice, decodarea sensurilor și a valorilor gramaticale făcându-se în text la locul indicat după metoda încetățenită (prima cifră reprezintă capitolul, a doua, versetul).

Un cuvânt este înregistrat o singură dată, chiar dacă apare de două sau de mai multe ori în același verset. Excepție fac cazurile în care avem a face cu variante ale aceluiași cuvânt, precum și situațiile în care o formă se actualizează în același verset cu două valori morfologice diferite, fără ca aceeași formă să se regăsească și în alt loc: ***leuți***: *pl. nom./ac.* 28,17, 17 – **Indice** 1Par.

La verb, aspectul negativ nu s-a consemnat decât în cazul imperativului, întrucât numai aici apar modificări ale formei negative față de forma afirmativă. Pronumele reflexiv este consemnat între paranteze rotunde pentru a evita omonimia dintre pronumelui reflexiv de persoana a III-a, ***se***, în forma velarizată ***să***, și conjuncția omonimă din structura modului conjunctiv: ***(să) acopere***: *ind. prez. 3.sg.* 22,27; 30,6/ ***să acopere***: *conj. prez. 3.pl.* 25,20; 28,42/***(să) apropiia***: *inf. prez. fără **a*** 14,20/***(să) apropiia***: *ind. imp. 3.pl.* 40,30 – **Indice** Iș. În mod firesc, am extins aceeași modalitate de consemnare a formelor pronominale reflexive și la celelalte persoane, chiar dacă aici nu se mai punea problema evitării unor omonimii.

Formele verbale la care sunt conjuncte pronume reflexive (care nu mai sunt morfeme pentru diateză) sau pronume personale în varianta atonă sunt notate în felul următor: **datu(-)-au:** *ind. pf.c. 3.sg.* 6,55 (**Indice** 1Par). Cratima pusă între paranteze arată că forma verbală compusă este dislocată de o formă pronominală atonă, în cazul de față ***-le-***: ***datu le au***. Pentru a distinge între formele de gerunziu în care **-u** este o caracteristică a limbii vechi (***făgăduindu*** – 1Mac rezum. cap.10: *Cuprinzând Alixandru, fiiul vestitului Antioh, Ptolomaida, să sârguiaște Dimitrie a face legătură cu Ionathan, o dată și iarăși multe **făgăduindu**.*) și cele în care **-u** este condiționat fonetic și morfologic, am înregistrat formele din urmă, prezente în număr foarte mare, cu o cratimă la final: **neaflându-** (3Împ 18,12 – ***neaflându-te***). Înregistrarea cu sau fără cratimă a unei forme care are în structură **-u** se face în aceleași condiții și în cazul altor părți de vorbire.

d) Glosarea cuvintelor s-a făcut, așa cum deja s-a precizat, numai acolo unde s-a simțit nevoia, din dorința de a face textul accesibil și celor mai puțin familiarizați cu limba veche. Cum un cuvânt nu „trăiește" decât în și prin contextul în care este întrebuințat, era firesc ca precizările de ordin semantic să se facă strict contextual. În nenumărate rânduri a trebuit să apelăm la textul *Vulgatei* și la compararea soluțiilor date de alți traducători ai *Bibliei* în românește, mai vechi sau mai noi.

Nu sunt puține cazurile în care cuvintele sunt la prima atestare în acest text sau se actualizează cu sensuri pe care dicționarele limbii române nu le consemnează. Astfel de sensuri pot proveni și din calchierea unui sens al cuvântului latinesc ori din soluții inedite pe care traducătorii le propun în unele situații (a se vedea și discuția din *Limba și stilul Vulgatei de la Blaj 1760 - 1761*).

Principala problemă cu care ne-am confruntat aici a fost neconcordanța informației cuprinse în MDA cu informația din DA și DLR, când e vorba de prima atestare a unui cuvânt. Acolo unde datele furnizate în MDA concordă cu cele din DA și DLR, am păstrat, în mod firesc, trimiterea la MDA. La fel am procedat la cuvintele pentru care, din motive obiective, nu am dispus de volumele din DLR. De altfel, e un lucru cunoscut că și informația din DA și DLR trebuie actualizată, pentru că și aici prima atestare în cazul multor cuvinte este depășită. De exemplu, pentru cuvântul ***parie*** (Înv.) „copie" – pe care l-am considerat inițial atestat pentru prima dată în acest text – prima înregistrare este în MDA și în DLR la S. Micu, *Dictionarium valachico-latinum*, editat de L. Gáldi la Budapesta, în 1944, numai că din DÎLR aflăm că acest cuvânt apare cu un secol înainte, într-un document de la 1660. Cuvântul *păvăjioară* „pavăză mică" nu este înregistrat în DLR, în schimb, el este cuprins în DÎLR, cu prima atestare chiar în *Biblia de la București*. Exemplele pot continua. Ideea nu este însă de a căuta scăderi unor lucrări lexicografice importante, ci de a sublinia încă o dată că ne aflăm pe un teren foarte labil și că nimeni nu poate pretinde că propune de fiecare dată soluția definitivă, ci poate numai optimă la momentul respectiv.

Considerăm că am cuprins în acest argument răspunsuri la cele mai importante întrebări pe care și le vor pune cei care vor consulta indicele. Am dori să reamintim celor care vor avea răbdare măcar să răsfoiască cele peste 1700 de pagini de indice că se află în fața unui aparat critic „pus în scenă" de un om și nu de o mașină. Și tocmai de aceea vom zice cu cei vechi: iubiți cetitori, să nu vă smintiți, nici să vă pripiți a vinovăți și a defăima lucrul, că alunecoasa fire omenească pre nici un om nu lasă fără greșeală. Cu siguranță vom rămâne recunoscători tuturor celor ce cu bună credință vor sesiza aspecte de natură să contribuie la perfecționarea rezultatelor muncii de reconstituire și analiză a textelor vechi.

ABREVIERI

[ ] = cuvânt considerat în elipsă
alb. = albaneză, albanez(ul)
a.C. = ante Cristum
ac. = acuzativ
adj. = adjectiv, adjectival(ă)
adn. = adnominal
adv. = adverb, adverbial(ă)
ant. = anterior
antep. = antepus
aprox. = aproximativ
art. = articol, articulat
aug. = augmentativ
Ban. = Banat
bg. = bulgară, bulgar(ul)
Bis. = termen bisericesc
Buc. = Bucovina
c. = construcție
cap. = cap, capitol
ccr. = concretizat
cj. = conjuncție, conjuncțional(ă)
conj. = conjunctiv
convers. = conversiune
c. neg. = construcții negative
dat. = dativ
des. = desinență
ebr. = ebraică, ebraic(ul)
et. nec. = etimologie necunoscută
eufem. = eufemism, eufemistic
expr. = expresie
ext. = extensiune
f. = feminin
f.a. = fără an
fam. = familiar
fr. = franceză, franțuzesc(ul)
fracț. = fracționar
fig. = figurat
gen. = genitiv
ger. = germană, german(ul)
gms. = germanism
gn. = generalizare
gr. = grecism
hp. = hipocoristic
imp. = imperfect
impers. = impersonal
ind. = indicativ
inf. = infinitiv
interj. = interjecție
inv. = invariabil
iuz = ieșit din uz
înv. = învechit
liv. = livresc
loc. = locuțiune
m. = masculin
Mar. = Maramureș
mg. = maghiară, maghiar(ul)
mgm. = maghiarism
m.m.c.pf. = mai mult ca perfect
Mol. = Moldova
ms. = manuscris
multipl. = multiplicativ
n. = neutru
nead. = neadaptat
neg. = negativ
nehot. = nehotărât
neob. = neobișnuit
ngr. = neogreacă, neogrecesc(ul)
nom. = nominativ
num. = numeral
oc. = ocazional
Olt. = Oltenia
ord. = ordinal
part. = participiu
perifr. = perifrastic
pf. =perfect
pf.c. = perfect compus
pn. = poloneză, polonez(ul)
săs. = săsească, săsesc(ul)
sl. = slav
srb. = sârbă, sârbesc(ul)
tc. = turcă, turcesc(ul)
ucr. = ucraineană, ucrainean(ul)